247

JURIS CANONICI METHODUS NOVA

R. P.

ERNRICI PIRHING

SOCIETATIS JESU.

TOMUS V.

JUS CANONICUM

NOVA METHODO EXPLICATUM,

OMNIBUS CAPITULIS TITULORUM promiscuè, & confusè positis in ordinem doctrinæ digestis.

TOMUS QUINTUS

Respondens Libro Quinto Decretalium.

IN QUO DE JUDICIO, SEU ORDINE JUDICIARIO criminali, nec non de criminibus Ecclesiasticis, & secularibus, quæ mixti fori sunt, hoc est, utrique Juri, Canonico & Civili communia, eorúmque pœnis agitur, & quæ ad eadem pertinent, plenè & theoricè tractantur, & explicantur.

ADDITUS EST, PRÆTER SYNOPTICUM, ET METHODICUM, ALIUS INDEX ALPHABETICUS A PLURIBUS DESIDERATUS.

AUCTORE
R. P. ERNRICO PIRHING
SOCIETATIS JESU THEOLOGO,
SS. CANONUM,
IN ALMA, CATHOLICA, ET EPISCOPALI UNIVERSITATE DILINGANA PROFESSORE EMERITO.

Cum Gratia, & Privilegio

Sacræ Cæsareæ Maiestatis.

DILINGÆ
Superiorum Permissu.
Typis, & Sumptibus JOANNIS CASPARI BENCARD, Bibliopolæ Acad.
Per JOANNEM MICHAELEM SPÖRLIN.
ANNO M. DC. LXXVII.

REVERENDISSIMO,
ET
CELSISSIMO
S. R. I. PRINCIPI
AC
DOMINO, DOMINO
JOANNI CHRISTOPHORO
PRAEPOSITO
ET
DOMINO ELVACENSI.
DOMINO,
AC
PRINCIPI SUO CLEMENTISSIMO.

PResentem in V. Librum Decretalium Commentarium meum apud Reverendissimam Celsitudinem Tuam *depono. Librorum in hoc genere à me elaboratorum ultimum: non quidem natu (nam iste velut suis, quæ explicat, delictis hispidus Esau molliorem de Matrimonio Jacobum justâ præcocitate prævertit) sed tamen ordine, & Justiniani dispositione, quin & Bibliothecarum situ, postremo inter suos loco staturum. Huic* Te Clementissime Princeps, *eo consilio, Patronum distuli, quò solent Archistrategi, in subsidium reservare eos, quorum animo, & virtuti ita confidunt, ut si cæteris fortè deficeret constantia, ii crederentur, vel soli rem collapsam restituturi. Tale Ego meis lucubrationibus, in* Tua Reverendissima Celsitudine, *reperio munimentum. Nemini enim Sparta securiùs committitur*

titur, quàm amanti, & in eius conservatione sua gaudia reponenti: nemini libros tutiùs commendaverim, quàm eorum Sapientissimo æstimatori. Orbi theutonico notum est, quanti faciat Tua Reverendissima Celsitudo *Doctorum placita per typum posteritati reposita, scilicet quàm quisque maximi. Id si quis credere cunctaretur, convinceret amplissima doctissimorum Codicum Apotheca, quam Elvaci, in Tuæ Sedis clarissima arce constituis, eâ magnificentiâ, ut alios thesauros ignorare, certè aspernari videaris, nisi illos, in quos sapientiæ aurum conicitur, tanquam expeditum, & ditissimum Promptuarium, unde Tua altissima consilia, sapientissima Oracula, & prudentissima facinora tanquam ex domestica penu desumantur.*

In hanc itaque sapientiæ contra inscitiam armatæ Panopliam Tuam anhelat Liber meus, eò maiore admissionis fiduciâ, quò lubentiùs meminit Fratres suos, priores tres Codices in idem Jus conscriptos, sine Parentis commendatione, ultroneâ dignatione Tuâ fuisse receptos. Accendit confidentiam huius paginæ, quòd iactare audeat, esse se præclaræ illius, quæ in Celsissimo animo Tuo dominatur, Jurisprudentiæ collactaneam. Quia hæc mea ab eodem Dilinganæ Universitatis ubere pependit, à quo primam adulta Tua sapientia dignata est sugere alimoniam, immortali Altricis Tuæ gloriatione. Vt reperias Celsissime Princeps, *quòd in hoc opere* diligas, Dilingâ *venire humanissimè recordare. Ex eo nimirum loco, cuius Academiam, Collegium, & totam ibi constitutam, humilliméque* Tibi *devotam Societatem Jesu, supra meritum nostrum fovere* Te, *celebratissima Humanitas, comperta in nos munificentia, assidua in singulos dispensata Clementia Tua proloquuntur. Hinc itaque venientem istum Surculum meum Tuo selectissimo Minervæ Viridario implanta, aut veriùs, rude Chrystalli frustulum pretiosis litterariæ gazæ Tuæ Cymeliis appone. Externa scrinia, forulósque tantùm ambit meus hic labor; nam ad internam illam, quam in sapientissimo pectore vivam circumfers Bibliothecam, non audet aspirare: nisi fortassis ad aliquam eorum, quæ dudum protrivisti, recordationem. Fatetur enim, nullum se posse scientiæ Tuæ adferre momentum, ideo solùm illius gratitudinis, quam Ego & Dilingana Societas debemus, affectat stare perpetuum monumentum. Hoc Mnemosynon clementissimè accipe, ac vive. Et qui calamitosa belli tempora fortiter, ac providè superas, fortunatos pacis annos feliciter at-*

ter attinge. In illis ad DEI, Superúmque ampliorem honorem, Tuam gloriam, Ecclesiæ Elvacensis columen ac decus, subiectorum solatium, ac nostrum, bonorúmque omnium desiderium, faustissimè perenna. Ita precibus nostris à Divina Clementia exorare nunquam desistemus. Dilingæ die 4. *Novembris. Anno M. DC. LXXVII.*

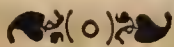
REVERENDISSIMÆ
CELSITUDINIS TUÆ

Servus obstrictissimus

ERNRICUS PIRHING
SOC. JESU.

INDEX ALPHABETICUS TITULORUM
LIBRI QUINTI DECRETALIUM.

Reliqui duo Tituli, nempe XL. & XLI. seorsim tradentur.

LIBER V. DECRETALIUM.

Postquam in duobus Libris Superioribus Tertio, & Quarto, tractatum fuit de rebus seu Causis Civilibus, scilicet pertinentibus ad Iudicium Ecclesiasticum Civile: Nunc in hoc Libro V. & ultimo agitur de Causis criminalibus, sive iis, quæ pertinent ad Iudicium Ecclesiasticum criminale. In quo tractatur inprimis, quo pacto Iudicium criminale in foro Ecclesiastico institui debeat. Deinde agitur de ipsis criminibus seu delictis, quæ ad forum Ecclesiasticum deduci debent, in eoque proponi & probari. Denique etiam de pœnis, quæ in hoc foro reis infliguntur à Iudice Ecclesiastico.

TITVLVS I.

DE ACCUSATIONIBUS, INQUISITIONIBUS, ET DENUNCIATIONIBVS.

TRibus modis Causæ, & Actiones criminales in Judicium deducuntur, & instituuntur. Quandoque per accusationem, aliquando per Inquisitionem, interdum per denunciationem, *c. Qualiter*, 24. *hoc tit. & cap. Licèt.* 30. *in prin. de Simon.* Quamvis hi modi procedendi criminaliter ad duos generales reduci possint. Vel enim Judex procedit ex officio suo, hoc est, nullo alio accusante, vel denunciante: Et dicitur procedere per inquisitionem. Vel procedit ad instantiam, sive petitionem alterius, accusantis scilicet, vel denunciantis: Et dicitur procedere per accusationem, vel denuntiationem. De quibus omnibus modis in hoc titulo agetur. Qui extat etiam in Sexto Decretalium Bonifacij VIII.

SECTIO I.

DE ACCVSATIONIBVS.

§. I.

Quid sit Accusatio, & quæ sit Forma, sive quæ conditiones ad illam requirantur?

I. Assertio 1. Accusatio est *alicujus criminis apud Iudicem competentem ad vindictam publicam legitimè facta delatio.* Ita ferè communiter Doctores. Quamvis aliqui addant, *in libello, & interveniente subscriptione facta.* Quæ definitio declarabitur *in seqq.* Duplex est autem accusatio, una publica, & jam descripta, quæ scilicet directè tendit ad persecutionem juris publici, sive ad vindictam publicam criminis, ut reus puniatur corporaliter, vel pœnam pecuniariam solvat applicandam fisco. Alia verò est accusatio privata, quæ fit ob privatam injuriam, sibi vel suis illatam vindicandam, sive ad pœnam applicandam parti læsæ, *Farin. in praxi crim. p. 1. lib. 1. de accus. tit. 2. q. 13. in prin. Zœs. in Comment. in Decret. hoc tit. n. 1.*

II. Assertio 2. Spectato Jure Communi, ad formam accusationis requiritur 1. ut libellus accusatorius offeratur in scriptis, ut ex communi sententia tradit *Clarus §. fin. q. 12. n. 7.* Idque tum, ut constet, quid accusator probare debeat, tum ut in eâ non possit quidpiam mutare, si fortè viderit, se non posse probare, *Less. l. 2. de Iust. cap. 30. n. 2.* verùm consuetudine receptum est, ut possit fieri accusatio verbaliter, modò Notarius eam statim in scriptum redigat, teste *Clar. cit. l. n. 8. Azor p. 3. libr. 13. cap. 19. dub. 2.* 2. Requiritur, ut exprimatur annus, & dies, quo porrigitur libellus accusationis, *l. Libellorum. 3. ff. de accus.* & ibi *Gl. V. Dies. Clarus cit. l. n. 8.* 3. Exprimi debet nomen accusatoris, & accusati, *cit. l. 3.* Nomen item Judicis, *cit. l. 3. junctâ Gl. ibidem V. Consul.* ut sciatur, an competens sit, nec nè. 4. Exprimenda est species delicti, v. g. Adulterium, *cit. l. 3.* Quia super hoc fundatur intentio accusantis. 5. Locus, & tempus, nempe annus, & mensis, in quo delictum commissum est. *cit. l. Libellorum.* Quia aliàs accusatio redderetur incerta, & reo adimeretur facultas se defendendi, ita ut non posset probare negativam determinatam ad certum locum, & tempus, nec convincere testes, qui contra illum deponunt, falsitatis

falſitatis. *Clarus cit. q.* 12. *n.* 8. *&* 9. Non autem tenetur Accuſator exprimere in libello diem, neque horam commiſſi criminis, *cit. l. Libellorum.* quia alioquì poteſtas accuſandi, & probandi nimis reſtringeretur, cùm quis facilè poſſit oblivìſci diei, vel etiam hebdomadæ, in qua commiſſum eſt delictum: Nec enim tempus ita cadit ſub ſenſum, ſicut locus. *Leſſ. cit. cap.* 30. *n.* 4. 6. Requiritur Jure Communi inſcriptio, ſeu ſubſcriptio accuſantis, *cit. l. Libellorum. in fine.* quâ ſe is ſubſcribit ad pœnam talionis, hoc eſt, ad ſimilem pœnam ſubeundam, ſi accuſationem non probaverit, *l. ult. C. De Accuſ.* & ibi *Gl. V. Vinculum Inſcriptionis.* & promittit ſe illam proſecuturum uſque ad finem ſuæ ſententiæ. *l. Si cui.* 7. *in fine. ff. eod.* Idque ſtatutum eſt ad refrœnandam temeritatem accuſatorum, ne facilè quis proſiliat ad accuſationem. *cit. l. Si cui. in prin. Clarus cit. q.* 12. *n.* 15. *&* 16. Verùm hodie iſta ſolemnitas inſcriptionis, & pœna talionis in foro, & judicio ſæculari non eſt ampliùs in uſu, ſed per contrariam conſuetudinem abolita, teſte *Claro q.* 12. *n.* 17. Tum quia per eam retrahuntur homines ab accuſando, nolentes in ſe recipere onus probandi, cum tanto periculo: Tum quia nunc Judex ex officio procedere poteſt, ſi actor defecerit in probatione, *Leſſ. cit. c.* 30. *n.* 8. In foro autem Eccleſiaſtico, & Jure Canonico adhuc neceſſaria eſt hujusmodi inſcriptio, prout ſumitur ex *c. Super his.* 16. ibi: *Sed cùm in modum accuſationis, oportet inſcribi, & cap. Qualiter.* 24. *h. t.* prope finem; *ſicut accuſationem legitima debet præcedere Inſcriptio. Hoſtienſ. in ſumma.* ubi ait, quòd ſine inſcriptione accuſatio non admittatur, id eſt, reus reſpondere non cogatur. *Clarus cit. q.* 12. *n.* 18. *Leſſius cit. l. n* 9. Excipiuntur tamen quidam caſus, in quibus nec de Jure Canonico, nec Civili, inſcriptio eſt neceſſaria, ut ſi crimen leve ſit, *l Levia.* 6. *ff. de accuſ.* Et plures alij, quos recenſet *Gl. in cit. c. Super his. V. Oportet inſcribi. h. t. & Hoſtienſ. c. l. §. Sunt tamen caſus.* Porrò hodie, loco accuſationis, ſucceſſit ſimplex querela, quæ potiſſimùm differt in eo ab accuſatione, quia in hac porrigitur ſolemnis libellus, & fit inſcriptio, non item in querela. *Clarus in §. fin. q.* 10 *n.* 2. *Azor p.* 3. *l.* 13. *c.* 22. *§. Alius circa finem.*

§. II.

Quinam ad accuſandum admittantur, & qui ab eo repellantur?

III. Generaliter loquendo, omnibus eſt permiſſum accuſare, qui non ſpecialiter & expreſsè reperiuntur Jure prohibiti. *Durand. in ſpec. l.* 3. *partic.* 2. *Tit. de accuſ. n.* 1. *Clarus in pract. crim. §. fin. q.* 14. *n.* 3. *Farinac. p.* 1. *l.* 1. *Tit.* 2. *q.* 12. *n.* 8. Idque habetur in *l. Qui accuſare.* 8. *ff. de accuſ.* Quia quod non eſt à Jure prohibitum, intelligitur eſſe conceſſum. *c.* 2. *junctâ Gl. V. Non incurritur. de translat. Epiſcop. l. Ab ea parte.* 5. *ff. de prob.* Ubi tamen diſtinguendum eſt, num crimen ſit publicum? quia ad publicam utilitatem pertinet, illud puniri, & quilibet de populo accuſare poteſt. Si verò crimen ſit privatum, is ſolummodo accuſare poteſt, cujus intereſt, ſive qui injuriam vel damnum paſſus eſt. *Leſſ. l.* 2. *c.* 30. *n.* 19.

IV. Cæterùm plures, utroque Jure, ab accuſando repelluntur. Et inprimis quidem Clerici prohibentur criminaliter accuſare Laicos, *c. Sicut.* 6. *cauſ.* 2. *q.* 7. Ratio eſt: Tum quia accuſatio eſt genus illaudabilis inventionis, *c. Si quis.* 30. & ibi *Gl. V. Illaudabilis. cauſ.* 2. *q.* 7. Ideoque Clericus ſe immiſcere non debet hujusmodi odioſis litigiis: Tum quia Clerici debent eſſe ſegregati à vita & actionibus laicorum. *Abbas in c. Cum P.* 15. *n.* 8. *h. t.* Et quidem ſi agatur ad publicam vindictam, Clerici accuſare non poſſunt, ſive imponatur pœna ſanguinis, ſive non; ſi verò agatur ex delicto ad proſequendam ſuam propriam injuriam, vel Eccleſiæ ſuæ, poſſunt Clerici accuſare criminaliter laicos, modò pro illo delicto non imponatur pœna ſanguinis, alioquin fieret Clericus irregularis, niſi proteſtetur, quòd non intendat agere ad vindictam, ſeu pœnam ſanguinis, vel corporalem imponendam, quia aliàs daretur Laicis anſa impunè delinquendi in Clericos, *Abbas cit. l. n.* 10. Quamvis non excuſetur ab irregularitate, ſi Clericus, cum ſimili proteſtatione, teſtimonium ferat, & reus mortis, vel mutilationis poſtea pœnâ plectatur. *Clarus cit. §. fin. q.* 24. *n.* 9. *Farin. c. q.* 12. *n.* 12.

2. Prohibentur laici accuſare criminaliter Clericos de aliquo crimine, niſi ſuam vel ſuorum injuriam proſequantur, *c.* 1. 2. *&* 3. *& c. Sacerdotes.* 8. *c. Oves.* 13. *cauſ.* 2. *q.* 7. Idque ſtatutum etiam habetur in *c. Cùm P.* 10. *h. t.* & ibidem *Gl. in ſumma.* Ubi Alexander III. Joannem Laicum, qui accuſare cœperat Presbyterum quendam, non admiſit ad accuſandum, quia Laicus erat. Idque tum propter reverentiam, quam Laici tenentur præſtare Clericis tanquàm Paſtoribus ſuis: Tum propter odium, quo ſolent plerumque Clericos proſequi, & quibus oppidò quidam infeſti ſunt, *c. Oves.* 3. *& c. ſeq. cit. cauſ.* 2. *q.* 7. Ideoque Laici præſumuntur potiùs moveri odio, quàm Zelo juſtitiæ ad Clericos accuſandos, *Clarus cit. q.* 14. *n.* 21. *Farinac. cit. q.* 10. *n.* 13. Et hinc etiam Patronus Laicus non poteſt accuſare Clericum inſtitutum in Eccleſia, in qua eſt Patronus, *Clarus c. l. n.* 22. Excipi debet, quòd in criminibus publicis enormibus, & exceptis, ut læſæ Majeſtatis, hæreſis, Simoniæ &c. Laici etiam extranei, Clericum accuſare poſſunt, *c. Sanè.* 4. *cauſ.* 15. *q.* 3. *c. Tanta.* 7. *de Simon. Gl. in cit. c. Cùm P. V. Laicus, hoc tit.* ſicut & in crimine dilapidationis bonorum Eccleſiæ, licèt crimen exceptum non ſit. *Clarus c. l. n.* 21. *Farinac. c. l. q.* 13.

3. Aliqui repelluntur ab accuſando propter defectum ætatis, ut pupilli, *l. Qui accuſare.* 8. *ff. De accuſ. c. Prohibentur.* 14. *cauſ.* 2. *q.* 1. Niſi ſuam vel parentum ſuorum injuriam proſequantur, *l.* 2. *§. Pupillus. ff. de accuſ.* Si verò pupillus ſit major infante, impubes tamen, tunc poteſt accuſare cum auctoritate Tutoris, *arg. l. fin. C. De auth. præſ.* Si verò pubes eſt, minor tamen 20. annis, ipſe ſolus ſine Curatoris auctoritate, non admittitur, niſi ſuam vel ſuorum injuriam proſequatur: cum authoritate tamen Curatoris, minores indiſtinctè accuſare poſſunt, dummodo 14. ætatis annum exceſſerint. *Clarus cit. l. n.* 7.

V. 4. Ab accuſando repellitur mulier, propter ſexûs verecundiam, & fragilitatem, quâ facilè inducitur ad habendum amorem vel odium. *l.* 1. *l. Qui accuſare.* 8. *ff. De accuſ. l. De crimine.* 12. *C. Qui accuſare, non poſſ.* niſi ſuam ſuorúmque injuriam proſequatur.

quatur. *cit. l.* 1. *& cit. l. de crimine. c.* 1. 2. *&* 3. *cauf.* 15. *q.* 3. Unde poteſt uxor accuſare occiſorem mariti ſui, ex receptiſſima ſententia apud *Clarum cit.* §. 14. *n.* 8. Sunt & alij quidam caſus, in quibus mulier ad accuſandum admittitur; ut in criminibus exceptis, & in caſu Annonæ, quia ad publicam utilitatem ſpectat, *l. Mulierem.* 13. *ff. de accuſ.* & aliis quibusdam, quos refert *Farin. cit. q.* 10. *n.* 16. 5. Repelluntur ab accuſando infames & criminoſi, utroque Jure, tam Canonico, *t. Infames,* 17. *cauſ.* 6. *q.* 1. *c. Quærendum,* 18. *cauſ.* 2. *q.* 7. quàm Civili, *l. Qui accuſare.* 8. *ff. de accuſ. l. Criminis.* 15. *junctâ Gl. V. Exiſtimatio. C. De his, qui accuſare non poſſunt.* niſi infames ſuam vel ſuorum injuriam proſequantur. *l. Hi tamen.* 11. *ff. de accuſ. l. Neganda.* 19. *C. de his, qui accuſare &c.* vel niſi agatur de crimine læſæ Majeſtatis, *l. Famoſi.* 7. *ff. Ad leg. Jul. læſ. Majeſt.* Ubi tamen diſtinguendum eſt, inter notatos infamiâ Juris, qui utroque Jure ab accuſando repelluntur, *citis Infamibus* *cauſ.* 6. *q.* 1. De Jure Canonico verò etiam notati infamiâ facti accuſare non poſſunt, ut colligitur ex *c. Si qui ſunt.* 17. *cauſ.* 2. *q.* 7. *& c. Cùm in tua.* 27. *de Sponſal.* Non enim infamis videtur perſona integra. Similiter criminoſus nondum accuſatus, nec diffamatus de crimine, ſive ipſo jure effectus infamis, de Jure Civili non repellitur ab accuſando; niſi condemnatus ſit de crimine publico, per quod famæ amittitur: de Jure tamen Canonico criminoſus, etiam nondum diffamatus, nec accuſatus, accuſare non poteſt, niſi ſuam vel ſuorum injuriam proſequatur, *Clarus c. l. n.* 9. *Farin. c. l. n.* 21.

VI. 6. Excommunicatus, ſeu ligatus majore excommunicatione ab agendo in judicio repelli poteſt, ac debet, *c. Intelleximus.* 7. *de judic. c.* 1. *de except. in* 6. Ergo nec accuſare poteſt; quia accuſator in cauſa criminali proprius eſt actor. Idque ſervandum etiam in foro Civili. *Clarus c. l. n.* 16. *Farinac. cit. l. n.* 16. *&* 28. etiamſi ſuam vel ſuorum injuriam proſequatur. *Farin. c. l. n.* 31. 7. Ob reverentiam prohibentur liberi, & liberti accuſare parentes, & Patronos, *l. Qui accuſare.* 8. *in fin. ff. De accuſ. l. ult. C. De his, qui accuſ. non poſſunt.* Excipitur crimen læſæ Majeſtatis. *l. pen. C. eodem.* Quia publicum commodum Reipubl. præferri debet privato bono parentum & Patronorum. Item vaſalli, & ſervi dominum accuſare non poſſunt. *Azor c. l.* 13. *c.* 19. *dub.* 6. *n.* 1. 8. Pagani, & Judæi Chriſtianos accuſare non poſſunt, nec hæretici Catholicos, *c. Pagani.* 25. *c.* 2. *q.* 7. Nec quidem in criminibus exceptis, *Gl. ibidem. V. Accuſare.* 9. Repellitur etiam pauper, qui ſcilicet in bonis habet minus, quàm 50. aureos; *l. Nonnulli.* 10. *ff. De accuſ.* Quia paupertas cogit ad illicita. Si tamen conſtet, pauperem eſſe honeſtæ, & bonæ vitæ, repelli non debet. *Gl. in cit. l. Clarus cit. l. num.* 19. 10. Non poteſt accuſatus criminaliter, pendente accuſatione, reaccuſare accuſatorem ſuum in pari, vel minore crimine; niſi ſuam vel ſuorum injuriam proſequatur. *l.* 1. *&* 6. *l. Neganda,* 19. *C. De his, qui accuſare non poſſ.* Quia is, qui reus factus eſt, ſe purgare debet, nec antè poteſt accuſare, quàm fuerit excuſatus: Non enim relatione criminum, ſed oſtenſione innocentiæ reus purgatur, *l. Is qui.* 5. *in fine. ff. De publ. judic.* De majore autem crimine poteſt accuſatus alium, ſaltem extraneum, reaccuſare; quia majus crimen objicere licet, *l.* 1. & ibi *Gl. V. Ingraviora. C. De his, qui accuſare non poſſunt.* Cùm graviori crimini per minus non debeat præjudicari, & hoc ante litem conteſtatam, non autem poſtea. *Zoeſius ff. De accuſ. n.* 13. Sunt & plures alii, qui repelluntur ab accuſando, de quibus videri poſſunt *DD. cit.* Porrò de alia cauſa, ob quam non admittitur quis ad accuſandum, de qua etiam in ſpecie agitur in *hoc tit.* dicetur §. *Sequenti.*

§. III.

Quâ ratione repellatur quis ab accuſando ob Inimicitiam?

VII. Inter alias cauſas, ob quas repellitur quis ab accuſando, numeratur etiam inimicitia accuſatoris cum accuſato. Non tamen levis, ſed gravis & capitalis, talis enim præſumitur accuſare potiùs privatæ vindictæ causâ, quàm Zelo juſtitiæ. *Clarus cit.* §. *fin. q.* 14. *n.* 17. *Farinac. cit. q.* 12. *n.* 34. *& ſeqq.* Quæ autem dicatur inimicitia gravis, quæ levis, Judicis arbitrio relinquitur. *Clarus c. l. & Farinac. n.* 47. Extenditur autem 1. Quòd non ſolùm inimici accuſati, ſed etiam eis cohabitantes repelluntur ab accuſatione, quia affectio amicitiæ ſolet incitare ad hujusmodi accuſationes, & ad blaſphemandum, ſeu infamandum inimicos, prout habetur in *cap. Repelluntur.* 7. *h. t.* Tales enim, qui cum inimicis accuſati cohabitant, vel frequenter cum eis verſantur, præſumuntur amici accuſatoris, & inimici illius, qui accuſatur. *c.* 1. *diſt.* 93. Quamvis talis non præſumatur inimicus capitalis, & idem non in totum repellitur à teſtificando, ſed ſolùm minor fides ei adhibetur. *Farin. p.* 2. *l.* 2. *q.* 13. *n.* 46. Quòd ſi verò cohabitantes, & frequenter converſantes cum inimicis accuſati, repelluntur ab accuſatione, multò magis repellentur ipſi inimici, qui ſemper videntur habere animum ſumendi vindictam de inimico, ut ex *Durand.* docet *Barb. in cit. c. Repelluntur. n.* 3. *h. t.* Et propter amorem, ac odium ſæpe pervertitur humanum judicium. *c. Quatuor.* 78. *cauſ.* 11. *q.* 3. *Gl. in cit. c.* 7. *V. Amicitiæ.* Ad contrahendam autem inimicitiam non attenditur, an quis habeat juſtam cauſam litigandi, ſeu accuſandi, an non; adeoque poteſt quis excipere contra inimicum, eumque ab accuſando repellere, licèt, culpâ ſuâ, cauſam dederit inimicitiæ, niſi malitioſè, ac per dolum hoc feceerit. *Abbas in cit. c. Repelluntur. n.* 5.

VIII. Extenditur 2. Quòd nec is, qui tulit teſtimonium in cauſa criminali contra aliquem, poteſt poſtea accuſare eum in eadem cauſa: quia ex tali teſtimonio præſumitur oriri inimicitia inter teſtem, & eum, contra quem teſtis depoſuit, prout ſumitur ex *c. Cùm P.* 10. *h. t.* Nam cùm Joannes Laicus accuſaſſet Presbyterum de crimine Simoniæ, ſed non admiſſus eſſet à Papa ad accuſandum, eò quòd Laicus erat: eo repulſo, Bonus Presbyter frater dicti Joannis accuſavit prædictum Petrum de eodem crimine Simoniæ: & Papa eum quoque repulit, quia cùm idem Joannes accuſaſſet dictum Petrum Presbyterum, Bonum fratrem ſuum produxit in teſtem contra ipſum Petrum: Et quia etiam frater dicti Petri prædictum Bonum Presbyte-

byterum ſuper conſimili cauſa, ſcilicet Simooiæ, vel alio ſimili crimine, accuſavit; ideo Papa neutrû illorum admiſit ad accuſandum dictum Petrum, ſiquidem unus frater, poſt alterum, eundem Petrum accuſavit. Sed quia uterque Presbyter, Petrus & Bonus, ſuper objectis criminibus eſt infamatus, ideo utrique à Papa eſt indicta Caoonica purgatio, cum tribus Sacerdotibus facienda: licèt aliàs numerus purgatorum ſit arbitrarius. *Gl. fin. hîc.* Ubi notandum; in caſu hujus c. Joannes fuit repulſus ab accuſando, non præcisè, quia fuit Laicus: (Nam de crimine excepto, quale eſt Simonia, de quo Petrus Presbyter erat accuſatus, & infamatus, ut patet ex eo, quòd indicta ipſi fuit purgatio etiam Laicus accuſare potuit Clericum, ut ſupra dictum;) ſed ideo dictus Joannes fuit repulſus ab accuſando Petro, quia erant inimici ad invicem; Idque tum propter mutuas accuſationes, quia ſcilicet Bonus frater Joannis accuſavit Petrum ſuper crimine Simoniæ; & viciſſim frater Petri dictum Bonum accuſavit ſuper eodem crimine: Tum quia idem Boous fratrem ſuum Joannem produxit in teſtem contra dictum Petrum Presbyterum, & ideo repellitur etiam tanquam ioimicus, *Gl. hîc V. Laicus in fine, & V. Illius cauſæ. Hoſtienſ. ibid. §. Cúmque.* Nam accuſans aliquem, ſi fratrem ſuum in teſtimonium producat, repellitur ab accuſatione, tanquam inimicus, *Gl. hîc in not.*

Notandum 2. Quod dictum eſt, eum, qui teſtimonium fert contra aliquem io cauſa criminali, præſumi eſſe inimicum ipſius: Id procedit, ſi ſpontè ſe obtulit ad teſtificandum: Secus ſi coactus depoſuit, tum enim noo poteſt repelli tanquam inimicus io illa, vel alia cauſa, quia ceſſat præſumptio inimicitiæ. *Abbas hîc n. 14. in fine.*

IX. Extenditur 3. Quòd inimicus non ſolùm repellitur ab accuſatiooe, ſed etiam ab exceptione voluntaria, ſeu ſpontè oppoſita, prout ſumitur ex *c. Meminimus*; 13. *h. t.* Nam cùm quædam Monacha in Abbatiſſam alicujus Monaſterii electa fuiſſet, ejus electionem Papa confirmavit, mandans Epiſcopo Diœceſano, ut ei benedictionem conferret. Sed dum eam Epiſcopus beoedicere vellet, quidam per modum exceptioois propoſuit, quòd eandem de Simonia accuſare vellet, appellans, ne ipſam benediceret, ideoque eam Epiſcopus ooo benedixit. Quia verò appellationi ejusdem deferri non debuiſſet, (quippe quæ frivola fuit, & fruſtratoria) nam cùm opponeos illam manifeſtus fuerit electæ in Abbatiſſam inimicus, & contra illam in eadem cauſa electioois teſtimonium tulerit; idcirco mandat Papa Alexander III. eidem Epiſcopo, ut propter eam appellatiooem, oon differret Abbatiſſam eam benedicere, ſi fuerit requiſitus. Porrò exceptio voluntaria hîc dicitur, quando quis oon moleſtatus, ſeu provocatus venit ad judicium: ſed ſpontè ſe obtulit ad dicendum teſtimonium in cauſa criminali, ſine coactione: tunc enim repellitur ab accuſando, tanquam inimicus, ac proinde in alio judicio ſeu cauſa repelli poteſt; ſecus eſt, ſi teſtimooium dixit requiſitus, quia tunc mandato Judicis paruit, & obedientia tollit omnem ſuſpicionem calumniæ, *Abbas hîc n. 4. & 8.* Hinc colligitur etiam, quòd inimicus noo admittitur ad accuſandum, etiam in crimine excepto, cujusmodi fuit in caſu hujus c. Simooia. Alioqui enim, ſi iſte non fuiſſet manifeſtus inimicus, deferendum fuiſſet ipſius appellationi, & accuſare potuiſſet electam io Abbatiſſam, *Gl. hîc in not. & V. Inimicus.* Præterea etiam inimicus recenter reconciliatus noo poteſt accuſare: Secus eſt, ſi inimicitia jam dudum ſit extincta, *Farinac. cit. q. 12. n. 41. & n. 42.* quia etiam inimicus io criminibus ootoriis noo admittitur ad accuſandum, *Farinac. c. l. n. 40.*

§. IV.

An Monachi ſeu Religioſi poſſint criminaliter accuſare Prælatum ſuum?

X. De hoc agitur in c. *Ex parte*; 11. *h. t.* Ubi ſtatuitur, quòd Monachi ſeu Religioſi non ſunt repellendi ab accuſatione Abbatis ſeu Prælati ſui, noo obſtante reverentiâ, obedientiâ & ſubjectione, quam ipſi debent, niſi aliqua rationabilis cauſa, (quia v. g. ſunt excommunicati, vel ioimici, vel conſpiratores. *Gl. hîc V. Alia rationabilis*;) id impediat, licèt alios accuſare oon poſſint. Ubi notandum 1. Ratio cur Monachi accuſare poſſint Prælatum de crimine, eſt, quia Monachus accuſando proprium Prælatum delinquentem, cenſetur procurare utilitatem monaſterii, cujus intereſt, non habere Prælatum malum, ſive lupum pro Paſtore: Neque in hoc ſubditos agit quippiam contra obedientiam, quia in licitis tenetur obedire Prælato, non item connivere & tolerare, ſi malus ſit, imò potiùs tenetur illum denunciare vel accuſare, cùm totius Monaſterii id interſit. *Gl. hîc V. Alia. Abbas ibid. n. 2. & 3.* Tenentur tamen Monachi interim, pendente accuſatione, obedire Abbati, cùm nondum ſit privatus officio, niſi is eis præciperet, ut deſiſterent ab accuſatione, tum enim ei parére ooo debent, quia præceptum eſt iojuſtum. *Abbas in cit. c. Ex parte; n. 4. Sanch. l. 6. moral. c. 12. n. 13.*

Notandum 2. Quamvis nonnulli Doctores putent, Religioſum, priusquam accuſet Prælatum ſuum, petere ac impetrare debere veniam ac licentiam ab eodem, vel Epiſcopo: ſicut filius petere debet volens accuſare patrem. Alii tamen negant eſſe petendam, vel impetrandam, cùm jam à jure conceſſa ſit, in *cit. c. Ex parte*; *n. 6. Sanch. cit. c. 12. n. 19.*

Notandum 3. Monachi alios accuſare oon poſſunt: ut habetur in *cit. c. Ex parte*; quia religioſi cenſentur eſſe mortui mundo, nec habere liberum arbitrium, ſive velle ac nolle, *Gl. in cit. c. Ex parte*; *V. Licèt alios.* Poſſunt tamen etiam Religioſi quemvis alium extraneum accuſare duabus conditionibus concurrentibus, nempe cum licentia Abbatis, & ſi Monaſterii interſit, ſive utilitas ejusdem id poſtulet. *c. Monachi*; 3. *c. 16. q. 1. Innoc. in cit. c. Ex parte*; *in princ. Abbas* ibid. *num. 6. Sanch. cit. c. Ex parte*; 12. *num. 27.*

Deinde ſi Monachus ſit Epiſcopi cubicularius, ſeu familiaris, poteſt illum delinquentem etiam ſine licentia Abbatis accuſare, vel ſaltem denunciare, cùm ad hoc conſtituantur Clerici vel Monachi cubicularii Epiſcopi, ut vitæ ipſius ſint teſtes, *Can. Cum*

Paſto-

Pastoralis; 58. c. 2. q. 7. *Abbas in cit. c. Ex parte*; n. 6. *Sanch. c. l. n.* 29.

XI. Porrò in *cit. c. Ex parte*; *In fine*: *h. t.* Additur, si Monachi seu Religiosi accusent Prælatum suum, cùm ipsi proprium non habeant, necessariæ expensæ ex rebus Monasterii eis ministrari debent, donec causa debitum finem accipiat. Quod intelligendum est, non tantùm de expensis ad victum, sed etiam ad litem seu causam prosequendam necessariis. *Gl. fin. hic*, & *Abbas n.* 9. Idemque procedit, sive Monachus accuset, sive denunciet Abbatem: nam licèt textus in *cit. c. Ex parte*; loquatur de accusatione, eadem tamen est ratio de denunciatione, *Io. And. ibid. n.* 3.

XII. Limitari autem debet. Nisi Monachus accusans Abbatem habeat aliquod peculium, tunc enim non tenetur Monasterium expensas litis ei suppeditare, quia cessat ratio data in *cit. c. Ex parte in fine*: Eò quòd Monachus non habet proprium, ex quo possit expensas præstare, *Abbas ibid. n. 9. Felin. n. 4. Sanch. l. 6. n. 10. c. 12. n.* 21. 2. Si Monachus accuset Abbatem, ob utilitatem Monasterii, hoc subministrare debet expensas, non item si propriam causam v.g. electionis suæ prosequatur. *Abbas cit. l. n. 9. Sanch. c. l. n.* 23. Quod intelligendum est, si dignitas, ad quam eligitur, sit extra Monasterium, quia si ad prælaturam in suo Monasterio eligatur, tenetur Monasterium expensas necessarias ad litem motam ministrare, cùm ejus intersit. *Felin. cit. l. n. 4. Sanch. cit. l. n.* 26. 3. Si Monachus alium, præter Abbatem, accuset, non debentur illi expensæ à Monasterio, ut docet *Gl. in cit. c. Cùm pastor*; 58. *V. eod. caus.* 2. *q.* 7. Porro non statim Monachus admittendus est ad accusandum Abbatem, sed non nisi, post præcedentem summariam causæ cognitionem, etiam sine præsentia partium, an procedat bono, vel malo Zelo. Nam si alii, sine tali prævia inquisitione non accusant, multo minùs Monachi. *Ioan. Andr. n. 2. Abb. n.* 9 Similiter Abbati accusato à Monachis debet Monasterium tribuere expensas ad se defendendum, usque ad finem litis, quia etiam Monasterii interest, non deponi Abbatem culpæ expertem, *Gl. hic V. Alia in fine.* & ibi. *n.* 5. Idque extenditur, ut etiamsi Abbas remotus sit ab administratione, sive ab illa suspensus, adhuc debent ipsi præstari expensæ à Monasterio ad se defendendum: secus si esset omnino privatus titulo, id est, verè ac realiter depositus: cùm tunc nihil habeat ampliùs commune cum Monasterio. *Joan. And. hic n. 8. Abbas n. 5. Sanch. c. l. n.* 24.

XIII. Denique quòd Monachi possint Abbatem suum seu Prælatum accusare, etiam statutum est in *c. Illa*; 3. *h. t.* Ubi Papa Gregorius 1. rescribit: si fortè aliquis Abbas infamatus fuerit de crimine, & quispiam ex Monasterio sit ejusdem Abbatis, qui possit, aut ausit dicere (id est, accusare vel denunciare illum, *Gl. hic V. Dicere*;) quod ad culpam seu reatum ipsius pertineat; paratum esse Papam cum eis, quorum interest, (scilicet fratrum ejusdem Monasterii) causam strictè perscrutari, ut reus vel condemnetur, vel absolvatur.

XIV. Hinc colligitur 1. quòd non tantùm Monachi, sed etiam conversi Laici debeant admitti ad accusandum vel denunciandum Abbatem suum de crimine, cùm eorum intersit habere bonum Prælatum, neque sint puri Laici. *Abbas hic num.* 2. Colligitur 2. quòd Prælatus non solùm ob delictum dolo commissum, quod significatur hic per *reatum*, sed etiam ob culpam seu negligentiam non dolosam, possit accusari vel denunciari ac deponi. *Abbas hic n.* 3. Colligitur 3. quòd non solùm in institutione, sed etiam destitutione Prælati, sive agatur per modum accusationis, sive etiam per modum inquisitionis, aut denunciationis, hi, quorum interest, sunt vocandi, & causa in eorum præsentia est tractanda, *Gl. hic V. Dicere*, & *Hostiens. ibidem.*

§ V.

An Iudex ex officio repellere possit accusatorem inhabilem, seu non idoneum, etiamsi Pars nihil contra illum excipiat?

XV. Respondetur affirmativè, idque sumitur ex *c. Si legitimus*; *h. t.* Ubi statuitur: si legitimus non fuerit accusator (quia v.g. criminosus, qui alium accusare non potest: *Gl. hic V. Legitimus*;) non fatigetur accusatus, id est, repelli debet accusator, si reus excipiat contra illum, vel eo nihil opponente, à Judice ex officio: & reus absolvi ab observatione judicii: nisi fuerit infamatus, tum enim indici ei debet purgatio. c. *Presbyter*; 13. *caus.* 2. *q.* 5. *Gl. fin. hic*, *Clarus cit. §. fin. q. 15. n.* 1. Ex quo colligitur, quòd ante omnia quærendum est de legitimatione, sive habilitate personarum, quæ litigare volunt in judicio. *Arg. l. Si quæramus*; 4. *ff. Qui testam. fac. poss. Abbas in cit. c. 1. n. 1. h. t.* Et cùm exceptio hæc, quòd accusator non sit legitimus, dilatoria sit, ideo ante litem contestatam proponenda est, nec potest postea opponi, nisi reus ignoraverit hanc exceptionem sibi competere, *Abbas in cit. c. 1. n. 2. h. t.*

XVI. Porrò nullus Episcopus potest familiares suos, ipsum accusare volentes, per exceptionem criminis repellere, quos, antequam se ab eis accusandum cognosceret, à sua familiaritate non separavit, prout statutum *in c. Nulli*; 5. *hoc tit.* Non enim potest modò reprobare eorũ mores, quos priùs approbavit. *l. Si uxor*; 13. *in fine. ff. Ad leg. Jul. de adult. c. Horrendus*; 17. *caus.* 32. *q.* 5. *c. Veniens*; 5. *de filiis Presbyt.* ideoque sibi id imputent, *Gl. in cit. c. Nulli*; *V. Familiaritate.* Idque specialiter statutum fuit in odium seu pœnam Episcoporum tolerantium in sua domo criminosos, & personas inhonestas, *Gl. hic V. Familiaritate*; Vers. *sed dic*: *Abbas ibid. n.* 6. Nihilominus tamen potest Judex ex officio suo tales accusatores viles & infames repellere, quia ex delicto acquiritur jus, non tantùm privato, sed etiam Reipubl. & ideo licèt privatus ob culpam vel defectum suum, non admittatur ad repellendum suum accusatorem; potest tamen Judex ratione Reipubl. ex officio procedere, & repellere talem accusatorem, contra quem pars ipsa sive accusatus excipere non potuisset, quia illegitimus accusator debet repelli, non tantùm ob commodum accusati, sed etiam ob dignitatem Judicis, & commodum Reipubl. *Gl. in cit. c. Nulli*; *V. Repellere*; & *V. Familiaritate*; *in fine.*

XVII. Notandum hîc præterea 1. si quis, qui accu-

accusare prohibetur v. g. infamis, vel excommunicatus, excipiat contra accusatorem, quòd sit infamis, vel excommunicatus, valet exceptio, & per illam repellere potest accusatorem: tametsi, & ipse sit infamis, vel excommunicatus, quia qui non potest agere, vel accusare: potest tamen excipere de inhabilitate actoris vel accusatoris, exceptio enim habet rationem defensionis. *Bart. in l. Servos* ; 5. *n.* 1. *&* 2. *ff. De accus. Clarus cit. q.* 15. *n.* 3.

Notandum 2. Si quis ex iis, qui accusare prohibentur, aliquem accusavit, & reus contra illum non excipiat de inhabilitate ejus ad accusandum, processus accusationis tenet, & effectum habebit, quia exceptio ista est dilatoria, quæ opponi debet, ante litem contestatam, & sibi imputare debet accusatus, quòd illam opponere neglexerit. *Clarus cit. q.* 15. *n.* 4. Ubi ait, hanc esse communem opinionem.

§. VI.

An quis obligetur ad accusandum, & utrùm accusator desistere possit ab accusatione inchoata?

XVIII. Ad primã quæstionẽ respondetur. Si crimen vergat in damnum spirituale, vel temporale Reipubl. etsi plerumque sufficiat illud denunciare Juridicè, vel Canonicè: interdum tamen contingere potest, ut teneatur aliquis etiam ad accusandum, si damnum publicum aliâ ratione impediri non possit, nisi contra reum judicialis processus instituatur, dummodo crimen legitimè probari possit, quia alioquin frustra quis laboraret, & suspicioni calumniæ se objiceret, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 68. *art.* 1. *Silvest. V. Accusatio* ; *q.* 2. *n.* 3. *Layman l.* 3. *tract.* 6. *c.* 3. *n.* 6. & alii communiter: quamvis in praxi rarò occurrat talis casus. Ratio est, quia pars tenetur etiam cum proprio detrimento prospicere bono totius, & quivis privatus bono communi. De aliis verò criminibus, quæ non tendunt in damnum publicum Reipubl. nemo invitus agere vel accusare cogitur, *juxta l. Unicam c. Ut nemo invitus &c.*

XIX. Ad secundam quæstionem Respond. 1. quamvis accusator, ante litem inchoatam, in causa criminali desistere possit ab accusatione, casu, quo non tenetur accusare, vel denunciare: post litem tamen inchoatam non potest licitè desistere, sine licentia Judicis, quia jam obligationem contraxit, probandi delictum, vel pœnam subeundi, à qua obligatione, propria auctoritate, se liberare non potest: imò nec sine consensu Rei, si is fuit tormentis subjectus, vel ex accusatione infamatus, alioquin desistens incidit in pœnam S. Cti Turpilliani, si crimen publicum sit, quod accusavit. *l.* 1. *C. eod.* Vel punitur pœnâ extraordinariâ, arbitrio Judicis, si sit crimen privatum. *l. Si quis.* 7. *ff. Eodem. Less. l.* 2. *de just. c.* 30. *n.* 18.

XX. Resp. 2. Si accusator deprehendat, se errâsse, quia falsò putavit, accusatum esse reum criminis, non tantùm potest, sed etiam debet desistere ab accusando: vel si de eo incipiat dubitare, & post diligentem inquisitionem, dubium perseveret: vel denique si videat, se non posse crimen probare, tum enim si pergeret in accusatione, verè calumniaretur. *Less. c. l. n.* 14. Idemque est; si Judex accusationem refutet, sive rejiciat, vel admissam rescindat, ut quia v. g. videt libellum habere substantialem aliquem defectum. *Less. c. l. n.* 15.

XXI. Respond. 3. Desistens ab accusatione, post litem inchoatam, non potest de illo crimine reum denuo accusare, ut constat *ex l. Accusationum.* 6. *C. De his.* qui accus. non poss. etsi aliàs non prohibeatur accusare. Quin imò si quis coram Judice dicat se accusaturum aliquem, tametsi deinde possit impunè, ante inscriptionem, desistere, ei tamen silentium imponi debet in perpetuum, ut non possit ampliùs de tali crimine accusare, prout sumitur *ex c. Licèt.* 14. *h. t.* Nam quidam Canonici Ecclesiæ Bisuntinæ, per suas litteras super crimine perjurii, Simoniæ, & incestûs Archiepiscopum suum denunciaverant Papæ Clementi, qui Juris ordine observato, mandavit dicto Archiepiscopo, ut ad certum tempus se Apostolicæ Sedi præsentem sisteret, ad objecta responsurus: Archiepiscopus ad terminum præfixum comparuit. Innocentius III. successor Clementis, cùm nullus compareret, qui opponeret aliquid contra Archiepiscopum: quæsivit ex quibusdam Archidiaconis ejusdem Ecclesiæ Bisuntinæ præsentibus, utrùm aliquid vellent contra ipsum super præmissis opponere, & legitimè probare, quod contra ipsum scripserant: qui responderunt, quòd non propositô accusandi illa scripserint, sed quia in quibusdam incorrigibilis videbatur, denunciaverant illa Papæ: sed nuntius, qui pro litteris impetrandis accesserat, mandati formam excessit. Quare Papa illis silentium imposuit, ne de cætero super his accusarent, vel infamarent eundem Archiepiscopum: & quia prædicti Canonici, citra inscriptionem, desistere voluerunt, id eisdem non imputatur. Ne autem Papa in absolutione ipsius Archiepiscopi minùs Canonicè procedere videretur, inquisitionem super fama ipsius commisit faciendam.

XXII. Pro explicatione hujus c. Notandum 1. quamvis nullus per litteras accusari possit, sed non nisi propria voce accusatoris, & præsente eo, qui accusatur, quia nullus absens accusari potest, vel accusare, *c. Per scripta.* 5. *caus.* 2. *q.* 8. possunt tamen per litteras denunciari crimina, & peti, ut reus citetur, & veniat responsurus ad libellum accusationis, prout factum est in casu hujus c. quia hæc prima citatio fit per nuntium, *Innoc. hic n.* 1. *Ioan. And. ibid. n.* 2. *& Abbas n.* 2.

Notandum 2. Si accusator non compareat in termino præfixo à Judice ad comparendum, non auditur postea ampliùs, nisi probet justam causam absentiæ, *c. Quisquis unic. causa* 4. *q.* 5. *l. Si ea* ; 7. *C. De his, qui accus. non poss.* si verò terminus præfixus sit accusatori, ad instantiam accusati, tum si accusator non compareat in illo termino, non debet statim ei imponi silentium, sed priùs citari seu moneri debet ad causam agendam. *l. Qui crimen* ; 3. *C. Eodem* ; & si non compareat post istam citationem, silentium perpetuum ei imponendum est, ut in casu hujus c. *Abbas hic n.* 5. Vel etiam dici potest, ideo in proposito casu, non fuisse accusatoribus impositum silentium, priusquam requisiti fuerant, seu moniti, quia ante inscriptionem destiterant ab accusando, nec per modum

dum accusationis, sed denunciationis criminis proposuerunt, *Hostiens. hic V. Quaerimus. & Ioan. Andr. n. 10.*

Notandum 3. Post litem contestatam, nullo modo ab accusatione desistere impunè licet. *l. In SCtum. 15. § Qui post. ff. Ad SC. Turpill.* Sed neque ante litem contestatam, post datos fidejussores de prosequenda lite desistere licet. *l. 3. C. eodem.* imò neque ante litem contestatam, & ante datos fidejussores, sed post datum, seu oblatum libellum, licitum est desistere, si reus citatus sit. *Auth. Qui semel. C. Quomodo & quando judex &c. junct. l. Absentem. 5. ff. De poenis.* Verùm ante datum seu oblatum libellum, quamvis quis fuerit professus, se velle accusare, impunè tamen potest desistere, etiamsi citatio Rei facta sit, *juxta cit. c. Licèt. h. t. l. Miles. 11. ff. Ad leg. Iuliam de adult.* & docet *Bart. in l. Quaesitum. 5. ff. Ad SC. Turpill. Abbas in cit. c. Licèt. n. 6. h. t.* Ubi ait, ita restringendum esse textum *in cit. c. Licèt,* & ideo in eo fieri mentionem de inscriptione, quia haec communiter ad poenam talionis fieri solet in libello. *l. Libellorum. 3. ff. De accus.* ut habetur etiam *in c. Per scripta. 5. §. Libellorum. caus. 2. q. 8.* & ideo, qui desistit ab accusatione, post oblatum libellum, censetur desistere post praemissam inscriptionem.

§. VII.

De Personis, quae criminaliter accusari possunt, vel non possunt?

XXIII. Regulariter, & in genere loquendo, omnes delinquentes de quibuscunque delictis accusari possunt, tam liberi, quàm servi, sine sexûs differentia, pubetes, & impuberes, modò usum rationis habeant ad delinquendum. *Wesenb. in parat. ff. De accus. n. 10. Clarus cit. §. fin. q. 56. n. 1.* Excipiuntur absentes, qui inspecto Jure scripto, de capitali crimine accusari non possunt. *l. Absentem, 6. C. De his, qui accus. non poss.* Multò minùs condemnari possunt, *l. Absentem, 5. ff. De poen. Clarus §. fin. q. 4. n. 2.* quia non debet quis condemnari indefensus, ne contingat innocentes condemnari. Alii praeterea accusari prohibentur propter dignitatem, ut Papa, Imperator, vel Rex, qui super se Judicem non habent, *Hostiens. in summa. h. t. n. 7.* Alii ad tempus prohibentur, ut Legatus Imperatoris, item Magistratus populi, durante eorum officio, *l. Hos accusare. 12. ff. De accus.*

XXIV. Jam ergò quaeritur 1. an accusatus de uno crimine possit de eodem denuo accusari? Resp. » De his criminibus, de quibus absolutus est accu» satus, non potest accusatio replicari, sive iterari, prout statuitur *in c. De his. 6. h. t. & l. Si cui. 7. §. Iisdem. ff. De accus. ubi Gl. V. Accusari.* addit, *ab eodem vel ab alio.* Ratio est: Non quòd obstet exceptio rei judicatae, cùm res inter alios acta aliis non praejudicet, sed quia de delicto hominis saepius quaeri non debet, *l. Licèt, 6. §. fin. ff. Nautae, Caupones &c.* alioquin nunquam reo constaret fides, & ratio innocentiae suae, *Zaes. ff. h. t. n. 20,*

XXV. Limitatur autem 1. nisi quis absolutus fuerit ab observatione Judicii, propter libellum non rectè ordinatum, vel quia non erat legitimus accusator, *l. 3. §. Quod si libelli. ff. De accus.* dummodo alius accuset, non autem primus accusator, *c. Prohibentur. 14. caus. 2. q. 1. & ibi Gl. V. Abolitione publica.* quia hic ob inimicitiam, quae finitâ etiam accusatione, remorate censetur, ab accusando repellitur, saltem de Jure Canonico, *Abbas hic n. 3. Felin. ibid. n. 3. Covar. l. 2. resol. c. 10. n. 1.* Limitatur 2. Nisi secundus accusator probet, saltem ex signis, primum accusatorem non fidè, & probè accusasse, sed praevaricatum fuisse, sive cum accusato collusisse; tum enim secundi accusatio de eodem crimine admitteoda est. *l. 3. §. 1. ff. De praevaricat. l. Si quis. 11. C. De accus. Gl. in tit. c. In his. V. Replicari Felin. ibid. n. 11. Covar. cit. l. n. 1. limit. 2. Clarus cit. § fin. q 57 n. 5.* Ubi rationē dat: Non enim debet dolus primi accusatoris obesse secundò accusare volenti, pro quo stat favor publicus, ne delicta maneant impunita. Limitatur 3. Nisi secundus accusator suam vel suorum injuriam prosequatur, ut probet, se ignorasse accusationem ab alio institutam, *l. Si cui. 7. §. Iisdem. ff. De accus. Gl. in cit. c. De his, V. Replicari.* Probatur autem hoc casu ignorantia per proprium juramentum, cùm in animo consistat, *Abbas hic n. 8. & 9. Felin. n. 12. Covar. cit. l. Limit. 3.*

XXVI. Limitatur 4. Si accusatus de delicto criminaliter, ab eo absolutus fuerit, tum iterum criminaliter accusari non potest; secus si de crimine civiliter actum fuerit ad prosecutionem rei familiaris, ut reus absolvatur, tunc enim iterum criminaliter accusari poterit. *l. 1. C. Si quando Civilis actio crimin. praejud.* Nisi utraque actio, criminalis & civilis tendat ad vindictam; tum enim si actum sit civiliter, non potest absolutus ab actione civili, accusari criminaliter de eodem crimine. *l. Ait praetor. 7. §. 1. ff. De injur.* Si verò Civilis actio tendat ad rem familiarem, criminalis verò accusatio ad publicam vindictam, tum vel accusatus fuit absolutus, quia accusator non probavit delictum, & potest iterum accusari criminaliter, *cit. l. 1. C. Quando Civil. actio &c,* vel reus fuit absolutus, quia delictum non commisit, tunc non potest denuo accusari criminaliter, imò nec civiliter de eodem delicto à primo accusatore, quia competit reo contra illum exceptio rei judicatae: sed ab alio tertio poterit accusari. *l. Qui de crimine. 9. Junct. Gl. V. Ab alio &c. de accus. Abbas in cit. c. De his. n. 6. Felin ibid. n. 8. Suar. cit. l. Clarus cit. q. 57. h. t.*

Limitatur 5. Ut procedat, si reus per sententiam Judicis sit absolutus, secus, si per viam transactionis, & haec valida fuit, tum enim etsi non possit accusari à primo accusatore, eum quo transegit: poterit tamen ab alio accusari ex novo processu, cui per transactionem non potuit fieri praejudicium; si verò transactio non tenuit, tum etiam primus accusator iterum accusare poterit. *Abbas hic n. 3. Felin. n. 3. limit. 2, Covar. cit. l. n. 5. limit. 3.*

Limitatur 6. Quando reus fuit absolutus in judicio, non per viam accusationis: sed inquisitionis, tum enim iterum de eodem crimine accusari potest, saltem de Jure Canonico, secundùm quod non solet imponi poena ordinaria delicti, sed minor. *c. Qualiter. 24. h. t.* Idem dicendum, si reus fuit absolutus in judicio agitato per viam denunciationis, vel exceptionis, quia denunciatio & exceptio non tendit ad poenam seu vindictam delicti, sed, si denun-

denunciatus plenè satisfecit pro delicto, non potest denuo accusari. *Abbas in cit. c. De his. n. 3. Felin. n. 4. & 5. Covar. cit. l. n. 5. limit. 8.*

XXVII. Limitatur 7. Reus absolutus à crimine per Judicem in foro externo, & contentioso, non potest iterum de eodem accusari; secus est: si sit absolutus solùm in foro interno pœnitentiæ, tum enim non impeditur accusatio ejusdem coram Judice, & in foro externo, quia illa accusatio, & punitio, quæ fit in foro interno, fit ad satisfaciendum divinæ offensæ; alterum verò fit ad publicam vindictam, & satisfactionem Reipubl. læsæ, & ideo impositio unius pœnæ non tollitut per impositionem alterius, cùm ad diversos fines & effectus utraque tendat, aliàs enim delinquentes, obtentâ absolutione à Confessario, facilè possent evadere pœnas delictorum à Judice externo infligendas, quod præberet ansam delinquendi. Idque procedit, etiamsi delinquenti publica pœnitentia sit imposita à Sacerdote, quia semper illa imponitur ad eundem finem, nempe ut satisfiat Deo offenso, & publica quandoque imponitur ad tollendum scandalum. *Gl. in cit. c. De his. V. Replicari. in fine. Abbas ibid. n. 3. Covar. cit. l. n. 3. Clarus cit. q. 57. n.* 10. Et hinc etiam per susceptionem baptismi non tollitur accusatio criminis ante illum commissi, in foro externo, & contentioso, quia baptismus tollit peccatum, & omnem pœnam peccati, etiam temporalem quoad Deum, sive infligendam à Deo: non autem tollit pœnam, quæ imponitur in foro judiciali humano, eo quod reus delinquendo læsit Rempubl. sunt enim istæ diversæ pœnæ, & ad diversos fines tendunt, & sicut baptismus non tollit jus quæsitum tertio, ita nec jus quæsitum Reipubl. *Abbas in cit. c. De his. n. 5. h. t. Covar. cit. c. 10. n. 3. limit. 7. contra Felin. cit. l. n. 7.*

Limitatur 8. Si crimen sit mixti fori, v. g. sacrilegium, vel adulterium, ob quod aliquis conveniri potest coram Judice Ecclesiastico, & sæculari, & ab utroque puniri: tum licèt fuerit, causâ cognitâ, absolutus à Judice Ecclesiastico, potest coram Judice sæculari iterum accusari, & puniri: imò etiamsi à Judice Ecclesiastico reus de hoc crimine punitus fuerit, potest Judex sæcularis idem crimen rursus examinare, & punire. *c. Felicis. 5. §. Per hoc quoque. de pœnis in 6. Covar. cit c. 10. n. 6. limit. 11. Clarus cit. q. n. 57.* Ubi dicunt, id communi usu receptum esse. Ratio est, quia jurisdictio Ecclesiastica, & sæcularis sunt prorsus separatæ, & distinctæ, ideoque sententia lata ab una Potestate, non parit exceptionem rei judicatæ quoad aliam: & pœna spiritualis non tollit temporalem, nec è converso: quod tamen tum non procedere, ait *Covar. c. l.* si pœna à Judice Ecclesiastico inflicta sufficiens fuerit ad punitionem criminis, & culpæ mensuram, tum enim non posset iterum idem crimen apud Judicem sæcularem cognosci, & puniri. Excipitur etiam, nisi crimen sit tam atrox, ut non obstante punitione, per unum Judicem factâ, possit etiam per alium puniri. *Clarus cit. q. 57. n. ult.* verùm de hoc alibi.

Limitatur 9. Tametsi injuriam passus ipsum offendenti remiserit omnem injuriam in foro conscientiæ, non tamen ideo remisit jus accusandi, & inimicum deferendi ad Judicium, ac forum externum, quia ea remissio solùm ad odium ac rancorem, sive vindictam privatam spectat, non ad publicam: quin imò etiamsi remissa sit injuria quoad jus accusandi in foro externo: potest tamen injuriam passus similiter agere ad damna sibi illata resarcienda, & expensas præstandas, hæc enim sunt diversa ab ipsa injuria. *Felin. c. l. n. 14. Covar. cit. c. n. 7. limit.* 12. Denique non tantùm absolutus à crimine per sententiam Judicis, adeoque viâ veræ justitiæ, non potest iterum accusari de eodem crimine, sed etiam si per viam dispensationis, modò dispensatio facta sit ab eo, qui facultatem habet dispensandi, quia crimina semel dimissa iterum in ultionem reduci, divina clementia non patitur, *c. ult. dist. 4. de pœnit. c. Si illis. 29. caus. 23. q. 4. Clarus cit. l. n. 9.* & tradit *Gl.* communiter recepta in *cit. c. De his. V. Replicari. h. t. Covar. cit. l. num. 2.*

XXVIII. Quæritur 2. An accusatus de uno crimine, possit simul, & eodem tempore accusari etiam de alio crimine? Resp. affirmativè, & quidem non tantùm ab alio, sed etiam ab illo ipso, qui de primo crimine accusavit: Imò etiam accusatus de uno crimine, potest à quibuscunque aliis, etiam pluribus, de aliis quibusvis criminibus accusari. *Clarus cit. §. fin. q. 16. n. 2.*

XXIX. Quæritur 3. An Universitas, seu Collegium possit accusari? Resp. potest accusari, & puniri, propter delictum ab eo commissum: ad quod tamen non sufficit, quòd totus populus, vel omnes de Collegio aliquid faciant, vel committant, sed requiritur, ut publicum consilium, sive tota Communitas convocetur, & congregetur, & præviâ deliberatione delictum aliquod committant, alioqin non punietur ipsa Universitas, sive Collegium, sed omnes, qui deliquerunt, tanquam singuli. *Clarus cit. l. n. 7. & 8.*

§. VIII.

An in Causis & Iudiciis criminalibus Procurator admitti possit ac debeat?

XXX. Assertio 1. In causis criminalibus nec ad agendum, seu accusandum, nec ad defendendum reum regulariter admittitur Procurator: ut constat ex *l. Penult. §. Ad crimen. ff. De publ. jud. & ex c. 2. caus. 5. q. 3.* Ubi dicitur, in criminalibus causis, nec accusator, nisi per se, accusare potest, nec accusatus per aliam personam se defendere permittitur. Idem habetur in *c. Absens. 18. caus. 3. q. 9.* Idque etiam probatur ex *c. Veniens. 15. junct. Gl. V. Criminali. h. t.* Ubi quidam Canonicus Pragensis, » nomine Adalbertus, coram Papa Innocentio III. » proposuit contra Episcopum Pragensem, quòd » cùm esset filius Sacerdotis, in Ecclesiam Pragensem » non Canonicè fuerit ingressus, sed intrusus, & » quòd contra ejusdem Ecclesiæ privilegium, bomagium Duci Poloniæ, (qui hodie Rex est) præstiterit, sic subjiciendo Ecclesiam illam servituti: Unde Papa citavit peremptoriè Episcopum, ut ad certum terminum coram ipso compareret. Ipse verò in suam excusationem viarum discrimina (quæ » est excusatio nimis generalis) consecrationem »

Chri-

» Chrismatis imminentem, & quòd filius Ducis » per ipsum baptizandus esset, per nuntios, & litteras allegavit, quas excusationes Papa frivolas putavit, & ipsum tanquam contumacem reputavit: » & licèt Procuratores ejus in causa criminali recipi non possent, tamen eis concessit Auditores, ut, si possent, ipsum aliquatenus excusarent. Cotam quibus prædictus Adelbertus repetiit priùs contra Episcopum objecta; sed ex adverso fuit ei responsum, quòd cùm olim litteræ fuissent impetratæ ad Archiepiscopum Magdeburgensem, idem Canonicus in probatione objectorum deficiens humiliter veniam ab eodem Episcopo postulans, confessus fuerit, se calumniosè adversus eum processisse, ideòque juravit, se statutum mandatis ipsius Archiepiscopi, qui præcepit eidem, sub debito, seu obligatione juramenti præstiti, ut contra eundem Episcopum de cætero proponere talia nou auderet. Quare cùm Papæ ex ipsius Canonici confessione constaret, ipsum juramentum hujusmodi præstitisse, & tale mandatum recepisse; ideo Papa silentium ipsi super impetitione Episcopi imposuit: quia tamen ipse Episcopus contumax fuit; ideo ipsum citavit, ut se præsentem sisteret, indictâ ei etiam purgatione propter infamiam.

XXXI. Pro explicatione hujus c. notandum 1. quamvis hodie pœna talionis abrogata sit, & in usu esse defecerit, tamen in ejus locum successit pœna extraordinaria, quæ pro arbitrio Judicis infligenda est accusatori, si in probatione criminis defecerit. *c. Super his. 16. h. t. l. 3. ff. Ad SC. Turpill. Menoch. de arbit. judic. casu. 322. n. 3.* quæ quidem pœna Procuratori infligi non debet, quia contra rationem naturalem est, ut, si accusator de calumnia condemnandus sit, ac puniendus, loco illius Procurator, & sic unus pro alio puniatur. *Menoch. de arb. judic. l. 1. q. 79. n. 18.* ac proinde etiam hodie adhuc regulariter non potest Procurator admitti ad accusandum, loco accusatoris.

Notandum 2. In causis criminalibus, in quibus Reo condemnato pœna capitalis, vel alia corporalis, seu corporis afflictiva imponitur, nomine, & loco ipsius Rei regulariter non admittitur Procurator, *l. pen. §. Ad crimen. ff. de publ. judic. & l. 1. ff. An per alium causæ appellat. Menoch. de arbitr. judic. l. 1. q. 80. n. 1. & 2. Clar. §. fin. q. 32. n. 1. & 3.* & dictum supra *l. 1. tit. 38. n. 31.* Ratio est, quia Judicium criminale redderetur elusorium, contra *l. Si prætor. 75. ff. de judic.* Nam si Reus putaret, se condemnandum, non compareret personaliter in Judicio, sed per Procuratorem responderet, & totam litem prosequeretur; atque ita contra ipsum Reum sententia condemnatoria ferri non posset, *l. Absentem. 5. ff. d. pœnis. & l. Absentem. 6. C. de accus.* Multo minùs contra Procuratorem re ipsa, & in effectu: quia, etsi condemnari potest, non tamen executio in illum fieri potest, cùm pœna suos auctores tenere debeat, non alios, *l. Sancimus. 22. C. de pœnis. Menoch. cit. l. n. 2.*

XXXII. Notandum 3. Quamvis Procurator in causis criminalibus, quando criminaliter agitur, non admittatur ad causam principalem agendam, vel defendendam: tamen ad excusandum, vel allegandum causas absentiæ domini, & ad opponendas exceptiones dilatorias, & similes, quæ ante litis contestationem proponi solent, ut quòd accusator sit infamis, vel excommunicatus, vel aliàs inhabilis, vel quòd Judex sit incompetens &c. admittitur Procurator, prout sumitur ex *cit. c. Veniens.* Ubi priùs dicitur, quòd in causa criminali non possunt recipi Procuratores, qui tamen postea admissi sunt ad excusandum Episcopum accusatum, *Gl. in cit. c. Veniens. V. Criminali. junct. Gl. margin. lit. C. Hostiens. ibid. §. Vel dic. & Abbas n. 8. Clar. cit. q. 32. n. 17. & 19.* dummodo talis exceptio non concernat ipsum crimen, ut quòd Reus accusatus, jam aliàs fuit de crimine absolutus: tum enim non est admittendus Procurator, nisi exceptio talis esset notoria, quia tum Judex debet ex officio suo absolvere accusatū, *Abb. cit. l. n. 16. Clar. c. l.*

Notandum 4. Qui juravit, se non accusaturum aliquem de crimine aliquo, postea de illo ampliùs non auditur, *c. Quemadmodum. 25. §. Illud autem de jurejur.* maximè, si priùs malitiosè accusavit, ut in casu *cit. c. Veniens.* quia præsumitur, quòd malo animo moveatur ad accusandum, *arg. c. 1. caus. 3. q. 10.* Idem est, si quis simpliciter accusationem remiserit, *c. Si illic. 29. caus. 21. q. 4.* imò etiam eo ipso, quòd quis dixit, se nolle accusare aliquem, non auditur, *l. Si maritus. 15. §. Si negaverint. ff. Ad leg. Jul. de adult. Gl. in cit. c. Veniens. V. Silentium. Host. ibid. V. Imponendum.*

XXXIII. Assertio 2. In Judiciis, & causis criminalibus, in quibus non infligitur pœna capitalis, vel corporalis, sed pecuniaria, aut similis, Procurator intervenire potest, ut constat ex *l. 1. ff. An per alium caus. appell. & Menoch. cit. q. 80. n. 119. Clar. cit. q. 32. n. 4.* & est communis sententia DD. utriusque Juris. Ratio est, quia quando ex Juris dispositione non imponitur pœna corporis afflictiva, sed tantùm pecuniaria, vel similis, executio sententiæ condemnatoriæ non fit in persona Rei, sed tantùm in bonis ejus, ideòque nihil interest fisci, vel partialitigantis, utrùm Reus personaliter compareat, an per Procuratorem. In specie verò plures sunt casus, in quibus etiam in causa criminali Procurator admittitur, quos recenset *Gl. in cit. c. Veniens. V. Criminali. h. t.* & alii. Veluti 1. Si agatur criminaliter de crimine, pro quo tantùm imponitur pœna relegationis, vel alia et minor, juxta *l. 1. §. Sed etsi. junct. Gl. V. Relegationem, ff. An per alium causæ &c. Clar. cit. q. 32. n. 5 Menoch. de arbitr. jud. l. 1. q. 80. n. 103.* quamvis contrarium teneat *Abbas in cit. c. Veniens. n. 18. & 19. h. t.* Ubi ait quòd in nullo Judicio criminali regulariter potest intervenire Procurator, nisi imponatur tantùm pœna pecuniaria. 2. Si Reus in carcere detineatur, vel alio loco, extra territorium Judicis, admittitur Procurator, quia tunc Judicium criminale Reo eludi non potest, adeoque cessat ratio, ob quam Procurator intervenire non potest, idque consuetudo etiam observat. *Bart. in cit. l. pen. §. Ad crimen, n. 10. ff. de publ. jud.* dummodo incarceratio Rei non sit procurata, eo fine, ut non compareat, *Barb. in cit. c. Veniens. num. 5.* 3. Admittitur Procurator, quando Reus principalis non potest comparere per se ipsum, sive ob impossibilitatem facti, quia est Universitas, quæ deliquit, & tota per se comparere non potest: sive ob impedimentum juris, ut Monialis, quæ è Monasterio egredi prohibetur, *Abbas in cit. c. Veniens. n. 14.*

XXXIV. 4. Si agatur de crimine criminaliter, & rectius aliquis interveniat pro interesse suo, potest admitti Procurator, quia, quoad illum, non potest dici causa criminalis: sic dominus defendere potest servum suum accusatum de crimine, pater filium, Abbas Monachum, Episcopus Clericum, quia omnes isti interveniunt pro interesse suo, & ideo admittuntur per se, vel per Procuratorem, *Bart. in cit. §. Ad crimen. n. 8. Abbas in cit. c. Veniens. n. 13.* 5. In actione populari, (quæ cuique de populo competit, quia publicum commodum principaliter spectat, *l. 1. ff. de popul. act.*) licèt ex parte actoris, seu accusatoris non possit intervenire Procurator ad agendum, sed tantùm ad excipiendum, ac defendendum, *l. Licèt. 42. ff. De Procur.* potest tamen ex parte Rei, qui convenitur, admitti Procurator ad defendendum, *l. Qui populari. 5. ff. de pop. act. l. Licèt. 42. in princip. ff. de procur.* quia Reus privatam causam, id est, pecuniariam, quæ his actionibus peti solet, defendit. *Abbas in cit. c. Veniens. n. 11.* item in crimine injuriarum. *Gl. in cit. c. Veniens. V. Criminali.* Si sit persona illustris, quæ per Procuratorem excipere potest. *L. ult. Cod. de injuriis.* Item in criminibus levibus non admittitur Procurator, & in crimine suspecti Tutoris, *cit. l. ult. C. de injur. Gl. in cit. c. Veniens.* Plures casus hujusmodi videri possunt apud Clarum, aliósque citt. An autem in casibus, in quibus Procurator de jure intervenire non potest, si admittatur, parte nihil contra illum opponente, processus Judicii teneat, necnè, dubitatur? affirmat *Gl. in c. 1. V. Criminalis. de jud. in 6.* negat esse validum *Bart. in cit. l. pen. §. Ad crimen. ff. de publ. judic. n. ult. Abbas in cit. c. Veniens, n. 23.* Sive Procurator interveniat, ex parte accusatoris, sive ex parte Rei, quia in *cit. §. Ad crimen.* simpliciter dicitur, quòd frustra interveniat Procurator, quæ dictio in propria significatione denotat nullitatem actûs; si autem posset intervenire Procurator, casu, quo per exceptionem non repelleretur, id non esset omnino frustra, *Abbas in cit. c. Veniens. n. 23.* Idque consuetudo confirmat, quæ obtinuit, ut omnia, quæ aguntur per Procuratorem in causa criminali, in qua agitur de pœna corporis afflictiva, sint ipso jure nulla, teste *Claro cit. q. 32. n. 24.*

§. IX.

De modo procedendi observando in Judicio criminali accusatorio?

XXXV. Quæritur 1. Quomodo procedendendum sit, quando utraque pars, accusator, & Reus, sunt præsentes in Judicio? Resp. eodem modo in causis criminalibus, quo in civilibus proceditur. Est tamen discrimen 1. quòd in causis criminalibus non sit necessaria conclusio in libello ad certam pœnam, quia probato crimine, pœna secundùm leges imponi debet, *Clarus §. fin. q. 12. n. 11. Wesenb. in parat. ff. de accus. n. 12.* 2. Quòd in criminibus evidentiores requirantur probationes, *Lul. C. De probat.* 3. Reo permitti debet libera defensio, etiamsi appareat ipsum justam causam non habere, & quidem etiam post conclusionem in causa, ipsámque sententiam condemnatoriam, *Wesenb. cit. l.*

XXXVI. Quæritur 2. Quomodo procedendum sit in causis criminalibus contra Reos contumaciter absentes? Resp. contra criminosum absentem non potest ferri sententia definitiva condemnatoria. *l. Absentem. 5. ff. De pœnis.* neque enim inauditâ causâ, id est, defensione non audita quemquam damnari æquitatis ratio patitur. *l. 1. ff. De requir. Reis vel absentibus damn.* quomodo autem de Jure Civili procedatur, habetur in *cit. l. 1. ff. & l. 1. & 2. C. De requir. reis.*

Verùm quoad modum procedendi contra criminosos absentes contumaciter de Jure Canonico, distinguendum est. Vel enim lis est contestata, vel non: priore casu, communiter potest procedi ad sententiam condemnatoriam contra contumaciter absentem, si de delicto liqueat, vel liquere possit, ut colligitur ex *c. Decernimus. 10. caus. 3. q. 9. & ibidem Gl. in summa,* dummodo sententia possit executioni mandari in absentem, ut est pœna privationis, seu depositionis. Secus est in gravioribus delictis, pro quibus infligitur pœna, quæ non potest executioni mandari in absentem, ut est pœna mortis, vel perpetui carceris, quæ æquiparatur morti; tum enim non est procedendum ad sententiam contra absentem, etiamsi lis sit contestata, frustra enim proferretur in absentem, in quem non posset executioni mandari; posteriore verò modo, si lis non fuerit contestata, vel si sit, sed non liqueat de crimine, regulariter non potest procedi ad restium receptionem, vel ad sententiam condemnatoriam, *Gl. in cit. c. Veritatis. 8. V. Probatum de dolo & contum. & Gl. in summa caus. 3. q. 9.* Ubi plures casus exceptos ponit, sed hoc casu Reus contumax excommunicandus est, *c. Rursus. 36.* quod loquitur, quando agitur de crimine criminaliter, & *c. Quicunque. 37.* quod loquitur, quando agitur de crimine civiliter, *caus. 11. q. 3.* & si post annum in excommunicatione persistat, & intra annum non venerit, pro convicto habetur, & poterit, post lapsum anni, ferri sententia condemnatoria contra Reum absentem, ac si de crimine convictus fuisset, *Abbas in cit. c. Veritatis. n. 20. & 21.* Si verò intra annum venerit, præstita satisfactione expensarum, auditur & absolvitur. *Hostiens. in summa de accus. h. t. num. 15. circa finem.* & sic intelligendus est *text. in c. 1. de judiciis.* Similiter si actor desistat ab accusando per contumaciam, & intra terminum præfixum à Judice non veniat, nec accusationem prosequatur, excommunicatur, si autem postea veniat, & pœniteat, audietur. *Hostiens. cit. l.*

§. X.

De effectibus accusationis, & pœnis Reo, vel etiam accusatori imponendis.

XXXVII. Primus & principalis effectus est, ut Reo legitimè convicto, seu probato crimine, pœna ordinaria, & certa, siqua Jure statuta est, vel alia condigna, & arbitraria, ac extraordinaria, à Judice per sententiam condemnatoriam infligatur.

Hostiens.

Hostiens. in summa h.t. n. 12. Zœsius in Comment. h, t.n. 5 Nos autem hîc de illis solùm pœnis agemus, de quibus in hoc tit. fit mentio. Et inprimis quidem in *c. Si constiterit. 12. h. t.* statuitur, ut Sacerdos, qui in potatione pernoctavit, sive totam noctem potando transegit, & postea manè Missam celebravit, officio, & beneficio privari debeat. Nam cùm quidam Sacerdos peteret, sibi restitui Ecclesiam, in qua dicebat, se Canonicè fuisse institutum, eâque injustè spoliatum, objectum ei fuit, quòd non possit petere restitutionem, quia nunquam fuit in Ecclesia illa institutus, nec eam possedit, adeoque nec eâ spoliari potuit, cùm non in Titulum, sed solùm in Commendam temporalem illam acceperit. Et quia prædictus Sacerdos in taberna pernoctavit, id est, per totam noctem potando, & se inebriando vigilavit, & altera die, nullâ præmissâ durmitione, Missam cantavit; ideo Ecclesiâ illâ justè per Judicem suum privatus fuit. Quare Papa Alexander III. mandat inquiri de præmissis: & si de iis rationabiliter convictus fuerit, in Judicio, ante Episcopum, vel si accusatus, sine coactione, confessus fuerit, ut perpetuum silentium ei super eadem Ecclesia imponatur; si verò probaverit, Ecclesiam illam Canonicè ipsi fuisse collatam, nec de aliquo crimine fuerit convictus, propter quod de jure eâ spoliari potuit, vel si deficiente probatione canonicæ institutionis, probaverit, se post legitimam appellationem fuisse spoliatum, eidem prædicta Ecclesia restitui debeat cum fructibus perceptis. *c. Gravis. 11. de restit. spol. Gl. fin. hîc.* quod enim post appellationem legitimè interpositam fit, in irritum revocari debet, *c. Super. 27. in fine de officio deleg. Gl. pen. hîc.*

XXXVIII. Ubi notandum 1. cui Ecclesia concessa est in Commendam ad tempus, non censetur spoliatus, si ab illa amoveatur, vel expellatur per commendatorem. *Gl. hîc in not. & V. Commendata. & Hostiens. V. Sed ad tempus.* quia commendare idem est, quod deponere, *l. Lucius. 24. ff. Depositi.* At rei depositæ non solùm proprietas, sed etiam possessio, apud deponentem manet. *l. Licèt. 17. §. Rei. ff. Eodem.* ideoque semper repeti potest. *l. 1. §. pen. ff. Eodem.* & consequenter etiam res commendata. Id autem limitat *Abbas hîc n. 12.* Quòd Commenda alicui concessa ad tempus, & ex legitima causa, non potest ad libitum revocari. Secus est, si concessa sit simpliciter, & ita intelligenda est *Gl. hîc V. Commendata.*

Notandum 2. Presbyter propter solam ebrietatem, non est privandus beneficio, neque etiam propter solum ingressum in tabernam, sed si per totam noctem potando, adeoque non jejunus, postea manè missam celebravit, ut patet ex *cit. c. Si constiterit.* Ubi non tantùm de ebrietate inquiri jubetur: sed etiam an non præmissâ dormitione, ac digestione, per totam noctem potando manè celebraverit: idque in dubio præsumitur, si in taberna pernoctavit, nempè quòd etiam post mediam noctem potaverit, adeoque non jejunus celebraverit, unde nisi contrarium probaverit, puniendus est, & beneficio privari poterit. *Fagnan. hîc n. 5, & 11.*

XXXIX. Præterea Jure Canonico in *c. Accusati. 8. h. t.* præter pœnam talionis, vel aliam extraordinariam, de qua in *cit. seq.* alia pœna, seu pœnitentia decreta est in accusatorem calumniosum, nempe ut si quis accusaverit aliquem, (scilicet per calumniam, & sine culpa accusati) per XL. dies in pane & aqua, quæ carena vocatur, seu quadragena, cum septem sequentibus annis, pœnitentiam agat, nisi pro pace hoc fecerit. (hoc est, non calumniosè, sive injustè, sed pro pace servanda, ut boni quietè vivant, aliquem accusaverit, *c. Non frustra. 18. caus. 23. q. 5. Gl. hîc V. Nisi pro pace. Hostiens. hîc V. Eodem.*) Si verò per talem delationem, seu accusationem, aliquis debilitatus est, (id est, membro mutilatus, *Gl. fin. hîc & Hostiens.*) per tres quadragesimas pœnitere debet.

XXXX. Ubi notandum 1. Si quis justè accusatur, & crimine probato, morte plectatur, immunis est accusator, & Judex, aliique ministri, & executores, quantum ad pœnam talionis, *c. Illud etiam. 46. caus. 23. q. 4. c. Cùm homo. 19. c. Qui malos. 29. & 2. seqq. eâdem caus. q. 5. Gl. hîc V. Per tuam.* irregularitatem tamen etiam justus accusator incurrit, quia illa contrahitur etiam sine peccato. *Hostiens. hîc V. Accusationem. & Abbas n. 1.*

Notandum 2. Per debilitatum hîc intelligitur is, cui membrum abscissum est, quamvis propriè debilitatio contingat, quando impeditur exercitium alicujus membri, v. g. brachii, vel pedis, sine abscissione membri, quæ propriè mutilatio dicitur. *Abbas hîc in fine.* Si quis verò per accusationem suam causa fuit, ut aliquis membro mutilaretur, is per tres quadragesimas pœnitere debet, trium scilicet annorum ante Pascha, *Hostiens. hîc.* etsi aliqui apud *Barb. hîc n. 4.* intelligant de tribus quadragesimis, quæ veniunt in uno anno, scilicet ante Pascha, festum S. Joannis Baptistæ, & ante festum Nativitatis Domini: meritò autem talis punitur, quia qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, *Gl. hîc in casu.* Porrò quando imponitur jejunium certorum annorum, in pane & aqua, non intelligitur, quòd pœnitens quotidie jejunare debeat, sed per tres ferias Canonicas in qualibet hebdomade, scilicet feria 2. 4. & 6. *c. pen. caus. 11. q. 3. Abbas hîc.*

XLI. Alius denique effectus pœnalis accusationis criminalis est, quòd accusatus, vel denunciatus de crimine aliquo, pendente accusatione, vel denunciatione, ad honores, seu dignitates promoveri non potest, prout sumitur ex *c. Omnipotens. 4. h. t.* Ubi Papa Gregorius 1. ita rescribit Constantiæ Augustæ: Valde grave est, ut vir, de quo tanta, & talia nunciantur (cùm autè inquiri, & discuti debeant) honoretur, id est, ad honores promoveatur. *Gl. fin. hîc.* Ubi licèt sermo tantùm sit de eo, qui de gravi crimine denunciatur: tamen idem procedit in eo, qui de tali crimine accusatur, vel inquiritur, nam ex eo statim gravata est illius opinio, ut interim ad honores promoveri non debeat, *c. Tantisper. 3. dis. 81. c. ult. de testib. l. Reus. 7. ff. de munerib. & honor. Gl. hîc V. Numerantur. & Abbas n. 3.* quamvis alioquin per solam accusationem non constituatur aliquis reus, vel criminosus, nisi etiam

sit convictus, *c. ult. caus. 15. q. ult.* ubi in fine dicitur, *Non statim, qui accusatur, reus est, sed qui convincitur criminosus:* nec per solam nominationem, id est, infamationem, *c. Multi. 18. & ibi Gl. fin. caus. 2. q. 1.* & si condemnatus per sententiam appellavit, status ejus integer manet, *l. unic. §. Propter eandem. ff. Nihil innovari appell. &c.* nec inter infames interim habetur, *l. Furti. 6. §. 1. ff. De his, qui notant. infamiâ.*

XLII. Extenditur autem dispositio *cit. c. Omnipotens.* 1. Ut habeat locum non tantùm in dignitatibus Ecclesiasticis: sed etiam in sæcularibus. *cit. l. Reus. ff. De muner. & honor.* Ubi tamen additur, quòd elapso anno, postquam reus delatus est, non prohibetur petere honores, nisi per ipsum steterit, quo minùs causa intra annum expediretur, *& l. unic. C. De reis postul. l. 10. l. Qui status. 8. ff. De re milit. l. Qui de libertate. 29. ff. De liber. caus. Gl. in cit. c. Omnipotens. in casu h. tit.* Ubi rationem reddit, quia opinio promovendi ad honores vacillare non debet, ideoque pendente accusatione, promoveri non debet, & *Abbas ibidem n. 2.* Similiter accusatus, pendente accusatione, ad Ordines promoveri non potest. *c. Tantis. 3. dis. 81. c. ult. de testib. & ibi Gl. V. Pendente accusatione.* Nec potest esse testis in causa criminali, præterquam in criminibus exceptis, *cit. c. fin. de testib.* Nec alterius esse Procurator, *cit. l. Reum. C. De procur.* nec alium accusare: quia non relatione criminis, sed innocentiâ reus purgatur, *l. Is qui. 5. ff. De publ. judic.* Veruntamen non impeditur accusatus, quo minùs, accusatione pendente, administrare possit bona, v. g. Prælatus, nisi sit suspectus de dilapidatione, *c. ult. h. t. Felin. in cit. c. Omnipotens. n. 1.* Et universim loquendo, pendentia accusationis inhabilem facit accusatum, quo ad jura de novo acquirenda, non autem privat eum jure jam acquisito, nec exercitio illius. *Abbas in cit. c. Omnipotens. n. 3. & Felin. n. 1. not. 2. h. t.*

Extenditur 2. Si accusatus, denunciatus, vel inquisitus promotus sit ad honorem, vel dignitatem, pendente judicio, seu causa criminali, non tenet promotio, etiamsi postea per sententiam innocens sit pronuntiatus: sed nova requiritur promotio, *cit. l. Qui status. ff. De re milit.* Nisi appareat, accusatorem per calumniam accusâsse, vel denunciâsse, sive eo animo, ut promotionem impediret, *cit. l. Qui de libertate. ff. De liberali caus. Gl. in cit. c. Tantis. V. Obrepsit. dis. 81. & ibidem Archidiaconus n. 4. Felin. in cit. c. Omnipotens. n. 3. & Ioan. Andr. ibidem n. 3.* Ratio est, quia declaratio innocentiæ præcedere debet promotionem, nec sufficit eam subsequi; in his enim principium est spectandum, sive an quis habilis sit tempore electionis, seu promotionis, *arg. c. Dudum. 14. de elect. c. Si eo tempore. 45. eodem in 6.* Unde cùm principium fuerit vitiosum, declaratio innocentiæ postea subsequens non retrotrahitur ad tempus promotionis. *Fagnan. in cit. c. Omnipotens. n. 24. h. t.*

Extenditur 3. Accusatus, lite pendente, non potest promoveri ad honores, etiamsi infamia non præcesserit, quia est criminosus occultus; nam per solam pendentiam accusationis, vel denunciationis, nihilominùs impeditur promotio, ut ex infra dicendis patebit. *Fagnan. tit. l. n. 12.*

XLIII. Limitatur autem 1. quòd accusatione pendente, non possit accusatus promoveri ad dignitates, dummodo accusatio teneat, & facta sit à legitimo accusatore, *c. Meminimus. 13. h. t. Felin. in cit. c. Omnipotens. n. 2. limit. 2.* Nam per sententiam condemnatoriam etiam super crimine aliàs famoso non irrogatur infamia, si sit nulla ob defectum jurisdictionis, vel vitiosum processum, vel quòd lata sit, sine causæ cognitione, vel ob denegatam audientiam ipsi condemnato, ut est casus in *c. Inprimis. 7. §. Quia ergo. caus. 2. q. 1. Fagnan. in cit. c. Omnipotens. num. 14.*

Limitatur 2. Dummodo crimen, de quo aliquis accusatur, vel denunciatur, sit grave, ut colligitur ex illis verbis *cit. c. Omnipotens. De quo tanta, & talia nuntiantur*, id est, gravia, ut exponit *ibid. Ioan. Andr. n. 1. V. Talia.* Cujusmodi sunt sacrilegium, homicidium, adulterium, & alia crimina, quæ enumerantur in *c. Unum. 3. §. Aliàs autem. dis. 25.* Secus est, si sint crimina minora, & levia, hæc enim promotionem ad dignitates, etsi probata sint, non impediunt. *Fagnan. cit. l. n. 17.*

Limitatur 3. Nisi accusetur integrum Collegium, vel denuntietur, tunc enim, pendente lite, aliquis ex illo Collegio non impeditur promoveri ad honores, nisi persona illa in accusatione specialiter, & nominatim sit expressa. *Archidiac. in cit. c. Tantis. n. 5. dist. 81. Felin. in cit. c. Omnipotens. n. 2. limit. 3.*

Limitatur 4. Nisi accusatio de crimine etiam famoso fiat, non criminaliter ad pœnam, seu vindictam publicam: sed civiliter solùm ad interesse proprium persequendum, tunc enim non impedit promotionem accusati ad dignitates, quia infamiam non irrogat, *c. Tuæ. 5. de procur. c. Super his. 16. in fine h. t. Fagnan. cit. l. n. 15.* An autem, sicut accusatus criminaliter non potest promoveri ad dignitatem, ita nec eligi possit, videri potest *Abbas in cit. c. Omnipotens. n. 4. h. t. Fagnan. ibid. n. 26. & seqq.*

§. XI.

Qualiter accusatore non probante, vel non comparente, reo infamato de crimine indicenda sit purgatio Canonica?

XLIV. De hoc agitur in *c. Accedens. 23. h. t.* Ubi talis casus proponitur. Quidam Subdiaconus Papæ, H. nomine apud Sedem Apostolicam decessit, cujus præbendam, quam obtinuerat in Ecclesia Cremonensi, Papa, G. nepoti ipsius H. (ex filio aut filia, vel fortè ex fratre, sive fratris filio, *Abbas hîc n. 2.*) contulit, datis super hoc Executoribus, qui collationem factam executioni mandarent. Cùm autem executores vellent mandatum Apostolicum implere, ex parte Capituli Cremonensis, propositum fuit coram eis, quòd dictus G. de perjurio, & homicidio publicè fuerit infamatus, ideoque præbenda ipsi conferri non debeat, sed potiùs auferri. Quare idem G. accedens ad Sedem Apostolicam, à Papa petiit, ut juberet, collationem præbendæ sibi factam executioni mandari. Unde Papa mandavit Executoribus, ut concessionem à se factam dicto G. Executioni mandarent, nisi priùs super objectis eidem, per modum exca-

" exceptionis, criminibus publicè fuerit infama-
" tus: quo facto, si legitimus comparuerit accusa-
" tor, quæ fuerint hinc inde opposita, audiant: & si
" crimina illa, vel alterum eorum, legitimè contra
" ipsum fuerint probata, silentium eidem Clerico
" G. super illâ præbendâ imponant. Si verò nullus
" contra eum legitimus accusator comparuerit, &
" ipse super prædictis criminibus fuerit infamatus,
" purgationem Canonicam eidem indicant, in qua si
" defecerit, silentium ei imponant: si verò ipsam
" purgationem præstiterit, contradictores ab eo
" molestando compescant, & eos, qui nisi fuerint il-
" lum impedire, io legitimas expensas condemnent.

XLV. Pro intellectu hujus c. Notandum 1. Agenti ex interdicto adipiscendæ possessionis in beneficialibus, non obstat exceptio criminis, nisi de eo publicè sit infamatus, prout colligunt ex hoc c. Communiter DD. & patet ex summa ejusdem c. Quare si is, cui beneficium à legitimo collatore concessum est, petat se in possessionem illius immitti, & collationem sibi factam executioni mandari, sed ei crimen objiciatur; tum si non publicè est infamatus, collatio executioni mandari debet: quo facto, si quis accusator, seu actor, vel denunciator legitimus compareat, talis scilicet, qui crimen probare possit, & velit, probato crimine, privatur beneficio provisus, c. *Constitutis*. 46. §. *fin. de appell*, & c. *Post electionem*. 7. *in fine de concess. præb.* Si verò non probetur crimen, reus absolvi debet, hoc enim generale est, quòd si talis accusatos non compareat, provisus ulteriùs non gravetur juxta Jura allegata. *Hostiens. in cit. c. Accedens*. §. *Si verò, column. ult.* Secus est: si exceptio criminis objiciatur electo nondum confirmato: nam cùm ipse nondum plenum jus habeat in beneficio ante confirmationem, statim est admittenda exceptio criminis, & examinanda, antequam illa confirmetur: ei verò, qui jam est institutus in beneficio, ut in casu hujus c. dictus G. jam fuit institutus per Papam, nihil deest, nisi sola possessio, quæ est quid consequens ad jus priùs obtentum, unde io illam mitti debet, non obstante exceptione illa criminis. *Gl. hic V. Publicè.*

Notandum 2. Si is, cui collatum est beneficium, de objecto crimine est publicè infamatus, & is, qui crimen objicit, paratus est illud probare, tunc executio collationis factæ debet differri, donec hujusmodi exceptio examinetur: quia turpiùs ejicitur, quàm non admittitur hospes, c. *Quemadmodum*. 25. *de jurejur.* & quia, etiamsi jam esset in possessione, propter infamiam, & scandalum provisus deberet ab ea suspendi, usque ad purgationem, c. *Presbyter*. 13. *caus*. 2. q. 5. multò magis non debet mitti in possessionem is, contra quem excipitur de crimine, de quo est infamatus, *Gl. in cit. c. Accedens. V. Publicè.* Deinde recipi etiam debent probationes excipientis super objecto crimine, quo probato, proviso silentium imponendum est, ut habetur in cit c. Sed etsi non probetur crimen, erit hoc casu purgatio indicenda infamato, ut infamia expurgetur. *Gl. in cit. c.* 23. *V. Indicatis.* In qua si defecerit, est eidem proviso silentium indicendum, quia tum habetur pro convicto, ita ut ob delictum condemnari, & puniri possit, proptes violentam contra illum præsumptionem. *Gl. in cit. c. In notatis.* Verùm si se purgaverit, mandanda est executioni collatio beneficij facta, & contradictores ab eo vexando compesci, & io legitimas expensas condemnari debent: qui enim exceptionem opponit, in qua fundata est intentio actoris, & in ejus probatione deficit, punitur in expensis, quia malitiosè videtur eam opponere, & calumniari, *Gl. fin. in cit. c. Accedens. & ibid. Hostiens.* §. *Sin autem provisus. col. ult.*

Notandum 3. Hinc patet, quòd infamia objecti criminis tres effectus habet, ut notat *Hostiens. in cit. c. Accedens. col. ult. Circa medium*: Primus est, ut executio suspendatur: secundus, ut illâ suspensâ, probatio criminis admittatur: tertius, ut purgatio indicatur, nec sufficit oppositio infamiæ, nisi & crimen objiciatur, nec objectio criminis, nisi & infamia opponatur.

§. XII.

Quibus modis tollatur, & extinguatur accusatio criminalis?

XLVI. Pluribus modis ea tollitur, ac finitur. 1. Per præscriptionem, quia scilicet elapsum est tempus 20. annorum à die commissi criminis, per quod regulariter, & ordinariè præscribitur omnis accusatio criminalis, *l. Querela*. 12. *C. Ad leg. Cornel. de falsis*, & tradunt communiter DD. apud *Jul. Clarum cit.* §. *fin. q.* 51. *n.* 3. *Farinac. in praxi crim. p.* 3. *tit.* 1. *de inquis. q.* 10. *n.* 1. Id autem intelligendum est de illis criminibus, quæ semel patrata transeunt, & cessant: Nam in illis, quæ sunt successiva, & permanentia, ut est matrimonium initum contra Canones, hæresis, Apostasia, & similia, in quibus delinquens perseverat, & delictum continuat, non potest habere locum ulla præscriptio, nisi à tempore cessantis delicti, *Zoes. ff. De accus. n.* 27. præscribuntur autem actiones criminales, & pœnales breviore tempore, quàm civiles, etiam illæ, quæ ex delicto descendunt, quæ durant usque ad 30. annos, quia odiosa faciliùs tolluntur. *Zoes. n.* 29. *ff. Eodem.* quædam verò crimina breviore tempore tolluntur quàm 20. annorum. *Zoes. cit. l. n.* 28. *Farinac. cit. l. n.* 15. & *seqq. de quibus alibi.*

2. Extinguitur accusatio criminalis per mortem accusatoris, ante latam sententiam, ita ut hæredes ipsius accusationem prosequi non possint, *l. Libellorum*. 3. §. *fin. ff. De accus. Clarus cit. l. n.* 10. potest tamen Judex ex officio accusationem prosequi, & processum ad finem perducere, *l. pen. in princ. ff. De publ. judic. Clarus cit. q.* 51. *n.* 9. & 31.

3. Extinguitur crimen, & ejus pœna per mortem Rei delinquentis, ita ut pœna ab hæredibus exigi non possit, *l. Defunct.* 6. *ff. De publ. jud.* & consequenter etiam ipsa accusatio cessat, quæ mortuo accusato, in hæredes ejus non transit, *leg.* 1. & *seqq. C. Si reus vel accusat. mort.* &c. Ex communi DD. sententia apud *Clarum cit. q.* 51. *n.* 12. Quod tamen intelligendum est de pœna corporali, juxta *Gl. cit. l. Defuncto. V. Pœna.* Quod verò attinet ad pœnam pecuniariam, vel agitur criminaliter, vel civiliter; si agatur ex delicto criminaliter, ad pœnam confiscationis bonorum, vel aliam pecuniariam fisco applicandam; tum si reus moriatur ante sententiam condemnatoriam criminis contra eum latam, accusatio criminalis non

transit

transit ad hæredes ipsius, etiamsi lis cum defuncto fuerit contestata, sed condemnatio non sit secuta, *l. Ex judiciorum.* 20. *ff. De accus.* Ratio est: quia cùm Reus accusatus ante mortem non fuerit obnoxius tali pœnæ confiscationis bonorum, vel alterius pecuniariæ, quippe nec condemnatus, multò minùs hæredes ad eam tenebuntur. Aliud est, si post sententiam condemnatoriam reus sit mortuus, tunc enim quælibet pœna pecuniaria transit ad hæredes delinquentis, *Farinac. cit. q.* 10. *n.* 45. Excipiuntur quædam crimina, in quibus etiam post mortem Rei delinquentis, procedi potest contra hæredes delinquentis, etiam lite non contestata, ut bona eorum fisco vindicentur, *cit. l. Ex judiciorum.* ut est crimen læsæ Majest. hæresis &c. *Clarus cit. q.* 51. *num.* 13. *Farin. cit. q.* 10. *n.* 38. Si verò agatur ex delicto civiliter, ad pœnam pecuniariam parti læsæ applicandam, tum talis actio pœnalis non transit ad hæredes, nisi lis cum defuncto fuerit contestata, licèt non fuerit condemnatio Rei secuta, quia is mortuus est, pendente causa principali, *cit. l. Ex judiciorum in fine.* & ibi *Gl. V. Pœna. & V. Secuta.* Ratio prioris est, quia pœnalis actio ex delicto, vel quasi delicto descendens, auctorem tantùm insequitur, *l. Inde Neratius.* 23. §. *Hanc actionem. ff. Ad leg. Aquil.* §. *Non autem. Instit. de perpet. & temp. act.* Ratio exceptionis est, quia litis contestatio est quidam quasi contractus, & velut novat priorem obligationem, sive transfundit in aliam, facitque ut actio pœnalis non jam ex delicto, sed ex quasi contractu nasci videatur, at actiones ex contractu, & quasi contractu dantur etiam contra hæredes, *Giphan. in cit.* §. *Non autem. Instit. dicto tit.*

SECTIO II.

DE INQVISITIONIBVS.

Explicata sunt hactenus, quæ ad 1. partem Rubricæ hujus Tituli pertinent, videlicet de accusatione, sequitur nunc, ut de secunda parte, quæ est de Inquisitionibus, agamus: nam deficiente legitimo accusatore, instituitur Inquisitio à Judice ex mero officio, ne delicta maneant impunita, cum gravissimo Reipubl. detrimento.

§. I.

De Inquisitione in Genere, & potestate inquirendi.

XLVII. Quæritur 1. Quid & quotuplex sit Inquisitio. Resp. *Est alicujus criminis manifesti ex bono, & æquo à Iudice competente legitimè* (id est, Canonicè & Juridicè) *facta investigatio*, quæ scilicet facta est secundùm Jura & Canones, prout describit *Hostiens. In summa de Inquisitionibus. h. t.* Quæ descriptio declarabitur in seqq. Nec obstat, quòd Judex non possit aliquem condemnare, sine accusatore, *l. Rescripto.* 6. §. *Si quis accusatorem. & ibi Gl. Marg. lit. C. ff. de muner. & honor.* & docet *S. Thomas* 2. 2. *q.* 67. *art.* 3. ergo non potest Judex procedere ex munere suo aliquem condemnando. Nam verum est, quòd semper requiratur, ut interveniat accusator formaliter, vel virtualiter per aliquid, quod vices accusatoris suppleat: cujusmodi est, vel simplex denunciatio, vel si procedatur per inquisitionem, publica infamia, vel indicia criminis, quæ locum accusatoris supplent, ut respondet *S. Thom. c. l. ad* 2. *Less. l.* 2. *de just. c.* 29. *n.* 104.

XLVIII. Resp. 2. Triplex est Inquisitio, ut notat *Silv. In summa. V. Inquisitio.* 1. & alii Canonistæ communiter. Videlicet simpliciter generalis, sive generalissima, quæ fit ex mero officio Judicis, cùm neque personâ, neque crimine expresso, generatim inquiritur, an non committantur crimina in aliqua Civitate, Provincia, vel Communitate, sive, an sint homines facinorosi in illa, de qua in *c. Grave.* 29. *de præb. & in c. Sicut olim.* 25. *h. t. & in l. Congruit.* 13. *ff. De officio Præs.* in cujus locum hodie successit proclama, seu bannum generale contra omnes homines malæ conditionis, & famæ, quod faciunt Potestates in principio sui officii, teste Claro in praxi crimin. §. *fin. q.* 3. *n.* 1. Altera est Inquisitio generalis, sive potiùs mixta, id est, partim generalis quoad personas, partim specialis quoad delicta, ut cùm constat Titium esse occisum, sed inquiritur, quisnam illum occiderit, vel è converso partim est generalis quoad delicta, partim specialis quoad personas, ut cùm inquiritur, an Titius flagitia quædam patrârit? Et hæc Inquisitio præparatoria est, per quam deveniri potest ad Inquisitionem specialem, fit enim ad inveniendum delinquentem, & Judex generaliter inquirit, quisnam delictum commiserit, vel quænam delicta Titius v. g. commiserit, generales desuper recipiendo informationes, adeoque fit, non ad puniendum, sed ad investigandum. Tertia est Inquisitio simpliciter specialis, quando de certo, & determinato delicto, contra certam ac determinatam personam inquiritur, ad puniendum delictum, v. g. An Titius homicidium commiserit? Et de hac speciali inquisitione potissimùm hîc agetur, quæ fit contra certam personam ad effectum puniendi delinquentem, & fieri solet tribus modis. 1. Ex mero officio Judicis, ut quando Judex inquirit contra aliquem sine accusatione, querelâ, aut denunciatione alicujus. 2. Fit ad querelam alicujus, qui tamen non vult stare in judicio tanquam accusator, sed solùm exponit querelam Judici, eâque propositâ, Judex ex officio suo ad testes, & informationes recipiendas procedit. 3. Fit ad denunciationem alicujus publici Officialis ad denuncianda delicta deputati, tunc enim Judex ex officio suo potest inquirere, nullâ infamiâ præcedente, quia excusatur per solam denunciationem à calumnia, *l. Ea quidem.* 7. *C. de accus. Maranta de ord. Iudic. p.* 6. *tit. de inquis. n.* 12. *Azor p.* 3. *lib.* 13. *c.* 17. *dub.* 1.

XLIX Quæritur 2. Quis possit, & contra quos Juridicè inquirere, & in quibus delictis? Resp. 1. Inquirere potest quilibet Judex, sive sæcularis, sive Ecclesiasticus, modò competens sit, alioquî inquisitio invalida est, *tot. tit. C. Si à non compet. jud. c. Irrefragabili.* 13. *de offic. ord. Maran. cit. l. n.* 102. *Silv. V. Inquisitio.* 1. *n.* 2. *q.* 1. *dicto* 2. Ex quo infertur 1. quòd inquisitio facta à Judice sæculari contra Ecclesiasticas personas sit nulla, quia Clerici coram Judice sæculari, nec civiliter, nec criminaliter conveniri possunt, *c. Clerici.* 8. *& c. Cùm non ab homine.* 10. *de judic. c.* 2. *de foro compet. Farinac. in praxi crim. p.* 1. *lib.* 1.

lib. 1. tit. 1. q. 1. n. 55. 2. Non omnes Judices criminaliter inquirere possunt: sed illi solùm, qui merum imperium habent, sive jus gladii, & causas criminales cognoscendi potestatem, *Silv. cit. l. Farinac. c. l. n. 56.* nisi incidenter, si causa criminalis incidens ita connexa sit causæ simili principali, ut hæc sine illa definiri non possit, ut si testis falsum deposuit coram Judice Civili. *Silv. cit. l, Farinac. n. 57.* Resp. 2. Reus, contra quem inquiritur, debet esse subjectus jurisdictioni inquirentis, quoatum ad articulum, de quo inquiritur, aliàs contra ipsum Judex inquisitionem instituere non potest, *Silv. c. l. q. 3. n. 5. dicto 1.* Quamvis eundem recusare possit, si suspectum habeat, *Silv. c. l. n. 6.* Resp. 3. Spectato Jure Civili, non potest regulariter Judex ex officio inquirere super delictis, nemine accusante, vel querelam proponente, *Marant. c. l. n. 105.* quia accusatio, seu querela est remedium ordinarium, ideóque quilibet admittitur ad accusandum, nisi specialiter prohibeatur: At inquisitio est remedium extraordinarium, quia de Jure Civili non potest Judex ordinariè ex officio procedere, per viam inquisitionis, nisi in casibus, & delictis exceptis, quorum plures enumerat *Gl. in l. 1. §. Ex publico. V. Sine accusatore. ff. ad leg. Jul. de adult.* Verùm de Jure Canonico super omnibus delictis à Judice ex officio procedi potest indistinctè, quoties præcedit infamia, vel etiam accusatio, vel denunciatio publica, tanquam ex remedio ordinario, *Farin. c. l. q. 1. n. 8.* Sed quidquid sit de jure, hodie, ex recepta generali locorum consuetudine, etiam de Jure Civili, & in foro sæculari, permissum est in omnibus delictis procedere ex officio per inquisitionem, factúmque est remedium inquisitionis ordinarium, ut testatur *Clar. cit. q. 3. n. 6. Farinac. cit. q. 1. n. 2. limit. 3.* & alij apud ipsum.

§. II.

An ad Inquisitionem omnino generalem, vel mixtam requiratur, ut præcedat infamia criminis, vel personæ?

L. Assertio 1. Ad faciendam inquisitionem omninò generalem vel generalissimam, quæ fit non ad investigandum unum, sed plura delicta, & facinora in genere, non requiritur, ut præcedat infamia personæ, vel indicium commissi criminis, sed Judex nullâ præviâ occasione data, ex suo officio potest, imò tenetur illam instituere. Est communis DD. sententia apud *Less. l. 2. de just. c. 29. n. 108. Marant. de ord. judic. p. 6. tit. de inquisit. n. 29. Farin. in praxi crimin. p. 1. l. 1. de inquisit. tit. 1. q. 9. n. 18.* Probatur, quia In c. 1. *de officio judic. ord.* dicitur: *Habeant Episcopi singularem urbium in suis diœcesibus potestatem, adulteria, & scelera inquirere, ulcisci, & judicare.* Ubi etsi *Gloss. V. inquirere*, putat, agi de inquisitione speciali, tamen Abbas *ibid. n. 6.* eum textum intelligit de inquisitione generali, quam tenentur facere Episcopi, visitando, & inquirendo generaliter, qualiter vivant populi ipsis subjecti, & ad hoc non requiri, ut præcedat infamia, ut dictum supra *l. 1. tit. 31. n. 47.* Item in c. 1. §. *sanè de censib. in 6.* dicitur: *Proposito verbo DEI, quærat de vita & conversatione ministrantium in Ecclesiis, & locis aliis divino cultui deputatis*, ubi clarè sermo est de inquisitione generali. Deinde probatur etiam ratione, quia talis inquisitio necessaria est ad purgandam Rempublicam à criminibus, & refrænandos mores hominum, nec per illam cuiquam fit injuria, cùm de nullo in particulari fiat inquisitio. Et licèt quorundam scelera occulta per illam detegantur, id fit per accidens, & præter intentionem, cui incommodo bonum commune prævalere debet. Sic enim multa crimina manifestantur, quæ alioqui manerent incognita, & impunita.

LI. Ubi præterea notandum, quòd subditi, qui in tali inquisitione generali interrogantur, etiam sub juramento, non tenentur manifestare delicta occulta ipsorum, qui nullâ laborant eorum infamiâ; nam mens interrogantis est inquirere solùm de ijs, quæ aliàs publica sunt, ejúsque potestas se non extendit ad occulta elicienda, de quibus nulla est publica fama, inde enim maxima incommoda in Republica sequerentur, ut colligitur ex c. *Qualiter. 17. h. t. Less. cit. c. 29. n. 109.* Imò neque licitè possunt subditi interrogati manifestare talia delicta, si non possunt probari in Judicio, & consequenter neq; puniri; tunc enim manifestatio criminis ad injustam infamationem tantùm tenderet, adeóque manifestans illud peccaret contra justitiam, *Less. cit. l. n. 111. Laym. l. 3. tr. 6. c. 2. n. 3.* Sed neque tunc, quando crimen occultum potest probari in Judicio, licitum est illud manifestare Judici, si manifestatio tendat ad solam punitionem criminis, tunc enim præcedere debet infamia, *Less. cit. l.* Excipi debet 1. nisi quando necessarium est ad emendationem criminosi occulti, quæ aliter non speratur, nisi Prælati operâ, tunc enim manifestandum est illi crimen, non tanquam Judici, sed tanquam patri, ad corripiendum subditum. 2. Si id necessarium sit ad avertendum grave damnum publicum, vel privatum alicujus innocentis, *Less. cit. l. n. 122.*

LII. Porrò de hac Inquisitione generali fit etiam mentio in c. *Sicut olim. 25. h. t.* Ubi Concilium generale Lateranense sub Innocentio III. » statuit, ut Metropolitani, singulis annis, cum suis » Suffraganeis, non omittant celebrare Concilia Pro- » vincialia, in quibus de corrigendis excessibus, & » refrænandis moribus, præsertim in Clero, dili- » genter tractent, relegentes regulas Canonicas, » maximè quæ in hoc generali Concilio statutæ sunt, » ut eas faciant observari, infligendo debitam » pœnam transgressoribus. Et in hunc finem per » singulas diœceses constituant idoneas personas, » quæ per totum annum simpliciter, & absque ulla » jurisdictione diligenter inquirant, quæ correctio- » ne vel reformatione indigent, & ea fideliter refe- » rant ad Concilium Provinciale in anno sequente » habendũ, & super his, ac alijs provida deliberatio- » ne, Metropolitanus, & Suffraganei procedant, & » quæ statuerint, faciant observari, eáque publican- » da sunt in Episcopalibus Synodis annuatim cele- » brandis, per singulas diœceses, & qui hæc neglexe- » rit adimplere, ab officij sui executione suspendatur. »

LIII. Pro intellectu hujus c. notandum 1. Inquisitores seu visitatores, aut denunciatores, qui in Concilio Provinciali sunt quasi testes Synodales, debent

debent esse personæ providæ, ac honestæ, & tales, quibus meritò sit credendum, oe corruptæ aliquem falsò infament, vel deferant. *Hostiens, hic V. idoneus, col.* 2. Differuot autem ab ijs Ioquisitoribus, qui deputandi sunt ab Episcopo in Synodo diœcesaoa, quia primi non debent necessariò esse jurati, cùm de hoc nihil dicatur io hoc c. sicut secundi, & constitni debent à Præsidentibus Concilio Provinciali, nullámque jurisdictionem habent, ideòque ooo possunt judicialiter citare, condemnare, vel excommuoicare: sed debent solicitè investigare, quæ corrigenda, & reformanda sunt, & ad Metropolitanum, ac Suffraganeos in proximo Coucilio Proviociali referre. *Gl. hic V. absq; nulla, & Hostiens V. jurisdictione col.* 2. *Fagnan. n.* 5. *&* 6.

Notandum 2. Si Inquisitores isti sint de loco, ubi ioquirunt, propriis sumptibus vivere debent, alioqnin sumptus moderatos suppeditare debent Parochi, ad quos divertunt; neqne enim coguotur propriis stipendiis militare, oec officium suum eis esse debet damnosum, *Gl. hic V. statuant, & Hostiens.* §. *procurabuntur col.* 2.

Notandum 3. Pœna suspensionis, quam incurrunt Metropolitani, & Episcopi hac in re negligentes, noo est latæ sententiæ, sed ferendæ, *Hostiens. hic in fine.* Cæterùm hæc Constitutio in Germania nostra in praxi non observatur, præsertim qnoad Coocilia Provincialia, quæ olim singulis annis celebranda erant, nunc verò ex decreto Concilij *Trident. Sess.* 24. *c.* 2. *de reform.* quolibet saltem triennio. Idque propter Archiepiscopatuum, & Episcopatuum latitudinem, Cleri amplitudinem, & sumptuum magnitudinem, qui pro bujusmodi Syoodis exiguotur.

LIV. Assertio 2. In mixta Inquisitione, id est, partim generali, partim speciali, quando scilicet crimen est publicum, v. g. bomicidium, sed author iguoratur, tum licet Judici non specialiter contra certam personam, sed generaliter inquirere, qois illud commiserit, etiam oullâ præcedente famâ de persooa aliqua particulari. *Farin. cit. q.* 9. *n.* 18. *Less, cit. c.* 29. *n.* 114 *Layman. cit. c.* 2. *n.* 3. Idque patet ex communi praxi Judicum in utroque foro, Ecclesiastico, & sæculari. Ratio est: quia tum, nisi tales inquisitiones fierent, gravissimum sequeretur incommodum in Rempublicam, videlicet grave scandalum populi, si viderent, Judicem non inqoirere anthorem ootorij criminis, & criminosi magis incitarentur ad delinquendum, spe impunitatis: tum quia per talem generalem inquisitionem nulli fit injuria: sed ea Judici aperit, & munit viam ad specialem inquisitionem: nam interrogat primò eos, qnos putat esse conscios, seu ioformatos de crimine, an non sciant, quis crimen hoc commiserit? quòd si omoes respondeant, se nescire; tunc interrogat eos super famâ etiam generaliter, interrogaodo, an non aliqois de eo crimine sit diffamatus, & si ex ipsis, informationibus receptis, resultet suspicio, vel indicium probabile contra aliqnem, tunc incipit specialiter inquirere contra eum, & assumit speciales informationes, sive alia indicia, vel testes recipit contra reum nominatum in generali inquisitione. *Clar. cit.* §. *fin. q.* 5. *n.* 5. *Azor. p.* 3. *l.* 13. *c.* 26. *post princip.* Porrò subditi interrogati, hoc casu, non tenentur manifestare auctorem criminis occultum, nisi de eo publica infamia, vel sufficientia indicia præcedant, etiamsi Judex sub juramento inquirat generatim, quis delictum commiserit, cùm non habeat jus inquirendi de reis occultis, & conseqneoter non possit obligare subditos, ut eos manifestent, sed solùm eos, qui infamiâ aliquâ laborant, multo minùs reus occultus tenetur se ipsum prodere. *Less, cit. c.* 29. *n.* 128. Deinde potest, ac debet Interrogatus à Judice occultum auctorem criminis manifestare, si crimen adhuc esset patrandum, vel cootinuandum, vel si ex eo grave damnum alicui immineret, quod alio modo commodè declinari non posset. *Less. cit. l. n.* 129.

§. III.

An, & qua ratione ad Inquisitionem generalem contra personam aliquam particularem requiratur, ut præcedat infamia illius, & quomodo in tali Inquisitione sit procedendum?

LV. De hoc agitur inptimis in c. *Qualiter & quando.* 24. *h. t.* qnod est desumptum ex Concilio generali Lateranensi sub Innocentio III. cap. 28. ubi ioprimis dicitur, quòd non solùm cùm subditus, sed etiam cùm Prælatus excedit, seu delinquit, si per clamorem, & famam ad aures Superioris id pervenerit, non à malevolis aut maledicis, sed à providis & hooestis, nec semel tantùm, sed sæpe (qood clamor, & diffamatio innuit, & manifestat) debet Prælatus seu Episcopus coram Canonicis senioribus Ecclesiæ suæ, veritatem diligenter ioquirere, & si culpam invenerit, illum Canonicè puniat, noo tanqnam ipse sit accusator, & Judex: sed quasi denunciante famâ, vel deferente clamore, suum officium exeqnatur. Et istud quidem est observandum in subditis: diligentiùs tamen in Prælatis, quia ipsi suot quasi signum positi ad sagittam, & quia noo possunt omoibus placere, cùm ex officio teneantur arguere, & iocrepare, qnin etiam ioterdum suspendere, vel ligare; ideo frequenter odium multorum incurrunt. Unde SS. PP. providè statuerunt, nt accusatio Prælatorum non facilè admittatur, ne scilicet concussis columnis, ædificium corruat; nisi diligens adhibeatur cautela, per quam falsæ, & malignæ criminationi via præcludatur: videlicet, ut criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis, id est, degradationem extenditur, nullatenus admittatur, nisi legitima præcedat inscriptio, sed cùm super criminibus aliquis fuerit infamatus, ita ut sine scandalo diutiùs dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari; tum ad inquirendum, ac puniendum ejus excessus, non ex odio, sed ex charitate Prælatus procedat, & si gravis fuerit excessus, etsi non degradetur ab Ordine, tamen ab administratione omnino removeatur, quod est secundùm Evangelium, à villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis reddere rationem.

Præterea is, contra quem inqniritur, debet esse præsens, nisi per contumaciam se absentaverit,

» verit, & exponenda sunt ei capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat se ipsum defendendi: & non solùm dicta, sed etiam nomina testium sunt ei publicanda, nec non exceptiones, & replicationes legitimæ admittendæ, ne per suppressionem nominum detur audacia infamandi: per exclusionem verò exceptionum, deponendi falsum securitas præbeatur. Item in §. *Ad Corrigendos.* dicitur, quòd Prælatus tantò diligentiùs debet ad corrigendos excessus subditorum descendere, quantò damnabiliùs eos dimitteret incorrectos: contra quos, exceptis notoriis excessibus, tribus modis potest procedi, per accusationem scilicet, denunciationem, & inquisitionem ipsorum, ita ut diligens in omnibus cautela adhibeatur, ne fortè per leve compendium (id est, perversum, & præceps Judicium levis Judicis, quia fortè vult abbreviare lites, *Gl. hîc V. Eodem.*) ad grave dispendium (id est, ad pœnam, auctoritate talis processûs, inflictam, *Gl. hic V. Eodem.*) veniatur; quare sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio: & denunciationem charitativa monitio; sic & inquisitionem clamorosa insinuatio prævenire; illo semper adhibito moderamine, ut juxta formam Judicii, sententiæ quoque forma dictetur: Idque probatur in principio hujus cap. exemplo Villici illius, *Luc.* 16 qui primò infamatus est apud dominum suum, quasi dissipâsset bona ipsius: deinde dictum est ad illum à domino, *quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ &c.* & exemplo Sodomorum (*Gen.* 18.) de quibus Dominus ait: *Descendam, & videbo, utrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleverint?* Ex quibus auctoritatibus manifestè probatur, quomodo Prælatus procedere debeat ad inquirendum, & puniendum excessus subditorum. Denique in fine additur, hunc ordinem esse non usquequaque circa Regulares personas observandum, quæ, cùm causa requirit, faciliùs, & liberiùs possunt à suis administrationibus amoveri.

LVI. Ex hoc c. colligitur, & probatur principaliter, quòd non potest Judex contra personam aliquam particularem, specialem inquisitionem instituere, nisi publica infamia ejusdem personæ præcedat, ut ex communi sententia DD. tradit *Clarus in pract. crim.* §. *fin. q.* 6. *num.* 1. *Farinac. cit. libr.* 1. *q.* 9. *num.* 1. *Less. cit. c.* 29. *num.* 121. Ratio est; tum quia Judex debet ad punienda crimina procedere, ex scientia publica, quæ habetur per accusationem, vel confessionem Rei in Judicio, vel per facti evidentiam, vel per infamiam publicam Rei. Tum quia nemo, sine gravi causa, debet spoliari suo bono nomine, quamdiu illud retinet: per talem autem specialem inquisitionem redderetur quis suspectus, & deterioris famæ, omnes enim meritò suspicarentur, illum, de quo v. g. Juridicè inquiritur, an sit magus, vel hæreticus, gravem occasionem dedisse ad illam inquisitionem faciendam, & sic injuria ipsi fieret, si in vitam ejus specialiter inquireretur. Quare publica infamia præcedere debet, quæ est loco accusationis, seu denunciationis, aliàs Judex inquirere non posset. *Abbas in cit. c. Qualiter. n.* 7. *Marant. cit. p.* 6. *tit. de inquis. n.* 19.

LVII. Ubi præterea pro explicatione hujus prolixi, & celebris c. Notandum 1. Prælatus diffamatus, maximè de dilapidatione, potest per Superiorem compelli ad reddendam rationem administrationis, prout sumitur ex hoc cap. *V. Villicum.* per quod denotatur Prælatus, vel alius similis administrationem habens, *Hostiens. hic V. Eodem.* Ex quo per sensum contrarium infertur, quòd si non sit infamatus, non possit compelli ad reddendam rationem administrationis. *Abbas hîc n.* 4. quamvis contrarium teneat *Gl. hîc V. Redde rationem.* eò quòd Prælatus comparetur Tutori, & Procurator sit, non dominus, c. 2. *de donat.* Verùm dispar est ratio Tutoris, & Prælati; Tutor enim ad tempus datur, & ejus administratio finitur, adveniente pubertate pupilli: Prælatus verò est perpetuus, & liberam administrationem habet, in bonis Ecclesiæ: ideòque non est mirum, si Prælatus non possit cogi reddere rationem, nisi laboret infamiâ, *Fagnan. hîc n.* 4. ex Butrio, & Anchárano. In praxi tamen, & de facto debent Prælati rationem, singulis annis, Capitulo reddere, etsi non sint infamati.

Notandum 2. Is, contra quem fit Inquisitio, priùs interrogandus est de veritate, quàm testes; qui si confiteatur veritatem, cum eo mitiùs est agendum, c. *Innotuit.* 20 §. *Multa de Elect.* nec tunc opus est testibus, *Gl hîc V. Redde rationẽ in addit. Hostiẽs. V. eodem.*

Notandum 3. Inquisitio facienda est in loco, ubi Reus laborat infamiâ, uti sumitur ex hoc c. ibi: *Descendam & videbo*, quia ibi meliùs inquiri potest de vita, & accusatione alicujus, ubi moratus est, c. 3. *de Elect. c. Quosdam.* 3. *& c. seq. de præsumpt.* & quia quis potest esse diffamatus in uno loco, & non in alio: ideóque in loco, ubi laborat infamiâ, inquirendum est, *Anchar. apud Fagnan. hic n.* 8.

Notandum 4. Fama, de qua fit sæpius mentio in hoc c. accipitur, tum in bonam, tum in malam partem, quæ dicitur infamia; bona fama sumitur pro nomine bono, & dicitur status illæsæ dignitatis, moribus, ac vitâ comprobatus, *l. Cognitionum.* 5. §. 1. *ff. de variis & extraord. cognit. Mascard. de prob. vol.* 2. *concl.* 748. *n.* 3. cui contraria est mala fama, seu infamia, quæ est læsæ dignitatis status, vitâ, & moribus reprobatus, ut ex Salyceto tradit *Fagnan. in c. Vestra.* 7. *de cohab. Cleric. & mulier. n.* 31. Differt autem fama à clamore, secundùm *Hostiens. hic V. Clamor.* quia clamor est paucorum, & cùm ignoratur auctor; vel rectiùs per clamorem, & famam intelligitur fama clamosa, seu latè divulgata, *Abbas hîc n.* 5. A rumore verò differt fama; tum quia rumor ab incerto, fama à certo prodit auctore; tum quia fama est sparsa per totam, aut majorem partem viciniæ, rumor per minorem, & sic rumor est quid minus, quàm fama, ut notant DD. in *cit. c. Vestra.*

LVIII. Notandum 5. Fama, nec in civilibus, nec in criminalibus facit plenam probationem, se solâ, *Gl. hic V. Famam.* imò nec semiplenam in criminalibus, in quibus probationes debent esse luce meridianâ clariores, *Farin. in praxi crim. p.* 1. *l.* 1. *tit.* 5. *q.* 47. *n.* 59. & alii apud ipsum. quamvis fama sola sit sufficiens indicium ad inquirendum contra aliquem, *Clar. cit.* §. *fin. q.* 21. *n.* 1. Verùm potest fama plenam probationem facere tribus concurrentibus. 1. Si orta sit ex verisimilibus causis, & conjecturis. 2. Si ultra dictas causas, unde fama orta est, adsint aliæ

conjecturæ,& præsumptiones. 3. Si eædem conjecturæ non sint levia adminicula, sed graves, & osgentes,& ex se sufficientes ad semiplenam probationem constituendam; & tunc junctæ cum fama plenam facient probationem, *Mascard. concl.* 1223. *n.* 22. & 2. *seqq. Farinac. cit. q.* 47. *n.* 88. Item in iis, quæ sunt difficilia probationis, fama, adjunctis adminiculis aliquibus, facit plenam probationem, vel saltem transfert onus probandi in adversarium.

Notandum 6. Quod dictum est, inquisitionem, non præcedente famâ, esse nullam,& invalidam, extenditur 1. ut procedat non tantùm, si Judex sit delegatus, sed etiam ordinarius, ita ut neque hic inquirere possit, sine diffamatione Rei. *Clarus.* §. *fin. q.* 6. *n.* 2. *Farinac. p.* 1. *tit.* 1. *de inquis. q.* 9. *n.* 3. 2. Sive Judex procedat ad querelam, seu accusationem partis, sive ex officio suo: nam tunc multò magis est necessaria diffamatio Rei, quippe quæ succedit loco accusationis, *Clar. cit. q.* 6. *n.* 3. *Farin. c. l. n.* 4. 3. Inquisitio nulla, ob defectum præcedentis famæ, non revalidatur, tametsi testes postea producti plenè probaverint delictum, de quo inquisitus priùs non erat diffamatus; quod enim ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere, *Reg.* 29. *in ff. Farinac. cit. l. n.* 8.

LIX. Notandum 7. ad hoc, ut ex fama possit procedi ad specialem inquisitionem, tam contra subditum, quàm Prælatum, requiritur 1. Ut fama,& clamorosa insinuatio ad aures Judicis pervenerit. Neque is tenetur inquirere, si diffamatio solùm pervenit ad alios. 2. Ut fama ejusmodi non semel tantùm, sed sæpiùs ad aures Superioris pervenerit, juxta prudentis arbitrium, *Clarus. cit. q.* 6. *n.* 20. & 21. *Farinac. cit. q.* 9. *n.* 3. 3. Requiritur, ut fama præcedens inquisitionem, originem habeat à personis honestis,& fide dignis,& non à malevolis, vel improbis hominibus, *cit. c. Qualiter.* aliàs ex ea non poterit formari inquisitio. *Farinac. cit. l. n.* 6. 4. Non creditur Judici asserenti, in inquisitione famam præcessisse, sed necesse est, ut constet de fama publica, eáque probata sit, saltem per duos testes super famâ receptos. *Clar. cit. q.* 6. *n.* 12. & *seqq. Farinac. cit. l. n.* 7.

Notandum 8. Superior, seu Episcopus non debet procedere contra subditos, etiam per viam inquisitionis, nisi præsentibus Canonicis Ecclesiæ Cathedralis: nam & aliàs jurisdictionem non exercet Episcopus, sine consilio Capituli, *c. Episcopus.* 6. *cauf.* 15. *q.* 7. *c. novit.* 4. & *c. seq. de his, quæ fiunt à Prælat.* Verùm hodie Capitulares præscripserunt contra suos Canonicos, ut ipsi soli, absque consilio Episcopi, inquirant de criminibus, & jurisdictionem exerceant, valétque talis consuetudo legitimè præscripta, juxta *c. non est.* 3. *de consuet. in* 6. *Abbas in cit. c. Qualiter. n.* 6. *h. t.*

Notandum 9. Judex in Judicio inquisitionis non tenet locum accusatoris, quia alia debet esse persona accusatoris, alia Judicis, *c.* 1. & 2. *cauf.* 4. *q.* 4. *c. focus.* 19. *de V. S.* & *colligitur ex cit. c. Qualiter. ibi: Non tanquam idem sit accusator, & Judex.* Sunt enim officia hæc incompatibilia, quæ in eandem simul personam cadere non possunt: sed fama in inquisitione succedit loco accusatoris, seu denunciatoris, ut patet ex illis verbis hujus c. *Quasi denunciante famâ, vel deferente clamore, Abbas hic. n.* 7.

Notandum 10. Ordo debitæ correctionis est, ut criminosus primò arguatur, id est, reprehendatur. 2. Increpetur, cum comminatione, scilicet pœnæ. 3. Suspendatur ab officio, vel beneficio. 4. Ligetur, id est, excommunicetur; prout sumitur ex *cit. c. Qualiter.* & *c. fortè* 11. *in fine. cauf.* 23. *q.* 4. *Abbas hic. n.* 7. & ideo odium multorum incurrunt Prælati, si officium suum diligenter exequantur, ut dicitur in *cit. c. Abbas hic. n.* 8.

LX. Notandum 11, Non ita facilè inquisendum est contra Prælatum, sicut contra subditum, quia contra hunc sufficit, si procedat simplex infamia, etsi scandalum non generet: sed contra Prælatum debet præcedere talis infamia, quæ sine scandalo dissimulari non potest, quia v. g. diffamatus est de delicto incontinentiæ, vel quæ sine periculo tolerari non potest, ut quia diffamatus est de dilapidatione, ex qua sequi posset rerum Ecclesiasticarum distractio; vel de hæresi, ex qua sequi posset aliorum infectio, prout sumitur ex *cit. c. Qualiter. Abbas ibid. n.* 9. Major autem requiritur præcedens infamia ad inquirendum contra Prælatum, quia facilè Prælatis à subditis falsa crimina imponuntur, cùm incurrant, ob executionem officij, odium eorum, *Abbas. cit. l.*

Notandum 12. Prælatus propter excessum gravem, si reus per inquisitionem deprehendatur, non degradatur, seu deponitur ab Ordine, seu dignitate, sed ab administratione tantùm removetur, ut habetur in *cit. c. Qualiter*, & *ibi Gl. Magna in notat.* nisi delictum sit tantum, ut impediat executionem Ordinis, post pœnitentiam; *c. inquisitionis.* 21. *h. t.* quòd si administrationem non habeat, arbitrio Judicis punietur, *Hostiens. in cit. c. Qualiter. V. gravis.*

Notandum 13. Is contra quem fit inquisitio, debet esse præsens, nisi per contumaciam se absentet, quia tunc potest contra ipsum ad sententiam procedi; deinde debent illi exponi capitula, de quibus erit inquirendum, ut facultatem habeat seipsum defendendi, & non solùm dicta, sed etiam nomina testium sunt publicanda inquisito, ut quid, & à quo sit dictum, appareat, nec non exceptiones,& replicationes legitimæ sunt admittendæ, *cit. c. Qualiter.* §. *debet igitur.* Exceptio autem proponitur ex parte ejus, contra quem fit inquisitio; replicatio ex parte ejus, qui inquisitionem impetravit. *Hostiens. V. eodem.* Quare si priùs fiat inquisitio, & postea tradantur capitula, nihil agitur, quia ordo pervertitur. *Hostiens. in cit. c. V. fuerit.* & *Joan. Andr. n.* 25. *V. fuerit.* Hæc autem procedunt in inquisitione, quæ fit contra certam personam, & super certo crimine; nam in inquisitione generali non dantur capitula, quia non est, cui dentur, sed generaliter inquiritur. *Abbas in cit. c. Qualiter. n.* 11. *not.* 13.

Notandum 14. Quatuor sunt modi procedendi criminaliter ad corrigendos subditorum excessus. Primus, in criminibus notorijs, *cit. c. Qualiter. ibi: ut de notoriis excessibus taceatur*, quæ accusatione non egent, *c. manifesta* 15. *cauf.* 2. *q.* 1. nec ordine judiciario, in quibus Judex procedit puniendo, *c. manifesta* 17. *eadem cauf.* & *q.* de quo infra. Secundus, per accusationem, tertius per inquisitionem, quartus per denunciationem, *cit. c. Qualiter.* §. *ad corrigendos.* Conveniunt autem isti modi procedendi in eo, quòd in quolibet, juxta formam judicij (id est, petitionis)

& modum

& modum procedendi sententiæ quoque forma dictari debeat, *cit.* §. *Ad corrigendos.* fatuus est enim Judex, qui aliter condemnat, quàm fuerit petitum, *l. fin. C. De fideicommiss. libert. Abbas in cit. c. Qualiter. num.* 10. *not.* 14. Ubi id ita declarat, ut, si Judex processit per inquisitionem, debeat imponere pœnam ordinariam, & non pœnitentiam tantùm. Si verò actum sit per denunciationem Evangelicam, non imponat pœnam ordinariam, sed ad pœnitentiam tantùm compellat, & sic de similibus.

Notandum 15. & ult. prædictus ordo procedendi criminaliter non est usquequaque observandus circa regulares personas, ut habetur in *cit. c. Qualiter.* §. *fin.* de quo plura infra.

§. IV.

In quibus casibus non requiratur necessariò ad specialem inquisitionem contra Personam particularem de aliquo crimine, ut præcedat illius infamia.

LXI. Plures sunt hujusmodi casus. Veluti 1. ac principaliter, si extent legitima, & sufficientia indicia contra inquisitum, licèt is infamatus non sit de crimine; potest tamen inquiri ex illis indiciis contra illum, & Judex procedere ad informationes, vel testes recipiendos contra Reum, quia ea indicia succedunt loco infamationis, ejúsque vicem supplent, imò fortiora sunt, quàm diffamatio, *Marant. de ord. jud. p. 6. tit. de inquisit. n.* 22. *Farinac. p.* 1. *l.* 1. *de Inquisit. tit.* 1. *q.* 9. *n.* 20. Ubi addit, quòd talia debeant esse propinqua, non remota; quænam autem sint censenda legitima indicia, & sufficientia ad inquirendum specialiter, Judicis arbitriô relinquendum est, qui judicabit, quænam sint indicia gravia, aut levia. *Farinac. c. l. q.* 1. *n* 45. *in fine.* 2. Non est necesse præcedere infamiam de crimine inquisiti, si Judex inquirat ad denunciationem publici officialis: imò tunc tenetur inquirere, etiam non præcedente fama. *Marant. c. l. n.* 24. *Farinac. c. l. n.* 4. Idemque est, si quis denunciatur de crimine per aliquem virum probum, quia tunc prædicta denunciatio est sufficiens ad inquirendum contra eum, super infamia tantùm, & non super crimine, de quo inquiri potest, si constet de infamia, *Abb. in c. Licèt.* 14. *n.* 4. *h. t.*

LXII. 3. Inquisitio facta, sine præcedente infamia, parte non opponente, tenet, ut expressè constat ex *c. Si is.* 2. *& ult. h. t. in* 6. Ubi statuitur: si is, cui contra aliquem simpliciter commissa fuit inquisitio super certo aliquo, uno, vel pluribus criminibus facienda, processit (omissa inquisitione super infamiâ Rei, ad veritatem eorum criminum inquirendam) Reo præsente, nec reclamante, aut quidpiam super hoc excipiente; tunc processus hujusmodi ex eo, quod priùs (antequam inquireretur de veritate criminis) non fuerit de infamia Rei inquisitum, ampliùs impugnari non poterit, sed valet processus. *Maran. c. l. n.* 27. *Clarus cit. q.* 6. *n.* 9. *Farinac. cit. q.* 9. *n.* 12. & alii communiter. Ratio est, quia ordo iste, sive processus, ut de crimine contra aliquem specialiter non inquiratur, nisi priùs constet, quòd de illo sit publicè infamatus, est principaliter introductus in favorem ipsius Rei, qui tacendo censetur huic juri suo, sive exceptioni dilatoriæ Judicii sibi competenti tacitè renunciâsse, ideóque sibi imputare debet, quòd passus sit inquiri super veritate criminis, priusquam constaret de infamia; quilibet enim favori pro se principaliter introducto renunciare potest, *c. Ad Apostolicam.* 16. *de regul.* neque enim ista forma, seu ordo procedendi est de substantia processûs, ita ut ei renunciari non possit, *Gl. hic in casu, & V. Nequibit.* Ex quo patet, quòd taciturnitas partium præsentium in Judicio habeat vim tacitæ renunciationis, quoad exceptiones dilatorias Judicii, & in iis, quæ sibi præjudicant, reclamare Reus inquisitus debuisset, & petere priùs inquiri super infamia, & si id non fieret, appellare, *Gl. hic V. Reclamante.*

LXIII. Ubi Notandum præterea 1. dispositio hujus c. habet locum, si alicui commissa sit inquisitio, ad petitionem alterius; tunc enim Judex delegatus non potest procedere ad inquirendum contra aliquem, super veritate criminis, nisi priùs per inquisitionem repererit, eum esse diffamatum de crimine. Secus est, si Papa, seu Princeps alicui non ad postulationem partis, sed proprio motu committat inquisitionem super crimine alicujus; tunc enim potest procedi ad inquirendum, nullâ præcedente infamiâ, vel aliis indiciis. *Gl. in cit. c.* 2. *V. Fuerat. Clarus cit. q.* 6. *num.* 8. dummodo Princeps non simpliciter narret, Reum jam esse infamatum, sed asserat sibi de delicto, ex ejus famâ, & certâ scientiâ constare. *Marant. c. l. n.* 25. *Farinac. cit. q.* 9. *n.* 13. quia sicut Princeps potest inquirere, non præcedente diffamatione Rei, ita & delegatus ab ipso, motu proprio.

Notandum 2. Etsi textus in *cit. c.* 2. *h. t. in* 6. loquatur solùm de Reo præsente, & sciente, ac non reclamante, tamen idem dicendum est de absente per contumaciam, quia contumaciter absens non debet esse melioris conditionis, quoad facultatem opponendi exceptionem istam, quàm obediens, qui fuit præsens: cùm ergò, si præsens non opposuit exceptionem de non præcedente infamiâ, teneat inquisitio super veritate criminis, multò magis valere debet, si absens contumaciter illam non opposuit, *Farin. in cit. c.* 2. *n.* 1. Secus est, si inquisitus absens fuit non contumaciter, vel præsens ignoravit, processum esse super causa principali, seu veritate criminis, omissâ inquisitione super infamia; tunc enim non valeret processus inquisitionis. Eodem verò modo inquisitio facta super veritate criminis, nec præcedente inquisitione super infamiâ, valebit, si non fuerint tradita capitula inquisitionis ipsi inquisito, nec de hoc fuerit opposita exceptio, cùm sit eadem ratio; quia etiam traditio capitulorum non pertinet ad substantiam inquisitionis. *Farin. cit. c.* 2. *in princ.*

LXIV. 4. Quando inquisitio non fit ad effectum puniendi crimina, sed ad effectum corrigendi, ob salutem animæ, ut quando Episcopus visitat Ecclesiam, vel quando inquiritur de vita, & moribus eligendi in Episcopum, seu Prælatum, vel promovendi ad Ordines, an sit idoneus &c. tunc de delictis secre-

secretis inquiri potest summariè, & sine strepitu Judicii, de quibus nulla præcessit infamia, ne indigni promoveantur, ac eligantur. *Durand. in spec, l. 3. p. 1. tit. de inquis. §. quando. n. 6. & §. viso. n. 41. Maran. c. l. n. 32.* Idque sumitur ex *c. 1. de postul. Prael.* ubi Papa instituit inquisitionem contra Episcopum postulatum, sine præcedente infamia, non in ordine ad eum puniendum, sed ne indignus promoveatur; tum enim Superior, etiam nullâ præcedente infamiâ, vel quereiâ, ex officio debet inquirere. *Innoc. ibid. n. 5. & Abbas n. 34.*

5. In crimine læsæ Majestatis, ut constat ex *Extravag. Henrici VII. Imper.* quæ incipit *ad reprimendum. & ibid. Gl. V. per inquisitionem.* Et habetur post librum Feudorum, item in crimine hæresis, & apostasiæ, ut colligitur ex *c. excommunicamus. 13. §. adjicimus de hæret. l. Apostatarum. 4. l. de Apostatis*, & similibus enormibus delictis, quæ tendunt in gravem damnum spirituale, vel temporale Reipublicæ, procedi potest ad inquisitionem, nullâ præcedente publicâ diffamatione, *Less. cit. c. 29. n. 128. & 192. Farinac. cit. q. 9. n. 14. & 15.* Requiritur tamen, ut etiam in his delictis præcedant suspiciones aliquæ ex indiciis non levibus, seu ingentibus, *Less. c. l.*

6. Quando Judex inquirit specialiter contra aliquem super crimine, de quo priùs generaliter inquisivit, quis sit auctor ejus; tum potest contra eum procedere, etiam nullâ aliâ præcedente infamiâ. *Navar. c. l. n. 87. Less. c. l. n. 175.* plures limitationes videri possunt apud *DD. citt.*

Addit *Less. c. l. n. 172.* quòd non sit damnanda praxis illa plurium Judicum sæcularium, qui nullâ præcedente infamiâ, ex simplici denunciatione publici Officialis ad id deputati, vel etiam ex alicujus privati delatione, procedunt ad specialem inquisitionem contra aliquem, & ad capiendas informationes. Quibus habitis, formant libellum inquisitionis, si id fiat in gravibus criminibus Rempublicam turbantibus, & non ad solam punitionem; sed propter bonum publicum, ad quod id videtur necessarium, ne delicta impunita occasionem præbeant ad frequentia scelera patranda; non enim prohibitum est jure naturali, vel divino, ut non fiat inquisitio, sine prævia infamia inquirendi, sed solùm jure positivo, quod per consuetudinem contrariam, sciente, & non contradicente Principe, abrogari potest; plura de hoc *Less. c. l.*

§. V.

Quænam præterea Jure Canonico statuta sint circa modum procedendi per inquisitionem specialem?

LXV. De hoc agitur etiam in alijs pluribus capitulis *h. t.* nam inprimis in *cap. Qualiter. 17. h. t.* habetur, quòd in inquisitione ordo Juris servandus sit: nam quidam Inquisitores generales, & Legati Sedis Apostolicæ ceperunt facere inquisitionem contra Episcopum Novariensem, non observantes debitum ordinem inquisitionis; ideóque Papa Innocentius III. eis rescribit, ut, si debitum ordinem inquisitionis, (qui duo continet, 1. Ut regulariter non fiat inquisitio, nisi contra infamatum, *c. Qualiter 24. h. t.* de quo supra. 2. Ut, postquam constat de infamia, inquiratur de veritate criminis, *Gl. hic. V. inquisitionis ordinem, & Hostiens. in princ.*) non observaverint tempore opportuno, ipsum debeant observare, ne inde nascantur injuriæ, unde jura nascuntur. Ideóque mandat ijsdem Inquisitoribus, ut, si præscriptum ordinem prætericrunt, vel excesserunt, non pudeat eos errorem suum corrigere, inveniendo congruentè occasionem, ne sua auctoritas vilescat: quod fit, si Judex neq; spontè errorem suum fateatur, ne vilipendatur ejus auctoritas; neque etiam illum pertinaciter defendat, sed cautè & prudenter eum corrigat, (ita ut de novo, Juris ordine servato, procedat, vel ad tempus omnino supersedeat. *Hostiens. hic, V. Superfedeatis. Abbas n. 1. not. 1.*) quia ex his, quæ inordinatè sunt acta, non potest aliquid ordinatè agi; Si verò ordinem debitum servârunt, viâ regiâ incedentes (hoc est, à justitia non declinantes, *Gl. hic. V. Eodem.*) in negotio ipso, sine personarum acceptione, procedant.

Addit prætetea Papa in fine, ut formam juramenti, quam dicti inquisitores à Clericis Novariensibus super inquisitione facienda in hoc negotio receperunt, in similibus observent, ita ut jurent Clerici, quòd super his, quæ sciunt vel credunt, in sua Ecclesia reformanda, tam in Capite, quàm in membris (exceptis occultis criminibus) meram, & plenam, (id est, nihil reticentes, nec falsi quid addentes, *Hostiens. hic. V. Eodem.*) dicant Inquisitoribus veritatem.

LXVI. Pro intellectu hujus c. notandum 1. Generalis Inquisitor, seu generalis delegatus ad universitatem causarum, potest corrigere sententiam suam definitivam, si erravit in judicando. Secus si delegatus ad unam tantùm causam. *Gl. hic. V. observari, & Abbas ibid. n. 2. & 3.* ubi rationem diversitatis dat: quia prior censetur quasi Judex ordinarius; posterior verò definit esse Judex, post sententiam super principali negotio latam, & executioni mandatam, quia censetur esse functus suo officio, *c. in litteris 9. de offic. deleg.* Quòd si Judex erravit, non in sententia definitiva, sed solùm in processu, potest errorem suum corrigere, quia adhuc manet Judex, ut factum est in casu hujus c. in quo Inquisitores isti nondum tulerunt sententiam, sed errarunt in processu, & ideo mutare poterant, *Gl. hic. V. observari in fine*, de quo videri potest *Abbas in cit. c. Qualiter. n. 4. & 2. seqq.*

LXVII. Notandum 2. Si inquiratur de veritate criminis, priusquam inquiratur de infamia, pervertitur ordo Juris præscriptus in inquisitione, ut colligitur ex hoc *c. & ibi Gl. V. inquisitionis*, ideóque adhuc inquiri debet de infamia, & licèt postea de ea constet, non tamen valebunt dicta, seu depositiones priorum testium super veritate criminis, quia non præcessit infamia. *Abbas hic. n. 6. §. 2. quæritur.*

Notandum 3. Super criminibus occultis, quando crimen vel persona est omninò occulta, inquisitio fieri non debet, *cit. c. Qualiter. ibi: exceptis occultis criminibus, & Gl. ibid. V. eod* Quare si testes de occultis criminibus, de quibus infamia non præcessit, aliquid dicant, testimonium eorum non valet, quis super his non jurarunt. *Gl. & Host. V. eodem.*

LXVIII. II. In

LXVIII. II. In *c. Cùm dilecti.* 18. *h. t.* habetur, *junct. Gl.* in casu, quòd cùm quidam Legati Sedis Apostolicæ per frequentem clamorem multa sinistra de Episcopo Agathensi audivissent, volentes inquirere veritatem, accesserunt ad Ecclesiam Agathensem, & receperunt juramenta Episcopi, & Canonicorum de veritate dicenda, in qua inquisitione confessus fuit Episcopus dilapidationem (hoc est, se quasdam possessiones Mensæ Episcopalis alienâsse, & multa debita contraxisse) item se multas res ex naufragio recepisse, ac denique se multas Ecclesias Simoniacè contulisse, Confessionibus istis in scriptum redactis, timens Episcopus, ne ex illis sibi præjudicium generaretur, voluit se postea ob illas excusare, dicens, quòd juraverit, tantùm respondere ad interrogata; Legati verò dicebant, quòd sub alia forma juraverit, scilicet quòd plenam (nullam veritatem tacendo) & meram, sive puram à falsitate diceret veritatem, *Gl. hic. V. plenam & V. meram*, & quia tunc se non excusavit, postea non debebat audiri. Quare causa delata fuit ad Papam Innocent. III. coram quo Episcopus quosdam testes produxit, deponentes, quòd juravit tantùm respondere ad interrogata. Sed quia Papæ non constitit, sub qua forma jurâsset, cùm depositiones illæ non fuerint publicatæ, mandavit eisdem Legatis, ut inquirant, sub qua forma juraverit Episcopus, & si secundùm responsionem illorum Inquisitorum, constiterit, quòd juravit sub secunda forma, scilicet quòd ad interrogata tantùm responsurus sit veritatem; vel si Episcopus hoc probaverit per depositiones testium, quos produxit; vel etiam aliorum, excusationes Episcopi super confessionibus suis admittant: quia ex obligatione juramenti non tenebatur, nisi ad quæsita solùm respondere, cùm excusationes illæ Confessiones ipsius non perimant, sed exponant, quæ tales sunt, ut ad bonum, vel malum valeant retorqueri. (Ideóque in meliorem partem sunt accipiendæ, sive interpretandæ, *arg. c. 2. infrà de R. I.* Si excusationes fuerint probatæ, *Gl. hic. V. Valeant retorqueri. S. Th. 2. 2. q. 60. art. 4.*) & idcircò etiam judicari debent ex causa (quia semper consideranda est causa, ex qua aliquid sit factum. *Gl. hic. V. ex causa*) Et si Episcopus excusationes illas probaverit, sublato appellationis obstaculo, absolvi debet: cùm, etsi culpabilis repertus est in quibusdam, ex labore tamen, & pudore suorum, hujusmodi levis culpa ei facilè valeat indulgeri. Si verò Episcopus excusationes suas super dilapidatione, naufragio, & Simoniâ probare nequiverit, vel, si sub prima forma juravit (quæ fuit, quòd plenam, & meram dicturus sit veritatem) cùm secundùm illam formam, nec veritatem tacere, nec falsitatem admiscere debuerit, non obstantibus illis excusationibus, quas de novo proposuit, cùm in confessionibus suis nullam omnino de illis fecerit mentionem, ab Ecclesiæ Agathensis administratione removendus erit, licèt dixerit, quòd plures ex illis excusationibus prædictis Legatis exposuerit, cùm hoc per se probare non posset, quippe qui solus ab illis examinatus fuit.

LXIX. Notandum 1. Episcopus in casu hujus c. debuit admitti ad excusandum confessiones, dummodo excusationes illas sufficienter probare potuerit. Et primam quidem dilapidationis excusare potuit, eò quòd alienaverit bona Mensæ Episcopalis, vel debita contraxerit, quibus Ecclesia illa priùs fuit onerata, quæ aliundè solvere non poterat. Secundam verò naufragij, quòd res illas acceperit, non ut eas sibi retineret, sed ut eas salvaret, & dominis suis restitueret, quas fortè alij surripuissent. Ad tertiam de Simonia, quòd multas Ecclesias per Simoniam ordinatis contulerit, sed ipso ignorante, *Gl. hic. V. Dilapidatione. Hostiens. ibid. post princ.*

Notandum 2. Confessio facta, præcedente juramento, sub illa forma, quòd dicturus sit plenam, & meram veritatem, non recipit ex pòst facto excusationes, quia ipse ab initio nihil debet tacere in sua confessione, quod ipsum factum attingit, neque admiscere aliquid falsitatis: sed confessio jurata facta sub altera forma, quòd responsurus sit ad interrogata, recipit excusationes, quæ tamen confessionem non perimunt, sed exponunt: quia tunc jurans non potest culpari, quòd non expresserit omnia, quæ pertinent ad ejus confessionem, cùm solùm juraverit, se responsurum ad ea, quæ fuerit interrogatus. *Abbas in cit. c. Cùm dilecti. n. 3.* & quia juramentum præstitum specialiter super certo articulo, non se extendit ad alia capitula ab illo diversa. *c. pen. de Jurejur. Vivian. in Ration. hic.*

Notandum 3. Si quis confiteatur actum, qui potest intelligi in bonum, & in malum; tunc debet fieri interpretatio in meliorem partem: Si quis verò confiteatur actum in se malum, vel etiam talem, qui possit referri ad bonum, & malum, ita tamen, ut externam speciem mali habeat; tunc interpretatio confessionis in dubio fieri debet in malam partem, nisi excusans confessionem probet suas excusationes, prout sumitur ex *cit. c. Cùm dilecti. & ibi Abbas n. 5. & 10.*

LXX. III. In *cap. Cùm oporteat. 19. h. t.* habetur, quòd quidam Canonici Viennenses ad Sedem Apostolicam accedentes, multa crimina contra Episcopum suum proposuerunt, unde Papa inquisitionem super his faciendam certis Judicibus commisit: Episcopus, hoc cognito, antequam citaretur à Judicibus, ad Sedem Apostolicam accessit, & proposuit, quòd ij, qui enormia illa contra ipsum proposuerunt, odio, & non bono zelo inducti, illa ad Papam detulerint, cùm sint ejus (scilicet Episcopi) inimici manifesti, & cum ejusdem hostibus conversentur, & consanguineos suos intendant ad testificandum producere contra ipsum, qui non debent ad denunciandum, aut testificandum admitti, cùm sint perjuri, & alijs criminibus irretiti. Quare mandat Papa ipsis Judicibus, ut ad inquisitionem non procedant, nisi super prædictis criminibus ipsius Episcopi fama læsa fuerit. Si verò ad inquisitionem fuerit procedendum, prædictos, vel alios, quos ipsius Episcopi constiterit esse inimicos, nec ad prosequandam inquisitionem, nec ad testimonium perhibendum admittant, sed per viros idoneos veritatem inquirant: & si nihil fuerit probatum contra Episcopum, purgationem Canonicam eidem indicant.

LXXI. Pro explicatione notandum 1. quòd

ex sola

ex sulâ denũciatione criminis factâ contra aliquem, non oritur sufficiens infamia ad inqnirendum de veritate criminis, sed priùs inquirendum est de ipsâ infamiâ, eâque probanda est. *Abb. hic. not. 1. de quo supra.*

Notandum 2. Inimici, sicut non admittuntur ad accusandum, vel denunciandum, ita nec ad prosequendam inquisitionem, vel testificandam. *Gl. hic. V. Inimicos.*

Notandum 3. Si alicui sit simpliciter commissa, seu delegata inquisitio super crimine, tacitè censetur comissum, ut priùs fiat inquisitio super famâ; hæc enim est veluti præambula ad Inquisitionem de veritate criminis, & commisso principali, censetur etiam commissum accessorium, nisi in Rescripto delegationis à Papâ, seu Principe facta fuerit mentio de famâ, non per verba merè narrativa, sed assertiva, ut si dicat: cùm constet nobis, talem infamatum, vel per relationem fide dignorum percepimus, talem infamatũ, &c. vel per verba similia; tunc enim non est opus inquirere de famâ, ante inquisitionem de crimine, *Abbas hic. in princ. not. 2.*

Notandum 4. Quamvis factâ inquisitione, crimen non sit probatum contra infamatum, ideòque condemnari non possit, non tamen simpliciter absolvitur reus, sed indicenda est ei purgatio Cannonica, propter infamiam apud bonos, & graves viros divulgatam, etsi ab inimicis habuerit ortum, idque ob vitandum scandalum, *cit. c. cùm oportet in fine. & Hostiens. ibidem in fine, & Abbas n. 2.*

LXXII. IV. In c. *ad petitionem. 28. h. t.* traditur,
» quòd ad petitionem Abbatis Corbiensis, Papa
» commisit Canonicis Novionensibus inquisitio-
» nem, super famâ ipsius Monasterij, tam in Capite,
» quàm in membris, quâ commissione factâ Lega-
» tus Sedis Apostolicæ Cardinalis, ipso Abbate præ-
» sente, nec reclamante, incepit diligenter inquire-
» re super statu Monasterij: & cùm inquisitione fi-
» nitâ, Legatus dictum Abbatem Parisios evocâsset,
» ut contra eundem inquisitionem proponeret, si
» quid rationabiliter posset: ipse Abbas ad illum ac-
» cedens allegavit, quòd in correctione Monasterij
» procedere non valebat, quippe quæ prædictis Ju-
» dicibus priùs, auctoritate Papæ, fuerit commissa:
» insuper asserens Cardinalem ipsum, ex justis causis,
» sibi esse suspectum, ideòque ad Sedem Apostoli-
» cam appellavit. Cardinalis, non obstante ipsius
» appellatione, inspectis, quæ contra eum probata
» fuerant, à regimine Abbatiæ eundem amovit, dan-
» do Monachis illius loci liberam facultatem alium
» eligendi, qui Priorem in Abbatem concorditer e-
» legerunt. Re hac delatâ ad Papam Innocentium III.
» ipse auditis hinc inde propositis, cùm sibi de tali-
» bus facta fuerit fides, propter quæ dictus Abbas
» debuit amoveri à regimine, quamvis restituendus
» foret, propter judiciarium ordinem non servatum
(quia fortè non fuerant ei tradita capitula, vel non vidit jurare testes, vel quia non fuerant admissæ ipsius legitimæ exceptiones; *Hostiens. hic. V. ordi-*
» *nem.*) Papa tamen voluit (de plenitudine potesta-
» tis, non de jure, *Gl. hic. V. providimus.*) ipsum ma-
» nere privatum regimine Abbatiæ: qui & supra-
» dictum Priorem etiam per sententiam amovit ab
» officio Abbatiæ, cùm inordinatè (id est, per eum,
ad quem non spectabat, *Gl. hic. V. eodem.*) prædi- »
ctus Abbas fuerit remotus, & per consequens, non »
legitimè eidem substitutus: sed quia dictus Prior »
non fuit remotus, propter vitium personæ, vel sci- »
entiæ defectum, sed propter Juris solemnitatem »
prætermissam, Papa postea ipsum in Abbatem re- »
stituit, quasi quadam brevi manu, & ex gratiâ »
providendo, *Gl. fin. hic. & Hostiens. in fine.* »

LXXIII. Pro intellectu hujus c. notandum 1. Siqua inquisitio per Papam specialiter alicui delegetur, non potest Legatus etiam de latere se immiscere, c. 2. *de offic. Leg.* & colligitur ex hoc c. in quo gesta per Legatum Cardinalem non valuerunt, videlicet remotio Abbatis, & electio, ac substitutio novi, quia intromisit se cognoscendo de causa alijs priùs commissa. *Gl. hic. V. nec reclamante. vers. Et præterea h. t.*

Notandum 2. Ordo judiciarius servari debet, etiam in inquisitionibus, saltem contra sæculares, sicut in alijs Judicijs ordinarijs, alioquin processus non tenet; *Gl. hic. V. non servatum. Hostiens. ibid. V. diligenter, & Joan. Andr. V. eod.* Ipse verò Abbas, quia præsens non reclamavit ab initio, sed tamdiu tacuit, sibi præjudicavit. *Hostiens. hic. V. finita. & Ioan. Andr. n. 2.*

Notandum 3. Institutâ Inquisitione generali contra certum Collegium, ut in casu hujus c. super statu Monasterij, potest quilibet de Collegio per se, & singulariter proponere exceptiones suas contra inquisitionem, quia cujuslibet in particulari interest, & de cujusque pœna agitur. Secus est in ijs, quæ Collegium tantùm communiter tangunt; tunc enim non potest proponi exceptio, nisi à toto Collegio, vel majore ejus parte, *Innoc. hic. n. 2. & Abbas n. 3.*

Notandum 4. Si is, de cujus crimine constat in Judicio, v. g. Abbas deponatur, non servato Juris ordine, licèt aliàs verè esset deponendus, tamen de jure restituendus est, quia injustè est depositus, propter ordinem judiciarium non servatum. *Gl. hic. V. restituendus.* & si alius postea in locum, & officium prioris eligatur, ac substituatur, is consequenter etiam est injustè substitutus, cùm prior injustè remotus fuerit, ista enim sunt connexa; nam ad injustam remotionem unius necessariò consequitur injusta substitutio alterius. Veruntamen Pontifex in casu hujus c. ideo voluit, ut Abbas non restitueretur, sed remaneret privatus officio, & dignitate sua, etiamsi ordo judiciarius servatus non fuerit, quia ipsi innotuit, Abbatem talia commisisse, propter quæ erat meritò removendus, ut notat *Gl. marg. hic. lit. C.* & quamvis Abbas iste fuisset restitutus, tamen mox iterum potuisset privari officio, ob causam jam allatam: sed & Priorem substitutum Papa deposuit, quia injustè, & illegitimè fuerat substitutus, ut supra dictum. Sed quia hic substitutus non fuit remotus, propter vitium personæ, nempe ob defectum morum & scientiæ, sed sulùm propter solemnitatem Juris non servatam; ideo Papa ipsum restituit, sive potiùs Abbatiam ipsi de novo contulit, ut patet ex textu.

§. VI. *Qua-*

§. VI.

Quæstiones nonnullæ circa modum procedendi per inquisitionem à Concilio Lateranensi præscriptum occurrentes proponuntur, & resolvuntur.

LXXIV. Quæritur 1. An in qnavis Inquisitione servari debeat forma, seu modus procedendi præscriptus in *cit. c. Qualiter. 24. h. t. de quo supr. §. 3.* Resp. In Inquisitione generalissima, quæ fit in Concilio Generali, vel Provinciali, quantum ad Ecclesias, & personas in melius reformandas: vel etiam in Generali, quæ fit tam in Capite, quàm in membris alicujus Ecclesiæ, Civitatis, vel alterius loci, dum Prælatus visitat ex mero officio suo, non debet servari forma Concilij Lateranensis; sed proceditur compendio, Canonicè, seu summariè, & de plano, ac generaliter contra omnes, nec debent capitula tradi. *Hostiens. in cit. c. Qualiter, col. 2. V. pervenerit, & Ioan. Andr. n. 7. & 8. Abbas. n. 11.* Si verò fiat specialis Inquisitio contra certam personam; tum vel fit, non ad puniendum, sed ex debito officij, ut v. g. matrimonium non contrahatur propter aliquod impedimentum, vel ut non eligatur aliquis ad Prælaturam, vel electus non confirmetur, si reperiatur vitiosus, & in tali inquisitione non requiritur forma præscripta. Vel hæc specialis inquisitio fit ad pœnam imponendam, & tunc subdistingui debet: vel enim proceditur ad inquirendum ex denunciatione illius, ad quem hoc ex officio pertinet; & non est opus, ut prædicta forma servetur, quia non denunciatur, nisi notorium, aliàs non creditur denunciatoribus: vel proceditur, non ad denunciationem publici Officialis, sed fama deferente; & tunc debet servari forma tradita in *cit. c. Qualiter. §. debet.* sive inquisitio fiat contra Prælatum, sive contra subditum sæcularem. Si verò fiat contra Regularem; tunc vel fit ad correctionem, seu pœnitentiam imponendam, secundùm regulam; & non est necesse servare formam hîc præscriptam: sed proceditur de plano, juxta eandem regulam; vel fit inquisitio, ut inquisitus v. g. Abbas, vel Prior Conventualis removeatur ab administratione, & servanda est forma *cit. c. Qualiter.* quoad quædam, non tamen quoad omnia, sive exactè. *Hostiens. in cit. c. V. pervenerit, & Ioan. Andr. n. 9. Abbas. n. 12. & 13. de quo infrà.*

LXXV. Quæritur 2. Cùm in Inquisitione speciali super certo crimine, & contra certam personam procedi possit, vel ex mero officio Judicis, vel ad partis querelam, seu denunciationem, quomodo duo isti modi procedendi inter se differant? Resp. Differentias plures assignat *Gl. in cit. c. Qualiter. 24. h. t. V. ad inquirendum, & Abbas ibid. n. 17.* Nam 1. quando Judex procedit ex mero officio, tunc recipit juramentum ab illis, contra quos facienda est inquisitio, non item quando procedit ad instantiam, seu petitionem alterius, ne instruat adversarium, sed tunc ipse adversarius probare debet, quæ denuntiavit. 2. Quando Judex procedit ex officio suo, non tenetur recipere probationem super famâ, satis enim est, quòd de ea sibi constet: sed de veritate inquiret, postquam ipsi constat de infamia, licèt inquisitus neget se infamatum, nec tenetur ipse Judex facere fidem de infamia, cui enim illam faceret, cùm ipse sit Judex? Secus est, si Judex procedat ad inquirendum, ad petitionem alterius, tunc enim tenetur probationes assumere, & fidem facere super infamia. 3. Si Judex procedat ad petitionem, aut querelam alterius, admittit probationes contrarias super bonâ famâ; non item si procedat ex officio, quia non ita præsumitur contra Judicem, sicut contra partem, *arg. c. in nostra. 4. de procur. c. ad audientiam 13. de præscript.*

Addit *Abbas cit. l.* duas alias differentias, nempe 4. quando proceditur ad instantiam, fit litis contestatio cum eo, qui petit inquisitionem. *c. cùm dilectis. 15. de purg. Canon.* Secus est, quando ex officio proceditur, quia non est, cum quo tunc fiat litis contestatio, sed fit quædã quasi litis contestatio inter infamiam, quæ est loco accusatoris, & responsionem inquisiti. 5. Quia quando proceditur ex officio, possunt recipi testes, etiam post publicatas attestationes, cùm enim dicta testium sint semper nota Judici, cessat tunc timor subornationis eorum; secus est, quando proceditur ad petitionem partis.

LXXVI. Quæritur 3. Quomodo Judicium inquisitionis differat ab alijs Judicijs, scilicet accusationis, & denunciationis? Resp. In pluribus differre, ut tradit *Durand. in spec. l. 3. p. 1. de inquisitione. §. 1. n. 33.* Nam primò in inquisitione fama habetur, loco accusatoris, *c. Qualiter. 24. h. t. & c. licèt. 31. de Simon.* In alijs verò regulariter nullus sine accusatore, vel denunciatore condemnatur, *c. relatum. 3 caus. 5. q. 2. & c. un. Ut sine diminut. Eccl. benef. confer.* Secundò, in causa inquisitionis testes recipiuntur, etiam lite non contestata, quod non fit in alijs regulariter, *c. quoniam 5. §. Sunt & alij. Ut lite non contestata.* Tertiò, in Judicio inquisitionis recipiuntur minùs idonei testes, cùm fit inquisitio, tam in Capite, quàm in membris, vel super statu Ecclesiæ: admittuntur enim qualescunque testes ex ipsâ Ecclesiâ, quia ipsi meliùs norunt veritatem, ut notat *Durand. c. l. n. 21.* quod non fit in alijs causis, *c. ex parte. 7. V. de testibus. c. si testes. 3. §. in testibus caus. 4. q. 3.* Quartò, Inquisitio fit de criminibus manifestis per famam, *cit. c. Qualiter. 24. h. t.* non de occultis, *c. 17. in fine eod.* alia verò Judicia instituuntur etiam super occultis, dummodo probari possint, *c. plerumque. 27. caus. 2. q. 7.* Quintò, In inquisitione proceditur quandoque ad remotionem inquisiti, dum negotium agitur, *c. ult. caus. 3. q. 2.* probatâ tamen priùs suspicione dilapidationis, *c. licet. 31. vers. Quia verò, & c. per tuas. 32. de Simon. can. 2. caus. 16. q. 1. c. 1. de jud.* Sextò, In Judicio inquisitionis, si crimen sit grave, Prælatus convictus ab administratione omnino removetur, *cit. c. 24. ibi: quatenus, si gravis fuerit excessus, etsi non degradetur ab Ordine, ab administratione tamen amovetur omnino.* In Judicio verò accusationis Prælatus de gravi crimine convictus deponitur, *c. super his. 16. & c. inquisitionis. 21. & cit. c. Qualiter. 24. h. t.* ubi dicitur: *criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis, id est, degradationem intenditur.* Ubi per degradationem depositio intelligitur, nam etiam verbalis depositio ab Ordine, degradatio dicitur, quia privat, vel dejicit ab Ordinibus, vel gradibus Ecclesiasticis, *c. 2. de pœn. in 6.*

in 6. Abbas in cit. c. Qualiter. n. 10. not. 11. & sic mitiùs punitur inquisitus, quàm accusatus, ut patet ex Juribus allegatis; in denunciatione verò Judex non debet pœnam ordinariam imponere, sed tantùm pœnitentiã, & ad illã compellere. *Abbas cit. l. n. 10. not. 4.*

LXXVII. Præter prædictas sex differentias inter Inquisitionem, & alia Judicia, quas adfert *Durand. c. l.* sunt & aliæ, nam isti tres modi tendunt ad diversos fines, & effectus, *Abbas in cit. c. Qualiter. 24. n. 10. not. 14.* Inquisitio enim fit ad investigandam, & reperiendam veritatem, sed accusatio fit ad puniendum, & publicam vindictam. *c. super his. 16. ibi: quoniam ad depositionem instituitur accusatio, h. t. inquisitionis. 21. eodem. l. non ignorat. 9. & l. si quis. 20. C. de his, qui accus. non poss.* denunciatio verò fit ad correctionem, *cit. c. super his*, & in illa non intenditur punitio peccantis, sed emendatio, ut ait *S. Thomas 2. 2. q. 67. art. 3. ad 2. Deinde sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio: sic & denunciationem charitativa monitio: & inquisitionem clamorosa debet insinuatio prævenire*, ut dicitur in *cit. c. Qualiter. §. ad corrigendos.* & repetitur in *c. licèt, 31. de Simon.* Cùm enim accusatio instituatur ad depositionem, ne aperiatur via calumniandi, accusator debet se inscribere: id est, se obligare ad eandem pœnam, si non probaverit, subeundam, quam reus subire debuisset, si probâsset accusator, *cit. c. super his. h. t. in princ. & ibi Gl. V. oportet inscribi. c. quisquis 3. & c. seq. caus. 2. q. 8.* In inquisitione verò non requiritur inscriptio ad pœnam talionis: tum quia cessat suspicio calumniæ, ob præcedentem infamiam: tum quia non est in illâ, qui se opponat, & inscribere possit, *Felin. in cit. c. super his. n. 2. in fine.* In denunciatione similiter non est necessaria inscriptio, sive obligatio ad pœnam talionis; quia non instituitur ad puniendum, sed ad corrigendum, *cit. c. super his.* & ideo debet etiam præcedere admonitio, seu charitativa correctio. *cit. §. ad corrigendos*, quæ tamen admonitio non requiritur in accusatione, in qua non agitur ad emendationem peccantis: sed ad bonum commune, scilicet justitiam conservandam per punitionem delinquentis, ut docet *S. Thom. in 4. dis. 19. q. 19. art. 5.* Neque etiam in inquisitione requiritur prævia admonitio, etiamsi fiat ad petitionem, vel denunciationem alterius, quia non agitur ad pœnitentiam, sed statim potest procedi ad inquirendum, *Gl. in cit. c. Qualiter. 24. V. ad inquirendum. Vers. Et cùm proceditur. Ioan. Andr. ibid. n. 37.* Et cùm inquisitio facienda sit super delictis manifestis, eámque præcedere debeat clamorosa insinuatio; ideo ad illam non requiritur necessariò secreta admonitio. *Fagn. in cit. c. Qualiter. 24. n. 82. & 83.*

LXXVIII. Quæritur 4. Quænam specialia sint observanda in inquisitione facta contra Regulares? Resp. Tria, ut colligitur ex *cit. c. Qualiter. 24. §. fin. h. t.* Primum, quia in ea ordo Juris non est servandus usquequaque, id est, omnino, seu ad ungnem, nempe quoad subtilitatem, seu solemnitatem Judicij, quæ in causis Regularium remittuntur, non autem, quoad veritatis probationem, quæ nequaquam est omittenda. *Ioan. Andr. in cit. c. n. 31. Hostiens ibid. in fine V. usquequaque arg. Clement. 2. de V. S.* Secundum speciale est, quia faciliùs, & liberiùs possunt Prælati Conventuales, seu Regulares ab administratione removeri, quàm Prælati sæculares. Unde ad id leviores etiam causæ, & probationes sufficiunt. *Hostiens. in cit. c. Qualiter. V. faciliùs, & Ioan. Andr. ibid. n. 31.* quod intelligendum est de Prælatis, qui per electionem Canonicam instituuntur: nam Priores Claustrales, & Officiales minores ad libitum Abbatis, nullo servato Juris ordine, etiam sine ulla causa, à suis officiis, & administrationibus removeri possunt, ut notatur in *c. cùm ad monasterium 6. §. Tales de statu monach. Fagn. in cit. c. Qualiter. n. ult.* Tertium speciale est, quia contra Regulares non reperiuntur tot exceptiones, sicut contra sæculares, & in ipsis exceptionibus non est necessarium ita exactè servare formam, seu ordinem procedendi. *Hostiens. c. l. V. liberiùs. & Ioan. Andr. c. l. n. 31.*

§. VII.

Qualiter puniendum sit crimen per viam inquisitionis probatum?

LXXIX. De hoc agitur in *c. inquisitionis. 21. in princ. h. t.* & in primis quædam relata fuerunt Papæ Innocentio III. de Episcopo, & Canonicis Valentinensibus, super quibus Papa commisit inquisitionem faciendam; Inquisitores super quibusdam articulis dubitãtes, consuluerunt Papam. Prima eorum quæstio, quæ habetur in integra lectione hujus cap. fuit omissa in textu, quia huc non pertinebat. Secunda eorum quæstio fuit, qualiter, si per inquisitionem contra quempiam tale crimen probatum fuerit, propter quod, si criminaliter accusatus fuisset, & convictus, deponeretur, puniendus sit? Ad quod respondet Papa distinguendo, utrùm sit tale crimen, quod impediat executionem Ordinis suscepti, aut retentionem beneficij, etiam post peractam pœnitentiam; ut, si v. g. homicidium commisisset, vel adeptus esset Ordinem, vel beneficium per vitium Simoniæ: tum ita procedendum est, sicut in Judicio accusationis (quantum ad pœnam imponendam, nam in alijs dissimilis est processus. *Hostiens. hîc. V. procedendum:)* In alijs verò criminibus, quæ non sunt talia; Judex poterit pœnam moderari, secundùm merita personæ, & qualitatem excessûs, seu criminis.

LXXX. Pro explicatione notandum 1. Condemnatus, & convictus de crimine, per viam inquisitionis, non punitur pœnâ ordinariâ statutâ à lege pro illo crimine, sicut punitur damnatus, & convictus per viam accusationis, sed punitur mitiore pœnâ, & arbitrariâ. *Abbas. hîc. n. 1. Marant. de ord. Iudic. p. 4. dis. 10. n. 6.* idque procedit saltem de Jure Canonico, juxta hoc *c. in princ.* quamvis de Jure Civili par imponatur pœna, ut ex *cit. l. sepulchra. 4. C. de Sepulchro violato.* tradit *Abbas. c. l.* ubi rationem diversitatis reddit, quia in Judicio Inquisitionis proceditur, sine accusatore, cùm ergò reus in uno gravetur, non est mirum, si in alio relevetur, & sic mitior pœna ei imponatur: de Jure Civili verò regulariter non proceditur per viam inquisitionis, nisi in quibusdam casibus exceptis.

Notandum 2. Quædam sunt crimina, quæ impediunt executionem Ordinis; vel beneficij retentionem, etiam post peractam pœnitentiam, & quamvis crimen sit occultum, ut homicidium, quod etsi oc-

cultum

culcum maneat, post actam pœnitentiam de tali crimine, irregularitatem inducit, *c. Miror. 4. dis. 50. c. ult. de temp. ord.* sed neque, qui patravit homicidium, beneficium retinere potest. *c. ult. de pœn.* saltem cui annexum est officium Ordinis, etiam post peractam pœnitentiam; quia, qui non potest exercere officium, non debet percipere beneficium. *Hostiens. hîc V. Homicidium.* Idèmque est de eo, qui per Simoniam acquisivit Ordinem, vel beneficium; quia, cùm Ordo vitiosè sit susceptus, nunquam per pœnitentiam hoc vitium potest purgari. *Abbas hîc n. 3.* Ponuntur autem hæc duo crimina tantùm, exempli causâ, ac proinde non restringunt regulam, quia plura alia similia crimina impediant Ordinis executionem, etiam post actam pœnitentiam, ut hæresis. *Hostiens. hîc. V. Simoniæ, Abbas n. 5.* Alia verò sunt crimina, etiam depositione digna, quæ tamen Ordinis executionem, vel beneficij retentionem non impediunt, ut adulterium, furtum, perjurium, falsum testimonium: nam, si talia crimina notoria non sint in populo, neque in Judicio probata per testes, vel propriam Rei confessionem, possunt tales criminosi, post peractam pœnitentiam, in susceptis Ordinibus ministrare, & ad superiores Ordines ascendere, *cit. c. ult. de temp. ord. Abb. hîc n. 3.*

Notandum 3. Cùm proceditur per viam inquisitionis, Judex potest moderari pœnam, consideratâ qualitate personæ, & excessûs, *cit. c. Inquisitionis. in fine princ.* quæ duo sunt consideranda, ubi agitur de impositione pœnæ arbitrariæ. *Abbas hîc n. 4.* Non obstat, quòd in c. *Qualiter. 24. h. t.* dicitur, quòd in Judicio inquisitionis procedatur ad remotionem administrationis ab officio, ergo est pœna certa Jure statuta, & consequenter non potest illam moderari Judex, nec arbitrariam imponere. Variè respondent DD. prout videre est apud *Durand. cit. l. tit. de Inquisit. §. pen. n. 4. & 5.* & *Abbas hîc n. 8.* Nam vel 1. in *hoc c.* sermo est de Clericis simplicibus, in altero, de Prælatis, & habentibus administrationem. Vel 2. prius loquitur de criminibus levioribus, in quibus Judex potest moderari pœnam: posterius de gravioribus, in quibus privatur quis beneficio, & administratione. Vel 3. prius loquitur, quando Judex procedit ex proprio officio; posterius, quando procedit ad denunciationem alterius promoventis inquisitionem, & ad hoc tendentis, ut denuncietur, vel inquisitus privetur administratione; idcòque tunc imponitur illa pœna, ad quam agitur, juxta c. *Licèt. 31. de Simon.* Vel denique 4. si crimen grave sit probatum, per viam inquisitionis, regulariter Reus punitur per privationem administrationis: si verò delictum non impediat executionem Ordinis, vel retentionem beneficij, potest Judex, post actam pœnitentiam, pœnam moderari, secundùm qualitatem personæ, & excessûs, quæ responsio magis placet *Abbati c. l.*

LXXXI. Præterea in *cit. c. Inquisitionis. §. Tertiæ dubitationis. h. t.* quæsiverunt Inquisitores: utrùm, si duo, vel plures Jurati affirment, aliquem crimen, eisdem videntibus, commisisse, de quo aliquâ infamiâ non laborat, illi pœnam debeant infligere? item, utrùm ad petitionem quorundam, qui occultè quasdam schedulas, vel chartas Inquisitoribus tradiderunt, infamationem Episcopi continentes, ad inquisitionem eorum, quæ in illis continentur, sit procedendum? Et an fides eorum dictis sit adhibenda, qui post juramentum secretò interrogati, utrùm sint eorum, de quibus inquiritur, inimici? respondent, quòd illos non diligunt, vel expressè asserunt, se esse eorundem inimicos, vel etiam ante juramentú, id publicè confitentur: nullas tamen probabiles causas inimicitiæ ostendunt? Ad hæc tria respondet Papa, quòd nullus debeat puniri propter dicta quorundam, qui ajunt, ipsum crimen commisisse, eisdem videntibus, de quo aliquâ non laborat infamiâ, vel clamorosa insinuatio non præcessit: nec super hoc depositiones testium contra eum sunt recipiendæ; cùm inquisitio solùm fieri debeat, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Nec ad petitionem eorum, qui schedulas, sive libellum infamationis in occulto porrigunt contra aliquem, ad inquisitionem eorum criminum, quæ in eo continentur, est procedendum. Neque etiam fides adhibenda est dictis illorum, qui post juramentum, vel antè, tacitè, vel expressè asserunt, se inimicos eorum esse, contra quos fit inquisitio, nisi forsan ante juramentum in fraudem id dicere præsumantur.

LXXXII. Notandum 1. Judex non potest procedere ad aliquem puniendum, licèt constet de delicto ipsius, per depositionem quorundam testium, v. g. duorum, vel trium, qui Jurati affirmant, se vidisse crimen ab eo patrari: sed necesse est, ut rumor, seu infamia de crimine ad majorem partem Communitatis pervenerit, & ita præcesserit infamia, sine quâ præcedente, non debet fieri inquisitio: dicta autem, seu depositiones paucorum non infamant: multò minùs debet Judex procedere ad puniendum contra hujusmodi Reum, cùm tali casu deficiat Accusator verus, & fictus, & ordo judiciarius sit omissus: prius enim debet fieri inquisitio super famâ, quàm recipiantur depositiones testium, super veritate criminis. *Abbas in cit. c. Tertiæ. n. 2. & 3.*

Notandum 2. Non debet fieri inquisitio contra aliquem, ad petitionem eorum, qui clàm schedulas, seu libellum porrigunt ad infamationem alicujus, prout habetur in fine *hujus* c. quia tales schedulæ non infamant. Inquisitio verò solùm fit contra infamatum, ut suprà dictum. Excipe, nisi is, cui porrectæ sunt schedulæ, instet, & petat statui terminum porrigentibus ad probandum, quæ in ijs scripserunt, *c. Qui clam. 2. c. 5. q. 1. & l. Diffamari 1. l. de ingen. manumissis. Abb. hîc n. 4.*

Notandum 3. Testi asserenti, se esse inimicum alterius, fides adhibetur, quoad hoc, ut repellatur à testimonio ferendo contra illum, licèt nullam causam inimicitiæ alleget; cùm enim deponat de facto proprio, seu propriâ conscientiâ, non est necesse, exprimere causam; satis enim est, quòd sit inimicus, qui non potest esse idoneus testis, cùm non præsumatur dicere veritatem, sed ex odio infamare, *Abbas hîc n. 7.* Excipi debet, nisi quis præsumatur, in fraudem dixisse, se esse inimicum alicujus, ne scilicet cogeretur in illâ causâ testificari; tunc enim testimonium recipi debet, *Gl. fin. hîc.* Si autem nulla sit præsumptio, eum dixisse, se esse inimicū in fraudem, non est recipiendum ejus testimonium, quod procedit de inimicitiâ capitali; nam, si non sit inimicus capitalis, debet recipi ejus testimonium: sed relin-

quitur arbitrio judicantis, quanta fides ſit illi adhibenda. *Abb. hic n. 10. & 11.* apud quem plura de hoc videri poſſunt.

LXXXIII. Denique io *cit. c. Inquiſitionis. §. Quæſiviſti. h. t.* quæſitum fuit, quid ſtatui debeat, cùm quidam inquiruntur ſuper criminibus aliquorum, qui dicunt, ſe nihil de illis ſcire, per certam ſcientiam, ſed tantùm per famam, & credulitatem juratam? Item utrùm aliquis ſuper eo crimine cenſeri debeat infamatus, de quo ipſum duo, vel tres, vel etiam plures dixerunt infamatum, licèt de ipſo in publico nihil ſiniſtri audiatur, vel referatur? Ad hoc reſpondet Papa, quòd propter famam, & credulitatem deponentium duntaxat, non ſit ad depoſitionis (id eſt, degradationis in criminibus, quæ poſt actam pœnitentiam, executionem Ordinis impediunt, vel retentionem beneficij: quoad alia verò crimina, remotionis ab officio, & beneficio, *Gl. hic V. Depoſitionis.* & *Hoſtienſ. V. eod.*) ſententiam procedendum; ſed infamato purgatio Canonica poterit iodici, ſecundùm arbitrium Judicis: nec propter dicta paucorum is infamatus reputari debet, cujus apud bonos, & graves viros opinio, ſeu exiſtimatio læſa non exiſtit.

LXXXIV. Notandum 1. Ad probationem criminum non ſufficit fama etiam juncta cum credulitate teſtium juratorum; quia requiruntur probationes luce clariores, *l. ult. C. de prob. Abbas hic n. 2.* & regulariter non valet teſtimonium de auditu alieno, & credulitate, *l. 2. §. Idem labeo. 8. junct. Gl. V. Audierint. ff. de aqua, & aquæ pluv. arc.* teſtes enim propriè dicti debent deponere de his, quæ ipſi ſenſu proprio perceperunt, non de his, quæ audiverunt, eſſe percepta ab alijs, juxta *c. Cùm cauſam. 37. de teſtib.* Ideòque propter famam, & credulitatem deponentium tantùm, non debet quis ad pœnam criminis condemnari, *Abbas hic n. 3.*

Notandum 2. Dicta paucorum non infamant, ſive infamiam non inducunt: quod intelligendum eſt, ſi deponunt de famâ apud eos tantùm ortâ, ſeu exiſtente: nam, ſi deponant de famâ, vel infamiâ apud bonos, & graves exiſtente; per duos tantùm poteſt probari fama, vel infamia: Ideòque is, cujus opinio apud bonos, & graves non eſt læſa, propter paucorum dicta infamatus reputari non debet, *Abbas hic n. 4.* Nam is dicitur propriè infamatus, cujus exiſtimatio læſa eſt, apud bonos, & graves: ſecus, ſi læſa ſit ſolùm apud malos, & viles; de tali enim infamiâ non eſt curandum, imò turpe eſt à turpibus laudari, & à vilibus; quia talis videtur eſſe complex laudantium, eiſque ſimilis. *Abbas hic n. 5.*

Notandum 3. Quamvis regulariter ad probandam infamiam requiratur, ut ea ſit divulgata per majorem partem civitatis, vel viciniæ; quia requiritur fama loci, & non fama aliquorum tantùm, *Gl. fin. hic.* præſertim, ſi factum ſit grave, & perſona magnæ auctoritatis; aliquando tamen ſufficit major pars illorum, apud quos quis degit, ſi factum ſit reſtrictum ad certos homines, qui veriſimiliter id ſcire poſſunt, ac debent: ut, ſi Epiſcopus ſit infamatus de fornicatione, ad probandam infamiam ſufficit, ſi major pars Canonicorum id ſciat. *Abb. hic n. 6.*

LXXXV. Cæterùm, etſi Iudex non poſſit procedere ad puniendum eum, qui non eſt priùs diffamatus de crimine, ut ex dictis patet: poſtquam tamē aliquis corā Iudice ad inquirendū ſuper certis criminibus deputato, eadem eſt confeſſus, nō poteſt ſe, & confeſſionē ſuam excuſare, dicendo, quòd in ijſdē criminibus non fuerit anteà diffamatus; vel, quòd ab eodem Inquiſitore non fuerint ei tradita capitula, ſuper quibus erat inquirendus; ſed nihilominus adhuc condemnandus, ac puniendus eſt, prout juſtitia exigit, ſcilicet, vel pœnâ à Jure ſtatutâ, vel arbitrariâ, ſi nulla pœna ſit ſtatuta. Ita decernitur in *c. Poſtquam 1. h. t. in 6.* & ibi *Gl. V. Iuſtitia.* Ratio eſt: quia per confeſſionem propriam Rei factam in Judicio, crimē ſit notorium, *c. fin. de cohab. Cleric. & mulier.* in notorijs autem, quando conſtat de crimine, non eſt opus aliquo proponente accuſationem, *c. Evidentia. 9. h. t.* de quo infrà: nec probatione, quia propria confeſſio omnem probationem ſuperat, nullúmque Reo ſubterfugium relinquit, *Arg. c. Per tuas. 10. de probat.* & *contra Confeſſum nullæ ſunt partes Iudicis, niſi ut ſententiam ferat, c. 1. de confeſſ. & Confeſſus pro judicato eſt, qui quodammodo ſuâ ſententiâ damnatur. Gl. in cit. c. 1. V. Confeſſus. Franc. ibid. n. 3.* & confeſſio in Judicio ſponte, & abſque vi, vel metu tormentorum facta, etiam ſine præcedente infamiâ, aliiſve indicijs, & capitulis probat, & ſufficit ad condemnandum confitentem. *Maſcard. vol. 1. de prob. concl. 352. n. 34. Barb. hic. n. 3.* Deinde ordo ille, ut in inquiſitione faciendâ contra aliquem, priùs inquiratur, an ipſe ſit de tali crimine infamatus, quàm contra ipſum de tali crimine proceſſus formetur, ſicut etiam traditio capitulorum, non eſt de ſubſtantiâ proceſsûs judicialis, nec de neceſſitate requiritur, ſed ſolùm de congruo ſervatur ordo ille, cui ipſe confitens cenſetur tacitè renunciâſſe, dum eo à Judice non ſervato, ipſe nihil contrà oppoſuit, nec appellavit: ideòque ſibi imputare debet, quod ad Iudicis interrogationem reſponderit, & crimen ſit confeſſus. *Gl. fin. hic.* & *Franc. n. 5.*

SECTIO III.

DE DENVNCIATIONIBVS.

Tertia pars Rubricæ hujus Tituli eſt de Denunciationibus: ſed quia præter tres dictos modos, ſunt etiam alij duo modi procedendi, in cauſis criminalibus, videlicet per exceptionem criminoſam, & per notorietatem, ſive evidentiam criminis, ſi delictum ſit notorium, ideo de his quoque agemus.

§ I.

Quid, & quotuplex ſit denunciatio, & in quibus caſibus poteſt Iudex procedere per denunciationem judicialem?

LXXXVI. Assertio 1. Denunciatio in genere eſt, *alicujus criminis delatio, ſeu manifeſtatio Superiori legitimè facta. Silv. in ſumma. V. Denunciatio 1. n. 1. Durand. in ſpec. l. 3. part. 1. tit. de denunciat. §. 1. Hoſtienſ. in ſumma h. t. Rubr. de denunciat. n. 1.*

Eſt autem triplex denunciatio, alia Evangelica,

lica, quæ & charitativa appellatur, alia judicialis, alia Canonica, ut tradit *Abbas in c. Novit.* 13. *de judic. n.* 33. *Durand. cit. l.* §. 2. *n.* 8. *Marant. de ord. jud. p.* 6. *tit. de denunc. n.* 1. Denunciatio Evangelica est (sic dicta, quia ex Evangelica lege introducta, *Matth.* 18.) quæ tendit ad pænitentiam, & correctionem ipsius peccatoris, in quâ hic ordo servari debet, ut delinquens primùm privatim corripiatur, sive admoneatur, juxta illud *Matth.* 18. *Corripe eum inter te, & ipsum solum*, non tantùm semel, sed iterùm, ac tertiò: deinde, si huic correptioni non paruerit, adhibito uno, vel altero teste, monendus est, juxta illud: *Si autem te non audiverit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos*. Denique, si pergat esse contumax, Ecclesiæ denunciandus est, juxta illud Christi c. l. *quòd si non audiverit eos, dic Ecclesiæ*; adeóque Judex Ecclesiasticus adeundus est, binâ priùs monitione præcedente. *c. Si peccaverint.* 19. *caus.* 2. *q.* 1. quæ semper prærequiritur etiam in delictis notorijs, *Marant. c. l. n.* 5. Hæc denunciatio habet locum in quovis peccato occulto, modò non sit omnino occultum, sed quod possit probari, saltem per duos testes; quia omnino occulta soli DEO reservantur, c. *Si omnia.* 7. *junct. Gl. V. eod. caus.* 6. *q.* 1. *Abbas in cit. c. Novit. n.* 41. Et quilibet potest denunciare charitativè: imò etiam infames, & criminosi admittuntur ad denunciandum, dummodo non perseverent in crimine; quia non refert, quis denunciet, modò animam fratris lucretur. *Abbas c. l. n.* 39. *Durand. c. l. n.* 8. Quilibet etiam, ex præcepto fraternæ charitatis, tenetur ad hanc denunciationem; quia verba Evangelica sunt imperativi modi, ergo obligant, sicut verba præceptiva; quia quod præcipitur, imperatur. *Abb. c. l. n.* 35. & 36. quamvis alij teneant, quòd nullus ad illam obligetur, nisi sicut ad alia opera pia ex consilio, præterquam is, ad quem correctio spectat, ratione curæ, vel officij, ut Prælatus, Curatus, Maritus &c. *Io Andr. in cit. c. Novit. n.* 6. Finis, & effectus hujus denunciationis est, ut peccator pœniteat, & corrigatur; non ut officio, vel beneficio privetur, nisi eo retento, pœnitere non possit; tunc enim indirectè, & in consequentiam privabitur; vel quia à peccato desistere, & pœnitentiam agere non potest, nisi rem ablatam restituat. *Jo. Andr. cit. l. Marant. c. l. n.* 4.

LXXXVII. Judicialis denunciatio sic dicta, quia in Judicio fit, & judicialiter in illâ proceditur, licèt non usquequaque, alia est publica, in quâ Judex ex officio suo, & per denunciationem suorum officialium procedit, & deducit aliquod crimen ad publicam vindictam, qualis denunciatio est similis accusationi, à quâ differt; quia denunciator se non inscribit, nec est pars in Judicio, sicut accusator. *Abb. c. l. n.* 48. *Marant. c. l. n.* 1. & 2. Alia est judicialis privata, quæ ratione proprij interesse, seu commodi instituitur, ut quando v. g. filius, vel servus indebitè opprimitur à Domino, vel Patre, ni non possit agere, id potest denunciare Judici, ut per illum relevetur. *Abb. c. l. Marant. c. l. n.* 3. ut infrà explicabitur. Canonica denunciatio sic dicta; quia à SS. Canonibus fuit introducta, est, quæ fit ad impediendum, ne quid illicitum fiat, v. g. ne indignus ordinetur, vel eligatur, aut instituatur; & hæc quoque vel generalis est, vel specialis: generalis, & publica fit, quando agitur, ne crimen committatur, vel, si commissum sit, ne continuetur: ne contrahatur matrimonium cum Canonico impedimento dirimente, vel, ut sic contractum dissolvatur. Et ad hanc denunciationem quilibet tenetur, si putet, se per illam aliquid effecturum, & sine gravi suo incommodo denunciare possit. Alia est denunciatio Canonica specialis, sive privata, quæ fit per eum, cujus interest habere bonum Prælatum, seu Administratorem, vel Subditum, ut si post binam monitionem non sit corrigibilis, ab officio, & beneficio removeatur: & de hac fit mentio in c. 1. *de offic. Custod.* & c. *Licèt.* 31. *de Simon. Abb. c. l. n.* 59. *Durand. c. l. n.* 14. *Marant. c. l. n.* 7. His addunt communiter DD. quartam speciem denunciationis, regularem scilicet, quæ expeditur secundùm diversas Religiosorum Constitutiones, & proceditur in eâ simpliciter de plano, nec contra eam appellari potest, c. *Ad nostram.* 3. & c. *Reprehensibilis.* 26. *de appell. Abb. c. l. n.* 62. & *Durand. n.* 15.

LXXXVIII. Verùm quia prædictæ divisionis membra coincidunt: nam denunciatio, tam Canonica, quàm Regularis, potest esse judicialis: ideo rectiùs Theologi denunciationem dividunt in duas tantùm species, charitativam, seu pœnitentialem, & judicialem. *Silv. V. Denunciatio. n.* 1. *Azor p.* 3. *l.* 13. *c.* 21. §. *Quarta. Laym. l.* 3. *tract.* 6. *c.* 3. *n.* 5. Charitativa est, quâ crimen defertur ad Prælatum, tanquam Patrem, ac singularem personam, ut in secreto corrigat: Judicialis, quâ crimen defertur ad illum, tanquam personam publicam, sive Judicem, de quâ hoc loco potissimùm agitur. Differunt hæ denunciationes fine: nam denunciatio Evangelica, sive merè charitativa, solùm fit ob privatam emendationem, & pœnitentiam proximi delinquentis; ideóque hæc denunciatio ex motivo charitatis procedere debet, & de peccato merè præterito, ac plenè emendato institui non debet: At verò judicialis denunciatio principaliter fit ob publicam vindictam, seu punitionem criminis, ut satisfiat communitati læsæ, in cujus injuriam quandam cedit, si ejus membra delinquant; adeóque per se directè procedit ex motivo justitiæ vindicativæ: vel etiam aliquando fieri solet, ut parti offensæ competens satisfactio injuriæ, vel damni illati fiat. *Azor c. l.* Quare duplex est denunciatio judicialis, una publica, seu criminalis, quæ ad publicam vindictam, seu pœnam tendit ob bonum publicum, vel ob publicam utilitatem: qualis est ea, ut indigni ab officio, dignitate, vel officio removeantur, vel ne indigni admittantur ad officia, Ordines, vel matrimonia. Altera privata, seu civilis, quæ privatum interesse, seu satisfactionem intendit; ideóque utraque de crimine merè præterito institui potest. *Azor. cit. c.* 21. *dub.* 2. *Laym. l.* 3. *tr.* 3. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 1.

LXXXIX. Assertio 1. In foro sæculari, loquendo de judiciali denunciatione publicâ, quæ fit secundùm Jus Civile commune, potest Judex ex officio procedere ad denunciationem suorum Officialium, qui publicâ auctoritate deputati sunt ad denunciandum, *l. ea.* 7. *C. de accus.* Vel etiam secundùm communiter receptam consuetudinem, ad denunciationem cujuslibet alterius privati; publicè enim interest, notitiam delictorum, quocunque modo, ad Magistratum pervenire, ne maneant impunita. *Clarus. cit.* §. *fin. q.* 7. *n.* 2. Si verò sermo sit de pri-

vata,&speciali denunciatione judiciali,quæ competit parti læsæ, seu offensæ ad proprium interesse, seu satisfactionem pro injuria,sive damno sibi illato obtinendam; tunc spectato Jure Civili, potest Judex procedere, quando is, qui prosequitur, quod suâ interest, non potest agere, vel accusare, quia scilicet est servus, vel filius, vel subjectus alterius potestati, ideóque de Domino, Patre, vel alio, cui subjectus est, conqueritur, se injustè opprimi; *l. 1. §. Quod autem. ff. de offic. Præf. Urb. Abbas. in cit. c. novit. n. 48. de judic. Azor. cit. c. 21. dub. 2.*

XC. Assertio 3. Licèt in foro Canonico Judex Ecclesiasticus generaliter, & indistinctè, propter peccatum, admittere possit denunciationem Evangelicam, seu charitativam: non tamen judicialem, nisi in certis casibus. Veluti 1. Si is, qui denunciatur, est Clericus, ut, si Clerici, vel Regulares conquerantur de injustis oppressionibus suorum Prælatorum. 2. Si Laicus sit, qui denunciatur, crimen tamen, de quo denunciatur, sit suapte naturâ, Ecclesiasticum, ut est hæresis, Simonia. 3. Ob defectum justitiæ in foro sæculari, quia in eo crimen non auditur, sive quia Judex sæcularis est negligens, sive jurisdictio, seu potestas vacat, sive nullus est, qui judicat, vel in eo foro non datur actio, vel repetitio, v. g. ex nudo pacto. 4. Ratione pacis violatæ, vel juramenti non servati à Laicis, *arg. c. novit. 13. de Iudic.* 5. Si persona miserabilis sit, quæ denunciationem hanc proponit. 6. Si sit causa Spiritualis, sive Ecclesiastica, vel ei annexa, ut, si agatur de Matrimonio ob impedimentum Canonicum non contrahendo, vel contracto dissolvendo, *c. ad dissolvendum. 3. de desponf. impub. c. cùm inhibitio. 3. de clandest. desponf. Abb. in cit. c. novit. n. 48. & seqq. Azor. t. l. dub. 5.*

§. II.

Utrùm ante denunciationem judicialem semper præcedere debeat secreta monitio, & an etiam aliæ Juris solemnitates in eâ servandæ sint, & quinam ab hac denunciatione repellantur?

XCI. Assertio 1. Si fiat denunciatio judicialis in foro sæculari, sive generalis, & publica, sive specialis, & privata, non debet eam præcedere ulla admonitio. *Abbas in cit. c. novit. n. 48. Durand. cit. tit. de denunciat. §. 2. n. 10. & 12.* At verò in foro Ecclesiastico, seu Canonico requiritur, saltem si sit specialis, ut admonitio præcedat, eáque trina, vel ut minimùm bina, nimirum privatim, & secretò, *inter te, & ipsum solum*, & secundò, *coram uno, vel duobus testibus. Abbas cit. l. Durand. c. l. n. 14. Azor. cit. dub. 6.* Idque sumitur ex *c. Si quis. 2. h. t.* Ubi Felix Papa ita rescribit: Si quis Episcopus (scilicet criminosus, vel accusandus, sive denunciandus) ab illis accusatoribus (id est, denunciatoribus, *Gl. hic. V. eodem.*) qui recipiendi sunt, (nam inimici, & suspecti repelluntur, *Hostiens. ibid.*) accusatus fuerit (id est, denunciatus) postquam ab eis charitativè admonitus fuerit, *Gl. hic. V. eod.* ut causam emendet, & eam corrigere noluerit, non olim (id est, non ante admonitionem) sed nunc (id est, post admonitionem, *Gl. pen. & ult. hic.*) ad Primates causa ejus Canonicè deferatur (nempe ad Superiores, seu legitimos Judices, sive is Judex sit Primas, sive Archiepiscopus, sive Concilium Provinciale, *Innoc. & Hostiens. hic. in fine. Ioan. Andr. n. 2.* Alioquin charitativâ, & legitimâ monitione omissâ, à denunciando repellitur. *Gl. hic. in casu.* Porrò etiam Jure antiquo statutum fuit, si agatur de crimine, quod depositionem Episcopi mereatur, non posse Primates, Archiepiscopos, cum Episcopis Comprovincialibus, causam definire, inconsulto Romano Pontifice, *c. accusatur. 5. & c. Quamvis. 7 caus. 3. q. 6.* Sed solùm poterunt ad Papam causam referre, eique exponere, quid hac de re sentiant, ut notat *Felin. hic. n. 8. not. uit.* & sic intelligendum est hoc *cap. Barb. hic. n. 2.*

XCII. Verùm Jure novo Concilij Tridentini circa Episcopos, eorúmq; causas statutum est. I. *Sess. 13. c. 6. de reform.* non esse citandos, ut personaliter compareant, nisi ob causam, ex qua Episcopus deponendus veniret, quovis modo procedatur. II. *c. 7. ibidem.* non esse in causa criminali testes contra eos recipiẽdos, nisi contestes, & bonæ famæ fuerint. III. *c. 8. ibid.* causas illorum, quando pro criminis objecti qualitate comparere debent, coram Papa referri, ac per ipsum terminari debere. Item causæ criminales graviores contra Episcopos, etiam ab ipso tantùm Romano Pontifice cognoscuntur, & terminantur. *Sess. 24. c. 5. de reform.* IV. Causas, quæ necessariò extra Curiam committuntur, contra Episcopos criminosos, non nisi Metropolitanis, aut Episcopis, ex speciali commissione ipsius Papæ manu signatâ, eligendis committi debere, ita tamen, ut solam facti instructionem inde sumant, & processum inde forment, reservatâ sententiâ definitivâ eidem Papæ. Ubi etiam innovat S. Synodus *c. Qualiter. 24. h. t.* Denique præcipitur, ut minores causæ Episcoporum in Concilio Provinciali tantùm, cognoscantur, ac terminentur, vel à deputatis per Concilium Provinciale.

XCIII. Assertio 2. Denunciator non tenetur se Inscribere ad pœnam talionis subeundam, ut constat ex *c. Super his. 16. in princ. h. t.* ubi Papa Innocent. III. ita rescribit: quòd tribus modis potest crimen opponi, denunciando, excipiendo, & accusando, (adde quartum, scilicet per inquisitionem. *Gl. hic. V. tribus modis.* de quo actum supra) quando crimen in modum denunciationis opponitur, non est necessaria inscriptio: sed cùm in modum accusationis, oportet inscribi: quoniam ad depositionem instituitur accusatio (nam accusatus deponitur ab officio, vel beneficio. *Abbas hic. n. 2.*) Sed ad correctionem est denunciatio (præcedente legitimâ admonitione, *Gl. hic. V. denunciatio.*) facienda, de quo dictum supra. *n. 77. h. t.*

Porrò etsi in denunciatione judiciali Inscriptio non fiat, sed qui denunciat, tantùm refert in scriptis suam denunciationem, vel ipsemet narrat eam Notario, vel ipso dictante, redigit illā in scriptas Aliæ tamen solemnitates Juris, quæ requiruntur in libello accusatorio, etiam in denunciatione judiciali observandæ sunt, nimirum, ut exprimatur crimen, malefactor, sive Reus, locus, & tempus commissi criminis. *Clar. cit. §. fin. q. 7. n. 11. Azor. tit. c. 21. dub. 9.*

XCIV. Asser-

XCIV. Assertio 3. Publicus concubinarius, & ob id excommunicatus, & is, qui conspiravit in denunciandum, vel prius illum non admonuit de crimine, denunciare non potest, prout statuitur in c. *Cùm dilectus*. 20. *h. t.* Nam quidam Clerici super quibusdam criminibus denunciaverant Episcopum suum, impetrantes contra illum inquisitionem: contra quos ex parte Episcopi, propositum fuit, quòd Clerici illi audiendi non sint, quia erant publici concubinarij, propter quod etiam excommunicati fuerunt, nec præmonuerant illum, & insuper in ipsum conspirârant. Papa Innoc. III. super hoc consultus à Judicibus, respondit, si constiterit, eos, quorum nomine sunt ejusmodi excessus de Episcopo denunciati, publicè concubinarios tunc fuisse, propter quod sententia excommunicationis in eos lata fuit; vel Episcopum de prædictis excessibus, seu criminibus non fuisse præmonitum ab eisdem, vel ipsos conspirâsse in eum, à denunciatione eosdem repellant; alioquin audiant, quæ hinc inde proposita fuerint; & Episcopo prohibeant, ne super his, super quibus ad Sedem Apostolicam legitimè ab ipsis appellatum fuit, Clericos ipsos aggravare præsumant, donec causa secundùm formam mandati Apostolici fuerit terminata.

XCV. Notandum 1. Quamvis non possit regulariter fieri accusatio per alium, sive per Procuratorem, ut patet ex suprà dictis; tamen denunciatio potest fieri per alium, & in eâ intervenire Procurator, ut colligitur ex illis verbis hujus c. *quorum nomine sunt ejusmodi excessus de Episcopo nuntiati*, *Abbas. hic. n. 2.*

Notandum 2. Criminosus à denunciatione repellitur, c. *cùm in tua*. 27. *de Spons.* nisi suam vel suorum injuriam prosequatur, *arg. c. 2. caus. 4. q. 6.* ac proinde etiam publicus concubinarius ad denunciandum aliorum peccata non est admittendus, quin etiam est inspensus, *c. vestra. 7. de cohab. Cleric. & mul. Gl. hic. V. Concubinarios. Hostiens. hic. V. excommunicationis.* Nec refert, quòd in hoc c. ponderat Papa, quod in concubinarios sententia excommunicationis fuerit promulgata: quia hic duo conjunguntur, quorum alterum per se solum sufficeret ad repellendum à denunciatione, scilicet publicus concubinatus, & excommunicatio, de qua etiam hìc mentio est facta ad majorem aggravationem delicti, *Hostiens. hic. V. excommunicationis. Abb. n. 4.*

Notandum 3. Judex, à quo legitimè appellatum est, non debet se in causam illam ingerere, donec appellationis causa sit finita, quia præsumitur, quòd ex odio procederet, & meritò posset tanquam suspectus recusari, *Gl. fin. hic.*

§. III.

An pendente Inquisitione, ad denunciationem contra Superiorem, seu Prælatum à subditis factam, Superior procedere possit in causâ illâ contra Subditos?

XCVI. De hac re agitur inprimis in c. *olim*. 26. *h. t.* Nam ad petitionem, & denunciationem quorundam Monachorum, inquisitio super statu cujusdam Monasterij, tam in Capite, quàm in membris, commissa fuit quibusdam Inquisitoribus: pendente inquisitione coram ipsis, Abbas dicti Monasterij quasdam sententias excommunicationis, & suspensionis tulit in quosdam Monachos prosequentes illam denunciationem, & inquisitionem, & eis adhærentes, & per quosdam Judices delegatos eas fecit promulgari: de quo, & alijs nonnullis ab Abbate attentatis, Monachi conquesti sunt apud Papam Gregorium IX. qui mandavit Inquisitoribus, ut, ne reformatio Monasterij impediatur, sententias excommunicationum, & suspensionum, quas Abbas protulit, vel per quosdam Judices fecit promulgari, post inceptum negotium, in eos, & adhærentes eisdem relaxent: ac eis restitutis, quos idem Abbas, pendente negotio contra justitiam, spoliavit, & relaxatis etiam juramentis, siqua de tacenda veritate extorserat, in negotio procedant de plano, & absque Judiciorum strepitu, & inquirant, quæ circa personas, & observantias regulares viderint inquirenda: corrigentes, & reformantes, quæ fuerint corrigenda, & reformanda, tam in Capite, quàm in membris: providentes, ut negotio hoc pendente, prædicti Monachi Abbati obediant, ita tamen, ut per hoc prosecutio negotij, sive reformatio Monasterij non impediatur. Si verò testes contra Abbatem denunciatum producti fuerint, copiam dictorum ipsorum ei faciant. Prædictis autem Monachis, & tribus, vel quatuor, vel alijs, quos idoneos ad dictum negotium prosequendum assumpserint, expensas necessarias factas, & faciendas ex bonis Monasterij faciant ministrari (cùm proprium non habeant) computatis, siqua propterea receperunt de bonis ejusdem Monasterij.

XCVII. Pro explicatione hujus cap. notandum 1. Pendente Judicio denunciationis, vel inquisitionis, inter Superiorem, seu Prælatum, & Subditos, super criminibus Prælati denunciati, suspensa est ejus jurisdictio, ac si esset ab eo appellatum, ita ut Prælatus denunciatus debeat abstinere ab omni processu, per quem negotium inquisitionis posset impediri, & totum Judicium ad superiorem Judicem est delatum. Unde si procedat Prælatus inferior, pendente tali Judicio, injuriam censetur facere superiori, & ideo hic, quidquid ab inferiore, pendente negotio, attentatum fuit, qui ex odio procedere præsumitur, revocare potest, ac debet. *Gl. hic. V. Post inceptum negotium. Hostiens. V. eod. & Abb. n. 1. not. 1.*

Notandum 2. In Inquisitione, quæ fit contra Prælatum Regularem à Subditis denunciatum, ordo judiciarius ex parte servari debet, etsi non usquequaque, sive omninò exactè, sicut servari debet contra sæculares Prælatos; ideóque Papa in casu hujus c. mandavit copiam attestationum, sive depositionum testium exhiberi Abbati denunciato, & inquisito: imò & nomina testium, licèt id non exprimatur in textu, cùm per eorum suppressionem præbeatur audacia infamandi, quod non fit in inquisitione contra simplices Claustrales, seu Monachos. *Gl. hic. V. de plano. Abb. n. 2. not. 4.*

XCVIII. Notandum 3. Quamvis pendente

lite inter Prælatum, & Subditos, ipse Prælatus, seu Judex inferior abstinere debeat ab illo negotio, super quo lis pendet, & à dependentibus ab illo, sive connexis cum illo: attamen in alijs causis potest in Subditos exercere suam jurisdictionem, & hi illi obedire debent, uti sumitur ex *cit. c. Olim.* ita tamen, ut per hoc prosecutio negotij principalis non impediatur, nisi fortè Prælatus, ratione negotij sic pendentis, vel aliàs fuerit legitimè recusatus, cùm ex denunciatione soleant oriri graves inimicitiæ inter denunciatum, & denunciantem. *Abb. hic n. 6. & 7.*

Notandum 4. Monachi expensis Monasterij prosequuntur inquisitionem, quæ fit ad denunciationem illorum contra Prælatum, cùm nihil proprium habeant, *Gl. hic in notatis.* imò, si illas habere non possint ab ipso Abbate, propriâ auctoritate, possunt illas accipere ex bonis Monasterij, cùm ipsius utilitatem procurent, *Abb. hic n. 3.* & patet ex supra dictis.

XCIX. Præterea si Prælatus denuncietur suspectus de dilapidatione bonorum Ecclesiæ, commissio facienda est super veritate inquirendâ, & pendente negotio, ei interdici debet potestas quocunque modo alienandi bona Ecclesiæ, prout statuitur in *c. Prælatorum. 17. & ult. h. t.* Nam quidam Canonici Frisigienses denunciaverunt Papæ, quòd Episcopus eorum bona sui Episcopatûs (quem minùs Canonicè, ut dicunt, fuit assecutus) graviter dilapidet, & consumat, & non solùm rerum, sed etiam famæ, & salutis prodigus, vitam ducat nimis dissolutam. Ideò mandat Gregorius IX. quibusdam Judicibus, ut personaliter accedentes ad locum, veritatem inquirant, & eam fideliter conscribentes, sub Sigillis suis, ad se transmittant inclusam, & eidem Episcopo terminum assignent, quo conspectui Papæ se præsentet, pro meritis pœnam recepturus: interim potestate vendendi, dandi, seu donandi, infeudandi, seu quocunque modo alienandi bona ipsius Ecclesiæ, eidem penitus interdictâ.

C. Notandum 1. Licèt dicta paucorum non infament, *c. Inquisitionis. 21. in fine h. t.* tamen ad eorum denunciationem potest committi inquisitio, & commissâ simpliciter inquisitione veritatis contra aliquem, censetur commissum, ut priùs inquiratur super infamiâ, tanquam aliquid prærequisitum, & præcedés, prout colligitur etiam ex *hoc c. Abb. hic n. 2.*

Notandum 2. Inquisitores personaliter accedere debent ad locum, in quo versantur illi, contra quos fit inquisitio, eáque alibi fieri non debet, nec possunt in hoc casu Inquisitores alijs committere vices suas, quia censetur electa industria personarum, *Gl. hic in not. & V. Personaliter.*

Notandum 3. Interdictâ alicui Prælato, vel alteri Administratori generali alienatione rerum, censetur ei interdicta omnis alienatio, non tantùm rerum immobilium, sed etiam mobilium; non tamen earum, quæ servando servari non possunt; alioquin talis prohibitio esset contra utilitatem Ecclesiæ, *Arg. l. Tutor. 7. §. Si tutor. ff. de administ. tut. Abbas hic n. 6.*

§. IV.

Quomodo procedendum sit, quando crimen opponitur, per modum exceptionis, & quomodo super crimine notorio?

CI. Assertio 1. Cùm excipiendo crimen fuerit objectum, distinguendum est, quare opponatur, & quando, ut habetur in *c. Super his. 16. §. Cùm autem. h. t.* Si enim objiciatur, ut aliquis ab accusatione, vel testimonio ferendo repellatur, non est necessaria inscriptio; sed cùm opponitur, ut quis à promotione officij, vel beneficij excludatur, si ante confirmationem opponitur (prout hîc fuit opposita) non cogitur quisquam se inscribere; quia crimen hoc modo probatum impedit promovendum, sed non dejicit jam promotum. (non enim propter hoc privatur alijs dignitatibus, vel beneficijs; quia ad hoc non agebatur. *Gl. hic V. Non dejicit.*) si verò crimen objiciatur post confirmationem (per quam spirituale vinculum est contractum, *c. 2. de transl. Episc.*) cùm scilicet electus ordinandus, vel consecrandus est, debet excipiens se obligare ad extraordinariam pœnam, secundùm arbitrium Judicis discreti, si in probando defecerit, licèt non teneatur se inscribere; quia dejicit etiam ab obtento, & repellit ab obtinendo: nam crimine sic probato, perdit, quod per electionem, & confirmationem fuerat consecutus, sed ob hoc priùs habita non amittit. Et in hoc casu, licèt agatur de crimine (per modum scilicet exceptionis) non est tamen hujusmodi quæstio criminalis, unde per Procuratorem potest tractari.

CII. Pro intellectu hujus c. notandum 1. Criminosus non est admittendus ad excipiendum de crimine, si prosequatur bonum publicum; quia est excipiens voluntarius; & hæc exceptio habet vim cujusdam accusationis, à quâ criminosus repellitur, sicut & à testificando. Admitti autem debet ad excipiendum, si prosequatur proprium suum interesse, quia ille, contra quem excipit, est suus futurus Prælatus, vel Parochus, vel quia est Patronus, vel quia aliàs suâ interest; tunc enim est excipiens necessarius; nemini enim suum jus prosequenti obstat exceptio criminis, *Arg. c. 1. caus. 4. q. 6.* nisi aliunde ex causâ aliquâ sit suspectus; talis enim in causis criminalibus, vel Ecclesiasticis non est admittendus, *Arg. c. ult. caus. 3. q. 10.* Unde ad excipiendum de crimine contra electum in Episcopum admittitur quilibet Subditus, seu Diœcesanus, tam contra personam, quàm contra formam electionis; contra promovendum ad Ecclesiam curatam quilibet Parochianus, imò & contra electos ad simplicia beneficia quilibet de Ecclesia; quia cujuslibet interest, bonos habere, non solùm Prælatos, & Parochos, sed etiam alios Clericos, *Hostiens. in cit. c. Super his. col. 2. §. Excipitur. Abb. hic n. 10. & 11.*

Notandum 2. Exceptio, suaptè naturâ, tendit ad repellendam adversarij intentionem, *c. 3. de ord. cognit. c. 2. de excep. l. 1. ff. eod.* sed quandoque propter

pter connexionem Juris obtenti cum jure, à quo quis repellitur, dejicitur à jure etiam acquisito, si crimen probatum sit, *Abbat. hic. n. 2.* ut in casu *cit. c. Super his.* Si electus repellatur, per exceptionem criminis, à confirmatione, per consequens repellitur etiam à jure quæsito per electionem: Si à consecratione, per consequens etiam à jure quæsito per confirmationem. Idque specialiter inductum est favore Ecclesiarum; inutilis enim esset Ecclesiæ talis electus, qui confirmari non posset: idémque est in repulso à consecratione; nam si Ecclesia haberet Sponsum, qui non posset confirmari, & consecrari, vel actu administrare, adhuc Vidua censeretur, ac proinde esset, ac si nullum Sponsum haberet, vel Pastorem: necesse est igitur, ut, si Sponsus, sive electus ad Prælaturam repellatur à jure obtinendo, rejiciatur etiam à jure obtento. Sed ante confirmationem electi, excipiens de crimine non se inscribit; sed post confirmationem tantùm, quia ante illam non dicitur promotus cum effectu, sive adeptus Prælaturam, sive beneficium, cùm per electionem acquiratur tantùm jus ad rem, non jus in re, quod acquiritur per confirmationem. Si verò à confirmatione, vel consecratione repellatur aliquis, obtenta beneficia non amittit, sed jus tantùm, quod per electionem acquisivit. *Hostiens. in cit. c. Super his. col. 4. V. Dejicit. & Joan. Andr. n. 10. V. eodem.* Et hinc non conferuntur alteri beneficia alicujus electi in Episcopum, nisi post tempus elapsum Jure præscriptum ad consecrationem Episcopi, ut, si repellatur ab obtento de novo, saltem antiqua possit retinere. *Ioan. Andr. cit. l. n. 10.*

CIII. Notandum 3. Licèt is, qui post confirmationem electi, contra illum excipit de crimine, ad eum repellendum ab ordinatione, seu consecratione, non cogatur se inscribere; debet tamen se obligare ad extraordinariam pœnam, secundùm arbitrium Judicis, solvendam, si in probando defecerit, juxta *cit. c. Super his. §. Cùm autem.* quia hoc est generale, ut, quando certa pœna non est expressa in Jure, ea arbitrio Judicis prudentis infligenda relinquatur. *c. De causis. 4. de offic. Jud. deleg.* & à tali pœnâ arbitrariâ appellari potest, & si Judex in pœnâ arbitrariâ excesserit, ea ad arbitrium boni viri reducenda est. *Gl. hic. V. arbitrium. & V. astringendus.*

Notandum 4. Procurator admitti potest, si impugnetur alicujus electio, seu promotio ad Prælaturam, vel Canonicatum, etsi crimina objiciantur personæ electæ, quia, etsi agatur de crimine, non est tamen ejusmodi quæstio criminalis, *cit. §. Cùm autem. c. 1. de Elect. in 6. in princ. & c. tuæ. 5. de Procurat.* Non enim agitur criminaliter ad vindictam publicam, & accusatio criminalis tendit ad depositionem ab Ordine, non ad privationem beneficij tantùm, *Abbat. hic. n. 4.* requiritur tamen, ut Procurator ad hoc habeat speciale mandatum, juxta *Clement. 2. de Procurat.*

Notandum 5. Duobus modis potest per exceptionem deduci crimen in Judicium. 1. Civiliter, quando exceptio de crimine opponitur solùm ad repellendum accusatorem ab accusatione, vel testem à testificatione, tanquam criminosum, vel ad impediendum, ne electus, vel promotus ad dignitatem, vel beneficium, mittatur in possessionem; & non potest ex hujusmodi processu ferri sententia criminalis, nec is, contra quem excipitur, puniri criminaliter à Judice, etiamsi de crimine sit convictus, nisi nova inquisitio, aut novus processus instituatur. Criminaliter verò agitur per exceptionem criminis, quando agitur, ac petitur, ut non solùm accusator, aut testis repellatur, sed etiam ut puniatur criminaliter, & hoc casu, potest etiam contra eos ferri sententia condemnatoria criminalis; quia tunc excipiens assumit partem accusatoris, nec Procurator intervenire potest. *Gl. fin. hic.* Et sicut in Judicijs criminalibus, in quibus proceditur per accusationem, vel inquisitionem, requiritur, ut exprimatur tempus, & locus commissi criminis: ita eadem exprimenda sunt, quando proponitur crimen, per viam ejusmodi exceptionis criminalis, cæteráque servanda sunt, quæ in Judicio accusationis servari debent, cui talis exceptio, quæ ad puniendum tendit, æquiparatur. *Clar. cit. §. fin. q. 19. n. 2. & 3. & q. 32. n. 22.*

CIV. Assertio 2. In notorijs criminibus, quando & crimen est notorium, & malefactor: non est necessarium, ut servetur ordo Juris, neque accusator requiritur, prout habetur in *c. Evidentia, 9. h. t.* ubi dicitur: Evidentia patrati sceleris non in- »
diget clamore accusatoris, id est, ut explicat *Gl.* »
ibid. V. Scelus. & V. non indiget. Scelus, quod notorium est, per evidentiam operis, non indiget aliquo proponente accusationem, quia factum se ostendit; nam cùm regulariter accusator requiratur, ut crimen manifestetur, & in Judicio per probationem publicetur, *c. quisquis. 3. c. 2. q. 8. l. ult. C. de accus.* hæc autem manifestatio per evidentiam facti habeatur, *c. fin. de cohab. Clericorum, & mul.* ideo non est opus accusatione, nec ordo Juris, seu processus requiritur, *Gl. hic. in casu.* nec probatio, nec examinatio, nisi ad cautelam, vel quando, etsi delictum notorium sit in locis remotis; non est tamen notum Judici, coram quo agitur, alioquin verò, si sit omnino evidens, non requiritur probatio. *Hostiens. hic.* Quare etsi non adsint testes, qui deponant super scientiâ delicti: si tamen appareat de delicto, & adsint tres, vel duo testes idonei probantes, notorium esse, quòd Titius crimen hoc commiserit, potest Judex statim procedere ad eum condemnandum, *Clar. §. fin. q. 9. n. 5. & 6.* Requiritur tamen etiam in criminibus notoriis sententia declaratoria Judicis, *l. qui sententiam, 16. C. de pœnis. Gl. fin. hic. Clar. cit. q. 9. n. 8.* imò etiam citatio ad audiendam sententiam, *Clar. c. l. n. 4.* Porrò illud dicitur notorium crimen, quod nulla tergiversatione celari potest, cujusmodi est, quod fit coram populo, aut Collegio, vel majore ejus parte, sive sit factum permanens, sive transiens, *Clar. c. l. n. 2.* quamvis *Abbas. hic. n. 2.* dicat, notorium factum transiens, cùm non sit evidens, seu notorium Judici, ut Judici, requirere processum, ac ordinem judiciarium. Debet autem non solùm ipsum factum esse notorium, & evidens; v. g. Titium hominem occidisse, sed etiam qualitates facti, ita, ut nulla defensio, vel excusatio Reo competat; fieri enim potest, quòd quis aliquem occidit, ad se defendendum, vel quia aliàs impunè occidi potuit. *Clar. c. l. n. 3. Azor. cit. lib. 13. c. 22. §. alius modus.* plura de notorio dicta sunt *l. 3. tit. 2. § ult.*

CV. Postremò huc revocari potest alius modus procedendi criminaliter, nempe, si Reus in flagranti

delicto

delicto sit deprehensus: oam etsi id non faciat plenam probationem, nec sufficiat ad condemnandnm Reum, saltem in gravibus delictis, & pœnia: sufficit tamen ad examinandum, & interrogandom deprehensum, nt, si fateatur crimen, statim contra eum fiat execntio pœoæ: si verò neget, statim, sioe alio processu, torqueri possit, si sit persona vilis. *Clar. cit. §. fin. q. 8. n. 2. Azor. c. l. in princ.* requiritur tamen, ut etiam præcedat seotentia à Judice snbscripta, sine alijs solemnitatibus, ut docent Doctores citt.

TITVLVS II.

DE CALUMNIATORIBUS.

Actum est præcedente Titulo de Accusatoribus, & Delatoribus criminum, sed quia isti quandoque calumniantur; ideo hic Titulus subjungitur.

§. I.

Quis dicatur Calumniator, & quid sit calumniari, & quali pœnâ sit afficiendus?

I. ASSERTIO I. Accusatores, & denunciatores tribus modis delinquunt, quibus eorum temeritas, & malitia detegitur, *l. 1. in princ. ff. ad SC. Turpill.* & refertur à Gratiano *in c. Si quem.* 8. §. *Accusatorem. caus. 2. q. 3.* Vel enim calumniantur, vel prævaricantur, vel tergiversantur. Calumniari est falsa crimina intendere, sau proponere, *cit. l. 1. §. 1.* Unde, qui falsum crimeo alicui imponit in Judicio, Calumniator dicitur. Est autem duplex calumnia, vera, & præsumpta, ut tradit ex communi *Clar. in pract. crim. §. fin. q. 6. n. 4.* Vera calumnia est, quando quis falsum crimen scienter, & per dolum intendit, vel alicui objicit; adeòque cùm eum, quem scit esse innoceotem, accusat, vel denunciat. Præsumpta calumnia est, quando quis crimen, de quo aliquem accusavit, vel denunciavit in Judicio, non probat: nam, qui aliquem in Judicium vocat, paratas habere debet probationes, *l. Qui accusare. 4. C. de edendo.* unde, si in probatione deficiat, censetur calumniandi animo litem movisse, & Calumniator præsumitur, ac dicitur, nisi ex quibusdam iodicijs appareat, eum probabiliter litigâsse, de quibus postea. *Gl. in c. 2. V. Calumniandi. h. t. & ibid. Abb. n. 5.*

Prævaricari verò est, vera crimina abscondere, & Prævaricator dicitur, qui cnm Reo colludit, & translatitiè, id est, obiter accusandi munere fungitur, proprias, ac veras probatinnes dissimulando; falsas verò Rei excusationes, id est, exceptiones admittendo, *cit. l. 1. §. 1. & §. Prævaricatorem. ff. ad SC. Turpill.* & Prævaricator dicitur, quasi Vaticator, qui diversam partem adjuvat, & ex utraque parte consistit, qnin imò ex alterâ potiùs, Rei scilicet, cujus se Adversarium simnlavit; cùm tamen taciè ejus partem foveret, *l. 1. in princ. ff. de prævaricatione.* punitur autem talis pœnâ extraordinariâ, ad arbitrium Judicia, *l. 2. ff. eod. Abb. in Rubr. h. t.* Denique tergiversari est in universum, sive omnino ab accusatione desistere; *cit. l. 1. §. 1. ff. ad SC. Turpill.* sine licentiâ scilicet Judicis, cujus pœna olim fuerunt quinque libræ auri. *l. 3. ff. de prævar.*

II. ASSERTIO 2. Calumniator, qui scienter, ac per dolum falsò alium accusavit, olim punitus fuit pœnâ talionis, hoc est, supplicij similitudine, eâ scilicet, quam merebatur accusatus, si delictum, de quo accusabatur, commisisset, *l. ult. C. de Accusat. & l. ult. C. de Calumniat.* hodie tamen puniri solet pœnâ extraordinariâ, & juxta objecti criminis, & accusatorum qualitates, aliásque circumstantias, ad arbitrium Judicia. *Felin. in Rubr. h. t. n. 3. Covar. l. 2. var. resol. c. 9. n. 1.* Idq; colligitur ex *c. Super his. 16. supr. de accus.* ubi statuitur, ut per calumniam objiciens crimen, per modum exceptionis, si io probatiooe deficiat, arbitrio Judicis sit puniendns.

III. Porro spectato Jure commoni, si Calumoiator non possit puniri similitudine supplicij, sive eâdem pœnâ affici, quâ accusatus, probato crimioe, plectendus fuisset; tum potest pœna illa commutari in aliam, arbitrio Judicis, prout sumitur ex *c. Cùm fortiùs 1. h. t.* ubi talis casus proponitur. Hilariua
» Subdiaconus accusavit Joannem Diaconum, eá-
» que causa commissa fuit à Papa Gregorio Arthe-
» nio Subdiacono, & quibusdam aliis. Judices, quia
» Hilarius nihil probavit contra Joannem, enndem
» absolverunt; neque tamen ullam pœnam impo-
» suerunt Hilario, propter calumniam illatam. Hoc
» cognito, Papa rescripsit. Cùm fortiùs punienda
» sint illa crimina, quæ insontibus, & maximè sa-
» cratis hominibus (id est, Clericis io sacris Ordini-
» bus constitutis. *Hostiens. hîc V. Sacratis hominibus.* ex dignitate enim personæ aggravatur injuria. *Gl. hîc V. eodem.*) objiciuntor; ideo reprehendit Papa Ju-
» dices illos, quòd nullam pœnam dicto Calumnia-
» tori Hilario imposuerint, &, cùm tantùm ma-
» lum non debeat impunitum transire, mandat, nt
» prædictus Hilarius Subdiaconatûs officio prive-
» tur, & verberibus publicè castigatus, in exilium
» deportetur. Idqoe in supplementum pœnæ talionia, qoam, si is, qui calumniam iotulit, probâsset, ipse Reus sustinere debuisset, *c. Juxta. 3. caus. 5. q. 6.*

IV. Ubi notaodum 1. Quando non potest imponi pœna ordinaria Jure statuta, quia delinquens non est illius capax, potest, ac debet illa commutari in aliam, ad arbitrium Judicis. *Felin. hic n. 1.* ut in casu hujus c. Accusator ooo poterat puoiri simili supplicio; quia non habebat Ordinem Diaconatûs, quem habebat accusatus; ideòque privatus est Ordine Subdiaconatûs, quem habebat, & io supplementum imposita fuit alia pœna, nempe verberum, & exilij. *Gl. hîc in notatis, & Abbas in fine.*

Notan-

Notandum 2. Ecclesia, sive Prælatus Ecclesiasticus, potest Clericis delinquentibus infligere pœnam verberum, citra sanguinis tamen effusionem, c. *In Archiepiscopatu 4. de Raptorib.* quamvis *Bern. Diaz. in pract. crim. Can. c. 36. n. 4.* dicat, ibi prohiberi vindictam sanguinis, hoc est, verberationem, ex quâ principaliter, & immediatè sequatur effusio sanguinis; non verò, si solùm accidentaliter: deinde requiritur, ut talia verberatio moderatè fiat, non crudeliter, & sine ignominiâ. *Clar. §. fin. q. 70. n. 2.* & per Clericum, non per Laicum, *Diaz. c. l. n. 3.* Hodie verò hæc pœna publicæ verberationis generali consuetudine in Clericis non usurpatur, teste *Claro. c. l.* possunt etiam Clerici per Ecclesiasticam potestatem mitti in exilium, ut constat *ex cit. c. 1. h. t. Diaz. in pract. c. 37. n. 1.*

§. II.

An, & ob quas causas excusetur Accusator à calumniâ, eiúsque pœnâ, & an etiam Denunciator puniatur tanquam Calumniator, si in probatione criminis deficiat?

V. Assertio 1. Sicut in Judiciis civilibus, Actor, qui justam causam litigandi babuit, excusatur à calumniâ, nec in expensas condemnatur, ut tradit *Gl.* communiter recepta in *c. Finem. §. V. Expensas. de dolo, & contum.* ita etiam in criminalibus causis excusandus est à præsumptâ calumniâ, si justâ causâ, seu errore probabili ductus accusavit, etiamsi in probatione criminis defecerit, ut constat ex *l. 1. §. Sed non utique. ff. ad SC. Turpill.* & *l. Quis non. 3. C. h. t.* & quidem justa causa, non solùm excusat litigantem ab expensis solvendis, sed etiam ab omni Juris civilis, & Canonici pœnâ, & calumniæ suspicione; quia hoc crimen malam intentionem requirit. *Farinac. in praxi crim. p. 1. l. 1. tit. 2. q. 16. n. 34. & 35.* & alij apud ipsum citt. In dubio autem justa causa non præsumitur in accusante, si succumbat in probatione accusationis, nisi ab eo probetur; ideóque Accusatori debet præfigi certus terminus ad probandam justam causam, si quam habet, nec priùs de calumniâ condemnari debet, *Farin. c. l n. 38.*

In specie verò hujusmodi causæ justæ excusantes à calumniâ, ejúsque pœnâ sunt plures, quas recenset *Abb. in c. 2. n. 5. h. t. Menoch. de arb. Jud. casu 321. n. 7. & seqq. Farin. cit. q. 16. n. 41. & seqq.* 1. Quando Accusator, licèt in accusatione succubuerit, semiplenè tamen per unum testem illam probavit, nisi consueverit calumniari; tunc enim præsumitur semper malus, quæ præsumptio elidit semiplenam probationem, per quam præsumptio calumniæ elidebatur, vel nisi Reus ad sui defensionem aliquid probâsset, *Menoch. c. l. n. 17. & 18. Farinac. n. 47. & 48.* 2. Si Accusator à testibus sit deceptus, qui extra Judicium promiserunt se testimonium laturos, in causâ; sed postea in Judicio se nihil scire attestati sunt. 3. Si Accusator probet, se audivisse à personis fide dignis, Accusatum crimen commisisse. 4. Qui ex officij necessitate accusat, ut Procurator fiscalis, *Tutor l. 2. C. de his, qui accus. non poss.* item hæres occisi, cujus necem vindicare tenetur, *l. Cùm tantum. 9. C. de his, quibus ut indignis &c.* 5. Si quis ratione propinquitatis sanguinis, & immensi doloris accusare sit coactus, ut parentes necem filij, vel è converso, maritus necem uxoris, vel adulterium cum illâ commissum esse, *l. Quamvis. 30. C. ad leg. Jul. de adult.* 6. Si delictum, de quo facta est accusatio, sit atrox, & immane, ut est crimen læsæ Majest. hæresis, Simoniæ, quæ, etsi quis non probet, non punitur ob calumniam, *Barb. in collect. in c. 2. n. 8. h. t.* 7. Si quis accusat aliquem de eo delicto, de quo jam antea erat infamatus, vel quia alia indicia criminis ad torquendum, vel saltem ad inquirendum sufficientia præcesserunt. 8. Si Accusator probavit suam accusationem per testes, qui deinde propter inhabilitatem personæ eorum fuerunt rejecti, ut quia erant infames, vel excommunicati. 9. Mulier ob sexûs fragilitatem excusatur à calumniâ præsumptâ, etsi crimen non probavit, *l. 1. §. Accusationem. ff. ad SC. Turpill.* 10. Quando accusatio causatur ab occiso defuncto, qui lethaliter vulneratus dixit, sibi necem intulisse, v. g. Titium. In his igitur, & similibus casibus, licèt Accusator deficiat in probando; non præsumitur tamen statim calumniari: sed Judex ex officio inquirere debet, an fuerit calumniatus, & si evidenter deprehenderit calumniam, etiam in istis casibus puniet Calumniatorem: secus in dubio. Extra hos verò, vel similes casus, qui relinquuntur arbitrio Judicis, eò ipsò, quòd quis deficiat in probando, præsumitur calumniari, & sine aliis indiciis potest puniri, tanquam Calumniator, *Abb. in cit. c. 2. n. 5. h. t.*

VI. Assertio 2. Denunciatores, vel sunt publici, vel privati. Priores, qui publicâ auctoritate Magistratûs constituti sunt ad denunciandum crimina, cùm non teneantur probare crimina, quæ denunciant; sed tantùm nominare testes de delictis verisimiliter informatos, & aperire indicia, quibus Judex ex officio moveri possit ad ulteriorem inquisitionem; ideò licèt puniantur, si verè calumnientur, sive falsò denuncient eos, quos sciunt esse innocentes: non tamen puniuntur ex præsumptâ calumniâ, si in probationibus deficiant, nec condemnantur in expensas; quia, cùm ex necessitate officij denunciant, excusantur ab omni pœnâ, & in eis cessat omnis præsumptio calumniæ, *Clar. §. fin. q. 7. n. 12. Farinac cit. q. 16. n. 16.* Vel sunt Denunciatores privati, qui non ex officij necessitate, sed sponte crimina denunciant, ob privatum interesse, vel ob aliam particularem causam; & hi tenentur probare, vera esse omnia ea, quæ in suâ denunciatione continentur, *l. Divus. 6. ff. de custod. Reorum. l. Ab accusatione. 6. §. Nunciatores. ff. ad SC. Turpill.* alioquin præsumuntur calumniari, & non solùm, si scienter crimina denuncient, sed etiam, si in eorum probatione deficiant, condemnandi, ac puniendi sunt, *l. Eum Patronum. 10. ff. de jure Patronat.* ubi dicitur, qui nomen detulit, accusâsse intelligendus est, ac proinde idem judicandum de tali denunciatore, quod de Accusatore, *Clar. c. l. n. 12. in fine. Mascard. cit. casu 22. n. 1. Farinac. cit. q. 16. n. 17.* ubi addit, pœnam falsi delatoris, sive voluntarij denunciatoris, cùm non

non sit à Jure expressa, esse arbitrariam: quamvis ex consuetudine tales delatores ex præsumptâ calumnia condemnari non soleant, sed solùm ex vera.

VII. Porro non tantùm de Jure Civili: sed etiam Canonico, qui denunciat crimen, si in probatione deficiat, puniendus est, ut constat ex c. » *Cùm dilectus. a. h. t.* Nam, cùm Magister Scholarū » Palentinus ad Sedem Apostolicam accedens, de » suo Episcopo varios errores denunciâsset: Inno» centius III. Papa eorum examinationem quibus» dam Inquisitoribus faciendam commisit: & post» quam processum negotij ad se transmissum dili» genter examinâsset, nec inveniret aliquid de præ» dictis sufficienter probatum, absolvit Episcopum » à criminibus objectis, & mandavit quibusdam » Episcopis, ut dictum Magistrum suspendant ab » officio, & beneficio, donec Canonicè purgaverit » suam innocentiam, quòd non animo calumnian» di ad hujusmodi crimina proponenda processerit: » ut cæteri simili pœnâ absterriti, non facilè ad in» famandos Prælatos suos procedere præsumant.

VIII. Notandum 1. Si Denunciator non probat, quod intendit, seu objecit, calumniati præsumitur, sicut Accusator. *Gl. hic V. Calumniandi.* quia tamen ista præsumptio, non est Juris, & de Jure; ideo admittit probationem innocentiæ in contrarium, scilicet, quòd ex aliquâ verisimili causâ denunciaverit. *Abb. hic n. 6.*

Notandum 2. Denunciator ille in casu hujus cap. non fuit privatus officio, & beneficio: sed solùm ab eo suspensus; quia, licèt non plenè; tamen aliquo modo probaverat ea, quæ denunciavit; adeóque mitiùs punitur, cùm aliàs omninò deponendus fuisset. *Hostiens. hic V. Sufficienter.* Et quamvis Denunciator non debeat se inscribere, quia non agit ad certam pœnam imponendam: si tamen deficiat in plena probatione; tunc propter infamiam, quam conatus est inferre denunciato, puniri debet, sicut in hoc c. punitus fuit, ac suspensus, donec se purgaret. *Abb. hic n. 8. in fine*, & quidem non solùm in accusatione: sed etiam in denunciatione Calumniator extraordinariâ pœnâ punitur. *Innoc. hic in fine.*

Notandum 3. Denunciator, si non sufficienter probat, quod intendit, probare debet, se non animo calumniandi denunciâsse, per proprium juramentum, quod regulariter ad probationem sufficit, cùm quæritur de animo, & conscientiâ hominis: nam factum negantis, seu mera negatio per testes directè probari non potest, c. *Quoniam. 11. de probat. Gl. hic V. Non calumniandi. Hostiens. V. eod.* Debet etiam talis Denunciator se Canonicè purgare, quæ purgatio præstabitur, ad arbitrium Judicis, cùm hîc non sit determinata, ita ut Judices, seu Commissarij possint illi indicere purgationem, per proprium juramentum, vel adjungere duos, aut tres Compurgatores; prout eis videbitur, maximè, cùm hodie purgationes sint arbitrariæ, c. *Inquisitionis. 21. §. ult. de accus. Gl. hic V. Non calumniandi. in fine. Abb. hic n. 7.* potuit etiam se purgare, probando aliquam causam justam ex supradictis, vel similibus, per quam ad denunciandum sit inductus. *Abb. c. l.* punitur autem hic Denunciator deficiens in probatione, ne alij inde sumant exemplum infamandi Prælatos suos, quod est gravissimum crimen, *Gl. fin. hic.*

TITVLVS III.

DE SIMONIA, ET NE ALIQUID PRO SPIRITUALIBUS EXIGATUR, VEL PROMITTATVR.

Postquam tractatum fuit de Judicio criminali, quod per viam accusationis, vel inquisitionis, vel denunciationis, apud Judicem Ecclesiasticum instituitur, & ex occasione etiam de Calumniatoribus: nunc agitur in hoc, & sequentibus Titulis de ipsis criminibus, de quibus fit accusatio, inquisitio, vel denunciatio. Et inprimis quidem, ante cætera crimina, agitur de Simonia, propter ejus gravitatem: nam ut dicitur in *c. ult. caus. 1. q. 7. Omnia crimina ad comparationem Simoniacæ hæresis, quasi pro nihilo reputantur.* Non quòd Simonia propriè sit hæresis, quia non necessariò, ac per se requirit errorem in intellectu contrarium fidei: sed tum quia Simoniacus ita exteriùs operatur, ac si judicaret supernaturalia dona Spiritûs S. pecuniâ possideri, ac obtineri posse: qui enim rem spiritualem, & sacram vendit, eam tanquam venalem, & pretio æstimabilem se judicare significat, quòd judicium speculativum hæresis esset; quia tamen potest hoc vitium committi ex quodam pravo affectu, seu intentione tractandi indignè res sacras, sine ullo errore, & judicio speculativo; ideo non est propriè, ac verè hæresis. Tum quia Simonia ex hæresi primùm orta fuit: &, qui illam exercent, primum Novi Testamenti hæresiarcham Simonem Magum imitantur, qui primus tempore legis Evangelicæ, hoc crimen comisit, ut patet ex *cap. 8. Actor.* & à quo etiam hoc vitium nomen accepit, ut notat *Suar. Tom. 1. de Relig. lib. 4. de Simonia. c. 1. n. 2. 3. & 6.* Extat hic Titulus etiam in Extravagantibus communibus.

SECTIO I.
DE SIMONIA IN GENERE, eiúsque Divisione.

§. I.
Quid sit Simonia?

I. Simonia communiter definitur: *Studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum. S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. Gl. communiter recepta caus. 1. q. 1. in summa V. Quidam.* & Canonistæ communiter ad Rubricam h. t. & Summulistæ,

liſtæ. Dicitur 1. *Voluntas ſtudioſa*, quæ verba ponuntur, loco generis, & accipitur cauſa pro effectu, voluntas pro voluntariâ actione, quæ ſcilicet ex liberâ ratione, & voluntate procedit, ut excludantur actus voluntatis, non plenè deliberati, vel ex ignorantiâ inculpabili procedentes. *Azor. p. 3. Inſtit. lib. 12. c. 1. q. 1. Leſſ. libr. 2. de juſt. c. 32. n. 3*, per quod denotatur, quòd hoc vitium non opere tantùm, ſed etiam ſolâ mente, ſive affectu deliberato poſſit committi, ut Simonia mentalis, de qua infrà. *Suar. cit. l. 4. c. 2. n. 9.* quare non eſt opus ad definitionem Simoniæ addere illa verba, *opere ſubſecuto*, quæ aliqui Canoniſtæ adjecerunt; quia hoc crimen etiam ſolâ voluntate, & animo committi poteſt, ut, ſi quis ſpe, vel cupiditate commodi temporalis, rem ſpiritualem dedit, aliàs non daturus. *Azor. cit. c. 1. q. 6.* Neque etiam ideo manca, & imperfecta eſt illa definitio, eò quòd non conveniat Simoniæ reali, & conventionali. Nam, cùm dicitur, *Simonia eſt voluntas emendi, vel vendendi*, non excluditur actualis emptio, & venditio; quia nulla actio externa eſt formaliter Simoniaca, & peccatum, niſi voluntatem deliberatam includat, & ab eâ procedat; actus enim externi ſumunt malitiam, & bonitatem ſuam formalem ab actu voluntatis interno, ut communiter docent Theologi in 1. 2. quamvis etiam Simonia definiri potuiſſet per actum externum, quòd ſit venditio rei ſpiritualis, ſicut furtum eſt acceptio rei alienæ, *Suar. cit. c. 1. n. 14.*

Dicitur 2. *Emendi, vel vendendi*: ubi nomen emptionis, & venditionis latè accipi debet, pro omni contractu non gratuito, ſive oneroſo, & reciproco, in quo pro re ſpirituali datur res temporalis, tanquam pretium, ſeu æſtimatio illius, ſive in compenſationem ejuſdem: ſive contractus ille ſit vera venditio, ſive locatio, tranſactio, permutatio, aut contractus innominatus, *do, ut des &c.* & omnis pactio expreſſa, vel tacita. *S. Thom. cit. a. 1. ad 5.* Quin imò etiam nominatio, ſive præſentatio, electio, inſtitutio, confirmatio, renunciatio, remiſſio, & ſimiles actus, ſi gratis non fiant, ſub nomine emptionis, & venditionis comprehenduntur. Ac denique etiam omiſſio, ut ſi quis accepto pretio, omittat aliquem ordinare, vel abſolvere, vel eligere, Simoniæ crimen incurrit. *Azor. cit. c. 1. q. 11.* & ex infra dicendis patebit.

II. Dicitur 3. *Aliquid ſpirituale*, quo nomine intelligitur, non quod eſt incorporale, ſed quod eſt aliquo modo ſupernaturale, ad ſpiritualem ſalutem animarum ordinatum, & hujuſmodi ſpiritualia ſunt triplicia; quædam enim ſunt formaliter, & intrinſecè, quoad ſubſtantiam ſuam ſpiritualia, ut gratia ſanctificans, virtutes Theologicæ, & morales divinitùs infuſæ, dona Spiritûs S. gratiæ gratis datæ, Character, qui per Sacramenta animæ imprimitur. Quædã ſunt ſpiritualia cauſaliter; quia ſunt cauſæ donorum ſpiritualium, & ſupernaturalium prioris generis, ut ſunt Sacramenta, à Chriſto ad cauſandam gratiam inſtituta, item officia Eccleſiaſtica, quia proximè à ſpirituali, & ſupernaturali causâ oriuntur, vel ad finem ſupernaturalem, & ſpiritualem ordinantur: quædam ſunt ſpiritualia, tanquam effectus, cujuſmodi ſunt actus ex ſpirituali gratiâ, vel quocunq; ſpirituali dono procedentes, ut eſt baptizare, ordinare, officium divinum celebrare, prædicare Verbum DEI, miracula facere, & alij hujuſmodi actus gratiarum, Ordinũ, & officiorum Eccleſiaſticorum. *Silv. V. Simonia, q. 1. Azor. c. l. q. 1. Suar. cit. l. 4. c. 9. n. 1.*

Dicitur 4. *Vel ſpirituali annexum*, ut comprehendantur ea, quæ in ſe, & intrinſecè non ſunt ſpiritualia, ijs tamen ſunt annexa, & ab illis dependent: idque tripliciter: vel antecedenter, quia per modũ cauſæ, ſeu principij, tanquã prævia, & præſuppoſita ordinantur ad ſpiritualia, quibus ſunt annexa: ut ſacra vaſa, & veſtes, Altaria, Templa, & ſimilia, quæ antecedenter ordinantur ad Sacrificium Miſſæ, & ratione materiæ præſupponuntur conſecrationi. Item ſecundùm aliquos, jus patronatûs, quod antecedenter ſe habet per modum cauſæ reſpectu beneficij, cui eſt annexum; quò etiam pertinent electiones, renunciationes, collationes beneficiorum. Alia ſunt annexa ſpiritualibus concomitanter, quibus intrinſecè ſunt conjuncta, ut labor corporis, qui ſuſcipitur in ſacrificando, & adminiſtratione Sacramentorũ, & aliorũ officiorum divinorum. Alia deniq; ſunt annexa conſequenter ſpiritualibus, velut effectus ſuæ cauſæ, ut beneficia Eccleſiaſtica, quatenus ſunt jura percipiendi reditus, qui dantur propter officium, ſeu miniſterium ſpirituale; quò etiam referuntur penſiones Eccleſiaſticæ, *Azor. cit. l. Leſſ. cit. c. 35. n. 5. Suar. cit. l. 4. de Simon. c. 23. n. 2.* Additur in definitione Simoniæ à quibuſdam majoris explicationis causâ, *pro re temporali.* Sed hoc non eſt neceſſarium, quia in ipſo verbo *vendendi* ſatis continetur. Ubi tamen pretium etiam latè accipiendum eſt, non pro pecuniâ tantùm: ſed etiam pro quâvis re temporali æquivalente, ſeu pretio æſtimabili. *Suar. cit. l. 4. c. 1. n. 13.* de quo infrà. Aliam definitionem Simoniæ tradit *Suar. cit. c. 2. n. 7. Simonia eſt ſacrilegium, quod committitur in emptione, & venditione, vel quovis alio ſimili contractu, quo res ſpiritualis, ut talis eſt, pro re temporali commutatur.* Utrùm autem hæc definitio etiam conveniat Simoniæ, quæ eſt contra Jus Eccleſiaſticum, ex infrà dicendis patebit.

III. Porro ex utrâque definitione allatâ colligitur 1. Quòd Simonia ſit ſpecies quædam Sacrilegij, adverſus virtutem Religionis, ſub qua tanquam genere continetur; eſt enim injurioſa quædam contrectatio, ſeu profanatio rei ſacræ, ac ſpiritualis, cujus ſpecifica malitia, per quam ab aliis ſpeciebus ſacrilegiorum diſtinguitur, conſiſtit in eo, quòd res ſpiritualis, ac ſacra, dum cum re temporali commutatur, tanquam profana æſtimatur, eique velut coæquatur, perinde ac ſi tam vilis ſit, ut inter temporales res venalis proponi poſſit; adeóque donum ſupernaturale non ſit; cùm tamen ſpiritualia omne pretium longè excedant, & acſi res ſpirituales, non minùs, quàm temporales libero hominum dominio, poteſtati, ac uſui ſint ſubjectæ, & non ex ſolius DEI gratuitâ voluntate dependeant. Sed & alias ſpeciales inordinationes, ac deformitates Simonia in ſe continet; tum ex parte DEI, cui atrox injuria infertur, *c. Eos. 21. cauſ. 1. q. 1.* Simoniaci enim Spiritum S. (quantum in ſe eſt) efficiunt ſuum ſervum, ipſum, ejúſque dona vendentes: tum ex parte ejus, qui vendit; cùm enim Prælatus Eccleſiæ non ſit Dominus rerum ſpiritualiũ, ſed diſpenſator, non poteſt eas licitè vendere, *S. Thom. 2. 2. q. 100 art. 1. in corp.* Quare peccatũ Simoniæ ex genere ſuo eſt peccatum

mortale, nec poteſt ob materiæ parvitatem fieri veniale; ſed ſolùm ob actûs imperfectionem, vel ignorantiam iovincibiiem, ſive mortaliter non culpabilem; quia nulla res ſpiritualis, licèt parva ſit, vendi poteſt, ſine gravi irreverentiâ, tum ipſius rei, tum DEI, ut dictum, & docet *Suar. cit. l.4. c.3. n. 5.* & alij Theologi communiter; ideóque in Jure Canonico, Simonia vocatur execrabile flagitium, *c. Reperiuntur. 7. cauſ. 1. q. 1.* piaculare flagitium, *c. Quisquis. 5. eâd. cauſ. & q.* quia comparatur ei, quod morte expiatur, ut explicat *Gl. fin. ibid.* item turpiſſimum lucrum, *c. Si quis. 8. cit. cauſ. & q.* ad inſtar publici criminis, & læſæ Majeſtatis puniendum, *c. Sanè. 4. cauſ. 10. q. 3.* Simoniaca peſtis, quæ ſui magnitudine alios morbos vincit, *c. Sicut. 6. h. t. & in cit. c. Eos. cauſ. 1. q. 1.* æquiparatur blaſphemiæ Judæorum in Chriſtum dicentium, illum in Beelzebub ejicere dæmonia, & comparatur etiam ibi peccato Judæ proditoris. Denique eſt etiam vitium Eccleſiæ perniciosiſſimum, per quod ſæpe aditus patet ſceleratis ad beneficia, & Prælaturæ indignis conferuntur, & electiooes injuſtæ fiunt.

IV. Colligitur 2. Simoniam interdum etiam eſſe cootra Juſtitiam, quia, quando nullum incommodum quis patitur, nullúmque emolumeotum perdit, dando rem ſpiritualem; tum injuſtitia erit, in compenſationem præcisè rei ſpiritualis, aliquid temporale accipere, ut, ſi quis v. g. vendat calicem conſecratū pluris, quàm valeat argentū, & expenſæ in artificium operis; quia ratione ſolius ſpiritualitatis, res non eſt pretio æſtimabilis, & ut ſic invendibilis; ideóque non poteſt per talem venditionem, vel commutationem rei temporalis cum ſpirituali, ullum jus acquiri accipienti rem temporalem; nec ejus dominium per illam transferri, cùm talis commutatio, ſeu contractus, ſit ipſo Jure naturali, Divino, & Eccleſiaſtico irritus, *Suar. cit. l. 4. c. 4. num. 7. Leſſ. cit. c. 35. n. 162. Laym. l. 4. tr. 10. c. ult. §. 1. n. 5.* Nec refert, quòd is, qui emit pro pretio rem merè ſpiritualem, conſentiat, ut vendens pro eâ accipiat rem temporalem, volenti autē non fiat injuria. Nam oon poteſt quis velle, ut res ſpiritualis detur in compenſatiooem rei temporalis, quippe, quæ ſuâpte naturâ, pretio æſtimari uon poteſt; adeóque non poteſt emens ſimoniacè dare jus veodenti, reciprocè accipiendi rem temporalem, pro ſpirituali; neque etiam intendit eam donare, ſeu gratis dare, ut ſupponimus, *Laym. cit. l.* Porro etſi fama, & vita non ſint pretio æſtimabilia; idcóque per pecuniam recompenſari noo poſſint, ſaltem æquivalenter, quippe bona altioris generis, & ordinis; quia tamen ſunt bona humana, temporalia, & ordinis naturalis, ſive humano juri, & arbitrio ſubjecta; ideo poſſunt cum pecuniâ, vel aliâ re pecuniâ æſtimabili, aliquo modo commutari: Secus eſt de bonis merè ſpiritualibus, quæ ſuot ordinis ſupernaturalis, & humano juri, ac arbitrio non ſunt ſubjecta, nec ullâ induſtriâ, aut viribus naturæ comparari poſſunt; ideóque illis omnino repugnat, inſtar humanarum, ac temporalium rerum, pecuniâ æſtimari, aut venalia exponi. *Leſſ. cit. c. 35. num. 6. Laym. cit. l. num. 6.*

§. II.

Quotuplex ſit Simonia, ſive quomodo dividatur?

V. Simonia variè dividitur: primò enim alia eſt prohibita, quia mala eſt; alia verò mala, quia prohibita eſt, hoc eſt, alia eſt, quæ Jure oaturali, ac Divioo eſt prohibita, eique repugnat: Alia verò eſt, quæ nec ex naturâ rei, nec Jure Divino prohibita eſt, ſed ſolùm Jure poſitivo humano, ut tradit *Gl. communiter recepta in c. Ex parte. 12. V. Dimittere. de off. deleg.* & alij Canoniſtæ communiter. Exemplum Simoniæ prohibitæ Jure naturali, ac divino, eſt, ſi res ſacra, ſeu ex ſe ſpiritualis vendatur, v. g. Hoſtia conſecrata, Sacramenta &c. Simonia verò ſolo Jure Eccleſiaſtico prohibita eſſe cenſetur, quando res, quæ inter ſe commutantur, ſuot utrinq; ſpirituales, ut, cùm beneficia inter ſe illicitè, & ſine Superioris auctoritate, commutantur, *c. Quæſitū. 5. & c. Cùm olim. 7. de rer. permut.* Vel quando res veoduntur, quæ reverà tantùm ſunt temporales; adeóq; ſuâpte naturâ invicē permutabiles, ut cùm venditur materia rei ſpiritualis, quæ ſecundùm ſe eſt pretio æſtimabilis, v. g. ſacrum Oleum, vel Chriſma, quod prohibitum eſt ſolo Jure Eccleſiaſtico, *c. Non ſatis. 8. h. t.* Vel cùm venduntur quædam officia temporalia ordinata ad temporalium rerum Eccleſiæ admioiſtrationem, ut officium Syndici, Advocati, Oeconomi, Sacriſtæ &c. Nam quamvis hujuſmodi officia ex ſe, & objecto ſuo proximo, ſimpliciter temporalia ſint; quia tamen ſaltem remotè ad finem ſpiritualem, & ſupernaturalem ordinantur, cùm res, ſeu booa, circa quorum adminiſtrationem verſantur, ſint à fidelibus DEO donata, & talia officia ab Eccleſiaſticâ poteſtate, & juriſdictione Prælatorum à Chriſto data iostituantur; ideo eorum venditio prohibetur, tanquam Simoniaca, Jure Canonico, *c. Salvator. 8. cauſ. 1. q. 3. c. Si quis Epiſcopus. 8. eâd. cauſ. q. 1.* Quamvis aliqui negent, talia officia eſſe materiam Simoniæ, ſi etiam à Laico obiri poſſint, quia ſpiritualem functionem oon habent, *Silv. V. Simonia. q. 13. dicto 7. Laym. cit. c. ult. §. 6. n. 62.* de quo infrà.

VI. Porro Simoniam ſolo Jure Eccleſiaſtico prohibitam, noo eſſe verè, ac propriè dictam Simoniam, docet *Laym. cit. l. n. 66. Tanner. tom. 3. diſ. 5. de Relig. q. 8. dub. 2. n. 30.* contra *Suar. l. 4. de Simon. c. 7. n. 2. & ſeqq. & c. 29. n. 5.* Ratio eſt: quia per illam reverà non fit reciproca, & onerosa commutatio rei ſpiritualis pro temporali, & pretio æſtimabili, in quo conſiſtit vera, ac propria ratio Simoniæ Juri oaturali, & divino repugnans. Eſt tamen nihilominus Simonia ejuſmodi peccatum, oon ſolùm contra obedientiam, ſed etiam contra virtutem Religionis, & ſpecies quædam ſacrilegij ex genere ſuo mortalis, propter Eccleſiaſticæ legis prohibitionem: lex enim præcipiens ex motivo alicujus virtutis, vel prohibens actum aliquem ex ſe indifferentem, facit illum moraliter bonum ſub genere illius virtutis, & materiam neceſſariam ejuſdem: vel efficit illum moraliter malum, ſub genere vitij oppoſiti eidem virtuti: Sic mercatus in loco ſacro eſt ſacrilegium, & violatio jejunij ab Eccleſiâ præcepti eſt actus contra temperantiam intentam ab Eccleſiâ ſuo præcepto;

item

item fornicatio cum conſanguineâ in tertio, vel quarto gradu, eſt ſacrilegium, ac inceſtus. Sic in propoſito, pactio, quæ ſpectato ſolo Jure naturali, ac divino, Simoniaca non eſt, fit irreligioſa, & ſacrilega ideo ſolùm, quia Eccleſiaſticâ lege prohibita eſt, intuitu Religionis, ſive ob reverentiam rebus ſacris, ac ſpiritualibus conſervandam; eò quòd ſimilitudinem, & periculum Simoniæ in ſe continet: Licèt interim Eccleſiaſtica hujuſmodi prohibitio reipsâ ex materiâ profanâ ſacram non faciat, neque ex ſacrâ profanam, *Laym. c. l.* poteſt enim Eccleſia ſtatuere, ut res, quæ ex ſe, & naturâ ſuâ eſt vendibilis, vendi non poſſit, nec commutari cum re temporali, propter connexionem cum re ſpirituali, ſive relationem ad illam, licèt non addat novam ſanctitatem, aut conſecrationem, *Tanner. c. l.* Etſi verò Simonia ex ſolo Jure poſitivo deſcendens propriè non ſit Simonia; iiſdem tamen pœnis, ac cenſuris per SS. Canones ſubjacet, quibus aliæ Simoniæ, quæ divino Juri repugnant; quia his æquiparatur ex diſpoſitione Juris Canonici. *Suar. cit. l. 4. c. 55. num. 19. Laym. cit. l. dicto 2.*

VII. Dividitur 2. Simonia in mentalem, conventionalem, & realem. *Abb. in c. Nemo. 14. n. 6. h. t. Azor. p. 3. l. 12. c. 2. q. 1. Laym. c. l. n. 67. Tanner. c. l. n. 27.* quamvis alij in duo tantùm membra dividant, in Simoniam mentalem, ſeu internam, & conventionalem, ſeu externam, quos refert *Redoanus Tract. de Simonia p. 1. c. 2. n. 11.* ſed prior diviſio in tria membra eſt frequentior. Mentalis Simonia hoc loco dicitur, non nudum internum propoſitum committendi Simoniam, etiamſi in nullum exteriorem actum prodeat, quo modo datur etiam mentalis fornicatio, homicidiũ &c. ſed pro eâ Simoniâ, quæ habet opus externum adjunctum, quod tamen nullo ſigno exteriore apparet eſſe Simoniacum. Ut ſi quis rem ſpiritualem alicui conferat, tanquam compenſationem ex juſtitiâ debitam, pro re temporali ab ipſo acceptâ, vel animo obligandi alterum ad reddendam rem temporalem: vel vice versâ, ſi quis alteri conferat rem temporalem, tanquam ex juſtitia debitam, pro re ſpirituali, vel cum intentione obligandi ad reddendam viciſſim rem ſpiritualem; nullo tamen pacto expreſſo, vel tacito interveniente. V. g. ſi quis inſerviat Epiſcopo hâc intentione, ut pro mercede ei conferat beneficium, hoc collato, ſine ullâ tamen conventione externâ, verbis, vel ſignis factâ, erit is Simoniacus mentalis. Requiritur tamen, ut interveniat aliquis actus externus, quia Simonia eſt vitium per ſe externum, quod interiùs conſummatur. Veruntamen Simonia mentalis plerumque accidit ex parte unius dantium tantùm, quia intentio prava animo retinetur: poteſt tamen contingere etiam ex parte utriuſque, ſcilicet tradentis rem temporalem ex unâ parte, & rem ſpiritualem ex alterâ: ſed caſu, non ex conventione, *Suar. l. 4. de Simon. c. 41. n. 3. Laym. c. l. n. 67.*

VIII. Simonia conventionalis eſt, quæ verbis, & ſignis exteriùs manifeſtatur, per mutuum ſcilicet pactum, expreſſum, vel tacitum; adeóque mentali ſuperaddit externam conventionem, ſeu pactum, ſed quæ nondum executioni mandata eſt, & reali traditione conſummata; quia vel ſiſtit in mutuâ conventione, & ex neutrâ parte, traditione completa eſt: & hæc dicitur purè conventionalis; ſive ex alterâ ſolùm parte realiter completa ſit, & traditione conſummata; quia ſcilicet alter contrahens tantùm tradidit rem temporalem, ſive pretium, nondum traditâ re ſpirituali ab altero, ſed ſolùm promiſſâ: vel è converſo, quia alter tradidit rem ſpiritualem, non tradito pretio temporali ab altero, ſed ſolùm promiſſo. Et hæc poſterior dicitur Simonia conventionalis mixta, quia de utrâque conventionali, & reali aliquid participat: diſtinguitur tamen ab alijs duobus membris; à mentali, per additionem exterioris contractûs, ſeu pacti; à reali, per carentiam traditionis, ſaltem ex parte unius contrahentis. Quòd ſi ſolùm promiſſio facta ſit de pretio dando, ſi conferatur v. g. beneficium, eáque nondum ſit ab altero acceptata, non eſt Simonia conventionalis; quia nondum eſt perfecta conventio, donec ſit acceptata, *Suar. cit. c. 41. n. 4. Leſſ. l. 2. c. 35. n. 36.*

IX. Realis Simonia eſt, quæ ex utrâque parte eſt executioni mãdata, ſive quę ipsâ rei traditione re ipsâ completa eſt, & conſummata; quia ſcilicet ex unâ parte data eſt res ſpiritualis, ex alterâ pretium, vel pars pretij. Unde realis ſupponit conventionalem, & hæc mentalem, eámque includit, ſaltem ex naturâ rei, & ſeclusâ lege poſitivâ. *Suar. c. l. n. 5. Leſſ. c. l. & Laym.* Porro, qui fictè ſolùm promittit dare rem ſpiritualem pro temporali, vel rem temporalem pro ſpirituali, ſine animo ſe obligandi, & implendi, non eſt verè Simoniacus, niſi quoad actum externum; quia nulla eſt conventio, ſive conſenſus in obligationem, & voluntas commutandi temporale pro ſpirituali: alter verò deceptus ſolùm committit Simoniam mentalem, propter quam pœnæ Juris non incurruntur, quamvis uterque à Judice puniri poſſit. *Suar. cit. l. 4. c. 42. n. 4. & 5. Laym. cit. l. in fine. Tanner. cit. l. n. 29.*

SECTIO II.

DE MATERIA SIMONIÆ, SIVE rebus, in quibus committi poteſt hoc crimen contra Jus divinum, vel humanum, ſeu Eccleſiaſticum.

§. I.

De Simoniâ, quæ committitur circa res merè, ac intrinſecè ſpirituales, & inprimis circa gratiam, Sacramenta, & Sacramentalia.

X. ASSERTIO I. Simonia propriè dicta contra Jus divinum committitur, ſi quis pro pretio temporali vendat, vel emat gratias ſpirituales, ut gratiam ſanctificantem, vel gratias gratis datas, ut donum prophetiæ, ſanitatis, miraculorum &c. ut ex communi docet *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 4. Suar. l. 4. de Simon. c. 49. n. 7.* Poſſunt autem gratiæ ſpirituales duobus modis vendi; non quidem de jure, ſed de facto. 1. In concreto, ut, ſi quis Chriſtianum captivum cariùs vendat, quia baptizatus eſt, vel Sacerdotem propter Characterem ſacerdotalem. 2. Secundùm ſe, & quaſi in abſtracto, quo modo Simon

Magus. *Act.* 8. oblatâ pecuniâ, emere voluit potestatem ministerialem conferendi gratiam sanctificantem, & dona Spiritûs S. ut ea postea alijs vendere posset, *Suar. c.l. n.* 8. *& seqq. Laym. c. ult.* §. 4. *n.* 33.

XI. Assertio 2. Simonia est, contra Jus divinum dare, vel accipere pretium pro septem Sacramentis Ecclesiæ à Christo institutis ad gratiam conferendam, vel pro Sacrificio Missæ, cùm & ipsum sit Sacramentum, quod sacrificando conficitur, *Suar. cit. l.* 4. *c.* 10. *n.* 1. *&* 5. Idque generaliter prohibetur, in *c. Cùm in Ecclesiæ.* 9. *h. t.* obi prohibetur, *ne pro Sacramentis conferendis, seu collatis aliquid exigatur*, & appellatur vitium nimis horribile; & in fine additur, *si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum Giezi se noverit habiturum*, qui primus in Vet. Testam. Simoniam incurrit, *Gl. fin. hic.* dum ausus est pecuniam pro gratiâ sanitatis, sive curatione lepræ per miraculum factâ exigere, 4. *Reg.* 5. Ubi etiam dicitur, contra hanc prohibitionem nullam prævalere consuetudinem, quod est signum, id repugnare etiam legi naturali. Idem prohibetur in particulari de Ordine, *c.* 2. *caus.* 1. *q.* 1. & de Baptismo, Confirmatione, Ordine, & Communione, in *c. Nullus.* 100. *& multis seqq. cit. caus. & q.* De pœnitentiâ verò habetur in *c. Nemo.* 14. *h. t.* & de Oleo sancto, id est, extremâ Unctione, in *c. ult. caus.* 1. *q.* 3. Ratio est, quia licèt Sacramenta in quibusdam actionibus, vel passionibus consistant: sunt tamen divina, & supernaturalia dona à Christo eorum Auctore nobis gratis collata, & cùm gratiam conferant, sunt secundùm se spiritualia, ergo eo ipso, quòd sunt talia, contra Religionem, & reverentiam illis debitam est, illa pretio vendere; imò & contra Verbum Christi. *Matth.* 10. *quod gratis accepistis, gratis date*; ac proinde Simonia est ex suâ naturâ mala, ideòque prohibita. *Suar. cit. c.* 10. *n.* 5.

XII. Ubi notandum 1. Vendere Eucharistiam, non tantùm est peccatum Simoniæ, quatenus venduntur species consecratæ, ut sunt Sacramentum sensibile, & ad usus humanos accommodatum: sed etiam Sacrilegium, & irreligiositas altioris, & gravioris ordinis, quatenus sub ipsis speciebus realiter continetur Christus; adeóque tendit in gravissimam irreverentiam, & vilipensionem personæ Christi. *Suar. cit. c.* 10. *n.* 3.

Notandum 2. Etiam matrimonium, quatenus Sacramentum est, vendi non potest, quicquid olim de hoc dubitatum sit, cùm certum sit de fide, matrimonium esse verum Sacramentum, & conferre gratiam, & sic errat, *Gl. in cit. c. Cùm in Ecclesiæ, V. Benedictionibus*, quæ id negat *h. t.* Nec obstant Canones, qui in contrarium allegantur à *Gl. cit.* nam in *c. Quicquid.* 101. *caus.* 1. *q.* 1. Generalis regula traditur de omnibus Sacramentis, quòd nihil pro illis dari, vel accipi debeat, sub quibus etiam matrimonium continetur, etsi in particulari ibi non nominetur. In *c. Connubia.* 4. *caus.* 32. *q.* 2. Sermo est non de Sacramento, ac vinculo matrimonij, sed de usu, & actu conjugali. In *c. Honorentur.* 13. *cit. caus. & q.* Sermo est de conjugio Rebeccæ, quod cōstat non fuisse Sacramentū propriè dictū, & munera illa donata fuot, non ut pretium pro matrimonio, sed in signum amicitiæ, & gratitudinis. Verùm quia matrimonium non tantùm est Sacramentum, sed etiam naturalis, & civilis contractus, in quo conjuges invicem tradunt, & acceptant corpora sua; idcirco nihil repugnat, quò minùs ex parte contractûs, quem ratio Sacramenti non destruit, sed supponit, intervenire possit in matrimonio pretium aliquod, si quandoad æqualitatem contractûs id necessarium videbitur; quia tunc non venditur, aut emitur Sacramentum, sed fit commutatio temporalis pro temporali, in quo alter contrahentium alterum excedit, ut si detur pecunia ad compensandum inæqualitatem inter petionas contrahentes; quia una est nobilis, vel juvenis, altera ignobilis, vel senex. *Suar. cit. c.* 10. *n.* 11. *&* 12. *Laym. cit. c. ult.* §. 4. *n.* 33.

Notandum 3. Cùm in Sacramentis duplex sit materia, remota, v. g. panis, aqua, vinum, oleum &c. quatenus secundùm se spectata est res temporalis, & pretio æstimabilis, vendi potest, ac emi, si scandalum absit, neque adsit obligatio ad ministrandum illa gratis, & nulla lex Ecclesiastica id prohibeat; at verò pro materiâ propinquâ, v. g. pro ablutione, unctione, signatione, & pro ipsâ formâ, seu prolatione verborum aliquid ut pretium dare, vel recipere, est Simonia contra Jus divinum, quia sunt actus potestatis spiritualis, & supernaturalis. *Suar. cit. l.* 4. *c.* 11. *n.* 3. *&* 4. *Laym. cit. l.*

XIII. Porro licitum est in extremâ, vel etiam gravi necessitate dare pretium pro Sacramentis, ei, qui non vult illa administrare gratis, v. g. pro Baptismo, sive baptizandus sit infans, sive etiam adultus, dare pecuniam, non quidem tanquam pretium Sacramenti, sed tanquam medium ad removendum impedimentum pravæ voluntatis, & avaritiæ alterius, sive, ut ad officium ritè præstandum inducatur, & à peccato injustæ vexationis abducatur; adeóque ad obtinendum ab eo Sacramentum Baptismi, vel etiam pœnitentiæ in periculo mortis, si quis habeat conscientiam peccati mortalis: nam gravis necessitas sufficiens est ad tollendam irreverentiam, quæ aliàs extra casum necessitatis, irrogaretur Sacramento; & habet talis honestam, & gravem causam permittendi malitiam alterius, *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 12. *n.* 13. *& seqq. Less. c.* 35. *n.* 38. *& seqq.* Idque probabiliter extendit *Suar. c. l. n.* 19. ad necessitatem sumendi Eucharistiam per modum viatici.

XIV. Assertio 3. Non tantùm Sacramenta, sed etiam Sacramentalia sunt propria materia Simoniæ contra Jus divinum: per quæ hic intelliguntur sacræ Cæremoniæ, seu ritus ab Ecclesiâ instituti pro Sacrificio Missæ, & administratione Sacramentorum: & horum quædam in actione consistunt, & transeuntem effectum habent, ut benedictio nuptialis &c. quædam permanentem, ut benedictio aquæ, olei, consecratio calicis &c. Jam ergo, si pro hujusmodi benedictionibus, seu consecrationibus aliquid temporale exigatur, tanquam pretium, vel si ipsæ res benedictæ, aut consecratæ vendantur, Simonia committitur, etiam contra Jus divinum, ex communi doctrinâ apud *Suar. cit. l.* 4. *c.* 14. *n.* 2. *&* 3. Ratio prioris partis de benedictionibus transeuntibus est, quia hujusmodi actus sunt ministeria, & ritus sacri, alicui Ordini annexi. Posterior pars de sacramentalibus permanentibus sumitur ex *c. Si quis.* 7. *caus.* 1. *q.* 3. ubi generaliter statuitur, quòd res, quæ ex consecratione proveniunt, vendi, & emi non possint.

Ratio

Ratio est, quia hujusmodi res sunt merè sacræ, & spirituales; tum ratione principij, quia institutæ sunt potestate supernaturali à Christo Ecclesiæ concessâ: tum quia ordinantur ad finem supernaturalem, & salutem animarum; ideóque si ut tales vendantur, magnâ irreverentiâ afficiuntur, & Simonia committitur contra Jus naturale, & divinum. An autem hujusmodi sacramentalia permaneotia, seu res consecratæ, ac benedictæ possint vendi, & emi sine Simonia, quoad ipsam materiam, quæ secundùm se pretio æstimabilis est, neque per consecrationem valorem suum amittit, fusè explicat *Suar. cit. c. 14. n. 4. & seqq.* & dictum est supra *l. 3. Tit. 17. §. 2.*

§. II.

De Simonia, quæ committitur circa Ordines, eorúmque collationes, & præsentationes ad Ordines.

XV. Assertio 1. Simonia est contra Jus naturale, & divinum, vendere, vel emere omnes functiones, seu actus, qui ex potestate Ordinis procedunt; quia licèt physicè sint actus materiales, & corporei; habent tamen ex institutione Christi, vel Ecclesiæ concessione, esse quoddam morale, secundùm quod ad supernaturalem Ordinem pertinent, & spirituales sunt, tam ex parte principij, quia procedunt ex potestate spirituali, & supernaturali, qui est Character Ordinis, quàm ex parte finis, quia ad salutem animæ proximè ordinantur, *Suar. cit. l. 4. c. 13. n. 1. & 2.* Idémque dicendum de actibus Minorum Ordinum, quia sunt etiam ministeria sacra, & ex suâ institutione, ac fine ordinata ad divinum Sacrificium; adeóque functiones spirituales, etiamsi à non ordinatis, seu laicis peragantur, ut est Missæ Sacrificio ministrare, licet pro obligatione, vel sustentatione possint aliquid accipere. *Suar. cit. c. 13. n. 7. & 8.* ubi tamen addit, interdum posse esse actum ita materialem, ut si non ut actus Ordinis, sed prout à laico fieri potest, exerceatur, non sit Simonia, pro eo pretium temporale dare, vel accipere, ut est v. g. officium Ostiarij; prima tonsura verò non est Ordo, nec habet proprium munus activum, seu functionem.

XVI. Assertio 2. Nec Episcopi, nec eorum Ministri, aut Officiales, possunt pro conferendis Ordinibus, vel instrumentis, seu litteris super ijs conficiendis, quippiam temporale accipere, & multò minùs exigere, neque ij, qui ordinantur, dare, prout sumitur ex *c. In ordinando. 1. h. t.* quod est desumptum ex *c. Sicut Episcopum. 4. cauf. 1. q. 2.* ubi Gregorius Synodo generali Romanæ præsidens sic » statuit: Sicut non debet Episcopus manum, quam » imponit (scilicet in ordinatione) ita nec Minister, » vel Notarius in ordinatione ejus (scilicet ordi- » nandi) vocem, & calamum (id est, scripturam, seu » litteras testimoniales ordinationis factæ, *Gl. in cit.* » *c. Sicut. V. Vocem, & V. Calamum. cauf. 1. q. 2.*) ven- » dere. Pro ordinatione igitur, vel usu pallij, aut » pro chartia, seu pastellis (id est, parvâ ceræ massâ, » cui imprimitur sigillum. *Fagn. hic num. 3.*) aliquid » dare omnino prohibemus.

XVII. Notandum hîc 1. Quando principale debet fieri gratis, etiam accessoria debent præstari merè gratuitò, & sine mercede: sicut ergo Episcopus prohibetur aliquid temporale pro collatione Ordinis accipere; ita etiam omnes ejus Ministri, vel ut accessorij, qui Episcopum in ordinatione coadjuvant. *Abb. hic n. 2.* Idque, ne in fraudem aliquid fiat, *Gl. fin. hic.* & indirectè fiat, quod directè fieri non potest. Per Ministrum verò intelligitur hîc Archidiaconus, qui examinat promovendos ad Ordines, *c. Ad hac. 7. in fine. de offic. Archid. Gl. hic V. Ministros.* de quo dicitur, quòd non debeat vendere vocem, quâ vocat ordinandos, vel illam vocem, quâ prior Diaconorum respondet in Scrutinio, testimonium præbendo, dignum esse promovendum; juxta *c. un. de Scrutin. in ord. faciend.* Vel per Ministrum intelligitur Diaconus, qui legit, vel cantat Lectionem Evangelicam, quæ per *vocem* ibi intelligitur, idque magis congruit lectioni antiquæ textûs. *Ioan. Andr. hic n. 6. & Abb. n. 2.* ubi addit, rectè etiam hîc intelligi quemcunque ministrantem Episcopo in collatione Ordinum, quia Ordo debet conferri gratis.

Notandum 2. Non potest etiam pro collatione primæ tonsuræ aliquid temporale dari, vel accipi absque Simonia, quia licèt non sit Ordo; est tamen dispositio ad Ordines, & beneficia, & est aliquid spirituale, quia per ejus collationem persona (specialiter dedicatur DEO, & in sortem Ministrorum DEI, ac Cleri annumeratur; & ideo comprehenditur sub prohibitione, quâ ordinationes emi, & vendi vetantur, *Suar. cit. c. 13. n. ult. in fine.*

Notandum 3. Episcopus non tantùm pro collatione Ordinis: sed etiam pro litteris dimissorijs, per quas alicui datur facultas, ut possit ab alieno Episcopo ordinari: vel pro litteris testimonialibus, quibus publica fides fit, aliquem Clericum ordinatum esse, pecuniam, vel aliud temporale quid accipere licitè non potest, aliàs Simoniæ crimen incurreret. *Azor. p. 3. l. 11. c. 5. q. 1.* Si quid tamen non principaliter pro his spiritualibus: sed ex charitate, aut gratitudine, sine pacto expresso, vel tacito, spontè, & gratuitò ab ordinato oblatum fuerit Episcopo Ordinatori, vel ejus Ministris, posset, spectato Jure communi, licitè id accipi, ut docet *Hostiens. hic in fine, & Abb. n. 3.* & sumitur ex *c. Etsi quæstiones. 18.* & *c. Dilectus. 30. in fin. h. t.* & *c. Quicquid. 10.* ibi: *Nisi voluntarie oblata, cauf. 1. q. 1.* dummodo id, quod offertur, modicum sit, & non detur in ipso actu ordinationis; sed ex intervallo, uti sumitur ex *cit. c. Sicut. §. Is autem. cauf. 1. q. 2. Fagn. hic n. 10.*

XVIII. Verùm Concil. Trident. *Sess. 21. c. 1. de reform.* statuit, ad tollendam omnem avaritiæ su- » spicionem ab Ecclesiastico Ordine, ut nihil pro » collatione quorumcunque Ordinum, etiam Cle- » ricalis tonsuræ, nec pro litteris dimissorijs, aut » testimonialibus, nec pro sigillo, nec pro quacun- » que aliâ causâ, etiam spontè oblatum, Episcopi, » & alij Ordinum collatores, aut eorum Ministri, » quovis prætextu accipiant. Idque meritò prohi- » bitum fuit; quia non censetur tunc facilè quid spontè dari, maximè ante ordinationem, & cupidi homines facilè sibi persuaderent, spontè dari, quod coactè offertur, *Less. cit. c. 35. n. 61.* ubi addit, non

fore

fore Simoniā, si reverà aliquid temporale sponte detur, & ut tale accipiatur; quia tunc cessat pactio, &
» ratio debiti, quæ requiritur ad Simoniā. Excipiun-
» tur tamen à Concilio c. I. Notarij, qui in ijs tan-
» tùm locis, in quibus non viget laudabilis consue-
» tudo nihil accipiendi, pro singulis litteris dimis-
» sorijs, aut testimonialibus, decimam tantùm u-
» nius aurei partem (vulgò unum Julium) accipere
» possunt, dummodò eis nullum salarium sit con-
» stitutum pro officio exercendo: nec Episcopo ex
» Notarij commodis aliquod emolumentum ex eis-
» dem Ordinum collationibus, directè, vel indire-
» ctè provenire possit: tunc enim gratis operam
» suam præstare omninò tenentur, & contrariæ ta-
» xæ, ac statuta, & consuetudines etiam immemo-
» riales penitus interdicuntur, &, qui secus fece-
» rint, tam dantes, quàm accipientes, ultra divinam
» ultionem, pœnas à Jure inflictas ipso facto incur-
» rant.

XIX. Porrò pœnæ decretæ in dantes, & accipientes munera ab ordinatis, habentur in Concilio Bracarensi II. c. 3. quod refertur in c. *Placuit*, 22. *cauf.* 1. *q.* 1. ubi dicitur: *placuit, ut de Ordinatione Clericorū Episcopi nulla munera accipiant*, sed sicut scriptū est, *quod gratis, DEO donante, accepistis, gratis date*: & postea subjungitur, *anathema sit danti, & accipienti*, videlicet pœnā excommunicationis, & suspensionis ab officio, & executione Ordinum, quoad ordinatos, ut explicat Turrecremata in c. *Reperiuntur*. 7. *cauf.* 1. *q.* 1. quas pœnas Concil. Trid. *cit. l.* extendit, etiam ad dantes, & accipientes munera sponte oblata, quamvis ea constitutio in pluribus locis non sit recepta, ut refert *Less. cit. l. n. 62. §. Adverte. & Laym. cit. §. ult. §. 4. n. 40. §. Cæterum. in fin.* per aureum autem hìc intelligitur Ducatus, ut declarat *S. Congreg. Concil. apud Zerol. in praxi Episcoporum. p. 1. V. Dimissoriæ. §. ad 7.*

Illud hìc addendum, sicut Constitutio *cit.* c. 1. *h. t.* etsi in specie solùm loquatur de collatione Ordinum, intelligitur tamen etiam generaliter de collatione beneficij, quòd etiam nihil temporale liceat accipere, vel dare pro illo, ut notat *Innoc. in cit. c. 1. in princ. V. Notarius*: ita, quamvis Concilium Trid. *cit. l.* expressè tantùm loquatur de collatione Ordinum, tamen S. Congregatio Concilij declaravit, apud *Fagnan. in cit. c. 1. n. 31.* id decretum habere locum, etiam in collatione beneficiorum, præsertim curatorum.

XX. Assertio 3. Non solùm Simonia committitur, si pecunia, vel aliud pretio æstimabile detur conferenti Ordinem, sed etiam, si detur præsentanti ad Ordines, prout sumitur ex c. *Ex tua*. 10. *h. t.*
» Nam cùm quidam vellet ad Ordinem Sacerdotij
» promoveri, accessit Archidiaconum, ut ipsum ad
» illum Ordinem præsentaret, qui tamen noluit il-
» lum præsentare, nisi priùs sex solidos eidem sol-
» visset, quos ipsi Archidiacono solvit, & sic illum
» Ordinem ab eo præsentatus accepit. Episcopus
» Diœcesanus, cui Sacerdos hic in Secreto hoc fue-
» rat confessus (sive in foro pœnitentiali, sive in
præsentiâ solius Judicis, seu Episcopi, cui soli non creditur, si confitens neget se crimen ipsi esse confessum, c. *Si tantùm*. 2. & c. *seq. cauf.* 6. *q.* 2. *Cùm à no-*
» *bis*. 28. *de test.* *Abb. hic n.* 2.) quæsivit à Papâ, quid
cum hoc Presbytero sit agendum? Respondit »
Alexander III. si hoc non est publicum, sed Se- »
cretum, eundem Sacerdotem secretò moneat, & »
sine ullâ coactione inducat, ut Ordinem alicujus »
Religionis assumat, & perpetuò ab officio Sacer- »
dotis abstineat, quod illicitè acquisivit: alioquin »
non debet ipsum invitum ab eodem officio coër- »
cere, sive suspendere, cùm ejus excessus, seu de- »
lictum sit secretum, pœnitentiam tamen secre- »
tam prout ipsi visum fuerit, injungere non præ- »
termittat. »

XXI. Hinc colligitur 1. Ordinandum committere Simoniam, si Præsentatori suo aliquid temporale promittat, vel det, ut ad Ordines ab ipso præsentetur, prout sumitur ex hoc c. quia, sicut Episcopus, qui Ordinem confert, prohibetur pro eo aliquid temporale accipere, ita etiam Præsentator, & alij Ministri, qui sunt accessorij, & ipsum in ordinatione coadjuvant, c. 1. *h. t.*

Colligitur 2. Quòd quæcunque pecunia, etiam in modicâ quantitate, sufficiat ad Simoniam, si pro re spirituali promittatur, aut detur, modò adsit prava intentio, v. g. non ordinandi, vel non præsentandi, nisi datâ priùs re temporali: nam in casu hujus c. Ordinandus, sex tantùm solidos pro suâ præsentatione ad Ordines dedit, & tamen ob hanc Simoniam commissam præcipitur, ut si crimen publicum fuerit, deponatur ab Ordine perpetuò, & in Monasterium detrudatur, vel ad id inducatur, si crimen occultum fuit: consentit, textus in *c. Placuit*. 102. *cauf.* 1. *q.* 1. ibi: *quia singuli tremissem exigere solent*, id est, tertiam partem solidi, *cauf.* 1. *q.* 1. *& ibid. Gl. fin.* simile est in furto, & usurâ, quæ etiam in re, sive quantitate modicâ committitur, *Gl. hìc V. Solidos. Abb. n.* 5. *Suar. cit. l.* 4. *c.* 38. *n.* 2.

Colligitur 3. Crimina publica, quæ palàm, & manifestè fiunt, publicè etiam corripienda sunt: occulta verò secretò, *c. Si peccaverint*. 19. *cauf.* 2. *q.* 1. *Gl. hìc V. Secretò.* Quare, si Clericus occultum crimen commisit, propter quod, si notorium, vel publicum esset, nec in susceptis Ordinibus ministrare, nec ad altiores Ordines ascendere permitteretur, quale est crimen Simoniæ, huic Episcopus pœnitentiam condignam imponere debet, eique suadere, ut eâ, vel ejus parte peractâ, in susceptis Ordinibus ministret, sed ad altiores Ordines non ascendat: quòd si nihilominus superiores Ordines suscipere petat, non potest id ei Episcopus negare, sed obligatus est, ratione officij sui, eos illi conferre, ut constat ex c. *Ex tenore*. 4. *de temp. ordin.* Aliud est de Prælato Regulari, qui, si ex Secreto non Sacramentali sciat, crimen, vel defectum occultum Regularis sibi Subditi, v. g. irregularitatem ex homicidio occulto, non debet, nec potest permittere, ut Ordines suscipiat, vel ad altiores promoveatur, cùm sine peccato eos suscipere nequeat; adeòque cooperaretur peccato illius, ut constat ex c. *Ad aures*. 5. *de temp. ordin.* & dictis in ibi. *n.* 64. non tamen possunt sine causâ prohiberi ab executione Ordinis jam suscepti. *Gl. hìc V. Secretò.* quia multa impediunt promovendum, quæ non dejiciunt jam promotum. *Abb. hìc n.* 7.

XXII. Assertio 4. Simoniam etiam committit ille, qui convenit cum alio Clerico Beneficiario, ut ipsum præsentet Episcopo ordinandum ad titu-

titulum beneficij ipſius, eó pacto adjecto, ſe non petiturum ullam portionem ex illo Beneficio, prout ſumitur ex c. *Per tuas.* 37. *h. t.* Nam cùm quidam Clericus vellet in Subdiaconum ordinari, & titulum non haberet, rogavit quendam Presbyterum, ut illum ad titulum ſuæ Eccleſiæ præſentaret. Sed cùm Presbyter id facere nollet, ipſe illi promiſit, quòd nunquam, ſi præſentaret illum in Eccleſia ſua, aliquam portionem ex illa petere velit, & ſic ad præſentationem ejus fuit ordinatus, nec ſe in hoc aliquid illicitum egiſſe cognovit. Conſultus de hoc Papa Innocentius III. reſpondit, quòd niſi fuerit miſericorditer cum eo diſpenſatum, nec ad ſuperiores Ordines aſcendere, nec in ſuſcepto Ordine miniſtrare debet. Ratio deciſionis eſt, quia iſte ordinatus remiſit jus, quod ſibi aliàs competebat ex tali præſentatione; poterat enim de jure petere portionem ex reditibus beneficij ipſius præſentatoris, & neceſſariam ſuſtentationem, & in defectum hujus ab Epiſcopo Ordinatore. *Arg. c. Cùm ſecundùm.* 16. *de præbend.* modò Eccleſiæ illi in Divinis deſerviret: quæ portio ab eo remiſſa, ſpectatis fructibus, eſt res temporalis, unde & laico poteſt aſſignari, ut notatur in *c.* 2. *de Inſtitut.* & ſic videbatur remiſiſſe temporale pro ſpirituali jure obtinendo; remittere autem idem eſt, quod dare, *c. Veniens.* 10. *de teſtib.* dare autem temporale pro ſpirituali, Simonia eſt; ideóque meritò in eo, in quo deliquit, puniendus fuit. *Hoſtienſ. hic V. Miniſtrare, & Abb. n. ult.* neque verò ordinatus iſte à culpâ, & pœnâ excuſatus fuit, quia id illicitum eſſe, non cognovit; nam ignorantia Juris non excuſat à delicto, *Reg. jur.* 13. *in* 6. etſi minùs peccet, quàm ille, qui ſcienter peccat. *c. Sciendum.* 22. *Diſ.* 2. *de pœnit. Abb. hic n.* 3.

XXIII. Porrò cum talibus diſpenſare poteſt ſolus Papa, ſecundùm Innocent. *hic V. quamvis. Abb. hic n.* 6. putet, quòd etiam Epiſcopus diſpenſare poſſit, in caſu hujus c. Cùm Papa hanc diſpenſationem in Jure ſibi non reſervaverit, nec propriè hic intervenit donatio alicujus rei temporalis pro ſpirituali, & per conſequens neq; propriè dicta Simonia; ideóque iſte ordinatus mitiùs fuit punitus, tantúmque ſuſpenſus ab ordine illicitè ſuſcepto, non ab alijs, ſicut fit in alijs Simoniacis propriè, & ſtrictè dictis. *Abb. hic n.* 6.

XXIV. Cæterùm ijs, quæ dicta ſunt de Simonia in conferendo, & recipiendo Ordines committi ſolita, addendum eſt, quòd non debet quis ordinem recipere ab eo, quem credit eſſe Simoniacum, quamvis miniſtrare poſſit in ijs Ordinibus, quos priùs ab illo recepit, prout ſumitur ex *c. Per tuas.* 35. *h. t.* nam quidam Monachus Ordinis Charthuſienſis ab Epiſcopo Diœceſano in Subdiaconum eſt ordinatus, de quo poſtea intellexit, ex relatione quorundam, quòd Epiſcopus ille ſæpiùs commiſerit crimen Simoniæ; ideò Monachus ille conſcientiâ remordente, timebat in ſuſcepto Ordine miniſtrare, & noluit etiam ad ſuperiores Ordines ab eodem Epiſcopo promoveri. Conſultus ſuper hoc Papa reſpondit, ut securè in ordine ſuſcepto miniſtret; ſed contra conſcientiam ſuam ad ſuperiores Ordines aſcendere non debet, ne fortè ædificet ad gehennam: licèt in hanc difficultatem devenerit, ex eo, quod conſcientiam nimis ſcrupuloſam habuit, quam non evadet (quia nec contra conſcientiam debet ad ſuperiores Ordines aſcendere, nec etiam in ſuſceptis contra eandem miniſtrare, *Hoſt. hic V. Evadet.*) niſi errorem deponat.

XXV. Notandum 1. Simoniacus non poteſt conferre Ordinis executionem alteri, cùm ipſe ſit ſuſpenſus ab Ordine; nemo autem dare poteſt, quod non habet, c. 5. *c. Reperiuntur.* 7. *cauſ.* 1. *q.* 1. *Abb. hic n.* 2. Si verò ignoranter recipit ordinem à tali Simoniaco, miſericorditer ſuſtinetur, ut in Ordine ſuſcepto miniſtret, *c. Si qui.* 108. *cauſ.* 1. *q.* 1. quod tamen *Gl. V. Si qui. & Gl. hic V. Miniſtret.* in fine ſic explicat, quòd non recipiat executionem Ordinis, niſi cum eo diſpenſetur.

Notandum 2. Cur is, qui recepit Ordinem ab ordinante Simoniaco, permittatur miniſtrare in Ordine ſuſcepto, ſed non poſſit promoveri ad altiores Ordines. Ratio diverſitatis eſt, quia Ordines ſuſcipere eſt liberum; in ſuſceptis autem miniſtrare neceſſarium, & faciliùs impediuntur facienda, quàm jam facta. *Arg. c. Quemadmodum.* 25. *de jurejur. Innoc. hic n.* 3. *Hoſtienſ. hic V. Miniſtret. Abb. n.* 9. accedit, quòd hic Monachus ſecurè potuit miniſtrare in Ordine ſuſcepto, quia non conſtabat ei, Epiſcopum Simoniacum eſſe, & non debet quis facilè alijs credere in præjudicium alterius. *Gl. hic V. Miniſtret.* Vel dicendum, quòd Papa cum ipſo diſpenſavit, vel declaravit, non eſſe timendum, *Hoſtienſ. hic V. Miniſtret.*

Notandum 3. Non licet agere contra conſcientiam erroneam, niſi quis priùs eam deponat, alioquin ædificat ad gehennam, hoc eſt, peccat mortaliter; adeóque damnabitur ad pœnam ignis æterni. *Abb. hic n.* 3. & 4.

§. III.

De Simonia, quæ committitur circa divina officia, ac officium prædicationis, & an Eccleſia emi, vel redimi poſſit?

XXVI. Assertio 1. Officia divina, ſive Orationes publicæ, quæ ex Eccleſiæ Inſtitutione fiunt per Miniſtros Eccleſiaſticos, in publicis Proceſſionibus, & Litanijs, & in Choro, ſive à Clericis, ſive à Beneficiatis, aut Religioſis non ordinatis, & qui Clerici non ſunt, propriâ materiâ Simoniæ ſunt, ita, ut illa emere, aut vendere, ſit Simonia contra Jus divinum, & naturale, ut ex communi ſententia cum *S. Thom.* 22. *q.* 100. *art.* 3. docet *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 15. *n.* 3. & colligitur ex *c. Ad noſtram.* 21. *h. t.* ubi generaliter prohibetur, ut pro Miniſterio, ſeu Officio Eccleſiaſtico exercendo nullatenus pecunia exigatur. Ratio eſt, quia hæc officia ſpiritualia ſunt; quia fiunt nomine Eccleſiæ, per poteſtatem miniſterialem ab ea delegatam, & ordinantur ad cultum DEI, & ſatisfaciendum DEO pro peccatis hominum, & impetrandam gratiam, & alia beneficia: nihil tamen vetat, quò minùs aliquid exigatur pro hujuſmodi officijs, non per modum pretij, ſed ſtipendij ad ſuſtentationem Miniſtrorum neceſſarij, vel ratione conſuetudinis. *cit. l. n.* 7. *Silv. V. Simonia. q.* 9. *dicto* 1. *Laym. c. ult.* §. 4. *n.* 38. Quod verò ad

privatas orationes attinet, si oratio consideretur, prout est impetratoria, vel meritoria, saltem de congruo, etiam alteri, pro quo funditur, non potest emi, vel vendi pro pretio, sine Simonia, cùm ut sic, sit actus merè spiritualis. Potest tamen aliquis dare pecuniam pauperibus, vel Religiosis, ut pro se orent, non ut pretium operis, sed per modum eleemosynæ, vel etiam stipendij ad sustentationem necessarij, maximè, si oratio sit diuturna. *Suar. cit. l. n. 9.*

XXVII. Assertio 2. Pro officio prædicationis, sive exhortationis spiritualis, aliquid temporale accipere, tanquam pretium actûs, est Simonia, contra Jus naturale, ac divinum; ut docet *S. Thom. cit. q. 100. art. 3. ad 2.* idque sumitur ex *c. 10. Matth. Euntes prædicate*, & postea subjungitur, *gratìs accepistis, gratìs date*, quia Verbum DEI, quod Prædicatores annunciant, veluti Legati DEI, est maximum donum spirituale, ad salutem animarum ordinatum: possunt tamen Prædicatores necessariam sustentationem accipere, *c. Cum voluntate. 54. §. Prædicatores. de sent. Excom. Suar. cit. c. 18. n. 23.* Idem est, si doctrina Christiana modo exhortatorio pro temporali mercede tradatur. Secus si ad exercendam memoriam puerorum, uti fit à Ludimagistris. *Suar. cit. c. 18. n. 24.*

XXVIII. Assertio 3. Ecclesia emi, vel redimi non potest: prout sumitur ex *c. Querelam. 15. h. t.* ubi talis casus proponitur. Monachi de Acra, quoddam Manerium (est autem manerium, seu mansus portio terræ, quæ duobus bobus per totum annum arari potest, *Gl. marg. hic.*) cum pertinentijs suis, & Ecclesiam quandam à Monachis de Cardonio sub annuo censu XV. librarum adepti fuerunt, & super hoc chartam, sive litteras ab ipsis Monachis acceperunt. Postea verò Prior Monachorum de Acra, Capitulo suo inconsulto, manerium, & chartam prædictam, acceptâ vicissim pecuniâ, dictis Monachis de Cardonio resignavit. Quare Monachi de Acra conquesti sunt apud Papam se injustè gravatos esse; qui mandavit quibusdam delegatis, ut partibus convocatis, causam prædictam concordiâ, seu transactione, vel judicio terminarent, scientes, quòd, sicut Ecclesia prædicta emi non potuit, ita nec redimi. Si verò Monachi de Cardonio legitimè citati ad sistendum se in judicio, non comparuerint, sed contumaces fuerint; Judices, Monachos de Acra in possessionem eorum, de quibus est controversia, inducant, nec permittant eos exinde, sine Juris ordine, & processu, molestari, seu perturbari.

XXIX. Notandum hîc 1. Prælatus non potest remittere Jus quæsitum Ecclesiæ, & alienatio per Prælatum illicitè facta potest à Capitulo retractari. *Abb. hic n. 1. & 2.* nam sicut consensus Capituli requiritur ad contrahendum, ita etiam ad distrahendum; contractus enim, & distractus, sive alienatio à pari procedunt. *Barb. hic n. 2. & 3.*

Notandum 2. Sicut Ecclesia non potest emi, ita nec redimi, id est, re-emi, seu redimendo emi, absque Simonia; nullum enim spirituale, vel spirituali annexum emi potest, vel vendi, *c. De Jure. 16. de jure patron. Gl. hic V. Emi.* sed contrà esse videtur, quòd in casu hujus c. Ecclesia videtur fuisse aliquid accessoriè pertinens ad fundum, tanquam ad principale, & ita redempto fundo, etiam accessoriè potuit redimi Ecclesia; sicut jus patronatûs accessoriè transire potest, cum universitate bonorũ, quibus est annexũ, *c. Ex litteris 7. de jure patron.* Verùm utrumq; fuit principale manerium, & Ecclesia, ac neutrum accessorium alteri, ut colligitur ex verbis textus ibi: *Manerium cum pertinentiis suis, & Ecclesiam*; & ita Ecclesia non fuit aliquid pertinens ad manerium, sed separata ab illo, & pertinentiis; ac proinde redemptio, quoad Ecclesiam ipso jure nulla fuit, *Gl. hic V. Emi, & Hostiens. ibid.* nam conjunctio copulativa *Et* facit, ut res copulata, veniat principaliter, & non accessoriè; secus est de particula *Cum. Abb. hic num. 5.* quando autem plures res simul venduntur, vel emuntur principaliter, inter quas una vendi, vel emi non potest, rescinditur venditio solùm respectu illius, quæ vendi non potest, non respectu alterius; utile enim per inutile vitiari non debet, *Reg. 37. in 6. Abb. hic n. 7.* Porrò etsi manerium, sive terra illa vendi, & emi potuerit, & sic ex hoc capite non fuerit irrita resignatio illius; fuit tamen nulla ex alia causa, quia facta fuit, sine consensu Capituli, ex qua causa pari modo etiam irrita fuisset redemptio Ecclesiæ, etiamsi accessoria fuisset, seu pertinens ad terram illam, *Gl. cit. & Hostiens.*

Notandum 3. Potest immissio in possessionem fieri, si lis non fuit contestata, rei servandæ causâ, etiam inter Religiosos, & inter Ecclesiam, si ea petatur, ut proprietas, non ut beneficium. *Hostiens. hic V. Eorum. Abb. n. 3.*

XXX. Illud hoc loco addendum, pecuniam dare, vel accipere, non solùm pro functionibus spiritualibus, v. g. administratione Sacramentorum, celebratione Missæ &c. sed etiam pro æstimatione laboris corporalis, qui hujusmodi sacris, & spiritualibus actionibus per se, & intrinsecè, ac necessariò est conjunctus, & sine quo fieri non possunt, est Simonia contra Jus Divinum, & naturale. *Suar. cit. l. 4. c. 21. n. 5. & seqq. Less. cit. c. 35. n. 52. & seqq. Laym. cit. l. n. 41. & 42.* Ratio est, quia labor ille intrinsecus actioni nullam aliam æstimationem habet, præter illam, quam habet ipsa actio sacra, seu spiritualis, cui intimè cohæret: labor enim corporis non est pretio æstimabilis, nisi in ordine ad opus; cujus causâ suscipitur: ergo sicut ipsa actio sacra, & spiritualis ex se inæstimabilis est, & invendibilis, ita & labor ei intrinsecè conjunctus, & ab ea inseparabilis sacer, & spiritualis est, & inæstimabilis; adeóque vendi non potest. Aliud est de labore, qui non per se, & intrinsecè: sed per-accidens solùm, & extrinsecè annexus est actioni sacræ, seu spirituali, & ab ea separabilis, sive præcedat actionem sacram, sive illam comitetur; pro hoc enim dare, vel accipere pecuniam, non est Simonia, ut pro labore itineris, vel cantûs in Missa, vel pro obligatione faciendi sacrum tali loco, & tempore, vel ratione alterius incommodi pretio æstimabilis. *Suar. cit. c. 21. num. 12. Less. cit. l. n. 45.*

§ IV.

De aliis variis actibus, & rebus spiritualibus, vel spiritualibus annexis, pro quibus aliquid temporale dare, vel accipere etiam specialiter prohibitum est Jure Canonico?

XXXI. De his spatim agitur in pluribus Capitulis *h. t.* & inprimis in *c. Non satis.* 8. *h. t.* Prohibetur; ne ab ijs, qui in Religionem transire volunt, aliqua pecunia exigatur, ex pacto scilicet. *Gl. ibid. V. Requiratur.* de quo plura infrà dicentur. Deinde prohibetur; ne Prioratus, vel Capellania quælibet Monachorum, aut Clericorum annuâ distractione vendantur, nec ab eo, cui regimen eorum committitur, pro illa commissione, pretium exigatur: & qui contrà fecerit, tam ille, qui dedit, quàm qui recepit, vel consensit (ut Mediator) Simoniam committit. Ratio est, quia Jus Prioratûs, & Capellaniæ spirituale est, sicut & ipsa commissio spiritualis est; ideóque nullo modo vendi debet, neque ad annum committi talis Prioratus, vel Capellania potest. *c. Quoniam.* 3. infrà, ne Prælati vices suas &c. de quo ibid. dummodo perpetuam administrationem habeat annexam. *Hostiens. hic V. Annuâ distractione.*

XXXII. Porro in Simonia tam recipiens, quàm dans peccat contra Religionem, quia omnibus prohibitum est, ne temporalia accipiant, vel etiam dent pro spiritualibus, sed hæc gratis dare, & accipere debent, neque enim ullâ necessitate coguntur ad dandum pro pretio spiritualia, vel ad accipiendum, & sic uterque delinquit contra Religionem: At verò in usura dans usuram pro mutuo, quo indiget, & quod gratis habere non potest, non peccat: sed solùm accipiens, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 78. *art.* 4. quia non voluntariè se obligat ad solvendas usuras: sed necessitate compulsus solvit, quæ illum excusat à peccato usuræ, sicut etiam à peccato furti. *Host. hic V. Recepit. Barb. in Collect. hic n.* 4. Additur in *cit. c. Non satis. in fine*: Pro sepultura quoque, & Chrismatis, & Olei benedictione, nulla cujusquam pretij exactio attentetur, ne quidem sub prætextu cujusdam consuetudinis; quia diuturnitas temporis non diminuit peccata; sed auget. de quo infrà.

XXXIII. Secundò prohibetur etiam in *c. Cùm in Ecclesiæ.* 9. *h. t.* (quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. *c.* 7.) ne de cætero pro Episcopis, vel Abbatibus, vel quibuscunque personis Ecclesiasticis ponendis in Sede, vel Sacerdotibus instituendis in Ecclesijs, aut pro sepeliendis mortuis, & exequijs mortuorum, aut benedicendis nubentibus, aut alijs Sacramentis conferendis, vel collatis aliquid exigatur. Ubi etiam reprobatur consuetudò quantumvis longa, pro hujusmodi spiritualibus aliquid exigendi, quæ etiam vocatur, Lex mortis (quia prava cõsuetudo infert æternam mortem animæ) & tantò graviora sunt crimina, quantò diutiùs infelicem animam detinent obligatam. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum Giezi sit habiturus. Ratio patet ex dictis, quia omnes actus, hîc enumerati, sunt spirituales, vel spiritualibus annexi. De Jure verò sepulturæ, an, & quâ ratione licitum sit aliquid temporale exigere, vel accipere, dictum est supra *l.* 3. *tit.* 28. §. 4.

XXXIV. Tertiò in *c. Cum sit.* 10. *h. t.* rescribit Alexander III. quòd Episcopus nihil pro consecratione Ecclesiarum potest, vel debet, præter procurationem, exigere. Quare Simonia committitur, si pecunia detur, vel accipiatur pro actione consecrandi Templum, Altaria, Calices, Chrisma, Agnos DEI, vel benedicendi Corporalia, vestimenta ad usum sacrum deputata, aquam, cereos, vel similia, quia per consecrationem, vel benedictionem, etsi ab Ecclesia immediatè institutã fiunt sacra, & spiritualia, & tales benedictiones sunt actus potestatis Ordinis, *Suar. cit. l.* 4. *c.* 13. *n.* 5. *Barb. hic n.* 2. potest tamen Episcopus pro consecratione exigere procurationem moderatam, secundùm facultates Ecclesiæ consecrandæ, etiamsi ea sit in loco, in quo habitat Episcopus, quia hæc procuratio annexa est consecrationi, sicut & visitationi, & præbenda Canoniæ: unde qui facit officium debet percipere annexum beneficium: & datur, non pro labore consecrationis, cui is per se, & inseparabiliter connexus est, quia sic daretur pro ipsa consecratione, ut supra dictum: sed exigitur authoritate Juris, in signum cujusdam superioritatis, & datur, ut faciliùs Prælati inducantur ad consecrandum. Si tamen Ecclesia inops sit, ejúsque facultates non sufficiant, debet Episcopus Ecclesiam proprijs sumptibus consecrare. *Gl. hic V. Procurationem. Hostiens. ibid. Abb. n.* 2.

XXXV. Quartò præterea specialiter prohibitum est in *c. Ea, quæ.* 16. *n.* 4. ne pro Chrismate ab Ecclesijs pecunia exigatur. Nam quidam Episcopi extorquebant nummos ab Ecclesiis pro Chrismate, quos aliquando Cathedraticum appellabant; aliquando paschalem præstationem (quia in Paschate exigebatur, *Hostiens. hic.*) interdum Episcopalem consuetudinem (quia nomine Episcopi petebatur) sed quia hoc Simoniacum est, mandat Papa Alexander III. ut prætextu alicujus consuetudinis, vel prælationis (id est, injunctionis Prælati, nam non est obediendum Prælatis in injustis. *Hostiens. hic V. eod.*) prædictos denarios nullatenus exigant. Quòd si facere præsumpserint, periculum sui Ordinis, & dignitatis poterunt meritò formidare. id est, pœnam degradationis, seu depositionis ab Ordine, & dignitate incurrent, quæ est pœna Simoniacorum, *c. De hoc.* 11. & *c. Insinuatur.* 13. *h. t.* de quo infrà. *Gl. fin. hic.*

XXXVI. Ubi præterea notandum 1. Non tantùm prohibetur, pecunia exigi pro Chrismate, in quantum est Sacramentum confirmationis; adeóque pro confirmando aliquem: sed etiam pro ipso liquore Chrismatis, sive Balsamo, & Oleo consecrato ab Ecclesijs inferioribus v. g. baptismalibus, non est licitum, pecuniam accipere, ut clariùs habetur in *c. Placuit.* 102. *caus.* 1. *q.* 1. quia & hoc spirituale est, *Abb. hic. not.* 1. non obstante contrariâ consuetudine, quæ non valet in ijs, quæ suâpte naturâ, mala sunt, & prohibita, non excusat malum, sed magis

accusat. *Gl. hic. V. Consuetudinis.* quod tamen Ita intelligendum est, non quòd materia Balsami, & Olei per se vendi nequeat, cùm secundùm se sit pretio æstimabilis: sed, quia cùm materia sit modica, & adeò exigna, ut vix pretio aliquo valeat æstimari, pecunia. ratione consecrationis potiùs, quàm pro ipsa materia tam exigua videtur exigi. *Barb. hic. num. 2. in fine.*

Notandum 2. Pro spiritualibus nihil temporale exigi debet, qualecunque nomen tali præstationi imponatur, quia variatio nominis non excusat id, quod per se, & ex natura sua malum est, maximè, quia nomina rerum appellativa, immutabilia sunt; nomina autem propria hominum possunt mutari ad libitum, *l. Si quis. 4. & ibid. Gl. V. Hominum. ff. de legat. 1. Abb. ibid. not. 2.*

XXXVII. Similiter Simoniam esse pro Chrismate pecuniam exigere, vel accipere. statutum etiam habetur in *c. In tantum. 36. h. t.* nam quidam Suffraganei, Cantuariensis Archiepiscopi, consueverunt certam quantitatem pecuniæ pro Chrismate recipere, non metuentes (in Codicibus Vaticanis, & quibusdam alijs omittitur dictio *non*, ut notat *Gl. marg. hic.*) pœnam Canonicam (quæ est depositionis, *c. ult. caus. 1. q. 3.*) & correctionem eludere cupientes, anticipabant tempus solutionis, recipientes in media Quadragesima, quod recipere consueverant in Paschate, & Nomen denariorum variabant: nam denarios, quos priùs Chrismales, postea Paschales vocabant, consuetudinem mediæ Quadragesimæ nuncupantes. Pervenit hoc ad notitiam Papæ Innocentij III. qui respondit, cùm gratia sit gratis conferenda, & qui priùs recipit pretium, quàm conferat rem pretiosam (emptor enim priùs tenetur offerre pretium, quàm venditor ei rem tradat. *l. Iulianus. 13. §. Offerri. ff. de action. empt. Gl. hic. V. Qui priùs*: etsi pretium præcedat traditionem rei, magìs declaratur venditio, cùm traditio rei fieri soleat ex varijs contractibus, non item traditio, seu solutio pretij. *Abb. hic. n. 2. not. 3.*) Idcircò mandat Papa Archiepiscopo, ut hujusmodi excessus corrigat, & Suffraganeos suos, eorúmque Officiales à tam illicita exactione compescat, ne aliorum culpa ipsi, ob suam negligentiam, imputetur ad pœnam: quia, ut addit *Gl. hic V. Aliorum*, subditorum delicta imputantur Prælatis. Hinc colligitur. quòd variatio temporis in solvendo, vel mutatio Nominis non excusat contractum aliàs illicitum; quodcunque enim nomen imponatur contractui Simoniaco, committitur Simonia: sicut etiam usura est, quod accipitur supra sortem, sive appelletur lucrum, sive emolumentum, sive quandoque pœna in fraudem, *Gl. hic V. Variant.*

XXXVIII. Additur in fine *cit. c. In tantum. h. t.* & mandatur à Papa Archiepiscopo, ut pravam consuetudinem in sua Provincia studeat extirpare, secundùm quam Archidiaconi, marcham argenti pro investitura Ecclesiarum, sive immissione in corporalem earum possessionem exigebant: Alij verò minores, ut Decani Rurales, vaccam sibi dari postulabant, vel certam quantitatem pecuniæ pro vacca. Ratio prohibitionis est, quia investitura Ecclesiarum est aliquid spirituali annexum, cùm ex spiritualibus dependeat, & non competat nisi habenti officium Clericale: exigere autem temporale pro spirituali, vel ei annexo, Simonia est, *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4.* de annexis enim idem est judicium, *c. 3. de instit.* Neque verò in his excusat consuetudo, quia pravæ consuetudines tempore non firmantur *Auth. Ut nulli Judicum. §. 1. vers. Neque verò ab angarijs collat. 9. Gl. hic V. Consuetudinem.*

Porrò licet Archiepiscopus non habeat jurisdictionem in Subditos Suffraganeorum, *c. Pastoralis. 11. de offic. Ord.* pravam tamen consuetudinem, quæ concernit totam Provinciam, tollere potest, si delictum sit notorium, *cit. c. In tantum. in fine.* & colligitur etiam ex *c. 1. §. Notoria. de censib. in 6. Abb. hic n. 3.*

XXXIX. Quintò in *c. Ad nostram. 21. h. t.* mandat quoque Papa Alexander III. ut pro officio, seu ministerio Ecclesiastico exercendo (de quo suprà) vel pro Vicarijs assignandis (ut quis deserviat tanquam Vicarius in Ecclesia. *Abb. hic num. 2.*) vel pro Chrismate pecunia non exigatur. Ex quo infert *Hostiens. hic in fine, & Abb. n. 3.* si sponte aliquid propter spiritualia hujusmodi officia, absque violenta exactione, & gratis offeratur, id non esse prohibitum.

XL. Sextò in *c. Nobis. 29. h. t.* Cùm Parochiani quidam questi essent apud Innocentium III. quòd Capellanus eorum, pro exequijs mortuorum, & benedictionibus nubentium, minùs licitè pecuniam ab eis exigat, & extorqueat; mandat idem Papa quibusdam delegatis, dictum Capellanum moneant, ut à tanta præsumptione desistat, & pro excessu competenter satisfaciat, & si obedire noluerit, ipsi Canonicam pœnam infligant. Unde colligitur, quòd Sacerdos proprius, sive Parochus debet gratis Sacramenta, & alia spiritualia Parochianis suis ministrare, alioquin si aliquid exigat, vel accipiat ex pacto, Simoniam conventionalem committit, & tenetur illud restituere. *Abb. hic n. 2. & 3.* Ubi tamen distinguendum est inter Pastores, vel Clericos illos, qui ex officio, vel ratione beneficij tenentur, funeralia obire, vel alia spiritualia exercere; & inter alios extraneos, qui invitantur, aut vocantur ad exequias habendas, vel alia spiritualia officia præstanda, cùm aliàs ad illa obeunda non teneantur. Nam Priores non solùm probibentur pro his officijs exigere pretium, sed etiam novum stipendium, vel sustentationem, præter consuetas oblationes debito tempore, & modo; si tamen habeant, unde vivant, vel aliunde victum sibi honestè acquirere possint; alioquin si aliquid exigant, (cessante consuetudine, de qua infrà) Simoniam committere præsumuntur; Imò etiam contra justitiam peccant, quia injustum stipendium exigunt pro obsequio, ad quod ex officio obligati sunt, & decimas, aliósque reditus Ecclesiasticos accipiunt. Alij verò Clerici extranei, qui voluntariè, & non ex officio hujusmodi ministeria exercent, licèt pretium pro ijs exigere non possint, stipendium tamen, vel congruam sustentationem petere possunt, etiamsi non egeant; nemo enim cogitur militare proprijs stipendijs. *Abb. in cit. c. Suam. n. 10. 11. & 12. Suar. cit. l. 4. n. 6. c. 47. n. 9.*

XLI. Septimò Simoniacum est etiam pro consecrationibus Episcoporum, & benedictionibus Abbatum

batum

batum, & ordinationibus Clericorum, aliquid temporale ante, vel ex post facto dare, vel accipere, non obstante contrariâ consuetudine, ut notatur ex c. *Sicut. 39. h. t.* quod est desumptum ex Concilio generali Lateran. sub Innocent. III. c. 63. ubi sic statutum legitur: In plerisque locis à multis Prælatis fiunt turpes exactiones, & extorsiones pro consecrationibus Episcoporum, benedictionibus Abbatum, & Ordinationibus Clericorum, éstque taxatum, quantum debeat isti, vel illi persolvi, & quantum altari, vel alij. Et quidem hujusmodi pravitatem per consuetudinem longo tempore observatam defendere, nituntur. Quare Concilium hujusmodi abusum, & consuetudinem (quæ dicenda est potiùs corruptela) penitus reprobat, statuendo, & prohibendo, ne pro his, vel conferendis, sive collatis, quispiam, quocunque prætextu (sive statuti, sive consuetudinis) aliquid extorquere, vel exigere præsumat: Alioquin, & qui receperunt, & dederunt hujusmodi damnatum pretium cum Giezi, & Simone condemnentur. Ratio est, quia Simonia, sive venditio, & emptio rerum spiritualium est prohibita Jure naturali, ac divino, c. *Cùm. 16. vers.* 1. q. 1. sed Juri naturali, & divino nulla consuetudo derogare potest, c. *fin. de consuet.* ideo talis consuetudo non excusat, imò potiùs accusat, *Gl. hîc V. Consuetudinem.* da qua plura §. *seq.*

§. V.

An exigere aliquid temporale pro re spirituali, ratione consuetudinis, excusari possit à vitio Simoniæ?

XLII. Certum est, quòd nullâ consuetudine induci possit, ut licitè detur, vel accipiatur temporale pro spirituali, per modum pretij, quia hoc est intrinsecè malum, & contra Jus naturale, ac divinum; cui nulla consuetudo derogare potest, ut notat *Suar. l. 4. de Simon. c. 48. n. 1.* Quæstio ergò est de his Clericis, qui ex officio spiritualia ministrant. V. g. Parochi, an per consuetudinem acquirere possint Jus ad dona quædam temporalia, seu oblationes fidelium extraordinarias, quæ non pertinent ad decimas, & alios stabiles reditus beneficiorum.

De hoc agitur in *c. Ad Apostolicam 42. h. t.* Quod est desumptum ex Concilio Later. c. 66. sub Innocent. III. ad quem frequenter relatum est, quòd quidam Clerici pro exequijs mortuorum, & benedictionibus nubentium, & similibus, pecuniam exigunt, & extorquent: & si fortè non fuerit eis satisfactum, fictitia impedimenta fraudulenter opponunt. E contrario verò sunt quidam Laici, qui laudabilem consuetudinem erga S. Ecclesiam, piâ fidelium devotione introductam, sub prætextu Canonicæ pietatis nituntur infringere. Quare Concilium super his, pravas exactiones fieri prohibet, & pias consuetudines præcipit observari, & statuit, ut liberè conferantur Ecclesiastica Sacramenta, & per Episcopum loci, veritate cognitâ, compescantur, qui malitiosè nituntur laudabilem consuetudinem mutare.

XLIII. Variè explicant *hoc c.* interpretes: nam Innoc. *hîc n. 1.* putat, non posse Episcopū cogere fideles, ut aliquid solvant pro Ecclesiasticis Sacramentis, aliisque spiritualibus, vi solius consuetudinis: sed tantùm pertinere ad officium Episcopi, ut si quis pias, & laudabiles consuetudines, aliquid pro his sponte dandi, velit mutare, & impedire, ne tales consuetudines serventur, is compescatur: ut colligitur ex illis verbis hujus c. ibid. *laudabilem consuetudinem nituntur infringere*, scilicet vel damnando illam, ut malam, & Simoniacam, vel alio modo impediendo fideles, ne talem piam consuetudinem observent, & juxta hæc verba, etiam explicanda esse, verba sequentia, *& pias consuetudines præcipimus observari*, id est, non immutari, nec impediri: sed in sua libertate relinqui, ut ita observentur, sicut introductæ fuerunt, nempe ut sponte offerentes aliquid, liberè, & sine impedimento id facere possint; qui verò noluerint, non cogantur: quam explicationem etiam probabilem esse, censet *Suar. Tom. 1. de Relig. l. 1. de divino cultu c. 5. n. 13.* Verùm *Gl. fin. in cit. c. Ad Apostolicam. & Hostiens. ibid. col. 2. Abb. n. 1. & ult. & in c. Suam. 29. n. 4. h. t. Silv. V. Simonia. q. 8. dicto 1. Suar. c. l. n. 14. & 15.* absolutè intelligunt textum illum, nempe per talem piam consuetudinem induci obligationem; & ideò cogi posse fideles per Episcopum, ut illam observent; ita tamen, ut non valeat consuetudo, per quam tempore collationis Sacramenti, vel alterius rei spiritualis, aliquid detur ab initio: neque etiam consuetudinem induci possit, ut aliquid pro his detur, quando præcessit exactio, quæ dedit causam consuetudini; tunc enim fuit initium vitiosum, & Simoniacum: valeat autem consuetudo, ut aliquid detur tempore collationis, vel ex post facto, si ex mera liberalitate populi fuit introducta; ita tamen ut Sacramenta, vel alia spiritualia priùs liberè conferantur; talis enim consuetudo non habet initium, seu fundamentum vitiosum, sed laudabile: cùm non sit magnum, si ab eo metantur temporalia, qui seminavit spiritualia: & ad talem consuetudinem observandam cogi possunt fideles, implorato officio Judicis, quæ ex pietate introducta est. Quare si consuetudo, & usus habent, ut temporalia eo tempore, quo spiritualia ministrantur, ab ijs, qui ex officio obligati sunt, ex pacto petantur, vel exigantur à fidelibus, nec antea spiritualia conferantur, quàm temporale illis præstetur, talis consuetudo, quantumvis longæva, veluti irrationabilis reprobatur, quia ab invitis videtur extorqueri, & Simoniam continere, vel saltem expressam ejus speciem, taléque videtur, ejus esse initium, qualis usus ejus nunc viget, & extat. Et de hujusmodi consuetudine intelligendi sunt Canones, & Jura, quando consuetudines prohibent, ac reprobant, quibus scilicet exigitur, & datur aliquid ex pacto, pro spirituali nondum dato, & accepto. Si verò consuetudo habeat, ejusque usus sit per longum tempus, ut aliquid temporale à fidelibus liberè, & sine coactione offeratur, & ita recipiatur, nec spiritualia denegentur, etsi ante temporalia non præstentur; tunc laudabilis est consuetudo, & à pia fidelium devotione præsumitur incepisse. Et de hujusmodi consuetudine loquitur cit. c. *Ad Apostolicam.* quando præcipit illas observari, nempe eas, quibus datur, vel exigitur temporale pro spirituali jam antè

dato,

dato, & accepto. *Azor.p.* 3. *l.* 12.c. 19. *q.* 1. *Barb. in cit.c.n.*17. Confirmatur ex *Concilio Trid.Seff.*14.*c.*14. *de reform.* ubi fuppooit aliquas confuetudines hujufmodi, effe ptavas, & aliss pias; & ideo præcipit eas ab Epifcopis exsminari,& difcerni, ut prsvæ tollaotur, piæ retineantur.

XLIV. Sed hic gravis difficultas occurrit, quomodo confuetudo longæva aliquid temporale dandi pro fpiritoalibus, ijs, qui ex officio ad es teneotor, inducere poffit oeceffitatem, feu obligationem fidelibus, cùm communiter receptum fit per actus omniuo liberos, qui meræ facultatis dicuotur, confuetudinem, vel præfcriptionsm introduci non poffe, prout fumitur ex *c. Abbate.* 25. §. *Hoc autem. de V.S.* fic qui longiffimo tempnre amicum hofpitio excepit, non poteft cogi ad idem hofpitium ei porrò præbendum, vel sd eleemofynam dandam certis perfonis, quam diu ijs dederat, ut ex communi docet *Abb.in c. Suam.* 29. *n.* 5, *h.t. Covar. Reg. poffeffor, p.* 2. §. 4. *n.* 6. Ad hanc difficultatem refpondet *Suar. l.* 1. *de divino cultu. c.* 5. *n.* 19. & 20. quòd per diuturnam confuetudinem dandi aliquid Clericis pro fpiritualibus minifterijs, ad quæ ex officio funt obligati, acquiratur Ecclefiæ, vel ipfis Cleticis Jus ad fimiles oblationes, feu præftationes recipiendas, per modum cujusdam præfcriptionis, & confequenter Psrochiaoi manent obligati ad illas præftandas, non ex voto, vel fpeciali intentione, feu voluntate fe obligandi ad illas, fed ex vi Juris acquifiti Ecclefiæ, quod fetvandum eft ex ipfo Jure naturali juftitiæ, poftquam femel eft acquifitum, quæ obligat ad fervandum, cuique Jus fuum. Ut autem acquiratur, non eft neceffarius confenfus Parochianorum, contra quos præfcribitur; fed neceffarium eft adminiculum, five affiftentia Juris, quæ videtur præftari in *c. Ad Apoftolicam.*42. *h. t.* in quo præcipuè hæc obligatio fundatur: nam Jurs non requirunt confenfum eius, contra quem præfcribitur; adeóque nec Parochisnorum, fed præfcriptio inducitur virtute legis, quæ in propofito fupplet confenfum Parochianorum, ita ut translatio dominij, vel alterius Juris per diuturnum ufum, cum bona fide, & alijs conditionibus jure requifitis, ipfis Clericis acquiratur; non tam propter præfumptam voluntatem fidelium, feu Parochianorum, eò quòd ipfi diuturno tempore præftantes temporalia pro fpiritualibus, cenfeantur, fe voluiffe obligare ad eas præftationes, etiamfi illud ignorent, fed potiùs hoc in favorem Ecclefiæ,& piæ caufæ introductum eft.

Porrò duobus modis talis confuetudo legitimè induci poteft. 1. Si fideles diuturno tempore, cum Prælatorum tacito confenfu, folìti fint aliquid offerre Parochis, vel alijs Miniftris, etfi fufficientea habeant teditus; tunc enim retineri debet taiis confuetudo, modò ad ejus obfervationem, non ipfimet Parochi Subditos vi compellant: fed per Epifcopum loci compellantur, juxta *cit. c. Ad Apoftolicam.* 2. Si confuetudo aliquid exigendi in adminiftratione Sacramentorum, vel in admiffione io Monafterium, vel Canonicatum ab initio ex rationabili caufa inducta fit, quia v.g. reditus Parochiales valdè tenues erant; tunc etiam fi caufa illa ceffat; quia illi reditus aucti funt: fi tamen Patochi nihilominus longo tempore, oblationes, aut præftationes hujufmodi quafi debitas, cum boua fide recipiant, Jus per præfcriptionem acquifitum cenferi poteft, *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 48. *n.* 5. & *feqq. Laym. l.* 4. *tr.* 10. *c. ult.* §. 3. *n.* 16.

XLV. Ubi prætetea notandum 1. Ad inducendam hujufmodi coofuetudinem, & obligationem fufficit tempus X. annorum, etiam fpectato Jure Canouico, quia hæc confuetudo non eft contra Jus: fed potiùs illi conformis, & pia, ac favorabilis, & contra Laicos, non Clericos inducitur. *Abb. in cit. c. Suam. n.* 9. *h. t. Suar. cit. c.* 5. *n.* 21. *Barb. in cit. c. Ad Apoftolicam. n.* 20.

Notandum 2. Coofuetudo hujufmodi eft obfervanda, etiamfi Clerici fint divites; nam confueta petere poffunt, & folvi debent, & ad illam obfervandam cogi poffunt Laici à Judice Ecclefiaftico, qui etiam cognofcere poteft, an talis confuetudo laudabilis fit, nec ne, *Abb. in cit. c. Ad Apoftolicam. n.* 3. Deinde ficut Laici, ita etiam Clerici tenentur ad obfervandam laudabilem confuetudinem, v. g. dandi fingulis annis candelas Abbati, *Felin. in cit. c.* 42. *n.* 7. *Barb. n.* 10.

Notandum 3. Ea, quæ recipi poffunt ex laudabili confuetudine pro adminiftrandis fpiritualibus, peti non poffunt, antequam adminiftrentur. *Abb.c.l. n.* 2. *Barb.n.* 12. Item fi hujufmodi confuetudo fpeciem Simoniæ, vel avaritiæ præfeferat, ficut induci non poteft, ita nec obfervari debet, eft enim reprobata in *c. Satis.*8.& *c. feq.* & *c. Sicut.*39. *h. t. Suar.l.*4. *c.* 48. *n.* 8. *Barb. c. l. n.* 12.

SECTIO III.

DE SIMONIA, QUÆ COMMITTITUR in actibus Jurifdictionis Ecclefiafticæ, & in ingreffu, five admiffione ad Religionem.

§. I.

An actus pertinentes ad Iurisdictionem spiritualem, seu Ecclesiasticam fori interni, vel externi, sint materia Simoniæ?

XLVI. ASSERTIO 1. Simooia eft, dare, vel accipere pretium, vel aliud quid temporale, pro omni actu jurifdictionis fori interni confcientiæ, feu pertinentis ad curam animarum, ut ex communi docet *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 19. *n.* 1. *Laym. l.* 4. *tract.* 10. *c. ult.* §. 4. *n.* 40. Ratio eft, quia ficut poteftas Ecclefiaftica, præfertim, quæ ad forum interoum, & animæ pertinet, fpiritualis eft, tum ratione principij, tum finis; cùm tendat ad falutem fpiritualem animarum; ita etiam actus ab ea procedentes: quare inprimis Simonia eft dare, vel accipere pretium pro audienda Confeffione, tum quis inde inchoatur Sacramentum, tum quia ipfa auditio Confeffionis per clavem fcientiæ eft actus jurifdictionis fupernaturalis, *Suar. cit. l. n.* 2. 2. Committitur Simonia, fi poft exceptam Confeffionem pecunia extorqueatur pro abfolutione conferenda, prout fumitur ex *c. Nemo.* 14. §. *Nequemquam. h. t.* ubi dicitur: nec quem-

» quemquam Pœnitentem (dignè scilicet) vel minùs » dignè Pænitentem gratiâ, vel favore (quia tunc » gratia, vel favor succedit loco pretij, *Gl. hic in no- » tatis*) ad reconciliationem adducat, & testimoni- » um reconciliationis ferat eidem; quia pro recon- » ciliatione spirituali facienda, vel absolutione impertienda pretium non est exigendum, ut explicat *Gl. hic V. Reconciliationis, & Hostiens. V. eodem.* Nec obstat, quòd, quando indignus absolvitur, absolutio non sit valida, saltem quoad effectum Sacramenti; nihilominus tamen est quidam usus, vel potiùs abusus potestatis spiritualis, quem quantum est ex se, » vendit pro pretio. *Suar. c. l.* Additur in fine *cit. t.* » Nemo, vel quocunque livore (seu odio) dignè pœ- » nitentem, à reconciliatione removeat, utrumque » enim Simoniacum est. Ex quo patet, quòd etiam committitur Simonia, si post auditam Confessionem propter pecuniam, (quam tertius fortè aliquis dedit) denegetur alicui absolutio, quia in hoc foro tam est actus potestatis clavium ligare, sive non absolvere, quàm solvere, juxta illud Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, per quem pœnitens virtualiter declaratur indignus absolutione, & ideo venditio illius Simonia est, sive justè denegetur absolutio, sive injustè; est enim de facto etiam actus clavium, & pœnitens manet obligatus ad peccata iterum confitenda. *Suar. cit. c. 19. n. 3.* de quo plura §. *seq.* Porrò etiam quoad tertiam partem Sacramenti pœnitentiæ, committitur Simonia, si recipiatur pretium pro levi pœnitentia imponenda, vel etiam pro illa augenda. *Suar. c. l. n. 4.*

XLVII. 2. Committitur Simonia, si delegetur potestas absolvendi; ut si v. g. Parochus committat alteri Sacerdoti pro pretio, ut vice suâ audiat confessiones suorum subditorum, quia talis commissio est actus spiritualis jurisdictionis, & potestas, quæ per eam datur, est jurisdictio spiritualis. Idémque est, si alicui detur licentia eligendi sibi Confessarium pro pecunia. *Suar. c. l. n. 5.* 3. Ad hanc jurisdictionē reduci etiam potest potestas absolvēdi à censuris, quatenus hæc absolutio præmitti solet ante Sacramentalem, & sæpe est necessaria, & ad spiritualem animæ utilitatem pertinet. *Suar. c. l. n. 6.* 4. Simonia committitur, si pro concessione Indulgentiarum detur, vel recipiatur pecunia: tum quia est actus supremæ cujusdam potestatis spiritualis, & supernaturalis, concessæ à Christo Papæ, vel Episcopis, & tendit ad remissionem pœnarum temporalium, & liberationem animarum à purgatorio: tum quia vendere Indulgentias, est vendere satisfactionem Christi, & Sanctorum, quæ per indulgentias applicantur. Potest tamen, quando conceduntur Indulgentiæ, aliqua contributio exigi pecuniæ, non ut pretium illius, sed per modum eleemosynæ, tanquam requisitæ conditionis ad lucrandum Indulgentias; ideóque etiam talis pecunia non solet dari concedenti indulgentias, sed applicatur ad pias causas, vel erogatur in pauperes. *Suar. cit. c. 19. n. 9.* 5. Huc revocari possunt etiam licentiæ, seu dispensationes, quas Parochi dare possunt suis subditis, in ordine ad observationem præceptorum Ecclesiæ, v. g. ut propter occurrentem necessitatem laborare liceat die festo, vel comedere carnes die aliàs prohibito; quia sive hoc fiat per proprium actum jurisdictionis, sive per authenticam approbationem causæ excusantis, sunt actus spirituales, ad quos Parochus ex officio suo tenetur, & ob quod recipit ab Ecclesia conveniens stipendium, & sustentationem; ideóque vendi non possunt, *Suar. c. l. n. 11.* Unde etiam pro assistentia in matrimonio non potest Parochus pecuniam accipere, quia licèt non sit actus jurisdictionis, est tamen illa assistentia ex institutione Ecclesiæ, annexa officio Parochi; adeóque reducitur ad Ministerium Ecclesiasticum, imò per se, ex Ecclesiæ præcepto requiritur ad matrimonium, quatenus Sacramentum est. Aliud est de præsentia aliorum testium, quorum testimonium solùm requiritur ad probandum contractum matrimonij; Parochus verò est ibi præsens, tanquam Minister Ecclesiasticus, & sic continetur sub generali prohibitione in c. *Ad nostram. 21. h. t.* quòd pro nullo Ecclesiastico Ministerio liceat pretium accipere. *Suar. c. l.*

XLVIII. Assertio 2. Simonia est, contra Jus naturale, ac divinum, vendere, ac emere actus, quibus jurisdictio spiritualis fori externi, sive ordinaria, sive delegata confertur, ut est certa, ac communis sententia apud *Suar. cit. lib. 4. c. 20. n. 4.* Ratio est, quia si hujusmodi actus vendantur, vel emantur, venditur ipsa jurisdictio Ecclesiastica, quæ & ipsa spiritualis est, ac supernaturalis, & ad talem finem per se primò est ordinata, ideóque manifestam Simoniam continet. Hinc sequitur 1. Simoniam esse, si Vicarius Episcopi, vel Vicarius alicujus Ecclesiæ, etiam temporalis solùm, & ad nutum amovibilis, vel Capellanus, cui cura Parochialis committitur, pro pretio constituatur, ut colligitur ex c. *Ad nostram. 21.* ibi: *Vel pro Vicarijs assignandis. h. t.* quia jurisdictio spiritualis emitur, ac venditur, quamvis stipendium sustentationis ijs dari possit. *Suar. cit. c. 20. n. 5.* idque sumitur etiam ex c. *Consulere. 38. h. t.* ubi dicitur: Quicunque vicedominatum, » sive Vicariatum, vel aliam Ecclesiasticam rerū ad- » ministrationem, per pecuniam obtinere volue- » rint, tam ementes, quàm vendentes sunt Simo- » niaci, & ab illa Ecclesia, in cujus contumeliam da- » re pecuniam, & accipere voluerunt, justè exclu- » duntur. Concordat *text. in c. Salvator. 8. caus. 1. q. 3.* & ibi *Gl. V. Et Iudicem.* quod tamen intelligendum est, quando tam ementes, quàm vendentes ad actum processerunt, quantum in ipsis fuit; quia nimirum pactum intervenit; venditio enim, & emptio non fit sine pacto, aliàs enim nuda voluntas his contenta finibus Simoniam non inducit, nisi mentalem, *Gl. fin. hic junct. Gl. marg. lit. C. & Abb. n. 5.* Sequitur 2. Simoniacum etiam esse, vendere jus eligendi ad dignitates, & beneficia Ecclesiastica, vel jus confirmandi electionem, vel conferendi beneficia, quia tale Jus est in se spirituale, & conferre illud est actus jurisdictionis spiritualis. *Suar. cit. c. 20. n. 7.*

XLIX. Assertio 3. Simonia est, pro omni actu jurisdictionis voluntariæ pretium dare, vel accipere, veluti pro dispensatione in voto, juramento, impedimento matrimonij, irregularitate, vel lege, aut præcepto Ecclesiastico, ut ex communi docet *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. ad 3.* ubi ait: non licet pro quacunque dispensatione aliquid accipere. *Silv. V. Simonia. q. 9. dicto 9. Suar. cit. c. 20. n. 8.* Ratio est,

quia

quia actus dispensandi, est actus jurisdictionis; cùm autem ad eandem jurisdictionem pertineat, legem ferre, & in eadem dispensare, sicut potestas legislativa Ecclesiastica est spiritualis, & supernaturalis, ita & potestas dispensandi in talibus legibus. Accedit, quòd dispensationes in votis, & juramentis sint actus spirituales, tam ex parte principij, quàm ex parte finis, quia tollunt vincula, quæ conscientiam ligant, & per se ordinantur ad spiritualem salutem animæ, *Suar. cit. c. 20. n. 8.* Et hinc in *Concilio Trident. Sess. 24. c. 5. de reform.* dicitur, ut in contrahendis matrimonijs dispensatio gratis concedatur. idémque dicitur *Sess. 25. c. 18. de reform.* de dispensationibus in SS. Canonibus, & legibus Ecclesiasticis. & additur, alioquin facta dispensatio subreptitia censeatur. Veruntamen in hujusmodi dispensationibus licitum est, aliquid exigere, secundùm stylum curiæ Romanæ, qui jus facit, non in pretium dispensationis, sed per modum mulctæ, per quam compensetur recessus à lege communi ad causam piam applicandæ. *Less. l. 2. c. 35. n. 58.* quod maximè locum habet in dispensatione votorum, in qua aliquid solvi debet, quia non datur absoluta dispensatio, sed fit commutatio unius operis in aliud; ideóque opus alicujus eleëmosynæ imponitur. Item aliquando pecunia exigitur, vel imponitur in pœnam alicujus prioris delicti applicanda ad pios usus, seu opera, ut si fiat dispensatio in irregularitate contracta ex delicto, vel in affinitatibus, aut impedimentis contractis per illicitam copulam. *Suar. cit. c. 20. n. 12. & 15.* Quin imò etiam per modum stipendij, seu subsidij sustentationis applicandi, vel ipsi Prælato dispensanti, vel Officialibus, pro expensis eorum, & laboribus in scribendo, & expediendo, moderatum aliquid exigere, vel accipere, non est Simonia contra Jus naturale, & divinum, quia hoc non est per se malum, & prohibitum: Quamvis id Jure Ecclesiastico sit prohibitum: cui tamen diuturna consuetudo legitimè præscripta, vel sciente, & non contradicente S. Pontifice, per aliquot annos recepta derogare potest, *Suar. c. l. n. 12. Laym. cit. c. ult. §. 4. n. 42.* Porrò S. Pontifex, cùm sit supra Jus positivum Ecclesiasticum, potest pro dispensationibus pecuniam exigere, non quidem ut pretium, sed in suam sustentationem, & ad onera sustinenda sui status. idque potiùs in dispensationibus, quàm in alijs gratijs, quia dispensationes sunt odiosæ, quippe derogantes Juri communi, & decet, ut eæ onerosæ reddantur petentibus, ne, si facilè, & absque sumptibus obtineri possint; major licentia præbeatur, eas importunè petendi, ob quam causam etiam fieri potuit, ut quò difficilior est dispensatio, eò major pecuniæ quantitas exigatur pro ea: v. g. pro dispensatione in secundo grado consanguinitatis, ut tantò etiam rariùs petatur. *Suar. cit. c. 20. n. 11.*

L. Assertio 4. Simonia quoque committitur, si pretium detur, vel accipiatur pro actibus Ecclesiasticæ jurisdictionis contentiosæ, ut ex communi tradit *Suar. l. 4. de Simon. c. 20. n. 16.* Inter quos numerantur inprimis omnes actus Judicij Ecclesiastici, usque ad sententiæ prolationem, uti sumitur ex *c. Cùm ab omni. 10. de vita, & honest. Cler.* ubi dicitur, *vigorem, seu processum judiciarium gratis studeatis litigantibus impertiri*, & in *c. Vendentes. 10. caus. 1. q. 3.* dicitur, *vendentes in templo sunt, qui hoc, quod quibusdam jure competit, ad præmium largiuntur, justitiam enim vendere est, hanc pro præmij acceptatione servare*, ubi *Gl. V. Justitiam.* ait, quòd qui justitiam emit, vel vendit saltem in causa Ecclesiastica, Simoniam committit, ut dictum suprà. *l. 3. tit. 1. n. 6.*

Talis actus est etiam ligare censurâ, vel ab ea absolvere, in foro externo, qualis absolutio est pars Judicij; nam universim ligare aliquem per potestatem Ecclesiasticam, vel punire, si pretio id fiat, Simoniacum est. *Suar. cit. c. 20. n. 16.* quia omnes hujusmodi actus procedunt à supernaturali potestate à DEO gratis data ad gubernationem Ecclesiæ. Speciatim verò pretium exigere, vel accipere pro absolutione ab Excommunicatione habetur, in *c. Ad aures. 24. h. t.* Nam cùm quidam, propter pecuniam, quam debebat, excommunicatus fuisset, quia eam requisitus non solvit, tandem creditoribus satisfecit: qui tamen ab Excommunicatoribus absolutionis beneficium obtinere non potuit, nisi pro absolutione decem libras solveret. Conquestus igitur fuit Papæ Lucio III. qui mandavit, ut cùm indignum sit, & Ecclesiasticæ rationi contrarium, ut absolutionis beneficium pecuniâ redimatur, ipsum gratis absolvant, si debitum creditoribus solvit, & Excommunicatores requisiti ipsum absolvere noluerint. Ratio est, quia beneficium absolutionis, cùm sit Ecclesiasticum, & spirituale ministerium, nihil est pro illo præstando exigendum. *Gl. hic V. Absolutionis.*

LI. An autem possit quis pecuniâ vexationem redimere, ut absolutionem ab excommunicatione, vel alijs censuris obtineat, dubitatur? Negat Innocent. affirmat *Gl. hic.* sed Joan. Andr. nititur utramque sententiam conciliare; vel enim, inquit, excommunicato imminet periculum, seu grave damnum, quia v. g. contra illum currit præscriptio, nisi agat; & tunc licitum est, dare pecuniam ad obtinendam absolutionem, aliàs secus. Sed probabiliùs indistinctè asseritur, non committi Simoniam, si pecunia detur ad redimendam vexationem, eò, quòd excommunicatio injustè feratur, vel absolutio injustè denegetur; vel per potentiam, & vim impediatur, quia tunc pecunia datur, non pro actu spirituali, sed pro tollenda vexatione, & iniquo impedimento, ac injuria; neque hoc est illicitum, cùm subsit honesta, & sufficiens causa, ac necessitas talis redemptionis. *Suar. cit. l. 4. c. 50. n. ult. in fine. Barb. in cit. c. Ad aures. n 3.*

illud hîc addendum, quamvis directè pro absolutione Judici excommunicanti nihil dari debeat: si tamen Adversarius, propter excommunicati contumaciam, fecit sumptus, vel etiam ipse Judex, illos excommunicatus solvere debet, antequam absolvatur, quia non datur intuitu absolutionis: Aliud est, si quis injustè fuisset excommunicatus, tunc enim absolvi debet, sine ullo gravamine. *G. fin. hic.*

LII. Assertio 5. Simonia quoque committitur, & quidem contra Jus divinum, si aliquid temporale detur, vel exigatur, & accipiatur pro actibus jurisdictionis Ecclesiasticæ, sive voluntariæ, sive contentiosæ, sive involuntariæ, qui proximè versantur circa materiam temporalem, & politicam, cujusmodi sunt, si Judex Ecclesiasticus cognoscat causas merè civiles, seu sæculares inter Clericos, de bonis

tempo-

temporalibus, ac profanis, vel de criminibus communibus Clericis, & laicis, vel legitimatio facta ad profanos honores, & bona temporalia; hujusmodi enim actus, quatenus ab Ecclesiastica, & spirituali potestate procedunt, cadunt sub materiam Simoniæ Juris divini, ut docet *Suar. cit. c.* 20. *n.* 19. Ratio est, quia quandocunque Episcopus, vel alius Prælatus Ecclesiasticam jurisdictionem obtinens aliquid gratis facere debet, ratione officij, & aliquid exigit, Simoniam committere videtur, maximè, si jurisdictio est spiritualis, ut docet *Gl. in c.* 2. *V. Pretio, tit. seq.* ergò omnes actus, qui à jurisdictione spirituali, quâ tali, procedunt, sunt etiam spirituales; nam & usus jurisdictionis spiritualis formaliter, ac per se est spiritualis. Nec obstat, quòd interdum materia proxima, circa quam actus versantur, sit politica, ac temporalis; quia prout cadit sub spiritualem potestatem, ordinatur ad finem spiritualem, & aliquo modo ad illum conducit, & sic actus spiritualis efficitur, non solùm ex parte principij, sed etiam ex parte finis. *Suar. c. l. n.* 20. Dixi suprà, qui à spirituali jurisdictione, quâ tali, procedunt; nam actus, qui procedunt à propria jurisdictione temporali, qualem habet Pontifex in suo temporali territorio, & plerique Episcopi in Germania, pro illis exigere, ac accipere pretium, non est Simonia, quia licèt exerceantur à Prælatis Ecclesiasticis; non tamen procedunt à propria potestate Ecclesiastica, aut spirituali, sed potiùs temporali, sive non exercentur ab illis, prout sunt Prælati Ecclesiastici, sed prout sunt Principes imperij, ac domini sæculares, *Suar. cit. c.* 20. *num.* 17.

§. II.

An sit Simonia pretium, vel aliud temporale quid, dare, vel accipere pro omissione actûs Iurisdictionis Ecclesiasticæ, vel alterius actûs spiritualis?

LIII. Assertio 1. Non est Simonia alicui dare pecuniam, ut abstineat ab actu spirituali, quem aliàs injustè, sacrilegè, vel simoniacè facturus esset. *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 22. *n.* 6. Ratio est, quia hoc per se malum non est, & qui dat pecuniam non intendit emere aliquid spirituale, sed tantùm impedire peccatum injustitiæ, vel sacrilegij, vel Simoniæ, ne fiat: & si licet aliquem pecuniâ inducere ad faciendum bonum, cur non etiam inducere pecuniâ ad vitandum malum, seu peccatum? Neque text. in c. *Nemo.* 14. *h. t.* loquitur de hujusmodi omissionibus, sed de illis, quæ sunt contra obligationem, & honestatem. Imò neque ex parte accipientis id Simoniam continet, per se loquendo, sed solùm injustitiam, & turpe lucrum, quod acceptum repeti potest ab eo, qui dedit: Neque enim in alijs etiam casibus accipere pecuniam pro vitando peccato est Simonia, *Suar. cit. l. n.* 7. & 8. Unde licet dare Electoribus pecuniam, ne indignum Prælatum eligant, quia hoc nihil aliud est, quàm redimere velle injustam læsionem, vel Ecclesiæ injuriam, sive vexationem injustam.

LIV. Assertio 2. Tunc Simonia committitur, propter omissionem spiritualis jurisdictionis, quoties negatio alicujus actûs spiritualis procedit à potestate Ecclesiastica, ita ut actum aliquem exercere, sit moraliter hominem auctoritativè ligare, vel detinere: & talis omissio censeatur moraliter provenire à dicta jurisdictione, & habere effectus morales illi proportionatos, ut docet *Suar. cit. c.* 22. *n.* 9. *Laym. cit. c. ult.* § 4. *n.* 43. V. g. si quis post auditam alicujus confessionem deneget ipsi absolutionem, propter datam à tertia persona pecuniam, quia est actus à potestate clavium proveniens, cujus proprium est solvere, & ligare, sive peccata retinere, juxta suprà dicta, ut constat ex *cit. c. Nemo.* 14. *h. t.* ubi in fine dicitur: si quis Pœnitentem, gratiâ, vel favore ad reconciliationem adducat, sive munus dei alicui, ut Pœnitentem reconciliet, vel quocunque livore reconciliatione removeat, sive munus det, ut removeat, utrumque Simoniacum esse. Item si Prælatus, in foro externo, absolutionem à censura neget se daturum, interveniente pacto, vel examinator promittat, non se approbaturum dignum ad Ordinem, vel Ecclesiasticum beneficium, propter pecuniam ab altero acceptam, Simonia committitur: quia non solùm absolvere, vel approbare, sed etiam ligatum detinere, vel reprobatum declarare, est actus jurisdictionis, seu potestatis Ecclesiasticæ; adeòque utrumque Simoniacum, si propter pecuniam, vel aliud quodcunque pretium fiat.

LV. Sed quomodo omissio, quæ est pura negatio, sive non ens, potest esse actus jurisdictionis? Respondetur, nomine actûs comprehenditur hîc etiam carentia, sive negatio actûs, secundùm morem Philosophorum, & omissio rei debitæ æquipatatur commissioni, juxta *Reg. juris in 6°.* 263. *Qui non facit, quod facere debet, videtur facere adversus ea, quæ non facit.* Neque verò talis omissio exercetur, sine aliquo actu positivo, quo Ecclesiasticus Judex declarat, se nolle absolvere, vel hunc non esse dignum absolutione, quia quicquid sit physicè, certè moraliter non datur pura omissio, præsertim in usu, seu exercitio jurisdictionis, quo Ecclesiasticus Judex declarat, se nolle absolvere, vel hunc non esse dignum absolutione, quæ cùm inter homines exerceatur, non potest innotescere, nisi per aliquem actum positivum declaratorium voluntatis internæ, quæ declaratio est quidam usus, seu exercitium Ecclesiasticæ, seu spiritualis potestatis; ideòque non magis potest pretio æstimari, quàm ipse actus absolutionis; nam nolle aliquem absolvere à peccatis, vel censuris, est virtualiter sententia quædam condemnatoria lata per spiritualem potestatem; adeòque qui talem omissionem vendit, virtualiter vendit ipsam jurisdictionem spiritualem, quia illa omissio non habet ullam æstimationem, nisi quatenus aliquo modo ab illa jurisdictione moralem quandam efficaciam habet. Accedit, quòd talis omissio, sive denegatio absolutionis propter pretium, cedit in magnam irreverentiam Sacramenti Pœnitentiæ, & Judicij Ecclesiastici; ideòque etiam ex hac parte Simoniam continet, quia venditur spirituale Judicium. *Suar. cit c.* 22. *n* 9. & 10.

LVI. Assertio 3. Si omissio actûs spiritualis, non sit omissio jurisdictionis spiritualis, sed alterius actûs spiritualis, quamvis aliàs ex officio debiti

debiti, sed nullum effectum spiritualem moraliter post se relinquens: tum non est Simonia pro tali omissione aliquid dare, vel accipere, nisi intuitu alicujus spiritualis boni vendatur, vel majore pretio æstimetur. *Suar. cit. c.* 22. *n.* 11. *Less. cit. c.* 35. *n.* 64. *& 65. Laym. cit. l. n.* 43. V. g. si Sacerdos, vel etiam Parochus pecuniam accipiat, ut Missam non dicat, ad quam ex officio tenetur, vel ut subditi confessionem non audiat, Officium Canonicum non recitet &c. Ratio est, quia omissio actûs spiritualis, etsi debiti ex charitate, vel justitia, si mera, & pura sit, nullúmque effectum spiritualem moraliter pariat, non est aliquid sacrum, vel spirituale, sed solùm est voluntarius non usus potestatis, sive voluntarius usus naturalis libertatis, ergo dum pro ea omissione aliquid datur, vel accipitur, non datur, vel accipitur pro re sacra, seu spirituali; adeóque non est Simonia, licèt possit habere aliquam aliam malitiam adjunctam, quæ tamen non est Simonia propriè, si non oriatur ex aliqua spirituali potestate, vel intuitu illius non fiat. *Suar. c. l. n.* 13.

» LVII. Non obstat cit. c. *Nemo.* 14. *in princ. h. t.* » ubi prohibetur Presbyteris, ne accipiant aliquod » emolumentum temporale (quod est detrimen» tum spirituale) à quocunque publicè peccante, ut » Episcopo, vel Ministris peccatum illius celent, » (quod peccatum corrigere, vel denunciare tenetur » Episcopo. *Gl. hic V. Celet.*) nec ob respectum ali» cujus personæ, consanguinitatis, aut familiarita» tis prætermittant, quin peccatum illud Episcopo » innotescat, communicantes peccatis alienis. Nam ibi illud prohibetur tanquam adversum bonis moribus, & officio Clericorum, non verò tanquam contrarium Religioni, nec ut Simoniacum, cùm de Simonia nullo verbo in priore parte hujus c. fiat mentio, ut explicat *Suar. cit. c.* 22. *n.* 14. In posteriore verò parte dicti *cap. Nemo*, prohibentur Clerici reconciliare quempiam, vel reconciliationem alicui negare, propter pretium, quia utrumque Simoniacum est (de quo suprà) quæ verba ad hanc posteriorem partem ejusdem c. non ad priorem referenda sunt, quia duo actus posteriores sunt actus jurisdictionis, vel omissionis actûs jurisdictionis; non verò priores, adeóque non est eadem illorum ratio. Neque verò omnia prohibita in hoc titulo de Simonia sunt propriè Simoniaca, sed quædam obiter inseruntur propter Analogiam quandam, seu similitudinem cum Simonia, *Suar. c. l. n.* 14. Ubi tamen *n.* 15. aliam expositionem adfert hujus textûs, nempe quòd in priore ejus parte specialiter sermo sit de Presbyteris, qui exercendo aliquo modo suam jurisdictionem, seu pastoralem curam, delictum subditorum celant Episcopo, cùm ad ipsos ex officio suo pertineat delicta hæc corrigere, vel ad Episcopum deferre: veluti si Parochus non denunciet Episcopo subditum suum, qui tempore Paschali Eucharistiam non suscipit, Idque propter pecuniam: talis enim Simoniam probabiliter committit, cùm abutatur suo munere, & quasi jurisdictione, & quantum in se est, pœnitentem absolvit, & à censura liberat: non tamen generaliter ibi dicitur, omnem, qui debitam denunciationem omittit, propter pecuniam, esse Simoniacum.

.

§. III.

Utrùm dare, vel accipere aliquid temporale pro ingressu, sive admissione in Religionem, sit Simonia?

LVIII. ASSERTIO I. Dare, vel accipere aliquid, tanquam pretium pro ingressu Religionis, secundùm se, & ex vi Juris divini, Simoniacum est. Est communis sententia DD. apud *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 17. *n.* 4. *& 5.* idque verum est, sive aliquid temporale exigatur pro ipsa professione, sive solùm pro ingressu ad probationem, & suscipiendum habitum Religionis, quia hic primus ingressus est totus, propter secundum per professionem, & ad illam tanquam ad finem ordinatur, & uterque est quid spirituale, tam ratione principij, quia fit per potestatem spiritualem, quàm ratione finis, quia ordinatur ad salutem animæ, & perfectionem charitatis; ideóque Jure divino est invendibilis, & Canones indifferenter prohibent aliquid exigere pro utroque ingressu, ut notat *Navar. l.* 5. *consil.* 86. *n.* 2. *h. t. Suar. cit l. n.* 4. & patet ex c. *Nullus.* 3. *caus.* 1. *q.* 3. & c. *Non satis.* 8. *h. t.* ubi dicitur, *prohibemus, ne ab ijs, qui ad Religionem transire volunt, aliqua pecunia requiratur*, interveniente pacto aliquo, *Gl. ibid. V. Requiratur*: item ex c. *Veniens.* 19. & c. *De Regularibus.* 26. & c. *Quoniam.* 40. & c. *seq.* §. *Præterea. h. t.*

LIX. ASSERTIO 2. Pro sustentatione personæ ingredientis Religionem, vel etiam in ea profitentis, aliquid temporale exigere, vel accipere, non est ex natura rei Simoniacum, nec illicitum, si Monasterium inops sit, & Regula Ordinis id permittat: si verò Monasterium dives sit, videtur esse Simonia prohibita Jure Ecclesiastico, quamvis contraria consuetudo non debeat tanquam Simoniaca reprobari. I. Pars assertionis hujus traditur à *S. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 3. *ad* 4. *Silv. V. Simonia. q.* 15. *dicto* 2. *Less. cit. c.* 35. *n.* 71. *Laym. cit. c. ult.* §. 4. *n.* 39. & alij communiter. Ratio est, quia sicut matrimonium carnale considerari potest, vel quatenus est Sacramentum, vel quatenus est humanus, & civilis contractus, cui annexum est onus alendi conjugem, & familiam, cujus intuitu dos à puella exigi potest ad sustentanda onera matrimonij, licèt pro ipso Sacramento aliquid exigere, & accipere Simoniacum foret. Ita etiam matrimonium spirituale, sive professio Religionis est status quidam spiritualis, & est præterea contractus quidam humanus inter Religiosum, & Religionem, quæ se obligat ad illum sustentandum; licèt ergo nihil possit exigi, vel accipi pro ipso statu Religionis, qui spiritualis est; potest tamen pro hoc onere alendi personam Religiosi, quod est temporale, ac pretio æstimabile. Nec obstat c. *Quoniam.* 40. *h. t.* ubi tanquam Simoniaca labes prohibetur, ne pretio recipiantur Moniales (idémque est de omnibus Regularibus) ut patet ex summa illius cap. & ex ipso textu, etiam prætextu paupertatis, quo hujusmodi vitium palliare volunt: Nam tunc dicitur aliquid verè, ac propriè sub prætextu paupertatis exigi, quando Monasterium revera inops non est, & tamen illo titu-

titulo, ac colore aliquid exigit; adeóque ut summum inde colligitur, quòd Monasteria opulenta sub illo colore non possint aliquid exigere. *Less. cit. l. n. 71. Suar. cit. c. 17. num. 14.* vel etiam ibi probibetur illa venditio ingressûs, quando Monasterium, etsi verè inops, tamen plus exigit, quàm quod ad congruè alendam personam, juxta exigentiam talis statûs, est necessarium: tunc enim plùs exigitur, ratione ipsius ingressûs, quod est intrinsecè malum, licèt sub colore paupertatis, & sustentationis, *Suar. c. l.*

Secunda pars, quòd sit Simonia Juris Ecclesiastici, quando Monasterium est dives, sumitur ex *cit. c. Non satis.* & *c. Veniens.* 19. & *c. Dilectus.* 30. ibi: *multi pretio sunt recepti, qui potiùs gratìs recipi debuissent,* & *cit. c. Quoniam,* ubi id notat *Gl. V. Paupertatis.* & docet *Less. c. l. n. 68. Suar. cit. l. n. 10. Laym. c. l.* Ratio est, quia quandò Monasteria opulenta sunt, & sufficienter dotata, tunc cessat jus exigendi aliquid, ratione sustentationis, sed Religiosi gratìs recipi, & ali debent, alioquin cėsebitur aliquid exigi pro ipsa susceptione ad statum religiosum; cùm enim jus alimentorum sit annexum ipsi statui religioso, sive Juri Religionis, & ratione illius debitum, si pro alimentis aliquid exigatur, ubi ea commodè à Monasterio præstari possunt, quia dives est, censetur tunc aliquid exigi pro ipso statu religioso, qui spiritualis est, & ex quo hoc Jus alimentorum provenit; adeóque erit saltem Simonia præsumpta in foro externo, & prohibita Jure Ecclesiastico.

Tertia pars, quòd consuetudo contraria, quæ in Monialium, præsertim Monasteriis obtinuit, damnari non possit, probatur; quia non exigitur temporale pro spirituali, tanquam pretium, sed solùm requiritur tanquam conditio, ut dotem pro necessaria sustentatione secum adferant, ne Monasterium accessu novarum personarum gravetur, & ut plures, quàm alinquin deberent, recipi possint. *Less. c. l. n. 69. & 70. Suar. cit. c. 14. n. 18. Laym. c. l.*

LX. Ceterùm non tantùm licitum est recipere id, quod merè voluntariè, ac sponte offertur à volente ingredi Religionem pro necessaria sustentatione, prout expressè id permittitur in Extravag. *Sanè 1. h. t.* inter communes; sed etiam licitum est de eo pacisci, quòd non aliter recipietur, nisi necessariam sustentationem secum afferat, si Monasterium sit inops. *Less. c. l. n. 71. Azor. p. 3. l. 12. c. 16. q. 1. in fine. Suar. cit. c. 17. n. 12.* nam non potest ex pacto pecunia dari, vel accipi tanquam pretium Religionis: bene tamen ex pacto, tanquam alimentum, quo Monachus sustentetur; hoc enim jus naturæ concedit, & Canones non prohibent.

Neque obstat, quod in *cit. Extravag. Sanè. 1.* prohibetur sub gravibus pœnis, ne Prælati Religionum, seu Ordinum, etiam militarium, tam exemptorum, quàm non exemptorum, nec Capitula, seu Conventus, & singulares personæ eorum, sive mares sint, sive mulieres, à volentibus ingredi eorum Religionem, in receptione personarum earundem, sive ante, sive post illam, quoscunque pastus, prandia, seu cœnas, pecunias, jocalia, aut alias res ad usum Ecclesiasticũ, vel ad quemvis aliũ usum pium deputatas, vel deputandas, directè, vel indirectè petere, vel exigere quovis modo præsumant: sed eas potiùs cum omni pietate recipiant, ac in victu, & vestitu, sicut alias personas suarum Ecclesiarum, ac Monasteriorum, sincerâ charitate tractent; quamvis illa, quæ ipsæ personæ ingredientes purè, & spontè, ac merè liberaliter, omnique pactione cessante, dare, vel offerre Ecclesijs, Monasterijs, & domibus, locisque hujusmodi voluerint, licitè recipere possint. Ex quo colligi videtur, quòd etiam titulo sustentationis, saltem interveniente pactione, nihil ab eis exigi possit. Verùm nulla ibi facta est prohibitio, suppositâ verâ paupertate, ac indigentiâ ex parte Monasterij, quia nulla ibi fit nova prohibitio, sed tantùm renovatur antiqua, & additur censura, ut patet ex §. *Nos igitur.* ex illis verbis: *quamvis sit eis à Jure inhibitum*; atqui antiqua Jura non prohibent pro necessaria sustentatione aliquid temporale recipere, vel dare, si Monasterium sit verè inops, ut suprà ostensum, ergo neque in hac Extravag. id prohibetur; sed tantùm prohibentur illæ exactiones, quæ fiunt sine vera necessitate, ob quas moraliter valdè difficilis redditur ingressus Religionis, & occasio præbetur multis scandalis, cujusmodi sunt munuscula, seu dona, quæ pro Sacristia, infirmaria, vel alijs similibus usibus impertari solent, & ad necessariam personæ sustentationem non pertinent, *Suar. cit. c. 17. n. 16.* Accedit, quòd tametsi Jure Canonico prohibitum esset, aliquid pro necessaria sustentatione accipere, vel dare; per contrariam tamen consuetudinem tali legi quippe humanæ derogari potuisset. Neque verò talis consuetudo censeri potest corruptela, vel irrationabilis, sed potiùs laudabilis, cùm per illam succurratur necessitati egentium Monasteriorum, quæ aliàs vel gravandæ essent, vel multæ virgines à Religione excludendæ; ideóque etiam hæc consuetudo, tacito consensu Prælatorum Ecclesiæ, quam sciunt, & tolerant, approbata fuit, per quam Jus Ecclesiasticum potiùs declaratur, quàm abrogatur. *Suar. c. l. n. 18.* Quod verò attinet ad abusus illos, qui fiunt circa apparatus, & sumptus conviviorum in susceptione, & professione Regularium, & talia dona, quæ cum exactione, seu pacto expresso, vel tacito, quasi extorquentur à Regularibus, ea consuetudo, tanquam corruptela reprobatur, in *cit. Extravag. 1. h. t.* ut notat *Navar. in tract. de reditib. Eccles. q. 1. monito 62. n. 3.*

Denique quod dictum est, licitum esse aliquid exigere, vel recipere ab ingredientibus Religionem, confirmatur ex *Concilio Trid. Sess. 25. c. 16. de Regul.* ubi dicitur, quòd licitum est pro victu, & vestitu Novitij, tempore, quo in probatione est, aliquid ex bonis ejusdem dare, & accipere; & quamvis Concilium ibi non exprimat, an etiam de eo pacisci liceat; non tamen id ibi prohibetur: & ideo standum est Juri communi, secundùm quod id licitum est, si Religio sit pauper: quòd si pro tempore probationis licitum est sustentationem exigere, ergo etiam pro tempore professionis, & reliquo vitæ tempore, si ex parte Monasterij sit eadem indigentia. *Suar. cit. c. 17. num. 19.*

LXI. Illud hîc addendum, sicut prohibitum est tanquam Simoniacum, si Monasterium aliquid exigat, vel recipiat à persona ingrediente, tanquam pretium: ita etiam, si persona ingrediens aliquid accipiat à Religione, seu Monasterio, ut ingrediatur, ut

patet ex c. *Quàm pio.* 2. *cauſ.* 1. q. 2. obi, ut notat *Gl. in caſu*, cùm quoddam Monaſterium longo tempore caruiſſet Abbate, tandem Monachi ex alio Monaſterio Abbatem poſtulârunt, qood noluit ipſum concedere, niſi facta ſibi compenſatione, qoia erat ipſi utilis. Sed reſpondet Pontifex, quòd talis gratis ſuſcipere debeat Prælaturam, etſi poſtea ſubſidij causâ, Eccleſiæ, ſeu Monaſterio, ex quo eſt aſſumptus, aliquid dari permiſſum ſit. Ratio eſt, quia clarum eſt, committi Simoniam, ſi aliquid temporale detur pro impetranda perſona ad Prælaturam Eccleſiæ; ſive ipſi detur, ſive alteri: quia ſic vendit, vel locat ſuam perſonam ad officium, & Miniſterium ſpirituale, quod eſt Simoniacum, & compenſatio damnorum eſt per accidens, cùm damnum proveniat ex eo, quòd ſit annexum rei ſpirituali. *Suar. cit. c.* 17. *n.* 2.

§. IV.

De aliis modis, quibus committitur Simonia in ingreſſu Religionis, eiúſque pœnis.

LXII. De his agitur in pluribus Capitulis *h. t.* Et inprimis, ſi Abbas, & Conventus pro pecunia recipiant Monachum ex pacto, ab officio, & beneficio ſunt ſuſpendendi, ut conſtat ex c. *Veniens.* 19. *h. t.* „ Nam cùm quidam Presbyter vellet fieri Mona„ chus in qoodam Monaſterio, Abbas, & Fratres „ noluerunt eum recipere, niſi promitteret ſe trigin„ ta ſolidos daturū, & cùm poſtea monaſticum ha„ bitum induiſſet, iidem Monachi poſtulârunt tri„ ginta ſolidos, Abbas verò decem, & familia duo„ decim pro paſto, juxta conſuetudinem receptam „ in illo Monaſterio. Re delatâ ad Papam Alexan„ drum III. ipſe mandavit cuidam, ut ſi ita eſt, com„ pellat Abbatem, & Monachos ad reſtituendam „ pecuniam dicto Presbytero ſimoniacè acceptam, „ & Abbatem, ac majores Monaſterij (quorum „ conſilio Abbas regitur, *Gl. hic V. Majores.*) ob tan„ tæ pravitatis exceſſum, ab officij executione ſu„ ſpendat: dicto verò Presbytero præcipiat, ot in a„ lio Monaſterio Domino in babitu monaſtico ſtu„ deat ſervire.

LXIII. Pro explicatione notandum 1. Ob ſolam conventionem dandi temporale pro ſpirituali incurritur Simonia, poſtqoam ſpirituale receptum eſt, licèt nondum ſit traditum temporale: ſicut in hoc caſu, conventio facta fuit de danda pecunia, ante ingreſſum Religionis, & ut ſic commiſſa fuit Simonia purè conventionalis, & poſtea illius intuito, Presbyter receptus fuit; & tunc tranſijt in Simoniam conventionalem mixtam. *Abb. hic n.* 2. quam tamen pecuniam poſtea eiam Monaſterium recepit, ideóque mandatur reſtitui, *Hoſtienſ. hic V. Poſtulârunt.*

Notandum 2. Presbyterum illum verè factum fuiſſe Religioſum, non obſtante, quòd ſimoniacè ſit ingreſſus; ex quo patet, quòd Simonia commiſſa in receptione Monachi, non vitiet ejus profeſſionem, quia hîc non fuit pactum factum, ut Monachus haberet pecuniam, ſed ut eam traderet Monaſterio, quod non eſt contra ſubſtantiam Religioiæ profeſſionis. Attamen propter Simoniacum ingreſſum, ſive bonâ, ſive malâ fide factum, compellitur tranſire ad aliud Monaſterium, & ideo præcipitur, pecunia illi reddi, oon iu gratiam illius, ot ipſe illam retineat, ſed Monaſterij, ad quod transfertur, ne illi ſit onerofus, ac proinde propriè non ſit reſtitutio illi, qoi dedit pecuniam (nam quando turpitudo verſatur etiam ex parte dantis, non eſt locus repetitioni, *l. Ubi autem.* 3. & *l. Si ob turpem.* 8. *ff. de condict. ob turp. cauſ.*) ſed Religioni, ſive Monaſterio. *Abb. hic. n.* 4. *Suar. l.* 4. *de Simonia. c.* 60. *n.* 11. obi addit, ſimoniacè ingreſſum non teneri ad relinqnendum prius Monaſterium, donec per ſententiam in aliud transferatur, & conſequenter quamdiu Religioſus ibi permanet, non tenetur Monaſterium reſtituere pecuniam, quam accepit; nam cùm hæc reſtitui debeat daoti, ot dicitur in *cit. c. Veniens.* ipſe verò non ſit capax accipiendæ, vel retinendæ ipſius pecuniæ pro ſe, quippe Religioſus, ſed datam pecuniam reſtituere debet Monaſterio, ad quod transferendus eſt, ideo quamdiu manet in priore Monaſterio, hoc retinere poteſt pecuniam acceptam.

LXIV. Secundò in *c. de Regularibus.* 25. *h. t.* ſtatuit Papa Clemens III. conformiter Canonibus „ antiquis (*c. Si quis.* 115. & multis alijs *cauſ.* 1. *q.* 1.) „ ut ſi Regulares Canonici, vel Monachi ſcienter „ per Simoniam ſunt ingreſſi Monaſterium, locum „ illum, quem taliter (Simoniacè ſcilicet, & ipſis „ ſcientibus, ac non contradicentibus) ſunt adepti, „ omnino dimittant; & ſolitudinem, vel alia Mo„ naſteria ſtrictiora adeant, in quibus pœnitentiam „ agant. Si verò ipſis ignorantibus fuit data pecu„ nia, cogendi ſunt ad renunciandum eidem loco, „ (ut initium vitioſum purgetur, & quia aliter pœ„ nitere non poſſunt. *Gl. fin. hic.* & *Hoſt. V. Ad renunciandum*) & poſtmodum reduci poſſunt ad „ eundem locum (ſi ibi abſque ſcandalo manere po„ tuerint) vel in alio ejuidem Ordinis ad DEO ſer„ viendum collocari. Ratio eſt, quia iſti non ſunt „ Simoniaci, licèt Simoniacè ſint ingreſſi, & ideo poſſunt in ſuis Ordinibus remanere, & poſt factam reſignationem ad beneficia priſtina reſtitui per diſpenſationem, juxta *c. De Simoniacè.* 22. *h. t. Gl. hic V. Ignorantibus.* de quo infrà.

LXV. Notandum 1. Profeſſionem Religionis per Simoniam, etiam ſcienter factam, eſſe validam, ut colligitur ex hoc c. quia nec hîc, nec alibi ea irritatur, ſed ſolùm in pœnam prohibetur Religioſus permanere in eo Monaſterio, in quo ſic eſt profeſſus, ſed in aliud arctius Monaſterium, ad agendam ibi pœnitentiam includi debet. *Leſſ. l.* 2. *c.* 35. *n.* 132. *Suar. l.* 4. *de Simonia. c.* 57. *n.* 7.

Notandum 2. Hæc pœna non incurritur ipſo jure, vel in conſcientia obligat, donec per præceptum Superioris, vel ſententiam Judicis infligatur. Quia Canones ad illam requirunt actum hominis, & ita intelligi debent verba illa, *locum omnino dimittant*, ſcilicet, quando illis præceptum fuerit, vel ſi condemnati fuerint, ſed poſt condemnationem inferior Papâ cum iis diſpenſare, vel eos reſtituere non poteſt, niſi ignorantia intercesſerit, juxta hoc c. vel niſi neceſſitas poſtulet, ut in eodem Monaſterio Simoniacè ingreſſus remaneat, juxta c. *Quoniam.* 40. *h. t. Suar. l.* 4. *c.* 61. *n.* 7. *Laym. cit. c. ult. n.* 70. Etſi verò *Navar. comment.* 4. *de Regular. n.* 25. dicat, profeſſionem Simo-

Simoniacam esse quidem validam, non tamen sic professum acquirere jus ad sustentationem, seu portionem ex reditibus communibus; neque jus vocis activæ, & passivæ in Conventu, quia hæc habent se instar præbendæ Canonicæ, cujus Simoniacus non est capax: contrarium tamen verius est, quia Monachatus non est propriè beneficium Ecclesiasticum, sed tantùm latè; ideóque Canones irritantes collationes beneficiorum simoniacè factas non debent, cùm sint pœnales, extendi ad Monachatum, & jus sustentationis, vel vocis in Capitulo, quod per quamlibet Religiosam professionem validam acquiritur, *Suar. cit. c. 57. n. 9. Laym. cit. l. n. 70. in fine.*

LXVI. Tertiò in *c. Dilectus. 30. h. t.* statuit Innocentius III. ut, si contra plures, qui in Monasteriis, & religiosis locis, pretio sunt recepti, qui potiùs gratìs recipi debuissent, imò etiam ad Religionis observantiam invitari, accusatio fuerit canonicè instituta, postquam crimen ordine judiciario fuerit comprobatum, tam dantes, quàm accipientes canonicâ pœnâ mulctentur (scilicet pœnâ depositionis, juxta *c. De hoc. 11. & c. Insinuatum. 13. h. t.*) *& c. Inquisitionis. 21. de accus. Gl. hic V. Severitatis.* Si autem per solam inquisitionem de crimine constiterit, ij, qui per Simoniam in talibus locis sunt recepti, inde amoveri, & ad arctiora Monasteria mitti debent ad agendam pœnitentiam: Abbatibus autem, & Abbatissis, Prioribus, & Prælatis quibuslibet, & eorundem Officialibus, qui simoniacè illos receperunt, competens pœnitentia est injungenda, & donec illam peregerint, ab executione sacrorum Ordinum suspendi debent. Et hanc formam Episcopi per suas Diœceses observare studeant. Illud tamen gratanter recipi poterit (scilicet pro ingressu Religionis) quod gratis, sine taxatione aliqua, eis fuerit oblatum.

LXVII. Pro explicatione notandum 1. Convictus de Simonia per viam inquisitionis, quæ non est commissa in Ordine, non deponitur ab officio, sed tantùm removetur ab administratione, sive beneficio, vel à loco simoniacè acquisito, sicut in alijs criminibus fit, *c. Qualiter. 24. & c. Cùm dilecti. 18. de accus. & cit. c. De Regularibus. h. t. Gl. hîc V. Amotos. & Abb. n. 2.* & sic nulla est in hoc differentia inter Clericos seculares, & Regulares: nam etiam secularis Clericus ob Simoniam commissam, non in Ordine, sed in beneficio, non deponitur, quando actum fuit per viam inquisitionis, ut constat ex *cit. c. Inquisitionis. de accusat. Abb. hic n. 8.*

Notandum 2. In his spiritualibus, quæ tantùm per liberalem donationem conferri possunt, non est licita, sed prohibita taxatio, ut colligitur ex *hoc c, in fine.* ibi: *sine taxatione*, quia taxatio est quædam venditio, & quasi pactio. *Gl. hic V. eod.* At verò in ijs rebus, quæ ex debito dantur, per modum stipendij, etiam in spiritualibus Ministerijs, non est ullâ lege prohibita taxatio, si de modo, vel quantitate stipendij non constet ex lege, vel consuetudine, quia non est determinatum ab illa; tunc enim saltem ex conventione partium determinari debet, aliàs maneret totum in arbitrio dantis, quod sæpe non expedit, *Suar. c. l. 4. c. 46. n. 6. Barb. in collectan. hic n. 4.*

Notandum 3. Si delictum à Collegio, vel Universitate aliqua sit commissum, convocato priùs toto Capitulo, seu Collegio: tunc omnes sunt puniendi, qui expressè, vel etiam tacitè consenserunt non contradicendo, quia tenebantur expressè resistere delicto committendo, sive illud dissuadere, & contrarium suffragium dare, *Innoc. in c. 1. n. 4. de his, quæ fiunt à maj. par. Cap.* quòd si aliqui expressè contradixerunt in Capitulo, non debent puniri, *l. 1. ff. de Magist. conveni. & arg. c. Romana 5. in fine. de sent. Excomm. in 6.* ubi dicitur: in illos duntaxat de Collegio, vel Universitate, quos culpabiles esse constiterit, sententiam Excommunicationis esse promulgandam; si verò non capitulariter delictum fuit commissum; tum majores, seu Officiales de Universitate, seu Capitulo debent puniri, unà cum Prælato, sive Rectore, prout colligitur ex *cit. c. Dilectus. h. t.* & ibi *Gl. V. Officialibus.* quia præsumitur, quòd Prælatus coram ipsis delictum commiserit, vel saltem ipsis scientibus id factum esse, & ideo debebant contradicere, & se opponere. Inferiores verò non debent hoc casu puniri, quia non præsumuntur ita scire, nec audent, cum tanta auctoritate se Prælato, & majoribus opponere, iisque resistere, *Abb. in cit. c. Dilectus. n. 9.* ubi addit, si constiterit etiam ipsos majores vel Officiales ignoràsse factum, non esse eos puniendos, sed solum Prælatum, qui deliquit.

LXVIII. Quartò in *c. Quoniam. 40. h. t.* quod est desumptum ex Concilio generali Lateranensi, sub Innoc. III. *c. 64.* præcipitur: ut, quoniam Simoniaca labes adeò plerasque Moniales infecit, ut vix aliquas recipere velint in sorores, prætextu paupertatis volentes hujusmodi vitium palliare, de cætero id non fiat, adjectâ pœnâ, ut quæcunque Monialis deinceps talem commiserit pravitatem, tam recipiens, quàm recepta, sive subdita fuerit, sive Prælata, sine spe restitutionis, ex suo Monasterio expellatur, & in arctius Monasterium ad perpetuam pœnitentiam agendam, detrudatur. De his autem (scilicet Monialibus) quæ ante decretum hujus Concilij, taliter sunt receptæ, statuit idem Concilium, ut ex illis Monasterijs, quæ perperam sunt ingressæ, removeantur, & in alijs ejusdem Ordinis locis collocentur. Quòd si fortè propter nimiam multitudinem (ob quam aliquid detrahitur severitati, *Gl. hic V. Multitudinem*) alibi commodè collocari non possint, tum ne cum periculo suæ damnationis æternæ, in seculo vagentur, dispensativè de novo in ijsdem Monasterijs recipiantur; ita tamen, ut cedant prioribus locis, & inferiora loca eis assignentur. Et hoc etiam, quod dictum est de Monialibus, circa Monachos (quorum appellatione hîc non solùm Priores, sed Abbates etiam continentur, *Hostiens. hic V. eod.*) & alios Regulàres est observandum. Verùm ne per simplicitatem, vel ignorantiam aliqui se valeant excusare, præcipit Concilium, ut Episcopi Diœcesani singulis annis per suas Diœceses hoc faciant publicari.

LXIX. Pro explicatione notandum 1. constitutio juris antiqui declaratoria addens novam pœnam, non extenditur ad præterita quoad pœnam, quia respectu illius pœnæ, censetur nova constitutio, ut patet ex hoc c. Nam licèt ante Concilium Lateranense Simonia committeretur in tali receptione Regularium: non tamen hujusmodi pœna

erat sic statuta; ideóque aliter puniuntur, recepti ante hanc Constitutionem, & aliter post illam recipiendi, *Abb. hic n.* 3.

Notandum 2. De eo dubitatur, an hodie standum sit huic Constitutioni circa Regulares, indistinctè, sive directè actum sit contra eos, per modum accusationis, sive per modum inquisitionis, nempe, ut qualitercunque constet de crimine, pœna ista imponatur, ut expellantur, & in arctius Monasterium sic simoniacè recepti, & recipientes detrudantur, sine Ordinis sui executione, cùm aliàs pœnitentiam agere non possint; nam extra claustrum morari non debent, quæ est opinio *Gloss. hic V. Expellatur.* Allij verò, ut *Hostiens. hic V. Expellatur. & Abb. n.* 5, putant hanc Constitutionem intelligendam esse secundùm distinctionem datam in *cit. c. Dilectus, 30. h. t.* nempe, ut, si actum sit per modum inquisitionis, hæc pœna locum habeat: si per modum accusationis, tunc pœna depositionis imponenda foret; nam correctio Jurium, sine necessitate, induci non debet, & non est novum, ut priores leges ad posteriores trahantur, *l.* 14. *ff. de legib.* Porrò si tales Regulares Simoniaci redierint ad pristinum Monasterium, detrudendi sunt, in perpetuum carcerem, intra septa Monasterij, ut ibi agant dulorem vitam, quàm alij. *Gl. hic V. Perpetuum. & Hostiens. V. eodem. Abb. n.* 5, *in fine.*

Notandum 3. Si Monachi, ipsis ignorantibus, recepti sint per Simoniam, alio pro ipsis pecuniam dante, sive ante Concilium Lateranense, sive post, facta sit talis receptio, postquam renunciaverint, possunt de novo recipi, mutatis tamen locis prioribus, ut supra dictum, ita *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. ad* 5. *Azor. p.* 3. *l.* 12. *ca. c.* 20.

LXX. Quintò denique in *cit. Extravag. Sanè* 1. *h. t.* inter communes. §. *Nos enim. h t.* ab Urbano IV. contra eos, qui dant, vel accipiunt aliquid ob in-
» gressum Religionis statutum est, ut, si sint perso-
» næ singulares, tam dantes, quàm accipientes hu-
» jusmodi excommunicationis; si verò Capitulum,
» vel Conventus fuerit, suspensionis sententijs eo
» ipso subjaceant: à quibus, præterquam in mortis
» articulo, absolvi nequeant, absque speciali licen-
» tia Sedis Apostolicæ. Porro personæ, quæ jam tali
» labe fœdatæ sunt, ut per locorum Ordinarios ab-
» solvantur, concedit Pontifex, sed hac vice dun-
» taxat, & ut in Ecclesiis, vel Monasterijs earum
» manere possint, cum ijs dispensetur. Et insuper
» concedit, ut quæ sic recepta sunt, si ad commu-
» nem usum Ecclesiarum, vel Monasteriorum appli-
» cata sunt, licitè retineri possint: si verò ad specia-
» lem usum Abbatis, vel Abbatissæ, aut alterius sin-
» gularis personæ; illa, præcipit, in communem u-
» sum applicari.

LXXI. Circa has censuras notandum 1. Si aliquid merè sponte detur, & accipiatur in ingressu Religionis, sine pacto expresso, vel tacito, nulla incurritur censura, quia hoc per se malum non est, nec in hac Constitutione prohibitum est, imò potiùs permissum. *Suar. dis.* 22. *de cens. sect.* 5. *n.* 7. sed neque incurritur censura, si quid detur, vel accipiatur non pro ipso ingressu, seu receptione, sed in sustentationem ejus, qui ingreditur, quia Monasterium non habet sufficientes reditus ad illum alendum; etiamsi pactum intercedat: quia hoc non est Simoniacum. *Suar. c. l. n.* 9. & patet ex supradictis. Quin imò aliqui DD. id extendunt, ut neque incurratur censura excommunicationis, vel suspensionis, si Monasterium dives aliquid accipiat, vel, si detur pro sustentatione; nam si in egente non est Simonia, per se loquendo, & ex natura rei, nec in divite erit, cùm in utroque idem pro eodem petatur; adeóque, si in paupere non est Simonia, nec in divite erit: & Monasterium dives non tenetur bona sua expendere in sustentationem personæ, præsertim si ipsa possit secum afferre, unde alatur; ergo erit id licitum, modò vitetur excessus, & absit scandalum, aliúdve peccatum, & ut summum, erit Simonia præsumptivè, & in foro externo, vel in conscientia, si habeatur respectus, non ad victum, sed ad ipsum ingressum. *Silv. V. Simonia. n.* 15, *dicto* 2. Verùm per hoc solùm probatur, secluso Jure positivo, id esse licitum; adeóque non esse Simoniam Juris divini, sed quia S. Pontifex, penes quem est potestas disponendi de bonis Ecclesiasticis, statuit, ut omninò gratis Religiosi recipiantur, & ex eis sustententur; consequenter abstulit omne jus petendi aliquid, ab ingredientibus Religionem, ob sustentationem; quia ipsa bona Religionis jam sunt ad hoc destinata: ideóque, si Monasterium dives aliquid exigat hoc titulo, is est falsus, & fictus. *Suar. cit. sect.* 5. *n.* 11.

Notandum 2. Quamvis Simonia committi possit, si quis pretio recipiatur ad habitum Religionis, pœnæ tamen Juris non incurruntur, nisi professio fuerit subsecuta; nam si pretium sit receptum pro susceptione ad habitum, sed postea Simoniaca illa pactio retractatur, quia vel pecunia non accipitur, vel accepta restituitur, & professio merè gratis admittitur, non contrahitur censura. Ratio est, quia talis pactio principaliter ordinatur ad professionem Religiosam, si ergo ea non sequatur, quia pro susceptione ad professionem nulla pecunia accipitur, sed gratis sit, non censetur perfectè consummata illa Simonia, quia leges pœnales intelligi debent cum effectu, nec extendi ultra casum expressum. *Suar. l.* 4. *de Sim. c.* 56. *n.* 7. Contrà verò, etsi susceptio ad habitum gratis facta fuerit, sed si postea pro admissione ad professionem aliquid exigatur, vel accipiatur, incurritur censura, quia tunc actus Simoniacus pleuè perficitur, & consummatur. Sed neque excommunicatio incurritur, si ingrediens aliquid exigat à Monasterio, ut ingrediatur, quia de hoc modo Simoniæ in illa Extravag. nulla sit mentio. *Suar. c. l.*

Notandum 3. Quæ dicta sunt, obtinent non tantùm in censura excommunicationis, sed etiam suspensionis, quæ in dicta Extravag. 1. imponitur, Conventui consentienti in talem Simoniam: suspenditur autem ibi Capitulum ab omni actu, seu officio capitulari, & communi, ad quod jurisdictio, seu administratio requiritur; quia Capitulum in communi non est capax alterius suspensionis, & tota illa jurisdictio comprehenditur sub sententia suspensionis. *Suar. c. l. n.* 8.

Cæterùm hæ censuræ non habent locum in dote, quæ datur Monasterijs fœminarum, sed sunt revocatæ per Bullas plurium Pontificum, ut referunt DD. apud *Suar. cit. dis.* 22. *sect.* 5. *n.* 14. sed & in Religionibus virorum rarò Simoniam committi, ait *Suar. c. l. n.* 17. quia ob tenuitatem redituum Monasterij, eò quòd

eò quòd numerus eorum, qui commodè ali poſſunt, jam eſt expletus, & tamen expedit plures idoneos adhuc recipere, qui pro ſuſtentatione nihil afferre poſſunt: vel etiam propter diuturnam conſuetudinem talis exactio, etiam cum pacto, excuſari poteſt, & licita fieri. Ex dictis colligitur triplicem pœnam Jure decretam eſſe propter Simoniacum Religionis ingreſſum. Prima eſt Excommunicatio, quam incurrunt, tam dantes, quàm accipientes pretium pro ingreſſu. Secunda eſt ſuſpenſio, quam incurrit Capitulum, ſive Conventus, ſi conſenſerit in hanc Simoniam. Tertia eſt, quòd ſimoniacè admiſſi inhabiles fiant ad manendum in illo Monaſterio, ubi ſic ſunt recepti, & in aliud detrudi debent, niſi cum illis diſpenſetur. *Leſſ. cit. l. n.* 131.

SECTIO IV.

DE SIMONIA, QVÆ COMMITTITUR in Beneficiis Eccleſiaſticis, & circa officia Eccleſiæ temporalia.

§. I.

Vtrùm Simonia, quæ committitur in venditione beneficiorum Eccleſiaſticorum ſit contra Jus divinum. An verò ſolùm contra Ius poſitivum, ſeu Eccleſiaſticum?

LXXII. Præmittendum 1. Quòd tripliciter poteſt aliquid annexum eſſe rebus ſpiritualibus, antecedenter, concomitanter, & conſequenter, ut dictum ſupra *ſect.* 1. §. 1. *n.* 2. *h. t.* ideo circa hujusmodi annexa ſpiritualibus quatuor ſunt notandæ Regulæ, ut tradit *Suar. tom.* 1. *de relig. l.* 4. *de Sim. c.* 23. *n.* 8. Prima eſt, annexum ſpirituali, quatenus tale eſt, ſive ratione connexionis, ſeu ordinis, quem habet ad ſpirituale, vendi non poteſt, quia ſpirituale videretur pretio æſtimari, ut docet etiam *S. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. *ad* 1. Secunda Regula eſt, annexa antecedenter ſpiritualibus per ſe ſpectata, ſive quoad materiale, vendi poſſunt, ſaltem ex natura rei, & ſecluſa prohibitione Eccleſiæ, non obſtante connexione cum re ſpirituali, modò non vendantur ratione illius. Sic Templa, calices, veſtes ſacræ, ſimileſque res conſecratæ, vel benedictæ vendi poſſunt, ratione materiæ, etiam dum retinent conſecrationem, vel benedictionem, ſecundùm probabilem opinionem quorundem DD. modò non cariùs, ratione connexionis cum re ſacra, ſcilicet conſecratione, vel benedictione vendantur, & æſtimentur, de quo plura dicta ſunt *l.* 3. *Decret. Tit.* 17. §. 3. *n.* 15. Tertia Regula eſt, annexum ſpirituali concomitanter, ut eſt labor intrinſecè, & Inſeparabiliter conjunctus functionibus, ac Miniſterijs ſpiritualibus, nullâ ratione, vel reſpectu vendi poteſt, quia non tam eſt annexum, quàm verè ſpirituale, & intrinſeca pars functionis ſpiritualis, ut dictum ſuprà. Quarta Regula eſt, quæ annexa ſunt ſpiritualibus conſequenter, non poſſunt vendi ſine Simonia, quia venderetur neceſſariò illud ſpirituale, quod ad illa præſupponitur, cujuſmodi ſunt beneficia Eccleſiaſtica, ut mox magis explicabitur.

LXXIII. Præmittendum 2. Duo in beneficijs diſtinguere oportet, ſcilicet Jus exercendi Miniſteria ſpiritualia, ſeu munera Eccleſiaſtica, quod propriè Officium appellatur: & Jus percipiendi fructus, ſeu emolumenta temporalia, quod præbenda, vel etiam Beneficium vocatur, & datur propter officium, *c. ult. de reſcript. in* 6. quamvis nunc communiter totum illud complexum ex utroque Jure, indéque reſultans beneficium Eccleſiaſticum appellari ſoleat, ut notat *Suar. c. l.* 4. *de Simon. c.* 24. *n.* 1. Jam ergo certum eſt inprimis, quòd beneficium, quoad ipſum Jus ſpirituale ordinatum ad præſtanda munera ſpiritualia, ſit Jure divino invendibile; conſiſtit enim ut ſic in aliqua poteſtate ſpirituali, quæ pretio æſtimari non poteſt, ideóque illud vendere, quoad hoc Jus, eſt intrinſecè malum: idque procedit, ſive beneficium ſit curatum, & habens jurisdictionem annexam, ſive non ſit; ſed ſimplex, quia ſemper fundatur in ſpirituali titulo, ſive poteſtate exercendi actus Ordinis, vel adminiſtrandi, aut obeundi officia divina, qui eſt titulus, & Jus ſpirituale, ſine quo nullum poteſt dari proprium beneficium Eccleſiaſticum, & in hoc omnes DD. conveniunt, ut ait *Suar. cit. l. n.* 4. Nec refert, quòd beneficiorum inſtitutio, & titulorum diviſio facta ſit ab Eccleſia: nam licèt aliquid effectivè ſit ſpirituale ex Eccleſiæ inſtitutione, poſtquam tamen tale factum eſt, ſive deputatum ab Eccleſia ad uſum, vel munus ſacrum, formaliter, & eſſentialiter eſt ſpirituale; adeóque Jure divino prohibitum eſt illud vendere, ut patet in ſacris vaſis, & alijs Sacramentalibus.

Deinde certum eſt, quòd de facto non poſſunt beneficia Eccleſiaſtica vendi, vel emi, etiam quatenus ijs ſunt junctæ præbendæ, ſive Jus percipiendi reditus Eccleſiaſticos, qui etſi ſecundùm ſe ſpectati ſunt merè temporales, tamen quatenus titulo ſpirituali beneficij ſunt annexi, quandam ſpiritualitatem participant; ideóque ſine vitio Simoniæ pro eis pecunia, vel aliud temporale dari, vel accipi non poteſt, ut patet ex c. *Querelam.* 15. & c. *Tua nos.* 34. *h. t.* & c. *ult. de pact.* & alijs ſimilibus, in quibus omnis pactio, ſeu contractus reciprocus, & oneroſus in Eccleſiaſticis beneficijs prohibetur, & præcipitur, ut abſolutè, & ſimpliciter auferantur. *Suar. cit. l. n.* 6.

LXXIV. His præmiſſis, & ſuppoſitis, jam quæritur, utrùm accipere pecuniam pro collatione beneficij, adeóque vendere, & emere beneficium, quatenus præcisè eſt Jus percipiendi reditus temporales, annexum tamen ſpirituali Juri, ſine titulo beneficij, qui conſiſtit in officio, ſeu poteſtate exercendi ſpiritualem aliquem functionem, ſit Simonia prohibita Jure divino; an verò ſolùm prohibita Jure Eccleſiaſtico? Triplex eſt ſententia. Prima ſimpliciter affirmat eſſe contra Jus divinum, quam tenent plerique Theologi. *Silv. V. Simonia. q.* 12. *dicto* 6. & 7. *Suar. cit. c.* 24. *n.* 7. & *ſeq. Azor. p.* 3. *l.* 12. *c.* 11. *q.* 3. *Laym. l.* 4. *tr.* 10. *c. ult.* §. 5. *n.* 44. Et ex Canoniſtis *Abb. in c. Extirpandæ.* 30. *in repetit.* §. *Qui verò. n.* 53. & *ſeqq. de præb.* & *in c.* 1. *n.* 6. *h. t.* & plures alij apud *Suar. cit. l.* Secunda ſententia ſimpliciter aſſerit, eſſe tantùm Simoniam contra Jus humanum, ſeu Eccleſia-

clesiasticam, quam tenet *Jul. Clar. §. Simonia. n. 5. Garc. de benefic. p. 1. c. 2. n. 9.* & amplexi sunt plerique Canonistæ, quos etiam sequitur *Less. l. 2. de just. c. 35. n. 26.* Tertia sententia est media, nempe vendere pro pecunia beneficium curatum, vel habens jurisdictionem Ecclesiasticam, esse Simoniam contra Jus divinum; non verò beneficium simplex, & sine jurisdictione: id enim esse solùm contra Jus Ecclesiasticum. quam tenent plures apud *Suar. cit. l. n. 20.*

LXXV. Ex his prima sententia est communior, & verior, ac tenenda, nempe Simoniam esse contra Jus divinum, & naturale; adeóque intrinsecè malum, ita ut in eo dispensari non possit, nec ab ipso Papa vendi possit beneficium, etiam simplex, sine crimine Simoniæ, etiamsi vendatur solùm ratione Juris percipiendi reditus temporales. Idque ex pluribus Canonibus probatur: nam inprimis in *c. Ex multis. 9. caus. 1. q. 3.* ait Alexander II. quòd Concilium Chalcedonense unum ex principalibus, simili pœnâ condemnet eos. qui Ecclesiæ beneficium, interventu pecuniæ acquirunt, & eos, qui sacram manûs impositionem, per quam Spiritus S. confertur, mercantur: hos autem Jure divino damnari nemo ambigit; & loquitur de beneficio Ecclesiæ indefinitè; adeóque non solùm de ijs, quibus est annexa potestas clavium, vel jurisdictio. Et in c. *Salvator. 8. §. Igitur. cit. caus. 1. q. 3.* Urbanus II. consultus, an vendere Ecclesiasticam rem, id est, beneficium Ecclesiasticum, ut explicat ibid. *Gl. V. eod.* sit Simoniacum? Respondet hoc Simoniacum esse, patenter colligitur ex eo, quod S. Petrus dixit Simoni: *pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimâsti donum DEI pecuniâ possideri.* Et in *c. 2. ead. caus. & q.* dicitur: Si quis dator, vel acceptor DEI Ecclesias, vel beneficia Ecclesiastica (quæ præbendas vocant) sub pecuniæ interventu susceperit, sive dando emerit, sive accipiendo vendiderit, à Simonis non excluditur perditione. Et in *c. 3. caus. 1. q. 1.* dicitur; quia Altare, decimas &c. emere, vel vendere Simoniaca hæresis est, quæ non appellaretur hoc nomine, nisi lege divinâ hoc crimen damnatum esset.

LXXVI. Idem etiam habetur in *c. Non satis. 8.*
» *h. t.* ubi prohibentur vendi Prioratus, & Capella-
» niæ Monachorum, aut Clericorum, & ne pro Præ-
» latis instituendis ullum pretium exigatur; si verò
» quis contra hoc decretum attentare quid præsum-
» pserit, tam ille, qui dederit, quàm ille, qui acce-
» perit, vel consenserit, partē cum Simone habebit.
» Et in *c. seq.* damnatur consuetudo recipiendi pe-
» cuniam pro Episcopis, vel Abbatibus, vel quibus-
» cunque personis Ecclesiasticis ponendis in Sedem,
» vel Presbyteris introducendis in Ecclesiam: & ad-
» ditur, quisquis contra hoc præsumpserit, portio-
» nem cum Giezi se noverit habiturum: quod dici non posset, nisi talia emere, vel vendere lege divinâ esset damnatum in personis Simonis, & Giezi, ut ait *Turrecrem. in c. Latorem. 121. caus. 1. q. 1. n. 9. vers. 5.*

Idem probatur etiam ratione, quia licèt Beneficium Ecclesiasticum, prout est Jus percipiendi reditus temporales, secundùm se sit pretio æstimabile, quia tamen illud ex primæva beneficiorum institutione ita est annexum officio spirituali, in eóque fundatum, ut non possit alicui competere, nisi Clerico, vel personæ Ecclesiasticæ, & propter officium Clericale, seu Ministerium spirituale, propter quod datur beneficium, seu præbenda, quæ consistit in reditibus Ecclesiasticis, tanquam debitum stipendium, non solùm jure humano, sed etiam Jure divino, & naturali; nam hoc ipso, quòd quis est Clericus, & divinis Officijs mancipatus, jus habet, ut sustentetur ab Ecclesia, sive ad proventus Ecclesiasticos percipiendos, *c. ult. caus. 1. q. 2.* nam dignus est mercenarius mercede sua. *Matth. 10.* & qui servit Altari, vivere debet de Altari, *1. Cor. 9. v. 13.* consequenter si alicui vendatur Jus percipiendi reditus beneficiales, venditur etiam illi Jus spirituale officium exercendi, sine quo stipendium beneficij Ecclesiastici, nec esse, nec intelligi potest, juxta Regulam illam Papæ Paschalis II. in *c. Si quis 7. caus. 1. q. 3. Quisquis horum alterum vendit, sine quo alterum non provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

LXXVII. Objicitur 1. In sacra Scriptura non reperitur damnatum aliquid, ut Simoniacum, nisi venditio Sacramentorum, & operatio miraculorum, ut colligitur ex *c. 8. Actor.* Sed id verum non est, quia *Matth. 10. v. 7.* quando ait Christus, *gratis accepistis, gratis date.* prohibentur venditiones omnium actuum spiritualium, non quidem expressè, sed implicitè, quia ibi prohibetur vendere prædicationem Evangelij; adeóque etiam prohibitum est vendere alias functiones spirituales, sive ministeria Ecclesiastica, *Turrecrem. in cit. c. Latorem. n. 9. in respons. ad secundam rationem.*

Objicitur 2. Quando spirituale, & temporale sunt annexa, tunc vendito temporali, licitum est etiam vendere, sive transferre in alium spirituale ei annexum, ut patet in jure patronatûs, quod vendito fundo, unà cum ipso, venditur, & transit ad emptorem: item in vasis sacris, quæ licitè vendi possunt, modò non vendantur pluris, ratione consecrationis: ergo etiam quodlibet beneficium Ecclesiasticum, etsi sit consequens quid ad officium spirituale, licitè vendi potest, dummodo non pluris vendatur, ratione illius connexionis. Sed negatur consequentia. Ratio diversitatis est, quia vestes, & vasa sacra sunt annexa spiritualibus, non quòd illis posteriora sint, sed tanquam tempore priora ad Sacramentorum usum referuntur, & ordinantur, à quibus secundùm se, & suâpte naturâ non pendent. Unde ratione materiæ, quâ constant, vendi possunt absque eo, quòd venditâ materiâ simul venditum censeatur id, quod est spirituale in eis, videlicet consecratio, vel benedictio: nam materia absolutè, & simpliciter præcedit, quod in eis spirituale est, & sacrum; ideóque etiam hæc secundùm se vendi, & æstimari possunt, non vendito, nec æstimato spirituali; sic etiam vendi potest fundus, in quo est jus patronatûs, quia istud præcedit, ac proinde fundo, vel castro vendito, non venditur ipsum jus patronatûs. Similiter vendi potest solum terræ, in quo est jus sepulturæ, quin istud vendatur, quia tempore præcedit fundus, sive solum. At verò beneficium, sive jus percipiendi fructus temporales, est posterius, sive accessorium, & consequenter annexum officio sacro, & spirituali Clerici, à quo pendet, & in quo fundatur; ideóque vendi non potest, nisi etiam officium sacrum, & spirituale, cui est annexum, vendatur, *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4. in corp. Azor. cit. l. 12. c. 11.*

11. *cap.* 11. *q.* 3. §. *Tertia sententia*. & quamvis jus præbendæ, sive jus percipiendi fructus temporales secundùm se sit temporale, & etiam in laicum cadere possit, quatenus tamen talis præbenda est annexa Juri Canoniæ, sive Officio spirituali, est Jus spirituale, adeóque Jure divino vendi prohibetur.

LXXVIII. Cæterùm, quod dictum est jus percipiendi Ecclesiasticos reditus temporales, sine Simonia Juris divini, vendi non posse, id intelligendum est, quamdiu hoc jus temporalium redituum spirituali titulo, sive officio annexum manet. cùm tales fructus ex primæva sua institutione, debeantur tanquam stipendium sustentationis pro spirituali munere, seu functione, ut suprà dictum. Si verò auctoritate S. Pontificis, qui est supremus Administrator, & dispensator omnium Ecclesiasticorum bonorum, hujusmodi fructus, seu reditus re ipsâ fuerint à spirituali titulo beneficij, sive jure officij spiritualis separati, ita ut non ampliùs præstari debeant propter spirituale Ministerium; sed propter aliam causam, seu titulum; tum etiam jus percipiendi hujusmodi fructus, seu proventus emi, ac vendi licitè potest, etiam laico, quia tunc extinguitur titulus spiritualis officij, vel ejus obligatio, & sic nihil spirituale venditur, & in emptorem transit, sed merè temporale. *Suar. cit. l.* 4. *c.* 24. *n.* 23. Potest etiam S. Pontifex dare alicui beneficium, sub onere sibi, vel alijs solvendi annuam pensionem, vel portionem redituum; quia tunc ea pensio à titulo spirituali ipsius beneficij separatur. Non tamen hoc casu venditur ipsum beneficium, quia illa pars fructuum non habet rationem pretij; non enim erat ejus, cui beneficium confertur, neque ab ipso pensio illa ex bonis proprijs ejusdem exigitur, sed ex bonis Ecclesiæ, seu beneficij vacantis alteri assignatur. *Suar. cit. c.* 24. *n.* 24. *Laym. cit. c. ult. n.* 45. Veruntamen Prælati Papâ inferiores, non possunt separare fructus, seu proventus Ecclesiasticos à spirituali titulo beneficij, & consequenter non possunt etiam facere, ut jus ad illos fructus alicui acquiratur, nisi ratione alicujus spiritualis Juris, vel Ministerij; ergo non possunt præbendam, vel ejus partem vendere, nisi vendendo spiritualia, quia jure statutum est, ut beneficia Ecclesiastica sine diminutione conferantur. *Suar. cit. l. n.* 25. Multò minùs possunt personæ privatæ, seu Beneficiati ullo modo separare fructus à beneficio, neque nomine beneficij aliquid exigere, licèt possint fructus locare, saltem ad breve tempus, quia locatio non inducit separationem fructuum ab ipso titulo beneficij. *Suar. cit. c.* 24. *n.* 38. *& seqq.* ut alibi dictum suo loco.

§ II.

Quibus modis committitur Simonia in collatione Beneficiorum, & electione ad Praelaturas, & alia Beneficia Ecclesiastica?

LXXIX. Assertio I. Committitur Simonia primò. Si collator pecuniam, vel aliud quid temporale exigat pro ipsa collatione beneficij, ex communi, & certa sententia apud *Laym. cit. c. ult. q.* 2. *n.* 45. *in fine*. quia collatio est actus muneris, seu functionis spiritualis, adeóque est contra Jus divinum aliquid pro illo exigere, vel accipere. Secundò committitur Simonia, si aliquid temporale exigatur pro inductione, seu immissione in possessionem beneficij collati, *c. Cùm in Ecclesiæ.* 9. ibi: *tunc ponendis in Sedem, seu introducendis Presbyteris in Ecclesiam. h. t.* ubi etiam reprobatur contraria consuetudo. Consentit *c. In tantum.* 36. §. *fin. h. t.* quia per corporalem beneficij possessionem jus quoddam spirituale acquiritur, videlicet administratio. *Azor. tit. l.* 12. *c.* 7. *q.* 1. §. *Insuper.* Multò magis prohibitum est tanquam Simoniacum, aliquid exigere pro ipsa institutione Rectoris, vel alterius Clerici in ipso beneficio, vel pro consensu præstando in ejus institutionem, prout decidit in *c. Audivimus.* 41. *h. t.* ubi habetur, quòd quidã Episcopi, decedentibus Ecclesiarum Rectoribus, Ecclesias ipsas subjiciebant interdicto, nec permittebant aliquos in eisdem institui, donec ipsis certa summa pecuniæ solveretur. Præterea cùm miles, vel Clericus domum Religionis ingrederetur, vel apud Religiosos eliget sepulturam, etiamsi nihil religioso loco reliquerit, difficultates ingerebant, (scilicet Episcopi, interdicendo, vel excommunicando, vel pignorando, vel aliàs vexando, vel etiam ipsis conquerentibus justitiam denegando. *Hostiens. hic V. Ingerunt*) donec aliquid muneris acciperent. Cùm ergo non solùm à malo, sed etiam ab omni specie mali (secundum *Apost.* 1. *Thess.* 5.) abstinendum sit, Concilium Lateranense hujusmodi exactiones penitus prohibuit, & statuit, ut si quis contrà fecerit, duplicata restituat in utilitatem locorum, in quorum dispendium fuerant soluta, fideliter convertenda.

LXXX. Pro explicatione notandum 1. Pro institutione Rectoris, vel alterius Beneficiati nihil licet exigere, vel dare, ita ut Simoniacus fit, non solùm is, qui exigit, vel accipit; sed etiam, qui dat, & solvit pecuniam pro institutione. Nam vel institutio hîc accipitur pro institutione juris, per quam alicui liberè confertur beneficium, vel electus confirmatur, vel præsentatus ad beneficium in eo instituitur: & tunc indubitatè committitur Simonia, quia non debet talis emere institutionem, cùm sit actus spiritualis, quamvis injustè ea sit denegata, sed tenetur recurrere debet ad Superiorem Prælati, cui competit jus conferendi, vel instituendi. Neque verò talis dici potest redimere vexationem suam, cùm non det pecuniam pro redimenda vexatione Juris spiritualis jam quæsiti, sed quærendi primùm. Vel accipitur hîc institutio, prout est quid facti, nempe pro introductione, seu immissione in corporalem possessionem beneficij jam collati, & obtenti: & tunc etiam pro tali possessione acquirenda non debet aliquid temporale dari ex pacto, cùm possessio sit quid juris, vel saltem est conjuncta cum exercitio Juris spiritualis, cui est annexa; pro annexis autem spiritualibus nihil solvi potest, absque Simonia. *Abb. hic n.* 1. *&* 2. *junct. Gl. marg. litt. A. contra Glossam ordinariam. Gl. hic. V. Persolvatur.*

Notandum 2. Quamvis aliàs regulariter simoniacè acceptum, communi consensu, tam dantis, quàm accipientis, simpliciter solùm restitui debeat. *c. De hoc,* 11. *h. t.* in casu tamen hujus c. specialiter injun-

injunctum fuit, ut duplum ejus, quod simoniacè acceptum fuit, ab Episcopis restitueretur, idque quia quasi per extorsionem, & concussionem quandam, adeóque violenter hæc pecunia à subditis Clericis exacta fuit, & obtenta. *Arg.* c. *Jubemus.* 126. *caus.* 1. *q.* 1. quamvis in foro conscientiæ duplicata restitutio non necessariò fieri debeat, quia in pœnam imponitur, quæ ante condemnationem Judicis in hoc foro non est necessariò solvenda. *Abb. hic n.* 1.

LXXXI. Præterea in c. *Ne DEI.* 43. *h. t.*
» prohibetur ab Honorio III. ne quis Archiepi-
» scopus, Episcopus, Archidiaconus, vel Officia-
» lis ipsorum à quoquam in Abbatem electo, pro
» benedictione, vel installatione, vel recipienda
» professione ab eis, sub cujusdam consuetudinis
» prætextu palefredum (hoc est, equum insignem)
» vel aliud quidquam quocunque nomine censea-
» tur, exigere, vel extorquere præsumat, prout ha-
» betur in integra lectione hujus c. Item præcipi-
» tur specialiter Abbatibus Cistertiensis Ordinis
» electis, ut solenniter non installentur, sed ut
» Archiepiscopi, & Episcopi eâ formâ professionis
» fint contenti, quæ ab initio hujus Ordinis est in-
» stituta, & habetur in textu. Loquitur verò hic
Papa de forma Professionis, non Religionis, sed quâ profitentur, se præstituros suis Episcopis subjectionem reverentiam, & obedientiam, salvâ Ordinis regulâ. *Gl. hic. V. Eodem.*

Porrò installatio dicitur, quando electus, & confirmatus introducitur in stallum, id est, in sedem, seu locum constitutum in Choro, & Abbati deputatum ad sedendum. *Gl. marg. hic*, & hanc etiam vendi non posse pro pretio, docet etiam *cit. l.* 4. c. 28. *in fine.* prohibetur autem in hoc c. solùm solennitas installationis; non autem, quo minùs fieri possit simpliciter, & de plano per Monachos eligentes, vel etiam per Archidiaconum, ad quem spectat regulariter installatio de Jure communi, c. *Ad hæc.* 7. *de offic. Archid.* nisi aliud consuetudine sit receptum, *Hostiens. hic in princ. & Abb. n.* 1. *in fine.*

LXXXII. Tertiò committitur Simonia, si homagium præstetur pro beneficio obtinendo,
» prout sumitur ex c. *Ex diligenti.* 17. *h. t.* Ubi
» habetur, quòd Archidiaconus Cantuariensis
» quendam Clericum induxit, ut ei homagium,
» & fidelitatem præstaret, ita ut ipse illi Clerico
» beneficium Ecclesiasticum singulis annis exhi-
» beret. Quoniam verò Clericus iste vidit, quòd
» hujusmodi obligatio illicita esset, & turpis, pe-
» tijt instanter à Papa absolvi, dicens, quod de
» prædicto beneficio nihil deinceps acciperet (a-
» liàs enim veram pœnitentiam agere non potuis-
» set, quia venia non datur, nisi correcto, & pœ-
» nitere non valebit, nisi beneficio illi renunciet
» *Gl. hic V. Nihil omnino*) Papa videns petitionem
» hanc honestam esse, & rationabilem, ipsum ab
» homagio, & fidelitate dicto Archidiacono præ-
» stitâ (præsertim cùm illud homagium divinis,
» & humanis legibus contrarium fuerit) absol-
» vit, ita ut à Sacerdote discreto condignam pœni-
» tentiam accipiat. Et ne notâ infamiæ asperga-
» tur, idem Papa concessit ei has litteras, ut possit
» eas ostendere in testimonium indulgentiæ ipsi a
» concessæ contra infamantes eundem.

LXXXIII. Notandum 1. Hominium, seu homagium, & fidelitas sunt diversa; nam homagium propriè præstatur Imperatori, vel Regi, per quod aliquis fit Subditus illius, & obligatur ad certa servitia, ita ut non recognoscat alium Superiorem: fidelitas verò est, quando quis specialiter promittit, ac jurat, se alteri fore fidelem, & hoc juramentum potest pluribus præstari, *Joan. Andr. hic n.* 1. *&* 2. *Abb. ibid. n.* 1. *not.* 1.

Notandum 2. Quando hic dicitur, quòd Archidiaconus Clerico illi singulis annis exhibuit beneficium Ecclesiasticum, id intelligendum est, vel quia Clerico illi ex reditibus alicujus Ecclesiæ, vel dignitatis certa pensio annua constituta fuit, nomine, & loco beneficij spiritualis pro homagio, seu obsequio temporali, ut explicat *Hostiens. hic V. Illicita*, vel quia ex Beneficio Ecclesiastico recipiebat certum censum, seu pensionem annuam. *Joan. Andr. hic V. Singulis annis, & Abb. not.* 2. ubi ait, quòd prior intellectus videtur magis congruere litteræ; nam Simonia est contra Jus divinum, & naturale præstare homagium pro beneficio Ecclesiastico obtinendo; adeóque aliquid temporale dare pro re spirituali: nam ut hic dicitur, talia præstare divinis, & humanis legibus est contrarium, quia est contra Vetus, & Novum Testamentum, quatenus generaliter disponunt, nihil temporale exigendum esse pro re spirituali, & contra leges humanas, id est, contra Canonicas, seu Ecclesiasticas, *Gl. hic V. Divinis in* 2. *Expos. & V. Humanis, Abb. hic num. in fin.* nam cùm verbum *Divinis* positum sit ad differentiam legum Canonicarum, non potest exponi de Canonicis legibus, esset enim nugatoria expositio, sed de divinis propriè dictis intelligi debet, *Fagn. hic n.* 4.

Sed contra obstare videtur, quòd etiam Clerici recipientes beneficia à Prælatis eis præstent juramentum fidelitatis, imò & homagium. c. *Gravem.* 15. *de Excess. Præl.* Verùm hoc intelligi debet de homagio latè sumpto, pro fidelitate, & obedientia, ut notat *Gl. ibid. V. Homagij*, *Abb. hic num.* 4. ubi etiam rationem diversitatis reddit, cur homagium strictè acceptum non debeat præstari pro spiritualibus: juramentum verò fidelitatis possit, ac debeat, quia nimirum homagium continet temporale commodum ejus, cui præstatur: nam efficitur ipsius subditus, & vasallus, & obligatur illi ad certa servitia, quæ pro spiritualibus obtinendis præstari non debent, & ideo in c. *ult. infrà de Reb. Jud.* dicitur: *Indignum est, & à Rom. Ecclesiæ consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur*: (quam v. *Gl. ibi. V. Homagium.* per illud intelligat Sacramentum fidelitatis) est enim talis subjectio munus ab obsequio indebitè impenso, quod Simoniam inducit, c. *Sunt nonnulli.* 114. *caus.* 1. *q.* 1. *Gl. hic V. Obligatio.* At verò juramentum fidelitatis præstatur Prælato, per quod se quis obligat tantùm ad fidelitatem ipsi præstandam, quæ præstatur potiùs dignitati, quàm personæ. Sed ulteriùs opponi potest, quòd Papa in casu hujus c. hunc Clericum, non solùm ab homagio, sed etiam à fidelitate præstita Archidiacono absolverit. Tripliciter ad hoc respon-

dee

det *Abb. hic n. 4.* 1. Quia Arcbidiacoous iſte exigebat omnimodam ſubjectiooem à Clerico, & ideo tota obligatio, etiam fidelitatis, fuit caſſata, *Arg. c. Cùm ſuper. 23. de offic. deleg.* 2. Iſte exegit bomaginm, & ideo cùm commiſerit Simooiam, meritò etiam fuit remiſſa obligatio fidelitatis, ut nullum inde commodum reportaret, quæ reſponſio coincidit cum prloce. 3. Juramentum fidelitatis præſtandum eſt Epiſcopo, vel alteri, quaſi Epiſcopalem juriſdictionem habenti: oon autem Prælatis ioferioribus, adeòqoe nec Archidiacono, etiamſi ad eos ſpectet collatio certi beneficij, ex ſpeciali conceſſione, vel præſcriptione.

LXXXIV. Notandum 3. Clericus iſte re ipsâ non egebat abſolutione ab bomagio, qoippe, quod præſtitum fuit pro re ſpirituali, ſive beoeficio Eccleſiaſtico, & ideo juramentum illud, otpote vergens in diſpendium ſalutis æternæ, ſervari non potuit: quare cùm dicit hîc Papa, *eum abſolvimus*, idem eſt, ac ſi diceret abſolutum declaravimos, quia cùm nunquam vinculum, ſeu obligatio ex illo juramento fuerit contracta, non potuit re ipsâ abſolvi; ſive abſolutus fuit de facto, cùm ipſo jure nunqoam fuerit illo ligatus, *Gl. hic V. Salutis. & V. Abſolvimus.*

LXXXV. Quartò committitur Simonia, ſi pro temporali obſequio promittatur beoeficium Eccleſiaſticum, prout ſumitur ex c. *Cùm eſſent. 12. h. t.*
» Nam quidam nobilis, ac miles promiſit cuidam
» Clerico dare Eccleſiam (id eſt, ad eam ſe ipſum
» præſentaturum, cùm laicus oon habeat poteſta-
» tem daodi, ſeu conferendi Eccleſiam, ſed ſolùm
» præſentaodi ad illam. *Hoſtienſ. hic V. Dare*) ſi
» quoddam negotium ejuſdem nobilis Clericus ille
» poſſit apud Papam promovere, idque ipſe Cleri-
» cus coram Papa confeſſus eſt, ſed quia promiſſio
» hæc continebat ſimooiacam pravitatem, ideo Pa-
» pa dicto Clerico ſilentium ſuper eadem Eccleſia
» impoſuit.

LXXXVI. Ubi ootandum 1. Sola promiſſio Eccleſiæ, ſeu Beneficij Eccleſiaſtici, vel alterius rei ſpiritualis Simoniam ioducit. *Gl. marg. hic in fine.* Unde hæc promiſſio oobilis illicita fuit, & Simooiaca, nec ex tali promiſſiooe ipſe obligari potuit: ſi verò Clericus iſte, ſine pacto aliquo, negotium illius nobilis promoviſſet, vel aliàs eidem ſervijſſet, bene poterat illum remuoerare, præſentando ad aliquod beneficium, vel alio modo. *Gl. hic V. Promiſerat.*

Notandum 2. Poteſt quis ſervire Epiſcopo, ſpe conſequendi ab ipſo aliqood Beneficium Eccleſiaſticum abſque Simonia, ſi ſine omni pactione ei ſerviat, licèt poſtea ſequatur collatio, dummodo principaliter hac intentione noo ſerviat, nec Epiſcopus directè inteodat pro tali ſervitio temporali ei providere de beneficio; tum enim utrioque committeretur Simooia ſaltem mentalis, quæ per pœnitentiam deletur. *Gl. hic V. Promiſerat. Abb. ibid. num. 4. & Gloſſator eiuſdem lit. D. Silv. V. Simonia. q. 16. dicto 4.*

Notandum 3. Non eſt Simoola, ſi Epiſcopus promittat ſe alicui certum ſtipendium daturum, ſingulis annis, ut ipſi inſerviat, dooec Beneficium Eccleſiaſticom ipſi contulerit, quia non in perpetuum, & ſimpliciter, ac abſolutè, ſed ſolùm ad tempus facta eſt promiſſio ſtipendij temporalis, & ſob cooditione, quâ expletâ, ceſſat obligatio. *Abb. hic n. 5. Silv. cit. l. Azor. cit. l. 12. c. 11. q. 2.* At verò Simooia foret, ſi Epiſcopus, loco ſtipendij Miniſtro debiti, Eccleſiaſticum Beneficium conferret, vel ex pacto obligaret ſibi Miniſtrum ad temporale obſequium præſtandum pro beoeficio conferendo: vel, ſi promiſiſſet ſe ſoluturum Miniſtro annexum ſtipendium, donec beoeficium cooferret, eòque collato, Miniſter præſtans temporale ſervitium inſerviret poſt datum beneficium, qoia tunc Miniſter remitteret ſtipeodium ſibi debitom, ob receptum beneficium Eccleſiaſticum, adeòque Epiſcopus daret ſpirituale ob commodum temporale, & Miniſter acciperet ſpirituale ob commodum temporale. *Azor. c. l.*

LXXXVII. Assertio 2. Similiter committitur Simooia in electionibos ad Prælaturas, vel alia beneficia Eccleſiaſtica. 1. Si pro electione particularis perſonæ, etiam digniſſimæ, pecuoia detur, quia tuoc emitur actio ſpiritualis, nempe electio, & ipſum beneficium, *Leſſ. cit. c. 35. n. 112.* 2. Si duo Electores ita inter ſe conveniant, ego dabo tibi meum ſoffragium in hac electione, & tu dabis mihi tuum io alia. *Silv. V. Simonia. q. 13. Azor. cit. l. 12. c. 3. q. 7. in fine.* 3. Si pro ſuffragio in electione dando alicui promittatur beneficium, c. *De hoc. 11. h. t. Azor. cit. c. 7. q. 1. §. Iridem.* 4. Simooiacum eſt dare pecuniam alteri, ne conſentiat io electionem alicujus, ſive oe votum det alicui digno. *Gl. in c. Nemo. 14. V. Celet. h. t.* Quia Simonia committitur, non ſolùm, ſi detur ſpirituale pro temporali, ſed etiam, ſi omittatur pro commodo temporali. *Abb. ibid. n. 2.* Non eſt autem Simonia, dare pecuniam Electoribus indignum, vel minùs dignum eligere volentibus, ne illum eligant, quia hoc eſt procurare bonum Eccleſiæ, adeòque licitum, *Azor. cit. c. 7. q. 3.* 5. Simonia committitur, ſi electus pecuniam det pro confirmatione ſua, vel ne confirmetur, contradicat, qoia per confirmationem plenum jus acquiritur in beneficio; adeòque datur peconia pro Jure ſpirituali obtineodo. *Azor. cit. c. 7. q. 1. §. Si roges.* 6. Is, qui pro præſentatione ad beneficium aliquid temporale dat, & qui accipit, Simoniam committit. *Azor. cit. l. 12. c. 15. in princ.*

Notandom 2. Poteſt qois ſervire Epiſcopo, ſpe cooſequendi ab ipſo aliquod Beneficium Eccleſiaſticum, abſque Simonia, ſi ſine omni pactione ei ſerviat, licèt poſtea ſequatur collatio: dummodo principaliter hac intentione non ſerviat, nec Epiſcopus directè intendat pro tali ſervitio temporali ei providere de beoeficio, tum enim utrinque committeretur Simonia, ſaltem mentalis, quæ per pœnitentiam deletur, *Gl. hic V. Promiſerat. Abb. ibid. num. 4.*

§. III.

Quomodo Simonia committatur in receptione Canonicorum?

LXXXVIII. De hoc agitur inprimis in c. *Tuanos. 34. h. t.* ubi ſic ſtatuitur. Si quis Clericus det, »

vel offerat bona sua, cum pacto, vel conditione, ut in Canonicum admittatur, & illa bona sibi retinere liceat in vita sua pro præbenda; hujusmodi oblatio, vel receptio fieri non potest sine vitio Simoniæ: cùm in talibus (scilicet spiritualibus, vel quasi) omnis pactio, vel conventio (& modus etiam. *Gl. hic V. eodem.*) cessare debeat, juxta Canonicas sanctiones (*c. ult. de pactis.*) Si verò purè, ac sine pacto, seu conventione, bona sua quis offerat, rogans humiliter, ut in Canonicum admittatur, & bona sua sibi retinere liceat pro præbenda; & Clerici ejusdem Ecclesiæ purè, id est, sine pactione, consentiant: talis receptio fieri poterit absque Simonia. Et hæc quidem procedunt in foro exteriore, in quo judicatur de manifestis tantùm (id est, de his, quæ notoria sunt juris, vel facti, & non de occultis, *c. Sicut. 33. in fine. h. t. Hostiens. hic V. Licèt autem.*) Si tamen is, qui talem donationem (scilicet puram, & liberam ab omni pactione) facit eâ intentione (principaliter, vix enim fieri potest sine spe, ac intentione secundaria. *Hostiens. hic V. eodem, & Abb. n. 2.*) ducatur, ut per temporalia bona, quæ offert, spiritualia possit adipisci: & Clerici, qui eum admittunt, non essent eum recepturi in Canonicum, nisi commoda temporalia perciperent: sine dubio, tam illi, quàm isti apud DEUM, qui cognitor est secretorum, culpabiles judicantur.

LXXXIX. Notandum 1. Potest quis rogare, ut beneficium sibi conferatur, modò idoneus sit, quando preces emissæ à digno pro spirituali beneficio consequendo non inducunt Simoniam, etiamsi præcesserit donatio rei temporalis, ex mera tamen liberalitate, & absolutè facta, sine pacto. Imò etiam tempore, quo quis recipitur in Canonicum. v. g. licitum est, aliquid temporale dare, seu donare, dummodo liberaliter detur, & cesset omnis pactio, & conditio, & sub specie talium munerum, nulla fraus committatur, *Gl. hic. V. purè consentiant. Abb. n. 4.*

Notandum 2. Is, qui bona sua dat alicui Ecclesiæ, eo pacto, ut in Canonicum admittatur, & ex bonis illis instituatur præbenda, quæ ipsi conferatur, Simoniam committit, quia Spirituale Jus acquirit, nam hoc ipso, quo fit Canonicus, habet vocem, seu suffragium in Capitulo, & locum, seu sedem in Choro. *Azor. 1. p. 3. l. 12. c. 7. q. 2.* Ubi addit, non esse Simoniam, si talis Canonicus, cum consensu Episcopi, retineret sibi potestatem præficiendi Clericum in præbenda, ex bonis suis in Ecclesia instituta, quia nihil aliud peteret, nisi Jus Patronatûs in Canonicatu, & præbenda ex bonis instituta, quod secundùm Canones constitui potest, auctoritate, & consensu Episcopi.

Notandum 3. Si quis bona sua tradat Ecclesiæ principaliter eo animo, & intentione, ut Canonicus fiat, alioquin non daturus, sine omni tamen pacto: & vicissim Canonici eum admittant, sine ullo pacto quidem, sed non aliter admissuri, nisi bona sua donaret, committitur utrinque, non quidem conventionalis, aut realis, sed mentalis Simonia, ut colligitur ex fine hujus c. quæ tamen non obligat ad restitutionem talium spiritualium, vel temporalium, quæ illicitè recepta sunt, sed per pœnitentiam peccatum aboleri potest. *Hostiens. hic. & Abb. n. 5.* de quo infrà.

XC. Prætorea in *c. Iacobus. 44. h. t.* habetur, quòd cùm Jacobus Canonicus Esculanus in Ecclesia Aprutinensi in Canonicum receptus esset, Canonici ejusdem Ecclesiæ partem proventuum (vel communium, qui inter Canonicos dividuntur, vel fortè distributionum quotidianarum, aut victualium. *Hostiens. hic. V. eod.*) ac præbendam (scilicet certam, & ab aliis divisam, quæ vocatur Corpus præbendæ, *Hostiens. V. eod.*) ipsi assignare recusabant, nisi priùs prandium à Canonico de novo recepto ipsis appareretur, juxta consuetudinem receptam. Re delata ad Gregorium IX. is mandavit cuidam Priori, ut si ita est, dictos Canonicos, non obstante tali consuetudine, & appellatione remotâ, compellat, ut ipsi, sicut uni ex aliis præbendam conferant, & proventus assignent.

XCI. Notandum hic 1. Non potest ab eo, qui de novo receptus est in Canonicum, pro admissione in possessionem Canonicatûs, vel præbendæ, seu beneficij, antè, vel pòst exigi, vel solvi aliquid temporale, etiam modicum, v. g. prandium, seu convivium, convertendum in commodum, & utilitatem Canonicorum, vel Beneficiariorum Ecclesiæ, sed id est Simoniacum, non obstante statuto, vel consuetudine etiam immemoriali, prout sumitur ex hoc t. *& c. fin. caus. 1. q. 3. Gl. fin. hic. & Abb. n. 2. Less. l. 2. c. 35. n. 111. Garc. de benef. p. 8. c. 1. n. 83.*

Notandum 2. Tria requiruntur, ut licitè, ac justè possit aliquid temporale, etiam modicum, v. g. prandium, vel convivium exigi, & recipi à Canonicis, vel aliis Clericis pro illorum receptione, vel institutione. 1. Ut id lege aliqua sit statutum, vel consuetudine receptum. 2. Ut acceptum ad pios usus applicetur. 3. Ut non exigatur, priusquam liberè præstita sint spiritualia, neque ea denegentur, etiamsi nihil detur. *Abb. in cit. c. Iacobus. n. 3. & ibid. Barb. n. 7. & ult. Azor. cit. l. 12. c. 11. q. 6.* Veruntamen si aliquid temporale detur, tempore receptionis ad Canonicatum, vel aliud beneficium, non ex obligatione, & citra exactionem, sed spontè, ac liberaliter, nullóque pacto interveniente, non potest damnari talis consuetudo, & praxis, etiamsi datum ad usus non pios, ac proprios applicetur, quia gratanter recipi potest, quod gratis oblatum est. *Gl. in c. dilectus. 30. in fin. h. t. Gl. in cit. c. Tua nos. 34. V. Purè consentiant.* & patet ex suprà dictis. Porrò etsi in *cit. C. Iacobus.* sicut & in *Concil. Trid. Sess. 24. c. 14. de ref.* reprobatur consuetudo exigendi prandium, vel convivium, & quodvis aliud temporale, pro receptione Canonicorum, tamen hoc passim non observatur, teste *Less. l. 2. c. 25. n. 111.* præsertim in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis in Germania nunc receptum est, ut novi Canonici convivium dare, imò & in quibusdam locis certam pecuniæ summam Capitulo persolvere debeant: quam consuetudinem Simoniæ Juris Ecclesiastici damnare non ausim, cùm ea toleretur ab Episcopis, imò etiam à Papa, quem tam generalem consuetudinem integræ nationis ignorare non est verisimile.

§. VI. An

§. IV.

An Electio, Præsentatio, Confirmatio, Collatio, vel quævis alia provisio Beneficii Simoniaca, sit ipso Jure irrita?

XCII. Assertio. 1. Electio, vel Collatio Beneficij per Simoniam facta non est irrita jure naturæ, sed valida. *Suar. l. 4. de Simon. c. 57. n. 11. & seqq.* & à plerisque DD. supponitur. Idque probatur, quia non obstante Simonia, ex parte conferentis adest voluntas, & potestas vera, & absoluta conferendi beneficium; & ex parte recipientis, etiam intervenit consensus voluntatis ad recipiendum, ergò spectato jure naturæ, tam collatio, quàm acceptio valida est: neque enim propter Simoniæ peccatum, vi Juris divini, & naturalis fit recipiens incapax ad accipiendum, nec dans ad conferendum. Neque etiam præceptum Christi, ut spiritualia gratis dentur, pertinet ad substantiam dationis, sed solùm modum dandi præscribit, qui ad substantiam non pertinet, quæ in voluntaria datione, & acceptione consistit, sed requiritur propter decentiam, & sanctitatem rei, quæ datur, ut dignè tractetur, adeòque est modus solùm accidentalis, & extrinsecus. Sicut ergò Simonia non impedit consensum, ex parte dantis, & accipientis; ita nec ejus effectum, qui est translatio, & acquisitio beneficij Simoniacè venditi. *Suar. cit. l. n. 16. & 18.* Sicut etiam lex naturalis, & divina præcipit gratis esse mutuum dandum, & tamen etsi quis emat mutuum, solvendo usuras, verè acquirit dominium pecuniæ mutuatæ. *Suar. c. l. n. 19.*

XCIII. Assertio 2. Electio, Collatio, Præsentatio, Confirmatio, vel quævis alia provisio, seu promotio ad dignitatem, personatum, officium Ecclesiasticum, aut quodvis beneficium Simoniacè facta, sive Simonia commissa sit ab ipso electo, aut proviso, sive ab alio, ipso sciente, & non contradicente, Jure Ecclesiastico irrita est, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. in corp. & ad 5.* prout ostendit *Covar. in reg. peccatum. p. 2. §. 8. n. 7. & seqq. Abbas. in c. penult. n. 2. de Elect. & ibid. Laym. n. 2. Suar. cit. c. 57. n. 22. Less. l. 2. de just. c. 35. n. 131. Garc. de benef. p. 8. c. 1. n. 4. & 5.* & dictū etiam suprà *l. 1. Decret. tit. 6. n. 96. contra Felin. & Navar. consil. 95. h. t.* quem sequitur *Fagn. in c. nobis. 27. h. t. n. 67. & seqq.* quorum fundamentum præcipuum est, quod Jura Canonica solùm significant, electionem esse reprobandam, non autem esse ipso jure nullam. Sed probatur nostra assertio ex c. *Matthæus. 23. h. t.* Ubi quidam electus est ad tegimen cujusdam Ecclesiæ, de voluntate majoris partis Capitularium, paucis ipsi contradicentibus, (unde valere debebat, quantum ad hoc electio, non obstante contradictione paucorum, nisi hi aliquid rationabiliter opponerent, & probarent. *Gl. hic. V. majoris partis. & Hostiens. V. eod.*) Sed quidam amicus electi, ipso conscio, & de voluntate turbata ejusdem (vel quia expressè non contradixit, vel quia dissimulavit, vel etiam, etsi cum quadam animi perturbatione, annuit. *Hostiens. V. eod.*) ei, qui magister, seu auctor discordiæ, seu contradictionis videbatur, pecuniam quandam solvit, (scillcet ex pacto, ut sequentia innuunt) & sic contradictio quievit. Postea electus dubitans, an non Simoniam commisisset, per Cardinalem quendam Papam consuluit, cui is respondit, quòd multùm sibi consulit, si administrationem celeriter (id est, statim, & incontinenti) ac spontè dimittat, memor illius verbi Christi: *Nihil proderit homini, si universum mundum lucretur, &c.* Matth. 16.

XCIV. Hinc colligitur 1. Quòd si detur pecunia, etiam pro voto, seu suffragio non necessario ad valorem electionis, committitur Simonia, hæc enim electio in casu hujus c. fuit facta à majore parte Capituli, & tamen fuit Simoniaca, quia fuit pecunia data, ut minor pars desisteret à contradictione. *Abb. hic. n. 3.*

Colligitur 2. Tametsi. *Gl. hic. V. paucis.* dicat, eos, qui contradicebant electioni, habuisse jus contradicendi, quia fortè erant contempti, vel aliam exceptionem poterant opponere electo, & sic eis pecunia dari non debuit, ut desisterent: Alij tamen, ut *Innoc. hic. & Abb. n. 4.* dicunt, quòd hæc explicatio nimis restringat textum, ut tunc tantùm committatur Simonia, si detur pecunia ei, qui de jure contradicit, sive justam causam contradicendi habet, non qui de facto tantùm, sive injustè: eò quòd tunc electus potiùs videatur tantùm redimere velle vexationem suam, quàm emere spirituale, ideòque dicendum esse, quòd ante confirmationem electi, non debeat dari pecunia, sive contradicatur de jure, sive de facto, quia pro jure acquirendo, & nondum acquisito, non licet dare pecuniam, etiam ad redimendam vexationem, de quo infrà.

Colligitur 3. Si electo sciente, & non contradicente, pecunia data sit pro voto, seu suffragio obtinendo, Simonia committitur, non obstante quòd turbatâ voluntate electi data sit, quia voluntas turbata non excusat in delictis, sed est voluntas, sicut coacta. *Gl. hic. V. paucis. & Abb. n. 3.*

Colligitur 4. Quamvis Papa in casu hujus c. videatur solùm dare consilium electo, ut administrationem dimittat, id tamen factum est non idcircò, quasi Pontifex judicaret, id non esse necessariū ad salutem, sed quia, cùm res esset occulta, non poterat id ei expressè præcipere, sed tantùm declaravit obligationem, quæ reipsa inerat. *Gl. hic. V. Consulis. Suar. cit. c. 57. n. 27.*

XCV. Assertio 3. Electio, Collatio, vel quævis alia provisio beneficij Simoniaca irrita est, quamvis ignorante electo, vel proviso facta sit. Probatur 1. ex c. *Ex insinuatione 26. h. t.* nam quidam pater, interveniente pecuniâ, (ex pacto *Gl. hic. V. eod. & Hostiens.*) filio suo (ignoranti, quia aliás Capitulum, vel Episcopus cum eo dispensare non potuisset. *Gl. hic. V. tibi,* & impuberi, ut colligitur ex sequentibus, olim enim ante Concilium Tridentinum etiam minor XIV. annis poterat beneficium obtinere) præbendæ beneficium, sive Canonicatum in quadam Ecclesia acquisivit: cumq; ad annos discretionis perveniret, & signum Crucis assumpsisset, dictam præbendam (postquam intellexit Simoniam esse commissam in ejus collatione, *Gl. hic. V. resignâsti.*) in manu Præpositi, & Canonicorum liberè resignavit, (ut tenebatur) qui ipsi compatientes, eum de novo in Canonicum elege-

runt (dispensativè *Gl. hic. V. eod.*) ita tamen, ut post istam electionem, postremum locum in choro, & in aliis obtineret. Quæsivit igitur ex Papa Clemente III. utrùm primum locum, quem habuerat, juxta priorem receptionem, valeat obtinere? Respondit Papa, ut indulgentiâ (id est, gratiâ, quia non tenebantur eum denuo eligere, nisi vellent. *Gl. hic. V. eod.*) quam Canonici isti ex misericordia ipsi fecerunt, contentus existat, & ratione primæ receptionis, nihil audeat in Ecclesia sibi vendicare.

XCVI. Hinc colligitur 1. Qui consecutus est beneficium per Simoniam ab alio commissam, ipso ignorante, non potest illud bonâ conscientiâ retinere, sed debet illud resignare. *Abb. hîc. n. 2.* ex quo tamen non rectè infertur, validam fuisse electionem, vel collationem beneficij, nam verbum *resignationis* sæpe executionem, vel factum significat, etiam in materia Simoniæ, ut patet ex *c. ult. h. t.* fuit igitur non renunciatio propriè dicta, scilicet juris beneficialis, cùm Canonicus iste nullum jus habuerit in beneficio, sed solùm cessio possessionis: & ideo in aliis juribus dicitur, Simoniacè provisum teneri ad dimittendum beneficium. *Suar. cit. c. 57. n. 38.* cujusmodi renunciatio in casu hujus c. facta est in manu Præpositi & Capituli illius, quia fortè erant exempti, vel non recipiebant confirmationem ab aliquo Superiore, & ideò sive ipso resignationes admittebant, vel habebant potestatem instituendi in beneficiis, & destituendi, ex privilegio speciali: alioquin ad Episcopum recurrendum fuisset, vel ad Episcopum, & Canonicos simul, si ad eos spectabat electio, & ad Episcopum confirmatio; *Hostiens. hic. V. in manu. & Abbas. n. 3.*

Colligitur 2. Privatus omni jure Collegij, etiamsi restituatur, sive de novo ei conferatur Canonicatus, vel beneficium prius, non tamen recuperat locum pristinum in choro, sed obtinebit locum, qui ei competit, secundùm tempus restitutionis. *Felin. hic. n. 5. & Barb. n. 2.*

XCVII. Præterea, quòd electio, vel collatio Simoniaca sit ipso jure irrita, etiamsi facta sit inculpabiliter ignorante electo, vel instituto: probatur ex *c. nobis. 27. h. t.* nam vacante quadam Plebania, Capitulum ejusdem Ecclesiæ constituit quatuor ex Capitularibus, qui eligerent Plebanum: amici verò illius, de quo eligendo spes erat, uni, vel etiam omnibus 4. eligentibus promiserunt, se pecuniam soluturos, ipso tamen ignorante (nec postea ratum habente; alioquin Episcopus cum tali non posset dispensare, prout infrà dicetur) & sic postmodum interveniente hujusmodi promissione, electus fuit. Unde quæsitum fuit, An talis electio sit improbanda? Respondet Papa Cælestinus III, quòd quamvis ipse electus ipsius promissionis conscius non fuerit; ejus tamen electio Simoniacâ pravitate præsumpta, penitus est reprobanda; nisi constet, illos, qui promissionem fecerunt, per fraudem, in dispendium illius, qui eligendus erat, & malitiosè id fecisse. Additur in fine hujus c. quòd Prælatus sic electus Simoniacè ab Episcopo suo dispensationem de jure obtinere non potest.

Ratio principalis decisionis hujus c. est, quia quamvis sic electus non fuerit Simoniacus, fuit tamen Simoniacè promotus, nam constat promissionem pecuniæ intervenisse, ante electionem, in qua omnis pactio cessare debet, & ideò qualiscunque fuerit intentio eligentium, quia fortè propter pecuniam promissam ad eum eligendum non fuerunt permoti, quem aliàs elegissent, etiam nullâ pecuniâ promissâ; vitiosa tamen est electio, nec intentio eligentium eum à Simonia excusat. *Gl. hic V. interveniente, & Hostiens. V. electus.* Et sic alienum factum alij obest, sicut etiam impedit, quo minùs possessor bonæ fidei usu capere possit. v. g. Mancipia ab eis distracta, qui jus vendendi non habuerunt, *l. 1. C. de usu cap. pro emptore.* Nam licèt iste electus non peccaverit, nec sit in culpa; peccaverunt tamen eligentes, ideóque electio vitiosa redditur propter vitium eligentium; sicut etiam, quando peccatur in forma eligendi, tametsi electus sit sine culpa. *Gl. hic V. reprobanda, & Hostiens. V. eod.* Ratio verò exceptionis est, quia malitiis hominum non est indulgendum, *c. Sicut. 33. h. t. & c. Significante. 5. qui matrim. accus. poss.* nec debet quis alterius odio prægravari. *l. Si quis. 33. C. de inoffic. testam.* ideóque eorum fraus, seu malitia, qui pecuniam promiserunt, ut talis electio cassaretur, ipsi electo obesse non debet. *Gl. hic V. malitiosè, & Hostiens. V. eod.* Quod autem in fine hîc dicitur, Episcopum, cum tali Simoniacè electo dispensare non posse, hoc intelligi debet, vel quando electus Simoniam commisit, aut alius, eo sciente, & ratum habente, tunc enim solus Papa dispensare potest: vel potiùs intelligendum est, quando, electo ignorante, Simonia commissa est; sed qui condemnatus fuit per sententiam Judicis, tunc enim Episcopus dispensare non potest, propter criminis enormitatem, & quia est notorium juris per sententiam. *Gl. fin. hic & ibid. Innoc. & Hostiens. V. ignorante*, & innuitur in textu *ibid. Electus & per Simoniacam pravitatem reprobatus, &c.* plura de hoc dicta sunt suprà *l. 1. tit. 6. n. 98. & 2. seqq.*

XCVIII. Cæterùm, cùm in *cit. c. Nobis.* dicitur, electionem Simoniacam esse penitus reprobandam, id ita intelligendum est, quòd sit reprobanda, sive rejicienda, eò quòd invalida sit, sive quòd per sententiam declaratoriam Judicis pronunciandum sit intervenisse Simoniacam pactionem, seu conventionem, ideóque de jure irritam esse talem electionem, vel collationem: nam valde frequens est in toto jure, ut quod in uno loco dicitur irritum, & inane, idem alibi dicatur irritandum, sive per sententiam Judicis irritum declarandum. Sic in *c. in Genesi 55. de Elect.* dicitur, quòd electio attentata contra formam Concilij Lateranensis sub Alexandro III. sit irrita, & inanis, quæ tamen in c. *Ecclesia 57. in fine eod. tit.* dicitur sententialiter irritanda, id est, irrita declaranda, idque in *cit. c. Nobis.* indicatur in illis verbis: *Penitùs reprobanda*, id est, ab initio reprobanda sit, adeóque nulla, seu irrita declaranda. *Suar. cit. c. 57. n. 38. Laym. in c. pen. n. 2. de Elect.* Nam dictio *penitus* importat nullitatem ipso jure. *l. Si quis. 5.* ibi. *penitus arceantur*, id est, ipso jure. *Gl. fin. ibid. juncta Gl. marg. C. de postul.* etiamsi præponatur verbo futuri temporis, ut tenet *Gl. in c. Quàm sit. 6. de Elect. in 6. c. Si Religiosus. 27.* ibi, *ipso facto viribus omnino evacuentur. eod. in 6.*

XCIX. Denique quòd electio, vel collatio Simoniaca, etiam ignorante electo, vel proviso facta

ſit irrita ipſo jure, probatur etiam ex *Extravag. Cùm deteſtabile 2. §. per electiones h. t. inter communes.* ubi ſtatuitur: ne per electiones, poſtulationes, confirmationes, proviſiones, ſeu quasvis alias diſpoſitiones Simoniacas, quæ viribus omnino carent in Eccleſiis, Monaſterijs, dignitatibus, perſonatibus, officiis Eccleſiaſticis, & quibusvis beneficiis, aut aliquo eorum ullum jus cuiquam acquiratur, nec inde aliquis fructus faciat ſuos, ſed ad illorum omnium, quæ percepit, reſtitutionem ſit obſtrictus: ubi irritatio horum actuum ſufficienter colligitur ex illis verbis, *quæ viribus omnino carent, & ut per eas jus cuiquam nullatenus acquiratur.* Neque ibi diſtinguitur inter Simoniam commiſſam à ſciente, vel ignorante, ſed abſolutè dicitur, *ne cuiquam jus acquiratur. Suar. cit. c. 57. n. 38.*

Itaque ex prædictis Canonibus apertè colligitur, electionem, vel aliam proviſionem etiam ignorante electo, vel proviſo Simoniacè factam, ipſo jure eſſe irritam, tum quia electus, vel proviſus, poſtquam cognovit, ſe Simoniacè promotum eſſe ad beneficium, non poteſt illud retinere, ſed ſtatim dimittere debet, ante omnem condemnationem, & ſententiam, ut conſtat ex *cit. c. Ex inſinuatione. h. t. junct. Gl. communiter receptâ. V. reſignati*: & clariùs ex *c. Sicut tuis. 33. eod.* quia nullum jus acquiritur recipienti, ideóque illud retinere non poteſt. *Suar. cit. c. 57. n. 35.* Tum quia Simoniacè electus, vel proviſus, etſi per ignorantiam, tenetur, poſtquam cognovit vitium Simoniæ, omnes fructus etiam bona fide antea perceptos ex beneficio reſtituere, ſi adhuc extantes ſint, quia ſcilicet percepit illos ex re non ſua, ideóque non fecit illos ſuos. *Suar. cit. l. n. 36.* & docet etiam *S. Thomas 2. 2. q. 100. art. 6.*

C. Extenditur autem tradita doctrina 1. quòd electio, vel promotio ad Eccleſiaſticum beneficium per Simoniam facta, quamvis ignorante electo, vel proviſo, ipſo jure ſit irrita, ut ad idem officium obtinendum, pro ea vice, ſive durante illa vacatione, ſit inhabilis, niſi cum ipſo diſpenſetur per eum, qui talem poteſtatem habet, *c. penult. de Elect. Suar. cit. l. 4. c. 58. n. 9.* & dictum ſuprà *n. 88. l. 1. tit. 6.*

Extenditur 2. Quòd electio, vel proviſio Simoniacè facta, etiam ignorante electo, vel proviſo, ſit nulla, ſive Simonia fuerit manifeſta, ſive occulta, ut patet ex *c. Matthæus. h. t.* ubi agitur de Simonia occulta, & clariùs ex *Extravag. 2. in princ.* ibi: *& eorum quemlibet tam manifeſtum, quàm occultum, h. t.* quæ conſtitutio abſolutè, & indiſtinctè irritat talem collationem. Neque verò talis Simoniacus obligatur ad prodendum vitium occultum electionis ſuæ, nec ad ſe infamandum, ſed ſolùm ad renunciandum beneficio, quod poteſt facere ſub honeſto aliquo colore, & ad reſtituendos fructus occultè. *Suar. cit. l. 4. c. 57. n. 23.*

3. Extenditur non ſolùm, ſi pecunia promittatur, vel detur omnibus electoribus, vel collatoribus, ſi plures ſint, ſed etiam ſi uni tantùm ex illis, cæteris ignorantibus, prout ſumitur ex *cit. c. nobis.* ibi: *uni, vel omnibus eligentibus promiſerunt, ſe pecuniam ſoluturos. h. t. Abb. ibid. n. 2.* ubi ait, id mirabile videri, quòd propter unius pravitatem inficiatur totus actus, cùm tamen ex eo, quòd interveniat unus excommunicatus, qui ad electionem ignoranter eſt admiſſus, non vitietur totus actus electionis, *arg. c. fin. de procur.* Rationem diſparitatis aſſignant nonnulli apud *Fagn. in tit. c. nobis. n. 4.* quia vitium Simoniæ eſt reale, & magis actum reſpicit, quàm perſonam: Excommunicatio verò eſt vitium perſonale, quod ipſe Fagn. ita explicat, quòd votum, ſeu ſuffragium excommunicati non ſit nullum, propter delictum circa electionem commiſſum, & ideò in illum non influit, nec nocet, electoribus ignorantibus. At votum Simoniaci eſt infectum ob vitium, quod intrinſecè ineſt ipſi electioni, cujus eſt pars, ideóque non mirum, ſi propter votum unius electoris pecuniâ venditum, totus actus electionis vitietur. Quod autem dictum eſt, propter Simoniam commiſſam ab uno, ex electoribus, vel collatoribus, vitiari totum actum, id verum eſt, ſi electio, vel collatio pluribus competat, ut univerſis, ſive jure Collegij, ut in *cit. c. nobis.* tunc enim omnium una eſt electio, vel collatio: Secus eſt, ſi competat pluribus ſeorſim, ut ſingulis, tunc enim quilibet pro ſe eligit, vel confert, & tot ſunt electiones, vel collationes, quot ſunt electores, vel collatores, ideóque unius electio, vel collatio vitioſa, ſeu Simoniaca, non influit in alias, & locum habet regula juris 37. *Utile per inutile non vitiatur. Garc. p. 3. c. 1. n. 12.*

Extenditur 4. Quòd electio vel collatio beneficij Simoniacè facta ſit irrita, ipſo jure, non tantùm, ſi Simonia fuerit realis, ab utraque parte completa; Sed etiam ſi fuerit conventionalis tantùm, quia ſcilicet electio eſt facta pro pecunia electoribus promiſſa, vel beneficium pro pecunia promiſſum eſt datum, ſed pecunia nondum fuit ſoluta, adeóque quòd ſola promiſſio pecuniæ, tametſi ſolutio nondum ſit facta, faciat electionem, vel collationem Simoniacam, & ipſo jure nullam, quia ſatis eſt, quòd Simonia ſit completa, ex parte rei ſpiritualis, quæ tenet principem locum, & eſt radix, cur talis venditio ſit Simoniaca, quam ſententiam tenet *Hoſtienſ. in cit. c. nobis. V. ſoluturos. h. t. Abb. ibid. n. 3. Garc. de benef. p. 8. c. 1. n. 20.* & probatur ex *c. Ea quæ. 5. cauſ. 1. q. 3.* ubi Urbanus II. ait: *Quidquid in ſacris Ordinibus, vel in ſacris rebus, vel datâ, vel promiſsâ pecuniâ acquiſitum eſt, nos irritum eſſe cenſemus.* Contrarium tamen, quòd ut collatio beneficij per Simoniam facta ipſo jure ſit irrita, copulativè requiratur, & traditio beneficij, & datio, vel ſolutio pecuniæ, vel alterius rei temporalis pro ſpirituali, adeóque ut ex utraque parte ſit completa, docet *Azor. p. 2. l. 7. c. 17. q. 1. & c. 27. q. 10. Leſſ. l. 2. c. 35. n. 149. Suar. l. 4. c. 57. n. 51. & alij.* quæ ſententia, quidquid ſit de jure, in praxi ſecura eſt, quia ita ſervatur, ſecundùm ſtylum Curiæ Romanæ, ut teſtantur DD. nam quamvis ad ſubſtantiam emptionis, & venditionis ſufficiat conventio, ſeu pactum, quia conſenſu perficitur, adeóq; videantur pœnæ in Simoniacos decretæ incurri per ſolam Simoniam conventionalem, etiam neutra ex parte completam: tamen in praxi pœnæ, præſertim graves, & quæ ipſo facto incurruntur, reſtringendæ ſunt ad venditionem, & emptionem utrinque completam; niſi expreſsè contrarium ſignificetur: lex enim pœnalis cenſeri debet punire velle actum completum, ſive delictum perfectum, & conſummatum. Confirmatur ex *cit. Extrav. 2. h. t.* ubi hæ pœnæ non ſtatuuntur, niſi in eos, qui conventione factâ: quomodo-

modolibet dando, vel accipiendo Simoniam commiserunt, plura de hoc videri possunt apud Auctores citatos.

Extenditur 5. Quòd acquisitio beneficij sit ipso jure irrita, sive commissa sit Simonia contra Jus divinum, sive contra Ecclesiasticum tantùm. *Abb. in c. Cùm universorum.* 8. *n.* 6. *de rerum permut. Suar. cit. c.* 57. *n.* 42. quia hujusmodi Simonia est iisdem pœnis subjecta, quibus vera, & propria Simonia, ideóque etiam comprehensa est sub *cit. Extravag. h. t.* ubi generatim annullantur omnes electiones, & collationes Simoniacæ. Contrarium tamen tenet *Less. c. l. n.* 100. *& Laym. l.* 4. *tr. ult. c. ult.* §. 5. *q.* 4. nempe talem permutationem beneficiorum non inducere privationem, ipso jure, cùm solùm prohibita sit Jure Ecclesiastico, quamvis iis privari possint sic permutantes à Superiore, in pœnam criminis, quia in pœnis benignior interpretatio est facienda, ideóque est restringenda ad delictum propriè dictum, sive Simoniam jure naturali, ac divino prohibitam, & hæc sententia etiam est probabilis.

Extenditur 6. Quòd irritentur etiam omnia beneficia Ecclesiastica majora, & minora, seu simplicia, per Simoniam acquisita; nam in *cit. Extrav.* 2. per electiones priùs in specie numerantur Ecclesiæ, dignitates, personatus, & officia Ecclesiastica, & postea additur generalis clausula, *& quibuslibet beneficiis*, à quocunque dentur, vel recipiantur: idque extenditur etiam ad nominationes, & præsentationes ad beneficium, quòd & ipsæ sint nullæ. Quod autem ibi dicitur de officiis Ecclesiasticis, id intelligendum est de illis officiis, quæ sunt propriè beneficia, ut sunt officia ordinaria Ecclesiarum, & Monasteriorum, quæ per Canonicam electionem, aut collationem conferri solent, ut vicaria perpetua, item officia spiritualia Religionum, ut Abbatis, Prioris, Provincialis, quæ sunt beneficia regularia; horum enim acquisitio pretio facta est ipso jure nulla. Secus est de illis Officiis, quæ sunt ad nutum revocabilia, ut vicaria temporalis, officium legati, vel delegati, quæ non sunt beneficia, nec præbendam annexam habent; horum enim acquisitio per pecuniam, non est ipso jure irrita. *Suar. cit. c.* 57, *n.* 44. *& seqq.*

§. V.

Quando electio, vel collatio Beneficii simoniacè facta, ignorante electo, vel proviso, non est irrita?

CII. Dictum est §. *praced.* quòd electio, vel collatio beneficij simoniacè facta, etiam ignorante electo, vel proviso, ipso jure sit irrita, exceptis duobus casibus. Prima exceptio est, si inscio electo, vel proviso ab alio pecunia promissa sit, vel data in fraudem eligendi, vel providendi, ut ejus electio, vel collatio ei facta cassaretur, juxta c. *Nobis.* de quo suprà *n.* 107. Altera exceptio est, si electus, vel provisus contradicat promissioni Simoniacæ ab aliis factæ; tunc enim valida est electio, vel collatio, non obstante, quòd pecunia promissa, vel etiam data sit, prout deciditur in c. *Sicut tuis.* 33. *h. t.* nam vacante Ecclesiâ, seu Monasterio Jembiacensi, quidam Monachus, qui priùs promotus fuerat ad regimen Ecclesiæ Florenensis, canonicè electus est in Abbatem dicti Monasterij: & quia Ecclesia Cathedralis Leodiensis (in cujus Diœcesi erat illud Monasterium) carebat Pastore, ad Ecclesiam Coloniensem Metropolitanam electus accessit, & à Metropolitano accepit potestatem interim administrandi Monasterium illud (donec futurus Episcopus ipsum confirmaret; nam licèt aliàs vacante Ecclesiâ Cathedrali, Capitulum possit electiones confirmare. c. *Cùm olim.* 14. *de majori. & obed.* tamen ex speciali consuetudine hoc ad Metropolitanum spectabat, *Gl. hic V. Ad Coloniensem.* vel saltem, ut posset dare electo potestatem administrandi ad tempus, tanquam Procuratori, seu Oeconomo. *Hostiens. hic V. Interim.*) postea in Leodiensi Ecclesia Episcopus fuit institutus, qui requisitus ab ipso electo Abbate, noluit ejus electionem confirmare. Cùm verò electus Abbas comperisset, hoc fieri ad extorquendam pecuniam, sub interminatione Anathematis, sive commionatione excommunicationis prohibuit, ne pro facto hujusmodi pecunia Episcopo offerretur. Sed quidam ex Monachis, ipso Abbate ignorante, contra sententiam excommunicationis (ferendam, non latam, *Barb. hic n.* 5.) pecuniam promiserunt, & persolverunt, & sic ab Episcopo institutionem, & confirmationem Abbas electus accepit. Quod cùm ipse cognovisset, dubitavit, an licitè officium Abbatis administrare possit, & quæsivit ex Papa, quid facere deberet? Respondit Papa Innoc. III. licèt, secundùm Canones, c. *Præsentium.* 3. *caus.* 1. *q.* 5. c. *De Regularibus.* 25. *& c. seq. h. t.* etiam parvuli, qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere teneantur; tamen quia aliud est, & longè diversum, non præbere consensum (quia sæpe, qui tacet consentire videtur, & sic iste Abbas consensisse præsumeretur, si postquam intellexit, Simoniam committi, non contradixisset. *Gl. hic V. Præbere*) & expressè aliquid prohibere; ideo nihil debet ipsi electo ad pœnam, & culpam imputari, quoniam contra prohibitionem, & voluntatem suam, à qua postmodum non recessit, alius, eo penitus ignorante (secus, si ipso sciente, & tacente, vel postea ratificante) pecuniam promisit, & solvit, præsertim cùm ille non sit ei aliqua consanguinitate conjunctus, nisi postea consenserit, saltem tacitè, solvendo pecuniam promissam, aut reddendo solutam (à tertio ipsi illam restituendo) alioqnin contingeret, quòd alicujus factum insidias inimico parantis ei damnosum existeret (quod iniquum esset, cùm peccata tantùm debeant tenere suos auctores *l. Sancimus.* 27. *C. De pœnis. Gl. hic Damnosum*) cui penitus displiceret; & sic aliquis de fraude sua commodum reportaret, quod esse non debet, *l.* 1. *ff. de dolo*, sed unusquisque puniendus est in eo, in quo deliquit, c. *Pastoralis.* 29. *de Jure patron. & c. ult. de immun. Eccl. Gl. hic V. Reportaret.* Illi autem, qui pecuniam dederunt, vel eam receperunt, in tantùm sunt culpabiles, ut si excessus eorum manifestus esset Ecclesiæ, quæ de occultis non judicat, pœnâ Canonicâ essent plecten-

flectendi, ſcilicet depoſitione, cum nota infamiæ, *c. ult. cauſ. 1. q. 3. & c. 2. h. t. Hoſtienſ. hic V. Canonica.*

CIII. Pro explicatione notandum 1. Si quis electus ſit, vel proviſus per Simoniam, non ab ipſo, ſed ab alio tantùm commiſſam; tunc ſi ſcivit, & non contradixit, invalida eſt electio, vel collatio; quia hoc ipſo tacitè in eam conſentit. *Suar. l. 4. de Simon. c. 57. n. 28.* quòd ſi contradixit, & nihilominus voluntariè recipit beneficium, quod ſcit per electionem, vel collationem Simoniacam ſibi eſſe delatum, invalida eſt electio, vel collatio, ut patet ex *cit. c. Sicut. h. t.* ibi: *Contra prohibitionem, ac voluntatem tuam, & te penitus ignorante*, ac proinde, ut non noceat electo, vel proviſo Simonia à tertio commiſſa, requiritur copulativè, & prohibitio, ſive contradictio ipſius, & ignorantia; ergo non ſufficit contradictio ipſius, ſi ſciat, Simoniacam largitionem interveniſſe; talis enim ſimoniacè recipit beneficium, cùm recipiendo ſcienter videatur aliquo modo cooperari Simoniæ, ſaltem quoad ejus executionem. *Suar. cit. l. n. 29.* Quòd ſi electus, vel proviſus expreſsè contradixit, & ignoravit per tertium eſſe datam pecuniam pro electione, vel collatione, etiamſi recipiat beneficium, vel electioni conſentiat, vel electus confirmationem petat, valida eſt collatio, vel electio, vel confirmatio: quia injuſtum factum alterius alicui nocere non debet, qui eſt caſus. *cit. c. Sicut tuis. Suar. cit. l. n. 30. Leſſ. cit. c. 35. n. 143.*

Notandum 2. Si electus, vel proviſus poſtea conſentiat in electionem, vel collationem Simoniacam, ſolvendo pecuniam promiſſam, vel reddendo ſolutam; tum vel ante beneficium obtentum, vel poſt. Si ante, cenſebitur per eum revocata prior contradictio, & conſenſus de novo præſtitus, & cooperatio ad Simoniam; ac proinde invalida erit electio, vel collatio; perinde, ac ſi nunquam contradixiſſet, idcóque addita ſunt illa verba, *à qua poſtmodum minime receſſiſti.* Si verò conſenſus ille ſubſequatur poſt beneficium obtentum; tum ſi electus, vel proviſus conſentiat, & ſolvat, vel refundat pecuniam illi, qui dedit, animo approbandi, & ratificandi factum illud tertij, committit Simoniam, quia illam intendit, & ex tali intentione reipsâ ſolvit pecuniam, & hujuſmodi ſolutio eſt quædam approbatio Simoniæ, quod ſufficit ad malitiam illius ſpeciei, *Arg. c. Cùm quis. 23. de ſentent. Excom. in 6.* quamvis hic ſolvens non poſſit dici cauſa propria Simoniæ, quia cauſa debet præcedere effectum; hæc autem ſolutio non præcedit, ſed ſubſequitur Simoniam jam ab alio commiſſam; & ideo ſic conſentiens, & ſolvens pecuniam, poſt beneficium jam legitimè, & ſine Simonia obtentum, non videtur ipſo facto incurrere pœnam irritationis electionis, vel privationis beneficij acquiſiti, ita ut illud ſtatim dimittere debeat, antequam per ſententiam Judicis eo privetur, propter novum delictum poſtea commiſſum. *Suar. cit. c. 57. n. 31. & 32.* Nec obſtat ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari, *Reg. jur. 10. in 6.* quia id intelligendum eſt in iis, quæ pendent à conſenſu ratificantis; non autem, quæ antea planè, & abſolutè peracta ſunt; unde ratificatio, quæ fit poſt legitimam electionem, vel collationem, per quam jus acquiſitum eſt, non poteſt illam inficere, ſeu Simoniacam efficere, *Leſſ. cit. c. 35. n. 144.* Aliud eſt, ſi electus, vel proviſus, poſt obtentum beneficium, ſolvat, ſive refundat pecuniam amico, v. g. qui pro ipſo eam dedit, non animo approbandi factum ipſius, ſed animo liberali, ne ſuâ cauſâ patiatur detrimentum; tunc enim certum eſt, non committere Simoniam; quia id non eſt malum. *Leſſ. cit. l.*

Notandum 3. Si electus, vel proviſus omnino ignoravit, pro beneficio ſibi collato, ſuo nomine, eſſe datam pecuniam, & non contradixit, quia non habuit ullam occaſionem, vel ſuſpicionem ad contradicendum: tunc vel illa pecunia data eſt in odium electi, vel proviſi ad impediendum eum à conſecutione beneficij; & hoc caſu valida eſt electio, aut collatio, neque fraus, aut malitia alterius eidem obeſſe debet, ut habetur in *c. Nobis. 27. h. t.* Vel pecunia data fuit in favorem, & commodum electi, ſeu proviſi, ipſo non contradicente, & ignorante; & tunc invalida eſt electio, & collatio, & quidem ipſo jure, ut patet ex *cit. c. Sicut. 33. h. t.*, & ſuprà probatum eſt.

CIV. Porrò an etiam electio S. Pontificis ſimoniacè facta ſit irrita, dubitatur? ℞. Spectato Jure communi, ea valida eſt, ita ut contra electum in Papam objici non poſſit exceptio, quòd per Simoniam fuerit electus, etiamſi ipſemet electus pecuniam dederit eligentibus pro ſui electione, cùm talis actus non ſit Simonia contra Jus naturale, ac divinum, ut ſuprà dictum *n. 102.* Idque probatur ex *c. Licèt. 6. de Elect.* quod eſt deſumptum ex *Concil. Lateran. ſub Alexand. III. Can. 1.* ubi decernitur, ut electus à duabus partibus Cardinalium, abſque ulla exceptione (præterquam notoriæ hæreſis, *c. Si Papa 6. diſ. 40. Gl. in cit. c. Licèt. V. Exceptione*) ab univerſali Eccleſia Romanus Pontifex habeatur. Quod ſtatutum fuit, tum propter vitandum majus periculum ſchiſmatis, ac diſſenſionis: tum quia Papa in terris non habet Superiorem, per quem error in electione commiſſus corrigatur, nec ullus eſt Judex, qui eum cogere poſſit ad renunciandum: neque vitium Simoniæ eſt effectus intrinſecus, & ſubſtantialis, qui directè opponatur conſenſui naturali, ſed ſolùm extrinſecus, & accidentalis. *Suar. cit. c. 57. n. ult. Fagn. in cit. c. Nobis. h. t. n. 56. & ſeqq.* Nec obſtat textus in *c. Si quis. 109. diſ. 79.* ubi dicitur: *Si quis pecuniâ in Sedem Apoſtolicam eſt inductus, non Apoſtolicus, ſed Apoſtaticus habeatur*: quia ibi non tam de electo per pecuniam agitur, quàm de eo, qui non concorditer, & Canonicè à Cardinalibus eſt electus. Verùm ex Conſtitutione Julij II. quæ incipit, *Cùm tam divino*, electionem Papæ Simoniacam eſſe irritam, ita ut contra ſic electum opponi poſſit exceptio Simoniæ, ſicut & hæreſis, diximus ſuprà *l. 1. tit. 6. n. 434.* quamvis *Suar. cit. c. 57. num. ult.* putet, illam Conſtitutionem nunquam fuiſſe uſu receptam, & per Conſtitutionem 85. Pij IV. abrogatam.

§. VI.

An, & quatenus licitum sit dare, vel accipere pretium ad redimendam vexationem in beneficiis, vel non sit licitum?

CV. De hac re communiter traduntur à DD. tres regulæ, seu conclusiones. Prima est: post jus acquisitum in beneficio per electionem, postulationem, confirmationem, institutionem, vel collationem beneficij, non est Simonia, pecuniâ, vel aliâ re pretio æstimabili, redimere vexationem, quæ ad jus in beneficio acquisitum tollendum injustè infertur, ita docet *Gl. in c. Dilectus. 28. V. Restituere, h. t. Abb. ibid. n. 2. Azor. p. 3. l. 12. c. 11. q. 4. Less. l. 2. c. 35. n. 110. Suar. l. 4. de Simon. c. 50. n. 2. cum S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5.* ubi ait: *postquam alicui jus acquisitum est, licet per pecuniam injusta impedimenta removere.* Idque sumitur ex c. *Quæsitum. 4. caus. 1. q. 3.* ubi quidam Religiosi redimebant vexationes, quas patiebâtur in Ecclesijs, quas possidebât, quod licitè, & sine peccato eos fecisse supponitur: cujus ratio est, quia, qui dat ex tali causa pecuniam, non dat illam pro re spirituali, sed pro tollenda injusta vexatione, nec etiam per illam pecuniam aliquid spirituale acquirit, cùm supponatur jam illud habere, & nihil de novo acquirere.

CVI. Idem probatur satis claré ex c. *Dilectus. 28.*
„ *h. t.* ubi Præpositus quidam Archidiacono Ebora-
„ censi, qui multis gravaminibus eum afficere non
„ cessabat, promisit, se certam quantitatem pecuniæ
„ ei daturum, ut ab ipsius læsione desisteret. Verùm
„ Archidiaconus, post receptionem pecuniæ, super
„ dignitatibus, & beneficiis ipsius Præpositi ab eo-
„ dem molestando non cessavit. Quare mandat Pa-
„ pa Cælestinus III. quibusdam, ut si res ita est, com-
„ pellant Archidiaconum restituere, quod accepit,
„ si eum contra promissionem suam venisse consti-
„ terit. Hinc colligitur, quòd dare pecuniam pro jure quæsito in dignitate, vel alio beneficio conservando contra indebitam, & injustam vexationem, non est Simoniacum; neque enim iste Præpositus ideo tanquam Simoniacus reprehensus fuit à Papa, quòd illam dederit: neque etiam turpitudinem continet ex parte dantis, alioqui non potuisset iste pecuniam datam repetere; quando enim turpitudo est ex utraque parte dantis, & recipientis, non habet locum repetitio, *l. Ubi autem. 3. ff. de condict. ob turp. caus. Abb. hic n. 2.* Et quoniã non servanti fidem alter fidẽ servare non tenetur, *c. Pervenit. 3. de jurejur.* ideo si quis dedit pecuniam alicui, ne in jure suo jam acquisito de facto, seu injustè molestetur, potest eam repetere, si alter promissa non servet, *Gl. fin. hic.* Sed etsi alter recipiens pecuniam contra promissionem non veniret: nihilominus tamen, si constiterit, quòd injustè illam receperit, compelli debet ad restituendũ. Unde cùm hîc dicitur, cogendum esse ad restituendum, si contra promissionem venerit, suppleri debet *maximè*, quia etiamsi non venisset, restituere deberet, cùm ob causam injustam acceperit. *Gl. hic. V. Promissionem, & Host. V. eod.* vel etiam cum *Suar. cit. c. 50. n. 16.* dici potest, Pontificem solùm ibi respondisse ad ea, quæ proposita, & interrogata erant.

CVII. Sed contra traditam regulam pugnare videtur *cap. Mathæus. 23. h. t.* ubi quidam legitimè electus à majore parte eligentium, quia pecuniam dedit paucis non consentientibus in ejus electionem, ne se vexarent, censetur Simoniacus, & consulitur ipsi à Papa, ut administrationem deponat, cùm illam sine gravi detrimento animæ suæ retinere nequeat: & tamen jam habebat jus quæsitum per electionem. ℞. (omissâ responsione, *Gl. ibid. V. Paucis*) ideo dantem pecuniam pro redimenda vexatione, etiam injustâ, ibi judicatum fuisse Simoniacum, non quòd dederit pecuniam pro redimenda injusta vexatione electionis suæ: nam si ritè electus impugnetur injustè in ipsa electione jam facta, potest sine vitio Simoniæ redimere hanc vexationem suam: sed quia dedit pecuniam ad impediendam vexationẽ, ne impediretur prosecutio confirmationis suæ, quam nondum habebat; erat enim tantùm electus, sed nondum confirmatus, & ita agebatur de jure nondum acquisito, sed obtinendo, pro quo non licet dare pecuniam sine Simonia, ut mox dicetur. Et de hoc vexationis modo agi in illo c. verisimiliter colligitur ex subjecta materia; cùm enim electus fuerit à majore parte Capituli; verisimilius est, quòd Adversarius, cui data fuit pecunia, voluerit impugnare non electionem jam factam, sed confirmationem ipsius, ne fieret. *Suar. cit. c. 50. n. 8. & 9.*

Objici potest 2. Sequeretur, quòd licitum sit dare pecuniam ad redimendam vexationem, etiam justam, quia tunc etiam nihil spirituale acquiritur, sed solùm venditur, aut redimitur pretio vexatio. ℞. neg. seq. quia hoc ipso, quòd quis justè vexetur, sive impugnetur circa beneficium, vel aliud jus spirituale jam obtentũ, sequitur, quòd jus illud nondum sit omnino firmum, sed irritari, aut auferri possit, qui ergo pecuniâ redimit talem vexationem, aliquid spirituale emit, quia pecuniam dat ad firmandum, & conservandum beneficium, vel aliud jus spirituale jam obtentum, cujus collatio fortè ab initio fuit nulla, ob defectum, vel postea ob delictum; ideóque Simoniam committit. *Suar. cit. l. n. 10.*

CVIII. Ex dictis colliguntur quædam conditiones necessariæ, ut redemptio vexationis illatæ in beneficio acquisito sit licita, ut notat *Suar. c. l. n. 12. & 13.* 1. Ut jus, quod habet, sit certum, saltem secundùm commune judicium peritorum, aliàs nondum est simpliciter habitum, seu acquisitum. 2. Ut vexatio sit injusta; nam si justa fuerit, & lis justè intentata; tunc censetur redimi spirituale. 3. Ut res, quæ datur pro tollenda illicita vexatione, sit temporalis, quę in commutationem, & pactum humanum licitè deduci possit: nam si daretur res spiritualis, committeretur Simonia, quia daretur pro re temporali, scilicet injustâ vexatione, quæ est res temporalis. Ut si is, qui vexatur in pingui beneficio, quod possidet, offerat vexanti aliud tenue beneficium, ut à vexando cesset, Simoniam committit, quia dat spirituale pro temporali, nempe, ut à vexatione temporali liberetur. *Suar. c. l. n. 14. & 15.*

CIX. Secunda regula, seu conclusio principalis est: pro jure nondum acquisito in beneficio, sed primùm acquirendo, non licet absque Simoniæ vitio, pecuniâ oblatâ, redimere vexationem, etiam injustam, ab eo, qui non tantùm obesse, sed etiam prodesse

desse potest, id est, ad quem spectat potestas dandi illud spirituale, quod acquirendū est. V. g. Si quis sperat, se eligendū in Prælatū: sed sciat, unum, vel plures ex Electoribus alium indignū velle eligere, non potest talem vexationem ab illis pecuniâ redimere, ita docet *S. Thom. cit. q.* 100. *art.* 2. *ad* 5. ubi ait, antequam alicui acquiratur jus in Episcopatu, vel quacunque dignitate, vel præbenda per electionem, vel provisionem, vel collationem, Simoniacum esset, adversantium obstacula pecuniâ redimere; sic enim per pecuniam pararet sibi viam ad rem spiritualem obtinendam. *Abb. in cit. c. Dilectus. n.* 4. *h. t. Less. cit. c.* 45. *n.* 106. *Suar. cit. c.* 50. *n.* 28. & 27. quia qui non habet jus spirituale, quod acquirere intendit, licèt redimendo vexationem pecuniâ, immediatè non det pecuniâ pro re spirituali, sed pro vexatione; vult tamen acquirere jus spirituale, mediante pecuniâ, adeóque illud emere, quod Simoniacum est: item quia tunc removere impedimentum nihil aliud est, quàm spirituale conferre: nam vexatio illa consistit in injusta denegatione debitæ electionis, confirmationis, vel institutionis; negatio autem non tollitur, nisi per actum contrarium, quæ in proposito est ipsa electio, confirmatio, vel institutio, ac proinde date aliquid temporale alicui, ut cesset à tali injusta vexatione, idē est, ac dare pro ipsa electione, quod est Simoniacū, saltem contra Jus positivum Ecclesiasticum. Idque colligitur ex *c. Matheus.* 23. *h. t.* Nam in casu illius c. videtur commissa Simonia propter redemptionem vexationis: at non propter vexationem commissam circa jus acquisitum ut sic: ergo propter vexationem circa jus acquirendum: item ex *c. Sicut tuis.* 33. *h. t.* ubi cùm Episcopus vexaret quendam ritè electū, nolletque illum confirmare, & instituere, ut extorqueret pecuniâ, Simoniam comisisse censetur. *Suar. cit. l. n.* 8.

CX. Tertia regula, seu conclusio est: non est Simonia vexationē injustam pecuniâ redimere, etiam antequam jus acquisitum sit in beneficio, si is, cui datum est pretiū, obesse tantùm possit, sed nō prodesse, seu nihil conferre possit ad beneficium obtinendum. V. g. si quis fraude, vel vi aliquem Electorem detineat, ne suffragium dare possit Titio, vel Collatorem, ne ei conferat, vel injustè eum infamet, ne eligatur; tum potest Titius illi Adversario dare pecuniam, ut nocere desinat, *Less. cit. l. n.* 108. *Suar. cit. c.* 50. *n.* 23. Ratio est, quia redimere se hoc modo à vexatione injusta alterius, non est intrinsecè malum; licet enim cuique jus suum, famam, iniquásque machinationes contra se impedire. Neque potest emere rem spiritualem, aut directè sibi parare aditum ad beneficium, sed redimere nocumentum, pro cujus cessatione pretium datur, quæ est aliquid merè temporale. Accedit, quòd nullum sit Jus Ecclesiasticum istud prohibens; nam in *cit. c. Matheus.* sermo est de eo casu, quando pecunia data est Electoribus, qui possunt prodesse, aut promovere ad beneficium obtinendū: vel post electionem factam, possunt impedire confirmationem, & etiam ad illam juvare, cessando à contradictione: hîc autē sermo est de illis, qui nihil prodesse possunt, quia ad illos nullo modo pertinet provisio benefici, vel rei spiritualis collatio. *Suar. c. l.*

CXI. Porro an si quis post confirmationem, vel collationem factam, adeóque post acquisitum plenum jus in beneficio, quoad proprietatem, injustè impediatur ab acquirenda possessione, possit pecuniâ redimere hujusmodi vexationem, etiam ab eo, qui potest prodesse, sive in possessionem immittere, controvertitur inter DD. Negat *Abb. in c. Ad aures.* 24. *n. ult.* & *cit. c. Dilectus.* 28. *n.* 4. *h. t.* fundamentum est: quia dare aliquid alicui, ne impediat possessionem, est dare, ut mittat in possessionem; non enim aliter definit impedire possessionem, quàm mittendo, seu inducendo in eam: possessio autem est quid spirituale, vel ei annexum, quia per illam acquiritur exercitium spiritualium, & ratione spiritualis tituli confertur; ergo non licet vexationem ad possessionem acquirendam pecuniâ redimere, quia daretur temporale pro re spirituali. Contraria tamen sententia est probabilior, & communior DD. quam tenet *Less. cit. l. n.* 10. *Suar. cit. c.* 50. *n.* 31. & docet *S. Thom. cit. q.* 100. *art.* 2. *ad* 5. quatenus absolutè ait, postquam jus alicui acquisitum est in beneficio, licitum est, per pecuniam injusta impedimenta removere, utique acquirendæ possessionis. Ratio est: quia possessio secundùm se spectata non est jus aliquod spirituale, sed tantùm quoddam corporale, sive corporalis apprehensio rei, & tantùm est rei spirituali annexa, quatenus ex titulo spirituali pendet, cujus vi capitur; postquam ergo titulus spiritualis est plenè acquisitus, etiamsi possessio de novo acquiratur; non tamen acquiritur tanquam annexa rei, seu juri spirituali, sed secundùm se, ut quid corporale per se, ac immediatè debitum, licèt postea conjuncta cum titulo spirituali fiat spiritualis; ergo non est Simonia, pecuniâ redimere vexationem possessionis: quia solùm redimitur factum, non jus spirituale beneficij, vel datur pretium pro re spirituali. Quod quidem procedit in casu, quo jus spirituale beneficij certum est quoad proprietatem: nam si illud in dubium vocaretur; ideóque denegaretur possessio; tunc non per se solam possessio redimeretur pecuniâ, sed ut annexa juri, vel titulo spirituali; adeóque ipsum quoque jus spirituale per se redimeretur, quod Simoniacum foret, *Suar. cit. l.* Nec obstat text. in *c. Decimas.* 7. *caus.* 16. *q.* 7. ubi præcipitur, ut Episcopi prohibeant, ne decimæ, quas populus dare non vult, quolibet munere ab eo redimantur; quæ prohibitio ideo facta videtur, quia decimæ sunt spiritualibus annexæ; idcóque pretio emi non possunt, etiam ad redimendam vexam. Nam respondetur: vel ibi id prohiberi laicis, ne talem extorsionem faciant: vel si id prohibetur Clericis, ne in tali casu decimas redimant à laicis, tunc id factum est, non quòd talis redemptio sit verè Simoniaca, ut notat ibid. *Turrecremata. n.* 2. sed ne detur occasio laicis similes injurias Ecclesiis inferendi, spe talis lucri, & credant, se habere jus in decimas; ideóque compellere eos debent ad illas solvendas; neque tamen committeret Episcopus Simoniam, si quandoque suâ auctoritate redimeret decimas. *Suar. cit. c.* 50. *n.* 33.

Prædictis addendum, quòd hæc procedant in provisionibus beneficiorum; nam in alijs actibus non beneficialibus, seu merè spiritualibus, ut in Sacramentis, saltem in gravi necessitate, in absolutione ab excommunicatione, & aliis Censuris, si injustè infligantur, vel earum absolutio per injuriam denegetur, vel per potestatem, & vim impediatur cum spirituali detrimento, non est prohibitum

hujusmodi vexationem pecuniâ redimere, ut dictum suprà n. 13, & docet *Gl. in c. ad aures* 24. *V. Absolutionis, & in c. Dilectus* 28. *V. Restituere. h. t. & ibi. Abb. n. 3. Suar. cit. c. 50. n. ult.*

§. VII.

De Simonia confidentiali, sive quæ committitur in resignationibus, & provisionibus Beneficiorum Spe, & confidentiâ factis.

CXII. Quæritur 1. Quæ sit, & dicatur Simonia confidentialis? Resp. Est certa species Simoniæ ab alijs distincta, à spe, & fiducia, quæ ei subest, sic dicta, & jure positivo, seu humano inducta, & à SS. Pontificibus Pio IV. in Bulla, quæ incipit: *Romanum Pontificem.* & Pio V. in Bulla, quæ incipit: *Intolerabilis* damnata, & reprobata, quæ tunc committitur, cùm quis alicui procurat beneficium Ecclesiasticum, resignando illud in favorem illius, vel etiam præsentando, eligendo, confirmando, postulando, instituendo, vel in commendam dando, cum certa confidentia, id est, cum pacto expresso, vel tacito, ut is, cui procuratur illud idem beneficium, post aliquod tempus elapsum, ipsimet cedenti, instituenti, confirmanti, aut conferenti &c. vel alteri resignet, vel pensionem, aut fructus ex eo præstet, prout constat ex citt. Bullis.

CXIII. Ubi notandum 1. Hæc Simonia habet locum in omnibus beneficiis Ecclesiasticis, cujuscunque ordinis, sive simplicia, sive curata, majora, vel minora; sæcularia, vel regularia sint. *Suar. l. 4. de Simon. c. 43. n. 4. Less. cit. c. 35. n. 96. Laym. l. 4. tr. 10. c. ult. §. 8. n. 74.* Non autem in pensionibus, etiamsi cum pacto illicito dentur, quia pensiones sub generali nomine beneficiorum non comprehenduntur, præsertim in materia odiosa, nec per Canonicam institutionem, aut collationem conferuntur, nec resignantur in favorem alterius: multò minus hæc Simonia habet locum in alijs rebus, vel actibus spiritualibus, etiam si cum aliqua illicita, & Simoniaca confidentia fiant, quia Bullæ illæ loquuntur de solis beneficiis. *Suar. c. l. n. 4. & 5.* Quare hæc Simonia committi potest in renunciationibus, & alijs quibuscunque provisionibus, & acceptionibus beneficiorum, quæ per illas dantur, cum pacto expresso, vel tacito, quod illam confidentiam includat, idque ex generali ratione Simoniæ requiritur, *Suar. c. l. n. 9.* An autem etiam in permutationibus beneficiorum committi possit Simonia confidentiæ, dubitatur? Videtur quòd sic, quia in permutatione includitur duplex renunciatio in favorem permutantium, & similia pacta Simoniaca etiam in illa confidentiæ Simonia intervenire possunt. Sed contrarium probabiliùs est, ut docet *Navarr. l. 5. consil. 77. h. t. Suar. cit. c. 43. n. 11. Laym. cit. c. ult. §. 8. n. 75.* nempe nõ committi Simoniam confidentialem, sed communem solùm, si aliqui inter se permutent beneficia, cum confidentia, seu pacto regrediendi ad priora beneficia, vel eadem resignandi alijs, v. g. consanguineis: nam in dictis Bullis SS. Pontificum sermo est de renunciantibus, seu cedentibus absolutè, adeòque intelligendæ sunt de renunciationibus simpliciter factis, in favorem tertij: & non de ijs, quæ fiunt permutationis causâ, cum priores sint magis odiosæ, & graviora incommoda ex ijs sequuntur, ideóque leges hæ pœnales ad posteriores non sunt extendendæ. Secùs est, si ipse Episcopus, aut alius collator beneficiorum, qui admittit talem permutationem, paciscatur cum permutantibus de parte fructuum inde v. g. consanguineo suo pendenda, tunc enim committitur Simonia confidentialis, & locum habebunt pœnæ decretæ, quia verba, quoad collatores sunt valdè universalia.

Notandum 2. Pretium, vel id, quod pretij loco in hac Simonia intervenire potest, est, ut idem beneficium, quod resignatur, vel confertur eidem renuncianti, vel conferenti, vel alteri reddendum sit: vel fructus ejusdem beneficij, aut pensio, seu pars eorum renuncianti, vel alteri præstanda sit: nam si de alijs rebus, etiam merè temporalibus, vel spiritualibus reddendis, vel cedendis, etiam cum certa confidentia, aut pacto conventio fiat, non committitur Simonia confidentialis, etsi incurratur Simonia communis, quia pœnæ in citt. Bullis decretæ non imponuntur, nisi speciali Simoniæ confidentiæ, *Suar. cit. c. 43. n. 5.* Quare si pactum interveniat, ut non idem beneficium, quod Titius v. g. contulit Cajo, sed aliud aliquod resignetur consanguineo v. g. collatoris: vel si quis impetravit beneficium à collatore, vel præsentatore alteri, cum eo pacto, ut idem, vel aliud beneficium aliquando resignetur impetranti, non committitur in his casibus Simonia confidentialis, sed juris communis. *Laym. cit. l. n. 75. in fine.*

CXIV. Quæritur 2. Quibus modis committatur Simonia confidentiæ? Resp. Præter modum jam suprà allatum, tripliciter committitur, ut tradit *Azor. p. 3. l. 12. c. 9. in princ. Less. cit. c. 35. n. 98. Laym. cit. c. ult. §. 8. n. 75.* & alij DD. communiter. Prima est, per *accessum*, quando quis cupiens v. g. Titio provisum esse de beneficio, sed quia is modò ob defectum legitimæ ætatis, vel aliud temporale impedimentum Canonicum, illius capax non est, confert, vel resignat beneficium, quod ipse habet, alteri, cum eo pacto, ut cessante impedimento Titius istud beneficium obtineat, & propria auctoritate possit accipere. 2. Per *regressum*, ut si quis beneficium jam possessum cedat, vel resignet alteri, reservato sibi ex pacto jure redeundi ad illud beneficium, si is, cui cessio facta fit, præmoriatur, vel beneficium deserat, ita ut jus pristinum in illo beneficio recuperet. 3. Per *ingressum*, quando quis beneficium sibi collatum, sed nondum possessum alteri resignat, eo pacto, ut si ille præmortuus fuerit, vel Episcopus v. g. factus fuerit, ejusdem possessionem ingredi, & capere possit ipse renuncians. Quicunque igitur tale jus accedendi, ingrediendi, vel regrediendi ad illud idem beneficium alteri resignatum, vel collatum, sibi, vel alteri reservat, sine expressa Papæ licentia, Simoniam confidentiæ committit, quia hujusmodi resignationes cum tali pacto, coram ordinarijs Prælatis locorum fieri non possunt, sed sunt Simoniacæ, & irritæ. Confir. *Concil. Trident. Sess. 25. c. 7. de reform.* omnes hujusmodi accessus, & regressus ad beneficia Ecclesiastica cujuscunque qualitatis, prohibuit, ac reprobavit, cùm hæreditariæ successionis imaginem referant, & SS. consti-

SS. conſtitutionibus, & Patrum decretis ſint contrarij. Porrò de his plura dicta ſunt ſuprà *l. 1. Tit. 9. Sect. 5. §. 4. n. 81. & ſeqq.*

CXV. Quæritur 3. Quæ ſint pœnæ decretæ in Simoniacos confidentiales in prædictis Bullis? Reſp. Prima eſt: Epiſcopi, & alij Prælati ſuperiores interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, alij verò Prælati inferiores, vel Clerici excommunicationem latæ ſententiæ S. Pontifici reſervatam incurrunt. Secunda pœna eſt. Reſignatio, vel collatio beneficij, in quo commiſſa eſt talis Simonia, eſt invalida, & omnino renuncians inhabilis fit ad idem beneficium obtinendum, & ad omnia inde ſecuta. Tertia. Simoniacus confidentialis privatur omnibus beneficiis, & penſionibus priùs obtentis, & inhabilis fit ad quæcunque alia obtinenda: quamvis hæc pœna privationis non incurratur ipſo facto, ante ſententiam Judicis, ſaltem declaratoriam criminis. Quarta, beneficia per Simoniam confidentiæ obtenta, Sedi Apoſtolicæ ſunt reſervata, ita ut ab inferioribus conferri non poſſint, & fructus eorum interim malè percepti Cameræ Apoſtolicæ applicari debeant. *Suar. cit. c. 43. n. 13. Laym. cit. l. n. 77.*

Porrò circa has pœnas notandum, tametſi ad illas incurrendas ſit neceſſarium, ut Simonia confidentialis opere ſit impleta, dato & accepto beneficio in confidentiam: non tamen requiritur, ut ex utraque parte ſit completa, ita ut accipiens viciſſim ſuam promiſſionem impleverit, v. g. penſionem ſolverit, nam nihilominus ab utroque incurruntur prædictæ pœnæ, eo ipſo, quòd beneficium ab uno ſit datum, & ab altero acceptum. *Suar. cit. l. n. 14. Laym. cit. l. n. 78.* Veruntamen Mediatores Simoniaci non incurrunt excommunicationem, etiam in Simonia confidentiali, donec illa ab utraque parte, tam accipientis, quàm dantis, ſit completa, quia de illis non loquitur Bulla Pij IV. & V. ſed illi incurrunt excommunicationem Pauli II. in *Extravag. 11. h. t.* quæ non incurritur, niſi per Simoniam realem utrinque completam, ut contra *Navarr.* notavit *Suar. cit. l. n. 15.* Hinc patet, pœnas Simoniæ confidentialis, graviores eſſe quàm ſimplicis Simoniæ, quia nimirum continet innumeras fraudes, cùm magis latenter, quàm aliæ, committatur, & ſpeciem habeat ſucceſſionis hæreditariæ, *Suar. cit. l. n. 14.* Quomodo verò univerſim Simonia committatur in reſignationibus Beneficiorum dictum eſt ſuprà *l. 1. cit. Tit. 9. Sect. 6. §. 2.* Et quomodo in permutationibus beneficiorum, *l. 3. Tit. 19.*

§. VIII.

De Simonia, quæ committitur in penſionibus ſolvendis ex bonis Eccleſiaſticis?

CXVI. Quæritur 1. An ſit Simonia, emere, aut redimere penſionem Eccleſiaſticam, hoc eſt, jus percipiendi partem fructuum ex alieno beneficio? Reſp. 1. Penſiones merè temporales, quæ etiam Laicis pro miniſterio temporali, vel ob aliam juſtam cauſam aſſignari, & competere poſſunt ex Eccleſiaſticis redditibus, citra titulum ſpiritualem, abſque Simonia, vendi poſſunt, & redimi. *Leß. l. 2. c. 35. n. 123. Suar. l. 4. de Simon. c. 26. n. 5. Laym. cit. c. ult. §. 5. n. 46. q. 3.* Ratio eſt, quia talis penſio non fundatur in ſpirituali titulo, nec ei eſt annexa, ſed legitima auctoritate à ſpirituali titulo ſeparata, nec ordinatur ad functionem ſpiritualem, adeóque eſt quid merè temporale.

CXVII. Reſp. 2. Penſiones propriè ſpirituales, quæ ſcilicet dantur in titulum beneficij, ſive ad ſerviendum, & juvandum Parochum in officio ſuo, quæ ſolet Capellania vocari, ſive ad ſerviendum tantùm in choro, vel officiis divinis, ſunt propria materia Simoniæ, quia ſunt propriè dicta beneficia fundata in ſpirituali titulo, eóque perpetuo, & Canonicè erecta, ſive inſtituta. *Suar. cit. c. 26. n. 23.* & alij communiter. Idémque dicendum de illis penſionibus ſpiritualibus, quæ pro beneficio, ſive loco beneficij ad ſpirituale miniſterium exercendum dantur. v. g. Coadjutori, vel Vicario Epiſcopi, vel Concionatori, hæ enim non poſſunt pretio vendi, abſque Simonia, nec etiam redimi, cùm talis penſio, non minùs, quàm Eccleſiaſticum beneficium fundetur in ſpirituali officio, nihilque ei deſit ad rationem beneficij, niſi quòd non ſit perpetua, ſive non conferatur in titulum perpetuum, adeóque qui illam emit, aut vendit, Simoniam committit, quia ipſum ſpirituale miniſterium, cui eſt annexa, emere, aut vendere cenſetur; neque etiam poteſt redimi talis penſio, quia per redemptionem extingueretur obligatio penſionarij ad tale munus, quæ tamen manere debet, ut officium ſpirituale præſtetur: *Leß. cit. l. n. 122. Suar. cit. c. 26. n. 19. & 20. Laym. cit. l. n. 47.* Poteſt tamen talis penſionarius ipſas penſiones temporales, ſeu fructus ad tempus vitæ ſuæ vendere, vel locare, ſine vitio Simoniæ. *Leß. cit. l. & Laym.*

CXVIII. Reſp. 3. Penſiones mixtæ, quæ ſcilicet dantur Clericis, ut Clerici ſunt, ſive ratione Clericalis ſtatûs, non tamen ob ſpirituale miniſterium, ſed ob aliam cauſam, ut quia datur penſio Parocho ſeni, qui non poteſt ampliùs Eccleſiæ deſervire, vel pauperi Clerico ad ejus ſuſtentationem, vel ob reſignationem beneficij in favorem alterius factam, etſi ſpectatâ rei naturâ, & jure communi antiquo, licitè, & abſque Simonia vendi, & emi poſſint, non tamen ſecundùm ſtylum Curiæ Romanæ, quæ hujuſmodi venditiones tanquã Simoniacas damnat: & damnātur jure novo poſt decretum Pij V. de penſionibus, *Leß. cit. l. n. 125. & 129. Suar. cit. c. 26. n. 7. & 8. Laym. cit. l. n. 48.* Prior pars probatur, quia talis penſio non datur propter ſpiritualem titulum, ſeu officium ſpirituale obeundum, ſed præcisè ob ſuſtentationem, vel aliam cauſam ex allatis: Clericalis autem ſtatus ſolùm requiritur, ut conditio, vel diſpoſitio ex parte ſubjecti, ſicut eleemoſyna, quæ datur Clerico, intuitu Clericalis ſtatûs, non ideò fit ſpiritualis, vel rei ſpirituali annexa. Secùs eſt de jure præbendæ, quod annectitur titulo ſpirituali, ita, ut qui titulum illum acquirit, ſimul acquirat jus percipiendi proventus temporales, ideóque ſicut ipſe titulus ſpiritualis eſt, ita & jus præbendæ ei annexum fit tale, ut vendi non poſſit. Nec obſtat, quòd talis penſio datur, intuitu prioris beneficij, vel officij, ac miniſterij ſpiritualis præteriti, quia non datur tanquam ſtipendium illius miniſterij, neque ut illi annexa: nam pro officio præterito mercedem ſuſtentationis, talis Clericus

 jam acce-

jam accepit: sed immediatè datur personæ, tanquam eleemosyna quædam ex bonis talis beneficij facta, quæ eleemosyna, postquam legitimâ auctoritate separata est à beneficio, est quid temporale, licèt motivum ad illud faciendum fuerit spirituale: & officium, seu ministerium præteritum sit conditio, sive qua non ei daretur, sicut si daretur ususfructus alicujus agri Ecclesiæ separati à beneficio, ad vitam, v. g. Parochi senis, & applicaretur ad sustentationem illius. *Less. cit. l. n.* 126. *& seq. Suar. cit. l. n.* 24.

Posterior pars probatur, quia Pius V. imposuit hujusmodi pensionibus obligationem recitandi officium B. V. & licèt non sint beneficia propria, quia non sunt perpetuæ; sunt tamen annexæ alicui Clericali, & spirituali officio, ratione cujus requiritur jus ad tales reditus temporales: & requiritur ad illas, non tantùm status Clericalis, ut conditio, sed etiam ministerium spirituale, propter quod dantur, ideóq; vendi, & emi non possunt, ubi Constitutio illa est recepta. *Suar. cit. l. n.* 8. *Less. cit. l. n.* 129. Veruntamen possunt tales pensiones præsenti pecuniâ redimi, ut praxis recepta confirmat; quia tunc nō emitur, vel commutatur jus spirituale pro temporali, sed extinguitur onus, seu obligatio temporalis solvendi, quotannis, certam summam pecuniæ, vel fructuum. *Less. c. l. n.* 134. *Suar. cit. c.* 26. *n.* 10. *Laym. cit. l. n.* 48. apud quos plura de hac re legi possunt.

CXIX. Quæritur 2. Utrùm absque labe Simoniæ pensio imposita beneficio, anticipatâ solutione, redimi possit. V. g. Vicarius perpetuus solvere debet ex Parochiæ fructibus, seu proventibus, quos percipit, Monasterio, vel Ecclesiæ Collegiatæ, cui Parochia illa est incorporata, quotannis, centum aureos: quæritur, an valeat pactum cum eo initum, ut statim ab initio hanc pensionem redimat 500. aureis? Resp. Si vi pacti, Vicario imponatur obligatio, pensionem illam annuam pecuniâ redimendi, Simonia committitur, quia hujusmodi Vicariæ perpetuæ, sicut & alia beneficia, debent purè, & simpliciter, sine omni pactione, & obligatione, conferri, alioqui enim Simonia erit, saltem ex Jure Ecclesiastico. Si verò Vicarius liberè, ac spontè, citra ullam obligationem, redimat pensionem, ita ut vi pacti optio ipsi detur pensionem illam, vel quotannis præstandi, vel statim redimendi; tunc nulla Simonia intervenit, quia nullum onus pretio æstimabile ipsi imponitur; sed potiùs fit gratia: nam in tali conventione redimitur res merè temporalis, videlicet obligatio solvendi aliquam partem redituum, quam Monasterium, vel Ecclesia Collegiata justè à Vicario posset, singulis annis, exigere. *Suar. cit. c.* 26. *n.* 20. *Laym. c. l. n.* 49.

§. IX.

De Simonia, quæ committitur circa officia Ecclesiæ temporalia.

CXX. Quæritur 1. An officia temporalia Ecclesiæ, cujusmodi est officium Procuratoris, seu Administratoris rerum temporalium Ecclesiæ, Advocati, aut Syndici, item Judicis, quem potest Episcopus constituere in locis, ubi habet temporalem jurisdictionem, &c. pro pecunia vendere sit Simoniacum? Resp. Non est Simonia, spectato Jure naturali, ac divino, ut ex communi docet *Suar. cit. l.* 4. *de Simon. c.* 29. *n.* 1. quia hæc officia non habent in se aliquid spirituale, nec ordinatum proximè ad actiones spirituales, sed tantùm ad temporales, ut sunt custodire, & administrare res, & bona Ecclesiæ, licèt ordinentur etiam ad finem spiritualem, sed remotè solùm, ac extrinsecè. Sed neque officium Sacristæ, aut Custodis vendere est Simonia Juris divini, quia licèt functiones hujus muneris habeant pro materia res sacras; sunt tamen actiones merè temporales. *Suar. c. l. n.* 11.

CXXI. Veruntamen venditio horum officiorum, tanquam Simonia, est prohibita Jure Canonico, c. *Si quis.* 8. *caus.* 1. *q.* 1. *c. Salvator.* 8. *caus.* 1. *q.* 3. *& in c. consulere.* 38. *h. t.* quod est desumptum ex Concil. Later. sub Innocentio III. c. 63. ubi generaliter prohibetur, ne administratio rerum Ecclesiasticarum per pecuniam obtineatur, his verbis: Quicunque » Vice-Dominatum, aut Vicariatum, vel aliam Ec- » clesiasticarum rerum administrationem per pecu- » niam obtinere voluerint, tam ementes, quàm ven- » dentes, cum Simone Mago, percelluntur, & ab Ec- » clesia, in cujus contumeliam dare, & accipere pe- » cuniam voluerunt, justè excluduntur. Per quem » textum vendi prohibentur multa officia Ecclesiastica, etiam temporalia, ut ait *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 29. *n.* 3. Ratio est, quia licèt hæc officia ex se non sint spiritualia; sunt tamen ijs conjuncta: nam per illas res sacræ valdè propinquè contrectantur, & Ecclesiastica bona administrantur, ac proinde si pretio vendantur, etiam injuria redundat in ipsa spiritualia, propter viciniam, & sic Simonia committitur Juris humani contra prohibitionem Ecclesiæ. *Suar. cit. c.* 29. *n.* 5.

Limitatur autem, ut tunc solùm sit prohibitum, tanquam Simoniacum, vendere hujusmodi officia, si soleant exerceri per Clericos: Secùs, si etiam per Laicos, vel nisi per contrariam consuetudinem huic prohibitioni Juris Canonici fuerit derogatum. *Silv. V. Simonia. q.* 13. *dicto* 7. quamvis *Suar. cit. c.* 29. *n.* 7. contrarium teneat.

CXXII. Quæritur 2. An sicut vendere officia Ecclesiæ temporalia, est Simonia prohibita Jure Ecclesiastico, ita etiam sit similis Simonia vendere functiones eorum? Resp. Negativè, quia illæ non prohibentur vendi ullo Jure Ecclesiastico, sicut ipsa officia, quæ sunt ab Ecclesia instituta, ac per potestatem Ecclesiasticæ jurisdictionis conferuntur, & in quibus constitui debent personæ idoneæ, & non propter pretium: quæ rationes non habent locum in functionibus talium officiorum, quia cùm sint merè corporales; ideò pro illis dari, & accipi potest pretium, non tantùm per modum sustentationis, sed etiam debitæ compensationis, cùm ad eas, quippe diversas, non sit extendenda prohibitio Ecclesiæ. *Suar. cit. c.* 29. *n.* 13.

SECTIO V.

DE PRETIO SIMONIACO, ejúsque Divisione.

Hactenus actum est de materia Simoniæ, quæ est res spiritualis, nunc agendum est de pretio, quod requiritur ad rationem Simoniæ: nam hujusmodi malitia

malitia conſiſtit in contractu oneroſo, & reciproco, ſive commutatione rei ſpiritualis cum temporali, per modum venditionis, & emptionis, vel alterius æquivalentis contractûs; ideò neceſſe eſt, ut ibi pretium interveniat, latè ſumpto nomine pretij, prout comprehendit, non tantùm pecuniam, ſed etiam omnem rem temporalem pretio æſtimabilem, vel temporalem utilitatem habentem, quæ viciſſim pro re ſpirituali datur, vel accipitur, ut ſuprà dictum *Sect.* 1. §. 1. *h. t.* Porrò ad rationem pretij non ſatis eſt, quòd pecunia, vel res temporalis detur pro actione, ſeu re ſpirituali quocunque modo, etiamſi aliàs non daretur, ſed ut detur in commutationem, ſeu compenſationem, & quaſi appretiationem rei, quæ pro illa datur, ut notat *Suar. l. 4. de Simon. c. 30. n. 1.* & ex dicendis patebit.

§. I.

An pretium Simoniacum neceſſariò debeat eſſe temporale quid, non ſpirituale, & quando temporale, quod datur, habeat rationem pretii, reſpectu rei ſpiritualis, quæ viciſſim datur?

CXXIII. Assertio 1. Pretium Simoniæ, ſpectato Jure naturali ac divino, neceſſariò debet eſſe aliquid temporale, nec ſufficit ſpirituale. Eſt communis DD. ſententia apud *Suar. cit. c. 30. n. 4.* & ſumitur ex c. 8. *Actorum*, ubi Petrus dixit Simoni Mago: *Pecunia tua ſit tecum in perditionem, quoniam donum DEI exiſtimâſti pecuniâ poſſideri*: ex quo patet, quòd malitia Simoniæ conſiſtat in commutatione rei ſpiritualis pro pecunia, cujus nomine comprehenditur, quicquid pecuniâ æſtimari poteſt, *S. Thom. cit. q. 100. art. 2. & art. 5. in corp.* Ratio eſt, quia malitia Simoniacæ commutationis oritur ex improportione, quæ eſt inter rem materialem, ſeu temporalem, & ſpiritualem, ut ex ſuprà dictis patet.

CXXIV. Hinc ſequitur 1. Permutare rem ſpiritualem cum altera merè ſpirituali, cui ſcilicet nihil temporale, ſeu pretio æſtimabile annexum eſt, ex natura rei, & ſpectato Jure divino, non eſſe Simoniam, v. g. ſacras Reliquias cum aliis ſacris Reliquiis, jus patronatûs cum alio jure patronatûs, aut beneficium Eccleſiaſticum cum altero beneficio, *Suar. cit. c. 30. n. 5. Laym. cit. c. ult. §. 2. n. 7.* & alij. Probatur; tum quia talis commutatio non eſt prohibita Jure divino, ſive præcepto Chriſti: *Gratis date*; tum quia, quando datur ſpirituale pro ſpirituali, nulla datur pecunia, nec aliud pretium æquivalens, ſine quo non eſt emptio, adeóque nec Simonia; tum quia per talem commutationem non fit injuria, vel irreverentia rei ſpirituali, ſicut non fit injuria gratiæ, ſi pro gratia detur, juxta illud Joan. 1. *Gratiam pro gratia.*

Sequitur 2. Quamvis permutare inter ſe beneficia, etiam nullâ interveniente pecuniâ, vel alio temporali æquivalente, ſi talis permutatio fiat per pactionem privatorum Beneficiariorum, ſine auctoritate Prælati, ſive Superioris, ſit Simonia prohibita Jure Eccleſiaſtico, ut fusè oſtendit *Suar. cit. l. 4. de Simon. c. 32. n. 8. & ſeqq.* de quo dictum *l. 3. tit. 19. §. 3. & 4.* vel ſaltem ſit mala, & illicita, quia Jure poſitivo, ſeu Eccleſiaſtico prohibita: non eſt tamen extra materiam Beneficiorum, ullo Jure poſitivo ſpecialiter prohibitum permutare ſpirituale pro ſpirituali, quia Canones generatim prohibentes pactiones in rebus ſpiritualibus loquuntur de ijs, in quibus aliquid temporale datur pro ſpirituali. Neque etiam ad hujusmodi permutationem ſpiritualem requiritur, ut interveniat auctoritas Superioris, ſi res ſpirituales, quæ permutantur, ſint ſubjectæ liberæ poteſtati, & diſpoſitioni commutantium. *Suar. cit. c. 31. n. 20.*

CXXV. Assertio 2. Quandocunque res temporalis, & pretio æſtimabilis gratis datur, ſive donatur ei, qui ſpirituale donum, vel officium præſtat, non poteſt habere locum Simonia, ſaltem ex natura rei, & ſpectato Jure divino. *Suar. cit. l. 4. c. 26. n. 2. Laym. cit. c. ult. §. 2. n. 8.* Sumitur ex c. *Quàm pio. 2. in fine. cauſ. 1. q. 2.* & clariùs ex c. *Licet. 4. cit. cauſ. & q.* ubi habetur, non eſſe prohibitum gratis, & ſponte, ac ſine exactione, datum accipere, poſtquam gratia, vel donum ſpirituale jam gratis eſt collatum. idque procedit, ſive donum temporale detur, poſt ſpirituale donum, vel officium præſtitum, ſive etiam antè, vel ſimul cum ipſo ſit datum; non enim erit Simonia, ſaltem coram DEO, & in foro conſcientiæ, modò gratis, & purè, ſine ullo pacto expreſſo, vel tacito ſit priùs, vel ſimul datum, uti colligitur ex c. *Etſi quæſtiones. 18. h. t.* ubi habetur, quòd, quando ex circumſtantiis præſumi poteſt, donum temporale priùs gratis eſſe datum, id non ſit prohibitum; & ex c. *Placuit. 103. cauſ. 1. q. 1.* & ex c. *Dilectus. 30. in fine. h. t.* ubi dicitur: *Illud gratanter recipi poterit, quod fuerit ſine taxatione* (id eſt, venditione, vel pactione, *Gl. V. Eod.*) *gratis oblatum.* & ex c. *Tua nos. 34. §. Si verò. h. t.* Ratio eſt: quia ſi temporale gratis datur, non eſt pretium rei ſpiritualis: pretium enim, & gratuitum donum ſibi invicem opponuntur; quod enim pro pretio datur, non donatur gratis, ſed tanquam ex juſtitia viciſſim debitum datur, aut promittitur. Veruntamen in foro externo, quando præcedunt temporalia munera ſpirituale donum, plerumque præſumitur mala, & Simoniaca intentio, quia ſolent animum valde inclinare, ideóque etiam interdum prohibentur tanquam Simoniaca Jure Eccleſiaſtico. *Suar. cit. l. n. 1.* Sed & viceverſa, quamvis ſpirituale detur poſtea ex gratitudine, vel etiam priùs, eâ intentione, ut alter ex gratitudine moveatur ad remunerandum dono aliquo, non eſt Simonia, quia gratitudo non reſpicit pretium, ſed beneficium, nec impedit, quò minùs res ſimpliciter gratis detur, cui non datur tanquam debitum juſtitiæ, ſed morale, ſeu antidorale. *Covarr. l. 1. reſol. c. 20. n. 4. Suar. cit. l. & Laym. cit. l.*

Verùm non eſt licitum, ſed Simoniacum, obligationem antidoralem gratitudinis in pactum deducere, cum ſpeciali promiſſione implendi illam, v. g. dono tibi pecuniam, tali tamen conditione, ſeu modo, ut viciſſim promittas mihi, & te obliges, quòd ex gratitudine mihi præſtabis rem aliquam ſpiritualem: vel viceverſâ, præſto tibi hoc officium ſpirituale, ut promittas, te viciſſim ex gratitudine daturum donum aliquod temporale, quia hujuſmodi conventiones ſub titulo donationis, aut remunerationis reipsâ

ſunt

sunt Simoniacæ permutationes,quia per tale pactum imponitur accipienti novum onus, seu obligatio pretio æstimabilis aliquid vicissim dandi, ad quod, seclusâ hâc speciali conventione, alioquin obligatus non esset; adeóque non sunt donationes, sed onerosæ,& reciprocæ pactiones,seu permutationes.*Suar. l. 4. de Simon. c. 45. n. 9. Laym. cit. l. n. 9.*

CXXVI. Assertio 3. Non est Simonia pro spiritualibus Ministerijs dare, vel accipere temporalia, etiam ex obligatione, si noont pretium, seu in commutationem rei, sed per modum stipendij, ac necessariæ sustentationis personæ dentur, vel accipiantur, ut docet *S. Thom. communiter receptus cit. q. 100. art. 2. in corp. Suar. cit. c. 36. n. 3. & c. 46. num. 1. Laym. cit. c. ult. num. 13.* Idque usus Ecclesiæ confirmat, & sumitur ex c. 10. *Mathæi*: ubi cùm dixisset Christus: *Gratis accepistis, gratis date.* postea subjungitur: *dignus est Operarius cibo suo.* & habetur etiam *in c. Charitatem. 45. in fine. caus. 12. q. 2.* Ratio est: quia hîc non fit commutatio rei ad rem; adeóque spirituale non æstimatur pretio, sed gratis datur: obligatio verò dandi temporale oritur ex naturali justitia, quæ exigit, ut ei, qui in alterius gratiam,& commodum laborat, sufficiens sustentatio detur, considerato statu personæ ejus. Quare ejusmodi stipendium non datur pro ipso Ministerio spirituali, quatenus spiritualis operatio est; ut sic enim gratis exhiberi debet; sed datur,quatenus præcisè servitium est, sive operatio in alterius gratiam facta;ideóque etiam non commensuratur dignitati, vel utilitati ipsius operis,sed dignitati, & conditioni personæ operantis in gratiam alterius.

CXXVII. Idque extenditur 1. Quòd neque exigere, vel accipere stipendium sustentationis, interveniente pacto, sit Simonia, ut docet *Less. l. 2. c. 45. n. 48. Suar. cit. c. 46. n. 4. Laym. cit. l. n. 15.* Ratio est: quia stipendium sustentationis ex justitia debetur ministrantibus spiritualia; ergo etiam de eo paciscì possunt: licitum enim est in pactum deducere, quod alicui jure naturali ex justitia debetur, & pactum tale non cadit super rem temporalem, quatenus est pretium, sed quatenus stipendium est necessarium ad sustentationem personæ: neque ullâ lege positiva Juris Canonici hujusmodi pactum reperitur prohibitum, sed solùm prohibentur pacta inhonesta, id est, quæ repugnant gratuitæ donationi spiritualium, & per quæ spiritualia cum temporalibus commutantur. *Gl. in c. ult. V. Cessare de pactis. Suar. cit. c. 46. n. 5.* Porro cùm quantitas justi stipendij, ipso jure naturali, non sit definita, ac determinata; ideo debet ea per legem, vel consuetudinem, vel, si hæ in specie nihil statuant, per partium compositionem determinari. *Suar. cit. c. 46. n. 4.* ita tamen, ut vitetur turpis exactio avaritiæ, quæ Simoniæ speciem præsefert, ut si v. g. spirituale non priùs detur, quàm pecunia sit data, vel saltem de ea solvenda cautio sit præstita, quod prohibetur *in c. Tantum. 36. & c. Audivimus. 41. h. t.* tunc enim videtur exigi pecunia, non ut stipendium sustentationis, sed ut pretium, licèt talis exactio verè, & propriè Simonia non sit, quia non mutatur modus debiti. *Laym. in cit. c. ult. n. 15. in fine ex Cajetano.*

CXXVIII. Extenditur 2. Quòd etiam Sacerdotes, & Clerici ministrantes spiritualia possint exigere stipendium sustentationis, etiamsi divites sint, & non egeant, vel quia bona patrimonialia habent, vel Ecclesiastica. *Suar. cit. c. 46. n. 7. Laym. cit. l. num. 14.* Idque sumitur ex Concilio Agathensi c. 36. relato in *c. ult. caus. 1. q. 2.* ubi dicitur: *Clerici omnes, qui Ecclesiæ fideliter, vigilantérque deserviunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundùm servitij sui meritum, per ordinationem Canonum à Sacerdotibus consequantur.* Ratio est: tum quia Clericus, etsi non indigeat, non petit tale stipendium, ut pretium, adeóque non est Simoniacus, quia non vendit Ministerium spirituale; neque etiam datur illi, ut mera eleemosyna ex misericordia, sed tanquam ex justitia debitum, etiamsi aliunde necessariam, ac sufficientem sustentationem habeat, *nemo enim suis stipendiis militare cogitur* 1. *Cor.* 9. sive in alterius gratiam laborare: nam quòd ex aliis bonis alimenta habere possit, id est per accidens, neque impedit, quò minùs adhuc debitum sit ex justitia stipendium. *Suar. cit. l. n. 8.* Quare si reditus Parochiales, vel alterius beneficij nimis tenues sint, & ad honestam sustentationem Parochi, vel alterius Beneficiati non sufficiant, potest Episcopus præcipere, ut Parochiani alias oblationes faciant, & in subsidium necessariæ sustentationis conferant, cùm Episcopi sit providere de sufficientibus alimentis inferioribus Pastoribus, & fideles ad id teneantur: neque tales exactiones contrariæ sunt Juri communi, quod loquitur de Ministris habentibus sufficientem sustentationem, *Suar. l. 4. de Simon. c. 47. n. ult. Laym. c. l.* Aliud verò dicendum est, si Parochus, vel alius Beneficiatus, qui ex vi officij sui obligatus est ad ministranda spiritualia, sufficientem sustentationem à fidelibus accipiat. V. g. ex decimis, oblationibus, & aliis proventibus Ecclesiasticis; tunc enim contra justitiam peccat, si novum stipendium exigat, v. g. pro administratione Sacramentorum, vel celebratione Missæ, vel de eo dando pactum interveniat: nam universim loquendo contra justitiam est exigere temporale stipendium, ratione operis, alioquin ex justitia debiti: quia tunc deest jus, sive titulus exigendi ex pacto gratuito, quia dans non vult donare, sed tanquam pretium date: neque ex pacto oneroso, quia hujus pacti ea conditio ex natura est, ut utrinque obligationem pariat: nulla autem nova obligatio imponitur ei, qui jam antè ex justitia obligatus est facere, vel intermittere aliquid; ergo eùm quis cum altero paciscitur de novo stipendio dando pro eo, quod aliàs jam ex justitia est debitum, injuriam ei infert. *Suar. cit. c. 46. n. 9. & c. 47. n. 5. Laym. cit. c. ult. n. 16. & l. 3. tr. 4. c. 4. num. 9.* Quin imò talis exactio speciem quoque Simoniæ habet, & est Simonia saltem præsumpta; ideóque Jure positivo, ut Simonia, interdum prohibetur. *Suar. cit. c. 46. n. 9. art. 3. ad 2. Laym. cit. l. n. 16.*

CXXIX. Assertio 4. Non est Simonia promittere, vel donare alicui quippiam temporale, sub onere, & conditione operis spiritualis præstandi, modò non fiat per modum retributionis, seu compensationis. V. g. si Christianus donet infideli aliquid sub conditione, si baptismum suscipiat: vel si puella viro hæretico matrimonium promittat, si ad fidem Catholicam convertatur &c. *Sanch. l. 1. de matrim. disp. 39. n. 4. Suar. l. 4. de Sim. c. 16. & seqq. Laym. cit. c. ult. §. 2. n. 11.* Ratio est: quia hic non interveniat

venit contractus onerosus, & reciprocus, sine quo non committitur Simonia, sed liberalis donatio, per quam ei, cui fit promissio, non imponitur obligatio aliquid faciendi simpliciter, sed solùm, si rem promissam accipere, vel donatam retinere velit: dummodo etiam illa conditio non sit de dando, vel faciendo aliquid in utilitatem dantis, vel promittentis, aut alterius, cujus vicem ipse subit. V.g. do tibi centum aureos, si mihi, vel amico meo dederis Reliquias: quia tunc conditio reciproca reipsâ transit in commutationem, seu contractum, saltem innominatum: *do, ut des*, & quidem Simoniacum, qua datur temporale, ut recipiatur spirituale, ut notat *Layman. cit. l.* Alioquin verò talis pactio, sive datio non tantùm non est Simoniaca, sed neque illicita, si unus bonâ intentione doceт, vel promittat, ut alterum ad bonum spirituale inducat, vel à malo, seu peccato abducat: alter verò opus spirituale, quod ab eo exigitur, saltem primariò, ac principaliter non faciat propter pecuniam, vel aliam rem temporalem, etsi sit motivum quoddam secundarium, & impulsivum. Sic enim passim in S. Scriptura legitur, quòd DEUS promisit bona temporalia servantibus præcepta, & quidem per modum pacti, & conditionis: & quid est frequentiùs, quàm ut studiorum fructus suppeditentur adolescentibus, sub ea conditione, ut statum Ecclesiasticum suscipiant, alioquin verò sumptus refundere debeant. Confirmatur ex *l. eod. de condit. appos.* ubi deciditur, validam esse manumissionem servorum sub hac conditione factam, ut Monachi fiant, & in Monasterio permaneant; at libertas est res temporalis, & pretio æstimabilis; ergo etiam licita est similis promissio sub hac conditione facta, ut damnato ad mortem vita condonetur, si velit Religionem ingredi; nam tunc non cogitur ad Religionem, sed optio illi datur, ut inter illa duo eligat vel mortem, vel Religioné. *Suar. l. 4. de Sim. c. 16. n. 16.* Aliud est, si alicui detur, vel promittatur aliquid temporale sub eo pacto, & conditione, ut obligatus sit determinatè ingredi Religionem, vel suscipere fidem &c. talis enim pactio nón est licita, nec caret vitio Simoniæ; videtur enim ejusmodi opus spirituale, ad quod aliquis absolutè obligatur, pretio æstimari, *Suar. cit. l. n. 17.* & sic intelligi debet text. in *c. Quàm pio. 1. caus. 1. q. 2.*

CXXX. Assertio 5. Non est Simonia, saltem ex natura rei, rem spiritualem offerre, vel vel officium spirituale præstare, etiam principaliter propter rem temporalem, si intentio illa non deducatur in pactum expressum, vel tacitum; ideóque res illa temporalis, non ut pretium accipiatur, Ut si sacræ Reliquiæ, quæstûs, seu lucri causâ exponantur, & ostendantur, ut largiores eleemosynæ offerantur, ut docet *Sanch. l. 2. Mor. c. 43. n. 42.* sic neque Simoniam committit Canonicus, qui principaliter accedit ad divina officia, propter distributiones quotidianas, aliàs non accessurus. Ratio est: quia intendere lucrum temporale, etiam tanquam finem principalem, non est emere, vel vendere rem spiritualem, si non intendatur lucrum principaliter, tanquam pretium, sed tanquam debitum sustentationis stipendium, vel tanquam eleemosyna gratis oblata.

§. II.

Quænam circumstantiæ consideranda sint, ut cognoscatur, an munus aliquod temporale habeat rationem pretii Simoniacè dati, pro re spirituali, vel non habeat?

CXXXI. De his agitur in *c. Etsi quæstiones. 18. h. t.* Nam cùm quidam electus fuisset in Archiepiscopum Strigoniensem, & confirmatus, Papa ipsi per quendam Cardinalem Apostolicæ Sedis Legatum transmisit Pallium; frater illius electi præsciens necessitatem Cardinalis, transmisit ei, ipso Archiepiscopo electo ignorante, unũ equum, quia per mare veniens nullos, vel paucos equos secum adduxit. Postea Archiepiscopus, Pallio, ab eodem accepto, intelligens equum priùs eidem Cardinali donatum esse, dubitavit, an non Simoniam aliquam incurrisset, ideóque super hoc consuluit Papam: qui respondit, quòd in his, ultrà, quàm oportet, dubitandum non sit, cùm leges humanæ dicant, quòd quidam, tenui Religione, Sacramenta etiam necessaria, & legitima exhibere contemnant (*l. ult. C. de fide instrum.* quamvis illa verba, quibus hic Papa usus est, ibi non leguntur. *Gl. hic V. Tenui Religione. junct. Gl. marg. lit. D.*) dicentes tenuem Religionem, quæ dubitat, ubi dubitandum non est: & ideo, propterea, quòd frater Archiepiscopi, ipso ignorante, unum equum ei transmisit, nullo modo ipsum dubitare, vel timere oportet: quia in accipiendis muneribus, vel dandis tria sunt maximè attendenda, scilicet qualitas personæ dantis, & accipientis; quantitas muneris, & tempus donationis. Et inprimis qualitas personarum, ut à quo, & cui, videlicet, an à paupere diviti, vel è converso à divite pauperi, aut à divite locupleti, datum fuerit. Quantitas, sive æstimatio muneris, an magni, vel parvi pretii sit donum: & tempus donationis, an in instante necessitate, vel alio tempore donetur. Si ergo prædictæ circumstantiæ in hoc casu considerentur, non fuit magnum, quòd Frater Archiepiscopi equum unum Cardinali donavit, quem etiam histrioni non petenti fortè donaret (quod aliàs de jure fieri non debet, quia quod hujusmodi personis donatur, fit nequissimæ donatur. *c. Donare. 7. dist. 86. Gl. hic V. Donaret*) & potiùs hoc factum fuisse constat (id est, præsumitur, *Gl. hic V. eod.*) ob necessitatem, non aliâ intentione, quàm ut Cardinali in hoc casu necessitatis subveniret. Quod autem scriptum est Isaiæ c. 33. *Beatus, qui excutit manus suas ab omni munere*, de illis donis dictum est, quæ solent accipientis animum allicere, vel pervertere: quoniam si ipsa etiam persona electi (ne dum frater ejus) offerat Ordinatori, vel Consecratori suo (& multò magis Confirmatori, vel qui Pallium attulit. *Hostiens. hic V. eod.*) quædam, quæ modici pretii fuerint, & quæ recipientis animum non moverent, vel immutarent; non tamen Ecclesia Romana interpretari consuevit, recipientem in his delinquere, vel donantem: adeóque in his non sense-

censetur Simonia committi, quia non est verisimile, quòd propter hujusmodi modica munera aliquis moveatur ad quicpiam iniquû faciendû. *Gl. fin. hic.*

CXXXII. Pro explicatione hujus c. notandum 1. In foro externo, ex circumstantiis dijudicandum erit, an temporale, quod datur, simoniacè sit datum, & præcipuè, an pactum intercesserit; nam tunc major est præsumptio Simoniæ, quàm cùm simpliciter aliquid temporale datum est, quia Canones valde improbant pacta in hujusmodi negotijs, quamvis etiam interdum pacta honesta fieri possint sine Simonia, ut ad redimendam vexationem, ad compensandum accidentalem, & extraordinarium laborem, ad securitatem stipendij &c. *Suar. l. 4. de Simon. c. 36. n. 8.* Deinde etiam considerandum est, an in tali facto intervenerit aliqua causa, ob quam cohonestari possit datio temporalium, & excusari à Simonia, quæ si talis causa subsit, præsumi non debet, nisi aliæ circumstantiæ, & conjecturæ moraliter ad id cogant, quia in dubio tenemur factum proximi in meliorem partem, & intentionem interpretari, si ejus sit capax, *c. 2. infrà de R. J.* cujusmodi causa honesta, seu titulus esse potest, vel ratione gratuitæ donationis, vel ex obligatione justitiæ, vel ex lege, vel ex consuetudine &c. tunc enim præsumendum est, quòd ob talem causam datum sit donum temporale, & non pro spirituali opere, aut beneficio, *Suar. cit. l. n. 9. & 10.*

CXXXIII. Notandum 2. In dubio, an temporale datum sit merè gratuitò, an verò per modum pretij, tria sunt consideranda. 1. Qualitas personæ dantis, & recipientis, sub qua comprehenditur etiam circumstantia *quis, & circa quem*, v. g. an sit dives, vel pauper; nam donum, quod respectu divitis est parvum, potest respectu pauperis esse magnum; quò etiam spectat nobilitas personæ, quæ per se est indicium gratuitæ donationis, *Arg. c. 1. de donat.* item ob vinculum amicitiæ, vel consanguinitatis facilè præsumitur inter conjunctos liberalis donatio: inspici etiam debet integritas, morúmque honestas in persona dante, vel recipiente, ob quam etiam præsumitur donum temporale ex mera liberalitate processisse. *Suar. cit. c. 36. n. 12.* 2. Consideranda est circumstantia quantitatis, quæ etiam vocari solet *circa quod*; nam si ea nimis magna sit, non censetur liberaliter data, aut donata, quia nemo præsumitur, quod suum est prodigere velle, *c. Cùm super hoc. 5. de renunc. l. cùm de indebito. 25. ff. de probat. Abb. hic n. 3.* Si verò sit nimis parva, seu modici pretij, pro nihilo reputatur, quia non est verisimile dari, pro re tam præstante, ut est res spiritualis. Si verò sit mediocris, tunc consideranda est quantitas in ordine ad personam dantis, & accipientis. Quòd si data sit pecunia numerata pro re spirituali, etiam modica quantitas sufficit ad præsumendam Simoniam, si non adsit causa cohonestans. Si verò sit data res pertinens ad cibum, & potum, & in modica quantitate, quasi nihil reputari solet, uti sumitur *ex cit. c. Etsi quæstiones, h. t. & c. Statutum, 11. de rescript. in 6. Suar. cit. l. n. 13.* 3. Consideranda est circumstantia temporis, sive occasio dationis; nam urgente necessitate, quia hic & nunc quis indiget re temporali, qui illam dat, censetur potiùs dare liberaliter, seu donare ad subveniendum necessitati. *Abb. c. l.* Deinde considerari debet, an munus temporale detur ante receptam rem spiritualem, vel in ipsa receptione, vel post illam: si enim temporalia dentur, ante receptionem spiritualium, tunc non ita facilè præsumitur ex liberalitate data, sed potiùs ex necessitate, vel posse movere, & permutare animum accipientis, ut colligitur ex *c. Emendari. 104. caus. 1. q. 1. & c. Sicut. 4. caus. 1. q. 2.* Similiter, si in ipsa receptione, vel incontinenti post illam detur munus temporale, magis habet speciem recompensationis, quàm gratuitæ donationis: secus, si post receptionem ex intervallo detur, tunc enim faciliùs præsumitur ex mera liberalitate, & gratitudine dari, ut in *c. 2. & c. Sicut. 4. cit. caus. 1. q. 2.* non est autem præsumptio desumpta ex circumstantia temporis per se sufficiens ad inducendam Simoniam, nisi Ecclesiæ prohibitio interveniat, quia in quolibet tempore potest locum habere pura intentio, & gratuita donatio. *Suar. cit. l. n. 14.*

CXXXIV. Notandum 3. Ex eo, quod in *cit. c. Etsi quæstiones, h. t.* dicitur, si dentur ea, quæ modici pretij sunt, accipientem, vel donantem non delinquere, non rectè infertur, quòd pecunia in modica quantitate data non sufficiat ad Simoniam inducendam, si pro pretio detur rei spiritualis, & de eo constet: sed hoc solùm ibi dicitur, quando parvum munus datur, & non constat datum esse pro pretio, tunc in foro externo non præsumitur Simoniacâ intentione esse datum, tanquam pretium: præsertim si aliæ circumstantiæ non concurrant ad id præsumendum, quamvis in rei veritate, & in foro conscientiæ possit esse Simonia, etsi modicum quid pretio æstimabile detur pro re spirituali, tanquam pretium. *Suar. l. 4. de Sim. c. 38. n. 2.* ut plurimùm tamen parvitas pretij excusat à Simonia, quia modicum dari non solet in pretium rei spiritualis, sed gratis, & ex causa benevolentiæ, vel titulo gratitudinis, ut ex Ugolino tradit *Barb. in cit. c. Etsi quæstiones. n. 3. h. t.* alioquin verò Simoniam ratione parvitatis materiæ, non posse esse peccatum veniale, dictum est suprà *Sect. 1. §. 1. n. 3. h. t.*

§. III.

Quotuplex sit pretium Simoniacum?

CXXXV. Pretium Simoniæ frequenter munus appellari solet in Jure Canonico, idque communiter dividitur in munus à manu, munus ab obsequio, munus à lingua, prout videre est in *c. Ordinationes. 113. & c. Sunt nonnulli. 114. caus. 1. q. 1. & c. Salvator. 8. caus. 1. q. 3.* & tradit etiam *S. Thom. cit. q. 100. art. 5.* & alij DD. communiter. Nomine autem muneris hic non intelligitur donum liberale, & gratuitum, sed potiùs debitum justitiæ commutativæ, quod ex vi conventionis onerosæ, & reciprocæ præstari, & exigi solet; adeóque gravamen aliquod est, & onus: quæ acceptio munerum frequenter etiam usurpatur in Jure Civili, in quo officia, seu obsequia, & tributa, quæ tanquam ex justitia debita præstari, & exigi solent, munera vocantur, ut constat ex *Tit. ff. de muneribus, & honorib. Laym. l. 4. tr. 10. c. ult. §. 3. n. 25.*

CXXXVI. Quæritur 1. Quid per munus à manu intel-

intelligatur? ℞. inprimis pecunia, quæ est propriè dictum pretium, de qua fit passim mentio in SS. Canonibus. *c.* 1. & *c. ult. cauſ.* 1. *q.* 3. *c.* 2. *h. t.* cum similibus, nec requiritur, ut pecunia numerata detur, sed sufficit promissa ad inducendam Simoniam. *c. De hoc.* 11. *c. Cum essent.* 12. & *c. Nobis.* 27. *ibi: promiserunt, se pecuniam soluturos. h. t.* ex quibus patet, quòd promissio pecuniæ ad Simoniam sufficit. *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 38. *n.* 1. 2. Sub hoc munere etiam comprehenditur omnis alia res materialis, & pretio æstimabilis, sive sint res mobiles, sive immobiles, corporales, vel incorporales, ut jura, aut census, ut constat ex *c. Totum.* 6. *cauſ.* 1. *q.* 3. *c. Etsi.* 18. *ibi: electuarium, aut de vino.* & *c. In tantum.* 26. *ibi: vaccam albam. h. t.* Ratio est, quia non minor irreverentia infertur rei spirituali, & sacræ, si commutetur pro re temporali pecuniâ æstimabili, quàm si vendatur pro pecunia. *Suar. c. l. n.* 3. 3. Ad hoc munus à manu pertinet, si quis pro re spirituali obtinenda debitum remittat, vel se remissurum promittat, si id fiat ex pacto reciproco, ab utraque parte inito, prout sumitur ex *c. Veniens.* 10. *de testib.* & *dictum. ibid. n.* 50. Ratio est: quia qui dat aliquid spirituale, propter remissionem debiti temporalis; non dat gratis, sed ex oneroso contractu, & commutat rem spiritualem cum temporali, adeóque Simoniam committit. *Suar. cit. l. n.* 4. & qui obligatione liberatus est, accepisse videtur. *l. Si quis.* 115. *ff. de R. I.* 4. Sub hoc munere à manu, etiam comprehenditur mutui datio: nam si quis mutuo det alteri, v. g. Episcopo pecuniam, vel aliam rem æquivalentem, cum pacto oneroso expresso, vel tacito, ut ipsi vicissim beneficium Ecclesiasticum conferat, Simoniam uterque committit. *Less. l.* 2. *c.* 20. *n.* 64. *Suar. cit. c.* 38. *n.* 7. & alii communiter, & colligitur ex *l. Quisquis.* 16. *C. Si centum petat.* Ratio est: quia quamvis mutuum, sive mutuatio pecuniæ non sit per se peculiari pretio æstimabilis, sed non nisi eodem, quo ipsa pecunia, quæ postea integrè reddenda est; quia nullum pretium supra sortem licet pro ipsa actuali mutuatione accipere, sed omnino gratis præstanda est; tamen temporale quoddam commodum, quod ex præsenti usu pecuniæ percipitur, non potest dari, vel commutari cum re spirituali. *Suar. cit. l. n.* 7. & 8. *Less. cit. l. n.* 5. Huc revocatur etiam dilatio solutionis, si cui ex pacto concedatur pro beneficio, vel alia re spirituali, ut pecuniam debitam, quam nunc solvere deberet, post annum primùm numerare teneatur; est enim virtuale, seu implicitum mutuum; nam vi illius pacti illa pecunia datur mutuo pro toto anno. *Suar. c. l. n.* 9. Idémque est, si detur spirituale pro anticipata solutione, ut nimirum solvatur ante tempus, quo ex obligatione solvendum est; est enim etiam virtualis mutuatio, illique æquivalet. *Suar. cit. l.*

CXXXVII. Quæritur 2. Quid intelligendum sit per munus ab obsequio? ℞. intelliguntur quæcunque obsequia, seu servitia temporalia alicui præstita, vel præstanda, sub obligatione, seu ex pacto conferendi vicissim ei beneficium Ecclesiasticum, seu aliam quampiam rem spiritualem. Quare si quis Episcopo, vel alii Collatori sine salario inserviat, cum pacto tamen expresso, vel tacito, ut ei aliquando in compensationem suorum obsequiorum temporalium beneficium aliquod conferat, Simonia est, pertinens ad munus ab obsequio: quia tunc datur beneficium in solutionem alicuius debiti temporalis; quamvis non sit Simonia, si quis gratis alicui serviat, aut obsequia præstet cum spe, ut in eorum remunerationem beneficium ei conferatur, vel ad id præsentetur: vel si Episcopus, aut Patronus, ob servitia præstita, moveatur ad conferendum ei beneficium gratis, vel ad præsentandum; tunc enim obsequia non habent rationem pretii, sed solùm conciliant benevolentiã, à qua procedit gratuita beneficii collatio, vel præsentatio, *Suar. l.* 4. *de Sim. c.* 39. *n.* 5. & 6. *Laym. cit. c. ult.* §. 3. *n.* 26. requiritur tamen, ut absit pactum implicitum, quasi Collator, vel Præsentator ex justitia ad tale obsequium sit obligatus, ut si quis serviat Collatori nullum habens salarium, vel nimis modicum: nam ex tali servitio voluntariè acceptato nasci videtur obligatio justitiæ ad reddendam ei mercedem, & consequenter obligatio remunerandi per collationem beneficii, quod serviens intendit. *Suar. cit. l. n.* 7. *Less. cit. c.* 37. *n.* 17. *Laym. cit. l.* ubi tamen monent, quòd talia obsequia, etsi gratis præstentur, cum spe obtinendi beneficium, non careant periculo propter scandalum, & quia speciem habent Simoniæ. Plura de munere ab obsequio videri possunt apud *Suar. cit. c.* 39. *n.* 8. & *seqq.*

CXXXVIII. Quæritur 3. Quid per munus à lingua intelligatur? ℞. sub hoc munere comprehenduntur laudes, commendationes, & preces, quæ pro aliquo interponuntur, & quidem ex vi pacti expressi, vel taciti, ut res spiritualis vicissim detur. Ut si v. g. Collator promittat, se collaturum alicui beneficium, si pro se apud Principem intercedat, vel se ei commendet: tum enim Simonia committitur, ut ex comuni sententia docet *Suar. l.* 4. *de Sim. c.* 40. *n.* 12. *Less. cit. c.* 35. *n.* 118. & sumitur ex *c. Sunt nonnulli.* 114. *cauſ.* 1. *q.* 1. ubi dicitur: *munus à lingua est favor.* & in *c. Nemo.* 14. *h. t.* ubi per humanam gratiam, vel favorem intelliguntur preces, quæ favore, & gratiâ niti solent, ubi est sermo de gratia, quam prætendit ab eo, cui confert beneficium ex favore, quem sperat, se ab eo consecuturum, *Suar. cit. l. num.* 11. Ratio est: quia preces, quæ fiunt pro conferente rem spiritualem, sive beneficium, sunt quid temporale, & pretio æstimabile, & fiunt in gratiam, & utilitatem ejus, qui propter illas spirituale dat; ergo si hoc pro illis detur, vera est Simonia. Requiritur tamen, ut pactum interveniat: quia si preces præcedant, & beneficium postea conferatur ex sola gratitudine: vel è converso, spirituale donum præcedat, & sequatur intercessio, non ex obligatione justitiæ, & vi pacti: sed ex sola gratitudine, non est Simonia; nam ad Simoniam non sufficit dare rem spiritualem, ex motivo etiam principali rei temporalis, v. g. propter obsequium, vel preces; sed necesse est, ut detur pro re temporali, tanquam pro pretio, id est, in compensationem illius, & velut ex obligatione justitiæ, quod non fit, quando preces fiunt absque ullo pacto. *Suar. cit. c.* 40. *num.* 3. & *n.* 12. *Less. cit. l.* & *Laym. n.* 26. Sed neque id ullo Jure positivo est prohibitum, quin potiùs expressè approbatum est, in *c. Latorem.* 121. *cauſ.* 1. *q.* 1. ubi Gregorius Papa fatetur, se propter intercessionem quorundam aliquos ordinâsse; item in *c. Tua nos.* 34. *h. t.* quidam humi-

humiliter rogans, admissus fuit ad Canonicatum, & postea additur, id fieri potuisse, absq; scrupulo Simoniacæ pravitatis, *Suar. l. 5. de Sim. cit. c. 40. n. 4.* Non obstat *text. in c. Ordinationes.* 1 1 3. *caus.* 1. q. 1. ubi ordinationes factæ, interveniente pretio, vel precibus, falsæ esse dicuntur. Nam ibi non de Simonia in specie, sed in genere de illicitis modis conferendi Ordines est sermo, vel quando preces fiunt interveniente pacto. *Suar. cit. c. 40. n. 11.* Neque etiam obstat *c. pueri* 120. *eadem caus. & q.* ubi dicitur: nulla fit in ordinatione venalitas, potentia, vel supplicatio personatum: nam ibi non comparatur venditio ordinationis cum supplicatione, seu precibus, sed potiùs ut distincta ponuntur, adeóque non propter Simoniæ malitiam, sed propter alia incommoda, quæ interdum inde provenire possunt, prohibetur ibi supplicatio, seu per preces impetrata ordinatio, ut colligitur ex *c. 1. caus.* 8. q. 2. ubi de electione patrocinio quorundam factâ est sermo. *Suar. cit. l. n.* 3. Nec denique obstat, quòd, qui petit dari rem spiritualem, velit eam dari propter preces, sive intuitu illarum: nam non petit propter illas, ut pro pretio, sed solùm ut detur ex quadam gratuita liberalitate, & benevolentia erga se. *Suar. c. l. n.* 11. Quòd si quis pro alio per preces beneficium impetrat, talis petitio, & collatio est quidem injusta, si impetretur pro indigno; sed non Simoniaca, cùm preces nudæ non habeant rationē pretij. *Suar. c. l. n.* 8.

CXXXIX. Ex dictis infertur 1. Non esse Simoniam dare alicui beneficium, intuitu solius consanguinitatis, ut docet *S. Thom. cit. q. 100. art. 5. ad 2. Suar. l. 4. de Simon. c. 37. n. 6.* Ratio est, quia non datur spirituale pro temporali, sed gratis datur beneficium; nihil enim temporale vicissim à consanguineo dans recipit, ut supponitur, & nullum pactum intervenit: neque ulla Constitutio Canonica simpliciter prohibet beneficia conferre consanguineis; non enim datur propter consanguinitatem, ut pretium, seu in commutationem illius, quippe quæ jam ante collationem adest, quamvis Canones improbent, si ex inordinato carnali affectu collatio fiat, vel ut aliis digniorihus præferantur, quo sensu accipiendum est, quod dicitur in *c. unic. ut Eccles. benef. sine dimin. conf.*

CXL. Infertur 2. Non esse Simoniam dare beneficium, vel aliam rem spiritualem propter preces armatas, sive gravem metum incussum, si nullum interveniat pactum, ex communi sententia apud *Less. cit. c. 35. n.* 119. *Suar. cit. c. 37. n.* 10. Ratio est, quia collatio, vel resignatio beneficij non fit tanquam pretium, cum quo cessatio injuriæ commutetur, sed tanquam medium spirituale offertur gratis ad tollendam injustam vexationem temporalem: neque verò quævis datio, vel promissio, cui adjecta est conditio, facit contractum reciprocum, sive ex utraque parte onerosum, quod requiritur ad inducendam Simoniam: sed tum solùm, si conditio adjecta vicissim imponat onus, sive obligationem justitiæ alteri per modum cujusdam commutationis: nam qui puellæ dotem promittit sub conditione, si Religionem ingrediatur, vel matrimonium contrahat, non censetur onerosum contractum inire, sed gratis promittere, quamvis sub conditione seu modo, aut ob causam. *Laym. cit. c. ult. §. 3. n.* 27. Aliud verò dicendum est, si quis det, vel resignet beneficium alicui sub ea conditione aut modo, ut alter vicissim promittat, quòd futuro tempore nullam injustum damnum collatori, vel resignatori illaturus est; tunc enim Simonia committi videtur, quia alteri imponitur nova obligatio in commodum exigentis ultra illam obligationem, quâ quivis tenetur ex naturali lege justitiæ neminem lædere, quæ obligatio est pretio æstimabilis, per quam intenditur non tantùm vitatio mali præsentis, sed etiam quædam securitas in futurum. *Less. c. l. n.* 120. *Suar. cit. c. 37. n.* 16. *Laym. cit. c. ult. n.* 28.

CXLI. Infertur 3. Non esse Simoniam, si collator v. g. Episcopus beneficium debitori conferat, timore amittendi debitum, sive ut debitum ab ipso consequi possit, si nullum pactum intercedat, per quod imponatur nova obligatio in futurum debitori, ut supra dictum: tum enim solùm petit Episcopus, quod suum est, sive quod sibi ex præcedenti contractu liquidè est debitum, adeóque adhuc gratis confert beneficiū: nec obstat, quòd non sit usura dare alicui mutuum, cum conditione, seu pacto, ut pristina debita solvat: nam non semper, & universim bona est argumentatio ab usura ad Simoniam: tum quia spiritualium rerum collatio adhuc purior esse debet, quàm datio mutui; tum quia in Simonia Jure positivo prohibitæ sunt omnes pactiones, seu obligationes, præsertim in materia beneficiorum; esset tamen Simonia, conferre beneficium debitori, addito novo pacto securitatis in futurum: nam illud est onus pretio æstimabile, *Suar. cit. c. 37. n.* 18. ubi etiam addit, si debitor differendo solutionem, manifestam vim, & injuriam inferret, posset dari spirituale aliquod, non ut pretium, sed ut medium tollendi præsentem vexationem, dummodo scandalum, & omnis irreverentia caveri possit. *Laym. cit. l. n. ult.* Porrò dictam divisionem trimembrem in munus à manu, ab obsequio, & à lingua sufficientem esse, & adæquatam benè probat *Suar. cit. c. 37. n.* 4. & quomodo munus à lingua specialiter differat à munere ab obsequio, *cit. c. n.* 15.

SECTIO VI.

DE IUDICIO, SIVE PROcessu judiciario in crimine Simoniæ.

§. I.

Quis sit Judex competens in crimine Simoniæ, & quis accusare possit de hoc crimine, & qui accusari? Item quomodo crimen Simoniæ probetur?

CXLII. ASSERTIO I. Hoc crimen est merè Ecclesiasticum; ideóque Judex sæcularis non potest de eo cognoscere, sed solus Ecclesiasticus, etiamsi, qui crimen hoc commisit, sit Laicus, *Gl.* communiter recepta in *c. cùm sit. 8. de foro competent. V. Malefactores. Clar. l. 5. sent. §. Simonia. n.* 7. Ratio est, quia Simonia versatur circa objecta, & res spirituales; Laici autem

autem cauſas ſpirituales tractare non poſſunt. *c. 2. de Judiciis.*

CXLIII. ASSERTIO 2. Quilibet Catholicus accuſare poteſt, etiam ſervus, & criminoſus de crimine Simoniæ, ut conſtat ex *c. Si Dominus 3. h. t.* ubi Papa Adeodat⁹ reſcribit, quòd quilibet Catholicus non ſit reſpuendus, ſed potiùs adhortandus, ut veritatem aſſerat. Ex quo infertur è contrario ſenſu, quòd non eſt admittendus paganus, vel hæreticus volens Catholicum Simoniacum accuſare, vel etiam contra illum teſtimonium ferre. *Gl. hîc V. Catholicus. Hoſtienſ. & Abb. n. 2.* & hinc etiam in *c. Tanta 7. h. t.* ſic ſtatuitur. Tanta eſt labes hujus criminis, ut etiam ſervi contra dominos, & quilibet criminoſus admittatur ad accuſationem contra Simoniacos (ſi accuſatus fuit infamatus *Gl. hîc V. ad accuſationem.*) Idque ſpeciale eſt in crimine Simoniæ: nā ſervi regulariter nō ſtant in Judicio, *l. vix certis. § 3. ff. de Jud. Abb. hîc n. 2.* Additur *in cit. c.* Item omnis peccator (ſcilicet non præciſus ab Eccleſia per ſententiā Canonis, vel Judicis, & toleratus, ac pœnitens, vel non ſuſpenſus, vel interdictus, *Gl. hîc. V. eod. & Hoſtienſ.*) poteſt cantare Miſſam, præter Simoniacum (in Ordine ſcilicet, qui ab initio eſt ſuſpenſus, cùm habeat Characterem vitioſum, *Hoſtienſ. hîc V. eodem.*) quem quilibet poteſt accuſare, ut ab Ordine malè accepto removeatur, etiam meretrix, quæ aliàs non admittitur ad accuſandum, nec ad teſtimonium propter vilitatem ejus. *l. quæ adulterium 29. C. ad Legem Jul. de adult. l. 3. §. lege Julia. ff. de teſtib.* nec ad alios actus legitimos. *Gl. fin. hîc.* Ex quo colligitur, quòd ſub generali diſpoſitione, quâ criminoſi admittuntur ad aliquos actus, non comprehenditur meretrix, niſi ſpecialiter de ea caveatur: ſed ſpecialis proviſio requiritur circa ejus habilitatem. *Abb. hîc n. 3.*

CXLIV. ASSERTIO 3. Accuſari poſſunt de crimine Simoniæ, tam dans, quàm accipiens pecuniam, vel aliam rem temporalem pro ſpirituali. *c. non ſatis 8. §. Unde quisquis ibi: tam ille qui dederit, quàm ille qui receperit. c. dilectus. 30. ibi: tam in dantes, quàm in accipientes, & ibi Gl. V. dantes. c. conſulere 38. ibi: tam ementes, quàm vendentes. c. Sicut. 29. §. fin. c. quoniam 40. ibi: tam recipiens, quàm recepta,* h. t. Item is, pro quo ſciente, & conſentiente alius dedit. *c. Matthæus. 23. & c. Sicut 33. ibi: niſi poſtea conſenſerit.* h. t. Non autem is, pro quo ignorante, aut invito alius dedit. *c. nobis. 27. ibi: te tamen ignorante, eod. tit.*

Cæterùm accuſatus Simoniæ, pendente accuſatione, Miſſarum ſolemnia celebrare prohibetur, donec de veritate conſtiterit, prout decernitur in *c. accuſatum 4. h. t.* Et ſic habetur hîc, in quo, lite pendente, privatur quis quaſi poſſeſſione beneficij, & officij, & ſuſpenditur ab adminiſtratione divinorum, dummodo etiam publicè infamatus fuerit de Simonia, aliàs non. *Gl. hîc V. Solemnia. & Abb. n. 3.* ubi ait, quòd etiam in alijs magnis, & atrocibus criminibus, concurrente infamia, fiat ſuſpenſio ab adminiſtratione officij, donec lis, ſive cauſa finiatur.

CXLV. Idem habetur in *c. quoties 5. h. t.* ubi dictus Papa ita reſcribit. Pervenit ad nos (per publicam famam, & ideò de hoc voluit inquirere, quia Prælatorum eſt inquirere de exceſſibus ſubditorum. *Gl. hîc V. eod.*) quòd per Simoniacam hæreſin fueris ordinatus, ideò neceſſe habuimus te prohibere, ne Miſſarum ſolemnia celebrares, donec quid ſit verum, cognoſceremus. Porrò idem in hoc c. ſtatuitur, quòd in præcedente, niſi quòd prius loquitur de accuſatione, poſterius de inquiſitione, illud de Simoniaco in genere, hoc declarat in ſpecie, quòd id intelligendum ſit de Simoniaco in Ordine, ut notat *Hoſtienſ. hîc in fine. & Abb. in princ.* An autem, & quo ſenſu Simonia dicatur hæreſis, dictum eſt ſuprà.

CXLVI. ASSERTIO 4. Simonia probatur iiſdem modis, quibus alia facta, & crimina probari ſolent, videlicet per Simoniaci confeſſionem, per teſtes, & inſtrumenta authentica, & indubitata, &c. *Maſcar. de probation. concl. 1305: Redoan. tract. de Simonia p. 4. c. 6. n. 1. & ſeqq.* Quin imò etſi aliàs regulariter in criminibus requirantur probationes luce meridiana clariores. *c. ult. c. de probat.* tamen in hoc crimine ſufficiunt ad condemnationem etiam probationes, quæ fiunt per ſigna, & conjecturas, prout habetur in *c. Sicut. 6. h. t.* ubi Lucius Papa ita reſcribit. Sicut Simoniaca peſtis ſui magnitudine alios morbos (id eſt, vitia) vincit, ita ſine dilatione mox, ut ejus ſigna per aliquam perſonam (quæ de jure admitti debeat. *Gl. hîc & Hoſtienſ. V. eod.*) apparuerint, debet Simoniacus de Eccleſia DEI eliminari, & expelli, id eſt, ab Eccleſia ſeparari per excommunicationem, & depoſitionem, ſeu privationem beneficij, ut explicat Archidiaconus in *c. qui ſtudet. 1. cauſ. 1. q. 1. n. 4.* Idque ſtatutum eſt, tum ob atrocitatem, & gravitatem hujus criminis, in cujus odium admittuntur probationes per præſumptiones, ſicut in crimine hæreſis, ut notat *Abb. hîc n. 2.* tum quia crimen Simoniæ occultè ſolet committi, ideòque difficilis eſt probationis; in hujusmodi autem criminibus admittuntur probationes per ſigna, indicia, & conjecturas, *Redoan. cit. l. n. 51. & ſeqq.* Requiritur tamen, ut illa ſigna, & indicia ſint evidentia, ita ut violentam præſumptionem faciant, & reum de ipſo crimine convincant, aliàs non ſufficiunt ad condemnationem Rei. *Gl. fin. in c. Inſinuatum 23. h. t. Maſcard. de probat. concl. 1034. n. 27. Clarus §. Simonia. n. 12. Redoan. cit. l. n. 34. & 35.* Deinde etiam requiritur, ut illa ſigna, & præſumptiones plenè probentur. *Maſcar. cit. l. n. 33. & alij ab eo cit.*

§. II.

An & quando criminoſi admittantur ad teſtimonium ferendum in crimine Simoniæ?

CXLVII. De hoc agitur inprimis in *c. Licèt Heli 31. h. t.* ubi Innocentius III. ita reſcribit: Ad corrigendos ſubditorum exceſſus, Prælati tantò diligentiùs attendere debent, quantò damnabiliùs eorum offenſas relinquunt incorrectas: idque probat exemplo Heli, qui licèt in ſe bonus eſſet, quia tamen filiorum defectus non corripuit, in ſe, & in ipſis, divinam vindictam recepit, *L. 1. Reg. c. 4.* poteſt autem contra ſubditorum exceſſus, præter notorios (in quibus ordo juris non uſquequaque ſervatur. *Gl. hîc V. Notoriis junctâ Gl. marg.*) tribus

modis procedi, videlicet per accusationem, quam legitima inscriptio: per denunciationem, quam charitativa correctio, seu admonitio; & per inquisitionem, quam clamosa insinuatio præcedere debet. Idque probatur auctoritate S. Sciptutæ *Gen.* 18. ubi Dominus ait: *Descendam, & videbo, utrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Tunc autem clamor pervenit ad Prælatum, cùm per publicam famam, aut frequentem Insinuationem ipsi subditorũ excessus referuntur; & tunc videre, & inquirere debet, an veritas sic se habeat. Nam juxta Canonicas Sanctiones (*c. Si quid verò* 23. *dist.* 86.) si quid de quocunque Clerico ad aures Prælati pervenerit, quòd eum justè possit offendere, non facilè credere debet, nec ad vindictam prosilire, re adhuc incognitâ: sed priùs cum Senioribus, seu Canonicis Ecclesiæ suæ diligenter veritatem inquirat, ut si culpam invenerit, eam puniat, non tanquam ipse sit simul accusator & Judex, sed quasi fama deferente, vel clamore denunciante, suum officium exequatur, ita ut juxta judicij famam sententia dictetur. Atque hæc consonant cum ijs, quæ habentur in *c. Qualiter* 24. *de accusat.*

Pergit verò Papa, & casum proponit, cujus occasione prædicta præmisit, casus verò est iste. Abbas Pomposianus infamatus erat apud Papam, deferentibus, sive denuncianribus ipsum Monachis de Simonia, perjurio, dilapidatione, & insufficientiâ. Contra quos Abbas excepit, quòd denunciationem hujusmodi fraterna correctio, secundùm regulam Evangelicam, non præcesserit. Sed Monachi asserebant, se ipsum præmonuisse, & ad hoc probandum duorum Monachorum juramenta sunt exhibita; sed quia super hoc contendere non cessabant, Papa ex officio voluit inquirere de præmissis. Quare super propositis criminibus, de quibus Abbas fuerat denunciatus, recepit juramenta Monachorum, tam eorum, qui contra ipsum, quàm qui pro ipso accusatent, ut de prædictis plenam, quam scirent, veritatem dicerent: quorum depositionibus in Scripturam redactis, & publicatis, ceperunt super illis disputare. Quia verò tum ex dictis Monachorum, tum ex confessione Abbatis cognovit Papa, quòd idem non modicam summam pecuniæ ab Antecessore suo relictam expenderat, & in aliâ summâ majori Monasteriũ obligâcat, (non allegatâ legitimâ, & rationabili causâ, cur hæc fecerit, nempe quia debita solvit, vel bona emit, *Hostiens. hic V. Eodem.*) ideò Papa ipsum quasi de dilapidatione suspectum ab administratione suspendit. Et quia Simonia multis modis contra ipsum Abbatem videbatur esse probata, ipse contra testes multas exceptiones opposuit, videlicet conspirationes, & inimicitias capitales, furtum, & adulterium, ut eos à testimonio ferendo repelleret: super quibus multùm fuit disputatum. Quidam verò dicebant, quòd omnes indifferenter essent admittendi, tam infames, quàm criminosi, non solùm ad accusandum, sed etiam ad testificandum, cùm accusatio Simoniæ, ad instar criminis læsæ Majestatis, procedat. Alij verò contrarium dicebant: quia, licèt crimina ista, quantum ad accusationem, paria judicentur: differunt tamen in multis, cùm alia pœna pro uno, alia pro altero crimine inferatur: & præterea inter personas accusatorum, & testium sit distinguendum, cùm non per accusatores, sed per testes crimina probentur: ideóque non omnes, qui admittuntur ad accusandum, admitti debent ad testificandum, *c. de cætero* 14. *de testib. Gl. hic V. distinguendum.* Non enim qui accusatur, statim reus est, sed qui per testes convincitur criminosus. *Hostiens. hic V. eodem.* Papa verò pensatâ æquitate, ne innocens succumberet, vel pravitas Simoniæ effugeret impunita, illas exceptiones tantùm probandas admisit (scilicet conspirationem, & inimicitias capitales,) & alias, nempe adulterij, & furti reprobandas, *infr. cap. seq. Gl. V. probandas. & Hostiens.* Quibus probatis testes non ex zelo justitiæ, sed ex odio procedere viderentur, id est, evidenter præsumerentur, *Hostiens. hic in fine.*

CXLVIII. Hinc colligitur 1. Quòd contra testes, qui deposuerunt de Simonia, non admittitur aliqua exceptio in Judicio inquisitionis, nisi capitalis inimicitiæ & conspirationis: aliæ verò exceptiones criminum opponi non possunt, *Abbas hîc n.* 1. nam in hæresi quilibet admittitur ad testificandum, ergò etiam in Simonia, quæ est quodammodo hæresis, imò majus est omnibus alijs criminibus, *Gl. hic V. indifferenter. Redoan. cit. p. 4. c. 5. n. 7. & 8.* Et licèt aliàs Laici non debeant admitti ad accusandum, vel testimonium ferendum contra Clericos, ut suprà dictum *tit.* 1. id tamen non est verum in criminibus exceptis, ut est crimen Simoniæ, hæresis, & læsæ Majestatis, in quibus etiam Laici admittuntur contra Clericos, si bono zelo justitiæ, non ex odio procedant, quia tunc nec ad accusandum, nec ad testificandum admittuntur, *Gl. in c. cum p.* 10. *V. Laicus de accusat. Redoanus c. l. n.* 9.

Colligitur 2. Quòd etiam in crimine Simoniæ denunciationem Canonicam præcedere debeat charitativa admonitio: nam in *cit. c. Licèt Heli.* requiritur talis monitio: quamvis non certò id inde colligatur, quia fortè hæc Simonia non fuit talis, quæ impedit post pœnitentiam retentionem dignitatis, eò quòd non fuit commissa in receptione Ordinum, vel adeptione Abbatiæ: item potuit hîc requiri prævia monitio propter alia crimina, ut propter perjurium, & dilapidationem, non propter Simoniam, *Joan. Andr. hîc n.* 8. & *Abbas n.* 4.

Colligitur 3. Pendente Inquisitione super dilapidatione bonorum, Prælatus suspectus non debet statim ab administratione bonorum removeri, licèt aliud sit in Tutore, quia Prælatus majus jus habet in Prælatura, & in bonis monasterij, quàm Tutor in bonis pupilli, *Abbas hic n.* 8. potest autem suspicio dilapidationis bonorum probari per solas conjecturas, etiam in ordine ad effectum suspendendi Prælatum ab administratione, ut si constat, Ecclesiam habere abundantes reditus, & nunc ære alieno gravatam esse, idque speciale est in hoc crimine propter præjudicium imminens, *Abbas hic n.* 9.

Colligitur 4. Si res immobiles consumantur, illa est propriè dicta dilapidatio, quæ propriè dicitur alienatio rerum immobilium: si verò res mobiles consumantur, dicitur quasi dilapidatio, quia dictio *quasi* diminuit. *Hostiens. hic V. quasi de dilapidatione, & Abbas n.* 9.

Colli-

Colligitur 5. Crimen læsæ Majestatis, sicut & hæresis, & crimen Simoniæ æquipatantur, quantum ad accusandum, & testificandum, non tamen quoad omnia, ut quoad pœnam, & plura alia. *Gl. hic V. alia pœna. Hostiens. V. Læsæ Majestatis, Abbas n.* 11. plura dicentur paulò pòst.

CXLIX. Cæterùm prædictum *cap. licèt Heli,* in quo habetur, quòd contra Simoniacos admittantur testes criminosi, magis declaratur in *c. per tuas.* 32. *h. t.* quod in effectu idem dicit, quod præcedens cap: nam dictus Abbas Pomposianus plures exceptiones opposuit contra testes inductos ad ipsum convincendum de crimine Simoniæ, & Papa quosdam admisit, quosdam verò non, unde videbatur, quòd testes criminosi indistinctè admittendi sint in crimine Simoniæ, sicut expressè dicebatur in quadam Decretali Clementis III. quæ incipit: *Quamvis ad abolendum*, cujus verba citantur à *Gloss. margin. in cit. c. per tuas. lit. A.* quæ hodie non ampliùs extat. *Hostiens. ibidem in princ.* Unde quæsitum fuit à Papa Innocentio III. qualiter Decretalis illa sit intelligenda? Respondit Papa, quòd illam non ediderit, sed aliam, quæ incipit, *Licèt Heli.* ad cujus intelligentiam, ac declarationem sic distinguendum esse ait, 1. circa modum agendi, utrùm agatur de crimine Simoniæ civiliter (prout habetur in antiqua compilatione) sive an quis denuncietur simpliciter (id est, per modum denunciationis & inquisitionis *Gl. hic V. eodem.*) an verò criminaliter accusetur? Et si civiliter agatur, utrùm secundùm Juris rigorem, an secundùm æquitatem? 2. Circa personæ qualitatem, contra quam agitur, utrùm sit sæcularis, an regularis: & si sit regularis, utrùm sit inferioris gradûs (nempe Abbas, vel eo inferior, qui & faciliùs amovetur) an excellentioris dignitatis (puta Episcopus regularis, contra quem cautiùs est procedendum, propter majus scandalum, *Gl. hic V. excellentioris.*) & an ille idem sit bonæ opinionis ac famæ (quo casu non nisi testes honesti contra illum sunt admittendi, *Hostiens. hîc V. eodem.*) an verò graviter infamatus, & valdè suspectus (tunc enim testes etiam infamati in tanto crimine admittuntur, *Hostiens. V. eodem.*) item utrùm si fuerit infamatus, possit de facili puniri; an sine scandalo nequeat condemnari (ut sic faciliùs quivis testes contra ipsum admittantur, vel repellantur *Gl. hîc V. sine scandalo.*) 3. Distinguendum est circa personas testium, utrùm sint honesti (quibus semper fides habetur) an criminosi, & an isti sint emendati de crimine (quibus creditur) an verò adhuc perseverent in crimine? rursus an hujusmodi testes ex zelo justitiæ (nam etsi criminosi sint, possunt tamen ex charitate, vel zelo justitiæ dicere veritatem, *Hostiens. hic.*) an ex malignitate, sive odio (quia conspiratores sunt, vel inimici capitales, qui non debent admitti, *Gl. hîc V. eodem.*) deposuisse credantur. 4. Distinguendum est circa crimina, quæ testibus objiciuntur, utrùm eadem, vel minora (respectu eorum, de quibus agitur, quia si sint eadem, nempe Simonia, socius criminis non admittitur, *c. Veniens.* 10. *de testib. Gl. hic V. Vel minora,* de quo tamen infrà) an paria, vel majora (quia isti, etsi repelli omnino non possint, cùm sint emendati; tamen quantò majora eis crimina objiciuntur, tantò minor fides est eis adhibenda, *Gl. hic V. Apriana. & Hostiens.*) 5. Utrùm sola dicta testium producantur, an adsint alia etiam adminicula, sive indicia, & præsumptiones, quæ adjuvant testes, quia sine his testes viles non sunt audiendi in crimine Simoniæ, cùm vilibus non sit credendum in criminibus exceptis, *c. Si testes* 3. *§. Si res exigat, & ibi Gl. V. Conditio caus.* 4. *q.* 3. & à tormentis non est incipiendum, *l.* 1. *in princ. ff. de quæstionib. & c. cùm in contemplatione* 6. *de regulis Juris, Gl. hîc V. adminicula.* His præmissis, repetit Papa, & magis declarat, quæ in præced. cap. dixerat, nempè quòd ille Pomposianus Abbas erat de Simonia, perjurio, dilapidatione, & insufficientiâ (propter quam Abbas removendus est ab administratione *c. ult. de ætat. & qual. Gloss. hic V. insufficientia*) graviter infamatus. Cùmque per Monachorum juratas depositiones Simonia videretur multis modis probata, ipse Abbas contra testes multas exceptiones opposuit suprà memoratas, ex quibus Papa illas duntaxat admisit, quibus prolatis, pateret, quòd ex odio testificarentur: cæteras verò exceptiones rejecit, propter immanitatem hæresis Simoniacæ (ad cujus comparationem cætera crimina quasi pro nihilo reputantur) quoniam etsi probatæ fidem testium ex parte debilitarent, non tamen ex toto evacuarent, alijs adminiculis suffragantibus, præsertim cùm testes de crimine fuerint emendati.

Tandem concludit Papa hic in fine & ait: Tales scilicet criminosos (maximè emendatos, quibus minora crimina objiciebantur, ex zelo justitiæ, & non ex odio deponentes, alijs adminiculis suffragantibus. *Hostiens. hic V. Tales.*) contra talem (scilicet inferioris gradûs Regularem, & malę opinionis, qui de facili, sine scandalo potest amoveri, qualis fuit iste Abbas, *Gl. hic V. Contra talem.*) taliter Papa duxit admittendos, non secundùm rigorem Juris, sed secundùm æquitatem, cùm ageretur, non criminaliter, ut deponeretur ab Ordine, sed civiliter, ut ab administratione amoveretur. (in quo casu omninò credendum est, sine alijs adminiculis, testibus emendatis, dummodo illos nulla infamia comitetur; *Gl. hîc V. Duximus admittendos, & Hostiens. V. taliter.*) Et utique tales Prælati (scilicet Regulares) ex levioribus causis ab administrationibus amoveri possunt, sicut quorundam Religiosorum approbata consuetudo postulat. (quia non ita firmum jus habent Regulares, sicut sęculares, & sine scandalo gravi amoveri possunt, *Gl. hîc V. levioribus. & Hostiens. V. taliter.*) Unde prædictus Abbas quasi malè sibi conscius, non exspectatâ sententiâ, cessit. Qui verò timore probationis cessit, in nullo relevatur, *arg. c. ult. dis.* 24. *ubi Gl. V. Confessi.* ait, si quia metu probationum confitetur crimen, habetur pro convicto, *Gl. fin. hic & Hostiens. V. cessit.*

CL. Pro ulteriore explicatione hujus c. notandum 1. Cùm agitur contra Prælatum, vel alium Beneficiatum, ut removeatur solùm ab administratione, tunc non agitur criminaliter, quia non agitur principaliter ad puniendum delictum, & pœnam condignam, quæ est depositio à gradu, seu Ordine, sed solùm civiliter, quamvis agatur de crimine, ob publicum bonum, ut indignus & Ecclesiæ perniciosus amoveatur ab administratione, *Abbas hic n.* 1.

Notandum 2. Si agatur de crimine Simoniæ criminaliter, non admittuntur testes criminosi, & infames, etiam contra Regularem, & sive accusatus sit bonæ famæ, sive malæ, ut colligitur ex *cit. c. per tuas.* à sensu contrario, & tradit *Gl. ibid. V. distinguenda. & V. taliter. & Abbas n.* 3. licèt admittantur indifferenter omnes testes, etiam criminosi, & excommunicati, quando agitur criminaliter in crimine læsæ Majestatis, & hæresis: at verò in crimine Simoniæ non omnes criminosi admittuntur indistinctè ad ferendum testimonium, neque etiam excommunicati, quia *cit. c. Licèt Heli, & c.* sequens: loquuntur tantùm de criminosis, non autem de excommunicatis, qui indistinctè repelluntur à testificando, *c. Decrevimus.* 8. *de sent. excomm. in* 6. nisi in casibus specialiter in Jure expressis, *Abb. in cit. c. Licèt Heli n.* 10. *&* 11. ubi tamen excipit, nisi Simonia sit hæretica, qualis est in eo, qui credit, gratiam Spiritûs S. pecuniâ posse emi, & vendi: contra talem enim Simoniacum admittuntur indistinctè omnes testes criminosi, & excommunicati, potiùs propter hæresin, quàm propter Simoniam.

Notandum 3. Si agatur civiliter de Simoniæ crimine, tunc non admittuntur testes criminosi, si Prælat⁹ sæcularis accusatur, vel Regularis superioris gradûs ac dignitatis, videlicet Episcopus, nisi sint emendati de crimine. Contra regularem verò Prælatum non Episcopum graviter infamatum de Simonia admittuntur testes criminosi, non de rigore Juris, sed de æquitate, deponentes ex zelo justitiæ, non ex odio, dummodo si sint emendati de crimine, alijs adminiculis fulciantur, & agatur civiliter, non ut Simoniacus deponatur ab Ordine, sed ut removeatur ab administratione, juxta *cit. c. per tuas.* §. *Nos verò h. t.* & tradit ibi *Gl. V. distinguenda, & V. taliter. Hostiens. in summa n.* 10. *h. t.*

Notandum 4. Etsi in crimine Simoniæ, & aliis exceptis, admittantur testes criminosi, concurrentibus qualitatibus requisitis in *cit. c. Per tuas.* non tamen faciunt plenam probationem, nisi adsint alia adminicula, seu indicia, *cit. c. Per tuas.* ibi: *aliis adminiculis suffragantibus, Abb. ibid. n.* 4. quod dupliciter potest intelligi. 1. Quòd testes criminosi emendati tantùm admittantur, & tunc dictio *præsertim* posita in textu, accipitur pro *tantùm*, ut tenet *Gl. ibid. V. Ex toto.* Verùm hæc expositio repugnat *c. Testimonium.* 54. *de testib.* ubi generaliter dicitur, *in quocunque crimine, si agatur civiliter, & contra quemcunque admitti testes criminosos, si fuerint emendati*: ac proinde hæc explicatio non est tenenda, cùm Jurium correctio sit vitanda, & dictio *præsertim* impropriè accipitur pro *tantùm*: nam ex propria significatione accipitur comparativè, ita ut idem supponat in casu contrario; & secundùm hanc posteriorem expositionem, quæ est verior, dictio *præsertim* significat idem, quod *maximè*, ita ut sensus sit, quòd in crimine Simoniæ admitti debeant testes criminosi, etiamsi in criminibus perseverent, concurrentibus conditionibus requisitis in *cit. c. Per tuas.* & alijs adminiculis, maximè tamen admitti debeant, si sint emendati, & tunc etiam, sine aliis adminiculis. *Abb. in cit. c. num.* 5. *&* 13.

CLI. Notandum 5. Qui admittuntur ad ferendum testimonium in crimine Simoniæ, admittuntur etiam in aliis criminibus exceptis: sed non omnes, qui repelluntur à testimonio in crimine Simoniæ, repelluntur etiam in alijs criminibus exceptis, ut in crimine læsæ Majestatis, & hæresis, *cit. c. Licèt Heli. h. t. & c. In fidei.* 5. *de hæret. in* 6. non tamen omnes indifferenter admittuntur in Simonia: sed consideranda sunt qualitates, seu conditiones præscriptæ in *cit. c. Per tuas.* quia unum crimen exceptum est magìs privilegiatum, quàm aliud, *Abbas ibid. n.* 6.

Notandum 6. Perjurus, quamvis sit emendatus, & pœnitentiam egerit, non est admittendus in testem in crimine Simoniæ, sive de eo criminaliter, sive civiliter agatur, prout sumitur ex *cit. c. Testimonium. de testib.* quia præsumitur, quòd iterum pejeraret; ideóque nunquam ampliùs admitti debet ad jurandum, nec comprehenditur sub generali dispositione, quâ admittuntur testes aliàs inhabiles, nisi id specialiter exprimatur. *Gl. in cit. c. Per tuas. V. Furti. & V. Emendati. & Abbas n.* 10. de quo plura *l.* 2. *tit.* 20.

Notandum 7. In Judiciis servanda est æqualitas inter personas, scilicet æqualis conditionis, & dignitatis, non item si personæ sint inæquales: neq; enim æqualiter puniuntur delicta personarum, quæ majoris dignitatis sunt, & quæ vilioris statûs, idque propter cavendum scandalum, & excellentiam majoris dignitatis. *Gl. hîc V. Excellentioris. & Abbas n.* 8.

Notandum 8. In Simonia, aliisque criminibus exceptis admittuntur testes, etiamsi eis majora crimina objiciantur, quàm sint illa, super quibus deponunt, ita tamen, ut eis minor adhibeatur fides. *Gl. hîc V. An paria. Abbas n.* 9. quòd si nec minora, nec majora, sed eadem crimina objiciantur testibus, ut alia Simonia, non admittuntur, quia Socius criminis non admittitur, si agatur criminaliter, *c. Veniens.* 10. *de testib. Gl. in cit. c. Per tuas. V. Vel majora.*

Illud denique adhuc quæri hoc loco potest, an in crimine Simoniæ possit appellari? ℟. Non posse appellari à sententia, ut docet *Felin. in c. Sicut.* 6. *n.* 1. *&* 2. *h. t.* Ratio est: quia sententia lata super crimine, quæ statim executioni mandanda est, quia publicè interest, tale crimen statim puniri, ut est crimen latrocinij, seditionis, per appellationem non suspenditur, *l. Constitutiones.* 16. *ff. de appell.* sed Simonia est tale crimen, ut colligitur ex *cit. c. Sicut.* ibi: *ita sine dilatione mox de Ecclesia debet expelli*, & æquiparatur hæresi, in qua non appellatur *c. Ut acquisitionis.* 18. *de hæret. in* 6. & ob magnitudinem delicti denegatur appellatio, *l.* 2. *C. De falsa moneta.* Simoniæ autem crimen est maximum, *cit. c. Sicut.* Item in crimine læsæ Majestatis appellari non potest, *l. Si quis.* 6. §. *Hi autem. ff. de injusto rupto &c.* cui æquiparatur Simonia, *c. Sanè* 4. *caus.* 15. *q.* 3. Limitat id *Felin. cit. l. limitat.* 3. nisi quis appellaret ante sententiam.

SECTIO VII.

DE POENIS SIMONIÆ, AC Dispensatione in illa.

§. I.

An pœnæ Iure decretæ incurrantur propter quamlibet Simoniam, & in quacunque materia fiat?

CLII. Assertio 1. Propter Simoniam mentalem, si ea purè interna sit, ita ut in nullum actum externum prodeat; certum est, nullam pœnam juris incurri, imò nec ab Ecclesia puniri posse, juxta probabiliorem DD. sententiam, quæ docet, jurisdictionem Ecclesiasticam non posse directè præcipere, & prohibere, adeóque nec punire actus merè internos. Quòd si Simonia in actum externum prodeat, eò quòd aliquid temporale pro spirituali detur, vel accipiatur, ex intentione Simoniaca, citra omne tamen pactum expressum, vel tacitum, etsi probabile sit, Ecclesiam posse talem actum punire: de facto tamen nulla juris pœna propter talem Simoniam incurritur, ut docet *Navarr. in man. c. 23. n. 102*, & alij DD. communiter cum *S. Thom. 2. 2. q. 100 art. 6.* & sumitur ex *c. ult. h. t.* de qua Simonia plura dicentur infrà.

CLIII. Assertio 2. Ob Simoniam purè conventionalem, quæ scilicet neutra ex parte completa est, sed nondum tradita est res spiritualis, nulla Juris positivi pœna ipso facto incurritur, excepta Simonia confidentiali, de qua dictum suprà *Sect. 4. §. 7. h. t.* ut ex communi docet *Navarr. cit. c. 23, n. 104. Less. l. 2. c. 35. n. 149. Suar. l. 4. de Simon. c. 55. n. 10.* Idque probatur: quia Canones, qui pœnas inferunt Simoniacis, non utuntur verbis, quæ significant solas conventiones Simoniacas, sive contractus, sed dationes, vel receptiones ex talibus conventionibus procedentes, ut patet ex *c. Non satis. 8. & c. De Simoniacè. 22. h. t. Extravag. 1. & 2. eod. c. Presbyter. 3. c. Quisquis. 1. & 2. seqq. caus. 1. q. 2. & 3.* Ratio est: quia venditio, & emptio Simoniaca non completur sola conventione, in ordine ad pœnam incurrendam; cùm ergo leges pœnales sint odiosæ, & stricti juris, non ast censendum pœnas incurri per solum conatum criminis, sed requiritur, ut effectus, seu executio subsequatur. Imò etiamsi pretium sit datum, si tamen nondum res spiritualis sit tradita, vel accepta, nondum incurruntur pœnæ: quia malitia Simoniæ consistit potissimùm in sacrilega irreverentia, quæ infertur rei sacræ, dum venditur: ea verò non satis est completa, donec res spiritualis pro pecunia sit reipsâ tradita, ita ut priùs inchoatum quidem sit delictum Simoniæ, non tamen perfectum, cui solùm imponuntur pœnæ juris; ideóque Canones suprà allegati, vel maximè requirunt traditionem rei spiritualis, ut patet ex illis verbis, *qui ordinati simoniacè fuerint, qui pretio Ecclesiam obtinuerint &c.* & per dantes, vel accipientes intelliguntur dantes, vel recipientes spiritualia. *Suar. cit. l. n. 16.* An autem è converso, si conventio simoniaca sit completa ex parte vendentis, quia ipse tradidit rem sacram, seu spiritualem, v. g. Ordines contulit, vel beneficium, sicut promisit: non verò ex parte ementis sit completa, quia pretium non est solutum, incurrantur pœnæ ipso jure, perinde acsi utrinque completa esset, major est controversia? Affirmant valde probabiliter *Cajetanus, Tolet. & Garc. p. 8. de benef. c. 1. n. 20.* & plures alij: quia emptio, & venditio videtur perfecta, quando res est tradita, etiamsi pretium nondum sit solutum. Sed contrarium quoque est probabile, & in praxi tutum, ut docet *Navarr. & Less. locis citt. Suar. c. l. n. 17. Laym. cit. c. ult. §. 7. n. 68.* quia Canones requirunt passim, ut Simoniaca conventio, tam ex parte dantium, quàm ex parte accipientium, sit completa, ita ut non tantùm traditio rei spiritualis, sed etiam solutio pretij, seu datio rei temporalis sit secuta: idque secundùm stylum Curiæ Romanæ. Et ratio est: quia pœnæ, præsertim tam graves, & quæ ipso facto incurruntur, quantum fieri potest, & verba legis, salvâ eorum proprietate, permittunt, restringendæ sunt, ut non incurrantur, nisi delictum ex utraque parte sit perfectum, & consummatum; præterquam, si contrarium in lege exprimatur. Itaque pœnæ juris tantùm locum habent in Simonia reali, quæ scilicet ex utraque parte, tam traditione rei spiritualis, quàm datione pretij est completa.

CLIV. Assertio 3. Propter nullam Simoniam etiam realem, & ex utraque parte completam, incurruntur pœnæ juris, ipso facto, præter illam, quæ committitur in ingressu Religionis, ordine, & beneficio, ut docet *Navarr. cit. c. 23. n. 111. vers. 6. & 7. Less. c. l. n. 130. Suar. cit. 55. n. 5. Laym. c. l. n. 69.* & alij communiter. Quare si quis Simoniam committat in Administratione, collatione, & susceptione aliorum Sacramentorum, quàm Ordinis: item in consecrationibus, vel benedictionibus, aut dispensationibus: in venditione, vel emptione, vel redemptione pensionis Ecclesiasticæ, in collatione Vicariæ temporalis, graviter quidem peccabit, & Simoniam committet, quoad culpam, non tamen pœnam incurret excommunicationis, suspensionis, aut inhabilitatis alicujus. Idque probatur: quia quamvis in antiquis Decretalibus imponantur sæpe pœnæ inferendæ à Judice, tam contra Clericos, quàm laicos simoniacos, ut videre est in *c. Reperiuntur. 7. & seqq. c. Quidquid. 101. & alijs. caus. 1. q. 1. c. Sicut. 6. & c. De hoc. 11. c. Veniens. 19. & similibus h. t.* non tamen ibi statuitur ulla pœna ipso facto incurrenda. Et quamvis in *Extravag. Cùm detestabile. 2. h. t.* quæ est Pauli II. *Inter communes in princ.* omnes excommunicatio- » nis, suspensionis, privationis, & interdicti senten- » tiæ, censuræ, & pœnæ jam à Romanis Pontificibus » quomodolibet latæ contra Simoniacos, cujus- » cunque status, gradûs, ac dignitatis fuerint, con- » firmentur, & innoventur: ubi etiam additur, quòd » omnes illi, qui simoniacè ordinati fuerint, ab exe- » cutione suorum Ordinum sint suspensi: non ta- » men ibi dicitur, quòd omnes juris pœnæ, quæ olim erant sententiæ ferendæ, nunc ipso facto incurrantur, prout aliqui DD. colligere volunt ex illis verbis: *& contra quemlibet tam manifestum, quàm occultum, quas ipso facto eos incurrere volumus &c.* quasi alioquin illa verba superflua forent: nam per hæc verba non est facta talis extensio, sed solùm facta est extensio pœnarum à publicis Simoniacis ad occultos, ut si quæ fortè erant latæ sententiæ contra publicos Simoniacos, nunc etiam ipso facto incurrantur ab occultis, ut apertè colligitur ex allatis verbis:

tiam post hæc verba, *& eorum quemlibet, tam manifestum, quàm occultum*, immediatè subjungitur, *quas ipso facto eos* (scilicet tam manifestum, quàm occultum) *incurrere volumus*, *Suar. cit. c. 55. n. 8.* Similiter in *cit. Extravag. 2. §. Statuentes præterea*, decernitur, quòd omnes, & singuli præmissis dignitatibus præditi, qui quomodolibet dando, vel recipiendo, Simoniam commiserint, aut ut illa fieret, Mediatores extiterint, seu procuraverint, sententiam excommunicationis incurrant, à qua absolvi non possint, nisi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo. Nam verba hæc intelligenda sunt, & limitanda juxta subjectam materiam, nempe de Simonia in Ordine, & beneficio, quos principaliter ibi punire voluit Pôtifex, & ex §. *seq. & fin.* Ubi in virtute S. obedientiæ injungitur, ut eos omnes, quos Simoniam hujusmodi commisisse, vel procurâsse, aut in eâ Mediatores esse sciverint, per se, vel per alios revelare quantocyus non omittant, etiamsi complices fuerint. Quòd si non fecerint, absolvi non possint, donec prædicta revelentur, & complices detecti criminis puniantur. Quòd autem hæc Constitutio loquatur de Simoniacis in Ordine, & beneficio, confirmatur ex *Extravag. Etsi Dominici. 23. de pœnit. & remiss.* quæ est etiam Pauli II. ubi sola Simonia in Ordine, & beneficio ponitur inter casus specialiter Papæ reservatos, ut postea etiam declaravit Sixtus IV. in *Extravag. Etsi Dominici. 5. eod. tit.* Idque confirmatur ex Constitutione Pij V. quæ incipit, *Cùm primùm*, edita Calendis Aprilis anno 1566. & extat apud Quarantam in summa Bullarij *V. Simonia. fol.* 190. in qua etiam pœnæ infliguntur ijs, qui in assecutione SS. Ordinum, & beneficiorum simoniacè delinquunt, quas Simonias præ cæteris, magis punire voluerunt SS. Pontifices, propter majus detrimentum, quod inde universali Ecclesiæ bono infertur, *Suar. cit. l. n. 9.*

CLV. Assertio 4. Pœnæ Jure decretæ in Simoniacos comprehendunt etiam Simoniam, quæ est solùm prohibita Jure Ecclesiastico, cujusmodi est illa, quæ fit in permutationibus beneficiorum, & similibus. *Suar. cit. c. 55. n. 19.* & alij apud ipsum. Idque probatur, tum ex antiquis Canonibus, in quibus reprobantur simpliciter pacta, quæ in permutatione beneficiorũ fiunt, sine auctoritate Superioris, *c. Quæsitum. 5. & c. Cùm olim. 7. de rer. permut.* Et in *c. De hoc. 11. h. t.* pœna depositionis infligitur ei, qui alicui promisit beneficium pro suffragio obtinendo in electione ad Episcopatum: & tamen illa tantùm fuit Simonia prohibita Jure Ecclesiastico. Et in *cit. Extravag. h. t.* est sermo, non tantùm de Simonia, quæ est contra Jus divinum, sed etiam contra Jus Ecclesiasticum, ut patet ex princ. ubi dicitur: *Cùm detestabile scelus Simoniæ tam Divinorum, quàm SS. Canonum auctoritas damnet, & reprobet:* & postea omnes pœnæ à Rom. Pontificibus contra Simoniacos quomodolibet latæ confirmantur: SS. Canones autem indifferenter puniunt Simonias contrarias Juri Divino, & Ecclesiastico. Nec refert, quòd Simonia Juris Ecclesiastici nõ sit ita propriè dicta Simonia, sicut illa, quæ est contra Jus Divinum, ut suprà dictum; quia SS. Canones nomine Simoniæ utramque comprehendunt, & ijsdem verbis damnãt, ac detestantur. *Suar. cit. l. n. 20. & 21.* Excipitur, nisi ex verbis legis aliud colligatur, nempe sub nomine Simoniæ non voluisse comprehendere illam, quæ est solùm contra Jus humanum. Sic lex puniens Simoniam in beneficiis, non extenditur quoad pœnam ad venditionem pensionis Ecclesiasticæ, non quòd illa venditio non sit contra Jus positivum, seu humanum: sed quia pensio non est propriè dictum beneficium: lex autem pœnalis debet restringi ad proprietatem verborum: sic etiam lex puniens Simoniam in officijs Ecclesiasticis, probabiliter non comprehendit officia temporalia, ut Oeconomi, Advocati Ecclesiæ, ob eandem rationem, quia non videntur esse Officia propriè Ecclesiastica. *Suar. cit. l. n. 22.* ubi *n. 23.* addit, quòd Canones interdum graviùs puniant Simoniam, quæ est contra Jus Ecclesiasticum, qualis est Simonia confidentialis, quàm Simoniam, quæ est contra Jus Divinum, eò quòd prima illa frequentiùs committatur, vel magis perniciosa sit Reipublicæ, & Communitati.

§. II.

An, & qualiter incurratur pœna excommunicationis propter Simoniam commissam in Ordine, vel Beneficio?

Dictum est §. *præced. n. 154.* nullam juris pœnam ipso facto incurri, nisi propter Simoniam commissam in Ordine, vel beneficio, vel in ingressu Religionis. De Censuris, alijsque pœnis, quæ in hoc ultimo casu incurruntur, actum est supra *sect. 3. §. 4. h. t.* Restat nunc, ut agamus de censuris, tum excommunicationis, tum suspensionis, quæ in Ordine, & beneficio incurruntur.

CLVI. Assertio 1. Per Simoniam realem, & completam in Ordine incurritur excommunicatio Papæ reservata ipso facto, tam ab Ordinante, quàm ab Ordinato, ut constat ex *cit. Extravag. 2. h. t.* ubi, postquam mentio facta fuit de Simonia in Ordine, subditur in §. *Statuentes: qui quomodolibet dando, vel recipiendo Simoniam commiserint &c.* sententiam excommunicationis incurrant. Neque dici potest, quòd pœna suspensionis in fine principij decreta sit contra simoniacè Ordinatos, & ibi videatur fieri sermo de illis; adeòque altera pœna excommunicationis videatur solùm pertinere ad alios Simoniacos in beneficio, de quibus immediatè antè sermo præcessit in §. *Per electiones.* Verùm DD. communiter dicunt, quòd in §. *Statuentes*, generalibus verbis, quæ totam materiam præcedentem comprehendunt, feratur excommunicatio contra utramque Simoniam, ita ut dantes, & accipientes, sive ad Ordinem, sive ad beneficium conferendum, vel obtinendum, sint ipso jure excommunicati, *Suar. disp. 22. de censur. sect. 5. n. 25.*

Porrò nomine Ordinum in hac materia veniunt tam Minores, quàm Sacri, quia omnes, propriè loquendo, sunt Ordines, & per quemlibet cõfertur peculiaris potestas in ordine ad sacerdotiũ, in quo Character Ordinis completur, *Suar. cit. l. 4. de Sim. c. 56. num. 4. Barb. in collect. in cit. Extravag. 2. n. 8.* Quin

imò

imò hæc pœna excommunicationis etiam incurritur ab ijs, qui simoniacè conferunt, vel accipiunt primam Tonsuram, ut docet *Suar. cit. c. 56. n. 5. Laym. cit. c. ult. §. 7. n. 79.* & alij apud *Barb. in cit. Extrav. n. 8.* contra *Lessium. cit. c. 35.* tum quia per primam Tonsuram, communi modo loquendi, dicitur quis ordinari, id est, constitui in Ordine Clericorum, & hoc sensu prima Tonsura dicitur Ordo: tum quia aliæ quoque pœnæ decretæ contra Simoniacos in Ordine, etiam habent locum in collatione, & susceptione primæ Tonsuræ, ut postea dicetur. Sed & Simonia commissa in Reverendis, seu dimissorijs censetur commissa in Ordine, ut tradit *Avila tr. de censur. p. 3. dis. 5. dub. 9. & Laym. cit. l.* Probabile tamen est, quòd Notarius, qui pro dimissorijs, vel sigillo aliquid accipit, non incurrat excommunicationem, quia Concilium Trident. *Sess. 21. c. 1. de refor.* talem extensionem non facit, nec novam pœnam imponit, sed confirmat pœnas olim Jure inflictas. *Less. cit. c. 35. num. 133.* de quo plura suprà *sect. 2. §. 2. h. t.*

CLVII. Assertio 2. Similiter propter Simoniam realem, & utrinque completam in beneficijs, excommunicatio Papæ reservata incurritur, si quis pro collatione, electione, confirmatione, institutione, vel præsentatione ad beneficium Ecclesiasticum pecuniam dederit, vel acceperit, *cit. Extrav. 2. §. Statuentes, h. t.* ubi tamen nomine beneficij intelligi solùm debent beneficia propriè dicta; ideóque qui Simoniam committit in Officijs Ecclesiasticis, quæ non sunt beneficia, vel in collatione, aut receptione pensionis Ecclesiasticæ, vel Vicariæ temporalis, non incurrit excommunicationem, quia non sunt propriè dicta beneficia, *Less. c. l. n. 137. Suar. cit. c. 56. n. 6.* ubi in fine addit, etiamsi Simonia commissa sit in parva quantitate, sive modico pretio, excommunicationem incurrit, cùm & illa sit peccatum mortale; adeóque capax pœnæ excommunicationis. Porrò hæc excommunicatio extenditur ad quoslibet Simoniacos in Ordine, vel beneficio, eósque sive manifestos, sive occultos, ut patet ex *cit. Extravag.* atque etiam ad mediatores, ut parentes, amicos, procuratores, & omnes, qui suam operam interponunt, ut Ordo, vel beneficium simoniacè obtineatur, ut patet ex *cit. Extravag. §. Statuentes. Less. cit. l. n. 141. Suar. c. l. n. 6.* non tamen extenditur ad scientes Simoniam esse commissam, & non revelantes: quia ibi ad eos hæc pœna non extenditur, sed solùm præceptum ponitur *in cit. Extrav. §. ult. Suar. c. l.* Quòd si per ignorantiam inculpatam commissa sit Simonia, sive in Ordine, sive in beneficio, non incurritur pœna excommunicationis, quippe quæ supponit culpam, & quidem mortalem, à qua excusat talis ignorantia. *Less. c. l. n. 2. Suar. cit. l.*

§. III.

An, & qualis suspensio contrahatur per Simoniam commissam in Ordine, vel Beneficio?

CLVIII. Assert. 1. Spectato Jure communi Decretaliũ, Ordines conferens per Simoniam cõpletam, & perfectã, recepto pretio, vel alia re æquivalente, ipso facto est suspensus à collatione omnium Ordinum, saltem per triennium, ut patet ex *c. Si quis. 45. h. t.* ubi statuitur: si quis ordinaverit, vel ad Ordinem aliquem præsentaverit, promissionem, vel juramentum ab illo recipiens, quòd super promissione sua eundem non inquietabit: (id est, non postulabit sustentationem aliàs jure debitam, juxta *c. Secundùm. 16. de præbend.*) Ordinator à collatione; Præsentator verò ab executione Ordinum per triennium sunt suspensi. Ordinatus autem ab Ordine sic suscepto (donec à Sede Apostolica dispensationem obtinuerit) est suspensus.

CLIX. Notandum hîc 1. Ordinans (idémque est de præsentante) in casu hujus c. est ipso jure suspensus à collatione omnium Ordinum propter Simoniam commissam, ut puniretur in eo, in quo peccavit; nam ordinatio facta est, quia ordinatus remisit ei jus, quod ex tali ordinatione erat cõsecuturus, nempe ad alimenta ipsi præstanda. Verùm quia hîc non intervenit datio alicujus pretij, vel remissio obligationis jam ortæ, sive juris jam acquisiti; non enim ordinatus remisit rem sibi in præsenti debitam; sed promisit, se remissurum futurum debitum, pro eo tempore, quo debebitur, sive quo posset deberi: nam nihil Ordinator, aut Præsentator, ante ordinationem debebat ordinando, sed hîc renunciavit juri, quod in futurum posset acquirere, si debito modo præsentatur; adeóque non fuit directè commissa Simonia in Ordine; idcirco etiam facta fuit suspensio tantùm ad tempus, cùm aliàs conferens Ordinem directè per Simoniam, absolutè, & perpetuò sit suspensus, sive omnino deponendus: & recipiens non solùm ab Ordine simoniacè suscepto, sed etiam ab alijs sit suspensus, siquidem remisit, quod in præsenti debetur, de quo infrà: iste autem ordinatus non est suspensus, nisi ab Ordine sic suscepto; adeóque tam ordinans, quàm ordinatus non commisit directè, & ex proposito Simoniam, quia & Ordinator valebat ordinare, & ordinatus ordinari, nullo pretio dato, vel accepto; ideo etiam mitiùs puniri debent: nam pœna debet esse commensurata delicto. *Gl. hîc V. Ab executione, & Abbas num. 4. & 5.* Veruntamen valde probabile est, quod docet *Suar. cit. c. 56. n. 13. & dis. 31. de censur. sec. 4. n. 27.* nempe quamvis in casu hujus c. perfecta Simonia in collatione Ordinum sit commissa: Ordinatorem tamen ipso jure incurrere tantùm suspensionem à collatione Ordinum per triennium, juxta *cit. c. pen. h. t.* nam etsi ibi aliquod pretium, vel pecunia data non fuerit pro ordinatione; ipsa tamen promissio, sive obligatio non petendi debitam sustentationem, erat res pretio æstimabilis; adeóque sufficiens ad propriè dictam Simoniam; ergo cùm in illo c. dicatur, quòd ab ordinante tantùm incurratur suspensio triennalis, non est pœna illa augenda sine gravi causa, & fundamento: præsertim cùm ex antiquioribus Canonibus non possit satis probari, quòd suspensio perpetua ipso jure incurratur: multò minùs potest id probari ex *Extravag. 2. h. t.* quippe quæ solùm loquitur de simoniacè ordinatis, & nihil de Ordinante.

Porrò per Bullam Sixti V. motu proprio editam, contra malè promoventes, & promotos, quæ incipit: *Sanctum, & salutare*, declaratur, Ordinantem per Simo-

Simoniam eo ipso suspensum esse à collatione quorumcunque Ordinum, atque adeò etiam primæ Tonsuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium, ac denique est illi interdictus ingressus Ecclesiæ, & reservantur hæ censuræ Sedi Apostolicæ, tametsi Simonia occulta sit. *Suar, cit.* c. *56. n. 15. & 56. Less. c. l. n. 130.* Et quamvis Clemens VIII. dictam Bullam Sixti V. ad terminos Juris Canonici in quibusdam punctis redegerit, eam tamen quoad Simoniacè ordinantes, & ordinatos in suo rigore reliquit, & confirmavit. *Less. c. l.* ubi tamen addit, hanc Sixtinam in plerisque locis non esse usu receptam.

CLX. Notandum 2. Remissio illa ab ordinato in casu hujus c. facta Ordinatori, vel præsentanti ad Ordines, nempe Archidiacono, cujus officiū est examinare Ordinandos, & inquirere, an habeāt sufficientē Titulum, & postea illos præsentare Episcopo ordinandos, illicita est, & nullam obligationem inducit, quia est promissio ex parte utriusque, ordinantis, vel præsentantis, & ordinati illicita, & consequenter etiam juramentum ei accessorium non tenet. *Gl. in cit. c. pen. V. Promissionem.* quia ordinans, vel præsentans tenentur providere ordinato de Titulo sustentationis, ne in opprobrium totius Ordinis Clericalis mendicare cogatur, ideóque etiam post ordinationem non valet talis remissio, etiam jurata. *Garc. p. 5. de benef. l. 5. n. 174.*

Notandum 3. Non solùm Ordinator à collatione, & Præsentator ad Ordines ab executione suorum Ordinum, sed etiam Simoniacè ordinatus, ipso jure est suspensus ab Ordine sic suscepto, donec à Papa fuerit absolutus, ut habetur in *cit. c. pen. h. t.* quamvis in *Extravag. 2. h. t.* dicatur: *omnes illi, qui Simoniacè ordinati fuerint, à suorum Ordinum executione sint suspensi:* adeóque non tantùm ab Ordine Simoniacè suscepto, quæ est recepta Doctorum sententia apud Avilam *cit. dis. 5. dub. 9. concl.* 1. Verùm textus hic probabiliter etiam intelligi potest de Ordinibus Simoniacè susceptis, ita ut sic ordinati suspensi sint ab executione Ordinum suorum, quos singuli Simoniacè susceperunt, ut in eo quilibet puniatur, in quo peccavit, præsertim cùm pœnæ sint restringendæ, sicut etiam Jure antiquo decretum erat in *c. per tuas 37. & c. pen. h. t. Less. cit. l. n. 135. Suar. cit. dis. 31. de censur. sec. 4. n. 33.* ubi tamen addit, priorem opinionem, sicut communios est, ita etiam esse securiorem.

CLXI. Assertio 2. Is, qui Simoniacè Ordinem suscepit, sed sine culpa ab ipso commissa: quia scilicet alius v. g. amicus ejus, ipso inculpatè ignorante, pecuniam dedit Episcopo, ut ipsum ordinaret, non est ipso jure suspensus ab Ordinibus antea ritè susceptis, imò nec ab Ordine sic suscepto, cùm id nullo Jure sit expressum, saltem eā suspensione, quæ sit verè ac propriè censura. *Suar. cit. sec. 4. n. 40. Less. c. l. n. 136.* Idque sumitur ex *c. de Simoniacè 22. h. t.*
» ubi Papa Lucius III. ait: De Simoniacè ordinatis
» certum non possumus dare responsum, nisi pleniùs
» cognoscamus, qualiter fuerint ordinati, cùm qui-
» dam, licèt secundùm quandam speciem Simoniæ,
» utpote ipsis ignorantibus, Simoniacè sint ordina-
» ti, possint, quia Simoniaci non sunt, in suis Ordi-
» nibus permanere, adeóque non sunt ab ipsis suspensi. Ratio est, quia suspensio propriè dicta est pœna imposita propter culpam, ergò cùm in tali casu nulla sit culpa, ex parte ordinati, non potest is incurrere suspensionem, quæ sit propriè censura, & non imponitur, nisi propter culpam, seu peccatum. Verùm *Gl. hic V. remanere. Hostiens. ibid. & Abbas n. 6,* quin & *S. Thomas 2. 2. q. 100. art. 6. ad 3.* dicunt, dispensativè id factum esse, nec posse sic ordinatum exequi Ordinem per Simoniam alterius, ipso ignorante, susceptum, nec ad altiorem Ordinem promoveri, ne per saltum promotus videatur, nisi cum eo misericorditer dispensetur: idque probari potest, tum ex *c. præsentium 3. caus. 1. q. 5.* ubi quidam Simoniacè ordinatus, quia parentes dederant pecuniam, ipso ignorante, ab Ordine sic suscepto est suspensus, nisi ab Episcopo cum eo fuerit dispensatum: tum ex *c. per tuas 37. h. t.* ubi de quodam Simoniacè ordinato per ignorantiam, dicitur, nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum, nec ad superiores Ordines ascendere, nec in suscepto debet Ordine ministrare. Sed contra est, quia in *cit. c. de Simoniacè.* nulla fit mentio de ulla suspensione lata in ordinatum Simoniacè, ipso ignorante: nec obstant textus in contrarium allegati: quia in illis fuit in ordinato ignorantia culpabilis, vel juris, ut in *cit. c. per tuas.* ubi ordinandus ipsemet actum Simoniacum fecit, per quem sibi paravit viam ad Ordines suscipiendos, licèt putaret, id non esse illicitum, quæ fuit ignorantia juris: vel ignorantia facti crassa & culpabilis, ut in *cit. c. præsentium.* & colligitur ex ipso textu ibi: *quia culpam istam nesciens, & coactus commisit*: ideóque suspensio propter culpam ordinati est imposita: id quod semper præsumendum est, quotiescunque suspensio in jure fertur, nisi contrarium expressè significetur, ut in *c. Ex insinuatione 26. & c. nobis, 27. h. t.* de quo nihil est expressum in *cit. c. de Simoniacè.* adeóque etiam dispensatione ibi non fuit opus. *Suar. cit. sec. 4. n. 41. Laym. cit. c. ult. n. 71.*

CLXII. Sed objici potest 1. Quòd in ipsa ordinatione fuerit commissa Simonia ab Episcopo accipiente pro ea pecuniam ab alio datam, ergo talis est Simoniacè ordinatus, adeóque ipso jure suspensus. Negatur cons. disparitas est, quia Simoniacè ordinari, est, ordinari committendo Simoniam: at ipse ordinatus hîc nullam commisit, licèt ordinans commiserit, ideóque ex eo, quòd collator Ordinis Simoniacè ordinet, non sequitur, etiam alterum Simoniacè ordinari, *Suar. cit. c. 56. n. 9.* Objicitur 2. Ordinatus per ignorantiam ab Episcopo Simoniaco est suspensus, ut mox dicetur, ergo etiam qui ignoranter ordinatur ab eo, qui ab alio pecuniam accepit pro Ordine conferendo. Sed negatur conseq. Disparitas est, quia in posteriore casu non ordinatur quis ab Episcopo jam suspenso, adeóque adhuc executionem Ordinis ab eo recipere potest, licèt Episcopus ordinans in ordinando incurrat suspensionem, & consequenter simul perdat potestatem dandi executionem Ordinis: secus est in priore casu, in quo ordinans antecedenter supponitur esse suspensus, propter Simoniam unam vel plures, quas incurrit, antequam ordinaret eum, pro quo data est pecunia, ipso ordinato ignorante. *Suar. cit. c. sec. 4. n. 42.*

CLXIII. Assertio 3. Qui ordinatur ab Episcopo Simoniaco, sed non recipit Ordines Simoniacè: quia Episcopus in illa ordinatione nullam Simoniam commisit; tunc si scivit, ante ordinationem,

Episco-

Episcopum esse Simoniacum, incurrit suspensionem ab Ordine sic suscepto, ut constat ex c. *Si qui* 108. *caus.* 1. *q.* 1. ubi dicitur: *Qui verò scienter se à Simoniacis consecrari permiserint, eorum ordinationem omnino irritam esse decernimus*, scilicet quoad usum, seu executionem Ordinis conferendam. Si quis verò bona fide à tali Episcopo sit ordinatus, ignarus illum esse Simoniacum, non incurrit suspensionem, quippe quæ non nisi propter culpam imponitur, tanquam pœna, prout habetur in *cit. c. Si qui. & in c. Per tuas* 37. *h. t.* Putat tamen *Gl. in cit. c. Si qui V. eodem. Silvest. V. Suspensio. q.* 7. *dicto c. Avila cit. dis.* 5. *dub.* 9. *concl.* 3. quòd, postquam ordinatus à Simoniaco etiam ignoranter, intellexit, ipsum fuisse Simoniacum, ipso jure suspensionem incurrat, ita ut non possit etiam in Ordine sic suscepto ministrare, donec à Papa dispensetur, quod colligi videtur ex *cit. c. Si qui*, ibi: *talium ordinationem misericorditer sustinemus.* Sed contra est, quòd, cùm ordinatus à tali Episcopo ab initio non contraxerit suspensionem, excusante bona fide, & ignorantiâ, neque ex postfacto propter supervenientem scientiam, illam contrahat: cùm enim non intervenerit culpa, non potest scientia per se sola inducere suspensionem, quæ culpam supponit. *Suar. cit. sect.* 4. *n.* 30. *in fine.*

Porrò per Simoniam in Ordine, præter suspensionem ab executione Ordinum, non incurritur, sive ab ordinante Simoniacè, sive ab ordinato, alia suspensio ab officio vel beneficio, cùm in *cit. Extrav.* 2. *h. t.* expressè limitetur ad suspensionem ab executione Ordinum: alioquin Simoniacè ordinatus non posset eligere, nec fructus beneficij suos faceret, nec illos, tutâ conscientiâ, retinere, quantumvis crimen occultum sit, *Suar. l.* 4. *de Simonia c.* 56. *n.* 18.

CLXIV. Assertio 4. Deveniendo nunc ad suspensionem, propter Simoniam commissam in beneficio, nulla talis incurritur, neque à conferente beneficium Simoniacè, neque à recipiente: quod intelligendum est de propria suspensione, prout est censura distincta ab excommunicatione: nam cùm Simoniacus in beneficio sit ipso jure excommunicatus, *Extrav.* 2. *h. t.* & suprà dictum, consequenter etiam est suspensus ab omni officio, beneficio, & Ordine, donec absolvatur. *Suar. cit. c.* 56. *de Simon. n.* 19. *& cit. dis.* 31. *sect.* 5. *n.* 43. *Navarr. in man. c.* 23. *n.* 111. *dicto* 3. *Avila de censur. cit. dis.* 5. *dub.* 9. *conclus.* 5. Et inprimis quidem quoad suspensionem ab Ordine, certum est, non incurri illam per Simoniam in beneficio, quia non est dicendum, pœnam aliquam incurri ipso jure, nisi illa expressè reperiatur à lege seu Canone imposita, ut tradit *Gl.* communiter recepta in *c. ult. V. Ex vi de jure patron.* nullibi autem talis suspensio reperitur Jure imposita. Nam in *c. præter* 6. *§. Verùm dis.* 32. ubi dicitur, Simoniacos non esse admittendos ad sancta ministeria, sermo est non de Simoniaco in beneficio, sed in Ordine, qui etiam per alios Canones est suspensus, *Gl. ibid. V. officium.* Quòd verò attinet ad suspensionem in beneficio, nec quoad conferentem Simoniacè beneficium, nec quoad recipientem, reperitur talis lata suspensio, quæ ipso jure incurratur. Ubi tamen notandum est, quòd electio, vel quævis alia provisio Simoniaca beneficij (etiam ignorante proviso facta) sit omnino invalida, nec per illam ipsi proviso jus acquiritur in beneficio, nec facit fructus suos, sed ad illorum omnium, quæ percepit, restitutionem est obstrictus, ut statutum habetur in *Extrav.* 2. *§. per electiones h. t.* ista tamen non est propriè dicta pœna suspensionis à tali beneficio, cùm suspensio supponat jus acquisitum in beneficio; illa autem beneficij provisio, de qua in *cit. Extrav.* est sermo, ipso jure nulla est, *Suar. cit. sect.* 4. *n.* 45. *& cit. c.* 56. *n.* 19. Sed neque incurrit Simoniacus in beneficio suspensionem ab alijs beneficijs legitimè obtentis, quia id etiam nullo jure sufficienter probatur: nam textus in *c. de Simoniacè* 22. *h. t.* loquitur de Simonia commissa in susceptione Ordinis, non beneficij, neque etiam fit ibi mentio de suspensione aliqua ipso jure lata: in *c.* verò *præsentium* 3. *caus.* 1. *q.* 5. est sermo de Simonia commissa in ordinatione, ejusque pœnâ; ideóque ibi non fertur suspensio ab omnibus Ordinibus, sed tantùm ab Ordine Simoniacè suscepto, *Suar. cit. sect.* 4. *n.* 46.

§. IV.

An præter prædictas Censuras, sint aliæ pœnæ Canonicæ Jure decretæ in Simoniacos?

CLXV. Assert. 1. Sunt & aliæ pœnæ Jure Canonico statutæ in Simoniacos. Et inprimis perpetuò sunt deponendi ab Altaris ministerio, sive ab officio, & consequenter etiam à beneficio, ut constat ex *cit. c. Erga* 110. *caus.* 1. *q.* 1. & ex *c.* 2. *de Confess.* ubi cùm quidam Canonicus confessus esset in Judicio, quòd pro consensu præstando electioni alterius, 500. Saracenorum obligationem acceperit, & mediator extiterit Simoniacæ pravitatis: eo intellecto, Innocentius III. per sententiam definitivam pronunciavit, eum esse ab officio, & beneficio deponendum. Similiter pœna depositionis contra Simoniacum in beneficio decernitur in *c. de hoc* 11. *h. t.* Nam cùm Episcopus Oxomensis ante electionem Archidiacono (habenti suffragium in electione) quoddam beneficium, & cuidam Clerico Prioratum quendam promisisset, ut electioni ejusdem Episcopi uterque consentiret: Papa Alexander III. super hoc respondit: Si manifestum sit (id est, notorium) dictum Archidiaconum, & Clericum recepisse promissa ob illam causam, vel id confessi fuerint in jure (coram suo Judice) vel legitimè convicti, ab Altaris Ministerio perpetuò sunt deponendi. Si verò id manifestum sit (per famam tantùm, sive famosum, & non notorium, unde alia littera habet, non manifestum, *Gl. hic V. eodem. & Hostiens.*) nec etiam confessi, vel convicti fuerint, sed tantùm publicâ laborent infamiâ, eis Canonica purgatio indicenda est, in qua si defecerint, tanquam auctores tanti sceleris sunt puniendi. Rex autem (qui jus habebat in electione, tanquam Patronus, *Gl. hic V. Regem*, & ex jure speciali, scilicet privilegio, vel consuetudine, ideóque consensus ejus in electione requiri debebat. *Abbas hic n.* 10.) & Principes (ad quos etiam fortè jus patronatûs pertinebat, vel qui Regem induxerant ad consentiendum. *Hostiens. hic V assensum.*) induci debent, ut si quæ receperint à dicto Episcopo, ut ejus electioni præstarent assensum, Ecclesiæ Oxomensi, sine diminutione, seu

» integrè restituant, cùm illa sine gravi periculo salutis suæ non possint retinere.

Porrò per depositionem perpetuam ab Altaris ministerio, intelligitur hic eadem pœna, quæ habetur in *cit. c. 2. de confess.* nempe ab officio, & beneficio, sive agatur per modum accusationis, sive etiam per modum inquisitionis, ut tradit *Gl. hic V. deponendi.* Hinc etiam colligitur 1. quòd promittere beneficium pro voce, seu suffragio electionis sit Simonia contra Jus positivum, *Azor. p. 3. Instit. l. 12. c. 7. q. 1. §. Est ibidem.* Colligitur 2. Principes, & alios quoslibet sæculares, qui recipiunt pecuniam, ut tanquam Patroni in electione consentiant, vel eam ratam habeant, Simoniacos esse, & restituere debere accepta Ecclesiæ, de cujus Prælato, vel Rectore eligendo agitur, in cujus injuriam illa pecunia data fuit, quamvis non sit ex illius Ecclesiæ bonis beneficium constitutum, *Abbas hic n. 5. Azor. c. l.*

CLXVI. Præterea pœna depositionis contra simoniacè obtinentem beneficium, statuitur in *c. Insinuatum.* 13. *h. t.* ubi relatum fuit Papæ Alexandro III. quòd in Ecclesijs Episcopatûs Cistrensis, complures Clerici per Simoniam dicantur habere ingressum, de quo sunt infamiâ notati, Quare mandat Papa Episcopo Diœcesano, ut, si publicum, & notorium fuerit (sive facto, sive jure, ut quia in Judicio confessi sunt, vel convicti, vel vi præsumptionis Juris, & de Jure, *Hostiens. hic V. Publicum*) aliquos in Ecclesijs illis per Simoniam intrâsse, eos inde removeat: illis autem, quorum crimen notorium non est; si tamen publicâ laborent infamiâ, purgationem, cum quinta, vel sexta manu sui Ordinis, indicat, in qua, si defecerint, beneficijs eisdem perpetuò privet.

CLXVII. Ubi notandum 1. Simoniacus in beneficio non deponitur ab Ordine, si contra eum procedatur, non per viam accusationis, sed inquisitionis: privatur tamen beneficio simoniacè acquisito, quamvis etiam aliâ pœnâ puniri posset, cùm hæc omnino non sit propriè pœna, *c. Cùm Clerici. 6. de pactis, Abbas hic n. 2.* de quo suprà *l. 1. tit. 35. §. 3. n. 22. & seq.* imò & pœna depositionis ab Ordine, si crimen Simoniæ sit notorium, imponi posset, juxta *c. Qualiter. 24. de accus. & c. Cùm ab homine. 10. de Judic.* Nec obstat, quòd in casu hujus c. talis depositio non sit imposita: quia Episcopus quæsivit tantùm, an talis beneficijs simoniacè acquisitis sit privandus, & Papa respondit, prout habetur in textu, *Abbas hic n. 3. in fine.*

Notandum 2. Infamato de crimine Simoniæ purgatio indicenda est, propter probabilem præsumptionem ex infamia ortam: quòd si deficiat in probatione, punitur, acsi convictus de crimine fuisset, & præsumptio probabilis orta ex infamia transit in violentam, cùm reus deficit in probando, quæ præsumptio sufficit ad condemnationem, *Gl. fin. hic. & Abbas n. 4.*

CLXVIII. Denique adhuc alia depositionis pœna imponitur in *c. Qui alium. 2. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Moguntino sub Rabano Archiepiscopo *c. 10.* ubi sic statuitur: Qui alium in Ecclesia ordinatum (id est ritè, & canonicè institutum) per pecuniam expulerit, id est, expelli fecerit; eùmque sibi taliter vendicaverit (sive si retinuerit vi ipsum intrudendo) omnino deponatur. Nam talis duplex peccatum commisit, nempe Simoniam, dando pecuniam pro spirituali re obtinenda; & quia succedit in locum viventis, cùmque occupat, *c. Finem. 110. caus. 7. q. 1. & c. 1. de concess. præb. Gl. hic V. Expulerit.* ideòque deponendus est, etiamsi contra eum procedatur per modum inquisitionis, si de eo constiterit, perinde ac si accusatus fuisset; nam textus hic loquitur indistinctè, *Hostiens. hic in fin. & Abbas.* Illud hoc loco addendum, prædictam pœnam depositionis decretam in Simoniacos non incurri ipso jure, sed per sententiam Judicis imponendam esse, ut clarè patet ex Canonibus suprà allatis. Neque verò etiam per *Extrav. 2. h. t.* hæc pœna incurritur ipso facto, idque propter ejus gravitatem, *Suar. l. 4. de Simon. c. 56. n. 22.*

CLXIX. Assertio. Alia pœna est (quæ tamen includitur, vel conjuncta est pœnæ depositionis per hominem) quòd Simoniacus in Ordine, vel beneficio privetur, non solùm beneficio simoniacè acquisito; sed etiam aliis beneficiis priùs ritè, & legitimè obtentis: ita tamen, ut hæc privatio non incurratur ipso jure, seu facto: sed non nisi per sententiam condemnatoriam Judicis, per quam Simoniacus beneficiis priùs obtentis privatur, si Simonia per ipsius culpam commissa fuit, ut colligitur ex *c. Presbyter. 3. ibi; privaretur, caus. 1. q. 1. c. Sicut. 6. & c. De hoc. 11. h. t. Suar. l. 4. de Simon. c. 58. n. 3. & 4.* & tradunt communiter DD. Idque probatur: quia nullus reperitur textus Juris, per quem talis pœna privationis inferatur, ipso jure, seu facto, & consequenter non censetur lata, nisi in ordine ad sententiam condemnatoriam Judicis, ex receptissima sententia Theologorum, & Juristarum apud *Suar. c. l.* Nec obstat *c. Inquisitionis. 21. in princ. de accus.* ubi dicitur, Simoniam impedire retentionem beneficij, etiam post peractam pœnitentiam: quia id rectè intelligitur de beneficio simoniacè acquisito: etsi, vel maximè intelligi deberet de aliis beneficiis; non tamen ita, ut ipso facto Simoniacus sit ijs privatus, sed non nisi per sententiam condemnatoriam Judicis: nam ibi Simonia comparatur cum homicidio, quod non privat, ipso facto, beneficijs priùs obtentis, prout sumitur ex *c. Clericis. 5. Ne Clerici, vel Monachi &c.* de quo infrà *Tit. 12.* In Extravag. verò *2. h. t.* non imponitur hæc pœna privationis, nisi quoad beneficium simoniacè acceptum, non quoad alia priùs obtenta, *Suar. c. l. n. 4. & 6.* & ratio est, quia pœna, quæ privat bonis, aut juribus acquisitis, & legitimè possessis, non solet eum tanto rigore per legem ferri, ut quis obligetur ad illam in se ipso exequendam, ante sententiam saltem declaratoriam criminis, *Suar. cit. l. n. 2.* Excipitur Simonia confidentialis: & quam incurrunt Examinatores promovendorum ad parochiales Ecclesias, à qua absolvi non possunt, nisi dimissis beneficijs, quæ quomodocunque etiam antea obtinebant, juxta Decretum Concil. Trident. *Sess. 24. c. 18. de refor. Suar. cit. l. n. 3.*

Hinc infertur, quòd Simoniacus in uno beneficio non teneatur restituere fructus, quos percepit ex beneficijs priùs legitimè obtentis, sive extantes, sive quomodolibet consumptos: quia, cùm retinuerit jus in illis, etiam fecit fructus suos, *Suar. cit. l. n. 58.* Unde etiam talis Simoniacus potest administrare, & resignare

signate priora beneficia ritè acquisita, in quibus jus retinuit, priusquam de illo crimine condemnetur, *Suar. cit. l. n. 6. in fine.*

CLXX. Assertio 3. Etsi Simoniacus sit inhabilis ad beneficium simoniacè obtentum retinendum, ita ut illud ipsi etiam de novo conferri non possit, sine speciali dispensatione, ut apertè colligitur ex *c. pen. de Elect.* quoad alia verò beneficia obtinenda non est inhabilis ipso jure, ut docet *Navarr. consil. 91. n. 5. h. t.* Constitutio verò Pij V. quæ incipit: *Cum primùm*, inhabilitans Simoniacos ad quævis beneficia obtinenda ipso jure, non habet locum ante sententiam Judicis condemnatoriam, vel saltem declaratoriam criminis, in foro conscientiæ, neq; quoad hunc effectum est recepta, ut refert *Navarr. consil. 92. h. t. Suar. cit. l. n. 10. & 11.*

§. V.

Quis possit dispensare, sive relaxare pœnas Jure decretas in Simoniacos?

CLXXI. Non est hìc sermo de dispensatione Simoniæ quoad culpam, quia in hac dispensari non potest, ullâ humanâ potestate, si sit contra Jus naturale, ac Divinum. Si verò sit Simonia contra Jus Ecclesiasticum, & ab illo solùm prohibita, solus Papa in illa dispensare potest, non alius Prælatus inferior, nisi ex commissione expressa, vel tacita S. Pontificis; quia nullus inferior potest in lege Superioris per se dispensare. Dispensat autem S. Pontifex, non ita ut manente Simoniâ, tollatur culpa; id enim repugnat: sed ut emptio, & venditio, quæ manente obligatione legis, esset Simoniaca, eâ sublatâ, non sit talis. Neque tamen Pontifex solet dispensare etiam in Simonia contra Jus humanum: tum quia id non est necessarium: quia quando expedit dare temporale aliquid pro spirituali, non est necesse, ut id fiat, per modum pretij, sed potest Papa alio modo providere de necessaria sustentatione personæ: neque etiam utile est Ecclesiæ in Simonia positiva dispensare, quia non expedit, ut res Ecclesiæ fiant venales, *Suar. l. 4. de Simon. c. 61. n. 1. & 2.* Quæstio igitur solùm est, de dispensatione, quoad pœnam Simoniæ, sive de relaxatione pœnæ, quæ solùm habet locum in Simonia commissa in Ordine, beneficio, & ingressu Religionis, ut dictum suprà *sect. 7. §. 1. num. 154.*

CLXXII. Jam ergo ad propositam quæstionem respond. 1. Ab excommunicatione, quæ lata est in Simoniam commissam in Ordine, & beneficio, & ingressu Religionis, quoad personas singulares dantes, vel accipientes pecunias, & tam in dantes, quàm in recipientes simoniacè Ordinem, vel beneficium, solus Papa absolvere potest, cui ea est reservata in *Extravag. 1. & 2. h. t. Inter communes*; possunt tamen ab hac excommunicatione absolvere ex potestate delegata, etiam ij, qui Bullam habent, seu Privilegia à Sede Apostolica, in quibus conceditur potestas absolvendi à casibus Papæ reservatis, nisi in particulari excommunicatio incursa propter Simoniam in ijs excipiatur, *Suar. cit. c. 61. n. 4.* Similiter quoad suspensionem, quæ incurritur propter Simoniam commissam in Ordine, is, qui simoniacè ordinatus est, suspensus est ab Ordinis sic suscepti executione, in qua pœna dispensare potest solus Papa, juxta *c. pen. h. t.* Ordinans verò simoniacè suspensus est à collatione Ordinum, quæ pœna etiam relaxari non potest, nisi à Papa, *cit. c. pen.* de quo plura videri possunt apud *Suar. cit. c. 61. n. 5. 6. & 7.*

CLXXIII. Secundò quoad pœnam inhabilitatis ad obtinendum idem beneficium simoniacè obtentum, vel beneficium recipit, Simoniam commissam esse scivit, vel expressè, vel tacitè consensit, solus Papa dispensare potest, ut colligitur ex *c. pen. de Elect.* quia non est censura, sed pœna, quæ ipso facto per Canones imponitur: in hujusmodi autem pœnis non possunt Prælati inferiores dispensare, nisi in casibus sibi specialiter jure concessis, qualis concessio non reperitur in hoc casu facta Episcopis, *Suar. cit. c. 61. n. 10.* Quòd si quis per ignorantiam, bonâ fide, beneficium simoniacè collatum accepit; tunc distinguendum est. Vel enim est beneficium majus, scilicet Prælatura, seu dignitas, aut beneficium curatum, & non potest cum illo dispensare Episcopus: vel est beneficium simplex, & potest, post liberam ejus resignationem, prout etiam dictum est suprà *l. 1. tit. 6. n. 98. & seq.* Porrò extra casus in *cit. c. pen.* expressos, in quibus specialiter concessa est dispensatio Episcopo; solus Papa in hac inhabilitate ad idem beneficium obtinendum, quod simoniacè, etiam ignoranter obtentum fuit, dispensare potest, *Suar. c. l.* Et hinc etiam, juxta allatam suprà distinctionem intelligi debet, quod habetur in *c. Nobis 27. §. ult. h. t.* ubi quæsitum fuit, an, si aliquis electus sit in Prælatum alicujus Ecclesiæ, & ejus electio reprobata sit, propter Simoniacam pravitatem, Episcopus cum eo dispensare possit? Et respondetur, quòd non; ubi *Gl. fin. Innocent. & Hostiens.* & alij, tres expositiones afferunt illius textûs. Prima est, quando electus Simoniam commisit, vel alius, eo sciente, & ratum habente; tunc enim Episcopus cum tali dispensare non potest: Secunda, quando ignorante electo, Simonia commissa fuit, quòd dispensare non possit Episcopus, ut iterum, illa vice, oligatur ad eandem prælationem, ut ibi additur; possit tamen dispensare, ut pro alia vice eligatur ad idem beneficium: Tertia est, quando simoniacè electus condemnatus est per sententiam; nam tunc Episcopus non poterit cum illo dispensare, tum propter criminis enormitatem, tum quia est notorium per sententiam, *c. Arg. c. Ut constitueretur. 25. dis. 50.*

CLXXIV. Tertiò quoad pœnam inhabilitatis ad alia beneficia obtinenda, dicunt communiter DD. ut Abbas in *c. De simoniacè. 22. n. 6.* & alij, quòd, si Simoniacus voluntariè, ac spontè renunciet beneficio per Simoniam acquisito, ante sententiam condemnatoriam Judicis, possit Episcopus cum illo dispensare ad alia beneficia obtinenda: non autem possit, si ante renunciationem factam, de Simonia condemnetur; & ideo beneficio priùs obtento privatur: idque sumitur ex *c. 1. caus. 1. q. 5.* ubi permittitur dispensari cum talibus, si omnino dimittant beneficia simoniacè obtenta, iisque spontè renuncient. Ratio est; tum quia mitiùs agitur cum confesso, quàm cum convicto de crimine; tum quia condemna-

demnatus per sententiam de Simonia perpetuò sit infamis, infamiâ juris, c. *Sanè*. 4. *caus.* 15. *q.* 3. & *c. ult. caus.* 1. *q.* 3. cum infami autem non potest Episcopus dispensare, nisi in casibus jure expressis, *Abb. cit. l. n.* 7. Verùm hæc sententia supponit, quòd Simoniacus ipso jure, ante omnem sententiam Judicis, sit inhabilis ad nova beneficia obtinenda, ideóq; ante condemnationem indigeat dispensatione, quod suprà rejectum fuit §. *præced. n.* 169.

Porrò quod dictum est, Episcopum non posse dispensare, quoad pœnas, seu Censuras latas contra Simoniacos, id limitari debet, quoad excommunicationem, & suspensionem, quæ incurruntur propter Simoniam occultam, ad quas rectè extenditur facultas Episcopis concessa in Concil. Trident. *sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* dispensandi in casibus occultis, & ad forum contentiosum non deductis: nam hoc ipso, quòd ibi non excipitur occulta Simonia, sub generali dispositione comprehenditur. Aliud est de inhabilitate ad beneficia obtinenda, ad quam non extenditur facultas illa, quæ non tam est irregularitas, quàm particularis pœna: in Concilio autem non datur generalis facultas Episcopis dispensandi in omnibus pœnis Papæ reservatis, juxta declarationem Cardinalium apud *Suar. cit. c.* 61. *n.* 11. *in fine.*

SECTIO VIII.

DE OBLIGATIONE RESTITUENDI ea, quæ per Simoniam sunt accepta.

§. I.

An, & cui pretium simoniacè acceptum sit restituendum?

CLXXV. Assertio 1. Qui accepit pretium pro spirituali, non solùm simoniacè, sed etiam injustè, quia scilicet in re spirituali simoniacè vendita nullum temporale jus, vel commodum habet, is Jure naturali, ac Divino pretium acceptum restituere tenetur, non ratione Simoniæ formaliter, & præcisè, sed ratione injustitiæ, *Suar. cit. c.* 59. *n.* 11. *Less. l.* 2. *c.* 35. *n.* 162. *Laym. cit. c. ult.* §. 9. *n.* 79. V. g. qui pecuniâ pro Sacrificio Missæ, administratione Sacramenti, vel simili functione spirituali accepit, tanquam pretium rei spiritualis, sive in compensationem ejusdem, is tenetur ad restitutionem pretij accepti. Ratio est: quia qui accipit pretium temporale pro re spirituali alteri tradita, violat justitiam commutativam, ergo tenetur ad restitutionem: nam obligatio restituendi oritur ex violatione justitiæ commutativæ. Ant. probatur: tum quia dans alteri rem metè spiritualem, nullum omnino jus habet vicissim accipiendi pro ea rem temporalem, tanquam pretium rei spiritualis, cùm res spirituales non sint pretio æstimabiles, neque vendibiles: tum quia Ministri Ecclesiastici non sunt Domini rerum spiritualium, sed Dispensatores tantùm, adeóque vendendo illas pro pecunia, quas gratis dare deberent, non tantùm irreligiosè agunt contra DEUM, sed etiam injuriam inferunt hominibus, quibus eas dispensant: sicut Eleemosynarius Principis, si pro eleemosyna gratis danda, à pauperibus aliquid temporale exigat, non tantùm in Dominum, sed etiam contra pauperes injuriam committit, & ad restitutionem tenetur, ut significat *S. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. *in Corp.* tum quia accipiens pretium pro re spirituali, non accipit illud titulo gratuitæ donationis, vel remunerationis; quia, ut supponitur, dans non habet intentionem donandi, seu gratis dandi rem temporalem: neque etiam ex titulo oneroso, seu reciproco; quia contractus, seu commutatio rei temporalis cum spirituali, est ipso Jure naturali, ac Divino, & humano irrita, quippe Simoniaca, consequenter per talem commutationem non transfertur dominium rei temporalis in accipientem, sed ea restitui debet danti. Excipi debet, nisi dans pretium pro re spirituali statim ab initio daret sponte, & liberaliter in remunerationem, quamvis aiter Simoniacâ intentione illud acciperet, tanquam ex justitia debitum datum fuisset; tunc enim accipiens non tenetur ex justitia restituere, si deposito errore, probabiliter existimet, sibi liberaliter, quod accepit, donatum esse, *Laym. c. l. n.* 79.

CLXXVI. Hinc infertur 1. Si quis pro functione spirituali, v. g. Sacrificio, ad quam ex officio, vel justitia non tenetur, accipiat temporale aliquid, non tanquam pretium spiritualis functionis, sed tanquam stipendium, quod omni laboranti in gratiam alterius, jure naturæ, est debitum, non tenetur ad restitutionem, nisi post condemnationem Judicis, si quid acceptum fuit titulo sustentationis, contra prohibitionem legis Ecclesiasticæ, *Laym. cit. l. num.* 81. Imò etiamsi accepisset tanquam pretium spiritualis functionis; si tamen pretium acceptum non excedat justum stipendium debitum illi ad sustentationem pro illa actione spirituali, non tenetur ad restitutionem: quia licèt Simoniam commiserit, accipiendo pretium pro actione spirituali; non tamen commisit ullam injustitiam; ideóque mutatâ intentione, potest retinere tanquam stipendium, quod priùs acceperat tanquam pretium, *Suar. cit. c.* 59. *n.* 16.

Infertur 2. Eum, qui ratione officij, aut decimarum, ex justitia obligatus est ad spiritualia ministeria obeunda, v. g. Parochus ad Sacramenta administranda, teneri jure naturæ ad restitutionem pretij accepti pro his functionibus exercendis, quia accipiendo pretium, peccat contra justitiam, cùm has functiones ex officio, & gratis præstare teneatur, *Suar. cit. l. n.* 12.

Infertur 3. Episcopum, aliúmve Ecclesiæ Prælatum, si vendat beneficia, vel officia Ecclesiæ, quorum collatio ad ipsum pertinet ratione muneris sui, teneri ad restitutionem pretij accepti: quia non est illorum Dominus, sed Dispensator à DEO constitutus, quæ gratis debet dispensare ex officio suo; adeóq; peccat contra justitiam, si pro eo pretium accipiat, & in quo jus non habet, *Suar. c. l. n.* 13. *Laym. c. l.* quamvis contrarium teneat *Less. cit. l. n.* 161.

CLXXVII. Assertio 2. Qui accipit pretium pro re spirituali, simoniacè quidem, sed non injustè, quia in ea aliquod temporale jus, seu commodum habet, quod annexum est illi rei spirituali, is non tenetur Jure naturali, ac Divino ad restitutionem pretij accepti, nisi vel à Jure positivo, vel Ecclesiastico Judice restitutio in pœnam imponatur, ut si quis Canonicatum venderet. *Less. cit. c.* 35. *n.* 160.

Suar. cit. c. 59. n. 35. Laym. cit. c. ult. n. 85. Ratio est, quia, licèt talis venditio sit illicita, & simoniaca; adeóque ipso jure irrita; nulla tamen in tali contractu committitur injustitia, si temporalis commoditas, quâ vendens in alterius gratiam se privat, justo pretio compensatur: obligatio autem restituendi jure naturæ solùm oritur ex peccato injustitiæ.

CLXXVIII. Atque hinc sequitur 1. Qui vendidit vasa sacra, chrisma, vel oleum sacrum, non tenetur ad restitutionem pecuniæ acceptæ, si illa non excedat valorem illius materiæ, quamvis teneatur restituere, si quid accepit ratione consecrationis, vel benedictionis, quæ pretio æstimari non potest, *Suar. cit. c. 59. n. 42.* Sequitur 2. si Beneficiarius aliquis beneficium suum vendat alteri, non tenetur jure naturæ, ad restitutionem pretij accepti; quia dimissio, & cessio illius commodi temporalis, quod percipiebat ex beneficio, facta in alterius gratiam, est pretio æstimabilis; ideóque talis venditio non est injusta, modò pretium non excedat æstimationem emolumenti temporalis, quod percipitur ex beneficio, etsi illicita sit talis venditio: quia, cùm hujusmodi commodum temporale annexum sit juri spirituali, seu officio, non tantùm Jure Ecclesiastico, sed etiam Divino vendi prohibetur, *Less. cit. l. n. 558. Suar. c. l. n. 37. Laym. cit. l. n. 82. assert. 2.* Dices, vendere id, quod Jure Divino est invendibile, non tantùm simoniacum est, sed etiam injustum; adeóque restitui debet pretium. Respondetur, Simoniam Juris Divini in venditione beneficij in eo consistere, quòd simul cum temporali venditur spirituale, vel potiùs, quia hoc venditur, ut vendatur temporale: vel quia in effectu, utrumque, spirituale, ac temporale simul, non pluris venditur, quàm temporale, si per se solum esset, nec annexum spirituali, sed temporali officio; ideo in tali venditione non committitur injustitia, & consequenter non adest obligatio restituendi pretium ex solo jure naturæ, *Suar. c. l. n. 37.* Et quamvis Clerici non sint Domini beneficiorum suorum, sed usufructuarij tantùm, vel Administratores: satis tamen est, quòd ad illos pertineat temporale emolumentum beneficij, illóque se privare, sit secundùm se pretio æstimabile, ad hoc ut saltem injustè non vendatur, sed solùm illicitè. Nec refert, quòd Beneficiarius simoniacè vendens beneficium non possit transferre dominium illius in emptorem, quia talis venditio est ipso jure irrita: nam satis est, quòd ipsa cessio, seu renunciatio proprij commodi temporalis in favorem alterius sit pretio æstimabilis, quam solùm vendit, *Suar. cit. l. n. 39.* Aliud verò dicendum est de Prælatis conferentibus beneficia; hi enim, si pecuniam pro collatione accipiant, tenentur ex justitia illam restituere, quia etiam temporale emolumentum beneficiorum, quæ conferunt, ad illos non pertinet, nec dando illa, patiuntur aliquod damnum temporale, & ex officio suo obligantur gratis illa conferre, pro quo ex suis præbendis sufficiens stipendium accipiunt, cujus officij, seu ministerij est pars illa collatio, seu distributio beneficiorum, *Suar. c. l. n. 38.* Sequitur 3. qui officium temporale Ecclesiæ, v. g. Custodis, Oeconomi, vel Syndici contra SS. Canones alteri vendit, non tenetur ad restitutionem pretij accepti, ob rationem suprà allatam, *Suar. cit. l. n. 36. Laym. c. l. n. 82.* Sequitur 4. si Monasterium pecuniam accepit pro admissione alicujus ad Religionem, non tenetur ad restitutionem; quia licèt admissio sit actus spiritualis; ideóque sine Simonia pretium accipi nequeat: quia tamen annexum habet onus temporale sustentandi personam, quod est pretio æstimabile; ideo pecunia accepta retineri potest, modò pretium non excedat æstimationem temporalis oneris, sive alimentorum, *Suar. cit. l. n. 41. Laym. cit. l.* Sequitur 5. si quis castrum, cui adjunctum est jus patronatûs, cariùs vendat, ratione juris illius, ob temporale commodum, quod afferre solet tale jus, & quo se privat in gratiam alterius, v. g. ob honorem humanum, qui est pretio æstimabilis, potest retinere pretium acceptum; quia licèt venditio illa sit Simoniaca, & contra Religionem, eò quòd honor ille sit annexus juri spirituali, in eóque fundatus; non est tamen injusta, *Suar. cit. c. 59. n. 42. Laym. c. l.* Idémque est, si quis vendat imaginem miraculosam, ex qua lucrum percipiebat, vel aliam rem spiritualem, seu sacram, ex qua voluptatem hauriebat, vel aliam commoditatem temporalem ex usu, & possessione talis rei, *Suar. cit. l.*

CLXXIX. Assertio 4. Per se, & ex vi legis naturalis, ac Divinæ pretium simoniacè, & injustè acceptum, ante Judicis sententiam, restituendum est ei, qui dedit, & non alijs, ut docet *Suar. l. 4. de Simon. c. 59. n. 23. Laym. cit. c. ult. n. 84.* Licèt plures dicant, restituendum esse Ecclesiæ, vel pauperibus. Sed probatur assertio, quia omnes fideles jus habent à DEO concessum, ut eis res spirituales à Ministris Ecclesiæ gratis dentur, nec ad aliud teneantur, quàm ad Ministrorum sustentationem. Neque verò Ecclesia, vel pauperes habent ullum jus ad illud pretium; adeóque neque obligationem, ex parte accipientis, ut illis restituatur; est enim restitutio actus justitiæ, per quam reparatur injuria, sive læsio alteri illata, qualis hîc nulla facta est Ecclesiæ, vel pauperibus. Sed neque ulla lex Ecclesiastica adferri potest, quæ ante omnem Judicis sententiam, in conscientia obliget, ut, quod simoniacè acceptum est, ad pios usus applicetur: quamvis hoc ipsum à Judice decerni possit; ideóque post sententiam Judicis, Ecclesiæ, vel pauperibus restituenda est pecunia simoniacè accepta: nam licèt dans pretium pro re spirituali dignus sit, qui per præceptum Judicis eò privetur, non tamen, ipso facto, est eo privatus.

CLXXX. Non obstat 1. Quòd dans pecuniam pro re spirituali, voluntariè dedit; adeóque habuit voluntatem verè dandi, & transferendi dominium pecuniæ in alterum. Nam R. quòd ille, qui dedit, non voluit donare, sed dare, quantum justitia permitteret, nec plus voluit à se abdicare, quàm ex justitia deberet; at verò pretium illud non fuit ex justitiâ debitum, nec justè exigi poterat; & ideo voluntas illa dandi non habuit effectum, nec transtulit dominium rei datæ in accipientem: nam cùm causa dandi non subsistit, nec ipsa datio subsistit, *Suar. cit. c. 59. n. 26.* Non obstat 2. quòd, quando pecunia data est ex turpi causa tenente se ex parte utriusque, tam dantis, quàm accipientis, ea non sit restituenda danti; quia non est dignus, ut ipsi restitutio fiat, *l. 2. & 3. & l. pen. ff. de condic. ob turp. caus. & l. 2. C. eodem.* Nam ex hoc solùm sequitur, quòd emptor rei spiritualis mereatur privari pretio dato, in pœnam sui delicti.

delicti, & per Judicis sententiam, útque illud applicetur Ecclesiæ, vel pauperibus: non tamen dans obligatur, spectato solo jure naturali, ad exequendam in se hanc pœnam privationis, priusquam per Judicem ad id condemnetur. Neque etiam, qui pretium accepit, habet facultatem, propriâ auctoritate, privandi dantem pecuniam, re suâ, cùm talis privatio sit punitio quædam; adeóque actus jurisdictionis, quam cùm non habeat in alium, non potest illâ uti, *Suar. c. l. n. 27. Laym. c. l. n. 81.* Non obstat 3. recipiens rem spiritualem pro pecunia, non tenetur illam restituere danti, ergo nec accipiens pecuniam tenetur danti illam restituere. Sed neg. cons. nam recipiens rem spiritualem pro pecunia non peccat contra justitiam, sicut ille, qui accipit pretium pro re spirituali, & contra prohibitionem Christi, quâ jubetur, gratis illam dare; & ideo acceptio pretij est in se invalida; non autem acceptio rei spiritualis, *Suar. cit. l. n. 28.* Non obstat 4. qui dedit rem spiritualem, non voluit dare, nisi ob talem causam, ut acquireret dominium pecuniæ, ergo si hæc causa non habuit effectum, nec datio rei spiritualis valida fuit. Resp. quicquid sit de antecedente, neg. cons. quia velle dare rem spiritualem, non aliter, quàm pro pecuniâ, involuit conditionem turpem, & injustam; & ideo habetur pro non adjecta, & datio rei spiritualis, non obstante tali conditione, valet; ideóque etiam accipiens retinere potest rem spiritualem. At verò acceptio pretij pro re spirituali non valet, quia est injusta, & turpiter, ac injustè petitum fuit pretium; ideóque etiam restitui debet. Quando verò Jura dicunt, quòd donatio facta, ob certam causam non teneat, si causa non subsistat, id intelligi debet, quando causa est honesta, & licita, vel saltem non injusta, *Suar. cit. l. n. 30.*

§. II.

An pretium simoniacè acquisitum contra prohibitionem Iuris Ecclesiastici, restitui debeat in foro conscientiæ, etiam ante sententiam, & condemnationem Iudicis, & cui?

Procedit hæc quæstio in Simonia, quæ committitur in ingressu Religionis, in Ordine, ac potissimùm in Beneficio, & quando obligatio restituendi oritur ex solo Jure Ecclesiastico.

CLXXXI. Assertio 1. Pretium acceptum pro collatione, electione, confirmatione, vel renunciatione beneficij, non ex vi solius juris naturalis, sed Juris Ecclesiastici, restitui debet in foro conscientiæ, ante omnem Judicis sententiam, *Navarr. in man. Prel. c. 17. n. 32. Less. cit. c. 35. n. 169. Suar. l. 4. de Simon. c. 60. n. 3. Laym. cit. c. ult. n. 83.* Idque probatur ex *c. De hoc. 11. h. t.* ubi in fine dicitur, » temporalia sic recepta, pro dando assensu electioni si» moniacæ, restituenda esse, cùm ea, sine gravi sa» lutis periculo, retineri non possint: quæ verba planè intelligenda sunt, quòd retineri non possint in foro conscientiæ, etiamsi nulla Judicis sententia, vel condemnatio intervenerit, cùm Papa loquatur absolutè, non distinguendo inter delictum publicum, vel occultum, probatum, vel non probatum, sicut fecerat in priore parte hujus c. Ratio est: quia Jus ipsum impedit, quò minùs recipiens dominium pretij sic accepti acquirere possit, idque in pœnam tam gravis delicti; ideóque illud saltem Jure positivo, tutâ conscientiâ, retineri non potest, *Suar. cit. c. 60. n. 6.* quia tamen textus ille solùm loquitur de receptione simoniaca pretij in materia beneficiali; ideo ad alias Simonias extendi non debet, cùm pœnæ restringendæ sint, non extendendæ, *Suar. c. l.*

CLXXXII. Porrò hoc casu restitutio pretij simoniacè accepti, non danti, sed Ecclesiæ illi, in qua est beneficium, & in cujus injuriam Simonia commissa est, restituenda est, prout sumitur ex *cit. c. De hoc.* ubi dicitur, Regem, & Principes inducendos esse, ut siqua receperint ab Episcopo, Ecclesiæ restituant, & docet *Abb. ibid. n. 5. & S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 4. Suar. cit. l. n. 8. Less. cit. l. n. 171.* & alij DD. communiter. Ratio est: quia dans pecuniam habuit, vel saltem habere debuit, ex vi contractûs, voluntatem abdicandi se dominio illius pecuniæ, & transferendi illud in recipientem, si causa, ob quam data est, secuta sit, cui abdicationi non restitit Ecclesia, licèt impediverit acquisitionem dominij in recipiente, sed in pœnam applicavit dominium illius pecuniæ illi Ecclesiæ, cui injuria illata est: quamvis ex recepta consuetudine, in quibusdam locis, illa pecunia pauperibus dari soleat, quæ tantò magis approbanda est, si pauperibus ejusdem Ecclesiæ detur: interdum etiam per Prælatum Ecclesiæ in pauperes distribui potest, tanquam eleemosyna, *Suar. c. l.* Veruntamen non est etiam improbabile, pretium simoniacè acceptum pro datione beneficij, ante sententiam Judicis, restituendum esse ei, qui dedit: post sententiam verò Ecclesiæ, vel ei, cui Judex illud addixerit, ut nonnulli docent apud *Less. cit. l. n. 171.* quia nulla lex Ecclesiastica afferri potest, quæ clarè præcipiat, pretium Ecclesiæ restituendum esse, ante Judicis sententiam: nam *cit. c. De hoc.* intelligi potest de restitutione facienda Ecclesiæ, post condemnationem, & solùm ex eo infertur, quòd ante sententiam condemnatoriam Judicis, in conscientia debeat restitui pecunia recepta, eò quòd non possit sine gravi salutis periculo retineri, ut dicitur *in cit. c.* Nec obstat, turpiter acceptum non esse restituendum danti, cùm in pari turpitudinis causa melior sit conditio possidentis, ut suprà etiam dictum: nam illa regula procedit solùm in foro externo, in quo Judex in pœnam delicti præcipit, ne restituatur pecunia danti, quæ aliàs, spectato jure naturali, ipsi restitui deberet, cùm accipiens non habuerit justum titulum accipiendi, sed injustum.

CLXXXIII. Assertio 2. In Simonia commissa in ingressu Religionis, pretium, Jure positivo, non est restituendum in conscientia, & ante sententiam Judicis, si admissus in Monasterium in eo permaneat; quia ratione alimentorum retineri potest, modò in communem usum convertatur. Nec obstat *cap. Veniens. 19. h. t.* hoc enim intelligendum est de restitutione post sententiam Judicis, *Less. cit. c. 35. num. 169. Suar. cit. c. 60. num. 9. & 3. seqq.*

CLXXXIV. Assertio 3. Pretium simoniacè acceptum pro collatione Ordinum, & aliorum Sacramentorum, aut Sacramentalium, si notabiliter excedat id, quod pro sustentatione exigi poterat, est restituendum: sed vi Juris Divini potiùs, quàm Ecclesiastici; hoc enim jure nihil de hac dispositum reperitur, quòd restituendum sit ipso facto, ante sententiam Judicis, *Less. c. l. n. 169. Suar. cit. c. 60. n. 13.* Nec obstat, quod habetur in *c. Audivimus. 41. h. t.* ubi præcipitur, ut exacta duplicata restituantur: nam illa pœna non obligat, antequam à Judice exigatur: neque etiam ex illo c. colligitur, pretium semper restituendum esse Ecclesiæ: quia ibi sermo est, non de omni Simonia, sed de illa, quæ committitur in Institutionibus Parochorum, & ingressu Religionis, & sepultura apud Religiosos: & præcipitur ibi specialiter duplicata restitutio, ob injustam exactionem, & extorsionem Episcoporum in triplici illa Simunia, & ut ea pecunia applicetur Ecclesijs, & locis Religiosis, in quorum injuriam exactiones illæ sunt factæ, *Suar. cit. c. 60. n. 13.* de quo etiam aliquid dictum suprà *n. 89. & seq. h. t.* Denique de alijs Simonijs nihil reperitur in Jure statutum: sed pœna, quæ ante Judicis condemnationẽ non incurritur, ipso factu, puterit arbitrio Judicis applicari vel Ecclesiæ, vel pauperibus, nisi obligatio restituendi oriatur ex natura rei, *Suar. cit. l. n. 13. in fine.*

§. III.

An vicißim res spiritualis, quæ pro pretio simoniacè data fuit, etiam debeat restitui danti?

CLXXXV. Ad hanc quæstionem respondetur, si pretium datum pro re spirituali, simoniacè quidem acceptum sit, sed non injustè: tunc sicut pretium non debet restitui, ante Judicis condemnationem, ut suprà dictum: ita neque res, quæ pro pretio data fuit, v. g. officium temporale Ecclesiæ, pensio Clericalis, quæ in titulum beneficij non est erecta, Jus Patronatus &c. *Suar. l. 4. de Simon. c. 57. num. 12. & 2. seqq. Laym. cit. c. ult. n. 85.* Ratio est: tum quia nec Jure Divino venditio, & acquisitio est irrita: neque etiam extat ullum Jus Ecclesiasticum, quo ea decernatur invalida, licèt prohibeatur modus acquirendi tanquam Simoniacus: & cùm hîc nulla interveniat injustitia, sed sulùm turpitudo, nulla etiam potest oriri obligatio restituendi. Si verò pretium simoniacè, & injustè acceptum sit pro spirituali functione transeunte, v. g. sacra Ordinatione, vel collatione alterius Sacramenti, consecratione Ecclesiæ &c. tunc pretium quidem datum restituendum est, juxta suprà dicta; ipsa tamen res, quippe transiens, non potest restitui, & ipsa collatio Sacramenti, vel consecratio, etiamsi simoniacè propter pretium facta sit, est valida, *Suar. de Simon. c. 59. n. 32.* Quòd si verò res sacræ permanentes, non solùm simoniacè, sed etiam injustè venditæ, & datæ sint pro pretio, saltem ex parte vendentis, v. g. sacta vasa, vestimenta, Reliquiæ, metalla benedicta &c. ita ut in æstimationem venerit etiam ipsa spiritualitas, & propter spiritualem consecrationem, vel benedictionem, cariùs sint venditæ: tunc pretium quidem restitui debet, quoad excessum respondentem spiritualitati: ipsæ verò res sacræ, neque Divino, aut naturali Jure, neque etiam Ecclesiastico, ante sententiam Judicis, restitui debent, præter beneficia. Ratio est: quia contractus est validus: nam ad validam translationem rerum spiritualium in alium, Jure Divino, ac naturali, requiritur solùm in dante potestas, & voluntas, seu intentio transferendi, & in accipiente capacitas acquirendi: quod autem fuit datum pro pretio, vel sine illo, non obstat validitati actûs, ut patet in collatione Sacramentorum, in consecratione Ecclesiæ, vel Altaris, & in professione Religiosa, quæ validæ sunt, & Jure Divino, & Ecclesiastico, etiamsi simoniacè propter pecuniam factæ sint. Potest ergo rem sacram emens pro pretio eam retinere, v. g. Reliquias Sanctorum, licèt venditor rei spiritualis teneatur pretium acceptum restituere; quia venditor exigens, & recipiens pretium pro re spirituali, facit emptori injuriam, vendendo id, quod gratis illi dare deberet, posito, quòd dare velit. At emptor, si pretium offerat, & det pro re spirituali, non facit venditori injuriam, neque etiam accipiendo rem spiritualem ab ipso, cùm voluntariè rem ipsi tradat, sibique imputare debet venditor, quòd pretium ipsi datum pro re spirituali restituere teneatur. Quare cùm is, qui emit, & dat pretium pro re spirituali, non peccet contra justitiam, nec dando pretium, nec accipiendo rem spiritualem, sed solùm contra Religionem, dum emendo velut æquiparat rem sacram pretio temporali; ideo non tenetur ad restitutionem rei spiritualis acceptæ, sed potest illam retinere, *Less. cit. c. 35. n. 166. Suar. cit. c. 59. n. 55. Laym. cit. l. n. ult.* Excipiuntur beneficia Ecclesiastica acquisita per Simoniam realem: ea enim retineri non possunt, sed restitui debent, unà cum fructibus perceptis, etiam ante sententiam Judicis, non quidem ex vi Juris Divini, vel naturalis, sed Ecclesiastici, quia eorum simoniaca collatio est ipso jure irrita: eadémque ratio est de Officijs Ecclesiasticis, ut constat ex *Extrav. 2. h. t. §. Per electiones.* & suprà dictis.

CLXXXVI. Porrò *Laym. in cit. c. ult. in fine,* quoad restitutionem rerum spiritualium, distinguendum esse putat, an in rebus sacris permanentibus, id quod spirituale est, tanquam principale se habeat, ut in sacris Reliquijs; tunc enim, si vendantur ratione spiritualitatis, contractus est irritus; ideóque restituto pretio, restituendæ etiam sunt Reliquiæ, tanquam datæ sub causa, & conditione acquirendi pretij. Secus verò dicendum de ijs rebus sacris, in quibus id, quod spirituale est, est tantùm velut annexum, & accessorium, ut in sacris vasis, & vestibus, quæ si cariùs vendantur propter spiritualem consecrationem, vel benedictionem, contractus est validus, ideóque retineri possunt; quamvis à vendente excessus pretij supra valorem rei spiritualis, & respondens spiritualitati, restitui debeat: quia utile per inutile, præsertim annexum, & accessorium, vitiari non debet.

§. IV.

An Simonia mentalis obliget ad restitutionem?

CLXXXVII. Tres sunt sententiæ. Prima absolutè negat mentalem Simoniacum teneri restituere, *Silv. V. Simonia. q. 20. dicto 1. Garc. de benefic. p. 8. c. 1. n. 45.* & alij apud eum citt. Idque probat ex *c.* » *Mandato. 46. & ult. h. t.* Ubi Papa Gregorius IX. » consultus fuit, inprimis, an Mandatum Legato Se- » dis Apostolicæ commissum, ut cum Monachis, » qui per Simoniam, dato aliquo pretio, in Mona- » sterijs sunt recepti, secundùm consuetudinem ge- » neralis Concilij (in c. *Quoniam. 40. h. t.*) dispen- » saret, etiam extendatur ad Abbates, licèt de illis » In Mandato nulla facta sit expressa mentio: & u- » trùm illi, qui nullo pacto dandi, vel recipiendi in- » terveniente, sed solo affectu animi, seu intentio- » ne præcedente, spiritualia sunt adepti, ad resigna- » tionem, seu restitutionem eorundem teneantur? » Ad primam quæstionem respondet Papa, Manda- » tum hujusmodi etiam ad dispensandum cum Ab- » batibus (qui ingressos in Monasterium per Simo- » niam recipiunt) extendi. Ratio est: quia & Abbas Monachus est, & cùm in Constitutione pœnali comprehendatur etiam Abbas, vel Abbatissa, *c. Quoniam. 40. h. t.* Multò magis in favorabili, cujusmodi est facultas dispensandi, *Jo. Andr. hic n. 3.* Nam beneficium Principis latissimè interpretari oportet, » *c. Olim. 16. de V. S. Gl. hic V. Abbates.* Ad secun- » dam quæstionem respondet Papa, eos pro Simo- » nia hujusmodi ad resignationem spiritualium, ac » temporalium, quæ solo affectu animi præcedente » ex utraque parte sic acquiruntur, non teneri, sed » sufficere, si delinquentes per solam pœnitentiam » satisfaciant suo Creatori.

CLXXXVIII. Ex qua responsione clarè colligi videtur, Simoniam mentalem, sive internam non obligare ad restitutionem; quia non obligat ex vi Juris naturalis, & Divini, cùm per solam pœnitentiam deleatur, ut hic dicitur: nec ex vi Juris Ecclesiastici; quia per hoc non punitur Simonia interna, nec irrita redditur, sed solùm externa. Loquitur autem hoc c. de eo casu, in quo aliqui ingressi sunt Religionem, cum intentione dandi pro receptione pecuniam, quam etiam dederunt, ante vel post receptionem suam, sine ullo tamen pacto interveniente, & Abbates sub eadem intentione pecuniam, vel alia temporalia acceperunt, ante vel post receptionem, absque pacto expresso, vel tacito; hoc casu nec ingredientes Monasterium, nec Abbates pecuniæ sic receptæ renunciare, vel illam restituere tenentur, quia Simonia mentalis tantùm fuit, quæ per solam pœnitentiam aboletur, *Hostiens. hic. V. Spiritualium. & V. Temporalium.* Idémq; est de alijs Simonijs mentalibus, & quoad Clericos sæculares, eorúmque beneficia, *Hostiens. hic coll. ult.* circa finem.

Non obstat, quòd usura mentalis obliget ad restitutionem, si quis ex proposito mutuam pecuniam dat, ut plus supra sortem accipiat, *c. Consuluit. 10. inf. de usur.* ergo etiam Simoniacus mentalis obligatur. Nam disparitas est: tum quia, quod datur usurario, non datur sponte, sed involuntariè; quod autem datur Simoniaco, datur voluntariè per viam emptionis, & venditionis, aut commutationis: tum quia recipiens ultra sortem vi mutui, quod gratis fieri debet, agit contra naturam contractûs, & injuriam infert illi, à quo usuram exigit; & ideo restituere tenetur. Per Simoniam verò internam nulla injuria fit ei, qui sponte dat, sed injuria fit rebus sacris, & spiritualibus, quæ venduntur; ideóque non est contra justitiam commutativam, sed solùm contra Religionem, nec injusta, sed sacrilega venditio, *Garc. cit. l. n. 50. & seq.*

CLXXXIX. Altera sententia, quam tenet *Hostiens. Abbas & Azor p. 3. l. 10. c. 20. q. 2.* ait, pecuniam acceptam per Simoniam mentalem Jure Divino prohibitam, esse restituendam, quia est contra voluntatem Domini recepta, & contra ipsam naturam; ideóque tutâ conscientiâ, retineri non potest: at verò pecuniam receptam per Simoniam solo Jure Canonico prohibitam, non esse restituendam, quia Jus Canonicum non præcipit, ut restituatur, & de hac loqui *cit. c. ult. h. t.* Verùm quòd omnis Simonia mentalis contra Jus Divinum ad restitutionem obliget, non videtur universaliter verum, quia potest interdum committi sine injustitia, ut in materia beneficiali, ut notat *Suar. cit. c. 59. n. 51.*

CXC. Tertia, & probabilior sententia est, quam tenet *Suar. l. 4. de Simon. c. 59. n. 45.* nempe distinguendum esse, an pretium simoniacè acceptum sit, sine injustitia annexa: an verò cum injustitia: nam priore casu, mentalis Simonia non obligat ad restitutionem pretij; non enim obligat ex vi Juris naturalis, quia nec realis Simonia obligat, hoc casu, ad restitutionem ex vi juris naturæ, cùm restitutio solùm oriatur ex violatione justitiæ commutativæ, ut suprà dictum: nec etiam ex vi Juris Ecclesiastici, quia hoc Jus non imponit obligationem restituendi propter Simoniam, ultra obligationem naturalem, nisi per modum pœnæ: pœnæ verò Ecclesiasticæ non infliguntur, propter Simoniam mentalem, quia Ecclesia non judicat de internis, prout sumitur ex *c. Tua nos. 34. ibi: nobis datum est de manifestis tantummodo judicare, & c. Sicut tuas. 33. in fine.* ubi dicitur: *si excessus Ecclesiæ esset manifestus, quæ non judicat de occultis, pœnâ essent feriendi. h. t.* Et sic accipiendum est *c. ult. h. t.* quod loquitur de Simonia mentali commissa in ingressu Religionis, qui non habet necessariò injustitiam annexam: nam quamvis pecunia accepta sit cum prava intentione simoniaca, potest tamen retineri pecunia, quia adest justus titulus ad retinendum acceptum, scilicet ad alendum Religiosum, & ad sustinenda onera illius statûs; & ideo, cùm talis receptio pecuniæ nullam contineat injustitiam, etsi sit sacrilega, & contra Religionê, ex illa non oritur obligatio restituendi acceptum, etiam non obstantibus Legibus Ecclesiasticis; ideóque potest, mutatâ intentione, tolli pravitas simoniaca, & per pœnitentiam deleri delictum, & satisfieri Creatori, ut dicitur in *cit. c. ult. h. t.* Idémque ob paritatem rationis, dicendum de omni Simonia mentali, in quacunque alia materia, in qua pecunia non injustè recipitur, quòd nulla ex illa oriatur obligatio restituendi, sive sit contra Jus Ecclesiasticum tantùm, sive etiam contra Jus Divinum, *Suar. cit. l. n. 52.* Posteriore verò casu, si Simoniæ annexa sit injustitia, licèt men-

mentalis tantùm ſit; cum opere ſubſecuto, quia nempe actum externum adjunctum habet, etſi ex nullo ſigno exteriore appareat eſſe Simoniam, oritur ex illo obligatio reſtituendi, non quidem ex Jure Eccleſiaſtico, quia Eccleſia non judicat de internis, ſed ex Jure naturali, quod nullibi negatur, *Suar. cit. l. n. 52.* Ratio eſt: quia omnis acceptio externa, quæ ex ſe injuſta eſt, & procedit ex intentione injuſta, obligat ad reſtitutionem: ſed Simonia iſta, de qua loquimur, etiam mentalis eſt talis. quia procedit ex injuſta intentione proportionata materiæ, & imperat actionem injuſtam, per quam infertur damnum ei, à quo accipitur pecunia contra juſtitiam, ergo obligat ad reſtitutionem. V.g. ſi quis recipiat pecuniam, vel aliam rem temporalem, probabiliter credens dari illam, ut pretium rei ſacræ, ſeu ſpiritualis, etſi nullum pactum interveniat hujus ſimoniacæ intentionis: is injuſtitiam committit, quia nullum habet titulum juſtum retinendi pretium acceptum, & retinet rem alienam, cùm per talem dationem non ſit translatum dominium pretij; adeóque damnum infert alteri, & conſequenter ad reſtitutionem tenetur, licèt intervenerit tantùm Simonia mentalis, ſed quæ actum externum injuſtum involuit, & imperat. *Suar. cit. c. 59. n. 46.* Et ita quando in *cit. c. ult. h. t.* abſolutè, & indiſtinctè dicitur, Simoniam mentalem, quæ nullo pacto præcedente, ſolo affectu animi committitur, non obligare ad reſignationem, ſeu reſtitutionem, id limitandum eſt, niſi concurrat injuſtitia. Simile eſt in uſura mentali, quæ ad reſtitutionem obligat, & Jure naturali, & in judicio animarum, id eſt, in foro conſcientiæ, *cit. cap. Conſuluit. de uſuris.* quia injuſtitiam continet, ergo ſimiliter obligat Simonia mentalis, quæ annexam habet injuſtitiam, ſed de hac re plura infrà *Tit. 19.*

TITVLVS IV.

NE PRÆLATI VICES SUAS, VEL ECCLESIAS, SUB ANNUO CENSU, CONCEDANT.

Hic Titulus veluti Appendix præcedenti ſubjungitur, in quo de alia quadam ſpecie Simoniæ agitur.

§. Vnicus.

An, & ſub qua pœna prohibitum ſit Prælatis Eccleſiaſticis vices ſuas, id eſt, Iuriſdictionem ſuam ſub annuo cenſu, ſive pretio concedere? & an etiam proventus Eccleſiarum ſub annuo cenſu locari poſſint?

I. DE priore quæſtione agitur inprimis in *c. Præterea. t. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. *cap. 15.* Nam quidam Epiſcopi pro certa pecuniæ quantitate vendebant Epiſcopalem juriſdictionem quibuſdam, qui Decani vocantur (id eſt, Presbyteri rurales, qui ſpiritualem juriſdictionem habent, *Gl. hîc V. Decani.* & ſolvebant certam pecuniam annuatim Epiſcopo, ut juriſdictionem Epiſcopalem exercere poſſent in quibuſdam Parochijs, *Gl. hîc V. Quantitate, & Hoſtienſ. V. eod.*) ideo ſtatuit Concilium, ut qui de cætero hoc præſumpſerit (ſcilicet emere, ſeu recipere per pecuniam talem juriſdictionem ab Epiſcopo) officio ſuo privetur, & Epiſcopus conferendi hoc officium poteſtatem amittat: ut in eo puniatur, in quo peccavit, *Gl. fin. hîc.* Ratio eſt: quia juriſdictio Epiſcopalis, cùm ſit ſpiritualis, vendi non poteſt, abſque Simonia, ut patet ex dictis tit. præced. Imò nec temporalis juriſdictio vendi debet, ne ſubditi graventur, & judicia ſubvertantur, *Auth. Ut Judices ſine quoquo Suffragio fiant, in princ. Verſic. Adminiſtrationes. collat. 2.* quamvis id non ſit Simoniacum, ſed turpe, & illicitum lucrum, *Abb. hîc. n. 1.* Eſt autem Conſtitutio hujus c. Juris antiqui declaratoria, & apponit tantùm novam pœnam; ideóque quoad hanc non extenditur ad præterita, ſed ad futura tantùm: nam antequam illa emanavit, juriſdictio Epiſcopalis vendi non poterat, *Abbas hîc n. 2.* Huc pertinet, quod etiam ſancitum, & prohibitum fuit in Concilio Tridentino *Seſſ. 25. c. 11. de refor.* ubi dicitur: non liceat etiam juriſdictiones Eccleſiaſticas, ſeu facultates nominandi, aut deputandi Vicarios in Spiritualibus locare, nec conductoribus, per ſe, aut alios, exercere, aliterque conceſſiones, etiam à Sede Apoſtolica factæ, ſubreptitiæ cenſeantur.

II. Porrò etſi Epiſcopus, vel alius ſimilis Prælatus ſit Simoniacus, ſi alicui, pretio recepto, vices ſuas, id eſt, juriſdictionem Eccleſiaſticam committat: non tamen Vicarius, vel alius ab Epiſcopo conſtitutus, ut vice ipſius juriſdictionem exerceat, ſi pro illo officio pecuniam recipiat, Simoniam committit. Ratio diverſitatis eſt: quia Vicarius locat Epiſcopo ſuas operas, & ſic debitum ſui laboris, & operæ ſtipendium, ac ſalarium recipit, cùm nemo cogatur ſuis ſtipendijs militare, *c. Cùm ex officij. 16. de præſcript.* At verò Epiſcopus, qui Vicarium conſtituit, ſi pretium accipiat ex eo, quòd ſuas vices ipſi committit, cenſetur vendere ſuam juriſdictionem; imò potiùs debet ipſe dare ſtipendium, ſive ſalarium Vicario, quàm ab eo pecuniam accipere, præterquam

quòd id cederet in gravamen subditorum: nam Officiales hujusmodi, ut ultra pecuniam, quam dare debent Episcopo, aliquid lucrentur, facilè extorquerent per fas, & nefas pecuniam à subditis, *Abb. hîc n. 4. Azor. p. 3. l. 12. c. 14. q. 1.* Ex quo infert, Simoniam etiam ab eo Episcopo committi, qui Vicarium constituit eo pacto, ut ille minus stipendium accipiat, quàm aliàs ipsi deberetur: vel eâ lege, & conditione, ut Episcopus accipiat aliquam partem proventuum, qui spectant ad Vicarium, ratione officij, quo fungitur: hoc enim est accipere pecuniam, non tanquam stipendium, sed tanquam pretium pro spirituali officio, quod alius præstat, adeóque Simoniacum est.

III. Similiter in c. *Quoniam. 2. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Turonensi, dicitur: quoniam quidam Episcopi, & Archidiaconi ad agendas vices suas, (id est, jurisdictionem exercendam) & causas Ecclesiasticas terminandas quibusdam Decanis, seu Archipresbyteris sub annuo pretio committebant: (v. g. committimus vobis jurisdictionem ad nos spectantem usque ad annum, eo tamen pacto, ut nobis centum libras argenti solvatis, reliquum verò lucrum erit vestrum, *Hostiens. hîc V. Sub annuo pretio*) quod in gravamen Sacerdotum, & subversionem judiciorum redundabat: ideo Concilium probibuit, ne de cætero id fiat: si quis verò id fecerit, à Clero removeatur (& sic officio suo privatur, ut suprà c. 1.) Episcopus autem, qui hoc sustinuerit, (quia tacet, ut censum promissum percipere valeat) canonicè puniatur: scilicet pœnâ depositionis, cum nota infamiæ, quæ est pœna Canonica Simoniaci, *c. 2. de Simon. c. ult. caus. 1. q. 3. Abb. hîc in fine:* & sic amittit etiam talis Episcopus potestatem hujusmodi officium cōferendi, juxta *c. 1. h. t. Hostiens. hic in fine.* Ratio hujus Constitutionis est: tum quia jurisdictio Ecclesiastica est quid spirituale, cùm à DEO sit, *Matt. 16.* eámque Episcopus, ratione officij sui, gratis exercere debet; adeóque Simoniam committit, si illam vendat, *Gl. hîc V. Pretio:* tum quia talis venditio, seu locatio jurisdictionis redundat in subditorum gravamen, & subversionem judiciorum, ut hic dicitur, quia Decani illi libras argenti solvendas Episcopo per fas & nefas extorquebant à Clericis subditis, & sic illos gravabant, & judicia evertebant; quia sæpe, loco personalis, sive corporalis pœnæ, pecuniariam solvendam ex rebus imponebant, *Hostiens. hîc V. Gravamen. & V. Subversionem.*

Hinc colligitur, quòd Episcopus, vel alius Prælatus vendens jurisdictionem etiam temporalem, si eam habeat ab Ecclesia, Simoniam committat, quia talis jurisdictio censetur spiritualis dependenter, cùm procedat, ac dependeat ab Ecclesia, vel ejus Capite S. Pontifice, *Suar. l. 4. de Simon. c. 20. n. 19. Barb. hîc num. 4.*

IV. Præterea in c. *Quoniam. 3. h. t.* quod etiam desumptum est ex Concilio Turonensi, refertur, quòd in quibusdam locis consuetudo contra SS. PP. Institutiones introducta, ut sub annuo pretio Sacerdotes ad regimen Ecclesiarum, seu curam animarum constituantur: (quod Simoniacum est, *c. Salvator. 8. caus. 1. q. 3. Gl. hîc V. Regimen. & Hostiens. hîc V. eod.*) ideo prohibet Concilium, id de cætero fieri, quia dum Sacerdotium (id est, Prælatura, sive Rectoria, *Gl. fin. hîc. & Hostiens. V. eodem.*) sic venale exponitur, æternæ salutis præmium non consideratur: sed solùm ad temporale lucrum, & pretium attenditur, *Hostiens. hîc V. Ad æternæ.* Ex quo patet, quòd Prælaturæ, vel Rectoriæ Ecclesiarum non debent pro pretio dari, nec censuales esse: quamvis ab initio possint Ecclesiæ constitui censuales, *c. Scientes. 3. & c. Prohibemus. 4. de censib. Gl. fin. hîc. & Hostiens. in fine.*

V. Quod verò ad posteriorem quæstionem attinet, de illa agitur in c. *Querelam. 4. & ult. h. t.* ubi habetur, quòd quidam Rector Ecclesiæ Magistro G. eandem Ecclesiam, id est, obventiones, sive proventus illius Ecclesiæ locavit usquè ad septennium, sub certo censu annuo pendendo usque ad septennium, præstitâ fide ab ipso Rectore dicto Magistro, quòd nullam injuriam, vel gravamen usque ad dictum tempus super illa Ecclesia ipsi sit illaturus: qui tamen contra præstitam fidem, ante unius anni spatium, ipsi Ecclesiam auferre præsumpsit: ideo mandat Papa Alexander III. Episcopo Exonensi, ut si ita esse constiterit, Rectorem illum compellat, ut præfatam Ecclesiam dicto G. restituat, & usque ad tempus constitutum, prout inter eos convenit, ipsum eandem Ecclesiam permittat possidere.

VI. Ubi pro declaratione hujus c. notandum 1. Id, quod hoc loco statuitur, procedit, spectato Jure communi antiquo, secundùm quod fructus, seu reditus Ecclesiæ, vel beneficij licitè locari poterant ad plures annos, non tamen ad longum tempus decem annorum, sive ultra novem annos: hodie tamen juxta *Extravag. Ambitiosè un. Pauli II. de reb. Eccles. alien.* ubi ea usu recepta est, non possunt etiam fructus, seu reditus Ecclesiastici locari ultra triennium, sine licentia S. Pontificis. Quamvis *Covarr. l. 2. resol. c. 16. n. 6. in fine, Redoanus tract. de rebus Eccles. non alien. q. 58. n. 44. & seqq.* & alij nonnulli putent, per Constitutionem illam solùm prohiberi locationem rerum Ecclesiæ, uti sunt fundi, & prædia; non autem fructuum, seu redituum Ecclesiæ, seu beneficij; illi enim possunt locari, etiam ultra triennium: nam quando res Ecclesiæ locantur, transfertur jus, sive ipsum utile dominium rei; non autem, si sola commoditas fructuum transferatur in conductorem; ideóque posse Rectorem locare fructus sui beneficij ad vitam suam, quæ sententia probabilis est. Contraria verò videtur in puncto juris verior: tum quia dicta Constitutio prohibet generaliter, omnes res, & bona Ecclesiastica locari ultrà triennium: atqui fructus beneficiorum sunt etiam res, & bona Ecclesiastica: tum quia ibi excipiuntur tantùm fructus, & bona, quæ servando servari non possunt, ergo si fructus, & bona ultra triennium servari possunt, post triennium locari non possunt. Atqui fructus beneficiorum, qui post triennium primùm nascuntur, possunt servari, etiam post triennium, vel potiùs reservari in illud tempus, quando nascentur; adeóque non possunt locari, vel alienari ultra illud, ne Clerici præsentem pecuniam, anticipatis solutionibus pro fructibus plurium annorum recipientes, futuris fraudentur alimentis, ad quæ sunt deputati reditus Ecclesiarum, id quod etiam in magnum Successorum

in beneficio præjudicium redundare posset; ideóque meritò est prohibitum. *Barb. de offic. Episc. alleg. 95. n. 20. & in Collect. hic n. 2. in fine.* Verùm de hoc plura dicta sunt suprà *lib. 3. tit. 13. & tit. 18.*

VII. Notandum 2. Si fructus, seu proventus temporales Ecclesiarum proveniant ex jurisdictione Ecclesiastica, non possunt vendi, aut locari sub annuo censu, seu pensione, ipsi jurisdictionem exercenti, etiamsi vendantur, vel locentur seorsim à jurisdictione: nam qui tales fructus venderet, jurisdictionem, ex qua proveniunt, invenditam non relinqueret, *c. Si quis. 7. caus. 1. q. 3.* Si verò fructus, & obventiones hujusmodi non proveniant ex jurisdictione; tunc licitè vendi, & locari possunt, sub annuo censu, etiam jurisdictionem exercenti, dummodo ipsa jurisdictio non vendatur, ita ut contractus non permisceantur, sed jurisdictio simpliciter committatur, seu concedatur: fructus verò, seu proventus separatim vendantur, vel locentur, *Arg. c. Ad quæstiones. 6. de rer. permut, Hostiens. in c. 1. V. De cætero. h. t. & Joan. Andr. ibid. n. 2. Fagnan. in c. 2. h. t. n. 13. & 14.*

VIII. Notandum 3. Etsi jurisdictio Episcopalis, vel spiritualis non possit vendi, vel sub annuo censu concedi, ut dictum, quia ex officio gratis administrari debet: tamen reditus, seu proventus ex bonis Ecclesiasticis provenientes vendi possunt, & locari sub annuo censu, quia ipsi fructus, cùm sint temporales, etiam aliàs vendi, & locari possunt, ut constat ex *cit. c. ult. h. t. Gl. fin. ibid. & Hostiens.*

IX. Porro ad materiam Simoniæ etiam pertinet illa quæstio, de qua fusè agit *Fagnan. in c. 1. h. t.* an sit Simonia, quòd S. Pontifex exigat Annatas, hoc est, integros fructus primi anni, qui ex Episcopatibus, Prælaturis, aliisque beneficijs vacantibus colliguntur, si annui reditus beneficij summam XXIV. aureorum excedant, de quibus actum suprà *lib. 3. tit. 5. sec. 9. §. 5. n. 364. & seq.* quomodo juxta Concordata Germaniæ *§. Placet.* sint solvendæ? Ad quam respondetur, hujusmodi Annatas exigere, & solvere, nullo modo esse Simoniam, nec contra Jus Divinum, neque Ecclesiasticum, sed eæ justè, ac rationabiliter exiguntur, ut ostendit *Azor p. 2. l. 7. c. 12. & Fagnan. cit. l.* Idque probatur 1. quia & olim Summo Sacerdoti, & Pontifici Legis Veteris à minoribus Sacerdotibus, & Levitis decimæ decimarum suarum ex Divino præcepto solvebantur, ut habetur *Numer. c. 18.* Cur non igitur etiam Summus Sacerdos, & Pontifex Novæ Legis à reliquis Ecclesiæ Ministris possit exigere Annatas? 2. Omnibus Ecclesijs, & Clericis Beneficiatis Diœcesis suæ potest Episcopus imponere, & ab ijs exigere charitativum subsidium pro suis necessitatibus; cur non etiam Papa possit simile subsidium petere à Clericis, qui est Episcopus universalis Ecclesiæ? 3. Potest S. Pontifex, cùm alicui confert beneficium, fructus illius reservare, vel ex toto, vel ex parte, in alterius indigentis subsidium; vel pensionem beneficio imponere; quod igitur in alterius gratiam facere potest, id jure etiam poterit in commodum Cameræ suæ, vel suorum Ministrorum necessarijs indigentium, quibus sua stipendia debentur.

X. Ubi prætereà notandum, quòd Annatæ exiguntur, & solvuntur, non pro ipsa collatione, seu provisione beneficij, tanquam pretium, aut merces conferenti debita, adeóque non pro ullo jure spirituali, aut spiritualibus annexo, sed pro ipsis fructibus primi anni beneficij vacantis merè temporalibus ad se pertinentibus, quos sibi justo titulo Papa reservat, partim in subventionem suæ dignitatis, & Sedis; cùm enim omnium inferiorum Pastorum, & Clericorum curam gerat, æquitas naturalis dictat, ut de communi alatur: tum in sustentationem Ministrorum, seu Officialium, quorum opera est necessaria in Ecclesiæ per totum orbem diffusæ gubernatione. Quare in exactione, & solutione Annatarum non venditur Titulus beneficij, nec jus percipiendi fructus ex beneficio, quæ spiritualia sunt; nec fructus debiti Beneficiato, qui sunt juri spirituali annexi, hæc enim omnia gratis dantur; sed venduntur fructus temporales, qui beneficio non sunt annexi; sed ab eo separati, & distincti, ut æs alienum, & onus beneficio vacanti impositum, & adjunctum, in quo nulla injustitia committi potest: quia Papa vendit, quod suum est, & provisus emit, quod suum non est: nec etiam ulla species Simoniæ hîc intervenit, quia venditur, quod temporale est, & à spiritualibus juribus separatum, *Fagnan. cit. l. n. 99.* Idque ex eo confirmatur; quia, si beneficium, sive sit ex Majoribus, & Consistorialibus, ut Episcopatus, vel Abbatia: sive ex alijs Minoribus, intra unum annum, bis, aut sæpiùs vacet, & illud successivè duobus, vel tribus conferatur, Annatæ non exiguntur, nec solvi debent, nisi semel, quod clarum signum est, illas non solvi pro collatione beneficij, sed pro fructibus primi anni Papæ reservatis. Unde nec solvi debent Annatæ ex distributionibus quotidianis, tametsi magni sint valoris, juxta *Extravag. Cùm nonnulla. 11. §. Præterea. de præbend. Inter communes.* quia hæ non veniunt appellatione fructuum, *c. unic. de Cleric. non resid. c. fin. de concess. præbend. in 6. Fagnan. cit. l. n. 94.*

T I T U L U S V.

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID EXIGATUR PRO LICENTIA DOCENDI.

Agitur in hoc Titulo de alia quadam exactione pretii, quæ speciem Simoniæ habet, videlicet pro licentia docendi: nam scientia est donum DEI, c. Revertimini. 65. §. Si quis doctus. caus. 16. q. 1. c. Non solùm. 11. caus. 1. q. 3. adeóque tanquam res spiritualis non videtur vendi posse. Extat hic Titulus etiam in Clementinis.

§. I. An

§. I.

An, & quinam Magistri constituendi sint ad docendum in Ecclesiis Cathedralibus, & an licitum sit aliquid exigere, vel accipere pro licentia docendi?

I. De hac quæstione agitur inprimis in c. *Quoniam.* 1. *h. t.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. ubi sic habetur; volens Ecclesia, tanquam pia Mater providere, ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non possunt, legendi, sive studendi, & proficiendi opportunitas subtrahatur: ideo statuit Concilium, ut in unaquaque Ecclesia Cathedrali Magistro competens beneficium assignetur, qui Clericos ejusdem, & pauperes Scholares gratis doceat: pro licentia verò docendi nullus pretium exigat, nec sub prætextu alicujus consuetudinis, ab eis, qui docent, aliquid petat: nec aliquem, qui sit idoneus, petitâ licentiâ, docere prohibeat, vel impediat. Qui autem contra hoc facere præsumpserit, Ecclesiastico beneficio privari debet, quia dignus est, ut in Ecclesia fructum sui laboris non habeat, qui dum vendit docendi licentiam, Ecclesiasticum fructum nititur impedire.

II. Ubi notandum 1. Quælibet Ecclesia Cathedralis, vel etiam Collegiata, si adhuc sufficientes reditus habeat, tenetur providere de una præbenda Magistro, qui Clericos ejusdem Ecclesiæ, & pauperes Scholares Grammaticam gratis doceat, *Jo. Andr. hic in summa totius Tituli n.* 1. Ex quo infertur, quòd talis Magister alios Clericos alterius Ecclesiæ gratis docere non teneatur, nisi sint pauperes: à divitibus enim, qui ejusdem Ecclesiæ non sunt, potest licitè accipere stipendium laboris, cùm propter illos præbendam non habeat, *Innoc. hic.* & in c. *Nonnullis.* 4. *h. t. Arg.* c. *Charitatem.* 45. *caus.* 12. *q.* 2.

Notandum 2. Pro licentia docendi non potest licitè aliquod pretium exigi, quia gratis est danda, cùm sit donum DEI, non obstante contraria consuetudine, quia quasi Simoniacum reputatur; etsi propriè, ac strictè Simonia non sit, sed turpe lucrum, *Gl. hic V. Consuetudinis, & Felin. n.* 4. & qui vendit licentiam docendi, aut idoneum ad docendum impedit, Ecclesiastico beneficio est privandus: quia, qui idoneo denegat licentiam docendi, consequenter denegat doctrinam ignorantibus, *Gl. hic V. Qui sit idoneus.*

III. Præterea in c. *Prohibens.* 2. *h. t.* rescribit Alexander III. Episcopo Vintoniensi, ut prohibeat, ne in Parochia sua (id est, Diœcesi, *Hostiens. hic V. eod.*) pro licentia docendi aliquid exigatur, aut etiam promittatur. Si quid verò postea solutum fuerit, illud faciat restitui, & si fuerit promissum, remitti, quia scriptum est, *gratis accepistis, gratis date.* Deinde si quis distituerit Magistros in locis congruis (id est, in omnibus illis Ecclesijs, quarum proventus ad hoc sufficere poterunt. *Hostiens. hic V. eod.*) instituere, liceat Episcopis, ad instructionem aliorum, appellatione postposita, præficere viros idoneos, scilicet providos, honestos, & discretos. Et sic Episcopus debet supplere negligentiam inferiorum, sive subditorum.

Ubi notandū, quamvis dare, vel accipere pretiū pro concessione licentiæ, seu facultatis docendi, non sit propriè Simonia, quia actus docendi non est res sacra, nec actus potestatis spiritualis, sive supernaturalis, pro quo pretium dari, vel accipi non potest, ut ex postea dicendis patebit: pretium tamen datum, & acceptum restitui debet; quia denegare licentiam, seu facultatem docendi idoneo, nisi pecuniam solvat, injustitiam continet, eò quòd illud redundet in gravamen docentium, & discentium, cùm docti potiùs invitandi sint ad docendum, *Zoes. in Comment. h. t. n.* 1. & si quid promissum sit, remitti debet, de facto scilicet, quia turpes, & illicitæ promissiones nulla sunt, & non obligant, *c. ult. de pact. & l. Generaliter* 26. *ff. de V. S. Gl. hic V. Remitti.*

IV. Similiter in c. *Quanto.* 3. *h. t.* habetur, quòd consuetudo erat in Ecclesia Gallicana, ut Magistri Scholarum, sine certo pretio, Ecclesiasticis viris (subintellige *maximè, Jo. Andr. hic.*) docendi alios licentiam non concederent. Cùm autem hæc prava consuetudo à radice cupiditatis processerit: ideo Papa Alexander III. mandat Episcopis, ut sub interminatione anathematis, sive excommunicationis, extirpatâ hâc consuetudine (tanquam abusu, & corruptelâ) quicunque viri idonei, & litterati voluerint regere studia litterarum, sine molestia, & exactione aliqua, regere permittantur. Si qui verò hujusmodi prohibitionis, vel præcepti fuerint transgressores, officijs, & dignitatibus suis spolientur.

Hinc colligunt DD. communiter, quòd Doctoratus sit dignitas. Sed *Abb. hic n.* 1. ait, id accipiendum esse de Doctore, qui legit, sive actu docet, & est Magister, seu Rector Scholarium, quia à lege jurisdictionem ordinariam habet supra Scholares, *Auth. Habita C. Ne filius pro patre &c. Gl.* verò hic, & alij communiter hoc intelligunt de Doctoribus, seu Magistris Scholarum, quòd sint in dignitate constituti; addit tamen *Abb. hic*, quòd turba Doctorum: & in quibusdam locis nimia copia faciat eos contemptibiles.

V. Denique in c. *Quia nonnullis.* 4. *h. t.* (quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. c. 11.) antiquum statutum cujusdam Concilij sub Alexandro III. (quod refertur in c. 1. *h. t.*) renovatur, & confirmatur, quo præcipitur, ut in unaquaque Cathedrali Ecclesia Magistro, qui ejusdem Ecclesiæ Clericos, aliósq; Scholares pauperes gratis doceret, aliquod competens beneficium præberetur: sed quia in multis Ecclesijs non observabatur: ideo in hoc posteriori Concilio Lateranensi id innovatum fuit, & confirmatum, imò & auctum: videlicet ut non solùm in Cathedrali Ecclesia, sed etiam in alijs (Conventualibus, & Capitulum habentibus, ut ex sequentibus colligitur) quarum sufficere poterunt facultates, constituatur Magister idoneus à Prælato, cum Capitulo, seu majore parte Capituli, qui Clericos ipsarum Ecclesiarum, & alios (scilicet extraneos) in Grammatica facultate instruat, juxta posse. Insuper in Metropolitana Ecclesia Theologus constituatur,

qui

» qui Sacerdotes, & alios in sacra Pagina doceat, &
» in his præsertim instruat, quæ ad curam anima-
» rum pertinent. (Unde necesse est, ut talis Theolo-
» gus omnino Canones non ignoret, ut notat *Ho-*
» *stiens. hic V. Ad curam.*) Præterea præcipit Con-
» cilium, ut cuilibet Magistrorum à Capitulo (u-
niuscujusque Ecclesiæ, in qua Magister eligitur, & à
Prælato, si ordinatio Præbendarum simul pertinet
ad Prælatum, & Capitulum, *Hostiens. hic V. à Capi-*
» *tulo*) assignentur proventus unius Præbendæ, &
» pro Theologo à Metropolitano tantundem : (&
à Capitulo, si id simul pertineat ad utrumque, de
jure, vel consuetudine, vel privilegio speciali, *Ho-*
» *stiens. hic V. Metropolitano*) non tamen propterea
» Magister electus efficitur Canonicus : sed tamdiu
» reditus Præbendæ percipit, quamdiu perstiterit
» in docendo. (Ex quo colligitur, quòd aliquis pos-
sit habere Præbendam sine Canonia, *Gl. hic in notatis.*)
» Quòd si fortè Ecclesia Metropolitana de duobus
» Magistris gravetur, ipsa Theologo, juxta mo-
» dum prædictum (scilicet soli per assignationem
» unius Præbendæ) provideat. Grammatico verò
» in alia Ecclesia suæ Civitatis, vel Diœcesis, quæ ad
» id sufficere possit, faciat provideri. Hæc Consti-
tutio decretalis novissimè confirmata fuit à Concilio Tridentino *Sess. 5. c. 1. de refor. & Sess. 23. c. 18. de refor.* quod antiquis Canonibus quædam adjecit.

VI. Pro explicatione notandum 1. Magister Grammaticus de jure eligendus est ab Episcopo, cum consensu Capituli, *cit. c. Quia nonnulli.* ibi : *à Prælato, cum Capitulo, h. t.* At juxta Concilium Tridentinum, *cit. Sess. 5. c. 1.* eligi debet cum consilio Capituli, ut patet ex illis verbis : *Ecclesiæ saltem Magistrum habeant ab Episcopo, cum consilio Capituli, eligendum.* Quod Episcopus petere debet, sed sequi non tenetur, juxta declarationem S. Congreg. Card. apud *Fagnan. in cit. c. Quia nonnulli. n. 16.*

Notandum 2. Magister Grammaticus tenetur gratìs docere Clericos, etiam divites illius Ecclesiæ, in qua est constitutus; quia, cùm propter illos habeat reditus Præbendæ, non est æquum, ut aliam mercedem ab eis recipiat : alios verò Clericos extraneos, & Scholares non tenetur gratìs docere; quia ratione illorum, non habet Præbendam, nisi sint pauperes, *Innoc. hic V. Cathedralem, & Jo. Andr. n. 4.* Sed *Concil. Trid. c. l.* simpliciter, & indistinctè dicit, *qui Clericos* (non distinguendo, num pauperes sint, an divites) *aliósque Scholares pauperes gratìs doceat, Fagn. hic n. 18.*

Notandum 3. In Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesijs unus tantùm Magister Grammaticus constituendus est : in Metropolitanis verò duo, unus Grammaticæ, & alter Theologiæ, & cuilibet illorum assignandi sunt reditus unius Præbendæ. In Concilio Tridentino verò, in qualibet Ecclesia, sive Metropolitana, sive Cathedrali, aut Collegiata, constituendus est Theologus tantùm, & in defectum, si reditus Ecclesiarum ita tenues fuerint, vel pauci sint Clerici, aut populus exiguus, saltem Grammaticus constitui debet, ut notavit *Fagn. n. 20. & 21.*

Notandum 4. Magistro Grammatices de Iure antiquo assignandi sunt reditus unius Præbendæ. At in *Concil. Trident. c. l. vers. Ecclesiæ verò.* nulla mentio fit de Præbenda, sed mandatur, ut Magistro Grammatices, vel alicujus simplicis beneficij fructus, quos tamdiu percipiat, quamdiu in docendo perstiterit, assignentur : vel ex Episcopali, vel Capitulari mensa condigna aliqua merces persolvatur : vel Episcopus ipse aliquam rationem ineat suæ Ecclesiæ, vel Diœcesi accommodam, ne hæc pia, & utilis provisio negligatur.

VII. Notandum 5. Theologiæ Lector de Iure antiquo constitui debet in Ecclesia Metropolitana : sed juxta Concil. Trident. *cit. l. §. In Ecclesijs*, etiam in Ecclesijs Cathedralibus, si Civitas sit insignis, vel populosa : & in Collegiatis existentibus in aliquo insigni oppido, etiam nullius Diœcesis, si ibi Clerus numerosus fuerit. Additque Concilium, ut in Monasterijs quoque Monachorum, ubi commodè fieri possit, Lectio S. Scripturæ habeatur : qua in re si Abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum in hoc, ut Sedis Apostolicæ delegati, eos ad id opportunis remedijs compellant : & præcipit eandem lectionem haberi in Conventibus aliorum Regularium, in quibus studia vigere possunt, ut in publicis Gymnasijs.

Notandum 6. Officium Theologi eligendi in prædictis Ecclesijs est, Sacerdotes, & alios in sacra Pagina docere, & in his præsertim instruere, quæ ad curam animarum spectant, juxta *cit. c. Quia nonnulli. h. t.* Sicut etiam juxta Concil. Trident. *c. l.* munus Theologi est S. Scripturam exponere, & interpretari; adeóque Præbenda Theologica, secundùm Canones, est instituta pro Professore S. Scripturæ. Satis fit tamen huic præcepto, si legatur Theologia Scholastica, juxta *declar. S. Congreg. Concilij apud Jo. Gallemart. n. 16. & Fagnan. in cit. c. n. 29. & seq.*

Notandum 7. De Iure antiquo Lectori S. Scripturæ assignandi sunt proventus unius Præbendæ, ita tamen, ut non efficiatur Canonicus, sed reditus ipsos fundi percipiat, quamdiu docuerit. At verò Concil. Trident. *cit. l. §. In Ecclesijs*, statuit, ut Præbenda quomodocunque, præterquam ex causa resignationis, cui aliud onus incompatibile conjunctum non sit, ad eum finem, ipso facto perpetuò constituta, & deputata intelligatur, & consequenter post vacationem Canonicus efficitur, quia in perpetuum in Titulum illam obtinet : quòd si Præbenda aliqua non vacet, exspectandum est, donec vacet, *Gl. hic V. Unius Præbendæ.* & requiritur actualis Episcopi deputatio, *Fagn. hic n. 34. & 36.* non tamen talis Theologus percipit quotidianas distributiones, quæ tantùm residentibus dari solent, *Gl. fin. hic.*

§. II.

Quale privilegium Iure Canonico concessum sit Theologiam, seu S. Scripturam publicè docentibus, vel illi studentibus?

VIII. De hoc agitur in *c. Super specula. 5. & ult. h. t.* ubi Papa Honorius III. præcipit, Decretum »
Concilij Generalis in cap. præcedente de Magi- »
stris Theologis per singulas Metropoles statuen- »
dis, inviolabiliter observari : & insuper statuit, »
ne propter raritatem Magistrorum (quia non ha- »

ßeot, à quo discant, val quia quidam expensas non » habeant, *Gl. hîc V.eod.*) se forsan aliqui possent ex- » cusare, ut ab Ecclesiarom Prælatis, & Capitulis » ad Theologiæ studium aliqui dociles (id est, habi- » les ad ducendum) destinentur, qui cùm docti fue- » rint, alios postea erudire, & instruere in Ecclesia » DEI possint: quibus si proprij proventus Eccle- » siastici (scilicet beneficiorum suorum, & præben- » darum) non sufficiunt (prædicti, scilicet Præla- » ti, & Capitula, qui eos ad studia mittanr) necessa- » ria subministrent. Docentes verò in Theologica » facultate, dum in scholis docuerint, & studentes » in ipsa, integrè pet annos quinque, de licentia » Sedis Apostolicæ, percipiant proventus benefi- » ciorum, & præbendarum suarum, non obstante » contraria consuetudine, vel statuto, eùm denario » (id est, præmio) fraudari non debeant in vinea » Domini laborantes.

Hæc Constitutio decretalis novissimè confirma- ta fuit à Concilio Tridentino *Sess. 5. c. 1. de refor. in » fine*, bis verbis. Docentes ipsam S. Scripturam, » dum publicè in scholis docuerint: & Scholares, » qui in ipsis scholis student, privilegijs omnibus de » perceptione fructuum Præbendarum, & benefi- » ciorum suorum, in absentia à Jure communi con- » cessis plenè gaudeant, & fruantur.

IX. Notandum hîc 1. Non tantùm docentes Theologiam, vel in ea studentes, sed etiam docentes, & audientes Jus Canonicum gaudent hoc privilegio percipiendi fructus beneficiorum in absentia, ut do- cet *Abbas in cit. c. ult. n. 6. h. t. Felin. ibid. n. 2.* & alij DD. plerique, quos citat *Garcias de benefic. p. 3. c. 2. num. 54.* & sæpius probavit S. Congregatio Cardi- nalium Concilij Tridentini Interpretum, teste *Fa- gnan. in cit. c. ult. n. 4. h. t.* Ratio est: quia non mi- nùs prodest Ecclesiæ universali scientia Juris Cano- nici, quàm Theologiæ, ad cujus regimen, & bonam administrationem officiorum Ecclesiasticorum o- mnino est necessaria: tum quia propter identitatem rationis etiam lex exorbitans à Jure communi, sive privilegium extenditur, si rendat in favorem anima- rum, & quia fundatur in bono publico, *Felin. hic n 2.* Quin imò hoc privilegium competit studentibus Ju- ri Canonico, etiam Jure communi, cùm scientia Ju- ris Canonici sit pars Divinæ, utpote derivata ex S. Scriptura Veteris, & Novi Testamenti, *c. Qualiter. 24. supr. de accusat.* & ideo sæpiùs appellatur Jus Di- vinum, ut in *c. Nimis. 30. de Jurejur. & c. 2. de pri- vileg. in 6.*

Notandum 2. Docentes Theologiam, vel Jus Canonicum, quamdiu publicè docuerint, absque li- mitatione ad certos annos (nisi ex causa revocentur ad suas Ecclesias, *Abb. hic n 5.*) studentes verò in præ- dictis facultatibus per quinquennium excusantur à residentia, & in absentia percipiunt integrè fructus beneficiorum suorum, quia quinquennium præsu- mitur sufficere, ut quis doctus evadat in his faculta- tibus: sed docentes semper promovent utilitatem Ecclesiæ universalis; ideòque magis amplum privi- legium habent, *Abb. hic n. 4.* Excipiuntur tamen di- stributiones quotidianæ, quæ tantùm residentibus, & qui intersunt divinis officijs dari consueverunt; ideòque absentes, etiam docendi, vel studendi causâ, eas non lucrantur, *c. Licèt. 32. de præb. cit. c. ult. junct. Gl. V. Integrè. h. t.* Hoc autem intelligendum est, si fructus Præbendæ à quotidianis distributionibus sint sejuncti: quia si omnes reditus, vel ferè omnes in hu- jusmodi distributionibus tantùm consistant; tunc docentes, & studentes percipiunt tantùm duas par- tes, quæ succedunt in locum præbendæ: tertia verò pars retinet naturam distributionum, ita ut absentes istam non percipiant, sed illa præsentibus tantùm, qui divinis intersunt, accrescat, ex declaratione Cardinalium apud *Garc. cit. c. 2, n. 351. & Fagnan. in cit. c. ult. n. 2. & 3.*

X. Notandum 3. Quando dicitur in *c. ult. h. t.* docentes, & studentes in Theologia, vel Jure Cano- nico per annos quinque percipere, de licentia Sedis Apostolicæ, proventus beneficiorum suorum, id ita intelligendum est, quòd non sit necesse, impetrare a- liam indulgentiam à Sede Apostolica, sed sufficiat ge- neralis concessio, auctoritate hujus Constitutionis facta, sed sola executio impetrari debet, si Prælati, & Capitula hoc non faciant, vel impediant executio- nem, *Gl. in cit. c. ult. V. De licentia. Garc. cit. c. 2. n. 94.* ubi *n. 95.* ait, *c. Relatum. 4. de Cleric. non resident.* (quod est Alexandri III, & requirit licentiam Prælati, at studiorum causâ percipi possint fructus in absentia) correctum esse quoad hoc per *cit. c. ult. h. t.* quod est Honorij III. & posterius, & inducit novum jus, & de novo concedit hanc licentiam, ita ut nunc licentia Prælati non sit necessaria, quia jus illam dat: quod verum est quoad studium Theologiæ, vel etiam Juris Canonici, de quibus in specie non loquitor *cit. c. Re- latum.* sed solùm in genere de absentibus studiorum causâ, vel alijs causis honestis; ideòque cùm corre- ctio Juris antiqui sit vitanda, nisi exprimatur, non debet id extendi ad alios casus, in quibus absentes à Jure habentur pro præsentibus, & residentibus, ex- cepto studio Theologiæ, & SS. Canonum.

Notandum 4. Qui volunt gaudere hoc privile- gio percipiendi fructus in absentia, debent studere Theologiæ, vel Juri Canonico in studio generali, sive celebri Universitate, *Garc. cit. l. n. 55.* ex declaratio- ne Cardinalium apud eundem *n. 81. declarat. 2.* Eo- dem privilegio percipiendi fructus in absentia gau- dent omnes, qui publicè docent Theologiam, vel Jus Canonicum, etiamsi non habeant stipendium, cùm non sint conducti mercede ad docendum, nec sint de numero obtinentium Cathedras; adeòque spontè, ac voluntariè doceant, modò legant eum licentia Uni- versitatis, sive Collegij Doctorum, *Garc. cit. l. n. 60.*

Cæterùm in *Clement. Inter. 1. h. t.* statuitur, ut » in studijs Romanæ Curiæ, ubicunq; illam residere » contigerit: item Parisiensi in Gallia, Bononiensi in » Italia, Oxoniensi in Anglia, Salmantina in Hispa- » nia, viri Catholici, & periti constituantur, qui » Scholas regant in lingua Hebraica, Arabica, & » Chaldæa, duo scilicet pro qualibet lingua, & li- » bros in latinum transferant, aliósque doceant, » quibus de stipendijs, & sumptibus providere de- » bent omnes Ecclesiarum Prælati, & Rectores, & » Monasteria, Capitula, & Collegia, etiam exem- » pta sita in prædictis regnis, seu provincijs, juxta » facultatum exigentiam, non obstantibus quibus- » cunque privilegijs contrarijs. Idque ut instructi » sufficienter in hujusmodi linguis possint fidem » propagare apud infideles.

§. III. An

§. III.

An accipere pecuniam pro doctrina Theologica ſit Simoniacum?

XI. Reſpondetur, non eſt Simonia, neque illicitum pro officio docendi Theologiam, ſive Scholaſticam, ſive Moralem, quæ ad caſus conſcientiæ pertinet, ſive etiam poſitivam, ſeu pro interpretatione S. Scripturæ, juſtum ſtipendium, ſeu mercedem accipere, *Leſſ. cit. c. 35. n. 7. 8. & ſeqq. Suar. l. 4. de Simon. c. 18. n. 9. & ſeqq. Laym. l. 4. tr. 10. c. ult. §. 4. num. 30.* Ratio eſt: quia doctrina, ſive inſtructio Theologica non eſt ſupernaturalis ex parte principij: nam quatenus medio diſcurſu, ex principijs ſupernaturalibus, ex revelatis deducit concluſiones, eſt omnino naturalis, & acquiſita; quia non niſi remotè, & mediatè ex Fide; primariò verò à ſcientia acquiſita procedit, & per ſe, ac neceſſariò à ſupernaturali fide non dependet: nam & hæreticus, qui fidem ſupernaturalem non habet: vel qui de aliquo fidei articulo voluntariè dubitat; tamen eodem modo poſſet tradere doctrinam Theologicam, ſicut habens fidem, aliòſque erudire ex humana, & acquiſita ſcientia, ſuppoſitis propoſitionibus revelatis, & communiter creditis. Tum quia etiamſi doctrina, ſive concluſio Theologica ex ſe ſupernaturalis eſſet: tamen actus Magiſtri illam docentis ſunt naturales, & naturali modo influunt in Auditores diſcentes, ſive in eis generetur naturalis aſſenſus, ſive ſupernaturalis; quia ille aſſenſus, qui non eſt docentis, ſed io diſcente, non venditur, ſed ſolùm labor, & opera docentis, ſive inſtruentis, qui non minùs pretio æſtimabilis eſt, quàm aliarum ſcientiarum. Sed neque doctrina Theologica eſt ſupernaturalis, ex parte finis; quia illud munus docendi, ſive inſtructio diſcurſiva docentis per ſe non ad ſalutem animæ ordinatur, cùm ex ſe non moveat ad pium, & ſupernaturalem voluntatis affectum, ſed ſolùm ad intellectum illuminandum ordinatur, eúmque dirigit ad diſcurſum, naturali ſua facultate, faciendum, ſuppoſitis fidei revelatæ propoſitionibus: ergo munus docendi hoc non eſt functio aliqua ſpiritualis, & ſupernaturalis, quæ ſit materia Simoniæ, *Suar. c. l.*

XII. Hinc infertur 1. Vendere licentiam docendi Theologiam, ſi talem facultatem dare non ſit actus ſpiritualis juriſdictionis, non eſſe Simoniam, ſpectato Jure naturali, & Divino: quia talis facultas dirigitur ad actus, qui non ſunt ſpirituales, neque poteſtas, ex qua datur, eſt per ſe ſpiritualis, *Suar. cit. c. 18. n. 14.* Jure verò Eccleſiaſtico, hoc eſt prohibitum in *c. 1. 2. & 3. h. t.* non tanquam Simoniacum, ſed tanquam illicitum, & injuſtum, ſi nimirum Doctores, ſeu Magiſtri Scholarum, qui habent juſtum ſtipendium pro ſuo officio ab Eccleſia, exigant pecuniam ab alijs, qui volunt in eadem Eccleſia regere ſcholas, ſive alios docere, *c. Quanto. 3. h. t.* Vel ſi Prælati Eccleſiaſtici, quibus, ratione officij ſui, aut juriſdictionis ſpiritualis, competit poteſtas, unà cum beneficio Eccleſiaſtico, concedendi etiam licentiam docendi, pro tali conceſſione pretium aliquod exigant; id enim prohibitum eſt in *c. 1. & 2. h. t.* Non quòd dare licentiam docendi Theologiam ſit Simoniacum propter doctrinam, ad quam datur; ſed propter abuſum ſpiritualis juriſdictionis, cui eſt conjuncta poteſtas illa dandi docendi licentiam: ſicut ſi pro diſpenſatione cum Clerico, ut poſſit fungi officio Advocati, vel Medici, daretur pecunia, Simonia committeretur; quia eſſet abuſus ſpiritualis poteſtatis diſpenſandi: quamvis diſpenſatus poſſit accipere pecuniam pro ſuo patrocinio, vel curatione. Item ſi Prælatus det licentiam docendi, ſive Theologiam, ſive etiam Philoſophiam, ex vi poteſtatis ſpiritualis, erit Simonia: non item, ſi Princeps, vel alius, qui temporalem juriſdictionem habet, exigat pretium pro licentia docendi, etiam Theologiam, id Simonia foret, *Suar. cit. l. n. 14.*

Infertur 2. Quamvis officium, ſive obligatio docendi Theologiam, vel Jus Canonicum, vel etiam Grammaticam, ſit annexa alicui beneficio Eccleſiaſtico: non eſt tamen Simonia contra Jus naturale, ac Divinum, ſi talis Magiſter, ultra ſtipendium, quod accipit ab Eccleſia, pecuniam exigat à diſcipulis: neque etiam Jure Eccleſiaſtico id prohibitum eſt in *cap. 1. & c. Quia nonnulli. 4. h. t.* quia ſemper accipitur temporale pro temporali functione, etiamſi illa functio ex juſtitia ſit debita propter ſtipendium, quod Magiſter accipit ab Eccleſia: injuſtè tamen tale pretium exiget Magiſter, ſi juſtum ab Eccleſia ſtipendium accipiat pro officio docendi, cum eo expreſſo, vel tacito pacto, ut gratis doceat. Quòd ſi talis Magiſter extraordinariè doceat, ad quod ex vi beneficij, & officij docendi ei annexi non tenetur, poteſt pro eo labore licitè, & juſtè ſtipendium exigere, *Suar. cit. l. n. 17. Laym. cit. l.*

XIII. Infertur 3. Non eſſe Simoniacum, nec illicitum, dare conſilium pro ſtipendio, ac pretio, etiamſi à Theologo detur ad dirigendam conſcientiam, ſi conſilium ſiſtat in pura inſtructione intellectûs: quia ille actus eſt merè naturalis; procedit enim à ſcientia, quæ eſt acquiſita merè labore humano; adeóque eſt pretio æſtimabilis: modus etiam inſtruendi, ſive tradendi illam cognitionem, eſt per modum humani Magiſterij, ſeu doctrinæ, & effectûs, ſeu finis quaſi intrinſecus illius actûs eſt inſtruere intellectum in cognitione talis veritatis: quod autem ab ipſo conſulente ordinatur ad pacandam conſcientiam, id per accidens eſt, & extrinſecum; ac proinde non immutat naturam actionis, prout à docente procedit, *Suar. cit. c. 18. n. 19. & 20.*

Infertur 4. Non eſſe Simoniacum, ſed licitum, accipere pretiū pro conferendo gradu Licentiæ, & Doctoratûs in quacunque facultate, etiam Theologica, ut praxis confirmat. Ratio eſt: quia iſti gradus nihil ſpiritualitatis in ſe continent, & ordinantur ad actum docendi, qui ſpiritualis non eſt: & ſolùm ſunt publica teſtimonia ſcientiæ, ſtudio, & labore acquiſitæ, & approbationes publicæ ad officium docendi, vel conſulendi, & ſimilia, cum quibuſdam privilegijs, ac facultatibus, vel honoribus omnino temporalibus; adeóque etiam hi gradus ſunt pretio æſtimabiles, non minùs, quàm ipſa doctrina, in qua fundantur, vel ad quam ordinantur; idcirco Canones, qui prohibent exactiones pro perſonis promovendis ad munera Ec-

clesiastica, nullam faciunt mentionem, vel prohibitionem pro bis gradibus. Quare probabilius est, non esse Simoniam exigere aliquid pro his gradibus, non solùm per modum stipendij, & sustentationis pro labore, sed etiam per modum pretij, & contractûs onerosi, cùm materia bæc non sit capax Simoniæ, *Suar. cit. c. 18. n. 15. & 16.*

XIV. Illud hîc addendum, quòd ad moderandas expensas, quæ fieri solent in promotionibus ad gradus Doctoratûs, vel Magisterij, statutum est in *Clement. Cùm sit. 2. & ult. h. t.* Ut ij, ad quos ex officio spectat conferre Magisterium, vel Doctoratum, priùs à promovendis recipiant juramentum, quòd in solemnitate sua, sive promotione ad Doctoratum, aut Magisterium non expendant ultra summam trium millium Turonensium argenteorum, (hoc est, juxta computum Glossæ hîc, CCL. aureorum) ita tamen, ut ipsos exhortentur (nisi quis notabilis conditionis, sive altioris status extiterit) ut etiam infra prædictam summam moderentur expensas. Quòd si quis, non recepto priùs juramento prædicto, honorem Doctoratûs, vel Magisterij alicui contulerit, per sex menses immediatè sequentes, etiamsi Episcopus fuerit, à collatione cujuslibet (non illius tantùm scientiæ, cujus Doctoratum contulit) Magisterij, seu Doctoratûs, eo ipso, sit suspensus. Solet autem ejusmodi excessus in expensis fieri, quia quandoque in talibus imperfectum scientiæ suppler perfectio expensatum, ut ait *Gl. hîc V. Excedunt.* sive defectum scientiæ supplere debet pecunia. Est autem hæc Constitutio in pluribus locis, & Academijs abolita, vel usu non recepta. Notat etiam *Gl. V. Doctoratus.* ex hoc textu, quòd, qui docent Jus Canonicum, vel Civile, Doctores: qui Theologiam, vel Philosophiam, & artes liberales, Magistri appellentur.

T I T V L V S V I.

DE JUDÆIS, ET SARACENIS, ET EORUM SERVIS.

POst Simoniam, quæ est blasphemia in Spiritum sanctum, agitur de ijs, qui peccant in DEVM, ejúsque Religionem, ratione infidelitatis, quales sunt Judæi, & Saraceni. Judæi dicuntur, qui Legem Mosaicam ad litteram tenent, eámque superstitiosè observant, absque fide in Christum Salvatorem, ac rejecto Novo Testamento. Sic dicti à Tribu Juda, quæ cæteris erat bellicosior, & præstantior: priùs appellabantur Hebræi ab Hebro, cujus familia cultum veri DEI semper tenuit, cæteris idololatriâ fœdatis, *Hostiens. in summa h. t. n. 1. & 2. Silvest. V. Judæus in princ.* Saraceni dicuntur, qui impiæ Mahometi sectæ adhærent, ejúsque dogmata in Alcarano contenta sectantur, sive sint Turcæ, sive Tartari, sive Persæ, aut Arabes, sive Ægyptij, Africani, aut Mauri, *Azor. p. 1. Inst. mor. l. 8. c. 23. q. 4.* & nec Novum Testamentum, nec Vetus recipiunt, saltem non totū: & accipiuntur hîc, secundùm *Host. in Rubr. de Saracenis. num. 1. h. t.* pro Paganis, seu gentibus: quamvis propriè Pagani, seu gentiles sint, qui idola colunt, & adorant. Dicuntur Saraceni non à Sara, sed à Samaria Civitate, ut putat *Durand. in specul. l. 4. partic. 4. tit. de Judæis. n. 6.* Vel potiùs ab Agar ancilla Saræ quasi Agarani appellati, ut censet *Durandus cit. l. n. 6.* Extat hic Titulus etiam in Clementinis, Extravagantibus Joannis XXII. & Communibus.

§. I.

Quæ, & in quibus casibus Christianis interdicta sit communicatio cum Judæis?

I. Agitur hîc de communicatione fidelium cum infidelibus in rebus politicis, & quæ ad humanum commercium spectant: cujusmodi communicatio non prohibetur fidelibus in pœnā infidelium, sicuti illâ privantur hæretici in pœnam: quia cùm infideles sint extra Ecclesiam; adeóque extra jurisdictionem illius, non possunt ab Ecclesia spirituali judicio puniti, privando illos directè communicatione fidelium: quamvis possit Ecclesia fidelibus probibere hanc communicationem cum infidelibus, ob periculum perversionis ex illa ipsis imminentis; ideóque cessante hoc periculo; quia nimirum fideles sunt firmi in fide, cessat quoque probibitio hujus communicationis, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 9.* communiter receptus, *Sanch. l. 2. moral. c. 31. n. 1. & 2.*

II. Et inprimis quidem in *c. Ad hæc. 8. in fine. h. t.* interdicitur omnibus Christianis assidua conversatio, & familiaritas cum Judæis, ne ob illam Judæi ad suam superstitionem, & perfidiam simplicium animos inclinent, & trahant. In specie verò plures sunt casus Jure expressi, in quibus interdicitur Christianis communicatio cum Judæis, ut constat ex *c. Nullus. 13.* quod est desumptum ex Concilio Agathensi *c. 11. caus. 28. q. 1.* & ex *c. Omnes. 14.* quod est desumptū ex eodem Concilio Agathensi *c. 40. ead. caus. & q.* Primò enim prohibentur Christiani simul habitare cum Judæis, *cit. c. Nullus.* ibi: *aut cum eis habitet*, & constat etiam ex *c. Judæi. 5.* ubi præcipitur, ut excommunicentur, qui cum Judæis, & Saracenis præsumpserint habitare, *Gl. ibid. V. Judæi.* ubi tamen excipit, si quis Religiosus, vel Clericus vellet ire ad Judæos, & Saracenos, ut eis fidem Christi prædicaret; id enim licet. *c. Quàm sit. 10. h. t.* de quo infrà.

Hinc infertur, quamvis Christianus possit habere servum Judæum, *c. Etsi. 13. h. t.* non tamen debet cum eo commorari, ita ut eum habeat familiarem, sive domesticum, *c. Sæpe. 12. & 2. seqq. cit. caus. 28. q. 1. Silvest. V. Judæus. q. 3. dicto 1.* Contrà verò non est prohibitum Christiano habere Saracenos, & alios infideles tanquam servos intra eandem domum: quia

quia Judæi sunt magis obstinati, & difficiliùs convertuntur; peritiores verò ad subvertendum, quàm gentiles, ut ait *Silvest. cit. l. Sanch. cit. c.* 31. *n.* 6.

Secundò non licet Christianis, Judæos ut Medicos accersere ad curandos eorum morbos, nec medicinas à Judæis præparatas, & exhibitas accipere, *cit. c. Nullus.* 2. excepto casu necessitatis, si non adsit alius medicus Christianus, vel non satis peritus, modò Judæus sit notabiliter doctior, *Silvest. l. cit. q.* 1. *dicto* 4. *Sanch. cit. l. n.* 8. non est autem prohibitum emere medicinas à Judæo, si illas non præparet, vel saltem non applicet, quia non est interdicta familiaritas, inter vendentem, & ementem tam medicinas, quàm alias res, *Silvest. cit. l. & Sanch.*

Tertiò non licet cum Judæis simul balneum intrare, & in eo se lavare, *cit. c. Nullus.* nisi necessitas exigat, quia v. g. sanitatis causâ ingreditur quis balneum, in quod simul Judæi ingrediuntur: quamvis etiam absolutè id non sit illicitum, dummodo Christianus non ingrediatur simul cum Judæo, nec ei in balneo se familiarem exhibeat; tunc enim cessat ratio prohibitionis, quæ est, ut vitetur inter eos familiaritas, *Sanch. cit. l. n.* 11.

III. Quartò prohibentur etiam Christiani vesci Azymis Judæorum, *cit. c. Nullus.* etiam seorsim ab eis; quia sunt cibi discreti à Judæis: excepto casu extremæ necessitatis; tunc enim pane azymo vesci liceret, non ut est cibus discretus à Judæis, sed ut est simplex panis: sicut etiam in tali necessitate licet idolothytis vesci, id est, cibis idolis à gentilibus consecratis, modò non in venerationem Idoli comedantur, de quo intelligi debet, quod dicitur in c. *Sicut.* 8. *caus.* 32. *q.* 4. *Satius est fame mori, quàm idolotythis vesci*, *Gl. ibid. V. Fame. Silvest. V. Judæus q.* 1. *dicto* 3. *Sanch. cit. l. n.* 7. Additur in *cit. c. Nullus.* ut si quisquam contra hoc fecerit (communicando scilicet cum Judæis in prædictis casibus) si Clericus est, deponatur: si laicus, excommunicetur.

Quintò interdictum est Christianis Judæos invitare, & vicissim eorum accedere convivia, sive sint Clerici, sive laici, prout habetur in *cit. c. Omnes, caus.* 28. *q.* 1. ubi ratio redditur; quia cùm apud Christianos communibus cibis non utantur, indignum, atque sacrilegum est, eorum cibos à Christianis sumi, cùm ea, quæ permittente Apostolo, nos sumimus, ab illis judicentur immunda, ac sic inferiores videantur esse Christiani, quàm Judæi, si nos, quæ ab illis apponuntur, utamur; illi verò à nobis oblata contemnant: quæ tamen prohibitio locum habet, etiamsi Judæi, absque ullo ciborum delectu manducent cum Christianis, quia id non est prohibitum ob solam discretionem ciborum, sed ut vitetur familiaritas cum Judæis, ex qua periculum perversionis imminet, *Silvest. cit. q.* 1. *dicto* 2. *Sanch. cit. c.* 31. *n.* 10. contra *Azor. cit. l.* 8. *c.* 22. *q.* 3.

Unde licèt colloquium permissum sit cum Judæis, non tamen convivium, quia major familiaritas contrahitur in convivio, quàm in colloquio, & faciliùs quis decipitur inter epulas, *c. Unusquisque.* 8. *caus.* 22. *q.* 4. *Gl. in cit. c. Omnes. V. Iudæorum. Jo. Andr. in c. Quàm sit.* 10. *n.* 5. *h. t. & Abbas ibid. n.* 3. Non tamen prohibitum est Christiano manducare cum Judæo in eadem mensa, si casu in eodem diversorio conveniant, quia in *cit. c. Omnes.* tantùm præcipitur, ut fideles Judæorum convivia vitent, nec eos ad convivia quisquam excipiat, quod hîc non fit, *Sanch. cit. l. n.* 13. Sed neque peccat contra hoc præceptum Christianus, si à Judæo caupone cibaria emat, aut in ejus diversorio cibis cum eis vescatur; quia hoc non est invitari à Judæo ad convivium, quod interdicitur in *cit. c. Omnes.* neque ex eo familiaritas cum Judæo contrahitur, *Sanch. cit. l. n.* 15.

IV. Porrò non tantùm cum Judæis, sed etiam cum Saracenis, aut gentilibus prohibitum est Christianis convivia celebrare; quia etsi non contineantur verbis Edicti, sive Constitutionis *cit. c. Omnes.* continentur tamen sententiâ: quia & ipsi hodie cibos discernunt, sive judaizant, *Gl. in cit. c. Omnes. V. Iudæorum*, *Silvest. cit. q.* 1. *dicto* 2. & alij communiter.

Excipiuntur tamen missi ad conversionem paganorum, seu infidelium, ut constat *ex c. Quàm sit.* 10. *in princ. h. t.* ubi specialiter concessum est, „ Apostolicâ auctoritate, Episcopo cuidam, & Socijs „ ejus, ut cùm ad prædicandam Christi fidem paganis, exierit, servatâ temporum qualitate, juxta Canonicas Sanctiones (ut scilicet abstineant illis diebus, & temporibus, quibus à carne abstinendum est, secundùm Canones, *Gl. hic V. Temporum*) vesci liceat cibis, qui ab infidelibus illis apponuntur. „ Ratio est: quia aliàs non possent ita facilè illos lucrari, & convertere, & sic licet eis conversari, & comedere cum illis, exemplo Christi, *Gl. ibid. V. Uti liceat.* atque ita intelligi debet, quod dicitur *in c. Ad mensam.* 24. *caus.* 11. *q.* 3. permissum esse ad mensam paganorum accedere. Quamvis autem in dicto *c.* tantùm sit sermo de paganis: idem tamen est de missis ad conversionem Judæorum, & aliorum infidelium procurandam, qui cum illis manducare possunt, *Sanch. cit. c.* 31. *n.* 16.

Præterea in *cit. c. Quàm sit. in fine.* conceditur, „ ut quicunque Religiosi, aut Clerici idonei ad prædicandum Evangelium, exeuntibus voluerit adhærere, liberam habeat, Auctoritate Apostolicâ „ facultatem, sine contradictione id exequendi, petitâ tamen, & obtentâ Prælatorum suorum licentiâ: quia nullus potest prædicare, nisi ex officio sibi commisso, vel nisi habeat facultatem à suo Prælato, præter auctoritatem Sedis Apostolicæ, nec sufficit petere licentiam, nisi sit obtenta, *Gl. fin. hic, & Abb. num.* 3.

V. Quod autem suprà dictum est de Judæis, prohibitum esse adire eorum convivia, id extenditur etiam, quòd nec liceat adire ad eorum nuptias, nec dies festos, ludos, aut choreas cum eis agere, vel Synagogas eorum frequentare; quia per hæc non modica familiaritas contrahitur, *Azor. cit. c.* 22. *q.* 3. *in fine. Sanch. cit. l. n.* 17. ubi *n.* 18. addit, neque licitum esse fidelibus templa gentilium invisere, eo tempore, quo superstitiosa ab ipsis celebrantur: quamvis non sit peccatum grave, etiam eo tempore illa invisere, si absit scandalum alijs fidelibus datum, vel periculum perversionis ex parte personæ invisentis.

VI. Sextò prohibitum est Christianis servire, sive famulari Judæis, prout habetur in *c. Ad hæc.* 8. *h. t.* ubi præcipit Alexander III. Prælatis Eccle- „ siarum, ut omnibus Christianis, qui sunt sub ju- „ risdictione eorum, interdicant, & si necesse sit, „

» etiam per censuram Ecclesiasticam ens compel- » lant, ne in Judæorum servitio assiduè morentur, » itsque inserviant pro aliqua mercede: ubi etiam » in fine ratio additur, ne propter continuam con- » versationem, & assiduam familiaritatem, ad eo- » rum superstitionem, & perfidiam inclinentur, & » pervertantur. Hoc aliqui sic explicant, quòd non liceat Christianis servire Judæis intra domum; bene tamen extra illorum domum, modò famulatus non sit diuturnus & assiduus, quia hoc solùm interdicitur in *cit. c. Ad hæc Christianis*, *Abbas in cit. c. Ad hæc, n. 1. not. 2.* Verùm alij censent, non licere Christianos servire Judæis, sive in domo, sive extra illam, sive assiduò, ac frequenter, sive rarò, quia non propter solam familiaritatẽ vitandam, illud est prohibitum, sed etiam ne Judæi superiores sint Christianis, & filij liberæ serviant filijs ancillæ, ut loquitur Apostolus: & ita quando in *cit. c. Ad hæc.* dicitur, *ne se assiduè pro mercede exponant*, subintelligi debet, *maximè si assiduè*, *Azor. cit. c. 21. q. 7. Sanch. cit. c. 31. n. 20.* Veruntamen non est prohibitum Christianis locare suas operas Judæis, sive in domo, sive extra domum illorum, dummodo Judæi non sint assiduè præsentes, quia si essent assiduè præsentes, illis quodammodo inservirent Christiani: si verò sint absentes; tunc possunt Christiani colere agros illorum, vel aliquod ædificium in eorum utilitatem fabricare, ut colligitur ex *c. 2. h. t.* Etiamsi Judæus aliquando veniat ad inspiciendum ædificium, vel agriculturam, quia tunc non censetur moraliter præsens esse, sicut si continuò assistat operari: multò minùs Christianis est interdictum locare Judæis res suas, ut currus, & jumenta, &c. *Azor. c. l. q. 8. Sanch. c. l. n. 20.*

VII. Septimò non est licitum Christianis Judæorum filios nutrire, ut constat ex *cit. c. Ad hæc.* ubi » præcipitur quoq; Prælatis, ut obstetricibus, & nu- » tricibus (Christianis) prohibere curent sub censura » Ecclesiastica, ne Judæorum infantes in eorum do- » mibus nutrire præsumant. Unde *Abb. hic n. 2.* ait, à contrario sensu colligi, extra domum licere. Sed veriùs est, nec intra, nec extra domum id licere, quia Canones hoc prohibent, ut familiaritas cum Judæis vitetur, quod non fit, si filius Judæi extra domum nutriatur, quia parentes ob amorem prolis sæpe illam invisunt: & ideò cùm in *cit. c. Ad hæc.* dicitur, *in domibus eorundem*, subintelligi debet, *maximè in eorum domibus*, ita ut hæc verba addita sint, non gratiâ restringendi prohibitionem, sed quia infantes frequentiùs in domo parentum nutriri solent, *Hostiens. in cit. c. & Ioan. Andr. ibid. in fine. Azor. c. l. q. 9. Sanch. c. l. n. 19.* ubi tamen addit, si tali modo infantes Judæorum nutriri possent, extra domum, ut vitaretur familiaritas eum Judæis, id licitum foret, quia cessaret ratio prohibitionis. Neque verò Episcopus dispensare potest, ut fœmina Christiana nutriat filium Judæi, in paterna domo, vel etiam extra, cùm id sit prohibitũ Jure Canonico, in quo solus S. Pontifex dispensare potest: neque reperitur dispensatio hæc in Jure expressè, vel tacitè concessa esse Episcopis, *Abb. n. 3.* sed plura de his infrà adferentur.

VIII. Ex dictis infertur 1. Licitum esse Christianis emendo, & vendendo merces, contractus cum Judæis inire, quia id nullo Jure est interdictum, imò id permissum esse colligitur à sensu contrario *ex c. post miserabilem. 12. de usur.* ubi statutum est, quòd Judæi possint compelli ad restituendas usuras Christianis, & si eas non reddant, possint à Christiano consortio arceri: ergò quotiescunque non plectuntur à Judice hac pœna, licitum est res ab eis emere, & vendere, dummodo non sit nimia familiaritas, & conversatio inter illos, quæ semper vitanda est, *Sanch. c. l. n. 23. Azor. cit. c. 22. q. 4.* ubi ait, jure prohiberi posse, ne Christiani Judæis vendant, vel ab eis aliquid emant in eorum domibus, vel ne Judæi, emendi, vel vendendi causâ, domus Christianorum ingrediantur. Quamvis autem licitum sit cum Judæis contractus inire; prohibitum tamen est Christianis, illis legare, vel testamento relinquere, *l. 1. C. de Iudæis, Gl. in c. Iudæi. 5. V. permittuntur h. t.*

Infertur 2. Communicatio, quæ in prædictis casibus specialiter interdicta est Christianis cum Judæis, non debet censeri interdicta etiam cum alijs infidelibus: tum quia in *c. Iudæi 5. h. c.* ubi prohibetur sub pœna excommunicationis, ne Christiani cum Judæis habitare præsumant, specialiter exprimitur, & extenditur ea prohibitio ad Saracenos: tum quia prohibitionem inviandi, & admittendi Judæos ad convivia, tanquam specialem casum, extendunt communiter DD. etiam ad alios infideles, quia & ipsi hodie discernunt cibos; adeòque in illis militat eadem ratio prohibitionis, unde illud non est prohibitum, quoad illos gentiles, qui cibos non discernunt: tum denique quia Judæi magis odibiles sunt Ecclesiæ, quàm alij infideles, & difficiliùs convertuntur ad fidem, & magis periti sunt ad pervertendum, quàm gentiles, *Silvest. V. Iudæus. q. 3. dicto 1. Sanch. c. l. n. 25.* Alia est ratio de hæreticis, qui ob excommunicationem in pœnam illis illatam, sunt vitandi.

Infertur 3. Esse peccatum grave, & mortale, communicare cum Judæis in casibus Jure prohibitis, in quibus quasi continua, & nimia familiaritas cum Judæis contrahitur, ut est, habitare cum illis, famulari illis domesticè in quibusvis ministeriis, tolerare eos in publicis officijs. At verò in alijs communicate, si absit contemptus, & scandalum, & periculum perversionis, excusari potest à peccato mortali, *Sanch. c. l. n. 26.*

§ II.

Quænam Judæis Christianorum Principum potestati, & imperio subiectis, Jure tum Canonico, tum Civili sunt interdicta?

IX. Inprimis prohibitum est Judæis, ne aliquo officio publico fungantur inter Christianos, ut constat ex *c. Cùm sit. 16. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi *c. 69.* sub Innocentio III. ubi Concilium Toletanum III. *c. 14.* (quod refertur in *c. nulla 14. dis. 54.*) statuens, ut nullus Judæus in » Christianos ullum officium, vel potestatem exer- » ceat, innovatur, & propter transgressores de novo » prohibetur, ne Judæi publicis officijs præponan- » tur, quia sub tali prætextu Christianos vexant, » & molestant. Quòd si quis eis tale officium (pu- » blicum) commiserit, per Provinciale Concilium » singulis annis celebrandum, monitione præmissa, »
(quæ

(quæ ordinariè debet vindictam præcedere) compescatur: & tali Officiali (scilicet Judæo) communio in commerciis, & alijs cum Christianis denegetur, donec restituerit, quicquid occasione talis officij à Christianis acquisivit, convertendum in usus pauperum, secundùm providentiam Episcopi Diœcesani: & officium ipsum cum pudore dimittat, quod irrevereuter assumpsit. Et quod de Judæis hîc statuitur, etiam ad paganos extenditur.

X. Hinc colligitur 1. Quòd Judæi sint incapaces cujuscunque jurisdictionis, seu potestatis inter Christianos, sive sit jurisdictio ordinaria, sive delegata; quia nimis absurdum est, ut blasphemus (id est, Judæus Christum blasphemans) in Christianos potestatem exerceat, ut dicitur in *princ. hic. Barb. hic n. 2. & in c. 2. & in c. pen. n. 2. h. t.* Colligitur 2. Decens esse, ut Judices, & Prælati Ecclesiastici pœnas pecuniarias pro criminibus inflictas, in pios usus potiùs, quàm in propriam utilitatem erogare curent, prout sumitur ex hoc *c.* & notat *Gl. fin. hic & Covarr. l. 2. resol. c. 9. n. 9.* Colligitur 3. Licèt alioquin ordinariè, quando restitutio eorum, quæ injustè extorta, vel ablata sunt, facienda est pauperibus (quia nescitur, quibus ablata sunt: vel si scitur, hi, à quibus extorta sunt, non reperiuntur, vel non habent jus repetendi, juxta ea, quæ tradit *Hostiens. hic V. In usus pauperum.*) non requiratur, ut ea restitutio necessariò fiat auctoritate Episcopi, sed potest quilibet debitor, privata auctoritate, restituere, & erogare pauperibus, ut docet *Sayrus in Clavi regia l. 10. tr. 5. c. 2. n. 16.* & alij apud ipsum: si tamen probabiliter dubitetur de fidelitate ejus, qui restituere debet, tunc Episcopus illum compellere potest, ut ejus interveniente auctoritate, ac providentia restituat, vel saltem cum consilio Parochi, aut Confessarij: & ideo in casu hujus c. prudenter statutum fuit, ut restitutio à Judæo, qui publicum officium inter Christianos exercens, multa ab eis injustè extorsit, fieret secundùm Episcopi providentiam, quia meritò de ejus fidelitate in restituendo dubitari potuit, tum ob avaritiam illius, tum ob odium contra Christianos, quos exspoliaverat, *Laym. c. l. n. 18.* Colligitur 4. Lex, vel statutum loquens de Judæis non extenditur ad paganos, & alios infideles, nisi ex speciali Legis provisione fiat extensio, uti factum est in hoc *c. Abb. hic n. 3.*

XI. Similiter quòd Judæi, & Pagani non possint publica officia inter Christianos gerere, statuitur in *c. Ex speciali 18. h. t.* Nam Rex Portugalliæ in officijs publicis Judæos præferebat Christianis: ideò mandavit Papa Gregorius IX. duobus Episcopis, ut Regem ipsum moneant, & inducant, ne in officijs publicis Judæos præficiat Christianis, contra Concilium Generale (quod refertur in *cit. c. Cùm sit. 16. h. t. & cit. c. nulla dist. 54.* ubi statuitur, ut nulla officia publica Judæis injungantur, per quæ eis occasio tribuatur Christianis pœnam inferendi.) Quòd si fortè reditus suos ipse Rex Judæis vendiderit, vel Paganis, Christianum aliquem deputet, de gravaminibus Clericis & Ecclesijs (imò & alijs Christianis, *Hostiens. hic V. eod.*) inferendis non suspectum, (qui fideliter, & sine fraude officium suum exequatur, *Gl. hic V. Non suspectum*) per quem Judæi, & Saraceni, sine Christianorum injuria, jura regalia (id est, reditus per Regem venditos) consequantur.

XII. Hinc colligitur 1. Quòd non tantùm officium publicum Judæis inter Christianos sit interdictum, & Saracenis: sed etiam quodlibet officium, & commercium, per quod Christianis aliquod inferri potest gravamen, *Abb. hic n. 1.* Colligitur 2. Quòd licitè possint reditus regales, vel gabellæ locari, vel vendi Judæis, & Paganis, modò Rex, vel Dominus terræ deputet aliquem fidelem Christianum ad exigendum illas gabellas, & non permittat, ut ipse Judæus illas per se, vel per alium ab ipso deputatum exigat, *Abb. hic n. 2. Barb. n. 7.* Consentit cum prædictis Canonibus Jus Civile, nam in *l. ult. C. de Iudæis*, arcentur Judæi ab omni honore, dignitate, & administratione publica, per quam correcta est Lex *generaliter 3. ff. de Decurionib.* vel quam habuerunt Imperatores Ethnici, juxta *Gl. ibid.*

XIII. Secundò prohibitum est Judæis novas Synagogas, sive Ecclesias erigere, ut habetur in *c. Judæi 3. h. t.* ubi dicitur: Sicut legalis definitio (*in auth. hac valitura, C. de Iudæis*) Judæos non patitur novas Synagogas erigere, ita eos veteres habere permittit. Idem habetur in *c. Consuluit 7. h. t.* ubi dicitur, Judæos de novo Synagogas construere, ubi non habuerunt, permitti non debet. Verùm si antiquæ corruerint (ex parte, sed non ex toto) vel ruinam mineantur, ut eas reædificent, vel reficiant, tolerari potest: non autem, ut eas magis exaltent, vel ampliores, vel pretiosiores faciant, quàm antea fuerint: sed hoc pro magno beneficio habere debent, quòd in veteribus Synagogis, & observantiis suis tolerentur.

XIV. Notandum hîc 1. Cui prohibitum est aliquod ædificium construere, non videtur prohibitum, antiquum ædificium restaurare, sive reformare in pristinam formam, & statum, quia aliud est tueri quod positum est, aliud novum facere, *Gl. in cit. c. Consuluit. V. Reædificent. Abb. ibid. n. 1.* Quòd si verò antiquæ Synagogæ omninò, & funditus corruerint, non est licitum Judæis in eodem loco eas iterum erigere, quia hoc esset omninò novas ædificare, *Abb. c. l. n. 2. Azor. cit. c. 22. q. 10.*

Notandum 2. Non licet Architectis, vel fabris Christianis laborare in ædificandis, vel restaurandis Synagogis Judæorum; si enim non licet eis vendere ligna, & lapides, quibus erigantur, vel restaurentur Synagogæ eorum, vel alias res, ut eis utantur ad cultum Judaicum, vel Idololatriæ, ut docet *S. Tho. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 4.* multò minùs licebit immediatè laborare ad ædificandum, vel restaurandum Synagogas, quia hæ per se, & naturâ suâ ad Judaicos ritus, & Ceremonias ordinantur, *Azor. c. l. 8. c. 24. q. ult.* ubi id docet de idolorum fania, & delubris Saracenorum, *Barb. in cit. c. 3. n. 3. & in cit. c. Consuluit. n. 5. h. t.*

Notandum 3. Ecclesia tolerat ritus, & observationes Judæorum, ut colligitur ex *cit. c. Consuluit. 7. in fine h. t.* cujus rationem dat *S. Tho. 2. 2. q. 10. art. 11. in corp.* quia in illis ritibus olim præfigurabatur veritas fidei Christianæ, quam tenemus, & quasi in figura præterita repræsentatur, quod credimus. Aliorum verò infidelium ritus, qui nihil veritatis, aut utilitatis afferunt, non sunt tolerandi, nisi fortè ad

aliquod

aliquod malum v. g. scandalum, vel dissidium vitandum, vel ut paulatim sic tolerati convertantur ad fidem, *S. Tho. c. l.*

XV. Tertiò prohibentur Judæi habere, non solùm nutrices, & obstetrices, sed etiam alios famulos Christianos, qui eis serviant, ut constat ex *c. Etsi* 13. *h. t.* ubi Innocentius III. ita rescribit: Quamvis Christiani Judæos, quos propria culpa perpetuæ servituti subjecit, recipiant, & sustineant cohabitationem illorum: ingrati tamen Christianis esse non debent, ut reddant illis pro gratia contumeliam, & de familiaritate contemptum: Ipsi enim Iudæi faciunt Christianas mulieres filiorum suorum nutrices, & cùm in die resurrectionis Domini illæ Corpus, & Sanguinem Christi recipiunt, per triduum, antequam eos lactent, lac effundere faciunt in latrinam (quia fortè credebant, quòd Corpus Christi, cùm in stomachum descendit, eis incorporetur, quod falsum est; est enim panis iste cibus animæ, non corporis, *Gl. hìc V. effundere. & Hostiens. ibid.*) & alia detestanda contra fidem committunt. Quare districtè prohibet Papa hìc, ne de cætero (Iudæi) nutrices, vel servientes habeant Christianos, idque ne filij liberæ, (id est, Ecclesiæ) famulentur filijs ancillæ (id est, Agar, quæ fuit ancilla Saræ, per quam denotatur Synagoga: Sara fuit libera, per quam denotatur Ecclesia, *Gl. hìc V. libera, & V. ancillæ*) sed tanquam servi à Domino reprobati, in cujus mortem impiè conjuraverunt, per effectum operis (scilicet delicti ab eis perpetrati) cognoscant, se servos illorum esse (scilicet Christianorum) quos mors Christi liberos, & illos servos effecit. Si verò Iudæi nutrices, & servientes Christianos non dimiserint, sub pœna excommunicationis præcipitur omnibus Christianis, ne cum illis commercium aliquod exerceant. Ipsi verò Christiani, si volentes maneant in servitio Iudæorum, excomunicari debent. De quo infrà.

XVI. Hinc colligitur 1. Quòd Christianus possit habere servum Iudæum, non tamen debeat cum illo commorari, ita ut illum habeat domesticum, & familiarem, *Silvest. V. Iudæus q. 3. n. 5. dicto* 1. Neque tamen, vice versa, licitum est Iudæo habere servum Christianum, *Silvest. l. c. n. 6. dicto* 2. de quo infrà.

Colligitur 2. Licèt Iudæi possint esse servi Christianorum, ex pietate tamen permittuntur vivere in libertate, & observare ceremonias suas Mosaicas, idque ob spem, ut ad fidem Christianam pertrahantur, *Abb. in cit. c. Etsi not. 1. h. t.*

Colligitur 3. Quòd proverbia vulgaria possent allegari, quale est illud, *quod mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu hospitibus suis exhibere consueverint*, & hìc proponitur, ut denotetur, qualem retributionem Iudæi impendant Christianis; idéoque eorum consortium fugiendum esse, *Barb. hìc n. 4.*

XVII. Quartò non solùm prohibitum est Iudæis habere famulos, sed etiam servos, seu mancipia Christiana, ut constat ex *c. Iudæi 5. h. t. in princ.* ubi dicitur: Iudæi, vel Saraceni, neque sub prætextu alendorum puerorum suorum, neque pro servitio, vel aliâ qualibet causâ, Christiana mancipia in domibus suis habere permittantur.

XVIII. Similiter in *c. præsenti* 1. *h. t.* quod est desumptum ex Concilio Matiscon., sancitum est, ut nullum Christianum, mancipium, Iudæo serviat: sed cuilibet Christiano liceat, datis XII. solidis, captivum, sive servum Christianum à Iudæo redimere, sive ad ingenuitatem, seu libertatem, sive ad servitium. Idémque est, si servus Iudæi cupiat fieri Christianus, & ei non permittatur; potest enim redimi, ut dictum; quia nefas est, Iudæum (Christum blasphemantem) in servitute retinere eum, quem Christus sanguine suo redemit.

Notandum hìc 1. Decisio hujus c. intelligi debet de mancipio empto, mercimonij, sive negotiationis causâ: nam si servitij causâ sit emptus, nullo etiam pretio dato, fit liber: vel si infra tres menses venalis non fuerit expositus, prout respondit Gregorius Papa in *c. Fraternitatem 15. dis. 54. Gl. hìc V. datis.* de quo infrà. Per solidos autem intelligi debet moneta usualis, secundùm consuetudinem loci, *Abb. hìc n. 2. in fine.* illúdque pretium debet dari pro quolibet mancipio bono, quin & optimo: ita tamen, ut minus datur pro servo non æquè bono, *Abb. hìc not. 1.*

Notandum 2. Si Iudæus servum Christianum emerit, aut quocunque alio jure illum acquisiverit, is statim liber efficitur, etiam nullo pretio numerato, ne Christiana Religio Iudæis subdita polluatur, prout dicitur in *c. Mancipia 13. dis. 54. Azor. p. 1. l. 8. c. 22. q. 10. circa finem.*

Notandum 3. Christianus potest emere servum à Iudæo detentum ad libertatem, vel etiam ad servitutem, non tamen ita, ut serviat ipsi redimenti, sed ut omninò liber fiat: vel si non potest statim pretium habere, ut serviat ei tam diu, donec compensetur pretium, & postea omnino liber erit, *Gl. hìc V. Servitium.*

XIX. Concordat cum cap. jam allato *c. nulli* 19. *& ult. h. t.* ubi similiter statuit Papa Gregorius IX. ut nulli Iudæo liceat Baptizatum, vel baptizari volentem emere, vel in suo servitio retinere. Quòd si aliquem noudum ad fidem conversum, causâ mercimonij, sive negotiationis, emerit (in quo casu non privabitur ex toto Iudæus, vel Paganus pretio servi empti, dummodo intra tres menses ipsum venalem exponat, alioquin quamprimùm voluntas ipsius fuerit patefacta, modis omnibus vendicetur, *cit. c. Fraternitatem, Gl. hìc V. Servitio, & V. causa mercimonij, & Hostiens. ibid.*) & postmodum factus sit, vel fieri desideret Christianus, datis XII. solidis, ab illius servitio protinus subtrahatur: (per solidos autem hìc intelligi debent solidi aurei, quorum 72. faciunt unam libram auri, ut notat *Abb. hìc in fine.*) Si autem intra tres menses (à die servi venditi, & traditi numerandos, *Hostiens. hìc V. eod. & Abbas not. 2. §. Sed quæres*) ipsum venalem non exposuerit, vel ad sibi serviendum emerit eundem: nec ipse (scilicet Iudæus) illum vendere, nec alius (nempe Christianus) audeat comparare, sed nullo dato pretio, ad libertatem perducatur, prout habetur in fine *cit. c. ult. & cit. c. Fraternitatem*, cujus quasi glossa, & expositio est hoc cap. Ratio hujus decisionis est: quia si Iudæus, vel Paganus non exposuit talem servum intra tres menses venalem, præsumitur, quòd non causâ mercimonij, sive negotiationis, sed ad serviendum sibi ipsum emerit; ideóque

nullo

nullo etiam pretio dato, erit liber, éstque hæc præsumptio juris, & de jure, quæ probationem in contrarium non admittit, *Gl. fin. hic. & Hostiens. V. Exposuerit. & Abb. ibid.*

XX. Hinc colligitnr 1. Quòd baptizatus, & mox baptizandus eodem gaudeant privilegio; quia proximè cingendus habetur pro cincto, *l. pen. ff. de testam. milit.* & quæ incontinenti fiunt, videntur inesse, *c. Officij. 38. de elect. Abb. hic not. 1.*

Colligitur 2. Si unus prohibeatur aliquid vendere, prohibetur alius etiam illud emere, quia dispositum in uno correlativorum extenditur ad aliud, *Abb. hic not. 2.* sic quia Christianus prohibetur vendere servum baptizatum Judæo, etiam hic prohibetur illum emere.

Colligitur 3. Si quis emit servum non baptizatum, sed baptizari volentem, servitij causâ, à Judæo, servus emptus nihilominus erit liber, nullo pretio dato, si scienter emit: si verò ignoranter, agere potest ad pretium, sive interesse contra Judæum, qui ipsum decepit, & sic favore fidei privatur Dominus servo suo, *Gl. fin. hic. & Hostiens. in fine.*

XXI. Cæterùm etsi Judæi non possint habere mancipium Christianum, possunt tamen habere Christianum colonum adscriptitium, vel originarium, prout sumitur ex *c. Multorum. 2. h. t.* ubi Papa Gregorius ita rescribit: nulli Iudæo liceat Christianum mancipium in suo dominio (id est, suo servitio personali, *Hostiens. hic*) retinere, sed si qui servi apud eos reperiantur, libertate donentur. Hi verò servi (quamvis Christiani) qui in possessionibus, seu bonis Judæorum sunt (nempe coloni originarij, vel adscriptitij) licèt sint liberi: quia tamen colendis terris, seu agris eorum diutiùs adhæserunt (videlicet per triginta annos, *l. Cum satis. 33. §. Cùm autem. C. de agricol. & censit. lib. 11.*) utpote conditione debentes (id est, obligati, & adstricti) ad colenda rura eorum remaneant, & consuetas pensiones ipsis Judæis solvant, aliàque omnia, quæ de colonis, vel originatijs Jura præcipiunt, ipsis Iudæis præstent, ita tamen ut nullum novũ onus eis imponant. Quòd si quis Iudæorum aliquem ex prædictis originarijs suis, vel colonis, ad alium locum transferre, vel ad aliud obsequium, sive in servitio suo, secum retinere voluerit, ipse sibi id imputet, quia jus coloniæ amittit: & jus dominij sibi damnavit, id est, jure, quod colonus habuit in gleba, à qua aliàs recedere non poterat, ipso facto, privatur; nam Iudæus non fuit Dominus personæ ipsius coloni, sed solùm glebæ, *Gl. hic V. Jus dominij.*

Porrò colonus originatius hîc dicitur, qui est natus ex obligatis, & adscriptitijs ad colendum certa prædia, ita ut non possit inde recedere, deserendo illa. Et hi sunt liberi, licèt teneantur ad certa servitia præstanda Dominis prædiorum, quibus non tenentur præstare, ultra ea, quæ Jure expressa sunt, vel quæ consueverunt exhiberi, ut habetur in textu, & notat *Abb. hic.*

XXII. Quintò interdictum est Iudæis, ne ostia, vel fenestras in die Parasceves, id est, Veneris sancti, aperta habeant, sed clausa teneant tota die, prout præcepit Alexander III. in *c. Quia super his. 4. h. t.* Ratio est; quia consueverunt tunc deridere Christianos in contumeliam Creatoris, *Gl. hic V. Aperta.*

XXIII. Similiter in *c. In nonnullis. 15. §. In diebus. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Generali Lateran. sub Innocentio III. *c. 68.* prohibetur, ne Iudæi in diebus Passionis Dominicæ, sive in Hebdomada sancta in publicum prodeant; solebant enim in contemptum, & odium Christianorum, his diebus, ornatiores, & hilariores procedere, & Christianis illudere. Insuper *ibid. §. fin.* prohibetur Iudæis, ne in contumeliam Creatoris prosilire præsumant: alioquin præsumptores hujuscemodi per Principes sæculares condignâ pœnâ compescantur (scilicet pecuniariâ, vel alia temporali arbitraria, *Gl. hic V. Animadversione.*) ne Crucifixum pro nobis blasphemare præsumant. Hinc colligitur, quòd Iudæi, & alij infideles existentes in terris Christianorum de jure communi, subsint temporali jurisdictioni Principum, & Iudicum sæcularium, *Abb. hic not. ult.*

XXIV. Sexto præcipitur in *cit. c. In nonnullis. h. t. in princ.* Ut Judæi, & Saraceni habitu distinguantur à Christianis: nam quia in quibusdam Provincijs nulla erat differentia inter Iudæos, & Saracenos, quâ discernerentur à Christianis, factum est, ut per errorem Christiani, Judæorum, & Saracenorum, & hi Christianorum mulieribus carnaliter commiscerentur: ideóque statuit dictum Concilium, ut Iudæi, sive Saraceni utriûsque sexûs in omni Christianorum Provincia, & omni tempore, qualitate habitûs ab alijs populis (scilicet Christianis) publicè distinguantur.

Hinc colligitur, quòd Iudæi, & Gentiles non possint connubia contrahere cum Christianis, *c. Cave. 15. & c. Si quis. 17. caus. 28. q. 1.* Idque etiam prohibetur in *l. Ne quis. 6. & l. Nemo. 7. C. de Judæis.* Porro prædictum Decretum de discrimine vestium in Italia, aliisque Provincijs strictè observatur, non item in Germania, quod tamen fieri deberet.

§. III.

Quænam Iure communi Iudæis iura sunt concessa, seu permissa, & quæ contra illos fieri sunt prohibita?

XXV. De his agitur in *c. Sicut. 9. h. t.* in quo statuit Papa Clemens III. 1. Ut Iudæi inviti, & nolentes ad baptismum venire non compellantur. Si quis autem ad Christianos, fidei causâ, confugerit, postquam voluntas ejus patefacta fuerit, absque impedimento, Christianus efficiatur. Nam si Ecclesia salvat corpora ad illam confugientium, *c. Inter alia. 6. de immunit. Eccles.* multò magis debet salvare & animas. *Arg. c. 2. de convers. infidel. Hostiens. hic V. Confugerit.* Probat autem Papa, nullum compelli debere ad fidem: quia fidem Christi habere non creditur, qui non spontè, sed invitus baptismum Christianorum suscipere cogitur. Præterea statuit idem Pontifex, ut nullus Christianus, sine judicio sæcularis potestatis, Iudæum aliquem occidere, vel vulnerare, vel pecunias suas ei

anferre præsumat. Ratio est: quia nulli permissum est occidere, vel pœnam infligere, nisi cui ex officio id commissum est, c. *Qui malus*. 29. c. *Miles*. 13. *& seq. caus.* 23. *q.* 5. & pœna non est infetenda, nisi per Judicem, *Gl. hic V. Sine judicio.*

Item nullus præsumat bonas consuetudines Iudæorum immutare (secus est de malis, quæ cedunt in contumeliam Creatoris, seu Redemptoris; c. *Nonnullis*. 15. *h. t. Gl. hic V. Bonas*) præsertim in festivitatibus suis celebrandis (quas Judæis more solito, & antiquo celebrare permissum est, c. *Qui sincera*. 3. *dist.* 45.) nullus eos perturbet. Neque quisquam ab eisdem coacta servitia exigat, nisi quæ ipsi tempore præterito facere consueverunt (vel ad quæ se sponte offerunt, vel quæ Jura præcipiunt, *Hostiens. hic V. Consueverunt.*) prout habetur in *in cit. c. Sicut. §. Nullus etiam.*

Denique statuit idem Papa in *cit. c. §. Ad hoc.* ut nemo cœmeterium Judæorum mutilare (id est, perrumpere, vel destruere) aut invadere, sive obtentu pecuniæ, humata, seu sepulta corpora effodere audeat (alioquin sepulchri violati tenebitur, *l. Prætor ait. 3. §. Si quis. ff. de sepulchro violato. Gl. hic V. Effodere.*) Si quis verò contra hoc Decretum præsumpserit facere, honoris (id est, dignitatis, si quam habet) & officij sui periculum, seu jacturam patiatur, aut excommunicetur, nisi condignè satisfecerit. Ubi *Abb. in fine* notat, in optione Judicis esse, quam velit ex istis pœnis Reo imponere, si nolit satisfacere, vel pœnam privationis, vel excommunicationis: quòd si velit satisfacere, non debet puniri, *Gl. fin. hic. & Abb.*

XXVI. Hinc colligitur 1. Quòd Iudæi, alíique infideles non sint ad fidem Christianam, seu baptismum suscipiendum inviti cogendi, quia credere liberæ voluntatis est, ut ait *S. Thom.* 2. 2. *q.* 10. *art.* 8. *in corp.* & fides non ex necessitate, seu coactione suscipi debet, *c.* 1. *& c. Qui sincera.* 3. *dist.* 45. *& c. Ad fidem.* 33. *caus.* 23. *q.* 5. *Gl. hic V. Christi fidem.* Quin imò neque infantes Iudæorum, aliorúmque infidelium, priusquam ad usum rationis pervenerunt, possunt inviris eorum parentibus, licitè baptizari, ut docet *S. Thom. cit. q.* 10. *art. ult. in corp. & Abb. hic n.* 3. Ratio est: tum propter periculum fidei, ne cùm ad usum rationis pervenerint, à parentibus inducantur, ut fidem relinquant, quam ignorantes susceperunt: tum quia id repugnat justitiæ naturali, cùm filius, antequam usum liberi arbitrij habet, sit sub cura parentum; ideóque illis invitis subtrahi non debet, *S. Thom. cit. art. ult.* Neque verò Iudæi sunt propriè, & strictè servi Christianorum, & hinc neque coacta servitia ab eis exigi possunt, ut dicitur in *cit. c. Sicut.*

Colligitur 2. Judæus fugiens ad Christianos, & petens baptismum, non debet confestim baptizari, sed expectari debet, donec voluntas ejus fuerit patefacta, ut dicitur in *cit. c. Sicut.* sive explorata, ex qua causa venerit, & petat baptismum, an rectâ, ac piâ intentione, nec ne? ideóque statutum est, quòd Iudæus per quadraginta dies debeat versari inter Christianos, antequam baptizetur, *c. Ne quod absit.* 98. *dist.* 4. *de consecrat. Abb. hic n.* 1. ubi ait, id in multis locis non servati, sed malè.

XXVII. Præterea in c. *Iudæi*. 5. §. *Si qui. h. t.* statuit Concilium Lateranense sub Alexandro III. ut si qui Iudæi, vel Saraceni ad fidem Christianam sint conversi, possessionibus, seu bonis suis nullatenus spolientur, cùm melioris conditionis debeant esse ad fidem conversi, quàm ante fidem susceptam. Si verò secus factum fuerit, Principibus, seu Magistratibus locorum injungitur, sub pœna excommunicationis, ut partem hæreditatis, & omnium bonorum suorum, eis integrè faciant exhiberi, & restitui.

Hinc colligitur 1. Quòd Iudæi conversi ad fidem non perdant bona sua, scilicet justè acquisita: nam injustè acquisita ex usuris, vel alio delicto, tenentur restituere ijs, à quibus extorserunt, vel eorum hæredibus, vel si hi non sint superstites, pauperibus erogare, juxta *c. Cùm tu.* 5. *de usur. Gl. hic V. Possessionibus. & Abb. n.* 1.

Colligitur 2. Quòd Iudæi possint habere bona immobilia, prout etiam sumitur ex c. *Quanto.* 18. *in fine de usur. & c. De terris.* 16. *de Decimis. Glossator Abbatis hic lit. D.* in statu tamen Ecclesiastico nequeunt possidere immobilia, ex speciali Constitutione Pauli IV. apud *Barbos. hic in Collect. n.* 5.

Colligitur 3. Iudæi conversi ad fidem Christianam retinent jura successionis erga parentes, & alios agnatos, eisque succedunt, sicut priùs, quia non debent esse deterioris conditionis, quàm ante illam, ut paulò antè dictum, *Abb. hic n.* 2. Sed neque possunt filij Judæorum, si convertantur ad fidem Christianam, à parentibus ideo exhæredari, ut docet *Gl. in c. Iudæi.* 7. *V. Fideles. caus.* 1. *q.* 4. & per baptismum liberantur à potestate patria, fiuntque sui juris, *Gl. in c. Judæorum.* 11. *V. eodem. caus.* 28. *q.* 1.

XXVIII. Denique *in Extravag. Dignum.* 2. *Inter communes. h. t.* præcipit Papa Joannes XXII. ut Iudæi ad fidem conversi non molestentur in suis bonis, sed ab injuriis, & molestiis defendantur, ut sic de servitute ad libertatem se transijsse percipiant, ne redire ad pristinam perfidiam, prætextu mendicitatis, compellantur. Exstat etiam nova Constitutio Pauli III. quæ incipit, *Cupientes.* in qua Iudæis ad fidem conversis remittuntur omnia, & quæcunque bona, etiam ex usura, & alio illicito quæstu acquisita, dummodo personæ, quibus facienda est restitutio, sint incertæ.

§. IV.

Quomodo, & à quo Iudæi delinquentes possint, ac debeant puniri?

XXIX. De hoc agitur in c. *Postulâsti.* 14. *h. t.* Nam cùm quidam Iudæus in Clericum aliquem violentas manus injecisset, quæsitum fuit ex Innocentio III. qualiter contra ipsum sit procedendum? Respondet Papa, quòd ille, cujus jurisdictioni (scilicet temporali) subjectus existit, ipsum pœnâ pecuniariâ (ad arbitrium Iudicis) puniat, vel alia temporali (spirituali enim pœnâ Iudæus puniri non potest, cùm sit extra Ecclesiam, nisi indirectè, *Gl. hic V. Pecuniariâ pœnâ*) secundùm quod ipsi visum fuerit, & ut faciat læso condignè satisfieri: alioquin ejus Dominus (cujus temporali dominio, sive jurisdictioni Iudæus est subjectus) monendus est, ut injuriam passo (Clerico) & Ecclesiæ

clesiæ (cui in persona Clerici censetur injuria irrogata esse) faciat competenter satisfieri. Quòd si Dominus ejus (scilicet Judæi) hoc facere neglexerit, Episcopus, seu Prælatus loci Christianis per censuram Ecclesiasticam interdicat, ne eum ipso Judæo, antequam satisfaciat, commercium habere præsumant.

XXX. Hinc colligitur 1. Quòd Judæi de jure communi non sint temporaliter subjecti jurisdictioni Ecclesiæ, sed sint subjecti dominio, seu jurisdictioni temporali Christianorum Principum, & Magistratuum, in quorum territorio existunt, nisi aliud sit ex jure speciali statutum, *Abb. hic n. 2.* ideóque si delinquant in Christianos, ab eis puniri possunt, prout sumitur ex hoc c. & docet *Azor. p. 1. l. 8. c. 22. q. 11.* Idque etiam constat ex *l. 1. C. Ne Christianum mancipium &c. l. Judæu. 3. l. Judæi. 16. & l. ult. C. de Judæis, & in l. Siqua. 15. C. eod.* dicitur, quòd lis orta inter Judæos, & Christianos, non à Senioribus Judæorum, sed ab ordinarijs Judicibus sit dirimenda.

Colligitur 2. Judæus percutiens Clericum non incurrit excommunicationem Istam in *cap. Si quis suadente. 29. caus. 17. q. 4.* Cùm enim Judæi non sint subjecti spirituali jurisdictioni Ecclesiæ, juxta illud Apostoli. *1. Cor. 5. Quid enim mihi de his, qui foris sunt* (id est, non nostri Juris, seu jurisdictionis, *Gl. in c. Multi. 18. V. Qui foris sunt, caus. 2. q. 1.*) judicare? ideo Ecclesia non potest illos directè excommunicare; qui enim In Ecclesia non est, non potest ab illa separari: quamvis possit indirectè, prohibendo Christianis, ne communionem cum Judæis habeant, & sic privando illos communione Christianorum, ut in *cit. c. Postulâsti, h. t. Gl. in c. Judæi. 5. V. Permittuntur. eod.* Quare Judex Ecclesiasticus non potest exercere jurisdictionem temporalem in Judæum, vel alium infidelem, eúmque punire temporaliter, propter delictum Ecclesiasticum, nisi sit de temporali jurisdictione Ecclesiæ, etiamsi Dominus temporalis Judæi sit negligens, eúmque non puniat, Glossator Abbatis *in cit. c. Postulâsti. lit B.* Verumtamen ex delegatione Principis, seu Magistratûs sæcularis, cui Judæi, vel alij infideles sunt subjecti, si peccant, verberari, aut aliâ pœnâ corporali affici possunt, etiam à Prælato Ecclesiastico, *Arg. c. Constituit. 31. caus. 17. q. 4. & in c. In Archiepiscopatu. 4. de raptorib. Gl. in c. Sæpe. 22. V. Publicis, caus. 28. q. 1.*

Colligitur 3. Licitum esse Christianis cum Judæis contractus inire; quia in hoc c. solùm interdicitur commercium cum Judæo in pœnam delicti, donec satisfecerit; adeóque satisfactione præstita, id est licitum, modò evitetur insgna familiaritas, *Abb. hic num. 4.*

XXXI. Cæterùm illud hoc loco est addendum; quamvis Principes Christiani non possint Judæos ex proprio suo territorio, & ditione, pro arbitrio, si pacificè, & honestè vivant, ejicere: quia Ecclesia non vult Judæos exstirpari, cùm sub finem mundi sint convertendi ad veram fidem, juxta Apostolum ad *Rom. 11. v. 25.* Ex justis tamen causis, propter eorum sacrilegia, vel alia gravia crimina ejiciendi sunt, & extirpandi; quia si abutantur gratiâ, & privilegio, merentur illud amittere, prout de facto ex multis regnis, & provincijs Judæos ejectos fuisse, refert *Barbos. in Collect. in c. Sicut Judæi. 9. n. 5. h. t.*

§. V.

Quænam interdicta sint Christianis Iure Canonico circa Saracenos, seu paganos, aliósque infideles?

XXXII. De his agitur inprimis in *c. Ita quorundam 6. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. *n. 24.* ubi sancitum est, ut, qui Saracenis arma, ferrum, & ligsmina (vel meliùs, ut alia lectio habet, lignamina) deferunt galearum, dum ad impugnandos Christianos arma, & necessaria eis subministrant, item qui in galeis, & piraticis Saracenorū, regimen, & curam gubernationis exercent: tales & rerum suarum per Principes Catholicos, & Consules Civitatum privatione mulctentur, & capientium servi fiant. Præcipitur etiam, ut per Ecclesias maritimarum urbium, crebra, & solemnis excommunicatio in eos proferatur.

XXXIII. Idem repetitur in *c. Ad liberandum. 17. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. *c. 69.* ubi quibusdam additis, statuitur, ut talibus, qui contra populum Christianum Saracenis arma, ferrum, & ligamina deferunt, vel qui galeas eis vendunt, vel naves, vel in piraticis Saracenorum navibus gubernant, vel marhinis, aut quibuslibet alijs aliquod eis impendunt consilium, vel auxilium, In dispendium Terræ sanctæ, ultra supradictas pœnas, gremium Ecclesiæ non aperiatur, nisi totum, quod ex commercio tam damnato perceperint, & tantundem de suo, in subsidium Terræ sanctæ transmiserint, ut æquo judicio in eo puniantur, in quo deliquerunt. Quòd si fortè solvendo non fuerint, aliàs delictum istorum ita puniatur, ut alij similis facere pertimescant. Ubi *Gl.* ait *V. Sic aliàs.* quòd tales possint subjici verberibus loco pœnæ, *c. 1. junctâ Gl. V. Cruciatus. caus. 14. q. 6. c. Fraternitatis. 11. caus. 12. q. 2. c. Quia juxta. 3. caus. 5. q. 6.*

XXXIV. Pro explicatione prædictorum capp. notandum 1. Nomine armorum hîc intelliguntur omnia militaris artis instrumenta, tum ea, quæ sunt ad defendendum, ut scuta, galeæ, loricæ; tum etiam quæ ad offendendum, & pugnandum sunt idonea, ut gladij, hastæ, sagittæ, sclopi &c. *Azor. p. 1. l. 8. c. 23. q. 10.* nomine autem ferri intelligitur, tum factum, quod scilicet ex ferro est fabricatum, & potest utile esse ad usus bellicos; tum infectum, id est, rudis, & impollita massa ferri: quò etiam pertinent stannum, chalybs, plumbum, & omnia alia metalli genera, ex quibus bellica instrumenta fieri possunt, prout habetur in Bulla Cœnæ Domini, Censurâ 7. *Azor. c. cit. q. 11.* Ligamina verò galearum dicuntur ligna ad ædificandas triremes, & alias naves apta, quin & omnis materia lignorum ad quasvis alias marinas bellicas accommodata: quin ut in Bulla Cœnæ Domini additum est, prohiberi etiam deferri cannabin, funes, & quamcunque aliam materiam, ex qua

ex qua confici possunt instrumenta, quibus Christiani impugnari possunt, *Azor. cit. l. q. 12.*

Notand. 2. Non solùm ij, qui arma, aliaq; prohibita deferunt ad Saracenos, incurrunt pœnas juris; sed etiam, qui illa eis vendunt, vel permutant, vel curant, aut etiam permittunt transferri, cùm ratione officij id prohibere deberent, *Azor. cit. l. q. 13.*

Notand. 3. Excommunicatus potest iterum excommunicari, prout sumitur ex *cit. c. Ita quorundam.* sicut ligatus uno vinculo potest iterum alio ligari: non quidem in ordine ad effectum separationis à communione fidelium, cùm jam vi primæ excommunicationis fuerit separatus: sed in ordine ad illum effectum, ut maneat extra communionem fidelium, donec non tantùm à prima, sed etiam à secunda excommunicatione fuerit absolutus, quæ tum primùm incipit habere suum effectum, postquam absolutus fuit à prima, *Gl. fin. in tit. c. & ibid. Hostiens. & Abb. n. 3.*

Notandum 4. Excommunicatio, aliæque pœnæ decretæ contra aferentes arma, aliáque prohibita ad Saracenos, non sunt extendendæ ad eos, qui illa deferunt ad Judæos, Paganos, vel Ethnicos, spectato jure communi. neque etiam ad hæreticos: quamvis in Bulla Cœnæ Domini omnes excommunicentur, qui prohibitâ deferunt ad Saracenos, Turcas, & hæreticos per Romanam Sedem nominatim declaratos, & generatim ad omnes Christiani nominis hostes, & inimicos, *Azor. cit. c. 23. q. 4.*

XXXV. Præterea in c. *Significavit* 11. *h. t.* declarat, & statuit Clemens III. 1. Quòd Christiani licitè possint proficisci Alexandriam, & ad alias terras Saracenorum, pro liberandis concivibus suis, qui illic in captivitate detinentur, dummodo nihil in mercibus suis, vel alio modo secum deferant, unde posset Saracenis aliquod commodum, vel subsidium provenire, excepto articulo redemptionis captivorum, ita tamen, ut suo priùs juramento coram Episcopo firment, scilicet ad majorem cautelam, *Gl. hîc V. juramento.* ubi *Hostiens.* & alij quidam putant, quòd in hoc casu possint etiam arma, & alia prohibita licitè deferri, si captivi aliter liberati non possint. Sed *Gl. hîc V. aliquod commodum, & Abbas n. 2.* probabiliùs tenent, id fieri non posse, sine speciali licentia Papæ, ne fraus aliqua committatur: nam facilè prætendere possent, se merces prohibitas deferre pro redimendis captivis, quibus tamen postea uterentur Saraceni ad impugnandos Christianos, ideóque excommunicationis sententiam non evadent.

2. In *eod. c. §. Illi quoque*, statuitur, quòd illi, qui post treugam factam inter Christianos, & Saracenos, portant ad hos merces prohibitas, lucrandi causâ, ab excommunicationis censurâ nullatenus excusentur, sicut nec illi, qui per alios merces prohibitas illuc transmittunt. Ratio est, quia treuga est securitas personis, ac rebus ad tempus concessa, *c. 1. de treuga, & pace*, & qui facit treugam, non facit pacem, nec desistit à bello, nisi ad tempus, *Gl. hîc V. post treugam.* Quare quæ Christiani prohibentur ad hostes deferre tempore belli, prohibentur quoque tempore treugæ, seu induciarum deportare; quia tum ad certum tempus à bello cessatur inter hostes, ex conventione, & pacto, *Azor. cit. c. 23. q. 16.*

3. Decernitur in *cit. c. Significavit in fine*, ut Christiani, qui jurârunt, in terram Saracenorum cum mercibus se non ampliùs ituros, nisi pax esset inter Christianos, & Saracenos conclusa: sed post treugam factam, deferunt merces, durante treuga, à vinculo excommunicationis non absolvuntur, imò nec à perjurio: quia licèt treuga sit facta, non tamen pax, & ita non extitit conditio, sub qua juramentum est factum: ideóque non solùm incidunt in sententiam excommunicationis, sed etiam sunt perjuri, cùm treuga non sit pax, *Gl. fin. hîc.*

XXXVI. Similiter in *c. quod olim* 12. *h. t.* rescribit Clemens III. Quamvis jam olim in Concilio Lateranensi (relato in *c. ita quorundam h. t.*) prohibitũ fuerit, ut nullus merces prohibitas ad Saracenos deferret, per se, vel per alium: nihilominùs tamen Idem Papa omnes illos iterum excommunicationi supponit, qui ampliùs cum Saracenis mercimonia habuerint, per se, vel per alios, vel quocunque modo aliqua eis subsidia, vel consilia, quamdiu inter Christianos, & Saracenos bellum duraverit, impenderint. Unde mandat Pontifex quibusdam, ut nec per se, nec per naves suas, nec alio quocunq; modo, aut ingenio eis mercimonia, consilia, vel subsidia transmittant: alioquin qui contrà facere præsumpserint, non solùm ipso jure, & facto in excommunicationem incidunt, sed etiam iram Dei viventis incurrunt, qui tatum habet, quod ab Ecclesia justè factum est, *Gl. fin. hîc.* Ex quo patet, quòd tempore belli inter Christianos, & infideles, prohibitum sit, omnes, & quascunque merces ad illos deferre, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, etiamsi aliàs, extra tempus belli, illæ non sint prohibitæ deferri ad hostes fidei, & quodcunque subsidium eis præstare, *Abb. hîc n. 1. & Barbos. n. 1.* ubi tamen excipit merces contentas in *cit. c. Ita quorundam h. t.* potest autem ab hac excommunicatione absolvere Episcopus, cùm Papa sibi absolutionem non reservârit, *Gl. hîc V. supponimus*: ubi de tamen solus Papa absolvit, cùm sit casus reservatus in Bulla Cœnæ Domini, *§. Cæterùm à prædictis sententiis*, ut notat *Gl. marg. hîc. lit. A.*

XXXVII. Porro cum prædictis Decretalibus concordat Constitutio in *Extravag. multa* 1. *h. t. Inter communes*, ubi statuit Clemens V. ut Christiani arma, equos, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæcunque mercimonia, Alexandriam, vel ad alia loca Saracenorum terræ Ægypti mittentes, vel permittentes, ut exportentur, vel extrahantur à portubus Christianorum, ut illuc deferantur, vel auxilium, aut consilium dantes, eo ipso excommunicationis sententiam incurrant, à qua, nisi in mortis articulo, & postquam tantundem de bonis propriis in subsidium Terræ sanctæ convertendum solverint, sine speciali mandato Sedis Apostolicæ absolvi non debent: & in diebus Dominicis, ac festis, ut excommunicati publicè denuncientur: & si personas eorum capi contingat, servi capientium fiant. Insuper perpetuò sint infames, ac intestabiles, ita ut nec testari, nec succedere ex testamento, vel ab intestato possint, & ab omnibus actibus legitimis repellantur, & ad fiscum omnia eorum bona devolvantur. Ratio autem, cur tam gravibus pœnis tales Christiani subjiciantur, est, quia

quia pares, aut etiam superiores in malitia fiunt ipsis infidelibus, dum ad impugnandos Christianos arma eis, & necessaria subministrant, ut dicitur in *cit. c. Ita quorundam h. t.* Idem prohibitum est Jure Civili sub pœna confiscationis omnium bonorum, & capitali ipsius personæ pœna, in *l. 2. C. Quæ res exportari non debeat.*

XXXVIII. Alia similis Constitutio extat in *Extravag. Copiosus unic. Ioan. XXII. h. t.* ubi districtè prohibetur, ne quis arma, victualia, & alia quæcunque Alexandriam, & in terras Ægypti deferri prohibita (In *c. Ita quorundam 6. & in c. ad liberandam 17. h. t.*) quomodolibet intra triennium, ad Agarenos, seu Saracenos, in regnum Granatæ deferre præsumat, sub pœnis in prædictis Canonibus contentis, nec non sententia excommunicationis contra præstantes auxilium, consilium, vel favorem prædictis Saracenis, vel prosecutionem dicti negotii directè, vel indirectè impedientes, vel perturbantes, ipso facto, incurrenda.

XXXIX. Postremò in *Clement. Cedit. unic. h. t.* præcipitur, ut Principes Catholici Saracenos, qui sub eorum dominio morantur, cohibeant ab invocatione publica Machometi, & à peregrinatione ad ejus sepulchrum: ensque, qui contrà facere præsumpserint, ita puniant, ut alij eorum exemplo perterriti à simili præsumptione arceantur.

TITULUS VII.

DE HÆRETICIS.

Postquam de Judæis, & Paganis, seu infidelibus actum est Titulo præcedente, subjungitur hic Titulus de hæresi, & hæreticis, qui post susceptum baptismum à fide Christiana, & Catholica defecerunt, Ob hujus Tituli, & quæ in eo continentur, sive ignorantiam, sive neglectam observationem, plurima Regna, & Provinciæ Christianæ, ab avita Religione Catholica Majorum suorum, priore sæculo defecerunt. & hæresi sunt infectæ; nunquam enim hæresis tot Regna, & Provincias occupâsset, ac devastâsset, cum innumerarum animarum æterno interitu, si Canones contra hæreticos præscripti, & condidi observati fuissent. Extat hic Titulus etiam in *Sexto, Clementinis, & Extravagantibus communibus, & in Jure Civili in Codice lib. 1. tit. 5.*

SECTIO I.

DE CRIMINE HÆRESIS, ET hæreticis in genere.

§. I.

Quid sit hæresis, & quis dicatur hæreticus?

I. Hæresis Græcè ab electione dicitur, quòd quis eligat sibi disciplinam, vel opinionem sectandam, *c. Hæresis 27. caus. 24. q. 3.* Est autem hæresis, prout hîc sumitur, error voluntarius, quem quis pertinaciter tenet contra aliquam veritatem fidei Catholicæ, quam suscepit, seu professus est, *Azor. p. 1. Instit. mor. lib. 8. c. 9. q. 1. Sanch. lib. 2. moral. c. 7. n. 1.* & alij DD. communiter. Dicitur 1. *Error*, id est, assensus, sive judicium falsum intellectûs; quia sicut actus fidei est assensus, seu judicium certum intellectûs, etsi obscurum: ita hæresis est assensus, sive judicium erroneum intellectûs: unde si quis profitetur propositionem secundùm se hæreticam, vel neget articulum fidei, sine assensu intellectûs erroneo, non est hæreticus. Dicitur 2. *Voluntarius, sive liber:* quia sicut actus fidei oritur ex pio voluntatis affectu, ita etiam hæresis est assensus erroneus, procedens ex libera voluntatis electione, alioquin non est peccatum hæresis: quare qui involuntariè, & indeliberatè errat circa res fidei, non est hæreticus: neque qui invitus patitur tentationes repugnantes articulis fidei.

II. Dicitur 3. *Quem quis pertinaciter tenet:* nam hæresis est error in fide cum pertinacia junctus, *c. Damnamus 2. §. In nullo, junctâ Gl. fin. de S. Trinit. & in Clemtnt. unic. §. porrò* ibi: *tenere pertinaciter præsumpseris, eod. tit.* & constat ex *c. Dixit Apostolus 29. caus. 24. q. 3.* ubi dicitur: *Qui sententiam suam, quamvis falsam, atque perversam, nullo pertinaci animo defendunt, quærunt autem veritatem, corrigi parati, cùm invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi:* & *Gl. ibid. V. Pertinaci* ait: Licèt teneat aliquis ea, quæ sunt contra fidem, dummodo paratus sit corrigi, non est habendus hæreticus, nec potest de hæresi puniri, ut addit *Gl. marg. ibid. lit. B.* Similiter contumaciam, sive pertinaciam requiri, ut quis fiat, & sit hæreticus, habetur expressum in *c. qui in Ecclesia 31. cit. caus. & q.* Consistit autem illa pertinacia in eo, quòd quis sciat, suam sententiam contrariam esse universalis Ecclesiæ Christi in terria doctrinæ, ac definitioni: nihilominùs tamen pertinaciter, adeòque culpabiliter eam teneat, suúmque judicium præferat.

Ex quo infertur, quòd si quis ignoret, etiam ex ignorantia mortaliter culpabili, & crassa, opinionem suam adversari doctrinæ Ecclesiæ Catholicæ, non est propriè hæreticus, neque Ecclesiasticis hæreticorum pœnis obnoxius, quia deest pertinacia, quæ requirit scientiam, quòd contrarium teneatur ab universali Christi Ecclesia, *Sanch. cit. c. 7. n. 20.* Quin imò etsi quis etiam ex ignorantia affectata erret contra fidem, propter tædium inquirendi veritatem, vel ob similem causam, non est propriè hæreticus, ut docet *Sanch. c. l. n. 23. Sayrus in clavi regia l. 2. c. 9. n. 34. Laym. l. 2. tr. 1. c. 13. n. 2.* Ratio est: quia peccatum hæresis non est peccatum ignorantiæ, sed infidelitatis, & ad illam requiritur, ut quis scienter credat aliquid contra definitionem Ecclesiæ Catholicæ, & communem consensum fidelium: & consequenter,

etiamsi ignorantiâ crassâ, & affectatâ laboret, non erit propriè hæreticus, quia qui sic ignorat, & errat in rebus fidei, non scienter credit aliquid contra id, quod definitum est ab Ecclesia. Cùm enim peccatum hæresis consummetur in intellectu, requiritur ex parte illius scientia, quâ ille, qui errat, sciat, se sua opinione adversari Ecclesiæ testimonio, ac definitioni, quæ scientia tollitur per quamcunq; ignorantiã, ac proinde licèt in tali Ignorante adsit voluntarium sufficiens ad culpam gravem, non tamen ad hoc, ut sit propriè dicta hæresis. Aliud est de alijs peccatis, quæ ex parte objecti non requirunt pertinaciam, & scientiam. Confirmatur, quia alioquin plurimi Catholici, ob ignorantiam, etsi culpabilem, definitionis Ecclesiæ, & traditionum, censendi essent hæretici.

Excipi debet, si quis affectatè ignorare velit res, sive articulos fidei, aut inquirere eos intermittat, ob contemptum auctoritatis Ecclesiæ, & parvam ejus æstimationem: quia talis non est paratus judicium suum subjicere Ecclesiæ, etiam cognito errore, adeóque pertinaciter errat in fide, *Sanch. c. l. num. 23. & Laym. c. l.* ubi tamen *num. 2.* in fine, rectè advertit, id quod suprà de ignorantia dictum, intelligendum esse tantùm de ijs, qui alioquin, præter unum, vel alterum errorem, credunt, fidem Catholicæ Romanæ Ecclesiæ esse veram fidem, eámque profitentur: nam illi, qui alienam ab Ecclesia Catholica fidem tenent, ac profitentur, v. g. Lutherani, vel Calviniani: & ex crassa, vel affectata ignorantia infallibilem auctoritatẽ Ecclesiæ Catholicæ in definiendis fidei articulis non agnoscunt, aliáque Catholica dogmata non credunt: illi, inquam, hæretici reputari, & Ecclesiasticis censuris subjecti esse censeri debent: nam qui veram Christi Ecclesiam, in cujus fide baptizatus fuit, oppugnat, ejúsque auctoritatem culpabiliter negat, is ei inobediens est, & in eam contumax, ac rebellis, adeóque ab illa separatus est, & meritò inter hæreticos computatur.

III. Dicitur 4. In definitione, *contra aliquam veritatem fidei Catholicæ*: nam qui errat circa alia objecta, quæ ad fidem non pertinent, non est hæreticus. Deinde dicitur *contra aliquam*, non contra omnem, quia hæreticus concedit aliquos articulos fidei Christianæ, v. g. Christum pro nobis esse passum, & mortuum: nam si omnes neget, seu totum novum Testamentum, adeoque à tota fide recedat, non erit hæreticus: sed Apostata, & infidelis, *Sanch. c. l. n. 1.*

Dicitur ultimò, *in eo qui fidem Christi suscepit, vel professus est*: quia aliàs non erit hæreticus: sed paganus, seu infidelis, aut Judæus. Non tamen requiritur ad hæresin, ut quis fidem Christi infusam, & supernaturalem Catholicam receperit, sed quamcunque etiam humanam, per quam in Christum crediderit, ut docet *Suar. disp. 19. de fide sec. 5. n. 1. & 2.* Ratio est: quia potest quis esse verus hæreticus, non solùm coram DEO, sed etiam coram Ecclesia, licèt nunquam fuerit Catholicus, aut fidem infusam, ac Divinam susceperit, ut patet in filijs hæreticorum nunquam baptizatis, qui jam adulti fidem parentum sequuntur; hi enim sunt veri hæretici, etsi nunquam fidem Catholicam susceperint, aut professi sint, quæ alioquin alijs infunditur in baptismo. Sic enim & Anabaptistæ ante baptismũ, quem primùm valde adulti circa annum ætatis XXX. suscipiunt, simpliciter dici solent, ac censeri hæretici.

Secundò requiritur, ut quis adhuc Christum profiteatur: nam si negaret Novum Testamentum, esset Judæus: si utrumque, Paganus, sive Ethnicus: quamvis in ordine ad pœnas Ecclesiasticas incurrendas, hæc conditio non sit necessaria; nam magis puniri potest, qui ad paganos, vel Judæos deficit, quàm qui ad hæreticos, *Suar. cit. l. n. 10.* Tertiò, licèt coram DEO aliquis possit esse hæreticus, qui baptismum non recepit, si nimirum crediderit antè eum Catholicis, & postea ad hæreticos deficiat, v. g. catechumenus: in ordine tamen ad pœnas hæreticorum incurrendas, requiritur, ut quis susceperit baptismum validè; est enim fundamentum jurisdictionis Ecclesiasticæ: baptismus autem, qui invalidus est, nullus est, *Suar. cit. l. n. 6. & 8.*

§ II.

De quibusdam, de quibus dubitari potest, an sint propriè dicti hæretici, nec ne?

IV. Quæritur 1. An qui voluntariè, ac deliberatè dubitat in fide, sive circa aliquam veritatem fidei à DEO revelatam, & ab Ecclesia propositam, sit hæreticus, vel infidelis? ℞. Qui dubitat positivè de aliquo articulo fidei, quem scit ab Ecclesia Catholica esse propositum, ac definitum, id est, positivè, ac pertinaciter judicat, & affirmat, esse dubium, vel incertum, cui possit subesse falsum, Is verè est hæreticus, aut infidelis, *Azor. tit. c. 9. q. 5. Suar. tit. sec. 5. n. 10. Tolet. in summa l. 4. c. 4. n. 7. Laym. cit. c. 13. n. 5.* contra *Sanch. cit. c. 7. n. 12.* Sed probatur: quia de fide est, omnes articulos, seu dogmata fidei, non solùm esse vera, sed etiam certa, & indubitata: talis autem positivè judicat, & cum pertinacia affirmat, illa esse dubia, & incerta; ergo habet judicium erroneum contra fidem, ac proinde est verus hæreticus. Aliud est, si quis negativè tantùm dubitet de articulo fidei, quia suspendit omne judicium, ita ut neque assentiatur objecto proposito, neque etiam dissentiat; quia nec judicat esse certum, neque etiam incertum: talis enim non habet judicium ullum de articulo fidei proposito; adeóque nec errorem contrarium fidei habere potest: modò tamen non suspendat judicium circa objectum, sive articulum fidei, eò quòd virtualiter, seu implicitè judicet, eum esse incertum, & dubium; tunc enim intellectus sic dubitans non habet se merè negativè; quia ideo proposito sibi objecto assentiri non vult, quòd ipsi incertum, & dubium esse videatur; ideóque expressè, vel saltem implicitè, ac virtualiter judicat, incertum esse objectum, sive articulum fidei propositum, *Laym. c. l.* ubi tamen addit, excipiendos hinc esse eos, qui Orthodoxam, seu Catholicam fidem ignorant; quia inter hæreticos sunt nati, & educati: hi enim non peccant, etiamsi de articulis veræ fidei dubitent, & judicent, illos esse incertos, donec instruantur, & argumenta, ac motiva fidei Catholicæ fiant evidenter credibilia; ideóque tales neque hæretici sunt, nisi materiales, quia in illis dubitatio, vel judicium, sive expressum, sive implicitum, procedit ex ignorantia; ideó-

ideóque non est junctum cum pertinacia, quæ non potest consistere simul cum ignorantia, ut ex suprà dictis patet.

V. Quare cùm in c. *Dubius. 1. h. t.* dicitur: *Dubius in fide infidelis est*, & consequenter etiam hæreticus, si baptizatus sit, & de articulo fidei ab Ecclesia proposito dubitet, id intelligendum est de eo, qui non merè negativè, sed positivè dubitat, judicando expressè, vel saltem implicitè, talem articulum esse incertum: nam de fide nullus debet dubitare, sed firmiter credere, articulos fidei esse veros, ac certos, *c. 1. in princ. de sum. Trinit.* cui adversatur positivum judicium de incertitudine eorundem; nullus enim debet titubare in fide, *c. Apertè. 36. junct. Gl. V. Titubabat. caus. 24. q. 1. Gl. in cit. c. 1. V. Dubius. h. t.* Et hinc etiam in *Clement. un. §. Porro. de Sum. Trinit.* dicitur, quòd non solùm is, qui temerè asserit, sed etiam, qui vertit in dubium, animam rationalem, seu intellectivam non esse formam corporis humani, per se, & essentialiter, tanquam hæreticus censendus sit. Porro ut dubitans in fide censeatur esse hæreticus, requiritur, ut in tali dubitatione habeat firmitatem animi, sive judicij, & quandam pertinaciam, ita ut in illa dubitatione contumaciter perseveret, *Joan. Andr. in cit. c. 1. n. 1. h. t. Jul. Clar. l. 5. sentent. §. Hæresis. num. 2.*

Additur in eod. c. *Nec eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorant*, id est, veritatem fidei Catholicæ, ut explicat *Hostiens. ibid.* Ex quo inferunt DD. hìc, quòd infideles, & hæretici, vel etiam dubij in fide, non admittantur in testes contra Christianos, & Catholicos, nec eis ullo modo sit credendum, in præjudicium eorundem: quia, cùm sint infideles DEO, non præsumuntur fideles fore hominibus, *Gl. fin. hìc. & Abb. n. 3.*

VI. Quæritur 2. An Catechumenus nondum baptizatus, deficiens à fide, quam recepit, sit hæreticus? ℟. Non esse propriè dictum hæreticum, saltem coram Ecclesia, & in foro externo, sed infidelem; quia fidem solemniter in Baptismo non est professus; adeóque neque formaliter, & completivè membrum Ecclesiæ factus est, sed inchoativè solùm, *Sanch. cit. c. 7. n. 34. Azor. cit. c. 9. q. 3.* quamvis essentialiter non differat ab hæreticis, sicut Æthiops non differt essentialiter ab alijs hominibus, qui sunt albi, *Laym. cit. c. 13. n. 1.* Illud certum est, Catechumenum à fide recedentem non incurrere Ecclesiasticas pœnas hæreticorum, quia ante Baptismum non sunt subjecti jurisdictioni Ecclesiæ, *Sanch. cit. l.* & alij.

VII. Quæritur 3. An sit hæreticus, qui mortis metu perculsus negat fidem, v. g. se esse Catholicum, vel aliquid fidei contrarium affirmat, absque ullo tamen interiore mentis assensu, quo verum esse judicat, quod ore profert? ℟. Talem peccare quidem contra præceptum profitendi fidem, quia fidem abnegare, quando quis eam confiteri debet, est per se, & intrinsecè malum; ideóque nequè ob mortis metum sit licitum: nihilominus talem non esse verè, ac propriè hæreticum, quia hæresis essentialiter consistit in interno judicio erroneo intellectûs contra fidem, quod abest ab eo, qui interiùs mente non credit, quod exteriùs ore, & linguâ affirmat, ut ex communi DD. sententia docet *Azor. cit. c. 9. q. 9.* Nihilominus tamen abnegans fidem etiam ob gravem metum, in Judicio, & foro externo, tanquam hæreticus meritò punitur, si non revocat, quia hominibus verba patent, non interna mens, & voluntas, de qua solus DEUS judicat. *Azor. cit. l.*

VIII. Cæterùm hoc loco quædam adhuc sunt addenda, & notanda. 1. Quod habetur in *c. Qui alios. 2. h. t.* ubi Leo Papa ita rescribit: Qui alios, cùm potest, ab errore non revocat, se ipsum errare demonstrat. Qui enim tacet, consentire videtur, *Gl. ibid. V. Qui alios.* Qui textus videtur specialiter loqui de errore fidei, nempe quòd, qui alios ab errore non revocat, quando potest, ipse errare convincatur, & peccet, ut patet ex summa ejusdem c. & notat *Abb. ibid. in fine.* Nam alioquin malè poneretur *hoc* c. sub Rubrica hujus tit. quamvis id verũ sit etiam in alijs erroribus, ut, qui potest alium ab errore revocare, & non revocat, ipse erret, & peccet, modò error ille alterius sit culpabilis: secus est, si sit inculpabilis, & invincibilis, ut explicat *Sanch. l. 2. de matrim. dis. 38. n. 20. in fine.* Deinde alia est correctio judicialis, quæ ad solum Prælatum, alia Evangelica, seu fraterna, quæ ad quemlibet pertinet, si possit, & agatur de delicto committendo, *Hostiens. hic in fine.* de quo alibi.

IX. Secundò in *c. Firmissimè. 3. h. t.* quod est desumptum ex S. Augustino *libr. de fide Catholica.* quæsitum fuit, an hæreticus, vel schismaticus salvari possit? & respondet: Firmissimè tenendum est, & nullatenus dubitandum, omnem hæreticum, vel schismaticum, cum diabolo, & angelis ejus æterni ignis incendio mancipandum esse, nisi, ante finem vitæ, Catholicæ Ecclesiæ fuerit reconciliatus, & denuo incorporatus: quia nulli homini, qui Ecclesiæ Catholicæ non tenet unitatem, Baptismus, vel eleemosyna, quantumcunque copiosa, vel mors pro Christi nomine suscepta, proficere poterit ad salutem, scilicet æternam: nam bona opera eorum valent ad bona temporalia promerenda, & ad minuendum supplicium pœnæ, *Gl. fin. hic.* Hinc colligitur, hæreticum esse, qui scienter sentit contra id, quod Ecclesia proponit ad credendum, velut à DEO revelatum, sive cupiditate lucri, vel gloriæ ductus, sive ex quacunque alia intentione contradicat Auctoritati Ecclesiæ, *Sanch. cit. c. 7. n. 4.* quin imò etiamsi quis falsò putet, ab Ecclesia esse definitum, quod tamen non est, cujus contrarium ipse sentit, & pertinaciter defendit, is est hæreticus, quia formaliter à fidei ratione recedit, existimans non omnia ab Ecclesia definita esse vera, sed illam errare posse, *Sanch. cit. c. 7. n. 30. Barb. in cit. c. 3. num. 3.*

X. Tertiò in c. *Cùm Christus. 7. h. t.* mandat Alexander III. Archiepiscopo Rhemensi, ut cùm Christus perfectus DEUS, & perfectus homo sit, sub anathemate, sive excommunicatione interdicat, ne quis de cætero audeat dicere, Christum non esse aliquid, secundùm quod homo est: quia sicut est verus DEUS, ita est verus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens. Ubi *Abb. in fine* ait, hanc Constitutionem, cùm sit declaratoria Juris Divini, extendi etiam ad præterita.

SECTIO

SECTIO II.
DE POENIS HÆRETICORUM, & inprimis de excommunicatione eorum.

§. I.
De prima pœna Jure Canonico decreta in hæreticos, scilicet excommunicatione, & conditionibus requisitis ad illam incurrendam.

XI. ASSERTIO I. Prima pœna hæreticorum est excommunicatio major latæ sententiæ, quæ ipso jure, seu facto ab ipsis incurritur, prout inprimis » constat ex c. *Ad abolendam.* 9. *in princ. h. t.* ubi Lu- » cius III. excommunicat omnes illos, qui de Sacra- » mento Corporis, & Sanguinis Christi, vel de Ba- » ptismate, vel de peccatorum confessione, vel ma- » trimonio, vel de reliquis Ecclesiasticis Sacramen- » mentis aliter sentiunt, aut docent, quàm sancta » Romana Ecclesia prædicat, & observat; & gene- » raliter omnes illos, quos eadem Romana Eccle- » sia, vel singuli Episcopi per Diœceses suas, cum » consilio Clericorum (quia hoc est de causis majoribus; ideóque consilium, seu consensus Capituli requiritur, c. *Novit.* 4. & c. *seq. de his, quæ fiunt à* » *Prælatis &c.*) vel ipsi Clerici, Sede vacante, cum » consilio vicinorum Episcoporum (si oportuerit) » hæreticos judicaverint.

XII. Hinc colligitur 1. Quòd hæreticus sit, non tantùm is, qui perversè sentit de articulis fidei, qui continentur in Symbolo Apostolorum, sed etiam, qui malè sentit, sive falsò credit de Sacramentis Ecclesiæ, *Abb. hic n.* 2. Colligitur 2. Quòd Episcopi cognoscere possint de crimine hæresis, quod intelligendum est, si certum sit esse hæresim, quod asseritur: si verò sit dubium, ea quæstio, ejúsque decisio ad solum Papam remitti debet, c. *Quoties.* 12. *caus.* 24. *q.* 1. & ibi *Gl. V. Nisi ad Petrum. Abb. hic n.* 3. Item Capitulum, Sede Episcopali vacante, succedit in potestate cognoscendi etiam de hæresi: quia tunc jurisdictio ordinaria Episcopalis remanet penes Capitulum, *Gl. hic V. Sede vacante, & Abb. n.* 4. de quo plura infrà.

XIII. Similiter in c. *Excommunicamus.* 13. *in princ. h. t.* quod est desumptum ex Concilio genera- » li Lateranensi sub Innocentio III. c. 3. excommu- » nicat, & anathematizat Concilium omnem hære- » sin extollentem se adversùs hanc sanctam, & Or- » thodoxam fidem (præcipuè traditam in c. 1. & 2. » *de Sum. Trinit.*) & condemnat omnes hæreticos, » quibuscunque nominibus censeantur, facies qui- » dem diversas habentes, sed caudas ad invicem » colligatas; quia de vanitate conveniunt in idipsum, hoc est, licèt diversæ sint sectæ; omnes tamen communiter conspirant adversùs Ecclesiam DEI, c. *fin.* §. *Sunt & illæ. caus.* 24. *q.* 3. Quod autem statutum est in *cit. c. Excommunicamus.* 13, id repetitur in c. *Excommunicamus.* 15. *in princ. h. t.*

XIV. Eadem pœna excommunicationis imponitur in c. *Sicut.* 8. *in princ. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. c. 27. Ubi excommunicantur omnes hæretici, » quibuscunque nominibus censeantur, & omnes » defensores, ac receptatores eorum, & sub com- » minatione anathematis, seu excommunicationis » præcipitur, ne quis eos in domo, vel in terra, seu » ditione sua tenere, vel fovere præsumat, aut nego- » tiationem cum eis exercere. »

Denique in Bulla Cœnæ Domini excommunicantur etiam omnes, & singuli hæretici, quocunque nomine censeantur, prout habetur in excommunicatione prima ejusdem Bullæ apud Quarantam in Summa Bullarij *V. Excommunicationes in Bulla dia Cœnæ Domini. fol.* 321.

XV. Illud hoc loco addendum, hæreticos non esse excommunicatos Jure Divino, sed solo Jure Ecclesiastico, antiquissimo tamen, ut constat ex c. *Achatius.* 93. *caus.* 24. *q.* 1. c. *Noverit.* 49. *de sent. excom. Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 10. *q.* 2. *Sanch. l.* 2. *mor. c.* 9. *contra Palao p.* 1. *tr.* 4. *dis.* 4. *pun.* 1. *n.* 2. Olim tamen non erat lata excommunicatio ipso jure, sed ferenda, post monitionem, per sententiam in hæreticos, ut colligitur ex c. *Si quis.* 22. *caus.* 1. *q.* 7. Neque ante Bullam Cœnæ erat reservata Papæ. Quòd autem non sit lata Jure Divino, ex eo patet, quia hoc Jure non est hæreticus privatus activa, & passiva perceptione Sacramentorum, communione fidelium, & suffragijs Ecclesiæ, magis, quàm alij peccatores, aliàs non potuisset Ecclesia statuere, ut excommunicatus non denuntiatus possit ad communionem fidelium admitti, si Jure Divino eâ esset privatus, *Palao c. l.*

XVI. ASSERTIO 2. Ad incurrendam excommunicationem ob hæresim latam, quatuor conditiones requiruntur, ut tradit *Sanch. cit. l.* 2. *c.* 8. *Laym. l.* 2. *tr.* 1. *c.* 14. 1. Ut quis sit hæreticus verus, & formalis, non tantùm materialis, & objectivè, hoc est, qui aliquid asserat, vel defendat contra fidem, sed ex ignorantia invincibili, vel etiam vincibili, & culpabili; sed non pertinaciter, paratus corrigere, si sciret, esse contra fidem; talis enim, cùm non sit verè hæreticus, ut suprà dictum, excommunicationem non incurrit. Hinc infertur, rusticos, aliósque homines simpliciores in Germania, qui sectam Lutheri, vel Calvini profitentur; ideóque hæretici habentur, sed pertinaces non sunt, quia illam deserere volunt, posse absolvi à suis Parochis, si examinati appareat, quòd in ignorantia invincibili, vel saltem mortaliter non culpabili hactenus fuerint constituti, editâ priùs professione fidei coram testibus, si id fieri possit. Nisi tamen in aliqua Diœcesi consuetudo vigeat, ut tales, etiam materiales hæretici, mittantur ad Episcopum, vel ejus Vicarium, aut ad eos, qui habent facultatem absolvendi ab hæresi, qui eos examinent, ac judicent, an falsam sectam tenuerint ex ignorantia invincibili, vel culpabili quidem, sed sine pertinacia, *Laym. l.* 2. *tr.* 1. *c.* 13. *n.* 4.

XVII. Secundò requiritur ad excommunicationem incurrendam, ut quis hæresim internam, sive mentalem verbis, aut alijs signis externis manifestet, quæ suâpte naturâ, vel ex institutione, vel consideratis circumstantijs personarum, loci, & temporis &c. sunt apta ad sufficienter manifestandam hæresim

ræsim internam, quia licèt hæresis sit peccatum, quod perficitur, & consummatur in sola mente; non tamen potest Ecclesia excommunicatione, vel alijs pœnis fori externi punire delictum merè internum, nisi aliquo signo externo manifestetur, cùm non habeat potestatem judicandi de omnino occultis, *Sanch. cit. c. 8. n. 2. & 7.* Veruntamen ob hæresim exteriorem, etiam penitus occultam, quia v.g. aliquid contra fidem voluntariè, & pertinaciter quis mente affirmat, & ore, ac linguâ exteriùs profert, & exprimit, etiam nemine præsente, & audiente, excommunicatio ipso jure incurritur, quia tunc est hæresis verè externa, ac per se non est occulta, qualis est hæresis merè interna, sed talis, ut per se, & suâpte naturâ possit Ecclesiæ de illa constare; ideóque potestati, & jurisdictioni Ecclesiæ est subjecta, & per accidens tantùm occulta, quia desunt testes, quibus probari possit in Judicio, cùm nullus illi manifestationi externæ fuerit præsens, *Azor. cit. l. 8. num. 6.* & alij apud ipsum, ubi addit, quòd talis hæreticus etiam alias pœnas hæreticorum incurrat; quia etsi ad executionem pœnæ ipso jure latæ requiratur probatio delicti, & processus judicialis, id tamen non exigitur ad ejus obligationem incurrendam, sed satis est delictum esse externum.

XVIII. Tertiò requiritur ad excomunicationem incurrendam, aliásque pœnas, ut actus externus, per quem hæresis interna manifestatur, sit ex se mortaliter malus, & non tantùm prout substat actui interno, & ab illo procedit. Ratio est: quia excommunicatio, & similes graves pœnæ non imponuntur, nisi ob peccatum mortale externum; quia solus actus externus, saltem per se, ac directè jurisdictioni Ecclesiæ subjicitur. Unde non incurritur excommunicatio, ob levem externam percussionem Clerici, etiamsi habuerit voluntatem graviter percutiendi, *Sanch. cit. l. n. 7.* Et hinc etiam non est excommunicatus, qui hæresim internam manifestat alteri, animo capiendi ab eo consilium, aut instructionem, quia talis manifestatio non est actus malus, sed bonus, qui ab Ecclesia puniri non potest, nec est professio hæresis, sed potiùs detestatio, *Sanch. cit. l. num. 20. Laym. cit. c. 54. n. 3.*

XIX. Quartò requiritur, ut hæresis interna exteriùs manifestetur, animo eam profitendi; quia non est peccatum externum hæresis, propter quod lata est excommunicatio, nisi ex vi internæ hæresis procedat; adeóque nisi quis illam exteriùs profiteri intendat, *Laym. cit. l.* Unde si quis legendo, vel narrando, vel disputando hæresim priùs mente conceptam linguâ pronunciet, non animo, sive voluntate confirmandi eam, vel exprimendi errorem, sed tantùm legendi, narrandi, vel disputandi gratiâ, non est hæreticus externus; quia non profert illam ut propriam, sed ut alienam, *Azor. cit. c. 10. q. 7. Sanch. cit. c. 9. n. 24.* Veruntamen ille est hæreticus externus, qui ex interna hæresi, quam interiùs animo fovet, Sacro non interest, aut Communione abstinet, aut genua non flectit, cùm S. Hostia elevatur, siquidem istæ omissiones prodeunt ex vi internæ hæresis, & spectatis circumstantijs, censeri quis potest per illas virtualiter, & tacitè profiteri hæresim: secus est, si ob circumstantias oblivioni, aut inadvertentiæ probabiliter possint attribui, licèt reipsâ ex animo hæretico proficiscantur, *Sanch. cit. l. n. 16.* ubi plura exempla hujusmodi adfert.

XX. Cæterùm præter dictam excommunicationem latam in omnes hæreticos, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini omnes ij, qui hæreticorum libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate Papæ, & Sedis Apostolicæ, scienter legunt, aut retinent: & eos imprimentes, & quomodolibet defendentes ex quavis causa, publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore, prout habetur in prima excommunicatione dictæ Bullæ. Idque meritò prohibitum fuit, quia damnato Auctore tanquam hæretico, liber quoque ejus, & scripta omnia de Religione damnata censentur, prout sumitur ex *c. Fraternitati. 4. h. t.* Nam cùm Cælestinus, & Pelagius de hæresi condemnati fuissent in Ephesina Synodo, dubitavit Patriarcha Antiochenus, an scripta eorum essent recipienda? Respondet Papa Gregorius I. quòd non, quia cùm Auctores damnati sint, scripta eorum quomodo admitti possunt? quasi dicat, non possunt: nam qualis Auctor fuerit, talia ejus opera præsumuntur, & destructo principali, destruitur accessorium, opera autem sunt accessoria ad Auctores illorum, *Gl. hic in notatis.* Idque extenditur, etiamsi libri illi, sive opera aliàs bona sint, & utilia; non enim sunt recipienda, *Gl. hic V. Cælestinus.* & sive sint libri impressi, sive manuscripti, *Sanch. l. 2. mor. c. 10. num. 28.* & sive libri illi sint editi, aut scripti, post damnationem Auctoris, sive etiam ante illam, semper enim, damnato Auctore, censentur damnati libri ipsius, nisi sint expressè approbati, uti scripta Origenis, & patet ex *c. Et hoc diximus. 9. caus. 16. q. 7. Gl. hic. V. eod. & Barb. n. 2. 3. & 4.*

Requiritur autem ad prædictam excommunicationem incurrendam. 1. Ut ij libri sint alicujus hæretici. 2. Ut tractent vel de Religione, vel si de alia re tractent, hæresim contineant: quamvis hæc Constitutio Bullaris, secundùm talem rigorem, in nostris partibus non sit recepta, ut notat *Laym. l. 2. tr. 1. c. 15. n. 4.* 3. Ut hi libri scienter legantur, retineantur, imprimantur, vel defendantur, unde ignorantia etiam crassa ab hac censura excusat. 4. Ut tales libri legantur sine legitima facultate, quam solus Sum. Pontifex dare potest, nisi alicui specia-tim concesserit, ut etiam alijs dare possit facultatem legendi libros hæreticos, *Sanch. cit. c. num. 20.* Addi potest quinta conditio, ut id, quod legitur, sit materia notabilis, & sufficiens ad peccatum mortale. Unde qui legeret unam solam paginam, etiam libri in folio impressi, excusaretur ab hac censura, ob parvitatem materiæ, secundùm *Sanch. cit. l. n. 31.* quamvis alij minorem materiam dicant esse sufficientem ad incurrendam hanc censuram.

XXI. Præterea excommunicatio etiam lata est in eos, qui legunt libros prohibitos in Indice librorum edito auctoritate Pij IV. Sixti V. & Clementis VIII. & cujus fit mentio in *Concil. Trident. Sess. 25.* in Decreto de Indice librorum: cujusmodi sunt illi libri, qui continent aliquos errores, tametsi non hæreticos, vel errorum suspicionem, quæ excommunicatio non est reservata Papæ, sicut excommunicatio Bullæ Cœnæ, ut docet *Becanus tom. 2. tract. 1. de fide. c. 15. q. 8. n. 4. & 6.* qui *n. 5.* ait; ubi Bulla Cœnæ

Domini, vel Index librorum prohibitorum in Germania non est receptus, quia à majore parte populi non observatur, Catholicos in Germania non esse excommunicatos, qui legunt libros hæreticorum, quamvis peccent mortaliter, si eos legant cum periculo erroris, aut deceptionis, quod frequenter fit.

§. II.

Quæ communicatio Catholicis cum hæreticis sit prohibita, vel permissa, & an ac quando sint vitandi tanquam excommunicati?

XXII. Quæritur 1. An Jure Divino hæretici sint omnino vitandi in rebus Divinis? ℞. hæretici in rebus sacris, ac divinis Jure Divino sunt vitandi, nec cum illis est communicandum in his casibus. Veluti 1. si ex communicatione cum illis in hujusmodi rebus apud Catholicos oriatur scandalum, & offensio, vel si ex eo suspicio nascatur, quòd Catholici hæreticorum ritus, mores, aut dogmata, verbo, signo, vel facto profiteantur. 2. Si ex communicatione in his rebus periculum animæ spirituale immineat, videlicet perversionis in fide, aut Catholicæ Religionis contemptus. 3. Si Catholicus cum hæretico habeat commercium in crimine, ob quod fuit excommunicatus. Extra hoc casus, non Jure Divino, sed Canonico tantùm hæretici in rebus sacris sunt vitandi, *Azor. p.* 1. *l.* 8. c. 10. *q.* 2.

XXIII. Quæritur 2. Quinam hæretici, & in quibus rebus vitandi sint à Catholicis Jure Canonico? ℞. Etsi olim omnis excommunicatus vitari debuerit, publicus quidem publicè, & occultè; occultus verò secretè, non tamen publicè: postea tamen edita est à Martino V. in Concilio Constantiensi Constitutio, quæ incipit: *Ad evitanda*, & refertur à *Navarro in man. c.* 27. *n.* 35. in qua declaratur, ut nemo posthac teneatur abstinere, & separare se, neque evitare communicationem alicujus in administrando, aut recipiendo Sacramenta, aut in alijs Divinis Officijs, aut extra illa, ratione alicujus sententiæ, aut censuræ Ecclesiasticæ, aut suspensionis, aut prohibitionis ab homine, vel à Jure generaliter promulgatæ, neque servate interdictum Ecclesiasticum, si illa censura non fuerit promulgata, & denunciata specialiter, & expressè à Judice contra certam aliquam personam, Collegium, Universitatem, Ecclesiam, aut locum certum: neque manifestè constet incurrisse sententiam excommunicationis, ita ut nullo modo possit occultari, vel per aliquod remedium Juris excusari: vel nisi fuerint notorij Clericorum percussores.

Quare neque hæretici manifesti, & notorij, ratione excommunicationis latæ in eos Jure communi, & in Bulla Cœnæ Domini, sunt vitandi, neque interdicta est communicatio cum illis, nisi nominatim, & expressè sint denunciati, quia favor Concilij Constantiensis concessus omnibus fidelibus, ut non teneantur vitare excommunicatos, qui non sunt nominatim denunciati, aut notorij percussores Clericorum, comprehendit etiam hæreticos, cùm specialiter ibi non sint excepti, & Constitutio generaliter loquatur de omnibus excommunicatis. Neque etiam in Bulla Cœnæ Domini excommun. 1. censentur nominatim excommunicati, ac vitandi Lutherani, Calvinistæ, & alij sectarij ibi specialiter expressi, donec nominatim, & sigillatim denuncientur, & exprimantur; quia illa denunciatio solùm generalis est, non specialis, ut docet *Azor. cit. c.* 11. *q.* 1. *Sanch. l.* 2. *mor. c.* 9. *num.* 3. & alij. Quin imò quamvis valde probabile sit, quòd ille, qui per sententiam nominatim hæreticus est condemnatus, & declaratus, tanquam nominatim excommunicatus, statim fit vitandus, quia, cùm excommunicatio ex clara Juris dispositione sit hæresi annexa, hoc ipso, quòd aliquis nominatim est hæreticus declaratus, & de hæresi condemnatus, censeri debet etiam declaratus excommunicatus; adeóque vitandus erit, ut docet *Gutierez. qq. Canon. l.* 1. *c.* 1. *n.* 42. *Henriq. Suar.* & alij citt. apud *Sanch. cit. l. num.* 4. Nihilominus tamen ipse non improbabiliter tenet contrarium, nempe non censeri tunc nominatim excommunicatum, quia in Decreto Concilij Constantiensis dicitur, neminem teneri vitare excommunicatum, nisi censura à Judice fuerit denunciata contra personam specialiter, & expressè: at si quis denuncietur tantùm hæreticus, vel reus alterius criminis, cui constat excommunicationem esse annexam, non est denunciata censura specialiter, & expressè in personam ipsina, sed solùm virtualiter, & per quandam consequentiam. Cùm autem hæc Constitutio edita sit in favorem animarum, potiùs extendi debet, ut formalis, & expressa declaratio censuræ requiratur, quàm restringi: præsertim cùm multi excommunicationem illi crimini annexam ignorent, & ideo periculis, & dubijs conscientiæ subjiciantur, si obligari sint eos vitare, propter solam criminis declarationem, *Sanch. cit. c.* 9. *num.* 4. ubi in fine addit, idem dicendum esse, si quis declaretur esse hæreticus, & incurrisse omnes illius pœnas; quia nondum est specialiter, & expressè denunciatus excommunicatus, & multi adhuc nescirent sub censuris comprehendi excommunicationem.

XXIV. Ex dictis plura corollaria practica deduci possunt, primò licitum esse Catholicis, præsertim in locis, ubi permixti cum hæreticis vivunt, ut in Germania, Gallia, Anglia, & Polonia, civilia commercia cum eis inire, quia, quamvis sint publici, & notorij hæretici, non tamen sunt expressè, & nominatim denunciati, *Azor. cit. c.* 11. *q.* 1. *Sanch. cit. c.* 9. *num.* 5.

Infertur 2. Licitum esse cum hæreticis nondum denunciatis simul orare, & rem Divinam, ac Conciones cum eis andire, & funus ad sepulchrum comitari: sicut enim licitum est communicare cum vivo hæretico non denunciato, & eum comitari ad rem per se licitam, ita & cum mortuo, deducendo eum ad sepulturam, *Navarr. consil.* 12. *num.* 7. *h. t. Azor. cit. c.* 11. *q.* 2. & 4. Quod tamen limitandum est, dummodo id non fiat, animo favendi hæreticis, ut hæretici sunt, quia hoc intrinsecè malum est, sed solo affectu humanitatis, & amicitiæ. 2. Dummodo id fiat sine scandalo, & offensione Catholicorum, & sine communicatione in ritibus, & ceremo-

remonijs hæreticorum. 3. Dummodo hæretici sepeliantur, non io loco sacro, sed profano; quia aliàs comitarentur ad rem illicitam, & cooperarentur peccato sepelientium, *Navarr. cit. l. n. 8. Sanch. cit. c. 9. n. 7.*

Infertur 3. Licitom esse templa hæreticorum adire, & io eis preces fundere, ritu Catholico, vel Conciones eorum audire, si ex justa causa fiat, v. g. ut famulus Dominum suum comitetur: vel ut errores Ministri hæretici annotentur ad confutandum, modò absit scandalum, & periculom propriæ perversioois, *Azor. cit. c. 11. q. 4. Becanus tr. de fide. c. 9. q. 5. n. 17. Laym. l. 2. tr. 1. c. 11. num. 5. Sanch. l. 2. mor. c. 4. n. 26.* neque id est per se signum professioois falsæ fidei: cùm audire Conciones hæreticas sit quid indifferens, & ordinari possit ad varios fines, malos, & booos.

XXV. Infertur 4. Illicitum est Catholicis à Parochis, & Episcopis hæreticis Sacramenta recipere, sive baptismi, extra casum necessitatis, sive Evchatistiæ, sive pœoitentiæ, sive alia, si inde oriatur scandalum, vel periculum perversioois: vel si Sacrameota ritibos hæreticis ministrentor: quamvis, quantum est præcisè ex vi hæresis, & excommonicationis, id noo sit directè prohibitum, si hæretici illi oon sint nominatim denunciati, vel notorij Clericorum percussores; adeóque oon sint vitandi, *Sanch. cit. c. 9. n. 10.* & in extremo vitæ periculo etiam Sacrameotum pœnitentiæ ab hæretico Presbytero ritè ordinato percipere esse licitum; docet *Azor. cit. c. 11. q. 10. & Navarr. consil. 10. n. 2. h. t.* quia tunc excommunicatus etiam dannnciatus non caret jurisdictione.

Similiter generatim loqoendo, illicitum est Catholicis contrahere matrimonium com hæreticis, quamvis ilud sit validum: tum quia id specialiter prohibitnm est Jure Ecclesiastico in c. *Cave. 15. & c. Non oportet. 16. caus. 28. q. 1.* tum quia præbetur alijs scandalum: tum quia per tale matrimonium conjux Catholicus exponit se, & liberos periculo perversionis: & quia sacrilegiom committitur, dum profanatur Sacramentum, illúdque hæreticis administratur; possent tamen aliquando talia matrimonia inita com hæreticis, qui noo sunt expresè denonciati, nec maoifesti Clericorum percussores, in Germania, aliisqoe locis, in quibus Catholici cum hæreticis permixti degunt, excusari à peccato, ratione consuetodiois receptæ, ac toleratæ, per quam etiam antiqois Canonibos est derogatum, vel ilii omnino non sunt uso recepti: dummodo prædicta pericula, & incommoda absiot, & ab initio contractûs excipiatur, ut liberi progeneraodi catholicè edncentur, nec oon conjux Catholicus liberè fidem, & Religionem Catholicam in omoibus profiteri permittatur, atque eis gravis causa subsit, ut quia spes est probabilis, conjugem hæreticum coovertendi ad fidem Catholicam, aut alia similis caosa, ratione cujus conjux Catholicus non censebitur cooperari sacrilegio conjugis hæretici, sed permissivè solùm se habere, *Azor. cit. c. 11. q. 5. Sanch. cit. c. 9. num. 9. Becan. cit. c. 9. q. 5. n. 20. & 21.*

XXVI. Infertor 5. Licitom est Catholico in prædictis locis filium hæretici è baptismo suscipere, si hic ritu, & modo Catholico, noo hæretico ministretur; quia id nullo modo est prohibitum. Quamvis vice versâ non sit licitum, ut Catholicus adhibeat hæreticom in patrinum filij sui, quia juxta Canones Ecclesiæ, patrini officium est susceptum è baptismo instruere in primis fidei Rudimentis; ideóque hæreticus hoc munus obire non potest, *Navarr. l. 1. cons. 3. n. 67. de constit. Azor. cit. c. 11. q. 9. Sanch. cit. c. 9. num. 12.*

Infertur 6. Possunt filij hæreticorum admitti ad scholas Catholicorum, etiamsi jam adulti sint, & erroribus hæreticis imbuti; quia non sunt nominatim deounciati: non tamen possunt filij Catholicorum adire scholas hæreticorum, ob periculum perversionis, *Navarr. cit. l. n. 64. Azor. cit. l. q. 8. Sanch. cit. l. n. 11.*

§ III.

An liceat disputare de fide cum hæreticis, vel aliis, & quando, ac quomodo? & an etiam licitum sit Laicis prædicare?

XXVII. Assertio 1. Laicis interdictom est de fide Catholica disputare, sub pœna excommunicationis, pront statutum est in c. *Quicunque 2. §. Inhibemus h. t. in 6.* ubi prohibetur, oe cuiquam Laicæ personæ liceat publicè, vel privatim de fide Catholica dispotare, qui verò contrà fecerit, excommunicari debet.

Idq; extenditur 1. Ut Laici, etsi docti siot, de fide disputare oō possint, quia leges non de ijs, quæ rarò, sed quæ frequenter, & communiter acciduot, feruntur, *l. Nam ad ea 14. ff. de legib.* at Laici frequenter sunt indocti, & imperiti, ideò de fide Catholica disputare universim omnibus Laicis est interdictum, etiam doctis, ne alioquin disputante docto Laico, etiam rudes, & imperiti ansam disputandi de fide Catholica accipiant, *Azor. p. 1. l. 8. c. 26. q. 1. Sanch. l. 5. moral. c. 6. n. 5. Farinac. tract. de hæresi q. 178. n. 112.* Ex quo infertur, quòd Clerici etiam primâ solùm toosurâ initiati, & indocti non cootineantur sub hac prohibitione Alexandri IV. in *cit. c. 2.* quamvis tales iodocti Clerici disputando de fide, peccent contra legem naturalem, exponendo se periculo errandi in multis. Nec refert, quòd etiam Clericis prohibitum sit publicè disputare de fide, io *l. Nemo 4. C. de S. Trinit.* quia cùm lex illa sit Imperatoria, & Civilis, ac de rebus spiritualibus disponat, non potest obligare Clericos, nisi à Jure Canonico confirmetor, *Azor. c. l. q. 2. Sanch. c. l. n. 8.*

Exteoditor 2. Quòd etiam Clericis regolariter noo sit licitum disputare de fide cum hæreticis, c. *Cum quibus 36. in fine, & ibi Gl. V. certamen. caus. 24. q. 3. Farinac. c. l. n. 114.* quod præsertim intelligendum est de disputatione cum hæreticis, qui aliqoo modo fueruot Magistri erroris, tales enim sont pertinaces in errore, & obstinati, unde ex disputatiooe cum illis nulla spes est conversionis; sed potiùs major perturbatio pacis inde sequitur, *Sanch. c. l. n. 12. Becan. tr. de fide c. 15. q. 7. n. 11.*

Extenditur 3. Quòd etiam doctis Clericis non liceat disputare de fide cum hæreticis, coram simplicibus, quia est periculum, ne auditis hæreticorum argumentis, in fide incipiant dubitare, aut titubare, nisi is, qui disputat cum hæreticis, non solùm sit vir doctus, sed clarus, qui possit ita perspicuè proponere solutiones argumentorum, ut etiam rudes, & simplices facilè capere possint, quod tamen rarò contingit; vel nisi simpliciores ab hæreticis sollicitentur ad hæresim, tunc enim tenentur viri docti coram simplicibus se illis opponere, & veram fidem disputando defendere, *Sanch. c. l. n. 10, Farinac. c. l. n. 126.*

XXVIII. Limitatur autem supra dicta assertio 1. quòd licitum sit cum hæreticis disputare de fide, etiam publicè, coram instructis, & firmis in fide, ad confutandum eorum errores, & ad defensionem fidei, *S. Tho. 2. 2. q. 10. art. 7. in corp. Gl. in cit. c. Cum quibus V. Certamen. Farin. c. l. n. 122.*

Limitatur 2. Non est prohibitum doctis Theologis inter se ipsos, vel etiam coram sapientibus, & in fide firmis, disputare de controversiis fidei, si id fiat nō ad fidei veritatem in dubium revocandā, sed ut hæretici confundantur, & convincantur, vel exercitij gratiā, *S. Tho. c. l. Sanch. cit. c. 6 n. 9. Farin. c. l. n. 122. & seq.*

Limitatur 3. Quòd etiam Laicus disputare possit cum hæretico, in casu magnæ necessitatis, vel utilitatis, ut si in aliquo loco esset aliquis hæreticus, qui perverteret fideles, & nullus esset Ecclesiasticus, vel Religiosus, qui ei posset resistere, tunc enim Laico, si sufficienter doctus sit, non solùm licitum est disputare cum illo hæretico, sed etiam ad id ex lege charitatis teneretur, ut proximorum saluti spirituali consuleret, *Sanch. c. l. n. 7. Becan. c. l. n. 6.*

Limitatur 4. Quòd Laici, præsertim docti, qui in Germania, & alijs locis, ubi Catholici cum hæreticis sunt permixti, non peccant, nec excommunicationem incurrunt, etsi cum hæreticis disputent de fide, quia prædicta Constitutio in his locis non est usu recepta, aut per contrariam consuetudinem abrogata, *Sanch. c. l. & Becan.*

Porro excommunicatio decreta in *cit. c. 2. §. Inhibemus.* in Laicos disputantes de fide, non est latæ sententiæ, sed ferendæ, hoc est, non incurritur ipso facto, seu jure, sed opus est, ut præcedat monitio, & sententia Judicis, ut colligitur ex verbis textûs: *Qui contrà fecerit, excommunicationis laqueo innodetur*, quod est verbum futuri temporis, alias dixisset Papa, *sit innodatus*, vel *eo ipso*, vel similia, *Gl. ibid. V. Innodetur. Azor. c. l. q. 1. Sanch. c. l. n. 3.*

XXIX. ASSERTIO 2. Sicut Laicis interdictum est disputare de fide, publicè, vel occultè: ita » & prædicare, prout statuitur in c. *Cùm ex injuncto* » *12. h. t.* ubi inprimis improbat Papa Innocentius » III. occulta conventicula, quæ Laici celebrant, cùm » Christus missurus suos Apostolos ad prædicandū » eis præceperit: *Quod dico vobis in tenebris, dicite* » *in lumine, Matth. 10.* Deinde arguit Laicos, qui of» ficium prædicationis sibi assumunt, *sicut enim multa* » *sunt membra corporis, sed non habent eundem actum,* » *1. Cor. 12.* ita multi sunt in Ecclesia Ordines, sed » non omnes habent idem officium, quia alios dedit » Apostolos, alios Prophetas, alios Doctores, *Eph. 4.* » Sed Ordo Doctorum præcipuus est in Ecclesia, » ideo non debet quis indifferenter officium prædicationis assumere, quia secundùm Apostolum *ad Rom. 10. Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* & Christus ipse ait *Luc. 10. Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Sed si fortè quis diceret, quòd tales invisibiliter mittantur à DEO, etsi non mittantur visibiliter ab homine, potest ei responderi, quòd, cùm illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nudè dicere, quòd sit missus à DEO, cùm hoc quilibet hæreticus asseveret, sed oportet, ut illam invisibilem missionem astruat per operationem miraculi, vel Scripturæ testimonium speciale, exemplo Moysis, *Exodi 7.* & Jo. Baptistæ, de cujus missione à DEO Isaias ait c. 20. *Ego vox clamantis in deserto, &c.* Præterea in §. *Licèt autem. eod. c.* dicit Papa, quòd nullus eludere debeat simplicitatem Sacerdotum; licèt enim valdè necessaria sit scientia Sacerdotibus ad doctrinam; non est tamen simplicibus Sacerdotibus detrahendum, etiam à Scholasticis, nedum à Laicis, cùm in illis debeat officium Sacerdotale honorari, juxta præceptum Domini *Exodi 22. Diis non detrahas*, id est, Sacerdotibus, qui propter Ordinis, & officij excellentiam, & dignitatem Dij nuncupantur. Nec aliquis ex istis defendat audaciam suam illo exemplo, quòd asina reprehenderit Prophetam Balaam, *Num. 22.* vel quia Christus ait, *Joan. 8. Quis ex vobis arguet me de peccato?* quia aliud est, cùm quis occultè reprehendit fratrem suum in se peccantem, ad quod quilibet tenetur, secundùm Evangelium, *Matth. 18.* de quo potest intelligi quodammodo, quòd Balaam fuerit correptus ab asina: & aliud est, patrem (in plerisque Codicibus legitur, fratrem, ut notat *Gl. marg. hic.*) manifestè reprehendere, quod nulli licet. Rursus aliud est, quòd Prælatus spontè, de sua confisus innocentia, se submittat accusationi subditorum, in quo casu debet intelligi verbum Christi, *Quis ex vobis, &c.* & aliud est, si subditus, animo non tam reprehendendi, quàm detrahendi, exurgit in Prælatum, cùm potiùs ei debeat obsequi. Quòd si fortè necessitas postulet, ut Sacerdos, seu Pastor, tanquam inutilis, & indignus debeat removeri à cura gregis, agendum est ordinatè apud Episcopum, ad cujus officium pertinet, tam institutio, quàm destitutio Sacerdotum.

Hinc colligitur, quòd Laici, quamvis idonei, prædicare non debeant, nec etiam Clerici, nisi ex officio eis id competat, & potestate ordinaria, quales habent Curati, *Gl. hic innotat. & V. alios.*

XXX. Similiter prohibentur etiam prædicare Laici in c. *Sicut 14. h. t.* ubi Gregorius IX. mandat, ut Laicis universis, cujuscunque ordinis sint, interdicatur, ne officium prædicandi usurpent, cùm Dominus dederit alios Apostolos, alios Prophetas, alios verò Doctores, & Doctorum Ordo sit quasi præcipuus in Ecclesia DEI, & quia verendum est, ne vitia sub specie virtutum occultè subintrent.

XXXI. Denique in c. *Excommunicamus 13. §. Quia verò h. t.* decernitur, ut omnes, qui prohibiti, & non missi, præter auctoritatem à Sede Apostolica, vel Catholico Episcopo loci acceptam, publicè, vel privatim, prædicationis officium usurpare præsumpserint, excommunicentur, cùm Apostolus

postolus dicat, quomodo prædicabunt, nisi mittantur: & nisi quamprimùm resipuerint, aliâ competente pœnâ plectantur. Porro non solus Papa, vel Episcopus, sed etiam inferiores Prælati, & Rectores possunt potestatem prædicandi aliis approbatis, & ad hoc idoneis concedere in Ecclesiis suis, sed generalem licentiam prædicandi per totam Diœcesim, non potest dare, nisi Episcopus loci, vel Papa per universum mundum, quale privilegium habent Religiosi mendicantes, limitatam tamen, juxta *Clement. Dudum 2. de sepult. Abb. in cit. c. §. Quia verò n. 12.*

§. IV.

An, & quando excommunicati, propter suspicionem de hæresi, tanquam hæretici condemnari possint?

XXXII. ASSERTIO unica, suspecti de hæresi, nisi juxta considerationem suspicionis, & qualitatem personæ, se debitè purgaverint, excommunicari debent, & vitari, donec competenter satisfecerint: & si per annum in excommunicatione perstiterint, tunc tanquam hæretici sunt condemnandi, prout statuitur in c. *Excommunicamus 13. §. Qui autem h. t.* Rstio est, quia contumaciter persistens in excommunicatione, juris præsumptione censetur fateri crimen, propter quod est excommunicatus; ideóque tanquam confessus, & convictus condemnari potest, c. *Rursus 36. & c. Quicunque 37. c. 11. q. 3. Barb. in collect. hic n. 10.* Idem quoad priorem partem habetur in c. *ad abolendam 9. §. Qui verò h. t.* ubi dicitur: Qui verò inventi fuerint solùm suspecti de hæresi, nisi ad arbitrium Episcopi, juxta suspicionis considerationem, & qualitatem personæ, innocentiam suam congruè purgaverint, simili sententiæ excommunicationis subjacebunt.

Idque extenditur, quòd hujusmodi excommunicatus, quia suspectus de hæresi, & citatus contumax fuit, & non comparuit, si per annum in excommunicatione permaneat, ipso jure, absque alia sententia condemnatoria, sit habendus, ut hæreticus, ut post *Hostiens. & Jo. Andr. hic. n. 4.* tradit *Abb. ibid. n. 11.* & sumitur ex *Auth. Gazaros C. de hæretic.* ubi in fine dicitur: Quòd si sic per annum permanserint, ex tunc omnes tanquam hæreticos condemnamus; adeóque post annum ipso jure sunt condemnati: quæ lex, sicut & aliæ LL. Civiles conditæ contra hæreticos in favorem fidei sunt approbatæ per Papam, *c. ut inquisitionis 18. h. t. in 6. Jo. Andr. hic n. 4. & Abb. n. 12.* requiritur tamen sententia declaratoria criminis, *Barb. hic n. 10.*

XXXIII. Similiter in *c. Cùm contumacia 7. h. t. in 6.* dicitur: Cùm contumacia, præsertim in causa fidei, suspicioni vehementem præsumptionem adjiciat: si suspectus de hæresi vocatus ab Inquisitoribus fidei, ut de fide respondeat (id quod exprimi debet in citatione, ut scilicet de fide veniat responsurus, *Gl. hic V. Respondeat*) ipse verò, quia in termino præfixo non comparuit, sed contumaciter se absentavit, fuerit excommunicatus: & per annum excommunicationem animo pertinaci sustinuit, sive in ea perstitit, ex tunc velut hæreticus condemnetur.

XXXIV. Pro explicatione notandum 1. Ut suspectus de fide condemnari possit, tanquam hæreticus, requiritur 1. Ut citationem præcesserit probabilis suspicio de hæresi, nam sic suspectus citari debet, cum assignatione termini ad respondendum, & se purgandum, ita ut utrumque requiratur, & citatio, & assignatio termini, neque alterutrum tantùm sufficiat, *Hostiens. in cit. c. Excommunicamus col. 5. in fine. Farinac. tract. de hæresi q. 192. §. 2. n. 26. 27. & 31.* 2. Requiritur, ut integer annus sit elapsus, isque non interruptus, sed continuus, *cit. c. Cum contumacia*, ibi: *per annum*, præpositio enim *per* continuationem temporis significat, *l. Urbana 166. in fine ff. de V. S.* ubi dicitur, *per enim totam noctem significat, Farin. ibid. n. 2.* 3. Ut per annum manserit in excommunicatione, cum pertinacia, aut contumacia, quæ includit contemptum potestatis Clavium, seu jurisdictionis Ecclesiasticæ: nam si infra annum impeditus fuit ex quacunq; justa causa, ob quam comparere, & respondere non potuit in Judicio, vel absolutionem petiit, vel satisfactionem obtulit, vel denique ea dixit, aut fecit, quæ ipsum verè esse Catholicum ostenderint, non potest etiam post annum haberi tanquam convictus, & verè pertinax hæreticus, *Jo. Andr. in cit. c. Cùm contumacia, & Farin. n. 2. Sanch. l. 2. moral. c. 27. n. 19.* Idemque est, si ante annum elapsum excommunicatus obierit, integri enim status decedere dicitur, *Farin. c. l. n. 36.* Annus verò computari debet, non à die excommunicationis incursæ, sed à die, quo nominatim fuit excommunicatus, & declaratus, quia ex illo die reputatur esse contumax.

Notandum 2. Excommunicatus propter suspicionem de hæresi, quia citatus non comparuit, & per annum in excommunicatione contumaciter persistens, habetur pro confesso, & convicto hæretico, ita ut dictio *veluti* posita in fine cit. c. *Cùm contumacia*, sit expressiva veritatis, non nota impropprietatis, *Farinac. ibid. n. 2.* & quamvis fortè coram DEO non sit hæreticus, est tamen præsumptus hæreticus judicandus, præsumptione juris, & de jure, quæ probationem in contrarium non admittit post annum, *Hostiens. in cit. c. Excommunicamus. col. 1. V. Velut hæretici.* Contrarium tamen tenet *Menoch. de arbitr. Judic. casu 416. n. 38. & seqq. Salzedo in praxi crim. Can. c. 119. n. 10.* quòd persistens in excommunicatione, etiam post annum, possit allegare, & probare suam innocentiam, *Arg. l. 2. C. de requirendis reis*, ubi Banniti habentur confessi, & convicti, & tamen admittuntur ad probandam suam innocentiam, ac proinde hæc contumacia annalis hoc solùm operatur, ut fiscus, vel accusator, aut actor relevetur ab onere probandi accusationem, vel actionem à se propositam, cujus probationis loco, lex subrogavit præsumptam hanc excommunicati confessionem; quare alijs probationibus is suam innocentiam probare poterit, quia contumacia non est vera, & clara confessio, sed à jure præsumpta, seu ficta, contra quam admittitur probatio, & innocentiæ probatio nunquam censetur exclusa, etiamsi lata sit sententia. Et hæc sententia est æquior. Nec obstat textus in cit. c. *Rursus. caus. 11. q. 3.* ubi dicitur: Insordescentem per annum in excommunicatione, non esse au-

diendum ampliùs: quia id intelligendum est, quando sæpiùs monitus, ut suam innocentiam purget, id neglexit, tunc enim justissimè ab ejus probatione repellitur post annum, talis enim dicitur non tantùm negligere, sed etiam positivè, & propriè contemnere Judicem, *Menoch.* c. *l.* *Salzedo* c. *l.* *n.* 10.

XXXV. Notandum 3. Si post præsumptionem vehementem superveniat alia præsumptio, eam confirmans, tunc prior illa præsumptio transit in violentam, eámque inducit, ex qua deveniri potest ad sententiam condemnatoriam, etiam in criminibus gravissimis, licèt non ex sola præsumptione vehemente, ut in casu *cit.* c. *Cùm contumacia*, si is, qui leviter est suspectus de hæresi, quæ suspicio levis sufficiens est ad purgationem indicendam, citatus ut veniat de fide responsurus, intra terminum assignatum non veniat, suspicio illa transit in vehementem, & si propter contumaciam excommunicatus per annum in excommunicatione persistat, tunc præsumptio, quæ erat vehemens, transit in violentam, ideóque ex tunc ut hæreticus condemnatur, ac punitur, *Gl. in cit.* c. *Cùm contumacia. V. Vehementem. Farin. ibid. n.* 3. *Salzedo c. l. n.* 12. §. *Quintò.* Quare hi sunt gradus, per quos deveniri potest ad condemnationem criminis hæreseos, ut colligitur ex *cit. c. Excommunicamus.* §. *Qui autem*, & notat *Hostiens. ibid. col.* 1. *V. condemnentur.* Primus est suspicio, secundus, propter hanc suspicionem indicitur reo purgatio, tertius, si negligat se purgare, fertur in eum excommunicatio: quartus, si in hac per annum pertinaciter permaneat, sequitur ejusdem condemnatio: quanto autem tempore, post elapsum annum, exspectandum sit, ut Judex reum condemnet, seu declaret hæreticum, id ejusdem arbitrio relinquitur, *Menoch.* c. *l. n.* 65. *Salzedo c. l. n. ult.*

Notandum 4. Si post annum elapsum, ante sententiam condemnatoriam latam, aut executioni mandatam, is, qui citatus non comparuit, se sistat in Judicio: tunc si non solùm purget suspicionem criminis, sed etiam contumaciam, quia ostendit se legitimè impeditum fuisse, omnem pœnam effugiet, & sententia condemnatoria revocari debet, si lata sit: si verò solùm innocentiam objecti criminis probaverit, non autem contumaciam excusaverit, tunc non potest ut hæreticus condemnari, cùm cesset præsumptio hæresis, probatâ innocentiâ, nec puniri pœnâ corporali, vel confiscationis bonorum, sed solùm pœnâ arbitrariâ. Quin imò etsi innocentiam suam plenè probaverit, sed suspectus adhuc maneat de hæresi, eam abjurare debet, & pœnâ arbitrariâ puniri, quia pœnæ ordinariæ hæreticis jure decretæ, non ficto hæretico, seu de hæresi suspecto, sed vero, sive ut tali convicto imponi debent, *Salzedo cit.* c. 119. *n.* 12. §. *Quintò & sextò.*

Notandum 5. Qui propter aliud crimen, præter hæresim, v. g. propter perjurium, fuit excommunicatus, quia citatus per contumaciam non comparuit, & in excommunicatione illa per annum permansit, habetur pro confesso, & convicto de illo crimine, juris interpretatione, ita ut Judex possit statim ad sententiam condemnatoriam procedere, & post annum non ampliùs audiatur, ut constat ex c. *Rursus* 36. *& seq. caus.* 11. *q.* 3. modò conditiones suprà requisitæ adsint: quamvis nihilominus post annum possit allegare, & probare innocentiam suam, quippe quæ nunquam exclusa censetur, cùm pertineat ad defensionem naturalem, juxta suprà dicta, *Menoch.* c. *l. n.* 38. *Salzedo cit*, c. 119. *n.* 10.

XXXVI. Porrò excommunicatus, ob aliam causam, quæ ad fidem non pertinet, si in excommunicatione per annum contumaciter persevetet, non quidem haberi potest pro confesso, vel convicto hæretico, redditur tamen de hæresi suspectus, ut patet ex Concilio Tridentino *Sess.* 25. *c.* 3. *de reform.* ita ut possit cogi ad respondendum, & indici ipsi purgatio, & contra eum inquiri de hæresi, quia præsumitur malè sentire de articulis fidei, contemnendo per tantum tempus auctoritatem, & potestatem Ecclesiæ, *Gl. fin. in cit. c. Cùm contumaciâ in addit. h. t. in* 6. *n.* 4. An autem idem dicendum sit, si quis fuerit excommunicatus propter contumaciam in causa civili, & per annum in excommunicatione persistat, quòd habendus sit pro confesso, & convicto in illa causa civili, dubitatur. Negat *Farin. c. l.* etiamsi per mille annos in ea perseveraverit, quia dicti Canones non loquuntur de causa civili, sed c. *rursus.* de causa criminali, c. verò *Quicunque* de crimine, sive agatur civiliter, sive criminaliter, secundùm *Gl. in c. Contingit* 11. *V. Non potest de dolo & contum.* Affirmat verò *Menoch. cit. casu* 416. *n.* 36. *Salzedo cit*, *l. n.* 9. post *Covarr. in c. Alma. p.* 1. §. 7. *n.* 10. Ratio est: quia, si perseverantia in excommunicatione in causa criminali hunc effectum habet, ut persistens in illa per annum pro confesso, & convicto habeatur, quantò magis id operabitur in causa civili, in qua non ita claræ, & efficaces probationes requiruntur, *l. ult. C. de probat.* Et hæc sententia est probabilior.

Illud certum est, perseverantem in excommunicatione etiam latâ ob causam civilem, post annum, haberi pro suspecto de hæresi, ut patet ex illis verbis Concilij suprà *cit. loc. Excommunicatus, quicunque post legitimas monitiones non resipuerit, &c.* ubi non distinguitur inter excommunicatum, ex causa criminali, & ex causa civili, adeóque uterque comprehenditur, nam contumacia est uniformis, & ejusdem rationis: imò major videtur in causa civili, quippe leviori, & quæ ordinariè minùs impedire potest excommunicatum à comparendo in Judicio, *Menoch. c. l. n.* 5. *Salzedo c. l. n.* 12. §. *primò.*

Prædictis addendum, quòd excommunicatus ob quamcunque causam, sive criminalem, sive civilem, & in excommunicatione persistens, ultra annum, dignitatibus, & beneficijs Ecclesiasticis privandus sit, ut colligitur ex *c. Cùm bonæ.* 8. *de ætat. & qualit. &c.* & docet *Menoch.* c. *l. n.* 48. 52. *&* 53. *Salzedo c. l. n.* 13. quia post annum elapsum, non consideratur ampliùs sola illa causa, ob quam excommunicatio lata est, utrùm sit causa criminalis, an civilis, sed nova illa, quæ à perseverantiâ, sive pertinaciâ orta novum est delictum, nempe contemptus interpretativus Clavium, sive potestatis Ecclesiæ, ob quam infertur pœna privationis beneficiorum.

§. V. De

§. V.

De absolutione ab hæresi, & excommunicatione ei annexa.

XXXVII. Præmittendum, non solùm excommunicationem, sed etiam ipsum crimen, seu peccatum hæresis esse per se, & immediatè S. Pontifici reservatum, & non tantùm mediatè, & per accidens, quia nimirum nullus à culpa absolvi potest, nisi priùs à censura ei annexa absolvatur, ac proinde absolutio ab hæresi, quoad culpam, etiamsi bona fide facta sit ab eo, qui caret facultate absolvendi à censura excommunicationis ei annexa, irrita est, & quoad censuram, & quoad culpam, seu peccatum, ideóque peccatum illud reus iterum confiteri debet, quod non esset necessarium, si peccatum hæresis non esset reservatum per se: tunc enim absolutio peccati valeret, & sola censura excommunicationis maneret, à qua de novo absolvendus foret, quia prima absolutio invalide fuit, ob defectum potestatis absolvendi. At verò sublatâ excommunicatione hæresis per eum, qui legitimè potest ab illa absolvere, cessat quoque peccati reservatio, ita ut quilibet confessarius ab hæresis peccato absolvere possit, quia sicut peccatum hæresis, & censura ab initio sunt connexa, ut culpa sine censura non reservetur: ita etiam sublatâ censurâ, censetur sublata reservatio culpæ: & concessa potestate absolvendi à censura, censetur etiam concessa facultas absolvendi à culpa hæresis, & vice versa. Quare si hæreticus ignoret, hæresi annexam esse excommunicationem, eam non incurrit, potéstque quoad culpam à quovis Confessario absolvi, *Sanch. l. 2. moral. c. 8. n. 5. & c. 11. n. 1.*

XXXVIII. Quæritur 1. An Episcopi possint absolvere ab hæresi, & excommunicatione ei annexa? Resp. In Concilio Tridentino *Sess. 24. c. 6. de reform.* concessa fuit Episcopis facultas, ut possint absolvere ab hæresis crimine occulto, in foro conscientiæ, per seipsos tantùm, non eorum Vicarios. Circa quod Decretum notandum 1. nomine Episcopi intelliguntur 1. omnes ij, qui subditos habent, quia ratione subditorum in propria Diœcesi datur ijs hæc facultas, etiam electi, & confirmati, etsi consecrati non sint, imò nec Sacerdotes, quia absolutio ab excommunicatione non est absolutio Sacramentalis, etiamsi fiat in foro conscientiæ tantùm, sed actus jurisdictionis, *Sanch. l. 2. mor. c. 11. n. 3. Barbos. de offic. Episc. alleg. 39. n. 2. & 3.* Secundò eadem potestas competit Capitulo, vacante Sede Episcopali, ut tenet *Sanch. c. l. n. 4.* quia hoc succedit Episcopo in jurisdictione ordinaria. Contrarium tamen tradit post *Suar. Castro Palao, l. 1. tr. 4. dis. 4. pun. 3. §. 1. n. 3.* quia hæc potestas jure speciali est concessa Episcopis tantùm, & non eorum Vicarijs: Capitulum verò exercet jurisdictionem per Vicarium à se deputatum. Tertiò nomine Episcopi hîc probabiliter etiam comprehenduntur Prælati inferiores ordinariam, & quasi Episcopalem jurisdictionem habentes, *Sanch. c. l. n. 5. Avila p. 7. de censur. dis. 10. dub. 6. Palao c. l. n. 4.* quia tales Prælati gaudent Episcopali jurisdictione, ad quam spectat hæc potestas absolvendi, etsi jure speciali: non tamen derogat Juri communi antiquo, quo nulla erat reservatio, etiam hæresis, sed potiùs Jus commune constituit, ideóque est latè interpretanda; quamvis *Garc.* contrariũ teneat. Quartò. Hæc facultas absolvendi probabiliter etiam competit Prælatis regularibus exemptis, quia & ipsi quasi Episcopalem jurisdictionem habent, ut docet *Rodriq. t. 1. qq. reg. q. 61. art. 9.* Contrarium tamen tenet *Sanch. c. l. n. 7.* quia non habent propriam Diœcesin, quibus illa potestas solùm concessa est. Verùm Pius V. illam facultatem ex speciali privilegio etiam ad Prælatos conventuales exemptos extendit, ut refert *Rodriq. c. l.*

XXXIX. Notandum 2. Hæc potestas absolvendi ab hæresi, & alijs delictis occultis, & reservatis, non conceditur Episcopis, nisi in ordine ad eos, qui ipsis sunt subjecti, ratione domicilij, vel quasi domicilij, item quoad peregrinos, & vagabundos, qui ab Episcopo loci Sacramenta percipere possunt pœnitentiæ & Eucharistiæ, & consequenter etiam ab illo absolvi in foro conscientiæ ab excommunicatione, & alijs censuris possunt, quæ prærequiritur ad percipienda Sacramenta, ex generali Ecclesiæ consuetudine, *Sanch. c. l. n. 9. Barbos. n. 4. 5. & 6.*

Notandum 3. Potestas absolvendi ab hæresi, & alijs delictis occultis Papæ reservatis concessa Episcopis in cit. Decreto Concilij Trident. restringitur ad forum conscientiæ: quod aliqui intelligunt de foro Sacramenti pœnitentiæ, ita ut non possit absolvere Episcopus extra confessionem Sacramentalem, *Barbos. cit. alleg. 39. n. 7. & 8. Garc. de benef. p. 11. c. 10. n. 139. juxta declarat. S. Congreg. Cardin.* Sed probabilius est, hanc absolutionem impendi posse etiam extra Sacramentum pœnitentiæ: tum quia forum conscientiæ est distinctum à foro Sacramentali pœnitentiæ, quia est solùm forum secretum, requirens conscientiam, ita ut absolutio ab hæresi, vel alio delicto occulto facta in foro conscientiæ, non prosit pro foro externo, si contingat hæreticum, vel alium delinquentem ad Judicium trahi, ideóque non potest publicè impendi coram testibus, & Notario, sed secretò, sive extra, sive intra confessionem. Tum quia hæc facultas est latè interpretanda, quia favorabilis, cùm sit conformis Juri communi, ideóque non restringenda ad forum Sacramenti pœnitentiæ, *Sanch. cit. c. 11. n. 13. & l. 8. de matr. c. 38. n. 29. Suar. dis. 41. de censur. sec. 2. n. 11. & alij.*

Deinde restringitur facultas absolvendi ab hæresi, & alijs delictis occultis reservatis, ad Diœcesin Episcopi absolventis; dicitur enim in Decreto, *in Diœcesi sua*, quod vel ita intelligendum est, quòd non possit Episcopus absolvere ab hæresi, nisi existat in propria sua Diœcesi, non quidem ex eo, quòd absolutio non possit fieri erga subditum ab Episcopo extra Diœcesin propriam existente, cùm sit actus jurisdictionis voluntariæ, quæ potest extra proprium territorium in subditos exerceri; sed quia S. Pontifex potuit, ac voluit conditiones quasdam apponere in concessione hujus potestatis absolvendi, absque correctione, aut derogatione Juris communis, cùm Episcopi non habeant de Jure communi potestatem absolvendi à delictis Papæ reservatis, ut nimirum absolutio ab Episcopo detur existente in sua Diœcesi, sicut etiam illa facultas data fuit solùm pro foro interno conscientiæ, *Barbos. c. l. n. 7. Palao. cit. p. 3. §. 1. n. 13.* vel illa potestas data est ad subditos existentes

ſtentes in ſua Diœceſi, ita ut extra illam exiſtentes non poſſint abſolvi, ut explicat *Suar. cit. ſec.* 2. quia paci, & recto regimini magis congruit, ſi poteſtas abſolvendi, non ſolùm ad perſonas ſubditas, ſed etiam ad territoria limitetur: quamvis aliter explicet hæc verba *Sanch. cit.* c. 11. n. 17. ſecundùm quam tamen expoſitionem, poſt verba illa, *ſibi ſubditos*, fruſtra viderentur addita verba illa, *in Diœceſi ſua*.

Notandum 4. Poteſtas abſolvendi in prædicto Decreto Trident. reſtricta etiam eſt ad hæreſim, aliáque delicta occulta Papæ reſervata. Ubi per delictum occultum non intelligitur, quod per teſtes probari non poteſt, ut putat *Garc. p. 7. de benef.* c. 11. *n.* 46. ſed quod non eſt publicum, ſeu notorium, & famoſum; quare etiamſi delictum ab aliquibus ſciatur, & probari poſſit: ſi tamen non ſciatur à majore parte viciniæ, aut Parochiæ, aut Collegij, aut Communitatis, in qua ſaltem ſint decem perſonæ, adhuc debet cenſeri occultum, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 10. *q.* 9. *Sanch. cit. c.* 11. *n.* 19. *Barb. cit. alleg.* 39. de quo plura videri poſſunt, apud DD. citt.

XL. Notandum 5. Limitatur dicta poteſtas abſolvendi in eodem Decreto, ut delictum non ſit deductum ad forum contentioſum, quod tunc cenſetur fieri, ſi accuſatio, aut denunciatio coram legitimo Judice facta ſit, & Reo intimata, iſque citatus ſit, quia citatio eſt primus actus Judicij, *Sanch. cit. c.* 11. *n.* 21. & *l.* 8. *de matr. c.* 34. *n.* 58. quamvis alij probabiliter putent, non poſſe dici delictum deductum ad forum contentioſum, niſi poſt litis conteſtationem, ante quam non dicitur propriè Judicium cœptum, nec lis mota, cùm forum verè contentioſum dici non poſſit, niſi ſuper delicto commiſſo, negando, vel confirendo contendatur, per quem actum litis conteſtatio etiam in criminalibus inducitur, *Barb. cit. l. n.* 29. & 2. *ſeqq.* Id verò intelligendum eſt, dum lis pendet, ſeu durat Judicium: nam ſi delinquens ob defectum plenæ probationis in foro externo ſit abſolutus, poterit Epiſcopus eum abſolvere; quia tunc manet delictum occultum, nec poteſt dici plenè, & cum effectu deductum ad forum contentioſum, *Sanch. cit. l. n.* 21. *Suar. cit. diſ. ſec.* 2. *n.* 6. *Barb. cit. l. n.* 32. & 33. apud quos plura de hoc videri poſſunt.

Notandum 6. Facultas abſolvendi ab hæreſi occulta, eſt inſuper reſtricta ad perſonam Epiſcopi in citato Decreto, ita ut per ſe ipſum tantùm; non autem per ſuum Vicarium poſſit abſolvere. Excipiunt aliqui, quòd Epiſcopus, pro una, vel altera vice, poſſit alicui ſpecialiter committere poteſtatem abſolvendi ab hæreſi occulta; non tamē generaliter alicui eam committere poteſt, quamvis poſſit facultatem diſpenſandi in irregularitatibus ex occulto delicto provenientibus, de quo fit mentio in priore parte cit. Decreti Concilij, generaliter alicui delegare, *Azor. cit. c.* 10. *q.* 11. *Sanch. cit. c.* 11. *num.* 23. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 2. Verùm contrarium tradit *Molin. tr.* 5. *de juſtit. diſ.* 18. *n.* 2. *Gutierr. l.* 1. *Can. qq. c.* 13. *n.* 29. *Garc. p.* 11. *de benef. c.* 10. *n.* 113. & alij, quia dictio taxativa *tantùm* appoſita Epiſcopis reſtringit poteſtatem abſolvendi ab hæreſi ad eorum perſonas, alioquin non Epiſcopis tantùm, ſed etiam eorum Vicarijs, qui ſpecialiſsimè ad unum, aut alterum caſum ſunt deputati, licitum eſſet abſolvere ab hæreſi occulta, contra verba Concilij, quæ ſunt abſoluta, & particula *non* poſita ante Vicarios, omnes Vicarios excludit. Poterit tamen Epiſcopus, ob cauſam juſtam, & ſufficientem ad abſolvendum à cenſura excommunicationis, hæreticum occultum etiam abſentem abſolvere, quâ ſublatâ, non eſt ampliùs reſervatum peccatum hæreſis, ſed quivis Confeſſarius approbatus ab illo abſolvere poteſt. Et hæc ſententia videtur probabilior, & tutior, cùm oppoſita non ſit certa ante declarationem S. Pontificis: in dubio autem eſt illicitum uti juriſdictione, de qua non conſtat, an ſit conceſſa: præſertim ſi ei excommunicatio ſit annexa, ut notat *Mol. cit. l.*

XLI. Quæritur 2. An facultas conceſſa Epiſcopis ex prædicto Decreto Tridentini Concil. ſit revocata per Bullam Cœnæ Domini, §. *Ceterùm*. quoad abſolutionem ab hæreſi, & cæteris caſibus ejuſdem Bullæ? Negant eſſe revocatam *Navarr. l.* 5. *conſ.* 11. *q.* 1. *de privil. Gutier. cit. c.* 13. *in fine*, & alij plures apud *Sanch. l.* 2. *mor. c.* 11. *n.* 27. fundamentum præcipuum eſt, quia correctio Juris vitanda eſt, quoad fieri poteſt: At Bulla Cœnæ revocans quaſvis facultates abſolvendi ab hæreſi, & alijs caſibus ibi expreſſis, per Sedem Apoſtolicam, ac cujuſvis Concilij Decreta conceſſas, in genere, & in ſpecie, bene poteſt intelligi de peccatis publicis, & de abſolutione, quæ etiam in foro externo prodit; non tamē poteſt de abſolutione à peccatis occultis, & pro foro conſcientiæ, de quib⁹ ſolùm loquitur *Concil. Trid. cit. l.* neq; verò de declarationibus SS. Pontificū, per quas hæ facultates ſint revocatæ, authenticè conſtat, & debuiſſent tales declarationes ſpecialiter promulgari, aliàs obligare non poſſunt. Contrariam tamen ſententiam eſſe revocatas, tenent *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 10. *q.* 10. *Suar. cit. diſ.* 21. *de cenſur. ſec.* 3. *n.* 5. *Garc. p.* 11. *de benef. c.* 10. *n.* 115. & *ſeqq. Sanch. cit. l. in fine.* & *l.* 2. *c.* 13. *n.* 37. *Barb. de offic. Epiſc. alleg.* 40. *n.* 23. & *ſeqq.* ubi ait, ita declaraſſe Gregorium XIII. & Clementem VIII. ideóque nunc in praxi Epiſcopos petere ſolere à Papa facultatem abſolvendi hæreticos occultos. Fundamentum præcipuum eſt, quia in Bulla Cœnæ prohibet Papa, ne quis abſolvat ab hæreſi, aliſque caſibus in Bulla contentis, prætextu facultatum, vel privilegiorum, quæ Epiſcopis, aliiſque ſunt conceſſa à Sede Apoſtolica, etiam vi Decreti alicujus Concilij. Sed nullum Concilium, niſi Tridentinum hanc facultatem abſolvendi conceſſit Epiſcopis; ergo hanc facultatem, quæ in hoc Concilio conceditur, intendit Papa revocare. Neque dici poteſt, ibi reſervari facultatem abſolvendi à caſibus, ſeu peccatis publicis, & pro foro externo, quia hæc non eſt conceſſa à Concilio Tridentino; præſertim cùm reſervatio, non tam pro foro externo, quàm pro foro conſcientiæ facta ſit, ſiquidem abſolutio à reſervatis ſolùm in articulo mortis permiſſa eſt, *Palao l.* 1. *tr.* 4. *diſ.* 4. *pun.* 3. §. 1. *n.* 22.

XLII. Verùm quicquid ſit de hoc, priorem ſententiam, nempe non eſſe hanc facultatem Tridentini revocatam per Bullam Cœnæ, in praxi tutiùs amplecti poſſunt Epiſcopi in Regionibus ab Urbe remotioribus, propter difficultatem adeundi S. Pontificem, ut tradit *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 6. *n.* 6. & in *c. At ſi Clerici.* 4. *n.* 14. Et hinc Epiſcopi Germaniæ Lutheranos, & Calvinianos, ac ſimiles hæreticos, quâ

Catho-

Catholicam fidem suscipere volunt, possunt per se, vel delegatos suos, etiam in foro conscientiæ absolvere, non solùm ab hæresi occulta, sed etiam notoriâ, & publicâ; quia cùm ob nimiam frequentiam, & multitudinem absolvendorum, adsit necessarium, & evidens impedimentum eos mittendi Romam; ideo tales casus Papales fiunt Episcopales, quamvis majoris securitatis causâ, aliqui Episcopi talem potestatem absolvendi à Papa petere soleant, *Laym. de jurisd. ordin. concl.* 72. Pro foro externo verò possunt Episcopi, præsertim Germaniæ, ubi alij Inquisitores hæreticæ pravitatis non sunt, de Jure communi absolvere hæreticos (dummodo non sint hæresiarchæ, seu novæ hæresis Auctores) ab excommunicatione Papæ reservatâ, tanquam delegati Sedis Apostolicæ, abjuratâ priùs hæresi, & injunctâ illis pœnitentiâ, prout sumitur ex *cap. Ut officium, 11. in princ. verf. Si verò. h. t. in 6.* & tradit ibid. *Franc. num. 2. Farinac. tr. de hæresi q. 192. §. 4. n. 51. Molin. tr. 5. de justit. dis.* 18. quæ absolutio illis prodest, etiam in foro interno, ita ut ablatâ excommunicatione, à quovis Confessario approbato à peccato hæresis absolvi possint, *Laym. cit. c. 6. num. 6.* ubi addit, quòd in Germania Lutherani, vel Calvinistæ, qui Catholici fieri volunt, ordinariè non deducantur ad forum externum, seu judiciale Episcopi: sed mox instituuntur in fide Catholica, & post abjurationem hæresis ad Sacramentalem Confessionem, & susceptionem S. Eucharistiæ admittuntur, *Laym. cit. l.* Porro illud certum est, Episcopos non posse absolvere relapsos in hæresim, etiam in foro conscientiæ, quia id nullibi reperitur eis esse concessum.

XLIII. Quæritur 3. An vi privilegij Apostolicæ Sedis, Religiosi possint absolvere ab hæresi in foro conscientiæ? Resp. Potest Præpositus Generalis Societatis JESU per se, vel per alios quoscunque absolvere à casibus hæresis, & aliis contra fidem, & consequentibus censuris quibuscunque in foro conscientiæ, ut habetur in Brevi Julij III. anno 1552. concesso die 22. Octobris. Et in Compendio privilegiorum Societatis, *V. Absolutio. §. 3.* quæ facultas communicatur Provincialibus, cum potestate, ut re maturè consideratâ, in casibus particularibus, id possint aliis communicare.

XLIV. Quæritur 4. An sub facultate generali absolvendi à casibus reservatis concessa per Bullam Cruciatæ, vel Jubilæi, comprehendatur etiam facultas absolvendi ab omnibus casibus contentis in Bulla Cœnæ, vel sub facultate absolvendi à reservatis in eadem Bulla, facultas absolvendi ab hæresi? Resp. negativè, nisi specialiter exprimatur, *Azor. p. 1. l. 8. c. 10. q. 12. & c. 19. q. 2. Sanch. l. 2. Moral. c. 32. num. 10. Barb. de offic. Episc. alleg.* 40 *num.* 31. & alij communiter. Idque probatur ex stylo, & usu Curiæ Romanæ, qui hac in parte vim legis habet: unde in Jubilæis, post concessam facultatem absolvendi à reservatis in Bulla Cœnæ, interdum exprimi solet, etiam ab hæresi, quod superfluum foret, si sub generali illa clausula contineretur. Ratio est: quia in generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus, *Reg. 81. in 6.* At hæresis absolutio est ita reservata, ut verisimiliter Papa eam non concessisset: neque enim est verisimile, Papam tot legibus in favorem fidei latis derogare voluisse, nisi id exprimat.

Illud hîc addendum, hæreticus absolutus in foro conscientiæ, aut pœnitentiali ab Episcopo, vel alio Confessario privilegium speciale ad hoc habente, si postea accusetur de hæresi in foro externo, non evadit pœnas illius fori, etiamsi pœnitentia publica in foro conscientiæ ei fuerit imposita; quia utrumque Judicium tendit ad diversos fines: nam pœnitentia imposita in foro interno tendit ad hoc, ut satisfiat DEO, & imponitur tanquam medicina propriæ salutis: at pœna fori judicialis externi tendit ad vindictam publicam, ut satisfiat Reipublicæ; quia reus pravo exemplo offendit illam, *Sanch. cit. c. 12. n. 7. Barb. cit. alleg. 40. num.* 29.

SECTIO III.
DE ALIIS POENIS hæreticorum.

§. I.
De pœna irregularitatis, seu inhabilitatis ad Ordines, & ad beneficia Ecclesiastica, quam contrahunt hæretici.

XLV. Quæritur 1. An hæretici etiam conversi ad fidem Catholicam sint irregulares? Resp. 1. Si sint hæretici notorij, seu publici, vel per evidentiam facti, vel per sententiam Judicis, vel per propriam confessionem in Judicio, certum est eos, etiam post pœnitentiam, & absolutionem ab hæresi, sacros Ordines suscipere non posse. Est communis sententia, & constat ex *c. 1. & c. Saluberrimum. 21. caus. 1. q. 7.* & sumitur ex *c. 2. §. Hæretici. h. t. in 6.* ubi hæreticâ redduntur inhabiles ad beneficia Ecclesiastica, & officia publica, ad quæ etiam pertinet Ordo, *Avila p. 7. de irregul. dis. 4. dub. 2. concl.* 2. Idémque de Apostata habetur in *c. Presbyteros. 32. §. De his autem. junct. Gl. V. Commodari. dis.* 50. Etsi verò Clerici in hæresim lapsi, etiam publici, non possint ad altiores Ordines promoveri, permittuntur tamen in Ordinibus ante hæresim susceptis ministrare, *cit. c. Saluberrimum. & c. Convenientibus. 4. cit. caus. 1. q. 7.* sed non nisi ex dispensatione, *Sanch. l. 2. Moral. c. 25. num.* 3. Laici verò quantumvis pœnitentes, non possunt admitti ad Ordines suscipiendos, *c. Aliud. 66. dis.* 50. quia susceptio Ordinum non interdicitur Clericis, quia Clerici sunt, sed ratione hæreseos; adeóque eam contrahunt etiam laici ejusdem criminis participes, *Sanch. cit. l. n.* 2.

XLVI. Resp. 2. Probabilius est, hæreticum occultum non esse irregularem; adeóque post absolutionem ab hæresi, in foro conscientiæ, ad Ordines sacros promoveri posse, ut docet *Avila c. l. concl. 3. Laym. l. 2. p. 5. c. 4. num* 12. Idque probatur ex *c. Ad abolendam. 9. h. t.* ubi sermo est de hæretico publico, ut patet ex illis verbis: *quicunque manifestè fuerint in hæresi deprehensi*: de quo etiam in *cit. cap. Saluberrimum.* est sermo, quia requiritur, ut reversi ad fidem priùs errores suos à se damna-

damnari videantur; adeóque de publica abjuratione ille textus loqnitur. Ratio est: quia non propter hæresim, secundùm se, sed qnatannsea juris infamiam annexam habet, irregularitas in hæreticos decreta videtur: infamia autem juris, vel etiam facti, non habet locum in hæresi occulta, nt infrà dicetur. Est autem hîc sermo de hæresi occulta, quæ in actum externum prodijt, non tamen est publicè nota, seu manifesta: nam si hæresis est omnino occulta, & mente solùm concepta, seu retenta; certum est apud omnes, nullam incurri irregularitatem, *Sanch. cit. c. 25. n. 4.* Sicut etiam irregulares non fiunt, qui sunt solùm de hæresi suspecti, etsi vehementer, *Sanch. cit. l. n. 12.* & alij apud ipsum.

XLVII. Porro in irregularitate ob hæresim contractâ solus S. Pontifex dispensare potest, si lapsus in hæresim sit Clericus, ut post pœnitentiam, & abjuratam hæresim possit promoveri ad superiores Ordines, vel ad omnes Ordines, si sit laicus, *Navarr. in Man. Prel. c. 27. n. 205. Sanch. cit. c. 25. num. 13.* At verò ut hæreticus Clericus possit ministrare in Ordinibus jam antè susceptis, potest etiam Episcopus dispensare; quia in Canonibus suprà allatis permittitur, ut ex dispensatione in Ordinibus ante hæresim susceptis, ministret hæreticus conversus; ergo hoc ipso non est dispensatio reservata Papæ, & concessa Episcopis, *Sanch. cit. l. n. 14.* Excipiuntur Episcopi lapsi in hæresim, & Sacerdos hæreticus, nt possit celebrare Missam, cum quibus solus Papa dispensat, *Sanch. cit. l.* An autem Episcopus possit dispensare in irregularitate occulta, vi Concilij Trident. *Sess. 24 c. 6. de reform.* sicut in alijs, quæ ex delicto occulto proveniunt, non conveniunt DD. de quo videri potest *Sanch. cit. l. n. 16.* ubi ait, in illo Decreto absolutè, & sine limitatione concedi Episcopis facultatem dispensandi in irregularitate occulta: posteriora verò verba Concilij intelligenda esse de sola absolutione ab excommunicatione incursa ob hæresim.

Illud hîc addendum, consuetudinem, quæ in his Provincijs septentrionalibus viget, secundùm quam Episcopi ex hæresi ad fidem Catholicam conversos, & ab ea absolutos ordinare solent, validam, ac licitam esse; quia tales neque in foro civili à publicis dignitatibus, & officijs excluduntur, de quo *Navarr. l. 1. consil. 1. q. 14. n. 4. tit. 2. Laym. cit. c. 4. in fine.* Multò magis verò cum talibus in his Regionibus ab Episcopis dispensari poterit, vi Privilegij concessi dispensandi in omnibus irregularitatibus, præter eas, quæ ex voluntario homicidio, mutilatione, bigamia, & defectu natalium, sunt contractæ, *Laym. cit. l.*

XLVIII. Quæritur 2. An Episcopus, vel Sacerdos, si hæreticus fiat, privetur potestate Ordinis? Resp. non amittere illam, sed retinere, quia potestas Ordinis, nomine Christi, exercetur, & ex institutione ipsius vim suam habet, & effectum producit, & cùm sit annexa Characteri spirituali, qui est indelebilis; ideo amitti non potest. Quare hæreticus ritè ordinatus, validè adhuc consecrat in Missa, Ordines confert, confirmat, baptizat &c. quia hæc omnia fiunt nomine, & auctoritate, ac ex institutione Christi, *Azor. p. 1. l. 8. c. 13. q. 4. & 5.* & alij DD. communiter. Unde Episcopi ab hæresi redeuntes non iterum ordinantur, *cap. Convenientibus. 4. caus. 1. q. 7.* & ij, qui ab hæreticis Episcopis sunt ordinati, servatâ formâ, ac ritu Orthodoxæ Ecclesiæ, non debent iterum ordinari, *c. Ordinationes. 5. caus. 9. q. 1.* secus est, si ordinati sint, non servatâ formâ Ecclesiæ, *c. Daibertum. 24. junct. Gl. V. Reiterari. caus. 1. q. 7. Azor. cit. q. 5. in fine.* Nec obstant Canones quidam, qui asserere videntur, non habere hæreticos potestatem ordinandi, sacrificium offerendi &c. quia intelligi debent de facto, & usu licito, ac jure permisso, nec extra Ecclesiam Catholicam fructuosè offertur sacrificium, *Azor. cit. c. 13. q. 3. & 4.* Ea verò Sacramenta, quorum valor pendet à jurisdictione, ut est Sacramentum pœnitentiæ, nec licitè, nec etiam validè cõferri possunt ab hæreticis, etiamsi nominatim denunciati non sint hæretici, vel excommunicati: quia licèt tales vitandi non sint, jurisdictione tamen carent, cùm suspensi sint, ipso jure, ab officio, & beneficio, ac ideo nec ligare, nec absolvere possunt, *Arg. c. Audivimus. 4. caus. 24. q. 1.* Verùm quamdiu hæretici occulti ab Ecclesia in publico officio manere tolerantur, valent eorum gesta, quia sunt adhuc in possessione officij, quamvis titulo careant, *Azor. cit. c. 13. q. 7.*

XLIX. Quæritur 3. An, & quâ ratione hæretici sint inhabiles ad beneficia Ecclesiastica, & officia publica, iisque privandi? Resp. Hæretici inhabiles sunt ad acquirenda beneficia, & officia publica, durante hæresi, cùm sint excommunicati, & irregulares, ut expressè deciditur in c. *Quicunque. 2. §. Hæretici. h. t. in 6.* ubi statuitur, ut hæretici, eorúmque credentes, receptatores, defensores, & fautores, ipsorúmque filij, usque ad secundam generationem (de quibus infrà) ad nullum Ecclesiasticum beneficium, vel officium publicum admittantur, quòd si secus actum fuerit, sit irritum, & inane. Quare collatio beneficij facta hæretico est ipso jure nulla; adeóque is fructus inde perceptos restituere debet, ante omnem Judicis sententiam, cùm injustè, & sine titulo eos perceperit, *Azor. cit. l. 8. c. 13. q. 8. Sanch. l. 2. Mor. c. 26. n. 4. Garc. p. 1. de benefic. c. 10. n. 8.* Non tantùm autem inhabiles sunt hæretici ad beneficia acquirenda, sed etiam privandi sunt beneficijs obtentis, ut constat ex c. *Ut commissi. 12. §. Privandi. h. h. t. in 6.* ubi dicitur: Privandi præterea sunt, vel privatos nunciandi dignitatibus, ac alijs beneficijs Ecclesiasticis, dr Diœcesanorum, vel eis absentibus, Vicariorum suorum consilio, & officijs publicis, ac honoribus quibuscunque, eosdem hæreticos, receptatores, ac defensores ipsorum, eorúmque filios, & nepotes plenam concedimus facultatem. Sunt tamen Diœcesani (vel eorum Vicarij) in privando tales, vel denunciando privatos beneficijs, requirendi, nisi legitimè constet, quòd ijdem scienter hæreticis, vel eorum fautoribus hujusmodi beneficia contulissent: tunc enim non essent requirendi Episcopi Diœcesani pro consilio, à suo Judice, sed ipsi sunt puniendi, scilicet per Metropolitanum, *Franc. hîc in fine.* vel potiùs hoc casu Episcopus, qui scienter contulit beneficium Ecclesiasticum hæretico, puniendus est ab Inquisitore fidei, tanquam fautor hæreticorum, *Farinac. tract. de hæresi q. 189. §. 6. n. 75.*

Id verò ulteriùs extenditur, quòd hæretici

tici non tantùm sint privandi per sententiam Judicis, sed ipso jure sint privati, à die commissi criminis, omnibus beneficijs Ecclesiasticis ante hæresim obtentis, & ipso jure sint inhabiles ad alia obtinenda, secundùm probabiliorem, & communiorem sententiam, quam tenet *Sanch. cit. c. 26. num. 6. Salzedo in pract. crim. Canon. c. 117. num. 2. Garc. p. 11. de benef. c. 10. num. 66. Farinac. cit. q. 189. num. 77.* & plures alij: & probatur, tum ex *cit. c. Ad abolendam.* ibi: *Omni officio, & beneficio Ecclesiastico spoliatus, h. t.* quod verbum executionem; adeóque privationem ipso jure importat, *Rebuff. in praxi benef. p. 3. tit. de modis amittendi benefic. num. 4.* tum ex c. *Cùm secundùm. 19. h. t. in 6.* ubi statuitur, omnia bona hæreticorum esse, ipso jure, confiscata, de quo infrà; ergo multò magis amittunt ipso jure bona spiritualia, sive beneficia Ecclesiastica. Quare cùm in *cit. c. Ut commissi. §. ult.* dicitur, quòd privandi, vel privati denunciandi sint, particula *vel*, non disjunctivè, sed expositivè, sive declarativè sumi debet, ita ut sensus sit, privandi, id est, privati denunciandi sunt, ut explicant DD. citt. Requiritur tamen sententia declaratoria hæreseos, ita ut ante illam non teneatur hæreticus beneficia dimittere, sicut nec bona temporalia, ut satis colligitur ex *cit. c. Cùm secundùm, Sanch. cit. l. num. 7.* quò facit regula generalis, quòd in omni casu, in quo pœna ipso jure incurritur, sententia delicti declaratoria requiratur, *Farinac. cit. l. num. 80.* post quam non tantùm privatur beneficio, sed etiam fructibus à die commissi criminis perceptis, *Sanch. cit. l. num. 10.* Quod autem dictum est, hæreticos, ipso jure, privatos esse beneficijs suis, id limitandum est, ut non procedat in hæretico pœnitente, saltem si continuò, & spontè ad unitatem fidei Catholicæ redeat, antequam de hæresi fuit convictus, & hæreticus declaratus; tunc enim est æquissimum, ut Beneficiarij ex dispensatione Papæ in beneficio relinquantur, vel restituantur, *Rebuff. cit. l. num. 5. Sanch. cit. c. 26. num. 13. Farinac. cit. q. 189. num. 82. & 84.*

Porro suspecti, vel diffamati solùm de hæresi non privantur ipso jure beneficijs obtentis: sed juxta criminis qualitatem, illis per sententiam sunt privandi, *Sanch. cit. c. 26. num. 14. Farinac. cit. l. num. 86.*

LI. Præterea ad prædictam pœnam privationis beneficiorum decretam in hæreticos, reduci potest illa, quæ habetur in c. 2. §. *Ad hæc. h. t. in 6.* ubi
» statuitur, ut quicunque viri Ecclesiastici, qui ad
» preces hujusmodi pestilentium personarum (vide-
» licet hæreticorum, vel fautorum Hæreseos) digni-
» tates, personatus, vel quæcunque alia beneficia Ec-
» clesiastica sunt adepti, ex nunc ijs sint privati,
» utque tales, & habitis careant, & si receperunt illa
» scienter (id est, sciendo eos, qui preces pro ijs offe-
» runt, esse tales. *Gl. hic V. eod.*) ad alia, vel similia
» nequaquam imposterum admittantur. Idque statutum fuit, ob criminis hujus immanitatem, *Gl. hic V. Privamus. in addit.*

Ubi notandum 1. Hæc pœna non afficit laicos, qui adepti sunt dignitates, aut officia sæcularia, cùm ipse textus tantùm loquatur de Ecclesiasticis, *Joan. Andr. in cit. c. 2. §. Ad hæc. V. Ecclesiasticos. Franc. not. 2.* 2. Qui per preces hæretici impetravit beneficium, perpetuò illo privatur, ita ut nec mortuâ personâ intermediâ, possit illud consequi, licèt aliud sit in casu c. *Ex transmissa. 7. de fil. presb. Io. Andr. hic V. Perpetuò. Franc. not. 2.* 3. Inhabilitatus ad beneficia obtenta, non censetur inhabilitatus ad beneficia obtinenda, nisi exprimatur, *Franc. hic not. 3.* 4. Sub nomine dignitatis non includitur hîc dignitas Pontificalis, seu Episcopalis, quæ speciali expressione indiget, *Gl. hic V. Dignitas. & Io. Andr. n. 6. in fine,* quia materia hæc est pœnalis; ideóque restringenda. 5. Ut recipiens privetur perpetuò beneficijs sic acquisitis, & ut inhabilis reddatur ad alia obtinenda, duo requiruntur, nempe ut preces fuerint efficaces, & ut recipiens sciverit ad preces hæreticorum sibi collatum esse.

§. II.

De pœna infamiæ, & privationis sepulturæ, quam incurrunt hæretici.

LII. Quæritur 1. An hæretici sint infames, & quidem ante omnem sententiam Judicis? ℟. esse ipso jure infames, ut apertè colligitur ex c. *Excommunicamus. 13. §. Credentes. h. t.* ubi fautores hæreticorum excommunicantur, & additur, ut si quis eorum satisfacere contempserit, intra annum, ex tunc ipso jure factus sit infamis: ergo multò magis ipsi etiam hæretici, cùm sit publicum crimen, infamiam juris contrahunt, *Azor. p. 1. l. 8. c. 13. §. Septima hæreticorum pœna.* Idque etiam sumitur ex c. *Statutum. 15. h. t. in 6. & c. Infames. 17. caus. 6. q. 1.* & in *Auth. Gazaros C. h. t.* omnes hæretici utriusque sexûs perpetuâ notantur infamiâ. Non tamen contrahitur hæc infamia juris, nisi post sententiam Judicis declaratoriam criminis: dicitur enim infamia juris, quia statim, cùm per Judicis sententiam crimen esse commissum declaratur, Reus fit infamis, nec est opus, ut per sententiam Judicis condemnetur ut infamis, sed satis est, ut ejus crimen declaretur, v. g. esse hæreticum. Quòd si crimen hæresis notorium fuerit per evidentiam facti, hæreticus contrahit infamiam non juris, sed facti, quæ per contrarium factum aboletur, *Azor. cit. l. & Sanch.* Porro ex eo quòd hæretici sint infames, ipso jure repelluntur ab omnibus honoribus, & dignitatibus, neque Advocati, vel Notarij, neque Judices esse possunt, neque agere in Judicio, *Auth. Credentes. §. Nullus. C. h. t.* & excluduntur ab omni actu legitimo, *Farinac. cit. q. 189. §. 4. n. 46.*

LIII. Quæritur 2. An, & qualiter hæretici priventur sepulturâ Ecclesiasticâ? ℟. in c. *Sicut. 8. §. Si autem. in fine. h. t.* statuit Concilium Lateranense sub Alexandro III. ut si quis in peccato hæresis deces- »
serit, oblatio pro eo non fiat, nec inter Christianos »
sepulturam accipiat, non obstante privilegio qui- »
buscunque indulto. Ratio est; quia quibus vivis »
non communicamus, nec mortuis communicare debemus, *c. Sacris. 12. de sepult.* modò notoriè constet, eum decessisse in hæresi, *Palao disp. 4. pun. 4. n. 1.* Ex quo etiam infert *Gl. hic V. Obtentu. & Hostiens.* quòd propter delictum etiam perditur privilegium; quia hoc non extenditur ad illicita, nec tuetur aliquem in

malo, c. *Nulli.* 8. *de sent. excom.* & omni privilegio cessante, mali puniendi sunt, *Gl. hîc V. Obtentu.*

LIV. Prætetea *in c. Quicunque.* 2. *in princ. h. t.*
» *in 6.* statuit Alexander IV. ut quicunque hæreti-
» cus, vel credentes, receptatures, defensores, vel
» fautores eorum, scienter præsumpserint Ecclesia-
» sticæ sepulturæ tradere, sententiam excommuni-
» cationis incurrant, usque ad idoneam satisfactio-
» nem: nec absolvi possint, nisi proprijs manibus
» publicè (& non occultè; quia publica peccata pu-
» blicè emendari debent, c. 1. *de pænit. & remiss. Gl.*
» *hîc. V. Publicè.*) extumulent, & ejusmodi corpora
» damnatorum projiciant (modò ossa eorum possint
» ab aliorum ossibus discerni, aliàs secus, c. *Sacris.*
» 12. *de sepult. Gl. hîc V. Extumulent.*) & locus ille
» perpetuâ careat sepulturâ, ita ut in eo non sint am-
» pliùs sepelienda corpora fidelium, sed velut locus
» profanus censeri debeat, *Gl. hic in casu.*

LV. Ubi notandum 1. Ut sepeliens hæreticum sit excommunicatus, requiritur, ut sciens illum esse hæreticum sepeliverit: secus, si ignorans, ut colligitur à contrario sensu, quia ignorantia probabilis excusat, *Gl. hîc V. Scienter. Navarr. l. 5. consil.* 11. *n.* 1. *h. t.* & videtur etiam requiri, ut talis sit nominatim etiam denunciatus tanquam hæreticus, ut colligitur ex ijs, quæ tradit *Navarr. in consil.* 12. *n.* 6. *eod. tit.* Unde neque excommunicationem incurrit, qui aliquem solùm suspectum de hæresi per famam sepelit, quia propriè non dicitur quis scire, quod per famam solùm novit, & quod non potest probare: & cùm in *cit. c.* 2. excommunicetur, non qui simpliciter sepelit hæreticum, sed qui præsumit sepelire, requiritur etiam, ut per dolum, & ex malitia id faciat. *Navarr. in cit. consil.* 11. *n.* 2. *& seqq.* ubi etiam *n.* 6. ait, quòd hæc excommunicatio non sit reservata Papæ per Bullam Cœnæ, nec per alia Jura, sicut excommunicatio, quæ incurritur propter hæresim: quamvis esse reservatam colligi videatur ex c. *Excõmunicamus.* 13. §. *Sanè, h. t.* ubi prohibetur, ut Clerici non exhibeant hæreticis Ecclesiastica Sacramenta, nec eos Christianæ sepulturæ tradere præsumant, nec eleemosynas, aut oblationes eorum percipiant: alioqnin suo privantur officio, ad quod nunquam restituantur, absque speciali indulto Sedis Apostolicæ, ut notat *Gl. in cit.* §. *Sanè. V. Apostolicæ.* Est tamen excommunicatio latæ sententiæ, quia per hæc verba, *excommunicationi subjacent*, fertur excommunicatio ipso jure, *Francus in cit. c.* 2. *not. ult. h. t. in 6.*

Notandum 2. Hæc pœna excommunicationis etiam locum habet, non solùm in Clericis, sed etiam in laicis scienter sepelientibus hæreticum in Ecclesia, vel cœmeterio, cùm textus hic dicat, *quicunque*: nam Constitutio Canonica universaliter disponens in materia pertinente ad forum Ecclesiasticum includit etiam laicos, *Franc. in cit. c.* 2. *n.* 3. Et extenditur etiam ad hæreticorum receptatores, defensores, fautores &c. *Franc. ibid. n.* 1.

Notandum 3. Etiam excommunicati sunt dantes locum ad sepeliendos hæreticos, etiamsi ipsi non sepeliant. *Farinac. tr. de hæresi. q.* 192. §. 3. *n.* 45.

Notandum 4. Sepelientes hæreticos, non tantùm sunt excommunicati, sed etiam suspecti de hæresi, ita ut contra eos procedi possit tanquam suspectos, *Farinac. cit. l. n.* 49.

Notandum 5. Cùm quis aliquid facere debet, proprijs manibus; adeóque per se ipsum, non potest id facere per alium, *Gl. hîc. V. Proprijs manibus. Franc. in cit. c.* 2. *n.* 3. ubi tamen in fine ait, si plures fuerint, qui hæreticum sepeliverunt, & unus tantùm ex sepelientibus ossa exhumaverit, vel alius extraneus; tunc etiam ij, qui non extumulârunt à se sepultum, absolvuntur ab excommunicatione, si petant, cùm non possint ampliùs extumulare.

Notandum 6. Locus, in quo hæreticus sepultus fuit, privatur aliorum fidelium sepulturâ, non ad tempus tantùm, donec satisfactum fuerit, sed in perpetuum, ut patet ex *cit. c.* 2. *in fine princ. Jo. Andr. ibid. V. Perpetua.*

Notandum 7. Non esse excommunicatum, qui hæreticum sepeliri curavit, non favore hæresis, sed ob amicitiam, & consanguinitatem, vel ne illius cadaver insepultum aërem corrumpat, *Farinac. cit. l. num.* 50.

§. III.

De pœna Confiscationis bonorum, quæ infligitur hæreticis.

LVI. Quæritur 1. An, & qualiter propter crimen hæresis bona hæreticorum confiscentur? ℞. imprimis in c. *Vergentis.* 10. *h. t.* Innocentius III. sta- »
tuit, ut in Terris temporali jurisdictioni Papæ sub- »
jectis bona hæreticorum publicentur: & in alijs »
idem præcipit fieri per Potestates, & Principes sæ- »
culares in suis Terris, ac Provincijs: & si isti ad hoc »
exequendum negligentes fuerint, per censuram »
Ecclesiasticam, appellatione remotâ, compellan- »
tur: nec ad eos ulteriùs bona eorundem revertan- »
tur: nisi ad fidem redierint, & abjuraverint hære- »
ticam pravitatem: & ex misericordia aliquis eo- »
rum voluerit misereri: ut temporalis saltem pœ- »
na corripiat, quos spiritualis non corrigit discipli- »
na: cùm enim secundùm LL. civiles (*l. Quisquis.* 5. »
C. ad leg. Jul. Majest.) filijs suis, vitâ solùm ex mi- »
sericordia conservatâ, confiscentur eorum bona, »
quantò magis, qui aberrantes à fide Filium DEI »
offendunt, à Capite nostro, quod est Christus, per »
Ecclesiasticam districtionem, seu censuram præ- »
cidi debent, & bonis temporalibus spoliari, quia »
gravius est, æternam, ac Divinam, quàm tempo- »
ralem lædere Majestatem, nec exhæredatio filio- »
rum Catholicorum debet impedire censuram hu- »
jusmodi severitatis, cùm in multis casibus filij pro »
patribus temporaliter puniantur: & secundùm »
Canonicas Sanctiones quandoque, non solùm »
puniantur Auctores scelerum, sed etiam proge- »
nies damnatorum, ut patet ex c. *Cùm multæ.* 3. *caus.* »
15. *q.* 8. ubi geniti ex Ministris Ecclesiæ rediguntur in servitutem ejusdem, & c. *Cùm Ecclesia.* 11. §. *Item peccato Israëlitarum. caus.* 1. *q.* 4. *& toto tit. de fil. Presbyt.*

LVII. Pro explicatione hujus c. notandum 1. Ecclesia potest, etiam in Terris Imperij, propter delictum Ecclesiasticum infligere pœnam confiscationis bonorum, quamvis bona publicata deferantur ad fiscum sæcularem, *Abb. hic n.* 2. nisi is, cujus bona confiscantur, esset Clericus; tunc enim bonorum

appli-

applicatio fieret fisco Ecclesiæ, etiam in Terria Imperij, *Arg. c. 2. de success. ab intest. Fagnan. hic n. 4. & 5. ex Butrio, & Ancharano.* habet enim etiam Ecclesia Cameram fiscalem, cui applicantur bona publicata, quia Ecclesia in terria quoad temporalem jurisdictionem sibi subjectis, vendicat sibi omnia jura temporalia. *Fagn. hic n. 2.*

Notandum 2. Judices, ac Principes sæculares possunt per Ecclesiam compelli ad justitiam administrandam, *c. Administratores. 26. caus. 23. q. 5. Gl. hic V. Præcipimus.* idque ratione peccati, *Arg. c. Novit. 13. de Judic.*

Notandum 3. Hæretici, quamvis ad fidem sponte redeant, non tamen recuperant bona amissa, nisi ex misericordia, & gratia eis reddantur, *Gl. hic V. Misereri, & Abb. n. 2. not. 3.* Idémque est de Episcopatu, quem non recuperat in hæresim lapsus, nisi ex misericordia, *c. Ipsa pietas. 24. §. Si inquiunt, in fine. caus. 23. q. 4. & c. Quod autem. 3. cit. caus. 9. 7. Gl. hic V. Misereri.*

Notandum 4. Propter crimina paterni immanitatem quandoque puniri possunt filij temporaliter, quia ipsi parentes puniuntur in persona filiorũ: nam ut dicitur in *l. Isti quidem 8. in fine. ff. Quod metûs causâ.* cùm parentes pro affectu magis in liberis terreantur: & in filijs paterni criminis exempla metuantur, *l. Quisquis. 5. §. Filij verò. C. ad leg. Jul. Majest.* cùm filius sæpe sequatur vestigia parentum, *Abb. hic num. 3.* Regulariter tamen filius non debet puniri ob crimen patris, maximè in spiritualibus, in quibus nunquam punitur pro patre, quomodo intelligi debet, quod dicitur Ezechiel. c. 18. *Filius non portabit iniquitatem patris*, & notatur in *Summa caus. 1. q. 4. Abb. hic n. 3.*

Notandum 5. Hæretici committunt crimen læsæ Majestatis Divinæ, quod longè gravius est, quàm læsæ Majestatis humanæ, ut dicitur in *cit. c. Vergentis. h. t. & Gl. ibid. V. Longè fit gravius.* nam majus est peccatum, quod committitur in DEUM, quàm quod in hominem, *c. Sicut quis. 12. caus. 17. q. 4.* adeóque etiam graviùs puniendum.

Notandum 6. Bona hæreticorum confiscantur, sive filios habeant, sive non, ita ut nec Catholicis hæreticorum filijs aliquid relinquendum sit, ut dicitur in *cit. c. Vergentis.* & ibi *Gl. V. Exheredatio.* de quo plura infrà.

LVIII. Præterea idem statutum habetur in *c. Excommunicamus. 13. §. Damnati. h. t.* ubi in fine di- » citur: ita quòd bona hujusmodi damnatorum, si » laici fuerint, confiscentur: si verò Clerici, appli- » centur Ecclesijs, à quibus stipendia acceperunt. Ubi *Gl. V. Stipendia.* ait: si plura stipendia in diversis Ecclesijs habuerint, inter Ecclesias pro rata dividantur, juxta *c. Relatum. 12. de Testam.* bona verò Clericorum, qui Ecclesias non habebant, debent applicari Episcopo, qui illa in pios usus distribuat, *Abb. in cit. c. Excommunicamus. in notat.* Consentit *c. Super quibusdam. 26.* ibi: *quorum propria bona confiscentur. de V. S.* Eadem pœna confiscationis bonorum Decreta est in hæreticos Jure Civili, ut constat ex *l. Manichæos. 4.* ibi: *quos bonorum omnium etiam confiscatione persequimur*, & in *Auth. Gazaros. C. de hæretic.*

LIX. Denique in *c. Cùm secundùm. 19. h. t. in 6.* statuit Bonifacius VIII, bona hæreticorum, non solùm esse confiscanda, sed etiam esse ipso jure, seu » facto confiscata: ubi inprimis enumerantur tria » crimina, ob quæ ipso facto dominium bonorum » perditur, eáque ad fiscum deferuntur, secundùm » Leges Civiles: videlicet contrahentes nefarias, » ac naturæ contrarias, seu incestas nuptias, eo ipso » rerum suarum dominium perdant (*l. Cum ancillis.* » *3. & l. Si quis. 6. C. de incest. nupt. l. Incestæ. 52. ff. de* » *ritu nupt.*) Item mulier ingenua, quæ parentibus » non consentientibus nupsit raptori, bona omnia, » quæ illi obvenerunt à raptore, aliísque consortibus raptûs, ipso jure amittit, quæ certo casu deferuntur ad fiscum (*l. unic. §. Et si quidem C. de raptu* » *Virgin. & Anth. De ea, quæ raptori suo nubit, Collat. 9.* » *Novel. 150. Gl. hic V. Certóque casu.*) Vel qui illicitas species, seu merces transvehit: vel rerum ve- » titarum professionem omittit, earundem rerum » proprietate hoc ipso privatur, illæque fisco acqui- » runtur. Multò magis ergo bona hæreticorum, qui » graviùs, & horribiliùs, quàm prædicti, delin- » quunt, ipso jure sunt confiscata. Additur in *cit. c.* » *in fine*, quòd confiscationis hujusmodi executio, » vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debeat » per Principes, aut alios Dominos temporales, an- » tequam per Episcopum loci, vel aliam personam » Ecclesiasticam super hoc potestatem habente, sen- » tentia super eodem crimine fuerit promulgata: » quia sæcularis super hoc crimine quippe Ecclesia- » stico judicare non potest, *Gl. fin. hic*, de quo infrà.

LX. Pro explicatione hujus c. notandum 1. hæreticorum bona, ipso jure, à die commissi criminis confiscantur, ut tradit *Gl. hic V. Ipso jure*: absque alia sententia condemnatoria Judicis, *Franc. ibid. §. Confiscationis. not. 1.* Idque ex communi omnium consensu receptum esse testatur *Sanch. l. 2. Moral. c. 14. n. 1.* sicut idem statutum est in crimine læsæ Majestatis humanæ, ob quod bona publicantur à die commissi criminis, *l. fin.* ibi: *ex quo quis tale crimen contraxit, C. ad leg. Jul. Majest.* quamvis id in Jure Canonico non sit expressum de crimine hæresis, ut notat *Sanch. cit. l.* Requiritur tamen sententia Judicis, pet quam declaretur, Reum hæresim commisisse, antequam hæreticus privari non potest possessione bonorum, quia generatim loquendo, tametsi ob aliquod delictum imposita sit pœna, ipso jure, incurrenda, etiam ante condemnationem Judicis, attamen antequam fiat executio pœnæ, requiritur sententia declaratoria Judicis, ut Reus à possessione amoveri possit, *Franc. hic. §. Confiscationis. not. 1. & 2.* ubi tamen excipit, nisi crimen hæresis esset ita notorium, ut nullâ tergiversatione celari possit; tunc enim sufficit, si Judex assignet terminum ad excusandum factum, quo elapso fieri potest executio, sine alia declaratione, de quo tamen dubitat ipse *Franc. cit. l. Navarr. l. 5. consil. 10. n. 6. & seqq. Farinac. tr. de hæres. q. 190. §. 1. n. 5.* quia etiam in notorijs requiritur sententia.

Notandum 2. Post latam sententiam declaratoriam super crimine hæresis, statim fieri potest executio per Judices sæculares, qui bona hæreticorum occupare possunt, absque alio processu, imò etiam sine alio mandato Judicis Ecclesiastici, cùm ex sententia declaratoria illis sit acquisitum jus omnia bona occupandi in hoc crimine, ut colligitur à

contrario sensu ex *cit. c. Cùm secundùm. Franc. ibid. n. 3.*

Notandum 3. Bona hæreticorum confiscantur, etiamsi post mortem eorum de hæresi fuerint convicti,& condemnati. Nam si quis accusatus fuit de hæresi, & pendente accusatione, moriatur, non est extinctum crimen, sed contra hæredes causam prosequi licet, ad eum finem, ut bona defuncti fisco applicentur: imò tametsi vivente hæretico, non esset cœpta accusatio,adhuc post mortem illius posset accusari ad eum finem, ut memoria ejus damnetur,& bona confiscentur, ut tradit *Gl. in c. Accusatus. §. Porro in figuratione casûs h. t. 6.* Idque etiam probatur ex *cit. c. §. In eo verò casu*, ubi dicitur: » Quando hæredes ad successionem non debent ad» mitti, ob hæresim sui auctoris: non obstante, » quòd auctore ipso vivente,crimen hæresis non fu» erit, interveniente ipsius morte, declaratum: ad » confiscationem bonorum, post mortem ejus» dem,nihilominus procedatur, *Franc. in cit. c. Accusatus. §. In eo verò eod. in 6. Farinac. tr. de hæres. q. 190. §. 1. n. 9.*

LXI. Quæritur 2. An hæreticus, cujus bona,ob crimen hæresis,ipso jure sunt confiscata à die commissi criminis, ut suprà dictum, ipso facto, etiam amittat dominium,& administrationem omnium bonorum, eàque in fiscum transeant? Resp. Probabilius videri,non amitti ipso facto, ante sententiam declaratoriam criminis, ut docet *Molina tr. 2. de justit. disp. 95. n. 22. Sanch. l. 2. mor. c. 22. n. 3. & 4.* & plures alij apud ipsum: quamvis *Azor. & Farinac.* alijque contrarium teneant. Ratio est, quia ex eo, quòd bona hæreticorum ipso jure confiscata sint,à die commissi criminis, solùm sequitur, ab illo die bona esse fisco realiter obligata, & tacitè hypothecata, quod bene stare potest cum dominio, sicut dominium hypothecæ est penes debitorem,licèt sit obligata creditori, ergo per confiscationem non amittit hæreticus, ipso facto, dominium bonorum, quia pœnæ non sunt extendendæ,sed restringendæ. Quare post sententiam declaratoriam hæresis, confiscatio retrotrahitur ad diem incursi delicti, si illo die sententia lata fuisset, & bona alienata restitui debent fisco, unà cum fructibus perceptis, & alienationes, ac contractus interim initi in præjudicium fisci rescinduntur. *Sanch. c. l. n. 33.* ubi ait,id ab omnibus utriusque Juris Doctoribus,& Theologis esse receptissimum. Et hoc saltem probant LL. prohibentes hæreticis, & alijs, alienationes bonorum, nempe quòd non possit reus alienare bona firmiter,& irrevocabiliter.

Excipitur 1. Nisi possessiones bonorum, quæ fisco sunt addicta, ille legitimè contra fiscum præscripserit, ad quod in crimine hæresis requiruntur XL. anni, ut possessor præscribat bona defuncti adversùs fiscum, *c. 2. §. Si post mortem de præscript. in 6.* de quo dictum suprà *l. 2. tit. 26. n. 53.* Excipitur 2. quòd alienationes necessariæ fieri possint ab hæretico, seu illo, cujus bona sunt confiscata, ipso jure, & cui interdicta est administratio bonorum suorum, ita ut per fiscum revocari non possint alienationes hujusmodi,usque dum sententia declaratoria criminis sit secuta, utpote quæ fiunt ad alendum se, & familiam suam,pro solvendis debitis, &c. quia prohibita alienatione,censetur interdicta voluntaria,non necessaria,*Sanch. c. l. n. 55. & seq.*

LXII. Ex dictis infertur,quòd hæretici, alijque,quorum bona sunt confiscata, ante Judicis sententiam saltem declaratoriam, non teneantur in foro conscientiæ offerre, & tradere bona sua, *Silvest. V. Hæresis. q. 8. n. 13. Azor. p. 1. l. 5. c. 7. q. 1. & 3. Sanch. cit. c. 22. n. 7. Farinac. cit. q. 190. n. 32.* ubi ait, hanc esse communiorem, & æquiorem opinionem. Ratio est,quia nemo tenetur tam gravem pœnam, qualis est privatio omnium bonorum,in seipso exequi, ideòque per legem imponi non potest,esset enim multis transgressionibus exposita. Imò etiam post sententiam condemnatoriam, vel declaratoriam hæresis, non tenentur hæretici, vel alij hujusmodi delinquentes offerre,& tradere sua bona fisco: sed tantùm tenentur non resistere, nec impedire, quò minùs bona ab eis exigantur, & sententia executioni mandetur,non autem illam adversùs se ipsos exequi,*Sanch. c. l. n. 8.*

Cæterùm regula generalis est,ab omnibus DD. recepta, quòd sub absoluta bonorum confiscatione propter hæresim, vel aliud crimen, ipso jure, facta, comprehendantur omnia bona, tam mobilia, quàm immobilia, quæ hæretici propria sunt, imò etiam jura,& actiones, quæ sub bonorum appellatione veniunt, *l. Bonorum 208. ff. de V. S.* quia in *l. Manichæos 4. C. de hæretic.* dicitur, omnia bona hæreticorum publicari,& in *c. Cùm secundùm 19. h. t.* decernitur absolutè, bona hæreticorum ipso jure esse confiscata. De qua materia fusè tractat *Sanch. l. 2. mor. c. 14. 15. & 16.* qui videri potest. Excipitur inter alia, jure Canonico, dos uxoris Catholicæ propter hæresim mariti, de qua agemus *§. seq.*

§. IV.

An dotes uxorum confiscentur propter hæresim maritorum?

LXIII. De hac re agitur in *c. Decrevit 14. h. t. in 6.* ubi Innocentius IV. statuit,quòd dotes uxo- » rum Catholicarum propter hæresim maritorum, » non debeant confiscari: quod intelligendum est, » nisi fortè mulieres ipsæ cum maritis matrimonia » contraxissent, quos hæreticos tunc (scilicet tem- » pore contractûs) sciebant. Ratio decisionis est, » quia universim loquendo, ob maritorum culpam uxores inquietari leges vetant, *l. 2. C. Ne uxor pro marito*, & pœnæ suos tenere debent auctores, *l. Sancimus 22. C. de pœnis.* Neque rationi est consentaneum, ut innocens, propter alterius crimen, puniatur,nisi id jure sit expressum, sicut expressum est puniri filios,ob crimen læsæ Majestatis Divinæ,vel humanæ commissum à patre,*Sanch. l. 2. mor. c. 17. n. 2.* Ratio exceptionis est, quia tunc in pœnam delicti commissi,& ob periculum perversionis, cui se tales mulieres exponunt,publicantur earum dotes.

LXIV. Ubi præterea notandum 1. Non solùm dos, sed etiam bona parapbernalia uxoris non confiscantur: nec donatio propter nuptias, quam facit Sponsus Sponsæ, aut vir uxori, in præmium dotis receptæ, vel nobilitatis, vel pudicitiæ Sponsæ, & sit propria uxoris, post matrimonium consummatum:

matum: nec etiam res donatæ uxori à consanguineis viri, etsi intuitu viri, nisi donans tempore donationis expressetit, ut res donatæ marito acquirantur: nec etiam res acquisitæ ab uxore, constante matrimonio, ut medietas lucrorum: nec denique quæcunque alia bona propria uxoris, propter hæresim mariti, confiscantur, *Sanch. cit. c. 17. n. 3. Farinac. tr. de hæres. q. 190. n. 44. & 3. seqq.* & alij apud ipsos. Imò uxor potest, bonis viri confiscatis, res suas propria auctoritate capere, *l. Si quis 9. C. de bonis proscript. Sanch. c. l.*

Notandum 2. Non solùm autem ipsa dos, & reliqua bona uxoris, sed etiam usufructus dotis, qui percipitur ex alijs bonis uxoris, publicatis bonis mariti, non confiscatur: nam etsi usufructus dotis, durante matrimonio, pertineat ad maritum, ad alendam uxorem: quia tamen vir, ob factam confiscationem, redditus est inops, & impotens ad illam sustentandam, redditâ uxori dote, etiam usufructus illi restituitur, *Palao dis. 5. pun. 12. n. 7.*

Notandum 3. Non tantùm in donatione inter vivos, sed etiam in donatione mortis causâ factâ inter conjuges, non habet locum publicatio, ita ut si donatio, mortis causâ, facta sit à viro uxori, ea morte viri, etiam civili, confirmetur, ideóque bona sic donata, propter conjugis donantis delictum non transeunt in fiscum: non tamen viro donanti adimitur licentia talem donationem revocandi, usque ad ejusdem mortem naturalem, *l. Sed etsi 13. §. 1. ff. de donat. inter vir. & uxor. & l. Reservari 24. C. eod.* quamvis aliàs donata, mortis causâ, alteri quàm conjugi morte civili non confirmentur, sed si is supplicio afficiatur, transeant ad fiscum, *l. Si aliqui 17. ff. de mort. cauf. donat. Sanch. cit. c. 17. n. 16.*

LXV. Notandum 4. Hæc pœna privationis dotis statuta est in uxores scienter nubentes viris hæreticis, ut constat ex *cit. c. Decrevit in fine h. t.* quamvis ibi non imponatur, ipso jure, seu facto, sed solùm per sententiam condemnatoriam Judicis, ut notat *Sanch. cit. c. 17. n. 18.* Si verò uxores, tempore contractûs matrimonij, ignorârunt viros, quibus nupserunt, esse hæreticos, non confiscantur earum dotes, etsi postea id sciverint, quia tunc non deliquerunt, contrahendo matrimonium cum illis: præsumuntur autem ignorare hæresim virorum, nisi probentur scire, ideóque fisco probatio hujus scientiæ incumbit, petenti ob eam publicari dotem, *Gl. fin. in cit. c. Decrevit. & ibid. Franc. n. 2. in Gl. fin. Sanch. c. l. n. 17. Farinac. cit. q. 190. n. 52. §. 3. n. 52.* ubi id limitat, nisi supervenientε scientia, quòd maritus sit hæreticus, uxor peccato ejus consentiat, tunc enim perinde est, ac si ab initio scivisset hæresim mariti, adeóque dotem perdet, & ea fisco applicabitur.

Notandum 5. Hæc pœna confiscationis non habet locum in illa dote, quæ uxori data est, cum eo onere, & conditione, ut danti, vel alicui tertio, soluto matrimonio, restituatur: tunc enim, sicut quodlibet aliud fideicommissum, non potest publicari in perpetuum, quia id cederet in præjudicium tertij, cui dos restituenda est: & tunc fiscus percipiet fructus illius dotis, durante matrimonio, *Sanch. c. l. n. 19.*

LXVI. Sed circa hoc adhuc restant duæ quæstiones, nam 1. quæritur: An uxor scienter nubens viro hæretico, non tantùm in pœnam privetur dote, sed etiam omnibus alijs bonis, quæ habuit, tempore contracti matrimonij, vel etiam quæ acquisivit postea, constante matrimonio? Affirmant *Gl. in cit. c. Decrevit in figuratione casûs, & Franc. not. 1. Farinac. c. l. n. 49. & 50.* quia sic nubens, & in tali matrimonio persistens suspecta redditur de hæresi, & fautrix hæresis censetur, ideóque contra illam ut talem procedi potest, ac puniri: nam licèt in *cit. c.* de sola dote fiat mentio, tamen ea sola expressa fuit, exempli gratiâ tantùm, non autem ut ea dispositio ad solam dotem restringeretur: ergo sicut quando uxor ignoranter nubit hæretico, non privatur dote, nec alijs bonis parapheroalibus: ita vice versa, quando scienter nubit, sicut amittit dotem in pœnam, sic etiam omnia alia bona. Neque verò mulier scienter nubens hæretico punitur eodem modo, quo ipse hæreticus: tum quia hæreticus punitur confiscatione bonorum, ipso facto, mulier per sententiam: tum quia ipse hæreticus alijs pœnis adhuc punitur, quibus non punitur mulier ob hoc delictum, quòd scienter nupserit hæretico, *Palao tit. pun. 12. n. 10.*

Verùm contraria sententia, quòd hæc pœna amissionis dotis non sit extendenda ad alia bona non dotalia, est probabilior, quam tenet *Sanch. c. l. n. 22.* quia *cit. c. Decrevit.* de sola dote loquitur, & in pœnalibus non est facienda extensio: & si Papa voluisset, omnia bona uxoris, tali casu publicari, non sola dotalia expressisset, sed omnia, sicut id expressit in *c. pen. h. t. in 6.* & durum est per eandem generalem confiscationem bonorum plecti æquè uxorem Catholicam, ac ipsum hæreticum, cùm uxoris delictum multò levius sit; & nullus textus juris sit, qui eam generalem confiscationem ob tale delictum imponat. Neque ex eo, quòd dos, quæ magis est privilegiata, quàm alia bona uxoris, amittatur, si scienter nubat hæretico, rectè infertur, etiam alia bona non dotalia tunc amitti: quia hæc pœna soli doti est imposita, fortè ob eam causam, ut quia majori gaudet privilegio, gravior etiam sit pœna, unde non potest extendi ad alia bona.

LXVII. Quæritur 2. An vicissim vir Catholicus scienter matrimonium cum hæretica contrahens, incurrat similem pœnam amissionis bonorum? Resp. Negativè, tum quia cùm vir dotem non afferat, nequit congruenter hæc pœna ad ipsum extendi, quæ soli doti est imposita: tum quia licèt vir & uxor sint correlativa, & dispositum in uno correlativorum, censeatur etiam dispositum in altero; *Arg. l. 1. C. de Cupreß. l. 11.* ubi *Gothofr.* ait, argumentum à correlativis dari, si emptio est prohibita, & venditio quoque: id tamen solùm obtinet tunc, quando in utroque eadem est ratio: secus si sit diversa, ut in proposito, quia mulier ob ejus facilitatem, & sexûs fragilitatem, & quia subjecta marito, graviori periculo perversionis se exponit nubens hæretico, quàm vir: quare cùm non sit adæquatè eadem ratio in viro, quæ in muliere, non est extendenda hæc pœna ad virum, *Sanch. c. l. n. 23. Barb. in collect. in cit. c. 14. n. 6.* Porro dos non amittitur, quòd mulier virum ob hæresim damnatum comitetur, vel eum non denunciet, quia hæc pœna nullibi jure est statuta, nec delinquit comitando virum, *Sanch. c. l. n. 24.*

§. V. Cur

§. V.

Cui applicari debeant bona tum Clericorum, tum Laicorum, confiscata propter hæresim?

LXVIII. Assertio 1. Certum est, quòd bona Clericorum propria, & patrimonialia propter hæresim eorum confiscentur, ut tradit *Gl. in Clement. 2. V. Ecclesiarum h. t.* eaque applicanda sunt fisco Ecclesiæ, & Episcopi, in pios usus distribuenda, *Lopez, in pract. crim. Canon. c. 117. in addit. lit. f. V. applicantur. Farinac. tr. de hæres. q. 190. §. 11. n. 154.* quamvis bona immobilia propria Clerici committentis crimen hæresis, imò & mobilia deferantur ad fiscum Principis sæcularis, ex recepta in quibusdam Regnis consuetudine, quam approbat *Covarr. l. 2. resol. c. 9. n. 12.* nam nullibi reperitur interdictum hæc bona publicari, & Canones, qui dicunt bona Clericorum applicanda esse Ecclesijs, non loquuntur de bonis proprijs, & patrimonialibus Clericorum, de quibus illi testari possunt, *c. Quia nos 9. de testam.* sed de bonis Clericorum acquisitis, intuitu Ecclesiæ: nam bona patrimonialia transeunt ad quoscunque Clericorum successores, *Sanch. l. 2. mor. c. 20. n. 22.* ubi tamen *n. 26.* ait, spectato jure communi, & seclusa consuetudine, bona Clericorum publicata deferenda esse, quia bona sunt accessoria personæ, eamque sequuntur: & quidem fisco Ecclesiæ Episcopalis, si ipse Clericus non habeat stipendium ab alia Ecclesia, *Lopez, c. l. n. 4. Farinac. c. l. n. 158.* Idémque dicendum de bonis Clericorum quasi patrimonialibus, quæ ab illis acquiruntur, non ex fructibus beneficij, sed ratione alicujus ministerij Ecclesiastici pro Missis dicendis, administratione Sacramentorum, sepeliendis defunctis, & similibus, nam & hæc ob crimen hæretici confiscantur, quia & de illis bonis liberè testari possunt Clerici, & hæc ad quoscunque eorum successores transeunt, *Sanch. c. l. n. 23.*

LXIX. Assertio 2. Bona Clericorum acquisita, ratione beneficij Ecclesiastici, non transeunt ad fiscum, sed applicari debent Ecclesiæ, cui inserviebant, prout habetur in *c. Excommunicamus 13.* » *§. Damnamus h. t.* ubi dicitur: Bona damnatorū de » hæresi, si Laici fuerint, confiscentur; si verò Cleri- » ci, Ecclesijs applicentur, à quibus stipendia rece- » perunt. Ratio est, quia de bonis intuitu Ecclesiæ acquisitis prohibitum est Clericis testari, sed ea post illorum obitum, penes Ecclesias remanere debent, *c. Quia nos 9. c. Relatum 12. de testam.* ergò cùm hujusmodi bona non possint transire ad hæredes extraneos, nec ad fiscum deferri possunt, juxta suprà dicta.

LXX. Assertio 3. Bona Ecclesiæ, ut domus, prædia, ac similia, ex quibus Clerici reditus beneficij percipiunt, non confiscantur ob hæresim Clericorum, qui illa possident. & Judex illa confiscans excommunicationem incurrit ipso jure, prout sumitur ex *Clement. nolentes 2. h. t. post princ.* ubi prohibe- » tur: Ne deputati Commissarij ab Inquisitoribus, » vel Episcopo, vel Capitulo, sede vacante, prætextu » officij inquisitionis, quibusvis modis illicitis, ab » aliquibus pecuniam (quo nomine intelligitur quælibet res pecuniâ æstimabilis, *Gl. hic V. Pecuniam, Sanch. l. 2. mor. c. 22. n. 9.*) extorqueant, nec scien- » ter attentent, bona Ecclesiarum, ob delictum Cle- » ricorum, fisco, etiam Ecclesiæ, applicare (multò » minùs sibi ipsis, vel Officialibus, vel fisco sæculari, *Gl. hic V. Ecclesiæ*) quòd si secùs in his (scilicet proxi- » mè dictis) vel altero eorum, fecerint, sententiam » excommunicationis, ipso facto, incurrant, à qua » non possint absolvi (per Ordinarios) nisi plenè sa- » tisfecerint illis, à quibus sic pecuniam extorse- » runt, præterquam in mortis articulo, nullis privi- » legijs, vel pactis, aut remissionibus obstantibus. » Notarij verò, & Officiales dicti officij, necnon » fratres, & socij Inquisitorum, illos graviter argu- » ant, & corrigant in secreto, & si probare possint, » denuncient Prælatis, & Superioribus Inquisito- » rum, & Commissariorum eorundem, qui eos ab » officijs amovere debent, & amotos aliàs punire, & » corrigere. Quòd si Prælati Inquisitorum id negli- » gant, præcipitur locorum Ordinarijs, ut omnia » prædicta ad Sedis Apostolicæ notitiam perferant: » Denique præcipitur Inquisitoribus, ut non abu- » tantur concessione portandi arma, nec habeant » plures Officiales, quam necessarios, qui se cumil- » lis conferant ad officia exequenda. »

LXXI. Pro intellectu hujus *Clement.* notandum 1. Hanc excommunicationem Incurrunt, non tantùm ipsi Inquisitores, sed etiam Commissarij, seu Vicarij Inquisitorum, Episcoporum, & Capitulorum, sede vacante, ad negotia inquisitionis deputati, vel ab eis substituti, *Gl. hic in casu. Sanch. l. 2. c. 20. n. 4. & 5.* non tamen ea pœna habet locum in Episcopis, de quibus ibi nulla fit mentio, fortè ob dignitatem illorum, sed de solis Vicarijs eorum, *Gl. hic V. Commissariis*, neque in Capitulo, Sede vacante, quia de solis Vicarijs in textu fit mentio, neque Prælatis, qui quasi Episcopalem jurisdictionem habent, quia excommunicatio non est extendenda ad casus Jure non expressos, *Sanch. cit. c. 22. n. 6. Farinac. tr. de hæresi q. 186. n. 141.*

Notandum 2. Ad incurrendam excommunicationem, ipso jure latam, in *cit. c.* ad extorquendam pecuniam, vel aliam rem æquivalentem requiritur, ut illa illicitè sit extorta: secùs si licitè, vel sponte sit oblata, & ut sit extorta, prætextu officij, sive ratione inquisitionis in causis fidei, *Sanch. c. l. n. 7. Farinac. c. l. n. 139.* Similiter ut incurratur excommunicatio ab ijs, qui applicant bona Ecclesiarum fisco etiam Ecclesiastico, ob hæresim, vel aliud delictum Clericorum, requiritur 1. Ut scienter sint applicata, secùs si ignoranter, quia publicans nescit illa esse bona Ecclesiæ, modò non sit ignorantia tam crassa, ut sit ingens temeritas, nec affectata, ut bona Ecclesiarum applicentur, secus si bona Clericorum, *Sanch. c. l. n. 11. & 12.* Hinc infertur, si applicentur fisco bona acquisita ab aliquo Monacho, seu Religioso professo, etiam intuitu personæ, qui præest alicui Ecclesiæ, is incurrit excommunicationem, quia cùm ea sibi ob professionem acquirere non possit, Ecclesiæ ea acquiruntur, *Gl. in cit. Clement. 2. V. Ecclesiarum, Sanch. c. l. n. 13.* Idémque est de bonis acquisitis per aliumquamvis Religiosum hæreticum, nisi sit Ordinis Minorum, qui nec sibi, nec Monasterio quippe incapaci acquirendi proprij etiam in communi, acqui-

tem poteſt, ideóque etſi bona à tali Monacho ob ejus hæreſim acquiſita publicari non poſſint, non tamen publicans talia bona incurret excommunicationem, quia non ſunt bona Eccleſiæ, *Sanch. c. l. n.* 54.

Notandũ 3, Ab utrâq; prædicta excommunicatione abſolvere poteſt Prælatus Papâ inferior, cùm eam ſibi Papa non reſervârit, *Gl. in cit. Clement.* 2. *V. Abſolvi. Sanch. c. l. n.* 18. & 21. *Farinac. n.* 143. quamvis abſolutio à priore excommunicatione non permittatur Ordinarijs, niſi ſub ea cōditione, ut prius ijs, à quibus pecuniæ ſuns extortæ, plenè, & ſeipſa ſit ſatisfactum ab extorquentibus, prout habetur in *cit. Clement.* 2. præterquam, ſi impotentia reſtituendi eos excuſet, *Sanch. c. l. n.* 58. & 59. *contra Suar.*

Notandum 4. Inquiſitores, & Commiſſarij ſic illicitè pecunias extorquentes, ultra excommunicationem, privantur etiam officio, & aliâ pœnâ, arbitrio ſuorum Prælatorum, ſeu Superiorum, puniuntur, *cit. Clement.* 2. & *ibi Gl. V. Amovere. Farinac. c. l. n.* 135.

Notandum 5. Notarij, & Officiales, ac ſocij Inquiſitorum debent pecunias illicitè extorquentes ſecretè graviter corrigere, & ſi probare poſſint, omnia Prælatis Inquiſitorum denunciare, *cit. Clement.* 2. & *ibid. Gl. V. corrigere.*

Notandum 6. Inquiſitores poſſunt habere armatos Officiales, pro defenſione ſuæ perſonæ, vel familiæ ſuæ, & ad capiendum hæreticos, *cit. Clement.* 2. *in fine. Barb. in Collect. hic n.* 8. plura videri poſſunt apud *Sanch.* & *Farinac.* citt. locis.

LXXII. Assertio 4. Spectato Jure communi Canonico, bona Laicorum hæreticorum confiſcata in terris Eccleſiæ applicantur fiſco Eccleſiæ; in terris verò Imperij fiſco ſæculari, ut decrevit Papa Innocentius III. in c. *Vergentis* 10, *h. t.* ubi ait: In terris temporali noſtræ juriſdictioni ſubjectis bona hæreticorum ſtatuimus publicari, & in alijs idem præcipimus fieri per Poteſtates, & Principes ſæculares, & in c. *Excommunicamus* 13. §. *Damnati verò*, dicitur: Bona hujuſmodi damnatorum, ſi Laici fuerint, confiſcentur, ut dictum ſuprà n. 56.

LXXIII. Ubi notandum 1. Judex ſæcularis, cujus fiſco bona hæretici applicantur, non poteſt illa confiſcare, nec bonorum poſſeſſionem apprehendere, niſi poſt ſententiam condemnatoriam, vel declaratoriam criminis hæreſis à Judice Eccleſiaſtico promulgatam, juxta c. *Cùm ſecundùm* 19. §. *Confiſcationis h. t. in* 6. de quo ſuprà n. 59. *Farinac. cit. q.* 190. *n.* 169.

Notandum 2. Bona immobilia hæretici confiſcata applicantur fiſco Domini loci, ubi ſita ſunt, & non ubi eſt condemnatus, ſeu facta eſt confiſcatio, ita ut ſi ſita ſint in diverſis territorijs ad diverſos Dominos ſpectantibus, unusquisque vendicabit bona, quæ in ſuo territorio ſita ſunt, *Farinac. c. l. n.* 166. & alij ab ipſo citt. Applicantur autem non ſupremo Principi, cui hæreticus eſt mediatè ſubjectus, ſed illi Domino, cui immediatè eſt ſubditus, modò inferior Princeps merum imperium, & jura regalia habeat, adeóque & jus confiſcandi, aliàs ſecùs, *Farinac. c. l. n.* 167. aliud eſt de bonis mobilibus, nam hæc ſemper pertinent ad fiſcum loci, in quo fit confiſcatio, quia mobilia bona non territorio adhærent, ſed perſonæ damnatæ, eámque ſequuntur. *Clarus in pract. crim.* §. *fin. q.* 78. *n.* 27. *Sanch. cit. c.* 20. *p. ult.*

Notandum 3. Prædicta procedunt ſpectato Jure antiquo; nam juxta novas Extravagantes Pontificias, præſertim Innocentij IV. quæ incipit: *Ad extirpanda*, edita 1252. & extat apud *Farinac. cit. q.* 190. *n.* 176. dividenda eſt in tres partes, prout videre eſt apud eundem. Verùm hodie circa applicationem bonorum confiſcatorum ob hæreſim, ſervandæ ſunt locales conſuetudines, quæ in varijs Provincijs variæ, ac diverſæ ſunt, modò eæ ſint rationabiles, ac legitimè præſcriptæ, & conformes Juribus, & Conſtitutionibus Papalibus, *Farinac. c. l. n.* 187.

§. VI.

De inhabilitate ad teſtandum, & hæreditariam ſucceſſionem, quam incurrunt hæretici.

LXXIV. Quæritur 1. An hæreticus poſſit teſtamentum facere? Reſp. Negativè, prout Jure Civili ſtatutum eſt in *l. Manichaos* 4. §. *Ergo C. de hæretic.* & ſumitur ex c. *Excommunicamus* 13. §. *Credentes h. t.* ubi dicitur: *Sit etiam inteſtabilis, ut nec teſtandi liberam habeat facultatem*, qui textus etſi loquatur de defenſoribus, ac fautoribus hæreticorum, multò magis tamen habet locum in ipſis hæreticis, ut tradunt omnes. Idque extenditur 1. Ut teſtamentum conditum ab hæretico ſit ipſo jure nullum, etiam ante ſententiam criminis declaratoriam, ut docent plures apud *Sanch. l.* 2. *mor. c.* 24. *n.* 2. quia in *cit.* §. *Credentes* dicitur: *Sit inteſtabilis*, at verbum *ſit* importat latam ſententiam, & cùm bona hæretici confiſcentur à die commiſſi criminis, ab eo tempore jam eſt incapax teſtandi, ita ut teſtamentum ſit nullum, quia eſt de bonis jam ad fiſcum pertinentibus. Verùm quia juxta probabilem ſententiam, alienatio bonorum facta ab hæretico non eſt ipſo jure nulla, ante ſententiam declaratoriam criminis, ut dictum ſuprà, hinc neque teſtamentum, quamvis per ſubſecutam ſententiam revocari poſſit, & infirmari, quia verbum *ſit* in *cit.* §. *Credentes*, eſt futuri temporis, adeóque importat ſententiam non latam, ſed ferendam, *Sanch. c. l. n.* 3. *Farinac. tr. de hæreſ. q.* 196. § 6. *n.* 89. Addit *Sanch. c. l. n.* 3. quòd etiam poſt ſententiam poſſit hæreticus de bonis non publicatis teſtari, quia Jus Canonicum prohibens hæreticos teſtari, intelligendum eſt de bonis publicatis, non autem de bonis acquiſitis poſt ſententiam, quæ confiſcationi non ſunt ſubjecta. Extenditur 2. Quòd hæretici non poſſint teſtari etiam ad pias cauſas, *Farinac. tr. de hæreſ. q.* 190. *n.* 92. Extenditur 3. Quòd teſtamentum factum ab hæreticis non reconvaleſcat poſt ſubſecutam pœnitentiam, *Farinac. c. l. n.* 93.

LXXV. Quæritur 2. An hæreticus ſit capax ſucceſſionis hæreditariæ? Reſp. Hæreticus privatur ſucceſſione hæreditatis, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, prout colligitur ex c. *Excommunicamus* 13. §. *Credentes*, ibi: *Nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat, h. t.* & ex *l. Manichaos* 4. §. *Quos bonorum C. eod.* privatur autem hæreticus, non ſolùm hæreditate ipſi ex teſtamento, vel ab inteſtato delata, ſed etiam legato ipſi relicto, etiam ex teſtamento militis, *l. fin. C. de hæretic.* imò etiam per donationem inter vivos,

Farinac.

Farinac. cit. q. 190. §. 7. *n.* 93. & 2. *seqq.* An autem hæreticus ita privetur hæreditate sibi delatâ, ut statim post crimen commissum sit omnino incapax ad succedendum, dubitatur? Affirmat communior sententia DD. hæreticum, durante hæresi, esse incapacem cujuslibet hæreditatis, vel legati, ac proinde in foro conscientiæ eam etiam ante sententiam Judicis declaratoriam restituere debere, non fisco; sed hæredibus ab intestato venientibus; quia ipse hæreticus non habet titulum ad retinendum, *Vasq. in opusc. Moral. c.* 9. §. 4. *dub.* 2. *n.* 122. & alij apud *Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 14. *n.* 31. & tenet etiam *Farinac. cit. q.* 190. *num.* 102. & 104. quamvis alij contrarium teneant, nempe quòd hæreticus, ante sententiam condemnatoriam, vel declaratoriam criminis; non sit ipso jure incapax hæreditatis, vel legati, ac proinde non teneatur ante illam hæreditatem, vel legatum restituere hæredibus ab intestato, vel fisco; quamquam post sententiam omnia illa fiscus auferre possit ab hæretico tanquam ab indigno, *Less. l.* 2. *c.* 10. *n.* 52. *Sanch. l.* 2. *c.* 14. *n.* 31. & 34. Ratio est: quia valde durum videtur, ut teneantur delinquentes hæreditates sibi delatas, vel legatum sponte restituere, ante præceptum Judicis. Verùm licèt non teneatur quis seipsum privare hæreditate jam aditâ, & obtentâ: secus tamen est de non adita, & obtenta, cujus ipso jure est redditus incapax.

Porro quod dictum est, hæreditatem, vel legatum relictum hæretico non confiscari, saltem antè sententiam Judicis, sed pertinere ad hæredes legitimos testatoris, vel legantis, id limitandum est 1. Ut non procedat in hæreditate, vel legato relicto scienter hæretico ab eo, qui illum hæreticum esse non ignoravit: tunc enim in pœnam sic instituentis, vel illi aliquid relinquentis, illa hæreditas, vel legatum fisco applicabitur, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 12. *q.* 8. *Sanch. cit. c.* 14. *n.* 38. ubi tamen addit, hanc pœnam non obligare, antequam Judex condemnet. Limitatur 2. Hæreticus, postquam ab hæresi est absolutus, & Ecclesiæ reconciliatus, est capax hæreditatis, & legati sibi relicti, quia tunc cessat ea incapacitas; *Sanch. cit. c.* 14. *n.* 40. *Farinac. cit. l. n.* 101.

LXXVI. Quæritur 3. An; & sub qua pœnâ prohibitum sit hæreticos hæredes in testamento Instituere? Resp. Id esse prohibitum sub pœna excommunicationis Episcopis, ut constat ex *c. Si quis.* „ 5. *h. t.* nam cùm quæsitum fuisset in Concilio „ Africano, an hæretici possint Institui hæredes ab „ Episcopo? Respondet Concilium: si quis Episco- „ pus instituerit hæreticos extraneos, sive non con- „ sanguineos, vel etiam hæreticos consanguineos, „ aut paganos (idémque est de omnibus, qui Ca- „ tholici non sunt, *Gl. hic V. Paganos.*) saltem post „ mortem, excommunicari debet, atque ejus no- „ men inter Sacerdotes nullo modo recitetur; quia nimirum, ut explicat *Abb. hic n.* 3. secundùm consuetudinem quorundam locorum, nomina Episcoporum in aliquo libro scribi solent, & recitari in die obitûs eorum, & pro eis fit aliqua oratio, quod hîc prohibetur. Quod tamen intelligendum est, nisi hæretici pœnituerint; tunc enim institui possunt hæredes, *Gl. hic V. Si quis. in fine.* & *Hostiens. V. Hæreticus.* pœnitentibus enim venia non denegatur, *l. Manichæos.* 4. §. *Sed nec filios. C. h. t.*

LXXVII. Similiter in *c. In eos.* 6. *h. t.* quod est desumptum quoque ex Concilio Africano, etsi non extat, sed habetur in Concilio Carthaginensi III. *c.* 13. ut notat *Gl. marg. hic.* ubi statutum fuit, ut „ Episcopi; vel Presbyteri in eos, qui non sunt Ca- „ tholici, etiamsi consanguinei fuerint, nihil con- „ ferant (sive in vita, sive in morte; quia hîc non „ distinguitur; & nihil capere possunt ex testamento, *Gl. hic V. Nihil conferant.*) Quod autem de Epi- „ scopis, & Presbyteris dictum est, debet etiam de „ reliquis Clericis intelligi, nempe quòd excom- „ municari debeant, si hæreticos instituant hæredes, vel etiam in vita eis aliquid donent, nisi causâ pietatis, & ad eorum necessitatem subievandam; quia adhuc ad fidem converti possunt, *Gl. hic V. Nihil conferant.* & *Hostiens.* Imò etiam in testamento necessaria alimenta eis legari possunt, *Sanch. l.* 2. *c.* 14. *n.* 41. Deinde id limitandum est, nisi instituens hæreticos probabiliter ignorârit, eos esse hæreticos; tunc enim excommunicationem non incurrit, *Farinac. cit. q.* 190. *n.* 118. Ratio autem; cur Episcopis, & aliis Clericis sub pœna excommunicationis sit prohibitum, ne hæreticos hæredes instituant, est, quia instituens hæredem eum, quem scit esse hæreticum, redditur suspectus de hæresi, ut tradit *Menoch. l.* 5. *de præsumpt. præsumpt.* 6. *n.* 33. Eadémque prohibitio, & pœna excommunicationis communiter extenditur ad quoscunque fideles, qui scienter instituunt hæredes hæreticos, etiamsi laici fuerint, *Farinac. cit. l. n.* 111.

LXXVIII. Porro ex dictis inferunt plures DD. apud *Azor. p.* 2. *l.* 5. *c.* 26. *q.* 2. quòd quis etiam post mortem excommunicari possit: nam in *cit. c. Si quis.* dicitur, *saltem post mortem ei anathema dicatur.* Nam licèt regulariter crimina morte extinguantur, *c. Quorundam.* 14. *dist.* 23. & ibi: *Gl. V. Non potest.* & crimen cum pœna est extinctum, mortuo reo, *l.* 2. *C. Si reus, vel accus. mort. fuer.* tamen hoc speciale est in crimine hæresis, ut quis etiam post mortem accusari, & puniri; ac excommunicari possit; in detestationem hujus criminis, & ne Ecclesia oret pro eo; qui in vita non fuit accusatus, *Gl. in cit. c. Si quis post mortem.* adeóque etiam, qui scienter hæreticum instituit hæredem, potest post mortem excommunicari; *Gl. in cit. c. Quorundam. V. Non potest.* Ratio est: quia potest quis; dum adhuc vivit, canonicè moneri, ne hoc, vel illud peccatum committat, & post mortem, ratione contumaciæ commissæ in vita; quæ post mortem primùm innotuit; excommunicari poterit; quia licèt mortuus sit extra jurisdictionem Ecclesiæ; videtur tamen eidem subesse, propter delictum in vita patratum. Verùm *Covarr. in c. Alma. p.* 1. §. 11. *n.* 4. & *Azor. cit. l.* & alij apud *Barbos. in cit. c. Si quis. n.* 3. *h. t.* contrarium tenent; quòd mortuus sit omnis censuræ incapax, ac proinde in casu *cit. c. Si quis.* Episcopus, dum hæredem hæreticum instituit scienter, incidit in excommunicationem, & non post mortem primùm: vel saltem reatum, sive obligationem ad illam contraxit; quia tunc delictum fuit perfectum, & consummatum statim, atque testamentum fuit confectum, cum requisitis solemnitatibus. Nec obstat *cit. c. Si quis.* quia id ita intelligendum est, quòd post mortem possit declarari, hunc, vel illum in hæresi, vel excommunicatione obiisse;

idsóque

ideóque tanquam excommunicatum Ecclesiasticâ sepulturâ privandum esse, nec pro eo orandum, *Azor. cit. l.* de quo plura infrà *Tit. 39.*

Infertur 2. Quòd Episcopus, vel alius Clericus non possit instituere hæredem hæreticum, vel paganum, etiam consanguineum: bene tamen potest in bonis suis patrimonialibus instituere hæredem Catholicum consanguineum, vel etiam extraneum; quia de his bonis disponere potest pro arbitrio, dummodo non relinquat personis prohibitis, *c. Sint manifestæ. 21. caus. 12. q. 1. Abb. in cit. c. Si quis. n. 3.*

§ VII.

De aliis quibusdam iuribus temporalibus, quibus privantur hæretici.

LXXIX. Assertio 1. Hæretici amittunt patriam potestatem in filios, ita ut statim, ante omnem sententiam declaratoriam Judicis, filij efficiantur sui juris, & eximantur à patria potestate, prout deciditur in c. 2. §. *fin. h. t. in 6.* ubi dicitur: Illorum autem filiorum emancipationem, quorum parentes, etiam post emancipationem hujusmodi, apparuerit, ante ipsam, à veritate Catholica ad hæreticam superstitionem declinâsse, nullius volumus esse momenti, velut factam de hominibus sui juris, cùm dignum sit, ut propter atrocitatem delicti, filij desinant esse in potestate hæreticorum parentum, *Gl. ibid. V. Deserint. Azor p. 2. l. 2. c. 22. q. 6. Molin. tr. 2. de justit. dis. 9. n. 11. Sanch. l. 2. Mor. c. 24. n. 5. & 6. Farinac. tr. de hæres. q. 197. n. 29.*

Hinc patet 1. Quòd emancipatio facta à parente hæretico, etiam ante declarationem hæresis, non valeat; quia à die commissi criminis caret patriâ potestate, quæ ad valorem emancipationis requiritur; ideóque jam antè filij sunt sui juris, *Sanch. cit. l.* 2. Non potest pater hæreticus filio impuberi substituere pupillariter, sive pro eo facere testamentum, cùm non habeat ampliùs illum in potestate, *Sanch. cit. l.* 3. Hæc pœna non extenditur ad receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, ut etiam eorum filij à patria potestate liberentur; quia illa in cit. §. *Illorum.* solis hæreticis imponitur, pœnæ autem non sunt extendendæ, *Sanch. cit. l. n. 5.*

LXXX. Assertio 2. Hæretici privantur etiam potestate dominij in servos, vasallos, & jure, quod habent in alios quocunque vinculo personali obligatos, prout sumitur ex c. *Absolutos. 16. & ult. h. t.* ubi decernitur, absolutos esse à debito fidelitatis, sive humani hominij (quæ vox mutata est in vocem dominij, ut notat *Gl. marg. hic.*) & totius obsequij, quicunque lapsis manifestè in hæresim, aliquo pacto quacunque firmitate vallato, sive munito (etiam juramento, *Gl. hic V. Absolutos.*) tenebantur astricti.

LXXXI. Hinc infertur 1. Servos effici liberos ab obsequio domini, non quidem ipso jure statim post lapsum in hæresim, ut vult *Gl. hic V. Absolutos. & Abb. n. 2.* Sed post sententiam declaratoriam criminis, ut colligitur ex c. *ult.* ibi: *lapsis manifestè in hæresim*; ergo requiritur, ut hæresis sit manifesta, nempe judicialiter per sententiam, quæ est præcipua, & principalis manifestatio, *Sanch. l. 2. Mor. c. 24. n. 10. & 13.* ubi ait, illam sententiam retrotrahi ad diem commissi criminis. Sed hîc dubitatur, an servi exempti ab obsequio domini lapsi in hæresim, fiant omnino liberi: an verò solùm liberentur ab obsequio domini hæretici, ita tamē, ut cum reliquis bonis confiscatis, transeant in dominiū fisci, quia in *cit. c. ult.* solùm eximuntur à debito fidelitatis, & obsequio domini hæretici. Verùm distinguendum est inter mancipia, sive servos Christianos, & Catholicos, & servos infideles, aut hæreticos; nam priores omnino liberi fiunt, si dominus in hæresim sit lapsus; adeò ut etiamsi dominus, abjuratâ hæresi, ad fidem Catholicam redeat, eique beneficio Principis bona restituantur, non tamen recuperet dominium servorum; quia libertas semel acquisita quocunque modo revocari non debet, *l. 1. & 2. C. si advers. libert.* Nam licèt hæc libertas servis Christianis concessa non sit in jure expressa; satis tamen colligitur ex *l. Manichæos, 4. §. fin. C. h. t.* ubi dicitur, servos quoque extra noxam esse volumus (id est) liberos fieri volumus, ut explicat *Accursius ibid.* si dominum sacrilegum evitantes, ad Ecclesiam Catholicam servitio fideliore transierint: si ergo domini hæretici servus fidem suscipiens, omnino liberatur à servitute, in præmium fidei susceptæ; ergo etiam servus, qui deficiente domino à fide, in Catholica fide vult perseverare, debet omnino à servitute liberari. At verò servi infideles, & hæretici, non fiunt omnino liberi, sed unâ cum reliquis bonis, in dominium fisci transeunt, cùm inter bona dominorum reputentur, *l. Reum in bonis. 52. ff. de acquir. rer. domin.* nullo autem jure repetitur hæc libertas eis concessa, *Molin. tr. 2. de justit. dis. 40. n. 1. §. Cæterùm. Azor p. 1. Instit. l. 8. c. 12. q. 7. Sanch. cit. c. 24. n. 10. & 11.*

LXXXII. Infertur 2. Omnes debitores hæretici, eique obligati, à quocunque debito, & obligatione liberantur, ita ut contra eos ampliùs hæreticus agere, & debitum exigere non possit, prout sumitur ex *cit. c. ult. h. t.* quod quamvis loquatur de obligatione fidelitatis; tamen *Gl. ibid. in notat. & Abb. n. 1.* & alij Canonistæ communiter, illud extendunt ad omnia debita, & quascunque obligationes, *Farinac. tr. de hæres. q. 189. §. 5. num. 57.* Quare non solùm vasalli hæretici domini eximuntur à Sacramento fidelitatis: sed etiam famuli, & liberti non tenentur ampliùs ad obsequium domino præstandum, & si quis debeat hæretico aliquid, ratione pignoris, depositi, mutui, vel alterius contractûs, non tenetur ampliùs ei id reddere, *Azor. cit. l. 8. c. 13. post princip.*

Idque extendunt plures DD. apud *Azor cit. c. 13. q. 1.* quòd debitores alicujus hæretici ipso jure sint liberati ab omni obligatione, etiam ante sententiam condemnatoriam, vel declaratoriam criminis, modò hæresis sit manifesta, vel ipso facto, vel probata per testium depositiones, *Abb. in cit. c. ult. n. 2. h. t. Farinac. cit. q. 189. n. 63. Fagnan. in cit. c. ult. n. 3. h. t.* in quo plus non requiritur, & verbum *absolutos* indicat sententiam latam; tum quia hæretici à die commissi criminis amittunt dominium bonorum suorum, juxta probabilem sententiam, de qua suprà, & consequenter etiam omnem obligationem, ita ut

fiscus succedat in omni jure, & obligatione, quod delinquens habebat, eique solvendum sit debitum, non Domino in hæresim lapso. Verùm contrarium quoque est valde probabile, nempe quòd debitores, ante sententiam saltem declaratoriam criminis, possint, ac teneantur ipsis hæreticis debita solvere, & alia obsequia præstare: at verò post condemnationem, vel declarationem Judicis, non Domino hæretico, sed fisco ea solvere debent, ac præstare, ad quem omnia bona pertinent, *Azor. p. 2. l. 8. c. 13. q. 2. Sanch. l. 2. mor. c. 24. n. 8.* Ratio est: tum quia hæreticus, post commissum crimen, ante sententiam declaratoriam hæresis, non privatur possessione, & administratione bonorum, juxta probabilem sententiam, de qua suprà, ergo ratione hujus possessionis, & administrationis, illi adhuc debant solvi debita, & obsequia præstari. Tum quia, quamvis probabile sit, debitores à die commissi criminis, esse absolutos à debitis solvendis hæreticis, requiritur tamen sententia declaratoria criminis, ut plenum effectum sortiatur illa absolutio: sicut licèt à die commissi criminis omnia bona hæreticorum sint addicta fisco; requiritur tamen sententia declaratoria criminis, ut ea occupare possit fiscus, juxta *c. pen. h. t. in 6. in fine*: Si autem debitores non tenentur solvere hæreticis, ante sententiam declaratoriam hæresis, sed fisco, jam fiscus ante illam bona illorum posset occupare, quod est contra dictum *c. pen.* Nec obstat *c. ult. h. t.* quia intelligi debet, non de quacunque manifestatione, sed de judiciali, quæ est præcipua, & fit per sententiam. Illud verò certum est, etsi admittatur, debitores, à die commissi criminis, esse liberatos ab obligatione solvendi debita hæreticis, & vasallos à debito fidelitatis suis Dominis, non tamen ita sunt liberati, ut illorum debita, vel obligatio præstandi fidelitatem, & obsequia omnino extinguantur, ita ut nihil sibi inde acquirant, sed in ijs succedit fiscus, si alij vocati non sint, *Farinac. c. l. n. 68.*

Extenditur 2. Omnes debitores hæretici sunt liberati, vel ipso jure, vel saltem post sententiam Judicis, ab omni debito, seu obligatione, etiam pœnali, ae jnratâ. Quare si quis sub certa pœna obligetur ad aliquid hæretico certâ die solvendum, licèt tempore constituto non solvat, pœnam non contrahit, *Gl. fin. in cit. c. ult. h. t. Farinac. cit. q. 189. n. 58.* Idémque est de obligatione juramento firmata, quia Papa potest absolvere Laicum à juramento fidelitatis, ratione delicti Ecclesiastici, & ad ipsum spectat interpretatio juramenti, *Gl. in cit. c. ult. V. Absolutos, Abb. ibid. not. 1.* Unde etsi quis juravit solvere Titio ad certam diem, non sit perjurus, etsi non solvat, si is interim lapsus sit in hæresim, quia juramentum habet in se tacitam conditionem, si in tali statu permanserit, ut ei communicare liceat, *Gl. fin. in cit. c. ult. & Hostiens. ibid. V. aliquo pacto.*

Extenditur 3. Licèt hæreticus resipiscat, & reconcilietur Ecclesiæ: non tamen recipit nomina debitorum jam confiscata, nec etiam obligationem fidelitatis, quâ vasalli erant ipsi obstricti, sicut nec bona confiscata, quia obligatio semel extincta non reviviscit, *c. Quæris 129. & ibi Gl. V. Contrahatur dist. 4. de consecrat. & l. Qui res suas 98. §. Aream ff. de solut. Abb. in cit. c. ult. n. 4. Farinac. c. l. n. 60.*

LXXXIII. Infertur 3. quòd hæreticis non sit servanda fides eis data, & securitas promissa, si privatis personis sit data, qui hanc securitatem non possunt promittere, quia si tyrannis, & publicis prædonibus non est servanda fides, quia corpus occidunt, multò minùs hæreticis, qui animam occidunt. Secùs est, si fides, & securitas promissa sit à persona publica, sive à Principe habente potestatem illam concedendi, *Clarus §. Hæresis, n. 18. Farinac. tr. de hæres. q. 197. n. 24. & 26.*

Cæterùm illud hoc loco addendum, quòd prædictæ pœnæ privationis patriæ potestatis, & aliorum jurium temporalium, jure communi decretæ in hæreticos, non habent locum in Lutheranis, qui sunt Augustanæ Confessionis in Germania, licèt ab Ecclesia Romana recesserint: tamen ob pacem, ac fœdus cum eis initum, permittente, & consentiente S. Pontifice, retinent patriam potestatem in liberos suos, aliaque jura, & immunitates civiles, non item Ecclesiasticas, quibus Catholici gaudent, ut notat *Laym. l. 2. tr. 1. c. 16. n. 4. in 6. pœna.*

§. VIII.

De pœna degradationis infligenda Clericis hæreticis.

LXXXIV. Supponendum, quòd degradatio sit pœna Ecclesiastica, per quam Clericus ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico depositus, omnibus insuper Ordinibus Ecclesiasticis, & Clericorum privilegijs, etiam fori, & Canonis, per sententiam in perpetuum, & sine spe restitutionis, privatur, ut docet *Silvest. V. Degradatio n. 3. Clarus §. fin. q. 74. n. 1. junct. addit. Farinac. tr. de hæres. q. 189. §. 2. n. 11.* Ea duplex est, verbalis, seu sententionalis, & actualis, seu realis, sicut colligitur ex *c. 2. de pœnis in 6.* Verbalis est, quando quis per sententiam, non solùm depouitur, sed etiam privatur in perpetuum privilegijs Clericalibus, eáque præparatoria est ad degradationem actualem, sive realem, & ad illam ordinatur, per quam scilicet reus actu, & cum solemni ceremonia degradatur, seu privatur privilegijs Clericalibus, & Judici sæculari traditur, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 5. n. 4. Farinac. in praxi crimin. p. 1. l. 1. tit. 1. q. 8. n. 71.* de quo plura infrà.

LXXXV. Quæritur nunc 1. An, & quando Clericus ob hæresim sit degradandus? Resp. Clerici manifestè deprehensi in hæresi, antequam tradantur Curiæ, sive Potestati sæculari, priùs degradandi sunt, sive ab omni Ordine, officio, & beneficio sunt deponendi, prout statuitur in *c. Ad abolendam 9. §. præsenti h. t.* ubi dicitur: Sancimus, ut quicunque » manifestè fuerint in hæresi deprehensi, si Clericus sit, vel Religiosus cujusvis Ordinis, totius Ec- » clesiastici Ordinis prærogativâ spolietur, & sic » omni officio, & beneficio Ecclesiastico privatus, » Potestati sæcularis arbitrio tradatur puniendus: » nisi statim post deprehensionem erroris, ad fidei » Catholicæ unitatem spontè redierit, & publicè » abjuratâ hæresi, ad arbitrium Episcopi loci, congruè satisfecerit. Ubi etiam additur: Si verò Laicus fuerit, nisi similiter abjuratâ hæresi, & satisfa- » ctione exhibitâ, confestim ad fidem Orthodoxam » confugerit, sæcularis Judicis arbitrio relinquatur »

ab eodem

» ab eodem puniendus. Idem habetur in c. *Excom-* » *municamus* 13. *in princ. h. t.* ubi similiter decernitur, » quòd damnati de hæresi (Laici) per Potestates sæ- » culares puniendi sint, Clerici verò priùs à suis Or- » dinibus sint degradandi.

LXXXVI. Ubi notandum 1. Ut Clericus ob crimen hæresis possit degradari, & tradi Potestati sæculari ab eadem puniendus, requiritur, ut manifestè deprehensus sit in hæresi, sive per evidentiam facti, quia publicè prædicavit hæresim, sive per legitimam probationem, nempe per testes convictus, sive ex propria confessione in Judicio, *Gl. in cit. c. Ad abolendam V. Deprehensi.*

Notandum 2. Quamvis aliàs regulariter per pœnitentiam non tollatur pœna delicti, *l. Qui ex mente 6. ff. de furtis.* si tamen hæreticus incontinenti, & spontè ad fidem revertatur, evadit pœnam, saltem mortis: secùs si ex intervallo, & non spontè, sed metu pœnæ, vel probationum redeat, modò tamen etiam hæresim abjuret, & congruam satisfactionem præstet, *Abb. in cit. c. 9. n. 5. & 6. Menoch. de arbitrar. Judic. casu 37. n. 10.*

Notandum 3. Omnes hæretici revertentes ad fidem debent abjurare hæresim, non tantùm quam tenuerunt, sed etiam damnare omnes, & quascunque alias hæreses: alioquin etiam pœnitentes non sunt recipiendi, *Farinac. tr. de hæresi q. 194. n. 4. 12. & 13. & n. 24.* Debet autem abjuratio hæc fieri publicè, si manifestus sit hæreticus, & hæresim publicè sit professus, ut colligitur ex *cit. c. 9. §. præsenti*, ibi: *Publicè consenserit abjurare*, quia pro manifestis criminibus manifesta est injungenda pœnitentia, nec scandalum tollitur per abjurationem privatam, *Menoch. c. l. n. 2.* Insuper etiam requiritur, ut abjuratio fiat per scripturam propriâ manu abjurantis conscriptam, vel per publicum Notarium confectam, & ab eodem abjurante subscriptam, quæ contineat juramentum, quòd non revertetur ad pristinos errores, & Catholicam veritatem semper confitebitur, *c. Si qui 8. & c. seq. c. Maximum 19. caus. 1. q. 7.* & forma hujus abjurationis habetur etiam in *c. Ego Berengarius 42. dist. 2. de consecr.* Quòd si nesciat scribere, sufficit, si Notarius se subscribat, in præsentia testium audientium abjurationem, ore proprio Rei, factam, *Farinac. cit. q. 197. n. 15.*

Notandum 4. Qui recusat hæresim abjurare, ad arbitrium Archiepiscopi, aut Inquisitorum, ut pertinax, & impœnitens Judici sæculari relinquendus est, & ab eo puniendus, dummodo confessus, vel convictus sit de hæresi, vel in ea deprehensus; alioquin non statim tradendus est Curiæ sæculari: sed priùs excommunicandus, & si per annum in excommunicatione steterit, tanquam hæreticus condemnabitur, *Farinac. c. l. n. 34. & 35.*

Notandum 5. Etiam is, qui suspectus est de hæresi, excommunicationi subjacet, nisi ad arbitrium Episcopi, juxta suspicionis, & personæ qualitatem, innocentiam suam congruè purgaverit, *cit. c. 9. §. Qui verò h. t.* quòd si suspectus de hæresi in purgatione coram Episcopo defecerit, punitur ut convictus, *Abb. in cit. c. n. 8.*

LXXXVII. Quæritur 2. Quâ forma, & à quo degradandus sit Clericus hæreticus, antequam tradatur Curiæ sæculari? Resp. De hoc agitur in *c. Quoniam 1. h. t. in 6.* ubi Papa Gregorius IX. ita rescribit: Quoniam Episcoporum numerus ad » degradationem Clericorum à Canonibus constitu- » tus (nempe ut in degradatione Episcopi intersint » XII. Episcopi, in degradatione Presbyteri VI. in de- » gradatione Diaconi tres, *c. Si quis 3. & 2. seqq. caus. 15. q. 7.* Idémque videtur in degradatione Subdia- » coni, *Arg. c. Miramur 7. de serv. non ordinar. Gl. hic V. Canonibus*) non possit de facili convenire, con- » cedimus, ut Sacerdotem, vel alium Clericum in sa- » cris Ordinibus constitutum, cùm ob hæresim fue- » rit sæculari Curiæ relinquendus, aut perpetuò » immurandus (hoc est, ad perpetuos carceres da- » mnandus) convocatis Abbatibus, aliisque Præla- » tis, ac Litteratis suæ Diœcesis, de quibus expedire » videbitur, suus Episcopus solus possit degradare. »

LXXXVIII. Ubi notandum 1. Quamvis Clericus in hæresim lapsus, si pœnitens redijt ad fidem, non sit tradendus Curiæ sæculari, sed ad perpetuum carcerem damnandus, si tamen sit in Sacris constitutus, priùs degradari debet, *Gl. hìc innoc. Franc. n. 2. not. 2.* Idémque est, si ad perpetuas triremes sit condemnatus, *Farin. tr. de hæres. q. 199 § 2. n. 13. & 15.* Addit *Gl. in cit. c. 1. V. Pro hæresi. & Franc. n. 3.* hoc speciale esse in damnato ob crimen hæresis ad perpetuos carceres, quòd priùs sit degradandus, non autem procedere in damnato ob alia crimina, licèt alij apud *Farinac. c. l. n. 14.* contrarium teneant.

LXXXIX. Porro quamvis de jure communi talis degradatio Clericorum, qui ob crimen hæresis ad perpetuos carceres, vel triremes damnati sunt, deberet esse actualis, & realis: ex consuetudine tamen Tribunalis Generalis Inquisitionis Romanæ, tales ordinariè degradantur tantùm verbaliter, *Farinac. c. l. n. 16.* ubi *n. 17.* addit, Clericos in minoribus Ordinibus constitutos, etiamsi tradantur sæculari Judici ab eodem ad mortem damnandi, non tamen priùs degradari realiter, sed tantùm verbaliter, idque colligitur ex *cit. c. 1.* quod expressè dicit, Clericos in Sacris constitutos esse degradandos.

Notandum 2. Licèt solus Episcopus proprius loci, confirmatus, & consecratus possit ob hæresim, sine alijs Episcopis, degradare Clericos etiam actu, & realiter: debet tamen in tali degradatione convocare, non solùm Prælatos, & Clericos, ac personas Religiosas, sed etiam alias personas litteratas suæ Diœcesis, etiamsi Laici sint, periti tamen in Jure Canonico, vel Civili, si ita expedire judicaverit, *Franc. hìc. n. 3.* ubi tamen non excluditur Capitulum Cathedrale, quominùs vocari debeat ad degradationem Clerici, *Gl. hìc V. Solus*, nisi Episcopus præscripsisset, ut etiam possit procedere, sine consensu, aut consilio sui Capituli, in puniendis, & corrigendis subditorum excessibus, *juxta c. Non est 3. de consuet. in 6. Franc. hìc in fine.*

§. IX.

Quæ pœnæ corporales infligi debeant, aut possint hæreticis, & an etiam pœna pecuniaria iis imponi possit?

XC. Assertio 1. Pœna, quæ pœnitentibus hære-

bus hæreticis imponi potest, ac sæpè solet, est carcer perpetuus, prout habetur in c. *Excommunicamus* 15. » §. *Si qui h. t.* ubi dicitur: Si qui autem, postquam » in hæresi deprehensi fuerint, redire voluerint ad a- » gendam condignam pœnitentiam, in perpetuum » carcerem detrudantur. Credentes verò eorum » erroribus, similiter hæretici judicantur. Ex quo patet, quòd hæretici redeuntes ad fidem evadant quidem pœnam mortis, non tamen manent impuniti, sed detrudendi sunt ad perpetuos carceres, *Gl. hic V. Deprehensi, & Abb. n. 2.* quia regulariter propter solam pœnitentiam non evadit reus pœnam in foro externo.

XCI. Limitatur 1. Quòd non omnes hæretici pœnitentes damnari possint ad perpetuos carceres, sed illi tantùm, qui vel postquam condemnati sunt de crimine, vel primùm post publicationem testium, plenè fatentur errorem suum, & ad fidem redire volunt. Secùs est de ijs, qui antequam depositiones, ac dicta testium edantur, & publicentur, errorem suum fatentur, tunc enim necdum censentur in errore suo satis deprehensi, *Farinac. q. 193. n. 103.*

Limitatur 2. Possunt Inquisitores, eum Episcopis, ex justa causa, hanc pœnam perpetui carceris hæreticis pœnitentibus infligendam, etiamsi primùm, post publicationem testium, errorem suum fateantur, mitigare, & vel in carcerem ad tempus tantùm eos detrudere, vel in aliam pœnam arbitrariam commutare, ut constat ex c. *Ut commissi* 12. §. *Et illorum h. t. in 6.* ubi Inquisitoribus facultas conce- » ditur, illorum, qui mandatis eorundem obedien- » tes sunt, propter hæresim, in carcere, vel muro re- » clusi, pœnam, unà cum Prælatis, quorum jurisdi- » ctioni subsunt, mitigandi, vel mutandi, cùm vide- » rint expedire. *Clarus §. Hæresis n. 7. Farinac. c. l. n. 104.* ubi addit, quòd Inquisitores hæretico etiam post sententiam ad perpetuos carceres damnato, pœnam illam mutare possint, minuendo, vel augendo, juxta eorum arbitrium.

Limitatur 3. Carcer perpetuus, ad quem hæreticus pœnitens damnandus est, non debet ita esse arctus, ut per illum notabiliter abbrevietur vita incarcerati. Nec obstat, quòd in *Clement. 1. §. Propter quod h. t.* dicitur, Inquisitores, cum consensu Episcopi, posse hæreticos duro carceri tradere, sive arcto: nam id intelligendum est, modò non sit ita actus, ac durus, ut intra paucos dies, moreretur reus in eum conjectus, nam aliàs Judices fidei irregularitatem non evaderent. *Farinac. c. l. n. 106.*

Limitatur 4. Qui solùm suspectus est de hæresi, non debet ad perpetuum carcerem damnari, cùm hæc pœna solùm imposita sit deprehensis in hæresi, & postea pœnitentibus, *Farinac. c. l. n. 103.*

XCII. Præterea hæretici impœnitentes, & persistentes in sua pertinacia, pœnâ mortis afficiuntur, ut constat ex *l. Arriani, 5. §. Manichæis, & l. Quicunque 8. C. de hæretic.* quia perturbant pacem, & tranquillitatem Reipubl. Et quidem hodie ex consuetudine igne comburuntur, ut testatur *Abb. in c. Ad abolendam 9. n. 13. & c. Excommunicamus 15. n. 2. h. t. Azor. p. 1. l. 8. c. 13. §. Ultima pœna. Clarus §. Hæresis n. 7. Farinac. cit. tr. q. 189. n. 4.* ubi n. 5. addit, quòd & vivi comburuntur, præsertim si fuerint hæresiarchæ. Et hinc hæretici impœnitentes, sive Clerici, sive Laici sint, ab Ecclesia traduntur Curiæ, seu Potestati sæculari, *c. Ad abolendam 9. §. Præsenti, & c. Excommunicamus 13. §. Damnati h. t.* Nam quamvis Ecclesia habeat potestatem morte puniendi hæreticos, ut colligitur ex *Extravag. 1. de majorit. & obed.* quia aliàs non posset rebelles, ac inobedientes coërcere, & eorum delicta vindicare, neque membra putrida, & noxia toti corpori resecare, ut probat *Bellarm. l. 3. de Laicis c. 21. & 22.* Non tamen Ecclesia solet exercere, & exequi hanc potestatem per Judices, & ministros Ecclesiasticos, sed Laicos, & mediante illorum temporali potestate, quia id decentius est, & pietati Ecclesiæ conformius. Imò quando Judex Ecclesiasticus Clericum, post degradationem, vel etiam Laicum tradit, seu relinquit potestati sæculari, debet pro eo efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum, circa eum sententia moderetur, ut dicitur in c. *Ne vivus 27. in fine princ. de V. S. & c. Reos 7. caus. 23. q. 5.* per quod excusatur Judex Ecclesiasticus ab irregularitate, quam aliàs incurreret, *Farinac. cit. tr. q. 189. n. 9. & 12.* Quamvis autem *Gl. in cit. c. Ad abolendam V. Laicus*, dicat, quòd hæreticus Laicus non tradatur Curiæ sæculari, sicut Clericus, quia semper est de foro sæcularis non tamen negari potest, quin Laicus ab Ecclesia per sententiam sit condemnandus, tanquam hæreticus, & sæcularis Judex sententiam exequi debeat, illúmque punire tanquam hæreticum, ac proinde quoad substantiam idem est, hæreticum, sive Laicum, sive Clericum, sæculari Curiæ tradere, vel eidem relinquere, *Abb. in cit. c. Ad abolendam n. 7. & 12. Farinac. cit. q. 189. n. 7.* Porro hæretici pœnitentes non afficiuntur ultimo supplicio, sed vel pœnâ exilij quandóque puniuntur, vel ad triremes damnantur, saltem per triennium, vel ad aliam pœnam, *Farinac. cit. tr. q. 193. n. 85. & 88. & seqq.*

XCIII. Assertio 2. Inquisitores possunt, non solùm Laicis, sed etiam Clericis imponere pœnam pecuniariam applicandam Officio Inquisitionis, vel in usus pios, *Gl. in Clement. 2. V. Illicitis h. t. Farinac. cit. q. 193. §. 6. n. 108. & 119.* & alij apud ipsum citt. Hæc autem pœna pecuniaria non potest imponi hæreticis confessis, & convictis, & impœnitentibus, cùm contra hos statutæ sint à Jure certæ, & determinatæ pœnæ, quas Judex mitigare non potest, sed hæreticis pœnitentibus, vel etiam suspectis de hæresi, potest Inquisitor, vel Episcopus pœnam pecuniariam imponere. *Farinac. c. l. n. 117. & 120.*

§. X.

De relapsis in hæresim, eorúmque pœnis.

XCIV. Quæritur 1. Quinam in Jure Canonico hæretici relapsi censeantur, & quibus, ac quot modis dicantur relapsi? Resp. Relapsi in hæresim sunt duplicis generis, aliqui verè ac propriè, alij fictè, seu ex Juris præsumptione. Verè, ac propriè relapsi dicuntur, qui confessi, aut plenè, ac legitimè de hæresi convicti, in Judicio, illam abjurârunt, hoc est, jurejurando damnârunt, & execrati sunt, in eam postea iterum inciderunt, ita ut de hæresi denuo fint legitimis probationibus convicti, vel confessi in Judicio, *Azor. p. 1. l. 8. c. 14. q. 1. & 2. Farinac. tr. de hæresi*

hæresi. q. 195. n. 1. 2. 3. & 7. At verò fictè, sive ex Juris præsumptione relapsi dicuntur triplici modo. Nam primò, qui accusatus est de hæresi, vel suspectus, quia magna de hoc crimine, & vehemens contra eum suspicio orta erat, abjuravit in Judicio hæresim (id est, penitus illi renunciavit cum juramento) sed postea iterum in illam hæresim labitur, is censeri debet juris fictione relapsus, licèt ante abjurationem suam, crimen hæresis contra ipsum plenè probatum non fuerit, prout statuitur in *c. Accusatus. 8. in princ. h. t.* Rationem ibid. dat *Gl. V. Fictione*, quia non potest dici verè relapsus, de quo non constat, an fuerit lapsus in hæresim, sicut non potest dici renatus, qui priùs non fuit natus, *c. Qui maternis. 115. & c. Si baptizata. 132. dist. 4. de consecr.* nam regenerationem præcedere debet generatio. Quamvis verò talis non dicatur verè relapsus; cùm non fuerit plenè convictus de primo lapsu in hæresim: propter vehementem tamen præsumptionem primi lapsûs, si post abjurationem hæresis, ad illam redeat, juris fictione censetur relapsus, & tanquam relapsus puniri debet, & tradi Curiæ seculari; *Gl. hic in casu, & in notatis*, ubi etiam ait, delictum non dici plenè probatum, etiamsi constet de vehemente præsumptione, quę non sufficit ad cōdemnandum aliquem de hæresi, *c. Litteras. 14. de præsumpt.* modò illa non sit violenta; *Gl. hic V. Vehemens.*

Quòd si verò levis, & modica suspicio hæresis tantùm de aliquo fuerit; quamvis ex hoc (quia post abjurationem repetitur lapsus) graviùs (quàm si nunquam abjurâsset) sit puniendus: non tamen debet pœnâ relapsorum in hæresim puniri; prout additur in *cit. c. Accusatus. in fine princ.* Ratio est: quia talis nec verè est relapsus, nec fictè, sivè ex præsumptione juris, sed solùm lapsus; ideóque non est puniendus, tanquam relapsus; sed tanquam lapsus in hæresim est degradandus, & perpetuò immurandus, seu incarcerandus; quia postea repertus est incidisse in hæresim, de qua priùs erat leviter suspectus, *Gl. hic in casu.*

XCV. Secundò is, qui fuit convictus priùs de una specie, vel secta hæresis, aut in uno fidei articulo, vel in uno Sacramento Ecclesiæ erravit, & postea abjuravit hæresim simpliciter, & generaliter (non restringendo ad illam sectam, vel fidei articulum, aut Sacramentum Ecclesiæ) si posteà in aliam etiam hæresis speciem, sive sectam incidat, vel in alio articulo, aut Sacramento erret, censetur juris præsumptione, ut relapsus in hæresim; prout statuitur in *cit. c. Accusatus. §. Eum. verò. h. t. in 6.* semel ergo lapsus in hæresim, si post abjurationem simpliciter, & generaliter factam, iterum sit lapsus, licèt in aliam sectam, vel hæresim, censetur relapsus; quia omnes hæreses sunt connexæ, habent enim caudas ad invicem alligatas, & in vanitate conveniunt in idipsum, ut dicitur in *c. Excommunicamus. 13. in fine princ. h. t.* & propositio indefinita æquivalet universali, *Gl. hic. §. Eum verò. V. Simpliciter. & V. Judicari.* Secus verò est, si quis primò non simpliciter, & generaliter, sed unam tantùm hæresis speciem abjurârit; tunc enim non habebitur pro relapso, si sic specialiter abjurans, postea in diversam speciem hæresis inciderit, *Gl. in cit. §. Eum verò in casu. & V. Simpliciter. Barb. in Collect. ibid. n. 8. Farinac. cit. c.* 193. *n. 43.* quamvis *Jo. Monach. hic n. 4.* & alij apud *Farinac. cit. l. n. 44.* contrarium teneant: quæ tamen disceptatio hodie cessat; quia semper nunc hæretici pœnitentes generaliter abjurare solent omnes hæreses, etiamsi in unam tantùm speciem hæresis inciderint, *Farinac. cit. l. n. 45.*

XCVI. Tertiò ille quoque, de cujus lapsu in hæresim, ante vel post abjurationem, constat, si post illam hæreticos recipiat, deducat, visitet, vel sibi associet, aut dona, vel munera eis donet, vel mittat, vel favorem eis impendat, qui excusari non possit (nempe propter necessitatem famis, ut si eleemosynam det hæretico in extrema, vel gravi necessitate constituto; vel si ignoret, illos esse hæreticos, *Gl. hic V. Non possit.*) etiam sine approbatione, ut ajunt, meritò judicari debet relapsus, cùm illum ex approbati à se erroris consequentia non sit dubium id fecisse, scilicet receptâsse, visitâsse, donâsse, vel favorem impendisse, prout statuitur in *cit. c. Accusatus. §. Ille verò. h. t. in 6.* & ibi *Gl. in casu.*

Itaque non solùm is, qui primò in hæresim lapsus est, & pœnitens iterum in illam labitur, sed etiam is, qui non reincidit in hæresim, sed favet hæreticis, illos receptando, comitando, donando, vel munera eis mittendo, defendendo, aut aliàs opem, & auxilium præstando, censetur relapsus in hæresim, & tanquam relapsus est puniendus, *Farinac. cit. q. 195. num. 32.*

XCVII. Quæritur 2. Quæ sit pœna jure decreta in hæreticos relapsos? De hoc ita statuitur in *c. Ad abolendam. 9. §. Illos quoque. h. t.* Illi quoque, qui post abjuratam hæresim, vel postquam ad arbitrium Episcopi se purgaverint, deprehensi fuerint in hæresim recidisse, sæculari Judicio, sine ulla penitus audientia, relinquendi sunt: ita scilicet, ut nulla ipsorum excusatio super hæresi audiatur, sed sufficit, quòd semel fuerint convicti, & condemnati de hæresi; quia pejus, & periculosius est reincidere in hæresim, quàm primò incidere, *Hostiens. hic V. Sine ulla audientia. & V. Recidisse.*

XCVIII. Similiter in *c. Super eo. 4. h. t. in 6.* respondet Alexander IV. licèt in hæresim lapsi, si post abjurationem hæresis (quia errori suo renunciârunt, cum juramento de non redeundo ad hæresim) vel postquam se in examinatione proprij Antistitis purgaverint, si deprehensi fuerint in abjuratam hæresim recidisse, sæculari Judicio, sine ulla penitus audientia, sunt relinquendi (juxta *cit. c. Ad abolendam. §. Illos quoque.*) quia tamen Ecclesia nulli claudit gremium redeunti, *c. Duo. 35. caus. 23. q. 4.* & habetur etiam in *princip. cit. c. Super eo. & l. ult. in fine. C. de SS. Trinit.* ideo si sic relapsi postea pœniteant, & manifesta signa pœnitentiæ in eis apparuerint, nequaquam sunt eisdem, si humiliter petant, Sacramenta pœnitentiæ, & Evcharistiæ deneganda. Quare indulgentia illa, sive misericordia, quæ exhibetur relapsis pœnitentibus, solùm prodest illis, quoad salutem spiritualem animæ, dum necessaria Sacramenta illis non denegantur: non tamen evitant pœnam corporalem, quin non obstante pœnitentiâ, tradi debeant Curiæ sæculari, ut igne comburantur, *Gl. hic in casu & V. Deneganda.* Porro de aliis Sacramentis, etiam Extremæ Unctionis, nulla hîc fit mentio, quia illa

hæreti-

hæreticus relapsus, & per Curiam sæcularem condemnatus non potest recipere; non enim datur nisi per infirmitatem corporalem ad mortem tendentibus, *Gl. hic in notat. Farinac. cit. l. n. 4.*

SECTIO IV.

DE FILIIS HÆRETICORUM, & de credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorundem, ac pœnis.

§. I.

Quas pœnas incurrant filii hæreticorum?

XCIX. Prima pœna est, quòd filij, propter hæresim patris, etiamsi ipsi Catholici fuerint, privantur hæreditate, & omnibus bonis paternis, ut constat ex c. *Vergentis.* 10. *h. t. & c. pen. eod. in 6. & Auth. Gazaros C. de hæretic.* quamvis de filijs Catholicis hæreticorum olim aliud statutum fuerit, nempe ut illis succederent, *l. Cognovimus.* 19. *C. eod. Sanch. l. 2. Mor. c. 29. n. 9. Farinac. tr. de hæresi. q. 191. n. 1.* non tamen filij hæreticorum orthodoxi sunt incapaces succedendi ab intestato, vel ex testamento quibuscunque ascendentibus, nempe avo, proavo &c. & consanguineis collateralibus, & extraneis Catholicis, ut docet *Sanch. cit. c. 29. n. 13. Molin. tr. 3. de justit. dis. 6. n. 19. Farinac. cit. l. n. 26.* licèt aliud statutum sit in crimine læsæ Majestatis, juxta *l. Quisquis. 5. §. Filij verò. C. ad legem Jul. Majest.* quia pœnæ huic crimini statutæ, præsertim in filios innocentes, non sunt extendendæ ad casum jure non expressum: neque ex eo, quòd crimen aliquod sit gravius, & majus altero, rectè infertur, etiam majorem pœnam ei esse defacto impositam, sed solùm æquum esse, ut imponatur.

C. Extenditur autem 1. Quòd paternâ successione priventur, non solùm filij legitimi, sed etiam illegitimi, & spurij, ne plus juris luxuriæ, quàm continentiæ conjugali tribuatur, *Sanch. l. 2. c. 27. num. 1. Farinac. cit. l. n. 9.* 2. Etiam filiæ privantur dote solvendâ ex bonis patris hæretici, *Azor. p. 1. l. 8. c. 12. q. 6. Farinac. cit. l. num. 8.* 3. Filij privantur etiam hæreditate, propter hæresim matris, *Farinac. cit. l. n. 20.* 4. Non solùm filij, sed etiam nepotes, & alij descendentes per lineam paternam, & maternam, privantur hæreditate patris hæretici, *Farinac. cit. l. num. 22.*

Limitatur autem 1. Filij hæreticorum pœnitentium non privantur hæreditate paternâ, prout sumitur ex c. *Statutum. 15. §. Hoc sanè. h. t. in 6.* quia saltem ex misericordia, & æquitate, talibus bona restituenda sunt, *Farinac. cit. l. n. 34.* 2. Si eorum pater non fuit confessus, aut convictus; sed solùm suspectus de hæresi, *Farinac. cit. l. n. 38.* qui plures limitationes adfert. Porro licèt filius propter hæresim patris puniatur, non autem vice versâ, pater punitur propter hæresim filij, *Farinac. cit. l. n. 41.*

CI. Secunda pœna decreta in filios hæreticorum, imò & fautorum, defensorum, & receptatorum est, quòd sint irregulares, ita ut ad sacros Ordines promoveri non possint filij, & nepotes eorum descendentes per lineam paternam; soli verò filij per lineam maternam, prout sumitur ex c. 2. §. *Hæretici, juncto c. Statutum. 15. h. t. in 6.* Nam ibi filij hæreticorum redduntur inhabiles ad beneficia, & officia publica: nomine autem Officiorum publicorum comprehenduntur etiam Officia Ecclesiastica, inter quæ etiam Officia Ordinum computantur, quippe quæ publica sunt, *Navarr. in Man. Præl. c. 27. num. 205. Avila de censur. p. 7. dis. 4. dub. 3. Sanch. l. 2. Mor. c. 28. n. 7.* quod probabiliùs restringitur ad filios natos, postquam parens eorum lapsus est in hæresim, ita ut antea nati ad Ordines promoveri possint, tum quia hi non proveniunt ex radice infecta, & jus ad Ordines jam acquisitum habent: tum quia in *cit. c. 2. §. Hæretici.* ex quo colligitur hæc irregularitas, non statuitur, ut filij hæreticorum officijs obtentis priventur, sed ut imposterum ad ea non admittantur, *Sanch. cit. l. n. 10.* Porro in hac irregularitate solus Papa dispensare potest, cùm sit Jure Pontificio inducta, nec reperitur in Jure dispensatio Episcopo concessa, *Navarr. cit. l. n. 4. Sanch. cit. l. n. 8.* In ijs verò Regionibus, in quibus nulla, ob crimen paternum hæresis, infamia contrahitur, liberi hæreticorum non sunt irregulares, sed ad Ordines promoveri possunt, ut notat *Laym. l. 1. tr. 5. p. 5. c. 4. n. 12. in fine.*

CII. Tertia pœna est, quòd Clerici filij hæreticorum, licèt non deliquerint, propter hæresim paternam, priventur dignitatibus, & aliis beneficiis Ecclesiasticis, si quæ habent, imò etiam publicis officiis, ac honoribus quibuscunque, prout statutum est in c. *Ut commissi. 12. §. Privandi. h. t. in 6.* ubi Papa Bonifacius VIII. ita rescribit: Privandi præterea, vel privatos denunciandi dignitatibus, ac aliis beneficiis Ecclesiasticis, de Diœcesanorum, vel eis absentibus, Vicariorum suorum consilio, & officiis publicis, ac honoribus quibuscunque, eosdem hæreticos, credentes, receptatores, & defensores, eorúmque filios, ac nepotes, plenam concedimus facultatem. Sunt autem Diœcesani in privando tales, vel nuntiando, privatos beneficiis hujusmodi requirendi, nisi fortè legitimè constaret, quòd ijdem scienter hujusmodi personis eadem beneficia contulissent: tunc enim ij in his requirendi non sunt, sed potiùs à suo Judice puniendi.

CIII. Ex quo patet 1. Quòd Inquisitores fidei non possint privare Clericos beneficiis, non requisito consilio Diœcesanorum, vel Vicariorum eorundem, ipsis Episcopis absentibus: forma autem, quâ privant, est: *privamus, & privatos denunciamus:* & sic dictio, *vel* hîc expositivè, non disjunctivè accipi debet, *Franc. hic n. 2. not. 5.* Ratio autem, cur requiratur consilium Episcopi Diœcesani, est; quia sicut institutio in beneficiis nō potest fieri, nisi interveniente auctoritate Diœcesani, c. 3. *de Institut.* ita nec destitutio, c. *Ex injuncto. 12. in fine. h. t.* Sed cùm aliquis ob hæresim privatur officijs publicis, & honoribus, non requiritur consilium Diœcesanorum, ut patet ex *cit. c. §. Privandi,* quia cessat in illis ratio jam allata, *Gl. hic V. Honoribus.* 2. Si scienter Episcopus conferat beneficium indigno, non est in privatione beneficij collati hæretico, vel ejus filio requiren-

quirendus consensus Episcopi, sed à Judice puniendus est, nempe à Metropolitano, siquidem per talem collationem scienter factam Episcopus non reputatur hæreticus, sed aliter delinquere: alioquin cognitio de hæresi pertineret ad Metropolitanum in Synodo provinciali, sed punitio ad Papam, ut tradit *Gl. in c. Inquisitores. 16. V. Apostolica. h. t. in 6. Franc. hic n. 4. in fine.*

CIV. Præterea in c. *Statutum. 15. h. t. in 6.* decernitur, ne filij hæreticorum, credentium, receptatorum, defensorum, aut fautorum descendentes usque ad secundam generationem, sive primum, & secundum gradum, per lineam paternam (id est, filios, & nepotes) per maternam verò, ad primum duntaxat gradum, ad aliquod beneficium Ecclesiasticum, vel officium publicum admittantur: quòd si secus actum fuerit, sit irritum, & inane. V.g. Titius de hæresi convictus habet filium, & filiam, & ex filio habet nepotem, & ex filia alium nepotem, non solùm filius Titij, sed etiam nepos ex filio, inhabiles sunt ad omnia officia Ecclesiastica, & officia publica: non autem nepos ex filia est incapax. Item si mulier hæretica habeat filium, & ex eo nepotem, solus filius est incapax ad beneficia, & officia; non autem nepos, *Gl. in cit. c. Statutum in casu. Azor. p. 1. l. 8. cap. 13. q. 8. in octava pœna hæreticorum. Molin. tr. 2. de justit. dis. 658. n. 19. §. Filij tamen.* Quare hæc Constitutio, in quantum punit descendentes per lineam masculinam ob hæresim patris, declarat Jus antiquum Innocentij III. in *c. Vergentis. 10. & c. Excommunicamus. 13. §. Credentes. h. t.* & Alexandri IV. in c. 2. §. *Hæretici, eod. in 6.* in quantū verò punit descendentes per lineā fæmininā, statuit Jus novum, *Gl. hic V. Volumus.* Ex quo inferunt, quòd inhabilitas ad beneficia, & officia publica obtinenda, aliæque pœnæ à Jure decretæ in filios hæreticorum, etiam incurrantur ab illis propter hæresim matris, etsi pater fuerit Catholicus, *Gl. hic V. Inane. Farinac. tr. de hæresi. q. 191. n. 63.*

CV. Limitatur autē prædicta Constitutio primò, quòd filij hæreticorum pœnitentium, & ad fidem redeuntium non privantur beneficiis obtentis, nec ad alia beneficia, vel officia obtinenda inhabiles redduntur, prout constat ex *cit. c. Statutum. §. Hoc sanè. eod. in 6.* ubi dicitur: quod statutum est, ne filij hæreticorum, & fautorum eorum ad aliquod beneficium Ecclesiasticum admittantur: id intelligendum esse, de filiis hæreticorum, credentium, & aliorum hujusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur: non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ unitati: & ad mandatum Ecclesiæ pro culpa hujusmodi pœnitentiam recepisse, vel humiliter prosecutioni ejusdem insistunt, vel parati fuerint ad eandem recipiendam; quia cùm tunc non stet per eos eam implere, non debet id eis imputari, *Gl. fin. ibid. Molin. cit. dis. n. 19. in fine. Azor cit. l. §. Quæres, an filij, Sanch. l. 2. c. 27. n. 26. & 28. Farinac. cit. l. n. 64.* Ratio est, quia cessat tunc causa, ob quam hanc pœnam Jus filijs inflixit: voluit enim in *cit. c. Statutum.* constituere discrimen inter parentes hæreticos, & eorū filios, ut illi quamvis Ecclesiæ reconciliati, maneant adhuc irregulares, & inhabiles ad Ordines, & beneficia, donec eum ipsis dispensetur: filij verò post parentum reconciliationem dispensatione non egeant. Unde non incurrunt has pœnas filij hæreticorum, qui publicè tales decesserunt, absque nota infamiæ, ut si obierunt in Regione hæresibus infectâ; quia quando parentes non sunt damnati de crimine hæresis, sed solùm evidentiâ facti, sunt hæretici; quia publicè v.g. profitentur fidem Lutheranam, filij eorum prædictas pœnas incurrunt, ratione infamiæ facti, quæ cessat in prædictictis locis, *Sanch. cit. c. 27. n. 26.*

Aliud verò dicendum est de filijs, & nepotibus hæreticorum relapsorum, etsi pœnitentes, & conversi decesserint; nam quamvis hi ad Ecclesiæ Sacramenta recipiantur; tamen eorum filij adhuc remanent privati beneficiis, & inhabiles ad alia obtinenda, quia in *cit. c. Statutum. §. Hoc sanè.* duo requiruntur, ut filij hæreticorum evadant pœnas privationis, & inhabilitatis ad beneficia, scilicet ut parentes eorum sint emendati, & reconciliati Ecclesiæ: At relapsi, quamvis per pœnitentiam resipiscant, non habentur tamen pro reconciliatis, sive reincorporatis, quia sine audientia Curiæ seculari traduntur puniendi, *c. Super eo. 4. h. t. in 6.* Et hæc sententia videtur probabilior, quam tenet *Gl. in cit. c. Statutum. V. Incorporatos. Anchar. ibid. not. 3. & Franc. n. 4 in fine. Azor cit. c. 13. in octava pœna. §. Si roges. Sanch. cit. c. 27. n. 23. Farinac. cit. q. 191. n. 65.* quamvis aliqui contrarium teneant.

CVI. Limitatur prædicta Constitutio secundò, filij hæreticorum non sunt ipso jure privati, nec per sententiam privandi beneficiis jam obtentis, ante lapsum parentum eorum in hæresim, sed solis postea obtentis, ut ex probabiliore sententia docet *Abb. in c. Vergentis. 10. n. 4. h. t. Clarus l. 5. sent. §. Hæresis. n. 16. Azor cit. c. 13. in octava pœna. §. Si roges. Sanch. l. 2. Mor. c. 28. n. 28. & 30. Farinac. cit. l. n. 58.* Idque probatur, quia in *cit. c. 2. §. Hæretici, h. t. in 6.* filij hæreticorum redduntur solùm inhabiles ad beneficia, vel officia publica obtinenda, ut patet ex verbo *non admittantur,* quod excludit solùm à beneficijs imposterum obtinendis, non autem à postea obtentis. Excipi debet, nisi filij hæreticorum scienter obtinuerint beneficia ad preces patris hæretici, ut statutum est de quibuscunque obtinentibus beneficia ad preces hæreticorum in cit. c. 2. §. *Ad hæc. eod. in 6. Sanch. cit. l. n. 29.* Privantur etiam ijs solùm beneficiis, quæ post condemnationem parentum hæreticorum sunt assecuti; quia ante hanc condemnationem filij non sunt inhabiles ad beneficia obtinenda; adeóque cùm illa legitimè acquisiverint, non debent illis privari. *Sanch. cit l. n. 31.* Non obstat, quòd in *c. Ut commissi. 12. §. Privandi. h. t. in 6.* decernitur, parentes hæreticos, eorúmque filios beneficiis privandos esse, vel privatos ijs denunciandos: atqui parentes hæretici privātur ipso jure beneficiis obtentis; ergo etiam filij, quia utrique sub eorundem verborum contextu in eâdem oratione ponuntur. Resp. eum textum intelligendum esse de beneficiis acquisitis post parentum hæresim, juxta c. 2. §. *Hæretici. & c. Statutum. 15. h. t. in 6.* non enim in eo inducitur novum Jus, quoad privationem beneficiorum, & Jura Juribus sunt concordanda, *Sanch. cit. l. n. ult.* ubi respondet ad alia argumenta contraria.

Porro utrùm universim pœnæ Jure decretæ in

filios hæreticorum, vel fautorum eorundem, afficiant etiam filios conceptos, vel genitos ante hæresim, vel aliud ejusmodi crimen commissum: an verò solùm filij postea concepti, vel oati illas pœnas incurrant, gravis est controversia inter DD. quia plures teneot sententiaio affirmativam, alij negativam, quæ si oon probabilior, saltem benignior, & æquior est, quam præter plures alios *Sanch. l.2.mor. c.27. n. 6. & pluribus seqq.* sequitur, ubi latissimè eam probat, & ad omnes contrarios textus Juris, & rationes respondet, qui videri potest.

CVII. Deniqoe addunt nonnulli aliam pœnam, quam locurrunt filij hæreticorum, & fautorum eorundem, videlicet infamiam, ut docet *Molin. cit. dis. 658. n. 25.* & alij plures apud *Farinac. cit. q. 191. n.23.* Sed contrarium est probabilius, ut docet *Sanch. l.2.mor.c.28 n.5.* quia nullo Jure hæc infamia in filios hæreticorum statuta repetitur: nam inhabilitas ad beneficia, & officia decreta in *c. 2. §. Hæretici. h. t. in 6,* non est infamia juris, quæ reddit inhabiles ad testimonium ferendum, *c. Non potest. 24. caus. 2. q. 7. c. Testimonium. 54. de testib.* & repellit ab actibus legitimis; sed hæc inhabilitas ad beneficia Ecclesiastica, & officia publica est potiùs genus quoddam irregularitatis, quæ non reddit filios hæreticorum inhabiles ad prædictos actus, & propriè infames, cùm id ex nullo jure probari possit. Deinde hæc pœna infamiæ est quidem statuta io filios reorum læsæ Majestatis humanæ in *l. Quisquis. 5. §. Filij verò. C. ad leg. Jul. Majest.* ubi dicitur, eos iofamia perpetua comitetur: non tamen debet extendi ad filios hæreticorum; præsertim quia contra non delinqueotes non debet fieri extensio pœnæ, etiam propter similitudinem rationis. Neque verò Papa Ionocentius III. in *c. Vergentis. 10. in fine. h. t.* ex eo, quòd crimen hæresis gravius sit, quàm crimen læsæ Majestatis, arguit simpliciter, & absolutè, etiam bona hæreticorum confiscanda esse: sed solùm ex majoris criminis gravitate infert, non esse iniquum, nec mirum, si eadem pœna confiscationis imponatur Jure Canonico crimini hæresis, quæ Jure Civili imposita est crimini minori læsæ Majestatis humanæ, *Sanch. cit. l.*

§. II.

Quinam intelligantur per credentes, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum? & quæ sint pœnæ eorum?

CVIII. Assertio 1. Dupliciter in Jure accipiuntur credentes hæreticis, 1. pro ijs, qui credunt personæ hæretici, bonam existimationem de illo habentes, & familiaritatem ei exhibeodo, non tamen hæreticorum erroribus assentiendo. 2. Pro ijs, qui eorum erroribus credunt: idque vel explicitè, assentiendo io particulari erroribus ab hæretico propositis, & publicatis, & hi potiùs hæretici dicuntur, quàm credentes: vel implicitè solùm, & coofusè, sive in communi, qui nibil quidem specialiter, & io particulari credunt cootra fidem, verbis tamen, vel factis profitentur, se credere, quod hæretici credunt, ut si quis verbo, vel facto declaret, se credere, quod Lutherani, & Calvinistæ credunt, licèt explicitè, & in particulari eorum errores ignoret: & hi dicuntur propriè credeotes; nam licèt tales etiam sint hæretici credentes ijs, qui contra Ecclesiam falsa dogmata tradunt, & profitentur; ideòque etiam ut hæretici reputantur, ac puniuntur, *c. Excommunicamus. 15. in fine. h. t.* ubi dicitur, *credentes autem eorum erroribus hæreticos similiter judicamus,* & ibi *Gl. fin.* quia tamen nihil distinctè, & explicitè contra fidem credunt; ideo proprio nomine credentes hæreticorum appellati sunt, & sub nomioe illo, majoris declaratioois causâ, sunt expressi, *Azor. p. 1. l. 8. c. 15. q. 1. Suar. dis. 21. de censur. sec. 2. n. 6. Sanch. l. 2. Mor. c. 10. n. 2. Farinac. tr. de hæres. q. 182. num. 104. 124. & 125.*

CIX. Extenditur autem 1. Quòd non solùm illi, qui apertâ voce profiteotur errorem hæreticum, sed etiam illi, qui in infirmitate ab hæreticis per manûs impositionem, coosolationem petiverunt, & receperunt, inter illos, qui dicuntur credentes hæreticis, censendi sunt, prout sumitur ex *c. Filij. 3.* & tradit ibi *Gl. In supponendo. 3. h. t. in 6.* ubi sic statuitur: filij, vel hæredes eorum, qui dum in lecto infirmi decumberent, petierunt hæreticos consolatores, ut ab eis per manûs impositionem, consolationem reciperent, sicque defuncti sunt, non debent admitti ad probandum, quòd ipsi defuncti consolatiooem illam, vel veriùs desolationem, noo sanæ mentis effecti susceperint (unde quod tunc faciebant, non debuit eis imputari, cùm nullum delictum sit sine consensu, *Gl. hîc V. Non sanæ.*) vel post perditam jam loquelam, vel cùm memoriam non haberent ordinatam: si dum vivebant (illi parentes, vel testatores, qui consolarionem acceperunt) diffamati erant de hæresi, vel suspecti, aut legitimè constiterit, quòd quando petierunt hæreticos coosolatores, erant sanæ mentis: alioquin (si de hoc legitimè non constat, nec ipsi dum vivebant, infamati eraot, vel suspecti de hæresi) prædicti filij, aut hæredes admitti possunt ad probandum præmissa (scilicet quòd tunc non erant sanæ mentis, vel loquelam perdiderant, oec habebant ordinatam memoriam) non tamen per uxores, filios, familiares, vel aliquos ex sois, sed per alios testes fide digoos, & maximè, ac specialiter per fidei Christianæ Zelatores.

CX. Ubi notandum 1. Licèt aliàs regulariter, si actor propooat aliquod factum, reus admittatur ad probandum aliud factum contrarium ei, quod actor probavit: tamen hoc noo procedit, si infirmus, qui erat diffamatus de hæresi, vel suspectus, per manûs impositionem, cum prolatione certorum verborum, recepit cousolationem ab hæreticis; tunc enim filij, vel hæredes ipsius, non admittuntur ad probaodum factum contrarium, scilicet quòd ipse perdiderit usum rationis, quando recepit consolationem, quia talis, si est sanæ mentis, censetur credere hæreticis, & sic etiam judicatur hæreticus, & ex tali facto oritur contra illum præsumptio juris, & de jure, quæ non admittit probationem in contrarium, idque speciale est favore fidei, *Gl. hîc in casu not. 1. Farinac. cit. q. 182. num. 110.* admittuntur tamen filij, vel hæredes, si oon vellent directè probare oppositum, videlicet amentiam, sed solùm proba-

probare vellent, probationes, quòd defunctus fuerit sanæ mentis, esse falsas, nec legitimas; talis enim indirecta probatio admittitur, quia aliàs daretur ansa deponendi falsum, *Ioan. Andr. hic. & Franc. n.* 3. *Farinac. cit. l. n.* 134. Sicut etiam admittuntur filij, & hæredes ad probandum oppositum, si legitimè non constet, defunctum perdidisse judicium rationis, nec infamatum fuisse, vel suspectum de hæresi; quia tuoc cessat illa præsumptio contra eum, *Farinac. cit. l. n.* 131.

Notandum 2. Licet aliàs, quæ fiunt in domo, seu familia, per domesticos, & familiares probari possint: hi tamen non admittuntur ad probandum, non fuisse sanæ mentis eum, qui consolationem accepit in mortis articulo ab hæreticis, idque specialiter statutum est in odium tanti criminis, *Franc. hic num.* 2.

CXI. Extenditur 2. Quòd etiam credentes censeantur illi in foro exteriore, & puniendi sint, qui bis, vel ter conciones hæreticorum audiunt, licèt in foro interno non sint credentes, nisi putent eorum conciones, seu prædicationes esse utiles, & salutares. At verò in locis illis, in quibus Catholici cum hæreticis permixtim vivunt, etsi semel, aut iterum conciones hæreticorum audiverint, non eo ipso censentur credentes hæreticis, nisi eas sæpiùs frequentaverint, *Azor cit.* c. 15.

CXII. Assertio 2. Receptatores, sive receptores hæreticorum Jure Canonico appellantur illi, qui recipiunt alicubi hæreticos, ne in manus Judicum veniant, idque sive sæpiùs, sive semel tantùm: nam licèt attentâ vi vocis, *receptare* videatur significare iterationem, & frequentiam receptionis: tamen quoad effectum puniendi, sufficit unica receptio, dummodo quis scienter receperit, hoc est, quem scivit esse hæreticum. *Azor cit. l.* 8. *c.* 15. *q.* 2. *Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 10. *n.* 10. *Farinac. cit. q.* 182. *n.* 152. sive privata persona hæreticum recipiat, sive etiam publica, aut Princeps in suam Civitatem, vel Provinciam, & sive in proprias, sive alienas ædes, recipiat, sive in agrum; Jus enim quoad locum receptionis non distinguit *Sanch. cit. l.*

Extenditur autem 1. Quòd etsi quis recipiat consanguineum suum, vel amicum, ne in manus Judicis deveniat, non quia hæreticus est, vel in favorem hæresis, sed solùm propter sanguinis conjunctionem, vel amicitiam, nihilominùs in foro externo habebitur tanquam receptator, quamvis in foro interno excusetur, *Azor cit. l. q.* 3. non tamen talis ordinariâ pœnâ, quæ est excommunicatio, sed mitiùs puniendos est, *Sanch. cit. c.* 10 *n.* 5. *Farinac. cit. l. n.* 144. *& seq. contra Azor. cit. l.*

Extenditur 2. Quòd etiam parentes receptantes filios hæreticos, vel vice versâ, hi illos, & conjux conjugem, non ex causa hæresis, sed ex sola affectione sanguinis, vel conjugalis amoris, censentur esse receptatores, saltem in foro externo, ita tamen ut mitiùs puniantur, ut colligitur ex *l.* 2. *ff. de receptatorib. Sanch. cit. l. n.* 8. *Farinac. cit. l. n.* 143. *&* 149. vel levissimâ solùm pœnâ, ut censet *Azor. cit. l. q.* 4.

CXIII. Assertio 3. Defensores hæreticorum possunt esse, & dici dupliciter. 1. Si quis errores hæreticorum defendat, argumentis allatis eos probando, contrarias objectiones solvendo, laudando verbis, vel scriptis; sive enim interiùs errori assentiatur, sive non, tanquam hæreticus est damnandus, omni hæretico deterior; quia in foro externo præsumitur errori, quem defendit, assentiri, *c. Qui aliorum,* 32. *caus.* 24. *q.* 3. *Farinac. cit. q.* 182. *n.* 62. 2. Si quis defendat personam propter hæresim, ne in manus Iudicis deveniat, ne denuncietur, accusetur, vel ad Iudicem deferatur, & sive defendat in Iudicio, sive extra illud, *Azor p.* 1. *l.* 8. *c.* 15. *q.* 6. *Sanch. cit. c.* 10. *n.* 18. Aliud est, si quis defendat hæreticum, ob aliam causam, v.g. ne à privato injustè lædatur, vel si Advocatus illius patrocinium suscipiat, in causa civili, vel criminali, extra hæresim; quia hoc non est propriè defendere hæreticum, sed proximum, & justa est defensio, *Azor cit. l. Sanch. cit l. n.* 19. Quòd si quis defendat hæreticum, non quà talem, sed tanquam consanguineum suum, vel amicum, in foro externo censebitur hæreticus, non in foro conscientiæ, *Azor cit. l. q.* 6. §. *Quæres.*

CXIV. Assertio 4. Fautores hæreticorum censentur, qui quovis modo hæreticis, quatenus hæretici sunt, auxilium præstant, vel favent in sua hæresi: quod etiam dupliciter fieri potest, positivè, id est, commissione, & negativè, id est, omissione, *Azor cit. c.* 15. *q.* 7. *Sanch. cit. c.* 10. *n.* 11. Priore modo, dicuntur favere hæreticis, tum Magistratus, tum privati, si verbis hæreticos, quà tales, excusent, laudent, commendent, ut dicendo eos esse viros probos, injustè damnatos, vel si consilium dent, ut Iudicum manus evadant: vel etiam factis ipsis faveant, eos visitando, vel occultando in domo, auxilium ad effugiendum dando, vel alimenta præstando, vel impediendo executionem justitiæ contra eos &c. *Sanch. c. l. n.* 16. Posteriore modo, scilicet omissione, dicuntur favere hæreticis, si Magistratus, & justitiæ Ministri, favore hæresis, negligant facere id, quod ex officio debent, v.g. hæreticos capere, vel captos diligenter custodire, vel punire &c. Idémque est, si quis faveat hæretico mortuo, ut hæreticus est, v.g. impediendo, ne procedatur contra hæreticum mortuum, vel si eum in loco sacro sepeliat, vel interrogatus à Iudice ejus delictum neget, *Sanch. cit. l. n.* 17.

CXV. Assertio 5. Ad pœnas, quod attinet, inprimis in *c. Excommunicamus.* 13. §. *Credentes, h. t.* decernitur, credentes, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationi subjacere, & insuper statuitur, ut postquam quispiam ex talibus fuerit excommunicatus, si satisfacere, intra annum, contempserit, ex tunc ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia, seu consilia, nec ad alios eligendos ad hujusmodi, nec ad testimonium ferendum admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem admittatur. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quòd si fortè Iudex extiterit, ejus sententia nullam habeat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ipsum deferantur cognoscendæ. Si fuerit

rit Advocatus, ejus patrocinium non admittatur: si Tabellio, testamenta per ipsum confecta nullius sint momenti, sed auctore damnato, damnentur. Idem præcipitur in similibus observari. Si verò Clericus sit, ab omni officio, & beneficio deponatur, ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta. Siqui verò tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati (id est, nominatim excommunicati) evitare contempserint, excommunicentur & ipsi, usque ad debitam, ac idoneam satisfactionem: quia qui scienter excommunicato participat, nisi commonitus destiterit, etiam excommunicandus est, *c. Quod in dubiis* 30. *de sentent. excomm. Gl. hic V. Percellantur.*

Præterea in *eod. c. §. Sanè* præcipitur, ut Clerici hujusmodi pestilentibus hominibus non exhibeant Ecclesiastica Sacramenta, nec eos Christianæ sepulturæ tradere præsumant, nec eleemosynas, aut oblationes eorum recipiant, alioqnin suo priventur officio, ad quod nunquam restituantur, absque speciali indulto Sedis Apostolicæ. (Ex quo colligitur, quòd Papa sibi reservet absolutionem, & restitutionem talium, & quòd Episcopi possint dispensare, quando Papa id sibi non reservat, ut notat *Gl. hic V. Apostolicæ.*) Denique additur: Similiter & Regulares idem facere debent (scilicet non exhibere talibus Ecclesiastica Sacramenta) alioquin illorum Regularium privilegia non serventur in illa Diœcesi, in qua tales excessus præsumserint perpetrare; Quo casu ab Episcopo loci, tanquam delegato Papæ puniri possunt, *Gl. hic V. Eorum privilegia.*

CXVI. Notandum 1. Præcipua pœna fautorum hæreticorum est excommunicatio, imò etiam vi Bullæ Cœnæ Domini, ipso jure sunt excommunicati. Quòd si in excommunicatione per annum persistant, fiunt ipso jure infames, nec ad publica officia admittuntur, & iis privantur: & sunt intestabiles, & omnis successionis hæreditariæ incapaces, & à testimonio, & omni alio actu legitimo repelluntur: neque oblatio pro iis fieri debet, & Christianâ careant sepulturâ, ut habetur in *cit. §. Credentes & §. Sanè. cit. c. 13. Farin. cit. q. 182. §. 3. n. 38. & seqq.*

Porro si hujusmodi fautores excommunicati per annum in excommunicatione perstiterint, hæretici sunt reputandi, & ex tunc velut hæretici condemnandi, *c. Ut Inquisitionis* 18. *in fine h. t. in 6. Farinac. c. l. n.* 41.

Notandum 2. Qui recipiunt hæreticos, vel eos defendunt, aut iis favent, non ob causam hæresis, sed ob aliam, non incurrunt excommunicationem, vel alias juris pœnas, ut caupones, quia sunt latæ in hæreticos ratione hæresis, ideóque non extenduntur ad alios, nisi quatenus in hæresi ijs favent, *Azor. p. 1. l. 8. c. 15. q. 8. in fine. Sanch. l. 2. Mor. c. 10. n. 42.* 2. Nec ille, qui recipit, vel defendit hæreticum coactus per vim, vel metum mortis illatum, non tanquam hæreticum, sed ut vitam suam tueatur, incurrit juris pœnas, quia LL. humanæ non obligant cum certo, aut probabili vitæ periculo, *Azor. c. l. q. 5. Farinac. cit. q. 182. § 9. n. 162.* 3. Qui hæreticos recipiunt ignorantes, illos esse hæreticos, nullam pœnam incurrunt, *Gl. in c. Accusatus* 8. *V. Ille quoque, & V. Non possit, h. t. in 6. Farinac. c. l. n. 163.*

Notandum 3. Quia hæretici, sine hujusmodi defensoribus, & fautoribus, diu subsistere non possunt, ideò meritò similibus pœnis cum hæreticis puniuntur, *Arg. l. 1. ff. de receptatorib.* ubi dicitur: *Pessimum genus est receptatorum, sine quibus nemo latere diu potest*, & præcipitur, ut perinde puniantur, atque latrones, *Gl. in cit. §. Credentes, V. Receptatores.*

CXVII. Prædictis hoc loco addendum, quamvis generaliter prohibitum sit, ut nullus consilium, vel auxilium, vel favorem præstet hæreticis, eorúmque fautoribus: tamen specialiter prohibitum est Advocatis, & Notarijs, sub pœna infamiæ, & suspensione ab exercitio officij, ne hæreticis, eorúmque fautoribus, patrocinium, vel auxilium præstent, prout decernitur in *c. Si adversus* 11. *h. t.* ubi dicitur: Quia plus timeri solet, quod specialiter injungitur, quàm quod generaliter imperatur (*c. Quanquam 6. dis. 23.*) ideò Papa Innocentius III. prohibet Advocatis, & Scriniarijs (id est, Tabellionibus) ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem, in aliquo præstent auxilium, consilium vel favorem, nec eis in factis, vel causis, vel aliquibus litigantibus sub eorum operâ patrocinium præbeant; nec pro ipsis publica instrumenta conficiant, vel scripta: quòd si secùs facere præsumpserint, ab officio suo sint suspensi, & perpetuæ infamiæ subjaceant.

CXVIII. Notandum hic 1. Advocatus, vel Procurator non potest præstare patrocinium, vel auxilium hæreticis, vel eorum fautoribus, *cit. c. Si adversus, & c. ult. in princ.* ibi: *Absque advocatorum &c. h. t. in 6*, nec in judicio, nec extra illud, *cit. c. Si adversus*, ibi: *In factis, Farinac. tr. de hæres. q. 197. n. 69*, quod tamen solùm procedit, quando constat accusatum, vel inquisitum esse hæreticum, nam quando dubitatur, an sit hæreticus, vel an id, de quo inquiritur, sit hæresis, possunt illi dari Advocati, & Procuratores, ut eum defendant, *Clarus §. Hæresis, n. 19.*

Notandum 2. Non solùm hæreticis, eorúmque fautoribus Advocatus patrocinium præstare non potest in crimine hæresis, sed neque in alijs causis criminalibus, ut censent *Hostiens. & Jo. Andr. hic. n. 7.* qui illa verba hujus *c. Nec eis in causis*, extendunt ad omnes alias causas criminales, ut refert *Farin. c. l. n. 65.* Sed probabilius est, non esse defensorem hæretici, nec incurrere excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini, qui defendit eum, non in causa hæresis, sed in alia causa criminali, credens habere justam causam, etiamsi postea appareat, quòd non erat justa causa, *Silvest. V. Hæresis n. 10. Sanch. cit. c. 10. num. 19. Farinac. c. l. num. 66. Barb. hic num. 4.*

Notandum 3. Licèt Advocatus non admittatur ad defendendum hæreticum, aut ejus fautorem, quando contra eum proceditur summariè, ac de plano, nisi ex licentia Inquisitoris, vel Episcopi, *Farinac. c. l. n. 76. & 77.* non tamen potest Judex illi facere injustitiam, sed tenetur justam sententiam proferre, *Farinac. c. l. n. 85.*

Notandum 4. Potest Ecclesia, vel Prælatus Ecclesiasticus punire Laicos pœnâ infamiæ, & suspendere

pendere eos ab officiis suis sæcularibus, ratione criminis Ecclesiastici, prout sumitur ex hoc c. *Abb ibid. n. 2. not. 3.*

§. III.

De pœnis eorum, qui sunt negligentes in puniendis, & exterminandis hæreticis.

CXIX. De his agitur inprimis in c. *Ad abolendam 9. §. Statuimus h. t.* ubi decernitur, ut Comites, Barones, Rectores, & Consules Civitatum, & aliorum locorum, juxta commonitionem Episcoporum, præstito corporali juramento, promittant, quòd cùm ab eis fuerint requisiti, fideliter, & efficaciter, ac bonâ fide, Ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices adjuvabunt, juxta officium, & posse suum; si verò id facere noluerint, honore, quem obtinent, priventur, & ad alios non assumantur: & insuper ipsi excommunicari, ac terræ illorum interdicto Ecclesiastico subjici debent: Civitas verò, quæ his institutis restiterit, vel contra commonitionem Episcopi, resistentes punire neglexerit, aliarum civitatum comercio careat, & Episcopali dignitate privetur. Additur in *eod. c. §. fin.* Siqui verò fuerint exempti à jurisdictione Episcoporum, & soli Sedis Apostolicæ potestati sint subjecti: nihilominùs in his, quæ contra hæreticos sunt statuta, Episcoporum judicium subeant, & eis tanquam hoc à Sede Apostolica delegatis (auctoritate generali hujus Decretalis. *Gl. hic V. Delegatis*) obsequantur, non obstantibus privilegijs suæ libertatis, sive exemptionis,

CXX. Præterea in *c. Excommunicamus, 13. §. Moneantur autem h. t.* præcipitur, ut sæculares Potestates moneantur, & si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur, quibuscunque fungantur officijs, ut pro defensione fidei publicè præstent juramentum, quòd de terris suæ jurisdictioni subjectis omnes hæreticos ab Ecclesia denotatos, bonâ fide, & pro viribus expellere studebunt, ita ut quicunque fuerit de cætero in Potestatem, sive perpetuam (ut Principes, Duces, Comites, quorum potestas transit ad filios, & hæredes eorum) sive temporalem (ut Consules, Rectores, seu Gubernatores locorum, qui ad tempus certum, vel incertum constituuntur) assumptus, hoc capitulum juramento firmare teneatur: si verò Dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, terram suam ab hæreticis purgare neglexerit, per Metropolitanum, & cæteros Comprovinciales Episcopos excommunicetur &c. quia Judex negligens facere justitiam excommunicari debet, *c. Administratores 26. caus. 23. q. 5.* Porro Catholici, qui contra hæreticos Crucem assumpserint, & se accinxerint ad eorum exterminationem, eâdem indulgentiâ, & privilegijs gaudeant, quæ conceduntur accedentibus, sive proficiscentibus in subsidium Terræ sanctæ, prout additur in eodem c. §. *Catholici verò*.

CXXI Insuper in *cit. c. Excommunicamus. §. Adjicimus h. t.* decernitur, ut quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus, per se, vel per Archidiaconum suum, vel alias honestas, ac idoneas personas, bis aut semel in anno, visitet propriam Parochiam, id est, Diœcesim, in qua fama fuerit hæreticos habitare, & ibi tres, vel plures viros boni testimonij, vel etiam, si expedire viderit, totam viciniam jurare compellat, ut si aliquos hæreticos ibi sciverit, vel occulta conventicula celebrantes, vel siqui etiam discrepent vitâ, & moribus à communi conversatione aliorum fidelium, eos Episcopo studeant indicare: ipse verò Episcopus vocet accusatos, seu denunciatos, ut compareant coram se, qui nisi ab objecto reatu se purgaverint, vel si post præstitam purgationem relapsi fuerint in pristinam perfidiam, Canonicè puniantur. Siqui verò ex eis obstinatè jurare noluerint, hoc ipso tanquam hæretici reputentur.

Denique in *eod. c. §. ult.* mandat Papa Innocentius III, & in virtute obedientiæ districtè præcipit, ut ad hæc efficaciter exequenda, Episcopi per Diœceses suas diligenter invigilent, si voluerint Canonicam effugere ultionem. Et si quis Episcopus in expurgando ex Diœcesi sua hæreticæ pravitatis fermento, negligens fuerit, vel remissus, idque certis indicijs constiterit, ab Episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alius idoneus instituatur, qui velit, & possit hæreticam pravitatem confundere. Et dictis patet, quòd propter negligentiam removetur, ac deponitur Prælatus, *Gl. fin. hic.*

Porro quòd dictum est negligentes in persequendis, & puniendis hæreticis, tanquam fautores hæreticorum, & suspectos de hæresi puniendos esse, id solùm procedit in Episcopis, & Prælatis Ecclesiarum, ac Dominis temporalibus, & Rectoribus Civitatum, aliisque publicis Officialibus: non autem in privatis personis. si ipsi in hoc sint negligentes, quia hoc ad eorum officium non spectat, ideòque ob solam omissionem capiendi hæreticos, vel corrigendi, non censentur ipsis favere, *Sanch. cit. c. 10. n. 15.* ubi tamen excipit plures casus, veluti 1. Si privati fuerint requisiti à Magistratibus, ut præstent auxilium ad capiendos hæreticos, idque non ferant, & faveant hæreticis. 2. Si personæ publicæ, vel privatæ juramento fuerint obstrictæ de ferendo vero testimonio contra hæreticos, & ipsi veritatem negent, vel celent, ut hæreticis faveant. 3. Si jussi sint per Edicta Imperatorum denunciare hæreticos, & id omittunt in favorem hæresis, quia his casibus peccant contra justitiam.

CXXII. Postremò huc pertinet, quod habetur in *c. Ut officium 11. § Statuimus*, prope finem *h. t. in 6.* ubi præcipitur, ut Rectores, & Magistratus sæculares, ad requisitionem Diœcesanorum, vel Vicariorum suorum, aut Inquisitorum hæreticæ pravitatis, jurent observare, & facere à suis subditis observari, toto tempore sui regiminis, in Terris suæ jurisdictioni subjectis, Constitutiones editas contra hæreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorúmque filios, & nepotes, à Sede Apostolica promulgatas, & approbatas; qui verò eas servare noluerint, ut infames, ac de fide suspecti, officio, & honore sui regiminis spolien-

» tur, nec ulteriùs ad aliquam dignitatem, vel offici-
» um publicum assumantur, & quæ ab illis tan-
» quam Rectoribus, vel Consulibus gesta sunt, nul-
» lam obtineant firmitatem.

SECTIO V.

DE IUDICIBUS, ET PROcessu Iudiciario observando in crimine hæresis.

§. I.

Quinam sint competentes Iudices ordinarii in crimine hæresis? & an etiam Iudices sæculares possint de illo cognoscere, vel se immiscere?

CXXIII. ASSERTIO 1. Certum est inprimis S. Pontificem esse supremum Judicem in crimine hæresis, à quo omnis aliorum Judicum jurisdictio spiritualis descendit, ac dependet, *Farinac. tr. de hæres. q.* 186. §. 1. *n.* 1. ubi *n.* 2. addit, quòd solus Papa potest judicare, & cognoscere, an aliquod dogma sit hæresis, vel non.

Secundò Legatus Papæ à latere, sive Cardinalis, etsi de Jure communi sit quoque Judex competens, & de causa hæresis cognoscere possit, quia plenissimè vices S. Pontificis gerit: tamen de consuetudine non solet se in hanc ingerere, sine speciali commissione Papæ, vel Supremi Tribunalis S. Inquisitionis, *Farinac. c. l. n.* 4.

CXXIV. Tertiò Episcopus est ordinarius Judex, ratione officij, seu muneris sui, omnium hæreticorum suæ Diœcesis, sive illi Clerici sint, sive Laici, *Hostiens. in c. Ad abolendam 9. V. Singuli Episcopi, & ibid. Jo. Andr. n.* 3. *& Abb. n.* 3. *h. t.* & alij communiter apud *Farinac. cit. l. n.* 5. & constat ex *Clement.* 1. §. *Propter quod*, ibi: *Per Diœcesanos Episcopos h. t.* Ratio est, quia ad Episcopum spectat extirpare hæreses, & lupos à caula oviom arcere, Idque extenditur etiam ad exemptos à jurisdictione Episcopi, quòd is etiam quoad illos possit cognoscere de crimine hæresis, non ut Judex ordinarios, sed ut Judex delegatus Papæ, juxta *cit. c. Ad abolendam*, §. *fin.* ubi dicitur: Siqui verò fuerint exempti à jurisdi-
» ctione Episcoporum, & soli Sedis Apostolicæ po-
» testati sunt subjecti, in his, quæ sunt contra hære-
» ticos statuta, Episcoporum judicium subeant, &
» eis tanquam super hoc à Sede Apostolica delegatis
(anctoritate generali hujos Decretalis, *Gl. hîc V. De-*
» *legatis*) obsequantur: non obstantibus privilegijs
» suæ libertatis, sive exemptionis, *Gl. ibid. in figurat. casùs in fine*, & alij apud *Farinac. c. l. n.* 7. Quia tamen hæc delegatio jurisdictionis facta Jure communi Episcopis, non ratione personæ, sed ratione dignitatis Episcopalis, adeòque etiam Successoribus in illa est facta, ideò æquiparatur jurisdictioni ordinariæ, ut potiùs ordinaria, quàm delegata censenda sit: quamvis quoad appellationem sortiatur naturam jurisdictionis delegatæ, ita ut à sententiâ Episcopi latâ in causa hæresis in exemptos, appellari debeat, non ad Archiepiscopum, sed ad Papam, *Farinac. c. l. n.* 9. *Castro Palao tr.* 4. *dis.* 8. *punc.* 12. §. 1. *n.* 2. Verùm Papa potest etiam Episcopo specialiter delegare causam hæresis, unam, vel plures, & tunc cognoscet, non ut Judex ordinarius, sed delegatus, nisi Papa eum excitaret ad exercendum officium ordinarium ipsius, *Gl. in c. Per hoc* 17. *V. Delegata h. t. in* 6. *Farinac. c. l. n.* 10.

Porro quædam hîc præterea sunt notanda 1. quòd Episcopus non potest causam hæresis cognoscere, sine consilio Capituli sui Cathedralis, *cit. c. Ad abolendam in princ.* ibi: *Vel singuli Episcopi per Diœceses suas, cum consilio Clericorum. h. t.* etsi non teneatur Episcopus sequi consilium eorum, *Jo. Andr. ibid. n.* 4. imò secundùm consuetudinem hodiernam, nec requirere consilium eorum tenetur, *Farinac. c. l. n.* 14. 2. Modus procedendi, quem Episcopus servare debet in crimine hæresis, est idem cum eo, quem servare debent Inquisitores fidei, *c. per hoc* 17. §. *fin. h. t. in* 6. de quo infrà. 3. Vicarius Generalis Episcopi non est Judex competens in crimine hæresis, nisi ad id specialiter ab Episcopo sit deputatus, quia ob gravitatem criminis specialis commissio requiritur, ut colligitur ex Concilio Tridentino *Sess.* 24. *c.* 6. *de ref. form.* ibi: *Ipsis Episcopis, & non eorum Vicariis sit commissum, Farinac. c. l. n.* 13.

CXXV. Quartò Capitulum, Sede Episcopali vacante, potest cognoscere de crimine hæresis, ut constat ex *cit. c. Ad abolendam post princ.* ibi: *Vel Clerici ipsi, Sede vacante, cum consilio, si oportuerit, vicinorum Episcoporum, hæreticos judicaverint, &c. h. t.* quia vacante Ecclesiâ Cathedrali, jurisdictio manet penes Capitulum, *Gl. ibid. V. Clerici, & Abb. n.* 4. & alij communiter. Idque procedit, sive Sedes vacet propriè per mortem Episcopi, sive quasi vacet per ejus captivitatem, vel quia propter litteras confirmationis non expeditas Episcopus electus administrare non potest, *Gl. in Clement.* 1. *V. Sede vacante. Farinac. cit. q.* 86. §. 1. *n.* 177. *&* 179. Id tamen limitari debet 1. quòd Capitulum, Sede vacante, non potest exercere jurisdictionem in hæreticos per se, sed per delegatum, seu Vicarium specialiter ad id deputatum, ut colligitur ex *cit. Clement.* 1. §. *Propter quod h. t.* ubi dicitur: Inquisitores non posse procedere ad de- »
cidendam causam hæresis, sine Episcopo Diœce- »
sano, vel ejus Officiali, vel Sede Episcopali vacan- »
te, sine Capituli super hoc delegato: nunquam »
autem ibi dicitur, sine Capitulo, vel ejus Vicario, ideòque tacitè innuitur, Capitulum per se hanc jurisdictionem exercere non posse, *Farinac. c. l. n.* 180. 2. Capitulum, Sede vacante, non habet jurisdictionem in Clericos exemptos, si in hæresim lapsi sint, quia non succedit Episcopo, nisi in his, quæ ei competunt jure ordinario, non autem jure delegato, aut speciali, *Abb. in cit. c. Ad abolendam n. ult. Farinac. c. l. n.* 182. 3. Vicarius generalis Capituli, Sede vacante, non est Judex competens hæreticorum, nisi specialiter ad id à Capitulo fuerit delegatus, *Farinac. c. l. n.* 13. *& n.* 180. *&* 181.

CXXVI. ASSERTIO 2. Principes sæculares, eorúmque Judices nullo modo cognoscere possunt de crimine hæresis, etiam contra Laicos, prout expressè decisum fuit in c. *Ut inquisitionis* 18. *h. t. in* 6.

ubi

» ubi inprimis *post princ.* requiruntur, & monentur » omnes Potestates, & Domini sæculares, & locorum Rectores, eorúmque Officiales, ut Episcopis Diœcesanis, & Inquisitoribus hæreticæ pravitatis à Sede Apostolica deputatis, ant in posterum deputandis pareant, & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum investigatione, captura, & custodia diligenti: cùm ab eis fuerint requisiti, & ut prædictas personas pestiferas in potestatem, seu carcerem Episcoporum, vel Inquisitorum, vel ad alium locum infra eorundem Dominorum temporalium, vel Rectorum districtum, juxta mandatum ipsorum (Episcoporum, vel Inquisitorum) ducant, vel duci faciant, sine mora, ubi per viros Catholicos deputandos ab Episcopis, vel Inquisitoribus arctè, & diligenter custodiantur, donec eorum negotium, seu causa per Judicem Ecclesiasticum terminetur. 2. Præcipitur in *eod. c. §. Utque de hæresi,* prædictis Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorúmque Officialibus, sive Nuncijs, ut condemnatos ab Episcopo, & Inquisitoribus de hæresi, sibíque relictos, statim, ac sine dilatione recipiant, debitâ animadversione puniendos: non obstante appellatione, & proclamatione eorum, qnia hæc sunt illis interdicta Constitutionibus Pontificijs, & Legibus Imperialibus. 3. In §. *Prohibemus, eodem c.* prohibetur prædictis Potestatibus & Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorùmque Officialibus, ne ipsi de hoc crimine, cùm sit merè Ecclesiasticum, quoquo modo cognoscant: nec receptos, propter hujusmodi crimen, è carcere liberent, sine Episcopotum, vel Inquisitorum, vel saltem alterius eorundem mandato, ac licentia; nec executionem sibi injunctam promptè facere, seu adimplere detrectent: nec Diœcesanorum, vel Inquisitorum judicium, sententiam, aut processum directè, vel indirectè impedire præsumant. Denique in §. *Si quis ult.* additur: Si quis ex prædictis Dominis temporalibus, vel eorum Officialibus contra prædicta fecerit, ant se ipsi Episcopo, vel inquisitoribus in fidei negotio opposuerit, vel eum, aut eos impedire aliquatenus præsumpserit; & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, vel favorem, excommunicatus sit: & si per annum pertinaciter in excommunicatione permanserit, ex tunc velut hæreticus condemnetur. Est autem hic Canon latæ sententiæ, quamvis, quia absolutio non est reservata Papæ, Ordinarius ab ea absolvere poterit, *Gl. fin. hic.*

CXXVII. Hinc colligitur 1. Si Episcopus, vel Inquisitor hæreticæ pravitatis non sit satis potens ad capiendos hæreticos, poterit requirere Principem sæcularem, & etiam ipsi mandare sub pœna excommunicationis, ut auxilium præstet in capiendis, custodiendis, & puniendis hæreticis, eorúmque fautoribus, prout sumitur ex *cit. c. Ut inquisitionis post princ. h. t.* Debent autem Judices sæculares statim, & sine dilatione exequi sententiam Judicis Ecclesiastici latam in hæreticos, eosque punire, absque eo quòd priùs examinent processum, vel sententiam, vel mandatum Episcopi, vel Inquisitoris, *Franc. hic n. 3. & Farinac. tr. de hæres. q. 186. §. 9. n. 165.*

Colligitur 2. Quòd à sententia lata contra hæreticos appellari non potest, prout expressè statuitur in *cit. c. Ut inquisitionis §. Utque,* ubi dicitur: *Non obstantibus appellationibus, seu proclamationibus,* & paulò post: Cùm appellationis, & proclamationis be- » neficium expressè sit hæreticis, & credentibus, ac » eorum receptatoribus, fautoribus, ac defensori- » bus interdictum. Unde pendente termino X. die- » rum ad appellandum Jure concesso, potest sententia contra hæreticum lata executioni mandari, *Farinac. tr. de hæres. q. 185. n. 227.*

Excipitur, quòd licèt à sententia definitiva non possit appellari in crimine hæresis; potest tamen à gravamine illato, ante sententiam definitivam, a deóque à sententia interlocutoria, *Felin. in c. Ad abolendam 9. n. 3. Farinac. c. l. n. 235.* & alij apud ipsum. Ratio esse potest, quia hujusmodi actus, & sententia interlocutoria tendunt ad investigandam veritatem, an reus sit hæreticus, nec nè, ideóque, dum hoc certū non est, appellationis beneficium denegari non debet, ita tamen ut inferatur causa appellationis, aliàs non subsistit appellatio, *c. Ut debitus 59. de appell. Farinac. c. l.*

Colligitur 3. Judex sæcularis nullo modo potest de crimine hæresis cognoscere, vel judicare, nec principaliter, nec incidenter, nec quidem contra Laicos, *Gl. hic V. Cognoscant.* cùm sit crimen merè Ecclesiasticum, idest, pertinens ad forum Ecclesiasticum, *Clarus §. Hæresis. n. 4.* nec etiam potest se intromittere in causis hæresis, nisi fuerit requisitus à Judice Ecclesiastico, *Farinac. cit. q. 186. §. 9. n. 153.* neque in quæstionibus juris, nec facti, *Barb. in Collect. hic n. 9.* nec potest mutare sententiam Judicis Ecclesiastici latam contra hæreticos, quòd si noluerit eam exequi, per censuram ab hoc compelli potest ad executionem, vel per privationem officiorum, *Farinac. cit. q. 186. §. 9. n. 165.* potest tamen Judex, vel Magistratus sæcularis, etiam non requisitus à Judice Ecclesiastico, suspectos de hæresi capere, & detinere, ut postea eos tradat Judici Ecclesiastico competenti, *Clarus §. Hæresis, n. 4. Farinac. c. l. n. 158.*

Colligitur 4. Prohibetur quoque omnibus, ne judicium, processum, vel sententiam Diœcesanorum, vel Inquisitorum, directè, vel indirectè impedire præsumant, *cit. § Prohibemus.* alioquin ipso jure excommunicationem incurrunt, in qua si per annum pertinaciter perstiterint, ut hæretici condemnandi sunt, *cit. c. Ut inquisitionis §. fin. h. t. in 6. Farinac. cit. q. 186. §. 9. n. 164.*

CXXVIII. Notandum hîc præterea 1. Non solùm Episcopi, seu Ordinarij locorum, sed etiam eorum delegati, & Inquisitores fidei deputati à Papa, invocare possunt contra hæreticos, eorúmque fautores brachium, seu auxilium Judicis sæcularis, etiam excommunicati, vel habentis solùm jurisdictionem de facto, non de jure, qualis est Tyrannus, qui occupavit per vim injustam aliquod regnum, vel Provinciam, prout statutum habetur In *c. Præsidentis 6. h. t. in 6.* ubi Papa Alexander IV. ita rescribit: Præsidentes regimini alicujus Regni, vel Provin- » ciæ, sive loci, licèt excommunicati (majore ex- » communicatione, & publicè, *Gl. hic V. eod.*) vel de » facto tantùm, & non de jure, jurisdictionem ha- » bentes, ac eorum Officiales, si requisiti fuerint » ab Ordinarijs, vel delegatis ipsorum, vel Inquisi- » toribus

» toribus hæreticæ pravitatis, quia non possunt sine » moræ dispendio, vel negotij periculo recurrere » pro auxilio ad legitimos Superiores, qui possint in » ijs locis justitiam exequi: possunt, ac debent contra » hæreticos, credentes, fautores, receptatores, ac » defensores, justitiam, & officium suum exercere. » Nec propterea requirentes hujusmodi excom» municatos, excommunicationem incurrunt (scilicet minorem, quia participantes cum ligato excommunicatione majore, minorem excommunicationem incurrunt, & aliquando etiam majorem, *Gl.* » *hic in casu, & V. Excommunicationis*.) non tamen » prædictis Præsidentibus, & Officialibus eorundem » (scilicet excommunicatis, vel tantùm de facto » jurisdictionem habentibus) propterea in alijs ca» sibus intelligitur aliquid concessum, vel permis» sum esse. Idque in favorem fidei statutum est; quia si pro executione justitiæ contra hæreticos Ecclesiastici Judices, & eorum Officiales, semper deberent recurrere ad eum, ad quem jurisdictio sæcularis in illo loco spectat, vel qui illam legitimè exercere potest, sæpe talis executio retardaretur, vel nimiùm protraheretur, & interim fides orthodoxa grave damnum pateretur, *Vivian. hic in ration. Jur. Pontif.* Ex quo patet 1. quòd detur hîc casus specialis, in quo valet processus institutus per Judicem excommunicatum. 2. Papa potest statuere, ne participans, sive communicans cum excommunicato nullam excommunicationem incurrat, *Gl. hic in notatis*.

CXXIX. Notandum 2. Principes, & Magistratus sæculares non possunt Statuta condere, per quæ quovis modo impediatur, vel retardetur officium inquisitionis contra hæreticos, prout constat ex *c. Statutum 9. h. t. in 6.* ubi Papa Urbanus IV. ita re» scribit: Statutum Civitatis, castri, villæ, vel alteri» us loci, per quod negotium inquisitionis hæreticæ » pravitatis, directè, vel indirectè, impediri, vel quo» vis modo retardari contigerit, ne in eo liberè pro» cedi valeat, infirmum est, & invalidum. Et Domi» ni, vel Rectores Civitatis, vel loci, per censuram » Ecclesiasticam compellendi sunt ad Statutum hu» jusmodi Diœcesano loci, vel ejus Vicario, aut In» quisitori, vel Inquisitoribus exhibendum: & si ta» le repertum fuerit, omninò revocandum, vel sal» tem ita moderandum, ne per illud processus in» quisitionis impediatur, vel aliquo modo retarde» tur. Ex quo patet, quòd Papa potest revocare, & tollere Statuta Laicorum, quę disponunt de rebus ad fidem pertinentibus, & petere, ut illa edantur, *Franc. hic n. 1. not. 1. & 2.* Ratio autem, cur hujusmodi Statuta non valeant, est, quia Laici nihil statuere possunt circa Ecclesiasticos, & ea, quæ pertinent ad jurisdictionem Ecclesiasticam, *c. Quæ in Ecclesiarum 7. de Constit.* & patet ex alibi dictis, *Farinac. tr. de hæres. q. 182. §. 5, n. 72.*

Porro negotium Inquisitionis hæreticæ pravitatis potest impediri per Statuta hujusmodi, vel directè, ut si statuatur, ne quis Civis illius loci accusari possit, vel contra eum inquiri super crimine hæresis, vel ne aliquis contra alium de eo testimonium ferre audeat, *Gl. hic V. Directè*: vel indirectè, ut si statuatur, quòd nullus possit de aliquo crimine puniri, nisi à Magistratu loci, vel nullus capiat alios, vel ut nullus arma portare possit, nisi sit de familia Potestatis, seu Judicis loci, *Gl. hic V. Indirectè. Farinac. c. l. n. 75.*

§. II.

De Inquisitoribus fidei, & eorum officio, ac potestate.

CXXX. Præter ordinarios Judices in crimine hæresis, de quibus §. *præced.* sunt & alij, quibus à Sede Apostolica munus inquirendi, & animadvertendi in hæreticos est commissum, qui ob id Sedis Apostolicæ Inquisitores appellantur, de quibus hoc, & aliquot seqq. §§. agemus, quorum munus hodie quoque præstant Episcopi in ijs Provincijs, in quibus Inquisitores Apostolici speciali auctoritate Romani Pontificis non sunt constituti, ut in Germania, Gallia, Polonia, ut notat *Azor. p. 1. l. 8. c. 18. q. 2.*

Porro Inquisitores esse competentes Judices in crimine hæresis, certum est, & habetur expressè in *Clement. 1. §. Propter quod*, ibi: *Tam per Diœcesanos Episcopos, quàm per Inquisitores à Sede Apostolica deputatos, h. t.* qui cognoscere possunt, non solùm de hæresi, sed etiam de articulis ei annexis, vel ab ea dependentibus, & omnibus incidentibus, *Farinac. tr. de hæresi q. 186. n. 36.* quia commissâ jurisdictione causæ principalis, censentur etiam commissa connexa, & ab illa dependentia, *l. Nulli 10, C. de Judic, Clem. 2. eod, & ibi DD.*

CXXXI. Quæritur nunc 1. An Inquisitorum jurisdictio, & potestas sit ordinaria, an delegata? Resp. Esse Judices, non ordinarios, sed delegatos, prout sumitur ex *c. Ne aliqui 10. h. t. in 6.* ubi dicitur: *Officium Inquisitoris hæreticæ pravitatis ab Apostolica Sede commissum, & ibid. Franc. n. 1. Azor. cit. c. 18, q. 6. Silvest. V. Hæresis 2. q. 1.* & alij Canonistæ communiter. Ratio est, quia Judex ordinarius ad universitatem causarum constituitur, Inquisitores verò non ad omnes causas cognoscendas, & judicandas, sed solùm ad illas, quæ ad crimen hæresis pertinent, constituuntur, quamvis fiunt delegati ad universitatem causarum: negari tamen non potest, quin Inquisitorum jurisdictio multa habeat propria jurisdictionis ordinariæ, tum quia sub causa fidei plures diversæ causæ continentur: tum quia Inquisitores possunt vices suas alijs committere, & demandare, & jurisdictio eorum non finitur morte Papæ, qui eos deputavit, etiam re adhuc integrâ, ut ex dicendis patebit. Non obstat 1. quòd Inquisitoribus ratione officij numeretur jurisdictio, adeòque ea est ordinaria, *cit. c. Ne aliqui*, ibi: *Officium, & c. seq. Ut officium h. t. in 6.* nam non habent jurisdictionem principaliter, ratione officij, cui illa adhæreat, sed magis eam obtinent, ratione specialis delegationis, seu commissionis, ratione cujus officium inquirendi, & judicandi exercere dicuntur: sicut aliàs quilibet delegatus, ratione jurisdictionis sibi delegatæ, officium habere dicitur, ut patet ex *Rubr. Tit. de Offic. Judic. deleg. Barb. in c. per hoc 17. n. 6. h. t. in 6.* Neque 2. ex eo censeri debet Inquisitorum jurisdictio ordinaria, quia certum genus causarum, videlicet hæreticarum, ipsis generaliter à Papa commissum est: nam quia in tali commissione expressè adjicitur, *ut aucto-*

ritate Apoſtolicâ procedant, & judicent, ipsúmque officium inquiſitionis exerceant, & exequantur, cit. c. Ut officium. in princ. c. Per hoc. 17. h. t. in 6. ideo delegati eſſe cenſentur, *Arg. c. Cum aliquibus. 4. de reſcript. in 6. Menoch. de præſumpt. præſumpt. 16. n. 31.* Non ſolùm autem Inquiſitores à Sede Apoſtolica immediatè conſtituti, ſed etiam qui ab aliis, ut Cardinalibus, Generalibus, vel Provincialibus Ordinum, vel à generali Inquiſitore ſunt ad hoc munus electi, cenſeri debent delegati Sedis Apoſtolicæ, & ab illa immediatè auctoritatem habere, ita ut non ſint ſubdelegati, ſed delegati Sedis Apoſtolicæ; & quamvis tales particulares Inquiſitores à generali Inquiſitore dependeant, & ab eo amoveri poſſint, non tamen ſunt ſubdelegati illius, quia alios ſubdelegare poſſunt, quod non poteſt ſubdelegatus, *Molin. tr. de juſtit. diſ. 28. n. 7. Farinac. cit. q. 186. n. 41.*

CXXXII. Quæritur 2. Qualis ætas requiratur in Inquiſitore? ℟. ſpectato Jure communi, nullis poteſt, niſi qui XL. ætatis annum attigerint, officium inquiſitionis committi, prout expreſsè ſtatuitur in *Clement. 2. h. t.* ſi Inquiſitor ab alio, quàm à Papa ſit deputatus, juxta *Gl. ibid. V. Committi*, aliàs conſtitutio eſt nulla, quippe facta contra formam præſcriptam, & conditionem à jure requiſitam, *Farinac. cit. q. 186. n. 46. & 50.* Et ſic major ætas requiritur in Inquiſitore fidei, quàm in Epiſcopo, licèt is ſit ordinarius Inquiſitor, cujus fortè ratio eſt; quia officium inquiſitionis non cum tanta indagatione ſolet committi, cum quanta inquiſitione conſtituuntur Epiſcopi, *Abb. in c. Cùm à cunctis. 7. num. 6. de elect. Azor cit. c. 18. q. 4.* hæc autem ætas non requiritur in Inquiſitoribus deputatis à S. Pontifice: ſed in quacunque ætate conſtituantur, valet eorum conſtitutio, etiamſi Papa ignoret ætatem, *Farinac. cit. l. num. 51.*

CXXXIII. Quæritur 3. Contra quos, & quomodo Inquiſitores procedere poſſint? Reſp. Inquiſitores inquirere, & procedere poſſunt contra hæreticos, eorúmque credentes, receptatores, fautores, & defenſores, nec non contra infamatos de hæreſi, vel ſuſpectos, in Provincia (Diœceſi, civitate, vel alio certo loco) in qua ipſis officium Inquiſitionis, auctoritate Apoſtolicâ, eſt commiſſum; ita ut ubique in Provincia, in qua pluribus officium inquiſitionis auctoritate Apoſtolicâ, eſt commiſſum, ſimul, vel ſeparatim, aut ſingulariter, prout negotij utilitas ſuadebit, juxta Canonicas Sanctiones, procedant, prout ſtatuitur in *c. Ut officiũ. 11. in princ. h. t. in 6. Molin. tract. 5. diſ. 28. n. 9. Farinac. tract. de hæreſ. q. 186. n. 24.* Ratio eſt: quia tametſi alias regulariter, ſi à *Sede Apoſtolica* aliqua cauſa committatur ſimpliciter duobus, vel pluribus Judicibus delegatis, unus non poſſit procedere, abſque alio, vel reliquis; alioquin proceſſus eſt nullus, *c. Cùm cauſa. 22. de offic. Iudic. deleg.* niſi aliud in forma commiſſionis ſit expreſſum, *c. Cùm plures. 8. eod. in 6.* tamen hoc ſpecialiter favore fidei ſtatutum eſt, ut in cauſa hæreſis, etiam unus Judex, ſine alio, vel aliis, procedere poſſit contra hæreticos: ídque ut officium commiſſionis contra hæreticos efficaciùs poſſit impleri, prout dicitur in *cit. c. in princ.* & liberiùs res fidei tractentur, & per plures Judices hæretici, eorúmque fautores comprimantur. Et ſic æquiparantur quoad hoc Inquiſitores Judicibus ordinariis, quorum quilibet per ſe ſolus procedere poteſt, quia ſingulis in ſubditum juriſdictio competit, *l. 1. ff. de offic. Proconſ. Gl. in cit. c. V. Separatim.*

Limitari tamen debet, niſi Papa ſpecialiter alicui ex pluribus Inquiſitoribus exiſtentibus in aliqua Provinciâ, vel diſtrictu, delegâſſet cauſam fidei, ut illam cognoſceret: tunc enim reliqui Inquiſitores generaliter delegati non poſſunt de illa cognoſcere, etiamſi jam cœpiſſent cognoſcere, quia per ſpecialem delegationem cenſetur Papa ad ſe cauſam illam avocâſſe, & alijs poteſtatem judicandi ademiſſe; adeò quidem, ut etiamſi ille ſpecialiter delegatus mortuus fuerit, vel alijs modis juriſdictio illius ceſſaverit, non poſſint Inquiſitores reliqui cauſam illam cognoſcere, nec etiam Epiſcopus, *Molin. cit. l. n. 10. Farinac. cit. l. n. 25.*

Item in *eod. c. Ut officium. in princ. §. Si verò.* præcipitur, ſi quis ex hæreticis, vel eorum fautoribus, hæreſi priùs abjuratâ, redire voluerit ad Eccleſiæ unitatem, Inquiſitores ei, juxta formam Eccleſiæ (*c. Cum aliquis. 108. cauſ. 11. q. 3. c. Cùm deſideret. 15. de ſent. excomm.*) abſolutionem impendant, & injungant eidem, quod talibus injungi conſuevit (*c. Quoties. 9. cauſ. 1. q. 7.*) ſolerter etiam provideant, ne ſimulatâ, & fraudulentâ converſione abſolvendi ſe ipſos Inquiſitores decipiant.

Præterea Inquiſitores habent liberam facultatem Prædicatores quæſtuarios (qui ſcilicet, cùm ab Inquiſitore convocatus eſt populus, ad prædicandum ei de rebus fidem concernentibus, volunt prædicare, vel quæſtum facere illo tempore, vel aliàs negotio inquiſitionis, ſeu fidei quomodocunque impedimentum aliquod afferre) monitione præmiſsâ, per cenſuram Eccleſiaſticam, & appellatione poſtpoſitâ, compeſcendi, ſive inhibendi à prædicationis officio, quod ad illos quæſtuarios, ſeu quæſtores neutiquam pertinet, ſed ſolùm poſſunt, ac debent charitativa ſubſidia à populo ſuppliciter petere, & exponere Indulgentias, ſi quas habent, prout deciditur in *cit. c. Ut officium. §. Compeſcendi. h. t. in 6.* & ibi *Gl. in caſu, & in notatis.* Additur *ibid. in §. Denique*, quòd ad ea omnia exequenda Inquiſitor poteſt invocare auxilium brachij ſæcularis (ſi opus fuerit) contra impedientes officium inquiſitionis, appellatione remotâ: non obſtantibus privilegiis, quibuſcunque perſonis, cujuscunque conditionis, dignitatis, aut gradûs, Religionis, vel Ordinis, Communitatibus, vel Univerſitatibus civitatum, & locorum, ſpecialiter, aut generaliter, ſub quacunque verborum forma à Sede Apoſtolica conceſſis, vel impoſterum concedendis.

Ex quo patet, quòd Inquiſitores poſſunt inquirere, & procedere contra quoſvis hæreticos, ſive Religioſos etiam exemptos, *Azor cit. c. 18. q. 12. §. Quæres*: ſive ſæculares, quamvis contra ſupremos Principes, ut Reges, vel qui nullum in temporalibus Superiorem agnoſcunt, ob hæreſim, vel illius ſuſpicionem, Inquiſitores non debeant procedere, ſine ſpeciali Romani Pontificis mandato, *Azor cit. l. q. 13.*

CXXXIV. Quæritur 4. Contra quos Inquiſitores in cauſa hæreſis non poſſunt procedere? ℟. 1. Inquiſitores hæreticæ pravitatis ab Apoſtolica Se-

de, vel alijs quibuslibet deputati; de crimine hæresis inquirere contra Episcopos nequeunt, vel ejus prætextu contra eos procedere: nisi in litteris commissionis publicæ, quòd hoc possint, expressè contineatur. Si tamen Inquisitores ipsi Episcopos, vel alios Superiores Prælatos sciverint, vel invenerint, crimen hæresis commisisse, vel eos de hoc diffamatos existere, id tenebuntur Sedi Apostólicæ denunciare, prout statuitur in *c. Inquisitores. 16. h. t. in 6.* Consentit Concilium Trident. *Sess. 24. c. 5, de reform.* ubi decernitur, ut causæ criminales graviores contra Episcopos, etiam hæresis, quæ depositione, aut privatione dignæ sunt, ab ipso tantùm S. Pontifice cognoscantur, & terminentur.

CXXXV. Notandum 1. Quando requiritur expressa mentio alicujus, non sufficit mentio generalis, quantumvis per verba expressa generalia fiat, v. g. ut inquiri possit contra quoscunque, cujusque dignitatis, conditionis, aut statûs sint; non enim comprehenduntur Episcopi, vel ijs Superiores, idque propter prærogativam eorum, *Gl. hîc in notat. & V. Expressè.*

Notandum 2. Constitutio dicti cap. etiam locum habet in Episcopis Titularibus, sunt enim veri Episcopi: item in electis, & confirmatis à Papa, etsi nondum consecratis, quia jurisdictionem Episcopalem jam habent, non autem in Episcopis solùm electis, sed nondum confirmatis. *Molin. cit. disp. 28. num. 19.*

Notandum 3. Licèt Inquisitores non possint, inconsulto S. Pontifice, inquirere de Episcopo hæretico, vel de hæresi suspecto: possunt tamen dicta testium recipere, ut certiorem Papam faciant, eáque testimonia ad ipsum transmittant: imò etiam possunt Inquisitores Episcopum suspectum de fuga comprehendere, & ad S. Pontificem mittere, vel custodire, donec is certior reddatur: quia tales casus, ob periculum perversionis fidelium, censentur per Epijchiam, & ex benigna interpretatione, à generali prohibitione procedendi contra Episcopos excepti, modò periculum sit notorium, & clarè cognitum. *Molin. cit. l. Farinac. cit. q. 189. §. 5. n. 116. 119. & 120.* Porro licèt Inquisitor non possit inquirere contra Episcopum hæreticum, potest tamen alius Episcopus, in cujus Diœcesi Episcopus crimen hæresis commisit, contra eum inquirere ex potestate delegata In c. *Ad abolendam. 9. §. fin. h. t, Farinac. cit. l. num.* 122.

CXXXVI. Secundò Inquisitores hæreticæ pravitatis, & Ordinarij, seu Diœcesani, vel quicunque alij Judices, sive ordinarij, sive delegati, non possunt procedere, quâvis occasione, vel causâ contra Apostolicæ Sedis Officiales, vel Nuncios, aut contra aliquem illorum, nec promulgare audent excommunicationis, vel suspensionis, vel quamvis aliam sententiam, sine speciali Sedis Apostolicæ licentia, in scriptis concedendâ faciente plenam de præsenti Decreto mentionem, & si quid contra illud factum fuerit, est irritum, & inane. Verùm si quid Nuncij, vel Officiales Sedis Apostolicæ indebitè attentent, vel faciant, tum in his, quæ negotium fidei tangunt, Diœcesani, vel Inquisitores; alij verò Judices ordinarij, vel delegati, in aliis causis, quæ ad ipsos pertinent, plenam informationem capiant, & Papæ studeant significare, ut is super eo de remedio opportuno valeat providere, prout statuitur in *Extravag. Cùm Matthæus. 3. & ult. h. t. inter communes.* Ubi nomine Nunciorum intelliguntur Legati Sedis Apostolicæ; nomine Officialium, qui ab eâdem Sede ad aliquas causas pertinentes ad eandem Sedem sunt designati, non autem ad causas particulares inter partes decidendas, *Molin. cit. l. n.* 20.

Tertiò nec Episcopus, sive Ordinarius, nec alius Inquisitor potest procedere contra Inquisitores hæreticos, vel de hæresi suspectos, durante eorum officio, quia sunt delegati Sedis Apostolicæ, & par in parem imperium non habet: quamvis possit Episcopus, vel alius Inquisitor contra Inquisitorem in crimine hæresis informationes secretò recipere, easque ad Papam transmittere: quin etiam finito officio, de hæresi contra ipsum inquirere, & procedere, *Molin. cit. l. n. 21. Azor cit. c. 18. q. 14. Farinac. cit. q. 186. n. 124. 126. 129. & 131.*

CXXXVII. Cæterùm Inquisitores fidei possunt procedere, & inquirere etiam contra Judæos, & infideles, qui spontè facti sunt Christiani, & postea à fide iterum deficiunt, eósque tanquam hæreticos punire, prout sumitur ex *c. Contra. 13. h. t. in 6.* ubi dicitur: contra Christianos, qui ad ritum transiesint, vel redierint Judæorum (quia nimirum vel nunquam antea fuerunt Judæi, & hi dicuntur transisse ad sectam Judæorum, vel priùs fuerant Judæi, & postea facti sunt Christiani, & hi dicuntur redire, *Gl. hîc V. Redierint.*) etiamsi hujusmodi redeuntes, dum erant infantes, non tamen absolutè, aut præcisè coacti baptizati fuerint, erit tanquam contra hæreticos procedendum, si fuerint de hoc confessi, aut convicti per Christianos, vel etiam Judæos. Imò etiam contra fautores, receptatores, & defensores talium Judæorum (vel aliorum infidelium deficientium à fide Christiana semel susceptâ) procedendum est, sicut contra fautores, receptatores, & defensores hæreticorum.

CXXXVIII. Ubi notandum 1. Inquisitores fidei possunt procedere contra eos Judæos tanquam hæreticos, qui dum essent infantes septennio minores, baptizati, Christiani facti sunt, sed postea iterum ad Judaismum redierunt, quia per baptismum obligantur ad legem Christianam observandam, etiamsi ignoranter baptizati sint: imò & furiosi, & amentes, dummodo ante amentiam, non habuerint contrariam voluntatem repugnantem susceptioni baptismi, *c. Majores. 3. §. Item quæritur de baptism. Gl. hîc V. Infantes. & in addit. Farinac. tr. de hæres. q. 178. §. 6. n. 176. & seq.* ubi tamen *n.* 140. addit, mitiùs esse agendum cum Judæis, qui facti sunt Christiani in infantia, quàm cum baptizatis in majore ætate.

Similiter tanquam hæretici condemnari possunt illi Judæi, qui non spontè, sed mortis metu coacti facti sunt Christiani, & postea denuo ad Judaismum redeunt; quia coacta voluntas est voluntas, saltem conditionalis, *c. 1. caus. 15. q. 1. cit. c. Majores. §. Item quæritur*: secus est, si absolutâ, ac præcisâ vi baptizati fuerint, scilicet omnino inviti, & reclamantes; tales enim baptismum non recipiunt, ac proinde etiamsi

de etiamsi redeant ad Judaismum, tanquam hæretici condemnari non possunt, *Gl. hic V. Absolutè. Farin. cit. l. n. 141.*

Notandum 2. Judæi possunt esse testes contra Christianos, ad probandum ipsos ad Judaismum, vel infidelitatem transijsse, vel redijsse, prout sumitur ex hoc c. & ibi *Gl. V. Judæos. Mascard. de probat. concl. 857. n. 9.* Ratio est: quia cùm Christianus baptizatus per transitum, vel reditum ad Judaismum dicatur esse infidelis, secundùm *S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 5.* infidelis autem à ferendo testimonio contra alium infidelem non repellitur; ideo Judæi admittuntur ad ferendum testimonium contra Christianos ad ritus Judæorum transeuntes, vel revertentes, *Barb. in Collect. hic n. 6.*

Notandum 3. Inquisitores fidei procedere etiam possunt contra Judæos, eósque punire, qui inducunt Christianos ad ritum suum, vel eos defendunt, vel favent in suis erroribus: vel redeuntes ad Judaismum rebaptizant, & denuò lavant, ac veluti purificant: quamvis aliàs regulariter contra Judæos, vel infideles, ad Judices seculares recurrendum sit, si ob delicta puniendi sint, *Franc. hic n. 2. Farinac. cit. q. 179. n. 143. & 145.*

§. III.

An Inquisitores fidei possint etiam cognoscere de aliis causis, sive criminalibus, sive civilibus, præter causas hæresis, & quæ hæresim concernunt?

CXXXIX. Respondetur, regulariter non posse, prout sumitur ex *c. Accusatus. 8. §. Sanè. h. t. in 6.* ubi dicitur: cùm negotium fidei, quod summè privilegiatum est, per alias occupationes non debeat impediri: Inquisitores hæreticæ pestis à Sede Apostolica deputati (& multò minùs alij, *Gl. hîc V. Apostolica.*) non debent se intromittere, nec punire exercentes divinationes, aut sortilegia, nisi manifestè hæresim sapiant, sive contineant, sed eos suis Judicibus puniendos relinquant: scilicet Episcopis, vel Legatis Sedis Apostolicæ, *Ioan. Andr. hic n. 4. V. Iudicibus.* Tales autem suspiciones, quæ sapiunt, sive continent manifestam hæresim, sunt baptizare imagines, rebaptizare pueros, adorare dæmones, vel eos invocare, aut consulere, animo sciendi futura; quia tribuitur diabolo, quod est proprium DEI &c. & de his cognoscere pertinet ad Inquisitores fidei, *Franc. hic in cit. §. Sanè. n. 2. Azor. p. 1. l. 9. c. 26. q. 4. Clarus §. Hæresis. num. 24. & 25.* Quòd si nulla sit suspicio hæresis, vel de ea dubium sit, illud crimen est mixti fori, ita ut de eo cognoscere possit Judex Ordinarius, sive Ecclesiasticus, sive secularis, & est locus præventioni, *Clarus cit. l. Sanch. l. 2. Mor. c. 38. n. 2.* de quo plura videri possunt apud *Farinac. tr. de hæres. q. 181. §. 4. n. 91. & seqq.*

CXL. Præterea Inquisitores non possunt se intromittere, sive cognoscere de quæstionibus usurarum motis etiam contra illos, quibus restitutionem usurarum in foro pœnitentiæ, pro crimine hæresis, injunxerunt, ac illi se, & sua ad hoc faciendum in judicio Ecclesiæ obligârunt, quia examinando hujusmodi causas, possunt retardari causæ, quæ negotium fidei tangunt, & conservant, *cit. c. Accusatus. §. De quæstionibus.* & ibi *Gl. in figurat. casûs, & Io. Monach. n. 8. Farinac. cit. q. 186. §. 2. n. 42. & seqq.* Additur in *cit. c. Accusatus. §. Si verò. h. t. in 6.* si defensor, receptator, vel fautor hæreticorum, non tamen hæreticus existens, promisit, & obligavit sua bona ad recipiendam, & implendam pœnitentiam, quam Inquisitores ipsi injungere vellent, & eâ licèt injunctâ, non tamen peractâ, decessit: tunc si onus per pœnitentiam impositum fuit: proficiens ad salutem animæ (ut v. g. Ecclesiam ædificaret, vel fundaret) est exequendum in bonis ejus temporalibus (secus si in jejuniis, vel orationibus, vel similibus, *Gl. hîc V. Temporalibus.*) hæredes debent cogi per Inquisitores ad complendam talem pœnitentiam, vel alij, ad quos bona hujusmodi, cum eo onere, devenerunt (quia res transit cum onere suo reali, ad quemcunque possessorem, vel successorem perveniat, *Gl. hîc in notat.*) Aliud est, si propter hujusmodi hæreticorum receptationem, vel favorem, quis ad faciendam pœnitentiam, bona sua obligavit Inquisitoribus, & antequam ei injungeretur, decessit; tunc enim hæredes ejus non debent cogi ad satisfaciendum pro crimine jam extincto: nam crimina regulariter morte extinguuntur, *l. 2. & 3. C. Si reus, vel accus. mort. fuer.* quod intelligendum est, quoad pœnitentiam injungendam, non autem quoad pœnam respectu bonorum, ut mox dicetur. Vel quoad crimen fautorum, vel defensorum, qui non sunt hæretici, quod morte eorum extinguitur. *Franc. hîc in §. Si verò. n. 2.*

CXLI. Porro in eo casu, quo hæredes non debent ob hæresim sui Auctoris ad successionem admitti, (quia is non fuit reincorporatus, vel reconciliatus Ecclesiæ) non obstante, quòd vivente ipso Auctore, hoc non fuerit, ob intervenientem ejus mortem, declaratum, ad confiscationem bonorum, post mortem ejusdem nihilominus procedendum est, prout habetur in *cit. c. Accusatus. §. In eo verò. h. t. in 6.* & ibi *Gl. V. Cave.* sicut idem statutum est de crimine læsæ Majestatis; nam etiam post mortem criminosi potest procedi, ut eo convicto, ipsius memoria damnetur, & ejus bona Successori eripiantur, *l. fin. C ad leg. Iul. Majest.* Idque intelligendum est usque ad 40. annos, si hæretici defuncti hæredes sint Catholici, *Gl. hîc V. Post mortem.*

CXLII. Denique in *cit. c. Accusatus. §. Sacerdotes. h. t. in 6.* statuitur, quòd Sacerdotes, & alij Clerici, qui negotium inquisitionis reperti fuerint impedire, instruendo hæreticos citatos, vel eorum credentes de celanda veritate, vel dicenda falsitate, vel eos indebitè liberando, cùm non sit dubium, eos illa facere in favorem hæreticæ pravitatis, per Inquisitores compesci possunt, ac debitâ pœnâ castigari, ut incarcerando personas, vel aliàs, prout culpa delinquentis exegerit, quia gravius delictum est graviùs vindicandum, *c. ult. de excessib. Prœl. Gl. hîc V. Delinquentis.* Additur *ibid. in fine.* quòd etiam Religiosi immutandi sunt, vel aliâ pœnâ graviùs puniendi, quàm seculares (sci-

„ licet Clerici, *Gl. hic V. eod.*) si inventi fuerint in „ hæresi, vel similibus deliquisse: quia Religiosi delinquentes, cæteris paribus, graviùs peccant, quàm sæculares, etiam in eodem genere peccati: idque tripliciter: Primò. Si peccant contra votum, ut furando, vel fornicando. Secundò. Si ex contemptu. Tertiò. Si palàm peccant, propter scandalum, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 186. art. in corp. Francus hic n. 2. not. ult.*

§. IV.

Ad quænam præterea extendatur potestas Inquisitorum fidei?

CXLIII. Respondetur, Inquisitores hæreticæ pravitatis possunt vices suas alijs committere; cùm enim sint delegati à S. Pontifice, subdelegare unum, vel plures possunt, qui vel simul, & conjunctim, procedant in eisdem causis: vel divisim in diversis locis sui districtûs, ac in distinctis causis, & hi Commissarij, seu Vicarij Inquisitorum dicuntur. *Molin. tr. 5. de just. disp. 28. n. 8. Azor p. 1. l. 8. c. 18. q. 10, Farinac. tr. de hæres. q. 186. n. 29.* Idque sumitur ex *c. Ut commissi. 12. in princ. h. t. in 6.* ubi ut „ Inquisitores commissi officij debitum utiliùs, & „ uberiùs exequantur, conceditur illis, & singulis „ eorum, potestas committendi citationes, & de„ nunciationes sententiarum, quas in quoslibet hæ„ reticos, credentes, receptatores, defensores, & fau„ tores eorum tulerint.

Possunt item ijdem Inquisitores, vel ob adversam valetudinem, vel ob absentiam, aut aliam legitimam causam, Vicarios Generales constituere, qui ad tempus, vel usque ad beneplacitum ipsorum, hoc munus exerceant, vel plenè etiam cum potestate proferendi sententiam definitivam, vel cum restrictione aliqua, illósque pro libitu iterum deponere possunt, *Molin. cit. l.* idque speciale est in Inquisitoribus, ob favorem fidei; cùm enim videatur in ijs esse electa industria personæ, non videbantur posse committere vices suas alijs, nisi specialiter contrarium Jure statutum fuisset. Non autem possunt Commissarij, sive Vicarij Inquisitorum potestatem suam subdelegare alijs, neque in totum, neque ex parte, etiamsi Universales Vicarij sint constituti: tum quia subdelegatus, etiam à Principe, subdelegare, sive iterum delegare alteri non potest, alioquin daretur processus in infinitum, à quo Jura abhorrent, illúmque vitari præcipiunt, *Arg. l. Fideicommissa. 11. §. Si quis. ff. de legat. 3.* Non autem ratio congrua dari potest, cur potiùs primus subdelegatus possit iterum delegare, quàm secundus, & tertius, & sic de reliquis: tum quia potestas subdelegandi est privilegium à jure concessum personis delegatorum à Principe; ideòque ad alios transmitti non potest, sed cum persona extinguitur, *c. Privilegia. 7. de R. J. in 6. Molin. cit. disp. 28. n. 8. Azor cit. l.*

CXLIV. Præterea in *eod. c. Ut commissi. post* „ *princ. h. t. in 6.* conceditur Inquisitoribus potestas „ advocandi quoslibet peritos, ut eis assistant in sen„ tentijs ferendis, & consilium dent opportunum, „ prout judicaverint expedire, & injungendi ipsis „ peritis, in virtute obedientiæ, ut sibi in his pare„ ant. Item potestas convocandi etiam Clerum, & „ populum Civitatum, Castrorum, & aliorum lo„ corum, prout negotio fidei viderint expedire: & „ procedendi etiam contra illos, de quibus constat, „ crimen hæresis eos commisisse, in Provincia, in „ qua Officium inquisitionis ipsis est commissum, li„ cèt postea ad aliam se contulerint. Sicut & vice „ versâ, si quis alibi crimen hæresis commisit, & modò existit in alia Provincia, in qua est Inquisitor, poterit hic contra illum procedere, quia ubi reperitur, conveniri potest de crimine, *l. 1. C. Ubi de crim. agi oport, Gl. hic V. Procedendi.*

Insuper conceditur Inquisitoribus potestas fa„ ciendi, ut eis assignentur libri, & alia scripta, in „ quibus continentur inquisitiones, & processus „ contra hæreticos facti per quoscunque, auctori„ tate Sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejus: miti„ gandi quoque, vel mutandi pœnas illorum, qui „ humiliter obedientes mandatis suis, sunt in carce„ re, vel muro inclusi, quod tamen fieri debet simul „ cum Prælatis, quorum jurisdictioni subsunt. De„ nique in *cit. c. Ut commissi. §. ult.* conceditur Inqui„ sitoribus etiam plena facultas privandi, vel priva„ tus declarandi hæreticos, eorúmque fautores, fi„ lios, ac nepotes omnibus dignitatibus, & alijs „ beneficijs Ecclesiasticis, (de consilio tamen Diœce„ sanorum, vel eis absentibus, Vicariorum suorum.) & officijs publicis, ac honoribus quibuscunque, de „ quo dictum suprà *sec. 3. §. 1. n. 49. h. t.*

§. V.

An, & quando Episcopi Diœcesani, & Inquisitores simul procedere in crimine hæresis possint, vel debeant, aut hi sine Episcopis, & de aliis quibusdam, quæ prohibita sunt Inquisitoribus?

CXLV. De priore quæstione agitur in *c. Per hoc. 17. h. t. in 6.* ubi Papa Bonifacius VIII. ita rescribit; Per hoc, quod negotium hæreticæ pravitatis „ alicui, vel aliquibus ab Apostolica Sede generali„ ter in aliqua Provincia, Civitate, vel Diœcesi de„ legetur, nihil Diœcesanis Episcopis derogatur, „ quin & ipsi auctoritate ordinariâ, vel delegatâ, si „ eam habeant, procedere valeant. Verùm ut di„ ctum Inquisitionis Officium, efficaciùs, meliùs, „ utiliúsque procedat, possunt Episcopi ipsi, & in„ quisitores de eodem facto inquirere, & cognosce„ re, conjunctim, vel divisim: & si divisim proces„ serint, tenentur sibi invicem communicare pro„ cessus, ut veritas meliùs inveniri possit: & nisi hoc „ casu inquisitores in sententiæ prolatione Diœce„ sanis, vel èconvtra hi illis judicaverint deferendum, „ per utrosque simul sententia proferatur: in qua „ ferenda, si non conveniant, per utrosque nego„ tium sufficienter instructum, ad Sedem Apostoli„ cam deferatur. Sive autem ordinariâ, sive delegatâ potestate procedatur ab Episcopis, illum in „ procedendo modum observare debent, quem in- „ quisi-

quisitores per Jura communia, vel per speciales commissiones, seu ordinationes Sedis Apostolicæ (etsi corpori Juris Canonici non sint insertæ, dummodo Constitutionibus Canonicis non sint contrariæ, *Gl. fin. hic*) possunt, ac debent observare.

CXLVI. Hinc colligitur 1. Inquisitores habere jurisdictionem delegatam, etiamsi generaliter sint dati in Provincia, *Franc. hic n. 1. not. 1. Molin. tr. 5. de Justit. disp. 28. n. 1.* possuntque simul, & conjunctim, vel divisim in eâdem causa, eodémque facto procedere, *Farinac. tr. de hæres. q. 186. §. 3. n. 56.* adeóque potest quis in causa hæresis trahi ad diversos Judices, *Franc. hic not. 2.*

Colligitur 2. quòd jurisdictio generaliter delegata Inquisitoribus procedendi in omni crimine hæresis, non præjudicet jurisdictioni Episcopi, quia censetur concessa cumulativè, non privativè, ac ita ut Episcopus possit adhuc procedere contra hæreticos subditos potestate ordinariâ, & ex delegata contra exemptos, *Franc. hic n. 2. not. ult. Farinac. c. l. n. 58.* Secùs est, si delegatio facta sit Inquisitori specialiter, & restrictè ad certas personas, & certas causas, vel crimina hæresis; per talem enim specialem commissionem ordinariæ jurisdictioni Episcoporum, imò & generaliter delegatæ potestati Inquisitorum derogatum censetur, *Gl. hic V. Generaliter. Franc. n. 3. Farinac. c. l. n. 59.*

Colligitur 3. Si Inquisitor, & Episcopus in prolatione sententiæ discordant, tunc Papa est consulendus, & ad eum causa, cum summaria informatione, est remittenda, *cit. c. Per hoc. Farinac. c. l. n. 64.*

CXLVII. Porro Constitutio *cit. c. Per hoc*, declaratur in *Extravag. Ex eo 1. h. t. Inter communes*, in qua Benedictus XI. rescribit, quòd tunc Episcopi, & Inquisitores teneantur sibi invicem communicare processus, quando utrique procedunt sejunctim, & unus seorsim, sine alio, & non quando Episcopi tantùm, vel Inquisitores tantùm procedunt: in casu autem, quo utrique procedunt separatim, processus communicandi sunt in fine tantùm, quando nihil restat agendum, nisi ut promulgetur sententia. Secùs tamen est, quando alter commodè procedere non potest, nisi visis alterius actis, quia tunc semel tantùm in toto negotio, sive processu, copia actorum edi, sive ostendi debet, ne locus sit favendi. Additur in *cit. Extravag. 1. §. Verùm*, quòd Episcopus procedens propter expensas factas, non potest petere partẽ proventuum deputatorũ Officio Inquisitionis ex bonis hæreticorũ, quia Ordinarij proprijs stipendijs, seu expensis debent inquirere. Sed neq; exposcere debent Diœcesani rationem proventuum ex officio Inquisitionis ab Inquisitoribus, non obstante mandato, Constitutione, vel consuetudine contrariâ, sed Inquisitores illam reddant Cameræ Apostolicæ, vel cui Rom. Pontifex reddi jusserit.

CXLVIII. Præterea in *Clement. Multorum 1. post princ. §. Propter quod. h. t.* Inprimis decernitur, ut inquisitionis Officium, tam per Diœcesanos, quàm per Inquisitores à Sede Apostolica deputatos, (generaliter) sine omni carnali amore, odio, vel timore, ac cujuslibet commodi temporalis affectione exerceatur. Et quamvis quilibet ex prædictis (scilicet Episcopis, vel Inquisitoribus) sine alio citare possit hæreticos, & arrestare, sive capere, ac tutæ custodiæ mancipare, etiam in compedibus, vel manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum, super quo ipsius conscientia arctatur, & inquirere etiam contra illos, prout in Domino expedire viderit: non tamen potest Episcopus, sine Inquisitore, nec Inquisitor sine Episcopo Diœcesano, aut ejus Officiali, vel Episcopali Sede vacante (vel quasi vacante, *Gl. hic V. eod.*) sine Capituli super hoc delegato (si intra 8. dies, postquam sese invicem requisiverint, vel unâ saltem vice, sui copiam ad invicem, sive unus alterius habere possit) duro tradere carceri, sive arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam esse videatur: vel tormentis subjicere illos, vel ad sententiam contra eos procedere. Et si secùs præsumptum fuerit, id irritum sit, & inane ipso jure. Si verò sive Episcopus (vel ejus Officialis) vel Capituli ejus, Sede vacante, delegatus, cum Inquisitore, vel Inquisitor cum altero eorundem, nequeat, vel nolit personaliter convenire, tunc poterit Episcopus, vel ejus Officialis, vel Sede vacante, delegatus Capituli, Inquisitori committere vices suas, super illis (scilicet carceratione, torturâ, & sententiâ) vel per litteras suum consilium, vel consensum eidem Inquisitori significare, & è contra Inquisitor prædictis, prout decernitur in *cit. Clem. 1. §. Verùm h. t.*

Secundò in eâdem *Clement. § Sanè*, ad multas fraudes cavendas, quæ circa custodiam carcerum hæreticalium sunt perpetratæ, statuitur, ut quilibet talis carcer, vel murus, qui debet esse communis Episcopo, & Inquisitori, habeat duos Custodes principales, discretos, industrios, & fideles, unum, quem volet Episcopus, cui ille providebit (ex suis reditibus) alterum, quem voluerit Inquisitor, cui etiam ipse providebit (scilicet ex proventibus deputatis Officio Inquisitionis, *Gl. hic.*) & quilibet eorum poterit sub se habere alium bonum, & fidum ministrum. In quolibet etiam conclavi ejusdem carceris, sive muri erunt duæ claves diversæ, (ne unus custos, sine altero, possit aperire) quarum unus unam, alter alteram habebit, & quando erit ministrandum incarceratis, poterit id uterque custos suo committere, vel subdelegare ministro.

CXLIX. Tertiò in *§. Porro ibid.* decernitur, ut Custodes prædicti coram Episcopo, vel Capitulo, Sede vacante, & Inquisitore, vel Inquisitoribus, vel constitutis ab eis, antequam suum officium exequantur, ad Sancta DEI Evangelia corporaliter à se tacta, jurent, quòd in custodia incarceratorum propter hæresim, omnem diligentiam, quam poterunt, fideliter adhibebunt, & quòd unus nihil loquetur alicui incarcerato in secreto, quin hoc alter custos audiat. Et quòd fideliter, & absque diminutione aliqua, ministrabunt incarceratis provisionem, quam ipsi ex ordinatione communi recipiunt: & quod à suis parentibus, amicis, vel alijs fidelibus eisdem offertur: nisi Episcopus, & Inquisitor, vel eorum Commissarij aliud ordinaverint. Similiter præcipitur, ut prædicti custodes, & eorum ministri, etiamsi carceres non sint communes Episcopi, & Inquisitorum, sed proprij solius Episcopi, simile juramentum præstent de fideli custodia incarceratorum, ob hæresis cri-

» men coram Episcopo, vel delegato Capituli, vel
» Inquisitoribus, vel substitutis ab eis, quòd suum
» officium fideliter exequentur. Notarij quoque
» inquisitionis jurare debent coram Episcopo, &
» Inquisitore, vel substitutis ab eis, quòd suum offi-
» cium fideliter exequentur. Idémque fiet ab alijs
» personis necessarijs ad prædictum officium exe-
» quendum.

» Quartò in eadem *Clem. §. Verùm*, Episcopo,
» ac Inquisitori, & alijs ad dicti officij executionem
» ab eis substituendis, in virtute S. obedientiæ, & sub
» interminatione maledictionis æternæ præcipitur,
» ut sic discretè, & promptè procedant contra su-
» spectos, vel diffamatos de hæresi, ne malitiosè, aut
» fraudulenter tantam labem, vel quod ipsos in ex-
» ecutione officij inquisitionis impediat, falsò ali-
» cui imponant. Quòd si odio, gratiâ, vel amore, lu-
» cri, aut commodi temporalis causâ, contra quem-
» piam procedere omiserint, cùm debuissent proce-
» dere: vel si ipsum hæreticam pravitatem, vel impe-
» dimentũ officij sui alicui imponẽdo, eum quoquo
» modo vexare præsumpserint: tunc Episcopus, vel
» alius Superior (præter alias pœnas pro qualitate
» culpæ eisdem imponendas) suspensionis ab offi-
» cio per triennium: alij verò (scilicet Inquisitores,
» vel substituti ab eis, vel ab Episcopis, vel Capitulo
» Sede vacante) excommunicationis sententias eo
» ipso incurrant: à qua sententia, qui eandem in-
» currerint, non nisi per Rom. Pontificem absolvi
» possint, nullo in hac parte suffragante privilegio,
» prætorquam in mortis articulo, & tunc satisfacti-
» one præmissâ, si facultas fit satisfaciendi, & tem-
» pus hoc patiatur, *Gl. hîc V. Extare.*

» Quintò denique alia, quæ circa præmissum in-
» quisitionis officium, ab alijs SS. Pontificibus an-
» tecessoribus instituta sunt, Clemens V. (quatenus
» præsenti Decreto non obviant) approbavit, & con-
» firmavit, prout habetur in fine *cit. Clement. 1.*

CL. Pro explicatione hujus *Clement.* notandum 1. Etsi Inquisitor non possit procedere, sine Episcopo, sive Ordinario, neque hic sine Inquisitore ad sententiam definitivam condemnatoriam hæresis, *cit. Clement. 1. §. Propter quod*, potest tamen unus, sine altero, procedere ad sententiam definitivam, per quam Reus omninò absolvatur, quia delictum plenè probatum non fuit, vel ad interlocutoriam, quæ habet vim definitivæ, per quam reus absolvitur à tortura, vel alia pœna, ut colligitur ex *cit. Clem. 1.* ubi solùm prohibetur unus ferre sententiam contra hæreticos, sine altero, Episcopus sine Inquisitore, vel vice versa, ergò à sensu contrario pro hæreticis unus solus ferre potest, sine altero. Tum quia jure antiquo licitè, & validè poterat Ordinarius, sine Inquisitore, & hic sine illo, ferre sententiam, tam condemnatoriam contra hæreticos, quàm absolutoriam pro illis, ergò cùm jure novo solùm prohibitum sit ferre sententiam contra hæreticos uni Judici soli, adhuc licitum erit cuique eorum ferre sententiam pro reis, eos absolvendo, cùm non sit recedendum à jure antiquo, nisi in quantum jure novo correctum reperitur, *Gl. hîc V. Contra eos. Clar. §. Hæresis n. 5. Molin. cit. disp. 28. n. 15. Azor. cit. c. 18. q. 16. Farinac. cit. q. 186. n. 60*, qui ajunt, hanc sententiam, stando in solo Jure communi, esse communiorem, & probabiliorem. Nihilominùs tamen opposita sententia negativa tutior, & æquior est, & magis recepta, quia quamvis textus de sola sententia condemnatoria expressè loquatur: tamen hoc ipso, quòd requirit, ut sententiam præcedat communicatio processuum inter utrosque Judices, ut examinetur, utrùm reus condemnandus sit, an absolvendus, tacitè etiam requiritur, ut reus non absolvatur ab uno solùm Judice, sine altero, sicut non potest condemnari ab uno tantùm, ut tenent DD. citt.

Notandum 2. Episcopus, sine Inquisitore, & hic, sine illo, potest inquirere, citare, capere, incarcerare, vincire catenis inquisitos de hæresi, non tamen potest in durum, seu arctum carcerem conjicere, nec tormentis subjicere, nec ad sententiam contra hæreticos procedere unus, sine altero, *cit. §. Propter quod. Farinac. c. l. n. 62. & 67.* adeóque sunt omnes hujusmodi actus ipso jure nulli, *Gl. hîc V. Ipso jure, & Farin. c. l. n. 69.*

CLI. Notandum 3. Citatus ab Inquisitore, & Episcopo, ob crimen hæresis, eodem tempore, si etiam Episcopus procedat ex delegatione Papæ, quia citatus aliàs est exemptus à jurisdictione Episcopi, tum poterit citatus eligere, quem voluerit, cùm non possit simul coram utroque comparere, vel coram uno personaliter, coram alio per Procuratorem, *Farinac. c. l. n. 95.* Si verò Episcopus procedat contra subditos, adeóque potestate ordinariâ, tunc debet potiùs citatus comparere coram Inquisitore, quàm coram Ordinario, quia jurisdictio Inquisitoris, quippe delegata à Papa, major est ordinariâ, *Azor. cit. c. 18. q. 8. Farinac. c. l. n. 87. & seq.* vel poterit eligere, quem voluerit, *Idem c. l. n. 90.* quia videntur pares esse in potestate, cùm quilibet in solidum, & independenter ab alio inquirere, & examinare possit.

Notandum 4. Si Inquisitor non possit habere copiam Episcopi, & è contra, tum quivis per se solus procedere potest, nullâ aliâ factâ inquisitione, ut si Episcopus fuit absens extra Provinciam, vel Diœcesim, nullo relicto delegato, *Farinac. c. l. n. 96.*

Notandum 5. Tenetur Inquisitor Episcopum requirere, & hic illum, quando unus sine alio procedere non potest, quæ requisitio semel tantùm facienda est, *Gl. hîc V. Requisierint.* Quòd si requisitus non potuit, aut noluit convenire, & vices suas intra 8. dies à tempore requisitionis alteri non commisit, vel suum consilium, aut consensum non significavit, eo ipso requirens, sine altero, potest hæreticum in durum carcerem conjicere, torquere, & sententiam proferre, *Gl. hîc V. Consensum. Farinac. c. l. n. 108.*

Notandum 6. Si Inquisitores, & Episcopi malitiosè, & fraudulenter aliquem falsò de hæresi inquisiverint, vel ex odio, vel amore, vel lucri causâ, contra hæreticum procedere omiserint, si Episcopus fuerit, per triennium est suspensus ab officio: alij verò scilicet Inquisitores, vel substituti ab eis, vel ab Episcopis, excommunicationis sententiam ipso jure incurrunt, *cit. Clem. 1. §. Verùm. Farinac. c. l. n. 145.* Secùs est, si Episcopus, vel Inquisitor omiserit procedere, non odij, amoris, aut lucri causâ, sed ex timore, vel propter evitanda scandala, tunc enim prædictam pœnam non incurrunt, *Farinac. c. l. n. 149.* apud quem plura de his videri possunt.

CLII. Præterea in *Clement. Nolentes. 2. h. t.*

post

» *princ.* injungitur Inquisitoribus, & tam ipsorum, quàm Episcoporum, vel Capitulorum, Sede vacante, deputatis Commissarijs, ne prætextu Officij inquisitionis, modis illicitis pecuniam ab aliquo extorqueant scienter, vel aliam rem pretio æstimabilem, *Gl. hic V. Pecuniam.* nec attentent Ecclesiarum bona, occasione prædicti officij, applicare fisco etiam Ecclesiæ, ob Clericorum delictum, idque sub pœna excommunicationis, ipso facto, incurrendæ: à qua non possint absolvi, nisi plenè satisfecerint illis, à quibus extorserunt, & in articulo mortis, nullis obstantibus privilegijs, pactis, aut remissionibus. Notarij verò, & Officiales dicti officij, nec non fratres, & socij Inquisitorum, & Commissariorum, qui hus talia commisisse sciunt, illos in secretu arguant, & corrigant: & si illa probare possint, denuncient Prælatis Inquisitorum, & Commissariorum eorundem, qui si illos reos repererint, ab officijs eosdem amoveant, & aliàs puniant, & corrigant. Quod si Prælati negligant facere, ab Ordinarijs locorum Sedi Apostolicæ ea denuncianda præcipitur. Tertiò præcipitur Inquisitoribus, ut non abutantur concessione portandi arma: nec habeant plures Officiales, nisi necessarios, qui se conferant cum Inquisitoribus ad sua officia exequenda. Ex quo patet, quòd Inquisitores possint habere armatam manum, seu milites, pro defensione personæ, aut familiæ suæ, & ad capiendos hæreticos, *Barb. hic in Collect, n. 8.*

CLIII. Illud postremò hìc quæritur, an officium inquisitionis hæreticæ pravitatis exspiret morte Papæ concedentis? Resp. Non exspirare, etiam re adhuc integrâ, prout expresse statuitur in *c. Ne aliqui 10. h. t. in 6.* ubi Clemens IV. ita rescribit: » Præsenti declaramus Edicto, Officium Inquisitionis, non solùm quoad negotia, vivente Mandatore incepta, sed etiam quoad integra, & non cœpta, & quod plus est, quantum ad ea, quæ tunc nequaquam emerserant (ut si tempore mortis Papæ, Titius non erat hæreticus, sed postea lapsus fuerit in hæresim, de hoc Inquisitor poterit cognoscere, *Gl. hic V. Emerserant*) in favorem fidei, post committentis obitum, perdurare. Nam quamvis aliàs potestas delegatorum ad causas cognoscendas morte mandantis exspiret, re adhuc integrâ, *c. Relatum 19. & c. Gratum 20. & c. Licèt 30. de offic. Judic. deleg.* tamen in favorem fidei specialiter statutum est, ut Officium Inquisitorum hæresis, etiam re integrâ, non exspiret, sicut officium legati non exspirat re integrâ, mortuo Papâ, *c. 2. de Offic. Legat. in 6. Gl. hic V. Ne aliqui.*

Idque extenditur, ut procedat, non tantùm in Inquisitoribus immediatè deputatis à S. Pontifice, sed etiam in deputatis à Cardinalibus, Episcopis, Generalibus, & Provincialibus Ordinum, aut quibusvis Papâ inferioribus, *Azor. cit. c. 18. q. 10. in fine. Farinac. cit. q. 186. n. 20.* Quòd tamen aliqui limitant, si Inquisitor datus sit simpliciter, nam si datus sit, cum clausula, *usque ad beneplacitum Sedis Apostolicæ*, vel saltem ad beneplacitum S. Pontificis, tunc Officium Inquisitoris per mortem Papæ exspirat, re adhuc integrâ, juxta *c. Si gratiosè 5. de rescript. in 6. Gl. hic V. Ne aliqui in addit. Joan. Andr. ibid. n. 2. & Franc. n. 2. in Gl.* Sed verius est, non exspirare Officium Inquisitoris per mortem Papæ delegantis, quomodocunque is sit constitutus, sive simpliciter, sive ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, vel etiam Romani Pontificis: nisi expresse, & nominatim fuerit revocatus: vel nisi in litteris delegationis contrarium expressum fuerit: quia ob singularem fidei favorem, semper concessa censetur Inquisitoribus jurisdictio procedendi contra hæreticos, ne casus eveniat, in quo vel non possit in eos inquiri, vel ne eorum punitio diutius, quàm par sit, differatur, vel impediatur, aut omnino deseratur, *Azor. c. l. q. 7. Farinac. c. l. n. 23.*

§. VI.

Quomodo probetur crimen hæresis, & per quales testes?

CLIV. Præmittendum, hæresis ijsdem modis probatur, quibus alia crimina, & in specie quidem probari potest etiam per testes, eosque saltem duos, ad reum condemnandum, *Clarus §. Hæresis, n. 20.* ubi ait, in causa hæresis sufficere minores probationes, quàm in alijs, etiam ad faciendam plenam probationem. Verùm hoc alij limitant, quòd duo testes sufficiant, ad convincendum reum, dummodo ij sint omni exceptione majores, aliàs plures requiri, *Farinac. tr. de hæres. q. 188. n. 58.*

CLV. Quæritur nunc 1. Qui possint esse testes in causa fidei contra hæreticos? Resp. Cùm crimen hæresis sit valdè grave, & Reipublicæ Christianæ perniciosum, ideò in ejus detestationem admittuntur testes aliàs jure inhabiles ad testimonium ferendum, ut eò faciliùs hoc crimen possit puniri, & extirpari. Et inprimis admittuntur in testes excommunicati, participes, seu socij criminis, aut aliàs criminosi, & infames, prout statuitur in *c. In fidei 5. h. t. in 6.* ubi Alexander IV. ita rescribit: In fidei favorem concedimus, ut in negotio inquisitionis hæreticæ pravitatis, excommunicati, & participes, aut socij criminis ad testimonium admittantur, præsertim in probationum aliarum defectu, etiam contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum: si ex verisimilibus conjecturis, & ex numero testium, aut personarum, tam deponentium, quàm eorum, contra quos deponitur, qualitate, & alijs circumstantijs, sic testificantes præsumantur falsa non dicere. Ut si hujusmodi testes deponant contra inquisitum jam aliàs infamatum, vel suspectum de hæresi, *Gl. fin. hic.* & universim loquendo, quoad istas conjecturas, & circumstantias, standum est Judicis arbitrio, *Gl. hic V. Conjecturis.*

CLVI. Ubi præterea notandum 1. Testes excommunicati, infames, criminosi, & aliàs inhabiles admittuntur in crimine hæresis, non solùm in defectum aliarum probationum, sed etiam si non desit copia aliarum probationum, ut colligitur ex *cit. c. In fidei.* ibi: *Præsertim in defectum aliarum probationum*, id est, *maximè*, quæ est particula non restrictiva, sed ampliativa, *Jo. Andr. hic n. 3. V. Præsertim. Farinac. c. l. n. 74.*

Notan-

Notandum secundò. Testes inhabiles admittuntur in crimine hæresis ad illius probationem, si procedatur per viam Inquisitionis; Secùs si per viam accusationis, vel exceptionis, ut colligitur ex textu *cit. c. In fidei.* ibi: *In negotio inquisitionis*, & tenet *Gl. ibid. V. Eodem. Joan. Andr. in fine, & Francus n.* 3. quia à regula illa, quòd inhabiles personæ non debent admitti ad testimonium, non est recedendum, nisi in quantum reperitur esse permissum: neque accusatio est tam favorabilis, quàm inquisitio, *Arg. c. Si quis Episcopus* 50. *caus.* 2. *q.* 7. & verbum istud *Inquisitionis* debet aliquid operari, alioquin frustra fuisset expressum. Contrarium tamen etiam est probabile, quia utrobique, tam in accusatione, quàm in inquisitione militat eadem ratio, scilicet favor fidei, & odium criminis, propter quod prædicti testes admittuntur, *Gl. cit. Mascard. de probat. concl.* 87. *n.* 31. *Farinac. c. l. n.* 79.

Notandum tertiò. Testes criminosi, aliique inhabiles admittuntur in crimine hæresis contra hæreticum, non item si ab eo producantur pro sua defensione, *Farinac. c. l. n.* 81. & si deponant super ipsius delicti substantiâ, secùs si super adminiculis, *Farinac. c. l. n.* 80.

Notandum quartò. Etsi non possit contra tales testes inhabiles excipi, quòd non sint idonei: potest tamen etiam in crimine hæresis excipi contra eorum dicta, quòd sint contrarij, varij, & vacillantes, *Farinac. c. l. n.* 82.

Notandum quintò: Etsi testes aliàs inhabiles admittantur in crimine hæresis, non tamen sunt testes integri, ideóque sufficiunt quidem ad inquirendum, vel etiam fortè ad torquendum, vel ad pœnam extraordinariam: non tamen ad condemnandum, nisi plures fuerint, quàm duo, & cum eorum depositionibus concurrerint verisimiles conjecturæ, seu circumstantiæ, tunc enim ad plenam etiam probationem sufficiunt, ut colligitur ex *cit. c. in fidei in fine, Farinac. c. l. n.* 83. & 84.

CLVII. Quæritur secundò. Quinam præterea testes aliàs inhabiles admittantur in crimine hæresis? Resp. Perjuri quoque testes esse possunt, quamvis de perjurio pœnitentiam non egerint, ut constat ex *c. Accusatus* 8. §. *Licèt verò h. t. in* 6. ubi dicitur:
» Licèt perjuri à testimonio, etiam post pœniten-
» tiam, repellantur. (*c. Testimonium* 54. *de testib.*) si
» tamen ij, qui coram Inquisitoribus jurantes,
» tam de se, quàm de alijs, super facto hæresis
» dicere veritatem, eam celando, pejerent, & post-
» modum (ex intervallo, alioquin nihil esset hîc specialiter concessum in favorem fidei, cùm incontinenti liceat etiam jure communi testi corrigere dictum suum, *c. Præterea.* 7. *de testib. cogend. Gl. hic*
» *V. Postmodum.*) velint corrigere dictum suum,
» contra se, ac alios complices deponendo; cùm cri-
» men hujusmodi sit exceptum: si ex manifestis in-
» dicijs appareat, tales non ex animi levitate, aut o-
» dio, aut corruptos pecuniâ, sed zelo fidei ortho-
» doxæ dictum suum velle corrigere, ac modò, quæ
» priùs tacuerant, revelare in favorem fidei, nisi ali-
» ud obstet (scilicet quàm præ dictum perjurium)
» stari debet tam contra se, quàm contra alios atte-
» stationibus eorundem.

CLVIII. Ubi notandum, quando testis, qui in crimine hæresis deposuit, est perjurus, statur secundo ejus dicto, non primo, dummodo ex verisimilibus conjecturis appareat, ipsum verum dixisse, *Farinac. cit. q.* 188. *n.* 83. & *n.* 91. non tamen quilibet perjurus admittitur ad testificandum in crimine hæresis, sed is tantùm, qui priùs celavit, vel etiam negavit veritatem, & postea zelo fidei confessus est, quòd priùs celaverat de se, & de alijs, vel negaverat. Quòd si testis in alia causa, vel casu perjurium commisit, vel de falsitate convictus est, non admittitur etiam in causa hæresis, quia in hac non omnes inhabiles admitti debent, sed illi tantùm, de quibus in Jure expressum est, esse admittendos in causa hæresis: alioquin si omnes indifferenter admitti possent, non levi periculo calumniæ innocentes fideles exponerentur, *Farinac. c. l. n.* 77. & *n.* 92.

Secundò. Licèt aliàs hæreticus quoque non admittatur in testem contra Christianum orthodoxum, *l. Quoniam* 21. *C. h. t.* imò hæreticus regulariter ab omni testimonio repellitur, *c. Excommunicamus* 13. §. *Credentes.* ibi: *Nec ad testimonium admittatur*; ubi licèt sit sermo de defensore, vel fautore hæreticorum, multò magis ergò id locum habet in hæretico, *Farinac. c. l. n.* 111. tamen in causa fidei etiam hæreticus admittitur ad testificandum contra fidelem, seu Christianum, si enim Judæus, & infidelis, cur non etiam hæreticus, *Farinac. c. l. n.* 115. quamvis hæreticis non sit integrè, ac plenè credendum, ideóque eorum testimonium plenam probationem non facit, imò nec semiplenam unius, nisi aliæ verisimiles conjecturæ concurrant, *Farinac. c. l. n.* 116.

Tertiò. In crimine hæresis ad illius probationem admittuntur in testes etiam domestici, & familiares, servus adversùs Dominum, item consanguinei, & affines, frater contra fratrē, *c. Litteras* 14. *de præsumpt.* imò & pater contra filium, & hic contra illum, & maritus contra uxorem, & vice versa, sicut & in reliquis criminibus exceptis, *l. ult. C. Ad leg. Jul. Majest.* Ratio est, tum quia domestici sunt magis informati de his, quæ domi fiunt: tum quia consanguinei sunt alieni à suspicione, quòd falsum deponant contra sibi conjunctos, *Farinac. cit. q.* 118. §. 8. *n.* 143. & *pluribus seqq.* qui in crimine hæresis etiam cogi possunt, in defectum aliarum probationum, *Farinac. c. l. n.* 145. & plenam fidem faciunt, *Farinac. c. l. n.* 164. non tamen prædicti admittuntur in testes, in favorem ejus, super quem inquiritur de hæresi ad defendendam, & probandam ejus innocentiam, *Farinac. c. l. n.* 149.

Quartò. In crimine hæresis etiam mulieres admittuntur ad testimoniū, si enim infames admittuntur, multò magis mulieres, quia major est exceptio infamiæ, quàm sexûs, *Farin. c. l. n.* 76. Quintò. Etiam minores 25. annis, modò sint pubertati proximi, seu doli capaces, sicut & in crimine læsæ Majestatis, *Farin. c. l. n.* 77. Sextò. Etiam Laici admittuntur in testes contra hæreticum Clericum, *Farinac. c. l. n.* 17. Septimò. Etiam testes de auditu, deponentes se ex ore hæretici audivisse propositionem hæreticam, *Farinac. c. l. n.* 18. Porro ad testificandum contra inimicum in causa hæresis non admittitur inimicus capitalis, quia talis regulariter præsumitur deponere falsum,

& non

& non ex Zelo justitiæ, sed ex vindicta, *Farinac. cit. l. n.* 101. apud quem plura de his legi possunt.

CLIX. Quæritur 3. Quâ ratione examinandi, & recipiendi sint testes in causa hæresis? De hoc inprimis agitur in c. *Ut officium.* 11. §. *Verùm. h. t. in 6.* ubi præcipitur, ut in examinatione testium, quos recipi super crimine hæresis, ipsúmque contingentibus oportuerit, adhibeantur duæ religiosæ, & discretæ personæ, in quarum præsentia, per publicam, si commodè haberi possit, personam, id est, Notarium, aut per duos viros idoneos (si Notarius haberi non possit) fideliter depositiones eorundem testium conscribantur. Ratio datur in princ. dicti §. *Verùm.* quia in tam gravi crimine agitur de majori præjudicio; ideo cum majore cautela est procedendum, ut in reos, sine ullo errore, proferatur dura, & severa, digna tamen ultio.

Porro duæ illæ personæ religiosæ, & discretæ, de quibus hîc fit mentio, non debent necessariò esse Ordinis Religiosi, sed satis est, si sint discretæ, & honestæ, sive sint Clerici sæculares, sive laici, *Gl. hic in casu.* quamvis *Joan. Andr. hic n.* 2. *V. Religiosus.* & *Franc. ibid. n.* 4. putent, nomen *Religiosus* hic strictè accipi pro ijs, qui Religionis habitum assumpserunt. Debet autem Notarius attestationes, & dicta testium legere coram illis Religiosis, & discretis personis, quæ approbant, quòd ipse fideliter in scriptis redegit dicta testium, *Gl. hic in casu.*

CLX. Præterea in *eod. c. Ut officium.* §. *Ad conscribendas. h. t. in 6.* præcipitur: ad conscribendas quoque depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ ad Tabellionis officium pertinent, omnes, & singuli Religiosi teneantur, si ab ijs, quibus inquisitionis officium est commissum, fuerint requisiti, & dum essent in seculo, Tabellionatûs officium habuerunt, & exercuerunt: & illi etiam, quibus idem Tabellionatûs officium, ratione fidei, ab Apostolica Sede commissum fuit, & imposterum committetur. Conceditur quoque hujusmodi Fratribus, & alijs Religiosis quibuslibet, qui similiter, dum essent in seculo, Tabellionatûs officium habuerunt, & exercuerunt: quibusvis etiam Clericis secularibus, qui idem officium obtinent (etiamsi ijdem FF. Religiosi, & Clerici in sacris Ordinibus sint constituti) officium hoc, quoad præmissa, liberè exercendi, non obstante aliquo contrario Statuto Canonis, vel Ordinis, quâcunque firmitate munito. Hinc colligitur, quòd licèt Jure communi, si Notarius fiat Religiosus, vel Presbyter, aut sacros Ordines suscipiat, non possit exercere officium Notarij, c. *Sicut.* 8. *Ne Clerici, vel Monachi secul. negot.* &c. specialiter tamen favore fidei statutum est, ut Religiosus, etiam sine licentia Superioris sui, vel Presbyter possit exercere officium Notarij in causa hæresis, si illud antea in seculo exercuit, *Gl. hic in notatis.* & *Franc. ibid. in* §. *Ad conscribendas. not.* 3.

§. VII.

Quomodo procedendum sit in causa hæresis, sive quis Ordo Judiciarius sit servandus?

CLXI. De hoc agitur in c. *Statuta.* 20. & *ult. in 6.* ubi *in princ.* conceditur, ut in negotio inquisitionis hæreticæ pravitatis procedi possit (sive per Inquisitores deputatos à Papa, sive per Ordinarios, & per delegatos eorum, *Gl. hîc V. Possit*) simpliciter, & de plano, absque Advocatorum, ac Judiciorum strepitu, & figurâ.

Pro explicatione notandum primò. In causa hæresis procedi potest summariè, simpliciter, & de plano, sine strepitu, ac figura Judicij, ac proinde non exigitur libelli oblatio in scriptis facta, nec litis contestatio, & Judicium potest agitari etiam tempore feriarum; item amputandæ sunt dilationes, exceptiones, & appellationes frustratoriæ: non tamen est omittenda citatio, & probationes, ac defensiones necessariæ sunt admittendæ, & universim loquendo, omitti possunt, quæ sunt solemnitates juris civilis, & positivi, non item juris naturalis, ac gentium, sine quibus nec justè, nec validè causæ tractari possunt, *Farinac. tr. de hæres. q.* 185. §. 2. *n.* 14. & 16. quamvis autem in crimine hæresis summariè, & sine strepitu judicij procedi possit, non tamen Episcopi, & Inquisitores ad sic procedendum obligantur, sed possunt, si volunt, *Farinac. cit. l. n.* 19.

Notandum secundò. In crimine hæresis, quando proceditur contra hæreticos, non admittitur Advocatus, vel Procurator, *cit. c. ult.* ibi: *absque Advocatorum strepitu, & figura, Farinac. cit. tr. q.* 197. §. 3. *n.* 54. ubi tamen *n.* 73. id limitat, quando constat, inquisitum esse hæreticum; secus, si sit dubium, an sit hæreticus; tunc enim Advocatus, vel Procurator ei non denegatur.

CLXII. Præterea in *cit. c. ult.* §. *Jubemus. eod. in 6.* jubetur, ut si propter potentiam eorum, contra quos inquiritur, timeatur imminere grave periculum accusatoribus, vel testibus in causa hæresis intervenientibus, si publicentur eorum nomina; tunc non publicè, sed secretò ea sunt ostendenda, coram Diœcesano Episcopo, vel eo absente, coram ipsius Vicario, quando Inquisitores procedunt: quando verò procedit Episcopus, coram Inquisitoribus, si commodè eorum copia haberi possit: & semper etiam, sive Episcopus, sive Inquisitor processerint, coram alijs quibusdam personis providis, & honestis, jurísque peritis, quibus ad hoc vocatis, totus processus seriò manifestari, & integrè explicari debet, & de eorum consilio, ad sententiam, vel condemnationem procedi: & ad cognitioné Judicis instruendã, depositionibus hujusmodi testiũ plena fides est adhibenda: non obstante, quòd illis, contra quos testes deposuerunt, nomina eorum non fuerint ostensa, sive publicata.

CLXIII. Item ut eorundem accusatorum, & testiũ periculis efficaciùs occurratur, & cautiùs in inquisitionis officio procedatur, præsentis Constitutionis auctoritate permittitur, ut Episcop⁹, vel Inquisitores secretum possint indicere illis, quibus processũ hujusmodi explicabunt: & in eos, si arcana

conſilij, ſeu proceſſûs hujuſmodi ipſis ſub ſecreto ab Epiſcopis, vel Inquiſitoribus manifeſtata, ſine licentia eorundem, alijs patefecerint, excommunicationis ſententiam promulgare (ſi eis ita expedire videbitur) quam ob violationem ſecreti, ipſo facto, incurrunt: ſic tamen ut Inquiſitores Epiſcopum, vel Epiſcopus Inquiſitores hac de cauſa non excommunicent, ſed ipſi ex virtute S. obedientiæ ad ſecretum teneantur. Ceſſante verò periculo ſuprà dicto, accuſatorum, & teſtium nomina publicentur, ſicut in alijs Judicijs fit, juxta c. *Qualiter*. 24. §. *Debet de accuſ.* ita præcipitur in *cit. c. ult. §. Et ut eorundem.*

CLXIV. Similiter in §. *Cæterùm.* præcipitur Epiſcopis, & inquiſitoribus, ut ubi eſt ſecuritas, non dicant eſſe periculum, & ſic accuſatorum, & teſtium nomina ſupprimant: nec ubi eſt periculum, dicant eſſe ſecuritatem, & ſic nomina eorum evulgent, ſeu publicent, ſuper quo eorũdem conſcientiæ onerantur. Denique in §. *fin.* additur, ut Conſtitutiones, ordinationes, & mandata SS. Pontificum, in negotio hæreticæ pravitatis facta, aut data, quæ ſuprà dictis Conſtitutionibus non contradicunt, in ſuo robore permaneant.

Hinc colligitur primò. Quòd in crimine hæreſis recipiuntur teſtes, & juramenta, ac depoſitiones eorum, etiam parte, contra quam deponunt, abſente, & non citatâ: nec ſunt publicanda nomina teſtium, & accuſatorum, ſi ex publicatione eorum timeatur grave periculum perſonis, aut bonis ipſorum accuſatorum, vel teſtium, aut conſanguineis eorum imminere, propter potentiam inquiſiti, quia accuſatus de hæreſi habet potentes amicos, qui poſſent vexare, aut moleſtare Accuſatorem, vel teſtes, vel eorum conſanguineos, *Gl. in cit. c. ult. in caſu. Franc. ibid. §. Jubemus. not. 1. Farinac. tr. de hæreſ. q. 188. §. 5. n. 7.* 9. & 10. ubi *n.* 12. ait, de conſuetudine in S. Officio Inquiſitionis indiſtinctè non publicari nomina Accuſatoris, & teſtium, etiamſi abſit grave periculum.

CLXV. Poſtremò duo adhuc ſuperſunt Canones, qui in hoc Tit. habentur; nam in *Clement. Ad noſtrum. 3. h. t.* damnatur ſecta Beguardorum, & Beguinarum commorantium in Alemania, & reprobantur octo eorum errores, qui in textu recenſentur, & legi poſſunt. Et præcipitur, ut Diœceſani, & Inquiſitores hæreticæ pravitatis in eorum vitam, & converſationem inquirant, & qualiter ſentiant de articulis fidei, & Eccleſiæ Sacramentis, ſuúmque officium in illos exerceant, eóſque ſi culpabiles fuerint reperti, debitè puniant, niſi abjuratis ſpontè prædictis erroribus, pœnituerint, & competentem ſatisfactionem præſtiterint.

Præterea in *Extravag. Vas electionis. 2. inter communes h. t.* damnat Joannes XXII. tres errores Joannis de Poliaco Doctoris Pariſienſis circa Sacramentum pœnitentiæ. Primus eſt, quòd confeſſi Fratribus (ſcilicet Religioſis Mendicantibus) habentibus licentiam generalem audiendi Confeſſiones, teneantur eadem peccata iterum proprio Sacerdoti confiteri. Secundus eſt, quòd ſtante decreto *c. Omnis utriuſque ſexûs. 12. de pœnis. & remiſſ.* quod eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. *c.* 21. Papa non poteſt facere, ut Parochiani non teneantur, omnia peccata ſua ſemel in anno, proprio Sacerdoti, id eſt, Curato parochiali, confiteri. Tertius, quòd nec Papa, nec DEUS poteſt dare generalem poteſtatem audiendi Confeſſiones alicui, ita ut confeſſus non teneatur eadem peccata iterum confiteri proprio Curato, ſeu Parocho. Ipſe verò Auctor non fuit damnatus, quia hos errores ſe publicè revocaturũ promiſit.

T I T V L V S VIII.

DE SCHISMATICIS, ET ORDINATIS AB EIS.

Poſt hæreticos agitur de ſchiſmaticis, quia ſchiſma non rarò eſt conjunctum cum hæreſi, & ſchiſmatici plerumque etiam incidunt in hæreſim, ut factum ſuum cohoneſtent, & defendant. Extat hic Titulus etiam in Sexto, & Extravagantibus communibus.

§. I.

Quid ſit ſchiſma, & quomodo ab hæreſi differat, & quæ ſint pœnæ Jure decretæ in ſchiſmaticos?

I. ASSERTIO 1. Schiſma eſt ſciſſura, ſive disjunctio, per quam quis ſe ab unitate Eccleſiæ ſeparat, in quantum ea eſt quoddam Corpus Myſticum, ex univerſis fidelibus, & Romano Pontifice tanquam Capite conſtans, prout ex *S. Thom. 2. 2. q. 39. a. 1.* definiunt communiter DD. Conſiſtit enim hæc unitas Eccleſiæ, tum in converſatione, ſeu communione membrorum inter ſe: tum in ordine ad unum Caput, quod eſt Chriſtus, cujus vices gerit S. Pontifex, ſcilicet ut in una fidei doctrina, cultu Religionis & in ſpirituali regimine omnes fideles ſint ſubjecti uni Capiti Eccleſiæ, nempe Romano Pontifici: ac proinde ſchiſmaticus eſt, qui ſubeſſe renuit Romano Pontifici, & membris Eccleſiæ illi ſubjectis communicare recuſat, *Silveſt. in Summ. V. Schiſmaticus. in princ. Sanch. l. 2. Mor. c. 36. n. 1.*

II. ASSERTIO 2. Schiſma differt ab hæreſi in eo, quia hæreſis per ſe, ac directè opponitur fidei,

ejus

ejus doctrinam negando: schisma verò charitati repugnat, Ecclesiæ unitatem, quæ in charitate consistit, scindendo, *S. Thom. c. l. Silvest. c. l. q. 1. Sanch. c. l. n. 7. & 8. Farinac. tr. de hæres. q. 184. §. 1. n. 5.* 2. Differunt inter se, sicot genus & species, ut docet *Gl. in c. Inter heresim. 26. cauf. 24. q. 3. V. Et schisma:* nam omnis hæreticus est etiam schismaticus, sed non vice versa: quamvis sub diversis rationibus, idem sit hæreticus, & schismaticus: hæreticus quidem, quatenus falsum dogma, & Ecclesiæ doctrinæ contrarium credit: schismaticus verò, quatenus ab Ecclesiæ unitate recedit, & se separat, erroneam doctrinam sectando. Non tamen omnis schismaticus est hæreticus, quia potest quis omnes articulos, quos Ecclesia proponit credendos, amplecti, etiam credendo supremam potestatem Papæ & Primatum, sed ex malitia, seu prava voluntate nolle ipso facto Papam pro Capite Ecclesiæ agnoscere, ejúsque obedientiæ se se subjicere, nec aliis membris Ecclesiæ uniri seu conjungi. Priore casu, schisma est conjunctum cum hæresi, quia habet in intellectu errorem contra fidem: posteriore casu, sine hæresi, quia non habet talem errorem contra fidem, *S. Thom. c. l. ad 3. Silvest. c. l. Sanch. c. l. n. 8.* 3. Differunt schisma & hæresis, quia schisma est via ad hæresim: sicut amissio Charitatis ad amissionem fidei: nam schismaticus, saltem in fine fingit hæresim, ut rectè ab Ecclesia recessisse videatur, *S. Th. c. l. Silvest. c. l.*

III. Hinc colligitur 1. duplici modo schisma fieri posse. 1. Si quis se à Capite Ecclesiæ, cæterisque membris separare velit. 2. Si vel à solo Capite, vel à solis membris Ecclesiæ se separare intendat. Tunc autem dicitur separari à Capite, quando quis renuit subesse sive subjici Romano Pontifici, tanquam Capiti Ecclesiæ: ab aliis verò Ecclesiæ membris separari dicitur, quando quis spirituales Ecclesiæ actiones exercere vult, v. g. orare, Sacramenta recipere, non ut pars Ecclesiæ Catholicæ, sed seorsim ab illa, quasi per se esset totum quoddam separatum, *Sanch. c. l. n. 2. Farinac. c. l. n. 3.*

Colligitur 2. Tripliciter potest quis non parere velle præcepto S. Pontificis. 1. Ex parte rei præceptæ, ut si nolit Papæ aliquid præcipienti obedire, v. g. arma deponere, alienum restituere &c. licèt aliàs ipsum recognoscat, tanquam Superiorem & Caput Ecclesiæ: & talis non est propriè schismaticus: sed solùm inobediens, alioquin transgrediens quodlibet præceptum Ecclesiæ esset schismaticus. 2. Ex parte personæ præcipientis, ut si quis Papæ non obtemperet, eò quòd persona ipsius sibi sit suspecta vel odiosa, & neque talis est propriè schismaticus. 3. Ratione officii ipsius Papæ, si quis recusat ipsi subesse & obedire, quatenus vices Christi in terris gerit, & Caput est Ecclesiæ: & hic verè ac propriè est schismaticus: sicut & ille, qui non vult sese Ecclesiæ membris conjungere, quatenus Ecclesiæ membra & partes sunt, *Silvest. V. Schisma post princ. Azor p. 1. l. 8. c. 20. q. 4. Sanch. cit. c. 36. n. 3.* Quare qui non vult subesse Romano Pontifici, eò quòd probabiliter existimet, illum non esse legitimum Papam, non est schismaticus, quia renuit subesse & parere huic personæ, quam non habet pro legitimo Pontifice, *Azor c. l. Sanch. c. l.*

Colligitur 3. Is, qui se à quolibet alio Episcopo, etiam quatenus talis est, separat, recusans subesse auctoritati Episcopali, vel à solis membris particularis Diœcesis & Ecclesiæ, dicitur schismaticus, sed non nisi largè & impropriè, ut patet ex *c. Scire. 7. cauf. 7. q. 1. c. Loquitur. 18. cauf. 24. q. 1.* quia verè ac propriè dictum schisma importat separationem ab Ecclesia Catholica seu universali, ejúsque Capite, *Azor c. l. q. 4. Sanch. c. l. n. 6.*

IV. ASSERTIO 3. Pœna schismaticorum prima est, excommunicatio latæ sententiæ: nam hodiè in Bulla Cœnæ Domini in prima excommunicatione, excommunicantur omnes schismatici, & ij, qui se à Romani Pontificis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

Ubi notandum primò. Hanc excommunicationem non incurrunt, nisi propriè dicti schismatici, qui ab obedientia Papæ pertinaciter recedunt, ut Papa est, & Christi Vicarius, ac proinde qui non in una tantùm vel altera re, sed simpliciter & generaliter non recognoscit, ut Superiorem & Vicarium Christi, *Azor p. 1. l. 8. c. 20. q. 5. Suar. disp. 21. de censur. sec. 2. n. 12. & 13.* ejúsque absolutio est reservata S. Pontifici, *Sanch. c. l. n. 11* Sufficit autem ad hanc excommunicationem incurrendam, si quis aliquo opere exteriore ita se gerat, ac si Papæ non esset subjectus, nec Ecclesiæ pars, quamvis mente fidem retineat, & ut Vicarium Christi, seu Caput Ecclesiæ Papam agnoscat: licèt aliud sit de hæresi. Ratio discriminis est, quia schisma perficitur ac consummatur per solum actum externum; hæresis verò necessariò errorem intellectûs requirit, unde Catholici in Anglia, qui exteriùs profitentur Regem, tanquam Caput Ecclesiæ in spiritualibus, sunt verè schismatici, & hanc excommunicationem incurrunt, *Sanch. c. l. n. 14.* non tamen etiam schismatici incurrunt hanc excommunicationem, si schisma mente solùm retineant, sed opus est, ut verbis, factis, vel alio signo externo illud manifestent, cùm ob solum actum internum nulla excommunicatio incurri possit, *Sanch. c. l. n. 15.*

Notandum secundò. Sed neque receptatores, fautores vel defensores schismaticorum hanc excommunicationem Bullæ incurrunt, quia id non est expressum, nisi quoad hæreticos, adeóque non debet extendi ad adjuvantes, nisi exprimantur, quia verba pœnalia strictè intelligenda sunt, *Suar. cit. disp. 21. sec. 2. n. 14 Sanch. c. l. n. 16.*

Notandum tertiò. Spectato Jure communi antiquo, schismatici sive hæretici, non sunt excommunicati, ipso jure, neque absolutè & universim, sed solùm in casu aliquo particulari, ut in *c. Licèt. 6. de Elect.* Ubi fertur excommunicatio in eum, qui electus est in Papam à tertia solùm parte Cardinalium, & ei adhærentes, alio electo à duabus partibus, *Azor cit. c. 20. q. 6. Suar. disp. 23. de censur. sec. 3. n. 2.*

V. Secunda pœna schismaticorum est, inhabilitas ad beneficia & dignitates Ecclesiasticas, præsertim dignitatem Episcopalem, etiam post peractam pœnitentiam, seu postquam abjurato schismate, ad unitatem Ecclesiæ sunt reversi, prout sumitur ex *c. Quia diligentia. 5. de Elect.* Ex quo constat, quòd qui ex schismate ad Ecclesiæ unitatem reversus est, ad Episcopalem dignitatem promoveri non debet, sine dispensatione Papæ, dummodo electus ille à schismatico

matico Episcopo nullum Ordinem acceperit, & aliàs idoneus sit, ut dictum suprà *l. 1. Tit. 6. n. 107.* In qua irregularitate solus Papa dispensare potest, nisi crimen schismatis esset occultum, tunc enim in eo posset dispensare Episcopus ex vi Concilii Trident. *Sess. 24. c. 6. de reform.* Ubi conceditur Episcopis potestas dispensandi in casibus, & irregularitatibus occultis, *Azor c. l. q. 8. Sanch. c. l. n. 18.* quamvis *Garc. de Benef. p. 11. c. 10. n. 162.* putet, schismaticum occultum non incurrere hanc irregularitatem.

» VI. Tertia pœna est, quòd schismatici privandi sunt omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, & Prælaturis perpetuò, & redduntur inhabiles ad illa habenda, cunctis eorum bonis, mobilibus & immobilibus, juribus & jurisdictionibus publicatis, prout habetur expressum in *c. Ad succidendos unic. h. t. in 6.* Ubi id statutum fuit de duobus Cardinalibus schismaticis, qui propter schisma Cardinalatu privati sunt, quia elegerunt quendam in Romanum Pontificem, cùm scirent, alium fuisse canonicè electum, ut notat *Gl. ibid. in casu.* » Non solùm autem ipsi, sed etiam agnati, & filii ac posteri eorundem per masculinam, & fœmininam lineam descendentes redduntur indigni seu inhabiles ad Cardinalatum, & quælibet officia, beneficia, & ministeria, in Ecclesia Romana, & extra illam, usque ad quartam generationem, *cit. c. unic. §. Contra natos.* Item præstantes eis auxilium, consilium vel favorem, incurrunt, ipso facto, sententiam excommunicationis, *cit. c. un. §. Omnem.* & in fine additur, ut similes excessus & culpæ similibus pœnis imposterum puniantur.

VII. Verùm Constitutio hujus cap. & processus, ac sententiæ in eo latæ per Bonifacium VIII. contra Jacobum, & Petrum de Columna, tanquam schismaticos, qui antea erant Cardinales, & eorum agnatos, postea revocata fuit à Benedicto XI. in Extravag. *Dudum unic. h. t. inter communes*, exceptis bonis confiscatis, & jam aliis applicatis.

VIII. Cæterùm illud hîc addendum, nullam Jure Canonico statutam esse pœnam privationis beneficiorum ante schisma obtentorum, quæ ipso jure incurratur, quia in *cit. c. Quia diligentia. 5. de Elect.* sermo est de sola inhabilitate ad acquirenda beneficia. In *can.* Verò *nos consuetudinem. 8. dist. 12.* qui loquitur de hæreticis Donatistis, solùm statuitur, ut servetur antiqua consuetudo, ne hi ad Episcopatum admittantur: non ergo ibi agitur de schismaticis, *Sanch. cit. c. 36. n. 19.* Sed neque irregularitatem aliquam incurrunt schismatici, ita ut ad Ordines promoveri non possint, etiam postquam per pœnitentiam ad Ecclesiam redierint, ut docet *Azor cit. c. 20. q. 8.* quia id nullo jure probatur, nisi schisma fuerit notorium, tunc enim irregularitas aliqua generalis contrahitur, quæ ex quovis crimine notorio, & enormi ac depositione digno oritur, & cessat, ablatâ infamiâ per pœnitentiam, *Sanch. cit. c. 36. n. 20. Farinac. cit. q. 184. §. 2. num. 42. in fine.*

§ II.

An ordinationes, aliique actus, seu gesta per schismaticos sint valida, & quam pœnam iuris incurrant, qui à schismaticis Ordines receperunt?

IX. Assertio 1. Ordinationes factæ à schismaticis, & ab ordinatis ab eis sunt irritæ (scilicet quantum ad executionem) & qui acceperunt dignitates Ecclesiasticas, vel beneficia à schismaticis, careant impetratis. Alienationes quoque factæ per schismaticos, vel per Laicos de rebus Ecclesiasticis sunt invalidæ, & ad Ecclesias, sine omni onere revertantur. Si quis autem contra prædicta facere præsumpserit, excommunicationi subjaceat, sive sit excommunicatus. Illi verò, qui sponte juramentum de tenendo schismate præstiterint, à SS. Ordinibus, & dignitatibus sint suspensi, prout statutum est in *c. Quod à prædecessore. 1. h. t. & ibi Gl. V. Irritas.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. *c. 1. & 2.*

X. Ubi notandum primò. Quamvis in antiquis Canonibus habeatur, quòd extra Ecclesiam constituti nihil habeant juris, seu potestatis spiritualis, *c. Novitianus. 6. caus. 7. q. 1. c. Didicimus. 31. in princ. caus. 24. q. 1.* distinguendum tamen est inter potestatem Sacramentalem Ordinis, & potestatem jurisdictionis, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 39. art. 3. in corp.* Nam Episcopus schismaticus verè, & validè Eucharistiam consecrat, & verè Confirmationis Sacramentum, & Ordinis confert, dummodo in forma Ecclesiæ illa conferat, ita ut Characterem ab eo recipiant confirmati, & ordinati; non tamen usum, seu executionem Ordinis, quia eam non habet, adeóque nec dare aliis potest, cùm tam conferentes à collatione Ordinum, quàm suscipientes ab exercitio, sive usu Ordinum sint suspensi, ipso jure, si scienter ab Episcopo schismatico Ordines susceperint, *Gl. hic in cit. c. 1. V. Irritas.* Similiter Episcopus schismaticus validè consecrat Templa, Altaria, & vasa ad usum divinum deputata, ita ut consecratio repeti non debeat, quia hæc sunt Ordinis: quamvis autem Episcopo ex Ecclesiæ institutione competant, non tamen Episcopus schismaticus licitè hæc facit, cùm sit ipso jure ab exercitio hujus potestatis suspensus, *Azor p. 1. l. 8. c. 20. q. 9.* At verò potestatem jurisdictionis spiritualis, nec validè, nec licitè schismatici exercere possunt: unde nequeunt absolvere à peccatis, nec excommunicare, nec leges ferre, nec alienare res Ecclesiæ, nec Indulgentias concedere, nec beneficia conferre, nec eligere, saltem si sint nominatim denunciati, de quo infrà, *S. Thom. c. l. & Azor.*

Notandum secundò. Quamvis acta à Prælato hæretico, vel schismatico, in præjudicium Ecclesiæ, non valeant, quia dum Ecclesia talem Prælatum habet, vacare censetur, *c. 1. de præscript.* quod tamen talis Prælatus acquisivit in commodum Ecclesiæ, id tenet, quia quod favore alicujus introductum est, non convenit in ejus læsionem retorqueri, *l. Quod favore. 6. C. de legib. Gl. fin. in cit. c. 1. h. t.*

XI. As-

» XI. Assertio 2. Ordinatus ab Episco-
» po schismatico ab officio poterit incontinenti re-
» pelli: nisi legitimè probaverit, cum ipso fuisse mi-
» sericorditer dispensatum, & ab eo, qui super hoc
» habuerit potestatem dispensandi, prout statuit Innocentius III. in c. *Fraternitati.* 3. *& ult. h. t.* Ubi quædam sunt notanda 1. nomine schismatici hîc intelligitur, qui strictè ac propriè est schismaticus, nam ordinatus à schismatico latè accepto, qui non obedit Papæ aliquid præcipienti, non est repellendus ab officio, sive ab usu, & executione Ordinis, *Abb. hic n.* 2. *not.* 1. Deinde intelligi debet de Episcopo schismatico, qui publicè, & nominatim est denunciatus, juxta Extravag. Constantiensem *ad evitanda*, nam qui à tali Ordines suscepit, suspensus est ab usu, & executione Ordinis, ut colligitur ex hoc c. *Laym. in c. Quia.* 5. *n.* 3. *de Elect.*

Notandum secundò. Quando in *cit. c.* 2. *h. t.* dicitur, quòd ordinatus à schismatico possit ab officio repelli, supplendum est, *& debet*, quia ordinatio fuit irrita, quoad executionem, sive exercitium Ordinis, *cit. c.* 1. *& ibi Gl. V. Irritas, h. t.* vel poterit repelli ab officio, nisi Archiepiscopus cum ipso voluerit dispensare, *Abb. in cit. c.* 2. *in fine.*

Notandum tertiò. Qui asserit, secum dispensatum esse, id legitimè probare debet, & quòd is, qui dispensavit, habuerit potestatem dispensandi, aliàs nihil actum fuisset, prout sumitur ex *cit. c.* 2. *& ibi Gl. V. Potestatem, & Abb. n.* 2. *h. t.* ubi ait, quòd quando dispensatio facta est ab eo, cui facultas dispensandi jure speciali solùm competit, debeat dispensatus petere ab eo non tantùm litteras dispensationis factæ, sed etiam copiam authenticam potestatis dispensandi specialiter concessæ.

Notandum quartò. Cum eo, qui scienter, vel ex crassa, & supina ignorantia ordinatus fuit ab Episcopo schismatico, solus Papa dispensare potest, *arg. cit. c. Quia diligentia,* 5. *& ibi Laym. num.* 3. *de Elect.* cum eo verò, qui ex ignorantia inculpabili Ordines suscepit, quia probabiliter nescivit, Ordinantem fuisse schismaticum, etiam Episcopus dispensare potest, *Gl. in cit. c.* 2. *V. Potestatem, & ibid. Abb. n.* 7. sicut in simili distinguitur in c. 1. *de Ordin. ab Episc. qui renunt. &c.*

TITULUS IX.

DE APOSTATIS, ET REITERANTIBUS BAPTISMA.

Affine crimen hæresi, & schismati est Apostasia, quamvis gravius utroque, ideoque postquam de hæreticis, & schismaticis actum est, subjungitur hic Titulus de Apostatis, & de reiterantibus baptismum, quia hi, dum recedunt à priore baptismo, per reiterationem quasi apostatare videntur, Abb. hîc in Rubrica.

§. I.

De Apostasia in genere, & in specie de apostasia a fide, ejúsque pœnis.

I.

Quæritur primò. Quid sit apostasia in genere, & quot sint ejus species? Resp. Apostasia ex vi nominis importat quandam defectionem, sive recessum à Deo, ut docet *S. Thom.* 2.2.*q.*12.*art.* 1. *in corp.* adeóque Apostata est Christianus, qui à Deo temerariè recessit: unde tres sunt apostasiæ species, una perfidiæ, per quam à fide receditur; altera inobedientiæ, cùm quis justis præceptis Prælatorum obedire penitus recusat, cujus præcipua species est schisma, de quo *tit. præced, Laym. l.* 2. *tr.* 1. *c.* 16. *n.* 1. *in fine.* item si quis SS. Canonibus, & Dei præceptis non obedit ex superbia, vel contemptu, *c.* 1. *caus.* 1. *q.* 4. *c.* 2. *de majorit. & obed. Farinac. cit. tr. q.* 183. §. 5. *n.* 54. Tertia species est apostasia irregularitatis, per quam receditur ab Ordine sacro suscepto, vel à Religione, quam quis professus est, *S. Thom. c. l. in corp. Gl. in c.* 1. *V. Apostasia. h. t. Hostiens. in summa n.* 1. *&* 2. *eod.*

II. Quæritur secundò. Quis sit, & dicatur apostata à fide, & quæ sint in eum pœnæ decretæ? Resp. primò. Apostata à fide ille dicitur, qui in totum à fide Christi recedit, sive totaliter eam deserit, ut si Christianus efficitur Judæus aut Turca, *l.* 1. *&* 2. *C. de apostat. c. Non potest.* 24. *caus.* 2. *q.* 7. *Farinac. tr. de hæres. q.* 183. §. 2. *n.* 13.

Ubi notandum primò. Apostasia à fide est species infidelitatis, sed non essentialiter distincta ab hæresi, sed solùm nomine, & accidentaliter, quia Apostata est verè hæreticus, à quo in eo solùm distinguitur, quod hæreticus ex parte solùm deficit à fide Catholica, unum aut aliquos tantùm articulos fidei negando, non tamen totam fidem: Apostata verò in totum recedit à fide, sive omnino eam deserit: at major, vel minor recessus à fide, quam quis semel est professus, speciem non mutat: & licèt Apostata fiat paganus, sive gentilis, vel Judæus, non tamen ideo desinit esse hæreticus, quia contradicit fidei Christianæ, & Catholicæ, quam antea ipsa professus est, In quo differt à pagano, sive gentili, qui negat fidem Christianam, quam antea nullo modo susceperat: à Judæo verò talis differt, quia hic contradicit fidei Christianæ, quam in typis, umbris, & figuris antea receperat, & tenuerat, non autem reipsa, *Azor p.* 1. *l.* 8. *c.* 21. Quare apostasia non est species essentialiter distincta à cæteris speciebus infidelitatis, sed tantùm addit circumstantiam valde notabiliter aggravantem pravitatem, seu deformitatem infidelitatis, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 10. *art. ad* 3. Et hinc etiam idem 2.

2. q. 10. art. 5. docet, tres tantùm esse species infidelitatis, Paganismum, Judaismum, & hæresim: quia omnis apostata à fide reipsa est etiam hæreticus; non tamen vice versâ, omnis hæreticus est apostata, propriè & strictè loquendo: nam apostasia dupliciter spectari potest, vel quoad terminum à quo, quatenus est totalis recessus à vera fide semel suscepta, quod est velut proprium, & essentiale apostasiæ, & ut sic differt ab hæresi, tanquam majus à minore, & extensius à minus extenso, quia apostata propriè dicitur is, qui Christum, & Christianam fidem, quam suscepit, penitus abnegat: hæreticus verò, qui non omnino, sed solùm quoad unum, vel aliquos articulos à fide recedit. Vel apostasia consideratur, non quatenus est recessus à fide Catholica, sed conversio, sive transitus ad falsam aliquam sectam, & ut sic est infidelitas ejus speciei, ad quam fit transitus, ut Judaismus, Paganismus, vel Atheismus, quod tamen solùm materiale, & accidentale est in apostasia: nam si quis totam fidem Christianam semel susceptam omnino deserat, vetus est apostata, etiamsi ad aliam falsam sectam non transeat, *Sanch. l. 2. Mor. c. 7. n. 16. & 17. Laym. l. 2. Theol. Mor. tr. 1. c. 16. n. 2. & 2.*

Resp. secundò. Apostatæ à fide iisdem pœnis sunt obnoxii, quibus hæretici, quia sunt verè hæretici, cùm deficiant à fide Catholica, quam sunt professi, ideóque omnes pœnæ Jure decretæ in hæreticos etiam locum habent in apostatis à fide, *Abb. in c. 1. n. 3. h. t. Hostiens. in summa eod. n. 3. Silvest. V. Apostasia. n. 11. q. 8. Azor cit. c. 21. q. 7.*

III. Cæterùm qui baptismum spontè receperunt, compellendi sunt, ut dimissis prioribus erroribus, & ritibus, Christianam fidem de novo susceptam observent, prout sumitur ex *c. Quidam. 4. h. t.* quod est desumptum ex Concilio generali Lateranensi sub Innocentio III. c. 70. Ubi præcipitur, ut » Judæi, vel alii infideles, qui voluntariè baptizati » fuerunt, sed prioris ritûs reliquias retinent, & Chri- » stianæ Religionis decorem tali commixtione con- » fundunt, per Prælatos Ecclesiasticos compescan- » tur à tali observatione veteris ritûs, ut sicut li- » bero arbitrio ad baptismum accesserunt, ita neces- » sitas coërtionis in ejus observatione eos conservet; » cùm minus malum sit viam Domini non agnosce- » re, quàm post agnitam retroire: nam & juxta S. » Scripturam (*Eccles. c. 3. Deuteron. 22.*) maledi- » ctus est homo, qui duabus viis ingreditur, nec in- » dui quis debet veste lino lanâque contextâ. Hinc colligitur, quòd plus peccat Christianus recedens à fide Christiana, quam semel suscepit, quàm ille, qui fidem non agnovit, *Gl. hic in notatis.*

§. II.

De Apostatis ab Ordine Clericali, & à Religione, ac pœnis eorum.

IV. Quæritur primò. Quis dicatur apostata ab Ordine Clericali, & quomodo puniatur? Resp. is, qui à statu Clericali, quem edito continentiæ voto suscepit in manu Episcopi, ad statum conjugalem, vel ad laicalem conversationem, dimisso habitu Clericali, propriâ temeritate transit, apostata ab Ordine dicitur, *Hostiens. in summa n. 2. h. t. Silvest. V. Apostasia. q. 2. n. 5. Farinac. tr. de hæres. q. 183. §. 9. n. 125. &* alii communiter. Sed & Clericus in minoribus Ordinibus constitutus, si beneficium Ecclesiasticum habeat, eóque retento, ad nuptias, vel statum Laicorum, propriâ auctoritate, se conferat, dimisso habitu Clericali, apostata censetur, quia ratione beneficii, habitum, & tonsuram ferre tenetur, & ad id cogi potest; secus est, si beneficium non obtineat, tunc enim apostata non censebitur, quia liberam habet ad nuptias, vel statum secularem transeundi facultatem, potéstque renunciare Ordini, seu statui Clericali, ipso facto, dimittendo habitum, & tonsuram, vel exercendo negotia secularia, nec potest cogi ad reassumendum habitum Clericalem, ut colligitur ex *c. Joannes. 7. de Cleric. conjug. Abb. in c. Tuæ. 3. n. 2. & 3. h. t. Silvest. c. l. Farinac. c. l. n. 127.*

V. Assertio 2. Pœnæ apostatæ ab Ordine Clericali sunt, inprimis excommunicatio, non lata, sed ferenda, *Abb. in c. 1. n. 3. h. t. Menoch. de arbitr. Judic. casu. 14. n. 48.* 2. Pœna infamiæ, quam ipso facto incurrit, durante apostasiâ, ideóque ab accusando, & testimonio ferendo repellitur, *c. Alieni. 3. caus. 1. q. 7.* nec admitti potest ad dignitatem vel quodvis officium, *Menoch. c. l. Diaz. in pract. can. c. 115. n. 2.* Tertia pœna est, quòd Clericus apostata, si dimisso habitu Clericali, & tonsurâ munitus, habitum non reassumpserit, perdit privilegium Ordinis Clericalis, ita ut percutiens illum non incidat in Canonem, *Si quis suadente 29. caus. 17. q. 4.* non autem privilegium fori, prout sumitur ex *c. Præterea. 2. h. t.* secundùm unam ejus expositionem: ubi præcipitur, » ut Clerici, qui relicto Ordine Clericali, & habitu » suo, in apostasia, tanquam Laici conversantur, si in » criminibus comprehensi teneantur, per censuram » Ecclesiasticam non liberentur. Quia cùm ipsi contempserint Ecclesiam, meritò etiam ab Ecclesia contemni debent, ut si capti fuerint, Ecclesia eos non liberet per censuram Ecclesiasticam aliàs latam in capientes, vel percutientes Clericos, prout explicat *Abb. in cit. c. 1. n. 5. & 6. h. t. Silvest. V. Apostasia. n. 11.* Quòd si Clerici apostatæ, deposito habitu Clericali, & moniti ab Episcopo, redire noluerint ad statum Clericalem, nullo postea privilegio Clericali gaudent, *c. In audientia. 25. de sent. excommun. Gl. in cit. c. 1. V. Liberari in fine h. t. Farin. c. l.*

Alii verò hoc c. intelligunt de Clerico, in Sacris constituto, qui si à statu Clericali recedit, & monitus in apostasia persistit, ita ut incorrigibilis appareat, omni privilegio Clericali est privandus, etiam fori, *Hostiens. in cit. c. 1. col. 1. §. Tertii dicunt,* ubi addit, idem dicendum de Clerico, qui in delictis enormibus est deprehensus, *Abb. ibid. in 3. lectura,* quæ etsi in se vera est, non tamen videtur congruere litteræ.

VI. Cæterùm prædictæ pœnæ locum habent, quando constat de apostasia ab Ordine, & statu Clericali, si verò Clerici graviter de illa fuerint infamati, vel suspecti; tunc deficiente probatione, per censuram Ecclesiasticam compellendi sunt ad Canonicè se purgandum, prout statuitur in *c. Tuæ. 3. h. t.* Ubi Papa Innocentius III. rescribit: quòd Clerici, qui sunt » de apostasiæ crimine infamati, quia videlicet ha- » bitum Clericalem abjecerunt, non sunt in secula- » ri habitu tolerandi, sed per censuram Ecclesiasti- » cam coërcendi, donec deficiente probatione, » ad infamiam abolendam purgationem Canonicam » præ-

præſtiterint. Hinc patet, quomodo procedi debeat contra Clericos infamatos de Apoſtaſia, nam coërcendi ſunt, donec ſe purgaverint, non quòd debeant compelli præcisè ad reaſſumendum habitum, donec ſe purgaverint, nam notarentur quâdam infamiâ, ſi deberent reaſſumere habitum, & poſtea ſecutâ purgatione, eum rurſum deponerent: ſed quia compelli debent ad reaſſumendum habitum Clericalem, vel ad ſe purgandum de infamia, & deficiente probatione, ſtatuitur eis terminus ad ſe purgandum, quam purgationem ſi non præſtiterint, habentur pro convictis, & compelluntur reaſſumere habitum, *Abb. hîc not. 2. n. 1.* Idque intelligendum eſt de ijs, qui in Sacris Ordinibus ſunt conſtituti; hi enim ad ſæculum redire non poſſunt, ſicut poſſunt, qui in inferioribus Ordinibus ſunt conſtituti, *Gl. hîc V. Tolerandi.*

VII. Præterea ſtatutum eſt in c. *à nobis 5. h. t.* quòd Clerici Apoſtatæ, qui dimiſſo habitu, in cuſtodia detinentur, ſi nec minis, nec blandiſijs induci poſſunt, ut abjectum habitum reaſſumant, ſi ita videbitur, ſub gravi cuſtodia aſſervari, & incarcerati poſſunt, ita ut ſolùm miſera vita ipſis reſervetur, donec à ſua nequitia reſipiſcant.

Hinc colligitur primò, quòd Judex Eccleſiaſticus habeat poteſtatem imponendi pœnam carceris, & licèt alias carcer ſit deputatus potiùs ad cuſtodiam, quàm ad pœnam, *l. aut damnum 8. §. Solent ff. de pœnis:* tamen de Jure Canonico carcer ſervire poteſt & ad cuſtodiam, & ad pœnam, c. *Quamvis 3. de pœn. in 6. Abb. hîc n. 2.* Colligitur ſecundò. Poteſt Clericus conjici etiam in durum carcerem, ita ut in eo miſeram vitam ducat, & pane doloris, & anguſtiæ ſuſtentandus ſit, ut dicitur in *c. Novimus 27. in fine de V. S.* non tamen debet ita durus eſſe carcer, ut ob ejus aſperitatem, periculum mortis incurrat detentus, alioquin Judex Eccleſiaſticus pœnam irregularitatis non evadet. *Abb. hîc n. 1. not. 3.* Colligitur tertiò, quòd etiam Religioſi dimittentes habitum Religioſum, per Eccleſiaſticam cenſuram compelli poſſunt ad illum reaſſumendum, juxta *cit. c. Tuæ*, & per incarcerationem, juxta *cit. c. pen. h. t. Farinac. cit. q. 183. n. 78.*

VIII. Quæritur ſecundò. Quis ſit, & dicatur Apoſtata à Religione, ſeu ſtatu Religioſo, & quas pœnas incurrat? Reſp. primò. Apoſtata à Religione eſt, qui ſine licentia Superioris Regularis, ab Ordine Religioſo, quem profeſſus eſt, ſeu ſuſcepit, receſſit, ſine propoſito redeundi, ſive cum propoſito nunquam redeundi, *Rodriq. Tomo 1. qq. Regul. q. 30. art. 1. Silveſt. V. Apoſtaſia n. 9. q. 4. Laym. l. 2. tr. 1. c. 16. n. 1.* & alij communiter. Requiritur itaq; primò, ut quis ſine licentia Prælati ſui, ab Ordine Religioſo, quem profeſſus eſt, diſceſſerit, nam ſi quis cum ejuſdem licentia egreſſus ſit è Religione, vel liberatus fuerit à regulari obſervantia, vel ad Epiſcopatum legitimè translatus, non eſt Apoſtata. Deinde requiritur, ut ab omni Religioſo inſtituto, ſeu Ordine, propriâ temeritate, receſſerit, quia ſi quis ab Ordine, quem profeſſus eſt, etiam ſine Prælati licentia, & illicitè, ad alium Religioſum Ordinem, quantumvis laxiorem, tranſijt, non tamen eſt Apoſtata, quia ad veram Apoſtaſiam neceſſarium eſt, ut quis Religionem, quam profeſſus eſt, omnino deſerat, ſine animo tranſeundi ad aliam Religionem, & cum propoſito nunquam ampliùs ad illam redeundi, *Abb. in c. ult. n. 4. h. t. Silveſt. c. l. & Rodriq.* Unde ſi quis Religionem ſuam deſerat, ſolùm vagandi causâ ad tempus, etiam ſine licentia Prælati, retento tamen animo, ſeu propoſito ad illam aliquando redeundi, is fugitivus quidem eſt cenſendus, non autem Apoſtata, ut dictum ſuprà *l. 3. tit. 31. ſec 5. §. 1.* Nihil verò refert, an is, qui ſine licentia Prælati, Religionem deſerit, cum propoſito nunquam ad illam redeundi, habitum quoque Religioſum abjiciat: an verò illum retineat: nihilominùs enim verus Apoſtata cenſendus eſt, quia crimen Apoſtaſiæ quoad ſubſtantiam conſiſtit in temerario, & illicito receſſu à regula Ordinis, ſive Religioſo vitæ inſtituto, & quidem in perpetuum, ſive cum animo nunquam revertendi ad illam, ſive habitus regularis deponatur, ſive non, id enim accidentale quid eſt, & ad ſubſtantiam Religionis non pertinet, *Sanch. l. 2. mor. c. 8. n. 4. Azor. p. 1. l. 14. c. 17. q. 6. Farinac. tr. de hæreſi q. 183. §. 1. n. 62.*

IX. Reſp. ſecundò. Prima pœna Apoſtatarum à Religioſo Ordine, eſt, quòd ipſo jure, ſeu facto excommunicationem incurrant, ut tradit *Gl. in c. 2. Ne Clerici, vel Monach. V. Ipſo facto in 6. Azor. cit. c. 17. q. 6. Menoch. de arbitr. Judic. caſu 546. n. 30. Farinac. c. l. n. 107.* idque probari videtur ex *cit. c. 2.* ubi excommunicantur dimittentes temerè habitum ſuæ Religionis, ut periculosè vagandi occaſio Religioſis ſubtrahatur; ergò ſive habitu induti, ſive exuti, à Religione defecerint, ut liberè evagentur, excommunicationem ipſo facto incurrunt. Sed probabilius eſt contrarium, non eſſe ipſo jure excommunicatos, ut docet *Gl. in c. 1. V. Apoſtata de temp. ordin. in 6. Sanch. cit. c. 8. n. 20.* & alij apud ipſum. Ratio eſt, quia in *cit. c. 2.* ſoli profeſſi temerè dimittentes habitum ſuæ Religionis excommunicantur: at Apoſtatæ, de quibus hîc loquimur, verè ſunt Apoſtatæ, non tamen dimiſerunt habitum ſuæ Religionis, ut ſupponitur: imò hanc excommunicationem incurrunt, qui temerè habitum dimittunt, etiam abſque animo apoſtatandi, ſive omninò deſerendi Religionem, adeóque Apoſtaſia eſt impertinens ad hanc excommunicationem incurrendam, nec alibi repetitur in Jure Canonico lata excommunicatio in Apoſtatas non dimittentes habitum, ergò ob ſolam Apoſtaſiam non incurritur. Nec obſtat, quòd finis illius excommunicationis ſit, ſubtrahere occaſionem vagandi Religioſis, quia finis illius eſt, non quælibet occaſio vagandi, ſed quæ oritur ex habitûs dimiſſione, quæ ceſſat, cùm habitus retinetur, quia tunc Apoſtatæ Religionis cognoſci poterunt ex habitû, & capi, ut ad Religionem ſuam revertantur, *Sanch. c. l.* Excommunicantur tamen veri Apoſtatæ per ſpecialia privilegia quibusdam Ordinibus conceſſa.

X. Secunda pœna Apoſtatarum à Religione eſt, ut ſi Monachus, ſeu Religioſus aliquem Sacrum Ordinem in Apoſtaſia (illâ durante) recepit, quantumvis ſuo Abbati, ſeu Superiori reconciliatus fuerit, & pœnitentiam egerit, non poſſit, ſine diſpenſatione Romani Pontificis, miniſtrare in Ordine ſic ſuſcepto, prout ſtatuit Honorius III. *in c. Conſultationi 6. & ult. h. t.*

Ubi notandum primò. Licèt nonnulli DD. putent, eum, qui durante Apoſtaſiâ, minores Ordines ſuſcipit,

suscipit, etiam incurrere hanc suspensionem, ut non possit ministrare in Ordinibus susceptis; quamvis in eorum usu dispensare possit Episcopus, cùm Papa hîc non reservet sibi dispensationem, nisi quoad Ordinem Sacrum, *Jo. Andr. in cit. c. ult. n. 1. Silvest. V. Apostasia n. 11. q. 8.* & alij: probabilius tamen est, quòd si Apostata aliam censuram non incurrit, possit promoveri ad Ordines minores, & eorum executionem recipiat, quia in *cit. c. ult.* solùm interdicitur Apostatis recipientibus Sacrum Ordinem, usus, seu exercitium illius Ordinis, & dispensatio Papæ reservatur: ergò sine textu, & efficaci ratione, non debet id extendi ad recipientes Ordinem minorem, quòd & illis sit interdictus usus illius, quia textus id non dicit, *Sanch. l. 6. mor. c. 8. n. 26.* Si verò Apostata aliam censuram incurrisset, ut si incidisset in excommunicationem latam in c. 2. *Ne Clerici, vel Monachi &c.* eò quòd habitum Regularem temerè dimisisset, tunc si in excommunicatione Ordines minores scienter suscepisset, suspensus esset ab exercitio Ordinis sic suscepti, juxta c. *Cùm illorum 32. de sent. excomm. Abb. hîc n. 2.* sed hoc ad rem præsentem impertinens est, quia hîc tantùm Inquirimur de pœnis ob Apostasiam incursis, *Sanch. c. l. n. 25.*

X I. Porrò addunt aliqui tertiam pœnam Apostatarum à Religione, quòd etiam postquam emendati ad pristinam Religionem redierint, non possint eligi in Prælatos, vel Superiores Religionis desertæ, ut plures docent apud *Sanch. c. l. n. 31.* Idque probant ex c. *Per tuas 10. de voto,* ubi Electus in Episcopum, qui Votum Religionis priùs emissum nondum implevit, cogitur resignare, ergò multò magis professus, qui semel per Apostasiam Religionem deseruit, quam professus est, eligi non poterit in Prælatum illius, quia graviùs peccavit. Sed probabilius est, hanc pœnam non incurri ab Apostatis, cùm nullum Jus extet eam infligens, eosque inhabiles reddens ad Prælatutam. Nec obstat *cit. c. Per tuas,* quia ibi id decisum fuit, non ob culpam præteritam, sed adhuc pendentem, quia votum illud Religionis nondum erat impletum ab Electo in Episcopum, ideóque adhuc obligabat, *Sanch. c. l. n. 32.*

§. III.

De reiterantibus Baptismum, eorúmque pœnis.

XII. Altera pars Rubricæ hujus Tituli est de Anabaptistis, sive ijs, qui rebaptizant, vel se rebaptizari sinunt: nam Ecclesia sæpius definivit, Baptismum semel ritè collatum reiterandum non esse, cùm Characterem imprimat indelabilem, *c. Non licet 107. & c. seq. c. Cùm itaque 112.* ubi id dicitur inexpiabile facinus esse, *dist. 4. de consecrat.* & novissimè Concilium Trident. *Sess. 7. Can. 9. de Sacrament. in genere, & Can. 11. de Baptismo, & Sess. 14. cap. 2.*

XIII. Quæritur nunc primò, quæ sit pœna reiterantium Baptismum? Resp. Inprimis, qui alterum sciens, vel per ignorantiam crassam, & mortaliter culpabilem, iterum baptizat absolutè, irregularis efficitur, ita ut ad Ordines, saltem superiores promoveri non possit, *Bern. Diaz. in pract. Canon. V. Rebaptizari c. 15. n. 1. & V. Ordinandi lit. B.* idque indubitatum est, si delictum ejus sit publicum, & notorium, *Navarr. in man. c. 27. n. 246.* & alij DD. communiter apud *Laym. l. 1. tr. 5. p. 5. c. 2. n. 1.* quamvis plures DD. putent, quòd talis irregularis fiat, tametsi delictum ejus occultum maneat, quod tamen nullo jure probant. Id verò probatur ex *c. 2. h. t.* ubi id expressum est de ministrante rebaptizanti, adeóque multò magis locum habet in rebaptizante, quia usus, & consuetudo, quæ est optima legum interpres, eam pœnam etiam de rebaptizante intelligit: secùs est, si quis alterum non rebaptizet absolutè, sed sub conditione, *si non es baptizatus &c.* quamvis temerè, & sine præmissa inquisitione, an baptizatus fuerit: tunc enim non contrahitur hæc irregularitas, quia apposita conditio de præsenti, vel de præterito, si subsit, impedit actum rebaptizandi, eumque cessare facit; neque talis habuit intentionem iterandi Baptismum, si jam sit baptizatus; actus autem agentium non operatur ultra intentionem illorum, & leges pœnales intelligi debent cum effectu, *Navarr. c. l. & Laym.* quòd si non fuit baptizatus, non iteratur Baptismus, sed primò confertur. Sed neque irregularis fit, qui gravi metu coactus alium exteriùs baptizat simulatè, fingendo se baptizare, cùm non habeat intentionem baptizandi, *Laym. c. l.*

XIV. Resp. secundò. Non tantùm rebaptizantes, sed etiam, qui ijs ministrât, ut Acolythi, Subdiaconi, vel Diaconi officio fungentes, fiunt irregulares, quominùs ad Ordines Superiores ascendere possint, prout statuitur in c. *Ex litterarum 2. h. t.* nam cùm quidam diuturno morbo confectus, ex mulierum quarundam sortilegarum consilio, ut sanaretur, se iterum baptizari curâsset, Acolythus quidam frater illius infirmi, Presbytero rebaptizanti ministravit; quæsitum igitur fuit, qualiter puniri debeat Acolythus iste, qui minoris ætatis erat, & ut frater ipsius sanari posset, id fecit? Respondet Papa Alexander III. quòd ad Superiores Ordines promovari non potest, si factum ejus est publicum, nisi ad Religionem transire voluerit, ut favore Religionis cum ipso dispensetur: si verò occultum est, poterit promoveri, ita tamen, ut de commisso delicto dignam pœnitentiam agat.

X V. Hinc colligitur primò. Quòd crimen publicum, seu notorium impedit promotionem ad Ordines, non item occultum regulariter, quominùs quis, etiam sine dispensatione, promoveri possit, *Abb. hîc n. 1. not. 2.*

Colligitur secundò. Irregularitas, quam incurrit iste Acolythus, vel alius rebaptizanti ministrans, non est perfecta, & totalis, sed tantùm partialis, ut ad superiores Ordines promoveri non possit, ad quam requiritur etiam, ut quis per dolum, vel latam culpam; adeóque scienter, vel per crassam ignorantiam, ministerium rebaptizanti præstiterit, sicut & ad alias irregularitates, quæ ex delicto oriuntur, *Laym. cit. c. 2. n. 1.*

Colligitur tertiò. Per ingressum in Religionem non tollitur irregularitas, quæ oritur ex proprio delicto, ita ut sine dispensatione ad Ordines promoveri non possit, quæ tamen favore Religionis conceditur, *Gl. hîc V. Religionis.*

X V. Respondetur tertiò. Qui scienter se absolutè,

solutè, & fine conditione, baptizari finunt, simpliciter fiunt irregulares, ut ad Ecclesiasticos Ordines nullâ ratione promoveri possint, *c. Confirmandum.* 65. *dist.* 50. ubi *Gl. V. Rebaptizati.* id explicat de scienter rebaptizatis, *c. Afros.* 3, *dist.* 98. *c. Qui in qualibet.* 10. *caus.* 1. *q.* 7. *c. Eos.* 118. *dist.* 4. *de consecr.* Est autem probabilius, hanc irregularitatem, quæ oritur ex baptismo iterato, non incurri ab ignorantibus se jam esse baptizatos, modò non sit ignorantia crassa, seu culpabilis, sed justa, & probabilis, *Navarr. in Man. c.* 27. *n.* 146. *Covarr. in Clement. Si furiosus in relect.* 1. *p. n.* 8. *Diaz. cit. c.* 15. §. *Invocantur. lit. C. Suar. disp.* 42. *de censur. sec.* 1. *n.* 1. *Laym. cit. c.* 2. *n.* 21. Ratio est: tum quia hæc irregularitas imponitur propter delictum; ergo ubi nullum est delictum, sive culpa, nulla erit irregularitas; tum quia propriè loquendo, non censetur iteratum, quod nescitur esse factum, *c. Solemnitates.* 16. *dist.* 1. *de consecr.* tum quia hæc irregularitas, cùm sit pœna, non incurritur sine peccato, etsi aliàs aliquando irregularitas sine culpa côtrahatur. Non obstat, quòd in *cit. c. Qui in qualibet* dicitur, qui in qualibet ætate alibi, quàm in Ecclesia baptizati, aut rebaptizati sunt, ad Ecclesiasticam militiam prorsus non permittuntur accedere. Ex quo colligi videtur, quòd etiam infantes rebaptizati irregularitatem contrahant. Nam ut explicat *Gl. ibid. V. Ætate,* ibi sermo est de ætate discreta, sive doli capace, ut etiam colligitur ex verbis sequentibus: nam aliàs parvulos ab hæreticis baptizatos, si adulti conversi fuerint ad Ecclesiam, ad Ordines promoveri posse, habetur in *c. Placuit.* 3. *& c. seq. caus.* 1. *q.* 4. Non obstat etiam, quòd in *c. Qui bis.* 117. *dist.* 4. *de consecr.* dicitur: qui bis ignoranter baptizati sunt, secundùm Canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat. Verùm Canon iste non est Constitutio Papalis, vel Concilij Generalis, aut Provincialis, sed est desumptus ax Pœnitentiali Theodori; ideóque non habet auctoritatem legis, *Covarr. cit. l.* Sed neque ignoranter rebaptizatus, si postea scienter id ratum habeat, fit irregularis, quia etsi ratihabitio comparetur mandato quoad culpam, non tamen quoad pœnas juris, nisi exprimatur, *Avila de censur. p.* 7. *disp.* 7. *dub.* 2. *concl.* 3. Porro in hac irregularitate orta ex reiterato baptismo potest dispensare solus Romanus Pontifex, ut constat ex *cit. c.* 2. *h. t. Diaz. cit. l. lit. B.*

XVII. Quæritur secundò. An qui bis Sacramentum Confirmationis alicui contulit, vel qui bis illam scienter suscepit, irregularitatem incurrat? R. negativè, quia id Jure Canonico non est expressum, & irregularitas nunquam est statuenda, nisi in jure expressa reperiatur, *c. Is, qui.* 18. *de sent. Excommun. in* 6. Nec refert, quòd in *c. Dictum.* 8. *dist.* 5. *de consecr.* æqualiter prohibeatur iterari Sacramentum Baptismi, & Confirmationis: non enim inde sequitur, eandem pœnam imponi reiteranti Confirmationem, quæ Baptismum repetenti; cùm pœnæ non sint extendendæ à casu ad casum non expressum, *Covarr. cit. l. Diaz. cit. l.* quamvis *Navarr. cit. l.* dicat, quòd consuetudine contrarium observetur.

Cæterùm præter prædictam pœnam irregularitatis, qui scienter Baptismum reiterant, si Clerici sunt, deponuntur, *Eos, quos.* 118. *dist.* 4. *de consecr.* Si laici, excommunicantur, nec ad Ordines promoveri possunt, *c. ult. dist.* 51. secundùm Leges verò Civiles, tam rebaptizantes, quàm rebaptizati, ultimo supplicio afficiuntur, *l.* 1. *&* 2. *C. Ne sacrum Baptisma iteretur. Hostiens. in Summa h. t. n.* 5; *Abbas in c.* 2. *eod. n.* 2.

TITVLVS X.

DE HIS, QUI FILIOS OCCIDERUNT.

Hactenus actum est in pluribus Titulis proximè præcedentibus de criminibus, quæ in DEUM, & contra ejus cultum, ac Religionem directè, & principaliter committuntur: nunc agendum est de delictis, quæ immediatè proximum lædunt; & primò quidem, secundùm ordinem Decalogi, de iis, quæ vitam, vel corpus proximi lædunt, cuiusmodi est homicidium: cùm autem inter homicidiorum genera gravius sit parricidium, sive cædes parentum, & filiorum, ideo de illo hic Titulus præmittitur.

I.

QUÆRITUR primò. Quid sit parricidium, & quibus modis committatur? Resp. Parricidium propriè committi dicitur, quando quis occidit proprium patrem, vel matrem, *l.* 1. *ff. Ad legem Pompejam de parricidijs,* ubi dicitur, quòd sit parentis excidium, vel cædes, etiamsi quis naturalem tantùm, & non legitimum patrem, vel matrem occiderit, vel etiam nutricem, & novercam, *cit. l.* 1. *Jul. Clar. lib.* 5. *sent.* §. *Parricidium. n.* 2. *Farinac. in praxi crimin. part.* 5. *q.* 120. *sec.* 5. *n.* 105. postea verò, & nomen, & pœna parricidij extensa est ad parentes, qui filios occidunt, *l.* 1. *ff. dicto Tit. l. unic. in princ. C. de his, qui parent. vel libert. occider.* §. *Alia. Instit. de publ. judic.* sive vitricus, aut noverca occidat privignum, vel privignam, sive econtrà, *Farinac. cit. l. n.* 121. Idque extenditur ulterius

teriùs 1. quòd patricidium committatur, ejúſque pœna incurratur, ſi filij occidant avum, vel aviam, vel alios quoſcunque aſcendentes in infinitum: vel econtrà, parentes, nepotes ex filio, aut filia, omnéſque alios deſcendentes in infinitum, *cit. l.* 1. & ibi *Gl. V. Aviam, & V. Pœna, & V. Filium. ff. ad leg. Pompei. de parric. Farinac. cit. l. n.* 108. *&* 109. Secundò. Ad ſocerum, vel ſocrum occidentes generum, aut nurum, vel vice versâ, *cit. l.* 1. & ibi *Gl. V. Socerum. ff. eod. Farinac. cit. l. n.* 117. Tertiò. Ad occidentem fratrem, vel ſororem, *cit. l.* 1. eúmque vel utrinque conjunctum, vel per patrem, aut matrem tantùm, *Gl. margin. in cit. l.* 1. *Farinac. cit. l. n.* 124. Quartò. Extenditur ad alios etiam, qui occidunt conſanguineos tranſverſales, iuxta quartum gradum incluſivè, *Gl. in cit. l.* 1. *V. Pœna. Clarus cit. l. n.* 4. *Farinac. n.* 126. Quintò. Ad occidentem Patronum, vel Patronam, *cit. l.* 1. & ibi *Gl. V. Patronum. Farinac. cit. l. n.* 113. Sextò. Etiam extenditur ad maritum occidentem uxorem, & èconitrà, *cit. l.* 1. imò & ad occidentem ſponſam, *l. Sed ſciendum.* 3. & ibi *Gl. V. In pari. in fine. Farinac. cit. l. n.* 132. Septimò. Etiam ad extraneos, quorum mandato commiſſum eſt patricidium, *cit. l.* 1. ibi: *cujúſve dolo malo id factum fuerit, ff. eod. Farinac. cit. l. n.* 136. Item, qui ad patricidium conſilium, vel auxilium præſtitit, & ad omnes conſcios, & participes hujus criminis, *l. Utrùm.* 6. *ff. eod. Hoſtienſ. in Summ. h. t. n.* 1. *Farinac. n.* 139. Denique etiam extenditur ad eum, qui emit venenum, ut illud filius patri daret, quamvis dare non potuerit, *cit. l.* 1. *in fine*, ubi *Gl. margin.* ait, conatus interdum punitur, ſine effectu.

II. Quæritur 2. Quæ ſit pœna patricidij? Reſpond. Jure Civili ſtatutum fuit, ut is, qui parentem, vel filium occidit, virgis ſanguineis verberatus (ita ut ſanguis exeat) culeo, id eſt, ſacco coriaceo inſuatur, cum cane, gallo gallinaceo, & vipetâ, & ſimiâ: deinde in profundum maris, vel in proximum flumen culeus jactetur: alioquin ſi non ſit mare, vel flumen proximum, beſtijs objiciatur ab ijs lacerandus, prout ſtatuitur *in l. pen. in princ. ff. ad leg. Pomp. de parric. & l. un. C. de his, qui parent. vel fil. occid.* ubi in fine additur, ut omni alimentorum uſu vivus carere incipiat, & ei cœlum ſuperſtiti, terra mortuo auferatur. Idem habetur in §. *Alia. Inſtit. de publ. Iudic.* Hæc autem pœna locum non habet, niſi quando patricidium committebatur in patrem, matrem, avum, & aviam: qui verò alias perſonas occiderint, ſola pœna capitis, ſive ultimi ſupplicij plectuntur, *cit. l. pen. §. Qui alias:* quamvis *Gl. ibid. V. Et aviam.* hanc pœnam etiam ad alias perſonas ſimiles extendat, id eſt, aſcendentes, & deſcendentes, *Hoſtienſ. in Summa hîc n.* 1. Sed hodie crudelis iſta pœna omnino in uſu eſſe deſijt, & ejus loco ſucceſſit pœna capitis, ſive ultimi ſupplicij, cum aliquo alio genere pœnæ, arbitrio Judicis, & ſecundùm conſuetudinem Regionis, ut teſtatur *Clarus cit. l. n.* 5. *Farinac. cit. q.* 120. *ſec.* 1. *n.* 12.

III. Verùm ſpectato Jure Canonico, qui patrem, vel matrem occidit, per annum Eccleſiam ingredi non debet, nec per tres annos Sacramenta recipere, nec carnes comedere, nec vinum bibere, exceptis diebus feſtis, & Dominicis, & à Paſcha uſque ad Pentecoſten, & ſingulis hebdomadis ter jejunet uſque ad Veſperam, & quando foras prodit, nullo vehiculo utatur, ſed pedibus iter faciat, & arma non ſumat, niſi contra paganos, prout ſtatuit Nicolaus Papa in *c. Laborem.* 15. *cauſ.* 33. *q.* 2. Poteſt tamen Epiſcopus, causâ cognitâ, relaxare pœnitentiam, quam Papa impoſuit, *Gl. ibid. V. Converſionem.*

IV. Similiter in *c. Veniens.* 1. *h. t.* mandat Alexander III. ut ſi mulier, calore iracundiæ commota, filium occidat, quia nimirum pater dicti filij negabat illum eſſe ſuum filium (ut in caſu hujus c.) inducatur ad perpetuam pœnitentiam in Monaſterio agendam. Si mater ad hoc ipſum induci nolit, vel non poſſit, licentia nubendi ei danda eſt; quia tutiùs eſt, ut nubat uni ſoli, quàm ut inhoneſtè multos admittat. Ubi *Gl. fin.* ait, ſi nullum eſſet periculum de incontinentia ipſius, non deberet ei dari licentia contrahendi matrimonium propter crimen ſuum, ut colligitur ex *c. Ex adoleſcentia.* 14. *cauſ.* 33. *q.* 2. Ex quo patet, quòd interfectio proprij filij ſit impedimentum non dirimens, ſed impediens matrimonium, ita ut ſine diſpenſatione contrahi non poſſit. *Barb. in Collect. hic n.* 6.

V. Ubi notandum primò. Quòd calor iracundiæ non excuſat à culpa, & pœna, niſi inducat furorem, ut quid agat ferè non percipiat, *Abb. hîc n.* 2. *Barb. in Collect. n.* 2.

Notandum ſecundò. Hæc Conſtitutio habet locum ſolùm in foro animæ, ſive interno conſcientiæ, in quo imponitur pœnitentia occidenti filium, ut ſatisfaciat DEO, quem læſit, *Abb. hîc n.* 3. In foro autem contentioſo, ſeu externo, occidentes parentes, vel filios, non puniuntur pœnâ mortis, ſecundùm Canones, quia DEUS non vult mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat, *Arg. c. Agnovimus.* 13. *cauſ.* 26. *q.* 6. *& c. His, à quibus.* 30. *cauſ.* 23. *q. ult.* & tradit *Gl. hic V. Interfecit.* Sed contrarium tenet *Abb. hîc n.* 3. nam cùm de Jure Canonico nulla pœna ſit ſtatuta in patricidas, in foro contentioſo, ſeu externo, idcirco Judex Eccleſiaſticus laicum patricidam, qui temporali juriſdictioni Eccleſiæ eſt ſubjectus, remittit ad Judicem ſecularem, ſecundùm leges civiles puniendum. Si verò ſit Clericus, deponi debet, ac degradari, & poſtea, non exſpectatâ aliâ incorrigibilitate, tradi Curiæ, ſeu Magiſtratui ſeculari, quia pro tali homicidio qualificato gravior pœna imponi debet, quàm pro ſimplici homicidio, propter quod deponitur Clericus, & detruditur in Monaſterium, *c. Cùm non ab homine.* 10. *de judiciis, & c. Tuæ.* 6. *de pœnis:* cùm ergo Eccleſia graviorem pœnam non habeat, tandem tradi debet ob patricidium poteſtati ſeculari puniendus, quia excommunicatio non habet locum, niſi reus ſit incorrigibilis, conſentit *Farinac. cit. q.* 120. *n.* 21.

VI. Præterea in *c. Intelleximus.* 2. *h. t.* cùm quædam mulier, diabolo inſtigante, filium ſuum occidiſſet, & Dominus Terræ maritum ejuſdem compuliſſet ipſam abjurare: Mandavit Lucius III. Epiſcopo Diœceſano, de hoc ita providere, ut & ipſa mulier de commiſſo ſcelere pœnam luat, & ſaluti ipſius conſulatur, & non obſtante prædicto juramento, quod dictus Dominus à viro extorſit, eam, ſi ita expedire viderit, viro ſuo reſtituat, ita ut filios ſuos liberè, & pacificè poſſit gubernare.

VII. Hinc colligitur primò. Quòd maritus

non

non sit separandus, etiam quoad torum, & cohabitationem, ab uxore, propter homicidium commissum in communem filium, vel filiam, quia Christus, *Matth.* 19. ait, uxorem à marito non esse separandam, exceptâ causâ fornicationis, *Abb. hic n.* 2. exceptio autem firmat regulam in casibus non exceptis, *c. Dixit.* 2. *caus.* 32. *q.* 1. non obstante juramento mariti, quòd se ab uxore separare velit, quia illud illicitum fuit, *c. Tua.* 24. *de jurejurand. Gl. hic V. Juramento.*

Colligitur secundò. Quamvis mulier occidens filium non sit separanda à viro suo, tamen curandum est, ut sui sceleris pœnam luat, sive ut pœnitentia ei imponatur in foro animæ, de quo hic est sermo: nam in foro contentioso tradenda est Curiæ seculari punienda, secundùm leges civiles propter commissum parricidium, *Abb. hic*, & dictum suprà.

VIII. Denique in *c. De infantibus.* 3. *& ult. h. t.* rescribit idem Papa Lucius III. de infantibus, qui mortui reperiuntur, cum patre, & matre jacentes in lecto, nec apparet, utrùm à patre, vel matre oppressi sint, vel suffocati, vel propriâ morte naturali defuncti, quòd non debent parentes esse omnino securi, nec sine pœna aliqua: in qua re tamen considerari debet, utrùm non voluntas, sed eventus mortis causa fuerit. Si verò eos non latet, se interfectores esse, scite debent, se graviter deliquisse: quidam autem censent, pœnitentiam trium annorum ipsis imponendam esse, quorum unus sit in pane, & aqua. Similiter in *c. Consuluisti.* 20. *caus.* 2. *q.* 5. dicitur, monendi sunt, & protestandi parentes, ne tenellos infantes secum in lecto collocent, ne quâlibet negligentiâ proveniente suffocentur, vel opprimantur, unde ipsi homicidij rei inveniuntur. Porro si cubatio hujusmodi parentum cum infante in lecto culpâ careat, pœna quoque triennalis cessabit, quamvis illa jam in desuetudinem abierit, & pœnitentia injungenda arbitrio discreti Sacerdotis relinquatur. *Abb. hic in fine.*

TITULUS XI.

DE INFANTIBUS, ET LANGUIDIS EXPOSITIS.

Quia parentes, qui infantes, ac liberos suos exponunt, & alimenta eis denegant, illos veluti occidunt, ideo de his hoc tit. agendum.

§. Unicus.

Quæ sit pœna parentum, qui filios exponunt ab aliis nutriendos, vel languidos, sive infirmos ab aliis curandos?

I. De his agitur in *c. Si à patre unic. h. t.* ubi Gregorius IX. ita rescribit: Si à patre, vel ab alio, ipso sciente, & ratum habente, contra pietatis officium infans filius expositus fuerit, is hoc ipso à patria potestate est liberatus: nam & in hoc casu libertus fit ingenuus, & servus expositus in libertatem vindicatur. Idémque dicendum de languidis, sive infirmis, cujuscunque ætatis sint, si expositi fuerint, vel alimenta ipsis impiè denegentur. Veruntamen qui hos suscipiunt, non possunt propterea in eorum personas jus aliquod sibi vendicare.

II. Pro intellectu hujus c. notandum primò, Nomine Infantis hic intelligitur, qui est infra septennium, sive septimum ætatis annum nondum excessit, *c. Litteras.* 4. *de despons. impub.* si ergo talis expositus sit, tum vel ab ipso patre, vel ab alio, ipso sciente, & non contradicente, vel postea ratum habente (quia ratihabitio in maleficiis retrotrahitur, & mandato æquiparatur, *Gl. hic V. Ratum habente*) filius expositus sui juris efficitur, & liberatur à patria potestate. Si verò patre ignorante, vel invito, sit expositus, nihil per hoc præjudicatur juri, vel potestati paternæ, *Gl. hic V. Liberatur.* Idémque est de servo, vel liberto exposito à Domino, vel Patrono.

Notandum secundò. Parentes graviter peccant, exponendo filios, si eos commodè alere possint, unde eos necare censentur, ut dicitur in *l. Necare.* 4. *ff. de agnoscend. & alend. liber. & c. ult. dist.* 87. Quòd si præ inopia eos alere non possint, curare saltem debent, ut in hospitali aliqua domo educentur, vel, quò poterint, eos modo adjuvent, sicut de servo decernitur in *l.* 10. §. *Sed scimus. C. de latina libert. tollenda, Azor. p.* 2. *l.* 2. *c.* 16. *q.* 2. Si verò infans à patre expositus ab alio alatur, & educetur, tunc vel alimenta data sunt ab eo, qui ea dare debebat, v. g. ab Ecclesia, vel Episcopo, & ea repeti non possunt, quia pietatis causâ data sunt, ut colligitur ex *c. Sacrorum.* 15. *caus.* 12. *q.* 2. vel si infans nutritus fuit in aliquo loco publico, misericordiæ, & pietatis causâ, extructo; tunc enim etiam repeti non possunt expensæ, nisi locus ille sit fundatus ad alendos eos solùm, qui egent; nam tunc parentes si non egeant, compensare debent expensas factas in eo ad alendum filium: Vel data sunt alimenta infanti exposito, ab aliquo consanguinitate ipsi conjuncto, & verisimiliter præsumitur pietatis causâ ab illo data fuisse, ac proinde illa repetere non potest, nisi ab initio fuerit protestatus, se illa repetiturum. Vel denique alius extraneus subministravit alimenta infanti exposito, & tunc potest ea repetere, si ab initio protestatus sit, se velle ea sibi restitui: aliàs verò ex conjecturis id desumi debet; nam si sit dives, liberalis, ac pius, jure præsumitur, eum non velle alimenta data repetere, nisi in casu, *l. Patrem.* 16. *C. de nupt.* si is, qui filiam à patre expositam nutrivit, velit illam matrimonio jungi

jungi filio suo, sed pater ipsius nolit; tunc enim alimenta præstita solvere debet, *Abb. hic n. 3. Azor cit. c. 26. q. 1.* Porro is, qui expositum aluit, nullum jus in ipsum acquirit, ut dicitur in *cit. c. unic.*

III. Notandum 3. Prædicta Constitutio, quatenus decernit, si pater alimenta filijs deneget, eum amittere patriam potestatem, non debet universim intelligi de filijs etiam valentibus, & sanis, sed solùm de languentibus, seu infirmis, cujuscunque ætatis sint, quia graviùs delictum est denegare alimenta filijs languentibus, ac infirmis, quàm sanis, & ideo graviori pœnâ plectendi sunt, & pœnas benigniùs, & mitiùs interpretari oportet, *Abb. hic n. 2. Azor cit. l. q. 1.* Per languidos autem hic intelliguntur, qui perpetuo morbo, eóque incurabili, laborant, per quem cuique rei gerendæ inhabiles redduntur, *l. Morbus. 113. ff. de V. S.*

Notandum quartò. Constitutio hujus c. habet locum solùm in filijs legitimis, quia pater illegitimos eos non habet in sua potestate, *§. ult. Instit. de patria potest. Abb. hic not. 3.* Porro infantibus expositis, quorum parentes ignorantur, alimenta præstari debent ab Ecclesia, vel ejus Rectore: quòd si Ecclesia sufficientes reditus non habeat, neque etiam hospitalia publica extent in loco: tunc consueverunt Communitates locorum curam eorum suscipere, & alimenta præbere suis impensis, *Barb. in Collect. hic num. 4. & 5.*

TITVLVS XII.

DE HOMICIDIO VOLUNTARIO, VEL CASUALI.

Postquam in præcedentibus duobus Titulis actum est de homicidio in specie, nunc agitur de eodem in genere: nam quamvis aliàs usitatius, & ferè convenientius secundùm ordinem doctrinæ, priùs agatur de genere, & postea de speciebus: tamen hoc loco priùs quædam species homicidij præmissæ sunt, propter criminis atrocitatem. Et quia homicidium quoddam est voluntarium, aliud casuale, ideo de utroque hîc agitur. Extat hic Titulus etiam in Sexto, & Clementinis.

SECTIO I.

DE HOMICIDIO IN GENERE, & in specie de homicidio voluntario injusto.

§. I.

Quid sit homicidium in communi, & quomodo dividatur?

I.

Assertio 1. Homicidium sic dictum quasi cædes hominis, est occisio hominis ab homine facta, *c. Si homicidium. 41. caus. 23. q. 5. Hostiens. hic in Summa. n. 1.* vel clariùs, est quælibet exanimatio hominis, seu humani corporis violenter ab homine facta, quâ anima à corpore separatur, *Wesenbec. in paratit. ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* dicitur ab homine facta: nam si homo occidatur à fera, vel bruto, non est propriè homicidium, sed pauperies dicitur, *toto tit. Instit. & ff. Si quadrupes pauperiem &c.* per hominem verò hîc intelligitur, cujuscunque ætatis, sexûs, vel conditionis fuerit, *l. 1. §. Et qui hominem. ff. dicto tit. & l. pen. C. eod.* quin imò, & fœtus in utero matris existens nomine hominis hîc venit, modò fuerit animatus, de quo infrà.

II. Assertio 2. Omissa divisione homicidij in corporale, & spirituale, quod non nisi latè, & impropriè homicidium dicitur, ut est detrahere famæ proximi, illi malum persuadere, vel odio eum prosequi, vel quovis modo ei nocere, *c. Homicidiorum 24. c. Noli 27. & c. seq. dist. 1. de pænit. Hostiens. hic in summa n. 2. Farinac. in praxi criminali p. 5. oper. crimin. l. 4. de homicid. q. 119. n. 5.* Corporale homicidium, de quo hic solùm agitur, aliud est voluntarium, aliud involuntarium, seu casuale, ut patet ex Rubrica hujus Tituli. Voluntarium vel est illicitum, sive injustum, vel licitum: illicitum, rursum vel est directè voluntarium, sive per se intentum, quod fit deliberato animo occidendi hominem: vel est saltem indirectè voluntarium in causa adeò propinquâ, ut moraliter certò sit homicidium secuturum, licèt in se non intendatur formaliter, & explicitè, ut si quis poculum venenatum alicui præbeat, cum mortali periculo mortis secuturæ, licèt sine expresso proposito, seu voluntate occidendi. Homicidium voluntarium, sed licitum, ac justum est, vel necessarium, ac defensivum, cùm quis se, vel res suas, defendendi causâ, interficere cogitur: vel est punitivum, quod publicâ auctoritate Magistratûs fit, ad puniendа delicta. Homicidium verò casuale illud dicitur, quod casu, præter intentionem committentis, vel causam dantis, contingit, nam casus est causa agens præter intentionem, secundùm Aristotelem 2. *Physic. Covarr. in Clem. Si furiosus un. Rubr. de homic. p. 2. § 4. in princ.* Idq; est, vel nullo modo voluntarium, nec indirectè, sed merè casuale, sive quod casu fortuito fit, idéo-

ideóque neque peccatum est: vel non nisi in causa, & indirectè, ac per accidens volitum, seu intentum, est, ut ex infrà dicendis magis patebit.

III. Præterea homicidium aliud est simplex, aliud qualificatum, ut si quis occidat parentes, vel alios sibi consanguinitate conjunctos, de quo suprà *tit.* 10. vel Sacerdotem, vel Laicum in Ecclesia: vel si quis ex insidijs aliquem occidat, quia advenientem ex improviso aggreditur, & interficit: vel proditoriè, ut si quis, nullâ præcedente inimicitiâ, vel rixâ, fingens se amicum à tergo aliquem percutiat, & occidat: vel si Assassinum committatur homicidium, quia per pecuniam conductus aliquis occidit alium, *Clarus l. 5. sentent §. homicidium n. 8. & seqq. Farinac. cit. q. 119. n. 6.*

IV. Illud hîc notandum, quòd vi juramenti generalis, non potest quis obligari ad homicidium injustum, & illicitum patrandum, prout sumitur ex *c. Cum juramento 4. h. t.* quod est desumptum ex *S. Hieron. super Matth. c. 14.* nam Herodes cum juramento pollicitus est puellæ saltanti dare quodcunque postulâsset ab eo: si propter jusjurandum se fecisse homicidium dicat: si illa patris, vel matris interitum, seu cædem postulâsset, utique non facturus fuisset: quod ergò non fecisset in suis, nec facere debuit in Propheta, nempe in S. Joanne Baptista. Hinc infertur, quòd sub generali pollicitatione, seu promissione, etiam juratâ, non venit illicitum, *c. 1. de jurejur. in 6.* quia omnia illicita intelliguntur excepta, *Gl. hic V. Facturus, & Abb. not. 2.*

§. II.

Quæ requirantur ad homicidium injustum directè voluntarium, eiusque pœnam incurrendam, & quæ pœnæ Jure sint decretæ in homicidas?

V. Assertio 1. Requiritur primò, ut sit commissum per directam, & expressam, ac spontaneam voluntatem occidendi, per quam scilicet vel mors ipsa io se fuerit intenta, vel saltem in sua causa proxima, sive actione tali, ex qua certò, & inevitabiliter mors sequi soleat, ita ut moraliter loquendo, sit impossibile velle illam, & non velle mortem: tale enim homicidium etiam censendum est absolutè, & simpliciter voluntarium; ut si quis, etsi expressam voluntatem non habeat occidendi hominem, tamen velit absolutè aliquem gladio ferire punctim, circa præcordia, vel cæsim circa caput, & sic eum occidat, tale homicidium est simpliciter, & perfectè voluntarium, quia velle talem causam proximam, moraliter, ac in effectu idem est, ac velle ipsum effectum, sive inferre mortem, saltem in actu exercito, & implicitè, etsi in actu signato, & expressè non intendat occidere, sicut qui directè vult applicare ignem domui, vult implicitè, ac virtualiter ipsam incendere, *Suar. disp. 44. de censur. sec. 1. n. 4. & 5.* Et quidem talem voluntatem directam, & perfectam occidendi requiri ad homicidium voluntarium, colligitur ex *c. 1. ibi: Per industriam, & per insidias, h. t.* & ex *c. Sicut 6. ibi: Qui animo occidendi, eodem.* & similiter loquuntur Leges Civiles. Aliud verò est, si quis v. g. gladio intendat solùm percutere, & vulnerare, non tamen in parte corporis periculosa, sine voluntate occidendi: vel si instrumentum ex se non sit aptum ad inferendam mortem; tunc enim etsi mors sequatur, censebitur, præter intentionem percutientis, & per accidens sequi, neque etiã directè, ac perfectè voluntarium homicidium, quia directè nec in se, nec in causa mortem intendit. Idque in foro externo ex conjecturis, & circumstantijs desumendum est, *Suar. c. l. n. 4.*

Deinde non sufficit ad incurrendam pœnam voluntarij homicidij, voluntas interior occidendi, etiamsi in actum aliquem externum, etiam propinquum prodierit, sed requiritur, ut effectus, sive mors reipsâ actu sequatur, præterquam in casibus jure expressis, alioquin effectu, etiam per miraculum, impedito, non incurritur pœna ordinaria homicidij, quia generatim pœna à jure decreta non incurritur, nisi per delictum consummatum, cùm in pœnis mitior interpretatio sit facienda, *reg. jur. 49. in 6.* nec sint extendendæ, sed ad proprietatem verborum legis restringendæ, *reg. 15. eod. in 6.* Idque apertè colligitur etiam ex *c. Relatum 4. de Cleric. non resid. c. Perpetuæ 4. de Elect. in 6. c. 1. h. t. in 6.* per sensum contrarium, & docet *Covarr. in Clement. unic. de homicidio p. 2. in princ. n. 5. Suar. cit. disp. 44. sec. 2. n. 2.* & alij communiter.

VI. Assertio 2. De jure civili communi, pœna homicidij injustè est in insulam deportatio, & bonorum confiscatio, *l. 3. §. pen. ff. ad Leg. Cornel. de sicar.* sed hodie est pœna mortis, si per dolum facta sit cædes, *§. Item Lex Cornelia Instit. de publ. Judic.* sive Nobilis commiserit homicidium, sive Plebejus, *Clarus §. Homicidium n. 18.* At verò de Jure Canonico, si Laicus committat voluntariè, & injustè homicidium, excommunicandus est, *c. Itaque 20. caus. 24. q. 3.* quamvis in *c. Omnis 4. dist. 3.* dicatur, ut qui cædem fecerit, capite plectatur, id tamen intelligendum est, non de morte naturali, sed de excommunicatione, quæ mortem animæ infert, juxta *c. Per venerabilem 13. propè finem, qui filij sint legitimi*: ubi, qui sententiam Sedis Apostolicæ contempserit observare, mori præcipitur, id est, per excommunicationis sententiam velut mortuus à communione fidelium separari: ex quo *ibid. n. 20.* infert *Abb.* quòd ubicunque Jure Canonico repetitur imposita pœna mortis, debet exponi, & intelligi de sententia excommunicationis, quæ est mors civilis, per quam anima separatur à gratia DEI, quæ est vita animæ, *Farinac. in praxi crimin. p. 4. l. 4. de homic. q. 119. n. 57.* Dicitur autem excommunicatio mors civilis, quæ animæ mortem infert, non quòd per se verè, & immediatè animam infligi privet, ac separet à gratia, sed cùm nunquam infligi possit, nisi propter peccatum mortale, ideò attribuitur illi hic effectus, cùm excommunicatio minor non habeat adjunctum talem effectum, *Farinac. c. l.*

VII. Si verò Clericus committat homicidium, deponendus est ab Ordine, & officio, non autem communione privandus, *c. Presbyter 12. dist. 81. c. Cum non ab homine 10. de Judic. c. Inquisitionis 21. in princ. ibi: Putasi homicidium commisisset, de accusat. c. Sicut 6. §. fin. h. t.* Et insuper etiam post depositionem,

 est detru-

est detrudendus in arctum Monasterium ad peragendam pœnitentiam, c. *Tuæ 6. de pœnis*, & quidem in perpetuum, juxta c. *Si Episcopus 7.* ibi: *Quamdiu vixerit, dis. 50.* vel saltem usque ad septennium, vel quinquennium, *cit. c. Sicut. §. fin. h. t.* quod tamen id statuit de Clericis, qui consilio solùm patrârunt homicidium, *Diaz. in pract. crimin. can. c. 98. n. 1.* vel dici potest, quòd ista detrusio in Monasterium potest esse perpetua, & temporalis, pro qualitate homicidij, *Farinac. cit. q. 119. n. 54.* vel etiam detrudi poterit Clericus homicida, loco monasterij, in carcerem perpetuum, vel temporalem, attentâ qualitate delicti, saltem si non esset pœnitens, vel de fuga suspectùs foret, *Farinac. c. l. n. 49. & 51.* ubi *n. 55.* ait, quòd hodie de consuetudine apud ipsos, propter voluntarium homicidium, Clerici condemnantur ad triremes, vel ad tempus, vel in perpetuum, prout qualitas homicidij exposcit.

VIII. Cæterùm Clericum homicidam voluntarium, & injustum esse deponendum, probari etiam posse videtur ex c. *Si quis 1. h. t.* quod est desumptum » *ex Libr. Exodi c. 21.* ubi dicitur: Si quis per injusti- » tiam occiderit proximum suum, & per insidias, ab » Altari meo avelles eum, ut moriatur. Ubi *Jo. Andr. hîc n. 1. & Abb. n. 2.* verbum *moriatur* sic exponunt, id est, deponatur, quia depositio est mors quædam civilis, ac proinde secundùm hanc expositionem sensuserit, quòd Clericus occidens hominem ex proposito deponendus sit ab Altaris Ministerio. Vel secundò potest etiam intelligi de morte naturali, si fortè Clericus committat homicidium qualificatum, quia v. g. aliquem proditoriè occidit, ita ut non videatur sufficere depositio, tunc enim debet deponi, & tradi Curiæ sæculari, ut morte afficiatur. Vel tertiò potest etiam intelligi de homicida Laico, quòd debeat avelli ab Altari, id est, ab Ecclesia, & communione fidelium per excommunicationem, quia quando in Canonibus fit mentio de morte, debet intelligi de morte civili, id est, de excommunicatione, ut suprà dictum, quia Ecclesia non potest infere pœnam mortis: has tres expositiones hujus *c.* affert *Abb. hîc.*

IX. Verùm his expositionibus obstat inprimis, quòd hic textus, sine fundamento, restringatur ad solos Clericos, cùm absolutè dicat, *si quis occiderit.* Deinde incertum est, imò probabiliter falsum, quòd Clericus, sine alia speciali enormitate, aut incorrigibilitate, propter simplex homicidium voluntarium, possit statim degradari, & tradi potestati sæculari, prout colligitur ex c. *Cùm non ab homine 10. de Judic. Suar. tom. 1. de Relig. l. 3. de Reverent. debita locis sacris, c. 11. n. 10.* Quare rectiùs *cit. c. 1. h. t.* intelligitur de eò, qui per industriam, id est, ex proposito, & per insidias, id est, proditoriè, aggrediendo à tergo, vel alio modo improvisè, sive in Ecclesia, sive extra illam, sive Clericū, sive Laicū, & sive ipse occidens sit Clericus, sive Laicus, quòd talis, inquam, non gaudet immunitate Ecclesiasticâ, quominùs violenter à suo Judice extrahi possit ex Ecclesia, prout explicat *Gl. hîc V. Per insidias. Covarr. l. 2. resol. c. 20. n. 7. Suar. c. l. n. 11.* & dictum est suprà *l. 3. tit. 49. n. 28.* nam hoc c. est desumptum ex *Exodo c. 21.* ubi statuitur, quòd quicunque occidens per insidias in Templo defendi non possit, quasi dicat, nullum pro hujusmodi homicida erit asylum, quantumvis locus sit sacer. Ergò Gregorius IX. qui ex illo loco fecit Canonicam legem, in sensu litterali, & proprio, verba illa usurpa(?)e voluisse censendus est, ita ut idem, cum proportione, significent, ut bene notat *Suar. c. l. n. 20.* Nec obstat *c. inter alia 6. de immunit. Eccles.* quia licèt Innocentius III. ibi hanc exceptionem de homicidio proditorio non fecerit: potuit tamen postea fieri à Gregorio IX. à quo verba illa Exodi canonizata sunt in *cit. c. 1. h. t. Covarr. c. l. & Suar. c. l. n. 11.* Nec refert, quòd *Concil. Tridens. Sess. 14. c. 7. de reform.* verba illa Exodi adducat ad statuendum, quòd omnis voluntarius homicida semper sit irregularis, & inhabilis ad Ordines, quia argumentatur Concilium à simili, vel à fortiori, & loquitur, non solùm de Clericis, sed etiam de Laicis, *Suar. c. l.*

X. Secunda pœna homicidij voluntarij, & injusti est, quòd Clericus, qui animo deliberato aliquem injustè occidit, privetur omnibus beneficijs Ecclesiasticis obtentis, non quidem ipso jure, seu facto, sed per sententiam Judicis est privandus, ut ex communiore sententia docet *Covarr. in cit. Clement. Si furiosus unic. p. 2. §. 3. n. 6. in fine. Diaz. in cit. pract. can. c. 98. n. 2. & V. Ipso Jure lit. A. Clarus §. Homicidium n. 21. Farinac. cit. q. 119. n. 53. Suar. cit. dis. 44. de censur. sec. 4. n. 33.* idq; sumitur ex c. *Clerici 5. Ne Clerici, vel Monachi &c. & cap. ex litteris 10.* ibi: *Ipsum indignum Altaris ministerio reputamus, de excess. Prel.* Ratio est; quia nullum crimen infert privationem, ipso jure, nisi id in jure exprimatur, *Farinac. c. l. n. 64.* Extenditur autem hæc pœna privationis, quòd Clericus homicida voluntarius, reddatur etiam inhabilis ad alia beneficia obtinenda, sine dispensatione, *Diaz. c. l. lit. A. in fine, Farinac. c. l. n. 58.* quod tamen non ita intelligendum est, quòd sit ipso jure incapax ad beneficia de novo obtinenda, ita ut collatio sit ipso jure irrita, sed solùm illa prohibita est, ut patet ex *Concil. Trid. cit. Sess. 14. c. 7.* ubi dicitur: nec illi aliqua Ecclesiastica beneficia, etiamsi curam animarum non habeant, conferre liceat, *Suar. cit. sec. 4. n. 34.*

Tertia pœna est, quòd homicida voluntarius privetur successione ejus, quē interfecit, sive ex testamento, sive ab intestato hæreditas ad eum deferatur, quia fiscus eam aufert ab illo tanquam indigno, *l. cùm ratio 7. §. fin. ff. de bonis damnat. Clarus c. l. n. 22.*

Quartò denique Jure Canonico homicida voluntarius efficitur etiam irregularis, etiamsi homicidium occultum sit, ita ut Ordines suscipere, & in susceptis ministrare, sive eos exercere non possit, etiam post peractam pœnitentiam, juxta c. *Inquisitionis 21. & ibi Gl. V. Si homicidium de accusat.* & habetur passim in jure, c. *Minor 4. & seqq. dis. 50.* & in multis *capp. h. t. Gl. in c. Sicut 6. V. Consilium h. t.* & alij DD. communiter. Est autem hæc irregularitas in homicidio voluntario regulariter indispensabilis, de qua infrà.

XI. Cæterùm illud hîc addendum, quòd Judex in pœnis infligendis, sicut & Sacerdos in pœnitentijs imponendis, debet considerare circumstantias, quæ augere, vel minuere possunt delictum: ideòque non solùm quantitas, & qualitas delicti, sed & ætas, scientia, sexus, atque conditio delinquentis sunt attendenda, & non solùm, secundùm prædicta, sed etiam secundùm locum, & tempus, quo » » » » »

delictum

» delictum committitur, unicuique pœnitentia de- » bet indici, cùm idem excessus magis sit in uno, » quàm in alio puniendus, prout statuitur in c. *Sicut dignum* 6. *in princ. h. t.* Inprimis ergò in pœnis, & pœnitentijs imponendis, attendi debet quantitas delicti, v. g. an sit enorme, vel mediocre, adulterium, vel incestus, *Gl. hic V. Quantitas.* Secundò qualitas, an sit occultum, vel manifestum, *Gl. hic V. Qualitas.* Tertiò ætas, an infans, impubes, vel pubes. Quartò scientia, an sit discretus, minùs discretus, vel non sanæ mentis, *Gl. hic V. Scientia.* Quintò sexus, nam viri graviùs puniendi sunt ob adulterium, quàm mulieres, c. *Indignantur* 4. *caus.* 32. *q.* 6. & universim leviùs puniuntur mulieres, quàm viri, ob sexûs fragilitatem, *Barb. in Collect. in cit. c. Sicut dignum n.* 9. *h. t.* Sextò conditio, an liber sit, vel servus, subditus, vel alius, Laicus, vel Clericus, Nobilis, vel Plebejus, quia dignitas, & generis nobilitas relevat à pœna ordinaria, *Jo. Andr. hic n.* 2. *V. Conditio. Barb. ibid. n.* 10. Septimò locus, an sit sacer, an profanus, *Jo. Andr. c. l. V. Locum.* Octavò tempus, an dies festus, vel jejunij, vel communis, *Jo. Andr. c. l. V. Tempus.* Videri potest textus in c. 1. *dis.* 5. *de pœnit.*

§. III.

Quinam tum in genere, tum in specie, propter homicidium voluntarium, & iniustum, irregularitatem incurrant, vel alias pœnas Jure decretas in homicidas?

XII. Certum est inprimis, quòd is, qui aliquem voluntariè, & injustè per seipsum occidit, sit irregularis, cùm talis vel maximè sit homicida, ut notavit *Suar. cit. dis.* 44. *de censur. sec.* 3. *n.* 1. Idémque dicendum est de eo, qui dat causam propinquam efficacem mortis, licèt ea post longum tempus sequatur, ut si quis præbeat venenum, quod post multos menses primùm operatur, & interimit. Ratio est, quia qui causam damni dat, damnum dedisse videtur, *c. ult. de injuriis l. Qui occidit* 30. §. *pen. & ibi Gothofr. lit. F. ff. ad Leg. Aquil. & nihil interest, occidat quis, an causam mortis præbeat, l. Nihil* 15. *ff. ad Leg. Cornel. de Sicariis.* Et hinc in c. *De cætero* 11. *h. t.* » dicitur, quòd Diaconus, qui homicidio causam » dedit (videlicet consilio, præcepto, vel ope, *Gl.* » *fin. ibid.*) ad Sacerdotium non sit promovendus. Ubi licèt sermo sit de Diacono, tamen idem est de alio Clerico, vel etiam Laico, quia hîc factum narratur, & non tantùm ad Sacerdotium promoveri non debet, sed nec in alijs priùs receptis Ordinibus ministrare potest, cùm enim irregularitatem incurrat, ab omni ministerio Ecclesiastico est removendus, c. *Presbyterum* 7. *h. t. Abb. in cit. c. de cætero n.* 2. per causam autem intelligitur hîc causa propinqua, nam qui dat causam solùm remotam homicidio, non fit irregularis, *Gl. hic V. Causam.* ubi tamen id limitat, nisi animo nocendi eam det, *cit. c. Presbyterum.* Sed ibi non causa remota, sed propinqua, & cohærens data fuit, *Abb. in cit. c. De cætero n.* 3.

XIII. Jam ergò in specie quæritur 1. An qui procurat abortum fœminæ prægnantis, sit homicida, & irregularitatem incurrat? *Resp.* Qui dat causam abortioni, homicida est, & fit irregularis, si fœtus erat animatus, aliàs secùs, prout statuitur in c. *Sicut* 20. *h. t.* Ubi cùm quidam Monachus mulie- » rem prægnantem, cum qua consuetudinem inho- » nestam contraxerat, & quæ asserebat, se ex eo con- » cepisse, per zonam arripuisset, quasi ludens cum » ea, ipsa per hoc se læsam affirmavit, ut eâ occa- » sione abortiverit. Consultus super hoc Papa In- » nocentius III. respondit, si conceptus, seu fœtus » nondum erat vivificatus, ministrare poterit, alio- » quin debet ab Altaris ministerio abstinere. »

XIV. Notandum hîc primò. Non ideò Monacho illi in casu hujus c. imputatus fuit abortus, & declaratus est irregularis, quia operam dedit rei illicitæ, ludendo cum muliere prægnante, & libidinis causâ, ut putat *Abb. hic n.* 6 sed quia ipsa actio per se, videlicet arreptio per zonam, quasi ludendo, causa propinqua fuit, & moraliter sufficiens ad abortum censeri potuit, cùm ipsa mulier se ex illa lædi senserit, & paulò pòst abortum fecerit: ideóque fuit ludus, non solùm illicitus, sed etiam noxius, & causans abortum, *Covarr in Clement. unic. p.* 2. §. 4. *n.* 4. & 10. *vers. quinto. Suar. dis.* 45. *de censur. sec.* 6. *n.* 11. Secundùm Jus Civile verò dans causam abortui, post infusionem animæ, ultimo supplicio afficitur, *l. Si quis* 38. §. *Qui abortionis ff. de pœnis l. pen. C. Ad Leg. Cornel. de Sicar. ubi Gl.* ait, id procedere etiam in infante nondum nato, *Abb in cit. c. Sicut n.* 3. Porrò si procurans abortum in casu hujus c. animum occidendi non habuit, nec prævidit, inde secuturum abortum, non commisit homicidium directè voluntarium, sed potiùs casuale tantùm, etsi culpabile, de quo infrà.

Notandum secundò. Si quis abortire fecit mulierem gravidam, antequam fœtus animâ rationali est informatus, non incurrit irregularitatem, quia homicidium committi non potest in fœtum, qui necdum est homo, c. *Quod verò* 8. & c. *seq. caus.* 32. *q.* 2. *cit. c. Sicut h. t. Abb. ibid. n.* 2. *Suar. cit. dis.* 44. *de censur. sec.* 2. *n.* 13. Infunditur autem anima, secundùm communiorem sententiam Physicorum, masculo, die quadragesimo à conceptione: fœminæ verò die octogesimo. Quòd si probabiliter dubitetur, an fœtus abortivus fuerit animâ informatus, nec nè; vel an post quadragesimum diem fuerit mas, vel fœmina, debet se, qui abortum fecit, gerere ut irregularem, & ab Officio Altaris abstinere, *Arg. c. Ad audientiam* 12. *h. t. Abb. in cit. c. Sicut n.* 7. *Navarr. in man. c.* 27. *n.* 222. quia est certum, delicto abortus esse irregularitatem impositam: dubium verò, an quis delictum commiserit, *Molin. tom.* 4. *tract.* 3. *dis.* 27. *n.* 4. non tamen propter procuratum abortum fœtûs inanimati imponitur pœna mortis, sed alia mitior, *Farinac. in praxi crim. q.* 112. *n.* 137. & alij communiter: ubi *n.* 138. ait, quòd in dubio fœtus præsumitur fuisse inanimatus, quoad pœnam criminalem incurrendam, secùs quoad irregularitatem, ut jam dictum.

XV. Notandum tertiò. Si quis causâ ex- » plendæ libidinis, vel odij, homini (id est, viro) aut » mulieri aliquid fecerit (per sortilegium, vel in- » cantationem) vel ad potandum dederit, ut non » possit

possit generare (scilicet vir) aut concipere (mulier) vel nasci soboles, ut homicida teneatur, prout statuitur in *c. Si aliquis 5. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Quarimaciensi, itaque qui impedimentum adhibet, ne ex coitu viri, & mulieris conceptio, vel generatio sequatur, instar homicidæ tenetur, quia graviter peccat, impediendo vitam, ne illa ex suis causis naturalibus sequatur: sicut qui hominem interficit, & impedit, ne vita illius ulteriùs prolongetur, *Mol. cit. dis 27. n. 6.* Sive autem quis poculum sterilitatis, aut abortionis dederit, vel alio modo impediverit, ne fœtus conciperetur; sive etiam ne fœtus conceptus nasceretur, dummodo is nondum animâ rationali fuerit informatus, non est verus homicida, sed solùm interpretativus, & impropriè dictus, ac proinde non debet puniri pœnâ ordinariâ mortis, sed aliâ mitiore, *Farinac. cit. q. 122. n. 98.* Sed neque talis, qui viro, aut mulieri potionem dat, per quam in eis impediatur concipiendi, vel generandi facultas, fit irregularis, cùm irregularitas non contrahatur, nisi actu homo jam animâ informatus interficiatur. *Gl. in cit. c. Si aliquis V. Ut homida, h. t. Navarr. cit. c. 27. n. 222.*

XVI. Quæritur secundò. An is, qui vulneravit aliquem lethaliter, vel etiam non lethaliter, quem alius postea interfecit, sit censendus homicida, & an incurrat irregularitatem, vel pœnam ordinariam homicidij? De hac re agitur in *c. Significâsti 18. h. t.* ubi talis casus proponitur. Quidam maleficus ingressus Ecclesiam, Eucharistiam, unâ cum Altarium ornamentis, & libris Ecclesiasticis, ex illa asportavit: Laurentius Presbyter, ejusdem Ecclesiæ Canonicus Regularis, arrepto ligone, maleficum illum percussit: an autem lethalis fuerit hujusmodi ictus, ipse penitùs ignoravit. At Parochiani illius Ecclesiæ, videntes illum ornamenta Ecclesiæ asportantem, arreptis gladijs, & fustibus, eundem interfecerunt in eodem loco. Quare Presbyter ille prædicta confessus est suo Abbati, qui Papæ Innocentio III. supplicavit, ut cum eo misericorditer agere dignaretur. Papa respondit, in casu prædicto, distinguendū esse, utrùm constare possit, quòd præfatus Sacerdos non inflixerit lethale vulnus, ex quo mortuus non fuisset, si aliorum vulnera secuta non fuissent: & quòd percussor ille non habuerit voluntatem occidendi: neque ipsius studio (id est, suggestione, vel adhortatione *Gl. hîc V. Studio*) consilio, vel mandato, alij contra maleficum illum processerint. Id quod fortè ex eo constare, & ostendi posset, si appareret, percussionem illam Sacerdotis tam levem, & modicam fuisse, & in ea parte corporis, in qua aliquis non facilè ad mortem usque percuti, sive lethaliter lædi solet, ita ut peritorum Medicorum judicio, illa percussio non censeatur fuisse lethalis. Et si hoc ita se habet, percussio illa, post pœnitentiam ad cautelam injunctam, in Officio suo Sacerdotali poterit ministrare, maximè Religionis favore, cùm sit Canonicus Regularis, & sine omni scandalo, Sacerdotale Officium possit exercere; nam & de his ei credendum est, qui non accusatur, vel denunciatur ab aliquo, sed per se ipsum salutare consilium petit. Quòd si verò discerni non possit, ex cujus ictu percussus obierit, in hoc dubio, tanquam homicida debet haberi Sacerdos percutiens, etsi fortè homicida non sit, à Sacerdotali tamen officio potiùs debet abstinere, quàm temerè celebrare, quia in abstinendo nullū, in celebrando verò magnum periculum timetur; cùm in hoc casu cessare sit tutiùs, quàm temerè celebrare. Si verò Sacerdos ille priùs percussus fuit, sicut perhibetur, ab illo sacrilego malefico, quem mox ligone repercussit in capite: quamvis vim vi repellere omnes leges, & omnia jura permittant: quia tamen id fieri debet, cum moderamine inculpatæ tutelæ (*l. 1. C. Unde vi, c. Ut famæ 35. in fine de sent. excomm.*) non ad sumendam vindictam, sed ad repellendam injuriam: non videtur idem Sacerdos à pœna homicidij penitùs excusari, tum ratione instrumenti, quo ipsum percussit, quod cùm grave sit, non solet levem plagam inferre: tum ratione partis, in qua ille fuit percussus, in qua etiam per modicū ictum lethaliter quis lædi solet.

XVII. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Irregularis censetur, qui alium lethaliter percussit, licèt ab alijs fuerit omninò peremptus, sive exanimatus, si vulnerans sufficientem causam mortis dedit. Idémque est, si non constet, sed dubium sit, an ex ictu priùs percutientis, an verò ex posteriore percussione mors sit secuta? quia tutiùs est abstinere ab Officio Sacerdotali, quàm temerè celebrare: quia imò etiamsi non constet, an quis percusserit lethaliter, si tamen voluntatem occidendi habuit, & ex aliorum posteriore percussione ille exspiravit, irregularis censebitur etiam primus percussor, propter voluntatem occidendi, effectu reipsâ secuto, *Abb. hîc n. 1. & n. 6.* Idque colligi videtur ex hoc c. ibi: *Et si percussor voluntatem non habeat occidendi*: ergò à sensu contrario, si voluntatem occidendi habuerit, qui percussit primò, etsi non lethaliter, attamen postea ex aliorum ictibus mortuus sit, irregularis censebitur, *Hostiens. hîc V. Voluntatem non habuerit*: quod tamen ait intelligendum esse, si primus percutiens eum non liberavit à potestate aliorum, cùm posset, vel opem, aut consilium occisoribus dederit, *Covarr. in cit. Clem. un. p. 2. §. 2. n. 6.* quæ tamen restrictio ipsi Abbati non placet, quia etiam primus percussor præstitit operam homicidio.

Notandum secundò. Si quis priùs percussit aliquem non lethaliter, ita tamen ut appareat, quòd ob percussionem illam non possit fugere, ideóque postea occidatur ab alio, tunc ille prior non incurrit pœnam ordinariam homicidij: fit tamen irregularis, quia causam aliquam, vel saltem occasionem præbuit homicidio postea secuto, *Abb. hîc n. 10. & 11.* quamvis si constaret, primam percussionem non fuisse lethalem, & primus percussor animum occidendi non habuit, sed justam causam percutiendi, ut in casu *cit. c. Significavit*, ob defensionem rerum Ecclesiasticarum, tunc nec irregularitatem incurret, quia cùm operam dederit rei licitæ, mors ab alio postea illata, non debet ei imputari, cùm quoad homicidium non reperiatur culpabilis, ideóque à divinis abstinere non debet, *Glossat. Abbat. in addit. lit. A.*

Notandum tertiò. In casu dicti *cap. Significavit*, non agitur de pluribus in eadem rixa aliquem vulnerantibus, in qua etiam postea moritur, de quibus infrà agetur: sed agitur de illo casu, in quo aliquis

quis alterum percussit, & postea ipso non incitante, nec consolente, nec mandante, nec volente, alij superveniunt, & illum occidunt. qui est casus longè diversus; nam ille, qui priùs percussit, non fuit Cooperator cum alijs, sed per se solus priùs percussit, & sic percussio illa fuit omnino diversa à posteriore percussione aliorum: nec ex utraque percussione potest fieri una moraliter, ut totus effectus mortis singulis percutientibus imputetur; quia respectu primi percutientis, percussio aliorum postea subsequens fuit merè accidentaria, & fortuita, cùm à primo percutiente, nec directè, nec indirectè fuerit volita, seu intenta, ut bene notavit *Suar. dis. 45. de censur. sec. 3. n. ult.*

XVIII. Notandum quartò. Præsumptio occidendi præsumitur ex qualitate armorum, quibus homicidium fuit illatum, sicut etiam an vulnus fuerit lethale, nec ne, *Clarus §. Homicidium. num. 5.* & alij apud *Barbos. in Collect. in cit. cap. Significavit. num. 17.*

Notandũ quintò. Qui posteriùs percussit lethaliter vulneratũ ab alio, sine dubio, est irregularis; quia licèt certò moriturum occiderit; occidit tamen etiam ipse, accelerando mortem ipsius: ac proinde sicut Jure Civili ex lege Aquilia tenetur de occiso, *l. Ita vulneratus. 51. in princ. ff. ad leg. Aquil.* ita & irregularis censetur de Jure Canonico, *Covarr. cit. Clem. un. p. 2. §. 2. num. 4. Zœs. in Comment. h. t. n. 10.*

Notandum sextò. Quod verò attinet ad pœnam ordinariam homicidij, vel secundus percutiens priùs percussum, seu vulneratum occidit, ex mandato, vel voluntate primi percutientis; & tunc uterque puniri debet pœná ordinariâ homicidij; vel non intervenit illius mandatum, nec voluntas; & tunc, vel prima percussio non fuit lethalis, vel licèt esset lethalis, tamen non est omnino certum, quòd percussus ex eo fuisset moriturus; & tunc primus tenetur tantùm de vulnerato: secundus autem de occiso, *l. Item Mela. 11. §. Celsus. ff. ad leg. Aquil.* vel erat indubitatum, quòd ex prima percussione mortem evadere non potuerit; & tunc etiam primus percutiens tenetur de occiso, *cit. l. Ita vulneratus. ff. eod. Clar. §. Homicidium. n. 46.*

XIX. Quæritur tertiò. An si volens ex proposito occidere Titium, per ignorantiam, sive errorem occidat Cajum, sit puniendus ut homicida, pœnâ ordinariâ? ℞. affirmativè, ut docet *Bart. in l. Respiciendum. 11. §. Delinquunt. n. 7. ff. de pœnis, Covarr. in c. Alma, p. 1. §. 10. num. 4.* nam licèt tale homicidium sit casuale, respectu personæ occisæ, verè tamen homicidium intendit, & intentio habuit effectum: & licèt, si scivisset esse Cajum, non occidisset, tamen non ignoravit esse hominem, quem occidit; ideóque non habuit ignorantiam, quæ tollat voluntarium, respectu homicidij in genere: neque enim requiritur ad crimen homicidij, ejúsque pœnam communem incurrendam, ut quis in specie noverit personam, quam occidit: quamvis aliqui putent, talem non esse puniendum pœnâ mortis, vel corporali, sed teneri ex lege Aquilia, & puniendum esse arbitrio Judicis, propter homicidium, non voluntariè, sed casu commissum.

§. IV.

An mandans aliquem occidi fiat irregularis, aliásque pœnas iniusti homicidii incurrat?

XX. Assertio I. Qui mandat alium occidi, fit irregularis, si effectus, seu mors sequatur, & pœnâ ordinariâ homicidij puniri potest. *Navarr. in Man. c. 27. n. 233. Suar. dis. 44. de censur. sec. 3. n. 6. Avila dis. 6. sec. 2. dub. 2.* & alij DD. communiter. Ratio est: quia is, qui mandat actum aliquem fieri, est causa moralis, & quidem principalis ipsius actûs: qui verò exequitur, est causa solùm minùs principalis, & velut instrumentalis in genere moris: qui ergo mandat alium occidi, verè intendit homicidium, & est causa proxima mortis, quia quod quis per alium facit, perinde est, ac si faciat per se ipsum, *Reg. juris 72. in 6.* & nihil interest, occidat quis, an causam mortis præbeat, *l. Nihil. 15. ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* adeóque irregularitatem, aliásque pœnas Juris in homicidas statutas incurrit.

XXI. Extenditur autem primò. Quòd non tantùm is, qui directè, & expressè mandat aliquem occidi, sed etiam is, qui mandat aliquem verberari, licèt expressè intendat, ne occidatur, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, si mandatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat, prout decernitur in *c. Qui. 3. & ult. h. t. in 6.* ubi etiam ratio additur: cùm mandando in culpa fuerit, & hoc evenire posse, debuerit cogitare: nam licèt tale homicidium non sit directè voluntarium ipsi mandanti, cùm illud non intenderit in se, est tamen indirectè voluntarium, quia talis mandans in culpa fuit, & operam dedit rei illicitæ; ideóque ipsi omnia imputantur, quæ possunt sequi ex re illicita, quia cogitare potuit, ac debuit, ex tali verberatione sequi posse mortem, vel mutilationem, *Gl. hic in casu.* ubi autem culpa præcessit, regulariter quis tenetur de casu, si culpa sit ordinata ad casum, *Gl. hic V. Culpa. Petr. Anchar an. ibid. not. 2.* Nam mandando illicitum, censetur quis mandare ea, quæ verisimiliter concomitari possunt, & ideo inhibitio non prodest, nec relevat protestatio facto contraria, eáque in delictis nihil operatur, *Jo. Andr. in cit. c. ult. & Franc. ibid. n. 3. not. ult.*

Procedit autem decisio hujus cap. si percussio, seu mutilatio sit illicita, secùs si licita: ut si pater, Dominus, vel Magister mandat verberari filium, servum, vel discipulum: tunc enim, si mandatarius, excedendo mandatum, occidat, vel mutilet, mandans non fit irregularis; nam cùm tunc cesset culpa, per consequens etiam pœna hujus c. *Gl. hic V. Culpa. Anchar. not. 3. Franc. n. 4.*

XXII. Extenditur secundò. Quòd mandans occidi, vel verberari aliquem fiat irregularis, non solùm quando mandatum est expressum, sed etiam quando est tacitum, quantumvis præmissa fuerit protestatio de non occidendo, vel nõ mutilando, ut si Pater, aut Dominus injuriâ affectus à Petro, dicat filio, vel servo, non occidas illum, non tamen redeas domum, donec aliquid novi audiam à te circa Petrum, *Covar. in Clem. Si furiosus un. de homic. p. 2. §. 1. n. 3. Avil. cit. p. 7. dis. 6. sec. 2. dub 2. concl. 1. Barb. in cit. c. ult. n. 5.*

Extenditur tertiò. Quòd mandans alium occidi fiat irregularis etiam tunc, si ipse mandatarius occidatur, vel mutiletur, ut docet *Silvest. V. Homicidium. 1, q.7. dicto 7. Suar. cit. dis. 44. sec. 3. n. 18. & 19. Avila cit. sec. 2. dub. 5. concl. 4. Barb. cit. l. n. 6.* Nam quamvis tale homicidium à mandante non sit in se intentum, nec directè voluntarium: est tamen indirectè; ideóq; ei etiam indirectè ad culpam imputatur, quia qui injustè, & temerariè se exponit propinquo periculo mortis, censetur homicida sui, ergo etiam is, qui mandat, vel consulit; adeóque directè inducit aliquem, ut se ita exponat, est causa mortis ipsius, & consequenter irregularis: licèt enim, præter intentionem ejus, sive voluntatem directam, accidat mors mandatarij: cogitare tamen poterat, ac debebat, illam accidere posse, *cit. c. ult. h. t.* Nec excusat, quòd alter voluntariè susceperit mandatum, quia non ideo mandans cessat esse causa mortis ipsius, & quidem injusta, quia sicut ipse occisus peccavit, exponendo se temerariè periculo mortis, cùm non sit Dominus vitæ, vel membrorum, unde verè censetur esse homicida sui; ita etiam ipse mandans peccavit contra justitiam, inducendo ipsum per mandatum ad exponendum se periculo mortis, ac proinde etiam est causa moralis injusti illius homicidij, & fit irregularis.

XXIII. Limitatur autem tradita doctrina primò. Quòd mandans non incurrit irregularitatem, vel aliam pœnam ordinariam, si homicidium non sit secutum, quamvis à mandatario fuerit attentatum, quia regulariter nulla irregularitas, vel alia pœna ordinaria incurritur propter homicidium, nisi illud fuerit perfectum, & consummatum, vel aliud jure expressum, *Avila cit. sec. 2. dub. 3. in princ. Barbos. in cit. c. ult. n. 7.*

Limitatur secundò. Mandans non fit irregularis, si mandatarius, etiam sine ejus mandato, erat occisurus, quia licèt habuerit voluntatem influendi in effectum, sive occidendi, de facto tamen non influxit, *Avila cit. sec. 2. dub. 3. concl. 6.* Sed oppositum tenet *Covarr. in cit. Clement. unic. p. 2. §. 2. n. 1. versic. Sed si quis. in fine.* nempe quòd mandans fiat irregularis, etsi mandatarius, etiam sine alicujus mandato, erat occisurus, quia homicidiũ fit causâ, & intuitu ipsius mandantis: quod verum est, etsi mandatarius erat aliàs occisurus, tamen ob mandatũ ei datum citiùs occidit; tunc enim est causa propinqua accelerationis: secùs si ob mandatum non citiùs occidit, ac proinde nullo modo influxit, vel movit voluntatem Mandatarij ad occidendum, ut ex *Laym.* tradit *Barb. in cit. c. ult. n. 8.*

Limitatur tertiò. Nisi mandans aliquem occidere revocavit mandatum, ita ut revocatio fuerit intimata mandatario, vel ad ejus notitiam pervenerit; tunc enim non incurret irregularitatem mandans, si post hujusmodi revocationem commissum sit homicidiũ à mandatario, ut docet *Navarr. in Man. cit. c. 27. n. 237. Suar. cit. l. n. 7. Avila cit. sec. 2. dub. 4. concl. 1. & 2.* idque procedit, sive mandatum expresè, sive solùm tacitè sit revocatum, seu ipso facto, quia v. g. redijt in amicitiam cum illo, cujus mortem procurabat, idque notum sit mandatario, *Suar. cit. sec. 3. n. 9. in fine.* quia tunc committitur homicidium à mandatario, non ut moto ex voluntate mandantis, sed ex propria sua voluntate, & malitia; adeóque mandans non est causa talis homicidij, cùm cesset ejus voluntas per revocationem, & consequenter etiam effectus illius. Quòd si constet mandanti, ipsum mandatarium nihilominus ex pertinacia occisurum esse, tenetur non solùm ex charitate, sed etiam ex justitia impedire effectum hujus mandati, quoad commodè potest, alioquin fieret irregularis, *Suar. cit. l. n. 8.* apud quem plura de hoc legi possunt.

XXIV. Assertio 2. Pœnæ Jure Canonico decretæ in mandantem fieri homicidium, quandoq; incurruntur, etiamsi mors, seu cædes non sit secuta, prout sumitur ex *c. Pro humani. 1. h. t. in 6.* ubi Innocentius IV. in Concilio Generali Lugdunensi, ita statuit, ut quicunque Princeps Prælatus (etiam Episcopus, quia in *c. Quia periculosum. 4. de sent. excom. in 6.* non eximuntur Episcopi à sententia excommunicationis, sed solùm interdicti, aut suspensionis, *Gl. hic V. Prælatus*) vel quævis alia Ecclesiastica, aut secularis persona, quempiam Christianorum per Assassinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit, (quanquam mors ex hoc forsan non sequatur) vel eos receptaverit, vel defenderit, aut occultaverit, sententiam excommunicationis, & depositionis à dignitate, honore, Ordine, officio, & beneficio, ipso facto incurrat, ita ut alijs liberè (non obstante oppositione, vel contradictione cujusquã, *Gl. fin. hic.*) ab illis, ad quos collatio spectat, conferri possint. Et est etiam talis, cum omnibus bonis suis temporalibus, perpetuò diffidatus: & postquam probabilibus argumentis constiterit, aliquem scelus tam execrabile commisisse, nullatenus alia excommunicationis, vel depositionis, vel diffidationis adversus eum sententia requiritur. Sunt autem tot, & tam graves pœnæ statutæ in illos, qui sic horrendâ inhumanitate, detestandáque sævitiâ mortem aliorum sitiunt, ut ipsos faciant per Assassinos occidi, & non solùm corporum, sed etiam animarũ mortem procurent, quia plures Christianos reperiebant indispositos, & in peccato mortali, prout habetur in *cit. c. 1. §. Cùm igitur, junctâ Gl. ibid. in casu.*

XXV. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Quamvis DD. communiter per Assassinos, de quibus loquitur *cit. c. 1.* intelligant non tantùm mandantes, sed etiam mandatarios, etsi sint Christiani, qui pecuniâ acceptâ, vel promissâ, aliôve pretio conducti, homines occidunt incautos, & insontes, & ita consuetudine, & communi praxi receptum esse, testatur *Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 123. n. 19. & 22.* de Jure tamen verius est, Assassinos hîc propriè dici quosdam infideles subjectos Principi infideli, à quo ita docti, & instructi erant, ut quos ille occidi jusserit, facillimè occidant, arbitrantes non idcirco mortem esse timendam, nec ullam pœnam ob istud crimen, post obitum, passuros, imò se obsequium præstare opinentur, *Gl. hic V. Formidantes. & in addit. Covarr. l. 2. resol. c. 20. n. 9. Suar. dis. 23. de censur. sec. 4. n. 46.* Idque colligitur ex illius verbis *cit. c. 1. Præsertim cùm nonnulli Magnates taliter perimi formidantes, coacti fuerint securitatem ab eorundem Assassinorum Domino impetrare, sicque ab eo, non absque Christianæ dignitatis opprobrio, redimere quodammodo vitam suam.*

Notandum secundò. Excommunicatio, aliæque pœnæ in Constitutione *cit. c. 1.* latæ sunt, non in ipsos Mandatarios, sive homicidas, sed solùm in mandãtes, qui scilicet operâ Assassinorũ infidelium, Christianũ aliquem

aliquem occidi jusserint: nam cùm ipsi interfectores essent infideles, excommunicatio, aliæque pœnæ ab Ecclesia statutæ in illis locum habere non possunt, quæ tamen locum habent in fidelibus, etiam laicis, qui Christianum aliquem occidi mandaverint, ministerio vel operâ illorum infidelium, qui gentilitio patrióque nomine Assassini dicuntur, quia cùm etiamen hoc sit valde atroa, enorme, & Christianæ Religioni perniciosum, potuit Papa talem Constitutionem edere, etiam contra laicos, siquidem operâ infidelium passim fideles occidebantur, in ignominiam Christianæ Reipubl. *Covarr. cit. c.* 20. *n.* 10. Cùm autem prædicta Constitutio sit valde rigorosa, & pœnalis, non debet à mandante extendi ad mandatarios, etiamsi eadem in utrisque sit ratio, *Bern. Diaz, in pract. crim. Canon. c.* 101, *n.* 5.

Notandum tertiò. Excommunicatio, aliæque pœnæ in *cit. c.* 1. decretæ sunt, propter solum mandatum occidendi Christianum, operâ infidelium Assassinorum, etiamsi mors, sive cædes non sit secuta, quia tale mandatum atrocissimum reputatur, & cedere in gravem infamiam Christiani nominis. Unde si non Christianus, sive infidelis per alios quoscunque pecuniâ conductos occidatur, non habent locum prædictæ pœnæ, *Covarr. c. l. n.* 10. §. *Quintò, Suar. c. l.* Easdémque pœnas incurrunt, ipso facto, qui tales Assassinos receperint, defenderint, vel occultaverint, quia hi puniuntur ut auctores criminis, cùm sine illis delinquens din latere non possit, *Gl. hic V. Receptaverit.*

XXVI. Notandum quartò. Quamvis plures DD. dicant, quòd Clerici committentes hoc crimen assassinii, ipso facto, pœnam depositionis etiam ab Ordine statim incurrant, & amittant omne privilegium Clericale, ita ut possint capi, & puniri per Judicem secularem, etiam non præcedente degradatione reali, quia ipso jure videntur degradati, *Covarr. c. l.* §. *Sextò, Diaz c. l. n.* 4. *Farin. cit. q.* 123, *n.* 12. *Clar.* §. *fin. q.* 36. *n.* 30. *&* 31. Ubi tamen requirit, ut præcedat sententia declaratoria criminis per Judicem Ecclesiasticum. Contrarium tamen est probabilius, nempe Clericos tales non amittere, ipso jure, privilegium Clericale, ante actualem, & realem degradationem, per quam Curiæ seculari traduntur, quia talis depositio non fit, nisi in casibus jure expressis, inter quos non est crimen assassinii, & in *cit. c.* 1. solùm dicitur, quòd depositio à lege, ipso facto, sit imposita, ad quam tamen requiritur degradatio actualis, antequam Clericus à Judice seculari corporaliter puniatur, *Suar. cit. disp.* 23. *de censur. sec.* 4. *n.* 46. *in fine, Barb. in cit. c.* 1. *n.* 13. *h. t. in* 6.

Notandum quintò. Qui mandat, operâ infidelium Assassinorum, occidi fidelem, perpetuò diffidatus est à toto populo Christiano, tanquam Christianæ Religionis inimicus, ita ut à quolibet privato impunè possit offendi, & occidi, & bona illius primò occupantibus cedunt, ac præsertim illis, ad quos temporalis successio spectat, & multò magis à fisco occupari poterunt, *Farin. cit. q.* 123. *n.* 8. *&* 12. quæ tamen pœna constituta est in ordine ad seculares, ut patet ea illis verbis, ibi: *cum suis bonis mundanis omnibus*, c. 5. *h. t. in* 6. *Barb. ibid. n.* 53. Porro quamvis Princeps Ecclesiasticus non possit inferre pœnam mortis, per sententiam judicialem condemnando ad illam reum, c. *Per venerabilem.* 13. *qui filii sint legit.* potest tamen legem ferendo, eam imponere, absque metu irregularitatis, *Covarr. cit. c.* 20. *n.* 10. §. *Tertiò.*

Notandum sextò. Hoc crimen assassinii etiam istud speciale habet, quòd ad ejus probationem sufficiunt argumenta probabilia, ut constat ex *cit. c.* 1. *in fine*, & quidem non tantùm ad pœnam extraordinariam, sed etiam ad ordinariam, & capitalem imponendam, *Diaz cit. c.* 101. *n.* 3. *Barb. in cit. c.* 1. *in* 6. *n.* 20. *Farin. cit. q.* 123. *n.* 46. neque etiam ab eo appellari potest, *Farin. c. l. n.* 56. apud quem plura de hoc videri possunt.

Notandum septimò. Ab excommunicatione ista in *cit. c.* 1. *h. t. in* 6. potest quilibet Ordinarius absolvere, cùm Papa eam sibi non reservaverit, *Gl. ibid. V. Excommunicationis*; at verò depositio, seu perpetua suspensio ab omni dignitate, honore, officio & beneficio ibidem, ipso jure, imposita, non est propriè dicta irregularitas, ad quam requiritur verum homicidium, ita ut mors reipsâ sequatur, sive statim, sive etiam post longum tempus, quia dilatio temporis non impedit, quominùs effectus verè ex tali causa sequatur, *Suar. cit. disp.* 44. *de censur. sec.* 3. *n.* 6.

§. V.

An sicut mandans, ita etiam consentiens in homicidium injustum, vel illud approbans, seu ratum habens incurrat irregularitatem, & alias pœnas homicidii?

XXVII. ASSERTIO 1. Si quis purè, & sine ulla cooperatione, consentiat in homicidium, quod nullo modo fit, nomine ipsius consentientis, is non fit irregularis, nec ullam pœnam incurrit, etiamsi consensum verbis exprimat, *Suar. disp.* 44. *de censur. sec.* 3. *n.* 21. & alii, Ratio est, quia talis consensus solùm est mentale homicidium, & licèt verbis, vel alio signo externo sit expressus, non tamen efficaciter influit in cædem alterius, ideóque propter illum pœnæ homicidii non incurruntur, nisi lea specialiter, & expressè id declararet, quod hoc casu factum non est. Si verò quis consensum præbeat in homicidium, quod ab alio fit, suo nomine, vel propter ipsum, ad vindicandum ipsum consentientem, vel quòd existimat, id ei placere, tunc consentiens fit reus homicidii, & consequenter etiam irregularis, quia talis non merè consentit, sed moraliter censetur etiam cooperari ipsi homicidio: nisi exteriùs contradicat, & ostendat, sibi displicere cædem, tametsi interiùs in animo eam approbet; nam tunc erit tantùm mentale homicidium, propter quod non contrahitur irregularitas; nec punitur externum opus, neque etiam omissio illius, ratione cujus homicidium posset ei imputari, quoad pœnas fori externi, nec per internum illum consensum tollitur exterior contradictio, per quam exteriùs declaravit, sibi cædem displicere, *Suar. c. l. n.* 22.

XXVIII. ASSERTIO 2. Qui homicidium ab alio jam perpetratum, etsi suo nomine sit factum,

postea approbat, & ratum habet, cui antequam fieret, nec consilium, nec favorem, nec auxilium præstitit, non incurrit irregularitatem, nec aliam pœnam jure statutam in homicidas, ut docet *Gl. in c. Si quis viduam. 5. V. Aut consilio dis. 50. Hostiens. in summa n. 4. §. Quid ergo h. t. Covarr. in cit. Clement. un. p. 2. §. 1. n. 4. Suar. cit. dis. 44. sec. 3. n. 24. Avila p. 7. de censur. dis. 6. sec. 2. dub. 6.* Probatur 1. Tum quia irregularitas, sicut & quævis pœna, non imponitur, nisi committenti delictum, propter quod imponitur: sed qui tantùm ratum habet homicidium jam antea patratum, non committit homicidium, quia non est causa illius, nec liberè, & efficaciter in illud influit, vel influxit, ergo non incurrit irregularitatem, vel aliam pœnam homicidii. Confirmatur, quia ille non fuit causa, quando homicidium est commissum, tunc enim nullo modo est cooperatus, ut supponitur, vel etiam omnino ignoravit, quòd fieret: nec etiam postea, quando ratum habet, est causa, quia cùm ratihabitio sit posterior homicidio, & supponat illud jam esse factum, & consummatum, repugnat, ut sit causa illius. Itáque ratihabitio illa, sive approbatio homicidii jam facti versatur circa illud solùm, ut objectum, non autem ut effectum, ac proinde nullam potest habere causalitatem in illud. 2. Irregularitas non incurritur, nisi in casibus jure expressis, sed nullibi est expressum, quòd ratihabitio inducat irregularitatem, vel aliam pœnam à jure impositam, ergo cùm sit lex pœnalis, non est extendenda ad casus jure non expressos. Non obstat, ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari, *Reg. juris 10. in 6.* sed mandans homicidium fit irregularis, ergo etiam ratificans illud. Sed respondetur inprimis, ratihabitionem non esse verè, & simpliciter mandatum, cùm non influat in actum ratificatum, sicut mandatum, & ideo lex lata contra mandantem non comprehendit ratum habentem, quia non extenditur ultra verborum proprietatem ad ea, quæ solùm per analogiam quandam, vel similitudinem cum aliis comparantur, *Suar. c. l. n. 26.* quare ratihabitio comparatur quidem mandato, sed non nisi in iis casibus, in quibus specialis, & expressa juris decisio, sive dispositio non requiritur, sicut requiritur in irregularitate, quippe quæ non incurritur, nisi id jure sit expressum, *c. Is qui. 18. de sent. excomm. in 6. Covarr. c. l. n. 4.* Deinde ratihabitio comparatur mandato, quoad culpam, non autem quoad pœnas juris, nisi id exprimatur, *Avila c. l.*

XXIX. Ex dictis infertur primò. Si quis, post commissum homicidium ab alio, etiam suo nomine, ad quod tamen nullo modo est cooperatus, recipiat, occultet vel defendat homicidam, vel quid ei donet, propter cædem factam, non incurrit irregularitatem, quia hi actus cùm subsequantur homicidium, non possunt esse illius causa, neque ideo fit ipsius delictum, sed est objectum, vel occasio aliorum delictorum, quæ talis committit, ob quæ tamen nullo jure contrahitur irregularitas, quamvis hujusmodi actus faciant præsumi mandatum delicti, *Suar. c. l. n. 30.*

Infertur secundò. Non solùm in homicidio, sed etiam in aliis criminibus, quamvis atrocioribus, propter solam ratihabitionem, nullus puniendus est pœnâ ordinariâ, & criminali ipsius delicti, sed solùm extraordinariâ, nisi aliud jure exprimatur: quia ratihabitio æquipollet mandato solùm per fictionem juris, quæ æquitate naturali est introducta, *l. Postliminium. 19. in princ. ff. de captivis*: eadem autem æquitas, quæ dictat ratihabitionem in delictis retrotrahi, & mandato comparari, etiam suadet, non debere ordinariâ pœnâ delicti puniri eundem ex legis fictione ratum habentem, *Covarr. c. l. n. 4. §. Nos autem.*

§. VI.

An consulens homicidium iniustum incurrat irregularitatem, vel alias pœnas Iuris?

XXX. Assertio 1. Qui consilium dedit ad homicidium, vel mutilationem, fit irregularis, aliásque pœnas homicidii incurrit, si illud reipsa sequatur, ex vi seu influxu illius consilii, quia is, cui datum est consilium, alioquin non erat occisurus. Sumitur ex *c. Perniciosè. 23. dis. 1. de pœnit.* Ubi dicitur, non eos tantùm homicidas esse, qui manibus hominem occidunt, sed etiam eos, per quorum consilium, fraudem, & exhortationem homines extinguuntur: & expressiùs habetur in *c. Si quis. 8.* ibi: *præcepto, aut consilio, dis. 50. & in c. 1. in fine*, dicitur, *homicidium tam facto, quàm præcepto, sive consilio, aut defensione perpetrari, infrà de C... pugnant &c.* Idem habetur in *c. Sicut dignum. 6. §. Qui verò, & §. fin.* ibi: *qui consilium dederunt, h. t.* Ratio est, quia dans consilium est verè causa moralis influens in effectum, ideóque regulariter ex consilio tenetur in delictis ad pœnam criminis. *c. N... 29. de sent. excomm.* Ubi dicitur, quòd facientem & consentientem par pœna constringit, *l. 1. §. Persuadere. ff. De servo corrupto*: si tamen ex consilio dato effectus secutus fuerit, quia is, cui consilium datum est, sine illo, aliàs delictum non commisisset, *Suar. cit. dis. 44. sec. 3. n. 10.*

XXXI. Assertio 2. Quamvis is, cui datum est consilium, esset aliàs occisurus hominem, quia jam antè erat determinatus ad occidendum, si tamen quis consulendo auxit, & veluti exacuit voluntatem, & animum illius, ut tantò promptiùs, vel citiùs, vel etiam crudeliùs aliquem occideret, irregularis fit, quia sic consulens verè influit in homicidium, confirmando enim, & augendo voluntatem occisoris, consequenter etiam auget actum exteriorem ab interiore voluntate procedentem. Idque colligitur ex *c. Sicut dignum. 6. §. Qui verò. h. t.* Ubi dicitur, quòd is, qui incitat aliquem ad homicidium, puniendus sit, licèt non ita severè: nisi fortè eum suis suggestionibus ad illud homicidium provocasset, subintellige aliàs non facturum, *Gl. ibid. V. Procuràssent*, Ubi notandum, is, qui suo consilio incitat aliquem ad homicidium patrandum, puniendus est, non quidem pœnâ ordinariâ criminis Jure impositâ, sed aliâ extraordinariâ ac mitiore, arbitrio Judicis: qui verò provocat, sive inducit, suo consilio, nolentem sive aliàs non occisurum, puniendus est pœnâ ordinariâ juris, sicut verus homicida, quia est causa moralis principalis homicidii, *cit. §. Qui verò*

verò, in fine, & sumitur etiam ex *l. Non solùm. 11. §. Attilicinus. ff. de injuriis*, ubi injuriam passo datur actio injuriarum, contra illum, qui persuasit alicui aliàs nolenti, ut injuriam ei faceret. Quoad pœnam verò irregularitatis, qui, suo consilio, alium incitat ad homicidium, illo secuto, fit irregularis, quia dat causam homicidio, & confirmando voluntatem occisoris, talis cooperatur delicto. Secùs est, si consulens, nullo modo, augeat voluntatem occidentis, vel concurrat ad cædem, quia sine consilio alterius æquè promptè occidisset, tunc enim non potest censeri irregularitatem incurrisse: quia cessat omnino causa, adeóque etiam effectus, ac pœna, *Covarr. in cit. Clem. un. p. 2. §. 2. num. 1. Suar. cit. disp. 44. sect. 3. num. 10. Avila cit. disp. 6. sec. 2. dub. 3. concl. 3. & 4.* Ubi ait, idem esse, si consilium non nisi exiguè moveret alterum ad occidendum. In dubio verò, an ja, cui consilium datum est, sine eo, delictum commissurus esset, potiùs præsumendum est, sine consilio non facturum, quia in dubio nemo præsumitur delictum commissurus, *l. Meritò. § 1. ff. Pro socio.* adeóque consulens in tali dubio irregularis censebitur, *Covarr. c. l. n. 1. §. Sed si quis, Avila c. l. concl. 5.*

XXXII. Assertio 3. Si consulens homicidium, ante ejus executionem, consilium revocet, non ideo statim liber est ab irregularitate: sed efficaciùs illud revocare debet, quàm mandans: quia mandatum fit in gratiam mandantis, cujus nomine agit mandatarius, & cujus voluntate ad agendum movetur, ideóque eâ sublatâ, per sufficientem revocationem, cessat mandatum, cujus influxus cessat: consilium verò præstatur in gratiam ejus, cui consulitur, ejúsque executio fit, nomine proprio, & intellectus semel imbutus opinione aliquâ non facilè ab illa dimovetur, ideóque consilium non sufficienter tollitur per nudam revocationem, sed insuper debet consulens conari contrarium persuadere ei, cui consilium dedit, ne illud exequatur; quòd si nihil proficiat, tenetur admonere occidendum de periculo, ut sibi caveat. Si verò is, cui consilium datum est, depositis rationibus, quibus motus fuit ad acceptandum consilium, propter alias causas velit homicidium exequi (cui id asserenti credi, quoad hoc, potest) tunc consulens non fit irregularis, quamvis non moneat occidendum de periculo, quia cessat concurrere ad homicidium, quod non tam ex consilio ipsius, quàm ex propria malitia occisoris consequitur, *Suar. cit. sect. 3. n. 11, & 2. seqq. Avila c. l. dub. 4. concl. 3.* His adde, qui consulit minus malum, v. g. percussionem tantùm, vel mutilationem membri, qui vult occidere, & quem aliâ viâ non potest à cæde avertere, non fit irregularis, quia tale consilium non est causa moralis mutilationis: quæ ipsi consulenti non est voluntaria, sed potiùs est causa, ne fiat homicidium. *Avila c. l. dub. 3. concl. 1.*

§. VII.

An qui cooperatur ad homicidium, præstando opem, vel auxilium, sit irregularis, vel ordinariam pœnam homicidii incurrat?

XXXIII. Assertio 1. Quod ad irregularitatem attinet, qui auxilium præstando, est causa propinqua homicidii commissi, ita ut eo auxilio non præstito, illud non fuisset patratum, sive quia directè cooperatur, v. g. percutiendo, vel infligendo vulnus: sive indirectè, detinendo hominem, ne fugiat, vel comitando occisorem, eíque assistendo, suâque præsentiâ tuendo, eúmque animando, is irregularitatem incurrit, quia favet occisori, sciens eum intendere mortem alterius, licèt ipse homicidium directè non intendat, *Covarr. in cit. Clem. un. p. 2. §. 2. n. 1. §. Quatenus verò.*

XXXIV. Assertio 2. Si auxilium, vel opem ferens sit causa proxima, & immediata, saltem partialis, seu inadæquata homicidii commissi, ita ut absque eo auxilio mors non fuisset secuta, is pœnâ ordinariâ homicidii est puniendus, *l. unic. C. de raptor. virg. arg. l. Nihil. 15. ff. ad leg. Cornel. de sicar. c. ult. de pœn. in 6.* alioquin verò, si fuit causa solùm remota, pœnâ extraordinariâ, & mitiore est puniendus, *cit. l. unic. & cit. c. ult. de pœn. Covarr. c. l. n. 1.* Idem colligitur etiam, & probatur ex *c. cit. Sicut dignum. 6. h. t.* Nam inprimis in §. *Illi autem*, Respondet Pontifex Alexander III. quòd illi, qui » venerunt animo occidendi, feriendi aut rapiendi » illum Sanctum virum (scilicet Thomam Cantuariensem Archiepiscopum) citra manuum injectio- » nem (quia id per socios est factum, *Ioan. Andr. hic V. eod.*) si ex captione illa mors ejus secuta » fuit, pari pœnitentiâ, seu pœnâ, vel ferè pari, » sunt puniendi cum occisoribus. Et ita voluntas, » seu propositum feriendi, vel occidendi punitur, licèt non processerit ad effectum, quia consenserunt cooperando, ideóque eâdem, vel ferè pari pœnâ puniendi sunt, *c. Omnes. 5. & ibi Gl. V. Consentiunt, caus. 17. q. 4. Gl. in cit. c. Sicut, §. Illi autem. V. Mors.*

Ex quo inferunt DD. apud *Farinat. in praxi crim. p. 5. q. 131. n. 67.* quòd si quis armatus propè assistat occisori, censeatur causam, sive auxilium proximum homicidio præstare, quia invasor redditur audacior, & invasus timidior, ideóque pari pœnè pari pœnâ puniendus est, modò scienter, & dolosè assistat, animo præstandi auxilium: secùs si casu, & ignoranter, *Farin. c. l. n. 78.*

XXXV. Secundò in §. *Illi etiam, cit. c. Sicut dignum.* dicitur, quòd illi, qui non venerunt, ut » ferirent, sed ut ferrent opem percussoribus, si for- » tè per aliorum violentiam impedirentur, paulò » minore pœnâ mulctari debent: quia cùm scri- » ptum sit (*Proverb. 24. vers. 11.* qui potuit ho- » minem liberare à morte, & non liberavit, eum » occidit) constat, ab homicidii reatu immunes » non esse, qui venerunt, ut occisoribus opem con- »

» tra alios præstarent : uec caret scrupulo occultæ
» societatis, qui manifesto facinori desivit obvia-
re, Ex quo infertur, quòd qui uon impedit homicidium, vel aliud delictum, cùm potest, præsumitur socius delinquentis, ut eâdem pœnâ teneatur, quâ ipsamet homicida, vel alius delinqnens, *Abb. in cit. c. Sicut, num, 5. Barb. ibid. num.* 10. *de quo infrà.*

» XXXVI. Tertiò iu §. *Hi quoque. dicti c. Sicut,*
» dicitur, quòd illi quoq; non sunt à culpa liberi, nec
» à pœua debent esse immunes, qui licèt fuerint ho-
» micidii ignari, tamen eis, qnos sicarios esse scie-
» baut, iu sarcinis, sive rebus eorum custodieudis
» ministerium præbuerunt. Ex qno colligitur, qnòd
præstans aliquod auxilium, quantumvis modicum, ad homicidinm, val aliud delictum committendum, cujusmodi est vestimenta occisoris custodire, uon sit immunis à pœna homicidii, *Abb. hic n.* 6.

» XXXVII. Quartò in §. *Eos insuper. ejusd. c.*
» dicitur, qnòd illi, qui occupaverunt bona occisi,
» si nihil aliud commiserunt, à pœua mortis quidem
» suut immunes : sed illa, quæ occupârunt, tenentur
» integrè restituere illis, quorum fuerunt, si habent
» in facultatibus, unde reddete possint, & ipsis pro-
» pter hoc moderata pœnitentia est imponenda : &
» licèt dicant, se quædam ex his, quæ occupaverunt,
» pauperibus erogâsse : non tamen aliena debue-
» runt paupetibus erogare, si potuerunt illa eis, quo-
» rum fuerunr, restituare.

Hinc colligitur primò. Quòd obligatus ad restitutionem liberatur, restituendo paupetibus, si illi, quibus res ablatæ sunt, nou siut superstites, val inveniri non possint, alioquiu ipsis Dominis restituenda sunt : quia non remittitur debitum, si uni solvatur, quod alii ex dabito est solvendum, *Gl. hic V. Non aliena, & Abb. n.* 8.

Colligitur secundò. Non sufficit, si occupans aliena ea testituat, sed insuper etiam pœnitentia, sive pœna ei imponenda est, ptopter peccatum, quod commisit, contrectando res alienas, invitis Dominis, *Gl. hic V. eod. in fine, & Abb. n.* 7.

XXXVIII. Quintò in §. *Illis præterea. cit.*
» *c. Sicut*, dicitur, quòd illis, qui participaverunt
» occisoribus axcommunicatis, pœuitentia sit indi-
» cenda, consideratâ morâ temporis (quia graviùs
» snnt puniendi, qui longo tempore talibus partici-
» paveruut, *Gl. hic V. Temporis mora.*) & utrùm timo-
» ra (tunc enim minùs puniendi sunt, *Gl. hic V. eod.*)
» vel affectione (tune enim magis puniendi sunt, *Gl.*
» *hic V. eod.*) excommunicatis communicaverint, &
» num scienter, an ignoranter. In hoc enim posterio-
re casu non tenentur ad pœnam aliqnam, si ignorabant illos homicidium perpetrâsse, ideóque excommunicatos esse, nisi fuerit iguorantia crassa, & supina, *Gl. hic V. Ignoranter.*

Hinc colligitur, quòd participans scienter cum axcommunicato, plùs vel miuùs puniendus est, secundùm tempus communicationis, & quòd tantò major pœnitentia imponenda sit, quantò diutiùs quis perseverat in peccato, *Abb. hic n.* 9.

XXXIX. Sextò denique in §. *Clericos autem.*
» *ult. hujus c.* dicitur, quòd Clerici, qui armati tan-
» to facinori interfuerunt, & illi, qui consilium de-
» derunt, ut sanctus vir (nempe Thomas Cantua-
riensis) caperetur, perpetuò, non solùm ab Altaris »
ministerio sunt deponeudi : sed etiam in Ecclesiis »
nullo unqnam tempore lectiones legant, vel Re- »
sponsoria in Choro separatim cantent : sed iu plal- »
mis apud Deum veniam impetrare satagant. In- »
super in claustro Monachorum, vel Canonicorum »
Regularium, si fieri potest, sunt recludeudi, ita ut »
usque ad septennium, vel qninquennium, ab in- »
troitu Ecclesiæ debeant arceri. »

Hinc colligitur primò. Clericus, qui armatus, cum aliis, exivit ad occidendum, si postea aliquis occisus fuerit, fit irregularis, etiamsi per alios homicidinm factum fuerit, & ipse solùm præsens fuerit cædi, seu astiterit, nec manum applicuerit, *Abb. hic n.* 10, *Barb. ibid. n.* 36.

Colligitur sacundò. Clericus, propter homicidium, uon degradatur realiter, sed deponitur ab officio Clericali, nou solùm si illud propriis manibus committat: sed etiam si illud fieri mandet, vel consular, val etiam illi armatus assistat : & ultra depositionem, in Monasterium, vel carcerem detrudendus est, saltem ad quinquennium, quæ tanquam benignior sententia amplectenda est, *Gl. fin. hic & Barb. n.* 34. & 38.

XL. Restat adhuc una quæstio circa cooperationem ad homicidium, quando plures simul operam ferendo, concurrunt ad occidendum aliquem, qui postea moritur, an omnes censeudi sint irregulares, & teneantur pœnâ homicidii? Resp. Quando plures, præmisso consilio, & ex proposito aggrediuntur aliquem ad occidendum eum, tune omnes fiunt irregulares, & plectendi sunt pœnâ homicidii, etsi ex unico tantùm vulnere mortuus fuerit, & sive scienter quis illum vulneravit, sive ignorauter, ut docet *Bart. in l. ult. n.* 1. *ff. ad leg. Cornel. de sicar. Covarr. in Clement. unic. de homicid. p.* 2. §. 2. *n.* 3. *in primo casu, Silvest. V. Homicidium.* 1. *q.* 11. *n.* 15. *dicto* 1. *Avila p.* 7. *de cens. dis.* 6. *sec.* 3. *concl.* 1. & alii DD. Idque sumitur ex *cit. c. Sicut.* 6. §. *Illi autem. h. t.* & ratio est, quia omnes isti sunt veluti causa una moralis homicidii, & talis associatio auget animum occidentis. Si verò plures, non cousultò, sive ex proposito, sed in rixa ex repentina occasione contingente, ad alicujus cædem conveniant, & omnes vulnus infligant, etsi non lethale singuli, ex quibus tamen postea moriatur, certum est omnes fieri irregulares, quia omnia illa vulnera simul mortem inferunt, & omnes illi ad mortem cooperantur, nec constat illum ex uno potiùs, quàm ex alio vulnare obiisse, ideóque etiam pœnam ordinariam homicidii omnes incurrunt vel directè voluntarii, si omnes illud intendebant, vel casualis, si præter directam intentionem, mors acciderit. Idque constat ex *c. ult. caus.* 23. *q.* 8. Ubi dicitur, si plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus mortuus fuerit, qnicunque eorum plagam ei imposuit, secundùm Statuta Canonum, homicida judicetur : ubi *Gl. V. Quicunque eorum* ait, hoc esse propter Incertitudinem, quia nescitur, cujus ictu periit, *Suar. dis.* 45. *de censur. sec.* 3. *n.* 9. *Covarr. in cit. Clement. p.* 2. §. 2. *n.* 4. *in quarto casu.*

XLI. Extenditur autem primò. Quamvis unus tantùm lethale vulnus inflixerit, reliqui verò vulnera solùm non lethalia, nesciatur tamen, à

quo

quo vulnus inflictum fuerit, omnes erunt irregulares, quia textus in *cit. c. ult.* indistinctè loquitur de omnibus simul rixantibus contra eundem, & tantùm à pœna irregularitatis excipit eos, qui nec impugnârunt, nec vulnerârunt, nec consilio, vel auxilio cooperatores fuerunt, sed tantùm adfuerunt; hi enim extra noxam fuot, *Covarr. c. l. n. 5. §. Quod ad irregularitatem. Suar. c. l. n. 9. & 10. Avila c. l. dub. 3. concl. 4.* Ratio est, quia talia vulnera, etiam non lethalia, juvant ad mortem, & hominem reddunt debiliorem ad resistendum vulneri lethali, & ut minimùm accelerant mortem, tanquam uoa causa totalis. Et hinc etiam Jure Civili tales vulnerantes non lethaliter puniuntur, non quidem, ut homicidæ pœnâ ordinariâ, sed tanquam præstantes auxilium homicidæ, pœnâ saltem extraordinariâ, & arbitrariâ, *Covarr. c. l. n. 5. in quinto casu.*

Extenditur secundò, quòd etiam illi fiant irregulares, qui nullum vulnus occiso inflixerunt, prout sumitur ex *cit. c. ult. caus. 23. q. 8.* ubi de his, qui impugnabant, volentes eum interficere, non tamen vulnerabant, dicitur: *Similiter pæniteant*; scilicet tanquam cooperantes homicidio, licèt non plenè ut homicidæ: nam comitari homicidam ad cædem pattandam, eique assistere sufficit ad cooperationem, adeóque etiam ad irregularitatem contrahendam, quia in hac pœna non est inæqualitas; sicut etiam de Jure Civili talis puoitur, oon ut homicida, sed ut cooperans ad homicidium. Nec obstat, quòd irregularitas factum requirat, *c. ult. caus. 15. q. 1.* nam hîc jam intervenit factum, videlicet homicidium, cui præbetur auxilium, *Suar. c. l. n. 10.*

Extenditur tertiò, etiamsi unum tantùm vulnus lethale inflictum sit occiso, omnes tamen impugnantes fiunt irregulares, non solùm quando non inventus est auctor lethalis vulneris, quia tunc omnes tenentur, quasi occiderint, ne scelus maneat impunitum, *l. Item Mela 11. §. Sed si plures ff. ad leg. Aquil.* sed etiam si certus sit auctor cædis: quia alij, qui non vulnerârunt lethaliter, sed solùm armati astiterunt, fiunt irregulares, non propter incertitudinem cædis, sed propter cooperationem, *Suar. c. l. n. 11.* Aliud est, si v. g. in domo aliqua, in qua quatuor homines erant, lapidibus projectis, uno tantùm ictu lapidis aliquis occidatur, & ignoretur, à quo illorum projectus fuerit; tunc enim in foro externo nullus irregularis censebitur, quia nullus in particulari præsumitur deliquisse, nisi probetur, & melius est unum nocentem absolvere, quàm tres innocentes damnare, ideóque unusquisque relinquendus est suæ conscientiæ, *Suar. c. l. Avila cit. dub. 3. concl. 3.*

§. VIII.

An non impediens homicidium, cùm possit, ac debeat, fiat irregularis?

XLII. Assertio 1. Qui non impedit homicidium, si ad id teneatur solùm ex charitate, non fit irregularis, etiamsi omittat impedire, ex odio interno, & desiderio mortis proximi, *Navarr. in Man. c. 27. n. 31. & c. 24. n. 21. Suar. cit. disp. 45. sec. 4. n. 3. Avila cit. disp. 6. sec. 2. dub. 7. concl. 1.* Probatur, quia homicidium est delictum contra justitiam, per quod ad illud quis cooperatur, vel physicè, vel moraliter: sed talis non peccat contra justitiam, sed solùm contra charitatem, ergò non potest dici cooperari ad homicidium, & consequenter nec irregularis fieri. Unde cùm Canones dicunt, homicidam esse eum, qui non subvenit proximo in periculo mortis constituto, vel qui non præbet cibum fame morienti, latè loquuntur de homicidio, & hoc vocant omnem culpam, per quam non conservatur vita proximi contra legem charitatis. Nec obstat, quòd in c. *Quantæ 47. de sent. excomm.* excommunicatio fertur in eum, qui facinori percussionis Clerici, cùm possit, desinit obviare, ergò multò magis irregularis fiet, quæ minor est pœna. Nam inprimis argumentum à majore ad minus non procedit in pœnis: deinde non contrahitur irregularitas, nisi in casibus jure expressis, *Suar. c. l. n. 5.* Neque etiam obstat textus in *c. Sicut 6. §. Illi etiam b. t.* ubi dicitur, qui potuit hominem liberare à morte, & non liberat, eum occidit, ideóque est irregularis: nam ibi non est sermo de non impedientibus, sed de auxiliantibus, ut patet ex illis verbis: *Sed ut percussoribus opem ferrent.* Vel non impediens in foro externo reputatur irregularis, quia præsumitur cum occisore occultam societatem habere, ut colligitur ex fine *cit. §. Illi etiam, & c. Facienti 3. dist. 86.* Veruntamen in foro conscientiæ, si revera tantùm intercessit omissio contra charitatem, non contrahitur nulla irregularitas, ut colligitur ex *cit. c. ult. caus. 23. q. 8.* ubi in fine dicitur: *Qui tantùm adfuerunt homicidio, extra noxam sunt.* Ubi quamvis *Gl. fin.* id exponat de illis, qui occiso subvenire non poterant, quod est verum de noxa apud DEUM: tamen etiam rectè intelligitur generaliter, & absolutè, quòd qui tantùm adfuerunt, sint etiam extra noxam Canonicam, quæ per irregularitatem punitur, *Suar. cit. disp. 45. sec. 4. n. 4.* quo etiam Jure Civili non impediens, cùm posset, non tenetur de homicidio, ut docet *Bart. in l. 1. §. Sed in eo n. 2. ff. de S. C. Silaniano.*

XLIII. Assertio 2. Qui tenetur ex justitia impedire homicidium, si possit impedire, sine gravi suo damno, & non impediat, incurrit irregularitatem: cujusmodi obligationem justitiæ habet Dominus ad servum, pater ad filium, Judex erga subditum, & è contrario, liberandi eos à morte, si possint, *Navarr. cit. c. 27. n. 232. & c. 24. n. 22. Suar. cit. sec. 4. n. 5. Avila cit. disp. 6. sec. 2. dub. 7. concl. 2.* Ratio est, quia sic omittens, sive non impediens peccat contra justitiam, ideóque etiam ad restitutionem damni dati obligatur, & est causa moralis homicidij, & moraliter habetur pro faciente, sive committente homicidium; sicut etiam Jure Civili ita punitur, & consequenter etiam de Jure Canonico fit irregularis. Nec obstat, quòd ista irregularitas non sit in Jure expressa, cùm Jus requirat factum, omittens autem non faciat. Nam licèt propriè non faciat, interpretativè tamen, & moraliter facere videtur; Jura autem, quæ loquuntur de irregularitate, moraliter intelligenda sunt, *Suar. c. l. n. 6. & 7.* requiritur tamen, ut hæc omissio defensionis sit voluntaria, quia aliàs non est culpabilis, & effectus, sive mors secuta non poterit imputari omittenti, *Suar. c. l. n. 8.*

XLIV. Hinc infertur primò, eum, qui alicui mandat, ut alium non defendat à cæde, ad quod ipse mandata-

mandatarius non tenetur ex justitia, fieri irregularem, quia mandans injuriam facit occiso, & contra justitiam peccat, & positivè concurrit ad mortem ipsius: quamvis mandatarius tantùm peccet contra charitatem, & ideò irregularis non fit, *Suar. c. l. n. 3.* ubi ait, idem esse de consulente dicendum: sed de hoc probabilius tenet contrarium *Avila cit. sec. 2. dub. 7. §. Ex dictis sequitur primò*, nempe quòd si quis volenti ex charitate alium defendere, persuaserit, ne defendat, & alter indefensus moriatur, non fiat irregularis, quia talis consulens non peccat contra justitiam, sed solùm contra charitatem: nisi tamen per vim, fraudem, aliamque injuriam retrahat alterum à defensione, tunc enim ageret contra justitiam, respectu occisi, & fieret irregularis: nam licèt volens defendere ad id teneatur solùm ex charitate: tamen proximus habet jus, ne defensio ista ab alio impediatur per injuriam, prout idem docetur de eleemosyna.

Infertur secundò, si Medicus, ratione stipendij, quod accipit à Civitate, teneatur curare ægrotos, & aliquem omittat curare, isque moriatur, fit irregularis: secùs si nullum stipendium accipiat, *Avila c. l. §. Sequitur 4.*

Infertur tertiò, si quis sciat homicidium occultè tractari, & non revelet, non fit irregularis, nisi ex justitia teneatur revelare, *Avila c. l. §. Sequitur 2.*

SECTIO II.

DE HOMICIDIO CASVALI, & de omnino involuntario.

§. I.

An ex homicidio casuali, quod ex opere licito secutum est, contrahatur irregularitas?

XLV. Præmittendum primò, agitur hîc non de homicidio, quod nullo modo est voluntarium, nec directè, nec indirectè, nec in se, nec in causa, adeóque omninò inculpabile est, ut si fiat ab amente: sed de eo, quod est indirectè voluntarium, & per accidens intentum, sive volitum, non in se, sed in causa, adeóque mixtum ex voluntario, & casuali, & culpabile: ut si quis percutiat fœminam prægnantem, sine animo causandi abortum, si ille sequatur, & fœtus fuerit animatus, committit homicidium, non directè voluntarium, sed indirectè, sive in causa, scilicet in percussione, quæ fuit per se intenta: abortus verò solùm indirectè, quod est homicidium casuale, & punibile, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 64. art. ult. in corp. & ad secundum.* Nam casus ex aliquo opere, præter intentionem operantis, contingentes, & ab eo non prævisi, nec directè, ac per se intenti, imputantur ipsi ad culpam, si ex opere illo per se, & necessariò sequantur, vel saltem ut plurimùm evenire soleant, quia sunt indirectè voluntarij, *Covarr. in Clement. unic. de homicid. p. 2. §. 4. n. 9. in fine, & n. 10.*

Præmittendum secundò, ex duplici capite contingere potest, ut alicui homicidium casuale imputetur ad culpam, & fiat mixtum. Primò, quia non adhibuit sufficientem diligentiam ad cavendum homicidium, etiamsi dederit operam rei licitæ. Secundò, quia dabat operam rei illicitæ.

XLVI. Assertio I. Qui dat operam rei licitæ, si debitam adhibuit diligentiam ad vitandum periculum mortis, etiamsi ex tali opere homicidium postea sequatur, non contrahit irregularitatem, nec aliam pœnam homicidij incurrit. Est communis sententia Theologorum, & Canonistarum cum *S. Thom. cit. art. ult.* Probatur, quia si sufficiens diligentia adhibita sit ad vitandum periculum mortis, homicidium inde secutum, nec directè, nec indirectè est voluntarium, ideóque non potest operanti imputari ad culpam, & opus secundùm se fuit licitum, ut supponitur, ergò non potest contrahi irregularitas ex homicidio, quippe quæ non incurritur, nisi propter culpam. Si autem negligentia aliqua intervenit vitandi periculum mortis, tunc contrahitur irregularitas, quia homicidium est aliquo modo voluntarium, & licèt opus, secundùm se, & ex objecto suo, sit licitum, tamen non licitè fit propter annexum periculum homicidij, quia non debitâ diligentia fuit vitatum, *Suar. dis. 45. de censur. sec. 5. n. 8.*

XLVII. Probatur etiam eadem Assertio ex pluribus Capitulis hujus Tit. primò ex c. *Dilectus 13. h. t.* ubi quidam Capellanus infirmus, ut comedendi appetitum excitaret, equum ascendit, & cùm habenis non parens, fracto fræno, lasciviret, & præter voluntatem sessoris, festinanter curreret, obvium, cum muliere infantem, procul abjecto sessore, obtrivit. Consultus Pontifex Innocentius III. mandavit Episcopo Diœcesano, ne impediat, quominùs dictus Capellanus divina officia celebrare possit, cùm nec voluntate, nec actu homicidium perpetrârit, nec operam rei illicitæ dederit.

Hinc colligitur primò, quòd mors contingens ex ferocitate equi, præter voluntatem, & culpam sessoris, non imputatur ipsi ad irregularitatem, *Abb. hîc n. 2.* Secùs est, si equitans sit in culpa aliqua, quia sciebat vitium equi, quòd sit effrænatus, vel frænum esse nimis tenue, & non sufficiens ad retinendum equum à cursu, & non antea providit, *Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 126. n. 25.* Colligitur secundò, quòd Clericus in prædicto casu, non incurrat prædictam irregularitatem, etiamsi equo iret ad fornicandum, vel furandum, quia quamvis id sit illicitum, ratione finis: non tamen fornicatio, vel furtum, quod ab illo intenditur, parat viam ad homicidium, nec est periculosum, ratione homicidij, *Mol. tr. 3. de justit. dis. 77. n. 7.* ubi ait, idem esse, si Franciscanus equitans contra Regulam sui Ordinis, puerum conculcaret. Colligitur tertiò, homicidium actu commissum, sed sine voluntate, & culpa committentis, non tantùm illi non imputatur, quoad Ordines susceptos, sed nec quoad Ordines suscipiendos, ut contra *Gl. hîc V. Nec actu.* docet *Abb. n. 3. Covarr. in cit. Clement. unic. p. 2. §. 4. n. ult.* nam ex homicidio contingente, absque voluntate, & culpa, nulla oritur irregularitas, *c. His qui 49. & c. Si duo 51. dis. 50.* homicidium verò, quod à Judice fit, voluntarium est, tametsi culpâ careat.

XLVIII. Secundò in *c. Ex litteris 14. h. t.* declarat idem Pontifex, quòd Clericus quidam irregularitatem non incurrit, qui cùm fœnum de cur-

tu deponeret, factâ priùs diligenti circumspectione, ne quem læderet, projecit in terram perticam, quâ fœnum colligabatur, casùque puerum quendam juxta currum existentem percussit in fronte, qui inde mortuus est. Consultus Papa mandat Episcopo Diœcesano, ut si res ita se habeat, dictum Clericum liberè permittat exequi officium Sacerdotis: nisi contra eundem grave scandalum sit exortum, vel tantâ laboret infamiâ, ut deficiente accusatore, oporteat eidem Canonicam purgationem indici. Ratio est: quia cùm iste Clericus, adhibitâ diligentiâ, non peccaverit contra quintum præceptum Decalogi, dum illum puerum ita interfecit, neque dederit operam rei illicitæ, irregularitatem non incurrit, *Molin. cit. disp. 77. n. 7.*

Hinc colligitur, quòd propter grave scandalum fiat quis irregularis, & punitur etiam innocens, ita ut cessare debeat à Divinis, quia nihil agendum est cum scandalo, *c. 2. de præscript.* Nam per purgationem non tollitur scandalum, etsi tollatur infamia: nisi purgatio faceret cessare scandalum; tunc enim sufficeret sola purgatio, *Joan. Andr. hic in fine. & Abb. not. 2.*

XLIX. Tertiò similis casus habetur in *c. Ex litteris. 15. h. t.* Nam cùm quidam Monachus de campanili campanam deponeret, lignum decidit, & quendam puerū oppressit, & interfecit. Quare mandat Pontifex, si Monachus rem necessariam, vel utilem agebat, & in loco, per quem non crederet aliquē transire, vel ibidem existere, vel etiam illuc de consuetudine venire, quando lignū movit: (vel etiā si credebat aliquē ibi transire, vel esse, ante casum clamavit, ut caveret, *Gl. hic V. Transire*) bene poterit ad altiores Ordines, præsertim in Monasterio, promoveri. Ratio est: quia cùm Monachus ille in eo homicidio non peccaverit contra quintum præceptum Decalogi; quia ignorantia eum à culpa excusavit, neque operam dedit rei illicitæ, ideo irregularitatem non incurrit, *Molin. cit. l. n. 7. in fine.*

Hinc infertur primò. Quòd Monachus etsi contra prohibitionem Prælati campanam deposuisset, vel tempore sibi prohibito pulsâsset, si adhibitâ per eum debitâ diligentiâ decidit, & ex ejus casu aliquis fuerit occisus, non est irregularis, licèt campanam pulsando peccet, tempore prohibito, *Barb. in cit. c. n. 2.*

Infertur secundò. Quando quis projicit rem aliquam ad locum devium, per quem nemo solet transire, non tenetur priùs clamare; ideòque etiamsi aliquis casu occidatur, non tenetur de homicidio, *l. Si putator. 31. ff. ad leg. Aquil. Abb. in cit. c. Ex litteris. not. 2.*

L. Quartò similiter in *c. Significâsti. 16. h. t.* cùm quidam Clericus equitaret, equus, cui insidebat, tam se, quàm ipsum projecit in aquam, quem Clericus ille calcaribus stimulavit: equus verò, qui erat durus buccâ, præter voluntatem Sessoris, cursum arripuit, & mulierem, quam ex improviso obviam habuit, conculcavit, & interfecit. Papa super hoc consultus, fecit inquiri ab illo Clerico, utrùm equi vitium priùs scivisset, qui asseruit, se illud ignorâsse (nam si scivisset, non fuisset sine culpa, cùm sciret, se non esse sufficientem ad retinendum equum: non enim affectare quisque debet, in quo intelligit, vel intelligere debet, infirmitatē suâ alijs periculosam futurā, *l. Idem juris. 8. §. 1. ff. ad leg. Aquil. Gl. hic V. Priùs scivisset*) Quocirca mandat Papa Episcopo Paduano: ut si ita est, ad cautelam injungat ei pœnitentiam competentem (arbitrio Superioris, & levem, *Gl. fin. hic*) & non impediat ipsum, quominùs in susceptis Ordinibus ministret, & ad majores possit promoveri.

Hinc infertur primò. Quòd propter ferociam equi sessor non incurrit irregularitatem, si ignoravit vitium equi, sive fuerit proprius, sive alienus; nam de alieno in dubio non debuit præsumere, illum esse vitiosum: si tamen alienus equus, contra naturam, & morem aliorum equorum, in cursum fuit effusus, potest agi contra Dominum, ut vel illum det, vel damnum illatum resarciat, *l. 1. ff. Si quadrupes pauper. &c. Abb. hic not. 2.*

Infertur secundò. Qui allegat suam ignorantiam, illam probare debet per juramentum proprium in defectum alterius probationis, quia fortè solus erat, *Gl. hic in not. & V. Si ita est.*

Infertur tertiò. Quandoque imponitur pœna, seu pœnitentia ad cautelam, sicut quandoque etiam aliquis ad cautelam absolvitur, *Gl. hic V. Ad cautelam.*

LI. Quintò in *c. Lator. 9. h. t.* alius casus similis proponitur; nam cùm quidam Clericus P. casu cum alio Clerico luderet, contigit, ut ille Clericus Petrum projiceret in terram, cujus cultellus, quem ad latus habebat, incidit in illum Clericum projicientem, & fortuito casu vulneratus occubuit. Ideo mandat Papa Alexander III. Episcopo Diœcesano, ut si ita res se habuit, & alia justa causa non impediat, prædictum Petrum liberè permittat ad sacros Ordines promoveri. Ratio est: quia in hoc casu nulla culpa contra quintum præceptum Decalogi, ex parte projecti in terram, commissa fuit; nam passus est tantùm, & nihil alteri fecit, neque operam dedit rei illicitæ, quia ludus ille inter Clericos fuit licitus, & ab illo cultello non timebatur aliquod periculum vulnerationis; idcóque nihil est Petro ad irregularitatem imputandum, *Gl. hic V. Luderet. & V. Projecit. Molin. cit. l.* & ideo etiam Petrus dispensatione Papæ non indigebat, ut promoveretur ad Ordines, ut colligitur ex *V. Liberè. Abb. hic n. 4. contra Gl. fin. hic.*

Ubi præterea notandum, quòd ludus alius est noxius, seu periculosus, v. g. hastiludium, jactus lapidum, ludus, qui calcibus, vel pugnis exercetur, & si ex tali ludo sequatur homicidium, sine dubio, irregularitas incurritur. Alius verò est ludus non noxius, sive periculosus, prout est ludus pilæ, saltationis, luctæ sine armis, & solis brachijs; & ex hujusmodi ludis non contrahitur irregularitas, dummodo ludens debitam diligentiam adhibeat, ne sequatur homicidium, *Barbos. hic n. 3.* quamvis *Abb. hic n. 3.* putet, quòd iste ludus non fuit deliberatus, aliàs potuisset imputari Clerico Petro non removenti à se cultellum, dum luderet: sed fortè alter ex improviso insiluit in Petrum, eúmque projecit in terram, & sic in nulla culpa fuit prostratus.

LII. Sextò in *c. Exhibita. 22. h. t.* habetur, quòd quidam Clericus, Joannes nomine, in puerili ætate constitutus, cum quibusdam alijs pueris ludens, & insequens unum ex illis, lapidem post illum,

» noo animo lædeodi, sed terrorem incutieodi pro-
» jecit, qui licèt lapide projecto noo fuerit percus-
» sus, nec tactus: fugiendo tamen eum lapidem, ca-
» su io alium lapidem impingens, & cadens caput
» læsit, ac randem tum ptoptet imperitiam Medici,
» tum ptopter iocutiam patris, qui laboribus, & su-
» doribus illum exposuit, motiuus est. Postea ve-
» rò dictus Clericus veoiam petijt à patre defuncti,
» ut mitigaretur dolot ipsius, sed Episcopus Diœce-
» sanus ipsum à susceptione sactorum Ordinum re-
» pulit: quamvis parer defuncti in extremis positus
» confessus fuerit Episcopo, addito juramento, quòd
» dictus Clericus non fuetit reus mortis filij sui.
» Quare Clericus ille petijt ab Hoootio III. ut cùm
» læsam conscientiam, ob mottem ipsius, oon ha-
» beret, secum misericorditer agere dignaretur. Papa
» igitut maodavit Episcopo, ut si constiterit ita esse,
» ipsum propter hoc à susceptione SS. Ordinum noo
» repellar. Ratio decisionis est: quia cùm is, qui lapidem projecit, non peccaverit, eò quòd oullum esset periculum eum tangeudi, qui illo fuit detertitus, neque operam dederit rei illicitæ, noo est censendus irregularitatem incurrisse, *Molin. cit. disp. 77. num. 8.*

Notandum hîc primò. Qui lapidem in Titium ptoijcit, fit irregularis, si lapis, Titio ictum declinaore, cadat io Cajum, eúmque occidat; quia censetur actionem coojunctam cum periculo homicidij exercuisse, quod verum est, si debitam diligentiam non adhibuit, oe lapis in Cajum caderet, ut plures docent apud *Barbos. in cit. c. Exhibita. n. 2.* Veruntamen in casu dicti cap. declaratur, puerum illum proijcientem lapidem io alium noo incutisse irregularitatem, quia mors accidit, tum ptopter imperitiam Medici, & incuriam Patris: tum etiam propter ætatem puetilem potuit excusati ab irregularitate, & quia projectio illa fuit causa mortis valde remota. *Gl. hic V. In puerili. Abb. ibid. num.* 3. ubi ait, quòd si mors contingat ex ludo, seu projectione lapidum, inter majores, imputatur ipsis proijcieotibus, quia est ludus noxius, & culpabilis; noo item inter puetos, nisi magnos lapides ptoijcereot, *Molin. cit. l. n. 9. §. De pueris.* Uode etiam *Molin.* putat, quòd etiam inter pueros projectiooe lapidum certanres uon sit ludus licitus, sed noxius, si fiat animo percutieodi lapide, & noo terrefaciendi tantùm; ideóque si unus ex proposito fuodâ percuteret alium, & vulneraret, vel interficeret, non posset excusati ab irregularitate, non ex homicidio voluntario, sed casuali proveniente.

Notandum secundò. Qui petit veoiam culpæ solùm ex beniguitate, & humilitate, ooo per hoc fateretur, se culpam commisisse, sicut qui petit absolutionem ab excommuoicatione ad cautelam, non fatetur se esse excommunicatum, *Gl. hic V. Postulavit. & Abbas n. 6.*

LIII. Septimò alius similis casus propooitur
» io c. *Joannes. 23. h. t.* quòd dum Sacerdos sic voca-
» tus pulsâret campanam, ut populus ad divina offi-
» cia conveoiret, cintinnabulum decidit, & lethali-
» ter vulneravit queudam puerum, & occidit coram
» ipso, qui ex eo vulnere decessit. Re delatâ ad Pa-
» pam, is considerans, quòd cùm dictus Sacerdos
» dederit operam rei licitæ, non potest, nec debet
» ipsi imputari, si omoes casus fortuitos non prævi-
» dit: ideóque maodavit Papa, ut si ita esse constite-
» rit, dictus Sacerdos liberè suum officium exequi
» permittatur. Ratio patet ex dictis: quia cùm
» oullam culpam commiserit io eo homicidio, & omues casus fortuiti prævideri noo possint, ideo irregularitatem nou incurrit.

Notandum hîc primò. Etsi pulsare campanas noo spectet ad officium Sacerdotis; quia non tenetur illud officium exequi; si tamen vult, potest, quia per susceptiooem majoris non perdit quis executionem mioocis. Et licèt pulsare campanas jure communi pertineat ad officium Custodis, *c. 1. de offic. Custod.* tamen permittente consuetudioe, etiam alius, sive Clericus, sive laicus, id licitè facere potest, *Abb. hic n. 3. & 4.*

Notandum secundò. Etsi Sacerdos quidam tempote Interdicti Ecclesiastici contra prohibitionem Ecclesiæ campanam pulsaret, & decidens tintinnabulum aliquem occideret; non tamen fieret irregularis, quia licèt daret operam rei illicitæ, & sic peccaret contra præceptum Ecclesiæ, non tamen daret operam actui periculoso, qui velut via est ad homicidium, quod ad irregularitatem incurrendam requiritur, *Covarr. in cit. Clement. p. 2. §. 4. n. 9. vers. 5. Molin. cit. disp. 77. n. 8.*

LIV. Octavò denique in c. *Quidam. 25. & ult.*
» *h. t.* aliud casuale homicidium ponitur; oam qui-
» dam Presbyter evocavit aliquem io adjutorium ad
» ædificatiooem Ecclesiæ, qui ruens in terram cum
» laqueari, quod idem Presbyter solvere nitebatur,
» mortuus fuit. Significatum hoc fuit Papæ Gregorio
» IX. qui considerans, quòd Sacerdos ille dabat ope-
» ram rei licitæ, & diligeotiã etiam adhibuit, quam
» debuit adhibere: circumstantibus, quibus pericu-
» lum immioebat, ita tempestivè, & altâ voce præ-
» monitis, ut intelligere, & fugere potuerint: ideo
» respondet Papa, quòd ob hanc causam, vel quia
» omnes casus fortuitos oon prævidit, qui prævide-
» ri ooo possunt, oon debeat idem, quoad officium,
» vel beneficium impediri.

Hinc colligitur primò. Quòd ille fit irregularis, qui reficiens tectum proijcit tegulam, vel lapidem, per quem prætetiens viator occiditur, oisi altâ voce præmoouerit, vel signum de more posuerit, quia aliàs oon censetur adhibuisse debitam diligentiam in opere periculoso ad cavendam alterius mortem. Secùs verò dicendum, si signum posuit, vel clamando præmoouit prætereuntes, ut sibi cavereot: tunc enim nou fit irregularis, si ex projectiooe ex alto aliquis fit occisus, *Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 126. n. 22. & 23.* ut io casu hujus cap.

Colligitur secundò, Casus fortuiti nullo consilio humano prævideri possuot; ideóque nemini sunt imputandi, oisi quis culpâ suâ iocidat in talem casum, vel ex præcedeute pacto, aut ob moram etiam ad casum fortuitum teoeatur, *Gl. hic V. Prævideri. & Abb. ibid. not. ult.* ubi ait, id intelligeudum esse de casu fortuito, quem etiam diligentissimus quisque prævidere noo posset.

LV. Assertio 2. Qui dat operam rei, seu actui etiam secundùm se licito, & bonâ intentione facto: si tamen iutervenit culpa, seu negligeutia vitandi periculum homicidij, eo secuto, incurrit irregula-

gularitatem. *S. Thom. cit. l.* & alij DD. communiter.

Probatur primò ex *c. Presbyterum. 7. h. t.* ubi refertur, quòd quidam Presbyter, causâ disciplinæ, seu correctionis, percussit quendam puerum in capite, qui post paucos dies mortuus est. Papa Alexander III. super hoc consultus respondit, quòd iste ab omni Altaris Ministerio perpetuò removeri debet, & ab officio sacerdotali deponi, si ex illa percussione puer interijt, vel in aliam infirmitatem incidit, ex qua deinde mortuus est. Ratio est: quia licèt illa percussio bonâ intentione sit facta, scilicet castigandi causâ, tamen quia percutiens in illa debitum modum, & moderationem excessit; adeóque culpabilis fuit, & imprudens, ac illicita percussio, idcirco mors inde secuta illi fuit imputata, quoad pœnam irregularitatis: neque enim censeri potuit hic casus omnino fortuitus; quia percussio in tali parte corporis non fit, sine aliquo periculo, nec cum sufficiente diligentia ad vitandum illud, & ideo licèt opus sit licitum, non tamen licitè fit, *Suar. dis. 45. de censur. sec. 5. n. 2.*

Hinc colligitur primò. Quòd animus occidendi præsumitur ex percussione, & vulnere inflicto in capite, si mors sequatur, etiamsi percussio solùm baculo facta sit, quia percussio in capite magis periculosa est, quàm in alia parte corporis, *Farin. cit. q. 126. n. 596. Barbos. in Collect. hic n. 3.*

Colligitur secundò. Magister nimiùm excedens modum in corrigendo discipulum, in culpa est, & consequenter irregularis, si mors inde sequatur, vel mutilatio; levis enim castigatio duntaxat Magistria permissa est, *l. Sed etsi. 5. § ult. & l. seq. ff. ad leg. Aquil.* Secùs est, si leviter solùm excedat in castigando; tunc enim non fit irregularis, *Gl. in cit. c. Presbyterum. V. Exspiràsset. Covarr. in cit. Clement. un. p. 2. § 4. n. 5.*

Colligitur tertiò. Vulneratus præsumitur mortuus ex vulnere, si obijt post paucos dies, v. g. post octo, vel etiam post longius tempus, dummodo constet, vel ex reipsa, vel Medicorum judicio, mortem evenisse ex præcedente vulnere, *Abb. hic n. 3. Farinac. p. 5. q. 127. n. 50. Clar. § Homicidium. n. 44.* ubi ait, quòd secundùm sententiam Medicorum, nullus lethaliter vulneratus potest vivere ultra 40. dies. Quòd si lethaliter vulneratus reconvaluit, & paulò pòst recidivus fiat, & moriatur, præsumitur obiisse ex primo vulnere, nisi probetur ex alia causa recidivum esse factum, v. g. ex postea supervenientibus malis, & corruptis humoribus, vel ex negligentia Medicorum, *Abb. hic n. 5. Farinac. cit. q. 127. n. 77.*

LVI. Idem probatur secundò ex *c. Continebatur. 8. h. t.* ubi refertur, quòd cùm quidam Diaconus, & alij Clerici à vineis suis radeuntes, laboris alleviandi causâ, luderent, projiciendo baculos per viam, eâ lege, ac conditione, ut qui baculo suo alterius baculum percuteret, quasi victor pro equo alio uteretur: sed Clerici illi tunc eâ lege, & conditione ludendi, nempe licentiâ equitandi, non utebantur: sed solâ jactatione baculorum erant contenti, & gloriâ victoriæ. Cùm autem quidam laicus, qui cum ipsis veniebat, eo modo ludendi, baculum prædicti Diaconi percussisset, ipse laicus in dorsum ejusdem Diaconi super eo equitaturus incautè insilijt, & à falce, quâ erat Diaconus accinctus, lethale vulnus accepit, ex quo post octo dies exspiravit. Quare Papa Alexander III. super hoc consultus mandavit Episcopo Conventino, ut si res ita se habuit eundem Diaconum, sine licentia Romani Pontificis, ad superiorem Ordinem ascendere non permittat, nec in officio Diaconatûs ullo unquam tempore ministrare: sed eum dispensativè in officio Subdiaconatûs ministrare patiatur. Ratio decisionis est: quia cùm juxta legem, & conditionem ludi illius, victores insidere in victos solerent, Diaconus ille in culpa fuit, ac deliquit contra quintum Decalogi præceptum, quòd non removerit falcem, præsertim cùm illam absconditam à tergo deferret, ut colligitur ex verbis textûs, *Incautus in eum insilijt:* & sic debitam diligentiam ad vitandum periculum homicidij non adhibuit; ideóque Papa declaravit, illum irregularitatem incurrisse, *Molin. tract. 3. de justit. dis. 77. n. 6.*

LVII. Ubi notandum primò. Disparem esse rationem inter casum hujus c. & casum *c. Lator. seq.* Nam in priore casu, etsi Diaconus ludens operam dederit rei licitæ Clericis, ut postea dicetur, tamen debitam diligentiam non adhibuit, quia cùm sciverit ludi consuetudinem, falcem debuisset amovere. At verò in posteriore casu, Clericus ille ludens in nulla culpa fuit, neque enim ipse fecit quippiam: sed passus est tantùm: nec potuit prævidere, quòd alter illum in terram projecturus sit; ideóque irregularitatem non incurrit, ut suprà dictum, *n. 51. Covarr. cit. l. n. 8. Silvest. V. Homicidium. 2, q. 3. & 4. num. 5. & 6.*

Notandum secundò, Diaconus ille in casu *cit. c. Continebatur.* non fuit declaratus irregularis, eò quòd ludus fuerit illicitus, quia ludus ille ex objecto suo non fuit malus, & finis erat honestus, nempe laboris alleviandi causâ, ut in textu exprimitur. Neque etiam factus fuit irregularis, eò quòd Diaconus ille luserit cum Laico, ut putat *Gl. hic V. Ludum. & V. Ejusdem Diaconi:* quia nec id etiam est per se malum, vel Jure positivo prohibitum, si ludus aliàs non est indecens. Neque etiam ludus ille fuit illicitus, propter conditionem ludi, quia eâ Clerici non sunt usi, sed solâ jactatione baculorũ erant contenti, ut dicitur in textu. Itáq; mors illa fuit imputata Diacono, ob negligentiam aliquam in cavendo omni periculo homicidij, quia dictus Diaconus timere debuit, ne laicus ille modum in ludendo excederet, & ideo non debuit ludere falce armatus, maximè si illam gestabat latentem, *Suar. cit. dis. 45. sec. 5. n. 3.* Atque hæc quidem procedunt, secundùm præsumptionem Juris Canonici, & fori externi, quia si constaret, prædictum Diaconum omnino non advertisse, quòd falce esset armatus; adeóque in invincibili ignorantia facti fuisse, is in foro interno conscientiæ irregularitatem non incurrit, *Suar. cit. l.* imò nec in foro externo, si spectatis circumstantijs, juxta prudentis arbitrium, in nulla tunc culpa fuit, seu culpabili negligentiâ amovendi falcem, *Molin. cit. l.*

Notandum tertiò. Solus Papa cum homicida, etiam casuali, dispensat in sacris Ordinibus, si culpa præcessit homicidium, *Abb. hic n. 2.* de quo infrà. Quia tamen in hoc casu non fuit reperta magna culpa; ideo Papa concessit Episcopo Diaconi, ut cum illo dispensaret, tanquam Commissarius Papæ, ut

in officio Subdiaconatûs ministrare possit, *Abb. hîc n. 4. Molin. cit. l.*

§. II.

An in dubio commißi homicidii quis censendus sit irregularis, vel non?

LVIII. De hoc agitur in c. *Ad audientiam.* 12.
» *h.t.* ubi talis casus proponitur. Cùm quidam Pres-
» byter volens corrigere quendam de familia sua,
» cingulo, quo cingi solebat, ipsum verberare ten-
» tâsset, contigit, ut cultellus de vagina, quæ cin-
» gulo adhærebat, elapsus eum in dorso aliquantu-
» lum vulneraret: postea verò cùm ille vulneratus
» convaluisset à vulnere, graviore infirmitate per-
» cussus decessit. Consultus super hoc Clemens III.
» respondet, quia dubitatur, utrùm occasione vul-
» neris decesserit, & in dubijs via tutior sit eligen-
» da, prædictus Sacerdos in sacris Ordinibus non
» ministret: injunctâ tamen illi pœnitentiâ con-
» gruente, potest eidem (dispensativè, *Gl. fin. hîc*)
» concedi, ut minoribus Ordinibus sit contentus,
» & in eis ministret. Si verò ille ex alia infirmi-
» tate decessit, poterit, sicut priùs solitus erat, di-
» vina officia exercere. Ratio hujus decisionis est: quia ille Presbyter debitam diligentiam non adhibuit in corrigendo domesticum suum; adeóque in culpa fuit: ideo in dubio, num ita percussus ex eo vulnere esset mortuus, decernitur, quòd pro irregulari sit habendus, *Molin. cit. dis. 77. num. 6.*

LIX. Jam ergo ad propositam suprà quæstionem respondetur, in dubio commissi homicidij; adeóque in dubio facti, quando scilicet certum est irregularitatem in aliquo casu esse jure inductam, & decretam, sed dubium est, an hic, vel ille, v.g. Titius homicidium verè commiserit, vel causa illius fuerit, in utroque foro, externo, & interno, censendus est ille irregularis, ut docet *Covarr. in Clem. unic. de homicid. in princ. p. 1. n. 3. Azor p. 1. Instit. l. 2. c. 19. q. 10. in fine. & q. 11. Suar. dis. 40. de censur. sec. 5. num. 12, & sec. 6. num. 1. 10. & 11. Sanch. l. 1. Mor. c. 10. n. 42. Sayrus in clavi regia l. 1. c. 13. n. 23,* & alij DD. communiter in *cit. c. Ad audientiam. n. 2. h. t.* Prior pars, quòd in dubio facti, quis se irregularem censere debeat, non tantùm in foro interno conscientiæ, seu pœnitentiæ, ut putat *Abb. in cit. c.* sed etiam in foro externo, seu contentioso, probatur ex *cit. c. Ad audientiam.* ubi dubitabatur, an vulneratus ex occasione vulneris decesserit; adeóque ibi est sermo de dubio facti, an scilicet Presbyter ille homicidium commiserit; & tamen Pontifex judicavit, illum esse irregularem, quia in dubijs pars tutior est eligenda; loquitur autem dictum cap. de utroque foro, interno, & externo, tum quia ubi non proceditur ex sola præsumptione, forum internum non discrepat ab externo: sed quod in foro interno est licitum, vel illicitum, judicatur etiam in foro externo licitum, vel illicitum: at in dubio facti forum externum non fundatur in præsumptione: sed eodem modo supponit, rem esse dubiam, sicut supponit forum conscientiæ, ergo qui judicatur irregularis in foro conscientiæ, etiam talis judicari debet in foro externo. Tum quia *cit. cap. Ad audientiam.* apertè loquitur de re deducta ad forum externum, ut patet ex illis verbis in princ. *Ad audientiam Apostolatûs nostri pervenit* & in *c. Significâsti. 18. h. t.* in foro interno censetur quis in re dubia homicida, & irregularis, sicut in externo. Tum denique, quia regula illa, quòd in dubijs tutior pars sit eligenda, procedit, & vera est in utroque foro: in externo quidem propter obligationem vitandi periculum peccati, ut indicatur in *cit. c. Significâsti.* ubi dicitur: in hoc dubio tanquam homicida haberi debet Sacerdos, & etsi fortè homicida non sit, à Sacerdotali Officio debet abstinere, cùm in hoc casu cessare sit tutius, quàm celebrare, ex eo, quòd in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur: scilicet peccandi contra prohibitionem legis, & violandi irregularitatem, quia accidere posset, ut verus homicida celebraret, vel ordinaretur, quod est contra reverentiam ipsius rei, & intentionem, ac prohibitionem Ecclesiæ. In foro verò externo etiam locum habet illa regula, quia est eadem ratio in hoc foro, & Jura idem disponunt, ut patet in *cit. cap. & c. ult. de Presbyt. non baptizat. Suar. cit. sec. 6. num. 1. & num. 8.*

Altera pars de dubio Juris, quòd si dubitetur, an in hoc, vel illo casu, irregularitas in jure sit statuta, in neutro foro quis censendus sit irregularis, probatur primò ex *c. Is, qui. 18. de sent. excomm. in 6.* ubi dicitur, quòd irregularitas non incurratur, nisi id in jure sit expressum; ergo non incurritur, quando dubium est, an sit jure statuta irregularitas. Secundò. Canones, qui inducunt irregularitatem, cùm dubitatur de homicidio, qui sunt *cap. Ad audientiam. 12. cap. Significâsti, 18. & c. pen. h. t.* loquuntur de dubio commissi homicidij, ac proinde de dubio facti, ergo non debent extendi ad dubium juris. Tertiò. Dissimilis est ratio in dubio juris, & dubio facti: quia quamvis irregularitas procedat ex facto, tanquam ex radice, vel occasione: at per se oritur ex Jure, quod illam statuit, tanquam ex causa efficiente, & ideo si Jus sit dubium, vel incertum, non potest inducere irregularitatem. Verùm quamvis factum sit dubium, potest tamen Jus esse certum, quod statuit in eo dubio facti irregularitatem, *Sanch. cit. c. 10. num. 42.* Deinde quando Jus non est certum, sed dubium, nulla fit ei injuria, etiamsi ei contrarium fiat, nec est morale ejus periculum, quale esse potest, cùm jus est certum, factum verò solùm est dubium, *Suar. cit. sec. 6. n. 13.*

LX. Prætereà notandum hîc primò. Regula tradita, quòd in dubio facti tutior pars sit eligenda; adeóque censendus quis sit irregularis, solùm specialiter locum habet in irregularitate homicidij, non item in alijs irregularitatibus, in quibus nec in dubio Juris, nec in dubio facti, necessariò sequi oportet partem tutiorem, nec censendum est, quempiam esse irregularem, ut docet *Sanch. l. 1. Mor. c. 10. n. 48. Suar. dis. 40. de censur. sec. 6. n. 8. Avila p. 3. de censur. dis. 2. dub. 5. concl. 2.* Ratio est: quia in dubio delicto reus absolvendus est, favorabiliores enim Rei, quàm Actores habentur, *Reg. 125. ff. de R. J. & Reg. Cùm sunt, 11. eod. in 6.* &

Actore

actore non probante, reus absolvendus est, etiamsi nihil præstiterit, *cap. un. Ut Eccles. benef. sine dim. conf.* At quando factum est dubium, delictum non est probatum, ideóque reus absolvendus est, quamvis altera pars sit æquè dubia. Et cùm hæc materia irregularitatis sit odiosa, & valdè onerosa, ultra casus jure expressos non est extendenda, sine evidenti necessitate, nec quidem ob similitudinem rationis, cùm lex quoad pœnam, non tam à ratione pendeat, quàm voluntate illam statuentis.

Est autem hîc sermo, non de dubio practicô, quo stante, eligendum est id, in quo nullum timetur peccatum: sed de dubio speculativo, quod excludit omnem assensum, quo stante, potest quis valdè probabiliter judicare, ob rationes probabiles, se non esse irregularem, illúdque dubium deponere, ac proinde nullum incurrit animæ periculum. Sed neque Papa in Capitulis suprà citatis, utitur illâ regulâ, quòd in dubijs tutior pars sit eligenda, tanquam principio, seu ratione universali necessariò obligante in omnibus materijs: sed utitur illâ solùm in casu speciali homicidij injusti, propter specialem indecentiam, quam ad Ordines habet, *Sanch. c. l. Suar. c. l. n. 9.*

Notandum secundò, quamvis in dubio facti homicidij, debeat quis censeri irregularis, quoad inhabilitatem suscipiendi Ordines, & in illis ministrandi, non tamen quoad alias pœnas censendus est irregularis, v. g. ut privetur beneficio, vel aliâ pœnâ ordinariâ homicidij puniatur, quia pœna ordinaria imposita certo delicto, non debet imponi propter delictum dubium, sed solùm extraordinaria, pro dubij qualitate, *Sayrus cit. c. 13. n. 25. Sanch. cit. c. 10. n. 45.*

Notandum tertiò, qui dubitat, an aliquem mutilaverit membro, etiam in dubio facti non est censendus irregularis, quia quamvis aliàs quoad irregularitatem æquiparentur homicidium, & mutilatio, quippe quæ est partialis quædam occisio, nempe membri: tamen cùm in solo dubio facti homicidij hæc irregularitas jure statuta, & expressa sit, non debet pœna tam rigida extendi ad dubium facti de mutilatione, quia hæc propriè non est homicidium, sed solùm impropriè, & secundùm quid, *Sanch. c. l. n. 49.*

LXI. Ex dictis infertur primò, is, qui fœminæ gravidæ præbuit pharmacum, vel aliam causam dedit ad abortum, sed dubitat, an fœtus esset animatus, irregularis censendus est, quia est dubium facti, *Sanch. cit. c. 10. n. 43.* Infertur secundò, is, qui consuluit homicidium, si adhibitâ sufficiente diligentiâ ad investigandam veritatem, adhuc dubitat, an suo consilio induxerit ad patrandum homicidium eum, cui consilium dedit, tenetur se gerere tanquam irregularem, cùm & hoc sit dubium facti, quia solùm dubitatur, an consilium datum concurrerit ad homicidium? Neque in hoc dubio est possessio pro consulente, quia contra illum stat præsumptio Juris, quod præsumit, quòd alter non patrasset homicidium, eo consilio non adhibito, quia in dubio nullus præsumitur delictum commissurus, *l. Meritò § 1. ff. pro socio. Sanch. c. l. n. 44.*

§. III.

Qualis culpa, sive negligentia præcedere debeat ad incurrendam irregularitatem, quæ oritur ex homicidio casuali, facto ab eo, qui dedit operam rei licitæ?

LXII. Ad hanc quæstionem respondetur, in hac re certum est primò, latam culpam, seu crassam negligentiam sufficere ad incurrendam irregularitatem, quia tunc homicidium est satis voluntarium in causa, quando scilicet omittitur illa diligentia in cavendo homicidio, quam homines mediocriter prudentes communiter adhibere solent. Deinde levi quoque culpâ commissum homicidium irregularitatem inducere, videtur colligi ex *c. Continebatur 8. h. t.* Nam culpa, vel negligentia, quæ in eo casu intervenit, non nisi levis fuisse videtur, *Suar. dis. 45. de cens. sec. 5. n. 4.* At verò ob culpam levissimam ejus, qui dabat operam rei licitæ, non incurritur irregularitas, quia nulla lex divina, vel humana obligat ad exactissimam diligentiam, quam homines diligentissimi adhibere solent, *Suar. cit. sec. 5. n. 6. Avila p. 7. de censur. dis. 6. sec. 1. dub. 11. concl. 2.* Alij verò distinguunt, & dicunt, non contrahi irregularitatem ob culpam levissimam, si talis culpa sit in omittendo, seu non impediendo homicidium: secùs verò si in committendo, dum non adhibetur debita diligentia in cavendo periculo homicidij proveniente ex propria, & positiva actione, *Abb. in c. Quæsitum 7. n. 3. de pœnit. & remiss. Covarr. in cit. Clem. un. p. 2. §. 4. n. 9.* Verùm ex juribus, quæ allegantur, non potest probari in illis esse sermonem de culpa levissima, sed de culpa levi, ut in *c. Presbyterum 7. & c. seq. & c. Ad audientiam 12. h. t.* idque probari potest ex *c. Lator 9. eod.* ubi Pontifex declarat, non esse irregularem eum Clericum, cujus luctantis cum alio ad latus appendente cultello, alter vulneratus, & mortuus est: nam ille Clericus non potest excusari à culpa levissima, quia ad luctandum cum altero debuisset cultellum deponere, cùm res per se spectata non careat periculo, *Suar. c. l. n. 6.* Alij denique putant, non sufficere culpam levem, sed requiri latam, quando quis dedit operam rei per se licitæ, sed debitam non adhibuit diligentiam, ne mors accideret, *Laym. l. 5. tract. 3. p. 5. c. 10. n. 9.* & alij apud *Avilam c. l.* quia in *cit. c. Quæsitum de pœnit.* Papa consultus de Sacerdotibus Græcis, qui filios in lecto oppresserunt, respondet, si ipsis procurantibus, vel studiosè negligentibus, filij oppressi reperiantur in lectis, ab Officio Altaris debeant abstinere: ubi *Gl. V. Negligentibus.* ait, quòd studiosa, seu dissoluta negligentia prope dolum est, adeóque culpa lata, & juxta hoc c. explicandus est textus in *c. Consuluisti 20. caus. 2. q. 5.* ibi: *Ne negligentiâ quâlibet proveniente suffocentur, vel opprimantur:* nam quod ibi in confuso dixit Pontifex, id distinctè expressit in *cit. c. Quæsitum. Avila c. l. dub. 11. in fine.*

LXIII. Cæterùm quicquid sit de præsumptione fori externi, in foro conscientiæ, non incurritur hæc irregularitas ob solam culpam juridicam, sed necesse est, ut interveniat vera culpa Theologica; cùm

sit pœna spiritualis, adeóque verum peccatum, saltem veniale: nam quamvis irregularitas ex homicidio publicâ auctoritate facto incurri possit sine peccato: non tamen ex homicidio facto à privato: quia hoc debet esse aliquo modo voluntarium, saltem indirectè, & in causa, ut inducat irregularitatem: alioquin esset homicidium omninò involuntarium, & inculpabile, quod irregularem non reddit, *Covarr. c. l. n. 9. §. Ex his. Molin. cit. disp. 77. n. 6. Suar. c. l. n. 7.* Quin imò probabilius est, non sufficere culpam venialem, sed requiri, ut ex culpa, seu negligentia mortali, & plenè deliberata fiat tale homicidium casuale, ut incurratur irregularitas, quæ cùm imponatur propter culpam, & sit pœna valdè gravis, non est verisimile illam imponi propter culpam tantùm venialem, *Suar. c. l. n. 3.* ubi ex *Henriq.* notat, aliquando contingere, ut id quod est ex se tantùm veniale, peccatum fiat mortale, quia est causa homicidij, attentis circumstantijs.

§. IV.

An, & in quibus casibus is, qui dat operam rei illicitæ, sive prohibitæ, ex qua reipsâ sequitur homicidium, fiat irregularis, quamvis omnem diligentiam adhibuerit, ad illud vitandum, vel non fiat?

LXIV. Tres sunt sententiæ, prima universaliter tenet, hunc esse irregularem, ut docet *S. Thomas 2. 2. q. 64. art. 8. & ibi Cajetan. Silvest. V. Homicidium 2. in princ. reg. 3. Navarr. in man. c. 27. n. 220. & seq.* & alij plures Canonistæ, quamvis aliqui intelligant S. Thom. loqui, de dante operam rei illicitæ, & periculosæ. idque probant ex pluribus capp. suprà allatis, in quibus deciditur, omnes illos non esse irregulares, quia dabant operam rei licitæ, adhibitâ sufficiente diligentiâ ad vitandum homicidium, etiamsi illud postea sit secutum; ergò argumento à contrario sensu ducto, omnes illi, qui dant operam rei illicitæ, sunt irregulares, etiamsi debitam diligentiam adhibuerint ad vitandum homicidium. Sententia secunda oppositum dicit, quòd dans operam rei illicitæ, nunquam fit irregularis, si adhibuit debitam diligentiam, ut docent *Henriq.* & alij apud *Suar. disp. 45. de censur. sec. 6. n. 4.* Ratio est, quia irregularitas non incurritur propter opus præcedens homicidium, sed propter ipsummet homicidium, dummodo sit voluntarium: sed ei, qui adhibet debitam diligentiam, ad vitandum homicidium, hoc nullo modo est voluntarium, ergò non fit irregularis. Tertia sententia est media, & probabilior, ut ex dicendis patebit.

LXV. ASSERTIO I. Vel dat quis operam rei, sive actioni illicitæ, quæ tamen ex se non inducit propinquum periculum homicidij, vel mortis: & tunc talis non fit irregularis, si debitam diligentiam adhibuit ad vitandum homicidium, etiamsi mors postea sequatur. Vel dat quis operam rei, sive actioni illicitæ, quæ suâpte naturâ apta est, & ordinata ad inferendam mortem, ideóque specialiter prohibita est propter periculum homicidij: & tunc fit irregularis, etiamsi debitam diligendam adhibuerit ad vitandum homicidium. Ita ferè *Covarr. in Clem. un. de homicid. p. 2. §. 4. n. 10. Suar. cit. disp. 45. sec. 6. n. 9. & seqq. Molin. tr. 3. de justit. disp. 77. n. 5. Avila cit. p. 7. sec. 1. dub. 1.* Prima pars hujus assertionis, quæ est contra primam sententiam, probatur: quia tale homicidium nullo modo est voluntarium, sed merè casuale, ergò non potest inducere irregularitatem. Antecedens patet, quia non est voluntarium in se, ac directè, ut supponitur: nec virtualiter, ac indirectè, & in causa, seu ipso opere, ratione ipsius negligentiæ, quia omnis diligentia debita fuit adhibita, ut etiam supponitur, ac proinde homicidium ex illo opere secutum invincibiliter ignoratur: adeóque est omnino involuntarium, quia ignorantia invincibilis tollit voluntarium. Secunda pars, quæ est contra secundam sententiam, probatur: quia quando opus, sive actio aliqua specialiter prohibita est, quia inducit propinquum periculum homicidij, quod ex illa necessariò, vel saltem frequenter consequitur, tunc homicidium inde secutum est voluntarium in causa: quia qui vult tale opus specialiter à lege prohibitum, propter periculum homicidij, ex juris interpretatione censetur velle ipsum homicidium inde consequens, & Jus præsumit, talem nunquam adhibere debitam diligentiam in præcavendo mortem, nisi desistat à tali opere periculoso, *Avila. cit. l.*

Porro quamvis propter homicidium casuale ex opere illicito secutum non contrahatur irregularitas, nisi in casibus jure expressis: tamen quando actio specialiter est prohibita propter periculum homicidij, censetur talis casus sufficienter expressus in Jure, & poterit Jus punire tale factum tali pœnâ non simpliciter, & absolutè: sed si ex illo sequatur homicidium: vel quia ex Juris interpretatione reputatur esse voluntarium propter solum opus, quicquid sit de diligentia adhibita. *Suar. cit. sec. 6. n. 9. & 10.*

LXVI. Ad fundamentum primæ sententiæ oppositæ respondetur inprimis, quòd argumentum à contrario sensu non procedat in materia pœnali, & odiosa; at materia hæc est pœnalis: deinde non est firmum, quando contrarium in ipso jure non est expressum; at expressi juris est, irregularitatem non incurri, nisi in casibus jure expressis. Quod autem per argumentum à contrario sensu ex jure tantùm deducitur, non potest dici in jure expressum, *Suar. cit. sec. 6. n. 6.* Nec refert, quòd Canones generaliter dicant, homicidas esse irregulares, à qua regula non excipiuntur, nisi qui dant operam rei licitæ, ergò omnes, qui dant operam rei illicitæ, comprehenduntur sub generali illa regula, & sunt irregulares, quia nullibi excipiuntur. Sed respondetur, Canones, qui loquuntur de homicidio inducente irregularitatem, solùm loquuntur de homicidio, quod sit aliquo modo voluntarium, saltem indirectè, & in causa, ut patet ex *Clem. un. h. t.* Ex qua constat, quòd homicidia omninò involuntaria, non inducant irregularitatem, de quo infrà. At quando consequitur homicidium ex opere illicito, sed carente periculo propinquo homicidij, & debita diligentia est adhibita, tale homicidium nullo modo est voluntarium, sed merè casuale, ut jam probatum: ergò non comprehenditur sub illa regula generali, ac proinde non fuit necessa-

it necessarium, ut de illo fieret expressa, & specialis exceptio, *Suar. c. l. n. 3. Avila cit. sec. 1. dub. 1.*

Ad argumentum secundæ sententiæ responde-tur, qui dat operam rei, seu actioni illicitæ, & specialiter prohibitæ propter periculum homicidij (cujusmodi opera sunt pugnare in bello, explodere bombardam, vel tormentum, exercere chirurgiam per adustionem, vel incisionem, ideóque prohibita sunt Clericis) ille vult homicidium indirectè, & in causa: quia tenebatur eam vitare propter vitandum homicidium, quamdiu ergò non abstinet à tali opere illicito, & periculoso, non censetur sufficientem diligentiam adhibere ad cavendum homicidium. Aliud est, si quis det operam rei, sive actioni prohibitæ Clericis, sed quæ non est proxima occasio mortis, ex qua rarò mors contingit, ut est venatio aprorum, & ursorum, nam talis non fit irregularis, saltem in foro conscientiæ, *Avila c. l. §. Hinc sequitur.*

LXVII. Assertio 2. Plures sunt casus speciales, sive particulares, in quibus ob homicidium ex opere illicito, & periculoso secutum, etiamsi adhibita sit debita diligentia, incurritur irregularitas. Et inprimis præcipuus casus proponitur in *c. Tua nos 19. in princ. h. t.* ubi quidam Monachus Chirurgiæ peritus volens quandam mulierem à gutturis tumore curare, ferro tumorem illum aperuit, præcipiens ipsi mulieri, ut se vento nullo modo exponeret, ne si forte ventus vulnus apertum subintraret, causam mortis sibi inferret. Sed mulier, contempto ejus mandato, incautè se vento exposuit; & sic aperto vulnere multus sanguis effluxit, ipsáque mortua est. Quæsitum igitur fuit, an cùm prædictus Monachus sit Sacerdos, liceat ei Officium Sacerdotale exercere? Respondet Papa Innocentius III. quòd licèt ipse Monachus multùm deliquerit, usurpando alienum officium, quod ipsi minimè conveniebat: si tamen pietatis, & non quæstûs causâ, id fecit, & peritus erat in arte Chirurgiæ, & omnem, quam debuit diligentiam, adhibere studuit, non est ex eo, quod per culpam mulieris contra ipsius consilium accidit, ita repellendus ab Officio Sacerdotali, quin post condignam satisfactionem, cum eo misericorditer agi possit, ac dispensari, ut divina valeat celebrare: alioquin (si non erat peritus, & si non adhibuit debitam diligentiam, vel ex cupiditate id fecit) de rigore juris interdicenda est illi Ordinis Sacerdotalis executio: quia non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet, *reg. juris 19 in 6.*

LXVIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Monachus iste, qui actum Chirurgiæ exercuit secando, censetur irregularis, quamvis sine omni ejus culpa contra quintum Decalogi præceptum, inde secutum fuerit homicidium, sed solùm culpâ mulieris, quam secando curaverat, quia nimirum Monachus operam dedit rei illicitæ, sibique specialiter prohibitæ propter periculum homicidij; ideóque homicidium inde secutum ipsi imputatum fuit ad irregularitatem, quamvis sufficientem, & debitam diligentiam adhibuerit in eo cavendo. Et quidem quòd in casu dicti c. Monachus operam dederit rei illicitæ patet ex illis verbis: *Licèt ipse Monachus multùm deliquerit, alienum officium usurpando*: quòd autem irregularitatem incurrerit, patet ex illis verbis: *Potest cum eo misericorditer agi, ut divina valeat celebrare*: ac proinde dispensatio in eo casu fuit necessaria, licèt faciliùs cum eo fuerit dispensatum, quia non quæstûs causâ: sed pietatis id fecit: & peritus erat artis, ac debitam diligentiam adhibuit; alioquin non fuisset cum eo dispensatum, vel non ita facilè, *Covarr. in cit. Clem. un. de homicid. p. 2. §. 4. coroll. 1. & 2. Molin. cit. disp. 77. n. 9. Suar. cit. disp. 45. sec. 16. n. 10. Avila cit. disp. 6. sec. 1. dub. 1.* quia qui dat operam rei illicitæ, seu periculosæ, quæ est proxima occasio mortis, ille vult homicidium indirectè, & in causa, quia tenebatur ab ea abstinere ad evitandum homicidium, quomodocunque illud sequatur, etiam sine alia culpa ipsius operantis, quia debitam diligentiam adhibuit; Jus enim vult punire pœnâ irregularitatis tale factum propter periculum homicidij, si ex illo reipsâ mors sequatur.

Notandum secundò. Quamvis in casu *cit. c. Tua nos*, tantùm sermo sit de Monacho, quia factum narratur, tamen idem dicendum est de quolibet alio Clerico sæculari in Sacris constituto, cui similiter interdictum est exercitium Chirurgiæ, quæ fit per adustionem, vel incisionem, *c. pen. Ne Clerici, vel Monachi &c. Abb. in cit. c. Tua nos, n. 2.* adeóque si ex ejus curatione mors, vel mutilatio secuta sit, quamvis casu, & omni diligentiâ adhibitâ, irregularis fit, quia dedit operam rei sibi prohibitæ, & periculosæ. Excipitur tamen casus necessitatis, si alius Chirurgus, præter Clericum, non adsit, qui possit, & velit hominem periclitantem curare; tunc enim ipsum jus naturale charitatis id exigit, & licitum facit, quod jure solùm humano prohibitum est: ideóque si adhibuit debitam diligentiam, & mors sequatur, sine alia culpa sua, non incurrit irregularitatem, *Molin. tr. 3. de just. disp. 75. n. 3. & 4.* Verùm Clerici in minoribus Ordinibus constituti, etsi Beneficiati sint, si ex exercitio Chirurgiæ mors sequatur, non incurrunt irregularitatem, modò debitam diligentiam adhibuerint, quia Canones non exprimunt tales irregulares fieri. *Molin. c. l. n. 2. in fine. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 10. n. 3.* In casu verò *cit. c. Tua nos*, Monachus ille, qui erat etiam Sacerdos, aperuit apostema, sine urgente necessitate, quia mulier habere potuit alios Chirurgos Laicos, *Molin. c. l. n. 3. in fine.* Non obstat *c. Ad aures 7. de ætate, & qualit. &c.* ex quo colligitur, quòd etiam Clericus in minoribus Ordinibus constitutus, fiat irregularis, si cum periculo mortis curet ægros, eaque sequatur. Sed respondetur, quòd in casu illius cap. Canonico illi asserenti, quòd sit artis Chirurgiæ peritus, & adhibitâ debitâ diligentiâ, sit operatus, fides non fit habita, quia nudè, & sine probatione id asseruit, præsertim cùm fassus sit, quòd ex medicinis suis aliqui periculum mortis incurrerint, ideò contra ipsum præsumptio fuit, in ejus curationibus culpam aliquam, seu negligentiam intervenisse, *Laym. ibid. n. 1.* videri potest, quæ de hac re dicta sunt *l. 1. tit. 14. §. 7. n. 55.*

LXIX. Notandum tertiò. Si Chirurgus, vel Medicus sit Laicus, quamvis ipsi prohibitum sit exercere artem in pœnam alicujus criminis, vel ob aliam extrinsecam causam, non sit tamen irregularis, si peritus sit, & debitam diligentiam in curando adhibuit, etiamsi mors sequatur, quia exercitium Chirurgiæ non est Laicis prohibitum, ratione periculi homi-

homicidij, sed Clericis tantùm, *Covarr. c. l. §. Tertiò subsequitur. Suar. cit. sec. 6. n. 12. Avila cit. sec. 1. dub. 2. in fine.* Quòd si verò per imperitiam, vel negligentiam culpabilem Medici, vel Chirurgi mors eveniat, id eis imputari debet, *l. Illicitas 6. §. Sicut ff. de Offic. Præsid.* & consequenter irregulares fiunt, nam imperitia culpæ annumeratur in ijs, qui ut periti operam suam promittunt, *l. Si domum 9. §. Celsus ff. Locati.* Hæc tamen irregularitas non contrahitur ex defectu lenitatis, sed ex delicto, ac pertinet potiùs ad homicidium casuale, quàm voluntarium, *Suar. dis. 47. de cens. sec. 7. n. 2.* Similiter Infirmarij, sive Laici, sive Clerici, qui curam ægrotum gerunt, nunquam irregularitatem incurrunt, si sufficientem diligentiam adhibeant: nisi ob culpabilem negligentiam mortem notabiliter accelerent, idque periculum fuerit prævisum, vel prævideri potuerit, *Suar. cit. dis. 47. sec. 7. n. 3. & 4.* unde si is, qui infirmo inservit, & illum in lecto movet, charitatis causâ, ut commodiùs cubet, non fit irregularis, etsi mortem paululùm accelerâsse videatur, nisi culpa lata intervenerit, *Silvest. V. Homicidium 2. q. 15. Avila p. 7. dis. 6. sec. 3, dub. 8.*

Porro præter casum jam allatum de Medicis, & Chirurgis, sunt & alij, quibus irregularitas ob mortem secutam ex opere illicito, & periculoso incurritur. De quibus videri possunt Auctores citati.

§ V.

De homicidio omnino involuntario, & inculpabili.

LXX. Quæritur 1. An homicidium factum in furore, vel in infantia, aut in somno inducat irregularitatem? De hoc in *Clem. Si furiosus unic. h. t.* ita statutum est à Clemente V. in Concilio Viennensi: » Si furiosus, aut infans, vel dormiens hominem » mutilet, vel occidat: nullam ex hoc irregularita- » tem incurrit: ita quidem ut tales neque quoad » Ordines jam susceptos, neque etiam quoad susci- » piendos sint irregulares, *Gl. hic V. Nullam.*

LXXI. Circa quam Constitutionem notandū primò. Si furiosus, durante furore, occidat hominē, cùm tunc usum rationis non habeat, immunis est ab omni culpa, & consequenter etiam ab omni pœna, *l. Sed etsi 5. §. 2. ff. ad Leg. Aquil.* & pati potest injuriam, sed non facere, *l. Illud 3. in princ. ff. de injuriis. Gl. hic V. Furiosus.* Secùs est, si dilucida intervalla habeat, & hominem occidat, dum sanæ mentis est, tunc enim fit irregularis, nam & in foro civili tunc punitur, *l. & Marcus 15. §. Si verò ff. de offic. Præsid. Covarr. in cit. Clem. unic. p. 3. in initio n. 1. & 2.* Non est autem irregularis, etsi gravi culpâ suâ in furorem, vel amentiam inciderit, *Navarr. in man. c. 27. n. 230. Avila p. 7. de censur. dis. 6. sec. 1. dub. 12.* quia licèt priùs peccaverit, superveniente tamen postea furore, ampliùs peccare non potest. Porrò si dubitetur, quo tempore furiosus habens dilucida intervalla occiderit, vel aliàs deliquerit, num scilicet tempore furoris, an verò tempore, quo sanæ mentis erat, in hoc dubio præsumendum est potiùs, quòd occiderit, vel aliter deliquerit, dum furiosus erat, quàm dum sanæ mentis: idque ut excludatur delictum, & ejus pœna, nisi contrarium probetur, *Menoch. l. 6. de præsumpt. præsumpt. 45. n. 63.*

LXXII. Notandum secundò. Si infans (hoc est minor septennio) hominem occidat, non fit irregularis, *Gl. hic V. Infans.* quia perfectum usum rationis non habet ad discernendum id, quod agit, ideóque neq; pœnâ legali homicidij tenetur, *l. Infans 12. ubi idem dicitur de furioso ff. ad Leg. Cornel. de Sicariis.* Sed etsi puer infra tempus infantiæ, nempe ante septennium completum, plenum usum rationis habeat, & occidat aliquem, probabilius est, non incurrere irregularitatem. Ratio est: tum quia irregularitas non incurritur, nisi in casibus à Jure expressis: sed non est in Jure expressum, quòd infans, etsi doli capax sit, & plenum usum rationis habeat, si occidat hominem, fiat irregularis. Tum quia generaliter, & absque ulla distinctione, seu exceptione in *cit. Clem. un.* dicitur, infantem si mutilet, vel occidat hominem, non fieri irregularem, ergò cùm sit beneficium à lege concessum, ex causa miserationis, & pietatis, non est restringendum, sed amplè intelligendum, *Avila c. l. dub. 13. concl. 1. post Henriq.* contra *Covarr. c. l. n. 5.* Nec refert, quòd in infante plenum usum rationis habente cesset ratio, ob quam statutum fuit, non fieri irregularem, quia scilicet occisio non est voluntaria in infante: nam non cessat ratio concessionis adæquata, & totalis, quia non cessat tenera ætas, in cujus favorem immunitas ab Irregularitate ei concessa est, *Avila c. l.* Quin imò etsi major sit septennio, si tamen necdum plenum usum rationis habeat, non fit ob commissum homicidium Irregularis, quia cùm excusetur à culpâ, ob defectum sufficientis usûs rationis, ad peccandum mortaliter, excusari etiam debet à pœna irregularitatis, *Avila c. l. concl. 2.* Idem dicendum, si major sit septennio, & dubitetur, utrùm habeat etiam plenum usum rationis, adhuc enim in hoc dubio non est censendus irregularis, quia in dubio favendum est pupillari ætati: & si dubitetur, an actus, sive delictum sit factum, tempore licito, an illicito, præsumi debet esse factum tempore licito, ut excusetur delictum, & qui accusat, tenetur probare esse factum tempore illicito, juxta doctrinam Bartoli in *l. Non solùm 8. §. Sed ut probari n. 3. ff. de novi op. nunt. Avila cit. l. concl. 3.* Idem observatur etiam Jure Civili: nam impuberes non puniuntur pœnâ ordinariâ delicti, nisi sint doli capaces, & pubertati proximi: imò nec tunc ultimo supplicio afficiuntur, sed mitiore pœnâ, puta exilio, vel fustigatione, *l. 1. C. de falsa moneta,* nam in supplicijs nunquam impubes habetur pro doli capace, *Wesenb. in paratit. ff. ad leg. Cornel. de Sicariis n. 24.* ubi *n. 26.* addit, quòd etiam puberibus, sed minoribus 25. annis, pœnæ mitigentur ratione ætatis, quia non est tantus dolus in illis, quantus in majoribus.

LXXIII. Notandum tertiò. Si quis, dum dormit, hominem occidat, non fit irregularis, cùm & is judicio rationis, & libero arbitrio careat, ideóque extra culpam est: nisi tamen homicidium sit prævisum, & indirectè volitum, seu intentum in causa, quia nimirum vigilans advertit, quòd in somno soleat surgere, arma arripere, & obvios percutere, & tamen non adhibet debitam diligentiam ad hujus-

modi

modi periculum præcavendum, nempe arma removendo, vel se includendo in cubiculo obserato, vel aliàs arbitrio boni viri providendo: alioquin si sufficientem diligentiam adhibuit, homicidium subsecutum, nec in se, nec in causa est voluntarium, *Covarr. cit. p. 3. in princ. n. 6.* Quòd si verò quis vigilans adeò irascatur contra alium, ut eum desideret occidere, & hoc desiderio flagrans eat dormitum, & de ijs, quæ in vigilia acciderunt, somnians sumat gladium, & accedens ad lectum inimici illum occidat, nec tunc erit irregularis, quia tale homicidium est etiam involuntarium, nisi prævideret, se solitum in somno arma capere, & percutere, ut suprà dictum, *Covarr. c. l. Avila c. l. dub. 14.*

LXXIV. Quæritur secundò. An sicut furiosus, vel dormiens occidens hominem non incurrit irregularitatem, ita nec ebrius? Ratio dubitandi est, quia in *cit. Clem. un.* de ebrio nulla fit expressa mentio. Verùm respondetur, illum non fieri irregularem, etiamsi culpâ suâ sit inebriatus, quia ebrius, durante ebrietate, etiam caret usu rationis, & ideò eadem in illo subest ratio excusandi ab irregularitate, quæ in furioso, vel dormiente: neque etiam homicidium factum in ebrietate est in se, vel in causa volitum, & intentum, cùm ebrietas per se proximè non sit ordinata ad homicidium, nec ordinariè conjuncta cum periculo homicidij, ideóque est causa solùm remota, & per accidens, si quandoque ex illa homicidium sequitur; dummodo tamen quis non deditâ operâ, & eo fine se inebriârit, ut liberiùs posset occidere: vel nisi aliàs esset solitus in ebrietate arma sumere, & homines obvios ferire, adeóque sciat se ebrium, ad pugnas esse pronum: tunc enim homicidium secutum esset indirectè voluntarium in causa, si non adhibuit debitam diligentiam ad pericula illa cavenda, & irregularis fieret, *Covarr. c. l. n. 3. & 4. Navarr. cit. c. 27. n. 230. Avila cit. sec. 1. dub. 15.* Nec refert, quòd in *cit. Clem. un.* ab irregularitate non excipiatur ebrius, quia ob rationis identitatem, facilè sub furioso comprehenditur etiam ebrius, eique in Jure æquiparatur; nam ubi ebrietas, ibi & libido dominatur, & furor, *c. Venter 5. dist. 35.*

Atque hæc quidem procedunt de Jure Canonico, & in foro Ecclesiastico: in foro verò civili, & seculari ebrietas, etiamsi mentem auferat, non excusat, quia opera datur rei illicitæ: quamvis ob illam capitalis pœna non infligatur, sed pœna mitigetur, *l. Omne delictum 6. §. Vivum, ff. de re militari.* non item, si parva ebrietas sit, quæ usum rationis non tollat, *Wesenb. in Paratit. ff. ad leg. Cornel. de Sicar. n. 24.*

LXXV. Porrò ad homicidium omninò involuntarium pertinet, quando ad vindicandum aliquem ob injuriam ei illatam, ejusdem amici, consanguinei, vel famuli Titium v. g. occidunt, eo tamen, cujus causa fit homicidium, id prohibente, & causam non dante: nam tale homicidium respectu ejus, qui id prohibuit, nec ei causam dedit, est omninò involuntarium, ideóque ipse nec homicida est, nec irregularis, prout deciditur in *c. Petrus 17. h. t.* Nam Petrus, Diaconus, & Monachus, cùm olim esset Clericus sæcularis, beneficium obtinuit in quadam Ecclesia, cujus Abbas ipsum eodem spoliavit, Idcircò amici, & cognati dicti Diaconi, in domo ejusdem concurrerunt, & dixerunt, quòd vindictam velint sumere de Abbate: sed Diaconus ille expressè inhibuit, ne Abbatem occiderent, aut aliquid facerent, unde posset periculum sui Ordinis incurrere: sed ipsi nihilominùs irruerunt in eum, & plagis impositis abierunt, semivivo relicto, qui post aliquot dies exspiravit. Quocirca mandat Papa Innocentius III. Episcopo Diœcesano, ut si præmissa vera sunt, prædicto Diacono non solùm in Diaconatûs officio ministrandi, sed etiam ad Presbyteratûs Ordinem ascendendi (si aliud Canonicum impedimentum non obstiterit) auctoritate Apostolicâ, liberam facultatem concedat: præsertim si super hoc non fuerit infamatus, alioquin se purgare deberet, *Gl. hic V. Præsertim.* Ratio decisionis est, quis non debet alicui imputari, quod contra expressam illius prohibitionem, eo causam, vel occasionem non dante, ab ipsius consanguineis fuit attentatum, alioquin enim dolus alterius ei obesset, qui culpabilis non fuit, *Gl. hic in notatis.*

LXXVI. Hinc colligitur primò. Si quis causam dedit rixæ, non sine sua culpa, & illicitè, & amici, consanguinei, vel famuli illius cum eo rixantē, & pugnantem occidunt, licèt præter ejus voluntatem, & prohibitionem, tamen fit irregularis, quia dedit causam rixæ, & quidem culpabiliter, ut à contrario sensu colligi videtur ex *cit. c. Petrus,* & tradit *Abb. ibid. n. 1. Covarr. in Clem. unic. de homic. p. 2. §. 2. n. 8. in 1. casu. Barb. hic n. 3.* quamvis *Avila cit. disp. 6. sec. 3. dub. 3. concl. 1. cum Henriq.* probabiliter putet, talem non esse irregularem, quia per prohibitionem impedivit, quantum in se erat, mortem alterius, ideóque non est causa illius.

Colligitur secundò. Si quis fuit præsens tractatui super occidendo inimico suo, à suis servis, vel amicis habito, & tacuit, fit irregularis, secuto homicidio, prout sumitur ex hoc c. ubi Diaconus ille ideò excusatur ab Irregularitate, quia quantum potuit, suos à cæde prohibuit: nam taciturnitas præsentis habetur pro consensu, quando tractatur de causa illius, ut in proposito de homicidio patrando in gratiam Petri, *Covarr. c. l. n. 8. in quarto casu. Avila c. l. concl. 2. Barb. hic n. 5.*

Colligitur tertiò. Si Petrus v. g. dedit causam rixæ, etsi illicitè, & culpabiliter, ac quamvis Clericus sit, & inimici illius, qui cum Petro rixatur, supervenient, eumque occidant, non intuitu Petri, sed ratione propriæ inimicitiæ contra occisum, Petrus non fit Irregularis, quia homicidium non fuit factum propter Petrum, adeóque ipse non fuit causa illius, *Abb. in tit. c. Petrus. not. ult. Covarr. c. l. in 3. casu. Avila c. l. concl. 3.*

SECTIO III.

DE HOMICIDIO NECESSARIO, sive ob defensionem facto, & irregularitate ex eo contracta.

§ I.

An qui ob defensionem suæ propriæ personæ, ac vitæ, alium occidit, vel ob defensionem proprii honoris, ac famæ, fiat irregularis?

Homicidium necessarium hîc vocatur, non prout opponitur libero, fit enim voluntariè, ac liberè, sed quia fit coactè, & non sponte, nec per se intenditur, sed ex necessitate justæ defensionis, contra injustum aggressorem.

LXXVII. Assertio 1. Qui occidit, vel mutilat alium, ob necessariam corporis sui, seu vitæ defensionem, servato moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis: secùs, si in modo defensionis culpabiliter excedat; tunc enim fit irregularis, *S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 7. in corp. Covarr. in Clement. unic. de homicid. p. 3. §. unic. n. 1. Suar. dis. 46. de censur. sec. 1. num. 4.* & alij DD. communiter. Idque constat ex *Clem. Si furiosus. unic. h. t. in fine.* ubi dici» tur, quòd irregularitatem non incurrit, qui mor» tem aliter vitare non valens, suum occidit, vel » mutilat occisorem. Ratio est: quia jure naturali permissum est, vim atque injuriam propulsare, & corporis sui tutelam suscipere contra injustum invasorem, *l. Ut vim 3. ff. de Justit. & jure.* cùm ergo tale homicidium sit licitum, & inculpabile, non contrahitur irregularitas ob illud in pœnam, cùm nulla adsit culpa, & alioquin puniretur, quod jure permissum est, contra *l. Grachus. 4. C. ad l. Jul. de adult.* Neque etiam ob defectum lenitatis incurritur irregularitas, quia hic non intervenit, ubi homicidium fit propter necessitatem defensionis, *Suar. cit. dis. n. 1.* Idque procedit, non tantùm Jure novo, sed etiam secundùm Jus antiquum, quòd nimirum etiam olim, qui se defendendo alium occidit, irregularitatem non incurrit, sive laicus fuerit, sive Clericus; nisi tunc quando homicidium vitari potuit; adeóque ad defensionem necessarium non fuit: quo sensu intelligi debet textus in *c. De his. 6. & c. Si quis. 8.* ibi: *aut defensione, dis. 50.* ubi *Gl.* id explicat de defensione evitabili; adeóque non necessariâ, & *Gl. fin. in cit. c. De his.* eum textum exponit de defensione facta incautè, & sine moderamine; nam cuilibet licitum est se defendere, & vim vi repellere cum moderamine, *c. Jus naturale. 7. dist. 1. & l. 1. C. Unde vi*: & confirmatur ex eo, quia *cit. Clem. un.* non continet verba, quæ inducunt novum Jus, sed quæ declarant, & exponunt Jus antiquum, ibi: *Et idem de illo censemus*, & ibi *Gl. V. Eodem. Suar. cit. sec. 1. n. 2. & 3.* quamvis de eo olim dubitatum fuerit. Unde *S. Thom. cit. art. 7. ad 3.* ait, quòd Clericus, etiamsi se defendendo interficiat aliquem, est irregularis. Similiter quando Concilium Trident. *Sess. 14. c. 7. de reform.* loquens de homicidio, quod vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet, commissum fuit, ejus dispensationem committit loci Ordinario, intelligi debet de eo casu, quo quis excessit moderamen inculpatæ tutelæ, quia se aliter poterat defendere, juxta *declarat. Cardin. Concil. apud Jo. Gallemart. ibid. n. 3.* Neque etiam Concilium ibid. inducit novam irregularitatem, neque revocavit declarationem *cit. Clem. unic. h. t. Suar. cit. l. num. 3. Navarr. consil. 36. h. t.*

LXXVIII. Porro quod dictum est, non fieri irregularem, qui necessariæ defensionis causâ, alium occidit, extenditur primò. Ut non fiat irregularis, etiamsi aggredi volentem præveniat, & priùs occidat, quia non tenetur expectare, donec ab ipso præveniatur, modò aliud medium evadendi mortem non adsit, *Navarr. in Man. c. 15. n. 2. in fine.* quia plùs tenetur quis providere vitæ suæ, quàm alienæ, ut ait *S. Thom. cit. art. 7. in corp.*

Extenditur secundò. Non esse irregularem eum, qui alium occidit, etiam ad declinandam mutilationem, ne alicui membrum aliquod v. g. manus abscindatur, si aliàs integritas membrorum propugnari nequeat, *Suar. cit. dis. 46. sec. 2. n. 6.* quia sicut mutilatio alteri facta injustè, æquiparatur homicidio, quoad irregularitatem contrahendam; ita defensio propriæ personæ à mutilatione æquiparatur defensioni à morte, quoad excusandam irregularitatem, præsertim quia contingere potest, ut ex abscissione membri, vel vulnere lethali mors sequatur.

Extenditur tertiò. Non esse irregularem eum, qui ob sui necessariam defensionem occidit innocentem invasorem, ut furiosum, vel amentem, si aliter se salvare non possit, *Barb. in cit. Clem. unic. n. 17.* & alij apud ipsum, quia tunc cædes innocentis tantùm per accidens contingit, utpote non intenta per se, sed secuta ex opere licito, & necessario, quod est defendere vitam propriam.

Extenditur quartò. Non esse irregularem eum, qui cùm non possit seipsum defendere, advocat alium, ut ipsum defendat ab injusto invasore, & hunc occidat, quia quod licet alicui facere per seipsum, sine irregularitate, potest etiam per alium, & censetur facere per seipsum, *Navarr. in Man. c. 27. n. 212. Avila cit. l.*

Extenditur 5. Non fieri irregularem, qui invasorem suum ad se defendendum occidit, licèt cum interno odio, & appetitu vindictæ, quia actus internus, sine actu externo, non sufficit ad irregularitatem inducendam, si revera quis occidat invasorem ad defendendam vitam suam, *Avila dis. 5. sec. 3. dub. 1. Barbos. in cit. Clem. unic. n. 16.*

LXXIX. Assertio 2. Qui occidit, vel mutilat injustum invasorem, ob defensionem proprij honoris, aut famæ, fit irregularis, ut docet *Silvest. V. Homicidium. 3. q. 4. dicto 1. Navarr. l. 5. cons. 6. n. 4. h. t. Avila p. 3. dis. 5. sec. 3. dub. 2. §. Ex his sequitur. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 9. n. 3.* & alij. Idque colligi videtur ex *Clem. unic. h. t.* ubi dicitur: *qui mortem aliter vitare non valens suum occidit, vel mutilat invasorem*, non fit irregularis: ergo à sensu contrario, si mortem evadere possit, & occidat, vel mutilet, fit irregularis, *Gl. ibid. V. Nō valens.* Ratio est: quia qui alium occidit, ob defensionem sui honoris, non tam ob necessariam sui defensionem, quàm vindictæ causâ, occidere censetur, cùm honor læsus possit alijs competentibus medijs reparari. Ex quo sequitur, quòd qui injustè invasus ab altero potest mortem evadere fugiendo, citra vitæ periculum, incurrat irregularitatem, si non fugiat: quia quamvis regulariter non teneatur quis fugere, ne aggressorem occidat; adeóque non peccet, etiamsi non fugiat, ut patet in viro nobili, vel militari, cui probrosum esset, si invasus fugeret, & non se defen-

defenderet: & consequenter talis, etsi non fugiat, non incurrit irregularitatem ex delicto: neque etiam ob tale homicidium in foro seculari plectetur pœnâ homicidii, saltem ordinariâ: incurrit tamen irregularitatem ex defectu perfectæ lenitatis, si non fugiat, cùm posset, quia Christianæ Charitati, & mansuetudini magis conforme est, tolerare & sustinere injuriam, quàm ob defensionem sui honoris alium occidere, si non agatur simul de vitæ periculo, *Navarr. in Man.* c. 27. *n.* 21 t. *Laym. c. l.* Excipi debet, nisi quis fugiendo periculo se exponeret, quia dubitabat, ne fortè cadat, vel aggressor velociori cursu ipsum assequatur: vel quia aggressor ex fuga invasi audacior factus, facilè fugientem occidere, vel mutilare posset, tunc enim non tenetur quis tali periculo se exponere, ideóque etsi non fugiat, sed occidat aggressorem, non incurrit irregularitatem ullam, etsi Clericus sit, neque enim qualitas loci, & temporis patitur plenius deliberandi consilium, *Silvest.* c. *l. dicto* 2.

LXXX. Contrarium tamen, non incurri irregularitatem ullam ex homicidio facto ad defendendum proprium honorem, si is salvare se non possit, tenet *Suar. dis.* 46. *de cens. sec.* 1. *n.* 5. *&* 6. Ubi ait, distinguendum esse, nam qui non tantùm; sine periculo vitæ, sed etiam sine dedecore, & infamia fugere potest, qualis est Clericus, vel Religiosus, vel homo vilis conditionis, aut in eo loco ignotus: & talis fit irregularis, si non fugiat, sed resistat, & occidat in sui defensionem, quia sine morali necessitate occidit proximum, imò nec potest excusari à culpa coram Deo. Vel non potest quis in tali casu fugere, sine gravi ignominia, & jactura honoris: & tunc etiam non tenetur fugere, nec irregularis fiet, si se defendendo alium occidat: tum quia quod non potest vitari, sine magna infamia, & jacturâ honoris, moraliter est inevitabile, ideóque meritò censeri debet hic casus comprehensus sub verbis *cit. Clement. unic. h. t.* tum quia hujusmodi homicidium, non tantùm est inculpabile, tali casu, sed neque spontaneum, & absolutè voluntarium, sed moraliter necessarium ad sui defensionem, quid enim magis moraliter necessarium est ad sui defensionem, quàm vitare gravem infamiam, vel jacturam honoris, cùm honor, sive fama boni nominis, & vita æquiparentur, & viro bono metus amittendi honoris major sit, quàm mortis, *l. Isti.* 8. *§. pen. ff. quod met. caus.* Quare hæc sententia est valde probabilis, imò vix differt à priore sententia cum adjuncta exceptione, ut ex infrà dicendis magis patebit.

LXXXI. Cæterùm quod dictum est non contrahi irregularitatem ex homicidio facto ad necessariam sui ipsius defensionem, id extenditur etiam ad homicidium factum ob licitam, & necessariam defensionem alterius hominis innocentis: nam qui injustum invasorem patris, matris, vel alterius cognati, imò etiam cujusvis extranei innocentis, mutilat, vel occidit, non fit irregularis, ut docet *Covarr. in cit. Clem. un. p.* 3. *§. un. n.* 5. *Molin. tr.* 2. *dis.* 109. *concl.* 3. *Clar. §. Homicidium. n.* 27. *&* 28. *Suar. cit. dis.* 46. *sec.* 3. *n.* 2. *&* 3. *Avila p.* 7. *dis.* 5. *sec.* 3. *dub.* 5. *Laym. cit.* c. 9. *n.* 2. Probatur 1. Quia tale homicidium, non tantùm fit licitè, sed etiam interdum ex obligatione legis naturalis, & Divinæ, vi cujus tenetur quis defendere proximum, quia irregularitas non incurritur, nisi homicidium sit voluntarium, & culpabile; at tale homicidium est inculpabile, nec moraliter voluntarium ac spontaneum, sed quasi coactum, cùm ad id cogat tum ipse aggressor, tum ipsa lex naturalis, & Divina, quæ defensionem proximi præcipit, si sine gravi suo incommodo possit, ideóque non potest eam omittere sine peccato. Probatur 2. Irregularitas ex homicidio licito contrahitur ex defectu perfectæ lenitatis, & mansuetudinis: qualis defectus esse, vel dici non potest, quando quis occidit hominem, ad quod ex Christiana pietate, vel etiam ex justitia obligatur, quia una virtus non contradicit alteri, nec pugnat cum altera; neque etiam est credibile, quòd Ecclesia voluerit aliquem inhabilem reddere ad Ordines suscipiendos, vel exercendos, propterea quia legem naturalem servavit, & mortem spiritualem animæ incurrere noluit, nam alioquin abstraherentur fideles ab observatione præcepti Dei, metu irregularitatis. Non obstat, quòd in *cit. Clem. un. h. t.* ab irregularitate excipiatur tantùm is, qui occidit alium ad defendendam vitam propriam: nam ibi non excluditur necessaria defensio proximi, quia in illa non condidit Pontifex novum jus, sed declaravit antiquum, quoad casum particularem defensionis propriæ vitæ, qui est gravissimus, & non rarò contingit: reliquos verò, qui rariùs accidunt, reliquit opinioni Doctorum, *Avila cit. dis.* 5. *sec.* 3. *dub.* 5. Neque etiam obstat, quòd Judex, etiam licitè, & sine culpa, imò etiam ex justitia occidit malefactores, & tamen fit irregularis: nam homicidium in Judice est voluntarium in causa, quia spontè suscepit, vel saltem non ita coactè officium, ut non posset, sine peccato, illud recusare, *Avila c. l.*

§. II.

An is, qui ob defensionem bonorum temporalium, quæ possidet, occidit, vel mutilat aliquem, fiat irregularis?

LXXXII. Affirmant *Gl. fin. in c.* 2. *h. t. & ibid. Abb. n.* 2. *Silvest. V. Homicidium.* 2. *q.* 16. *n.* 11. *Navarr. in Man. c.* 15. *n.* 4. Ubi addit, id ipsum observare stylum Curiæ Romanæ, qui jus facit, c. *Quàm gravi.* 6. *de crim. falsi. Molin. tr.* 3. *de justit. dis.* 72. *n.* 3. *Avila cit. dis.* 5. *sec.* 3. *dub.* 4. *Laym. cit.* c. 9. *n.* 3. Idque probatur 1. ex *cit. Clem. un. h. t.* Ubi solùm eximitur ab irregularitate, qui mortem aliter vitare non valens suum occidit, vel mutilat invasorem: ergo per sensum contrarium, si quis aliter mortem vitare possit, etsi cum jactura bonorum externorum, si occidat, vel mutilet, irregularitatem contrahit, ut suprà jam dictum. Nam quia Jus Canonicum excepit solùm defensionem propriæ vitæ, propter summam necessitatem naturalem, censendum est, minorem necessitatem non sufficere ad excusandum ab irregularitate, quia quamvis necessitas defendendi bona temporalia excuset à culpa, non tamen à defectu lenitatis, qui vel maximè ex eo apparet, quòd homo velit potiùs occidere proximum, quàm res temporales amittere.

LXXXIII. Deinde idem probatur ex Jure Canonico antiquo, nam in c. *Interfecisti. 2. h. t.* (quod est desumptum ex Pœnitentiali Romano c. 4.) dicitur: si quis interfecit furem, vel latronem (nam hîc sumuntur pro synonymis, *Abb. hic not. 1.* modò non sit publicus depopulator agrorum, quem interficere licitum est, *l. 1. & 2. C. Quando licet uni sine Judic. &c.* sed non Clericis, *Gl. hic V. Latronem.*) quem capere poterat sine occisione, per XL. dies non intret Ecclesiam: & laneâ veste (id est, cilicio, *Gl. hîc V. eod.*) indutus, abstineat ab escis & potibus (præter panem, & aquam) & à toro, (conjugali scilicet, nisi alter conjux debitum exigat, *Gl. hîc V. A toro*, vel secundùm alios DD. à lecto materiali, ac dormiat, non in lecto, sed in scamno, tempore pœnitentiæ, *Abb. hic n. 3.* & à gladio, hoc est, à militia, *Gl. hic V. eod.*) feriâ III. autem & V. feriâ, ac Sabbato aliquo genere leguminum, vel oleribus, pomis, & parvis pisciculis, cum modica cervisia, temperatè vescatur. Si verò sine odio, liberando se suáque, hujusmodi hominem (id est, latronem seu furem) occidit, (secundùm indulgentiam dixit, quia ad imaginem Dei factus erat) si quis jejunare voluerit, bonum erit, & eleemosynam faciet. Si autem Presbyter hæc eadem fecerit, non deponatur (quia non censetur directè homicidium fecisse, *Gl. hîc V. eod.*) tamen quamdiu vivit, pœnitentiam agat.

Atque juxta hanc sententiam sequitur 1. Si fur vel latro capi possit citra occisionem, impunè interfici non potest, *Abb. hic not. 2.* 2. Si quis occidit furem, ut se suáque liberaret ac defenderet, excusatur ab omni culpa, & pœna, nisi quam ultrò assumere voluerit: at verò pro suis rebus tantùm liberandis, seu defendendis, non est licitum occidere furem; quia utrumque copulativè requiritur ad licitam cædem, defensionis causâ factam, ut & persona, & res occidentis periclitentur, & aliter salvari non possint, ut patet ex illis verbis, *se suáque liberando.* Quare non est licitum hominem occidere ad rerum suarum tutelam, nisi necessaria propriæ vitæ defensio accedat, *Abb. hîc n. 2.* & consequenter talis etiam irregularis fiet, quia debuit potiùs dimittere res suas, quàm interficere furem, *Gl. fin. hic.* 3. Si Sacerdos, vel alius Clericus interficiat furem ad salvandas res suas, non esse ita graviter puniendum, atque si, citra necessitatem defensionis, homicidium commisisset: fieri tamen irregularem, sed cum eo dispensari posse, ut beneficium retineat, *Gl. fin. & Abb. in cit. c. 2. §. fin. n. 4.* Ubi tamen addunt, si Sacerdos, vel Clericus furem occidat, quia aliter non potuit evitare mortem, tunc non ex necessitate agere debet pœnitentiam: sed solùm ad cautelam, quia sic interficiendo nullum peccatum commisit, adeóque nec ullam irregularitatem incurrit. Verùm quis sit verus intellectus hujus c. infrà dicetur.

LXXXIV. Secundò in c. *Si Perfodiens. 3. h. t.* quod est desumptum ex c. 22. *Exodi* dicitur: Si perfodiens domum inventus fuerit fur, & percussus mortuus fuerit, non imputabitur illi homicidium: si autem oriatur super eum sol, reus erit, hoc est, ei, qui occidit furem nocturnum, non est imputandum homicidium: secùs, si diurnum occidat, quia poterat discernere, sive cognoscere, quòd ad furandum, non ad occidendum venisset, & ideo non debet occidi. Unde etiam in antiquis legibus secularibus, (*l. Itáque. 4. ff. ad leg. Aquil. l. Furem. 9. ff. ad leg. Cornel. de sicar.*) statutum reperitur, impunè occidi nocturnum furem, quoquo modo, non autem diurnum, nisi telo, id est, armis se defenderit, tunc enim plus est, quàm fur. Ratio disparitatis inter furem diurnum, & nocturnum est, quia si fur nocturnus aufugiat, cum rebus ablatis, non potest cognosci, ut postea conveniri possit coram Judice, nec potest discerni periculum mortis aut motûs, quo vim inferre tentat, & ideo potuit impunè occidi, etiamsi armis non se defendat, si non possit comprehendi, sine occisione, *Abb. hic in fine.* At verò fur diurnus potest cognosci, adeóque postea etiam accusari poterit; & tunc etiam constare potest de modo furti, & periculo, quod esse potuit in resistentia furis, ideóque occidi non potest, nisi armis resistat, *Gl. in cit. l. Furem. V. Periculo. ff. ad leg. Cornel. de sicar.* Hinc autem ulteriùs inferri videtur, si non est licitum occidere eum, qui non ad occidendum: sed ad furandum tantùm venire cognoscitur, juxta *cit. c. 3. h. t.* consequenter neque licitum esse, ob defensionem rerum suarum tantùm furem occidere, ac proinde sic occidens irregularis fiet.

LXXXV. Tertiò in c. *Suscepimus. 10. h. t.* refertur, quòd cùm duo Monachi, ex mandato Abbatis sui, domum quandam custodirent, quidam latrones, seu fures de nocte ingredientes ad eos, cœperunt illos in personis affligere, & vestimentis etiam suis denudare: in quos Monachi isti, resumptis viribus, insurgentes, eos ligaverunt, & detinere voluerunt, quousque Abbati, vel Capitulo id nunciarent. Cùm autem unus ex illis ad notitiam Abbatis rem perferret, dimittens eos ligatos in custodia alterius Monachi, & fures illi se vinculis solvere niterentur, alter Monachus, timens, ne ab illis interficeretur, eosdem occidit. Re delatâ ad Alexandrum III. is rescribit, quòd potiùs expediebat, relinquere tunicam, & pallium, & rerum sustinere jacturam, quàm pro conservandis vilibus, & transitoriis rebus, ita acriter in alios excandescere: ideo etiam iste (qui nuncium pertulit ad Abbatem) ab Altaris ministerio abstineat: & uterque peccatum suum, ad arbitrium Abbatis (quia pœnitentiæ sunt arbitrariæ, c. *Tempora. 2. caus. 26. q. 7. Gl. hic V. Arbitrium.*) studeat expiare, quia constat, eos contra mansuetudinem Ecclesiasticam, utriúsque operâ, esse interemptos, quia scilicet unus facto ipso eos occidit, alter opem tulit, eos ligando, *Gl. fin. hîc.*

Hinc colligi videtur primò. Quòd non sit licitum, saltem Clerico aut Religioso, propter res temporales conservandas, occidere latronem, seu furem quamvis res aliter conservari non possint, sed potiùs oporteat omnium rerum jacturam sustinere, alioquin irregularitas incurritur, ut habetur in hoc c. & *Abb. hîc not. 3.* sed de vero intellectu hujus c. dicetur infrà.

Colligitur secundò. Quòd ita punitur, qui causam præbet delicto, sicut ipse faciens, *Gl. fin. hic*, ut

in casu

In casu proposito, imputatum fuit homicidium non solùm ei, qui interfecit, sed etiam illi, qui causam dedit, sive operam præstitit in ligando fures, *arg. l. Item Mela.* 11. §. *Si alius. ff. ad leg. Aquil.* Ubi dicitur, si alius tenuit, & alius interemit, is qui tenuit de damno tenetur, sicut is qui interemit, quia causam mortis præbuit, *Abb. hic not.* 4. Atque ex his juribus hactenus allatis probatur sententia communior DD. cædem factam, ob defensionem rerum temporalium, inducere irregularitatem.

LXXXVI. Contraria tamen sententia est etiam probabilis, in quam inclinat *Covarr. in cit. Clem. un. p. 3. §. un. n. 6. in fine*, & tenet *Suar. dis. 46. de cens. sec. 2. n.* 10. Ubi ait, illam practicè tutam esse, & in rigore juris veram. Cujus fundamentum est, quia tale homicidium est licitum, & inculpabile, nec omnino voluntarium, ac per se intentum, cùm sola defensio rerum suarum intendatur; cædes verò non nisi per accidens sequi censeatur, quippe ad quam occisor moraliter cogitur, ob injuriam ab altero in rebus suis sibi illatam, adeòque non tam voluntaria sit occisio, quàm necessaria defensio. Aliud est in homicidio facto in bello justo à milite, vel à Judice, quia hoc non est omnino involuntarium, cùm hi se sponte ingerant illi muneri, & vindictam, seu punitionem intendant, in quo maximè consistit indecentia, & defectus lenitatis, *Suar. c. l. n.* 4. 2. Probatur ex eo, quia bona temporalia, quodammodo vitæ comparantur, cùm ad vitam conservandam sint necessaria, *l. Advocati.* 14. *in fine. C. de Advocat. divers. Iudic.* Si ergo licitum est occidere invasorem injustum, in defensionem vitæ, licitum id esse etiam debet in defensionem bonorum temporalium, per quorum amissionem quis constituitur, vel in extrema, vel saltem in gravi necessitate, si amittantur ad statum suum necessaria. Accedit, quòd aliàs daretur occasio, & licentia spoliandi alios bonis suis, si non liceret Dominis bona sua contra fures, & raptores etiam usque ad necem defendere, *Suar. c. l. num.* 7. 8. Quia hæc irregularitas non est in jure expressa, vel comprehensa.

LXXXVII. Non obstat primò. Quòd in *cit. Clem. un. h. t.* tantùm ab irregularitate excipiatur defensio propriæ vitæ, sive occisio facta mortis vitandæ causâ: unde à contrario sensu videtur inferri posse, irregularem fore, qui occidit ob defensionem bonorum, quippe quæ non est tam necessaria. Nam inprimis argumentum à contrario sensu non procedit in materia pœnali, præsertim in irregularitate, nec est sufficiens, ut censeatur irregularitas satis expressa in tali jure, *Suar. c. l. n.* 5. Deinde sicut in *cit. Clem.* in priore ejus parte, etsi solùm exprimatur furiosus, infans & dormiens, tamen etiam comprehenditur ebrius, & ad illum fit extensio, juxta sententiam magis receptam: & in posteriore ejus parte, licèt solùm vitatio mortis nominetur: tamen idem est de vitatione mutilationis, quòd non incurratur irregularitas, si quis occidat volentem mutilare tantùm, ut suprà dictum: ita similiter licèt Clementina illa tantùm loquatur de defensione vitæ propriæ, non tamen excluditur defensio bonorum temporalium, sed ibi quoque comprehenditur, quippe quæ ad vitam conservandam, etiam suo modo, sunt necessaria, *Suar. c. l. n. 6. & 7.*

LXXXVIII. Non obstat secundò. *cap. 2. h. t.* ibi: *te tuáque liberando*, nam inde non rectè colligitur, quòd ad vitandam irregularitatem necessariò requiratur, ut unâ cum bonis etiam vita periclitetur, ita ut & vitam, & bona simul defendere sit necesse. Nam aliàs sequeretur absurdum, quòd ob vitã solam defendendam, non liceret aliquem occidere, absque irregularitate. Itáque verba illa *te tuáque*, non copulatim, sive conjunctim, sed divisim, sive disjunctivè accipienda sunt, ita ut sensus sit, si te defendendo, vel si tua defendendo, alium occidisti, non eris irregularis, ita ut alterutra solùm defensio, sive vitæ, sive rerum sufficiat ad licitam occisionem, & vitandam irregularitatem, nam in materia favorabili, qualis est ista, ampla interpretatio facienda est, *Felin. in c. 2. n. 5. h. t. Covarr. c. l. n. 6. vers. sed & text. Suar. cit. dis. 46. sec. 2. n.* 8. Simile exemplum habetur in *c. Verùm.* 15. *de Iurejur.* Ubi à juramento dicuntur absolvendi, vel liberi declarandi, qui illud inviti pro vita, & rebus servandis fecerunt: ubi particula *Et* disjunctivè etiam accipienda est, pro *vel*, quia absolvendi sunt, sive incurrerint pro vita, sive solùm pro rebus servandis: & aliàs sæpe in Jure *Et* pro *vel*, sive conjuncta pro disjunctis, si materia id exigat, accipiuntur, *l. Sæpe.* 53. *ff. de V. S.* Unde *cit. c. 2. h. t.* magis favet huic sententiæ: nam ibi imposita fuit pœna occidenti furem, quia aliter poterat res suas salvas retinere: ergo à contrario, si aliter servare non potuisset, licita fuisset defensio illarum etiam per occisionem furis, *Zæs. in comment. ff. ad leg. Cornel. de Sicar. num.* 50.

LXXXIX. Neque tertiò. In contrarium facit *cap. Si perfodiens.* 3. *h. t.* quòd qui furem nocturnum occidit, non sit reus homicidii, sit autem, qui diurnum occidit, quia in hoc poterat discerni, quòd non ad occidendum, sed ad furandum venerit, nisi armis se defendat, adeòque adiit etiam periculum personæ: nam id ita intelligendum est, quòd in nocturno fure discerni non possit, an veniat ad furandum, vel occidendum, adeòque an subsit periculum mortis, necnè, & hinc ille potest impunè occidi, modò occidens priùs clamet, prout habetur in *cit. l. Itaque. ff. ad leg. Aquil.* si id sine periculo propriæ vitæ fieri possit: nam alioquin si clamare non sufficit, vel præmitti non potest, sine morali periculo, licitum est furem prævenire, quia non adest aliud medium, ad se vel sua bona tuendum. Aliud est de fure diurno, qui salvis rebus fugari potest, cùm dignoscatur, quòd citra cædem ipsius ea ab eo ablatæ, aliâ viâ, recuperari possint; ideòque non potest impunè occidi, nisi armis se defenderet, quia per vim vult aliena bona rapere, & se armis defendit, ne à furto faciendo, vel exequendo impediatur, tunc enim ad defendenda bona sua licitum est talem furem occidere: nec de hoc casu sermo est in *cit. c.* 3. quin imò excipitur per illa verba, *nisi se telo defenderit*: ubi non potest esse sermo de defensione propriæ vitæ tantùm, si se fur defendat contra eum tantùm, qui illum aggreditur, & vult occidere; nam hoc licitè facit: sed quia vult defendere illas res, quas fur auferre molitur, & tunc impunè ac licitè occidi potest, *Covarr. cit. §. unic. n. 6. vers. Quartò ex his, Suar. cit. sec. 2. n.* 9.

Non obstat quartò. *cap. Suscepimus.* 10. *h. t.* Nam Monachi illi excesserunt limites, & modum

licitæ defensionis, ideóque meritò illis homicidium commissum imputatum fuit ad culpam, & irregularitatem: nam inprimis ligaverunt latrones, seu fures, qui ad furandum venerunt: ex quo apparet, quòd multò faciliùs potuissent illos liberos dimittere, sine ullo periculo, vel personis, vel rebus earum imminente. Deinde Monachus, qui occidit illos, poterat fugere, priusquam fures vinculis se exolverunt, & res suas secum deferre: ac proinde cædes illa non fuit facta per modum justæ, & moderatæ defensionis, sed fuit illicita aggressio, & punitio, propriâ auctoritate, facta, ideóque dixit Papa, melius fuisse tunicam, & pallium relinquere, quàm pro rebus vilibus conservandis taliter occidere: non etiam quòd simpliciter defensio rerum propriarum, etiam cum occisione aggressoris, si illæ aliter servari non possint, sit illicita, *Covarr. c. l. vers. undecimò, Suar. cit. sec. 2. n. 10.*

XC. Denique etiam non obstat *cap. Significâsti. 18. h. t.* Ubi quidam Presbyter, qui latronem ornamenta Ecclesiæ asportantem, ligone arrepto, percussit, declaratur irregularis, si percussio illa lethalis fuit, tametsi ad defendenda bona Ecclesiæ ipsius curæ commissæ id fecerit. Nam respondetur, non constare ex illo c. quòd percussio illa necessaria fuerit ad defendenda bona Ecclesiæ, quia probabiliter suffecisset, si Presbyter ille clamâsset, & opem aliorum implorâsset: siquidem parochiani statim ad fuerunt, & succurrerunt. Idque significatur in fine illius cap. quasi in prædicto casu non fuerit servatum moderamen inculpatæ tutelæ ad vim vi repellendam.

Hinc patet, quòd sententia opposita, etsi communis, non potest sufficienter probari ex Jure Canonico: sed neque probat quidpiam ratio desumpta ex lege charitatis, secundùm quam tenemur præferre vitam proximi bonis temporalibus propriis, cùm vita hominis sit longè pretiosior, ergo non est licitum occidere proximum, ob defensionem rerum temporalium. Sed respondetur, id quidem verum esse, quando proximus in extrema, vel valde gravi necessitate est constitutus, tunc enim si aliâ viâ juvari non possit, tenemur ei ex propriis bonis succurrere, ut vita ejus conservetur. Secùs est, si quis in nulla gravi necessitate constitutus voluntariè, & ex malitia alienas res invadat: tunc enim non tenemur proprias res dimittere, sed possumus eas defendere contra injustum invasorem, etiam occidendo illum, si alio modo eas servare non possimus, quia bona temporalia sunt etiam necessaria ad vitam propriam sustentandam, quæ est præferenda vitæ proximi, *Silvest. V. Excommunicatio. 6. q. 9. Covarr. in cit. §. unic. n. 6. vers. prætereа.*

XCI. Cæterùm tradita doctrina extenditur etiam ad Clericos, qui non minùs vitam, & bona temporalia ad vitam necessaria impunè ac licitè, etiam vi & armis, defendere possunt contra injustos invasores, quàm laici, quia hoc jus est naturale à natura insitum, ut patet ex c. *Olim. 12. de restit. spol.* Ubi habetur, quòd Clericus violentum invasorem possessionis incontinenti vi potest repellere, & ex c. *Dilecto. 6. de sent. excomm. in 6.* Ubi dicitur, licuisse Decano cuidam contra illum, qui injuriosè ipsum spoliavit bonis suis temporalibus, vel ea violenter occupare præsumpsit, se tueri. quia vim vi repellere omnia jura permittunt, neque id Clericis esse specialiter prohibitum colligi potest ex *cit. c. Suscepimus. h. t.* ut notat *Suar. c. l. n. 10. contra Gl. in cit. c. Suscepimus. V. Ligaverunt. & Abbat. ibid. n. 3. & 4.* & alios, qui dicunt, irregularem fieri Clericum, si mortis periculum effugere potuit, & alium occidit, ad se suáque defendenda. Illud hîc addendum, ad licitam defensionem rerum temporalium requiri, ut res sit magni momenti, & valoris, nam ob res modici valoris tuendas, nec ratio, nec æquitas id permittit, *Covarr. cit. §. unic. vers. decimò*, & alii communiter.

§. III.

Quæ requirantur ad licitam defensionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, & quomodo puniatur excessus in defendendo, sine hoc moderamine?

Quamvis vim repellere cuilibet omnes leges, & jura permittant, etiam usque ad occisionem vim inferentis, *l. Ut vim. 3. ff. De justit. & jure*, fieri tamen id debet, cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam, prout dicitur in *c. Significâsti. 18. h. t.* de quo hoc §. *agemus.*

XCII. Assertio 1. Requiritur inprimis, & quidem præcipuè, ut qui occidit, sit injustè invasus ab alio, alioquin non esset defensio, sed aggressio. Non est tamen necessarium semper exspectare, donec priùs quis ab altero invadatur, sed potest eum prævenire, si mox & sine mora sit aggressurus, ut quia timet se non posse resistere inimico propiùs accedenti, tunc enim illa præventio non est aggressio: sed pura defensio, quæ aliàs nimis sera esse posset, *Navarr. l. 5. consil. 31. h. t. & in summa c. 15. num. 2. in fine, Suar. dis. 46. de censur. sec. 1. num. 7.* At verò si non in continenti: sed ex intervallo, quando rixantes jam ab invicem sunt separati, & rixa est sedata, priùs aggrediatur invasus inimicum, is non servâsse: sed excessisse moderamen inculpatæ tutelæ censebitur, quia videtur id fecisse, non defensionis: sed vindictæ causâ, quæ est prohibita privatis, *Gl. in cit. c. Significâsti. V. Moderamine. h. t. & ibid. Abb. num. 9. Clarus §. Homicidium. num. 34. Azor p. 3. l. 2. c. 1. q. 2. Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 125. num. 338.* & sumitur ex *c. Si verò. 3.* Ibi: *si incontinenti vim vi repellat, de sent. excommun.* Dixi suprà, *injustè invasus*, nam si quis justè invasus, occidat ministros justitiæ, quibus justè resistere non potest, est reus homicidii, *Avila p. 3. de censur. dis. 5. sec. 3. dub. 2. concl. 1.* & alii, quia hi non invadunt, ut occidant: sed ut mandatum Judicis exequantur, quamvis inde possit subsequi mors, quod per se non intendunt.

Secundò requiritur, ut defensio non possit fieri cum minore læsione proximi, nam non debet invasus majore vi repellere injuriam, quàm sit opus: unde si sufficiat mutilare aggressorem, non licet eum occidere: nisi quis præter intentionem, adhibitâ

dili-

diligentiâ, occideret: item si potest se defendere vulnerando, sine abscissione membri, non potest mutilare, quia immoderata defensio foret, & irregularitas contraheretur, non enim foret sine gravi culpa, *Silvest. V. Homicidium 3. q. 4. dicto 1. Suar. cit. sec. 3. num. 8.*

Hinc infertur, si quis pugnis cædatur, non debet se defendere armis, nisi pugni tam validi infligerentur, ut mortem inferre possent: si quis invadatur baculo, non debet se defendere gladio: nisi timeat se baculo occidendum, vel graviter vulnerandum, quia ad defensionem moderatam requiritur etiam æqualitas armorum, *Azor. tit. c. 1. q. 2.* nisi quis contra aggredientem sine armis, aliter tutè se defendere non posset, nisi armis, *Farinac. c. l. num. 359.* Deinde vel maximè, etiam in hac re spectanda est qualitas personarum: nam si aggressor sit fortior invaso, non excedit hic moderamen inculpatæ tutelæ, etiamsi armis se defendat contra inermem, vel inæqualibus armis se defendat, & excedat in qualitate defensionis, & armorum, *Farinac. c. l. n. 366.* Et è contra si aggressor esset puer, vel valde debilis, non liceret invaso ad se defendendum mutilare, vel occidere, *Farinac. c. l. n. 367.*

Tertiò ad defensionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, requiritur, ut fiat sine gravi culpa, ratione cujus transiret in aggressionem. Ut si quis fugientem invasorem insequatur; vel jam desistentem à pugna ad illam excitet, etiamsi ab illo vulneratus fuerit, quia postquam fugit, vel desistit à pugna, apparet, quòd non ad propulsandam injuriam, sed ad vindictam sumendam invasorem persequatur, *Suar. c. l. n. 9.* Idémque est, si quis aggressorem in rixa cadentem in terram occidat, excedit enim modum licitæ defensionis, nisi probabiliter timere posset, ne fortè prostratus resurgat, & ipsum vulneret, vel ne amici ipsius accurrant ad opem ipsi ferendam, *Farinac. c. l. q. 125. n. 378.*

Denique generatim loquendo, ille dicitur occidere injustum invasorem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, qui nec fugâ, nec clamore, nec alio modo potest se defendere, nisi occidat, vel mutilet, *Farinac. cit. q. n. 370.* Atque in particulari, an, & quando servatum sit moderamen inculpatæ tutelæ, nec nè, & qualis quantusque sit excessus, prudentis viri, seu Judicis arbitrio definiendum relinquitur, quia de factis particularibus, cùm ob circumstantias nimis variæ sint, certa regula tradi non potest, *Farinac. c. l. n. 395. Suar. c. l. n. 7.*

XCIII. Assertio 2. Qui ob sui defensionem occidit, vel mutilat aliquem, & excedit modum inculpatæ tutelæ, irregularitatem incurrit, prout colligitur ex *c. Significasti 18. h. t.* siquidem satis est ad contrahendam irregularitatem homicidium esse commissum, citra necessariam occidentis defensionem, *Covarr. in Clement. Si furiosus p. 3. §. unic. n. 3. versic. Tertiò apparet. h. t.* ubi ait, id omnes fateri: quamvis talis excessus non puniatur pœnâ homicidij ordinariâ, sed aliâ miriore, arbitrio Judicis, *Covarr. c. l.* & alij DD. communiter apud *Farinac. cit. q. 125. n. 396.* Ratio est, quia quando quis licitæ defensionis modum excedit, dicitur tantùm esse in culpa, & non in dolo, ideòque non punitur pœnâ ordinariâ homicidij, quæ dolum requirit, nec sufficit culpa etiam lata, *l. in lege 7. ff. ad leg. Cornel. de Sicar. Gl. in c. Suscepimus 10. in casu h. t.* Illud hîc addendum, quamvis ad moderamen inculpatæ tutelæ, ut sit licita defensio, requiratur etiam, ut quis non animo se vindicandi, sed defendendi, sive injuriam propulsandi, resistat aggressori, ut patet ex *cit. c. Significâsti, & l. Scientiam 45. §. Qui cùm aliter ff. ad legem Aquil.* tamen pœnæ Juris non incurruntur, si ceipsa, sive ipso facto non excedant in defendendo moderamen inculpatæ tutelæ, quia pœnæ non incurruntur, nisi delictum exteriùs sit consummatum, & in his non tam considerandus est animus, quàm factum, nam defensio plus facti habet, quàm juris, *Farinac. c. l. n. 383.*

SECTIO IV.

DE HOMICIDIO PUBLICA auctoritate facto à Judice, & ejus Ministris, & irregularitate ex eo contracta.

Hactenus egimus de homicidio privato, eóque tam illicito, quàm licito, nunc agendum est de homicidio justo, ac licito, quod fit publica auctoritate Judicis, seu Magistratûs: idque fit vel in judicio criminali, vel in bello, de illo priùs agemus, de altero postea.

§. I.

Utrùm omnes, qui justè, ac licitè cooperantur ad prolationem sententiæ sanguinis, sive mortis, aut mutilationis, vel ad executionem ejusdem, sint irregulares?

XCIV. Præmittendum primò. Non ad omnem irregularitatem ex mutilatione, vel homicidio incurrendam necessariò requiritur delictum, vel culpa, sed quædam etiam contrahitur ex mutilatione, vel homicidio justo, ob defectum perfectæ lenitatis, quia visum est Ecclesiæ eum, qui voluntariè, & citra omnem necessitatem cogentem, alium, etsi justè, & sine culpa, mutilat, vel occidit, non satis repræsentare posse lenitatem, & mansuetudinem Christi, quem in Altari offert DEO Patri: ideóque arcetur ab omnibus Ordinibus suscipiendis, vel susceptis exercendis, quia omnes referuntur ad Sacramentum Eucharistiæ, seu Sacrificium Altaris, in quo immolatur mitissimus Agnus Christus, qui pro nobis suum proprium sanguinem fudit in Ara Crucis: adeóque hæc irregularitas, non tam est pœna, quàm moralis macula, sive inhabilitas ad ministerium Altaris, ob defectum mansuetudinis, ut constat ex *c. Suscepimus 10. in fine h. t. S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 2. in corp. Navarr. in man. c. 27. n. 205. in fine.*

Præmittendum secundò. Ad incurrendam hanc irregularitatem non requiritur, ut quis propriâ manu occiderit aliquem, etsi justè, sed sufficit, quòd habuerit voluntatem actualem, vel virtualem occidendi, in se, vel in sua causa, sive quòd causam propinquam homicidio dederit, dummodo effectus, sive

mors

mors ſit ſecuta, & ſine cogente neceſſitate id fecerit, cenſetur autem cauſa propinqua, quoad hoc, omne dictum, vel factum, quod ſufficienter dirigitur, ſive ordinatur ad homicidium inde ſecutum, *Navarr. cit. c. 27. n. 211. Avila p. 7. de cenſur. ſec. 1. not. 2.*

Præmittendum tertiò. Si non baptizatus voluntariè, & juſtè occidat, vel mutilet hominem, ſive infidelem, ſive fidelem, non fit irregularis, quia cùm nondum ſit membrum Chriſti effectus, non conſideratur in eo defectus lenitatis, *Suar. diſ. 47. n. 1. Avila p. 7. de cenſur. ſec. 1. not. 1.*

XCV. Assertio 1. Inprimis Judex, ſive Clericus, ſive Laicus, ſi ferat ſententiam mortis, vel mutilationis, effectu ſecuto, fit irregularis, ut colligitur ex *c. 1. diſ. 51. & ibi Gl. V. Ad Sacerdotium, c. Sæpe 29. & ſeq. cauſ. 23. q. 8. c. Ex litteris 10. de Exceſ. Præl.* idque prohibetur Clericis, in *c. Clericis 5. & c. Sententiam 9. Ne Clerici, vel Monachi &c. & in c. In Archiepiſcopatu 4. de raptorib.* & quamvis plerique text. loquantur de Clericis; tamen etiam in Laico Judice reperitur defectus lenitatis, ut colligitur *ex cit. c. 1. diſ. 51. Suar. cit. ſec. 1. n. 1.*

XCVI. Notandum hîc primò. Non ſolùm omnis Judex S. Pontifice inferior (nam hic non eſt capax irregularitatis, quæ jure humano ſolùm eſt introducta) ſed etiam Aſſeſſores, Conſultores, exhortatores, & omnes alij, qui cum Judice ad ſententiam ferendam concurrunt, vel ad ejus executionem, fiunt irregulares, *Suar. cit. diſ. 47. ſec. 1. n. 4.* Et hinc etiam Tabellio, ſive Notarius, qui dictat, vel ſcribit ſententiam ſanguinis, & qui ab alio ſcriptam ſignat, & ſuo ſigillo reddit authenticam, vel qui illam legit, aut publicat: Item qui torquet reum, indéque fiat, ut fateatur crimen, propter quod poſtea condemnatur ad mortem: & multò magis executor ſententiæ, ſeu carnifex, & miniſtri juſtitiæ, ac ſatellites, qui comitantur reum ad ſupplicium, cuſtodiæ causâ, pedeſtres vel equeſtres: hi omnes, morte ſecutâ, fiunt irregulares, ut colligitur ex *c. 1. 2. & 3. diſ. 51. Silveſt. V. Homicidium 3. q. 2. n. 3. dicto 2. Navarr. cit. c. 27. n. 217. Suar. cit. diſ. 47. ſec. 4. n. 1. Avila cit. diſ. 5. ſec. 2. dub. 1.*

Notandum ſecundò. Si Judex non ferat ſententiam mortis, vel mutilationis, ſed ſolùm ut reus flagellis cædatur, vel aliter verberetur, citra abſciſſionem tamen alicujus membri, etſi illud per tormenta debilitetur, non incurrit irregularitatem, quia effuſio ſanguinis, ſine mutilatione, vel morte, non ſufficit ad hanc irregularitatem contrahendam, neque etiam neceſſariò requiritur, ut ſi quis ſtrangulatur, vel ſuffocatur, *Suar. cit. ſec. 1. n. 2.* Nomine autem ſententiæ hîc comprehenditur etiam quodvis præceptum Judicis, ut ſi mandet, ut reo alimenta denegentur, vel ut in arctum, ac rigidum carcerem detrudatur, in quo intra paucos menſes moriturum veriſimile ſit, eo mortuo, irregularis fiet, *Covarr. in Clement. unic. p. 2. §. 5. n. 7. h. t. Avila cit. diſ. 5. ſec. 2. dub. 3.*

Notandum tertiò. Etiamſi Judex ſententiam mortis, vel mutilationis in reum protulerit, ſi tamen ea executioni non ſit mandata, quia v. g. reo jam condemnato vita condonatur, non contrahit irregularitatem, *Navarr. cit. c. 27. n. 211. Suar. cit. ſec. 1. n. 3.* Ratio eſt: tum quia nulla irregularitas jure ſtatuta eſt in occidentes, vel mutilantes, niſi effectu ſecuto; tum quia per mandatum injuſtum non incurritur irregularitas, niſi effectu ſecuto, ergo nec per ſententiam juſtam.

XCVII. Notandum quartò. Quamvis Judex, condemnando per ſententiam reum, fiat irregularis, ut dictum, poteſt tamen Epiſcopus, vel alius Prælatus Eccleſiaſticus, cui temporalis jurisdictio competit, citra periculum incurrendæ irregularitatis, committere, vel delegare jurisdictionem criminalem, vel generaliter ad cognoſcendas omnes cauſas ſanguinis, vel in particulari ad cognoſcendum ſpeciale factum homicidij, modò non determinatè committat illam ad inferendam alicui pœnam mortis, vel mutilationis, mandando, ut reus pœnâ mortis afficiatur, ſed præcipiendo, ut circa talem cauſam particularem inquirat, & cognoſcat, ac decernat, quod juſtum fuerit, *c. ult. Ne Clerici, vel Monachi &c. in 6.* de quo dictû ſuprà *l. 3. tit. ult. n. 14. & ſeq.* ubi licèt ſermo ſit de delegatione in particulari caſu, tamen multò magis procedit in delegatione generali: nam quò commiſſio generalior eſt, tantò magis eſt remota ab influxu in pœnam mortis, ideóque etiam jurisdictio ordinaria ad cognoſcenda, & punienda crimina à ſuperiore Principe alicui Inferiori, etiam Clerico, committi poteſt, dando illi officium aliquod, cui jurisdictio ordinaria criminalis eſt annexa. Et multò magis etiam talis commiſſio poteſt fieri à Laicis temporalem jurisdictionem habentibus, quia nunquam fit irregularis Laicus ob homicidium ſecutum, propter quod non etiam fiat irregularis Clericus, ſed non vice verſâ. Non obſtat, quòd delegans jurisdictionem criminalem videatur eſſe cauſa principalis homicidij à delegato poſtea facti, quod ſine delegatione illa à tali factum non fuiſſet; nam voluntas delegantis non tendit ad homicidium, ſed ad juſtam gubernationem, ſive ad exercendam juſtitiam, unde homicidium inde per accidens ſolùm, & non niſi remotè ſubſequi cenſetur, *Covarr. in cit. Clement. p. 2. §. 5. n. 8. Suar. cit. ſec. 1. n. 5. 6. & 7. Molin. tr. 3. de juſtit. diſ. 74. n. 9. Avila cit. diſ. 5. ſec. 2. dub. 4.* Et licèt delegatus per injuſtam ſententiam aliquem condemnet ad mortem: delegans tamen eſt immunis ab irregularitate, quia delegatio fuit juſta, & delegatus exceſſit terminos mandati, ſeu commiſſionis contra voluntatem delegantis, eâque abutitur, *Suar. c. l.* Porro ſi Epiſcopus, vel alius Prælatus, qui temporalem jurisdictionem obtinet, ſententiam mortis ab inferiore Judice ordinario, vel delegato latam mitigaret, & moderaretur, v. g. ut reus jam damnatus ad rotam, vel ignem, capite plectatur, vel alia mitiore pœnâ, probabiliter irregularis non fieret, quia non eſt cauſa mortis, vel ſupplicij, ſed potiùs ut pœna minuatur, qui eſt actus non ſeveritatis, ſed miſericordiæ, *Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 7. n. 4.*

Notandum quintò. Poteſt Princeps, vel Dominus temporalis, ſive Clericus, ſive laicus condere leges, vel Statuta, in quibus pœna mortis, vel mutilationis propter crimina imponitur, citra metum irregularitatis: etiamſi inferiores Judices, ſecundùm illas leges judicent, & capitales pœnas infligant, quia talis impoſitio pœnarum per ſe non ordinatur ad homicidium, ſed ad bonam gubernationem, ut vitentur crimina, & lex generaliter ſolùm tales pœnas decernit, non in certam perſonam; ideóque non cen-

ſetur

ſerur mors, niſi per-accidens, & valde remotè ſubſequi, quod ad incurrendam irregularitatem non ſufficit, *Silveſt. V. Homicidium. 3. q. 7. n. 10. dicto 9 Suar. cit. diſ. 47. ſec. 3. n. 7. Avila cit. ſec. 2. dub. 5.* Sic etiam Profeſſor docens in ſcholis leges pœnales in genere, & theoricè, ſeu ſpeculativè, ac velut in abſtracto, non fit irregularis: nec Concionator, ſi publicè è Cathedra moneat Judices, ut ſervent Leges, & Rempubl. à malis & noxijs hominibus purgent, quia nimis remotè concurrunt ad cædem. Secùs eſt, ſi quis practicè, & in particulari de certa perſona diceret, eam puniendam eſſe morte, ſecundùm leges; tunc enim moraliter cenſeretur concurrere ad cædem, non ſine irregularitate, *Suar. cit. l. n. 8. Avila cit. l. dub. 6.*

Notandum ſextò. Univerſim loquendo, ad incurrendam irregularitatem ex defectu lenitatis requiritur, ut quis notabiliter, & non valde remotè, aut per-accidens cooperetur ad mortem, vel mutilationem alterius, ut tradit *Gl. in c. De cætero. 11. V. Cauſam. h. t.* & alij DD. communiter.

XCVIII. Hinc ſequitur primò. Non eſſe irregulares opifices, qui fecerunt gladium, quo Carnifex Reum occidit, vel qui furcam fabricârunt, vel funes, aut ſcalam ad furcam fecerunt: quamvis irregulares fiant, qui laqueum adferunt, aut ſcalam applicant ad ſuſpendendum furem, vel ligna apportant, quibus poſtea Reus comburitur, quia hi ſunt cauſa propinqua homicidij, illi verò ſolùm remota, *Molin. tr. 3. de juſtit. diſ. 74. n. 1. & 2. Laym. cit. c. 7. num. 2.*

Sequitur ſecundò. Non eſſe irregularem eum, qui præter intentionem, eſt in cauſa, ut jumentum, quo Reus vehitur, celeriùs ambulet, illud pungendo, vel verberando; vel qui hortatur Reum, ut in via procedat, & per-accidens contingat mortem Rei accelerari, quia parum pro nihilo reputatur, & non eſt cenſendum, Eccleſiæ mentem eſſe in his caſibus irregularitatem inducere, quod irrationabile foret. Secùs eſt, ſi quis hortetur Reum, ut ſcalas ad furcam aſcendat, vel manum porrigat, ut amputetur, vel adhortetur Miniſtrum juſtitiæ, ut citò id faciat; is enim irregularis fit, ſi ob id in cauſa teipsâ fuerit, ut mors, vel mutilatio citiùs ſequeretur.

Sequitur tertiò. Si Clericus, vel laicus Juriſperitus conſulatur, & interrogetur de aliquo Reo, etiam in particulari, an licitè poſſit ob tale delictum condemnari ad mortem, iſque ſolùm generatim reſpondeat, & explicet, quid juris ſit, & quid leges de hac re ſtatuant, nihil in particulari circa Reum ſuadendo, vel præſcribendo, is non fit irregularis, etiamſi prævideat mortis pœnam ipſi infligendam, quia talis non incitat, vel monet Judicem ad inferendam pœnam mortis, ſed ſolùm aperit rei veritatem; quid juſtum ſit, ac licitum, quo cognito, Judex per ſe ipſum movetur ad infligendam pœnam, *Molin. cit. l. n. 6. Laym. cit. l. n. 4. aſſert. 4. contra Silveſt. & Avil.*

Sequitur quartò. Non fit irregularis Confeſſarius, ſi abſolutionem Sacramentalem deneget Judici non volenti Reum ad mortem condemnare, quem ex officio tenetur; neque etiam, ſi cogat, ſive obliget Reum pœnitentem ad confitendum in judicio delictum dignum morte, quod juridicè interrogatus fateri tenetur, vel ne à ſententia juſta appellet. Ratio eſt: quia Confeſſarius per ſe, ac directè tantùm intendit mederi animæ pœnitentis, & mors eſt ſecuta per-accidens, & præter ejus intentionem; præſertim quia ipſe tantùm concurrit, ex parte patientis mortem, non ex parte eam inferentis: neque veriſimile eſt, Eccleſiam voluiſſe impedimentum irregularitatis ponere, quominùs Confeſſarij ritè, & liberè munere ſuo fungi poſſent, id enim cederet in detrimentum ſalutis animarum, *Suar. cit. ſec. 1. n. 8. Molin. tr. 3. diſ. 8. n. 8. Avila cit. l. dub. 7. Laym. cit. l.*

XCIX. Assertio 2. Inquiſitores hæreticæ pravitatis, vel alij Judices Eccleſiaſtici tradentes reos Clericos de crimine convictos Curiæ ſeculari, qui poſtea mortis ſupplicio, vel pœnâ mutilationis afficiuntur, non incurrunt irregularitatem, idque ſive laici, ſive Clerici Rei tradantur Magiſtratui ſeculari: nam Eccleſia, ſive Judex Eccleſiaſticus, tradendo Clericum Reum Poteſtati ſeculari, directè non cauſat, ſeu influit in pœnam mortis, quia non dat Judici ſeculari juriſdictionem in illum, nec dictat ſententiam ſanguinis, vel mortis, neque ad illam inducit, ſed per ſe ſolùm declarat delictum, & degradando privat illum privilegio Clericali, & excluditur à foro, ſive juriſdictione ſua: quo facto, per conſequentiam tantùm Clericus traditur, ſive ſubijcitur Curiæ ſeculari, ut ab ipſa capi, judicari, & condemnari poſſit; adeóque non concurrit Judex Eccleſiaſticus per ſe ad mortem Rei, ſed non niſi per accidens, & tanquam removens prohibens, tollendo nimirum privilegium ab illo Clericale, quod impediebat, quominùs poteſtati ſeculari in Clericum competeret juriſdictio, ut colligitur ex *c. Novimus. 27. de V. S.* ubi dicitur, ut Clericus, qui fuerat degradatus, tanquam exutus privilegio Clericali, ſeculari foro per conſequens applicetur: & in *c. Ad abolendam. 9. §. Præſenti de hæretic.* de Clerico in hæreſi deprehenſo dicitur, ut totius Eccleſiaſtici Ordinis prærogativâ nudetur, & ſic officio, & beneficio Eccleſiaſtico ſpoliatus, ſecularis relinquatur arbitrio Poteſtatis, animadverſione debitâ puniendus, *Covarr. in cit. Clement. un. p. 2, §. 5. n. 6. Suar. cit. ſec. 1. n. 11.*

C. Porro ad evitandam irregularitatem, debet Eccleſia, ſeu Judex Eccleſiaſticus (ſive laicus, ſive Clericus Reus tradatur, ſeu relinquatur Poteſtati ſeculari) pro eo efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum, circa eum ſententia moderetur: quia enim ratione Eccleſiaſtici Judicij, & ſententiæ degradationis, talis Reus in evidenti periculo mortis conſtituitur, ut habetur in *cit. c. Novimus.* ideo fit talis proteſtatio, tum ad oſtendendam manſuetudinem Eccleſiæ, ne videatur petere ſupplicium mortis à Poteſtate ſeculari, nec deſiderare illud: ſed quòd Eccleſiaſticus Judex potiùs habeat animum abſolvendi, quàm damnandi, quod pietatem præſefert; ideóque talis interceſſio non eſt prætermittenda, propter majorem etiam ſecuritatem, ut tollatur omnis ſcrupulus, ſive periculum incurrendæ irregularitatis, quia tantò minùs cenſebitur concurrere ad mortem Rei: & quia Jus commune id præſcribit, & conſuetudo approbat: quamvis fortè aliàs in rigore non foret abſolutè neceſſaria hujuſmodi interceſſio, quia ſine illa etiam non incurreretur irregularitas, ob rationes ſuprà allatas, *Suar. cit. l. n. 12. & 13.* Neque verò interceſſio in tali caſu eſt ficta, vel iniqua, quia efficaciter intercedere eſt abſolutè petere, ut Reus

non occidatur, sed quatenus justè, & limitatè fieri potest, quod verè, seu ex animo peti potest, *Suar. cit. l.*

§. II.

An accusator criminis morte digni, vel mutilatione, contrahat irregularitatem, ratione homicidii publicâ auctoritate facti?

CI. ASSERTIO 1. Si Clericus, vel etiam laicus accusat aliquem criminaliter, directè agendo, non ad interesse privatum, sed ad publicam vindictam, seu pœnam; tunc secutâ postea morte, vel mutilatione Rei accusati, ipse fit irregularis, etiamsi protestetur, se petere ut puniatur, sed citra mortem, & membri mutilationem, *Covarr. in cit. Clement. un. de homicid. p. 2. §. 5. n. 1. Suar. cit. dis. 47. sec. 2. n. 10. Avila p. 2. de censur. dis. 5. sec. 2. dub.* 10. & alij DD. communiter. Ratio est; quia accusator tunc non agit civiliter, petendo interesse, sed merè criminaliter ad vindictam, cùm tamen non sit in ipsius potestate limitare pœnam, præsertim si sit Jure statuta; adeóque Judex tunc pœnam infligit Reo, ad instantiam, seu petitionem accusatoris, & consequenter hic est causa mutilationis, vel mortis Reo illatæ, non obstante protestatione, quæ vana est, & nihil operatur, quippe contraria facto, sive repugnans accusationi, per quam directè Judex inducitur ad pœnam sanguinis, vel mortis Reo infligendam: nam Judex ab accusatore requisitus, ex officio debet, secundùm leges, judicare, & punire; adeóque protestatio illa est inutilis. Quòd si Judex fit irregularis, qui tenetur justitiam administrare, & nocentes punire: cur non & accusator, qui plerumque non tenetur accusare, quia utrisque imputatur homicidium publicâ auctoritate factum, sine culpa peccati, *Covarr. cit. l.*

CII. ASSERTIO 2. Si Clericus, qui injuriam passus est à laico, coram Judice seculari, de crimine ipsum accusat; non tamen criminaliter ad publicam pœnam, sed civiliter, petendo damni illati compensationem, vel ut pœna pecuniaria accusatori applicetur, etiamsi postea Judex illi infligat pœnam sanguinis, sive mortis, aut mutilationis, idque prævideat Clericus actor, non tamen hoc ipsi imputatur, nec ideo is fit irregularis, dummodo protestetur in ipso Judicio, se non petere vindictam criminis illius, ut puniatur pœnâ mortis, vel mutilationis, *Covarr. cit. l. Molin. tr. 3. de justit. dis. 8. num. 3. Suar. cit. dis. 47. sec. 2. num. 2. Avila cit. dis. 5. sec. 2. dub. 9.* Prima pars sumitur ex *c. Postulâsti. 21. h. t.* ubi Episcopus quidam quæsivit ex Papa Innocentio III. utrùm contra quosdam, qui quia non solvebant decimas Ecclesiæ debitas; ideóque fuerunt excommunicati, sed excommunicatione contemptâ, nihilominus decimas subtrahebant, liceat sibi regiam potestatem implorare, siquidem ad solutionem earum, absque sanguinis effusione (& patratione multorum homicidiorum, *Hostiens. hic & Jo. Andr, V. eod.*) vix possint compelli. Ad hoc respondet Papa, si Episcopus hujusmodi querimoniam simpliciter deferat ad Regem: & ipse Rex (cui ad bonorum laudem, ad vindictam verò malorum gladius est commissus, *Rom. 13.*) in eosdem rebelles traditam sibi exercuerit potestatem (etiam illos occidendo, vel mutilando) eorum erit duritiæ, aut malitiæ imputandum, modò tamen fiat protestatio, *Gl. fin. hic.* de quo infrà.

Hinc patet primò. Etsi Clericus possit agere de crimine civiliter contra laicum coram suo Judice, ad hoc ut puniatur pœnâ carceris, vel pecuniariâ, *c. Non vos. 42. circa finem. caus. 23. q. 5.* si tamen ob querelam delatam, Judex eum duriùs puniat, v. g. pœnâ mortis, vel mutilationis, quia ille non vult obedire Judici, id non imputatur Clerico nec ad culpam, nec ad irregularitatem, c. 2. *caus. 23. q. 3. Gl. hic V. Imputandum.*

Patet secundò. Si remedium in foro Ecclesiastico non sufficiat contra laicos, ut in casu *cit. c. Postulâsti.* excommunicatio contra denegantes decimas: tunc potest Clericus implorare auxilium Judicis secularis, ut suam potestatem in eos exerceat: nam licèt aliàs judicium debeat finiri, ubi cœptum est, *l. 30. ff. de judic.* excipi tamen debet, nisi id ibi fieri non possit, etiam ob impotentiam facti. *Abb. hic n. 2.*

CIII. Secunda pars de protestatione expressè habetur in c. *Prælatis. 2. h. t. in 6.* ubi Bonifacius VIII. ita rescribit: Prælatis, vel Clericis quibuscunque, qui de laicis suis malefactoribus querelam apud secularem Judicem deponentes (quamvis etiam possint conqueri apud Ecclesiasticum Judicem, *c. Cùm sit. 8. de foro compet. Gl. hîc V. Secularem*) petunt emendam (hoc est, satisfactionem injuriæ, vel damni illati) sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cætero præsumantur, protestando expressè, quòd ad vindictam, seu pœnam sanguinis agere non intendunt, imputari non debet: quamvis aliàs in tali casu de jure debeat pœna sanguinis irrogari (in quo differt iste casus à casu, *cit. c. Postulâsti. extra h. t.* in quo non debebat pœna sanguinis irrogari, ut notat *Gl. hic V. Irrogari*) si Judex mortem illis inferat, justitiâ exigente, (quamvis idem sit, si Judex inferat mortem contra justitiam, cùm Clericus non fuerit in culpa, *Gl. hic V. Justitia*) nam alioquin, si Prælati, aut Clerici propter metum hujusmodi, quia Judex ad pœnam sanguinis posset procedere, de suis malefactoribus taliter (scilicet cum expressa protestatione) conqueri non auderent, daretur plerisque materia, seu occasio trucidandi eosdem, & illorum bona liberè deprædandi. V. g. aliquis laicus famosus latro, seu fur Clerico alicui surripuit bona sua, contra quem Clericus intentare voluit actionem furti, vel criminaliter, vel civiliter; ideóque ipse Clericus conquestus est de hoc fure apud Judicem secularem, accusando illum de hoc crimine, sed simul protestando, quòd non agat ad pœnam sanguinis, sed solùm ad recuperanda bona sua sibi ablata. Quare causâ ritè cognitâ, & crimine in judicio probato, Judex secularis accusatum condemnavit ad mortem, ut suspenderetur in patibulo. Unde quæsitum fuit, an Clericus, qui ipsum accusavit, factus sit irregularis, licèt expressè fuerit protestatus, quòd non tenderet ad pœnam sanguinis? Respondet Papa, quòd iste Clericus, sine nota irregularitatis, potuerit talẽ laicũ accusare, coram Judice seculari, quia aliàs laici videntes Clericos non posse conqueri de talibus furi-

bus

bus apud Judices ſecularea, timore irregularitatis, interficere eos auderent, bonáque eorum diripere, qui eſt caſus *cit. c. 2. h.t. in 6.* juxta *Gl. ibid. in figurat. casus.* Ratio eſt: quia præmiſsâ proteſtatione, talis accuſatio non cenſetur cooperatio ad homicidium, ſed potiùs quædam juſta defenſio, & excitatio tantùm ad ſatisfactionem, ex qua non niſi per-accidens, & præter intentionem, ſequitur mors accuſati, *Suar. cit. c. 2. n. 2.* At verò proteſtatione illâ omiſsâ, qui denunciat, vel accuſat de crimine, quod erat dignum morte, vel mutilatione, indirectè cenſetur eſſe cauſa illius mortis, vel mutilationis, cùm Judex ad illam decernendam moveri ſoleat, occaſione hujuſmodi denuntiationis, vel accuſationis, quæ tamen indirecta voluntas retractari cenſetur per illam proteſtationem, ſecundùm diſpoſitionem SS. Canonum, *Suar. cit. l. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 7. n. 5.*

CIV. Pro declaratione hujus c, notandum primò. Non ſolùm ſi Clerici denuncient, vel querelam deponant de crimine, ſed etiam ſi accuſent, præmiſsâ proteſtatione, non fiunt Irregulares, *Jo. Andr. hic V. Querelam, Diaz. in pract. crimin. c. 102. n. 8. Avila cit. diſ. 5. ſec. 2. dub. 9. concl. 1.* Requiritur autem expreſſa proteſtatio, nec ſufficit tacita ad vitandam irregularitatem in proponenda accuſatione. *cit. c.* ibi: *proteſtando expreſsè. h.t. in 6.* ubi autem expreſſum requiritur, non ſufficit tacitum. *Gl. ibid. V. Expreſsè proteſtando*, *Diaz. cit. l. n. 9.* ubi addit, quòd cautè faceret Clericus, ſi de hac proteſtatione faceret confici publicum inſtrumentum.

Notandum ſecundò. Quamvis conſultum ſit, hanc proteſtationem ſtatim ab initio, ſimul cum ipſa accuſatione fieri, idque in praxi, uſúque receptum eſt, teſte *Diaz. cit. l.* tamen ſi hoc omittatur, non eſt defectus ſubſtantialis, modò fiat poſteà coram Judice, ante latam ſententiam, quia nihilominus effectum ſuum habere poteſt: Ratio enim cur Clericis prohibita ſit accuſatio, in cauſa ſanguinis, ſine proteſtatione. eſt; quia per accuſationem, ſine proteſtatione, tantùm cenſentur velle, & deſiderare mortem accuſati: atqui per proteſtationem poſtea factam revocatur voluntas, ſive intentio mortis; ergo etiam ceſſat irregularitas: ſicut irregularis non eſt, qui revocavit mandatum homicidij, ante executionem mortis, neque etiam aliud in *cit. c. 2.* requiritur, *Suar. cit. ſec. 2. n. 2. Avila cit. l.* Debet tamen accuſatio eſſe juſta; nam ſi ſit injuſta, incurrit accuſans irregularitatem, non ex defectu lenitatis, ſed ex delicto; quia cauſam dedit morti injuſtæ inde ſecutæ, neque excuſatur ob proteſtationem vanè, & inutiliter propoſitam, *Suar. cit. l. n. 1.*

Notandum tertiò. Proteſtatione factâ, immunis eſt accuſator ab irregularitate, etiamſi non ex animo, ſed fictè proteſtetur, quia interiùs vult, & optat, ut accuſatus occidatur, *Covarr. cit. §. 5. n. 2. not. 2. Avila cit. l. dub. 9. Laym. cit. c. 7. in fine*, contra *Navarr. & Diaz. cit. l. n. 15.* Ratio eſt: quia cùm irregularitas ſolùm inducta ſit Jure Eccleſiaſtico, non incurritur per ſolam voluntatem internam, ſine actu exteriore, cùm lex humana actus internos non præcipiat, vel puniat, niſi ratione actûs externi, cui ſunt conjuncti: quare ſi accuſator proteſtatus ſit exteriùs, fecit, quod jus requirit ad vitandam irregularitatem, etiamſi contrariam proteſtationi internam intentionem habuerit, quia hæc non influit in homicidium externum: neque enim per illam Judex movetur ad ferendam ſententiam ſanguinis, cùm illi omnino incognita ſit; ideóque non poteſt cenſeri accuſator ad cædem ſubſecuturam concurrere. At verò vice verſâ, ſi accuſator non proteſtetur exteriùs, ſe vindictam ſanguinis non petere, etſi interiùs habeat voluntatem, ut Reus non occidatur, erit irregularis, quia Canones externam proteſtationem requirunt, & voluntas mente retentâ nihil exteriùs operari poteſt; adeóque neque excuſare ab irregularitate actum externum directè contrarium interno: ídque procedit etiam in foro conſcientiæ, *Diaz. cit. l. n. 16.*

CV. Notandum quartò. Proteſtatio illa excuſat ab irregularitate, etiamſi non ſolùm veriſimile, ſed moraliter certum ſit, Judicem pœnam mortis, vel mutilationis Reo illaturum, *Covarr. cit. §. 5. not. 4. Diaz. cit. c. 102. n. 11. Suar. cit. ſec. 2. n. 8.* modò tamen non inducat Judicem ad iniquam ſententiam ferendam; nam tunc fieret irregularis, non obſtante proteſtatione, quia non eſſet extra culpam: ídque ſumitur ex *cit. c. 2. h. t. in 6.* ibi: *juſtitiâ exigente*, nempe ut non ſolùm accuſator petat rem juſtam, ſed etiam per juſtas, & legitimas probationes: nam ſi quis proponeret verum delictum in accuſatione, ſed quia erat occultum, & probari non poterat, induceret falſos teſtes, & per eos convinceret Reum, non vitaret irregularitatem, ſecutâ morte, vel mutilatione, *Suar. cit. ſec. 2. n. 8.*

Notandum quintò. Poteſt Clericus accuſare, ſive agere civiliter, cum prædicta proteſtatione, etiamſi aliud remedium adſit ad recuperandum damnum, quia textus in *cit. c. 2.* abſolutè loquitur, & non ſolùm concedit accuſationem, propter ſatisfactionem damni, ſed etiam ne in futurum tale damnũ inferatur, ut patet ex illis verbis, *& provideri, ne contra eos talia de cætero præſumantur:* id quod moraliter præcaveri non poteſt, niſi per Judicem, ſeu Superiorem, *Suar. cit. l. n. 7.*

Notandum ſextò. Excuſantur Clerici ab irregularitate, ſi accuſent, non ſolùm pro injuria, ſeu damno illato ſuis perſonis, ſed etiam ſuis rebus, prout ſumitur ex *cit. c. 2. in fine*, ubi dicitur: aliàs daretur materia trucidandi eoſdem, & ipſorum bona liberè deprædandi. *Navarr. in Man. c. 27. n. 226. Avil. cit. dub. 9. Laym. cit. c. 7. n. 5.*

CVI. Notandum ſeptimò. Sed neque irregularis fit Clericus accuſator, ob mortem Reo per Judicem illatam, etiamſi ipſemet Reum capiat, detineat, & Judici tradat ad puniendum, prævia tamen proteſtatione, *Covarr. in cit. Clement. unic. p. 2. §. 5. n. 3. in fine, Diaz. cit. l. n. 17. Laym. cit. l.* Unde & citra irregularitatem etiam locus ab accuſatore indicari poteſt, ubi Reus v. g. fur lateat, ut comprehendi poſſit, ſi id fiat ad reſarciendum damnum illatum, *Navarr. l. 5. conſil. 9. h. t.* quia cùm accuſatio ſit licita ad reſarciendum damnum, conſequenter etiam licita erunt media, quæ ad hunc finem tendunt: modò tamen talis captura, vel detentio non ordinetur ad criminalem executionem, ſed ad civilem, id eſt, ad reſtitutionem damni illati, *Suar. cit. ſec. 2. num. 20.* Idque procedit, ſive reus, ſive fur ſit fugitivus, ut limitat *Navarr. cit. l.* eò quòd tunc ſit medium neceſſarium capere, vel indicare furem ad ſatisfactionem

nem damni, quæ aliter obtineri non potest: sive etiam non sit fugitivus: tum quia vix potest esse reus, de quo non semper sit periculum majus, vel minus, ne fortè capi non possit: tum quia licitum est, accusatori detinere furem fugientem, vel eum indicare Judici, ut comprehendatur, si non sit fugitivus: tum quia non requiritur, ut captura, vel detentio furis sit medium simpliciter necessarium: sed satis est, quòd sit medium utile ad reparandum damnum illatum, *Suar. cit. l.*

CVII. Idem colligitur ex *c. Tua nos. 19. §. Ad ultimum. h. t.* ubi habetur, quòd ille, qui Judici seculari dedit signa, ex quibus fur cognoscitur, non sit irregularis, licèt fur postmodum à Judice occidatur.
» Nam quidam scholaris timens, ne latrones, sive
» fures in hospitio suo essent, surrexit è lecto, & in-
» venit ibi furem, qui ipsum scholarem graviter
» vulneravit. Mane facto, scholares eundem furem
» quæsiverunt, quem invenerunt vulneratum (nem-
pe à scholari, qui à fure priùs prostratus est, & qui
se contra eundem defendit, ipsúmque vulneravit,
» prout habetur in integra lectione hujus c.) & Po-
» testati seculari tradiderunt, qui coram Judice con-
» stanter negavit, quòd talia perpetrârit. Potestas
» ad prædictum scholarem nuntios misit, ut diceret,
» quicquid de fure illo sciret, vel traderet intersi-
» gna; Potestas igitur, receptis istis intersignis, i-
» psum latronem, seu furem suis apparitoribus tra-
» didit puniendum, qui ipsi virilia amputârunt, &
» oculos eruerunt: latro verò irâ, & dolore commo-
» tus, nec cibum sumpsit, nec potum, & sic mortu-
» us est: unde quæsitum fuit, utrùm scholaris ille
» ad sacros Ordines possit promoveri? Respondet
» Papa Innocentius III. quòd si dictus scholaris a-
» liàs dignus est, propter hujusmodi eventum à su-
» sceptione SS. Ordinum non sit prohibendus.

Hinc patet, quòd scholaris iste, indicia dando ad cognoscendum furem, non fuerit factus irregularis, etiamsi postea secuta sit mors furis. Ratio est: tum quia id fecit, ut recuperarentur res injustè à fure ablatæ; adeóque civili modo tantùm, vel ut sibi de injuria, & vulnere illato à fure satisfieret. Tum quia non accusavit reum, nec contra eum testimonium tulit, sed tantùm signa dedit, quæ nullum genus probationis induxerunt, sed leve solùm indicium; adeóque causa remota fuit mortis postea secutæ, quæ non sufficit ad irregularitatem, *Abb. in cit. §. Ad ultimum. n. 8. Covarr. cit. §. 5. num. 1. not. 1.* ubi tamen addit, aliud esse, si scholaris ille sciens furem ad mortem quæri, eum indicâsset; tunc enim irregularitatem contraxisset, si eo animo id fecit, vel sine protestatione. Similiter si quis clamet adversus furem res suas auferentem, ut comprehendatur, non fit irregularis, etiamsi postea à Judice ultimo supplicio afficiatur: nam si licet capere, ac detinere furem, sine irregularitate, multò magis licebit clamare, ut ab alijs capiatur, & Judici tradatur, præmissâ protestatione. Secùs est, si fur ad clamorem, vel vocationem alicujus, in ipsa fuga, vel captura à privatis hominibus accurrentibus occidatur; tunc enim irregularitas incurritur, ut docet *Abb. in c. Significavit. 18. n. 12. h. t. Covarr. cit. §. 5. n. 3. not. 8. Suar. cit. dis. 47. sec. 2. not. 21.* quod tamen ita intelligendum est, si periculum cædis sit prævisum; alioquin enim, si clamavit, non ut fur occidatur, sed ut capiatur, vel fugetur, tunc cædes ab alijs illata censetur secuta præter, imò & contra intentionem clamantis, nec ei imputari debet, quia sic clamans dat operam rei licitæ, nimirum defensioni rerum suarum, *Suar. cit. l. Avila cit. dis. 5. sec. 2. dub. 15. Laym. cit. c. 7. n. 6.*

CVIII. Notandum octavò. Licèt laici accusantes de crimine digno morte, prosequendo jus suum in judicio, non peccent, incurrunt tamen etiam ipsi irregularitatem, si accusent, sine prævia protestatione, ut docet *Navarr. cit. c. 27. n. 113. & seq. Covarr. cit. §. 5. n. 1. Suar. cit. sec. 2. n. 6. Avila cit. sec. 2. dub. 9. §. Sextò.* Nam quamvis in *c. 2. h. t. in 6.* nulla fiat mentio de laicis, sed solùm de Clericis; tamen ratio, cur in Clericis necessaria sit prævia protestatio, etiam in laicis locum habet, quia non imponitur eis tanquam novum gravamen, sed potiùs tanquam remedium à jure inventum ad vitandam irregularitatem: nam cùm talis accusatio ex se sit moralis occasio mortis subsecutæ, ideo ad impediendum moralem influxum illius in homicidium, Jus Canonicum statuit, ut accusatio fieret, cum prævia protestatione, per quam se declararet accusans, quòd non intendat mortem accusati: cùm ergo hæc ratio obtineat etiam in laicis, dicendum est, quòd etiam dispositio *cit. c.* in illis locum habeat. Hoc solum discrimen est inter Clericos, & laicos, quòd si Clerici omittant protestationem, fiant irregulares ex homicidio illicito, quia ipsis prohibitum est accusare in causa sanguinis, sine protestatione, ut patet ex *c. Postulâsti. 21.* & ibi *Gl. in fine. h. t. juncto c. 2. eod. in 6.* At verò si laici omittant, quibus id non est specialiter prohibitum, fiunt irregulares ex defectu perfectæ lenitatis, *Navarr. cit. n. 113. in fine, Avila cit. l.*

CIX. Notandum nonò. Si quis apud Judicem secularem denunciet, vel accuset aliquem de injuria, vel damno non sibi, sed alteri illato, fit irregularis, si à Judice postea pœna mortis reo infligatur, quamvis protestetur accusator, se criminalem vindictam non intendere, ut colligitur per sensum contrarium ex *cit. c. 2. h. t. in 6.* ibi: *qui de laicis suis malefactoribus &c.* non ergo de alienis, & infrà: *petunt emendam sibi fieri, & provideri &c.* & ex communi docet *Navarr. cit. c. 27. n. 204. Covarr. cit. §. 5. n. 4. Suar. cit. sec. 2. n. 11.* Ratio est: quia defensio juris proprij est maximè naturalis, & ideo specialiter concessum est à Jure, ut quis injuriam ad se pertinentem in judicio prosequi possit, etsi per id Judici occasio præbeatur pœnam mortis, vel mutilationis inferendi accusato, quòd ad causam alienam ultra verba legis non est extendendum: nisi tamen quis accuset de injuria, vel damno illato suis domesticis, vel ita sibi conjunctis, ut injuria per consequentiam in ipsum conquerentem redundare videatur, quia injuria, vel damnum talibus propinquis illatum proprium reputatur, *Covarr. cit. §. 5. n. 4. not. 11. Avila cit. dub. 11. concl. 2. Laym. cit. c. 7. n. 5.* Quòd si agatur, non de injuria jam illata, sed de injuria inferenda, vel de crimine pendente in futurum, quod aliâ ratione impediri non potest, quàm per denunciationem, vel accusationem factam coram Judice; tunc sine metu irregularitatis, etiam Clericus potest, non tantùm ad proprium, sed etiam ad alienum malum, seu damnum, sive Reipublicæ, sive privatæ personæ

etiam

etiam extraneæ imminens cavendum, vel avertendum denunciare, vel accusare, ut docet *Covarr. c. l. & Suar. n. 11.* Idque sumitur ex c. *Accusasti 8.* ibi: *Nisi pro pace hoc feceris, de accus.* Ratio est, quia SS. Canones non imponunt irregularitatis notam propter opus, ad quod aliquis ex lege naturali, vel præcepto divino charitatis, vel alterius virtutis, obligatur, cujusmodi opus charitatis est accusare malefactorem, si ita necessarium sit ad defendendum, vel avertendum grave damnum Reipubl. vel proximi innocentis. Et hinc tali casu nec requiritur, ut præcedat protestatio, quia opus absolutè, & secundùm se, ab irregularitate est exemptum, *Molin. tr. de justit. dis. 8. n. 9. Avila cit. dis. 5. sec. 2. dub. 11. concl. 3.* Protestatio enim solùm est necessaria, quando sine illa incurreretur irregularitas, & nullo Jure statutum est, protestationem in hoc casu fieri debere ad vitandam irregularitatem, ergo non est necessaria.

CX. Notandum decimò. Sunt præterea plures casus, in quibus non est necessaria protestatio. Veluti primò, si quis accuset aliquem de crimine levi, quod pœnam mortis, vel mutilationis non meretur, & Judex excedens limites justitiæ, illum ad mortem condemnet, vel ut manus ei abscindatur, non fit irregularis accusator, etsi non protestetur, quia malitia Judicis non debet nocere accusatori, *Covarr. cit. §. 5. n. 3. not. 9. Diaz. cit. c. 102. n. 13. Avila sec. 2. dub. 9.* Secundò, si quis accuset de crimine levi, sed Judex reum in carcere detentum, ob alia delicta aliunde ad eum delata, occidat, vel mutilet, non fit irregularis accusator, etsi non protestetur, *Navarr. c. l.* Tertiò, si Clericus in causa civili accuset aliquem apud Judicem sæcularem, sine protestatione, licèt ex accidenti contingat, quòd Judex, vel ejus Ministri accusatum contumacem, & resistentem occidant, id non debet imputari Clerico justa petenti, & qui hoc futurum prævidere non potuit, *Covarr. c. l. n. 1. not. 5. n. 12. Avila c. l. Arg. c. Postulâsti 21. h. t.* Quartò, non est præmittenda ea protestatio, si accusatio instituatur in Tribunali Inquisitionis, vel coram alio Judice Ecclesiastico, quia hic non potest procedere ad sententiam mortis, vel mutilationis, *Suar. cit. dis. 47. sec. 2. n. 18.* Idque procedit, etiamsi delictum sit valde enorme, ita ut ob illud Clericus accusatus pœnâ realis degradationis sit puniendus, *Diaz c. l. n. 14.* & alij DD. communiter. Quia talis accusator non censetur magis concurrere ad mortem accusati, quàm ipse Judex Ecclesiasticus, qui degradando reum, & tradendo Curiæ sæculari, non concurrit ad mortem, ut suprà dictum, ergo nec accusator. *Avila cit. dub. 9. in fine*, ubi addit, quòd prædicta protestatio sit necessaria, si Prælatus invocet brachium sæculare, ad defensionem Ecclesiæ suæ.

§. III.

Quænam personæ, præter Judicem & accusatorem, fiant irregulares, ratione homicidii, vel mutilationis?

CXI. Quæritur primò. An testis in causa sanguinis fiat irregularis? Resp. Si quis sive Clericus, sive Laicus in causa criminali, in qua agitur de pœna mortis, vel mutilationis inferenda, testimonium ferat, etiamsi protestetur, se non ad condemnandum reum dare testimonium, fit irregularis, si mors, vel mutilatio inde postea sit secuta, *Navarr. cit. c. 27. n. 212. Covarr. c. l. n. 5. in fine. Diaz. c. l, n. 21. Suar. cit. dis. 47. sec. 3. n. 2.* & alij communiter. Idque probatur ex illis Juribus, quæ eos faciunt irregulares, qui verbo, vel facto ad homicidium cooperantur, ut c. *De his 6.* c. *Si quis 8. dis. 50.* cum alijs similibus: & testis nullo Jure excipitur, etiam factâ protestatione, sicut accusator excipitur. Ratio est, quia testis, deponendo de crimine, movet Judicem ad ferendam sententiam mortis, adeóque est causa moraliter influens in homicidium, imò nemo est, qui tantum cooperetur in judicio sanguinis, quàm testis, per quem elicitur veritas criminis: & super cujus attestatione firmatur sententia Judicis, *Diaz. c. l. n. 21.* Neque ab irregularitate excusatur ob factam protestationem, quia cùm testis non propriam, sed alienam causam prosequatur, nihil prodest ea protestatio: non enim idcirco desinit testimonio suo influere in sententiam mortis, quæ ex allegatis, & probatis per testes fertur.

Non obstat c. *Tua nos 19. §. fin. h. t.* ubi illa manifestatio, sive traditio signorum videtur fuisse quædam attestatio furti, & tamen ibi declarat Pontifex, nullum ob illam impedimentum irregularitatis fuisse contractum, nam scholaris ille non erat propriè testis, sed solùm miserat Judici quædam indicia, sive signa valde remota furis, ob quæ censeri non potuit incurrisse irregularitatem, sed potiùs quòd homicidiũ illud solùm casu, & per-accidens, ac præter intentionem secutum fuerit, *Suar. cit. dis. 47. sec. 3. n. 8.*

Non obstat etiam c. *Qui cum fure 4. de furtis*, ubi dicitur, reum esse furti, qui furti conscium, quærente possessore, non indicat: nam ibi agitur non de indicando ipso fure, sed de manifestando ipso furto, sive re furto ablatâ, ut recuperari possit, *Suar c. l.* Porro prædicta assertio procedit solùm, si quis ferat testimonium in causa, in qua directè agitur criminaliter ad pœnam mortis, vel mutilationis: secùs si agatur de crimine civiliter ad interesse alicujus, tunc enim testis non fit irregularis, præsertim si ex præcepto Superioris, vel coactione Judicis ferat testimonium: nam etsi tunc per-accidens sequatur condemnatio ad pœnam mortis, vel mutilationis, tamen id non imputatur testi ad ullam culpam, cùm dederit operam rei licitæ, & per se non sit cooperatus ad illum effectum, *Suar. c. l.* Deinde quod dictum est, procedit, si quis Clericus ferat testimonium pro accusatore contra reum, secùs si producatur in testem, in favorem Rei, ad probandam ejus innocentiam, tunc enim, etsi Clericus sit, nullam pœnam incurrit, quia id illi non est prohibitum, *Diaz. cit. c. 102, n. 22.* apud quem plura de hoc videri possunt.

CXII. Quæritur secundò. An Advocatus in in causa sanguinis fiat irregularis? Resp. Primò, si patrocinium præstet accusatori contra reum, & hic ad mortem, vel membri mutilationem condemnetur, fit irregularis, etiamsi protestatus fuerit, quia valde efficaciter influit Advocatus, docendo, & movendo Judicem suis argumentis ad sententiam ferendam, & protestatio est facto contraria, ideóque fit particeps homicidij inde secuti, *Covarr. cit. §. 5. n. 5.*

Diaz, c. l. n. 18. Suar. cit. dis. 47. sec. 4. n. 3. & alij communiter: idque etiam sumitur ex *c. 2. h. t. in 6.* ubi tantùm excipitur accusator, in propria causa: ergo hæc Constitutio non habet locum in Advocato, qui non habet propriam causam: quòd si pœna mortis, vel mutilationis actu non sequatur, non fit irregularis, quia nec Judex fit, ergo multò minùs Advocatus, nam irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur, nisi ex actuali homicidio, vel mutilatione, *Suar. cit. sec. 4. n. 4.*

Secundò, si Advocatus stet pro Reo, eum defendendo, & Reus nihilominus condemnetur ad pœnam mortis, vel mutilationis, Advocatus est immunis ab irregularitate, sive fuerit Laicus, sive Clericus, quia ex ejus patrocinio non sequitur mors, imò citiùs secuta fuisset, sine ipsius defensione, ideóque nequiquam influit in pœnam illatam à Judice: nisi tamen Advocati culpâ, imperitiâ, vel negligentiâ, reus condemnatus fuerit, tunc enim irregularitatem incurrit, *Diaz. c. l. n. 20. Suar. c. l. n. 6.*

Tertiò, si Actor injustè accusavit, ideóque Reus absolvatur, accusator verò pœnâ Talionis puniatur, quia probatum fuit, ipsum esse calumniatum, tunc Advocatus ipsius fit irregularis, quia moraliter eum in tali periculo mortis constituit: si enim ipsa causam ejus defendendam non suscepisset, alter non fuisset ausus accusare. Nisi tamen Advocatus, bonâ fide, existimaret, causam accusatoris esse justam, tunc enim non fieret irregularis, quia irregularitas, quæ oritur ex injusta accusatione, non contrahitur ex defectu lenitatis, sed ex delicto homicidij saltem indirectè voliti, ideóque si ob ignorantiam invincibilem excusetur quis à delicto, excusabitur etiam ab irregularitate, *Suar. cit. sec. 4. n. 6.*

Quartò, si Accusator succumbat, & quia est calumniatus, pœnâ Talionis puniatur, Advocatus Rei non fit irregularis, si tantùm Reum defendit, ostendendo delictum ipsi objectum non esse probatum, quia tunc nullo modo concurrit ad pœnam, seu punitionem accusatoris, sed ad solam defensionem Rei innocentis, de quo plura videri possunt apud *Covarr. in Clement. unic. p. 2. §. 5. n. 5. Suar. cit. sec. 4. n. 7. & 8.*

CXIII. Quæritur tertiò. An qui in loco supplicij assistunt executioni sententiæ capitalis, fiant irregulares? Resp. Si assistant Laici, vel etiam Clerici, tantùm spectandi causâ, dum Reus ultimo supplicio afficitur, non incurrunt aliquam irregularitatem, modò assistant, sine ulla cooperatione, nec suâ præsentiâ auctoritatè præstent executioni supplicij, quia tunc nec remotè ad homicidium, vel mutilationem concurrunt, *Navarr. cit. c. 27. n. 214. Suar. cit. sec. 4. n. 10.* & alij. Putat tamen Navarr. Clericos in Sacris constitutos, vel Beneficiatos peccare, si sine rationabili causa intersint, quia id ipsis prohibetur in *c. pen. Ne Clerici, vel Monachi, &c.* non tamen graviter, secluso scandalo, ob materiæ levitatem, *Suar. c. l. n. ult.* ubi in fine monet, ut Clerici, & Religiosi, qui pietatis causâ assistunt reis ad mortem damnatis, caveant, ne aliquid faciant, vel loquantur, quo supplicium notabiliter accelerare, vel quovis modo juvare videantur.

§. IV.

De homicidio contingente in bello, & irregularitate ex eo proveniente.

Homicidium in bello commissum fit quoque publicâ auctoritate Principis, vel Reipubl. quod vel justum est, vel injustum, & vel defensivum, vel offensivum, sive aggressivum.

CXIV. Quæritur primò, An omnes, qui militant in bello injusto, fiant irregulares? Resp. Qui in bello injusto pugnantibus cooperantur, vel qualecunque auxilium ferunt, sive arma præbendo, sive ipsos adhortando ad pugnam, vel sarcinas militum custodiendo, vel alio quovis modo adjuvando: etiamsi ipsi, proprijs manibus, neminem occidant, vel mutilent, omnes irregularitatem incurrunt, sive Laici sint, sive Clerici, si vel unus homo in illo bello occisus fuit, vel mutilatus, *Silvest. V. Homicidium 3. n. 8. q. 6. dicto 1. Navarr. cit. c. 27. n. 216. & 224. §. 10. Covarr. in Clem. un. p. 2. §. 3. n. 2. in fine. Suar. cit. dis. 47. de censur. sec. 5. n. 1. Avila dis. 6. sec. 3. dub. 2. concl. 1.* idque sumitur ex *c. Si quis 4. dis. 51. c. Sicut dignum 6. §. fin. h. t. & c. quod in dubiis 5. junct. Gl. V. Incusant, de pœn.* Ratio est, quia quando plures communi consilio, vel auxilio concurrunt ad homicidium, vel aliud delictum, censentur veluti una causa moralis: quæ tamen irregularitas non ex defectu perfectæ lenitatis, sed ex homicidio injusto contrahitur. Excipiuntur illi, qui in bello injusto assistunt solùm ad pacem componendam, vel ad juvandum milites in spiritualibus, *Silvest. c. l. & alij cit.* Quòd si nulla in tali bello fiat occisio hominis, vel mutilatio, certum est, Laicos non contrahere irregularitatem, quia ad hanc sola intentio occidendi, vel mutilandi non sufficit, sine actu externo, *Suar. cit. l. num. 3.*

De Clericis verò dubitatur magis, propter text. in *c. Clerici 5. caus. 23. q. 8.* quod est desumptum ex Concilio Toletano 4. c. 54. ubi dicitur: *Clerici, qui in quacunque seditione* (aliàs factione) *arma volentes sumpserint, reperti, amisso Ordinis gradu, in Monasterio pœnitentiæ tradantur.* Verùm pœna ibi imposita non est propriè dicta irregularitas, sed suspensio, non ipso Jure lata, sed à Judice imponenda, ut colligitur ex verbo, *Tradantur*, qui per sententiam suspendere debet Clericum seditiosum ab executione Ordinis, ob grave scandalum datum, dum arma sumpsit in publica seditione, etsi nullum homicidium sit secutum, *Suar. c. l. n. 4.* In *c.* verò *pen. Ne Clerici, vel Monachi &c.* prohibetur, ne Clericus sit Dux, etiam in bello justo, ex quo non magis sequitur, illum esse irregularem in bello injusto, quàm justo: imò ibi de irregularitate, ob transgressionem illius legis, nulla fit mentio, sive homicidium etiam sequatur, sive non sequatur, *Suar. c. l. n. 5.* Denique in *cit. c. Si quis, dis. 51.* sermo est non de solis Clericis, sed de omnibus militantibus in bello, sive injusto, sive justo, illos esse irregulares, si sæva præcepta sint executi, adeóque si secutum sit homicidium, vel mutilatio hominis, *Suar. c. l. n. 6.* Quare non improbabiliter dicunt, etiam Clericos in bello injusto assistentes, vel adhortantes, irregulares non fieri,

nisi saltem per alios homicidium, vel mutilatio fiat.

CXV. Quæritur secundò. An qui militant, & pugnant in bello justo, fiant irregulares? ℞. 1. Si laici, vel etiam Clerici in bello justo defensivo hominem occidant, vel membro mutilent, etiam propriâ manu, ob necessariam defensionem propriæ vitæ, seu personæ, non fiunt irregulares, quia si id, sine nota irregularitatis, fieri potest in privata rixa, ut suprà dictum, cur non etiam in quovis prælio defensivo, etsi publico, *Suar. cit. dis.* 47. *n.* 1. & alij communiter: modò se conferant ad bellum justum, non ad pugnandum, propriâ manu, sed ob aliam causam, v. g. ad exhortandos milites, vel ad obeunda ministeria spiritualia, *Avila p. 7. dis. 6. sec. 3. n. 1. concl. 1.*

Similiter in bello necessario ad defensionem Ecclesiæ, vel patriæ, occidentes, vel mutilantes non fiunt irregulares, quia bonum commune, sive publicum præstantius est privato, & præferendum est conservationi propriæ vitæ, & quidem interdum etiam ex præcepto, *Suar. cit. l. n.* 2. Idque procedit non tantùm in laicis, sed etiam in Clericis, saltem in casu inevitabilis necessitatis, quia per solos laicos Ecclesia, vel patria defendi non potest, quo casu, etiam Clerici tenentur ad vigilias, & custodiam civitatis, *c. 2. de immunit. Eccles. Abb. in c. pen. h. t. n. 2. Suar. cit. l.* Aliàs verò irregulares fierent Clerici, prout » sumitur ex *c. Petitio.* 24. *h. t.* Nam cùm Infideles » invasissent quoddam castrum, in quo Pelagius » Presbyter morabatur, Christiani incolæ contra » illos exiverunt, tam laici, quàm Clerici, ac dum » invicem confligerent, hinc & inde plurimi occisi » sunt: unde cùm Sacerdos iste aliquos percussisset, » timebat, ne fortè irregularitatem incurrisset: & » exposuit hoc Papæ Honorio III. qui mandavit eidem, ut si de interfectione cujusquam in illo con» flictu, conscientia sua illum remordet, ab Altaris » ministerio abstineat, cùm in hujusmodi dubio » consultius sit abstinere, quàm temerè celebrare.

CXVI. Hinc colligitur primò. Quòd in casu hujus c. agebatur de necessaria patriæ defensione, & quidem contra hostes infideles, qui castrum invadebant, & tamen deciditur, Presbyterum illum esse irregularem, si illum conscientia remordeat, quòd in illo conflictu aliquem interfecerit. Ratio est: quia quamvis Clerici possint alios hortari ad pugnam in bello justo contra hostes, *c. Igitur.* 7. *c. Omni.* 9. *c. Hortatu.* 10. *c. Ut prædam.* 17. *caus.* 23. *q. ult. c. Hadrianus* 22. *dis.* 63. tamen in propria persona pugnare non possunt, *c. Clerici.* 5. & *c. seq. cit. caus.* & *q.* quia officium Clericatûs eos reddit inhabiles ad pugnandum, *c. Ex multa.* 9. §. *fin. de voto, Gl. hic V. Remordet.* Exceptâ tamen necessitate omnino inevitabili, si desint laici, qui patriam contra hostes defendere, & vim illatam propulsare possint: tunc enim etiam Clerici pugnare possunt, sine metu irregularitatis, etiam proprijs manibus occidendo hostes, quia tunc id est necessarium ad defensionem propriarum personarum, *Abb. in cit. c. Petitio. n.* 2. & plures DD. apud *Fagnan. ibid. n.* 2. 3. & 4.

Colligitur secundò. Si Clerici in bello justo aliquem vulnerent, etiam cum sanguinis effusione, sed citra cædem, aut mutilationem hominis, peccant quidem, nisi gravis necessitas ad id cogat; non tamen irregulares fiunt, etiamsi alij occiderint, vel mutilârint: idque clarè deducitur ex *cit. c. Petitio. h. t.* in quo Pelagius Sacerdos quærebat de percussione, & fassus est, se percussisse, & plures alios in illo conflictu occisos fuisse: & tamen Papa respondet tantùm de interfectione, per hoc indicans, Clericum non esse irregularem ex eo, quòd aliquos percusserit, nisi ex percussione aliquis fuerit mortuus, *Innoc. hic in princ.* & *Abb. n.* 3. Non obstat *c. Sicut.* 6. §. *fin. h. t.* nam id loquitur de bello injusto, in quo Clerici fiunt irregulares, etiamsi solum consilium præstent, vel armati assistant, si exinde ab alijs plures, vel etiam unus tantùm, sint occisi, vel mutilati, ut colligitur à sensu contrario ex *c. Quantum.* 48. & *seqq. dis.* 50. *Innoc. hic.* & *Abb. in fine.*

CXVII. Resp. secundò. Omnes, qui in bello justo, sed offensivo, sive aggressivo, per se, sive proprio facto hominem occidunt, vel mutilant, fiunt irregulares: secùs est, si proprijs manibus sanguinem non effundant, occidendo, vel mutilando, quamvis alij occidant, vel mutilent. Est communis DD. sententia, & quoad primam partem habetur in *c.* 1. & *c. Si quis.* 4. *junct. Gl. V. Militaverit, dis.* 51. & patet etiam ex *cit. c. Petitio. h. t.* Oritur autem hæc irregularitas ex defectu perfectæ lenitatis, à qua justitia non excusat, si cædes actu fuit secuta, *Navarr. cit. l. n.* 213. §. 3. *Suar. cit. sec.* 6. *n.* 6. Altera pars constat ex *c. Præsentium.* 3. *de Cleric. percuss.* & *c. pen. h. t.* ubi præcipitur solùm, ut abstineat ab Altaris ministerio is, qui in publico conflictu aliquem occidit, vel de hoc conscientiam habet, & quamvis ille textus videatur loqui de bello defensivo, quod ab initio etiam tale erat, quia hostes infideles cœperunt invadere castrum: tamen postea transijt in bellum offensivum ex parte fidelium, quia exeuntes è castro persecuti sunt hostes, *Suar. cit. sec.* 6. *n.* 4. Ratio est: quia in bello offensivo, si justum sit, milites dant operam rei licitæ, & justæ: si ergo per se non occidant, vel mutilent, neque sunt causa proxima homicidiorum, vel mutilationum, quæ ab alijs fiunt, sed tantùm adjuvant, vel excitant ad strenuè militandum, non censentur, nisi remotè, & per accidens cooperari ad cædes ab alijs factas, ideóq; id eis ad irregularitatem non imputatur, *Suar. cit. sec.* 6. *n.* 5. Prædictis non obstat, quòd quando plures simul concurrunt ad occidendum, licèt unus tantùm occidat, omnes fiant irregulares, ut suprà dictum, quia omnes censentur esse una causa moralis, ergo omnes sunt irregulares, etiam illi, qui nullum occidunt. Respondent inprimis aliqui apud *Avilam dis.* 6. *sec.* 3. *n.* 2. *respons. ad* 1. pugnantes in bello justo ideo non fiunt irregulares, quia licèt una sint velut causa moralis, tamen dant operam rei licitæ, quod non est in ijs, qui pugnant in bello injusto. Deinde Jus Canonicum noluit, ut pugnantes in bello justo fierent irregulares, nisi propriâ manu occidant, quia aliàs nimis multi fierent inhabiles ad Ordines, & sic retraherentur à bellis justis, *Avila cit. l.*

CXVIII. Hinc sequitur primò. Quòd non sit irregularis dux belli, qui milites suos incitat ad fortiter pugnandum, quia non provocat illos directè, & determinatè ad occidendum: nec qui arma dant militibus ad bellum justum, fiunt irregulares, quia est actio justa, & indifferens, nisi in actuali conflictu dentur ad occidendum, *Suar. cit. sec.* 6. *n.* 6.

Sequi-

Sequitur secundò, Quòd nec Clericus fit irregularis, si hortetur milites ad strenuè pugnandum in bello justo, & quidem non tantùm antè, sed etiam in actuali conflictu, *Covarr.* §. 3. n. 2. *Suar. cit. l. n.* 8. quia non directè provocat ad cædes, sed ad fortiter pugnandum, quod est licitum, & justum; adeòque non nisi remotè, & per accidens concurrit ad homicidium, dummodo non incitet ad hunc, vel illum in particulari occidendum, *Avila cit. l.* Sed neque irregularis fit Clericus, si contra prohibitionem Ecclesiæ, vel Superioris sui, aut sine ejus licentia, bello interfit; nam etsi peccet, & malè agat, non tamen prohibitio illa facta est ad vitandum homicidium, sed quia militia est valde aliena ab Altaris ministerio, ideoq; Clericos dedecet, *Suar. cit. l.* Non obstat c. *Quòd in dubijs. de pœnis.* 5. ubi statuitur deponendus esse Sacerdotes, qui gubernant naves ad pugnā, vel alios incitant ad pugnandum; nam vel loquitur de bello injusto, *Gl. ibid. V. Incitant.* vel de incitatione, per quam etiam aliquis in particulari inducitur ad occidendum, vel mutilandum, *Suar. cit. l. n.* 10.

Porro si Clericus etiam in Sacris constitutus, ex dispensatione pugnet in bello justo, non fit irregularis, quia tacitè cum illo dispensatum fuit in irregularitate, *Silvest. V. Homicidium.* 3. q. 6. n. 6.

SECTIO V.

DE MUTILATIONE, ET DISPENSatione in prædictis duabus irregularitatibus.

§. I.

Quid sit mutilatio, & qualis irregularitas ex illa contrahatur?

CXIX. Assertio 1. Mutilatio propriè dicta, est alicujus membri amputatio, sive abscissio, ut colligitur ex c. *Clericis.* 5. *Ne Clerici, vel Monachi &c.* & c. *In Archiepiscopatu.* 4. *de raptorib.* ac proinde ad mutilationem non sufficit vulneratio, vel sanguinis effusio, quantumvis copiosa, nec si pars aliqua carnis abscindatur, quia caro non est membrum propriè, ac strictè dictum, *Suar. dis.* 44. *de cens. sec.* 2. n. 6. & alij DD. communiter. Quid autem nomine membri intelligatur, non conveniunt DD. Communis sententia apud *Molin. tr.* 3. *dis.* 69. n. 2. *Silvest. V. Homicidium.* 3. q. 3. *dicto* 2. *Covarr. in cit. Clem. un. p.* 3. *in princ. n.* 8. *Navarr. cit. c.* 27. n. 206. *Avila p.* 7. *dis.* 5. *sec.* 2. *dub.* 1. & alij dicunt, illam partem corporis humani esse propriè membrum, quę peculiarem functionem, sive distinctum ab alijs partibus officium habet, ut oculus ad videndum, auris ad audiendum &c. & sic de reliquis. Idque colligitur ex *l. Idem.* 10. *in princ. ff. de Ædilit. Edicto.* ubi digitus dicitur pars membri, *Gothofr. ibid. lit. S.* Et ex 1. *Cor.* 12. ubi dicitur: *omnia membra corporis non eundem actum habent*; adeòque membra sunt, quæ distinctam operationem habent. Cùm ergo materia irregularitatis sit odiosa, restringenda est, & verbum *membri* strictè accipiendum est pro parte principali corporis, quæ distinctum officium habet ab alijs, & est integrum organum, sive instrumentum ad peculiarem aliquam operationem.

Ex quo infertur, is qui alteri abscindit cartilaginem aurium, vel nasi, non fit irregularis, quia non est membrum, & licèt ad sensationem aliquid conferat, non tamen per illam exercetur operatio sentiendi, sed potiùs spectat solùm ad ornatum, & custodiam membri, nempe auris, vel nasi. Neque is, qui digitum abscindit, etiam pollicem, vel indicem, fit irregularis, quia digitus non est membrum, sed solùm pars membri, non enim peculiarem operationem habet distinctam ab operatione manûs, cui instrumenti loco in operando inservit. Atque hæc sententia, præsertim ob DD. auctoritatem pr[illegible]abilis est, & in praxi tuta.

CXX. Contrariam tamen sententiam post Cajetanum tenet *Suar. cit. l. n.* 7. & 8. *Laym. l.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 11. n. 2. Ratio est: quia etsi, physicè loquendo, vel etiam secundùm leges civiles pœnales, membri nomine intelligatur integrum membrum principale, ut manus, vel pes, tamen quoad irregularitatem, secundùm Canones, vel non requiritur mutilatio membri, sed absolutè mutilatio, ut patet ex *Clem. un. h. t.* ibi: *mutilat invasorem*, quæ fit, si principale membrum notabiliter minuatur, etsi non totum abscindatur, spectatâ propriâ significatione latinâ verbi *mutilare*: vel si aliquando in Canonibus fiat mentio membri, indicatur, quòd sufficiat membri diminutio, ut patet ex c. 1. *de Cleric. pugnant. in duello*, ibi: *vel membrorum diminutio*: cujusmodi diminutio gravis, & sufficiens ad irregularitatem censetur, quæ communi æstimatione, & judicio hominum, membrum principale, ut oculum, manum, vel pedem notabiliter deformat, vel notabile impedimentum affert ad actiones videndi, audiendi, ambulandi &c. exercendas. Unde irregularis erit, si quis cartilaginem auris, vel nasi abscindat, quia multùm præstat ad organum auditûs, vel odoratûs, vel si tres majores digitos manûs abscindat, quia per hujusmodi abscissionem integritas corporis humani in principali parte organica, sive membro notabiliter diminuitur, illúdque imperfectum, sive mutilum redditur, *Suar. cit. l. n.* 8. & 9. Similiter abscissio mamillæ in fœmina gravis est mutilatio, & sufficiens ad inducendam irregularitatem, non minùs, quàm si abscindatur organum seminis in viro, cùm habeat proprium actum, nempe generare lac, & lactare infantem, & utrumque unaquæq; mamilla etiam seorsim ab altera efficit, *Suar. cit. l. n.* 9. & *Molin. cit. dis.* 69. n. 6.

CXXI. Assertio 2. Ex mutilatione, & detruncatione membrorum incurritur irregularitas, sicutex homicidio, cui illa quoad pœnam irregularitatis in jure æquiparatur, ut constat ex c. *In Archiepiscopatu.* 4. *de raptorib.* & *Clem. un. junct. Gl. V. Mutilat. h. t.* sive quis per se directè, vel indirectè mutilaverit, sive per alium, mandando, consulendo, vel aliter cooperando ad mutilationem, & sive mutilatio fuerit illicita, sive licita: nam ob illam interdum contrahitur irregularitas, ex defectu perfectæ lenitatis, juxta ea, quæ dicta sunt suprà de homicidio, *Molin. tr.* 3. *de just. dis.* 68. *in princ.* Est autem irregularitas mutilationis distincta ab irregularitate homicidij, cum qua conjungitur, propter similitudinem culpæ, & distinguuntur ut perfectum, & imper-

imperfectum. Unde si quis percutiat, vel vulneret aliquem, animo mutilandi tantùm, & non occidendi, irregularis fiet, non titulo homicidij, sed præcisè causâ mutilationis, si hæc actu sit secuta, *Suar. cit. dis. 44. sec. 2. n. 3.* Cùm ergo sint duæ distinctæ irregularitates, sequitur, non omnia, quæ jure statuta sunt circa irregularitatem voluntarij homicidij, etiam extendi ad voluntariam mutilationem. Quâ in re hanc ait *Suar. cit. l. n. 4.* tenendam esse regulam, ut quæ jure statuta sunt circa irregularitatem homicidij, si pœnam diminuant, extendenda sint ad irregularitatem mutilationis; non item si pœnam augeant. Contrà verò, si Jus aliquid disponat circa irregularitatem mutilationis, quod rigorem contineat, extendi debet ad homicidium: non propter argumentum à simili, vel à minori ad majus, quocunque modo: sed propter argumentum à parte ad totum, quia in homicidio mutilatio continetur formaliter, vel eminenter, tanquam pars in toto. Si verò favorem contineat, non est extendendum, quia si pœna minuatur in delicto minore, seu partiali, non sequitur etiam diminui in majori, vel totali.

§. II.

An qui membrum debilitat, vel aridum, & inutile mutilat, vel abscindit, vel se ipsum mutilat, fiat irregularis?

CXXII. Assertio 1. Qui membrum debilitat, id est, lædendo, vel vulnerando, aridum, & inutile reddit ad operandum, citra mutilationem tamen, sive abscissionem, non fit irregularis, quia aliud est, propriè loquendo, mutilare, & detruncare, sive membrum abscindere: aliud debilitare, sive aridum illud reddere, & inutile ad operandum, ita tamen ut vivum maneat, nec abscindatur. Cùm ergo Canones pœnam irregularitatis solùm imponant homicidio, & mutilationi, sub ijs non comprehenditur sola debilitatio, neque ad illam extendi debet; nam irregularitas non incurritur, nisi jure sit expressa. Idque confirmatur ex *c. Sicut. 47. caus. 1. q. 1.* ubi dicitur: quòd verùm sit membrum, quamvis sine sanguine, & inefficax, & mortuum sit, scilicet quoad operationem. Nec obstat, quòd paria sint non esse, & inutile esse: nam paria sunt, quoad operationem, quia quod inutile est, perinde non operatur, acsi non esset: non autem quoad effectum contrahendi irregularitatem, quia is, qui solùm debilitat, non fit irregularis, ob causam jam allatam. Præterquam quòd membrum aridum saltem valet ad decorem, sive non deformat, etsi operari non possit, sicut membrum omnino abscissum, *Navarr. cit. l. n. 206. Covarr. in Clement. unic. p. 3. n. 9. Suar. cit. l. n. 5.* Ex quo infertur, quòd Judex, qui torquendo reum, debilitat membrum, & inutile reddit, non fit irregularis.

CXXIII. Assertio 2. Si quis membrum aridum, & inutile, sive impeditum ad officium suum exercendum detruncat, sive abscindit, tunc distinguendum est: vel enim membrum, v. g. manus, est ita læsum, & debilitatum, ut sit omnino aridum redditum, id est, mortuum, nec animâ humanâ ampliùs informatum, quamvis id exteriùs non appareat (quod tamen vix fieri potest) & tunc is, qui abscindit tale membrum, non fit irregularis per detruncationem, cùm tale membrum sit quasi non membrum, quippe quod animâ hominis non ampliùs informatur: sicut is, qui truncat cadaver, abscindendo v. g. manum mortuam illius, non potest dici irregularis, cùm non mutilet hominem. Veruntamen ille, qui tale membrum ita debilitavit, & læsit, ut omnino aresceret, & vitam perderet, etiamsi à reliquo corpore non absciderit, censendus est irregularis, quia substantialiter mutilat corpus humanum, privando illud suo membro principali, cùm membrum mortuum non sit ampliùs membrum humanum propriè dictum. Et hoc casu, habet locum regula illa, *paria sunt non esse, aut inutile esse.* Vel abscindit quis membrum debilitatum quidem, vel inutile ad suam operationem, sive munus exercendum, adhuc tamen vivum; adeóque verum membrũ: & talis quoque fit irregularis, quia verè mutilat corpus humanum, abscindendo vivum ejus membrum, & partem organicam principalem. Nec refert, quòd sit membrum inutile ad exercitium sui muneris, quia hoc est per accidens, & eo non obstante, talis abscissio est gravis deformatio, quæ sufficit, suppositâ alicujus membri, sive partis principalis truncatione, *Navarr. cit. c. 27. n. 219. Suar. cit. dis. 44. sec. 2. n. 11.* Porro si quis aliquem notabiliter deformat, ita ut ad Ordines promoveri non possit, v. g. faciem vulnerando, relictâ deformi cicatrice, sed citra mutilationem, quia nullam partem, sive membrum corporis abscindit, non est irregularis, ut docet *Navarr. cit. l. Suar. cit. l. n. 12.* & alij communiter contra *Silvest.* Ratio est: quia præter homicidium, & mutilationem, nulla alia irregularitas, quæ ex læsione, seu vulneratione corporis incurratur, est in Jure expressa: ergo cùm deformatio per se sola non sit mutilatio, propter illam non contrahitur irregularitas: nec refert, quòd sic deformatus irregularis fiat: nam non semper, qui alterum irregularem facit, ideo etiam ipse irregularis fit, sed eo solùm casu, quando id in Jure expressum est, ut si aliquem deformet per cædem, vel mutilationem, *Suar. cit. l.*

CXXIV. Assertio 3. Quoties quis, mutilando alium, fit irregularis, fit etiam mutilando se ipsum, eodem modo, quamvis mutilatio sui ipsius sufficiat ad irregularitatem, quæ in alio facta non sufficeret, ut si quis partem digiti sibi ipsi volens, & illicitè abscindat, fit irregularis, quia in ea re major atrocitas apparet, *c. Qui partem. 6. dis. 25.* nemo enim est dominus membrorum suorum, *l. Liber homo. 13. ff. ad leg. Aquil. Navarr. cit. c. 27. num. 217. & 219. Suar. cit. dis. 44. sec. 2. n. 10.* ubi ait, duplicem esse distinguendam mutilationem, unam activam, alteram passivam, per quam aliquis, ob defectum corporis, fit inhabilis ad congruum exercitium Ordinis, præsertim ad celebrationem Missæ, sine scandalo, sive à se, sive ab alio sit deformatus. Unde fit, ut quis interdum faciat, percutiendo, vel vulnerando alterum, irregularem, licèt ipse non fiat, quia potest alterum reddere inhabilem ad Altaris ministerium, sine mutilatione: & vice versâ contingere potest, ut irregularis fiat mutilans, non autem mutilatus, ut si quis per injuriam, & invitus ab alio sit castratus, seu Eunuchus factus.

§. III.

De diſpenſatione in irregularitate contracta ex homicidio, & mutilatione.

Effectus hujus irregularitatis eſt, reddere inhabilem ad Ordines ſuſcipiendos, & ſuſceptos exequendos, ſive exercendos, niſi diſpenſetur, ideóque de diſpenſatione hic agendum.

CXXV. Quæritur primò. An & quis poſſit diſpenſare cum homicida injuſto, & directè voluntario? Reſp. certum eſt Pâpam diſpenſare poſſe; quia omnis irregularitas, ſaltem in nova lege Evangelica, Jure humano Eccleſiaſtico eſt inducta. Unde cùm dicitur, hanc irregularitatem eſſe indiſpenſabilem, id non ita intelligendum eſt, quòd abſolutè in illa diſpenſari non poſſit, ſed quia non niſi rarò, & difficulter etiam à Papa in illa diſpenſatur, ut ex communi docet *Abb. in c. Sicut. 6 n. 12. h. t. Silveſt. V. Homicidium. 3 q. 8. dicto 2. Covarr. in Clement. unic. p. 2. §. 3. n. 3.* Solet autem Papa ferè tantùm diſpenſare cum eo, qui Religioſus eſt, vel eſſe vult in Ordine aliquo Religioſorum Mendicantium, ut refert *Covarr. cit. l.* Porro ſolus Papa diſpenſare poteſt, tam in homicidio publico, quàm in occulto, ut patet ex Concilio Tridentino *Seſſ. 24. c. 6. de reform.* ubi Epiſcopis conceditur facultas diſpenſandi in omni irregularitate proveniente ex delicto occulto, eâ exceptâ, quæ oritur ex homicidio voluntario. An autem Epiſcopus diſpenſare poſſit cum homicida directè voluntario, ſpectato Jure communi antiquo, dubitatur? Probabilius eſt, etiam olim, ante Concil. Trident. Epiſcopum non potuiſſe diſpenſare in homicidio voluntario, ſive publico, ſive occulto, & quoad ſacros Ordines ſuſcipiendos, vel eos exercendos, ut colligitur ex *c. Minor. 4. diſt. 50.* & ibi *Gl. V. Minor.* & ex *c. 2. de Cleric. pugnant. in duello. Silveſt. cit. l. dicto 4. & 6. Covarr. cit. l. n. 5.* At verò quoad Ordines minores, & beneficium ſimplex potuit Epiſcopus diſpenſare, ut colligitur ex *cit. c. Minor. & cit. c. 2.* ubi ſolùm de ſacris Ordinibus fit mentio, & in fine dicitur, *poterit tamen cum eo circa habendum beneficium miſericorditer diſpenſari*, ubi *Abb. num. 5.* ait: quando in Jure conceditur Epiſcopis abſolutè, & ſimpliciter diſpenſatio, debet intelligi de beneficio ſimplici, quia in materia diſpenſationis, per quam derogatur Juri communi, debent verba ſtrictè intelligi, atque hæc procedunt de Jure Canonico antiquo: nam poſt Concilium Trident. Epiſcopus nec quoad ſuſcipiendos Ordines minores, nec exercendos, neque ad obtinendum beneficium ſimplex, diſpenſare poteſt cum homicida directè voluntario, ut patet ex *Seſſ. 14. c. 7. de reform.* ubi dicitur, „qui ſuâ voluntate „homicidium perpetraverit, etſi crimen occultū fue- „rit, nullo tempore, ad ſacros Ordines promoveri „poſſit, nec illi aliqua beneficia Eccleſiaſtica, etiamſi „curam animarum non habeant, conferri liceat, ſed „omni Ordine, & beneficio Eccleſiaſtico perpetuò „careat. Ubi aufertur Epiſcopis omnis poteſtas diſpenſandi, non ſolùm quoad ſuſceptionem, ſed etiam quoad uſum Ordinum, quia uſus Ordinum, etiam minorum, eſt Officium Eccleſiaſticum, *Avila p. 7. diſ. 6. ſec. 5. dub. 3. concl. 1. & 2. Laym. l. 5. tr. 5. p. 3. c. 12. aſſ. 6.* Veruntamen non ſolùm Jure antiquo, ſed etiam hodierno poteſt Epiſcopus in caſu urgentis neceſſitatis, ad vitandam infamiam, vel ſcandalum, vel aliud grave periculum, & ſi non ſit facilis recurſus ad Papam, diſpenſare cum eo, qui occultum homicidium commiſit, ut in Ordinibus etiam ſacris miniſtrare, & celebrare poſſit, quamdiu culpa, & defectus occultus manet, & donec à Papa diſpenſatio impetretur, *Avila cit. l. dub. 3. concl. 1. in fine. Laym. cit. l.*

CXXVI. Quæritur ſecundò. An ſicut Epiſcopus non poteſt diſpenſare in homicidio occulto directè voluntario; ita nec in mutilatione voluntaria, & illicita, etſi occulta ſit? Reſp. probabile eſt, poſſe diſpenſare, ut docet *Suar. diſ. 44. de cenſ. ſec. 2. n. 4. Avila cit. l. dub. 4. Laym. cit. c. 12. a. 1. aſſ. 2.* contra *Sanch. l. 1. Mor. c. 10. n. 49.* Probatur, tum quia Concilium non excepit irregularitatem ex mutilatione, ſed tantùm ex homicidio voluntario: mutilatio autem non eſt homicidium, ſed delictum minus illo; ideoque exceptio homicidij firmat regulam in alijs non exceptis. Tum quia facultas diſpenſandi in omni irregularitate ex delicto occulto conceſſa eſt Epiſcopis, tanquam facultas ordinaria, ergo reſervatio, ſive reſtrictio illius, cùm ſit quid odioſum, & derogans Epiſcoporum poteſtati, non debet extendi ultra verborum proprietatem. Nec refert, quòd homicidium, & mutilatio in Jure æquiparantur, quoad irregularitatem incurrendam, non tamen æquiparantur quoad gravitatem culpæ, nec quoad diſpenſationem, nec quoad alia. Et ita etiam declaravit *S. Congregatio Concilij* apud *Jo. Gallemart. cit. c. 6. n. 3.*

CXXVII. Quæritur tertiò. An Epiſcopus poſſit diſpenſare cum homicida occulto, qui non ex propoſito, & directè intenderat hominem occidere, ſed ſolùm indirectè, & in cauſa, ut ſi quis in rixa ſubitò contingente, irâ ſuccenſus, occidat auctorem rixæ, ne ab illo occideretur? Reſp. poſſe diſpenſare, ut docet *Navarr. cit. c. 23. n. 240. & l. 5. conſil. 27. h. t. Suar. cit. diſ. 44. ſec. 1. n. 4. Avila cit. ſec 5. dub. 5. concl. 3. Laym. cit. c. 12. n. 2. aſſ. 4.* contra *Molin. & Azor.* Ratio eſt: quia licèt hujuſmodi homicidium non ſit merè caſuale; non eſt tamen ſimpliciter, & perfectè voluntarium, cùm non fiat ex propoſito directo, & formali, ſed ſolùm ſit voluntarium ſecundùm quid, indirectè, & in ſua cauſa, & veluti mixtum ex voluntario, & caſuali, ſecundùm doctrinam *S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 8.* ideóque probabile eſt, quòd à Tridentino ſub exceptione homicidij voluntarij non fuerit comprehenſum: exempla eſſe poſſunt, præter allatum, ſi quis mulierem prægnantem incautè percuſſit, cauſando abortum. Si quis tegulam in tecto improvidè projiciendo, hominem occidit; ſi quis mandavit alteri, ut aliquem percutiat, citra mortem, & ille hominem occidit &c. His adde, quòd Epiſcopus poteſt etiam diſpenſare in irregularitate contracta ex homicidio caſuali mixto, ſive indirectè voluntario, etiam ad ſacros Ordines, ſive ſuſcipiendos, ſive ſuſceptos exercendos, & beneficium curatum, ſi ſit occultum homicidium, nec deductum ad forum contentioſum, vi Concilij Trident. *Seſſ. 24. c. 6. de reform.* ubi Epiſcopis conceditur facultas diſpenſandi in omnibus irregularitatibus provenientibus

entibus ex delicto occulto, exceptâ irregularitate homicidij voluntarij, à quo distinguitur homicidium casuale, & indirectè solùm voluntarium; adeóque ibi non excipitur, *Avila cit. sec. 5. dub. 2. concl. 2.* quin imò post Concil. Trident. potest Episcopus dispensare in homicidio casuali mixto, sive indirectè voluntario, saltem ad Ordines minores, & beneficium simplex, quamvis notorium, & publicum sit: nam ex Jure antiquo id poterat, ut quoad Ordines constat ex *c. Ad audientiam. 12. h. t.* quoad beneficium ex *c. 2. de Cleric. pugnant. &c.* quia Concilium non abstulit Episcopis, quod poterant Jure antiquo, quoad homicidium indirectè voluntarium: potest etiam Episcopus dispensare cum hujusmodi homicida, etiam publico, ad retinendum beneficium curatum jam obtentum, *Navarr. cit. c. 27. n. 240. in fine, Avila cit. l. dub. 2. concl. 3. Laym. cit. l. n. 3. assert. 6.*

CXXVIII. Quæritur quartò. An Episcopus possit dispensare in irregularitate proveniente ex homicidio justo? Resp. primò. Episcopus potest dispensare in homicidio occulto facto defensionis causâ, sed excedente moderamen inculpatæ tutelæ, *Navarr. cit. c. 27. n. 239. & l. 5. consil. 36. h. t. Avila cit. dis. 6. sec. 5. dub. 5. concl. 1. Laym. cit. c. 12. n. 2. ass. 3.* Ratio est: quia in citato Decreto Concilij in potestate dispensandi in irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, solùm excipitur homicidium directè, & simpliciter voluntarium, & illicitum: homicidium verò, defensionis causâ, factum, sed cum excessu inculpatæ tutelæ, est quidem illicitum, ratione hujus excessûs, non tamen est simpliciter voluntarium, quia non sponte, sed coactè fit, ob necessariam sui defensionem, in qua solùm quoad modum peccatur. Non obstat, quòd in Concil. Trident. *Sess. 14. c. 7. de reform.* dicitur, in homicidio casu commisso, vel vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet, dispensationem committendam esse Ordinario loci, aut ex causa Metropolitano, vel Episcopo viciniori: quo significatur, commissionem non factam, sed faciendam esse per Papam. Nam ibi est sermo de homicidio casuali, aut necessario publico, non autem de occulto, ut patet ex verbis subjunctis: *qui nonnisi causâ cognitâ, & probatis precibus, ac narratis, nec aliter, dispensare possit.* Quare Concilium *cit. l.* vult dicere, quòd homicidium in se directè voluntarium sit indispensabile, id est, rarissimè in eo dispensatur. Si verò in se sit volitum, ob causam defensionis, & occultum, dispensare in eo potest Episcopus: si verò sit publicum, non est indispensabile, quia poterit committi loci Ordinario, ut causâ cognitâ, in eo dispenset, *Avila cit. dub. 5. post 1. conclus.*

CXXIX. Resp. secundò. Episcopus, vi facultatis concessæ in Concil. Trident. *Sess. 24. c. 6. de reform.* dispensandi in omni irregularitate proveniente ex delicto occulto, non potest dispensare in irregularitate ex defectu perfectæ lenitatis, ut cum Judice, accusatore, teste, nec cum milite occidente in bello aggressivo justo, ut docet *Navarr. cit. c. 27. n. 217. & l. 5. consil. 39. h. t. Avila cit. dis. 6. sec. 5. dub. 1. concl. 1. Laym. cit. c. 12. n. 5.* Ratio est: quia tale homicidium, etsi sit justum, est tamen directè, sive in se volitum; adeóque non potest comprehendi sub casuali, ut vult *Covarr.* quod non est directè voluntarium, sed tantùm indirectè, & in causa. Deinde in Concilio non datur facultas dispensandi Episcopis, nisi in irregularitate proveniente ex delicto occulto, hæc autem non descendit ex delicto. Voluntamen si Clericus, contra Canones, in bello justo pugnet, & propriâ manu occidat, potest cum eo dispensare Episcopus, quia etsi tale homicidium sit illicitum contra prohibitionem Juris Canonici, propter indecentiam Statûs, non tamen est injustum: sub exceptione autem homicidij voluntarij in Decreto Concilij intelligitur solùm homicidium injustum, *Avila cit. sec. 5. dub. 5. in fine.* ubi addit, idem dicendum de irregularitate contracta à Clerico, qui accusavit in causa sanguinis, sine protestatione, vel testis fuit, vel Advocatus.

CXXX. Quæritur quintò. Quam potestatem dispensandi habeant ij, quibus privilegium concessum est dispensandi in omni irregularitate, exceptâ bigamiâ, & homicidio voluntario? ℟. posse dispensare in omni irregularitate proveniente ex homicidio indirectè, & imperfectè voluntario, & in eo, quod factum est ob defensionem, cum excessu moderaminis, ut ex suprà dictis patet. Item in irregularitate, ob defectum perfectæ lenitatis, quale est homicidium justum commissum à Judice, & quam incurrit accusator, testis, & similes concurrentes ad illud, & miles in bello justo. Ratio est: quia homicidium justum, propriè, & in rigore loquendo, non est homicidium, sed hominis occisio, quia non est crimen: & homicidij voluntarij nomine, in illa exceptione, quæ semper fieri solet in hujusmodi privilegijs, intelligitur homicidium injustum, *Avila cit. sec. 5. dub. 1. & 2. Laym. cit. l. n. 4. ass. 7.* Aliud est, si per privilegium specificè, & expressè concedatur facultas dispensandi in homicidio casuali: tunc enim, vi illius, non potest dispensari in irregularitate, ex defectu lenitatis, quia homicidium justum est directè voluntarium, non item casuale, *Avila cit. l. concl. 3.* contrà *Covarr.* Putat tamen *Laym. c. l.* si facultas dispensandi in irregularitatibus tantùm concessa sit Regularibus pro foro conscientiæ, eâ non facilè uti debere, si factum sit notorium, quia talem dispensationem Episcopi in foro externo non tenentur admittere.

TITVLVS XIII.

DE TORNEAMENTIS.

Actum est in Titulis præcedentibus de homicidio in genere, & in specie, nunc agitur hoc, & duobus sequentibus Titulis, de quibusdam actibus, qui quandoque causam, sive occasionem homicidij præbent, & per quos ad illud, etsi non semper, aliquando tamen devenitur. Extat hic Titulus etiam in Extravagantibus Joann. XXII.

I.

Ontinentur in hoc Titulo duo capitula, in quorum primo, quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. c. 20. & incipit *Felicis memoriæ*, prohibentur detestabiles » illæ nundinæ, seu feriæ, quæ vulgò torneamenta » vocantur, in quibus milites ex condicto conveni- » re solent, & ad ostentationem virium suarum, & » audaciæ, temerè congredi (& ideo talis ludus tanquam noxius prohibetur etiam in *l. Cum lusus* 10. *ff.* » *ad Leg. Aquil. Gl. hic V. Temerè.*) unde mortis & » animarum pericula sæpe proveniunt. Quòd si » quis eorum mortuus fuerit, quamvis ei petenti » pœnitentia non denegetur, Ecclesiasticâ tamen se- » pulturâ carere debet.

II. Ubi notandum primò, etsi torneamenta, in quibus pugiles, dum inter se exercentur, & unus alium occidit, non injuriæ, sed gloriæ, & virtutis causâ, videantur Jure Civili esse permissa, aut saltem impunita relinqui, *l. Quà actione* 7. §. *Si quis in colluctatione ff. ad Leg. Aquil.* tamen de Jure Canonico sunt prohibita, ob cædes hominum, quæ frequenter exinde provenire solent, *Gl. in Extravag. quia in futurorum unic. Joannis XXII. h. t. V. Torneamenta*, nisi tamen cum tali moderamine fiant, ut cesset periculum mortis, tametsi rarò, & per accidens sequatur mors, vel grave vulnus infligatur, tunc enim non sunt prohibita, *Navarr. in man. c.* 15. *n.* 9. *Azor. p.* 3. *Instit. l.* 2. *c.* 25. *not.* 1. *Rodriq. tom.* 3. *q.* 6. *art.* 1. §. 10.

Et hinc in *cit. Extravag. unic.* revocatur Constitutio Clementis V. quæ incipit, *Passiones*, in qua torneamenta in quibusdam regnis prohibita sunt, sub pœna excommunicationis in personas, & interdicti in Terras eorum latâ, non tantùm in exercentes torneamenta, vel hastiludia hujusmodi, sed etiam in ferentes eis opem, consilium, & favorem, vel recipientes eos in locis, vel domibus suis, aut commercium quomodolibet cum eisdem exercentes. Illi verò, qui hujus occasione sententias excomunicationis, & interdicti incurrerunt, ibidem absolvuntur, sicut ab irregularitate inde contracta. Prædicta autem Constitutio Clement. V. revocata fuit, quia plures per illam à subsidio Terræ Sanctæ, & à militia revocabantur, ne prædictas censuras incurrerent, ut habetur in *cit. Extravag.*

Notandum secundò, Pœna eorum, qui cum periculo mortis, & gravis vulnerationis hujusmodi torneamenta, & pugnas, seu conflictus cum armis, & equis exercêt (quę vulgò, & Germanicè Turnier vocatur) est, ut, licèt lethaliter vulnerati supervixerint, & pœnituerint, eis viaticum non denegetur, *c. Si quis* 6. *cauf.* 26. *q.* 6. *Gl. hic V. Negetur.* Ecclesiasticâ tamen sepulturâ priventur, & sic conceditur eis majus, scilicet Corpus Christi, & quod minus est, prohibetur ex causa, ut potiùs consulatur vivis, quàm defunctis, nempe ut vivi deterreantur à talibus, cùm viderint, illos sepeliri in campis, *Gl. fin. hic & Hostiens.* Is verò, qui aliquem in torneamentis occidit, eâdem pœnâ plectitur, quâ ipsi homicidæ, *Hostiens. in sum. h. t. n.* 3.

Notandum tertiò. Ecclesia potest etiam Laicis prohibere ludum periculosum, & noxium animæ, adjectâ pœnâ in transgressores, ut patet ex hoc *c. Abb. hic n.* 2.

III. Præterea in *c. Ad audientiam* 2. *h. t.* habetur, quòd quidam, non animo ludendi, seu pu- » gnandi, sed causâ exigendi quædam debita, acces- » sit ad locum torneamentis exercendis deputa- » tum, in quo casu ex equo cadens mortuus est, » cui Ecclesiastica sepultura denegata fuit: quæsi- » tum fuit, an justè? Respondet Alexander III. quòd his tantùm Ecclesiastica sepultura debeat » interdici, qui animo exercendi torneamenta, ac- » cedentes, ibidem decedunt, si ergo constiterit, » quòd ad prædictum torneamentum, non animo » ludendi, sed ad recipienda credita pervenerit: licèt » ibi fortuito casu (qui prævideri non potuit, unde » ipsi obesse non debuit, *Gl. hic V. eod.*) obierit: cor- » pus ejus dispensatione (illâ scilicet generali, quâ » conceditur omnium Christianorum corpora in cœmeterijs sepeliri, *Gl. hic V. eod.*) Ecclesiasticæ tra- » di debet sepulturæ. Idémque est, si causâ spectan- » di tantùm accessit, quia cùm ista sit pœna, debet restringi ad proprios terminos, *Abb. hic not.* 1. ma- » ximè si Corpus Dominicum acceperit, & oleo sacro extremùm inunctus fuerit, ut additur in fine. » quamvis idem esset, etiamsi hæc Sacramenta non recepisset, dummodo non constet, quòd in peccato mortali obierit, vel ante mortem signa pœnitentiæ ediderit, *Gl. fin. hic.* Hinc colligitur, quòd in delictis animus spectari debeat, quia voluntas, & propositum distinguunt maleficia, *l. Qui injuriæ* 53. *ff. de furtis. c. Cum voluntate* 54. *in princ. de sent. excomm. Gl. hic. V. Animo, & Hostiens.*

TITVLVS XIV.
DE CLERICIS PUGNANTIBUS IN DUELLO.

§. I.

Quid sit duellum, & quando sit prohibitum, vel licitum? & de pœnis Jure statutis in eos, qui ineunt illicitum duellum.

1.
Sserto 1. Duellum sic dictum, quasi duorum bellum, est singularis pugna duorum inter se, ex condicto, suscepta, *Hostiens. in summa n.* 1. *h. t. Silvest. V. Duellum n.* 1. *Azor. p.* 3. *Institut. l.* 2. *c.* 5. *not.* 2. Est autem illicitum, & prohibitum Jure naturali, & Divino, ac humano, Civili, & Canonico, *c. Monomachiam* 22. *cauf.* 2. *q.* 5. *c.* 1. & 2. *h. t. & l. unic. C. de gladiatorib. libr.* 11. Et inprimis quidem illicitum est duellum, quod offertur, aut acceptatur ad probationem veritatis, & criminis purgationem, tum quia illud est tentare DEUM; est enim petere miraculum, ut ostendatur veritas, quod illicitum est: tum quia non est medium aptum ad manifestandam veritatem, cùm accidere possit, ut innocens in duello victus succumbat, & occidatur, vel

vel membro mutiletur: nocèns verò victor evadat, idcóque hujusmodi duella inita manifestandæ veritatis causâ, damnantur tanquam vana, & superstitiosi sortilegia, secundùm doctrinam *S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. in fine, & ibi Cajetan. Silvest. c. l. q. 3. n. 2. Azor. cit. c. 5. q. 1.* Secundò, illicitum est etiam duellum, quod indicitur ad vires corporis ostentandas, & gloriam inde captandam, si vincat, quia contra rectam rationem est, se periculo mortis exponere, ob eam vanum finem, *Azor. c. l. q. 2. Sayrus in Clavi regia l. 7. c. 13. n. 13.* Tertiò, quando indicitur, vel acceptatur duellum, ad dirimendam, seu terminandam litem civilem, quia alioquin non acceptans non potest consequi justitiam, vel perdit causam suam, magno suo damno, illicitum est duellum, etiam ex parte acceptantis, tum quia non est aptum medium ad hunc finem, quia semper exponitur periculo justitia causæ, unâ cum periculo vitæ propriæ, vel alterius: tum quia alia sunt ad eum finem obtinendum media, nempe vel transactio partium, vel sententia Judicis, vel si causa postulet, commune, seu publicum bellum, adeóque acceptans duellum, non tam est defensor, quàm aggressor, *Azor. c. l. q. 5. Sayrus c. l. n. 14.* Quartò, nec licitum est duellum acceptare, ad tuendum proprium honorem, vel ignominiam vitandam, quia provocatus apud viros bonos, & sapientes nullam facit honoris sui jacturam: aliud est de invaso, qui aliter non potest tueri honorem suum, nisi occidendo invasorem, *Azor. c. l. q. 6. Sayrus c. l. n. 13.* Quintò, neque licitum est duellum indictum, vel acceptatum ad spectantium animos oblectandos, nimis enim atrox, & crudele medium est ad finem tam parvi momenti, *Azor. c. l. q. 2. Sayrus c. l. n. 14.* multò minùs ad vindictam privatam sumendam licitum est duellum indicere, *Azor. c. l.*

II. Assertio 2. Sunt tamen plures casus, in quibus licitum est duellum privatum acceptare. Veluti primò, si Rex, vel Princeps justum bellum gerat, & quia non habet sufficientes vires ad resistendum hostibus, ideo committitur res duello, inter duos, vel plures milites utriûsque exercitûs decidenda, ut quæ pars vicerit, causam obtineat, *Navarr. in man. c. 11. n. 39. & c. 15. n. 9. Azor. cit. c. 5. q. 3. Laym. cit. c. 13. n. 16.* ubi addit ex Cajetano, & Valentia, hoc casu, licitum esse, non solùm acceptare duellum, sed etiam ad illud inducere, & provocare, si id necessarium esset ad communem cladem avertendam, cùm non aggrediendi, seu vindicandi causâ, sed defendendi id fiat. Similiter licitum est hujusmodi singulare certamen inter milites duorum exercituum, unius contra unum, vel plurium contra plures, provocatis acceptare, ne exercitus hostium audacior fiat ad prælium: vel ne milites provocati animo concidant, & spem victoriæ abjiciant, vel ut consulatur honori, & famæ militum, vel ob alias similes causas, *Azor. cit. c. 5. q. 4.*

Secundò, si quis ab alio per calumniam accusetur, coram Judice, & certò, vel probabilissimè prævideat, se condemnandum ad mortem, vel membri mutilationem, nisi oblatum duellum acceptet: hoc casu, si non potest aliter se liberare ab iniquo calumniatore, potest acceptare duellum sibi oblatum, interveniente consensu Judicis: tunc enim innocens se, vitámque suam tantùm defendit ab injuria illata, quod jure naturæ licitum est, *Navarr. c. l. Azor. cit. c. 5. q. 3. Sayr. cit. c. 13. n. 15.* Idémque est, si ab iniquo Judice innocens condemnetur, ut vel in duello pugnet, vel mortem subeat, quia tunc potest per incertum duelli periculum certam alioquin mortem à Judice intentatam effugere, etiam cum detrimento tertij, cum quo pugnaturus est, neque hoc est propriè duellum, sed defensio, & repulsio injuriæ, *Sayr. c. l. n. 15.*

Tertiò, si duo Rei à Principe, aut Judice ad mortem sint damnati, ut unus alium occidat, vitâ ei, qui vicerit, & alterum prævenerit, condonatâ, id quidem secundùm se videtur licitum esse, nec contrarium juri naturali, quia cùm uterque reus sit mortis, unus constituitur in alterum minister justitiæ, ut sententiam mortis in eum exequatur: tamen quia id non caret periculo scandali, ob adjunctas circumstantias, ideo non expedit, ut id fiat, nec licitum est: quamvis ipsi Rei talem facultatem à Principe, vel Magistratu sibi factam licitè acceptare possint, non ex odio, sed zelo publicæ justitiæ, & propriæ vitæ servandæ causâ, *Azor. cit. c. 5. q. 7. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 5. n. 1.*

III. Cæterùm quænam pœnæ Jure statutæ sint in eos, qui ineunt illicitum duellum, habetur in *Concil. Trident. Sess. 25. c. 19. de reform,* ubi primò excommunicantur Imperatores, Reges, Duces, Principes, Comites, & alij quicunque Domini temporales, concedentes locum ad Monomachiam in suis Terris. Secundò. Iidem privantur jurisdictione, & dominio civitatis, castri, vel loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiserint, si id ab Ecclesia obtineant: quòd si sit feudum, id statim acquiritur, & redit ad Dominum directum. Tertiò, Pugnantes, & eorum Patrini excommunicationis, & omnium bonorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrunt, & ut homicidæ juxta SS. Canones puniri debent. Quartò. Si in ipso conflictu decesserint, perpetuâ careant Ecclesiasticâ sepulturâ. Quintò. Qui consilium ad duellum, tam in jure, quàm facto dederint, vel aliâ quâcunque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis vinculo teneantur, non obstante quocunque privilegio, aut pravâ consuetudine, etiam immemoriali. Porro ex his pœnis excommunicatio incurritur, ipso facto, cæteræ verò nonnisi per sententiam Judicis, *Azor. cit. l. 2. c. 6. not. 3.*

Easdem pœnas Concilij postea extendit Gregorius XIII. in Bulla, quæ incipit. *Ad tollendum,* & habetur in *pract. Ber. Diaz. c. 104. in fine,* ad duella etiam privata, quæ ex condicto, statuto tempore, & in loco convento fiunt, etiam sine patrinis, sociisque ad id vocatis, & sine alijs solemnitatibus. Denique Clemens VIII. in Bulla, quæ incipit, *Illius vices,* & extat apud *Quarant. in Summa Bullarij V. Duellum,* prædictum Decretum Concilij Tridentini, aliásque Constitutiones Apostolicas confirmavit, & extendit ad pugnantes in duello, publicè, vel privatim, cæterósque fautores, & absolutionem à pœnis Sedi Apostolicæ reservavit. Putat tamen *Laym. l. 3. tract. 3. p. 3. c. 5. n. 4.* Germanos, aliósque Septentrionales populos, sive ob ignorantiam, sive quia Constitutiones illæ, secundùm hunc sensum, non sunt promulgatæ, & in usum deductæ, excusari à censura. Item

quòd Confessarij Ordinum mendicantium per privilegia sua, extra Italiam, absolvere possint in duello certantes, & socios, ac fautores eorum, sicut ab alijs censuris Sedi Apostolicæ reservatis, ex declaratione Clementis VIII. de qua testantur *Reginald. & Filliuc, apud Laym. c. l.*

§. II.

Quæ pœnæ Jure Canonico statutæ sint in Clericos pugnantes in duello?

IV. Assertio 1. Tales Clerici sunt deponendi, id est, suspendendi ab officio, & beneficio, prout statuitur in *c. Porro 1. h. t.* Nam quæsitum fuit à Papa Alexandro III. quomodo puniri deberet Clericus, qui alicui sponte duellum obtulit, vel oblatum suscepit? Et respondet Papa, quòd sive victor fuerit, sive victus, talis Clericus, de rigore Juris, est deponendus. Veruntamen quantumcunque graviter, & enormiter Clericus excesserit, Episcopus ipsius poterit cum eo misericorditer dispensare, & sic ipse evadere sententiam depositionis: dummodo ex ipso duello homicidium, vel membrorum diminutio, sive detruncatio non fuerit subsecuta.

V. Pro Explicatione hujus c. notandum primò. Quamvis in hoc c. de Clerico alium ad duellum provocante, vel ab alio oblatum sponte acceptante dicatur, illum esse deponendum; tamen id non est intelligendum de rigorosa, & propriè dicta depositione, sed de suspensione, quia in strictè dicta depositione Episcopus nunquam potest dispensare, cùm nec Papa, nisi valde rarò dispensare soleat, ut notat *Suar. dis. 31. de cens. sec. 4. n. 48. Sanch. l. 2. Mor. c. 29. n. 18.* imò talis Clericus, ipso Jure, non est suspensus ab officio, & beneficio, sed per sententiam Judicis suspendendus, quia hîc non dicitur, talem esse suspensum, ipso jure, sed de rigore juris meritò esse deponendum, sive suspendendum, ita ut postquam per sententiam fuerit suspensus, Episcopus cum ipso dispensare possit, ut docent *AA. citt.*

Notandum secundò. Crimen depositione, vel suspensione dignum committitur, si Clericus duellum ineat, sive ipse alium ad illud provocaverit, sive fuerit provocatus, *Abb. hîc not. 1.* Ratio est, quia nec duellum sponte offerre, nec oblatum acceptare debet, cùm hoc sit prohibitum, *c. Monomachiam 22. caus. 2. q. 5.* & quia tales pugiles homicidæ censentur. *c. 2. h. t. Gl. hic V. Oblatum, & V. Deponendus.* non tamen hæc pœna incurritur, propter solam provocationem ad duellum, vel acceptationem, sed requiritur, ut actu ad realem pugnam sit processum, ut colligitur ex illis verbis, *Sive victor, sive victus fuerit, Suar. c. l. & Sanch.*

Notandum tertiò. Si Clericus sponte non pugnet in duello, sed ob necessitatem, quam evitare non potuit, non est deponendus, vel suspendendus: imò tunc licitum est illi etiam aggressorem suum occidere: secùs est, si ad duellum provocet, vel illud acceptet, ob necessitatem evitabilem, v. g. pro recuperatione bonorum, quæ aliter recuperare poterat, tunc enim peccat contra prohibitionem Canonum; sed quia necessitas, etsi absolutè evitabilis, minuit culpam, & consequenter etiam pœnam, non est deponendus, vel suspendendus, quia ad pœnam in hoc c. statutam requiritur, ut duellum sponte, & non coactè sit initum, vel acceptatum, *Abb. hic not. 2.*

Notandum quartò, Episcopum posse in tali pœna dispensare, dummodo ex duello non fuerit mors, vel mutilatio membrorum secuta, ut habetur in fine hujus c. & ibi *Gl. V. Deponendus*, quia tunc incurritur irregularitas, in qua solus Papa dispensare potest, *Suar. c. l.* Et hinc etiam colligitur, quòd Episcopus non potest dispensare, nisi in casibus à jure ipsi concessis, si enim posset in omnibus casibus sibi non prohibitis dispensare, frustra hîc exprimeretur, quòd possit dispensare cum Clerico ineunte, & suscipiente duellum, *Abb. hîc not. 3.*

VI. Assertio 2. Clericus irregularis efficitur, non solùm si ipse per se interfecit aliquem in duello, sed etiam si pugil ab eo constitutus adversarium occidit, ut constat ex *c. Henricus 2. h. t.* Nam quidam Presbyter, nomine Henricus, Laicum quendam super furto, coram seculari Judice, convenit, & quia non potuit intentionem suam per testes probare, pugilem, secundùm pravam Terræ, sive loci illius consuetudinem, obtulit, seu constituit, qui adversarium adeò graviter vulneravit, ut mortuus fuerit. Episcopus loci consuluit Papam Cælestinum III. vel ut alij Clementem III. qui respondit, quòd tales pugiles verè homicidæ sunt (saltem occasionaliter, & quantum ad propositum, & consensum, *Gl. hic V. Homicidæ, & Hostiens.*) nec prædictus Sacerdos, licèt non ipse, sed alius pro ipso pugnaverit in duello, debet in Sacris Ordinibus ministrare, sicut tradunt SS. Canonum Instituta (*c. Minor 4. c. Si quis viduam 8. dis. 50. & c. ult. dis. 51.*) homicidium enim committitur, tam facto, quàm præcepto, consilio, vel defensione: poterit tamen circa beneficium habendum cum dicto Presbytero dispensari.

VII. Notandum primò, Consuetudo illa, per quam admittitur purgatio per Monomachiam, sive duellum, ita ut ex illius eventu appareat de innocentia Rei accusati, vel convincatur de crimine, de quo est accusatus, est tanquam prava jure prohibita, & reprobata, *tot. tit. de purg. vulg.* de quo infrà, ideòque etiam invalida, *Gl. hic. V. pravam, Hostiens. & Abb. n. 1.* Reprobatur autem talis consuetudo primò, quia per talem probationem DEUS tentari videtur, ut in pugna per miraculum ostendat, quòd is, qui vicerit, habeat justam causam. Secundò, quia mortes hominum, & pericula animarum inde proveniunt, *c. 1. tit. præc.* Tertiò, quia talis probatio fallax est, cùm ut plurimùm minùs fortis succumbat, & vincatur, sive justam causam habeat, sive non, vix enim reperiri possunt duo pugiles ejusdem fortitudinis, & industriæ, in judicijs autem omnis iniquitas, & inæqualitas reprobatur, *c. Cùm inter 5. de except. c. 2. de mut. petit.* Unde etiam sententia lata per talem probationem non transit in rem judicatam, *c. 2. de purg vulg. Gl. hic V. Homicidæ.* Quia duellorum usus, fabricante diabolo, est introductus, ut cruentâ corporum morte, animarum perniciem lucretur, ut loquitur *Concil. Trident. cit. Sess. 25. c. 19. Hostiens. hîc V. Pravam. Abb. ibid, in fine.*

Notandum

Notandum secundò, homicidium directè voluntarium quatuor modis committitur, ut habetur *in cit. c. 2. h. t.* facto, cùm quis per se, sive propriâ manu aliquem occidit: præcepto, sive mandato, cùm per alium: consilio, aut defensione non necessariâ, sive excedente moderamen inculpatæ tutelæ, si loquamur de homicidio culpabili, & punibili, *Abb. hic n. 2. not. 3.*

Notandum tertiò. Spectato Jure Canonico antiquo, Episcopus potest cum voluntario homicida dispensare, quoad beneficium simplex obtinendum, ne cogatur in Clericalis Ordinis opprobrium mendicare, ut patet ex *cit. c. 2. h. t.* & dictum suprà *tit. 12.* Porro jure novo Concilij Trident. *c. l.* Clericus pugnans in duello, est etiam ipso jure, seu facto excommunicatus, & consequenter etiam suspensus, ipso jure, ab officio, & beneficio, ut notat *Suar. cit. dis. 31. sec. 4. n. 48.*

TITVLVS XV.

DE SAGITTARIIS.

IN *cap. Artem unic. h. t.* Papa Innocentius III. artem illam mortiferam, & odibilem (quippe quæ causam homicidijs præbere solet) Sagittariorum, adversùs Christianos, & Catholicos exerceri de cætero sub anathemate, sive excommunicatione prohibet. Consistit autem ars hæc in jaciendis sagittis, eaq; prohibetur exerceri in bello injusto, nam in bello justo licitum est quibuscunque armis uti, & pugnare, *Gl. hic V. Christianos.* Deinde prohibetur exerceri contra Catholicos, ut colligi videtur à sensu contrario, nam in bello justo contra Saracenos, aliósque infideles, impunè hæc ars exerceri potest, *Hostiens. hic.* qua non refert, an vi apertâ, an occultâ, & ex insidijs pugnetur, videtur autem hæc ars pugna ex insidijs, *Silvest. hic V. ars. q. 6.* Aliter hoc c. explicat *Abb. hic n. 2.* nempe quòd Papa voluit specialiter prohibere exercitium hujus artis contra Christianos, & Catholicos, ut magis ab ea abstinerent homines in bello contra fideles, licèt etiam in bello injusto contra infideles ista ars sit prohibita, quia plùs timeri solet, quod specialiter injungitur, quàm quod generaliter imperatur, *c. Si adversùs 11. de hæretic.* Est autem Canon iste excommunicationis non latæ sententiæ, sed ferendæ, *Gl. fin. hic.*

Porro per sagittarios hic intelligi putat *Barb. in Collect. n. 2.* eos, qui fœdere cum dæmone inito, ei animam, & corpus addixerunt, si quàm longissimè dissitos ferire, & trajicere possint, quos voluerint.

TITVLVS XVI.

DE ADULTERIIS, ET STUPRO.

Postquam actum est de criminibus, quæ committuntur contra quintum præceptum Decalogi, & per quæ læditur vita, & corpus proximi, sequuntur nunc ordine delicta contra sextum præceptum Decalogi, nempe delicta carnis, quibus peccatur in proprium corpus, & læditur pudicitia, ut adulterium, stuprum, & alia similia, de quibus hoc Titulo agendum.

SECTIO I.

DE CRIMINE ADULTERII, & ejus pœnis.

§. I.

Quid sit adulterium, & quibus modis committatur?

I. ASSERTIO 1. Adulterium est alieni tori violatio, *c. ult. caus. 32. q. 6.* unde adulterium dicitur, quasi ad alienum torum accessio, *Hostiens. in summa h. t. n. 1. Silvest. V. Adulterium. n. 1.* Continet autem in se duplicem deformitatem contra rectam rationem, sive malitiam: unam luxuriæ, quia est concubitus viri cum fœmina, extra conjugium: alteram injustitiæ, quia est coitus cum fœmina, quæ est uxor alterius, *S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 8. Azor. p. 3. Instit. l. 7. in princ.* quæ malitia non purgatur, nec tollitur per consensum alterius conjugis, eò quòd hic consentiat in adulterium conjugis adulteri, quia adhuc injuria infertur DEO Auctori naturæ, qui vinculo indissolubili utrumque conjugem sibi invicem astrinxit: quamvis conjux consentiens in adulterium alterius non possit actionem, vel querelam instituere super illatâ sibi injuriâ à conjuge, quia scienti, & consentienti non fit injuria, neque dolus, *reg. juris 27. in 6.*

II. ASSERTIO 2. Committitur adulterium tribus modis. Primò, si vir conjugatus cognoscat carnaliter mulierem solutam, & tunc est adulterium simplex, ex parte viri tantùm. Secundò, si è contrario, vir solutus cognoscat carnaliter fœminam conjugatam, & hoc est adulterium simplex, ex

parte

parte fœminæ tantùm. Tertiò, si vir conjugatus accedat ad fœminam itidem conjugatam, & hoc est adulterium duplex, ex parte utriúsque, tam viri, quàm fœminæ, *Silvest. c. l. Azor. c. l. not. 2.*

Ubi tamen notanda est differentia inter Jus Civile, & Canonicum, nam quamvis propriè dictum adulterium ex parte viri fit, cùm violat alienum torum, licèt ipse sit solutus, & non conjugatus: & ex parte mulieris, quando ipsa violat proprium torum, etiamsi adulter non sit conjugatus: si tamen vir conjugatus concumbat cum soluta, tunc de Jure Civili, nec ex parte viri, neque ex parte mulieris, dicitur, vel censetur adulterium: neque pœnæ decretæ in adulteros tunc locum habent, ut ex communi, & indubitata DD. sententia tradit *Clarus l. 5. sentent. §. Adulterium, n. 2.* Ideòque in *l. Fugitivus 225. ff. de V. S.* adulter vocatur, qui alienam matrem-familias corrupit. Ratio est, quia in adulterio commisso cum fœmina conjugata, sive à soluto, sive à conjugato, confunditur semen adulterinū cum maritali, & ex eo nascitur proles incerta, cùm ipsa nesciat, an ex marito, an verò ex adultero conceperit. At verò de Jure Canonico, si vir torum, & fidem conjugalem violet, accedendo ad aliam etiam solutam, quàm ad propriam conjugem, adulterium verè, ac propriè committere censetur, non minùs, quàm mulier conjugata, si carnale commercium habeat cum alio viro etiam soluto, quàm proprio marito, quia eadem castimonia debetur à viro, quæ ab uxore, & uterque conjux ad fidem mutuò promissam æqualiter obligantur, *c. Nemo 4. in princ. caus. 32. q. 4.* quamvis turpius sit adulterium in muliere, ob rationem suprà allatam, *Clarus c. l. Zoes. in comment. ff. ad Leg. Jul. de adulter. n. 2.*

III. Præterea committitur adulterium, non solùm si vir alienam uxorem carnaliter cognoscat, sed etiam si carnale commercium cum sponsa aliena habeat de præsenti ducta, non tamen adhuc à viro suo cognita, quia Sponsalia per verba de præsenti contracta sunt verum matrimonium, nuptias enim non concubitus, sed consensus facit, *Reg. 30. in ff. Gl. in c. Discretionem 6. V. Reatum, de eo qui cognovit consang. Clarus §. Adulterium. n. 8.* & alij communiter. Non autem committitur adulterium cum aliena sponsa de futuro, ut ex probabiliore sententia docet *Covarr. in Epitome l. 4. Decretal. c. 1. n. 7. & 8. Clarus c. l. Zoes. in comment. ff. ad Leg. Jul. de Adult. n. 6.* quia adulterium propriè in nuptam committitur, *l. Inter 6. §. 1. & l. Stuprum 34. in fine ff. eod. tit.* & adulterium est violatio alieni tori, & adulter dicitur corruptor alienæ matrisfamilias. At verò per concubitum cum sponsa aliena de futuro, non violatur torus alterius, quia sponsus non habet jus accedendi ad sponsam, ante consensum conjugalem mutuum, expressum vel tacitum, de præsenti præstitum, nam per sponsalia de futuro jus acquiritur, non tam præsens, quàm futurum, quod per matrimonium Sponsæ cum alio contractum, & alijs etiam modis impediri potest, nec etiam Sponsa aliena dici potest Matterfamilias.

Non obstat *text. in l. Si uxor 13. §. Divi ff. ad Leg. Jul. de adulter.* ubi dicitur: *Etiam in sponsâ hoc idem vindicandum, quia nec spem matrimonij violare permittitur:* & in *l. Propter 7. C. eod.* dicitur, quòd non potest jure mariti violatæ virginis adulteræ crimen exerceri, nisi violata sponsa ejus fuerit. Nam ea loca non sunt accipienda de adulterio propriè dicto, sed latè sumpto, prout etiam stuprum complectitur, juxta *l. inter 6. §. 1. ff. eod.* ita ut licèt vindicandum sit, non tamen nisi ut stuprum, ut patet ex *cit. l. Si uxor, §. Minor:* nec ut agat quasi jure mariti, & tanquam de adulterio, cùm non fuerit maritus, tempore commissi criminis, sed potiùs jure sponsi, tanquam de stupro in sui injuriam commisso, propter præcedentia sponsalia, & spem matrimonij, juxta *l. Etiam 15. §. Sponsum quoque ff. de injurijs:* nam certum est, illum, qui cognoscit fœminam alteri desponsatam per verba de futuro, gravem injuriam inferre sponso, lædendo jus per fidem mutuò datam ipsi acquisitū: unde sponsus non vindicat illam fornicationem cum sponsa sua, eò quòd sit adulterium, sed ratione gravis injuriæ sibi illatæ, *Covarr. cit. c. 1. n. 9. & 11. Zoes. c. l. n. 7. & 8.* Nec etiam obstat, quod adfert Gratianus in *c. Omne 10. caus. 27. q. 2. ex Deuteronom. 20. c. 22. Qui sponsam alterius in agro opprimit, morte moriatur, quia uxorem alterius violavit.* Nam ibi est sermo de sponsa de præsenti, ut patet ex *c. Si quis 11. & c. seq. junct. Gl. add. caus. & q. Zoes. in comment. ad Decretales h. t. n. 2.*

§. III.

De accusatione criminis adulterii.

IV. Quæritur primò, quinam admittantur ad accusationem adulterij? Resp. Inprimis, & ante omnes alios, etiam patrem adulteræ, admittitur ad accusandum maritus, *l. 2. §. Si simul ff. ad Leg. Jul. de adult.* ubi etiam ratio redditur, cur maritus in accusando præferatur patri mulieris adulteræ: *nam & propensiore irâ, & majore dolore executurum eum accusationem credendum est:* idque procedit, etiamsi pater prævenerit in accusando adulteram, modò maritus non fuerit negligens in accusatione instituenda, ut ibidem additur: vel nisi pater maritum infamem arguat (qui jure mariti non accusabit, sed jure extranei) aut colludere magis cum uxore doceat, quàm ex animo accusare: tunc enim pater præfertur marito, aliàs postponitur in accusando, *l. Nisi 3. & ibi Gl. V. Infamem. ff. eod.*

V. Præterea post maritum cessantem, aut nolentem agere, admittitur ad accusandum adulterium pater mulieris, *l. 2. §. Si simul, & l. seq. ff. ad leg. Jul. de adult.* post patrem verò reliqui cognati admittuntur, scilicet frater, patruus, avunculus adulteræ, & alij, quos verus dolor ad accusationem impellit, *l. Quamvis 30. C. ad Leg. Jul. de Adulter.* Cessantibus autem propinquis, etiam extranei ad accusandum admittuntur: nam licèt jure mariti accusare nequeant de adulterio, *l. Si veritas 4. §. 1. & ibi Gl. V. Qui accusare ff. dicto tit. & l. Jure 6. C. eod.* non tamen omnino excluduntur ab accusatione, sed solùm ita, ut non possint accusare, quamdiu personæ propin-

propinquæ, & necessariæ extant, & accusare non recusant: quomodo intelligendum est, quod dictum in *cit. l. Quamvis. C. dicto tit.* ut exponit *Gl. ibid. V. Proximis. & V. Ab accusatione.* Alioquin verò cùm adulterium inter crimina publica numeretur, *l. 1. ff. de public. Judic. §. Item lex Julia Instit. eodem.* quilibet de populo ad ejus accusationem admittitur, dummodo mas sit, & major XXV. annis, *l. Palam. 43. §. Senatus. ff. de ritu nupt. l. Si maritus. 15. §. Lex Iulia. ff. & l. 1. C. eod. Wesenb. in Parat. ff. eod. num. 10. Harprecht. Instit. de public. Iudic. §. Item lex Iulia num. 38.* Etsi verò aliàs minor XXV. annis adulterij accusare non potest, quia non videtur idoneus accusator, qui nondum robustæ est ætatis: suum tamen matrimonium, si velit vindicare, admitti debet, *cit. l. Si maritus. §. Julia.* cum auctoritate tamen Curatoris, *l. Clarum. 4. C. de auct. præstant. Gl. in cit. §. Lex Iulia. V. Audietur.* Sed etsi maritus adhuc filius familias sit, accusare uxorem potest de adulterio, perinde acsi sui juris esset, etiam invito patre, *l. Inter. 6. §. Filius famil. ff. h. t.*

VI. Cæterùm etsi maritus accusare possit uxorem, non tamen vice versâ, uxor accusare potest de adulterio maritum criminaliter ad legalem pœnam infligendam, spectato Jure civili, ut constat ex *l. 1. C. h. t. Hostiens. in Summa num. 8. h. t.* idque procedit, sive maritus accedat ad solutam, sive ad conjugatam, ut tradit *Gl. ibid. V. Violato. Farinac. in praxi crim. p. 5. q. 141. num. 104. Sanch. l. 10. de matrim. disp. 8. num. 33.* Ratio est: tum quia uxor majorem reverentiam, & honorem debet viro, tanquam Capiti suo, quàm vir uxori: tum quia adulterium longè gravius est in uxore, quàm in viro, ob prolis incertitudinem, & alieni partûs suppositionem; ideóque etsi vir admittatur ad accusandum criminaliter, non autem vice versâ, *Harprecht. cit. l. num. 42.* tum quia maritus, sive accedat ad solutam, sive ad aliam conjugatam, non inquinat suum ipsius torum; adeóque nec uxoris suæ, sed torum viri illius, cum cujus uxore rem habet, *Gl. in cit. l. 1. V. Violato. C. h. t.*

Ex quo infertur, si vir accuset adulteram uxorem criminaliter, non admittitur exceptio, quòd vir etiam adulterium commiserit, quia in hac accusatione vir, & mulier non gaudent æquali jure, *Sanch. cit. l. n. 34.* Potest tamen uxor contra maritum adulterum agere civiliter ad divortium instituendum, & repetendam dotem, ac donationem propter nuptias, *Farinac. cit. l. & Sanch.* de quo infrà. potest etiam uxor contra maritum instituere actionem injuriarum, non ad pœnam legis Juliæ, sed quia ob violatum matrimonium gravem injuriam passa est, *Farinac. cit. l. n. 106.*

VII. Verùm hoc quod dictum est de discrimine inter maritum, & uxorem, non procedit, spectato Jure Canonico, secundùm quod, cùm adulterium pari ratione in utroque conjuge, tam viro, quàm muliere damnatum sit, *c. ult. caus. 32. q. 5.* ideo hoc jure uxor potest accusare criminaliter de adulterio virum suum, ad pœnam legalem infligendam, *Arg. c. Si quis. 4. caus. 32. q. 1. junct. Gl. V. Ad imparia.* ubi ait, quòd vir, & uxor in adulterio deprehensi non ad imparia judicantur, quoad debitum reddendum, divortium, & accusationem, *Farinac. c. l. n. 105.* quamvis viros suos non ita facilè de adulterio accusare soleant, ut dicitur in *cit. c. ult. caus. 32. q. 5.* Et hanc sententiam Juris Canonici sequuntur etiam Ordinationes Imperij, ut refert *Wesenb. cit. l. num. 12.*

VIII. Quæritur secundò, Intra quod tempus accusatio adulterij sit instituenda? Respond. maritus, jure speciali mariti, accusare potest uxorem adulterij intra LX. dies utiles computandos à tempore soluti matrimonij per divortium, *l. Non solùm. 3.* & ibi *Gl. V. Ex dissolutione. & l. Iure. 6. C. h. t.* Idem tempus LX. dierum concessum est patri, quod tamen ipsi non currit, dum maritus accusat: si verò uterque, tam maritus, quàm Pater differat accusare, utrique hoc tempus currit, *l. Si maritus. 4. in princ. ff. h. t.* post LX. dies verò elapsos admittuntur ad accusandum etiam extranei (& inter hos quoque maritus, & pater, si privilegium LX. dierum neglexerint, sed jure extranei) intra quatuor menses utiles, *cit. l. 4. §. 1. l. Miles. 11. §. Sexaginta dies. ff. eod.*

IX. Quæritur tertiò, Quinam accusari possint de adulterio? Resp. accusari possunt, tam adulter, quàm adultera, modò per dolum adulterium sit commissum, id est, sciverit eam, cum qua scortatus est, alterius esse uxorem, nam adulterium sine dolo malo non committitur, *l. pen. ff. h. t. Hostiens. in Summa. eod. num. 4.* Hinc si mulier ab alio decepta, putans esse maritum suum, carnaliter cognoscatur: vel credens maritum esse mortuum, cum alio nuptias contrahat, non potest accusari, tanquam rea adulterij, *Wesenb. in Paratit. ff. h. t. num. 14.* Idémque est de eo, qui ignorat mulierem, quam cognoscit, esse nuptam viro, *Farinac. cit. q. 141. n. 97.*

Extenditur autem primò. Quòd mulier conjugata, etiamsi publica meretrix sit, possit accusari, ac puniri, tanquam rea adulterij, *l. Si uxor. 13. §. Sed etsi ea. ff. h. t.* & ibi *Gl. V. Vulgaris.* & alij plures apud *Farinac. cit. q. num. 84.* Nec obstat, quòd in *l. Si ea. 22. C. h. t.* dicitur, cum meretrice adulterij crimen cessare. nam ibi adulterium accipitur pro stupro, juxta *Gl. ibid. V. Adulterij.* Idque certum videtur, respectu mulieris, quòd ob meretricium non excusetur ab adulterio, si conjugata sit; alioquin sequeretur absurdum, quòd mulier, quæ publica adultera est, minùs puniatur, quàm mulier, quæ occultè solùm adulteratur: quamvis vir conjugatus accedens ad talem publicam meretricem conjugatam non possit accusari, ac puniri, tanquam reus adulterij, quia non videtur violâsse torum alienum, ubi nullus est tori pudor, & respectua, sed promiscua, & vulgaris, marito connivente, turpitudo, *Wesenb. cit. l. num 6. Farinac. cit. l. num 85.* ubi ait, hodie ita in praxi servari: quamvis *Clarus §. Adulterium, n. 3.* dicat, quòd etiam quoad mulierem meretricem cessat pœna; adeóque etiam accusatio criminalia adulterij. Extenditur secundò, quòd non solùm accusari possunt, qui mœchantur, sed etiam, qui quâvis ratione, quæstum ex adulterio faciunt, ut qui lenocinium exercent, sive prostituunt uxorem suam, vel qui domum sciens præbet, ut adulterium in ea fiat, *l. Qui domum. 8. l. Mariti. 29. §. Qui quæstum. ff. h. t.* Item qui prohibitas,

& illicitas nuptias contrahunt, ut qui pupillam suam duxit uxorem, *l. 7. ff. h. t. Hostiens. in Summa. num. 4.*

X. Quæritur quartò. Coram quo Judice instituenda sit accusatio adulterij? ℞. Si agatur criminaliter ad pœnam sanguinis, aut mortis imponendam, solus Judex secularis potest cognoscere, quia Ecclesiasticus prohibetur eam pœnam infligere, *c. pen. Ne Clerici, vel Monachi &c. Abb. in c. Tuæ. 5. de procurat. n. 6.* quoad alias verò pœnas hoc crimen est mixti fori; adeóque ad utrumque Judicem, tam Ecclesiasticum, etiam quoad laicos, quàm ad secularem pertinet has pœnas infligere, ita ut inter eos præventioni sit locus, *Sanch. l. 10. de matrim. dis. 8. num. 16.* De Judice Ecclesiastico est textus in *c. 1. de offic. Judic. Ord.* ubi dicitur, quòd Episcopi in suis Diœcesibus liberam potestatem habeant adulteria, & scelera inquirere, ulcisci, & judicare. De Judice seculari, quòd vir accusare possit uxorem coram illo de crimine adulterij ad pœnam legitimam infligendam, habetur in *cit. c. Tuæ. de procurat.* de utroque verò in *c. Cùm sit. 8. de foro compet.* ubi dicitur, malefactores sacrilegos Ecclesiarum coram utroque Judice, sub quo maluerint, posse conveniri; adulterium verò est quasi sacrilegium quoddam, *l. Quamvis. 30. in fine. C. h. t.* ubi adulteri appellantur sacrilegi, *Covarr. in 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 7. num. 20. Clarus in pract. crim. q. 37. num. 3.* ubi ait, esse communem opinionem. Ratio est: quia cùm per adulterium inferatur injuria quædam Sacramento matrimonij; ideo non minùs ad Judicem Ecclesiasticum, quàm ad secularem pertinet illud cognoscere, & punire. At verò si de adulterio agatur civiliter, in ordine ad divortium, sive separationem tori, solus Judex Ecclesiasticus, & non secularis potest de illo cognoscere, *cit. c. Tuæ. §. Si verò. de procur. & c. 1. Ut lite non contest. Covarr. cit. c. 7. §. 6. n. 8. Clarus cit. l. Sanch. cit. dis. 8. n. 15.* Ratio est, quia sicut quando agitur de valore matrimonij, ad solum Ecclesiasticum Judicem pertinet de eo cognoscere, ob rationem Sacramenti: ita etiam de causis ejus dissolvendi judicium ferre. Similiter si agatur de adulterio, in ordine ad divortium instituendum coram Judice Ecclesiastico, & accessoriè etiam ad amissionem dotis allatæ, ad eundem etiam pertinet, qui enim cognovit de principali, cognoscere etiam debet de accessorio, *c. Prudentia. 3. de donat. inter vir. & uxor. Sanch. cit. l.*

XI. Cæterùm illud hîc notandum est, si vir contra uxorem adulteram instituat actionem criminalem, ad publicam ejus punitionem, vel uxor contra virum, secundùm Jus Canonicum, non potest postea, etiam finito eo judicio, agere de adulterio civiliter ad divortium instituendum, seu tori separationem, & amissionem dotis, vel donationis propter nuptias, aut vice versâ, finito Judicio civili, vir uxorem, vel hæc virum adulterum criminaliter accusare, *Abb. in cit. c. Tuæ. n. 5. & in c. De his. 6. n. 6. de accusat. Sanch. cit. dis. 8. n. 19.* Idque probatur ex *l. Interdum. 4. ff. de public. Judic. & l. Quod SCtum. ff. de injuriis*, ubi in fine dicitur: planè si actum est publico judicio, denegandum est privatum. Similiter ex diverso, quando scilicet utrumque ad vindictam tendit, juxta *Gl. fin. ibid.* At verò utraque hæc actio ex adulterio competens, tam criminalis, quàm civilis tendit ad punitionem adulterij, licèt prior ad publicam vindictam, seu pœnam, posterior ad privatam; nam quamvis divortium propriè non sit pœna, sed prosecutio Juris, quod conjux innocens acquisivit, ob alterius conjugis adulterium: tamen quoad hanc actionem separatio, quoad torum, & habitationem, censetur, & appellatur pœna, quia ea petitio non pertinet ad compensandum rei familiaris damnum: sed potiùs instituitur divortium in pœnam ingratitudinis, & fidei conjugalis violatæ; ideóque in *cit. c. Tuæ. de procur.* ejusmodi accusatio, seu actio tendens ad divortium, vocatur mixta ex civili, & criminali: criminalis, quatenus tendit ad divortium instituendum: civilis verò, quatenus tendit ad dotis amissionem, quæ tamen etiam pœna quædam est, licèt applicanda actori, seu accusatori, *Sanch. cit. l.* Cùm ergo utraque hæc actio tendat ad vindictam publicam, aut privatam, non potest quis, unâ intentatâ, & finitâ, ad alteram transire, quia non est decens, nec æquum, ut aliquis postulet idem delictum bis puniri. Aliud verò est dicendum, si instituatur actio civilis directè tendens ad interesse, seu jacturam rei familiaris compensandam; ea enim non præjudicat actioni criminali, quominùs uno judicio finito, alterum institui possit. Nec refert, quænam priùs intentetur, sicut expressè habetur in *l. unic. C. Quando civil. act. crimin. præjud.* sic si quis alicui rem surripuit, potest Dominus agere, vel civiliter contra furem ad damni illati compensationem, vel post illam obtentam, criminaliter ad publicam vindictam, nec una actio per aliam tollitur. Non tamen potest utraque simul intentari in eodem judicio, *Gl. in cit. l. unic. V. Utraque.* quia cùm actio criminalis sit dignior, & major, quàm civilis, non possunt simul cumulari æquè principaliter: quamvis si actor instituat actionem criminalem principaliter, possit simul accessoriè petere, ut damnum rei familiaris sibi compensetur, *Clarus in pract. crim. q. 2. num. 21. Molin. tr. 3. de justit. dis. 4. n. 19. Sanch. cit. l. n. 19.*

§. III.

Quomodo probandum sit adulterium?

XII. Supponendum est, adulterium, cùm omnino occultè, & remotis arbitris fieri soleat, non posse directè probari per testes, vel per documenta, aut instrumenta, sed solis præsumptionibus, conjecturis, & indicijs, ob defectum probationis directæ, *Mascard. de probat. concl. 57. num. 3. Menoch. l. 1. de præsumpt. præsumpt. 58. n. 3. Sanch. l. 10. de matrim. dis. 12. num. 40.* Idque sumitur ex *c. Maritis. 4. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Parisiensi c. 3. ubi dicitur: maritis etiam ex suspicione (violentâ scilicet, *Gl. hic V. eod.*) uxores accusare permissum est, & ipsi plùs cæteris, de adulterio, & accusare possunt, & defendere, quia nimirum nullus potest agere ad tori separationem, nisi maritus, cùm nec alterius intersit, *Hostiens. hic V. Plus de cæteris. & Abb.* de quo suprà.

XIII. Porro non ſufficit ad plenam probationem adulterii quæcunque ſuſpicio probabilis, ſed requiritur violenta, quæ ſufficit ad condemnandum, juxta *c. Afferte. 2. & c. Litteris. 12. de præſumpt.* ejusmodi eſt, quæ etſi non plenam, & indubitatam fidem, moralem tamen certitudinem facit, quæ virum prudentiſſimum induceret ad judicandum, adulterium eſſe patratum, *Sanch. cit. diſ. 12. n. 41. & 42.* Tales præſumptiones violentæ plures enumerantur à *Maſcardo de probat. concl. 59. & ſeqq. Menoch. de præſumpt. l. 5. præſumpt. 41. Sanch. cit. diſ. 22. n. 43. & ſeqq.* Prima eſt orta ex ipſa rei natura, ſi abſente marito per unum annum, vel amplius, is poſtea reverſus reperiat uxorem ſuam prægnantem, quæ ſufficiens eſt ad condemnandum ad pœnam ordinariam adulterii. *Menoch. cit. præſumpt. 41. n. 5. & 6.* Secunda eſt, ſi qui accuſati ſunt de adulterio, ac poſt factam excuſationem, & defenſionem, quòd eſſent ſanguine juncti, matrimonium contraxerunt, tunc eſt præſumptio, ipſos antea adulterium commiſiſſe, de quo fuerant accuſati, *l. Si qui 34. C. ad leg. Iul. de adult.* quæ eſt præſumptio ſufficiens ad pœnam capitalem adulterii infligendam, *Menoch. c. l. n. 7. & 8.* Tertia eſt, ſi maritus ter alicui denunciavit, in ſcriptis, & præſentibus tribus teſtibus, ne cum ſua uxore eſſet, eá nque alloqueretur, & tamen denuo deprehendatur cum illa eſſe, & colloqui, *Auth. Si quis ei. C. h. t.* & hæc eſt etiam præſumptio juris, & de jure, ſufficiens ad pœnam capitalem adulterii infligendam, *Menoch. c. l. n. 9. & 10.* Quarta conjectura, ſeu præſumptio eſt, quando reperitur ſolus cum ſola, nudus cum nuda, in eodem lecto jacere, juxta *c. Litteris. 12. de præſumpt.* imò etiam ſi quis ſolus cum ſola in loco ſecreto, & ſubdito ſit inventus, præſertim ſi vir ſolutas habeat caligas, & mulier renuat aperire oſtium, *Menoch. cit. præſumpt. 41. n. 11. & 12.* vel ſe mutuò amplectentes, & oſculantes, *Abb. in c. Præterea. 27. n. 2. de teſtib.* quæ tamen probabilis ſolùm ſuſpicio adulterii videtur, non violenta, niſi aliæ circumſtantiæ, & adminicula concurrant, quia oſcula, & amplexus ſunt ſolùm præparatoria ad adulterium, & futurum, non præteritum arguunt, *Menoch. c. l. n. 26. & ſeqq. Sanch. cit. diſ. 12. n. 45. & ſeqq.* multò minùs xenia, & munera hinc inde miſſa faciunt violentam præſumptionem adulterii, nec illud plenè probant, *Sanch. c. l. n. 48.*

XIV. Quinta conjectura eſt perpetrati adulterii, vel fornicationis, quando domus mulieris diu noctúque frequentatur ab adoleſcentibus, præſertim ſcholaſticis, *Menoch. c. l. n. 21.* Sexta eſt, ſi mulier, inſcio vel invito viro, abnoctavit, *Felin. in cit. c. Præterea. n. 3.* Verùm ex hoc non poteſt argui adulterium, cùm potuerit habere alias cauſas abnoctandi, vel ſocias mulieres honeſtas ac pudicas, *Menoch. c. l. n. 22. & 24.* Septima conjectura eſt, ſi repertæ ſint litteræ amatoriæ mulieris, in quibus fatentur concubitum præteritum, ſatis probatum foret adulterium contra ipſam, *Menoch. c. l. n. 39.* Verùm extrajudicialis confeſſio, qualis eſt hæc, non probat plenè adulterium, vel aliud delictum proprium, ſed facit indicium ſufficiens ad torturam. At verò confeſſio conjugis facta in Judicio plenè quidem probat proprium adulterium contra ipſam, *c. Intelleximus. 6. h. t. Sanch. cit. diſ. 12. n. 49.* non tamen talis confeſſio probat plenè contra maritum, ut ex illa condemnari poſſit de adulterio, quia confeſſio unius ſuper aliquo crimine non nocet alteri, etiam ſocio criminis, nulli enim de ſe confeſſo adversùs alium in eodem crimine eſt credendum, *c. Neſciens. 10. de teſtib. c. 1. de confeſſ. Gl. in c. Significaſti. 5. in notat. & V. Imponens. h. t. Abb. ibid. n. 4.*

Similiter non ſufficit ad probandum adulterium, ſi vir vel uxor glorietur, vel dicat, extra judicium, ſe commiſiſſe cum iſto, vel iſta adulterium, quia hujusmodi confeſſio extrajudicialis non valet in præjudicium alterius, imò nec contra confitentem plenè probat, *Sanch. c. l. n. 48.* Porro præſumptiones prædictæ violentæ adulterii debent plenè probari per teſtes, omni exceptione majores, eóſque non ſingulares, *Sanch. c. l. n. 51.* Verùm in hac re non poteſt dari regula certa & generalis, cùm tota pendeat ab aliis circumſtantiis particularibus, ideóque Judicis arbitrio relinquitur, quæ ſigna, ſive conjecturæ ſufficiant ad probandum, ſive adulterium, ſive fornicationem: licèt in Jure in *c. Litteris. 12. de præſumpt.* expreſſum ſit, violentam præſumptionem adulterii (idem eſt de fornicatione) eſſe, ſi ſolus cum ſola, vel nudus cum nuda, in eodem lecto jacere deprehendantur: poſſunt tamen tales perſonæ eſſe, concurrentibus aliis circumſtantiis, ut etiam non ſufficiant pro violenta præſumptione adulterii, vel fornicationis, etſi unus cum una in eodem lecto repetiantur, præſertim veſtiti. Itáque in his, & aliis ſimilibus caſibus, in quibus nihil in ſpecie Jure eſt expreſſum, neceſſariò ad prudentis viri arbitrium eſt recurrendum, ejúſque judicio ſtandum, ut jam dictum.

§ IV.

An maritus teneatur uxorem adulteram non reſipiſcentem dimittere, nec eam ſibi reconcilare, niſi poſt peractam pœnitentiam, & emendationem?

XV. Reſpondetur affirmativè, prout decernitur in *c. Si vir. 3. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio Arelatenſi, aliàs Aurelianenſi, ubi dicitur: ſi vir ſciens uxorem ſuam deliquiſſe (adulterando cum alio) quæ non egit pœnitentiam: ſed » permanet in fornicatione (nam ſi egit pœnitentiam, poteſt vir eam ad torum, & cohabitationem denuo admittere, ut poſtea ſubjungitur) » vixit cum illa, reus erit, & particeps peccati illius. Ratio eſt, quia patronus eſt turpitudinis, qui crimen celat uxoris, *c. 1. & c. Si quis. 6. cauſ. 32. q. 1. l. Quemadmodum. 25. §. ult. de jurejur. & l. 2. C. Ad leg. Iul. de adult.* ubi dicitur, *crimen lenocinii contrahunt, qui deprehenſam in adulterio uxorem in matrimonio retinuerunt, Gl. hic V. Reus erit.* Quòd » ſi mulier dimiſſa pœnitentiam egerit, & voluerit ad virum ſuum reverti, debet eam recipere (id eſt, poteſt, nec enim cogitur, niſi velit, » *c. Gaudeamus. 19. de Converſ. conjug.*) ſed non ſæpe recipere peccatricem. Quare quòd hic dici- » tur,

tur, *debet recipere*, id intelligendum est non de debito strictè dicto, scilicet necessitatis: sed honestatis, quia etiam post pœnitentiam posset maritus eam de adulterio accusare, *c. Admonere.* 8. *cauf.* 33. *q.* 2. *Gl. hic V. Debet, & Hostiens. V. eod.*

XVI. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Obligatio separandi se ab uxore adultera, quamdiu non se emendat, non oritur ex adulterio præcisè: tum quia etsi Christus *Matth.* 5. & 19. permiserit divortium ab uxore, ob causam fornicationis, non tamen id præcepit: tum quia cùm divortium sit pœna adulterii, non potest obligare conjugem innocentem, & hic, cùm in ejus favorem id statutum sit, ob injuriam ipsi illatam per adulterium, potest hoc jure suo cedere, & injuriam condonare, *Sanch. l.* 10. *de Matrimon. dis.* 13. *num.* 6. Sed neque oritur obligatio dimittendi uxorem adulteram persistentem in adulterio, ex præcepto correctionis fraternæ, quia vir huic satisfacit, uxorem admonendo, ut resipiscat, & puniendo modo sibi permisso: quòd si hoc non sufficiat, moraliter loquendo, nulla supereft spes emendationis, sed potiùs timeri potest, ne dimissa à viro libidini vacet, & deterior efficiatur: neque præceptum charitatis proximi potest obligare maritum, neque præceptum correctionis fraternæ ad dimmittendam uxorem, cum tam gravi suo detrimento, quia stimulis carnis agitabitur, quibus resistere valde difficile illi erit, & carere cogerur obsequiis uxoris, in educatione filiorum, & ministeriis domesticis, *Sanch. c. l. n.* 8. Oritur ergo hæc obligatio dimittendi uxorem adulteram persistentem in publico adulterio, ex solo præcepto vitandi scandali, quia alioquin vir censetur connivere, & patrocinari adulterio uxoris: & hac præsumptione consensûs viri in adulterium uxoris nititur textus in *cit. c. Si vir. h. t. & c.* 1. *cauf.* 32. *q.* 1. non imponendo novum præceptum, sed declarando naturale, de vitando scandalo, quod ex tali suspicione oritur, *Sanch. c. l. num.* 10. & 11. dummodo adulterium sit notorium, vel publicum, nam si notorium non sit, etsi ipse vir sit illius conscius, vel etiam alii pauci, ita ut probari possit, cessat obligatio dimittendi uxorem, quia tunc cessat ratio scandali publici, *Sanch. c. l. num.* 14.

Est autem hæc obligatio dimittendi uxorem perseverantem in publico adulterio gravis, & mortalis culpa, si aliis mediis caveri non possit scandalum inde consequens: nisi tamen ex justa, & urgente causa uxor adultera retineatur, v. g. ob timorem proprii periculi spiritualis, vel damni spiritualis ipsius uxoris, ut si expulsa fieret deterior, vel ne uterque conjux infamaretur: vel quia probabilis spes est fore, ut si uxor retineatur, resipiscat, *Sanch. cit. dis.* 13. *n.* 19. & *seqq.* Unde hoc præceptum dimittendi uxorem adulteram persistentem in adulterio, eique debitum negandi valde rarò obligat, *Sanch. c. l. n.* 25.

Notandum secundò. Hâc obligatione dimittendi virum adulterum incorrigibilem non tenetur uxor, tum quia in illa cessat ratio vitandi scandali, cùm fœminæ non ita possint cohibere viros, ne libidini vacent, quibus subditæ sunt: tum quia minor spes est emendationis in viro dimisso, ob majus periculum, ne inhonestam vitam ducat, & graviora incommoda sequantur ex dimissione viri. Unde etiam *cit. c. Si vir.* de solo viro, seu marito loquitur, quia in illo multò major ratio repetitur, cur teneatur dimittere uxorem adulteram, quàm hæc maritum adulterum, *Sanch. cit. dis.* 13. *n. ult.* Nec obstat, quòd in *c. Si quis.* 4. *cauf.* 32. *q.* 1. *in fine* dicitur: *Similiter si virum suum uxor invenerit adulterum, non ad imparia judicatur*, quia id intelligendum est, quoad facultatem instituendi divortium, ratione adulterii, non quoad obligationem, *Sanch. c. l.*

XVII. Notandum tertiò. Si vir ignoret, uxorem suam adulterium commisisse, non fit particeps adulterii, quoad culpam, etiamsi illam retineat, ut colligitur ex *cit. c.* 3. ibi: *si vir sciens h. t.* quia peccatum non committitur, sine voluntate, & consensu, ignorans autem non consentit, *cauf.* 15. *q.* 1. *in princ.* quamvis bigamiam contrahat, ita ut ad Ministerium Ecclesiasticum admitti non possit, *c. Si cujus.* 11. *dis.* 34. etiamsi reconciliatio uxoris fuerit secuta, & sic privatur jure suo, sine culpa, sed non sine causa, *Hostiens. in cit. c. Si vir. V. Sciens. & Abb. num.* 2.

Notandum quartò. Si uxor sæpius delinquat, adulterando cum alio, maritus semper potest ei dimittere injuriam, si vult, & post pœnitentiam eam recipere, secundùm Evangelicam doctrinam, etiam septuagesies septies, *c. Adhuc.* 32. *dis.* 3. *de pænit. c. Quemadmodum,* 25. §. *fin. de jurejur.* non tamen ad id cogitur, quia etsi quis remittere debeat injurias sibi illatas, quantum ad rancorem vindictæ, seu odium, non tamen quantum ad satisfactionem, vel juris acquisiti remissionem, ut hîc, nemo enim tenetur suum dare, vel remittere, nisi velit, *c. Precariæ.* 4. *cauf.* 10. *q.* 2. nec videtur injuriam facere, qui utitur jure suo, *c. Cùm Ecclesia.* 31. *de Elect.* Quare cum in *cit. c. Si vir in fine h. t.* dicitur, quòd maritus non sæpe debeat recipere mulierem peccatricem, etiam post pœnitentiam: id ideo dictum est, quia Ecclesia non intercedit pro ea, postquam maritus aliquoties ei pepercit, & ne Ecclesia videatur ei dare licentiam peccandi, & ut inde terreatur, ne ampliùs peccet, nam delicta sæpius commissa graviùs puniri debent, *l. Nemo.* 3. *C. de Episc. audient. Gl. fin. in cit. c. Si vir, & Hostiens. ibid. in fine.*

Illud hîc addendum, non teneri virum uxori adulteræ etiam non resipiscenti denegare necessaria alimenta, quia hoc est medium nimis acerbum ad finem emendationis obtinendum: sed per hoc potiùs præberetur ansa persistendi in peccato, & prostituendi corpus suum, ut quæstum faceret, *Ioann. Andr. in cit. c. Si vir. num.* 1. *Sanch. cit. dis.* 13. *num.* 17. *contra Abbat. hîc num.* 2.

§. V. *Quæ*

§. V.

Quæ ſint pœnæ adulterii, tam criminales, quàm civiles?

XVIII. Assertio I. Inprimis lege Divinâ antiquâ Moſaicâ, adulteri & adulteræ morti adjudicabantur; *Levitici c. 20. Verſ. 10. & Deuteron. c. 22. v. 22.* & quidem ut lapidarentur, ut conſtat ex *c. 8. Ioan.* Jure verò civili Cæſareo decreta erat adulteris, ſive viro, ſive mulieri, pœna gladii, ſeu capitis amputatio, *l. Quamvis. 30. in fine C. ad leg. Iul. de adult. §. Item lex Iulia Inſtit. de public. Iudic.* Ea verò poſtea correcta fuit in fœminis adulteris, ut verberatæ in Monaſterium detrudantur, ita tamen ut intra biennium viro uxorem repetere liceret: biennio verò transacto, vel viro, priusquam reduceret ream, mortuo, adultera tonſa, Monaſtico habitu ſuſcepto, ibi, dum vivit, permanere debeat, juxta *Auth. Sed hodie. C. eod.* Quòd ſi non poſſit reperiri Monaſterium, in quo adultera recipiatur, poteſt Judex commutare pœnam, in exilium eam condemnando, confiſcatâ eâ parte bonorum, quæ Monaſterio erat applicanda, *Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 40. tit. 16. n. 19.* & alii communiter. Hodie verò in plerisque Provinciis pœna adulterii eſt relegatio, ſive exilium, *Harprecht cit. §. Item lex Iulia. num. 78.* vel alia pœna arbitraria, etiam pecuniaria, teſte *Claro §. Adulterium. n. 7.* In noſtris partibus adulteri, & adulteræ in pœnam ſtare debent, tribus diebus Dominicis, vel feſtis, quando eſt concurſus populi, ante fores Eccleſiæ, cum accenſa face, vel candela.

XIX. Verùm ſecundùm Jus Canonicum, Laici adulterium committentes, tam maſculi, quàm fœminæ, ſi in delicto perſeverant, excommunicantur, *c. Intelleximus. 6. h. t.* Ubi Epiſcopus, ſeu Diœceſanus loci adulterum, & adulteram excommunicavit: quamvis hæc pœna excommunicationis, ſaltem in Germania, non ſit in uſu. Præterea mulieres in Monaſterium detruduntur, & ſi mariti noline eas recipere, ibi perpetuam pœnitentiam agere debent, *c. Gaudeamus. 19. de converſ. conjug.* prout etiam antè Jure civili ſtatutum erat, *Clarus cit. l. Harprecht in cit. §. Item lex Iulia, num. 77.* Clericus autem, ſi adulteràſſe confeſſus, vel convictus fuerit, deponi ab officio, & Clericatûs Ordine, & communione (ſcilicet fidelium, & Sacramentorum) ei conceſſâ, in Monaſterio ad agendam ibi pœnitentiam, toto vitæ ſuæ tempore, collocari debet, *c. Si quis. 10. & c. ſeq. diſ. 81. & c. Cùm non ab homine. 10. de Iudic. Hoſtienſ. in ſumma n. 7. h. t. Clarus c. l. Bern. Diaz. in pract. crim. Canon. V. Adulteri. c. 89. num. 2.*

XX. Porrò hæc pœna depoſitionis in Clerico adultero tum demum locum habet, ſi is adulterium in Judicio ſit confeſſus, vel de eo convictus, *cit. c. Si quis Clericus:* ſecùs eſt, ſi tantùm de eo fuerit ſuſpectus, & infamatus, ſola enim infamia non ſufficit ad infligendam Clerico pœnam ordinariam adulterii: ſed tunc purgatio ſolùm eſt ei indicenda, in qua ſi defecerit, debet ſuſpendi ab officio. & poſtea agi ad certam pœnam, *Farinac. cit. q. 40. num. 33.* Idque ſumitur ex *c. Significàſti. 5. h. t.* Nam quidam Presbyter, intra Eccleſiam, cum uxore alterius dormivit, quæ ſe & illum (ſcilicet Presbyterum adulterum) cuidam Sacerdoti hujusmodi delictum confeſſos fuiſſe, publicè detexit Epiſcopo Diœceſano: & idem Sacerdos poſtea hoc ipſum (nomen adulteri celans) Epiſcopo præſente, dixit: ſed Presbyter adulter hoc negavit, muliere in ſua confeſſione perſiſtente. Quæſivit ergo Epiſcopus, quid in hoc negotio fieri debeat? Reſpondet Papa Alexander III. & mandat Epiſcopo, ut condignam pœnitentiam imponat mulieri adulteræ, & Eccleſiam per aſperſionem aquæ benedictæ reconciliare procuret. Et quia Presbyter ille infamatus erat graviter (etiam apud bonos, & graves viros, *Hoſtienſ. hîc V. Indices.*) ideo eum vicinis Epiſcopi , quos veriſimiliter cognoverit, non pejeraturos, purgationem ei, juxta arbitrium ſuum, indicat, ne populus in eo ſcandalum patiatur, & ne alii ad ſimilia peccata prolabantur. Quòd ſi Presbyter ille ſe purgare poſſit, eum in officio ſuo miniſtrare permittat; alioquin ab officio ſuo ipſum ſuſpendat.

XXI. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Non poterat in caſu hujus c. ob ſolam confeſſionem mulieris adulteræ, puniri Presbyter, quia uni ſoli teſti non creditur. etſi aliàs idoneus ſit, *c. Licèt. 23. de teſtib.* & quia mulier erat, quæ non poteſt eſſe teſtis in criminibus, *c. Forus. 10. de V. S.* & quia erat particeps criminis, & proprium delictum confeſſa, non poterat admitti in præjudicium ſocii, *c. 1. de confeſſ. c. Veniens. 10. de teſtib.* audiebatur tamen allegans propriam turpitudinem, ratione peccati, & periculi animæ, *Abb. hîc n. 2.* cui etiam creditur contra ſe, non contra alium, *l. De ætate. 11. §. 1. ff. de interrogat. in jure fac. Hoſtienſ. hîc V. Præfata.*

Notandum ſecundò. Dupliciter poteſt intelligi hoc c. 1. quòd mulier confeſſa ſit, ſe commiſiſſe adulterium cum Sacerdote, fortè de licentia confitentis, nam illâ datâ poteſt Sacerdos audita in Confeſſione Sacramentali revelare, modò tamen ea revelatio fiat ex juſta cauſa, & non in infamiam, ſed utilitatem ipſius confitentis cedat, qualis in hoc caſu non fuit. Vel 2. quòd adultera illa confeſſa fuerit, & ſe & adulterum cuidam Sacerdoti confeſſos fuiſſe, non confeſſione Sacramentali: ſed extrajudiciali, ex occaſione tunc occurrente, quia fortè Sacerdos ille reos illos in Eccleſia invenit, & adhortatus eſt, ut veritatem faterentur, ne in Eccleſia per eos polluta celebret; ſive quia ſacrilegii pœnas timentes, ſe eidem Sacerdoti commendàrunt, ut pro illis intercederet, vel ex alia cauſa; aliud enim eſt dicere, hoc peccatum feci, aliud, hoc peccatum illi Sacerdoti confeſſus fui, quæ expoſitio melior eſt, & plenior, quàm prior, ut tradit *Navarr. in c. Sacerdos, 2. diſ. 6. de pœnit. n. 126. & 127.*

Notandum tertiò. Si plures Rei ſint ejusdem communis delicti. probatio facta contra unum, non facit fidem contra alium, quia fortè ille fuit convictus ex falſis probationibus, & res inter alios acta alteri non obeſt, *Abb. hîc n. 6.*

Notandum quartò. Mandat Papa in caſu hu-

jus c. Ecclesiam per aspersionem aquæ benedictæ reconciliari, quia mulier publicaverat, adulterium in illa à se, & Sacerdote commissum fuisse, & exinde infamia orta erat: si enim omnino occultum mansisset delictum, non fuisset necessaria reconciliatio Ecclesiæ; etsi ad cautelam fieri potuisset: sed occultè, *Hostiens. hic V. Reconciliare. & Abb. n. 2.*

Notandum quintò. Etsi aliàs regulariter deficiens in purgatione puniatur ut convictus, *c. Accedens. 23. de accusat.* convictus autem de adulterio deponi debeat si Presbyter vel Clericus sit: hic autem propter infamiam, qui in purgatione defecit, tantùm suspensus fuit ab officio, quia non agebatur ad certam aliquam pœnam, nullâque judicii forma fuit instituta, *Joann. Andr. hic n. 4. & Abb. n. 3.* quamvis iste Presbyter potuisset etiam graviùs puniri, *Hostiens. hic in fine.*

XXII. Sed jam hîc quæritur, an liceat marito uxorem, & adulterum in adulterio deprehensos, propriâ auctoritate, occidere? Respondetur, etsi patri, spectato Jure civili, seu Cæsareo, adulterum cum filia, quam in potestate habet, in adulterio deprehensam impunè occidere liceat, *l. Patri. 20. & l. Quod ait. 23. ff. Ad leg. Iul. de adult.* non tamen marito licet uxorem, etiam in crimine deprehensam occidere, *l. Nec in ea. 22. §. fin. ff. eod.* Ubi ratio disparitatis redditur, cur patri id liceat, non autem marito, quia plerumque pietas paterni nominis consilium pro liberis capit, ut non occidat filium, *Gl. ibid. V. Capit:* at mariti calor, & impetus facilè decernentis refrænandus fuit; marito verò licitum est adulteros deprehensos cum uxore occidere, non quoscunque: sed viles vel infames, *l. Marito. 24. ff. h. t. & l. Gracchus 4. C. eod.* Ubi additur, si maritus adulterum, etiam non vilem, occiderit, mitiùs punietur, nempe pœnâ exilii, non mortis. Item si maritus eum, quem suspectum de sua uxore, ter in scriptis admonuit, præsentibus tribus testibus fide dignis, ut se abstineat, pòst invenerit cum uxore sua, in domo sua sine periculo eum perimat, *Auth. Si quis. C. Dicto tit. Covarr. in 4. decretalium p. 2. §. 7. n. 1. & 2.* Atque hæc quidem procedunt de Jure Civili. Verùm de Jure Canonico, & in foro conscientiæ, nequaquam licitum ast, sive patri, sive marito, adulteros quoscunque in delicto cum filia, vel uxore deprehensos, privatâ auctoritate, occidere, sine gravi, & lethali culpa homicidii, ut docet *Covarr. c. l. num. 8, Clarus §. Homicidium. n. 50. Sanch. l. 10. de matr. dis. 8. n. 39.* & alii Theologi ac Jurisperiti communiter. Idque probatur ex *c. Inter hæc. 6. caus. 33. q. 2.* Ubi dicitur: licere secundùm leges mundanas (ubi *Gl.* ait, secundùm legem Lombardam: sed non secundùm Romanam) non tamen secundùm Ecclesiasticas, marito uxorem adulteram interficere. & in *c. seq.* publica pœnitentia imponitur occisoribus uxorum. Deinde leges civiles solùm permittunt occidere uxorem, ob justum dolorem, quo incitatus vir injuriam per adulterium sibi illatam vindicat, non autem ipsum factum approbant: tales autem leges permittentes aliquid impunè fieri, sive non punientes delictum, non excusant à culpa in foro conscientiæ. Sic enim leges civiles tolerant etiam impunè meretrices. Denique injustum est, parte non auditâ, privatis concedere facultatem generalem occidendi reum, per quam etiam periculo amittendæ salutis æternæ animæ occisorum in tali statu exponuntur.

Non obstat *cap. Si verò. 3. de sent. excomm.* Ubi maritus percutiens Clericum in adulterio cum uxore deprehensum, non est excommunicatus. Nam inprimis ibi non dicitur, licitum esse percutere Clericum adulterum cum uxore deprehensum: sed solùm remittitur pœna excommunicationis propter justum dolorem, quem maritus non potest facilè temperare: idque vel ex eo patet, quia in illo c. etiam frater percutiens Clericum cum sorore in adulterio deprehensum, non incurrit excommunicationem: & tamen nullâ lege civili, vel Canonica, fratribus licet fornicantes cum sororibus, etiam in crimine deprehensos percutere, multò minùs occidere. Deinde cap. illud loquitur de percutiente Clericum adulterum, non de occidente: ac proinde percutiens Clericum cum uxore, matre, filia vel sorore turpiter inventum, est liber ab excommunicatione, non autem occidens, de quo ibi non est sermo, *Covarr. c. l. n. 10. & 11.*

XXIII. Assertio 2. Quod ad pœnas civiles adulterii attinet, prima pœna est, quòd conjux innocens potest instituere divortium, sive petere separationem à conjuge adultero, quoad torum, & cohabitationem, *c. Ex litteris. 5. de divort.* & sumitur etiam ex *c. Tuæ. 5. de procurat.* quin imò si crimen adulterii esset notorium, posset maritus, sine alia sententia, vel declaratione Judicis Ecclesiastici, propriâ auctoritate, uxorem adulteram expellere, ut ex communi docet *Clarus l. 5. sentent. §. Adulterium. n. 12.* & vice versâ, uxor, propriâ auctoritate, ab adultero viro recedere.

Secunda pœna est, quòd uxor adultera amittit dotem, post latam sententiam divortii, eámque maritus innocens lucratur, nec restituere cogitur, *c. Plerumque. 4. de donat. inter vir. & uxor. l. Consensu, 8. §. Hæc nisi. C. De repudiis. Auth. Vt liceat matri. §. Quia verò plurima. vers. de adulterio collat. 8. n. 117.* Similiter & uxor, ob adulterium mariti, lucratur donationem propter nuptias, & tenetur etiam maritus uxori dotem suam restituere, durante adhuc matrimonio, *cit. l. Consensu. §. Siqua igitur, & §. Si verò causam. C. de repud. cit. Auth. Siqua verò plurimas, Covarr. cit. p. 2. c. 3. §. 6. n. 1. & 6. Clarus §. Adulterium. n. 13. & 15. Sanch. l. 10. de matrim. dis. 8. num. 2. & 11. Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 142. n. 1. & 35.* de qua pœna plura videri possunt apud DD. citt. & dictum alibi.

Addunt aliqui tertiam pœnam, quòd uxor adultera amittat etiam bona paraphernalia, & propria, eáque viro adjudicentur. ut docet *Gl. in cit. c. Plerumque. V. Dotalitium, Covarr. cit. c. 7. § 6. n. 2. Clarus c. l. n. 15.* & alii. Sed contraria sententia est verior, quam tenet *Silvest. V. Adulterium. q. 6. num. 8. Sanch. cit. dis. 8. n. 10. & alii apud Farin. cit. q. 142. n. 4. & 5.* nam bona paraphernа non dicuntur dotalitium uxoris, nec in materia pœnali, qualis est hæc, verba sunt extendenda, ultra propriam significationem, sed potiùs restringenda.

§. VI. An

§. VI.

An, & quando adulterium unius coniugis compenſetur cum adulterio alterius?

XXIV. Quæritur primò. An mutua cunjugum adulteria compenſentur invicem, quoad pœnas civiles? Reſp. Compenſari, non ſolùm quoad divortium, ſed etiam quoad amiſſionem doris, & bonorum uxoris adulteræ, & donationis propter nuptias viri adulteri: ita ut neque vir adulter lucretur dotem, aut alia bona adulteræ, nec uxor adultera donationem propter nuptias ſibi factam à viro, ſed mutua fiat delictorum compenſatio, *Silveſt. V. Dos. q. 15. dicto 1. Sanch. l. 10. de matr. diſ. 8. n. 29.* & alij apud ipſum. Idque probatur primò ex *l. Viro 39. ff. ſoluto matr.* ubi dicitur: Viro, atque uxore mores invicem accuſantibus, cauſam repudij dediſſe, utrumque pronunciatum eſt: id ita accipi debet, ut eâ lege, quam ambo contempſerunt, neuter vindicetur, *paria enim delicta mutuâ compenſatione diſſolvuntur*, ubi *Gl. V. Accuſantibus.* id explicat, id eſt, objicientibus in civili cauſa, ut in donatione propter nuptias, & dote repetitis, nempe quam vir repetebat ab uxore, & dote, quam uxor repetebat à viro, ſed uterque ſe tuebatur ob delictum alterius. Idemque quoad pœnam divortii habetur in c. *Significâſti 4. de divortiis*, ubi mulier, ſine judicio Eccleſiæ, dimiſſa à viro ſobolem de alio viro ſuſcepit: & nihiluminùs viro reſtitui poſtulabat, aſſerens, ſe injuſtè ab ipſo dimiſſam, eúmque ſibi occaſionem adulterandi dediſſe: ideóque mandat Papa, ſi notorium ſit, ipſam mulierem adulterium commiſiſſe, ad eam recipiendam vir cogi non debet, niſi conſtaret, ipſum cum alia adulterium commiſiſſe, & ſic crimina mutua pari compenſatione tolluntur, *Gl. fin. ibid.*

XXV. Idem quoque probatur ex *c. Intelleximus 7. h. t.* nam cùm quidam uxorem ſuam à maritali conſortio repuliſſet, Epiſcopus Diœceſanus eorum, audiens (& certò cognoſcens) eam adulterium cum alio comiſiſſe, eandem, & adulterum excommunicavit (quia moniti deſiſtere nolebant, aliàs non eſſent excommunicandi, *c. Reprehenſibilis 26. & c. Cum ſpeciali 61. in princ. de appellat.* vel hîc non quæritur, num Judex juſtè, an injuſtè proceſſerit, ſed tantùm narratur factum, *Hoſtienſ. hîc V. Vinculo.*) quæ tandem, adultero abjurato, & abſolutione receptâ, virum ſuum ſibi reſtitui poſtulavit (tanquam ſpoliata) coram dicto Epiſcopo. At ille objecit ipſi adulterium (poſtquam à viro receſſit, commiſſum) & quòd ab ipſo ſpontè receſſerit, non expulſa, ideóque reſtitutionem petere non valeat: quod mulier negans, replicavit, quòd & ipſe fuerit fornicatus (& mulier quidem per quoſdam teſtes ejuſdem viri adulterium probavit, ad quos reprobandos, tanquam minùs iduneos, vir alios teſtes produxit, & tandem ad Papam fuit appellatum, prout habetur in integra lectione hujus c.) Quare mandat Papa Innocentius III. Epiſcopo Diœceſano, ut virum mulierem recipere compellat, ceſſante etiam probatione adulterij, quod vir dicitur commiſiſſe, & non obſtante, quòd dicebat, ipſam à viro ſponte receſſiſſe (nam eo ipſo, quòd redeuntem non admiſit, ipſe vir cenſetur eam ſpoliâſſe, *Hoſtienſ. hîc V. Ceſſante.*) niſi conſtiterit, vel per evidentiam rei, vel per confeſſionem legitimam mulieris (id eſt, ſpontaneam in judicio factam, & coram Judice ſuo, *Gl. hîc V. Confeſſionem, & Hoſtienſ.*) quòd ſpontè adulterata fuerit. Si verò prædicto modo (ſcilicet per evidentiam, vel confeſſionem, vel alijs modis) de mulieris fornicatione conſtiterit, cùm virum adulterium commiſiſſe conſtet, & paria delicta mutua compenſatione tollantur: nihilominùs compellat eundem, ut illam recipiat, & maritali affectione tractet, niſi teſtes mulieris, per quos viri adulterium eſt probatum, fuerint reprobati: alioquin (ſi conſtiterit de adulterio mulieris, & non viri, *Gl. fin. hîc.*) mulieri ſilentium imponatur, non obſtante eo, quòd dicebat, ſe ſpoliatam eſſe, *Hoſtienſ. hîc.*

XXVI. Ubi notandum primò. Epiſcopus loci poteſt etiam Laicos excommunicare, propter adulterium, non tantùm ad petitionem alterius conjugis innocentis, ſed etiam ex mero officio ſuo, ut colligitur ex hoc c. *Abb. hîc n. 1.*

Notandum ſecundò. Si adultera petat abſolutionem ab excommunicatione, debet priùs abjurare adulterum, id eſt, juramento promittere, quòd non velit redire ad eundem: idémque vice verſâ, eſt de viro, quæ abjuratio fieri debet, quando periculum eſt relapsûs, *Abb. hîc n. 2.*

Notandum tertiò. Si conjux petat reſtitutionem conjugis ſui, opponi ei poteſt exceptio adulterij manifeſti, vel per evidentiam rei, vel ſi mulier recedens à marito publicè adhæſit alteri viro, vel ſi paſſim admiſit alios viros, adulterij causâ, vel ſi filium genuit, poſtquam tanto tempore à viro ſeparata fuit, ut ex illo concipere non potuerit: vel per confeſſionem ipſius conjugis Rei, non autem ſi uxor petat reſtitutionem, eò quòd ſpoliata ſit jure conjugali, & maritus ſe offerat ad probandum adulterium ipſius per teſtes, audietur, quia petitio reſtitutionis privilegiata eſt, ut non teneatur, qui ipſam petit, ſpolianti reſpondere, ante factam reſtitutionem, *c. ult. de ord. cognit. Abb. hîc n. 3. & 4.*

Notandum quartò. Si uxor ſpontè recedat à marito, non perdit quaſi poſſeſſionem juris conjugalis, quia ſolo animo retinentur talia quaſi poſſeſſio. ideóque ſi rediens ad virum non admittatur, hoc ipſo ſpoliata cenſetur; idémque eſt in marito, nam in hoc maritus, & uxor pari jure utuntur, ut patet ex *cit. c. Intelleximus, & c. Gaudemus 8. de divort. Hoſtienſ. hîc V. Spontanea.*

Notandum quintò. Si agatur civiliter ad ſeparationem tori, & ad privatam utilitatem, tunc paria delicta mutuâ compenſatione tolluntur: ſecùs, ſi criminaliter agatur ad pœnam legalem, ſeu vindictam publicam, *Abb. hîc n. 5.* de quo infrà.

XXVII. Similiter in *c. Tuæ fraternitatis 7. & ult. h. t.* quæſitum fuit, utrùm ſi aliquis denegat uxori ſuæ in adulterio deprehenſæ debitum conjugale, & poſtmodum ipſe cum alia perpetret adulterium manifeſtè, cogi debeat, ut eandem recipiat, & maritali affectione tractet? Reſpondet idem Papa Innocentius III. quòd cùm paria crimina mutuâ compenſatione deleantur, ubi hujusmodi

» modi fornicationis obtentu, seu prætextu, nequit » suæ uxoris consortium declinare.

Ubi notandum, quamvis propter adulterium, sive uxoris, sive mariti, possit conjux innocens separari ab adultero conjuge, quoad torum, & cohabitationem, debet tamen continere, vel ad conjugem dimissum redire, quia remaneut conjuges ob indissolubile vinculum matrimonij, *Abb. hic n. 3.*

XXVIII. Sed jam hîc quæritur, si post latam divortij sententiam, conjux innocens adulterium committat, possit conjux dimissus, non obstante sententiâ divortij, jure actionis petere, ut admittatur ad consortium conjugis dimissi, adeóque etiam repetere dotem, vel donationem propter nuptias per adulterium priùs amissam? Affirmat *Gl. in cit. c. ult. V. Fornicationis, h. t. Covarr. in Epit. l. 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 6. n. 5. Clarus cit. §. Adulterium, n. 17. Barbos. in cit. c. ult. n. 4. h. t.* & alij apud *Sanch. l. 10. de matr. disp. 9. n. 27.* Probatur primò, quia quando fertur sententia divortij, sive separationis quoad torum, propter adulterium uxoris, subintelligitur ista conditio, *si vir servaverit continentiam.* Secundò, quia cùm post sententiam divortij, peccaverit in legem conjugij, non potest uti beneficio sententiæ, quippe quæ fundata est in violatione conjugij, *Arg. c. ult. de immunit. Eccles.* Tertiò, quando causa sententiæ venit ad nou causam, sive cessat causa sententiæ, ob quam lata est, tunc agi potest, non obstante exceptione rei judicatæ, ut docet *Bart. in L. 2. ff. de condict. sine causa n. 1.* sed quando lata est sententia divortij, propter adulterium uxoris, si vir postea etiam committat adulterium, cessat causa, ob quam lata est sententia separationis, & sic est reducta ad nou causam, ut loquitur *Bart.* ergo jure actionis potest uxor repetere virum, & dotem. Nec obstant rationes, quæ in contrarium afferuntur: nam primò, quamvis uxor separata à viro non possit petere se restitui, tanquam spoliatam, quia servato juris ordine per Judicem Ecclesiasticum spoliata fuit, *Arg. c. Conquerente 10. de restit. spoliat.* potest tamen agere judicio petitorio. Secundò, jus agendi semel extinctum non revivíscit, nisi superveniat nova causa, ratione cujus potest reviviscere, ut in proposito, adulterium subsequens alterius conjugis. Deinde non reviviscit jus extinctum, si omnino, & etiam habitualiter sit amissum: secùs, si solùm quoad exercitium, remanente habitu, ut in proposito, jus, quod habet uxor in maritum, est per adulterium extinctum solùm quoad exercitium, quia adulterium impedit, quominùs uti possit jure matrimonij: non autem est omnino extinctum, cùm vinculum matrimonij non sit sublatum, & ideo non dicitur propriè reviviscere, seu resurgere.

XXIX. Contrariam sententiam, quæ est etiam valde probabilis, tenet *Abb. in cit. c. ult. h. t. n. 4. & 5. Sanch. cit. disp. 9. n. 30.* nempe nullam actionem acquiri conjugi adultero ad repetendum innocentem, qui post sententiam divortij adulteratus est, vel dotem, aut donationem propter nuptias, ac proinde illa delicta mutua non compensari. Idque probatur primò, quia per sententiam divortij absolvitur conjux innocens ab obligatione societatis conjugalis, & dissolvitur contractus matrimonij, quoad torum, & cohabitationem, ideóque per adulterium subsequens nulla infertur injuria conjugi dimisso, quippe qui jure in ipsius corpus per sententiam est privatus, quamvis adulterando peccet contra DEUM. Sicut ergo si conjux innocens conjugi nocenti remittat injuriam per adulterium illatam, non potest petere divortium, quia cessat injuria: ita nec conjux nocens potest, post sententiam divortij, repetere conjugem ob adulterium postea commissum, quia cessat etiam injuria, quæ est fundamentum mutuæ compensationis delictorum, & actionis ad repetendum conjugem. Probatur secundò, quia sententia divortij non fertur, sub conditione aliqua in favorem Rei, sive conjugis nocentis, si innocens continentiam servârit, sed potiùs in odium ipsius transit in rem judicatam, cùm ergo per sententiam divortij innocens absolutè, & in perpetuum absolvatur à servitute matrimonij, ad illam non revocabitur ob sequens adulterium, cùm id nullo jure cautum sit, sed potiùs contrarium, quòd sententia ritè lata non sit revocanda, neque Jus naturale, & Divinum dictat, post sententiam admitti compensationem, sed solùm quando utriúsque conjugis adulterium præcedit sententiam divortij.

Hinc patet, quòd utraque sententia sit probabilis: illud autem in hac re certum est, quòd si post sententiam divortij, propter adulterium conjugis, alter quoque conjux adulterium committat, Judex Ecclesiasticus ex officio suo reintegrare matrimonium debet, & eos inter se conciliare, ut iterum cohabiteut, quia compensantur inter se adulteria, ut fornicationis periculo consulatur: nam & delictum superveniens præjudicat rei judicatæ, ob animæ periculum, & generaliter Judex officium suum impertiri debet, quando id necessarium est ob bonum commune, & ad vitanda peccata, *Abb. c. l. & Clarus, Navarr. l. 5. consil. consil. 1. Sanch. c. l. n. 31.*

XXX. Cæterùm tradita doctrina de compensatione unius adulterij cum alio, inter conjuges, extenditur primò, quòd compensationi adulterij sit locus, etiamsi non eodem tempore, sed unus conjugum priùs, alter posteriùs in adulterium lapsus sit, quia in hac re Jura solùm ponderant, utrumque conjugem simili crimine infectum esse, & utrumque fidem matrimonij violâsse, nullâ habitâ ratione, quis priùs, quis posteriùs delictum commiserit, *Sanch. l. 10. de matr. disp. 6. n. 6. Farinac. in praxi crimin. q. 141. n. 53.* & alij.

Extenditur secundò, quòd compensationi sit locus, etiamsi unus conjux unicum tantùm adulterium commiserit, alter verò plura, quia Jura non habent rationem numeri delictorum, sed tantùm violatæ fidei conjugalis; unde si uterque conjux fidem fregit adulterando, sive sæpius, sive semel tantùm, delicta censentur paria, *Sanch. cit. disp. 6. n. 8. Farinac. c. l. n. 71.* Ubi tamen notandum primò, si ambo conjuges adulterium commiserint, sed reconciliati fuerint, alteruter verò postea relabatur in adulterium, potest alter, ratione hujus novi adulterij, divortium petere, quia per reconciliationem matrimonium restituitur in pristinum suum statum, & vigorem, perinde acsi nullum adulterium esset commissum, *Sanch. tit. l. 10. disp. 7. n. 1.* Imò etsi unus conjux solus adulterium commiserit, idque ab altero conjuge innocente remissum sit, si post condonationem, innocens labatur in adulterium, non potest il-

lud com-

lud compensate cum adulterio priùs condonato, nec alter petenti divortium objicere adulterium, quod ipse remisit. Ratio est, tum quia remittentibus actiones suas non est danda regressus, *l. Quaeritur 4. §. Si vendito ff. de ædilit. Edicto.* Tum quia per reconciliationem matrimonium redit ad suum pristinum statum, acsi nullum adulterium esset commissum: quo casu, utique posset prior conjux reconciliatus à conjuge postea lapso in adulterium petere separationem, quoad torum & cohabitationem, *Sanch. cit. disp. 7. n. 1.*

Notandum secundò, si uterque conjux adulterium commisit, neque sibi sint reconciliati, postea verò unus se emendârit, altero in adulterio persistente, hoc casu, potest conjux emendatus divortium instituere, si alter conjux ab eo admonitus, ut se corrigat, in adulterio persistat, quia talis interpellatio, seu admonitio habet vim reconciliationis, ac proinde idem est, acsi post reconciliationem factam adulterium commisisset, quo casu, utique licitum est à relapso in adulterium petere divortium, *Sanch. cit. disp. 7. n. 4.*

XXXI. Extenditur tertiò, quòd etiam detur compensatio adulterij cum Sodomia, vel bestialitate commissa ab altero conjuge, quia est utraque, secundùm se, sit gravius peccatum, quàm adulterium, & ut sic videatur adulterium uxoris compensari posse cum Sodomia, ita ut si vir Sodomita petat ab uxore adultera separari, possit illa excipere contra ipsum de Sodomia, ut delictum cum delicto compensetur, sed non vice versâ, si uxor adultera petat divortium à viro Sodomita, hic possit excipere de adulterio, quia Sodomia est delictum gravius adulterio. Nihilominùs tamen indistinctè fieri posse compensationem Sodomiæ cum adulterio, & vice versâ, probabilius videtur, quia in ordine ad divortium instituendum, utrumque crimen est æquale, cùm ad utrumque concedatur divortium: si verò consideretur, in ordine ad matrimonium, gravior injuria est illi illata per adulterium, quàm per Sodomiam, & sic non posset adulterium compensari cum Sodomia alterius conjugis, quæ minùs repugnat matrimonio. Itàque dicendum est, ad compensationem sufficere, quòd sint paria crimina quoad hoc, quòd tam adulter, quàm Sodomita carnem suam dividant in alium contra fidem in matrimonio datam, per quod conjuges efficiuntur una caro, quod est fundamentum, ex quo oritur jus divortij: quæ divisio perfectè in omni concubitu, sive naturali, sive Sodomitico, reperitur, ideòque uterque sufficientem causam divortij præbet, & nomine fornicationis comprehenditur, quando Christus *Matt. 5. & 19.* declaravit, licitum esse divortium ex causa fornicationis, *Sanch. cit. l. 10. disp. 4. n. 3. & disp. 6. n. 5.* ubi ait, idem esse dicendum, si unus esset reus adulterij, & Sodomiæ, vel etiam bestialitatis; alter verò solius adulterij, quia quòd plura sint delicta, non obest compensationi, *Farinac. cit. q. 143. n. 35.* quando tamen sicut adulterium, ita & Sodomia sit plenè perfecta, & consummata, alioquin neutrum crimen est sufficiens ad divortium, ut si fiat solùm mollities cum tertia persona, sine emissione seminis in vas, *Sanch. cit. disp. 6. n. 3. Farin. c. l. n. 75.*

XXXII. Limitatur autem suprà tradita doctrina primò, quòd non admittatur compensatio adulterij cum adulterio inter conjuges, nisi adulterium, cujus petitur compensatio, sit certum, notorium, & liquidum, non item si sit dubium, vel incertum, juxta *l. ult. C. de compensat.* ubi generaliter dicitur, quòd compensatio fieri non possit, nisi causa, ex qua fit, sit liquida, *Hostiens. in c. ult. V. Manifestè h. t. Jo. Andr. ibid. n. 1. Sanch. l. 10. de matr. disp. 12. n. 28. Farinac. c. l. n. 80.* Verùm in foro conscientiæ etiam adulterium conjugis occultum compensari potest cum adulterio publico alterius conjugis, ita ut adulter occultus non possit petere divortium in foro interno, in quo non requiritur probatio per testes, sed satis est, quòd ipsi conjugi constet, se adulteratum fuisse, *Sanch. cit. disp. 6. n. 9. Farinac. cit. q. 143. n. 82.* Limitatur secundò, dummodo hæc exceptio compensationis unius adulterij cum alio opponatur, ante litis contestationem, si agatur criminaliter; secùs si civiliter ad divortium instituendum, vel dotis amissionem: tunc enim ante, & post litem contestatam, quocunque tempore, opponi potest usque ad sententiam, quia tunc est exceptio peremptoria, & omnino repellit virum, qui petit divortium, ab agendo: in causa verò criminali non perimit delictum, sed tantùm excludit virum ab accusando, cujus loco quilibet accusare potest, & ideo habet vim exceptionis dilatoriæ, quæ ante litem contestatam opponi debet, *Covarr. cit. §. 6. n. 6. Sanch. cit. disp. 6. n. 10. Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 142. n. 41. & 2. seqq.*

XXXIII. Quæritur secundò, An adulteria conjugum compensentur, quoad pœnam criminalem, seu legalem, & publicam? Resp. Non compensari, quia non obstante objectione similis adulterij, potest vir accusare criminaliter uxorem adulteram ad pœnam legalem inferendam, cùm in ea non agatur de causa partium, sed Reipubl. sive vindictâ publicâ, *l. 1. C. ad Leg. Jul. de adult.* Sed non vicissim potest uxor accusare criminaliter virum de adulterio, ut dictum supra, *n. 6. h. t.* Ideòque non habet locum mutua compensatio utriùsq; adulterij, nec unius conjugis delictum tollitur per delictum alterius, sed ambo nihilominùs condignè puniri debent, *Abb. in c. pen. n. 5. h. t. Covarr. cit. §. 6. n. 5. Sanch. cit. disp. 8. n. 33. 34. & 36.* Idque procedit etiam in foro conscientiæ, in quo etiam admittitur accusatio adulterij uxoris, non obstante exceptione similis adulterij viri, quia idem servandum est in utroque foro, quando forum externum non nititur falsâ præsumptione, *Sanc. h cit. disp. 8. n. 46.*

§. VIII.

De aliis causis excusantibus à pœnis adulterii.

XXXIV. Præter mutuam compensationem delictorum, sunt & aliæ causæ, ob quas cessant pœnæ adulterij privatæ, seu civiles, vel etiam publicæ, & criminales, prout videre est apud *Gl. in c. pen. V. Mutuâ compensatione h. t. Hostiens. ibid.* veluti 1. si uxor violenter sit oppressa, *l. Si uxor 13. §. si quis & l. Vim 39. in princ. ff. h. t.* tunc enim cessante culpâ, etiam cessat pœna: aliud est, si uxor, non per vim absolutam, quæ tollit omne voluntarium, sed per gravem metum sit carnaliter cognita, nam tunc non excusatur ab omni culpa, quoad DEUM, quia coacta vo-

luntas non excusat in maleficijs, ideóque meretur aliquam pœnam, sed mitiorem, neque enim infligi potest pœna legalis, & ordinaria adulterij, nec criminalis, nec civilis, quia nec dote, nec consortio mariti privari debet, adulterium enim sine dolo malo non committitur, *l. pen. ff. h. t. Silvest. V. Adulterium. n. 10.* Secundò, si uxor, cum consensu viri, adulterata fuerit, qui eam prostituit, *l. Cùm mulier 47. ff. soluto matrim.* nec vir adulterium potest objicere uxori, qui eam adulterandam tradidit, præsertim invitam, *c. Discretionem 6. de eo qui cognovit consang. uxor,* volenti enim non fit injuria. Tertiò, si maritus uxorem post adulterium retinuit, vel eam sibi reconciliavit, *Arg. c. Quemadmodum 25. de jurejur. & c. Si illi 29. caus. 23. q. 4. Gl. in cit. c. pen. in fine h. t.* quia videtur condonâsse injuriam, vel potiùs factum istud pro injuria non habere, *Zas. ff. ad Leg. Jul. de adult. n. 51.* Quartò, si maritus uxorem in adulterio deprehensam occidit, non lucratur dotem, quia sibi jus dicens, propriâ auctoritate, indignum se facit ejus lucro, ideóque hæredes uxoris dotem à marito repetere possunt, *l. Si ab hostibus 10. §. Si vir ff. soluto matr.* ubi in fine additur, idem à contrario sensu statuendum esse, si uxor occideret virum adulterum, non enim lucraretur donationem propter nuptias ex pacto debitam, *Gl. fin. ibid.* Quintò, si maritus moriatur, ante accusationem adulterij motam civiliter ad dotem lucrandam, non licet hæredi ejus uxorem viduam de adulterio accusare, & dotem repetere, *l. Rei judicatæ 15. ff. soluto matr.* Sextò, cessat accusatio adulterij, si tempus ipsi præfixum sit elapsum, quod est quinquennium, durante matrimonio, computandum à die commissi criminis, *l. Mariti 29. §. Hoc quinquennium, & §. seq. l. Quinquennium 31. h. tit. Clarus §. Adulterium n. 20.*

XXXV. Illud hic addendum, quòd non excusatur à pœna adulterij conjux, qui propter necessitatem extremam famis, vel paupertatem, adulterium commisit, *Farinac. p. 5. q. 142. n. 15.* Ratio est, quia adulterij, vel fornicationis turpitudo, & malitia talis est in se, ut nullâ voluntate, seu consensu humano, nec ullâ aliâ circumstantiâ extrinsecùs accedente, purgari, vel tolli possit, ne quidem consensu mariti, vel ipsius etiam uxoris; neque ob periculum vitæ, adeóque neque extrema necessitas vitæ facit adulterium, vel fornicationem licitam, quia omnis concubitus voluntarius, licèt vi, seu metu extortus, extra matrimonium, sive cum illa, quæ non est legitima uxor, est intrinsecè malus, & lege naturali, ac divinâ prohibitus, independenter ab omni extrinseca circumstantia, per quâ cohonestari possit, *Covarr. in reg. Peccatum p. 2. §. 1. n. 6. in 5. rat.* Debet enim quis potiùs omnia mala pati, & mori, quàm in adulterium, vel fornicationem consentire, *Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 141. n. 60.* Aliud est in furto, seu acceptione rei alienæ, quæ fit, ob sublevandam necessitatem extremam propriam, hæc enim licita est, quia tali casu, nulla infertur injuria domino rei, qui rationabiliter invitus esse non potest, quia tunc Lex naturæ præcipit, ut rerum Domini, salvâ suâ sustentatione necessariâ, bona temporalia communicent proximis, quatenus illis indigent, adeóque tunc malitia furti cessat, quia nulla infertur injuria Domino, qui censetur tacitè consentire, & legi se conformare velle, prout debet. Deinde adulterium, seu fornicatio non est medium per se à natura ordinatum ad sustentationem vitæ, sicut est acceptio rei alienæ in summa necessitate. Porro sicut qui adulterium committit, ob necessitatem, vel metum mortis ab extrinseco illatum, non excusatur à culpa, & quidem gravi: ita nec excusatur à pœna, quamvis in externo foro mitiùs puniendus sit, quia minùs delinquit, qui necessitate, vel metu cogente, malum agit, quàm qui spontè, quia minùs voluntariè fit, adeóque minus peccatum est, *Abb. in c. Sacris 5. n. 2. de his quæ vi, &c. & ibi Laym. n. 5.*

SECTIO II.

DE STUPRO, EJUSQUE pœnis.

Altera pars Rubricæ hujus Tituli est de stupro, quod vel genericè, & latè accipitur pro omni illicito concubitu, sive cum masculo, sive cum fœmina, eáque conjugatâ, vel viduâ, vel virgine, ut constat ex *l. Stuprum, aliàs Probrum 4. ff. de ritu nupt. l. Inter 6. §. 1. ff. ad Leg. Jul. de Adult. l. Inter Stuprum 101. in princ. ff. de V. S. Azor. p. 3. Instit. l. 3. c. 11. in princ. Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 147. n. 5.* vel sumitur strictè, & in specie, & de isto hîc agitur.

§. I.

Quid sit stuprum strictè, & specificè sumptum, & quotuplex, sive quot modis committatur?

XXXVI. Assertio 1. Stuprum propriè, & strictè dictum est illicita virginum defloratio, non præcedente pactione conjugali, ut sumitur ex Gratiano in c. *Lex illa 2. §. Cùm ergo caus. 36. q. 2.* & docet *S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 6.* ubi addit, *sub cura parentum existentium*, quod tamen ad stuprum non est necessarium, *Azor. cit. c. 11. q. 1.* Latiùs describi potest stuprum, quòd sit illicitus concubitus, quo virginalis integritas corrumpitur. *Farinac. cit. q. 147. n. 4.* vulgò stuprum vocatur, ein Jungfrau-Schändung.

XXXVII. Assertio 2. Stuprum propriè acceptum, aliud est violentum, quo per vim virgini adimitur virginitas corporis, & hoc est stuprum propriissimè, & strictissimè dictum: aliud est non violentum, quod volenti, & consentienti in sui violationem infertur, idque vel plenè liberè, vel quia per fraudem inducta, aut metum compulsa consentit. Stuprum illatum virgini per violentiam, vel etiam per fraudem, aut metum injustè incussum, continet malitiam specie distinctam à simplici fornicatione, nempe injuriam illatam per vim, fraudem, vel metum: Stuprum verò illatum, sine violentia, fraude, vel metu, adeóque plenè voluntarium, ac spontaneum, probabiliùs non continet speciem malitiæ distinctam à simplici fornicatione, sive puella parentum, vel tutorum potestati sit subjecta, & sine illorum consensu, se patiatur violari: sive non sit subjecta, vel illis consentientibus se violari sinat, ut docet *Lessius l. 2. de justit. c. 10. dub. 1. Sanch. l. 7. de matr. dis. 14. n. 5. Laym. l. 3. Theol. mor. tr. 3. p. 3. c. 13.*

c. 13. n. 1. & alij apud ipsum contra *Tolet, Azor. & Silvest.* Probatur, nam inprimis stuprum, sive fornicatio cum virgine, intra genus intemperantiæ, sive luxuriæ, non potest habere aliam speciem malitiæ, quàm simplicis fornicationis, cùm concubitus modo naturali, ut supponitur, fiat, licèt extra legitimum matrimonium, ratione cujus solùm repugnat castitati, si virgo consentiat. Sed neque stuprum hujusmodi continet specialem malitiam injustitiæ, quia per illud non infertur injuria ipsi virgini violatæ; volenti enim, & consentienti nulla fit injuria, *l. 1. §. Neque adeo ff. de injuriis.* Neque etiam infertur injuria parentibus ejus, sub quorum cura, ac potestate puella existit, quia puella habet liberum usum membrorum suorum, & corporis sui, ita ut eo vel nunquam uti possit ad carnalem generationem, cùm abstinere possit à nuptijs, & omni copulâ carnali: vel uti modo legitimo in matrimonio, vel abuti illegitimè fornicando: & quamvis tunc peccet contra temperantiam, seu castitatem, nulli tamen facit injuriam, quia utitur jure suo, cùm ipsa sit domina sui corporis, & integritatis illius, quam non tenetur ex justitia servare illibatam usque ad matrimonium, sed si illam, extra matrimonium, violari patiatur, solùm peccat contra castitatem, propter indebitum abusum corporis sui: sicut si quis ex proprio dolio intemperanter bibat, nulli facit injuriam. Nec parens habet majus jus in corpus filiæ incorruptæ, quàm corruptæ; si ergo puella, abutendo corpore suo, non facit injuriam parenti, per consequens nec stuprator ei infert, cooperando cum puella ad eum voluntarium abusum corporis. Aliud est in raptu, quo puella, sive corrupta, sive incorrupta, violenter abripitur è domo sua, vel paterna: vel etiam quo filia volens, patre invito, domo abducitur: tunc enim violatur jus patriæ potestatis, adeòque injuria patri infertur, ut ex infrà dicendis patebit. Aliud quoque est in abscissione membri, quæ fit contra justitiam, quia cùm puella non sit domina membrorum suorum, consensus illius, ut abscindantur, non tollit rationem injustitiæ. Nec denique etiam stuprum continet injustitiam, ob damnum, quod inde proli infertur. Nam quòd simplex fornicatio adversetur bonæ educationi prolis, id facit illam esse iniquam, & repugnantem juri naturæ contra castitatem, non autem facit eam esse contra justitiam, quia proles nondum existens non est capax alicujus juris, ex cujus violatione exurgat injustitia. Deinde licet contrahere matrimonium cum fœmina vidua, sive jam corrupta, ergo non tenetur virgo servare illæsum claustrum virginitatis, ratione prolis concipiendæ ex matrimonio, aliàs virgo deflorata non posset licitè viro nubere: ergo consentire in sui violationem non est injustum, ratione damni prolis, neque illicitum, sicut simplex fornicatio in nullo casu est licita, *Sanch. cit. disp. 14. n. 5.*

§. II.

Quæ sint pœnæ stupri decretæ, tum Jure Civili, tum Canonico?

XXXVIII. Assertio 1. Qui sine vi virginem, vel etiam viduam honestè viventem stupraverunt, ijs, si honesti sint, irrogatur publicatio, sive confiscatio dimidiæ partis bonorum: si viles, corporis coërcitio, seu verberatio, cum relegatione, prout statuitur in §. *Item Lex Julia de adulteriis Instit. de public. Iudic.* Si verò stuprum per violentiam commissum fuerit, vel pœnâ Legis Juliæ de vi publica puniendus erit, *l. In eadem 5. §. Præterea ff. ad Leg. Iul. de vi publ.* vel etiam pœnâ capitis, seu mortis, *Gl. in c. 2. V. Plectendus h. t. Clarus §. Stuprum n. 3. in fine. Farinac. p. 5. q. 147. n. 22. & seqq.* quod aliqui intelligendum esse ajunt de stupro juncto cum raptu: alij de stupro commisso in puellam immaturam vi stupratam, *Farinac. c. l. n. 26. & 30.* Verùm hodie pœna civilis etiam in Terris Imperij locum non habet, sed servatur pœna à Jure Canonico decreta, de qua mox, ut testatur *Clarus c. l. n. 3. Harprecht. in cit. §. Item Lex Iulia n. 91. Instit. de publ. Iudic* ubi tamen id limitat, si contra stupratorem civilis actio instituatur; secùs si agatur criminaliter, ut si pater, vel consanguinei puellam stupratam in matrimonium stupratori dare nolint, sed ad vindictam agere velint ob stuprum illatum, tunc enim & in alijs similibus casibus, pœna juris civilis infligi potest.

XXXIX. Assertio 2. De Jure Canonico stuprator tenetur virginem stupratam dotare, vel in uxorem ducere, prout constat ex *c. Si seduxerit 1. h. t.* quod est desumptum ex *libro Exodi cap. 22.* ubi dicitur: Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea (id est, illam corruperit, sive carnaliter cognoverit) dotabit eam, & habebit uxorem. Si verò pater virginis dare noluerit, reddat pecuniam, juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

XL. Præterea in *c. Pervenit 2, h. t.* habetur, quòd quidam Felix nomine stupro decepit quandam virginem, unde quæsitum fuit, qualiter sit puniendus? Respondet Papa Gregorius I. quamvis secundùm legem civilem, pœnâ plectendus esset (de qua supra) Papa tamen aliquantùm molliendo, seu temperando pœnam legis civilis, statuit, ut stuprator virginis, aut illam in uxorem accipiat (si ipsa voluerit, & pater illius consenserit, *cit. c. 1. junct. Gl. V. Uxorem, Gl. hic V. eod.*) aut si ipse stuprator noluerit illam ducere (subaudi, dotabit illam, juxta *cit. c. 1. h. t.* & sic non tollitur pœna Exodi, *Hostiens. hic V. Putaverit*) & corporaliter castigatus (prout visum fuerit Judici, *Gl. hic V. Castigatus*) & excommunicatus (non majore, sed minore excommunicatione, scilicet Sacramentorum communione, seu perceptione, quousque Superiori visum fuerit, *Gl. hic V. Excommunicatus*) in monasterium, seu carcerem detrudatur, ad pœnitentiam agendam, nec inde egrediatur sine præcepto, seu licentiâ sui Superioris.

XLI. Pro explicatione utriûsque hujus cap. notandum primò. Decisio *cit. c. 1. h. t.* non limitatur, sive restringitur per *c. 2. ejusd. tit.* ut nonnulli Canonistæ putant: nam cùm dictum 1. cap. ab Innocentio III. ex Vet. Testamento fuerit translatum in Jus Canonicum, qui longè posterior fuit, quàm Gregorius I. qui fuit conditor *cap. 2.* & longè antiquior Innocentio III, non potuit *cap. 1.* quippe posterius, quatenus Christianos obligat, limitari per cap. 2. quod fuit longè priùs illo latum, sive condi-

tum, cujus proinde decisioni standum est, quoad pœnam in illo latam, in quo Gregorius moderatus est pœnam jure civili decretam, de qua suprà, & statuit, ut stuprator, vel in uxorem ducat eam, quam stupravit, & tunc nullam subeat pœnam (in quo temperavit pœnam Juris civilis) vel si renuit eam ducere, non solùm illam dotet, prout habetur in *cit. c. 1. eod.* sed etiam corporaliter castigatus (pœnâ corporali inflictâ, ad arbitrium Judicis) & excommunicatus (id est, privatus participatione Sacramentorum, ut exponit *Gl. ibid.*) in Monasterium, in quo agat pœnitentiam, detrudatur, scilicet ad tempus, *Gl. fin. ibid.* & tradit *Molin. tr. 3. de justit. dis. 104. n. 9.* Quare decisio *cap. 1. h. t.* Ubi dicitur, quòd qui seduxit virginem, eámque stupravit, debet illam dotare, & uxorem habere, intelligi debet, non copulativè, sed disjunctivè, juxta priorem decisionem *c. 2.* ejusdem Tituli, nempe ut vel dotet, vel in uxorem accipiat, modò ipsa, & pater ejus consenserint: ad ducendam verò illam in uxorem non potest præcisè compelli, sed solùm conditionatè, si non vult incurrere pœnas in *cit. c. 2. eod. tit.* statutas, nam præter dotem, quam nihilominùs stuprator dare cogitur, punitur etiam corporaliter, pœnâ arbitrariâ, vel pecuniariâ fisco applicandâ. *Abb. in cit. c. 1. n. ult. & c. 2. n. 3. h. t.* Ubi ait, non videtur delictum sufficienter punitum per constitutionem dotis, sed quia persona debet puniri, quæ deliquit, non bursa, *Gutier. l. 1. Canon. qq. c. 37. n. 10. & 11. Farinac. cit. q. 147. n. 101. & 102.* Verùm in pluribus locis, ex recepta consuetudine, stuprantes virgines sine vi aliam pœnam subire non coguntur, nisi ut illas ducant in uxores, vel decenter dotent, de qua testatur *Clarus §. Stuprum. n. 3.* dummodo tamen puella, quæ stuprum passa est, sit honestæ vitæ, aliàs enim non habet locum dispositio *cit. c. 1. & 2. h. t.* ut addit *Clarus c. l.*

XLII. Notandum secundò. Qui seduxit virginem, & corrupit, tenetur in pœnam ad dotandam illam, juxta qualitatem suæ personæ, ita ut stuprator tantum ex bonis suis illi assignet in dotem, quamvis alia bona habeat, quantum virgines ejusdem qualitatis accipere solent in dotem, ita ut soluto matrimonio, post mortem stupratoris, qui eam duxit, habeat unde ipsa vivat, & sustentetur, vel si morte fœminæ stupratæ matrimonium dissolvatur, id transmittat ad suos hæredes, idque propter delictum viri, *Abb. in cit. c. 1. n. 3. h. t. Molin. cit. dis. 104. n. 9. Farinac. cit. q. 147. n. 112.* Si verò pater illius mulieris noluerit illam dare stupratori in uxorem, vel etiam ipsa puella recuset ipsi nubere, adhuc tamen stuprator tenetur illi tradere dotem, qualis dari solet aliis virginibus ejusdem conditionis, prout habetur in *cit. c. 1. in fine h. t.* & ibi *Gl. V. Dotabit, Molin. c. l. & Farinac. cit. q. n. 105.* Quòd si corruptor virginis illam ducere non possit in uxorem, vel quia initiatus est Sacris Ordinibus, vel quia conjugatus est, vel quia ipsa mulier est disparis, & inferioris conditionis, ita ut per mulierem stupratam non stet, quominùs ipsi nubat, tunc tenetur stuprator dare tantam dotem, quanta illi est necessaria, ut æquè bene nubat, ac si corrupta non esset, quia compensari illi debet, quòd non ducat ipsam in uxorem, etiamsi alia bona habeat, *Molin. c. l. Farinac. cit. q. n. 107. & 112.*

XLIII. Notandum tertiò. Si stuprator virginis Clericus sit, ab officio est deponendus, ut docet *Abb. in cit. c. 1. n. 4. h. t. & in c. At si Clerici. 4. n. 35. de Judic. Diaz. in pract. crim. can. c. 87. n. 2. Clarus §. Adulterium. n. 3.* Ubi ait, hanc esse communem opinionem, *Farinac. cit. q. n. 61.* Ubi tamen *n. 65.* ex *Menoch.* ait, quòd hodie pœna Clerici stupratoris sit arbitraria, ita ut quandoque pœna depositionis, vel suspensionis, quandoque pecuniaria imponatur, sed semper cum præstatione dotis puellæ vitiatæ. Quòd si Clericus vi corrumpat virginem, ultra depositionem, in arctum Monasterium, vel carcerem detrudendus est, *Diaz c. l. n. 3.*

§ III.

Ad quid præterea stuprator Virginis in variis casibus obligetur, ob stuprum illatum, vel non?

XLIV. Assertio 1. Qui virginem per vim, fraudem, vel minas, seu metum injustum violavit, aut consensum extorsit in copulam, tenetur illam, vel ducere in uxorem, si & ipsa velit, vel omnia damna inde illi illata resarcire, *Navarr. in Man. c. 16. n. 17. Silvest. V. Luxuria. q. 5. Less. l. 2. c. 10. n. 10. Vasq. in opusc. Moral. tr. de restitut. c. 3. §. 2. dub. 1. n. 2. & 3. Molin. tr. 3. de justit. dis. 106. n. 6.* & alii DD. communiter. Ratio est, quia tunc per injuriam damnum est puellæ illatum, ergo hoc debet illi reparari, vel per matrimonium, eam ducendo, vel per damni reparationem, dotem competentem, supra proprium illius patrimonium assignando, ita ut congruè possit nubere, sicut antè nupsisset, si defloratа non fuisset, vel si ipsa velit, in statu honesto vivere. Non obstat *cap. 1. h. t.* Ubi non solùm ad alterutrum, sed ad utrumque stupratorem teneri dicitur, nec solùm ad æstimationem damni, sed ad integram dotem dandam. Nam inprimis verba illa non copulativè, sed disjunctivè intelligenda sunt, ut suprà dictum. Deinde cùm sint pœnæ, in foro externo non obligant, nisi post sententiam Judicis, quia ante illam non tenetur stuprator, nisi disjunctivè, vel ad ducendum in uxorem, vel ad dotandum, & quidem non integrè, sive ad totam dotem, id enim solùm ad pœnam criminis pertinet, sed sufficit supra dotem, quam aliàs à patre, vel aliunde haberet, addere, quantum necessarium est, ut possit nubere viro æquali, perinde ac si corrupta non fuisset, quia ad plus non tenetur, spectato jure naturæ, & sic redditur æquale damno illato, *Covarr. in Epit. l. 4. Decret. p. 2. c. 6. §. 8. n. 15. Less. cit. c. 10. n. 11. Vasq. in opusc. Moral. tr. de restitut. c. 3. §. 2. dub. 5. n. 14.*

XLV. Assertio 2. Si is, qui per vim, vel aliàs injustè puellam violavit, offerat se ad satisfaciendum pro injuria illata, augendo dotem, ut æquè bene ac antea nubere possit: fœmina verò illam satisfactionem acceptare nolit, sed determinatè petat, ut ipsam ducat in uxorem, stuprator injustus non tenetur determinatè ad illam ducendam, saltem ante condemnationem Judicis, quia justitia solùm exigit, ut res reducatur ad æqualitatem, quod fit per augmentum dotis, ut fœmina æquali nubere posse.

unde

unde non est obligandus corruptor ad satisfaciendum determinato modo per matrimonium: quia etsi teneatur determinatè augere dotem, si fœmina nolit ei nubere, quia non debet privari libertate nubendi, cui vellet, quam antea habebat, non tamen habebat libertatem nubendi huic, si is nollet: non ergo corruptor est obligandus ad dandam fœminæ hanc potestatem, quam antea non habebat, sed solùm nubendi aliis, sicut antea, modò promissio matrimonii non intervenerit, *Less. cit. c. 10. n. 33. Card. Lugo tom. 1. de justit. disp. 12. sec. 1. n. 14.*

XLVI. Assertio 3. Si puella vi vel per fraudem violata fuit, non tenetur nubere corruptori, etiamsi ipse matrimonium offerat in satisfactionem, sed potest petere augmentum dotis, ut possit alteri æquè bene nubere. Idque procedit, non solùm si fraude inducta fuit ad stuprum, ut si finxit se nobilem, vel divitem, cùm non esset (tunc enim contrà omnem æquitatem foret, fœminam nobilem obligare ad contrahendum cum eo matrimonium, nec ita compensaretur, sed potiùs magis augeretur damnum illatum) sed etiam si paris sint conditionis, adhuc enim optio erit penes fœminam injustè violatam, vel eligendi matrimonium cum corruptore, vel petendi augmentum dotis, quia si astricta esset ad contrahendum matrimonium cum stupratore, non compensaretur æqualiter ei damnum injustè illatum, quia antea habebat fœmina libertatem nubendi, cui vellet, quâ privatur, si nunc debet contrahere matrimonium cum eo, qui fortè illi non placet: vel carere dote sufficiente ad ineundum matrimonium æquale, sive æquè commodum, acsi adhuc virgo esset, *Less. cit. c. 10. n. 12. Azor p. 3. l. 5. c. 5. difficult. 4. & 13. &* clariùs *Lugo cit. disp. 12. sec. 1. num. 12.* contra *Molin.* Sed neque violentus, aut injustus corruptor virginis, sine promissione tamen matrimonii, obligatur ducere illam, quæ longè inferioris conditionis est, etiamsi damnum ei illatum pecuniâ, seu augmento dotis resarcire non possit: quia generatim loquendo, in omnibus debitis, etiam quæ ex delicto descendunt, non tenetur debitor, cum notabiliter majore suo damno, restituere sive solvere creditori, quàm sit valor ipsius debiti, sive quando nequit solvere, seu reparare damnum, nisi cum longè majore suo damno, quàm sit id, quod intulit alteri: sufficiet ergo hoc casu, ut si longè majus damnum stupratori ex matrimonio cum fœmina corrupta inito sequeretur, quàm sit illud, quod ipsi per stuprum illatum fuit, aliis mediis, quibus poterit, datâ opportunitate, illud compensare procuret, *Lugo cit. sec. 1. num. 18.*

XLVII. Assertio 4. Si virgo vi vel fraude violata fuit, sed postea æquè commodum matrimonium iniit, ac si corrupta non fuisset, nec ob eam causam aliud detrimentum passa est, quia stuprum occultum mansit, etiam viro, cui nupsit, non tenetur deflorator virginis ad ullam satisfactionem, vel compensationem ei faciendam. Ratio est, quia pro injuria, prout condistincta est à damno subsecuto, nihil debet restitui, adeóque nec pro deflotatione, sive violatione claustri, seu sigilli virginalis, quia illa est irreparabilis: nec si damnum est, potest pecuniâ æstimari aut compensari: sicut nec si alicui manus sit abscissa, vel oculus erutus. Aliud verò damnum pretio æstimabile non est fœminæ ex stupro secutum, ut supponitur, *Navarr. in man. c. 16. n. 19. Less. cit. c. 10. num. 15. Vasq. de restit. c. 3. §. 2. dub. 3. n. 8.* Non obstat, quòd puella injustè stuprata constituatur in periculo non inveniendi æquè commodum matrimonium, ac antea habere poterat, quod cùm sit damnum pretio æstimabile à stupratore compensari deberet. *Resp.* qui alterum constituit in periculo etiam vitæ amittendæ, vel facultatum, non obligatur ad restitutionem, nisi damnum reipsâ sequatur, quia periculum damni non est damnum: ergo si aliunde cesset, & tollatur illud periculum, cessat etiam obligatio illud compensandi, quia ablatum fuit totum damnum, ad quod solùm tollendum tenebatur is, qui injustè alieni damnum, vel periculum damni intulit, *Less. cit. c. 10. n. 16.* nisi fœmina, antequam se tali periculo exponit non inveniendi æquè commodas nuptias, de illo compensando pacta fuerit, de quo videri potest *Less. c. l.*

XLVIII. Assertio 5. Si quis carnaliter per vim, vel fraudem cognovit ab alio jam corruptam, quæ tamen vulgò, & publicè virgo habebatur, tenetur illi satisfacere, arbitrio viri prudentis, si inde infamia sit secuta, ita ut non possit tam commodè alteri nubere, sicut antea, *Navarr. cit. c. 16. num. 19. Azor cit. c. 5. difficult. 11. Vasq. cit. §. 2. dub. 2.* Præterea tametsi virgo liberè consensit in stuprum, sine vi vel metu, aut fraude; si tamen stuprator flagitium postea detexit, eámque infamavit, tenetur ad reparandum ejus honorem, & damnum infamiæ injustè ei illatum resarciendum, sicut si eam injustè deflorâsset, *Molin. tract. 3. disp. 104. num. 13. in fine.*

XLIX. Assertio 6. Si virgo liberè, sine vi, fraude, vel metu injustè incusso, consensit in stuprum, se sponte ad id offerendo: non tenetur deflorator illam ducere, nec dotare, vel aliquid aliud præstare, quia nolenti, & consentienti nulla fit injuria, neque tunc est propriè stuprum, *Less. cit. c. 10. n. 9. Molin. tract. 3. disp. 106. num. 10.* Imò neque hoc casu, in foro externo cogi potest ad ducendam, vel dotandam fœminam corruptam, neque alias pœnas decretas in c. 1. & 2. h. t. incurrit, quia pœnæ illæ solùm imponuntur ei, qui virginem seduxit, vel decepit, quod non potest dici de illa, quæ se sponte obtulit, vel consensit, *Molin. cit. disp. 104. n. 10.*

L. Assertio 7. Sed neque stuprator tenetur ducere puellam stupratam, vel dotare, nec alias pœnas incurrit, etiamsi illam suasionibus, seu blanditiis, vel precibus, etiam importunis, aut assiduis, vel muneribus induxerit ad consensum in stuprum, sine alia tamen vi, fraude vel minis, ut ex probabiliore sententia docet *Less. cit. c. 10. n. 14. Molin. cit. disp. 106. n. 1. Vasquez cit. c. 3. §. 2. dub. 1. n. 4. & 5. Lugo tom. 1. de justit. disp. 12. sec. 1.* & plures alii contra *Navarr. & Tolet.* Ratio est, quia preces, & dona vim non inferunt, nec cogunt, nec faciunt involuntarium, etiam mixtum, sicut metus, sed solùm blandè alliciunt, adeóque facilè repelli possunt, si fœmina seriò velit. Excipi debet, nisi precibus Domini, aut Principis, vel Superioris puella fuisset inducta ad consensum, cui non facilè audet dissentire, hujusmodi enim preces causant metum reverentialem, & multùm minuunt libertatem consensûs, imò

injuriam quandam continent, ideóque stuprator tenetur fœminam vel ducere, vel dotare, *Lugo c. l.* Idémque est, si fœmina, præ verecundia, non fit ausa dissentire, tunc enim coactè consentire censenda est, nec stuprator excusabitur ab obligatione restituendi *Vasq. c. l. n. 5. Molin. c. l. concl. 1. in fine.* Contraria tamen sententia, quòd qui importunis precibus, vel donis induxit puellam ad consensum in stuprum, teneatur illam ducere, vel dotare, est etiam probabilis, & miseris puellis favorabilis, ideóque consulenda, ut fatetur *Vasq. c. l. n. 6.* Quòd si per metum justè incussum puella consentit in stuprum, quia stuprator minatus est ei, quòd velit eam apud patrem, vel Judicem accusare, quod aliàs licitè, & justè facere poterat, non tenetur ad restitutionem, *Lugo cit. sec. 1. n. 18.*

LI. Assertio 8. Etsi virgo sub patria cura, & potestate sit constituta (idémque est quoad hoc, de filiâ, viduâ, aut corruptâ) & liberè consentiat in stuprum, non tamen stuprator tenetur ideo restituere aliquid parentibus illius: quamvis pareos, eâ de causâ, augeat dotem, ut possit filiam in æquè bono matrimonio collocare, ut docet *Molin. cit. disp. 106. n. 2. Silvest. V. Luxuria q. 5. Vasq. cit. c. 3. §. 2. dub. 4. Less. cit. c. 10. n. 9. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 13. n. 2, contra Navarr. & Azor.* Ratio est, quia filia virgo non est possessio patris, ideóque damnum ipsius mulieris non est damnum patris, ut ei sit compensandum, ob augmentum dotis, si velit eam matrimonio jungere, quia filia ipsa non tenetur ex justitia impedire illud damnū, cùm enim sit domina corporis sui quoad usum, potest, absque patris injuria, & sine injustitia, vel non nubere, vel malè nubere: alioqnin si saltu, vel violento motu corporis exponeret se periculo ruptionis virginei claustri, prævisо illo periculo, peccaret contra justitiam, quia tunc pater etiam deberet dotem augere ad compensandum illum defectum. Neque verò pater tenetur augere dotem, si filia volens stuprata sit, ut honesto matrimonio elocari possit: quòd si sponte det, damnum volens patitur: sicut ergo ipsa filia, consentiendo in stuprum, non peccat contra justitiam, ita nec stuprator. Nec refert, quòd stuprum redundat in injuriam patris, quia honor familiæ, ob evulgationem flagitij à stupratore factam læditur: nam ex injuria, secluso damno, non oritur obligatio satisfaciendi per pecuniam, vel aliud temporale ex natura rei, & in foro conscientiæ, sed solùm respondet ei pœna, quæ non debetur, ante Judicis sententiam, & pro læso honore potest satisfieri, petitione veniæ, vel simili honoris exhibitione.

LII. Assertio 9. Potest fœmina, quæ per vim, metum, vel fraudem, in stuprum consensit, etsi in patris potestate adhuc constituta sit, remittere obligationem satisfaciendi stupratori, ita ut ad nihil etiam patri solvendum teneatur, saltem in conscientia, & ante condemnationem Judicis. *Less. c. l. n. 9. & 19, Vasq. c. l. & Lugo c. l. n. 9. & 10.* Ratio est, quia sicut filia, ante damnum illatum, potuit cedere jure suo, sine injuria patris, cùm liberum ei sit à nuptijs abstinere: ita etiam post damnum acceptum, potest cedere jure suo, quod habet ad petendam ejus compensationem. Et potest filia, etiam sine consensu patris, hoc jus remittere, quia non est per se, & immediatè debitum pecuniarium, sed est debitum, quo obligatur stuprator ducere fœminam in uxorem, si ipsa velit, cui potest illa renunciare, potest enim velle non nubere.

LIII. Assertio 10. Si constet, virginem non seductam, sed voluntario consensu esse defloratam à Clerico, is in utroque foro, conscientiæ, & externo, liber est à præstatione dotis, potuit enim puella cedere juri petendæ dotis, *Diaz. cit. c. 87. n. 4. & 5.* Quòd si verò post corruptionem, ad quam vi, vel fraude inducta est mulier, virum ejusdem conditionis invenit, perinde ac si esset virgo, absolvendus est Clericus à præstanda dote, quia nullum damnum in effectu passa est, *Diaz. c. l. n. 7.*

§. IV.

Ad quid obligetur qui stupravit virginem, sub spe, ac promissione matrimonii?

LIV. Assertio 1. Qui defloravit virginem, verè, & sincero animo ei promittendo matrimonium, si consenserit in copulam, tenetur stare promissis, & ducere defloratam, sive fuerit virgo, sive honesta vidua. Est certa, & communis Theologorum. Ratio est, quia ex contractu oneroso obligavit se ad rem, quam licitè exequi potuit, videlicet se ducturum illam in uxorem, etsi non absolutè, sed conditionatè: ergo postquam fœmina implevit conditionem (quamvis illicitè) & ex parte sua complevit contractum, etiam ipse tenetur illum complere, cùm licitè id possit ac debeat, eamque ducere, alioquin enim illa injustè deciperetur. Excipi debet, nisi de novo superveniat impedimentum dirimens matrimonium, vel sufficiens ad divortium instituendum, si matrimonium contractum esset, nam multò magis sufficit ad tollendam obligationem illud contrahendi. *Lugo tom. 1. de justit. dis. 12. sec. 2. n. 19.*

Porro etsi qui virginem, vel viduam defloravit sub promissione matrimonij, fuerit priùs simplici voto Religionis, vel castitatis obstrictus, adhuc tenetur eam ducere. Idémque multò magis dicendum, si votum Religionis, vel castitatis sit emissum post promissum matrimonium, sub conditione secutæ copulæ, *Less. l. 2. de justit. c. 10. dub. 4. n. 32. Sanch. l. 1. de matr. disp. 45. n. 3. Vasq. in opusc. moral. tr. de restit. c. 3. §. 2. dub. 6. Lugo cit. disp. 12. sec. 3.* contra *Navarr. & alios.* Ratio est, quia obligatio voti provenit solùm ex libera, & gratuita voluntate voventis, qui sibi ipse privatâ auctoritate imposuit talem obligationem, ideóque non potest se velle obligare in præjudicium alterius, vel alieno juri derogare: sicut si quis voveat, se hæredem instituturum Ecclesiam, & postea nascantur illi filij, non potuit per votum præcedens præjudicare juri filiorum. At obligatio posterior ex corruptione fœminæ, sub spe, seu promissione conjugij, non oritur ex sola voluntate promittentis, sed ex jure, quod fœmina corrupta sub promissione conjugij acquisivit, ratione delicti, & injuriæ sibi illatæ, ad quam resarciendā tenetur stuprator illam ducere, ac proinde hæc posterior obligatio est longè potentior, quàm prior voti, eique præferri debet, *Lugo c. l. n. 43.* Accedit, quòd votum non obli-

gat.

pat, rebus notabiliter mutatis, uti hîc fit, cùm vinculum justitiæ fortius supervenerit, & gravissimum proximi damnum, si votum impleatur, ideóque nocens non omnino liberatur à voto, sed ejus executio differtur ad tempus, ita ut matrimonio contracto, non possit debitum petere, & dissolutis sponsalibus ex justa causa, vel mortuâ uxore, teneatur vir abstinere à secundis nuptijs, & si Religionem vovit, eam ingredi. Aliud est de Sponsalibus de futuro, quæ obligant, non obstantibus Sponsalibus posterioribus, etiam secutâ copulâ cum secunda, quia obligatio Sponsalium non oritur ex sola gratuita voluntate promittentis, sicut votum, sed etiam ex facto alterius, & contractu oneroso, per quem alter ex sponsis vicissim se obligavit, eique jus acquisitum est ex promissione Sponsalium, quod per posteriora Sponsalia, etiam secutâ copulâ, ei auferri non potest, nisi consentiat, & juri suo cedat, *Lugo c. l. n. 45.*

Dices, vel talis deflorator tenetur puellam corruptam ducere, ratione promissionis, vel ratione injuriæ, & damni illati. Non primum, quia illa promissio fuit nulla, & invalida, cùm fuerit de re illicita contra votum. Non secundum, quia violans virginem, sine promissione conjugij, non obligatur determinatè ad fœminam ducendam, sed vel ad ducendam, vel ad damnum aliter compensandum, ut patet ex dictis §. *præced.* in hoc casu autem corruptio puellæ facta est, sine promissione, cùm hæc fuerit invalida, ergo tenetur solùm ad compensandum, non ad ducendum. Sed respondetur, teneri defloratorem determinatè ad ducendam corruptam, ratione utriusque simul: nec est simile, quando nulla omnino adfuit promissio matrimonij, nec vera, nec ficta, sive fraudulenta, tunc enim jus non habet violata ad petendum determinatè matrimonium: habet autem, quando promissio intervenit, licèt invalida, ratione fraudis, & damni sibi illati: tunc enim sicut fictus, ita etiam fraudulentus promissor tenetur veram facere suam promissionem, sive eam implere, ne fœmina deflorata damnum patiatur, non obstante voto, quia hæc obligatio non fundatur in voluntate se obligandi, sed in delicto fraudis, *Sanch. cit. dis. 45. n. 6. Lugo c. l. n. 46.*

LV. Limitant communiter DD. citt. nisi fœmina stuprata scivisset defloratorem esse voto castitatis, vel Religionis obstrictum, quia cùm tunc sciverit, vel facilè advertere potuerit, illum licitè promittere matrimonium non posse, non fuit decepta, ideóque neque corruptor est obligatus ad illam ducendam, sed debet implere votum, *Less. c. l. n. 33. Sanch. c. l. n. 5.* quod tamen non esse universaliter verum putat *Lugo c. l. n. 52.* quia cùm post copulam facilè possit obtineri dispensatio voti, potuit existimare sibi promissum esse à stupratore, quòd velit impetrare dispensationem voti, quam tamen non tenetur petere, nisi ad eam ducendam se obligârit, *Less. c. l. n. 35.* sicut etiam qui consanguineam violavit sub pacto conjugij, & simul etiam promisit, se petiturum dispensationem, illam petere tenetur, si impedimentum sit tale, in quo ex causa etiam non valde gravi dispensari solet, de quo videri potest *Sanch. l. 5. de matr. dis. 5.*

LVI. Assertio 2. Qui virginem defloravit, promittendo ei matrimonium, si in stuprum consenserit, sed fictè, & sine interna intentione se obligandi, & promittendi, debet illam ducere in uxorem, si ipsa velit, nec sufficit, si pecuniâ vellet satisfacere pro damno per stuprum illato, ut ex communi sententia docet *Less. cit. c. 10. dub. 3. n. 20. Molin. tr. 3. de just. dis. 106. n. 4. Vasq. cit. c. 3. §. 1. dub. 2. n. 15. Sanch. l. 1. de matr. dis. 10. n. 3. Lugo cit. dis. 12. sec. 2. n. 20.* Ratio est, quia justitia commutativa non tantùm exigit, ut reddatur æquale, sed etiam ut idem in specie reddatur, si reddi possit, quia unum pro alio invito creditori solvi non potest, *l. 2. §. Mutui ff. de reb. cred.* sed stuprator in specie promisit, non pecuniam, sed matrimonium, ergo ex justitia commutativa, & contractu oneroso debet contrahere matrimonium, & implere quod promisit, nec satisfacit, si offerat aliam satisfactionem pro damno virginitatis, quia ipsa fœmina non consentit in stuprum pro dote, vel pecunia, sed pro matrimonio, nam hoc est, quod ipsi debetur. Quare sicut ipsa conditionem implevit, ex parte sua: ita etiam ex justitia petere potest, ut etiam impleatur contractus ex parte stupratoris, fiatque; quod promisit, etsi fictè solùm. Idque procedit, sive etiam fœmina promiserit matrimonium, sive solus vir: nam etiamsi illa non promiserit, quia tamen non consensit in stuprum, nisi sub spe, & obligatione matrimonij (si enim dotem solùm promisisset, fœmina se violari non permisisset) ideo ex justitia tenetur vir fraudem hanc tollere, & verè in matrimonium consentire, cùm per injuriam fictè consenserit, *Sanch. c. l. n. 4.* unde licèt stuprator non teneatur eam ducere directè, & immediatè, ratione promissionis, quippe quæ ficta fuit, & nulla, tenetur tamen illam ducere, quia ex justitia obligabatur verè promittere. Idémque dicendum de stupratore, qui fictè contraxit matrimonium de præsenti cum fœmina, quam sub eo prætextu stupravit, sive virgo fuerit, sive jam corrupta, regulariter enim tenetur stuprator eam ducere, quia etsi matrimonium fuerit nullum, defectu veri consensûs, tamen obligatur verè consentiendo eam ducere, si ipsa velit, ratione injuriæ, & damni secuti, tum infama: tum quia nulli alteri permittitur nubere in foro externo, in quo tale matrimonium validum præsumitur, *Less. c. l. n. 21. Sanch. c. l. dis. 11. n. 5. & 6.* quamvis si hæc damna fœminæ non consequerentur, non teneretur fictè contrahens verum, & validum consensum præstare, *Lugo c. l. n. 30.*

LVII. Limitatur autem tradita doctrina primò, nisi vir notabiliter excedat conditionem fœminæ, idque ipsa sciverit, ut si vir sit nobilis, vel valde dives, fœmina verò filia rustici, vel pauperrima, tunc enim facilè suspicari potuit, ipsum nonnisi fictè promittere ei matrimonium, ut votis potiri possit, *Sanch. cit. dis. 10. n. 5. & 6. Less. cit. c. 12. dub. 3. n. 22.* Et hoc casu fictus promissor non tenetur eam ducere, etiamsi addito juramento id promiserit, quia juramentum non obligat, nisi juxta intentionem promittentis, vel jurantis, si ergo ipse nullam habuit intentionem promittendi, sive se obligandi ad matrimonium, nec vi juramenti obligabitur, *Sanch. c. l. n. 8.* Quòd si verò fœmina stuprata omnino ignoravit virum notabiliter ipsam excedere, vitæ conditione, ac dignitate, nec tunc tenetur illam ducere, sed sufficit, si illam dotet, vel aliter damnum resarciat, *Sanch. cit. dis. 10.*

dis. 10. *n.* 21. & probabile censet *Less. c. l. n.* 23, Ratio est, quia stuprator non tenetur illam ducere, ratione promissionis, quippe quæ ficta fuit, & invalida: nec ratione injuriæ, & damni illati, quia debitor etiam ex delicto non tenetur restituere, cum notabili suo detrimento, id quod in specie debet, sed sufficit, quòd reddat in æquivalenti: ut in proposito, si stuprator deberet ducere longè se inferiorem, cui fictè promisit matrimonium, multò plus deberet reddere, quàm promiserat: cùm ergo non teneatur se ipsum tradere, sive corpus suum, propter excessum conditionis, seu dignitatis, sufficit, si tantum dotis, vel pecuniæ det, ut possit nubere viro æqualis conditionis, qualem ipsa putabat esse stupratorem: idque provenit, non ex eo præcisè, quòd contractus esset inæqualis, alioquin nunquam fœmina posset nubere viro nobiliori se, si contractus injustus foret, ob inæqualitatem conditionis, sed quia aliàs restitutio longè superaret debitum, *Lugo cit. dis.* 12. *sec.* 2. *n.* 20. ubi addit, notandam esse differentiam inter promissionem matrimonij, sive Sponsalia, & contractum matrimonij de præsenti, quia hic solùm tendit ad traditionem corporis conjugis, abstrahendo à conditionibus extrinsecis nobilitatis, dignitatis &c. Sponsalia verò respiciunt etiam ad hujusmodi qualitates extrinsecas, ita ut si in illis interveniat notabilis mutatio, non sit quis obligatus observare contractum Sponsaiium.

LVIII. Limitatur secundò. Non tenetur fictus promissor matrimonij stupratam ducere, si ex verbis ambiguis, vel inconstantibus, vel ex alijs conjecturis facilè potuit deprehendere fallacem animum promittentis, tunc enim non tam decepta fuit, quàm decipi voluit, sibique damnum inde consequens imputare debet, *Less. cit. c.* 10. *n.* 24. *Sanch. cit. dis.* 10. *n.* 19. unde hoc casu stuprator nec ad dotandum, vel aliquid restituendum obligatus erit, si virgo plenè advertere potuit deceptionem, seu fictionem, quia tunc liberè censetur consensisse in stuprum, *Less. c. l. n.* 25. *Sanch. c. l. n.* 19. *Vasquez cit. c.* 3. §. 2. *n.* 19. *in fine.*

Limitatur tertiò. Si quis fictè promisit nuptias dicenti, vel fingenti se esse virginem, cùm non esset, tunc enim non tenetur eam ducere, sed una injuria cum altera compensatur, sicut enim vir ipsam decepit, ita & ipse ab illa deceptus est; & tunc nec aliquid restituere debet, ratione stupri fictâ illâ promissione extorti, quia etsi seriò promisisset, ad nihil teneretur, ergo nec si fictè, *Sanch. c. l. n.* 21. *Less. c. l. n.* 29. Quòd si fœmina non dicebat, vir tamen putabat esse virginem, quæ tamen verè virgo non erat: tunc fictus promissor non obligatur quidem illam ducere, tenetur tamen ad restitutionem aliquam, ob copulam injustè extortam, quamvis non tantum restituendum sit, quantum si fuisset virgo, quia damnum illatum multò minus est, *Less. c. l. n.* 30. *Sanch. c. l. n.* 21.

LIX. Quartò, si virgo stuprata, sub ficta promissione conjugij, postea cum alio fornicetur, nec ducere eam tenetur deflorator, nec aliter satisfacere, quia ex vi promissionis fictæ solùm tenebatur eam ducere, quæ obligatio per supervenientem fornicationem est extincta, sicut etiam eo casu, si seriò promisisset, cessaret ea obligatio, *Less. c. l. n.* 28. *Sanch. cit. dis.* 10. *n.* 23.

Quintò, si fictus promissor matrimonij velit eam ducere, sed ipsa nolit, quia cognovit priùs fictè promisisse, tunc non tenetur deflorator ad dotem ejus augendam propter deflorationem, nec ad aliud, quia per ipsum non stat, quo minùs ducat, neque promisit dotem, sed matrimonium, unde etiamsi seriò promisisset, ad nihilum teneretur, *Sanch. c. l. n.* 15. Similiter si parentes puellæ nolint eam dare defloratori in matrimonium, non tenetur is ad eam dotandam, quia se solùm obligavit ad eam ducendam determinatè, per ipsum autem non stat, quo minùs ducat, *Sanch. c. l.*

Sextò, si fictè promittens virgini matrimonium tantùm actus impudicos cum illa exerceat, non tenetur illam ducere, sed alio modo satisfacere, quia non est tanta injuria, *Sanch. c. l. n.* 14.

Septimò, qui fictè promisit matrimonium, ut extorqueret copulam à vidua, vel aliàs jam corrupta, quia ipse sciebat non esse virginem, eâ securâ, non tenetur eam ducere, sed satis est, si alio modo injuriam ei compenset, *Less. cit. c.* 10. *n.* 31. *Sanch. cit. dis.* 10. *n.* 23. Ratio est, quia fœmina corrupta, exigendo matrimonium pro copula, nimiùm exigit. Excipi debet, nisi corrupta esset vidua honesta, & bonæ famæ, quæ ex illa copula fornicaria contraheret infamiam, ob quam inhabilis redderetur ad æquale matrimonium, *Sanch. c. l. n.* 24.

Denique nisi ex tali matrimonio timeretur grave scandalum, si eam stuprator ducat, vel malus exitus, *Sanch. c. l. n.* 9. & 10. plura de hac re videri possunt apud DD. citt.

§. V.

An stuprum sit crimen mixti fori, & quomodo sit probandum?

LX. Assertio 1. Si stuprum commissum sit à Clerico, seu persona Ecclesiastica, de eo cognoscit Judex Ecclesiasticus; si verò à Laico, Judex sæcularis: ac proinde quam dotem constituere debeat corruptæ stuprator Clericus, arbitrabitur Judex Ecclesiasticus, & quam Laicus, Judex sæcularis, *Menoch. de arbitr. Iud. casu* 288. *n.* 21. *Farinac. p.* 5. *q.* 147. *n.* 53. Verùm quòd stuprum etiam à Laico commissum sit crimen mixti fori, ita ut etiam ab Episcopo, vel alio Judice Ecclesiastico cognosci, & puniri possit, etiam pœnâ carceris, vel aliâ corporali, videtur clarè probari ex c. 2. *h. t.* ut notat ibid. *Fagnan. n.* 8. & 9. nam pœnæ ibi statutæ ab Episcopo sunt infligendæ, ut patet ex inscriptione illius cap. quæ à Gregorio Papa est facta ad Episcopum Sipontinum, juxta *Gl. marg. ibid.* ubi etiam sermo est de Laico, qui virginem decipiendo, ad stuprum induxit, & præcipitur, ut non solùm excommunicetur, sed etiam corporaliter castigetur, & in Monasterium detrudatur, si renuerit stupratam ducere in uxorem: Judex autem sæcularis non potest excommunicare, nec in Monasterium detrudere, ergo stuprum est mixti fori, quia peccatum continet, alioquin Judex Ecclesiasticus non posset de hoc crimine cognoscere, nec illud punire, si stuprator sit Laicus, nec temporali jurisdictioni Ecclesiæ subjectus, secundùm *Gl.* communiter receptam in c. 2. *V. Lex Civilis in fine de arbitr. in* 6. & in

& in Reg. 2. V. Possessor de R. J. in 6. Idque confirmatur ex *Concil. Trid. c. 3. Sess. 25. de Reform.* ubi habetur, quòd Episcopus, vel alius Prælatus Ecclesiasticus, etiam Laicos punire possit mulctâ pecuniariâ in delictis Ecclesiasticis, vel mixti fori, *Fagnan. in cit. c. 2. n. 10. & 11.* Ex quo infertur, quòd in Terris subjectis temporaliter Ecclesiæ Romanæ, imò etiam in Terris Imperij, in foro, seu Tribunali Ecclesiastico, propter stuprum etiam à Laico commissum, infligendæ sint pœnæ Canonicæ statutæ in *c. 1. & 2. h. t.* In Terris verò Imperij, in foro civili, seu sæculari, pœnæ statutæ Jure Civili, *Fagnan. in cit. c. 2. n. 6. & 7.*

LXI. Assertio 2. Virgo stuprata, in foro externo, præsumitur fuisse virgo, quæ tum communiter habita fuit pro virgine, ideóque si stuprator alleget contrarium, dicendo illam non fuisse virginem, cùm carnaliter illam cognovit, sed jam priùs corruptam, id probare debet, quia præsumptio stat pro puella, & propter delictum transfertur onus probandi in ipsum stupratorem, *Abb. in c. 1. n. 5. h. t. Clarus §. Stuprum, n. 4.* Si tamen mulier tunc verè non fuisset virgo, teneretur stupratori, in foro conscientiæ, non solùm restituere dotem sibi propter stuprum adjudicatam, sed etiam expensas litis injustæ ab eo factas, quia talis sententia fundata est in falsa præsumptione, quæ cessat, ubi constat de contraria veritate, *Molin. tr. 3. de justit. dis. 104. n. 14.* Similiter in foro externo, virgo deflorata semper præsumitur seducta, id est suasionibus, aut importunis precibus, vel pretio inducta ad stuprum, non simplici petitione, nisi contrarium à stupratore probetur, *Abb. in cit. c. 1. n. 2. h. t. Molin. c. l. n. 1.* Unde si verè mulier seducta, vel decepta non fuisset, deberet in conscientia restituere stupratori pœnam, eâ de causâ, ipsi adjudicatam, imò & expensas litis: quin etiam teneretur, petente viro, interrogata à Judice confiteri veritatem, alioquin perjura esset, si sub juramento interrogata id negaret, *Molin c. l.*

LXII. Hinc infertur, si mulier stuprata asserat, se fuisse virginem, tempore stupri, idque juramento confirmet, creditur ei affirmanti, & non stupratori id neganti, nisi probet: idque tum in odium delinquentis, seu stupratoris: tum quia pro asserente stat præsumptio naturæ, cùm enim virginitas sit qualitas, quæ inest à natura, & nascitur cum persona, præsumitur semper adesse, donec contrarium probetur à negante, *Mascard. de probat. concl. 1237. n. 6. & 1410. n. 2. Tuschus V. Stuprum concl. 709. n. 39. Pacianus l. 2. de probat. c. 2. n. 10.* ubi *n. 11.* ait, puellæ asserenti se virginem fuisse, fidem haberi, etiam sine juramento, nisi id exigatur, quia ex præsenti stupro oritur quædam sinistra opinio adversus eam, quæ juramento purganda est, *Farinac. in praxi crim. p. 5. q. 147. n. 135. & seq.* ubi tamen *n. 139.* addit, in hac re maximè attendendam esse qualitatem vitæ, & morum puellæ, quia si malæ famæ esset, & pro virgine non reputaretur, non esset standum ipsius juramento, cùm hujusmodi mulieres facilè contemnant jusjurandum, & potest hæc præsumptio orta ex jurata assertione puellæ, tolli per alias conjecturas contrarias, seu signa inhonestatis, aut corruptionis, *Menoch. l. 6. de præsumpt. præsumpt. 89. n. 4. & seqq. Farinac. c. l. n. 139.*

LXIII. Aliud verò dicendum est, si mulier asserat se esse corruptam, vel imprægnatam à Titio, is verò neget se ipsam carnaliter cognovisse, tunc enim non est standum nudæ assertioni etiam juratæ mulieris, si alias probationes non afferat, *Arg. c. Significâsti 5. h. t.* Ex quo constat, quòd adulterium non probetur per solam assertionem, seu confessionem mulieris, ergo nec stuprum aut simplex fornicatio. Ratio est, tum quia, generatim loquendo, onus probandi incumbit affirmanti, non neganti, *l. 1. ff. de probat. l. 2. C. eod.* tum quia nullus idoneus testis in re sua esse potest, *l. Nullus 10. ff. de testib. l. Omnibus 10. C. eod.* & uni soli testi non creditur, etsi aliàs sit idoneus, *c. Licèt 23. de testib.* ergo non est credendum mulieri nudè asserenti se esse corruptam à Titio, sine alia probatione: tum quia actore non probante, absolvendus est reus, *l. Qui accusare 4. C. de edendo:* & universim loquendo, favorabiliores sunt Rei, quàm actores, juxta reg. utriusque Juris in 6. & in Digestis. Imò cæteris paribus, plùs est credendum viro, quàm mulieri, nam testimonium mulieris varium est, & mutabile, *c. Forus 10. §. fin. de V. S.* ergo etiam in hoc casu, plus est credendum viro neganti, quàm mulieri affirmanti, sibi stuprum illatum esse.

Quare si mulier, quæ se stupratam dicit, probat suam intentionem, probabilibus quidem indicijs, & conjecturis, quæ tamen non convincunt, nec sufficiunt ad plenam probationem, deferendum est juramentum viro reo ad purgandam suam innocentiam, ejusque juramento standum est, *Arg. cit. c. Significâsti h. t.* ubi præcipitur deferri juramentum purgationis reo infamato de adulterio, sive purgatio Canonica ei indicenda est, ergo idem faciendum est cum infamato de stupro: alioquin verò si actor, vel actrix nihil omnino probavit, ne præsumptivè quidem, absolvendus est reus, etsi nihil omnino præstiterit probando, prout habetur in *c. ult. §. Sanè de Jurejurando.* Et hanc esse praxin in pluribus Curijs Episcopalibus testatur R. P. Georgius Gobat S. J. de tota Republ. Christiana, propter doctissimas resolutiones innumerorum omnis generis casuum editas optimè meritus, *Par. 2. Alphabeti matrimonialis n. 188.*

Cæterùm stuprum, sicut & simplex fornicatio, ijsdem fermè modis probari potest, quibus adulterium, de quibus suprà *sec. 1. §. 3. h. t.* nam etsi visi sint, juvenis, & puella simul per plana, & nemora, vias, & invia, pluries convagati fuisse: non tamen hoc est sufficiens, & plena probatio stupri, vel fornicationis commissæ, si alia indicia, & adminicula non concurrant, *c. Tertio loco 13. de præsumpt.* nisi præcessisset monitio, *Abb. ibid. n. 4.* neque violenta præsumptio stupri, vel fornicationis inducitur ex eo, quòd adolescens, & puella sæpius convenerint in loco obscuro, imò etiam in eodem lecto simul jacuisse deprehensi sint, præsertim si induti, quia satis crebrò fit, ut nihil omnino impudicum agant, vel non nisi oscula, & turpes actus exerceant, sine intentione ipsius copulæ, vel ut dispositionem aliquam faciant ad Sponsalia, ut notavit prædictus *P. Gobat. in Theolog. Juridico morali, cap. 32. sec. 2. n. 21.*

SECTIO III.

DE ALIIS DELICTIS CARnis, eorúmque pœnis.

Præter adulterium, & stuprum, sunt etiam alia carnis delicta, de quibus, eorúmque pœnis hic breviter agemus.

§. I.

De crimine incestûs, & Sacrilegii.

LXIV. Quæritur primò, quid sit incestus, & quot modis committatur? Resp. Incestus est concubitus cum persona consanguinea, vel affine, in gradu prohibito, ideóque consanguineorum, vel affinium abusus dicitur in *c. Lex illa* 2. *§. Cùm ergo cauf.* 36. *q.* 1. Unde incestus committitur inter personas, quæ Jure Divino, vel humano prohibentur inter se matrimonium contrahere: Jure Divino inter ascendentes, & descendentes per lineam rectam, ut inter patrem, & filiam, avum, & neptem, aviam, & nepotem, & sic de reliquis: Jure humano verò inter cognatos, & affines in linea laterali, sive transversali, usque ad quartum gradum inclusivè, excepto primo gradu inter fratrem, & sororem, in quo jure naturæ probabiliter prohibitum est matrimonium, *Silvest. V. Luxuria, q.* 1. *Azor. p.* 3. *l.* 3. *c.* 9. *not.* 5. *Farinac. in praxi crim. p.* 5. *q.* 149. *n.* 5. *Zœs. in comment. ff. ad Leg. Jul. de Adult. n.* 64. Committitur autem incestus duplici modo, vel sub colore, seu prætextu matrimonij, vel sine illo, *Farinac. c. l.*

LXV. Quæritur secundò, quæ sit pœna incestûs, de Jure Civili, ac de Jure Canonico? Resp. primò. Pœna simplicis incestûs, sine matrimonio, de Jure Civili antiquo, est pœna mortis, quia est gravius crimen adulterio, *l. Si Adulterium* 38. *§. Nonnunquam ff. ad Leg. Jul. de Adult.* quæ pœna solùm locum habet, si incestus committatur, jure gentium, sive naturali prohibitus, ut inter ascendentes, & descendentes in linea recta, *c. l. Si Adulterium, §. Quare mulier, & ibi Gl. V. Gentium*: vel quando incestus committitur, cum adulterio, vel stupro, secundùm *Gl.* 1. *in cit. l. Si Adulterium. Clarus §. Incestus, n.* 2. Est igitur pœna incestûs simplicis, sine velamine, seu specie matrimonij commissi, eadem, quæ adulterij, *l. Miles* 11. *§.* 1. *ff. ad Leg. Jul. de Adult. Hostiens. in Summa n.* 13. *Covarr. in* 4. *lib. Decret. p.* 2. *c.* 6. *p.* 8. *n.* 2. *Farinac. c. l. n.* 7. hodie verò si incestus commissus sit contra jus humanum, sive in gradu consanguinitatis, vel affinitatis solùm prohibito Jure humano, imponenda est pœna arbitrio Judicis, pro varietate circumstantiarum, *Zœs. ff. eod. n.* 65. Si verò quis, sub prætextu, sive sub colore matrimonij, incestum commisit, sive incestas nuptias celebravit, pœnæ variæ sunt statutæ Jure Civili, veluti confiscatio omnium bonorum, privatio dignitatum, & missio in exilium, & verberatio, si incestuosus sit vilis persona, juxta *Auth. Incestus C. de incest. nupt. Farinac. cit. q.* 149. *n.* 21. *& pluribus seqq.* Sunt tamen plures casus, in quibus prædictæ pœnæ Juris Civilis non incurruntur, ut videre est apud *Clarum §. Incestus, n.* 7. *&* 8. *Menoch. de arbitr. Judic. casu* 502. *n.* 78. *Farinac. cit. q. n.* 147. *& seq. & n.* 161. *& seqq.* Veluti primò, si Sponsalia de futuro tantùm, vel de præsenti sint contracta cum consanguinea, vel affine, ante consummatum matrimonium. Secundò, si matrimonium contraxit in gradu prohibito sub conditione, si Papa dispensaverit. Tertiò, si quis incestas nuptias contrahat, non scienter, sed ex ignorantia probabili, vel non crassa, vel ex ignorantia facti, non juris, saltem naturalis, & gentium.

LXVI. Resp. secundò. Quod verò attinet ad pœnas Juris Canonici, si Clericus incestum committat, perpetuò est deponendus ab Ordine, & officio, ac beneficio, *Arg. c. Non debet* 10. *cauf.* 30. *q.* 1. qui tamen textus loquitur de cognoscente filiam spiritualem, quæ ipsi peccata confessa fuit, *Covarr. c. l. n.* 3. *Diaz. in pract. crim. Canon. V. Incestus, c.* 88. *n.* 1. *&* 2. *Clarus §. Incestus, n* 2. *Farinac. p.* 5. *q.* 149. *n.* 34. & alij DD. communiter. Imò si Clericus primò fornicatus sit cum aliqua muliere, & postea cum consanguinea illius, intra quartum gradum, deponendus est, maximè si cum matre, & filia, vel duabus sororibus, aut consobrinis fornicatus sit, & crimen publicatum sit, *Covarr. c. l. n.* 3. *Diaz. c. l. n.* 3. Si verò Laicus crimen incestûs scienter commisit, à Judice Ecclesiastico excommunicari potest, & insuper si vir erat conjugatus, privatur perpetuò jure petendi debitum ab uxore, cujus consanguineam carnaliter cognovit, & uxore mortuâ, non potest ampliùs cum alia matrimonium contrahere, *c. Si quis* 5. *cauf.* 35. *q.* 2. *Diaz. tit. c.* 88. *in addit. §. Laicus verò. Menoch. de arbitr. Iud. casu* 502. *n.* 98 *& seq.* Si verò incestus est commissus, sub specie, & colore matrimonij, plures etiam pœnæ Jure Canonico sunt decretæ; nam inprimis qui scienter in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis Constitutione Canonica (nedum Divinâ) interdictis, matrimonium contrahunt, sunt ipso jure, seu facto excommunicati, *Clement. unic. de consang. & affinit.* quam pœnam non incurrunt contrahentes ignoranter, etiam ex lata culpa, quia quando dolus expressè ad pœnam requiritur, lata culpa non sufficit, *Diaz. c. l. in addit. V. Deponatur. §. Excusabitur tamen*; quamvis contrarium teneat *Gl. ibid. V. Scienter.* quoad ignorantiam juris. Secundò, sic contrahentes debent ab invicem separari, *cit. Clement. unic.* Tertiò, tales incestuosi non possunt cum alijs matrimonium contrahere, nisi ignoranter contraxerint, *c. Qui propinquam* 4. *cauf.* 35. *q.* 2. vel eorum alter tantùm, tunc enim puniuntur pœnâ solùm arbitrariâ, *Menoch. cit. casu* 502. *n.* 104. *&* 2. *seqq.*

LXVII. Cæterùm ad incestum revocatur primò etiam stuprum, sive fornicatio, non inter sanguine, sed solâ cognatione legali, seu civili conjunctos, per atrogationem, vel adoptionem, quamvis propriè non sit incestus talis copula carnalis, sive sub colore matrimonij, sive sine illo, habita, ideóque neque ordinariâ, sed mitiore, & arbitrariâ pœna plectitur talis incestus impropriè dictus, *Farinac. cit. q.* 149. *n.* 44. *&* 2. *seqq.*

Præterea ad incestum revocatur etiam stuprum, vel fornicario commissa inter conjunctos cognatione spirituali, ratione Sacramenti Baptismi, & Confirmationis, sive carnalis copula habita sit, sub specie & prætextu matrimonii, sive sine illo: nam quamvis cognatio spiritualis impediat matrimonium, non tamen punitur hoc crimen pœnâ ordinariâ Incestûs, sed tantùm imponi potest extraordinaria, & mitior, arbitrio Judicis, cùm non sit propriè dictus incestus, nec enim pœnæ sunt extendendæ, *Clarus §. Incestus n. 4. Farinac. c. l. n. 50.* Jure verò Canonico, Sacerdos, qui filiam spiritualem, quam è baptismo levavit, vel quam tenuit in Sacramento Confirmationis, carnaliter cognovit, vel commatrem, sive illius matrem ab officio deponendus est, *c. Omnes. 8. juncto c. Si quis. 9. caus. 30. q. 1. Diaz in pract. c. 86 n. 2. & 4. Menoch. cit. casu 501. num. 27. & 28. Farinac. cit. q. 149. num. 53. & 2. seqq.* idémque de eo, qui cognovit filiam Confessionis, & filiam Parochiæ, *Menoch. c. l. n. 29.*

LXVIII. Quæritur tertiò. Quid sit, & quomodo committatur crimen sacrilegii, & quæ sint pœnæ illius? Resp. Crimen sacrilegii, prout hîc accipitur, revocatur ad incestum, & est sacrilegus concubitus, sive illicita fornicatio cum persona Deo dicata per votum Religionis, vel Ordinis, *Farinac. p. 5. q. 146. §. Sacrilegium. n. 2.* Et quamvis etiam fornicatio Clerici, non solùm Regularis, sed etiam secularis in sacris constituti, cum soluta sit sacrilegium, ratione voti castitatis annexi Ordinibus sacris, ut docet *Azor p. 3. l. 3. c. 4. q. 8. in fine*, & alii Theologi: in foro tamen externo, seu contentioso, non censetur, nec punitur ut Sacrilegium, sed ut simplex fornicatio tantùm, *Clarus §. Fornicatio. n. 18. Menoch. de arbitr. Iudic. casu 289. n. 6. Farinac. cit. q. 146. n. 30.* & alii. Sacrilegium verò, quod graviùs Jure Civili, & Canonico punitur, est stuprum commissum à Clerico, vel Laico cum Moniali, *Farinac. cit. q. 146. n. 5.* Hoc crimen Jure Civili punitur pœnâ mortis, *Auth. de SS. Episcop. §. pen. collat. 9.* quæ est canonizata in *c. Si quis. 30. caus. 27. q. 1.* Jure verò Canonico, stuprator sacrilegus, si Laicus sit, excommunicatur: Clericus autem non solùm beneficiis privatur, sed etiam deponitur ab Ordine, & in Monasterium ad agendam pœnitentiam perpetuò detruditur, *c. Si quis Episcopus. 6. & c. Si qua Monacharum. 28. in fine cit. caus. 27. q. 1. Menoch. de arbitr. Iudic. casu 389. n. 24. Farinac. cit. q n. 24. & 26.* Monialis verò, quæ se carnaliter cognosci passa est, in strictius Monasterium virginum detruditur, ut pœnitentiæ illic, & orationibus atque jejuniis vacet, *cit. c. Si qua Monacharum, & c. Si quis rapuerit, Diaz in pract. c. 85. in addit. V. Deponatur, Farinac. c. l. n. 12.*

§. II.

De crimine Sodomiæ, & pœnis illius.

LXIX. Assertio 1. Sodomia est nefandum crimen contra naturam, per quod masculus coit cum masculo, vel etiam fœmina cum fœmina, ut colligitur ex *c. Usus. 14. caus. 32. q. 7.* adeóque est concubitus inter duos, non servato sexu, puta masculi ad masculum, vel fœminæ ad fœminam, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 1. in corp.* propter quod vitium igne de cœlo descendente, quinque Civitates sunt combustæ, *Gen. c. 19.* Est autem crimen communis, seu mixti fori, de quo non solùm Judex secularis, sed etiam Ecclesiasticus cognoscere potest, ut colligitur ex *c. Clerici. 4. de Excess. Prælat. Clarus §. Sodomia. n. 3. Menoch. de arbitr. Iudic. casu 286. n. 24.* potest hoc crimen committi etiam à masculo cum fœmina cognoscente illam in vase extraordinario, & præpostero, etiam à marito, cum propria uxore: non est tamen strictè dicta sodomia, sed vitium quidem contra naturam, specie tamen à sodomia propriè dicta distinctum, quia hæc propriè est concubitus, in quo non servatur debitus sexus, secundùm *S. Thom. c. l.* Quare etsi multi DD. teneant, concubitum masculi cum fœmina in vase præpostero, eisdem pœnis esse puniendum, quibus punitur sodomia propriè ac strictè dicta, *Covarr. in l. 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 5. n. 7. Clarus c. l. n. 2. Menoch. c. l. n. 33. & 2. seqq. Farinac. p. 5. q. 148. n. 35.* Contrarium tamen est probabilius, quia est peccatum specie distinctum, & minùs grave, quàm sodomia strictè dicta, ideóque minùs etiam puniendum erit, cùm pœnæ non sint extendendæ, ultra propriam significationem verborum, *Silvest. V. Luxuria. q. 1. Azor p. 3. l. 3. c. 20. q. 4. Tanner. 2. 2. dis. 3. q. 3. dub. 7. num. 149.* Ubi ait, non committi per talem concubitum sodomiam propriè dictam.

LXX. Assertio 2. Plures sunt pœnæ sodomiæ propriè dictæ statutæ Jure Civili, 1. pœna capitis, sive gladii, *§. Item lex Iulia Instit. de publ. Iudic. l. Cùm vir. 31. C. ad leg. Iul. de adult. Auth. Ut non luxurientur homines, §. un. collat. 6.* quæ pœna est canonizata in *c. Sollicitatores, 15. dis. 1. de pœnit.* & ibi *Gl. V. Qui puero.* In quibusdam locis ea statuto, vel consuetudine sodomitæ igne exuruntur, *Clarus § Sodomia. n. 4. Azor cit. l. 3. c. 19. not. 1. Farinac. cit. q. 148. n. 7.* saltem post mortem. Et hæc pœna mortis locum habet, tam in agente, quàm patiente, nisi huic vis inferatur, *Clarus c. l.* 2. Sodomitæ fiunt infames ipso jure, etiam antequam sint accusati, & damnati, *cit. l. Cùm vir*, & ibi *Gl. fin. Menoch. cit. casu 286. n. 20. Farin. c. l. n. 11.* 3. Privantur sodomitæ dominio rerum suarum, quæ ipso jure confiscantur, ut tradit *Gl. in c. pen. V. Naturæ contrarias de hæret. in 6. Clarus c. l. n. 6. Menoch. c. l. n. 19. Farinac. c. l. n. 12.* quamvis hæc pœna privationis bonorum non ubique servetur: apud quos plura de pœnis civilibus legi possunt, quas nonnulli extendunt etiam ad illos, qui solùm attentârunt petere hoc nefandum crimen, *Farin. c. l. n. 56. & 57.* Sed contrarium, ob crimen sodomiæ non consummatum, etiamsi ad actum proximè perventum sit, non debere imponi pœnam mortis, sed aliam extraordinariam Judicis arbitrio, & mitiorem, tenent *Clarus c. l. n. 8. Menoch. c. l. n. 28. Farin. c. l. n. 64.* & habetur in *l. 1. §. Qui puero.* ibi: *perfecto flagitio, punitur capite. ff. de extraord. crim.*

LXXI. Assertio 3. Pœnæ verò decretæ Jure Canonico sunt, quòd propter crimen sodomiæ, Laici excommunicandi sunt, & à communione fidelium penitus excludendi, donec condignam pœnitentiam agant. Si verò Clerici sint, non solùm beneficiis priventur, sed etiam omnino dejiciantur,

seu deponantur ab Ordine, & statu Clericali, & ad agendam pœnitentiam in Monasterium detrudantur, prout habetur in *c. Clerici. 4. de Excess. Prælat.* Præterea Clericus sodomita notorius, cùm sit suspensus ab Ordinis executione, si interim celebret, vel ministret in Ordine, irregularitatem incurrit, in qua Episcopus dispensare non potest, sed solus Papa, quia sodomia est delictum gravius adulterio: Episcopus autem solùm potest dispensare in irregularitate orta ex notorio adulterio, & aliis criminibus eo minoribus, ut constat ex *c. At si Clerici. 4. §. de adulteriis supr. de Iudic, Azor l. 3. c. 19. q. 6.* Si verò sit sodomita occultus, non est suspensus ab homine, vel à jure, & consequenter, etsi celebret, ante actam pœnitentiam, non fit irregularis, *Azor c. l. q. 7. Navarr. in man. c. 27. n. 249. Quaranta in summa Bullar. V. Sodomia in addit. limit. 1.* Ubi rationem reddit, quia irregularitas hæc non provenit ex delicto, sed ex infamia, & scandalo, quæ ex delicti notorietate oriuntur, hæc autem cessat, quando sodomia est occulta, multò minùs contrahitur irregularitas per Laicos. Contrarium tamen tenet *Diaz in pract. Canon. c. 90. in addit. V. Detrudatur lit. B. Clarus c. l. n. 5. Farin. cit. q. 148. n. 17.* nempe quòd sodomita occultus, etiam peractâ pœnitentiâ, sit suspensus ab Ordinis executione, ideóque si interim celebret, fiat irregularis, in qua tamen suspensione, & irregularitate hodie ex concessione Concilii Trident. dispensare potest Episcopus. Sed prior sententia videtur probabilior.

Alia pœna Canonica sodomiæ est, quòd propter illud crimen institui possit divortium inter conjuges, quoad torum, & cohabitationem, *arg. c. Omnes. 7. caus. 32. q. 7.* si enim propter adulterium conjuges separari possunt, multò magis propter crimen sodomiæ, quod est longè gravius, & per quod magis læditur matrimonium, *Clarus c. l. n. 7. Menoch. cit. casu 286. n. 22.* & alii DD. communiter.

LXXII. Denique juxta Constitutionem Pii V. editam anno 1568. die 3. Septembris, quæ incipit, *Horrendum illud scelus*, & extat apud *Quarantam c. l.* Omnes Clerici seculares, & regulares, cujuscunque gradûs, & dignitatis, crimen sodomiæ exercentes, omni privilegio Clericali, omníque officio, dignitate & beneficio Ecclesiastico privati, & per Judicem Ecclesiasticum degradati statim potestati seculari tradantur, qui de illis idem capiat supplicium, quod in laicos sodomitas legitimis Sanctionibus reperitur constitutum: quæ tamen pœna degradationis probabiliter non incurritur, ipso facto, sed nonnisi post sententiam condemnatoriam Judicis, vel saltem declaratoriam criminis, ita tamen ut sententia retrahatur ad diem commissi criminis, *Azor c. l. c. 19. q. 5. Suar. dis. 31. de censur. sec. 4. n. 22. Quaranta c. l. V. Sodomia in addit. limit. 5.* quia nemo tenetur exequi pœnas in seipsum: Ubi addit ex Toleto, & Henriq. dictam Constitutionem, quoad forum internum conscientiæ, in praxi receptam non esse, sed tantùm respicere forum externum.

Præterea ad hanc pœnam degradationis incurrendam requiritur primò, ut sodomia sit frequentata sive reiterata pluribus actibus, ut colligitur ex *V. Exercentes in cit. Bulla Pii V.* quo nomine intelliguntur, qui aliquid faciunt non semel aut iterum, sed frequenter, & quasi ex consuetudine, *Azor cit. c. 19. q. 2. Suar. cit. sec. 4. n. 21. Quarant. c. l. limit. 4.* saltem in foro conscientiæ. Requiritur secundò, ut copula sit consummata, effuso semine intra vas sodomiticum, *Azor cit. c. 19. q. 4. Suar. c. l. Quaranta c. l. limit. 3.* Requiritur tertiò, ut sit sodomita notorius, non occultus. *Azor c. l. q. 6.* Quartò ut sit Clericus, neque enim in illa Bulla comprehenduntur Laici, quia de illis non loquitur, *Navarr. in Man. c. 27. num. 249.*

LXXIII. Cæterùm ad crimen sodomiæ revocatur crimen bestialitatis, quando quis carnaliter commiscetur cum bruto animali, quod etiam morte punitur, sicut & olim in lege Mosaica, *Exodi 22. vers. 19.* sive masculus sit, sive fœmina, *c. Mulier. 4. caus. 15. q. 1.* Ubi etiam pecus interfici jubetur, & additur in fine ratio, quia tali flagitio contaminata indignam refricant facti memoriam, *Clarus §. Fornicatio. n. 27. Menoch. cit. casu 286. n. 31. Farinac. cit. q. 148. n. 46.* Ubi ait, quòd in pluribus locis reus, & bestia simul comburuntur. Est autem peccatum bestialitatis unius speciei, licèt animalia, cum quibus fit coitus, specie physicâ differant, quia est eadem formalis ratio turpitudinis, scilicet copulam habere cum re diversæ speciei, *Azor cit. l. 3. c. 22. q. 1.*

§. III.

De simplici fornicatione, & concubinatu, & utriûsque pœnis.

LXXIV. Quæritur primò. Quid & quotuplex sit fornicatio, & quo jure sit prohibita, & quæ sit ejus pœna? Resp. primò, fornicatio dupliciter in jure accipitur, primò latè, & generaliter, pro quovis illicito concubitu, extra legitimum matrimonium; secundò specialiter ac strictè pro concubitu soluti cum soluta, eáque dicitur simplex fornicatio: soluti autem hic dicuntur illi, qui liberi sunt ab omni vinculo, scilicet conjugii, consanguinitatis, affinitatis, Sacri Ordinis, Religionis, seu voti, adeóque inter quos matrimonium licitè contrahi potest, *Silvest. V. Luxuria. q. 1. Azor cit. l. 3. c. 4. in princ. Menoch. de arbitr. Iudic. casu 289. n. 1. & 2. Farin. in praxi crim. p. 5. q. 137. n. 6. & 7.* Et dicta est fornicatio ex eo, quòd meretrices in fornicibus, hoc est, in locis abditis, & obscuris habitabant, *Menoch. c. l. n. 2.* Est autem fornicatio etiam simplex graviter prohibita, non solùm Jure Canonico, *c. Nemo. 4. c. Meretrices. 11. caus. 32. q. 4. c. Nubendi. 20. in fine caus. 27. q. 1.* Ubi dicitur, fornicatio nulli impunè conceditur, *c. Audite. 6. dis. 34. c. Fornicari. 10. dis. 88.* Ubi dicitur, fornicari omnibus semper non licet: sed etiam prohibita est Jure Divino positivo, primò ad *Corinth. 6. Galat. 5. v. 19. Ephes. 5. vers. 31. Thessal. 4. v. 3.* imò jure naturali, quia est contra bonam educationem, & institutionem prolis nascituræ, adeóque secundum se, & intrinsecè mala, & peccatum mortale, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 2. in corp. Azor cit. c. 4. not. 4.* & alii Theologi communiter. Unde in *Clem. ad nostrum 3. de hæretic.* tanquam error, seu dogma hæreticum damnatur asserere, quòd actus carnalis (adeóque, & simplex fornicatio) cùm ad eum natura inclinet, non sit peccatum, scilicet mortale, juxta *Gl. ibid. V. Non est, Azor cit. c. 4. not. 3. Clarus §. Fornicatio.*

nicatio. n. 1. quamvis Jure Civili fornicatio non ſit prohibita, ſed permiſſa, ita ut nulla pœna ſit impoſita, ut ex communi tradit *Clarus c. l. n. 2. Menoch. cit. caſu 289. n. 14.*

LXXV. Reſp. ſecundò. Pœna ſimplicis fornicationis à Laico commiſſæ de Jure Canonico eſt arbitraria, *Clarus c. l. n. 3. Menoch. c. l. num. 13.* Clericus verò in Sacris conſtitutus, vel puniendus eſt, arbitrio Judicis, ut docet *Diaz in pract. Can. V. Fornicarii. c. 82. n. 2.* vel potiùs pœnâ ſuſpenſionis ab officio, ut communior docet ſententia, *Clarus c. l. num. 4.* niſi Clericus ſit notorius, & valde ſcandaloſus fornicator, vel incorrigibilis, tunc enim etiam omnino poteſt deponi ab officio, & beneficio, imò eſt ipſo jure ſuſpenſus, *Menoch. de arbitr. Iudic. caſu 289. n. 10. & 11. Farinac. cit. q. 137. n. 16. 21. & 24.*

LXXVI. Quæritur ſecundò. Quid ſit concubinatus, & quinam ſint concubinarii? Reſp. etſi Jure Civili concubinarius dicatur, qui mulierem ſolutam, domi ſuæ, loco uxoris retinet, & cum ea carnale commercium habet, ut patet ex *tit. ff. De concubinis, Farin. in praxi p. 5. q. 138. num. 9. & 10.* tamen de Jure Canonico concubinarius is propriè dicitur, qui ſolutam, & corruptam mulierem, nullóque ſibi ſpiritualis, vel carnalis cognationis vinculo conjunctam domi retinet, vel etiam extra illam in aliena domo, cum qua conſuevit carnaliter commiſceri, *Diaz in pract. Canon. V. Concubinarii, c. 83. num. 1. Farinac. cit. q. 138. n. 3. & 12.* differt ergo concubinatus à ſimplici fornicatione, quia per unicum concubitum fornicarium fit, & denominatur quis fornicator: ad concubinatum verò conſuetudo, & actus ſæpius repetiti requiruntur, *Diaz c. l. num. 1. Farinac. c. l. n. 9.* Porro Jure Divino, & Canonico omnino concubinatus eſt prohibitus, & abrogatus, ut conſtat ex *c. Nemo. 4. c. Dicat aliquis. 9. c. Sicut. 8. cauſ. 32. q. 4.* imò concubinatus gravius eſt peccatum, quàm ſimplex fornicatio, quò longiore tempore durat, *c. Audite. 6. diſ. 34.*

LXXVII. Quæritur tertiò. Quæ pœnæ Jure Canonico ſint ſtatutæ in concubinarios, ſive Clericos, ſive Laicos? Reſp. Inprimis Clericus concubinarius publicus, ſeu notorius, ipſo jure, ſuſpenſus eſt ab officio, & beneficio, quouſque ſatisfaciat, ſive quamdiu in hoc vitio perſeverat, *c. Præter. 6. diſ. 32. c. ult. junct. Gl. V. Depoſito. diſ. 33.* & ſi interim celebret, vel actum Ordinis exerceat, ſit irregularis, ita ut cum eo ſolus Papa diſpenſare poſſit: ſecùs ſi concubinarius ſit occultus, *Silveſt. V. Concubinarius. q. 4. Azor cit. l. 3. c. 6. not. 2. Farinac. cit. q. 138. num. 40. & 55.* quin imò olim Clericus concubinarius ab Ordine, & beneficio deponi poterat, ita tamen ut arbitrio Judicis relinqueretur, conſideratis circumſtantiis, & qualitate perſonæ ac delicti, & ſcandalo inde conſequenti, modò minorem pœnam ſuſpenſionis, modò majorem privationis beneficiorum aut depoſitionis concubinariis imponere, cùm à Jure propter concubinatum diverſæ pœnæ imponantur, *Diaz cit. c. 83. num. 3. Farinac. cit. q. 138. num. 39.* Hæc procedunt, ſecundùm antiquos Canones; quomodo verò Clerici concubinarii poſteriore Jure Decretalium puniri debeant, & quomodo juxta Decretum Concilii Tridentini *Seſſ. 25. c. 14. de reform.* contra illos procedi debeat, dictum eſt ſuprà *lib. 3. Tit. 2. toto §. 2.*

LXXVIII. Quod verò ad concubinarios Laicos attinet, idem Concilium *Seſſ. 24. de reform. matrim.* ſtatuit, concubinarios, tam ſolutos, quàm uxoratos, cujuſcunque ſtatûs, dignitatis & conditionis exiſtant, ſi poſtquam ab Ordinario, etiam ex officio, eâ de re ter admoniti fuerint, concubinas non ejecerint, ſéque ab earum conſuetudine ſejunxerint, excommunicatione feriendos eſſe, à qua non abſolvantur, donec reipsâ admonitioni factæ ſatisfecerint. Quòd ſi in concubinatu, per annum, cenſuris neglectis, permanſerint, contra eos ab Ordinario ſeverè pro qualitate criminis, procedatur. Mulieres, ſive conjugatæ, ſive ſolutæ, quæ cum adulteris, ſive concubinariis publicè vivunt, ſi ter admonitæ non paruerint, ab Ordinariis locorum, nullo etiam requirente, ex officio graviter, pro modo culpæ, puniantur, & extra oppidum, vel Diœceſim, ſi id eiſdem Ordinariis videbitur, ejiciantur, invocato, ſi opus fuerit, brachio ſeculari: aliis pœnis contra adulteros, & concubinarios inflictis, in ſuo robore permanentibus. Hæc Concilium. De Jure verò Canonico antiquo, Laici concubinarii puniebantur, arbitrio Judicis, ut refert *Clarus §. Fornicatio. num. 8.*

LXXIX. Illud poſtremò hîc addendum, quamvis ſi Chriſtianus carnaliter cognoſcat fœminam ſolutam Judæam, vel vice verſâ, Judæus cognoſcat fœminam Chriſtianam, non ſit peccatum ſpecie diſtinctum à ſimplici fornicatione: eſt tamen gravius delictum, propter irreverentiam, & injuriam, quæ infertur legi, & Religioni Chriſtianæ: idéoque graviùs etiam punitur, *Azor l. 3. c. 29. q. 3.* non tamen pœnâ mortis, ſed aliâ mitiore, & extraordinariâ, arbitrio Judicis, cùm nulla certa pœna, in hoc caſu, à Jure ſit ſtatuta, nempe vel pœnâ corporali, præſertim ſi fœmina, quæ cognita eſt à Judæo, ſit honeſta, vel ſolùm pœnâ pecuniariâ punietur, ſi ſit vilis conditionis, vel publica meretrix, *Clarus §. Fornicatio. n. 26. Menoch. de arbitr. Iudic. caſu 290. n. 9. Farinac. p. 5. q. 139. n. 3. & ſeqq.* Idémque dicendum, ſi Turca, vel paganus carnaliter cognoſcat mulierem Chriſtianam, vel contrà Chriſtianus mulierem Turcam, vel aliam infidelem, *Farin. c. l. n. 32.*

TITULUS XVII.

DE RAPTORIBUS, ET INCENDIARIIS, ET VIOLATORIBUS ECCLESIARUM.

Post homicidium, & adulterium, aliáque delicta carnis, agendum nunc esset de peccatis contra septimum præceptum Decalogi, nempe de furto: quia tamen crimen raptûs pertinet partim ad adulterium, vel stuprum, si rapiantur mulieres, libidinis causâ: partim ad furtum, si rapiantur res seu bona, ideo in hoc Tit. agitur priùs de raptoribus, tum corporum, tum rerum ac bonorum, simulque de Incendiariis, & Violatoribus Ecclesiarum, & postea Tit. seq. de furtis.

SECTIO I.

DE RAPTU ET RAPTORIBUS, tum personarum, seu corporum, tum etiam rerum, seu bonorum.

§. I.

De raptu, & raptoribus Virginum, & aliarum mulierum, eorumque pœnis.

I.

Quæritur primò. Quid sit raptus mulierum, & quomodo à stupro distinguatur? Resp. raptus propriè censetur committi, quando virgo, vel etiam alia mulier, sive vidua, sive conjugata, sive soluta, modò ingenua sit, & libera, non ancilla; & honesta, hoc est, quæ non impudicè vivit, libidinis causâ, per vim abducitur, sive illatam mulieri abductæ, sive ejus parentibus, vel aliis, in quorum potestate, vel cura est constituta, sive utrisque. Vel etiam si quis rapiat fœminam, animo matrimonium contrahendi cum illa, *Hostiens. in summa h. t. Rubric. de pœnis raptorum corporum n. 1. Iul. Clarus V. Raptus. n. 1. Farinac. in praxi crim. p. 5. §. Raptus. q. 145. n. 5. & 6.* Differt autem raptus à stupro propriè, & strictè dicto primò, quia raptus sæpe fit, consentiente, & volente puellâ, vel muliere, quæ rapitur, sed reluctantibus, & invitis ejus parentibus, vel Tutoribus. Stuprum propriè dictum non item, sed illud semper, vel per absolutam violentiam, citra omnem consensum, vel saltem non omnino liberè, sed invitæ, seu coactè consentienti infertur, ut patet ex dictis *tit. Præcedente sec. 2. §. 1.* Secundò ad crimen raptûs, præter injuriam illatam mulieri, vel ejus parentibus aut Tutoribus, requiritur saltem in foro externo, ut mulier per vim rapta de loco in locum traducatur, ut infrà dicetur, quod in stupro non requiritur, sed solùm, ut virgo, vel mulier sit violenter oppressa, *Azor p. 3. l. 5. c. 16. not. 1.* Tertiò raptus, ut plurimùm, fit eâ intentione, ut quis puellam, quam cum consensu parentum, & cognatorum habere non potest, per vim rapiat, & in uxorem ducat. Stuprum verò violentum, non eo fine, sed solùm libidinis explendæ causâ, committitur, *Zas. in Comment. C. de raptu virg. in annotat.* Quartò raptus est longè gravius delictum, ideòque etiam graviùs punitur, quia ex eo plura scandala, & quandoque etiam homicidia oriuntur, *l. 1. in princ. & fine princ. C de raptu virg. &c. Farinac. c. l. n. 1.* quæ ex infrà dicendis magis patebunt.

II. Quæritur secundò. Quæ pœnæ Jure Civili statutæ sint in raptores virginum, & aliarum mulierum? Resp. in *l. unic. C. de raptu virgin. &c.* decernitur inprimis raptores virginum, vel viduarum honestarum, & maximè si Deo fuerint dedicatæ, capitis supplicio esse plectendos, & qui eis auxilium præstiterint. Conceditur præterea raptorum parentibus, aut consanguineis, tutoribus, vel curatoribus, patronis vel dominis, ut possint raptores convictos, sive in flagranti crimine deprehensos interficere: idque multò magis obtinet contra eos, qui nuptas mulieres ausi sunt rapere, ut à maritis possint occidi, quia duplici tenentur crimine, tam adulterii, quàm rapinæ, *cit. l. unic. vers. quæ multò magis*, ubi additur: Idemque est de eo, qui sponsam suam per vim rapere ausus fuit. Et raptores hujusmodi etiam ubique locorum deprehensi puniri possunt, & denegatur etiam eis appellandi licentia, *cit. l. unic. in fine princ.* Secunda pœna est amissio omnium bonorum mobilium, & immobilium, tam rapientium, quàm qui in ipso actu eos comitantur, & adjuvant, quæ bona pleno dominio ipsi mulieri raptæ addicuntur, si ingenua fuerit, seu libera: si verò ancilla, vel libertina fuerit, quæ rapinam passa est, raptori quidem mortis supplicium irrogatur, non tamen ipsius bona raptæ applicantur, *cit. l. unic. §. Et si quidem.* Præter raptores verò, & qui eos in rapina comitati fuerint, & auxilium præbuerint, cæteri omnes, qui conscii, & ministri fuerint, pœnæ capitali subjiciuntur, non autem bona amittunt, *cit. l. unic. §. Pœnas autem.* Quòd si raptor, vel ministri ejus servilis conditionis fuerint, concremari debent, *cit. l. unic. in fine.* Tertia pœna est, quòd lege civili matrimonium inter raptorem, & raptam virginem, vel viduam, vel aliam mulierem non subsistat, nec liceat raptæ

raptо.

raptorem in matrimonium exposcere, nec etiam licear parentibus consentire, *cit. l. unic. §. Nec sit facultas.* alioquin si consenserint tali matrimonio, deportari præcipiuntur, prout habetur in *Auth. de raptis mulieribus, §. un. collat. 9. cauf.* 143. ubi etiam statuitur, ut si mulier rapta nupserit suo raptori, ex ejus testamento quid capere, vel alio quocunque modo vindicare non possit, sed omnia bona raptoris, & ei auxiliantium, ad parentes raptæ, si ambo, vel unus adhuc superfit, ipso jure, transferantur: si verò parentes jam decesserint, vel in hujusmodi nuptias cum raptore consenserint, tunc bona raptoris, & eorum, qui criminis participes fuerint, fisco vindicabuntur.

III. Quæritur tertiò, quæ pœnæ Jure Canonico sint decretæ in raptores mulierum? Resp. secundùm Jus Canonicum antiquum, raptor inprimis, non pœnâ mortis, vel aliâ corporali, sed pœnâ servitutis punitur, efficitur enim servus mulieris raptæ, cum facultate tamen se ipsum redimendi, soluto competente pretio pro libertate, si fœmina violenter contra suam voluntatem rapta fit. Si verò, ipsâ consentiente, abducta sit à domo paterna, tunc patris potestati rapta reddenda est, & excusatur à pœna (scilicet Legis Civilis) ut non puniatur à Judice, quamvis à patre exhæredari possit, nisi majorem XXV. annis pater differat copulare marito, *l. Si filiam 19. junct. Auth. seq. C. de inoffic. testam.* raptor verò fit servus parentis illius mulieris, cum facultate etiam redimendi se, solvendo pretium competens, prout habetur in *c. de raptoribus 3. & ibi Gl. V. Excusat. cauf. 36. q. 1. Silvest. V. Luxuria. q. 6. Azor. c. l. 3, c. 15. not. 2.*

Secundò raptores virginum, & viduarum, eorúmque cooperantes, & fautores, siquidem Clerici sunt, à gradu, seu Ordine Clericali decidunt, seu deponendi sunt, *c. de puellis 4. cit. cauf. 36. q. 2. & c. Si quis 4. de purg. Canon.* Si verò Laici sint, excommunicationem incurrunt, *c. 1. 2. 4. & c. Si quis 5. & c. 6. cit. cauf. & q.* quæ est excommunicatio, non latæ sententiæ, sed ferendæ, *Hostiens. in summa hic n. 1. Sanch. l. 7. de matr. dis. 12. n. 2.* Nec refert, quòd in *cit. c. Si quis eâd. cauf. & q.* dicitur: *Si quis virginem, vel viduam (nisi desponsaverit) rapuerit, cum sibi faventibus, anathema sit:* quia ex alijs Canonibus *eâd. cauf. & q.* constat, raptores non esse, ipso jure, excommunicatos, sed excommunicandos per sententiam, dicitur enim *anathematizentur, c. 1. à communione suspendi præcipimus,* vel anathematis gladio feriatur, *c. 6. ibid.* quæ verba cùm sint futuri temporis, important excommunicationem ferendam, non latam, *Sanch. c. l.*

Tertiò bona rapientis Monialem, vel aliam mulierem religiosam vitam ducentem, applicanda sunt Ecclesiæ, vel Monasterio, in quo rapta habitabat, *c. Si quis rapuerit 30. cauf. 27. q. 1.* ubi additur, quòd rapta cautiori, sive arctiori Monasterio tradenda sit, seu includenda, ita tamen, ut quantum ad usum fructuum ex bonis suis, vel à raptore ei acquisitis sustentetur, quoad ipsa vixerit: post mortem verò ejus redeant ea bona ad primum Monasterium, vel Ecclesiam, in qua mulier DEO dicata est, *Gl. in cit. c. Si quis V. Cautiori. Farinac. cit. q. 145. n. 10.*

§. II.

Quæ conditiones requirantur, ut raptores incurrant pœnas, Jure communi Civili, vel Canonico in eos statutas?

IV. Quatuor requiruntur conditiones, ut tradit *Sanch. cit. dis. 12. n. 3. & 4.* & alij DD. communiter. Prima est, ut raptus fiat, cum violentia illata, vel ipsi fœminæ raptæ, vel ejus parentibus, aut Tutoribus, in quorum est potestate, aut cura, *S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 7. in corp.* Ex quo infertur primò: non committi raptum, si puella sui juris, & sub nullius Potestate constituta, sine vi, & volens abducatur, quia rapere ex vi nominis, importat vim, sive cum vi, & impetu aliquid facere, ut constat ex *l. Quo naufragium 3. §. Aliud autem,* ibi: *Rapi sine vi non potest, ff. di incendio &c.* & sicuti scienti, ac volenti nullus fit dolus, *l. Nemo 145. ff. de R. J.* ita nec injuria, *l. 1. §. Usque adeo ff de injurijs,* & ad raptum requiri violentiam, docet *S. Thom c. l. Sanch. c. l. n. 6.* Nec obstat *l. unic. §. Et si quidem. vers. Pœnas autem. C. de raptu virg.* ubi dicitur: *Pœnas incurri à raptoribus, sive volentibus, sive nolentibus virginibus, seu alijs mulieribus, tale facinus fuerit patratum,* quia illa lex nititur præsumptione, quòd vis quædam importunis, ac dolosis suasionibus mulieri sit illata, ut patet ex verbis seqq. *Sanch. c. l. n. 9.* Et quamvis fœmina non habeat dominium membrorum sui corporis, ita ut licitè possit corpus suum raptui exponere: non tamen id exponendo, peccat contra justitiam, adeóque nec committit raptum, si consentiat in sui abductionem, quia hoc crimen requirit violentiam justitiæ contrariam, *Sanch. c. l. n. 6.*

Infertur secundò, verè committi raptum, si fœmina tantùm dissentiat, nolitque abduci à domo paterna, etsi parentes ejus consentiant, *Hostiens. in summa h. t. n. 1. Sanch. c. l. n. 8.* quia parentes non habent dominium corporis puellæ, nec facultatem illud exponendi ad talem usum, ideóque si id faciunt, injuriam puellæ inferunt, & injustitiam committunt.

Infertur tertiò, si puella ab initio consensit in raptum, seu sui abductionem, sed postea invita, & repugnans carnaliter sit cognita, tunc non committitur raptus, qui requirit violentam abductionem, sed est stuprum violentum, sive copula violenta, quia in delictis initium spectatur, *l. Divus 14. ff. ad Leg. Cornel. de Sicar.* ubi dicitur: *In maleficiis voluntas spectatur, non exitus.* At è contrario, si fœmina ab initio invita abducta est, sed postea liberè consensit in copulam, tunc raptus censendus est, quia initium spectandum est, in quo violentia adfuit: quamvis si plenè probaretur, fœminam omnino liberè consensisse in copulam, raptor non incurreret pœnam ordinariam raptûs, quia is non fuit consummatus, seu completus, ad cujus consummationem requiritur & violenta abductio, & violenta copula, saltem quantum est ex parte voluntatis raptoris, qui fecit, quod potuit, *Sanch. c. l. n. 7. Farinac. cit. q. 145. n. 134.*

V. Infertur quartò, si fœmina sui juris, solis preci-

precibus importunis, aut metu reverentiali, & citra omnem dolum, ac fraudem, abducta sit, non censetur raptus, ob quem ordinaria pœna incurratur, sed solùm extraordinariâ pœnâ est puniendus, quia tales preces per se solæ non inferunt vim: secùs est, si dolosis persuasionibus, aut fallacibus promissionibus munerum, vel quibuscunque fraudibus circumventa abducatur, tunc enim censetur raptus ordinarijs pœnis obnoxius, ut constat ex *cit. l. unic. §. Et si quidem, vers. Pœnas autem,* ibi: *Nisi odiosis artibus circumvenerit, C. de raptu virg.* ergo ad incurrendas pœnas requiritur, ut consensus mulieris, dolosis artibus sit extortus, & in dubio id præsumitur, *Sanch. cit. dis.* 12. *n.* 10. & 11. *Farinac. c. l. n.* 131.

Infertur quintò, si puella sub parentum potestate constituta, ex eorum domo, ipsis invitis abducatur, quamvis ipsa consentiat, verè committitur crimen raptûs, quia per tale factum gravis injuria infertur parentibus, quam ipsa filia non potest remittere, sponte præbendo consensum in sui abductionem, in præjudicium parentum, *Hostiens. in summa n.* 1. *h. t. Sanch. c. l. n.* 12. *Farinac. c. l. n.* 118. quamvis hoc casu, non sit infligenda pœna ordinaria, sive capitalis raptûs, sed alia mitior, arbitrio Judicis, quia tunc minus delictum est, quàm si ipsa fœmina etiam dissentiret, & est raptus solùm, respectu patris, non respectu fœminæ, cujus voluntas præcipuè in his injurijs spectanda est, quippe cui directè per raptum injuria infertur, *Sanch. c. l. Farinac. c. l. n.* 120. Sed etsi puella volens, & consentiens abducta sit, parentibus ejus ignorantibus, committitur raptus, quia etsi positivè non contradicant, deest tamen eorum voluntas, & consensus, quod satis est, ut conqueri possint de injuria sibi illata: quia tamen non est propriè, & strictè raptus, ideo non habet, hoc casu, locum pœna ordinaria, neque etiam tanta pœna infligenda est raptori, acsi parentes expressè abductioni contradixissent, sed minor, quia minus est delictum, *Sanch. cit. dis.* 12. *n.* 13. *Farinac. c. l. n.* 121. Similiter si puella sub Tutorum, vel Curatorum, vel etiam fratrum custodia sit constituta, & consentiens abducatur, sine eorum voluntate, & consensu, raptus quidem censebitur, sed minore pœnâ puniendus, *Sanch. c. l. n.* 14.

VI. Cæterùm quod dictum est, esse raptum, si puella volens abducatur è domo parentum, ipsis invitis, vel etiam ignorantibus, quamvis mitiùs puniatur, id limitari debet, nisi tractatus de matrimonio ineundo præcesserit, ut constat ex c. *Cùm causam* 6.
» *h. t.* Nam quidam miles volebat contrahere ma-
» trimonium cum quadam puella, sed cùm parentes
» eam illi dare nollent, ipse tandem puellam, ipsâ
» consentiente, rapuit, & cum ea contraxit matri-
» monium, illudque per carnalem copulam con-
» summavit. Deinde mulier Monasterium intra-
» vit, sed miles eam, tanquam uxorem suam, repete-
» bat, quia sine sua licentia Monasterium intrare
» non potuit post matrimonium consummatum.
» Mulier allegabat è contra, quòd non tenebatur ei
» tanquam viro, adhærere, quia eam rapuit, & rapta
» non potest cum raptore contrahere matrimoni-
» um. Quæsitum ergo fuit, quid juris sit? Respon-
» det Papa Lucius III. quòd non fuerit raptus, cùm
» ipsa mulier consenserit, sed raptus tunc committi
dicitur, quando nihil antea de nuptijs est actum: »
& iste miles raptor dici non debet, cùm ipsa mu- »
lier consenserit, & eam sibi priùs desponsaverit, »
quàm cognoverit: licèt parentes reclamaverint, »
à quibus dicitur eam rapuisse. Præterea cùm post »
matrimonium carnali copulâ perfectum, seu con- »
summatum (teste Apostolo 1. *Cor.* 7.) uxor sui »
corporis potestatem non habeat, ideo si constite- »
rit, vel ex viri probationibus, vel ex mulieris con- »
fessione matrimonium præcessisse, postea mulier, »
sine viri consensu, Monasterium ingredi non po- »
tuit, aut aliter continentiam profiteri. Non ergo »
ex eo, quòd post matrimonium consummatum, »
rapta Monasterium intravit, viri consortium de- »
clinare potuit, maximè si probare nequeat, virum »
consensisse, ut mulier continentiam profiteretur. »

VII. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, licèt secundùm LL. Civiles dicatur raptus committi, quando quis sponsam suam rapere ausus fuit, *l. unic. post princ. vers. Quibus connumeratur. C. de raptu virg.* tamen hoc correctum est per Jus Canonicum, quod non permittit puniri raptum puellæ consentientis factum ad ineundum matrimonium, etsi invitis parentibus, juxta *c. ult. h. t.* Idque procedit, non solùm si Sponsalia de præsenti, sive matrimonium ratum, sed nondum consummatum præcesserit, sed etiam quando Sponsalia solùm de futuro præcesserunt. Et in hoc standum est Juri Canonico, non Civili, quia in ijs, quæ ad matrimonium pertinent, eique annexa sunt, potiùs servandum est Jus Canonicum, quàm Civile, etiam in foro sæculari, *Abb. hic n.* 1. & 4. Quòd autem in *cit. c. Cùm causam h. t.* sermo sit, non tantùm de matrimonio priùs inito, sed etiam si solùm Sponsalia de futuro præcesserint, & sponsus postea sponsam violenter abstrahat à domo paterna, reclamantibus parentibus, ad Sponsalia de præsenti, sive matrimonium cum illa contrahendum, vel inde patet, quia ibi dicitur, *ubi nihil antè de nuptiis agitur:* at quando Sponsalia de futuro præcedunt, jam antea aliquid actum est de nuptijs. Quare duæ conditiones requiruntur, ut raptus mulieris, invitis parentibus, factus, non sit obnoxius pœnis: prima, ut puella in abductionem sui consenserit; secunda, ut Sponsalia, saltem de futuro, præcesserint, ita ut non tantùm tractatus de matrimonio sit habitus, sed etiam Sponsalia, mutuo consensu utriusque sponsi, sint inita, sive promissio utrinque facta, & acceptata de matrimonio contrahendo, *Sanch. l.* 7. *de matr. dis.* 12. *n.* 15. Addunt aliqui tertiam conditionem, ut matrimonium actu sit secutum: verùm id non requiritur, quia licèt in *cit. c. pen. h. t.* de matrimonio subsecuto fiat mentio, id tamen solùm factum est ideo, ut revocetur uxor ex Monasterio, quod post matrimonium consummatum ingredi non potuit, sine viri licentia: non autem quòd ad evitandas pœnas talis raptûs necessarium sit, ut secutum sit matrimonium, *Sanch. c. l. n.* 15. *in fine.* ubi *n.* 16. addit, etsi matrimonium nec de præsenti, nec per Sponsalia de futuro, ante raptum, sit initum: si tamen postea matrimonium sit subsecutum, utriusque, raptoris, & raptæ consensu, valde rationabile esse, & in praxi receptum, ut rapiens puellam consentientem, etsi reclamantibus parentibus, non plectatur ordinarijs pœnis raptûs, sed mitiùs Judicis arbitrio,

bitrio, si postea raptam ducat, quamvis aliqui talem raptorem à pœna mortis non eximant.

Porro ratio, cur de Jure Canonico non censeatur committi raptus, nec puniatur, si puella volens abducta sit, reclamantibus parentibus, ad contrahendum matrimonium priùs promissum, ratio, inquam, est, quia matrimonium debet esse liberum: puella autem poterat liberè contrahere matrimonium in domo parentum, ijs resistentibus, ideòque Jus Canonicum, in favorem libertatis matrimonij, statuit, ut tali casu impunè à sponso volens abduci possit, etsi invitis parentibus, *Abb. in cit. c. pen. n. 4. h. t.* Aliud verò dicendum est, si raptor sponsam suam, cum qua per verba futuri temporis contraxit Sponsalia, abducat è domo paterna invitam, & reclamantem, etiam ad consummandum matrimonium cum illa, tunc enim raptor est, & pœnis juris obnoxius, quia violentiam infert puellæ, & parentibus ejus, *Azor. cit. lib. 3. c. 14. q. 3.*

VIII. Notandum secundò, Uxor Religionem professa, absque viri licentia, ei ipsam repetenti restituenda est, si in judicio fateatur, ante ingressum in Religionem, consummatum fuisse matrimonium, prout sumitur ex *cit. c. pen. h. t. & ibi Gl. V. Mulieris confessione*, siquidem ipsa uxor reverà stat pro confessione, & Superiore connivente fecit eam confessionem, tunc enim non est verisimile, eam contra se mentiri, & immemorem esse salutis suæ, adeòque confessio ipsi præjudicat, ac Monasterio, *Hostiens. in cit. c. pen. V. Confessione, & Abb. n. 6. Sanch. l. 10. de matr. dis. 12. n. 50.* Nam confessio adversùs ipsummet confitentem valet, non autem pro se, sive in favorem sui, nec in præjudicium tertij, *c. 3. de confess. & caus. 14. q. 2. in princ.* ubi dicitur, contra se enim quis testari potest, pro se verò minimè.

Notandum tertiò, si quis puellam, cum qua matrimonium ratum contraxit, sive de præsenti, per vim, & invitam rapiat ad matrimonium cum ea consummandum, quæ tamen uti vult spatio duorum mensium sibi à Jure concesso, ad deliberandum de ingressu Religionis, verè raptor est, & ut talis puniendus, quia violentiam ei infert, quæ vult uti jure suo, *Covarr. in 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 4. n. 11. Azor. cit. l. 3. c. 14. q. 4.*

IX. Secunda conditio requisita ad incurrendas pœnas raptûs, est, ut fiat causâ libidinis exercendæ, alioquin enim, si ex quacunque alia causa fiat, non erit raptus, qui propriè est species luxuriæ, secundùm *S. Thom. cit. q. 154. art. 7. Clarus §. raptus n. 1. Sanch. cit. l. 7. dis. 12. n. 17.* Imò etsi carnalis copula cum rapta non sit secuta; si tamen illam ideo non cognovit carnaliter, quia non potuit id commodè fieri, erit obnoxius pœnis ordinarijs raptûs: secùs, si ideo non cognovit, quia etsi potuisset, spontè tamen noluit, sed à copula abstinuit, pœnitentiâ ductus, tunc enim non est plectendus pœnâ ordinariâ, sed citra mortem, aliâ gravi pœnâ extraordinariâ, arbitrio Judicis, propter infamiam illatam puellæ raptæ, cujus pudicitia violata esse probabiliter ab omnibus creditur, *Menoch. de arbitr. Judic. casu 360. n. 32. Sanch. cit. dis. 12. n. 18.* & alij. Excipi debet, nisi rapta sit Monialis, quia tunc raptori pœna ordinaria est infligenda, ex quacunque causa copula non sit secuta, prout limitat *Sanch. c. l. in fine*, & alij apud ipsum, quia raptus Monialis est longè gravius crimen, quàm simplicis virginis. Ex quo infertur, quòd etiam solus conatus ad rapiendum puniri debeat, etsi effectus non sit secutus, quia rapiens non potuit perficere, *l. unic. §. Et si quidem, & § Pœnas.* ibi: *Nisi eam sollicitaverit. C. de raptu virg.* non autem pœnâ ordinariâ, sed arbitrariâ, *Menoch. c. l. n. 33. Clarus §. Raptus, n. 4. in fine. Sanch. c. l. n. 19.* Porro mulier præsumitur esse rapta, libidinis causâ, quando erat juvenis, & ad libidinem apta: secùs est, si sit vetula, in quam non cadit suspicio libidinis, *Farinac. cit. q. 145. n. 78.* Quòd autem dictum est, requiri ad incurrendas pœnas raptûs, ut fiat libidinis causâ, id ita intelligendum est, quòd etiam is, qui mulierem rapuit, sive Monialem, sive sæcularem per vim illatam, animo contrahendi cum illa matrimonium, non excusatur à pœna capitali raptûs, *l. Si quis 5. C. de Episc. & Cleric.* qui textus etsi loquatur de rapiente virgines DEO sacratas, tamen communiter intelligitur etiam de rapiente Virgines non sacras, & est canonizatus in *c. Si quis 3. caus. 36. q. 2. & in c. 1. & 2. ead. caus. & q. Farinac. cit. q. n. 220.*

X. Tertiò requiritur ad raptum pœnæ juris obnoxium, ut mulier traducatur de loco in locum, & ideo si quis per vim extorqueat copulam à virgine, viduâ, vel conjugatâ, non traducendo illam ab uno loco ad alium, erit quidem puniendus pœnâ stupri violenti, vel adulterij, non tamen pœnâ raptûs, quia non est raptus, sed stuprum, *l. Mariti 29. §. fin. ff. ad Leg. Jul. de adult. c. 2. §. Cum ergo caus. 36. q. 1.* Non tamen sufficit, quòd fœmina sit ab uno loco ad aliùm deducta, ut si de via publica seorsim abducatur per aliquot solùm passus, commodioris concubitûs causâ, vel de una camera in aliam, sed quod de una domo in aliam, sive uno loco in alium sit traducta, animo illam abducendi à loco, ubi habitabat, seu morabatur, *Clarus §. Raptus, n. 1. Sanch. c. l. n. 20. & 21. Farinac. c. l. n. 69.* Est tamen verus raptus, quando fœmina violenter abducitur ad alium locum, etsi ad illum non fuerit perducta, sive ad locum destinatum non pervenerit, quia est abducta de loco in locum, animo abducendi, *Sanch. c. l. n. 21. in fine.*

Porro hæc procedunt, quoad forum externum, & ad pœnas Jure decretas incurrendas. At verò in foro conscientiæ, non requiritur ad raptum violenta abductio mulieris de loco ad locum, sed sufficit, si quomodocunque fœminæ vis inferatur ad extorquendam copulam, tunc enim duplicem malitiam specie diversam continet, unam fornicationis contra castitatem, in quantum est illicitus concubitus: alteram injustitiæ, ratione violentiæ, quæ infertur fœminæ, vel parentibus, sive ijs, in quorum potestate est constituta, secundùm *S. Thom. c. l. Sanch. cit. dis. 12. n. 30. & 31.* apud quem plura de hoc videri possunt *n. 32. & seqq.*

XI. Quarta denique conditio requisita ad incurrendas pœnas raptûs, est, ut mulier rapta sit honestæ vitæ, *cit. l. un. in princ. C. de raptu virg.* Et hinc raptor publicæ meretricis non incurrit pœnas *cit. l. un.* quia honestarum mulierum nomine scorta non veniunt, *Gl. in cit. l. un. V. Virginum, junctâ Gl. marg. lit. B.* sed pœnâ extraordinariâ, arbitrio Judicis puniendus

niendus est, *Clarus cit. §. Raptus. q. 5. Mascard. de probat. vol. 3. concl. 1253. n. 12. & 13. Sanch. c. l. n. 22.* quia meretrix non præsumitur vim pati à cognoscente illam, nisi probetur, raptus autem non censetur fieri, fine violentia. Excipi debet primò, nisi meretrix vitæ impuræ pœnitentiâ ducta cœperit honestè vivere, tunc enim raptor pœnâ raptûs teneretur: secùs si desiit quidem esse publica meretrix, non tamen honestè vivit, quia facta est alicujus concubina, *Mascard. c. l. n. 14.* Secundò limitari debet, quòd incurrantur pœnæ raptûs, etsi mulier rapta sit inhonesta, sed conjugata, *cit. l. un. § Quæ multò magis,* quia tunc raptor duplici tenetur crimine, tam adulterij, quàm rapinæ, & irrogatur injuria marito, *Mascard. c. l. n. 15.* nisi tamen maritus esset leno, qui uxorem prostituisset, tunc enim etiam respectu illius, cessaret injuria, *Mascard. c. l. n. 19. Sanch. c. l. n. 23.*

Verùm in foro conscientiæ, si fœmina cujuscunque statûs, etiamsi meretrix sit, violenter cognoscatur, vel abducatur, censebitur esse raptus diversæ speciei à simplici fornicatione, quia vis illa erat contra justitiam: quamvis talis raptus mulieris inhonestæ pœnis raptûs ordinarijs jure decretis non puniatur, sed extraordinarijs, & arbitrarijs, *Sanch. c. l. n. 37.*

XII. Cæterùm restat quæstio, an vice versâ, pœnas jure decretas incurrat etiam fœmina rapiens virum, vel aliam fœminam, libidinis causâ? Resp. Probabilius est, fœminas raptrices non esse puniendas, pœnâ ordinariâ raptûs, sed aliâ extraordinariâ, arbitrio Judicis, *Clarus §. Raptus, n. 6. Menoch. de arbitr. Judic. casu 291. n. 30. & seqq. Sanch. cit. disp. 12. n. 25.* & est communior DD. Probatur primò, quia in *cit. l. unic. C. de raptu virg.* fit mentio de solo viro rapiente, ergò cùm sit lex pœnalis, non debet extendi ad fœminas, nec sub masculino comprehenditur fœmininum in odiosis, & pœnalibus, *l. 1. § Quare ff. de ventre in possess. mitten.* Secundò, Leges non feruntur de ijs, quæ rarissimè contingunt, sed ea solùm, quæ frequenter accidunt, spectant, & comprehendunt, rarissimum autem est, ut fœmina virum rapiat, vel aliam fœminam. Tertiò, non militat eadem ratio in fœmina rapiente virum, quæ in viro rapiente fœminam, quia ex priore raptu non oriuntur tanta scandala, & damna, sicut ex posteriore, gravius enim delictum est, si rapiatur fœmina à viro, quàm si virum fœmina rapiat, in qua major honestas exigitur, & cui per raptum major injuria irrogatur, quàm viro rapto: neque enim masculus raptus à fœmina tantam infamiam patitur, nec parentes, aut consanguinei ejus, sicut quando fœmina rapta est à viro, ideòque par non est, ut æquali pœnâ puniantur mulier rapiens virum, & vir rapiens fœminam; pœna enim debet commensurari delicto, & gravius delictum graviùs vindicandum est, *c. Non afferamus 21. caus. 24. q. 1.* plura de hoc videri possunt apud *Sanch. c. l. n. 26.* Atque hæc procedunt quoad forum externum, & pœnas raptûs: in foro verò conscientiæ, sive vir rapiat fœminam, sive fœmina virum, uterque raptus continet malitiam speciè distinctam à simplici fornicatione, propter violentiam injustè illatam, licèt major sit injuria, quando vir rapit fœminam, & solus hic raptus pœnis juris subjaceat, ut dictum, *Sanch. c. l. n. 40.*

XIII. Illud postremò hîc addendum, quòd pœnæ *cit. l. un.* locum habent, non solùm in viris rapientibus fœminas, sed etiam mares, & pueros, libidinis causâ, quia Sodomia est gravius delictum, quàm adulterium, & stuprum, *Farinac. cit. q. 145. n. 45.*

Similiter prædictis pœnis est obnoxius, qui virginem impuberem, & necdum viri potentem per vim rapuit, & corrupit, quia ob solum raptum, & vim imposita est pœna mortis in *cit. l. un. C. de raptu virg.* ibi: *Aut à Tutoribus*, ubi supponitur, virginem raptam fuisse sub tutela, adeóque minorem 12. annis, & adhuc impuberem: & licèt corrumpens talem puellam, non dicatur commisisse stuprum, sed illud attentâsse: punitur tamen pœnâ mortis propter ipsum raptum, & vim adhibitam, & illatam puellæ, *l. Si quis 5. C. de Episc. & Cleric. Menoch. de arbitr. Judic. casu 294. n. 7. & 8. Farinac. c. l. n. 51.*

§. III.

De matrimonio contracto inter raptorem, & raptam.

XIV. Quæritur primò. An matrimonium inter raptorem, & raptam contractum sit, ipso jure, irritum, vel saltem illicitum, & prohibitum? Resp. Spectato Jure Civili, matrimonium inire cum fœmina rapta, non solùm prohibitum est, & illicitum, ut constat ex *cit. l. unic. §. Et si quidem*, ubi dicitur, *nec sit facultas raptæ raptorem suum sibi maritum exposcere, C. de raptu virg.* sed etiam illud invalidum est, prout sumitur ex *Auth. de raptis mulieribus, §. unic.* ibi: *Tale stare matrimonium, etsi rapta voluerit, prohibuimus, collat. 9. nov. 144.* Stare autem est idem, quod semel initum consistere, & vires habere tanquam validum, *Sanch. l. 7. de matr. disp. 12. n. 41.* Verùm de Jure Cannonico, olim erat quidem interdictum matrimonium inter raptorem, & raptam, ut constat ex *c. de puellis 4. in fine, c. Si autem 10. & c. seq. caus. 36. q. 2.* Id autem postea correctum fuit, ita ut matrimonium inter raptorem, & raptam licitè, & validè ineatur, si rapta etiam in potestate raptoris adhuc existens, liberè consentiret, ut patet ex *c. Tria 8. & c. seq. cit. caus. & q. & ex c. Accedens 7. & ult. h. t.* ubi Innocentius III. ita rescribit: Rapta puella (etiam invita, & renitens ab initio, in ipso raptu, *Hostiens. hîc V. Rapta,*) legitimè contrahet cum raptore, si prior dissensus transeat postea in consensum (expressum, vel tacitum, *Arg. c. 21. de Sponsal. Hostiens. hîc V. in consensum.*) & quod antè displicuit, tandem incipiat complacere, dummodo ad contrahendum legitimæ sint personæ; quia scilicet habent legitimam ætatem, nec aliud impedimentum Canonicum inter illos sit, quo minùs contrahere possint matrimonium, *Hostiens. hîc. & Abb. in fine.*

XV. Ubi notandum primò, per consensum subsequentem tollitur vitium præcedens, sic si quis per metum promisit dare centum, sed postea solvat ea, sine metu, tollitur vitium metûs præcedentis, *L. 2. C. de his, quæ vi met. caus. Abb. hîc n. 1.* similiter hîc per liberum consensum mulieris raptæ purgatur vitium præcedentis raptûs.

Noran-

Notandum secundò. In matrimonio contrahendo standum est dispositioni Juris Canonici, etsi contrarium statuat Jus Civile, ut in proposito, matrimonium initum inter raptorem, & raptam invalidum est, de Jure Civili, validum verò Jure antiquo Decretalium, *Abb. hic n. 2.* Quid autem circa hoc statutum, & mutatum sit Jure novo Concilii Tridentini, infrà dicetur. Porrò Jure communi antiquo Decretalium, non requiritur ad valorem matrimonii, ut puella rapta sit constituta extra raptoris potestatem, & in pristina libertate collocata, sed satis est, si rapta adhuc sub potestate raptoris existens, verè ac liberè consentiat in matrimonium, ut apertè colligitur ex *cit. c. ult. h. t. Covarr. in 4. Decret. p. 1. c. 3. §. 9. n. 1. Sanch. cit. disp. n. 42.*

XVI. Notandum tertiò. Raptus alienæ sponsæ, etsi non sit impedimentum dirimens matrimonium contractum, Jure antiquo Canonico, impedit tamen etiam hodie contrahendum, ita ut raptor ille nec cum rapta, nec cum alia quacunque inire possit matrimonium, ut constat ex Concilio Toletano relato in *c. Statutum. 34. caus. 17. q. 2.* Ubi dicitur, *si quis sponsam alterius rapuerit, publicà auctoritate mulctetur, & sine spe conjugii maneat.* Idémque dicendum de sponsa rapta, cui denegatur etiam licentia alii nubendi, si postea in raptum consensit, ut colligitur ex *cit. c. Statutum.* à contrario sensu. Ratio est, quia qui alienum matrimonium perturbare ausus est, jure proprii contrahendi meritò privatur, ut in eo puniatur, in quo deliquit, *Sanch. cit. disp. 12. n. 43. & 44.* Nec refert, quòd in *c. Si autem. 10.* ibi: *iterare conjugium non præsumat, caus. 36. q. 2.* id de omni raptu statui videatur, quia id intelligendum est non universaliter, sed particulariter, de raptu alienæ sponsæ, ne novitates inducantur, ut ait *Cajetan. 2. 1. q. 154. art. 7. in corp. Sanch. cit. disp. n. 43.* Porro, hæc pœna sive impedimentum contrahendi matrimonium cum quavis alia fœmina, tantùm locum habet, si quis alienam sponsam de præsenti rapiat, sive illa sit virgo, sive corrupta, quia Jus non distinguit: & sive matrimonium fuerit consummatum, sive ratum tantùm, quia in utroque casu infertur gravis injuria matrimonio per raptum: non autem hæc pœna inhabilitatis extendi debet ad sponsam de futuro, quæ in materia pœnali, & odiosa nomine sponsæ non comprehenditur, ut ex probabiliore sententia docet *Sanch. c. l. n. 45.* Requiritur autem ad hoc impedimentum contrahendum, ut hujusmodi raptus fiat, traductâ sponsâ de loco in locum, & ut carnalis copula cum rapta sit secuta, quia in materia favorabili (qualis est matrimonium) impedimenta ejus valde sunt restringenda, *Sanch. c. l. n. 46.* apud quem plura de hoc impedimento videri possunt *ibid. n. 47. & 2. seqq.*

XVII. Quæritur secundò. An rapta nubens raptori, spectato Jure Canonico, amittat bona raptoris, quæ aliàs ipsi raptæ, ob injuriam per raptum illatam, secundùm leges Civiles, acquiruntur, sed quibus in pœnam matrimonii cum raptore initi privatur, juxta *Auth. De raptis mulieribus. §. un. vers. sancimus collat. 9.* Resp. probabilius est, mulierem bona raptoris, ob matrimonium cum eo initum, secundùm Jus Canonicum, non amittere, sed lucrari, quia causa finalis, cur nubens raptori privetur bonis ejusdem, est, quia de Jure Civili illicitum, & irritum est matrimonium inter raptorem, & raptam, ut clarè patet ex *cit. Auth.* atqui Jus Canonicum antiquum statuit, & declaravit, matrimonium tale esse validum, ut constat ex *c. ult. h. t.* adeóque quoad hoc, correxit Jus Civile prohibens, & dirimens hujusmodi matrimonium, ergo etiam Jus Canonicum correxit Jus Civile, quoad pœnam illi matrimonio accessoriè annexam, eámque sustulit, & consequenter cessante prohibitione, & irritatione talis matrimonii per LL. Civiles factâ, cessat etiam amissio bonorum raptoris decreta in pœnam illius matrimonii illiciti, *Gl. in c. de puellis. 4. V. Nullatenus. cit. caus. 32. q. 2. Hostiens. in summa hic num. 1. in fine, Abb. in c. pen. num. 4. in fine h. t. Sanch. cit. disp. 12. num. 28.* Non obstat *c. Cùm secundùm. 19. de hæretic. in 6.* Ubi dicitur: *mulier humanam* (id est, civilem) *legem transgrediens, & præsertim parentibus suis non consentientibus, raptoris nuptias eligens, bona omnia, quæ per legem obvenerant à raptore, & aliis consortibus raptûs, ipso jure amittat, certóque casu deferantur ad fiscum.* Nam ibi non approbatur illa lex Civilis, sed solùm in facti narratione affertur, adeóque non continet jus, unde *Gl. ibid. V. Humanam legem ait*, quòd secùs sit secundùm legem Canonicam. Contrarium tamen tenet *Iul. Clarus §. Raptus. n. 8. & Zoes. in Comment. in Decretales h. t. n. 4.* quòd lex civilis, quoad pœnas non possit dici revocata per Canones, cùm nec concernat materiam peccati, nec Juri Canonico sit subjecta, sed crimen puniat, quod etiam probabile est. Verùm cùm pœna sit accessoria matrimonio, & supponat illud esse illicitum, quando hoc est licitum, & validum, pœnæ locus esse non potest.

§. IV.

Quid Iure novo Concilii Tridentini statutum sit circa matrimonum inter raptorem & raptam initum, & quæ pœnæ ob illum raptum sint decretæ?

XVIII. De hoc extat Decretum Concilii Tridentini *Sess. 24. c. 6. de reform. matr.* in quo statuit S. Synodus, inter raptorem, & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quòd si rapta à raptore separata, & in loco tuto, & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem ducat: & nihilominus raptor ipse, & omnes illi consilium, auxilium & favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniúmque dignitatum incapaces: & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea mulierem raptam, sive eam duxerit, sive non duxerit, decenter, arbitrio Judicis dotare. Hactenus Concilium.

XIX. Pro explicatione hujus Decreti notandum primò, matrimonium contractum, inter raptorem, & raptam, quamdiu hæc sub potestate raptoris existit, nec ab illo separata est, & in libero ac tuto loco constituta, omnino irritum est, adeóque rapt[us] hodierno jure est impedimentum dirimens

monium, non tamen perpetuum, sed temporale solùm, donec libertati suæ restituatur, & violentia ei illata cesset, ut constat ex illis verbis Concilii, dum ait, *inter raptorem, & raptam nullum posse consistere matrimonium*, per quæ verba clarè significatur, tale matrimonium esse nullum, *arg.* c. *unic. de cognat. legal.* Ubi similiter dicitur, inter fratrem, & sororem adoptatos quamdiu durat adoptio, nuptiæ consistere non possunt, ubi DD. communiter tradunt, illud esse impedimentum dirimens matrimonium, *Sanch. l. 7. de matr. dis.* 13. *n.* 2. & alii. Est autem matrimonium hujusmodi nullum, tametsi rapta adhuc constituta sub raptoris potestate, reverà liberè consentiat, quia Concilium exigit ad valorem talis matrimonii, non tantùm liberum consensum raptæ in matrimonium, sed ut plenè sit libera à potestate raptoris, & ab eo separata, *Sanch.* c. *l.* Deinde cùm matrimonia clandestina hodie, post Concilium Tridentinum, sint irrita, ideo ad valorem matrimonii requiritur, ut qui fœminam per verba futuri temporis sibi desponsatam, cum ejus consensu, abducit è domo parentum, matrimonium cum illa contrahat, præsente Parocho, vel alio de ejus consensu, & coram aliis duobus testibus, neque tunc necesse est, ut rapta constituatur, extra potestatem raptoris, vel ab eo priùs separetur, cùm non sit propriè raptus, quando sponsa volens abducitur, quia Concilium solùm irritavit matrimonium inter raptorem, & raptam, quando rapta est in potestate raptoris contra suam voluntatem, vel quando rapta est ad celebrandum cum illa matrimonium clandestinum, vel ad fornicariam copulam habendam, *Azor p. 3. l. 3. c. 54. q. 2.*

XX. Notandum secundò. Excommunicatio, quam incurrunt raptores, & consilium, auxilium vel favorem eis præbentes, est latæ sententiæ, quia ipso jure ac facto incurritur: non tamen ejus absolutio est reservata Papæ, quia in Decreto Tridentini non reservatur: & sic habet locum regula, quando Conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi, c. *Nuper. 29. de sentent. excomm. Sanch. cit. dis.* 13. *n.* 1. reliquæ verò pœnæ à Concilio inflictæ raptoribus non incurruntur, nisi post sententiam Judicis, nempe perpetua infamia, & inhabilitas ad omnes dignitates, quæ proximè sequitur infamiam, hæc autem requirit Judicis sententiam, saltem declaratoriam criminis, à qua pœna infamiæ non liberatur raptor, etsi raptam ducat in uxorem, ut apertè patet ex *cit. Decreto Concilii*, quod expressè statuit, non obstante matrimonio raptoris cum rapta, eum incurrere pœnas excommunicationis, infamiæ & inhabilitatis ad omnes dignitates: neque ideo compellitur rapta nubere infami, quia ad hoc non cogitur, sed liberè potest, vel raptori, postquam extra ejus potestatem est constituta, vel alii nubere. Neque id etiam repugnat favori matrimonii, quia ea pœna imponitur raptori, non ob contractum matrimonium cum rapta, sed ob delictum raptûs, & solùm deciditur, non liberari raptorem à tali pœna, etiamsi raptam ducat, *Sanch. c. l. n.* 1.

Similiter pœna depositionis à gradu, seu statu Clericali imposita Clericis raptoribus, requirit sententiam Judicis, ante quam non sunt, ipso facto, desed deponendi per ministerium Judicis, *Sanch. c. l.* Denique quod attinet ad pœnam, quâ tenetur raptor dotare raptam, illa obligatio etiam non contrahitur à raptore, ante Judicis sententiam, ut patet ex *cit. Decreto Concilii*, ubi dicitur, *teneri decenter dotare raptam arbitrio Iudicis*, nempe spectatâ qualitate, & conditione raptoris, & raptæ, cùm pro circumstantiis utriúsque personæ, major vel minor inferatur injuria, cujus pœna est dotatio. Quòd si tamen ex raptu, non tantùm injuria, sed etiam damnum injustè illatum esset, illud in foro conscientiæ, ante omnem sententiam Judicis, resarciendum foret, ex communi doctrina de restitutione damni, *Sanch. c. l.*

XXI. Notandum tertiò. Raptor, sive Clericus sit, sive Laicus, juxta cit. Decretum Concilii, non incurrit irregularitatem, sed infamiam, quæ est causa irregularitatis, ut docet *Navarr. l. 5. consil. 3. n. 4. h. t.* ideóque cùm non incurratur infamia, ante Judicis sententiam, neque irregularitas contrahetur, donec raptor per sententiam Judicis fuerit depositus ab Ordine, si Clericus sit, vel reus criminis, & infamis declaratus: idémque est de consulentibus, & auxiliantibus ad raptum; *Sanch. cit. dis.* 13. *num.* 5.

Notandum quartò. Parochus assistens matrimonio inito inter raptorem, & raptam, quæ non est in pristina libertate extra raptoris potestatem constituta, non incurrit pœnas Concilii Tridentini: non enim favet delicto raptûs, quod jam est commissum, & consummatum, sed ipsi matrimonio: nisi ante raptum promisisset raptori, quòd assistere velit matrimonio contrahendo cum rapta, adeóque illum ad raptum exequendum animâsset, tunc enim tanquam fautor pœnis raptûs obnoxius fieret, *Sanch. c. l. n. 1. in fine.*

XXII. Notandum quintò. Is, qui rapuit, seu per vim abduxit fœminam, non animo contrahendi cum illa matrimonium, sed solius libidinis explendæ causâ, vel ex aliâ causa, non incidit in pœnas raptûs à Concilio decretas, sed aliâ pœnâ, pro modo culpæ, plectendus est, ac proinde validum est tunc matrimonium inter raptorem, & raptam, si hæc postea liberè consentiat, etiamsi non fuerit constituta extra potestatem raptoris, ut ex probabiliore sententia docet *Diaz in pract. Canon.* c. 81. *in addit. lit. A. §. Clericus autem, Sanch. cit. dis.* 13. *num.* 4. quamvis contrarium teneat Azor suprà citatus. Sed ratio est, quia Concilium Tridentinum in c. 6. *de reform. matr. in princ.* loquitur de matrimonio contrahendo inter raptorem, & raptam, & postea pœnas subjicit transgressoribus imponendas, adeóque indicium est, de illo solo raptu ibi agi, qui causâ matrimonii ineundi fit, idque Decretum sub Rubrica de reformatione matrimonii ponitur, ideóque pœnæ ibi decretæ imponuntur raptoribus, ut cum plena libertate ineatur matrimonium; in raptu autem ab initio intervenit coactio, & idcirco Concilium exigit, ut rapta priùs restituatur in pristinam libertatem, & à raptore separetur: quæ ratio omnino cessat in eo, qui non matrimonii, sed solius libidinis causâ fœminam rapit, quia nihil agit contra matrimonium, ejúsque libertatem: præterquam quòd quando textus est dubius, juxta argumentum in eo propositum sit intelligendus, & LL. pœnales, præsertim pœnæ

tam

tam graves non sunt extendendæ, sed restringendæ, quando littera non cogit: neque etiam in cit. Decreto ullum verbum expressum est, ex quo colligatur, textum illum esse generaliorem Rubricâ. Et ita decisum fuisse per S. Congregationem Concilii die 23. Januar. anno 1586. nempe raptores ob aliam causam, quàm ut in uxores ducant, non comprehendi à Concilio propter identitatem, vel majoritatem rationis, nec Constitutionem pœnalem extendi tali casu, testatur *Ioan. Gallemart. in cit. Decreto Concilii.* Porrò pœnæ illæ habere possunt locum etiam in Clericis, quia fautores raptûs possunt esse Clerici, etiam in Sacris Ordinibus, & raptores, qui minoribus Ordinibus sunt initiati; imò etiam qui in Sacris sunt constituti, possunt rapere fœminas, causâ contrahendi matrimonii, non de jure, sed de facto, & incurrere pœnas raptûs, *Sanch. tit. disp. 13. n. 18. in fine.* Quare in cit. Decreto Concilii non punitur raptus, qui fit libidinis explendæ causâ, nisi simul fieret causâ libidinis, & matrimonii contrahendi, tunc enim comprehenderetur solùm, quatenus fieret, causâ matrimonii, sub hoc Decreto, *Sanch. cit. disp. 13. n. 5.*

XXIII. Hinc colligitur primò. Nomine raptoris hic non tantùm is, qui physicè rapit, sed etiam is, cujus nomine, vel mandato, vel ad cujus petitionem, raptus fit, comprehenditur, ita ut matrimonium à mandante initum cum rapta sit invalidum, nisi priùs in loco tuto fœmina constituatur, & incurret etiam cæteras pœnas, tanquam verus raptor per intermediam personam, ad effectum matrimonii ineundi. Is verò, qui proprio motu aliquam rapit, non ut ipse, sed ut alius cum ea matrimonium ineat, in pœnas ordinarias non incidit, quamvis aliis pœnis plectendus sit, valétque matrimonium cum illo tertio initum, si rapta liberè consentiat, etiamsi adhuc sub potestate raptoris existat, quia prima pœna Decreti Tridentini est, ut inter raptorem & raptam non possit consistere matrimonium, quamdiu rapta sub potestate raptoris existit, ac proinde in illo supponitur raptum factum esse eo fine, ut raptor raptam ducat, ergo si quis fœminam rapiat, non ut secum, sed cum alio matrimonium ineat, non habent locum pœnæ illæ. Si quis verò consilium, vel auxilium præberet ei, qui fœminam rapuit eo fine, ut matrimonium cum illa ineat, incurrit quidem excommunicationem, aliásque pœnas auxiliantium ad raptum; potest tamen cum ipso mulier rapta validè matrimonium contrahere, etiam dum adhuc est in potestate raptoris, quia ea pœna, ut matrimonium sit invalidum inter raptorem, & raptam, donec rapta in loco tuto sit reposita, non est auxiliantibus ad raptum imposita, *Sanch. cit. disp. 13. num. 6.*

XXIV. Colligitur secundò. In dicto Decreto Tridentino comprehenditur raptus cujuscunque fœminæ, sive virgo sit, sive corrupta, sive etiam meretrix, & inhonesta, quia Concilium intendit punire, non quemcunque raptum, sed quando violenter rapta est fœmina, causâ ineundi matrimonii cum illa, quæ non minùs impeditur, & coarctatur, si fœmina inhonesta rapiatur, vel alia cujuscunque status, animo cum illa ineundi matrimonium, *Sanch. c. l. n. 14.* Quin imò etiamsi quis rapiat fœminam conjugatam, animo ineundi cum illa matrimonium, non de jure, quod fieri nequit, sed de facto, vel quia intercedit inter eos aliud impedimentum dirimens matrimonium, v. g. consanguinitatis, adhuc incurrit pœnas raptûs decretas in Concilio, quia hoc non requirit, ut ineatur inter raptorem, & raptam matrimonium; sed hoc solùm spectat, utrùm fœmina fuerit violenter abducta ad contrahendum matrimonium cum illa: tunc enim consummatum est delictum raptûs, & incurruntur pœnæ Concilii, sive raptor ducat raptam, sive non, quia eam ducere non potest, vel quia non est posita extra potestatem raptoris, vel ob aliud impedimentum dirimens matrimonium inter eos, ut satis apertè colligitur ex subjunctis verbis Concilii, ibi: *Et nihilominùs raptor ipse &c.* quasi dicat, has pœnas incurrit raptor non minùs, si raptam ducat, quàm si non ducat, natura hoc nihil refert, quoad pœnas incurrendas, *Sanch. c. l. num. 14.*

Colligitur tertiò. Incurri pœnas raptûs decretas in Concilio, sive postea secuta sit copula cum rapta, sive non, quia non punitur raptus commissus, libidinis causâ, qui requirit, ut copula sit secuta, alioquin non est consummatum delictum: sed causâ matrimonii ineundi factus, ut jam sæpius dictum, ad quem non requiritur, ut copula sit secuta, *Sanch. c. l. n. 8.*

Colligitur quartò. Incurri prædictas pœnas, si mulier violenter sit rapta, causâ matrimonii contrahendi, etsi non sit perducta ad locum destinatum, sed sufficit, quòd illam raptor per vim in suam potestatem redegerit, per talem enim violentam abductionem jam est consummatum delictum raptûs, & perfectè irrogata est injuria libertati matrimonii, sicut §. *praced.* dictum est n. 10. de raptu, libidinis causâ facto, *Sanch. cit. disp. 13. n. 10.*

XXV. Colligitur quintò. Quando & in quibus casibus non habeant locum prædictæ pœnæ Concilii Tridentini. Nam primò, si fœmina rapta non sit abducta ab uno loco ad alium, videlicet à domo propria, vel paterna ad alium locum, in quo sit sub potestate raptoris constituta, non incurruntur pœnæ raptûs, quia id ex generali ratione raptûs pœnis obnoxii requiritur, *Navarr. l. 5. consil. t. n. 1. Sanch. l. 7. de matr. disp. 13. n. 7.* quamvis non sit necessarium, ut ad locum destinatum perveniat, ut jam dictum. Secundò, non habent locum hæ pœnæ, si fœmina volens sit abducta, quamvis postea mutatâ voluntate, renitatur, & resistat abductioni: secùs est, si ab initio invita, & reluctans abducta sit, & postea velit, & consentiat, quia in his initium spectandum est, *Sanch. c. l. n. 9.* & dictum §. *praced.* Tertiò non incurruntur hæ pœnæ, si fœmina solis precibus importunis, vel etiam donis, & pecuniâ inducta sit, ut consentiret in sui abductionem, quia non est verè raptus, nisi tales preces, ob adjunctas minas, vel metum reverentialem, æquiparentur violentiæ, *Sanch. c. l. n. 18.* & dictum etiam suprà.

XXVI. Quartò neque etiam hæ pœnæ Concilii Tridentini habent locum, si puella dolo circumventa, patiatur se abduci, causâ ineundi matrimonii, quia cùm non intervenerit violentia, non est propriè raptus. Et licèt dolus sufficiat ad incurrendas pœnas *l. unic. C. de raptu virg.* Ubi id est expressum; tamen

tamen Decretum Concilii Tridentini solis raptoribus pœnas imponit, quales propriè non sunt, ubi abest violentia, & cùm hoc Decretum sit pœnale, & correctorium, debet restringi ad verum ac proprium raptum. Nec refert, quòd sicut violentia, ita etiam dolus adversetur libertati matrimonii, cùm etiam tollat voluntarium. Nam non omnis dolus, sed solùm ille omnino tollit voluntarium, qui versatur circa errorem personæ, & conditionis illius, an sit libera, an serva; & quamvis si talis sit dolus, auferat voluntatis libertatem, & per consequens etiam reddat matrimonium invalidum, non tamen infert violentiam, quæ necessariò requiritur ad verum ac propriè dictum raptum iis pœnis obnoxium, *Sanch. c. l. n. 12.*

XXVII. Quintò, si puella consentiens è domo parentum, vel eorum, quorum curæ subest, ipsis ignorantibus, abducatur, non habent locum pœnæ Concilii, quia non est propriè raptus: at si ipsis invitis, matrimonii causâ sit abducta, etsi ipsa consentiente, est verè ac propriè raptus, & consequenter incurruntur pœnæ, quia, ut dicatur rapta, sufficit, ut contra voluntatem patris è domo ejus sit abstracta, sive id fiat volente puellâ, sive nolente, ut docet *Navarr. l. 5. consil. 2. h. t.* & alii apud *Sanch. cit. dis. 13. n. 13.* quamvis ipse valde probabiliter contrarium teneat, nempe pœnas, hoc casu, non incurri, quia Concilium Trident. in hoc Decreto intendit favere libertati matrimonii, & cavere, ne fœmina invita, & repugnans cogatur illud inire cum raptore, ergo etiamsi parentes dissentiant, si tamen ipsa puella consentiat in sui abductionem, non læditur libertas matrimonii, adeóque propter dissensum parentum non incurruntur prædictæ pœnæ raptûs. Et quamvis consensus parentum requiratur ad honestatem matrimonii, ut licitè, & decenter ineatur, non tamen requiritur ad valorem matrimonii, sed solùm ut ipsa fœmina liberè contrahat matrimonium cum raptore, ideóque si violenter rapta sit, ut restituatur pristinæ libertati, & in tuto ac libero loco collocetur: quare sola voluntas, sive consensus fœminæ, & ejus dissensus attenditur in Decreto Concilii, non verò parentum: ac proinde sicut si puella invita abducatur, causâ matrimonii contrahendi, parentibus volentibus, locum habent pœnæ raptûs: ita è contrario, si ipsa velit, etsi parentes nolint, non incurruntur pœnæ raptûs, *Sanch. c. l.*

XXVIII. Sextò, si sponsa de futuro consentiens abducatur à sponso, matrimonii contrahendi causâ, etsi parentes contradicant, non incurruntur pœnæ raptûs, ut constat ex *c. pen. h. t.* secùs est, si sponsa nolens, & reclamans abducatur, sive parentes consentiant, sive non, tunc enim læditur libertas matrimonii, nec potest sponsa per vim cogi ad servandam fidem sponsalium, saltem si justam causam habeat non standi fide datâ, *Sanch. c. l. n. 15.*

Septimò, si fœmina virum rapiat nolentem, & contradicentem ad ineundum secum matrimonium, non habent locum pœnæ raptûs decretæ in Concil. Trident. cùm hoc de solo raptore loquatur, adeóque cùm sit Decretum pœnale, & correctorium, ad fœminam, quæ rapuit virum, extendi non debet, *Sanch. c. l. n. 16.* & patet ex dictis *§. præced.*

XXIX. Postremò prædictis addendum primò, sicut matrimonium, ita etiam sponsalia inter raptorem, & raptam, quamdiu hæc in potestate raptoris manet, validè contrahi non possunt, quia etsi Decretum Concilij Tridentini non loquatur de sponsalibus, sed de solo matrimonio, adeóque tanquam pœnale, & Jus commune corrigens non videatur extendendum ad sponsalia: attamen cùm sponsalia sint via, & præparatio ad matrimonium, ideo prohibito, & irritato matrimonio, censentur etiam prohibita, & irritata sponsalia, si eadem prohibitionis ratio sit in utrisque, ut in proposito, defectus plenæ libertatis. *Navarr. l. 5. consil. 4. h. t. Sanch. cit. 13. n. 17.* Aliud est de matrimonio clandestino, & sponsalibus clandestinis, quæ adhuc valent, quia in his non est eadem ratio, quæ in matrimonio clandestino: nam hoc est prohibitum, & irritatum ad vitandum periculum fornicationis, & concubinatûs: si enim is, qui priùs clàm cum aliqua matrimonium contraxit, postea aliam publicè duxit in facie Ecclesiæ, huic cohabitare cogetur, quia de matrimonio priore nihil constabat Ecclesiæ, & tamen posterius invalidum est: quæ ratio cessat in sponsalibus clandestinis, nam matrimonium, post sponsalia priùs cum aliqua alia inita, contractum est validum, *Sanch. l. 1. de matr. dis. 12. n. 2.* de quo alibi. Addendum secundò, accusatio criminis raptûs non finitur quinquennio, sicut adulterium, vel alia delicta carnis, *l. Qui cœtu. 5. §. Qui vacantem, junctâ Gl. fin. C. ad leg. Iul. de vi public. Farin. p. 5. q. 145. n. 67.*

§ V.

De rapina & raptoribus rerum, seu bonorum, eorúmque pœnis Jure Civili statutis.

XXX. Quæritur primò. Quid sit rapina, & quis dicatur raptor? Resp. rapina sumitur, vel latè, pro illicita usurpatione, vel occupatione rei temporalis, sive manifestè, sive occultè: quo sensu dicitur in *c. Si quis. 10. caus. 14. q. 4. si quis usuram acceperit, raptum facit,* & *c. Si quid. 6. cit. caus. q. 5. si quid invenisti, & non reddidisti, rapuisti.* Secundò, accipitur rapina propriè ac strictè, prout est crimen vicinum furto, & est injusta rei alienæ mobilis, vel se moventis per vim ablatio, *Hostiens. in summa Rubric. de raptoribus rerum h. t. n. 1. Silvest. V. Rapina in princ.* & alii. Dicitur primò, *injusta ablatio*, nam si quis rem alienam justè, etiam per vim, auferat, ut in bello justo, non est rapina. Dicitur secundò, *per vim*, quia etsi quis rem alienam injustè, & per dolum auferat, sed non per vim, sive occultè, sive etiam palàm, & manifestè, furtum erit, non rapina, quia hæc sine vi fieri non potest: eâque vel publicâ, quæ fit cum armis, vel privatâ, quæ sine armis infertur. Quare omnis raptor est fur, & quidem improbior fur, *Instit. vi bonor. raptor. in princ. & l. 2. §. Ceterùm, ff. eod.* sed non vice versâ, omnis fur est raptor. Dicitur tertiò, *rei alienæ*, quia si quis rem suam propriam violenter tollat ab eo, qui illam abstulit, non est raptor, nec pœnâ ordinariâ rapinæ punitur, sed alia mitiore, ob vim privatâ auctoritate illatam, cùm posset eam repetere in judicio, *Silvest. c. l. in princ.* Dicitur quartò, *rei mobilis*, quia res immobiles, ut fundi, & res Soli propriè non dicuntur rapi, sed violenter invadi, *§. Ita tamen in fine Instit. vi bon. rapt. & l. 1. C. eod.*

C. eod. Deinde rapina propriè fit in rebus, raptus in personis, nempe in mulieribus, aliisve personis, *Hostiens. hic n. 1.* Differt raptor à prædone, sive latrone publico, quia hic in via publica iterantibus res suas aufert: raptor verò vel manifestè, & palàm, vel occultè res alienas per vim aufert, sive in luco publico, sive etiam in privato, *c. Pœnale 13. caus. 14. q. 5. Hostiens. hic n. 2. & Silvest. in princ.*

XXXI. Porro rapina specie differt à furto in ratione injuriæ, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 4. Less. l. 2. de justit. c. 10. n. 8. dub. 2.* tum quia in furto diversa ratio involuntarij, & consequenter injustitiæ reperitur (nam volenti non fit injuria, sed solùm involuntario, & invito) furtum enim fit, domino ignorante, adeóque continet involuntarium ob ignorantiam: rapina verò fit, domino sciente, & vim patiente, adeóque continet involuntarium, ob coactionem. Unde etiam rapina est gravius peccatum, cæteris paribus, quàm furtum, quia est longè magis involuntarium. Tum quia rapina, præter injustitiam furti, quâ læduntur bona proximi, continet etiam, & superaddit realem contumeliam lædentem personam, & honorem proximi. *Molin. tom. 3. de justit. tract. 2. dis. 683. n. 7.* Ad rapinam revocatur extorsio rei ab altero per metum injustè incussum facta, nam quamvis rapina ut plurimùm fiat palàm, & cum vi: potest tamen fieri, etiam sine vi actu illata, ita tamen ut raptor sit paratus ad vim inferendam, eámque comminetur, *Farinac. in praxi crimin. p. 6. q. 166. n. 36.*

XXXII. Quæritur secundò, quæ pœnæ statutæ sint in raptores rerum, seu bonorum Jure Civili? Resp. primò, si agatur civiliter, punitur raptor, infra annum utilem, in quadruplum; post annum verò in simplum, ita tamen ut in illo quadruplo insit rei persecutio, sive ipsa res ablata computetur, & pœna sit triplum tantùm, & post annum, simplum, id est res tantùm, vel ejus æstimatio præstanda sit. *Institut. Vi bonor. raptor. in princ. & l. Prætor ait 4. in princ. ff. eod.* cùm enim sit actio pœnalis Prætoria, annum excedere non debet. Porro in foro, etiam conscientiæ, non tenetur raptor, vel alius, qui injustè rem alienam abstulit, ante Judicis sententiam plùs restituere, quàm accepit, sed postquam condemnatus est, tenetur pœnam solvere, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 4. in corp. Silvest. V. Rapina, q. 1.* Resp. secundò, si agatur criminaliter contra raptorem violentum rerum, seu bonorum, tunc vel cum armis facta est rapina, & punitur raptor pœnâ Legis Juliæ de vi publica, quæ est, ut damnato aquâ, & igni interdicatur, *l. Qui dolo 10. §. fin. ff. ad Leg. Iul. de vi publ.* in cujus locum successit deportatio, *Gl. fin. ibid. §. Item Lex Iulia de vi publica, Instit. de publ. Iudic.* Hoc verò tempore, vice deportationis infligitur pœna banni, sive excommunicationis Imperialis, quâ reus vis publicæ, constituitur extra protectionem, & communitatem Imperij, tam quoad personam, quàm quoad res, *Mynsing. in cit. §. Item Lex Iulia de vi publ. Institut. de public. Iudic. n. 3.* Si verò, sine armis, facta sit rapina, punitur raptor pœnâ Legis Juliæ de vi privata, quæ est amissio tertiæ partis bonorum, *cit. §. Item Lex Iulia de vi,* & amissio omnis dignitatis, seu honoris, item infamia, *l. 1. in princ. ff. ad Leg. Iul. de vi privata, & l. 2. C. eod. Hostiens. in summa §. de raptoribus rerum. n. 9. h. t. Mynsing. c. l. n. 5.*

§. VI.

Quomodo puniantur raptores bonorum, secundùm Jus Canonicum?

XXXIII. De pœnis violenter rapientium res, seu bona extant plura Capitula *h. t.* Et inprimis quidem in *c. De illis 1. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Meldensi c. 2. statutum habetur: Quia aliquando aliqui de uno loco ad alium iter faciunt, & ibi rapinas, & deprædationes (rapinas, quoad res mobiles; deprædationes, quoad se moventia, sicut sunt animalia, *Hostiens. hic V. eod. & Abb. n. 1.* quamvis ut plurimùm sumantur promiscuè, & pro Synonimis) exercent, ideo placuit Concilio, ut à Prælato illius loci (scilicet Episcopo, vel alio Prælato quasi Episcopalem jurisdictionem in eo loco habente, *Abb. hic. n. 2. not. 3.*) excommunicentur (quia ratione delicti facti sunt de foro illius, & ibi possunt conveniri, ac puniri, *c. 1. caus. 3. q. 6. c. Postulâsti 14. & c. ult. de foro compet. Gl. hic V. Excommunicentur, & Abb. n. 4.*) nec antea de Parochia illa exeant (id est, Diœcesi, *c. Excommunicamus 13. §. Adjicimus de hæretic. c. 2. de Magist.*) quàm dignè, quæ perpetrârunt, emendent (id est, sufficienter, & plenè pro ijs satisfaciant, *Hostiens. hic V. Dignè*) & eorum excommunicatio proprio Episcopo significanda est, ne eos recipiat, antequam illuc redeant, ubi rapinam fecerunt, ut omnia plenè emendent, sive plenè satisfaciant. Debet autem Episcopus proprius, sub quo raptores, seu prædones illi domicilium habent, sententiam excommunicationis ab Episcopo loci delicti sibi intimatam, approbare, & exequi, & à subditis suis facere observari, ne participent cum illis, *Hostiens. hic in fine.*

XXXIV. Notandum primò, Sententia excommunicationis ab homine ferri non potest, nisi ob contumaciam consurgentem ex delicto, ideóque reus priùs moneri debet, ut satisfaciat, & si nolit, excommunicandus est, *c. Sacro 48. de sent. excommun.* sed à jure fertur quandoque excommunicatio propter delictum, etsi contumacia non præcedat, nec admonitio, ut *c. Si quis suadente 39. caus. 13. q. 4.* quamvis ipsa lex, sive Constitutio tacitè admoneat, ne quis contra illam delinquat, *Abb. hic n. 2.*

Notandum secundò. Excommunicatus in uno loco est excommunicatus quoque in omni alio loco, ita ut sit ubique vitandus, ut colligitur ex hoc c. *Abb. hic n. 3.* quod procedit, si sit nominatim denunciatus; aliud est, si sit personaliter interdictus à certo loco, *Glossator Abbatis hic lit. B.*

Notandum tertiò, ratione delicti commissi in alieno territorio subjicitur quis Judici loci, in quo deliquit, non solùm quoad pœnas temporales, sed etiam spirituales, quibus ligatur anima, ita ut ab ipso excommunicari possit, ut patet ex hoc c. Idque procedit in foro externo, sive contentioso: At verò in foro interno pœnitentiæ, non subjicitur quis præcisè ratione delicti, ibi commissi, Episcopo, vel Paro-

cho

cho illius loci, ita ut ab ipso in hoc foro absolvi possit. Ratio disparitatis est, quia in foro contentioso imponitur pœna reo dclinquenti, ut satisfiat Reipublicæ læsæ, ob scandalum illi datum, & ideo pœna imponenda est in eo loco, ubi delictum commissum est. At in foro interno pœnitentiæ imponitur pœna, seu pœnitentia, ut satisfiat DEO læso, adeòque à proprio Judice, seu Sacerdote imponenda est, cùm in hoc foro habeat Sacerdotem proprium, loco DEI, *c. Omnis* 12. *de pœnit, & remiss. Abb. hìc n.* 4. nisi in loco delicti reus contraxisset domicilium, vel quasi domicilium, vel necessitas cogeret, quia non potest adire Sacerdotem proprium, *Glossator Abbat. in cit. c.* 1. *lit. d. h. t.*

XXXV. Præterea in c. *Super eo* 2. *h. t.* statuit Eugenius III. primò, ut quicunque violenter rapinam fecerit, vel in Ecclesiarum violatione manifestè fuerit deprehensus, ei pœnitentia denegetur, nisi priùs ablata restituerit, si poterit (quia impossibilium nulla est obligatio, *Reg.* 185. *in ff.* & inanis est actio, quam excludit inopia debitoris, *l. Nam is* 6. *ff. de dolo, Gl. hìc V. Si poterit.*) vel saltem firmam, & plenam securitatem emendandi præstiterit. Secundò, si verò usque ad obitum in contumacia sua perstiterit, & in extremis positus pœnitentiam humiliter postulaverit, ei pœnitentia, & sepultura Ecclesiastica concedantur, si satisfecerit, vel saltem emendandi, seu satisfaciendi securitatem præstiterit. Tertiò, qui autem adhuc sanus, obstinatâ mente, non pœnituerit, vel emendaverit, seu satisfecerit, & in morte securitatem emendandi (multò minùs si satisfactionem) præstare nequiverit, solemnitas pœnitentiæ parùm ipsi prodesse videtur (quantum ad pœnam temporalem, quæ pro peccato debetur, & per exteriorem satisfactionem remittitur, quæ satisfactio, si in hac vita non fuerit facta, in purgatorio facienda est, *Gl. hìc V. Prodesse, & Hostiens.* licèt solemniter, & publicè absolveretur, vel etiam occultè) sed si de peccato contritus fuerit, Viaticum ei non negetur, ita tamen ut nullus Clericorum sepulturæ ejus intersit, nec ejus eleemosynam præsumat accipere. Quartò, redeundo ad primum casum, si quis Presbyterorum, vel Clericorum contra prædicta, in vita, vel in morte pœnitentias dare (illis, qui nec in vita, nec in morte satisfacere volunt, & possunt, *Gl. hìc V. Pœnitentias.*) aut sepulturæ interesse, vel eorum eleemosynas accipere præsumpserit, vel particeps hujusmodi rapinæ fuerit, periculum sui Ordinis irreparabiliter patiatur, & Ecclesiastico beneficio careat.

XXXVI. Pro explicatione hujus obscuri cap. & textûs notandum primò, quatuor casus in eo poni, ut notat *Glossator Abbatis Alexander de Nevo ibid. lit. B. in addit.* Primus est, si quis nec in vita, nec in morte voluit satisfacere, & huic denegatur pœnitentia, quia constat, eum in peccato mortali, & impœnitentem decessisse. Secundus est, si quis in vita satisfacere noluit, cùm posset, sed positus in extremis satisfecit, & huic concedenda est pœnitentia, & sepultura, *cit. c.* 2. *vers. Si verò h. t.* Tertius casus est, quando in vita noluit pœnitere, nec satisfacere, sed fuit obstinatus, in morte verò ipsum pœnitet, & mallet satisfacere, sed non potest, nec etiam securitatem præstare potest de satisfaciendo: hoc casu, pœnitentia, & absolutio occulta non est ei deneganda, sed publica, & solemnis reconciliatio denegabitur in opprobrium hæredum, ut studeant satisfacere, & ideò nullus Clericorum debet interesse ejus sepulturæ, *cit. c.* 2. *§. Qui autem.* Dicitur autem obstinatus, qui sæpe opportunitatem, & facultatem restituendi habuit, & admonitus, vel etiam excommunicatus satisfacere contempsit, *Hostiens. hìc V. Obstinata.* Quartus casus colligitur ex *cit. §. Qui autem,* à sensu contrario, quando raptor non fuit obstinatus, imò etiam ante mortem, & in vita voluisset libenter satisfacere, sed non potuit, quia ad paupertatem devenit: & tali non est deneganda publica, & solemnis absolutio, & sepeliendus est in Ecclesia, & Clerici possunt interesse ejus sepulturæ, & eleemosynas illius recipere, ut colligitur etiam ex *princ. cit.* c. 2. ibi: *Si poterit.*

Notandum secundò, quæ in *cit. c.* 2. statuta sunt, intelligi debent de taptore publico, seu manifesto, id est, qui potest judicialiter convinci, non de occulto, seu non manifesto, secundùm *Innocent. hìc.* is enim potest admitti ad pœnitentiam, Viaticum, & sepulturam, *Hostiens. hìc in princ. & Abb. Silvest. V. Rapina, q.* 1. *not.* 1. Imò etsi manifestus raptor sit, si tamen nunquam monitus fuit, modò paratus sit restituere, potest recipi ad pœnitentiam, ut colligitur ex *cit. c.* 2. *V. In contumacia. Silvest.* c. *l.* ubi *not.* 2. addit, si raptor in mortis articulo constitutus, promittat satisfacere, & postea convalescat, sed ante satisfactionem, quam facere posset, decedat, non est ei deneganda sepultura, sed hæredes ad satisfactionem compellentur.

XXXVII. Notandum tertiò, quamvis aliàs regulariter si quis non possit satisfacere, absolvatur à peccato, nec ullâ pœnâ mulctetur, ut de usurarijs patet ex *c. Cùm tu* 5. *de usuris,* tamen hoc specialiter statutum est in odium rapinæ, ut quamvis in mortis articulo ipsum pœniteat, si tamen non satisfaciat, etsi non possit, adhuc puniatur, ut in casu *cit. c.* 2. ubi in pœnam Clerici non debeant interesse sepulturæ raptoris, etsi pœniteat, & satisfacere non possit, quod tamen cùm sit pœna, ad alios casus, & delicta extendi non debet, *Abb. hìc not.* 1. dummodo obstinatio, & contumacia præcessit, quia in vita noluit pœnitere, & satisfacere. Porro raptoribus, qui pœnituerunt in morte, sed satisfacere non possunt, denegatur sepultura in Ecclesia, non tamen in cœmeterio, *Gl. fin. hìc.* ita tamen ut Clerici sepulkutæ interesse non possint, *Abb. in cit. c.* 2. *in fine. Diaz. in pract. Canon. cit.* c. 110. *n.* 4. Idemque est de violatore Ecclesiæ.

Notandum quartò, Clerici raptores, vel participantes in rapina cum eis, vel si contra suprà prohibita fecerint, irreparabiliter deponi debent ab Ordine, & etiam privari beneficio, quia depositio est perpetua privatio ab Ordine, & beneficio. *c. At si Clerici* 4. *de Iudic. Abb. hìc n.* 2. *Diaz. c. l. n.* 2. non tamen hæc pœna depositionis perpetuæ, & privationis beneficij ipso jure incurritur, sed per Judicem est imponenda, *Suar. disp.* 42. *de censur. sec.* 5. *n.* 6. *in fine. Barbos. hìc n.* 5.

Notandum quintò, prohibetur etiam in *cit. c.* 2. *h. t.* Clericis, ne recipiant eleemosynam à raptoribus, seu violatoribus Ecclesiarum, dum non restituunt, seu

unt, seu satisfaciunt: idque non tantùm in pœnam, & odium delicti, sed quia omnia illorum bona sunt aliena, & restitutioni obnoxia, ideòque ex illis tanquam alienis, sine injustitia, eleemosynæ recipi non possunt, *Suar. tom. 1. de relig. tr. 2. l. 1. c. 6. n. 6. Barbos. hic n. 3.*

XXXVIII. Denique in *c. Excommunicationi 3. h. t.* statuit Concilium Lateranense (sub Alexandro III. c. 24.) ut illi, qui Romanos, aut alios Christianos, propter negotiationem, vel ob alias justas causas, navigio vectos capere, aut rebus suis spoliare præsumunt, excommunicentur. Illi etiam, qui Christianos naufragium patientes, quibus secundùm regulam fidei (illam scilicet *diliges proximum sicut te ipsum, Matt. 22. Gl. hic V. eod*) potiùs auxilium præstare deberent, damnandâ cupiditate, spoliant rebus suis, nisi ablata restituerint, excommunicationi se noverint subjacere.

XXXIX. Ubi notandum primò, qui capiunt, vel spoliant mercatores, vel alios, ex justa, & honesta causa, navigantes, non sunt excommunicati ipso facto, sed per sententiam excommunicandi, prout habetur *hic, & in c. Si quis 23. caus. 24. q. 3. Hostiens. hic in princ. & Abb. not. 1.* qui verò naufragantium bona diripiunt, ipso jure, seu facto, sunt excommunicati, *§. Illi etiam hic, junctâ Gl. V. Noverint*, ubi *Gl. fin.* addit, eos incurrere excommunicationem, post admonitionem, vel saltem postquam fuerint in mora, & scienter non restituunt, cùm possent restituere, absque alia admonitione, cùm lex ipsa sufficienter admoneat, *Suar. disp. 21. de censur. sec. 2. n. 26. in fine.* Et sic graviùs puniuntur, qui spoliant patientes naufragium, quàm qui spoliant navigantes, *Abb. hic not. 3.* Porro deprædantes infideles excommunicationem hujus cap. non incurrunt, cùm expressè loquatur solùm de ijs, qui Christianos navigantes, vel naufragantes spoliant: sicut ergo non excommunicantur, nisi piratæ Christiani, seu baptizati, quia infideles non sunt capaces ullius censuræ, cùm Ecclesiæ præceptis, & jurisdictioni non sint subjecti: ita non censetur lata censura excommunicationis, nisi contra piratas spoliantes Christianos, quia æquitas postulat, ut utrinque servetur æqualitas: cùm ergo piratæ infideles non incurrant excommunicationem, etiamsi spolient Christianos: ita vicissim nec Christiani piratæ incurrent, si spolient infideles, licèt iniquè agant, *Suar. cit. dis. 21. sec. 2. n. 21.* Deinde quamvis *Hostiens. hic V. Navigio*, putet, excommunicationem, sive ferendæ, sive latæ sententiæ, in *cit. c. 3. h. t.* solùm ferri, & incurrere spoliantes eos, qui navigant, vel naufragium patiuntur in mari: probabilius tamen est, esse idem dicendum de spoliantibus navigantes, vel naufragium passos in alijs fluminibus, quia Concilium Lateranense in *cit. c. 3.* non restringit censuram excommunicationis ad mare, sed simpliciter loquitur de navigio vectis, & naufragium passis, sive in mari, sive in fluminibus, *Suar. c. l. n. 25.* Denique cùm absolutio ab hac excommunicatione nulli sit reservata in *cit. c. 3.* sequitur, Episcopum, vel alium etiam inferiorem Prælatum Ordinarium ab illa absolvere posse, *Barbos. in cit. c. 3. n. 6.*

Notandum secundò, iniquæ sunt Leges Principum, quibus statuitur, ut bona eorum, qui naufragium patiuntur, ad fiscum regium, vel alterius Principis devolvantur, cùm jure naturali, ac divino, imò & humano, ipsis dominis restitui debeant, ut colligitur ex *cit. c. 3. & l. 1. C. de naufragiis. lib. 11.* ubi dicitur, quod enim jus habet fiscus in aliena calamitate, ut de re tam luctuosa compendium sectetur, *Navarr. in man. c. 27. n. 113. in fine. Azor. p. 2. l. 11. c. 6. §. Praeterea. Barbos. hic n. 8.* neque enim afflictio est addenda afflictis, & secundùm fidei regulam, proximos, sicut nos ipsos, diligere tenemur.

XL. Cæterùm hactenus dicta procedunt, spectato Jure Canonico antiquo Decretalium. At verò in Bulla Cœnæ Domini, excommunicatione 3. excommunicantur, & anathematizantur omnes piratæ, cursarij, & latrunculi maritimi discurrentes mare Ecclesiæ (scilicet Romanæ) præcipuè, & omnes eorum fautores, receptatores, & defensores. Ubi licèt nonnulli putent, solùm excommunicari piratas discurrentes per mare Ecclesiæ, ut Toletus, & alij apud *Barbos. in cit. c. 3. n. 3. h. t.* quos ipse sequitur: contrarium tamen videtur probabilius, quia verba illa, *discurrentes mare nostrum*, non sunt conjungenda cum præcedentibus, tanquam limitatio, seu determinatio eorum, sed singula sunt membra distincta, ita ut sensus sit: Excommunicamus omnes piratas, & latrunculos, & postea addatur, *discurrentes mare nostrum præcipuè, Suar. cit. dis. 21. sec. 2. n. 18.*

Hanc autem excommunicationem incurrunt omnes, & soli illi, qui per mare discurrentes, aliquam prædandi actionem exercent, *Navarr. cit. c. 27. n. 59. Barbos. c. l. n. 4.* & alij apud ipsum: quamvis *Suar. c. l. n. 19.* putet, quòd discurrentes per mare, animo prædandi, excommunicationem incurrant, etsi nullam prædam actu faciant, eò quòd lata sit tantùm in discurrentes maritimos piratas, ubi tamen id non assertivè dicit. Secundò excommunicantur hîc piratæ deprædantes bona fidelium, seu Christianorum, & baptizatorum, *Suar. c. l. n. 21.* quia intentio Papæ fuit, providere bonis fidelium. Tertiò, non incurrunt hanc excommunicationem, qui principaliter discurrunt per mare, animo negotia, seu mercimonia cum amicis gerendi, vel etiam belli, sive justi, sive injusti gerendi causâ cum inimicis, etsi incidenter, & casu aliquando prædentur, *Navarr. c. l. Suar. c. l. n. 24. Molin. tom. 3. de justit. tr. 2. dis. 694. n. 3.* quia non censentur piratæ, nec latrones, sed injusti bellatores. Quartò, nec illi, qui in solis fluminibus prædantur, non in mari, *Suar. c. l. n. 25. Molin. c. l.* Quintò, incurrunt autem hanc excommunicationem, qui prædantur hos, vel illos, etiamsi non intendant integram nationem spoliare bonis, *Navarr. c. l.* Sextò, etiam fautores, receptatores, & defensores piratarum: & quamvis consulentes hîc non exprimantur, videntur tamen generaliter, & tacitè comprehendi sub auxiliantibus, & faventibus, *Navarr. c. l.* & alij communiter, quamvis contrarium teneat *Suar. cit. sec. 2. n. 22.*

XLI. Præterea in eadem Bulla Cœnæ Domini, excommunicatione quartâ, excommunicantur, & anathematizantur omnes, & singuli, qui Christianorum quorumcunque navibus tempestate jactatis, vel quoquo modo naufragium passis, vel in littore inventa, cujuscunque generis bona, in cujuscunque maris regionibus, & littoribus, surripuerint: aut scienter sibi ipsi acceperint, aut ab

» alijs rapta, ſeu accepta receperint, nec ob quod-» cunque privilegium, conſuetudinem, aut longiſſi-» mi etiam temporis poſſeſſionem, ſeu alium quem-» cunque prætextum, excuſari poſſint. Eſt autem utriusque hujus excommunicationis abſolutio reſervata Papæ.

XLII. Porro hæc poſterior excommunicatio quarta nō incurritur primò ab ijs, qui hujusmodi bona naufragantium acceperunt, non animo uſurpandi illa, & in uſum, ac commodum proprium convertendi, ſed animo ea conſervandi, & reſtituendi vero domino, habitâ illius notitiâ: niſi tamen in mora fuerint reſtituendi, quia tunc ratione illius moræ, ſunt excommunicati per Concilium Lateranenſe in c. 3. *h. t.* Secundò, ſi ignorent talia bona eſſe naufragantium, ſed putent eſſe aliorum, tunc enim etſi nolint reſtituere, & ſint in mora reſtituendi, non incurrunt hanc excommunicationem. Tertiò, ſi acceperunt talia bona, quæ Dominus habuit pro derelictis, amiſsâ omni ſpe ea recuperandi, tunc enim fiunt primò occupantis: ſecùs ſi Dominus illa projeciſſet in mare, propter vim tempeſtatis ad navem exonerandam, ut periculum evadat, quia tunc dominium remanet penes proprium dominum. Quartò, ſi diripiantur bona naufragorum infidelium, Judæorum, hæreticorum, & aliorum Chriſtiani nominis hoſtium, ut ſuprà dictum. Quintò, ſi quod acceptum eſt ex bonis naufragorum, tam modicum eſſet, ut non ſufficeret ad culpam lethalem; imò aliqui requirunt ad excommunicationem Bullarum incurrendam, ut furtum, ſeu bona rapta excedant duos aureos. Sextò, ſi accipiantur tales res, quæ de ſui natura ſtatim perijſſent, niſi quis ad eas recuperandas, ſeu ſervandas, periculo mortis ſe expoſuiſſet, *Molin. cit. diſ. 694. n. 6. & 7. Zerola in praxi Episcop. p. 2. V. Naufragium. Quaranta in Summa Bullarij, V. Bona Naufragantium, fol. 1406. & ſeq. & alij.* Illud hîc addendum, cùm in excommunicatione poſteriore quarta nulla fiat mentio de fautoribus, ſeu adjutoribus, & receptatoribus, ideo ad illos extendi non debet, niſi quatenus dici poſſunt ſpoliatores, quales ſunt, qui proximè conſilio, vel auxilio cooperantur ad prædationem, vel ſi recipiant bona naufragorum, ita ut fiant participes eorum, *Suar. cit. diſ. 21. ſec. 2. n. 32.* apud quem plura de hac re videri poſſunt.

§. VII.

De poteſtate, quam habent Prælati Eccleſiaſtici, iudicandi de raptu, & aliis criminibus, eáque puniendi.

XLIII. De hoc agitur in c. *In Archiepiſcopatu* » 4. *h. t.* nam Rex Siciliæ commiſerat Archiepiſco-» po Panormitano, & alijs Epiſcopis, exceſſus Sara-» cenorum puniendos, qui quandoque mulieres » Chriſtianas, & pueros rapiebant, & eis abutebantur (ſcilicet contra naturam, *Gl. hic V. Abuti.*) & » quosdam etiam occidere non verebantur. Unde » quæſivit Archiepiſcopus, qualiter hujusmodi ex-» ceſſus, & crimina punire debeat? Reſpondet Papa Alexander III. quòd tales exiſtentes ſub juris-» dictione ipſius, pecuniariâ pœnâ poterit mulctare, & etiam flagellis afficere, eâ tamen moderatione adhibitâ, ut flagella in vindictam ſanguinis » non tranſeant. Si verò ita gravis, & enormis ex-» ceſſus fuerit, ut mortem, vel detruncationem » membrorum debeant ſuſtinere, vindictam illam » reſervet Regiæ poteſtati. »

XLIV. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, Prælati Eccleſiaſtici, ſicut & alij Clerici, poſſunt in cauſis Laicorum, etiam criminalibus, in quibus pœna ſanguinis non infligitur, eſſe Judices delegati, cùm ex ſe ſint capaces ſæcularis jurisdictionis, tum ordinariæ, tum delegatæ, *c. Sæpe 29. & ibi Gl. V. Supplicij, cauſ. 23. q. 8.* & ſumitur ex *cit. c. In Archiepiſcopatu, & ibi Gl. V. Commiſerit. h. t. Innocent. & Abb. n. 3.* Et quamvis aliàs prohibitum ſit Clericis recipere delegationes, etiam civilium cauſarum forenſium, & ſæcularium, *c. Sed nec 4. Ne Clerici, vel Monachi &c. & c. Te quidem 29. cauſ. 11. q. 1.* ubi prohibetur, Epiſcopum eſſe Judicem, vel cognitorem ſæcularium negotiorum: id tamen *Gl. fin. ibid.* limitat, quòd Epiſcopi, aliíque Clerici poſſunt tractare de illis negotijs temporalibus, quæ ſpectant ad Eccleſiam; item ad unam, vel alteram cauſam particularem Laicorum tractandam, etiam Clerici licitè delegari poſſunt, dummodo non conſtituantur Officiales, vel Generales delegati, *Gloſſ. uor Abbat. in cit. c. In Archiepiſcopatu lit. E.* & dictum *libr. 3. Tit. ult. §. 4. Ne Clerici, vel Monachi &c.* & docet etiam *Abb. in cit. c. Sed nec eod. n. 4. & 5.* Imò etiam generaliter ad plures cauſas, ſive civiles, ſive criminales tractandas, delegati poſſunt Prælati Eccleſiaſtici, vel alij Clerici, ſi delegatio à Principe Laico ipſis fiat, in favorem, & commodum totius Religionis Chriſtianæ, & Eccleſiarum utilitatem, ſeu ſalutem animarum, ut in caſu *cit. c. In Archiepiſcopatu*, ubi Rex Siciliæ commiſit Epiſcopis poteſtatem cognoſcendi, & puniendi crimina Saracenorum, quæ in opprobrium Chriſtiani nominis, & detrimentum ſalutis animarum, ſunt ab ipſis comiſſa, *Abb. ibid. n. 3. & in c. 2. de Judiciis, n. 8.* Accedit, quòd in *cit. c. In Archiepiſcopatu, h. t.* agitur de cognoſcendo, & puniendo crimine Sodomiæ, quod cùm ſit crimen mixti fori, Epiſcopi, non ſolùm vi jurisdictionis ipſis delegatæ à Principe ſæculari, ſed etiam vi propriæ, & ordinariæ ſuæ jurisdictionis, cognoſcere, illudque punire poſſunt, *Barboſ. in Collect. ibid. n. 4.*

Notandum ſecundò. Quamvis plures DD. ex hoc c. probari putent, cauſas criminales, etiam ad merum Imperium ſpectantes, de Jure Canonico delegari poſſe Clericis, & ad id hunc textum allegent, in quo Rex Siciliæ delegavit Epiſcopis poteſtatem puniendi criminoſos, videlicet raptores, & Sodomitas, criminoſos autem punire ad merum Imperium pertinet, juxta *l. 3. in princ. ff. de jurisdict. omn. Judic.* id tamen ex hoc c. minimè evincitur. Nam Rex Siciliæ delegans, quamvis S. Pontificem, ratione feudi, tanquam Dominum recognoſcat, *Clem. 2. de ſent. & re judic.* in cæteris tamen Imperij jura ſuprema habet, nec Imperatori ſubeſt, ſed idem poteſt, quod Imperator: ideóque nil mirum, ſi delegare potuit, etiam quæ meri, & mixti ſunt Imperij, *Abb. in cit. c. In Archi-*

episcopatu. n. 2. & ejus Glossator ibid. lit. D. Mascard, libr. 1. de arbitr. Iudic. q. 74. n. 45. & 46. An autem causæ criminales, etiam quæ ad merum imperium pertinent, delegari possint de Jure Canonico, huc non spectat, de quo dictum est *lib. 1. Tit. 29. sec. 3. §. 2.*

XLV. Notandum tertiò. Potest Judex Ecclesiasticus, ob delicta infligere pœnam, etiam corporis afflictivam, nempe carceris, vel flagellorum, aut verberum, prout sumitur ex *cit. c. In Archiepiscopatu. h. t. & ibi Abb. num. 4.* & habetur etiam in *c. 1. de calumniatorib.* imò etiam potest Ecclesia, seu Ecclesiasticus Prælatus imponere pœnam sanguinis, dummodo non sit crudelis, & gravis, ut ait *Hostiens. hic V. In vindictam sanguinis.* vel dummodo non sit talis, ex qua timeatur periculum mortis, vel mutilationis, *arg. c. Ad audientiam. 3. de crim. falsi. Alex. de Nevo in cit. c. In Archiepiscopatu, in Gl. ad Abbat. h. t. lit. F.*

Notandum quartò. Potest Judex, etiam delegatus, pœnam capitalem, sive ultimi supplicii commutare in pœnam pecuniariam, vel aliam temporalem aut corporalem, nisi ex tali commutatione immineret scandalum, vel nulla justa causa commutandi subesset, vel si ageretur viâ accusationis ad pœnam legalem imponendam, tunc enim non potest fieri pœnæ commutatio, *l. 3. C. Ne S. baptisma iteretur, Gl. in cit. c. In Archiepiscopatu. V. Pecuniariâ poteris, Ioan. Andr. ibid. n. 4. & Abb. n. 5.* de quo alibi.

XLVI. Notandum quintò. Quando in *cit. c. In Archiepiscopatu. h. t.* dicitur, quòd existentes sub jurisdictione Archiepiscopi seu Metropolitani, ab ipso, vel aliis Episcopis possint puniri propter crimen raptûs, & sodomiæ, id communiter intelligunt Interpretes de jurisdictione spirituali ipsius Archiepiscopi, vel alterius Episcopi, ex commissione tamen ipsis facta à Rege, nam si temporalem jurisdictionem Episcopus ibi haberet, id faceret jure suo proprio, *Hostiens. hic V. In jurisdictione, & Ioan. Andr. n. 4.* Verùm *Abb. ibid. n. 7.* contrarium tenet, quòd Episcopi Saracenos hos existentes in Diœcesi eorum, poterant jure proprio punire, pœnâ etiam corporali, & ex vi jurisdictionis suæ spiritualis, & ordinariæ, & non tantùm ex delegata à Rege, quia Ecclesia habet jurisdictionem in infideles peccantes contra legem naturæ, ut docet *Innocent. in c. Quòd super his. 8. de voto. n. 4.* quia cùm Deus tales criminosos puniverit, *Genesis c. 19.* videtur, quòd etiam Vicarius ipsius, nempe Papa, aliíque Prælati Ecclesiastici id possint, ita ut & Judex Ecclesiasticus, & secularis, possit cognoscere de tali crimine, sitque inter eos locus præventioni, quamvis de facto non soleant Prælati exercere talem jurisdictionem, & ideo fortè in casu *cit. c. In Archiepiscopatu.* recipiebant delegationem à Rege, etsi aliàs jure proprio punire poterant.

Notandum sextò, in casu *cit. c. In Archiepiscopatu*, non pœna capitalis, quæ non poterat ab Episcopis imponi, sed alia duplex pœna præcipitur imponi criminosis illis, videlicet pecuniaria, & flagellorum, idque in supplementum pœnæ capitalis, cùm aliàs plures pœnæ, ob idem delictum, infligi non possint, *c. At si Clerici. 4. in fine de Iudiciis*, nempe si una pœna sit sufficiens, aliàs secùs, *Alexander de Nevo hic in addit. ad Abbatem in fine lit. G.*

Notandum septimò. Quando causa delegata, sive civilis, sive criminalis, non potest expediri à Judice delegato, tunc remittenda est ad delegantem, *c. fin. de sent. & re judic.* unde in *cit. c. In Archiepiscopatu* mandat Papa, ut si ob crimen imponenda sit pœna mortis, vel mutilationis, quam Prælati Ecclesiastici infligere non possunt, ea pœna reservetur Principi deleganti, *Ioann. Andr. hic n. 2. V. Vindictam.*

SECTIO II.

DE INCENDIARIIS, ET VIOLATORIBUS Ecclesiarum, quæ est altera pars Rubricæ hujus Tituli.

§. I.

De Incendiariis, eorúmque pœnis.

Altera pars Rubricæ hujus Tituli est de Incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum, de prioribus hoc §. De Posterioribus. *§. seq.* agemus.

XLVII. Quæritur primò, quis sit & dicatur Incendiarius? Resp. is propriè, qui datâ operâ, sive sciens & prudens, apposito igne, incendit civitatem, domum aut prædium, aliudvè ædificium, sive urbanum, sive rusticum, aut segetes, vel similia aliena, studio, sive dolo malo, ex odio aut vindicta: vel qui ad hoc mandatum, auxilium vel consilium scienter dedit, *c. Pessimam. 52. caus. 23. q. 8. c. Cùm devotissimam. 8. caus. 12. q. 2. c. Si quis domum. 6. de injuriis.* Non igitur est incendiarius ille, qui propriam domum, vel segetem incendit, quamvis peccet abutendo re suâ: neque qui alienam domum, vel aliam rem incendit, auctoritate, vel mandato ejus, qui potestatem habet indicendi bellum: neque qui casu, vel ex negligentia; quamvis enim teneatur ad interesse, & damnum reparandum, *c. ult. de injuriis*: non tamen tenetur pœnâ incendiarii, nisi fuerit tam lata culpa, ut dolo sit proxima, *l. pen. ff. de incendio. Hostiens. in summa h. t. Rubr. de Incendiariis. n. 1. Silvest. V. Incendiarius. n. 1.*

XLVIII. Quæritur secundò. Quâ pœnâ sit afficiendus Incendiarius? Resp. primò, secundùm leges civiles, qui in civitate, datâ operâ, incendium fecerit, si in humiliore loco existens sit, bestiis subjicitur: si in aliquo gradu, capite punitur, aut in Insulam deportatur, *l. ult. in fine ff. de incendio &c.* ubi *Gl. fin.* addit, aut igne concrematur. Qui verò alibi (puta in villis, vel castris) ædes, acervumvè frumenti juxta domum positum combusserit, vinctus verberatúsque igni necari jubetur, si modò sciens prudénsque id commiserit (& humilis conditionis fuerit, *Hostiens. in summa hic n. 9.*) si autem negligentiâ suâ, hoc fecit, aut noxiam, id est, damnum sarcire jubetur, aut si minùs idoneus fuerit, leviùs castigatur (quia corpore punitur, qui non potest in ære, *Gl. marg. ibid. lit. D.*) appellatione autem ædium omnes species ædificii continentur, ita habetur in *l. Qui ædes. 9. ff. eodem.* postea verò in *l. Capitalium. 28. §. Incendiarii. ff. de pœnis*; statutum est, ut Incendiarii capite puniantur,

antur, qui ob inimicitias, vel prædæ causâ, intra oppidum, incenderint, imò plerumque vivi exuruntur: qui verò casam aut villam (extra oppidum) aliquantò leviùs. Quòd si quis, sine dolo malo, per culpam, vel negligentiam causam dedit incendio, damnum inde vicinis illatum resarcire tenetur, datâ in duplum actione, *tit. l. Capitalium. §. Incendiarii. vers. nam fortuita junct. Gl. V. Iactura. l. pen. junct. Gl. V. Venia. ff. De incendio, VVesenbec. in paratit. ff. eod. num. 6.*

XLIX. Resp. secundò, de Jure Canonico omnes Incendiarii Ecclesiarum, vel locorum Religiosorum, seu piorum, imò & cœmeteriorum, & locorum, quæ contigna sunt, intra 30. passus, juxta *c. Definivit. 35. cauf. 17. q. 4.* sunt ipso jure, seu facto excommunicati, *c. Canonica* 107. *cauf. 11. q.* 3. Ubi id statuitur de omnibus violatoribus Ecclesiarum, & sacrilegis, *Gl. ibid. V. Violatores, c. Omnes Ecclesiæ. 5, cauf. 17. q. 4.* Ubi id decernitur de omnibus raptoribus Ecclesiæ, & Sacrilegis, *Gl. ibid. V. Anathematizamus.* Et tales Incendiarii, postquam sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, & nominatim denunciati à solo Papa absolvi possunt ab excommunicatione, juxta *c. Tuanos. 19. de sent. excomm.* Antea verò etiam Episcopus eos absolvere potest, *Silvest. V. Incendiarius. q. 1. n. 2. Hostiens. in summa Rubr. de Incendiariis. h. t. n. 9. de quo plura infrà Tit. 39.*

Incendiarii verò aliorum ædificiorum non sacrorum, seu profanorum, sicut & mandantes, & qui auxilium, vel consilium eis scienter dederint, sunt excommunicandi, *c. Si quis. 31. & c. seq. cauf. 23 q. 8.* Et postquam fuit denunciatus talis incendiarius, non absolvit eum excommunicatum, nisi solus Papa, *Silvest. V. Incendiarius. n 2.* Verumtamen ex approbata consuetudine, omnes Incendiarii etiam ædificiorum non Sacrorum habentur pro excommunicatis ipso jure, etsi non sint denunciati, *Hostiens. c. l. & Silvest.*

Præterea tenetur is, qui scienter, & voluntariè domum, vel aliud ædificium, vel ex lata culpa incendit, ad omne damnum resarciendum, *c. Ingressus. 5. & c. seq. infr. de injuriis, & l. pen. ff. de incendio:* imò etiam tenetur ad compensationem rerum pecuitarum, causâ incendii, *arg. c. fin. de injuriis.* Si verò culpâ levi, vel levissimâ alicujus, ortum sit incendium, tenetur ad restitutionem in foro externo, si ex hujusmodi culpis tenebatur, *Silvest. V. Incendiarius. n. 3.* Quòd si quis, extra omnem omnino sit culpam, ut quia merè fortuitò exortum est incendium, ad nullam satisfactionem tenetur, nullámque pœnam meretur, *l. Si venditor. 12. ff. de peric. & comm. rei vend. l. pen. ff. De incendio.* In dubio tamen præsumitur incendium exortum culpâ inhabitantium, quia plerumque ipsorum culpâ fiunt, *l. 3. ff. de offic. Prætorum*, nisi contrarium probetur, *VVesenbec. in paratit. ff. de incendio. n. 6.*

L. Porro prædictæ pœnæ sunt impositæ incendiariis laicis, nam Clericis nulla pœna statuta reperitur Jure Canonico, fortè quia Conditores Canonum non sunt arbitrati, aliquem Clericorum tantum scelus patraturum, sine omni sua voluptate aut utilitate, & cum magna jactura aliorum, & ideo arbitrio Judicis hujusmodi pœna est relinquenda, & juxta doli, & loci ac damnorum qualitatem, & quantitatem, determinanda, *Diaz in pract. Canon. crimin. cap. 109.*

LI. Præter pœnas allatas, alia Canonica pœna imponitur Incendiariis, quòd nimirum privari debeant Ecclesiasticâ sepulturâ, ut constat ex c. *Pessimam. 32. cauf. 23. q. 8.* ubi dicitur: *si mortuus fuerit incendiarius, Christianorum careat sepulturâ, nec absolvatur, nisi priùs damno, cui id intulit, secundum facultatem suam, resarcito, juret se ulteriùs ignem non appositurum.* Excipi debet, nisi incendiarius in morte pœnitens, & absolutus obeat, tunc enim in loco Sacro sepeliri potest, prout decernitur in *c. In litteris. 5. h. t.* Nam quidam H. nomine multis criminibus irretitus, Ecclesias, diabolo instigante, incendit, idcóque excommunicatus fuit, sed tandem in ægritudine constitutus, acceptatâ pœnitentiâ de commissis, per Capellanum suum ab excommunicatione fuit absolutus, sed mortuo Ecclesiastica sepultura denegata fuit. Super hoc consultus Papa Alexander III. mandavit Episcopo loci, ut si ita se res habeat, corpus illius, appellatione cessante, faciat in cœmeterio sepeliri: & hæredes ejus moneat, & compellat, ut eis, quibus ille per incendium, vel alio modo damnum intulit contra justitiam, juxta facultates suas, id est, defuncti, condignè sive plenè satisfaciant, ut sic à peccato valeat liberari. Ubi tamen aliqui legunt, *valeant*, scilicet hæredes liberari, *Gl. marg. hic & Ioan. Andr. in fine. de quo infrà.*

LII. Pro intellectu hujus cap. notandum primò, in extrema necessitate, sive in articulo mortis, quilibet Presbyter absolvere potest ab excommunicatione, aliàs soli Papæ reservatâ, prout sumitur ex hoc c. ubi Capellanus incendiarium in periculosa ægritudine constitutum absolvit à censura excommunicationis, à qua aliàs absolvere non potuisset, sed solus Papa, quia in periculo mortis nulla est casuum reservatio, juxta *Concil. Trident. Sess. 14. c. 7. de Sacram. pœnit. Gl. hîc V. Anathematis, junct. Gl. margin.*

Notandum secundò. Quamvis raptori in morte pœnitenti, si tamen satisfacere non possit, denegetur sepultura Ecclesiastica, ut habetur in *c. 2. h. t. de quo suprà*: tamen incendiario in morte pœnitendi, ea conceditur, juxta hoc c. *In litteris.* Ratio diversitatis est, quia ille erat captor manifestus, hic incendiarius occultus: vel potiùs illi denegata fuit sepultura, ad terrorem aliorum, quia non poterat satisfacere; hic poterat, & volebat, vel ille erat obstinatus, hic non item, *Gl. hîc V. Sepeliri. junct. Gl. marg. lit. A. Ioan. Andr. ibid. n. 4.*

Notandum tertiò. Defuncto absoluto ab excommunicatione, si non potuit satisfacere, pro damnis injustè illatis aliis, morte præventus, possunt etiam à Judice Ecclesiastico hæredes ejus compelli ad satisfaciendum, pro viribus hæreditatis defuncti, prout sumitur ex hoc c. & tradit *Abb. ibid. not. 3. & 4.* Quia hæredes tenentur ex delicto defuncti, sive is pœnitens, sive etiam impœnitens obierit, cùm omnes obligationes defuncti, saltem non merè pœnales, sed rei persecutoriæ, cujusmodi est restitutio, sive compensatio damni à defuncto aliis illati, transeant ad hæredes, activè & passivè, *Gl. hic V. hæredes.* & in specie de hærede raptoris, & incen-

diarii

diariis tradit *Covarr. l. 3. resol. c. 3. n. 7.* sive fuerit incendiarius Ecclesiarum, sive aliarum rerum non sacrarum, de quo plura dicta sunt supra *l. 3. Decret. tit. 28. §. 7. n. 76.*

LIII. Notandum quartò. Ex hoc cap. in fine & illis verbis, *ut sic à peccato valeat liberari*, colligunt plures DD. quòd defunctus non liberatur à peccato, si ejus hæredes omittunt, vel negligunt restituere, quia tenentur exonerare conscientiam defuncti, & solvere ejus debita, ac damna abeo illata resarcire, alioquin non potest liberari à pœnis purgatorii. Verùm nulla restitutio fit in purgatorio, sed solùm in hac vita, vel ab ipso debitore vivente, vel ab ejus hæredibus, ex mandato ipsius; satisfactio verò pro pœnis peccatorum fit in purgatorio. Quare falsum est, restitutionem, quæ fit ab hæredibus, liberare animam defuncti à purgatorio, vel animas ibi retineri, donec restitutio fiat ab hæredibus: alias sequeretur, defunctum nunquam liberari à pœnis purgatorii, si hæredes nunquam restituerent, quod est absurdum, quia pateretur quis pro ea culpa, quæ jam nullo modo est in sua libera potestate. Itaque vel defunctus è vita decedens præcepit suis hæredibus, ut debita solvant, & damna illata resarciant: & tunc etiamsi hæredes omittant aut negligant restituere, liberabitur è purgatorio, nec nitetiùs in eo detinebitur, quàm pro pœna pro aliis culpis debita, & pro negligentia sua in restituendo satisfecerit. Contra verò si debitor culpabiliter neglexit restituere, nec etiam hæredes decedens jussit restituere, cùm haberet, unde solveret, etiamsi hæredes restituant, ipse non liberabitur à pœnis inferni, ad quas damnatus est propter peccatum, & omissionem restitutionis faciendæ, *Navarr. in Man. c. 27. n. 68. §. Quæsitum, Sayrus in clavi regia l. 10. tract. 1. c. 2. n. 6. & Barbos. in Collect. in cit. c. In litteris. n. 4.* Ex quo sequitur, quòd prior lectio in singulari *ut valeat*, quod refertur ad defunctum, sit mendosa, & legi debeat, in plurali *valeant*, ut scilicet hæredes, solvendo debita, vel restituendo damna à defuncto illata, à peccato negligentiæ in restituendo liberentur: nam ipse defunctus jam per confessionem, vel contritionem à peccatis fuit liberatus, si præcepit, ut hæredes restituerent. Quòd si legatur in singulari, & verbum *valeat*, referatur ad defunctum, id intelligi debet de auxilio, vel suffragio, quod tribuitur accidentaliter, & prodest defuncto per preces creditorum, vel pauperum, quibus restitutio est facta, *Navarr. & Sayrus locis citatis.*

§. II.
De violatoribus Ecclesiarum, & eorum pœnis.

LIV. Quæritur, quinam sint, & dicantur violatores Ecclesiarum, & quâ pœnâ sint afficiendi? Resp. violatores hìc propriè dicuntur, qui Ecclesias, vel alia loca Religiosa, & pia, violenter effringunt, easque spoliant, in quos decreta est pœna excommunicationis in *c. Canonica. 107. caus. 11. q. 3. c. Omnes. 5. & c. Quisquis. 21. §. Si quis domum caus. 17. q. 4.* & præcipuè in *c. Conquesti. 22. de sent. excommun.* eamque ipso jure incurri, tenet *Gl. ibid. V. Excommunicatos*, & alii Interpretes communiter apud *Suar. disp. 22. de censur. sec. 2. num. 6.* Idque satis apertè colligitur ex illis verbis, *excommunicatos nuntietis*, quæ verba propriè supponunt, jam excommunicationem ab ipso jure latam esse, eamque ab homine, seu Judice publicandam, ut etiam explicat *Suar. c. l. n. 10.* ubi *num. 11.* ait, non sufficere ad hanc excommunicationem incurrendam solam effractionem, quamvis violentam, sed necesse esse, ut sequatur aliqua spoliatio Ecclesiæ, & ut eo fine fiat per furtum, sive per aliam gravem læsionem illatam in bonis, seu rebus Ecclesiæ: sicuti vice versâ, neque sufficit, si spoliatio, etsi gravis, fiat sine confractione; alii verò Sacrilegi violatores Ecclesiarum, citra confractionem, & spoliationem, ut si quis furetur calicem ex Ecclesia, sine violenta confractione, non incurrunt, ipso facto, excommunicationem, sed sunt excommunicandi, *Gl. in cit. c. Conquesti. V. Excommunicatos, Suar. cit. sec. 2. num. 6.* & constat ex *c. ult. de furtis*, & ex *c. Conquestus. 16. de foro compet.* Ubi dicitur invasores Ecclesiæ, tanquam Sacrilegos, anathemati, usque ad congruam satisfactionem, supponendos esse: non ergo sunt ipso jure excommunicati, sed per sententiam excommunicandi, ut etiam dictum *lib. 2. Decret. tit. 2. n. 140. not. 5.* At verò violare Ecclesiam, vel res ejus, violenter confringendo, & spoliando, est gravius delictum, & sacrilegium, ideóque graviùs etiam puniendum.

LV. Præterea non tantùm violenti raptores, sed etiam Ecclesiarum violatores, si manifestè fuerint deprehensi, non debent admitti ad pœnitentiam, nisi priùs damna resarciant, vel de iis reparandis caveant: qui si sani satisfacere per contumaciam nolint, nec cautionem securam præstare velint, postea in articulo mortis constituti, si eam præstare nequeant, ad pœnitentiam quidem admittuntur, Clericis tamen prohibitum est eorum interesse sepulturis, aut eleemosynam ab iis accipere, sub pœna depositionis ab Ordine, & privatione beneficiorum, prout etiam de raptoribus statutum est in c. *Super eo. 2. h. t. de quo pluribus actum supra num. 35. & 2. seqq. h. t.*

* *
*

TITULUS XVIII.
DE FURTIS.

Postquam actum est Titulo præcedente de raptoribus, & rapina, quæ est species furti, nunc agitur de furto, quod est etiam peccatum contra septimum præceptum Decalogi, quo prohibetur omnis iniqua rei alienæ ablatio, detentio, vel usurpatio. Et ut sic laté sumptum furtum comprehendit sub se etiam rapinam, quæ fit per vim, & furtum propriè dictum, quod fit, sine vi. Et de hoc furto sic propriè sumpto, prout est species distincta à rapina, & usuris, & aliis injustis acceptionibus in contractibus, agitur hoc Titulo, qui extat etiam in Extravagantibus communibus.

§. I.

Quid sit furtum, & quotuplex?

I.

ASSERTIO I. Furtum sic dictum, vel à furuo, id est, fusco seu nigro, eò quòd clàm, & in obscuro fiat, ac plerumque nocte: vel à fraude, vel à ferendo, seu auferendo, sibi enim affert, & alii aufert, vel à græco vocabulo φῶρ, quod latinè furem significat, *l. 1, in princ. ff. De furtis*, §. *Furtum autem, 2. Instit. de obligat. quæ ex delicto &c.* Definitur autem furtum à JCto in *cit. l. 1. §. fin. & §. 1. Institut. eod. Est contrectatio fraudulosa, lucri faciendi gratiâ, vel ipsius rei, vel etiam usûs ejus, possessionisvè.* Ubi additur, *quod lege naturali prohibitum est admittere.* Aliter verò, & clariùs ac breviùs definitur furtum à *S. Thom. 2. 2. q. 68. art. 3. & Azor p. 3. lib. 5. c. 11. Est occulta acceptio rei alienæ, invito domino.* Utramque definitionem simul declarabimus.

II. Dicitur primò, *contrectatio vel acceptio*, quod ponitur loco generis, quia ad furtum punibile in foro externo, non sufficit sola cogitatio, sive voluntas furandi: unde qui furti faciendi causâ, conclave intravit, nondum fur est, ut dicitur in *l. Vel gravis. 21. §. Qui furti. ff. h. t.* neque etiam verbo, vel scripturâ fit furtum, *l. Si quis. 52. §. Neque verbo, ff. eodem.* Ubi additur, quare & opem, vel consilium dare, tunc nocet, cùm secuta contrectatio est. Dicitur autem contrectare, qui rem de loco in locum movet, seu transfert, *l. Possideri. 3. §. Rem, ff. de aquir. possess.* neque enim ad furtum sufficit simplex rei contactus, sed requiritur acceptio, sive ablatio, per quam res ex uno loco in alium moveatur, ut dictum. Deinde sub acceptione, seu ablatione comprehenditur hîc etiam injusta detentio rei alienæ, quia est instar acceptionis, & moraliter censetur eadem actio, rem injustè accipere, sive auferre, & eandem retinere, quia est acceptio continuata, *S. Thom. cit. art. 3. ad 2.* quòd si quis rem, quam justè accepit, postea injustè retineat, perinde facit, ac si tunc primò injustè acciperet, *Less. l. 2. de just. c. 12. dub. 1. n. 2.*

III. Dicitur secundò, *fraudulenta contrectatio*, quia furtum non committitur, sine fraudulenta voluntate, & affectu furandi, §. *Placuit. Instit. de obligat, quæ ex delicto &c.* Unde si quis rem alienam, bonâ fide, accipiat, putans esse suam, furtum non committit, ut si quis rem ex bonis ejus, quem putabat esse mortuum, qui vivus erat, tanquam hæres apprehenderit, furtum non committit, *l. Si quis. 83. ff. h. t.* Idémque est, si quis per iocum, vel ob aliam causam, sine animo furandi, rem accipiat, non est furtum. *Azor cit. c. 11. §. Dicitur fraudulosa.* Porro in definitione S. Thomæ dicitur *occulta acceptio*, qualis est, quæ non fit apertè, vidente & resistente domino, ut furtum distinguatur à rapina, quæ fit, sciente domino, & vidente ac invito. Unde si quis accipiat rem alienam sciens dominum videre, potiùs committit rapinam, quàm furtum: si verò ignoret Dominum videre, est furtum, quia vult rem auferre, domino ignorante, ita ut si sciret, ipsum videre, non acciperet, *Less. cit. c. 12. n. 20.* quamvis etiam priore casu, si auferat rem, vidente domino, sed non resistente, adeóque sine illata vi, non sit propriè rapina, sed potiùs furtum manifestum, de quo infrà.

Objices, ex eo, quòd crimen aliquod fiat occultè, non constituit speciem, sive rationem peccati, sed potiùs diminuit peccatum, & tollit scandalum. ergo ex eo, quòd furtum fiat occultè, & inscio domino rei, quæ accipitur, non contrahit furtum ullam malitiam. Respondetur cum *S. Thoma cit. art. 3. ad 1.* aliquando occultatio solùm circumstantia est, vel modus peccati, ut cùm quis occultè delinquit tantùm, ob verecundiam, vel ob scandalum aut supplicium vitandum; & tunc non est speciale peccatum, nec constituit rationem peccati, sed potiùs minuit. Aliquando verò est causa peccati, ut cùm quis occultè aliquid facit, & utitur modo occulto, tanquam medio ad injuriam alteri inferendam, vel ut tutiùs delinquat, & aliquem lædat: & tunc occultum potest constituere peccatum, sive novam speciē peccati, ut in furto, quod ideo fit occultè, ut possit res alterius auferri, ipso ignorante, & non volente, in quo consistit ratio injuriæ diversæ à rapina, & dolosa invasio, sive ablatio rei alienæ à manifesta, & detractio à contumelia, *Azor cit. c. 11. §. Dicitur occulta, Less. c. l. n. 3.*

IV. Dicitur tertiò, *lucri faciendi gratiâ*, quia si quis injuriæ causâ auferat rem alterius, non tenetur reus furti, sed injuriæ, *l. Qui injuriæ. 53. in princ. ff. h. t.* Ubi additur, nam maleficia voluntas, & propositum delinquentis distinguit. Item si quis rem alienam in flumen abjiciat, vel igne comburat, vel

pecus

pecus alienum occidat, obligatur ex damno, non ex furto. Vel qui alienam ancillam rapuit, non lucri, sed libidinis causâ, non est reus furti, sed injuriæ, *l. Verùm 39. ff. h. t.* ubi ratio additur, non enim factum quæritur, sed causa faciendi, quæ libido fuit, non furtum, *Azor. cit. c. 11. §. Dicitur lucri faciendi gratiâ.*

V. Dicitur quartò, *rei alienæ, vel etiam usûs ejus, vel possessionis*, quia propriè furtum in re sua, seu propria committi non potest, cùm quilibet re sua liberè uti, & abuti possit, *l. In re 21, ff. mandati, l. Sed etsi 25. §. Consuluit, ff. de petit. hæred.* nisi in ea alius habeat jus aliquod, nimirum vel usumfructum, vel possessionem, vel jus pignoris, vel custodiam: tunc enim si dominus, vel alius auferat illi jus, quod in re habet, censetur furtum committere, & reus est furti, ut ex exemplis postea afferendis patebit. Item si quis accipiat rem à domino pro derelicto habitam, vel quæ in nullius bonis est, furtum non committit, quia hoc fieri non potest, nisi sit, cui fiat, *l. Falsus 43. §. Quod si dominus, ff. h. t.* unde nec hæreditatis jacentis, id est, nondum aditæ furtum fieri potest, *l. Hæreditatis 68. l. Eum qui 15. §. Si res commodata, ff. eod. Azor. cit. c. 11. §. Dicitur rei alienæ*, ubi addit, etiam in re propria per-accidens committi posse furtum, quoad DEUM, & ratione conscientiæ erroneæ, si quis accipiat rem, vel eâ utatur, quam putat esse alienam: sicut è contra, non committitur furtum in re aliena, si probabiliter credatur propria, *§. Ita tamen Instit. vi ben. rapt. Silvest. V. Furtum, n. 1.*

Addunt nonnulli in definitione furti, *rei mobilis, & corporalis*, quia in rebus immobilibus, ut sunt agri, & incorporabilibus, ut sunt jura, actiones, & servitutes, furtum propriè committi non potest, *l. Verum 25. ff. h. t.* quia talia nequeunt attrectari, vel auferri, ideóque dicuntur potiùs vi, vel dolo occupari, usurpari, aut retineri, quàm furto surripi, *Azor. c. l. §. Dicitur primò. Silvest. c. l. n. 1.*

VI. Dicitur ultimò, *invito Domino*, quia si quis bonâ fide, & probabili ratione ductus putet, contentum fore dominum, etiamsi rem accipiat, vel usurpet, non committit furtum, *l. Inter omnes 46. §. Rectè, l. Qui re 76. in princ. ff. h. t.* Et è converso, si credat aliquis, se domino invito, rem v. g. sibi commodatam contrectare, domino autem volente id fiat, non censetur furtum committere, *§. Sed etsi credas Instit. de obligat. quæ ex delicto, &c.*

Porro in dubio præsumitur dominus invitus, *l. Qui res 48. §. Quòd si dominus ff. h. t.* ubi dicitur, vetare dominum etiam eum, qui ignorat, id est, eum qui non consentit, qui enim non consentit, dissentit, *Gl. ibid. V. Ignorat:* & censetur dominus invitus, etiamsi videat rem suam auferri, & non prohibeat, aut contradicat, scilicet ex metu, vel verecundia, *l. pen. ff. eod. Gl. ibid. V. Prohibere:* alioqui enim, si posset contradicere, & non contradicat, censetur consentire, *Arg. c. Error 3, & c. Consentire 5. dist. 83. Silvest. c. l. n. 2. Azor. c. l. §. Dicitur, invito domino.*

VII. ASSERTIO 2. Furtum simplex, aliud est manifestum, aliud non manifestum, *§. Furtorum autem Instit. de obligat. quæ ex delicto, &c. & l. 2. ff. h. t.* Furtum manifestum est, cùm is, qui furatur, in ipso facto, seu actu furandi, vel in loco, in quo furtum factum est, sive publico, sive privato, antequam inde digrederetur, vel postquam egressus est è loco, in quo furtum fecit, cum re furtiva, priusquam illam perferret ad eum locū, quò destinaverat deferre, & illâ die cum eadem re permanere, sive à domino, sive à quovis alio fuerit visus, aut deprehensus, *cit. §. Furtorum autem*, ubi additur, *sed eò pertulit, quò destinavit*, tametsi cum re furtiva deprehendatur, non est fur manifestus, *& l. Fur 3. & 2. seqq. ff. eodem.* Furtum non manifestum est, quando fur non est visus, vel deprehensus, cum re furtiva, vel si sit deprehensus, postquam pertulit rem furtivam ad locum, quò destinavit deferre, ut à contrario colligitur, nam quod manifestū non est, hoc scilicet non manifestū est, *l. Nec manifestum 8. ff. eod.* De pœnis verò hujus utriusq; furti infrà dicetur, sicut & de alijs variis furtorum generibus.

§. II.

Quibus modis, & à quibus committatur furtum, vel non?

VIII. Generatim loquendo, non solùm is, qui rem alienam, invito domino, aufert, intercipiendi causâ, sive sibi acquirendi, sed etiam is, qui illam contra voluntatem domini contrectat, vel eâ utitur, furtum committere censetur, *§. Furtum autem fit Instit. de obligat. quæ ex delicto &c.* veluti primò, si creditor re sibi pignori data, vel is, apud quem res deposita est, eâ utatur, *cit. §. Furtum autem, & l. Si pignore 54. in princ. ff. h. t.* modò tamen depositum signatum sit, si sit depositum quantitatis, non certæ speciei, & invito domino, vel inscio, depositarius eo utatur, *l. Si sacculum 29. ff. Depositi, & l. 3. C. eod.* alioquin verò inficiando solùm depositum, absque contrectatione, nemo facit furtum, *l. Inficiando 67. ff. h. t.*

Secundò, si commodatarius re commodatâ ad alium usum, vel modum, quàm commodata fuit, utatur, furti tenetur, ut si quis equo in longius iter, quàm concessus fuerit, utatur, invito domino, *l. Qui inventa 40. ff. h. t.* vel rem sibi commodatam alteri commodaverit, sine voluntate domini, *cit. l. Qui pignori, §. 1. ff. eodem.* nisi quis probabiliter credat, se uti commodato, alio modo, quàm conventum fuerit, domino non invito, quia id permitteret, si sciret, furtum enim, sine affectu furandi non committitur, *§. Placuit, Instit. de oblig. ex delicto, &c.*

Tertiò, qui rem alienam invenit jacentem in loco privato, vel in via publica, & lucri faciendi causâ sustulit, seu animo retinendi, furti tenetur, sive sciverit, cujus sit, sive ignoraverit, nihil enim ad furtum minuendum facit, quòd, cujus sit, ignoret, *l. Falsus 43. §. Qui alienum ff. h. t.* Secus est, si illam accipiat, animo restituendi domino, vel ei, qui ostenderit esse rem suam, *cit. l. Falsus, §. Proinde.* Vel si acceperit rem inventam, quæ à domino pro derelicta habita est, etiamsi animus furandi adfuerit, neque enim furtum fit, nisi sit, cui fiat, *cit. l. Falsus, §. Quòd si dominus:* neque etiam tenetur furti, si inveniens aliquid in via, illud capiat, quia probabili ratione ductus, putavit esse derelictum, *cit. l. Falsus, §. Sed si, ff. eod. Farinac. in praxi crimin. p. 6. q. 168. n. 67. & 68.*

IX. Quartò tenetur etiam furti mandans fieri furtum, eo secuto, *Farinac. cit. q. 168. n. 52.* Item dans consilium ad furtum faciendum, vel qui aliàs ad illud ministerium, opem, seu auxilium præstat, *§. Interdum quoque Instit. dicto Tit. l. In furti 50. §. Consilium,*

Consilium, & *l. Is qui* 34 *ff. h. t.* modò furtum reipsâ sit secutum, tunc enim consulens, vel opem ferens eâdem pœnâ tenetur, *Card. Tuschus V. Furtum, concl.* 562. *n.* 1. & 2. *Farinac. c. l. n.* 33. & 2. *seqq.* furto autem non secuto, qui consilium, vel opem ad furtum præstitit, furti non tenetur, *l. Si quis uxori* 52. §. *Neque verbo ff. h. t.* ubi dicitur, quare opem ferre, vel consilium dare tunc nocet, quando secuta est contrectatio, *Farinac. c. l. n.* 39. ob solum autem consilium furi datum, tunc tenetur quis furti, cùm aliàs non erat facturus is, cui consilium datum est, *Gl. in cit.* §. *Neque verò, V. Vel consilium*, si enim sine consilio fuerat furaturus, non punitur consulens, eâdem pœnâ, quâ fur, saltem ordinariâ, sed solùm extraordinariâ, *Farinac. c. l. n* 41. Sed & receptantes furem, & res furtivas scienter, easque occultantes, furti tenentur, & pari pœnâ puniuntur, §. *Conceptum* 4. *in fine Instit. de obligat. quæ ex delicto* &c. ubi dicitur, omnes, qui scientes rem furtivam susceperint, & celaverint, furti non manifesti obnoxij sunt, & *l. Qui eas* 48. §. *Qui furem ff. h. t.* Aliud est, si ignorantes receperint fures, vel res furtivas, tunc enim non tenentur furti, ut colligitur ex *cit.* §. *Conceptum* à contrario sensu. *Farinac. c. l. n.* 56. & 59.

Quintò, filiusfamiliâs verè etiam committit furtum, si surripiat res paternas, §. *Hi qui Instit. dicto Tit.* quia est verè diversa persona à patre, & verè contrectat rem alienam, cujus non est dominus: similiter & servus auferens res domini, quamvis contra eos furti agi non possit, *l. Servi* 17. *in princ. ff. h. t.* & *l. Eos qui* 14. *C. eod.* & *ibi Gl. V. Eodem.* Item socius si re communi utatur, reus fit furti, quoad partem socij, quâ eo invito, utitur, *l. Si socius* 45. *ff. h. t.*

X. Sextò, aliquando tamen rei suæ furtum quis committit, §. *Aliquando autem* 10. *Instit. dicto tit.* veluti si dominus rem suam, cujus ususfructus ad alterum spectat, usufructuario surripiat, *l. Creditoris* 15. §. 1. *ff. h. t.* aut si dominus rem suam alteri commodatam clàm auferat, furti tenetur, siquidem commodatarij interfit rem commodatam retinere propter expensas, quas in ea fecit, alioquin furti cum domino agi non potest, *l. Si is qui* 59. *ff. eodem.* Vel si debitor rem suam oppignoratam creditori subtrahat, furtum facere videtur, sive ei possidenti auferat, sive non possidenti, ut si debitor rem pignoratam, quam tamen creditori non tradidit, alteri vendit, *l. In actione* 19. §. *ult. l. Si is, qui rem* 66. *in princ.* & *l. Si debitor* 79. *ff. h. t.* Ratio est, quia furtum fit, non tantùm ipsius rei, id est, proprietatis, sed etiam usus fructûs, alteriúsve juris, aut possessionis, *l. Itaque* 12. §. *Sed etsi, ff. h. t.*

Septimò, qui beneficium Ecclesiasticum, sine legitima institutione, occupant, vel beneficia, quæ per adeptionem aliorum, ipso jure, vacant, retinent, Jure Canonico quasi furtum, aut rapinam committunt, c. *Non furem* 10. *caus.* 7. *q.* 1. c. *Dudum* 54. *de Elect.* & c. *Sæpe* 18. *de restit. spoliat.* ubi *Gl. V. Injustè detinere*, ait, Jura pro eodem reputant, auferre, & injustè detinere: quamvis propriè furtum non sit, quippe quod non committitur in re immobili, vel incorporali, quæ contrectari, sive auferri non potest. At verò malæ fidei possessor fructus beneficij, vel alterius rei injustè percipiendo, verè, ac propriè furtum committit, *Abb. in cit. c. Dudum, n.* 19. & *ibid. Laym, n.* 3.

XI Præterea non solùm fur, sed etiam furti conscius, qui furem non indicat, reus est furti, ut deciditur in c. *Qui cum fure* 4. *h. t.* ubi dicitur: Qui cum fure partitur (accipiendo partem furti, vel consentiendo, vel occultando, nam & tales tenentur de furto, §. *Interdum quoq; Instit. dicto tit. Gl. hic V. partitur*, & *Hostiens.*) occidit animam suam, *Prov.* c. 29. v. 24. Non solùm autem fur, sed ille etiam reus tenetur, qui furti conscius, quæreute possessore (id est, domino, vel quocunque alio, cujus interest, *l. Interdum* 78. *ff. de V. S. Gl. hic V. Possessore*) non indicat, scilicet furem, Ratio est, quia consentientes, & agentes pari pœnâ puniri debent, c. *Quartæ* 47. *de sentent. excom.*

XII. Pro intellectu hujus c. notandum primò, licèt furti conscius, si id non revelet domino rei furtivæ, sit particeps quoad culpam, quia saltem ex præcepto charitatis tenetur quilibet, si commodè, & absque periculo, aut damno proprio, id possit facere, proximum ab injuria defendere, *cit. c. Quartæ*, & c. *Dilecto* 6. *eodem in* 6. ubi dicitur, qui potest proximo, pro repellenda ipsius injuria, suum impertiri auxilium, & negligit, videtur injuriam tem fovere, ac esse particeps ejus culpæ: non tamen obligatur ad restitutionem, si non manifestet furtum, vel furem, nisi ex publico officio, adeóque ex justitia teneatur criminibus, & injurijs obviare. Unde etiam privatus tenetur, saltem ex charitate, indicare furem, si aliter à domino recuperari non possit res furto ablata, nisi fur indicetur, si sciat, in quo loco sit res furtiva, vel fur: nec potest, si furem, vel rem furtivam invenit, sine omni labore, & expensis, quicquam accipere ob restitutionem rei furtivæ, vel ob indicandum furem, nisi quid liberè, & gratuitò datum fuerit ab ipso domino rei inventæ, *Covarr. in reg. Peccatum, p.* 2. §. 3. *n.* 4. & 5. *Abb. hic. n.* 2.

Notandum secundò, Judex ex officio suo, vel cùm procedit per inquisitionem generalem, potest compellere subditos ad indicandum furem, quia Magistratus tenetur, omnibus modis licitis, purgare Provinciam à malis hominibus, *Abb. hic n.* 5. Et hinc etiam Episcopi, vel eorum Vicarij possunt, ad instantiam partis, publicare monitoria generales, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, contra eos, qui res alienas injustè detinent, nisi illas intra certum tempus restituerint: vel si eos, quos injustè ablata detinere sciunt, non revelaverint, *Abb. hic n.* 2. & 5. *Navarr. in man. c.* 17. *n.* 114. & 115. *Barbos. in collect. in cit. c.* 4. *h. t. n.* 3. & sumitur ex c. 2. *de constitut. in* 6. nisi tamen accipiens alienum, id retinuerit, in compensationem certi debiti legalis, cujus solutionem aliter commodè obtinere non potuit: tum enim ipse detinens titulo compensationis, vi talis decreti pœnalis, non tenetur id restituere, neque revelare creditorem, qui talem compensationem fecit, nec ideo excommunicationem incurrit, quia finis talis decreti est punire eum, qui injustè rem accepit, non qui justè, nempe in compensationem, *Silvest. V. Furtum, q.* 15. *n.* 19. *Molin. tr.* 2. *de justit. disp.* 692. *n.* 2. & 3. & alij apud *Barbos. hic n.* 3. sed neque tenetur, vi talium monitoriarum generalium, fur restituere rem alienam, si eâ indigeat ad sublevandam propriam necessitatem, *Barbos. hic n.* 4. & alij, de quo plura apud eundem videri possunt.

Notandum

Notandum tertiò, non eſt licitum aliquid accipere à fure, ut non indicetur, vel ut occultetur, *l. Qui reus 48. §. Qui furem. ff. h. t. l. Idem 4. §. fin. & l. ſeq. ff. de condict. ob turp. cauſ.* & colligitur ex *cit. c. Qui cum fure, h. t.* ſecundùm unum ejus intellectum, *Abb. ibid. n. 3.* Similiter ſi quis non indicat furem, quia diviſit rem furtivam cum illo, reus eſt furti, quis eſt alter intellectus hujus c. *Abb. ibid. in fine.*

XIII. Denique etiam ille furti reus eſt, qui ob neceſſitatem famis, vel paupertatis alienam rem auferi, prout habetur in *c. Si quis 3. h. t.* ubi dicitur: » Si quis propter neceſſitatem famis, vel paupertatis, furatus fuerit cibaria, veſtem, vel pecus, pœniteat tres hebdomadas, & ſi reddiderit, non ampliùs cogatur jejunare.

Quod tamen intelligendum eſt de neceſſitate modica, ſive non gravi, nec multùm urgente, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 7. ad 1. Gl. hic V. Pœniteat. Hoſtienſ. & Abb. n. 1.* tunc enim rem alienam auferens, non ex toto excuſatur à culpa, & pœna, quamvis mitiùs puniatur, quia nec leviſſima culpa in delictis omnis pœnæ expers eſſe debet, *l. In lege 44. ff. ad Leg. Aquil.* imò talis peccat etiam non reſtituendo, quando commodè poteſt, & ideo pœnitentia ei imponitur, quæ tamen ei remittitur, ſi ſtatim reſtituat id quod accepit, ut patet ex *cit c. Si quis in fine.* unde etiam pro re minima, ſeu modici valoris datur actio furti, ut pro gallina domeſtica, *§. Gallinarum Inſtit. de rer. diviſ.* & conſtat etiam ex *l. Vulgaris 21. ff. h. t. & c. ult. cauſ. 14. q. 6.* ubi dicitur, fur non ſolùm in majoribus, ſed etiam in minoribus judicatur, non enim id, quod furto ablatum eſt, ſed mens furantis attenditur, *Clarus §. Furtum, n. 23.* & alij DD. commonitet.

XIV. Hinc infertur primò, ſi quis in extrema neceſſitate conſtitutus, ob quam imminet ei periculum mortis, vel gravis, & periculoſa infirmitas, accipiat res alienas ſibi neceſſarias, maximè cibaria, non peccat, ſed excuſatur ab omni culpa, & pœna, ideòque nec pœnitentia eſt ei imponenda, *Arg. c. Diſcipulos 26. & ibi Gl. V. Fame, diſ. 5. de conſecr.* quia neceſſitas non habet legem, & in tanta neceſſitate omnia ſunt communia, *c. Non ſatis 14. c. Paſce 21. diſ. 86. Hoſtienſ. hic in princ.* Imò poteſt quis tunc etiam alias res, quàm comeſtibilia, quando hæc non reperiuntur, accipere, & ijs venditis, comparare ſibi panem, & cibaria, quia in *cit. c. Si quis, h. t.* fit mentio de cibarijs, veſte, & pecore, ſolùm exempli cauſâ, exempla autem non reſtringunt regulam, & paria ſunt, quòd quis rapiat panem, vel pecuniam ad emendum panem, *Barboſ. hic n. 4.* ſed & probabile eſt, etiam in valde gravi neceſſitate, etſi extrema non ſit, ut ſi urgeat neceſſitas gravis morbi, famis, nuditatis, licitum eſſe clanculùm ſurripere à divitibus, ſi aliter gravi illi neceſſitati, ſuccurri non poſſit, imò etiam per vim rapere, quia cùm dives in tali caſu teneatur ex præcepto charitatis dare, conſequenter pauper poteſt, ſine injuria illius, id accipere, nec committit furtum, quia Dominus tenetur conſentire, nec poteſt rationabiliter eſſe invitus, *Leſſ. l. 2. c. 12. n. 71. & 72. Barboſ. c. l.*

XV. Infertur ſecundò, etſi ferè communis DD. ſententia teneat, quòd is, qui in extrema neceſſitate conſtitutus abſtulit rem alienam, ut ſibi indigenti ſubveniret, poſtea locupletior factus, teneatur ad ejus reſtitutionem, tum quia extrema neceſſitas facit res alienas communes ſolùm quoad uſum, non quoad dominium, quod non tranſit in accipientem: tum quia neceſſitas adveniens debitum antiquum non extinguit, ſed ſolùm ſuſpendit ad tempus, donec debitor ad pinguiorem fortunam pervenerit: nam quamvis acceptio fuerit licita, & lege permiſſa ad evitandum gravius malum mortis: non tamen ut rem quaſi ſuam habeat, cùm non tam acceperit rem communem, quàm communicandam à domino, ex lege charitatis, & miſericordiæ, ut patet ex *l. 2. §. Cùm in eadem, ff. de Lege Rhodia de jactu.* nec tenetur dominus rem ſuam donare extremè indigenti, ſed ſatis eſt, quòd commodet, & mutuet, reddendam, ceſſante neceſſitate, *Navarr. in Man. c. 17. n. 61. & 62. Covarr. in reg. Peccatum, p. 2. §. 1. n. 4. Clarus §. Furtum, n. 25.* ubi ait, hanc opinionem eſſe tutiorem, quamvis in foro externo non recederet à ſecunda, *Zoeſ. in Commentar. in Decretales h. t. n. 46.* & plures alij.

XVI. Nihilominùs tamen contraria ſententia eſt probabilior, & verior, quam tenet *Silveſt. V. Furtum, q. 5. n. 10. dicto 3. Azor. p. 2. lib. 12. c. 8. q. 7. Barboſ. in Collect. in cit. c. Si quis, n. 5. h. t.* dummodo dominus rei ablatæ non ſit in pari neceſſitate conſtitutus, tunc enim nec auferre liceret: quia in pari neceſſitate potior eſſe debet conditio poſſidentis. Si verò extremè egens rem conſumpſit, nihil reſtituere tenetur, etiamſi poſſet. Ratio eſt, quia omnis obligatio reſtituendi oritur, vel ratione rei acceptæ, vel ratione acceptionis: ſed is, qui conſumpſit rem alienam in extrema neceſſitate poſitus, non obligatur ex re accepta, quia non habet rem penes ſe, cùm bona fide conſumpſerit: nec ex acceptione, quia accepit non injuſtè, ſed juſtè, ex lege permittente in extrema neceſſitate, quæ omnia facit communia: & ex alia parte non accepit ex contractu, vel quaſi contractu, ex quo aliàs teneretur, ergo nulla eſt obligatio reſtituendi.

Nec refert, quòd res aliena accepta in extrema neceſſitate non tranſeat in dominium accipientis, ſed tantùm facit, ut re licitè uti poſſit pauper: quia quamvis ante conſumptionem non ſit dominus rei, tamen hoc ipſo, quòd licitè, & tutâ conſcientiâ poteſt illam conſumere, per conſumptionem factus eſt dominus, ideòque reſtituere non debet, ſicut poſſeſſor bonæ fidei, ſi conſumat fructus ex re aliena perceptos, ipsâ conſumptione facit eos ſuos, ita ut reſtituere non teneatur. Non obſtat ſecundò, quòd debitor rei ex contractu, vel quaſi contractu, ſuperveniente extremâ neceſſitate, etiamſi illam conſumpſerit, ejus pretium, ſeu æſtimationem ſolvere teneatur, ſi poſtea locupletior factus fuerit, ut ſolvere poſſit, ergo ſimiliter ſi quis ob ſummam neceſſitatem rem conſumpſit. Sed negatur conſequentia. Ratio diverſitatis eſt, quia debitum ex contractu, vel quaſi contractu, ex delicto, vel quaſi delicto, ſuperveniente ſummâ neceſſitate, non omnino extinguitur, vel perimitur, ſed tantùm ſuſpenditur, & quaſi ſopitur, ideòque debitor ditior factus illud ſolvere tenetur, non ratione rei acceptæ, quam non habet amplius: ſed ratione obligationis ex priore contractu, vel quaſi contractu, delicti, vel quaſi delicti, quæ per neceſſitatem extremam non eſt extincta. At verò

quando quis accipit rem alienam necessitate extremâ coactus, eamque consumit, non cogitur illam restituere, quia cùm tam gravis necessitas res omnes faciat communes, & proprias accipientis, & consumentis, obligatio restituendi est omnino extincta, cùm nemo quod suum, seu proprium est factum, restituere teneatur; neque ex priore aliquo contractu, vel quasi contractu, delicto, vel quasi delicto teneatur, *Azor. c. l.* Denique non obstat, quod dicitur in *l. Nesennius 34. ff. de negotiis gestis*, eum qui alimenta præbuit in necessitate constituto, posse ea repetere, si protestatus sit, se ea repetiturum. Nam ibi sermo est de præbente alimenta indigenti, sed non extremè, *Azor. c. l.*

XVII. Porro non tantùm si in extrema, sed etiam in valde gravi necessitate constitutus auferat res alienas, non tenetur illas restituere, etsi postea ditior factus sit, si tenebatur dives subvenire, ob eandem rationem, *Silvest. V. Furtum, cit. q. 5. dicto 2.* quia qui semel acquisivit jus perfectum in re accepta, non tenetur illam restituere, etsi causa accipiendi, ob pinguiorem fortunam, cesset. Idémque dicendum est, si quis accipiat rem alienam, non ut sibi, sed alteri v. g. Titio, extremè, vel valde graviter indigenti subveniat, *S. Thom. cit. q. 66. art. 7. ad 3, Azor. cit. c. 8. q. 8. in fine.*

§. III.

De pœnis furti Jure Civili statutis.

XVIII. Quæritur primò, quænam sint pœnæ civiles furti Jure communi Cæsareo statutæ? Resp. Pœna pecuniaria furti manifesti est, ut præter rem furto ablatam, solvatur quadruplum: furti verò non manifesti, duplum, *§. Pœna, & §. ult. Institut. de obligat. quæ ex delicto &c.* & ad hoc datur actio furti, quæ merè pœnalis est, sive tantùm ad pœnæ persecutionem pertinet, nec in eam venit ipsa res, *cit. §. ult. & l. Qui vas 48. in princ. ff. h. t.* ita tamen ut in hac pœna verum rei ablatæ pretium multiplicetur, non id quod interest, & ipsa rei æstimatio fieri debeat tempore, quo furtum commissum est, *l. In furti 50. in princ. ff. h. t.* Ratio autem, cur furtum manifestum graviùs puniatur, quàm non manifestum, est, tum quia delicta, quæ apertè fiunt, malum exemplum, & scandalum præbent, ideóque graviora censentur, quàm quæ occultè, & secretò fiunt: tum quia manifestum furtum majorem arguit impudentiam, nec caret suspicione inferendæ violentiæ, *Harprecht §. Pœna Institut. dicto Tit.* ubi plures rationes adfert.

Porro hæc actio furti pœnalis competit domino, & ei tantùm, cujus interest, furtum factum non esse, *l. Tum is 11. ff. h. t.* & datur contra eum, qui furtum fecit, etiamsi res ablata perierit, *l. Inter omnes 46. in princ. ff. h. t.* etiam contra impuberem, & doli capacem, *l. Impuberem 23. ff. eod.* non autem in hæredem furis, quia pœnalis actio est, *l. 1. ff. de privat. delict.* Item datur contra eos, qui opem, vel consilium dederunt, vel receperunt rem furtivam, *l. Eos qui 14. C. h. t.* contra domesticas verò personas non datur, ut filiumfam. & servum, *l. Servi 17. ff. eod.* quia censentur eadem persona cum patre, vel domino, nec contra uxorem mariti, constante matrimonio, idque in honorem matrimonij, cùm sit actio turpis, & famosa, *l. 2. C. rerum amotarum.*

Præter actionem hanc furti pœnalem, dantur etiam aliæ rei persecutoriæ, ut rei vindicatio, quæ datur domino contra quemcunque possessorem, *§. fin. Instit. de obligat. quæ ex delicto &c.* etiam pretio non refuso, *l. 2. C. h. t.* & competit etiam post solutam quadrupli, vel dupli pœnam, *l. Si pignore 54. §. Cùm furti ff. h. t.* Item datur condictio furtiva domino tantùm, ejusque hæredi adversùs furem ejusque hæredem, sive is fuerit manifestus, sive non manifestus, quia est actio personalis, & datur contra hæredem, sive rem ablatam possideat, sive non, & quamvis nihil ad eum pervenerit, quod est singulare in odium furum inventum, ne facilè fures hæredes habeant, *l. 1. l. Ex furtiva 5. l. Si pro fure 7. §. 2. l. Sive 12. ff. de condict. furt.* neque actio furti per condictionem, neque hæc per illam tollitur, quia actio furti petit legitimam pœnam, condictio rem ipsam, *cit. l. Si pro fure, §. 1.* quin etiam res furtiva extincta tanquam extans adhuc condici, & repeti à fure potest, quia cùm rem, invito domino, contrectaverit, semper censetur in ea restituenda moram facere, *l. fin. ff. de condict. furt. cit. l. Inter omnes, ff. h. t.*

XIX. Quæritur secundò, quænam sint pœnæ criminales furti simplicis? Resp. Jure Civili condemnatus furti est infamis, *l. Athletas 4. §. fin. ff. de his, qui not. infam.* Etsi verò eodem Jure Civili novo, pro furto nec pœna mortis, nec abscissionia alicujus membri imponi possit, sed aliter castigandus sit fur, *Auth. Sed novo jure C. de servis fugitiv.* scilicet pœnâ arbitrariâ; tamen hodie ex consuetudine apud plerosque populos pœna capitalis infligitur, propter furtum, si sit magnum, vel sæpiùs iteratum, *Menoch. de arbitr. Judic. casu 295. n. 9. & Zas. ff. h. t. n. 39.* Extat etiam Constitutio à Friderico Imp. *libr. 2. feudor. Tit. 27. §. fin.* ut si quis quinque solidos valens, aut plus fuerit furatus, laqueo suspendatur; si minùs, scopis, & forcipe excorietur, & tundatur. Ubi *Gothofr. lit. H.* ait, solidum facere XII. denarios, seu grossos, vel unum aureum, uti in jure passim legitur, *Wesenb. in paratit. ff. h. t. n. 15. Zas. c. l.* quamvis ea Constitutio de eo tantùm casu loqui videatur, cùm furtum in crimen fractæ, seu violatæ pacis coincidit, ut patet ex Rubrica Tituli, qui est de pace, & ejus violatoribus. Postea verò Carolus V. Imp. aliam Constitutionem edidit, quâ cautum est, ut fures, qui semel deprehensi fuerint, præsertim in furto non manifesto, & quod quinque florenos non excedit, leviùs: qui bis, aut ter, severiùs, ultimóque supplicio, pro differentia tamen sexûs, ætatis, & loci consuetudine, puniantur, & ut plurimùm laqueo suspendantur.

XX. Circa quam Constitutionem quædam sunt notanda. Primò, quamvis aliqui de hujus capitalis pœnæ in fures latæ justitia dubitent, quia nimis durum, & inhumanum videtur, eum, qui in pecunia tantùm deliquit, in corpore punire, & multò magis ei pro bonis temporalibus ablatis vitam adimere, inter quæ nulla est proportio, cùm vita hominis longè superioris ordinis sit, & præstantior

omnibus bonis temporalibus; pœna autem debet esse proportionata delicto: nihilominùs tamen licitum, & justum esse fures in furca suspendere, & ultimo supplicio afficere, præsertim si sint incorrigibiles, communiter hodie tenent Jurisperiti, & Theologi, *Covarr. l. 2. var. resol. c. 9. n. 7. Vasq. in opusc. mor. tr. de restitut. c. 5. §. 1. dub. 7. n. 36.* & alij plerique. Idque quia ita necessarium est ob furtorum frequentiam, ad publicam pacem, & tranquillitatem servandam, & refrænandam hominum crescentem malitiam, & avaritiam, ac rapacitatem, quæ alijs modis, & pœnis levioribus coërceri non potest, ut experientia testatur.

XXI. Notandum secundò, pro unico etiam furto simplici, si qualitate, & quantitate magnum sit, & enorme, posse inferri pœnam mortis, tenet *Covarr. c. l. Menoch. cit. casu 295. n. 9.* & alij apud ipsos, idque suaderi videtur ex Constitutione Friderici suprà cit. quæ tamen loquitur de furto non simplici, sed seditioso, per quod pax publica est violata, quæ sententia sequenda est, ubi statuto, vel consuetudine approbata est. Contrarium tamen tenet *Clarus §. Furtum, n. 9.* ubi ait, hanc esse sententiam communem, *Farinac. in pract. crim. p. 7. q. 167. n. 47. Fachin. l. 9. contr. c. 91. Harprecht §. Pœna manifesti Institut. de obligat. quæ ex delicto &c. n. 56. & seqq.* & alij ab ipsis citt. Ratio est, quia nullâ lege, aut jure repetitur cautum, ut fur pro unico furto morte mulctetur: neque verò Judex debet esse rigidior in pœnia imponendis ipsâ lege, *l. Perspiciendum 11. & l. pen. ff. de pœnis.* Et cùm olim non capitalis, sed solùm pecuniaria pœna furti, Jure communi, fuerit statuta, ideo standum est adhuc Jure antiquo, nisi ubi pœna capitalis Jure novo est expressa. Nec obstat Constitutio Carolina, in qua habetur, quòd is, qui unâ vice admisit furtum, laqueo in furca, si mas sit, fœmina verò cum immersione in aquam, vitam finire debeat: nam loquitur non de simplici furto, sed seditioso, sive eo, quod cum effractione, violentia, aut armis factum est, *Harprecht c. l. n. 64.* nihilominùs tamen graviùs puniri debent, qui magnas res surripiunt, quàm qui parvas, videlicet damnando eos in metallum, vel opus publicum, vel ad triremes, vel fustigatione, vel aliâ ratione, citra mortem tamen. *Idem c. l. n. 63.*

XXII. Notandum tertiò, similiter pro secundo furto non imponitur pœna mortis, licèt imponenda sit gravior, quàm pro unico, videlicet abscissio auriculæ, vel manûs, vel alia nota corporalis, vel pœna flagellorum, vel triremium ad tempus, *Farinac. cit. q. 167. n. 42. & 43.* attamen ad imponendam pœnam mortis, ut quis in furca suspendi possit, saltem ex generali consuetudine requiritur, ut tria, vel plura furta commiserit, qui fur famosus dicitur, sive qui furari consuevit, *Menoch. cit. casu 295. n. 17. Covarr. cit. c. 9. n. 7. Farinac. c. l. n. 48.* quamvis in multis locis fœminæ propter furta non suspendantur, sed gladio plectantur.

XXIII. Porro tria furta hîc accipiuntur, non quæ continuato actu, sed diversis, & interpolatis temporibus sunt comissa, nam continuatio facit unũ actum: unde si quis uno die, actu continuato, plures res furetur, unicum furtum reputatur, *l. Eum qui 14. §. Idem dicunt, junct. Gl. V. Sed non in totum, ff. h. t. Clarus cit. §. n. 14. Farinac. c. l. n. 73.* Non requiritur etiam, ut omnia tria furta sint commissa in eodem territorio, sed etiam furta commissa, extra territorium, in quo ob ultimum furtum reus est captus, faciunt numerum, seu computantur cum ultimo furto, in ordine ad pœnam mortis inferendam, nam & alibi commissa affectum, & actuum frequentiam, ac consuetudinem indicant, unumque aliud aggravat, *Clarus cit. §. n. 10. Menoch. c. l. n. 18. Farinac. c. l. n. 51. & 59.* Nec etiam refert, quòd de prioribus furtis fuerit absolutus, vel illa ei remissa sint ex gratia, quia remissio non minuit iteratum crimen, sed potiùs auget, *Clarus c. l. n. 13. Farinac. c. l. n. 68.*

Denique etiamsi fur, propter duo priora furta jam fuerit punitus, nihilominus propter tertium postea commissum est suspendendus, quia furta duo priora non computantur, ad ea iterum punienda, sed ad aggravandum tertium furtum, & puniri ob priora delicta, si ea continuent, graviùs puniendi sunt, *l. Capitalium 28. §. Solent ff. de pœnis, Clarus c. l. n. 12. Menoch. c. l. n. 19. Farinac. n. 64.*

XXIV. Notandum quartò, non est sufficiens indicium ad condemnationem de furto, quòd res furtiva apud aliquem sit reperta, imò nec ad torturam, nisi ille sit homo suspectæ fidei, & malæ famæ, fieri enim sæpe potest, ut quis ignorans apud se habeat rem furto surreptam, cùm tamen ad furtum requiratur, ut quis scientiam habeat rei furtivæ, vel ut quis bonâ fide emerit, vel alio titulo acquisiverit rem furtivam, *Clarus §. Furtum, n. 5. Harprecht §. Furtorum autem, n. 25. Instit. de obligat. quæ ex delicto &c.*

Notandum quintò, non valet statutum, nec consuetudo, ut res furtivæ à furibus ad mortem condemnatis ereptæ fisco adjudicentur, sed dominis, quibus sunt ablatæ, restituendæ sunt, quia alioquin cum jactura, & damno alterius locupletaretur, quod iniquum est, & contra naturam, *l. Nam hic 14. ff. de condict. indeb. c. Locupletiores 48. de R. I. in 6.* & cùm dominus nihil deliquerit, non debet re suâ, propter delictum furis, privari, *l. Crimen 26. ff. de pœn. & l. Sancimus 22 C. eod.* & hæc res ansam præberet iniquis, & avaris Magistratibus suspendendi fures, ut bona furto ablata sibi vendicare possent, *Harprecht. cit. §. Furtorum autem, n. 28. & seqq.*

§. IV.

Quomodo puniantur furta Jure Canonico?

XXV. Prima pœna furti est depositio ab Ordine, & Officio Clericali, prout statuitur in *c. Presbyter 12.* (qui est desumptus ex Canonibus Apostolorum) *dist. 81.* ubi habetur: Presbyter, aut Diaconus (vel alius Clericus) qui in furto captus, sive deprehensus, & convictus (per sententiam, confessionem propriam, vel evidentiam rei, *Gl. ibid. V. Captus est*) deponatur, non tamen communione privetur, sive excommunicetur. *Bernard. Diaz. in pract. crim. Can. c. 94. n. 1.* Si tamen Clericus ob furtum depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet: deinde contumaciâ crescente, anathemate feriri (id est, solemniter excommunicari) & tandem si in contumacia perseveret, per sæcularem Potestatem est com-

primendus, seu puniendus, ita ut exilium, vel alia legitima pœna ei inferatur, prout habetur in *c. Cùm non ab homine* 10 *de Judiciis, Gregor. Tholosar. Syntagm. Juris univers. p. 3. lib. 37. c. 2. n. 23. de quo plura supr. lib. 2. Tit. 1. sec. 3. §. 4.* prædicta autem pœna depositionis non est imponenda, quando furtum est leve, & parvi momenti, *Diaz. c. l. in addit. lit. A.*

XXVI. Altera pœna furti est, quòd Clericus convictus, & condemnatus de furto infamis efficitur, *c. Infames* 17. ibi: *Similiter fures, caus. 6. q. 1.* sicut Laicus condemnatus in foro sæculari, quia quicunque secundùm leges est infamis, est etiam infamis secundùm Canones, nisi reperiatur oppositum statutum, *c. Euphemium 7. § Hinc colligitur caus. 2. q. 3. Diaz. cit. c. 94. n. 2. in fine*, ubi addit, quòd si Clericus esset condemnatus tantùm ad restitutionem rei furto subtractæ, per hoc non fieret infamis, quia potest intelligi, quòd fuerit actum condictione furtivâ, quæ non infamat, non actione furti, quæ infamat, sicut in legibus civilibus id de Laicis statutū est.

XXVII. Hinc infertur, quòd is, qui publicâ infamiâ furti est notatus, quia fur est manifestus, aut convictus in Judicio de furto, non potest, sine dispensatione, ad Ordines promoveri, quia cùm debeat ab Ordine, si quem habet, deponi, multò minùs ad eum admitti potest: idémque est de alijs delictis notorijs *c. fin. de temp. ordin. Abb. in c. Ex litteris 5. & ult. n. 3. h. t.* At verò fur occultus (etiam sacrilegus) post restitutionem, & pœnitentiam peractam, ad Ordines promoveri potest, prout constat ex *cit. c.* » *ult. h. t.* Nam cùm quidam Clericus B. nomine, » calicem in Ecclesia minùs cautè relictum surripu- » isset, & longo tempore retinuisset, postmodum il- » lum restituit, & volebat ad sacros Ordines pro- » moveri. Consultus super hoc Papa Alexander III. » ab Episcopo Cremonensi, ei mandat, ut si fur ille » sacrilegus spontè confessus fuerit crimen, & exin- » de Ecclesiæ, cujus erat calix, satisfecit, nec est su- » per hoc notâ, vel infamiâ manifestâ aspersus (furti scilicet, quæ gravat opinionem, *l. 2. ff. de obseq. à liber. præstand.* & à promotione ad Ordines repellit, *c. Tantis 3. dis. 81. Gloß. hîc V. Infamia, & Hostiens.*) » post peractam pœnitentiam, aut congruam par- » tem illius, ad sacros Ordines ipsum promoveat, » dummodo aliàs idoneus sit.

XXVIII. Ex hoc cap. colligitur primò, quòd quinque requirantur, ut possit fur promoveri ad Ordines, primò, quòd spontè fuerit confessus delictum, quia mitiùs agitur cum spontè confesso, quàm cùm convicto, *c. Presbyterum 3. dis. 50. c. Non dicatis 11. caus. 12. q. 1. Gl. hîc V. Spontè.* Secundò, ut satisfaciat læso, aliàs enim pœnitere non potest, quia non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, modò possit quis satisfacere, & restituere, *Gl. hîc in notatis.* Tertiò, quòd non fuerit publicè infamatus de furto. Quartò, ut peregerit pœnitentiam, vel saltem partem illius, quia licèt quis satisfecerit restituendo rem furto ablatam, nihilominùs pœnitentia est ei imponenda, *Gl. hîc in notatis*, per quam satisfit DEO, *c. Apud misericordem 10. caus. 32. q. 1.* Quintò, ut aliàs sit idoneus, *Abb. hîc n. 5.* quare regulariter potest criminosus; si delictum sit occultum, & nulla inde infamia sit orta, promoveri ad Ordines, post peractam pœnitentiam, vel partem illius, etiam Jure communi, & sine dispensatione, *c. ult. de temp. ordin. Gl. hîc V. Promoveri, & Hostiens. in fine, & Abb. n. 6.* quamvis secundùm aliquos, qui dicunt etiam ob occultum delictum reddi aliquem irregularem, dispensatio requiratur, *Gl. hîc in fine.*

Colligitur secundò, quòd surripiens rem aliquam ex Ecclesia non est ipso jure, seu facto excommunicatus, ut patet ex *cit. c. ult. h. t.* in quo Clericus ex Ecclesia calicem surripuit, & tamen post satisfactionem, & pœnitentiam, potest promoveri ad sacros Ordines, ergo non fuit excommunicatione ligatus, quia hæc impedit promotionem ad Ordines, *c. Cùm illorum 32. de sent. excom.* unde etiam Papa hîc non mandavit, Clericum illum absolvi ab excommunicatione, quamvis talis sacrilegus fur, & spoliator rerum Ecclesiæ sit excommunicandus, *c. Conquestus 16. de foro compet.* si tamen talis fur ostia Ecclesiæ effregisset, esset, ipso facto, excommunicatus, *c. Conquesti 22. de sent. excom. Abb. hîc n. 2. & dictū tit. præced.*

Colligitur tertiò, quòd etiam is, qui rem alienam minùs cautè dimissam, seu relictam in aliquo loco privato vel publico, accepit, furtum committat, nisi inquirat dominum rei, paratus ei restituere, si reperierit, ut colligitur ex hoc cap. & notat *Abb. hîc n. 4.* de quo dictum supra §. 2. *n. 8. h. t.*

XXIX. Porro præter allatas pœnas, statuitur in *c. Si quis 17. caus. 17. q. 4.* (qui est desumptus ex Pœnitentiali Romano) si Clericus fecerit fur- » tum capitale, furando quamlibet rem majoris » pretij, septem annis pœniteat: Laicus verò quin- » que. Si verò rerum minorum semel, vel bis fur- » tum fecerit, reddere debet, & uno anno in pane, & » aquâ pœnitere, & si reddere non possit, tribus an- » nis. Verùm Canones antiqui pœnitentiales jam sunt antiquati, nec ampliùs in usu.

XXX. Postremò illud hîc addendum, si fu- » res, & latrones in furando, & deprædando occi- » dantur, non est pro eis orandum: sed si compre- » hensi, aut vulnerati Presbytero, vel Diacono con- » fessi fuerint, Communio non est eis neganda, pro- » ut habetur in *c. Fures 2. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Tributiensi.

Ubi pro explicatione notandum primò, occisus in delicto aliquo flagranti, præsumitur decessisse in illo peccato, ideóque pro eo non est orandum in Ecclesia, nec oblationes offerendæ, nisi ex signis quibusdam exterioribus de ipsius pœnitentia, & contritione constet, *c. Pro obeuntibus 21. caus. 13. q. 2. c. Placuit 12. in fine, & ibi Gl. caus. 23. q. 5. Abb. hîc n. 1. not. 1. & 2.*

Notandum secundò, quod hîc dicitur de confessione facta Presbytero, vel Diacono, vel etiam Laico in necessitate, secundùm *Gl. hîc V. Diacono*, non debet ita intelligi, quasi quis debeat, saltem in articulo mortis, si desit Presbyter, confiteri Diacono, vel non Presbytero, sive Clerico, sive Laico: vel quòd ab eo absolvi possit, qui potestatem clavium non habet, hoc enim apertè erroneum est. Neque in *c. 1. dis. 6. de pœnit.* ubi dicitur, *quòd tanta est vis confessionis, ut si deest Sacerdos, confiteatur proximo*, contrarium asseritur, sed solùm innuitur ibi licentia, seu facultas in necessitate confitendi non Presbytero, non autem necessitas, vel obligatio id faciendi, sive id de consilio tantùm; non de præcepto intelligendum

esse, ut notat *Navarr. ibid. n. 72. & seqq.* quia etsi talis confessio non prosit ad absolutionem, potest tamen prodesse ad humilitatem, & sui confusionem, & ad satisfaciendum pro culpis temporalibus: ubi tamen *n. 79.* addit, non esse consultum, etiam in articulo mortis, confiteri peccata mortalia non Presbytero, nisi sit persona prudens, & taciturna. Itaque quandò in *cit. c. 2. h. t.* dicitur, si fures confessi fuerint Presbytero, vel Diacono, intelligendum est, non quòd debeant eorum confessiones excipere, vel eos absolvere, quamvis Presbyter sit minister idoneus: sed ut fures moribundi coram illis exhibeant signa contritionis, & pœnitentiæ, tanquam testibus, ob quæ sola non vult Ecclesia denegari etiam furibus decedentibus communionem Ecclesiasticam, quæ in eo consistit, ut oretur pro mortuis, & oblationes fiant pro eis, & Ecclesiastica sepultura eis concedatur, siquidem saltem signa pœnitentiæ, ante mortem, exhibuerint, nam cui communicamus vivo, communicamus etiam jam defuncto, *c. Ex parte 11. in fine, de sepult. Barbos. n. 5.* imò nec Eucharistia est eis neganda, quæ etiam sub Communione hîc continetur, ut tradit *Gl. fin. hîc*, & sumitur ex *c. Pœnitentes 63. dist. 50.* ubi in fine dicitur, quòd Viaticum omnibus pœnitentibus in morte positis non est denegandum. Ex quo inferunt communiter DD. quòd sacra Communio etiam Reis ad mortem damnatis sit permittenda, *Navarr. in Man. c. 25. n. 23. Clarus l. 5. §. fin. q. 99. n. 3.* ubi tamen addit, quòd eo die, quo communicant, propter reverentiam Vener. Sacramenti, non sint ultimo supplicio afficiendi: quin etiam ij, qui propter facinora sua suspenduntur in patibulo, vel aliâ morte violentâ afficiuntur, si pœnitentes obeant, sepeliendi sunt in cœmeterio Ecclesiastico, *Abb. hîc n. 3.* nisi in pœnam illis sepultura denegetur à Magistratu, ut fit in nostris partibus furibus, & ijs qui ad rotam damnantur, vel comburuntur.

§. V.

De aliis diversis furtorum generibus, eorumq; pœnis.

XXXI. Quæritur primò, quid sit sacrilegium, & quæ pœnæ sint statutæ in fures sacrilegos? Resp. primò, Sacrilegium est furtum rei sacræ, idque tripliciter committitur, vel auferendo rem sacram de loco sacro, vel sacram de non sacro, vel non sacram de sacro, prout habetur in *c. Quisquis 21. §. Similiter, caus. 17. q. 5.* quamvis *Azor p. 1. Instit. l. 9. c. 27. q. 6. Less. l. 2. c. 45. n. 14.* & alij plures DD. putent, furtum rei non sacræ, sive non benedictæ, neque deputatæ ad usus Ecclesiasticos ablatæ ex loco sacro, & quæ non est custodiæ vel securitatis causâ ibi deposita, vel Ecclesiæ concredita, sed tantùm casu ibi relicta, & posita, non esse propriè dictum sacrilegium, sive furtum sacrilegum superaddens specie distinctam malitiam à furto, quia non habet peculiarem repugnantiam cum loci sanctitate, sed solùm generalem quandam irreverentiam continet, adeòque pœnæ in sacrilegos fures statutæ tunc non incurruntur. Quare quando Joannes VIII. in *cit. c. Quisquis*, inter sacrilegia numerat furtum rei non sacræ è loco sacro, id intelligi debet, si ex loco sacro, seu Ecclesia auferatur res, quæ quidem non est sacra, sed ad Ecclesiam aliquo modo pertinet, saltem quoad custodiam.

XXXII. Resp. secundò, Jure Civili, pœna furti sacrilegi, præcipuè quo res sacra è loco sacro surripitur, est extraordinaria, & arbitraria, ita tamen, ut juxta furti, rei, & personarum qualitatem, etiam ad mortem possit extendi, ut constat ex *l. Sacrilegij 6. in princ. ff. ad Leg. Iul. peculat.* ubi dicitur, quòd sacrilegium, pro qualitate personæ, & rei conditione, & temporis, & ætatis, & sexûs, severiùs, vel clementiùs puniri debeat: ita ut sacrilegi fures aliquando ad bestias damnentur, nonnulli etiam vivi comburantur: alij verò in furca suspendantur, vel aliàs capite plectantur, *l. Sacrilegi 9. ff. eod. Clarus §. Sacrilegium n. 3. Hostiens. in Summa Rubr. de crim. sacril. n. 3. h. t. Menoch. de arbitr. Iudic. casu 289. Farinac. in praxi crimin. p. 7. q. 172. n. 11.*

Similiter Jure Canonico diversæ pœnæ reperiuntur impositæ furibus, & prædonibus sacrilegis. Veluti primò pœna pecuniaria, *c. Quisquis 21. in princ. caus. 17. q. 4.* ubi habetur, quòd sacrilegij reus XXX. libras argenti debet præstare Episcopis, vel Abbatibus, vel alijs personis, ad quas querimonia sacrilegij justè pertinet. Secundò, in *Can. Attendendum 13. eâdem caus. & q.* sacrilegis triplex irrogatur pœna, ut perpetuâ damnentur infamiâ, quæ tamen non incurritur, nisi post sententiam condemnatoriam, *Farinac. c. l. n. 22.* vel ut tradantur carceri, vel ut relegentur in perpetuum exilium. Tertiò in *c. Indignè 21. caus. 12. q. 2.* jubentur sacrilegi res Ecclesiarum injustè accipientes, vel possidentes, aut retinentes, nisi citò se correxerint, anathemate feriri, sive excommunicari. Eadem pœna excommunicationis in sacrilegos decreta est, usque ad congruam satisfactionem, in *c. Conquestus 16. de foro compet. Greg. Tholos. Synt. Iur. univ. p. 3. l. 33. c. 15. n. 3.*

XXXIII. Huc pertinet, quòd etiam excommunicatio lata sit in *Extravag. Infideles unic. h. t. Inter communes*, in illos, qui furati sunt Thesaurum » Ecclesiæ, quem ex mandato Clementis V. tres vi- » ri ibi nominati Perusio in Lucanam Civitatem de- » portaverunt, nisi intra quatuor mensium spatium, » à die publicationis numerandum, integrè restitu- » ant. Et præcipitur, ut per Diœcesanos locorum, » & Rectores Ecclesiarum Parochialium omnes » prædictum thesaurum asportantes, & alij, penes » quos aliqua de thesauro fuerunt, vel adhuc exi- » stunt, singulis diebus Dominicis, & Festivis, pul- » satis campanis, & candelis extinctis, excommuni- » cari publicè denuntientur. »

XXXIV. Cæterùm crimen sacrilegij, adeòque etiam furti sacrilegi, est crimen mixti fori, ita ut etiam Laicus à Judice Ecclesiastico puniri possit, & præventioni locus sit inter sæcularem Judicem, & Ecclesiasticum, *c. Cùm sit 8. & ibi Abb. n. 1. & cit. c. Conquestus eod. Diaz in pract. crim. Can. c. 91. in addit. V. Definitionem, lit. A. Farinac. cit. q. 172. n. 3.* quamvis ex consuetudine solus Judex sæcularis de sacrilegio cognoscat in multis locis, teste *Claro c. l.* ubi ait, jussum suspendi à se quendam, qui abstulit vas S. Eucharistiæ ex Ecclesia.

XXXV. Quæritur secundò, quid sit plagium,& quæ sit ejus pœna? Resp. primò, inter furta numeratur etiam plagium, nam si liber homo, qui sui juris est, surripiatur, vel abducatur, animo celandi illum, licèt propriè non sit furtum, quia libera persona in nullius est dominio, §. *Idem juris Instit. de inutil. stipul.* est tamen quasi furtum, quod propriè plagium dicitur: quare si quis furetur, vel abducat hominem liberum,& eum vendat tanquam servum, plagiarius in jure dicitur, quo crimine tenetur, qui scienter,& dolo liberum hominem invitum emit, vel vendidit, celavit, vel invitum tenet, vel etiam servum alienum, dolo malo, abducit, celat, vel retinet, *l. 1. & seqq. ff. ad Leg. Fabiam. de plagiariis*: venditionis autem verbo, omnes contractus, per quos dominium transfertur, comprehenduntur, ut donatio, permutatio &c. *l. Lege 4. ff. eod. & ibi Wesenb. in paratit. n. 2.* Porro si liberi in potestate parentum constituti surripiantur, seu abducantur, propriè non plagium, sed potiùs furtum committitur, §. *Interdum Instit. de oblig. quæ ex delicto &c.* ideóque patri furti actio competit, *l. Eum qui 14. §. Si filiusfam. ff. h. t.* non autem matri, quæ eos in potestate non habet, *l. Mater 38. ff. eodem.*

XXXVI. Resp. secundò, Pœna plagij olim pecuniaria fuit de Jure Civili, *l. In fuga 6. junct. Gl. lit. B. C. ad Leg Fabiam de plagiar.* quæ postea in usu esse desijt, & gravior pœna infligi cœpit plagiarijs, pro modo delicti, nempe ut in metallum damnetur, si nobilis sit: si verò sit ignobilis, sed ingenuus, gladio plectitur: si servus, vel libertus, bestijs subjicitur, *l. fin. & ibi Gl. ff. ad Leg. Fabiam de plagiar. l. Quoniam 7. & l. ult. C. eod.* ubi sermo est de plagiarijs, qui liberos homines, aut servos alienos abducunt, & vendunt, vel qui viventium filiorum miserandas orbitates parentibus infligunt, eos distrahendo, quibus est pœna mortis decreta. Alijs tamen casibus Judici permissum videtur plagiario vel pœnam imponere leviorem metallo, aut exilio, vel præter exilium, aliam arbitrariam, pro modo delicti,& personarum, *cit. l. fin. & C. eod. Wesenb. ff eod. n. 5. §. Est & inter Instit. de publ. Judic. Harprecht ibid. n. 19.*

XXXVII. Porro Jure Divino Legis Veteris, qui sciens liberum hominem vendit, morte punitur, ut constat ex *Libro Exodi cap. 21. v. 17.* ubi dicitur: » Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, » convictus noxæ, morte moriatur. Ex quo loco desumptum est cap. 1. *h. t.* ubi *Abbas n. 2.* ait, hoc cap. positum esse sub Rubrica hujus Tituli, ut sciatur, furantes homines liberos acriter esse puniendos, cùm secundùm legem Divinam antiquam puniendi sint morte. In foro verò Ecclesiastico debent acriter puniri, sed citra mortem, quia Ecclesia pœnam sanguinis infligere non potest, *c. In Archiepiscopatu 4. de raptorib.* Vel dici potest, quòd per mortem hodie de Jure Canonico non intelligatur mors naturalis, sed excommunicatio, quæ est quasi mors civilis, cùm per illam velut mortuus à communione fidelium, juxta *c. Per venerabilem 13. prope finem, Qui filij sint legitimi,* excludatur, ita ut Judex Ecclesiasticus furantes homines liberos possit excommunicare, etiam Laicos, qui quoad hoc crimen etiam sunt subjecti jurisdictioni Judicis Ecclesiastici, quia per illud detrahitur Religioni Christianæ, *Abb. in cit. c. 1. in fine.* quanquam per mortem intelligi possit etiam depositio ab Ordine,& Officio, quæ est etiam mors quædam civilis, nam excommunicatio per hominem non potest infligi, nisi quis sit contumax,& incorrigibilis, *c. Nemo 41. & ibi Gl.* communiter recepta, *V. Nemo, caus. 11. q. 3. cap.* verò *Per venerabilem*, loquitur de contumace, ut patet ex fine illius cap. & tradit *Glossator Abbat. in c. 1. de homicid. lit. C.* Veruntamen nihil etiam obstat, quò minùs Judex, seu Prælatus Ecclesiasticus eum, qui tam grave crimen plagij commisit, furando hominem liberum, possit tradere Curiæ, seu Potestati sæculari, morte puniendum, ut notavit *Harprecht in cit. §. Est & inter, n. ult. Instit. de publ. Judic.* ideóque hoc c. 1. positum est in hoc tit. adjunctâ tamen protestatione, ne pœna mortis, vel mutilationis ei inferatur, *Arg. c. 2. de homic. in 6.*

XXXVIII. Notandum hîc præterea primò, non solùm qui sciens vendidit hominem liberum, sed etiam qui emit, capitale crimen plagij committit,& pœnâ mortis afficiendus est, *l. 1. ff. ad Leg. Fabiam de plagiar.* idémque est de scienter donante, & donatario, nam venditio latè dicitur, quomodocunque dominium transferatur in alium, *l. Statu 3. §. Si decem ff. de statu liberis. Abb. in cit. c. 1. n. 2. h. t.* Notandum secundò, Principes, & magni domini, qui donant sibi invicem pigmæos, cantores, moriones,& similes, non incidunt in pœnam latam in plagiarios, quia non dant illos, ut priventur libertate, sed donant, ut liberi maneant, sicut liberi erant apud donantem, *Bart. in l. Lege 4. ff. eod. Abb. in c. 1. in princ. h. t.*

XXXIX. Quæritur tertiò, quale crimen sit peculatus, & quæ pœna illius? Resp. Tertia species furti est peculatus, quod crimen est furtum pecuniæ publicæ, *l. Sacrilegi 9. §. Labeo ff. ad Leg. Jul. peculat.* Pecuniæ autem nomine hîc comprehenduntur omnes res ad ærarium Reipubl. vel fiscum Principis pertinentes, *l. Lege 4. §. fin. ff. eod.* quanquam alij dicant, crimine peculatûs teneri, qui pecuniam, vel rem Civitatis Romanæ surripuit, juxta *cit. l. 4. §. fin. junct. Gl. V. Civitatis*, scilicet Romanæ, non alterius; ob pecuniam verò, vel rem subtractam alij Civitati inferiori, non peculatûs, sed furti actione quis tenetur, juxta *l. Ob pecuniam 81. ff. h. t. Harprecht. in cit. §. Item Lex Julia peculatûs, n. 11. Instit. de publ. Judic.* sub peculiatus crimine continetur etiam furtum pecuniæ sacræ,& religiosæ, *cit. l. 4. in princ. ff. ad Leg. Jul. pecul.*

Pœna autem hujus criminis, in privatis, regulariter est deportatio, *l. 3. ff. ad Leg. Jul. peculat. §. Item Lex Jul. pecul. Instit. de public. Judic.* quæ cùm hodie non sit in usu, in ejus locum successit pœna arbitraria, *Farinac. in praxi, p. 7. q. 171. n. 5.* Judices autem, sive Magistratus, qui tempore administrationis publicas pecunias subtraxerunt, & qui ministerium eis ad hoc exhibuerunt, vel subtractas pecunias ab eis scienter acceperunt, ultimo supplicio afficiuntur, *cit. §. Item Lex Jul. peculatus, l. 1. C. de crim. pecul.*

Porro crimen peculatûs de Jure Canonico etiam committunt Presbyteri, aliíque Clerici, qui bona Ecclesiastica sibi appropriant, vel alienant, ideóque excommunicantur, nisi res surreptas celeriter restituant, *c. Si quis 6. de reb. Eccles. non alien.* & si restituere

stituere

stituere non possint, deponantur, c. Diaconi 35. caus. 12. q. 2. Farinac. cit. q. 171. n. 10.

XL. Quæritur quartò, quale crimen sit abigeatus, & quæ sit ejus pœna? Resp. Quarta species furti est abigeatus, quo crimine tenentur, qui pecora ex pascuis, armentis, aut gregibus abducunt, & deprædantur, qui abigei dicuntur, l. 1. §. 1. ff. de abigeis. Quòd si quis oves aberrantes, vel equos in solitudine relictos abegerit, non est abigeus, sed potiùs fur, cit. l. 1. §. 1. nisi sæpius abegerit, etiam unum solùm, vel alterum pecus, l. fin. §. pen. ff. eod. Pœna autem hujus criminis est, quòd abigei, qui frequentiùs hoc delictum patrant, ad gladium damnentur, solet enim frequentia augere pœnam, præsertim qui ferro, vel armis abigunt pecora, l. 1. in princ. & l. 2. ff. de abigeis, aliàs damnantur in opus publicum ad tempus, cit. l. 1. in princ. In honestioribus temperatur pœna, & aut relegandi, aut Ordine movendi sunt, nisi gladio abigant, tum enim tanquam grassatores, seu latrones bestijs objici debent, cit. l. 1. §. Quanquam. Illi verò, qui pecus è stabulis abigunt, pleniùs, sive duriùs puniri debent, quàm qui è grege, silva, aut pascuis, l. ult. §. 1. ff. eod. quia cum effractione stabuli abigeatum committunt: furtum autem, quod cum effractione fit, graviùs punitur, quàm quod sine effractione, l. 1. ff. de effractorib. Harprecht §. Pœna, n. 108. & 109. Instit. de oblig. quæ ex delicto &c.

Porro etsi Jure Canonico nulla statuta sit pœna in abigeos, quia tamen Canones pœnas infligunt, juxta qualitatem, & quantitatem culpæ, abigeus autem improbior fur est, quàm alij, ideo hoc jure major etiam pœna est imponenda, quàm ob furtum, adeóque pœna depositionis Clerico imponi poterit, arbitrio Judicis. Farinac. in praxi p. 7. q. 167. n. 109.

XLI. Postremò inter graviora furta habetur etiam furtum commissum in incendio, vel naufragio. Et quidem rapientes res ex naufragio confiscatione bonorum mulctantur, Auth. Navigia in fine C. h. t. & aliâ etiam pœnâ extraordinariâ puniri possunt, ut ibidem additur. Eadem autem pœna imposita est furantibus res tempore incendij foras projectas, quæ est imposita furantibus res, tempore naufragij, l. Pedius 4. ff. de incendio &c. Farinac. p. 7. q. 168. n. 78. Hodie autem auferentes res in naufragio projectas in terram punitur pœnâ arbitrariâ Judicis, pro qualitatibus personarum, l. de submersis 5. C. de naufrag. libr. 11. Menoch. de arbitr. Judic. casu 297. n. 1.

His addendum, quòd præter actionem, & pœnam criminalem contra furem auferentem res, occasione incendij, vel naufragij, datur etiam actio civilis ad restitutionem rerum ablatarum, intra annum in quadruplum, post annum verò, in simplum, l. 1. in princ. ff. de incendio &c. Farinac. c. l. n. 80.

TITULUS XIX.

DE USURIS.

Usura vitium est affine rapinæ, & furto, nam si quis usuram acceperit, rapinam facit, prout dicitur in c. Si quis 10. caus. 14. q. 4. & quodammodò furtum, unde & restituere tenetur, sicut raptor, vel fur, ideóque post Titulos de raptoribus, & furibus, congruo ordine, subjicitur hic Titulus de Usuris, qui etiam extat in Sexto, & Clementinis.

SECTIO I.

DE USURIS IN GENERE.

I. Usura dicta ab usu, sicut cultura à cultu, ideóque in genere significat usum alicujus rei, quomodo dicitur usura lucri, vel vitæ, pro usu. Inde verò nomen usuræ translatum est ad significandum incrementum, vel lucrum, & commodum, seu fructum ex usu rei provenientem, juxta illud Ciceronis in libro de senectute: *Terra nunquam sine usura reddit, quod accepit*, ubi fructus supra semen, & quasi lucrum, quod terra ex semine sibi mandato reddit, usuram appellat, Molin. tr. 2. de justit. disp. 303. n. 1.

§. I.

Quid sit usura, & quotuplex?

II. Assertio 1. Usura, in præsenti materia, dupliciter accipitur: vel pro conventione, seu contractu usurario: vel pro lucro, quod ex contractu usurario acquiritur, quod etiam fœnus appellatur à fœtu, quasi sit partus, & fructus pecuniæ, vel alterius rei pretio æstimabilis, quæ ex contractu pecuniario solvitur, vel accipitur: sicuti & furtum subinde non pro actione furandi, sed pro re furtiva accipitur, Molin. c. l. n. 2. & 4.

Primo modo sumpta describitur usura à Covarruvia l. 3. var. resol. c. 1. n. 1. §. Usura. Est actus voluntaris interior, vel exterior conventio dandi, vel accipiendi lucrum aliquod temporale, ultra sortem, ex vi, & causa mutui principaliter. Secundo verò modo sumpta usura, est lucrum immediatè ex mutuo proveniens, tanquam debitum, hoc est, incrementum, quod vi mutui intenditur, & accipitur supra id, quod mutuo datum est; & hoc mutuum est materia, seu objectum contractûs usurarij, Molin. c. l. n. 2. ut si v. g. pro centum florenis mutuò datis exigantur centum, & decem, ubi centum floreni vocantur sors, sive capitale: decem verò usura, sive fœnus, vel lucrum ultra sortem.

III. Pro intellectu hujus utriùsque descriptionis notandum primò. Usura potest committi, vel per

per solum actum internum, cùm quis mutuò dat centum Titio, cum intentione, ac spe recipiendi ab eo ultra sortem, quæ est usura mentalis, de qua infrà, sicut suprà de Simonia etiam dictum est. Vel per actum externum, cùm quis mutuat alicui mille, cum expresso pacto reddendi ultra sortem quinquaginta. *Covarr. c. l.* Neque verò refert, an conventio per stipulationem inita sit, an verò per nudum pactum, *l. Quamvis 3. & l. Frumenti 12. C. de usur. Henric. Canis. tr. de usuris, c. 1. n. 6.*

Notandum secundò, nomine lucri hîc intelligitur pecunia, vel quæcunque alia res temporalis, & pretio æstimabilis, nam quicquid sorti accedit, usura est, sive illud sit pecunia, sive frumentum, vinum, oleum, sive quodcunque aliud temporale, si ampliùs requiratur, quàm quod mutuo datum est, *c. 1 & seqq. caus. 14. q. 3.* Hinc sequitur primò, si quis mutuet, cum pacto, ut ultra sortem restituendam, pro se oretur, vel sacrificetur, non est usura, sed potiùs simonia, quia nihil temporale accipitur supra sortem, sed mutuò datur aliquid temporale, quasi in compensationem pro re spirituali, *Laym. l. 3. tr. 4. c. 16. n. 2.* Sequitur secundò, si quis mutuò det, ut ultra sortem consequatur amicitiam, vel benevolentiam mutuatarij, non erit usura, quia amicitia, & favor non censetur pretio æstimabilis, si non ex obligatione justitiæ, sed gratis, ac voluntariè, seu liberè exhibeatur, *Leß. l. 2. de justit. c. 20. dub. 3. n. 18.* Aliud est, si mutuò data sit pecunia, cum pacto, ut mutuatarius obligatus sit ad obsequia, vel honorem externum præstandum mutuatori, vel ad illum apud alios laudandum, vel commendandum, tunc enim usura committetur, quia munus ab obsequio, & à lingua sunt pretio æstimabilia, adeóque materia usuræ, si in pactum deducantur, quod ultra sortem præstari debeat, nam quamvis fama, & honor, secundùm se, non sint pecuniâ æstimabilia; tamen onus, & obligatio, quæ imponitur, ultra sortem, mutuatario obsequia præstandi, vel laudandi, aut honorandi, pretio æstimatur, ideóque etiam pro hujusmodi operibus ex obligatione præstandis merces constitui solet, *Laym. c. l. n. 2.* Similiter usura committitur, si quis mutuò det alicui, cum pacto, ut remittat sibi obligationem restituendi famam mutuatario priùs injustè ab ipso læsam, quia talis remissio est pretio æstimabilis, cùm sit onerosa, & molesta ipsi mutuanti, qui famam læsit. Idemque est, si quis mutuet, cum eo pacto, ut mutuatarius remittat actionem, quam justè intentare potest, ob injuriam sibi illatam à mutuante, nam hoc jus agendi est pretio æstimabile: & quamvis injuriam inferens, ante Judicis sententiam, non teneatur satisfacere pro injuria illata: habet tamen læsus jam ante sententiam jus exigendi satisfactionem à Judice, quod ex pacto, & obligatione remittit pro mutuo, ideóque usuram committit: nisi tamen præsumi possit, quòd mutuatarius gratis, & liberaliter condonare velit obligationem satisfaciendi pro injuria illa, ob præstitum beneficium mutuationis, *Molin. cit. tr. 2. disp. 107. n. 8. Laym. c. l. n. 2.*

IV. Notandum tertiò, si lucrum non proveniat immediatè ex mutuo, ut si quis mutuò det pecuniam, non cum pacto, & ex obligatione justitiæ, ut ultra sortem sibi, tanquam ex vi mutuationis, debitum aliquod temporale det mutuatarius, sed solùm ex amicitia, & gratitudine, vel quod alio titulo ipsi debitum est, ut si quis mutuet, cum pacto; ut mutuatarius priùs debitum solvat, reddat depositum, injustè non noceat &c. non est usura, quia non accipit aliquid supra sortem, ex vi mutui, sed quod alio titulo jam erat debitum. Item si quis rem suam vendat supra justum pretium, hoc lucrum non est usura, quia non provenit ex mutuo, sed ex injusta venditione, vel emptione: vel si pecunias alicui concedat ad pompam, vel ostentationem, petito certo pretio, non est usura, quia pretium illud, ultra sortem, non accipitur, ratione mutui, sed ratione locationis pecuniæ, adeóque talis non incurrit pœnas usurariorum, *Leß. c. l. n. 19. & 20.* Quare usura habet propriè tantùm locum in mutuo, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. & seqq.* & alij communiter, & Christus Luc. 6, dicens: *Mutuum date, nihil inde sperantes*, de solo mutuo loquitur, de quo plura infrà.

Notandum quartò, ad usuram non requiritur mutuum formale, & expressum, sed sufficit etiam virtuale, sive implicitum, ex quo lucrum ultra sortem provenit, ut cùm quis vendit rem pluris justo, ob dilatam solutionem pretij: vel etiam justo minoris, ob anticipatam solutionem illius, tunc enim venditor implicitè mutuat emptori pretium, usque ad tempus solutionis; & emptor, anticipando solutionem, implicitè mutuat pretium usque ad tempus traditionis rei emptæ, cum lucro in excessu, vel diminutione justi pretij, ideóque lucrum inde proveniens est usurarium, *Leß. cit. c. 20. n. 21.*

V. ASSERTIO 2. Usura dividitur primò in mentalem, & realem. Mentalis est, quando quis eo animo, & intentione mutuat, ut acquirat lucrum ex mutuo, tanquam ex justitia debitum in compensationem illius: quamvis nullo interveniente pacto expresso, vel tacito de lucro. Quare usura mentalis in præsenti non accipitur pro sola voluntate, sive peccato interno usuræ, prout præscindit ab omni actu externo, sed accipitur pro actu externo, quo mutuum datur, cum spe, & intentione accipiendi lucrum ex mutuo, quamvis sine ullo pacto. Verùm de usura mentali plura infrà. Usura realis est, quando quis mutuat, cum pacto expresso, vel tacito accipiendi ultra sortem, lucrum ex mutuo, quæ distinguitur ab usura mentali, quia in hac nullum pactum usurarium intervenit, sed solùm intentio usuraria, in reali intervenit pactum usurarium: idque vel expressum, vel implicitum, ut si mutuans dicat mutuatario, scis bene, qualis consuetudo sit, memento, me habere amplam familiam, & liberos, spero pecuniam mutuò datam non reversuram vacuam, *Azor. p. 3. libr. 5. de usura, c. 3. in princ. Molin. tr. 2. de just. disp. 303. n. 10.* Quòd si quis habeat voluntatem accipiendi ultra sortem lucrum ex mutuo, ita ut actu tamen nihil det mutuò, erit usura merè mentalis, *Azor. c. l.*

Secundò dividitur usura in expressam, seu formalem, & virtualem, sive palliatam. Expressa, seu formalis, & manifesta est, quando exigitur pretium pro mutuo, v. g. mutuo tibi centum florenos, ut post annum mihi reddas centum, & quinque. Virtualis, sive palliata usura est, cùm res venditur cariùs, vel viliùs, ob dilatam, vel anticipatam solutionem, ut dictum suprà, de quo plura infrà.

Tertiò usuræ aliæ sunt compensatoriæ, in quibus pa-

tum pactum fit de solvenda, ultra sortem, pecuniâ, vel aliâ re pretio æstimabili, ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, vel ratione periculi, laboris, vel expensarum, quæ probabiliter subeunda, vel facienda erunt in mutuo recuperando, quæ etiam usuræ restauratoriæ vocantur. Aliæ sunt usuræ punitoriæ, in quibus pactum fit de subeunda pœna aliqua, ultra sortem, si mutuatarius in mora fuerit non reddendi mutuum tempore statuto. Aliæ denique sunt usuræ lucratoriæ, in quibus ex pacto, ultra sortem, præstandum est aliquod lucrum temporale, causâ, & nomine mutui principaliter exactum, *Azor. c. l.* de quibus an, & quando sint licitæ, nec nè, infrà dicetur.

§. II.

Quo Jure usuræ sint prohibitæ?

VI. Ad hanc quæstionem respondetur, usuræ lucratoriæ, & propriè dictæ, sive apertæ, seu expressæ, sive palliatæ, & implicitæ, sunt prohibitæ, non solùm Jure positivo, Divino, & Ecclesiastico, sed etiam Jure naturali. Est communis, & Catholica doctrina cum *S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1.* De Jure Divino constat ex pluribus locis S. Scripturæ, *Deuteron. c. 23. Non fænerabis fratri tuo ad usuram pecuniam &c. Psal. 14.* ubi dicitur, quòd habitabit, & requiescet in Monte Sancto Domini, *qui pecuniam suam non dedit ad usuram*, & consequenter qui dedit, non habitabit. Item *Psal. 54. Vidi Iniquitatem, & contradictionem in civitate &c. non defecit à plateis ejus usura, & dolus. Ezech. c. 18. Qui ad usuram non commodaverit, & amplius non acceperit*, hic justus est, *vitâ vivet*, ait Dominus, & infrà: *Si genuerit filium ad usuram dantem, nunquid vivet? non vivet.* Denique Lucæ 6. ait Christus, *mutuum date, nihil inde sperantes*, nempe ultra sortem. Quæ verba Papa Urbanus III. in c. *Consuluit* 10. *h. t.* adfert, ad probandum, usuram Jure Divino esse prohibitam; & licèt illa verba potuissent fortè explicari de consilio, non de præcepto: tamen suppositis alijs locis S. Scripturæ, meritò ita intelligi possunt, ut ibi non consilium, sed præceptum contineatur. Deinde etsi verba illa priora, *mutuum date*, consilium tantùm contineant (extra casum necessitatis proximi) at verba posteriora *nihil inde sperantes*, præceptum continent, ut postquam mutuò datum est, nihil ampliùs exigatur, quàm mutuatum est, prout explicat *S. Thom. cit. q. 78. art. 1. ad 4.* quemadmodum & verba Psalmi 75, *Vovete, & reddite DEO vestro*, explicanda sunt, quoad votum de consilio, quoad impletionem voti, postquam editum est, de præcepto. Et hinc etiam in c. *Quia in omnibus 3. & c. seq. h. t.* dicitur, *crimen usurarum utriusque Testamenti paginâ condemnari, & reprobari.*

Præterea quòd etiam Jure Canonico usuræ sint prohibitæ, constat ex Decreto *caus. 14. q. 3. & 4. & ex Decretalibus Gregorij IX. toto Titulo de usuris, & ex Sexto Decretalium eod. tit. & ex Clement. unic. §. fin. eod.* ubi Clemens V. in Concilio Viennensi definivit, & statuit: Si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuras non esse peccatum, eum velut hæreticum puniendum; locorum nihilominùs Ordinarijs, & Inquisitoribus hæreticæ pravitatis districtiùs injungens, ut contra eos, quos de hujusmodi errore diffamatos invenerint, aut suspectos, tanquam contra diffamatos, vel suspectos de hæresi, procedere non omittant.

Idem colligitur ex Concilio Niceno *c. 17. relato in c. Quoniam 2. dis. 47.* Quare usuras esse illicitas est de fide, ut ex communi docet *Card. Lugo tom. 2. de justit. dis. 25. sec. 2. n. 8.* licèt aliqui dicant, oppositum non esse hæresim, sed temerarium, periculosum, & erroneum, vel errori proximum.

Denique quòd etiam Jure naturæ sint prohibitæ, ac illicitæ usuræ, docent communiter Theologi, & Jurisperiti, & probatur ex Testimonijs S. Scripturæ, præsertim Vet. Testamenti suprà allatis, ex quibus SS. Pontifices, & Concilia probant, eas esse contra Jus naturæ, alioquin malè id probarent ex Veteri Testamento, cujus præcepta positiva, scilicet judicialia, & cæremonialia, quæ non sunt legis naturalis, sublata sunt in novo Testamento, nec ampliùs post mortem Christi obligant, sed solùm moralia, quæ ad Decalogum pertinent, *Molin. cit. tr. 2. dis. 304. n. 14.*

VII. Idem etiam probatur ratione, quia est contra justitiam, ut in commutatione unius rei pro alia plus exigatur, quàm res valeat, sive ut accipiens plus debeat reddere, quàm accepit, ut patet in venditione, in qua non licet plus pretij accipere, quàm merces valent, & in alijs commutationibus, nisi alius titulus interveniat, ob quem dans plus accipere possit, quàm dedit, de quo infrà. At qui accipit usuram in mutuo, accipit plus, quàm dedit, adeóque etiam plus, quàm valeat, quod dedit: ut si v. g. qui dedit mutuos centum florenos, supra centum recipiat decem florenos, is accipit plus, quam dedit, & supra valorem mutui dati, ergo peccat contra justitiam. Neque verò pro jure utendi, sive usu pecuniæ quippiam exigi, vel accipi potest à mutuatario, quia cùm in mutuo transferatur plenum dominium pecuniæ, vel alterius rei mutuò datæ in mutuatarium, mutuum enim ideo dictum est, quod ex meo tuum fiat, *l. 2. §. Appellata, ff. de reb. Cred.* ad hunc velut dominum jus utendi, & omne commodum, ac lucrum, tanquam de re sua perceptum, de jure spectat: adeóque iniquum est lucrum capere ex re, quæ jam in dominium alterius transijt, vel quippiam pro usu rei alienæ, ultra ipsam rem datam, ejusque valorem, exigere, vel accipere: sicut si quis vendat equum pro justo pretio, iniquum foret, plus exigere pro jure utendi equo, quando enim taxatur pretium justum alicujus rei, hoc ipso æstimatur tota res, cum jure utendi illa. Aliud est in locatione, in qua dominium rei locatæ penes dantem, seu locantem manet, & consequenter etiam periculum pariter ac commodum, ideóque pro usu rei suæ tanquam ad se pertinentis potest aliquid exigere, & accipere, & vendere usum rei suæ ad tempus, *S. Thom. cit. q. 78. art. 2. ad 5.* At verò in mutuo, si mutuans exigeret pecuniam, ultra rem mutuò datam, venderet usum rei jam non suæ illi, qui est plenè dominus ejusdem rei. Sed neque ob onus, seu laborem numerandi pecuniam, aliquid exigi potest, quia hoc onus secum fert ipsa substantia mutui, nam pecunia mutuari non potest, nisi numeretur, & numeratio fit in bonum utriusque, accipientis,

entis,& mutuantis, ut tantundem reddatur, quantum datum est,& neuter fraudetur, *Azor. p. 3. l. 5. de usura c. 2. q. 4.* Præterquam quòd ordinariè labor ille numerandi exiguus sit: quòd si notabilis foret, pretium accipi posset, non vi mutui, sed tanquam merces laboris, sive operæ mutuatario locatæ; *Navarr. in Man. c. 17. n. 209. in fine. Laym. cit. c. 16. num. 7.*

VIII. Probatur secundò, quia pecunia, frumentum, vinum, & aliæ hujusmodi res, quæ in numero, pondere,& mensura consistunt, & quæ mutuò dari solent, ex se ipsis sunt steriles,& non frugiferæ, quia ipso usu consumuntur, & earum usus est abusus, sive absumptio rei, nec à dominio separari potest, adeóque nec separatus in æstimationem, & commutationem seorsim venire potest, sicut in locatione v. g. equi, vel domûs, dominium separari potest ab usu equi, aut habitatione, quæ conductori conceditur. Res autem fructifera dicitur, ex qua permanente usus, vel fructus, seu commoditas percipi,& separari potest, ut ex agro frumentum, ex vinea uvæ, ex vacca lac, caseus, fœtus: ergo iniquum est pro talium rerum usu, vel fœtu, qui à dominio rei jam in mutuatarium translatæ, v. g. pecuniæ mutuatæ, separari non potest, aliquid accipere, vel exigere, *S. Thom. cit. q. 78. art. 1. in corp. Abb, in Rubric. h. t. n. 2.*

IX. Cæterùm contra id, quod dictum est, usuras Jure Divino,& naturali esse illicitas, ac prohibitas objici potest primò ex Scriptura *Deuteron. c. 23. v. 19. Non fœnerabis fratri tuo ad usuram pecuniam &c. sed alieno*, & c. 28. v. 10. præcipitur populo Judaico, *fœnerabis gentibus multis*, & *Luc. c. 19.* dictum est servo pigro: *Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego cum usuris exegissem illam.* Verùm ad primum locum respondetur, ibi solùm permissas esse Israelitis usuras erga extraneos, non tanquam licitas, sed quia non puniræ fuerunt, ad majus malum vitandum, ne scilicet Judæi à se invicem usuras acciperent, propter avaritiam, cui dediti erant, quæ est responsio S. Thomæ *cit. q. 78. art. 1. ad 2*, sicut apud Christianos in quibusdam locis permittuntur meretrices, quia non puniuntur, qui cum eis scortantur. Vel quia DEUS permisit Judæis, ut usuras acciperent à gentilibus, tanquam ab hostibus, quos licet in bello justo spoliare bonis suis, adeóque id non est accipere lucrum ex mutuo, sed occasione mutui exigere, quod aliunde debitum est. Vel denique quia DEUS dedit Judæis dominium,& licentiam hâc ratione spoliandi exteros, sicut dedit eis licentiam exspoliandi Ægytios, *Molin. cit. disp. 304. n. 18.* & alij apud ipsum. Ad secundum locum S. Scripturæ dicitur, fœnerari ibi accipi pro dare mutuò, *Molin. c. l.* Ad tertium locum ex S. Luca dicitur, usuras ibi accipi metaphoricè, ut bonis à DEO acceptis augeamus,& multiplicemus merita, & bona spiritualia ad nostram utilitatem, ut explicat *S. Thom. cit. q. art. 1. ad 1.* Deinde ibi sermo est de dando ad mensam, id est, ad licitam negotiationem, quæ aliquando appellatur usura, in qua dominium pecuniæ manet penes negotiantem, & tam lucrum ex ea perceptum, quàm periculum ad eundem spectat, *Molin. c. l. n. 18. in fine.*

X. Objicitur secundò, LL. Civiles permittunt & approbant usuras, ut constat ex *Titulo ff. & C. de usuris*: durum autem esse videtur, ejusmodi Leges à sapientissimis JC.tis Romanis inventas, & ab Imperatoribus Christianis latas, ac promulgatas condemnare, tanquam iniquas, & illicitas. Respondetur, etsi nonnulli DD. dicant, Jure Civili esse quidem permissas usuras, quia illud crimen non punit, ad evitanda peccata majora, non tamen hoc jure esse approbatas tanquam licitas: Contrarium tamen satis apertè colligitur ex *ff. & C. de usuris*, ubi conceditur actio ad exigendas usuras in quantitate à Lege concessa, & denegatur repetitio usurarum jam solutarum, & coguntur qui contraxerunt usuras solvere. Et quidem in *l. Eos 26. & 2. seqq. C. h. t.* permittitur usura centesima, hoc est, ut pro centum v. g. aureis mutuatis, singulis mensibus, solvatur pars centesima, id est, unus aureus, ultra sortem, & singulis annis 12. aurei: quamvis hujusmodi usura, quia erat admodum gravis, solùm permittebatur in pecunia trajectitia, hoc est, quæ mutuò dabatur mercatori trajectitio, sive acturo cum pecunia trans mare, cum periculo creditoris, sive mutuantis, si navis pereat, *cit. l. Eos, §. 1. & l. 1. ff. de nautico fœnore*, Alijs verò mercatoribus, sive negotiatoribus concedebantur usuræ besses, hoc est, pro centum octo aurei, singulis annis: Illustribus verò personis usuræ trientes, id est, quatuor aurei, singulis annis, pro centum. Reliquis verò concedebatur accipere usuras semisses, id est, sex aureos pro centum, quolibet anno, ut constat ex *cit. l. Eos, §. 1.* At verò usuræ usurarum erant prohibitæ, ita ut nunquam liceret, quot annis, usuras exigere ex lucro per usuras accepto, sed tantùm ex ipso capitali mutuato, neque possent cedere, vel accenseri sorti capitali, & ex eo per usuras aucto usuras exigere, *l. Placuit 29. ff. h. t. & l. ult. C. eod.*

Verùm omnes istæ Leges Civiles permittentes,& approbantes usuras contra Jus Divinum,& naturale, correctæ,& abrogatæ sunt per Jus Canonicum, ut constat ex *Clem. un. h. t.* cui omnes Principes,& Magistratus Christianos obedire oportet, cùm usuræ contineant peccatum: Summus autem Pontifex plenam habet potestatem, etiam super Laicos, in ijs, quæ salutem animarum, finemque supernaturalem concernunt, *Covarr. l. 3. resol. c. 1. n. 6. Azor. p. 3. l. 5. tit. c. 2. q. 3. Molin. cit. disp. 304. num. 17.*

XI. Objicitur tertiò, volenti,& consentienti non fit injuria, nec dolus, *l. In donationis 34. C. de transact.* & similibus: at quando ex pacto promittuntur usuræ, id fit à volente,& consentiente, quia pactum est duorum, vel plurium in idem placitum, seu consensus, *l. 1. ff. de pact.* & contractus sunt ab initio voluntatis, ergo illi, qui solvit usuras promissas, nulla fit injuria, adeóque recipiens non tenetur illas restituere. Resp. ei, qui omnino liberè consentit, nulla fit injuria, nec dolus, ideóque si mutuatarius ex mera liberalitate,& gratitudine pro beneficio accepto aliquid ultra sortem dat, mutuans nihil tenetur restituere. At volenti,& consentienti, non simpliciter,& cum plena libertate, sed coactè,& invitè fit injuria, si ab eo accipiatur, & non adsit alius titulus, ex quo id debeatur: sicut in proposito, dans usuras, non

non est simpliciter volens, sed necessitate coactus eas solvit, quia creditor, sine usura, mutuum dare non vult, adeóque voluntate mixtâ involuntario solvit, & in dubio semper præsumitur debitor invitus solvere, cùm nemo præsumatur sponte jactare suum, *l. Cùm de indebito. 25. ff. de probat. Molin. cit. disp. 304. n. 11. Gregor. Tholosan. l. 2. de usuris, c. 3. n. 8.*

Deinde hîc non consideratur voluntas, & consensus solventis usuras, sed potiùs transgressio legis Divinæ, & naturalis, quæ prohibet usuras, ideóque promissio de solvendis usuris contra legem prohibentem facta est nulla, *l. Non dubium. 5. C. de legib.* seu inefficax, quia usuræ solutæ, tanquam indebitæ, condici & repeti possunt, & dum lex prohibet usuras, prohibet etiam eas recipi à sponte solvente, quia is, qui solvit, non peccat, sed qui recipit usuras, de quo infrà. Sicut ergo adulter non excusatur, si dicat, se cum consensu mulieris adulterâsse: ita neque usurarius dicendo se, eum consensu mutuatarii, accepisse usuras, quin nihilominùs sit violatio legis divinæ & offensa Dei, *Tholos. c. l.*

XII. Objicitur quartò, licitum est pro usu vasorum aureorum, & argenteorum quippiam accipere, & lucrum ex usu eorum capere, nam & locari possunt, ergo etiam licitum est pro ipsis nummis aureis, & argenteis mutuatis aliquid exigere, & accipere, quia quoad substantiam non differunt nummi, & vasa. Resp. multum interest inter pecuniam signatam, & mutuatam, & vasa mutuata, quia pecunia utendo consumitur, non item vasa, quamvis argentea, sed post usum remanent, & restitui possunt in eadem specie, sive individuo. Et pecunia cùm certam æstimationem habeat, *l. 3. ff. de in litem jurando*: non cadit in eam singularis affectio, nec debet in eadem specie, vel individuo reddi, sed in eadem quantitate: nisi & nummi tantùm ad utendum dentur, sine consumptione, ut quia ex illis utilitas, vel voluptas percipi potest, salvis corporibus, tunc enim dominium nummorum non transfertur in accipientem, sed solùm usus conceditur, pro quo aliquid accipi potest: & usus talis est separatus à dominio, & reddi debent nummi in individuo. Itàque non principalis usus pecuniæ, sed secundarius potest vendi, & locari, remanente eodem corpore pecuniæ in individuo, *Tholos. c. l. n. 7.*

XIII. Objicitur quintò. Ea quæ parificantur in effectu, debent etiam parificari in juris dispositione, *l. A Titio. 108. ff. de V. O. l. Illud. 32. ff. Ad leg. Aquil.* Sed pecunia, & opera hominis in effectu æquiparantur, *l. Societates. 5. §. 1. ff. Pro socio*, ergo simile jus statuendum est in utraque: sicut ergo potest quis exigere, & participare lucrum pro opera sua, ita & pro pecunia sua. Sed negatur consequentia, quia opera hominis potest fructificare, seu fructum, & lucrum producere: non item pecunia, quæ ex se est sterilis, & sine opera hominis, non est naturâ apta ad fructificandum, sive lucrum producendum, *Tholos. c. l. num. 13.*

§. III.

An usuræ licitè possint exigi, & accipi, ob favorem causæ piæ, vel aliud opus bonum saltem dispensativè?

XIV. Respondetur negativè, prout sumitur ex *c. Super eo. 4. h. t.* Nam cùm Episcopus Panormitanus quæsivisset ex Papa Alexandro III. an possit per dispensationem pecunia recipi ad usuram, ut per illam pauperes, qui in Saracenorum captivitate detinentur, possint liberari? Respondet Papa, cùm usurarum crimen, utroque Testamento (Veteri & Novo) condemnetur, super hoc dispensationem aliquam fieri non posse: quia cùm scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri, multò magis est quis prohibendus, ne etiam pro redimenda vita captivi, usurarum crimine involvatur.

XV. Notandum primò, non potest, ne quidem prætextu redimendi captivos, vel alendi pauperes, permitti facultas dandi pecunias ad usuras, nempe ut illâ pecuniâ usurariâ à fœnerante redimantur captivi, vel ut aliud pium opus fiat, prout sumitur ex hoc cap. Ratio est, tum quia nulla dispensatio fieri potest in eo, quod utroque Testamento, antiquo & novo, est prohibitum, sicut sunt prohibitæ usuræ: tum quia mala non sont facienda, ut eveniant bona, ad *Rom. 3. Gl. hic V. Dispensationem*: nec sunt faciendæ eleemosynæ de fœnore, & usuris, *c. Non est putanda. 27. caus. 1. q. 1. & c. 1. caus. 14. q. 5.* nec auferendum est aliquid divitibus, ut detur pauperibus, *c. Fortè. 3. cit. caus. & q.* tum quia non licet pro vita alterius servanda mentiri, *c. Ne quis. 14. c. Si quis. 17. caus. 22. q. 2.* ergo multò minùs licet usuras exercere, ob utilitatem proximi, quia hoc multò gravius est peccatum, quàm mendacium, *cit. c. Super eo, Tholos. l. 2, de usur. c. 8. n. 16 & 2. seqq.*

Notandum secundò, etsi plures Interpretes *cit. c. Super eo*, sic intelligant, quòd in eo prohibeatur, non solùm exercere usuras, sive pecuniam dare, seu mutuare sub usuris, sed etiam solvere, vel promittere usuras, ita ut nec ad redimendos captivos, liceat pecuniam mutuam accipere, promittendo, vel utendo usuris, quia si non reperirentur, qui acciperent pecuniam sub usuris, nullum peccatum usuræ committeretur, ergo accipientes dant causam, ut usuræ exerceantur, & per consequens etiam peccant, quia involvuntur usurarum crimine, ut dicitur in fine hujus c. nam qui causam damni dat, damnum dedisse videtur. Veruntamen etsi mutuare pecuniam sub usuris semper sit peccatum, & illicitum, etiam sub prætextu operis boni, & illicitum etiam sit inducere aliquem ad mutuandum sub usuris, qui aliàs non dedisset pecuniam ad usuras, quia talis causam daret delicto, quomodo intelligi debet hoc *cap. Super eo*: est tamen licitum petere mutuum, & accipere sub usuris ab eo, qui jam determinatus, & paratus est non mutuare, nisi sub usuris, cùm tamen, si vellet, posset licitè, & sine usuris dare; modò justa causa petendi adsit, videlicet necessitas, vel utilitas petentis mutuum, vel etiam ut alteri egenti succurrat; adeóque

licitum est usuras accipere, non tantùm pro opere necessario, sed etiam pro utili, & indifferente, quia hoc non est cooperari peccato usurarii, sed tantùm illud permittere, & uti peccatu ejus voluntario, ad consulendum propriæ, vel alienæ necessitati, & uti jure suo, ut docet *S. Thom. cit. q. 78. art. 4. Abb. hic n. 4. Azor cit. l. 5. c. 17. q. 12.* & alii Theologi, & Canonistæ communiter. Idque confirmatur ex *c. Debitores. 6. de jurejur.* Ubi qui juravit se soluturum usuras, tenetur adimplere juramentum, ergo solvere usuras non est peccatum, aliàs tale juramentum esset illicitum, neque servandum, *c. Si verò. 8. eodem.*

XVI. Notandum tertiò, non potest Imperator, vel alius Princeps supremus per Leges Civiles, vel aliàs permittendo, usuras facere licitas, ita ut licitè, & sine peccato exigi, vel accipi possint, quia Princeps secularis non potest tollere leges divinas aut Canonicas, seu Pontificias, maximè in his, quæ continent peccatum, *c. 1. & seqq. dis. 10. c. Inferior. 4. de major. & obed.* quamvis in ea quantitate, in qua tolerantur usuræ, secundùm Leges Civiles, non possit puniri usurarius, quia usuras potest Imperator aut Princeps permittere, remittendo pœnam, sive non puniendo: non autem potest præcipere, ut usuræ fiant, vel ad eas auxilium præstare, *Tholos. l. 2. de usur. c. 8. num. 1. & 2.* Imò nec S. Pontifex potest dispensando facere licitas usuras, ut colligitur ex *cit. c. Super eo.* ibi: *super hoc dispensationem aliquam posse fieri, non videmus,* quia Papa non potest dispensare contra prohibitionem Juris Divini, & naturalis in his, quæ secundùm se, & ex objecto suo mala sunt, & peccatum continent contra legem Divinam, & naturalem, *Tholos. c. l. n. 3. & 6. Molin. cit. dis. 304. num. 19.*

XVII. Hinc infertur, Principes Christianos, & Potestates publicas graviter peccare, si auctoritate suâ concedant, vel etiam præcipiant, ut Christiani, qui mutuò acceperunt pecunias à Judæis, vel aliis infidelibus jurisdictioni suæ subjectis, usuras solvant: vel etiam leges, & Statuta condant, quibus jubentur Judæis solvere usuras, quas se soluturos promiserunt: quia cùm usuræ Jure naturali ac Divino sint prohibitæ, cedántque in Reipubl. & membrorum ejus detrimentum, non solùm graviter peccant, qui usuras exigunt, & accipiunt, sed etiam illi, qui consentiunt in peccatum eorum, qui eas iniquè exigunt, vel illas auctoritativè approbant, vel qui alio modo cooperantur cum eis in usuris exigendis, vel accipiendis. Nihilominùs tamen permittere usuras impunè exerceri à Judæis, vel aliis infidelibus, vel etiam fidelibus, & exercentes usuras non punire, ad cavenda majora mala, & scandala, quæ orirentur, si Princeps, vel Potestas publica eas, in raro aliquo eventu, impedire tentaret, non est peccatum, sed licitum, quia id non est directè consentire in peccatum usuræ, vel illud approbare, sed permittere ad vitanda majora mala, vel ob majus aliquod publicum bonum: sicut etiam permittuntur meretrices in Republ. & tolerari possunt hæretici in particulari aliquo eventu, & spectacula ac ludi publici, in quibus peccata quædam committi solent, *Azor p. 1. l. 8. c. 21. q. 13. Molin. c. l.* Limitari autem hoc debet, modò Principes, vel Magistratus non dent licentiam Judæis exercendi usuras, cum obligatione, seu pacto ipsis solvendi magna tributa, quò fit, ut usurarii usuras augere cogantur, & pauperes magis exhauriantur, *Less. l. 2. c. 20. num. 179. Laym. cit. c. 16. num. 7. concl. 2.* An autem universaliter illicitum sit subditos cogere ad solvendas usuras, infrà examinabitur.

§. IV.

Utrùm dominium usurarum transferatur in usurarium?

XVIII. Quæritur primò, an usurarius acquirat dominium usurarum, id est, earum rerum, quas accepit? In qua re certum est primò, si mutuatarius non habeat voluntatem transferendi dominium in usurarium, quia scit se non esse obligatum ad solvendum usuras, sed solùm vult pecunias illas dare exteriùs, propter fidem datam, non transferri dominium, ob defectum voluntatis illud transferendi, jure enim suo utitur, nec obligatur transferre dominium, sed potiùs jus habet repetendi, quod dedit, ut notat *Card. Lugo tom. 2. de justit. dis. 25. sec. 11. num. 204.* Certum est secundò, si res per usuram acceptæ consistant in numero, pondere vel mensura, ut pecunia, frumentum vel vinum, & ea permisceantur cum rebus ejusdem generis, sive similibus usurarii justè acquisitis, ita ut non possint ampliùs ab eis separari, vel discerni, tunc earum dominium est translatum in usurarium, quia modus acquirendi dominium est per admixtionem rei cum alia ejusdem generis, ut constat ex *§. Si duorum Instit. de rer. divis. & l. Si alieni. 78. ff. de solution.* ut si fur vinum, vel frumentum ablatum misceat cum suo, vel nummos argenteos cum suis, *Azor p. 3. Instit. l. 5. de usura c. 11. §. pen. Less. cit. c. 20. dub. 18. n. 156.* Ubi *n. 157.* addit, quòd quamdiu acervus, sive cumulus ille pecuniæ extat, & aliquomodo idem permanet, sive apud usurarium, sive apud alium, potest is, cujus res, sine suo consensu, cum rebus alterius permixtæ sunt, illum cumulum pro parte vindicare, juxta *l. Marcellus. 3. §. ult. ff. de rei vindic.* quia habet jus reale in illo, ita ut ante omnes alios, ei ex eodem satisfieri debeat: imò potest occultè ex eo tantum accipere, quantum scit è re sua ibi permixtum esse.

XIX. His suppositis, prima sententia ferè communior DD. est, non acquiri usurario dominium usurarum, sive res sint usu consumptibiles, sive non, & sive sint res mobiles, quæ servando servari possunt, sive immobiles, quam tenet *Azor cit. c. 11. §. ult.* quamvis etiam contrariam probabilem esse dicat, *Molin. tr. 2. dis. 326. n. 7. Covarr. l. 3. resol. c. 3. n. 6. Silvest. V. Usura. 6. q. 1. Less. cit. c. 20. dub. 18. n. 78. Laym. l. 3. tr. 4. c. 16. n. 7. post S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 3. in corp.*

Probatur hæc sententia primò, quia nudâ traditione non transfertur dominium, nisi præcedat venditio, vel alia justa causa accipiendi, *l. Nunquam. 31. ff. de acquir. rer. domin.* Sed hic nulla præcedit justa causa, sive justus titulus. Secundò quia usurarius tenetur omnes fructus rei per usuram acceptæ, si fructifera est, restituere: si autem dominium haberet, faceret fructus suos, & non teneretur, nisi ad fructus, quos mutuatarius percepturus fuisset, restituendos.

rendos. Tertiò non minùs requiritur ad transferendum dominium rei usurariæ, quàm ad transferendum jus, quod habet ad illam, sed hoc non intendit transferre mutuatarius, quod adhuc retinet, ergo multò minùs dominium, quod majus est, quàm jus ad rem. Porro voluntas mutuatarii transferendi dominium in usurarium non censeretur esse insufficiens, ob defectum voluntarii, cùm sit absolutè libera, sed quia per illam non intenditur, ut usuræ datæ absolutè cedant in dominium usurarii, sed solùm ut sint ipsius, quatenus ipsi debentur, non aliter, quia usuras dans non voluit illas donare, sed dare, quantum justitiæ ratio permittit, nec plus à se abdicare, quàm ex justitia debeat, *Less. c. l. n. 159. Zæs. in comment. h. t. n. 13.*

XX. Secunda sententia affirmat, usurarium acquirere dominium rerum per usuram acquisitarum, sed revocabile, & inefficax, ita ut obligatus sit restituere, quicquid accepit, quia injustè, & per injuriam accepit, quam tenet *Navarr. in man. c. 17. n. 265. Lugo tom. 2. de Iustit. disp. 25. sect. 11. n. 206.* & alii apud ipsum. Ratio præcipua est, quia adest, ex parte solventis usuras, absoluta & efficax voluntas transferendi dominium, ut supponitur: solvit enim mutuatarius illas ex pacto, & conventione: & quamvis voluntas illa secundùm quid sit involuntaria, quia necessitate coactus solvit, sine quibus non vult mutuans mutuare: tamen simpliciter est voluntaria, & libera, nam & hine, quæ ob metum, etiam gravem injustè illatum, dantur, transeunt in dominium accipientis, licèt cum obligatione restituendi.

Ad quod tamen respondent AA. primæ sententiæ, disparitatem esse, quia in metu adest titulus dandi, nam dans ex metu injustè incusso verè vult, vel gratis dare, quando metu coactus donat, vel dare ex titulo venditionis, vel alterius contractûs, qui validus est. At usurarius ideo non acquirit dominium, quia qui usuras solvit, non intendit donare, ut constat, sed solvere ex debito, cùm ergo nullum adsit debitum, nihil agitur, quia nec accipit ex dono, cùm desit animus donandi, nec ex debito, quia nullum adest debitum. Vtrùm non appareat, si metum injustum passus trasfert validè dominium, cur non etiam transferat mutuatarius, cùm in utroque casu accipiens non habeat justum titulum ad accipiendum.

XXI. Quæritur secundò, an usurarius habeat dominium earum rerum, quæ ex pecunia, vel alia re usuraria acquisivit, v. g. si pecunia usurariâ ad negotiationem expositâ, aliquid lucratus est, vel emit, vel ludendo acquisivit. Item si per usuram acquisivit agrum, vel domum, vel equum, an dominium fructuum ex agro perceptorum acquirat, vel dominium pretii, quod ob domum, vel equum venditum accepit? Resp. primò, si res usuraria sit pecunia, tunc rerum, quas illâ pecuniâ, sive negotiando, sive ludendo, sive emendo comparavit, sibi acquirit, postquam res illæ ei sunt traditæ, ideòque illas non tenetur restituere mutuatario, etsi debeat restituere pecuniam, quam per usuram accepit, & omne lucrum cessans, & damnum emergens mutuatario, de quo infrà, ita docet *S. Thom. 2. 2. q. 78. Silvest. V. Vsura. 6. q. 2. dicto 2. Covarr. cit. c. 3. n. 6. Azor cit. l. 5. c. 12. Molin. disp. 327. n. 5. Less. cit. c. 20. n. 161.* & est communis sententia. Idque apertè colligitur ex *l. Qui aliena. 8. C. Si quis alteri, vel sibi &c.* Ratio est, quia hujusmodi lucra non sunt fructûs pecuniæ, quæ ex se sterilis est, sed proveniunt ex propria industria, & diligentia usurarii, idcóque ipsi acquiruntur. Sic depositarius, quod emit ex pecunia apud se deposita, sibi acquirit, *l. Si ex ea. 6. C. de rei vindic.* Sic etiam si fur aliquid ex pecunia furtiva acquirat, sibi acquirit, quia quod ex re furtiva acquiritur, furtivum non est, *l. Qui vas. 48. in fine. ff. de furtis.* Item si uxor ex pecunia viri defuncti pertinente ad filium aliquid emat, suo proprio nomine, sibi acquirit, *cit. l. 8. C. Si quis alteri.* Similiter si quis surripiat artifici instrumenta artis, & suâ industriâ ac labore iis aliquid lucretur, sibi acquirit, non artifici, licèt omnes isti teneantur restituere pecuniam alienam acceptam, & omne lucrum cessans, & damnum emergens.

Dices, talis contractus est involuntarius, ex parte emptoris. Si enim sciret rem, quæ ipsi venditur, esse usurariam, & alienam, vel saltem alteri restituendam, nollet emere, ergo est irritus. Sed respondetur, eum quidem esse aliquo modo involuntarium, & secundùm quid, cùm ex errore, & ignorantia procedat, quia tamen hic error non est circa substantiam rei, sed circa conditionem quandam extrinsecam, & accidentalem, non est ipso jure, talis contractus irritus, etsi possit emptor, postquam scit, contractum rescindere, & pretium repetere, *Less. c. l. num. 162.*

XXII. Resp. secundò, si res usuraria sit fructifera, tunc usurarius non acquirit dominium fructuum inde perceptorum, secundùm primam sententiam suprà traditam, quia cùm non acquirat dominium rei usurariæ, ergo nec fructuum ex illa re quippe aliena perceptorum: at verò juxta secundam sententiam, cùm acquirat dominium rei usurariæ, consequenter acquirit etiam dominium fructuum ex re propria perceptorum, quamvis in foro conscientiæ, ipsam rem usurariam, unà cum fructibus perceptis, restituere teneatur, *Azor cit. c. 12.*

XXIII. Resp. tertiò, si usurarius res per usuram acquisitas vendat, licèt non transferat earum dominium in emptorem, secundùm illam sententiam, quæ negat, usurarium acquirere dominium rei usurariæ, ut colligitur ex *l. Empto. 11. §. Et inprimis. ff. de action. empt.* acquirit tamen dominium pretii, quia pretium rei furtivæ non est furtivum, *cit. l. Qui vas. ff. de furtis.* ergo nec pretium rei usurariæ est usurarium, modò tamen emptor, bonâ fide, res illas emerit, nesciens esse alienas, alioquin si scivit, contractus est irritus, idcóque tunc nec usurarius acquirit dominium pretii, ut patet ex *l. Si in emptione. 34. ff. de contrah. empt. Lessius c. l. n. 163. & seq.* Porro si res usuraria vendita ab emptore evincatur, tenetur in foro conscientiæ usurarius totum pretium restituere emptori, à quo res est per evictionem extorta, sicut & pretium fructuum rei usurariæ, si illi per evictionem sint emptori adempti, *Azor cit. c. 12.*

Objicitur primò, si radix est infecta, ergo & rami, ergo etiam quicquid acquiritur ex re usuraria est usurarium, & restituendum. Resp. lucra parta ex pecunia, vel re usuraria non sunt veluti rami ipsius pecuniæ, quia non oriuntur ex ea, sed ex industria usurarii.

Objicitur secundò, nullus debet ex iniquitate sua referre commodum, ergo nec usurarius ex re usuraria. Resp. non referre lucrum ex usura per se, sed ex propria sua industria, quamvis interveniente usurâ: neque est iniquum, ut quis interdum ex actu aliquo pravo, & illicito lucrum temporale consequatur, ut patet in actu meretricio.

Objicitur tertiò, res empta pecuniâ usurariâ, succedit loco pecuniæ, seu pretii. Resp. id procedere in hæreditate, fideicommisso, & dote, non autem generaliter in aliis rebus quibuscunque, *Azor cit, c. 12. in fine, Molin. cit. dis. 327. n. ult.*

SECTIO II.

DE PACTIS, TVM ILLICITIS & usurariis, quæ contractui mutui adjici nequeunt, tum licitis, quæ apponi possunt, absque usura.

§. I.

De pactis, ob quæ contractui mutui adiecta, is efficitur usurarius.

XXIV. Regula generalis, & communiter recepta est, quòd per omne pactum, seu conventionem, per quam præter sortem, adhuc propter id, quod mutuo intrinsecum, & proprium est, imponitur mutuatario aliud gravamen, seu onus quodcunque, sive nova obligatio ex justitia, ad quam aliàs non tenebatur, redditur contractus mutui usurarius. Cujus ratio est, quia quando mutuatarius tantundem reddit, quantum accepit à mutuante, tum totum id, quod mutuans dedit, est compensatum ad æqualitatem, ergo quicquid ampliùs exigitur, vel imponitur mutuatario supra sortem datam, injustè exigitur, & imponitur. *Card. Lugo tom. 2. de justitia dis. 25. sec. 5. n. 36.* & alii. Ex qua regula plures quæstiones hîc sunt breviter decidendæ.

XXV. Quæritur primò, utrùm usurarium sit, ratione carentiæ pecuniæ, sive pro obligatione non repetendi mutuum, ante certum tempus v. g. ad annum, aliquid ultra sortem accipere, & de eo pacisci. Resp. affirmativè, *Molin. tract. 2. de justit. dis. 308. num. 10. & 11. Less. l. 2. c. 20. dub. 14. num. 127. Laym. l. 3. Theol. mor. tract. 4. c. 16. n. 8. Lugo cit. dis. sec. 3. num. 17. & seqq.* Probatur primò, quia obligatio carendi pecuniâ, & non repetendi mutuum ad tempus, est intrinseca, & essentialis mutuo, sicut ergo non potest, sine usura, aliquid accipi pro mutuo, cùm debeat esse gratuitum: ita neque pro obligatione ad non repetendum illud, sive ad longius, sive ad brevius tempus, omne enim mutuum affert secum obligationem non repetendi illud per aliquod tempus, alioquin esset merum precarium: ergo sicut mutuo dato ad mensem v. g. intrinseca est obligatio non repetendi intra mensem: ita & mutuo dato ad annum, vel etiam ad longius tempus, est intrinseca obligatio non repetendi, intra illud tempus, cùm nihil aliud sit, quàm mutuum prorogatum, seu extensio gratuiti beneficii ad longius tempus. Probatur secundò, quia mutuum, sive ad brevius, sive ad longius tempus sit concessum, sufficienter, & ad æqualitatem compensatur, si reddatur tantundem, ac mutuò datum est, si enim mutuans centum aureos, privavit se facultate negotiandi, & lucrandi cum illis centum, & mutuatarius postea reddat centum aureos, cum facultate negotiandi, & lucrandi cum illis, redditur illi omnino æquale, ita ut nihil ampliùs restet ex obligatione solvendum; sicut enim pecunia reddita æquivalet pecuniæ mutuò datæ: ita & facultas negotiandi, & lucrandi cum illa pecunia, æquivalet facultati illi, quâ se mutuans priùs privavit, *Lugo c. l. num. 21.* Simile est in venditione, in qua obligatio carendi re venditâ non est peculiari aliquo pretio æstimabilis.

Dices, qui mutuò dedit v. g. pecuniam, potest illam repetere, quando voluerit, modò non statim repetat, quia tunc frustra mutuâsset, si ergo se obliget, quòd intra annum nolit repetere, poterit pro tali obligatione, quippe quæ pretio æstimabilis est, aliquid accipere. Resp. *neg. conseq.* qui enim mutuum dat ad certum ac determinatum tempus, v. g. ad annum, non imponit sibi obligationem aliquam, sed solùm ex sua liberalitate beneficium mutui extendit ad annum: sicut qui rem suam alteri donat ac tradit, nullam super se obligationem inducit, sed solùm se abdicat potestate eâ re deinceps utendi: ita nec mutuans, nisi quòd non possit interea uti pecuniâ mutuò datâ: quod illi sufficienter, & ad æqualitatem compensatur à mutuatario, dum is reddit pecuniam æqualis bonitatis, & quantitatis ac valoris, cum libera facultate eâ utendi pro libitu in perpetuum: & cùm obligatio ista non repetendi mutuum datum ad annum, sit intrinseca, & essentialis mutuo, ut suprà dictum, non potest pretium accipi, quin accipiatur pro ipso mutuo ultra sortem, quæ est manifesta usura. Accedit, quòd in mutui datione transfertur dominium rei datæ in mutuatarium, ideóque post perfectum contractum mutui, nulla obligatio consurgit, ex parte mutuantis, sed solùm ex parte mutuatarii, qui obligatur ad restituendum suo tempore, quantum accepit, *Molin. cit. dis. 308. num. ult. Laym. cit. c. 16. n. 7. in object. 4.*

Porro quia obligatio, quam quis in se suscipit, mutuandi alteri, quandocunque petierit, est pretio æstimabilis, ideo nummularii licitè, & sine usura possunt mercedem accipere pro hujusmodi obligatione mutuandi quibuscunque, qui mutuum petunt, præstitâ debitâ cautione de restituendo mutuo accepto, *Molin. c. l. n. ult. Laym. c. l. n. 7. in fine.*

XXVI. Quæritur secundò, an usurarium sit, si quis alterum ex pacto, vi mutui, obliget, ut is vicissim ei mutuet? Resp. affirmativè, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 4.* Ubi ait, *licet simul mutuanti unum aliquod aliud mutuum recipere: non autem licet eum obligare ad mutuum imposterum faciendum. Molin. cit. dis. 308. num. 3. Silvest. V. Usura. 1. q. 2. & alii.*

Ubi notandum primò, usura est, si quis mutuet pecuniam alicui eâ lege, & pacto, ut mutuatarius vicissim obligatus sit ex justitia mutuò dare, tunc enim

supra

supra sortem suo tempore reddendam, imponitur mutuatario onus, seu gravamen pretio æstimabile, quod est usurarium. Idémque est de pacto, ut mutuatarius vicissim teneatur mutuatori prædium justo pretio vendere, vel elocare, molendinum, vel tabernas suas frequentare &c. Verùm tali casu mutuator ad alind non tenetur, quàm ut obligationem illam, seu gravamen mutuatario impositum remittat, ita ut liberum ei sit solùm ex gratitudine tale beneficium præstare, si velit: quòd si gravamen mutuatario impositum jam actu sit præstitum, tenetur mutuans ipsi gravato restituere, quantum ejus interest, sive quanti, prudentis arbitrio, gravamen illud æstimari poterat, nisi is talem restitutionem remittat, *Laym. cit. c. 16. n. 3. dicto 2. Lugo cit. sec. 5. n. 50.*

Notandum secundò, si pro mutuo dato v. g. in pecunia, exigatur, ut mutuatarius in præsenti vicissim mutuum det, v. g. triticum, vel quippiam aliud, non tanquam pretium, sed tanquam mera conditio, cum qua, & sine qua mutuans non vult mutuare, nulla intervenit usura, ut si quis dicat, si vis à me mutuas pecunias obtinere, oportet te quoquε mihi mutuare triticum, vel vinum, quia meritò negatur ei beneficium mutui, quod petit, qui in præsenti non vult vicissim dare mutuum, quod ab eo petitur, ostendit enim se esse ingratum, & indignum hoc beneficio, *Molin. cit. disp. 308. n. 7. Laym. c. l. n. 3. dicto 8. Lugo cit. sec. 5. n. 52.*

Notandum tertiò, non est licitum exigere obligationem mutui in futurum, ut detur mutuum in præsenti, quia tunc exigitur civilis obligatio ad vicissim mutuandum, quæ est pretio æstimabilis, cùm tamen pro actu mutuandi non liceat talem obligationem ultra sortem exigere. At verò quando pro mutuo aliud mutuum in præsenti exigitur, nulla exigitur obligatio pretio æstimabilis, ultra sortem, sed solùm exigitur mutuum, pro quo mutuans nihil potest ultra sortem exigere, *Molin. c. l. n. 7.*

Notandum quartò, non est illicitum contractui mutui in futurum celebrando apponere quasdam obligationes, seu onera accidentaria vicissim præstanda, modò ea utrinque sint æqualia, ut obligo me ad mutuandum tibi pecunias, si vicissim te obliges ad mutuandum mihi triticum, quia licèt pro ipso actu mutuandi non possit exigi obligatio reddendi aliquid, ultra sortem: pro obligatione mutuandi tamen in se suscepta, quæ & ipsa pretio æstimabilis est, licitum est vicissim exigere talem obligationem, quia est æqualis contractus utrinque, & onerum paritas, prout requiritur, ut justa sit conventio, *Molin. cit. disp. 308. n. 7. in fine. Less. cit. c. 20. n. 61. Laym. cit. c. 16. n. 3. dicto 3.*

XXVII. Quæritur tertiò, an usurarium sit mutuare cum pacto, ut mutuatarius ipsi mutuanti, vel alteri officium publicum, vel beneficium conferat, vel operâ suâ obtineat? Resp. esse pactum usurarium, si non ex amicitia, aut gratitudine, sed ex obligatione justitiæ promittatur officium publicum mutuanti, quia tunc exigitur aliquid, ratione mutui, ultra sortem, tanquam ex justitia debitum, præsertim si mutuatarius potuisset illud officium vendere, vel sibi retinere, tunc enim imponitur magnum onus novum propter mutuum: imò etsi deberet conferre tale officium alicui, tamen per tale pactum privatur libertate conferendi illud alteri idoneo, cùm vellet, quod est onus pretio æstimabile, *Molin. tr. 2. disp. 310. n. ult. Less. cit. c. 20. dub. 9. n. 62. & 63.*

XXVIII. Similiter usurarium, & illicitum est, si quis mutuet cum pacto, ut conferatur sibi beneficium Ecclesiasticum, vel ut eligatur, aut præsentetur ad illud, sive præsenti, sive futuro tempore, quia supra sortem exigit obligationem justitiæ, per quam adimitur mutuatario libertas conferendi beneficium, cui voluerit, & alteri gratificandi, quæ est pretio æstimabilis, *Less. cit. c. 20. n. 64.* & est communis sententia apud Lugonem *c. l. n. 45.* prætetquam quòd beneficium includit etiam aliquid temporale, adeóque datur aliquid temporale pro mutuo, & quia ad pravitatem usuræ sufficit, quòd mutuatario injustè imponatur novum onus, quodcunque illud sit, ut si ultra sortem detur Corpus alicujus Sancti, est enim saltem peccatum contra justitiam, cùm sine justo titulo imponatur talis obligatio mutuatario, sive appelletur usura, sive non. Imò tale pactum est etiam simoniacum, quia sive mutuum sit aliquid pretio æstimabile, sive non, saltem est aliquod bonum temporale, pro quo datur beneficium ex pacto, *Lugo c. l. & Less.*

XXIX. Quæritur quartò, an illicitum sit mutuare cum pacto, ut mutuatarius condonet injuriam ipsi à mutuante illatam? Resp. Non solùm tale pactũ est usurarium, si exigatur, ut ratione mutui restituenda remittatur injuria mutuatario in bonis fortunæ illata, tunc enim mutuans lucraretur ultra sortem, quæ restituere debuisset, sed etiã si exigatur tanquam pretium pro mutuo, ut remittatur injuria illata mutuatario in honore, vel fama, vel corpore, *Molin. tr. 2. disp. 307. n. 8. & 9. Less. cit. c. 20. dub. 7. n. 48. & 2. seqq. Lugo c. l. n. 37. & 38.* Ratio est, quia malitia usuræ consistit in eo, quòd injustè, & sine titulo obligetur mutuatarius ad aliquid, ad quod vi mutui, non tenetur, sive illud sit aliquid spirituale, sive temporale, sive pecunia, sive honor, & fama: nam quamvis pœna injuriæ non sit debita, ante Judicis sententiam, tamen jus ad illam exigendam competit etiam ante sententiam: & tametsi honor, & fama non sunt bona pretio æstimabilia, sed bonum aliquod sublimius, quod superat omne bonum pecuniarium: tamen mutuatarius injustè, & sine titulo, iis privatur, & jus ad illam pœnam exigendam est pretio æstimabile, adeóque etiam remissio illius: quare si tanquam pretium mutui, sive in illius compensationem, tanquam ex justitia debita exigatur, & accipiatur, usura committitur, secùs si liberè, & ex gratuita benevolentia condonetur.

XXX. Quæritur quintò, an usura sit mutuare cum pacto, ut mutuatarius obligatus sit ad fidejubendum pro mutuante? Resp. affirmativè, quia imponitur mutuatario onus novum supra sortem, *Molin. disp. 319. n. 1.* quod verum est, si obligatio fidejubendi petatur, ut pretium mutui, non ut conditio, ut si quis nolit mutuare ei, qui rogatus, ut fidejubeat pro se, id recusavit, hoc enim illicitum non est, *Molin. c. l.* non tamen est usura, si quis exigat aliquid à debitore petente, ut pro se fidejussor existat, sive fidejussio sit periculosa, tum enim justè accipitur pretium pro ea, sive non sit, quia non accipitur pretium pro mutuo, sed pro obligatione solvendi pro debitore,

debitore, quæ est obligatio diversa à mutuo, & solùm mutuum virtuale. Quòd si nullum omnino sit periculum solvendi pro debitore, tunc exigere, vel accipere pretium pro fidejussione non potest esse usura, quia illud pretium, eo casu, non accipitur pro mutuo, nec virtuali quidem: erit tamen injustum, ideòque restituendum debitori, quia fidejussio, quæ nullo modo est periculosa, nullo pretio, vel non nisi minimo æstimabilis est: quia tamen ordinariè fidejussio semper aliquod periculum continet, ideo semper pro illo potest aliquod pretium justè accipi, majus, vel minus, prout majus, vel minus est periculum, *Molin. c. l. n. 2. Lugo c. l. n. 60.* Porro plures adhuc casus particulares, in quibus usura committitur ratione mutui, videri possunt apud *Molin. tr. 2. disp. 310. & Lugo cit. disp. 25. sec. 3.*

§. II.

An mutuans aliquid ultra sortem, seu rem mutuò datam exigere, vel accipere possit, ratione damni emergentis?

XXXI. Præmittendum, duplex esse interesse, unum damni emergentis, alterum lucri cessantis, de quibus fit mentio in *l. Non utique 3. in fine, ff. de eo, quod certo loco &c. l. Si commissa 13. ff. rem ratam haberi, l. Cùm Prætor 81. ff. de V. S.* ubi nomine damni etiam utilitas amissa, sive lucrum cessans continetur, *Gothofr. ibid. lit. B. l. unic. C. de sententiis*, quæ pro eo, quod interest, proferuntur, ubi *Gothofr. in fine* ait, id quod interest, non modò damnum perceptum, sed & lucrum interceptum persequitur. Interesse damni emergentis est, quando quis, ratione mutui, patitur damnum aliquod in rebus suis, quas habet, vel quæ ei debentur; idque rursum duplex est, vel intrinsecum, quod quia patitur in ipsa re mutuò data, ut si quia mutuò det, tempore veris, frumentum, quando plus valet, restituendum in autumno, quando minus valebit. Vel est damnum extrinsecum, sive aliunde proveniens, ut cùm quis pecuniam, quam destinavit ad emendum frumentum, quo egebat ad familiæ suæ usum, & quod tum vili pretio emere poterat, det alteri, mutuum, sed postea majore pretio emere cogatur; item si quis paratam habeat pecuniam ad fulciendam domum suam, quæ ruinam minatur, quam tamen alteri dat mutuò, unde factum, ut domus postea corruerit. Interesse verò lucri cessantis dicitur, quando quis propterea, quod mutuum dedit, lucrum amisit, quod aliàs sperare, vel habere poterat, ut si quis pecuniam, quâ multum lucrari potuisset, si illam ad negotiandum dedisset, alteri rogatus mutuò det, ideòque hoc lucrum ipsi abscedat, v. g. si mercator ex centum aureis, quibus lucrari facilè poterat octoginta, eo lucro careat, quia eos mutuò dedit: jactura, sive carentia hujus lucri dicitur lucrum cessans, *Laym. cit. c. 16. n. 8.* de priore interesse damni emergentis hoc §. de posteriore verò §. seq. agemus.

XXXII. Assertio 1. Mutuans potest licitè, & sine usura, aliquid ultra sortem, seu rem mutuò datam exigere, vel accipere, ratione damni emergentis, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 1.* & est communis DD. sententia apud *Molin. tr. 2. disp. 314. n. 7. & 8.* Probatur, quia ejusmodi damnum emergens est pecuniâ æstimabile, neque æquitati consentaneum est, ut quis ob beneficium mutui, quo se in gratiam alterius usu pecuniæ suæ ad tempus privat, damnum reportet, ideòque pro competente compensatione illius damni potest mutuans licitè & absque labe usuræ, vel alterius injustitiæ, aliquid ultra sortem exigere, & accipere. Confirmatur, quia quisque potest se indemnem servare, nec tenetur alteri subvenire cum proprio, ac notabili suo damno, *Azor. p. 3. l. 5. de usura, c. 4. in princ.*

XXXIII. Assertio 2. Si mutuatarius fuit in mora solvendi, quia tempore præfixo non reddidit mutuum, cùm tamen posset, & inde damnum aliquod passus est mutuator, tenetur mutuatarius ad compensationem illius damni, etiamsi hoc in pactum non sit deductum, neque creditor interpellaverit eum de solvendo, quia ipsa dies interpellat pro homine, *Less. l. 2. c. 20. dub. 10. n. 69.* Ratio est, quia omittendo solutionem, tempore constituto, est causa damni, ideòque tenetur ad illius compensationem. Excipiendum est, nisi debitor, sive mutuatarius, sine omni culpa sua, factus sit impotens ad solvendum, ut quia incendio res ejus perierunt, vel ob aliud infortunium in tantam paupertatem inciderit, ut non possit solvere, quin se conjiciat in extremam, vel gravem necessitatem, *Less. c. l. n. 70.* Quin imò potest, etiam licitè, & absque usura, ab initio expressum pactum cum mutuatario inire de solvendo aliquid ultra sortem, ratione damni, si quod evenerit, sive indeterminatè, sive etiam determinando certam aliquam quantitatem, etiamsi mutuatarius in mora solvendi non fuerit, *S. Thom. cit. q. 78. art. 2. ad 1. Less. c. l. n. 72. Lugo cit. disp. 25. sec. 6. n. 72.* V. g. si quis det mutuò 100. aureos, & certò prævideat, se acceptarum damnum 10. aureorum, potest, sine peccato usuræ, pacisci sibi reddi à mutuatario 110. aureos, ratione damni emergentis. Ratio est, quia æquitas non patitur, ut quis ex beneficio mutui damnum reportet, ut suprà dictum, ergo potest à mutuante hoc damnum æstimari, & pro eo compensatio peti per expressum pactum: sicut etiam in venditione venditor potest licitè augere pretium rei, ultra ejus valorem, propter damnum, quod incurrit illam vendendo.

XXXIV. Porro ut hoc licitè fiat, requiritur primò, ut mutuum reverà sit causa damni, ita ut aliàs non eveniret, v. g. si domus alicujus indigeat reparatione, nec habeat alias pecunias ad eam reparandam, nisi quas mutuò dedit Titio, tunc mutuum est causa damni; secùs est, si alias pecunias habeat, quibus potest eam reparare: vel si amicus mutuanti statim offerat alias pecunias ad eam reparandam, tunc damnum ipsi non provenit ex mutuo, *Azor. cit. c. 4. post princ, Less. c. l. n. 73.* Secundò requiritur, ut mutuans præmoneat mutuatarium de damno emergente, nam fortè nollet cum tali onere mutuum accipere, *Less. c. l. & Lugo.* non tamen est necesse, expressè de damno illo emergente admonere mutuatarium, sed satis est pacisci de excessu aliquo pecuniæ dando supra sortem, etiamsi non exprimatur illam peti, propter damnum emergens, quia etsi mutuatarius ignoret

ignoret causam exigendi, mutuans tamen non injustè accipit, cùm subsit vera, & justa causa exigendi, & mutuatarius in illud onus seu excessum consenserit, *Less. c. l. n. 74.* Tutiùs tamen est, exprimere causam exigendi aliquid ultra sortem, nempe damnum emergens, tum ad vitandum scandalum, & periculum, ne aliquando de usura mutuans accusetur: tum ad assecurandum debitum, quia mutuatarius faciliùs renuet solvere mutuò acceptum, si putat illud esse usurarium: quamvis non teneatur mutuans ad restitutionem, si pactum fecit, sine expressione damni emergentis, quia regulariter mutuatarius non retardaretur à contractu mutui, etiamsi sciret justo titulo excessum supra sortem exigi, *Lugo c. l. n. 74.* Tertiò, quamvis mutuatarius ex contractu mutui tacitè obligatus sit ad resarciendum damnum, quod emergit, sive obvenit mutuanti, ob moram mutuatarij in solvendo, tempore præfixo: si tamen damnum aliquod eveniat, ante terminum solutioni præfixum, adeóque sine mora mutuatarij, is ad resarciendum non tenetur, nisi id in pactum deductum fuerit, saltem de solvendo aliquid ultra sortem, alioquin sibi imputare debet mutuans, quòd de eo non caverit, *Molin. cit. disp. 314. n. 11. & 12.* quòd si mutuans cogatur ad mutuandum, potest postea exigere interesse damni emergentis, etiamsi in contractu mutui nihil de eo per pactum conventum fuerit, uti sumitur ex *l. Cùm quidam 17. §. 1. ff. h. t.* & ex *reg. jur. 86. in 6.* damnum, quod quis suâ culpâ sentit, sibi debet, non alijs imputare, *Lugo c. l. n. 74.*

XXXV. Notandum hic præterea primò, si mutuator neque damnum, neque periculum damni deduxit in pactum, non tenetur mutuatarius quidquam pro eo solvere, etiamsi postea eveniat, dummodo ipse non fuerit in mora solvendi, tunc enim non tenetur ratione pacti, nec ratione culpæ, sed mutuans, hoc ipso, quòd de damno pactum non fecit, censetur illud in se recepisse: aliud est, si fuit in mora, tunc enim damnum evenit ex culpa ipsius, *Less. cit. dub. 10. n. 77.*

Notandum secundò, qui mutuum sub usuris accepit, potest alteri postea petenti à se mutuum, licitè partem pecuniæ mutuò acceptæ ab alio, vel etiam totam, sub eodem onere usurarum, mutuare, ut se indemnem servet, v. g. Titius mutuos accepit à Cajo centum aureos sub usuris: deinde Sejus petit à Titio mutuò etiam centum aureos, hoc casu poterit Titius illos centum aureos, vel partem illorum, v. g. 50. mutuare Sejo, hoc pacto, ut Sejus solvat Cajo, unà cum sorte, usuras pro rata, quas Titius erat soluturus Cajo, dummodo secundum mutuum à Titio Sejo datum, sit verè causa damni emergentis, vel lucri cessantis Titio, quia hic ideo usuras solvit primo creditori Cajo, quia mutuavit Sejo, alioquin non soluturus, si non mutuâsset Sejo, quia fortè sortem, seu pecuniam debitam Cajo solvisset: vel quia Titius aliud damnum tali pretio dignum incurrit. Secùs verò est, si Titius, propter secundum mutuum datum Sejo, nullum novum damnum incurrit, quia etiamsi non mutuâsset Sejo, illas usuras, cum æquali, & non majore damno solvisset Cajo: tum enim non poterit Titius licitè exigere à Sejo usuras, ideo præcisè, ut se reddat indemnem

ab usuris, ad quas solvendas se obligavit Cajo: sicut si quis emit aliquid cariùs, & supra pretium justum, non potest eandem rem eodem pretio majore, sive cariùs vendere alteri, ut se servet indemnem, *Azor. cit. c. 4. q. 1. Molin. cit. disp. 314. n. 13. & seqq. Less. cit. c. 20. n. 78.* & clariùs *Lugo cit. sect. 6. n. 35.*

§. III.

An, & quomodo in mutuo aliquid licitè, & sine usura exigi, vel accipi possit ultra sortem, ratione lucri cessantis?

XXXVI. Assertio 1. Si quis per vim, vel metum, vel dolum injustè cogatur ad mutuandum, ideóque lucrum ei cesset, quia amittit occasionem lucrandi suâ pecuniâ, quâ volebat vel censum, vel domum, vel agrum frugiferum emere, vel negotiatione licitâ aliud lucrum quærere; tum mutuans potest exigere, & debet illi compensari lucrum illud cessans, etiamsi illud in pactum non fuerit deductum. Ratio est, quia qui tali modo invitus dat mutuum, injustè privatur lucro, adeóque damnum patitur, ergo is, qui causam talis damni injustè dedit, tenetur ad illius compensationem, etiamsi id in pactum non sit deductum: sicut si quis furetur mercatori pecuniam, quam paratam habebat ad negotiandum, non tantùm illi tenetur restituere pecuniam ablatam, sed etiam lucrum, quo furando pecuniam, injustè eum privavit, *Molin. tr. 2. de just. disp. 315. n. 2. Less. cit. c. 20. n. 79. Lugo cit. disp. 25. sect. 6. n. 86.*

XXXVII. Assertio 2. Sed etsi quis sponte mutuum dedit, ad certum tamen terminum, quo reddendum sit, & mutuans ex eo quòd mutuatarius ad tempus præfixum non solvat, lucrum amittat, debet id mutuanti resarciri, ob moram debitoris, tametsi de eo explicitum pactum non intervenerit, *Molin. cit. disp. n. 5. & 6. Less. c. l. n. 79. Lugo cit. disp. 25. sect. 6. n. 86.* Ratio est, quia eo ipso, quòd terminus solutioni mutui præfigitur, vi taciti pacti, tenetur mutuatarius ad interesse, quo mutuans ob moram debitoris privatur: idque procedit, quamvis absque culpa mutuatarij, solutio mutui tunc non fiat, vel quia solvendo non fuit, vel ob aliam causam, quæ tamen ex parte mutuantis non proveniat, nisi mutuatarius ad extremam necessitatem, sine sua culpa, sit redactus, ut suprà dictum, *Molin. c. l.*

XXXVIII. Assertio 3. Licitum est etiam sponte, sine coactione, vel præcepto Superioris, ab initio pacisci cum mutuatario, ut ultra sortem aliquid solvat, ratione lucri cessantis, quantum id prudentis arbitrio æstimabitur, *Azor. cit. l. 5. de usura, c. 5. in princ. Molin. cit. disp. 315. n. 11. Less. c. l. n. 80. & 81. Lugo c. l. n. 87.* & alij DD. communiter, & est sententia in praxi usu recepta. Probatur primò, quia non minùs lucrum ratione mutui cessans est pretio æstimabile, quàm damnum emergens ex mutuo, quia si quis paratam habeat

habeat pecuniam certam ad negotiandum, ex qua probabiliter ſperat ſe lucraturum intra annum, centum aureos, non minùs, imò longè plùs æſtimabit lucrum illud in ſpe, quàm jacturam, ſeu damnum minus, v. g. XX. aureorum, quod in illa pecunia, cum æquali probabilitate, incurrere poſſet: ergo ſicut licitum eſt paciſci cum mutuatario de damno illo emergente: ita etiam de lucro ceſſante, ratione mutui, cùm carentia lucri damnum quoddam æſtimetur. Secundò, quando quis invitus cogitur mutuare, vel ob moram debitoris in ſolvendo lucrum ceſſat, debet illi omne lucrum ceſſans reſarciri, non ratione injuriæ ſolius, quia quando quis, ſine injuria, à Principe ob bonum publicum compellitur ad mutuandum, nihilominùs poteſt exigere, & accipere competentem ſatisfactionem ſupra ſortem, ergo ipſum lucrum ceſſans, etiam ſeclusâ injuriâ, eſt per ſe pretio æſtimabile, & dignum compenſatione, & de eo paciſci licet. Tertiò, venditor poteſt, ſupra juſtum pretium, aliquid petere, quando res vendita ipſi plus valet, propter peculiare commodum, quod illi afferebat: atqui pecunia, quam v. g. mercator aliquis deſtinavit ad negotiationem, plus valet mutuanti, non quidem in ſe, ſed ut ſubeſt induſtriæ mercatoris, & propter lucrum, quod ex illa ſperat, ergo poterit aliquid ſupra ſortem petere, ob jacturam, quam facit, lucri illius, in gratiam mutuatarij. Quartò, ſi quis petat ab operario, ut hodie à laborando ceſſet, eumque ad recreationem aliquam comitetur, poteſt is exigere pretium lucri ceſſantis, ob id, quòd operas ſuas hoc die alijs non locârit; ergo etiam negotiaturus poteſt exigere pretium pro eo, quòd in gratiam alterius à negotiatione ceſſet. Quintò, piſcator poteſt licitè vendere piſces, quos jactu retis ſe capturum ſperat, *l. Si jactum 12. ff. de action. empt.* ergo & mercator vendere poterit licitè mutuatario intereſſe, quod ſperat ex pecunia ad negotiandum deſtinata ſe lucraturum, & quo in gratiam ipſius ſe privat: eſt enim hic contractus innominatus, faciam, ſeu potiùs deſiſtam ab hac mea negotiatione in commodum tuum, ſi mihi tantum, ut deſiſtam, des. Non obſtat, quòd mutuum debeat dari gratis, ergo quando quis non tenetur mutuare, non poteſt quidquam accipere: nam mutuum debet gratis dari, quia pro ipſo mutuo, ſecundùm ſe ſpectato, nihil ſupra ſortem exigi poteſt; bene tamen pro ſpe lucri, quâ quis ſe privat, in gratiam mutuatarij, *Leſſ. cit. c. 20. n. 82.*

XXXIX. Cæterùm plures conditiones requiruntur, ut pactum de exigendo lucro ceſſante à mutuatario, ſit licitum, & non uſurarium, prout videre eſt apud *Molin. tr. 2. diſ. 316. Azor. p. 3. l. 5. de uſura, c. 5. not. 2. Leſſ. cit. c. 20. dub. 11. n. 48. & ſeqq.* Prima eſt, ut mutuum verè ſit cauſa lucri ceſſantis, hoc eſt, ideo lucrum mutuanti ceſſet, quia mutuò dat, nec aliunde illud lucrum compenſetur. Ut ſi quis pecuniam deſtinatam ad negotiandum, vel emendum rem frugiferam, ſubtrahat illi deſtinationi, ut mutuet alteri, & ita amittat ſpem illius lucri.

Ubi notandum primò, ſi lucrum ſolùm ſit in ſpe, & potentiâ remotâ, quia nimirum pecunia, vel res alia, quæ mutuò datur, non erat adhuc ad negotiandum, vel lucrandum deſtinata, etſi deſtinari poterat, & fortè poſtea deſtinaretur, niſi mutuò data fuiſſet, tum nullum cenſetur lucrum ceſſans, quia lucri adeò incerti, & remoti non habetur ratio, ut pro eo pretium licitè accipi poſſit, *Molin. cit. diſ. n. 2.*

Notandum ſecundò, ſi quis poſtquam deſtinavit pecuniam ad negotiandum, poſtea illam det mutuò alteri: ſed occaſione mutui dati, alij rationi lucrandi per artificium, vel aliam induſtriam, ſe impendat, ita ut totum lucrum negotiationis ipſi compenſetur, is non poteſt quippiam, ratione lucri ceſſantis, exigere ſupra ſortem, quia cùm aliâ viâ tantundem lucretur, ut ſupponitur, non ceſſat illi ullum lucrum ex mutuo. Si tamen illud artificium, vel alia ratio lucrandi illi magis laborioſa foret, vel moleſta, quàm fuiſſet negotiatio, poteſt pro illo aliquam compenſationem exigere à mutuatario, *Molin. c. l. n. 3. Leſſ. c. l. n. 85.*

Notandum tertiò, ſi quis certam pecuniæ ſummam deſtinavit ad negotiationem, aliam tamen habet, quâ negotiari poſſet, ſed ſive ex juſta cauſa, non vult illam ad negotiandum, & lucrandum exponere, ſed reſervare ad familiæ ſuſtentationem, vel alias neceſſitates: ſive etiam ſine juſta cauſa: adhuc licitè poteſt pro lucro illo ceſſante aliquid exigere, quia verè illi ceſſat lucrum ob mutuum, etiamſi ex avaritia, aut puſillanimitate nolit exponere illam pecuniam negotiationi: duplex enim tali caſu lucrum illi ceſſat: unum ex pecunia, quam otioſam relinquit, & hoc lucrum ceſſat ex negligentia ipſius domini: alterum verò ceſſat ex pecunia, quæ exponenda fuerat lucro, niſi mutuò illam dediſſet; & pro hoc ſecundo lucro poteſt aliquid mutuans exigere, quo ſe privavit in commodum mutuatarij, *Molin. c. l. n. 5. Leſſ. c. l. n. 87. Lugo cit. diſ. 25. ſec. 6. n. 90.*

XL. Secunda conditio requiſita eſt, ut à mutuante non exigatur, vel accipiatur plus, nomine lucri ceſſantis, quàm ſpectatis omnibus circumſtantijs, arbitrio prudentum, illud valeat, & æſtimetur: nam pluris valet, & æſtimatur, quod certum eſt, & præſens, quàm quod futurum, & incertum: tantò enim minus valet lucrum in ſpe, quàm ſi jam eſſet in re, quantum ſpes illa fruſtrari, minuique poteſt tale lucrum. Unde mutuans poteſt ſolùm paciſci, ut ſupra ſortem detur ei tantum, quantum valet ſpes lucri, deductis expenſis, ut ſi centum aureis, quos mutuò dedit, ſi ad negotiationem applicâſſet, lucratus eſſet decem aureos, computatis tamen expenſis trium aureorum, quos facere debuiſſet, tum nomine lucri ceſſantis, non niſi ſeptem aureos petere poteſt, deductis ſcilicet expenſis, alioquin ſi plus exigit, injuſtitiam committit, & reſtituere id debet, etſi hoc non eſſet propriè uſura, quia non peteretur, nomine mutui, ſed amiſſionis lucri, cum pretio tamen exceſſivo, & injuſto, *Molin. cit. diſ. 316. n. 6. Leſſ. c. l. n. 96.*

XLI. Ubi notandum primò, dupliciter poſſe lucrum ceſſans in pactum deduci, primò indeterminatè, ut mutuatarius tantum teneatur ſolvere pro intereſſe, quantum poſtea deprehenderetur lucrum futurum fuiſſe, ſi pecunia mutuata non fuiſſet, deductis tamen expenſis: ita ut ſi poſtea ex eventu conſtiterit, quòd mutuans lucratus fuiſſet centum aureos, ſi ad negotiationem dediſſet, totidem ſolvere

debeat

debeat mutuatarius: si minus, minus; idque sciri poterit ex eo, quantum alii mercatores in simili genere negotiationis hoc tempore lucrantur. Secundò, deduci potest in pactum determinatè, & non ex eventu futuro, si exigatur, & promittatur à mutuatario ultra sortem aliquid determinatum pro spe lucri, quâ se mutuans ob mutuum privat, sive lucrum postea fuerit majus, sive minus, vel etiam nullum, quia mutuans, cùm mutuaret, spem illam lucri vendidit, quæ erat pretio æstimabilis, *Molin. c. l. n. 8. Less. c. l. n. 97.*

Notandum secundò, an in lucro cessante deducendi sint etiam labores, non conveniunt DD. nam aliqui distinguunt inter labores intrinsecos negotiationi, ut est actus vendendi, emendi &c. & hos non esse deducendos, quia sunt omnino necessarii, sine quibus nullum comparatur lucrum: sic operarius non laborans nullam mercedem acquirit: alii sunt extrinseci labores, sive antecedentes, sive comitantes, quales sunt ire ad nundinas, iter agere &c. & hos debere deduci, quia non sunt omnino necessarii, nisi ea suppositione, *Azor cit. c. 5. q. 2.* Alii verò rectiùs distinguunt: si mutuans nolit laborem suum pecuniâ redimere, sed velit potiùs laborare, quàm otiando aliquid amittere de lucro, quod sperabat, tum poterit totum lucrum cessans exigere à mutuatario, non detracto labore. Secùs est, si mutuans velit laborem suum parte lucri redimere, tum enim debet eam partem de lucro detrahere propter otium, *Less. c. l. num. 98.*

XLII. Tertia conditio principaliter requisita ad justitiam lucri cessantis est, ut pretium sive interesse lucri cessantis non anticipatè, sive non statim à mutuatario solvatur, tempore, quo mutuum traditur, sed postea, quando mutuum erit solvendum, *Molin. cit. dis. 316. num. ult. Azor cit. c. 5. q. 3. Less. cit. c. 20, num. 99. Lugo cit. sec. 6. num. 99.* v. g. Titius mutuat Cajo aureos mille, cum eo pacto, ut Cajus ratione lucri cessantis, statim solvat Titio centum aureos, tunc si Titius solùm det Cajo 900. aureos, & pro lucro cessante retineat sibi centum, manifestam usuram committit, nam perinde est, ac si mutuaret 900. aureos, ut postea sibi reddantur mille, quia re ipsâ non mutuat, nisi 900. & mutuans tantundem exigit pro lucro cessante ex 900. aureis, quantum ex mille, quod apertè iniquum est: cùm enim non cesset Titio lucrum, nisi ex 900. aureis, non est æquum, ut exigat compensationem lucri quasi ex mille, quia aureis 900. non debet correspondere tantum lucrum, quantum mille aureis, sed minus. Aliud est, si Titius mutuet Cajo mille aureos, cum pacto, ut ratione lucri cessantis, solvat Titio centum aureos, & is statim det Cajo mutuos integros mille aureos, & vicissim ab eo statim recipiat aliam rem infrugiferam, ex qua nihil potest lucrari, quæ tamen æstimatur 100. aureis, de quibus inter eos convenit, ratione lucri cessantis: hoc enim non est illicitum, quia ob id, quòd res ita statim tradita sit mutuanti, non ideo lucrum ex mutuo ipsi cessans minus est, cùm ex re tradita nihil lucretur: unde sequitur, si mutuanti anticipatè, sive statim aliquid solvatur, ratione lucri cessantis, quod detrahitur ex ipsa summa pecuniæ mutuatæ, vel ex aliqua alia re fructifera, quæ interim, dum mutuum redditur, fructum, vel lucrum affert ipsi mutuanti, usuram committi, quia tunc mutuans pro mutuo tantum recipit, quantum dedit, & insuper supra sortem lucratur fructum ex re illa data, quod usurarium est, *Azor cit. c. 5, in fine.*

§. IV.

An ratione periculi, cui mutuum exponitur, licitè possit aliquid ultra sortem exigi?

XLIII. Duo hîc casus diversi sunt distinguendi. Primus est, quando res ipsa mutuata subjacet periculis, ut si quis mutuet pecuniam, vel aliam rem alteri per mare eam transvecturo, in quo communiter solent esse pericula: vel si quis mutuet pecuniam alicui transportaturo illam per terrestria itinera, & loca periculosa, quia obsessa à latronibus, & hostibus; & his casibus, mutuans in se suscipiat periculum rei mutuatæ, & pro eo periculo exigat aliquid ultra sortem. Secundus casus est, quando periculum mutui provenit ex parte mutuatarii, quia periculum est, & meritò timeri potest, ne fortè ad inopiam vergat, & eum postea deficiat facultas solvendi, vel quia solet esse fraudulentus aut malæ fidei debitor, ideóque probabile periculum sit, ne sine magnis expensis, vel gravibus molestiis, debitum ab ipso recuperari non possit, ideóque mutuans vult aliquid ultra sortem exigere in compensationem damni, vel molestiæ, quam probabiliter timet, subeundo tale periculum, *Azor p. 3. l. 5. c. 6. q. 1. Lugo cit. dis. 25. sec. 6. n. 76.*

XLIV. Assertio 1. Quoad priorem casum, qui facilior est, si mutuans aliquid ultra sortem exigat, propter periculum circa rem mutuatam, quod in se suscipit, & verè subest, idque in pactum deducat, talis contractus non est usurarius, sed licitus, ut ex communi docet *Azor cit. c. 6. q. 1. Lugo c. l. n. 77.* Ratio est, quia in hoc casu, duo distincti actus fiunt: unus est contractus mutui, vi cujus, mutuans nihil exigit supra sortem, quia cùm dominium rei mutuatæ, eâ traditâ, statim transeat in mutuatarium, ideo hic obligatus est ad reddendam totam sortem, etiamsi res mutuata pereat, quia res domino suo perit, adeóque mutuatario, non mutuanti: alter contractus postea superadditur, nempe assecurationis, in quo mutuatarius timens, ne in itinere pecuniam, vel aliam rem, quam mutuò accepit, perdat, paciscitur, & convenit cum mutuante, ut illam toto illo tempore assecuret: & pro tali assecuratione vicissim promittat, se ipsi justum pretium ultra sortem soluturum, propter periculum rei alienæ, quod in se suscepit, & pretio æstimabile est. Sicut ergo tale pactum assecurationis licitè fieri posset cum aliquo tertio, ita etiam cum ipso mutuante, qui non est amplius Dominus rei mutuatæ, adeóque periculum illius ad ipsum non spectat, nisi in pactum deducatur.

XLV. Assertio 2. In posteriori casu, qui difficilior est, probabiliùs est, si mutuum sit periculosum, propter conditionem mutuatarii, posse pro periculo sortis aliquid per pactum assecurationis exigi ultra sortem solvendam, sine usura, modò non exigatur tanquam conditio, sine qua mutuator non vult mutuare, sed mutuatarius, suâ sponte, etsi ad invita-

tionem mutuantis, tale pactum ineat, *Molin. tr. 2, dis. 318. n. 4. Silvest. V. Usura. 1. q. 35. Less. cit. c. 20. dub. 13. n. 111.* & alii contra *Navarr. & Tolet.* Idque probari potest primò, quia suscipere in se tale periculum est pretio æstimabile, ut si quis mutuet homini non satis sibi noto, decocturi, malæ fidei &c. ergo mutuans potest pro eo pretium exigere. Secundò potest quis aliquid supra sortem exigere, propter timorem, ne cogatur expensas in mutuo recuperando facere, etsi postea res reddatur, sine expensis, ergo multò magis propter periculum ipsius sortis, quia justissimum est pro eo, quod pretio æstimabile est, pretium exigere. Tertiò qui locat equum alicui, potest, propter periculum, ne equus apud conductorem pereat fame, vel fugâ, vel nimio labore, aliquid exigere ultra pretium locationis, etiamsi equus non pereat. Quartò qui vendit creditò, ratione periculi, vel damni, quod subit, dilatâ solutione, potest aliquid ultra pretium rei venditæ exigere. Quintò debita periculosa minori pretio possunt ab alio emi, ut si sit debitor dubiæ fidei, ergo licitum est etiam in mutuo pro 90. certis exigere à mutuatario 100. periculosa, seu incerta. Sextò potest quis pro fidejussione pretium exigere, ratione periculi, quod subit solvendi debitum pro debitore principali, etiamsi postea nihil solvat, quia debitor totum solvit, ergo etiam pro periculo amittendi mutuum poterit aliquid accipi. Verùm disparitas est, quia fidejussor suscipit in se novam obligationem diversam à debito principali, eámque pretio æstimabilem: sicut ergo pro obligatione mutuandi potest pretium accipi, quippe quæ est obligatio distincta ab ipso mutuo: ita etiam pro obligatione solvendi pro debitore, ut ex suprà dictis patet.

XLVI. Sed & alia argumenta non videntur omnino efficaciter probare intentum, quia non est eadem ratio de periculo in mutuo, & de aliis damnis emergentibus, ut notat *Lugo cit. sec. 6. n. 80.* nam obligatio ad solvendas expensas faciendas, & ad compensanda alia damna emergentia, sunt aliquid diversum ab ipso mutuo, ideóque non mirum, quòd possit pro eo aliquid exigi, & accipi supra sortem. At verò periculum circa sortem, si postea integra reddatur, & sine aliis expensis recuperetur, nullum aliud damnum infert in bonis fortunæ. Cùm ergo tori periculo circa sortem satisfiat ad æqualitatem, si reddatur sors, seu tota summa capitalis, consequenter non potest peti aliud quid ultra sortem, ob periculum sortis. Nihilominùs tamen, quamvis periculum illud sortis non sit damnum ita diversum à sorte, sicut alia damna pecuniaria, quæ ex mutuo emergere solent: est tamen tale periculum aliquod damnum à sorte diversum, quia licèt debitum solvatur, sive mutuum postea reddatur: molestiam tamen aliquam attulit mutuanti illud periculum, & timor amittendi sortem, quæ cùm sit pretio æstimabilis, poterit mutuans pro hac molestia causâ mutui subeundâ, aliquid supra sortem exigere, & accipere, modò pactum præcesserit, *Lugo c. l. n. 81. & 85.*

XLVII. Verùm hactenus dictis directè adversari videtur *text. in c. Naviganti. 19. & ult. in princ. h. t.* Ubi Papa Gregorius IX. ita rescribit: Naviganti, vel eunti ad nundinas, certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo, quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus. Variæ sunt expositiones hujus textûs, quas afferunt DD. primò, quòd dispositio hujus cap. habeat locum in eo casu tantùm, quando pretium periculi, quod in se suscipit creditor, vel mutuans, est injustum, & excessivum, tunc enim accipitur ultra sortem id, quod justum pretium excedit, & quidem causâ mutui, ideóque usura est. Secùs est, si pretium periculi sit justum, & moderatum ac proportionatum tali periculo. Hæc autem expositio non congruit litteræ, quia hic dicitur, quòd qui recipit aliquid ultra sortem, usurarius censendus sit, ergo usura committitur, si aliquid, quantumcunque modicum, ultra sortem exigatur in contractu mutui, quia dictio *aliquid* verificatur in qualibet minima re, *Abb. in cit. c. ult. n. 2. h. t.* Secundò alii putant, hunc textum solùm procedere in eo casu, in quo probabiliter nullum subest periculum amittendi sortem, sed solùm prætenditur à creditore, seu mutuante, ut sub hoc prætextu, & colore certò lucretur pretium supra sortem conventum. Sed contra est, quia in hoc c. sermo est de illo, qui mutuat pecuniam naviganti, at navigantibus verè imminent maxima pericula, ut notat *Covarr. l. 3. resol. c. 2. num. 5. § Primum equidem.* Tertiò alii dicunt in hoc c. esse sermonem de periculo, quod provenit, ex parte mutuatarii impotentis ad solvendum, vel quia infidelis est, & promissis non stat, quòd pro illo periculo nihil possit accipi supra sortem. Sed hoc est contra textum, quia ibi mutuans, non suscepit in se periculum mutui, sive sortis sibi solvendæ, sed exegit aliquid ultra sortem, ob periculum rei, seu pecuniæ mutuatæ, quod in se suscepit per contractum assecurationis, *Lugo c. l. n. 78. & 84.* Quartò alii dicunt, quòd Pontifex so[...] intendit ibi damnare usuras centesimas sortis, pro [...]gulis mensibus, quæ Jure Civili permittebantur in pecunia nautica, seu trajectitia ultra mare, ut intelligit *Less. cit. dub. 13. n. 116.* Verùm ibi fit mentio, non solùm de navigantibus, sed etiam de euntibus ad nundinas. Quintò alii dicunt prohiberi ibi, si aliquid exigatur ultra sortem, ratione mutui tantùm, vel ratione mutui, & periculi simul, nam tunc censetur mutuans velle consequi lucrum ex mutuo, non quidem immediatè, sed mediante susceptione periculi, quod usurarium est. Non est autem usura, si aliquid exigat ratione solius periculi, ut pretium periculi, quia etiamsi non mutuaret, & periculum rei mutuatæ vellet in se suscipere, licitè acciperet pretium, nec debet esse deterioris conditionis ex eo, quòd alteri serviat mutuando, *Silvest. V. Usura. 1. q. 35. Molin. tract. 2. dis. 318. n. ult.*

XLVIII. Porro præter allatas, sunt adhuc aliæ duæ expositiones probabiliores hujus cap. Prima est, reprobari ibi à Papa, tanquam usurarium, si mutuans per adjectum pactum cogat, sive astringat mutuatarium, ut ei pro periculo rei mutuatæ in se suscepto, aliquid ultra sortem det, aliàs non mutuaturus, hoc enim usurarium est, quia sicut non potest mutuatarius ex mutuo obligari ad vendendum, vel emendum, ita nec potest obligari ad ineundum cum mutuante contractum assecurationis, cùm sit onus pretio æstimabile injustè superadditum mutuo: secùs est, si liberè id fiat, & mutuatarius sponte cum mutuante conveniat, & paciscatur de periculo pecuniæ mutuatæ

mutuatæ, in ſe recipiendo, certo in id pretio conſtituto, talis enim conventio non damnatur in *cit. c. ult. h. t. Azor cit. l. 5. c. 6. q. 2. in fine, Leſſ. cit. c. 20. num. 116. Lugo cit. l. n. 78.* & alii communiter.

Altera expoſitio eſt, quòd Pontifex ibi ſolùm declaret, hujuſmodi contractum, & pactum aſſecurationis, in quo mutuans ſuſcipit in ſe periculum rei mutuatæ, in foro externo, & quantum ad judicium publicum Eccleſiæ, præſumendum eſſe uſurarium, quia ut plurimùm creditores, ſive mutuatores ſuſcipiunt in ſe periculum rei mutuatæ, & aliquid accipiunt pro eo, ultra ſortem, ad palliandam pravam, & uſurariam intentionem, quam gerunt lucrandi ex pecunia mutuata: Jura autem ex iis, quæ ut plurimùm accidunt, ſtatuuntur, *l. Nam ad ea. 14. ff. de legib.* quamvis tale pactum adjectum mutuo intrinſecè, & ex natura rei, ac in foro animæ, & quoad Deum, non ſit uſurarium: ideòque Pontifex non dixit talem uſurarium eſſe, ſed uſurarium cenſendum eſſe, adeòque ab Eccleſia in foro externo reputari uſurarium, ita ut non ſit audiendus, ſi quis dicat, ſe non recipere lucrum, ratione mutui, ſed ſolùm ratione periculi, niſi aliunde de contrario conſtet, *Lugo c. l. Fagnan. in cit. c. ult. n. 21. & 22. h. t.* Ubi tamen *num.* 23. id limitat, niſi non breve intervallum intercedeter inter mutuationem, & contractum aſſecurationis, in quo periculum mutuans in ſe ſuſcipit pro certo pretio, ultra ſortem: tunc enim præſumendum eſt, eum non pro mutuo, ſed pro aſſecuratione ſortis tantùm, lucrum illud accipere, *Navarr. in Man. c. 17. n. 221. Pagn. c. l.*

XLIX. Ex dictis infertur primò, ut licitus ſit contractus aſſecurationis, requiritur, ut periculum ſortis in pactum expreſſè, vel tacitè deducatur, ut ſuprà dictum de damno emergente, vel lucro ceſſante, ita ut fiat contractus innominatus: v. g. in tuam gratiam ſubjiciam me periculo (modò hoc probabile ſit, & non ex vano timore conceptum) ſortis, vel rei mutuatæ, vel hoc damnum ſubibo, ut des mihi ſupra ſortem X florenos, qualis contractus, ſuâpte naturâ, juſtus eſt. Quòd ſi mutuans nihil de pretio ſupra ſortem dando, ratione periculi ſortis, vel damni emergentis, vel lucri ceſſantis, pactus ſit, etſi poſtea damnum patiatur, ſine culpa mutuatarii, nullam ab eo compenſationem exigere poteſt, *Laym. l. 3. tr. 4. c. 16. n. 10.*

Infertur ſecundò, non eſſe pactum uſurarium, ſi quis mercatori naviganti trans mare cum mercibus, det centum aureos, cum pacto, ut ſi navis pereat, nihil omnino reddat: ſi verò maneat ſalva, reddat ſibi CXXV. aureos, quia lucrum illud accipitur, ratione periculi, quod in ſe ſuſcepit mutuans, non vi mutui, *Navarr. l. 5. conſil. 23. h. t. Laym. c. l. n. 9.*

L. Infertur tertiò, licitam eſſe ollam fortunæ, quando nimirum plures conferunt certam pecuniam, & conjectis ſchedulis ſingulorum nomine inſcriptis, in communem ollam, vel aliud vas, quod quiſque ſorte extraxerit ex olla, cedat ejus lucro, ſive res magni, ſive exigui pretii fuerit. Neque enim talis contractus eſt injuſtus ob inæqualitatem inter pecuniam collatam, v. g. ſex paceos, & inter lucrum, quod ex olla capitur, v. g. ſcyphum aureum, quia in præſenti caſu, non debet conferri pecunia, quæ data fuit, cum lucro, quod inde ſorte provenit, ſed cum ſpe lucri, quia non emitur ipſum lucrum, ſed ſpes lucri, quæ cùm ſit omnino dubia, & incerta, longè minus valet, quàm ipſum lucrum, ideòque ſicut licita eſt ſpei lucroſæ emptio, veluti jactus retis, vel capturæ piſcium aut avium, *l. Nec emptio. 8 §. Aliquando tamen. ff. de contrah. empt. l. Si jactum. 12. ff. de actionibus empti.* ita & emptio talis ſpei, ſive lucri incerti: præſertim quia hîc adſunt omnia, quæ ad perficiendum contractum emptionis requiruntur, pretium, nempe pecunia, quæ confertur, merx, ſcilicet ſpes fortunati eventûs, quæ venditur: & conſenſus, ſive conventio inter conferentem pecuniam, & Ollarium, qui eſt veluti venditor, *Caniſius tr. de uſuris c. 4. n. 8. & 9.*

§. V.

An in mutuo licitum ſit pactum, ut mutuatarius, ſi tempore ſtatuto non ſolverit mutuum, teneatur certam pœnam ſolvere, ultra ſortem?

LI. Supponendum eſt, quòd triplex ſit pœna, legalis, judicialis & conventionalis. Legalis eſt, quæ lege vel ſtatuto imponitur, ſi intra certum tempus aliquid non fiat, vel non ſolvatur: Conventionalis, quæ pacto, ſive mutuo partium conſenſu, ſeu conventione apponitur, ſi una pars non ſtet contractui, vel intra certum tempus non ſolvat, & de hac pœna hîc eſt quæſtio: Judicialis, quæ per Judicem imponitur, ſi intra certum tempus aliquid non fiat, vel non ſolvatur.

Jam ergo reſpondetur ad quæſtionem propoſitam, non eſſe uſurarium, ſed licitum, etiam in mutuo, talem pœnam apponere, *Silveſt. V. Vſura. 1. q. 28. Navarr. in Man. c. 17. n. 215. Azor p. 3 l. 5. de uſura c. 6. q. 5. Molin. tr. 3. diſ. 317. n. 5. Leſſ. cit. c. 20. dub. 15. n. 128.* & alii DD. communiter. Ratio eſt, quia talis pœna, quæ ultra ſortem exigitur, non ſolvitur ex vi mutui, ſed ob moram, & culpam non ſolvendi mutuum, peccat enim debitor, qui eſt in mora culpabili, contra juſtitiam retinendo alienum, ſeu alteri debitum, ac proinde dignus eſt pœnâ, ſicut & illi, contrahentium conventione, pœna apponi ſolet, qui à contractu reſilierit.

LII. Ubi notandum primò, ut hujuſmodi pœna licitè apponatur in mutuo, requiritur primò, ut non apponatur in fraudem uſurarum, quæ tunc cenſetur exigi, & apponi in fraudem, quando mutuans utitur titulo pœnæ ad palliandum lucrum, quod mutuando intendit, quia nimirum ideo ſolùm hanc pœnam exigit, ut lucrum, quod directè ex mutuo exigere non poterat, prætextu pœnæ, ex illo capiat, non curando, utrùm ſolvat ante terminum præfixum, an non, tunc enim non ex culpa, quæ nulla eſſet in non ſolvendo, ſed ex vi mutui, cenſeretur lucrum exigi, & exſpectari: idémque eſt, ſi mutuans nimis brevem terminum aſſignet mutuatario, intra quem ſcit ipſum ſolvere non poſſe, ut nimirum lucretur aliquid ultra ſortem, *Leſſ. c. l. num. 131. Molin. c. l. n. 6. Lugo tr. diſ. 25. ſec. 6. §. 2. num. 111.* Secundò

requiritur, ut debitor sive mutuatarius verè sit in culpa, non solvendo, si enim absque ulla culpa sua, non solvit intra terminum præfixum, vel quia non potuit, vel ex alia justa causa, tunc nihil potest accipi, titulo pœnæ, quippe quæ supponit ac prærequirit culpam. Si tamen mutuatarius suâ culpâ, se impotentem reddidisset ad solvendum, quia dilapidando bona sua, id secuturum advertit, vel facilè advertere potuit, tunc verè est in culpa, quia tunc non solvere est volitum in causa culpabili, ideòque si in termino non solvat, pœna debetur, *Molin. c. l. n. 8. Less. c. l. n. 131. & seq.*

Tertiò requiritur, ut pœna sit moderata, & proportionata culpæ, alioquin iniquè cogitur mutuatarius consentire in pœnam, eáque non potest exigi, in quantum justum modum excedit. Unde si pars debiti soluta sit, non potest exigi tota pœna, sed solùm pars, quæ non est soluta, *Molin. c. l. n. 9. Less. c. l. n. 133.* Quartò ut mora sit notabilis, spectatâ qualitate negotii, & more Provinciæ, *Less. c. l. num. 134.* Addunt aliqui quintò, ut ex impositione pœnæ non sequatur scandalum, quia aliàs foret contra charitatem proximi, *Molin. c. l. n. 7.*

Notandum secundò, pœna conventionalis adjecta mutuo debet solvi, etiam ante sententiam Judicis, quia debetur, ex vi pacti inter partes initi: & in hoc distinguitur à pœna legali, & judiciali, quæ non debentur, ante sententiam Judicis, quia non vi pacti, sed ex præcepto legis, vel Judicis delictum punientis debentur, *Azor cit. c. 6. Less. c. l. n. 135.* quamvis aliqui apud *Less. c. l. n. 136. in fine* putent, etiam pœnam conventionalem, in foro conscientiæ, non necessariò esse solvendam, ante sententiam, & condemnationem Judicis, quia talis videtur esse mens, & intentio contrahentium, & pœnam apponentium. Illud magis probabile est, pœnam hanc non deberi, antequam expressè, vel tacitè à parte exigatur, quia moribus hominum non satis consentaneum est, ut pœna debeat solvi ante exactionem, *Azor c. l. q. 5. Less. c. l. n. 136.*

LIII. Cæterùm prædictis addendum, quòd adhuc alius sit titulus accipiendi aliquid ultra sortem, ratione contractûs cambii, qui adjicitur mutuo, ut si quis mutuet pecuniam in moneta aurea, cum pacto, ut restituatur in moneta argentea, vel ærea aut minuta, tunc enim licitè potest mutuans aliquid amplius, quàm ab eo datur, exigere, tanquam debitum, & accipere ratione cambii per minutum facti, juxta consuetam ejus taxam, *Navarr. l. 3. consil. 3. n. 1. & 3. de empt. & vendit. Laym. cit. c. 16. n. 12. in fine.*

§. VI.

An pactum adiectum mutuo, ut res mutuata restituatur in eadem mensura, & bonitate, etiamsi pretium eius creverit, sit usurarium?

LIV. Dupliciter potest mutuò dari triticum, vel vinum, aut alia similia: primò, si mutuò dentur v. g. tres scaphæ tritici, vel tres urnæ vini, eo pacto, ut totidem scaphæ vel urnæ ejusdem bonitatis reddantur, Secundò ut reddatur, vel in majore, vel minore mensura triticum, vel vinum, secundùm præsentem valorem, quem nunc habet.

In hoc utroque genere mutui certum est primò, si tempore mutuationis æquè dubium sit, an tempore solutionis, pretium sive valor tritici, vel vini crescat, vel decrescat, licitè potest exigi, ut totidem mensuræ tritici, vel vini ejusdem bonitatis reddantur, etiamsi postea pretium utriusque valde creverit, *Mol. tr. 2. de justit. disp. 321. n. 1. Azor p. 3. l. 5. de usura c. 7. q. 5. Less. l. 2. c. 20. dub. 17. n. 145. Lugo tom. 2. de justit. disp. 25. sec. 7. n. 112.* & alii communiter. Ratio est, quia tum æqualis est utriusq; contrahentis conditio, tam quoad periculum, quàm quoad lucrum; sicut enim mutuator potest lucrari cum damno mutuatarii, ita & amittere cum commodo, seu lucro ejusdem. Unde si mutuans lucretur, id non provenit ex pacto exigendi illud lucrum, vi mutui supra sortem, sed per accidens, & ex casu fortuito, quia tempore solutionis auctus est valor, seu æstimatio rei mutuatæ: sicut si decrevisset, damnum habuisset mutuans.

Certum est secundò, si mutuans triticum, vel vinum servaturus sit in illud tempus, quo ejus valor cresceret, tum licitum est pactum, ut reddatur triticum, vel vinum in eadem mensura ac bonitate, quâ datum est, idque ratione tituli lucri cessantis, quia si mutuò non dedisset, incrementum pretii, sive valoris mutuans percepisset, quo se privavit in gratiam mutuatarii: modò tamen detrahantur sumptus, quos mutuans fecisset in asservando tritico, vel vino, usque ad tempus solutionis, & æstimatio periculi, si quod erat, quia fortè apud eum triticum, vel vinum corruptum, vel deterius factum fuisset: & in hoc etiam conveniunt DD. *Molin. cit. disp. n. 3. Lugo c. l. n. 133.* & alii citati.

LV. Certum videtur tertiò, si certò vel saltem probabiliter prævideatur triticum, vel vinum postea minus valiturum, tum mutuans licitè, & sine usura, potest pacisci, ut plures scaphæ tritici, vel urnæ vini sibi reddantur, quæ adæquent præsentem valorem tritici vel vini, quod nunc dat, sive illud venditurus fuisset, vel consumpturus, sive servaturus in tempus, quo decresceret pretium, *Less. c. l. n. 146. Lugo c. l. n. 114.* v. g. si quis mutuò det duas scaphas tritici, tempore, quo valeant singulæ scaphæ decem florenos, potest pacisci cum mutuatario, ut si tempore restitutionis, singulæ scaphæ non valeant, nisi quinque florenos, reddat sibi quatuor scaphas, quia tunc pretium, sive valor 4. scapharum erit æquale pretio duarum scapharum, tempore traditionis sive dati mutui. Ratio est, quia sicut potest quis vendere suum triticum pretio nunc currente, eo pacto, ut solutio pretii fiat tempore, quo triticum minus valebit: ita etiam poterit mutuare, secundùm valorem præsentem, cum pacto, ut reddatur, quando minus valebit, quia potest exigere, ut sibi æquale triticum restituatur, non solùm in bonitate, sed etiam in pretio, si enim in omnibus aliis contractibus peti potest æquale in pretio, cur non etiam in mutuo, *Less. c. l.* requiritur tamen, ut sicut mutuans plures mensuras recipit, quàm dedit, si valor tritici decrevit: ita contrà, si valor crevit, debet pauciores recipere, alioquin in tali contractu non servaretur æqualitas, *Lugo c. l.* neque verò tali casu formaliter recipitur plus, quàm datum sit, sed solùm materialiter, quia tempore solutionis, quo

decrevit

decrevit valor tritici, quatuor scaphæ, propter diminutionem pretij, æquivalent duabus scaphis antea mutuò datis. Unde talis contractus non erit propriè mutuum, si hoc nomine intelligatur obligatio reddendi tantundem in eadem specie, sed solùm in pretio, seu valore, ac proinde erit potiùs contractus innominatus mixtus ex imperfecto mutuo, & inchoata permutatione: erit tamen mutuum, si per hoc intelligatur obligatio reddendi idem in specie, non in eadem quantitate materiali, quia triticum datum fuit cum obligatione reddendi illud in eadem specie & bonitate, & in eadem mensura, quoad valorem, seu æstimationem tritici, *Lugo c. l. n.* 115.

LVI. Quartò certum esse videtur illicitum esse pactum, per quod mutuans obligat mutuatarium, ut non antea reddat mutuum, quàm pretium tritici creverit, sic enim cogit debitorem, ut lucrum ex mutuo solvat, & reddat triticum in eadem mensura, sed aucto, seu duplicato valore, *Lugo c. l. n.* 116.

Quintò certum etiam esse videtur, non esse usuram, vetus triticum mutuare cum pacto, ut postea reddatur novum, si vetus nunc tantum valeat, quantum postea valebit novum, vel speratur valiturum, quamvis hoc cedat in commodum mutuantis, qui sic faciliùs poterit conservare novum triticum, quàm potuisset vetus, *Silvest. V. Usura* 1. *q.* 17. *Navarr. cit. c.* 27. *n.* 224. *Molin. cit. dis.* 311. *n. ult. Lugo cit. sec.* 7. *n.* 117. Ratio est, quia talis contractus, quoad valorem, est æqualis, neque illicitum est ex mutuo capere commodum, si id fiat sine injuria, & damno mutuatarij. Aliud est, si triticum vetus, quia semicorruptum est, minus valeat, quàm postea valiturum sit novum, & mutuatarius, ob necessitatem, vel aliam similem causam, vetus triticum accipiat, cum pacto reddendi novum, tunc enim usura committitur, & tenetur mutuans restituere augmentum illud valoris tritici novi mutuatario. His suppositis restant duæ quæstiones hoc loco expediendæ.

LVII. Quæritur primò, an quando probabiliter prævidetur tritici pretium postea augendum, illudque plus valiturum, licitum sit illud mutuare, eo pacto, ut postea aucto pretio, in eadem mensura, & bonitate reddatur? Resp. Si moraliter certum sit, vel saltem probabiliter, triticum v. g. pluris valiturum, tempore solutionis, quàm modò valeat, non posset mutuans pacisci, vel exigere, ut postea reddatur in eadem, seu pari mensura, etiamsi terminus solutioni non sit præfixus, sed tantùm ut reddatur in eadem mensura, quæ adæquabit pretium tritici, quod erat tempore traditionis, *Less. cit. c.* 20. *n.* 152. *Lugo cit. sec.* 7. *n.* 118. v. g. si quis mutuò dedit quatuor scaphas tritici, tempore, quo valebat scapha quinque florenos, & postea tempore redditionis, scapha valeat decem florenos, non potest exigere, ut restituantur quatuor scaphæ, sed solùm duæ, quæ tum quoad pretium æquivalent pretio, quod tempore traditionis, seu mutuationis valebant quatuor scaphæ. Ratio est, quia non est licitum pactum, ut plus reddatur, quàm mutuò datum sit: sed tempore contractûs mutui, quatuor scaphæ tantùm valebant viginti florenos, & postea in duplum aucto pretio, valent XL. florenos: ergo manifesta usura est, ex vi mutui exigere, ut totidem scaphæ reddantur, aucto pretio, quia vi mutui XL. florenos reciperet, adeóque XX. ultra sortem lucraretur, & duplo plus acciperet, quàm valebat res mutuata, tempore traditionis. Excipi debet, nisi mutuans triticum illud servare potuisset, usque ad tempus, quo pretium creverit, tunc enim ratione lucri cessantis, posset ampliùs exigere, quàm triticum valebat, tempore mutuationis, detractâ tamen æstimatione custodiæ, quam usque ad illud tempus mutuans facere debuisset, & æstimatione periculi corruptionis, tantò enim minus exigendum est, *Less. c. l. n.* 153. & dictum est etiam suprà, de quo plura videri possunt apud *Lugonem cit. sec.* 7. *n.* 119. *& seq.*

LVIII. Quæritur secundò, si in contractu mutui nihil sit conventum, seu expressum de reddenda eadem mensura, vel potiùs valore rei mutuatæ, ad quid restituendum obligatus sit mutuatarius? Resp. Distinguendo, vel tempore contractûs non prævidebatur postea augendum pretium, aut minuendum, vel prævidebatur. Priore casu, si ab initio nihil sit expressum, præsumitur intentionem contrahentium fuisse, ut juxta naturam, & conditionem mutui, res mutuata reddatur in eadem specie, mensura, ac bonitate, sive pretium postea creverit, sive decreverit, prout supponi videtur in *l. Vinum* 22. *de rebus creditis*, quòd nimirum, secluso alio pacto, vinum reddendum sit in eadem mensura, adeóque si tempore debito non reddatur, æstimari debeat ejus valor, non secundùm pretium, seu valorem temporis, quo mutuò datum est, sed temporis, quo reddi debuisset, *Lugo cit. dis.* 25. *sec.* 7. *n.* 122. Posteriore verò casu, si tempore contractûs mutui jam prævidebatur, quòd pretium postea cresceret, vel decresceret: tum videtur intentio contrahentium fuisse, ut reddatur non in eadem mensura, sed in majore, vel minore mensura, attamen in eodem valore, quia cùm tunc, quando pretium, tempore solutionis, prævidetur augendum, non possit licitè exigi æqualis mensura, & in dubio delicta non sint præsumenda, ideò potiùs præsumi debet, quòd intentio mutuantis fuerit exigere, ut reddatur major, vel minor mensura in eodem valore, talis enim contractus est licitus, *Lugo c. l. n.* 123. ubi tamen iterum distinguendum asserit: nam vel prævisum fuit, quòd postea decresceret pretium, seu valor rei mutuatæ, cum damno solius mutuantis, tum satis est, si mutuatarius reddat triticum v. g. in æquali mensura, seu quantitate, & bonitate, licèt pretium ejus decreverit, quia mutuans, si aliud non exprimat, censetur voluisse mutuare, juxta naturam puri mutui, ut in æquali valore reddatur, quod licitè, & absque injustitia facere poterat, & decrementum illius valoris liberè, & sponte mutuatario condonâsse. Si verò vice versâ, prævisum fuit, quòd pretium tritici, tempore solutionis, cresceret, non debet regulariter mutuatarius obligari ad reddendum in eadem mensura, sed in minore, quantum sufficit, ut solvatur valor tritici, qui erat tempore mutui accepti. Ratio est, tum quia mutuans non potuit, si prævidit augmentum pretij, licitè exigere, ut triticum reddatur in eadem mensura, sed solùm in eodem valore, ergo talis intentio injusta in eo non debet præsumi: tum quia quamvis mutuans illicitè voluisset, ut redderetur in eadem mensura, tamen mutuatarius ad id non teneretur, sed potest petere, ut contractus talis injustus reducatur ad æqualitatem,

tem, rejecto onere illo, quod justè ei, vi mutui, imponi non potuit.

SECTIO III.

DE VSVRIS, QVÆ COMMITtuntur in venditione, & emptione, & an contractus censualis sit usurarius?

§. I.

An sit usura rem pluris iusto pretio vendere, ob dilatam pretii solutionem: & vicissim rem minoris emere, quàm valet, quia præsenti pecuniâ emitur?

LIX. Assertio I. Rem pluris vendere, quàm valet, eò quòd differatur solutio pretij, est usura, spectatâ rei naturâ, & in foro conscientiæ, nisi dubium sit, an tempore solutionis plus, vel minus res valitura sit: quamvis in foro externo, sive contentioso sic vendens tanquam usurarius conveniri, & condemnari non possit. Prior pars est communis DD. & probatur, quia etsi talis venditio non sit formalis contractus usurarius, nam usura propriè, & regulariter committitur solùm in mutuo: est tamen virtualiter, sive implicitum, & interpretativum mutuum, si propterea majus justo pretium exigatur, quia differtur solutio pretij, nam in effectu, & reipsâ idem est, ac si pretium ab emptore esset solutum, & deinde à venditore ipsi mutuatum, cum lucro illius quantitatis, in qua pretium conventum verum valorem rei excedebat, ut si quis alicui mutuò daret centum florenos, eo pacto, ut post annum ei restituat centum, & X. florenos, quæ est aperta usura, plus autem valet, quod in veritate agitur, quàm quod simulatè concipitur, *toto Tit. C. Plus valere &c. c. Per tuas 12. Qui filij sint legitimi. Abbas. in c. In civitate 6. n. 2. h. t.*

LX. Idque probatur, tam quoad primam, quàm secundam partem ex *cit. c. In civitate*, nam relatum » fuit Papæ Alexandro III. quòd quidam merca- » tores piper, cinamomum, vel alias merces emunt, » quæ tunc (scilicet tempore contractûs, quod spe- ctari debet, quando quæritur de æstimatione, seu valore rei emptæ, *c. pen. in fine de empt. Hostiens. hic* » *V. Quæ tunc.*) ultra quinque libras non valent (pretio, quo communiter æstimantur, *Gl. hic V. Non* » *valent.*) & promittunt, se illis, à quibus illas mer- » ces accipiunt, sex libras statuto termino solutu- » ros. Consultus super hoc Papa respondet: Licèt » contractus hujusmodi ex tali forma non possit » censeri nomine usurarum, id est, usurarius, (quia venditio est, & non mutuum, in quo tantùm vera u- » sura consistit, *Hostiens. hic V. Usurarum.*) nihilomi- » nùs tamen venditores peccatum incurrunt (etiam usuræ, quia id fit in fraudem usurarum, *Gl. hic V.* » *Venditores.*) nisi dubium sit, merces illas plus, vel » minus valituras tempore solutionis faciendæ. Et ideo, qui sic contrahunt, meliùs facerent, & si- » luti suæ bene consulerent, si à tali contractu ab- » stinerent, cùm cogitationes hominum DEO oc- » cultari non possint. Quia DEUS est secretorum » cognitor, quem non latet peccati qualitas, *c. DEUS 38. caus. 54. q. 3. Gl. fin. hic.*

LXI. Idemque probatur ex *c. Consuluit 10 h. t.* ubi inter alias quæstiones, etiam hæc proposita fuit Urbano III. An negotiator simili pœnâ con- » demnari debeat, qui vendit merces suas longè ma- » jori pretio, si solutio longiore tempore differatur, » quàm si ei incontinenti pretium solvatur? Et re- » spondet Papa, quòd hujusmodi homines judican- » di sunt malè agere, & ad ea, quæ acceperunt, resti- » tuenda, in animarum judicio, esse efficaciter indu- » cendos. Ubi *Gl. V. Malè agere*, ait, prius *c. In civitate*, in quo dicitur, tales contractus non esse censendos usurarios, intelligendum esse, quoad judicium Ecclesiæ, adeòque quoad forum externum, seu contentiosum: posterius verò *cap. Consuluit*, loqui de judicio, seu foro animæ, in quo tales, propter pravam, & usurariam intentionem, judicandi sunt malè agere, & inducendi, sed non compellendi, ut sic accepta restituant, nec tanquam usurarij puniendi sunt, quia ex forma non apparet contractus usurarius, nec intervenit aliqua pactio, vel exactio; licèt reverâ, coram DEO, usurarij videantur: idem docet *Abb. ibid. n. 5. & 6. Hostiens. in cit. c. In civitate, V. Nomine usurarum, & Fagnan. n. 3. & seq.* ubi *n. 5. & 6.* dat rationem diversitatis, quoad hoc, inter forum externum, & internum conscientiæ, quia cùm talis contractus, in quo res plus justo pretio venditur, vel emitur, ob dilatam solutionem pretij, sit illicitus, propter pravam intentionem venditoris, ut patet ex *n. 8. Consuluit*, si talis intentio latet, non potest judicari usurarius in foro externo Ecclesiæ, quippe quæ non judicat de occultis, *c. Sicut 33. in fine de Simon.* at in foro animæ, si intentionem pravam habuit, quamvis occultam, censetur usurarius, quia DEUS, quem nihil latet, etiam de occultis in foro animæ judicat, *c. Tua nos 34. eod. tit.* Et hinc si in foro contentioso constaret de prava intentione venditoris, aliunde, quàm ex pretij excessu, & dilatione concessa ad solvendum, quia nimirum ipse venditor fateretur publicè in judicio se pravam intentionem habuisse, tum etiam in foro externo talis venditio contractus usurarius censendus esset, nec esset discrimen inter forum conscientiæ, & externum, ac judiciale, *Hostiens. in cit. c. Consuluit in fine, & Jo. Andr. ibid. in fine, & Abb. n. 6. Fagnan. ibid. n. 7. & seq.* Nec obstat, quòd in *c. Ad nostram 5. de empt. & vend.* dicatur, hujusmodi contractus esse usurarios, nam id ita intelligendum est, quòd sint usurarij, in foro interno animæ, non autem in foro externo, & judiciali, neque enim novum est posteriores leges per priores declarari, *l. Non est 26. ff. de legib. Fagn. in cit. c. In civitate, n. 10.*

LXII. Porro vendere rem cariùs, ob dilatam solutionem pretij, etiam in foro conscientiæ, excusatur à peccato usuræ, si tempore traditionis, probabiliter dubium erat, an res pluris, vel minoris esset valitura, tempore solutionis: juxta *cit. c. In civitate, & ibi Gl. V. Venditores*, tunc enim tam emptor, quàm venditor æqualiter commodum, vel incommodum exspe-

exspectat, & dubius eventus auctioris, & diminutionis pretij, utrique emolumento, & damno esse potest, ideóque talis venditio etiam in foro conscientiæ licita est, *Fagnan. ibid. n.* 12. Idemque expressè habetur in c. *ult.* §. *Ille quoque, h. t.* ubi dicitur: Ille quoque, qui dat decem solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur (scilicet X.) quæ licèt tunc plus valeant (nempe tempore contractûs) utrùm plus, vel minus, solutionis tempore, sint valituræ, verisimiliter dubitatur, non debet propter hoc usurarius reputari, ob rationem suprà allatam ex *Gl. ibid. V. Verisimiliter dubitatur.* Quare si certum esset, quòd merces hujusmodi tempore solutionis, minus sint valituræ, talis venditor usurarius erit censendus, *Gl. in dict. c. ult. V. verisimiliter, & Hostiens. V. eod. & Abb. n.* 7. quia excusatur ab usura solùm, propter dubium, an tempore solutionis pretium crescet, vel decrescet. Unde etiam fit, quòd illicita, & usuraria sit conventio, in qua frumentum v. g. venditur, tempore messis, quo minus valet, ut tantundem reddatur, tempore verno, quo plerumque plus valere solet. quia talis venditio nullum venditori damnum adferre potest, sed tantùm commodum, seu lucrum, ac proinde si minore pretio vendat rem, quæ postea, tempore solutionis plus valitura est, ex jurisfictione, & præsumptione, idem est, ac si emptor mutuaret illud pretium venditori, ut postea recipiat illud lucrum, quod est ultra veram æstimationem, seu justum pretium rei venditæ, *Abb. in cit. c. ult. n.* 6. & patet ex suprà dictis.

LXIII. Ubi præterea addendum primò, ut sit licita venditio rei, majore pretio, quàm in præsenti valet, ob dilatam solutionem pretij, non tantùm requiritur, ut dubium sit, an res plus, vel minus valitura sit tempore solutionis, ut dictum: sed etiam ut venditor non esset aliàs, tempore contractûs, venditurus frumentum, vel aliam rem, sed servaturus usque ad tempus solutionis, prout statuitur in *cit. c. Naviganti* 19. *& ult. in fine, h. t.* ubi dicitur: Ratione hujus dubij. etiam excusatur, qui pannos, granum, sive frumentum, vinum, oleum, vel alias merces vendit, ut amplius, quàm tunc (scilicet tempore venditionis) valeant, in termino constituto (scilicet ad solvendum) recipiat pro eisdem: dummodo illas merces, tempore contractûs, non fuerat venditurus. Secùs est, si fuisset venditurus, tunc enim non excusatur ab usura, quia si tunc frumentum, vinum, vel aliam rem fuerat venditurus, minore pretio, & ex certa scientia, pluris vendat, ob dilatam solutionem pretij, vel plus recipiat in alio termino, scilicet solutionis, usuram committit, *Gl. fin. in cit. c. ult. Abb. ibid. n.* 7. Et quamvis in *cit. c. In civitate*, mentio solùm fiat de priore conditione, tamen posterior additur in *cit. c. ult. §. fin. eod.* & eadem est species facti in utroque cap. ut notavit *Covarr. l.* 2. *resol. c.* 3. *n.* 6. §. *Cæterùm.*

Addendum secundò, prædictæ venditiones sunt periculosæ, ideóque Papa in *cit. c. In civitate*, consulit ab eis esse abstinendum, quia aliquando aliqui dicunt se dubitare, ubi non est dubitandum, & in dubio, an contractus contineat peccatum, nec nè, tutius est abstinere, *Gl. ibid. V. Nisi dubium, & Abb. n.* 4. *Sylvest. V. Usura* 2. *q.* 2. *dicto* 4.

Addendum tertiò, si quis cariùs frumentum, vel aliam rem vendidit creditò, sive dilatâ solutione pretij, quàm præsenti pecuniâ vendidisset, tum sive ratione damni, quod aliàs passurus; vel lucri, quod amissurus esset, ob dilatam solutionem pretij, vel ob laborem, expensas, aut difficultates, quas probabiliter subiturus esset, excusatur ab usura, etiam in foro conscientiæ. *Fagn. in cit. c. In civitate, n.* 12. *in fine, h. t.*

LXIV. Assertio 2. Sicut venditor cariùs vendens res, ob dilatam solutionem pretij, usurarius est, saltem in foro conscientiæ, ut suprà dictum: ita etiam emptor, qui rem minoris emit, quàm nunc valeat, eò quòd præsenti, & numeratâ pecuniâ emat à venditore. Idque ob eandem rationem propter quam venditor cariùs vendens, quia differtur solutio, censetur usurarius. Nam & is, qui rem, quæ nunc valet XII. aureos, emit X. aureis, ob anticipatam, seu præsentem solutionem, in effectu videtur mutuare pretium, quod numerat venditori, ut id, quod justo pretio deest, lucretur supra pretium, sive valorem justum rei emptæ, quod usurarium est, *Abb. in c. ult. n.* 6. *h. t.* nisi dubium sit, an res, quæ præsenti pecuniâ minori pretio emitur, quia venditor differt traditionem rei emptæ, plus, vel minus valitura sit, tempore traditionis, tunc enim usura non committitur, juxta suprà dicta de venditione majori pretio facta, *Abb. c. l.* Idque propter naturam correlativorum, in quibus quod dispositum est in uno, censetur etiam esse dispositum in altero, *Canisius tr. de usuris, c.* 3. *n.* 4. *in fine.*

§. II.

De venditione, & emptione censuum, sive redituum annuorum in genere.

LXV. Quæritur primò, quid sit census? Resp. Census, hoc loco, accipitur pro jure percipiendi annuum reditum, seu pensionem ex re, vel persona alterius, nam quamvis interdum ipsa pensio solvenda appelletur census, tamen propriè loquendo, census non est ipsa pensio, quæ solvitur, sed jus illam exigendi, & percipiendi: unde venditio, & emptio hujusmodi juris vocatur contractus censualis, in quo v. g. Titius pro centum florenis acceptis à Cajo, vendit ei jus exigendi annuum censum, seu pensionem ex agro, vel domo sua, eique promittit se quinque florenos in fructibus, vel pecunia, quot annis soluturum. Ubi qui recepto pretio se obligat ad solvendum annuum reditum, seu pensionem, Censuarius: qui verò pretium dedit, & ob id quotannis percipit reditum, seu pensionem annuam, ex rebus illius, Censualista vocatur, *Tann. tom.* 3. *de justit. disp.* 4. *n.* 112. *Azor. p.* 3. *lib.* 10. *de censib. c.* 4. *q.* 1.

LXVI. Quæritur secundò, quotuplex sit census? Resp. Census, ratione modi, dividitur in reservativum, & consignativum. Reservativus est, quando quis dominium, etiam directum rei suæ, transfert in alium, reservatâ sibi pensione aliquâ, sive in pecunia, sive in fructibus, sive in alia re æquivalente, ex re illa, quotannis, præstanda, *L. ult. C. de rer. permut.* Est autem hic census non ita frequens, & quandam cum emphytheusi similitudinem habet, à qua differt, quia in hoc censu, non tantùm dominium utile,

tile, sed etiam directum transfertur, ideóq; etsi dans in censum non solvat pensiones debitas, non perdit dominium fundi, sicut emphyteuta, sed solùm debet solvere omnes pensiones debitas. Consignativus census est, quando quis, certo pretio, emit jus exigendi, & percipiendi pensionem annuam ex re alterius, qui eam solvere debet, v. g. Titius 100. florenis emit à Cajo jus percipiendi, singulis annis, ex agro Caji scapham frumenti, vel ejus valorem, scilicet quinque florenos, & de hoc in præsenti agitur.

Census consignativus dividitur primò in censum realem, & personalem. Realis est, qui in re aliqua certa, & frugifera constituitur, super domo, agro, vel vinea, eamq; rem comitatur ad quemcunque possessorem perveniat, velut servitus, sive obligatio ratione pensionis solvendæ, *Azor. cit. l. 10. c. 3. in divis. 1. Laym. l. 3 tr. 4. c. 18. n. 1. & 2.* Personalis census est, qui constituitur in certa aliqua persona, ex qua, ratione artis, industriæ, vel operæ, utilitas, & commodum percipi potest, & in qua sola persona obligatur ad annuam pensionem solvendam, sine ordine ad certam aliquam rem. Est etiam census mixtus, qui constituitur super re, & personâ immediatè, ita ut etiamsi res pereat, maneat tamen persona obligata.

Dividitur secundò census consignativus, ratione temporis, quo pensio solvi debet, in perpetuum, & temporalem. Perpetuus dicitur, qui non finitur, obitu venditoris, vel emptoris, vel alterius cujusquam, sed transit ad hæredes, ita ut obligatio solvendi pensionem transferatur ad hæredes venditoris sive debitoris, & jus exigendi pensionem ad hæredes emptoris, sive creditoris. Temporalis est, quando pensio solùm ad tempus ex obligatione solvitur, idque vel ad certum tempus, sive certos annos, v. g. ad decem, vel viginti; vel ad tempus incertum, nempe ad vitam emptoris, vel venditoris, vel alterius, qui vitalitius census appellatur.

Dividitur tertiò, ex parte rei in censum fructuarium, cùm fructus percipiuntur, & pecuniarium, cùm pecunia.

Dividitur quartò census, ratione pacti in censum irredimibilem, cui nullum redimendi pactum est adjectum, adeóque qui ex neutra parte redimi potest: vel redimibilem: idque vel cum pacto in gratiam solius venditoris, ut quandocunque is voluerit, restituto pretio, redimere possit censum: vel cum pacto in gratiam emptoris, cui liceat, resignato censu, pretium redimere; vel in gratiam utriûsque, ut quandocunque venditor, vel emptor voluerit, census redimi, & extingui possit. Item ut redimi possit, vel intra certum tempus, quo elapso, non ampliùs extingui possit; vel cum pacto, ut in perpetuum, seu quocunq; tempore, redimi, & extingui possit, *Azor c. l. c. 3. divis. 4. Less. l. 2. de justit. c. 22. dub. 2. Laym. c. l.*

His præmissis, quæstio est gravissima, an emptio, & venditio censuum, seu redituum annuorum sit usuraria; an verò licita, & justa, nam census, seu reditus annui magnam affinitatem habere videntur cum usuris, adeò ut non desint plures, qui existimant, nihil eos differre ab usuris, sed emptionem, & venditionem censuum solùm esse inductam ad colorandas, & palliandas usuras, sive mutuum usurarium, unde passim vulgò mutuum vocari solet, Germanicè, Geld auf Zinß aus- oder darlehen. Quòd si verum foret, valde magna pars hominum æternæ salutis periculum, & jacturam subiret, cùm nihil ubique locorum, præsertim in Germania, frequentius sit, quàm contractus censualis, in quo venduntur, & emuntur reditus annui: ad quam quæstionē respondebimus in §§. seqq.

§. III.

Utrùm licitus sit census realis, sive perpetuus, sive temporalis, tam redimibilis, quàm irredimibilis, an verò sit usurarius, & illicitus?

LXVII. Assertio 1. Contractus censualis, seu census realis, sive perpetuus, sive temporalis, etiam vitalitius, & redimibilis, per emptionem, & venditionem constitutus, non est usurarius, sed justus, ac licitus, modò pretium sit justum, tale scilicet, quod vel lege taxatum est, vel consuetudine approbatum. Est communis sententia Theologorum, & Juris-consultorum apud *Azor p. 3. lib. 10. c. 4. q. 3. Laym. cit. c. 18. n. 3.* Idque constat ex *Extravag. Regimini 1. de empt. & vendit. inter communes*, quam allegavimus, & attulimus *lib. 3. Decretal. Tit. 17. §. 7. n. 39.* in qua Papa Martinus V. declaravit, tales contractus censuales esse licitos, ac justos, & Juri communi conformes, & venditores ad eorū solutionem obligatos esse. Idem Papa Calixt' III. cōsultus ab Episcopo Metsburgensi, & ejus Clero respondit in *Extravag. Regimini 2. eod. tit.*

LXVIII. Jam ergo probatur inprimis censum realem fructuarium, cujus annuæ pensiones solvendæ sunt in fructibus, ut in frumento, vino &c. esse justum ac licitum, quia potest quis emere totum prædium, & jus percipiendi ex eo omnes fructus, sicut etiam potest quis emere usumfructum, remanente dominio directo penes venditorem, ergo etiam potest quis emere jus percipiendi partem fructuum ex prædio alieno: hoc autem fit in reali contractu censuali fructuario, in quo intervenit vera emptio, & venditio, nam res, quæ venit, & emitur, est jus percipiendi fructus, vel partem eorū, quod venditor census tribuit, & obligatio præstandi annuum censum, seu pensionem fructuariam ex prædio suo: pretium verò est certa pecuniæ quantitas, quæ pro eo jure datur, ex utriûsque partis conventione: ergo talis contractus non est mutuum, sed est vera emptio, & venditio, adeóq; naturâ suâ licitus, ac justus, *Abb. in c. In civitate 6. n. 7. h. t. Molina tr. 2. de justit. disp. 385. n. 8. & seqq. Silvest. V. Usura 2. q. 12. dicto 2. Azor. c. l. q. 3. Laym. cit. c. 18. n. 3. ass. 1.* & alij communiter. Idque extenditur, ut emi ac vendi possint, non solùm census, seu reditus annui antiqui, & jam constituti, sed etiam novi, qui quando emuntur, & venduntur, tunc constituuntur: tum quia in *cit. Extravagantib.* SS. Pontifices non distinguunt inter census antiquos, & novos, sed absolutè, & in genere dicunt eos esse licitos: tum quia si potest quis de novo constituere jus percipiendi fructus, seu reditus annuos ex bonis suis per donationem, poterit etiam per venditionem, & emptionem, quia non minoris valet, quod emitur, quàm quod donatur, *Abb. c. l. Azor. cit. l. 10. c. 4. q. 4. Less. l. 2. c. 22. dub. 3. n. 13.*

Deinde

Deinde probatur etiam censum realem pecuniarium, in quo emitur jus percipiendi, quot annis, pensionem certæ pecuniæ ex agro, vel domo aliena, esse licitum, tum quia in dictis Extravagantibus Pontificum, approbantur potissimùm census pecuniarii: tum quia justa est emptio censûs, seu reditûs annui fructuarii in prædio aliquo, pro pretio justo, ut jam probatum: ergo etiam justa est emptio pensionis pecuniariæ pro eodem pretio, quia æqualis est valor censûs, seu reditûs pecuniarii, & censûs fructuarii, quando pensiones sunt æquales in valore, & æquale est periculum damni, vel spes lucri in utroque contrahente. Tum quia si ematur census fructuarius, & jus ad certam partem fructuum percipiendam, potest postea fieri alius contractus permutationis, quo debitor commutet obligationem dandi tales fructus in obligationem solvendi tantam quantitatem pecuniæ, singulis annis, quæ æquivaleat valori, seu æstimationi fructuum, ergo idem potest fieri ab initio per unicum contractum, qui duobus æquivaleat, *Mol. cit. dis. 385. n. 14. Lugo tom. 2. de justit. dis. 27. sec. 2. n. 14.*

LXIX. Assertio 2. Contractus censualis, sive emptio & venditio censûs realis perpetui, & irredimibilis justa, & licita est, jure naturæ, sive sit census fructuarius, sive pecuniarius, *Less. cit. c. 22. dub. 5. n. 34. Laym. cit. c. 18. n. 3.* Ratio est, quia licita est emptio alicujus prædii perpetua, & irredimibilis, quoad dominium ejus directum, & utile, ergo etiam justa erit perpetua, & irredimibilis emptio partis ususfructûs, quod enim juris est de toto, quoad totum; est etiam de parte quoad partem, *l. Quæ de toto. 76. ff. De rei vindic.* Census autem realis est velut pars quædam ususfructûs, nempe jus percipiendi partem fructuum, seu redituum emptione acquisitum: sicuti etiam per donationem, vel legatum potest constitui jus percipiendi in perpetuum reditus annuos, ex domo, agro, vel vineâ donantis, ergo etiam licitè fieri potest per emptionem. Deinde onus & pactum illud, ut census nunquam redimi possit, licet onus imponat venditori, potest tamen addito pretio id compensari: si ergo æquale pretium detur, nulla erit injustitia: quamvis etiam non aucto pretio, licita esse possit emptio talis censûs, ratione lucri cessantis, vel damni emergentis emptori, *Lugo cit. dis. 27. sec. 7. n. 111. in fine.* Neque refert, quòd omnes pensiones, sive fructuariæ, sive pecuniariæ speratæ, & progressu temporis solvendæ, plurimum excedunt pretium, quod pro censu offertur. E. g. pensio annua 50. florenorum, quæ emitur mille florenis, spatio 40. annorum crescit ad bis mille florenos, & sic duplo superat pretii quantitatem. Nam in censu non emuntur annuæ pensiones ex re fructifera, sed emitur jus percipiendi futuras pensiones ex re fructifera, sive pensiones, quatenus sunt in potentia ac spe, non in re: quod jus, communi hominum judicio, minoris æstimari solet, quàm si omnes pensiones præsentes essent, & simul solverentur, cùm multa evenire possint, ut fructus vel non nascantur, vel non solvantur: & pensiones, etiam pecuniariæ, variis periculis, & labori acquirendi, successu temporis, expositæ esse solent, *Laym. c. l.* Deinde aliàs illicitum etiam foret, emere agrum, vel domum certo pretio, quia fructus ex eo percipiendi, vel pensiones ex domo, intra paucos annos, pretium agri, vel domûs sunt superaturi. Si ergo dominium totius agri vel domûs licet emere, minore pretio, quàm sint fructus, vel pensiones ex illo, vel illa percipiendæ: multò magis licebit minore pretio emere censum in tali agro vel domo, cùm census sit solùm pars illius juris, quod in dominio continetur, & minus sit habere censum, etiam perpetuum, & irredimibilem, in re, quàm ejus dominium.

LXX. Assertio 3. Emptio & venditio censûs realis temporalis, sive ad incertum tempus v. g. ad vitam ementis, sive ad certum tempus v. g. 10. vel 20. annos, est licitus & justus; ut de priore ex eo constat, quia etiamsi pretium, quo emitur talis census, minus sit, quàm omnes pensiones percipiendæ simul sumptæ, nulla est injustitia; tum quia non emuntur pensiones, sive reditus annui, sed jus ad illas exigendas, quod longè minoris valet hominum judicio, ut suprà dictum: tum ob commoditatem præsentis pecuniæ: tum quia variis modis accidere potest, ut intra tantum tempus, nihil percipi possit, præterquam quòd mortuo emptore, census ad vitam ejus constitutus omnino extinguatur. Sed & incertum est, quot annis victurus sit is, super quem census constitutus est, ac proinde sicut pensiones possunt esse majores sorte, seu pretio dato; ita etiam possunt esse minores, meréque fortuitum est, si sortem seu pretium superent, *Covarr. l. 3. resol. c. 7. n. 3. Less. cit. c. 22. dub. 6. n. 40. & 41.*

De censu verò reali constituto ad certum tempus, etiam probatur, quia licitè emitur census realis perpetuus, sive jus percipiendi fructus ex fundo in perpetuum, & quidem minore pretio, quàm sit cumulus pensionum; ergo etiam licitè emitur census ad certum tempus constitutus, quia jus illud semper minoris æstimatur, quàm fructus, seu emolumenta præsentia: & sic emere licebit pensionem X. aureorum ad decennium, aureis 90. alioqui si nihil posset percipi ultra pretium, sequeretur eodem pretio emendum esse censum temporalem, ad 30. annos v. g. quo emitur perpetuus, *Covarr. c. l. n. 4. Less. c. l. n. 42.*

LXXI. Assertio 4. Emptio & venditio censûs realis redimibilis, ex parte venditoris, est licita, quia omnes aliæ venditiones, cum pacto redimendi, ex parte venditoris, ad arbitrium illius, sunt licitæ, ut colligitur ex *l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit.* ergo etiam venditio censûs, cum ejusmodi pacto, ut venditor possit redimere, quandocunque voluerit, est licita. Imò hujusmodi census approbant SS. Pontifices in suis Constitutionibus, quia in illis nulla suspicio, seu præsumptio usuræ locum habere potest, ex communi sententia DD. apud *Laym. c. l. n. 5.* Quin etiam probabiliter licitum esse censum realem utrinque redimibilem, adeóque etiam arbitrio emptoris, tenet *Less. cit. c. 22. dub. 10. n. 56. Laym. c. l.* & alii contra plures, qui censum utrinque redimibilem tanquam usurarium damnant. Sed probatur, nam in aliis emptionibus agrorum, domorum &c. in quibus emitur totum rei dominium, potest apponi pactum redimendi, ad arbitrium utriûsque, ut plerique admittunt; ergo etiam in emptione censûs, quo emitur jus percipiendi partem fructuum, quod est veluti pars dominii. Deinde si venditor potest censum vendere, cum pacto redimendi, quando voluerit, ut omnes fatentur: cur non

non etiam emptor potest emere censum, cum pacto revendendi, & reddendi venditori, ita ut hic tenaatur illum redimere, quando emptor voluerit: nam ideo venditor potest imponere justè tale onus, seu obligationem emptori ad recuperandum jus censûs, quod alienavit, quia hoc onus potest ei compensari, tantò minoris censum vendendo: ergo etiam emptor potest similem obligationem vicissim imponere venditori, ad recuperandum pretium datum, quia hoc onus potest similiter ei ad æqualitatem compensari, tantò pluris censum emendo, *Less. c. l. n. 58.*

Neque verò talis contractus censualis, cum pacto utrinque redimibili, desinit esse emptio, & venditio, & transit in mutuum. Nam inprimis si ex eo, quòd venditor obligetur restituere pretium rei venditæ, quando emptor vult contractum rescindere, emptio transit in mutuum, sequitur, quòd nulla emptio, cum pacto retrovendendi, ex parte emptoris, sit licita, quod dici non potest, ut patet ex iis, quæ dicta sunt suprà *lib. 3. tit. 17. §. 7. n. 33.* Deinde in contractu censûs redimibili, ex parte emptoris, emptor censûs non dat pecuniam immediatè pro pecunia ejusdem quantitatis, & valoris reddenda in redemptione, uti fit in mutuo: sed dat pro censo, sive jure exigendi pensionem fructuariam, vel pecuniariam; neque vi pacti adjecti, obligat venditorem censûs, ut reddat pecuniam pro pecunia accepta, sed ut recipiat rem, seu jus censûs, quod vendidit, & reddat pro ea justum pretium, adeóque sors sive capitale recipitur à censuatio, sive emptore, non pro capitali priùs dato, ejúsque usu, sed pro restituendo, sive remittendo censu, *Less. c. l. n. 57.* Denique mutuum in omni casu à mutuatario repeti potest: in censu autem reali utrinque redimibili (secluso speciali pacto) pretium, sive sors non potest repeti, si res, super qua census fundatus est, casu fortuito pereat, *Laym. cit. c. 18. n. 5, in fine.*

LXXII. Notandum hic præterea primò, majus pretium in censu utrinque redimibili, solvi debet, quàm in censu redimibili solùm ex parte venditoris, quia tunc majus, & speciale onus imponitur venditori, quod pretio æstimabile est. Quare cum ex Germaniæ consuetudine, ferè unius annui floreni Rhenensis reditus ematur XX. & quinque annui centum florenis, cum pacto reciproco redimendi, ad arbitrium utriúsque, hinc introduci poterit, ut unius annui floreni reditus ematur tantùm XVII. & sex annui emantur tantùm centum florenis, cum pacto redimendi, ad arbitrium solius venditoris, quia cùm obligatio hæc, quæ emptori imponitur, revendendi, ad arbitrium venditoris, sit pretio æstimabilis, meritò in pactum sortis, seu pretii computatur: vel quod in idem recidit, minuitur pretium censûs, ut compensetur illa obligatio admittendi redemptionem, sive remissionem contractûs, quæ emptori incumbit, *Laym. cit. c. 18. n. 6.*

Notandum secundò, potest etiam licitè constitui census realis redimibilis, non absolutè, sed ad certum tempus, ita ut intra X. annos v.g. liceat redimere, non autem postea: vel contrà, ut intra idem tempus, non liceat redimere, postea verò liceat, quia si potest emi census, cum pacto, ut intra certum tempus possit redimi, vel ut nunquam possit redimi, cur non etiam cum pacto, ut intra certum tempus possit redimi, non autem post illud, vel vice versâ: modò tamen tantò magis augeatur pretium venditionis, quantò magis restringitur venditori potestas redimendi ad suum arbitrium, *Less. cit. c. 22. dub. 9. n. 51. & 2. seqq. Laym. cit. c. 18. n. 9.*

Notandum tertiò, etsi contractus censûs utrinque redimibilis, etiam ex parte emptoris, tolerandus sit, quia jure naturæ non est illicitus; non tamen facilè suaderi debet, ob internonem usurariam sub ea fortè latentem, & periculum usuræ, quæ facilè intervenire potest, ideóque etiam tanquam usurarius prohibitus est in Constitutionibus SS. Pontificum Martini V. & Calixti III. suprà citatis, & in Constitutione Caroli V. anno 1548. in Comitiis Imperialibus Augustæ editâ, si facultas redimendi etiam emptori concedatur, quia in foro externo id præsumitur usurarium, *Laym. c. l. n. 6. in fine.*

LXXIII. Assertio 5. Contractus censualis realis utrinque redimibilis, adjecto etiam pacto assecurationis in perpetuum, non est iniquus, sed probabiliter defenditur, & toleratur, nempe ut si res censui subjecta, casu fortuito, pereat, id non emptoris, sed venditoris damno accidat, qui nihilominùs obligatus sit censum redimere, vel super alia re fragifera constituere: modò tamen onus hoc venditori impositum, ipsi, prudentis arbitrio, debitè compensetur, augendo pretium censûs, vel quod in idem recidit, minuendo pensionem solvendam, *Less. c. l. c. 22. dub. 11. n. 66. Laym. cit. c. 18. n. 10.* Probatur, quia tale pactum assecurationis potest addi aliis contractibus, v.g. commodato, deposito, mutuo, nempe ut periculum rei, non ad commodantem, vel deponentem juxta contractûs naturam, sed ad commodatarium, depositarium, mutuantem spectet, ut constat ex *c. unic. de commodat. l. 1. ff. Depositi.* Neque verò tale pactum est contra naturam contractûs censualis, quasi illam destruat, sed quia obligat ad aliquid, ad quod nudus contractus censûs realis non obligat: sic & pactum retrovendendi est contra naturam contractûs emptionis, & tamen licitè ei adjicitur, *Less. c. l. n. 67.* Quòd si census realis, cum pacto assecurationis, instituatur, vel continuetur cum persona, quæ nullos habet reditus ex aliqua re frugifera, usurarius erit, quia tunc reipsa idem est, ac si mutuo daretur, cum pacto solvendi, quot annis, aliquid suprà sortem, licèt id sub nomine & specie censûs velut sub pallio occultetur, *Laym. c. l. num. 14.*

§. IV.

An licitus, & iustus sit census personalis perpetuus, tam irredimibilis, quàm redimibilis, ex parte solius venditoris?

LXXIV. Certum est, quòd census personalis non potest ita constitui in persona libera, ut si ea non sit solvendo, creditor possit debitorem vendere, vel servituti subjicere, sicut prædium potest vendi, & vindicari: quia liber homo non potest pignori dari, *c. 2. de pignorib.* jus autem censûs est majus jure pignoris; neque etiam potest in servitutem redigi ob debita, sed hîc solùm sermo est de eo censo personali, vi cujus

ti cujus, creditor sive emptor censûs solùm acquirit jus percipiendi annuam pensionem, cui interdum adjicitur jus hypothecæ in omnibus bonis debitoris; venditor verò, sive emptor censûs tantùm contrahit obligationem personalem illam pensionem solvendi; sicut emptor rei alicujus contrahit obligationem personalem solvendi pretium contractûs, *Less. l. 2. c. 22. dub. 4. n. 17. Lugo tomo 2. de justit. dis. 27. sec. 2. §. 1. n. 22.* & alii. Jam ergo quæstio est, an emptio censûs merè personalis, non tantùm ob lucrum cessans, vel ob damnum emergens, vel periculum, sed secundùm se sit licita & justa.

Affirmant absolutè esse licitam, ex natura rei, & seclusâ prohibitione Legis humanæ. *Abb. in c. In civitate. 6. n. 7. h. t. Covarr. l. 3. resol. c. 7. n. 5. Ego sanè, Azor p. 3. l. 10. c. 5. q. 1. Less. cit. c. 22. dub. 4. num. 18. & seqq. Laym. cit. c. 18. n. 7.* & alii apud ipsos. Probatur primò, quia sicut in censu reali, potest dominus vendere jus, quod habet ad fructus sui prædii saltem partialiter, ut suprà dictum, & postea tenetur, bonâ fide, prædium colere, ne suâ culpâ infrugiferum maneat: ita etiam in censu personali, potest quis vendere jus, quod habet ad fructus, & lucra suæ pecuniæ ex laboribus suis, & operis: sicut potest locare, pro pretio accepto, suas operas personales, obligando se, & hæredes suos, ad eam diligentiam, & industriam personalem adhibendam, quâ suis operis lucrari possit certam pecuniæ summam solvendam, quot annis, emptori censûs: nam ita etiam decimæ personales constituuntur, & solvuntur. Probatur secundò, census realis licitè emitor, minore pretio, quàm sint omnes pensiones successivè solvendæ, ergo etiam census personalis licitè emi poterit, quòd enim obligetur res, vel sola persona, parum refert: imò cùm obligatio personalis minùs secura sit, quàm obligatio realis, quia facilius deficere potest obligatio lucra annua solvendi ex operis personæ, quàm obligatio solvendi pensionem annuam ex fructibus prædii, quod in censu reali obligatur, ideo obligatio hujusmodi personalis minus valet, quàm realis. Neque dici potest, in tali emptione census personalis, intervenire virtuale mutuum, adeóque usuram palliatam. Nam emptor censûs personalis irredimibilis, vel redimibilis, ex parte venditoris tantùm, datam sortem repetere non potest, sicut potest, qui mutuò dat, *Laym. c. l. num. 7.*

LXXV. Contrariam sententiam, quæ negat censum merè personalem esse licitum, & justum, si pretium non adæquat cumulum pensionum solvendarum, tenent *Navarr. in comment. de usuris num. 81. Molin. tract. 2. disp. 387. n. 3. & 7. Lugo cit. disp. 27. sec. 2. n. 25.* fundamentum præcipuum est, quia in hujusmodi censu personali, re ipsa nihil aliud venditur, & traditur, nisi ipsæ pensiones solvendæ, quia qui se personaliter obligat ad aliquid dandum pro pretio, quod nunc accipit, non potest vendere jus ad rem illam, quin simul vendat ipsam rem dandam; alioqnin quoties venditur triticum postea tradendum, pro pretio præsenti, non venderetur triticum, sed jus ad illud: sicut ergo non potest quis justè, & licitè pro 100. quæ nunc dantur, emere 200. postea per partes, & successivè reddenda; ita nec poterit emi census, in quo ejusmodi pensiones solvendæ emuntur; secluso lucro cessante, vel damno emergente, vel etiam periculo subeundo circa pensiones; ex quibus causis potest aliquid exigi supra sortem, etiam in mutuo, vel augeri aut diminui pretium justum in emptione, & venditione. Verùm Auctores primæ sententiæ negant in censu personali emi propriè pensiones futuras, sed jus exigendi illas, quod longè minoris valet, quàm pensiones spectatæ, si præsentes essent, valuerunt. Sed quidquid sit, etsi secunda sententia foret speculativè verior & probabilior, tamen cùm contrarium in multis locis, & Provinciis observetur, ut in Germania, Belgio, & Gallia, non debet facilè damnari, quod tot viri docti, & Religiosi faciunt, ut notat *Less. c. l. num. 20.*

§ V.

Solvuntur argumenta, quæ contra iustitiam contractûs censualis obiici possunt.

LXXVI. Objicitur primò, proprius & primarius usus pecuniæ est, ut per eam cæteræ res æstimentur, non ut ea sit sui ipsius æstimatio: atqui in contractu censuali, saltem eo, in quo emuntur reditus annui in pecunia solvendi, pecunia emitur pecuniâ, cùm tamen sit res sterilis, nullúmque fructum ex se producat, sed in ipso usu, assiduâ permutatione, quodammodo extinguitur, seu consumitur, *§. Constituitur Institut. de usufr.* ergo usura est annuam pensionem pecuniariam pecuniâ emere, quia pecunia pecuniam parit. *Resp. neg. min.* quia in hoc contractu pecunia non est pretium, sive æstimatio suiipsius, nam id, quod venditur, & emitur pro pecunia, non est pecunia, sed jus percipiendi annuam pensionem, sive fructuariam, sive pecuniariam, & illud jus, quod est incorporeum, sicut jurisdictio, jus percipiendi tributum, jus eundi per fundum alterius, pretio æstimabile est, idcóque etiam vendi, & emi potest, *Covarr. l. 3. resol. c. 7. n. 2. in respons. ad primam rationem.*

Objicitur secundò, non tantùm mutuum verum, sed etiam fictum, sive interpretativum usuram constituit, & inducit, *c. Ad nostram. 5. de empt. c. Illo. 4. de pignorib. c. In civitate. 6. h. t.* at hujusmodi mutuum intervenit in contractu censuali, nam sicut in contractu mutui, tenetur debitor ejusdem generis, & quantitatis pecuniam restituere, *l. 2. in princ. ff. de reb. credit.* ita in hoc contractu, si venditor velit censum à se antè constitutum redimere, debet tantam pecuniam, quantam accepit, restituere in eodem genere, in quo casu creditori, seu emptori censûs manet sors salva, unà cum lucro, donec sors à debitore, vel ejus successore refundatur, ergo est virtuale saltem, seu implicitum mutuum. *Resp.* cum *Covarruvia c. l. in respons. ad secundam rationem*, in hoc contractu censuali, nullum intervenire verum, nec fictum, seu interpretativum mutuum, quia in mutuo cogitur mutuatarius sortem, sive rem mutuatam reddere, ad quam solvendam se obligavit: non autem in contractu censuali venditor, qui censum, seu reditum annuum constituit, cogitur vi

 hujus

hujus contractûs (seclusô pactô redimendi, ad arbitrium emptoris) reddere sortem, cùm ea non sit in obligatione, sed tantùm præstare censum, seu reditum annuum, ad quem solvendum se obligavit, quem interim lucratur emptor, donec eadem pecunia, sive pretium, quo emptus est census, à venditore, vel ejus successore reddatur; sicut etiam accidit in emptione fundi, cum pacto retrovendendi, *l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit.* justè enim emptor fundi, interim dum redimitur, seu restituitur fundus, vi pacti adjecti, fructus ejus percipit. Ergo etiam emptor censûs justè lucratur censum, seu reditum annuum, donec pretium, quo emptus est census, sive jus ad censum annuum, ei reddatur. Deinde in mutuo sub usuris, principalis obligatio est ad sortem reddendam, & accessoria ad usuras. In contractu verò censuali principalis obligatio est ad annuam pensionem præstandam, non ad sortem, ac proinde non potest usura esse in hoc contractu, etiamsi annuus reditus solvendus sit in pecunia, quia usura est, cùm aliquid ultra sortem accipitur, & sic usura præsupponit obligationem sortis; hîc verò nulla est obligatio ad sortem, quia illa perpetuò alienatur, & transit in recipientem, absque obligatione illam restituendi, si ipse nolit annuum reditum redimere, & quamdiu annuum reditum solvit, *Covarr. c. l.* Ex quo etiam patet, quòd etiamsi is, qui emit mille aureos annuos XX. millibus aureis, intra annos XXV. ultra sortem recipiat quinque millia aureorum, nulla tamen hîc usura est, quia non accipit illa quinque millia supra sortem, vi mutui, sed titulo emptionis censûs, seu reditûs annui: alioquin nec prædium liceret, sine usura emere, quia progressu temporis fructus ex eo percepti superant pretium pro eo datum, *Covarr. c. l. in respons. ad tertiam rationem.*

LXXVII. Objicitur tertiò, ex contractu censuali multa mala oriuntur, nam multi, ne incurrant pœnas usurarum ex mutuo, confugiunt ad hunc contractum, indéque certius lucrum interdum quærunt, quàm si ad usuras pecuniam suam dedissent. Cùm quid autem unâ viâ prohibetur alicui, ad id aliâ viâ non debet admitti, *reg. juris 84. in 6.* Deinde via præcluditur charitati exercendæ in mutuis, quia petenti mutuum gratis non datur, sed nonnisi ad censum vendendum pecunia offertur, per quod etiam depauperantur venditores, dum gravantur annuis reditibus, quos solvere coguntur. *Resp.* eadem ferè incommoda sequi ex eo, quòd prædia justo pretio emi possint ab iis, qui pecuniâ indigent, nam mutuum petenti dicet quis, ego emam à te, justo pretio, prædium tuum, ut ita multa prædia possidens vivere possit in otio, sudore ac labore aliorum, ea illis locando, sicut illi in otio vivunt, qui multos habent census emptos. Similiter qui prædia vendunt, faciliùs rediguntur ad paupertatem, quàm qui vendunt census prædiis impositos, præsertim si redimibiles sint; si ergo ob hæc incommoda, non sequitur illicitam esse emptionem prædiorum pro justo pretio, nec sequitur ideò illicitam esse emptionem censuum, *Molin. cit. disp. 385. in fine:* neque enim illicitè agit, qui hoc contractu censuali à jure permisso utitur ad compendium suum, nullus enim videtur dolo facere, qui jure suo utitur, *l. Nullus. 55. ff. De reg. jur.* Illa autem regula juris in sexto solùm habet locum, quando quid principaliter lege prohibetur; secùs est, si tantùm quoad certum modum prohibetur, tunc enim non est prohibitum alio modo, aut viâ id fieri. Sic hæreditas, etsi non possit per pactum alteri relinqui, potest tamen aliâ viâ, scilicet testamento, *l. Hæreditas. 5. C. de pact. convent. l. Licèt. 19. C. de pact.* Similiter quamvis prohibitum sit capere lucrum, ultra sortem, ex mutuo: non est tamen prohibitum ex contractu emptionis, & venditionis, cujusmodi est contractus censualis, juxta Extravag. suprà citatas, *Carisius tr. de usur. c. 10. n. 7.*

Objicitur quartò, venditio & emptio non potest consistere, sine re empta, *l. Nec emptio. 8. ff. De contrah. empt. in princ.* sed in contractu censuali emitur census, antequam constituatur. *Resp.* in hoc contractu non pecuniam, nec annuam pensionem, sed jus percipiendi illam emi, ut suprà dictum, *Covarr. c. l. in respons. ad 4.* Accedit, quòd etiam rei nondum existentis emptio rectè fiat, ut fructus messis futuræ, captio piscium, vel avium &c.

§. VI.

De Conditionibus ad contractum censualem requisitis.

LXXVIII. Quæritur primò, quæ conditiones requirantur jure naturæ? Respondetur, ut contractus censualis sit licitus, & justus, quatuor conditiones requiruntur, ut tradit *Tanner. cit. tom. 3. de justit. disp. 4. q. 7. dub. 4. num. 117.* Prima est, ut census, sive reditus annuus constituatur in re frugifera, vel quæ pro frugifera habeatur, ex qua pensio, suo tempore, debita, sive immediatè, sive mediatè (ut fit, cùm pecunia ex agro solvenda est) solvi possit. Unde debet esse ita frugifera, ut ordinariè sufficientes fructus ferat ad censum, seu reditum annuum integrè solvendum, deductis expensis, & laboribus in fructibus colligendis: alioquin si res, singulis annis, pauciores fructus reddat, quàm sit census, eatenus census est impositus in re infrugifera, *Azor p. 3. l. 10. de usura c. 6. q. 2. Molin. tract. 2. disp. 389. num. 12.* Non solùm autem in re immobili, ut est ager, domus, & reditus annui, qui inter immobilia bona censentur, *Clement. unic. §. Cùmque annui de V. S.* sed etiam in rebus mobilibus, seu se moventibus, quibus uti possumus, salvâ earum substantiâ, & quæ utiles ac fructuosæ sunt, ex natura rei, census institui potest, quia sunt res pecuniâ æstimabiles, & quæ vendi, locari ac permutari possunt, v. g. grex ovium: secùs est de rebus, quæ primo statim usu consumuntur, & in quibus dominium ab usu non separatur, ut sunt frumentum, vinum, oleum &c. quæ usu ipso statim pereunt, & quarum pretia, singulis annis, variantur, adeóque nec certa pensio annua in illis institui potest, *Azor cit. lib. 10. c. 5. q. 4.* Item potest etiam institui census in pecunia, modò ea sit negotiationi exposita, ut possit fructum ferre, cùm

ex se sit sterilis. Sed & generatim in omnibus bonis suis potest quis censum constituere, ita ut ex illis, quotannis, certa pensio præstari debeat emptori, modò ita imponatur, ut pereuntibus ex parte bonis, etiam census ex parte pereat, *Azor. cit. c. 5. q. 5.* Quin imò super ipsum censum alius adhuc novus census fundari potest, & constitui. Debet autem census ille, super quo alius fundatur, esse perpetuus, & irredimibilis, alioquin si esset redimibilis, eo redempto, periret census in eo fundatus, vel maneret personalis, *Azor. cit. lib. 10. c. 7. q. 2. Less. cit. c. 22. dub. 12. n. 77.*

Denique de jure naturæ potest etiam constitui census in persona, modò ea possit, ac velit, suâ operâ, ac industriâ, tantum lucrari, quantum sufficit ad pensionem ex lucris solvendam, vel saltem bona aliqua in re, vel in spe habeat, alioquin census esset inutilis, nec pretio æstimabilis, *Less. c. l. n. 21.*

LXXIX. Secunda conditio jure naturæ requisita ad contractum censualem est, ut justo pretio census ematur: censetur autem justum, quod vel lege, vel consuetudine, vel his deficientibus, judicio prudentum, & bonorum virorum, taxatum fuit. Et quidem in Imperio in censu perpetuo, sive ex parte solùm venditoris redimibili, justum pretium statutum fuit, ut XX. aurei dentur pro uno, adeóque quinque annui pro centum emantur, & redimantur, ut patet ex Constitutione Caroli V. in Comitijs editâ Augustæ, quanquam ubi Lex hæc Imperialis non est promulgata, vel usu non recepta, justum pretium censeri potest, si etiam in contractu censuali utrinque redimibili, pro quinque aureis, vel florenis tantùm centum solvantur, quia pretia rerum non consistunt in indivisibili: & ubi vel lex communis, vel consuetudo pretium non taxavit, id justum pretium censeri debet, quod communi prudentum existimatione est definitum, seu determinatum, *Tanner. c. l. n. 119.* aliàs verò quandoque etiam justum pretium censetur, si pro centum *6. 7. 8. 9.* vel etiam plura annua solvantur, quia pretia rerum, pro varietate gentis, locorum, & temporum, & pro copia, vel penuria ementium, vel vendentium, aut mercium, vel pecuniæ numeratæ, variantur, *l. Pretia 63. ff. ad Leg. Falcid.* c nsus autem est merx quædam emibilis, & vendibilis, *Navarr. in comment. de usuris n. 104. Less. cit. c. 22. dub. 14. n. 103.*

LXXX. Tertia conditio est, si res censui subjecta pereat, vel non ad tempus, sed in perpetuum sterilis, & infructuosa reddita sit, sive tota, sive ex parte (quia v. g. prædium à flumine occupatum est, sine spe remedij, vel domus omnino corruit) citra culpam tamen censuarij, sive solventis censum, seu pensionem annuam: tum res perit, & infructuosa fit, damno censualistæ, sive percipientis censum, secluso speciali pacto assecurationis, ita ut pereunte toto fundo censuali, vel in perpetuum reddito infrugifero, pereat totus census: pereunte verò parte solùm, census quoque pereat, & extinguatur, pro rata tantùm. Ratio est, quia quælibet res, per se loquendo, perit domino suo: sed censualista, sive recipiens pensionem est dominus juris, quod habet ad pensionem ex re censuali percipiendam, quod jus pereunte re, in qua est constitutus census, simul perit cum re, cui inhæret, ergo ipsi censualistæ, sive emptori census peribit, *Molin. tr. 2. disp. 391. n. 3. Less. cit. c. 22. n. 88. Tanner. c. l. n. 121.* Quòd si tamen res censualis solùm ad tempus, uno, vel altero anno, nullos fructus ferat, tum tota adhuc pensio annua à censuario, sive domino fundi solvi debet, modò reliquis annis tantum ferat, quantum ad pensionem solvendam sufficit, vel etiam amplius, ita ut damnum sterilitatis alio anno compensetur: nam ex recepta consuetudine, ex agris constitutus census, quotannis, integer solvitur, etiamsi agri secundo, aut tertio quolibet anno quiescant, & nullum fructum ferant, quia non coluntur, *Less. c. l. n. 88. Tann. n. 121.* si verò culpâ Censuarij res destructa sit, vel omnino infructuosa reddita, tenetur is reddere pretium censûs, vel illum super alia re immobili constituere, *Less. c. l. n. 91.*

LXXXI. Quarta conditio est, ut res censui subjecta, inscio Censualistâ, seu emptore censûs, non alienetur, nec transferatur in alium, à quo pensio annua difficulter, & minùs securè obtineri possit, quia cùm emptor habeat jus ad rem censui subjectam, eáque illi obligata sit, non debet illud jus per talem alienationem fieri deterius, cum damno emptoris censûs, *Tann. c. l. n. 122.*

Addunt aliqui quintam conditionem, ne fiat ullum pactum, vi cujus, venditor obligetur ad redimendum censum ab emptore. Verùm hæc conditio verisimiliter non est necessaria ex dictis suprà §. 3. de quo plura videri possunt apud *Tanner. cit. dub. 4. n. 128. & 2. seqq.*

LXXXII. Quæritur secundò, quæ conditiones requirantur ad justitiam contractûs censualis Jure positivo Ecclesiastico? Resp. In *Extravagantibus Martini V. & Calixti III. inter communes, de empt. & vendit.* supra allegatis, approbati sunt contractus censuales initi sub his conditionibus. Prima est, ut certa res immobilis, & fructifera designetur, cui census imponatur. Secunda, ut illa sola maneat obligata pro solutione censûs, non autem ipsius persona, aut alia bona. Tertia, ut pretium justum solvatur, quod possit esse 10. 11. 13. 14. vel 15. in singula annua, vel plus, aut minus, secundùm temporis qualitatem. Quarta, ut pretium statim solvatur, pecuniâ præsenti. Quinta, ut venditori facultas relinquatur, eodem pretio redimendi censum, sive totum simul, sive per partes. Sexta, ut venditor ad redimendum censum non astringatur. Septima, ut si res, super qua census est constitutus, pereat, ipse quoque extinguatur. Octava, ut pensiones non superent æstimationem fructuum rei, in qua census est constitutus. Verùm prædicti Pontifices non dicunt, omnes conditiones has esse necessarias, neque contractus censuales, sine his conditionibus, initos improbârunt, *Covarr. l. 3. resol. c. 7. n. 5. & 6. Less. cit. c. 22. n. 75. Tanner. cit. disp. 4. q. 7. dub. 4. n. 123.*

LXXXIII. Postea verò edita est Bulla à Pio V. anno 1568. 14. Calendas Februar. quam refert *Navarr. in Man. Præl. c. 17. n. 234. Molin. tr. 2. disp. 789. & seq. Less. cit. c. 22. n. 77. Tanner. cit. dub. 4. & seqq. n. 124. & seqq.* in qua sequentes conditiones, tanquam necessariæ ad venditionem, & emptionem censûs liciti, requiruntur. Prima est, ut census non constituatur, nisi super re immobili, aut quæ pro re immobili habeatur, eâque, naturâ suâ, frugiferâ, & certis finibus designatâ, ubi proinde vetatur census perso-

personalis. Secunda, ut pretium censûs statim numeretur, coram Notario, & testibus. Tertia, ne anticipatæ solutiones pensionum fiant, aut in pactum deducantur, id est, ut venditor non cogatur solvere pensionem, nisi pro rata temporis elapsi, quæ conditio etiam jure naturæ est necessaria, nisi hoc onus aliâ ratione compensetur, *Less. c. l. n.* 81. Quarta, ne directè, vel indirectè obligetur Censoarius, seu venditor censûs ad præstandos casus fortuitos, ad quos aliàs ex natura contractûs non tenetur: ubi prohibetur pactum assecurationis, aliàs jure naturæ, tam in hoc, quàm in aliis contractibus licitum, ita ut nulli suadendum sit tale pactum, sed tolerandum, si lex humana non obstet, & absit intentio usuraria. Quinta, ut libera maneat facultas Censuario alienandi rem censui subjectam, neque venditor cogatur solvere emptori censûs laudemium, id est, quinquagesimam, vel trigesimam partem pretii illius rei alienatæ. Sexta, ut dominus rei censualis, si illam vendere velit, priùs indicet domino censûs pretium, & conditiones, quibus res est vendenda. Septima, ut non fiat pactum, quo venditor censûs, si in mora sit solvendi pensionem, obligetur ad ullam pœnam, quamvis jure naturali teneatur compensare damna, quæ ex dilatione solutionis emptori, seu domino censûs obveneriint: sed hoc priùs in pactum non potest deduci, ob fraudem usurariam, quamvis postea tanquam debitum exigi possit. Octava, ne augeatur census jam constitutus, nec novus fundetur, super eadem re, ex pensionibus nondum solutis, vel in posterum solvendis: secùs, si fuerint solutæ, nam ex pecuniæ numeratæ additione augeri potest census, *Navarr. in comment. de usur. n.* 94. *Less. c. l. n.* 87. Nona, ne fiat pactum, ut solutio onerum pertineat ad venditorem, quæ ex natura contractûs ad eum non spectabant. Decima, ut si res censualis, vel in totum, vel ex parte pereat, vel infructuosa reddatur, census quoque ex toto, vel ex parte pereat, quæ est conditio juris naturalis, ut suprà dictum. Undecima, ut census semper eodem pretio, quo emptus est, possit redimi à venditore, nec fiant ulla pacta, quibus directè, vel indirectè talis facultas ipsi adimatur. Duodecima, ut venditor volens redimere censum, ante bimestre, præmoneat emptorem: & post denunciationem, intra annum, poterit cogi Censuarius ad redimendum. Decimatertia, ut emptor non possit ab invito venditore pretium repetere, sive eum cogere ad redimendum censum. Ex quo sequitur, omnes census esse perpetuos, seu irredimibiles, ex parte ementis: quamvis ex parte vendêtis semper sit libera facultas redimendi, nisi census irredimibilis, justo pretio, sit comparatus, *Less. c. l. n.* 92. & 94. Decimaquarta, ut pretium censûs semel constitutum non possit augeri, ob temporis, vel contrahentium qualitatem, vel ob aliud accidens, scilicet in gravamen vendentis, qui semper eodem pretio censum potest redimere, quo vendidit, *Less. c. l. n.* 95.

LXXXIV. Circa has conditiones notandum primò, eas non extendi ad contractus initos, ante illam Bullam editam, sed solùm post illam, nec ad eos, qui fiunt per contractum donationis, vel dotis constituendæ, vel donationis propter nuptias, vel per legatum, fideicommissum, vel aliam ultimam voluntatem, *Navarr. in tit. comment. n.* 98. *Less. cit. c.* 22. *n.* 96. omnes tamen contractus, qui fiunt per modum venditionis, & emptionis, in quibus census constituitur sub alia forma, quàm in Bullâ præscriptâ, censentur usurarii. Nempe saltem quoad præsumptionem fori externi, etsi fortè à parte rei non sint usurarii, *Less. c. l. n.* 97. quicquid autem expressè, vel tacitè dari, remitti, vel dimitti contigerit, à fisco vindicari potest, ut habetur in cit. Bulla.

Notandum secundò, prædictæ conditiones in Bulla Pii V. requisitæ, quæ tamen jure naturali non sunt necessariæ, non obligant in conscientia, ubi Bulla illa non est promulgata in Provincia, vel ubi non recepta, quia leges humanæ communiter pendent ab acceptatione, ita ut si legislatores non instent, & cutent eas observari, non obligent, saltem post decennium, si non fuerint usu acceptatæ, sicut in Germania, saltem quoad plerasque conditiones, prædicta Bulla non est recepta, sed contrarius usus semper hactenus perseveravit, *Less. c. l. dub.* 13. *n.* 98. & 99. *Tanner. cit. dub.* 4. *n.* 131. & cùm prædicta Constitutio valde probabiliter fundetur in præsumptione fraudis, & intentionis usurariæ, ideo si hæc absit, cessat præsumptio, & licitè sine conditionibus jure tantùm humano præscriptis, iniri potest hic contractus, *Navarr. c. l. n.* 106. *in fine*. Idemque est de Carolina Constitutione Imperiali dicendum, *Tann. c. l. n.* 132. ubi *n.* 133. addit, Judices obligari in foro externo, ubi suprà dictæ Constitutiones sunt receptæ, ut non admittant contractus censuales, sine hujusmodi conditionibus celebratos, *Canis. tr. de usuris, c.* 11. *n.* 8.

SECTIO IV.

DE USURIS, QUÆ COMMITTUNTUR CIRCA PIGNORA, & HYPOTHECAS.

§. I.

An sit usura, si creditor fructus pignoris, seu rei oppignoratæ non computet in sortem?

LXXXV. Respondetur, fructus pignoris, sive ex re pignori pro mutuo obligata percepti, debent à creditore in partem sortis debitæ computari, alioquin usura est, ut constat inprimis ex c. *Plures* 1. *h. t.* quod est desumptum ex Concilio Generali Turonensi sub Alexandro III. in quo decretum fuit, ut nullus constitutus in Clero (maximè, quia idem est de Laicis, ut postea dicetur, *Gl. hic V. in Clero*) vel hoc (de quo in hoc c.) vel aliud genus usuræ exercere præsumat. Quòd si quis alicujus possessiones, datâ pecuniâ, recepit in pignus (v. g. unum vel plura prædia, & agros) debet, si sortem suam ex fructibus rei pignori datæ jam recepit, deductis expensis, rem oppignoratam absolutè restituere debitori. Sin autem aliquid minus habet (id est, minus percepit ex fructibus pignoris, ita ut non æquiparentur sorti, *Hostiens. hic V. Minus habet*) eo recepto, possessio, id est, prædium oppignoratum, vel ager liberè ad dominum revertatur. Quòd si quis

si quis, post hujusmodi statutum (maximè, quia idem ante Concilij Turonensis decretum, statutum fuit, *c. Si quis 4. caus. 14. q. 4. Gl. hic V. Post hujusmodi.*) si Clericus sit, qui usurarum crimen commiserit, Ecclesiastici officij periculum patiatur, (id est, ab officio, & beneficio suspendatur, *c. Præterea 7. h. t.* vel potiùs deponatur) nisi fortè beneficium Ecclesiæ fuerit, quod redimendum ipsi, hoc modo, è manu Laici videatur, de quo §. seq.

LXXXVI. Similiter in *c. Quoniam 2. h. t.* idem de Laicis, qui hujusmodi usuram committunt, statuitur: Nam quoniam non solùm viris Ecclesiasticis, sed etiam quibuslibet aliis (Laicis) periculosum est usurarum lucris intendere: ideo mandat Papa Alexander III. ut ij, qui ex possessionibus, seu bonis, vel arboribus (scilicet fructiferis, vel ex viridario, seu horto, aut nemore, *Abb. hic n. 3.*) quas in pignus tenent, receperint sortem suam, deductis expensis, ad eadem pignora restituenda (suis dominis) sine usurarum exactione, per Ecclesiasticam censuram compellantur.

Porro cur creditor fructus ex re oppignorata perceptos, & consumptos teneatur (deductis expensis in eos factis) vel in sortem computare, ad extenuationem, seu extinctionem sortis principalis: vel restituere fructus extantes debitori, unà cum ipso pignore, factâ solutione mutui debiti, alioquin creditor usuram committat, hujus, inquam, ratio est primò, quia sicuti omne incommodum, quod fortuitò accidit in re oppignorata, ad debitorem, tanquam ejus dominum, pertinet, non ad possessorem, seu creditorem: sic æquum est, ut omne commodum rei suæ ad eundem pertineat, *l. Si inter 21. §. Quicquid, ff. de pignorib.* cùm pignus in bonis debitoris permaneat, ideóque etiam ipsi pereat, *§. fin. Institut. quib. mod. re contrah. oblig. l. Quæ fortuitò 56. & l. pignus 9. C. de pignorat. act.* & secundùm rei naturam est, commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda, *reg. juris 10. in ff. & reg. 55. in 6.* ergo etiam fructus pignoris ad debitorem spectant, eique dari debent, vel in sortem computari: nisi sit alius titulus, extra sortem, accipiendi, ut damni emergentis, lucri cessantis, pœnæ conventionalis &c. Secunda ratio est, quia usura est, quicquid causâ mutui creditor lucratur supra sortem, sive illud lucrum in pecunia numerata, sive in fructibus, ut vino, tritico, oleo, sive in alia re consistat, *c. 2. & seqq. cit. caus. 14. q. 3.* ergo si fructus percepti ex pignore non computentur in exonerationem sortis, sed cedant lucro creditoris, usura committitur *c. 1. & 2. h. t.*

LXXXVII. Pro explicatione utriûsque prædicti Capituli, notandum primò, usura committitur, non solùm si expressè aliquid detur, quotannis, ultra sortem, sed etiam si ex pacto creditor lucretur fructus rei oppignoratæ, quia cùm fructus recipiant æstimationem, accedunt sorti ex pacto præcedente, ideóque usura committitur, si eos percipiat creditor, nisi computet in sortem, uti sumitur ex *c. 1. h. t.* quicquid enim pretio æstimabile, sive fructus sint, sive res alia, ut pensio ex domo, ultra sortem, accipitur, usura est, *c. 1. & seqq. cit. caus. 14. q. 3. Abb. in tit. c. 1, n. 2.*

Notandum secundò, quamvis creditor, si re mobili in pignus datâ utatur, furtum committat, *l. Si pignore 54. in princ. ff. de furtis*, & patet ex dictis *tit. præced.* quia solius securitatis causâ, ipsi est tradita, solo autem usu rei alienæ furtum committitur, *l. 1. ff. eod.* Aliud tamen est, si res immobilis sit in pignus data, in hujus enim usu furtum non committitur, *§. Quod autem ad eas res, Instit. de usucap.* Sed potest creditor possidens rem immobilem sibi, pignoris causâ, obligatam, eâ uti, & prædia v. g. locare, *l. Creditor 23. ff. de pignorib.* Idque utilitatis causâ receptum est in rebus immobilibus, quia prædia rustica per culturam fiunt meliora, *l. 3. §. Divi fratres, ff. de jure fisci*: urbana verò prædia per inhabitationem magis conservantur, *Canis. tr. de usur. c. 5. n. 4 & 5.*

Notandum tertiò, creditor fructus rei immobilis in pignus datæ licitè potest percipere, & perceptos, etsi ex re aliena, consumere, vel distrahere, quia fructus servando servari non possunt, sed brevi corrumpuntur, *l. fin. §. ult. C. de administ. tut.* ita tamen ut in sortem debiti principalis computari debeant, illudque minuant, vel etiam omnino extinguant, si adæquent quantitatem sortis, seu summæ capitalis, *l. 1. & 2. seqq. C. de pignor. act.* Compensantur autem fructus consumpti, vel venditi, cum sorte, non per se, quia solius quantitatis cum quantitate fit compensatio, *l. Si convenerit 18. in princ. ff. de pignorat. act. l. Si constat 4. C. de compensat.* sed ratione æstimationis fructuum. At verò fructus à creditore percepti, sed adhuc extantes, non computantur in sortem, sed jure pignoris manent apud creditorem, donec debitum solutum sit, tunc enim debitori sunt restituendi, *Abb. in cit. c. 1. n. 3. h. t. & ibid. Glossator ejus Alex. de Nevo, lit. D. Canis. c. l. n. 6.*

LXXXVIII. Notandum quartò, fructus rei oppignoratæ, non tantùm percepti à creditore, sed etiam percipiendi, sive qui percipi potuerunt, & non sunt percepti, debent computari in sortem principalis debiti: ut si res oppignorata antea locari solita erat, & non fuit locata: vel si locari quidem solita non erat, sed nunc reperiebatur conductor; nam in utroque casu tenetur creditor de percipiendis illis fructibus, tanquam de perceptis, *l. 2. C. de pactis pignor. c. Gravis 11. de restit. spoliat. Abb. in cit. c. 1. n. 5. h. t.* & ejus *Glossator lit. G.* ubi sit, distinguendum esse: vel enim creditori de sorte, seu summa capitali satisfactum est, quia fuit solutum ipsi debitum; vel quia percepit tot fructus ex re pignorata, ut exæquent debitum principale: & tunc indistinctè tenetur de fructibus percipiendis, quia tum creditor est malæ fidei possessor, imò quasi violentus. Vel quoad sortem, seu debitum principale non est satisfactum creditori: & tunc tenetur tantùm de fructibus perceptis, non autem de percipiendis: nisi per dolum, vel latam culpam fructus eos non perceperit, dummodo oppignoratio fuerit facta gratiâ debitoris principalis tantùm, quia hoc casu non tenetur creditor, nisi de dolo, & lata culpa; secùs si fuisset facta gratiâ utriûsque, etiam creditoris. Generaliter autem omnes fructus, etiam modici, computantur in sortem, *Abb. in c. 2. n. 3. h. t.*

Notandum quintò, fructus restituendi debitori.

tori, vel in sortem principalem computandi sunt à creditore, deductis priùs expensis, quæ quærendorum, colligendorum, & conservandorum fructuum causâ factæ sunt, *l. Si à domino* 36. § *fin. ff. de hæred. petit.* quod in possessore etiam malæ fidei, ut in prædone, locum habet, quia aliàs debitor, vel dominus rei non refundens expensas in rem factas locupletaretur cum alterius jactura, contra naturalem æquitatem, *l. Nam hoc* 14. *ff. de condict. indeb. reg.* 48. *in* 6. Deducendæ autem sunt, non tantùm impensæ necessariæ, quibus non factis, res erat peritura, vel deterior futura: sed etiam utiles, quibus res melior efficitur: non autem voluptuariæ, aut superfluæ: & potest creditor rem oppignoratam retinere, donec deducat expensas, vel ei ipsi solutæ sint, quia quod deductis expensis superest, fructus est, *cit. l. Si à domino*, § *fin. ff. de hæred. petit. Gl. in cit. c.* 1. *V. Deductis expensis, h. t. Gregor. Tholos. l.* 2. *de usur. c.* 9. *n.* 9. *& seqq.* Computandus est etiam labor creditoris, nemo enim tenetur gratis laborare in favorem alterius, *Abb. in c. Conquestus* 8. *n.* 8. *h. t.* Verùm de hoc plura dicta sunt suprà *lib.* 3, *tit.* 10. §. 5. *n.* 18 *&* 19.

§. II.

Ex quibus titulis, sive causis creditor non tenetur fructus rei oppignoratæ in sortem computare ad vitandam usuram?

LXXXIX. Tres in Jure Canonico referuntur tituli, seu causæ speciales, ob quas, citra usuram, & licitè fructus rei oppignoratæ à creditore percipi possunt, non computando eos in sortem. Prima habetur in *cit. c.* 1. *h. t.* ubi postquam Alexander III. in Concilio Turonensi decrevit, ne quisquam Clericorum genus aliquod usuræ exerceat, » subjicit in fine hæc verba: Nisi fortè Ecclesiæ be» neficium fuerit, quod redimendum ei, hoc modo, » de manu Laici videatur. Ut si v. g. Laicus aliquis injustè detineat possessionem aliquam, sive prædium, quod fuerat Clerico in beneficium assignatum, & postea illud pro mutuo obliget, sive in pignus det, potest Clericus fructus ex tali prædio licitè percipere, & retinere, nec debet eos conferre in extenuationem sortis: nec est usura, quia recipit quod suum est, & per viam occultæ compensationis redimit, quod ad se legitimè spectabat, & fortè aliàs recuperari non poterat, *Gl. in cit. c.* 1. *V. Beneficium, h. t.* ubi ait, idem dicendum esse de Laico, qui hoc modo etiam licitè redimere potest possessionem rei suæ ab injusto detentore, ob eandem rationem æquitatis. Veruntamen possessionem rei alienæ non posset taliter redimere, quia fructus ex illa perceptos non faceret suos, ideòque si illos retineret, & in sortem non computaret, usuram committeret. Similiter & Clericus, si possessionem, vel rem spectantem ad Ecclesiam, quæ ipsi in beneficium non fuit assignata, pro mutuo, seu debito in pignus acciperet, non posset fructus ex illa re perceptos retinere, sed teneretur illos in sortem computare, nisi ex Ecclesiæ concessione id faceret, quasi percipiendo eos, nomine Ecclesiæ, *Gl. ibid. in fine, & Hostiens.* Ex quo generaliter infert *Abb. ibid. n.* 5. quòd licitè percipit quis ex mutuo aliquid ultra sortem, quando illud erat suum, vel aliàs sibi debitum, nec poterat aliter illud consequi.

XC. Secundus titulus, seu causa est, si creditori detur res in pignus, seu hypothecam, in qua creditor habet directum dominium, & debitor tantùm utile, ut si Vasallus det domino directo feudum in pignus pro mutuo, seu debito: hoc casu, fructus percepti ex re oppignorata non sunt à creditore computandi in sortem, nec illam extenuant, sive minuunt, *c.* 1. *de feudis, & c. Conquestus* 8 *h. t.* ubi mandat Papa Alexander III. ut si quis terram ali- » quam, titulo pignoris, detineat, & ex fructibus » ejus sortem recepit (deductis etiam expensis) ter- » ram illam debitori, qui illam in pignus dedit, red- » dat: nisi terra illa de feudo sit Monasterij, quia » scilicet res feudalis in pignus data est pro debito domino directo feudi, sive illud feudum pertineat ad Ecclesiam, vel Monasterium, ut in *casu cit. c. Conquestus*, vel ad dominum Laicum: non enim dominus directus tenetur fructus ex feudo oppignorato perceptos computare in sortem, *Abb. in cit. c.* 8. *n.* 5.

Idque communiter extendunt DD. etiam ad rem emphyteuticam, quam si emphyteuta in pignus det domino proprietatis, non tenetur hic fructus ex illa perceptos in sortem computare, ut dictum suprà *lib.* 3. *tit.* 20. §. 6. *n.* 20. *not.* 3. Ratio autem hujus exceptionis, ob quam retentio fructuum ultra sortem licita est, nec usuraria est, quia hæc est natura, & conditio contractûs feudalis, & emphyteutici, ex prima sua institutione, ut in certis casibus jure expressis dominium utile redeat ad dominum directum, inter quos est etiam ille casus si res feudalis, vel emphyteutica à Vasallo, vel Emphyteuta detur in pignus, pro debito, domino directo, vel proprietario: tunc enim dominium utile consolidatur, seu conjungitur cum dominio directo seu proprietatis, pro eo tempore, quo pignus, soluto debito, non redimitur: ac proinde interea potest dominus directus fructus ex re feudali, vel emphyteutica percipere, non imminutâ sorte: idque ne res etiam, quoad dominium utile, existens apud dominum directum, seu proprietarium, alteri fructificet, quasi non propria esset, sed aliena, quod non videtur rationi consonum. Quare dominus directus, seu proprietarius, hoc casu, percipit fructus ex re feudali, vel emphyteutica, salvâ sibi manente sorte, non ob mutuum, nec ob dilatam debiti solutionem, quod usurarium est: sed ex vi, seu naturâ contractûs feudi, vel emphyteusis: sive ex vi prioris pacti, quo reservavit sibi dominium utile, pro eo tempore, & positâ tali conditione, *Molin. tr.* 2. *de justit. disp.* 325. §. *ult. Less. c.* 20. *dub.* 16. *n.* 139. *Lugo cit. disp.* 25. *sec.* 8. *n.* 146.

XCI. Cæterùm ut dominus directus possit fructus illos percipere, tres conditiones requiruntur. Prima est, ut interea non exigat à Vasallo, vel emphyteuta debitum aliàs obsequiū, seu servitium, vel pensionē, *cit. c.* 1. *de feudis*: ac proinde si dominus interea recipiat à Vasallo servitium solitum, tanquam ex debito, sine protestatione de non amittendo jure ad fructus, tenetur eos in sortem computare,

quia

quia censetur huic juri tacitè renunciare, *Abb. in cit. c. 1. in fine de feud, Silvest. V. Feudum. num. 19.* & alii DD. communiter. Sed etsi vasallus velit debitum obsequium, seu servitium præstare, potest tamen dominus directus illud non admittere, sed percipere fructus ex re feudali, etiamsi excedant debitum obsequium, vel pensionem emphyteutæ, eósque non computare in sortem, ut colligitur ex *cit. c. 5. de feudis*, ubi dicitur, quòd dominus feudi possit liberè detinere feudum sibi in pignus datum, & percipere omnes fructus, non computando eos in sortem, dummodo interim vasallus immunis relinquatur à solito servitio præstando, *Gl. fin. ibid.* alioquin nihil quoad hoc peculiare relinqueretur domino directo feudi, si solùm posset fructus pignoris percipere, quatenus æquivalent servitio debito, & sic non posset oblatum à vasallo servitium respuere, quia hoc jus haberet etiam quilibet alius creditor; nam si quis v.g. alicui mutuos dedit 1000. aureos, accepto à debitore pignore fructifero, & debitor nolit reditum annuum 50. aureorum, quem creditori aliunde ex censu debet, solvere, potest creditor pro 50. annuis sibi debitis, fructus pignoris æquivalentes retinere, non computando illos in sortem mutui dati. Ratio est, quia tales conditiones possunt liberè imponi à domino feudi, ex vi contractûs feudalis, cùm ergo totum hoc relinquatur in libera voluntate domini directi, in *cit. c. 5. de feudis.* censendum est ita fuisse relictum, *Lugo c. l. num. 147.*

Non obstat primò, quòd si dominus directus, pro eo tempore, quo feudum possidet, titulo pignoris, habet dominium directum, & utile in feudo, sequitur, quod illud non potest esse pignus, quia hoc non potest constitui in re propria, cujus quis, & dominium directum, & utile habet, adeòque eo tempore omnino desineret esse vasallus, qui feudum in pignus dedit; Respondetur enim, dominium utile, hoc casu, saltem in habitu, manere penes vasallum, qui soluto debito, potest pignus redimere, & recuperare, & fructus ex eo percipere, sicut antea, ideòque potest feudum adhuc habere rationem pignoris, quatenus dominus directus illud possidet, cum obligatione restituendi illud vasallo, quàm primùm soluto pretio, illud redemerit; neque verò ex eo, quòd dominium utile sit penes vasallum, sequitur, quòd etiam fructus ad illum spectare debeant: nam ex dispositione juris, & conformiter naturæ, & primæ institutioni contractûs feudalis, dominium utile feudi non aliter conceditur vasallo, nisi cum hac limitatione, ut casu, quo in pignus datur domino directo, fructus feudi, non ad dominum utilem, seu vasallum, sed ad dominum feudi pertineant, quamdiu feudum pignori obligatum manet, *Lugo c. l. num. 148.* Non obstat secundò, quòd hinc sequi videatur, etiam usufructuarium, usuarium, vel conductorem, si dent fundum in pignus domino directo, vel proprietatis, is non teneatur fructus inde perceptos in sortem computare, siquidem hoc licitum est domino feudi. Sed respondetur *neg. conf.* quia in his contractibus, non apponitur tale pactum, nec potest apponi in contractu oneroso, nisi minuatur pretium propter illud gravamen, *Lugo c. l.*

XCII. Secunda conditio requisita est, ut dominus directus non percipiat ex re feudali, vel emphyteutica in pignus data, fructus provenientes ex meliorationibus factis per industriam vasalli, vel emphyteutæ: eos enim dominus directus, quoad excessum illum, tenetur computare in sortem, & reddere vasallo, quia hi fructus non censentur, quoad illam partem, esse ex re feudali, adeòque quoad illam partem fructuum, cessat ratio, ob quam concessum est domino feudi percipere fructus ex re feudali ipsi oppignorata, *Silvest. V. Feudum. n. 30. Molin. cit. disp. 313. n. 1. Less. c. l. n. 140. Lugo c. l. n. 149.*

XCIII. Tertia requisita conditio est, ut feudum in pignus datum non sit pretio emptum à vasallo (idémque est de emphyteuta) nec in compensationem præcedentium meritorum, vel obsequiorum datum, sed gratis concessum, alioquin enim debent fructus in sortem computari, & reddi vasallo: quia quamvis de hoc, sicut & de præcedente casu, nihil sit jure expressum, tamen æquitas naturalis id exigit, cùm in hujusmodi contractibus onerosis non soleant, nec debeant talia gravamina apponi, nec justè possint, nisi pretium minuatur. Quòd si feudum partim pro pretio, vel ob præcedentia obsequia sit datum, partim verò liberaliter, tunc portio, quæ respondet pretio, vel meritis præcedentibus, debet computari in sortem à domino directo, cui postea in pignus datum est, *Silvest. c. l. n. 30. Molin. c. l. Less. c. l. & Lugo c. l. n. 150.*

XCIV. Denique tertius titulus, sive causa, ob quam fructus pignoris non computantur in sortem, est, si maritus pro dote uxoris sibi promissa, loco pignoris, accipiat prædium, fundum vel domum, vel aliam rem, ut ex ea fructus percipiat, donec promissam sibi dotem accipiat, tunc enim interim maritus facit fructus suos, sine imminutione dotis: nec cogitur eos in sortem computare, prout statuitur in *c. Salubriter. 16. h. t.* Ubi Innocentius III. ita rescribit: sanè generum ad fructus possessionum (id est, agrorum seu fundorum) quæ sibi sunt à socero pro numerata dote (id est, numeranda seu promissa, & necdum tradita, quia si dos numerata sit, non est opus pignore, quod in securitatem dotis datur, *Hostiens. hic V. Pro numerata, & Ioann. Andr. V. eodem.*) pignori obligatæ, computandos in sortem non credimus compellendum: cùm frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda.

XCV. Jam ergo valde laborant DD. in assignanda vera ratione, ob quam fructus percepti ex pignore possint, absque usura, à marito retineri, sine obligatione computandi eos in sortem, adeòque sine diminutione sortis, cùm tamen regula generalis sit fundata in jure naturæ, quòd fructus percepti ex pignore debeant in sortem computari. Nam primò sunt, qui dicunt, id favore dotis, & matrimonii esse concessum à jure, tanquam speciale privilegium, Verùm hoc communiter rejicitur, cùm enim usura sit damnata Jure naturali ac divino, non potest excusari, vel licita fieri, ob favorem dotis, vel matrimonii, vel ob aliam causam piam, *c. Super eo. 4. h. t.*

Secundò alii dicunt, Papam in *cit. c. Salubriter.* inniti præsumptioni factæ donationis à socero, ut possit gener fructus pignoris percipere, dum dos illi non solvitur. Verùm Papa nihil meminit de ulla donatione, sed de oneribus matrimonii: idque sæpe non potest

potest præsumi, cùm socer velit frequenter, quantum potest, de dote dettahere potiùs, quàm aliquid adjicere: & saltem non haberet locum illa præsumpno, si alius à patre sponsam dotaret, *Molin. tract. 2. disp. 321. num. 4.*

Tertiò alii DD. communiter dicunt, concedi fructus pignoris genero, ratione lucri cessantis aut damni emergentis ex dilata solutione dotis, in oneribus matrimonii sustinendis. Sed hoc refellit *Navarr. tract. de usuris. num. 64.* tum quia ea ratio non convenit textui, in quo alia ratio redditur: tum quia nullum esset discrimen inter dotis, & alterius rei debitum, cùm tamen Papa ibi voluerit aliquid speciale de dote declarare: tum quia si ex dilatione dotis nullum maritus pateretur damnum, vel lucrum nullum ei cessaret, non posset fructus illos percipere: vel saltem non posset illos integros accipere, quando excederet lucrum cessans, vel damnum emergens valorem fructuum, sed solùm, si exæquarent, cùm tamen Papa absolutè respondeat, & sine omni distinctione.

XCVI. Quartò *Molin. cit. disp. 321. n. 8. & 9.* ait, generum licitè posse accipere fructus pignoris, propter onera matrimonii, non computando eos in sortem, sive lucrum cesset, & damnum emergat, sive non: quia dos datur marito ad hoc, ut ex ejus fructibus uxorem alat, & alia onera matrimonii sustineat, cum obligatione restituendi eandem dotem, soluto matrimonio. Si ergo dos promissa non solvatur, & maritus sustineat onera matrimonii, jus habet exigendi aliquid æquivalens, ex cujus fructibus sustinere possit onera matrimonii, eo tempore, quo dote caret: alioquin iniquum foret, si uno vel altero anno, deberet sustinere onera matrimonii, nullúmque ex dote promissa fructum percipere posset, nisi id ei, alio modo, compensaretur: cogeretur enim toto tempore matrimonii sustinere ea onera, & non darentur ei fructus dotis, toto eo tempore: ideóque potest, donec dos solvatur, recipere, loco dotis, in pignus rem aliam fructiferam, ex cujus fructibus possit, eo etiam tempore, quo dote caret, sustinere onera matrimonii: alioquin non servaretur debita æqualitas. Quare Papa in *cit. c. Salubriter*, decidens generum non esse compellendum ad fructus possessionum pro dote obligatarum computandos in sortem, innititur huic rationi, quòd fructus illi non accipiantur in compensationem pro dilatione solutionis dotis, id enim esset usura palliata, sed in compensationem onerum matrimonii, interim dum dos non solvitur, ideo enim debet uxor viro afferre dotem, vel loco ejus, aliam rem fructiferam, ex cujus fructibus maritus ea onera sustinere possit. Consentit *Less. cit. c. 20. dub. 16. n. 141. Lugo cit. disp. 25. sec. 8. n. 155.* ubi *n. 157.* rectè notat, Papam in *cit. c. Salubriter. h. t.* ex eo, quòd fructus dotis frequenter non sufficiant ad onera matrimonii sustinenda, bene inferre, tunc fundum non ita dari in pignus, ut fructus computentur in sortem. Ex quo ulteriùs infertur, nunquam ita dari, quia cùm dantes pignus pro dote frequenter, & communiter intendant, ut fructus non computentur in sortem, si quis contrariam intentionem haberet, deberet id exprimere, alioquin in dubio censeri debet velle dare fructus illos, sicut communiter dari solent, scilicet extra sortem, & loco fructuum dotis; communiter enim non solent fructus pignoris superare fructus dotis, ideóque etiam non est præsumendum illos dari, nisi loco fructuum dotis. Addi potest alia ratio, cur fructus pignoris pro dote promissa, & non soluta dati, maritus licitè recipere, & retinere possit, non computando eos in extenuationem sortis, propter onera matrimonii incerta, & dubium fructuum, sive emolumenti eventum, *arg. c. fin. h. t.* Ubi excusatur ab usura is, qui merces pluris vendit, vel minoris emit, quàm valeant, ob solutionem dilatam in id tempus, quo incertum est, num pluris an minoris merces sint valituræ. Cur non igitur, eâdem ratione, excusabitur maritus ab usura, ob incerta onera matrimonii, & dubium valorem fructuum pignoris, qui jam plus valent, jam minus, & vel plures, vel pauciores crescunt, *Canis. tract. de usur. c. 6. n. 8.*

XCVII. Ex dictis infertur primò, quòd dispositio *cit. c. Salubriter*, non solùm in genero, respectu soceri, locum habeat, sed etiam quando dos à quovis alio, etiam extraneo marito est promissa, potest enim licitè accipere competentem compensationem, sive in fructibus rei oppignoratæ, sive in pecunia, pro sustinendis matrimonii oneribus, interim dum dos promissa ei non solvitur, est enim eadem ratio, *Mol. cit. disp. 321. n. 10. Less. c. l. n. 142. Lugo c. l. n. 51.*

Infertur secundò, si constet, socerum pignus dedisse genero, non ad onera matrimonii sustinenda, sed solùm in securitatem dotis promissæ, non potest gener fructus pignoris retinere, ultra sortem, nisi ratione lucri cessantis, si socer esset in mora non solvens dotem, tempore constituto, quia tunc isti fructus pertinent ad socerum, nec aliâ ratione, ipsi genero sunt debiti, ut supponitur, ideóque sicut potest socer dotem in aliis rebus assignare, ita etiam in fructibus talis fundi poterit, si velit, & gener consentiat. *Less. c. l. n. 142. Lugo c. l. n. 164.*

Infertur tertiò, sicut licitum est pactum, ut gener percipiat fructus ex pignore sibi dato à socero: ita etiam licitum est pactum, ut certam pensionem annuam, sive pecuniæ quantitatem illi solvat socer in compensationem onerum matrimonii, quamdiu dotem non solverit, *Mol. cit. disp. n. 17. Lugo cit. disp. n. 166.* quia si licitum est ultra dotem principalem accipere fructus pignoris, non computando illos in sortem, cur non etiam licitum sit accipere pecuniam annuam ejusdem valoris cum fructibus pignoris, in compensationem onerum matrimonii, quæ maritus sustinet, & quantum illa æstimabuntur. Plura de his videri possunt apud *Molin. cit. disp. 121. & Lugon. cit. disp. 25. sec. 8. n. 164. & seqq.*

§. III.

An contractus, seu pactum antichriseos sit illicitum, & usurarium, & an etiam montes pietatis usuram contineant?

XCVIII. Ad priorem quæstionem respondetur, pactum inter creditorem, & debitorem initum, ut tamdiu creditor re oppignoratâ fruatur, sive fructus pignoris, salvâ sorte, lucretur, donec debitum solutum fuerit: quod pactum antichriseos dicitur, germanicè ein Pfandschafft / oder Pfandschilling / est illici-

illicitum, & usurarium, ideóque damnatum Jure Canonicomam licèt tale pactum non sit formale mutuum, est tamen virtuale, & implicitum, negari enim non potest, quin ineatur propter præcedentem mutuationem pecuniæ, dato pignore, cum pacto, ut lucretur creditor fructus pignoris supra sortem, quod usurarium est, c. 1. & seqq. caus. 14. q. 3. Canis. tract. de usur. c. 5. n. 28.

Porro ad vitandam usuram circa fructus pignoris, remedium est, ut petenti mutuum debitor non det rem immobilem frugiferam in pignus, v. g. prædium, sed illud vendat, certo pretio, pro mutuo, seu debito, cum pacto revendendi, quando debitor pretium creditori reddiderit, tunc enim creditor per venditionem factus est dominus prædii, ideóque fructus temporis intermedii ad ipsum pertinebunt, & res periculò ejusdem peribit, Lugo cit. dis. 25. sec. 8. n. 132. Aliud est, si res immobilis, & frugifera pro debito, seu mutuo in pignus detur creditori, nam cùm dominium rei oppignoratæ non transeat in creditorem, sed penes debitorem maneat, non potest creditor fructus rei, quippe alienæ, lucrari, sed ad restituendum, vel computandum eos in sortem tenetur, ut supra dictum; & res vendita, cum pacto redimendi, perit periculo emptoris: res verò oppignorata, cum pacto antichriseos, perit debitori, velut domino, Greg. Tholos. l. 2. de usura c. 10. n. 4. & licèt venditio, cum pacto revendendi, & pactum antichriseos ad eundem finem tendant, nempe ad lucrandos fructus rei: in modo tamen est diversitas, quia venditio rei, cum pacto revendendi, est modus ac titulus licitus, juxta l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. Unde si quis à Titio petat mutuos mille florenos, quos ipse mutuare non vult, ne committat usuram, potest illi oppignorare certum prædium, non absolutè, & simpliciter, sed adjecto contractu censuali redimibili, sive cum pacto redhibitionis, per quam ex prædii reditibus 50. annuos percipiat Titius creditor, donec ei sors restituatur, Laym. l. 3. tr. 4. c. 16. n. 17. At verò pactum lucrandi fructus pignoris, donec debitum fuerit solutum, est modus ac titulus illicitus, & usurarius, Canis. cit. c. 5. n. 34. & patet ex dictis. Anautem usurarium sit pactum legis commissoriæ adjectum contractui pignoris, dictum est libr. 3. tit. 21. §. 7.

XCIX. Ad posteriorem quæstionem respondetur primò, mons pietatis dicitur certa summa pecuniæ, quæ à Principe aliquo, vel domino loci, vel à Communitate, ex ærario publico, vel ex eleemosynis aut largitionibus privatorum civium est donata inter vivos, vel relicta per ultimam voluntatem cuidam loco, civitati vel oppido, collecta & destinata in hunc finem, ut semper in promptu sit pecunia, quæ mutuò dari possit ac debeat pauperibus, & quibuscunque indigentibus, ne aliàs magnas usuras cogantur solvere usurariis. Hujus montis hæ sunt potissimùm leges, seu conditiones, ut notat Azor p. 3. l. 5. de usura c. 8. in princ. Mol. l. 2. de justit. dis. 125. n. 1. Less. l. 2. c. 20, dub. 23. n. 190. Primò ut mutuum usque ad certam summã, seu quantitatem detur, non divitibus, sed pauperibus, & indigentibus, præcipuè illius loci, non exteris. Secundò ut ad certum tempus, v. g. ad annum, vel ad summum ad duos annos id eis detur. Tertiò ut mutuatarii dent sufficiens, & certum pignus, quia alioquin talis mons facilè exhaurietur, si postea multi non solverent. Quartò ut mutuatarii, singulis mensibus, aliquid exiguum ultra sortem solvant, pro sumptibus necessariis ad conservandum montem, ut pro alimentis, & stipendiis ministrorum, qui pignora, & montem custodiunt, & administrant, & semper parati esse debent ad mutuandum; pro rationibus scribendis, & reddendis; pro conductione domûs, & cæteris necessariis expensis, quæ si ex ipsa pecunia montis deducerentur, is brevi exhauriretur. Quintò, ut si debito, & præscripto tempore, mutuum non restituatur, pignus vendatur, & ex pretio pignoris pecunia debita monti solvatur, & quod reliquum est, domino pignoris restituatur.

C. Resp. secundò, hujusmodi montes pietatis sunt liciti, & immunes ab omni usura, cum prædictis legibus, & conditionibus, ut tradunt DD. citt. & alii communiter contra Cajetan, & Sotum. Probatur primò, quia plures SS. Pontifices, & præcipuè Leo X. in Concilio Lateranensi sess. 10. tales montes approbavit, tanquam licitos, & pios, & excommunicavit eos, qui contrarium docuerint: & in Concilio Tridentino sess. 22. c. 8. de ref. inter alia pia opera, numerantur montes pietatis sive charitatis. Probatur secundò ratione, quia nihil exigitur, vel solvitur à mutuatariis, ultra sortem, ratione mutuationis, sed solùm ratione expensarum, quæ necessariò faciendæ sunt ad conservationem, & administrationem montis pietatis: atqui licitum est aliquid exigere, & accipere pro his expensis, cùm illæ fiant in gratiam, & commodum eorum, qui mutuum petunt, ne majus damnum incurrant, dum aliàs cogerentur ab usurariis mutuum accipere sub usuris multò majoribus, quàm solvunt pro hujusmodi expensis in montem pietatis, ergo quod in istis montibus solvitur, justè exigitur, & accipitur. Less. c. l. n. 193. plura de his montibus videri possunt apud Auctores citatos.

SECTIO V.

DE OBLIGATIONE RESTITUENDI USURAS.

§. I.

An & quibus teneantur usurarii restituere usuras?

CI. De hoc agitur in c. Cùm tu. 5. h. t. Nam » cùm Archiepiscopus Salernitanus, juxta Decretum » Concilii Lateranensis sub Alexandro III. (quod refertur in c. Quia in omnibus. 3. h. t.) præcepisset, usurarios manifestos communione Altaris, & Ecclesiasticâ sepulturâ privandos esse, donec restituant » usuras: quidam eorum ad excusandas excusationes » in peccatis, dicebant, illas usuras tantùm restituendas, quæ post prædictum Concilium sunt receptæ: » alii dicebant, quòd non haberent, unde restituere » possent usuras: alii verò, quòd ex pecunia usuraria » possessiones, seu bona fuerint comparata, quæ dederant filiis, & parentibus suis, ideóque non possent » pecuniam illam restituere, prout habetur in integra » lectione hujus c. & refert. Gl. hîc in casu. Quæsivit » ergo Archiepiscopus, quid hîc agendum sit. Respondet Papa Alexander III. quòd sive ante, sive » post Decretum prædicti Concilii, usuræ sint extortæ,

» tortæ, cogendi sint per pœnam illius Concilii ad eas restituendas his, à quibus extortæ fuerunt, vel eorum hæredibus: vel si hi non extent, aut non sint superstites, pauperibus erogari debeant, dummodo in facultatibus habeant, unde possint eas restituere, quia ut dicit S. Augustinus (*Epistolâ 54. ad Macedonianum*) *non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Illi autem, qui non habent in facultatibus, unde usuras possint restituere, non debent illâ pœnâ mulctari, cùm eos paupertas evidenter excuset. Possessiones verò, quæ ex usuris comparatæ sunt, debent vendi, & earum pretia inde recepta restitui his, à quibus usuræ sunt extortæ: ut sic non solùm à prædicta pœna, sed etiam à peccato, quod per usurarum extorsionem incurrerunt, possint liberari.

CII. Pro explicatione hujus cap. notandum primò. Constitutio antiqui Juris declaratoria extenditur etiam ad præterita, nam usuræ erant prohibitæ ante Constitutionem Concilii Lateranensis in c. *Quia. 3. h. t.* Jure Divino, & ideo non inducit novum jus, sed declarat antiquum, *Gl. hîc V. Sive post.* Neque verò inducit pœnam novam exercentibus usuras, sed apponit modum per pœnam compellendi usurarios ad restitutionem usurarum, quas nondum restituerunt, & ut sic non respicit præterita, sed futura, ut notat *Innocent. hîc V. Ante, & Abbas n. 7.*

Notandum secundò, usuræ primò debent restitui illis, à quibus fuerunt extortæ: si verò non supersint, vel inveniri non possint, restituendæ sunt eorum hæredibus, sive ex testamento, sive ab intestato sint successores: & si etiam illi non extent, debent erogari pauperibus, vel Ecclesiis, aut aliis locis piis, prout sumitur ex hoc c. & c. *Nemo. 4. caus. 14. q. 5.* nunquam tamen debent usuræ dari pauperibus, quamdiu fieri potest restitutio ei, à quo sunt extortæ, quia justitia exigit, ut suum cuique reddatur, *Gl. hîc V. Non superstitibus in fine.* Quòd si ille, cui debent restitui usuræ, longè absens sit, tenetur usurarius illas ad eum mittere, si sciat, ubi habitet, *Gl. hîc V. eodem*, & quidem suis sumptibus, si usurarius discessit à loco, ubi usuras extorsit: alioquin verò expensis absentis, si illi, à quibus usuræ sunt extortæ, recesserunt à loco illo, *Abb. hîc num. 9.* Si autem sumptus itineris usuræ summam excedant, dari debet pauperibus, *Gl. hîc V. Non superstitibus:* quamvis contrarium teneat *Greg. Tholosan. l. 3. de usur. c. 13. num. 6.* Nam sumptus si majores sint, quàm valeat res restituenda, id sibi imputare debet usurarius, quia damnum ex sua culpa sentit. Similiter si is, à quo acceptæ sunt usuræ, vivat, sed nescitur, ubi sit, vel si scitur, ad eum mitti non possunt, etiam restitutio fieri debet pauperibus, *arg. c. Cùm sit. 16. de Judæis:* nisi spes sit de ejus adventu, tunc enim pecunia obsignabitur, & deponetur, *Tholos. cit. l. 3. c. 12. n. 3.*

CIII. Notandum tertiò, si de acceptione usurarum non constet, nisi in foro pœnitentiæ, restitutio earum potest fieri pauperibus per ipsum usurarium, vel ex ejus consensu, per alium, quem elegerit, quia in hoc foro creditur assertioni pœnitentis. At verò in foro contentioso, in quo declaratus quis est, vel condemnatus publicus usurarius, & ad restitutionem usurarum damnatus, debet fieri ea restitutio, judicio Episcopi, nec debet credi dicenti se restituisse, vel velle restituere, quia sicut publicè constat de ablatione, & extorsione usurarum: ita etiam publicè constare debet de restitutione earum, *Abb. in c. Cùm sit. 16. de Judæis num. 7. Greg. Tholos. cit. c. 13. n. 12.*

Notandum quartò, si factâ restitutione usurarum pauperibus, vel Ecclesiis, compareat is, à quo extortæ sunt usuræ, vel hæres ejus, tunc si usurarius, qui restituit usuras, priùs diligenter inquisivit de persona ejus, qui solvit usuras, vel ejus hæredis, ut inveniret, non tenetur ampliùs ad aliam restitutionem, quia bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur, *reg. jur. 83. in 6.* Si verò debitam diligentiam, non adhibuit, tenebitur nihilóminus debitoribus, à quibus usuras accepit, aut eorum hæredibus restituere, quia non debebat aliena pauperibus erogare, *c. Sicut. 6. §. Eos insuper de homicid. Tholos. c. l. n. 15.*

Notandum quintò, inopia debitoris, sicut excusat in furtis, & aliis injustis acceptionibus; ita etiam à restitutione usurarum, si usurarius, vel ejus hæres manifestè non sit solvendo, nec habeat, unde restituere possit, tunc enim liberatur, ita ut nulla aliâ pœnâ cogi possit ad restituendum, ut habetur in *c. Cùm tu. §. Illi autem. h. t.* quia inanis est actio, quam inopia debitoris excludit, *l. Nam is. 6. [illegible] de dolo C. Olim. 16. de restitut. spol.* Et is, qui nih[illegible] habet, nihil dare potest, c. *Daibertum. 24. caus. 1. q. 7.* Habere autem in facultatibus censentur usurarii, non solùm si usuras acceptas adhuc possideant, sed etiam si alia bona habeant, qu[illegible] a usuras amiserint, *Gl. hîc V. In facultatibus, Tholos. cit. l. 3. c. 6. num. 1.* si tamen ad pinguiorem fortunam postea pervenerint, tenentur restituere & satisfacere, *arg. c. Odoardus. 3. de solutionib. Gl. [illegible] V. eodem.*

Sed jam hîc dubitatur, an usurarius habeat beneficium cessionis bonorum, sicut alii debitores, nempe ut non possit conveniri post cessionem in solidum, sed tantùm, si ad pinguiorem fortunam pervenerit, quantum facere potest, ita ut non e[illegible] sed retinere possit alimenta necessaria, juxta *l. [illegible] 4. ff. de cess. bon.* Negat *Gl. in cit. c. Cùm tu, V. In facultatibus*, quia hoc beneficium cessionis datur tan[illegible] iis, qui casu fortuito ad inopiam redacti sunt, non qui ex delicto condemnati ad restituendum, & nemo debet beneficium consequi, ex quo pœnam meretur, *l. Ne ex dolo. 12. ff. De dolo, l. Non fraudantur. 134. §. Nemo ff. de R. I.*

Alii dicunt, quòd in foro contentioso, seu judiciali externo, postquam usurarius cessit bonis, non tenetur restituere, nisi quatenus facere potest, sicut alius, qui cessit bonis. Neque Canones contradicunt, sed potiùs hoc confirmare debent, propter pietatem, ne fame pereat; sed in foro pœnitentiali tenetur ad omnimodam restitutionem, quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, & nemo ex alieno vivere debet, *Abb. hîc n. 10. & 12.* & ejus *Gloss. lit. I. & Io. Andr. ibid. n. 9.* Alii denique putant, quòd nec in foro conscientiæ ab usurario repeti possint usuræ integræ, nisi deducto eo, ne egeat, si bonis omnibus cedat, quia hoc beneficium est concef-

concessum Lege Civili fundatā, non in præsumptione, sed in veritate, ideóque dispositio illius servanda est etiam in foro conscientiæ, & in summa necessitate omnia sunt communia. Porro obligatio restituendi usuras, non tam oritur ex delicto, sed potiùs ex quasi contractu, quia ut indebitæ restituendæ sunt: neque usurarius consequitur præmium ex delicto, quia non agitur de pœna debita delicto, vel de restitutione debiti: pœnam autem civilem, vel Canonicam non ideo effugit usurarius, sed pro debito satis gravatur, quòd cedat bonis: nimis autem inhumanum est propter debitum privare aliquem etiam necessarijs alimentis, *Tholos. l. 3. de usur. c. 6. n. 9. & seqq.* Hæc sententia mitior est, & æquior, sed prima, spectato juris rigore, videtur verior.

CV. Notandum sexiò, bona usurarij, etiamsi sint empta ex pecunia usuraria, & sive titulo oneroso, sive etiam lucrativo, pervenerint ad tertium, non sunt, ipso jure, tacitè hypothecata, sive realiter obligata mutuatario pro solvendis usuris, quia talis hypotheca non oritur ex natura rei, neque ullo Jure Civili, vel Canonico est constituta, ut docet *Silvest. V. Usura, 6. q. 5. Covarr. l. 3. resol. c. 3. n. 6. Azor. p. 3. l. 5. de usur. c. 13. §. Tertia opinio. Molin. tr. 2. disp. 329. n. 6.* & alij DD. plerique contra *Gl. fin. in cit. c. Cum tu.* qui notant, quòd non expediebat talem hypothecam constituere, quia illaquearentur conscientiæ hominum, nemo enim auderet contractus celebrare cum usurarijs; uam quæcunque ab ijs acciperentur, sive titulo oneroso, sive lucrativo, manerent realiter obligata pro solvendis usuris, ad quoscunque devenirent, adeóque restitutioni obnoxia. Neque contrarium elici potest ex *cit. c. Cum tu. h. t.* quia textus ille non loquitur de bonis acquisitis ex pecunia usuraria, postquam ab usurario sunt alienata, sive titulo oneroso, sive lucrativo, quòd illa debeant vendi, & pretia illorū restitui: sed de illis bonis, quæ adhuc manent, & extant apud ipsū usurarium: hæc enim præcipit Pontifex restitui, non quòd tacitè hypothecata sunt pro restitutione usuræ, sed quia quamdiu sunt apud usurarium, obligatione personali ipsius usurarij sunt obstricta pro restitutione usuræ, ad quam ipse usurarius personaliter est obligatus, & ratione illius obligationis, omnia bona ipsius, & non solùm quæ ex pecunia usuraria sunt empta. Et hinc fit, ut si illa bona transeant ad alium tertium, nullam hypothecam, sive onus reale habeant, ut ex illo usuræ solvantur, quia personalis obligatio non transit ad aliam personam, nisi illa sit hæres, quæ eò ipsò, quòd repræsentat personam defuncti, in omnibus ejus juribus, & obligationibus personalibus succedit, *Azor. c. l. in fine.* Itàque *text. in cit. c. Cum tu.* non loquitur de bonis, quæ ex usuris comparata sunt, postquam illa ab usurario sunt alienata: sed de ijs, dum adhuc in ipsius usurarij dominio, & potestate erant, hæc enim ait, esse vendenda, & ex illis solvendas usuras, ut usurarius à pœna, & peccato, quod eas accipiendo incurrit, liberetur: quod fit, si usurarius ex bonis, quæ adhuc in potestate ipsius sunt, usuras solvat, alioquin peccatum continuat: nam postquam ea alienata sunt, non potest usurarius ampliùs usuras ex illis bonis solvere, ut per se constat, adeóque neque à peccato suo liberari, nisi ex alijs bonis solvat, *Molin. cit. disp. 329. n. 7.*

Porro si bona usurariâ pecuniâ acquisita, transferantur ad alium ex causa, seu titulo oneroso, v. g. per venditionem, non possunt vendicari ab eo, cui usuræ sunt restituendæ. Ex quo patet, quòd illa bona non sint hypothecæ titulo subjecta: si verò titulo lucrativo, & gratuito, v. g. per donationem, sint alienata, tunc officio Judicis poterunt vendi, non stricto jure, sed nonnisi ex quadam æquitate, deficientibus alijs usurarij bonis, *Covarr. c. l. Silvest. c. l. q. 5.*

CVI. Postremò hoc loco notandum, ex *cit. c. Cum tu*, colligunt DD. communiter, non solùm injustè acquisita ex usura, sed etiam ex injusta venditione, vel alijs contractibus injustis, debere, si dominis, vel eorum hæredibus restitui non possint, dari pauperibus, non quidem spectato Jure naturæ, sed positivo, & Lege Ecclesiasticâ, quia eadam in his quoque est ratio, quæ in usuris: & cùm non agatur de pœna, sed de restitutione injustè accepti, extensio fieri potest ad casus in jure non expressos, non enim par est, ut quis ex injurijs, & iniquitate locupletetur. Obligator autem delinquens ad restitutionem, etiam ante Judicis sententiam, quia leges pœnales, quæ in pœnam criminis inhabilem faciunt ad acquirendum, obligant etiam ante sententiam Judicis, qualis est Lex ista Canonica, quæ prohibet, ne quis eorum, quæ usurâ, furto, vel alio titulo injusto acquisivit, dominium obtineat, sed pauperibus in defectum veri domini, dare teneatur, ut docet *Laym. l. 3. tr. 2. c. 9. n. 2.*

§. II.

An omnes usurarii restituere teneantur usuras, etiam hæredes eorum?

CVII. Assertio I. Omnes recipientes usuras obligantur, & pœnis cogendi sunt ad restitutionem earum, sive Clerici sint, sive Laici, *c. 1. & 2. & c. Præterea 7. h. t.* quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, *reg. juris 4. in 6.* quæ ratio locum habet in omnibus, tam Laicis, quàm Clericis. Quin imò etiam Judæi rectè coguntur ad restitutionem usurarum, tanquam iniqui possessores rei alienæ, aut restitutioni obnoxiæ, nec eos convenit melioris esse conditionis, quàm Christianos, sicut neque stultos, quàm peritos, seu prudentiores, *l. Servius 4. ff. Quod vi, aut clam. Canis. tr. de usuris, c. 7. n. 3.* Et hinc in *c. Post miserabilem 12. h. t.* Papa Innocentius III. præcipit, Judæos ad remittendas Christianis „ usuras, per Principes (quorum temporali jurisdi- „ ctioni subjiciuntur) & Potestates sæculares com- „ pelli: & donec eis remiserint (scilicet Judæi usu- „ ras, quas nondum receperunt, vel jam receptas restituerint, *Hostiens. hic V. Remiserint.*) tam in merci- „ monijs, quàm in alijs, omnibus Christi fidelibus, „ sub pœna excommunicationis præcipitur, ut o- „ mnem communionem eis denegent. Et sic indi- „ rectè compellit Ecclesia Judæos ad remittendas, & restituendas usuras, interdicendo eis communionem cum Christianis, quia directè excommunicari non possunt, cùm non sint de communione Ecclesiæ, *Gl. hic in notat. Hostiens. & Abb. n. 4.* qui tamen *n. 6. & 7.* ait, quòd Ecclesia possit etiam directè compel-

compellere Judæos ad usuras restituendas, cùm hoc crimen sit Ecclesiasticum, & Judæi peccent contra legem suam, & contra legem naturæ, exercentes usuras, & sic ratione delicti sortiuntur forum, etiam coram Judice Ecclesiastico; quamvis Papa hîc mandet eos compelli per Judicem secularem, qui habet homines armatos, & sic faciliùs per illum compelli possunt. Verùm de hoc dictum suprà *tit. 6. §. 4. n. 29. & seq.*

CVIII. Similiter idem Innocentius III. in Concilio Generali Lateranensi, quod refertur in *c.*
» *Quanto* 18. *h. t.* statuit, ut si de cætero Judæi, quo-
» cunque prætextu, à Christianis graves, & immo-
» deratas usuras (maximè, quia idem est de alijs, etsi
» moderatæ sint, *Hostiens. hic.*) extorserint, Christia-
» norum eis participium, id est, communio subtra-
» hatur, donec de tali gravamine competenter satis-
» fecerint: & si opus fuerit, Christiani per censuram
» Ecclesiasticam, appellatione remotâ, compellan-
» tur ab eorum commerciis abstinere.
» Præcipit insuper Principibus Concilium, ut
» propter hoc non sint Christianis infesti (nec in
» judicio, nec extra, *Hostiens. hic.*) sed potiùs à tanto
» gravamine Judæos cohibeant. Denique in fine
» additur, & decernitur, eâdem pœnâ (scilicet ut in-
» terdicatur illis communio Christianorum) Judæ-
» os esse compellendos ad satisfaciendum Ecclesijs,
» pro decimis, & oblationibus debitis, quas à Chri-
» stianis ex domibus, & alijs possessionibus, sive bo-
» nis percipere consueverunt, antequam ad Judæos
» quocunque titulo pervenissent, ut sic Ecclesiæ
» conserventur indemnes, quia res transit cum suo
» onere, *Gl. fin. hic.*

Ubi notandum primò, una ratio, cur usuræ sint prohibitæ, est, quia exhauriuntur facultates hominum, ut dicitur in *fine cit. c. Quantò*, & sic brevi tempore redigerentur ad paupertatem, *Abb. hîc n. 2.*

Notandum secundò, ex eo, quod hîc dicitur, Judæos compellendos esse ad restituendas usuras graves, & immoderatas, non rectè à sensu contrario infertur, quòd moderatæ usuræ possint exigi: nam hoc argumentum cessat, quando contrarium jure statutum est, sicut in proposito in c. *Post miserabilem*, 12. *h. t.* ubi simpliciter præcipitur, Judæos compellendos esse ad usuras restituendas, *Gl. hic V. Immoderatas*, imò quælibet usura censetur gravis, & immoderata, secundùm *Hostiens. hîc V. eod.* quia quicquid ultra sortem accipitur, usura est, adeóque injustè accipitur; quod tamen intelligendum est cum debita proportione, ut si magnum sit, quod accipitur ultra sortem, sit magna usura: si parvum, parva, quia sicut datur furtum parvum, ita etiam usura, in qua modicum aliquid ultra sortem in mutuo accipitur, nonnisi parva est, & levis, quia non graviter lædit bona proximi, adeóque neque gravis injustitia esse potest, neque obligationem sub peccato gravi, seu mortali ad restituendum inducere, ut bene advertit *Lugo cit. disp. 25. sec. 11. §. 4. n. 252. & seq.*

Notandum tertiò, Judæis fuisse prohibitas usuras, etiam secundùm Legem Mosaicam, cui non obstat illud *Deuteron. c. 23.* ibi: *Non fæneraberis fratri tuo, sed alieno*, quia eo loco non fuit licita usura cum exteris ex dispensatione, nam in eo, quod adversatur legi naturæ, dispensari non potest, adeóque non fuit usura ibi permissa tanquam licita, sed solùm tanquam impunita ad majora mala vitanda, quemadmodum etiam libellus repudij Judæis fuit permissus ad occisionem uxorum ipsarum evitandam, *Barbos. in Collect. in cit. c. Post miserabilem, n. 3.*

CIX. Assertio 2. Etiam hæredes usurarij obligantur ad restitutionem usurarum, nam si usurarius in vita non restituit usuras, debent illæ ab hæredibus defuncti, sive sui sint, ut filij, sive hæredes extranei, restitui ei, qui usuras solvit, vel ejus hæredibus, in utroque foro, ut constat ex *c. Tua nos 9. h. t.*
ubi cùm quæsitum fuisset à Papa Alexandro III.
quid observandum sit quoad filios usurariorum, »
qui eis in crimine usurarum defunctis succedunt »
(id est, in usuris, quæ ad ipsos pervenerunt, *Hostiens. hic V. In crimine*) aut quoad extraneos hæredes, »
ad quos bona usurariorum sunt devoluta? Re- »
spondit Papa, quòd filij eâdem districtione ad re- »
stituendas usuras cogendi sunt, quâ parentes eo- »
rum cogerentur, si viverent. Et idem faciendum »
est contra hæredes extraneos.

CX. Ubi notandum primò, hæredes defuncti usurarij, non tantùm in debito ex usuris, sed etiam in omni alio debito defuncti, & ex damno alteri in rebus temporalibus injustè illato, obligantur ad satisfaciendum, & compensandum illud, juxta *c. ult. de sepultur.* quia actiones defuncti sicut activæ transeunt ad hæredes, ita & passivæ, hoc est, sicut hæredes possunt agere ad persecutionem, seu compensationem damni illati in bonis defuncti ab alijs: ita vicissim etiam ipsi conveniri possunt, propter delictum defuncti, ad compensandum damnum ab eo illatum in bonis alterius. Non tamen possunt conveniri hæredes actione merè pœnali, ad solvendam pœnam, quam incurrit defunctus ob delictum, quando hoc morte defuncti, exspiravit, *Covarr. libr. 3. resol. c. 3. n. 7. Molin. tr. 2. disp. 332. n. 2.*

Notandum secundò, bona usurariorum non sunt realiter obligata, sive tacitè hypothecata pro usuris restituendis, ut suprà dictum, & sumitur etiam ex *cit. c. Tua nos*, ubi non dicitur, quòd omnes, ad quos bona usurarij pervenerunt, cogendi sint ad restituendas usuras, sed filij, vel alij hæredes, etiam extranei, ergo illi, ad quos pervenerunt bona usurarij, titulo singulari, v. g. venditionis, non possunt compelli ad dimittenda illa bona, ut ex ijs restituantur usuræ, quia non sunt hæredes, *Abb. hic n. 3.* contra *Gl. hic V. Cogendi.* Idque procedit etiam, quoad bona comparata ex pecunia usuraria: nam sive ex causa onerosa, sive etiam ex causa lucrativa ad alium pervenerint, titulo singulari, non potest, saltem spectato juris rigore, molestari super illis bonis ad usuras restituendas, *Arg. l. Æris, 15. C. de donationib. Abb. hic n. 7.* Quamvis ex æquitate, quoad bona, quæ priùs pecuniâ usurariâ sunt acquisita, sed postea in alium, titulo lucrativo, translata, aliud dicendum videatur, *Abb. hîc n. 8.* & dictum etiam *§. præced.*

Notandum tertiò, sub ijsdem pœnis possunt hæredes usurarij compelli ad restituendas usuras, per quas poterat compelli defunctus, uti sumitur ex *cit. c. Tua nos*, ibi: *Eâ sunt districtione cogendi &c. Abb. hîc n. 4.* Et hinc per Rescriptum impetratum à Papa, vel alio Principe contra usurarium, ad restituendas usuras, potest etiam conveniri hæres ipsius, etiam re

adhuc

adhuc integrâ, id est, si nulla adhuc repetitio usurarum ab usurario sit facta, maximè si tempore dati Rescripti, adhuc vixit usurarius, quia hæres censetur eadem persona cum defuncto, ut colligitur ex *c. Significavit 36. de rescript. Abb. hic n. 5.*

Notandum quartò, si bona defuncti non sufficiant ad restituendas usuras, non tenetur hæres illas restituere ex suo, in foro externo, & judiciali, si inventarium confecit; secùs est, si non fecit: quamvis in foro animæ, sive conscientiæ, non teneatur ultra vires hæreditatis, etsi inventarium non fecit, secundùm communiorem sententiam, quia lex statuens oppositum est fundata in præsumptione juris, quòd plus fuerit in hæreditate, quæ præsumptio cessat in foro conscientiæ, in quo creditur asserenti contrarium, *Abb. hic n. 11.*

CXI. Sed jam hîc ulteriùs quæritur, an quando plures sunt hæredes usurarij, singuli teneantur restituere in solidum? Resp. primò, singuli hæredes non obligantur solvere usuras in solidum, nec unus pro altero, etsi deficiat, & solvere nolit, vel non possit suam partem, sed singuli solùm juxta portiones suas, quas ex hæreditate acceperunt, ita ut si tres sint hæredes ex æquis partibus, singuli solvant tertiam partem debiti, juxta portionem, in qua succedunt defuncto. Item si unus habeat duas partes hæreditatis, teneatur ad duas partes usurarum solvendas, & qui tertiam partem habet, ad tertiam: idemque regulariter est de alijs quibuscunque hæredibus, *Abb. in cit. c. Tua nos. n. 6. Silvest. V. Usura 6. q. 10. dicto 2. Azor. p. 3. lib 5. de usura, c. 17. q. 11. Molin. cit. dis. 332. n. 4. Less. l. 2. c. 20. dub. 20. n. 175.* quæ est communior, & verior sententia. Ratio est, quia sicut bona defuncti dividuntur inter hæredes, pro rata, seu portione hæreditatis: ita etiam ejus obligationes personales, & debita dividi debent, quia commoda, seu bona, & onera æqualiter inter hæredes dividenda sunt, ita ut qui ex parte tantùm commodum percipit, onus quoque ex parte sentiat: & licèt singuli hæredes repræsentent defunctum, non tamen totaliter, sed ex parte, & omnes simul repræsentant illum totaliter. Nec obstat *cit. c. Tua nos,* ubi dicitur, hæredes ex districtione esse cogendos usuras solvere, quâ defunctus cogeretur, si viveret: sed is tenetur in solidum; ergo & hæredes: quia ibi solùm dicitur, quòd omnes hæredes simul juncti teneantur omnes usuras restituere, ita tamen ut singuli non teneantur in solidum, sed solùm pro rata portionis, quæ ipsum contingit, & eo modo, quo defuncto succedunt.

CXII. Excipiendum primò, nisi res aliqua per usuram acquisita in specie adhuc extet apud usurarium, tunc enim ea, ad quemcunque possessorem pervenerit, vel legatarium etiam, restituenda est, quia est aliena, vel saltem danti debita, ita ut restitui debeat, si adhuc extat, *Less. c. l. n. 174. Molin. cit. dis. in fine.*

Excipi debet secundò, si ante hæreditatis divisionem, & priusquam cuilibet hæredum sua assignaretur portio, ob culpam ipsorum factum sit, ut usuræ non solverentur: tunc singuli hæredes, in defectum cohæredum, qui vel nolunt, vel non possunt solvere, debent in solidum solvere, quia tunc ex proprio delicto ad id tenentur, *Luga cit. dis. 25. sec. 11. §. 2. n. 237.*

CXIII. Resp. secundò, si hæreditas, solutis ex ea legatis, & deductâ etiam legitimâ, seu quartâ falcidiâ hæredibus debitâ, adhuc sufficiens maneat ad solvendas usuras, & reliqua debita defuncti, tum legatarij non tenentur usuras solvere, in defectum hæredum, etiamsi postea efficiantur impotentes, quâcunque ratione, ad solvendum, quia debita personalia defuncti non transeunt ad legatarios, nec donatarios mortis causâ, sed ad hæredes, qui succedunt in universum jus defuncti, adeóque etiam in onera, & debita personalia ejusdem, *Less. c. l. n. 176.* Aliud est, si bona hæreditaria non sufficiant ad usuras solvendas, vel etiam non sufficiant, ut solutis debitis, adhuc integra maneat hæredibus sua legitima, seu quarta debita, quam ex legatis detrahere possunt, tunc enim tenentur etiam legatarij contribuere, servatâ proportione, quia ante omnia legata, debent deduci debita, & illis solutis, etiam quarta falcidia, & quod reliquum est, dandum est legatarijs, *Less. c. l. n. 173. Lugo c. l. n. 136.*

§. III.

Quinam, & quo pacto cooperantes ad usuras exigendas, vel solvendas, teneantur ad restitutionem?

CXIV. Regula generalis est, omnes eos, qui se tenent ex parte usurarij mutuantis, & sunt causa efficax, cur usuræ exigantur, & solvantur, vel potiùs cur mutuum non detur gratis, & sine usuris, peccare, & obligari ad restitutionem, saltem secundo loco, si usurarius nolit, aut non possit restituere: eos verò, qui se tenent ex parte mutuatarij usuras solventis, non obligari ad restitutionem, nisi quando, & eo modo, quo ipse mutuatarius aliquando peccat, ratione scandali, *Molin. cit. dis. 331. n. 1. Azor. cit. lib. 5. c. 17. in princ. Less. cit. c. 20. dub. 21. n. 178. & 184.* quod posterius tamen *Lugo cit. dis. 25. sec. 11. n. 214.* intelligendum esse ait de illis, qui ita cooperantur, ex parte mutuatarij, ut is graviter sit invitus, tunc enim peccant contra justitiam, & obligantur ad restitutionem: alioquin enim, si eo non invito, sed volente, & consentiente, cooperentur ad usuras solvendas, nullam inferunt mutuatario injuriam, quæ non fit, volenti, & consentienti, & consequenter neque peccant contra justitiam, neque ad restitutionem tenentur.

CXV. Hinc infertur primò, Principes, Judices, & Domini temporales, qui lege, vel statuto decernunt, vel per præceptum, aut per sententiam compellunt subditos debitores ad usuras promissas solvendas; vel etiam cùm usuræ solutæ repetuntur, prohibent, vel impediunt, ne restituantur, tenentur ad restitutionem in solidum, si usurarius nolit, vel non possit restituere, quia id prohibitum est sub excommunicatione in *Clement. unic. h. t. Silvest. V. Usura 9. q. 22. Azor. cit. l. 5. c. 17. q. 4. Less. cit. c. 20. n. 179. Molin. cit. dis. 331. n. 5.* Secùs est, si prædicti solùm permittant usuras exerceri ad majora incommoda vitanda, nullum eis auxilium præbentes, nec in peccato participantes,

tunc enim non censentur causa efficax usurarum, *Less. c. l.* Nibilominus tamen ex dispensatione S. Pontificia, posse Principes supremos obligare, & cogere subditos ad solvandas usuras promissas, indicat *Navarr. l. 5. consil. 53. h. t. n. 3.* ubi testatur, in toto statu Ecclesiastico, etiam Romæ, Christianos compelli ad solvendas usuras Judæis promissas, & Judæos non compelli ad solvendas eas Christianis: nam quamvis intrinsecè malum sit, & jure naturæ prohibitum cogere ad solvendas usuras, tanquam verè debitas; non autem est intrinsecè malum, si subditi debitores compellantur ad eas solvendas, non ut debitas, sed ob alias justas, & publicas causas id exigentes, *Lugo cit. disp. 25. sec. 11. n. 219. in fine.* ubi rationem reddit, cur hæc cooperatio per leges, & præceptum ad solutionem usurarum non sit illicita, & inducat obligationem solvendi usuras, quia quamvis mutuans sub usuris peccet contra justitiam, & consequenter etiam peccent, qui eum adjuvant, invito mutuatario: ipse tamen mutuatarius non peccat contra justitiam, neque etiam contra charitatem, si justam causam habeat petendi mutuum, & post acceptum mutuum, licitè usuras promissas solvit, imò ad id tenetur, si sub juramento promisit, apud quem plura de hoc legi possunt.

CXVI. Infertur secundò, qui consulit, & persuadet alicui, ut sub usuris mutuet, aliàs gratis mutuaturo, vel eum in proposito mutuandi confirmat, is tenetur ad restitutionem in solidum, in defectum mutuantis, quia consilio suo est causa damni illati mutuatario: si verò mutuo jam accepto sub usuris consilium dat, ita ut nihil fecerit ad usuras acquirendas, non obligatur ad restituendum, *Silvest. V. Usura 7. q. 2. Azor. cit. c. 17. q. 1.*

Infertur tertiò, deponens pecunias suas apud usurarium non peccat contra justitiam, etsi prævideat ipsum iis esse fœneraturum, quia utitur jure suo, nec ex officio tenetur impedire usuras: modò non suaserit, ut exigeret usuras, nec ipse earum sit particeps, quia per hoc nulla fit injuria mutuatario, qui mutuum sine usuris habere non potest, imò talis nec contra charitatem peccat, si ob suam necessitatem, vel utilitatem deponat, *Azor. c. l. q. 2. Less. c. l. n. 184.*

Infertur quartò, Notarius faciens scienter instrumentum, in quo sub specie liciti contractûs, sive sub nomine alterius debiti, pallianturusuræ, ita ut ex eo postea reipsa mutuatarius cogatur solvere usuras, peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem, siquidem invito, & non consentiente mutuatario, instrumentum confecit: secùs si ipso volente, & petente, quia tunc non fit illi injuria; quando verò instrumentum expressè continet contractum usurarium, non tenetur regulariter ad restitutionem, quia vi illius instrumenti, non potest mutuatarius cogi in judicio ad solvendas usuras, nisi alicubi consuetudo, vel statutum iniquum esset, quo cogantur mutuatarij ad usuras solvendas, *Less. c. l. n. 180. Azor. c. l. q. 6.* Idemque est de testibus, qui interveniunt in tali instrumento, secundùm datam suprà distinctionem, quia sine testibus non valet, *Silvest. V. Usura 7. q. 9. Azor. c. l. q. 7.*

CXVII. Infertur quintò, Judices, Procuratores, & Advocati, quorum patrocinio, & ope, in judicio, vel extra, scienter exiguntur usuræ, vel non restituuntur, cùm repetuntur, tenentur restituere in solidum, in defectum usurariorum, *Silvest. V. Usura 7. q. 10.* Idem est de mediatoribus, si sint causa, cur mutuans, non gratis, sed sub usuris mutuet, *Silvest. V. Usura 7. q. 3.*

Infertur sextò, famuli usurarij, qui nomine domini cum mutuatario contractum ineunt, deducendo in pactum, ut usuras solvat, vel cogunt, & urgent ad eas solvendas, peccant contra justitiam, & tenentur ad restitutionem: secùs si remotè solùm cooperentur ad usuras accipiendas, portando, vel reportando pecunias, scribendo rationes dati, vel accepti &c. *Less. cit. c. 20. n. 181. & 2. seqq.*

Infertur septimò, Tutores, curatores, administratores, & negotiorum gestores, qui nomine pupillorum, vel eorum, quorum negotia gerunt, mutuant sub usuris, injustè cooperantur ad usuras, & tenentur ad restitutionem, saltem in defectum eorum, quorum nomine accipiunt usuras, *Silvest. c. l. q. 4. Azor. c. l. q. 4.* plura de his videri possunt apud DD. citt.

§. IV.

De quibusdam exceptionibus, quas usurarii opponere possunt, vel solent contra petentes restitutionem usurarum.

CXVIII. Quæritur primò, an usuræ [illegible] stè acceptæ restituendæ sint ab usurario, si is ex[illegible] at contra petentem mutuatarium, qui eas sol[illegible], quòd liberaliter sibi ab eo remissæ sint? Resp. Validam esse talem remissionem, adeòque nullam e[illegible] obligationem, ex parte usurarij, restituendi u[illegible]s sponiè, & sine fraude ipsi à mutuatario re[illegible] ut docet *Gl. in c. Peccatum 4. V. Restituatur de* [illegible] *juris in 6. Covarr. in eadem reg. p. 2. in princ n.* [illegible] *Canis. tr. de usur. c. 7. n. 5. Zœs. in Comment. in* [illegible] *cret. h. t. n. 40.* Ratio est, quia etiam in ali[illegible] debitis, sive civilibus, sive criminalibus, liberè p[illegible] est creditor remittere debitori jus suum, q[illegible] ad privatum suum interesse, cùm quilibet re[illegible] sit moderator, & arbiter, *l. In re 21. C. Mandat*, [illegible] in casibus, in quibus jus remissioni resisti[illegible], ea[illegible]que prohibet, ut in casu *c. Statutum 11. §. Si quid autem de rescript. in 6. & in c. 2. in fine de censib. in 6.* Neque verò hîc obstat regula illa Juris 4. *in 6.* desumpta ex S. Augustino: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*: quia non potest cen[illegible]eri ablatum, quod liberè est condonatum: & n[illegible]l interest, an solvatur id, quod in obligatione est, an verò aliter volenti creditori satisfiat, *l. Si rem 9. §. Omnis, ff. de pignorat. act.* ubi dicitur: *Satisf[illegible]ctum intelligimus, quemadmodum voluit creditor, licèt non sit solutum, ff. Quibus modis pignus solvit.*

CXIX. Quæritur secundò, an debitori petenti remissionem usurarum promissarum, vel restitutionem solu-

nem solu-

nem solutarum, possit à creditore, sive mutuatario opponi exceptio juramenti præstiti à debitore, sive solvente usuras? Respondetur, non obstante juramento, quo debitor, sive mutuatarius juravit se soluturum usuras, vel solutas non repetiturum, potest cogi creditor, sive usurarius, ut vel remittat juramentum, si nondum solutæ sint usuræ, vel ut eas restituat, si sint solutæ, ut constat ex c. 1. *de jurejur.* & *ex c. Tuas* 13. *h. t.* Nam cùm quidam usurarij eos, quibus pecuniam mutuant, & dant ad usuram, præstare faciant juramentum, quòd usuras non petent ab eis (ut sic obstante juramento, non possint usurarum remissionem petere nondum solutarum, vel restitutionem solutarum, *Hostiens. hic.*) & super solutis nullam movebunt quæstionem: quæsitum fuit à Papa Innocentio III. quid hàc in re sit agendum? Respondet Papa Episcopo Diœcesano, ut ipsos usurarios, monitione præmissâ, per censuram Ecclesiasticam, non obstante appellatione, compellat, ante usurarum solutionem, ab exactione earum desistere, vel restituere eas, postquam sunt persolutæ, ne ex dolo suo, & fraude commodum reportare videantur.

CXX. Pro declaratione hujus c. notandum primò, si debitor, sive mutuatarius juravit se soluturum usuras, tenetur solvere usuras promissas, nisi petat absolutionem, sive relaxationem juramenti, quamvis postea solutas repetere possit ab usurario, juxta c. *Debitores 6. de jurejurando.* Nam quia non est peccatum dare usuras, si quis, necessitate cogente, mutuum sub fœnore accipiat, etsi sit peccatum accipere usuras: ideo cùm ex parte jurantis, se soluturum usuras, juramentum impleri possit, & servari, sine dispendio salutis æternæ, illud servari debet, *c. 2. de pact. in 6.* At verò, quia is, qui accipit usuras, non potest eas sine peccato accipere, ideo tenetur vel usuras remittere, ante earum solutionem, & juramentum; vel si jam accepit, tenetur eas restituere danti, ne ex dolo suo, & injustitiâ lucrum referat, *cit. c. Tuas h. t. & cit. c. Debitores & c. Ad nostram 7. de jurejuran.* si ergo debitor, sive mutuatarius petat ab usurario sibi remitti usuras, vel solutas restitui, & usurarius excipiat, quòd sint debitæ ex promissione jurata, & ideo non habeat locum remissio, vel repetitio usurarum, replicari potest, ex parte mutuatarij, quòd propter juramentum quidem usuræ ab ipso vi debebant, sed quia ex parte accipientis illicitè, & injustè sunt acceptæ, ideo auctoritate Concilij Lateranensis sub Alexandro III. c. 25. allegato in c. 1. *h. t. in 6.* remittendas esse, si nondum solutæ sint, vel restituendas, si sint solutæ, *Tholosan. libr. 3. de usur. c. 12. n. 7.* ubi ad cautelam suadet, ut contra exceptionem juramenti, amicus debitoris, qui juravit solvere usuras, sine mandato illius, compareat, & replicet, ac contradicat.

Notandum secundò, si debitor, sive mutuatarius juravit, se usuras solutas non repetiturum, ut in *casu c. Ad nostram 20. de jurejur.* tum potest petere absolutionem, sive relaxationem juramenti, *Arg. c. Si verò 8 eod.* vel petere à Judice, coram quo convenitur, ut ex vi officij compellat usurarium remittere juramentum, *c. 1. de jurejur.* & cogat desistere ab exactione earum, si non sint solutæ, *cit. c. Tuas, h. t.* vel deniq; ut qui promisit non repetere usuras, denunciet id Ecclesiæ, *Abb. in cit. c. 1. de jurejur. n. 8. & 9. Tholosan. cit. c. 12. n. 8.* si verò debitor, sive mutuatarius juravit, non tantùm se non repetiturum usuras solutas, sed nec ullam quæstionem moturum, vel delaturum, ut in *casu cit. c. Tuas*, tum non obstante juramento, poterit denunciare Ecclesiæ, nullum enim juramentum obligare potest, quin possit quis denunciare Ecclesiæ criminosum, *c. Quemadmodum 25. in fine de jurejur.* nec valere potest, cùm sit contra præceptum charitatis de denunciatione fraterna, & salutem proximi, *Abb. c. l.* denuncians enim se fundat, non super commodo, seu interesse proprio, sed super peccato proximi, & salute animæ ipsius, *Abb. in cit. c. Tuas, n. 6. h. t.* Item potest Judex ex officio compellere usurarium ad relaxandum juramentum, & restituendum, *Abb. in cit. c. 1. n. 9.* quin etiam si usurarius nolit liberè remittere juramentum, potest Episcopus absolvere jurantem, eo invito, *Arg. cit. c. Si vero. Tholosan. c. l. n. 9.*

Notandum tertiò, si debitor, qui juravit se non repetiturum usuras, intendat eas repetere, tunc debet priùs petere absolutionem, sive relaxationem juramenti, *Gl. in cit. c. Tuas, V. Desistere:* si verò non petat relaxationem juramenti, sed Judex ex officio procedat, & cogat usurarium ad restituendas usuras, tum non est opus absolutione à juramento, quia jurans nil facit contra juramentum, juravit enim se non repetiturum usuras, non autem juravit, se non recepturum usuras, si redderentur, *Abb. in cit. c. Tuas, n. 4. h. t.* Videri possunt, quæ dicta sunt de his *libr. 2. Decret. tit. 24. sec. 1. §. 7.*

CXXI. Quæritur tertiò, an is, à quo repetuntur usuræ, possit objicere illas repetenti, quòd ipse etiam, vel is, cujus est hæres, & pro quo repetit illas, vel à se, vel ab alijs usuras acceperit, easque non restituerit, & sic per talem exceptionem repetentem repellere? Resp. De hoc agitur inprimis in c. *Quia frustra 14. h. t.* ubi Innocentius III. sic rescribit: Quia frustra Legis auxilium invocat, qui committit in legem, statuimus, ut si quis usurarius à nobis litteras impetravit super restituendis usuris (sibi scilicet usurario) vel fructibus computandis in sortem, auctoritate illarum, nullatenus audiatur: nisi priùs ipse restituerit usuras, quas ab alijs noscitur recepisse, & extorsisse.

CXXII. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, ratio, cur repetens usuras non audiatur, si ipse ab alijs usuras extorsit, est, quia frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem, scilicet in eandem legem, cujus auxilium implorat: secùs si delinquat in aliam diversam legem, *Gl. hic V. In legem, & Barbos. in Collect. hic n. 2.* & habetur etiam in *l. Auxilium 37. ff. de minorib.* & nemo potest improbare mores, quibus ipse infectus est, *l. In aream 11. C. de inoffic. testam.* nec valet replicatio, si is, qui petit sibi reddi usuras, dicat, quòd usuras non exegerit ab eo, à quo illas repetit, etsi ab alijs exegerit, qui tamen ab eo illas non repetunt: nihilominus enim potest usurarius contra alium usurarium excipere, non tantùm de usuris à se extortis, sed etiam à quibuscunque aliis: & sic auditur allegans jus tertij: idque fit, non tam in favorem eorum, quibus restituuntur usuræ, quàm in odium usurarij, ut priùs se purget de crimine usuræ, quàm alium de eo arguat, *Abb. hic n. 4.*

Unde hoc speciale est in usurario repetente usuras, vel petente, ut fructus computentur in sortem, quòd non audiatur, nisi priùs restituat usuras, quas ab alijs extorsit: nam ab alijs actionibus civilibus usurarius non repellitur, sed audiri debet, antequam usuras restituat, non obstante hac exceptione, *Abb. hic n. 3.*

CXXIII. Notandum secundò, si contra repetentem usuras ab usurario excipiatur, quòd & ipse usuras extorserit, & factâ publicâ denunciatione ex officio Judicis, juxta *c. Ad nostram 22, de jurejur.* nullus agat, sive repetat usuras ab usurario, tum præcipi ei debet, ut usuras restituat, saltem pauperibus, aliàs non liberabitur à peccato, *c. Cùm tu 5. h. t.* ac proinde cùm nondum sit emendatus, si in crimine perseveret, non restituendo alienum, non est audiendus, prout colligitur ex *cit. c. Quia frustra,* ibi: *Nisi quis ipse restituerit,* vel adhuc restituat cum effectu, non enim debet habere beneficium legis, qui contra illam in crimine perseverat, adeóque Judex non debet procedere per litteras ab eo impetratas, nisi postquam constiterit, quòd plenè purgatus fuerit, *Gl. hic V. Restituerit, & Tholosan. l. 3. c. 12. n. 3.*

Sed quid si cum usurario, qui excepit contra usurarium, non procedatur in causa, remanebitnè peccatum primi usurarij impunitum? quòd si fiat, uterque usurarius, & conventus de usuris, & qui convenit alium, retinebit usuras, & commodum ex delicto suo reportabit, quod fieri non debet. Resp. Judex ex officio, repulso actore, debet compellere usurarium conventum ad restituendas usuras, non isti usurario actori, sed ijs, quibus debent reddi usuræ ab illo actore extortæ, & iste actor tenebitur postea hoc ratum habere, cùm negotium illius sit utiliter gestum, *l. Si pupilli 6. ff. de negot. gest.* & factâ integrâ restitutione, audietur actor repetens usuras ab alio usurario, in istis enim multum valet, & potest officium Judicis, *c. Tuas 13. h. t. Abb. in cit. c. Quia frustra, n. 4. Tholosan. c. l. n. 4.*

Porro exceptionem hanc contra usurarium, qui impetravit litteras Apostolicas ad repetendum usuras, non possunt proponere alij conventi à Reo, quia ad eos non extenditur vis litterarum, sed ipse Reus bene potest excipere, quòd usuras etiam ab alijs actor extorserit, *Abb. hic n. 8.*

CXXIV. Notandum tertiò, exceptio contra usurarium repetentem usuras, quòd ipse etiam non restituerit usuras ab alijs extortas, debet proponi ante litis contestationem, quia est exceptio dilatoria, & arcet actorem à litis ingressu, sive ab agendo, nisi ipse priùs satisfecerit, ut patet ex *cit. c. Quia frustra,* ibi: *Nullatenus audiatur:* si ergo fuit auditus, & admissus ad agendum, non potest ampliùs excipi, & debet probari hæc exceptio, etiamsi ante litem contestatam sit proposita, intra 8. dies, *Arg. c. 1. de except. in 6. Hostiens. hic in fine, & Abb. n. 9. Tholos. c. l. n. 5.*

Notandum quartò, si excipiatur contra usurarium repetentem usuras, quòd ipse non restituerit, quæ ab alijs extorsit, consultum erit, ut respondeat, se esse paratum restituere, si sit, qui petat: & tunc Judex publicè denunciabit, quòd quicunque tali solvit usuras, veniat, & si id ostenderit, satisfiet ei: quòd si nemo comparuerit, qui petat, procedet prior repetitio usurarum: si verò veniant aliqui, & probent, illis restituentur usuræ ab actore extortæ, *Tholos. c. l. n. 3. §. Tutior erit replicatio.* Nec sufficit in hoc casu dare pignora, aut cautiones de restituendo, *Arg. c. Cùm aliquibus 6. de rer. judic. & l. Quòd si 10. ff. de pignorat. act.* nisi fortè alia quædam magna causa superveniat, *Arg. l. 4. §. Ait Prætor ff. de re judic.* ut si non sit solvendo, tunc enim sufficit præstare cautionem, & audiri debet, ut postea alij restituat, *Arg. c. Olim 16. de restit. spoliat.* vel si is, cui debetur, consentiat, quia tunc satisfactum intelligitur, *l. Si rem 9. §. Omnis ff. de pignorat. act. Gl. in cit. c. Frustra, V. Restituerit. Hostiens. ibid.*

CXXV. Cæterùm quod dictum est, si quis petat usuras à se extortas sibi restitui, eum non audiri, nisi ipse priùs restituat usuras, quas ab alijs extorsit, id extenditur, ut non audiatur, nisi restituat, non solùm quas ipse, sed etiam, quas pater suus, cujus ipse est hæres, extorsit, prout decernitur in c. *Michael 17. h. t.* Nam Michael Laicus conquestus est Papæ Innocentio III. quòd M. & quidam alij cives Bononienses multa extorserunt ab ipso, & patre suo, cujus hæres extitit, per usurariam pravitatem. Quare mandat Papa Episcopo Bononiensi, ne auctoritate litterarum à se impetratarum in eodem negotio procedat, nisi dictus conquerens restituerit, vel adhuc restituat, si quas aliquando ipse, vel pater ejus extorsit usuras.

CXXVI. Ubi notandum primò, Laicus potest à Papa impetrare Rescriptum ad restituendas usuras ab ipso extortas, nam hoc casu Judex Ecclesiasticus jurisdictionem habet etiam in Laicos, *c. Quia 3. h. t. Abb. hic n. 1.*

Notandum secundò, filius potest repetere usuras extortas à patre suo, modò ipse sit hæres, sicut & quilibet hæres extraneus, *Gl. hic V. Extitit. Abb. not. 2.*

Tertiò, repetens usuras non auditur, nisi restituat extortas à se, vel patre suo, vel ab alio defuncto, cujus ipse est hæres, *Abb. hic n. 2.*

Quartò, si Clericus repetat usuras, non proprio nomine, sed nomine Ecclesiæ suæ, non potest contra illum excipi, quòd ab alijs ipse usuras extorserit, nec restituerit, quia agit nomine Ecclesiæ, cui delictum suum obesse non potest, *Reg. Delictum 76. in 6. Arg. c. 1. in fine de restit. spoliat.* Similiter nec contra Procuratorem repetentem usuras, nomine domini principalis, excipi potest, quòd ipse Procurator usuras ab alijs receperit, *Abb. hic n. 3.*

Quintò, hæres tenetur restituere usuras extortas à defuncto, licèt nihil ad ipsum hæredem pervenerit, quia non convenitur ex delicto, sed ex quasi contractu, *l. unic. C. Ex delicto defuncti,* ad compensationem damni illati, idque utroque Jure, etiam Civili, *Gl. hic V. Pater, & Abb. n. 5. Covarr. l. 3. resol. c. 3. n. 7.*

CXXVII. Quæritur quartò, an conventus super usuris restituendis, possit appellare, ne cogatur illas restituere? Resp. Si manifestus usurarius appellet ad effugiendam restitutionem, non est audiendus, prout decernitur in *c. Quam perniciosum 11. h. t.* ubi Papa Innocentius III. mandat Prælatis Ecclesiasticis, ut manifestos usurarios (id est notorios, vel per propriam confessionem in judicio, vel quia condemnati sunt per sententiam) & præcipuè

quos

» quos usuris publicè renunciâsse constiterit: cùm » aliquis eos convenerit (& convicerit, non enim sufficit aliquem convenire super crimine, nisi & pro» betur, *Hostiens. hic V. Convenerit.*) non permittant » appellationis beneficio se tueri; adeòque non obstante appellatione, compelli debent ad restitutionem usurarum. Idque non est specialiter statutum in odium usuræ, sed quia neque quilibet alius criminosus andiatur appellans à condemnatione criminis, c. *Cùm sit 5. §. fin. de appell.* Quod tamen ita intelligendum, si appellatio sit manifestè frivola, & injusta, quia scilicet dicit, se non esse usurarium, cùm tamen de contrario manifestè constet, vel quia publicè usuris renunciavit; vel quamvis talis sit declaratus, tamen ideo appellat, ne cogatur restituere, quod est contra juris præceptum. Secùs est dicendum, si appellatio interposita sit, ex justa aliqua causa, ut quia dicit, se non accepisse usuras ab eo, qui petit eas restitui, & tamen condemnatur: vel si non admittantur ejus testes ad reprobandos testes dicentes ipsum accepisse usuras: vel si alio modo gravetur, nam gravato, quamvis criminoso, non est deneganda appellatio, sicut nec alia defensio, quæ est juris naturalis, c. *Ut debitus 59. de appellat. c. Inter dilectos 11. de except. Prael.* sicut nec raptori, *Arg. c. In litteris 5. de restit. spoliat. Gl. hic V. Se tueri, & Abb. n. 2.*

§. V.

Aliæ duæ quæstiones circa restitutionem usurarum proponuntur, & resolvuntur.

CXXVIII. Quæritur primò, quænam in specie restitui debeant ab usurario? Resp. Inprimis omne id, quod ex pacto, vel conventione, ratione mutui, supra sortem acceptum est, à creditore, seu mutuante restituendum est, cùm sit usura: non autem quod datum est mutuanti, à mutuatario, non intuitu mutui, & sine pacto, ac intentione, & spe supra mutuum accipiendi, à mutuante est receptum, quia id ad usuram non pertinet, *Greg. Tholos. l. 3. de usuris, c. 9. n. 1.* Idemque dicendum de rebus, quæ à creditore, sive mutuante acceptæ sunt, ratione ejus, quod interest, sive ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, ob mutuum, vel ratione pœnæ legalis, aut conventionalis, quia ea non pertinent ad usuras prohibitas, ut ex suprà dictis patet.

Secundò, si res fructifera in specie à debitore, sive mutuatario data sit creditori, sive mutuanti pro usuris, veluti domus, prædium, pecus, aut simile quid, ea debet, unà cum fructibus perceptis, restitui, cùm sint percepti à possessore malæ fidei: imò & fructus, quos debitor, sive mutuatarius percepisset, si rem suam possedisset, sive retinuisset, etsi ipse creditor, sive mutuans illos non perceperit, ob culpam, vel negligentiam suam, sibi enim imputare debet, quòd eos non perceperit, *Arg. c. Gravis 11. de restit. spoliat. l. in re 8. in fine ff. de condict. furt. l. Si navis 62. §. Generaliter, ff. de rei vindic. l. Restituere 75. ff. de V. S. l. Generaliter 78. ff. de R. I. l. Videamus 38. §. In Paviana, ff. h. t.* potest tamen usurarius, sicut & quilibet alius malæ fidei possessor, deducere expensas necessarias factas pro colligendis, & conservandis fructibus, qui etiam à prædone deduci possunt, & retineri, *l. Si à domino 36. §. fin. ff. de hæred. petit. l. 1. C. de fructib. Tholosan. c. l. n. 5.* Quin imò probabiliter tenetur usurarius etiam restituere illos fructus, quos ipse percepit, etsi dominus rei non fuisset percepturus, sive ob casum fortuitum, sive etiam ob negligentiam suam, quia v. g. dominus domum datam pro pensione non locâsset, vel agrum non coluisset, quam tamen usurarius locavit, vel coluit, nam satis est, quòd sint fructus rei restitutioni obnoxiæ, & percepti ab usurario, *Azor. p. 3. libr. 5. de usura, c. 15.* quamvis aliqui apud *Tholosan. c. l.* putent, saltem in foro conscientiæ tales fructus non esse necessariò restituendos. Illud magis certum est, quòd usurarius non tenetur restituere fructus, quos nec ipse percepit, ob negligentiam suam, nec dominus rei percepisset ob negligentiam suam, quia nec ratione rei acceptæ tenetur, cùm ipse nihil perceperit, nec aliquid apud ipsum extet; nec ratione injustæ acceptionis, quia nullos fructus percepit, nec eos dominus rei percepisset, *Azor. c. l.*

Tertiò tenetur usurarius, præter usuras, restituere etiam omne damnum, quod ipse debitor, sive mutuatarius passus fuit, propter solutionem usurarum, ut si coactus fuit ad solvendas usuras, viliùs vendere domum suam, vel agrum, vel accipere mutuum sub alijs usuris, ut solveret usurario usuras, *Azor. c. l. Tholos. c. l. n. 6.* imò & luctum cessans ipsi mutuatario, ex eo quòd solverit usuras, cui causam dedit usurarius, *Zæs. in Comment. in Decret. h. t. n. 28.*

CXXIX. Quæritur secundò, an, & quænam ab usurarijs accepta, titulo gratuito, vel oneroso restitui debeant? Resp. primò, si usurarius non sit solvendo, accepta ab eo per ultimam voluntatem, ut per testamentum, codicillum, legatum, vel donationem mortis causâ, debent restitui creditoribus, quousque usuræ integrè solvantur, ut colligitur ex *l. Quod autem 6. §. pen. ff. quæ in fraudem credit. l. ult. §. 5. C. de jure deliberandi. Molin. tr. 2. disp. 319. n. 7. Less. l. 2. c. 20. dub. 19. n. 172.* Ratio est, quia debitor post mortem non potest aliquid lucrari, sive acquirere alia bona, ex quibus solvantur debita, ergo non alienare potest etiam in illud tempus aliquid in fraudem creditorum.

CXXX. Resp. secundò, si quis rem titulo, sive lucrativo, ut per donationem, sive oneroso, ut per emptionem, & venditionem, accepit, & acquisivit ab usurario, sive sit res usu consumptibilis, sive non, quamdiu extat in specie, ut vestis, antea catena, lectus &c. semper restitui debet, ubicunque sit penes aliquem possessorem, etiamsi per talem alienationem usurarius non fiat impotentior ad solvendum suis creditoribus, *Azor. cit. l. 5. c. 14. dicto 1. Less. cit. dub. 19. n. 165.* & alij communiter. Ratio est, quia cùm ipsi usurarij non habeant dominium rerum per usuras acquisitarum, secundùm communiorem sententiam, non possunt illud, quocunque titulo, in alium transferre, adeòque qui eas accepit, tenetur ad earum restitutionem. Imò etiam secundùm alteram sententiam, quia dominium talium rerum non transit in accipientem, nisi cum obligatione restituendi, quippe qui injustè eas detinet.

CXXXI. Resp. tertiò, si usurarius res illas, qua-

rum dominium habet, per contractum onerosum, vel etiam gratuitum alienavit, & transtulit in alium, ita ut non sit per talem alienationem factus impotens ad restituendas usuras in totum, vel ex parte, quia adhuc ei supersunt alia sufficientia bona ad eas solvendas, tum non debent res tales ab accipiente restitui, etiamsi usurarius, post contractum, fiat impotens ad restituendas usuras, *Azor. cit. r. 4. dicto 2. Molin. cit. dis. n. 8. Less. r. l. n. 167.* Ratio est, quia hæ res non sunt alienæ, sed ipsius usurarij, neque etiam sunt alijs tacitè hypothecatæ, vel realiter obligatæ pro usuris, ut suprà dictum, ergo validè earum dominium transfertur in alium, neque talis alienatio facta est in fraudem creditorum, adeóque non est injusta.

CXXXII. Resp. quartò, si accipiens, quocunque titulo, res ab usurario, probabiliter ignoravit per talem alienationem usurarium fieri impotentem ad restituendas usuras, non tenetur illas restituere, quia contractus est validus, & ipse usurarius alienans nullâ lege est inhabilis factus ad transferendum dominium. Nisi tamen usurarius sciens per alienationem se reddi impotentem ad restituendas usuras, bona illa alienavit, titulo lucrativo: tum enim tenetur, qui illa accepit in foro externo, & conscientiæ, illa restituere, si adhuc extent, vel si bonâ fide consumpsit, quatenus ex ijs factus est locupletior. Si verò accipiens scivit, usurarium per illam donationem fieri impotentem, tunc cogetur restituere, etiamsi res non extent, valorem earum, neque ex illis factus sit locupletior, quia malâ fide consumpsit, *Azor. r. l. Molin. c. l. n. 9. & 10. Less. c. l. n. 169.* si tamen accipiens non induxit usurarium ad donandum, vel alienandum, sed ipse spontè donavit, tunc non tenetur ad restitutionem in foro conscientiæ, etiamsi sciat ipsum per hoc fieri impotentem ad solvendum, quia non est causa, cur alter velit donare, *Less. c. l. n. 168.* Denique si quis res ab usurario accepit titulo oneroso, sciens illum sic reddi impotentem, ut si usurarius venderet domum, vel agrum, ut insumat pecuniam in convivia, aut ludos, tum emptor tenetur illas reddere, non restituto pretio, nisi quatenus inde extat aliquid in bonis debitoris, ut patet ex *l. Si debitor 78. & ult. ff. quæ in fraudem credit.* Si verò nescivit, non datur actio creditoribus ad rescindendum contractum, ut expressè habetur in *l. Quod autem 6. §. Hoc edictum, ff. eod. Less. r. l. n. 169.* plura de his Auctores citt.

§. VI.

De usura mentali, & obligatione restituendi ei annexa.

Suppono ex suprà dictis, usuram mentalem committi, quando quis exteriùs dat mutuum, & accipit lucrum ultra sortem, cum animo, sive intentione interna accipiendi lucrum ultra sortem, sive mutuum datum, ita tamen ut illa voluntas, seu intentio exteriùs non manifestetur, sed solùm interiùs in mente retineatur, ideóque usura mentalis dicitur.

CXXXIII. Quæritur nunc primò, quænam intentio, seu spes lucri accipiendi ex mutuo, ultra sortem, constituat usuram mentalem, quæ inducat obligationem restituendi? Resp. primò, non est illicitum, nec usurarium, sperare, & intendere ex mutuo lucrum aliquod aut commodum, quod ex benevolentia, gratitudine, ac liberalitate mutuatarij provenit: quamvis id lucrum intendatur, tanquam principalis finis, propter quem mutuum datur, ita ut nisi mutuans speraret tale lucrum, aut commodum, non fuisset mutuaturus, *Navarr. in man. c. 17. n. 209. & tract. de usuris, n. 21. & 22. Molin. tr. 2. dis. 305. n. 3. Azor. p. 3. l. 5. de usura, c. 16. q. 3. Less. l. 2. c. 20. dub. 5. n. 39. Lugo tom. 2. de just. dis. 25. sec. 4. n. 28.* & alij communiter. Probatur primò, quia usuræ pravitas non consistit in eo, quòd accipiatur aliquid ultra sortem, ex gratitudine, & liberalitate mutuatarij, quia hoc pacto vult se gratum ostendere ob beneficium mutui, quod non solùm licitè facere potest, sed etiam ad id ex morali quadam honestate tenetur: ergo non potest talis spes, vel intentio esse usuraria, quia usuræ injustitia consistit in eo, quòd aliquid desideretur, vel speretur, & accipiatur quasi pretium, & ex justitia debitum pro mutuo, quod tamen naturâ suâ gratuitum esse debet. Probatur secundò, licitum est alijs beneficijs, & obsequijs sperare, & intendere, sibi conciliare alicujus gratiam, & benevolentiam, ut is vicissim gratum, & liberalem exhibeat; ergo etiam id licitum erit sperare, & intendere per mutuum datum. Unde potest quis etiam licitè, & absque usura, mutuum offerre Principi indigenti pecuniâ, eâ spe, & intentione, ut ipse ex gratitudine officium mutuanti conferat, vel beneficium Ecclesiasticum impetret, quia nullum h[illegible] intervenit pactum explicitum, vel implicitum da[illegible] aliquid ex debito, sive obligatione justitiæ, sed [illegible] lùm spes gratitudinis. Neque hîc distinguend[illegible] est inter motivum principale, & minùs principale, vel causam motivam, & impulsivam: quia quod [illegible] tum est sperare, & desiderare, licitum quoque est pe[r] media non prohibita intendere, etiam principa[illegible] Probatur tertiò, usura non committitur, sine inju[stitia], per quam infertur injuria mutuatario, qui no[n] aliquid dare ultra sortem, si mutuans, sine illo incre[]mento, dare vellet, ac proinde mixtè involuntari[è] dat. At quod datur, & accipitur ex gratitudine, & liberalitate, omninò voluntariè datur, sine admixt[i]one ulla involuntarij: ergo non datur, nec accip[itur] cum injuria mutuatarij, adeóque non intervenit [ull]a usura. Prædictis non obstat, quod Christus d[i]x[it] Luc. 6. *Mutuum date, nihil inde sperantes*: quia id [] consilium tantùm fuit, si intelligatur ibi excl[udi] spem lucri, quod ex mera liberalitate, & gratitudine datur. Si verò præceptum fuit, tum id intelligendum est, non de quacunque spe lucri ex mutuo, sed quod est pretium mutui, ut mox dicetur, *Molin. cit. dis. 305. n. ult.*

CXXXIV. Resp. secundò, non licet, etiam sine pacto externo, sperare, vel intendere lucrum supra sortē, quod detur, non ex mutuatarij liberalitate, aut gratitudine, sed tanquam pretium, & ex obligatione justitiæ in recompensationem mutui, sed per talem spem, & intentionem mutuans fit usurarius mentalis, sive principaliter illud lucrum aut commodum intendat, sive minùs principaliter, quia nihilominus sine illa mutuaret, propter amicitiam, quam habet cum mutuatario, vel aliam causam, *Molin. cit. dis. n. 5.*

Less.

Less. c. 1. n. 35. & alij apud ipsos. Probatur primò, quia usura in eo consistit, quòd sit lucrum ex mutuo, hoc est, non ex gratitudine, & liberalitate, sed quasi in pretium, & recompensationem, ex obligatione justitiæ datum pro mutuo: ergo sive mutuans hoc intendat principaliter, sive minùs principaliter, semper objectum est ex se, & intrinsecè malum, adeóque etiam talis intentio, quia actus morales sumunt suam speciem, & malitiam ab objecto: & intentio principalis, vel minùs principalis facit quidem peccatum esse majus, vel minus, non tamen ut non sit peccatum. Deinde mutuatarius, qui dedit lucrum supra sortem, sive tanquam debitum ex obligatione justitiæ, non habuit animum, sive voluntatem demandi illud, non magis, quàm si ex præcedente pacto illud dedisset: ergo non intercessit donatio voluntaria sufficiens ad transferendum dominium, & mutuans nullum jus acquirit ad tale lucrum, ergo non licet tale lucrum sperare, & intendere ex mutuo, quia quod justè quis non potest accipere, tanquam alienum, nec justè, & licitè sperare, aut intendere potest.

CXXXV. Quæritur secundò, an usurarius mentalis, is scilicet, qui animo, seu intentione usurariа lucrum accipit supra sortem pro mutuo, etsi sine externo pacto aliquid dandi, teneatur ad restitutionem? Respondetur, quatuor modis potest contingere, ut mutuator aliquid supra sortem capitalem accipiat à mutuatario, ut notat *Azor p.* 3. *l.* 5. *de usura c.* 6. *in princ. Molin. tr.* 2. *disp.* 306. *n.* 3. & alij communiter. Primus modus est, quando mutuatarius ex gratitudine, & mera liberalitate dat aliquid ultra sortem, non vi mutui; & mutuans id accipit, ut gratis, & liberaliter sibi datum: & tunc certum est, nullum committi peccatum usuræ, neque ullam obligationem restituendi oriri, quia nec est datum, nec acceptum vi mutui, sed liberaliter donatum.

Secundus modus est, quando mutuator intendit aliquid accipere, tanquam pretium mutui, seu tanquam debitum ex pacto mutui, & mutuatarius etiam dat, tanquam debitum ratione mutui (quod fieri potest, quia ex signis, vel nutibus novit, mutuantem intendere, & velle lucrum ex mutuo, vel saltem quia aliunde, sine externo pacto, notam habet indolem mutuantis, quòd nolit gratis, & sine lucro mutuare) & tunc ex parte mutuantis intervenit peccatum usuræ, & is tenetur ad restitutionem, quia datum, & acceptum est lucrum ultra sortem, ratione mutui: & mutuatarius non intendit illud lucrum donare gratis, sed solùm tanquam debitum ex vi mutui, ergo cùm non fuerit debitum, injustè illud accepit mutuator, adeóque restituere debet.

CXXXVI. Et de hoc casu videtur luqui, & intelligendus esse textus in c. *Consuluit* 10. *h. t.* in quo Urbano III. tres quæstiones sunt propositæ. Prima
» est, an ille, saltem in judicio, seu foro animæ, quasi
» usurarius debeat judicari, qui mutuam pecuniam
» dedit, sine aliquo pacto, aut conventione, eo ta-
» men proposito, seu animo, ut plus sorte recipiat,
» (nempe tanquam debitum ex mutuo) aliàs non
» mutuò daturus, si non speraret, aut crederet se ali-
» quid accepturum ultra sortem. Secunda quæ-
» stio est, an is, qui mutuavit pecuniam ad certum
» terminum, sed adveniente termino, non vult con-
cedere parabolam juramenti, ut vulgò dicitur, do- »
nec aliquod emolumentum inde percipiat, quam- »
vis nihil exigat, vel petat à debitore, seu mutuata- »
rio, an, inquam, iste eodem crimine (scilicet usu- »
ræ) cum primo involvatur. Tertia quæstio est, »
an si negotiator aliquis vendat merces suas longè »
majori pretio, quia solutio pretij in aliud tempus »
longum differtur, quàm si incontinenti pretium »
persolveretur: talis mercator consimili pœnâ (sci- »
licet quasi usurariâ, *Hostiens. hic. V. eod.*) debeat »
condemnari? Ad has quæstiones respondet Papa, »
quòd ex Evangelio Lucæ colligitur, quid in his ca- »
sibus sit tenendum (quia enim in illis est eadem »
ratio, idcirco etiam idem jus, *c.* 3. *de Constit.* & in si- »
milibus idem est judicandum, *c. Inter cæteras* 4. *de rescript. Hostiens. hic V. In his casibus.*) iu quo dicitur, »
Date mutuum, nihil inde sperantes: homines hujus- »
modi pro intentione lucri, quâ habent, cùm omnis »
usura, & superabundantia prohibeatur in Lege »
(*Ezechiel. c.* 18) judicandi sunt malè agere, & ideo »
in judicio animarum efficaciter sunt inducendi »
ad taliter accepta restituenda. »

CXXXVII. Ubi notandum primò, usurarium mentalem, eum scilicet, qui mutuat, sine pacto, & conventione, sed animo, seu intentione accipiendi verum lucrum supra sortem, id est, tanquam pretium debitum ex mutuo: si etiam mutuatarius illud coactè, sive partim voluntariè, partim involuntariè det, tanquam pretium mutui, teneri in foro conscientiæ, ad restitutionem lucri sic accepti, si de liberali donatione dantis non constet, ut colligitur ex *cit. c. Consuluit*, ubi Papa ait, pro hujusmodi lucri intentione, quam habet, judicandum esse malè agere, & efficaciter ad restitutionem inducendum, quia lucri nomine propriè non venit, quod gratis, & liberaliter datur, sed quod ex negotiatione, vel industriâ hominis percipitur, quod lucrum, qui in mutuo intendit, jam habet intentionem usurariam, & est usurarius mentalis, ac restituere debet, *Lugo cit. disp.* 25. *sec.* 4. *n.* 29.

Notandum secundò, usura mentalis, si prodeat in actum externum, ita ut mutuum detur, cum intentione aliquid accipiendi ultra sortem, tanquam debitum ex mutuo, quamvis sine pacto externo: & eâdem intentione etiam mutuatarius lucrum illud supra sortem solvat, non deletur per solam pœnitentiam, sed obligat ad restitutionem, ad quam tamen non obligat Simonia mentalis, nisi illud, quod simoniacè datum est, etiam injustè acceptum sit, ut dictum suprà hoc libro *tit.* 3 *sec.* 8. §. 4. ubi etiam ratio diversitatis allata est, inter Simoniam mentalem, & usuram mentalem, cur illa non obliget ad restitutionem, ista verò obliget, & docet etiam *Barb. in cit. c. Consuluit, n.* 4. *h. t.*

Notandum tertiò, cùm dicitur in *cit. c. Consuluit, h. t.* quòd creditor nolebat dare parabolam juramenti, id ita intelligendum est, quòd quando debitor jurat restituere mutuum accepturm intra certum terminum, v. g. mensem, & adveniente termino, quia commodè solvere non potest, rogat creditorem, ut proroget terminum, ille autem malitiosè non vult prorogare, ut priùs inde lucrum aliquod percipiat, eóque percepto, prorogat terminum; talis tenetur ad restitutionem lucri illius, nam videtur illud percipere pro termino prorogato, & sic vendere dilatio-

dilationem solutionis in mutuo, quod usurarium est, ut suprà dictum, *Abb. in cit. c. Consulus, n. 7. h. t.* Porro de tertia quæstione proposita in hoc c. dictum est suprà *n. 62. h. t.*

CXXXVIII. Tertius modus mutuandi est, si mutuatarius dat lucrum ultra sortem, tanquam pretium ex mutuo debitum, sed mutuans, bonâ fide, illud accipit, tanquam datum gratis, ac merè liberaliter, eò quòd nullum pactum de lucro præcesserat: tunc enim mutuans, postquam novit id lucrum sibi datum esse tanquam debitum ex mutuo, tenetur statim illud restituere, etiam fructus extantes ex lucro illo perceptos, quia datio fuit mixtè involuntaria, ideóque insufficiens ad transferendum dominium in accipientem, vel ad acquirendum jus ad rem, quia defuit ex parte dantis animus, sive voluntas donandi: si tamen perseverante bonâ fide, lucrum datum consumpsit mutuans, non tenetur restituere, nisi ex eo aliquid penes accipientem remanserit, vel ex eo factus fuerit locupletior; tunc enim obligatio restituendi non oritur ex injusta acceptione, sed tantùm ex re accepta, *Molin. cit. dis. 306. n. 2. §. Tertius. Azor. cit, c. 16. q. 1. Less. cit. c. 20. dub. 6. n. 46.* Quòd si mutuator accipiens aliquid ultra sortem, dubitet, quo animo mutuatarius id dederit, num ex gratitudine, aut liberalitate, ac proinde plenè voluntariè id dederit; an verò mixtè involuntariè, tanquam ex mutuo debitum, tunc peccatum usuræ mentalis committit, & tenetur restituere, sicut is, qui dubiâ fide cœpit possidere rem alienam. Si verò dubium postea primùm superveniat, tenetur mutuator inquirere, ut tollatur dubium, adeóque petere à mutuatario, quâ intentione id dederit: si verò is mortuus fuerit, vel longè absens sit, & dubium perseveret, ex circumstantijs judicandum erit, quali intentione mutuatarius dederit, ut si dives sit, aut pauper, liberalis, vel parcus, sive avarus: nam priore casu, præsumi potest, liberaliter, & gratis esse datum: posteriore, tanquam debitum ex mutuo, ideóque restituendum erit, *Molin. tr. 2. dis. 305. n. 6.* quòd si dubium perseveret in accipiente, seu mutuatore, nec de intentione, quâ datum fuit, constare possit, etiam ex circumstantijs, *Molin. c. l.* putat, restituendum esse ei, à quo acceptum fuit, sive bonâ fide, sive malâ, aut cum dubio acceptum fuerit. Sed probabilius est, stante tali dubio, quod postea supervenit, & vinci, seu tolli non potest, præsumendum esse, quòd per gratuitam donationem, & non tanquam ex mutuo debitum datum fuerit, sicut in quolibet alio bonæ fidei possessore, cùm in dubio melior esse debeat conditio possidentis, *Lugo cit. dis. 25. sec. 4. n. 32.* & alij apud ipsum.

CXXXIX. Quartus modus mutuandi est priori oppositus, si vice versâ, mutuatarius aliquid supra sortem det gratis, & liberaliter, credens mutuantem hoc nolle exigere, vi mutui: sed mutuator id ignorans accipiat animo, & intentione usurariâ, tanquam datum ex obligatione, ratione mutui, nullo tamen præcedente pacto: hoc casu, etsi teneatur mutuans restituere, ratione conscientiæ erroneæ, quamdiu illam non deponit: à parte rei tamen talis mentalis usurarius non tenetur ad ullam restitutionem, sed postquam scit mutuatarium gratis, & liberaliter dedisse, id retinere potest, etsi paccârit, usurariâ intentione accipiendo, juxta probabiliorem, & communiorem sententiam, quam tenet *Silvest. V. Usura 6. q. 7. Azor. c. l. Molin. cit. dis. 306. n. 9. & 10. Less. c. l. n. 42. Lugo c. l. n. 33. & alij.* Ratio est, tum quia mutuatarius habuit verè, & reipsâ voluntatem donandi, cùm non dederit tanquam pretium mutui, sed gratis, & liberaliter, adeóque transtulit dominium in accipientem; tum quia accipiens non retinet injustè alienum, accepit enim domino non invito, quippe qui spontè, & gratis id dedit: ergo licèt accipiens propter erroneam conscientiam peccârit, putans ex vi mutui tanquam debitum id dari, tamen reipsâ non accepit injustè, adeóque ad restitutionem non tenetur: sicut is, qui rem suam, quam putavit alienam esse, animo furandi abstulit, restituere non tenetur, quia quamvis affectu peccet, & furtum committat, non tamen effectu, ut patet ex dictis tit. præced.

CXL. Non obstat primò *cit. c. Consuluis h. t.* ubi habetur, quòd mutuans, qui usurariâ intentione supra sortem aliquid accepit, etiam sine præcedente pacto, aliàs non mutuaturus, teneatur acceptum restituere in foro conscientiæ. Nam ibi præsumptio erat, quòd non spontè, & liberaliter à mutuatario fuerit datum, sed tanquam debitum ex justitia, & vi mutui: at quamdiu de contraria voluntate dantis non constat, restitui debet, quod acceptum est, *propter malam fidem*, & erroneam conscientiam accipientis putantis datum esse non liberaliter, & spontè, sed ut debitum ex mutuo, *Molin. cit. dis. 306. n. 12.*

Non obstat secundò, quòd licèt mutuatarius lucrum ultra sortem det gratis, & liberaliter, tamen mutuator non acceptat illud ut donum, sed ut debitum ex justitia, & vi mutui, ergo donatio ista non est valida, quia non est acceptata ut donatio, quod tamen ad validam donationem requiritur, sed ut solutio ejus, quod ex justitia est debitum, vi mutui. Verùm respondetur, quando acceptans id, quod sibi datum est simpliciter, non vult titulo donationis acceptare, sed solùm tanquam debitum, tunc talis donatio non est valida. At in proposito mutuator acceptat, quod sibi datum est ultra sortem à mutuatario, vel formaliter ut donum, quando cognoscit id sibi datum esse gratis, & liberaliter, & dans perseverat in voluntate donandi, eámque interim non revocat: vel saltem virtualiter, & implicitè acceptat, quia quamvis putaverit sibi non dari gratis, & liberaliter: voluit tamen illud acceptare, sibíque acquirere omni modo, quo poterat: quod vel ex eo colligitur, quia talis mutuans non intendit, nec quærit nisi lucrum, ergo habet saltem virtualiter, & implicitè voluntatem acceptandi, quod sibi datum est à mutuatario. Deinde etsi priùs mutuans non acceptasset, nec virtualiter quidem, & implicitè, ut donū: si tamen postea intelligat, sibi datum esse à mutuatario liberaliter, & gratis, semper poterit illud acceptare, quamdiu donatio prior non est revocata, idq; satis est ad transferendum dominium rei sibi datæ, ideóque nec ad restitutionem tenebitur, *Molin. cit. dis. 306. n. 10. & 11. Less. cit. c. 20. n. 43. & 44. Lugo c. l. n. 33.*

SECTIO

SECTIO VI.

DE JUDICE CRIMINIS USURÆ, & probatione ejusdem, ac pœnis usurariorum.

§. I.

Quis sit Judex competens in crimine usuræ, & quomodo probetur quis esse usurarius manifestus?

CXLI. Circa priorem quæstioné tres sunt sententiæ. Prima ait, hoc crimen esse merè Ecclesiasticum, adeóque ejus cognitionem, etiamsi à Laico committatur, ad solum Ecclesiasticum Judicem spectare, quia causa usurarum inter Ecclesiasticas numeratur in *Clement.* 2. *de Judiciis*, & usurarij, etiam Laici, excommunicantur à Judicibus Ecclesiasticis, aliisque pœnis plectuntur, *Gl. in cit. c. Cum sit* 8. *V. Malefactores de foro compet. & alij apud Farinac. in praxi crim. libr.* 1. *tit.* 2. *q.* 8. *n.* 134.

Secunda sententia distinguit inter quæstionem juris, & quæstionem facti, nam si sit quæstio juris, nempe an contractus, sive conventio sit usuraria, necnè, tunc ejus cognitionem ad solum Judicem Ecclesiasticum spectare, quia tunc agitur de peccato, de quo solus Judex Ecclesiasticus cognoscere debet. Si verò solùm sit quæstio facti, ut si constet contractum esse usurarium, & illicitum, sed agatur solùm de repetitione usurarum, quantum restitui debeat, vel earum inhibitione, tunc uterque Judex potest de usuris cognoscere, secularis inter Laicos, Ecclesiasticus inter Clericos, *Azor. p.* 3. *l.* 5. *de usura, c.* 18 *in princ. Clarus §. Usura, n.* 8. & plures alij.

CXLII. Tertia, & verior sententia est, quòd usura sit crimen mixti fori, hoc est, tam secularis, quàm Ecclesiastici, ita ut non solùm, quando est quæstio facti, sed etiam in quæstione juris, de hoc crimine cognoscere possit & Ecclesiasticus, & secularis Judex inter Laicos sibi subditos, *Silvest. V. Usura* 9. *in princ. Molin. tr.* 2. *dis.* 333. *in princ. Covarr l.* 3. *resol. c.* 3. *n.* 1. *Farinac. cit. q.* 8. *n.* 140. *concl.* 4. *Canis. tr. de usuris, c.* 9. *n.* 4. *& alij.* Probatur primò, quia nullibi Jus Canonicum prohibuit secularibus Judicibus, ne de crimine usuræ inter Laicos cognoscant, imò potiùs id permisit in *c. post miserabilem* 12. *h. t. & c.* 2. *eod in* 6. Secundò, quia crimen usuræ, etsi sit prohibitum lege divinâ, & naturali, & Canonicâ: tamen in se, non continet majorem spiritualitatem, quàm homicidium, furtum, adulterium, & similia delicta, quæ sunt contra justitiam, & prohibita lege Divinâ, & naturæ: sed de his criminibus potest cognoscere Judex secularis inter Laicos, ergo etiam de crimine usuræ. Excipit *Lugo cit. dis.* 25. *sec.* 11. *n.* 250. quòd ubi leges civiles usuras non prohibent, nec puniunt, ibi cognitio pertineat ad solum Judicem Ecclesiasticum, quia Judex secularis non potest judicare, nisi secundùm leges sui fori, sive civiles, *princ. Instit. de Officio Judicis.* Verùm cùm hujusmodi leges civiles approbantes usuras tanquam licitas, sint correctæ, & abrogatæ per Jus Canonicum, ideo Judex sæcularis tenetur in hac causa judicare, & procedere, secundùm Jus Canonicum, non Civile, etiam in suo foro, cùm generaliter sit omni Constitutioni, & consuetudini derogandum, quæ absque peccato mortali non potest observari, *c. ult. de præscript. Canis. c. l. n.* 4. Quòd si tamen in uno, vel pluribus locis consuetudine receptum sit, ut de usuris, tam in quæstionibus facti, quàm juris, solus Judex Ecclesiasticus cognoscat, & judicet, ea observanda erit, *Lugo c. l. in fine.*

Non obstat, quòd usurarij, etiam Laici, secundùm Canones, Ecclesiasticis censuris, aliisque pœnis Canonicis coërceantur: quia inde solùm sequitur, quòd usura sit crimen mixti fori, ita ut etiam Laici, nomine usurarum, conveniri possint coram Judice Ecclesiastico, eorúmque peccatum per Evangelicam denunciationem, ad Ecclesiam, sive Ecclesiasticum Judicem deferri possit, ut si contumaces sint, & Ecclesiæ parere nolint, tandem Censuris Ecclesiasticis compescantur, *Canis. c. l. n.* 5. addit *Covarr. c. l. n.* 1. *§. Quarto*, ab initio Christianæ Religionis semper observatum fuisse, ut Judices Ecclesiastici cognoscerent, & punirent crimen usurarum, etiam adversùs Laicos, legibus secularibus id permittentibus, imò ex parte etiam approbantibus.

Cæterùm quod ad Ordinem judiciarium attinet, debet Judex Ecclesiasticus in crimine usurarum, simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura judicij procedere, juxta *Clement.* 2. *de Judiciis.* Secùs est, si repetantur usuræ in foro seculari contra Laicum, non enim potest, nec intendit Papa tollere judiciarium Ordinem, nisi quoad suum forum, ut tradit *Gl. in cit. Clem.* 2. *V. Usuris:* quamvis etiam Judex Ecclesiasticus possit, si velit, servare processum ordinarium in causis usurarum, & alijs similibus, juxta *Gl. ibid. V. Valeat.*

CXLIII. Quòd verò ad posteriorem quæstionem attinet, præmittendum est, quòd manifesti usurarij dicuntur, qui manifestè tales sunt, facto, vel jure, facto quidem ij, quos per notorietatem, sive evidentiam facti constat usuras exercere, quia palàm in conspectu populi pecunias ad usuram dant, ita multis id videntibus, ut nullâ tergiversatione celari possit; non est autem necessariū, ut quis plures actus usurarios exerceat, sed vel unus actus sufficit ad constituendum usurarium manifestum, modò publicè eum exerceat, ut docet *Navarr. in man. c.* 17. *n.* 280. *Molin. cit. dis.* 331. *n.* 2. *Azor. p.* 3. *l.* 5. *c.* 18. *in* 2. *Pœna, §. Quæres.* quamvis *Menochius de arbitr. Jud. casu* 235. *n.* 6. *&* 16. ad usurarium manifestum requirat actuum frequentiam, ita ut paratus sit omnibus mutuum sub fœnore dare. Neque etiam necesse est, ut in mutuo formali usuras quis exerceat, sed satis est, si in mutuo virtuali, seu implicito, ut si quis rem vendat supra justum pretium rigorosum, sive summum, ob dilatam ad tempus solutionem *Silvest. V. Usura* 9. *q.* 2. *Molin. & Azor locis cit.* & colligi videtur ex *c. Ad nostram* 5. *de empt.* Jure verò usurarij manifesti dicuntur, qui per Judicis sententiam de crimine usuræ sunt condemnati, vel qui de seipsis hoc crimen in judicio sunt confessi, ut mox pluribus dicetur.

CXLIV. Jam ergo varijs modis potest quis probari esse usurarius manifestus. Et primò quidem ex evidentia facti, sive publicè in foro, omnibus videntibus, sub usuris mutuet, sive etiam domi suæ, as-

siduè, & frequenter usuras exerceat, nam ob ipsam actuum frequentiam censetur usurarius manifestus, ut docet *Menoch. cit. casu 235. n 9. & 16. Mascard. de probat. vol. 3. concl. 1418. n. 3.* quamvis addant, requiri, non quidem sententiam condemnatoriam, sed declarationem quandam Judicis, quæ non sententia, sed potiùs pœnæ executio sit dicenda, *Menoch. c. l. n. 11. Mascard. c. l. n. 7.*

Secundò probatur usurarius manifestus per confessionem propriam in judicio, ita ut fateatur non tantùm simpliciter, se sub usuris mutuò dedisse, sed sub iisdem publicè sæpius, vel domi frequenter mutuâsse, *Menoch. c. l. n. 20. Mascard. c. l. n. 8. & 10.* vel etiam per confessionem factam, extra judicium, coram Sacerdote, qui est Judex illius quoad forum animæ, vel Notario, vel saltem publicè coram testibus, ita ut in plurium notitiam pervenerit, *Gl. in c. 2. V. Manifesti, junct. addit. h. t. in 6. Covarr. l. 3. resol. c. 3. n. 4. §. Tertiò. Menoch. c. l. n. 21. Mascard. c. l. n. 15.* quamvis aliàs confessio extrajudicialis non inducat notorium juris, *c. ult. de cohab. Cleric. & mul. Covarr. c. l.*

Tertiò probatur usurarius manifestus per legitimos, & idoneos testes, saltem duos, vel tres, qui testentur, se sæpius vidisse hunc mutuò dantem sub usuris, quales sunt, qui nullum commodum, nec principaliter, nec in consequentiam ex mutuo sub usuris dato sperare possunt, *Menoch. c. l. n. 22. & 2. seqq.*

Probatur quartò, crimen usurarum, etiam manifestum, per famam, & communem opinionem, dummodo testes deponant, quod audiverunt apud omnes, vel majorem partem populi, & concurrant etiam alia adminicula. quia sola fama non sufficit ad plenam probationem, ut mox dicetur, *Menoch. c. l. n. 27. Mascard. concl. 1417. n. 28. & 2. seqq.*

CXLV. Probatur quintò usurarius manifestus per conjecturas, & indicia, dummodo illa sint aperta, & evidentia, prout sumitur ex *c. Cùm in Diœcesi 15. h. t.* Nam cùm usurarij quàm plurimi essent in Diœcesi Altissiodorensi, de quibus non dubitabatur, quòd essent usurarij manifesti, sed propter timorem potentum, qui eosdem tuebantur, nullus accusator apparebat, nec etiam per sententiam condemnati fuerunt: quæsitum ergo fuit, quid de illis sit agendum? Respondet Papa Innocentius III. Episcopo Diœcesano, quòd licèt contra eos non appareat accusator, si tamen ex alijs argumentis illos constiterit esse usurarios manifestos, pœnam Lateranensis Concilij (quod refertur in *c. Quia in omnibus 3. h. t.*) contra usurarios statutam, liberè poterit in eos exercere.

CXLVI. Pro intellectu hujus cap. notandum primò, sola fama de usuris exactis, & acceptis non facit aliquem usurarium manifestum, etiam quoad pœnas juris incurrendas, sed ultra famam, requiruntur alia argumenta urgentia, & manifesta, ut quis convinci, & condemnari possit de usuraria pravitate ac puniri, *Abb. hic n. 2.* Nam cùm fœneratores soleant occultè, & fraudulenter in re contractus usurarios, ita ut difficulter probari possint, idcirco admittitur probatio, etiam per conjecturas, & indicia, saltem gravia, quæ plenam probationem faciant, prout sumitur ex hoc c. & docent *Mascard. cit. concl. 1417. n. 3. & 2. seqq. Menoch. cit. casu 235. n. 29. Barbos. in Collect. hic n. 3.* & alij apud ipsum: quod tamen *Menoch. c. l.* ita declarat, ut procedat, si testes inducantur, qui deponant de conjecturis, seu indicijs, ex quibus deducitur aliquem esse publicum, & manifestum usurarium.

Notandum secundò, etiamsi nullus adsit accusator, & nemine petente, potest, & debet Judex ex officio suo contra usurarios per inquisitionem procedere ad puniendum illos, prout sumitur ex *cit. c. Cùm in Diœcesi, h. t.* & notat *Gl. fin. ibid. & Abb. n. 3.* tradit etiam *Gl. V. Manifestos*, duplicem intellectum hujus cap. adfert. Primò, quòd in princ. hujus c. sit sermo de usurario manifesto, id est, notorio: quia tamen illud notorium non est semper permanens, cùm non semper mutuet sub usuris, ideo ultra illam notorietatem, requiruntur alia argumenta ad constituendum usurarium manifestum. Verùm iste intellectus, sive expositio non videtur verisimilis, quia quando usurarius habet bursam, seu mensam paratam, & se paratum exhibet ad mutuandum omnibus ad se accedentibus, censetur notorius usurarius: nam tale notorium non est facti transeuntis, sed permanentis, qui habet stabilem mensam paratam. Vel est notorium facti interpolati, seu interrupti, quia non continuò mutuat sub usuris, sed per intervalla: & in hoc notorio (de quo judicandum est, sicut de notorio facti permanentis) non requiruntur alia argumenta, vel indicia, quæ tamen in *cit. c. Cùm in Diœcesi*, requiruntur ad constituendum usurarium manifestum, & puniendum, *Jo. Andr. hic in fine, & Abb. n. 4.*

Alter igitur intellectus, sive expositio est, & quidem probabilior, quòd in priore parte hujus cap. agatur de usurario manifesto per famam, & communem opinionem, quæ non sufficit ad convincendum & condemnandum aliquem, & ideo requiruntur alia argumenta, & indicia, quibus allatis, poterit dici usurarius manifestus, nempe postquam à Judice per sententiam manifestatus, seu declaratus fuerit usurarius: ideòque *Hostiensis hic* exponit *manifestos*, id est, manifestandos, nempe postquam Judex, receptis argumentis, seu indicijs, illum declaravit usurarium, potest dici tunc usurarius manifestus, *Jo. Andr. ibid. n. 2. & Abb. n. 5.*

Porro argumenta, seu indicia, quæ cum fama publica, sufficiunt ad convincendum, & publicandum per Judicem usurarium manifestum, sunt si vendebat merces cariore pretio, ob dilatam solutionem, vel quia emebat res, cum pacto de retrovendendo majore pretio, vel fructibus sibi retentis, *c. Ad nostram 5. de empt. c. Illo 4. de pignorib.* vel quia reperiuntur apud illum instrumenta usuraria, vel quia aliàs publicè renunciavit usuris, & alia similia, *Joan. Andr. hic n. 2. & Abb. n. 6.*

Notandum tertiò, si ex hujusmodi argumentis constiterit aliquos esse usurarios manifestos, potest, imò debet Judex contra illos ex officio procedere. liberè, id est, nullâ appellatione obstante, & pœnam jure statutam eis infligere, quia non est ipso jure inflicta, *Jo. Andr. hîc V. Liberè, & V. Exercere.*

CXLVII. Probari potest sextò, esse quis usurarius manifestus, etiam ex libris Rationum, quia tales libri, etsi non probent pro scribente, *l. Instrumenta 5. l. Rationes 6. & l. seq. C. de probation.* probant tamen contra ipsum scribentem, & quidem esse

dem esse usurarium manifestum, si ex hujusmodi rationibus frequentia actuum detegatur, *Menoch. c. l. n. 30. Masc. cit. concl.* 1418. *n.* 14. Et hinc in *Clement. Ex gravi unic.* §. *Cæterùm. h. t.* decernitur, ut » quia fœneratores, ut plurimùm, contractus usurarios occultè ineunt, & dolosè, ita ut vix convinci possint de usuraria pravitate, ad exhibendum, cùm de usuris agetur, suarum Rationum » Codices per censuram Ecclesiasticam compellantur. Idque procedit non tantùm de ipsis usurariis, sed etiam de hæredibus eorum, suis vel extraneis, ut & libros rationum edere cogantur, *Gl. in cit.* §. *Cæterùm. V. Ipsos*, *Abb. ibid. n.* 16. quia & ab illis repeti possunt usuræ, *c. Michael.* 17. *h. t.* Et hoc speciale est, ut quis cogatur edere Rationes privatas, & instrumenta contra se, in odium usurariorum introductum, cùm aliàs regulariter nemo instrumenta aut alias probationes teneatur contra se producere, *l. Qui accusare.* 4. *C. de edendo*, *l. Nimis.* 7. *C. de testib. Gl. in cit.* §. *Cæterùm. V. Rationum*, *Greg. Tholos. l.* 3. *de usura. c.* 10. *n.* 15. Quòd si usurarius vel hæres neget se habere Rationes, vel dicat se illas perdidisse, ipsius assertioni etiam juratæ non creditur, nisi probet se illas amisisse casu fortuito, v. g. incendio, vel ruinâ: etsi hæredi ejus non usurario, sed aliàs fide digno id credatur, cum juramento, *Gl. in cit.* §. *Cæterum. V. Compellendos*, *Abb. ibid. n.* 17. Potest autem usurarius, vel ejus hæres, non solùm per censuram Ecclesiasticam compelli ad edendos libros Rationum, sed etiam per vim, ingrediendo domum ipsius, & arcam frangendo, quia cùm ad id teneatur, quibuscunque modis aliàs licitis potest fieri compulsio, *Abb. in cit. Clement.* §. *Cæterum. n.* 12. *contra Gl. ibid. V. Censura.*

§. II.

De pœnis Iure statutis in usurarios manifestos.

CXLVIII. Multæ sunt pœnæ usurariorum, sive Clericorum, sive Laicorum, utroque Jure statutæ. Prima pœna est, quòd manifesti usurarii sunt ipso Jure infames, *l. Improbum.* 20. *C. Ex quibus caus. irrogat. infam. c. Infames.* 2. §. *Porro in fine caus.* 3. *q.* 7. Similiter & Clericus usurarius infamis est, ipso jure, *c. Inter dilectos.* 11. *de excessib. Prælat.* & ibi *Abb. n.* 2. Ex quo sequitur, quòd usurarii manifesti nec Sacros Ordines recipere possunt, *c. Maritum.* 2. *dist.* 33. *c. Seditionarios.* 8. *dist.* 46. *c. Infames.* 17. *caus.* 6. *q.* 1. *Covarr. l.* 3. *resol. c.* 3. *n.* 2. *Diaz in pract. crim. Can. c.* 91. *in addit. lit. A.* Item tanquam infames ab omnibus honoribus, & dignitatibus excluduntur, & à gerendis negotiis, quæ prohibentur infamibus, ut à postulando, seu patrocinio, *l.* 1. *ff. de postul. à testimonio*, *l.* 3. *ff. de testib. c. Testimonium*, 54. *extra eodem. Greg. Tholos. l.* 3. *de usurac.* 2. *n.* 3.

CXLIX. Secunda pœna usurarii manifesti est, ut si Clericus sit, & monitus non desistat, ab officio, & beneficio sit suspendendus per sententiam Judicis, ut constat ex *c. Præterea.* 7. *h. t.* Ubi » Alexander III. mandat cuidam Episcopo, ut Pa- » rochianis suis (sive Diœcesanis, usuras recipere interdicat, ac proinde non tantùm usuras exi- » gere, sed etiam recipere est prohibitum, *Abb.* » *hic not.* 1.) qui si parere contempserint, eos ab » officio, & beneficio suspendat. Si verò Laici » fuerint, eos usque ad dignam satisfactionem ex- » communicet, de quo infrà. Quin imò Clericus » manifestus usurarius, non tantùm ad tempus suspendi debet per Judicem, ad ejus arbitrium, cùm certum tempus Jure non sit expressum, ut notat *Tholos. l.* 3. *de usur. c.* 1. *num.* 1. *in fine*: sed etiam omnino deponi potest ab officio, & beneficio Ecclesiastico, eóque in perpetuum privari, juxta *c.* 1. §. *fin. h. t.* Ubi dicitur, quòd si quisquam in Clero extiterit, qui detestandis usurarum lucris insistat, Ecclesiastici officii periculum patiatur, id est, deponatur, prout etiam habetur in *c. Si quis.* 4. & *c. Quoniam.* 8. qui est desumptus ex Concilio Niceno *c.* 17. *caus.* 14. *q.* 4. *c.* 2. & *c. Si quis.* 5. *dist.* 47. multò magis verò Clericus usurarius publicus repellendus est ab officio, & beneficio obtinendo, siquidem etiam privandus est obtento, *c. Inter dilectos*, 11. *in princ. de excessib. Prælat.* Ubi irritatur collatio Succentoriæ facta cuidam manifesto usurario, & *c. De Petro.* 4. *cit. dist.* Ratio autem hujus pœnæ suspensionis, depositionis, & inhabilitatis ad beneficium obtinendum, est, quia usurarii manifesti sunt infames, infamibus autem potiæ dignitatum patere non debent, *reg.* 87. *in* 6. sicut nec vilibus, & indignis, *cit. c. Inter dilectos.*

CL. Notandum hic præterea primò, Clericus usurarius non statim deponendus est ab Ordine, officio & beneficio, sed priùs monendus est, ut desistat ab usuris exercendis, & postea si monitus non desistat, suspendendus est ab officio, & beneficio, *cit. c. Præterea. h. t.* & si adhuc contumax sit, & parere contemnat, tandem deponendus est, sive verbaliter degradandus, ut habetur in *c. t. dist.* 47. qui est desumptus ex Canonibus Apostolorum: Ubi dicitur, Episcopus aut » Presbyter, aut Diaconus usuras à debitoribus » exigens aut desinat, aut certè deponatur: qua- » re si admonitus desistat, potest evitare pœnam depositionis, ut patet ex alternativa: idque colligitur etiam ex *cit. c.* 1. *h. t. ibi*: *si detestandis usurarum lucris insistat*, *Hostiens. in summa num.* 10. §. *Alia à Judice h. t. Covarr. cit. c.* 3. *num.* 3. *Tholos. c. l. c.* 1. *num.* 1. & 2. & æquum esse hunc ordinem in pœnis his servari, ut à mitiori pœna incipiatur, putat etiam *Abb. in cit. c. Præterea. n. ult.* quamvis addat, absolutè in optione Judicis esse, à qua pœna incipere velit, cùm utraque pœna jure imposita sit, *Mol. tr.* 2. *disp.* 334. *n.* 2.

Notandum secundò, usurarius manifestus non potest eligi, vel promoveri ad officium, & beneficium de novo obtinendum, etiamsi admonitio non præcesserit, ut desistat, sicuti ad depositionem jam promoti requiritur, sed satis est, si probetur, quòd promotus, vel promovendus sit usurarius, quia faciliùs quis rejicitur ab officio obtinendo, quàm deponatur ab obtento, *Tholos. cit. c.* 1. *num.* 3.

Notandum tertiò, potest Episcopus cum Clerico usurario, post pœnitentiam, & satisfactionem,

nem, dispensaro, saltem quoad beneficia obtenta, quia his, ob infamiam etiam juris, non est privatus, ipso facto: non autem quoad beneficia obtinenda, quæ infames consequi non possunt, sine Papæ dispensatione, *Gl. in cit. c. Inter dilectos. V. Aleatorem de excessib. Prælat. Covarr. cit. c. 3. num. 3.* quamvis *Gl. in cit. c. Præterea. V. Suspendas.* dicat, quòd Episcopus dispensare potest cum usurario Clerico, etiam ut habilis fiat ad officia obtinenda, sed prius est probabilius.

CLI. Tertia pœna est, quòd usurarii manifesti, si laici fuerint, excommunicari debent, donec debitè satisfecerint, *cit. c. Præterea*, ubi *Gl. fin.* ait, priùs infligendas esse pœnas Concilii Lateranensis in *c. Quia in omnibus. 3. h. t.* de quibus postea. Sed *Abb. in cit. c. Præterea. num. 4.* putat, cùm inter pœnas plures, quæ in usurarios latæ sunt, detur electio Judici, quam imponere velit, *c. ult. §. fin. Ut lite non contestatâ &c.* à pœna excommunicationis incipiendum esse, tum quia ea magis ominetur, *c. 1. de except. in 6.* tum quia aliæ pœnæ post mortem infliguntur, ut sepulturæ privatio, irritatio testamenti: Excommunicatio verò cogit resipiscere, & pœnitere adhuc in vita, *Tholos. cit. libr. 3. c. 3. num. 2.* nomine autem satisfactionis hîc intelligitur, non tantùm restitutio, sed quâcunque aliâ ratione usurarios voluntati creditorum satisfaciat, etiam liberâ remissione eorum, absque reali restitutione usurarum facta ab usurario, *Abb. in cit. c. Præterea. n. 3. h. t.* Porro hodie manifesti usurarii sunt ipso facto excommunicati, *c. 1. h. t. in 6. Tholos. cit. c. 3. n. 1.*

CLII. Quarta pœna est, quòd usurarii manifesti non admittantur ad communionem Altaris, prout statutum habetur in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. quod refertur in *c. Quia in omnibus. 3. h. t.* » Nam quia in omnibus ferè locis, ita crimen usurarum invaluit, ut multi (aliis negotiis prætermissis) quasi licitæ essent, usuras exerceant, non considerantes, qualiter eamen istud utriûsque Testamenti paginâ condemnetur: ideo statuit Concilium, ut usurarii manifesti, nec ad communionem admittantur Altaris; nec Christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam: sed nec oblationes eorum quisquam accipiat. Ubi cùm dicitur, non esse admittendos ad Communionem Altaris, id intelligi debet, quòd non sint admittendi ad perceptionem S. Eucharistiæ. *Hostiens. ibid. V. Ad Communionem, & Innocent. Silvest. V. Usura. 9. q. 4. Molin. cit. disp. 334. num. 3.* quanquam *Abb. ibid. num. 2. & ejus Glossator Alex. de Nevo* ita exponant, quòd interdicatur illis Communio Altaris, id est, ingressus in Ecclesiam tempore, quo divina officia celebrantur, & dignè audientes Missam, percipiunt Communionem Altaris, id est, sacrificii, quod fit super Altare, ut sic confusi faciliùs resipiscant: quæ tamen expositio nullo Juris textu probari potest, *Lugo cit. disp. 25. sec. 11. §. 3. n. 243.*

CLIII. Quinta pœna est, *ne oblationes usurariorum recipiantur ab Ecclesia, cit. c. Quia in omnibus.* Ratio est, tum quia dona eorum, qui pauperes opprimunt, rejicienda sunt à Sacerdotibus, *c. 2. dist. 90.* & oblationes raptorum non sunt recipiendæ ab Ecclesia, *c. Miror. 8. caus. 17. q. 4. c. de viro 17. caus. 12. q. 2.* raptoribus autem usurarii æquiparantur, *c. Si quis. 10. & 2. seqq. caus. 14. q. 4.* tum quia oblationes dicuntur, quæcunque de propriis, & licitis rebus Ecclesiæ à fidelibus offeruntur, *c. Causa. 13. de V. S.* Etsi verò usurarius non possit facere oblationes, potest tamen facere eleemosynas, eæque ab illo recipi possunt, ut docet *Abb. in cit. c. Quia in omnibus. num. 6. h. t.* Ubi rationem diversitatis dat, quia oblatio, suâpte naturâ, fit publicè: eleemosyna verò ordinariè, & per se secretò, & occultè, & ideo Ecclesia non recipit oblationes usurariorum, ne videatur usuras approbare. Hoc tamen limitandum est, quòd possint ab usurario accipi decimæ, & aliæ eleemosynæ, ita tamen ut per eas non fiat impotens ad restituendas usuras, ut tradit Salas apud *Lugon. c. l. num. 244.*

CLIV. Sexta pœna est, ex eodem Concilio Lateranensi in *cit. c. Quia in omnibus. h. t.* Ut si usurarii in eo peccato decesserint, Christianâ careant sepulturâ, ubi etiam additur, ut qui acceperit ab eis oblationem, vel Christianæ eos tradiderit sepulturæ, reddere compellatur, quæ accepit, & donec arbitrio Episcopi satisfecerit, ab officii sui executione sit suspensus. Et quidem ipso facto, ut intelligunt communiter DD. apud *Molin. cit. disp. 334. n. 3.* postea verò in Concilio Lugdunensi relato in *Clem. 1. de sepult.* statutum fuit, ut qui usurarios manifestos scienter sepelire præsumunt, ipso facto, sint excommunicati, nec absolvantur, nisi priùs ad arbitrium Diœcesani Episcopi, competenter satisfactionem exhibuerint, de quo plura dicta sunt *lib. 3. Tit. 28. §. ult.*

CLV. Addit *Abb. in cit. c. 3. num. 4. h. t.* usurarium defunctum non esse sepeliendum in loco sacro, etsi hæres velit restituere usuras acceptas, vel de iis restituendis cavere: sed requiri, ut usurarius ipse adhuc vivus jusserit eas restitui, vel de iis restituendis caverit, ita ut appareat ipsum pœnituisse, nec decessisse in peccato usuræ. Consentit *Gl. in cit. Clement. 1. V. Manifestos*: quamvis satis esse cautionem illam præstari, post mortem usurarii, ab ejus hæredibus, quoad Ecclesiasticam sepulturam obtinendam tradat *Gloss. marg. in cit. Clement. 1. V. Manifestos lit. A. & Covarr. l. 3. res. c. 3. num. 9. vers. XII.* nisi tamen constaret publicè, usurarium in peccato mortali impœnitentem obiisse, *c. Pro obeuntibus. 21. caus. 13. q. 2. Gl. in cit. c. 3. V. Accipiant sepulturam. h. t.* Ratio autem, cur ita puniantur recipientes oblationes ab usurariis, vel eos sepelientes, est, quia quanquam ipsi non sint usurarii, participes tamen sunt criminis, iisque favere videntur: agentes autem, & consentientes pari pœnâ puniendi sunt. *l. Jubemus. 14. §. Oeconomus, & ibi Gl V. Imò. C. De SS. Eccles. c. 1. de offic. deleg. Tholos. l. 3. de usur. c. 4. num. 10.*

CLVI. Præterea in *c. Quanquam. 2. h. t. in 6.* Gregorius X. in Generali Concilio Lugdunensi

ita

» ita statuit: Quanquam usurarii manifesti in ulti- » ma voluntate mandaverint, ut usuris, quas re- » ceperant, satisfiat, eæque restituantur, expres- » sâ quantitate, vel non expressâ (quia in gene- » re mandârunt restitui, quæcunque per usura- » riam pravitatem extorserant, *Gl. hic V. Indistin-* » *ctè.*) nihilominus tamen Ecclesiastica sepultura » eis denegetur, donec de usuris (prout eorum » patiuntur facultates (plenè fuerit satisfactum, » vel idoneè de restitutione facienda sit cautum: » idque vel illis, quibus facienda est restitutio, si » præsentes sint, aut aliis, qui de jure eis possunt » acquirere: (ut sunt servi, filii in potestate pa- tris constituti, & aliæ personæ jure expressæ, per quas possumus acquirere, toto *Tit. Instit. Per quas person. nobis acquir. poss. Gl. hic V. Possint acqui-* » *rere.*) vel his omnibus absentibus, Ordinario » loci, aut ejus Vicario, vel Rectori Parochiæ, » in qua defunctus habitabat, quibus quidem Or- » dinario, Vicario & Rectori, prædicto modo, » cautionem hujusmodi, eorum nomine liceat, » præsentis Constitutionis auctoritate recipere, ita » ut illis (à quibus scilicet usuræ fuerunt extortæ, » vel eorum hæredibus aut successoribus) perin- » de actio acquiratur, ac si ipsi stipularentur, *Gl.* » *hic V. Perinde*: aut servo publico (id est, ta- bellioni seu Notario sic dicto, quia publicum of- ficium exercet, non quòd sit servus, *l. Generali.* *3. C. De tabellariis, lib. 10. Gl. hic V. Servo publi-* » *co.*) ex mandato Ordinarii, de restitutione fa- » cienda Idoneè sit cautum. Insuper in eodem » *cap. 2.* præcipitur, ut si usurarum quantitas sit » manifesta, sive de illa constet, ea ipsa semper » in prædicta cautione exprimatur: si verò de » certa quantitate non constet, exprimatur alia » verisimilis quantitas, arbitrio cautionem hujus- » modi recipientis moderanda: qui si scienter mi- » norem, quàm verisimiliter creditur, quantitatem » expresserit, ad satisfactionem residui teneatur, » id est, usque ad verisimilem.

» Ubi etiam subjungitur, omnes Religiosos, » & alios, qui manifestos usurarios contra præ- » sentis Constitutionis formam, ad Ecclesiasti- » cam sepulturam admittere ausi fuerint, pœnam » in Decreto Lateranensis Concilii contra usura- » rios edito promulgatam incurrere: nempe pœ- nam suspensionis statutam in *cit. c. Quia in omni-bus. 3. in fine h. t.* in eos, qui recipiunt oblationes usurariorum, vel eos Ecclesiasticæ sepulturæ tradunt, *Gl. hic V. Pœnæ.*

CLVII. Pro declaratione hujus Constitu- tionis, notandum primò, usurarius manifestus, etiamsi in testamento, vel alia ultima voluntate mandet restitutionem usurarum in certa, vel in- certa quantitate, non est in loco sacro sepelien- dus, donec fiat restitutio ipsis damnificatis, vel eorum hæredibus, vel in defectum eorum, lo- ci Ordinario, vel ejus Vicario, vel Parocho lo- ci, aut cautio Idonea eis præstetur, ut sic de- fraudatis actio acquiratur, cujus ratio est, quia ultimæ voluntates sæpius non implentur, *Sayrus in clavi regia lib. 10. Tract. 5. cap. 5. num. 32. in fine.*

Notandum secundò, hæc Constitutio solùm habet locum in usurariis notoriis, non verò in occultis, quibus non est deneganda sepultura Eccle- siastica, si publicè illam petant: quamvis in foro conscientiæ absolvi non debeant, nisi satisfecerint, vel satisfacere sint parati: sicut idem observari so- let in furibus occultis, & aliis debitoribus, *Molin. cit. disp. 334. n. 5.*

Notandum tertiò, nomine idoneæ cautio- nis intelligitur illa, quæ fit per pignora, vel fide- jussores, *l. Si mandato. 59. §. fin. ff. Mandati, Gl. hic V. Idoneè.* Et licèt solventes usuras habeant a- ctionem ad eas repetendas, tamen voluit Papa etiam providere per remedium cautionis, quia ma- gis securi sunt per fidejussores, vel pignora, *L. 1. ff. Qui satis dare cog.* & ut haberent plura auxilia, *Gl. hic V. Idoneè.* Quòd si usurarius pignora, vel fide- jussores dare non possit, jurare debet, se & dare non posse, & se, quamprimum in se erit, completurum, quod cavet, *Gl. hic V. Idoneè, Navarr. in Man. c. 17. n. 279. Molin. c. l. n. 6.*

CLVIII. Notandum quartò, quamvis, spectato Jure Civili, regulariter non possit quis pro altero stipulari, id est, acquirere obligationem, seu pro eo illam acceptare, *§. Si quis alteri, & §. Alteri Instit. de inutil. stipul.* tamen Parochus, qui est persona publica, puta est, cùm agitur de resti- tutione usurarum, stipulari, ita ut cautione ipsi præstitâ de restituendis malè partis per usuras, no- vam actionem acquirat iis, quibus sunt restitu- enda, prout lumitur ex *cit. c. 2. h. t. in 6.* Intel- ligitur autem hîc per Parochum is, ubi testator habitabat, ut dicitur in textu: & multò magis etiam Rector Ecclesiæ, cui facienda est restitutio, cùm enim sit quasi Judex, & Minister ipsius, ei acquirit, *Gloss. in cit. cap. 2. V. Parochia. & Jo- ann. Monachus. num. 6.* Præterea si Notarius pu- blicus, in hoc casu, ex mandato Ordinarii sti- puletur, nomine eorum, quibus usuræ sunt resti- tuendæ, acquirit illis jus, & actionem in foro ex- terno: secùs si id sine mandato Ordinarii faciat, *Gl. in cit. c. 2. V. Mandato. h. t. in 6. Molin. cit. disp. num. 8.*

Notandum quintò, cautio hujusmodi, quæ fit Ordinario, vel ejus Vicario, vel Parocho, fie- ri debet coram aliquibus fide dignis de ipsa Paro- chia, quia magis creditur indigenis notis, quàm extraneis Ignotis, & saltem coram duobus, ut per eos, si opus fuerit, ea probari possit. *Gl. in cit. c. 2. V. Parochia:* ubi in additione *Gl.* dicitur, non esse de substantia, ut illi sint de Parochia, sed solùm ad melius esse, unde sufficit, si aliàs sint idonei.

Notandum sextò, Judex in exprimenda quan- titate considerare debet, quanto tempore defun- ctus usuras exercuit, & quantum nunc habet in bonis, & quantum habebat, tempore, quo fœ- nerari cœpit, & quæ sit fama viciniæ, & an alias mercationes exercuerit, & an in eis fortunatus fuerit, & aliæ similes circumstantiæ circa hoc con- siderandæ sunt, & secundùm illas, major vel mi- nor quantitas exprimenda, *Gl. in cit. c. 2. V. Alio- quin.*

Notandum septimò, sepelientes notorium usurarium, qui usuras restitui jussit, antequam executioni mandentur ea, quæ in *cit. c. Quanquam.* fieri præcipiuntur, priusquam ei sepultura Ecclesiastica concedatur, sunt, ipso facto, excommunicati, juxta *Clem. 1. de sepult.* quæ post cap. illud edita est *Molin. c. l. n. 9.*

Notandum octavò, restitutio, quæ necessariò fieri debet, ante sepulturam, est quoad usuras extortas: non autem quoad damnum emergens, vel aliud interesse, si quod fortè iis resarciendum sit, *Franc. in cit. c. 2. n. 14. Lugo cit. dis. 25. sec. 12. §. 3. n. 245. in fine.*

» CLIX. Septima pœna est, ut nullus in-
» tersit testamentis usurariorum manifestorum con-
» ficiendis. Item ut nullus eos ad Confessionem
» admittat, aut illos absolvat (etiam ab aliis pec-
» catis) antequam, vel restituant usuras, vel de
» satisfaciendo, pro viribus suarum facultatum,
» prædicto modo, idoneam cautionem præsteot,
prout statuitur in *cit. c. Quanquam. 2. §. Nullus. h. t. in 6.* quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, *Gl. hic V. Absolvant.*

Ubi notandum, si usurarius sit in periculo mortis, & paratus sit restituere, vel saltem cautionem idoneam de restituendo præstare, sed neutrum possit: potest absolvi à quocunque Confessario, & debet, dummodo si ad id tempus suppetat, juret, se ex prædictis præstiturum, quæ poterit. Sin autem adsint aliqui, coram illis protestetur, & declaret, se illa debere, ac præcipiat, ut ex bonis suis restituantur: & Confessarius ab eo facultatem obtineat, prædicta omnia manifestandi Ordinario, ut si ipse convaluerit, Ordinarius possit ipsum cogere ad ea omnia implenda: vel si moriatur, ejus hæredes, *Navarr. cit. c. 17. num. 280. Molin. cit. dis. 334. num. 6.* Nomine autem Ordinarii hîc intelligitur is, qui jurisdictionem Episcopalem, vel quasi habet, ut Episcopus, ejúsque Vicarius, imò & Capitulum, Sede vacante, & quilibet Prælatus, seu Superior Ordinarius, vel ejus Vicarius, *Molin. c. l. n. 7.*

» CLX. Octava pœna est, quòd Testa-
» menta quoque manifestorum usurariorum ali-
» ter facta (scilicet non factâ satisfactione, seu
» restitutione, nec præstitâ idoneâ cautione) non
» valeant, sed sint irrita, ipso jure, prout expres-
» sè decernitur in *cit. c. Quanquam. §. fin. h. t.*
in 6. & ibi Gloss. V. Aliter facta, sed de hoc plura *§. seq.*

§. III.

Proponuntur plures quæstiones occurrentes circa Testamenta facta ab usurariis manifestis, & resolvuntur.

CLXI. Quæritur primò, an non tantùm in Testamento, sed etiam in aliis ultimis voluntatibus, hæc pœna, quòd sint ipso jure irritæ, locum habeat, si manifestus usurarius non restituerit usuras, vel non idoneè caverit de iis restituendis? Respondetur affirmativè, sive Codicillus, sive donatio mortis causâ facta fuerit, sive Legatum in testamento relictum, ut tradit *Gloss.* communiter recepta in *cit. c. Quanquam. §. fin. V. Aliter facta. h. t. in 6. Ioann. Monach. ibid. num. 14.* Ratio est, quia ista est mens Constitutionis hujus, ut patet ex principio, ibi: *in ultima voluntate*; alioquin fraus fieret legi, eáque facilè eludi possat per indirectum ab usurariis. Sed neque legata ad pias causas relicta in testamento ab usurario notorio valent, qui impœnitens decessit, quia testamentum est ipso jure irritum, *cit. c. Quanquam. §. fin.* in quo omnes DD. conveniunt, teste *Molin. cit. dis. 334. num. 11.* Si verò signis pœnitentiæ editis decessit, ea valere affirmant *Silvest. V. Usura. 9. q. 7. Covarr. l. 3. res. c. 3. in fine, Molin. c. l.* etiamsi non restituerit, nec idoneè caverit de restitutione facienda, & testamentum sit nullum quoad reliqua: idque ex æquitate, & favore piæ causæ: quamvis contrarium teneat *Vasquez in Opusc. Moral. Tract. de testament. c. 9. §. 1. dub. 8. num. 32.* quem sequitur *Lugo tom. 2. de justit. dis. 24. sec. 4. num. 70.* quia id contra expressa verba legis Canonicæ, sine sufficienti fundamento, asseritur. Verùm hoc solùm probat, spectato Juris rigore, non valere, secus de æquitate.

CLXII. Quæritur secundò, an si usurarius manifestus, cum testamentum condere vellet, restituit quidem usuras, vel saltem de iis restituendis, idoneam cautionem præstitit; verùm post conditum testamentum, iterum non publicè, sed occultè exercuit usuras, testamentum ejus valeat? Negant valere *Abb. in c. Quia in omnibus. 3. num. 10. h. t. Covarr. cit. c. 3. num. 9. §. Decimò, Molin. c. l. num. 15.* tum quia præsumitur cautionem, & pœnitentiam fictam fuisse: tum quia non videtur destitisse, qui iteravit, & nova delicta repetita, pœnâ etiam repetitâ plecti debent, *c. 1. de pœnis c. Mensuram. 86. dis. 1. de pœnit.* Id tamen difficile videtur *Vasq. c. l. num. 33.* de quo etiam dubitat *Abb. c. l. num. 11.* quia cùm talis per occultam repetitionem usurarum non fiat manifestus usurarius, non videtur testamentum annullari debere, præsertim cùm pœna hæc sit restringenda. Quare dicendum videtur, quòd in foro conscientiæ non valet testamentum, si ex reditu ad usuras appareat fictam fuisse pœnitentiam, & cautionem; secùs si ficta non fuit, sed verisimiliter creditur, absque fictione, sincerè & animo restituendi præstitisse cautionem, tunc enim ex eo, quòd secretè usuras exerceat, non redditur invalidum testamentum, *Molin. c. l. num. 15. Lugo cit. dis. 24. sec. 4. num. 71.* Veruntamen si probetur, quòd talis, post conditum testamentum, & præstitam cautionem, iterum usuras exercuerit, nec illas restituerit, tanquam manifestus usurarius sit intestabilis, *Tholos. l. de usuris c. 14. n. 2.*

CLXIII. Quæritur tertiò, an si usurarius notorius condat testamentum, non restitutis usuris, nec idoneâ cautione datâ de iis restituendis,

adeóque

adeóque testamentum sit ipso jure irritum, sed postea ante mortem restituat, vel cautionem illam præstet, testamentum illud convalescat? Resp. affirmativè, ut tradit *Gl. fin. in tit. c. Quanquam. Silvest. V. Usura 9. q. 6. Covarr. cit. c. 3. n. 9. §. 12. Molin. c. l. n. 14. Vasq. c. l. n. 33. Tholos. cit. c. 14. n. 4. & seqq. Lugo c. l. n. 72.* Ratio est, tum quia, quando causa confirmans supervenit, confirmatur, quod ab initio fuit nullum, ex jure superveniente, *l. Si rem 29. ff. de pignor. act.* sic alienatio rerum minoris facta invalidè, sine decreto Judicis, confirmatur, si superveniente majore ætate, id ratum habuit, *l. 2. C. Si major factus, ratam habere &c.* Tum quia testamentum non tam pendet à tempore, quo conditur, quàm à tempore mortis testantis, quia morte confirmatur, *c. 9. ad Hebr. & c. Cùm Marthæ 6 §. Ceterùm de celebr. Missar.* ejusmodi autem testamentum, ante mortem testatoris, habuit omnia necessariò requisita ad ejus valorem. Tum quia causa testamenti est favorabilis, ideóque pro ea, & in ejus favorem resolvendum est, *c. fin. de sent. & re judic.* Tum denique quia voluntas testatoris ambulatoria est, usque ad ultimum vitæ spiritum, & ita ex arbitrio ejus mutari, & revocari, vel confirmari potest, *l. 4. ff. de adimend. legat.* sicut ergo usurarius potuit testamentum validè factum, post idoneam cautionem, revocare: ita & invalidè factum, ob omissam cautionem, potest eâdem præstitâ, velut novâ voluntate confirmare, *Tholos. c. l. n. 5. & 6.*

CLXIV. Non obstant Regulæ juris: quòd ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere, *reg. 29. in ff.* & non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit, *reg. 18. eod. in 6.* item quæ ab initio inutilis fuit institutio, ex post facto convalescere non potest, *reg. 210. ff. eod.* sic testamentum ab impubere conditum non convalescit, pubertate adveniente: neque factum à filiofam. vel servo, per subsequentem emancipationem, vel manumissionem. Sed respondetur, Regula hæc, *quod ab initio non valet, tractu temporis non potest convalescere*, inprimis tantùm procedit in contractibus, & actibus inter vivos, qui statim debent valere, & suspendi non possunt. Non autem in testamentis, & ultimis voluntatibus, quæ suspenduntur, & ex tempore futuro eorum effectus pendet, *Tholos. c. l. n. 7.* Secundò, actus invalidus ab initio non confirmatur solo lapsu temporis, sed interveniente alio actu sufficiente confirmatur, sic per ratificationem confirmatur actus. Tertiò, Regula illa procedit cum distinctione allata à *Dyno in reg. 18 in 6. n. 8. & seqq.* Nam vel durat causa impediens, aut cessavit: primo casu, regula est simpliciter vera, quod ab initio non valet, tractu temporis non convalescere. Vel cessavit causa impediens, & non supervenit causa confirmans; & tum etiam quod ab initio non tenuit, non confirmatur postea. Vel cessavit causa impediens, & supervenit causa confirmans, & tum regula non habet locum: sic in proposito impedimentum non præstitæ cautionis cessat, quando postea præstatur, & superveniente novâ voluntate testatoris confirmatur, *Tholos. c. l. n. 7. §. Tertiò regula.* Deinde inutilis, & invalida ab initio hæredis institutio tractu temporis convalescere non potest, quando defectus est in substantialibus Testamenti, ut si quis simpliciter sit prohibitus à factione testamenti: secùs est, si sit solùm defectus in accidentalibus, quæ extrinsecùs tantùm impediunt, ut omissa cautio: tunc enim sublatis hujusmodi accidentalibus impedimentis, confirmari potest institutio, quæ ab initio nulla fuit, *Jo. Andr. in cit. c. Quanquam, n. 13. h. t. in 6. Tholos. c. l. n. 7. in fine.*

CLXV. Quæritur quartò, an si quis ante, vel post conditum Testamentum, usuras exercuit, sed postea desinat eas exercere: non tamen restituit, seu cautionem præstitit, ante mortem, testamentum ejus sit invalidum? Respondetur affirmativè, *Covarr. l. 3. res. c. 3. n. 9. §. Nonò. Molin. cit. disp. 334. n. 13. Clarus §. Testamentum. q. 26. n. 4. Tholos. c. l. n. 12.* Ratio est, quia finis hujus pœnæ irritantis testamentum usurarij, & prohibentis eum testari, est restitutio usurarum, ut per eam possit consequi absolutionem à peccato usurarius, *c. Cùm tu 5. h. t.* ergo quamdiu non est satisfactum, debet remanere pœna, & manente ratione legis, manet etiam ejus dispositio: neque ideò minùs dicitur usurarius, qui desiit usuras exercere, *Clarus §. Usura, n. ult.* Si verò usuras restituit, vel quoad illas satisfecit, & desijt esse usurarius, utique posset condere testamentum, quia superflua foret cautio de restituendis usuris, si restitutio jam sit facta, *Clarus V. Testamentum, cit. q. 26. n. 4.* ubi ait, hanc sententiam esse magis communem. Similiter si quis, cùm usurarius non esset, testamentum condidit, sed postea notorius usurarius factus est, & usuras non restituit, nec cautionem de ijs præstitit, irritum erit testamentum, quia hoc morte testatoris confirmatur, quo tempore, testamentum non habuit ea, quæ necessariò requiruntur ad valorem testamenti ab usurario facti; & ut validum sit testamentum, necessarium est, ut testator possit testari, tempore conditi testamenti, & tempore etiam mortis, *l. 1. §. Si filius, ff. de legat. 3. Covarr. c. l. §. Undecimò. Molin. cit. disp. n. 16.*

CLXVI. Quæritur quintò, an testamentum illius usurarij sit validum, qui ante mortem non erat notorius usurarius, sed post mortem sufficienter probetur illum exercuisse manifestè usuras, eaque de causa condemnetur, illiusque hæredes jubeantur usuras restituere, adeóque crimen per sententiam fiat notorium? Respondetur, probabiliter esse validum, quia testamentum morte testatoris confirmatur, quo tempore adhuc usurarius notorius non erat, adeóque nullum tunc adfuit impedimentum, quo minùs testamentum illud validum non esset, ergò etiam post mortem erit validum. Accedit, quòd cùm testamenta sint favorabilia, in dubio debent sustineri. Aliud est, si testator ante mortem fuisset damnatus, tanquam usurarius, & absque satisfactione, vel cautione idonea fuisset mortuus, tunc enim testamentum, ipso jure, foret nullum. *Molin. cit. disp. 334. n. 10. §. Illud libenter.* Item si fuisset in vita diffamatus, quòd esset usurarius: secùs si non esset diffamatus, vel si esset penitus occultus, aut aliquo modo, tum enim testamentum esset validum, *Tholos. l. 3. c. 14. n. 9. in fine.*

CLXVII. Quæritur sextò, an testamenta Judæorum, qui sunt notorij usurarij, sint nulla? Respondetur, probabilius est esse invalida, si sine cautione præstita de usuris restituendis, sint condita, quia

licèt

licèt quoad pœnas spirituales Ecclesiæ non subjiciantur Judæi, aliique infideles: quoad temporales verò pœnas, & contractus subjiciuntur jurisdictioni Principum, in quorum terris degunt, *Covarr. cit. c. 5. n. 9. §. Septimò. Molin. c. l. n. 12. Lugo cit. dis. 24. sec. 4. n. 70.* Etsi contrarium teneat *Clarus, Azor & alij apud Barb. in Collect. in c. 2. h. t. in 6. n. 10.* Prædictis addendum, quòd Constitutio in *cit. c. 2. h. t. in 6.* locum habeat, non tantùm contra usurarios manifestos ex causa mutui, sed etiam contra manifestè exercentes usuras, titulo venditionis, & emptionis, *Covarr. c. l. §. Octavò.*

§. IV.

De aliis quibusdam pœnis usurariorum, iisq́; faventium.

CLXVIII. De his agitur in *c. Usurarum 1. h. t. in 6.* ubi Gregorius X. in Generali Coucilio Lugdunensi præcipit, Constitutionem Lateranensis Concilij sub Alexandro III. (quæ habetur in *c. Quia in omnibus 3. h. t.*) contra usurarios editam, sub divinæ maledictionis interminatione (id est, pœnæ æternæ, quæ pro mortali tantùm peccato debetur, *Gl. hîc V. Maledictionis*) inviolabiliter observari, cupiens usurarum voraginem, quæ animas (scilicet recipientium usuras) devorat, & facultates (solventium) exhaurit, compescere. Et quia quantò minor fœneratoribus erit fœnerandi commoditas, tantò magis adimetur fœnerandi libertas: ideo Generali hâc Constitutione sancivit: ut nec Collegium, nec alia Universitas, aut persona singularis, cujuscunque sit dignitatis, conditionis, aut statûs, alienigenas, & alios non oriundos de terris ipsorum, qui publicè usuras exercent, aut exercere volunt, domos in terris suis conducere, vel conductas habere, aut aliàs habitare permittant: sed hujusmodi usurarios manifestos, intra tres menses, ex terris suis expellant, nunquam deinceps eos admissuri: & nemo illis ad fœnus exercendum domos locet, vel sub quocunque alio titulo concedat. Qui verò contrà fecerint (scilicet talibus locando, vel permittendo habere domos conductas, vel non expellendo intra tres menses) si Personæ sint Ecclesiasticæ, Patriarchæ, Archiepiscopi, vel Episcopi, pœnam suspensionis: si verò sint minores singulares Personæ Ecclesiasticæ, pœnam excommunicationis: si Collegium, aut alia Universitas Ecclesiastica sit, interdicti sententiam, ipso facto, incurrant. Quam (scilicet sententiam interdicti, vel etiam excommunicationis, aut suspensionis) si obstinato animo per mensem sustinuerint, ex tunc terræ ipsorum (scilicet Prælatorum, Clericorum, Collegiorum, vel Universitatum) Ecclesiastico subjaceant interdicto, quamdiu in illis ijdem usurarij commorantur. (illis ergo abscedentibus, vel expulsis, interdictum cessabit, *Gl. hîc V. Quamdiu.*) Si denique Laici fuerint, per suos Ordinaeios, cessante omni privilegio, per censuras Ecclesiasticas, ob hujusmodi excessum, compescantur.

CLXIX. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, hæc Constitutio non extenditur ad usurarios indigenas, qui oriundi sunt ex locis, ubi habitant, ita ut locantes ijs domos, sive ad fœnus exercendum, sive sub alio titulo, non incurrant pœnas in hoc c. constitutas, quamvis alijs pœnis usurariorum mulctandi sint, *Gl. hîc. V. Alienigenas.* Ratio verò, cur potiùs expellantur fœneratores alienigenæ, quàm incolæ, est, tum quia fœneratores incolæ, quamvis æquè Reipublicæ inferant damnum usuris suis, tamen pecuniæ remanent in loco: extranei verò transferunt pecunias usurarias aliò, & exhauriunt loca divitijs: tum quia majores usuras solent exigere extranei, qui nullo amicitiæ, vel vicinitatis vinculo sunt conjuncti, quàm incolæ: tum quia usurarij extranei majus scandalum præbent incolis, qui facilè imitari possent vitia eorum, ideo expelli debent, *Gl. hîc V. Alienigenas. Tholos. l. 3. de usur. c. ult. n. 1, & 2.* Quin imò, etsi alienigenæ isti essent cives, vel incolæ, si tamen aliunde oriundi sunt, in eis locum habet hæc Constitutio, ut colligitur ex illis verbis textûs: *Alienigenas, & alios non oriundos de terris ipsorum:* ita ut sensus sit, alienigenas, etiamsi sint cives, vel incolæ, & alios etiam, qui cives, vel incolæ non sunt, *Gl. hîc V. Alienigenas. Jo. Monach. n. 4. Franc. n. 3.* Oriundus autem de civitate dicitur, qui ibi ortus est, vel cujus pater ibi originem duxit, non item avus, *Gl. cit.*

Notandum secundò, non tantùm prohibitum est elocare domos usurarijs, sed etiam quovis alio titulo concedere, velut pignoris, commodati, precarij, vel si sine ullo titulo ibi esse sinerentur. Imò nec vendere, permutare, vel donare usurario licitum est, si manifestè appareat, quòd ad exercendas usuras vult accipere, quia concessionis verbum generale est, & hi etiam sunt tituli, & præsumitur in fraudem agi, *Gl. hîc V. Tituli.*

Notandum tertiò, Collegia, & Universitates Ecclesiasticæ, quæ permittunt usurarijs conducere domos, vel conductas habere, vel eos non expellunt, incurrunt pœnam interdicti, & post mensem etiam eorum terræ interdicto Ecclesiastico subjiciuntur, quia in Collegium, vel Universitatem non fertur sententia excommunicationis, ne contingat innoxios irretiri, *c. Romana 5. de sent. excommun. in 6. Gl. hîc V. Interdicti.* Laici verò excommunicationem incurrunt, non ipso facto, sed per sententiam Judicis, ut patet ex textu, *per censuram Ecclesiasticam compescantur.* Imò & sæculares Universitates, seu Collegia per Ordinarios compesci debent, cùm Papa generaliter loquatur, & aliàs impunita manerent, *Franc. hîc. §. Qui verò, n. 2.* ubi tamen addit, quòd de rigore Juris hæc Constitutio non sit extendenda ad seculares Universitates.

CLXX. Præterea aliæ pœnæ in usurarios, eosq́ue adjuvantes decretæ sunt in *Clementina Ex gravi unic. in princ. h. t.* Nam quia plures Communitates, earumque Judices, in offensam DEI, & proximi, & contra divina pariter, ac humana jura, usurariam pravitatem quodammodo approbantes, per statuta sua juramento quandoque firmata (quod non obligat, quia vergit in alterius præjudicium, nec servari potest, sine periculo salutis æternæ, sicut nec statutum, *Gl. ibid. V. Juramento.*) usuras exigi, & solvi, non solùm concedebant, sed etiam ad solvendum easdem debitores scienter compellebant: & ista statuta ipsorum, gravia plerumque

onera

„ onera imponebant usuras repetentibus,& alijs di- „ versis coloribus,& fraudibus repetitionem ea- „ rundem impediebant: Ideo Papa Clemens V. in „ Concilio Viennensi statuit, ut si Potestates, Capi- „ tanei, Rectores, Consules, Judices Communita- „ tum, aut Consiliarij, vel alij quivis Officiales hu- „ jusmodi statuta de cætero facere, scribere, vel di- „ ctare, aut ut solvantur usuræ, vel ut solutæ, cùm „ repetuntur, non plenè,ac liberè restituantur, sci- „ enter judicare præsumpserint,sententiam excom- „ municationis incurrant (incontinenti, & sine temporis intervallo, id est, ipso jure, & sine alia sen- „ tentia, *Gl. hic V. Incurrant.*) quam sententiam ex- „ communicationis etiam incurrunt, si statuta hu- „ jusmodi hactenus edita, de libris ipsarum Com- „ munitatum non deleverint intra tres menses(mo- „ dò super hoc potestatem habuerint) aut si ipsa sta- „ tuta, vel consuetudines effectum eorum (scilicet „ statutorum) habentes observare præsumpserint.

CLXXI. Porro hanc pœnam excommunicationis non incurrunt Principes, aut Communitates, qui lege, vel statuto decernunt,ne Judæi,vel alij usurarij certas usuras exigant,nimirum magnas, quia aliud est statuere, ne magnæ usuræ exigantur; aliud verò statuere,ut exigantur, *Gl. ibid. V. Facere. Azor. p. 3. l. 5. c. 18. In quarta pœna.* Item nec incidunt in hanc pœnam Communitates, vel Principes, qui solùm permittunt usurarios exercere usuras, eos non puniendo, *Azor. c. l.* Sed neque peccant Imperatores, vel alij Principes, nec in pœnam hujus Clementinæ incidunt,si auctoritate suâ faciant, aut cogant, ut usuræ Judæis promissæ à subditis debitoribus solvantur, quia licèt id prohibitum sit in cit. Clementina: potuit tamen hoc statutum, quippe solo Jure positivo Canonico editum, per contrariam consuetudinem abrogari,quia licèt exigere usuras,tanquam debitas, ex vi mutui, sit contra Jus naturale, ac Divinum: non tamen est contra Jus naturale facere, seu cogere,ut solvantur usuræ promissæ, *Azor. c. l. in fine,* & dictum suprà. Similiter scribens, vel dictans præcisè sententiam, in qua præcipitur, ut usuræ solvantur, vel solutæ non repetantur, non incidit in istam excommunicationem, quæ lata est in scribentes, aut dictantes statuta hujusmodi,ideo extendi non debet, etiam ob paritatem rationis, ad scribentes, aut dictantes talem sententiam, si ipsi non judicaverint, *Suar. dis. 23. de censur. sec. 5. n. 28. & alij apud Barbos. in cit. Clementina un. n. 3. h. t.*

CLXXII. Postremò duo adhuc sunt addenda, & observanda. Primum est, quòd usurarij, præter prædictas pœnas jure statutas, etiam alijs pœnis arbitrarijs, & extraordinarijs puniri possunt à Judice, tam Ecclesiastico, quàm sæculari, præsertim verò pecuniariâ, ut in eo, in quo peccârunt, mulctentur, *Tholos. l. 3. de usura, c. ult. n. 4. & 7.* sic juxta Constitutiones Imperij amissione quartæ partis sortis mulctantur usurarij, *Gail. l. 2. obs. 4. n. 1.* vel etiam publicatione bonorum, *Tholos. c. l. n. 8.*

Alterum est, si mutuo, vel alteri contractui per se licito, & jure non reprobato adjectum sit pactum usurarium, non totus contractus vitiatur, sed solum pactum, & non pro adjecto habetur, quia utile per inutile vitiari non debet, maximè si utile ab inutili separari possit, *Reg. 37. in 6. & ibi Dynus,* pacta enim sunt velut accidentia, quæ possunt abesse, sine corruptione substantiæ, cui adhærent, *Gail. cit. c. 4. n. 6. & seqq. Tholos. c. l. §. 12. & seqq.* & paria sunt pactum non adjici, vel inutiliter adjici, *l. Quoties 6. ff. Qui satisd. cog.* nisi tamen ipse contractus principalis esset illicitus, & jure reprobatus, nam tunc ille, & omnia pacta ei adjecta essent nulla, & inutilia, quia corruente principali, tanquam fundamento, necesse est quoque omnia accessoria corruere, *l. Cùm principalis 178. ff. de R. J. & c. Accessorium 42. eod. in 6. Gail. c. l. n. 10. & obser. 5. n. 14. Tholos. c. l.*

TITULUS XX.

DE CRIMINE FALSI.

Postquam actum est in superioribus de delictis contra præceptum septimum Decalogi: nunc ordo requirit, ut agatur de crimine falsi, quod prohibetur octavo præcepto Decalogi: quamvis etiam connecti possit hic titulus cum immediatè præcedente de usuris, quia usurarij plerumque falsitate utuntur ad extorquendum illicitas usuras. Extat hic Titulus etiam in Extravaganti-bus Joannis XXII. & Extravagantibus Communibus.

§. I.

De crimine falsi in genere.

I.

Quæritur primò, quid sit falsũ, & quot modis committatur? Resp. Falsum, & falsitas in genere nihil est aliud, quàm veritatis imitatio, vel potiùs immutatio, *Authentic. de Instrum. cautela, collat. 6. novel. 73. in princ. & ibi Gl. V. Imitatio, junct. Gl. marg. lit. C.* Ad crimen autem falsi tria requiruntur: primò, ut pervertatur veritas. Secundò, ut id dolo malo fiat, sive animo corrumpendæ veritatis, in alterius fraudem, nam hoc crimen sine dolo malo non committitur, *l. Nec ad exemplum 20. C. ad Leg. Cornel. de fals. Hostiens. in Summa, n. 1. h. t.* Tertiò, ut falsitas fiat cum notabili damno alterius, ita ut alteri noceat, vel nocere possit, alioqnin uno horum deficiente, non est punibilis, *Mascard. de probat. concl. 739. n. 12. Molin. tr. 2. de Justit.*

instit.disſ.70.n.3. & alij communiter. Committitur autem falſitas principaliter quatuor modis: Primò dicto, ſeu verbo, ut ſi teſtis falſum deponat in judicio, vel Judex iniquam ſententiam ferat. Secundò ſcripto, ſeu ſcripturâ, ut ſi quis falſas litteras, ſeu inſtrumenta conficiat. Tertiò re, ſeu facto, ut ſi quis nummos adulterinos cudat, vel falſas menſuras, aut pondera faciat. Quartò uſu, vel potiùs abuſu, ut ſi quis utatur falſis probationibus, *Maſc. de prob. cit. concl. n. ult. Farinac. in praxi crimin. p. 6. libr. 5. tit. 16. de falſitate, q. 150. n. 6.*

Porro crimen falſi eſt crimen publicum, ita ut quilibet de populo poſſit de illo accuſare, etiamſi ſui nihil interſit, *§. Item Lex Cornelia de falſis, Inſtit. de publ. judic. Molin. t. l. n. 2. Clarus §. Falſum, n. 1.* & eſt crimen exceptum, & in generali remiſſione, ac diſpoſitione non comprehenditur, *Menoch. de arbitr. Jud. caſu 306. n. 11. Farinac. t. l. n. 14.*

II. Quæritur ſecundò, quæ ſit pœna falſi? Reſp. Jure Civili pœna falſi olim in perſonis liberis erat deportatio, cum publicatione omnium bonorum: in ſervis verò ultimum ſupplicium, *§ Item Lex Cornelia de falſis Inſtit. de public. Judic. l. 1. §. fin. ff. ad Leg. Cornel. de falſ.* Sed quia pœna deportationis hodie non eſt in uſu, & pœna publicationis bonorum correcta eſt per *Authent. Bona damnatorum, C. de bonis proſcript.* ideo hodie pœna falſi eſt arbitraria, & ſic quandoque major, quandoque minor, juxta diverſitatem caſuum, ut tradit *Gl. fin. in cit. l. 1. §. fin.* ita ut quandoque pœna pecuniaria, quandoque corporalis, quandoque etiam capitalis, ſive mortis imponi poſſit, ſi falſitas ſit magna, vel ſæpius iterata, *l. Ubi falſi 22. in fine*, ibi: *Supplicio capitali, ſi id exigat magnitudo commiſſi, C. ad Leg. Cornel. de falſ. Bern. Diaz in pract. crim. Can. c. 20. n. 1.. Farinac. t. l. n. 24.* Quæ verò ſint pœnæ criminis falſi de Jure Canonico, infrà dicetur.

Porro crimen falſi committens in Judicio, cauſam perdit, ſive ſit falſitas commiſſa in electione Prælati, vel cauſa beneficiali, ſive in cauſa merè civili, ſive in cauſa contra fiſcum, ſive in cauſa contra privatum, *Clarus §. Falſus, n. 32. Farinac. cit. q. 150. n. 25. & ſeqq.* quod tamen aliqui limitant, ut ſolùm procedat, ſi falſitas commiſſa ſit circa acta ipſius cauſæ: ſecùs ſi commiſſa ſit circa teſtes, aut inſtrumenta extra acta. *Clarus t. l. Farinac. c. l. n. 37.* Illud hîc addendum, quòd in crimine falſi poteſt agi dupliciter, vel criminaliter ad pœnam legalem, vel civiliter ad compenſationem damni, & intereſſe, *l. de fide 16. & ibi Gl. V. Duplex via, C. Ad Leg. Cornel. de falſis, & l. Damus 23. & ibi Gl. in caſu C. Eodem. Farinac. c. l. n. 50.*

§. II.

De Crimine falſi, quod committitur circa teſtes.

III. Quæritur primò, quomodo crimen falſi committatur circa teſtes? Reſp. Inprimis teſtis, qui falſum teſtimonium, ſciens, & dolo malo, in judicio dedit, crimen falſi committit, *Jul. Clarus l. 5. ſentent. §. Falſum, n. 5.* & alij DD. communiter. Et ſumitur ex *l. 1. & l. Eos qui 27. in princ. & ibi Gl. V. Diverſa*, id eſt, falſa, & varia, *ff. de Lege Cornel. de falſ. l. Qui falsò 16. ff. de teſtib. & l. Nullum 14 C. eod.* Quàm autem hoc crimen falſi teſtimonij deteſtabile ſit, patet ex *c. Falſidicus 1. h. t.* ubi dicitur: Falſidicus teſtis tribus perſonis, eſt obnoxius, id eſt, obligatus: primùm DEO, cujus præſentiam contemnit: deinde Judici, quem mentiendo fallit: poſtremò innocenti, quem falſo teſtimonio lædit. Ex quo patet, quòd quis eodem delicto poſſit plures perſonas lædere, ita ut omnibus teneatur ad ſatisfactionem, *Abb. hic. n. 2.* Non ſolùm autem ille eſt teſtis falſus, & reus criminis falſi, qui mendacium dicit, ſive falſum deponit: ſed etiam qui veritatem occultat, ſive verum tacendo ſupprimit, quia prior nocere deſiderat, poſterior verò prodeſſe non vult, prout additur in *cit. c. 1. in fine.*

IV. Ubi notandum primò, quòd teſtis, occultando veritatem, eſt falſarius, & tenetur de falſo, quando interrogatus à Judice ſuper certo articulo, dicit, ſe nihil ſcire, vel quando juravit, ſe dicturũ puram, & meram veritatem, & illam tacendo ſuppreſſit. Secùs eſt, ſi juravit ſolùm ſimpliciter, ſe ad interrogata reſponſurum, tunc enim, ſi non interrogatus taceat veritatem, non tenetur de falſo, *Arg. c. Cum dilecti 18. de accuſat.* quia ſatis eſt, quòd reſpondeat ad interrogata, *Abb. in cit. c. 1. n. 3. h. t. Farinac. in praxi crim p. 2. tr. de teſtibus, q. 67. n. 230.* ubi *n. 231.* id limitat, dummodo dolosè, & ſcienter tacuerit veritatem, ſecùs ſi ſine dolo.

Notandum præterea, crimen falſi committit is, qui ſubornat teſtem, ſive donis, aut pretio corrumpit, ad dicendum falſum teſtimonium, vel ſcienter producit in judicio falſum teſtem, vel utitur dicto falſi teſtis, *Clarus c. l. n 2. & 4.* Item teſtis, qui in ſua depoſitione dicit ſe non recordari de eo, de quo verò recordatur, vel ſaltem poteſt, ac debet veriſimiliter recordari, tenetur de falſo. Secùs eſt, ſi probabiliter non recordetur, quia probabilis oblivio teſtem à falſo excuſat, *Farin. c. l. n. 224.* Similiter teſtis, qui depoſuit obſcurè, verſutè, vel per malitiam, eo fine, ut ejus depoſitio producenti non proſit, tenetur de falſo, *Farin. t. l. n. 225.* apud quem plura de hoc videri poſſunt.

V. Quæritur ſecundò, quæ ſit pœna teſtis falſum deponentis in judicio? Reſp. Jure Civili eadem pœna ſtatuta eſt in teſtes falſos, quæ in alios falſarios, de qua §. præcedente. At verò de Jure Canonico, ſi Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus capitale crimen commiſerit, aut chartam falſaverit (ſive falſas litteras ſcripſerit) aut falſum teſtimonium dixerit, ab Officij honore in perpetuum deponi, & in Monaſterium detrudi debet ad agendam pœnitentiam, & ibi quamdiu vixerit, Laicam tantùm Communionem accipiat, ex Decreto Concilij Agathenſis c. 50. quod refertur in *c. Si Epiſcopus 7. diſt. 50.* quæ pœna locum habet, ſive in civili, ſive in criminali cauſa, Clericus dicat falſum teſtimonium, *Bern. Diaz. in pract. crim. Can. c. 97. n. 1.* ubi tamen addit, gravius eſſe puniendum Clericum, qui in cauſa criminali falſum teſtimonium dicit, quàm qui in civili.

VI. Limitatur autem primò, quòd hæc pœna ordinaria teſtis falſi ſolùm habeat locum, ſi Clericus de hoc crimine directè ſit accuſatus, & convictus, vel in jure confeſſus: ſecùs verò, ſi incidenter ſolùm de eo conſtet, ut quia contra Clericum productum in

teſtem

testem opposita fuit exceptio falsitatis, & probata, quia tunc non debet deponi, nec etiam propter hoc infamari, sed tantùm repelli à testimonio, *Diaz, c. l.* Limitatur secundò, quando falsitas non est commissa circa substantialia causæ, sed solùm circa accidentalia, & extrinseca, tunc enim pœna ordinaria locum non habet, sed solùm extraordinariè, ad arbitrium Judicis puniendus est, *Clarus cit. §. Falsum. n. 9. Salzedo c. l. in addit. lit. A. V. Detrudatur. §. Secundò excusabitur.* Tertiò quando falsitas non est nociva, sive nemini præjudicat, tunc enim non pœnâ ordinariâ puniri potest falsarius, sed solùm extraordinariâ, arbitrio Judicis, *Menoch. de arbitr. Judic. casu 306. n. 21. Clarus cit. §. Falsum, n. 35. Salzedo c. l. in addit.* Quartò quando falsitas est commissa per errorem, vel ignorantiam, absque dolo, sine quo hoc crimen non committitur, *Clarus c. l. n. 33. Salzedo c. l. in addit.* Quintò pœna hæc ordinaria falsi imponenda est, quando judicio ordinario, & per accusationem proceditur: secùs si per inquisitionem, quia tunc pœnâ extraordinariâ, ad arbitrium Judicis, plectuntur falsarii, *c. Inquisitionis. 21. de accusat. Menoch. de arbitr. Judic. casu 313. n. 1. Salzedo c. l. in addit.* Addunt aliqui sextò, non esse locum pœnæ ordinariæ, quando Clericus falsum testimonium dixit, non interposito juramento. Sed contrarium verius videtur: nempe posse eum puniri pœnâ falsi, periode ac si jurâsset, cùm etsi non jurârit, sit tamen depositio falsa, *Clarus c. l. n. 11. Salzedo c. l. in addit.* & alii communiter.

VII. Porro Clericus, qui dixit falsum testimonium coram Judice seculari, non potest ab eo puniri, nec corporaliter, nec mulctâ pecuniariâ, nec principaliter, nec incidenter, ob defectum omnis jurisdictionis in illum, *arg. c. 2. de foro compet. Covarr. pract. qq. c. 28. n. 8. Clarus §. fin. q. 38. n. 14. Salzedo cit. c. 97. in addit. lit. C. V. Non potest puniri:* qui tamen addunt, quòd Judex Laicus bene potest in causa civili cognoscere de falsitate, quam Clericus coram eo commisit, non quidem ad effectum puniendi Clericum, sed ad expediendam causam, quæ coram ipso controvertitur. Contrà verò, si Laicus falsum testimonium protulit coram Judice Ecclesiastico, poterit ab utroque Judice, Ecclesiastico, & seculari puniri, & erit inter illos locus præventioni, *Clarus c. l. n. 15. Covarr. c. l. Salzedo c. l. in addit.*

VIII. Utrùm autem etiam pœnâ falsi sit plectendus, qui testimonii dicendi causâ contra aliquem, pecuniam accepit, etsi verum deposuit, dubitatur? Affirmat communior sententia *DD Mynsing. centur. 6. obs. 67.* & alii apud *Harprecht in §. Item lex Cornelia de falsis Instit. de public. Judic. n. 15.* & habetur in *l. 1. §. Sed et si quis. ff. Ad leg. Cornel. de fals.* quia venale testimonium non est testimonium veritatis, *c. Nolite. 86. caus. 11. q. 3. c. ult. caus. 14. q. 5.* Contrarium tamen tenet *Menoch. de arbitr. jud. casu 310. n. 6.* quia talis non immutat veritatem, sed eam potiùs confirmat, ideòque non pœnâ ordinariâ falsi, sed extraordinariâ, arbitrio Judicis, coërceri debet. Videri possunt, quæ de hoc dicta sunt *lib. 2. Decret. tit. 20. n. 13.* Non tamen pœnâ falsi ordinariâ afficiendus est, qui quod affirmavit, extra judicium, postea in judicio contrarium est testatus, quia nullâ lege id statutum reperitur, sicut prius, sed mitiùs, & extraordinariè plectendus est, *Menoch. casu 312. n. 2. Clarus §. Falsum. n. 5.* Ubi addit, aliud esse, si quis deponat in judicio contrarium ejus, quod in alio judicio, vel etiam in eodem prius testatus fuerat, talis enim puniri debet tanquam falsarius.

Prædictis addendum, quòd etiam Judex verbo, seu dicto crimen falsi committat, & ut falsarius punitur, si pecuniâ corruptus, vel aliàs dolo malo contra leges, & Constitutiones sententiam tulit, *l. 1. §. Sed et si Judex. ff. de lege Cornel. de fals. Harprecht c. l. n. 9.* Item Advocatus, qui parti adversæ causam prodit, ut falsarius puniendus est, *l. 1. §. 1. ff. eod.*

§. III.

Quibus modis falsentur Rescripta, seu Litteræ Sedis Apostolicæ?

IX. De his agitur in *c. Licèt. 5. h. t.* Ubi ab Innocentio III. recensentur novem modi, ex quibus cognosci potest falsitas in Litteris Apostolicis. Primus est, ut falsa Bulla, seu falsum sigillum falsis Litteris apponatur. Secundus, ut filum ex vera Bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immissum falsis Litteris inseratur, scilicet vera Bulla. Tertius, ut filum ab ea parte, in qua charta plicatur, incisum, cum vera Bulla, falsis Litteris immittatur, sub eadem plicatura, cum filo similis canabis, restauratum. Quartus, cùm à superiore parte Bullæ, altera pars fili sub plumbo resciditur, & per idem filum Litteris falsis inserta, reducitur infra plumbum. Quintus, cùm Litteris (scilicet veris) bullatis, & redditis (per eos, qui sunt ad officium deputati) in eis aliquid per rasuram tenuem immutatur (quia rasa scriptura falsa præsumitur, & tanquam falsa rejicitur, *Masc. de probat. concl. 1254 in princ.*) Sextus, cùm scriptura Litterarum, quibus fuerat apposita vera Bulla, cum aqua, & vino abolita, seu deleta, eadem charta, cum calce & aliis, juxta consuetum artificium dealbata, iterum inscribitur. Septimus, cùm chartæ, cui fuerat apposita vera Bulla, abolitæ, vel abrasæ, alia subtilissima charta ejusdem quantitatis scripta tenacissimè conglutinatur. Octavus, qui scienter Litteras de manu Papæ, vel Bullatoris ejus, non recipiunt, contra Constitutionem Apostolicam (in *c. Dura. 4. h. t.*) Nam illi etiam à crimine falsitatis non reputantur immunes, ut habetur in *cit. c. Licèt, § Eos etiam.* Nonus, qui accedentes ad Bullam falsas Litteras cautè projiciunt sub vera Bulla, ut cum aliis sigillentur. Sed hæ duæ species falsitatis non possunt facilè deprehendi, nisi vel ex modo dictaminis, seu stylo dictandi, vel ex forma scripturæ, vel qualitate chartæ falsitas cognoscatur, *cit. c. Licèt. §. Illos quoque.* In cæteris autem falsitas faciliùs poterit cognosci, vel in adjunctione filorum, vel collatione Bullæ, vel motione, vel obrusione: præsertim si Bulla non sit æqualis, sed alicubi magis tumida, & alibi magis depressa, *cit. c. Licèt. § fin.* Explicatio hujus c. videri potest apud *Hostiens. hic & Joann. Andr.*

Hinc colligitur primò, multos modos esse conferendi scripturam cum scriptura, dum non solùm sit

sit comparatio litteræ cum littera, sed etiam chartæ, & dictaminis, quia Curiales habent certum modum dictandi non ita facilè ab aliis imitabilem: item in forma scripturæ, & qualitate chartæ.

Colligitur secundò, suspicio falsitatis oritur contra Bullam, aut sigillum, quando signum per omnia non est simile vero sigillo, *Abb. hic nu. 1. & 2.*

X. Porro modus octavus falsandi Litteras Apostolicas habetur clariùs expressius in c. *Dura. 4. h. t. junct. Gl. in casu.* Nam quia Clerici, & alii recipiebant Litteras in Curia Romana à quibuscunque, ob quod falsitatis periculum imminebat, ideo statuit Innocentius III. & sub pœna excommunicationis, ac suspensionis ab Ordine, & beneficio, districtè inhibuit, ne quis apud Sedem Apostolicam existens, Litteras Papæ (etiam veras, sive verâ Bullâ sigillatas, *Hostiens. hic V. Nostras*) recipiat, nisi de manibus ipsius Papæ, vel illorum, qui ad hoc officium, de mandato Papæ, sunt deputati. Si verò persona tantæ auctoritatis fuerit (v. g. Episcopus, vel alius magnus Prælatus) ut ipsum deceat per nuntium (speciale ad hoc mandatum habentem, *Gl. hic V. eod.*) Litteras recipere; ad Cancellarium, vel ad ipsum Papam mittat nuntium idoneum (non hæreticum aut excommunicatum, qui rescriptum à Papa impetrare non potest, *l. 2. C. de sum. Trinit. c. Post cessionem. 7. de probat.* nisi Princeps ex certa scientia tales Litteras concedat, juxta *l. Universis. 6. C. de precib. Imper. offerend. Hostiens. hic V. Idoneum.*) per quem Litteras Apostolicas, juxta formam, seu modum prædictum, recipiat. Si quis autem hujus mandati transgressor extiterit (scienter, & malitiosè, *Hostiens. hic V. Transgressor*) si laicus fuerit, excommunicationi subjaceat: si Clericus, ab officio, & beneficio suspendatur.

XI. Notandum primò, qui recipiunt Litteras ab alio, quàm à Papa, vel Officialibus ejus, non existentes apud Sedem Apostolicam, non incurrunt pœnam hîc præscriptam: Sedes autem Apostolica dicitur esse, ubi est Papa, & Curia ejus, sive sit Romæ, sive alibi, *Hostiens. hic V. apud Sedem, & Abb. n. 2.* Si verò in Curia existat, & Litteras recipiat ab alio, pœnam hanc incurrit, sive impetret pro se, sive pro alio, *Abb. hic num. 7.* quia olim sæpe falsabantur Litteræ Apostolicæ in Curia.

Notandum secundò, Excommunicatio, quæ hîc infligitur in recipientes Litteras ab alio, quàm à Papa, vel ejus Officialibus, ipso jure, seu facto incurritur: suspensio verò per sententiam ferendam à Judice, *Hostiens. hic V. Subjaceat, & V. Suspensione damnetur, Abb. n. 8.* quamvis *Gl. & DD.* varient. Porro *Hostiens.* hîc putat, Clericum transgredientem hunc Canonem esse non solùm suspensum, sed etiam excommunicatum, sicut est laicus, quia graviùs peccat: *Abb.* tamen *hic n. 10.* probabiliùs ait, esse tantùm suspendendum, quia in pœnis mitior interpretatio facienda est, nec debet quis duplici pœnâ coërceri, nisi id exprimatur.

Notandum tertiò, hodie hæc Constitutio non servatur, nec ejus pœna ligat, quia quilibet in Curia existens, etiam parvæ auctoritatis, mittit ad Bullatorem, & Litteras Apostolicas recipit, Papâ id sciente, & tolerante, *Silvest. in summ. V. Excommunicatio. 7, n. 8. in fine*, & DD. communiter apud *Barbos. in Collect. hic n. 2.*

XII. Præterea in *cit. c. Dura. §. Adjicientes. h. t.* statuitur, ut Prælati Ecclesiarum generalem excommunicationis sententiam promulgent, quam per singulas Parochias faciant frequentiùs innovari: quòd si quis, falsas Litteras se habere cognoscit: (ignorans ergo non ligatur, nisi forsan esset crassa ignorantia, *Hostiens. hic V. Cognoscit.*) infra XX. dies (in quibus deliberet super Litteris, *Gl. hic V. dies & Hostiens.*) Litteras illas aut destruat, aut resignet, (coram Judice, si coram ipso fuerunt exhibitæ, vel aliàs coram tali, qui possit prodesse, & non obesse, *arg. c. Hoc videtur. 8. caus. 22. q. 5. Gl. hic V. Resignet & Hostiens.*) si pœnam illam excommunicationis voluerit evadere: quam nullus relaxare præsumat, sine speciali mandato Papæ, nisi in mortis articulo: & si absolutio contra hoc præsumpta fuerit, nullam habeat firmitatem.

XIII. Ubi notandum primò, hanc excommunicationem incurrunt, qui falsas Litteras, scilicet Apostolicas, de quibus in hoc c. est sermo, se habere cognoscunt, easque infra XX. dies non destruunt, vel resignant, etiamsi ipsi falsarii non fuerint, neque iis usi fuerint, vel animo utendi penes se illas habeant, quia retentio earum, vel conservatio absolutè prohibetur. Et quamvis illa excommunicatio non sit lata per Jus, sed ferenda per Prælatos Ecclesiarum; tamen postquam lata est, ejus absolutio reservata est S. Pontifici, *Suar. dis. 21. de censur. sec. 2. num. 49.*

Notandum secundò is, qui excommunicationem tulit, sive promulgavit, ut in hoc casu Episcopus, non potest ab ea absolvere, quia Papa id prohibuit, quando enim Papa aliquid sibi specialiter reservat, aliis hoc ipso denegat facultatem disponendi quippiam de illo, *Gl. in cit. c. Dura in notat. & in fine h. t.*

XIV. Cæterùm præter modos suprà allatos falsandi Litteras Apostolicas, adhuc alius refertur in *c. Quàm gravi. 6. h. t.* Nam ut habetur in *Gl.* in casu & integra lectione hujus cap. quidam Episcopus coram Legato Sedis Apostolicæ, accusatus de quibusdam criminibus, renunciavit Episcopatui, qui postmodum ad Sedem Apostolicam accedens, quasdam Litteras nomine ejusdem Sedis datas, ad suum Archiepiscopum reportavit, in quibus continebatur, ut ipsum restitueret in Ecclesia sua, altero substituto inde remoto, quod & fecit Archiepiscopus. Sed rex illius loci (Cardulæ) non credens illas Litteras à Sede Apostolica emanâsse, præcepit, ut Litteræ illæ, & ipse impetrans ad Sedem Apostolicam mitteretur, & præsentaretur. Papa Innocentius III. visis Litteris, quæ suo nomine, ipsi Archiepiscopo fuerant præsentatæ, rescribit eidem, quòd in eis Litteris, tam in continentia (id est, in forma styli consueti, *Hostiens. hîc V. eod.*) quàm in dictamine, falsitatem invenit, ideòque admiratus sit, quòd Litteras illas à Sede Apostolica emanâsse credidit: cùm ipse scire debeat, consuetudinem, sive stylum consuetum Apostolicæ Sedis in suis Litteris talem esse, ut Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, fratres: cæteros autem, Reges, Principes, vel alios cujuscunque Ordinis, dignita-

gnitatis vel conditionis, filios in suis Litteris appellet: & quando Papa uni tantùm personæ scribit, nunquam loquitur in plurali, *vos vel vester*, appellando. At verò in falsis Litteris Archiepiscopo huic præsentatis, ipse dilectus in Christo filius vocabatur, cùm in aliis Litteris, quas aliquando eidem Papa transmisit, videre potuerit, ipsum venerabilem fratrem appellatum fuisse. Quare mandat Papa dicto Archiepiscopo, ut Litteras Apostolicas sic studeat intueri, tam in Bulla, filo & charta, quàm in stylo, ut veras pro falsis, vel falsas pro veris Litteris nullo modo admittat.

XV. Notandum primò, attendendus est stylus Romanæ Curiæ, nam Litteræ, quæ emanant contra, vel præter stylum, præsumuntur falsæ, ut colligitur ex *cit. c. Quàm gravi*, *Abb. ibid. n. 2. & Barbos. n. 3.* stylus enim pro lege servatur.

Notandum secundò, quando Papa scribit Episcopis, vel iis Superioribus, appellare solet eos fratres, quasi Papa non sit eis major, scilicet quoad potestatem Ordinis, nam quoad potestatem administrationis, seu jurisdictionis est eis major, *c. In Novo. 2. & ibi Gl. V. Pari dist. 21.* Alios verò appellat filios, etiam Sacerdotes, quasi sit eis major & Ordine, & administratione, *Abb. hic n. 3.* Quòd si Papa permixtim, sive in genere loquatur de Cardinalibus, appellat eos Venerabiles fratres: si autem sigillatim de singulis loquatur, Cardinales Episcopos appellat fratres, reliquos verò filios, ut patet ex *c. Licèt. 49. de testib.* Item Reges appellat charissimos filios: reliquos verò Principes dilectos filios, quasi se inferiores: Judæos verò, & alios Infideles non appellat filius, *Abb. hic n. 4.* quando verò Prælati inferiores Papâ scribunt subditis suis Clericis, debent eos appellare fratres, vel socios, *arg. c. 1. de Excess. Prel.* & subditi Prælatos suos patres, *Gl. pen. hic & Abb. n. 5.*

§. IV.

An Litteræ Papales, ob rasuram modicam, in eis factam, possint argui falsitatis?

XVI. Assertio 1. Si rasura, etiam tenuis & modica, v. g. paucarum litterarum in Rescriptis Apostolicis facta sit in loco suspecto, veluti in narratione juris, in propriis nominibus Judicum, in annotatione Datæ, vel Indictionis, juxta *c. Inter dilectos. 6. de fide Instrum. c. Cùm venerabilis. 7. de Relig. domib.* tunc tales Litteræ Papales probantur, & redduntur falsæ, *Gl. in c. Licèt. 5. V. Tenuem. h. t.* Et sic intelligi debet, quod habetur in *cit. c. Licèt.* ubi quinta species falsitatis ponitur, *Cùm in Litteris Apostolicis aliquid per rasuram tenuem immutatur*, scilicet in loco suspecto, ut explicat *Gl.* & infrà magis declarabitur. Porro si per mutationem etiam unius litteræ, vel syllabæ in Litteris Apostolicis, immutetur sensus à Papa intentus, quia ex mutatione facta aliquid in eis asseritur, vel negatur, quod ipse non intendebat, vel tacetur aut omittitur, quod ipse proferre intendebat, tunc gravis culpa contrahitur, & consequenter etiam pœna in falsarios decreta, quia gravitas hujus peccati, non in litteris aut apicibus, sed in sensu consistit, *Suar. dis. 21. de censur. sec. 2. n. 46.*

XVII. Assertio 2. Si rasura modica, seu paucarum litterarum in Litteris Papalibus facta sit in loco non suspecto, ea non probat, nec reddit falsas tales Litteras, prout sumitur ex *c. Ex conscientia. 9. & ult. h. t. junct. Gl. in casu*, nam cùm quidam impetrasset Litteras Apostolicas contra suum Adversarium, super quadam Ecclesia: Adversarius ille in judicium vocatus, postulavit sibi fieri copiam rescripti, quo viso, cœpit illas Litteras arguere de vitio falsitatis; obligando se sub periculo amittendi causam suam, seu beneficium, ad probandum, quòd Litteræ illæ essent falsæ: quas Judex misit ad Papam, ut per eum sciret, an Litteræ illæ verè falsitatem continerent? Papa Innocentius III. Litteras illas diligenter inspiciens, nullum in eis signum, vel suspicionem falsitatis invenit, nisi paucarum litterarum rasuras, quæ nequaquam sapientis animum in dubitationem inducere debuerunt. Unde mandat Papa, ut si constiterit, prædictum Adversarium se obligâsse sub periculo suæ causæ, quòd Litteras illas falsas esse probare vellet, ipsi super dictâ Ecclesia silentium indicatur, cùm quilibet ad renunciandum juri suo liberam habeat facultatem.

XVIII. Porro ad clariorem hujus c. intelligentiam notandum primò, in proposito tres casus esse distinguendos, ut notat *Fagn. in Collect. c. ult. h. t. n. 6. & seqq.* Vel enim certum est, rasuram esse factam in Litteris Apostolicis à Cancellario, vel alio ex Officialibus Curiæ: & tunc non inducitur falsitas, etiamsi rasura facta esset in loco suspecto, *Abb. hic n. 4. Fagn. n. 6. in fine.* Possunt autem Litteræ Bullatæ radi, & corrigi ab Officialibus Curiæ, quando non concordant cum supplicatione, seu matrice, vel quando minùs bene sunt expeditæ, *Fagn. hic n. 7.* Vel constat rasuram esse factam ab impetrante aut utente Litteris Apostolicis: & tunc radens est falsarius, etiamsi rasura sit modica, unius tantùm syllabæ aut litteræ, *cit. c. Licèt, & ibi Gl. V. Tenuem*, & tametsi facta sit in loco non suspecto, & sive fuerit nociva, sive non, *Abb. hic n. 4. Fagn. n. 8.* & alii apud ipsum. Vel denique dubium est, à quo sit facta rasio: & tum rasura paucarum litterarum facta in loco non suspecto, ut in narratione facti, etsi per illam non sit inducta ambiguitas nominis, seu dictionis, non reddit Litteras falsas, *cit. c. ult. h. t.* in quo licèt indefinitè dicatur, rasuram paucarum litterarum non inducere suspicionem falsitatis, tamen communiter intelligitur à Doctoribus, si hujusmodi rasura non sit in loco suspecto, ut patet ex summa ejusdem cap. & ex *c. Ex litteris. 3. de fide Instrum.* Secùs si in loco suspecto, *Fagn. hic n. 14.* Ratio est, quia quando rasura reperitur in loco suspecto, præsumitur in dubio per impetrantem, seu utentem facta, & ideo talibus Litteris fides non habetur: secùs si in loco non suspecto reperiatur, tum enim præsumitur facta per Officialem Papæ, *Abb. hic n. 4. & Fagn. n. 15.* Item rescriptum redditur falsum, si rasura facta sit diversâ, sive alienâ manu ab eo, cui hoc commissum non est, etiam in loco non suspecto, & quantumvis modica sit: secùs si eâdem manu, sive illius, qui Litteras scripsit, vel cui hoc ministerium commissum fuit, tunc enim non obest rasura, in quocunque loco fuerit facta, *Hostiens hic V. Rasuras Abb. hic n. 4.* & ejus *Glossator lit. C. Fagn. n. 19.* In dubio autem, si rasura reperiatur facta in suspecto loco, præ-

sumitur scripta diversa manu, & ideo reddit Litteras falsas: si verò in loco non suspecto, eâdem manu facta præsumitur, *Abb. hic n. 4. & Fagn. n. 20.*

XIX. Prædicta autem procedunt, si Litteræ Apostolicæ redditæ sint apertæ, secùs si clausæ, quia tunc non nocet rasura, in quocunque loco sit facta, *Gl. in cit. c. Licèt. V. Tenuem. h. t. Fagnan. in cit. c. ult. num. 21. eod.* nisi character in loco rasuræ esset valde difformis ab alia scriptura: præsertim si esset magna, & notabilis rasura, & in loco suspecto, nec fieret mentio intus de correctione facta, tunc enim præsumeretur falsitas intervenisse, *Fagnan. hic num. 22.*

Notandum secundò, potest quis se obligare ad pœnam amittendi beneficium suum, *arg. c. Cùm dilectus. 32. ibi: qui se ad hanc pœnam (si in probatione deficeret) obligavit*, & valet ista obligatio in præjudicium se obligantis, quamvis Superior possit illam non acceptare, juxta *c. Admonet. 4. & c. Quod in dubiis. 8. de renunt. Abb. hic n. 3.*

XX. Sed jam hîc ulteriùs quæritur, an sententia à Judice lata, auctoritate falsarum Litterarum Papalium, sit valida, & executioni mandanda? Resp. de hoc agitur in *c. Super eo. 2. h. t.* Ubi habetur, quòd quædam sententia lata fuit, auctoritate falsarum Litterarum (nempe à Judice delegato à Papa per falsas Litteras) & ille, pro quo lata fuit sententia, impetravit, ut executio sententiæ fieret per Episcopum Vigoriensem, qui cùm citâsset partes, ut sententiam executioni mandaret, oppositum fuit coram illo, quòd cùm illa lata sit auctoritate falsarum Litterarum, non debeat executioni mandari. Episcopus, visis illis Litteris, noluit eas executioni mandare, siquidem falsæ essent. Unde consuluit Papam Lucium III. qui commendat ipsius prudentiam, quòd noluerit sententiam illam latam ex falsis Litteris executioni mandare: eique præcipit, ut quoties aliqua scripta, seu Litteras sub nomine Papæ emanantes, redarguendas viderit falsitatis, nullam eis fidem adhibeat, & quod per ipsas mandatum fuerit, non observet, sed eum, qui illas præsentavit, faciat detineri.

XXI. Ubi notandum primò, sententia lata ab eo, qui jurisdictionem accepit per Litteras falsas, sive vi falsi rescripti delegatorii, est ipso jure nulla, ob defectum jurisdictionis, quam falsæ Litteræ tribuere non possunt, *c. Ad probandum. 24. de sent. & re judic. l. Sicut proponis. 6. C. Quomodo & quando Iudex &c. Gl. hic V. Falsarum, & Hostiens.* Ubi dicunt, quòd sine præfinitione temporis retractanda est sententia falsa, quia ipso jure est nulla, & quod ob talem sententiam per errorem solutum est, repeti potest, *l. 1. & 2. C. Si ex fals. instrum Gl. fin. hic.* Secùs est, si Judex aliàs habeat jurisdictionem, & falsitas concernat tantùm merita causæ, eò quòd sententia sit lata per falsos testes, vel falsa instrumenta, quia tunc saltem regulariter, & ordinariè, sententia tenet, sed rescindenda est per restitutionem in integrum, juxta *l. Divus. 33. ff. de re judic. Hostiens. hic in princ. & Fagn. n. 2.*

Notandum secundò, merus executor potest admittere exceptionem, si objiciatur, sententiam esse nullam, eò quòd lata sit per falsas Litteras, & differre executionem, donec referatur Superiori, *Gl. hic V. Executioni & Abb. n. 2.*

Notandum tertiò, suspectus de falsitate potest capi, & detineri, donec de veritate constet, *Abb. hic num. 3.*

§. V.

De pœnis Iure statutis in falsantes Litteras aut Bullas Apostolicas.

XXII. Quæritur primò, quas pœnas incurrant falsantes Litteras, seu Bullas Papales, aut qui iisdem utuntur? Resp. de his agitur in *c. Ad falsariorum. 7. h. t.* Ubi ad falsariorum confundendam malitiam, statuit Papa Innocentius III. de Concilio fratrum suorum (nempe Cardinalium) ut qui Litteris Apostolicis uti voluerint, eas diligenter examinent; quia si falsis Litteris se usos esse dixerint ignoranter, pœnas evitare non poterunt inferiùs positas. Nam ipse Papa excommunicationi supposuit omnes falsarios Litterarum Apostolicæ Sedis, qui per se, vel per alios, vitium falsitatis exercent, cum omnibus, fautoribus, & defensoribus suis: statuens, ut Clerici, qui falsarii fuerint deprehensi, omnibus officiis, & beneficiis perpetuò sint privati, ita videlicet, ut qui per se vitium falsitatis exercuerint, postquam per Ecclesiasticum Judicem fuerint degradati, seculari potestati tradantur, secundùm Constitutiones legitimas, sive Civiles puniendi: per quam, & laici si fuerint, de falsitate convicti, legitimè puniantur.

Illi verò, qui sub nomine Papæ, Litteris falsis ab alio impetratis utuntur, si Clerici fuerint, officiis & beneficiis Ecclesiasticis spolientur: si laici fuerint, tamdiu maneant excommunicati, donec competenter satisfaciant: ita nimirum, ut & in Clericis, & in laicis malitia graviùs puniatur, quàm negligentia. Idémque observandum est in his, qui falsas litteras impetrant.

XXIII. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, volentes uti Litteris Apostolicis debent priùs eas diligenter examinare, utrùm sint veræ, & tunc utantur illis, si voluerint: aut falsæ, & tunc nullo modo utantur: aut suspectæ, & tunc etiam illis non utantur, *c. Inter dilectos. 11. §. Verùm, de excess. Prœl.* nisi postea certificentur, quòd veræ sint, *Hostiens. hic V. Examinent.* quòd si hanc diligentiam non adhibuerint, in dolo esse videntur, sine quo falsum non committitur, *l. Nec exemplum. 20. C. h. t.* Vel saltem affectare ignorantiam censeri possunt, *c. ult. §. Si quis verò de clandest. despons.* Unde talis ignorantia crassa, & supina dici potest, quæ non excusat, *c. pen. de Clerico excommunic. Gl. hic V. Examinent. & Host.* quamvis enim in delictis præsumatur ignorantia, & dolus probari debeat, *l. Quoties. 18. §. Qui dolo. ff. de probat.* tamen id non procedit, quando præcedere debet diligens inquisitio, ut in hoc casu, auctoritate hujus Constitutionis, tunc enim non excusat ignorantia, quia fuit in culpa, non priùs examinando. *Gl. hic V. Dixerint, & Innocentius.*

XXIV. Notandum secundò, pœnas hujus Decretalis solùm incurrunt Clerici falsantes Litteras Papæ,

Papæ, non item falsantes litteras Imperatoris, vel alterius Principis, quia hoc cap. non loquitur, nisi de falsantibus Litteras Papæ, & in pœnis benignior pars est eligenda, *Reg. juris 49. in 6.* Et ratio est, tum quia delictum Clerici falsantis litteras Papæ gravius est, quàm falsantis Litteras Principis secularis, ratione eminentioris dignitatis Pontificiæ, *Arg. c. Solitæ 6. de majorit. & obed. §. Atrox Instit. de injuriis.* Tum quia Clericus non est subditus Imperatori, sed Papæ: longè autem gravius est crimen commissum in personam Principis, cui delinquens est subjectus, quàm in extraneum, cui non est subditus, *l. Omnes 6. § 1. ff. de re militari. Farinac. in praxi crim. p. 6. q. 151. n. 22.* ubi ait, quòd Clericus falsificans Litteras Imperatoris non sit tradendus Curiæ seculari. Quamvis *Gl. hic V. Legitimas,* videatur velle, quòd pœnæ hujus cap. etiam locum habeant in falsantibus Litteras Principis secularis, sed prius est probabilius. Multò minus incidunt in pœnas hujus Decretalis falsarij Litterarum Episcopi, vel etiam Nuncij Sedis Apostolicæ: nec ob eandem rationem, falsarij Litterarum S. Pœnitentiariæ, quia non sunt litteræ Papæ, sed ejus Commissarij constituti vivæ vocis oraculo, *Navarr. in man. c. 27. n. 62. Diaz. in pract. crim. Can. §. Falsarij, c. 120. in addit. §. Et nota in fine;* quamvis contrarium quoad falsantes Litteras S. Pœnitentiariæ, teneant plures DD. apud *Farinac. cit. q. 151. n. 24.*

XXV. Notandum tertiò, quamvis ad incurrendas pœnas hujus Decretalis non videatur sufficere unicus actus falsitatis, sed quòd requiratur iteratio actuum, prout aliqui DD. colligunt ex *cit. c. Ad falsariorum,* ibi: *Vitium falsitatis exercentes, h. t.* oppositum tamen est verius, quòd etiam is, qui unica tantùm vice, falsat litteras Papæ, omnes pœnas in hoc c. decretas incurrat, quia verbum *exercere* etiam in dispositione pœnali in unico actu verificatur, ut patet ex *§. Item Lex Julia de adulteriis Instit. de publ. judic. Farinac. cit. q. 151. n. 31.* ubi ait, id ita practicari, *Fagn. hic n. 28.*

Notandum quartò, pœna generalis omnium, qui litteras Apostolicas falsant, sive per se, sive per alios, est, quòd unà cum fautoribus, ac defensoribus suis, sunt ipso jure, seu facto excommunicati, ut patet ex *cit. c. 7.* ibi: *Anathematis vinculo decernimus innodatos, h. t.* qui est Canon latæ sententiæ, *Gl. ibi V. In notatis, & Hostiens. V. Eod.* Et cùm in textu dicatur generaliter, omnes falsarios Litterarum Papalium, sequitur hanc pœnam excommunicationis indigi indifferenter omnibus, sive Clerici sint, sive Laici, cujus absolutio est Sedi Apostolicæ reservata, *Arg. c. Dura 4. §. Adjicientes, h. t. Farinac. ibid. n. 29. & 30.* & alij apud ipsum.

Notandum quintò, specialis autem pœna Clericorum falsantium Litteras Papæ, est, quòd sint officijs, & beneficijs Ecclesiasticis, ipso jure perpetuò privati, *cit. c. Ad falsariorum,* ita ut ea statim impetrari possint, & alijs conferri, tanquam vacantia, *Rebuff. in praxi benef. tit. de modis amitt. benef. n. 48. Garc. p. 11. de benef. c. 10. n. 170.* quamvis Laici falsantes Litteras Papæ hanc pœnam privationis beneficiorum, ac dignitatum non incurrant, quia cùm hæc pœna solùm sit expressa de Clericis, ad Laicos extendi non debet, *Fagn. in cit. c. n. 38. & 39.*

XXVI. Notandum sextò, alia pœna specialis, quæ in *cit. c.* infligitur Clericis falsantibus Litteras Papæ, est, quòd convicti de hoc crimine, post degradationem eorum, per Judicem Ecclesiasticum factam, tradendi sunt Curiæ seculari, secundùm Constitutiones legales puniendi, sicut Laici: quæ pœna in falsario Rescripti Principis est supplicium capitale, seu pœna mortis, propter magnitudinem criminis, *l. Ubi falsi 22. C. ad Leg. Cornel de fals.* Idque speciale est in hac specie falsitatis, cùm aliàs regulariter crimen falsi pœnâ mortis non plectatur, *Gl. in cit. c. 7. V. Legitimas, h. t. Hostiens. hic V. eod. & Abb. n. 8. Farinac. cit. q. 151. n. 4.* ubi ait, ita passim servari. Et hic est unus ex tribus casibus, in quibus de Jure communi Clericus degradatur, & traditur Curiæ seculari, etiam non exspectatâ ejus incorrigibilitate, videlicet crimen falsi commissi in Litteris Apostolicis, juxta *cit. c. Ad falsariorum:* Hæresis, *c. Ad abolendam 9. de hæretic.* & conspirationis in proprium Episcopum, *c. Si quis 18. caus. 11. q. 1. Clarus §. fin. q. 36. n. 36.*

Verùm hanc pœnam degradationis, & traditionis Curiæ secularis non incurrit Clericus, qui falsat Litteras Apostolicas, non per se ipsum, sed per alium, quia in *cit. c. 7.* expressè restringitur ad eos, *qui per se falsitatis vitium exercuerint:* neque enim pœnæ sunt extendendæ de casu ad casum non expressum, sed potiùs restringendæ; hic autem casus non reperitur in jure expressus, sed potiùs exclusus per *cit. c. 7.* in quo pœna excommunicationis imponitur omnibus falsarijs, qui per se, vel per alios vitium falsitatis exercent: sicut etiam pœna perpetuæ privationis ab omnibus officijs, & beneficijs Ecclesiasticis: at verò tertia pœna degradationis, & traditionis Curiæ secularis, solùm imponitur ijs, qui per se vitium falsitatis exercuerint: *Fagn. in cit. c. 7. n. 42. & 43.* quamvis *Hostiens. ibid. V. Per se,* dicat supplendum esse, *vel per alios.* Sed prius magis congruit Litteræ textûs.

XXVII. Notandum septimò, pœna eorum, qui falsis Litteris Apostolicis scienter utuntur, sed illas non falsârunt, est, ut si Clerici sint, officijs, & beneficijs Ecclesiasticis spolientur, id est, priventur per sententiam Judicis, *cit. c. Ad falsariorum, §. Qui verò, h. t. & ibi Innocentius V. Spolientur, Hostiens. V. eod. & Jo. Andr. n. 4.* Si autem sint Laici, ipso facto sunt excommunicati, donec competenter satisfaciant, *cit. §. Qui verò, Innoc. ibid. in fine, & Abb. n. 6.* idque procedit, etiamsi ab earum litterarum falsarum usu desistant infra XX. dies, quia textus in *c. Dura 4. §. fin. h. t.* non loquitur de ijs, qui falsis litteris utuntur, sed qui penes se habent falsas litteras, & illas non lacerant, vel restituunt infra XX. dies: & tales nullam excommunicationem incurrunt, nisi latam à Judice, prout ibi dicitur. At Laici, qui scienter utuntur litteris falsis, sunt ipso facto excommunicati, *cit. §. Qui verò. Abb. ibid. n. 9. & Fagn. n. 49. & 50.*

Et hinc colligitur, tres esse differentias inter falsantes Litteras Apostolicas, & falsis litteris utentes scienter. Prima est, quia falsantes Litteras sunt ipso facto excommunicati, sive sint Clerici, sive Laici, ut dictum suprà *not. 4.* utentes verò falsis litteris, si sunt Laici, sunt excommunicati, ipso facto, & in hoc omnes conveniunt. Si verò sint Clerici, non sunt excommunicati, quia in *cit. §. Qui verò,* expressè distinguitur inter Clericos, & Laicos, & dicitur,

quòd

quòd Clerici falsis litteris utentes, officijs, & beneficijs spolientur, nullâ factâ mentione de excommunicatione: si verò sint Laici, excommunicationi sunt subjecti, adeóque Clerici hanc pœnam excommunicationis non incurrunt: alioquin duplici pœnâ coërcerentur, quod fieri non debet, *c. At si Clerici* 4. §. *fin. de Iudic.* nisi contrarium jure sit expressum, & in pœnis benignior interpretatio est facienda, *Reg. Jur.* 49. *in* 6. *Abb. in cit. c.* 7. *n.* 6. Quamvis *Hostiens. ibid. V. Excommunicationi*, oppositum teneat, quòd etiam Clerici sint excommunicati, quia magis delinquunt; sed prius est verius, quia magis congruit textui. Secunda differentia est, quia falsantes litteras, si Clerici sint, officijs, & beneficijs sunt ipso jure privati, ut dictum *not.* 5. sed utentes falsis litteris, sunt ijs privandi per sententiam, *cit. §. Qui verò.* Tertia differentia est, quia falsantes, si sint Clerici, actu sunt degradandi, & Curiæ seculari tradendi, ut dictum *not.* 6. non item utentes Litteris falsis, quia his nullo jure hæc pœna est imposita, ut omnes tenent, *Fagn. c. l. n.* 51.

XXVIII. Notandum octavò, in criminibus malitia graviùs punitur, quàm negligentia, *cit. c.* 7. §. *Qui verò, h. t.* ubi dicitur: *Ita tamen, ut in istis* (scilicet qui utuntur litteris falsis per alios impetratis, sive Clerici sint, sive Laici) *& in illis* (scilicet Clericis, & Laicis, qui per se, vel per alios, falsitatem committunt) *malitia graviùs, quàm negligentia puniatur.* Quamvis etiam negligentia, si sit crassa, & supina, dolo compareatur, *L. Si fidejussor* 29. *in princ. ff. Mandati, Gl. fin. in cit. c.* 7. *Hostiens. V. Malitia, & V. Negligentia*, & alij communiter.

Notandum nonò, similiter inter eos, qui falsis Litteris Apostolicis utuntur, & eos, qui falsas Litteras impetrant, sed non exercent per se falsitatem, distinguendum est, an id egerint per malitiam, vel per simplicitatem, aut ignorantiam, *cit. §. Qui verò in fine*, nam illi magis puniendi sunt, quàm isti, *Jo. Andr. hîc n.* 5. *& Abb. in fine.* Non tamen incidunt in pœnas hujus Decretalis, qui per suggestionem falsitatis, sive falsis suggestionibus, seu informationibus subreptitias Litteras impetrant à Papa, quia licèt tales Litteræ falsam informationem contineant, ideóque invalidæ sint, sunt tamen in ordine ad expeditionem veræ, ideóque qui tales Litteras impetrant, non sunt falsarij; puniuntur tamen in eo, quòd carere debeant omni commodo Litterarum, & in expensas condemnantur, *c. Super litteris* 20. *de rescript.* & insuper tenentur ad omnia damna, & interesse, *Hostiens. in cit. c.* 7. *in fine. Suar. disp.* 21. *de censur. sec.* 2. *n.* 50. *Fagnan. in cit. c.* 7. *n.* 54. *&* 55.

XXIX. Notandum decimò, falsarij Litterarum Apostolicarum, etiam occulti, incurrunt pœnas, quæ ipso jure infliguntur, et pœna excommunicationis, & privationis officiorum, ac beneficiorum, eo ipso, quòd crimen commissum est, sive criminaliter, sive civiliter actum fuerit. At verò pœnas, quæ per Judicem infligendæ sunt, ut est pœna degradationis, & traditionis Curiæ secularis, non incurrunt falsarij, si civiliter agatur, sed solùm si criminaliter sint convicti, sine ullo, quoad hoc, discrimine, num actum sit per viam accusationis, an inquisitionis, *Abb. in cit. c. Ad falsariorum, n.* 8. *& Fagn. n.* 62. *& seqq.*

Porro pœnæ hujus Decretalis non habent locum in Episcopis falsantibus Litteras Apostolicas: tum quia in pœnalibus non comprehenduntur, nisi de illis expressa fiat mentio, *c. Quia periculum* 4. *de sent. excomm. in* 6. tum quia non possunt privari, vel deponi sine speciali mandato Papæ, *c. Dudum* 9. *cauf.* 3. *q.* 6. *Butrio apud Fagn. hîc n.* 56.

XXX. Quæ pœna statuta sit in falsarios Litterarum Apostolicarum in Bulla Cœnæ Domini? Resp. Pœna excommunicationis, prout habetur in eadem Bulla, Excommunicatione Sextâ, his verbis: Item » excommunicamus, & anathematizamus omnes » falsarios Litterarum Apostolicarum, etiam in for- » ma Brevis, ac Supplicationum, gratiam, vel justiti- » am concernentium, per Romanum Pontificem, » vel S. R. Ecclesiæ Vice-Cancellarium, seu geren- » tes vices eorum, aut de mandato ejusdem Roma- » ni Pontificis signatarum: nec non falsò fabrican- » tes Litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, & » etiam falsò signantes supplicationes hujusmodi, » sub nomine Romani Pontificis, vel Vice-Cancel- » larij, aut gerentium vices prædictorum.

XXXI. Circa quam Excommunicationem notandum primò, hæc Excommunicatio generaliter fertur in omnes, qui hæc delicta committunt, adeóque etiam in Episcopos, ijsque dignitate superiores, *Suar. cit. disp.* 21. *sec.* 2. *n.* 44. *Fagn. in cit. c. Ad falsariorum, n.* 57. *h. t.* prohibentur autem, & puniuntur hîc duæ actiones circa Litteras Apostolicas. Prima est, falsare hujusmodi Litteras, quæ jam antea etiam prohibita fuit sub excommunicatione, in *cit. c. Ad falsariorum*, sine addita tamen reservatione ab ejus absolutione, *Navarr. in man. c.* 27. *n.* 62. *Suar. c. l.* falsare autem Litteras Apostolicas ille dicitur, qui earum sinceram veritatem immutat, aut vero sigillo, seu signo Litterarum Apostolicarum ad falsas litteras consignandas utitur, ut exponitur in *c. Licèt* 5. *h. t.* de quo suprà.

Altera verò actio, quæ hîc prohibetur, & punitur, est, fabricare, sive conficere Litteras falsas, quæ gravior est, quàm præcedens, *Suar. c. l. n.* 45. *&* 48.

Notandum secundò, plures sunt differentiæ inter excommunicationem, quæ infligitur in *c. Ad falsariorum* 7. *h. t.* & illam, quæ infligitur in Bulla Cœnæ Domini: nam in *cit. c.* excomunicantur, non tantùm omnes, qui falsâtunt Litteras Papales, sed etiam Laici, qui falsis Litteris utuntur: at in Bulla non excommunicantur, nisi falsarij Litterarum Apostolicarum, vel falsificanses, aut supplicationes falsò signantes: de ijs verò, qui utuntur hujusmodi falsis Litteris, vel falsò fabricatis, aut signatis, nulla ibi fit mentio: aliud verò est falsare, aliud uti jam falsaris Litteris, *Navarr. cit. c.* 27. *n.* 62. *declar.* 4. *Suar. cit. sec.* 2. *n.* 48.

XXXII. Secundò, in Bulla Cœnæ nulla fit mentio de fautoribus, seu defensoribus, neque etiam distinguitur inter falsantes litteras per se, vel per alios, sed solùm est sermo de falsarijs, & falsò fabricantibus, qui propriè, & in rigore sunt illi, qui per se ipsos hæc faciunt: ac proinde vi Bullæ, non incurrunt excommunicationem, qui per alios falsant, vel fabricant falsas litteras, vel falsò signant: quamvis illam incurrant vi *cit. c. Ad falsariorum*, & fautores, ac defensores eorum, quia id ibi est expressum, *Suar. c. l.* Verùm contrarium tenet *Fagn. in cit. c. Ad falsariorum, n.* 34. nempe quòd quamvis Bulla Cœnæ non utatur

utatur illis verbis, *per se*, *vel per alios*, sed simpliciter loquatur de falsarijs: tamen intelligi debet de falsarijs, tam per se, quàm per alios, ut sic recipiat interpretationem passivam à Jure Communi in cit. Decretali, quia Regula Juris 72. in 6. *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se ipsum*, procedit etiam in delictis, ut patet ex *c. Ad mulieres 6. §. fin. de sent. excomm.* ubi deciditur, mandantem percuti Clericum, in excommunicationem incidere, quia is committit verè, cujus auctoritate, vel mandato delictum committi probatur, & ibi *Gl. fin* accedit, quòd Bulla Cœnæ non utatur illis verbis *per se*, sicut loquitur *cit. c. Ad falsariorum*, quando imponit pœnam degradationis, & traditionis Curiæ seculari, sed loquitur simpliciter de falsarijs.

XXXIII. Tertiò, Bulla Cœnæ expressè punit etiam falsantes Supplicationes à Papa signatas, sed *cit. c. Ad falsariorum*, tantùm prohibet, & punit falsantes Litteras Apostolicas, quarum appellatione in materia odiosa, & pœnali non comprehenduntur supplicationes à Papa signatæ: alioquin per Bullam Cœnæ dictum cap. puniens falsantes Litteras Apostolicas, superfluè extenderetur ad falsantes signaturas Papæ, *Navarr. c. l. n. 62. declar. 1.* Verùm falsare signaturam Supplicationis Papalis, scribendo verbum *fiat*, vel aliud æquipollens, esse propriè falsare Litteras Apostolicas, & eas falsantes puniendos esse tanquam falsarios, fusè ostendit *Fagn in c. Licèt 5. n. 21. & seqq.* quia si Litteræ, per quas fit expeditio, discrepent à supplicatione, statur huic, tanquam matrici, & non Litteris, & hæ corrigi debent, secundùm Supplicationem originalem.

§. VI.

An in dubio præsumendum sit, falsitatem esse commissam in Litteris impetratis à Sede Apostolica?

XXXIV. Ad hanc quæstionem respondetur, si quis impetravit Litteras Apostolicas habentes formam de simplici justitia, & in illis falsitas deprehendatur, non debet præsumi, quòd illas falsaverit, nec ideo puniri, si cognitâ falsitate, ijs uti destiterit, prout statuitur in *c. Accedens 8. h. t. Junctâ Gl. in casu.* » Nam quidam impetravit Litteras à Papa contra » adversarium suum de simplici justitia, in quibus » falsitas deprehensa fuit, quâ cognitâ, impetrator » eis uti ampliùs noluit, Sed Episcopus Diœcesa- » nus ipsum propter hoc ab officio, & beneficio sus- » pendit. Unde ipse rem detulit ad Papam Inno- » centium III. qui mandavit Episcopo, ut si Litteræ » Apostolicæ, in quibus falsitas deprehensa fuit, » formam habeant de simplici justitia, officium, & » beneficium ei restituat, & ipsum super hoc ulteri- » ùs non molestet: cùm non sit præsumendum, » quòd pro talibus Litteris, quæ facilè obtineri pos- » sunt, crimen quis commiserit falsitatis; nec ille » usus fuerit Litteris illis, postquam cognovit eas » falsas esse.

XXXV. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, Rescripta, sive Litteræ in forma simplicis justitiæ dicuntur illæ, in quibus petitur, ut justitia sibi administretur, v. g. ut Judex delegetur ad cognoscendam causam, seu litem inter partes, & Judex datus, secundùm justitiam, causam definiat, *Barbos. in Collect. hic n. 2.* alia sunt Rescripta gratiæ, quæ impetrantur, & conceduntur ad obtinendam aliquam gratiam, seu beneficium, ut alibi est dictum.

Notandum secundò, in dubio non præsumitur quis falsum commisisse, nisi convincatur, quòd scienter id fecerit, præsertim in his, quæ de jure alicui competunt, & facilè obtineri possunt, non est præsumendum falsum committi, *Gl. hic in notatis.* Unde non debent præsumi falsæ Litteræ justitiæ, sive ad lites, quæ facilè possunt obtineri; sicut neque præsumitur, quòd in re modica dolosè agatur, *Arg. l. Si oleum 9. in fine, & l. seq. ff. de dolo*, & qui dicit, quòd quis falsum ex certa causa suggessit, dolum allegat, qui ex perspicuis indicijs probari debet, *l. Dolum 6. C. de dolo, Gl. hic V. Præsumi non debet. Hostiens. V. eod. Abb. n. 2.*

Notandum tertiò, hæc procedunt in Litteris justitiæ, in quibus non præsumitur falsum esse commissum, scienter, sive dolosè, sed ex ignorantia, nisi contrarium probetur: ideóque impetrans ob ignorantiam excusatur, si statim desistat uti Litteris impetratis, postquam scivit eas esse falsas, *Gl. fin. hic.* At verò in Litteris gratiæ impetratis à Papa, si reperiatur falsum, attendenda est qualitas personæ impetrantis, & quantitas gratiæ, an magna sit, nec nè: & secundùm has circumstantias, præsumendum est plus, vel minus contra ipsum impetrantem, ad hoc ut puniri possit tanquam falsarius, *Hostiens. in cit. c. Accedens, §. Si vero, h. 1, Glossator Abbat, Alexander de Nevo ibid. lit. E* atque hæc dicta sunt de falsantibus Litteras Apostulicas.

§. VII

De falsitatibus, quæ committuntur in aliis Instrumentis, seu Litteris, & de pœnis falsantibus sigillum Principis.

XXXVI. Quæritur primò, quibus modis committatur crimen falsi circa Instrumenta, seu litteras, sive publicas, sive privatas? Resp. Inprimis Notarius conficiens falsum instrumentum, crimen falsi committit, & ut falsarius puniendus est. Item producens falsum instrumentum, sciens illud esse falsum; vel etiam utens scienter falso instrumento, *l. Majorem 4. C. Ad Leg. Cornel. de falsis.* quamvis mitiùs puniatur, quàm condens, *Jul. Clar. §. Falsum, n. 16. 17. & 18.*

Præterea si Notarius in Instrumento aliquid apponat, quod verum non est, v. g. quòd numeratio pecuniæ in mutuo intervenerit, cùm tamen pecunia non fuerit revera numerata, crimen falsi committit, & in pœnam ejus incidit, *Clarus c. l. n. 19.* vel si omittat solemnitates requisitas in instrumento, vel si conficiat instrumentum super re illicita, extra casus jure permissos, *Clarus c. l. n. 21. & 22.*

Secundò qui Testamentum, Codicillum, aliudvè Instrumentum, vel Litteras publicas, aut privatas ad alium spectantes, immutavit, laceravit, vel combussit,

buffit, val delevit, vel dolosè celavit, aut suppressit, ne earum veritas apparere possit, seu innotescere, crimen falsi committit, & tanquam falsarius puniendus est, *l. 1. §. Qui in rationibus, & l. 2. ff. de Lege Cornel. de falsis, & l. Licèt 3. C. ead. Navarr. in man. c. 17. n. 168. Silvest. V. Falsarius, q. 3. n. 4.* Item qui se, aut eum, qui sub ipsius potestate est, v. g. pater suum filium, scribit hæredem, aut legatarium in alterius testamento, incidit in crimen, & pœnam falsi, irritumque est, & nullum, quod ita in suum commodum scripsit, *l. 1. §. Ad testamenta, l. Filius 14. in princ. & l. D. Claudius 15. in princ. ff. de Lege Cornel. de fals. l. 1. & 2. C. de his, qui sibi ascribunt &c. Molin. tr. 2. de just. disp. 700. n. 5. Clarus §. Falsum, n. 27.*

Tertiò incidit in crimen, & pœnam falsi, qui alienum chirographum imitatus fuit, *l. Quid sit 23. ff. de Lege Cornel. de fals.* qui Rationes, tabulas, vel Instrumentum aliquod rasurâ falsavit, aut signum amovit, *l. 1. §. In rationibus, ff. eod.* qui signum adulterinum, seu falsum fecit, vel sculpsit, sigillsndo eodem litteras, *l. Lege Corneliâ. 30. ff. eodem. & ibi Gl. V. Signum.* Item falsarius est, qui publica Edicta dolo malo corrumpit, *l. pen. ff. eod. Laym. l. 3. Theol. mor. tr. 3. p. 1. c. 4. n. 2.* Alij plures modi falsandi Litteras, & Instrumenta habentur in *tit. ff. ad Leg. Cornel. de fals. & C. eod.*

XXXVII. Quartò, qui litteras alterius clausas aperit, crimen falsi committit, si dolosè, cum alterius injuria, ac damno, illas aperuit, ac legit, *Gl. in c. Cùm olim 33. V. Signa de offic. Jud. deleg. Laym. c. l. Farinac. in praxi crim. p. 6. q. 150. n. 114.* Verùm talis ordinariâ pœnâ falsi non est plectendus, sed mitiùs, seu pœnâ extraordinariâ, & arbitrariâ, pro qualitate facti, cùm non sit propriè falsarius, crimen enim falsi continet perversionem veritatis, quam non pervertit, qui litteras aperuit, ut legat, *Abbas in cit. c. Cùm olim, n. 4. Silvest. V. Falsarius, q. 1. Farinac. c. l. n. 127.* & hoc speciale est in eo, qui aperit Testamentum clausum, ut incidat in pœnam falsi, *l. 2. ff. h. t.*

Excipi debet, nisi quis Litteras, seu Instrumentum, quod alicui commune est cum altero, aperiat, ut adversario ostendat, tunc enim si effectus sequatur, falsi crimen censetur commisisse, & tanquam falsarius puniendus est, *Arg. l. 1. §. Is qui deposita, ff. eod.* ubi dicitur: Is, qui deposita apud se Instrumenta ostendit adversarijs deponentis, accusari falsi potest, quia talis pervertit jus, sive justitiam, cum dolo, aut alterius injuria, seu damno injusto, *Abb. c. l. & Silvest.*

Deinde requiritur, ut litteræ alienæ clausæ dolosè aperiantur: si enim ex consensu expresso, vel tacito, seu rationabiliter præsumpto ejus, à quo mittuntur, vel cui mittuntur, aperiantur: vel ex justa causa, aut legitima auctoritate, etiam invito eo, à quo, vel ad quem mittuntur, aperiri licitè possunt, *Molin. tr. 4. de justit. disp. 36. n. 2.* sic tempore belli Litteræ hostium licitè aperiuntur, & quoties pro bono communi id expedire judicatur. Sic Prælatus, aut Paterfam. aperire possunt Litteras subditorum, vel domesticorum, si suspicentur aliquid mali patrandi in Litteris contineri: vel si statutum, aut consuetudo Religionis potestatem aperiendi Litteras Prælato Regularium tribuat, *Molin. c. l. n. 4. Laym. cit. c. 4. n. 2.* quin imò quilibet privatus potest Litteras alienas licitè aperire, & legere, quibus probabiliter timet, injustè sibi parari damnum aliquod, aut grave malum sibi posse evenire, ut illud fugiat, ac impediat, *Molin. c. l. n. 6.*

XXXVIII. Quæritur secundò, quæ sint pœnæ falsantis Sigillum Principis? Resp. De his agitur in *c. Ad audientiam 3. h. t.* ubi habetur, quòd quidam Clerici falsaverant Sigillum Regis Franciæ, quos Episcopus quidam conjecit in carcerem, & quæsivit ex Urbano III. qualiter sint puniendi? Respondet Papa, ut eis nec membrum auferri, nec pœnam corporalem infligi faciat, per quam periculum mortis possint incurrere: sed eis à suis Ordinibus degradatis, in signum maleficij aliquem characterem imprimi faciat, per quod ab alijs discernantur, & Pruvinciam, seu Diœcesin eos abjurare compellat, atque abire permittat.

XXXIX. Circa hanc Constitutionem notandū primò, tres pœnæ infligendæ sunt Clerico falsanti Sigillum Regis, vel alterius Principis, quia ubi gravitati delicti una pœna non sufficit, alia addenda est, *Vivian. in Ration. Jur. Pontif. hic.* Prima est, ut degradetur, id est, deponatur verbaliter: nam si degradatio hic acciperetur pro actuali degradatione, degradatus tradi deberet Curiæ seculari, & affici pœnâ mortis, *c. 2. de pœnis in 6.* sed hic degradatus remanet sub potestate Ecclesiæ, ut patet ex impositione aliarum pœnarum, *Abb. hic n. 2.* Secunda pœna est, ut imprimatur ei character, seu signum aliquod, per quod possint isti Clerici ab alijs discerni, & ut alij terreantur: quæ tamen pœna regulariter non est imponenda à Judice Ecclesiastico, quia est periculosa, sed est specialis pœna imposita in odium hujus criminis, & caveri debet, ne ita profundè imprimatur tale signum, ut sequatur copiosa sanguinis effusio, *Gl. hic V. Characterem, & Hostiens. & Abb. n. 1.* ùm & aliàs Jure Civili cautum sit, ne facies hominis ad similitudinem cœlestis pulchritudinis formata, fœdetur, *l. Si quis 17. C. de pœnis.* Tertia pœna est exilium, ex quo patet, quòd Ecclesiasticus Judex, seu Episcopus possit imponere pœnam exilij, & compellere Clericum ad abjurandam Diœcesim suam, ne ampliùs illam intret, sed ab illa exulet, *Abb. hic n. 3.*

Notandum secundò, Judex Ecclesiasticus non debet imponere pœnam corporalem, ex qua immineat periculum mortis, vel detruncationis membri, *c. In Archiepiscopatu 4. de raptorib.* & colligitur ex hoc c. *Hostiens. hic V. Mortis, & Abb. n. 4.* unde si ex tali impressione characteris non sequatur periculum aliquod, posset etiam infligi à Judice Ecclesiastico propter alia crimina, cùm solùm illa pœna corporalis prohibita sit, ex qua periculum mortis, vel mutilationis sequi potest, *cit. c. In Archiepiscopatu, Glossator Abbatis Alexander de Nevo hic lit. B.*

§. VIII.

De falsatione monetæ, & alius modis, quibus crimen falsi in alius rebus committitur.

XL. Quæritur primò, quomodo, sive quibus modis falsetur moneta? Resp. Inprimis falsam monetam

netam cudere dicitur, qui privatâ suâ auctoritate, fine concessione Imperatoris, seu supremi Principis, monetam cudit, etsi aliàs probam ac justi ponderis, appresso signo, seu figurâ Principis, qui illam cudi non fecit: nam jus cudendi monetam ad solum Imperatorem, vel alium Principem, aut Rempubl. Superiorem non recognoscentem, tanquam jus regale, sibique proprium spectat, ut constat ex c. 1. *quæ sunt Regalia libr. 2. feudor. tit. 56.* nisi quis ex privilegio Imperatoris hoc jus obtinuerit, vel per præscriptionem temporis immemorialis, ut habetur in *Extravag. unic. Ioannis XXII. h. t. & ibi Gl. V. Consuetudinem, & V. Privilegium*, & ex communi docet *Covarr. de collat. vet. numism. c. ult. num. 1. Molin. Tract. 2. disp. 702. num. 1. Silv. V. Falsarius. q. 6. & 7.* ac proinde nummi falsi censentur, qui privatâ auctoritate fiunt etsi, quia id apertè cedit in Supremi Principis, & Reipubl. detrimentum, ideóque tanquam falsarius puniendus est pœnâ falsi ordinariâ. Ratio est, quia ad justam monetam non sufficit materiæ bonitas, sed requiritur etiam poblica forma, seu signum publicum, ut habetur in *l. 2. ibi: formâ publicâ percussa, ff. de contrah. empt.* deest autem in tali moneta publica forma, cùm privatâ auctoritate fit cusa: privatus autem publicâ formâ, sine pœna falsi, uti non potest, nomine suo, *arg. l. Falsi. 13. in princ. & l. Qui nomine. 25. ff. Ad leg. Cornel. de fals. Gl. in cit. Extravag. unic. V. Auctoritatem Ioan. XXII.* Ubi ait, quæ juris publici sunt, privato, sine consensu Principis, non competunt. Nec refert, quòd figuram aut inscriptionem publicam habeat, quia non semper fides habetur figuræ aut inscriptioni exteriori monetæ, ut tradit *Gl. in c. Quanto. 18. V. Patris de jure jur. Zas. hic in Comment. in Decretal. n. 4.*

Præterea falsatur multò magis moneta, si adulterini, sive falsi nummi cudantur, ut stannei aut cuprei, vel si iis deterioris ac minoris valoris metallom admisceatur, ut aureis argentum, argenteis stannum aut æs: vel si nummi falsi tingantur, ut si argentei, vel etiam stannei inaurentur: vel monetam tondendo, seu radendo ac diminuendo, ut non sit justi ponderis: vel denique si falsa aut vitiata moneta scienter expendatur. *Clarus §. Falsum. num. 27. Farinac. p. 4. q. 115. num. 2. & aliquot seqq.*

XLI. Quæritur secundò, quæ pœnæ Jure statutæ sint in falsarios monetæ? Respondetur, inprimis cudens falsam monetam igne comburendus est (priùs tamen strangulatus) & omnes ejus facultates fisco addicuntur, *l. 2. C. De falsa moneta*: quod etsi *Gl. ibi V. Nummos.* de aureis nummis solùm intelligat, tamen lex illa in genere loquitur de nummis falsis, *Molin. Tract. 2. disp. 702. num. 1.* & alii communiter. Eandem pœnam incurrunt etiam socii cudentium falsam monetam, eísque auxilium, consilium aut favorem scienter dantes, aut concedentes eis domum, vel prædium, in quo illam cudant, *l. 1. junct. l. 2. C. eodem Molin. c. l. num. 2.* Secundò qui tondet aut radit monetam, vel tingit, auro scilicet, ut aurea appareat, si homo liber sit, bestiis subjicitur: si verò sit mancipium, ultimo supplicio afficitur, *l. Quicunque. 8. ff. Ad leg. Cornel. de fals.* quòd si quis falsam monetam cudere aggressus, sed pœnitentiâ ductus destitit, antequam eam formaverit, sive perfecerit, absolvitur, hoc est; deprehensus non punitur, *l. Qui falsam. 19 ff. eod. Molin. c. l. num. 6.* Tertiò qui propriâ auctoritate cudit monetam, etsi justi ponderis ac materiæ, eâdem pœnâ plectendus est, quâ adulterinam monetam cudens, *Gl. in l. 2. V. Obnoxii. C. De falsa monet. Covarr. cit. c. ult. num. 3. §. Is verò, Farinac. cit. q. 115. num. 20.* Quartò qui monetam falsam sciens expendit, si illa plumbea sit aut stannea, incidit in pœnam ordinariam legis Corneliæ de falsis, quæ habetur in *l. 1. §. fin. ff. eod.* si autem sit alterius metalli, ærea, argentea, vel aurea, & non appareat, quòd sint nummi plumbei, vel stannei, pœna extraordinaria arbitrio Judicis imponenda est, *arg. l. Lege. 9. §. 2.* à contrario sensu *ff. Ad leg. Cornel. de falsis. Covarr. c. l. num. 4. Molin. cit. disp. 702. n. 9. Clarus cit. §. Falsum. n. 38. Farinac. cit. q. 115. n. 132. & n. 134.*

XLII. Cæterùm Jure Canonico in *Extravag. Prodiens unic. Ioannis XXII. h. t.* statutum est, ut qui nullam habentes auctoritatem juris, vel consuetudinem, vel privilegium fabricandi monetam, in Regno Franciæ, & aliis locis circumvicinis, scienter monetas falsificant in ære, sive materia, vel signum proprium suæ monetæ, quam fabricant, quia illis de jure: vel consuetudine, vel privilegio jus competit, fabricandi monetam, insculpunt, & imponunt monetæ regiæ, vel qui in justo pondere monetas depravant, vel scienter falsas monetas, extra prædictum regnum, emunt, eásque postea in dictum regnum important, vendunt & expendunt, hi omnes sententiam excommunicationis (scilicet majoris) ipso facto incurrant, à qua absolvi non possint, præterquam in mortis articulo. Ubi *Gl. V. Ad regnum prædictum* notat, quòd cùm Constitutio ista solùm loquatur de Regno Franciæ, ejus pœna in falsarios monetarum hic Decreta ad contrafacientes in aliis regnis non est extendenda.

XLIII. Præterea in *Extravag. spondent unic. h. t. inter communes*, statuit Papa Joannes XXII. Ut Alchimistæ, qui divitias, quas non exhibent, spondent, & verbis dissimulant falsitatem, quam faciunt, confingentes aurum, vel argentum, sophisticâ transmutatione, si hujusmodi aurum, vel argentum fecerint: vel qui fieri, scienter facto, mandaverint, vel qui ad hoc scienter, dum id fieret, facientibus ministraverint: aut auro, vel argento ab eis sic conflato scienter usi fuerint, vendendo, vel dando in solidum, cogantur tantundem veri auri, vel argenti, quantum fuerit alchimicum, in publicum pauperibus erogare: sintque perpetuâ infamiâ notati, qui tale aurum chimicum fecerint, aut eo scienter usi fuerint, quivè ex eo cuderint, fecerintque cudi pecuniam. Et si non habeant, unde prædictas pœnas, propter inopiam, solvere possint, debent carcere, vel aliâ corporali pœnâ, juxta arbitrium Judicis, castigari. Et si sint Clerici, ultra prædictas pœnas, priventur beneficiis habitis, & ad habenda prorsus reddantur inhabiles. Ratio autem hujus prohibitionis, & pœnalis Constitutionis est, quia ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 2. ad 1.* Si aurum

aurum, vel argentum ab Alchimicis factum veram speciem non habeat auri, & argenti, est fraudulenta, & injusta venditio: præsertim cùm sint aliquæ utilitates auri, & argenti veri, secundùm naturalem operationem ipsorum, quæ non conveniunt auro per Alchimistam sophisticato, sicut quod habet proprietatem lætificandi, & contra quasdam infirmitates medicinaliter juvat.

Porro sive per artem alchimicam verè possint viliora metalla transmutari in aurum, & argentum, sive non, rectè tamen illa prohibita fuit in *cit. Extravag. unic.* & quidem sub gravibus pœnis, quia hujusmodi transmutatio adeo difficilis est, ut moraliter impossibilis censeri debeat, & insuper perniciosa Reipubl. cùm civium facultates exhauriat, ut sæpius docuit experientia, *Sanch. l. 2. Moral. c.* 40. *num.* 51.

XLIV. Denique præter prædictas pœnas, is, qui falsam monetam cudit, etiam justi ponderis ac materiæ, non tantùm graviter peccat, quia in re gravi juri Principis præjudicat; sed etiam restituere tenetur emolumentum, quo illum injustè privavit; quin & illis, quibus damnum inde provenit, ut quia pecunia illa interdicta fuit &c. resarcire illud tenetur in foro conscientiæ, & externo. Similiter falsam monetam cudens, detrahendo de justo pondere, vel puritate metalli, vel illam tondens, radens aut tingens, compensare debet omne damnum, quod singuli passi sunt, si constare possit de illis in particulari, alioquin pauperibus id totum restituendum erit, *Molin. cit. disp.* 702. *num.* 10. *&* 11. *Silvest. V. Falsarius, q. 6. num.* 7. Qui verò falsam monetam, scienter & malâ fide, expendit, tenetur ad restitutionem ei, qui ultimus damnum sensit, nec excusatur, quòd illam ab alio accepit, quia error ipsius non debet alteri nocere. Si verò ignoranter aut bonâ fide expendit, non tenetur restituere, saltem durante ignorantiâ, postea verò damnificato satisfacere tenetur. *Navarr. in man. c.* 17. *n.* 167. *Molin. c. l. n.* 12. apud quos plura de his legi possunt.

XLV. Quæritur tertiò, quibus modis committitur crimen falsi in aliis rebus? *Resp.* committitur præterea crimen falsi inprimis ab iis, qui in vendendo aut emendo, vel permutando, falsis ponderibus aut mensuris scienter utuntur, & præter obligationem restituendi, mulctantur pœnâ dupli ejus damni, quod ita dederint, & insuper relegantur in Insulam aliquam, *l. pen. ff. Ad leg. Corn. de falsis, l. Annonam 6. §. fin. ff. de extraord. criminib. Mol. Tr. 2. disp.* 701. *n.* 10. Jure verò Canonico iis, qui mutant fraudulenter justas mensuras, & pondera, imponenda est pœnitentia XXX. dierum in pane, & aqua, *c. 2. de empt.* Secundò falsi crimen committunt, qui mercibus adulterinam aut minùs utilem materiam admiscent. *Mol. cit. disp.* 701. *n. 6. & 2. seqq.* Tertiò qui duobus rem eandem in solidum vendit, pœnâ falsi coërcetur, *l. Qui duobus. 21. ff. Ad leg. Corn. de falsis.* Quartò qui partum alienum alicui supponit, fingendo aliquem esse filium alicujus, cùm non sit, in crimen, & pœnam ordinariam falsi incidit, *l. Lege. 30. §. de partu. ff. eod. Molin. cit. disp. 701. num. 1. Farinac. in praxi crim. p. 6. q. 150. num.* 239. & tenetur restituere omnia damna inde secuta legitimis alioquin hæredibus, vel quibuscunque aliis, idque in foro conscientiæ, ante omnem Judicis sententiam, *Molin. c. l. n.* 5. Quintò qui mutat sibi nomen, vel cognomen, pœnâ falsi coërcetur, *l. Falsi. 13. in princ. ff. eod.* quod procedit, si mutatio nominis fiat cum fraude, & in præjudicium alterius, aliàs secùs, *l. un. C. De mutat. nom. Farinac. cit. q. 150. num. 138. &* 144. Sextò qui illicitis, id est, alienis Insignibus usus est, quæ ad ipsum non pertinent, sed ad familiam alterius, *l. Eos. 27. §. ult. ff. Ad leg. Corn. de fal. Farin. cit. q. n.* 80. Septimò qui se fingit Sacerdo[tem] vel Diaconum, cùm non sit, vel Nobilem, vel Doctorem, cùm non sit, modò etiam aliquos actus ad Doctorem spectantes exerceat, punitur pœnâ falsi, *Farinac. c. l. num. 85. &* 87. vel qui pro milite se gerit, *cit. l. Eos, §. fin.* Octavò qui falsis legibus, seu Constitutionibus utitur, quæ nullum legitimum Auctorem habent, ut falsarius punitur, *l. ult. ff. eod. Farinac. cit. q. 150. n. 79. & seqq.* apud quem plura de crimine falsi legi possunt.

TITULUS XXI.

DE SORTILEGIIS.

Quia sortilegia continent in se falsitatem, & affinitatem aliquam habent cum crimine falsi, ideo hic Titulus priori hoc loco subjicitur.

§. I.

An, & quibus casibus sint licita sortilegia, vel illicita?

I.

PRæmittendum, sortilegia seu sortes propriè fiunt ac dicuntur, cùm aliquid, eo fine, fit, ut ejus eventu considerato, aliquid fiat, vel occultum innotescat, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. in corp. Azor p. 1. Instit. libr. 9. c.* 21. & alii DD. communiter. Eæ sunt triplices ex fine petitæ, divinatoriæ, consultoriæ, & divisoriæ, *S. Thom. c. l.* Divinatoriæ sortes sunt, quæ adhibentur ad futurum, vel occultum aliquid, quod naturaliter sciri non potest, cognoscendum. Consultatoriæ sunt, quibus inquiritur divina voluntas, quid in hac, vel illa re sit agendum, vel cavendum, seu fugiendum. Divisoriæ sunt, per quas quæritur, quid cuique tribuendum sit, sive in bonis communibus, sive honoribus ac dignitatibus, sive in publicis officiis, & functionibus, sive etiam in pœnis, *Less. lib. 2. de justit.*

justit. c. 43. dub. 9. n. 57. Sanch. libr. 2. Moral. c. 38. n. 56.

II. Quæritur nunc primò, an liceat uti sortilegiis, sive sortibus divinatoriis? Resp. illas esse superstitiosas, & illicitas, ideóque prohibitas Jure Canonico sub gravibus pœnis in c. *Si quis Episcopus. 5. c. Sortes. 7. & tribus seqq. & c. Episcopi. 11. caus. 26. q. 5.* Et hinc etiam in c. *In tabulis. 1. h. t.* dicitur: In » tabulis, vel codicibus aut aliis sorte furta (alia le- » ctio habet *futura, Ioan. Andr. hic V. Furta.*) non » sunt requirenda: nec quis divinationes aliquas in » aliquibus rebus observare præsumat: qui autem » contrà fecerit, XL. dies pœniteat.

III. Ubi notandum primò, omnia hîc sortilegia divinatoria prohibentur, sive fiant per invocationem dæmonum, sive fiant in codicibus, id est, libris, sicut faciunt legentes aliquos versus Psalterii, & facientes illud volvi: sive fiant in tabulis, in quibus Nigromantici faciunt aliqua puncta, & ex illis indicant futura aut occulta: omnia ergo ista, & similia hîc prohibentur, *Abb. hîc not. 1.* Sed neque furta sorte sunt investiganda per divinationes, aliásque artes magicas, ut sumitur ex hoc c. *Bajardus in additionib. ad Clarum §. Furtum. n. 24.*

Notandum secundò, pœnitentia 40. dierum imposita sortilegis in hoc c. est pœnitentia injungenda per Sacerdotem in foro pœnitentiæ, sive conscientiæ, nam in foro contentioso per Judicem alia gravior pœna imponenda est, de qua infrà, *Abbas hîc n. 2.*

Porro ratio, cur hujusmodi sortes divinatoriæ sint prohibitæ, est, quia cùm sint medium improportionatum, & vanum ad talem finem, & effectum, Deus enim nusquam promisit se sortes temperaturum ad præsignificanda futura, vel occulta aperienda, ideo admixtam habent saltem tacitam dæmonis invocationem, ut sortes regat, & occultum manifestet, *Less. cit. c. 43. num. 61. Sanch. cit. c. 38. num. 88.*

IV. Quæritur secundò, an licitum sit uti sortibus consultoriis? Resp. hujusmodi sortes, per quas à Deo postulatur consilii alicujus directio, vel occultæ veritatis manifestatio, licitæ sunt, si vel Dei jussu, & instinctu fiant, ut in electione Saulis & S. Matthiæ: vel si nullum humanum consilium supperat, & negotium grave sit, ob quod necessarium videatur, ut ad Deum consulendum, cum debitâ reverentiâ, accedatur, & ab eo occulta sortium directio per specialem providentiam humiliter petatur: alioquin regulariter hæ sortes sunt illicitæ, & prohibitæ sub excommunicatione in *c. Sortes. 7. caus. 26. q. 5.* quia sine necessitate, & prætermissis ordinariis divinæ providentiæ mediis, ad specialem, & extraordinariam Dei providentiam recurrere, cùmque per sortes consulere, ad tentationem Dei pertinet, ut docet *S. Thom. cit. q. 95. art. 8. in corp. Less. c. l. n. 60. Sanch. cit. c. 38. n. 85.* & alii communiter.

V. Quæritur tertiò, an sit licitum uti sortibus divisoriis? Resp. sortes divisoriæ, in quibus eventus rei subjicitur fortunæ, & casui fortuito, non excludendo tamen Divinam providentiam sortes dirigentem, aut permittentem, per se loquendo, & suâpte naturâ, non sunt illicitæ, sed licitæ, si ob necessitatem, vel utilitatem, aut justam causam fiant. *c. 1. caus. 26. q. 2.* Ubi dicitur, *sors non est aliquid mali*, scilicet in sui natura non est mala, ut addit *Gl. ibid. V. Mali:* nisi vel ob circumstantiam accidentariam, & extrinsecam, hujusmodi sortes fiant illicitæ, vel jure positivo specialiter, & expressè sint prohibitæ, de quo infrà. *S. Thom. cit. q. 95. art. 8. in corp. Less. cit. c. 43. num. 58. Suar. tom. 1. de Relig. libr. 2. de superstit. c. 12. num. 3. & 4. Sanch. cit. c. 38. num. 57. & 64.* & alii communiter. Ratio est, quia hæ sortes per se neque superstitionem continent, aut divinationem, cùm non ordinentur ad aliquid futurum, vel occultum cognoscendum: neque injustitiam, cùm fiant ex contractu, seu conventione voluntaria inter eos, qui ad aliquam rem æquale jus habent, ut sit illius, cui sorte obtigerit, ita ut æqualis sit eorum conditio: neque etiam ullâ lege Civili, vel Canonicâ generaliter sunt prohibitæ hujusjusmodi sortes, sed potiùs in Jure Civili in multis casibus approbatæ. Veluti primò, si agatur de hæreditate, vel aliis bonis aut juribus communibus dividendis. Sic enim in tribus judiciis familiæ Herciscundæ, Communi dividundo, & finium regundorum, in quibus quæritur, quis sit actor, quia par omnium causa videtur, si ambo ad judicium provocent, & non appareat, quis primò provocavit, sorte res decerni debet, *l. In tribus. 13. & l. seq. & ibi Gl. ff. De Iudiciis.* Sic etiam si pluribus hæredibus, vel legatariis data sit optio, seu potestas eligendi servum, vel rem aliam, & discordent in eligendo, sorte lis est dirimenda, *l. Si duobus. 3. in princ. ff. Communia de legat.* Item si plures hæredes sint instituti omnes ex iisdem partibus, nec inter eos conveniat, apud quem potiùs cautiones hæreditariæ esse debeant, sortiri eos oportet, *l. Si quæ. 5. ff. fam. hercisc.*

VI. Secundò locum habent sortes divisoriæ in functionibus, ubi de honore, vel periculo agitur. Sic milites inter se sorte decidere solent, quæ natio, vel legio prior hostem, vel civitatem invadere debeat. Sic tempore pestis sorte dirimi potest, quis ex Sacerdotibus, vel Medicis ad curam corporum, vel animarum exponendus sit. Similiter in periculo communis naufragii, si necesse sit ad alleviandam navim aliquos in mare prosilire, vel projicere, ne omnes pereant, sorte, ex omnium consensu, decidi potest, quinam ejiciendi sint, imò etiam, quibusdam invitis, reliqui navigantes sortiri possunt, & sortis eventum exequi, vel etiam Dux navis eligere potest tale medium, ob commune omnium bonum, *Sanch. c. l. n. 62.*

Tertiò hæ sortes habent etiam locum in pœnis, ut cùm duo, vel plures sunt rei mortis, si non expediat omnes puniri, sorte definiri potest, quinam ex illis occidendi sint, modò æqualis sit sortientium culpa, quia in tali sortitione nemini fit injuria, cùm omnes meriti sint mortem, sed potiùs singulis fit favor, quatenus eis spes offertur evadendi mortem, idque in militia praxi receptum est, *Sanch. c. l. n. 60.* Denique quotiescunque nulla ratio apparet, cur in aliquo commodo, vel incommodo, alter alteri præferendus sit, sorte res definiri potest, *Less. cit. c. 43. n. 58.*

VII. Cæterùm etsi per se loquendo, licitum sit uti sortibus divisoriis: per accidens tamen, & ob circumstantias extrinsecas adjunctas, aliquando sunt illicitæ. Veluti primò, ex parte intentionis, si quis speret sortem ab astris feliciter eventuram, cùm hæc nullum influxum habere possint in sortem, sine expressa, vel tacita dæmonis invocatione: vel si eventus, non à divina providentia, quam sortiens fortè non agnoscit, sed merè à fortuna exspectetur: vel si dæmonis auxilium invocetur, vel exspectetur ad sortes extrahendas, quamvis hæc malitia propriè non ad divinationem per sortes, sed ad magiam pertineat. Secundò ex parte materiæ, si quis sortiatur super re aliena, de qua disponere non potest, propriâ voluntate, est enim injustitia. Item si officia, non secundùm personarum aptitudinem, sed sorte dividantur, tunc enim dignis, vel dignioribus fit injuria, de quo postea. Tertiò ex parte modi, ut si quis fraudibus utatur in sortitione, quod est contra justitiam. Quartò si quis utatur Libro Evangeliorum, vel rebus sacris ad sortiendum, præsertim in rebus temporalibus, & profanis, est enim irreverentia contra Religionem, *Suar. cit. c. 12. n. 16. Sanch. cit. c. 38. n. 64. & a. seqq.*

§. II.

An sit licitus usus sortium in electionibus ad Prælaturas, & alia beneficia Ecclesiastica?

VIII. Respondetur negativè, prout constat
» ex c. *Ecclesia. 3. & ult. h. t.* Ubi habetur, quòd
» vacante Ecclesiâ Lucanâ, Canonici convenien-
» tes de futuri Episcopi electione tractaturi, unum
» elegerunt ex se per sortem, qui vice Capituli eli-
» geret tres electores, per quos, vice omnium, Ec-
» clesiæ provideretur de Pastore: quibus ab ipso
» electis, duo ex illis tertium ex se M. Robertum
» elegerunt in Episcopum, quia sub hac forma eis
» data fuit potestas, ut vel ex se, vel ex aliis ali-
» quem in Episcopum eligere possent: quam ele-
» ctionem Canonici illi per Procuratores, seu Nun-
» cios suos Honorio III. obtulerunt confirmandam.
» Papa examinans talem processum, eum multâ re-
» prehensione dignum invenit, & ex eo maximè,
» quòd sors in tali electione intervenit. Nihilomi-
» nus tamen electionem factam ipsius Magistri ex
» gratia admisit, & confirmavit: alioquin verò usum
» sortis in electionibus perpetuò prohibuit, & da-
» mnavit.

IX. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, electiones ad officia, & beneficia Ecclesiastica per sortes fieri non debent, *cit. c. ult. in fine*, ubi generaliter, & indistinctè prohibetur usus sortis in electionibus, adeòque non tantùm ad beneficia, sed etiam in electionibus ad officia, & administrationes Ecclesiasticas: quin imò etiam eligere per sortes compromissarios ad faciendam electionem Episcopi, non licet, ut constat ex eodem cap. ubi dicitur, multâ reprehensione dignum fuisse, quòd potestas nominandi, seu eligendi Compromissarios ad eligendum Episcopum, uni per sortem commissa fuerit, *Azor cit. c. 21. §. At verò, Suar. cit. disp. 12. num. 5. Sanch. cit. c. 38. num. 71. & 72.* Ratio est, tum quia alioquin periculum est, ne sors super indignos, vel minùs dignos cadat, illique ad officia, & beneficia Ecclesiastica assumantur. Tum quia per electionem sorte factam quodammodo Deus tentatur, à quo petitur, ut ipse per miraculum revelet, quis sit eligendus, *Abb. in cit. c. ult. num. 3.* Tum quia electio per sortes est contra triplicem electionum formam præscriptam in c. *Quia propter. 42. de elect.* Idque etiam locum habet in Compromissariis eligendis, quia si eliguntur per sortes, mediatè censebitur electio ad beneficium, vel dignitatem facta per sortes, & fieri potest, ut ille, qui per sortes assumptus est ad Compromissarios eligendos, indignus & inhabilis sit ad illud munus, unde fit, ut indignus Episcopus, vel alius Beneficiatus eligatur, *Suar. cit. c. 12. n. 5. Sanch. c. l. n. 72.* ubi *n. 73.* addit, etiam in tractatibus electionis esse prohibitas sortes, quia prohibitio in *cit. c. ult.* est generalis.

X. Notandum secundò, etsi duo pari numero suffragiorum ad beneficium aliquod sint electi, non tamen potest per sortes dirimi, & terminari alterutrius electio, quia in *cit. c. ult.* generaliter, & sine limitatione prohibita est electio per sortes: hæc autem electio verè per sortes fieret, cùm neuter majorem suffragiorum partem habeat, quod ad electionem Canonicam requiritur: & omnis electio aliter facta, quàm per eos, qui jus eligendi habent, vel per Compromissarios, est reprobata Jure Canonico in *cit. c. Quia propter.* Neque verò tali casu uterque illorum, qui paria suffragia habent, fuit sufficienter idoneus judicatus, quia non censetur esse judicium totius Capituli, nisi plures, vel major pars eligentium in unum consentiat, quod hîc factum non est. Itáque in hac discordia per Compromissarios res determinanda est: vel Superior est adeundus, qui electores compellere potest ad concordandum, & certum terminum eis præscribere ad eligendum, quo elapso, potestas eligendi ad eum devolvetur, ut docet *Gl.* communiter recepta in c. *pen. V. Teneantur de Rescript. in 6. Suar. cit. c. 12. num. 7. Sanch. cit. c. 38. num. 74.* Quin imò etsi plures à majore parte Capituli sint electi, seu designati ad dignitatem, seu beneficium, vel officium Ecclesiasticum, non ut illud obtineant ex vi electionis determinatè, sed ut illud habere possint, & ut sortes inter illos mittantur, quia singuli sunt approbati, & digni judicati ad tale beneficium, vel officium à Capitulo: non tamen licitè id fieri potest per sortes, quia id generaliter prohibitum est in omnibus electionibus Ecclesiasticis propriè dictis, à quo non licet ullam excipere sine fundamento Juris, vel evidenti necessitate. Quòd si in aliqua Congregatione aut Communitate Ecclesiastica talis modus eligendi per sortes vigeat, id vel erit ex vi specialis Constitutionis à Sede Apostolica approbatæ, vel nonnisi in electionibus ad officia, quæ non habent jurisdictionem, vel administrationem Ecclesiasticam. *Suar. c. l. num. 8. Sanch. c. l. n. 75.*

XI. Notandum tertiò, sortes divisoriæ non sunt illicitæ nec prohibitæ Jure naturali, aut ullo positivo, in electionibus ad dignitates, & officia

civilia

civilia, seu secularia, & temporalia, sive electi Laici sint, sive Clerici, quia nullo Jure reperitur id prohibitum: quamvis enim textus in *cit. c. ult. h. t.* absolutè, & indistinctè id prohibeat in electionibus: debet tamen restringi, & intelligi, juxta subjectam materiam, nempe de electionibus Ecclesiasticis, de quibus ibi agitur, & Jus Canonicum non disponit, nisi in propria materia, *Abb. in cit. c. ult. n. 3. h. t.* ubi tamen addit, melius esse abstinere, *Suar. c. l. n. 15. Sanch. c. l. n. 58.* Potest tamen etiam in electionibus ad dignitates, & officia secularia interdum graviter peccari contra justitiam distributivam, si sortes mittantur temerè, & promiscuè inter promovendos, sive digni sint, sive indigni: id enim repugnat rectæ administrationi Reipubl. ejúsque communi bono. Itaque ut hujusmodi electiones per sortes licitè fiant, caveri debet, ut non mittantur, nisi inter illos, qui digni sunt, & idonei ad officium, ad quod eliguntur per sortes, ita ut saltem non manifestus, & notabilis excessus inter illos appareat: tunc enim vitabitur periculum, ne sors cadat super indignum, vel notabiliter, & apertè minùs dignum, & idoneum, *Suar. cit. c. 12. n. 15. Sanch. cit. c. 38. n. 67.*

XII. Notandum quartò, sed neque in electionibus Ecclesiasticis prohibitum est uti sortibus divisorijs, spectato Jure naturæ, sed solùm Jure Canonico, seu Ecclesiastico. Nec obstat, quòd in *cit. c. ult. h. t.* dicatur, id esse multâ reprehensione dignum: quia id ideo dicitur, quòd sit contra antiquiorem Constitutionem Canonicam Concilij Lateranensis in *c. Quia propter 42. de Elect.* in qua præscripta fuit triplex forma eligendi ad dignitates, & beneficia Ecclesiastica, & nulla erat per sortes. Nec etiam refert, quod S. Thom. dicit *cit. art. 8. in corp.* quòd electiones Ecclesiasticæ potiùs Spiritûs S. inspiratione fieri debeant, quàm per sortes, quæ videtur esse ratio naturalis, ac proinde electiones per sortes esse jure naturali prohibitas: nam ea solùm est ratio quædam congruentiæ, per quam probatur conveniens esse sortes in Electionibus Ecclesiasticis per Legem Canonicam prohiberi, *Sanch. c. l. n. 81. & 82.* Non obstat, quòd S. Matthias *Act. 1.* datis sortibus, electus sit in Apostolum, ergo electio per sortes est licita. Nam respondetur, ita electum fuisse inspiratione Divinâ, ut colligitur tum ex prævia exhortatione S. Petri, quæ tota erat à Spiritu S. tum ex communi oratione fidelium, quâ petebant, ut DEUS ostenderet, quem elegisset. Deinde cùm alij Apostoli immediatè fuerint electi à Christo, non per suffragium humanum, decuit, ut etiam is, qui in locum Judæ succederet, non humano, sed divino judicio eligeretur, *Less. cit. c. 43. n. 59.*

XIII. Notandum quintò, Electio ad Ecclesiastica officia, aut beneficia per sortes divisorias facta, etsi videatur ipso jure irrita esse, tum quia est contra prohibitionem, *cit. c. ult. h. t.* tum quia videtur etiam esse contra formam eligendi præscriptam in *c. Quia propter 42. de Elect.* ut docet *Abb. in cit. c. ult. n. 5. h. t.* probabilius tamen est talem electionem non esse ipso jure irritam, vi textûs in *cit. c. Ecclesia 3. h. t.* etsi irritari possit, juxta *Gl. ibid. V. Ad gratiam,* ubi ait, quòd de jure debuit cassari, non ergo fuit jure ipso invalida: nam quamvis ibi prohibeatur hujusmodi electio per sortes, & dicatur esse reprehensibilis: non tamen dicitur esse irrita, aut invalida, quia nullum verbum irritans ibi habetur, sed tantùm prohibens usum sortium in electionibus, imò potiùs ibi supponitur illa electio fuisse valida, cùm Papa illam confirmârit: confirmatio autem supponit valorem actûs. Nec obstat textus in *cit. c. Quia propter,* etiamsi enim ibi dicatur, non valere electionem factam, non observatâ formâ ibi præscriptâ: attamen in *casu cit. c. ult. h. t.* electio Episcopi facta est, secundùm formam ejusdem cap. Nam electio facta est per Commissarios, seu Compromissarios, sive per suffragia, & electionem eorum, qui est unus ex tribus modis eligendi in Concilio Lateranensi præscriptis in *cit. c. Quia propter:* quamvis in eo erratum fuerit, quòd in eligendis Compromissarijs sors intervenerit, qui modus, cùm in *cit. c. Quia propter,* non reprobetur, non continet vitium in forma ibi præscripta. Potuit ergo commissio esse valida, licèt per sortes fuerit facta, & consequenter etiam electio à Commissarijs, seu Compromissarijs facta potuit esse valida, quia in ea servari potuit forma eligendi in *c. Quia propter,* præscripta: nam ibi solùm præscribitur forma eligendi Episcopos, & alios Prælatos Ecclesiasticos, qui quasi Episcopalem jurisdictioné obtinent, & per quorum mortem dicitur Ecclesia viduata Sponso suo, & Pastore: non autem agitur de electione aliorum Prælatorum, vel Clericorum inferiorũ, in quibus non necessariò est servanda forma in *cit. c. Quia propter, juxta Gl. ibid. V. Ecclesiis viduatis. Suar. cit. c. 12. n. 9. & 10. Sanch. cit. c. 38. n. 83. & 84.* & dictum supra *libr. 1. Tit. 6. n. 203.*

XIV. Ex dictis deduci potest, quid sit dicendum in illa quæstione, an liceat uti sortibus divisorijs ad decidendas lites, non solùm inter Laicos, sed etiam inter Clericos? In qua re certum est, licitum esse uti sortibus circa res civiles, seu temporales, & profanas, cùm nullo Jure reperiantur esse prohibitæ, *Abb. in cit. c. ult. n. 3. h. t.* At verò in electionibus ad officia, & beneficia Ecclesiastica, aliqui simpliciter negant esse licitum, lites sortibus dirimere, quia verè electio alterius per sortes completur, & datur vitiosus ingressus in beneficium: alij verò absolutè affirmant, id esse licitum, quia textus in *cit. c. ult.* loquitur de solis electionibus, ergo cùm sit lex odiosa, restringenda est ad proprietatem verborum, nec debet extendi ad alias conventiones, quæ non sunt electiones: illi autem, qui componunt per sortes litem, non eligunt, cùm is, super quem sors cadit, beneficium non accipiat ex vi sortis, sed ex vi juris, quod prætendebat, & per illas sortes solùm tollitur impedimentum, pro qua sententia citatur *Gl. in c. Licèt 9. V. Uti possidetis de probation. & Abb. ibid. n. 37.* Verùm in hac re rectiùs dicitur, non esse prohibitum, vi dicti *cap. fin. h. t.* per sortes lites Ecclesiasticas dirimere, & componere, etiam in causis beneficialibus, ut benè probat ratio jam allata: non tamen id licitum esse, si propriâ, ac privatâ auctoritate partium, lites beneficiales per sortes componantur, quia fieri posset, ut per talem sortem beneficium obtineret, qui nullum Canonicum, & legitimum titulum habet, contra *c. 1. de Reg. Jur. in 6.* beneficium Ecclesiasticum non potest licitè, sine institutione Canonica, obtineri, & contra *c. un. de eo, qui mittit. in poss. &c in 6.* ubi prohibetur, ne in litibus beneficialibus

libus aliquid fiat, per quod ad beneficia ingressus vitiosus patere possit. Nam cùm neuter litigans possit, privatâ suâ auctoritate, aut pacto alteri date legitimum titulum beoeficij, nec constet, uter litigantium habeat justum titulum, ideo periculum est, ne is, super quem sors cadit, obtineat, & possideat beneficium, sine justo titulo. Aliud est in causis temporalibus, & profanis, in quibus res, de qua litigatur, potest per privatum pactum litigantium alteri adjudicari, adeóque in illis etiam per sortem potest lis dirimi. Præterea omne pactum, propriâ, & privatâ auctoritate, initum circa beneficium litigiosum, Simoniacum censetur, *c. fin. de pact. c. Quàm pio 2. caus. 1. q. 2.* sed hæ sortes noo fiunt sine pacto, ut suprà dictum. At verò interveniente Judicis auctoritate, possunt lites dirimi sorte, etiam in causis beneficialibus, quia si utraque pars litigans super beneficio, pactum ineat coram Judice, & ipse illud admittat, & juxta pactum, sententiam proferat, ea tenet: per quam sententiam is, cui à Judice beneficium litigiosum adjudicatum est, illud verè consequitur ex titulo sufficiente, nempe titulo, & auctoritate sententiæ judicialis: ac proinde cessat Simonia, & periculum vitiosi ingressûs, quia auctoritate Judicis purgatur utrumque vitium, ergo eâdem ratione, cessabit illud periculum vitiosi ingressûs, si pactum de lite beneficiali per sortes componenda, auctoritate, & approbatione Judicis sit initum, *Suar. cit. c. 22. n. 23. & 24. Sanch. cit. c. 38. n. 79.*

§ III.

De pœnis sortilegorum, & de Judice competente criminis sortilegii.

XV. Quæritur primò, quæ pœnæ Jure Canonico, & Civili sint statutæ in exercentes sortilegia, & divinationes? Resp. Inprimis si quis Sacerdos, vel alius Clericus sortilegio usus fuit, etsi bono zelo, & ex simplicitate, suspendi debet ad tempus à divinis, & ab Altaris ministerio, prout habetur in *c. Ex* „ *tuarum 2. h. t.* Nam quidam Presbyter, Vitus nomine, accessit, cum quodam infami (id est, divinatore, & sortilego, *Hostiens. hic V. Infami.*) ad locum privatum, non illâ intentione, ut dæmonium invocaret, sed ut posset invenire, & recuperare furtum cujusdam Ecclesiæ per inspectionem astrolabij. Id quod significatum fuit Papæ Alexandro III. qui rescripsit, licèt Presbyter ille, ex bono zelo, & simplicitate, se hoc fecisse dicat: tamen non modicum, sed valde grave peccatum in eo commisit: ideóque mandavit dictus Papa Patriarchæ Gradensi, ut per annum, & ampliùs, si ipsi visum fuerit, ab Altaris Ministerio eum præcipiat abstinere, & ex tunc liberè poterit exercere officium Sacerdotis.

XVI. Hinc colligitur primò, quòd etiam ob furtum Ecclesiæ factum non liceat consulere divinatores, vel exercere sortilegia, quamvis id fiat, sine invocatione dæmonum, quia occulta novit solus DEUS, *c. Erubescant 21. dis. 32. Abb. hic. n. 2.* Colligitur secundò, pœna contenta in hoc c. non est ordinaria sortilegij, sed minor pœna fuit huic Sacerdoti imposita, quia non ex proposito, sed ex bono zelo, & simplicitate deliquit, aliàs gravior pœna ei potuisset, ac debuisset imponi, de qua infrà. Nam pœna sortilegis, ac alijs similibus delinquentibus, imponi potest gravior, vel levior, secundùm qualitatem, & quantitatem delicti, & spectato animo delinquentis, num dolo, & ex malitia, an verò solùm ex simplicitate, vel ignorantia deliquiverit? *Abb. hic n. 4.* Colligitur tertiò, suspensus ad certum tempus, eo elapso, potest, sine alia absolutione, exercere officium, à quo est suspensus: secùs est, de excommunicato, in quo semper requiritur absolutio, *Abb. hic n. 3.* Colligitur quartò, Episcopus potest cum sortilego dispensare, ut non imponatur ei pœna ordinaria depositionis, sed alia minor, quia hoc ei in isto casu non est prohibitum, cùm dispenset etiam in majoribus, *Gl. fin. hic & Abb. n. 5.*

XVII. Secundò pœna ordinaria sortilegij, secundùm Canoes, in foro contentioso, seu externo, est, ut si Clerici sint, ab officio, & beneficio deponantur, & in Monasterium ad agendam ibi perpetuò pœnitentiam detrudantur, *c. Non oportet 4. & 2. seqq. caus. 26. q. 5. Gl. fin. in c. 1. h. t. & ibi Abb. n. 2.* hinc cùm in *can. Admoneant 15. caus. 26. q. 7.* dicatur, quòd sortilegus, vel magicas artes exercen[s], si Clericus sit, debeat degradari, id intelligi debet de degradatione verbali, hoc est, deponi ab officio, & beneficio, non de reali, cùm sit materia odiosa & pœnalis, adeóque non est tradendus Curiæ seculari, *Diaz in pract. crim. can. V. Sortilegi, c. 111. n. 2.* At verò Laici, qui crimen sortilegij committunt, & divinatores, in foro Canonico, sive Ecclesiastico, si viles sint, vel servi, verberibus, & cruciatibus castigantur: si verò liberi, perpetuo carceri mancipantur, *c.* [Con]*tra idolorum 10. caus. 26. q. 5. Lopez in addit. ad* [Diaz] *cit. c. 131. §. ult.* imò etiam excommunicari deb[en]t, si contumaces fuerint, & communione Ecclesiæ p[ri]vati, *cit. c. Admoneant in fine. Gl. fin. in cit. c. 5. h.* [t.] *Hostiens. in Summa h. t. n. 5.* Potest etiam Episcopus sortilegos turpiter dehonestatos, ex Diœcesi sua ej[i]cere, *c. Episcopi 12. in princ. caus. 26. q. 5.* & decalvare eos, id est, capillos eorum, ante, & retro incidere, *c. de benedicto 5. caus. 32. q. 1. Hostiens. c. l.* Sunt etiam divinatores, & sortilegi infames, ideóque à testimonio, & accusatione repelluntur, *c. Constituimus 9. caus. 3. q. 5. c. Quisquis 3. caus. 2. q. 8. Abb. in c. 1. in fine h. t. Hostiens. in Summa eod. n. ult.*

XVIII. Tertiò, qui divinationes, & sortilegia exercent, quæ hæresim sapiunt, ut si dæmon invocetur per preces, & hostias, tunc enim idololatria committitur: vel si ab eo aliqua petuntur, quæ ipse facere, vel scire non potest, ut secreta cordis, vel futura, quæ pendent à libero arbitrio hominis, sed soli DEI potestati reservata sunt, ijsdem pœnis, quibus hæretici, sunt puniendi, *Abb. in c. 1. n. 4. h. t. Farinac. tr. de hæresi, q. 181. n. 67. & seqq.*

Denique secundùm Leges Civiles, divinatorum, & sortilegorum pœna est bonorum publicatio, & supplicium capitis, nempe ut gladio feriantur, *L. Nemo 5. C. de malefic. Hostiens. in Summa h. t. n. ult.* quin & interdum supplicium ignis infligitur, *L. Nullus 3. & ibi Gothofr. lit. I. C. eodem.*

XIX. Quæritur secundò, quis sit Judex competens criminis sortilegij? Resp. De hoc crimine cognoscere, illudque coërcere potest Judex Ecclesiasticus,

ſticus, videlicet Epiſcopus, non tantùm quoad perſonas Eccleſiaſticas, ſed etiam quoad Laicos, ut conſtat ex *c. Contra idolorum* 10. *cauſ.* 26. *q.* 5. *c.* 1. *h. t.* quia redundat in injuriam divinæ Majeſtatis, dum attribuitur creaturæ, quod eſt ſolius Creatoris, ut ſcire omnino occulta, & prædicere futura, *Abb. in cit. c.* 1. *n.* 2. *h. t.* non tamen eſt crimen merè Eccleſiaſticum, ſed mixti fori, adeóque de eo etiam cognoſcere poteſt Judex ſecularis inter Laicos, ita ut ſit locus præventioni inter utrumque Judicem, nam & Canonico, & Civili Jure hoc crimen eſt damnatum, & acertimè etiam per Jus Civile punitur, ut ſuprà eſt dictum, *Abb. c. l. n.* 3.

TITULUS XXII.

DE COLLUSIONE DETEGENDA.

Crimini falſi affine quoque eſt crimen colluſionis, quod etiam falſitatem aliquam in ſe continet, & falſi ſpeciem habet, nam in Jure colludere dicitur, qui aliud agit, & aliud ſimulat, ideo hic Titulus præcedentibus ſubjicitur, Gl. hîc in Rubrica, & Abbas.

I.

Uæritur primò, quid ſit colluſio, & in quibus cauſis committatur? Reſp. Colluſio eſt inter actorem, & reum latens, & fraudulenta conventio, quâ interveniente, aliquando delicta manent impunita, vel etiam co[...]ttuntur, *Gloſ. in c. Audivimus* 3. *V. Colluſione, h. t. Hoſtienſ. in Summa ibid. n.* 1. Unde actor, ſeu accuſator in judicio dicitur colludere cum reo convento vel accuſato, ſi ejus partes adjuvet, reiando, vel diſſimulando veras probationes, & falſas defenſiones, ſeu exceptiones admittendo, vel ab accuſatione omnino deſiſtendo, ut reus abſolvatur, & pœnam ipſi infligendam evitet, ac judicium publicum reddatur luſorium, *Hoſtienſ. c. l.* Poteſt autem colluſio fieri, & committi in cauſis civilibus, & criminalibus, & tam ſpiritualibus, & Eccleſiaſticis, quàm in temporalibus, & profanis; & non ſolùm per partes principales, actorem, & reum, eóſque Clericos, vel Laicos, ſed etiam per Advocatos, & Procuratores, *Hoſtienſ. in Summa h. t. n.* 1. & 2.

II. Quæritur ſecundò, quid faciendum ſit Judici, ſi actor, vel accuſator, & reus in judicio inter ſe colludant? Reſp. Inprimis quando accuſator deſiſtit ab accuſatione, poteſt Judex, imò debet ex officio inquirere, an per colluſionem deſtiterit, nec nè? » prout ſumitur ex *c. Scripta* 1. *h. t.* Nam cùm qui- » dam accusâſſent Hadrianum Epiſcopum, poſtea » cum eodem in amicitiam convenerunt, deſiſtendo » ab accuſatione: ſignificatum hoc fuit Papæ Gre- » gorio I. quòd per colluſionem à lite deſtiterint: » Is reſcripſit, quòd qualitas facinoris nunciati » ipſum inducit, ut tam diſſimulare non debeat: » præſertim cùm accuſatores, & accuſatus gratiam » inter ſe feciſſe dicantur, recedendo à lite: ideóque » mandat diligenter inquiri, utrùm per gratiam, & » ex charitate, an verò ex præmio eorum concordia » ſit comparata? Ratio diverſitatis eſt, quia ſi ex charitate accuſatores deſtiterunt, poteſt id tolerari, ut quia v. g. in hoc caſu Epiſcopus accuſatus ſe correxit, *Hoſtienſ. hic V. Ex charitate*, non autem ſi ex præmio, quia v. g. accuſatores per pecuniam corrupti ſunt, ut deſiſterent, *Gl. fin. hic & Hoſtienſ. in fine.* Ex quo colligitur etiam, quòd plures accuſatores, ſeu denunciatores admitti poſſunt contra unum & eundem, ſuper eodem crimine, *Gl. hic V. Quòd hi, & Abb. n.* 2. An autem, & quando deſiſtere poſſit, vel non, accuſator ab accuſando, dictum eſt ſuprà hoc libro *tit.* 1. *n.* 19. *& ſeqq.*

III. Secundò crimina ſemel audita non de- » bent manere indiſcuſſa, etiamſi accuſatus cum ac- » cuſatore in gratiam redierit, prout reſcripſit Gre- » gorius II. vel fortè III. juxta *Gl. hic V. Gregorius.* Id quod dupliciter intelligi poteſt, prout exponit *Hoſtienſ. hic* primò, quòd Judex crimina ſemel audita, id eſt, probata, non debet relinquere indiſcuſſa, id eſt, impunita, ſed debet procedere ad punitionem, etiamſi accuſatus cum accuſatore (vel denunciatus cum denunciatore) in gratiam redierit, deſiſtendo ab accuſatione, quia crimina undecunque claruerint, ſive qualitercunque de ijs conſtiterit, punienda ſunt, *c. Ecce* 18. *cauſ.* 24. *q.* 3. *c. Si quid verò* 23. *diſ.* 86. *c. Si quem* 8. §. *Notandum, cauſ.* 2. *q.* 3. *Gl. fin. hic.*

Altera expoſitio hujus cap. eſt, ut intelligatur propriè, quando accuſator deſiſtit, ſive recedit à lite, ante probata delicta, tunc enim poteſt Judex ex officio inquirere, & procedere, etiamſi accuſatus cum accuſatore in gratiam, ſeu concordiam redierit, ſaltem ſi accuſatus de crimine fuerit infamatus, *Hoſtienſ. hic.* unde regulariter de Jure Canonico receſſus à lite per gratiam, vel tranſactionem, non impedit, quominùs Judex ex officio ad inquiſitionem procedere poſſit, *Abb. hic not.* 1.

IV. Tertiò, ſi reus abſolutus ſit per colluſionem à criminibus, de quibus fuit accuſatus, vel denunciatus, poteſt, ubi de hoc conſtiterit, de novo accuſari, & contra illum inquiri, prout decernitur in *c. Intantum* 4. *& ult. h. t.* Nam Archiepiſcopus At- » cherontinus in tantum fuerat diffamatus de Simo- » nia, & alijs criminibus, ut ſine ſcandalo, & pericu- » lo non potuerit ampliùs diſſimulari. Quare Pa- » pa Gregorius IX. multorum clamoribus excita- » tus, inquiſitionem eorum criminum certis Judi- » cibus commiſit: ſed propter tergiverſationes ipſi- » us Archiepiſcopi (id eſt, verſutias, ſive calliditates, » quibus induxit inquiſitores, ut ab inquiſitione deſiſterent, *Gl. hic V. Tergiverſationes.*) eodem cum In- » quiſitoribus, & examinatoribus colludente, nec » non ijſdem, ac teſtibus corruptis, factum eſt, ut »

" non solùm prædicti excessus remanerent incorrecti, verùm etiam pejora prioribus committere non verentur. Unde Papa mandat quibusdam, ut si de hujusmodi collusione, & corruptione constiterit, ex integro super prioribus excessibus, & alijs, alioquin super novis tantùm inquirant, quæ viderint inquirenda.

V. Ex quo patet, quòd licèt aliàs legitimè absolutus à criminibus, de quibus accusatus, vel inquisitus fuit, non debeat ampliùs super ijsdem accusari, vel contra eum inquiri, c. *De his 6. & c. Licèt 14. de accusat.* quia crimina semel dimissa iterum in ultionem venire non debent, c. *Si illic 29. caus. 23. q. 4. c. ult. dist. 4. de pœnit. Gl. fin. hic.* id tamen fallit, si quis per collusionem fuerit absolutus, nam sententia lata per collusionem non tollit facultatem iterum accusandi, & inquirendi de illis criminibus in nova instantia, *Abb. hic n. 3. & 4.* Porro quâ pœnâ plectendus sit, qui colludit cum adversario in judicio, prævaricando, vel tergiversando, dictum est suprà *tit. 2. hoc libro, §. 1. n. 8.*

VI. Quæritur tertiò, quæ sit pœna Clericorum colludentium in causa beneficiali? Resp. De hoc agitur in *c. Audivimus 3. h. t.* Nam quia quidam Clerici interdum super beneficijs, quæ possident, collusione factâ, se permittunt, & sustinent ab alijs molestari, & postea ut quæstioni, seu liti cedant, & ijdem Clerici quietè possideant illa beneficia, quia nomine transactionis (imaginariæ, ac simulatæ, non veræ) solvunt illis, qui eos molestabant, ex ipsis beneficijs annuam pensionem, ut post mortem eorum (scilicet possidentium) in beneficijs illis, super quibus est collusio facta, jus sibi valeant vendicare (scilicet illi actores, & molestantes, adeòque ut possint, post mortem eorum, in illis beneficijs succedere, & possessionem illorum intrare) Pervenit hoc ad notitiam Papæ Alexandri III. qui mandavit Episcopo Diœcesano, ut si quos Clericos suæ jurisdictionis per collusionem hujusmodi fraudem commisisse, ipsi legitimè (eisdem vocatis, & confessis, ac convictis, *Hostiens. hic V. Legitimè.*) constiterit, eos (scilicet possidentes) beneficijs illis, super quibus collusum est, non differat perpetuò spoliare, seu privare (ex officio suo etiam nemine petente, & contra eos agente, *Hostiens. hic V. Non differat.*) quia satis indignum esset, si fraus, & dolus, quæ in præjudicium juris (scilicet Episcopi) & aliorum (nempe patronorum, ad quos pertinet præsentatio, vel etiam eorum, qui aliàs præsentarentur, vel quibus beneficia illa conferrentur, *Hostiens. hic.*) nituntur committere, in eorum incommodum, & damnum non redundarent. Ratio hujus decisionis patet ex textu, quia per talem collusionem Clericorum fit præjudicium Episcopo, præcluditur enim ipsi via super ordinatione, seu institutione Ecclesiæ suæ: neque dolus impunitus remanere debet, ne malitia illis sit lucrosa, *l. 1. in princ. ff. de dolo*: nec est æquum, quenquam suum dolum relevare, *l. Verum 63. §. Hoc quoque. ff pro socio*, & nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest, *reg. juris 134. in fine, in ff.* ideòque Clerici per collusionem volentes transferre beneficia in alios, modo illicito, propter dolum, & fraudem, perpetuò ijsdem privandi sunt, & ut puniantur in eo, in quo deliquerunt, *Gl fin. hic, & Abb in fine.*

VII. Ubi prætetea notandum primò, transactio illa facta à Clericis in *casu cit. c. 3. h. t.* de pensione annua solvenda alijs ex beneficijs à se possessis, non valuisset, etiamsi collusio non intervenisset, nisi ex officio Judicis, ejusque auctoritate, talis transactio, seu compositio facta fuisset, juxta c. *Nisi essent 21. de præbend.* neque quod super beneficijs licita sit transactio, si collusio absit, colligi potest ex hoc c. per argumentum à sensu contrario, cùm in Jure sit expressum contrarium in *c. Super eo 7. de transact. Abb. hic not. 1.*

Notandum secundò, Episcopus, vel alius similis Prælatus Ecclesiæ potest super fructibus beneficij imponere annuam pensionem, nam pensionis impositio hic reprobatur, quia facta fuit per collusionem, gesta autem per collusionem non tenent, *L. Cum non justo 3. ff. de collus. deteg.* non tamen excederet pensio vitam pensionarij, etiam cessante collusione, quamvis auctoritate Episcopi fuisset imposita, quia nec Episcopus potest etiam pro bono pacis, sive ex causa concordiæ, ad extinguendas lites, pensiones imponere, quæ transeant ad successores in beneficio, ut probatur ex *cit. c. Nisi essent. Fagn. hic n. 7.* idque fusè probat in *cit. c. Nisi, libr. 3. tit. 5. n. 40. & seqq.* de quo dictum suprà *libr. 3. tit. 12. n. 10.*

TITULUS XXIII.

DE DELICTIS PUERORUM.

I.

Actum est hactenus de delictis, eorumque pœnis, sed quia dubitari potest, an etiam pueri sint rei talium criminum, pœnisq; obnoxij, ideo hic Titulus annectitur. Et inprimis quidem certum est, Infantes, qui nondum septimum ætatis annum excesserunt, excusari à delictis, eorumque pœnis, cùm doli capaces non sint, & quid agant, ignorent, *l. Sed etsi 5. §. Sed etsi infans, ff. ad Leg. Aquil. l. Infans. 12. ff. ad Leg Cornel. de sicar.* ubi dicitur, quòd infantem innocentia consilij tuetur, sive à pœna excusat. Idémq; dicendum de eo, qui est proximus infantiæ, seu ætati septem annorum, aut non multùm eos excedit, Judicis arbitrio, *Farinac. in praxi crimin. p. 3. q. 92. n. 46.*

II. Quæritur primò, an, & quomodo puniantur delicta puerorum? Resp. Pueri, sive impuberes, nempe masculi à septimo anno usque ad XIV. completum, & fœminæ usque ad annum XII. ob delicta puniuntur quidem, sed pœnâ mitiore, quàm majores, prout constat ex c. *Pueris 1. h. t.* ubi habetur, quòd quidam nolebant pueris, etiam grandiusculis (id est, doli capacibus, *Gl. hic & Hostiens. V. eod.*) peccatum attribuere, nisi post XIV. annos, cùm incipiunt pubescere (ante pubertatem enim non præsumitur de quoquam peccatum, nisi malitia suppleat ætatem,

» ætatem, *Gl. hic V. Pubescere.*) Sed respondet Papa
» Gregorius IX (ut habetur in plerisque manuscri-
» ptis, teste *Gl. marg. hic.*) quòd istud meritò crede-
» ret, si non essent alia peccata, nisi quæ membris ge-
» nitalibus committuntur: sed furta, mendacia, perju-
» ria non esse peccata, nemo affirmare audet: quibus
» tamen puerilis ætas plena est; quamvis in pueris
» ea non ita punienda sint, sicut in majoribus.

III. Notandum primò, omne delictum cadit in puerum, postquam est doli, & rationis capax, præter delictum carnis, quod in eo non præsumitur, *l. 1. §. Impubes, ff. Ad SC. Silanianum*, *Gl. fin. hic*: ideòque nec minor XIV. annis potest accusari de adulterio, *l. Si minor 36. ff ad Leg. Jul. de adult. Hostiensf. hic V. Membris genitalibus, & Abb. n. 2.*

Notandum secundò, puer, sive adhuc impubes, si pubertati proximus sit, seu doli capax, & delinquat, puniendus est, quamvis mitiùs, & minore pœna, quàm adultus, sive ætate major, *cit. c. 1. h. t. Gl. pen. & ult. hic*, & *in c. 2. h. t.* dicitur: *Quod in pueris relinqui solet inultum, quod in aliis provectioris ætatis, humanæ leges dicunt severius corrigendum*, ubi *Gl. & Hostiensf. V. Inultum*, id ita exponunt, quòd delictum omnino sit inultum, quando pueri non sunt doli, seu rationis capaces; vel inultum, id est, non perfectè ultum, quando sunt pubertati proximi, seu doli capaces, quia tunc leviùs puniendi sunt, ob judicij imbecillitatem, seu immaturitatem, quæ peccatum levius facit, & consequenter etiam ijs pœna levior imponi debet. Quamvis autem, secundùm communem DD. opinionem, proximus pubertati dicitur, qui X. annum, & dimidium complevit, si mas sit, vel IX. annum, cum dimidio, si fœmina sit, ut tradit *Gl.* communiter recepta in *§. Sed quod diximus 10. V. Infantiæ proximus, Instit. de inutil. stipul.* verius tamen est, id arbitrio Judicis determinandum relinqui, quâ ætate, ante XIV. annum, masculus; vel ante XII. annum, fœmina censenda sit esse pubertati proximus, vel proxima, cùm contingat alios alijs citiùs rationis usu, & judicio pollere, *Menoch. de arbitr. Jud. libr. 2. casu 7. n. 44.* & alij apud *Farinac. cit. q. 92. n. 15.* quæ est hodie magis recepta sententia. Nec obstat, quòd in *§. pen. Instit. de obligat. quæ ex delicto &c.* dicitur: impuberem tum demum furti crimine obligari, si proximus pubertati sit: nam ibidem additur, *& ob id intelligat se delinquere*, adeòque loquitur de eo, qui est doli capax, judiciúmque habet, & se delinquere intelligit: quomodo etiam intelligi debet, quod dicitur in *l. Impunitas 7. C. de pœnis*, impunitas delicti propter ætatem non datur, nempe si doli capax sit, sive sentiat, in quibus deliquit, *Gothofr. ibidem lit. T & X.*

IV. Porro non tantùm impuberes, sed etiam puberes, si minores sint XXV. annis, mitiùs puniri, quàm pœnâ ordinariâ, arbitrio Judicis, etiam in delictis gravibus, ut homicidio, Sodomia, & alijs, docet *Clarus §. fin. q. 60. n. 3. Menoch. de arbitr. Jud. casu 329. n. 12. & seqq. Farinac. cit. q. 92. n. 45.* & alij apud ipsum: idque colligitur ex *l. Auxilium 37. §. In delictis, ff. de minorib.* Nam juxta *reg. juris 108. in ff. ferè in omnibus pœnalibus judiciis, & ætati, & imprudentiæ succurritur*, ubi *Gothofr.* ait, *lit. S.* ut pœna remittatur.

V. Quæritur secundò, an pater teneatur ex delicto filij impuberis? Resp. De hoc agitur in *c. Relatum 2. h. t.* ubi refertur, quòd puer quidam decem »
annorum, dum cum alijs pueris sagittas jaceret, a- »
lium puerum, casu fortuito, sagittâ percussit, ut »
mortuus fuerit. Quocirca Abbas S. Remigij à pa- »
tre ipsius pueri centum solidos exigebat, secun- »
dùm Terræ, vel loci illius consuetudinem, sed pa- »
ter pueri occidentis, sive Rei, appellavit ad Papam »
Alexandrum III. qui scripsit Episcopo Hermo- »
nensi, quòd pueri, secundùm leges, non ita severè »
puniuntur, sicut illi, qui sunt majoris ætatis, eique »
mandavit, ut si constiterit, prædictum puerum in- »
fra XIV. annum ætatis illud delictum commisisse, »
memoratum Abbatem moneat, & compellat, ut à »
patre dicti pueri centum solidos, propter talem »
consuetudinem non exigat, nec ab ipso pro tem- »
porali pœna requirat.

VI. Notandum primò, propter delictum filij impuberis, sive minoris XIV. annis, non debet pater puniri mulctâ pecuniariâ, *Gl. hic in notatis*. Nam & universim loquendo, pater non tenetur pœnam pecuniariam, ad quam condemnatus est filius, solvere ex legitima, aut alimentis filio debitis, quia pater pro filio non est conveniendus, *l. 1. C. Ne filius pro patre, &c.* nisi in quantum pater locupletior est factus ex delicto filij, *l. Licèt 3. §. Ex furtiva ff. de pecul.* & quia vivente patre, legitima non potest separari à bonis patris, *l. 1. §. Si impubere ff. de collat. bonor.* & quamvis pater teneatur filium alere, tamen æs alienum pro eo solvere non cogitur, *l. Si quis 5. §. Si mater, in fine, ff. de liber. agnoscend. Abbas hic n. 3.*

VII. Notandum secundò, Consuetudo, vel statutum imponens pro homicidio, vel similibus delictis pœnam pecuniariam tantùm, est irrationabile, quia præbet occasionem, & materiam delinquendi, præsertim divitibus, nullam enim reus pertimescit culpam, quam nummis se posse redimere existimat, *c. Pauper 72. caus. 11. q. 3. Hostiensf. hic V. Consuetudinem, & Abb. n. 2. Covarr. l. 2. resol. c. 9. n. 2. Clarus § Homicidium, n. 19.* ubi ait, hanc esse veriorem, & magis communem sententiam. Nec obstat hoc c. in quo dum Papa mandat minorem XIV. annis non puniri pro homicidio, pœnâ centum solidorum, hoc ipso, expressè videtur, hanc consuetudinem approbare, in homicidijs commissis à majoribus. Verùm imprimis ex eo, quòd Papa prohibet, ne pater pro filio homicidio solvat pœnam pecuniariam 100. solidorum, juxta loci consuetudinem, non sequitur, ergo consuetudinem, ut homicidium pecuniariâ tantùm pœnâ plectatur, approbat: non enim erat quæstio, an consuetudo talis valeret, sed num pater pro filio impubere pœnam loci ordinariam, hoc est, 100. solidos solvere teneatur? & respondet, quòd non, quia impuberes, non ordinariâ loci, sed extraordinariâ, eâque minore pœnâ, ob delictum afficiuntur. Deinde tum demum talis consuetudo, vel statutum non valet, quando pro homicidio tantùm imponit pecuniariam pœnam: secùs, si ultra corporalem pœnam, etiam pecuniariam, vel si exigatur pecunia, ante factum homicidium, non autem si post factum delictum, *Abb. hic n. 2.* vel si imponatur pœna pecuniaria, ob homicidium factum ex malitia, & ex proposito: secùs, si imponatur ob homicidium factum casu fortuito, ut in *casu cit. c. 2.* tunc enim valet talis consuetudo, aut statutum, *Covarr. c. l.*

TITULUS XXIV.

DE CLERICO VENATORE.

Hactenus actum fuit de delictis communibus, tam Clericorum, quàm Laicorum, nunc agendum de peculiaribus quibusdam delictis Clericorum tantùm, cujusmodi est inprimis venatio, quæ quamvis, secundùm se, sit licita, & permissa Laicis, si tempore competente fiat, personis tamen Ecclesiasticis est prohibita.

I.

Quæritur primò, cur, & sub quibus pœnis venatio, sive captio ferarum sit prohibita Clericis? Resp. Ea est prohibita personis Ecclesiasticis, sub pœna suspensionis à Communione, ut constat ex c. *Episcopum* 1. *h. t.* quod est desumptum ex Concilio Aurelianensi, & reperitur in Concilio Agathensi c. 55. ubi dicitur: Episcopum, Presbyterum, aut Diaconum, canes, aut accipitres, aut hujusmodi ad venandum, habere non licet. Quòd si quis eorum, in hac voluptate, sæpius inventus fuerit, si Episcopus est, tribus mensibus à Communione: si Presbyter, duobus: si Diaconus, ab omni officio suspendatur.

II. Similiter in c. *Omnibus* 2. *h. t.* interdicitur omnibus DEI servis (id est, Clericis, qui specialiter dicuntur servi DEI, quia in sortem Domini, ad ejus obsequium specialiter sunt assumpti, c. *Cùm secundùm* 16. *de præbend.* c. 1. *dis.* 21. *Gl. hìc V. Omnibus servis*) venationes, & sylvaticas vagationes, cum canibus exercere, & accipitres, aut falcones habere. Sed & novissimè in Concilio Tridentino *Sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* præcipitur, ut Clerici ab illicitis venationibus, & aucupijs abstineant. Ratio prohibitionis est, quia venationes dedecent statum, & professionem Clericorum, per quas etiam ab Officijs divinis, & spiritualibus occupationibus avocantur, populóque scandalum præbetur, præsertim si frequenter instituantur, *Menoch. de arbitr. Judic. casu* 413. *n.* 15, *Laym. libr.* 3. *Theol. mor. tr.* 1. *c.* 5. *n.* 15. & alij DD. communiter.

III. Ubi notandum primò, præcipuè prohibita est venatio, si instituatur, cum tumultu, seu magnó strepitu armorum, & clamore canum, & si frequenter id fiat, ut colligitur ex *cit. c.* 1. ibi: *Si quis in hac voluptate sæpiùs inventus fuerit*: unde quieta, & moderata venatio, cum retibus, & laqueis, imò & canibus paucis, modò raró fiat, non est prohibita Clericis, sed licita, sive causâ necessitatis, ad capiendas noxias feras vastantes segetes, vel vineas Clericorum: vel utilitatis causâ, ut quia notabilem partem redituum percipiunt ex venatione: vel sanitatis, & corporalis exercitij, vel etiam honestæ recreationis causâ, instituatur, *Gl. in cit. c.* 1. *V. Voluptate. Hostiens. ibid.* & *Abb. n.* 8. *Silvest. V. Venatio. Less. libr.* 2. *de justit. c.* 5. *dub.* 9. *n.* 40. Ratio est, quia venatio, secundùm se, est actus, seu res indifferens, quæ ratione circumstantiarum, scilicet personæ, finis, temporis, & modi, potest fieri licita, vel illicita. Multò magis verò venatio interdicta est Monachis, alijsque Religiosis, in *Clement.* 1. §. *Porro de statu Monach.* quia adhuc magis illos dedecet, ita ut nec recreationis causâ venatio eis liceat, etiamsi proprios reditus ex venatione habeant, si per se venationi dent operam, ut est communis opinio apud *Diaz in pract. canon. V. Venatores, c.* 71. *in addit. lit. C. V. Recreationis.*

IV. Notandum secundò, pœna Episcopi frequenter venationes clamorosas exercentis, est, ut suspendendus sit per tres menses à Communione, sive Officio: Presbyter verò per duos menses. & Diaconus ab omni officio, sed sine præfinitione certi temporis, ideóque post aliquot dies, vel quando placuerit, Episcopus poterit cum Diacono dispensare, non autem dispensari potest cum Episcopo, vel Presbytero, ante trimestre, vel bimestre elapsum, *Diaz c. l. n.* 1. Subdiaconus verò frequentans venationes, eâdem pœnâ afficiendus est, quâ Diaconus, *Arg.* ... *pen. de servis non ordinand. Gl. in cit. c.* 1. *V. Voluptate. Hostiens. ibid. Diaz c. l. n.* 2. Clerici denique in minoribus Ordinibus constituti, si venationi frequenter vacent, puniuntur, arbitrio Judicis, cùm certa pœna non sit Jure statuta, *Arg. c. de causis* 4. *de off. c. Jud. delegat. Hostiens. in cit. c.* 1. *in fine, h.* ... *Diaz c. l. n.* 3. quod tamen restringendum est ad illos Clericos in minoribus, qui beneficia Ecclesiastica obtinent; secùs quoad alios, hi enim nullam pœnam incurrunt, *Lopez in cit. c.* 71. *in addit. lit. B.* Requiritur autem ad incurrendam pœnam in Clericos venatores statutam, ut præcedat admonitio, *Hostiens. in cit. c. in fine. Arg. c. Indignè* 21. *caus.* 12. *q.* 2. ubi dicitur, quòd debeat vindictam præcedere admonitio; sed contrarium tenet *Diaz in cit. c.* 71. *n.* 4. ubi ait, quòd monitio hæc operetur, ut si Clericus admonitus, cessare nolit à venationibus, possit deponi, non propter venationem, sed propter inobedientiam. Verùm ab hoc rigore antiquorum Canonum jam per contrariam consuetudinem multum est recessum, quæ non videtur posse damnari, cùm venatio secundùm se sit res indifferens, id est, nec bona, nec mala per se, adeóque per finem honestum bona fieri potest, ut omnes concedunt, si v. g. honestæ recreationis causâ fiat etiam à Clericis, quidquid in contrarium afferat *Diaz c. l. n.* 5. quia non est contra decentiam, & honestatem statûs Clericalis absolutè, si moderatè exerceatur.

V. Quæritur secundò, an etiam piscatio prohibita sit Clericis? Resp. Piscatio Clericis est permissa, tum quia in illis cessant rationes, propter quas eis venatio est prohibita; tum quia piscatio exempla habet Apostolorum, quos Christus piscantes ad se vocavit, & retia laxare jussit ad piscandum, *Luc. c.* 5. *Gl. fin. in c. Esau* 11. *dis.* 86. *Menoch. c. l. n.* 20. & *Lopez. in cit. c.* 71. *lit. A.*

TITULUS

TITULUS XXV.

DE CLERICO PERCUSSORE.

Aliud delictum Clericorum est percussio, quæ etiam Clericis est prohibita, de qua in hoc Titulo agitur.

I.

QUæritur primò, an liceat Prælatis Ecclesiasticis percutere Clericos subditos? Resp. Episcopus Clericos delinquentes, si constituti sint in minoribus Ordinibus, etiam pro levibus culpis: si verò sacris, & majoribus Ordinibus sint initiati, non nisi in gravioribus criminibus, ut si v. g. ebrij sint, verberibus corrigere, & punire potest, *c. Cùm beatus* 8. *dis.* 45. *c. ult. dis.* 35. *junct. Gl. V. Corporali.* Non tamen licet Episcopo, proprijs manibus, aliquem verberare, *c. Non licet* 25. *dis.* 86. sed per alium, non Laicum, sed Clericum, Clericos verberare licitum est, alioquin tam Episcopus verberari mandans, quàm Laicus verberans excommunicationem incurrunt, etiamsi justa causa verberandi subsit, *c. Universitatis* 24. *de sent. excomm. Diaz in pract. Can. V. Verberari, c.* 136. *n.* 2. *&* 3. nisi Clericus penitus sit incorrigibilis, tunc enim per Laicum verberari potest, *Arg. c. Ut famæ,* 35. *de sent. excomm. secundùm Gl. in casu Summæ dis.* 45. de quo tamen dubitat *Diaz c. l.* cùm illud cap. loquatur solùm de captura facienda per Laicum, & nihil de verberibus. Prælati verò inferiores Episcopo, etiam pro levibus culpis, possunt verberare suos subditos Regulares, ut Abbas Monachum, causâ regularis disciplinæ, etiam in persona propria, vel si necessitas urgeat, ex mandato ejus, per alium Clericum, vel Monachum, *cit. c. Universitatis, Diaz c. l. n.* 2. quin imò etiam Episcopus per se potest verberare Clericum, si alium Clericum reperire non possit, *Gl. in cit. c. Non licet, & Abb. in cit. c. Universitatis, n.* 8. Quòd si Prælati debitam correctionem in verberando excedant notabiliter, incidunt in excommunicationem *Can. Si quis suadente,* reservatam Papæ, & mittuntur in exilium, *cit. c. Cum Beatus, in fine princ. Abb. c. l. n.* 9. & si ex immoderata, & incauta percussione, etiam disciplinæ causâ facta, sequeretur mors, vel mutilatio, contraheretur irregularitas, *c. Presbyterum* 7. *de homicid.* Quanquam quæ de percussione Clericorum, præsertim secularium, statuta sunt, ferè in desuetudinem abierint.

II. Quæritur secundò, quæ sit pœna Clerici alium, etiam Laicum, illicitè percutientis? Resp. De hoc agitur in *c. Si quis* 1. *h. t.* quod desumptum est ex Concilio Agathensi, quamvis in eo non reperiatur, ubi dicitur: Si quis in sacro aliquo gradu, seu Ordine constitutus (ubi tamen subintelligi debet, maximè, quia etiam alios Clericos minorum Ordinum non decet esse percussores, *c. ult. h. t. Hostiens. hic V. Sacro.*) percussor extiterit, corripiatur à crimine, & si se non emendaverit, deponatur. Ex quo infertur, quòd si se emendaverit, non sit deponendus, *Gl. fin. hic. Arg. c.* 1. *dis.* 35. Quare propter unam, vel alteram simplicem percussionem, non debet Clericus deponi à gradu, seu statu Clericali, sed aliter corripi. At si consuetudinem habeat percutiendi, ita ut facilè procedat ad verbera, etiam pro minimis rebus, tunc talis ita inhumanus, & ferus non debet in gradu, seu statu Clericali permanere, cùm Clericos deceat imitari mansuetudinem Christi, *Gl. fin. hic, & Abb. n.* 1. Quòd si tamen Clericus aliquem, vel semel tantùm, lethaliter, vel enormiter percussisset, deponendus esset, etiam sine ulla monitione, *c. ult. dis.* 55. *Gl. hic in fine, & Hostiens.* Præterea Concilium Tridentinum *Seß.* 13. *c.* 1. *de reform.* admonet Episcopos, ut se Pastores, non percussores esse meminerint.

III. Præterea prohibetur Episcopis, ne graviter, seu enormiter cædi faciant delinquentes, prout sumitur ex *c. Præterea* 2. *h. t.* Nam cùm Episcopus Tarentinus mulierem quandam, propter delictum, fustibus crudeliter cædi jussisset, contra Ordinem Sacerdotij, quæ post octo menses decessit: hoc intellecto, Papa Gregorius I. quamvis non arbitraretur illam defunctam esse, propter percussionem illam, nihilominus mandavit, Episcopum illum, duobus mensibus, ab administratione, seu celebratione Missarum abstinere, qui non habuit respectum, sive debitam considerationem ad Ordinem, seu statum suum Episcopalem.

IV. Ubi notandum primò, hanc mulierem, mandato Episcopi, esse verberatam fustibus, vel quia deliquit in Ecclesia, vel quia subjecta fuit temporali jurisdictioni Episcopi, *Jo. Andr. hic V. Mulierem, & Abb. n.* 3. Secundò, ex temporis prolixitate, seu longitudine præsumitur, quòd quis ex percussione non sit defunctus, si diu pòst obijt: sicut vice versâ, ex temporis brevitate præsumitur, ex percussione mortem esse secutam, *c. Si qua fœmina* 43. *dis.* 50. *Gl. hic V. Post octo menses, & Hostiens. V. eod.* id quod relinquendum est arbitrio Judicis, *Abb. hic n.* 1. Tertiò, si in casu hujus c. percussio illa occasio, vel causa propinqua fuisset mortis, Episcopus in perpetuum abstinere debuisset à celebratione Missæ, *c. Studeat* 39. *dis.* 50. *& Arg. c. de cætero* 11. *de homicid. Gl. hic V. Post octo, & Hostiens.*

V. Quæritur tertiò, an puniendus sit Clericus stans in pugna, seu conflictu, ex parte se defendentium, etsi ipse non percusserit? Resp. De hoc agitur in *c. Præsentium* 3. *h. t.* Nam quidam Presbyter stetit in quodam conflictu, ex parte illorum, qui vim ipsis illatam repellebant, in quo lapides ipse projiciebat in eos, qui vim inferebant, sed neminem percussit, vel læsit. Re delatâ ad Papam Alexandrum III. is præcepit, ut prædictus Sacerdos, quia per alios aliqui in illo conflictu dicebantur occisi, à Missarum celebratione per biennium abstineret, ita tamen ut si aliud non impediat, elapso biennio, officium suum exequi possit: quia prohibitum ad tempus, censetur post illud permissum, neque extenditur ultra illud tempus, *Barbos. hic n.* 2.

VI. Contra decisionem hujus cap. obstare videtur, quia ferens opem ad homicidium fit irregularis, etiamsi ipse neminem interfecerit, c. *Sicut dignum 6. §. Illi etiam, & § fin. supr. de homicid.* & c. *Si quis viduam §. dist. 50.* Respondent aliqui apud *Hostiens. & Abbat. hic*, quòd intervenerit hîc dispensatio, alioquin Jure communi iste Sacerdos erat irregularis. Sed contra est, quia nulla in hoc cap. de dispensatione fit mentio, & textus allati loquuntur de assistentibus in bello, vel conflictu injusto: Clericus autem, qui interfuit bello justo, non tenetur de homicidio facto per alios, nec fit irregularis, etiamsi ipse percusserit, dummodo non occiderit, c. *pen. de homicid.* & dictum suprà de homicidio: nam licitum est cuilibet proximo suo ad repellendam ipsius injuriam, suum impertiri auxilium, c. *Dilecto 6. de sent. excomm. in 6.* quod indistinctè loquitur, & communiter solet intelligi, tam de Clerico, quàm Laico, nec apparet in Jure discrimen, quoad hoc, inter conflictum publicum, & privatum justum. Itáque rectiùs dicitur, quòd pœna ista suspensionis per biennium Sacerdoti huic fuit imposita ad cautelam, & terrorem aliorum, ut Clerici tales conflictus viteut, & sic aliqnis puniri potest, ob factum, vel culpam alterius, *Gl. fin. hic, & Hostiens. V. Abstinere.* Vel etiam dici potest, quòd in casu hujus cap. non erat magna necessitas assistendi illis, quibus vis illata est, quia per se erant sufficientes ad se defendendum, & sic aliquo modo excessit Clericus iste, projiciendo lapides, & in culpa fuit, assumendo arma, citra necessitatem propriam, vel proximi; non tamen tenetur de homicidio, nec factus est irregularis propter homicidium aliorum, qui justè occiderunt se invadentes, *Abb. hic n. 2. & 3. in fine.* Vel denique dici potest, quòd hæc pœna suspensionis fuerit isti Sacerdoti imposita, quia graviter erat infamatus, & ad scandalum imminens cavendum, *Hostiens. hic V. eod.*

VII. Similiter in c. *Continentia 4. & ult. h. t.* habetur, quòd cùm quidam Acolythus, cum alijs quibusdam, arma sumpsisset ad resistendum prædonibus, tres in illo conflictu ab alijs vulnerati fuerunt ad mortem (cum effectu, ita ut mortui fuerint, ut sequitur) ita tamen, ut illa homicidia, neque consilio ipsius Acolythi, adeóque ipso nec percutiente, nec consentiente, expressè, vel tacitè, fuerint perpetrata: postea Acolythus ille ad Religionem transivit, & volebat ad sacros Ordines promoveri, unde quæsitum fuit, an posset? Respondet Papa Cælestinus III. quòd cùm ad frugem melioris vitæ transiverit, poterit ad Subdiaconatûs Ordinem promoveri, & Altaris ministerium exercere.

VIII. Porro quamvis *Gl. fin.* hîc dicat, quòd cum isto Acolytho fuerit dispensatum, ut posset promoveri ad Subdiaconatum tantùm, idque favore Religionis, quam ingressus est, quia fuit in culpa, assumendo arma, quod ipsi non licuit. Oppositum tamen verius est, nempe quòd nullâ hîc opus fuit dispensatione, sed Jure communi potuit promoveri, etiam ad Diaconatum, & Presbyteratum, quia Papa consultus de jure respondit, & quid juris sit, & generaliter dicit, quòd poterit Altaris ministerium exercere, adeóque etiam in Ordine Diaconatûs, & Presbyteratûs, cùm & Subdiaconus aliàs sit Minister Altaris. Ratio est, quia in nulla culpa fuit, dedit enim operam rei licitæ, sumendo arma ad resistendum prædonibus, quod licet, c. *pen. h. t.* ideóque nec homicidij reus fuit, nec irregularis est factus, *Hostiens. hic V. Promoveri, Abb. n. 2. & 3. & ejus Glossator A[illegible] de Nevo lit. C.* Nec obstat, quòd in textu pond[illegible] ipsum ad Religionem transivisse, quia per hoc [illegible] judicatur, quòd ipsi ideo non fuerit imposita a[illegible] pœnitentia, sicut in casu cap. præcedentis est factum, *Abbas hic in fine.*

TITVLVS XXVI.

DE MALEDICIS.

Quia alia est percussio, quæ fit manu, alia linguâ, cùm Maledici, & detractores quodammodo percutiant, ideo priori Titulo subjicitur iste de Maledicis, Abb. hîc in Rubrica.

§. I.

De Maledicis, & Maledictis in Papam, vel Imperatorem, eorúmque pœnis.

I.

Quæritur primò, quid sit maledictum, vel maledictio? Resp. Maledicere, prout refertur ad homines, est, cùm malum aliquod de præsenti, vel de præterito dicitur, ut tradit *Bartol. in l. Item apud Labeonem 15. §. Ait Prætor, n. 4. ff. de Injurijs.* Vel Maledicus generaliter dici potest is, qui obloquitur de alio homine detrahendo ei, & eum obloquijs, sive detractionibus deprimendo, *Hostiens. in Summa, n. 1. h. t.* Tribus autem modis maledicere quis potest, ut tradit *Molin. Tom. 5. de just. tr. 4. disp. 22. n. 1.* Primò enunciativè, affirmando malum de altero. Secundò imperio, malum alicui efficiendo, quod est eum maledicere, quomodo Judex alicui maledicit, dum pœnam infligi jubet. Tertiò fit maledictio per modum optantis, seu imprecantis alicui malum. Hîc accipitur maledictio primo modo, quando de aliquo enunciatur, sive affirmatur malum aliquod, v. g. quòd sit fur, vel adulter, vel hæreticus; quòd si de absente hujusmodi dicantur, tunc maledictio ad detractionem pertinet, per quam fama alicujus minuitur: si verò alicui præsenti, & in faciem objiciantur, est contumelia, seu convitium, per quod honor læditur, *Mol. c. l.*

II. Quæ-

II. Quæritur secundò. Quæ sit pœna maledicentis Papæ? ℟. de hoc agitur in c. *Innotuit.* 1. *h. t.* » Nam cùm quidam Clericus verba quædam in » contemptum & depressionem Officij & beneficij » Papæ protulisset, hoc significatum fuit Papæ Clementi III. qui alicui mandavit, ut Clericum il- » lum à temeritate sua compescat, idque ut pœna » illius alijs terrorem incutiat, ne de cætero contra » Romanam Ecclesiam in talia verba prorumpant. Et sic pœna unius debet esse metus alterius, c. *Quapropter.* 47. *cauf.* 2. *q.* 7. *Gl. fin. hîc.* Ratio est; quia Principi maledicere non licet, scriptum est enim Exodi c. 22. *Principi populi tui non maledices*, c. 2. *cauf.* 23. *q.* 1. *Gl. hîc V. In depreßionem.*

III. Ubi notandum primò. Convitium, & detractio tantò magis culpabilis est, & pœnâ dignior, quantò coram pluribus fit, §. *Atrox Instit. de Injur.* c. *Quàm sit.* 6. *de exceßib. Prælat.* & sumitur ex hoc c. ibi: *Multis coram astantibus*, *Abb. hîc n.* 2.

Notandum secundò. Nomine beneficij venit etiam Papatus, ut colligitur ex hoc c. ibi: *Officij, & beneficij nostri*: dicitur autem beneficium, quia Papa ex officio suo habet potestatem generalem, & plenissimam conferendi beneficia, & dispensationes ac gratias faciendi, & indulgentias ac privilegia concedendi ubique locorum, *Hostiens. hîc V. Officij, & beneficij.*

Notandum 3. Papa, vel alius Princeps Superiorem non habens potest punire Subditos ipsum convitiantes, adeóque vindicare proprias injurias sibi illatas, ut colligitur etiam ex hoc c. quia non tenetur quis satisfactionem injuriæ remittere, etsi possit, si velit, c. *Olim.* 7. *de Injur.* c. *Gravis.* 11. *de restitut. spoliat. Abb. hîc n.* 3.

IV. Sed contrà obstare videtur, quod habetur in *l. unic. C. Si quis Imperator. maledixerit*, ubi dicitur: Maledicentem Imperatori, si in temulentia seu ebrietate id fecerit, non esse puniendum: si ex levitate processerit, id contemnendum: si ex insania, miseratione dignum: si ex injuria, remittendum esse: ergo multò magis decet, ut Papa se maledicentes non puniat, sed injuriam remittat. Respondetur, non ibi dici simpliciter, & generaliter indulgendum esse maledicenti Imperatori, sed tunc demum, si ex temulentia, levitate, vel insania maledixerit: secùs, si per injuriam, & malo animo, tunc enim remittendum esse, scilicet ad Principem, ut ipse, non Judex inferior pœnam statuat, ut patet ex subjunctis, & tradit *Gl. V. Remittendum.* Sic etiam in *cit. c.* 1. *h. t.* non mandat Papa simpliciter & generaliter omnes maledicentes Papæ esse puniendos, si ex temulentia, levitate, vel insania maledixerint, cùm de ijs ibi nullo verbo fiat mentio, adeóque intelligi debet de maledicentibus per injuriam, & malo animo, juxta dispositionem Juris Civilis: & hoc etiam casu, non punit maledicentes, nec condemnat Judex ordinarius, v. g. Episcopus, nisi priùs ipsi Papæ rescripserit, & ab eo responsum exspectaverit, prout fuit rescriptum & responsum datum à Papa in *cit. c.* 1. *h. t.* & ita nulla est differentia inter maledicentem Imperatori & Papæ: & sic intelligit hunc textum *Hostiens. in summa h. t.* §. *Alij maledicunt Principem*, *Farinac. in praxi crim. p.* 3. *q.* 105. *n.* 396. Deinde responderi potest, quòd Papa, vel alius Superior debet remittere injuriam propriam illatam suæ Personæ, non autem suæ dignitati, sicut in casu *cit. c.* 1. *h. t.* ea illata est Ecclesiæ Romanæ & dignitati Pontificiæ, quam injuriam etiam remittere non posset, *Arg. c. Talomitanæ.* 24. *dist.* 63. Item dici potest, quòd bene potest aliquis punire injuriam sibi factam à subdito suo, maximè si nullum habeat Superiorem. Vel denique Superior tenetur remittere injuriam, non de jure, sed solùm ex benignitate, & misericordia, & rancorem animi, non autem satisfactionem injuriæ illatæ, si non velit, *Gl. hîc V. à temeritate, & Abb. n.* 4.

V. Notandum quartò. Clericus, qui maledixit Papæ, Judicis arbitrio, puniendus est, quia in *cit. c.* 1. nulla certa pœna est declarata: cùm enim verba, quæ maledici proferre possunt, in detrimentum Papæ, & Sedis Apostolicæ, varia esse possint, & non æqualis gravitatis, ac culpæ; ideo non potuit certa pœna statui, sed consideratâ qualitate personæ maledicentis, verborum & loci, aliisque circumstantijs, graviùs, vel leviùs puniendus est. *Diaz. in pract. Can. V. Maledici, c.* 70. *n.* 2. Porro pœna *cit. c.* 1. non solùm locum habet in Clericis Papæ maledicentibus, sed etiam in laicis, *Hostiens. cit.* §. *Alij maledicunt Principem, post princ. Farinac. cit. q.* 105. *n.* 398. & sive publicè, sive etiam privatim aliquis maledixerit, *Farinac. cit. l. n.* 470.

Notandum quintò. Præterea in Concilio Carthaginensi IV. quod refertur in *c. Clericus.* 5. *dist.* 46. statuitur, ut Clericus maledicus, maximè in Sacerdotibus, cogatur (per excommunicationem, *Gl. ibid. V. eod.*) ad postulandam veniam, & si noluerit, degradetur, sive deponatur, nec unquam, absque satisfactione, ad officium revocetur.

Notandum sextò. Non tantùm qui Papæ, sed etiam qui Superiori suo, seu Prælato spirituali maledixerit, sive verbo injuriam intulerit, arbitrariè puniendus est, *Hostiens. in cit.* §. *in fine, Farinac. cit. l. n.* 402. Porro Prælatus Papâ etiam inferior, si injuria ipsi illata contingat etiam Ecclesiam suam, potest injuriantem punire, & excommunicare, nam Episcopus potest esse Judex competens in causa suæ Ecclesiæ, c. *Si quis erga.* 16. *in fine, junct. Gl. V. Privetur. cauf.* 2. *q.* 7. c. *Guilisarius.* 30. & ibi *Gl. V. Anathematizavi. cauf.* 23. *q.* 4. Si verò injuria contingat ipsum Prælatum solum, & specialiter ipsius personam, tunc nec punire, nec excommunicare potest ipsum subditum injuriantem, non enim potest esse Judex in propria sua causa, c. *Inter querelas.* 27. & ibi *Gl. V. Propriè cit. cauf.* 23. *q.* 4. *Farinac. cit. q.* 105. *n.* 405.

Notandum septimò. Religiosi, qui sermonibus suis Prælatis Ecclesiarum detrahunt, per duos menses subjacere debent illis pœnis, quæ secundùm eorum regulam, vel statuta, pro gravibus criminibus, seu culpis, eis consueverunt imponi, super quibus, absque manifesta necessitate, non debet cum eis dispensari, prout habetur in *Clement.* 1. §. *Quibus etiam, de privileg. Diaz. cit. l. n.* 4.

VI. Quæritur tertiò. Quâ pœnâ afficiendus sit maledicens Imperatori, vel alteri Principi Supremo? ℟. qui ex proposito, & per injuriam, etiam Principi seculari maledixit, vel verbum contumeliosum in eum protulit, plectendus est pro arbitrio ipsius Principis, juxta *cit. l. unic. C. Si quis Imperatori maled.* & quidem

quidem gravis pœna tali imponenda est: si enim juxta leges Civiles, punienda est injuria homini privato illata, §. *Atrox Institut. de Injur.* quantò magis, & severiùs vindicanda est injuria illata Principi, *Menoch. de arbitr. Jud. cas. 377. num. 13. & seqq.*

§. II.

De maledictione, seu blasphemia in DEUM, & Sanctos, eorúmque pœnis.

VII. Quæritur primò. Quid sit blasphemia? Resp. blasphemia est, cùm de DEO aliquid negatur, quod ei convenit, aut aliquid de DEO asseritur, quod ei non convenit, *S. Thom. 2. 2. q. 13. art. 1. Silvest. in summa V. Blasphemia. n. 1.* Prioris exempla sunt, si dicatur, quòd DEUS non sit omnipotens, non habeat providentiam hominum, & rerum humanarum &c. Posterioris, quòd DEUS sit tyrannus, injustus &c. Item blasphemia est, cùm creaturæ tribuitur, quod soli DEO convenit, sive proprium est, ut si quis diceret, diabolum æquè cognoscere secreta cordium, & futura contingentia, atque DEUM, *Silvest. cit. l. n. 3.* Quin imò omnis maledictio, contumelia & convitium prolatum in DEUM, vel Sanctos ejus, est blasphemia, quia per illud derogatur Divinæ Majestati, & excellentiæ, & divinus honor diminuitur. Maledictiones verò, seu convitia prolata in Sanctos, saltem ex consequenti, & indirectè redundant etiam in DEUM, qui sicut in Sanctis suis laudatur, & honoratur: ita etiam in illis vituperatur, & contemnitur, *Covarr. in c. Quamvis. de pact. p. 1. relect. §. 7. n. 8. Clarus §. Blasphemia. n. 1.* & alij communiter.

VIII. Quæritur secundò. Quæ pœnæ Jure Canonico sint statutæ in blasphemantes DEUM, & Sanctos? Resp. olim in Veteri Lege pœnâ mortis afficiebantur, & à toto populo jussi sunt lapidari, *Levitici c. 24 vers. 16.* ubi dicitur: *Qui blasphemaverit nomen Domini, morte morietur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo.* Jure Canonico verò antiquo Clerici ob hoc crimen deponendi sunt ab officio Clericali: laici verò sunt excommunicandi, *c. Si quis. 10. caus. 22. q. 1.* quæ tamen pœna depositionis solùm habet locum in Clerico, qui est incorrigibilis, vel consuetudinem habet blasphemandi: nisi ita gravis fuerit blasphemia, ut maximam inferat Divinæ Majestati injuriam, tunc enim deponi posset, *Diaz. in pract. crim. Canon. V. Blasphemi. c. 114. n. 2. Covarr. in cit. c. Quamvis. §. 7. n. 10. §. Sed quia.*

Præterea in *c. Statuimus, 2. & ult. h. t.* Papa Gregorius IX. statuit, ut si quis contra DEUM, vel aliquem Sanctorum ejus, & maximè contra Beatam Virginem, blasphemiam publicè dicere præsumpserit, per Episcopum suum (vel per alium ex ejus mandato, *Hostiens. hic V. eod.*) puniatur: nempe ut septem diebus Dominicis, præ foribus Ecclesiæ, in manifesto, seu publico, dum aguntur Missarum solemnia, blasphemus existat, & ultimo illorum die Dominico, pallium, & calceamenta non habeat: & ligatus sit corrigiâ circa collum: & jejunet septem ferijs præcedentibus (dictos dies Dominicos, *Hostiens. hic.*) vel septem præcedentibus sextis ferijs (ut habet vulgata lectio, vel subsequentibus, ut habet alia lectio, juxta *Gl. marg. hic.*) in pane jejunet, & aqua, nec Ecclesiam ingrediatur. Et quolibet prædictorum dierum (scilicet Dominicarum) tres, si possit, alioquin duos pauperes, vel unum reficiat. Et si nec ad hoc ejus suppetunt facultates, id in aliam pœnam commutetur. Quòd si non vult peragere prædictam pœnitentiam, Ecclesiæ ingressus ei interdicatur, & in morte Ecclesiasticâ sepulturâ careat. Item per Principem, seu Potestatem secularem (ad quod, si necesse fuerit, eum coget Episcopus Diœcesanus) blasphemus, si dives fuerit, pœnâ 40. solidorum: alioquin 30. vel 20. vel si nec tantum solvere possit, saltem quinque solidorum usualis monetæ mulctetur, sine misericordia, & remissione. Et hoc statutum etiam inter alia statuta Communitatum ponatur.

IX. Pro declaratione hujus c. notandum primò. Hæc publica pœna, seu pœnitentia non debet imponi, nisi publicè blasphemantibus DEUM, vel Sanctos, non autem occultè, delicta enim occulta publicè vindicanda non sunt, *c. ult. caus. 32. q. 5.* Dicitur autem publicè blasphemare, non sol[illegible] in judicio de blasphemia est convictus, & condemnatus, & qui in publica platea, vel foro blasphemat, sed etiam qui in domo, seu loco privato, multis tamen astantibus, & audientibus, & ad Episcopum deferentibus, dummodo blasphemans, si crimen [illegible]get, per idoneos testes convincatur, *Hostiens. [illegible] Publicè.* Accipitur igitur hîc publicum, prout [illegible]guitur à notorio juris vel facti, *Abb. hic n. 7.*

Notandum secundò. Hanc pœnam, seu pœnitentiam publicam relaxare, sive ab illa absolvere Episcopus tantùm potest: propter occultam verò blasphemiam, non publica, sed privata tantùm pœnitentia imponitur, eáque arbitraria, quam remittere potest Sacerdos proprius Episcopo inferior, *Hostiens. hic. & Abb. n. 1.*

Notandum tertiò. Hæc pœna non debet imponi Clerico etiam publicè blasphemanti, quia Clericus non agit publicam pœnitentiam, pœnitentes enim publicè ad sacros Ordines promoveri non debent, *c. Ex pœnitentibus. 55. dis. 50. c. 1. de bigam.* sed puniendus est pœnâ arbitrariâ, *Abb. hic n. 8. Hostiens. in summa hîc n. 4.*

Notandum 4. Blasphemus privatur etiam ingressu Ecclesiæ, donec pœnitentia sit completa, quia qui peccat in DEUM, peccat etiam in Ecclesiam, & è converso, ideóque ei interdicitur illius ingressus, *Gl. hîc V. Ingressurus.* Sed & privatur sepulturâ Ecclesiasticâ, si non velit peragere justam pœnitentiam hîc impositam, *Abb. hîc n. 3.*

X. Notandum quintò. Crimen blasphemiæ non tantùm punitur pœnâ spirituali, sed etiam puniri potest pœnâ pecuniariâ, quæ hoc tempore plerumque magis timetur, quàm pœna spiritualis, etiam excommunicationis, *Hostiens. in summa h. t. num. 6.* potest autem pœna pecuniaria imponi etiam Clerico publicè blasphemanti, vel ob aliud delictum, *Abb. hîc n. 9.* & debet solvi in moneta usuali illius

loci,

loci, ubi delictum commissum est, *Gl. fin. hic*, & *Abb. n. 12.*

Notandum sextò, Laicus publicè blasphemans, si pœnitentiam in *cit. c. 2. h. t.* præscriptam peragere nolit, potest adhuc hodie excommunicari, quia per hanc Constitutionem non tollitur pœna excommunicationis olim imposita, *Arg. l. Nunquam 60. ff. de oblig. & act. & c. 2. de except. in 6. Abb. hic n. 11.*

Notandum septimò, quando Judex secularis negligit administrare justitiam, potest ad id compelli per Judicem Ecclesiasticum, prout sumitur ex *cit. c. 2. h. t. & ibi Gl. V. Contra eum*, & una jurisdictio par aliam adjuvari debet, *Gl. hic V. Potestatem.*

Notandum octavò, Judex Ecclesiasticus non potest dispensare in pœnis in blasphemantes statutis in *cit. c. 2. h. t.* ut patet ex fine ejusdem: nisi ex magna, & gravi causa, ut si persona esset nobilis, vel in dignitate constituta, quam non decet talem publicam pœnitentiam agere, & vellet illam eleemosynis redimere, *Arg. c. 1. de voto, & c. Mulieres 6. de sent. excommun. Hostiens. hic V. Misericordiam, & Abb. n. 5.*

X I. Illud prædictis addendum, qui in ebrietate, vel etiam ex calore, & impetu iracundiæ, publicè blasphemat, non incurrit pœnam blasphemiæ ordinariam jure statutam, ut colligitur ex *cit. c. 2. h. t.* ibi: *præsumpserit*, quod deliberationem requirit: iracundus autem nescit quodammodo, quid agat, ideòque mitiùs puniendus est, arbitrio Judicis, quàm qui omninò deliberatè, & ex proposito blasphemat, *Clarus §. Blasphemia, n. 6. & §. fin. q. 60. n. 9. Menoch. de arbitr. Jud. casu 375. n. 33. Farinac. in praxi crim. lib. 1. tit. 3. q. 20. n. 47.* quod tamen tum demum procedit, si ira habuit ortum ex justa, & gravi causa: secùs si ex causa injusta, vel levi, tunc enim iracundia non excusat blasphemantem ab ordinaria pœna blasphemiæ, ut si ludens perdat pecuniam, ideòque irâ percitus blasphemet, *Abb. in cit. c. 2. n. 6. Clarus cit. q. 60. n. 9. Farinac. c. l. n. 48. & 49.*

Porro præter pœnas Jure Canonico antiquo decretas in blasphemantes, aliæ gravissimæ pœnæ, tum in Clericos, tum in Laicos statutæ sunt in Concilio Generali Lateranensi, *Sess. 9.* sub Leone X. anno 1514. prout videre est apud *Covarr. c. l. §. 7. n. 10. §. Ad abolendam verò, & Menoch. de arbitr. Jud. casu 375. n. 29.*

X I I. Quæritur tertiò, quæ sit pœna blasphemiæ de Jure Civili? Resp. Est ultimum supplicium, sive pœna mortis, ut constat ex *Auth. Ut non luxurientur homines, §. Et quoniam collat. 6. nov. 77.* quæ tamen pœna tum potissimùm locum habet, si quis ex consuetudine DEUM blasphemet, & in hoc vitio sit incorrigibilis, quamvis hodie hæc pœna fermè in desuetudinem abierit, *Covarr. cit. loc. §. 7. n. 10. in fine, Clarus §. Blasphemia, n. 3.* ubi ait, hodie hanc pœnam non servari, ob defectum Religionis, & justitiæ, & Principes Christianos graviter peccare, qui hoc etiamen severissimè non puniunt. Unde neque ob consuetudinem blasphemandi vigentem in aliqua Provincia, immunis quis esse debet ab externa, & temporali pœna, quia cùm crimen blasphemiæ in DEUM, & Sanctos sit contrarium Legi naturali, Divinæ, & humanæ, non debet impunitum manere, ob consuetudinem Provinciæ, quæ potiùs abusus, & corruptela censeri debet, *Covarr. in cit. c. Quamvis, p. 1. l. 7. n. 13. Clarus c. l. n. 7. in fine.* Porro hodie pœna blasphemiæ imponitur, pro arbitrio Judicis, spectatâ qualitate personæ, & facti, ita tamen, ut si blasphemia sit valde magna, & enormis, etiam pœna mortis imponi debeat à Judice, *Clarus c. l. n. 3. Menoch. c. l. n. 30. Farinac. cit. q. 20. n. 66. & 67.*

X I I I. Præterea blasphemus à testimonio repellendus est in ijs causis, in quibus requiruntur testes omni exceptione majores, modò blasphemus fuerit, saltem semel, etiam pœnâ pecuniariâ a Judice mulctatus, & condemnatus, nam quamvis blasphemus non sit ipso jure infamis, fit tamen post condemnationem Judicis, infamis, saltem infamiâ facti, ideòque minùs idoneus testis efficitur, *Arg. c. Licèt 9. de probat.* ubi habetur, quòd in causis arduis non admittitur testis, cujus fides vacillat, *Covarr. c. l. n. 12.* quamvis id in praxi non servari dicat *Clarus c. l. n. 4.*

X I V. Quæritur quartò, quis sit Judex competens in hoc crimine? Resp. Crimen blasphemiæ in DEUM, & Sanctos est crimen mixti fori, adeòque de eo cognoscere potest, non solùm Judex secularis, sed etiam Ecclesiasticus, & punire etiam Laicum, alioquin sibi non subditum in temporalibus, *Abb. in cit. c. 2. n. 9. h. t.* & habet inter eos locum præventio, ita tamen, ut punitio unius Judicis non impediat, quin alter possit suam pœnam imponere, *Farinac. cit. q. 20. n. 39.* Quòd si Judex secularis sit negligens in puniendis blasphemijs, potest ad id compelli à Judice Ecclesiastico, juxta *cit. c. 2. h. t.* ubi ideo etiam Papa mandavit, ut statutum de puniendis blasphemijs, modo ibi præscripto, inter alia statuta Communitatum ponatur, ut nemo possit prætendere ignorantiam, & ut Potestas, seu Magistratus Laicus debeat observare illud statutum, si fuerit positum inter alia, *Abb. ibid. n. 9.* Non tamen potest Judex Ecclesiasticus punire Judæum blasphemum, nisi Judex secularis negligens esset, *Clarus c. l. n. 5.* vel Judæus esset sub temporali jurisdictione Judicis Ecclesiastici, *Farinac. c. l. n. 40. & 41.*

TITVLVS XXVII.

DE CLERICO EXCOMMUNICATO, DEPOSITO, VEL INTERDICTO MINISTRANTE.

Actum est in superioribus Titulis de varijs delictis, propter quæ Clerici interdum excommunicantur, vel suspenduntur, vel interdicuntur; interdum etiam deponuntur: sed quia quandoque Clerici depositi, excommunicati, suspensi, vel interdicti celebrant, & divinis officijs se ingerunt, sicut priùs, ideo hîc agitur de pœna eis inferenda, ob novum hoc delictum.

§. I.

Quæ sit pœna Clerici depositi, ministrantis, vel exercentis actum Ordinis, vel officii sibi prohibiti: & quæ sit pœna Clerici excommunicati, vel suspensi, vel interdicti, celebrantis divina officia?

I.

Assertio 1. Clericus depositus, sive degradatus verbaliter, id est, perpetuò remotus ab Ordinibus, & gradibus Ecclesiasticis, propter crimen, si celebret, vel actum Ordinis, aut Officij, à quo est depositus, exerceat, aut iu eo ministret, excommunicari debet, prout statutum babetur in *c. Si quis Episcopus 1. h. t.* quod est desumptum ex Canonibus Apostolorum *can.* 27. ubi dicitur: Si quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus, justè depositus, propter certa crimiua ausus fuerit attrectare, sive attingere Ministerium sibi dudum (id est, antequam deponeretur) commissum, is ab Ecclesia abscindatur, id est, excommunicetur, quia per excommunicationem absciuditur quis, sive separatur ab Ecclesia, id est, à communione fidelium, & participatioue Sacramenrorum, *Hostiens. hic V. Abscindatur, & Abb. n. 1. not. 2.* Requiritur tamen, ut præcedat monitio, juxta *c. Sacro 48. de sent. excomm. Alex. de Nevo in Gl. ad Abbat. hic lit. B.*

II. Porro licèt in *cit. c. 1.* tantùm mentio fiat de Episcopo, Presbytero, vel Diacouo, tamen idem dicendum est de omnibus alijs Clericis, etiam in miuoribus Ordiuibus constitutis, juxta *c. seq. & Arg. c. Cùm non ab homine 10. de Judic. Gl. hic V. Diaconus, & Hostiens. Abb. hic not. 1.* Deinde quamvis hæc pœna excommunicationis imponatur hîc solùm Clerico justè deposito, tamen idem esset, si injustè, nisi priùs restitutus fuisset, *c. Episcopus 65. caus. 11. q. 3.* dummodo sententia non sit lata coutra Ordiuem juris, quia tuuc uulla esset, *c. Si qui 41. §. Definitiva, caus. 2. q. 6.* & habetur iu *c. 3. de sent. & re judic. Gl. hîc V. Justè, & Hostiens.*

III. Præterea Presbyter, vel alius Clericus degradatus actualiter, & solemniter, vel suspensus ab officio perpetuò, si ministret in actu sibi prohibito, & monitus ab Episcopo non desistat, excommunicari debet, nam in Concilio Autiocheno *cap. 1.* quod refertur in *c. Si quis Presbyter 2. h. t.* statutum fuit, quòd si Presbyter, aut alius Clericus (si in Sacris, vel etiam iu alijs Ordiuibus constitutus, de quo iufrà) degradatus fuerit (ab Episcopo suo, adjuuctis sibi alijs sex Episcopis iu degradatione Presbyteri, *c. Felix 4. & c. seq. caus. 15. q. 3. Gl. hic V. Degradatus.*) aut ab officio, propter certa crimina, suspensus, seu depositus: & ipse postea per contemptum, & superbiam, actum aliquem ministerij sibi prohibiti exercere præsumpserit, & ab Episcopo suo admonitus, non destiterit, excommunicetur: & quicunque cum eo communicaveriut, suut excommunicati (ipso jure, sed miuore excommunicatione, *c. Cum excommunicato 18. & ibi Gl. V. Seatim, & c. seq. caus. 11. q. 3. Gl. hic V. Excommunicatus*: nisi commuoicaverint cum excommunicato criminose in crimine, tunc enim pari excommunicatione essent ligati, *c. Quod in dubiis 30. de sent. excomm. Gl. in c. Qui communicaverit 19. V. Excommunicetur, cit. caus. 11. q. 3.*) Similiter qui participaveriut Clericis (inferioris gradûs, seu minorum Ordioum, nam suprà est sermo de Clericis in Sacris, *Hostiens. hic V. de Clericis.*) Laicis, vel fœminis excommunicatis, excommunicati eruut (scilicet minore excommunicatione, *c. Excommunicatos 17. caus. 11. q. 3.* sed si non destiterint, majori excommunicatioue suut coërcendi, *cit. c. Quod in dubiis, & c. ult. h. t. Gl. hic V. Observandum est, & Hostiens.*) Si verò aliquis ista coutempserit, & Episcopus ipsum corrigere nou potuerit, invocetur auxilium Regis, & pœuâ exilij damnetur. Nam quando Eclesia nou habet ultra quod faciat, invocandum est auxilium brachij secularis, ut hîc, & in *c. 1. de Offic. Jud. ordin. c. Nec licuit 4. dis. 14. c. Petimus 19. caus. 11. q. 1.* utraque enim Potestas, Ecclesiastica, & secularis, se iuvicem adjuvare debent, *c. 2. de maled.* & potest Magistratus Laicus, si requisitus ab Ecclesiastico uolit opem ferre, ad id compelli, *Gl. fin. hic, & Hostiens. V. Quòd si aliquis.*

IV. Assertio 2. Pœna Clerici excommunicati, vel suspeusi, vel interdicti, celebrantis Divina officia, est depositio perpetua ab officio, & beneficio, ut constat ex *c. Clerici 3. h. t.*

ubi

" Ubi Papa Alexander III. statuit, ut si aliqui Cle- " rici ab Episcopis suis, vel etiam ex mandato Ro- " mani Pontificis, ab alienis Episcopis personaliter " interdicti, vel excommunicati fuerint, & ante ab- " solutionem Divina officia celebraverint, nisi mo- " niti incontinenti, & sine dilatione redierint, sive " se correxerint, propter tantæ temeritatis audaciam " perpetuò deponantur. Est autem hæc pœna de- positionis, non lata, ipso jure, seu facto, sed impo- nenda per Judicem, *Abb. hic n.* 1. Eadémque pœna depositionis imponenda est suspensoab officio, si ce- lebret divina officia, *Gl. hic V. Moniti.*

V. Ubi notandum primò, si hujusmodi inter- dicti, excommunicati, vel suspensi, admoniti se emendent, non sunt deponendi, ut colligitur ex textu ibi: *nisi moniti, sine dilatione, redierint, Suar. dis.* 11, *de censur. sec.* 3. *n.* 2. quamvis *Gl. hic V. Moniti, & Abb. n.* 2. dicant, quòd suspensus, interdictus, vel excom- municatus, celebrans divina officia debeat inconti- nenti deponi ab officio, & beneficio, etsi paratus sit se corrigere, adeóque ad depositionem facien- dam non debeat necessariò præcedere monitio, ut patet ex *c. seq.* sed quòd hæc monitio dispensativè in- terveniat.

Notandum secundò, Episcopus potest cum Cle- rico in hac pœna depositionis imponenda per Judi- cem, qui celebravit in censura, dispensare, si paratus sit se corrigere; quamvis in ipsa pœna irregularitatis, quæ ipso jure incurritur, inferior Papâ dispensare non possit, *Abb. hic n.* 2. sicut etiam non potest Episco- pus restituere Clericum gradui, & Ordini Clericali, si justè sit depositus ob crimen, sed solus Papa: se- cùs si injustè, nempe per falsos testes, vel instru- menta, *c. Episcopus.* 65. *ibi: si innocens repertatur, caus.* 11. *q.* 3. *Gl. fin. hic & Abb. n.* 3. Alii verò apud *Barb. in Collect. hic num.* 4. non minùs probabiliter ajunt, verbaliter depositum posse per Episcopum restitui, non autem actualiter degradatum, quem so- lus Papa restituere potest.

VI. Præterea eadem pœna depositionis sta- tuta est in excommunicatos, vel interdictos, vel sus- pensos, celebrantes divina officia, cum aliqua ta- men limitatione, seu exceptione in *c. Latores.* 4. *h. t.* " Nam cùm quidam Presbyteri accedentes ad Ale- " xandrum III. Papam, ei significâssent, quòd tam " ipsi, quàm multi alii, postquam interdicti, vel ex- " communicati fuerunt (vel etiam suspensi, *Gl. hic* " *V. Deponas.*) divina officia celebrârunt: mandavit " Papa Archiepiscopo Toletano, ut si XL. solùm, vel " pauciores in hoc deliquisse constiterit, omnes in " perpetuum ab Officio Sacerdotali deponat. Si ve- " rò multitudinem magnam in hoc peccâsse cogno- " verit, illos in perpetuum deponat, quos magis can- " sam delicti dedisse constiterit: alios verò, qui non " tantum deliquerunt, ab officio suspendat ad tem- " pus, & omnibus pœnitentiam, secundùm quod " ipsi visum fuerit, injungat.

VII. Pro declaratione hujus cap. notandum primò, Clericus suspensus, interdictus vel excommu- nicatus celebrans divina officia, sine alia præmoni- tione, deponi potest, ut dictum etiam suprà, & docet *Abb. hic num.* 1. quanquam *Hostiens. hic V. Præsum- pserunt*, ait, quòd potest hic subaudiri, si moniti non destiterint, adeóque monitionem prærequiri ad depositionem faciendam; consentit *Suar. loc. supr. cit.*

Notandum secundò, quando deliquit multitu- do, tum mitior pœna imponenda est, & parcendum multitudini, propter scandalum, vel aliam publicam causam, ut si in civitate aliqua facta sit conjuratio, vel proditio, juxta vulgatum illud dictum: *Ob populum multum crimen perit ransit inultum.* Principales tamen Auctores delicti debent pœnâ ordinariâ plecti, nam qui magis peccant, magis sunt puniendi, & ubi major est culpa, major debet exerceri vindicta, *Gl. hic V. Magis.* Aliis verò minor pœna imponitur, uti sumi- tur ex hoc c. Nam si plures Sacerdotes essent in ali- quo loco, qui censurâ ligati celebrâssent officia di- vina, & omnes in perpetuum deponerentur, Eccle- siæ nimiam Sacerdotum penuriam paterentur, cum damno spiritualí populi, *Hostiens. hic V.* 40. *solum- modo*, & *Abb. n.* 3. & 4. Et licèt hic dicatur, quòd multitudo censeatur, si numerum quadragenarium excedat: tamen alius quoque, arbitrio viri prudentis, statui posset, prout sunt plures, vel pauciores Clerici. Unde si in tota Diœcesi non fuissent, nisi XXX. Pres- byteri, & omnes essent excommunicati, vel interdi- cti, vel suspensi, & de hoc constitisset Papæ, magis temperâsset hunc numerum, *Hostiens. hic & Glossator Abbat. Alex. de Nevo hic lit. C.*

Notandum tertiò, hæc pœna perpetuæ deposi- tionis, non tantùm est ab officio, sed etiam à bene- ficio: Non enim debet percipere beneficium, qui non facit officium, *c. Pastoralis.* § 3. *in fine de appellat. Gl. hic V. Ab officio, & Hostiens. ibid.* Non tamen universim & semper, qui est suspensus ab officio, est etiam con- sequenter suspensus à beneficio, nisi sit suspensio per- petua, & ob grave delictum: secùs si sit ad tempus tantùm, vel etiam simpliciter facta, sine præfinitio- ne certi temporis, aut ob leve delictum, vel non enor- me, *Sanch. l.* 3. *de matr. dis.* 41. *n.* 13. *Barb. in Col- lect. hic n.* 3. & alii apud ipsum. In dubio autem tu- tius est, ut petatur declaratio Judicis, *Glossator Abbat. hic lit. F.*

Notandum quartò, pœnitentia hic imposita est arbitraria, & facta est dispensatio auctoritate Pa- pæ, quia per se id Episcopus non posset, *Gloss. fin. hic.*

VIII. Porro præter pœnas allatas, alia pœna decreta est in excommunicatos præsumentes cele- brare divina officia, scilicet ut priventur omnibus beneficiis Ecclesiasticis, prout habetur in *c. Fraterni- tati.* 6. *h. t.* Nam cùm Archiepiscopus Bisuntinus " excommunicâsset quosdam Presbyteros, & Cleri- " cos, ob sua delicta, qui nihilominus post excom- " municationem celebrârunt divina officia, quæsivit " Archiepiscopus ab Innocentio III. an posset eos " suis beneficiis spoliare? Respondet Papa, si pro " suis excessibus anathematis, sive excommunica- " tionis sententiâ Canonicè sunt innodati: & postea " præsumpserunt, vel etiamnum præsumunt officia " divina celebrare, poterit eos rationabiliter omni- " bus beneficiis Ecclesiasticis spoliare. "

IX. Hinc infertur primò, quòd non solùm à ju- re, sive Canone, sed etiam ab homine, nempe Epi- scopo potest excommunicatio ferri propter crimen, ut patet ex hoc c. ibi: *pro suis excessibus*: quod tamen ita intelligendum est, quòd crimen solùm sit causa

mediata excommunicationis ferendæ ab homine, quia nemo per ſententiam Judicis immediatè excommunicari poteſt, ob crimen commiſſum, niſi ſit contumax in non ſatisfaciendo pro crimine, ut notat *Gl. in c. Epiſcopi, 8. V. Minimis cauſ. 11. q. 3. & Abb. hic n. 1. not. 2.*

Infertur ſecundò, Epiſcopus poteſt diſpenſare cum excommunicato celebrante divina officia, circa pœnam ei imponendam ab homine, ut colligitur ex hoc c. ibi: *poterit*, quod non inducit neceſſitatem, non enim quicquid Judicis poteſtati permittitur, id ſubjicitur juris neceſſitati, *l. Non quicquid. 40. ff. de Iudic.* niſi quis de delicto acenſetur, & convincatur, tunc enim à Judice ex neceſſitate puniri debet, *Hoſtienſ. hic V. Poterit, & Abb. n. 1. not. 2.*

Infertur tertiò, Clerici in excommunicatione celebrantes divina officia, non tantùm ſpoliati beneficiis, ſed etiam perpetuò ab Ordine deponi poſſunt, *c. Latores. 4, h. t.* neque eum eis, quoad hanc pœnam, diſpenſare poteſt Epiſcopus, ut reſtituantur, *Gl. fin. hic* & dictum ſuprà. Sed quia quandoque non poteſt facilè fieri depoſitio ab Ordine, & gradu Clericorum, ſive degradatio actualis, ad quam requiritur certus numerus Epiſcoporum, qui ſubinde haberi non poteſt: privatio verò beneficiorum fieri poteſt per ſolum Epiſcopum, ſaltem cum conſilio Capituli, ideo Papa hanc pœnam tanquam faciliorem hic expreſſit, *Hoſtienſ. hic V. Spoliare, & Abb. n. 2.*

X. Quæritur hîc præterea, quæ ſit pœna in Jure decreta in celebrantes Officia divina in loco interdicto? Reſp. ſi Clerici ſint, privandi ſunt beneficiis ſuis: ſi verò Religloſi, detrudendi ſunt in arctius Monaſterium, prout ſtatuitur in *c. Poſtulâſtis. 7. §. Quæſiviſtis. h. t.* Nam cùm quæſitum fuiſſet ex Innocentio III. qualiter puniri debeant Clerici, vel Monachi aut Moniales Eccleſiarum Conventualium, qui poſt latam interdicti ſententiam, in locis ſuppoſitis interdicto, hactenus præſumpſerunt, & adhuc non verentur divina officia celebrare, quamvis propter hoc ſint excommunicati? Et reſpondet Papa, quòd Clerici, qui talia præſumpſerunt, Eccleſiaſticis beneficiis ſunt ſpoliandi: Monachi verò vel Moniales in arctiora Monaſteria ad agendam pœnitentiam detrudendi. Ubi *Gl. V. Spoliandi*, ait, quòd etſi talis Clericus, qui in loco interdicto divina officia celebravit, ideòque excommunicatus fuit, dicat, quòd ſit iojuſtè excommunicatus, non audiatur. Ratio eſt, quia excommunicatio etiam injuſta ligat quoad ſe, *c. Cum contingat. 36. de offic. Iud. deleg.* Et ſi quis contemnat excommunicationem, etſi injuſtam, eâ ligatur etiam quoad Deum, *c. Per tuas. 40. de ſent. excomm.* fruſtra ergo poſtquam eam contempſit, allegat illam eſſe injuſtam, *Abbas in cit. c. Poſtulâſtis in fine h. t.* Deinde celebrantes divina in loco interdicto, etiam ſunt ſuſpenſi, & irregulares, *c. ult. de exceſſib. Prælat.* Unde etiam deponi, ſeu degradari poſſunt, *c. Latores. 4 h. t. Gl. in cit. §. Quæſiviſtis. V. Celebrare. h. t.* Ratio eſt, quia celebrans divina in loco interdicto Eccleſiaſticam cenſuram contemnit ac violat, & Clerici iſti excommunicati erant, ideòque meritò deponi ac degradari poterant: Papa tamen pœnam privationis beneficiorum ſtatuit, quæ faciliùs infligi poteſt, *Hoſtienſ. hic V. Spoliandi in fine*, & ſuprà dictum.

§. II.

An qui dubitat ſe eſſe excommunicatum, quia per ſolam famam audivit, ſententiam excommunicationis contra ſe latam eſſe, ſi poſtea celebret divina, incidat in pœnas Canonum contra excommunicatos celebrantes officia divina decretas?

XI. Reſpondetur affirmativè, ſpectato juris rigore, quamvis ex miſericordia cum illo à Papa diſpenſari poſſit, prout habetur deciſum in *c. Illud Dominus. 5. h. t.* Nam cum Epiſcopus Hildeshemenſis, non petitâ, nec obtentâ licentiâ Papæ, relictâ ſuâ Eccleſiâ, Herbipolenſem Eccleſiam, propriâ auctoritate, occupâſſet: Papa Innocentius III. mandavit Archiepiſcopo Magdeburgenſi, ut cùm factum iſtud in partibus illis notorium eſſet: niſi infra XX. dies ab adminiſtratione Herbipolenſis Eccleſiæ ceſſaret, ipſum excommunicaret, & excommunicatum publicè denunciaret, quod idem Archiepiſcopus non diſtulit adimplere. Ipſe verò Epiſcopus Hildeshemenſis nihilominus poſtmodum divina officia celebravit, & fecit ſibi ab aliis celebrari, & ſe communioni fidelium frequenter ingeſſit. Sed poſtea coram Papa conſtitutus, & ſuum errorem confeſſus, miſericordiam, & non judicium poſtulavit: hoc tamen inter alia in ſuam excuſationem propoſuit, quòd cùm Magdeburgenſis non eſſet Ordinarius ejus Judex, non credebat, quòd monitione non præmiſsâ, poſſet contra ipſum procedere, auctoritate delegatâ, aut ſententiam in eum aliquam promulgare. Unde cùm nec ante, nec poſt factum, litteras monitorias ab eo accepiſſet, non putabat ſe peccare, ſi divina officia, quamvis ſolemniter, celebraret: maximè cùm ſibi non conſtaret, niſi per famam de ſententia excommunicationis contra eum lata.

His auditis, Papa reſcripſit Capitulo Herbipolenſi, quòd quamvis in hoc non omnino culpabilis videatur extitiſſe: quia tamen in dubiis tutior via eſt eligenda, tametſi dubitaret de ſententia in eum lata, debuerat tamen potiùs abſtinere, quàm Sacramenta Eccleſiaſtica pertractare. Illud verò quod allegabat, quòd ſub ſpe veniæ à Papa obtinendæ, poſtquam noverat ſe eſſe excommunicatum, divina officia ſibi celebrari fecit, & communioni fidelium ſe ingeſſit, ipſum non excuſat, ſed potiùs contra eum facit, cùm ſub ſpe veniæ nullus debeat delinquere: & gravius ſit excommunicato non vitare alios, quàm ab aliis non vitari. (quia in hoc quaſi patitur, in alio, ſcilicet non vitare, quaſi agit, quod in ejus eſt poteſtate, & ideo in uno peccat, in altero non peccat, *Gl. hic V. Vitare.*) Papa tamen cum eo miſericordiam faciens, non imponit ei pœnam, quam Canon illis infligit, qui poſt excommunicationem, divina officia celebrare præſumunt, & ſe ingerere celebrationi divinorum, quæ eſt pœna

depo-

depoſitionis, *c. Si quis Epiſcopus. 6. & c. ſeq. cauſ. 11. q. 3. & c. Latores, 4. h. t. Gl. fin. hic & Hoſtienſ. V. Canon.*

XII. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, quando factum, ſeu delictum notorium eſt, non requiritur, ut præcedat monitio, vel citatio Rei, aut alius proceſſus, ſive cauſæ examinatio, *c. Bonæ, 25. §. Porrò de elect.* adeòque poteſt etiam fieri excommunicatio, ſine alia monitione, *Abb. hic num. 3.* quia notorium, & publicum præſumuntur omnes ſcire, *Barb. hic n. 2.*

Notandum ſecundò, qui habet notitiam ſententiæ excommunicationis contra ſe latæ, etiam per ſolam famam, debet abſtinere à communione fidelium, & Sacramentorum participatione, & ſe gerere pro excommunicato, quia in dubio tutius eſt abſtinere, & tutior via eſt eligenda, ut colligitur ex hoc c. quia non abſtinendo contemnit auctoritatem, & poteſtatem, quam habet Eccleſia, ejúſque Prælati, *Abb. hic n. 4.* & ibi ejus *Gl. Ant. de Butrio lit. C.* quamvis non ita graviter peccet, ſicut ſi pro certo ſciviſſet, excommunicationem contra ſe latam eſſe, *Abb. c. l.*

Notandum tertiò, non ſolùm ſi excommunicatus per ſe celebret divina, ſed etiamſi faciat coram ſe celebrari, & eorum celebrationi ſe immiſceat, graviter peccat, & eſt deponendus, *Hoſtienſ. hic col. 3. V. Celebrationi, & Abb. n. 6. & 8.* quia æquè videtur contemnere excommunicationem, & uſurpare communionem fidelium ſibi interdictam, quippe cùm tam activa, quàm paſſiva ei ſit prohibita, unde nec alii debent ipſi communicare. An autem talis fiat etiam irregularis, infrà dicetur.

XIII. Notandum quartò, qui dubitat de facto, propter quod excommunicatio, aut irregularitas incurritur, tenetur tutiorem partem eligere, & ſe excommunicatum aut irregularem in dubio exiſtimare debet, & conſequenter à celebratione divinorum officiorum, & à fidelium communione abſtinere, ut colligitur ex hoc *c. Sayrus in Clavi Regia lib. 1. c. 13. n. 23. Barboſ. in Collect. hic n. 7.*

Notandum quintò, notitia, quæ habetur ex ſola fama, præbet juſtam cauſam minuendi pœnam contrafacienti, *arg. hujus c.* ubi ei, qui per ſolam famam intellexit, ſe eſſe excommunicatum, & poſt excommunicationem officiis divinis ſe immiſcuit, pœna ordinaria depoſitionis non eſt impoſita, ſed remiſſa, quam remittere poteſt ſolus Papa, *Gl. fin. hic & Hoſtienſ. in fine, Barb. in Collect. hic n. 5.*

Notandum ſextò, etſi is, qui temerè, & propria auctoritate ab uno Epiſcopatu tranſit ad alium, in pœnam utroque carere debeat, *c. Quantò. 3. de tranſl. Epiſc.* tamen in caſu hujus cap. Papa Epiſcopo Hildesheimenſi fecit gratiam, quoad pœnam imponendam, ex eo, quia celebravit divina poſt excommunicationem, ut non incurreret pœnam depoſitionis, uam licèt utroque Epiſcopatu fuerit privandus, in pœnam temerariæ tranſlationis ab una Eccleſia ad aliam: manſit tamen Epiſcopus, ſive retinuit Epiſcopalem dignitatem, etſi ſine Epiſcopatu, & poterat aſſumi ad alium Epiſcopatum, & miniſtrare, ſeu celebrare divina officia, quod non potuiſſet, ſi fuiſſet depoſitus ob celebrationem divinorum poſt excommunicationem, & in hoc Papa fecit ei gratiam, *Abb. hic in fine.*

§. III.

An excommunicatus poſſint conferri beneficia Eccleſiaſtica, & quæ pœna imponi debeat iis, qui beneficia illis conferunt?

XIV. De utraque hac quæſtione agitur in *c. Poſtulaſtis. 7. in princ. h. t.* in quo Innocentius III. ita reſcribit. Quòd cùm excommunicatis (majore excommunicatione) communicari non debeat (ſicut etiam habetur in *c. Cum excommunicato. 18. cauſ. 11. q. 3.*) ideo Clericis excommunicatis beneficia Eccleſiaſtica conferri non poſſunt, nec illi valent illa licitè retinere, niſi cum eis fuerit ex miſericordia diſpenſatum, cùm ea non fuerint Canonicè conſecuti. Ratio eſt, quia beneficia Eccleſiaſtica præcipuè dantur propter officium, *c. ult. de reſcript. in 6. c. Cum ſecundum. 14. de præbend.* ipſe autem excommunicatus à jure ſuſpenſus eſt ab officii executione, adeo ut ſi in excommunicatione celebret divina officia, fiat irregularis, *c. 1. & c. Is cui. 20. de ſent. excomm. in 6. c. 1. de ſent. & re judic. in 6. de quo infrà: Covarr. in c. Alma de ſent. excomm. in 6. p. 1. §. 7. n. 1.* & alii DD. communiter. Ex quo ſequitur, quòd collatio beneficii excommunicato facta ſit ipſo jure nulla, prout ſumitur ex hoc c. Ubi non ſolùm dicitur, quòd Eccleſiaſtica beneficia conferri non poſſunt excommunicatis, ſed nec valent illa licitè retinere, quia illa non fuerunt Canonicè conſecuti, quæ verba apertè ſignificant, eos non feciſſe ſua illa beneficia, adeòque collationem eſſe ipſo jure nullam, *Suar. diſ. 13. de cenſur. ſec. 1. n. 2.* cùm enim excommunicatio reddat eos, qui illâ ſunt ligati, omnino inutiles ad officium Eccleſiaſticū exercendū, conſequenter etiā ad beneficium obtinendum, vel retinendum, *Gl. hic V. Canonicè, Garc. tr. de benef. p. 7. c. 13. n. 3. & 4.*

XV. Extenditur autem primò, quòd excommunicatis non poſſint conferri beneficia Eccleſiaſtica, ſive excommunicatio ſit lata à jure, ſive ab homine, quia eadem in utraque militat ratio, *Covarr. c. l. n. 1. in fine,* & ſive per ſententiam generalem, ſive per ſpecialem: ſive publicè, ſive occultè ſit excommunicatus, ita ut etiamſi probabiliter, & invincibiliter ignoret ſe eſſe excommunicatum, collatio tamen beneficii ſit nulla: quia hic effectus inhabilitatis ad beneficia non pendet ex ſcientia, vel ignorantia excommunicationis, culpa aut culpæ excuſatio, neque requiritur ut ſit voluntarius ipſi excommunicato, ergo inhabilis eſt ad beneficia, etiamſi talem ſe ignoret. Similiter conferens beneficium, etiamſi ignoret eum, cui confert, eſſe excommunicatum, te ipſa nihilo efficit, quia circa ſubjectum incapax operatur, quod generale eſt in omnibus impedimentis irritantibus, *Suar. cit. ſec. 1. n. 3. & 30.* & ignorantia excommunicationis excuſat quidem à culpa, & à pœnis in excommunicatos jure ſtatutis, aliquid ipſis in eo ſtatu prohibitum agentes, non tamen reddit validum actum, qui ipſo jure eſt nullus, ſcilicet collationem beneficii excommunicato factam, *Covarr. c. l. n. 3. not. 10. Suar. c. l. Garc. cit. c. 13. n. 9. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 7.* & alii apud ipſum. Et hinc etiamſi ipſe excommunicatus, tempore collationis beneficii, nondum fuerit denunciatus, non tamen valet collatio, quia Conſtitutio Concilii

Constantiensis *Ad evitanda*, nullum favorem exhibet ipsis excommunicatis, nec aliquam eis utilitatem adfert, ideòque vetus Jus quoad illos servandum est, *Covarr. c. l. n. 2. not. 6.* neque inter excommunicatum denuntiatum, sive vitandum, & non denuntiatum, sive toleratum, est differentia in iis, quæ tendunt in favorem excommunicati: sicut & in iis, quæ non geruntur ratione publici officii, sed concernunt privatam utilitatem ipsius excommunicati, vel alterius, non est differentia inter publicum, & occultum excommunicatum, *Abb. hic n. 4. & Barbos. n. 8.* Sed etsi excommunicatus, communi opinione, reputetur absolutus ab excommunicatione, irrita tamen est collatio beneficii eidem facta, quia in hac re non habet locum *l. Barbarius. 3. ff. de Offic. Præt.* sed veritas opinioni præfertur, *Barb. in cit. c. Postulâstis. n. 11. h. t.*

XVI. Extenditur secundò, quòd collatio beneficii sit nulla, etiam si Excommunicatio injusta fuerit, modò ritè, & validè sit facta, *Covarr. cit. §. 7. n. 7. in fine. Garc. c. l. p. 11. Barb. hic n. 4.* & alii, quia non obstante injustitiâ excommunicationis, adest inhabilitas ex parte excommunicati, supposito quòd excommunicatio sit valida.

Extenditur tertiò, etsi collatio beneficii sit facta motu proprio, quia hic non inducit dispensationem aliquam, nec tollit vitium, quo quis impeditur à jure obtinere id, quod ipsi conceditur, sicut non inducit dispensationem, ut quis simul acquirat duo beneficia, quæ secundùm Jus Canonicum simul obtineri non possunt, *Covarr. c. l. n. 2. not. 4. Garc. cit. c. 13. n. 5. Suar. cit. sec. 1. n. 13.* Ubi id limitat, nisi Papa sciens aliquem excommunicatum esse, illi conferat beneficium, tum enim censeretur tacitè cum ipso dispensare, eúmque absolvere ab excommunicatione.

XVII. Extenditur quartò, quòd beneficium excommunicato collatum non possit ab ipso licitè retineri, etiam in foro conscientiæ, cùm non sit in eo Canonicè institutus, *Abb. in cit. c. Postulâstis. n. 2. h. t. Garc. c. l. n. 10,* & alii; Idque procedit, etiamsi postea secuta sit legitima absolutio ab excommunicatione, quia cùm talis collatio fuerit ab initio nulla, non potest postea convalescere, nisi fiat nova collatio, vel legitima dispensatio, quæ illi æquivaleat, *arg. c. Non firmatur. 18. de R. I. in 6. l. Quod ab initio. 29. ff. eod. Covarr. c. l. n. 2. not. 7. Suar. cit. sec. 1. n. 2. Garc. c. l. n. 8.* Ex quo infertur, quòd nec fructus ex tali beneficio perceptos possit retinere, quia in excommunicatione eas percepit, & quia beneficium non erat suum, *Suar. c. l.* Ubi tamen *n. 3.* ait, posse excusari excommunicatum à restitutione fructuum perceptorum ex beneficio collato in excommunicatione, si bonâ fide ignorans se esse excommunicatum, aliquod officium, vel ministerium exercuit, ratione beneficii: tum enim justè potest congruum stipendium sustentationis, sive mercedem laboris ex fructibus beneficii accipere, ratione operis, quia inservivit Ecclesiæ, vel etiamsi ultra necessarium stipendium plures fructus percepit, & bonâ fide illos consumpsit, nec locupletior inde factus est, non tenetur aliquid restituere, nec ratione injustæ acceptionis, cùm bonâ fide perceperit, & sine sua culpa: nec ratione rei acceptæ, cùm jam illa non extet, nec in se, nec in aliquo, quod loco illius permaneat.

XVIII. Extenditur quintò, quòd collatio omnis beneficii Ecclesiastici propriè dicti excommunicato facta sit nulla, sive sit beneficium curatum, sive non, sive ex minoribus, sive etiam ex majoribus, ut Episcopatus, Præpositura, vel alia dignitas: & sive sit beneficium seculare, sive regulare, *Suar. cit. sec. 1. n. 4. Barb. hic n. 11.* Ratio est, quia Canones generaliter reddunt excommunicatum inhabilem ad omnia officia Ecclesiastica, ut constat ex *cit. c. Postulâstis,* ubi simpliciter, & generaliter dicitur, Clericis excommunicationis vinculo innodatis Ecclesiastica beneficia conferri non possunt, nec illa valent retinere: propositio autem absoluta, & indefinita æquivalet universali, præsertim quia propositio illa negativa continet in se signum universale negativum, *omnia,* & negatio post se omnia destruit, & tollit. Idémque procedit, non tantùm in beneficiis Ecclesiasticis, quæ conferuntur in titulum spiritualem ex se perpetuum, sed etiam in quacunque dignitate, & officio Ecclesiastico, etiamsi ad tempus tantùm concedatur, cui annexa est jurisdictio, vel administratio Ecclesiastica, ut est munus Legati Apostolici, Inquisitoris, Vicarii Generalis Episcopi, vel Administratoris Episcopatûs, vel Prælati Ordinis, item delegati ad munus conferendi, vel eligendi, *Suar. c. l. n. 6. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 7.* Ratio est, tum quia ideo excommunicatis beneficia Ecclesiastica conferri non possunt, quia cum eis communicari non debet, *cit. c. Postulâstis.* At qui assumitur ad munus, vel dignitatem Ecclesiasticam, vel maximè communicare debet in rebus Ecclesiasticis cum aliis, ergo excommunicatus non potest assumi ad tale munus. Tum quia, cui prohibetur exercitium alicujus actûs, prohibetur etiam omne id, per quod pervenitur ad talem actum, ex generali regula, quam tradit *Abb. in c. ult. h. t. n. 3.* atqui excommunicato prohibitum est omne exercitium Ecclesiastici muneris, vel dignitatis, quia est incapax omnis usûs jurisdictionis, & Ordinis, ergo etiam prohibita est collatio illius, quippe quæ per se ordinatur ad exercitium talis muneris. Excipi tamen debet Papalis dignitas, à qua nemo excluditur propter excommunicationem, *Suar. c. l.*

XIX. Extenditur sextò, etiam pensio ex beneficio Ecclesiastico excommunicato assignari nec licitè, nec validè potest. Idque certum est de pensione merè spirituali, quæ in spirituali titulo fundatur, sive ob spirituale ministerium datur, v. g. Concionatori, Coadjutori Episcopi, vel Cooperatori Parochi, quia hæc propter spirituale officium datur, sicut beneficium, quod excommunicatus præstare non potest, adeóque sicut beneficii, ita & talis pensionis est incapax, *Avila p. 2. de censur. s. 6. disp. 5. dub. 6. conclus. 2. Garc. p. 1. de benef. c. 5. num. 130. Laym. cit. c. 2. num. 8.* At verò pensio temporalis seu laica, quæ propter temporale aliquod servitium est assignata, & laicis etiam competere potest, probabilissimè etiam excommunicato conferri potest, quia potiùs temporalis stipendii rationem habet, & cùm non detur propter spirituale officium, quod exerceri debeat, cessat prohibitio juris, *Avila c. l. conclus. 1. Laym. c. l.* Quin imò etiam pensio mixta, quæ etsi ob spirituale ministerium non detur, requirit tamen statum Clericalem, & loco beneficii plerumque datur Clerico non habenti sufficientem sustentationem, ob causam resignationis, vel permutationis,

vel

vel ob cessionem litis, probabiliter assignari potest excommunicato, propter declarationem Cardinalium Concilij Trid. super *Sess.* 14. c. 7. ubi dicitur, incapacitatem homicidæ ad beneficia non esse extendendam ad pensiones: quod non videtur esse intelligendum de pensione merè spirituali, quæ ob spirituale officium datur, sed de ea, quæ ob aliam causam, sive laico, sive Clerico assignatur, *Garc. cit. c.* 5. *n.* 137. *Laym. cit. l.* quanquam *Covarr. cit.* §. 7. *n.* 2. *in fine, & Suar. cit. disp.* 13. *sec.* 1. *n.* 9. absolutè negent nullam pensionem Ecclesiasticam conferri posse excommunicato, quia reditus pensionis sunt fructus Ecclesiastici, quos excommunicatus non facit suos. Verùm licèt tales reditus proveniant ex beneficio Ecclesiastico, non tamen propriè & formaliter sunt fructus Ecclesiastici, si non dentur propter officium spirituale.

XX. Extenditur septimò, etiam electio, postulatio, confirmatio, præsentatio, seu nominatio excommunicati ad beneficium est irrita, quia Canones, quoad hoc, omnes pensiones beneficiorum parificant, & omnes hi actus proximè ordinantur ad beneficij adeptionem, *Covarr. cit.* §. 7. *n.* 1. *not.* 1. & 2. *Suar. cit. sec.* 1. *n.* 10. *Garc. cit. c.* 13. *n.* 14. Idémque dicendum de resignatione beneficij in favorem excommunicati facta, sive simpliciter, sive ex causa permutationis, invalida enim est, *Suar. cit. l. n.* 11. Neque etiam valet permutatio beneficiorum facta cum excommunicato, quia in ea fit mutua collatio, & per illam novum beneficium, ac jus acquiritur, cujus excommunicatus est incapax, *Covarr. cit. l. n.* 2. *not.* 5. *Suar. cit. l. n.* 10. *Garc. cit. l. n.* 55. Sed neque in commendam dari potest beneficium excommunicato; nam datio est irrita, quia illa etiam ordinatur ad officium, ad quod excommunicatus est inhabilis, *Suar. cit. l. n.* 14. *Barb. hic n.* 15. Denique omnia etiam impetratio Litterarum ad obtinenda beneficia facta ab excommunicato est nulla, *Arg. c.* 5. *de rescript. in* 6. ubi universaliter dicitur, rescriptum impetratum ab excommunicato esse nullum, *Covarr. cit. l. n.* 3. *not.* 11. *Suar. cit. l. n.* 12.

XXI. Cæterùm quod dictum est, excommunicatis majore excommunicatione non posse licitè, nec validè conferri beneficia, limitari debet primò, quòd non procedat, si excommunicatio sit invalida, quia lata à Judice non suo, vel post appellationem interpositam; vel quia sententia, per quam lata est, continet manifestum, & intolerabilem errorem, hæc enim, cùm sit ipso jure nulla, nullum effectum habere potest, *Covarr. cit.* §. 7. *n.* 5. *not.* 13. & alij apud *Barbos. in Collect. in cit. c. Postulâstis. n.* 39. *h. t.*

Limitatur secundò. Si collatio beneficij alicui absenti facta sit, ante excommunicationem, isque postea excommunicatus eam acceptet, & ratam habeat, valida est acceptatio, *Covarr. cit.* §. 7. *n.* 4. *not.* 12. *Azor. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 7. *q.* 9. *Garc. p.* 7. *c.* 13. *n.* 35. *& seqq.* Ratio est; quia acceptare beneficium, non est quid juris, sed ad nudum factum pertinet, non enim est actus jurisdictionis, nec collatio juris, sed solùm declaratio proprij consensûs, per quem non novum jus acquiritur, sed jus (saltem ad rem, ut interim alij conferri non possit beneficium, juxta *c. Si tibi.* 17. *de præbend. in* 6.) jam antè datum, & acquisitum, ratum, & acceptum habetur; de quo plura videri possunt apud *Suar. cit. disp.* 13. *sec.* 1. *n.* 17. & 18. ubi bene rem hanc explicat.

Limitatur tertiò. Quando quis excommunicatur, post collationem beneficij factam, etsi ea nondum sit executioni data, valida est collatio, ut decidit Rota, & tradunt alij DD. apud *Barb. hic n.* 22.

XXII. Limitatur quartò. Possessor triennalis alicujus beneficij, etsi collatio ei facta sit tempore, quo erat excommunicatus, non potest ampliùs molestari, quia licèt hujusmodi excommunicatus careat titulo colorato, quoad alios Juris Communis effectus; non tamen quoad effectum regulæ de triennali possessore, *Navarr. in c. Si quando except.* 10 *n.* 9. *de rescript.* & in illa regula excipiuntur tantùm simoniacus, & intrusus in beneficio, *Garc. cit. c.* 13. *n.* 7. *Barbos. hic n.* 20. *contra Rebuff.*

Limitatur quintò. Si quis excommunicatus sit, post interpositam appellationem, & eâ pendente, conferatur ei beneficium, collatio est valida, quia talis excommunicatio est nulla, *Covarr. cit.* §. 7. *n.* 5. *not.* 13. quod verum est, si certum sit, appellationem esse validam, non autem si notorium sit, eam non valere, quia appellatio frivola non suspendit jurisdictionem Judicis, à quo appellatum est. Quòd si dubium sit, an appellatio sit valida, necnè: tum res pendet ex eventu futuro; si enim Judex, ad quem appellatum est, declaret appellationem fuisse legitimam, collatio erit valida: sin autem illegitimam, collatio quoque erit nulla, ut ex Ricciulo tradit *Barb. in cit. c. Postulâstis. n.* 32. *h. t.*

Limitatur sextò. Valida est provisio de beneficio alicui excommunicato à Papa, vel ejus Legato facta, cum clausula absolutionis à censuris, ad effectum gratiæ factæ duntaxat consequendum, quæ in Litteris Apostolicis apponi solet per ista verba, *Téque à quibusvis censuris &c. Avila p.* 2. *de censur. c.* 6. *disp.* 5. *dub.* 2. *concl.* 1. *not.* 4. *Garc. cit. c.* 13. *num.* 59. *Barbos. in cit. c. Postulâstis. n.* 24. *h. t.*

Limitatur septimò. Si excommunicatus beneficij sibi ante excommunicationem collati possessionem apprehendat, valet illius possessionis adeptio, quia talis apprehensio in facto, non in jure consistit, *Azor cit. lib.* 6. *c.* 7. *q.* 10. *Barb. cit. l. n.* 26.

XXIII. Jam verò ad posteriorem quæstionem quod attinet, quæ pœna sit imponenda conferentibus beneficia excommunicatis, ea est pœna suspensionis à collatione beneficiorum, prout statuitur in *cit. c. Postulâstis.* 7. §. *Illi verò h. t.* ubi dicitur: qui „ scienter illa beneficia talibus (scilicet excommunicatis) contulerunt, tamdiu debent à beneficiorum collatione suspendi, donec super hoc veniam „ consequi mereantur (per suum Superiorem) ut „ puniantur in eo, in quo delinquere præsumpserunt. „ Neque in hoc casu requiritur alia monitio, quæ solùm necessaria est, quando indigni, ob defectum in moribus, vel litterarum scientiâ, promoventur ad beneficia, juxta *c. Grave.* 29. *de præbend. Abb. hic n.* 3.

XXIV. Ubi notandum primò. Ad hanc pœnam suspensionis incurrendam requiritur, ut scienter beneficia sint excommunicatis collata, ut patet ex textu, ibi: *scienter*: ergo si ignoranter, nulla pœna incurritur à conferente, quamvis collatio sit nulla, *Abb. hic cit. n.* 3. Nec obstat *cap. Cum in cun[...]is* 7. §. *ult.*

§. ult. in fine de Elect. ubi ſcienter conferentes beneficia indignis videntur ipſo jure ſuſpenſi à collatione beneficiorum. Verùm vel ibi ſermo eſt de beneficijs curatis, hîc verò de ſimplicibus, quia in illis major diligentia eſt adhibenda, quàm in iſtis. Vel ille textus loquitur, quando Epiſcopus ſcienter confert beneficia indignis in moribus, vel ſcientiâ: non autem ſi ex alia cauſa indigno, ut quia eſt excommunicatus, *Abb. hîc n. 6.*

Notandum ſecundò. Hæc pœna ſuſpenſionis poteſt imponi ab immediato Superiore ejus, qui ſcienter contulit beneficium excommunicato, ac proinde ſi is ſit Prælatus inferior Epiſcopo, poterit ſuſpendi per Epiſcopum ſuum, *Arg. c. Si quis Abbas. 15. cauſ. 18. q. 2.* Si verò Epiſcopus, per Archiepiſcopum ſuum, qui eſt Ordinarius omnium Epiſcoporum ſuæ Provinciæ: ſi verò Archiepiſcopus fuit collator, poteſt ſuſpendi per Patriarcham ſuum, *Arg. cit. c. Grave. de præbend. Abbas in cit. c. Poſtulâſtis. num. 11.*

XXV. Notandum tertiò. Quod verò attinet ad pœnam recipientis beneficium in excommunicatione, nulla alia reperitur pœna in jure ſtatuta, niſi quòd collatio ſit nulla, ut notat *Suar. cit. diſ. 13. ſec. 1. n. 34.* Nam etſi *Gl. in cit. c. Poſtulâſtis. V. Retinere. h. t.* dicat, quòd tales excommunicati etiam beneficijs alijs priùs obtentis ſint privandi, id tamen nullo jure probatur, niſi per annum in excommunicatione perſtiterint, vel juxta alios per triennium, *Arg. c. Cùm bonæ. 8. de ætate & qualit. ord. Abb. in cit. c. Poſtulâſtis. n. 4. h. t.*

§. IV.

Proponuntur, & reſolvuntur aliæ quædam quæſtiones circa collationem beneficiorum, excommunicatis factam.

XXVI. Quæritur primò. An cum eo, qui in excommunicatione beneficium obtinuit, & poſtea ab ea abſolutus eſt, poſſit diſpenſari, ut illud retineat, & à quo? Reſp. poſſe diſpenſari, ut conſtat ex *cit. c. Poſtulâſtis.* ibi: *niſi cum eis fuerit misericorditer diſpenſatum. h. t.* Et ſic poteſt aliquando diſpenſatio fieri, etſi collatio beneficij fuerit invalida, quia talis diſpenſatio habet vim collationis, ſive eſt virtualis quædam beneficij collatio, adeóque alia nova collatio non eſt neceſſaria, *Abb. in cit. c. 7. n. 2 & 9. h. t.* Idque clarè colligitur ex *cit. c. Poſtulâſtis*, ubi dicitur, excommunicatum non poſſe obtentum beneficiũ retinere, niſi cum eo fuerit diſpenſatũ, ergo à contrario ſenſu, ſi diſpenſatum fuerit, poterit retinere, abſque alia collatione, alioquin diſpenſatio eſſet ſuperflua, *Suar. cit. diſ. 13. ſec. 1. n. 34.* Porrò cùm in textu non exprimatur, à quo fieri debeat diſpenſatio, videtur relicta poteſtas Epiſcopis, juxta *c. Nuper. 29. de ſent. excomm. Gl. hîc V. Diſpenſatum. & Abb. n. 8.* qui *n. 9.* addit, quòd à quocunque facta ſit abſolutio ab excommunicatione, ſiva à Papa, quia erat ei reſervata, ſive ab alio: nihilominus tamen poſt abſolutionem excommunicati, poteſt proprius Epiſcopus diſpenſare cum eo, ut retinere poſſit beneficium in excommunicatione obtentum, dummodo non ſit ille idem Epiſcopus, qui ſcienter beneficium contulit excommunicato, quia cùm ipſe peccaverit in conferendo, non eſt dignus, cui concedatur hæc poteſtas diſpenſandi, ut in ſimili tradit *Gl. fin.* de Epiſcopo ſimoniaco in *c. Præſentium. 3. cauſ. 1. q. 5.* Verùm *Suar. cit. ſec. 1. n. 36.* cenſet, Epiſcopum, vel alium collatorem, non eſſe ipſo jure privatum poteſtate conferendi beneficium, etiamſi ſcienter contulerit excommunicato, cùm nullo jure hujuſmodi pœna ſit impoſita: neque etiam ipſo jure eſt privatus Epiſcopus poteſtate iterum conferendi illud beneficium, quia in *cit. c. Poſtulâſtis. §. Illi verò*, dicitur, debere cum à collatione beneficiorum ſuſpendi: ergo donec per Superioris ſententiam ſuſpendatur collator, potuit beneficia conferre, & quod priùs malè contulit, poſtea bene conferre, adeóque & diſpenſare: quæ expoſitio etiam probabilis eſt.

XXVII. Addit *Abb. cit. l. n. 9.* quamvis collatio beneficij ſpectet ad Prælatum Epiſcopo inferiorem, poſtquam tamen Epiſcopus, qui in excommunicatione obtinuit beneficium, poſt factam abſolutionem, cum eo diſpenſavit, non requiritur alia collatio: & ſic poteſt Epiſcopus diſpenſare circa beneficium, quod conferre non poteſt: ſicut poteſt auctoritatem ſuam interponere in permutatione beneficiorum ad alios ſpectantium, ut notatur in *c. Quæſitum. 5. de rerum permut. & in Clemens. unic. eod.* Sed neque hoc, abſolutè loquendo, verum videtur, ut notat *Covarr. cit. §. 7. n. 8. Suar. cit. ſec. 1. n. ult.* quia ſi Epiſcopus priùs non habuit facultatem conferendi beneficium, non acquiſivit illam propter irritam collationem ab alio factam, neque alius pro facto privatus eſt ſua poteſtate, ergo non habet tunc Epiſcopus poteſtatem diſpenſandi, cùm hæc non competat, niſi ei, qui habet poteſtatem conferendi, vel eandem, vel ſuperiorem, ſi ad eum proviſio beneficij devolvatur: niſi tamen accedat conſenſus illius, ad quem ſpectat collatio beneficij, tunc enim poſſet Epiſcopus diſpenſare: ſicut etiam ejus conſenſus eſt neceſſarius ad permutationem beneficij, quæ auctoritate Epiſcopi fieri debet.

XXVIII. Denique idem *Abb. cit. l. n. 10.* excipit, ſi collatio beneficij excommunicato facta fuiſſet per Papam, tunc enim fortè inferior non poſſet diſpenſare, poſtquam ſemel Papa manum appoſuit, ſicut dicitur de eo, quem ipſe ordinavit, quòd non poſſit alius eum, ſine ejuſdem Papæ licentia, ad altiores Ordines promovere, *c. Cùm in diſtribuendis. 12. de tempor. ordinat.* Veruntamen hic caſus vix poteſt contingere, ut Papa conferat beneficium excommunicato, cùm in omnibus Litteris Papalibus proviſionis ad beneficia, apponatur clauſula abſolutionis à quibuſvis cenſuris: *Teque abſolventes à quibuſvis cenſuris excommunicationis &c.* per quam redditur collatio beneficij valida & efficax, non obſtante exceptione excommunicationis, *Covarr. cit. §. 7. n. 3. not. 11.* & alij apud *Fagnan. in cit. c. Poſtulâſtis. n. 7. h. t.*

Illud hîc addendum, quòd diſpenſatio non ſemper ſit debita, etiamſi cauſa juſta diſpenſandi adſit, ut colligitur ex *cit. c. Poſtulâſtis.* ibi: *niſi misericorditer diſpenſatum fuerit*, quia quandoque eſt debita, quandoque autem mera gratia, ut docet *Sanch. l. 3. de matrim. diſ. 10. n. 3.* tunc autem cenſetur eſſe debita

bita dispensatio, quando bonum publicum exigit, ut fiat dispensatio, ad vitandum grave scandalum, vel aliud damnum; vel si valde utilis sit subditis ad bonum animæ, vel corporis: secùs, quando nullum publicum, aut privatum damnum notabile sequitur, etiamsi dispensatio non fiat, *Sanch. c. l. n. 6.*

XXIX. Quæritur secundò, an collatio beneficij facta ei, qui priùs fuit excommunicatus, sed postea tempore collationis absolutus, valeat? Resp. Affirmativè, ut constat ex c. *Proposuit* 8. *h. t.* Nam cùm Episcopus Tusculanus esset Legatus Papæ in partibus Lemovicensibus, quidam Clerici supplicârunt ipsi pro se, & M. Petro, ut eisdem in Ecclesia Lemovicensi, in qua quinque, vel quatuor præbendæ vacarent, in Canonicos facerent recipi. Cardinalis, sive Legatus à latere ingressus Civitatem Lemovicensem, monuit Canonicos, ut illos reciperent in socios ad prædictas præbendas vacantes. Sed cùm post petitas, & concessas deliberationis inducias, id facere non curarent, Legatus eosdem Clericos investivit. Postea verò Pœnitentiarius Lemovicensis impetravit Litteras ad quosdam Judices delegatos, coram quibus petijt institutionem dicti M. Petri cassari, & eum removeri ab Ecclesia Lemovicensi, eò quòd tempore suæ institutionis erat excommunicatus per Episcopum Lemovicensem, pluribus annis, ante suam investituram, super quo testes ex utraque parte producti fuerunt. Sed Judices causam instructam remiserunt ad Sedem Apostolicam. Papa Innocentius III. auditis, quæ utraque pars proposuit, acta Judicij diligenter inspici jussit, & invenit per testes Pœnitentiarij probatum esse, quòd Episcopus Lemovicensis prædictum M. Petrum excommunicaverat, pluribus annis, ante investituram ipsius, & alios quosdam Clericos, & etiam Laicos. Per testes verò M. Petri probatum fuit, quòd idem Episcopus dictum Petrum, & alios, quos excommunicaverat, tribus annis absolverit, antequam dictus Petrus fuerat investitus, & quòd insuper eidem Petro communicaverit in Ecclesia, & in mensa. Quia verò Pœnitentiarius M. Petrum, tempore investituræ suæ, à præfato Episcopo excommunicatum fuisse non probavit, sicut se obtulerat probaturum, cùm ex parte M. Petri fuerit facta fides de absolutione, & communione Episcopi, ideo Papa, quod à prædicto Legato circa M. Petrum factum est, per sententiam definitivam approbavit.

XXX. Hinc colligitur primò, quòd semel publicè excommunicatus semper præsumitur excommunicatus nisi probetur absolutus, quia qualitas semel posita, quæ solo cursu temporis non tollitur, semper existere præsumitur, nisi probetur sublata, *Abb. h. l. n. 4.* & ita qui absolutus est ab excommunicatione, ad cautelam petat litteras absolutionis, ut eam probare possit, *Gl. hic V. de absolutione.*

Colligitur secundò, si quis fuit excommunicatus, & postquam ab ea absolutus fuit, ei beneficium conferatur, valet collatio, prout sumitur ex hoc c. quia tempus collationis, seu institutionis inspici debet, utrùm tunc fuerit excommunicatus, an non, si ergo tunc non fuit, etsi antè fuerit, tenet institutio, vel collatio, *Gl. hic V. Tempore.*

Colligitur tertiò, si Episcopus communicet cum excommunicato ab ipso, præsumitur quidem esse absolutus, non tamen hujusmodi communicatio sufficit ad id plenè probandum, c. *Cùm desideres* 15. *de sent. excomm.* nec propterea est absolutus, *Gl. hic in not. & Gl. fin.*

XXXI. Quæritur tertiò, an collatio beneficij facta excommunicato, qui vi Bullæ cruciatæ, vel Jubilæi, vel Privilegij Apostolici, quo datur Confessario facultas absolvendi pœnitentes à censuris, est absolutus ab excommunicatione, in foro conscientiæ, seu pœnitentiæ, sit valida, nec nè? Resp. Sic absolutum non censeri absolutum in foro externo, seu contentioso, ac proinde collatio beneficij facta excommunicato absoluto in foro conscientiæ tantùm, ast invalida, ipso jure, quoad effectus, & pœnas fori externi, ut tradit *Covarr. in cit. c. Alma*, §. 11. *n.* 16. & ex receptissima sententia S. Congregationis Concilij, *Fagn. in cit. c. Postulâstis, n.* 14. *& seqq.* Idque probatur, tum quia beneficium datur propter officium, sed excommunicatus, quamvis absolutus sit in foro conscientiæ, non habet executionem officij, ergo non potest ei conferri beneficium: tum quia excommunicato, quamvis absolutus sit in foro conscientiæ, denegatur communio cum fidelibus, & debet se gerere in publico tanquam excommunicatum, ergo non potest ei conferri beneficium: tum quia pœnitentia, quæ in foro animæ imponitur, eò tendit, ut satisfiat DEO, & conscientiæ: pœna verò, quæ imponitur in foro contentioso, seu judiciali, ut satisfiat Reipubl. læsæ, ideóque impositio unius non impeditur per impositionem alterius, quia ad diversos fines, & effectus tendunt, *Abb. in c. De his 6. n. 3. de accusat.* Quare quamvis absolutus in foro pœnitentiæ tantùm, possit retinere beneficium ei collatum in excommunicatione, quamdiu per sententiam eò non privatur: non tamen valida est in foro exteriore talis collatio, ac proinde adhuc exclusus est à communione fidelium, celebratione divinorum, participatione Sacramentorum, & ab Ecclesiastica sepultura, quia aliàs plurimùm detraheretur auctoritati jurisdictionis Ecclesiasticæ in foro externo, si publicè excommunicatus, & nominatim denunciatus, sed secretè absolutus à Confessario, omnia agere posset, ac si excommunicatus non fuisset, quod cederet in gravem contemptum Judicis, qui eum excommunicavit; idque procedit, etiamsi absolutus sit à Confessario, præmissâ satisfactione parti læsæ, *Covarr. c. l.* Confirmatur, quia sicut excommunicatio occulta nihil operatur in judicio externo, nec impedit assecutionem beneficij: ita nec absolutio occulta, quæ fit in foro interno, seu pœnitentiali, operari debet, ut collatio beneficij sit valida in foro externo, eadem enim est vis solvendi, & ligandi, *Fagnan. in cit. c. Postulâstis, n.* 24. *h. t.*

Excipi debet, nisi in Bulla, aut Litteris Apostolicis expressum sit, absolutionem à Confessario datam in foro conscientiæ, etiam prodesse in foro externo, sicut quandoque facultas absolvendi, post præstitam satisfactionem, in utroque foro concedi solet, *Covarr. c. l. & Fagn. c. l. n.* 25. *& seqq.*

§. V.

An, & quando excommunicatus, suspensus, vel interdictus Clericus, exercens actum Ordinis sibi prohibiti, fiat irregularis, & quæ conditiones requirantur ad hanc irregularitatem incurrendam?

XXXII. Assertio 1. Inprimis si excommunicatus, sive ligatus majore excommunicatione, scienter exerceat actum proprium, saltem Ordinis majoris, solemniter, & ex officio, ipso facto, excommunicatus fit irregularis, v. g. si Sacerdos Missam celebret, Diaconus legat, vel canat Evangelium, Subdiaconus Epistolam, *Navarr. in man. Prael. c. 27. n. 244. Covarr. in cit. c. Alma, p. 1. §. 6. n. 9. Avila tract. de censur. p. 7. dis. 9. sec. 2. dub. 1. concl. 2. Suar. dis. 11. de censur. sec. 3. n. 1.* Idque probatur ex c. *Si quis Episcopus 6. & c. seq. caus. 11. q. 3.* quos textus allegat *Gl. in c. 1. V. Irregularitatem de sent. excomm. in 6.* Idem sumitur ex *c. ult. h. t.* ubi dicitur, quòd si celebret minore excommunicatione ligatus, non fit irregularis, quo insinuatur, quòd excommunicatione majore ligatus, fiat irregularis. Idem est de omnium Sacramentorum administratione, & de omni celebratione divinorum officiorum, *Suar. c. l.* Ratio est, quia majore excommunicatione ligatus, si sacro Ordine sit præditus, quoad se, & quoad alios, ipso jure est suspensus, ideo si de facto in Ordine sacro ministret, irregularitatem incurrit.

XXXIII. Secundò, si suspensus exerceat solemniter actum proprium Ordinis majoris, à quo est suspensus, fit irregularis, *Navarr. c. l. Bern. Diaz in pract. Can. c. 133. n. 4. Avila c. l. concl. 3.* & habetur in *c. 1. §. ult. de sent. & re judic. in 6. & in c. 1. §. fin. de sent. excomm. in 6.* ubi *Gl. V. Irregularitatem*, ait, quòd hæc irregularitas, quæ in antiquis Canonibus statuta erat de excommunicatis majore excommunicatione, extensa sit ad suspensos in utroque cit. c. Porro suspensus ministrans in Ordinibus Sacris, à quibus est suspensus, fit irregularis, si sit suspensus propter delictum, quia talis suspensio est vera censura: non item si sit suspensus propter defectum, v. g. quia illegitimus est, vel aliud vitium corporis habet, talis enim etsi ministret in Ordinibus susceptis, non fit irregularis, *Covarr. in Clement. Si furiosus de homicid. p. 1. §. 1. n. 3. Avila cit. sec. 2. dub. 5. concl. 1.* Si verò quis suspensus sit propter delictum, & ministret in Sacris, fit irregularis, sive suspensus sit ab homine, seu per sententiam Judicis, sive à Canone, *Diaz in pract. c. 26. n. 3. Avila c. l. concl. 2.*

XXXIV. Tertiò si personaliter interdictus exerceat actum sacri Ordinis, à quo est interdictus, sive prohibitus, fit irregularis, *Navarr. c. l. Avila cit. sec. 2. dub. 1. concl. 4.* idque probatur ex c. *Is cui 10. de sent. excom. in 6.* ubi id dicitur de eo, cui ingressus Ecclesiæ est interdictus.

Ubi notandum primò, suspensum, vel interdictum esse irregularem, si exerceat actum Ordinis, à quo est suspensus, vel interdictus, quia quis suspensus esse potest, vel interdictus ab uno Ordine, & non ab alio: aliud est de excommunicato, quia excommunicatio major privat usu, & executione omnis Ordinis, *Avila c. l. §. Præterea notandum in fine.*

Notandum secundò, non solùm excommunicati, suspensi, vel interdicti, non tolerati, seu denunciati, sed etiam tolerati, & non denunciati, si exerceant actum proprium Ordinis sacri, quem licitè exercere non possunt, fiunt irregulares, quia Concilium Constantiense per Constitutionem *Ad evitanda*, non intendit ullum favorem, vel commodum afferre ipsis excommunicatis, suspensis, vel interdictis, *Avila c. l. §. Deinde notandum est.*

XXXV. Assertio 2. Ut excommunicatus, suspensus, vel interdictus incurrat irregularitatem, propter exercitium Ordinis ipsi prohibiti, duæ conditiones requiruntur, ut ex communi tradit *Avila cit. sec. 2. dub. 2.* Prima est, quòd exerceat actum proprium Ordinis sacri, sive majoris, à cujus exercitio per censuram est suspensus, vel prohibitus; quare si exerceat actum non competentem alicui Ordini Ecclesiastico, quem exercere possunt, vel solent etiam Laici non habentes ullum Ordinem, non fit irregularis, *Avila c. l.* Secunda conditio requisita ad incurrendam irregularitatem, ex eo quòd quis unâ censurâ ex prædictis sit ligatus, est, quòd exerceat actum Ordinis majoris proprium, solemniter, id est, cum solemnitate, quâ secundùm Jus, aut consuetudinem Ecclesiæ, non potest talis actus exerceri, nisi ab habentibus talem Ordinem, *Navarr. c. l. Avila c. l.*

XXXVI. Ubi præterea notandum primò, quidam sunt actus, qui etsi regulariter, & secundùm jus, & consuetudinem Ecclesiæ, non possint, nec debeant exerceri, nisi ab illis, qui sunt præditi tali Ordine: tamen secundùm substantiam possunt etiam fieri à Laicis; & tum si Clerici excommunicati, suspensi, vel interdicti exerceant talem actum sine solemnitate, non fiunt irregulares. Ut si Diaconus dicat, vel canat Evangelium ad Altare, cum Dalmatica, sed sine Stola, vel Subdiaconus sine Dalmatica, vel etiam cum Dalmatica, sed sine manipulo. Ratio est, quia proprium ornamentum Subdiaconi est manipulus, & Diaconi Stola, ergo quando Evangelium Diaconus, vel Epistolam Subdiaconus legit, vel canit, sine solito apparatu, non censetur talem actum exercere ex officio, ut Diaconus, vel Subdiaconus, sed simpliciter, ut quilibet alius Cantor etiam non ordinatus, ideòq; nõ debet censeri irregularis, *Navarr. c. l. Avila cit. sec. 2. dub. 2. §. Ex secunda conditione. Silvest. V. Irregularitas, dicto 1. & 4.* Item si Sacerdos censurâ ligatus baptismum alicui conferat privatim, & absque solemnitate, non fit irregularis, quia etiam Laicus Sacramentum hoc administrare potest, saltem in necessitate, *Silvest. V. Irregularitas, q. 13. dicto 1.* Alij verò sunt actus ita proprij Ordini, ut nec secundùm substantiam fieri possint à non ordinatis: & tales actus si exerceantur, etiam sine solemnitate à Clerico excommunicato, vel aliâ censurâ ligato, incurrunt irregularitatem, quia talis actus, etiam exercitus sine solemnitate, est proprius Ordinis sacri, adeòque qui illum censurâ ligatus exercet, fit irregularis. Ut si v. g. Sacerdos censurâ ligatus, extra Missam, & sine omni solemnitate, Eucharistiam consecret, vel dispenset, seu distribuat illam communicantibus fidelibus,

libus, fit irregularis: vel si sacramentaliter absolvat à peccatis, quamvis occultè, & secretè, quia tales sunt actus proprij Ordinis Sacerdotalis, qui nunquam fieri debent sine solemnitate consueta, *Avila cit. sec. 2. dub. 2. §. Sed est maximè. Suar. dis. 11. de censur. sec. 3. n. 12. & 14.*

Notandum secundò. Non fit irregularis, si censurâ irretitus aliquem eligat, vel præsentet ad beneficium, vel electum confirmet, aut instituat præsentatum, quia hi actus etiam ab ijs, qui nullos Ordines habent, exerceri possunt. Imò universim non fit irregularis is, qui censurâ ligatus exercet jurisdictionem spiritualem fori externi, excommunicando aliquem, vel suspendendo, vel interdicendo, vel absolvendo à censuris, etiamsi talis sit suspensus à jurisdictione; nam usus, seu exercitium talis jurisdictionis, etiam spiritualis, non est actus proprius Ordinis, *Avila cit. dub. 2. §. Primò si canat*: Item Parochus assistens matrimonio censurâ ligatus, non fit irregularis, quia actus iste non est proprius Ordinis, & præsentia illius requiritur tanquam testis: neque qui sepelit aliquem in loco sacro, est irregularis, *Avila cit. l.* Neque qui prædicat, seu concionatur, quia non exercet actum Ordinis, *Avila cit. l. §. Ex dictis sequitur*, unde etiam excommunicatus non prohibetur interesse concioni, *c. Responso. 43. de sent. excomm.* Ex dictis colligi potest, quinam præterea in particulari ob actus in illa exercitos irregularitatem incurrant, de quo videri possunt Auctores citt.

§. VI.

An si Clericus censurâ ligatus exerceat actus Minorum Ordinum, irregularitatem incurrat, & quando sive quibus casibus talis Clericus irregularis non fiat, etiamsi actum Ordinis proprium exerceat?

XXXVII. Ad priorem quæstionem respondent affirmativè communiter Canonistæ, *Hostiens. in c. Si quis Presbyter. 2. §. Sed quicquid. h. t. Jo. Andr. ibid. n. 2. in fine, & Abb. n. 4. Silvest. V. Irregularitas. q. 13. dicto 1. Navarr. in man. c. 27. n. 163.* & novissimè *Fagnanus in tit. c. 2. n. 7.* nempe etiam Clericos Minorum Ordinum censurâ irretitos, ministrando in aliquo ex ijsdem Ordinibus, incurrere irregularitatem. Idque probatur primò ex Rubrica hujus Tituli, qui non inscribitur de Presbytero, vel Diacono &c. sed de Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante: & in *cit. c. 2. h. t.* generaliter dicitur: Si quis Presbyter, vel alius Clericus &c. nomine autem Clericorum veniunt etiam Clerici Minorum Ordinum, *c. 1. dis. 21.* & jus generaliter, & indistinctè loquens, generaliter etiam, & indistinctè est intelligendum, nisi per aliud jus distinguatur, & declaretur, *c. Quia circa. 22. de privil.* Qui ergo dicit constitutum in Minoribus Ordinibus non contrahere irregularitatem, si in aliquo ex illis ministret, debet jus ostendere, quod ipsos expressè eximat, quod nunquam reperietur, *Hostiens. cit. l.* Et quamvis in *cit. c. Si quis. h. t.* non fiat expressa mentio irregularitatis, tamen jam sufficienter declaratum est, pœnam, quæ in illo, & in alijs textibus insinuatur, esse irregularitatem, *Suar. dis. 12. de censur. sec. 2. num. 8.* Secundò non tantùm Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, sed etiam reliqui gradus, sive Clerici inferiores, à Synodo depositi prohibentur ministrare, nisi in reparatione sua recipiant ea, quæ in ordinatione perceperant, *c. Episcopus. 65. in fine caus. 11. q. 3.* ubi *Gl. V. Reliqui.* notat, æquè aliquem deponi à Minoribus Ordinibus, sicut à Majoribus: si ergo deponi potest, cur non etiam, si depositus, vel censurâ ligatus in Ordine aliquo ministret, irregularitatem incurret?

XXXVIII. Altera sententia negat constitutos in Minoribus Ordinibus, etiamsi censurâ ligati ministrent in aliquo Ordine ex Minoribus, fieri irregulares, quam tenent *Navarr. cit. c. 27. n. 244. Silvest. V. Irregularitas. q. 27. Avila p. 2. dis. 9. dub. 3.* & communiter recentiores Theologi. Idque probatur primò, quia Canones, qui in contrarium allegantur, quoad irregularitatem, videntur restringendi ad constitutos in sacris Ordinibus, cùm nullum jus expressè dicat, Clericum inferioris gradûs excommunicatum, vel suspensum, vel interdictum, in Ordine suo ministrantem incurrere irregularitatem, hæc autem non incurritur, nisi in casibus jure expressis. Secundò Acolythi, & alij inferiores Clerici quasi laici censentur, ut notatur in *c. 1. & 2. de Cleric. conjug.* neque in illorum degradatione adhibetur illa solemnitas, quæ in degradatione eorum, qui constituti sunt in Sacris, *c. Felix. 4 & c. seq. caus. 15. q. 7.* ideóque si Ecclesiasticam censuram violent, non sunt ipso facto irregulares, sicut qui Sacris, sive Majoribus sunt initiati. Tertiò, quia actus Minorum Ordinum, nec secundùm substantiam sunt proprij, sive specialiter deputati, & competentes eis, qui sunt initiati Minoribus Ordinibus, cùm etiam exerceri possint à puris laicis: nec secundùm solemnitatem, quia ex generali consuetudine recepta, ministeria Ordinum Minorum promiscuè exercentur tam à Clericis, quàm à laicis: ergo tales, vel nullam incurrunt irregularitatem, vel si aliquam contrahunt, Episcopus in ea dispensare poterit, *Arg. c. Ad audientiam. 12. de homicid.*

Verùm quod ad consuetudinem attinet, secundùm quam functiones Minorum Ordinum promiscuè exercentur à Clericis, & à laicis, ea abusus est, & corruptela reprobata à Concilio Tridentino *Sess. 23. c. 17. de reform.* ubi decernitur, ut hujusmodi functiones sacrorum Ordinum à Diaconatu ad Ostiaratum, aliquamdiu in Ecclesia intermissæ in usum revocentur, & talia ministeria nonnisi per constitutos in dictis Ordinibus exerceantur, ut notavit etiam *Fagnanus in tit. c. 2. num. 18. h. t.* Imò juxta *declarat. Cardin. Concil. apud Jo. Gallem. ibid. n. 2.* ne quidem per Fratres laicos, qui talibus Ordinibus non sunt insigniti, exerceri debent.

XXXIX. Itaque in hac re dicendum est, si Clerici Minores excommunicati, suspensi, vel interdicti solemniter, & ex proprio officio, tanquam Ministri ad id deputati, Ecclesiastica sua Ministeria peragant, fiunt irregulares: quamvis secundùm Ecclesiæ usum præsentem, ubi Concilium Tridentinum, quoad hoc, non est receptum, rarò incurratur hæc irre-

irregularitas, quia vix aliquid, aut aliquo modo Clerici in Minoribus conſtituti faciunt, quoad hæc Miniſteria, quod laici non conſueverint facere. Poſſunt tamen contingere caſus, in quibus hæc irregularitas contrahatur, ut ſi v. g. alicubi Acolythi munus non exerceant in Miſſa ſolemni, niſi in peculiaribus ſacris veſtibus ad hoc munus deputatis, & nonniſi ij, qui talem Ordinem ſuſceperunt: vel ſi Exorciſta excommunicatus, vel aliâ cenſurâ ligatus, veſte ſacrâ indutus, exorciſmos Eccleſiæ ſuper energumeno recitaret, tum enim uteretur poteſtate ſibi in Ordine datâ, adeòque fieret irregularis, & ſic de alijs, *Suar. cit. diſ.* 42. *ſec.* 2. *n.* 9. *&* 10.

XL. Ad poſteriorem quæſtionem ſuprà propoſitam reſpondetur, Clericus excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus non incurrit irregularitatem, etiamſi actum proprium Ordinis exerceat, inprimis ſi ex probabili, ſeu inculpabili ignorantia id fecerit, ut ſi quis invincibiliter ignoret, ſe eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, vel interdictum, vel quod Jus prohibeat exercitium Ordinum ſuſceptorum Clerico irretito aliquâ cenſurâ: ſecùs eſt, ſi culpabiliter & vincibiliter id ignoret, *Lopez in pract. Canon. apud Diaz. c.* 33. *in addit.* §. *Excuſabitur, Avila cit. p.* 7. *diſ.* 9. *ſec.* 2. *dub.* 1. §. *Hinc ſequitur, Suar. diſ.* 41. *de cenſ. ſec.* 3. *n.* 5. Ratio eſt, quia hæc irregularitas imponitur in pœnam, ut patet ex *c. Si quis.* 6. ibi: *Auſi fuerint.* & *c. Si quis.* 7. ibi: *Præſumpſerit, cauſ.* 11. *q.* 3. *& c. Latores* 4. ibi: *Si deliquiſſe conſtiterit. h. t. & c.* 1. ibi: *Si damnabiliter ſe ingeſſerit divinis. de ſent. & re judic. in* 6. pœna autem non incurritur, niſi ob commiſſam culpam: ergo etiam requiritur culpa ad hujuſmodi irregularitatem incurrendam, *Suar. cit. l.*

XLI. Idque probatur ex *c. Apoſtolicæ.* 9. *h. t.* „Nam duo Canonici Eccleſiæ Pragenſis, pro ejuſdem Eccleſiæ ordinatione, acceſſerunt ad Sedem Apoſtolicam, quibus, ut repellerentur, objectum fuit, quòd erant ſuſpenſi: ſed illi probare volebant, ſententias illas nullas eſſe, & eis ignorantibus latas fuiſſe. Itaque Papa Gregorius IX. ſententias illas ad cautelam relaxavit, ne Ordinatio Eccleſiæ differretur (ut patet ex *c. Apoſtolicæ.* 9. *ſupr. de exceptionib.* cujus hoc cap. pars eſt, cum quo continuatur) ſed quia tempore ſuſpenſionis celebrârunt divina, eos probabilis ignorantia reddit excuſatos. Si verò fortè ignorantia craſſa, & ſupina, aut erronea fuerit, propter quod diſpenſatione indigent, Papa cum eis ex benignitate Apoſtolica diſpenſat.

Hinc colligitur primò, quòd probabilis ignorantia tantùm excuſat à peccato, & conſequenter etiam ab irregularitate, quæ eſt pœna peccati: non autem craſſa, & ſupina, quando quis facilè potuit ſcire, & non curavit, ſive nullam diligentiam adhibuit, ut inquireret: talis enim ignorantia æquiparatur ſcientiæ, etiam in pœnis: licèt aliàs lata culpa in delictis non æquiparetur dolo, niſi ſit latiſſima, ſive craſſa, & ſupina, *Gl. hic V. Probabilis. & Abb. n.* 3.

Colligitur ſecundò. Excommunicatio non trahit ſecum executionem, quoad pœnam, ſi illa probabiliter ignoretur, quia nulla ſententia ligat efficaciter, niſi poſtquam ſcitur eſſe lata, vel niſi per craſſam, & ſupinam negligentiam ignoretur, *Gl. hic V. Probabilis. in fine, Abb. n.* 2.

Colligitur tertiò. In irregularitate etiam illa, quæ ob craſſam, & ſupinam ignorantiam incurritur, nullus poteſt diſpenſare, niſi ſolus Papa, ut patet ex *hoc c. in fine, junctâ Gl. fin. hic.*

XLII. Secundò, ſi excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus exerceat actum proprium Ordinis ſibi prohibiti, ob vitandum grave ſcandalum, vel infamiam, quæ aliàs oriretur ex manifeſtatione delicti, non ſit irregularis, *Avila cit. diſ. ſec.* 2. *dub.* 5. §. *Hinc ſequitur.* quia leges poſitivæ non obligant cum tam gravi incommodo. Similiter ſi excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus Sacerdos, etiam non toleratus, ſeu vitandus, conſtitutum in mortis articulo, deficiente copiâ alterius Confeſſarij, ſacramentaliter abſolvat à peccatis, non incurrit irregularitatem, *Avila cit. l. Lopez cit. c.* 33. *in addit.* §. *Excuſabitur etiam,* quia in articulo mortis omnis Sacerdos quoslibet pœnitentes à quibuſvis peccatis, & cenſuris poteſt abſolvere, juxta Concilium Trident. *Seſſ.* 14. *c.* 7. Et univerſim loquendo, quoties intervenit quædam cauſa ſufficienter excuſans à peccato mortali, poteſt actus Ordinis proprius exerceri etiam ab excommunicato, ſuſpenſo, vel interdicto, abſque nota irregularitatis, quæ gravem culpam in violante cenſuram ſupponit, cùm ſit valde gravis pœna, *Suar. cit. ſec.* 3. *n.* 5.

XLIII. Tertiò non eſt cenſendus irregularis, ſi quis excommunicatus, ſuſpenſus vel interdictus, poſt interpoſitam appellationem à ſententia cenſuræ contra ſe lata, etiam illegitimam, quam tamen putat eſſe validam, ante abſolutionem à cenſura, exerceat actum proprium Ordinis, à quo eſt ſuſpenſus, vel interdictus, vel etiam alium, ſi ſit excommunicatus, quia major excommunicatio generaliter removet ab omni uſu, & actu cujuſcunque Ordinis: etiamſi poſtea pronuntiatum fuerit eam appellationem legitimam non fuiſſe, *Lopez in addit. c. l.* §. *Nec etiam Clericus. Avila cit. l. dub.* 1. §. *Præterea notandum.* Si tamen talis ſciret, vel ſcire poſſet, ac deberet, appellationem ſuam non eſſe juſtam, non eſſet immunis à peccato in foro animæ, & coram DEO, *Lopez cit. l.* & alij communiter.

XLIV. Quartò, is qui eſt excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus, per ſententiam cenſuræ, quæ eſt nulla, etſi celebret, vel exerceat actus Ordinum, non ſit irregularis, non enim debet is pœnam ſuſtinere Canonicam, in cujus damnationem non eſt Canonica prolata ſententia, *c. Non debet.* 64. & ibi: *Gl. V. Pœnam, cauſ.* 11. *q.* 3. nec debet ea ſententia appellari, quæ nulla eſt, *l. Si ſi.* 4. §. *Condemnatum ff. de re judic.* ſicut enim caret juris effectu, ſic & auctoritate, & nomine rei judicatæ carere debet, *Clem.* 2. §. *Ut igitur. de ſent. & re judic. Lopez cit. l. in addit.* §. *Eſt etiam. Avila cit. ſec.* 2. *dub.* 2. *concl. ult.*

Porro in hac irregularitate, quæ incurritur propter violationem cenſurarum, exercendo proprios actus Ordinis, ſolus Papa diſpenſare poteſt, *c.* 1. *de ſent. & re judic. in* 6. *& c.* 1. *de ſent. excomm. in* 6. *Navarr. cit. c.* 27. *n.* 245. At verò poſt Concilium Tridentinum *Seſſ.* 24. *c.* 6. *de reform.* poteſt etiam Epiſcopus diſpenſare in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, præter homicidium.

***

§. VII. An

§. VII.

An etiam excommunicatus minore excommunicatione fiat irregularis, celebrando Missam, vel alios actus Ordinis exercendo, & an eligere possit, vel eligi ad beneficia Ecclesiastica?

XLV. De hoc agitur in *c. Si celebrat* 10. *& ult. in princ. h. t.* ubi Papa Gregorius IX. ita rescribit: *Si ligatus minore excommunicatione celebrat, licèt graviter peccet, nullius tamen irregularitatis notam incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea, quę ratione jurisdictionis sibi competunt, exercere. Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio irritanda, eò quòd ad susceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione per SS. Patres est privatus.* Incurrit autem hanc excommunicationem minorem, qui scienter communicat cum excommunicato (majore excommunicatione) in locutione, & alijs prohibitis, juxta *c. Excommunicatos* 17. *& c. seq. caus.* 11. *q.* 3. *& c. Nuper* 29. *de sent. excomm. & c. Statuimus* 3. *eod. in* 6. de quibus infrà *Tit.* 39. & dicitur minor excommunicatio, quæ à fraterna societate separat, *c. ult. caus.* 3. *q.* 4. id est, à communione, seu perceptione Sacramentorum, ut explicat *Gl. ibid. in casu.*

XLVI. Porro in *cit. c. ult. in princ.* tria dicuntur. Primò, quòd minore excommunicatione obstrictus, si celebret Missam (idémque est, si alios actus Ordinis exerceat) non fiat irregularis. Ratio est, tum quia talis irregularitas non est jure expressa: tum quia hanc irregularitatem etiam majore excommunicatione irretiti non contrahunt, nisi faciant actum Ordinis, à cujus exercitio per censuram sunt prohibiti, seu suspensi, ut colligitur ex *c. Si quis Episcopus* 7. *caus.* 11. *q.* 3. *& c.* 1. *de sent. & re judic. in* 6. *& c. Is cui* 20. ibi: *In officio suo agens, de sent. excomm. in* 6. & patet ex suprà dictis: at minore excommunicatione ligatus non prohibetur exercere actus Ordinis, sicut nec administrare alia Sacramenta, sed solùm ea suscipere, *c.* 2. *de except. c. pen. de sent. excomm.* perceptio autē Sacramentorum non pertinet ad aliquem actum Ordinis, ergo etsi talis excommunicatus celebret Missam, non incurrit irregularitatem. Nec obstat, quòd celebrando graviter peccet, ut dicitur in *cit. c. ult.* quia non peccat, propter administrationem, seu exercitium Ordinis, quod ei prohibitum non est, adeóque neque propter celebrationem præcisè, sed propter solam susceptionem Sacramenti, quod celebrando percipit, quæ participatio passiva, sive perceptio Sacramenti Eucharistiæ, ei non competit ratione Ordinis sui, cùm commune sit etiam Laicis: constat autem ex suprà dictis, hanc irregularitatem non incurri, nisi fiat aliquis actus competens Clerico, ratione sui Ordinis, à cujus exercitio est prohibitus, non item si etiam à Laicis fieri possit. Aliud est, in ligato excommunicatione majore, qui si celebret, fit irregularis, quia est suspensus ab exercitio, sive collatione activa omnium Ordinum, & non tantùm à participatione passiva, sive perceptione Ordinum, & aliorum Sacramentorum, *Abb. hic n.* 2. *& ibid. Barb. n.* 4. *Covarr. in c. Alma, p.* 1. *§.* 8. *n.* 1. *Lopez in cit. c.* 33. *in addit. lit. D. Suar. disp.* 24. *de censur. sec.* 2. *n.* 3. Deinde etsi excommunicatione minore ligatus graviter peccet, ut dicitur in *cit. c. ult.* si celebrat, vel si etiam alia Sacramenta suscipiat, quia quælibet receptio est materia gravis, sacra, & prohibita, *Suar. cit. sec.* 2. *n.* 2. nulla tamen certa pœna ipso jure imposita est, propter hanc culpam, sed ad arbitrium Judicis, vel Superioris est puniendus, *Gl. in cit. c. ult. V. Peccet, & Suar. c. l. n.* 3.

Secundò dicitur in *eod. c. ult. h. t.* quòd ligatus minore excommunicatione non prohibetur eligere ad beneficia Ecclesiastica, nec exercere ea, quæ ratione jurisdictionis ipsi competunt, quia jurisdictio non pertinet ad participationem passivam, seu perceptionem Sacramentorum, quâ solâ privat minor excommunicatio, *cit. c. ult. de except. Abb. in cit. c. ult. n.* 2. *not.* 2. *h. t.* Unde hujusmodi excommunicatus Missam audire, & alia divina participare potest, quæ non sunt Sacramenta, & in omnibus alijs actibus, seu negotijs, sive sacris, sive civilibus, & profanis, in judicio, vel extra illud, cum alijs communicare potest, quia tantùm à Sacramentorum participatione est remotus, *cit. c.* 2. *de except.* adeóque alia omnia sunt ipsi licita, quia non prohibita, *Suar. cit. sec.* 2. *n.* 4. ubi etiam addit, quòd non sit privatus communibus suffragijs Ecclesiæ, quia non est ab illa præcisus.

Tertiò dicitur in *eod. c. ult. h. t.* quòd minore excommunicatione ligatus non potest scienter eligi ad beneficia Ecclesiastica; ubi etiam ratio redditur, quia ad eorum susceptionem talis eligitur, à quorum perceptione est privatus. hoc est, quia beneficium Ecclesiasticum ordinatur ad sacros Ordines suscipiendos, à quibus tamen minore excommunicatione ligatus repellitur, sive quos recipere non potest, *Laym. l.* 1. *Theol. mor. tr.* 5. *p.* 2. *c.* 3. *n.* 5. quæ ratio solùm habet locum in electione ad Ordines, & beneficia Ecclesiastica, ideóque si quis sic excommunicatus eligatur ad temporalem dignitatem, vel officium, electio valida erit, nec propterea irritanda, *Suar. cit. sec.* 2. *n.* 14. sicut autem minore excommunicatione obstrictus non potest eligi licitè ad dignitates, seu beneficia Ecclesiastica: ita nec præsentari, neque ea illi conferri possunt, ob rationem allatam, *Laym. c. l.* Restant nunc aliquot quæstiones dubiæ, quæ ex decisione hujus c. oriuntur, hoc loco expediendæ.

XLVII. Quæritur primò, utrùm electio excommunicatione minore ligati ad beneficium Ecclesiasticum, sit ipso jure nulla, an verò annulanda per Judicem? *Resp.* Probabilius est, quòd talis electio ad beneficium Ecclesiasticum, etiam scienter facta, non sit ipso jure nulla, sed irritanda, per sententiam Judicis, prout expressè habetur in *cit. c. ult. h. t.* ubi dicitur: *Si tamen talis scienter electus fuerit, ejus electio est irritanda*: quod autem irritandum dicitur, supponitur non esse ipso jure irritatum, quamvis non sit firmiter validum, quia propter aliquem defectum, per sententiam irritari potest, ac debet, *Tolet. in Summa casuum, l.* 1. *c.* 17. *n.* 4. *Avila p.* 2. *de cens. c.* 6. *disp.* 12. *dub.* 4. *concl.* 2. *Less. l.* 2. *c.* 34. *n.* 106. *Suar. disp.* 24. *de cens. sec.* 2. *n.* 2. ubi addit, idem dicendum esse, de quacunque electione beneficij, quia ratio

ratio textûs æquè locum habet. Contrarium tamen, quòd talis electio sit ipso jure irrita, tenet *Gl. in cit. c. ult. V. Privatus, h. t. Hostiens. ibid. V. Irritanda, & Abb. n. 3. Covarr. in cit. c. Alma, p. 1. §. 8. n. 3. Garc. p. 7. de benef. c. 13. n. 27.* qui verbum *irritanda* exponunt, id est, irrita denuncianda, seu declaranda, juxta subjectam materiam, & rationem. Verùm hæc expositio hic non habet locum, quia cùm materia hæc sit odiosa, & pœnalis, restringenda est, quoad rigorem, quia in pœnis benignior interpretatio est facienda, *reg. in pœnis 49. in 6.* neque ullo verbo indicatur in *cit. c. ult.* quòd excommunicationis minoris vinculo ligatus reddatur omnino inhabilis ad electionem, sed solùm prohibetur, ne eligatur, sicut ne Sacramenta percipiat. Unde quando in c. *Postulâstis 7. h. t.* & in alijs juribus dicitur, excommunicatis non posse beneficia Ecclesiastica conferri, neque eos posse illa licitè retinere, sermo est de excommunicatione majore, vel de excommunicatione simpliciter, per quam absolutè posita intelligitur major; cùm enim illa majorem vim habeat, ideo meritò statutum est, ut electio ligati majore excommunicatione sit nulla ipso jure; ligati verò minore irritanda, *Suar. c. l. n. 19. & 20.* Neque etiam obstat ratio expressa in textu *cit. c. ult.* quòd talis excommunicatus privatus sit Sacramentorum perceptione; quia electus ad beneficia non directè, & principaliter eligitur ad Sacramenta suscipiends, quibus est privatus, sed potiùs ad ea conferenda, & ministranda alijs: ideòque licèt aliquando contingat, quòd necessarium sit ea suscipere, ut alijs illa administret; id tamen est merè per accidens, & minùs principale, adeòque attendi non debet; neque sufficit ad hoc, ut electio propterea ipso jure debeat esse irrita, *Arg. l. 1. ibi: Prima enim ratio, ff. de auctor. tut. Barb. in Collect. in cit. c. ult. n. 3. h. t.*

XLVIII. Porrò etsi *Gl. hic V. Scienter*, in fine dicat, quòd qui scienter eligunt ligatum minore excommunicatione, pro ea vice, sint privati, ipso facto, jure eligendi, juxta c. *Cum in cunctis, §. Clerici, & c. Scriptum 40. in fine de elect.* ubi qui indignum eligunt, privantur, pro ea vice, jure eligendi, quia inhabilem, & indignum eligunt, ideòque pœnas juris incurrunt, ut dictum suprà *l. 1. tit. 6. sec. 2. §. 5. n. 103.* Aliud tamen est de eligentibus ligatum minore excommunicatione, quia licèt scienter eligentes talem excommunicatum graviter peccent, quia agunt contra prohibitionem juris in materia gravi, sicut & ipse electus recipiendo beneficium, *Avila c. l. dub. 4. concl. 1.* non tamen incurrunt pœnam impositam eligentibus indignum in Canonibus citt. quæ non est extendenda ultra casus ibi expressos: neque est eadem ratio in eligente indignum, quæ in eligente ligatum excommunicatione minore, quia hic non peccat contra justitiam, sicut ille, & defectus est levior, *Abb. in cit. c. ult. n. 8. Suar. cit. sec. 2. n. 22.*

Sed contrà obstare videtur, quamodo verum sit, quòd minor excommunicatio tantùm privet passivâ receptione, seu participatione Sacramentorum, siquidem etiam privat electione passivâ ad beneficium, ut talis excommunicatus eligi non possit. Sed respondetur, privare electione passivâ, non directè, & immediatè, sed solùm indirectè, & mediatè, seu concomitanter, quia qui privatus est passivâ receptione Sacramentorum, consequenter, & indirectè etiam est privatus munere, seu officio, quod ad illam ordinatur; & sic particula *tantùm* non excludit privationem passivæ electionis, quæ est quid concomitans passivâ susceptionem Sacramentorum, *Suar. c. l. n. 23.*

XLIX. Quæritur secundò, an si existens in minore excommunicatione ad beneficium Ecclesiasticum, non scienter, sed ignoranter eligatur, sive quia electores ignorârunt ipsum esse sic excommunicatum, sive etiam ipse electus ignoraverit suam excommunicationem, electio debeat irritari? Affirmant communiter Canonistæ, *Abb. in cit. c. ult. n. 8. h. t. Covarr. cit. §. 8. n. 3.* quos sequitur *Suar. cit. sec. 2. n. 18.* Ratio est, quia electio sic excommunicati non est à jure reprobata, ob culpam eligentium, sed ob inhabilitatem ipsius electi, quem habilem reddere non potest sola ignorantia.

Sed contraria sententia est probabilior, quam tenet *Silvest. V. Excommunicatio 4. n. 4. Avila cit. dis. 12. dub. 4. concl. 4. Tolet. c. l. n. 4. Laym. in cit. c. 3. n. 5. Barb. in Collect. in cit. c. ult. n. 3. §. Verum contraria sententia.* Idque probatur ex *cit. c. ult.* ex verbo *scienter*, quod ita explicari debet, ut non sit superfluum, sed aliquid operetur: nihil autem operabitur, si dicatur, quòd electio talis excommunicati sit irritanda, etiamsi ignoranter facta sit, quia æquali modo erit irritanda, sive scienter, sive ignoranter sit facta, adeòque vocula *scienter* frustra esset addita.

Porro verba illa *cit. c. ult. Si tamen scienter talis electus fuerit*, referenda sunt ad ipsum electum, ita ut sensus sit, si talis excommunicatus, sciens se minore excommunicatione ligatum esse, electus fuerit, ea irritanda est, sive id sciverint electores, sive ignoraverint, *Laym. c. l.* Ad fundamentum verò contrariæ sententiæ respondetur, quòd electio excommunicati minore excommunicatione non debeat irritari, ob culpam eligentium, neque etiam ob inhabilitatem electi, quia is censurâ minoris excommunicationis est irretitus, ideòque inhabilis ut eligatur; nam alioquin sequeretur, quòd ipsius electio, ipso jure, seu facto, sit irrita, quod tamen communiter negant etiam DD. contrariæ sententiæ: sed quia ex dispositione SS. Canonum talis electio irritanda est, in pœnam electi, si hujusmodi electionem sciens se ligatum minore excommunicatione acceptavit, *Laym. c. l.* quamvis postea mutâsse videatur hanc sententiam in *qq. Canonicis de Prælat. Elect. q. 58.*

L. Ubi præterea notandum est, si actus aliquis nullus sit, propter impedimentum juris, vel personæ ipsius inhabilitatem, tunc certum est, quòd actus gestus ab ignorante non sit validus, neque ignorantia prosit ad valorem actûs, quia Ignorantia non potest habilem facere eum, qui ex impedimento juris, sive ipso jure est inhabilis: sic enim collatio beneficij facta excommunicato majore excommunicatione est nulla, etiamsi ipse probabiliter, aut invincibiliter ignoret se esse excommunicatum, ut docet *Covarr. in cit. c. Alma, p. 1. §. 7. n. 3.* & alij DD. communiter apud *Garc. cit. c. 13. n. 9.* & dictum suprà. Si verò solùm per legem sit imposita pœna ijs, qui scienter aliquid faciunt, ut in *cit. c. ult. h. t.* quòd electio excommunicati minore excommunicatione sit irritanda, ea pœna non debet extendi, saltem ad probabiliter, aut invincibiliter ignorantes se esse ligatos minore excom-

excommunicatione, quæ non facit, ipso jure, aliquem incapacem electionis passivæ, sive ut eligi non possit ad beneficia, sed solùm ut rescindi possit, ac debeat ejus electio: quin imò secundùm plures DD. non debet talis pœna extendi etiam ad culpabiliter, & crassè ignorantes, teste *Barbos. in cit. c. ult. n. 3. h. t.*

LI. Quæritur tertiò. An etiam electio ejus, qui minore excommunicatione ligatus est, ad beneficia Ecclesiastica simplicia sit irritanda? Affirmat *Gl. margin. V. Privatur. lit. b. in cit. c. ult. h. t. & Hostiens. ibid. V. Ad susceptionem. Suar. cit. sec. 2. n. 25.* & alij communiter. Ratio est; quia ibi id generaliter deciditur de electione excommunicati minore excommunicatione, ad quodcunque beneficium Ecclesiasticum, quantumvis simplex sit, & per se, ac proximè non obliget ad celebrationem Missæ, vel ad susceptionem sacri Ordinis; nam satis est, quòd ex intentione Ecclesiæ omnia beneficia, etiam simplicia, ad hunc finem ordinentur, ut Beneficiarius Missam celebret, & Sacramenta suscipiat: & sic omnis ille, qui eligitur ad beneficium Ecclesiasticum, etiam simplex, eligitur ad prædictum finem: ac proinde ratio textûs etiam convenit cuilibet beneficio Ecclesiastico: & cùm dispositio legis sit generalis, ac indefinita, etiam generaliter de omnibus beneficijs intelligenda erit.

Contrarium tamen probabiliter tenet *Barb. in cit. c. ult. n. 3. §. Utrùm autem, h. t.* ex contrario fundamento, quia ratio textûs non convenit beneficijs simplicibus, quippe quæ ex sua primæva institutione, non ordinantur ad suscipienda Sacramenta, neque ad ea conferenda, vel administranda, sed solùm ad Horas Canonicas, & laudes DEO cantandas, aut recitandas, vel ad aliud officium eis annexum, ideóq; beneficia simplicia dicuntur, *Rebuff. in praxi benef. tit. Seculare beneficium quotuplex. n. 120.* neque per se requirunt, ut quis ad Sacerdotium promoveatur, *Arg. c. ult. de præbend.* ac proinde generalis decisio hujus *c. ult.* per ejus rationem, *eo quod ad eorum susceptionem excommunicatus minore excommunicatione eligatur, à quorum perceptione est privatus*, quippe quæ non congruit beneficijs simplicibus, debet restringi, ut solùm habeat locum in ijs beneficijs, quæ ad celebrationem Missæ, & consequenter etiam ad susceptionem Sacramentorum, ex sua institutione, ordinantur, juxta regulam traditam in *l. Cùm pater, 77. §. Dulcissimis. ff. de legat. 2.* ubi Bartolus in Summa ait, *dictum legis restringitur per rationem*: præsertim cùm hic versemur in materia pœnali, & odiosa, nempe de irritanda electione, & consequenter restringenda est.

§. VIII.

An, & quomodo peccet ligatus minore excommunicatione, conferendo, vel administrando Sacramenta?

LII. De hoc agitur in *cit. c. ult. §. Peccat autem, h. t.* ubi dicitur: peccat autem (scilicet talis excommunicatus) conferendo Ecclesiastica Sacramenta, sed ab eo collata virtutis (id est, gratiæ, *Hostiens. hic*) non carent effectu, cùm non videatur à collatione, sed participatione Sacramentorum, quæ in perceptione consistit, remotus. Ubi verbum *videatur* non significat dubitationem, sed absolutam assertionem, & sententiam, ac si diceret, cùm non sit remotus, alioquio ratio adjuncta non congrueret assertioni, ut notat *Suar. cit. disp. 24. sec. 2. n. 6.* Ratio autem, cur Sacramenta ab excommunicato excommunicatione minore collata effectum habeant, est, quia Sacramenta etiam à criminoso collata, & recepta valent, dummodo ab Ecclesia toleretur, *c. ult. caus. 15. q. ult.* & forma Ecclesiæ in collatione servetur. Nam licèt talis sit suspensus à perceptione Sacramentorum, & sic non debeat illa percipere: non tamen est suspensus à collatione, & sic videtur suspensus quoad se tantùm, non quoad alios, *Gl. in cit. c. ult. V. Non carent. & Hostiens. V. Virtutis.* Et quamvis sic excommunicatus peccet, conferendo Sacramenta alijs, non tamen prohibentur subditi ab illo ea recipere, adeóque non prohibetur à collatione, quantum ad Subditos, sed à participatione, seu perceptione tantùm, quæ ipsum tangit, & commaculat, *Hostiens. hic V. à collatione.* Conferens ergo Sacramenta non participat, quia non confert illa principaliter in suam utilitatem, sed ad recipientium utilitatem: participans verò principaliter percipit Sacramenta ad suam utilitatem, & ideo dicitur participare, id est, partem capere: & prohibetur à participatione, seu perceptione Sacramentorum, quam principaliter facit propter suam utilitatem: non autem ita prohibetur à collatione, quæ principaliter respicit utilitatem aliorum, *Hostiens. hic V. In sola perceptione.*

LIII. Additur in *cit. c. Peccat autem, in fine.* Limitatio, dummodo non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, videlicet contra prohibitionem Superioris, communioni excommunicatorum pertinaciter se ingesserit, quo casu, anathemate, hoc est, majore excommunicatione est feriendus, nempe per sententiam, si commonitus non destiterit à communicatione cum excommunicatis, juxta *c. Quòd in dubijs, 30. de sent. excomm.* & tunc Sacramenta ab eo collata effectu carent, & à tali ordinatus non habet executionem Ordinis, licèt Characterem accipiat, si in forma Ecclesiæ Ordo conferatur, *Gl. hic V. In contemptum:* & insuper talis, ob contemptum excommunicatus, privatus etiā potestate eligendi, & jurisdictione, *Gl. marg. hic in §. Peccat autem.*

LIV. Sed nunc ulteriùs quæritur, quomodo peccet ligatus minore excommunicatione, si Sacramenta conferat, quia id in textu non exprimitur? Prima opinio est, quòd peccet mortaliter, *Silvest. V. Excommunicatio. 4. n. 1.* Sed contrà est; quia sic excommunicato non prohibetur activa participatio, sive collatio Sacramentorum, sed solùm passiva participatio, sive perceptio eorum, ergo nihil facit contra prohibitionem SS. Canonum, adeóque non peccat, saltem graviter, *Suar. cit. l. n 6.* Secunda sententia est, quòd talis omnino non peccet, neq veniāliter, administrando Sacramenta, quia privatur solùm participatione passivâ, sive perceptione Sacramentorum, collatio autem non est illi prohibita, si conferendo non suscipiat. *Navarr. in Man. c. 27. n. 24.* Et hinc talis excommunicatus, non solùm potest alium absolvere ab excommunicatione, quia talis

talis absolutio non est Sacramentalis, sed etiam à peccatis, quia hoc est conferre, sive administrare Sacramentum pœnitentiæ, non autem suscipere: & poterit etiam infirmis Eucharistiam ministrare, sine celebratione Missæ, *Lopez in pract. Can. cit. c. 33. in addit. lit. E.* Nec obstat, quòd in *cit. c. ult. §. Peccat autem.* dicitur, excommunicatum minore excommunicatione peccare, conferendo Sacramenta: quia id intelligi debet de illa collatione, quæ fit unâ cum participatione, sive perceptione passiva: nam alias textus ille esset sibi contrarius, cùm expressè ibi decisum sit, talem excommunicatum à sola participatione, sive perceptione Sacramentorum esse remotum, adeóque non peccat, si solùm conferat, & non suscipiat, *Lopez cit. l.* Et hæc sententia probabilis est. Tertia sententia est, quòd si talis excommunicatus Sacramenta non percipiat, sed solùm conferat, venialiter tantùm peccat, idque probatur ex *cit. c. ult.* Nam postquam priùs dictum fuerat, quòd si celebrat, peccat graviter, postea dicitur, peccat autem conferendo Sacramenta Ecclesiastica, non addendo, graviter, sicut priùs, ergo saltem leviter, sive venialiter peccabit, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 8. n. 2. Avila p. 2. de cens. c. 6. dis. 12. dub. 3. Suar. cit. sec. 2. n. 11.* ubi etiam rationem reddat, quia per se quidem, & directè non removetur quis per excommunicationem minorem à collatione Sacramentorum, & ideo non peccat graviter, si hoc faciat, nec aliquam pœnam Ecclesiasticam incurrit: quia tamen talis excommunicatio aliquam indecentiam affert, non caret aliquâ culpâ, quòd in eo statu Sacramentum ministret. Ex quo sequitur, suppositâ hac sententiâ, quæ etiam valde probabilis est, quòd si Episcopus ligatus minore excommunicatione celebret, & conferat Ordines, peccat mortaliter, & venialiter: mortaliter, in quantum in Missa communicat: venialiter, in quantum administrat Sacramenta Ordinis, sive Ordines confert, *Avila cit. l.*

TITVLVS XXVIII.

DE CLERICO NON ORDINATO MINISTRANTE.

Dictum est Titulo præcedente de Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante, subjicitur nunc iste Titulus de Clerico non ordinato ministrante: ac proinde agitur hîc de irregularitate, quam quis incurrit per usurpationem illicitam Ordinis, quem non habet.

I.

Quæritur primò. An irregularis fiat, & quam pœnam incurrat Clericus, qui ministrat in Ordine, quem non habet? Resp. de hoc agitur inprimis in *c. Si quis. 1. h. t.* ubi Papa Honorius statuit, ut si quis baptizaverit, aut aliquod divinum Officium exercuerit, non ordinatus (ut si quis Epistolam canat, vel legat, tanquam Subdiaconus, cùm non sit, vel Evangelium, tanquam Diaconus, vel tanquam Sacerdos celebret, cùm non sit) propter temeritatem, ac præsumptionem suam, abjiciatur ex Ecclesia, & nunquam ordinetur. Ratio est; quia talis graviter delinquit, usurpando sibi officium, seu ministerium, ad quod non est ordinatus, seu deputatus, nec potestatem accepit, ideóque puniendus est in eo, in quo deliquit, *Vivian. in Ration. Jur. Pontif. hîc.*

II. Præterea in *c. Ex litteris. 2. h. t.* habetur, quòd quidam Diaconus, antequam Episcopus ei manum imposuisset (id est, in Presbyterum eum ordinâsset) Missarum celebrationem usurpare præsumpserit. Consultus super hoc Papa Urbanus III. respondet, quòd ad Sacerdotis Officium non poterit promoveri (sine dispensatione scilicet, & sic punitur in eo, in quo deliquit, *Gl. hîc V. Promoveri*) à Diaconatu quoque per biennium, vel triennium, prout Episcopo Diœcesano visum fuerit, suspensus maneat. Quoad beneficium verò cum eo misericorditer, & clementer agatur, ne sustentatione necessariâ privatus, ad seculi negotia revertatur (quod redundaret in opprobrium Ordinis Clericalis, si mendicare cogeretur, *c. Ad supplicationem, 9. de renunc. Gl. hîc V. Negotia*) Ut autem securiùs cum eo dispensari possit (nempe ut habeat executionem Ordinis Diaconatûs, post tempus statutum, & beneficium Ecclesiasticum retinere possit, *Gl. hîc V. Misericordiam*) condigna pœnitentia ei imponatur. Consultius autem saluti animæ talis faceret, si ad vitam regularem, seu statum Religiosorum transiret,

III. Pro intellectu horum capp. notandum, Clericus ministrans in Ordine, quem non habet, fit irregularis, ut colligitur ex *cit. c. 1. h. t.* ubi duplex pœna imponitur tali usurpatori Divini, seu Ecclesiastici Officij, ut notat *Suar. dis. 42. de censur. sec. 4. n. 2.* Prima est excommunicatio, non quidem ipso jure lata, sed ferenda per sententiam, ut patet ex verbo *abjiciatur*, quod ministerium hominis requirit. Secunda est pœna irregularitatis, quæ significatur illis verbis, *nunquam ordinetur*, ita ut is, qui ministrat in Ordine superiore, quem non habet, v. g. Diaconus in officio Sacerdotis, ut in casu *cit. c. 2. h. t.* nunquam in perpetuum possit promoveri ad Ordines superiores nondum susceptos v. g. Sacerdotij, in quo ministravit, nisi cum illo dispensetur. Quod verò attinet ad Ordines inferiores, jam susceptos, is, qui ministravit in Ordine, quem non habuit, tantùm est suspensus ab usu, & exercitio Ordinis proximè, & postremò suscepti, & quidem solùm ad

tempus

tempus biennij, vel triennij, pro arbitrio Episcopi, ita tamen ut post elapsum triennium, non possit ultrà durare, etiam cum voluntate Episcopi illa suspensio: nam in *cit. c. 2.* tantùm fit mentio de suspensione ad tempus à Diaconatu: nulla autem de suspensione ab usu, & exercitio aliorum inferiorum Ordinum jam susceptorum, adeóque tali Clerico adhuc licitum erit in illis ministrare, sicut etiam *Abbas* ibidem solùm meminit de suspensione ab exercitio Diaconatûs, & quidem ad tempus, non autem aliorum Ordinum inferiorum. Cùm ergo dispositio hæc sit odiosa, & pœnalis, ideo potiùs verba illius restringenda sunt, quàm extendenda, *Suar. cit. sec. 4. n. 4.* Sic etiam si simplex Sacerdos exerceat actus Ordinis Episcopalis, quem non habet, v. g. si administret Sacramentum Confirmationis, vel Ordinis, fit irregularis, ita ut in perpetuum non possit consecrari in Episcopum: ab usu verò, seu exercitio Sacerdotij per biennium, vel triennium, est suspensus, arbitrio Episcopi: ab executione verò Ordinum inferiorum non est prohibitus, *Avila p. 7. de cens. dis. 9. sec. 2. dub. 15. concl. 2. Suar. cit. sec. 4. n. 7.*

IV. Sed quæritur hîc primò, an si Laicus exerceat actus Ordinis alicujus, sive usurpet Ministeria Clericorum, incurrat irregularitatem, ut si Laicus v. g. solemniter baptizet? Respondent communiter DD. affirmativè, *Navarr. in man. c. 27. n. 242. in fine. Avila cit. p. 7. dis. 9. dub. 13. in fine. Suar. cit. dis. 42. sec. 4. n. 10.* idque probatur ex *c. 1. h. t.* quod loquitur generaliter, & absolutè de quocunque non ordinato ministrante in Ordine, quem non habet: sed Laicus nullum omnino Ordinem habet, ergo si ministret in aliquo, fit irregularis. Nec obstat, quòd Rubrica hujus Tituli sic de Clerico non ordinato ministrante, quia in pluribus manuscriptis Codicibus habetur ista Inscriptio, de non Ordinato ministrante, teste *Gl. marg. hic.* Deinde non semper valet argumentum à rubro ad nigrum, quia quandoque contingit, ut nigrum sit generalius rubro, hoc est, plus contineatur in Titulo, quàm contineat inscriptio Tituli, & vice versâ, ut rubrum nigro sit generalius, ut notat *Everhard. in locis argum. loco à rubro. q. 2. n. 11.* Accedit, quòd eadem, imò major sit ratio, cur Laicus incurrat irregularitatem, ministrando in Ordine, quem non habet, quàm Clericus, quia Laicus magis delinquit, usurpando aliquem Ordinem, cùm nullum omnino habeat, quàm Clericus, qui saltem in Clericali statu est constitutus. Contrarium tamen probabiliter tenent plures apud *Laym. l. 1. tr. 5. p. 5. c. 3. n. 3.* quos & ipse sequitur: tum quia hæc irregularitas non habetur expressa in jure: tum quia qui ministrat in Ordine, quem non habet, est deponendus, ut docet *Abb. in c. 5. h. t. not. 1.* & nunquam ordinandus, depositio autem est propria Clericorum, & in Laicis locum non habet. Ratio autem, cur irregularitas potiùs jure decreta sit in Clericos ministrantes in Ordine, quem non habent, quàm in Laicos, esse potest, quia talis usurpatio frequentior esse solet in Clericis, quàm in Laicis, *Laym. c. l.* Argumentum verò à paritate, vel etiam majoritate rationis, in materia irregularitatis, non est efficax, ut fatentur etiam contrariæ sententiæ Auctores, ideóque non obstat huic sententiæ. Ex quo sequitur, quòd si Laicus fingens se Sacerdotem, à peccatis absolvere præsumat, non fiat irregularis, *Laym. c. l.* Potest tamen Laicus, qui se dicit Clericum, & actibus Clericorum se ingerit, ut falsarius puniri, pœnâ falsi, *Gl. in c. 1. V. Propter temeritatem. h. t. Diaz in pract. Can. crim. c. 12. num. 2.*

V. Quæritur secundò, quæ requirantur ad incurrendam hanc irregularitatem ab eo, qui ministravit in Ordine, quo caruit, sive quem non recepit? Respondetur plura requiri, ut notat *Silvest. V. Irregularitas, q. 12. n. 14. Avila cit. dis. 9. sec. 2. dub. 13. Suar. cit. sec. 4. n. 14. & seqq.* Primò, ut exerceat actum proprium Ordinis, sive Ministerium, quod ab alio, qui talem Ordinem non habet, exerceri non possit. Secundò, ut ministret in Ordine, quem non habet scienter, non ex ignorantia, probabiliter putans se habere talem Ordinem, ut patet ex *cit. c. 1.* ibi: *Propter temeritatē, h. t.* Nam hæc irregularitas est pœnalis, ideoque sine culpa, & peccato non incurritur, *Suar. cit. sec. 4. n. 16.* quin imò *Avila c. l.* putat, non incurri hanc irregularitatem ab eo, qui etiam ex crassa ignorantia ministrat in Ordine, quem non habet, quia est valde gravis pœna, ideóque non incurritur, nisi à sciente, & temerariè præsumente, sive per contemptum ministrante.

Tertiò requiritur, ut ministraverit scienter in Ordine, quem non recepit, quoad substantiam, quia tunc illa ordinatio fuit nulla, ob defectum substantialem, adeóque ministravit in Ordine, quem non habet; secùs si in ordinatione omissum sit aliquid accidentale, quod certum est non esse de substantia, v. g. unctio aliqua: tunc enim si ministret, antequam suppleatur omissum, peccat quidem graviter: (nisi esset omissa parva Ceremonia, quæ necessariò supplenda non est) per hanc tamen culpam, etsi gravem, non incurrit irregularitatem, quia ea nullo jure est expressa, quamvis prohibeatur interim ministrare, donec defectus ille suppleatur, *Silvest. c. l. limit. 5. Suar. cit. sec. 4. n. 11. & 12.*

VI. Quartò, ut in Ordine, quem non habet, ministret seriò, non per jocum tantùm, nam si tota actio exterior sit ludicra, graviter quidem talis peccat, quia id cedit in gravem injuriam, & irreverentiam Sacramenti, nulla tamen incurritur irregularitas, quia talis non verè ministrat in Ordine, quem non habet, & nullum jus reperitur tali casu irregularitatem inducens, *Silvest. c. l. limit. 2. Avila c. l. limit. 3. Suar. cit. sec. 4. n. 16.* qui tamen *n. 18.* addit, eum fieri irregularem, qui quoad exteriorem actionem, seriò exercet actum aliquem Ordinis, quamvis sine interiore intentione conficiendi Sacramentum, vel aliud Ministerium sacrum faciendi, quia Lex intendit punire usurpationem exterioris Ministerij alicujus Ordinis, adeóque ad hanc irregularitatem incurrendam, sufficit voluntas faciendi actus Ordinis exteriùs, etiam sine interna intentione faciendi Sacramentum, vel aliud verum Ministerium, quod non potest is, qui scit se non esse ordinatum, verè intendere. Unde si non Sacerdos solemniter, & tanquam ex officio baptizet, vel Missam celebret, vel absolvat à peccatis, vel etiam solùm Confessiones audiat, fit irregularis, etiamsi nullam habeat interiorem intentionem conficiendi Sacramentum, alioquin iniquissimi homines facilè vitare possent hanc pœnam, fictè Sacramenta confe-

conferendo, vel alia ministeria sacra exercendo, *Suar. c. l. n 19.*

VII. Quintò requiritur, ut quis ministret in Ordine, quem non habet, solemniter, & tanquam ex officio ad tale ministerium deputatus, & constitutus, si enim sina solemnitate id faciat, vel non tanquam ex officio, non erit irregularis, ut si quis non Diaconus legat, vel canat Evangelium, ut dici solet à Monialibus in Maturinis, vel cum Dalmatica, sed sine Stola, vel Epistolam cum Dalmatica, sed fine Manipulo, vel etiam cum Manipulo, ubi est consuetudo, quòd non ordinati sic eam canant, quia non tam exercet officium Diaconi, vel Subdiaconi, quàm Cantotis, *Silvest. c. l. limit. 6. Avila c. l. limit. 5.* & dictum suprà.

Hinc infertur primò, quòd Clericus, exercendo actum Ordinis, quem habet, nunquam incurrit irregularitatem, propter usurpatam jurisdictionem, quam non habet, quia hæc irregularitas solùm lata est in eum, qui exercet actum Ordinis, quem non habet. Unde etsi Sacerdos solemniter baptizet non subditum, vel Sacramenta Pœnitentiæ, aut Eucharistiæ administret non subditis, sine licentia proprii Parochi, non fit irregularis, quia non exercet actum Ordinis, quem non habet, sed solùm usurpat alienam jurisdictionem. Idémque est, si assistat matrimonio alieni Parochiani, sed non benedicat nuptias.

Infertur secundò, si Diaconus baptizet solemniter, sine licentia Episcopi, vel Presbyteri, etiam in extrema necessitate, fit irregularis, quia ex officio, & solemniter baptizare competit Sacerdoti, non Diacono: cum licentia verò Episcopi, aut Presbyteri, licitè baptizat, etiam solemniter, & extra casum necessitatis, & consequenter non fit irregularis, *Navarr. in man. c. 22. n. 7. Avila cit. sec. 2. dub. 14. concl. 1.*

VIII. Sextò requiritur ad incurrendam hanc irregularitatem, ut qui ministrat in Ordine, quem non habet, sit capax irregularitatis: unde si fœmina exerceat ea, quæ sunt Ordinis, non fit irregularis, quia irregulariter est privatio Ordinis, vel usus illi*. Idémque dicendum, si quis non baptizatus ministret in Ordine, quia neque hic est capax irregularitatis, saltem illius, quę ob delictum est lata, cùm enim non baptizatus, seu infidelis sit extra forum Ecclesiæ, non ligatur ejusdem legibus, *Suar. cit. sec. 4. n. 20.*

IX. Septimò denique aliqui requirunt ad hanc irregularitatem incurrendam, ut non ordinatus ministret in Ordine sacro, non in minoribus Ordinibus: nam in bis etiam Laici solent, & licitè possunt ministrare, etiam in vestibus sacris, v. g. in superpelliceo, quamvis ad hoc non sint ex ex officio deputati, *Silvest. V. Irregularitas, q. 13. Avila cit. dis. 9. sec. 2. dub. 13. limit. 1.* Sed obstat primò, quòd incip. c. 1. *h. t.* dicitur generaliter, *si aliquod divinum officium exercuerit non ordinatus, nunquam ordinetur*: sed functiones, seu officia minorum Ordinum spectant ad divinum officium, ergo qui illa exercent non ordinati, fiunt irregulares. Obstat secundò, quòd si Clericus excommunicatus ministret ex officio in Ordinibus minoribus, fiat irregularis, secundùm valde probabilem sententiam, ut dictum *Tit. præced. §. 6. n. 37.* eadem est autem ratio in proposito. Quare consequenter dicendum est, si quis exerceat actum aliquem, etiam in minoribus, tanquam ex officio, & minister ordinatus in eo, cùm non sit, ita ut nullus tali modo exercere possit hujusmodi actum, nisi habeat talem Ordinem, fiet irregularis, quod tamen nonnisi rarò contingere potest, ut etiam dictum *Tit. præced. n. 39.* Si verò quis solùm exerceat ministerium, sive actum minoris Ordinis, eo modo, quo secundùm consuetudinem, etiam à Laicis, & non ordinaris exerceri solet, non incurret irregularitatem, *Navarr. cit. c. 27. n. 242. dicto 7. Suar. cit. sec. 4. n. 15.*

X. Quæritur tertiò, quis in hac irregularitate dispensare possit? *Resp.* Solus Papa potest cum tali dispensare, ut ad superiores Ordines ascendat: at verò ut possit uti Ordine jam suscepto, etiam Episcopus dispensare potest: sicut etiam circa beneficium, ut illud retineat, ne sustentatione necessariâ privatus ad seculum revertatur, ut constat ex *c. 2. h. t.* & tradit *ibid. Abb. n. 2. & 3. Hostiens. in Summa h. t. n. 3. Silvest. cit. q. 12. Diaz in pract. Can. c. 12 n. 4. Avila cit. sec. 2. dub. 15. concl. 3.* ubi addit, quòd post Concil. Trident. Episcopus potest dispensare in hac irregularitate, etiam ad ulteriores Ordines non susceptos, si delictum sit occultum, juxta *c. 6. Ses. 24. de reform.*

XI. Postremò hic addendum, quòd hodie extat Constitutio Papæ Clementis VIII. edita, & promulgata Romæ die 4. Decembris, anno 1601. quæ incipit, *Etsi alias*, & habetur apud *Quarant. in Summa Bullarij V. Ordo in fine*, ubi statuitur: Ut quicunque non promotus ad sacrum Presbyteratus Ordinem repertus fuerit, Missarum celebrationem usurpâsse, vel Sacramentalem Confessionem audivisse, à Judicibus S. Inquisitionis, vel locorum Ordinarijs, tanquam Ecclesiæ misericordiâ indignus, à foro Ecclesiastico abjiciatur, & ab Ordinibus Ecclesiasticis, si quos habuerit, ritè degradatus, statim Curiæ seculari tradatur, per Judices seculares debitis pœnis plectendus.

TITVLVS XXIX.

DE CLERICO PER SALTUM PROMOTO.

I.

Præmittendum, non tantùm is, qui non est ordinatus, exercere prohibetur Officia Ecclesiastica, sive actus Ordinum, de quo Tit. præcedente; sed etiam is, qui non est ritè, seu præposterè ordinatus, ut si quis per saltum suscipiat aliquem Ordinem: nam Ordines ita inter se sunt subordinati, ut per minores, sive inferiores gradatim ad majores, sive superiores Ordines sit ascendendum. Si quis igitur prætermisso inferiore alique

aliquo Ordine, uno vel pluribus, suscipiat Ordinem superiorem, dicitur per saltum promotus ad Ordines: ut si quis ordinetur Lector, priusquam sit Ostiarius, vel Diaconus, ante susceptum Subdiaconatum. Et licèt collatio Ordinis altioris, non suscepto priùs Ordine inferiore, sit valida, etiamsi quis ex laico, qui nullum habuit Ordinem, immediatè Sacerdos sit ordinatus, ut docet *Gl.* communiter recepta, *in c. Solicitudo. unic. dis. 52. V. Subdiaconatus* & supponitur in *c. unic. h. t.* ibi enim quidam suscepit Ordinem Sacerdotij, prætermisso Diaconatu, & tamen non præcipitur repetere Sacerdotium, sed suscipere Ordinem, qui omissus fuit: est tamen illicita talis ordinatio, & jure prohibita, idéoque pœna condigna ordinato est imponenda, *Abb. in c. unic. n. 1. h. t.*

II. Quæritur primò. An ordinatus per saltum sit irregularis, ita ut non possit uti Ordine suscepto, nec Ordinem prætermissum recipere, nisi cum eo dispensetur? Resp. talem non esse quidem irregularem, si non ministravit in Ordine per saltum recepto: esse tamen ipso jure, ac facto suspensum ab executione Ordinis sic suscepti, donec Ordo inferior omissus suppleatur, *Silvest. V. Irregularitas. q. 12. n. 13. Avila p. 7. de cens. dis. 9. sec. 1. dub. 2. concl. 1. & 2. Suar. dis. 31. de cens. sec. 1. n. 45. & seqq.* Idque probatur ex *c. Tuæ un. h. t.* ubi habetur, quòd quidam Subdiaconus P. nomine, prætermisso Ordine Diaconatûs, se fecit ordinari in Sacerdotem, qui postea in secreto Episcopo suo confessus fuit (tanquam Judici, non in confessione Sacramentali, *Hostiens. hic V. Secretò*) se pro certo nescire, an res sic se haberet: sed quia viri boni hoc asserebant, inter quos fuerat conversatus, credebat assertioni eorum: cùm eo tempore, quo Ordines inferiores susceperat, infra annos discretionis constitutus esset. Quæsivit ergo Episcopus loci à Papa Innocentio III. quid hîc esset agendum, qui mandavit Episcopo, ut condignam pœnitentiam, propter hujusmodi negligentiam (quæ crassa, & supina ignorantia fuit, idéoque ipsum non excusabat. *Gl. hic V. Hujusmodi*) ei imponat, quâ peractâ, quia non censetur iteratum, quod nescitur esse factum, ipsum in Diaconum ordinare procuret, & sic ex misericordia eundem ministrare in Ordine Sacerdotis permittat.

III. Jam ergo probatur prima pars assertionis, quòd recipiens Ordinem per saltum non sit irregularis, tum quia etsi ministrans in Ordine, quem non habet, fiat irregularis: nullo tamen jure statutum habetur, quòd quis fiat irregularis ex eo solùm, quòd prætermisit Ordinem inferiorem, si in suscepto per saltum non ministravit: tum quia in *cit. c. un. h. t.* non statuitur talis irregularitas, ut patet ex illis verbis: *ipsum in Diaconum ordinare procures*: ex quibus colligitur, quòd per saltum ordinatus non est per se impeditus, & inhabilis ad suscipiendos Ordines, quo minùs saltem ex dispensatione Episcopi, possit Ordinem prætermissum recipere: idéoque etiam ibi permittitur, ut postquam Ordo prætermissus est suppletus, Episcopus cum tali dispenset, ut possit ministrare in Ordine per saltum suscepto: si autem irregularis foret, solus Papa dispensare posset, *Avila p. 7. dis. 9. sec. 1. dub 2. concl. 1. Zœs. in Comment. in Decret. h. t. n. 2.* Altera pars, quòd promotus per saltum, ipso jure, maneat suspensus ab Ordine sic suscepto, probatur ex *cit. c. unic.* ubi cùm quidam Subdiaconus, prætermisso Diaconatu, factus esset Sacerdos, præcipitur, ut Episcopus eum procuret ordinare Diaconum, & tunc ex misericordia permittat ministrare in Ordine Sacerdotij: ergo ibi supponitur, quòd erat ipso jure suspensus ab executione Ordinis Sacerdotij, alioquin nullâ opus fuisset dispensatione, *Avila cit. l. concl. 2.* Idque confirmatur ex Concilio Tridentino *Sess. 23. c. 14. de reform.* ubi in fine dicitur: cum promotis per saltum, si non ministraverint, Episcopus ex legitima causa potest dispensare: ergo ibi supponitur, quòd etsi non ministraverint, sint ipso facto suspensi, alioquin ministrando in Ordine non contraherent novum impedimentum, seu irregularitatem, si non essent suspensi, sed solùm suspendendi, quia suspensi, vel aliâ censurâ irretiti, exercendo actum Ordinis, à quo sunt suspensi, fiunt irregulares, *c. 1. de sent. & re judic. in 6.* & patet ex suprà dictis, *Avila cit. l. Tolet in summa lib. 1. c. 50. n. 18.* Nec obstat, quòd in *c. Solicitudo. unic. dis. 52.* præcipitur, ut Episcopus eum, qui per saltum susceperat Diaconatum, & Presbyteratum, prætermisso Subdiaconatu, ab Officio Sacerdotali prohibeat, donec recipiat Subdiaconatum, ergo talis non est suspensus ipso jure, sed suspendendus per sententiam. Respondetur enim, quòd illud verbum, *prohibeat*, non significat prohibere per censuram, suspendendo eum, sed ut Episcopus eum compellat ad observandam censuram, quâ jam erat ligatus, *Avila cit. sec. 1. dub. 2. in fine*: ubi addit, etsi deceat, ibi non contineri sententiam latam ipso jure, sed ferendam; tamen illud cap. correctum esse per *c. un. h. t.* quod est posterius, & cui consonat etiam Concilium Trident. *cit. l.*

IV. Hinc sequitur primò. Si per saltum promotus, ante absolutionem suspensionis, ministrat in Ordine sic recepto, vel etiam in Ordine prætermisso, fit irregularis, sive ante illum susceptum, sive post susceptum ministraverit, sine legitima dispensatione: si enim ministravit antè, fit irregularis, tanquam ministrans in Ordine, quem non habet, juxta suprà dicta: si post illum susceptum, itidem fit irregularis, quia cùm ille sit suspensus à receptione Ordinis prætermissi, postquam illum sine dispensatione suscepit, manet adhuc suspensus ab ejus executione, ergo si in illa censura ministret, fit irregularis, juxta *c. 1. de sent. & re judic.* & neutro casu potest dispensare Episcopus: non in irregularitate contracta per usum Ordinis, à cujus receptione erat suspensus, quia talis facultas nullibi Episcopo est concessa: nec in suspensione, quam incurrit, & quæ est imposita ipso jure, ante talem usum, quia potestas dispensandi in illo, est à Concilio Trident. concessa Episcopo, sub illa conditione, nisi ministraverit, *Suar. dis. 31. sec. 1. n. 51. Avila cit. l. concl. 1.*

Sequitur secundò. Si promotus per saltum non ministravit in Ordine sic suscepto, potest Episcopus cum eo dispensare in prædicta suspensione, ut possit eo uti: sicuti etiam ut possit recipere Ordinem prætermissum, & eo recepto uti, ut colligitur ex *cit. c. unic. h. t.* quamvis delictum sit publicum, quia Concilium *cit. l.* facultatem dispensandi non limitavit ad delictum occultum: at verò si ministravit in Ordine

dine per saltum suscepto, non potest Episcopus, ex vi dicti decreti, dispensare in suspensione, nec in irregularitate contracta ex tali usu Ordinis: poterit tamen dispensare ex vi Concilij Trident. *Sess. 24. c. 6. de reform.* si delictum sit occultum, *Avila cit. l. concl. 2.*

V. Notandum hîc præterea primò. Ordinatus per saltum est suspensus tantùm ab eo Ordine, quem per saltum suscepit, & si in eo ministravit, fit irregularis: noo tamen est suspensus ab usu Ordinnm inferiorum, quos legitimè susceperat, ac proinde iis etiam licitè uti potest, *Avila cit. dub. 2. concl. 2. in fine, Barb. de Offic. & potest. Episc. alleg. 47. n. 10.*

Notandum secundò, cum eo, qui per saltum est promotus, & absque dispensatione recepit Ordinem prætermissum, non potest dispensare Episcopus, ut ministret in Ordinibus susceptis, & ad Superiores ascendat: nam quamvis vi Concilij Trident *cit. sess. 23. c. 14.* solùm prohibeatur Episcopus dispensare cum promotis per saltum, si in Ordine ministraverint adeòque cessante hâc conditione, possit Episcopus dispensare, cùm suscipere Ordinem prætermissum oon sit ministrare in Ordine: veruntameo si ordinatur per saltum recipiat Ordinem prætermissum, sine dispensatione, incurrit novum genus suspensionis, quia suscipit illum Ordinem censurâ ligatus, ideo in hac suspensione non potest Episcopus dispensare, nam cum excommunicato, vel aliâ censurâ irretito, qui scienter Ordines recipit, nullus, præter Papam, dispensare potest, *Barb. cit. l. n. 11.*

Notandum tertiò. Episcopus, vi Concilij Trid. *cit. l.* non potest dispensare cum promotis per saltum, ut sic ordinati ascendant ad superiores Ordines, antequam inferiorem Ordinem prætermissum recipiant, quia id repugnat primæ institutioni Ordinum, ut gradatim recipiantur, adeòque Juri Divino, ut nec SS. Pontifex in eo dispensare posse videatu. Neque etiam Episcopus dispensare potest, ut ordinatus per saltum ministrare possit in Ordine sic suscepto, antequam prætermissum receperit, quia hoc est per se malum, & prohibitum quasi ex natura rei, suppositâ institutione talium Ordinum. Potest tamen Episcopus dispensare cum promoto per saltum, ut recipiat Ordinem prætermissum, & deinde in eodem ministret, & ad superiorem ascendat, ac proinde supponit Concilium hoc esse prohibitum ipso facto ei, qui sic ordinatus est, & consequenter ipso jure illum suspensum esse, ut suprà dictum, *Suar. cit. dis. 31. sec. 2. n. 47. Barb. cit. alleg n. 12.*

VI. Notandũ quartò. Episcopus, ex legitima causa, potest dispensare cum promotis per saltum, si non ministraverint in Ordine suscepto, sive scienter, sive ignoranter fuerint ita promoti, quia Concilium non distinguit, utrùm scienter, & ex ambitione, aut malitia: an verò ex negligentia, vel ignorantia, sic sint ordinati, sed simpliciter, & indistinctè dicit, posse dispensare Episcopum, si non ministraverint. E contrario verò non potest Episcopus cum illis dispensare, si ministraverint, sive scienter, & dolosè, sive ex ignorantia sic ordinati fuerint, quia etiam quoad hoc Concilium nihil distinguit, *Suar. cit. sec. 2. n. 47. in fine, Barb. cit. alleg. n. 6. Lopez in pract. can. apud Diaz. c. 24. in addit. lit. D.* Verùm contrarium tenet *Fagn. in c. unic. h. t. n. 24. & 25.* quòd etiam hodie post Concilium Trident. Episcopus non potest dispensare cum illis, qui noo ministraverunt, si scienter fuerint per saltum ordioati, quia cùm Jus Commune antiquum distinguat inter promotum per saltum scienter, vel ignoranter, ut patet ex *cit. c. un. h. t.* quod loquitur de ordinato per saltum ignoranter, & ante annos discretionis: & in *cit. can. Solicitudo. un. dis. 52.* est sermo de eo, qui ex negligentia potiùs, seu ignorantia, quàm ex superbia, Subdiaconatu postposito, ad Diaconatum, & Presbyteratum cognoscitur ascendisse: idcirco eodem modo distingui debet Decretum Concilij Trident. quia lex nova disponens in materia antiqua omnes interpretationes, & limitationes recipit, quas illa materia ab antiquis legibus recipiebat: idque procedit, etiamsi lex nova superveniens in materia, de qua disponunt veteres leges, generaliter loquatur, quia nihilominus distinguendum est, prout distinguunt leges antiquæ, ne videatur lex nova leges veteres corrigere, ut notat *Jason apud Fagn. cit. l.* quæ sententia, & interpretatio est probabilis.

VII. Notandum quintò. Prædicta intelligenda sunt de ordinatis per saltum, non solùm si aliquis Sacrorum, seu Majorum Ordinum sit prætermissus, sed etiam in promotis ad majores Ordines, omissis minoribus, sive omnibus, sive uno tantùm, & etiam casu, quo aliqui omiserint primam Tonsuram recipere, tum Episcopus cum illis dispensare potest, si non ministraverint in Ordine, vel in Ordinibus prætermissis, aliàs verò solus Papa, ex declaratione S. Congreg. Concil. apud *Joan. Gallemart. ibid. num. 4. Barb. cit. alleg. 47. n. 7.*

Notandum sextò. Qui Ordinem superiorem v. g. Presbyteratum suscepit, si ignoretur, aut probabiliter dubitetur, an Ordines inferiores susceperit, illi iidem conferri debent; prout sumitur ex *cit. c. unic. h. t.* ubi ratio redditur, *quia non intelligitur iteratum, quod factum esse noscitur:* hoc est, quamvis Sacramentum Ordinis noo sit iterabile, *c. 1. & c. ult. de Sacram. non iterand.* tameo oon dicitur Ordo iterari, qui nescitur esse collatus, & in dubio debet Ordo omissus ad cautelam denuo conferri, formâ sub conditione repetitâ, *Hostiens. in cit. c. un. h. t. V. Iteratum. & Abb. n. 2. Fagn. n. 9. & 10.* ubi *n. 12.* addit, si promotus per saltum oon velit ministrare io Ordine sic suscepto, vel in Superioribus Ordinibus, non debet cogi suscipere Ordinem prætermissum.

VIII. Notandum septimò. Ordo sacerdotalis non prærequirit, ex necessitate Sacramenti, Characterem Ordinis Diaconatûs, prout sumitur etiam ex *cit. c. un. h. t.* in quo ordinatus in Presbyterum, prætermisso Diaconatu, non jubetur iterum initiari Ordine Presbyteratûs: quin imò post peractam pœnitentiam, & susceptum Diaconatum, permittitur ex dispensatione ministrare io Ordine Sacerdotali, quod clarum signum est, Characterem Presbyteralem fuisse impressum, noo obstante, quòd ante Diaconatum receptum, fuerit Sacerdos ordinatus. Idémque est, si etiam omissi fuissent reliqui Ordines inferiores, quia sunt potestates Ordinum diversæ, & separatæ, *Abb. hic n. 4. Fagn. ibid. n. 2. & 3.*

Notandum octavò. Etsi is, qui non suscepit Ordinem Sacerdotalem, noo sit capax consecrationis Episcopalis, tamen qui Sacerdos est, potest consecrari

Episco-

Episcopus validè, licèt Ordinem Diaconatûs, vel Subdiaconatûs, vel alios inferiores non receperit. Non tamen talis poterit conferre Ordines, quos non recepit, quia sic per saltum ordinatus in Sacerdotem, & Episcopum, suscepit quidem Characterem Ordinis, sed non ejus executionem, *Gl. fin. in cit. c. un. h. t. Lopez in cit. c. 24. in addit. lit. A.* & DD. hodie communiter contra *Abbat. hic. in fine.*

IX. Notandum ultimò, ad sacros Ordines suscipiendos non requiritur de necessitate Sacramenti usus rationis, sive anni discretionis, alioquin sic ordinatus Characterem non reciperet, sed deberet iterum ordinari, cujus contrarium constat ex *cit. c. un. h. t.* ubi dicitur, solùm supplendum esse Ordinem Diaconatûs prætermissum: reliqui autem inferiores Ordines, ante usum rationis, collati non sunt iterandi, *Fagn. c. l. n. 13.* quamvis non debeant Ordines, etiam minores, conferri ante annos discretionis, imò nec ante tempus à Jure constitutum: alioquin ordinato interdicenda est executio Ordinis, usque ad legitimam ætatem, *c. Vel non est 14. de temp. ordinand. Gl. in cit. c. un. V. Discretionis junctâ Gl. marg. lit. A. h. t.* Multò magis autem minores Ordines, ante usum rationis, validè conferuntur, nec collati debent iterari, aut suppleri, *Turrecremata in c. Subdiaconus 4. dis. 77. n. 2.* & colligitur ex *cit. c. unic. h. t.*

X. Quæritur secundò, an, qui Ordinem recipit, ante susceptum Sacramentum Confirmationis, sit irregularis? Resp. Negativè, ex communi sententia DD. quia nulla irregularitas, vel censura reperitur jure expressa, nec Concilium Trid. *Sess. 23. c. 4. de reform.* pœnam aliquam imponit, sed solùm præcipit, ut nullus ad primam Tonsuram admittatur, qui Sacramentum Confirmationis non suscepit. Imò probabilius est non esse peccatum mortale, si quis sine hoc Sacramento suscipiat Ordines, etiam sacros, vel in ijs ministret, cùm non necessariò prærequirant, vel supponant Confirmationem, *Avila cit. sec. 1. dub. 3.* & alij recentiores plerique. Aliud est de Baptismo, sine quo nullus Ordo validè suscipi potest, cùm sit janua omnium Sacracramentorum, *Gl. in cit. c. Solicitudo, dis. 52.* & est communis sententia DD.

TITVLVS XXX.

DE EO, QUI FURTIVE ORDINEM SUSCEPIT.

I.

Quia per saltum promoti ad Ordines plerumque furtivè id faciunt, ideo subjicitur hic Titulus de furtivè recipientibus Ordines. Dicitur autem furtivè Ordines recipere, qui sine ordinatione, & licentia, seu consensu Superioris, nempe proprij Episcopi, & sine prævia examinatione, se per dolum ingerit ordinandis, aut ignorante Episcopo Ordinatore, Ordines recipit. *Abb. in Rubrica h. t. Gl. in c. 1. V. Furtivè. Hostiens. in Summ. eod. n. 1.* ubi addit, quòd etiam ille, qui simul, & eodem die quatuor minores Ordines, unà cum Subdiaconatu, accepit, vel simul duos sacros Ordines, furtivè recepisse Ordines censetur, ut ex dicendis patebit.

II. Quæritur primò, quæ sit pœna furtivè recipientis Ordines? Resp. Qui furtivè suscepit Ordinem, si contra hoc facientes lata erat excommunicatio, non potest in sic suscepto ministrare, nec ad superiorem Ordinem ascendere, sine dispensatione Papæ, prout sumitur ex *c. Veniens 1. h. t.* ubi habetur,
» quòd Clericus quidam P. nomine, accessit ad Pa-
» pam Alexandrum III. exponens eidem, se furtivè
» Diaconatûs Ordinem suscepisse. Quare mandat
» Papa Episcopo Diœcesano, quòd si non fuit ab
» ipso, vel ab aliquo Archidiaconorum suorum, vel
» Prælatorum, sub interminatione anathematis (sive
commminatione excommunicationis sub conditione
» factæ) prohibitus, condignâ pœnitentiâ ipsi im-
» positâ, promoveat illum ad Officium Sacerdotale,
» dispensando cum eo pro arbitrio suo, nisi alia im-
» pediant. Si verò sententia excommunicationis
» super hunc lata fuit, ipsum moneat, ut in aliquo
» Monasterio, seu Canonia habitum regularem sus-
cipiat: & si ibi aliquo tempore laudabiliter fuerit »
conversatus, poterit Episcopus ex misericordia ei »
providere (non suo jure, sed auctoritate Papæ, ut »
sequitur, *Gl. fin hic. & Hostiens.*) alioquin (si non »
vult intrare Religionem) nullâ ratione permittit »
Papa eum ad Sacerdotium promoveri. »

III. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, is, qui furtivè, & clandestinè est ordinatus, sine consensu Superioris, & sine examinatione, recipit quidem verum Ordinem, & Characterem, non tamen habet executionem, seu usum Ordinis, nisi cum illo fuerit dispensatum, prout sumitur ex hoc c. & tradit *Abb. ibid. n. 1. not. 1.*

Notandum secundò, ex eo, quod in *cit. c. 1.* dicitur, illum, qui furtivè Diaconatum suscepit, si id fecit sub excommunicatione prohibitus, non posse ascendere ad Sacerdotium, sine dispensatione Papæ, colligunt quidam DD. ipsum irregularitatem incurrisse, quia in excommunicatione positus Ordinem suscepit, ideòque inhabilis redditur ad ascendendum ad Ordinem superiorem, *Abb. hic n. 2. not. 4. Navarr. in man. c. 27. n. 241.* Verùm probabilius est, quòd talis non incurrat irregularitatem, ut tradit *Covarr. in c. Alma, p. 1. §. 6. n. 6. Suar. dis. 31. de censur. sec. 1. n. 57.* sed suspensionem tantùm ab Ordinis ita suscepti executione, quia secundùm Canones ille fit irregularis, qui censurâ ligatus exercet aliquem actum Ordinis, à quo est prohibitus, *c. 1. de sent. & re jud. in 6. c. 1. de sent. excomm. in 6.* qui autem suscipit, etsi furtivè, Ordinem, non exercet actum Ordinis, ergo non fit irregularis: incurrit tamen suspensionem ab executione Ordinis sic suscepti, quod patet etiam ex *c. Innotuit 3. h. t.* ubi idem illud impedimentum declaratur per privationem executionis Ordinis suscepti in illis verbis: *Ordinati in susceptis Ordinibus*

nibus ministrare non debent: juxta quod dictum c. 1. *h. t.* intelligendum est, dum ponit inhabilitatem ascendendi ad superiorem Ordinem, est enim in utroque c. sermo de suspensione, non de irregularitate: inter quas hæc est differentia, quòd quando in Jure prohibetur receptio Ordinum, est irregularitas, quæ omnino inhabilem facit ad Ordines: quando verò prohibetur usus, sive exercitium Ordinum, est suspensio, quæ usum tantùm tollit, ut notat *Avila p. 7. de cens. dis. 9. sec. 1. dub. 4. §. Si opponas in fine.* Porro in c. 1. *h. t.* nulla imponitur nova suspensio, vel irregularitas excommunicato suscipienti Ordines, quia non agitur ibi de hoc delicto, sed de furtiva susceptione Ordinum: & distinguitur, utrùm illa furtiva susceptio Ordinum fuerit facta contra prohibitionem Episcopi sub excommunicatione factam non se ingerendi Ordinibus; an sine illa: nam priore etiam casu non imponitur nova suspensio, vel irregularitas, sed solùm dicitur, quòd difficiliùs in ea dispensatur: si enim excommunicatio lata non erat, poterit Episcopus absolutè dispensare cum furtivè ordinato: si verò lata fuit, non potest dispensare, nisi sub conditione, ut Religionem intret, & laudabiliter in ea vivat, *Suar. cit. sec. 1. n. 57.*

IV. Notandum tertiò, qui furtivè ordinatus est contra prohibitionem factam ab Episcopo sub excommunicatione, & consequenter excommunicationem incurrit, est suspensus ab omnibus Ordinibus, non tantùm sacris, sed etiam minoribus, quoad eorum usum, & exercitium, quia in c. *Cum illorum 32. de sent. excomm.* simpliciter est sermo de Ordinibus Ecclesiasticis, adeoque etiam de minoribus est accipiendum, quia nullus Ecclesiasticus Ordo suscipi debet, vel exerceri ab excommunicato. At verò in c. 1. *&* 3. *h. t.* fit solùm mentio de Ordinibus sacris, quia illa facti speciem tantùm continent, nec peculiare jus de Sacris statuunt. Est autem hæc suspensio, non ab omnibus Ordinibus simpliciter, sed solùm à sic susceptis, non item ab inferioribus licitè susceptis, quamvis durante suspensione, non possit talis ascendere ad Ordines superiores, *Suar. cit. sec. 1. n. 58. Zœs. in Comment. in Decretal. n. 3. h. t.* Porro hæc suspensio non incurritur ob inculpabilem ignorantiam, quæ excusat à culpa mortali, quia in *cit. c. 1. & 3. h. t.* requiritur culpa: cùm enim tanquam pœna imponatur talis suspensio, necessariò supponit culpam, & quidem gravem, cùm sit gravis pœna, *Suar. cit. sec. 1, n. 59. Zœs. c. l. n. 4.* Similiter per vim, vel metum gravem furtivè ordinatus, non incurrit hanc pœnam suspensionis, cùm ea non imponatur, nisi propter culpam, à qua excusat justus metus, *Suar. c. l. n. 60. Zœs. c. l. n. 5.*

V. Notandum quartò, si excommunicatio ab Episcopo ordinante non sit lata contra furtivè ordinatum, tunc Episcopus potest jure suo, ac proprio cum illo dispensare, ut possit ascendere ad superiorem Ordinem. Si verò excommunicatio contra illum lata sit, tum etiam, jure suo, potest cum illo dispensare, si intraverit Religionem: alioquin verò si in seculo maneat, solus Papa dispensare potest, ut ad superiorem Ordinem promoveatur, uti sumitur ex *cit. c. 1. h. t. & Abb. ibid. n. 3.* Quamvis autem ingressus in Religionem non tollat irregularitatem, facit tamen, ut eò faciliùs cum eo dispensetur, ut colligitur ex *cit. c. 1. Gl. fin. hic, & Abb. n. 3.* Supposito tamen, quòd in casu hujus cap. furtivè ordinatus, irregularitatem incurrerit, de quo suprà.

Notandum quintò, solent Episcopi, ex more recepto, quando Ordines conferunt, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ prohibere, ne quis audeat se ingerere ordinandis, qui non fuerit approbatus: & tunc talis ordinatus non potest in suscepto Ordine ministrare, nec ad superiorem ascendere, sine Papæ dispensatione, *Lopez in pract. Can. c. 25. in addit. lit. B.* quòd si Episcopus tempore, quo confert Ordines, utatur his verbis: *Non intendimus ordinare non examinatos, & approbatos*, tunc qui se furtivè ingessit, non erit ordinatus, sed iterum ordinari debet, injunctâ illi pœnitentiâ, priusquam ordinetur, quia graviter deliquit, *Rebuff. in praxi benef. tit. de Clericis ad SS. Ordines malè promot. Gl. 4. n. 19.* Hodie tamen posset Episcopus, si crimen hoc sit occultum, & non deductum ad forum contentiosum, vi Concilij Trid. *Sess. 24. c. 6. de ref.* dispensare, *Lopez c. l.*

VI. Quæritur secundò, quæ sit pœna ejus, qui simul, & eodẽ die plures Ordines recipit? Resp. Primò, qui eodẽ die recipit primam Tonsuram, & quatuor Ordines minores, non incurrit irregularitatem, nec aliam censuram: qui verò eodem die recipit quatuor minores Ordines, & simul Subdiaconatum, secundùm quosdam DD. fit irregularis: secundùm alios verò, solùm incurrit suspensionem ab executione, sive usu Ordinum sic susceptorum, prout sumitur ex c. *Cum H. 2. h. t.* Nam quidam accessit ad Episcopum, tempore ordinationis (ut ab eo ordinaretur) qui juxta consuetudinem patriæ ei contulit quatuor minores Ordines, quibus non contentus, Subdiaconatum etiam (furtivè, & citra conscientiam Episcopi, qui id fortè ob nimiam multitudinem ordinandorum non advertit; nam ideo hoc cap. pon[itur] sub hoc tit. quia furtivè se fecit ordinari, *Hostiens. hic V. Excessit.*) temerario ausu recepit. Re delata ad Papam Cœlestinum III. is, quia idem Clericus in hoc facto multùm excessit: mandavit Episcopo Diœcesano, ut in minoribus tantùm Ordinibus eum celebrare permittat. Si verò Domum Religionis intrare voluerit, poterit Abbas ipsius, si aliàs dignus fuerit, in alijs Ordinibus cum eo dispensare, siquidem ita voluerit.

VII. Notandum primò, spectato Jure communi antiquo, omnes quatuor Ordines minores licitè possunt simul, & una die conferri eidem, ut colligitur ex hoc c. & notat *Gl. ibid. V. Minores, & Abb. n. 1.* At verò Subdiaconatus, unâ cum minoribus Ordinibus, eadem die conferri non debet, ut constat ex *cit. c. 2. h. t.* nisi alicubi vigeat contraria consuetudo, ut eodem die conferantur, & recipiantur, quia Jure communi non prohibentur, nisi plures sacri, seu majores Ordines conferri eodem die, *Rebuff. in praxi benef. tit. de Cleric. ad sacr. Ordines malè prom. Gl. 1. n. 18.* Neque verò consuetudo hæc conferendi, & recipiendi, unà cum minoribus Ordinibus, etiam Subdiaconatum, eodem die, est reprobata per Concil. Trid. *Sess. 23. c. 11. de ref. Navarr. in man. c. 25. n. 71. in fine.* Sed de hoc alibi ex Instituto actum est, *libr. 1. Decret. Tit. 11. sec. 1. §. 10. n. 83. & seq.*

Notandum secundò, Episcopus cum eo, qui Subdiaconatum furtivè suscepit, cum Ordinibus mi-

nuribus,

notibus, diſpenſare poteſt, ut miniſtret tantùm in Ordinibus minoribus, quippe non furtivè ſuſceptis, *cit. c. 2. & Barb. ibid. n. 3.*

Additur verò in *eod. c.* quòd cum eo, qui Religionem ingreſſus eſt, ſi vita, & mores ejus exegerint, poſſit Abbas illius diſpenſare, ſcilicet quoad exercitium Ordinis majoris, ſive Subdiaconatûs furtivè ſuſcepti, *Zaſ. hic n. 6.* vel etiam in alijs Ordinibus, ſi eos fortè furtivè ſuſceperit; & ſic favore Religionis conceditur, quod aliàs non concederetur, *Gl. hic in notatis.* Porro quòd hîc dicitur, Abbatem diſpenſare poſſe in hoc impedimento, ſive irregularitatis, ſive ſuſpenſionis, id ita intelligendum eſt, quòd id ſolùm poſſint Abbates in caſibus jure expreſſis: alioquin verò Abbatibus, aliiſq; Prælatis Epiſcopo inferioribus omnis poteſtas diſpenſandi eſt interdicta, niſi ex ſpeciali jure eis fuerit conceſſa, quia graviora, & majora ſunt reſervata Epiſcopo, *Hoſtienſ. hic in fine, & Abb. n. 2.*

VIII. Reſpondetur ſecundò. Si quis duos Ordines majores, ſeu ſacros, ſimul & eodem die, ſuſcipiat, poſt præceptum Epiſcopi id ſub excommunicatione probibentis, ſuſpenſionem incurrit, ut in Ordinibus ſuſceptis miniſtrare non poſſit, niſi cum eo diſpenſetur, ut conſtat ex *c. Innotuit. 3. & ult. h. t.* Nam quidam Clericus, & alij duo, cum litteris (dimiſſorijs) Epiſcopi ſui acceſſerunt ad Epiſcopum Seguntinenſem, ut Ordines ab eo reciperent. Cùmque ab eodem Epiſcopo, priuſquam ordinaret, ſub ſententia excommunicationis latæ fuiſſet probibitum, ne quis ad duos Ordines (ſcilicet ſacros, qui ſimul eodem die conferri non debent, *c. Litteras. 13. & c. Dilectus. 15. de temp. ordin. Gl. hic V. Ordines*) ſuſcipiendos ſe ingereret: nihilominus tamen prædicti Clerici Subdiaconatûs, & Diaconatûs Ordinem clandeſtinè ſuſceperunt. Conſultus ſuper hoc Papa reſpondet, quòd illi in ſuſceptis Ordinibus, de juris rigore, miniſtrare non debent (imò etiam de rigore ſunt deponendi, *c. Cum illorum. 32. de ſent. excomm.* quia receperunt Ordines contra ſententiam excommunicationis, *Arg. c. Latores. 4. de Cleric. excomm. miniſt. Gl. hîc V. Miniſtrare*) veruntamen ſi ad Religionem aliquam ſe voluerint transferre: & peractâ pœnitentiâ eis injunctâ, pro arbitrio Epiſcopi Diœceſani, laudabiliter ibi fuerint converſati, poterit idem Epiſcopus, de licentia Papæ, cum eis diſpenſare, ut in ſuſceptis Ordinibus miniſtrent.

IX. Pro explicatione notandum primò. Etſi duo Ordines ſacri, ſimul eodem die, conferri non debeant, collatio tamen valet, ſed ordinati ſunt ſuſpenſi ab executione, ſeu exercitio Ordinum ſic ſuſceptorum. Et licèt aliàs recipiens ſimul duos Ordines ſacros, ſuſpenditur tantùm ab executione ultimi Ordinis ſic furtivè ſuſcepti, *cit. c. Litteras. de temp. ordin.* at in caſu hujus c. ſuſpenditur ab executione omnium Ordinum, quia præceſſit ſententia excommunicationis, *Abb. hic n. 4.* Imò hoc caſu non poteſt Epiſcopus diſpenſare in Ordinibus furtivè ſuſceptis, ſuo jure, ſed nonniſi ex licentia Papæ, etiamſi ordinatus Religionem intraret, ut habetur in hoc c. Sed in priùs ſuſceptis, ſuo jure, poteſt diſpenſare, quando non præceſſit excommunicatio, *Hoſtienſ. hic in fine, & Abb. n. 5.*

Notandum ſecundò. Poteſt Epiſcopus ad id, quod jure communi ſtatutum eſt, ſine appoſitione pœnæ, per ſuum ſtatutum adijcere pœnam, vel augere illam, quæ lege eſt impoſita, ut colligitur ex hoc c. quia tunc non derogat diſpoſitioni Juris communis, ſed eam adjuvat, *Abb. hic n. 2.*

TITULUS XXXI.

DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM, ET SUBDITORUM.

Hactenus actum eſt generaliter de varijs exceſſibus, ſeu delictis, tam Prælatorum, quàm Subditorum, nunc ſubijcitur hic Titulus, in quo ſpecialiter agitur de exceſſibus, ſeu delictis Prælatorum in Subditos, & horum in Prælatos. Extat hic Titulus etiam in Sexto, & Clementinis.

§. I.

Qualiter poſſint, ac ſoleant Prælati Eccleſiaſtici excedere, ſeu delinquere in Subditos Clericos?

I.

ASSERTIO I. Delinquunt inprimis Epiſcopi, aliique Prælati, ſi Clericos ſubditos tallijs, vel exactionibus indebitis gravant, & niſi ad voluntatem ſuam pecuniam ſolvant, divinum Officium eis interdicunt: vel injuſtè, & illicitè cenſuras in eos ferunt, vel aliàs viliter, & inboneſtè eos tractant, ut ipſos laicis deſpicabiles reddant, prout habetur in *c. Pervenit. 1. h. t.* ſecundùm integram ejus lectionem, ubi ſtatuitur: quòd Epiſcopi Presbyteros, & alios Clericos quaſi filios, ac fratres, benignâ, ac fraternâ charitate fovere, & tractare debent. Quare mandat Papa Alexander III. Epiſcopis, ut eis tallias, & exactiones indebitas imponere non præſumant: nec de cætero indebitè, aut inboneſtè eoſdem tractent: & ſine judicio Capituli ſui, eos ſuſpendere, vel eorum Eccleſias interdicto ſubijcere non attentent: neque duas Eccleſias, ſi una earum ſufficiat ad neceſſariam ſuſtentationem, eos tenere permittant (niſi una ab altera dependeat,

pendeat, vel nisi unam habeant in titulum, & aliam in commendam, *Gl. hic V. Duas Ecclesias*) nec aliquem excommunicare, sine ordine judiciario, præsumant. Quòd si Prælati contra prædicta fecerint, sciant se ita puniendos (pœnâ extraordinariâ, & arbitrariâ, *Gl. hic V. Puniemus*) ut timore talia pœnæ alij à similibus absterreantur.

II. Pro intellectu hujus c. notandum primò. Episcopi non possunt Clericos sibi subditos gravare tallijs, collectis, & alijs exactionibus, nisi quæ jure, vel consuetudine sunt permissæ, c. *Quia cognovimus. 6. caus. 10. q. 3. c. ult. caus. 18. q. 2. c. Cùm Apostolus. 6. §. Prohibemus. de censib.* de quibus ibi dictum, *Abb. hic n. 1. & 2.*

Notandũ secundò. Episcopus non potest excommunicare, vel suspendere Clericos, vel eorũ Ecclesias interdicere, sine judicio, id est, consensu Capituli, *Gl. hic V. Capituli.* quamvis in textu de consensu Capituli, quoad excomunicationem, nihil exprimatur, sed de interdicto habetur in c. 2. *De his, quæ fiunt à maj. part. Cap.* Idque procedit, quando de re gravi, & severa pœna imponenda agitur, quia generatim in arduis negotijs expediendis per Episcopum requiritur consensus Capituli: in levioribus autem causis, vel delictis, satis est requiri consilium Capituli, quamvis id Episcopus sequi non teneatur, *Lopez sive Salzedo in pract. crim. Can. c. 3. in annotat. §. Competit quidem. Rodriq. tom. 2. qq. reg. q. 22. art. 7.* hodie tamen valet consuetudo legitimè præscripta, ut Episcopus in inquirendis, ac puniendis criminibus Subditorum, Capituli sui consensum requirere non teneatur, c. *Non est. 3. de consuet. in 6.*

Notandum tertiò. Ordo judiciarius, qui servandus est in excommunicatione, in eo consistit, ut vera, & rationabilis causa subsit, competens monitio præcedat, & proferens non ex odio, sed ex charitate & correctionis causâ procedat, *Hostiens. hic V. Sine ordine judiciario.* ubi addit, quòd etsi ordo iste non servetur, tenet sententia.

Notandum quartò. Pœna ob duos præcipuè fines imponitur, nempe ut delinquentes puniantur, & alij metu similis pœnæ absterreantur, ut dicitur in *cit. c. 1. in fine. h. t. & ibid. Abbas not. 2.*

III. Assertio 2. Excedunt, & delinquunt etiam Episcopi, si sine legitima causa, Ecclesiam alteri inferiori Prælato subjectam ab ejus subjectione, & obsequio liberent, prout id prohibetur in c. *Ad hæc. 2. h. t.* Nam quidam Episcopus Suffraganeus Archiepiscopi Cantuariensis plures Ecclesias suæ Diœcesis constituit liberas, ac immunes à consuetudine, & obsequio Archidiaconorum, per quod reditus eorum diminuit. Re hac ad Papam Alexandrum III. delatâ, is mandavit prædicto Archiepiscopo, ut factum Episcopi corrigat, & emendet, & ita provideat, ut Archidiaconia consuetudines, & jura, quæ Presbyteri in Ecclesijs suorum Archidiaconatuum ipsis debent, plenè serventur illæsa, & illis debitam reverentiam, & honorem exhibeant.

IV. Notandum primò. Potest Archidiaconus, vi consuetudinis legitimè præscriptæ, acquirere servitia, sive obsequia sibi præstanda ab alijs Ecclesijs in suo Archidiaconatu positis, vel alibi: adeóque potest etiam Prælatus Episcopo inferior acquirere, viâ præscriptionis, jurisdictionem in alijs Ecclesijs aliàs subjectis Diœcesano Episcopo: quamvis de jure communi Archidiacono non debeant aliæ Ecclesiæ, & earum Rectores præstare obsequia, vel servitia, nec jurisdictionem in illis habeat, cujus Officium plurimùm consistit in consuetudinibus, *Gl. fin. hic, & Abb. n. 2. & 4.*

Notandum secundò. Episcopi non possunt jura, & consuetudines Archidiaconorum, & aliorum Prælatorum inferiorum diminuere, nec jurisdictionem earum illis auferre, quia non debent jus suum alicui diminuere, vel tollere, sine ejus consensu, *Gl. hic in notat. & V. Diminuit.* ubi etiam ait, quòd Episcopus non potest dare privilegium in præjudicium alterius, *Arg. c. Conquestus. 8. caus. 9. q. 3.*

V. Assertio 3. Delinquunt etiam Episcopi, aliíque Prælati, si Ecclesias, vel beneficia, quarum ordinatio, vel collatio ad eos spectat, sibi retineant, vel sibi ipsis conferant, prout deciditur in c. *Ad aures. 3. h. t.* Nam quidam Archidiaconi Episcopi Exoniensis se in Ecclesias, quæ in suis Archidiaconatibus vacabant, propriâ auctoritate, intrudere non verebantur, & eas suis usibus deputabant: cùm in eisdem personas instituere deberent. Re delatâ ad Papam Alexandrum III. is mandavit prædicto Episcopo, ut illos, qui tali modo Ecclesias occupant, vel detinent occupatas, per censuram Ecclesiasticam compellat ad eas dimittendas, & in ijsdem personas idoneas instituat: dictos verò Archidiaconos, ob tantam præsumptionem, condignâ pœnâ (extraordinariâ, seu arbitraria, *Gl. fin. hic*) afficiat.

VI. Notandum primò. Qui habet potestatem instituendi, vel conferendi aliquod beneficium, non potest se ipsum in illo instituere, vel sibi ipsi conferre, quia inter dantem & accipientem debet esse distinctio personalis, c. *ult. de institut.* & dictum suprà *libr. 3. Decret. tit. 7. num. 16. & seq.* & nemo potest sibi ipsi, sive in facto proprio auctoritatem præstare, *§. fin. Instit. de auctor. tut. Gl. hic V. Intrudere, & Hostiens.* Nec potest etiam collator Ecclesiæ, vel beneficij reditus ejusdem Ecclesiæ, vel beneficij sibi retinere, sed debet illi Ecclesiæ, vel beneficio de Rectore providere, etiam si sit beneficium manuale, *Abb. hic n. 2.*

Notandum secundò. Si Prælatus Episcopo inferior, v. g. Archidiaconus, ad quem spectat collatio Ecclesiæ, vel beneficij, non conferat illud, vel personæ indignæ conferat, potestas conferendi devolvitur ad Superiorem, scilicet Episcopum: potest tamen habere custodiam Ecclesiæ vacantis sibi subjectæ, donec fuerit provisum de Rectore, nam ad illum spectat custodia Ecclesiæ, vel beneficij vacantis, ad quem spectat illius collatio, *Gl. hic V. Intrudere, & Abb. n. 3.*

VII. Assertio 4. Episcopi, aliíque Prælati delinquunt præterea, si Ecclesias, vel beneficia conferant indignis, prout prohibitum est in c. *Inter dilectos. 11. h. t.* Nam vacante Succentoriâ Ecclesiæ Pictaviensis, Cantor ejusdem Ecclesiæ (ad quẽ collatio ipsius Succentoriæ, sive ex longa consuetudine, sive ex speciali privilegio, pertinebat, *Hostiens. hic V. eod.*) eam contulit Petro Canonico Pictaviensi, sed postea non cassatâ dictâ collatio-

ne,

ne, eandem Succentoriam contulit Bernardo Canonico etiam Pictaviensi. Unde ortâ inter eos quæstione, causa commissa fuit quibusdam Judicibus delegatis, coram quibus petijt utraque pars collationem sibi factam confirmari, & alterius cassari. Post hæc causa delata est ad Papam Innocentium III. qui ex attestationibus utriúsque partis inspectis invenit esse probatum, dictum Petrum publicum aleatorem esse, ac manifestum usurarium, qui XI. denarios pro XII. mutuavit in ludo. (quæ usura centesimam excedit, nam ista uno anno sorti adæquatur, *l. Eos 26. C. de usur. Gl. hic V. Undecim denarios,*) is tamen ad excusandum suum delictum, allegavit consuetudinem Clericorum Galliæ, quâ sic mutuant, & ludunt frequenter. Sed Papa hujusmodi ludos voluptuosos, quippe noxios, & pravam hanc consuetudinem, quæ corruptela potiùs dicenda est, penitus reprobavit, cùm in illis sit magis punienda offensa, per quos delinquendi auctoritas usurpatur. Unde quod circa dictum Petrum de Succentoria factum esse constat, propter indignitatem, & vilitatem ipsius, Papa decernit irritandum, cùm personis vilibus, & indignis portæ dignitatum patere non debeant, juxta legitimas Sanctiones (*l. 2. C. de dignit. lib. 12.* Præterea contra prædictum Bernardum fuit probatum per testes, quòd eum conscientia Judicum delegatorum, ultima clausula non fuerit inserta in litteris eorundem, sicut ex ipsorum depositionibus constitit evidenter. Verùm Papa consideravit, quòd licèt constaret, dictam clausulam appositam fuisse litteris illis, præter conscientiam prædictorum Judicum: tamen fides facta non fuit, quòd dictus Bernardus illam clausulam apposuerit, vel procuraverit, ut ab alio apponeretur. Vel etiam quòd scienter usus fuerit litteris sic falsatis: ac proinde Papa dictum Bernardum ab hujusmodi falsitatis objectu absolvit, præcipuè, cùm postquam hoc ipsi objectum fuit, eis uti prætermiserit. Sed quia per depositiones duorum testium constitit, quòd concessio, sive collatio prædicto Petro facta (quanquam propter ejus indignitatem debuisset reprobari) præcesserit concessionem, seu collationem posteà factam Bernardo, ideo Papa hanc decrevit irritam, & inanem. Quia verò Cantor ita inconstanter se gessit in hoc facto, ut primâ donatione, seu collatione non reprobatâ, secundam facere attentaverit, Papa ipsum privavit potestate conferendi, hâc vice, dictam Succentoriam, ut puniatur, in quo deliquit, mandans Judicibus delegatis, ut eandem personæ idoneæ, auctoritate Apostolicâ, assignent.

VIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, Præcentor, qui & Cantor vocari solet, olim dictus fuit is, qui in Choro Antiphonas, & Psalmos inchoabat, de quo fit mentio in *c. Cùm olim 6. de consuetud.* Succentor verò, qui etiam in quibusdã Ecclesijs appellatur Vice-Cantor, dicitur ille, qui absente Cantore, seu Præcentore, ejus vice fungitur, inchoando in Choro Antiphonas, & Psalmos, *Azor. p. 2. lib. 3. c. 22. q. 1. & 2.* Est autem Succentoria dignitas, vel saltem personatus, si annexam habeat præeminentiam in sessionibus, processionibus, & alijs conventibus inter reliquos Canonicos divina officia celebrantes, uti sumitur ex hoc *c. & ibi Gl. V. Dignitatis. Laym. in cit. c. Cùm olim 6. n. 6.*

Notandum secundò, Ludus alearum est prohibitus Clericis, *c. Clerici 15. de vita, & honest. Cleric.* adeo ut etiam consuetudo in contrarium non valeat, quia est corruptela: quin imò Clericus aleator repelli debet tanquam vilis, & indignus ab officio obtinendo, cùm collatio ipsi facta sit nulla, si publicè constabat esse aleatorem: si verò non constabat, quia erat occultus, debet irritari collatio: verùm officio, vel beneficio obtento, antequam ludos vetitos exerceret, non debet privari, sed aliâ mitiore pœnâ plecti, nisi monitus nolit se corrigere, tunc enim beneficio est privandus, *c. 1. dis. 35.* sed usurarius Clericus non solùm potest repelli à beneficio obtinendo, sed etiam privari obtento, quia graviùs peccat, etsi Episcopus cum eo dispensare possit circa beneficium, si se correxerit, *c. de Petro 4. dist. 47. Gl. hic V. Aleatorem, & Abb. n. 2. & 6.*

Notandum tertiò, Judices possunt tanquam testes deponere cum alijs Judicibus, de gestis coram se, ut colligitur ex hoc c. & tradit *Gl. hic V. Depositionibus, & Abb. n. 3.*

IX. Notandum quartò, qui utitur falso Instrumento, seu falsis litteris in judicio, non ideo potest, tanquam falsarius puniri pœnâ falsi ordinariâ, nisi probetur, quòd ipse eas falsaverit, vel procuraverit, ut ab alio falsarentur: vel quòd ipse illis scienter usus fuerit: & præsumitur ignorantia, si postquam hoc illi fuit objectum, destitit ab usu falsi instrumenti, vel falsarum litterarum, prout sumitur ex *cit. c. Inter dilectos, h. t. & ibi Gl. V. Procuraverit, & Abb. n. 4.*

Notandum quintò, si concessio, seu collatio beneficij priùs facta fuit alicui indigno, sed per ignorantiam, quia publicè non constabat collationem esse nullam, ut in casu hujus c. in quo non constabat, sed meritò dubitari poterat, an collatio beneficij esset nulla, nec nè? & an is, cui collatio priùs facta est, esset indignus, quia usuram exercuit tantùm in ludo, & ludebat, secundùm consuetudinem aliorum Clericorum: hoc, inquam, casu, secunda cessio, seu collatio beneficij irritanda est, seu irrita declaranda, licèt is, cui collatum est beneficium, postea repertus sit indignus: nam etsi prima collatio facta sit indigno per ignorantiam, quia tamen publicè non constabat de nullitate collationis, non potuit, nec debuit attentare collator secundam collationem, nisi priùs cassatâ, seu reprobatâ primâ, nunquam enim debet fieri secunda collatio, vel electio, nisi notoriè constet primam nullam, & invalidam esse: quare in casu hujus c. is, qui primò contulit beneficium indigno, scilicet Petro, non fuit ipso facto privatus potestate conferendi, quia ignoranter id fecit, & indignitas personæ tunc erat occulta, sed propter inconstantiam suam, quia primâ collatione non cassatâ, processit ad secundam, pro ea vice, fuit privatus potestate conferendi. Unde secunda collatio non tenuit, quia Cantor conferendo primò Succentoriam ipsi Petro, functus est suo officio, ideo non potuit, nec debuit attentare secundam collationem, *Gl. in cit. c. Inter, V. Postmodum, & V. Irritum, Abb. ibid. n. 8 & 9.*

X. Assertio 5. Delinquunt Episcopi, alijque similes Prælati, si impediant privilegia subditorum, idemque hi non teneantur parere Superiori exigenti,

vel præcipienti aliquid contra tenorem suorum privilegiorum, prout sumitur ex c. *Sanè* 5. *h. t.* ubi Alexander III. sic statuit: Si Episcopi aliquid ab Abbatibus (non exemptis, sed subjectis Episcopo, nam hîc non est sermo de exemptis, *Gl. hîc V. Obedientiam.*) præter debitam obedientiam, contra libertatem Ordinis à SS. Pontificibus concessam exigant, liberum sit Abbatibus, auctoritate Apostolicâ, quod petitur denegare. Loquitur autem hic textus, non de plena, & omnimoda exemptione à potestate, & jurisdictione Episcopi, ut patet ex illis verbis, *præter debitam obedientiam*, sed de privilegio, per quod libertas, seu immunitas in certa re alicui Ordini, aut Monasterio à Papa conceditur, ita tamen ut nihilominus Episcopus possit visitare, & corrigere tale Monasterium, vel confirmare Abbates, *Gl. hîc V. Obedientiam, & Hostiens.* Ratio decisionis est, quia etiam Episcopi, alijque Prælati, seu Superiores tenentur libertates, seu immunitates à Papa inferioribus Ecclesijs, vel Clericis secularibus, aut regularibus concessas illæsas conservare, quia inferior non potest tollere legem superioris, c. *Cùm inferior* 16. *de majorit. & obed.* & potest Papa, etiam in præjudicium Episcoporum, Ecclesijs, vel Clericis inferioribus privilegia dare, *Abb. hîc n.* 2.

XI. Porro si Episcopus aliquid à subdito contra privilegium ipsius exigat, potest is hoc ei denegare, auctoritate hujus Canonis, ut notat *Gl. fin. hîc.* imò & auctoritate propria, cùm vigore privilegij ad hoc faciendum non teneatur, c. *Quia cognovimus* 6. *caus.* 10. *q.* 3. Vel etiam dici potest, si Superior non sit in possessione ejus, quod à subdito privilegiato petit, potest, propriâ auctoritate, id ei subditus denegare, juxta *cit. c. Quia cognovimus.* Secùs verò, si superior sit in possessione, tunc enim subditus non propriâ, sed auctoritate Apostolicâ, & delegatâ hujus Canonis, id negare potest; nam aliàs propriâ auctoritate non posset subditus Superiorem suum possessione privare, *Arg. cit. c. Cùm inferior de majorit. & obed. Abbas hîc in fine.*

XII. Ex dictis infertur, quòd sententia excommunicationis lata ab Episcopo contra Subditum, eò quòd non paruit in ijs, quæ contra privilegium sibi à Superiore concessum exigebantur ab illo, non tenet, prout sumitur ex c. *Cùm ad quorundam* 7. *h. t.* Nam in Concilio Lateranensi (quod refertur in c. *Cùm Apostolus* 6. *in princ. de censib.*) statutum fuit, ut Prælati Ecclesiarum, cùm visitant Ecclesias, certum numerum evectionis, id est, equorum, & personarum habere possint, quem excedere non debeant: quia numerus ibi, quoad equos quidem, est expressus, sed quoad personas, arbitrio boni viri relictus, ut ab eo determinetur, *Hostiens. hic V. Constitutum.* Sed quia aliqui Episcopi, & Prælati Ecclesiarum, cùm Ecclesias visitarent, id non servabant, de quo inferiores Prælati, & Clerici conquesti sunt apud Clementem III. ideo idem Papa, Apostolicâ auctoritate, concessit, ut si Ecclesiarum Prælati numerum equorum, & personarum in Lateranensi Concilio constitutum, cùm Ecclesias visitaverint, excedere præsumpserint, & pro pluribus procurationem exegerint, liberum sit eis, id auctoritate Apostolicâ denegare: & si propterea Prælati in Ecclesias eorum, vel in Clericos sententiam (excommunicationis, vel interdicti) promulgaverint, Papa decernit, illam non tenere. Ratio decisionis est, quia cùm Prælati, alijque Clerici inferiores, vi privilegij Apostolici ipsis concessi, quoad hoc sint exempti à jurisdictione Episcoporum, ideo sententia excommunicationis, vel alterius censuræ lata contra privilegium Papæ, non tenet, tanquam lata à Judice non suo: & temerarium, ac indignum est, suâ auctoritate præsumere contra id, quod alicui ab Ecclesia Romana specialiter est concessum, *cit. c. Sanè* 9. *de privil.* & in quantum aliqui sunt exempti, servanda sunt illis sua privilegia, c. *Cùm Capella* 16. *infr. eod. Gl. hic V. Non tenere.* Et cùm talis sententia manifestam iniquitatem contineat, & notoriè sit injusta, est ipso jure nulla. *Arg. c. Inter cæteras* 9. *de sent. & re judic.* Et quamvis in dubio præsumptio sit pro justitia sententiæ, ea tamen cessat, si constet notoriè illius injustitia, non enim est præsumendum, quòd jura, quæ nituntur summâ æquitate, velint defendere, vel robur dare notoriæ injustitiæ, *Gl. fin. hic. & Abb. in fine.*

Addit *Gl. fin. hic*, si Prælati, vel alij Clerici inferiores, tale Privilegium non haberent, quòd excommunicari non possunt, & Episcopus prædictum numerum equorum, & personarum excederet, vel aliàs ultra tenorem Concilij Lateranensis, eos gravaret, licitè possunt non parere, sed negare, jure communi, & auctoritate Concilij Lateranensis in *cit. c. Cum Apostolus de censib.* Si tamen eosdem excommunicaret Episcopus, valida foret excommunicatio, licèt ipse malè faceret, & ipsi possent agere contra Episcopum ad interesse, quia injustè illos excommunicavit, c. *Sacro* 48. *de sent. excomm.*

XIII. Assertio 6. Graviter etiam excedit, & delinquit Episcopus, qui directè, vel indirectè, causam præstat homicidio, eo enim commisso, fit irregularis, ita ut privari debeat Officio Pontificali, & Sacerdotali, & ab Episcopatûs administratione amoveri, prout sumitur ex c. *Ex litteris* 10. *h. t.* ubi habetur, quòd quidam Visitatores accesserunt ad Albiganensem Ecclesiam, eam visitaturi, Episcopus Albiganensis, inter alia, quæ contra ipsum proposita fuerunt, confessus fuit, quòd cùm quidam in Villa ad illius jurisdictionem (temporalem, *Hostiens. hic V. eod.*) spectante, infamaretur de furto, & ipse fur illud negaret, se offerens ad se purgandum, judicio ferri candentis, & si in eo deficeret, ut suspenderetur. Episcopus quæsivit à Judice ab ipso ad maleficia punienda deputato, quid super hoc ei videretur: Judex respondit, ut fieret, sicut ipse fur dixerat: quare ferrum candens in ipsius Episcopi præsentia est allatum, quod cùm fur ille accepisset, ambustus est. Judex territus consuluit Episcopum, quid sibi in hac re esset agendum? qui respondit, quòd si fur evaderet, malum esset: quamquam Episcopus dicat, se talibus verbis usum fuisse: auditis, quantus est clamor populi: omnes dixerunt, malum est, si sic evaserit impunitus: & mox Episcopus, & Judex exiverunt è villa illa, cum populo, & tum ille, in eorum præsentia est suspensus. His auditis, Inquisitores ipsum Episcopum, cum litteris prædictam confessionem continentibus, miserunt ad Sedem Apostolicam, sed ipse nihil super his proposuit coram Papa, nec Litteras Inquisitorum exhibuit: licèt

ipse

ipse efferetet, se litteras illas Papæ præsentâsse: quin imò cùm alter ex Inquisitoribus ad Sedem Apostolicam accessisset, qui totius rei seriem Papæ exposuit: idem Episcopus à Curia Romana recessit, & perquisitus non potuit inveniri. His intellectis, per dictum Inquisitorem, & litteras Inquisitorum (quibus creditur, donec contrarium probetur, *Gl. hic V. Noscitur deliquisse*) Papa Innocentius, quia idem Episcopus, non solùm in judicio ferri candentis, sed etiam in furis suspendio graviter deliquit, cùm bis non tantùm auctoritatem præstiterit, verùm etiam corporalem suam præsentiam exhibuerit, ipsum Episcopum Altaris Ministerio indignum reputavit: & quia Pontificale Officium, sine Altaris Ministerio, exerceri non potest, mandavit idem Papa dictis Inquisitoribus, ut ipsum ab Ecclesia Albiganensi amoveant, & faciant eidem Ecclesiæ, per Canonicam electionem, de idonea persona provideri.

XIV. Hinc colligitur primò. Quòd Episcopus in locis, in quibus temporalem jurisdictionem habet, debeat constituere Judicem laicum, qui in causis criminalibus jus dicat, *Azor p. 2. l. 3. c. 32. q. 9.* alioquin si corporaliter interfit executioni pœnæ corporalis, per quam reus occiditur, vel membro mutilatur, irregularitatem incurrit, quia eu&oi itatem, & opem præstare censetur ipsi homicidio, vel mutilationi: non enim refert, an quis facto, vel consilio, vel auctoritate suâ det causam homicidio, *c. Si quis. 8. dis. 50. Gl. hic V. Corporalem.* Aliud est de eo Episcopo, vel alio Clerico, qui jurisdictionem temporalem non habet in loco, ubi pœnæ corporales etiam sanguinis infliguntur, is enim, etiamsi præsens sit, non fit irregularis, si nullo modo cooperetur, sed tantùm assistat, quamvis graviter peccet contra *cap. pen. Ne Clerici, vel Monachi &c. Abbas hic n. 2. not. 1. & Barb. n. 6.*

Colligitur secundò. Judicium, sive purgatio, quæ fit per ferrum candens, vel aquam calidam, est prohibita *tot. tit. infr. de purg. vulg.* de qua ibi: ideóque propter hoc solùm, quòd Episcopus in illam consensit, fuit puniendus, *Gl. hic V. Candentis, Hostiens. V. eod. & Abb. n. 2. not. 2.*

Colligitur tertiò. Sive Episcopus iste dixerit, ut suspenderetur fur, sicut ipse dixit, & seipsum judicavit, seu condemnavit: sive per verba æquipollentia, *Auditis, quantus sit clamor populi &c.* censetur suspensioni ejus auxilium dedisse, vel tacitum mandatum, ideóque factus est irregularis, & cùm de mente illius constet, non est vis ponenda in verbis, *Innoc. hic V. Multitudine, & Hostiens. V. Et sic*, quamvis aliàs possit quis, citra periculum irregularitatis, dare consilium in genere, dicendo, fures taliter sunt puniendi, *Gl. hic V. Consuluit.*

XV. Colligitur quartò. Sufficit eum, qui est de contumacia, vel culpa notatus, absentem requiri, nec est necesse, ut edictum peremptoriæ citationis ad illum perveniat, *c. Causam. 3. & c. ult. de dolo, & contum.* & is, qui citatus, vel monitus se stitit, sed postea à judicio discessit, perinde est, ac si non comparuisset, *c. 1. de judic.* & pro contumace habetur, postquam quæsitus non potuit inveniri, *Gl. hic V. Discessit, & V. Perquisitus. Innoc. V. Inveniri.* ut in casu hujus c. Episcopus monitus fuit à Judicibus delegatis, ut se sisteret Papæ, quæ monitio habuit vim citationis peremptoriæ, *Abb. hic in fine, & Glossator ejus. Alex. de Nevo ibid. lit. A.*

Colligitur quintò. Officium Pontificale non potest exerceri, sine Officio Presbyterali, ut patet ex hoc c. adeóque qui est suspensus ab Officio Sacerdotali, non potest exercere Pontificialia, quia non potest quis esse Episcopus verè consecratus, nisi primò fuerit Sacerdos ordinatus, uti sumitur ex *hoc c. Gl. hic V. Ministerio. & Hostiens. hic V. eod.*

Colligitur sextò. Episcopus criminosus cogi potest renunciare, ut patet ex hoc c. Nam quia consensit in suspensionem furis, factus est indignus Altaris ministerio, seu irregularis, adeóque si cedere nolit, est perpetuò amovendus, quamvis aliàs, si impotens esset, ei coadjutor daretur, *Gl. fin. hic. & Hostiens. V. Alioquin, Barb. hic n. 9. Paris. l. 3. de resign. benef. c. 18. n. 27. & 28.* & in locum Episcopi depositi, vel ex culpa sua irregularis facti, alius idoneus substitui debet, *Gl. hic in notatis*, quia per depositionem, & privationem vacet beneficium, ipso jure, *Barbosa hic n. 10.*

XVI. Assertio 7. Alius excessus, & delictum Prælatorum est, si Sacerdotes sibi subjectos cogant ad revelandum peccatorem, vel peccatum auditum in Confessione Sacramentali, prout habetur in *c. Dilectus. 13. h. t.* Ubi Joannes Presbyter conquestus est Papæ Honorio III. quòd Rectores Fraternitatis Urbis (per quos Clerus in urbe regi consuevit, & qui in eum, ex speciali commissione, jurisdictionem habent, *Hostiens. hic V. Fraternitatis, & Abb. n. 3.*) compellebant ipsum ad revelandum fures, & id, quod super furto, sibi tanquam Sacerdoti (sive in judicio, & foro pœnitentiali) fuerat revelatum, vel ad satisfaciendum exinde damnum passo, & nisi aliquem prædictorum faceret, tulerant in ipsum sententiam interdicti. Quia verò perniciosum esset (exemplo) dictum Presbyterum sibi taliter credita revelare (quia alij à Confessione retraherentur, si iste sic proderetur, *Hostiens. hic V. Perniciosum*) & cogi ad solvendum id, quod non rapuit: ideo mandat prædictus Papa Cardinali Presbytero S. Pudentianæ Vicario suo, ut præfatis Rectoribus injungat, ut à gravamine memorati Presbyteri penitus desistant.

XVII. Notandum primò. Judex potest aliquem compellere ad indicandum furem, & furtum commissum, & Judex Ecclesiasticus potest ferre sententiam censuræ contra non revelantes, ut probatur ex hoc c. Nam hoc est speciale, quòd non possit quis cogi ad revelandum furem, vel furtum, si id sciat ex Confessione Sacramentali, adeóque non ut homo, sed ut DEUS, sive DEI Vicarius: ergo à contrario sensu, si sciat ut homo, sive extra Confessionem Sacramentalem, potest compelli ad revelandum, juxta *c. Qui cum fure. 4. de furtis, Abb. hic num. 1.*

Notandum secundò. Sacerdos non potest compelli, etiam per Judicem Ecclesiasticum, ad revelandum peccatorem sibi sacramentaliter confessum, nec ad revelandum ipsum peccatum, quia respectu utriúsque hic prohibetur compulsio, *Abb. hic num. 2.* quin imò nec per S. Pontificem potest Sacerdos compelli

pelli ad detegendum peccatum ipsi in Confessione revelatum, cujus rationem reddit *Abbas hic n. 4.* quia Sacerdos in Confessione Sacramentali est specialis Vicarius DEI. Papa verò generalis; specialis verò, quoad causam sibi commissam, major est Vicario, sive Commissario generali, *c. Sanè. 11. de offic. Jud. deleg.* Sed vera ratio, cur Sacerdos non possit, nec debeat compelli ad revelandum, quod in Confessione Sacramentali audivit, illa est, quia sigillum secreti est de Jure Divino, *Gl. margin. hic lit. C.* & tradunt communiter Theologi. Ex quo infertur, quòd si Sacerdos producatur in testem in judicio, non tantùm potest dicere, se nihil scire, sed etiam jurare, se nescire, quod interrogatur, subintelligendo, tanquam homo, vel homini quoad hoc subjectus, *Abb. hic n. 5. Barbosa n. 2.*

Notandum secundò. Sententia interdicti potest ferri, non tantùm in locum, sed etiam in personam, ut colligitur ex hoc c. sed lata in Sacerdotem istum non tenuit, quia quoad hoc erat major ipsis Rectoribus, quia DEI Commissarius, ergo ipsum interdicere, vel excommunicare non poterant, *Arg. c. Cùm inferior. 16. de majorit. & obed.* & quia continebat errorem intolerabilem, non tenuit, *c. Per tuas. 40. de sent. excomm.* Unde Papa non mandavit, ut absolverent, sed ut desisterent à gravamine, quod de facto inferebant; imò etiam quoad alterám partem de satisfactione facienda, non valuit interdictum, quia iniquum erat, ut teneatur reddere, quod non rapuit, *Gl. hic V. Revelare.*

§. II.

De quibusdam specialibus excessibus, seu delictis Prælatorum Episcopis inferiorum.

Prohibitum est Prælatis Episcopo inferioribus, ne violent, & turbent jurisdictionem superiorum Prælatorum, uniendo Ecclesias, sine eorum consensu, vel alios actus ad dignitatem, & potestatem Episcopalem spectantes exercendo, de quibus excessibus, & delictis hoc §. agemus.

XVIII. Quæritur primò. An Prælatis Episcopo inferioribus prohibitum sit unire Ecclesias sibi subjectas, sine consensu Episcoporum? Resp. affirmativè, ut constat ex *c. Sicut. 8. h. t.* ubi habetur,
» quòd cùm Prior Grandensis Monasterium suum,
» quod est in Diœcesi Episcopi Faustini, vel Faven-
» tinensis (ut habet vetus compilatio) alteri Mo-
» nasterio subjecisset, seu univisset, sine consensu
» prædicti Episcopi Diœcesani, cujus auctoritate id
» fieri debuisset, quamvis interveniente Archiepi-
» scopi consensu: Re delatâ ad Papam Cælesti-
» num III. is respondit: sicut unire Episcopatus, &
» potestati alienæ subijcere, ad S. Pontificem perti-
» net: ita ad Episcopum spectat Ecclesias suæ Diœ-
» cœsis unire, & easdem alijs subijcere. Cùm ita-
» que prædictus Prior Monasterium suum, quod est
» in Diœcesi dicti Episcopi Faustini, ejusdem assen-
» su non requisito, alteri Monasterio subjecerit, sive
» univerit: ideo idem Papa decernit, auctoritate
» suâ, esse irritandum, & ab Episcopo loci infirman-
» dum, quod ipso inconsulto, factum est, cùm ea,
quæ in Episcopi Diœcesi sunt, ejusdem consensu »
ordinari, ac fieri debeant. Non obstante, quòd »
consensus, vel confirmatio Metropolitani inter- »
venisse dicatur, cùm is in Diœcesi sui Suffraganei, »
absque ipsius consensu, nihil debeat contra Ca- »
nonicas Constitutiones attentare, ideóque id Pa- »
pa decernit irritandum. »

XIX. Pro explicatione notandum primò. Solus Papa potest unire Episcopatus, sive Ecclesias Cathedrales, ut habetur in hoc c. & tradit *Rebuff. in praxi benef. tit. de unionib. n. 22. Garc. p. 12. de benef. c. 2. n. 60.* & alij communiter. Hinc tamen ex eo, quòd hic dicitur, sicut solus Papa potest unire Episcopatus privativè ad Episcopos, sive ijs exclusis: ita etiam de jure communi, & secluso speciali privilegio, soli Episcopi possunt unire Ecclesias suæ Diœcesis privativè ad inferiores Prælatos, sive ijs exclusis: non rectè desumitur argumentum, quòd Episcopus possit in sua Diœcesi, quicquid potest Rom. Pontifex in tota Ecclesia, sed solùm hic indicatur, quòd inter potestatem Papæ, & potestatem Episcoporum sit quædam proportio, & similitudo, ut notat *Fagn. in cit. c. Sicut. n. 2. h. t.* Est tamen etiam quoad unionem Ecclesiarum, quædam differentia inter Papam, & Episcopum, quia ad unionem faciendam ab Episcopo, requiritur justa causa, *c. 1. De his, quæ à Præl &c.* & consensus Capituli, *Arg. c. Pastoralis. 7. in fine. de donat. & Clement. 2. de reb. Eccles. non alien.* Papa verò potest unire Ecclesias, etiam sine causa, & sine alicujus consilio, vel consensu, *Arg. c. Cuncta. 17. & ult. caus. 9. q. 3. Joan. Andr. hic n. 1. & Abb. n. 2.* Solet tamen Papa hæc, & alia ardua sibi reservata expedire, nonnisi cum consilio Fratrum suorum, id est, Cardinalium, quia id d·ceus, & honestum est, quamvis de potestate absoluta, etiam sine illo, omnia peragere possit validè, nec compelli ad consilium aliorum requirendum, *Fagn. hic n. 3. & 4.*

Notandum secundò. Episcopus potest, propriâ auctoritate, unum Monasterium, vel aliam Ecclesiam unire alteri, ut probatur ex hoc c. ibi: *Assensu tuo minimè requisito*, & ibi: *te inconsulto*: ergo à contrario sensu, Episcopo requisito, aut consulto, potest unum Monasterium uniri alteri, cum consensu tamen Capituli, & Prælati, seu Rectoris Ecclesiæ inferioris, *Barb. hic n. 7.* Id autem limitari debet primò, dummodo utrumque Monasterium sit in sua Diœcesi, ejúsque jurisdictioni subjectum, *Gl. hic V. Auctoritate nostrâ. Fagn. hic num. 10.* Secundò, dummodo neutrum Monasterium sit exemptum, nam alioquin non propriâ auctoritate Episcopi, sed auctoritate solius Papæ, unum alteri ab Episcopo uniri posset, *Gl. hic V. In tua Diœcesi. & Fagn. n. 11.*

Notandum tertiò. Abbates, seu Prælati Episcopo inferiores non possunt Ecclesias, vel beneficia unire, sine consensu Episcopi, prout sumitur ex hoc c. nisi hoc jus uniendi ex privilegio aliquo Pontificio, vel legitimâ præscriptione acquisiverint, quia est potestas jure communi concessa, & reservata solis Episcopis, *Innoc. hic & Abb. n. 3.* Verùm de unione Ecclesiarum, & beneficiorum plura dicta sunt *lib. 3. Decret, tit. 5. tota sect. 6.* ubi ex instituto de hac re agitur.

Notan-

Notandum quartò, Archiepiscopus, seu Metropolitanus non est Judex totius Provinciæ, ut colligitur ex hoc cap. in fine, etsi enim omnium Suffraganeorum suæ Provinciæ Ordinarius sit Superior, non tamen subditorum eorundem Suffraganeorum, adeóque nec in eorum Diœcesi jurisdictionem exercere potest, nisi in casibus jure expressis, *Gl. fin. hic*, & *Abb. n. 4.* & constat ex alibi dictis, inter quos non reperitur facultas uniendi Ecclesias, & beneficia, Ita ut Metropolitanus non possit, etiam nolente, & negligente Episcopo, unionem facere extra suam Diœcesim, juxta declarationem Cardinal. Concil. apud *Fagn. hic. n. 8.*

XX. Quæritur secundò, quinam actus ad Episcopalem jurisdictionem spectantes prohibeantur exerceri à Prælatis inferioribus? Respondetur, de quæstione hac extat statutum Concilij Generalis Lateranensis sub Innocentio III. c. 60. quod refertur in c. *Accedentibus 12. h. t.* ubi dicitur, quòd Episcopi graviter sint conquesti apud Papam de quibusdam Abbatibus, qui suis finibus, seu terminis non contenti, manus ad ea, quæ sunt dignitatis Episcopalis, extendunt, cognoscendo de causis matrimonialibus, injungendo publicas pœnitentias, concedendo etiam Indulgentiarum Litteras, & similia præsumendo, propter quæ auctoritas Episcopalis interdum apud multos vilescit. Quare Concilium volens, & Episcoporum dignitati, & Abbatum saluti in his providere, prohibuit, ne de cætero aliquis Abbatum ad talia se præsumat extendere, si proprium periculum (non solùm animæ, sed etiam remotionis ab Abbatia, ut puniatur, in quo deliquit, *c. Quanto 3. de transl. Episc. Hostiens. hic V. Periculum.*) voluerit evitare; nisi fortè quispiam eorum, speciali concessione, vel aliâ legitimâ causâ, super hujusmodi facto valeat se tueri.

XXI. Notandum primò, cognitio causarum matrimonialium, de Jure communi, spectat ad solum Episcopum: alijs verò Prælatis inferioribus nonnisi ex speciali concessione, seu privilegio, vel ex consuetudine legitimè præscripta competit, ut patet ex hoc c. & docet *Gl. ibid. V. Episcopalis dignitatis*, & *Hostiens. V. Matrimonialibus*: nam generaliter ea, quæ ad dignitatem, vel jurisdictionem Episcopalem pertinent, possunt etiam acquiri ab inferioribus Prælatis, non solùm ex privilegio, sed etiam per præscriptionem, aut consuetudinem legitimè præscriptam, quæ dat jurisdictionem, *Gl. fin. hic*. Secùs est de his, quæ sunt Ordinis Episcopalis, ea enim nullâ consuetudine, aut præscriptione, etiam temporis immemorialis, acquiri possunt, *c. Quanto 4. de consuet c Quanto 9. de consec. Eccles. vel Altar.* quia in his Prælatis inferioribus deficit Ordo Episcopalis, *c. Quamvis 4. dis. 68.* neque etiam per privilegium talia facilè conceduntur, *Hostiens. hic V. Dignitatis. Abb. n. 2. & 8.* Hodie verò ex Decreto Concilij Tridentini *Sess. 24. c. 20. §. Ad hæc de reform.* causæ matrimoniales, & criminales Episcopi tantùm examini, & jurisdictioni sunt reservatæ, non obstantibus quibuscunque privilegijs, & consuetudinibus, nisi fuerit consuetudo immemorialis, ut declaravit S. Congregatio ejusdem Concilij apud *Jo. Gallemart. in declarationibus, n. 8.* & *Fagn. hic n. 6.*

Excipiuntur tamen Abbates, & Prælati exempti, qui sunt nullius Diœcesis, quia omnimodam jurisdictionem quasi Episcopalem, & ordinariam in Clerum, & populum habent, exclusis Episcopis: hi enim possunt, saltem ex privilegio Papæ, acquirere hujusmodi territorium exemptum, cum jurisdictione quasi Episcopali, privativè ad Episcopum, & consequenter etiam possunt causas matrimoniales, & criminales cognoscere, quæ potestas illis non est adempta per Concilium Trident. *c. l.* quod non debet extendi ultra Decanos, Archidiaconos, & illis inferiores jurisdictionem ordinariam non habentes, de quibus loquitur. Nec possunt hujusmodi Prælati comprehendi sub adjuncta clausula generali, *aut aliorum inferiorum judicio*, quia per hæc verba generalia non veniunt majora, vel graviora, quàm expressa sint: & quando in Lege, vel Canone sunt enumeratæ minores, seu inferiores personæ, non possunt sub generali clausula subsequente comprehendi majores, & superiores. Prælati verò, qui proprium territorium habent, in quo exercent ordinariam jurisdictionem quasi Episcopalem, majores sunt Decanis, & Archidiaconis, ac proinde sub generali illa clausula immediatè subsequente, *aut aliorum inferiorum*, non comprehenduntur. Neque etiam dictio taxativa *tantùm* ibi addita: *Sed Episcopi tantùm examini, & jurisdictioni relinquantur*, excludit casus similes, vel eandem rationem habentes: prædicti autem Prælati, quoad jurisdictionem, in locis pleno jure sibi subjectis, sunt similes Episcopis, ideóque etiam veniunt nomine Diœcesani, etiam in materia præjudiciali, ut tradit *Gl.* communiter recepta in *Clement. un. §. Volumus, V. Diœcesanis de foro compet.* & non solùm tales Prælati non sunt de Diœcesi, sed neque in Diœcesi, cùm proprium, ac separatum omnino territorium habeant, ut fusè probat *Fagnanus in cit. c. Accedentibus 12. n. 27. & pluribus seqq. h. t.*

XXII. Notandum secundò, pœnitentias publicas, & solemnes imponere, ad solum etiam Episcopum pertinet, prout habetur in hoc c. & *c. In capite 64. dis. 50. Gl. pen. hic, junctâ Gl. margin. lit. A. Hostiens. V. Publicas. Glossat. Abbas Alexander de Nevo hic lit. F.* ubi ait, quòd publica pœnitentia debet imponi ab Episcopo, vel ejus mandato à Sacerdote.

Notandum tertiò, Abbates, vel alij Prælati inferiores Episcopis, non possunt de Jure communi Indulgentias concedere, quia hujusmodi potestas pertinet præcisè ad dignitatem, & jurisdictionem Episcopalem, ut constat ex *cit. c. Accedentibus, h. t.* ubi dicitur, quòd Abbates, concedendo Indulgentias, extendunt manus ad ea, quæ sunt dignitatis Episcopalis, *Azor p. 2. libr. 3. c 55. q. 3.* & alij communiter, etsi contrarium teneat *Emm. Rodriq. Tomo 22. qq. regul. q. 87. art. 1.* de Prælatis Religionũ, qui habent potestatem ordinariã, & quasi Episcopalẽ, ut Generales, & Provinciales Ordinũ Regularium exemptorũ, cùm potestas concedendi Indulgentias sit potestas jurisdictionis Episcopalis, non Ordinis Episcopalis, nec etiam Sacerdotalis, nam remissio, quæ fit per Indulgentias, non pertinet ad dispensationem Sacramentorũ, sed bonorũ cōmunium Ecclesiæ, & ideo etiam Episcopi non consecrati, & non Sacerdotes, possunt Indulgentias dare, ut docet *S. Tham. in 4. dis. 20. art. 3. q. 2.* Sed obstat *cit. c. Accedentibus, h. t.* quod expressè negat hanc potestatem competere Prælatis,

 non Epi-

non Episcopis: quamvis *Rodriq.* dicat, quòd loquatur de Abbatibus, subditis Episcopis: vel si de exemptis, solùm de Præpositis, seu Rectoribus non habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem. Vel si etiam de his ibi sit sermo, intelligendum sit de illis, qui excedebant hanc potestatem, concedendo Indulgentias, non solùm suis subditis, sed etiam alijs non subditis, sive secularibus, sive regularibus aliorum Ordinum. Verùm hæc responsio nimis restringit decisionem hujus cap.

XXIII. Illud tamen est probabile, quòd non solùm ex privilegio, seu concessione speciali Papæ, sed etiam ex consuetudine legitimè præscripta, possint Prælati Episcopis inferiores acquirere facultatem concedendi Indulgentias, cùm talis consuetudo tribuat jurisdictionem, *Arg. c. ult. de Offic. Archidiac. & c. Cùm contingat 13. de foro compet. & c. Auditis 15. de præscript.* Et ita docet *Gl. fin. hîc, Hostiens. V. Legitima causa, & Abb. n. 4. in fine*, & probabile censet *Laym. l. 5. Theol. mor. tr. 7. c. 4. n. 4.* Sufficit enim, quòd Papa generali Lege velit, & consentiat, ut Ecclesiastica jurisdictio per longævam consuetudinem, bonâ fide, præscriptam acquiratur.

§. III.

De gravaminibus, quæ Prælati, aliique Ecclesiastici interdum inferre solent Religiosis.

XXIV. De his agitur inprimis in *c. Nimis iniqua 16. h. t.* ubi enumerantur XV. gravamina, quæ Prælati, videlicet Episcopi, & Rectores Ecclesiarum, alijque Canonici, & Clerici Cathedralium, vel aliarum Ecclesiarum inferebant Religiosis. Veluti primò volebant, ipsis Religiosis invitis, eorum Confessiones audire, ac eis injungere pœnitentias, (cùm tamen sibi invicem confiteri possint, *c. 1. caus. 16. q. 1. Hostiens. hîc V. Confessiones*,) Secundò Eucharistiam, sive Communionem eis præbere. Tertiò non volebant, ut Corpus Christi in eorum Oratorijs asservaretur. Quartò Fratres eorum defunctos apud Ecclesias suas sepeliri compellebant, & eorum exequias celebrari (cùm tamen omnes Religiosi in Cœmeterijs propriorum Monasteriorum sepeliendi sint, *cit. c. 1. caus. 16. q. 1.*) Quintò, si quis decedentiũ Fratrum alibi, quam in suis Ecclesiijs eligeret sepulturam, funus primò ad Ecclesias suas deferri cogebant, ut oblatio suis usibus cederet. Est autem hîc sermo non de professis, sed vel de Confratribus, sive Oblatis Templariorum, & similibus, qui in seculo remanent, de quibus in *c. 3. §. ult. de privil.* Nam professi non possunt regulariter sibi eligere sepulturam, *Hostiens. hîc V. Eligat.* Vel est sermo de illis Religiosis professis, qui in loco distante, & remoto à Monasterio decedunt, & sibi eligere possunt sepulturam, *c. ult. de sepult. Abb. hîc n. 2.* Sextò non permittebant eos habere campanam, quod intelligi debet, si prohibeant Prælati Religiosos habere campanam in Ecclesijs, seu Oratorijs suis publicis, de quo infrà suo loco. Septimò non permittebant eos habere cœmeterium benedictum, quod tamen Religiosi habere possunt pro suis Fratribus sepeliendis, vel etiam pro suis Confratribus, & Oblatis, si apud eos sepulturam elegerint, de quo etiam infrà. Octavò, certis tantùm temporibus permittebant eis celebrare Divina, cùm non sit prohibendum alicui quotidie communicare, si dispositus sit, *c. Quotidie 13. dis. 2. de consecrat.* ergo multò minùs Sacerdoti celebrare, *Hostiens. hîc V. Certis.* Nonò volebant quoque in domibus Religiosorum certum numerum Fratrum, Sacerdotum, Clericorum, & Laicorum, seu Conversorum: & decimò certum numerum cerearum, lampadarum, & ornamentorum, pro voluntate sua taxare: & undecimò residuorum cereorum (antiquorum) quando noviter, id est, alij novi cerei apponebantur, ab eisdem exigebant. Duodecimò nec permittebant, ut novi Sacerdotes eorum alibi, quàm in Ecclesijs suis (scilicet secularium Clericorum) primas Missas celebrarent, nempe oblationis causâ, *Hostiens. hîc V. Suis.* Decimotertiò eos insuper compellebant, ut in quotidianis Missis, quas Religiosi in suis locis, & Altaribus celebrant, oblationes ad opus suum reciperent, & reservarent, velut servi eorum. Decimoquartò quicquid Religiosis, dum celebrabant Missarum solemnia, intra domorum suarum ambitum, pia fidelium oblatione donabatur, ab eisdem oblationis nomine extorquere contendebant, quia non debent Prælati sibi usurpare, quod piâ devotione fidelium Religiosis confertur in vita, *c. De his 4. de sepult. c. 1. de statu Monach. Gl. hîc V. Donatur.* Decimoquintò denique quod eisdem Religiosis, tam in ornamentis Altaris, quàm in Libris Ecclesiasticis, absolutè conferebatur, perperam juri suo vendicabant: de his enim relictis, & alijs, quæ ad divinum cultum pertinent, Prælati, seu Rectores Ecclesiarum percipere nihil debent, dummodo in fraudem non sint relicta, *c. ult. de testam. Gl. fin. hîc.* Quare mandat Gregorius IX. universis Ecclesiarum Prælatis, ut à prædictis gravaminibus desistant, & subditos etiam suos ab hujusmodi arctiùs compescant. Porro omnes Religiosi debent esse liberi, & immunes à dictis gravaminibus, non solùm exempti, & privilegiati, sed etiam alij non exempti, *Abb. hîc n. 5.* nisi sit gravamen contra specialia privilegia alicui Ordini concessa illatum.

XXV. Præter gravamina jam allata, prohibentur etiam alia XII. gravamina inferri Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus, quorum Ordinem, & Regulam Sedes Apostolica approbavit, ut in arctissima paupertate Christo pauperi famulentur, prout habetur in *c. Nimis prava 17. h. t.* quorum gravamen primum est, quòd plerique Prælati, & alij eos ad Synodos suas cogebant accedere, quod fuit contra speciale privilegium concessum his duobus Ordinibus, ut ad Synodum venire non teneantur. Secundò cogebant illos suis Constitutionibus subjacere, contrarijs scilicet privilegijs eorum, *Hostiens. hîc V. Ab suis.* Tertiò, nec his contenti, Capitula, & scrutinia, sive Inquisitiones in locis Fratrum pro his se facturos comminabantur, quod etiam speciale est in his Religiosorũ Ordinibus: in alijs enim licet Episcopis corrigere, *c. In singulis 7. §. Porro de statu Monach. Hostiens. hîc V. Corri-*

V. Corrigendis. Quartò, fidelitatê juramento firmatam ab eorum Ministris, & Custodibus, sive Quardianis (in Ordine Minorum, nam Prædicatores habent Priores conventuales, *Hostiensf. hic V. Ministris*) exigebant: quod etiam speciale est privilegium concessum his duobus Ordinibus. Cùm aliàs omnes Rectores Ecclesiarum, quibus cura animarum commissa est, juramentum fidelitatis præstare debeant, *c. Nullus. §. de jurejur. c. Quanquam. 6. dist. 23. Gl. hic V. Fidelitatem juramento, & Hostiensf. V. eod.* Quintò, Prælati mandabant etiam eisdem Religiosis, ut tam extra Civitates, quàm intra, ad Processiones ab illis, etiam ex levi causâ institutas venirent. Ex quo infertur à contrario sensu, quòd Fratres Prædicatores, & Minores, non obstante privilegio exemptionis, teneantur comitari Episcopum in processionibus ex gravi, & magna causa institutis, v. g. in novo ingressu Episcopi, vel ob imminentem pestem, & bellum, aut aliam publicam calamitatem, vel ad generales Litanias in feriis Rogationum, *Hostiensf. hic V. Ex levi causa, & Abb. n. 3.* ubi addit, idem dicendum de aliis Religiosis, etiam exemptis, quia hic textus loquitur de Prædicatoribus, & Minoribus exempli causâ; ea verò, quæ sic dicuntur, dispositionem generalem non restringunt, quamvis in hoc servandæ sint formæ, & favor exemptionum, & privilegiorum, ut signi nominatim sint exempti à Processionibus, ex quacunque causa, indicendis, quale privilegium habent Religiosi Societatis JESU ex Constitutione Gregorij XIII. edita 16. Julij, anno 1576. quæ incipit *Quacunque*, *Fagn. hic n. 7. & 8.* Hodie tamen ex decreto Concilij Tridentini *Sess. 25, c. 13. de regular.* omnes tam Clerici seculares, quàm regulares quicunque, etiam Monachi ad publicas Processiones vocati coguntur accedere, ijs tantùm exceptis, qui in strictiore clausura perpetuò degunt, non obstantibus privilegijs ante Concilium concessis, & consuetudinibus etiam immemorialibus, quippe sublatis in decreto, *c. 22. ead. Sess.* Excipiuntur à Gregorio XIII. Religiosi, qui distant à Civitate ultra medium milliare, *Fagn. in cit. c. Nimis. 17. h. t. n. 11.* Sextò, sententiam excommunicationis fulminabant in omnes benefactores eorundem Religiosorum, nempe ut vel propter inopiam domos desereré, & abire cogerentur, vel Prælatorum mandatis obedire, prout loquitur *Hostiensf. V. Benefactores*: fulminare autem dicitur sententiam excommunicationis, qui vel sine causa, vel non ex justa, sed injusta causa, vel non servato debito juris Ordine, eam profert, *Hostiensf. hic V. Fulminant.* Septimò, quin etiam ipsis Religiosis istis excommunicationis sententiam comminabantur, eósque ex locis, in quibus Domino famulantur, amovere satagebant (de facto, & violenter, quod non licet, *Hostiensf. hic V. Amovere*) nisi eis in omnibus suprà dictis obedirent. Octavò, prohibebant quoque, ne prædicti Fratres ad honoratiores Civitates, ac villas, ubi religiosè, & honestè valerent commorari, à populis vocati, accedere auderent. Nonò, & tam in ipsos Fratres accedentes, quàm in eorum receptatores excommunicationis sententiam promulgare præsumebant. Decimò, ab eisdem etiam ex hortorum fructibus decimas exigebant, ex quibus nullas Religiosi decimas solvere tenentur, *c. Ex parte. 10. De decimis. Gl. hic V. De hortorum fructibus.* Undecimò, nec non etiam ex domicilijs Fratrum, sicut & Judæorum domibus, reditus extorquere contendebant, asserentes, quòd nisi Fratres ibidem morarentur, ab alijs habitatoribus proventus aliqui solverentur. Duodecimò, & ut ipsos Fratres prædictos totaliter suæ subjicerent ditioni, & potestati, eisdem volebant Ministros, & Custodes (id est, Quardianos, vel Priores) præficere, pro suo arbitrio, cùm tamen Jure communi, quælibet Congregatio debeat sibi Prælatum eligere, *c. ult. caus. 16. q. ult. c. Abbas. 8. & c. Abbatem. 3. & c. seq. caus. 18. q. 2. Hostiensf. hic V. Præficere.* Quare Papa Gregorius IX. omnibus, & singulis Prælatis Ecclesiarum mandavit, ut à prædictis gravaminibus desistant, & Subditos suos ab hujusmodi actibus arctiùs compescant, quia in omnibus suprà dictis Prædicatores, & Minores sunt exempti, nec possunt ad talia facienda compelli, *Gl. fin. hic.*

XXVI. Cæterùm quando in *cit. c. Nimis. 17. h. t.* dicitur, Fratres Prædicatores, non secùs ac Minores, esse in statu arctissimæ paupertatis, id ita intelligendum est, quòd utriúsque Ordinis Monasteria non possunt habere bona immobilia, neque in particulari, neque in communi, nec certos, ac perpetuos annuos reditus: hoc solo discrimine, quòd Minores sunt incapaces omnium bonorum, etiam in communi, ex Regula, & primævo suo instituto, ut constat ex *c. Exijt. 3. de V. S. in 6. & Clement. 1. eod.* Prædicatores verò ex Regula, quæ est S. Augustini, possunt habere bonaisi communi, etiam quoad proprietatem, non autem ex Constitutionibus postea conditis, & à Sede Apostolica approbatis, & ex privilegio etiam sunt capaces annui reditûs, *Joan. Andr. hic V. Arctissima. & Abb. n. 2. Fagn. hic n. 12. & seqq.* Hodie verò Concilium Trid. *Sess. 25. c. 3. de regularib.* concessit omnibus Monasterijs, tam virorum, quàm mulierum, etiam Mendicantium, exceptis domibus Fratrum S. Francisci, Capucinorum, & eorum, qui Minores de observantia vocantur, etiam quibus aut ex Constitutionibus erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia possidere liceat.

XXVII. Denique Clemens V. proposuit 30. excessus, seu gravamina, in quibus plerique Episcopi, & ijs superiores (Archiepiscopi, Patriarchæ) ac cæteri Ecclesiarum Prælati Religiosos injustè inquietabant, prout habetur in *Clemens. Frequens un. h. t.* & in textu legi possunt.

§ IV.

De Excessibus, seu delictis Subditorum in Prælatos, seu Superiores suos.

XXVIII. Assertio I. Delinquunt inprimis Subditi in Prælatos suos, si violent interdicta ab ijs lata, etiam Episcopi, non servando interdictum latum à Papa, prout constat ex *c. Tanta. 18. & ult. h. t.* ubi cùm Papa Gregorius IX. propter quosdam excessus ab aliquibus commissos, in quosdam Prælatos, Canonicos, Clericos, & res eorum, Regnum Por-

» Portugalliæ interdicto supposuisset: P. Episco-
» pus Colubriensis ab initio cœpit servare interdi-
» ctum, sed postea, mutato consilio, illud temerè
» violavit, delinquendo in Papam, qui interdictum
» tulerat, & in Ecclesiam, contemnendo Petri
» Claves, & lædendo Ecclesiasticam potestatem,
» & alios induxit, imò & compulit non servare
» interdictum, & quos ad hoc inducere non pote-
» rat, eos, post graves injurias allatas, spoliavit di-
» gnitatibus, Præbendis, & beneficijs, & exulare
» coëgit, interdicendo, & excommunicando eos-
» dem, & prædicta conferendo fautoribus suis,
» quæ omnia Episcopus in præsentia Papæ, & Car-
» dinalium publicè confessus est. Licèt autem
» idem Episcopus spontè Episcopatu cesserit in
» manibus Papæ: volens tamen Papa, ut illi, qui
» sententiam excommunicationis violaverant, &
» aliorum dignitates, & beneficia receperant, qui
» sine culpa, vel causa rationabili, eis spoliari
» non debuerant, impuniti non remaneant, ne
» tanta perversitas præbeat exemplum talia præ-
» sumentibus, decrevit irritas, & inanes omnem
» institutionem, depositionem, collationem di-
» gnitatum, & beneficiorum ab eodem Episcopo
» temerè præsumptas, sicut & interdicti, & ex-
» communicationis sententias, in quoscunque,
» post interdicti violationem, hâc occasione, ab eo
» prolatas. Et quia ubi major est excessus, seu
» culpa, severior etiam debet esse vindicta, man-
» dat Papa Archiepiscopo Bracarensi, ut omnes
» illos, quos Episcopus in beneficia, & dignita-
» tes aliorum intrusit, non solùm à beneficijs, &
» dignitatibus prædictis (quæ scilicet per Episco-
» pum sunt adepti) sed etiam ab alijs, siqua ob-
» tinent, debeat amovere, & tam istos talia præ-
» sumentes, quàm omnes alios, qui interdictum
» violârunt, ab officio, & beneficio, auctoritate
» Apostolicâ, suspendat. Illos quoque, quos con-
» stiterit manus temerarias in personas, & res
» prædictorum Prælatorum, Canonicorum, seu
» Clericorum extendisse, ad Papam venire, séque
» ei præsentes sistere compellat, promittitam sen-
» tentiam recepturos, invocato, si opus fuerit, au-
» xilio brachij secularis.

XXIX. Notandum primò. Per Claves Petri intelligitur hìc Sacerdotalis potestas ligandi, & solvendi à peccatis, quæ licèt una sit potestas, seu Clavia, ut innuitur *in princip. hujus c.* dum in singulari dicitur: *Tanta est Clavis Petri*, dicuntur tamé duæ esse, propter duos actus, seu facultates, scilicet Clavis scientiæ, & Clavis potentiæ, seu jurisdictionis, per quam Sacerdos ligat, & solvit: nam quamvis possit quis habere scientiam, qui non habet Clavem potentiæ, seu potestatem ligandi, vel solvendi, & è converso: talis tamen scientia non est Clavis, nec habet rationem Clavis, sine potestate ligandi, & solvendi, ut docet *Gl. dist. 20. in princ. V. Dedis.* Porro Clavis scientiæ dicitur potestas interrogandi, & examinandi in Confessione ipsum pœnitentem de peccatis ejus, sicut Judex Civilis, seu fori externi habet potestatem examinandi Reum: Clavis verò potentiæ, seu jurisdictionis dicitur potestas judicandi, nempe ligandi, vel absolvendi, ad quam, præter potestatem Ordinis, quæ cum Charactere datur, requiritur etiam potestas jurisdictionis, quia non potest exerceri sine jurisdictione: sicut enim Judex Civilis, præter potestatem examinandi Reum, habet etiam potestatem judicandi, seu ferendi sententiam, condemnando, vel absolvendo Reum, *Tolet. in summ. casuum libr. 1. c. 3. n. 13.* ubi *n. 12.* ait: quòd potestas Sacerdotalis conficiendi Corpus Christi non dicitur Clavis.

Notandum secundò. Spontanea cessio, sive renunciatio Prælati, qui ob delictum privandus est per sententiam, admitti debet, & est sanum consilium, ut talis cedat dignitati, vel officio, ante latam sententiam, ad vitandum dedecus, & infamiam, *Abbas hic not. 2.*

Notandum tertiò. Ante interdicti Ecclesiastici violationem, vi illius, nemo est privatus, vel suspensus à jurisdictione, etiam Ecclesiastica, prout sumitur ex hoc c. in quo irritantur tantùm sententiæ excommunicationis, & interdicti, & collationes, ac institutiones beneficiorum attentatæ post violationem interdicti, ac proinde, quæ ante interdictum latæ, vel factæ sunt, tenent, quia interdictum impedit solùm exercitium Ordinis Ecclesiastici, non autem jurisdictionis. At verò eo ipso, quòd quis interdictum violat, perdit omnem jurisdictionem, cùm sit suspensus ipso jure ab officio, & consequenter etiam est suspensus ab usu, seu exercitio jurisdictionis sibi ratione officij competentis, Idque probatur etiam ex hoc c. ubi declarantur irritæ sententiæ excommunicationis, & interdicti, collationes beneficiorum, & institutiones factæ ab Episcopo, post violatum interdictum, *Gl. hic V. Irritas, Abb. n. 1. not. 4. Covarr. in c. Alma p. 2. §. 2. n. 2.*

XXX. Notandum quartò. Qui interdictum Ecclesiasticum non servat, irregularitatem incurrit, à qua per solum Papam liberari potest, *c. 1. de sent. & re jud. c. 8. & c. Is, qui. 18. §. ult. de sent. excomm. in 6.* quia interdictus simpliciter, vel respectu certi loci, est suspensus ab officio, & omni potestate Clavium, si ergo celebret divina officia, vel in loco interdicto, fit irregularis, *c. Is, cui. 20. de sent. excomm. in 6. Abb. hic n. 4. Covarr. cit. l.* non tamen violans interdictum est privatus, ipso facto, beneficijs suis, sed privandus per sententiam Judicis, ut sumitur ex hoc c. & docet *Abb. ibid. n. 2. & 4.*

Porro tum demum violans interdictum incurrit irregularitatem, si exerceat aliquem actum proprium alicujus Ordinis Ecclesiastici, tanquam ex officio ad hoc deputatus, à cujus exercitio est suspensus, ut si Presbyter celebret, vel Diaconus cantet Evangelium, vel Subdiaconus Epistolam &c. Secùs si exerceat actus, qui non competunt certo alicui Ordini, sed per quemcunque etiam laicum, saltem ex consuetudine, exerceri possunt, *Abb. hic num. 5. Covarr. cit. l. num. 3.* & patet ex suprà dictis. Neque etiam fit irregularis violans interdictum, si exerceat ea, quæ sunt jurisdictionis, non Ordinis, ut si aliquem excommunicet, *Abbas hic num. 5.*

Notandum quintò. Pœna violantium interdictum, exercendo actum proprium sui Ordinis, est, ut non solùm inhabiles sint ad acquirendum bene-

beneficium de novo, sed etiam ad beneficium acquisitum retinendum, ut colligitur ex cit. c. ult. ibi: *Non solùm à beneficiis ipsis &c. h. t. Barb. in Collect. hic n. 6.* hæc enim est pœna non servantium interdictum, ut amoveri debeant à beneficiis obtentis, *c. Postulâstis 7. §. Quæsivistis de Clerico excommunic. junctâ Gl. hic V. Amotis.* Putat tamen *Hostiens. hic V. Obtinent*, quòd illi, qui voluntariè acceptârunt beneficia aliis ablata ab Episcopo, privandi sint omnibus beneficiis undecunque obtentis, quia magis deliquerunt: illi verò, qui coacti fuerunt, solùm sint privandi beneficiis, quæ per Episcopum sunt assecuti, non illis, quæ aliàs sunt adepti: quamvis *ibid. V. Temeritate*, dicat, quòd hic posterior intellectus sit benignior, prior verò secundùm litteram verior, quia non debebant in talibus obedire Episcopo.

Notandum sextò, is, qui beneficium injustè, & omisso juris Ordine, alteri ablatum detinet, intrusus dicitur, etsi collationem habuerit, prout sumitur ex hoc c. & docet *Rebuff. in reg. 29. Cancellar, in addit. vers. 4. Barb hic n. 5.*

Notandum septimò, qui manus temerarias, etsi non violentas, sed injuriosas in Clericum, & res ejus mittit, ad Sedem Apostolicam ire compellitur, *c. Contingit 36. de sent. excom. cit. c. ult. h. t.* unde nec absolvi potest, nisi à Papa, *Hostiens. ibid. V. Temeritas.*

Notandum ultimò, quando Ecclesia non ampliùs facere potest, implorare debet auxilium seculare, *Arg. c. 2. de maledic. Gl. fin. hic.*

XXXI. Assertio 2. Delinquunt prætereà subditi Clerici, qui Episcopum, seu Prælatum suum negant esse Dominum suum, vel ad secularem Judicem in causa spirituali ipsum trahunt, vel consilium præbent adversariis ejusdem contra ipsum, prout habetur in *c. Gravem 15. h. t.* Nam Archidiaconus Ambianensis contra fidem homagii præstiti (id est, contra juramentum fidelitatis, & obedientiæ Episcopo, ratione Archidiaconatûs, præstitum, *Gl. hic V. Temerariis, & Hostiens. V. eod.*) semel iterùmque Episcopum esse suum Dominum negavit (sive verbo, sive ipso facto, agendo contra fidelitatem, & obedientiam ipsi promissam, ac debitam, *Gl. hic V. Negâsse, & Hostiens. V. eod.*) vel in foro seculari, contra eum deposuit in rebus spiritualibus quæstionem: aut tam invasoribus Episcopi, & sociorum ejus, quàm fratri ejus (scilicet Archidiaconi, qui erat inimicus Episcopi, & eum persequebatur) vel ejusdem complicibus causam, & consilium præbuit. Ideo mandat Papa Honorius III. Judicibus à sede legatis, ut si de his constiterit, prædictum Archidiaconum, tanquam membrum putridum (ne sanas oves inficiat, *c. ult. de statu Monach. Gl. hic V. Eod.*) ab Ecclesia Ambianensi perpetuò abscindant, & beneficia ipsius, per eos, ad quos donatio, seu collatio pertinet, personis idoneis faciant assignari.

XXXII. Notandum primò, etsi honestum, ac decens sit, ut subditus Clericus Episcopum, seu Prælatum suum appellet Dominum, non tamen id est absolutè necessarium, *Arg. c. Cavendum 7. caus. 10. q. 3. & c. Ita subjectum 7. dist. 95.* Neque ideo graviter excedit, aut delinquit, & puniri potest, quòd eum Dominum suum esse neget, & non Dominum, sed Prælatum vocet: nisi quis, recipiens Ecclesiam, vel beneficium, aut dignitatem ab Episcopo, seu Prælato, ei juramentum fidelitatis, & obedientiæ, ac reverentiæ præstiterit, tunc enim negando eum esse Dominum suum, agit contra reverentiam, & obedientiam ipso juramento promissam, & puniri potest, ut in casu hujus c, *Gl. hic V. Homagii, & Hostiens. V. eod. Abb. not. 1.*

Notandum secundò, Clericus, qui negat Episcopum, cui fidelitatem, & obedientiam juramento promisit, Dominum suum esse, vel in causa spirituali ipsum trahit ad judicium seculare: vel consilium, aut auxilium dat adversariis illius contra ipsum, deponi debet, sive privari beneficiis, quæ perdit, non quidem ipso jure, sed per sententiam Judicis, *Gl. hic in notat. & Gl. fin.* Sufficit autem, quòd unum ex tribus prædictis fuerit probatum, cùm quodlibet sufficiat ad privationem beneficii, quia verba disjunctivè sunt posita, *Gl. 1. l. in notat. & Hostiens. V. Ipsum.* Non tamen talis tradendus est Curiæ seculari, quia Papa non mandat in hoc c. Archidiaconum illum abscindi ab Ecclesia universali, sed solùm ab Ecclesia Ambianensi, etiamsi conspirârit contra proprium Episcopum, nisi sit incorrigibilis, *Abb. hic not. 2.* contra *Hostiens.* & alios quosdam.

XXXIII. Assertio 3. Excedunt quoque, ac delinquunt subditi Clerici privati, & singulares, si sine consensu Prælati, seu Superioris, commune signum Collegii habent, eoque utuntur, prout id prohibetur in *c. Dilecta 4. h. t.* ubi dicitur, quòd Presbyteri, & Clerici Ecclesiæ Jotrensis, contra voluntatem Abbatissæ ejusdem Ecclesiæ (quæ ipsorum Caput, & Patrona erat) commune sigillum proprium habere contendebant (in ipsius Abbatissæ præjudicium, & gravamen, prout legitur in integra lectione hujus cap.) cùm tamen non consuevertint habere commune sigillum, nec essent unum Corpus, quod Capitulum appellaretur. Quare Papa Honorius III. mandavit quibusdam, ut si eis constiterit ita esse, dictis Presbyteris, & Clericis, auctoritate Apostolicâ, expressè prohibeant, ne præsumant, vel de novo fabricare sigillum, vel eo uti, si fortè novum fuerit fabricatum.

XXXIV. Notandum primò, privati, & singulares homines regulariter Collegium constituere, & ejus signa erigere non possunt, nisi eis specialiter fuerit concessum, *Barb. hic n. 1.* Ratio est, quia Collegia, & societates privatorum regulariter improbantur, *l. 1. in princ. ff. quod cujusque univers. nom.* eò quòd ex hujusmodi privatis Conventiculis, & Congregationibus timetur conspiratio, seu conjuratio contra Principem, vel Rempubl. *l. 1. ff. de Colleg. illicit.* nisi jure gentium, vel positivo approbata fuerint.

Notandum secundò, quamvis plures Beneficiati sint in eadem Ecclesia, non tamen ideo constituunt unum Collegium, vel Capitulum, cùm non possint erigere signa Collegii, nec collegialiter se congregare, nisi ab initio fuerit ordinatum, seu institutum, ut esset Ecclesia collegiata: vel nisi post fundatam Ecclesiam, ex privilegio à Superiore id fuerit Clericis concessum: vel nisi longo tempore collegialiter convixerint, adeòque sint in quasi possessione Collegii, accedente legitimâ temporis præscriptione, *Abb. hic n. 1. not. 2.* Signa autem Collegii, sive

Capituli sunt constituere unum Syndicum, sive Actorem, per quem in causis agant, vel respondeant, habere arcam communem, aut sigillum commune, *cit. l. 1. §. 1. ff. Quod cujusq. univ. nom. Gl. hic V. Nec sunt unum Corpus. Hostiens. in Summa h. t. n. 3. §. Subditi verò.*

Notandum tertiò, Abbatissa potest habere jurisdictionem in Clericos ex jure speciali, sive privilegij, sive consuetudinis legitimè præscriptæ, prout sumitur ex hoc c. non autem de jure communi, *Abb. hîc n. 2.*

Notandum quartò, quando aliqui Clerici non sunt unum Corpus, seu Collegium, & volunt facere commune sigillum, quasi essent unum Corpus, seu Collegium, potest Prælatus, seu Superior, in cujus præjudicium id cedit, se opponere, *Abb. hîc n. 2.* ut in casu hujus cap. Abbatissa se opposuit, cui subjecti erant isti Clerici, qui ideo fortè volebant unum corpus facere, & commune sigillum habere, ut per se expedire negotia possent, quæ auctoritate, & consensu ipsius Abbatissæ tractari debebant, & alia, hoc permisso, fortè attentâssent in præjudicium Monasterij, *Gl. hîc V. Inhibeatis, & Hostiens. V. Jotrensis.* potest autem quilibet privatus sibi assumere propria insignia, non tamen potest uti armis, sive insignibus alterius, si id rendat in præjudicium alterius, vel Reipubl. *Abbas hîc n 4.*

XXXV. Assertio 4. Delinquunt etiam Vicarij Ecclesiarum, qui Personatum Ecclesiasticum sibi usurpant, contra fidem, & juramentum præstitum, ut constat ex *c. Illud 6. h. t.* ubi Alexander III. statuit de Vicarijs constitutis in Ecclesijs, auctoritate Episcoporum, qui contra Personas (hoc est, Prælatos, seu Rectores Ecclesiarum) quibus fide, & juramento sunt obligati, se erigendo, falsò sibi assumebant Personatus, ut si super hoc in jure fuerint confessi, vel convicti, de cætero in eodem Episcopatu, ad executionem sui officij, nullo modo admittantur. Ratio est, quia cùm tales Vicarij sint falsarij, & perjuri, ac proinde etiam infames, *l. Si quis major 41. C. de transact.* ideóq; tanquam indigni, Ecclesiasticis dignitatibus, & beneficijs sunt privandi, *c. Querelam 10. de jurejur. c. Inter 11. §. 1. h. t. c. Infamibus 87. de R. J. in 6. Gl. hîc V. Falsò.* Et quidem non tantùm in eodem Episcopatu, sed etiam in alijs, cùm infames omnino sint, tanquam indigni repellendi sunt à beneficijs obtentis, & acquirendis, *Hostiens. hîc V. Executionem*: ideóque hîc subintelligendum est, *maximè in eodem Episcopatu,* quamvis idem etiam in alijs, *Hostiens. hîc V. eodem Episcopatu, & Abb. in fine.* Et patet hinc, in beneficijs, quæ sit pœna eorum, qui mutant sibi causam possidendi, *Hostiens. hîc & Abb.*

XXXVI. Porro præter hactenus allatos, prohibentur in hoc Titulo adhuc alij duo excessus, seu delicta Clericorum, sub gravibus pœnis. Veluti primò, ne de gravibus criminibus publicè glorientur, prout constat ex *c. Quùm sit 9. h. t.* ubi cùm P. Diaconus publicè confiteretur, se uxorem cujusdam sui convicini, seu parochiani carnaliter cognovisse, unde factum, ut vir illius ad propria ipsam remitteret. (forsan ad domum patris illius, à quo ipsi tradita fuit in uxorem) Ideo Papa Innocentius III. mandavit cuidam Archipresbytero, ut si constiterit de præmissis, prædictum Clericum, appellatione cessante, ab officio, & beneficio suspendat, virúmque illum compellat, ut uxorem suam recipiat, & ut justum est, officium, & omnem affectum maritalem ei exhibeat.

XXXVII. Ubi notandum primò per confessionem, extra judicium, factam de crimine aliquo, etiam de Jure Canonico, non probatur plenè ipsum delictum, quoad pœnam ordinariam ipsius delicti imponendam: quamvis talis confessio extrajudicialis, præsertim si tendat in damnum, & infamiam alterius, sufficiat ad pœnam extraordinariam, arbitrio Judicis, imponendam, prout sumitur ex hoc c. ubi Clericus Beneficiatus confessus, extra judicium, crimen adulterij, & de eo publicè gloriatus, non præcipitur deponi, sed solùm suspendi ab officio, & beneficio, *Abb. hîc n. 2. Farinac. in praxi crim. p. 3. q. 8. n. 22.* Neque verò ex tali confessione extrajudiciali oritur infamia, nisi solùm facti, ob quam non potest quis privari beneficijs obtentis, sed tantùm inquisitio contra eum institui debet, & si infamia facti sit vehemens, interim suspendi debet, pendente inquisitione: & si veritas per inquisitionem haberi non possit, remanente infamiâ, purgatio Canonica ei est indicenda, *Abb. in c. Per inquisitionem 26. num. 11. de Elect. Farinac. c. l.*

Notandum secundò, quamvis *Gl. hîc V. Publicè confiteri,* dicat, quòd Clericus iste fuerit suspensus, non ob confessionem illam extrajudicialem, sed nonnisi occasionaliter, propter scandalum, & infamiam, ac discordiam ortam inter virum, & mulierem, qui propterea eam domo expulit; verius tamen est, quòd fuerit punitus, & suspensus, ob delictum gloriationis; quod si tanquam delictum particulare, ac per se in judicium deducatur, cùm sit grave crimen, præsertim in Clericis non debet manere impunitum, *Hostiens. hîc V. Suspendere, Abb. n. 2. in Gl. 1. Farinac. c. l.* Nec obstat, quòd hîc non erat accusator, quia iste publicè fuit confessus hoc crimen, & de eo se jactavit, evidentia autem facti non requirit accusatorem, *c. Evidentia 9. de accusat. Abb c. l.* Et quamvis falsum fuerit, de quo publicè se jactavit, tamen suspensus fuit, ob solam jactantiam, *Hostiens. hîc V. Suspendere.*

Notandum tertiò, propter solam confessionem gloriantis se uxorem alterius carnaliter cognovisse, non potest vir uxorem repellere, vel à se dimittere, prout sumitur ex hoc c. quia confessio etiam judicialis non valet in præjudicium alterius, *c. 1. de Confess. c. Significâsti 5. de adulter. l. fin. C. de adult.* multò minùs extrajudicialis, *Abbas hîc n. 2. not. ult.*

XXXVIII. Alterum delictum, non solùm Clericis, sed etiam Laicis commune, prohibetur in *c. Clerici 4. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. cap. 11. & 12. ubi Concilium statuit, ut quicunque vitio incontinentiæ, quod contra naturam est, propter quod ira DEI venit in filios diffidentiæ (id est, de quorum salute diffidendum est, quia difficulter convertuntur, *Hostiens. V. Eod.*) & quinque Civitates igne consumpsit (*Gen. c. 19.*) laborare fuerint deprehensi: si Clerici fuerint, à Clero dejiciantur,

id est,

» (Id est, degradentur, *Hostiens. hic V. eod.*) & ad » agendam pœnitentiam in Monasteria detrudan» tur. Si verò laici fuerint, excommunicentur, & à » cœtu fidelium penitus excludantur, (donec scilicet » resipiscant, *Hostiens. hic V. Penitus.*) Ex quo patet, quòd Ecclesia vendicet sibi jurisdictionem in laicos, quia hoc crimen est etiam Ecclesiasticum, sive fori mixti, *Abbas hic n.* 2. Additur verò, quòd tales debeant à cœtu fidelium excludi, majoris declarationis causâ, cùm aliàs per ipsam excommunicationem jam sint exclusi, *Abb. hic num.* 3. *in fine*, plura de hoc nefando crimine dicta sunt suprà *tit.* 56. *sec.* 3, §. 2.

§. V.

De prohibitione facta Religiosis Mendicantibus, ut non possint nova loca acquirere ad habitandum, nec antiqua alienare, vel mutare.

XXXIX. De hoc extat Constitutio Bonifa» cii VIII. in c. *Cum ex eo unic. h. t. in* 6. Ubi prohi» betur, ne deinceps aliquis, vel aliqui ex Prædica» toribus, Minoribus, & aliis Religiosis Mendican» tibus, quantumvis super hoc privilegiis sint muni» ti, in aliqua Civitate, Castro, villa seu locoquo» cunque, ad habitandum domos, vel loca quæcun» que recipere de novo, vel hactenus recepta muta» re, vel ea venditionis, permutationis, donationis, » aut cujusvis alienationis (etiamsi per eam non » transferatur dominium, ut patet ex voce *cujusvis*, » *Gl. hic V. Alienationis.*) titulo quocunque in alios » transferre præsumant, absque speciali Sedis Apo» stolicæ licentia. Ratio hujus prohibitionis est, » quia ex eo, quòd Religiosi Mendicantes in Civi» tatibus aut aliis locis ad habitandum domos, vel » loca recipiebant, vel olim recepta dimittebant, se » inde ad alia transferentes, diversa scandala quoque » proveniebant, & frequentes clamores ad Sedem » Apostolicam perferebantur, ut dicitur in *princ. hu*» *jus c.* In cujus fine additur limitatio, quòd per hoc » tamen eis, qui vitam Eremiticam, seu solitariam » vitam eligere voluerint, cum Superiorum suorum » licentia, non sit interdictum, quin cellas, seu ha» bitacula, & domos possint de novo acquirere, vel » mutare (etiam sine licentia Papæ) in eremo, sive » locis, in quibus in propinquo non habitent homi» nes seculares. Ratio est, quia in his locis non est multitudo hominum, adeòque cessant scandala inde orta, & causa prohibitionis, *Gl. marg. hic V. Eremiticam.* Pœna autem contra transgressores hujus Constitutionis imposita, est etiam pœna excommunicationis, ipso facto, incurrenda, ut constat ex *Clement. Cupientes.* 3. *de pœnis.*

XL. Circa hanc Constitutionem notandum primò, quòd ea loquitur, non de omnibus Religiosis, sed de solis Mendicantibus, qui omnes in ea comprehenduntur, partim expressè, & specificè, partim sub generali clausula, ut notat *Suar. disp.* 23. *de censur. sec.* 5. *n.* 33. licèt autem ex vi hujus Juris communis, Mendicantes non possint nova loca, seu domos recipere, sine speciali licentia S. Pontificis: non tamen est eis prohibitum antiquas domos, vel Ecclesias, quas tunc habebant, reficere, reædificare vel augere, quia illud non est novas domos, vel loca acquirere, quod ibi tantùm est prohibitum, & prohibitio strictè est accipienda: neque etiam prohibentur acquirere in aliquo oppido domum recreationis, vel hospitii annexam antiquo Monasterio, ut colligitur ex illo verbo, *ad habitandum*, ergo alia, quàm ad habitandum loca bene possunt de novo acquirere, *Gl. hic V. Ad habitandum*, *Suar. c. l. n.* 35.

Notandum secundò, quamvis, spectato Jure communi, non possint Mendicantes nova loca, vel domos acquirere, sine speciali licentia Papæ, neque etiam Ecclesias, vel Monasteria ædificata mutare, seu transferre ab uno loco ad alium, ut patet ex *cit. c. un.* ibi: *seu hactenus recepta mutare h. t.* tamen per privilegia à Sede Apostolica, post hanc Constitutionem, concessa, possunt utrumque facere, quale privilegium à Sede Apostolica est concessum Minimis, ut refert *Suar. c. l. n.* 34. *Miranda in man. Prœl. q.* 33. *art.* 1. *concl.* 2. & ad mutanda, seu transferenda Monasteria de uno loco ad alium Congregationi Generali S. Benedicti in Regno Portugalliæ, teste *Miranda c. l. art.* 2. *concl.* 2. quibus privilegiis etiam frui possunt reliqui Ordines Religiosi, qui cum eis communicationem habent, *Suar. c. l. n.* 34. *Miranda cit. art.* 2. *in fine.* De hoc privilegio etiam fit mentio in Compendio privilegiorum Societatis *V. Bona.* §. 6. & *V. Ecclesia*, §. 4. Speciale quoque privilegium concessit Societati Gregorius XIII. die 30. Octobris anno 1576. ut quæcunque Collegia, Domos, Ecclesias, & alia ædificia erigere, ac per eos, ubicunque locorum erunt, inhabitare: ac quæcunque loca, domos, Ecclesias, Oratoria & alia cujuscunque structuræ ædificia sibi quomodolibet relicta, vel oblata recipere, emere & possidere ac retinere possint.

XLI. Notandum tertiò, hodie post Concilium *Trident. Sess.* 25. *c.* 3. *de Regularibus in fine*, non possunt Religiosi nova loca erigere, sine Episcopi, in cujus Diœcesi erigenda sunt, licentiâ priùs obtentâ. Unde iis, qui non habent speciale privilegium, non sufficit, habere licentiam Diœcesanorum, sed requiritur, ut obtenta sit etiam specialis licentia S. Pontificis, quia per Concilium Trident. non est revocata prædicta Constitutio Decretalis Bonifacii VIII. quæ specialem licentiam Papæ requirit, sed addidit Concilium, ut ultra illam simul petatur, & obtenta sit licentia ab Ordinario, ut declaravit S. Congregatio Concilii apud *Joan. Gallemart. cit. c.* 3. *n.* 5. *Zerola in praxi Episc. p.* 1. *V. Monachi*, §. 2. Secùs est de iis Religiosis, qui habent speciale privilegium à Papa erigendi nova loca, seu domos, vel illa mutandi, & transferendi, illi enim, præter licentiam Ordinarii, seu Diœcesani, aliam S. Pontificis non requirunt, cùm per *Concil. Trident. c. l.* privilegia Religiosis à Papa, quoad hoc, concessa non sint revocata, vel annullata, *Mirand. cit. art.* 1. *conclus.* 2.

TITULUS XXXII.

DE NOVI OPERIS NUNCIATIONE.

Dictum est de excessibus Prælatorum, & subditorum, tum in genere, tum in specie, inter quos etiam est ille, qui fit in ædificando contra nunciationem, seu prohibitionem novi operis, ideo hic Titulus priori subjicitur.

§. I.

De novi operis nunciatione, eiúsque materia, forma, & aliis causis ac circumstantiis.

I.

QUÆRITUR primò, quid sit novi operis nunciatio? Respondetur, nunciare opus novum nihil alliud est, quàm illi, qui de novo in alterius præjudicium ædificat, prohibere, ne opus novum fiat, vel ne in eo cœpto pergatur, donec de jure ædificationis constet: adeóque nunciatio est novi operis, sive ædificii per solemnem Edicti denunciationem prohibitio, *Hostiens. in summa h. t. n. 1. VVesenb. in Paratit. ff. de novi operis nunt. h. t. n. 6. Zœsius. ff. eod. n. 2.* quæ cùm sit quædam extrajudicialis appellatio, ideo, eâ pendente, nihil est attentandum, *Gail l. 1. obs. 16. n. 2.*

II. Quæritur secundò, in quibus rebus, sive operibus locum habeat novi operis nunciatio? Resp. in rebus soli, seu Immobilibus, sive in iis operibus, quæ solo conjuncta aut conjungenda sunt, & in eo sunt, ita ut in eodem solo permaneant: unde si quis messem colligat, aut arborem succidat, ad hoc edictum non pertinet, *l. 1. §. Hoc autem edictum. 2. junctâ Gl. V. In solo. ff. h. t.* novum autem opus facere videtur, qui aut ædificando de novo, vel detrahendo pristinam faciem operis immutat, *cit. l. 1. §. Opus novum. ff. eod.* Et hinc si quis vetus ædificium fulciat, vel reficiat, non habet locum hæc nunciatio, quia non opus novum facit, sed veteri sustinendo remedium adhibet, *cit. l. 1. §. Si quis ædificium*, modò in reficiendo pristina forma ædificii servetur, sive reficiens nihil addat, vel detrahat ædificio antiquo, quamvis in pristino statu maneat, *Molin. tom. 5. de Just. tract. 2. dis. 706. n. 10.* Datur autem hoc edictum tantùm ad opera nova, sive futura impedienda, hoc est, ad ea, quæ nondum facta sunt tempore denunciationis, ne fiant, vel perficiantur: non autem datur ad opera præterita, sive jam facta, vel perfecta, ea enim destrui non possunt, vi hujus interdicti: sed recurrendum est ad interdictum, *Quod vi aut clam*, ut restituatur, quod illicitè factum est, *cit. l. 1. §. 1. ff. h. t.* Nihil autem refert, utrùm novum opus in damnum alterius fiat, intra oppidum, vel extra, in loco privato, vel publico, æquè enim locum habet nunciatio ex hoc edicto, *cit. l. 1. §. Sive autem, Hostiens. c. l. n. 2.* non autem nunciatio novi operis habet locum, quoad rivos, & cloacas reficiendas, vel purgandas, quia hoc ad publicam utilitatem, & securitatem pertinet, *l. De pupillo. 5. § Si quis rivos, ff. de oper. nov. nunc.* & ibi *Gl. V. Securitatis, Silv. V. Nunciatio novi oper. n. 1.*

III. Porro hæc nunciatio novi operis habet locum, & extenditur etiam ad ædificationem novæ Ecclesiæ, quæ non est construenda in præjudicium alterius Ecclesiæ, ut constat ex *c. Intelleximus. 1. h. t.* Nam cùm Clerici quidam cœpissent ædificare Capellam, in præjudicium Ecclesiæ Baptismalis, quæ pertinebat ad Priorem quendam, hic novum opus prædictis Clericis denunciavit, ne in præjudicium suæ Ecclesiæ, illam Capellam ædificarent. Sed Clerici illi, spretâ denunciatione, in opere perrexerunt: unde ad petitionem Prioris, causa illa à Papa commissa fuit Episcopo Paduano: qui, cùm de novi operis nunciatione nihil in Canonibus reperiatur definitum, quæsivit ex Papa Lucio III. qualiter in hac re sit procedendum? Quia verò sicut Leges non dedignantur SS. Canones imitari (prout habetur in *Auth. Ut Clerici apud proprios Episcopos &c. §. Si verò collat. 6 & Auth. de Ecclesiast. Tit. §. Sancimus in fine collat. 9.*) ita & SS. Canonum statuta Principum Constitutionibus adjuvantur: ideo mandat Papa eidem Episcopo, ut diligenter consideret, quòd si post denunciationem novi operis, sive jure, sive injuriâ aliquid construatur, secundùm legales Constitutiones (*l. Prætor. 20. §. Ait Prætor. ff. h. t.*) debet demoliri: & quia secundùm Canones, nulla Ecclesia in præjudicium alterius Ecclesiæ est construenda, ideo negotium hoc, secundùm legum, & Canonum statuta, non differat definire.

IV. Hinc colligitur primò, quòd causæ Ecclesiasticæ, in defectu Canonum nihil de illa re statuentium, debent decidi, secundùm Jus Civile, quia Leges Civiles non contradicentes Canonibus sunt approbatæ ab Ecclesia, prout sumitur ex hoc c. & ibi *Gl. V. Adjuvantur*: Leges enim seculares, quippe inferiores famulantur SS. Canonibus, & hi ab illis adjuvantur, *Abb. hîc num. 1. & 2.* de quo alibi dictum. Colligitur secundò, sicut Rector, vel alius Clericus potest agere, nomine Ecclesiæ sibi subjectæ: ita etiam potest opus novum nunciare, quia suâ interest, ratione subjectionis, ut in casu hujus c. Prior ille, cui Ecclesia Baptismalis erat subjecta, *Abb. hîc not. 1.* Colligitur tertiò, nova Ecclesia in præjudicium Ecclesiæ Parochialis erigi non debet, nisi justa causa subsit, *c. Ad audientiam. 3. de Ecclesiis ædific.* ideo etiam in casu hujus c. nova Capella demoliri debuit, quippe ædificata in præjudicium Ecclesiæ Baptismalis, etiam si denun-

denunciatio novi operis non præcessisset, *Gl. fin. hic & Hostiens. in fine.*

V. Quæritur tertiò, cui jus ounciandi novum opus comperat? Resp. inprimis nunciare potest is, ad quem res pertinet, cui damnum imminet, *cit. l.* 1. §. *pen.* Secundò, non tantùm is, qui est verè Dominus rei, sed etiam qui utile tantùm dominium habet, ut feudatarius, emphyteuta, quin & superficiarius, *l.* 3. §. *Si ego*, & creditor, cui prædium oomine hypothecæ subjectum est, *l. Creditori.* 9. *ff. h. t.* Tertiò, competit jus nunciandi habenti servitutem realem in fundo, in quo de novo ædificatur, *cit. l.* 3. §. *Si ego*, saltem urbanam, imò etiam rusticam, *cit. l.* 3. §. *pen, l. Non solùm.* 8. *in princ. ff. eod.* cùm utriùsque juri ædificando noceatur, *Hostiens. in summ. hic n.* 5. *Zæs. ff. h. t. n.* 6. Quartò, qui servitutem merè personalem habet, non potest nunciare, suo nomine, opus novum adversùs Dominum, sive proprietarium prædii, si aliquid in eo ædificare atteotet, *l.* 1. §. *fin. ff. h. t.* quia usufructuarius habet solùm usumfructum in re, dominio proprietatis penes alium existente, ideòque æquum fuit, ut ounciatio ei solùm concederetur, nomine ac loco proprietarii, *Molin. cit. disp.* 706. *n.* 25. *in fine.* Quintò, procurator vel negotiorum gestor potest novum opus nunciare, nomine domini sui, modò speciale ad id mandatum habeat, *Molin. c. l. n.* 29. Sextò, pupillus si res ad illum pertineat, ounciare opus novum potest, cum tutoris auctoritate, *l. de pupillo.* 5. *in princ. ff. h. t.* Septimò, servus non potest, suo nomine, etsi oomine Domini possit in re privata, *cit. l. De pupillo*, §. *Servo & ibi Gl. V. Non potest.*

VI. Quæritur quartò, ubi & cui fieri possit nunciatio novi operis? Resp. ea facienda est in re præsenti, id est, ubi opus fit, *l. De pupillo.* 5. *ff. h. t.* non est autem necesse, ut fiat Domino, sed sufficit fieri ei, qui ibi existens est ad finem operis, ut fabri, seu opifices, & cuicunque, etiam puero, vel mulieri, nunciatio operis fieri potest, *cit. l. De pupillo.* §. *Nunciari autem. ff. h. t.* imò etiam infanti, & furioso fieri potest, modò alii adsint, qui intelligant, *l. Cuilibet.* 11. *junctâ Gl. V. Etsi furiosum. ff. h. t.* quia nunciatio fit in rem, sive rei, non personæ, *l. Operis.* 10. *ff. eod.*

VII. Quæritur quintò, quibus modis, & quando fieri possit nunciaoo oovi operis? Resp. primò tribus modis, prout habetur in *cit. l. De pupillo.* §. *Meminisse. ff. h. t.* Primò verbis, denunciando & inhibendo, ut id opus oon fiat, in suum aut publicum præjudicium, aut ut non cootinuetur. Secundò, fit per manum, id est, lapilli jactum, in eum locum, ubi opus fit: simul tamen addi debent verba, quibus denunciatur, ne opus fiat, vel ne ulteriùs in eo procedatur, oon enim omnis, qui lapidem projicit, intendit novum opus nunciare, *Hostiens. in summa n.* 8. *h. t.* quam aliqui dicunt ter fieri debere, *Silvest. V. De nunciat. novi operis q.* 4. Tertiò, per Prætorem, seu Judicem, adeundo illum, & ab eo petendo, ut novum id opus nunciet, sive inhibeat, qui per se ipsum aut per tabellionem, vel aliam personam id præcipiat, *Molin. cit. disp.* 706. *n.* 5. Est autem hoc discrimen inter primum modum, qui fit per verba, & duos posteriores, quòd qui nunciat primo modo, simplici verbo, si in possessione sit ejus, circa quod fit nunciatio, eam amittit, & adversarium, cui nunciat, possessorem facit, *cit. l.* 1. §. *In operis & cit. l.* 5. §. *Meminisse. ff. h. t.* quod non est, si nunciet, aliquo ex duobus posterioribus modis, quia non facit eum possessorem, sed possessionem retinet, *Gl. in cit.* §. *In operis. V. Adversarium. Silvest. c. l.*

Resp. secundò, potest nunciatio novi operis quolibet die fieri, etiam feriato, & Deo Sacro, *cit. l.* 1. §. *Item nunciatio, junctâ Gl. V. Omnibus diebus. ff. h. t.* quia extra jus, sive judicium fieri potest. Et quamvis interdum adeatur Prætor, sive Judex, non tamen proceditur per causæ cognitionem, Judice sedente pro tribunali, sed de plano tantùm, *Zæs. ff. h. t. n.* 12. Denique etiam adversùs absentes, quorum nomine ædificatur, & invitos, & ignorantes fieri potest novi operis nunciatio, cùm fiat in rem, non in personam, *cit. l.* 1. §. *Et adversùs, & ibi Gl. V. Absentes. ff. h. t.*

§. II.

Quis sit effectus nunciationis novi operis?

VIII. Resp. Effectus primarius est, ut quicquid ædificatum est, post ounciationem factam, totum demoliri debeat, expensis ipsius ædificantis, sive jure, id est, justè: sive injuriâ, id est, injustè ædificatum fuerit, quod ex post facto apparebit, scilicet cognitâ veritate, prout statuitur in *l.* 1. *in princ. & ibi Gl. ff. h. t. & l. Prætor.* 20. §. 1. & §. *Ait Prætor. ff. eod. & in l.* 1. *& ibi Gloss. V. Sive jure. ff. h. t.* Ubi ait, simile esse in excommunicatione, quæ tenet semper, sive justa sit, sive injusta, *Hostiens. hic num.* 12.

Ideò etiam statutum est in *c. Cùm ex injuncto.* 2. *h. t. & ibi Gl. in casu.* Nam cùm Archiepiscopus Cantuariensis quandam Capellam in loco pertinente ad Ecclesiam Cantuariensem, cœpisset ædificare: Monachi Cantuarienses, qui eandem Ecclesiam regebant, novum opus ei denunciabant, sed ipse Archiepiscopus, spretâ denunciatione, ædificavit Ecclesiam, & Canonicos in eadem instituit, eisdem reditus assignando, & recipiendo etiam ab ipsis juramenta fidelitatis, de quo Monachi Cantuarienses Papæ Innocentio III. graviter sunt conquesti. Quare Papa mandavit Cantuariensi Archiepiscopo, ut quicquid ædificatum est in prædicta Ecclesia, post novi operis nunciationem ipsi factam, suis expensis faciat penitus demoliri & destrui, non obstante, quòd fortè absens fuerit, cùm in lege, seu jure sit cautum (*l.* 1. §. *Sed si is. ff. h. t.*) ut si ille, cui opus novum fuerit nunciatum, ante remissionem, ædificaverit, & postea agere cœperit, sibi jus esse ita ædificare, debeat ipsi actio denegari: ideòque in irritum reducat, quicquid de instituendis ibidem Canonicis, & aliis ad eandem Ecclesiam pertinentibus, ab ipso, vel ejus Antecessore ordinatum est, redituùsque eorum ad pristinum statum revocet, & Canonicos ab obligatione præstiti juramenti, cùm instituti fuerunt, auctoritate Papali absolutos denunciet, quia cùm non teneat principale, quicquid ex eo, vel ob id secutum est irritari debet.

IX. Pro explicatione hujus c. notandum primò, non sufficit, si is, qui post denunciationem novi

operis, ædificavit, patiatur opus demoliri, sed etiam propriis sumptibus ejus, cui denunciatum est, illud destruendum est, *Gl. hic in notat. & Abb. not.* 1. Idque procedit, etiamsi novum opus nunciatum fuerit antecessori ædificantis, prout factum fuit in casu hujus c. secundùm *Gl. hic V. Expensis*: nihilominus tamen debet destrui sumptibus successoris, dummodo idem successor ratum habuerit, vel post denunciationem factam, prosecutus fuerit opus ab antecessore inchoatum, sciens denunciationem esse factam, prout in casu hujus c. eum scivisse colligitur ex illis verbis *§. Super eo. ibi: te saltem pro vitando scandalo &c.* hoc enim interdictum datur hæredi, & contra hæredem, cùm in vitium succedit, sciens nuntiationem esse factam, *l. Prætor.* 20. *§ Hoc interdictum. ff. h. t. Gl. hic V. Expensis, junct. Gl. margin. lit. C. Hostiens. V. eod. Abb. hic n.* 8. & quidem etiam post annum datur, *cit. l. Prætor. §. ult.* imò etiam transit in singularem successorem, ut in emptorem, quia non in personam, sed in rem datur, *l. fin. ff. h. t.*

Simile est in spolio, quod transit ad quosvis successores, ad quos pervenit res eu vitio affecta, *c. Sæpe.* 18. *de restit. spol.* & ibi communiter DD quamvis aliàs hæres ejus, cui opus nunciatum est, solùm teneatur ad præstandam patientiam destruendi operis, non autem ad pœnam impensarum, ut suis sumptibus destruat, quia hæres in eam pœnam non succedit, *l. pen. ff. h. t.* quod verum est, nisi hæres, vel alius successor, aut emptor ratum habuerit ædificium cœptum ab antecessore, vel illud sciens nunciationem esse factam prosequatur aut perficiat, hoc enim casu, interdictum hoc, quoad omnes effectus, transit in successorem, etiam in dignitate, *Fagn hic n.* 7.

X. Notandum secundò, si is, cui novum opus nunciatum est, velit probare, sibi jus ædificandi competere, ante destructionem novi operis, admitti non debet ad probandum, nisi prius omnia reducat in pristinum statum: quamvis ipso jure non repellatur ab agendo, sed per exceptionem oppositam, ante litem contestatam, cùm sit exceptio dilatoria, repelli possit, ut colligitur ex hoc c. ibi: *actio ipsi denegari debet*: alioquin eâ non oppositâ, si docuerit de jure suo, sententia pro illo feretur, sine destructione novi operis. Sicut etiam spoliator volens probare jus proprietatis sibi competere, non est audiendus, ante restitutionem spoliati in possessionem, *c. fin. de ordine cognit.* quamvis si ea exceptio spoliationis non opponatur, & actor probaverit jus proprietatis, pro illo ferenda sit sententia, & proprietas prævalebit possessorio, *Abb. hic n.* 2. 3. & 4.

Notandum tertiò, præstans juramentum super re aliqua, eâ re cessante, est absolutus à juramento; sic in casu hujus c. Canonici Ecclesiæ de novo ædificatæ jurârunt Episcopo obedientiam, & quòd residebunt in illa, sed eâdem destructâ censentur, auctoritate Superioris, absoluti à juramento, quia cessat causa, ob quam jurârunt. Sic etiam si quis juret obedientiam alicui electo ad dignitatem, vel officium, eo deposito, non tenetur ampliùs illi obedire, quia fundamentum, sive ratio fundandi obligationem juramenti corruit, ut colligitur ex c. *Venerabilem.* 34. *de Elect. Abb. hic n.* 6.

XI. Notandum quartò, quando Ecclesia, vel civitas, vel alius locus, sive sacer, sive profanus, destruitur, legitimâ auctoritate Superioris, v. g. propter delictum Clericorum, vel civium inhabitantium, tum nullus deinceps debet vocari Clericus, vel civis illius loci, & locus ille omnia privilegia, atque jura activa, & passiva perdit, & desinit esse Ecclesia, vel Civitas, ut sumitur ex hoc c. *junctâ Gl. V. Non teneat principale, & c. Placuit.* 26. *dis.* 1. *de consecr. c. Et hoc diximus.* 9. *juncta Gl. V. Destructa. caus.* 16. *q.* 7. *c. Abbate.* 25. *§. ult. & ibi Gl. fin. & Hostiens. de V. S.* nisi tamen locus postea, auctoritate Superioris, reædificatus fuerit: tum enim recuperat omnia privilegia. Secus est, si talis locus per violentiam destruatur ab hostibus, vel terræ motu, vel privatâ auctoritate alicujus, vel aliâ ratione, quàm Superioris auctoritate; tunc enim retinet omnia sua privilegia, & jura, & Clerici, seu cives nomen suum, & etiam illis mortuis, alii, eorum loco, substituendi sunt, *Innoc. in cit. c.* 2. *n.* 1. *h. t. Abb. n.* 5. & Glossatoripsius *Alex. de novo lit. F. Fagnan. ibid. n.* 10. *& seqq & Barb. in Collect. ibid n.* 4. Idémque dicendum, si Collegium Clericorum, vel universitas Civium, auctoritate Superioris in alium locum transferatur, vel alteri uniatur, *Innoc. c. l.* & alii apud *Fagn. c. l. n.* 14. *&* 15. de quo etiam aliquid dictum *libr.* 3. *tit.* 48. *in fine.*

XII. Cæterùm quod dictum est, denunciatum, post novi operis denunciationem, debere ab ædificando cessare, & opus cœptum destruere, id locum habet, non solùm, si jure sit facta nunciatio, quia is nullum jus ædificandi habet, sed etiam si injuriâ, sive injustè, quia jus habet ad ita ædificandum, *cit. l.* 1. *in princ. l. Prætor.* 20. *§* 1. *& §. Ait Prætor. ff. h. t.* Ratio est, quia si post novi operis nunciationem, licitum esset ædificanti excipere, se jus ædificandi habere, idque probare paratum, & denuncians id negaret, rixæ orientur, & res facilè ad arma veniret: ideo publicæ pacis, & tranquillitatis causâ, statutum est, ut quamvis ædificans denunciatus verum jus ad ædificationem habeat, tamen ab ædificando desistat, alioquin si spretâ denunciatione pergat, totum opus, quod post interpositam denunciationem fecit, suis sumptibus destruere teneatur, in pœnam hujus inobedientiæ, & contumaciæ. *Molin. cit. dis. n.* 1. Accedit, quòd is, cui facta est nunciatio novi operis, potest se tueri, viâ juris, adeundo Judicem, & petendo ab eo remissionem operis: si ergo id non fecerit, sed viâ facti processerit, & ædificare perrexerit, opus postea factum demoliri debet, ob contemptam Prætoris auctoritatem, etiamsi jus ædificandi habuerit, *Gail l.* 1. *obs.* 16. *n.* 2.

XIII. Præterea in *cit. c.* 2. *§. Super eo. h. t.* Idem Innocentius III. valde miratur, quòd cùm Monachi Cantuarienses omnia propter Deum dimiserint, & tot periculis personas, & res suas non dubitaverint frequenter exponere (quod non fecissent, nisi cognoscerent facta ab Archiepiscopo in grave Ecclesiæ Cantuariensis detrimentum redundare, quia cùm sint viri Religiosi, non est præsumendum, quòd injustam causam foverent, *Hostiens. hic V. Non fecissent.*) dictus Archiepiscopus ad vitandum tam grave scandalû proximorum, ab hujusmodi injuriis etiam ipsi prohibitis non cessârit, cùm juxta S. Scripturam, licèt illa, quæ sine peccato mortali omitti non possunt (sicut est adorare Deum, parentes honorare, Sabbatû sanctificare, & alia hujusmodi præcepta affir-

affirmativa servare) ob scandalum vitandum, omittenda non sint: nec illa, quæ sine peccato mortali committi, sive fieri non possunt (ut est adulterium, furtum, vel aliud peccatum mortale, contra præcepta negativa Decalogi committere) propter scandalum vitandum committi non debeant: attamen ab illis, quæ sine peccato mortali pariter vel omitti possunt, vel committi, abstinendum est, vel ea sunt facienda, ut scandalum tollatur, aut vitetur (cujusmodi sunt ea, quæ ex se sunt indifferentia v.g. comodere carnes, & alia similia, *Hostiens. hic V. Unde.*) Et quamvis Majorum, id est, divitum, & potentium, qui sub se multitudinem, seu populum habent, *Gl. fin. hic*) scandalum sit vitandum: est tamen etiam scandalum minorum, seu pusillorum vitandum, juxta illud Christi, *Matth.* 18. qui scandalizaverit unum de pusillis istis &c. In fine mandat Papa prædicto Archiepiscopo, ut his finem imponat, ita ut præterita illius contradictio per virtutẽ sequentis obedientiæ expietur.

XIV. Hinc colligitur, quòd ob vitandum scandalum non sunt omittenda, quæ sine peccato mortali omitti non possunt, ut baptizari, pœnitentiam agere, Horas Canonicas dicere: nec facienda, quæ sine peccato mortali omitti non possunt, ut si puella consentiat in stuprum, ne is, qui illud petit, se ipsum occidat. Contrà verò potest quis ad vitandum scandalum facere, quod sine peccato mortali fieri potest, v.g. Regularis ad temp⁹ gestare habitũ secularem: vel omittere, quod sine peccato mortali omitti potest, v.g. correctionem propter multitudinẽ delinquentium, quæ regulæ colliguntur ex *cit. c. 2. §. Super eo. h. t.* & tradit *Jo. Andr. ibid. n. 11. & Abb. n. 7. Fagn. n. 9.*

§. III.

Quibus casibus, ac modis cesset nunciatio novi operis, ita ut vim, & effectum non habeat?

XV. Respondetur, cessat primò, si nuncians remiserit nunciationem factam ædificanti novum opus, *cit. c. 2.* ibi: *ante remissionem ædificaverit. h. t.* & *l. Non solùm. 8. §. Sciendum.* ibi: *donec remissio nunciationis fiat, ff. eod. & l. unic. in princ. ff. de remissionib.* quæ remissio fit vel expressè, & tunc si jus ædificandi habet, rectè ædificabit, *cit. l. Non solum. §. Sciendũ, juncta Gl. V. Remissio. ff. h. t.* Vel tacitè, scilicet morte ejus, qui nunciavit, extinguitur nunciatio, *cit. l. Non solum. §. Morte ejus, Gl. in cit. c. 2. V. Remissionẽ. h. t.* quod intelligendũ est, si moriatur, re adhuc integrâ, antequã aliquid ædificatũ esset: nam si re non integrâ, sive postquam aliquid de opere factum est, moreretur nuncians, hæredi ejus competeret hoc interdictum nunciationis: quomodo intelligi debet textus in *l. Prætor. 20. §. Hoc interdictum. 1. ff. h. t. Gl. in cit. l. Non solùm, §. Morte. V. Extinguitur. eod. Hostiens. in summa num. 10. & 11. eod.* Morte autem ejus, cui opus novum nunciatum est, non extinguitur nunciatio, *cit. l. Non solùm. §. ult.* Ratio autem diversitatis, cur nunciatio extinguatur, morte nunciantis, non autem morte ejus, cui opus nunciatum est, traditur à *Gl. in cit. l. Non solùm. §. ult. V. Etiam hæredis, junctâ Gl. margin. lit. H.* quia nunciatio, ex parte personæ nunciatæ, est realis, quia fit in rem, *l. Operis. 10. ff. h. t.* adeòque morte illius non extinguitur, sed ad successorem ejus transit, in id, quod ad ipsum pervenit: vel si dolo ipsius factum sit, quominùs perveniret, *cit. l. Prætor. §. Pland. ff. h. t.* At verò ex parte personæ nunciantis, nunciatio est personalis, adeòque morte illius extinguitur, nisi quis suo, & hæredis nomine nunciaverit, *cit. l. Non solùm. §. ult.* & ibi *Gl. margin.* non tamen hæres, etiam nunciati, succedit in pœnam, *Hostiens. hic n. 11.*

XVI. Secundò cessat nunciatio novi operis, si nuncians cautionem recepit à denunciato de opere demoliendo, si constiterit ipsum jus ædificandi non habuisse, vel etiam, si per nunciatum non stet, quominùs satis det, quia competentem satisfactionem obtulit, quæ tamen acceptata non fuit, *l. De pupillo. 5. §. Si is, cui, & l. Prætor. 20. §. Deinde, & §. Hoc interdictum. ff. h. t. Hostiens. in summa h. t. n. 11.* Porro si is, cui nunciatio facta est novi operis, offerat satisdationem de opere demoliendo, si constiterit ipsum jure ædificare non posse, non tenetur nuncians illam cautionem recipere, si paratus sit, & velit, vel in continenti, vel intra tres menses, probare, se jure prohibere, & impedire ædificium in sui præjudicium attentatum: quibus elapsis, si id non probaverit nuncians, potest denunciatus, præstitâ satisdatione, vel eâ oblatâ, sed non admissâ à nunciante, ædificare, *Hostiens. hic cit. l. n. 11.*

XVII. Idque sumitur inprimis ex *c. Significantibus. 3. h. t.* ubi habetur, quòd quidam Civis Parisiensis cœpit ædificare, in platea quadam, in præjudicium Ecclesiæ S. Oportunæ, cui Canonici ejusdem Ecclesiæ nunciaverunt opus novum, & super hoc gravamine quæstionem, seu querelam deposuerunt coram Officiali Parisiensis Archidiaconi, offerentes se incontinenti probaturos, plateam illam ad suam Ecclesiam pertinere, & illum in suum præjudicium ædificare. Unde petebant eum prohiberi, ne ædificaret: non obstante, quòd dictus Civis offerebat cautionem de opere demoliendo, si appareret ipsum jus ædificandi non habere: ideòque idem Officialis interloquendo decrevit, probationes Canonicorum admittendas esso, & ab opere interim quiescendum. (Idque bene decretum fuit, quia non obstante, quòd cautio oblata ab ipso cive fuerit, tenebatur is exspectare, usque ad tres menses, adversarios volentes probare, jure se prohibere ædificium, juxta *c. ult. h. t. & l. un. C. eod. Gl. hic V. Interloquendo*) à qua interlocutoria sententia idem Civis Parisiensis ad Senonensem Curiam, seu Ecclesiam (scilicet Metropolitanam, omisso Episcopo medio, *Gl. fin. hic*) provocavit. Sed Officialis Curiæ Senonensis, sive Metropolitanæ interlocutoriam sententiam cassavit, & decrevit, ut prædictus Civis in opere construendo procederet, præstitâ priùs cautione de ipso demoliendo, si jus ædificandi non habuerit, non admissis probationibus Canonicorum, qui ad Sedem Apostolicam appellârunt, & petierunt, ut Papa mandaret probationes ipsorum recipi, & ædificium interim prohiberi. Quare Papa Honorius III. mandavit, ut si ita est, quicquid attentatum est, post hujusmodi appellationem, irritetur, & in pristinum statum revocetur.

XVIII. No-

XVIII. Notandum primò, nuncians novum opus, si vult impedire, sive prohibere ædificium, debet vel incontinenti, ut in casu hujus c. vel saltem intra tres menses, juxta c. *ult. h. t.* probare, se jure id prohibere: alioquin post lapsum trium mensium, potest procedi in ædificio, præstitâ cautione à denonciato de opere novo demoliendo; nihilominus tamen procedetur in causa principali, ita ut si nuncians probare velit jus suum prohibendi ædificium, admitti debeat, *Abbas hic n.* 2.

Notandum secundò, appellatum fuit in casu hujus c. ab Officiali Archidiaconi, qui causam hanc cognoscebat, fortè ex jure, seu privilegio speciali, vel consuetudine, cùm aliàs de jure communi Archidiaconus jurisdictionem non habeat, ut putat *Hostiens. hic, & Jo. Andr. n.* 2. vel potiùs dicendum, quòd in casu hujus c. quia Laicus iste ædificando turbavit Canonicos in jure suo, ideo potuit conveniri coram Judice Ecclesiastico, sive Episcopo, *Abb. hic not.* 2.

Notandum tertiò, appellatio à sententia lata super demoliendo opere post nonciationem novi operis constructo, admittitur, quoad utrumque effectum suspensivum, & devolotivum, *Barb. hic n.* 4. Nam quia in casu hujus cap. Officialis Senonensis interlocutoriam sententiam per Officialem Archidiaconi Parisiensis ritè latam injustè revocavit, & decrevit, Civem Parisiensem posse ædificare, præstitâ cautione de opere demoliendo, cùm tamen Canonici S. Oportunæ parati essent probare jus suum, ac præjudicium, quorum probatio usque ad tres menses exspectanda fuisset, ideo Canonici illi justè appellârunt ad Papam, quia à sententia interlocutoria, secundùm Canones, appellari potest, *Hostiens. hic V. Decrevit, & Jo. Andr. ibid.* ideo Pontifex omnia post appellationem attentata in irritum revocavit.

XIX. Similiter in c. *Is cui* 4. *& ult. h. t.* Gregorius IX. confirmat, quod suprà dictum est, nempe quòd si „quis opus novum alicui nunciavit, eò quòd in sui „præjudicium ædificare volebat, non obstante cau„tione de opere demoliendo ab ipso oblatâ, si non „jure ædificatú appareat, teneatur is, cui nunciatio „facta est, exspectare nunciatum per tres menses, si „hic cautionem recipere nolit, sed præjudicium sui „juris probare velit. Neque obstat, quòd si ille, cui denunciatur novum opus, cautionem præstet, vel per eum non stet, quo minùs satisdet, licitè possit ædificare, *l. Non solùm* 8. §. *Si cùm possem, & §. Sciendum, l. Prætor* 20. §. *Si quis paratus, & §. Deinde ait, & §. Hoc interdictum, l. Stipulatio* 21. §. 1. *ff. h. t.* Nam prædicta jura intelligenda sunt, quando is, qui nunciat novum opus, nullas affert probationes, nec incontinenti, nec infra tres menses, si enim hoc faciat, is, cui nunciatio facta est, interim cessare debet ab ædificando, *Gl. hic V. Non obstante. Hostiens. ibid. V. Tenetur. Molina cit. disp.* 706. *n.* 44. *&* 45.

XX. Notandum hic præterea primò, nunciatio novi operis non tollitur per idoneam cautionem ab eo, cui nunciatio facta est, oblatam, neque talis oblatio cautionis de opere destruendo dat denunciato facultatem prosequendi ædificium, nisi vel denuncians consentiat, vel intra trium mensium spatium à tempore denunciationis, vel à tempore cautionis oblatæ à nunciato (ut vult *Molin. c. l. n.* 45.) se justam causam nunciandi habere probet, non enim ultrà exspectare tenetur denonciatus, cum gravi suo præjudicio, sed post hoc tempus elapsum, impunè ædificare poterit, *Gl. hic V. Non obstante. Abb. ibid. not.* 1. Itaque in optione nunciantis est positum, utrùm cautionē à nunciato exigere, & recipere velit, quâ receptâ, nunciatio remittetur, & nunciatus statim impunè ædificare poterit: an verò cautionem recipere nolit, sed causam principalem expediri petat, dicendo se paratum esse ad probandum, sibi jus prohibendi, ne nunciatus ædificet, competere: & tunc tres menses sunt præfiniri, intra quos de jure suo docere debet; quod si non faciat, elapsis tribus mensibus, fas est nunciato ædificare, dummodo cautionem præstet de opere destruendo, si non jure ædificatum constiterit, vel per eum non stet, quominùs satisdet, prout etiam habetur in *l. unic. C. h. t.* per quam non est correctum Jus antiquum, ut putat *Fachin. l.* 8. *controv. c.* 48. sed id tantùm ibi Imperator interpretatur, & explicat.

XXI. Notandum secundò, prædictâ Constitutione utiliter provisum est, tam ei, cui facta est denunciatio, quàm denuncianti: nam sæpe aliquis credens se habere jus ædificandi, ædificat, cùm tamen non habeat: unde si talis posset licitè ædificare, oblatâ cautione, posset fieri, ut non solùm perderet expensas factas in ædificando, sed etiam faciendas in destruendo opere, quod ædificatum est: & sic utilius est ipsi exspectare denunciantem per tres menses: nam si hic probaverit de jure suo, uterque servabitur indemnis, quia denunciatus non ædificavit, adeóque parcit sumptibus aliàs faciendis in destructione operis, si ædificâsset, cùm jure non posset. Est etiam id utilius denuntianti, nam si jus ædificandi denunciato non competeret, & tamen ædificare impunè posset, oblatâ cautione, magnum interim præjudicium nuncianti generare posset, ædificando v. g. ante portam domûs ipsius, vel in alio loco ipsi præjudiciali, *Jo. Andr. in cit. c. ult. n.* 1. *& Abb. ibid. in fine, h. t.*

XXII. Tertiò cessat, sive tollitur nunciatio novi operis, si is, qui nunciavit, nolit coram Judice jurare de calumnia, hoc est, juramento asserere, se arbitrari, quòd justam causam nunciandi habeat, juréque impedire posse ædificare volentem, ne ædificet: & non malitiosè, animo impediendi opus, nunciare. Tenetur autem nuncians hoc juramentum præstare, si is, cui nunciatio facta est, id exigat: quòd si jurare recuset, remittitur à lege nunciatio, & pro non facta habetur, *l. de pupillo* 5. §. *Qui opus. ff. h. t. Hostiens. in Summa h. t. n.* 11. *in fine. Molin. cit. disp.* 706. *n.* 34.

XXIII. Quartò cessat nunciatio novi operis, nec ligat nunciatum, si sit periculum in mora, ita ut dilatio ædificij grave damnum allatura probabiliter timeatur, tunc enim nunciatio impunè spernitur, *Abb. in c.* 2. *n.* 9. *h. t. Gail l.* 1. *obs.* 16. *n.* 8. Idque generaliter procedit in omnibus ijs operibus, quorum mora periculum aliquod allatura est, nam in his quoque contemnenda est novi operis nunciatio, *cit. l. de pupillo*, §. *Præterea, ff. h. t.* ubi ratio redditur, *quia multò melius est omitti operis novi nunciationem, quàm impediri operis necessarij urgentem exstructionem*, quod *Gl. ibid. V. Periculum.* explicat de periculo communi, seu universali totius Civitatis, vel Viciniæ, propter quod possit sperni nunciatio: non item ob periculum speciale, seu privatum ejus, cui fit nunciatio, saltem regulariter. Ratio generalis hujus limitatio-

mitationis est, quia quoties periculum est in mora, recedere licet à Regulis Juris communis, & remittitur juris dispositio, etiam prohibitiva, *Gl. margin. ibid. lit. G. Gail c. l. n. 9.*

XXIV. Quintò cessat nunciatio novi operis, si Prætor renunciationem permissam revocavit, *l. Si opus 16. ff. h. t.* Sextò cessat nunciatio novi operis, ita ut non liget nunciatum, sed impunè contemni possit, si certò, & notoriè constet, quòd ædificare volens habeat jus ædificandi, adeóque manifestum sit, quòd nuncians injustè novum opus prohibeat, *Abb. in c. 1. n. 10. h. t. Gail cit. obs. 16. n. 4. Mol. cit. dis. n. 2.* Ratio est, tum quia, ut ait *Abb. c. l.* non est verisimile, jura velle dare locum figmentis, delictis, & deceptionibus, sed potiùs quòd injurias prohibeat, & delicta pœnis coërceat: At si jura vellent, ut is, cui denunciatum est novum opus, ædificare cesset, etiamsi manifestum sit, quòd nuncians nullum jus inhibendi, nunciatus verò ædificandi habeat, injurias, & delicta juberent: tum quia non est præsumendum, quòd Prætor æquitatis amantissimus voluerit, ut nunciatio evidenter, & manifestè injusta liget ædificantem. Neque obstant Leges, quæ in contrarium allegantur, & dicunt, quòd sive opus jure factum sit, sive injuriâ, & sive quis jus faciendi habuerit, sive non, interdictum locum habebit, & permittitur, ut per denunciationem inhibeatur, *l. 1. in princ. & l. Prætor 20. ff. h. t. l. 1. §. Parvi, ff. Quod vi, aut clàm.* Nam similia jura intelligi debent, non de nunciatione manifestè, & notoriè injusta, si constet denunciant jus nunciandi non competere, sed de ea, de qua aliquo modo dubitatur, num sit valida, & justa, an verò injusta: quo casu etsi appareat, vel existimetur esse injusta, nihilominus obligat: non item si sit manifestè injusta, nam Leges non sunt censendæ favere manifestis injurijs, neque æquitas patitur, ut ad manifestè iniqua extendantur, *Abb. c. l. n. 10. Mol. c. l. n. 2.* Prædictis addendum, quòd etiam propriâ auctoritate, opus à vicino factum in eo, quod possidemus, liceat destruere, modò incontinenti fiat, & non ex intervallo, *l. 3. §. Cùm igitur ff. de vi, & vi arm.* quia tum videtur vis vi repelli, quod licitum est, *Zas. ff. h. t. n. 16.*

T I T V L V S   X X X I I I.

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBUS PRIVILEGIATORUM.

Actum est suprà de Excessibus Prælatorum, & Subditorum: sed quia subditi quandoque delinquunt, abutendo Privilegiis suis, vel excedendo terminos eorum, & sæpius etiam dubitatur de intellectu Privilegiorum, ideo in hoc Titulo agitur de Privilegijs, & Excessibus Privilegiatorum, qui extat etiam in Sexto, Clementinis, & Extravagantibus Joannis XXII. & Communibus.

S E C T I O   I.

DE PRIVILEGIIS IN communi.

§. I.

Quid sit Privilegium, & an ad illius substantiam requiratur scriptura, & quomodo à dispensatione differat?

I.

Præmittendum, quòd Privilegium accipitur interdum pro Rescripto, seu Instrumento, in quo gratia, beneficium, seu indulgentia Principis continetur, & conceditur, ut in *c. Cum dilecta 4. de confirm. util. & inutil. & c. Ex parte 13. h. t.* frequentiùs autem, & magis propriè accipitur pro ipso jure, beneficio, seu gratia alicui concessa à Principe, *Suar. li. 8. de legib. c. 1. n. 1.* & in hoc sensu de privilegijs hîc potissimùm agitur.

II. Assertio 1. Privilegium, prout est beneficium, seu gratia concessa à Principe, potest accipi, vel latè, vel strictè. Latè sumptum est veluti lex privata speciale aliquod beneficium, vel favorem concedens, *c. Privilegia 3. dis. 3.* Dicitur autem privilegium lex, non quòd rationem propriè dictæ legis habeat, quia particulares etiam personas respicere potest, ita ut ad alias non pertineat; neque etiam obligationem continet, respectu ejus, cui datum est, quia nemo beneficio uti cogitur, *reg. jur. 70. in ff.* quamvis privilegium habere possit rationem legis, quoad alios, quibus præcipitur, ut illud observari faciant, vel prohibetur, ne impediant, aut se opponant, dummodo privilegium sit sufficienter promulgatum, vel ab ipsis cognitum, *Laym. in c. 1. n. 5. de Constitut.* Deinde dicitur privata lex, quia jus speciale, sive singulare concedit, saltem præter, sive ultra Jus commune: nam de ratione privilegij est, ut concedat aliquid speciale, quod Jure communi non est concessum, alioquin inutile foret, juxta *c. Abbate 25. de V. S.* ubi circa finem dicitur, *cùm privilegium sit lex privata &c.* non esset autem privata, nisi aliquid specialiter indulgeret, *Suar. cit. c. 1. n. 3. & 4.* Privilegium verò strictè, ac propriè dictum, est alicujus rei, sive juris specialis contra Jus commune, ex Principis benevolentia, concessio, *Gl. in c. 1. V. Noceatur in fine de Constit. in 6.* ubi ait, si rescriptum concedit aliquid contra jus, mutat nomen rescripti, & dicendum

est privilegium, *Abb. in cit. c. Abbate, n. 6. Hostiens. in Summ. h. t. n. 1. Silv. V. Privilegium, q. 3.* Verùm hæc videtur esse quæstio de nomine, quia negari non potest, quin non solùm privilegium concedens beneficium speciale contra Jus commune, sed etiam præter Jus commune, ex liberali gratia Principis, sit propriè privilegium, quia est lex privata, & favorabilis, licèt non ita strictè dictum. Nec in *cit. c. Abbate.* requiritur ad rationem privilegij, ut aliquid contra Jus commune concedat, sed solùm simpliciter, ut aliquid specialiter concedat, sive sit contra, sive præter Jus commune, cujusmodi sunt multa privilegia, v. g. absolvendi, dispensandi, quæ sunt meræ gratiæ concessæ, non contra Jus commune, sed præter illud, *Suar. c. l. n. 5.*

III. Porro interdum à Principe conceduntur, quæ à Jure communi concessa sunt, ad majorem confirmationem, & securitatem, quia concessio specialis pluris æstimatur, quàm generalis, v. g. facultas constituendi Procuratorem in causis, *c. Quia in causis 7. de procur.* Item potestas jurandi in proprijs causis, quæ Religiosis conceditur, quando alia probatio deest, *c. Etsi Christus 26. in fine de jurejur.* Verùm hæc non sunt propriè dicta privilegia, sed tantùm declarationes quædam Juris communis, vel naturalis, quæ dantur ad tollendam omnem dubitationem, & scrupulos, & pacandas conscientias, vel ut majore auctoritate serventur, & adversariorum impetus compescantur: quamvis etiam hujusmodi declarationes, aut admonitiones specialem favorem, & beneficium Principis contineant, adeóque privilegij rationem habent, *Suar. cit. c. 1. n. 7.*

IV. Assertio 2. Ad substantiam privilegij non requiritur, ut sit scriptum, prout sumitur ex *c. Institutionis 7. caus. 25. q. 2. & ibi Gl. V. Præsentia. Clem. 2. §. Nos etenim.* ibi: *Universa privilegia, gratias, indulgentias, verbo, seu scripto concessa &c. & ibi Gl. V. Verbo, de sepultur. & Extravag. ult. post initium,* ibi: *Facultatum per nos concessarum, tam verbo, quàm in scriptis, confectis exinde Litteris, vel non, de pœnit. & remiss. inter Commun. Silvest. V. Privilegium, n. 14. Azor p. 1. l. 5. c. 23. q. 11. Suar. cit. lib. 8. c. 2. n. 2.* & alij communiter. Ratio est, quia nullum jus positivum reperitur, quod scripturam requirat ad valorem, vel effectum privilegij, nec etiam ex natura rei est necessaria, cùm sufficiat potestas, & voluntas Principis declarata, sive verbo, sive scripto, se velle privilegium concedere, quamvis interdum requiratur scriptura ad probationem privilegij, ejusque firmitatem, ut colligitur ex *c. Porro 7. h. t.* ubi dicitur, inspicienda esse privilegia, ut eorum tenor servetur, & *c. Contra morem 8.* ibi: *Aut ex scriptis privilegiis se tueri, dist. 100. Suar. c. l. n. 3.*

V. Assertio 3. Privilegium convenit cum dispensatione in eo, quia etiam est gratia, sive favor, & non solùm est præter, sed etiam contra legem, sive jus, sicut dispensatio, per quam Jus commune relaxatur. Videntur tamen differre in hoc, quòd ad dispensationem requiritur causa, quâ existente falsâ, invalida est dispensatio, non autem ad privilegium, ut tradit *Rebuff. in praxi benef. tract. de concordatis tit. Forma mandati Apostolici. V. Dispensationum,* & alij communiter. Verùm hoc non est universaliter verum, cùm etiam privilegium, saltem quod est contra Jus, sine causa dari non possit, de quo plura infrà, Videtur igitur dispensatio esse quoddam privilegium, solùmque differre à privilegio in communi, tanquam species à genere: à privilegio autem contra jus non differre. Idque verum est, si concedatur dispensatio per modum legis privatæ, ad operandum ordinariè, & stabiliter contra aliquod Jus commune, tale enim privilegium est permanens quædam dispensatio: at verò si dispensatio concedatur solùm ad unum aliquem actum contra Legem, & Jus commune, v. g. ut uno, vel altero die prohibito carnibus vesci, vel semel laborare ruri liceat die festo, illud non potest dici propriè privilegium, quia non per modum legis stabilitur, nec per illam jus permanens conceditur, sed talis dispensatio est quid facti, & quasi transiens: sicut ergo præceptum temporale non est lex: ita nec dispensatio, sive licentia data ad agendum semel tantùm, vel bis, contra Legem, non est privilegium propriè dictum, quia cùm hoc sit quasi lex privata, & jus singulare, magis constans esse debet. Similiter dispensationes, quæ fiunt in irregularitate, vel alio simili Canonico impedimento, v. g. matrimonij, non videntur dici posse propriè privilegium, quia eo impedimento sublato, dispensatus secundùm Jus commune operatur, nec tractum successivum habent, sed statim effectum suum consequuntur, *Suar. tit. c. 2. n. 10. Laym. libr. 1. tr. 4. c. 23. n. 5.*

§. II.

Quotuplex sit privilegium, sive quomodo dividatur, & quis possit concedere privilegium, & quibus concedi possit?

VI. Assertio 1. Præcipuæ divisiones privilegij sunt istæ. Privilegium inprimis aliud est personale, aliud reale, prout sumitur ex *c. Mandata 6.* ibi: *Quas non loco tribuimus, sed personæ, de præsumption. & l. Privilegia 196.* aliàs 156. *ff. de R. J.* ubi dicitur: *Privilegia quædam causæ sunt, quædam personæ.* Personale privilegium est, quod proximè, seu immediatè, & directè ipsi personæ confertur in favorem illius, sive ratione ipsius personæ. Reale est, quod proximè, ac directè confertur alicui rei, loco, muneri, dignitati, v. g. prædio, Ecclesiæ, Monasterio, aut Prælaturæ &c. licèt consequenter etiam, & ultimatè utilitas talis privilegij in personas, quæ rem talem obtinent, redundet, *Suar. cit. l. 8. c. 3. n. 3.* Est autem inter hæc privilegia ea differentia, quòd privilegium personale sequitur personam, & cum eadem extinguitur, juxta *reg. 7. in 6. & reg. In omnibus 68. ff. eod.* & hoc dicitur privilegium singulariter personale, quod uni tantùm personæ, per se, & directè, conceditur: privilegium verò reale cohæret rei, & durat, quamdiu res durat, ideóque etiam cum re ad hæredem transmittitur, juxta *cit. leg. Privilegia.* Sunt verò quædam privilegia mixta, hoc est, partim personalia, partim realia, eò quòd multùm de natura realium participent. Tale est privilegium, quod dicitur communiter personale, & certo personarum generi conceditur, cujusmodi est privilegium restitutionis in integrum, concessum minoribus XXV. annis, quod etiam ad hæredes

hæredes transit, juxta *l. Non solùm 6. ff. de in integr. restit.* Item privilegium SCti Velleiani concessum fœminis, ne ex fidejussione obligentur: & SCti Macedoniani concessum filijsfam. ne ex mutuo, sine consensu patris, accepto, possint obligari: hæc enim privilegia conceduntur, non merè respectu personæ, sed etiam ratione rei, videlicet intervenientis læsionis: vel ratione statûs, dignitatis, muneris, vel officij aut conditionis ipsis adhærentia, ideóque etiam perpetua sunt, & ad successores in officio, vel dignitate transeunt, & realia privilegia censentur: quò etiam spectant privilegia Clericorum, Studiosorum, Militum &c. *Suar. c. l. n. 3.* Similiter privilegium, quod corporale dicitur, eò quòd Corpori, sive Communitati conceditur, v.g. Religioni, Universitati, seu Academiæ, Civitati, Collegio, Monasterio &c. magis reale est, quàm personale, quia non extinguitur cum personis singularibus, sed durat in personis perpetuò succedentibus: sive dein concedatur Communitati, ita tamen ut singuli è Communitate eo privilegio frui possint, qualia sunt privilegia concessa Religiosis Ordinibus, privilegia Clericorum, Regularium, Militum, Studiosorum &c. sive ita ut eo privilegio fruantur, non singuli seorsim, sed communiter tantùm, & collectivè, sive ipsa Communitas, quâ talis, ut sunt privilegia quædam Civitatibus, vel Universitatibus concessa, *Suar. c. l. n. 3. & seqq. Azor. cit. l. 5. c. 22. q. 3. Laym. libr. 1. tract. 4. c. 23. n. 3.*

VII. Porro etsi quando verba privilegij sunt absoluta, & directè diriguntur tantùm ad personam, censendum sit esse privilegium personale: si verò ad rem tantùm, reale: nisi ex alijs conjecturis appareat intentionem Principis concedentis privilegium principaliter respexisse ad rem tantùm, etsi ad personam verba direxerit: vel è contrario, ad personam, etsi verba ad rem directa sint. Attamen si verè dubium sit, utrùm privilegium sit personale, an verò reale: tum vel est privilegium favorabile continens merum beneficium: & censendum est esse reale, quia decet concessum à Principe beneficium esse mansurum, *reg. jur. 16. in 6.* & beneficium Principis plenissimè interpretari debemus, *l. ult. ff. de Constitut. Princ.* Vel est privilegium odiosum, quia est contra Jus commune, vel cedit in aliorum præjudicium: & tunc censendum est personale esse in dubio, quia strictè intelligendum est, ut potiùs temporale præjudicium, seu damnum inferat, quàm perpetuum, *Suar. cit. c. 3. n. 18. & 19.*

VIII. Altera divisio privilegij est in perpetuum, & temporale: illud est, quod absolutè, & absque limitatione temporis, alicui conceditur, vel adhæret rei ex se perpetuæ, ut est privilegium concessum Ecclesiæ, Religioso Ordini, vel dignitati: non autem dicitur perpetuum, quod amitti non possit, sed quia ex se durat, quamdiu revocatum non fuerit. Privilegium verò temporale dicitur, quod concessum est alicui pro determinato tempore, v. g. ad decem annos, vel sub certa conditione, quæ lapsu temporis finitur, nam illâ conditione impletâ, cessat privilegium, v. g. concedo tibi hoc privilegium, donec decessero, vel ad beneplacitum meum, quod exspirat morte concedentis, etiamsi privilegium non revocaverit, quia voluntas personæ per mortem finitur, & consequenter etiam privilegium, à qua dependet; vel denique si privilegium sit concessum singulari personæ, solùm ad vitam illius, *Suar. cit. l. 8. c. 5. n. 1.* plures aliæ divisiones privilegiorum apud eundem videri possunt *cit. libr. 8. c. 4. & 6. & Laym. c. l. n. 5. 8. & 11.*

IX. Assertio 2. Privilegium concedere potest omnis, & solus ille, qui potest legem condere, nam qui legem ferre non potest, nec privilegium dare potest, *Silvest. V. Privilegium, q. 2. Suar. cit. libr. 8, c. 8. n. 2.* & alij communiter. Ratio est, tum quia privilegium est lex quædam privata, adeóque requirit potestatem quandam legislativam in concedente, & dicitur beneficium non cujuscunque hominis, sed quod publicâ potestate alicui confertur. Tum quia sive privilegium accipiatur strictè, & rigorosè, pro concessione speciali contra legem universalem, ab eo maximè concedi potest, qui est auctor legis, & dispensare potest in sua lege, & ab ea exceptionem facere per privilegij concessionem: sive privilegium accipiatur latiùs pro gratia, & beneficio, præter, sive ultra jus: nam & hoc is maximè facere potest, qui est supra ipsum jus, & ad quem spectat limites ponere in ipso jure, vel præter illud operari. Quare Potestates publicæ, sive Ecclesiasticæ, sive seculares, tantùm in ijs rebus privilegia concedere possunt, de quibus disponere possunt, & legem ferre. Ut Papa, extra ditionem suam temporalem, per se, ac directè tantùm in spiritualibus, vel in ijs, quæ annexa sunt spiritualibus, ut sunt decimæ, contractus matrimonij &c. Prælati verò Papâ inferiores concedere possunt privilegia, quæ eximunt à legibus à se conditis, vel à suo antecessore, in quibus dispensare possunt: Item quæ non sunt contra Jus commune in rebus ad se pertinentibus, non autem contra Jus commune Pontificium privilegia dare possunt, quia non possunt per se dispensare in Jure communi Canonico, nisi quatenus ipsis de jure, vel consuetudine concessum est, non est autem concessum dare privilegia contra Jus commune, *Suar. cit. c. 8. n. 7. 9. & 10.* Similiter Imperator, & alij supremi Principes seculares in temporalibus tantùm privilegia dare possunt: inferiores autem Principes seculares, qui Superiorem in temporalibus recognoscunt, non possunt propria privilegia concedere, nisi quatenus ipsis à superiore Principe specialiter concessum fuit, *Suar. cit. c. 8. n. 11.*

X. Assertio 3. Privilegium, non solùm ijs, qui verè, & absolutè sunt subditi, sed etiam alijs non subditis, sive extraneis, qui tamen respectivè, & aliquomodo, saltem quoad rem, in qua privilegium confertur, sunt inferiores, & inæquales, concedi potest, *Suar. cit. libr. 8. c. 9. n. 3. & seqq.* & alij. Ratio est, quia licèt privilegium, quod est contra jus, & dispensativum legis, nonnisi subditis dari possit, cùm dispensatio sit actus jurisdictionis voluntariæ, qui non nisi erga subditos exerceri potest, quia supponit potestatem ferendi legem, seu præceptum obligans, à quo fit exemptio, seu dispensatio. At verò privilegium, quod est præter jus, & merè concessivum gratiæ, non requirit jurisdictionem in eum, cui datur, quia talis concessio non est actus jurisdictionis, sed meræ liberalitatis, & privilegium ut sic non requirit vim coactivam in privilegiatum, nec etiam vim directivam in eundem, quia Privilegium illum non obligat, nec sub culpa, nec ad pœnam, ergo privilegium, ut sic, non requirit subjectionem propriè dictam

in eo, cui datur, *Suar. c. l. n. 5.* sic Imperator potest dare externis privilegium scribendi Militem in Terris Imperii, exportandi merces, non solvendi vectigal, si Provincias Imperii transeant. Item Judicibus Ecclesiasticis, ut possint cognoscere, & directè judicare causas temporales laicorum, quod Jure communi ipsis non est concessum, prout illis tale privilegium concessit Imperator Theodosius, ut refertur in *c. Quicunque. 35. caus. 11. q. 1. Suar, cit. c. 9. num. 4.*

XI. Quæri hîc præterea potest primò, an per consuetudinem possit acquiri privilegium v. g. exemptionis, vel aliud simile? Resp. consuetudinem habere vim privilegii, ita ut derogare possit Juri communi, sicut privilegium, ut colligitur ex *c. Novit. 13.* ibi: *nisi fortè Iuri communi per speciale privilegium, vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum, de Judiciis junct. Gl. V. Consuetudinem*, ubi ait, quòd consuetudo Juri communi præjudicat. Nam vel est sermo de privilegio strictè dicto, quod est contra legem, sive concedit aliquid speciale Juri communi contrarium: & hic effectus potest etiam acquiri per consuetudinem, quia hæc in totum potest abrogare legem, ergo multò magis ex parte potest illi derogare, sive dare specialem licentiam ad agendum aliquid contra Jus commune, quod est privilegium: quæ tamen consuetudo non habet locum in persona privata, sed solùm in Communitate, quæ contra legem communem præscribere potest per consuetudinem. Vel est sermo de privilegio latiùs sumpto, quod concedit aliquid, præter Jus commune, etsi non sit contra illud; & hâc ratione, etiam privata persona, si non per propriam consuetudinem, saltem per eam, quæ inducitur viâ præscriptionis, hujusmodi privilegia, sive jura acquirere potest. Sic per consuetudinem legitimè præscriptam acquiri potest jurisdictio, *c. Duo simul. 9. & ibi Gl. V. Consuetudo. de offic. Iud. ordin. & c. Cùm contingat. 13. in fine de foro compet.* Item jus exigendi tributa, & pedagia, *c. Super quibusdam. 26. §. Præterea, & ibi Gloss. V. Non extat memoria. de V. S.* Ubi ait, quòd illa consuetudo, cujus non extat memoria, jus sive privilegium inducit, *Suar. c. l. 8. c. 7. n. 5.*

XII. Quæritur secundò, an requiratur justa causa ad concessionem privilegii? Resp. ut sit licita, necessaria est justa causa, non autem ad hoc ut sit valida, *Suar. cit. l. 8. c. 20. n. 2. & seqq.* Probatur, quia vel privilegium est contra Jus commune; & tunc requiritur justa causa, ut servetur justitia legalis, & distributiva, quæ requirit, ut nullus, absque causa, eximatur à lege communi. Vel est purum beneficium Principis non derogans alicui tertio, nec Juri communi: & tunc etiam requiritur justa causa: alioquin Princeps argueretur prodigalitatis, & acceptionis personarum, daretque occasionem invidiæ, & perturbationis aliis non privilegiatis. Ratio secundæ partis est, quia sive sit privilegium, quod est merum beneficium, & præter jus, sive sit eximens à Jure communi, pendet à voluntate ipsius concedentis privilegium: sicut ergo is potest talem legem tollere, ita etiam potest ex parte tollere illius obligationem, respectu aliquarum personarum, easque eximere, saltem validè, *Suar. cit. c. 21, num. 4.*

§ III.

De interpretatione privilegiorum.

XIII. Quæritur primò, qualis interpretatio debeat fieri in privilegiis, stricta, an lata? Resp. primò, privilegia, quæ præter, sive ultra Jus commune concessa sunt, & meræ gratiæ, sive beneficia Principis sunt, nec cedunt in præjudicium alterius, latè interpretari oportet, ut constat ex *reg. juris 15. in 6. favores convenit ampliari*, scilicet respectu eorum, quibus conceduntur: item ex *c. Olim. 16. de V. S.* ubi dicitur: *Cùm beneficia Principum sint interpretanda latissimè, & l. Beneficium. 3. ff. De constit. Princ.* Est autem tale privilegium propriissimum beneficium Principis, à quo ei concessum. Idem etiam habetur in *c. Quia circa. 22. h. t.* Ubi dicitur, quòd in beneficiis plenissima sit interpretatio adhibenda, *Silvest. V. Privilegium. q. 3. Suar. l. 8. de legib. c. 27. num. 3.* Tale privilegium est facultas absolvendi ab omnibus irregularitatibus, & casibus occultis, excepto homicidio, aliòque Papæ reservatis, concessa Episcopis in *Concilio Trident. Sess. 24. c. 6. de reform.* quæ latè interpretanda est, ut competat, non solùm Episcopis confirmatis, & nondum consecratis, sed etiam Capitulo, Sede vacante, & aliis Prælatis exemptis quasi Episcopalem jurisdictionem habentibus, quia hæc potestas dispensandi iis competit speciali quidem jure, sed perpetuò ratione suæ dignitatis, ideòque ordinaria censeri debet, *Sanch. libr. 8. de matrim. disp. 2. n. 10. Laym. l. 1. tract. 4. c. 23. n. 5.* contra *Suar. disp. 41 de censur. sect. 2. n. 13.*

XIV. Resp. secundò, privilegia derogantia Juri communi regulariter strictæ interpretationis esse debent, & restringenda sunt potiùs, quàm extendenda, juxta cit. *reg. 15. in 6.* odia sunt restringenda, & *reg. 28. eod. in 6.* & colligitur ex *c. Cum dilectus. 8. & ibi Gl. V. Iuri communi. de consuet. Silvest. c. l. q. 3. Suar. cit. c. 27. num. 5.* & alii DD. communiter. Ratio est, quia quamvis privilegia hujusmodi favorabilia sint, quatenus ad privilegiatum referuntur: tamen quatenus à Jure communi exorbitant, eique derogant, odiosa sunt. Sicut ergo bonum commune præferendum est bono singulari, ita & jus commune juri particulari: sed privilegium est jus singulare, ergo ex suo genere præferendus est favor juris communis favori privato privilegii, ideòque si necesse sit unum restringere, ut alterum minùs lædatur, privilegium est potiùs restringendum, quàm Jus commune.

Excipi debet primò, nisi privilegium derogans Juri communi cedat in favorem Religionis, vel causæ piæ, vel boni publici. Unde privilegium exemptionis Clericorum à jurisdictione Principum secularium, & Religiosorum à jurisdictione Ordinariorum, seu Episcoporum, latè interpretandum est in favorem Religionis, *quia summa ratio est, quæ pro Religione facit: l. Sunt personæ. 43. ff. De Religios. & sumpt. funer.* Vel si sit privilegium cedens in bonum commune Reipubl. sic amplianda sunt privilegia militum, *Suar. cit. c. 27. num. 7.* Secundò, nisi

nisi privilegium sit in Corpore Juris contentum, tunc enim favorabile est, sicut ipsum Jus commune, & latè interpretandum, *Sanch. libr. 8. de matrimon. dis. 1. num. 7. Suar. c. l. num. 8. in fine.* Tertiò si privilegium sit concessum, motu proprio Principis, etiamsi deroget Juri communi, quia censetur proprium beneficium Principis, & ex certa scientia datum, ideóque latam potiùs interpretationem meretur, quàm strictam, *arg. c. Si motu proprio. 23. de præbend. in 6. Suar. c. l. num. 8. Laym. cit. c. 23. num. 5.*

XV. Resp. tertiò, si privilegium cedat in præjudicium tertiæ personæ, ejúsque juri jam acquisito deroget, strictè illud interpretari oportet, cujusmodi est privilegium exemptionis à solvendis decimis, quia Princeps non censetur alteri velle auferre suum jus, nisi id clarè exprimat; idque procedit, etiamsi motu proprio privilegium sit concessum, quia licèt Princeps ex gravi causa, & ob urgentem necessitatem, possit alicui auferre jus suum, non tamen facilè præsumendum est, id ipsum velle, cùm Jus positivum, & naturale postulet, ut cuique suum jus illæsum servetur, nisi publica utilitas aut necessitas aliud exigat, *Suar. c. l. n. 9. Laym. c. l. num. 6.*

XVI. Quæritur secundò, quæ sint circa strictam, vel latam interpretationem privilegiorum observanda? Resp. in hac re bene notandæ sunt quædam regulæ. Prima est, si verba privilegii sint ambigua, vel obscura, ejus est interpretari illa, cujus est concedere privilegium, *Silvest. V. Privilegium. q. 3.* Unde solus Papa, & non inferior Judex potest de dubiis ortis circa privilegia Sedis Apostolicæ cognoscere, *c. Cùm venissent. 12. de Iudiciis, & Innocent. ibid. in princ.* & dictum suprà *libr. 2. Tit. 1. n. 72. & 73.* Nam ejusdem est interpretari legem, vel privilegium, cujus est concedere, cùm & privilegium sit quædam lex privata. Si verò verba privilegii non sint obscura, vel ambigua, sed satis clara, tum nulla facienda est interpretatio, sed tenor, & forma privilegii inspicienda est, & observanda, prout statuitur in *c. Porro. 7. h. t.* Ubi Alexander III. ita rescribit: Quamvis Templarii, & Hospitalarii multas prærogativas libertatis habeant; non tamen aliam libertatem habent in locis, in quibus, antequam ad eos pervenissent, erant habitatores, (sed eandem, quam habent in aliis possessionibus, seu bonis suis, ut supplet *Gl. hic V. Libertatem, & Hostiens. in princ.*) & hoc totum ex inspectione privilegiorum suorum cognosci potest, & sicut invenitur in privilegiis, ita observari debet. Sic autem tenorem privilegiorum servare oportet, ut fines eorum non excedantur.

XVII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, bona acquisita per privilegiatos assumunt naturam privilegiatorum, ita ut si res non privilegiata perveniat ad privilegiatum, in rebus suis, eodem privilegio res illa gaudeat, quo & ipse, & aliæ res suæ, *Hostiens. hic V. Quin aliam. Abb. ibid. num. 1. not. 2.* Idque ex generali regula, quòd mutatâ personâ, etiam status rei mutatur, *l. Per procuratorem. 90. ff. De acquir. hered.* Ubi in fine dicitur, *quia castrensia esse, mutatione personæ, desierunt.* Et hinc etiam bona, quæ antea laicorum erant, & postea ad Ecclesias, seu Ecclesiasticas personas pervenerunt, gaudent privilegio exemptionis à tributis, & gabellis, ut post *Suarez* notat *Barbos. in Collect. hic n. 2. & 4.*

Notandum secundò, allegantì privilegium non creditur, nisi illud exhibeat, prout sumitur ex hoc c. Ubi dicitur, quòd inspicienda sunt privilegia, adeóque etiam exhibenda, *Gl. hic V. Ex inspectione, & Abb. num. 1. not. 1.* quia privilegia facti sunt, nec præsumuntur, sed ab eo, qui allegat, probari debent: quamvis privilegia notoria, ut quæ in Corpore Juris contenta sunt, quorum scientia præsumitur, sicut ipsarum legum, *c. 1. de Constit. in 6.* non sint probanda, sed solùm allegenda, *Barb. hic n. 5. & 6.*

Notandum tertiò, tenor privilegii diligenter attendendus est, nec de illo judicandum, nisi tenore ejus inspecto, ut sciatur, quid in eo contineatur, prout etiam habetur in *c. Recepimus. 8. h. t.* Debet autem tenor privilegii inspici, non quoad nuda verba, sed multò magis quoad mentem, seu intentionem privilegium dantis, ita ut si appareat, quæ fuerit mens illius, à verbis sit recedendum, & illa sequenda, nam verba deserviunt intentioni, & non è converso, *c. Quanto. 26. junct. Gl. V. Sola verba. h. t. c. Intelligentia. 6. & c. In his. 15. de V. S. Silvest. V. Privilegium. q. 3.* & ex voluntate concedentis pendet tota vis privilegii, *Suar. cit. l. 8. c. 28. num. 9.*

Notandum quartò, privilegium in sua forma servandum est, nec ultra fines illius extendendum, *Gl. fin. hic.* Unde DD. communiter dicunt, quòd privilegium non plus operetur, quàm verba exprimant, *Laym. in c. Susceptum. 6. num. 2. de rescript. in 6.* Ex quo infert *Barbos. hic num. 12.* quòd privilegium etiam toti Ordini Religioso concessum, uti in hoc c. Templariis & Hospitalariis, non latè, sed strictè sit interpretandum. Verùm hinc solùm sequitur, quòd non ultra tenorem verborum, & formam in rescripto privilegii expressam sit extendendum.

XVIII. Secunda regula observanda in interpretatione privilegiorum est, quòd privilegium non sit ita strictè interpretandum, ut reddatur inutile, & inefficax, quantumvis aliàs videatur grave, & odiosum, nisi etiam sit injustum, *Silvest. c. l. conclus. 3. Suar. cit. c. 28. num. 2.* & alii communiter, quia voluntas Principis non est concedere privilegium, quod nullum effectum habet, adeóque inutile sit, sicut nec præsumitur ferre legem otiosè, & quæ inefficax sit, idque sumitur ex *c. In his. 30. h. t.* Ex quo constat, quòd indulgentia, sive privilegium Principis ita intelligendum sit, ut aliquid operetur, sive conferat ultra, vel præter Jus commune, aliàs illusorium foret, & inutile, *Gloss. ibid. in notat. & Gloss. fin. Abb. ibid. num. 2.* Ubi addit, idem dicendum esse in statutis, quæ si loquuntur in terminis Juris communis, ita interpretanda sunt, ut aliquid operentur.

XIX. Tertia regula est, privilegium non est restringendum ultra proprietatem verborum, sed hæc in propria significatione accipienda sunt, prout sonant. Ratio est, tum quia leges etiam secundùm propriam verborum significationem intelligendæ, & observandæ sunt, ergo etiam privilegia, quæ sunt leges quædam privatæ. Tum quia favores

non sunt restringendi, præsertim per impropriam acceptionem verborum, & absque necessitate, ergo etiam privilegia, quæ favorem continent, aliàs nihil esset firmum in illis, quod non facilè eludi posset, *Suar. cit. c. 28. n. 3.* Excipi debet, nisi privilegium juri alieno deroget, seu alteri damnosum, ac præjudiciale sit, tunc enim verba potiùs impropriè accipienda sunt, & explicanda, quàm ut jus tertij lædatur, *Suar. c. l. n. 3. & 10.* Vel nisi ex alijs conjecturis verisimiliùs præsumi possit, Principem velle, ut verba privilegij in impropria significatione accipiantur, *Suar. c. l. n. 3. & 9.* apud quem plura de hac re videri possunt.

§. IV.

De extensione Privilegiorum.

XX. Quæritur primò, an privilegium uni concessum possit extendi ad alium? Resp. Privilegium nunquam est extendendum ab una persona, cui concessum est, ad aliam non expressam, nec ab uno casu, vel actu ad alium. Est communis sententia DD. apud *Suar. l. 8. de legib. c. 28. n. 11.* Idque sumitur ex » c. *Sanè 9. h. t.* ubi dicitur, quòd temerarium sit, & » indignum, aliquem sibi, suâ auctoritate, præsume- » re, sive assumere (scilicet privilegium, *Hostiens. hic* » *V. eod.*) quod Romana Ecclesia alicui, certâ ratio- » ne inspectâ (quia privilegium cum magna deliberatione, nec sine causa est concedendum, *Gl. hic V.* » *Certâ ratione, & Hostiens.*) singularibus beneficijs » (id est, privilegijs, *Gl. fin. hic.*) voluit indulgere, seu » concedere. Ratio est, tum quia quæ per privilegiũ conceduntur, non debent trahi ab alijs, auctoritate, vel potiùs temeritate propriâ, in exemplum, non enim quod uni sigillatim conceditur, statim omnibus convenit, c. *Hinc est 39. caus. 16. q. 1.* ubi *Glossa V. Sigillatim.* ait, quòd privilegium concessum uni, non extenditur ad alios, & privilegia singulorum communem legem facere non possunt, c. *Non exemplo 4. caus. 26. q. 2. Gl. hic V. Temerarium, & Hostiens.* Tum quia privilegium est jus singulare, & sequitur personam privilegiatam, & cum illa extinguitur, ideòque non transit ab una persona ad aliam, juxta r. *Privilegium 7. de R. J. in 6. & l. In omnibus 68. ff. eod. Abb. in cit. c. Sanè, n. 1. h. t.* Non obstat, si quis dicat, quod uni personæ conceditur, alijs denegari non debet, c. *ult. dist. 5.* Nam hoc verum est, si de Jure communi aliquid conceditur, id omnibus concessum intelligitur: secùs si de jure speciali, seu ex privilegio, *Gl. hic V. Temerarium, & Gl. in cit. c. ult. V. Quod uni personæ.*

XXI. Extenditur autem tradita doctrina, quòd privilegium uni concessum non extendatur ad alium, primò, quòd etiam privilegium personale marito concessum non competit uxori, regulariter, & per se loquendo, sive vivo adhuc marito, sive eo mortuo; quomodo in *l. Princeps 31. ff. de legib.* Princeps dicitur solutus legibus, non etiam ipsa Augusta per se: nisi vel ex materia, vel ex tenore privilegij, quia in eo expressa mentio fit uxoris, aut ex usu, vel ex alia juris dispositione talis extensio colligatur, *Suar. cit. libr. 8. c. 11. n. 1.* Ratio est, quia tale privilegium est simpliciter personale, adeòque personam non excedit, nec in aliam personam etsi conjunctam transferri potest, quia illa conjunctio non tollit diversitatem personarum. Nec refert, quòd maritus, & uxor sint correlativa, *l. 1. ff. de ritu nupt.* quia de casu in casum, etiam in correlativis, communiter non fit extensio, ut docet *Card. Tusch us lit. C. concl. 104. n. 25.* ideòque etiam non habet locum in indulgentia, seu privilegio dato à Principe uni ex correlativis, *Barb. in Collect. in cit. c. Sanè, n. 7. h. t.*

XXII. Extenditur secundò, quòd etiam privilegium personale concessum patri regulariter non transit ad filios, *Gl. fin. in c. Licèt 4. de censib.* sic etiam privilegia vacationum à muneribus non spectant ad liberos veteranorum, *l. In honoribus 8. §. Vacationum ff. de vacat. & excus. muner.* Item privilegium militare, & Magisterij, seu Doctoratûs non transit ad filios Militum, aut Doctorum, *l. Privilegio 27. & l. In filiis 35. C. de Decurionib. lib. 10. Barb. in cit. c. Sanè. Suar. cit. c. 11. n. 4. & Barbos. c. l. n. 3. & 4.* Ratio est, quia privilegium simpliciter personale non transit ad hæredes, nec quidem ad hæredes filios, quia nec vivente patre communicatur filija, nam personam non egreditur, nisi vel ex qualitate materiæ subjectæ, vel ex dispositione alterius juris, privilegium patri concessum etiam ad filios extendatur, & transmittatur, *Suar. c. l. n. 4.* sicut suprà etiam de uxore dictum.

Excipi debet privilegium, quod datur patri, ratione nobilitatis, hoc enim etiam ad filios, & uxorem transit. Ubi tamen distinguendum est, ut tradit *Abb. in c. Licèt 4. n. 4. de censib. Silvest. V. Privilegium, q. 5.* Vel enim privilegium concessum est marito, vel patri, ratione nobilitatis naturalis, & congenitæ, ex vi generis, seu stirpis; & tunc nobilitas, & privilegium, ratione illius competens marito, vel patri, communicatur uxori, & filijs, etiam post mortem mariti, vel patris, prout sumitur ex *l. Fœminæ 8. ff. de Senatorib. & l. 1. C. de dignitat. libr. 12.* Vel privilegium concessum est marito, aut patri, ratione nobilitatis accidentalis, quia scilicet is nobilis factus est, ratione dignitatis, Magistratûs, vel Officij: hoc casu, vel illa nobilitas est perpetua, & inseparabilis à persona, ita ut etiam eâ dignitate, vel officio deposito, adhuc nobilis maneat: & tum privilegium ratione illius competens, etiam transit ad uxorem, & filios, non solùm vivente, sed etiam mortuo marito, aut patre. Vel nobilitas illa accidentalis non est perpetua, sed pendet à dignitate, vel munere, quod quis gerit, ita ut eo mortuo, vel deposito, expiret nobilitas; & tunc uxor, vel filij gaudent eo privilegio tantùm vivente marito, vel patre: non autem eo mortuo, vel etiam deposito ab officio, aut eo resignante, quia tunc eo ipso perdit nobilitatem, & consequenter etiam privilegia ei annexa, *Suar. cit. c. 11. n. 2.*

XXIII. Extenditur tertiò, quòd in privilegiis personalibus, nomine filiorum non comprehenduntur nepotes, nec in odiosis, nec in favorabilibus, quia non egrediuntur personas, ad quas diriguntur: nec extenduntur ultra verborum proprietatem, nisi fuerit aliud verbis, aut jure expressum: & licèt sæpe appellatione filiorum etiam nepotes veniant, ex benigna juris interpretatione, *l. Justa 201. ff. de V. S.* regulariter tamen, & juxta verborum proprietatem, non continentur, *l. Quid si nepotes 6.* ubi dicitur, nomine liberorum contineri nepotes, non autem nomine filiorum, *ff. de testament. tutela, §. fin. Instit. qui testam.*

restam. test. dari poss. adeóque id ad privilegia non est extendendum, nisi de jure, vel de mente concedentis aliter constiterit, vel saltem nomine generali posterorum, aut descendentium, aut hæredum comprehendantur, & hæredes fuerint, *Suar. tit. c. 11. n. 6.* Et hinc etiam privilegium concessum filio non est extendendum ad filias, quia in privilegijs masculinum non concipit fœmininum, eò quòd in propria, & stricta significatione filij nomine non venit filia, privilegium autem debet propriè, & strictè intelligi, *Jo. Monach. in c. Auctoritate 4. in addit. h. t. in 6.*

Extenditur quartò, quòd nec socius privilegiati gaudet privilegio socij, nisi privilegium eisset inutile privilegiato, si socius eo uti non posset, *Arg. c. pen. h. t. Abb. in c. Quàm sit 10. n. 1. de Judæis. Silvest. c. l. q. 6. Suar. c. l. n. 7. & 8.*

XXIV. Quæritur secundò, an privilegium, propter similitudinem rationis, sit extendendum ad alias personas, vel loca, vel actus? Resp. Negativè, *Suar. l. 8. de legib. c. 28. n. 11.* & alij communiter. Ratio est, quia vis, & efficacia privilegij non consistit essentialiter, nec omnino in ratione, sed in voluntate concedentis, ergo si hæc non extenditur ad aliam personam, vel casum similem, nec privilegium extenditur, etiamsi eadem sit utrobique ratio: non extenditur autem voluntas dantis privilegium, nisi id verbis significetur, aut exprimatur. Et hinc jura passim præcipiunt, tenorem privilegij observari, adeóque intra illum tantùm, & salvâ verborum proprietate, extensio licitè fieri potest, non autem ultra illam; idque etiamsi sit causa pia: alioqui enim privilegia concessa uni Religioni possent extendi ad aliam æqualem, vel strictiorem, propter solam paritatem rationis, quia est etiam causa pia: quod est falsum, cùm nemo possit talem extensionem facere, nisi Papa privilegiorum communicationem concesserit: idque est etiam contra regulam Juris 7. in 6. quòd privilegia personalia non transcendant personas, quibus sunt concessa: & privilegium etiam ad piam causam pendet à voluntate Principis, *Suar. c. l. n. 13.* Non obstat *cap. Cùm dilecta 4. de confirm. util. vel inutil.* ibi: *Nos ejusdem æquitatis similitudine provocati, privilegia duximus innovanda*: ex quo infertur, quòd etiam in lege, seu dispositione exorbitante, sive excipiente casum singulatem à communi jure, ob similitudinem, seu identitatem rationis, quandoque extensio fieri possit. Nam illa extensio ibi facta est voluntate Papæ, non tam declarando, quàm constituendo: secùs est de privatis personis privilegijs utentibus, qui hujusmodi extensionem, suâ privatâ auctoritate, facere non possunt, *Suar. c. l. n. 14.*

XXV. Ubi tamen notandum primò, aliud esse extendere privilegium ab una persona ad aliam, vel ab uno casu ad alium, propter solam similitudinem rationis, quod non licet: aliud privilegium ita interpretari, ut aliquid in eo comprehendatur, etsi id verbis clarè non sit expressum. Sic sub facultate dispensandi in votis comprehenditur etiam facultas illa commutandi: & sub licentia testandi, sive faciendi testamentum continetur etiam facultas conficiendi Codicillos, vel donandi causâ mortis, tanquam accessorium sub principali: quanquam talis extensio de uno ad aliud non fiat, ob similitudinem rationis: sed quia virtualiter talis facultas in ipsis verbis continetur, juxta rationabilem eorum interpretationem, vixam jure, vel consuetudine, vel judicio prudentum, servatâ tamen propriâ verborum significatione, adeóque non est extensio propriè dicta, sed potiùs comprehensio, *Suar. c. l.*

Notandum secundò, interpretatio, seu extensio privilegij semper fieri debet in propria verborum significatione, nisi major omnino sit necessaria, ut privilegium non sit inutile, sed aliquid operetur. Ratio est, quia verba privilegiorum, sicut etiam verba legis, in proprio sensu, ac significatione accipienda sunt, alias nihil certum haberetur, si illud ad improprias significationes extendere liceret: nisi necessitas cogat, quia ipsum jus præcipit privilegia semper ita interpretari, ut non sint injusta, neque inutilia, aut frustra data, *Suar. c. l. n. 15.*

Notandum tertiò, proprietas verborum, secundùm quam interpretanda sunt privilegia, desumenda est ex usitata significatione, vel usu communi, vel secundùm jus privilegio proportionatum, nempe ut si sit privilegium Principis secularis, secundùm Jus Civile: si Pontificium, secundùm Jus Canonicum interpretatio fiat, *Silvest. V. Privilegium, q. 3. concl. 5. Suar. cit. c. 28. n. 16.* Et sic intelligi debent regulæ, quæ passim traduntur à DD. ut quòd privilegia non plus operantur, quàm verbis exprimant, latè, vel strictè accepsis, juxta conditionem privilegij, & servatâ propriâ verborum significatione communi, vel saltem juridicâ, nisi specialis necessitas cogat verba improprianda. Item privilegium merè favorabile extendendum est, salvâ verborum proprietate, juxta materiam subjectam, vel usum juridicum: privilegium verò simpliciter odiosum restringendum est, ut quàm minimùm operetur, nempe respectu aliorum, non autem respectu concedentis, & ita ut non careat omni effectu, sed habeat præcisè necessarium, *Suar. cit. c. 28. n. 17.*

XXVI. Quæritur tertiò, quando privilegium conceditur, ad instar alterius, vel uni concessum alteri communicatur, an si illud prius augeatur, vel minuatur, sive restringatur, vel revocetur, censeri etiam debeat auctum, vel diminutum, vel revocatum privilegium, quod est concessum ad instar alterius, vel ejus, cui communicatur, & vice versâ? Resp. cum distinctione, vel enim ad instar conceditur, aut communicatur privilegium alteri, non per se, & principaliter, sed quasi dependenter ab eo, cui concessum fuit primò, & principaliter, quomodo privilegia Religionis alicujus interdum communicantur familiaribus Religionum, non ratione sui, sed ratione Religionis: & tunc aucto, restricto, vel revocato privilegio principali, necessariò augetur, restringitur, vel revocatur privilegium in persona eorum, quibus communicatum est, quod omnino pendet à priore quoad usum illius, tanquam accessorium à principali: non autem vice versâ, perdito, vel revocato privilegio, quoad familiares, perditur etiam, vel revocatur quoad Religionem, quia principale non peudet ab accessorio, *Suar. cit. libr. 8. c. 16. n. 11. & 12. Barb. in Collect. in c. Quod nonnullis 25. h. t. n. 4.* Vel privilegium conceditur alteri, ad instar, seu communicatur alteri non dependenter, sed directè, per se, & æqualiter, ita ut is, cui communicatur, eo uti possit, eodem modo, quo prior poterat, & fiat ejus

ejus proprium, non minùs, quàm si tali personæ, vel loco, primò fuisset concessum: & tum aucto, vel restricto, vel revocato privilegio principali, seu priùs dato alteri, non augetur, nec minuitur, seu restringitur, nec revocatur privilegium postea alteri, vel alijs communicatum, quia utrumque privilegium stat per se, ut re ipsâ distinctum: & posterius concessum est quidem ad instar priùs concessi: non tamen quoad usum, vel non usum pendet à priore tanquam accessorium à principali, cùm æquè principaliter, & independenter à priore sit concessum. Sic in communicatione privilegiorum, quâ communicantur privilegia uni Religioni concessa alijs Religionibus, datur quidem jus utendi illis privilegijs: non tamen communicatur usus, vel non usus, quia licèt Religio, cui primò concessa sunt, illis non utatur, & propter non usum ea amittat, adhuc tamen aliæ Religiones ijs uti poterunt, quibus independenter ab usu Religionis, cui primò data sunt, illa privilegia sunt communicata, *Rodriq. tom. 1. qq. reg. q. 55. art. 19. Suar. cit. 1. 16. n. 15. & seqq. Barb. c. l.*

SECTIO II.

DE PRIVILEGIIS IN SPECIE, & inprimis de privilegio exemptionis à jurisdictione Ordinarij.

De hoc privilegio exemptionis, sive liberationis à jurisdictione Ordinarij, seu Episcopi Diœcesani agitur in pluribus Capitulis *h. t.* quæ in §§. *seqq.* adferemus.

§. I.

An ex solutione annui censûs Papæ facta Privilegium exemptionis ab Ordinario, probetur, & quibus modis, vel verbis?

XXVII. Assertio 1. Ex solutione censûs facta Sedi Apostolicæ non probatur exemptio à potestate, seu jurisdictione Ordinariorum, nisi appareat, quòd in signum immediatæ subjectionis, ac perceptæ libertatis sit solutus Sedi Apostolicæ, prout sumitur ex *c. Recepimus 8. h. t.* Nam quidam Legatus Sedis Apostolicæ invenit plures Ecclesias in sua legatione censuales, unde dubitans, utrùm hoc ipso essent exemptæ à jurisdictione Episcoporum, consuluit super hoc Papam Alexandrum III. qui respondit, sicut non omnes illi, qui specialiter existunt juris B. Petri, annuatim censum Sedi Apostolicæ exolvunt: ita non omnes censuales sunt immunes ab Episcoporum subjectione. Inspicienda sunt ergo Ecclesiarum privilegia, & ipsorum tenor diligenter est attendendus: & si fuerit in eis deprehensum, quòd Ecclesia, quæ censum solvit, specialiter B. Petri juris existat, & ad indicium perceptæ libertatis census annuus solvatur, Ecclesia illa gaudet prærogativâ (scilicet exemptionis) & libera est censenda. Si verò ad indicium perceptæ protectionis, census persolvatur, non ideo à jurisdictione Episcopi Diœcesani est subtracta, seu liberata.

XXVIII. Similiter in *c. Ex parte 18. h. t.* quæsitum fuit ex Papa Innocentio III. utrùm Clerici & Laici, qui Litteras protectionis exhibent, in quibus personæ suæ, expresso nomine, cum omnibus rebus suis, sub Apostolica protectione existere declarantur, à jurisdictione Episcopi Diœcesani sint exempti. Et respondet Papa, quòd per litteras hujusmodi ab Episcoporum suorum potestate non subtrahantur.

XXIX. Pro explicatione utriûsque hujus cap. notandum primò, præstatio, sive solutio censûs non arguit exemptionem à jurisdictione Ordinarij, nisi ex alijs circumstantijs concurrentibus appareat, quòd fiat in signum perceptæ libertatis, sive exemptionis, quia solutio censûs plura significare potest, scilicet subjectionem, vel protectionem, vel exemptionem: probatio autem debet ex necessitate concludere, nec probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, quando scilicet id, de quo quæritur, ut plurimùm contingit abesse, *Abb. in cit. c. Recepimus, n. 1. & ejus Glossat. lit. A. Erasm. Kochier tract. de jurisdict. Ordin. in exemptos, p. 3. q. 10. n. 6. & 7.* Deinde non requiritur ad essentiam exemptionis à potestate Ordinariorum, ut solvatur census Superiori eximenti, nam facta exemptio valet, & tenet, etiamsi nullus census sit reservatus Superiori in privilegio exemptionis, quamvis quandoque reservari soleat: quare cùm exemptio à Papa concedatur sine solutione censûs ipsi factâ, sequitur quòd sola censûs præstatio non probet exemptionem, cùm possit ex alia causa fieri, *Abb. c. l. not. 3.* quando autem, & quomodo ex solutione censûs probetur subjectio, dictum est suprà *libr. 3. Tit. 39. §. 1. n. 2.*

XXX. Notandū secundò, sed neq; ex receptione sub protectione Sedis Apostolicæ probatur exemptio à potestate Ordinariorū, sive Ecclesia sub tali protectione sit recepta, ut in casu *cit. c. recepimus*, sive persona singularis, cum omnibus rebus suis: & sive Clericus sit, sive Laicus, & licèt nomina propria eorum in privilegio sint expressa, juxta *cit. c. Ex parte tua, h. t. & ibi Abb. not. 1.* Quin imò nec ista duo simul juncta, videlicet præstatio censûs annui, & receptio sub protectione Papæ, probant exemptionem: quia licèt Papa, vel alius Prælatus aliquos recipiat sub sua protectione, non ideo subtrahuntur jurisdictioni Ordinarij, nec ideo ei præjudicatur, *Gl. fin. in cit. c. Recepimus, & Abb. ibid. n. 2. not. 3.* Ratio est, quia protegere idem est quod defendere, ac proinde non importat superioritatem, nam & miles dicitur protegere, seu defendere Ducem suum. *l. Desertorem 3. in fine, ff. de re militar. Barb. in cit. c. Recepimus, n. 8.* Nec obstat *text. in c. Ad audientiam 34. de appellat.* ubi Rector Ecclesiæ se, & Ecclesiam suam commisit protectioni Sedis Apostolicæ, & ob hanc subjectionem fuit exemptus à jurisdictione Ordinarij, saltem in ordine ad illam causam. Verùm subjectio illa sub protectione Papæ habuit vim tacitæ appellationis, ejúsque vicem obtinuit, adeóque ibi sermo est de protectione speciali, non generali, *Gl. ibid. V. Nostræ protectioni. Barb. in cit. c. Recepimus, n. 8.* de quo dictum suprà *l. 2. tit. 28. n. 304.*

Porro etsi quis exemptus sit à jurisdictione Ordinarij,

dinatij, non tamen idcirco est supervacanea, & inutilis talis receptio in protectionem: quia saltem hoc operatur, ut si tali per violentiam aliquid ablatum sit, vel si aliàs in persona, aut rebus suis injustè fuerit gravatus, Sedes Apostolica illi tantò citiùs assistat, & injustum gravamen inferentem, per censuram Ecclesiasticam, monitione præmissâ, ad plenam restitutionem, vel satisfactionem compellat: nam & Domini temporales recipientes aliquos sub sua protectione, tenentur eos injustè gravatos defendere, *Hostiens. in cit. c. Recipimus prope finem. Abb. ibid. n. 5.* quin & ad hoc prodest talis protectio, ut major sic receptis reverentia debeatur, quàm alijs, *Arg. c. Per tuas. 7. de majorit. & obed.* & cùm injustè gravantur, Papa faciliùs moveatur ad litteras, sive privilegium concedendum, *Gl. fin. in cit. c. Recepimus. in fine. Kochier cit. l. q. 9. n. 3.*

Notandum tertiò. Ex illis verbis in *cit. c. Recepimus. qui specialiter juris B. Petri existunt*, assertivè, non narrativè prolatis, colligitur exemptio à jurisdictione Ordinariorum, *Abb. hic n. 2.* de quo mox infrà.

XXXI. Assertio 2. Privilegium exemptionis à jurisdictione Ordinariorum, quibus formis, seu modis, clausulis, vel verbis probetur, declaratur in *c. Si Papa. 10. h. t. in 6.* Nam si Papa in aliquo privilegio, vel scriptura facta non principaliter super datione, vel sententia exemptionis, seu libertatis, narret aliquam Ecclesiam ad jus, & proprietatem Ecclesiæ Romanæ pertinere, vel alia similia verba proferat, non ideo probata est illius Ecclesiæ exemptio, nisi de libertate aliter doceatur. Si autem Papa Ecclesiæ, vel Monasterio exemptionis privilegium concedendo, vel super illius exemptione sententiam ferendo (cùm de ipsius exemptionis negotio ageretur) asserat ipsam Ecclesiam esse exemptam, vel eam juris D. Petri existere, vel ad jus, & proprietatem Romanæ Ecclesiæ, vel ad Romanam Ecclesiam specialiter, vel sine medio, sive immediatè, vel etiam simpliciter pertinere, tum plenè exempta hujusmodi Ecclesia censeri debet. Cùm enim Jure communi omnes Ecclesiæ per totum orbem ad Romanam Ecclesiam pertineant, si id alicui concedatur Ecclesiæ, vel de ea per sententiam judicetur, hoc ipso, ejus probatur exemptio, ut concessio privilegij nihil aliàs allatura ei, cui conceditur, prærogativam gratiæ specialis conferat, cùm verba privilegij aliquid operari debeant. Idem est (nempe quòd Ecclesia debeat censeri plenè esse exempta) si in privilegio contineatur, vel exprimatur, quòd Ecclesia sit libera, seu quòd potiatur Ecclesiæ Romanæ libertate, vel quoad hoc prærogativâ gaudeat speciali: vel etiam si indefinitè dicatur, quòd Ecclesiæ Romanæ annuum censum solvat, ad indicium perceptæ libertatis: vel quòd Ecclesiam illam eximat ab Ordinarij potestate, vel quòd non audeat illic Episcopus Cathedram, seu Sedem collocare. (in locis enim exemptis hoc non possunt Episcopi, *Gl. hic V. Collocare*) vel quòd in ea Episcopus non possit quippiam imperare, vel ordinare, aut ullam jurisdictionem exercere. Similiter si aliqui à Papa recipiantur in proprios, & speciales subjectos, censentur exempti: non item si in proprios, & speciales filios Romanæ Ecclesiæ sint suscepti, tales enim non ideo sunt exempti. Si verò dicatur simpliciter, quòd aliqua Ecclesia Romanæ Ecclesiæ annuum censum solvat, non propterea Ecclesia exempta dici debet (non enim omnes Ecclesiæ exemptæ solvunt censum, nec omnes, quæ solvunt, sunt exemptæ, *Gl. hic V. Censum.* de quo suprà) Sed neque dici debent exempti, si aliquibus privilegium concedatur circa aliqua, ut quòd non possint excommunicari, suspendi, vel interdici ab alio, quàm à Papa, vel ejus Legato: vel quòd in speciales Romanæ Ecclesiæ filios sint assumpti: vel aliquid aliud specialiter à Sede Apostolica eis sit indultum, etiamsi postea in privilegio sequatur, quòd Ecclesiæ Romanæ ad indicium perceptæ libertatis, annuum censum solvant: Nam his, & similibus casibus sic indultis articulis privilegiati, quantum ad alia, jurisdictioni Ordinariorum sunt subjecti. Additur in fine hujus c. quòd per prædicta (quæ exempli causâ allata sunt) Papa non intendat alijs exemptionum, vel libertatum modis, si reperiantur in litteris Apostolicis privilegiorum, vel eorum effectibus derogare.

XXXII. Pro intellectu hujus cap. notandum primò, verba narrativa in aliqua dispositione prolata, non principaliter super eo, de quo agitur, sed incidenter solùm, non inducunt probationem narratorum, etiamsi in potestate narrantis sit concedere ea, quæ narrantur, idque ideo, quia narrata, suâpte naturâ, non probant, sed probari debent, *Petr. Ancharan. hic not. 1. Jo. Monach. n. 1. Phil. Franc. n. 2.* V. g. Prælatus quidam impetravit à Papa litteras derogatorias super revocatione rei Ecclesiasticæ illicitè alienatæ ab Antecessore suo, in quibus dicitur: conquestus est nobis Titius Prælatus talis Ecclesiæ nobis imediatè subjectæ, quòd prædecessor ejus &c. ex tali narratione non probatur exemptio talis Ecclesiæ, quia litteræ illæ non emanârunt principaliter super exemptione Ecclesiæ, sed incidenter solùm narratur, talem Ecclesiam esse immediatè subjectam Papæ, ideòque illa narratio plenam probationem non facit, *Gl. in cit. c. Si Papa. V. Principaliter, Barbos. in Collect. ibid. n. 2.* verba autem assertiva, sive dispositiva prolata in privilegio, vel sententia circa exemptionem, ut sunt illa, in quibus fundatur intentio concedentis privilegium, vel sententiam proferentis, & continetur causa finalis dispositionis, inducunt plenam probationem exemptionis, *Franc. hic n. 3. not. 3. Kochier cit. q. 9. n. 10.* imò etiam litteræ narrativæ Papales, si sint de facto proprio, & super illis fundetur gratia, vel intentio ipsius Papæ, plenè probant, juxta *Clement. unic. de probationib. Gl. hic V. Asserat.*

Notandum secundò. Plures sunt modi, seu formulæ verborum, ex quibus colligitur, exemptionem esse concessam, Veluti 1. si in privilegio, vel dispositione aliqua dicatur Ecclesia existere juris B. Petri, vel ad proprietatem Ecclesiæ Romanæ, vel specialiter ad illam, vel sine medio, vel etiam simpliciter pertinere, *cit. c. Si Papa. & c. Cum tempore 5. in fine. de arbitr. c. 2. §. Nos igitur. de in integr. restit. c. Cùm olim. 12. ibi: nullo mediante, ad Romanam Ecclesiam pertinere, h. t.*

ret. h. t. & aliæ plures formulæ, quæ habentur in *cit. c. Si Papa.*

Notandum tertiò. Si Papa aliquos recipiat in filios, non ideo sunt exempti à jurisdictione Ordinarij, quia recipiendo in filios, solùm videtur illos recipere in amorem fidelem: nec sequitur, quòd recipiens in filium sit specialiter subjectus, quia filius subjectus potestati patris potest etiam subjectus esse potestati alterius. At verò specialis subjectio denotat exemptionem, non enim Papa recipit aliquos in proprios, & sibi specialiter subjectos, si adhuc alijs essent subjecti, ideóque illa verba exemptionem inducunt à potestate alterius, *Gl. hic V. Existunt.* Nec obstat, quòd si Dominus servum suum apud Acta filium nominet, is servitute eximatur, *l. unic. §. Similique modo.* 10. *C. de latina libert. tollend.* ergo etiam receptus in filium à Papa eximetur à jurisdictione Ordinariorum. Nam negatur conseq. Ratio diversitatis est, quia Dominus, concedendo libertatem servo, sibi soli præjudicat. At verò per exemptionem fieret præjudicium ordinariæ jurisdictioni Episcopi, quæ est favorabilis, c. *Pervenit.* 39. *caus.* 11. *q.* 1. c. *Cùm personæ.* 7. *h. t. in* 6. *Gl. in cit. c. Si Papa. V. Non existunt, & ibid. Franc. §. Et est idem. n.* 2. *eod. in* 6. *Kochier. cit. q.* 9. *n.* 2.

XXXIII. Notandum quartò. Etsi ex solutione annui census præcisè, non rectè probetur exemptio, si aliæ conjecturæ non concurrunt, ut suprà dictum: si tamen Ecclesia aliqua existens in Diœcesi alicujus Episcopi, eidem longo tempore censum annuum solvat, meritò præsumitur, quòd ea solutio facta sit in signum subjectionis, cùm Episcopus, quoad jurisdictionem, in tota Diœcesi, jure communi, fundatam habeat intentionem, *Barbos. hic num.* 5.

Notandum quintò. Si alicui circa aliquid specialis libertas, seu privilegium concedatur, v. g. ne quis ab Ordinario possit excommunicari, vel interdici personaliter; & deinde addatur clausula, ut in signum perceptæ libertatis, seu privilegij, censum annuum persolvat Papæ, non probatur ex solutione censûs omnimoda exemptio à jurisdictione Ordinarij, quominùs alijs pœnis ab eo puniri possit: nam cùm census solvatur in signum illius privilegij, seu libertatis, quæ percepta est: hæc autem non simpliciter data sit, sed solùm quoad certum articulum v. g. ut non possit excommunicari ab Episcopo, meritò ad illum restringitur exemptio, & quoad alia manet subjectus Ordinario: potest enim quis pro parte esse exemptus, & pro parte subjectus, ita ut in uno articulo, vel pluribus sit exemptus; in alijs verò subjectus remaneat potestati ordinariæ, *Gl. fin. in cit. c. Si Papa, & ibid. Franc. §. Et est idem n.* 2. *Barb. n.* 9.

Notandum sextò. Non solùm per formulas verborum in c. hoc allatas, sed etiam per alias non expressas exemptio probari potest, dummodo constet de mente Papæ, quia quæ in lege, exempli gratiâ sunt posita, non restringunt legem ad casus tantùm expressos, sed extenduntur etiam ad alia similia, *Gl. in cit. c. Si Papa. Franc. §. fin. ibid. num.* 1.

§. II.

An per privilegium concessum alicui Monasterio, ut fructus Ecclesiæ sibi subjectæ in suos usus possit convertere, Ecclesia illa censeatur eximi à jurisdictione Ordinarii?

XXXIV. Resp. negativè, prout sumitur ex c. *Pastoralis.* 19. *h. t.* ubi habetur, quòd quidam Religiosi impetrârunt à Sede Apostolica indultum, sive privilegium, ut Ecclesias suas sibi subjectas in proprios usus possint convertere, decedentibus personis earum (scilicet Ecclesiarum.) Unde quæsitum fuit, utrùm liceat eis, auctoritate propriâ, possessionem illarum Ecclesiarum intrare: vel an per Diœcesanum Episcopum in illas potiùs sint inducendi? Respondet Papa Innocentius III. quòd suo Episcopo inconsulto, non liceat eis possessionem illarum Ecclesiarum ingredi, quia per hujusmodi indulgentiam non est censendum Episcopali juri derogari, nisi fortè in ipsa indulgentia, seu privilegio summi Pontificis expressè contineatur, quòd Episcopo inconsulto, id facere possint.

XXXV. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Religiosi non possunt, propriâ auctoritate, Ecclesias sibi subiectas in proprios usus convertere, sine licentia Papæ, vel saltem Episcopi, accedente consensu Capituli, & ex justa causa, ut si Religiosi sint valde indigentes, uti sumitur ex c. *Consultationibus.* 4. *& c. Pastoralis.* 7. *de donationib.* Idémque est de alijs Prælatis, qui habent Ecclesias subiectas, *Hostiens. hic V. In proprios usus, & Abb. n.* 1. *&* 6.

Notandum secundò. Concessio Ecclesiæ alicujus in proprietatem, sive unio facta alteri Ecclesiæ, vel Monasterio, vivente adhuc ejus Rectore, etiam à Papa non sortitur effectum, nisi post mortem ejusdem Rectoris, quia censetur facta, absque ipsius præjudicio, *cit. c. Consultationibus. de donat.* & colligitur ex hoc c. ibi: *decedentibus personis earum, Abb. hic n.* 22. *Barb. hic in Collect. n.* 2.

Notandum tertiò. Quando alicui conceditur, ut fructus alicujus Ecclesiæ percipere, sive in suos usus convertere possit, non potest is, licèt Ecclesia vacet, possessionem illius Ecclesiæ, quam nunquam habuit, propriâ auctoritate, capere, & fructus percipere, absque consensu Episcopi Diœcesani: sicut nec is, cui vacans beneficium collatum est in titulum, potest, propriâ auctoritate, ejus possessionem capere, & fructus percipere, sed necessarium est, ut immittatur in possessionem, legitimi Superioris auctoritate, c. *Ad hæc.* 7. *de Offic. Archid.* quia nemo, suâ privatâ auctoritate, rem suam accipere debet. *l. Si quis.* 7. *C. Unde vi. c. Placuit.* 2. *caus.* 16. *q.* 6. *Gl. in cit. c. Pastoralis. V. In possessionem. h. t.*

XXXVI. Notandum quartò. Per privilegium concessum alicui Monasterio convertendi Ecclesias sibi subiectas in proprios usus, intelligitur ei concessa administratio illius in rebus spiritualibus, & temporalibus, ita tamen ut Ecclesia maneat in pristino statu, ac proinde si fuit Ecclesia Collegiata,

debet

debet ibi servari Collegium: si verò in illa Rector fuit institutus, debet à Monasterio præsentari Episcopo Clericus, ut instituatur in Vicarium perpetuum illius Ecclesiæ: fructus verò reliquos, sive superfluos Monasterium potest percipere, & in usus suos convertere, deductâ certâ portione congruâ pro Vicario alendo; vel etiam potest omnes fructus relinquere Vicario, reservatâ sibi certâ portione, *c. Avaritiæ. 10. & c. De Monachis. 12. de præbend. Innocent. in cit. c. Pastoralis. num. 1. h. t. & ibid. Abb. num. 7.*

Notandum quintò, per privilegium, sive facultatem alicui concessam, ut possit Ecclesiam aliquam convertere in suos usus, non eximitur illa Ecclesia à jurisdictione Episcopi, vel alterius Ordinarii, quia nunquam censetur Papa derogare velle juri Ordinariorum, nisi id exprimat, *cit. c. Pastoralis. in fine. h. t. Abb. ibid. n. 8.* & privilegium Papæ semper intelligitur concessum, sine gravi læsione alterius, *Gl. hic V. Expressum.* Aliud est, si à Papa alicui Monasterio, vel alteri pio loco sit concessa aliqua Ecclesia, pleno jure: tum enim illa fit exempta à jurisdictione ordinaria, quia Ecclesia, pleno jure, alicui concessa, ei fit subjecta, quoad legem Diœcesanam, & legem jurisdictionis, ita ut acquirat jurisdictionem quasi Episcopalem; & Episcopus nullum jus Episcopale ibi exercere possit: sed præsentatio, institutio, & destitutio Clericorum pertinet ad eum, qui pleno jure talem Ecclesiam possidet. Non tamen per concessionem hujusmodi à Papa factam potest donatarius, sive is, cui talis concessio facta est, percipere fructus, & illos in propriam utilitatem convertere, quia cùm ea concessio cedat in præjudicium Ecclesiæ concessæ, debet strictè intelligi. Sicut etiam ipse Episcopus, qui habet Ecclesiam sibi subjectam, pleno jure, si solùm jurisdictionem in illa habeat in spiritualibus, & temporalibus, non potest fructus percipere, & convertere in propriam utilitatem. Potest tamen is, cui talis concessio facta est, rationem rerum temporalium ad Ecclesiam pertinentium exigere, sicut ipse Episcopus potest, juxta *c. Cùm & plantare. 3. §. In Ecclesiis. h. t. Innocent. in cit. c. Pastoralis. num. 3. h. t. Abb. ibid. num. 9. & in c. Cùm inter. 13. num. 15. de sent. & re judic. Kochier cit. q. 9. num. 6. & 7.*

§. III.

Proponuntur aliæ quædam quæstiones circa privilegia exemptionis à iurisdictione Ordinarii.

XXXVII. Præmittendum, quòd exemptiones aliæ sunt reales, aliæ personales, ut notat *Abbas in c. Tuarum. 11. num. 8.* & ibi Canonistæ communiter. Reales sunt, quæ ratione rerum, seu locorum, personis competunt: personales verò, quæ intuitu personarum concessæ, personas ubique comitantur, & afficiunt: inter quas hæc est differentia, quòd exemptio realis non extendatur ad alias res, nec ad alia loca, sed sequatur rem aut locum, eique cohæreat: at verò personalis ossibus personæ adhærens, eam ubique comitatur, & eximit, *Kochier Tract. de jurisd. ordin. in exemptos p. 1. q. 2. num. 1. & seqq.* & in dubio potiùs præsumi debet, quòd sit concessa exemptio realis, quàm personalis, quia cùm exemptiones sint stricti juris, restringendæ sunt, & sic præsumendo minùs præjudicatur jurisdictioni ordinariæ, quæ favorabilis est, *Kochier a. l. num. 6. & 7. Menoch. de præsumpt. libr. 3. præsumpt. 107. num. 29.*

XXXVIII. Quæritur primò, an exemptus, respectu certi loci, seu rei, sit etiam exemptus, respectu alterius rei, vel loci? Resp. negativè, ut constat ex c. *Cùm Capella. 16. h. t.* Ubi habetur, quòd Capella Ducis Burgundiæ gaudebat speciali privilegio à Sede Apostolica ipsi concesso, vi cujus nullus Archiepiscopus, vel Episcopus in personas Canonicorum ipsius Capellæ sententias suspensionis, vel interdicti, vel excommunicationis audebat promulgare. Quidam verò Canonici prædictæ Capellæ obtinentes Ecclesias parochiales, quæ subsunt Episcopo Lingonensi, dicebant se, vi dicti privilegii, in omnibus esse exemptos à jurisdictione Episcopi, ita ut quantumvis graviter excederent, correctioni & sententiæ ipsius Episcopi subjacere recusarent, & negarent. Episcopus significavit hoc Papæ Innocentio III. qui mandavit eidem, ut in quantum exempti sunt (quod colligitur ex forma ipsius privilegii, *Gl. hic V. In quantum exempti.*) ratione ipsius Capellæ, reverenter deferat Apostolicis privilegiis: sed ratione aliarum Ecclesiarum Parochialium, quas ab Episcopo obtinent, vel quæ aliàs ad jurisdictionem Episcopi pertinent, ex debito officii sui, contra eos liberè procedat: scilicet non obstante contradictione & appellatione, quia à correctione appellari non potest, *c. Ad nostrum. 3. de appellat. Hostiens. hic in fine.*

XXXIX. Pro intellectu hujus c. notandum primò, qui est exemptus à jurisdictione Episcopi, respectu unius loci, v. g. Capellæ Regiæ, non censetur exemptus, respectu alterius, v. g. Parochiæ, quam ab Ordinario habet, quia privilegium datum personis, respectu certi loci, ut in casu proposito Canonicis, respectu certæ Capellæ, censetur potiùs esse reale, quàm personale, cùm enim cedat in præjudicium potestatis, & jurisdictionis Ordinarii, strictè est interpretandum, & restringendum ad locum, respectu cujus datum est, nec ultra illum extendendum, *Abb. hic num. 2.* quamvis tale privilegium non sit merè personale, nec merè reale, sed personale restrictum ad determinatum locum, *Fagn. hic num. 2.*

Notandum secundò, de Jure communi potest quis simul habere Canonicatum, & beneficium curatum, ut videtur colligi ex hoc c. quod tamen non probat hic textus, quia solùm narrat factum, secundùm *Ioan. Andr. hic n. 2.* Vel isti Canonici habebant Parochias ex dispensatione Episcopi, *Ioan. Andr. c. l. Abb. n. 4.* Sed quicquid sit de Jure communi, hodie Canonicatus est incompatibilis cum beneficio curato, cùm utrumque requirat personalem residentiam, juxta *Concil. Trid. Sess. 7. c. 4. junct. Declarat. Cardin. apud Ioan. Gallemart. ibid. n. 3. & Sess. 24. c. 17. junct. c. 12. Fagn. hic n. 5.*

Notandum tertiò, si Canonici dictæ Capellæ delinquant in loco Capellæ, Episcopus non potest illos excommunicare, suspendere, vel interdicere, quia quoad hoc sunt privilegiati, & exempti: potest tamen illos aliter punire, quia quoad alias pœnas privilegium exemptionis non habent. Quòd si delinquant, extra Capellam, adeóque extra locum exemptum, poterunt ab Episcopo loci, etiam per Ecclesiasticam censuram, coërceri & puniri, quia nomine Capellæ tantùm, & quamdiu ibi morantur, sunt privilegiati, & quidem quoad censuras tantùm, ne illæ ipsis infligantur: quoad alia verò in omnibus subjecti sunt jurisdictioni Episcopi loci, ita ut ratione Parochialium Ecclesiarum, coram illo conveniri possint, & puniri, ubicunque fuerint, *Hostiens. hic V. Parochialium, & V. Per alias, Abb. ibid. n. 6.*

XL. Notandum quartò, etsi *Gl. hic V. In quantum exempti*, dicat, quòd privilegium exemptionis concessum alicui Monasterio, & omnibus Capellis ipsius, se extendat etiam ad Capellas postea de novo acquisitas, siquidem hæ accessoriè sint annexæ: secùs si ab illis omnino sint segregatæ, & habeant se velut principale, & non accessoriè ad alias Capellas. Oppositum tamen est probabilius, nempe quòd hujusmodi privilegium indistinctè non extendatur ad Capellas de novo acquisitas *arg. c. Si ita. 7. ff. De auro, & argento legat.* Ubi dicitur: *si ita legatum sit, vestem meam, argentum meum tibi lego*, solùm præsens argentum, non futurum legatum censetur, quia pronomen meum, vel suum, tantùm verificatur de præsenti. Ratio est, quia hujusmodi privilegia sunt odiosa, cùm præjudicent juri Ordinariorum, ideóque sunt restringenda, *Hostiens. hic §. Sed pone, & Abb. num. 5.* Non obstat, quòd de novo acquisitum eodem jure censetur cum antiquo, *c. Ecclesiis. 9. de censib.* & una eadémque Ecclesia non debet diverso jure censeri, *c. Cùm in tua. 30. de decimis.* Nam debet eodem jure communi censeri, non autem speciali, quod non extenditur: vel debet eodem jure censeri, quoad idem, sicut non potest quis esse simul servus, & liber: sed ratione diversorum jurium concurrentium in eadem persona vel re, potest idem, vel eadem res diverso jure censeri; nam potest una eadémque persona, vel Ecclesia in uno esse privilegiata, & non esse in alio: & potest quis habere plura domicilia, & ratione eorum, subesse diversis, & in unius foro, uno jure judicari; in alterius, alio, *Hostiens. & Abbas locis citt.*

Notandum quintò, Capellæ Principum, & Capellani eorum non subsunt Magistris Capellarum, sed locorum Ordinariis, quibus ipsi Principes in spiritualibus subsunt, *c. Omnes. 4. c. Solicitæ. 6. de major. & obed.* ergo multò magis Clerici Capellarum, & ipsa Capella; Episcopus enim fundatam habet intentionem super exercitio jurisdictionis in tota Diœcesi, & qualiber ejus parte, *c. Cùm Episcopus. 7. de offic. Ordin. in 6. Abb. hic n. 3. Fagnan. ibid. n. 6. & 7.* ubi *n. 8.* addit, quòd Capellæ regiæ, earúmque Capellani, quamvis exempti, visitari possint ab Episcopo ex decreto *Concilii Trident. Sess. 24. c. 11.* & juxta *declarat. S. Congreg.*

XLI. Quæritur secundò, an per exemptionem concessam Monasterio, censeantur etiam exemptæ Capellæ ipsi subjectæ, vel exempto Capite, etiam membra illius? Resp. negativè, ut constat ex *c. Ex ore. 17. h. t.* Nam cùm inter Episcopum Vigoriensem & Monasterium Evasinense orta esset controversia super subjectione, & libertate ipsius Monasterii; Procurator Monasterii proposuit, quòd idem Monasterium à prima sui fundatione liberum extitit, & exemptum (cum Capellis suis:) ad quod probandum produxit privilegia Romanorum Pontificum, unum Constantini, alterum Alexandri, & Indulgentias Clementis, & Cælestini, quorum usum continuum à longis retrò temporibus per depositiones testium ostendere jubebatur. Sed ex parte adversa, responsum fuit, quòd in privilegio Constantini quippiam continetur, per quod idem Monasterium ad jurisdictionem Episcopi pertinere videtur, videlicet quòd ejusdem Monasterii Abbas primum locum, post Vigoriensem Episcopum, in Synodo semper obtineat. Sed hoc non potest ita intelligi, quòd primum locum obtineat in Concilio Generali, vel Provinciali: absurdum enim esset, quòd Abbas primus post illum Episcopum, ante alios Episcopos sederet (ubi subintelligendum, quòd Vigoriensis Episcopus non sit ultimus in ordine Episcoporum, seu Suffraganeorum suæ Provinciæ, adeóque neque ultimus sedeat inter Episcopos in Concilio Provinciali, vel Generali, *Hostiens. hic V. Absonum.*) & sic consequens est, quòd locum proximum, post Episcopum Vigoriensem, Abbas ille habeat in Synodo Diœcesana, seu Episcopali: quare ad illam Synodum accedere tenetur, & illius statuta recipere ac servare. In privilegio verò Papæ Alexandri aliud quidpiam continetur, per quod Diœcesanus Episcopus in eodem Monasterio, etsi non in omnibus, in aliquibus tamen jurisdictionem retinuisse videtur, cùm in illo dicatur, ut Episcopi Vigorienses ab ejusdem Monasterii Fratribus aliquid injustè non exigant: sed his contenti sint, quæ Fratres illi, eorúmque Antecessores prioribus Episcopis Vigoriensibus rationabiliter præstare consueverunt: unde apparet, quòd Abbates illi ex bonis suis aliqua dictis Episcopis exhibere tenentur. Quare Papa, his & aliis intellectis, cùm à neutra parte sit probata præscriptio (in his enim, quæ per privilegium non erant exempta, Abbas non probavit præscriptionem, ideóque Episcopus obtinet. Sed nec Episcopus probavit præscriptionem, quoad ea, in quibus Monasterium exemptum erat, & ideo in illis obtinet Abbas, & succumbit Episcopus. Ex quo patet, quòd etiam contra privilegium exemptionis præscribi potest, de quo infrà, *Gl. hic V. Sit probata præscriptio, & Hostiens. ibid.*) per sententiam definivit, quòd Monasterium Evasinense liberum sit, in Capite, tanquam ab Episcopali jurisdictione omnino exemptum, & soli Romanæ Ecclesiæ subjectum: (secùs in membris, ut infrà sequitur) tutelà tamen ipsius Monasterii (si fortè ab aliquibus injustè opprimatur) Archiepiscopo Cantuariensi reservatâ: in membris autem, quæ non probantur exempta, Diœcesano Episcopo sit subjectum, & propterea Abbas ad Synodum ejus debet accedere, primúm-

que

» quæ locum, post Vigoriensem Episcopum, ob- » tinere. Pro ipsis quoque membris non exem- » ptis idem Abbas tenetur Vigoriensi Episcopo ex- » hibere reverentiam, obsequium, & honorem, » quibus exhibitis, idem Episcopus debet esse con- » tentus.

XLII. Hinc colligitur primò, quòd non solùm Abbas non exemptus, sed etiam exemptus, si tamen Ecclesiæ aut Capellæ ipsi subjectæ non sint exemptæ, teneatur, ratione Ecclesiarum illarum, venire ad Synodum Episcopalem, *Hostiens. hic V. Ad Synodum*, & *Abb. ibid. num. 1. not 2.* Sed de hoc videndum, quid sanciverit novissimè Concilium Tridentinum *Sess. 25. c. 2. de reform.* de quo alibi dictum.

Colligitur secundò, quòd per exemptionem à Papa concessam Monasterio, non censentur exemptæ Capellæ eidem Monasterio subjectæ, tale enim privilegium odiosum est, ideòque non extendendum, *Gl. hic V. Quæ non probantur*, *Abb. num. 4.* &, alii communiter. Adeòque in hujusmodi Capellis Episcopus retinet omnia jura Episcopalia enumerata in *c. Conquerente. 16. de Offic. Jud. Ord.* Nec obstat, quòd de connexis idem est judicium, *c. 3. de constitut.* & totum ac pars debent eodem jure censeri, quia hoc non procedit in odiosis, & exorbitantibus, quæ non sunt necessariò connexa, & inseparabiliter, *Barb. in Collect. hic n. 6.*

Colligitur tertiò, si Abbas delinquat in Monasterio suo exempto, non potest puniri per Episcopum loci, nec conveniri potest coram illo, aut respondere tenetur super juribus Monasterii: sed ratione membrorum non exemptorum, potest conveniri. & tenetur respondere coram Episcopo loci: sicut exemptus, ratione rerum existentium extra locum exemptum, potest conveniri coram Ordinario loci, *c. 1. h. t. in 6.* & sic potest quis esse vasallus duorum dominorum, respectu diversarum rerum: sicut in casu hujus c. Abbas subest immediatè Papæ, quoad Caput sive Monasterium exemptum, & Episcopo Diœcesano, quantum ad membra, sive Capellas non exemptas, *Gl. fin. hic & Hostiens. in fine, Abb. num. 5.* Hinc si fiat appellatio ab hujusmodi Abbate exempto, ratione personæ suæ, debet appellari ad Papam, *arg. c. Auctoritate. 4. h. t. in 6.* Sed si appelletur, ratione membrorum non exemptorum, ut Capellarum, appellari debet ad Episcopum loci, qui quoad hæc est Superior etiam Abbatis, & ratione membrorum, & Capellarum, tenetur exhibere honorem, & reverentiam ac obsequium Episcopo, & ad ejus Synodum venire, & illius statuta servare, *cit. c. Ex ore in fine.* Et Episcopus potest corrigere sententiam injustam talis Abbatis, quia non est simpliciter, & omnino exemptus, *Innoc. hic num. 2. Abb. num. 6, not. ult.*

XLIII. Cæterùm quod dictum est, per exemptionem concessam Monasterio non censeri exemptas Capellas ei subjectas, id procedit, si tantùm quoad temporalia, vel spiritualia, sive Jura Episcopalia sint subjectæ: secùs est, si tale privilegium sit concessum Monasterio ejúsque Capellis, quæ utroque sive pleno jure, ad illud spectant, tunc enim etiam ipsæ Capellæ sunt exemptæ, juxta *c. Quoniam. 21.* » *h. t.* Ubi habetur, quòd Episcopus Nepesinus petebat Jus Episcopale in Ecclesia S. Blasii de Flageno pertinente ad quoddam Monasterium in Diœcesi dicti Episcopi constitutum, sed adversa pars » allegabat, quòd in privilegio aliquo Monasterio » concesso contineatur unum capitulum, sive arti- » culus, videlicet ut nullus Episcopus Ecclesias utro- » que jure (id est, pleno jure, scilicet in spiritualibus, & temporalibus, *Gl. hic V. Utroque jure.*) » illi subjectas interdicto supponere, vel Mona- » chum aut Clericum ejusdem Monasterii synoda- » re (id est, ad Synodum vocare, vel nomine Synodatici, seu Cathedratici aliquid exigere, *Gl. hic V. Synodare. junct. Gl. marg. lit. A.*) vel excommunica- » re præsumat. Sed Procurator Monasterii in judicio » confessus fuit, quòd prædictus Episcopus Jus Episcopale percepit in dicta Ecclesia. Unde quærebatur, an capitulum prædicti privilegii obstaret, quominùs Episcopus possit exercere jus Episcopale in » dictam Ecclesiam, vel Capellanum ejus? Respondet Papa Innocentius III. cùm per confessionem » partis adversæ constet, (nam confessio Procuratoris in jure facta domino, seu principali præjudicat, » *Gl. hic in notab.*) quòd Episcopus percipiat Jus » Episcopale in prædicta Ecclesia, idem Episcopus, » non obstante capitulo illius privilegii, potest dictam Ecclesiam interdicere, & excommunicare » Monachum, vel Clericum Monasterii ad regimen » ejusdem Ecclesiæ deputatum: (nam ex eo, quòd » Episcopus in illa Jus Episcopale percipiat, patet, quòd non utroque, seu pleno jure Monasterio sit subjecta, *Hostiens. hic V. Ecclesiam.*) cùm alterutrum de jure » fuerit faciendum (scilicet interdicere, vel excom- » municare) quia illud capitulum (ut nullus Episco- » pus Ecclesias interdicere &c.) intelligendum esse » videtur de Monachis, vel Clericis in ipso Monaste- » rio (scilicet exempto) permanentibus, vel in de- » stinatis ad Ecclesias, utroque jure, sibi subjectas, ut » patet ex verbis privilegii suprà positis. »

XLIV. Ubi notandum primò, tunc Ecclesia aliqua est Prælato Inferiori, pleno jure, subjecta, quando Episcopus loci nullum jus Episcopale in illa exercet, nam si aliquod exerceat, jam non est, pleno jure, subjecta, *Gl. hic in notat.* & *Abb. num. 1, not. 1.*

Notandum secundò, privilegium concessum alicui personæ, respectu certi loci, non sequitur personam, extra illum locum, ideóque si in alio loco versetur, non gaudet illo privilegio, sed coram Ordinario loci conveniri, & si ibi delinquat, puniri potest, *Abb. hic n. 2.*

Notandum tertiò, licèt persona sit exempta, tamen ratione rei non exemptæ, quam possidet, potest esse subjecta Episcopo loci, *Gl. hic in notat.* & patet ex cit. c. *Ex ore. h. t.*

Notandum quartò, paria sunt concedere Ecclesiam, pleno jure, & concedere utroque jure, scilicet in spiritualibus, & temporalibus, ut is, cui concessa est, habeat in illa potestatem instituendi, & destituendi Clericos, & alia jurisdictionalia exercendi: & in temporalibus, ut habeat ius reditus percipiendi temporales, vel saltem ut possit exigere rationem rerum temporalium, sicut Patronus Ecclesiasticus; vel quando conceditur alicui Ecclesia, quoad legem jurisdictionis, & quoad legem Diœcesanam,

nam, *Innoc.* hic vel ut habeat in illa jura Episcopalia, & ea, quæ sunt tantùm jurisdictionis, *Abb. hic num.* 3.

XLV. Quæritur tertiò, an exemptâ Ecclesiâ à jurisdictione Episcopi, censeantur etiam exempti Clerici, sive Ministri Ecclesiæ, & an his exemptis, censeatur etiam exempta Ecclesia? Resp. de hoc agitur in c. *Per exemptionem.* 9. *h. t. in* 6. Ubi dicitur: » per exemptionem (sive privilegium, quo Papa Ecclesiam aliquam Conventualem, vel Collegiatam eximit à jurisdictione Ordinarii, seu Episcopi Diœcesani) Ecclesiæ concessam, ipsa Ecclesia (cum Cœmeterio, atrio, areâ, domibus & hortis, quæ sunt juxta Ecclesiam, *Gl. hic V. Eodem*, & *in c.* 1. *V. Exempto. h. t. in* 6.) & ipsius Monachi, vel Canonici, Clerici etiam, & Conversi ac perpetuò oblati intelliguntur exempti. Non autem Ecclesiæ eiusdem Presbyter, qui parochianorum curam habet, (qui debet institui ab Episcopo, & est Vicarius perpetuus, nec absque causa rationabili amoveri potest, *Gl. hic V. Curam habet.*) quoad ea, quæ ad curam eandem pertinent, nec ipsi parochiani censentur exempti. » Verùm si Canonici alicujus Ecclesiæ eximantur, » ipsi soli Canonici, non autem Ecclesia, vel alii eius » Clerici sunt exempti. Si autem Clerici cuiusvis Ecclesiæ eximantur, tum tam Canonici, quàm alii » Clerici eximuntur: non tamen Ecclesia, nisi aliud » in privilegio exemptionis exprimatur.

XLVI. Hinc infertur primò, quòd exemptâ Ecclesiâ, censentur etiam exempti Canonici, Monachi, & alii Ministri Ecclesiæ, & multò magis ipse Abbas, seu Prælatus Ecclesiæ, *arg. c. Scire.* 7. *caus.* 7. *q.* 1. nam appellatione Ecclesiæ comprehenduntur etiam Ministri Ecclesiæ, & personæ deputatæ ad servitium ipsius Ecclesiæ, & sub appellatione continentis comprehenditur res contenta, *Franc. hic num.* 1. *not.* 1.

Infertur secundò, privilegio exemptionis concesso Ecclesiæ, non solùm Monachi, & Canonici, aliique Clerici gaudent, sed etiam Conversi, qui habitum Religiosum portant, & perpetuò oblati, qui se suáque dederunt Ecclesiæ, sive regulari, sive seculari: non tamen utuntur habitu Conversorum, sed privilegiis participant: gaudent enim tales privilegio Canonis, *si quis suadente.* 29. *caus.* 17. *q.* 5. & privilegio fori, ut in c. 2. *de foro compet. Ioan. Andr. hic n.* 2. *Franc. n.* 2.

Infertur tertiò, etsi Vicarius perpetuus in Ecclesia exempta non sit exemptus, quoad ea, quæ ad curam populi pertinent, ut habetur in *cit. c. Per exemptionem:* tamen secundùm se, & quoad personam suam, est exemptus, & gaudet privilegiis Ecclesiæ exemptæ, ut docet *Rebuff. in praxi benef. p.* 2. *tit. de Vicar. perpet. n* 16. *Kochier de jurisd. in exemptos p.* 4. *q.* 37. Ubi tamen id limitat, nisi Prælatus, vel Vicarius aut Rector non esset de corpore Ecclesiæ, ut si Hospitale exemptum habeat Rectorem laicum, & alios Clericos ibi divina celebrantes, certè Rector exemptus dici non poterit.

Infertur quartò, exemptâ Ecclesiâ, non censetur exemptus populus, ideóque Episcopus Ordinariam potestatem exercere potest in parochianos, quia Clerici magis sunt annexi Ecclesiæ, quàm laici, unde & nomine Ecclesiæ comprehenduntur, & quia privilegia hujusmodi præjudicant potestati ordinariæ Episcopi, restringenda sunt, ut non extendantur ad laicos, *Gl. in cit. c. Per exemptionem*, & *ibi Gl. margin.* & *Ioan. Andr. n.* 2. *Franc. n.* 3. *not.* 5.

XLVII. Infertur quintò, si in privilegio dicatur, *Eximimus Canonicos talis Ecclesiæ a potestate Episcopi sui*, tum soli Canonici sunt exempti, non autem alii Clerici, quia nomine Canonicorum non veniunt alii Clerici: secùs est, si dicatur, Eximimus Clericos, tunc enim etiam Canonici exempti videntur, *arg. c. de persona.* 38. *caus.* 11. *q.* 1. quia generali appellatione Clericorum comprehenduntur etiam Canonici, sed non è contra, *Franc. in cit. c.* 9. *n.* 3. *not.* 6. & 7. *Kochier c. l. q.* 13. *n.* 7.

Sed contrà obstare videtur, quia etsi nomine generali Clericorum comprehendantur Canonici Ecclesiæ Cathedralis, ut colligitur ex c. *Bonæ.* 3. *junctâ inscriptione de postulat. Prælat.* quod verum est in materia favorabili, vel indifferente: non tamen in materia pœnali, vel odiosa aut stricta, ut notat *Abb. ibid. n.* 2. *arg. c. Statutum.* 22. *de Elect. in* 6. Ubi dicitur, quòd in materia pœnali, nomine Ecclesiæ parochialis, non venit ea parochialis, quæ simul est Collegiata, quia habet specialem, & excellentiorem qualitatem, Collegii scilicet, ideóque speciali sæpe nomine appellari solet: quâ ratione etiam Canonici Cathedrales, & qui in dignitate Ecclesiastica sunt constituti, item Religiosi, propter specialem, eámque excellentem qualitatem, propriis nominibus sæpe appellantur, ideóque in statuto pœnali, quod, ut dicitur in *cit. c. Statutum.* restringi potiùs convenit, quàm laxari, generali Clericorum nomine non comprehenduntur. At vero privilegium exemptionis strictam interpretationem meretur, quippe præjudicans Juri Episcopali, & Canonicis Constitutionibus derogans, ergo in eo sub generali nomine Clericorum non comprehenduntur Canonici. Sed respondetur, nomine generali Clericorum non venire Canonicos, præsertim Cathedrales, in materia pœnali, vel stricta: nisi ex verbis adjunctis, vel circumstantiis contrarium colligatur: vel nisi alioquin absurdum sequeretur, ut in proposito, quia absurdum esset Clericos inferiores esse exemptos, non autem Canonicos, qui sunt majores, ideóque ex subjecta materia clarè colligitur, privilegium exemptionis concessum Clericis, etiam ad Canonicos extendendum esse, *Laym. in cit. c. Bonæ. n.* 1. *Fagn. ibid. n.* 7.

XLVIII. Infertur sextò, exemptis Clericis, & Canonicis alicujus Ecclesiæ, non intelligitur exempta ipsa Ecclesia, & sic sub re contenta non comprehenditur continens, & Episcopus non perdit jus in Ecclesia, præter jurisdictionem in Clericos, *Franc. hic n.* 3. *not. ult.* Sed neque exempto populo, censetur Ecclesia esse exempta, *Kochier, cit. q.* 13. *n.* 5.

Infertur septimò, exemptis Clericis cujusvis Ecclesiæ, non censentur exempti Conversi, & Oblati non Clerici, quia in privilegio exemptionis verba strictè sumuntur, & quia in fine hujus c. non repetuntur Conversi, & Oblati, sicut suprà expressi sunt, & si Papa voluisset etiam illos eximi, id expressisset, *Gl. fin. hic. Kochier. cit. q.* 13. *in fine.*

§. IV. An

§. IV.

An, & quando exempti à Jurisdictione Episcopi, possint coram eodem conveniri, & ab illo puniri, non obstante privilegio exemptionis?

XLIX. De hoc agitur in c. *Volentes* 1. *h. t. in 6.* ubi Innocentius IV. in Concilio Generali Lugdunensi volens libertatem, quam nonnullis Apostolica Sedes per privilegium exemptionis induisit, sic integram observari, ut illam alij non infringant, & ipsi ejus limites non excedant, declaravit, ac definivit, ut quantumcunque sic exempti gaudeant libertate: (scilicet exemptionis à jurisdictione Episcopi, sive Ordinarij) nihilominus tamen ratione delicti, vel contractûs, aut rei, de qua contra ipsos agitur (si nimirum delictum sit factum, vel contractus sit initus in loco non exempto, & res litigiosa non sit exempta, ut patet ex sequentibus, *Gl. hic V. Aut rei.*) ritè possint coram locorum Ordinarijs conveniri: & illi quoad hoc (scilicet tria jam enarrata) in ipsos jurisdictionem, prout jus exigit, exercere. Non tamen ideo privilegium hoc libertatis, seu exemptionis caret omnino suo commodo, quia sic exempti, nec coram Ordinarijs ipsis, si in loco exempto delictum commissum sit, vel contractus initus, aut res litigiosa sit sita: nec ubi domicilium habent, si alibi extra locum exemptum, delinquant, vel contrahant, aut res ipsa consistat, aliquatenus possunt super istis conveniri: nec Diœcesani illorum, respectu domiciliorum, si tales, extra domicilium, in loco, ubi deliquerunt, vel contraxerunt, aut res ipsa consistit, conveniantur, habent potestatem eos illuc remittendi, vel ut ibi (in loco domicilij) respondeant, injungendi: salvis tamen, sive exceptis alijs casibus, in quibus eos Episcoporum jurisdictioni subesse Canonicæ Constitutiones præcipiunt. Quod autem dictum est de exemptis (tam quoad conventiones, quàm remissiones, *Gl. hic V. In idipsum, in addit.*) id decernitur etiam circa illos (non exemptos, sed privilegiatos tantùm, *Gl. hic V. Illos.*) quibus scilicet per Apostolicum privilegium concessum est, ut nonnisi sub uno certo Judice teneantur respondere contra se agentibus.

L. Pro explicatione hujus cap. notandum est, quòd duplex est exemptio, una merè personalis, per quam eximitur persona simpliciter, & absolutè à jurisdictione Ordinarij: alia non merè personalis, sed realis, aut localis, aut mixta, per quam eximitur persona non simpliciter, & absolutè, sed respectu certi loci, ut Canonici respectu certæ Ecclesiæ, Monachi respectu Monasterij, prout communiter distinguunt DD. apud *Fagn. in c. Tuarum* 11. *n.* 5. *& seqq. h. t.* Si quis priore modo sit exemptus, nempe ratione personæ simpliciter, & absolutè, tunc ubicunque delinquat, etiam extra locum exemptum, non potest puniri à Diœcesano, seu Ordinario loci: neque si ibi contrahat, vel res sit sita, de qua controvertitur, sortitur forum, ratione contractûs, vel rei sitæ in illo loco, quia aliàs privilegium exemptionis esset prorsus inutile, & elusorium, *Arg. l. Quoties* 3. *C. Ubi Senatores, & Clarissimi &c.* Si verò sit solùm exemptus secundo modo, respectu certi loci exempti, tunc sic exemptus, si delinquat tantùm in loco exempto, ita ut effectus delicti non extendatur extra illum locum, is puniri non potest à Diœcesano, seu Ordinario, etiamsi locus ille exemptus sit intra Diœcesim ipsius, nec conveniri coram Ordinario, ratione contractûs initi in loco illo exempto, vel ratione rei ibi sitæ, prout habetur in *c.* 1. *versic. Nunquid ergo, h. t. in 6.* nisi ratione generalis interdicti, quod observare tenentur etiam exempti, non obstante contrariâ consuetudine, ne Censura eludatur, *c. Inter* 5. *de consuet. Clement* 1 *de sent. excomm.* & tunc punitur à Diœcesano, ut patet ex *c. Tuarum* 11. *h. t.* ubi Hospitalarij mittebant suos quæstores, extra locum exemptum, ideóque puniri fuerunt à Diœcesano, de quo infrà. Unde si exempti projicerent lapides extra locum exemptum, vel aliàs turbarent Ordinarium, v. g. in Oratorijs suis privatis, publicè pulsando campanas ad convocandum populum, possent ab Ordinario coërceri, juxta *c. Parentibus* 10. *h. t.* de quo infrà, quia ibi delictum censetur esse commissum, ubi effectus sequitur. Si verò delictum sit omnino, sive perfectè commissum, extra locum exemptum, tunc ratione delicti ibi commissi, vel ratione contractûs initi extra locum exemptum, vel ratione rei ibi sitæ, possunt sic exempti conveniri coram Ordinario loci, juxta *cit. c.* 1. *h. t. in 6. Gl. in cit. c. Tuarum, V. Privilegij beneficio, h. t. & ibid. Abb. n.* 8. *Covarr. pract. qq. c.* 11. *n.* 5.

LI. Excipi debet, si privilegium exemptionis sit specialiter concessum, etiam ratione delicti commissi, contractûs initi, aut rei sitæ extra locum exemptum; sicuti exempti sunt Regulares, quia tunc ubicunque delinquant sic exempti, vel contrahant, vel res sita sit, etiam extra locum exemptum, coram Diœcesano, sive Ordinario loci conveniri non possunt, ut fusè probat *Fagnan. in cit. c. Tuarum, n.* 9. *& seqq.*

Ubi tamen rursum distinguendum est, nam dupliciter possunt esse aliqui exempti, ut notat *Fagnan. c. l. n.* 13. *&* 14. Primò simpliciter, seu generaliter, & indefinitè, ut si in privilegio dicatur: *Tales eximimus à jurisdictione, & potestate*, sive etiam ab omnimoda potestate Ordinariorum. Et quamvis tale privilegium exemptionis, quippe generale, ac indefinitum, & absque ulla restrictione, concessum, videatur etiam generaliter intelligendum esse, *c.* 1. *dis.* 19. *c. Ut ostenderet* 33. ibi: *Nullo excepto dictum est, dis.* 4. *de consec. c.* 2. *& ibi Gl. V. Generali præcepto de conjug. lepros.* ubi ait, quod generaliter dicitur, generaliter est intelligendum, ac proinde etiam hoc privilegium exemptionis locum habebit, ubicunque exemptus deliquit, vel contraxit, vel res sita est, etiam extra locum exemptum. Nihilominus tamen probabilius est, sic generaliter solùm, ac indefinitè exemptos non gaudere privilegio exemptionis in prædictis tribus casibus, videlicet ratione delicti extra locum exemptum commissi, *c. Postulâsti* 14. *& c. fin. de foro compet.* quia ratione delicti perditur privilegium, *c. Privilegium* 63. *caus.* 11. *q.* 3. & reatus omnem honorem excludit, *l.* 1. *C. Ubi Senatores, vel Clarissimi &c.* & in qua Provincia quis deliquit, illic etiam juri subjaceat, omni privilegio cessante, nec enim prætextu privi-

logij

legij flagitiorum crescit auctoritas, *l. 2. C. de privileg. Scholar. libr. 12.* Neque etiam privilegium exemptionis habet locum, ratione contractûs initi in loco non exempto, *c. 1. §. Contrahentes, & §. seq. de foro comp.* nec denique etiam, ratione rei litigiosæ aliàs non exemptæ, *c. 3. h. t. Gl. in cit. c. Tuarum, V. Privilegij beneficio, h. t. & Gl. in c. Placuit 4. V. Parochianorum, caus. 6. q. 3.*

LII. Secundò alij sunt exempti, non solùm generaliter, sed etiam specialiter, cum specifica expressione delicti commissi, vel contractûs initi, vel rei litigiosæ constitutæ, etiam in loco non exempto: quale privilegium exemptionis specialiter concessum est Religiosis S. Dominici à Sixto IV. & ab alijs Summis Pontificibus etiam alijs Regularibus, ut refertur à *Fagnano in cit. c. Tuarum, n. 18. & 19.* Et quoad hos exemptos Constitutio Innocentij IV. in *c. 1. h. t. in 6.* nihil novi statuit, sed tantùm declaravit controversiam, quæ priùs erat de generaliter, & indefinitè exemptis, ut patet ex illis verbis: *Declaratione irrefragibili definimus: Jo. Andr. ibid. in princ.* At circa specialiter exemptos, etiam quoad tres casus prædictos, nulla erat controversia, quin Religiosi hoc privilegium speciale habentes essent exempti, etiam ratione delicti, contractûs, & rei sitæ, extra locum exemptum, quia hi tres casus sunt nominatim expressi in eorum privilegio, nam ubi verba sunt clara, non potest locum habere interpretatio, seu declaratio, adeóque in dicto *c. 1. h. t. in 6.* non comprehenditur specialis hæc exemptio, per quam quorumcunque Ordinum Religiosi totaliter eximuntur ab Ordinariorum jurisdictione, etiam ratione delicti commissi, contractûs initi, ac rei existentis extra locum exemptum. Alioquin Papa non declarâsset ibi privilegia exemptionum, sed illa potiùs abrogâsset, vel restrinxisset, & novum Jus induxisset, quod repugnat Constitutioni declaratoriæ, quæ non debet excedere terminos privilegij declarati, & adversatur etiam intentioni Papæ in *cit. c. 1.* qui ibi *in princ.* dicit, quòd velit, ut integra serventur privilegia exemptionis, per quod verbum excluditur non tantùm privilegij abrogatio, sed etiam restrictio, *Fagn. c. l. n. 16. 17. 18. & 19.*

LIII. Sed contra hactenus dicta objici potest, vel privilegia exemptionum Regularibus concessa sunt ante Constitutionem Innocentij IV. in *c. 1. h. t. in 6.* vel post illam. Si ante, tum sequitur, quòd privilegia illa sint per eandem Constitutionem restricta, ad tres casus ibi expressos, ut in illis locum non habeant, si exempti delinquant, vel contrahant, vel res litigiosa sit sita in loco non exempto, quamvis exemptiones sint generales, & amplissimæ, ut satis innuitur in illis verbis *cit. c. 1. Quantumcunque sic exempti gaudeant libertate.* Si verò privilegia illa exemptionum Regularibus concessa sunt, post eandem Constitutionem, tunc non valent, nisi specialiter, & expressè decreto illi Generalis Concilij Lugdunensis, fuerit in nova illa concessione derogatum, *c. Ex parte 3. de Capell. Monach. c. Eam te 4. de ætat. & qualit.* Deinde etiamsi expressè fuisset derogatum Constitutioni Concilij Lugdunensis: nihilominus tamen postea sublata fuerunt ea privilegia exemptionis per Concilium Trident. *Sess. 7. c. 14. de reform.* ubi innovatur, & præcipitur observari prædicta Constitutio Concilij Lugdunensis in causis exemptorum, uti & in motu proprio Pij IV. edito XIII. Maij. Anno 1565. derogatur privilegijs, & exemptionibus quibuscunque. At verò post Concilium Trident. non solent concedi hujusmodi privilegia, eorúmque confirmationes, nisi cum clausula, dummodo SS. Canonibus, & Concilij Trident. Decretis non sint contraria. Quare exemptiones quantumvis generales, & quandocunque fuerint concessæ, non habent locum in Regularibus, nisi ratione delicti, contractûs, vel rei, de qua agitur, sitæ in loco exempto.

LIV. Verùm his non obstantibus, dicendum est, nec Constitutionem Decretalem Concilij Lugdunensis, nec Decretum Concilij Tridentini comprehendere exemptionem Regularium specialiter exemptorum in prædictis tribus casibus, adeóque cùm exemptio eorum, ratione delicti commissi, contractûs initi, vel rei litigiosæ existentis extra locum exemptum, Concilio Generali Lugdunensi non adversetur, non fuit opus ei derogare, quia derogatio non fit, nisi ijs, quæ sunt contraria, *c. 1. de Constitut. in 6. c. Ex parte 3. de Capell. Monach. Clement. 2. §. Nos etenim.* ibi: *In quantum sunt præmissis, vel alicui præmissorum contraria, ea penitus revocamus, de sepultur.* Concilium verò Tridentinum *c. l.* non tribuit Ordinarijs locorum aliquod novum jus, sed tantùm reservavit, & confirmavit, quod priùs habebant in generaliter exemptos concessum in *cit. c. 1. h. t. in 6.* Lex autem innovans non inducit jus novum, *c. Ex parte 13. c. Quia intentionis 29. h. t.* & consequenter etiam Constitutio Pij IV. quæ incipit, *Principis Apostolorum*, huic casui applicari potest, quia non sustulit privilegia, & exemptiones Regularium, nisi quatenus adversantur Decretis Concilij Tridentini, *Fagn. in cit. c. Tuarum, n. 48. & s. seqq. h. t.* Neque etiam obstat, quòd in cit. Decreto Concilij Trident. additur, quòd Clerici seculares, aut Regulares, extra Monasterium, degentes, quomodolibet exempti, in causis civilibus mercedum, & miserabilium personarum, etiamsi certum Judicem à Sede Apostolica deputatum in partibus habeant: in alijs verò, si Judicem non habuerint, coram locorum Ordinarijs, tanquam Sedis Apostolicæ delegatis conveniri, & medio jure, ad solvendum compelli possint: non obstantibus privilegijs, & exemptionibus. Nam hæc verba referenda sunt ad casus ibi proximè præmissos, scilicet in causis mercedum, & miserabilium personarum, adeóque per illa non tolluntur privilegia, sed tantùm declaratur, illa non prodesse in prædictis causis, quia nullum privilegium exemptionis valet contra Papam, vel ejus delegatos, quin possit contra exemptos procedere per se, vel suos delegatos, *Fagn. c. l. n. 31.* qui *n. 32. & pluribus seqq.* probat, & ex pluribus Concilij Tridentini Decretis ostendit, Regulares non posse conveniri coram locorum Ordinarijs, etiam ob delicta, extra locum exemptum, commissa.

LV. Porro pro meliore intellectu *cit. c. 1. h. t. in 6.* notandum præterea primò, licèt aliàs non exemptus possit conveniri, ratione contractûs initi, vel delicti alibi commissi, vel rei alibi sitæ, etiam in loco domicilij, *c. fin. de foro comp.* tamen si est exemptus, ratione certi loci, etiam generaliter solùm, & indefinitè, non poterit, si extra locum exemptum, &

extra

extra Diœcesim Ordinarij deliquit, vel contraxit, conveniri in loco domicilij, ratione delicti, vel contractûs, vel rei alibi sitæ: nec ordinarius Judex domicilij, sive Episcopus Diœcesanus potest causam ad se avocare, nec remittere exemptum, si in Diœcesi existat, adeóque in loco domicilij, ad Judicem contractûs, vel delicti ab eo id petentem, ut ibi compareat, & respondeat, obstante privilegio exemptionis, quod quoad duo prodest, nempe ut talis non possit conveniri coram Ordinario loci, si in loco exempto deliquit, vel contraxit, nec etiam in loco domicilij coram eodem, si alibi, extra locum exemptum, & Diœcesim, deliquit, vel contraxit, vel res sit sita, prout habetur in *cit. c. 1. versic. Nunquid ergo*, & ibi *Gl. V. eod. & Franc. hic n. 3. not. 5.* Similiter exemptus non potest conveniri, ratione contractûs initi, vel delicti commissi, vel rei sitæ, coram Ordinario loci, seu Diœcesano, nisi contraxerit, vel deliquerit, vel res sit sita intra Diœcesim Ordinarij, & in loco non exempto, *Franc. in cit. c. 1. n. 5.*

Notandum secundò. Potestas concedendi privilegium exemptionis soli Papæ competit, ita ut nec Episcopus, nec etiam Archiepiscopus, nec etiam Legatus à Latere eximere aliquem possit à jurisdictione Ordinarij, *Gl. in cit. c. 5. V. Exemptionis.* Plures tamen sunt casus, in quibus Episcopi, sive Ordinarij locorum, tanquam Sedis Apostolicæ delegati, procedere possunt contra exemptos, *Franc. hic n. 7. circa finem.* Ratio est, quia si exemptus, quoad certos casus, habeatur pro non exempto, in illis casibus cessat privilegium, & judicandus est secundùm Jus commune, *Ioan. Monach. in cit. c. 1. n. 5.* Quibus autem casibus Episcopus habeat jurisdictionem in Regulares exemptos, dictum est *libr. 1. Decret. tit. 31. sec. 3. §. 10.*

Notandum tertiò. Privilegiatus, ut non teneatur, nisi sub uno certo Judice respondere, non est exemptus ab alijs Judicibus, ratione delicti, contractûs, vel rei sitæ, quia privilegium interpretandum est, secundùm Jus commune, nisi aliud exprimatur in ipso privilegio, *Franc. in cit. c. 1. §. Et idipsum. n. 1. h. t.* Quòd si talis Privilegiatus deliquit, vel contraxit, vel res sita est in loco domicilij non exempto, potest conveniri coram Judice domicilij, *Glossa in cit. c. 5. In casu.*

LVI. Additur insuper *in eod. c. 1. §. In eos. h. t. in 6.* In eos, quibus ne possint à quoquam interdici, suspendi, vel excommunicari, à Sede Apostolica concessum est: sicut plures sunt Religiosi, in quorum privilegijs continetur, ne quis Episcopus, vel Archiepiscopus Monachos existentes in Monasterijs suæ Diœcesis, ob ullam causam, vel in ullo loco interdicere, suspendere, vel excommunicare præsumat, ijdem Ordinarij jurisdictionem suam, quantum ad ista (scilicet interdictum, suspensionem, & excommunicationem, nam quoad alia, salva manet jurisdictio eorum, *Gl. hic V. eod.*) ubicunque illi fuerint, exercere non possunt. Nisi tamen ipsi Monachi ad Prioratus suorum Monasteriorum eisdem Ordinarijs subiectos, fuerint destinati, ut vel eorum regimen gerant, vel ut in eis, tanquam proprij eorum Monachi, resideant. Tunc enim etsi liberè possint ad eadem Monasteria revocari, & tam illorum, quàm ipsorum Prioratuum Monachi reputentur (non enim est inconveniens, ut quis utrobique, sive in duobus locis sibi subordinatis sit Monachus) quia Prioratus illi Monasterio majori subsunt, & ab ipso dependent: possunt tamen ab Ordinarijs etiam suspendi, excommunicari, vel interdici, quamdiu ibi morantur.

LVII. Ubi notandum primò. Etsi Episcopus, sive Ordinarius non possit in tales Privilegiatos censuras ferre, potest tamen alijs pœnis eos punire, & causas eorum audire, ac judicare, imò etiam eos deponere, & in arctius Monasterium detrudere, si causa id exigat, quia jurisdictioni Ordinariorum non derogatur, nisi in quantum expressum est, *Gl. hic V. Quantum ad ista, junct. additione, Franc. ibid. n. 1. & 3. Sanch. libr. 7. de matrim. dis. 33. n. 23.* ubi addit, quòd solus summus Pontifex, & ejus Legatus à Latere possunt hos exemptos per censuras cogere.

Notandum secundò. Si isti Monachi exempti irent ad Prioratum subiectum Monasterio majori, non regendi, aut ibi habitandi causâ, sed visitandi, vel solatij causâ, vel ut viatores, seu transeuntes, non possent ab Episcopo coërceri per censuras, contra sua privilegia, quamvis in via delinquentes possent puniri, ratione delicti, *Gl. in cit. §. In eos. V. Resideant.* & ibi *Ioan. Monach. n. 5. & Franc. n. 3.* & potest etiam Episcopus excommunicare Monachos in Prioratu residentes, si ibi delinquant, vel contrahant, quamdiu ibi manent, *Gl. V. Resideant. in addit.* & non solùm Episcopus, ratione Prioratûs, sed etiam Abbas Monasterij, ratione Abbatiæ, tales Monachos excommunicare potest, *Ioan. Monach, cit. l. n. 6. & Franc. n. 2, not. ult.* Excipi debet, nisi majus Monasterium privilegium haberet, quòd Monachi ejusdem, & Prioratuum ipsi subjectorum, excommunicari à quoquam non possint, tunc enim nec Ordinarius eos excommunicare posset, *Gl. hic V. Quoad præmissa.*

Notandum tertiò. Si Prælatus Monasterij majoris ex Prioratibus sibi subjectis revocet Monachos, Episcopus, sive Ordinarius loci non poterit ampliùs contra eos procedere, suspendendo illos, vel excommunicando, vel interdicendo, nisi ab Ordinario Abbas fuerit præventus, *Arg. c. pen. de foro comp. Gl. fin. hic & Franc. ibid. in fine.*

LVIII. Cæterùm quod attinet ad prædictum privilegium, si id concessum sit alicui personæ singulari à Sede Apostolica, ne possit excommunicari, suspendi, vel interdici, illud non extenditur ad sententias, & censuras Ordinariorum, prout rescripsit Clemens IV. in c. *Ne aliqui. 5. h. t. in 6.* ubi sic statuitur: Omnes indulgentias, & privilegia quibuscunque singularibus personis, Ecclesiasticis, vel secularibus, cujuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut statûs, quòd interdici à quocunque (nisi à Papa, vel Legato ejus à Latere, *c. 1. de V. S. in 6. Gl. hic V. à quocunque*) vel excommunicari (vel suspendi) vel Ecclesiæ, aut Terræ ipsarum Ecclesiastico interdicto supponi non possint, sub quacunque forma verborum concessa, ad Ordinariorum sententias, & processus extendi non debent: nisi tale privilegium sit concessum Regibus, & Reginis, eorúmque filijs, vel Religiosis quibuscunque, non ratione personarum tantùm, sed Ordinum, aut locorum privilegiatorum,

LIX. Notandum primò. Perſonæ ſingulares, ſive ſeculares, ſive Eccleſiaſticæ privilegium Pontificium habentes, ut nnn poſſint excommunicari, ſuſpendi, vel interdici, eo non obſtante, poſſunt ab Ordinarijs per inflictas prædictas cenſuras puniri, niſi ſint Reges, vel Reginæ, aut eorum filij. Secùs verò, ſi hujuſmodi privilegium conceſſum eſſet, non intuitu perſonarum, ſed ratione Ordinis, vel loci Religioſi, v. g. Monaſterij, tunc enim has cenſuras Ordinarij inferre nnn poſſunt, *Gl. fin. hic, Kochier cit. tract. p. 4. q. 14. n. 8.* Secularium verò Clericorum loca nnn excipiuntur, ideóque etiam ratione loci, vel Eccleſiæ ab Ordinario excommunicari, ſuſpendi, vel interdici poſſunt, *Ioan. Andr. hic n. 1. V. Religioſi.*

Notandum ſecundò. Privilegium conceſſum Regibus nnn extenditur ad Reginas, nec ad filios, aut filias Regum, niſi id exprimatur, quia privilegia perſonalia non debent extendi ad perſonas nnn expreſſas in reſcripto, etiamſi ſint privilegia in Corpore Juris contenta, *Franc. hic n. 2. not. 3.* de quo plura ſuprà *ſec. 1. §. 4. h. t.*

§. V.

An in allegantes privilegium exemptionis à iuriſdictione Ordinarii poſſit Epiſcopus, ſive Ordinarius iuriſdictionem exercere, donec privilegium exhibitum, & probatum fuerit.

LX. De hoc agitur in *c. Cùm perſonæ. 7. h. t. in 6.* ubi Papa Bonifacius VIII. ita reſcribit: Cùm perſonæ Eccleſiaſticæ, tam Religioſæ, quàm ſeculares (ſcilicet Clerici, *Franc. hic n. 1.*) plura præſumant, quæ ipſis infamiam pariunt (ſive juris, ſive facti, ſive per ſententiam Judicis, *Gl. hic V. Infamiam*) & alijs inferunt læſionem, prætextu exemptionis, & libertatis, quam aſſerunt ſe habere: Ordinariorum correctiones, & ordinationes ſubterfugientes, ac eorum forum, ſive judicium declinantes. Idcirco Papa volens ſalutari remedio huic malo providere, ſtatuit, ut hi, qui ſe aſſerunt per privilegia, ſeu indulgentias Apoſtolicæ Sedis eſſe exemptos, à locorum Ordinarijs requiſiti in locò congruo, ac ſecuro, aut aliquibus prudentibus viris minimè ſuſpectis, ad hoc per prædictos Ordinarios deputatis, infra terminum competentem, pro facti qualitate, arbitrio ipſorum Ordinariorum, vel delegatorum eorundem, moderandum, ceſſante juſto impedimento, oſtendere, & ad legendum integraliter exhibere (etſi non ſit controverſia de omnibus articulis, ſed de uno tantùm, idque, ne ea, quæ præcedunt, vel ſequuntur, arctent articulum, de quo contenditur, *Gl. hic V. Integraliter*) nec non de articulis, de quibus eſt controverſia, tranſcriptum tradere teneantur. Si autem ij, qui aſſerunt ſe exemptos, ad fundandam intentionem ſuam ſuper hujuſmodi libertate ſolùm præſcriptionem canonicam cenſuerint opponendam (quia non allegant ſimul privilegium, & præſcriptionem, de quo poſtea) eiſdem Ordinarijs, vel ab eis delegatis, viris prudentibus, & non ſuſpectis de præſcriptione hujuſmodi (Canonicâ ſcilicet) fidem facere debent. Quòd ſi tales privilegio, & præſcriptione ſe munitos aſſerant (& ſic hæc duo ſimul allegent) ipſum quidem privilegium exhibeant, ut ſuprà dictum: & ſi illud non ſufficiat per ſe (ſine præſcriptione) ad plenè probandam exemptionem, ſeu libertatem hujuſmodi, ſed tale eſt, quod ſaltem cauſam præbeat præſcribendi, coram prædictis perſonis, XL. annorum præſcriptionem (quia minor contra Eccleſiam non currit, *c. De quarta. 4. de præſcript.*) teneantur probare, & pendente præſcriptionis probatione, licèt intentio Ordinariorum de Jure communi fundata ſit: quia tamen de privilegio (quod ſaltem cauſam præſcribendi præbet) faciunt fidem: nnn debent in libertatis, ſeu exemptionis poſſeſſione, non violentâ, nnn clandeſtinâ, nec precariò conceſsâ turbari. (Idémque eſt, ſi ſolum privilegium per ſe ſufficiens allegarent, *Gl. hic V. Turbentur*) Si verò privilegium per ſe ſufficiens, quando ſolo privilegio ſe defendunt: vel ſaltem tale, quod præſcriptioni canonicæ cauſam præſtet præſcribendi, nnn exhibuerint: tunc cùm de jure communi intentio Ordinariorum fundata ſit, poſſunt hi liberè in eoſdem ſuâ juriſdictione uti, donec de præſcriptione Canonica plenam fidem fecerint.

LXI. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Alleganti privilegium exemptionis, vel aliud hujuſmodi, non creditur, niſi illud probet, quia privilegia dicuntur quid eſſe facti, ideóque nnn præſumuntur, ſed alleganti exemptionem, vel aliud privilegium incumbit onus probandi, *l. Si quis. 5. in fine. ff. de Iudic. Ioan. Monach. hic n. 1. Franc. n. 3. not. 4.* Poſſunt igitur Ordinarij compellere exemptos, ut oſtendant privilegia exemptionis, ſive ſint Ordinarij, quorum juriſdictio eſt fundata Jure communi, ut ſunt Epiſcopi, & alij Prælati quaſi Epiſcopalem juriſdictionem habentes: ſive etiam ſit fundata ex conſuetudine, aut privilegio, dummodo juriſdictio eorum ſit ita notoria, ut negari non poſſit, *Io. Andr. hic V. Ordinariorum. & Franc. n. 2. not. 2.*

Notandum ſecundò. Quando privilegium non eſt notorium, quoad titulum, & poſſeſſionem, debet privilegiatus, ſive exemptus illud edere, & exhibere Judici, ut integrè, & totum, parte præſente, legi, & videri poſſit, quia ex præcedentibus, & ſequentibus poteſt declarari articulus, de quo eſt controverſia: non tamen ſi petatur tranſcriptum, ſive copia, & exemplum Inſtrumenti, illud totum tradi debet, ſed ſolùm copia fieri debet de articulis, ſive capitulis, de quibus eſt controverſia, juxta *c. Contingit. 5. de fide Inſtrum.* & habetur in *cit. c. Cùm perſonæ,* & ibi *Gl. V. Integraliter. Io. Monach. n. 2. Franc. n. 4. not. 5. Barboſ. hic n. 4. & 5.* Rationem dat *Gl. cit. V. Integraliter.* quia non ita ex ſimplici lectione oritur litigandi materia, ſicut ex traditione tranſcripti, ſive copiæ Inſtrumenti, quod pluribus diebus, & noctibus videntes, & legentes Advocati occaſionem inde ſumunt litigandi.

Porrò etſi aliàs reus nnn teneatur edere propria Inſtrumenta, ſeu documenta contra ſeipſum, *c. 1. de probat.*

probat. & *l. Qui accusare* 4. *C. de edend.* tamen privilegiatus, sive exemptus, seu agat, sive excipiat, debet probare privilegium, quod allegat. quia intentio Ordinarij est de Jure communi fundata, adeóque præsumptio est contra ipsum, nisi privilegium edat, & probet per authenticam scripturam, *Gl. hic V. Tradere.*

Notandum tertiò, si privilegiati, sive exempti ad fundandam intentionem suam allegent privilegium exemptionis tantùm, vel privilegium, & præscriptionem simul: tum si exhibitum privilegium non probet plenè libertatem, seu exemptionem, causam tamen, sive titulum præscribendi præbeat, tenentur exempti, coram prudentibus, & non suspectis personis, probare præscriptionem 40. annorum, & quòd fuerint in possessione exemptionis, non violentâ, vel clandestinâ, nec precariò concessâ, quia possessio violenta, vel clandestina non juvat possidentem, & sic possidens pœnam potiùs pati debet, quàm recipere præmium, *c. Eum qui* 18. *de præbend. in* 6. *Gl. hic V. Violenta. Franc. in cit. c.* §. *Quòd si tales, n.* 3. *not. ult.* & licèt precaria possessio sit justa, non tamen dat titulum præscribendi contra naturam contractûs, *l.* 1. *ff. de precario, V. Precario,* & *Jo. Monach. hic n.* 15.

LXII. Notandum quartò, tres casus hìc sunt distinguendi, ut notat *Abb. in c. Venerabili* 24. *n.* 3. *de censib.* Vel enim constat, quòd Ordinarius loci sit in possessione jurisdictionis in eos, qui prætendunt se exemptos: vel non constat, vel de eo dubium est: Priore casu si constet, quòd sit in possessione jurisdictionis, potest Ordinarius procedere ad defendendam possessionem jurisdictionis suæ, eámque exercere in allegantes exemptionem, etiamsi se offerant ad exhibendum privilegium, vel ad alias probationes: sed neque tali casu appellationem recipere tenetur Ordinarius, quia procedit tunc ut pars pro conservatione juris sui, non ut Judex, & sic oblatio probationis non justificat appellationem, *c. Interposita* 70. *de appel. Abb. c. l.* Secundo casu, si Ordinarius non sit in possessione suæ jurisdictionis, erga Regulares, v. g. sed isti sint in possessione exemptionis, & de hoc constet: tum non potest Ordinarius contra eos procedere, aut censuras eis minari, vel ullam jurisdictionem in eos exercere, quia non potest eos privare possessione, seu quasi possessione juris sui; potest tamen petere, ut privilegium exemptionis exhibeant, vel legitimam præscriptionem probent: interea verò dum res cognoscitur, in possessione sunt relinquendi, juxta *cit. c. Cùm personæ, h. t. in* 6. *Rota Rom. Tom.* 1. *de jure Abbat. dis.* 15. *q.* 8. *num.* 7. *Abb. in c.* 1. *n.* 4. *Ut lite pendente &c.* quia non debet quis turbari, vel privari possessione suâ, lite pendente, etiamsi possideat contra Jus commune, modò talis possessio sit nixa aliquo titulo, aliàs enim possessio, sine titulo, nihil prodest, si Jus commune possessori resistat, nam tunc ad præscriptionem 40. annorum requiritur titulus, vel tempus immemoriale, sine titulo, *Jo. Monach, in cit. c. Cùm personæ, n.* 3. *Franc. ibid.* §. *Quòd si tales, n.* 2, Tertio casu, si dubium sit, an Ordinarius existat in possessione jurisdictionis in exemptos, nec nè, potest extrajudicialiter contra eos procedere, etiam censuras comminando: sed hi possunt appellare ad Pontificem: & tum si post appellationem censura lata sit, ea pendet ex futuro eventu: nam si constiterit Episcopum non esse in possessione jurisdictionis, & Monasterium, v. g. esse exemptum, adeóque sententiam censuræ injustè latam esse, ea invalida erit, alioquin verò valida, *Innoc. in cit. c. Venerabili, n.* 4. & *Abb. ibid. n.* 3. ubi suadet, ut si allegantes exemptionem exhibeant privilegium suum, Episcopus illud cognoscat extrajudicialiter, ut pars, ad conservationem juris sui, quia non tenetur tunc admittere probationem, vel appellationem, sed potest se defendere gladio materiali, & spirituali, *c. Dilecto* 6. *de sent. excomm. in* 6. *Laym. in c. Cùm Ordinem* 6. *n.* 9. & 3. *seqq. de Rescript.*

LXIII. Notandum quintò, quamvis ij, qui intra Diœcesim existentes dicunt se ex privilegio, vel consuetudine esse exemptos, in possessione exemptionis existant: tamen si ab Ordinario, seu Diœcesano citati fuerint, debent comparere, & privilegium edere, vel præscriptionem probare: alioquin si neutrum horum præstare possint, Episcopus potest jurisdictionem suam in eos exercere, cùm de Jure communi ejus intentio sit fundata, *cit. c. Cùm personæ in fine, h. t.* & docet *Silvest. V. Exemptio, q.* 5. *n.* 6. *Gl. in c. Cùm Ordinem* 6. *V. Non factâ mentione, in fine,* & *ibid. Abb. n.* 5. *de rescript.* In dubio autem, num privilegium exemptionis sit validum, vel saltem causam præscribendi præbeat, ac proinde an jurisdictio in allegantes se esse exemptos pertineat ad Ordinarium, non potest is de eo cognoscere, nec contra illos sententiam ferre, vel possessione eos spoliare: tum no sit Judex in propria causa, contra *l. Qui jurisdictioni* 10. *ff. de jurisdict. omn. Judic.* tum quia Prælati Ecclesiastici interpretari privilegia Apostolica non possunt, sed id reservatum est S. Pontifici, *Rodriq. tom.* 2. *qq. Regul. q.* 64. *art.* 7. *Laym. in cit. c. Cùm Ordinem, num.* 12.

Excipi debent ij, qui Jure communi sunt exempti à jurisdictione Ordinarij, seu Diœcesani, hi enim citati ad edendum privilegium exemptionis, vel aliâ ratione ad probandam exemptionem suam, non tenentur comparere, quia cùm Jure communi sint exempti à jurisdictione Ordinarij, adeóque eorum exemptio ex Jure communi nota sit, nequaquam dici potest jurisdictionem Ordinarij erga eos de Jure communi fundatam esse, quæ est ratio, cur illi, qui solùm ex privilegio, vel legitima præscriptione se exemptos esse asserunt, compelli possunt ad edendum privilegium, vel probandam exemptionem, juxta *cit. c. Cùm personæ, h. t.* hæc enim ratio in illis cessat. Tales exempti Jure communi omnibus noto sunt Religiosi Mendicantes, ideóque etiam citati ad allegandum privilegium exemptionis non tenentur comparere, ut docet *Abb. in cit. c. Cùm Ordinem, n.* 6. *de rescript.* ubi ait, in hoc multos simplices Judices decipi. *Silvest. c. l. q.* 7. *n.* 8. *Rodriq. c. l.* §. *Secundò infertur &c.* quia citatio est ipso jure, irrita, quippe facta à Judice non competente, & contra notorium privilegium. Quare cùm DD. communiter ajunt, quòd exempti, si citentur super exemptione, debeant comparere, & allegare privilegium exemptionis, etiamsi illud notorium sit, saltem proponendo exceptionem declinatoriam fori, prout videre est apud *Felin. in cit. c. Cùm Ordinem, n.* 8. & 9. id solùm verum est, si privilegium non sit contentum in Corpore Juris, hoc

ris,hoc enim non ita omnibus notum est, vel si notorium esse dicatur, boc ipsum allegari debet, & de eo cognosci potest,cùm potiùs in facto,quàm in jure consistat. At verò si privilegium contineatur in Corpore Juris, tum frustra peteretur, ut allegetur, vel exbibeatur, cùm sit instar Juris communis, adebque omnibus notum esse debeat, *Laym. c. l. n. 12. in fine.* Non obstat *text. in l. Si quis 5. ff. de Judic.* ubi dicitur, *si quis ex aliena jurisdictione ad Prætorem vocetur, venire debet, Prætoris enim est æstimare, an sua sit jurisdictio,* scilicet, *cùm dubium est,* ut explicat *Gl. ibid. V. Æstimare.* quando autem privilegium exemptionis continetur in Corpore Juris, tum nullum dubinm esse potest de jurisdictione, an pertineat ad Ordinarium Judicem loci, ideóque neque locum habere potest ulla cognitio, vel examen super boc, *Abb. in cit. c. Cùm Ordinem, n. 5. & ibid. Laym. n. 8.*

LXIV. Notandum sextò, si exempti allegent solam præscriptionem, sine privilegio, tum Ordinarij interim, donec plenè probetur præscriptio Canonica exemptionis, uti possunt suâ jurisdictione in illos, sive Ordinarij sint in possessione jurisdictionis suæ, sive non: ratio diversitatis inter privilegium, & præscriptionem est, quia privilegium magis favorabile est, quàm præscriptio, quæ est merè odiosa: ideo pendente lite super præscriptione, Episcopus utitur jurisdictione suâ ordinariâ, quanquam reverà talis non sit ipsis subjectus, idque favore Juris communis, *Gl. in cit. c. Cùm personæ in casu, versic. Sed quæritur, & Franc. ibid. §. Si verò, n. 2.* Porro quamvis plena exemptio ab omni Superiore à subditis præscribi non possit, quia non possunt esse Acephali, sive sine omni capite, ita ut nulli sint subjecti, *c. Cùm non liceat 12. de præscript.* potest tamen præscribi libertas, sive exemptio transiativè, ut qui antea uni Superiori subjectus fuit, postea subjiciatur alteri, v. g. ut exemptus à jurisdictione Episcopi immediatè subjiciatur Papæ, ut patet ex *cit. c. Cùm personæ. Gl. ibid. in casu. Franc. §. Si autem, n. 1. h. t.* Videri possunt, quæ dicta sunt *libr. 2. Decret. tit. 26. sec. 1. §. 4. n. 21.*

Notandum septimò, Privilegium tribuit causam, seu titulum præscribendi, non solùm generalem, qualis est titulus *pro suo*, respectu omnium titulorum, quibus dominium acquiritur, *L. 1. ff. Pro suo*, sed etiam specialem, scilicet titulum *pro donato*, nam privilegium liberaliter datur, cùm sit merus favor, *c. In his 30. h. t.* Idque procedit, etiamsi interveniat error, aut ignorantia, sed justa, ac probabilis, non crassa, aut supina, *Jo. Monach. hic, n. 11. & seqq. Franc. hic §. Quòd si tales, n. 1.*

Notandum octavò, allegans exemptionem potest se juvare, duplici modo, scilicet privilegio, & Jure communi; vel duplici titulo, privilegio, & præscriptione, ut colligitur ex *cit. c. Cùm personæ.* Et quamvis regulariter, quod est meum ex una causa, ut in proposito, ex privilegio, non potest effici meum ex alia causa, nempe ex præscriptione, id tamen fallit in duobus casibus: Primò, si prima causa, ex qua aliquid dico esse meum, dubia sit, tum enim ad cautelam potest fieri meum ex secunda causa, *c. Post electionem 7. de conceß. præbend.* ut in proposito, si dubium sit, an per privilegium concessa sit plena exemptio, potest per consuetudinem legitimè præscriptam id declarari, *c. Cùm dilectus 8. de consuet.* vel per Superioris approbationem confirmari, *c. Inter dilectos 6. in fine de fide Instrum.* Secundò, si pinguiùs, & efficaciùs alicui subveniatur per secundam causam, quàm per primam, ut in *l. 4. ff. ad Leg. falcid. Jo. Monach. hic n. 6. & seqq. Franc. in cit. §. Quòd si tales, n. 3. in Gloß.*

§. VI.

An Ecclesia obtinens duplex privilegium exemptionis, v. g. Episcopi & Papæ, utroq; uti poßit?

LXV. De hoc agitur in *c. Cum olim 14. h. t.* ubi talis casus proponitur. Episcopus Colubricensis movit quæstionem contra Monasterium S. Crucis super subjectione ipsius Monasterij, & quibusdam alijs articulis: sed à Judicibus ad hoc delegatis, ex parte Monasterij, ad Papam fuit appellatum, ideóque dictus Episcopus ad Sedem Apostolicam accèssit: sed quia ex altera parte nullus apparuit responsalis, Papa Priori, & Canonicis Monasterij terminum certum præfigi mandavit, (ad instantiam Episcopi) in quo venirent, vel mitterent Procuratorem, super privilegijs, & libertatibus quibusdam, quæ à Romanis Pontificibus, & ab M. Colubricensi quondam Episcopo se habere dicebant, & super alijs quæstionibus ab Ecclesia Colubricensi in eos intentatis sententiam definitivam recepturi. Interim tamen utrique parti liceat, coram Judicibus jam priùs delegatis, proponere, ac probare, quicquid vellent. Judices autem credentes sufficienter actum esse de causa, condemnârunt Monasterium in expensas (quia non fuit prosecutum appellationem, *c. Reprehensibilis 26. de appellat. Gl. hic V. In expensis.*) quas Episcopus per quadriennium, occasione hujus negotij, se fecisse juraverat (hæc enim probatio debet fieri per proprium juramentum, taxatione præmissâ, *l. Sancimus 15. C. de Judic.*) infirmando libertatem, quá dictus M. Episcopus Colubricensis contulerat Monasterio, Canonicorum assensu (id est, Capituli Colubricensis) per Nuncium Regis extorto. Item condemnaverunt Monasterium ad restitutionem duorum millium Marabatinorum (est genus antiquæ monetæ in Portugallia, ut notat *Gl. marg. hic.*) quæ quondam dictus Episcopus, ille, qui fuerat Canonicus Regularis, dederat Monasterio S. Crucis. (quia quidquid Episcopus post suam consecrationem acquisivit, Episcopatui acquisivit, ideóque illa donare non potuit Monasterio, saltem in magna quantitate, *Gl. hic V. Restitutionem.*) Judicârunt insuper ijdem omnes Ecclesias, quas Monasterium, propriâ auctoritate, sine assensu Episcopi, fundavit, cum fructibus medij temporis, in Jus Ecclesiæ Colubricensis revocari, cùm Monasterium nec præscriptione, nec aliâ defensione, probationes contra se factas refellendo, se tueri potuerit. Tandem Procurator Monasterij proposuit, sententiam prædictam non tenere, & si etiam teneret, dicebat Monasterium fuisse indefensum, quia privilegia libertatis non fuerunt Judicibus exhibita, & delictum personæ non debet in damnum Ecclesiæ, sive Monasterij redundare: unde petebat Mo-

nasterium

nasterium admitti ad exhibitionem privilegiorum suorum, ex benignitate Sedis Apostolicæ.

Quare Papa Innocentius III. considerans, quòd privilegia illa, non solùm pro libertate Monasterij faciebant, sed etiam Jus Ecclesiæ Romanæ ostendebant, & cuebantur, ne in eandem læsio Monasterij redundaret, ad exhibenda privilegia Procuratorem Monasterij ex gratia admisit (quia Jure communi non debebat admitti, prætextu illorum Instrumentorum, nisi à sententia fuisset appellatum, & sibi imputet, quòd illa exhibere omisit, *Gl. hic V. De gratia duximus*) distinguendo tamen inter libertatem ab Episcopo Monasterio: & libertatem eidem longè antè à Sede Apostolica concessum, quia consensus Capituli extortus fuit in concessione Episcopi, & pagina originalis, sive instrumentum concessionis in aliquot lineis habebat casutas (in loco suspecto, aliàs non obesset, *c. 3. de fide instrum. Gl. hic V. Rasuras*) & subscriptiones singulis manibus subscribentium fuerunt annotatæ: aliud verò scriptum, quod exhibitum fuit, nullam habebat rasuram, & eâdem manu totum scriptum erat (quod tamen totum erat contrarium primo scripto, & ideo hoc instrumentum fuit reprobatum, tanquam falsum, nec illi fides habita, *Gl. hic V. Subscriptiones*) ideo Papa libertatem ab ipso Episcopo concessam decernit irritam, & inanem, quantum ad hoc, sententiam Judicum confirmando. Verùm quia per privilegia prædicta constitit, ab antecessoribus SS. Pontificibus privilegium libertatis Monasterio indultum fuisse, & quòd illud tanto tempore in possessione libertatis fuerit, ut aliis etiam cessantibus, præscripsisset (si allegâsset præscriptionem nomine Romanæ Ecclesiæ, *Gl. hic V. eod.*) libertatem illam ab Apostolica Sede concessam idem Papa confirmavit, Episcopo super hoc silentium imponendo. Per hoc tamen non derogatur sententiæ priorum Judicum delegatorum, cùm ipsi de hac libertate non cognoverint (sed tantùm ab Episcopo concessa, quæ non valuit, *Gl. hic V. Cùm ipsi.*) pronuntiavit etiam, Monasterium non teneri ad jus professionis (id est, ad jus obedientiæ, & fidelitatis, *Gl. hic V. eod.*) quod est contrarium libertati, non derogando Judicibus delegatis, quibus privilegia libertatis non fuerunt præsentata: in cæteris verò articulis (nempe quoad expensas, & restitutionem bis millium datorum Marabatinorum ab Episcopo, & quoad restitutionem ipsarum Ecclesiarum) sententiam à prædictis Judicibus latam pro Ecclesia Colnbricensi, idem Papa confirmavit. Ex quo patet, quòd sententia pro parte tenet, & pro parte revocatur, *Gl. fin. hic.*

LXVI. Prò intellectu hujus c. notandum primò. Ecclesia potest uti duplici privilegio exemptionis, ut in proposito, privilegio concesso ab Episcopo, & privilegio libertatis sibi indulto à Sede Apostolica, & si succumbat ex uno: potest nihilominus ex alio se defendere, & obtinere, uti sumitur ex hoc c. quia impetrando secundum privilegium exemptionis, etiam ab alio Superiore, non videtur impetrans renunciare priori privilegio super eadem re obtento, sed potest utroque se defendere, nullus enim prohibetur pluribus defensionibus uti, *Reg. jur. 20. in 6. Gl. hic in Summa, & Abbas n. 17.*

Notandum secundò. Instantia judicii non perit, lapsu triennii de Jure Canonico, ut patet ex hoc c. quia etiam post triennium, auditus fuit Episcopus à Monasterio repetens expensas sibi per quadriennium factas, *Abb. hic n. 3.*

Notandum tertiò. Episcopus non potest, sine consensu Capituli, unam Ecclesiam eximere à jurisdictione sua, imò nec cum consensu illius, totaliter sive omnimodè eximere, quia si unam posset, etiam alias posset, adeóque omnes, & sic totam curam, sive officium suum pastorale abdicare, quod non potest: quamvis in multis possit eximere Ecclesias sibi subjectas, quibusdam tamen sibi reservatis, ut notant DD. in c. *Cùm venerabili, 7. de Religios. domib.* & sic intelligi debet iste textus, *Abb. hic n. 4.*

Notandum quartò. Quamvis exemptus non teneatur promittere obedientiam, & fidelitatem Episcopo Diœcesano, sive Ordinario loci: non tamen potest, vi exemptionis, sine licentia ejusdem, ædificare Ecclesiam in loco non exempto, sed Ecclesia ædificata cedit juri Episcopi Diœcesani, unà cum dote sua, non ut ipse lucretur fructus, seu reditus illius, sed quia ad ipsum pertinet collatio, & alia jura Episcopalia, ac de illa disponere potest, sicut de alijs Ecclesijs suæ Diœcesis, & ideo in hoc c. Ecclesiæ, quas propriâ auctoritate fundaverat Monasterium, fuerunt adjudicatæ Episcopo loci, *Abb. hic n. 9. & 16.*

SECTIO III.

DE ALIIS PRIVILEGIIS SPECIALIBUS, de quibus agitur in hoc Titulo.

§. I.

De privilegio immunitatis à solvendis decimis, etiam novalium.

LXVII. Quæritur primò, An per privilegium concessum alicui Ecclesiæ de non solvendis decimis Episcopalibus, non solùm præteritæ, sed etiam futuræ decimæ remissæ esse censeantur? Resp. de hoc agitur in c. *Quia circa. 22. h. t.* Ubi Archiepiscopus Londinensis quæsivit à Papa Innocentio III. utrùm privilegium à suo Antecessore concessum Monasterio omnium Sanctorum, de retinendis decimis Episcopalibus, extendi possit non solùm ad possessiones, seu bona jam acquisita tempore privilegij (de quo non erat dubium) sed etiam ad postea acquirenda? Respondet Papa, si remissio illarum decimarum facta fuit, secundùm Canonicas Sanctiones (nempe cum consensu Capituli, *c. Sine exceptione, 52. caus. 12. q. 2. c. Cùm nos. 3. de his, quæ à Prel. sine consensu Capituli &c.* & ex causa necessitatis, vel utilitatis, vel pietatis, & ne talis remissio cedat in grave damnum Ecclesiæ Cathedralis, alioquin revocari posset, *c. Apostolicæ. 9. de donationib. Gl. hic V. Secundùm Canonicas Sanctiones, & Hostiens.*) Antecessor illius, indefinitè remittendo decimas Episcopales Monasterio, cùm nihil exceperit, & potuerit excepisse, intellexisse videtur, non solùm de decimis possessionum, seu bonorum illius temporis, sed etiam futuri, quia in bene-

» beneficijs pleniſſima interpretatio adhiberi de- » bet, & una, eadémque res, diverſo jure, cenſeri » non debet.

LXVIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, ſi Epiſcopus ſimpliciter, ac indefinitè remittat decimasEpiſcopales, id eſt, QuartamCanonicam, quæ ad onera Epiſcopatûs ſuſtinenda Jure communi ſolvenda eſt Epiſcopo, ex omnibus decimis pertinentibus ad Eccleſias inferiores, c. *Vobis*. 23. c. *Conceſſo*. 36. *cauſ*. 12I. q. 2. c. *De quarta*. 4. *de præſcript*. c. *Conquerente*. 16. *de Offic. Ordin*. non ſolùm præſentes, & præteritas, ſed etiam futuras remittere cenſetur, & extenditur conceſſio immunitatis etiam ad prædia poſtea acquiſita, modò remiſſio canonicè, cum requiſitis ſolemnitatibus, facta ſit. Ratio eſt, quia diſpoſitio indefinita æquipollet univerſali, c. I. *diſ*. 19. *l. Si ſervitus*. 23. *ff. de ſervit. urb. præd. Gl. hic V. Indefinitè*, & quando verba generaliter, & indefinitè proferuntur ab eo, qui aliquid excipere potuit, & non excepit, cenſetur omnia comprehendere voluiſſe, quæ in lata, & propria verborum ſignificatione continentur, modò materia ſubjecta id patiatur. Cùm ergo Epiſcopus ſimpliciter, & indefinitè remittens decimas, potuiſſet, ſi voluiſſet, illas reſtringere ad decimas præſentes, quas nunc poſſident Monachi: aut præteritas, quas ex bonis antiquis percipiunt, cùm nullas exceperit, omnes etiam ex bonis acquirendis percipiendas remiſiſſe videtur, *Barb. in Collect. hic n*. 4. 5. & 6.

LXIX. Notandum ſecundò. Quando dicitur, quòd privilegium conceſſum contra Jus ſit ſtrictè interpretandum, & reſtringendum, quia omnis receſſus à Jure communi eſt odioſus, c. I. & 2. *De filijs presb. in* 6. id debet intelligi, niſi privilegium tantùm præjudicet concedenti, tunc enim potiùs cenſetur eſſe beneficium Principis, quod largiſſimè interpretandum eſt, ut hic, & in c. *Olim*. 16. *de V. S.* quàm ſtrictè dictum privilegium. Secus eſt, ſi tale privilegium concedatur à Papa, tunc enim reſtringendum eſt, quia præjudicat juri Ordinarij, *Abb. hic n*. 3. & 4. *Covarr. libr*. I. *var. reſol*. c. 13. *in fine*. Ubi tamen ulteriùs diſtinguendum eſt, vel enim diſpoſitio generalis, aut indefinita, concernit rem, quæ grave præjudicium infert, & non debet extendi ad futura; ſic enim ſi quis leget aurum ſuum, cenſetur tantùm legare voluiſſe aurum, quod ipſius erat, tempore conditi teſtamenti, quia pronomen *meum*, vel *ſuum*, tempus præſens oſtendit, non futurum, *l. Si ita*. 7. *ff. de auro legato*: & publicatis bonis alicujus, cenſentur publicata bona præſentia tantùm, non futura, *l. Si mandavero*. 22. §. *Is, cujus. ff. mandati*: & reſcriptum non extenditur ad futuras lites, c. *fin. de reſcript*. & Litteræ beneficiales non extenduntur ad futura, ſive ad beneficia poſtea acquiſita, *Clem. ult. de reſcript*. Aliud eſt, ubi de modico ſolùm præjudicio alterius agitur, tunc enim extenditur ad futura: ut ſi quis obliget bona ſua, videtur obligare non ſolùm præſentia, ſed etiam futura, *l. fin. C. quæ res pign. oblig. poſ*. quia agitur de modico præjudicio, *Abb. hic n*. 5. ubi à primo membro excipit, ſi diſpoſitio fiat per verba generalia, & indefinita in privilegio, quod etſi graviter præjudicet concedenti tantùm, extenditur tamen etiam ad futura, quia in beneficijs debet fieri largiſſima interpretatio: Ut in propoſito, etſi remiſſio decimarum, abſolutè conſiderata, cenſeri poſſit oneroſa Eccleſiæ, & in grave ejus præjudicium cedere, non tamen, ſi facta ſit cum requiſitis Juris ſolemnitatibus; ſicut alienatio rerum Eccleſiaſticarum abſolutè conſiderata, cenſetur cedere in gravamen Eccleſiæ, non item ſi fiat intervenientibus debitis Juris ſolemnitatibus, c. 5. *de his, quæ fiunt à Præl. &c. Barb. hic n*. 3. Idque vel inde confirmatur, quia verba generalia, ac indefinita, ſi materia ex ſe non repugnet, nec verborum propria ſignificatio, ſunt apta non ſolùm præſentia, ſed etiam futura comprehendere: at ſi decimæ remittantur per verba generalia, & indefinita, ſine ulla demonſtratione adjecta, quæ præſens tempus oſtendat, ut eſt pronomen *meum*, *ſuum*, vel aliud quid ſimile, non repugnat materia ſubjecta, ob præjudicium Eccleſiæ, vel Succeſſoris, dummodo remiſſio fiat, cum requiſitis Juris ſolemnitatibus, ergo in tali remiſſione futuræ etiam decimæ comprehenduntur, juxta deciſionem *cit. c. Quia circa*. *Barb. ibid. n*. 8.

LXX. Quæritur ſecundò. An privilegium de non ſolvendis decimis Novalium comprehendat etiam illas decimas, quæ, tempore impetrati privilegij, ab alijs jam erant poſſeſſæ, ac perceptæ? Reſp. negativè, prout ſtatuitur in c. *Dudum*. 31. *h. t.* Nam » cùm inter duos Conventus, unum Virorum, al- » terum Monialium, ſuper decimis Novalium » quæſtio verteretur, quia Moniales ipſis Mona- » chis ex quibuſdam Novalibus decimas ſolvere » denegabant, occaſione cujuſdam privilegij, quod » ab ipſis Monialibus, lite pendente, impetratum » fuit, de non ſolvendis decimis Novalium, licèt » ipſi Monachi in pacifica poſſeſſione percipiendi » hujuſmodi decimas hucuſque fuiſſent. Gregorius » IX. ſuper hoc à Judicibus delegatis conſultus, de » conſilio Fratrum ſuorum Cardinalium, decrevit, » juri Prioris, & Conventûs, ſuper decimis Nova- » lium, in quatum poſſeſſione erant, tempore, quo » indulgentia, ſive privilegium Apoſtolicum ab al- » tera parte Monialium de non ſolvendis decimis » Novalium impetratum fuit, non debere per il- » lud, ſi non faciant de lite mora mentionem, ul- » lum præjudicium generari. Ratio eſt, tum quia » privilegium hoc per ſubreptionem tacitæ veritatis, nempe litis pendentis, fuit impetratum, quâ expreſsâ illud conceſſum non fuiſſet, & ſic fuit Reſcriptum, in quo continebatur hoc privilegium ſubreptitium, & invalidum, & conſequenter etiam ipſum privilegium: tum etiam quia de poſſeſſione decimarum, in qua erant Monachi, nulla facta eſt mentio: neque Papa, concedendo indulgentiam, vel privilegium, intendit jus alterius lædere, vel ei derogare, niſi id exprimat, *Gl. hic V. In quarum*, & *V. Non facientes*, & *Hoſtienſ. V. Poſſeſſione*.

LXXI. Notandum primò, Privilegium Apoſtolicum, per quod aliqui eximuntur à ſolvendis decimis Novalium, non extenditur ad decimas, tempore privilegij impetrati, poſſeſſas ab alijs tanquam jure ſuo ſibi debitas, niſi de poſſeſſione alterius in ipſo privilegio facta ſit mentio. Ex quo per contrarium ſenſum colligitur, ſi in hujuſmodi privilegio facta eſſet mentio de poſſeſſione alterius: vel ſi Monachi illi nondum fuiſſent in poſſeſſione illarum decima-

rum

rum Novalium, privilegium valuisset, *Gl. hic V. In quarum erant.*

Notandum secundò, quando dicitur, quòd privilegium, in quo non fit mentio de possessione alterius, non noceat possessori, id intelligi debet, quando impetratur de decimis Novalium non solvendis: secùs est, si privilegium impetratum sit simpliciter, ne quis decimas solvat, tunc enim valet, etiamsi mentio non fiat, quòd alius sit in quasi possessione juris percipiendi illas. Ratio diversitatis est, quia decimæ possidentur ab aliquo, unde cùm Pontifex simpliciter concedit privilegium, ne decimæ solvantur, eo ipso, vult derogare possessoribus, quia tacitè facit mentionem de possessione. Aliud verò est, quoad decimas Novalium, quia privilegium potest intelligi de fundis, qui nondum redacti sunt ad culturam, & sic poterat esse, ut nullus possideret decimas illorum, ac proinde sine gravi præjudicio aliorum, potest concedi tale privilegium, *Arg. c. Cùm olim* 12. *h. t.* ubi valet privilegium concessum Monasterio, non factâ mentione de Episcopo, qui erat in possessione. At verò in casu hujus cap. fundi illi erant redacti ad culturam, & ex illis Monachi percipiebant decimas, ante impetrationem privilegij, ideóque hoc in grave præjudicium illorum cedebat, quod non est præsumendum Papam intendisse, *Abb. hic n.* 5. Idémque est dicendum, si fundi, tempore impetrati privilegij, essent redacti ad culturam, etsi nondum ex illis solutæ fuerint decimæ, & sic nemo esset in quasi possessione juris decimandi: nam satis est, quòd illæ decimæ jam sint debitæ, ex fundis ad culturam redactis: cùm ergo privilegium præjudicans juri alterius sit strictè intelligendum, & sine præjudicio alterius, quoad salvâ verborum proprietate fieri potest, c. *Quia intentionis* 29. *h. t.* privilegium autem de non solvendis decimis Novalium possit intelligi de terris, seu fundis nondum ad culturam redactis, in quibus nullum, vel modicum præjudicium, & damnum infertur alteri: ideo non debet intelligi tale privilegium de terris jam cultis, tempore impetrati privilegij. quia inferretur grave præjudicium tertio, cui jam jus acquisitum est in illis fundis ad decimas, *Abb. hic n.* 4. *Azor. p.* 1. *Instit. libr.* 7. *c.* 26. *q.* 6.

Notandum tertiò, per privilegium simpliciter concessum de non solvendis decimis prædialibus eximuntur, non solùm ij, quibus datur, à solvendis decimis ex illis prædijs, quæ tempore impetrati privilegij possidebant, sed etiam à decimis, & prædijs, quæ postea acquisiverunt, quia tale privilegium non solùm est personale, quo personæ eximuntur à decimis solvendis, sed etiam reale, quo generatim quælibet prædia, & bona eximuntur, & liberantur à decimis solvendis: ubi autem verba privilegij non distingunt, nec nos distinguere debemus, juxta vulgatum dictum, *Azor c. l. §. Deinde*, & post illum *Barbos. hic num.* 3.

LXXII. Quæritur tertiò, an privilegium de non solvendis decimis Novalium perpetuò duret? Resp. Affirmativè, prout constat ex *c. Consultationi* 33. *& ult. h. t.* ubi Papa Gregorius IX. ita rescribit: „ Terra, de qua non extat memoria, quòd aliquando culta fuerit, redacta per Religiosos viros de novo ad culturam, perpetuò debet, quoad immunitatem de non solvendis decimis Novalium, jure censeri: cùm aliàs contingere posset, indulgentiam de Novalibus, plus eis dispendij, quàm utilitatis afferre. „

LXXIII. Pro explicatione notandum primò, secundùm Leges Civiles, Novale dicitur terra præcisa, sive proscissa, quæ anno cessavit, sive fructus non tulit, quia non fuit culta, *l. Silva* 30. *§. Novalis, ff. de V. S.* vel etiam novale dicitur silva, quæ arboribus extirpatis, ad culturam redigitur, *l. ult. in fine, ff. de termino moto.* At verò secundùm Jus Canonicum, per Novale intelligitur ager de novo ad cultum redactus (vulgò ein Neubruch) de quo non extat memoria, quòd aliquando cultus fuisset, *c. Quid per Novale* 2. *t. de V. S.* Quæ autem requirantur, ut privilegium percipiendi decimas Novalium locum habeat, dictum est suprà *libr.* 3. *Tit.* 30. *sec.* 5. *§.* 5. *n.* 98. ubi etiam dictum, si Ecclesia nomine decimarum priùs magnos proventus annuos percepisset, v. g. ex silva inculta, ut quia arboribus incisis, eæ sunt venditæ, tum privilegium de non solvendis decimis cessaret, quia cederet in præjudicium grave Ecclesiæ Parochialis, *cit. c. Quid per Novale, & ibid. Abb. n.* 5. ubi *Gl. V. Magnos*, ait, à contrario sensu inferri, si nullos, aut nonnisi modicos fructus Ecclesia Parochialis ex Novali perciperet, nihil exigere posset ex illo Novali, nomine decimarum, etiam post longissimum tempus, nisi cursu temporis inciperet Ecclesia graviter lædi, tunc enim cessaret privilegium.

Notandum secundò, quod semel est novale, semper est, & censeri debet novale, quantum ad hoc, ut decimæ non solvantur ex tali terra novali, adeo ut etiam post XL. annos, & longissimum tempus, quod aliàs ad Canonicam præscriptionem sufficit, terra novalis maneat novalis, & immunis à solvendis decimis, nec ob ipsum temporis cursum censeri debeat redire ad Jus commune, sicut aliæ terræ, ut decimæ postea solvantur, quia res semel privilegiata semper est privilegiata, privilegia enim sunt perpetua, *c.* 1. *& 2. caus.* 25. *q.* 2. nisi perdantur, quia illi, quibus data sunt, illis non utuntur, vel abutuntur, vel quia ab illo, qui dedit, revocantur, maximè ex causa, *Gl. hic V. Perpetuò, junct. Gl. margin.* vel ob aliam causam, de quo infrà. Tum quia alioquin contingere posset, ut habentes tale privilegium de non solvendis decimis ex novalibus, plus inde dispendij, & damni consequerentur, quàm utilitatis, ob magnas expensas, quas facerent in reducendo terram, seu fundum inutilem, & infrugiferum ad culturam: indulgentia autem, sive privilegium non debet afferre dispendium, sed potiùs compendium, ut hic habetur in fine, & notat *Gl. fin. hic*, quæ tamen est ratio solùm impulsiva, non finalis, *Abb. hic in fine.* Porro plura de privilegijs immunitatis à solvendis decimis ex prædijs antiquis, & novalibus dicta sunt suprà *libr.* 3. *sec.* 3. *§.* 3. *& 4. & totâ sec.* 5.

§ II.

De privilegio celebrandi, vel audiendi Divina officia, tempore Interdicti Generalis.

LXXIV. Quæritur primò, quomodo Intelligendum sit privilegium concessum quibusdam Regularibus

gularibus à Sede Apostolica, ut liceat eis celebrare Divina Officia in Ecclesijs interdictis? Resp. De hoc agitur in c. *Ut privilegia* 24. §. *Illud etiam*, *h. t.* ubi di-
» citur, quòd privilegium quibusdam Regularibus
» concessum est, ut siqui Fratrum ipsorum ab eis
» missi fuerint ad recipiendas collectas, aut eleemo-
» synas, ad aliquam Civitatem, Castellum, vel vicum
» advenerint, & fortè locus ille à Divinis fuerit in-
» terdictus, (etiam ab homine, *Hostiens. hic.*) in eo-
» rum adventu, semel in anno aperiantur Ecclesiæ,
» ut exclusis, excommunicatis, & interdictis, divina
» ibi Officia celebrentur. Verba autem illa hujus
» privilegij, *Aperiantur Ecclesiæ*, sic intelligenda sunt,
» ut una tantùm Ecclesia ejusdem loci semel in an-
» no aperiatur prædictis Fratribus, quia licèt dictum
» sit pluraliter, *ut aperiantur Ecclesiæ*: id tamen de u-
» na Ecclesia sola aperienda in una Civitate, aut lo-
» co, & semel in anno, intelligendum est, ne si de o-
» mnibus, & singulis aperiendis intelligeretur, ni-
» ùm vilipenderetur sententia interdicti. Qui verò
» contra istas Declarationes quicquam facere præ-
» sumpserint, graviter puniendi sunt.

Ratio est, quia quando ex generali intelligentia verborum sequeretur absurdum, illa non generaliter intelligenda sunt, sed restringenda, ut habeant sanum intellectum, *Vivian. in Ration. hic.* & pluralis locutio in singularem vertenda est, *Gl. fin. hic.*

LXXV. Quæritur secundò, an etiam Episcopi possint tempore Interdicti generalis celebrare Divina? Resp. Affirmativè, prout statutum est in c. *Nonnullis* 25. *h. t.* quod est desumptum ex Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. c. 58. Nam
» quod nonnullis Religiosis concessum est, ut cùm
» commune, seu generale Terræ Interdictum fuerit,
» possint quandoque (id est, non semper, quia si ex tali celebratione oriretur scandalum, non deberent semper celebrare, sed solùm aliquando, *Gl. hic. V.*
» *Quandoque in fine.*) januis clausis, & non pulsatis
» campanis, divina Officia celebrare, excommuni-
» catis, & interdictis expulsis, hoc Concilium, in fa-
» vorem Pontificalis Officij, ad Episcopos extendit,
» nisi & hoc ipsum eis expressè fuerit inhibitum.
» Verùm hoc illis conceditur, qui causam aliquam
» interdicti non præstiterint, nec dolum, vel frau-
» dem aliquam ingesserint, cùm tale compendium
» ad iniquum dispendium trahi non debeat.

LXXVI. Notandum primò, licèt aliàs privilegium concessum Religiosis non debeat extendi ad Episcopos, quia privilegium non est extendendum ab una persona ad aliam, *Abb. hic not.* 1. tamen hoc privilegium celebrandi, tempore interdicti, ab ipsa Lege, seu Canone, ad Episcopos extensum est: & tunc hujusmodi extensio censetur facta, juxta modum, & cum ijsdem qualitatibus, quæ inerant primo, ac principali privilegio, ad quod refertur, *Barb. in Collect. hic*, *n.* 2.

Notandum secundò, privilegium concessum aliquibus, ut tempore interdicti possint celebrare, vel interesse divinis, intelligi debet concessum illis tantùm, qui interdicto causam aliquam non dederunt, vel aliàs in eo culpabiles non fuerunt, ut quia propter delictum eorum non fuit latum interdictum, nec favorem, vel auxilium eis præstiterunt, propter quos fuit latum, *Abb. hic not.* 2. Ratio est, quia illi, propter quos latum est interdictum personale, etiam generale, vel locale, aut qui ei causam dederunt, censentur personaliter interdicti, *Arg. c. Si sententia* 16. *de sent. excomm. in* 6. At personaliter interdicti, etiam Jure communi, non possunt celebrare, aut interesse divinis, tempore interdicti, *c. ult.* §. *Adjicimus eod. in* 6. *Barb. hic n.* 6.

LXXVII. Quæritur tertiò, an privilegium tempore interdicti, clam celebrandi divina, extendatur etiam ad extraneos, vel saltem ad familiares privilegiati? Resp. De hoc agitur in c. *Licèt* 11. *h. t. in* 6. ubi Bonifacius VIII. ita rescribit: Si ali- »
quibus concessum sit (per speciale privilegium, & »
sic facit ad Titulum, *Gl. hic.*) ut tempore interdicti, »
januis clausis, exclusis excommunicatis, & inter- »
dictis, voce submissâ, Divina celebrare possint: ad »
ea tamen aliquos, etiamsi aliunde advenerint, (ut »
transeuntes, & peregrini) recipere non debent, nisi »
habeant speciale privilegium, quòd possint audire »
Divina in locis interdictis. Si verò privilegium, »
ut modo prædicto, tempore interdicti, celebrare »
quis valeat, vel audire Divina, concessum fuerit »
personæ singulari, ejus familiares, & domestici ad »
audiendum cum ea, vel celebrandum Officium »
Divinum in locis interdictis, licitè admittuntur. »
Secùs est de familiaribus alicujus Conventûs, seu »
Collegij, illi enim, nisi fuerint privilegiati, ad- »
mitti non debent. Prædictâ tamen concessione »
gaudere non debet is, cujus causâ, vel culpâ, dolo, »
vel fraude, sententia interdicti prolata fuit, nec is, »
qui ad perpetrandum delictum, ob quod fuit la- »
tum interdictum, præbuit consilium, auxilium, »
vel favorem.

LXXVIII. Notandum primò ex eo, quòd in hoc c. dicitur, excludendos esse excommunicatos, & interdictos, videtur à sensu contrario inferri posse, quòd nec excommunicati, nec interdicti, & aliunde advenientes admitti possint ad Divina audienda. Verùm argumentum à contrario sensu non habet locum in privilegijs, quia privilegium unius alteri prodesse non potest, & cùm locus interdictus sit, censetur omnibus interdictum ibi audire Divina, nisi super hoc sint privilegiati, *Gl. hic V. Exclusis*, & *Franc. n.* 3. *in Gl. V. eod.* Ratio est, quia per hoc privilegium dissolvitur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ: quæ jubet interdicta servari, non obstante contrariâ consuetudine, ideóque etiam privilegium circa hoc datum strictè est interpretandum, ut non extendatur ad extraneos non privilegiatos, *Jo. Monach. hic n.* 1. & *Franc. n.* 1.

Sed contra obstare videtur, quòd hoc privilegiũ sit superfluũ, & inutile, quia hodie, etiam sine privilegio, licitũ est, tempore interdicti, januis clausis, celebrare Divina Officia, ijsque interesse de Jure cōmuni, *c. ult. de sent. excomm. in* 6. Sed ad hoc inprimis dici potest, quod hic per privilegium concessum est, idem postea concessũ esse per Jus cōmune, & ideo fortè hic generaliter dicitur, *licèt concessum existat*, non explicando qualiter, num per privilegium, an per Jus commune, *Gl. hic V. Exclusis.* Deinde dici potest, quòd etiam in speciali casu locum habere possit hoc privilegium, nempe si ponatur, quòd Papa, interdicendo locum aliquibus Clericis, vel Religiosis prohibuerit, in pœnam delicti per eos commissi, ne celebrent Divina, etiam

etiam januis clauſis: ſed poſtea iſti Clerici, vel Religioſi impetrent privilegium à Sede Apoſtolica, ut tempore interdicti poſſint Divina celebrare, januis clauſis, tum vi hujus privilegij, non poterunt admittere extraneos non privilegiatos, *Gl. hic V. Excluſis.*

Notandum ſecundò. Quando per privilegium conceſſum eſt perſonæ particulari, veluti Epiſcopo, Duci, Comiti, vel alij perſonæ ſingulari, tempore interdicti, celebrare Divina, vel ijs intereſſe, tum etiam familiares, ſeu domeſtici ad divina audienda admitti poſſunt: non autem familiares alicujus Conventûs, ſeu Collegij, ſi illi tale privilegium conceſſum ſit. Ratio diverſitatis eſt, quia in primo caſu inutile eſſet privilegium tale, ſi particularis perſona, cui conceditur, familiares, qui eum comitari ſolent, ſecum ducere non poſſet; certè Nobiles non adirent Eccleſiam, ſi eos de more famuli non comitarentur: quæ ratio ceſſat in ſecundo caſu, nempe in Conventibus, Collegijs, vel alijs Univerſitatibus, quæ commodiùs, ſine familiaribus, Divina celebrare, vel ijs intereſſe poſſunt, *Gl. hic V. Non debent.* generaliter autem receptum eſt, quòd privilegium alicui conceſſum etiam extendatur ad ejus familiares, & domeſticos, ſi aliàs inutile poſſet remanere, ſive iſti domeſtici ſint perpetui, ſive temporales, imò etiam mercenarij, *Franc. hic n. 2.*

LXXIX. Notandum tertiò. Licèt aliàs nomine familiarium, & domeſticorum intelligantur uxor, filij, nepotes, ſervi, & famuli domino ſubjecti, qui ratione poteſtatis patriæ, vel dominicæ cum eo degunt, ſecundùm *Gl.* communiter receptam *in c. Ex litteris. 24. V. De familia. de teſtibus.* In propoſito tamen caſu, omnes & illi ſoli dicuntur familiares, & domeſtici alicujus domini, qui eum de more comitari ſolent, nam finis extendendi hoc privilegium ad familiares, eſt, ne alioquin redderetur inutile illis, qui ſine comitatu non poſſunt honeſtè, ac decenter Eccleſiam adire, quæ ratio ſolùm locum habet in ijs, qui ſolent comitari dominum, adeóque illi ſoli hîc intelliguntur, *Navarr. in Man. Præl. c. 27. n. 181. Avila p. 5. de cenſur. diſ. 4. ſet. 2. dub. 7. concl. 1. & 2.* ubi *not. 1.* addit, quòd hîc etiam intelliguntur illi famuli, qui non habitant in eadem domo cum domino, modò eum comitari ſoleant.

Notandum quartò. Familiares, ſeu domeſtici non poſſunt, tempore interdicti, aſſiſtere Divinis, niſi ſimul cum domino, eóque præſente: unde ſi dominus cum aliquibus familiaribus audivit Miſſam, non poſſunt reliqui familiares audire aliam Miſſam, domino abſente, *Franc. in cit. c. Licèt. 11. h. t. in 6. n. 2. not. 3. Avila cit. l. not. 4.* apud quem plura de hoc legi poſſunt.

Notandum ſextò. Etſi privilegium celebrandi, vel audiendi Divina, tempore interdicti, conceſſum Conventui, vel Collegio, non extendatur ad familiares ejuſdem; id tamen limitandum eſt, niſi ipſi familiares Conventûs eſſent perpetui, & Religioſi, vel etiam ipſi ſpecialiter, quoad hoc, eſſent privilegiati, *Franc. in cit. c. Licèt. n. 3. & 4.* vel denique in caſu neceſſitatis, ſi alij non ſint in Conventu, ut ſi unus tantùm ſit in Conventu, poteſt is aſſumere familiarem, qui ei celebranti miniſtret, vel ſi tres ſint, vel duo infirmi, poſſet tertius celebrare, aſſiſtente ſibi familiare, ne privilegium ſit inutile; *Gl. hic V. Non debent.* quamvis *Archidiac. ibid. in addit.* contrarium teneat, eò quòd hoc privilegium conveniat Conventui, non ſingulis de Conventu, ideóque, vel ſolus celebret, vel abſtineat. Verùm hodie per privilegia SS. Pontificum poſſunt Religioſi Conventus, tempore interdicti, etiam familiares ſuos admittere ad Divina audienda, ut tradit *Rodriq. tom. 2. qq. Regul. q. 115. art. 1. Barb. hic n. 7.*

Notandum ſeptimò. Privilegio conceſſo aliquibus, ut tempore interdicti poſſint celebrare, vel audire Divina, non gaudent, qui interdicto cauſam dederant, vel conſilium, auxilium, aut favorem ad delictum, propter quod latum fuit interdictum, quia non debet quis juvari in eo, in quo deliquit, *Joan. Monach. hic in fine. & Franc. hic num. 3. not. ult.*

LXXX. Porro illud prædictis addendum, circa obſervationem interdicti, quòd quando ij, pro quibus interdictum generale in aliquo loco poſitum eſt, illud non ſervant, nec alij illud ſervare tenentur, prout ſumitur ex *c. Perifſis. 20. h. t.* ubi dicitur, quòd propter Hoſpitalarios, vel Templarios Civitas Tripolitana generali interdicto fuit ſuppoſita (nempe occaſione illorum, quia fortè gravati ſunt à domino loci, vel univerſitate, & oppreſſi, contra Eccleſiaſticam libertatem, *Hoſtienſ. hic in princ.*) qui tamen illud non ſervabant. Unde quæſivit Epiſcopus Tripolitanus, utrùm etiam ipſe, cum Capitulo ſuo, illud debeat obſervare? Reſpondet Papa Innocentius III. quòd illorum exceſſus illis non præbet licentiam delinquendi; ſed ſi prædicti Hoſpitalarij, vel Templarij fines privilegiorum ſuorum exceſſerint, temerè violando interdictum, quod pro eis fuerat promulgatum, Epiſcopus, & Capitulum, in pœnam præſumptionis illorum, quamdiu ipſi non ſervaverint interdictum, de licentia Papæ, celebrent, ne videantur de aliorum fletu ridere. Ratio eſt, quia legem, quam quis ipſemet negligit ſervare, non debet alijs imponere, *c. Pro illorum. 22. de præbend.* nec tenetur quis ſervare privilegium, quod non ſervat ille, cui conceſſum eſt, *c. In audientia. 25. de ſent. excomm.* & qui non ſervat privilegium alterius, nec ejus privilegium eſt ſervandum, *Arg. c. An ſit. 42. de appell. & c. Bonæ. 23. de Elect.* & quod quis ab alijs exigit, multò fortiùs à ſe ipſo exigere debet, *l. Si pupilli. 6. §. fin. ff. de negot. Gl. fin. hîc, & Hoſtienſ.*

LXXXI. Notandum primò. Poteſt propter delictum plurium perſonarum particularium, qui facilè corrigi non poſſunt, tota Civitas interdicto ſubijci, ut patet ex hoc c. *Abb. hic n. 1. not. 1.*

Notandum ſecundò. Si ij, propter quorum delictum latum eſt interdictum locale generale, illud non obſervent, alij tamen tenentur illud obſervare, quia illorum exceſſus non præbet alijs licentiam excedendi, ſive delinquendi, de quo loquitur prior pars hujus cap. Si verò interdictum ſit promulgatum in favorem aliorum, tum ſi ipſi illud non ſervent, nec alij ſervare tenentur, de quo loquitur poſterior pars hujus cap. Nam quia Hoſpitalarij, vel Templarij non ſervabant interdictum latum in eorum favorem: ideo nec Epiſcopus, & Clericus loci illud ſervare tenebantur, ſed de li-

de licentia Papæ in Ecclesiis, etsi interdictis, celebrare poterant, *Abb. hic n. 1, & 2.* Requiritur tamen, ut major pars illorum, pro quibus interdictum latum est, illud violet, sive non servet, animo perseverandi in tali violatione, quod ex ipsorum actibus conijci poterit, *Abb. hic in fine, Barb. num. 4.*

§. III.

De privilegio sepultura Ecclesiastica, tempore interdicti.

LXXXII. De hoc agitur in c. *Ut privilegia.* 24. §. *Sanè. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. c. 57. in quo concessum est quibusdam Regularibus (scilicet Templarijs, & Hospitalarijs) à Sede Apostolica, ut his, qui fraternitatem eorum assumpserint, si fortè Ecclesias, ad quas pertinent (nempe quarum parochiani sunt, *Hostiens. hic V. eod.*) à Divinis Officijs fuerint interdictæ, ipsósque mori contigerit, sepultura Ecclesiastica non negetur, nisi excommunicati, vel nominatim interdicti fuerint. Suos quoque Confratres, quos Ecclesiarum Prælati apud Ecclesias suas (scilicet ipsorum Prælatorum) non permiserint sepeliri, ipsi ad Ecclesias suas deferant tumulandos, nisi iidem excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti. Hoc autem de illis Confratribus intelligendum est, qui vel adhuc morantur in seculo, & eorum Ordini sunt oblati, mutato habitu seculari; (ita ut per habitum distinguantur ab habitu secularium, licèt ex toto non gestent habitum illius Religionis, *Gl. hic V. mutato habitu, & Hostiens.*) vel de his, qui omnia sua bona eis dederunt inter vivos, retento sibi, quamdiu vixerint, usufructu: & isti quidem sepeliantur apud Ecclesias ipsorum Regularium, vel apud Ecclesias aliorum non interdictas, si ibi elegerint sepulturam: si enim de quibuslibet Confratribus, qui ipsorum Confraternitatem assumunt, intelligeretur, pro duobus, aut tribus denarijs annuatim sibi collatis, dissolveretur Ecclesiastica disciplina, & nimiùm vilesceret, & ipsi tamen certam obtinerent remissionem, sive indulgentiam à Sede Apostolica concessam.

LXXXIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Privilegium hoc ab istis Regularibus obtentum, ut qui eorum fraternitati fuerint adscripti, possint, tempore interdicti, in Ecclesia sepeliri, ita intelligendum est, ut si hujusmodi decedant, nullâ sibi electâ sepulturâ, vel electâ quidem, sed in loco, in quo de Jure communi sepeliri deberent, videlicet in parochijs suis, ad quas pertinent, vel potiùs in ijs Ecclesijs, in quibus Majores illorum sepeliri consueverunt, juxta *c. 1. de sepultur. & c. Is, qui. 3. eod. in 6.* tum sanè, vigore privilegij, ibi sepeliri possunt, etiamsi Ecclesiæ illæ sint interdictæ, dummodo non sint excommunicati, vel nominatim interdicti. Si verò hujusmodi oblati elegerint sepulturam in loco non interdicto, tunc ibi sepeliri debent; non verò in Ecclesia interdicta, quamvis aliàs Jure communi ibi sepeliendi essent, *Abbas hic num. 1. & num. 5. in fine.* Ratio est, quia cuique Jure communi concessum est, ut sibi liberè possit eligere sepulturam, ubi voluerit, relictâ antiquâ Majorum sepulturâ, vel etiam in propria Parochia, ad quam pertinet: cùm ergo privilegiatus possit sibi eligere sepulturam in loco interdicto, multò magis poterit illam eligere in loco non interdicto, propter Divina Officia, quæ ibi sine aliquo Juris impedimento celebrari possunt, *Covarr. in c. Alma p. 2. §. 2. n. 7. in fine, Barbos. in cit. c. Ut privilegia n. 3.*

Notandum secundò. Olim Jure communi non potuit quis sepeliri in loco interdicto, sive in aliqua Ecclesia interdicta, aut cœmeterio, ut patet ex hoc cap. ubi id per speciale privilegium concessum est quibusdam Regularibus, *Gl. hic V. Non negetur, Covarr. cit. l. in fine.*

LXXXIV. Sed jam hîc quæritur, quæ requirantur, ut Confratres, seu Oblati alicujus Religionis gaudeant privilegio Ecclesiasticæ sepulturæ? R. requiritur, ut hujusmodi Confratres, mutato habitu, se ipsos perpetuò tradiderint, & obtulerint Religioni, absque professione tamen per vota solemnia, nam tunc Conversi essent, sive Fratres laici, nullo Ecclesiastico Ordine insigniti, & veri Religiosi, non Oblati. Vel ut tales Oblati, absque habitûs mutatione, se & omnia sua bona Monasterio obtulerint, & tradiderint, idque vel absolutè, sine ulla reservatione, vel etiam reservato sibi usufructu in bonis, sicut patet ex *cit. c. Ut privilegia. h. t. Covarr. cit. l. §. 2. num. 8. circa finem.* Non autem sufficit etiam omnia sua bona offerre, vel donare Religioni, nisi etiam se ipsos offerant; nam aliàs non possunt dici Confratres, si personæ non sint oblatæ, & bona quidem sunt accessoria personis, non autem hæ bonis, *Gl. hic V. Pro duobus, Abbas ibid. num. 3. in Gl. V. eod. in fine.* Non autem requiritur, ut Oblatus totaliter mutet habitum, sive assumat habitum Religionis, cui se offert, sed sufficit, quòd ita mutetur habitus, ut licèt non sit Monasticus, sive Religiosus, sicut esse debet habitus Conversi; differat tamen ab habitu laicali, seu seculari, talis enim, latè loquendo, censetur esse Persona Ecclesiastica, *Gl. hic V. Mutato habitu, Rodriq. qq. Regul. tom. 2. q. 124.* Neque verò sufficit partem bonorum, quamvis majorem, offerre Religioni, sive Monasterio, quia indignum est, ut pro duobus, vel tribus denarijs annuis hujusmodi exemptiones, & privilegia acquirantur, & sic Ecclesiastica censura, & disciplina dissolvatur, & vilescat, ut dicitur in *cit. c. Ut privilegia. Fagnan. hic num. 18. & 19.*

LXXXV. Illud hîc addendum, ut Oblati alicui Ecclesiæ conventuali, seu regulari, vel etiam seculari, sint exempti à foro, sive jurisdictione seculari, & à vectigalibus, tam quoad personas, quàm quoad bona, ita ut censeri debeant propriè personæ Ecclesiasticæ, & plenè oblati, requiritur primò, ut offerant se Ecclesiæ, vel Monasterio simpliciter, & in perpetuum, tam quoad personas suas, promittendo obedien-

obedientiam, quamvis non Monachalem per solemnem professionem Religiosam, quàm quoad omnia bona sua, renuntiando omni, quod proprium habent, *Clement. 1. de decimis in fine & ibi Gl. V. Se & sua.* Secundò, ut tales oblati mutent habitum, portando non quidem habitum Monachalem, seu Religionis, sed saltem Ecclesiasticum distinctum ab habitu seculari, ut dictum suprà. Tertiò requiritur, ut hujusmodi Oblati, qui se & sua Religioni tradiderunt, seculum omnino relinquant, & ad Ecclesiam, aut Monasterium se transferant, in eóque habitent, & inserviant, alioquin non gaudent privilegio fori Ecclesiastici, *Rodriq. c. l. Fagn. in cit. c. Ut privilegia. n. 22. & 2. seqq.* Idque probatur ex *c. Quidam. 32. h. t.* Ubi habetur, quòd quidam privilegiati (ut Templarii, & Hospitalarii) receperunt quosdam in suam fraternitatem, seu Congregationem, qui noluerunt Episcopo Diœcesano de juribus Episcopalibus respondere: (nempe citati comparere, & in judicio sa sistere, vel Episcopalia jura solvere, *Hostiens. hic V. eod.*) Consultus super hoc Papa Honorius III. mandavit, ut quamdiu hujusmodi Fratres in propriis suis domibus morati fuerint (supple, & in habitu seculari, *Innocent. hic V. In domibus.*) compellantur ad dicta jura Episcopo Diœcesano integrè persolvenda.

LXXXVI. Ex quo patet, quòd tales Confratres, seu Oblati, qui se suáque Religioni tradiderunt, non gaudent omnibus privilegiis Religionis, ac præsertim exemptionis à jurisdictione Episcopi Diœcesani, & à juribus Episcopalibus, & parochialibus solvendis, sed illa integraliter eis solvere debent, si adhuc in domibus suis, adeóque in seculo manserint, nec plenè fuerint in Monasterium translati, *Gl. in cit. c. pen. V. Moram. h. t. Abb. ibid. n. 1. & in cit. c. Ut privilegia. n. 3.* Ubi etiam ait, quòd eos percutientes non incidunt in excommunicationem, nec sint plenè oblati, qui adhuc stant in seculo, ideóque non gaudent privilegio exemptionis, vel immunitatis: secùs est de iis oblatis, qui domo propriâ relictâ, plenè translati sunt in Monasterium, seu Religionem, *Fagn. in cit. c. Ut privilegia. n. 25.* & alii apud ipsum.

Nec obstat *cit. c. Ut privilegia. §. Sanè*, ubi deciditur, quòd ut Confratres, seu Oblati gaudeant privilegio Religionis, cui sunt oblati, sufficiat, quòd manentes in seculo, Ordini sint oblati, mutato habitu seculari, vel quòd bona sua donaverint, inter vivos, retento sibi, quoad vixerint, bonorum usufructu. Nam ibi solùm est sermo de privilegio Ecclesiasticæ sepulturæ, quòd eo gaudeant tales Confratres, seu Oblati, tempore interdicti, de quo suprà: non autem de privilegio exemptionis à jurisdictione Ordinarii, seu Episcopi, vel immunitatis à juribus Episcopalibus, ut suprà dictum juxta *cit. c. pen. & c. 3. §. de Confratribus & c. Tuarum. 12. in fine h. t.* neque etiam gaudent privilegio exemptionis à foro seculari, & tributis, *Glossat. Abbas, in cit. c. pen. lit. A. & Barbos. ibidem n. 3.*

Porro Concilium Tridentinum *Sess. 24. c. 11. de reform.* quoad Oblatos, ultra Jus commune, duo tantùm statuit: primum est, ut non plenè oblati, qui non habent suprà dicta requisita, non sint exempti à jurisdictione Episcopi Diœcesani, sed illi subditi, non obstantibus privilegiis quibuscunque, vel consuetudine: nisi præter requisita jure Communi suprà allata, sint in actuali servitio Religionis, cui sunt oblati. Alterum, ut plenè oblati etiam ipsi Ordinario sint subjecti, si ultra alia actu non inserviant alicui Religioni, *Fagn. in cit. c. Ut privilegia. n. 36. & 37.* Et decretum illud Concilii non habet locum in causis civilibus, sed tantùm in criminalibus, & iis, quæ ibi sunt expressa, juxta *Declarat. Cardinal. Concilii apud Io. Gallemart. n. 2. Fagn. c. l. n. 34. h. t.*

§. IV.

De privilegio celebrandi in Altari viatico, seu portatili.

LXXXVII. Quæritur primò, quibusnam concessus sit usus Altaris viatici, seu portatilis? Resp. inprimis Jure communi hoc privilegium concessum est Episcopis, ut constat ex c. *Quoniam. 12. & ult. h. t. in 6.* Ubi Episcopis, eisque Superioribus conceditur, ut in Altari viatico celebrare possint in itinere, ubique locorum, vel alios constituere, ut coram ipsis celebrent, si commodè ad Ecclesiam accedere non possint ad celebrandam, vel audiendam Missam, ita tamen ut interdictum non violent (celebrando in loco interdicto, altâ voce, & admissis excommunicatis, vel interdictis, nam clam id licet, juxta *c. Quod juxta. 25. h. t. Gl. fin. hic.*) Ratio concessionis hujus privilegii indicatur in *princ. ejusdem c.* quia Episcopi frequenter debent abesse à suis Ecclesiis, & Diœcesibus, diversis ex causis, nec semper possunt commodè in Ecclesia celebrare, vel audire Missam, quam non decet eos ullâ die omittere, absque rationabili causa.

LXXXVIII. Ubi notandum primò, regulariter Missa celebranda est, & audienda in Ecclesia consecrata, vel benedicta, *c. 1. c. Sicut. 11. c. Unicuique. 33. dis. 1. de consecr.* in casibus tamen jure expressis, etiam extra Ecclesiam, Missæ celebrari possunt, sed non debent, sine Altari viatico, seu portatili, juxta *cit. c. ult. Franc. ibid. n. 2. not. 2.*

Notandum secundò, qui habet privilegium celebrandi in quocunque loco, non potest celebrare, ita ut violet interdictum, quia privilegium generaliter loquens limitationem recipit à Jure communi circa illam materiam condito, *Franc. hic num. 2. not. ult.*

Notandum tertiò, Altaris viatici privilegium, quod habent Episcopi, iisque Superiores, non fuit sublatum per decretum Concilii Tridentini *Sess. 22. de observandis, & evitandis in celebrat. Miss.* ut censuit S. Congregatio Concilii apud *Fagnan. in c. Quod nonnullis. 25. n. 6. h. t.* quia Concilium ibi non directè prohibuit celebrare Missas in altari portatili, sed solùm, *ne patiantur Episcopi in privatis domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & Oratoria ad divinum tantùm cultum dedicata, SS. hoc Sacrificium à secularibus aut Regularibus quibuscunque peragi*, scilicet pro libitu, & sine justa causa: hâc autem interveniente, quòd Episcopus possit celebrare, vel aliis facultatem sic celebrandi facere, juxta *c. Concedimus. 30. cit. dis. 1. de consecr.* tenent *Navarr. l. 5. consil. 3. num. 2. h. t. Azor p. 2. libr. 10. c. 26. q. 4.* Possunt autem Episcopi, etiam extra casum absentiæ, ob causam ratio-

rationabilem, ut ob magnum incommodum, vel imminens periculum, imò etiam in aliena civitate, uti privilegio Altaris viatici, etiam contradicente Episcopo Diœcesano, vel Parocho loci, prout sumitur ex *cit. c. ult. ibi: ubicunque, & Gl. ibid. V. Indulgemus*, scilicet in quocunque loco; sive in sua Diœcesi, sive extra illam, & in toto orbe Christiano, *Ioann. Andr. ibid. V. Ubicunque. & Fagnan. in cit. c. Quod nonnullis. num. 8. & 9.* Ubi etiam ait, quòd S. Congregatio sæpius respondit, Oratoria ad usum Episcopi, etiam extra illius Diœcesim constructa non comprehendi in dicto decreto Tridentini de non celebrando in privatis Oratoriis. Itáque hoc privilegium competit Episcopis, eo modo, quo ante Concilium competebat, cùm per hoc non fuerit sublatum, vel restrictum, ex sententia *S. Congreg.*

Notandum quartò, privilegium celebrandi in Altari portatili Episcopis, iisque Superioribus, nempe Patriarchis, Primatibus, & Archiepiscopis concessum, competit etiam Cardinalibus non Episcopis: nam licèt Cardinalis Ordine sit minor Episcopo, officio tamen, & dignitate est major, ideóque, secundùm latam significationem, comprehenditur etiam in *cit. ult. h. t. in 6.* sub nomine Superiorum: in privilegiis verò, & prærogativis major est habenda ratio dignitatis, quàm Ordinis, præsertim in hoc privilegio Altaris portatilis, quod competit Episcopo etiam electo, & confirmato, quamvis non consecrato, *Fagnan. in cit. c. Quòd nonnullis. num. 11. & seqq.* Ubi fusiùs hoc prosequitur, & declarat.

LXXXIX. Quæritur secundò, an etiam, præter Episcopos, iisque Superiores, aliis hoc privilegium sit concessum? *Resp.* idem privilegium utendi Altari portatili concessum est Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus à Papa Honorio III. ut
» constat ex *c. In his. 30. h. t.* Nempe ut ubicunque
» locorum fuerint, in Altari viatico, seu portatili
» valeant celebrare, sine præjudicio tamen juris pa-
» rochialis: quam indulgentiam, sive privilegium
» quidam Prælati nimis strictè interpretantes, dice-
» bant, quòd prædicti Fratres, sine consensu Præ-
» latorum (scilicet locorum illorum, sive sint Epi-
» scopi, sive Prælati minores, *Hostiens. hic V. eod.*)
» hoc facere non possint, qui proinde non permitte-
» bant illos celebrare in tali Altari, idcirco manda-
» vit Papa cuidam Episcopo, ut interpretatione hu-
» jusmodi reprobatâ, datam licentiam celebrandi,
» prædictis Fratribus, auctoritate suâ, publicari cu-
» ret, dummodo abstineant ab injuriis, seu viola-
» tionibus jurium parochialium, ita ut prædicti Fra-
» tres ex Indulgentia, seu privilegio Papali videan-
» tur aliquam gratiam consecuti. Rationem reddit
» Papa in *princ. cit. c.* Quia in his, quæ ad divinum
» cultum spectare cognoscuntur, vel maximè, non
» maligna, sed benigna potiùs interpretatio est fa-
» cienda.

XC. Pro explicatione hujus c. notandum primò, olim secundùm antiquos Canones, generaliter permissum fuit, ut si Ecclesiæ consecratæ fuerint ab infidelibus, vel malis Christianis combustæ, interim in Capellis, id est, Oratoriis non consecratis, cum tabula consecrata, Missæ celebrentur, donec consecratæ Ecclesiæ valeant restaurari; in itinere verò positis, si Ecclesia defuerit, sub dio seu in tentoriis, si tabula Altaris consecrata ibi affuerit, liceat Missas celebrare, prout habetur in *c. Concedimus. 30. dis. 1. de consecr.* quod est desumptum ex Concilio Triburiensi. Item permissum fuit iis, qui valde remoti sunt ab Ecclesia parochiali, ut audiant Missas in minoribus festis in Oratoriis suis, in præcipuis verò in suis parochialibus Ecclesiis, *c. Si quis etiam. 35. cit. dis. 1.* quod est desumptum ex Concilio Agathensi: requirebatur tamen consensus Episcopi Diœcesani, ut constat ex *c. Missarum. 12. ead. dis.* qui est etiam Concilii Triburiensis, ubi dicitur: *Missarum solemnia, non ubique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit, celebranda sunt.* Idem colligitur ex *c. Clericos. 34. cit. dis. 1.* Et sic olim poterat quilibet Episcopus etiam aliis concedere hoc privilegium Altaris viatici, solus verò Papa toto in orbe, *Ioann. Andr. in cit. c. In his. num. 5. & Abb. num. 2. Franc. in c. ult. num. 3. h. t. in 6.* Postea verò Honorius III. concessit idem privilegium Altaris viatici Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus, ut ubique locorum in eo celebrare possint; sed quia nonnulli asserebant privilegium hoc non habere locum, nisi accedat consensus Episcopi Diœcesani, ideo Papa in *cit. c. In his*, declaravit, prædictos Fratres uti posse dicto privilegio, etiam sine permissione Episcopi; cùm enim ex Episcopi consensu cuique liceat celebrare in Altari viatico, absque alio privilegio Papæ, & concessione Juris communis in *cit. c. Concedimus:* indultum sive privilegium Honorii nihil illis contulisset, præter Jus commune, si necessaria fuisset licentia Episcopi, sed elusorium fuisset, quod esse non debet, *Gl. fin. in cit. c. In his. & Abb. ibid. in princ.*

XCI. Notandum secundò, privilegium concessum Prædicatoribus, & Minoribus celebrandi in Altari viatico novissimè revocatum fuit per Concilium Tridentinum *Sess. 22. in Decreto de observand. & evitand. in celebr. Miss.* suprà quoque allegato. Ubi præcipitur, ne Episcopi permittant Missas celebrari in privatis domibus, & extra Ecclesiam, vel Oratoria ad cultum divinum destinata; & consequenter etiam ne permittant celebrare Missas in Altari portatili, sine quo non licet celebrare, extra Ecclesias, & loca consecrata: & in fine hujus decreti, additur clausula generalis derogatoria: *Non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscunque. Navarr. in man. c. 25. num. 81. Azor libr. 10. c. 26. q. 7.* qui dicunt privilegium hoc esse absolutè revocatum per *Concil. Trident. c. l.* nisi de novo concedatur, aut confirmetur. Alii verò censent, non esse absolutè revocatum, sed adhuc hodie hanc facultatem posse concedi ab Episcopis, ob urgentem necessitatem, vel justam causam, aliàs non, *Emman. Rodriq. tom. 1. qq. Regul. q. 43. art. 5. Barb. de Offic. Episc. alleg. 23. num. 8. & 9. & in c. ult. h. t. in 6. num. 6.* & alii apud eundem *c. l.* quia intentio Concilii fuit solùm tollere abusus in celebratione Missarum, non autem casus licitos.

XCII. Verùm in Brevi edito à Gregorio XIII. anno 1579. die 1. Octobris, in quo usus Altaris viatici Societati priùs concessus à Paulo III. eidem quoad illius missiones restituitur, expressè dicitur, usum

Altaris viatici à Concilio Tridentino universè sublatum esse. Nec obstat, quòd hoc privilegium Corpori Juris sit insertum, ideòque non debeat censeri revocatum, nisi expressè ei fuerit derogatum. Nam primò, privilegia etiam in Corpore Juris contenta, non desinunt esse privilegia, & ideo comprehenduntur in generali privilegiorum derogatione, *Fagn. in cit. c. In his. n. 9.* Deinde quamvis privilegium insertum Corpori Juris faciat Jus commune inter nominatos tantùm, non inter alios non expressos, *Gl. in c. Quæ à Iure. 28. V. eod. de R. I. in 6. & in Clement. 2. V. de jure de sepult.* tamen Juri communi non est opus expressè derogare, quia per Constitutionem posteriorem tollitur prior contraria, licèt de hac nulla fiat in posteriore mentio, *c. 1. de Constitut. in 6.* ergo ex eo, quòd privilegium in Corpore Juris contentum faciat Jus commune, potiùs sequitur non esse opus eidem expressè derogare, quia quoad revocationem etiam judicari debet de privilegio contento in Jure, sicut de ipso Jure communi, *Felin. in c. 1. n. 11. limitat. 3. de Rescript. Fagn. in cit. c. In his. n. 11. h. t.* Denique privilegiis in Corpore Juris contentis, juxta stylum Concilii Tridentini, non solet expressè, & specificè derogari, ut pluribus exemplis ostendit *Fagn. c. l. n. 12.* Ratio autem, cur Concilium Tridentinum Episcopis non abstulerit privilegium Altaris viatici, non est, quia est insertum Corpori Juris, *c. ult. h. t. in 6.* sed quia non decet, & scandalosum esset, si Episcopi, iisque majores Prælati iter facientes in sua Diœcesi, vel extra illam, quotidie non celebrarent, vel Missam audirent, quod sæpe contingeret, si non haberent usum Altaris portatilis, quæ ratio cessat in inferioribus Sacerdotibus, *Fagnan. in cit. c. In his. n. 10. & 11.*

Porro aliud privilegium utendi Altari portatili post Concilium Tridentinum, concessum fuit à Gregorio XIII. Societati in Bulla, quæ incipit, *Decet* anno 1575. die 3. Maij, ut in Oratoriis, & Capellis, quæ in Societatis Domibus, Collegiis vel Residentiis per Provinciales approbata fuerint, & ad divinum cultum duntaxat deputata; Missæ & alia Divina Officia, sine alterius requisitâ licentiâ, celebrari possint.

XCIII. Quæritur tertiò, an post Concilium Tridentinum, Episcopus possit in sua Diœcesi, concedere facultatem, ut extra Ecclesiam, vel locum consecratum, aut benedictum, vel ad cultum divinum duntaxat destinatum, possint Missæ celebrari in domibus privatis super Altari portatili? Respondent hodie communiter DD. illam facultatem esse ablatam Episcopis per Concilium Trident. in Decreto supra allato, saltem ubi illud est receptum, *Navarr. in man. c. 25. n. 81. & libr. 1. consil. consil. 1. q. 37. de Constitut. Azor cit. libr. 10. c. 26. q. 3.* & fusè probat *Fagnan. in cit. c. In his. num. 16. & seqq. h. t.* idque juxta declarationem etiam S. Congreg. Concilii, quia Concilium primò prohibet, ne Episcopi permittant Missas celebrari à Sacerdotibus quibuscunque, sive secularibus, sive regularibus, in domibus privatis: deinde ne id fieri permittant in locis, quæ sunt omnino extra Ecclesiam, & Oratoria ad divinum tantùm cultum deputata: ergo etiamsi Oratorium aliquod sit ad cultum tantùm divinum deputatum, si tamen sit in domo privata, non licet ibi celebrare, etiam cum licentia Episcopi, quia Concilium non tantùm prohibuit, ne Episcopi permittant, ut celebretur extra Ecclesiam, & Oratoria ad divinum cultum dedicata, sed etiam ne in domibus privatis celebretur, quæ prohibitio omnino superflua foret, si liceret in domibus privatis celebrare, etsi in loco ad divinum cultum deputato, satis enim fuisset simpliciter prohibere, ne celebretur extra Ecclesiam, & Oratoria ad divinum cultum destinata, nam per hoc satis clarè fuisset prohibitum in privatis domibus celebrare, in quibus non extant hujusmodi Oratoria. Unde S. Congregatio Concilii sæpius censuit, teste *Fagnan. in cit. c. In his. n. 17. & 18.* Oratoria intra domesticos parietes, vel in privato solo constructa, aut privatis ædibus adjacentia, quamvis sint dedicata ad divinum cultum, censeri tamen privata, nec posse Episcopum concedere, ut in eis Missa celebretur, nisi habeat ostium versus plateam aut viam publicam, & in ipsam nullus aditus, aut prospectus ex privatis ædibus pateat. Itaque licentia, ut celebrari possit in privatis domibus, etiam in Oratorio ad divinum cultum destinato, petenda est à Sede Apostolica; quamvis in multis Provinciis Concilium Tridentinum secundùm hunc rigorem non sit receptum. Ex quo infertur, quòd etiam in locis publicis, & Regularibus, v. g. intra claustrum Monasterii alicujus, non possit post Concilium Trident. celebrari Missa super Altari portatili, etiam cum consensu Episcopi: bene tamen super Altari fixo in Oratorio ad divinum cultum dedicato, ex permissione Ordinarii, ita tamen ut locum illum priùs visitaverit, & designaverit, *Fagn. c. l. n. 20. 22. & 23.*

XCIV. Porro valde probabile est, quòd etiam post Concilium Trident. in casu necessitatis (vel magnæ utilitatis) etiam hodie possit, cum Episcopi consensu, ubi is commodè peti potest, vel etiam sine eo, si commodè peti nequeat, sacrificium Missæ celebrari in Altari portatili, etiam sub dio, vel sub tentoriis, *Navarr. cit. c. 25. n. 82. Azor cit. c. 26. q. 6. Gutier. libr. 1. Canon. qq. c. 30. num. 24. & 25.* Nec videtur quoad hoc derogatum esse per Concilium, quippe quod loquitur de communi, & ordinario modo celebrandi, non autem de casu necessitatis, & solùm voluit abusus tollere, qualis non est in locis non consecratis Missam celebrare super Altari portatili, propter necessitatem, vel aliam justam causam. Neque etiam Concilium voluisse videtur facultatem Episcopis dispensandi adimere, quam habent in hujusmodi casibus, qui frequenter accidere possunt, in quibus moraliter necessaria est talis facultas dispensandi, maximè in Provinciis ab Urbe remotioribus, in quibus commodè ad Papam recurri non potest.

§ V.

De privilegiis Studii generalis in Curia Romana.

XCV. De his agitur in *c. Cùm de diversis. 2. h. t. in 6.* Ubi dicitur, Cùm ex diversis mundi partibus multi confluant ad Sedem Apostolicam, quasi ad Matrem, ideo Innocentius IV. ad commune, tam ipsorum, quàm aliorum omnium commodum & profectum, providit, ut de cætero ibidem regatur, & vigeat Studium Juris divini, & humani, videlicet Canonici, & Civilis. Unde statuit, ut studentes

» dentes in Scholis apud Sedem eandem, talibus pri- » vilegiis, libertatibus, & immunitatibus omnibus » gaudeant, quibus gaudent studentes in scholis, ubi » generale regitur ac viget studium, & integrè perci- » piant suos proventus Ecclesiasticos, sicuti illi.

XCVI. Pro intellectu hujus c. notandum primò, Clerici beneficiati, qui existunt in Studio generali, de licentia suorum Prælatorum, percipiunt fructus beneficii, sive corpus præbendæ, *c. ult. de Magistris*, exceptis quotidianis distributionibus, quæ tantùm residentibus in Ecclesiis, & qui intersunt divinis officiis, dantur, *c. Licèt. 32. de præbend. Gl. hîc V. Integrè.* Hoc igitur privilegium in isto c. etiam conceditur studentibus in Curia Romana, quæ tamen non accipitur pro Urbe Romana, nisi tamdiu, quamdiu ibi est Curia Papæ, nam regentes Studium generale sequuntur Curiam, quâ recedente, cessat privilegium Studii generalis in Urbe Romana, *Gl. hîc in casu, & V. Sedem eandem*: in quocunque loco autem est Papa, ibi est, & dicitur esse Curia, *Franc. hic num. 2. in fine.*

Notandum secundò, dupliciter exponunt DD. hæc verba, *ut vigeat studium Juris divini, & humani, Canonici scilicet, & Civilis*: nam aliqui ita exponunt, Juris divini, id est, Canonici, & humani, id est, Civilis. Alii verò meliùs per studium Juris Divini intelligunt studium S. Scripturæ: per studium verò Juris humani, id est, positivi, studium utriûsque Juris, scilicet Canonici, & Civilis, *Gl. hîc V. Videlicet.*

Notandum tertiò, privilegium concessum Civitati, & ejus studio, intelligitur concessum tantùm loco ipsius Civitatis, & ejus suburbiis, non autem extra illa, adeo ut scholares studentes in aliis locis, etiam vicinis, distantes per duas dietas legales, non gaudeant privilegio studii, nisi causâ belli, vel pestis, studium ad alium locum transferatur, *Gl. hîc V. Sedem eandem. & Franc. n. 3.*

XCVII. Sed contra prædictam Constitutionem decretalem opponi potest, quia mirabile, & valde inconveniens esse videtur, quòd Jus Canonicum permittit Studium generale Juris Civilis in Romana Curia, & Urbe, cùm tamen idem prohibeat omnibus, etiam laicis, publicè docere, vel audire Jus Civile Parisiis, & in locis vicinis, ut constat ex *c. Super* » *specula. 28. h. t.* Ubi Papa Honorius III. districtè » prohibet, ne Parisiis, vel in civitatibus, aliisque » locis vicinis, quisquam docere, vel audire Jus Ci- » vile præsumat: qui verò contrà fecerit, non solùm » à causarum patrociniis interim excludatur, sed » etiam per Episcopum loci (cujus foro subjectus est, » ratione delicti, *Hostiens. hîc V. eod.*) excommu- » nicetur. Verùm ea prohibitio facta est, ob speciales rationes, & causas, ut patet ex princ. ejusdem » c. ubi dicitur: quamvis S. Ecclesia legum secula- » rium famulatum non respuat (nam leges ancillantur SS. Canonibus, iisque subjiciuntur in iis, quæ animam concernunt, & quia recipiuntur in subsidium in foro Canonico, *c. 1. de novi oper. nunc. Abb.* » *hîc not. 1.*) quæ æquitatis & justitiæ vestigia imi- » tantur: quia tamen in Francia, & nonnullis aliis » Provinciis, laici Rom. Imperatorum legibus non » utuntur, & rarò occurrunt tales causæ Ecclesiasti- » cæ, quæ non possint per Constitutiones Canoni- » cas expediri, & ut pleniùs S. Paginæ, seu Scriptu- » ræ insistatur, ideo prohibitum est, ne Jus Civile in » illis locis doceatur, vel audiatur. »

XCVIII. Hinc colligitur primò, quòd Papa habet jurisdictionem in laicos, ut possit prohibere, ne doceatur, vel audiatur Jus Civile, idque in favorem S. Scientiæ. *Abb. hîc not. 2.* Nam Romano Pontifici tanquam Vicario Christi, ab eodem plena potestas concessa est, non solùm in Clericos, & personas Ecclesiasticas, sed etiam in laicos, quoad spiritualia, imò & temporalia, quando exercitium talis potestatis necessarium est ad spirituale bonum ac salutem animarum: constat autem, quòd hæc prohibitio in *cit. c. Super specula*, facta sit ob spiritualem finem, nempe ut studio S. Scripturæ pleniùs insistatur, quod propter nimiam frequentiam eorum, qui studebant Juri Civili, ferè omnino in iis locis negligebatur, *Barb. hîc n. 11.*

Colligitur secundò, quòd interdum, ratione vicinitatis, sentiat quis commodum, vel incommodum, ut in proposito, quòd etiam in locis vicinis Civitati Parisiensi, non possit doceri, vel audiri Jus Civile, *Gl. fin. hîc & Abb. n. 2.*

Colligitur tertiò, prima pœna in hoc c. lata in docentes, vel audientes Jus Civile, ut excludantur ab advocando, incurritur ipso jure: non autem secunda pœna excommunicationis, sed post præmissam monitionem, ideóque ante illam pœnitentiæ est locus, *Hostiens. hîc in fine.*

§ VI.

Quæ sint prærogativæ, seu Privilegia Principalium quatuor Sedium Patriarchalium?

XCIX. Resp. tria ponuntur in *c. Antiqua. 23. h. t.* quod est desumptum ex Concilio generali Lateranensi sub Innocentio III. c. 5. & 6. Ubi » Papa antiqua Patriarchalium Sedium privilegia » renovans (prout etiam habetur statutum in *c. pen.* » *dis. 22.*) Sanctâ Universali Synodo approbante, » sancivit, ut post Romanam Ecclesiam (quæ super » omnes alias obtinet ordinariæ potestatis Principatum, quippe Mater universorum Christi fidelium & Magistra) Constantinopolitana primum locum » obtineat, (licèt olim Alexandrina fuerit prima, » *cit. c. pen. Gl. hîc V. Alexandrina*, quæ privata fuit hoc jure suo, propter favorem Ecclesiæ Constantinopolitanæ, adeóque sine culpa sua, sed non sine causa, *Gl. cit. & Hostiens.*) Alexandrina secundum, An- » tiochena tertium, Jerosolymitana quartum lo- » cum obtineant: servatâ cuilibet propriâ dignita- » te, (quia fortè una in uno, alia in alio magis privilegiata est, *Hostiens. hîc V. Cuilibet.*) ita ut post- » quam Antistites, sive Prælati illorum à Roma- » no Pontifice acceperint Pallium (quod est insi- » gne plenitudinis Officii Pontificalis) præstito si- » bi, scilicet Romano Pontifici, fidelitatis, & obe- » dientiæ juramento, & ipsi postmodum Suffraga- » neis suis Pallium largiantur: recipientes pro se » Professionem Canonicam (scilicet fidelitatem, » & obedientiam juratam, ac reverentiam, *Gl. hîc* » *V. Professionem, & Hostiens.*) & pro Romana Ec- » clesia sponsionem obedientiæ ab eisdem. Deinde »

conce-

» conceditur prædictis Patriarchis, ut ante se faciant
» ubique præferri Crucem, nisi in Urbe Romana, &
» ubicunque S. Pontifex præsens fuerit, vel etiam
» ejus Legatus utens insignijs Apostolicæ dignitatis.
» Denique in omnibus Provincijs eorundem juris-
» dictioni subjectis, ad eos, scilicet Patriarchas, cùm
» necesse fuerit, appellari potest: salvis appellatio-
» nibus ad Sedem Apostolicam interpositis, quibus
» est humiliter deferendum.

C. Notandum primò, majoritas, seu prioritas loci denotat majoritatem dignitatis, ita ut qui alterum loco præcedit, sit etiam eo major, & superior dignitate, ut colligitur etiam ex c. 1. *& c. Statuimus 15. de majorit. & obed.* *Abb. hic n. 2.*

Notandum secundò, Patriarchæ, & alij Prælati immediatè Papæ subjecti, tenentur ei præstare juramentum fidelitatis, & obedientiæ, juxta formulam *c. Ego N. 4. de jurejur.* sicut Episcopi Suffraganei suo Metropolitano, *c. Dilecti 13. de majorit. & obed.* & Archiepiscopi suo Patriarchæ, *Gl. hic V. Fidelitatis, & obedientiæ, & Abb. n. 6. vers. in Gl. Barb. hic n. 9.* non tamen Prælati inferiores exempti tenentur ad hoc juramentum præstandum Episcopo Diœcesano, cùm illud sit contrarium libertati, seu exemptioni, *c. Cùm olim 14. §. fin. h. t.* Neque etiam mediatè subjecti Papæ, qui immediatè subsunt alijs Prælatis inferioribus, præstant juramentum fidelitatis, & obedientiæ Papæ, sed suis immediatis Superioribus, nisi confirmationem, & consecrationem accipiant à Papa, ut Episcopi etiam non exempti. Cardinales verò non Episcopi, etsi immediatè subsint Papæ, non tamen præstant eidem juramentum obedientiæ, quia quamvis Papa sit Caput universalis Ecclesiæ, & singuli fideles membra ejusdem generalia, est tamen speciale Caput Cardinalium, & ipsi velut membra ejus specialia, respectu aliorum faciunt unum corpus cum illo: unde licèt ipsi sint subjecti, in spiritualibus, & obedire debeant: non tamen præstare debent juramentum fidelitatis, & obedientiæ, quia censeretur illud Papa exigere à se ipso, cùm inter præstantem, & recipientem juramentum debeat esse distinctio etiam moralis. Unde Cardinales dicuntur mitti de latere Papæ, *c. pen. de offic. Legat.* Episcopi verò Cardinales juramentum præstant Papæ, tanquam Episcopi, non tanquam Cardinales, *Abb. ibid. n. 6.* Ex quo sequitur, quòd nec Canonici tenentur præstare juramentum fidelitatis, & obedientiæ Episcopis suis, nisi ubi talis viget consuetudo, *Hostiens. c. l.*

CI. Notandum tertiò, prædicti V. Patriarchæ possunt Pallium dare Archiepiscopis suis Suffraganeis, & hoc est primum eorum privilegium. Nam etsi aliàs universaliter solus Romanus Pontifex dare possit Pallium, *c. Nisi 3. de auct. & usu pall.* quia datur in signum plenitudinis potestatis Pontificalis, *cit. c. Antiqua 23. h. t. & c. Ad honorem 4. de auct. & usu Pall.* quæ plenitudo potestatis ab alio non potest dari, nisi à Romano Pontifice, à quo tanquam à Capite derivatur in alios Prælatos tanquam membra omnia Ecclesiastica jurisdictio, *c. In novo 2. dist. 21.* ideóque Pallium à B. Petri Corpore tantùm suscipitur, *c. Significasti 4. in fine de Elect.* Patriarchæ tamen Pallium Archiepiscopis suis dare possunt, potestate ab ipso Romano Pontifice ipsis concessâ; & consequenter ipsi etiam Pallium suscipiunt à Papa tanquam à Corpore B. Petri, *Hostiens. in cit. c. Significasti, V. Tantùm. Barbos. hic, n. 11. & 12.*

CII. Notandum quartò, secundum privilegium Patriarchalis dignitatis Jure commune Patriarchis concessum, est, ut possint facere, seu curare, ante se, deferri Crucem, non tantùm intra Provincias sui Patriarchatûs, sed etiam in locis exemptis; quemadmodum etiam id possunt Archiepiscopi, non tantùm in omnibus locis suæ Provinciæ, ut infrà dicetur; sed etiam extra illas ubique, præterquam in Urbe Romana, & ubicunque S. Pontifex præsens fuerit, vel ejus Legatus, scilicet de latere utens Insignibus Apostolicæ dignitatis: vel nisi præsens esset Cardinalis, etsi non Legatus, vel Nuncius, *Quarant. in Summa Bullarij, V. Archiepiscopi auctoritas, n. 38. in fine. Barb. hic n. 18.* Insignia autem Apostolici Legati de latere sunt vestis purpurea, seu rubra, equus albus phaleratus, frænum, & calcaria deaurata, *Hostiens. hic, V. Insignijs, & Abb. n. 4. Barb. n. 19.* Ex quo colligitur, quòd minor non potest exercere jurisdictionem, præsente majore, *c. Denique 6. dist. 21. l. ult. ff. de offic. Procons. Gl. hic V. Nisi in Urbe.*

CIII. Notandum quintò, tertium privilegium Patriarcharum est, quòd ad illos, in omnibus causis suarum Provinciarum, possit provocari, seu appellari: nam Patriarchæ sunt ordinarij Judices, seu Prælati Archiepiscoporum, sicut Archiepiscopi Episcoporum. Quemadmodum ergo Archiepiscopus jurisdictionem ordinariam habet in omnes Suffraganeos Episcopos suæ Provinciæ, *c. Pastoralis 11. de Offic. ordin.* ita & Patriarcha habet in omnes Archiepiscopos certarum Provinciarum, in quibus habet Jus Patriarchale. Non tamen regulariter habet jurisdictionem in subditos Archiepiscoporum sibi subditorum, sicut nec Archiepiscopus in subditos suorum Suffraganeorum, *cit. c. Pastoralis. Abb. in cit. c. Antiqua, n. 3.* unde etiam ab Archiepiscopis, ijsque inferioribus Prælatis appellari potest ad Patriarchas, & quidem immediatè, sive omissis intermedijs Prælatis. Nam quamvis aliàs appellatio gradatim, nullo medio intermisso, fieri debeat, *l. Imperatores 21. in princ. ff. de appell.* nempe inter Ecclesiasticos Judices ab Archidiaconis, & alijs inferioribus Prælatis ad Episcopum; ab hoc ad Archiepiscopum, & ab isto ad Patriarcham, & sic ab inferiore ad immediatum Superiorem sit appellandum, *c. Dilecti 66. de appell. c. Romana 3. §. Ab Archidiaconis eod. in 6.* Patriarchis tamen hoc privilegium Jure communi est concessum, ut ad illos, omissis omnibus intermedijs, appellari possit: alioquin nullum speciale privilegium, quoad hoc, eis esset concessum, contra hoc *c. in princ.* ibi: *Privilegia renovantes*: si non posset immediatè appellari ad illos, cùm de Jure communi ab Archiepiscopis appellari possit ad Primates, seu Patriarchas, *c. Si inter 3. caus. 6. q. 4.* Ut ergo privilegium aliquid conferat, & non sit inutile, ita intelligendum est, quòd omissis medijs, ad Patriarchas appellari possit, *Gl. fin. hic, & Abb. n. 7.* ubi tamen ait, quòd opposita sententia sit æquior, quia minùs Prælatorum immediatorum jurisdictioni præjudicat. Verùm prior opinio, quæ communior, & receptior est, procedit, saltem in quatuor principalibus Patriarchis, de quibus in *cit. c. Antiqua* agitur. Nec obstat, quod in fine hujus c. dicitur: *Salvis appellationibus ad Sedem Apostolicam*

licam interpositis: quia textus non loquitur taxativè, quasi soli Papæ competat, quòd ad illum, omisso medio, appelletur, exclusis omnibus alijs, adeóque non negatur, quòd etiam Patriarchis ex speciali concessione, & privilegio id competere possit, *Barb. hic n. 23.*

§. VII.

De privilegiis Archiepiscoporum, & Episcoporum, aliorúmque Prælatorum inferiorum.

CIV. Quæritur primò, quænam privilegia, Jure communi, concessa sint Archiepiscopis, & Episcopis? Respondatur, Clemens V. in Concilio Viennensi, quod refertur in *Clement. Archiepiscopo 2. h. t.* concessit, eodem S. Concilio approbante, inprimis Archiepiscopis, ut si per quævis loca exempta suæ Provinciæ transeant, vel ad ea fortè declinent, Crucem, ante se portari, liberè faciant, & ut ipsi etiam populo ibi benedicere, Divina Officia, privatim, vel publicè, audire, & ea etiam in Pontificalibus celebrare (etiam cum Pallio, quod est Insigne Pontificale Archiepiscopi, diebus tamen permissis, *Gl. hic V. eod.*) & facere in sua præsentia celebrari possint, non obstante quovis privilegio contrario.

Simili modo concessit Episcopis, ut in eisdem locis suæ Diœcesis (scilicet exemptis, vel circa hoc privilegiatis) possint populo benedicere, audire Divina Officia, & ea etiam celebrare (in Pontificalibus, ut colligitur ex illis verbis, *simili modo*, *Gl. hic. V. Celebrare.*) & in sua præsentia facere celebrari: sine Pontificalibus, *Gl. hic V. eod.*) ita tamen ut prætextu hujusmodi concessionis, in ipsis locis exemptis, vel circa hoc privilegiatis, ijdem Archiepiscopi, vel Episcopi nullam aliam jurisdictionem exerceant, nec personis exemptis, vel privilegiatis molestiam inferant, vel gravamen, nullúmque exemptioni, vel privilegijs eorundem, aliud præjudicium fiat, nec ipsis Archiepiscopis, vel Episcopis aliud jus quomodolibet acquiratur.

CV. Notandum primò, duplicia sunt Insignia potestatis Pontificiæ, ut notat *Abb. in c. Antiqua 23. n. 9. & 10, h. t.* Quædam sunt, quæ denotant superioritatem quandam, sive quæ admixtam habent potestatem jurisdictionis, vel officij, ut est ordinare, chrismate inungere, & his similia. Et hæc extra territorium, sive extra Provinciam, vel Diœcesim propriam ab Episcopo, vel Archiepiscopo exerceri non possunt, sine licentia Diœcesani, sive Ordinarij loci, ut colligitur ex *cit. Clement. 2.* ibi: *Suæ Provinciæ, & suæ Diœcesis, h. t.* & constat etiam ex c. 1. *Ut lite pendente &c.* ubi dicitur, quòd Archiepiscopus non potest permittere deferri Crucem ante se, extra suam Provinciam, sed tantùm intra illam, quia est Insigne potestatis jurisdictionis, & videtur hoc tendere in præjudicium aliorum Prælatorum, nec in eodem loco debent esse plures Prælati, & Superiores, *c. Quoniam 14. de offic. Jud. ord.* Quædam verò sunt Insignia, seu Pontificalia, quæ solùm dignitatem denotant, sine admixtione jurisdictionis; & illis potest Archiepiscopus, vel Episcopus uti, etiam extra Provinciam, vel Diœcesim suam, cujusmodi esse videtur celebrare Missam in Pontificalibus, vel etiam solemniter benedicere populo. Et hæc, spectato Jure communi, exerceri possunt ab Archiepiscopo, vel Episcopo, etiam in aliena Provincia, vel Diœcesi, & sine licentia Ordinarij loci, nisi is id prohibeat, *Gl. hic in cit. Clement. 2. V. Etiam celebrare, & ibid. Abb. n. 4. h. t.* Videri possunt, quæ de hoc dicta sunt *lib. 1. Tit. 11. sec. 2. §. 1. n. 118.*

CVI. Notandum secundò, Archiepiscopus in locis, etiam exemptis suæ Provinciæ, & Episcopus in locis exemptis suæ Diœcesis potest Pontificaliter celebrare, etiam absque licentia Prælati loci exempti, ex vi concessionis *cit. Clement. 2. h. t.* & dictum etiam suprà *loc. cit.* Nec obstat, quòd Concilium Trident. *Sess. 6. c. ult. de reform.* prohibet Episcopis Pontificalia exercere in alterius Diœcesi, sine licentia Ordinarij loci: loca autem exempta censentur velut loca extra Diœcesim existentia, iisque æquiparantur; nam loca exempta etsi non dicantur esse de Diœcesi, dicuntur tamen esse in Diœcesi, *Arg. c. Cùm Episcopus 7. de offic. Ordin. in 6.* ideóque hujusmodi loca exempta censentur esse extra Diœcesim, quoad jurisdictionem contentiosam, quam non potest Episcopus in locis exemptis suæ Diœcesis exercere, sicut nec in locis extra Diœcesim sitis, ac proinde non potest etiam exercere illa Pontificalia in locis exemptis, quæ habent admixtam jurisdictionem: & quoad hæc locus exemptus perinde habetur, ac si esset extra Diœcesim: non autem quoad Pontificalia, & Insignia, quæ sine jurisdictione propriè dicta exerceri possunt, ut est Missam celebrare etiam in Pontificalibus, & prædicare, quoad hæc enim locus existens intra Diœcesim non æquiparatur loco extra Diœcesim. *Gl. in cit. Clement. 2. V. Celebrare.* Unde Concilium Trident. notanter dixit, *in alterius Diœcesi*, non autem *extra Diœcesim*, quia etsi fortè loca exempta dici possint esse existentia extra Diœcesim, non tamen verè dicuntur esse in alterius Diœcesi: & sic Episcopus exercens Pontificalia in locis exemptis, non potest dici illa exercere in Diœcesi alterius, adeóque non habet quoad illa locum prohibitio Concilij, *Fagn. in c. ult. de auctorit. & usu Pallij, n. 12. & 2. seqq.*

CVII. Præterea huc pertinet, & revocari potest privilegium, sive prærogativa illa Episcopalis dignitatis, quòd illa non debeat concedi, aut conferri, nisi Civitatibus insignibus, & populosis, prout habetur in *c. Episcopalia 5. h. t.* ubi Papa Leo I. ita rescribit: Episcopalia gubernacula (id est dignitas Episcopalis ad populum regendum, *Hostiens. hic V. eod.*) nonnisi majoribus populis, & frequentioribus Civitatibus præsidere oportet: ne honor (id est, honorabilis dignitas, *Hostiens. hic.*) cui debent excellentiora (id est, graviora) committi, sui numerositate vilescat, dum nimiùm multiplicatur.

CVIII. Hinc colligitur primò, Episcopos non in Villis, Castellis, vel parvis Civitatibus, sed solùm in majoribus, populosis, & frequentioribus Civitatibus esse præficiendos, *Gl. hic in casu*, & habetur etiam in *c. Episcopi 3. dist. 80.*

Colligitur secundò, ad essentiam Civitatis non requiri, ut habeat Episcopum, nam in *cit. c. 5.* dum dicitur, in majoribus, & frequentioribus Civitatibus constituendos esse Episcopos, supponitur in parvis

parvis non esse ponendos; & cùm in cit. c. *Episcopi. dis.* 80. modica, sive parva civitas appelletur Civitas, etsi cum addito *modica*, nihilominus est Civitas, quia magis, & minus non faciunt rem differre specie, *Fagn. in cit. c.* 1. *n.* 8. *h. t.* Ratio est, quia Princeps potest Civitatem constituere, *l.* 1. *C. de Metropolitan. lib.* 11. & tamen non potest facere Episcopum, *c.* 1. *& seqq. dis.* 63. nec Sedem Episcopalem erigere, ergo etiam hodie potest esse Civitas sine Episcopo, sicut & Episcopus sine Civitate, *Fagn. cit. l. n.* 13. In Italia tamen receptum est, ut ea tantùm reputetur Civitas, quæ habet Episcopum: quamvis hoc in Provincijs ultramontanis, maximè in Germania non sit receptum, ut notat etiam *Abb. hic n.* 1.

CIX. Quæritur secundò. Qualia privilegia competant Abbatibus, seu Prælatis inferioribus Episcopis? Resp. duo privilegia eis esse concessa, quæ Corpori Juris inserta sunt. Primum est, usus Mitræ, quæ vulgò Infula vocatur, & aliorum Pontificalium, ut constat ex *c. Ut Apostolicæ.* 6. *h. t. in* 6. » ubi Abbatibus, aliisq; Prælatis, quibus non com» petit ex propria eorum dignitate (quia sunt Prælati inferiores Episcopis, *Gl. hic V. Non competit*) » concessum est à Sede Apostolica, in Ecclesiarum » suarum gloriam, & honorem (idem est, si Prælato alicui inferiori personaliter, & in prærogativam suæ personæ, tale privilegium fuerit concessum, *Gl. hic* » *V. Ecclesiarum suarum*) ut Mitrâ, & alijs Pontifi» calibus uti possint. Quare ne inde oriantur scan» dala, & ne ipsi privilegiati frustrentur effectu suo» rum privilegiorum, & ut ex majore decore orna» tuum, appareat majoritas dignitatum: Clemens » Papa IV. cum consilio Cardinalium, statuit, ut » Abbates, aliique, quibus Mitræ usus ab eadem » Sede est concessus, si exempti sunt, in Concilijs » Provincialibus, & Synodis Episcopalibus, quibus » nonnulli eorum interesse tenentur (fortè propter » Capellas non exemptas, vel populum non exem» ptum) Mitris tantùm Auriphrygiatis, sed non au» reas, vel argenteas laminas, aut gemmas habenti» bus uti possint. Non exempti verò simplicibus (id est, quæ non tantùm laminas, aut gemmas non ha» beant, sed nec auriphrygiatæ sint) & albis, ac pla» nis Mitris utantur. In alijs verò locis (extra Concilium Provinciale, vel Episcopalem Synodum, cùm » celebrant in suis, vel alienis Ecclesijs) sive exem» ptis, sive non exemptis, liceat illis uti Mitris, pro» ut Indulta, seu privilegia à Sede Apostolica eis con» cessa permittunt.

CX. Notandum primò. Usus Mitræ, & Baculi, seu Pedi, & aliorum Pontificalium, non competit Abbatibus, & alijs Prælatis inferioribus de Jure communi, ratione suæ dignitatis, sed solùm eis ex Privilegio Apostolico est concessus, ut hîc dicitur; & sic tale privilegium solus Papa concedere potest, & nullus eo inferior, nec quidem Legatus de Latere, *Jo. Andr. hic in princ. & Franc. n.* 1. *not.* 1.

Notandum secundò. Insignia, sive ornamenta Pontificalia sunt quatuor, scilicet Mitra, quæ habet duo cornua, & duo Testamenta, Vetus scilicet, & Novum, adeòque scientiam utriûsque designat: Pedum, sive Baculus pastoralis, qui est auctoritatis, seu potestatis, & disciplinæ signum. Annulus, qui datur Prælatis in signum matrimonij inter ipsos, & Ecclesiam initi: & Sandalia, id est, caligæ, & calcei, & caligæ quidem induuntur primùm usque ad genua, calcei verò pedes tantùm contegunt, *Gl. hic in princ. Tamburin. tom.* 1. *de Jure Abbatum dis.* 20. *q.* 1. *n.* 3. *& seqq.* quibus addi debet Tunica Dalmatica, chirothecæ, & Crux pectoralis, de quibus videri potest *Tambur. cit. l. n.* 9. *& seqq.*

Notandum tertiò. Abbas, seu Prælatus exemptus in Processionibus, & Sessionibus, aliisque Conventibus, præcedere debet, & præferri Prælato non exempto, quia exemptus majore ornatu honoratur, & ex majoritate ornatûs colligitur majoritas dignitatis, ut dicitur in *cit. c. Ut Apostolicæ, & ibid. Franc. not.* 3. *& ult.*

Notandum quartò. In quo loco Prælati privilegiati possint uti Pontificalibus, & an etiam extra suas Ecclesias, vel Monasteria, in Ecclesijs alienis, ad quas invitantur, inspici debet tenor privilegij, & servari, prout habetur in fine hujus c. quia privilegium catenus extenditur, quatenus in eo reperitur expressum, & non ultra, *Gl. fin. hic. & Francus n.* 5. *&* 6.

CXI. Secundum privilegium Abbatibus, aliisque Prælatis inferioribus ab Apostolica Sede concessum, est solemnis, & publica benedictio populi, quæ fit dicendo, *Sit nomen Domini benedictum &c.* quam aliàs soli Episcopi Jure communi impertiri possunt, ut constat ex *c. Abbates.* 3. *h. t. in* 6. ubi » Alexander IV. concessit, ut Abbates, & Prælati » quidam, ex speciali privilegio, solemnem bene» dictionem impertiri populo possint, sed tantùm » in Ecclesijs sibi pleno jure (scilicet in spirituali» bus, & temporalibus, *Gl. hic V. eod.*) subjectis, » quando in eis Divina Officia celebrant, post Mis» sarum solemnia, Matutinas, Laudes, ac Vesperas: » alibi verò (scilicet extra Ecclesias sibi pleno jure » subjectas) publicè, nempe per vias, Civitates, ca» stra, & villas, talem benedictionem impertiri po» pulo non valent: nisi hoc expressè eis in Apostolico privilegio sit concessum. » Ratio est, quia cùm istud privilegium benedicendi populum solemniter, tendat in diminutionem potestatis Episcopalis, cui soli Jure communi id competit, ideo si talis facultas Prælato inferiori sit concessa simpliciter, non addendo *in quocunque loco*, restringi debet, neque extendi extra Monasterium, & loca ipsi pleno jure subjecta, in quibus scilicet quasi Episcopalem jurisdictionem habet: ac proinde si Abbas, seu Prælatus, etsi exemptus, daret benedictionem solemnem populo sibi pleno jure non subjecto, ipse delinqueret, & posset eum Episcopus punire, non obstante privilegio exemptionis, quia privilegia tantum valent, quantum sonant, & non plus, *Gl. hic in notat. & ibid. Franc. n.* 2. Dixi solemnem, quia privatam, seu non solemnem benedictionem possunt dare etiam simplices Presbyteri, non tamen præsente Episcopo, *c. Ecce ego.* 6. *dis.* 95. *Gl. hic V. Solemnem, junctâ addit.* Dicuntur autem tunc Ecclesiæ pleno jure in spiritualibus, & temporalibus pertinere ad Monasteria, quando in eis Presbyteros, & Clericos instituunt, & omnes obventiones percipiunt, præter stipendia Ministrorum, *Gl. hic V. Pleno jure in addit. & Franc. n.* 1. *in Gl.* 2.

CXII. Additur in fine *cit. c. Abbates.* 3. quòd » Abbatibus, & alijs Prælatis inferioribus non sit »

licitum alijs, quàm Monasteriorum snorum Conversis. & qui ad illa se contuleriot (ut ibi conversantur, & fiant Monachi, *Gl. his V. Convolaverint*) & in quos Ecclesiasticam, & quasi Episcopalem jurisdictiouem obtinent, ptimam Tonsuram conferre, nou autem alijs extraneis, & non subditis, nisi eis id competat ex speciali ptivilegio Apostolicæ Sedis: per quod illis concessum sit, nt quoscuuque, etiam nou subditos, ordinari ab eis volentes, possiut ordiuare, vel Clericalem Tonsuram eis couferre, *Gl. fin. hic.* Verùm de potestate conferendi ptimam Tonsuram, & qnatnor Ordines Majores, quæ Abbatibus, præsertim Regularibus competit post Concilium Trideotiuum, dictum est supra *libr. 1. tit. 11. sec. 1. §. 6. n. 41. & seqq.*

SECTIO IV.

DE PRÆSCRIPTIONE, ET innovatione, usu, & effectu privilegiorum.

§. I.

Quanto tempore præscribatur adversus privilegia?

CXIII. De hoc extaut duo capitula in hoc Titnlo, quæ licèt in specie agant de privilegio non solvendi decimas, tamen idem io alijs etiam privilegijs Ecclesiæ concessis, quoad hoc obtinet, ut patet ex summa eorundem.

Itaque inprimis in *c. Si de terra. 6. h. t.* refertur, quòd Monacbi S. Andreæ Ordiuis Cisterciensis habebant ptivilegium non solvendi decimas ex terris, quas suis laboribus colebant, sitis In Parochia Canonicorum de Plautio, quas tamen per XXX. annos persolvebant dictis Canonicis, sed deinceps solvere noluerunt. Quare Papa Alexander III. Monacbis illis mandavit, ut si per XXX. anuos decimas illas persolverunt, iuposterum etiam eas Integrè persolvaut: nam lIcèt illis per ptivilegium Romanæ Ecclesiæ sit indultnm, ut ex laboribus suis nullas decimas persolvere debeaut, tamen de privilegio concesso taoto tempore detrahere, illúdque remittere (ipso facto) volverunt: cùm liberum sit unicuique sno juri rennnçiare, unde non possunt se per privilegium, hac in parte, tueri.

CXIV. Hinc colligitur primò, quòd privilegium perditur, nisi qnis eo utatur, sicut etiam leges per desuetudinem, sive nou usum abrogantur, *l. De quibus. 31. ff. de legib.* multò magis ergo privilegium, quod faciliùs perditur, quàm Jus commnne, quia facilè res revertitur ad suam primævam naturam, *l. Si unus. 27. §. Quod & in specie. ff. de pact. Gl. hìc V. Tanto tempore, junct. Gl. margin. lit. A.*

Colligitnr secundò. Cuilibet liberum est renunciare juri suo, qnod intelligendum est, modò renunciatio non cedat in præjudicium juris Superioris, vel alterins ternj. Unde exemptus nou potest renunciare privilegio exemptjonis, absque licentia Papæ, *c. Cùm tempore. 5. de arbitris,* quia id cederet in præjudicium illius, cui proximè, & privativè, sive excluso Episcopo, est subjectus, *Abb. hic n. 5.*

CXV. Præterea in *c. Accedentibus. 15. h. t.* similis casus proponitur; nam Procurator Abbatis, & Conventûs cujusdam, ex una parte, & Procurator Templariorum, ex altera, accedebant ad Papam, coram qno Procurator Mouasterij proposnit, quòd cùm decimas terrarum cnjusdam loci diu qnietè Monachi possederint, anteqoam ad Templariorum dominium pervenissent: & postquam Templarij terras Illas acquisiverunt, decimas illarnm per XL. annos, & ampliùs, pacificè perceperint, sed modò de novo Templarij eas ipsis subtrahere non vereaotur. His audi̇tis, Papa Innocentius III. mandat Judicibus delegatis, ut si Abbas, & Mooachi sufficianter probaverint, quòd à Templarijs decimas ex prædictis terris per XL. annos continuè perceperint, sine lite, compellaut Templarios ad præstationem earum, quia cùm tanto tempore contra privilegia ipsis concessa decimas solverint, eis tacitè renonciâsse præsumnntur. Si verò in probatiooe defecerint, absolvant Templarios ab eisdem, & Monachis perpetuum silentium imponant.

CXVI. Pro iotellectn hujus, & præcedentis c. notandum primò, contra privilegia Ecclesijs concessa non præscribitur minore tempore, quàm XL. annorum, nam hodie contra alia bona, & jura Ecclesiarum nonnisi 40. annis præscribitur, *Auth. Quas actiones. C. de SS. Eccles. c. De quarta, 4. c. Ad aures. 6. c. Illud. 8. de præscript.* ideòque hodie idem dicendum est de præscriptione coutra privilegia Ecclesiæ, juxta *cit. c. Accedentibus. Gl. ibid. V. 40. annos, & Abb. n. 4.* quare per hoc cap. correctum est *cap. Si de terra. 6. eod.* nam qnia tempore antiquo etiam contra alia bona Ecclesiarum spatio XXX. annorum præscriptum fuit, *c. 1. & 2. c. Quicunque. 4. c. Placuit. 8. caus. 16. q. 3. c. Sanctorum. 3. de præscript.* ideo etiam contra privilegia Ecclesiarum præscriptio XXX. annorum olim currebat, & sufficiebat: sed quia illud postea fuit immnratum, ideo & istud: nec est vitaoda jntium correctio, quando de illa constat, *Ioan. Andr. hic n. 6. & Abb. n. 4.* Non obstat, quòd privilegia Ecclesiarum, & Monasteriorum, cunctis temporibus, inviolata manare debent, & nullâ oovitate mutari, *c. 1. & 2. caus. 25. q. 2.* Nam ibi sermo est de statutis generalibus, quibus Ecclesia regitnr, juxta *Gl. in cit. c. 1. V. Temporibus,* vel de privilegijs, quæ pertinent ad immunitatem, & libertatem Ecclesiarum, quibus rennnciari non potest, qualia sunt privilegia fori, *c. Si diligenti. 12. de foro compet.* & privilegium Canonis, *c. Contingit. 36. de sent. excom.* quæ in favorem totius Ordinis Clericalis sunt concessa, ea enim inviolata semper manere debent: hìc autem sermo est de particularibus, & singularibus privilegijs concessis, favore certorum locorum, vel singularium personarum, qnibus expressè, vel tacitè renunciari potest, *Gl. hìc V. Per 40. annos, junctâ Gl. margin. lit. A.*

Notandum secundò. Præscriptio XL. annorum contra privilegia Ecclesiæ necessariò probaoda est, prout sumitur ex *cit. c. Accedentibus. h. t.* ubi silentium imponi Monachis actoribus præcipitur, nisi præscriptionem 40. annorum probaverint, qoia deficiente

ficiente,& non probante actore, reus absolvitur, *Gl. hic in notat.* & *Abb. n. 3. not. 3.* Sed neque præscriptio currere potest,nisi adsit continua,& pacifica, ac sine lite possessio ejus, quod præscribitur, ut patet ex hoc c. ibi: *Pacificè possedissent*,& paulò pòst,*per 40. annos continuè perceperint,sine lite,Barbos. hic, n. 2.*

Notandum tertiò,quamvis unus actus contrarius privilegio,vel etiam plures, pleruinque non sufficiant ad amittenda privilegia negativa, v.g. non solvendi decimas,vel tributa, viâ renunciationis: si tamen exemptus, seu privilegiatus eos actus exerceat,sine ulla protestatione, v.g.solvendo decimas,vel tributa, à quibus est immunis, tum constituitur is, cui sit solutio,in quasi possessione exigendi,ac percipiendi tributa, vel decimas, tanquam debitas, ita ut accedente cursu temporis legitimi præscriptionem perficere possit,adeóque viâ præscriptionis, privilegium immunitatis à solvendis decimis, vel tributis amittatur,ut colligitur ex *cit. c. Si de terra*, & *c. Accedentibus 15. h. t.* & tradit *Laym. in c. Cum accessissent 8. n. 11. §. Deinde de Constit.*

CXVII. Porro *Barb. in cit. c. Si de terra n. 5.* & *7. h. t.* aliter declarat, & conciliat illud c. cum *c. Accedentibus 15. eod.* ubi ait, quòd privilegium dupliciter potest amitti,vel per viam tacitæ renunciationis, vel per viam præscriptionis: de priore modo agitur in *c. Si de terra*, nempe de privilegio non solvendi decimas,per modum tacitæ renunciationis,quæ colligitur ex non usu, sive contrario usu privilegiati solventis decimas; & ad hunc modum non requiri tempus ad præscriptionem alioquin necessarium,adeóque nec XXX. nec XL. annos, tanquam necessarios,ut amittatur tale privilegium,& inducatur præsumptio tacitæ renunciationis, ad hoc enim sufficit tempus longum X. annorum, saltem inter præsentes,non solùm erga privatos,sed etiam ergaEcclesias, ut communiter tradunt DD. quare in dicto c. *Si de terra*, solùm refertur, quod in casu contigit, & allegabatur,nempe si conster, vel probatum fuerit, Monachos illos ex terra intra Parochiam Canonicorum sita, ad quos Jure communi aliàs pertinebant decimæ,per 30.annos decimas illas persolvisse,eas de cætero integrè persolvant, quia censentur tacitè suo privilegio renunciâsse, & ita illud amisisse: ex quo non sequitur, quòd si minore tempore, v.g. per X. annos tantùm solvissent decimas, contrarium Pontifex respondisset,videlicet ipsos privilegium hoc per non usum, seu contrarium usum non amisisse; quia ad præsumptionem tacitæ renunciationis inducendam sufficit tempus longum,cùm enim per illam revertatur ad Jus commune, ideo etiam brevius tempus sufficit. At verò in c. *Accedentibus 15. eod.* agitur de vera,& propria præscriptione,ideóque 40.anni contra privilegium Ecclesiæ requiruntur: nam Pontifex ibi principaliter se fundat in eo, quòd Abbas,& Monasterium per 40. annos decimas à Templariis, contra eorum privilegium, quietè possederint,& continuè ex terris illis perceperint, adeóque illas præscripserint: quamvis ibidem in ratione adjuncta per accidens,& indirectè etiam mentio fiat tacitæ renunciationis factæ à privilegiatis: quæ expositio est probabilis.

CXVIII. Aliter conciliare conatur prædicta duo capitula *Canisius tract. de decimis, c. 6. n. 13.* nempe quòd loquantur de diversis casibus: nam in *c. Si de terra*, agitur de præscriptione Ecclesiæ Parochialis, ad quam aliàs de Jure communi decimæ pertinent,contra privilegium Monasterij,quæ præscriptio cùm sit favorabilis, ideo minus tempus, nempe XXX. annorum ad illam requiritur. At in casu *cap. Accedentibus*, Ecclesiæ non Parochiales,nempe Monachorum,& Templariorum, ad quas de Jure communi non spectabant decimæ, inter se contendebant, ideóque tunc ad præscriptionem requirebantur XL. anni, quæ expositio etiam est probabilis.

§. II.

De innovatione privilegiorum.

CXIX. Quæritur primò,an innovatio privilegij ei novum jus tribuat, vel non? Resp. De hac quæstione inprimis agitur in *c. Ex parte 13. h. t.* Nam Episcopus Meldensis impetravit quasdam litteras » contra Abbatissam, & Conventum Ecclesiæ Jotrensis, ad quosdam Judices delegatos, in quibus » nulla facta est mentio de privilegijs dicti Monasterij, per quæ declarabatur ipsum Monasterium, » & ejus Ecclesias, Clerum, & populum Jotrensem, » nullo mediante, ad Apostolicam Sedem spectare, » quorum privilegiorum Episcopus non erat ignarus. Coram illis Judicibus Episcopus petijt obedientiam ab Abbatissa,& Monialibus,& à Clero, » & populo Jotrensi omnimodam (spiritualem scilicet,non temporalem, *Hostiens. hic V. eod.*) subjectionem, (fundando intentionem suam in Jure » communi, *Hostiens. hic V. eod.*) Sed cùm Judices » Abbatissam, & Moniales valde gravarent, ad Sedem Apostolicam appellârunt. Verùm Judices » appellationi non deferentes, nec sexûs fragilitati » compatientes, in Abbatissam excommunicationis,& in Clerum, ac populum Jotrensem interdicti sententias protulerunt. Post hæc,Nuncij Monasterij prædicta, & alia coram Papa retulerunt, » ostendentes ei privilegium Apostolicum,per quod » constabat Ecclesiam Jotrensem,ad Ecclesiam Romanam specialiter pertinere, illúdque innovari » petentes. Papa prædictos Nuncios, propter appellationem interpositam, diutiùs detinuit, & » tandem, cùm pro altera parte nullus compareret, » qui illam defenderet,privilegium Sedis Apostolicæ Ecclesiæ Jotrensi concessum innovavit, ita tamé,ut per talem innovationem eidem Ecclesiæ non » plus juris acquiratur,quàm per privilegia suorum » Antecessorum obtinuit,cùm per hoc non novum » jus ei concedatur,sed antiquum conservetur. »

CXX. Idem habetur in c. *Quia intentionis 29. h. t.* Nam Papa Honorius III. innovaverat privilegium cujusdam Monasterij constituti in Diœcesi Bajocensi; unde Episcopus loci dubitavit, an » per talem innovationem sit derogatum Juri Episcopali? Respondet Papa,cùm innovatio jus novum non conferat,nec tollat vetus,ideo eam esse, » ac manere debere in eo statu, in quo erat tempore impetratæ innovationis. Cæterùm per hoc non » intendit Papa juri aliàs eidem Monasterio competenti ullum præjudicium generari. »

CXXI. Pro explicatione utriùsque hujus cap. notandum primò, sicùt confirmatio, ita etiam Inno-

vatio alia dicitur in forma communi fieri, alia ex certa scientia, ut ex communi docet *Suar. libr. 8. de Legib. c. 20. n. 2.* Prior innovatio, sicut & confirmatio, non tribuit novum jus, sed solùm antiquum conservat, adeóque nec privilegia revocata, aut quomodolibet amissa restituit, vel restaurat, juxta cit. *c. Ex parte, & c. Quia intentionis 29. h. t.* in quibus tamen sermo est non de privilegio sumpto pro ipso speciali jure, seu gratiâ per Principem concessâ, sed de Authentico instrumento, in quo continetur, & conceditur speciale jus, sive gratia, quæ privilegium dicitur, quod renovatur, ne vetustate consumptum pereat, & ut ex eo privilegij concessio probari possit: sicut etiam interdum contractus sumitur pro ipso pacto, seu conventione: interdum verò pro instrumento Authentico ejusdem. Et secundùm hanc acceptionem, clarum est, innovationem privilegij non conferre jus novum, ut patet ex *c. Dilecta 4. de confirm. utili.* ubi dicitur: Prædicta privilegia quasi jam nimiâ vetustate consumpta cùm fuerint, non in pergameno, sed in papyro conscripta, duximus innovanda. Quare talis innovatio instrumenti ipsum jus privilegij in eo contentum non confirmat, secundùm se, quia illi novum jus, aut valorem non addit; sed dicitur conservare privilegium, quia perdito, vel consumpto instrumento, perditur jus, saltem quoad forum externum, ob defectum probationum, *Suar. cit. c. 20. n. 3. Barbos. in cit. c. Quia intentionis, n. 2. & 3.*

Aliquando verò innovatur ipsum jus privilegij, & non tantùm instrumentum continens illud: sicut etiam Papa, vel alius Princeps dicitur confirmare, non instrumenta, sed gratias, seu privilegia in illis contenta. Et tunc rursus vel innovantur in forma communi tantùm: & non confertur jus novum privilegio; tum quia innovare, ex vi nominis, propriè non significat novam concessionem privilegij invalidi, vel revocati, aut amissi, cùm qui petit renovationem, non supponat invaliditatem privilegij, sed potiùs supponat valorem ejus: petit autem renovationem, ne vetustate pereat, *c. Longinquitate 64. caus. 12. q. 2. c. 1. junct. Gl. fin. de precariis.* Tum quia nova privilegia non solent concedi, sine causæ cognitione: at innovatio in forma communi fit, sine causæ cognitione, quia non fit ex certa scientia, ergo non tribuit jus novum, sive valorem privilegio invalido, vel revocato, aut amisso; sed solùm renovat, aut conservat jus antiquum; sive relinquit privilegium in eo statu, & valore, in quo antea erat, *Suar. cit. c. 20. n. 4. & 5. Barbos. in cit. c. Ex parte, n. 5.* Si verò innovatio privilegij, ex certa scientia fiat (scilicet cum perfecta notitia illius, & tenoris ejus, ac omnium circumstantiarum) tum novum jus, seu valorem confert privilegio, ita ut ex invalido fiat validum, adeóque privilegium etiam amissum, vel revocatum in pristinum statum restituatur: quia talis innovatio, sicut & confirmatio, habet vim novæ concessionis, cùm enim contineat favorem Principis, ex certa scientia, & consequenter ex plenitudine potestatis, amplè interpretanda est, tam ex parte personæ, quàm ex parte modi, ut habeat vim novæ concessionis, ut est communis sententia apud *Suar. cit. c. 20. n. 8. Barb. in cit. c. Ex parte, n. 2. & 3. h. t.*

Notandum secundò, sicut innovatio simpliciter, & in forma communi facta, jus novum non confert: ita nec jus vetus tollit, neque etiam per talem innovationem, intendit Papa juri aliàs alteri competenti præjudicare, *cit. c. Quia intentionis, & ibi Gl. in notatis.* Plura de innovatione privilegiorum dicta sunt *libr. 2. Decret. Tit. 30. §. 4. & ult.*

CXXII. Quæritur secundò, quomodo probanda sint instrumenta privilegiorum perdita, si eorum innovatio petatur? Resp. De hoc agitur in *c. Cùm olim 12. h. t.* ubi refertur, quòd Abbas Monasterij Eugubinensis olim privilegium Lucij Papæ (quod postea fuit amissum, ut infrà sequitur) præsentavit Innocentio III. petens illud innovari: sed Episcopus Eugubinus contradixit, asserens hoc in suum præjudicium redundare (quia dicebat Monasterium sibi subjectum esse) ideóque privilegium non fuit innovatum. Postmodùm Abbas iterum constitutus coram Papa, præsentibus Episcopi Procuratoribus, dixit, se prædictum privilegium Lucij amisisse, ac petijt, ut faceret Papa recipi testes super amissione ipsius privilegij, & ejus tenore. Papa commisit hoc Cardinali XII. Apostolorum, qui fideliter in scriptis redegit depositiones decem testium juratorum, quibus publicatis, Procuratores Episcopi petierunt inducias ad producendos testes, per quos repellerent testes à parte adversa productos. Papa illis eas concessit, ut apud Sedem Apostolicam probarent, quæ vellent: ubi etiam pars altera onus probationis subijt, ac testes suos produxit: (ut sic utrinque servetur æqualitas, *Gl. hic V. Onus.*) Cæterùm quoniam infra datum terminum, & receptum, in producendis testibus Procuratores Episcopi defecerunt (prout habetur in integra lectione hujus c.) Papa manifestè cognoscens, tam per depositiones testium, quàm per assertionem quorundam Cardinalium, tenorem dicti privilegij talem fuisse, quòd Cœnobium illud, nullo mediante, ad Romanam Ecclesiam pertineret, & quòd non liceret alicui Episcopo contra Monasterium illud, & ejus Capellas excommunicationem proferre, cùm ab omni alia potestate exemptum, soli Romanæ Ecclesiæ sit subjectum; & quòd nulla in eo Diœcesani Episcopi mentio habeatur. Item quòd idem Abbas, tempore Papæ Cælestini, ad præsentiam ejus accedens, ipse Papa, inspectis privilegijs dicti Abbatis, eundem (licèt excommunicatus diceretur ab Episcopo Eugubino) tanquam non ligatum, ad osculum pacis admisit; quod non fecisset, nisi scivisset Monasterium illud ad Romanam Ecclesiam specialiter pertinere. Quibus omnibus consideratis, decrevit Papa Innocentius III. privilegium illud Lucij Papæ, quod sine reprehensione Bullæ, chartæ, vel litteræ apparebat, quando fuit ei ostensum, illius fuisse tenoris, cujus per depositiones testium, & assertiones Cardinalium dicitur esse.

CXXIII. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, si quis petat innovari sua privilegia, vel instrumenta, potest pars adversa, cujus interest, se opponere, & impedire innovationem, si probet de jure suo, *Abb. hic n. 3. not. 1.* & alij DD. communiter. Ratio est, quia innovatio privilegij potest cedere in præjudicium partis adversæ, vel quia privilegia per præscriptionem longissimi, vel immemorialis

temporis

temporis sunt revocata, vel per aliam legitimam exceptionem sublata: adeóque renovatio hujusmodi posset generare materiam litigandi in futurum, ut colligitur etiam ex *c. Cùm dilecta 4. de confirm. utili, vel inutili, & ibi Abb. n. 5. & Alexander de Nevo n. 7.* Quare non debet fieri innovatio privilegiorum, nisi citatis illis, quorum interest: quòd si non constet de certa persona, cujus interest, vel de loco, unde citari possit, sufficit, & requiritur, ut fiat citatio per Edictum generale, ut quicunque putaverit suâ interesse, compareat ad contradicendum, juxta *l. 1. §. Denunciare, ff. de ventre inspiciendo. Abb. hic, n. 3. not. 1. & Barb. n. 2.*

Notandum secundò, ad innovationem privilegij, seu instrumenti perditi, in quo continetur privilegium, faciendam, tria necessariò probanda sunt. Primò instrumentum esse amissum, alioquin fraudulenter posset allegari ejus amissio, ne deprehendatur falsitas. Secundò, tenor instrumenti, sive quod in eo continebatur, probato etiam die, ac loco, in quo factum est instrumentum, alilsque solemnitatibus ad illud necessarijs. Tertiò auctoritas instrumenti, quòd caruerit omni vitio, ob quod posset argui falsitatis, *Gl. hic V. Sine reprehensione, Abb. n. 8.* Et tenor quidem instrumenti debet probari per testes, sed amissio casualis, & non voluntaria probari potest per proprium juramentum illius, qui perdidit, præmissâ aliquâ summariâ cognitione, eò quòd adsint conjecturæ aliquæ de perditione, *Gl. hic V. Sine reprehensione, vers. Dic, quòd per juramentum, Hostiens. ibid. V. Amissione, & Abb. n. 10.* Sed quare debet probari tenor instrumenti, & quòd non fuerit vitiosum per testes, cùm in judicio parem vim probandi habeant instrumenta, & testes, *c. Cùm Joannes 10. de fide instrum. & l. In exercendis 15. C. eod.* Resp. Id verum esse, si testes deponant de veritate rei, ut quòd præsentes fuerint gestis contentis in instrumento: secùs si deponant solùm de tenore instrumenti, nam tunc testes non deponunt de veritate rei, sed solùm de contentis in instrumento, quod allegabant, & fortè poterat esse falsum, *Abb. hic n. 8.*

CXXIV. Notandũ tertiò, non est necessariũ, ut ijdẽ testes, qui deponunt de amissione, deponant etiam de tenore instrumenti, vel quòd omni vitio careat: Sed satis est, si aliqui deponant de una qualitate, alij de alijs, ita ut ex omnium dictis simul junctis perficiatur probatio. Et licèt de omnibus substantialibus instrumenti testes debeant deponere, non tamen necesse est, ut omnia, & singula ejus verba, formaliter referant, modò quoad effectum, & finem ejus, quod privilegium concessit, conveniant, *Barbos. hic n. 6.*

Notandum quartò, etiam Cardinales, vel alij in quacunque dignitate constituti, non sunt idonei testes ad faciendam plenam probationem, sine juramento, in præjudicium tertij: quamvis præsumptionem aliquam inducant eorum dicta, etiam sine juramento, & coadjuvent testes productos, *Gl. hic V. Fratrum, & Abb. n. 5. & 6.* Nam quamvis Cardinales, Episcopi, & alij in Sacris constituti, releventur à jurando, tactis Evangelijs, & sufficiat illis propositis, aut super pectore jurare, *c. ult. de juram. calumn. Auth. Sed Judex C. de Episc. & Cleric.* non tamen reperiuntur excepti à regula illa generali, quòd sine juramento testimonium ferre possint, *Barbos. in cit. c. Cum olim, n. 8.*

Notandum quintò, Papa in casu hujus c. admittendo Abbatem ad osculum pacis, ipso facto, declaravit, non esse ligatum excommunicatione ab Episcopo latâ, cùm non esset ipsius Judex, à cujus jurisdictione per privilegium erat exemptus, *Gl. hic V. Non ligatum*: quod tamen procedit, quia id fecit scienter, & causâ cognitâ, tunc enim in dubio non præsumitur excommunicatus; secùs si id fecisset, sine causæ cognitione, aut ignoranter, *Hostiens. hic V. Non ligatum, & Abbas n. 7.*

§. III.

De usu, & effectu Privilegiorum.

CXXV. Quæritur primò, an quis obligatus sit uti suo privilegio? Resp. Nemo cogitur, vel obligatur uti suo privilegio, prout sumitur ex *c. Si de terra 6. in fine, h. t.* ubi dicitur, *cùm liberum sit unicuique suo juri renunciare*, quia quod alicui in favorem concessum est, non debet in ejus gravamen cedere, *reg. jur. 61. in 6.* magnum autem gravamen foret, si cogeretur uti suo privilegio, nisi sit privilegium non proprium, seu personale, sed toti communitati concessum, illi enim cedere quis non potest, etsi velit, adéoque & illo uti debet, ne cedat: vel nisi aliunde per accidens superveniat alia obligatio utendi privilegio. Ut si quis habeat privilegium audiendi Missam, tempore interdicti, tenetur illam audire die Festo, ex præcepto Ecclesiæ, quia per privilegium fit licitum, quod antea non erat licitum, quâ mutatione factâ, præceptum Ecclesiæ obligat ad actum per privilegium concessum, *Suar. l. 8. de legib. c. 23. n. 7. & 8.*

CXXVI. Quæritur secundò, an ut privilegium sortiatur effectum, & jus aliquod conferat privilegiato, requiratur ejus notitia? Resp. Privilegium non solet ordinariè ita concedi privilegiato, ut statim conferat effectum, sed tum demum postquam ad ejus notitiam pervenit, idque acceptavit, saltem per Procuratorem, vel epistolam, *Gl. in c. 1. V. Vim suam de conc. præb. in 6. Suar. cit. l. 8. c. 25. n. 25. Laym. l. 1. c. 23. n. 9. & alij.* Idque probatur primò ex *c. 1. §. Ex parte, cit. tit.* ubi dicitur: quòd privilegia vim suam habent mox, cùm ad illos, quibus conceduntur, perveniunt, adeóque à tempore scientiæ eorum, licèt id non habeatur in decisione textûs, sed in narratione. Secundò probatur ex *c. Si tibi 17. de præb. in 6.* ubi habetur, quòd beneficium collatum non acquiratur absenti, donec sciat, prout de eo generaliter id dicitur in *cit. c. 1. de conc. præb. in 6.* Tertiò probatur ratione, quia ad effectum privilegij non satis est, ex parte dantis, voluntas illud dandi, sed etiam ex parte ejus, cui datur, voluntas acceptandi, cùm beneficium, quale est privilegium, invito non detur; ad voluntatem autem acceptandi necessaria est notitia, quia voluntas non fertur in incognitum, ergo privilegium non potest acquiri privilegiato, sive illi prodesse, ante, priusquam sciat id sibi datum esse, illúdque acceptet. Confirmatur, quia privilegium, vel beneficium, cùm sit species quædam donationis, non debet dari invito, sed consentienti, in quo differt à mandato, quod etiam nolentem obligat ad acceptandum,

dum, *c. Pastoralis* 11. *de Offic. Ordin. Laym. in c. Quoniam* 14. *de offic. Jud. deleg. n.* 5.

CXXVII. Limitatur autem primò, quòd privilegium oon prosit privilegiato, antequam ei innotescat, quando conceditur, motu proprio, vel ad instantiam alterius, quàm privilegiati. Aliud est, si quis per suum Procnratorem, vel nuncinm petat privileginm, tunc enim valet, & effectum habet à tempore, quo concedens annuit, & voluntatem suam illud daodi significavit Procuratori, vel nonelo, etiam adhuc ignorante eo, qui postulavit, quia per se, & ex natura tei, dispensatio, vel privilegium, post mutuum petentis, & concedentis consensum, vim soam, & effectum habet, *Silvest. V. Privilegium, q. ult. Laym. c. l. n.* 10.

Limitatur secundò, quòd requiratur scientia privilegij, respecto personæ privilegiatæ, non verò respectu alterius, io cnjus præjudicinm cedit, prout sumitur ex *cit. t. s. de concess. præb. in* 6. §. *Præsertim*, ubi dicitur, si alicui à Papa privileginm concessum sit, ot non possit excommunicari, non ligatnr ejus sententiâ, etiamsi Episcopus ignoret privilegium. Ratio est, quia privilegium directè cooceditur, ob favorem privilegiati, cui fit donatio, ideòque satis est, si ipsi intimetur, & ab ipso acceptetur, *Sanch. libr.* 3. *de matrim. dis.* 36. *n.* 5.

CXXVIII. Quæritur tertiò, an quis uti possit privilegio sibi coocesso, v. g. à suo Episcopo Diœcesano, extra territorium, & ditionem concedentis? Resp. primò, si Episcopns det privilegium subdito contra Jus commune, pro tota Diœcesi sua, dispensando io lege communi, ob peculiarem aliquam causam, v. g. ot io Quadragesima liceat vesci ovis, & lacticinijs. tali privilegio non potest uti incola peregrè profectus in aliena Diœcesi, in qua lex communis Ecclesiastica observatur, *Suar. cit. l.* 8. *c.* 26. *n.* 14. *Laym. cit. c.* 23. *n.* 56. Ratio est, quia tale privilegium censetur adhærere loco, pro quo conceditur, oec extra illum extenditor.

Resp. secnndò, potest qois, per se loqoeodo, etiam extra territotinm concedentis, & ubique locorum uti privilegio personali sibi, ob specialem, & persooalem causam, ab Episcopo suo coocesso, sive tale privilegiom sit contra Jus commune, ut est privilegium cibos prohibitos comedendi, non jejunandi &c. sive etiam sit contra specialem legem alicujus territorij, in quo quis pro tempore moratnr. Prius de privilegio personali dato contra Jus commune tradit *Suar. cit. c.* 26. *n.* 10. *Sanch. libr.* 8. *de matr. dis.* 31. *n.* 17. *Azor p.* 1. *l.* 5. *c.* 23. *q.* 6. *Laym. c. l.* Ratio est, quia privilegium merè personale cohæret personæ, ideòque eam comitatur, quocunque perrexerit. Idque confirmatur, quia In Jnre, sive lege communi dispensat Episcopus, nonnisi ex delegatione Papæ; at si Papa dispensaret, valeret dispensatio, & privilegium cootra Jus commune concessum io omni loco, ergo etiam valet, si dispenset Episcopus vices Papæ gerens. Posterius de privilegio dato contra specialem legem, seu statutum alterius territorij, tradit *Azor c. l. & Laym. c. l.* Ut si v. g. Episcopus det subdito soo privilegium legendi libros prohibitos, poterit is, vi hujus privilegij, etiam illos legere, si existat in alio territorio, aut Diœcesi, ubi talium librorum lectio speciali lege est prohibita: sicut habens licentiam confiteodi videtor posse confiteri extra Diœcesim, & Parochiam eam concedentis. Ratio est, tum quia privilegium dare est actns jurisdictionis, noo coactivæ, sed voluntariæ, quæ potest extendi, & exerceri, ac habere effectum extra territorium exercentis, præsertim si careat publicâ solemnitare: tum quia peregrinus, qui ab Episcopo suo habet privilegium legendi libros prohibitos, non obligatur lege communi Ecclesiasticâ vetante lectiooem talium librorum, cùm ab Episcopo ex delegatione Papæ, ut suppooimus, eum ipso sit dispensatum: nec etiam obligatur speciali, & propriâ lege, seu statuto alterius Diœcesis, vetaote legi tales libros, cùm ipsius jurisdictioni oon subjiciatur, qui in aliena Diœcesi existit, *Laym. c. l.* contra *Suar.*

CXXIX. Quæritur quartò, an privilegiatus uti possit privilegio suo, contra pariter privilegiatum? Resp. Duobus modis possuot duo dici pariter privilegiati. primò, quia æqualia privilegia habent, ut Religio Minorum, & Prædicatorum. Et hæc æqualitas non obstat, quominùs unus privilegiatus possit uti suo privilegio contra alium pariter privilegiatum. prout sumitur ex *l. ult. ff. Ex quibus caus. major. & ibi Gl. junctâ Gl. marg.* ubi absens, Reipubl. causâ, restitnendus dicitur contra alinm pariter absentem, Reipubl. causâ. Sic si duæ Ecclesiæ æqnale privilegium habeant non solvendi decimas, una etiam contra alteram otetnr hoc privilegio, qnia non tenetur ei solvere decimas, nec altera poterit illas ab ea exigere, quamvis jus habeat exigendi decimas ab alijs Ecclesijs non privilegiatis. Item si duo Nobiles æqualiter gaudeant privilegio, ne propter debita incarcerentur, unus contra alium illo utetnr, quia quamvis unus alteri sit debitor, non tamen hic potest incarcerari, nec is, qui est creditor, potest justè id petere, sed tenetnr servare illæsnm privilegium alterius. Sic etiam Clericus tenetur servare privilegium Canonis, quoad Clericum pariter privilegiatum. Ratio est, quia similitudo privilegiorum habet se valde per accidens, & nonnisi materialiter ad usum privilegij, quia est quidem contra personam habentem simile privilegium, noo tamen quatenus illo nti potest, & ideo unum alterum noo impedit: vel consideratur hac in parte, quòd unus lædatur, alter verò acquirat, & lucretur, & ideo meritò ille prior habetur potior, & ntitnr suo privilegio contra alterum, *Suar. cit. l.* 8. *c.* 23. *n.* 3. *Zœs. in Comment. h. t. n.* 28. Quio imò etiam illi, qnibus commuoicantur privilegia aliorom Ordinum ad instar, ac si illis specialiter concessa fuissent, possunt æqualiter uti omnibus privilegijs sibi communicatis, etiam contra illos, quibus illa priùs, & principaliter fuerunt concessa, & per quorum communicatiooem ipsi gandent prædictis privilegijs. quia illa communicatio est nova concessio similium privilegiorum cum æqnalitate, ac si ipsis specialiter concessa fuissent: hæc autem æqualitas non impedit usum privilegij contra alium æqualem, ut dictum. Nec etiam obstat, qnòd alijs privilegia illa priùs concessa fuerunt, qnia per hoc nullum speciale jus acqniritur antiqoioribus privilegiatis, sed oon minùs antiquiores debent servare privilegia juniotibus commonicata, quàm hi illis, quia per communicationem facta sunt illorum propria, independenter ab alijs, sicque omnes in prædictis privilegijs adæquantur,

tur, *Emm. Rodriq. qq. Canon. tom. I. q. 55. n. 21. Suar. cit. l. n. 4.*

CXXX. Secundò possunt duo esse pariter privilegiati, respectivè, sive cum mutua oppositione, in ordine ad usum ejusdem privilegij, ita ut concurrant: & tunc unus privilegiatus non potest uti suo privilegio contra pariter privilegiatum, & consequenter hic non tenetur servare alteri suum privilegium, quia tunc concurrunt duo privilegia, quorum unum alteri resistit, ideóque usus contra alium cessat, & sequi non potest. V. g. si quis habeat privilegium cogendi debitorem ad solvendum, & debitor habeat privilegium, ut intra certú tempus cogi non possit, non poterit creditor contra talem debitorem privilegio suo uti, *Suar. cit. l. n. 5.* Item Monasterium, quod ingreditur gravatus, restituere hæreditaté, non relictis liberis; excludit quidem substitutú, sed non, si substituta sit alia Ecclesia, contra quam non utitur suo privilegio, *Auth. de Sanctiss. Episcopis. §. Sed & hoc præsenti. coll. 9. Nov. 123.* Sic si filiusfam. mutuum accepit à Minore, non potest uti beneficio SCti. Macedoniani, quia magis habetur ratio ætatis, quàm SCti, *l. Verùm. 11. §. fin. ff. de Minorib.* Similiter mulier interveniens apud Minorem non utitur privilegio SCti Velleiani, si prior debitor, pro quo intervenit, non sit solvendo, *l. Si apud Minorem. 12. ff. eod. Covarr. in reg. Possessor. p. 2. §. 2. n. 4. Suar. cit. l. n. 5.*

Porro cùm dicitur privilegiatus non gaudet privilegio suo contra pariter privilegiatum, id eo sensu intelligendum est, quòd privilegium non habeat effectum contra aliud privilegium: sicut privilegium, ut habet rationem legis, non obligat eum, qui per aliud privilegium prævalens à tali obligatione est exemptus, *Suar. cit. l. n. 6.*

SECTIO V.

DE VARIIS EXCESSIBUS, SIVE abusibus privilegiatorum prohibitis Jure Canonico.

§. I.

Qui sint excessus, sive delicta privilegiatorum, & quomodo puniendi?

CXXXI. De his agitur inprimis in *c. Cùm & plantare. 3. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. ubi inprimis refertur, quòd Templarij, & Hospitalarij, aliíque Religiosi in pluribus excedentes privilegia à Sede Apostolica ipsis concessa, multa facere præsumpserunt, contra Episcopalem auctoritatem, cum scandalo, & gravi periculo animarum, ideóque Episcopi in Concilio Lateranensi de illis graviter sunt conquesti. Quare Papa dicto Concilio inprimis præmittit, cùm & plantare Sacram Religionem, & plantatam omnibus modis fovere ipse debeat, nunquam illud meliùs exequi potest, quàm si ea, quæ recta sunt, nutrire, & quæ profectum virtutis impediunt, commissâ sibi auctoritate corrigere curet. Deinde descendens ad particulares excessus prædictorum, & aliorum Religiosorum, primùm prohibet, ne Ecclesias, & decimas de manu laicorum, sine consensu Episcoporum, recipiant, dimissis illis, quascunque, contra tenorem istum, aliquo tempore receperunt, *cit. c. 3. §. Ecclesias* (nisi legitimè præscripserint, vel ex post facto consensum Episcopi obtinuerint, *c. Cura. 11. de Iure Patron. Gl. hic V. Aliquo tempore, & Hostiens. ibid.*) Postea idem Papa, & Concilium statuit, ut prædicti Templarij, & Hospitalarij, & omnes alij Religiosi excommunicatos, & nominatim (proprio nomine, scilicet expresso, & alijs circumstantijs indubitatis demonstrato, *Gl. hic V. Nominatim.*) interdictos, juxta sententias Episcoporum evitent, (eos non recipiendo ad Divina) *cit. c. 3. §. Excommunicatos quoque.* Item prædicti, aliíque Religiosi in Ecclesijs suis, quæ pleno jure (id est, utroque jure, quoad spiritualia, & temporalia, *Gl. hic V. eod.*) ad eos non pertinent, cùm vacaverint, Presbyteros Episcopis præsentent instituendos, ut eis (scilicet Episcopis) de cura plebis respondeant. Ipsis verò (scilicet Religiosis) de rebus temporalibus rationem exhibeant, & institutos, inconsultis Episcopis, non audeant removere, *cit. c. 3. §. In Ecclesiis verò.* Præterea si Templarij, vel Hospitalarij ad Ecclesiam interdictam venerint, nonnisi semel in anno, ad Ecclesiasticum Officium admittantur, nec tunc ibi sepeliantur corpora defunctorum, *cit. c. 3. §. Quòd si.* (nisi fuerint fratres eorú, quia tunc possunt illi sepeliri in Ecclesia interdicta, dummodo illi fratres non fuerint excommunicati, vel nominatim interdicti, *c. Ut privilegia. 24. h. t.* de quo suprà.) De confratribus verò prædictorum hoc statuit Concilium, ut si non se prædictis Fratribus omnino tradiderint, sed in proprietatibus suis remanserint, ab Episcoporum suorum sententia (scilicet excommunicationis, vel alterius censuræ Ecclesiasticæ, in qua ipsi Religiosi privilegiati sunt. *Hostiens. hic*) & jurisdictione nullatenus eximantur; (quia per talem confraternitatem non fiunt Conversi illorum, nec Oblati, sed aliquam remissionem consequuntur, juxta *cit. c. Ut privilegia*) sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exerceant, cùm delinquunt, *cit. c. 3. §. De Confratribus.* Denique quod de prædictis Fratribus (scilicet Templarijs, vel Hospitalarijs) dictum est, idem præcepit Concilium de alijs quoque Religiosis observari (eadem enim est causa, & ratio, ideóque etiam idem jus statuendum) qui Episcoporum jura sibi usurpare, & contra Canonicas eorum sententias, & tenorem privilegiorum Papalium venire præsumpserint (cùm enim ea non servent, non debent sentire fructum illorum, sed illis privari merentur, *Gl. fin. hic*) si enim contra statutum hoc venerint, & Ecclesiæ, in quibus ista præsumpserint, interdicto subjaceant, & quod egerint, irritum sit (ipso jure, *Hostiens. hic in fine cit. c. 3. §. ult.*

CXXXII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, ad solum Romanum Pontificem spectat novam Religionem erigere, prout habetur in *cit. c. 3. in princ.* saltem Jure novo, de quo pluribus actum est supra *libr. 3. Tit. 36. §. ult. q. 1.*

2. Notandum secundò. Religiosi etiam exempti non

non possunt Ecclesias, aut decimas recipere de manibus laicorum, sine consensu Episcopi, prout statuitur in *cit. c. 3. §. Ecclesias igitur. h. t. & in c. Cùm Apostolica. 7. de his, quæ fiunt à Præl. &c.* Ex quo per contrarium sensum colligitur, hoc licitum esse cum consensu Episcopi. Ubi tamen distinguendum est, nam vel hujusmodi Ecclesiæ, aut decimæ sunt violenter, & injustè, sine aliquo titulo, à laicis occupatæ, & tunc tenentur illas laici dimittere, & restituere illi, ad quem de jure pertinent. Neque Religiosi possunt illas de manibus eorum recipere, quia laicis quantumcunque Religiosis, seu pijs disponendi de rebus Ecclesiæ nulla est attributa potestas, *c. ult. de reb. Eccles. alien.* & pro non dato habetur, quod datur ab illo, qui non potest de jure donare, *c. Quod autem. 5. de jure patron.* Idque procedit, etiamsi talis donatio facta sit, cum consensu Episcoporum, quia consensus Episcopi nihil novi dare potest, sed datum ab alio, qui dare potest, confirmat, juxta regulam traditam in *c. Inter dilectos. 6. §. Caterùm.* ibi: *Cùm eadem legitimè nequivissent pariter confirmari, & donari, de fide Instrum.* Vel hujusmodi Ecclesiæ, aut decimæ detinentur à laicis injustè quidem, attamen ex titulo aliquo ab inferioribus Prælatis habito, saltem de facto: & tum Religiosi possunt illas accipere de manu laicorum, accedente Episcopi consensu, idque ex permissione Ecclesiæ, sive ipsius Juris Canonici, *cit. c. Cùm Apostolica.* nam quando malè detenta à laicis alteri Ecclesiæ, vel loco Religioso dantur, utilitati Ecclesiæ consulitur, ejúsque conditio melior efficitur, dum ad usus Ecclesiasticos revocantur, *c. ult. caus. 16. q. 1. juncto c. 2. §. Sanè. de decimis in 6.* Vel denique hujusmodi Ecclesiæ, aut decimæ detinentur à laico in proprietatem, ex concessione Pontificia, per quam reditus temporales Ecclesiæ, vel decimarum in perpetuum sunt separati ab Ecclesia, vel titulo spirituali beneficij, & laico applicari: & tunc etiam sine auctoritate Episcopi, possunt transferri in Religiosos, quia per talem separationē laicales fiunt, *Barb. in cit. c. 3. n. 11. h. t.*

CXXXIII. Notandum tertiò. Excommunicatus, vel interdictus in una Ecclesia, vel Diœcesi, censetur ubique excommunicatus, vel interdictus, ita ut vitari debeat tanquam excommunicatus, etiam à non subditis excommunicatis, & privilegiatis, seu exemptis, *cit. c. 3. §. Excommunicatos. Hostiens. V. eod. & Abb. n. 1.* Idque etiam constat ex *c. Nulli. 8. de sent. excom.* ubi dicitur, nulli se possunt privilegio Sedis Apostolicæ tueri, quominùs excommunicatos Sedis Apostolicæ vitare debeant.

Porro privilegium generale exemptionis à potestate Ordinariorum prodest quidem exemptis, ne ab Ordinarijs excommunicari possint, à quorum jurisdictione sunt exempti; non tamen ex eo, quòd sunt exempti, sequitur non debere alios vitare, qui ab Ordinarijs ritè sunt excommunicati, quia obligatio eos vitandi, non ex jurisdictione Ordinarij excommunicantis provenit, à quo sunt exempti, sed ex legis, sive Juris communis dispositione, à qua Religiosi non sunt exempti, *Barb. in cit. c. 3. §. Excommunicatos. n. 14.*

Non obstat, quòd sententia Judicis neque extra territorium, neque non subditos ligare potest, *l. ult. ff. de jurisd. omn. Jud. c. 2. de Constitut. c. A nobis. 21.* ibi: *Nonnisi subditi obligantur. de sent. excom.* Nam respondetur, quòd possit quidem Judex Ecclesiasticus, ex vi suæ jurisdictionis, extra territorium suum prohibere subdito communionem fidelium: non tamen potest alienis subditis prohibere communionem cum suo subdito excommunicato: sed hæc prohibitio excommunicatum ab uno Episcopo vitandi, etiam alibi, & extra ejus territorium, procedit, & ligat etiam alienos subditos, vel exemptos, ex dispositione Juris communis Canonici, à cujus observatione non liberantur etiam ij, qui non sunt Subditi Episcopo excommunicanti, vel ab ejus jurisdictione exempti, ut suprà dictum, *Suar. dis. 18. de censur. sec. 1. n. 8. & 2. seqq. Barbos. hic n. 22. & 23.*

Notandum quartò. Dictio illa *nominatim* apposita fuit, non excommunicatis, sed interdictis, quia secundùm antiquum Jus Canonicum, ante Concilium Constantiense, omnes excommunicati, etiam occultè, vel per sententiam generalem solùm, postquam ad fidelium notitiam id devenit, vitari debuerunt, saltem occultè, *c. Cùm non ab homine. 14. de sent. excom. c. Illud. 5. de Cleric. excommun. minist.* Ratio est, quia excommunicatio trahit secum executionem, nec ut liget necessaria est denunciatio, *c. Pastoralis. 53. §. Verùm. de appell.* ideóque ante Constitutionem Concilij Constant. *Ad evitanda*, quicunque scivit aliquem esse excommunicatum, sive per generalem, sive per specialem sententiam, eum debuit evitare. At verò interdicti personaliter non debent vitari, nisi specialiter, & nominatim sint interdicti; quòd si tantùm generaliter sint interdicti, quia interdictus est populus alicujus Civitatis, tum solùm sunt vitandi, quamdiu sunt de eodem populo, ve pars illius, non item si aliò migraverint, & culpabiles non sint, tum enim desinunt esse interdicti, *Barbos. hic n. 25.*

CXXXIV. Notandum quintò. Templarij, vel Hospitalarij, & alij Religiosi in Ecclesijs, quæ ipsis non sunt pleno jure subjectæ, habent solùm Jus præsentandi, & exigendi rationem generalem de administratione rerum temporalium; institutio verò, vel destitutio Clericorum ad Episcopum spectat, *cit. c. 3. §. In Ecclesiis verò. h. t.* & ibi *Abb. n. 2. & 3.* Nec valet consuetudo contraria, *c. 1. de Capell. Monach. in 6.* Si verò Ecclesiæ, pleno Jure, sint subjectæ ipsis Religiosis, quoad spiritualia, & temporalia, tum vel populus etiam est illis plenè subjectus, ita ut quasi Episcopalem jurisdictionem in eum exerceant: & tunc etiam habent liberam potestatem instituendi, & destituendi Clericos in illis Ecclesijs, sine consensu Episcopi loci, ut colligitur argumento à contrario sensu ex *cit. §. In Ecclesiis*, & ibi *Gl. V. Pleno jure* Vel etsi ipsæ Ecclesiæ sint exemptæ, non tamen populus est exemptus à jurisdictione Episcopi Diœcesani: tunc Religiosi exempti habent quidem liberum jus conferendi, vel instituendi Rectorem in illis Ecclesijs, sed debent institutum præsentare Episcopo, ut ab eo curam populi recipiat: & de illa cura tenetur Rector reddere rationem Episcopo, & hic poterit eum visitare in ijs, quæ ad curam populi pertinent. In alijs verò spiritualibus, & temporalibus, extra curam populi, talis Rector, aliíque Clerici sunt subjecti Religiosis, & coram eis respondere debent, unde & hujusmodi Religiosi auctoritatem præstare pos-

sunt

sunt in alienationibus rerum Ecclesiasticarum, *Abb. hic n. 6. Barb. in cit. §. In Ecclesiis, n. 30. & seqq.* quæ omnia patent ex alibi dictis. Porro habent Templarij, & alij Religiosi etiam hoc privilegium, ut in Ecclesia interdicta semel in anno admittantur ad divina officia, *cit. c. 3. §. Quod si, & c. Ut privilegia 24. §. Illud, h. t.*

Notandum sextò, Oblati quibusdam Religionibus non gaudent illorum privilegiis, nisi in totum sint translati, ita ut se suaque Religioni tradiderint, alioquin remanent subjecti jurisdictioni Ordinariorum, *cit. c. 3. §. de Confratribus, & ibi G. V. Nullatenus*, & habetur etiam in c. *Ut privilegia 24. h. t.* de quo dictum suprà.

Notandum septimò, Interdictum, cui supponuntur Ecclesiæ Religiosorum, qui contra præsentem Constitutionem venire præsumpserint, *cit. c. 3. §. ult.* non incurritur, ipso facto, sed nonnisi per sententiam Judicis, *Hostiens. hic in fine*, & est communior sententia apud *Abbatem hic in fine.*

§. II.

Quinam præterea alii sint excessus, sive abusus privilegiatorum?

CXXXV. Resp. Præter prædictos, plures adhuc alij referuntur in hoc Titulo. Veluti primò, si sepeliant excommunicatos in cœmeterijs suis, quod » prohibetur in c. *Ad hæc 5. h. t.* Nàm Hospitalarij, » (ut refertur in integra lectione, & in casu) sepeli- » ebant nominatim excommunicatos in Cœmete- » rijs: unde mandavit Alexander III. Archiepiscopo » Cantuariensi, ut quos in excommunicatione de- » functos sepelierint in cœmeterijs Ecclesiarum, eos » extra cœmeteria ejiciant (dummodo possint ossa eorum ab ossibus aliorum fidelium discerni, aliàs non sunt exhumandi, c. *Sacris 12. de sepult.* & nisi fortè petierint absolvi, & per eos non steterit, quo » minùs fuerint absoluti, *Gl. hic V. Ejiciant.*) Quòd » si facere id noluerint, Archiepiscopus exequatur » illud (per se vel per alium, auctoritate suâ, saltem » in sua Diœcesi, *Hostiens. hic V. Exequaris.*) quoad » eos, quos in excommunicatione (sine signis pœni- » tentiæ) defunctos esse constiterit. Ratio decisionis est, quia quibus non communicamus vivis, nec defunctis communicare debemus, *cit. c. Sacris*, prout etiam habetur in integra lectione hujus c. his verbis: *Quoniam grave sit eis in morte communicare, quos dum viverent, Ecclesia à suo sinu pro suis excessibus segregavit.* Porro potest Episcopus in hoc casu supplere defectum exemptorum, & exhumare excommunicatos sepultos in Ecclesijs, vel cœmeterijs exemptorum, si id ipsi facere recusent, idque in favorem Ecclesiasticæ disciplinæ, *Abb. hic n. 1. not. 2.*

CXXXVI. Secundò excedunt Religiosi sua privilegia, & delinquunt, si in Oratorijs suis privatis campanas habeant, easque publicè pulsent, prout ha- » betur in c. *Patentibus 10. h. t.* ubi Episcopus Abu- » lensis ex Cælestino III. quæsivit, utrùm liceat » Templarijs, Hospitalarijs, & alijs, qui Oratoria in » domibus suis habent, campanas in eis ponere, & » publicè pulsare? Respondet Papa, quòd non li- » ceat eis hoc agere (nec etiam Missas ibi celebrare, saltem publicas, c. 1. c. *Unicuique 33. & c. Si quis 35. dist. 1. de consecr. Gl. hic V. Non licet*, vel etiam priva- » tas, sine consensu Episcopi, *Barb. hic n. 6.*) Imò po- » tiùs ab Episcopo per censuram Ecclesiasticam co- » ërcendi sunt, appellatione remotâ (quia à correctione non appellatur, *Hostiens. hic V. cod.*) ut ita » jure suo sint contenti, ne aliorum justitiam impediant.

CXXXVII. Hinc colligitur primò, quòd habere campanam publicam, eamque pulsare publicè est signum loci publici, & sacrati, ideòque in domibus, & Oratorijs privatis id nòn licet, etiam Religiosis exemptis, *Abb. hic n. 1.* Cui obstare videtur textus in c. *Nimis 16. supr. de excessib. Prал.* ubi inter alia gravamina, quæ Prælati inferebant Religiosis, illud recensetur, quòd non permittant eos habere campanam in Ecclesijs suis, vel Oratorijs suis, de quibus etiam ibi fit mentio. Triplex est responsio, prima est *Hostiens. hic*, quòd liceat Religiosis habere unam campanam in Oratorijs, juxta *cit. c. Nimis*, quod in singulari de una campana loquitur, non verò plures, juxta hoc c. quod loquitur in plurali. Secunda expositio est Innocentij hic, quòd Religiosi, ex speciali privilegio, possint habere campanam unam, vel plures, juxta *cit. c. Nimis*, non autem Jure communi, de quo loquitur hoc c. Tertia est *Abbatis hic, n. 2. & 5.* eaque videtur probabilior, quòd prius cap. loquatur de Ecclesijs, vel Oratorijs publicis, quæ sunt in Monasterijs Religiosorum; hoc verò cap. de Oratorijs existentibus in eorum domibus privatis, in quibus non licet campanas ponere, & publicè pulsare ad convocandum populum: sed privatam campanam habere, eamque privatim pulsare, non est prohibitum, sed potiùs à sensu contrario id licitum esse colligitur ex hoc c. *Barb. hic n. 6.*

Colligitur secundò, si delictum exempti extendat effectum suum, extra locum exemptum, licèt committatur in loco exempto, potest per Ordinarium loci coërceri, & puniri, ut in casu hujus c. nam campanæ pulsantur, ut audiantur, & convocetur populus, & quamvis pulsetur in loco exempto, tamen sonus earum extenditur ad locum non exemptum, & turbantur personæ, etiam non exemptæ: & sic delictum, quoad effectum extenditur extra locum exemptum, ideòque exempti excedentes metas privilegiorum, ab Episcopo loci puniri possunt: sicut projiciens lapidem in loco exempto, & percutiens existentem in loco non exempto, potest puniri per Ordinarium loci propter delictum in effectu commissum, extra locum exemptum, *Gl. hic V. Per te, & Abb. n. 4. & 5. Fagn. ibid. n. 4.* ubi tamen n. 5. id limitat, nisi privilegium exemptionis concessum sit, etiam ratione rei sitæ, vel contractûs initi, aut delicti commissi, extra locum exemptum: cujusmodi hodie est privilegium exemptionis concessum plerisque Religiosis: tunc enim etsi campanæ pulsarentur ab exemptis in loco non exempto, non possent hi ab Ordinario puniri, quia hujusmodi speciales exemptiones non sunt sublatæ per c. 1. *h. t. in 6.* de quo dictum suprà *sect. 2. §. 4. n. 52. h. t.*

Colligitur tertiò, Papa sic concedere solet privilegium, ut non lædat, nec impediat justitiam aliorum, nec grave præjudicium ijs inferat, ut dicitur in fine hujus c. *Gl. fin. ibid.*

CXXXVIII. Tertiò plures excessus, & delicta privilegiatorum, cum eorum pœnis, recensentur in c. *Tuarum* 11. *h. t.* ubi habetur: Quòd, cùm Fratres Hospitalis S. Joannis pro eleemosynis colligendis, mittere debeant Clericos, & Fratres ex Ordine suo, Cruce signatos, ipsi mittunt Laicos, & illiteratos, qui in multis excedere præsumunt, & delinquunt. Et hoc est primum eorum delictum. Item in quadam Ecclesia baptismali, eis, scilicet Hospitalarijs, ab Episcopo Lugdunensi collata, (non pleno jure, *Gl. hic V. eod.*) quidam eorum Vicarium Sacerdotem percussit, ipsam Ecclesiam sanguinis effusione fœdando, ideóque Archiepiscopus prohibuit ibidem celebrari divina officia, donec ea fuerit reconciliata. Sed ipsi, scilicet Hospitalarij Sacerdotes nihilominus in ea divina officia celebrârunt. Et hoc est secundum delictum, sive excessus eorum. Item alios quosdam Presbyteros (extraneos, & non Confratres, *Hostiens. hic.*) ab Episcopis suspensos ab officio ijdem, quamvis Laici sint, restituunt ad divina officia celebranda, quod est tertium eorum delictum. Præterea quosdam Laicos, qui cum uxoribus suis, in domibus proprijs, commorantur, eò quòd eis ex suis bonis annuatim aliquid solvunt, ita emancipare (id est, liberare, & eximere à potestate Episcoporum, *Gl. hic V. eod.*) contendunt, ut alijs, secundum consuetudinem Terræ, seu Regionis, ad sibi objecta respondere non teneantur: & hoc est quartum eorum delictum. Consultus Papa Innocentius III. ab Archiepiscopo Lugdunensi respondit: quia privilegium meretur amittere, qui permissâ sibi abutitur potestate, ideo eidem mandat, ut si quis Clericos, aut Laicos à dictis Fratribus, pro colligendis eleemosynis missos, invenerit Cruce falsò signatos, interdicat illis, qui eos miserunt, officium exhortationis, id est, prædicationis, in tota Provincia sua: & missos, si Laici fuerint, excommunicationis gladio percutiat: si Clerici, ab officio, & beneficio suspendat, non obstante aliquo privilegio, vel appellatione. Eos verò, qui in dicta Ecclesia lege Diœcesanâ ipsi Archiepiscopo subjecta, post interdictum Archiepiscopi, divina celebrârunt, eâdem pœnâ suspensionis (scilicet ab officio, & beneficio) plectat, & in eadem divina officia celebrari non permittat, donec fuerit reconciliata. Presbyteros etiam ab Episcopis suis suspensos, & per Fratres illos ad officia sua temerè restitutos, in eandem sententiam suspensionis reducat. Denique illos, quos propter præmissam causam, ad respondendum alijs, secundùm leges Terræ, non teneri asserunt, compellat alijs respondere, remotâ appellatione.

CXXXIX. Pro intellectu hujus c. notandum primò, qui mittuntur ab Hospitalarijs, alijsque hujusmodi Religiosis, ad colligendas eleemosynas, debent esse litterati, & ex ipsis Fratribus, & Crucem non falsò, nec fictè, sed verè gestare in pectore, alioquin repellendi sunt, & puniendi, tam ipsi, quàm eos mittentes, ab Episcopo, *Gl. hic in notatis, & Abbas not. 1. Fagnanus hic n. 2.*

Notandum secundò, celebrans in Ecclesia polluta non est suspensus, ipso jure, ab officio, & beneficio, sed suspendendus; non tamen irregularis, c. *Is qui* 18. *de sent. excomm. in 6. Abb. hic n. 5.* Aliud est, si quis celebret in Ecclesia interdicta, est enim suspensus ab officio, & beneficio, c. *ult. de excessib. Prælat. Fagn. hic n. 4.*

Notandum tertiò, non solùm Religiosi exempti, qui mittunt Cruce falsò, seu fictè signatos, sed etiam Laici falsò portantes Crucem, vel Religionis habitum, possunt puniri per Episcopum loci, quia abutuntur Insignibus Religionis, eique injuriam inferunt, ideóque subjiciuntur foro Ecclesiæ, ratione delicti, non obstante ullo privilegio, *Abb. hic n. 1. not. 2.* Infligitur autem in hoc c. pœna suspensionis Clericis, sed Laicis pœna excommunicationis, quia in eos non cadit suspensio, cùm incapaces sint alicujus officij spiritualis, *Barb. hic n. 24.*

Notandum quartò, Presbyteri ab officio per Episcopum suum suspensi, ab alijs etiam exemptis ad divina officia restitui, seu à suspensione absolvi non possunt, quia ab hac, alijsque censuris Ecclesiasticis ab homine latis, non potest absolvere, nisi is, qui eas tulit, vel legitimus ejus Superior, c. *Pastoralis* 11. §. *Præterea de offic. Ordin. Abb. hic n. 3. not. 4.* Præterquam quòd in casu hujus cap. Laici non poterant Presbyteros suspendere ab officio, neque etiam eosdem ad divina restituere, cùm utrumque sit actus jurisdictionis Ecclesiasticæ, cujus Laici sunt omnino incapaces, ut colligitur ex cit. c. *Tuarum.* ibi: *Cùm sint Laici, h. t. Barbos. hic n. 13.*

Notandum quintò, si constet de animo deferentis habitum Religiosum, quòd non id facit cum intentione profitendi, tum gestatio habitûs, quantumvis per longum tempus, non inducit professionem, nec Religiosum facit, *Gl. hic V. Signatos, & Abb. n. 6.* Porro quomodo propter abusum amittantur privilegia, infrà dicetur.

CXL. Quartò alius excessus, sive delictum privilegiatorum, seu exemptorum est, si Ecclesias, vel Capellas ædificent in locis non exemptis, sine licentia Ordinarij loci, vel in exemptis, sine licentia Papæ, quod prohibetur in c. *Auctoritate* 4. *h. t. in 6.* ubi Alexander IV. auctoritate Apostolicâ, de Cardinalium consilio, statuit, ne exempti Oratoria, vel Capellas in locis non exemptis, sine Diœcesanorum locorum licentia, construere præsumant: nec in sic constructis celebrent, vel divina faciant celebrari, neque etiam tempore interdicti, nisi in casibus in jure expressis. Quòd si talia facere præsumpserint, à locorum Ordinarijs compescantur, revocatis sententijs, quas Conservatores exemptorum, propter hanc causam protulerint. Item prohibet idem Papa, ne in locis etiam exemptis, prædicta exempti facere audeant sine licentia, vel privilegio Sedis Apostolicæ. Additur in fine, & prohibetur in eodem c. ne ijdem exempti causas, seu lites proprias suorum hominum liberorum (secùs est de servis, *Gl. hic V. eod.*) ut actores, vel defensores assumant: etiamsi tales liberi homines ipsis sint censuales, id est, censum annuum præstent, cùm id nequaquam sit eisdem licitum.

CXLI. Notandum primò, non licet exemptis ædificare Ecclesias in Diœcesi Episcopi, sine ejus licentia, alioquin Ecclesiæ sic exstructæ cedetent Episcopo Diœcesano, ejúsque jurisdictioni subjice-

subijcerentur, non ut in suos usus habeat, sed ut eas regat, & administret, sicut alias Ecclesias suæ Diœcesis, & fructus in Ecclesiarum sic exstructarum utilitatem covertat. *Lapus hic num. 1. Franc. num. 2. Cochier. de jurisdict. Ordin. in exemptos p. 1. q. 36. num. 1.* Ratio est, quia in generali prohibitione, ne aliquid fiat, sine licentia Superioris, comprehenduntur etiam exempti, nec censentur exclusi, prætextu exemptionis: generaliter autem prohibitum est, ne quis ædificet novam Ecclesiam, Capellam, vel Oratorium, sine Episcopi Diœcesani licentia, *c. Nemo. 9. dist. 1. de consecr. Franc. hic §. Inhibemus. not. 1. Vivian. in Ration. hic.* Sed neque exempti possunt ædificare Capellas, & Oratoria in locis exemptis, sine licentia Papæ, quia sicut Episcopus est Diœcesanus in loco non exempto: sic & Papa est Diœcesanus in loco exempto, & Judex ordinarius exemptorum, *Gl. hic V. Auctoritate. & V. Sedis Apostolicæ.* ubi tamen putat, quòd hoc casu sufficeret licentia Legati de Latere, quia & ipse dicitur esse Judex ordinarius exemptorum, *Franc. hic. §. Inhibemus. n. 21. Gl. not. 2.*

Notandum secundò. Exempti, si ædificent Ecclesias, in loco non exempto, sine consensu Diœcesanorum, vel in illis sic constructis celebrent, vel tempore interdicti, possunt puniri à locorum Ordinarijs, quia in his casibus, ratione delicti commissi in loco non exempto, sine consensu Diœcesanorum, Episcopis sunt subjecti, ex auctoritate hujus Constitutionis, *Gl. hic V. Compescantur. & Jo. Monach. V. sed,* & exempti quoque tenentur observare interdictum generale, etiam ab Ordinario latum, *Barb. hic n. 2.*

CXLII. Notandum tertiò. Conservatores privilegiorum, hoc casu, non possunt exercere jurisdictionem suam, cùm ad hunc casum ipsa privilegia exemptorum non extendantur, *c. 1. h. t. in 6.* nec se intromittere possunt, nisi in manifestis injurijs, *c. 1. & ult. de offic. Jud. delegat. in 6, Gl. hic V. Revocamus. & Io. Monach.*

Notandum quartò. Non solùm non exempti, sed etiam exempti non possunt comparere in judicio, agendo, vel defendendo pro suis subditis liberis hominibus, in causis eorum proprijs: dicuntur autem causæ propriæ, quando commodum, & incommodum, seu damnum ad aliquos suo nomine pertinet, *l. 2. ff. Quando appellandum sit. Gl. hic V. Proprias. & Franc. cit. §. Inhibemus. not. 3.* Ratio est, quia si isti exempti hujusmodi causas, in quibus non habent interesse proprium, nec sunt illorum hominum procuratores, in se susciperent, ut actores, vel Rei, redderent duriorem causam adversariorum hominum illorum, quod non licet, quia non debet alicujus causa deterior fieri ex alieno facto, *l. 1. ff. de alien. judic. mut. caus factâ. Gl. fin. hic, & Vivian. in Ration.*

Notandum quintò. Homines censuales, sive certum censum dominis directis solventes, non sunt propterea servi eorum, nec serviliter ipsis subjecti, *Gl. fin. hic in fine, & Franc. cit. §. Inhibemus, num. 2. not. ult.*

CXLIII. Quintò denique alius privilegiatorum, seu exemptorum excessus, seu delictum est, si sive Regulares, sive seculares scienter celebrent, vel celebrari faciant Divina, in locis interdictis, nisi secundùm permissionem Juris, vel excommunicatos, aut interdictos publicè ad Divina Officia, Sacramenta, vel sepulturam admittant, prout id prohibetur in *c. Episcoporum. 8. h. t. in 6,* Ubi Bonifacius VIII. Episcoporum, & Prælatorum aliorum frequentatis querelis excitatus, statuit, ne aliqui seculares, aut Regulares, quantumvis exemptionis privilegijs Sedis Apostolicæ communiti, cujuscunque Ordinis, Religionis, Status, vel conditionis existant, scienter celebrent, vel faciant celebrari Divina, in Civitatibus, Castris, Villis (nisi quatenus à Jure conceditur, scilicet submissâ voce, & januis clausis, *c. ult, de sent. excomm. in 6.*) seu alijs locis interdictis, ab Ordinarijs, vel delegatis Judicibus, vel à Jure: aut excommunicatos publicè, vel interdictos, ad Divina Officia, seu Ecclesiastica Sacramenta, vel sepulturam Ecclesiasticam admittant. Qui verò contrà facere præsumpserint, præter alias pœnas à Jure statutas, ingressus Ecclesiæ eis interdicatur, donec competenter satisfecerint, ad arbitrium ejus, cujus sententiam contempserunt.

CXLIV. Notandum primò. Hæc Constitutio Decretalis, ejúsque pœna, ut ijs, qui scienter celebrant, vel faciunt celebrari in locis interdictis, vel qui publicè excommunicatos, vel interdictos admittunt ad Divina Officia, Sacramenta, vel sepulturam, interdicatur ingressus Ecclesiæ, secundùm communiorem DD. sententiam, solùm procedit in exemptis à jurisdictione ordinaria Episcopi, in quorum odium id est statutum, ut patet ex intentione, & occasione illius Constitutionis: nam Episcoporum querelæ non erant de sibi subjectis, quos ipsi poterant coërcere, & punire, sed de exemptis, in quos non habebant potestatem, & ideo contra illos specialiter illa pœna interdicti ingressûs Ecclesiæ est lata: & propter specialem etiam rationem, quia multò majore sunt pœnâ digni, quibus cùm plurimum honoris per jussiones Principis est delatum, inveniuntur in crimine, *l. Presbyteri. 8. C. de Episc. & Cleric. c. Quia. 3. §. Presbyteri. caus. 5. q. 6.* idéoque non est extendenda ad omnes alios etiam non exemptos; multò minùs ergo non exempti celebrantes coram publicè excommunicatis, vel interdictis, si postea celebrent in illa Ecclesia, fiunt irregulares, quia *c. Is, cui. 20. de sent. excomm. in 6.* loquitur de eo, qui cùm ipse interdictus sit, celebrat: non verò de celebrante coram interdictis, vel excommunicatis, si ipse interdictus non sit: neque verò talis irregularitas jure reperitur expressa, *Navarr. in man. c. 25. num. 94. & c. 27. num. 157. Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 6. n. 9. circa finem, Suar. disp. 34. de censur. sec. 4. num. ult.* Contrarium tamen tenet *Gl. in cit. c. Episcoporum. V. Ingressum. h. t.* scilicet hanc pœnam habere locum etiam in non exemptis, ut videtur colligi ex illis verbis hujus c. *Quantumcunque exemptionis Sedis Apostolicæ privilegiis sint communiti*: quæ verba non sunt restrictiva ad exemptos, sed potiùs ampliativa, ita ut etiam exempti, nedum non exempti hâc Constitutione ligentur, *Barbos. hic n. 3.* ubi ait, hanc sententiam in rigore

rigore juris esse longè verinrem, quamvis contraria, ac prinr fit benignint, & ob auctoritatem tnt DD, practicè tuta.

Notandum secundò. Faciens celebrari Divina in loco prohibito, eâdem pœnâ punitur, quâ ipse celebrans, & appellatione Divinorum Officiorum, & Sacramentntum nnn venit Ecclesiastica sepulnra, cùm hic ista ponatur, ut diversa, *Gl. hic in notatis, Franc. his n. 1. & 2.*

§. III.

De aliis quibusdam specialibus excessibus, & culpis Religiosorum prohibitis Jure Canonico, eorúmque pœnis.

CXLV. De his agitur in *Clement. Religiosi. 1. h. t.* „ Ubi Clemens V. in Concilio Viennensi statuit, ut „ Religiosi, qui Clericis, aut laicis Sacramentum ex„ tremæ Unctionis, vel Evcharistiæ ministrare, vel „ Matrimonia solemnizare, id est, solemniter be„ nedicere, sine speciali licentia Presbyteri paro„ chialis super his obtentâ, vel excommunicatos à „ Canone (exceptis casibus à Jure expressis, vel per „ privilegia Sedis Apostnlicæ concessis) vel à senten„ tijs per statuta Provincialia, aut Synodalia pro„ mulgatis absolvere à pœna, & culpa præsumpse„ tint, excommunicationis sententiam, ipso facto, „ incurrant, per Sedem Apostolicam duntaxat ab„ solvendi: (nisi in mortis articulo, *Gl. hic V. eod.*) „ quos etiam locorum Ordinarij, postquam de hoc „ eis constiterit, excomunicatos publicè faciant de„ nunciari, donec de absolutione illorum eis facta „ fuerit fides, nullo Religiosis eisdem suffragante, „ quoad hoc, exemptionis, vel alio privilegio.

CXLVI. Pro explicatione notandum primò, hæc Constitutio, cum suis pœnis, non habet locum in Clericis secularibus, qui etsi Sacramenta extremæ Unctionis, vel Evcharistiæ administrent Clericis, vel laicis, vel eorum matrimonia solemnizet benedicant, sine licentia proprij Diœcesani, vel Parochi, non incurrunt, ipso facto, excommunicationem, sicut Religiosi, sive sint exempti, sive non, incurrunt. *Azor p. 1. libr. 12. c. 13. q. 5.* adeóque in dispositione pœnali sub appellatione Religiosorum non comprehenduntur Clerici seculares, licèt eadem dispositionis ratio in utrisque militare videatur, *Abb. in cit. Clement. 1. not. 1. & 2.* Habet autem hæc Constitutio locum in Religioso translato ad Ecclesiam secularem: & ratio esse potest, quia communiùs, & frequentiùs solent in his Religiosi delinquere, & ambire, ac concupiscere aliena magis reprobatur in Religioso, *Gl. in Clement. 1. V. Religiosi. de decim. & Abb. ibid. n. 1.*

Notandum secundò. Religiosi prohibentur Evcharistiam ministrare, non tantùm sanis, & bene valentibus, sed etiam quando confertur, ut Viaticum, moribundis, secluso speciali privilegio, *Navarr. in Man. c. 21. n. 52. Azor. cit. c. 13. q. 5. §. Sed ambigua. Barbos. in tit. Clement. 1. n. 4. h. t.* quia prohibetur hic generatim Religiosis, ne præsumant ministrare Evcharistiam.

Notandum tertiò. Pœna hæc excommunicationis, ipso jure, lata in Sacerdotes Regulares solemniter benedicentes matrimonium, sine licentia proprij Parochi, non est correcta, nec sublata per pœnam suspensionis, quæ in eosdem, ipso jure, statuta est in Concilio Tridentino *Sess. 24. c. 1. de reform. matrim.* sed utraque adhuc locum habet, ut docet *Navarr. libr. 1. tit. 2. consil. 10. n. 1. & seqq. in addit. 2. Sanch. l. 3. de matrim. disp. 48. Barb. in cit. Clement. 1. n. 7. h. t.* quia leges posteriores non tollunt priores, nisi eas expressè revocent, vel illis sint contrariæ: sed in citato decreto Concilij Trident. nec expressè, nec tacitè tollitur pœna statuta in *Clem. 1. h. t.* quæ contra solos Religiosos illam decrevit. Nec obstat, quòd juxta receptam doctrinam, nova pœna mitior lege novâ statutâ, corrigat rigidiorem pœnam antiquæ legis: quia id verum est in pœnis à Judice infligendis, non autem in ijs, quæ ipso jure incurruntur, ut sunt excommunicatio, & suspensio illa Concilij Tridentini. *Navarr. cit. l. n. 5.*

CXLVII. Notandum quartò. Parochiano asserenti se habere licentiam proprij Parochi ad recipienda Sacramenta ab alieno Sacerdote, fides haberi potest à Religioso, vel alio Clerico, quia non debet præsumi esse immemor suæ salutis, *c. pen. caus. 1. q. 7.* quod quidem procedit in Sacramento Pœnitentiæ, in qua creditur, dicenti se esse absolutum: vel etiam in Sacramento Evcharistiæ, aut extremæ Unctionis, quia hæc Sacramenta percipiuntur tantùm, pro animæ remedio, & ut saluti spirituali consulatur, & pertinent ad forum internum conscientiæ. Non autem in Sacramento Ordinis, quod confertur, non tantùm propter se, sed etiam propter alios, *Gl. hic V. Non habita, & Abb. n. 5.* Idémque dicendum in Sacramento matrimonij, quod etiam pertinet ad forum externum, & externam gubernationem Ecclesiæ, sicut Ordo, ideóque dicenti habere se licentiam, ut Ordines recipiat ab alieno Episcopo, vel ut alienus Sacerdos assistat, vel benedicat nuptias suas, non est credendum, nisi esset persona valde fide digna, *Sanch. libr. 3. de matrim. disp. 37. n. 2. & 3.*

Notandum quintò, Parochus, etiam non Sacerdos, potest dare licentiam Parochiano, ut ab alieno Presbytero Sacramenta recipiat, licèt ipse non possit illa ministrare, quia primum est actus Ordinis, quem ipse non habet: secundum jurisdictionis, quam habet, *Gl. hic V. Presbyteri, Abb. n. 8.* fit autem in hoc textu mentio de Presbytero Parochiali, quia ut plurimùm Parochi solent esse Presbyteri, *Sanch. libr. 3. de matrim. disp. 2. n. 3.* Quin imò etiam Episcopus, vel ejus Vicarius Generalis potest dare Religioso licentiam administrandi Sacramenta Evcharistiæ, & extremæ unctionis, & solemniter benedicendi nuptias subditorum, in sua Diœcesi, saltem post factum, *Gl. hic V. Presbyteri, & Abb. n. 10. Sanchez libr. 3. de matrim. c. 29. n. 15. Barbos. hic n. 14.*

Notandum sextò, ad hoc, ut Religiosus possit conferre Sacramenta, de quibus in hac *Clement.* fit mentio, Parochiano requiritur, ut expressa, seu specialis licentia à Presbytero proprio obtenta fit, tam de Sacramentis conferendis, quàm de Religioso conferente, & Parochianis, qui Sacramenta illa sunt percepturi. Verumtamen post factum non videtur incurri pœna hujus *Clement.* si sit facta specialis mentio de

tio de Sacramentis, etsi non exprimatur nomen Parochiani, eùm data fuit licentia conferendi Religioso, vel nomen Religiosi, cùm licentia data fuit Parochiano, *Gl. hic V. Speciali, & Abb. n. 12.*

CXLVIII. Notandum septimò, præter licentiam Parochi, hæc tria Sacramenta conferendi alienis subditis, necessaria est Religioso, etiam licentia sui proprij Prælati, *Arg. c. 2. de testam. in 6.* ut licitè conferat, quamvis non incurrat pœnam excommunicationis, etiamsi eam non habuerit, quia illa est solùm imposita, ob defectum licentiæ proprij Presbyteri, pœna autem non debet extendi ultra casum expressum, *Abb. hic n. 14.*

Notandum octavò, Religiosus administrans Sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ alieno subdito, sine licentia proprij Parochi, non incurrit pœnam excommunicationis hìc decretam, quia illa solùm imposita est administrantibus tria Sacramenta Eucharistiæ, Extremæ Unctionis, & Matrimonij, ideóque ad alia Sacramenta, quoad pœnam, non est extendenda; etsi major videatur esse ratio prohibitionis in Sacramento Pœnitentiæ, vel Baptismi, quàm in alijs expressis, *Gl. hic V. Speciali, in fine, & Abb. n. 17.* ubi tamen *n. 18.* ait, quòd major ratio prohibendi fuerit in istis tribus Sacramentis, quia fortè Religiosi magis, & frequentiùs in his tribus excedebant, quàm in alijs, & ideo fuit severiùs, quoad ista, prohibendum.

Porro hæc pœna excommunicationis non incurritur à Religioso, si per ignorantiam, vel ratihabitionem ea Sacramenta conferat, quia in Clementina dicitur, ne præsumat ministrare: neque etiam si ministret Religiosus ea Sacramenta alteri Religioso exempto, ut colligitur ex illis verbis, ne ministrent *Clericis, vel Laicis*, nimirum Parocho subjectis, *Azor cit. c. 13. q. 5. §. Annotandum.*

CXLIX. Notandum nonò, quamvis Religiosus absolvens alterius subditum ab excommunicatione, à Canone quocunque, etiam à quo Episcopus, vel Sacerdos alius posset absolvere, latâ, incidat in excommunicationem; non tamen incidit in excommunicationem, si absolvat ab excommunicatione latâ ab homine, quia casus iste non est in hac Clementina expressus, ideóque locus non est huic pœnæ, *Gl. hic V. à Canone, & Abb. n. 19.* præterquam in casibus jure expressis (habent enim multi Religiosi privilegium à Sede Apostolica absolvendi à diversis casibus, *Gl. hic V. Concessis.*) Eandem pœnam autem excommunicationis incurrunt etiam Religiosi illi, qui absolvunt quenquam à sententijs per statuta Provincialia, vel Synodalia promulgatis, ut habetur *in cit. Clementina 1. in princ.*

Notandum decimò, appellatione sententiæ hìc venit omnis sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ad quam necessaria est absolutio, *Gl. hic V. Sententiis, & Abb. n. 20.* Religiosus autem absolvens à sententia Canonis, vel statuti, incurrit excommunicationem, etiamsi absolvat Religiosum, vel consocium, quia textus nihil excipit, & in verbis generalibus comprehenduntur Religiosi, etiam in materia pœnali, *Gl. hic V. Quenquam, & Abb. n. 21.*

Notandum ultimò, Ordinarius loci potest curare Religiosum quemcunque, etiam exemptum publicè denunciari excommunicatum, postquam ipsi constiterit, eum incidisse in excommunicationem; ideóque etiam poterit eundem citare, in ordine ad faciendam denunciationem, quia concesso consequente, videtur etiam concessum antecedens, sine quo consequens obtineri non potest, *Abb. hic n. 22.* nullo Religiosis suffragante privilegio, quin pœnam incurrant, & denunciari possint, quamvis privilegia ipsis concessa non amittant, *Gl. hic V. Suffragante.*

CL. Præterea in *cit. Clemen. 1. §. Quibus etiam.* Religiosis sub præcepto obedientiæ, & comminatione maledictionis æternæ, inhibetur, ne Prælatis Ecclesiarum detrahant in sermonibus suis: nec Laicos ab Ecclesiarum suarum accessu, vel frequentiâ retrahant: nec Indulgentias indiscretas (scilicet non concessas, *Gl. hic V. eod.* sive falsas, & suppositiias) promulgent: nec quando intersunt testamentis conficiendis, testatores à debitis restitutionibus, aut legatis Matricibus Ecclesijs, (id est, Cathedralibus, vel alijs, *Gl. hic V. eod.*) faciendis retrahant: nec legata, vel debita, vel ablata incerta sibi, aut alijs singularibus sui Ordinis Fratribus, vel Conventibus, in aliorum præjudicium (scilicet eorum, quibus debentur, vel quibus legare volebant, vel etiam Episcoporum, quibus competit dispositio de malè obtentis incertis, *Gl. hic V. In aliorum*) fieri, seu erogari procurent. Nec quenquam à casibus Sedi Apostolicæ, aut locorum Ordinarijs reservatis absolvere (à peccato, vel culpa, *Gl. hic V. eod.*) præsumant. Nec etiam personas Ecclesiasticas, præsertim coram Judicibus delegatis à Papa, suam contra eos justitiam prosequentes, indebitè vexare, aut ad loca plura, præsertim multùm remota, conveniendi causâ, trahere præsumant. Si qui verò contra prædicta, vel aliquid ex ijs, attentare præsumpserint, per duos menses subjaceant illis pœnis, quæ secundùm eorum regulam, vel statuta, pro gravibus criminibus, seu culpis, consueverunt imponi: super quibus non possit, absque manifesta necessitate (scilicet infirmitate, senectute, vel his similibus, *Gl. hic V. eod.*) cum eis dispensari. Cæterùm si Prælati eorum de his, quæ ad eos, occasione prædictorum excessuum, quoquo modo pervenerunt, Ecclesijs, vel personis Ecclesiasticis (laicis ergo non providetur, *Gl. hic V. eod.*) damnificatis, vel læsis, infra mensem plenè non satisfecerint, postquam super hoc fuerint requisiti (ab his, quorum interest) sententiam suspensionis (ab officio, *Gl. hic V. eod.*) eo ipso incurrant, donec debitè satisfaciant, non obstantibus statutis, & privilegijs quibuscunque, & sub quocunque tenore concessis.

CLI. Pro explicatione notandum primò, Peccant Prædicatores Religiosi graviter, & puniri debent, qui in suis Concionibus Prælatis Ecclesiasticis detrahunt, quod intelligendum est, si nominatim eos perstringant, vel per talem circumlocutionem, quæ vicem habeat proprij nominis, seu proprium Prælati nomen exprimat: aliàs verò bene licet in genere tangere vitia Prælatorum, juxta illud Christi, *Matth. 23. super Cathedram Moysi &c. Gl. hic V. Detrahunt. & Abb. n. 23.* Porro Concionatores, si Prælatis detraxerint in sermonibus suis, per duos menses subire debent illas pœnas, quæ secundùm regulam, vel statuta, propter gravia delicta, vel culpas, eis imponi con-

coosueverunt, *cit. Clement.* 1, §. *Quibus. Barb. ibid. num.* 18.

Notandum secundò, Religiosi, etiam exempti noo possunt, sine auctoritate, & licentia Superioris, absolvere à casibus reservatis Papæ, vel etiam Episcopo, ut declaravit S. Congregat. Concil. apud *Barb. in Collect. hic.* §. *Quibus n.* 19. *& alij.*

Notandum tertiò, quamvis Religiosi habeant Conservatores, quibus datur potestas trahendi aliquos ultra duas dietas, cum clausula, nou obstantibus, &c. non tameo possunt eos convenire, trahendo ad plura loca, præsertim multùm remota, *Gl. hic V. Remota, & Abb. n.* 29.

Notandum quartò, Prælati Religiosorum, si noo satisfaciant, intra mensem, partibus læsis, quia ad ipsos aliquid pervenit, occasione excessuum commissorum à suis Religiosis, suspensiouem incurrunt, *cit. Clem.* 1. §. *Quibus etiam*: ad quam incurrendam plura requiruntur, ut tradit *Suar. dis.* 31. *de cens. sec.* 6. *n.* 21. Primò, quòd Prælati isti aliquid acceperint, videlicet, sive pro Monasterio suo, sive pro personis privatis. Secundò, ut id quod accipitur, illis detur, occasioua excessuum, qui ibi prohibiti sunt Religiosis. Tertiò, ut hujusmodi Prælati, ad quos hæc bona pervenerunt, sint requisiti ab ijs, in quorum præjudicium ea ad Prælatos sic pervenerunt. Quartò, ut post hanc requisitionem, per mensem sint io mora satisfaciendi, quo elapso, incurrunt suspensionem, douec debitè satisfaciant. Quæ suspensio est ab officio, juxta *Gl. hic V. Suspensionis*; imò ab omni administratione, cùm sit absolutè, & simpliciter lata, *Suar. c. l.* Fertur autem solùm in Prælatos, qui prædicto modo deliquunt, non verò io ipsos singulares Religiosos, qui excessus illos commiserunt, in quos ibi uoo suspensio, sed excommunicatio lata est, *Suar. c. l.* & alij apud *Barbos. in cit. Clem.* 1. §. *Quibus etiam, h. t.*

CLII. Denique in *cit. Clem.* 1. §. *fin.* additur moderatio, nempe ut Religiosis illis, quibus est ab Apostolica Sede concessum, ut familiaribus suis domesticis, aut pauperibus in Hospitalibus suis degentibus, Ecclesiastica Sacramenta possint ministrare, oullum, ob prædicta, præjudicium generetur: quia Religiosi, quoad duos istos casus, sunt privilegiati, prout sumitur ex *Clement.* 2. *in fine, de Relig. domib. Gl. fin. hic.* potest autem hujusmodi generale privilegium pro toto orbe coocedere solus Papa: speciale verò, pro sua Diœcesi, etiam Episcopus ex causa, juxta *c. Constitutus* 6. *de Religios. domib. Gl. hic V. Apostolica, & Abb. n.* 32.

§. IV.

De pœna abutentium suis privilegiis, & punitione violantium aliena privilegia.

CLIII. Quæritur primò, quæ sit pœna abutentium suis privilegiis, sive excedentium fines eorum? Resp. Propter abusum possunt revocari privilegia, & privilegium meretur amittere, qui permissâ sibi abutitur potestate, *c. Ut privilegia* 24. *in princ. & c. Tuarum* 11. §. *Verum, h. t. & c. Privilegium* 63. *caus.* 11. *q.* 3. *& c. Ubi* 7. *dis.* 74. de quo plura infrà.

CLIV. Quæritur secundò, an, & quomodo puniendi sint, qui aliena privilegia violant? Resp. De hoc agitur imprimis in *c. Quantò amplius* a 6. *h. t.* ubi Abbas, & Conventus Ordinis Cluniacensis couquesti sunt Papæ Honorio III. quòd quidam Archiepiscopi, & Episcopi, in quorum Diœcesi commorantur, & Officiales eorum, cùm in eos, & sui Ordinis Mouachos noo possint sententias excommunicationis, & interdicti proferre, eò quòd super hoc Apostolicæ Sedis privilegijs sint muniti: ideo in eos, qui molunt in molendinis eorum, vel coquunt panes in furnis ipsorum, & qui vendendo, vel emendo, aut aliàs eis communicant, dicti Archiepiscopi, & Episcopi excommunicationis, & interdicti senteotias proferunt: & sic oou vim, & potestatem Apostolicorum privilegiorum, sed sola verba servantes, Mouachos dicti Ordinis quodammodo, seo indirectè excommunicant, dum eis alios commuuicare noo sinunt: adeòque quantum ad hoc judicio Judæorum judicantur, modo infrà explicaudo. Et qui communicant illis, majorem excommunicatiouem incurrunt, quam etiam excommunicatis communicando fuerint incursuri Quare mandat Papa oniversis, & singulis ex prædictis Archiepiscopis, & Episcopis, ut seutentias hujusmodi in fraudem privilegiorum Sedis Apostolicæ de cætero ooo ferant, quia si super hoc querela denuo ad ipsum pervenerit, promulgatores talium sententiarum severè castigabit.

CLV. Pro explicatiooe hujus c. notandum primò, privilegia non sunt violanda, noo tantùm directè, uoo servaudo tenorem verborum, sed nec indirectè. Sic qui per privilegium uon possuot directè excommunicati ab Ordinarijs locorum, nou possuut etiam indirectè excommunicari, subtrahendo alios ab eorum communione, quia excommunicatio nihil aliud est, quàm à communi participatioue, & fraterna societate separatio, *c. Engeltrudam* 12. *caus.* 3. *q.* 4. *Gl. hic in Summa, cap. & V. Quodammodo. Hostiens. ibid. & Abb. n.* 3. *not.* 3. Ratio est, quia talis excommuoicatio fieret in fraudem privilegij, si enim Episcopi non possunt sic privilegiatos excommunicare, nihil debeot facere, per quod ad idem deveniunt, quod enim unâ via prohibetur alicui, ad id aliâ viâ admitti non debet, *c. Tua* 5. *de Procurat. Gl. hic V. In Fraudem.*

Notandum secundò, qui servat sola verba legis, vel privilegij, quæ est lex quædam privata, & venit contra mentem illius, is facit coutra ipsam Legem, vel privilegium, *l. Non dubium* 5. *C. de Legib. Reg. juris ult. in* 6. *Abb. hic n.* 2. ubi tameo *n.* 4. id limitat, dummodo constet de mente Legis, vel Privilegij, alioquin verò si uou cooster de meute illius, in dubio veniens coutra verba, censetur venire contra legem, vel privilegium.

Notandum tertiò, Monachi, dum eis alij communicare prohibentur, quodammodo excommunicantur, & judicio Judæorum judicaotur, ut dicitur in *cit. c. Quanto, h. t.* quia cùm Ecclesia oon possit directè excommunicare Judæos, *quid enim*

ad nos de his, qui foris sunt, 1. *ad Cor.* 5. *c. Multi* 28. *caus.* 12. *q.* 1. *c. Gaudemus* 8. *de divort.* Ideo quandoque excommunicantur Christiani eis communicantes: ita isti Archiepiscopi, & Episcopi, cùm non possent excommunicare Monachos illos propter privilegium, excommunicabant communicantes cum eis, *Gl. hic V. judicio Judæorum*, & *Hostiens.* Unde evenit, ut qui communicabant cum illis, majorem excommunicationem incurrerent, quàm qui excommunicatis participant, qui enim communicat excommunicatis, est excommunicatus, sed minore excommunicatione tantùm, *c. Cum excommunicato* 18. *caus.* 11. *q.* 3. *c.* 2. *de except.* sed isti, qui participabant istis Monachis in prædictis, majorem excommunicationem incurrebant, quàm aliàs participando excommunicatis, *Gl. hic V. Majorem.*

Notandum quartò, excommunicatio lata ab Episcopis in casu hujus c. in suos subditos, qui molunt in molendinis, vel panes coquunt in furnis Monachorum Cluniacensium habentium privilegium, ut ab Episcopis excommunicari, vel interdici non possint, est irrita, quia talis prohibitio fieri non potest etiam subditis, si tendit in præjudicium, sive damnum sic privilegiatorum, *Arg. c. ult. de immun. Eccl. in* 6. & sumitur ex hoc c. Nam considerato effectu, principaliter concernit ipsos exemptos, licèt verba ad subditos referantur, *Fagn. hic n.* 4. & 5.

CLVI. Præterea privilegijs suis, sive ipsi concessis privandus est, qui alienis derogat, prout statuitur in c. *Dilecti* 4. *h. t.* Nam Fratres Hospitalis Hierosolymitani conquesti sunt Papæ Alexandro III. quòd Archiepiscopi, & Episcopi de malefactoribus suis justitiam facere nolunt, ipsorum privilegia recipere contemnentes. Unde Papa rescribit Prælatis prædictis, ut pro certo sciant, quòd ipse privilegia ipsis concessa adimat, cùm ipsi Authenticis scriptis Romanæ Ecclesiæ (in quibus privilegia continentur) non timeant obviare. Ratio est, quia non sunt ei sua jura servanda, qui non metuit aliena violare, *c. Sic decet* 22. *caus.* 25. *q.* 2. & quod quisque juris in alium statuit, eodem uti debet, *c. Cùm omnes* 6. *de Constit.* & Ecclesiasticus Ordo confunditur, si cuilibet jus suum non servetur, *c. Pervenit* 39. *caus.* 11. *q.* 1. Inspicienda igitur sunt privilegia, & quæ in ijs continentur, observanda, *c. Porro* 7. *h. t.* alioquin ea contemnentes puniendi sunt, *Gl. fin. hic*, & *Hostiens.* Nam Prælati, qui justitiam administrare nolunt privilegiatis, puniri debent, & vicissim privari suis privilegijs, ut in eo, in quo deliquerunt, puniantur, *Abb. hic n.* 1. & *Barb. n.* 2. ubi *n.* 3. addit, per hoc non excludi alias pœnas jure præscriptas contra Judices negligentes in administratione justitiæ, vel qui per dolum, aut imperitiam, malè judicant, quarum præcipua est, quòd litem faciant suam, *l. Filiusfam.* 15. *ff. de Judic.* & parti injustè condemnatæ teneantur in solidum resarcire damnum litis illatum, *cit. l. Filiusfam.* & *l.* 2. *C. de pœna Judic. qui malè judic.*

CLVII. Cæterùm quod dictum est, privilegia non esse violanda, & violatores eorum puniendos esse, id limitari debet primò, nisi Clerici quidam sine habitu, & tonsurâ incedentes, sicut Laici, conversentur, & in delictis fuerint deprehensi, tales enim non obstante privilegio fori Ecclesiastici, etiam à Judice seculari puniri possunt, sine metu incurrendi pœnam excommunicationis, prout sumitur ex c. *Ex parte*, 27. *h. t.* Nam quidam Litterati in territorio jurisdictioni Reginæ Angliæ subjecti degebant, quos nec habitus, nec tonsura Clericos ostendit: quivè cùm in aliquibus foris factis (id est, maleficijs, sive delictis, *Gl. hic V. eod.* & *Hostiens.*) deprehenderentur, ut jurisdictionem Reginæ eluderent, & pœnam debitam pro delictis evaderent, assumpserunt, vel reassumpserunt habitum Clericalem abjectum, & tonsuram, licèt antea pro Laicis ab omnibus haberentur. Regina id significavit Papæ Honorio III. qui ei respondit, quòd etsi jurisdictionem suam in hujusmodi delinquentes exercuerit, qui sine tonsura, & habitu in delicto fuerunt deprehensi, id æquanimiter tolerabit, & sustinebit, cùm malitijs hominum non sit indulgendum: nec tonsurâ, vel habitu sic reassumpto, ipsorum malitia foveri debeat. Ex quo patet, quòd Judex secularis licitè capere, & punire possit Clericum in delicto deprehensum, sine habitu, & tonsura Clericali, nec tenetur eum dimittere, etsi reassumpserit habitum, & tonsuram, *Abb. hic n.* 3. quod tamen limitandum est, juxta decisionem *cap. Si Judex* 12. *de sent. excommun. in* 6. de quo ibi.

CLVIII. Verùm decisioni hujus c. adversari videtur, quòd ad hoc, ut Clerici non deferentes habitum, & tonsuram, priventur privilegio Clericali, seu fori Ecclesiastici, præcedere debeat trina monitio, neque sufficit, quòd sine habitu, & tonsurâ, in crimine deprehendantur, *c. Ad audientiam* 25. & *c. Contingit* 45. *de sent. excomm.* & *c. ult. de vita, & honest. Cleric.* Unde varij sunt intellectus, & expositiones, *cit. c. Ex parte*, *h. t.* Nam primò aliqui intelligunt, non de omnibus Clericis, sed solùm de Clericis conjugatis, qui non gaudent privilegio Clericali, nisi habitum, & tonsuram deferant, *c. unic. de Cleric. conjug. in* 6. quia hoc c. est pars c. *Ex parte* 9. *de Cleric. conjug.* Verùm non apparet ex hoc c. quòd Clerici, de quibus in eo est sermo, fuerint conjugati, nec Papa omisisset mentionem hujus qualitatis facere, si ab eo penderet verus illius intellectus, *Barbosa in Collect. hic, n.* 5.

Secundò, alij intelligunt hoc c. de solis Clericis in Minoribus Ordinibus, qui non gaudent privilegio Clericali, si incedant sine habitu, & tonsura: etsi eo non priventur Clerici in Sacris constituti, nisi postquam ter sunt moniti, juxta Canones suprà allegatos. Verùm privilegium fori generaliter, & æqualiter convenit Clericis in Minoribus, & Majoribus constitutis, juxta c. 2. ibi: *Aut Clericum ullum. de foro comp.* ideóque non est restringendum ad solos Clericos Minores incedentes, sine habitu, & tonsura: præsertim quia ex textu hujus c. non constat ibi agi de solis Clericis in Minoribus; neq; etiã quòd agatur de Clerico, qui immiscet se enormibus criminibus, de quo in *c. Perpendimus* 23. *de sent. excomm. Barb. hic n.* 5. *in fine.* Tertiò *Gl. hic V. Deprehensi*, & *Abb.*

& Abb. n. 4. explicant hoc c. loqui de ijs, qui tanquam laici in omnibus, & ab omnibus habebantur, & malitiosè assumebant habitum Clericalem, & tonsuram, ut evaderent judicium seculare: vel si aliquando fuerunt Clerici, de eo tamen non constabat, & sic ipso facto renunciabant privilegio Clericali; & licèt allegarent se esse Clericos, non tamen id probabant; ac proinde nulla poterat esse admonitio. Hæc expositio prioribus est probabilior: non tamen videtur plenè satisfacere, tum quia si non probabant se esse Clericos, nulla jam aderat ratio dubitandi, an gauderent privilegio Clericali: tum quia in textu videtur supponi, probatum fuisse illos esse Clericos, ut colligitur ex illis verbis: *licèt antea pro laicis ab omnibus haberentur*, ergo postea constabat illos esse Clericos, qui antea laici communiter existimabantur, *Barbos. hic n. 4.*

CLIX. Itaque idem *Barb. hic n. 6.* rejectis alijs explicationibus, ait, in hoc c. agi de illis Clericis, qui frequenter, & ferè semper, sine habitu Clericali, & tonsura incedunt, & ideo à laicis distingui non possunt, sed deprehensi in crimine se Clericos esse dicunt, ut subterfugiant jurisdictionem secularem, & debitã pro delictis punitionem evadant: de his enim deciditur in hoc c. quòd privilegio Clericali non gaudeant, sed à Judice seculari puniri possint, citra metũ incurrendæ excommunicationis, etiamsi postea habitum, & tonsuram reassumant, & priùs moniti non fuerint, quia cùm à laicis non potuerint discerni, nulla monitio præcedere potuit, & dolus, ac fraus hujusmodi eis patrocinari non debet, ne videantur de sua malitia commodum reportare, *c. Intelleximus. 7. de Iudic.* Porrò hodie post Concil. Trident. *Sess. 23. c. 6. de reform.* S. Congregatio censuit apud *Io. Gallemart. in Declarat. ibid. n. 4.* quòd si Clericus in Minoribus constitutus, non Beneficiarus, non incedat in habitu, & tonsura, non gaudet privilegio fori, licèt non sit monitus, propter dictionem *nisi* positam in *cit. c. 6.* quæ excipit, *Barb. hic n. 6. in fine.*

CLX. Limitatur secundò. Laici violenti invasores Ecclesiarum, vel rerum Ecclesiasticarum, aut eis præjudicium inferentes, possunt puniri ab Ecclesia, seu Ecclesiasticis Judicibus, non obstante privilegio fori, quo reus puniendus est in foro suo, & laicus coram Judice suo seculari, prout sumitur ex *c. Sicut. 2. h. t.* ubi Gregorius I. ita rescribit: Sicut ipse Papa non vult in judiciis turbare privilegia laicorũ: ita si laici præjudicent, seu in præjudicium Ecclesiarum, vel rerum Ecclesiasticarum aliquid attentent, vult eis auctoritate Apostolicâ (suum jus defendendo) moderatè resistere: nam violentos laicos (id est, Ecclesijs, vel eorum rebus violentiam, aut præjudicium inferentes, *Hostiens. hic*) coërcere, non est contra legem agere, sed legi ferre subsidium.

CLXI. Ubi notandum primò. Turbans res, vel jura Ecclesiæ, vel eis vim, aut præjudicium inferens, etiamsi laicus sit, potest coërceri, & puniri per Ecclesiam, seu Judicem Ecclesiasticum, *Gl. hic V. Coërcere. & Abb.* Ratio est, quia seculares, qui violenter invadunt res immobiles, vel mobiles Ecclesiæ, vel qui juribus illius præjudicium afferunt, crimen sacrilegij committunt, ideóq; conveniri possunt, non tantùm coram Judice seculari, sed etiam coram Judice Ecclesiastico, *c. Cùm sit. 8. de foro comp.* Idque in favorem Ecclesiæ est introductum, est enim crimen mixti fori, ita ut inter utrumque Judicem præventioni sit locus, *Barb. hic n. 2.* de quo pluribus actum *libr. 2. Decret. tit. 2. sec. 4. §. 3.*

Notandum secundò. Dupliciter potest intelligi hoc c. 1. quòd loquatur de privilegio fori, per quod reus laicus conveniendus est in foro seculari, *Abb. hic.* 2. quòd loquatur de alijs privilegijs laicis concessis, nempe quòd debeant conveniri coram certo Judice, & non coram alijs, quia quòd actor debeat sequi forum Rei, cúmque convenire coram suo tantùm Judice; est potiùs Jus commune, quàm privilegium, *Alexand. de Nevo apud Abb. hic in additione.*

§. V.

Proponuntur breves summæ Constitutionum Extravagantium huius Tituli.

CLXII. In *Extravag. un.* Ioannis XXII. quæ incipit, *Ad nostri*, revocantur, & irritantur omnia privilegia aliquibus Nobilibus, & Communitatibus Campaniæ, Maritimæque Ecclesiasticæ, à Sede Apostolica, ut ipsi asserebant, sibi concessa, receptandi bannitos impunè, idque ob gravissima mala, quæ inde sequebantur.

CLXIII. In *Extravag. 1. Inter communes.* quæ est Benedicti XI. & incipit, *Inter cunctas.* concessa sunt Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus plura privilegia circa prædicationes, auditiones Confessionum, & sepulturas. Et primò quidem, ut possint prædicare in suis Ecclesiis, & in publicis plateis, licentiâ Diœcesanorum, aliorúmq; Prælatorum non petitâ, sine qua tamen id facere non possunt, illâ horâ, quâ Episcopus concionatur, vel coram se prædicari facit: aut quando urgente causâ, ad se generaliter Clerum convocat. Nec etiam audeant prædicare in Ecclesiis parochialibus, invitis eorum Rectoribus, nisi jussi ab horum Superioribus. Possunt tamen prædicti Fratres in prædicatione concurrere cum Diœcesanis in Capitulis generalibus, illis diebus tantùm, quibus sermones ad Clerum fieri solent, & solemniter prædicari. Et in funeribus Monachorum, vel eorundem Fratrum Festis peculiaribus. Porrò hodie circa Prædicatores regulares observanda sunt, quæ statuit Concilium Trident. *Sess. 5. c. 2. Sess. 21. c. 2. & Sess. 24. c. 4. de reform.* de quo alibi dictum. Deinde in eadem *Extravag. 1.* statuitur, quòd electi à suis Superioribus ad audiendas Confessiones liberè audire possint volentes eis peccata sua confiteri, absque licentia Diœcesanorum, & aliorum Prælatorum inferiorum exemptorũ, & non exemptorum, quibus volentes confiteri subsunt. Religiosus autem, qui secundùm statuta suorum Ordinum proprijs Prælatis confiteri debent, aut ab eis, ne confiteantur alijs, prohibentur, absolvere non debent. Item prohibentur absolvere excommunicatos, irregulares propter delictum, & criminosos, quorum crimina egent publicâ pœnitentiâ, & quoscunq; à casibus Episcopo, vel Sedi Apostolicæ reservatis. Denique in dicta *Extravag. 1. § Porro.* conceditur

prædi-

„ dictis Religiosis, ut possint sepelire mortuos, qui „ apud ipsos sepulturam elegerint, & processionaliter cum Cruce alienas Parochias ingredi, & corpora defunctorum assumere, & ad suas Ecclesias deferre tumulanda, ac liberi sint etiam ex sibi relictis solvere Canonicam portionem parochialem, „ & quartam Episcopalem: de funeralibus autem „ medietatem, vel si dividi commodè non possint, „ ejus æstimationem Ecclesiæ parochiali solvant. Per quam Constitutionem revocatū fuit, quod priùs statutum fuit à Bonifacio VIII. in *Extravag.* 2. §. *Verùm de sepultur.* Præterea non licet Regularibus hodie, etiam prætextu alicujus consuetudinis, Parochias cum Cruce processionaliter, aut aliàs ad deferenda defunctorum funera intrare, vel illa levare, & offerre, nisi exspectato, & vocato proprio Parocho, eóque præsente, præterquam si requisitus venire recuset, ex declaratione *S. Congreg. super negotiis Episc. & Regul. apud Barbos. in cit. Extrav.* 1. *h. t. n.* 4.

CLXIV. In *Extravag.* 2. quæ incipit, *Meruit.* „ *eod. tit.* Clemens V. declaravit, quòd per *Extravag.* „ 1. quæ incipit *Unam sanctam. de majorit. & obed.* „ *inter communes* (in qua dicitur, quòd omnes „ Christi fideles de necessitate salutis subsunt Romano Pontifici) Rex Franciæ, & incolæ illius Regni Ecclesiæ Romanæ, non ampliùs sint subjecti, „ quàm priùs erant, de quo videri potest *Azor p.* 2. *Instit. libr.* 11. *c.* 5. *q.* 6.

CLXV. In *Extravag. Divina.* 3. *h. t.* Papa Eugenius IV. prohibuit, ut Ordinarij locorum, eorúmque Commissarij, & delegati, & cæteri omnes, quâcunque potestate, & auctoritate præditi, & cujuscunque dignitatis fuerint, non præsumant contra „ Officiales, pro tempore in obsequijs Papæ, & Sedis Apostolicæ existentes, nec contra quoscunque „ alios, pro suis, vel suorum causis, seu negotijs prosequendis ad Sedem prædictam venientes, ac in ea „ (dum durat prosecutio hujusmodi causarum) „ morantes, vel ab ea recedentes, procedere, aut in „ eos excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententias ferre, vel privatos officijs, aut beneficiis declarare, vel illa alijs conferre, vel in hoc „ se intromittere: alioquin omnes hujusmodi sententiæ latæ, vel ferendæ, & omnia contra hanc „ prohibitionem, scienter, vel ignoranter attentata, „ sint irrita, & tam dantes, quàm recipientes, sint „ ipso facto excommunicati, suspensi (ab officio, & „ beneficio) & interdicti: non obstantibus quibuscunq; Concilijs, etiam Generalibus, Constitutionibus, & Apostolicis privilegijs. Porro Concilium Trident. *Seß.* 24. *c.* 11. *in fine. de reform.* declaravit, quòd privilegia, quæ vigore hujus Eugenianæ „ Constitutionis, aut familiaritatis Cardinaliū, residentibus in Curia Romana competere solent, ea „ in ijs, qui Ecclesiastica beneficia obtinent, ratione „ prædictorum beneficiorum, minimè intelligantur, sed Ordinarij jurisdictioni subjecti permaneant, non obstantibus quibuscunque inhibitionibus, *Barb. hic n.* 2.

CLXVI. Denique in *Extravag Exhibita.* 4. *h. t.* „ statuit Joannes XXII. quòd Hospitalarij S. Joannis „ Hierosolymitani, qui ex privilegio, consuetudine, „ vel statuto, recipiunt fructus annales beneficiorū „ vacantium, sive primi, sive secundi anni, vel etiam plurium annorum, debeant habere etiam præbendam, sive portionem illam fructuum, quam haberent beneficia obtinentes, si in Ecclesia residerent, „ vel quam haberent, si aliàs ex causa rationabili, ab „ hujusmodi residentia legitimè absentes excusarentur: quia cùm dicta pars, seu portio Capitulo „ non accrescat, illis accrescere debet, *Vivian. in Ration. Iur. Pontif. & Barbos. in Collect. hic.*

SECTIO VI.

DE AMISSIONE, ET REVOCATIONE Privilegiorum.

§. I.

An, & quomodo privilegium finiatur per lapsum temporis, & cessationem causæ?

CLXVII. ASSERTIO 1. Elapso tempore, ad quod privilegium est concessum, & restrictum, finitur privilegium, *Arg. c. De causis.* 4. *de Offic. Iud. deleg.* quod non habet locum in privilegio perpetuo, sed temporali, quod ad definitum, & certum tempus concessum est, ideóque eo elapso finitur, & cessat, *Suar. libr.* 8. *de legib. c.* 29. *n.* 4. Ad hunc modum etiam reducitur amissio privilegij sub conditione concessi, nam cessante conditione, cessat etiam privilegium, quia tale privilegium virtualiter in se continet tempus, non quidem certum, & determinatum, sed indeterminatum, ut tamdiu duret, quamdiu ipsa conditio duraverit, ideóque sublatâ conditione, etiam perditur privilegium, quia finitū est tempus, pro quo fuit concessum, *Suar. cit. l. n.* 5. apud quē plura de hoc videri possunt.

CLXVIII. ASSERTIO 2. Si cessat causa finalis privilegij, non impulsiva, quę secundariò solùm movet, sed principalis, sine qua Princeps privilegium nullo modo cōcessisset, & à qua valor privilegij pendet in fieri, & conservari, & quæ reddit privilegium justum, & honestum, ut sine illa tale non esset: tunc cessat etiam, & amittitur privilegium, quia cessante causâ, cessat effectus, *c. Cessante.* 60. *de appell. Abb. in c. Suggestum.* 9. *n.* 5. *de decim. Suar. cit. libr.* 8. *c.* 30. *n.* 1. & alij apud ipsum.

CLXIX. Limitatur autem primò, ut habeat solùm locum in privilegio, quod derogat Juri communi, vel alterius tertij, ad cujus etiam conservationem requiritur causa: secùs est de privilegio, quod continet meram gratiam, seu beneficium Principis, nam ad hoc ritè, & licitè concedendum, vel non requiritur causa, ut aliqui censent; vel si requiratur, ut honestè, & prudenter concedatur; es tamen non requiritur ad conservationem privilegij, nam postquā tale privilegium, quod est merū beneficiū, ex justa causa concessum fuit à Principe, illud permanet, etiamsi causa, ob quam concessum fuit, cessaverit, quia decet beneficium Principis esse mansurum, juxta *Reg. jur.* 16. *in* 6. præsertim beneficium merè favorabile, quod absolutè, & sine conditione est concessum, sicut eleemosyna data pauperi manet firma, etiamsi is pauper esse desinat, *Suar. cit. l. n.* 2.

Limitatur secundò, quòd privilegium etiam derogans

gans Juri communi, vel alterius tertij, non cesset, cessante causâ finali, & principali, si datum sit, sive per modum unius actionis, sive per modum potestatis ad unum tantùm actum, v.g. ad dispensandum in matrimonio, legitimandum, nobilitandũ: nam si jam habuit effectum consumatum, etiamsi ratio postea cesset, non cessat privilegium, quod jam transijt, & non ampliùs existit, ideóque non potest desinere, cessante causâ, *Suar. cit. c. 30. n. 3.* Idque confirmatur ex eo, quia tale privilegium habet rationem cujusdam dispensationis, quæ postquam habuit effectum consummatum, non retractatur, etiamsi causa cesset, ut patet in dispensatione voti, quod non denuo obligat, etsi causa mutetur, quia factum legitimè non retractatur, quamvis postea deveniat ad statum, in quo inchoari non potuisset, *Reg. jur. 73. in 6. Suar. cit. l. n. 4.* Itaq; solùm amittitur privilegium, cessante ejus causâ finali, quod habet tractum successivum, quia datur per modum potestatis ad successivè operandum, v.g. ad absolvendum à casibus reservatis, vel ad omittendum, ut ad non solvendum decimas, vel tributa. Ut verò causâ cessante, cesset etiam, & perdatur tale privilegium, necessarium est, ut causa finalis cesset, non tantùm, quoad actus præteritos, sed etiam futuros, *Suar. cit. l. n. 4. in fine.*

Limitatur tertiò, ut privilegium habens tractum successivum, etiam quoad actus futuros, perdatur, necessarium est, ut causa ejus finalis, ac principalis non tantùm cesset negativè, sed etiam contrariè. Tunc autem dicitur causa privilegij cessare negativè, quando ratio, quæ Principem movit ad concedendũ privilegium, non subsistit; usus tamen ejusdem non est injustus, nec illicitus. Ut si v. g. Monasterio sit concessum privilegium non solvendi decimas, propter ejus inopiam, quod tamen postea dives factum est, nec ampliùs indiget, sed abundantea reditus habet: hoc casu, licèt causa, propter quam privilegium illud est concessum, cessaverit: non tamen cessat, vel amittitur privilegium, quia hoc non est factum iniquum, nec ejus usus injustus, aut perniciosus, nec illicitus, ut supponitur; ideóque non est, cur privilegium censeatur amissum, vel sublatum, quia multa prohibentur fieri, quæ facta tenent. Sic etiam privilegium simul retinendi plura beneficia, eò quòd neutrum sufficiens erat ad congruam sustentationem, non ideo amittitur, etiamsi unius reditus postea augeantur, ita ut per se solum sufficiat ad sustentionem necessariam, *Suar. cit. dis. c. 30. num. 6. & 9.* Contrariè verò tunc dicitur cessare causa finalis privilegij, quando usus ejus, propter mutationem materiæ, & circumstantiarum, factus est iniquus, vel injustus, ita ut verè incipiat in grave detrimentum aliorum, vel Communitatis cedere, ut colligitur ex *cit. c. Suggestum. 9. de decimis. & c. pen. de Cleric. non resid.* ubi habetur, quòd privilegium habentes non residendi per fructuum subtractionem compelli possunt ad residendum, si Ecclesia Ministrorum defectum patiatur: vel etiam, si usus privilegij vergere incipiat in majus detrimentum ipsius privilegiati, quod enim in gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum, juxta *Reg. jur. 61. in 6.* his enim casibus, cessat causa privilegij contrariè, *Suar. cit. l. n. 6. Laym. libr. 1. Theol. mor. tract. 4. c. 23. num. 19.* Ratio est, quia privilegium concessum de re illicita est nullum, ergo etiam, si usus ejus factus est illicitus, ipsum est nullum, cùm eadem sit ratio in conservatione, quæ est in inceptione seu primâ concessione, quia nunquam potest dari facultas ad faciendum illicitum.

§. II.

An privilegium finiatur per mortem eius, cui concessum est, vel per mortem concedentis, item an per renunciationem privilegiati?

CLXX. Assertio 1. Privilegium personale, sive personæ concessum, unâ cum ipsa finitur, & extinguitur, ac proinde ad hæredes, vel successores ejus non transit, quia personæ cohæret, eámque sequitur, *c. Privilegium. 7. de R. J. in 6. & l. In omnibus. 68. & l. Privilegia. 196. ff. eod.* Tale privilegium personale, quod cum persona extinguitur, nec ad hæredes extraneos transit, est privilegium competentiæ, quod datur patri, patrono, marito, socio omnium bonorum, militi, donatori, ut solùm condemnari possint in id, quod commodè facere possunt, habitâ ratione, ne egeant, *l. Sunt qui. 16. & 2. seqq. ff. de re jud. l. Maritum. 12. & l. seq. ff. Soluto matrim.* Privilegium verò reale, quod videlicet ratione dignitatis, vel intuitu loci, alicui datum est, cum persona non desinit, quia rei, non personæ cohæret, sive rem, non personam sequitur, & consequenter etiam ad successores, vel eos, ad quos res ipsa devenerit, transmittitur. Unde etiam fit, ut si alicui privilegium sit concessum, ratione dignitatis, vel officij, quo fungitur, eo deposito, si ad aliam dignitatem, vel officium sit promotus, eo privilegio deinceps uti non possit, *Azor p. 1. Institut. libr. 5. c. 22. q. 6.* Porro privilegium alicui datum, nomine, & intuitu dignitatis, transit ad successorem in dignitate, tanquam qui æquali jure fungitur; non autem ad administratorem transit, qui pro tempore Ecclesiæ vacantis constituitur, *Laym. in c. Quoniam. 14. de Offic. Iud. deleg.* transit autem ad successorem in dignitate tale privilegium, tametsi res integra, seu nondum cœpta, quia sive res integra sit, sive cœpta, eadem ratio militat, quòd dignitas, & quæ ratione dignitatis competunt, ob mutationem personæ, non mutantur, sed maneant, *c. Si gratiosè. 5. de rescript. in 6.* sicut de delegatione intuitu dignitatis docent *Abb. in cit. c. Quoniam. num. 3. Sanch. l. 8. de matrim. dis. 27. n. 7.* Idémque ob eandem rationem dicendum de privilegio intuitu dignitatis.

CLXXI. Assertio 2. Privilegium absolutè, & sine limitatione concessum, & semel legitimè acquisitum non amittitur per obitum concedentis, quia regula generalis est, quòd gratia semel ritè obtenta non cesset, vel finiatur per mortem concedentis, juxta *c. Si super. 9. de Offic. Iud. deleg. in 6. & c. Si cui. 36. de præbend. in 6.* At privilegium est quædam gratia, quia continet favorem ejus, cui datur, & est quædam liberalis donatio, quæ semel facta non exspi-

exspirat per mortem donantis, ergo nec privilegium, Suar. libr. 8. de legib. c. 31. n. 1. & alii apud ipsum. Idque procedit primò, non solùm in privilegio merè favorabili, sed etiam in odioso, per quod derogatur Juri communi, vel præjudicatur juri alterius privati, quia jura absolutè loquuntur de gratia, non distinguendo, utrùm alteri præjudicet, necnè, & privilegium etiam odiosum, quod derogat Juri communi, vel alterius, absolutè est vera gratia ejus, cui est concessum, Suar. c. l. n. 2. Idque extenditur secundò, ut non tantùm si res non sit integra, sed etiam si adhuc sit integra, id est, etiamsi privilegiatus nondum coeperit uti privilegio, hoc non exspirat per mortem concedentis, quia in citatis juribus, quæ loquuntur de gratia, non additur talis limitatio, ergo nec à nobis, addi debet, præsertim cùm gratiæ potiùs sint ampliandæ, quàm restringendæ, Suar. c. l. num. 5. Aliud est in rescriptis justitiæ, sive ad lites, in quibus delegatur jurisdictio contentiosa fori externi, quæ exspirat per mortem delegantis, si res adhuc sit integra, c. Relatum. 19. & c. Gratum. 20. & c. Licèt. 30. de offic. Jud. deleg. Ideòque quod de illis specialiter ad fundandam jurisdictionem statutum est, non debet extendi ad gratias, & privilegia, quæ favorem, seu gratiam continent, Suar. c. l. Porro quod dictum est, privilegium, vel aliam gratiam non extingui morte concedentis, id limitandum est, & intelligendum de gratia jam facta, non autem de facienda per executores; hæc enim per mortem concedentis, re adhuc integrâ, exspirat, ut docet Gl. fin. communiter recepta in cit. c. Si cui de præbend. in 6. Dicitur autem gratia facta, quando gratia directè concessa est à Superiore alicui in proprium ipsius favorem, quamvis mera executio ab alia adhuc persona dependeat, Suar. cit. c. 31. n. 18. & 19. Gratia verò facienda dicitur, cùm nihil directè à Superiore datum, vel concessum est ei, in cujus favorem gratia tendit, sed delegato v. g. Episcopo, vel Confessario directè mandatum est, ut talem gratiam illi conferat, v. g. ut cum ipso, causâ cognitâ, dispenset, Suar. c. l. & Laym. cit. c. 32. n. 18. de quo plura dicta sunt libr. 1. Decret. tit. 29. sec. 7. §. 5.

CLXXII. Cæterùm ratione formæ verborum, quâ concessum est privilegium, illud interdum extinguitur per mortem concedentis, ut si Princeps concedat privilegium usque ad beneplacitum nostrum, tunc enim cum mortuo privilegium exspirat, arg. l. Locatio. 4. ff. Locati, quia per talia verba limitatur privilegium ad vitam concedentis, quippe quæ significant perseverentiam ejusdem voluntatis, quæ cum vita finitur, & consequenter etiam privilegium. Aliud est, si Princeps concessit privilegium dicendo, donec revocavero, tunc enim si in vita non revocavit, manet privilegium, Suar. libr. 8. de legib. c. 32. n. 2. & seqq. de quo actum libr. 1. tit. 3. sec. 6. §. 5. cui hic addendum, quod usu nunc observatur, ut privilegia à Principe concessa, etiam ad beneplacitum suum, morte concedentis, non extinguantur, quia quod expressè non mutatur, cur stare prohibeatur? Gail. libr. 2. obs. 60. n. 16. cujus rei non aliam rationem reddi posse, ait Laym. in c. Si gratiosè. 5. in fine de rescript. in 6. quàm quòd verba hæc, concedimus ad beneplacitum nostrum, benignè explicari possint, ita ut Princeps solùm intendat cavere & admonere, privilegium non transire in contractum, seu pactum, & per talem concessionem, nullam sibi, vel successoribus suis imponi obligationem, sed liberè revocari posse. Et quamvis talis conditio, suâpte naturâ, privilegiis & gratiis insit, expressa tamen cautio obesse non potest, sed potiùs quandoque prodesse, ad omnem dubitationem tollendam, juxta illud vulgatum, quòd abundans cautela non nocet, l. Non solent. 95. ff. de R. J.

CLXXIII. Assertio 3. Si privilegium alicui personæ particulari in ejus solius favorem concessum sit, illud per liberam, & expressam ejusdem renunciationem amittitur, quia liberum est unicuique suo juri renunciare, c. Si de terra. 6 in fine h. t. l. Si quis. 29. C. de pact. Idque procedit, saltem postquam ea renunciatio à concedente privilegium fuit acceptata, nam ante hujus acceptationem, poterit privilegiatus, mutatâ voluntate, non obstante renunciatione, uti privilegio, arg. c. Licèt. 7. de procurat. in 6. Ubi mandatum procuratorium absolutè datum non potest censeri revocatum ex eo, quòd is, ad quem dirigebatur, noluit acceptare mandatum, ignaro mandante, sed postea, mutatâ voluntate, acceptavit; dummodo ille, qui constituit procuratorem, in eadem perstiterit voluntate, quod in dubio præsumitur. Ratio est, quia jus privilegii pendet à voluntate concedentis, & acceptatione ejus, cui conceditur, ergo quamdiu voluntas concedentis manet, & renunciationem privilegiati nondum acceptavit, potest is, cui conceditur privilegium, non obstante priore recusatione, illud acceptare. Idque confirmatur, quia sicut ad privilegii acquisitionem exigitur voluntas concedentis, & ejus cui conceditur; ita similiter ad ejus amissionem utraque requiretur, quia omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur, reg. 1. infrà de R. J. Sanch. libr. 8. de matrim. dis. 32. n. 2. sicut autem ad acquisitionem privilegii requiritur concessio per signum externum expressa, ex parte Superioris, vel Principis dantis privilegium; & acceptatio ex parte ejus, cui conceditur; ita etiam ad amissionem privilegii requiritur renunciatio, & acceptatio ejus, cujus interest, neque sufficit sola interior voluntas, seu propositum, quæ si non exeat in actum externum, nihil operatur, Suar. cit. libr. 8. c. 33. n. 15. & seqq. Zoes. in Comment. h. t. n. 34.

CLXXIV. Porro si privilegium principaliter concessum sit in favorem alicujus Communitatis, dignitatis vel loci, v. g. Civitatis, Ecclesiæ, vel Monasterii, non possunt personæ particulares, cum ejusdem præjudicio, illi renunciare, ne juramento quidem. Unde Clerici nec privilegio fori, juxta c. Si diligenti. 12. de foro compet. nec privilegio Canonis, juxta c. Contingit. 36. de sent. excomm. renunciare possunt, quia hæc privilegia concessa sunt in favorem totius Ordinis, seu statûs Clericalis. Item nec Religiosi renunciare possunt privilegiis suæ Religioni concessis, ut privilegio exemptionis, sine consensu Papæ, qui eos ab aliorum Ordinariorum jurisdictione exemit, & suæ gubernationi ac protectioni immediatè subjecit, sicut colligitur ex c. Cùm tempore. 5. de arbitr. & ibi Abb. n. 2. Suar. cit. c. 33. n. 2. Neque etiam Prælatus, & Conventus alicujus Monasterii renunciare potest privilegio immunitatis à decimis, Suar. tom. 1. de Relig. libr. 1. c. 29. n. 2. Et generatim

loquendo, non potest Prælatus, & Capitulum, seu Conventus renunciare juri acquisito per privilegium, statutum vel consuetudinem, si tale jus Ecclesiæ sit utile, & honorificum, ita ut vel unus solus aliis de Capitulo contradicere possit, & renunciationem impedire, *Innoc. in c. Accedentibus. 15. h. t. & Glossat. Abbat. Alex. de Nevo ibid. in additionib.* Quare Prælatus, cum Capitulo, solùm renunciare potest privilegiis, & aliis juribus, quæ Ecclesiæ non sunt utilia, vel saltem indifferentia, juxta c. *Cùm accessissent. 8. de Constitut. c. Pro illorum. 22. de præb. Laym. cit. c. 22. n. 20.* Quòd si privilegium noxium fuerit, per se cessat, ita ut observari non debeat, juxta *reg. juris 61. in 6. quod ob gratiam alicujus concessum est, non est in ejus dispendium retorquendum.* Potest tamen tota aliqua Communitas v. g. Civitas vel Ordo Religiosus, communi consensu, privilegio etiam utili renunciare, quia & hîc regula locum habet, quòd favori suo ii, quibus competit, renunciare possunt, *arg. cit. c. Pro illorum de præb. Laym. in cit. c. Cùm accessissent. n. 12. de constitut.*

§. III.

An, & quando amittatur privilegium per tacitam renunciationem, sive per non usum, vel per contrarium usum, vel abusum?

CLXXV. Assertio 1. Privilegia affirmativa, quibus datur facultas aliquid agendi, cum gravamine, & onere aliorum, ut est privilegium imponendi tributum, vel exigendi decimas, extraordinario modo, visitandi Monasteria exempta &c. amittuntur, per non usum privativum, hoc est, voluntarium, & liberum, oblatâ scilicet occasione utendi privilegio: partim per viam præscriptionis, videlicet tempore decennii inter præsentes, XX. annorum inter absentes: jure ordinario, vel extraordinario ac speciali jure, tempore XXX. vel XL. annorum: partim per viam tacitæ renunciationis, ex juris dispositione, ad quam minus tempus sufficit, quia nolle uti jure sibi competente, quando quis potest, est tacita ejus renunciatio, *Azor p. 1. libr. 5. c. 22. q. 8. Suar. cit. libr. 8. c. 34. n. 5. & 6. & n. 16. Gail libr. 2. o. 60. n. 2. Laym. libr. 1. tr. 4. c. 23. n. 21.* Idque sumitur ex *l. 1. junct. Gl. V. Tempore. ff. de nundinis.* Ratio est, quia etiam aliæ obligationes ac servitutes, tam reales, quàm personales ita amittuntur, ut si quis v. g. jus habeat eundi, vel currum agendi per alienum fundum, & longo tempore, etiam occasione oblatâ, eo jure nunquam utatur. Vel si dominus jus habeat exigendi obsequia à vasallo, & longo tempore, etiam cùm posset, & occasio se offerret, illa non exigat, amittit tandem jus illud per non usum privativum. Aliud verò obtinet, si quis etiam longissimo tempore, non sit usus privilegio sibi competente, vel quia non se obtulit ulla occasio utendi, vel quia eâ oblatâ, non potuit uti, sive propter absentiam aut ignorantiam inculpabilem, sive ob infirmitatem, sive quia per violentiam ab ejus usu impeditus fuit, per talem enim non usum merè negativum, non amittitur privilegium affirmativum. Sic si quis habeat ex privilegio Principis potestatem, seu Jus gladii, tale privilegium non amittit, etiamsi longissimo tempore nullus reus capitali supplicio sit affectus, quia nulla occasio puniendi malefactores se obtulit. Item si longissimo tempore dominus à Vasallo suo nulla servitia exegit, eò quòd iis non indigebat, non perdit jus ac privilegium illa exigendi. Similiter etsi nullus longissimo tempore in Universitate aliqua ad Gradus Academicos sit promotus, quia nullus, qui promoveri vellet, vel dignè posset, adfuit, non amittitur jus, seu privilegium conferendi Gradus Doctoratûs, vel Magisterii, *Azor c. l. Gail c. l. n. 4. 5. & 6.* Ratio est, tum quia talis non usus non opponitur privilegio, adeóque illud tollere non potest, cùm enim talis non usus non sit voluntarius, non potest esse indicium voluntariæ renunciationis sui juris, nec moralem effectum inducere, *Suar. cit. c. 34. n. 5.* Tum quia tali casu nulla culpa, vel negligentia imputari potest non utenti privilegio, ergo eo non privari debet, etiamsi illo ultra hominum memoriam, vel mille annos non esset usus, ubi enim non est culpa, nec pœna ibi locum habere debet, *Gail c. l. num. 2. & 3.* Idque confirmatur ex *l. Unus. 34. §. fin. & l. seq. ff. de servitut. prædior. rustic.* Ubi dicitur, quòd servitus hauriendi aquam, ex fundo alterius, non amittatur, si fons exaruit, ita ut servitute uti non potuerit.

CLXXVI. Assertio 2. Privilegia affirmativa, quæ consistunt in mera facultate aliquid agendi, & non cedunt in aliorum gravamen, sed absolutæ, seu meræ gratiæ sunt; cujusmodi est privilegium dicendi Missam, ante auroram, comedendi carnes in Quadragesima, absolvendi à casibus reservatis, dispensandi in irregularitate &c. per merum non usum etiam longissimi temporis non amittuntur, *Gl. in c. Ut privilegia. 24. V. Semel in anno. h. t. Suar. cit. c. 34. n. 17. Laym. cit. c. 23. n. 22.* Probatur, quia non amittuntur per viam præscriptionis, nemo enim contra hujusmodi privilegia non onerosa præscribere potest, quæ alios non respiciunt, privando eos commodo, vel novum onus eis imponendo: neque etiam per viam tacitæ renunciationis, cùm quilibet pro libitu uti possit privilegio suo, vel non uti, & solus non usus non sit sufficiens signum voluntatis renunciandi privilegio: neque etiam certum tempus jure sit definitum in hujusmodi privilegiis absolutis, contra quæ ab aliis non præscribitur, intra quod per non usum amittantur, quia Canones definientes certum tempus, non loquuntur de amissione privilegii per non usum, sed per contrarium usum, ut ex infrà dicendis patebit, *Suar. cit. c. 34. n. 21.*

CLXXVII. Excipitur privilegium nundinarum, quod per non usum, spatio decennii, amittitur, *l. 1. ff. De nundinis*, vel quia inter onerosa privilegia numeratur, juxta *Gl. pen. in cit. c. Ut privilegia.* Vel quia id speciale est in illo privilegio, quod tali conditione à Principe concessum videtur, ut per non usum intra decennium amittatur; quæ lex cùm sit odiosa, extra casum ibi expressum, ad alios non est extendenda, *Suar. c. l. n. 18. & seq. Laym. cit. c. 23. n. 22.* Nam aliàs generalis doctrina est, quòd per actus negativos liberæ voluntatis, sive per non usum

facul-

facultatis ortæ ex privilegio, vel etiam ex statuto aut consuetudine, non amittatur facultas agendi, nisi apertè constet, ideo habentes facultatem, oblatâ occasione, eâ non uti, quia à privilegio aut consuetudine recedere, seu juri suo renunciare volunt, *Laym. in c. ult. num. 5. de consuet. in 6.* Deinde privilegium faciendi aliquid per non usum non amittitur, si facultas faciendi conferatur in arbitrium privilegiati, quia contra talem facultatem non præscribitur. Ut si Imperator Nobili privilegium concessit ædificandi molendinum, pro suo arbitrio, etsi plurimis annis non ædificârit, non amittit eam facultatem, *Gail. cit. obs. 60. n. 9. Laym. c. l.*

CLXXVIII. Assertio 3. Privilegia negativa, quæ in non faciendo consistunt, & aliis onerosa sunt, sive gravamen inferunt, ut est privilegium immunitatis à solvendis decimis, vel tributis, vel exemptionis à jurisdictione Ordinarii, amittuntur per actum directè contrarium privilegio, v. g. solvendo decimas, vel tributa, sistendo se Tribunali Ordinarii, ut ex communi docet *Suar. cit. libr. 8. c. 34. num. 10. & c. 35. n. 1. & 2.* Id autem duobus modis fieri potest, primò per modum præscriptionis, si nimirum post actum contrarium, sine protestatione, factum, decurrit legitimum tempus ad præscriptionem sufficiens, & necessarium: Secundò per tacitam renunciationem, qui enim sciens, & volens, & non coactus, actum contrarium privilegio exercet, præsumitur in foro externo, juri ac privilegio suo renunciare, ut si exemptus sponte compareat coram Tribunali Judicis Ordinarii, *Suar. cit. c. 35. n. 7. & Laym. cit. c. 23. n. 23.*

CLXXIX. Porro ad hanc tacitam renunciationem inducendam per usum, seu actum contrarium privilegio, requiritur primò, ut actus sit factus ab ipsomet privilegiato, nam si ab alio, pro quo non est datum privilegium, fieret, non posset dici privilegio contrarius, nec illud tolleret, *Suar. cit. c. 35. n. 3.* Secundò requiritur, ut actus contrarius privilegio voluntariè exerceatur, animo illi simpliciter renunciandi: & hinc si quis nesciat se contra privilegium operari, vel si expressè protestetur, quòd per tale factum non intendat renunciare privilegio, vel ei præjudicare, non censetur illi renunciare, nec amittit privilegium, *l. 1. C. De his, qui sponte munera publica obeunt libr. 10. Abb. in c. Cùm accessissent. 8. num. 7. & Felin. ibid. num. 30. limit. 5. de Constitut. Laym. ibid. num. 11.*

CLXXX. Tertiò requiritur, ut actus, qui exercetur contra privilegium, sit directè contrarius toti privilegio, quoad totam facultatem, seu substantiam privilegii, sive quoad usum ejus, non solùm præsentem, sed etiam futuro tempore, *Abb. c. l. n. 8. & Felin. n. 29.* Nam quædam privilegia habent tractum successivum, & actum iterabilem, cujusmodi est privilegium immunitatis à solvendis tributis, vel decimis, vel exemptionis à jurisdictione Ordinarii: & ideo si quis unum, vel plures actus contra tale privilegium, exerceat, solvendo v. g. tributa, vel decimas, non potest inde absolutè colligi, quòd simpliciter renunciaverit privilegio, sed tantùm quoad eum actum, vel actus, quos exercuit, quia cùm renunciatio sit stricti juris, non debet ulteriùs extendi, *arg. l. Emptor. 47. §. Lucius, ff. de pact.* Ideòque tali casu per actum unum, vel plures contrarios privilegio non censetur amissum totum privilegium, etiam quoad actus futuros; nisi aliæ circumstantiæ, vel conjecturæ concurrant, ex quibus appareat, quòd renunciare voluerit simpliciter, & absolutè toti privilegio, etiam in futurum: vel nisi legitima præscriptio contra privilegiatum accesserit. v. g. is, qui vi privilegii, immunis est à solvendis tributis, vel decimis, licèt semel, vel sæpius illa solverit, si non continuavit per legitimum tempus necessarium ad præscriptionem, quod in Ecclesiasticis juribus est XL. annorum, jure novo, præjudicat quidem sibi in solutis, non tamen in solvendis in futurum. Ratio est, quia per solam contraventionem, seu actionem contrariam privilegio non censetur quis illi renunciare, nisi in eo, in quo operatur contra privilegium: sed per unum, vel alterum usum, seu actum contrarium non operatur contra totum privilegium in se, & totam facultatem suam, etiam futuris temporibus, sed tantùm hic, & nunc, & quoad eum actum, vel actus, qui exerciti sunt, ergo non debet ultra illos renunciatio extendi, etiam ad alios actus futuros, *Suar. cit. c. 35. n. 10. Laym. in cit. c. Cùm accessissent. n. 11. de Constitut.* Ubi rectè addit, quamvis unus, vel plures etiam actus plerumque non sufficiant ad amittenda hujusmodi privilegia, quæ tractum successivum, & actum iterabilem habent, per viam tacitæ renunciationis: si tamen exerceantur à privilegiato, sine ulla protestatione, solvendo v. g. decimas, vel tributa, constituitur per hoc alter, cui fit solutio, in possessione juris decimandi, vel collectas exigendi: ita ut per lapsum temporis legitimi præscriptionem, cum bona fide, perficere possit, & consequenter viâ præscriptionis, privilegium amitti possit, juxta *c. Si de terra, 6. & c. Accedentibus. 15. h. t.*

Confirmatur hæc doctrina ex *l. 2. C. de privil. veteran. & l. Voluntariæ. 12. C. De excus. tut.* ubi Salycetus in summa ait: *per unum actum contrarium non perdit quis privilegium in aliis, habens effectum reiterabilem, & successivum: & l. 1. & 2. C. De his, qui sponte munera publica susceperunt.* Ex quibus juribus constat, quòd si quis habeat privilegium generale, ne subire cogatur munera publica, & sponte unum suscipiat, non præjudicat sibi, quominùs alia munera, vel etiam illud ipsum, quod priùs acceptavit, si denuo ad illud eligatur, vi privilegii, recusare possit, de quo plura videri possunt apud *Gail cit. obs. 60. n. 11. & 12. & Laym. c. l.*

CLXXXI. Quartò, ut amittatur privilegium per usum, seu actum contrarium, unum vel plures requiritur, ut qui operantur contra privilegium, ei renunciare possint, etiam expressè, & illud tollere, & abolere, ut ex communi docet *Abb. in cit. c. Cùm accessissent. n. 8. & Felin. ibid. n. 28. de constit.* quos sequitur *Laym. n. 12. ibidem. Suar. cit. c. 35. n. 5. & 8.* Ratio est, quia qui non potest per expressam renunciationem tollere privilegium, is neque per tacitam potest, exercendo actus contrarios ipsi privilegio, siquidem expressi, & taciti eadem est vis: imò plus & efficacius est, aliquid per expressam renunciationem, sive verbis tollere, quàm per tacitam, sive facto. Ubi tamen distinguendum est, utrùm privilegium sit concessum personæ particulari: an verò principaliter Communitati, dignitati aut loco, v. g.

Ecclesiæ vel Civitati: nam priore casu, sicut expressè, ita etiam tacitè, sive ipso facto contrario, à privato renunciari potest privilegio sibi concesso: posteriore verò casu, privatæ seu singulares personæ, imò etiam ii, qui administrationem aliquam gerunt, v. g. Episcopus, cum Capitulo Cathedrali, Generales Ordinis, cum Congregatione Generali, non possunt expressè renunciare privilegio concesso Ecclesiæ, vel Religioni, & consequenter nec tacitè, sive per contraventionem, & factum contrarium, nisi legitima præscriptio accesserit, *Abb. in cit. c. Cùm accessissent. n. 8. & Felin. n. 29. limitat. 3. de Constitut. & Laym. n. 12. Gail cit. obs. 60. n. 13. & 14.*

CLXXXII. Cæterùm prædicta procedunt in privilegiis, quæ tractum successivum, actúmque iterabilem habent, nam si alicui concessum sit privilegium non habens tractum successivum, aut effectum reiterabilem, sed quod uno actu perficitur, & impletur, illud consequenter etiam, per unicum actum contrarium voluntariè exercitum, viâ tacitæ renunciationis tollitur, & amittitur, quia in tali casu renunciatio, quoad unum actum, est renunciatio simpliciter, & absolutè, cùm totum privilegium in uno actu consistat. Cujusmodi privilegium concessum fuit Ecclesiæ, seu Capitulo Tullensi in cit. c. *Cum accessissent. de Constitut.* nempe ut possit dignitatem Primiceriatûs extinguere, juxta Statutum à Capitulo factum, & à Papa confirmatum, quæ concessio, sive indultum extinctionis unico actu completa, & consummata fuit. Quòd si postea Canonici huic extinctioni contravenissent, & illam dignitatem, quæ, suapte naturâ, stabilis est, & perpetua, denuo erexissent, eligendo Primicerium, tum indulto, seu privilegio Pontificis, per unum actum contrarium, penitus renunciâssent, *Suar. cit. c. 35. n. 17. Laym. in cit. c. Cùm accessissent. n. 11. in fine de Constitut.*

CLXXXIII. Denique privilegia negativa, quæ nemini præjudicant, v. g. non jejunandi in Quadragesima, non recitandi Horas Cannonicas, per actum contrarium, unum vel plures, non tolluntur, seu amittuntur, quia potest velle jejunare, vel orare, non quasi obligatus ea lege, à qua per privilegium est exemptus, nec animo renunciandi privilegio, sed ex devotione tantùm, vel ob alios fines, adeóque sine præjudicio privilegii, cui talis actus non est contrarius, saltem formaliter, adeóque illud tollere non potest, *Suar. cit. c. 35. n. 3. & 4. & 22.*

CLXXXIV. Assertio 4. Quod denique attinet ad amissionem privilegii per abusum, sciendum est, aliud esse privilegium amitti propter delictum, ob quod in pœnam privatur quis privilegio: aliud propter abusum, qui propriè significat defectum commissum in ipsomet usu privilegii, vel in his, quæ illud concernunt, *Suar. cit. libr. 8. c. 36. n. 2.* Potest autem hujusmodi abusus, sive culpa in usu ipsius privilegii, tripliciter committi. Primò, per excessum, si quis utatur privilegio ultra ejus limites, sive ultra facultatem concessam, alio tempore, vel loco, vel circa materiam aut personam non concessam. Secundò, sumendo ex illo occasionem delinquendi, ut si exemptus alteri inferat injuriam, spe impunitatis ex privilegio concepta. Tertio, directè repugnando fini, ob quem privilegium concessum est. Ut si Beneficiatus habens privilegium non residendi in Ecclesia, propter studium litterarum, neglecto studio, aliis inutilibus actionibus occupetur, quod repugnat fini privilegii, quia fructus in absentia potest percipere, ratione studii, cessante autem causâ finali, cessat effectus, *Suar. cit. c. 36. n. 3.* Porro privilegium, propter abusum interdum omnino, sive totaliter amittitur, juxta c. *Privilegium. 63. caus. 11. q. 3.* Scilicet quoad jus utendi privilegio, etiam in futurum: aliquando verò amittitur tantùm, quoad actum præsentem, qui fit cum abusu privilegii, pro una vice v. g. jure eligendi, non quoad alios actus futuros, *Suar. c. l. n. 5. & 6.*

CLXXXV. Illud adhuc addendum, quòd interdum amittitur privilegium, vel potiùs consequitur ejus amissio, ex natura rei, cùm ratio, & fundamentum privilegii per abusum tollitur, ut in casu suprà allato, si servitium Ecclesiæ Beneficiato commutatum sit in studium litterarum, & ipse nullo modo studeat. Interdum verò, & plerumque amittitur privilegium solùm ea Juris Constitutione: idque regulariter non ipso facto, nisi aliud exprimatur in rescripto privilegii, sed solùm per Judicis sententiam: quo sensu dicitur in c. *Ubi. 7. dist. 78. privilegium meretur amittere, qui concessâ sibi abutitur potestate, Suar. c. l. n. 7. & 8. Laym. cit. c. 23. n. 14.*

§ IV.

An privilegium semel concessum possit revocari à concedente, vel ab aliquo alio?

CLXXXVI. Assertio 1. Privilegium concessum non subdito, & ab eo acceptatum, non potest revocari à concedente, vel ejus successore, *Abb. in c. Novit. 13. n. 13. & Felin. ibid. n. 8. de judiciis, Sanch. l. 8. de matrim. disp. 33. n. 5. Suar. lib. 8. de legib. c. 37. n. 2.* & alii communiter apud ipsum. Talia sunt privilegia, quæ Imperatores, & alii Principes Ecclesiæ concesserunt, *Laym. cit. c. 23. n. 25.* Ratio est, quia tale privilegium, postquam acceptatum est, transit in pactum, seu contractum, quo propriè dictum jus acquiritur privilegiato, quod non subdito auferri non potest. Excipi debet, nisi privilegium postea vergat in notabile detrimentum Principis concedentis, ita ut si à principio illud damnum accidisset, privilegium censeretur injustum, & iniquum, tunc enim successor poterit illud revocare, vel etiam ipse Princeps concedens non servare, quia conditio ista sive exceptio, ex natura rei, intelligitur inclusa in prima concessione privilegii, neque à principio fuit in illa comprehensa, sed præter intentionem concedentis evenit, *Felin. c. l. Suar. cit. c. 37. n. 3.*

CLXXXVII. Assertio 2. Privilegium omnino gratis à Principe concessum subdito, per quod facultas, seu licentia datur aliquid agendi, præter, vel contra Jus commune, potest revocari à concedente, vel ejus successore, validè quidem, etiam absque causa, quamvis non licitè ac decenter, sine honesta causa, *Sanch. c. l. Suar. c. l. n. 10.* Ratio est, quia jus, quod conceditur per tale privilegium, non transit in dominium subditi, cui conceditur, & ita semper pendet à mera voluntate Principis, ideóque ab illo revocari potest, validè quidem etiam sine causa, quamvis non licitè

licitè, ac decenter, adeóque non sine culpa, saltem veniali, quia decet beneficium à Principe concessum mansurum, *Suar. c. l.* Si verò privilegium etiam subdito concessum sit per pactum, seu contractum onerosum, ut si Princeps, pretio accepto, privilegium concedat, vel in præmium, & remunerationem meritorum, sive obsequiorum præstitorum, vel etiam per contractum lucrativum, v. g. per absolutam donationem, cum translatione dominij alicujus rei, vel juris, ut cùm datur, vel conceditur alicui castrum, vel jus vectigalis, aut alterius tributi: tale privilegium à concedente, vel ejus successore revocari non potest, nec auferri etiam subdito, nisi ex gravi causa pertinente ad bonum publicum, & cum compensatione aliqua juris ablati, quatenus Princeps concedens commodè potest: saltem si privilegium sit concessum per contractum onerosum, *Sanch. cit. disp. 33. n. 3. Suar. cit. c. 37. n. 5. & seqq.* Ratio est, quia etiam Princeps tenetur pacta cum subditis facta servare, præsertim onerosa, quæ obligatio oritur ex naturali justitia, quæ etiam Principem obligat: & licèt possit, ob publicam necessitatem, vel aliam causam urgentem, rescindere contractum cum subdito initum: non tamen potest justè illum omnino privare re suâ, sine ulla compensatione, cùm Princeps non sit absolutus dominus rerum subditi, & hic non teneatur gratis remittere jus suum, si commodè ei compensatio fieri possit.

Ratio autem, cur etiam privilegium remuneratorium revocari non potest, est, quia quod in remunerationem datur præteriti laboris, vel obsequij, non censetur gratis dari: idque certum est, si remuneratio sit debita ex justitia. Si verò solùm ex gratitudine, tum privilegium datum ex sola gratitudine, non est quidem tam irrevocabile, sicut ex justitia datum, quia fortius est vinculum justitiæ: est tamen etiam privilegium remuneratorium irrevocabile, quia ratio gratitudinis id postulat, nisi remuneratio sit excessiva, *Suar. c. l. n. 6.* Denique quòd etiam privilegium datum subdito per contractum lucrativum, sive donationem, sine justa causa revocari non possit, inde probatur, quia non potest Princeps, sine legitima causa, auferre rem suam subdito, cujus dominium habet, vel jus in eam rem ipsi est acquisitum, quia etiam Princeps non potest, sine injustitia, rationabiliter invito domino, auferre rem suam, nisi ex gravi, & publica causa. At si subdito per donationem concessum sit privilegium, res, sive jus per illud concessum transiit in dominium subditi, post ejus acceptationem, cùm donatio sit contractus, per quem transfertur dominium in donatarium, aliàs non esset donatio, sed commodatum, vel concessio precaria: ergo etiam tale privilegium non potest revocari à domino, vel ejus successore, nec auferri subdito, sine legitima causa, *Suar. c. l. n. 7.* Et hinc etiam jurisdictio à Principe per privilegium subdito gratis concedi, sive donari potest, v. g. in feudum, nec ab eo revocari, quamvis supremam jurisdictionem Princeps absolutè donare non possit, nec se omnino illâ abdicare, respectu subditi, delegare tamen potest, quæ delegatio semper revocari potest, *Suar. c. l. n. 8.* contra *Sanch. c. l. n. 6.*

Probabile autem est, si privilegium per contractum lucrativum, & gratuitum à Principe subdito concessum, ex legitima causa revocetur, non esse necessarium, ut ab eo compensatio aliqua fiat subdito, quia in privilegio concesso per contractum onerosum obligatur Princeps, si illud revocet, ad compensationem faciendam, propter rem acceptam à subdito, ob concessionem privilegij, quæ ratio cessat in privilegio concesso per contractum gratuitum, in quo nulla intervenit commutatio rei ad rem, sed liberalis solùm donatio, adeóque nulla est compensatio necessaria, *Suar. c. l. n. 9.*

CLXXXVIII. Cæterùm quod dictum est, privilegium merè gratis, & liberaliter, nullo interveniente pacto, vel contractu, à Superiore concessum subdito, revocari posse à concedente, id extendi debet primò, ut non solùm procedat in concedente habente supremam potestatem, sive nullum Superiorem recognoscente, v. g. Papa, Imperator, vel Rex: sed etiam in inferioribus, qui Superiorem recognoscunt, quia eandem habet potestatem inferior circa privilegia à se concessa, quam habet superior circa sua, servatâ proportione: nam sicut privilegium datum à Principe supremo pendet ab ejus potestate, & voluntate: ita & datum ab inferiore habente potestatem dandi privilegia, pendet ab ejus voluntate, & potestate, ergo sicut ille potest revocare, ita & iste. Nisi tamen privilegium inferioris sit confirmatum à Superiore, tunc enim non potest revocari ab inferiore, sine consensu Superioris, quia ratione confirmationis factum est quasi confirmantis, & ab ejus voluntate pendet, *Suar. c. l. n. 12. & 13.* dummodo ex confirmatione probabiliter colligatur, quòd Superioris mens fuerit, privilegium ad suam potestatem revocandi, non autem simpliciter tantùm, & ad melius esse id approbandi, *Laym. cit. c. 23. n. 25.*

Secundò, non tantùm ipse concedens, sed etiam successor ejus revocare potest privilegium concessum ab antecessore, quia succedit in æquali potestate, & moraliter censetur una eadémque persona cum illo, neque antecessor potest ligare manus successori, *Suar. c. l. n. 11.*

Tertiò, privilegium concessum ab inferiore, potest etiam revocari à Superiore illius, & quidem ex justa causa, validè, & licitè, quia superior potest legem tollere inferioris, habet enim majorem, & altiorem potestatem, cui inferior est subordinatus. Non tamen, sine justa causa, licitè revocat superior non supremus privilegium ab inferiore concessum per se, & regulariter, quia id cedit in injuriam inferioris Prælati, & in detrimentum subditorum: imò revocatio privilegij à Prælato inferiore facta, sine justa causa, invalida est, quia talia superior non supremus, non potest, sine justa causa, & pro suo arbitrio, privare inferiorem suâ jurisdictione, & potestate, ad quam spectat etiam concessio privilegiorum: quamvis si revocatio fiat, etiam sine justa causa, à Principe Supremo, v. g. à Papa, valida erit, quia ab illo pendet omnis jurisdictio inferiorum, *Suar. cit. c. 37. n. 17. & ult.*

§. V. Qui-

§. V.

Quibus modis privilegium revocetur, & quando revocatio privilegiorum vim suam, & effectum habeat?

CLXXXIX. Assertio 1. Duobus modis revocatur privilegium, expressè, vel tacitè. Expressa revocatio fit, non solùm verbis expressis, sed etiam in specie, & in particulari, vel per clausulam generalem, scilicet, *non obstantibus quibuscunque privilegiis*, quæ regulariter sufficit, quia sub genere comprehenduntur species.

Excipitur primò, nisi privilegia sint in Corpore Juris contenta, quibus non derogatur per clausulam generalem derogatoriam privilegiorum in posteriore privilegio positam, quia censentur leges publicæ, nisi addatur etiam clausula derogatoria Legum, seu Canonum, ut notat *Gloss.* communiter recepta in *Auth. Qua in Provincia, C. Ubi de crimin. agi oport. V. Illic omni privilegio, Suar. cit. libr. 8. c. 38. n. 1.* Nam cùm correctio Juris vitanda sit, & non facilè præsumenda, ideo per jus speciale posterius non tollitur prius speciale, si ob specialem aliquam rationem exceptum videatur.

Secundò excipiuntur privilegia, quæ etsi in Corpore Juris non sint contenta, eo tamen tenore expressa sunt, ut revocari non possint, nisi de ijs expressa, & specialis mentio fiat, de verbo ad verbum, vel alio simili modo: sufficit tamen si dicatur, *non obstante tali, vel tali clausulâ*, vel etiam in genere, *non obstantibus privilegiis sub quacunque verborum forma concessis*, ut in *Clement. 1. in fine de sepult. Suar. c. l. n. 2.*

Tertiò excipiuntur privilegia per modum contractûs concessa, v. g. In remunerationem meritorum, quæ non revocantur per clausulam generalem revocatoriam, etiam expressam, nisi saltem in genere revocentur privilegia, *etiamsi per modum contractûs fuerint concessa*, quia talia privilegia ordinariè revocari non possunt, nisi ex causa gravi ad bonum publicum pertinente: & quia talis revocatio cedit in præjudicium tertij, auferendo ei jus acquisitum, non præsumitur voluntas revocandi, nisi exprimatur, *Sanch. cit. disp. 33. n. 8. Suar. c. l. n. 3.* Quin imò neque prædicta clausula sufficit, si privilegia data sint non subditis, v. g. Clericis, postquam ea acceptata sunt, & jus est acquisitum, quia Princeps nec ex plenitudine potestatis, ex qua provenit illa clausula, derogare potest juribus non subditorum, *Laym. in c. Cùm ordinem 6. n. 7. de rescript.*

CXC. Tacita revocatio privilegij fit per actum Principis directè contrarium privilegio, qui non potest insistere, vel non habere effectum intentum, vel saltem non adæquatum, sine derogatione privilegij priùs concessi, dummodo possit præsumi, eum scire, vel recordari privilegij antea concessi, quia si adsit, vel præsumi possit ignorantia privilegij, non potest Princeps habere virtualem voluntatem illud revocandi; etsi exerceat actum repugnantem privilegio, quia ignorantia causat non voluntarium, cùm nihil sit volitum, nisi præcognitum, *Suar. c. l. n. 4. &* 5. Quòd si constet, Principem non ignorâsse privilegium priùs concessum: tum si actus contrarius privilegio sit absolutè incompatibilis cum toto privilegio, censebitur totum revocatum: si verò ex parte tantùm illi deroget, censeri debet ex parte tantùm ei derogatum. Ut si Princeps semel præcipiat exigi tributum à privilegiato, non censetur absolutè velle revocare privilegium, sed tantùm pro illa vice, *Suar. c. l. n. 5.*

CXCI. Porro circa hanc tacitam revocationem privilegiorum traduntur communiter seqq. regulæ. Prima est, per legem universalem, quæ non expressè abrogat privilegia, censentur tacitè revocata privilegia in Corpore Juris contenta, non autem derogatur privilegijs, quæ Corpori Juris non sunt inserta, nisi eorum specialis mentio fiat. Ratio primæ partis est, nam privilegia, quæ in Jure communi continentur, pertinent ad universales leges, & consequenter non præsumitur, Legislatorem illa ignorare, ideòque per legem posteriorem universalem contrariam revocatur prior lex continens privilegium Juris communis, etiamsi id in posteriore lege non exprimatur. Ratio secundæ partis est, quia privilegium non insertum Juri communi, continet jus privatum, vel potiùs particulare factum: Legislator verò non præsumitur scire jura privata, aut facta particularia, *c. 1. de Constit. in 6.* ubi dicitur: Constitutionem Romani Pontificis derogare priori, cui contraria est, quamvis de ipsa mentio non fiat; non verò derogare specialibus legibus, & consuetudinibus. Et ratio redditur, quia Papa censetur omnia jura in scrinio pectoris sui habere, jura autem specialia probabiliter ignorare potest, *Suar. cit. l. 8. c. 39. n. 2. Laym. cit. c. 23. n. 27.*

CXCII. Secunda regula est, per particulare mandatum, seu rescriptum Principis contrarium privilegio priùs concesso, non censetur hoc tacitè revocatum, nisi in illo addatur expressa clausula derogatoria privilegij, prout sumitur ex *c. Cùm Ordinem 6. de rescript.* ubi Cisterciensibus Monachis jus, seu privilegium concessum est, ut nullo rescripto Papali teneantur, nisi in eo specialis mentio Ordinis fiat, *Gl.* communiter recepta in *c. 1. eod. Suar. c. l. n. 3.* Ratio est, quia non præsumitur Princeps habere scientiam privilegij: si enim ferendo legem publicam, & universalem, non præsumitur scire privilegia particularia, multò minus præsumitur scire, concedendo particulare rescriptum, quia majore cum deliberatione, & maturitate publica lex conditur, quàm privatum rescriptum concedatur, *Gl. in c. 1. V. Noscatur de Constit. in 6. Suar. c. l.* Confirmatur, quia per rescriptum emanans contra Jus commune, huic non derogatur, imò nec valet, nisi de illo in rescripto mentio fiat, *l. pen. C. de precib. Imper. offerend. & c. Rescripta. 15. caus. 25. q. 2.* ergo multò minùs valet rescriptum particulare concessum contra privilegium, non facta de hoc mentione, ac proinde non potest, per illud privilegium tacitè revocari. Verùm de hoc plura dicta sunt *libr. 1. Tit. 3.*

CXCIII. Tertia regula, privilegium priùs concessum non tollitur, nec tacitè revocatur per privilegium posterius, quod contrarium est priori, nisi illius prioris specialis mentio fiat, juxta *c. Veniens 19. & ibi Gl. V. Nullum de præscript.* & tradit. *Gl. fin.*

Gl. fin. communiter recepta in *c. 1. de præscript. Suar. cit. l. num. 5.* Ratio est, quia cùm privilegium sit jus privatum, & particulare, ideo præsumitur Princeps secundum privilegium concessisse ex ignorantia primi, si de illo nullam mentionem fecit, juxta *c. 1. de Constit. in 6. & c. Ex parte. 12. de offic. deleg.* imò posterius privilegium, in quo nulla facta est mentio prioris, subreptitiè impetratum censetur, tacitâ veritate, quæ exprimi debuisset, ac proinde non valet.

CXCIV. Ubi tamen ulteriùs est distinguendum cum Abbate in *c. 1. n. 14. de rescript.* Nam quando duo privilegia sunt sibi contraria, vel utrumque est generale, vel utrumque speciale: vel vice versâ, prius generale, & posterius speciale. Primo casu, quando utrumque privilegium est generale, tunc vel utrumque est insertum Corpori Juris: & per posterius abrogatur, vel omnino revocatur prius, etiamsi de illo mentionem non faciat, quia privilegium contentum in Corpore Juris est Jus commune, & ideo præsumitur Princeps illud non ignorare, sed scire, *c. 1. de Constit. in 6.* sicut ergo Jus commune abrogatur per subsequens privilegium ei contrarium, cùm hæc sit ratio privilegij propriè, ac strictè dicti, quòd sit gratia, seu indulgentia à Principe, seu Magistratu concessa, adversus Jus commune, & ordinarium: ita & privilegium insertum Corpori Juris revocatur per privilegium posterius contrarium similiter Juri insertum: vel prius privilegium generale non est contentum in Jure commoni, posterius generale est ei insertum: & non censebitur revocatum prius, quod est extra Jus, quia præsumitur Princeps prius ignorare, si non sit Juri communi insertum, *Azor p. 1. libr. 5. c. 22. q. 13. Suar. cit. c. 39. num. 5.*

Secundo casu, quando utrumque privilegium est speciale, tum prius valet, nec revocatur per posterius speciale ei contrarium, si in eo non fiat mentio de priore, quia Princeps censetur ignorare ea, quæ non in Jure, sed in facto consistunt; ac proinde non voluisse revocare prius, quod ignorabat: si verò in posteriore privilegio fiat mentio prioris, tum valet posterius, per quod prius revocatum est, *Azor cit. l. q. 12. & Suar. cit. l. n. 6.*

CXCV. In tertio casu, si prius privilegium sit speciale, & posterius generale, valet prius, non posterius, quia generi per speciem derogatur, sive ea præcedat, sive sequatur, *Reg. juris 34. in 6. & Reg. 90. ff. eod. Azor cit. q. 13. Suar. cit. c. 39. num. 6.* Denique in quarto casu, si prius privilegium sit generale, posterius verò speciale, in quo nulla tamen facta est mentio prioris, tum licèt per hoc non tollatur, aut revocetur prius generale omnino, & in totum: probabilius tamen est per privilegium speciale priori ex parte derogati, juxta *cit. Reg. juris*, quòd generi per speciem derogatur, non solùm, si species præcedat, sed etiam si sequatur, *Silvest. V. Privilegium. n. 10. q. 20. dicto 6. Azor cit. l. q. 12. Suar. cit. c. 39. n. 7. Laym. cit. c. 23. n. 27. limit. 2.* Idque expresè probari videtur ex *c. Dudum. 14. §. Nos igitur. & c. Quamvis. 38. de præbend. in 6.* In quibus habetur, si Papa alicui generalem facultatem dedit beneficia in aliqua Ecclesia conferendi, suo nomine, & postea speciale beneficium proximè vacaturum in eadem Ecclesia alicui certæ personæ conferri mandavit, posterius rescriptum speciale valet, & executioni mandandum est: non obstante priori generali, nam per speciem generi derogatur, quanquam de genere in derogante specie nulla fiat mentio, ut dicitur in *cit. c. Dudum. §. Nos igitur.* & primæ generali gratiæ alicui factæ derogat posterior specialis, licèt de illa non fecerit mentionem, *cit. c. Quamvis.* Ratio est, quia Princeps, concedendo alicui generalem gratiam, non censetur sibi velle adimere omnem potestatem concedendi, occurrente casu, aliquam gratiam specialem alteri, non obstante illâ generali gratiâ priùs concessâ, adeóque sibi jus reservavit illi derogandi per gratiam specialem, *Suar. cit. l. num. 7.*

Excipi debet, nisi per prius privilegium generale alicui concessum ipsi jus in re sit acquisitum in omni specie sub genere contenta. Ut si Papa alicui concessit omnes decimas alicujus Parochiæ, quas ipse jam percepit, tunc enim non est censendum Principem illud notabiliter imminuere velle, vel ei derogare, cum præjudicio alterius in jure jam acquisito, sed potiùs, quòd posterius speciale privilegium derogatorium prioris, ex hujus ignorantia processerit, eò quòd Princeps non possit recordari omnium privilegiorum, quæ concessit, propter eorum multitudinem, *Arg. c. Ex tua. 9. de filiis Presbyter. Abb. in c. 1. n. 10. de rescript. Suar. cit. l. n. 8. Laym. cit. l. & in cit. c. 1. n. 8. de rescript.*

CXCVI. Quarta regula est, per latam sententiam à Principe contra privilegium, qui potuit privilegium concedere, non revocatur privilegium, prout sumitur ex *c. Suborta. 21. de sent. & re judic.* ubi habetur, si Princeps (qui privilegium, suo arbitratu, revocare, seu auferre potest) sententiam ferat contra privilegium in judicio exhibitum, censetur illud reprobare, sive tanquam subreptitium, vel aliàs infirmum habere, & declarare: non autem revocare, sive auferre privilegium prius validum, & possessum; nam tunc non directè tollitur privilegium per sententiam Judicis, privando reum privilegio, ob culpam aliquam, hoc enim esset non tacitè, sed per se expressè, & directè revocare, seu tollere privilegium validum in pœnam: sed tollitur solùm privilegium indirectè per sententiam, quâ condemnatur reus, non obstante privilegio, eò quòd tale privilegium illegitimè obtentum, vel per non usum, aut contrarium usum, vel ob aliam causam amissum sit, adeóque talis sententia supponit nullitatem, vel defectum in privilegio; neque hoc excusat reum, & consequenter per illam non revocatur privilegium tacitè, sed reprobatur, *Suar. cit. c. 39. n. 4.*

CXCVII. ASSERTIO 2. Si privilegia, vel indulgentiæ per communem, & publicam legem revocentur, non est necessarium, ut ea revocatio singulis privilegiatis intimetur, vel innotescat, sed satis est, si promulgatio legis illius revocatoriæ privilegiorum facta sit in Curia Principis; vel loco ad hoc constituto, quâ factâ, non quidem statim à die promulgationis, sed post tempus necessarium ad illius obligationem, quod est regulariter duorum mensium, vel juxta stylum Curiæ Romanæ, post tempus, ut commodè in publicam notitiam privilegiatorum devenire possit, ea effectum sortitur, ita ut etsi aliqui in particulari adhuc invincibiliter igno-

rent

tent revocationem privilegiorum, tamen illa non ampliùs prosint, nec ijs validè uti possint, *Suar. l. 8. de legib. c. 40. n. 1. & seqq.* & alij apud *Laym, tit. 1. 23. n. ult.* Ratio est, tum quia Jura nihil speciale disponunt circa legem revocantem privilegium, quàm concedentem. At privilegium concessum per legem, post sufficientem promulgationem, & evulgationem legis, statim habet suum effectum, non obstante ignorantiâ, quia non pendet ab actuali notitia privilegiati, ergo idem dicendum est de lege revocante, quia etiam ejus effectus non pendet à notitia privilegiati, sed postquam lex publicè promulgata, & ex se omnibus sufficienter est proposita, actu revocatum est privilegium, & cessat ejus usus; sicut idem etiam est in lege irritante, cujus effectus non impeditur, ob ignorantiam legis. Tum quia in legibus communibus attenditur ad id, quod per se, & communiter fieri solet, non autem ad ea, quæ rarò, & per-accidens fiunt, qualia est in præsenti, ignorantia legis revocatoriæ, *Suar. cit. l. n. 4.* Quòd si verò revocatio privilegij ab homine, seu privatim facta sit, ea non habet effectum, priusquam ea privilegiato specialiter intimetur, vel ad ejus notitiam perveniat, quia tunc non potest alio modo convenienter privilegiatus devenire in notitiam revocationis, nisi ut ipsi intimetur per nuncium, sive epistolam, *Sanch. libr. 3. de matrim. dis. 30. n. ult. & Laym. cit. l.* quamvis *Suar. cit. l. n. 7.* putet, sufficere, si revocationis notitia, etiam casu solùm, ad notitiam privilegiati perveniat, quia faciliùs res destruitur, quàm acquiritur, & ad valorem revocationis per se non requiritur consensus, & acceptatio privilegiati, sicut ad acquisitionem privilegij, sed hoc revocari potest, solâ voluntate concedentis, etiam invito eo, cui concessum est, exceptis casibus, de quibus suprà.

§. VI.

An pereunte re, cui privilegium inhæret, pereat quoque, & extinguatur ipsum privilegium?

CXCVIII. Respondetur, sicut privilegium personale extinguitur cum persona, ita etiam privilegium reale, seu locale extinguitur, re extinctâ, aut loco destructo, cui inhæret, ut post *Innoc, in c. 2. de novi oper. nunciat.* docet *Gl.* communiter recepta in *Reg. Privilegium. 7. V. Personale circa medium. de R. I. in 6.* ubi tamen cum eadem *Gl.* distinguendum est. Vel enim res, aut locus, videlicet Ecclesia, Monasterium, Civitas, aut alius locus sacer, aut profanus, destruitur, Superioris auctoritate, sublatâ omni spe restitutionis, aut reparationis: & tunc extinguuntur etiam, & perduntur omnia privilegia ei cohærentia, tanquam sublato fundamento in perpetuum, cui cohærent, nec ampliùs dici possunt illius Ecclesiæ Clerici, aut illius oppidi Cives, vel municipes, ut colligitur ex *c. Placuit. 26. dis. 1. de consecr, & c. Et hoc diximus. 9, caus. 16. q. 7.* Vel res, aut locus est destructus ab hostibus, aut ab eo occupatus, aut casu dirutus, vel combustus, cum spe refectionis, seu reædificationis: & tunc omnia privilegia retinet, ut colligitur ex *c. Pastoralis. 42. caus. 7. q. 1. & c. Quæ semel. 4. caus. 19. q. 3.* Idémque est, si Superioris auctoritate, Ecclesia, vel Civitas transferatur ad alium locum, vel alteri uniatur, non enim amittuntur ejus privilegia, sed unâ cum Ecclesia, vel Civitate, transferuntur, quando non sunt concessa, ratione sitûs, sed directè ipsi Ecclesiæ, vel Civitati, ejúsque nomine, ut colligitur ex *c. Et temporis. 48. & c. seq. caus. 16. q. 1. & c. 2. de Religios. domib. Gl. in tit. Reg. 7. in 6. V. Privilegium personale. Azor cit. c. 22. q. 11. Suar. libr. 8. de legib. c. 5. n. 4. 5. 6. & 8.* Ratio est, quia hæc privilegia sunt perpetua, & realia, & tamdiu durant, quamdiu durat eorum fundamentum, quo omnino destructo, sine spe reparationis (quod nunquam fit, nisi auctoritate illius, qui potestatem habet destruendi) etiam illa cessant, vel extinguuntur, quia destructo principali, destruuntur accessoria, & sublato fundamento, cadit ædificium. Si verò res, vel locus sit destructus per vim hostium, vel casu, v. g. Ecclesia, vel Civitas, cum spe restaurationis, tum ipsum solum immobile manet, in quo tanquam fundamento, & radice, conservari possunt privilegia, quoad jus, & proprietatem, & postea, restitutâ re in pristinum statum, si Ecclesia, vel Civitas restauretur, etiam ipsa privilegia, quoad usum, & exercitium resurgunt, & reviviscunt, *Suar. cit. c. 5. n. 7.*

CXCIX. Addit *Suar. cit. l. n. 6.* si locus per vim hostium, vel casu diruatur, cum spe reparationis, tum vel privilegia loci sunt concessa ipsi solo, seu pavimento, eique adhærent, ut est consecratio, & benedictio, quæ solo adhærent, *l. Æde sacrâ. 73. ff. de contrah. empt.* ac proinde privilegia, quæ inde sequuntur, ut quòd locus ille non possit vendi, nec converti in usus profanos &c. semper manent, quia eorum fundamentum non est destructum. Vel privilegia loci directè respiciunt ipsum ædificium, ut Templum, vel Monasterium: & tum rursus, vel privilegium est tale, ut usus ejus præcisè requirat illum locum v. g. ut intra Templum fiat: & hoc casu, etsi privilegium illud non omnino extinguatur, suspenditur tamen ejus usus, pro illo tempore, donec locus iterum exstruatur, quo exstructo, privilegium quoque reviviscit, ut colligitur ex *l. Cùm loca. 36. ff. de Religios. & sumptib. fun.* Ut v. g. Indulgentia Templo concessa, vel immunitas, si principaliter censeatur esse concessa, ratione ædificij, non areæ. Vel privilegium est tale, ut etiam extra illum locum, v. g. Templum, alibi exerceri possit: & tum non suspenditur privilegium, pro illo etiam tempore, quia manet in personis, quæ uti possunt tali privilegio, etiam in alio loco. Sic Episcopus, vel Canonicus loci occupati ab hostibus, vel hæreticis, retinet denominationem ab illo, etiam extra illum existens, & fruitur privilegijs ipsi concessis, ratione Episcopatûs, vel Canonicatûs talis loci.

TITULUS XXXIV.

DE PURGATIONE CANONICA.

Hactenus actum est de variis delictis, tam Prælatorum, quàm Subditorum, quia tamen interdum crimina plenè probari non possunt, ideo infamati de delictis, de quibus conveniri non possunt, compellendi sunt ad se purgandum, de quo agitur hoc Titulo.

§. I.

Quid sit purgatio in genere, & quotuplex, & à quo indicenda sit purgatio Canonica, & quibus indici possit ac debeat?

I.

ASSERTIO 1. Purgatio, prout hîc accipitur, est ostensio innocentiæ de objecto crimine, scilicet per juramentum, vel alio debito modo, de quo infrà, *Hostiens. hic in summam, 1. Silvest. V. Purgatio in princ.* & alii DD. communiter. Ea duplex est, alia vulgaris, quæ à Jure reprobatur, de qua *Tit. seq.* alia Canonica sic dicta, quia à Jure Canonico est adinventa, & approbata, *caus. 2. q. 5.* ferè totâ, de qua specialiter agitur hoc *Tit. Hostiens. in summa hic num. 2. Silvest. V. Purgatio. num. 1. q. 5.*

II. ASSERTIO 2. Purgatio Canonica indicenda est à Judice competente, quia à non Judice indicta non valet, nec juvat, sed perinde est, ac si nulla facta fuisset, *arg. c. Licèt. 5. de Offic. Legat. Gl. fin. in c. pen. junctâ Gl. margin. lit. C. & ibid. Hostiens. in fine*, & colligitur ex *eod. c. in fine*. Porro Episcopus non solùm Clericum, sed etiam laicum subditum publicè infamatum de aliquo crimine compellere potest, ad se purgandum, ut constat ex c. *Nos inter. 6. h. t.* » Nam aliquis parochianus Episcopi (hoc est, subdictus ipsius Diœcesanus, qui parochianus Episcopi dicitur, quia Episcopus concurrit cum quolibet Curato in administrandis Sacramentis omnibus Diœcesanis, *c. 2. de pœn. & remiss. in 6. Abb. hic num. 1.*) » infamatus est de aliquo crimine, unde quæsitum » fuit, utrùm Episcopus ipsum possit cogere ad pur» gationem præstandam? Respondet Papa Alexan» der III. quòd si de aliquo crimine publicâ infamiâ » sit notatus, accusatore, & testibus deficientibus, » Episcopus ipsum ad purgationem compellere pot» est: nisi ad Superiorem Judicem appellaverit, & » tum ejus judicio, ad quem examen hujus causæ per » appellationem transtulit, parere debet.

III. Notandum primò, postquam aliquis infamatus est publicè, apud bonos, & graves viros, compellendus est ad se purgandum, *c. Si mala. 56. caus. 2. q. 5. Gloss. hic V. Deficientibus, & Hostiens.* de quo infrà.

Notandum secundò, Episcopus potest indicere purgationem etiam laico subdito suo Diœcesano, in criminibus spectantibus ad cognitionem Ecclesiæ, ut est crimen hæresis, & adulterii, & alia similia, quæ sunt vel merè Ecclesiastica, vel saltem mixti fori, de quibus in c. *Cùm sit. 8. de foro compet.* Vel etiam in aliis, ubi temporalem jurisdictionem habet Episcopus, *Gl. hic V. Deficientibus, & Innocent. ibid.* Ubi hanc rationem reddit, quia purgatio nunquam indicitur, nisi in defectum probationum, si ergo ad Episcopum non spectet cognitio delicti contra laicum, coram eo non fient probationes, & consequenter neque per ipsum indicetur purgatio de crimine ad ejus cognitionem non spectante. Contrarium tenent alii, quòd de quolibet crimine purgationem Episcopus possit indicere, quia textus hîc generaliter, & indistinctè loquitur de aliquo crimine, & Episcopus debet inquirere in Diœcesi in crimina subditorum, etiam laicorum, eáque punire, *c. 1. de Offic. Iud. Ord.* ergo etiam potest, deficiente probatione, purgationem indicere. Verùm meliùs distinguitur cùm *Hostiens. & Abbate hic n. 2.* Vel Episcopus vult indicere purgationem laico infamato ad pœnam temporalem in foro judiciali imponendam; & non potest, nisi in criminibus Ecclesiasticis, sive ad forum Ecclesiæ pertinentibus: vel vult indicere purgationem ad pœnitentiam imponendam in foro animæ: & tum potest infamato laico indicere purgationem, quia quemlibet notorium criminosum potest cogere ad subeundam pœnitentiam, ne in peccato persistat, *c. 1. de sponsal. c. Novit. 13. de Iudiciis.*

Notandum tertiò, is, cui ab Episcopo indicta est purgatio criminis, de quo est publicè infamatus, potest appellare ad Superiorem, si justam causam appellandi habeat, ut quia dicit se non esse infamatum, vel quia Episcopus non vult admittere testes, inter quos conversatus est, sed extraneos, & ignotos, vel inimicos suos, vel quia excedit modum in purgatione, vel alio modo eum gravat, licèt aliàs non admittatur appellatio à correctione, *Gl. fin. hic, Hostiens. V. Appellandum, & Abb. in fine.*

IV. ASSERTIO 3. Non tantùm Clericis secularibus, sed etiam regularibus utriúsque sexûs indicenda est purgatio Canonica, si publicè infamati fuerint de crimine, vel graviter suspecti, & testes vel aliæ probationes deficiant, prout constat ex c. *Moniales. 3. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Meldensi c. 70. Ubi statuitur, ut si Moniales libi» dinibus inservire accusentur (vel etiam denun» cientur, vel aliàs fuerint infamatæ, *Gl. hic in casu & Hostiens. V. Accusentur.*) & manifestè detegi non » valuerint (quia deest accusator, vel quia crimen » probari non potest per testes, vel etiam per inspe-

ctionem corporis, juxta *c. Nec aliqua. 4. cauſ. 27. q. 1. Gl. hic V. Non valuerint*, ſi enim poſſent convinci de delicto, non eſſet locus purgationi, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) ſuæ opinionis malam famam erga regulem (id eſt, ſecundùm tenorem regulæ, ſive id, quod continetur in regula ſui Ordinis, vel ſecundùm regulam, ſcilicet Canonum, *Gl. fin. hic & Abb. in fine.*) Canonicè purgare cogantur. Nam Regulares non ſolùm ſecundùm regulam propriam Ordinis, ſed etiam ſecundùm SS. Canones judicantur, *c. fin. de ſtatu Monach. Abb. hic.*

V. Præterea in ſpecie, publicè infamatus de defectu Natalium, non debet promoveri ad Ordines, niſi priùs Canonicè ſe purget, prout habetur in c. *Accedens. 14. h. t.* Nam cùm quidam Diaconus vellet in Presbyterum promoveri, æmuli quidam ipſius dixerunt, illum eſſe filium Sacerdotis, ideòque Epiſcopus Diœceſanus ipſum noluit promovere, nec etiam permiſit ipſum ab alio promoveri. Diaconus accedens ad Papam Innocentium III. id ipſi expoſuit, qui mandavit Epiſcopo, ut ſi de hoc publicè eſt infamatus, & de ipſa infamia legitimè conſtare non poſſit, purgationem à dicto Diacono recipiat, eâque receptâ, ipſum promoveat ad Officium Sacerdotis, quia etſi non ſit nota delicti (proprii ſcilicet, quia non eſt culpa ejus, qui gignitur, ſed illius qui generat, *c. Naſci. 5. diſ. 56, Gl. fin. hic*) eſt tamen nota defectûs impedientis, ne ad Sacros Ordines promoveri poſſit: niſi infamia illa fuerit purgata, quia ipsâ durante, promoveri non debet, *Hoſtienſ. hic V. Promovere.*

VI. Notandum primò, purgatio Canonica indici poteſt, non tantùm ſuper crimine, ſed etiam ſuper aliquo defectu, ſeu inhabilitate, & impedimento ad Ordines ſuſcipiendos, ut ſi quis publicè ſit infamatus, quòd non ſit legitimè natus, *Gl. hic V. Purgatione, & Abb. n. 1.*

Notandum ſecundò, quamvis ob infamiam ab æmulis ortam non ſit alicui indicenda purgatio, ut patet ex c. *Cùm in juventute. 12. h. t.* de quo infrà, ſi nimirum conſtet, illam eſſe ortam tantùm ab æmulis, vel inimicis: ſecùs tamen eſt, ſi de eo non conſtet, ſed ab æmulis tantùm, vel uno ex illis id aſſeratur, & aliquis non tantùm apud æmulos, ſed etiam apud alios viros bonos, & graves communiter, & publicè ſit infamatus, ut in caſu hujus c. tunc enim purgatio ei poteſt ac debet indici, *Hoſtienſ. hic V. Publicè. & Abb. n. 2.*

Notandum tertiò, etſi hæc propoſitio negativa, quòd quis non ſit filius Sacerdotis, ſive non ſit illegitimè natus, directè per teſtes probari non poſſit, hîc tamen fuit id probandum per juramentum purgandi, & per teſtes deponentes de credulitate. Quare vel Diaconus iſte vult probare per teſtes, vel per publicam notitiam, & famam, quòd ſit filius legitimus, v. g. Titii & uxoris ipſius, quam pro legitima tenebat, ut vult *Gl. hic V. Purgatione*, & tunc non poteſt locum habere purgatio. Si verò per veram probationem, eo modo, quo filiatio probari poteſt, conſtet, quòd ſit legitimus filius, ceſſet purgatio. Idémque eſt, ſi vellet probare per teſtes, quòd communiter ſit habitus, & reputatus pro legitimo filio Titii, tunc enim non eſt neceſſe, ut aliter ſe purget, cùm per teſtes de veritate conſtet, neque de tali purgatione loquitur hoc cap Vel vult per proprium juramentum probare, ſeu jurare, ſe eſſe filium legitimum Titii, & uxoris ipſius; & non debet admitti, quia ſubiret periculum perjurii, cùm illi de matrimonio legitimo inter parentes inito conſtare non poſſit: vel vult jurare ſe eſſe communiter habitum, & reputatum pro filio ipſorum, quia ante mortem parentum jam pervenerat ad annos diſcretionis, & ita credit ſe eſſe filium eorum: & talis purgatio recipitur, & compurgatores præſtabunt juramentum credulitatis, quòd credant ipſum verum juràſſe. Nam quamvis aliàs regulariter is, qui ſe purgat, debeat jurare de veritate, non de credulitate, ut infrà dicetur: tamen id ſolùm habet locum, quando quæritur de facto proprio, de quo quiſque certus eſſe poteſt ac debet: in hoc verò caſu, purgans jurat de facto alieno: & ita ſufficit, quòd juret de credulitate, cùm vera ſcientia de tali facto haberi non poſſit, ac proinde neceſſariò ſubveniendum eſt purgando, & recedendum à forma jurandi communi, ſeu aliàs conſuetâ, *Hoſtienſ. hic V. Recepta, Io. Andr. & Abb. n. 3. 4. & 5. & ipſius Gloſſator Alexander de Nevo lit. E.*

§. II.

Quando ſive in quibus caſibus indicenda ſit purgatio Canonica, vel non?

VII. Assertio 1. Ea indici debet, quando quis eſt publicè infamatus de crimine, apud bonos, & graves viros, c. *pen §. fin. h. t.* Unde ille non eſt cenſendus infamatus eſſe, quem dicta paucorum infamant, ſi ejus opinio apud bonos, & graves viros læſa non exiſtat, c. *Inquiſitionis. 21. §. ult. in fine de accuſat.* Requiritur autem, ut infamia non ſit orta à malevolis, aut inimicis eam procurantibus, alioquin purgatio Canonica indici non poteſt ſic infamato, *Hoſtienſ. in ſumma num. 3. h. t. Silveſt. V. Purgatio. num. 2. Bernard. Diaz in pract. Canon. c. 151. num. 7.* niſi tamen ex infamia orta etiam à malevolis publicum ſcandalum generaretur in populo, tunc enim ſi illud ſedari, ſeu tolli poteſt per purgationem, ea indicenda eſt, quia propter ſcandalum vitandum receditur à Jure poſitivo, *c. 2. de novi oper. nunciat. c. Teneamur. 6. de præbend. c. 2. de præſcript. Abb. in c. Qualiter. 24. n. 29. de accuſat. Hoſtienſ. in ſumma c. l. Diaz c. l. n. 8.*

VIII. Assertio 2. Purgatio Canonica indici non poteſt, etiam infamato de crimine, ſi is convinci poſſit, & per idoneos accuſatores, vel teſtes, vel per alias legitimas probationes crimen plenè probari queat, *c. Si quis. 2. c. Quoties. 5. c. Nos inter. 6.* ibi: *accuſatore, & teſtibus deficientibus, & c. Ex tuarum. 8. h. t. Hoſtienſ. c. l. Silveſt. c. l. q. 2.* eſt enim hæc purgatio in ſubſidium aliarum probationum inducta.

IX. Assertio 3. Indici non debet alicui purgatio Canonica, niſi adſint veriſimiles ſuſpiciones, vel præſumptiones criminis, prout ſumitur ex *c. Si quis. 4. h. t.* quod eſt deſumptum ex Concilio

lio Meldenſi *c.* 68. Ubi ſtatuitur: ſi quis de gradu Eccleſiaſtico (majore, vel minore, in quo eſt conſtitutus, *Hoſtienſ. hic V. Eccleſiaſtico.*) ſe conſenſorem, vel interventorem, ſeu mediatorem eſſe (*Gl. hic V. Conſenſorem & Hoſtienſ.* qui enim conſentit, poſitivè cooperando in crimen, quandoque punitur ut faciens) manifeſtè prodiderit, (id eſt, in judicio, timore probationis, confeſſus fuerit, nam ſi ſponte confeſſus fuerit, mitiùs cum eo agetur, *Gl. hic V. Prodiderit*, vel in publico ad infamiam, *Innoc. hic*) à proprio gradu repellatur, id eſt, degradetur, ſeu deponatur. Quòd ſi veriſimilibus ſuſpicionibus de tali crimine fuerit propulſatus (id eſt, infamatus, *Hoſtienſ. hic*, alius ſcilicet Clericus, qui non eſt tale crimen confeſſus, *Innoc. hic*) Canonicè ſe expurget.

Ex quo patet, quòd ob veriſimilem ſuſpicionem criminis, poteſt indici purgatio Canonica, debet tamen ea eſſe non levis, ſed vehemens ſuſpicio, juxta *c. Inter.* 10. §. *Attendentes. h. t.* Ubi dicitur, quòd propter tria poteſt indici purgatio, videlicet, *propter infamiam vulgatam, grave ſcandalum, & vehementem ſuſpicionem:* ita tamen ut non ſit violenta, nec ſufficiens ad ſententiam condemnatoriam ferendam, *Gl. fin. hic.* Quando verò quis vehementer eſſet ſuſpectus ſoli Epiſcopo, vel alteri Superiori ſuo, poterit indici purgatio, juxta c. *Omnibus.* 19. *cauſ.* 2. *q.* 5. *Silveſt. V. Purgatio. n.* 2. *dicto* 3. Si verò aliis eſſet ſuſpectus, tum ſi eſt ſuſpicio probabilis, & tanta, ut inducat ſcandalum publicum in populo, indicenda erit Canonica purgatio, juxta *c. Tua.* 8. *de cohab. Cleric. & mulier.* ſecus ſi non inducat ſcandalum, *Abb. in c. Qualiter.* 24. *n.* 30. *de accuſat. Diaz cis. c.* 151. *n.* 9. Ratio diverſitatis inter ſuſpicionem Superioris, ſeu Judicis, & aliorum eſt, quia non ita facilè præſumitur contra Judicem, ſicut contra alios, *c. Ad audientiam.* 13. *de præſcript. & c. In Noſtra.* 4. *de procurat. Abb. c. l. n.* 31.

X. Et hinc ulteriùs infertur, ſi infamia alicujus non ſit orta ex probabilibus ſuſpicionibus aut conjecturis, non eſt ei neceſſariò indicenda purgatio Canonica, quamvis poſſit indici, ad inſtantiam ac petitionem purgandi, prout ſumitur ex *c. Cùm in juventute.* 12. *h. t.* Nam Epiſcopus Quinqueccleſienſis dicebatur habere nimiam familiaritatem, & immoderatam cum quadam nepte ſua, ideóque Rex Hungariæ ſæpe ſcripſerat Papæ Innocentio III. ut eum ab Epiſcopatu removeret. Quare Papa juſſit ſuper hoc cautè inquiri à Coëpiſcopis Hungariæ, qui laudabile teſtimonium de ipſo perhibuerunt. Ad majorem tamen cautelam Papa mandavit eidem Epiſcopo, ut ab illius (ſcilicet neptis ſuæ, cum qua dicebatur turpiter converſari) familiaritate ceſſaret, ita ut ſiniſtra ſuſpicio de ipſo haberi non poſſit. Sed quidam inimicus ipſius Epiſcopi, reſcriptum Papalium Litterarum ſurripiens, illud apud Regem, & Regni Magnates nequiter publicavit, ut Epiſcopus magis infamaretur. Verùm Papa licèt ab æmulis ſæpe ſollicitatus eis fidem habere noluit, ſciens quòd dictum unius facilè ſequitur multitudo. Poſtea verò cùm dictus Epiſcopus ad Eccleſiam Metropolitanam Strigonienſem fuiſſet poſtulatus, quidam, qui ejus poſtulationi adverſabantur, cœperunt ipſum iterum infamare. Unde Procurator à dicto Epiſcopo ad Curiam Romanam miſſus, cœpit inſtanter poſtulare à Papa, ut purgationem Canonicam eidem Epiſcopo faceret indici, ad ſuam innocentiam demonſtrandam: ſed Papa poſtulationem illam minùs providam reputans, nolebat petitioni illius annuere. Cùm autem inſtaret Procurator, Papa mandavit, non juris neceſſitate, ſed petentis importunitate inductus, purgationem eidem Epiſcopo indici, cum duobus Abbatibus: quamvis proteſtatus fuerit, quòd ex alia cauſa talis petitio tunc improvidè fiebat, quia Suffraganei Strigonienſis Eccleſiæ vix eo tempore dictum Epiſcopum purgarent, quippe qui ei in facto poſtulationis contradicebant: neque etiam Suffraganei Colocenſis Eccleſiæ, cùm inter ipſum, & Colocenſem Archiepiſcopum quæſtio de Metropolitana Eccleſia tunc verteretur: unde cùm non ſint alii Epiſcopi Suffraganei in Hungaria, meritò videbatur, quòd dictus Epiſcopus per Epiſcopos Regni in illo articulo ſe purgare non poſſet.

XI. Ubi notandum primò, ſi certò conſtet infamiam, ex probabilibus ſuſpicionibus, ſeu conjecturis non, proceſſiſſe, vel ab æmulis, vel ex alia injuſta cauſa eſſe ortam, v. g. ex Litteris Monitoriis Papæ, ut in caſu hujus c. non eſt de illa curandum, neque ideo indicenda purgatio Canonica, etiam ad inſtantiam aliorum, neque debet Judex ex tali infamia procedere contra infamatum, ſed habet tunc locum illud, vanæ voces populi non ſunt audiendæ, *Innoc. hic & Abb. n.* 1. *not.* 1. niſi ob importunitatem petentis indicatur purgatio, *Hoſtienſ. hic V. Æmulorum.*

Notandum ſecundò, ſive in caſu hujus c. Procurator habuerit à domino mandatum ſpeciale petendi, ut ipſi indicatur purgatio, ſive ſolùm generale; ſive quia Epiſcopus hoc ratum habuit, ſive non: nullâ tamen neceſſitate Juris tenebatur Papa hanc poſtulationem admittere, tum quia erat improvida, & injuſta petitio, & ideo potuit illam repellere: tum quia Papa nullâ Juris diſpoſitione aſtringitur: tum denique, quia indictio purgationis, & ejus modus, non pendet ex voluntate partis eam petentis, ſed ex arbitrio Judicis, & diſpoſitione Juris, *Hoſtienſ. hic V. Non juris neceſſitate, & Abb. in Gl. V. Poſtulare.*

Notandum tertiò, numerus compurgatorum eſt arbitrarius, ſive relictus arbitrio Judicis, ſecundùm qualitatem perſonæ, criminis, & infamiæ, nam hic fuerunt deputati duo Abbates, alibi plures, *Abb. hic in notatis.* Et licèt aliàs purgari quis debeat per aliquos ſui Ordinis, ut Epiſcopus per alios Coëpiſcopos: ſi tamen illi ſunt inimici, vel æmuli purgandi, poteſt purgatio fieri per alios inferiores, ut in hoc c. purgatio Epiſcopi per Abbates, *Gl. fin. hic*, de quo plura infrà.

XII. Assertio 4. Non poteſt, nec debet indici purgatio Canonica, quando crimen eſt notorium, ita ut celari non poſſit, prout habetur in c. *Cùm dilectis.* 15. *h. t.* Ubi talis caſus proponitur: Inter H. Presbyterum, ex una parte, & O. Clericum ex altera parte, ſuper quibuſdam Eccleſiis quæſtio vertebatur, quæ ab utraque parte delata fuit ad Sedem Apoſtolicam, ubi G. Procurator ipſius O.

proposuit, quòd cùm dictus Presbyter esset publicè infamatus, super crimine incestûs, Episcopus Constantiensis ejus Ordinarius (tunc electus tantùm) ei purgationem indixit: qui cùm se purgare non posset, Ecclesiis suis fuit ab ipso Episcopo per sententiam destitutus: sed ipse Presbyter nihilominus eas per violentiam detinebat. Postea cùm idem Presbyter cujusdam consanguinei sui uxorem publicè detineret, quidam Clerici Constantiensis Diœcesis, contra ipsum super hoc litteras impetrârunt, in quibus continebatur, nisi dictus Presbyter, coram ipsis, super crimine adulterii, & incestûs se purgare non posset, ipsum pœnâ debitâ castigarent (ut scilicet officiis, & beneficiis suis privaretur, *Gl. hic V. Pœna.*) & cùm eis constitisset, quòd idem Presbyter, ob id, quòd in purgatione defecerat, ab Episcopo fuerat condemnatus (pendente jam judicio coram delegatis, & ideo non tenuit condemnatio, *Hostiens. hic V. Condemnatus.*) ipsum tanquam contumacem (ut ipsis videbatur, quia Episcopi sententiæ non parebat, *Hostiens. hic*) prædictis Ecclesiis per sententiam privaverunt: maximè cùm de crimine adulterii, & incestûs eisdem tanquam notorium constaret, ideóque mandârunt Abbati S. Galli, ad quem beneficiorum collatio in illis Ecclesiis pertinebat, ut Ecclesias illas, & beneficia aliis conferret, qui contulit illa dicto O. Clerico, & petebat super illis prædicto Presbytero silentium imponi, & ipsi tradi possessionem illorum beneficiorum. (quia fortè beneficia, & Ecclesiæ illæ una ab alia pendebat, *Hostiens. hic V. Eas.*) Ex adverso dictus Presbyter respondit, quòd processus prædictorum Judicum meritò debeat retractari, cùm lite non contestatâ, contra ipsum procedere præsumpserint, addens, quod purgationem sibi ab electo Episcopo Constantiensi indictam curaverit exhibere. His & aliis diligenter auditis, & intellectis, licèt litteræ delegatorum Judicum Papæ ostensæ non fuerint, vel transcriptum earum: quia tamen ex tenore relationis ipsorum Judicum, quam prædictus Procurator Papæ exhibuit, evidenter constitit, Judices illos, prætermisso Juris Ordine, processisse: ideo Papa Innocentius III. processum illorum, & concessionem Ecclesiarum à prædicto Abbate factam, auctoritate Apostolica retractavit, (id est, irrita promulgavit, *Hostiens. hic V. eod.*) præcipuè quia relatio Judicum repugnantia, & adversa continebat: dicebatur enim, quòd crimen ejusdem Presbyteri adeò publicum, & notorium erat, ut nullus locus inficiationi penitus esset, quippe cujus universæ viciniæ populus testis erat: & tamen ibidem præmittitur, quòd eidem Presbytero terminum peremptorium assignârunt, intra quem ab infamia prædictorum criminum se purgaret, si posset. Nam si crimen erat notorium, non erat illi purgatio indicenda, sed in eum sententia condemnatoria proferenda: si verò nullus apparuit legitimus accusator, & ipse Presbyter super prædictis criminibus, vel altero illorum apud bonos viros, & graves infamatus fuerit, purgatio Canonica eidem est indicenda, non obstante, quòd coram prædicto Episcopo electo, se dicitur purgâsse, quia pendente judicio, coram Judicibus delegatis, non debuit Ordinarius purgationem indicere infamato.

XIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, si infamatus de crimine in purgatione deficiat, deponi debet, seu privari omni officio, & beneficio, prout colligitur ex hoc c. & habetur etiam in c. *Cum P. 7. §. fin. & c. Inter. 10. in fine h. t.* de quo infrà: & licèt *Gl. hic V. Destitutus*, dicat, quòd in casu isto non debuit privari beneficiis, sed suspendi tantum ab officio, juxta *cit. c. Inter in princ.* tamen ibi non est sermo de deficiente in purgatione, sed de infamato, quomodo contra illum procedendum sit, à principio, priusquam se purgaverit, *Abbas hic num. 7.*

Notandum secundò, processus Judicum delegatorum in casu hujus c. fuit irritus declaratus, ob prætermissum Juris ordinem, quia nimirũ lis non fuerat contestata, quæ litis contestatio fieri debet, si inquisitio fiat, ad petitionem alterius principaliter eam promoventis, quia tunc ille est loco accusatoris, *Abb. hic n. 3.* Vel quia Presbyter non fuit citatus, nec legitimè convictus, & tamen condemnatus, & Ecclesiis, seu beneficiis privatus, sed Judices judicârunt notorium, quod non erat, ut patet ex sequentibus, quamvis per partem adversam contrarium fuerat allegatum, *Hostiens. hic V. Juris Ordine.*

Notandum tertiò, potest crimen adulterii, incestûs aut fornicationis adeo esse notorium, ut negari non possit, & sine alia inquisitione, Judex possit procedere ad impositionem pœnæ, ob notorietatem facti, ut si de eo fama communis sit in populo, & omnes in tota vicinia id dicant: idque quia mulierem alienam, vel consanguineam in domo retinet, & adhibet sociam tori, & mensæ, vel quia ex ea suscepit filium &c. *Abb. hic n. 4.* Et in tali delicto notorio etiam laici possunt esse testes contra Clericos, unde in hoc c. dicitur, quòd populus totius viciniæ testis erat, *Abb. hic n. 5.*

XIV. Notandum quartò, quando crimen, de quo aliquis est publicè infamatus, est notorium, non est ei indicenda purgatio Canonica, quia tum non est opus probatione, c. *Manifesta. 15. caus. 2. q. 1. c. Evidentia. 9. de accusat.* nec purgatio requiritur, quia hæc non habet locum, nisi cùm factum est dubium, & accusatores, ac testes deficiunt, c. *De manifesta. 17. c. pen. & ult. cit. caus. & q.* citatio tamen etiam in notoriis facienda est, *c. De illicita. 6. caus. 24. q. 3. cit. c. De manifesta*, nisi constet citatum nullam habere posse defensionem, vel excusationem, *Barb. hic in collect. num. 5.* item sententia proferenda est contra infamatum, ut dicitur in hoc c. Interdum tamen etiam in notoriis recipiuntur probationes ex abundanti, & ad majorem cautelam, *c. Bonæ. 23. §. Licèt autem de Elect. c. Pudenda. 33. in fine caus. 24. q. 1. l. Causam. 20. in princ ff. de manumiss.* cum nihil sit ita indubitatum, quod non recipiat quandoque sollicitam dubitationem, *Auth. de Tabellariis, circa medium collat. 4. Gl. hic V. Non erat.* Quare quando Judex fert sententiam, tanquam super re certa, & manifesta, & simul tanquam super re dubia, ea non valet, quia continet repugnantia, non autem ex superabundanti recipere probationem, *Gl. Abbatis Alexand. de Nevo hic lit. E.* unde quidquid occasione talis sententiæ factum est, irritatur, *Gl. hic V. Repugnantia.*

Notan-

Notandum quintò, Judex Ordinarius non potest, pendente causâ coram Judicibus delegatis, infamato indicere purgationem, ob defectum jurisdictionis, quoad illam causam: sed purgatio tanquam à non suo Judice indicta non valet, *Gl. fin. hic.* quia Papa, vel alius Princeps, committendo causam aliquam, videtur Ordinarijs Judicibus inferioribus tacitè adimere jurisdictionem, quoad illam causam, adeò ut non valeat processus coram inferiore Judice institutus, *Abb. hic n. 7.*

§. III.

Quæ sit forma purgationis, sive quomodo ea fieri debeat?

XV. Assertio 1. Si quis accusatus, denunciatus, vel infamatus sit de crimine, idque legitimè, & plenè probari non possit, aut vehementer de eo sit suspectus: tum si crimen neget, debet, præstito juramento purgationis, se defendere, & innocentiam suam ostendere, secundùm formam, & modum præscriptum, in c. *Quoties* 5. *h. t.* Nam cùm Episcopus Tridentinus accusatus fuisset, quòd per Simoniam Ecclesiam S. Petri contulisset Presbytero P. pro quatuor modijs frumenti, sed accusatores (id est, delatores, vel denunciatores, nam si fuissent veri accusatores, debuissent, si non probarent, puniri pœnâ Talionis, denunciantes verò pœnâ extraordinariâ, *l. 2. de calumniator. Gl. hic V. Accusatores, & Hostiens.*) hoc, secundùm formam Canonicam, probare non potuerunt (quia fortè testes producti, propter ætatem, vel crimen, seu infamiam, vel aliam justam causam, secundùm Canones, repelli poterant à testimonio, vel non sufficienter probabant id, ad quod producebantur, sive sufficientem causam testimonij non reddebant, *Innoc. hic V. Formam Canonicam.*) Unde quæsitū fuit ex Papa Innocentio III. quid esset agendum? Respondet Papa, quòd tertiâ manu sui Ordinis (scilicet Episcoporum, *Gl. hic V. eod.* ubi ait, ex hoc patet, quòd Episcopatus sit Ordo) & quartâ Abbatum, & Religiosorum (id est, bonæ opinionis, & honestorum, *Hostiens. hic V. eod.*) de illa Simonia purgare se debeat. Tenor autem hujus purgationis talis esse debet. Episcopus jurabit primùm super Sancta DEI Evangelia, quòd pro Ecclesia S. Petri danda Presbytero P. nec ipse per se, nec per submissam aliam personam, nec aliquis pro eo, se sciente, pretium recepit. Deinde Compurgatores jurabunt, quòd ipsi credunt, eum verum jurâsse.

XVI. Ubi quædam sunt notanda, primò etsi accusator, vel denunciator deficiat in probatione, si tamen accusatus, vel denunciatus maneat diffamatus, vel vehementer suspectus, debet se purgare, *Gl. hic in notatis, & Innocent. in fine.* Secundò, numerus compurgatorum est arbitrarius, nam hîc non requiruntur XII. compurgatores, sicut in c. 1. *h. t. Abb. hic not.* 1. qui tamen debent esse bonæ opinionis, ita ut non sit verisimile, eos velle pejerare, *Gl. hic in notat. & V. Religiosorum*, de quo infrà. Tertiò, quamvis aliàs regulariter non debeat Episcopus, jurare tactis, sed solùm propositis coram ipso SS. Evangelijs, *Auth. Sed Judex, C. de Episc. & Cleric.* hic autem est casus specialis, in quo jurare debet, tangendo Evangelia, *Hostiens. hic V. Evangelia, & Abb. not. 2.* Quartò qui se purgat, jurare debet, se crimen ipsi imputatum non fecisse, nec per se, nec per alium, non enim licet alicui per alium, quod per se ipsum ei non licet, *c. pen. caus. 1. q. 7. & l. 1. in princ. ff. de administ. rerum ad Civit. pertin.* & qui per alium facit, per se ipsum facere videtur, *Gl. hic V. Submissam, & Hostiens.* unde etiam se purgans jurare debet, quòd crimen, de quo est suspectus, non mandaverit, nec consuluerit, nec ei favorem, nec auctoritatem, vel auxilium dederit, *Arg. c. Si quis 8. dis. 50.* nec suo nomine factum ratum habuerit, *Arg. c. Cùm ad Sedem 15. de restit. spoliat. Silvest. V. Purgatio, n. 6.* Quintò, Is, qui se purgat ab infamia, debet super Evangelio jurare de veritate: illi verò, qui eum purgant, non debent jurare de veritate, quia non possunt, sine periculo perjurij, jurare, de facto alieno: & sic est casus, in quo testes admittuntur jurantes de credulitate, quòd credant eum verum dicere, vel jurare, *Gl. fin. hic, & Abb. n. 2. not. 3.*

XVII. Assertio 2. Non sufficit Prælato alicui de criminibus infamato, cùm se purgat, jurare, quòd sit immunis ab illis criminibus, sed jurare debet, quòd post promotionem suam ad Prælaturam, illa crimina non commiserit, prout statuitur in c. *Accepimus 16. & ult. h. t.* Nam cùm Archiepiscopus Bisuntinus infamatus esset de Simonia, venditione justitiæ, & incontinentia, Papa Innocentius III. mandavit quibusdam, ut super quibusdam criminibus se coram ipsis purgaret, qui accepto hoc mandato, ipsum citârunt, ut se coram ipsis præsentem sisteret. Archiepiscopus comparens ad diem præfixum, purgationem Judicibus à Papa delegatis sub hâc forma obtulit: videlicet se esse immunem ab illis criminibus, super quibus se purgare debebat. Sed Judices talem purgationem admittere nolebant, idque significabant Papæ. Ipse verò Archiepiscopus ad Sedem Apostolicam accedens, proposuit, quòd Judices volebant, ut jurâret, se nunquam à nativitate sua in peccatum carnis lapsum fuisse, ideóque petebat, ut saltem, quoad purgationem incontinentiæ, rigor ille mitigaretur. Sed Papa non credidit sub hujusmodi forma exactum fuisse ab eo juramentum (nam etsi tali modo se purgare deberet Episcopus, sufficeret, quòd post baptismum vitium incontinentiæ non commiserit, *c. ult. dis. 25. Gl. hic V. à nativitate, & Hostiens.*) sed potiùs præsumendum esse, quòd Archiepiscopus, ob aliam causam, se sub illa forma purgare volebat, quòd scilicet immunis erat ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus, quia ab illis tanquam dimissis per pœnitentiam esset immunis. Sed hoc jurare temerarium erat, cùm S. Job dicat c. 9. *Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorat anima mea.* Quare Papa præscriptam formam, secundùm quam idem Archiepiscopus ad purgandum se obtulit, quippe indiscretam, & temerariam, ac ineptam reprobavit, mandans eidem, ut si voluerit, & potuerit se purgare in sano intellectu, secundùm hanc formam, se purget, scilicet jurando se graviora illa crimina, Simoniam, venditionem justitiæ, & incontinentiam, de quibus infamatus extitit, non commisisse, postquam ad Archiepisco-

» episcopalem dignitatem est assumptus, & Com- » purgatores sic jurent, quòd credunt, illum verum » jurâsse: quo facto, illum Judices dimittant in pa- » ce, alioquin ipsum ab Ecclesia Bisuntina removo- » re debent.

XVIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, infamatus de delicto non cogitur se per juramentum purgare, à tempore nativitatis suæ, sed solùm de criminibus, de quibus infamatus extitit, & non de alijs occultis: & quidem si Prælatus sit, solùm de delictis, quæ commisit post promotionem ad Prælaturam, purgare se debet, quia cùm tempore suæ promotionis non fuerit infamatus de delictis priùs commissis, aliàs non debuisset promoveri, c. *Tantis* 3. *dis.* 81. c. *Omnipotens* 4. *de accusat.* de illis non compellitur se purgare: & eùm illi, qui Prælatos promovent, approbaverint mores illorum, non possunt postea eos teprobare, *Gl. hic V. de quibus*, & *V. Postquam*, & *Abb. n.* 3.

Notandum secundò, etiam post pœnitentiam actam de delicto, non potest quis verè, & certè asserere, se esse immunem à crimine, adeóque nec ita jurare, tum quia fortè non rectè egit pœnitentiam: tum quia etiam post actam pœnitentiam, adhuc de facto remanet publica infamia, quæ per pœnitentiam non tollitur, c. *Euphemium* 7. §. *Hinc colligitur*, *caus.* 2. *q.* 3. ad quam tollendam necessaria est purgatio, secundùm formam in hoc c. traditam, *Gl. hic V. Commisisse*, & *Abb. n.* 2. *not.* 3.

Notandum tertiò, incontinentia, seu fornicatio simplex, numeratur hic inter graviora crimina, propter frequentiam delicti, vel quia faciliùs per illam anima separatur à Deo; vel quia in Episcopo est grave peccatum, & adulterium spirituale, cùm habeat in sponsam Ecclesiam suam, & propter Ordinem Sacerdotalem, & Episcopalem, quem habet, *Hostiens. hic V. Incontinentiam*, & *Abb. n.* 4.

XIX. Cæterùm quod dictum est, ei, qui est infamatus de crimine, vel vehementer suspectus, deferendum esse juramentum purgationis, ut innocentiam suam ostendat, jurando se crimen tale non commisisse, id limitari debet primò, dummodo sit persona nobilis, vel honesta: secùs si sit persona vilis, vel infamis, nam talis juramento se purgare non debet, prout habetur in c. *Nobilis* 1. *h. t.* ubi Concilium Tri- » buriense decrevit, ut si nobilis homo, vel ingenuus (id est, liber natus, etsi aliàs nobilis non sit, *Gl. hic V. Ingenuus*. quia aliàs ita se purgaret nobilis, sicut igno- » bilis) in Synodo accusatus (& Infamatus fuerit, *Gl.* » *hic V. Expurget.*) crimen negaverit (nec convinci potuerit, alioquin non indiceretur purgatio, c. 3. *h. t.* » *Hostiens. hic V. Negaverit.*) si fidelem (id est, fide dignum, veracem, justum, bonæ famæ, qui non facilè » pejeraret, *Gl. hic V. Fidelem*, & *Hostiens.*) eum esse » sciverit (scilicet ipsa Synodus, vel ei præsidens, vel alius Judex extra Synodum, *Gl. hic V. Sciverit.* vel crediderit, quod tamen semper credere debet, nisi » contrarium probetur, *Gl. hic V. Sciverit.*) cum XII. » ingenuis se expurget, (pluribus, vel paucioribus, sicuti Judici visum fuerit, quia numerus Compurgatorum est arbitrarius, *Gl. hic V. Duodecim*, & *Hostiens.*) Si autem antea deprehensus fuerit in furto, aut » perjurio, aut falso testimonio, non admittatur ad » jusjurandum: sed ei, sicut qui ingenuus non est,

» purgatio indicatur. Ratio est, quia furti damnatus, est infamis, *l. Athletas* 4. §. *fin. ff. de his, qui not. infam.* ideòque non admittitur ad juramentum, *Gl. hic V. In furto*, & *Hostiens.* sicut nec perjurus, c. *Parvuli* 14. *caus.* 22. *q.* 5. c. *Quicunque* 18. *caus.* 6. *q.* 1. quia præsumitur contra ipsum, quòd iterum pejeraturus sit: nec qui falsum testimonium tulit, quia & hic perjurus est, *Gl. hic V. Perjurio*, & *Hostiens.*

XX. Ubi notandum primò, si infamatus de crimine sit persona nobilis, aut honesta, tunc debet illi indici purgatio Canonica per juramentum: si verò sit servus, vel alia persona vilis conditionis, vel quæ est suspecta de perjurio, non debet illi deferri juramentum purgationis, sed aliter se purgare debet, ad arbitrium Judicis, *Gl. fin. hic*, & *Abb. in fine.* Quidam verò putant, quòd talis subjici debet torturæ, & purgare se per tormenta, præcedentibus indicijs, quia aliàs à quæstionibus, sive tormentis non est incipiendum, c. *Cum in contemplatione* 6. *infrà de R. J. Hostiens. hic V. Expurgabit. Glossat. Abbat. in cit. c.* 1. *lit. B. Innocent.* verò *hic in fine* ait, quòd servi, vel aliæ personæ viles, secundùm hoc c. debeant se purgare vulgari purgatione, de qua *Tit. seq.* in quo olim in prima compilatione hoc c. positum erat: sed hodie est cum similibus abrogatum, c. *Mennam* 7. c. *Consuluisti* 20. & c. *Monomachiam* 22. *caus.* 2. *q.* 5. Verùm cùm nunc istud c. 1. in hoc Titulo sit positum, adeóque in eo non agatur de vulgari purgatione, non est ratio, cur dicatur correctum, *Glossat. Abbat. in cit. c.* 1. *lit. B.*

Notandum secundò, infamatus, infamiâ facti, admittitur ad se purgandum cum juramento, ut colligitur ex hoc c. quia non indicitur purgatio, nisi infamato, si ergo creditur juramento se purgantis, quando est fide dignus, sequitur, quod Infamia facti non tollat fidem testis; quod intelligendum est, quoad commodum proprium, quamvis non debeat admitti ad jurandum, in præjudicium alterius, sive inter alios litigantes, c. *Licèt* 9. *de probat.* At verò infamis infamiâ Juris non potest se purgare per juramentum, & repellitur non solùm à juramento, in præjudicium alterius, c. *Testimonium* 54. *de testib.* sed etiam in suum commodum judicialiter præstando, *Abb. in cit. c.* 1. *n.* 4. *h. t.* & *Glossator ejus Alex. de Nevo lit. G.*

XXI. Limitatur secundò, quod suprà dictum est de indicenda purgatione, cum juramento, infamato de crimine, ut solùm procedat, quando crimen, de quo est infamatus, tantùm semipleuè probatum est, ita tamen ut contra reum vehemens, ac fortis sit suspicio, seu præsumptio, nec contra ipsum adsint indicia criminis, quæ sufficiunt ad torturam: secùs est, si crimen plenè probatum sit, tunc enim reus condemnari debet, c. *pen. h. t.* vel si nihil omnino contra ipsum probatum sit, tunc enim sine juramenti delatione absolvi debet, *l. Qui accusare* 4. *C. de edend. l. Actor.* 23. *C. de probat. Clarus* §. *fin. q.* 63. *n.* 4.

§. IV. *Quo-*

§. IV.

Quomodo procedendum ſit contra infamatum de crimine, negligentem famam ſuam, ſive ſe purgare ab infamia?

XXII. De hoc agitur inprimis in *c. Si quis.* 2. *h. t.* ubi Concilium Agathenſe ſtatuit, ut ſi quis Presbyter negligens vitæ ſuæ, id eſt, famæ ſuæ, pravis exemplis, mala de ſe ſuſpicari permiſerit, (id eſt, talia fecerit, ob quæ aliqui meritò de ipſo malè ſuſpicari poſſunt, *Hoſtienſ. hic V. Permiſerit*) & populus ab Epiſcopo juramento (juxta *c. Epiſcopus. 7. cauſ. 35. q. 6. & c. Præterea. 7. de teſtib. cog.*) cum banno Chriſtianitatis, aſtrictus, id eſt, ſub pœna fidei ſuæ, qua Chriſto obſtrictus eſt (*Gl. hic V. eod. & Hoſtienſ. & Abb. hic n. 3.*) infamiam ejus patefecerit, certique accuſatores criminis defuerint (nam ſi apparerent, audirentur, & probationes reciperentur, nec indiceretur purgatio, *Hoſtienſ. hic V. Defuerint*) is admoneatur primò ſeorſim ab Epiſcopo: deinde ſi non ſe correxerit, coram duobus, vel tribus teſtibus, & ſi adhuc ſe non emendaverit, (id eſt, non vitaverit ea, unde infamia oritur, vel ſi non emendaverit negligentiam, ſe in bonis operibus exercendo, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) Epiſcopus eum publicè (id eſt, coram omnibus) admoneat. Si verò nec ſic ſe correxerit, ab officio ſuſpendatur, uſque ad condignam ſatisfactionem, (id eſt, quouſque ſe purgaverit, ad arbitrium Judicis, *Hoſt. hic V. eod.*) ne populus in eo ſcandalum patiatur.

XXIII. Ubi notandum primò. Inquiſitio ab Epiſcopo debet contra infamatum fieri priùs ſuper infamiâ, quàm ſuper veritate criminis, *c. Qualiter. 24. & c. Cùm oporteat. 19. de accuſat. Abb. hic n. 1. not. 1.* Secundò, ſi accuſator adſit, non debet infamato indici purgatio, quippe quæ ſubſidiaria eſt, ſi nimirum crimen aliter probari non poſſit, prout ſumitur ex hoc *c. Abb. hic not. 2.* Tertiò, infamatus debet ſuſpendi ab officio, donec ſe legitimè purgaverit, *Abb. hic n. 2.* de quo tamen plura infrà.

XXIV. Præterea quòd ſuſpendi poſſit infamatus de crimine, non ſolùm ab officio, ſed etiam à beneficio, donec ſe purgaverit, decernitur in *c. Inter ſollicitudines. 10. h. t.* Ubi talis caſus proponitur, ut tradit *Gl. In caſu.* Cùm Decanus Senonenſis graviter infamatus eſſet de hæreſi, eò quòd cum hæreticis nimiam familiaritatem habuerit in quadam villa, Archiepiſcopus Senonenſis ipſum ab officio, & beneficio ſuſpendit: & quamvis nullus accuſator compareret, tamen ex officio ſuo, deferente famâ publicâ, voluit de hoc inquirere veritatem, & receptis ſuper hoc teſtibus contra Decanum, ipſum poſtea, cum atteſtationibus, miſit ad Papam Innocentium III. qui cognito negotio, & viſis atteſtationibus, ipſi Archiepiſcopo in hæc verba reſcripſit: Quamvis Conſtitutio Eccleſiaſtica (quæ ſtatuit, ut infamati, deficiente accuſatore, præmiſſâ admonitione, ſi ſe non corrigant, ab officio ſuſpendantur, *c. 2. h. t. & c. Presbyter. 13. cauſ. 2. q. 5.*) jubeat tales ab officio tantùm, uſque ad purgationem Canonicam eſſe ſuſpendendos: quia tamen ipſum etiam à beneficio, propter immanitatem criminis, (ſcilicet hæreſeos) ſuſpendit, non vult Papa id improbare, ſicut nec illud, quòd Archiepiſcopus teſtes ex officio ſuo, famâ publicâ deferente, contra ipſum Decanum recepit, licèt nullus legitimus accuſator appareret. Conſiderans verò Papa vulgatam infamiam, grave ſcandalum, & vehementem ſuſpicionem, ex teſtium dictis, contra ipſum, obortam eſſe, cùm propter quodlibet eorum purgatio ei eſſet indicenda, ſervare volens juſtitiam, & temperare rigorem, purgationem decimæquartæ manûs ſui Ordinis eidem indixit, remittendo eum ad Archiepiſcopum, ut ibi purgetur, ubi publicè eſt infamatus; mandans Archiepiſcopo, ut adjunctis ſibi duobus Epiſcopis, purgationem ei indictam recipiat: ita tamen, ut qui ad ejus purgationem comprobandam acceſſerint, ſint Catholici, & vitâ probati, & qui converſationem, ac vitam ipſius Decani præſentem, & præteritam noverint. Purgatione verò receptâ, beneficium ei reſtituant: ſed ei in pœnam illius familiaritatis, quam habuit cum hæreticis, (ex qua orta fuit infamia illa contra ipſum, nam contra aliquem, vel pro aliquo præſumitur ex ſocietate bona, vel mala cum alijs, *Gl. hic V. Familiaritatis, & Hoſtienſ.*) ab officio maneat ſuſpenſus, donec ſcandalum ſopiatur, ita tamen ut familiaritatem hæreticorum publicè abjuret. Inſuper dicto Decano præcipiat, ut in prædicta villa, & alijs vicinis locis, fidem Catholicam prædicet, & hæreticam pravitatem deteſtetur: ſicque deinceps vitam ſuam inſtituat, bonis operibus vacando, ut infamia convertatur in bonam famam, & omne ſcandalum tollatur. Quòd ſi fortè in purgatione defecerit, ab officio, & beneficio deponatur, & in arctum Monaſterium ad agendam pœnitentiam detrudatur.

XXV. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Infamatus de crimine non debet regulariter ſuſpendi à beneficio, priuſquam deficiat in Canonica purgatione, niſi propter enormitatem criminis, vel grave ſcandalum imminens, tunc enim poteſt ſuſpendi etiam à beneficio, donec ſe legitimè purgaverit, *Gl. in c. Presbyter. 13. V. Suſpendatur. 1. cauſ. 2. q. 5. Abb. hic n. 2. not. 2.*

Notandum ſecundò. Quando proceditur per modum inquiſitionis, & crimen non eſt plenè probatum, non debet reus ſimpliciter abſolvi, ſed poteſt compelli ad purgandum ſe, ſi remaneat publica infamia, vel grave ſcandalum, etiam ſine infamia, ut differat à primo; vel vehemens ſuſpicio: nam ob hæc tria poteſt indici purgatio Canonica, ita ut quodlibet eorum per ſe ſolum ſufficiat ad illam indicendam, prout dicitur in hoc *c. Hoſtienſ. hic V. Qua & Abb. n. 2. in notat.*

Notandum tertiò. Quod ad ordinem, ſeu modū procedendi contra infamatum, antequam ſuſpendatur ab officio, vel purgatio ei indicatur, attinet, diſtinguendum eſt: vel enim eſt infamatus de delicto ſucceſſivo, ſeu permanente, quia v. g. detinet mulierē ſuſpectam in domo, vel verſatur in loco minùs honeſto: & tum neceſſariò præcedere debent admonitiones præſcriptæ in *c. 2. h. t.* quia poteſt ſe emendare, abſtinendo ab actibus ſuſpectis: vel delictū eſt momentaneum, ſeu tranſiens, quia infamatus eſt de homicidio

micidio commisso, vel furto, vel simonia: & tunc nõ est necessariũ, ut præcedant admonitiones, quia frustra illæ fierent, cùm non possit se corrigere, quoad delictum jam præteritum, & peractum, ideóq; tunc nõ requiruntur illæ admonitiones, nec debet fieri suspensio ab officio, sed Judex statim infamato indicere potest purgationem, quam si præstat, absolvi debet: si verò in illa defitiat, condemnari debet, & puniri, tanquam convictus. Nisi tamen delictum sit enorme, vel grave scandalũ in populo immineat, tunc enim priùs potest eum suspendere ab officio, donec se purgaverit, juxta *cit. c.* 2. imò etiã à beneficio, juxta *cit. c. Inter. h. t.* & si præstet purgationem, tolletur suspensio, & absolvetur, *c. Ex tuarũ.* 8. *h. t.* aliàs verò condemnabitur, ut dictũ, *Abb. in cit. c.* 2. *n.* 4. *&* in c. *Inter.* 10. *n.* 4. *h. t.* Sed contra est, quia juxta *cit. c. Inter.* infamatus etiam post præstitã purgationẽ, manet suspensus ab officio, donec scandalum cesset, ergo per purgationẽ non tollitur suspensio ab officio. Respondent communiter DD. quòd illud speciale sit in crimine hæresis, vel alio gravi, & enormi crimine, aliàs verò regulariter tollatur per purgationẽ suspensio quoad officium. Verùm *Abb. in cit. c. Inter. n.* 3. ait, quòd in casu illius cap. non fit sublata suspensio ab officio per purgationem, id factum est, non præcisè propter enormitatem delicti, sed quia purgatus dedit causam infamiæ, & scandali, contrahendo nimiam familiaritatem cum hæreticis, ac proinde id non esse specialem exceptionẽ, sed universim loquendo, quandocunq; infamatus, malè vivendo, per actus illicitos, & à Jure reprobatos dedit causam infamiæ, & publici scandali, licèt præster purgationem, debeat tamen manere suspensus ab officio, ut sic præcedentes actus illius illiciti puniantur.

XXVI. Notandum quartò. Quamvis numerus compurgatorum sit arbitrarius, tamen in casu *cit. c. Inter.* is exceditur propter immanitatem criminis, *Gl. hìc V. Quartæ decimæ.* nam aliàs secundùm Canones ordinariè pauciores adhibentur, de quo infrà. Hic tamen requisiti fuerunt XIV. compurgatores, & tamen dicit Papa, quòd rigorem Juris in hoc temperaverit, quia cùm propter tres causas simul concurrentes in hoc c. potuisset indici purgatio, ita ut deberent esse compurgatores XXI. pro singulis causis scilicet VII. tantùm XIV. fuerunt requisiti, ut notat *Hostiens. hic V. Rigorem.* Regulariter tamen major numerus compurgatorum adhibendus est in personis majoribus, seu dignioribus purgandis, quàm in minoribus, quia illi propter potentiam & quia pluribus sunt noti, faciliùs possunt reperire compurgatores, quàm inferiores, seu minores, *Abb. hic n.* 4. *in fine.*

Notandum quintò. Etsi is, qui deficit in purgatione, debeat puniri ut convictus, adeóq; qui deficit in purgatione criminis hæreseos, depositus ab officio, & beneficio tradendus esset Curiæ seculari, *c. Ad abolendã.* 9. §. 1. *de hæret.* tamen hìc solùm jubetur detrudi in arctum Monasterium, quia non verè, & directè, sed solùm præsumptivè probatus fuit esse hæreticus, quia habuit familiaritatem cum hæreticis, prout tradit *Gl. fin. hic.* Addit *Hostiens. hic V. In arctum Monasterium. & Abb. n.* 5. quòd talis in arctum Monasterium sit detrudendus, si pœnitere voluerit, ut colligitur ex illis verbis, *ad agendam pœnitentiam:* nam si verè convictus de hæresi, vel confessus potest redire ad fidem, & evitare pœnam mortis, ita ut detrudatur in perpetuum carcerem, *c. pen. §. fin. de hæret.* cui æquiparatur detrusio in Monasterium: quantò magis, qui solùm interpretativè, seu præsumptivè est convictus: alioquin verò si pœnitere nolit, & sit incorrigibilis, tradendus est potestati sæculari, quia de quacunque pœna agatur, deficiens in purgatione debet puniri, ut convictus, ut infrà dicetur.

§. V.

De Compurgatorum qualitate, juramento, & numero.

XXVII. Quæritur primò. Quales esse debeant compurgatores, sive testes eorum, qui se purgant ab infamia criminis? Resp. primò, purgatores debent esse honestæ, ac probæ vitæ, & notam habere vitam, & mores purgandi, ut constat ex *c. Cùm P.* 7. *h. t.* Ubi habetur, quòd Petrus Marconella infamatus „ erat de simonia, ideóque ipsi indicta fuit purgatio „ Canonica: quærebatur ergo, quales testes habere „ debeat ad compurgandum ipsum. Respondet Pa- „ pa Alaxander III. quòd compurgatores illi talis „ honestatis, & opinionis esse debeant, ut verisimi- „ le sit, eos nolle amore, vel odio, vel spe obtinen- „ dæ pecuniæ pejerare. Ut autem idonei sint, neces- „ se est, ut ejus, quem purgare debent, vitam & con- „ versationem, ac mores cognoscant. Additur de- „ inde, quòd qui deficit in purgatione, omni officio, „ & beneficio Ecclesiastico sit privandus, de quo in- „ frà. Denique in fine dicitur, quòd qui recipiunt „ purgationem, eis, qui purgandis in sua purgatio- „ ne assistere volunt, nullam malevolentiam, vel in- „ dignationem ostendere debent, nec eos impedire, „ nec quàntum in se est, permittere debent ab alijs „ eos impediri. „

XXVIII. Notandum primò. Etsi aliàs testes, qui deponunt super contractibus, instrumentis, & alijs, non debeant necessariò cognoscere vitam, & mores eorum, contra quos, vel pro quibus deponunt, nisi deponant de qualitate aliqua inhærente ipsis personis, de quo in *c. Causam.* 37. *de testib.* tamen compurgatores debent cognitam habere vitam, & mores ejus, quem purgare volunt, quia debent deponere de credulitate super vita, & moribus purgandi, adeóq; non possunt testificari de eo, nisi habeant notam vitam, & mores ejus, *Abb. hic n.* 2. quin imò compurgatores debent habere notam vitam, & mores purgandi, non tantùm tempore præsenti, sed etiam præterito, *cit. c. Inter.* §. *Attendentes.* ibi: *qui conversationem, & vitam ipsius, non tam moderno tempore noverint, quàm transacto, h. t.* quamvis *Hostiens. ibid. V. Suspensum dicat*, quòd illud ibi speciale sit, propter enormitatem criminis hæreseos: alioquin verò regulariter sufficiat, ut compurgatores notitiam purgandi habeant, de præsenti, etsi non de præterito. Sed rectiùs *Abb. hic in fine.* distinguit, vel enim crimen, de quo purgandus est infamatus, jam pridem fuit perpetratum, & tum non sufficit compurgatores habere notitiam ipsius, præsenti tempore, sed etiam requiritur, ut nôrint, qualis fuerit vita ipsius, & mores, tempore præterito, quia purgandus potuit se corrigere, & nunc vivere honestè. Vel delictum est commissum, moderno tempore, & sufficit, quòd habeant notitiam purgandi, tempore præsenti.

Notan-

Notandum secundò. Quamvis aliàs de jure communi compurgatores debeant esse ejusdem Ordinis cum purgando, ut si hic Episcopus sit, Compurgatores etiam sint Episcopi, seu Ordinis Episcopalis: si Presbyter, Presbyteri, seu Ordinis sacerdotalis &c. Si tamen illi, qui sunt ejusdem Ordinis, fuerint inimici purgandi, admittuntur alij etiam inferioris Ordinis ad compurgandum, ut in *cit. c. Cùm in Juventute. 12. h. t.* Abbates ad compurgandum Episcopum: & si Clerici desint, etiam honesti laici, vel fœminæ, si desint viri idonei ad compurgandum, *Gl. in c. Clerici. 38. V. Aliqui. dis. 81. & in c. In decima. 24. V. Duarum. caus. 18. q. 2. & Gl. fin. in cit. c. Cum in Juventute. 12. h. t. Hostiens. in Summa n. 5. h. t.* Quòd si purgandus sit advena, seu extraneus, & nullos possit habere notos in loco, ubi purgare se debet, adeóq; nullos compurgatores etiam laicos, tum deficiente probatione criminis, credendum est soli juramento purgandi, *Gl. fin. in c. Cùm P. 10. de accusat. Abb. in cit. c. Inter. in fine h. t.*

XXIX. Respondetur secundò. Compurgatores purgandi debent esse non tantùm personæ honestæ, sed etiam vicinæ, ut traditur in *c. Cùm dilectus. 11. h. t.* Ubi Papa Innocentius III. mandat, ut tales ad purgationem admittantur personæ, quæ vicinæ sint, & honestæ. Ratio est, quia vicinæ præsumuntur meliùs scire, & nôsse conditionem, & qualitatem, adeóque & vitam, & mores vicinorum, *Gl. hic V. Vicinæ. & Abb. not. 1.* ubi addit, si tamen non possent haberi compurgatores vicini, quia sunt exosi purgando, vel inimici, possunt assumi alij, ut suprà dictum.

XXX. Quæritur secundò, quomodo jurare debeant compurgatores? Resp. debent jurare de credulitate, non de veritate, prout in *c. De testibus. 13. h. t.* statuitur, Ubi Innocentius III. ita rescribit: Illi, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur, id solùm tenentur juramento firmare, quòd veritatem credant eum dicere, qui purgatur. Idem habetur in *c. Quoties. 5. in fine, & c. ult. in fine. h. t.* Ratio est, quia aliàs subirent periculum perjurij, si de facto alterius præcisè jurarent, *Gl. hic V. Credunt.* Sic juratur etiam de credulitate in juramento calumniæ, *L. 2. in fine. C. de Jurejur. propter calumn. dando*, & quando fertur testimonium de auditu, *l. Si arbiter. 28. ff. de probation.*

XXXI. Quæritur tertiò. Quænam conditiones in specie requirantur in compurgatoribus, ut admitti debeant ad compurgandum, nec repelli possint? Resp. quatuor requiri. Primò, ut jurent, secundùm conscientiam, & opinionem suam, quòd credunt eum, quem purgant, verum jurâsse. Secundò, ut sint tolerati ab Ecclesia. Tertiò, ut sint bonæ famæ. Quartò, ut non sint in judicio propter crimen condemnati, prout sumitur ex *c. Constitutus. 9. h. t.* Ubi cùm quidam Diaconus infamatus esset de aliquo crimine, Episcopus indixit ei purgationem, qui obtulit purgatores, sive compurgatores, quos Episcopus ita diligenter, & strictè examinavit, ac si Ordinationem facturus esset, eósque recipere noluit. Quare prædictus Diaconus ad Papam Lucium III. rem detulit, qui miratus est, quòd Episcopus ille purgationem oblatam recipere noluit, nisi priùs commendâsset nomina singulorum, id est, examinâsset, cujus nominis, & famæ essent, & cujus nationis, sive ubi nati sint: cùm in purgationibus faciendis satis sit, si purgatores præstent juramentum, secundùm propriam conscientiam, & opinionem, quòd purgandus à crimine sit immunis (id est, quòd crimen, de quo fuit infamatus, non commisit, sicut ipsi credunt, aliàs hæc forma reprobari videtur *in c. ult. h. t.* & temerè jurarent, *Gl. hic V. Immunis*) & quòd bonum juramentum præstitit, sive verè juravit (scilicet purgatus, sicut ipsi credunt, *Gl. hic V. Juramentum*) Item si purgatores ab Ecclesia tolerentur, & sint bonæ famæ, in suis Ordinibus ministrantes, nec in judicio ob crimen sint condemnati, tunc enim absque ulteriore inquisitione alicujus, sunt admittendi. Addi potest quinta conditio, ut habeant notam vitam, & conversationem ejus, quem purgare volunt, *c. Cùm P. 7. h. t.* de quo suprà, *Hostiens. hic V. Toleretur. & Abb. not. 1.*

XXXII. Notandum primò. Si Compurgatores in judicio condemnati sint de crimine, repellendi sunt, tanquam criminosi à testimonio, *c. Testimonium. 54. de testib.* quia per sententiam condemnatoriam crimen factum est notorium, *c. fin. de cohabit. Cleric. & mulier. Gl. fin. in cit. c. Constitutus. h. t.* Quin etiam si per modum exceptionis crimen objectum sit compurgatoribus, & probatum, repelli possunt, si ex eo infamati fuerint, & gravata sit eorum opinio, non ratione condemnationis, quæ non est facta, sed ratione infamiæ, quæ ex repulsione secuta est, debent enim Compurgatores esse bonæ famæ, & opinionis, *cit. c. Constitutus. junctâ Gl. fin.* & ibi *Abb.*

Notandum secundò. Compurgatores non sunt ita strictè examinandi, sicut alij testes, vel etiam, sicut ordinandi, prout constat ex *cit. c. Constitutus. Gl. ibid. in notat.* Est & aliud discrimen inter Compurgatores, & alios testes, quòd illi sunt testes voluntarij, nec possunt compelli ad purgandum aliquem, sicut alij testes ad ferendum testimonium, ut patet ex *Titulo de testibus cogend. 21. l. 2. Decret.* Ratio diversitatis est, quia Compurgatores jurati deponunt, secundùm conscientiam, & opinionem suam, ideóque possunt timere, ne perjurium incurrant: alij verò testes deponunt de his, quæ sunt acta, ipsis præsentibus, & videntibus, vel audientibus, *Abb. in cit. c. Cùm Dilectus. in fine h. t.*

XXXIII. Quæritur quartò. Quot sint adhibendi Compurgatores? Resp. olim secundùm antiquos Canones, Episcopus se purgabat, adhibitis XII. Episcopis, *c. Omnibus. 19. in fine. caus. 2. q. 5.* Sacerdos, adhibitis V. vel VII. Sacerdotibus, ad arbitrium Episcopi: Diaconus denique coram tribus alijs Diaconis, *cit. c. Omnibus. c. Si legitimi. 12. & c. seq. cit. caus. & q.* Et quidem si quis publicè infamatus fuit apud populum, coram illo se purgare debet: si verò apud Clerum solùm infamatus fuit, coram Clericis tantùm se purgabit, & utroque casu coram Judice, *c. Illud. 5. dis. 23. c. 1. caus. 15. q. 5. Silvest. V. Purgatio. q. 4. Hostiens. in Summa n. 4. h. t.* Hodie verò Compurgatores adhibendi sunt plures, vel pauciores, secundùm arbitrium Judicis, spectatâ qualitate personæ, gravitate criminis, & infamiæ, *c. Presbyter. 13. & cit. c. Omnibus, caus. 2. q. 5. Abb. in c. Inter. 1. n. 4.* Unde in *c. Inter. 10. h. t.* indicta fuit purgatio De-

cano alicui, adhibitis XIV. sui Ordinis, & in c. *Cùm in Juventute.* 12. *h. t.* cuidam Episcopo, cum duobus tantùm Abbatibus, & in c. *Cùm P.* 10. *de accusat.* cuidam Sacerdoti, cum tribus tantùm Sacerdotibus, ut proinde numerus compurgatorum hodie sit arbitrarius, *Silvest. cit. l. q.* 5. *Hostiens. cit. l. n.* 4. Quòd si in indicenda purgatione compurgatoribus, vel aliàs modus purgandi nimis excederetur, posset appellari, quia in his, quæ arbitrio prudentis viri commissa sunt, appellari potest, si non arbitretur, ut vir bonus, *c.* 1. *de dilation. l. Siqua pœna.* 144. *ff. de V.S. Abb. in cit. c. Inter,* 10. *n.* 5. *h. t.*

§. VI.

De effectu purgationis Canonicæ, & pœna deficientis in illa.

XXXIV. Quæritur primò, Quis sit effectus purgationis Canonicæ? Resp. effectus is est, ut purgatione legitimè, & ritè peractâ, absolvendus sit à suspensione, si præcessit, & ab infamia criminis is, cui purgatio est indicta, *c. Habet.* 6. *caus.* 2. *q.* 5. *Silvest. V. Purgatio. q.* 7. Purgatio verò illegitimè facta non tenet, & consequenter nec absolutio, secundùm illam facta, prout sumitur ex c. *Ex tuarum.* 8. *h. t.* Nam „ quidam Presbyter infamatus de homicidio, ab E„ piscopo suo est suspensus ab officio suo Sacerdota„ li: sed dictus Presbyter litteras quasdam exhibuit „ Antecessoris Episcopi, in quibus continebatur, „ quòd judicio aquæ frigidæ suam innocentiam „ purgâsset, & Episcopus ipsum absolvisset: re de„ latâ ad Papam Lucium III. is respondit: quia pe„ regrina (id est, extranea, & reprobata, vel vulgaria, & popularia: quamvis aliàs judicium peregrinum accipiatur pro judicio non sui Judicis, sed extranei, sive alieni, *c. Peregrina.* 12. *caus.* 3. *q.* 6. *Gl. hic V. Pe„ regrina. & Hostiens.*) judicia sunt inhibita, *c. Men„ nam.* 7. *in fine. caus.* 2. *q.* 5. *& tot. tit. seq.* purgatio, „ quam præstitit, non sufficit: ideóq; mandat idem „ Papa, ut si idonei accusatores non-apparuerint, „ cum septima, aut quinta manu sui Ordinis, sicut „ Episcopus expedire cognoverit, per purgationem „ Canonicam innocentiam suam ostendat: quâ præ„ stitâ, suspensionem, sine difficultate, relaxet, & „ eum boni testimonij annuncians, ab infamia ho„ micidij, non obstante ullius contradictione, vel „ appellatione, absolvat.

XXXV. Notandum primò, Quamvis aliàs infamatus de crimine, non debeat statim à principio suspendi ab officio, quia lite pendente, non debet quis turbari, vel privari possessione suâ: si tamen infamia tanta sit, ut generet scandalum in populo: vel si crimen, de quo aliquis est infamatus, sit valde grave, seu enorme, potest statim à principio suspendi ab officio, imò & beneficio, donec se purgaverit, *c. Inter.* 10. *h. t,* de quo suprà: non enim debet interim administrare Divina, ne scandalum generetur in populo, *Gl. hic V. Suspendisses, & Abb. n.* 1. *&* 3.

Notandum secundò. Semel absolutus ab infamia criminis per purgationem Canonicam, non tenetur ampliùs se purgare, ut colligitur ex hoc c. à contrario sensu: quod ita intelligendum est, si Judex vellet jam purgato purgationem iterum indicere, vi infamiæ, & indiciorum præcedentium: secùs si infamia de novo oriatur; tum enim debet jam purgatus à priore infamia, etiam à nova, sive denuo orta purgari, *Abb. hic n.* 2. Tollitur autem infamia facti in crimine successivo, seu permanente per emendationem vitæ, sive contraria bona opera, *Abb. hic n.* 4.

Notandum tertiò. Infamatus de crimine, purgatione Canonicâ ritè præstitâ, debet, sine mora, & dilatione, absolvi à crimine, & declarari innocens, & in pristinum statum restitui, & sic tollitur infamia, sive effectus infamiæ facti, *Abb. hic n.* 2. *not.* 3. *& Barb. n.* 2. Quamvis aliàs infamiam facti omnino removere, solius DEI sit, ut ait *Gl. hic V. Absolvas.* quia licèt Princeps possit infamiam juris delinquenti restituere, sive propter delictum contractam tollere: non tamen potest removere infamiam facti, quia Princeps, etiam Supremus, non potest tollere opinionem hominum de bonitate, vel malitia alicujus, ut bonum judicent eum, quem credunt esse malum, sed hæc infamia nonnisi à solo DEO aboleri potest, *Barb. hic n.* 4.

Notandum quartò. Purgatio Jure reprobata, & prohibita non facit fidem, nullúmque effectum habet, sed perinde est, ac si facta non esset; sicut sententia, quæ nulla est, non liberat aliquem, quia nunquam transit in rem judicatam, *Gl. hic V. Non putantes. Barbos. hic n.* 3. de quo plura *Tit. seq.*

XXXVI. Quæritur secundò. An absolutus à crimine per Judicem, quia se ritè, & Canonicè purgavit, possit postea accusari de eodem crimine? Resp. distinguendo, vel post purgationem ritè factam, nova infamia ejusdem criminis, est exorta; & tum purgatus potest iterum accusari, & indici ei purgatio, probatione deficiente. Vel non est exorta nova infamia; & tunc si præcessit accusatio, sed deficientibus testibus, seu probatione, ratione infamiæ præcedentis, ei fuit indicta purgatio: tum regulariter non potest purgatus iterum accusari de eodem crimine, ne de delicto ejusdem hominis sæpius quæratur, *l. Licèt.* 6. *in fine. ff. Nautæ, Caupones &c.* Si verò non præcessit accusatio, tum vel terminus fuit assignatus, intra quem omnes, qui volunt accusare, possint, cum clausula, quòd non audientur postea: & non debet admitti accusatio, si nullus accusator intra terminum illum comparuit, *Arg. c. ult. Qui matrim. accus. poss.* Si verò non fuit assignatus terminus accusare volentibus, sed purgatio, & absolutio est facta, absente accusatore, non tamen per contumaciam: tunc non obstante purgatione, & absolutione debet admitti accusatio, modò accusator in se velit suscipere onus probandi, quia fuit facta illa absolutio per probationes non integras, seu plenas: nam testes jurârunt de credulitate tantùm: non obstante autem absolutione criminis, quæ fuit facta, secundùm probationes non plenas, potest accusatio fieri ex plenis probationibus de novo repertis, *l. Admonendi.* 31. *ff. de Jurejur. Abb. in cit. c. Ex tuarum. n. ult. h. t.* Verùm *Hostiens. in Summa h. t. n.* 6. *in fine.* ait, sive terminus assignatus fuerit ad accusandum, sive non: & sive accusator præcesserit, sive non, post purgationem præstitam, non potest quis accusari, ratione infamiæ præteritæ, sive præcedentis juramentum purgationis, quia jusjurandum majorem auctoritatem habet, quàm sententia judicialis, *l. 2. ff. de Jure-*

de Jurejur. & per jusjurandum idem quis consequitur, quod per sententiam, *l. Sed si 11. ff. eod.* Excipitur tamen, nisi accusans suam, vel suorum injuriam prosequatur, *l. Si is cui 7. §. Judem ff. de accusat.* vel nisi probet primum accusatorem prævaricatum fuisse, *l. 3. §. 1. ff. de prævarication.* vel nisi probare velit, quòd purgans pejeravit, cùm enim juramentum purgationis sit judiciale, contra illud probatio admittitur, *l. Admonendi 31. ff. de jurejur.* plura de hoc videri possunt apud *Hostiens. c. l.*

XXXVII. Quæritur tertiò, quæ sit pœna deficientis in purgatione Canonica? Resp. Qui deficit in purgatione Canonica habetur pro convicto, & eâdem pœnâ punitur, ac si de crimine convictus esset, quæ est pœna depositionis, sive ut omni officio, & beneficio Ecclesiastico privetur, *c. Cùm P. 7. §. Deficientem, h. t.* & *ibi Gl. V. Privare.* considerato tamen modo agendi, juxta *Gl. margin. ibid. lit. A.* Idque sumitur etiam ex *c. De hoc 11. de Simon.* saltem cùm proceditur per modum accusationis; imò etiam si procedatur per modum inquisitionis, ut tradit *Gl. ibid. V. Deponendi*, si mereatur id criminis gravitas, quia est crimen exceptum, ut Simonia, & hæresis, *c. Inter 10. h. t. Hostiens. in Summa h. t. n. 7.* quòd si præcessit inquisitio, vel denunciario, pœna non ordinaria, sed arbitraria deficienti in purgatione est imponenda, *Hostiens. c. l. n. 7.* Ratio autem, cur deficiens in purgatione puniatur, ut convictus, ea communiter redditur, quia præsumptio probabilis orta ex infamia transit in violentam, cùm reus deficit in se purgando, quæ sufficit ad condemnationem, *c. 2. de præsumpt. l. Indicia 19. C. de rei vindic. Abb. in c. Cùm accessissent 13. n. 4. de accusat.* & alii communiter: quæ ratio tanquam minùs bona non placet *Diaz in pract. Canon. c. 152. n. 3.* quia violenta præsumptio non sufficit ad imponendam pœnam ordinariam delicti, sed id statutum esse ait Jure Canonico, ut Clerici non minùs studerent vitare infamiam, & vehementem suspicionem criminis, quàm culpam, sive ipsum crimen, ne periculoso eorum exemplo inficiatur populus Christianus. Neque verò id esse nimis rigidum, quòd Clericus deficiens in purgatione habeatur pro convicto, & æquali pœnâ puniatur, cùm pœna ordinaria à Canone lata in convictum per legitimam probationem, non sit pœna mortis, vel mutilationis.

Ex quo ulteriùs infert dictus *Diaz c. l. n. 4.* Clericum, propter defectum purgationis, degradatum, & traditum Curiæ sæculari, non posse à Judice sæculari puniri, pœnâ ordinariâ criminis, quâ Laicus convictus de illo delicto puniretur, cùm non verè, sed interpretativè solùm de crimine sit convictus, pro quo Jure Civili, non imponitur pœna ordinaria, nisi claris probationibus, vel propriâ confessione reus sit convictus: excepto crimine hæresis, in quo non licet Judici sæculari examinare processum Inquisitorum, cùm sit crimen merè Ecclesiasticum, *c. Ut inquisitionis 18. §. Prohibemus de hæret. in 6.*

XXXVIII. Porrò alij adhuc duo casus sunt, in quibus deficiens in purgatione habetur pro convicto, primò, si infamatus non potest habere Compurgatores, quia testes non fidunt ei, vel nolunt pro ipso facere juramentum credulitatis, quòd credunt ipsum verum jurare, propter ipsius malam famam, *Abb. in c. Inter 10. h. t. Diaz cit. c. 152. n. 1.* Excipit tamen *Abb. c. l.* nisi esset extraneus, qui notos in loco, ubi purgare se debet, non habet, & ideo Compurgatores habere non potest, tunc enim standum est soli juramento ipsius, ut suprà dictum. Secundò, si absens de crimine infamatus, vel vehementer suspectus, & citatus Edicto peremptorio ad se purgandum, intra terminum præfixum purgationem non præstet, habetur pro convicto, uti sumitur ex *c. Decernimus 10. caus. 3. q. 9. Abb. in c. Cùm P. 7. n. 4. h. t. Diaz c. l. n. 3.*

XXXIX. Postremò illud hic notandum, quòd hodie ab Ecclesiasticis Judicibus rarò Clericis indicatur purgatio Canonica ab infamijs, & vehementibus suspicionibus criminum, id adscribendum est vel eorum tepiditati, & negligentiæ; vel quia difficulter, modernis temporibus, idonei Compurgatores inveniuntur, quia viri probi, cùm videant corruptionem morum hujus temporis, & statûs Clericalis deformationem, nisi benè notam habeant vitam Clerici purgandi, onus Compurgatorum subire nolunt, ut notat *Diaz cit. c. 152. n. 5.*

TITVLVS XXXV.

DE PURGATIONE VULGARI.

I.

Quæritur primò, quid sit purgatio vulgaris, & cur sit prohibita? Resp. Est ea, quam vulgus invenit, vel usu induxit, quæ à SS. Canonibus est reprobata, & prohibita, tum quia inventa fuit, diabolo fabricante, sive ejus instinctu, *c. Mennam 7. §. fin. caus. 2. q. 5.* tum quia per eam DEUS tentari videtur, *c. Monomachiam 22. in fine eâd. caus. & q.* contra illud *Deuteron. 6. Non tentabis Dominum DEUM tuum*: tum quia per eam sæpe is, qui in nulla culpa est, & innocens, punitur, ut constat ex *c. 3. h. t. Hostiens. in Summa h. t. n. 1. & 2.*

II. Quæritur secundò, quænam purgationes vulgares in specie Jure Canonico sint prohibitæ? Resp. Prohibetur inprimis purgatio facta per Monomachiam, vel duellum, *c. Monomachiam 22. caus. 2. q. 5. & c. Cura 1. h. t.* Nam cùm quæsitum fuisset, „ utrùm super possessionibus, seu bonis Ecclesia- „ rum (si fortè de ijs sit contentio) possint fieri du- „ ella? Respondet Papa, quòd nec in eo, nec in alijs „ etiam hoc debeat tolerari: adeóque hîc universim „ prohibetur talis purgatio, ut nullo casu debeat tolerari, idque ob rationes suprà allatas. Nec obstat, quòd David cum Goliath pugnavit, *1. Reg. 17.* quia id instinctu Spiritûs S. factum fuit, *Gl. hic V. Aliquatenus tolerare.* Verùm de hoc plura sunt dicta suprà *Tit. 14. §. 1. hoc libr.*

III. Secundò interdicta est etiam purgatio per judicium ferri candentis, vel aquæ ferventis, seu calidæ, *c. Mennam 7. § ult. c. Consuluisti 20.* ubi talis

purgatio vocatur superstitiosa adinventio, *caus. 2. q.*
» *5. & c. Dilecti 3. & ult. h. t.* ubi habetur, quòd Li-
» vonienses de novo ad fidem conversi, graviter
» conquesti sunt apud Sedem Apostolicam, quòd
» Fratres Templarij, & alij, qui temporalem in eos
» potestatem habent, si quandoque de aliquo cri-
» mine infamantur, compellant eos subire judicium
» ferri candentis, & si aliqua exinde sequatur adu-
» stio, pœnam civilem, seu legalem eis infligunt.
» Cùm igitur hujusmodi judicium penitus sit inter-
» dictum, quippe in quo DEUS tentari videtur, Id-
» eo Papa Honorius III. mandavit cuidam Judici,
» ut prædictus Fratres, & alios per censuram Eccle-
» siasticam, appellatione remotâ, compellat, ut ab
» hujusmodi recèns conversorum gravamine omni-
» no desistant. Ratio autem cur hujusmodi purgatio vulgaris reprobetur, est, quia ferrum ignitum debet naturaliter lædere, sive adurere tangentes illud, unde per hoc id intenditur, ut per miraculum DEUS impediat, ne qui illud tangit, aduratur, quod est tentare DEUM, *Abb. hic in fine.*

IV. Tertiò inhibita est etiam purgatio per aquam frigidam, *c. Ex tuarum 8. Tit. præced.* vel panis, aut calei, *Gl. margin. ibid. lit. B.* Et non tantùm prædicta, sed etiam alia hujusmodi purgationum genera, velut fallacia, incerta, & superstitiosa sunt prohibita, ut tradit *Gratianus in tit. c. Consuluisti, §. Hos autem, caus. 2. q. 5.* cujusmodi est fluxus sanguinis ex cadavere occisi, præsente occisore: item probatio sagarum per aquam, in quam conjectæ mulieres suspectæ magiæ, si submergantur, innocentes: si verò supernatent, nocentes habentur, *Zoes. in Comment. in Decret. h. 1. n. 2. & 3.* Idémque est de alijs similibus actibus, & signis, in quibus miraculosa divinæ virtutis ostensio exspectatur, vel ad occultæ veritatis probationem postulatur: nam in istis tentatur DEUS, saltem implicitè, & interpretativè, ideóque mala sunt, & prohibita, etiam seclusâ prohibitione Juris humani, ut docet *Suar. tom. 1. libr. 1. de irreligiosit. c. 3. n. 8.*

V. Porro de illo purgandi modo, qui olim frequenter fuit usitatus, per celebrationem Missæ, & sumptionem SS. Eucharistiæ, dubitatur, an sit licitus, nec nè? Nam Concilium Wormatiense relatum in *c. Sæpe 23. caus. 2. q. 5.* statuit, ut si fiant furta in Monasterijs, & qui hæc committunt, ignorentur: Missa ab Abbate celebretur, vel ab alio, ejus jussu, quâ finitâ, omnes Fratres communicent, dicentes: *Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie*; & in *c. ult. cit. caus. & q.* jubetur, Episcopus, vel Presbyter, cui maleficium, seu crimen imputatum fuit, per Missæ celebrationem se innocentem ostendere. *S. Thom.* apud *Suar. c. l.* censet, talem purgationem esse per se malam, & illicitam, & consequenter Concilium illud Provinciale errâsse, & illa Decreta per nova Jura seu Canones esse revocata, prout etiam tradit *Gl. ibid. V. Sæpe.* Verùm probabilius est, illam esse per se licitam, nullibi enim reperitur in Jure Canonico, illam esse specialiter prohibitam: neque etiam videtur esse intrinsecè tentationem DEI, cùm non fiat ad ostendendam divinam virtutem per miraculum, sed solùm quasi in testimonium, & probationem innocentiæ suæ: quamvis talis modus purgandi sit periculosus, & cedere possit in irreverentiam Sacramenti Eucharistiæ, ut ab indignis sumatur, ideóque meritò in desuetudinem abijt, *Suar. c. l. n. 10.*

Sed objicitur hîc primò, in Vet. Testamento *Numer. 5.* simile genus purgationis præceptum fuit à DEO per aquas amarissimas, ad probandum, utrùm mulier adulterium commiserit, quod Caput insertum est Decreto Gratiani *c. 21. caus. 2. q. 5.* Secundò, DEUS sæpe hujusmodi purgationem criminum per miracula confirmavit, ut plura recenset Delrius, & unum illustre ex illo refert *Barbos. in c. 3. h. t. n. 4.* ergo non est per se mala. Ad primum respondetur, etsi Alensis dicat, illam purgationem tantùm fuisse permissam à DEO, non verò Lege præceptam: verius tamen est fuisse miraculosam probationem, quâ DEUS voluit, ac præcepit uti populum suum, ideóque tunc licita fuit. Idémque dicendum, quando DEUS miraculis confirmavit hujusmodi purgationem, tum enim illa facta est, vel ex speciali inspiratione divina: vel si aliqui ex ignorantia invincibili, vel etiam crassa, à DEO postulârunt miraculosam ostensionem veritatis, bonâ tamen intentione, DEUS in favorem innocentiæ, annuit petitioni ipsorum, *Suar. c. l. n. 10.*

VI. Quæritur tertiò, an sententia lata ex purgatione vulgari, & Jure reprobata, à qua non fuit appellatum, possit retractari? Resp. Affirmativè, prout sumitur ex *c. Significantibus 2. h. t.* Nam cùm »
quidã Vitum Laicum, & fratres ejus, super crimi- »
ne furti accusâsset, cum eo coacti sunt inire duel- »
lum, in quo peccatis alijs (ab hoc furto, quod non »
commiserant) præpedientibus, ceciderunt: pro- »
pter quod per Consules Civitatis Spoletanæ pro- »
prijs bonis sunt spoliati (id est privati per senten- »
tiam tanquam convicti de furto, *Hostiens. hic V. eod.*)
sed postea furtum illud apud alios est inventum »
(hoc est, repertum, quòd alij, & non ipsi hoc factum
commiserint, *Hostiens. hîc V. Apud alios.*) & reve- »
latum (disponente domino) quòd ipsi fuerint in- »
nocentes. Re delatâ ad Papam Innocentium III. »
ille mandavit ipsis Consulibus, ut universa ablata »
restituant. »

VII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, duella inita ad probandam alicujus innocentiam, quòd furtum, vel aliud delictum non commiserit, sunt illicita, & à Jure reprobata, quia in illis non detegitur veritas, sed sæpe, cessante divinâ dispositione, & ex DEI permissione, prævalet fortior, vel dexterior, *Abb. hic n. 2.* & patet ex suprà dictis.

Notandum secundò, etsi aliàs regulariter sententia, à qua non fuit appellatum, postquam elapsis X. diebus, transijt in rem judicatam, non retractetur, quamvis veritas aliter se habeat, & ex ipsa sententia jus inter litigantes jam factum est, *c. Cum inter 13. de sent. & re judic.* Neque etiam propter nova instrumenta postea reperta, sententia lata retractatur, *c. Inter 20. eod.* & propter errorem postea detectum, sententia non retractatur, *l. Cum putarem 36. ff. famil. hercisc.* Nihilominus tamen sententia lata in *c. 2. h. t.* retractanda fuit, tum quia lata fuit ex probationibus fallacibus, & reprobatis, cùm probatio per duellum sit fallax, & à Jure reprobata: sententia verò lata per falsas probationes, repertâ contrariâ veritate retractari debet, *c. Cùm venerabilis 6. §. Intelleximus de*

except.

accept. & tot, tit. C. Si ex falsis Instrum. &c. Hostiens. hic V. Restituant. Tum quia duellum istud fuit per Judicem indictum, secundùm statutum, vel consuetudinem loci, ut patet ex *cit. c. 2.* Ibi: *Coacti*, adeóque sententia ista fuit lata ex probatione non integrâ, seu non plenâ: sicut ergo sententia lata ex delatione juramenti parti factâ per Judicem, compertâ veritate, potest retractari, *l. Admonendi 31. ff. de jurejur.* ita etiam ista sententia, compertâ veritate, retractari debuit, *Abb. hic n. 4. in 2.* intellectu, quem ait esse optimum. Tum quia hæc sententia nulla fuit, quia lata contra Ordinem judiciarium, *l. Prolatam 4. C. de sent. & interloc. omn. Jud. Abb. hic n. 4. in 3. Intellectu.* Tum quia ista sententia fuit injusta, & de ejus injustitia constabat, post manifestatam veritatem, adeóque fuit ipso jure nulla, *c. Inter cæteras 9. de sent. & re judic.* nam sententia injusta tenet, quia præsumitur justa, quæ præsumptio cessat, si notoriè constet esse injustam, *c. Veritate 4. dist. 8. Abb. hic n. 4. in fine.*

TITULUS XXXVI.

DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.

Actum est in superioribus Titulis de varijs excessibus, & criminibus, sed quia ex his frequenter injuriæ, & damna proveniunt, ideo hic Titulus subjungitur, qui extat etiam in Sexto.

§. I.

De Injuriis.

I.

Quæritur primò, quid sit injuria, & quot modis inferatur? Resp. Injuria generaliter, & latè accepta dicitur omne id, quod non jure fit; specialiter autem injuria dicitur contumelia alicui dicta, vel facta, *princ. Instit. de Injuriis, & l. 1. in princ. ff. eod.* & sic in hoc Titulo accipitur, *Gl. ibid. V. Contumelia. Hostiens. in Summa h. t. n. 1.* sive quod dicitur, vel fit contra alicujus honorem, *Silvest. in Summa V. Injuria n. 1.* Committitur autem, seu infertur injuria tribus modis, re, verbis, & scripto: re, cùm manus alicui infertur: verbis, cùm convitium fit: litteris, sive per libellum famosum, vel carmen, vel historiam, ad infamiam alicujus pertinentem, *Hostiens. c. l. n. 3. Silvest. c. l. n. 2.* Adduut communiter quartum modum inferendi injuriam, videlicet gestu, ut ostendendo alicui medium digitum, vel si cornua affigat in portâ domûs alicujus; & alia hujusmodi, *Silvest. c. l. n. 2.*

II. Porro injuria, sine dolo, & animo injuriandi, non committitur; *l. Si non convitij 5. C. h. t.* ex eo enim injuria æstimatur, cùm injuria ex affectu facientis consistat, ideóque nemo facere potest injuriam, nisi qui scit se injuriam facere, etiamsi nesciat, cui faciat, *l. 3. §. 2. & 3. ff. h. t.* Animus autem injuriandi præsumitur, si verba, aut facta, suâpte naturâ, sint injuriosa; unde injuriam proferens, probare debet, animum convitiandi abfuisse, quia contra eum stat præsumptio Juris, *cit. l. Si non convitij, & ibi Gl. V. Probare potes,* ubi addit, idem esse, si quis dicat, se per jocum dixisse, *Clarus §. Injuria, n. 12.* Si verò verba non sint injuriosa, actoris est probare animum injuriandi, aliàs absolvetur reus, *Arg. l. Qui in alterius 42. in fine, ff. de R. I.* quæ probatio fiet per conjecturas, *Zas. in ff. h. t. n. 4.*

III. Quæritur secundò, an si quis dicat verbum injuriosum alteri, v. g. *Tu mentiris*, additâ protestatione, *salvo tuo honore, & reverentiâ*, excusetur, quominùs teneatur actione injuriarum? Resp. Negativè, quia talis protestatio, sive honoris præfatio est facto contraria, ideóque non relevat protestantem, *Clarus §. Injuria, n. 13. Covarr. l. 1. var. resol. c. 11. n. 1. Gail. libr. 2. pract. obser. obs. 101. n. 1. 2. & 3. Farinac. part. 3. q. 150. n. 311. & 313.* & alij communiter. Idque sive protestatio præcedat injuriam, sive subsequatur: nisi ex conjecturis appareret, injuriam non fuisse illatam, animo injuriandi, tunc enim talis protestatio excusaret, *Clarus c. l. Farinac. c. l. n. 314.* ubi addit, quòd tunc etiam sine protestatione injurians non tenetur.

IV. Quæritur tertiò, an is, qui alicui per convitium verum crimen objecit, teneatur actione injuriarum? Respondent communiter DD. cum distinctione, vel interest Reipubl. ut delictum, quòd per convitium alicui objicitur, sciatur, & detegatur, ut puniatur nocens: & tunc non tenetur actione injuriarum, si probet illud, aliàs secùs; ut si alicui verè objiciatur, quòd sit fur, ut puniatur, vel leprosus, vel spurius, ut contagiosus ab hominum consortio removeatur, vel ut inhabilis, & infamis ad dignitatem non promoveatur. Idque probatur ex *l. 18. ff. h. t. in princ.* ubi dicitur: *Eum, qui nocentem infamavit*, non esse bonum, & æquum, ob eam rem infamari, peccata enim nocentium nota esse, & oportere, & expedire. Vel non interest Reipubl. scire crimen per convitium objectum; & tum non excusatur injurians, ob veritatem convitij, *Clarus §. Injuria, n. 17. Covarr. libr. 1. resol. c. 11. num. 6. Gail libr. 2. obs. 99. n. 1. & seqq. Mynsing. cent. 4. obs. 4. Fachin. l. 9. contr. c. 10.* Ratio est, quia in actione injuriarum, non tam veritas convitij, quàm animus, seu voluntas injuriandi considaratur: non enim debet quis detegere alterius infamiam, sine causa, quia defectus nostros manifestari, inhumanum est, & injuriosum, ideóque quando sine causa convitium dicitur, veritas convitij non excusat, sive convitium ex culpa provenerit, sive non, quia in actiona injuriarum animus considerari debet, cùm sit substantiale requisitum ad injuriam. Idque procedit, sive in judicio, sive extra judicium accidat, *Mynsing. c. l. n. 2.*

V. Limitat verò illud *Covarr. c. l.* quando pravâ

pravâ intentione, & animo injuriandi, hujusmodi convitium profertur, tum enim non excusat, quia etsi bonum sit, & Reipubl. utile, crimina nocentium manifestari: tamen pravus animus revelantis rem efficit iniquam. Verùm hoc locum non habet in foro externo, in quo is, qui etsi animo injuriandi, & pravâ intentione injuriam intulit, & convitium dixit, non tenetur actione injuriarum, nec puniri potest, quia crimina proferri in lucem, publicè interest: sed quoad forum internum, sine dubio peccat, qui pravam intentionem habuit, & animum injuriandi, *Fachin. c. l.* Illud addit *Clarus c. l.* quòd prædicta distinctio, an intersit Reipubl. revelari crimen, nec nè, non procedat de Jure Canonico, quia eo jure, qui alteri injuriam facit, licèt vera sit, non excusatur, cùm priùs debeat præcedere charitativa admonitio, vel correctio. Denique si ex conjecturis appareat, quòd verum crimen, & Reipubl. perniciosum objectum fuerit, sine ulla causa, vel utilitate rei, quæ tractatur in judicio, vel extra illud; tunc ex injurioso animo processisse censeri debet, adeóque extra culpam non erit: alioqnin præsumendum erit, id non animo injuriandi, sed ex justa causa contigisse, ideóque convitians non tenebitur actione injuriarum, *Mynsing. c. l.*

VI. Quæritur quartò, an provocatus licitè possit retorquere injuriam sibi illatam? Resp. Qui dicto, vel facto injurioso provocatus, calore iracundiæ, aliquid injuriosum dixit, injuriam illatam retorquendo, si id fiat incontinenti, & modus adhibeatur, non tenetur actione injuriarum, nec est puniendus. Ut si alicui crimen, vel aliquod convitium objiciatur, v. g. quòd sit fur, vel vir mendax, poterit incontinenti, & impunè hanc injuriam retorquere in injuriantem, dicendo, *tu mentiris*, quia non injuriandi animo, sed sui honoris defendendi causâ, censetur talia verba protulisse, ideóque meritò injuriatum conveniri non potest. Et sicut permissum est, vim vi repellere incontinenti, *l. 3. ff. de just. & jure:* ita & injuriam retorquere in injuriantem, quia honor, & fama hominis præponenda est omni pecuniæ, *l. Si in duabus* 104. *ff. de R. J.* & gravior est amissione oculorum, *l. Infamia* 8. *C. de Decurion. libr.* 10. Imò honor, seu fama, & vita pari passu procedunt, & non minore curâ, ac studio, quàm vita servanda est, *Gail libr.* 2. *obs.* 100. *n.* 1. *& seqq.* ubi id limitat *n.* 9. Si provocatus retorqueat injuriam, animo se defendendi, & purgandi ab injuria illata; secùs est, si convitium à provocato objectum provocanti non spectet ad ejus innocentiam defendendam, sed aliud factum concernat, tunc enim utrique actio injuriarum competit: quamvis provocatus mitiùs sit puniendus, quia difficile est, justum animi dolorem compescere. Denique pœnitentia, post delictum commissum, facta, non excusat à pœna, quia per illam in foro externo injuria illata non purgatur, vel tollitur, *Clarus cit. §. Injuria, n.* 16. *Zœsius ff. h. t. n.* 11.

VII. Quæritur quintò, qualis actio oriatur ex injuria, & quæ sit ejus pœna? Respondetur, ex injuria duplex oritur actio, civilis, & criminalis. Civiliter agitur ad æstimationem injuriæ, quando actor petit pœnam sibi adjudicari, ut scilicet Judex tanti eum condemnet, quanti injuriam passus eam æstimaverit, v. g. maluisse se 10. aureos amittere, quàm tali injuriâ affici; quam tamen æstimationem injuriæ Judex deinde moderabitur, prout ei visum fuerit, delato juramento injuriam passo, cui permissum est jurare, usque ad summam taxatam, vel minorem; non autem ultra illam, *Clarus §. Injuria, n.* 6. *& ibi Gl. V. Pœna Institut. h. t. & Mynsing. ibid.* Criminaliter verò agitur, quando injuriam passus petit, ut pœna extraordinaria, ex officio Judicis, reo irrogetur, scilicet, vel corporalis, vel pecuniaria fisco applicanda, non actori, *cit. §. in Summa & ibi Gl. V. Extraordinaria Instit. h. t. & Mynsing. ibid.* unâ autem harum actionum intentatâ, non potest recurri ad alteram, cùm utraque tendat ad vindictam, & non rem persequatur, sed pœnam contineat, *Mynsing. c. l.* Et hæc extraordinaria pœna arbitrio Judicis relinquitur, inspectâ facti, & personarum, aliarúmque circumstantiarum qualitate, *Clarus §. Injuria, n.* 7. *Mynsing. c. l.* Hodie verò in omnibus ferè Judicijs usu receptum est, ut is, qui injuriam passus est, agat ad reclamationem, sive revocationem injuriosorum verborum, quæ formula agendi etiam à Carolo V. in nova Imperialis Cameræ Ordinatione comprobata est, teste *Mynsing. c. l. n.* 5.

VIII. Quæritur sextò, an quis possit agere pro injuria alteri illata? Resp. Affirmativè, quia ratione affectûs, aut conjunctionis injuria uni facta, censetur etiam alteri illata, ideóque is injuriarum agere potest, etiam nomine proprio, *Hostiens. in Summa n.* 5. *h. t. Farinac. in praxi crimin. p.* 3. *q.* 105. *n.* 253. Sic pater agere potest, nomine proprio, ob injuriam filio factam, quia illa censetur facta patri, in cujus est potestate, *l.* 1. *§. Item autem, ff. h. t. §. Patitur Instit. eod.* Secundò, dominus potest agere, ob injuriam factam servo, *cit. l.* 1. *§. Item autem. Farinac. c. l. n.* 265. *& seq.* Tertiò, maritus agere potest, nomine proprio, contra injuriantem ob injuriam illatam uxori, quia ipsi censetur facta, *cit. l.* 1. *§. eod. & l.* 2. *C. eod. Farinac. c. l. n.* 269. *& seq.* Sed non vice versâ, injuria facta marito, dicitur facta uxori, ideóque ob illam uxor agere non potest, *§. Patitur Instit. h. t. & l.* 2. *ff. eod.* ubi ratio redditur, quia defendi uxores à viris, non tamen viros ab uxoribus æquum est, *Farinac. c. l. n.* 274. nisi injuria esset communis, concernens etiam honorem uxoris, ut si quis dicatur esse maritus meretricis, tunc enim uxor agere potest, nomine proprio, ob injuriam sibi illatam, *Farinac. c. l. n.* 275. Quartò, Episcopus agere potest, ob injuriam illatam Ecclesiæ suæ, vel Clerico sibi subjecto; & Abbas seu Prælatus Regularis, ob injuriam factam Monasterio, vel Monacho, aut Religioso, *Farinac. c. l. n.* 291, *& n.* 293. *& n.* 295. apud quem plura de hoc legi possunt.

IX. Quæritur septimò, quomodo tollatur actio injuriarum? Resp. Tollitur inprimis, per lapsum anni, actio injuriarum criminalis, nam civilis est perpetua, *Clarus §. Injuria, n.* 9. quam dicit esse communem opinionem. Secundò per remissionem, vel expressam, vel tacitam per signa, aut conjecturas, *Clarus c. l. n.* 10. *&* 11. Expressè remittitur per pactum, aut transactionem. Tacitè, per dissimulationem, aut per familiarem conversationem cum eo, à quo quis injuriam accepit, *Farinac. c. l. n.* 312, *& seqq.* Deniq; condemnarus

ex actione injuriarum sit infamis, saltem si injuria illata sit valde gravis, & atrox, *Clarus cit. l. n. 8.*

§. II.

De damno dato.

Altera pars hujus Rubricæ est de damno dato, scilicet per injuriam, ubi tamen injuria non accipitur pro contumelia, sed pro eo, quod non jure, sed contra jus factum, sive pro damno culpâ dato, etiam ab eo, qui nocere noluit, *l. Sed etsi. 5. § 1. ff. Ad leg. Aquil.* adeòque etsi animus injuriandi, & nocendi defuerit, *Zœs. ff. eod. n. 5.*

X. De hoc damno dato agitur Inprimis in *c. Si culpa. 9. & ult. h. t.* ubi dicitur: si quis, culpâ suâ, alicui damnum dedit, vel injuriam irrogavit: vel alijs irrogantibus opem tulit: aut hæc imperitiâ, aut negligentiâ ipsius evenerunt, is jure super his satisfacere tenetur. Nec ignorantia ipsum excusat, siquidem scire debuit, ex facto suo injuriam (seu damnum) posse verisimiliter contingere, vel jacturam. Item si animalia Titij v. g. nocuerunt alicui, nihilominus tamen Titius ad satisfactionem tenetur, nisi ea damnum passis dando, velit liberare se ipsum, quod tamen ad se liberandum non sufficit, si animalia erant ferocia, & fera, vel quæ nocere consueverunt, & diligentia debita à Titio non fuit adhibita, *cit. c. ult. §. Quòd si.* Sanè licèt qui occasionem damni dat, damnum dedisse videatur: secus tamen est dicendum de illo, qui non omisit adhibere omnem diligentiam, quam debebat, ne contingeret, *§. fin. ibid.*

XI. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Is, qui damnum, etiam ex culpa levissima, alicui intulit, quam scilicet diligentissimus homo præcavere potuisset, tenetur ad satisfactionem, & compensationem illius damni illati, prout colligitur ex hoc c. quod indistinctè, & indefinitè loquitur de culpa, seu negligentia, adeòque etiam generaliter, & indistinctè debet intelligi de qualibet culpa etiam levissima, juxta *l. In lege. 44. ff. ad leg. Aquil.* Idque procedit in foro externo, Civili, & Canonico, *Abb. hic n. 1. not. 1.* ubi addit, id etiam in foro animæ, sive conscientiæ locum habere. Verùm quòd secluso pacto, vel contractu, nemo teneatur ad restitutionem damni, quantumvis gravis, ex culpa levi, vel levissima, præter intentionem illati, saltem in foro conscientiæ, & ante sententiam Judicis, sed solùm ex culpa lata, docent *Less. l. 2. c. 7. dub. 6. num. 24. Tanner. tom. 3. disp. 4. q. 6. dub. 2. n. 40.* ubi ait, id esse probabile, & practicè tutum. Ratio est, quia secluso peculiari pacto, nullus tenetur majore diligentiâ cavere damnum alterius, quàm soleant ordinariè homines ejusdem conditionis in simili materia, cùm nemo debeat esse prudentior, aut circumspectior in negotijs, quàm alij homines similis conditionis, ergo damnum eveniens ex omissione hujusmodi diligentiæ majoris, ad quam non tenetur, non debet ipsi imputari, modò adhibeat diligentiam communem, ad quam tenetur, adeòque non tenetur ex culpa levi, aut levissima, sed solùm ex lata, *Tanner. cit. l. n. 44.*

Porro *cit. c. ult. h. t.* & alij Canones, & leges, quæ in contrarium esse videntur, vel loquuntur solùm de culpa latâ verâ, aut saltem præsumptâ in foro externo, quæ præsumptio non habet locum in foro conscientiæ, in quo veritas stat contra præsumptionem: vel sunt pœnales, adeòque non obligant in conscientia, ante sententiam Judicis, *Less. cit. l. n. 29. & 30. Tanner. cit. l. n. 46.*

Notandum secundò. Non solùm, qui damnum dedit, sed etiam, qui opem tulit, vel auxilium, tenetur ad satisfactionem damni dati, ut si unus hominem tenuit, & alter occidit, quia causam mortis dedit, *Gl. hic V. Tulisti.*

Notandum tertiò. Non solùm, si ex culpa, seu negligentia, sed etiam si ex imperitia alicujus damnũ ortum sit, tenetur ad æstimationem, & reparationem damni, *cit. c. ult.* quia & imperitia culpæ imputatur, *§. Imperitia. Instit. de lege Aquil. Gl. hic V. Imperitia.* ut si Medicus, vel Advocatus, vel alius Artifex, juxta præcepta artis suæ, debitam diligentiam operi non adhibuit, & idcirco damnum datum sit, *Abb. hic num. 3.*

XII. Notandum quartò. Si animal pauperiem, id est, damnum dederit, contra dominum ejus agitur, ita tamen ut liberum ei sit, vel præstare æstimationem damni, vel animal noxæ dedere, hoc est, vivum tradere damnum passo: nisi dominus fuerit in culpa, quia animal naturâ suâ ferox, ut est ursus, vel leo, tenuit in publico, vel non bene custodivit, ne læderet; vel si animal aliàs naturâ non ferox, ut bos, equus, sed bos solitus fuerit cornibus petere, vel equus calcitrare, & damnum intulerit, tunc dominus ejus, non liberatur, dando animal, sed in solidum tenetur ad omne damnum resarciendum, *cit. c. ult. §. Quòd si.* & ibi *Abb. n. 3. not. 4.*

Idem habetur in *c. Si bos. 3. h. t.* quod est desumptum ex Libro *Exodi c. 21. v. 29.* ubi dicitur: Si bos cornupeta fuerit ab heri, & nudius tertius, & dominus illum non custodivit (supple, & alter istorum occiderit, *Gl. hic V. Non custodivit*) reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet. Id verò intelligendum est, si bos ille, qui damnum dedit, aggressus est alium bovem, & occidit: secùs est, si dubium sit, quis bos primò sit aggressus, *Gl. fin. hic.*

Notandum quintò. Qui causam damni dat, scilicet propinquam, damnum dedisse videtur, si nempe potuit impedire damnum, & non impedivit, *Abb. hic n. 4. not. ult.*

XIII. Similiter in *c. Si quis. 2. h. t.* quod est desumptum ex eodem Libro, dicitur: Si quis effoderit cisternam, & non coöperuerit eam, cecideritque bos, vel asinus alterius in eam: dominus cisternæ dabit pretium animalis; quod autẽ mortuum est, illius erit. Ratio est, quia qui dat causam damni, damnum dedisse censetur, & qui non prævidet, quod prævidere potuit, ac debuit, est in culpa, *l. Qui occidit. 30. §. In hac. ff. ad Leg. Aquil.* Idémque dicendum, si servus, vel etiam liber homo in foveam incidisset. *Abb. hic n. 1.*

XIV. Prætereà in *c. Si læserit. 4. h. t.* dicitur: si jumentum alicujus læsit alterius agrum, vel vineam, quia jumenti dominus dimisit illud, ut aliena depascat, is damni æstimationem reddet, prout etiam habetur in Libro *Exodi c. 22. v. 5.* Nisi

tamen dando animal, dominus velit se liberare à præstanda æstimatione, *Gl. hic V. Æstimationem.*

XV. Item in c. *Si egressus. 5. h. t.* quod etiam est desumptum ex Libro *Exodi* c. 22. v. 6. dicitur, » si quis incendit agrum suum, & ignis egressus » combussit acervos frugum, seu segetes stantes in » agris alienis, reddet damnum, quia ignem succen» dit. Nempe si fuit in culpa, dum apposuit ignem, nec adhibuit debitam diligentiam, aliàs non renetur, *Gl. hic V. Reddet.*

XVI. Denique in c. *Si quis. 6. h. t.* quod est de» sumptum ex Pœnitentiali Romano, dicitur: si quis » voluntariè incendit domum, vel aream alicujus, » omnia ablata, & incensa restituat, & tres annos » pœniteat. Aliud est, si contra voluntatem incenderit, modò etiam non omiserit debitam diligentiam, *Gl. hic V. Voluntariè.* Jure verò Civili, ablata ex incendio restituere quis debet in quadruplum infra annum; post annum in simplum, *l. 1. in princ. ff. de Incendio.*

XVII. Prædictis addendum primò, non tantùm damnum alicui illatum, sed etiam lucrum inde cessans, sive interesse damnum passo restituendum est; » Unde si quis in rixa percusserit proximum suum, » lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, sed » jacuerit in lecto, is, qui percussit, tenetur vulne» rato restituere operas ejus amissas, & impensas in » Medicos, seu Chirurgos factas, prout statuitur in c. *Si rixati. 1. h. t.* quod est desumptum ex Libro *Exodi. c. 21. v. 17. Farinac. in praxi crim. p. 5. q. 119. num. 110. Sayr. in Clavi Regia. l. 10. c. 1. n. 20.* Hinc sequitur, quòd vulnerans, seu lædens tenetur ad restitutionem damnorum, & interesse, item expensarum in curationem, & æstimationis operarum, quibus læsus privatus fuit propter læsionem, quia omnium horum damnorum, vel lucrorum cessantium causa est. Nihil tamen restituendum est, ratione deformitatis relictæ in corpore, quia liberum corpus æstimationem non recipit, *l. 3. ff. Si quadr. paup. fec. dic. Gl. hic V. Operas.*

XVIII. Addendum secundò. Si Princeps, seu Magistratus secularis Clericum tanquam bannitum mittat in exilium, is per Judicem Ecclesiasticum condemnari debet, secundùm æstimationem injuriæ, in expensis, & damnis, quia violat immunitatem Ecclesiasticam, prout statuitur in c. *Olim, 7. h. t.* ubi ta» lis casus proponitur: Magistratus, seu Civitas Flo» rentina posuit in banno Episcopum Fesulanum, » eique damnum, & injurias plurimas irrogavit, » eamque causam Honorius III. commisit Episcopo » Mutinensi, ut Florentinos compelleret per cen» suram Ecclesiasticā ad satisfaciendum de damnis, » & injuriis Episcopo Fesulano, ejúsque Ecclesiis il» latis. Episcopus Mutinensis, tanquam delegatus, » vocatis partibus, cœpit in causa procedere, & te» stes recepit lite non contestatā. Re postea delatā » ad Papam, ipse examinato processu, illum revo» cavit, quia lis non fuit contestata. Sed quia Com» munitas Florentinorum Episcopum Fesulanum » banniverat contra DEUM, & Ecclesiasticam li» bertatem, ideo Papa condemnavit eandem Com» munitatem prædicto Episcopo Faventino, propter » injuriam banni, & propter expensas, & alia damna » ac injurias inde subsecutas, in mille libras usua» lis monetæ, præmissâ, juramento præstito, taxa» tione.

XIX. Notandum primò. Judex Ecclesiasticus, præsertim S. Pontifex, & Episcopus loci habet jurisdictionem in Principes, & Respubl. seculares, qui indebitè sibi usurpant jurisdictionem in Clericos, & irrogant ipsis injurias, quia committunt sacrilegium, & violant libertatem Ecclesiasticam, *Abb. hic n. 1. not. 1.* ideóque bannum dictum à Florentina Republ. in casu hujus c. nullum fuit, *Gl. hic V. Banniverat.*

Notandum secundò. Potest Clericus agere ad æstimationem injuriæ sibi illatæ, & petere, ut pœna pecuniaria sibi applicetur, ultra damna, & interesse, *Abb. hic n. 3. Farinac. in praxi crim. p. 3. q. 105. n. 56.* Unde licèt injuriam passus remittere teneatur odiū, & rancorem animi, non autem satisfactionem pro injuria illata, & damno inde secuto, *Silvest. V. Injuriam. 7. Barb. hic n. 2.*

Notandum tertiò. Condemnatio in expensas, & ad damna compensanda, facienda est, præmissâ taxatione. Nam primò debet pars injuriata æstimare injuriam, ad certam quantitatem; deinde Judex taxat quantitatem æstimatam, & postea deferr juramentum parti, ut juret usque ad quantitatem taxatam, ac denique Judex condemnat injuriantem ad id, quod æstimatum, sive taxatum fuit, de expensis, & damnis in judicio petitis, *Gl. hic in notatis, & V. Taxatione. Gail libr. 2. obs. 102. n. 10. Farinac. in praxi crimin. p. 3. q. 105. n. 49.*

XX. Addendum tertiò, & ult. Statutum etiam juratum editum de non repetendis damnis acceptis, non extenditur ad expensas litis, quæ nihilominus, non obstante tali juramento, repeti possunt, & solvi debent, prout habetur in c. *In nostra. 8. t.* Nam » cùm olim Cives Brixienses multas inter se discor» dias haberent, quarum occasione, multa sibi invi» cem damna illata passi sunt, ideo commune statu» tum fecerunt, de non petendo, vel recipiendo in » posterum restaurationes damnorum à Commu» nitate, illúdque approbârunt, & juramento etiam » firmârunt. Sed præter damna, durante hac discor» diâ, multas expensas fecerunt, quas petebant sibi » à Communitate restitui. Unde dubitatum fuit, » an non obstante juramento præstito de damnis » non repetendis, possint expensas repetere? Con» sultus super hoc Papa Gregorius IX. respondit: » Cùm aliud sit restauratio damnorum, & aliud sa» tisfactio expensarum, ideo juramentum præsti» tum super articulo damnorum non debet intelli» gi, ut comprehendat expensas: & mandat Papa, » ut non obstante prædicto juramento, Episcopus » authoritate Apostolicâ, provideat, ut ob bonum » pacis, & concordiæ, dicta Communitas Brixiensis » contribuat ad satisfactionem expensarū, juxta ar» bitriū Episcopi delegati, sicut ipse viderit expedire.

Ubi notandum. Statutum alteri præjudicans est strictè intelligendum, etiamsi ei sit appositum juramentum; unde appellatione damnorum non comprehenduntur expensæ, licèt latè loquendo, expensæ inutiliter factæ sint damnum; non autem strictè, quia damnum in stricta significatione est diminutio proprij patrimonij, seu bonorum ad aliquem spectantium per alium facta, *l. 3. ff. De damno infect.*

ful. expensæ verò fiunt propriâ voluntate illas facientis, etsi fortè coactâ. *Abb. hic n. 3.* Hinc etiam colligitur, quòd casus omissus à statuto, vel consuetudine, pro omisso habetur, *Barb. hic n. 2.*

§. III.

De Represaliis, sive pignorationibus.

De his agitur in *c. Etsi unico. h. t. in 6.* de quibus etiam hoc loco agemus.

XXI. Quæritur primò, quid sint represaliæ, & an sint licitæ? Resp. Represaliæ, latinè pignorationes, vocantur Litteræ, in quibus Princeps, vel Respublica subditis aut militibus suis injustum damnum passis dat potestatem invadendi terras eorum, qui damnum intulerunt, & occupandi bona incolarum, etiam innocentium, in compensationem damnorum illatorum, *Silvest. V. Represaliæ. n. 1. Laym. libr. 2. Theol. mor. tr. 3. c. 12. n. 13. §. Atque huc.* v. g. si Galli agant prædas in vicinam terram Hispanorum, & prædas restituere nolint, cùm possent, tum Hispani possunt spoliare vicissim Mercatores Gallos, aut agricolas, quantumvis innocentes, *Victoria* apud *Laym. c. l.*

Ut autem represaliæ sint licitæ, plures conditiones requiruntur, ut notat *Silvest. c. l. q. 1.* Veluti primò, auctoritas talis Principis, qui bellum indicere potest, *Covarr. reg. peccatum p. 2. §. 9. n. 5. § Hinc denique*, quia sunt quædam species belli, & bellum saltem particulare. Secundò, justa causa concedendi, talis scilicet, ob quam justum bellum indici potest: qualis est, si Respublica, contra quam indicuntur represaliæ, neglexerit vindicare, quod à suis, sive subditis illius improbè factum fuit; vel reddere, quod per injurias ablatum est, *c. Dominus. 2. cauf. 23. q. 2. Covarr. c. l.* Tertiò, requiritur intentio recta ejus, cui conceduntur represaliæ. Quartò, ut illatum damnum non excedant, & interesse datum. Quintò, ut non fiant in personis, quia iniquum est alium pro alio, sive pro culpa alterius prægravari, *cit. c. unic. in princ. h. t.* scilicet in personis innocentibus, quæ nullam culpam damni contraxerunt: bene tamen possunt represaliæ fieri in rebus, ita ut sicut in bello justo, ita etiam in istis pignorationibus, seu represaliis publicâ auctoritate, ex justa causa, indictis, non liceat quidem principali intentione innocentes occidere, vel lædere: bene tamen eorum bona occupare, & diripere, & consequenter ex accidenti permissum est etiam innocentes occidere, & lædere, qui se & sua defendunt, v. g. in Civitate aliqua, quæ aliter capi non potest, quia aliter pignorationes, seu represaliæ legitimè indictæ exerceri non possunt, *Covarr. c. l. §. Hinc ni fallor.* Sextò requiritur, ut Respublica, vel Princeps, adversus quem represaliæ sunt indictæ, priùs admonitus, compensationem facere, vel imperare neglexerit. Ex quo patet, quòd in justis represaliis unus non gravatur pro alio, sed Princeps, vel Respublica punitur in suis subditis, *Silvest. c. l. q. 1.*

XXII. Quæritur secundò, contra quos represaliæ concedi non possint? Resp. non posse indici, vel concedi contra personas Ecclesiasticas, vel bona earum, nec concessæ extendi ad illas, prout habetur in *c. Etsi unic. h. t. in 6.* Ubi Papa Gregorius X. in Concilio Generali Lugdunensi ita rescribit: Etsi
» pignorationes, quæ vulgò represaliæ nominantur,
» in quibus unus pro alio gravatur, tanquam legi-
» bus ac juri, & æquitati naturali contrariæ, & Jure
» Civili etiam sint prohibitæ: specialiùs tamen, &
» districtiùs prohibentur concedi contra personas
» Ecclesiasticas, vel bona ipsarum, ita ut nec præ-
» textu cujusvis consuetudinis (quæ potiùs abusus
» foret, quia contra libertatem Ecclesiasticam) con-
» cessæ, ad illas non extendantur. Qui verò contrà
» fecerit, pignorationes, seu represalias adversus
» easdem personas concedendo, vel ad eas exten-
» dendo, si personæ singulares fuerint, sententiam
» excommunicationis incurrant; si verò Universita-
» tes, Ecclesiastico Interdicto subjaceant: nisi intra
» mensem revocaverint hujusmodi concessionem, vel extensio-
» nem revocaverint.

XXIII. Notandum primò, etsi generaliter loquendo, represaliæ sunt illicitæ, & contra naturalem æquitatem, ut dicitur hîc in princ. quia non est æquum, ob culpam alterius, & crimen, innocenti infligi pœnam: in certis tamen casibus, & certis conditionibus concurrentibus, contra certas personas, & Universitates, quæ requisitæ justitiam non ministrant, & iis faventes, sunt licitæ: *Anchar. hic not. 2. & Franc. not. 1.* contra singulares autem personas, quæ non deliquerunt, nunquam sunt licitæ, *Ancharan. hic not. 2. & Franc. not. 1.*

Notandum secundò, represaliæ simpliciter, & generaliter concessæ in aliqua Provincia non extenduntur ad Clericos, *Franc. hic n. 7.* nec ad propria eorum bona, *cit. c. un.* quippe quæ gaudent eodem privilegio, quo ipsæ personæ; nam cùm represaliæ sint odiosæ, non sunt extendendæ, sed restringendæ, *Franc. hic not. 3.* & cùm expressa, & specialis concessio non valeret, ideo generalis non comprehendit, quæ in specie prohibentur, *Anchar. hic not. 3.* sed neque extenduntur ad scholares, juxta *Auth. Habita. C. Ne filius pro patre*, quæ licèt loquatur de studentibus in Jure Civili, tamen eadem est ratio in studentibus in aliis facultatibus, maximè in Jure Canonico, *Gl. hic post casum in notatis.* Plura de hoc *Silvest. c. l. num. 8.*

TITULUS XXXVII.

DE POENIS.

Dictum est supra de variis delictis, & criminibus, propter quæ pœnæ imponuntur, delicta enim punienda sunt, nec debent remanere impunita: unde meritò subiicitur Titulus iste de pœnis, qui extat etiam in Sexto, Clementinis, Extravagantibus Ioan. XXII. & Communibus.

§. I.

De pœnis in genere.

I.

Quæritur primò, quid sit pœna, & quotuplex? Resp. primò, pœna rectè definitur à Cuiacio in *Paratit. ff. de pœnis*: est delictorum, sive criminum coërcitio, seu vindicta inducta ad disciplinæ publicæ emendationem. Pœna autem nunquam infertur, sine culpa, quamvis aliquando inferatur, sine culpa puniri, sed non sine causa, juxta *reg. Iuris* 23. *in 6. sine culpa* (nisi subsit causa) *non est aliquis puniendus*, *Silvest. V. Pœna. n.* 1. quia aliquando ob publicam utilitatem, punitur quis, sine propria culpa: sic in crimine læsæ Majestatis, filii etiam innocentes, propter delictum patris, puniuntur, in quibus paterni, hoc est, hæreditarii criminis exempla metuuntur, *l. Quisquis.* 5. §. 1. *C. Ad leg. Iul. Majest.* & in detestationem tanti criminis, adeóque non sine justa causa, Dynus in *cit. reg. Iuris.*

II. Resp. secundò, pœnæ, pro varietate delictorum, sunt diversæ, quædam enim sunt capitales, aliæ non capitales: Capitalis est, per quam infertur mors naturalis, vel civilis per mediam, vel maximam capitis diminutionem, adimendo libertatem, vel jus Civitatis. Pœna non capitalis alia est corporalis, sive corporis afflictiva; alia pecuniaria. Item alia civilis, quæ applicanda est parti læsæ, cujusmodi sunt pœnæ delictis privatis impositæ: alia criminalis, quæ ad vindictam publicam spectat. Rursum pœna alia est ordinaria, sive legalis, quam lex aut Princeps præscripsit, aut consuetudo induxit: alia extraordinaria, sive arbitraria, quæ nullâ lege aut statuto est definita, sed extra ordinem à Judice imponitur, juxta arbitrium ejusdem, pro varia delictorum qualitate. Alia denique positiva, alia privativa dignitatis v. g. Plura de his videri possunt apud *Hostiens. in summa n.* 2. *& seqq. Silvest. V. Pœna, n.* 2. *Zœs. in Comment. ff. h. t. n.* 1. *& seqq. & in Comment. in Decret. h. t. n.* 1. *& seqq.* aliæ sunt pœnæ spirituales, seu Canonicæ, de quibus infrà.

III. Quæritur secundò, an Judex teneatur imponere pœnam reo ordinariam, sive lege præscriptam, & an illam augere possit, vel minuere? Resp. Judex tenetur reo sufficienter convicto de crimine, infligere pœnam ordinariam lege præscriptam, *Suar. l.* 5. *de legib. c.* 11. *num.* 1. cum *S. Thom.* 2. 2. *q.* 67. *art.* 4. Idque sumitur ex c. *In istis.* 3. *dis.* 4. Ubi dicitur, non licet Judici de legibus judicare, sed secundùm ipsas. Ratio est, quia vel lex pœnalis imponit pœnam ipso facto: & tunc tenetur Judex, secundùm veritatem, sententiam proferre, pœnamque exequi. Vel lex imponit pœnam ferendam per sententiam Judicis condemnatoriam, & tunc post condemnationem tenetur Judex illam ex officio exequi, *Suar. c. l. n.* 2. *&* 3.

Atque hinc infertur, quòd Judex inferior non potest pœnam lege præscriptam excedere, quia plus à reo exigeret, quàm is de jure debeat, adeóque si major pœna ab ipso exigatur, injuria reo infertur. Sed neque Judex inferior pœnam lege statutam relaxare, vel minuere potest, si cedat in utilitatem aliorum, ut est pœna pecuniaria applicanda parti læsæ, cui jus est per legem datum, quod non potest Judex ipsi auferre, vel diminuere: neque etiam si sia pœna continens meram vindictam, remitti potest à Judice, quia id foret contra bonum commune Reipubl. cujus interest, ne delicta maneant impunita, vel minùs punita, *Suar. c. l. n.* 6. *&* 7. potest tamen etiam Judex inferior minuere pœnam legalem, ob circumstantias, ratione ætatis, quæ non est sufficiens ad tolerandam pœnam; ob pueritiam, vel senectutem, vel ob paupertatem, si sit pœna pecuniaria, *Suar. c. l. num.* 8. *&* 9. At verò supremus Princeps, vel Rex, licitè potest pœnam reo omnino remittere, dispensando in lege, quam etiam ex causa leviore remittere potest, quæ in inferiore Judice non sufficeret: quamvis etiam ipsi Principi cavendum sit, ne jus publicum, vel privatum alicujus lædat, *Suarez c. l.*

IV. Cæterùm hîc in genere de pœnis dici potest, quòd delinquens toties puniendus sit, quoties reiterat delictum, prout dicitur in c. *Ea quæ.* 1. *h. t.* quod vulgò tribuitur Concilio Toletano, sed ex quo sit desumptum, nondum repertum est, ut notat *Gl. margin. hîc*, in quo dicitur: Ea, quæ frequenti prævaricatione iterantur, frequenti sententiâ condemnentur, hoc est, quoties Clericus deliquerit (nam de eo ibi sermo est,) toties puniri debet *Gl. ibid. V. Condemnentur*: quia quoties iteratur idem crimen, non incontinenti, sed ex intervallo, novum, & distinctum est delictum, adeóque iterum etiam puniri debet, *Covarr. libr.* 2. *var. resol. c.* 10. *n.* 8. §. *Quòd verò.*

§. II.

De variis pœnis in specie, de quibus agitur in hoc Titulo, & inprimis de pœna pecuniaria.

V. De hac agitur primò in *c. Presbyteri. 2. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Triburiensi, » ubi dicitur: si quis interfecit Presbyterum, fiat » compositio cum Episcopo, ad cujus Diœcesim » pertinet, cui pœna pecuniaria pro dimidia parte » est solvenda, ita ut illam in utilitatem Ecclesiæ, » cui occisus præfuit, distribuat: Altera verò pars » dimidia in eleemosynam in pauperes erogetur, » pro anima ejusdem, quia nullus ejus hæres pro- » ximior videtur, quàm qui ipsum domino socia- » vit. Quod ita explicat *Covarruv. l. 2. resol. c. 9. num. 10.* quando pœna pecuniaria à jure, vel statuto est determinata, ut in casu hujus c. ob injuriam Clerico irrogatam, dimidia ejus pars danda est Ecclesiæ, cujus ipse injuriam passus Rector extitit, quia nullus proximior est Clerici interfecti hæres, quàm Ecclesia, quæ eum Domino sociavit (baptizando, & ordinando, *Gl. fin. hic*) Altera verò pars dimidia pœnæ pecuniariæ, pro anima Presbyteri interfecti, in pauperes distribuenda est, quia negari non potest, quin ex injusta cæde Presbyteri, sive Rectoris, ipsa Ecclesia, & ipse Rector, seu Clericus lædatur, & offendatur, & ideo utrique satisfaciendum est, *Covarr. c. l.*

VI. Secundò Archidiaconi, & alii Prælati, qui in criminibus dispensare nequeunt, aut pœnas commutare, non possunt, propter crimina, pecuniam exigere, neque etiam correctionis causâ, pœnam pecuniariam imponere, si alia à Jure statuta sit, prout sumitur ex *c. Licèt. 3. h. t. & ibi Gloss. V. Pœnam.* Nam cùm Papa Alexander III. intelle- » xisset, quòd Archidiaconi Conventrensis Episco- » patûs, propter corrigenda, & puniendа crimina, » à Clericis, & laicis pœnam pecuniariam exigant: » & pro annua exactione quandoque Rectores Ec- » clesiarum suspendant, Ecclesias interdicant, & » à Vicariis denarios, seu mulctam pecuniariam exi- » gant, ut eos in Ecclesiis cantare permittant, & » alia agant contra Canonum Statuta, Ideo man- » davit Archiepiscopo Cantuariensi, ut prædictis » hæc strictè interdicat: si autem contravenire præ- » sumpserint, eos, cessante appellatione, per Eccle- » siasticam censuram compellat.

VII. Notandum primò, etsi videatur prohiberi in hoc c. ne Judex Ecclesiasticus, propter crimina, pœnam pecuniariam exigat, vel imponat, ut notat *Gl. hic V. Pœnam*; potest tamen Episcopus de crimine cognoscere, & in illo dispensare, & correctionis causâ, pœnâ pecuniariâ Clericos punire; potissimùm quando ea magis timeretur; etsi pecuniam illam non in proprios usus, sed militarem convertas, sed in pios usus, vel in pauperes erogare curet, quia tunc præsumitur correctio ac punitio, non ex cupiditate avaritiæ, sed ex Zelo charitatis procedere, *Bernard. Diaz in pract. canon. c. 145. num. 2. Covarr. libr. 2. resol. c. 9. num. 8. & 9.* Ubi in fine addit, quòd Episcopus, si esset inops, vel indigeret, posset pœnâ pecuniariâ, sive per Statutum, sive etiam per sententiam sancitâ, delinquentes punire, eámque in proprios usus expendere. Extra hunc verò casum Concilium Tridentinum *Seß. 25. c. 3. de reform.* præcipit, ut ab Episcopis mulctæ pecuniariæ, eo ipso, quòd taxatæ fuerint, piis locis ibi existentibus assignentur.

Notandum secundò, si Jus statuat pœnam pecuniariam infligendam, pro certis criminibus, tum quicunque potest de illis criminibus cognoscere, potest illam infligere. Si verò statuat solam pœnam spiritualem, vel corporalem pro crimine aliquo, Judex non debet, nec potest illam in aliam commutare, nisi qui in illo crimine potest dispensare: quamvis secundùm *Abbat. hic*, & alios, quilibet Judex, qui potest de causa cognoscere, possit pœnam à Jure statutam in pecuniariam commutare, dummodo id faciat in sententiæ prolatione, & causâ cognitâ, *Fagnan. in tit. c. Licèt. num. 13.* Si denique de pœna criminis nihil definitum sit in Jure, utrùm pecuniaria, vel alia sit imponenda, tum Judicis arbitrio relinquitur, quam imponat, *Gloss. hic V. Pœnam.* Ubi in fine addit, quòd in casu hujus c. Archidiaconi illi non debebant exigere, vel infligere pœnam pecuniariam, sed spiritualem imponere, quia non poterant in illis criminibus dispensare, nec pœnas commutare. Porro Episcopus, vel alius Judex Ecclesiasticus potest in causis spiritualibus, vel mixti fori, laicis, etiam sibi non subditis in temporalibus, pœnas pecuniarias imponere, saltem post Concilium Trident. *Seß. 25. c. 3. de reform. Fagn. c. l. n. 21. & seqq.*

VIII. Tertiò ad pœnam pecuniariam pertinet, quòd victus victori condemnetur in expensas, quando sententia profertur pro parte præsente, in causis pecuniariis, non autem quando fertur propter absente, prout sumitur ex *c. Calumniam. 4. h. t.* Ubi habetur, quòd qui calumniosè, & temerè li- » tigant, condemnandi sunt in expensas, & de calu- » mnia puniendi, secundùm leges Civiles. Qua- » re cùm hoc consonum sit Sacris Institutis, seu » Canonibus, iisque non contradicat, præcipit Ale- » xander III. in Concilio Turonensi, ut de cæte- » ro in pecuniariis causis, victus victori in expen- » sas condemnetur, nisi sententia pro absente fe- » ratur. »

IX. Pro intellectu hujus c. notandum primò, extat Regula utriusque Juris, victum esse victori condemnandum in expensas, *cit. c. Calumniam. h. t. & l. Properandum. 13. §. Sive autem alterutra. C. De Judic.* Idque procedit, non solùm si quis per calumniam aut dolum litiget, sed etiam si absque dolo, semel tamen, & inconsultò, ac nullo adhibito consilio, litigaverit, *l. Eum quem. 79. ff. De Judic. Abb. hic num. 3. not. 3. Covarruv. pract. qq. c. 27. num. 1.* Secundò, etiam extenditur, etiamsi victus ab initio litis juramentum calumniæ præstiterit, quia hoc juramentum, etiamsi videatur excusare à calumnia, non tamen à temeritate, *Abb. hic num. 4. Covarruv. cit. c. 27. Vers. secundò.* Tertiò, condemnationem in expensas etiam locum habere in causis criminalibus,

libus tradit *Covarruv. c. l. num.* 2. & plures alii. Sed contrarium probabilius tenet *Fachin. libr.* 1. *Controv.* 42. Idque probat ex *cit. c. Calumniam. h. t.* ibi: *præcipimus, ut de cætero in causis pecuniariis, victus victori in expensas condemnetur*: ex quibus verbis patet, quòd condemnatio in expensas locum habeat tantùm in causis pecuniariis, alioquin si etiam in causis criminalibus locum haberet, Pontifex generaliter præcepisset, victum victori in expensas condemnandum esse, & id non limitâsset ad causas pecuniarias, ubi etiam ad argumenta contrariæ sententiæ respondet.

Notandum secundò, qui justam causam litigandi habuit, non debet condemnari in expensas litis, *l. Qui solidum. 78. §. Etiam. ff. De legat.* quamvis in dubio præsumptio sit contra victum, quòd justam causam litigandi non habuerit, adeóque hoc ipso, quòd succumbit, præsumitur calumniosè, vel temerariè litigâsse, & condemnari debet in expensas, *Gloss. hic V. Victori, & Abb. num.* 2. *Covarruv. c. l. num.* 3. Verùm is, qui habuit justam causam litigandi, non tantùm in prima instantia, sed etiam in causa appellationis, in expensas condemnari non debet, quamvis minor causa excuset à condemnatione in expensas in prima instantia, quàm in secunda, sive appellationis, sicut & minor causa excusat reum, quàm actorem, *Covarr. c. l. n.* 3.

X. Notandum tertiò, Judex tenetur victum in expensas condemnare, victori si is id petierit, aliàs non: *Covarr. c. l. n.* 5. *Barb. in Collect. hic n.* 3. Ubi tamen id limitat primò, nisi actor in libello petierit sibi jus, & justitiam ministrari, tunc enim vi hujus clausulæ, potest Judex, etiam victore non petente, victum condemnare in expensas, quia tacitè sunt petitæ. Secundò, fiscus victus non condemnatur in expensas. Tertiò, ob justam causam litigandi, potest victus excusari à pœna expensarum: quæ autem sit justa causa litigandi, relinquitur Judicis arbitrio: qualem censetur habuisse, qui pro se habet opinionem alicujus gravis Doctoris, *Barb. hic num.* 4. *&* 5. Quartò, victus non condemnatur in expensas, si pars adversa, sive victor solùm ex semiplena probatione, & ob delatum juramentum suppletorium, causam obtinuit: nisi is, cui juramentum delatum est, plus quàm semiplenè probaverit, sed pars adversa nihil, *Barb. c. l. n.* 9.

Notandum quartò, expensæ, in quas victus condemnari debet victori, taxandæ sunt à Judice, secundùm qualitatem litigantium, & post taxationem, victor juramentum præstare debet, se verè tantum expendisse, quantum Judex definivit, *arg. c. Olim.* 7. *de Injur.* Nam cùm hoc juramentum sit de veritate, non de affectione, debet taxationem Judicis præcedere juramentum expendentis, *Covarr. c. l. num.* 6.

§. III.

De pœna conventionali, sive quæ pacto aut contractui est apposita?

XI. De hac agitur inprimis in *c. Constitutus.* 7. *h. t.* Ubi talis casus proponitur: Episcopus Lavitanus concessit Monasterio Cryptæ ferratæ omnes Ecclesias in sua Diœcesi sitas, & ad Monasterium illud pertinentes, & quidquid juris in illis habebat, in emphyteusin, sub annua pensione solvenda: apposità in instrumento contractûs certâ pœnâ, quam pars contractum non servans solveret observanti. Sed postea ex utriusque partis propria confessione constitit, quòd Monasterium subtraxit Episcopo pensionem annuam ipsi solvendam: & Episcopus exegit à Monasterio procurationem: & sic utraque pars non servavit contractum, sed pœnam incurrit, ideóque Papa utramque partem à pœna illa declaravit absolutam. Hoc c. est pars *c. Venerabilis.* 6. *de Religios. domib.*

XII. Hinc colligitur, quòd etiam de Jure Canonico licitè apponi potest pœna contractui, & exigi, quæ tamen si utraque pars non servet contractum, in effectu tollitur, & pœna cum pœna compensatur, *Abb. hic n.* 2. *&* 3.

Porro videtur, quòd in casu hujus c. Episcopus non inciderit in pœnam, nam cùm altera pars, scilicet Monasterium, non solverit pensionem, licitè potuit Episcopus petere procurationem, quia fides non est servanda frangenti fidem, *c. Pervenit.* 3. *de Jurejur.* Verùm hîc propter par delictum neuter incidit in pœnam, *l. Cùm par.* 154. *ff. de R. J.* & in delictis mutua fit compensatio, *c. pen. de adult. & l. Si ambo.* 10. *ff. De compensat.* & consequenter etiam pœna cum pœna compensatur, *Gloss. hic V. Utramque, Hostiens. hic V. eod.* Ubi ait, quòd nec Episcopus debebat exigere procurationem, etsi Monasterium cessâsset solvere pensionem, & sic utraque pars deliquit, & in culpa fuit, ideóque neutra pars tenebatur, sive ad contractum, sive ad pœnam, sed mutua compensatio facta fuit.

XIII. Præterea si obligatus solvere certam quantitatem pecuniæ ad certum tempus, cum pacto, ut si non solverit, tempore designato, teneatur ad certam pœnam: si solvit majorem partem debiti, non tenetur integram pœnam solvere, sed solùm pro parte debiti, quæ non est in termino constituto soluta, prout sumitur ex *c. Suam.* 9. *h. t.* Nam cùm Rectores & Clerici Ecclesiæ S. Fortunati Episcopo Spoletano in XL. libris, per quoddam arbitrium, condemnati essent, pœnâ XXX. librarum appositâ, nisi eas solverent in termino constituto, & nonnisi XXXIII. libras in dicto termino persolvissent: Episcopus, occasione septem residuarum librarum, Litteras Apostolicas, tacitâ veritate, impetravit, ut in triginta libris, nomine pœnæ, quia non solverunt totam summam in termino constituto, sibi solvendis condemnarentur. Re ad Papam delatâ, is mandat dicto Episcopo, ut VII. librarum solutione contentus, super pœnâ XXX. librarum dictos Rectores de cætero non molestet, cùm non deceat ipsum inhonestis quæstibus, cum aliena jactura, ditari.

XIV. Pro explicatione hujus c. notandum primò, de Jure Canonico pœna conventionalis apposita pacto dandi certam quantitatem intra certum terminum, si conditio non sit impleta, non tota pœna committitur, seu incurritur, sed pro illa parte tantùm, quæ respondet quantitati debiti non solutæ, *Abb. hic n.* 6.

hic n. 6. ubi id probat, quia eadem debet esse ratio de parte, quæ est de toto, quoad totum, *l. quæ de tota 76. ff. de rei vindic.* sicut ergo de Jure Canonico potest peti pœna rata, si non adimpleatur contractus: ita similiter ratione partis non solutæ, potest exigi pœna pro rata.

Notandum secundò, etsi de Jure Civili, & secundùm Juris rigorem, qui certam pecuniæ quantitatem, ad certum tempus, sub pœna dare promisit, etiamsi partem solvat, debet totam pœnam pendere, propter sortem non solutam integrè, *l. Stipulationum §. Si sortem, & l. In executione 85. §. Item si ita ff. de V. O. l. Heredes 25. §. In illa ff. famil. hercisc.* At verò de Jure Canonico, & secundùm æquitatem Canonicam, pœna non committitur, nisi pro parte debiti non soluta tantùm, *Gutier. l. 2. Can. qq. c. 20. n. ult.* ubi ait, hunc esse communem intellectum hujus c. Idque satis colligitur ex decisione Pontificis in *cit. c. Suam.* ubi quia ante terminum solutioni præfixum XXXIII. libræ ex debito principali XL. librarum jam solutæ fuerunt, & solùm restabant septem solvendæ: ideo mandavit Pontifex, ut Rectores, & Clerici Ecclesiæ S. Fortunati supra septem libras adhuc debitas, nihil ampliùs, nomine pœnæ, exigerent, quia contra omnem æquitatem fuisset, exigere integram pœnam XXX. librarum appositam, propter septem libras residuas debiti principalis nondum solutas, ideóque pœnam illam, tanquam immoderatam, & excessivam, reprobavit, cùm non deceat illos Clericos, cum alterius jactura ditari. Itaque meritò censendum est, Pontificem aliud statuisse in hoc casu de Jure Canonico, quàm quod de Jure Civili est statutum, idque propter æquitatem, quæ est præferenda Juris rigori.

§. IV.

De pœna depositionis, & degradationis.

XV. De priore pœna depositionis agitur in primis in *c. Quod in dubiis 5. h. t.* Nam consultus Papa Innocentius III, de pœna Clerici causam, vel operam dantis bello, respondet, Sacerdotes, seu Clericos, qui gubernant naves, (vel exercitum) ad pugnam, & qui personaliter confligunt, & qui alios invitant ad pugnandum, graviter peccant, & de rigore Canonico sunt deponendi, scilicet ab officio, & beneficio. Id verò intelligi debet, si hæc fiant in bello injusto, nam si bellum sit justum, licitum est Clericis, non tantùm interesse in ipso conflictu, sed etiam alios invitare, seu hortari ad pugnandum, dummodo ipsi personaliter non pugnent: nisi ipsi invaderentur, tunc enim licitè pugnant, & se defendere possunt, etiam occidendo invasores, si aliter mortem evadere non possint, *Gl. hic V. Incitant, & Abb. e. t.* de quo dictum suprà *Tit. 12.*

XVI. Præterea Clerici, ob magnum crimen ab iis commissum, deponi debent, & in Monasterium detrudi ad agendam pœnitentiam, prout statuitur in *c. Tuæ 6. h. t.* Nam cùm quæsitum fuisset, qualiter Clerici in latrociniis, vel aliis magnis sceleribus deprehensi (& convicti, nisi delictum sit notorium per evidentiam facti, *Gl. hic V. Deprehensi*) puniri debeant, respondet Papa Innocentius III. quòd ab Ordinibus degradati, detrudi debeant in arcta Monasteria, ad pœnitentiam agendam. Est autem hic sermo de degradatione, non actuali, sed verbali, quæ non privat omni privilegio Clericali, nec privilegio fori, ut notat *Abb. hic n. 2. Bern. Diaz in pract. Canon. c. 94. circa fin.* Hæc tamen pœna depositionis non est imponenda, propter simplicia furta, sed propter latrocinia, quæ fiunt de die, & quandoque cum violentia, *Abb. hic n. 1. not. 2.* vel alia gravamina. Quod verò ad pœnam detrusionis in arctum Monasterium attinet, ea hodie rarò est in usu, & potest commutari in aliam pœnam, *Abb. hic n. 7.* Quòd si verò Clerici in hujusmodi gravibus sceleribus sint incorrigibiles, actu, seu realiter degradati, tradi solent seculari potestati, ut ultimo supplicio afficiantur. *Vivian. in Ration. hic.*

XVII. De posteriore pœna degradationis agitur in *c. Degradatio 2. h. t. in 6.* in quo describitur modus degradandi Clericos: Nam quæsitum fuit ex Bonifacio VIII. qualiter fieri debeat degradatio? Respondet Papa, quòd verbalis degradatio, seu depositio ab Ordinibus, vel gradibus Ecclesiasticis, est à proprio Episcopo facienda, assistente sibi in degradatione Clericorum in sacris Ordinibus constitutorum, certo Episcoporum numero à SS. Canonibus definito. In degradatione verò eorum, qui minoribus duntaxat Ordinibus sunt initiati, sufficit proprii Episcopi sententia, sine aliorum Episcoporū præsentia, *cit. c. 2. in princ. h. t. in 6.* requiritur tamen præsentia Capituli Cathedralis, secundùm *Gl. hic V. Præsentia*, licèt sufficiat, si de consensu Capituli, adsint duo, vel tres Canonici, qui Capitulum repræsentent, *Silvest. hic c. l.* Actualis verò, sive solemnis degradatio Clerici fiet, sicut cùm exauctoratur is, qui profanam, & armatam militiam deseruit, cui militaria detrahuntur insignia, sicque privatur privilegio militari, *cit. c. 2. §. Actualis verò.* Sic igitur Clericus degradandus indutus sacris vestibus, in manibus tenens librum, vas, vel aliud instrumentum, aut ornamentum ad suum Ordinem spectans, ac si in officio suo ministrare deberet, adducitur ad Episcopum præsentem, & auferuntur illi omnia tradita in Ordinatione, incipiendo gradatim usque ad primam vestem datam in collatione primæ Tonsuræ. Deinde tondeatur, vel radatur, ne Clericatûs vestigium in eodem remaneat: potestque Episcopus ad terrorem uti verbis oppositis illis, quæ in Ordinatione prolata sunt; v. g. auferimus tibi vestem Sacerdotalem, & honore Sacerdotali te privamus, & sic de aliis. Deniq; ablatis omnibus Insignibus Clericalibus, ultimò adjicit Episcopus hæc, & similia verba: Auctoritate DEI omnipotentis Patris, Filii, & Spiritûs S. ac nostrâ, auferimus tibi habitum Clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus te omni Ordine, beneficio, & privilegio Clericali, *cit. c. 2. §. Clericus igitur usque ad finem.*

XVIII. Notandum primò, ad verbalem degradationem requiritur, ut proprius Episcopus, assistentibus sibi aliis sex Episcopis, in condemnatione Presbyteri, tribus autem in degradatione Diaconi, vel Subdiaconi, sententiam depositionis in criminosum pronunciet, *c. Felix 4. & c. 9. caus. 15. q. 7.* ubi

etiam

etiam dicitur, quòd depositio, seu degradatio Episcopi à Metropolitano fieri debeat, coram alijs XII. Episcopis: qui Episcopi non sunt veri Assessores, sed assistunt ut Judices, quia de justitia causæ cognoscere possunt, *Franc. in cit. c. 2. h. t. in 6. n. 2. Laym. c. l. n. 4.* Ad degradationem verò verbalem Clerici in Minoribus Ordinibus constituti, non requiritur præsentia aliorum Episcoporum, sed sufficit sola auctoritas proprij Episcopi, præsentibus quibusdam è Clero, qui Capitulum repræsentent, nisi aliud consuetudine sit receptum, *Gl. hic V. Præsentia. Franc. hic n. 4.* Factâ autem hâc verbali degradatione per sententiam, Episcopus procedit ad actualem, seu realem degradationem, quæ est executio prioris degradationis verbalis, & sine alijs Episcopis, fieri potest, etiam in degradatione Clerici in sacris Ordinibus constituti, *Silvest. V. Degradatio, n. 1. in fine. Franc. hic §. Actualis, n. 3. Laym. c. l. n. 4.*

Porro Concilium Tridentinum *Sess. 13. c. 4. de*
» *reform.* decrevit, ut contra Clericum in Sacris, et-
» iam Presbyteratûs Ordinibus constitutum, non
» solùm ad condemnationem illius, ac verbalem
» depositionem, sine Episcoporum præsentia, in nu-
» mero, qui à SS. Canonibus requiritur: sed etiam
» ad actualem, & solemnem degradationem, abs-
» que illis, procedere liceat. Adhibitis tamen, & as-
» sistentibus totidem Abbatibus, usum Mitræ, & Ba-
» culi habentibus, si in Civitate, aut Diœcesi com-
» modè haberi possint: alioquin adhibeantur aliæ
» Personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ, quæ
» ætate sint graves, & Juris scientiâ commendabiles.

XIX. Notandum secundò, plures sunt differentiæ inter degradationem verbalem, quæ fit per simplicem sententiam, quâ Clericus criminosus ab Ordinibus Clericalibus, seu potiùs ab Ordinum ministerio, aut executione depositus declaratur; & magis propriè depositio appellatur, quàm degradatio: & inter degradationem actualem, per quam vestibus & Insignibus Clericalibus actu, & solemni verborum formulâ privatur; nam per priorem non amittitur fori, & Canonis privilegium, sicùt per posteriorem, *Barb. de Offic. Episc. alleg.* 110. & alij apud ipsum. Deinde degradatio verbalis per sententiam ab Episcopo etiam nondum consecrato fieri potest per se, vel per alium, modò sit confirmatus, ideóque & Vicario Generali committi potest, quia ad eam non requiritur potestas Ordinis, sed solius jurisdictionis: degradatio verò actualis, & solemnis à solo Episcopo consecrato exerceri potest, quia est actus Ordini Episcopali, ex Ecclesiæ institutione, annexus: quamvis posset etiam delegari alteri Episcopo consecrato, non item non Episcopo, juxta alibi dicta, *Laym. c. l. n. 5. Barbos. c. l. n.* 24. Item si in Jure, vel Constitutione aliqua reperiatur imposita pœna degradationis, id intelligi debet de verbali degradatione, quippe leviori, non de actuali, quæ est gravissima pœna, ideóque infligi non debet, nisi in casibus Jure expressis, *Barb. cit. alleg.* 110. *n. 9.*

Notandum tertiò, crimina, propter quæ infligitur verbalis degradatio, sunt adulterium, concubinatus perseverans, post monitionem, Simonia notoria, stuprum, incestus, furtum, perjurium, homicidium, & alia crimina gravia, quæ irregularitatem inducunt, *Barb. c. l. n.* 10. At verò crimina, ob quæ Clericus actu degradandus est, & tradendus Curiæ seculari, sunt gravissima, quorum tria Jure expressa sunt. Veluti primò crimen hæresis manifestum. Secundò, crimen falsi commissi in Litteris Apostolicis. Tertiò, crimen conspirationis in proprium Episcopum, saltem si incorrigibilitas accesserit, *Laym. c. l. n. 6. Barb. c. l. n.* 11. quibus addi possunt plura alia crimina, videlicet Sodomia frequentata, crimen abortûs animati, solicitantes mulieres in Confessione, non ordinati celebrantes, vel Confessionem Sacramentalem audientes, ac denique ob aliud crimen valde enorme, & Reipubl. perniciosum, ut homicidium qualificatum, vel si Clericus fuerit incorrigibilis, & ruerit in profundum malorum, *Clarus l. 5. §. fin. q. 36. Laym. c. l. & Barb. n. 13. & seqq. & in Collect. hic n. 6.*

Notandum quartò, actualiter degradatus per solum Papam restitui potest: verbaliter autem depositus etiam per Episcopum, sed non per alium inferiorem, *Silvest. V. Degradatio in fine, Barb. cit. alleg.* 110. *n. ult.* Porro Sacerdos degradatus, etiam actualiter, conficit Sacramentum Eucharistiæ, si debitâ materiâ, & formâ utatur, ac intentione: quòd si restituerentur per Papam, non deberet de novo ordinari, licèt Insignia ei ablata restitui deberent, quia character impressus à Deo in anima manet, etiam post mortem, nec per hominem auferri potest, *Franc. in cit. c. 2. §. ult. n. 4. h. t. in 6.* plura de degradatione hæreticorum dicta sunt suprà *Tit. 7. sec. 3. §. 8.*

§. V.

De pœna Carceris.

XX. De hac agitur in *c. Quamvis. 3. h. t. in 6.*
Ubi Papa Bonifacius VIII. ita rescribit: quamvis »
carcer ad reorum custodiam, non ad pœnam spe- »
cialiter sit deputatus: potest tamen Episcopus, vel »
alius Judex Ecclesiasticus, Clericos sibi subjectos »
de criminibus confessos, vel convictos, in perpe- »
tuum, vel ad tempus, prout viderit expedire, carce- »
ri mancipare ad pœnitentiam peragendam, provi- »
dè pensatis delictis, & personis, aliisque circum- »
stantiis. »

XXI. Ubi notandum, licèt carcer de Jure Civili regulariter sit introductus ad custodiam reorum, pendente accusatione, *l. ult. C. De Custodia reorum*, ubi de his, quos tenet carcer inclusos, sancitur, ut convictos velox pœna subducat, id est, citò condemnentur, & puniantur: aut liberandos custodia diuturna non maceret, id est, citò absolvantur, & liberentur, si innoxii reperiantur. Veruntamen de Jure Canonico carcer est institutus etiam ad pœnam, *Gl. hic in casu, not.* 1. non tantùm ad certum tempus v. g. ad VII. annos, sed etiam in perpetuum, ut liquet ex hoc c. Ratio est, quia cùm SS. Canones non infligant pœnam mortis, *c. In Archiepiscopatu. 4. de raptor.* ideo ne crimina impunita maneant, necessarium fuit, pro gravioribus criminibus pœnam perpetui carceris statuere, *Gl. hic in casu*, quam Ecclesiastici Judices, non solùm contra Clericos imponere possunt sed etiam contra laicos, præsertim in causa hæresis, *c. Excommunicamus. 15. §. Siqui de hæret. Sayr. in Clavi regia lib. 12. c. 18. n. 6.* de quo plura dicta sunt suprà *Tit. 7. sec. 3. §. 9.*

XXII. Porro incarceratio, seu pœna car-

ceris

ceris per se non infamat, ut colligitur ex c. *Super his.* 8. *h. t. junctâ Gl. fin.* Nam cùm quidam Clericus coram Papa in testimonio ferendo vacillâsset, & variâsset in dicto suo, jussit Papa per delegatum suum, illum capi ac detineri in carcere; unde quæsitum fuit, an iste Clericus infamiam incurrerit, & respondet Papa, quòd non.

Ratio est, quia iste testis vacillans aut varians, in ferendo testimonio, non fuit detrusus in carcerem, tanquam reus criminis falsi; tunc enim potuisset ipsi infligi pœna ordinaria hujus criminis, ex lege Cornelia de falsis, & infamiam incurrisset: sed fuit conjectus in carcerem, propter delictum variationis in sua depositione, per quam aures Judicis aliquomodo offenderat, sed non poterat ob illam convinci de crimine falsi, quia variatio ista poterat variè explicari, & benigniùs: ideóque Clericus iste nullam infamiam incurrit, quam carcer per se solus non inducit, *Abb. n. 2. & 4.*

§. VI.

De pœnis occidentium, vel percutientium proprium Episcopum, vel occidentium Rectorem Ecclesiæ. Item de pœna litigantis, iniuriam inferentis Iudici.

XXIII. Quæritur primò, qualiter puniendi sunt, qui occidunt, vel percutiunt proprium Episcopum, vel Rectorem aut alium Clericum alicujus Ecclesiæ? Respondetur, de hoc agitur inprimis in *c. Ad aures. 10. h. t.* Nam cùm quidam Cives Vicentini Episcopum suum interfecissent, illi feudis, & beneficiis, quæ ab Ecclesia Vicentina obtinebant, per sententiam privati fuerunt. Unde quæsivit Episcopus, utrùm ipsis, vel eorum hæredibus ablata sint restituenda? Respondet Papa, nec ipsis, nec eorum hæredibus prædicta feuda esse restituenda, vel de novo alia beneficia esse conferenda, sed potiùs majore animadversione esse plectendos.

XXIV. Ubi notandum primò, nomine beneficiorum hîc intelliguntur feuda, & alia, quæ temporalem utilitatem afferunt, eáque prohibentur restitui, non tantùm occisoribus, sed etiam hæredibus eorum in pœnam, licèt aliàs ex nova concessione illa acquirere potuissent, *Abb. hic n. 3.*

Notandum secundò, quia sacrilegium est crimen Ecclesiasticum, potest Judex Ecclesiasticus, ob illud, etiam laicis imponere pœnam temporalem, privando illos feudis, vel aliis bonis temporalibus, quæ obtinuerunt ab Ecclesia, cujus Prælatum occiderunt, *Abb. hic n. 1. Barb. hic n. 2.*

XXV. Porò novo Jure in *Clement. Si quis. 1. h. t.* auctæ sunt pœnæ, ita ut qui injuriosè occidit, vel percussit Episcopum, vel cepit, aut bannivit, vel hæc fieri mandavit, aut ab aliis facta rata habuit, vel qui ad id consilium dederit, vel favorem, vel scienter defenderit, excommunicationem incurrat reservatam S. Pontifici. Ubi etiam aliæ enumerantur pœnæ. Terra item, & Civitas in hoc delinquens Ecclesiastico subjaceat interdicto, donec satisfecerit. Ita Potestas, Curiales & Officiales similiter sunt excommunicati. Denique in fine additur, quòd qui ex his absoluti fuerint in mortis articulo, si convalescant iterum, in sententiam excommunicationis, ipso facto, reincidunt, nisi mandato Papæ paruerint. Explicatio hujus *Clement.* videri potest apud *Abbatem ibid. & Barb. in Collect. & Suar. disp. 37. sec. 1. n. 19. & seq.*

XXVI. Similiter in c. *In quibusdam. 12. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. prohibetur, ne Ecclesiarum Patroni, Advocati, & Vicedomini, qui, cùm vacantibus Ecclesiis de Pastoribus idoneis provideri debet, non solùm difficultates ingerunt, & malitias: sed etiam de possessionibus, aliisque bonis Ecclesiasticis, pro sua voluntate, disponere præsumunt, imò etiam ipsos Prælatos occidere non formidant: de cætero plus sibi usurpent, quàm Jure reperiatur permissum: & si secus fecerint, per censuram Ecclesiasticam compescantur. Ne quod ad defensionem est inventum, in depressionis dispendium, sive gravamen retorqueatur. Statuit præterea Concilium, ut si prædicti Rectorem, vel alium Clericum ipsius Ecclesiæ, per se, vel per alios occidere, vel mutilare præsumpserint, Patroni Jus patronatûs, Advocati advocatiam, feudatarii feudum, Vicedomini Vicedominatum, & Beneficiati Beneficium amittant, quod ab Ecclesia illa tenebant; & non solùm nihil de præmissis perveniat ad hæredes, sed etiam nullus ex posteris, usque ad quartam generationem, admittatur ad Collegium talium Clericorum: neque in domibus Regularium alicujus Prælationis assequantur honorem, nisi cum eis fuerit dispensatum.

XXVII. Notandum primò, Patroni, & Advocati Ecclesiarum, non possunt plus juris sibi vendicare in Ecclesiis, quàm Jure reperiatur ipsis concessum, adeóque si aliquod jus prætendunt in Ecclesia, debent probare illud sibi esse debitum, *Abb. hic not. 1.*

Notandum secundò, Patroni, Advocati vel similes personæ habentes jus aliquod in Ecclesia, si occidant, vel mutilent, per se, vel per alium, Rectorem, vel alium Clericum alicujus Ecclesiæ, privantur omnibus juribus, & beneficiis, quæ in illa Ecclesia obtinent, *Gloss. hic in casu*, & in notatis, *Abb. in princ.* & licèt in hôc c. sermo sit de beneficio temporali, & profano, ut feudo, vel alio simili, loquitur tamen etiam de beneficio Ecclesiastico, quòd occidens Prælatum, vel Clericum Beneficiatum sit privatus beneficio, quod obtinet in ea Ecclesia, ut post *Tolet.* docet *Garc. Tract. de benef. p. 11. c. 10. n. 57. & 58.* & quidem ipso jure, seu facto: quamvis *Azor p. 2. libr. 7. c. 18. q. 1. §. Deinde quæres*, putat, quòd verbum *amittant* ibi positum contineat pœnam privationis, non ipso jure latam, sed per sententiam Judicis ferendam. Verùm non dicitur ibi simpliciter *amittant*, sed *prorsus amittant*, quæ dictio *prorsus* importat idem, quod ipso jure, seu ipso facto, *Abb. hic num. 7. Garc. c. l. Barb. hic in Collect. n. 3.* & alii communiter.

Notandum tertiò, qui occidunt, vel mutilant Prælatum, vel alium Clericum alicujus Ecclesiæ, per se, vel per alios, non solùm ipsi, sed etiam hæredes,

seu posteri eorum, usque ad quartam generationem perdunt, quicquid habent ab Ecclesia, nec admittuntur ad statum Clericalem; & sic puniuntur filii, & posteri propter delictum parentum, sicut in crimine læsæ Majestatis, *Gl. hic V. Hæredes*, ubi nomine hæredum intelligit descendentes ab istis malefactoribus per lineam rectam, usque ad quartam generationem, *Abb. hic n. 2. Barb. hic in Collect. n. 5.* utrùm autem descendentes per lineam fœmininam, mox dicetur.

Notandum quartò, cum prædictis, qui non possunt admitti ad statum Clericalem, nec præfici in Ordinibus Regularium, potest dispensare Episcopus, quia dispensatio hîc non fuit specialiter reservata Papæ, *Gl. fin. hîc & Barb. n. 4.*

XXVIII. Porro quod dictum est, pœnam impositam alicui, & filiis, seu posteris ejus usque ad quartam generationem, juxta *cit. c. In quibusdam*, id intelligi debet de linea masculina tantùm, nec extendi ad posteros lineæ fœmininæ, prout statuitur in *c. Vbicunque. 4. h. t. in 6.* Ubi Bonifacius VIII. ita rescribit: Si alicui, & ejus filiis, seu posteris usque ad certam generationem, pœna imponatur ab homine, vel à Jure, pœna ipsa tantùm eos afficit, qui per lineam non fœmininam, sed masculinam descendunt: nisi aliud in Jure, vel sententiâ Judicis sit expressum.

XXIX. Notandum primò, pœna imponi potest, non solùm delinquenti, sed etiam filiis, & posteris ejus, imò & collateralibus, sive Jure, sive etiam ab homine, id est, à Principe Superiorem, non recognoscente, ex plenitudine potestatis, nam ab inferiore non posset imponi, cùm unus pro alio nequeat puniri, & pœnæ suos debeant tenere auctores, nisi in casibus Jure expressis, *Franc. hic n. 1.*

Notandum secundò, appellatione filiorum, & posterorum comprehenduntur tantùm regulariter in materia pœnali, descendentes per lineam masculinam, non autem per fœmininam, & multò minùs collaterales, quia in pœnis strictior interpretatio est facienda, idque sive mentio fiat de filiis, seu posteris usque ad certum gradum, seu generationem, ut in hoc c. sive non, quia in dubio potest censeri, quòd intelligatur usque ad quartum gradum, *Franc. hic n. 2.*

Notandum tertiò, si pœna imposita sit à Jure, vel ab homine alicui, & filiis, seu posteris ejus, tunc etiam comprehenduntur descendentes per lineam fœmininam, quando apparet ex dispositione ipsius Juris, vel hominis hoc esse expressum, *Franc. hic n. 3.* Exempla habentur in *c. un. §. Contra natos de schismat. in 6.* Ubi pœna posteris imposita afficit etiam descendentes per lineam masculinam, & fœmininam, quia id Jure ita expressum est: & in *c. Statutum. 15. de hæret. in 6.* propter crimen hæresis puniuntur descendentes ex linea paterna usque ad primum, & secundum gradum, nempe filii, & nepotes; ex materna verò usque ad primum gradum, scilicet filiæ tantùm: *Barbos. hic n. 6.* Idque apertè colligitur ex hoc c. in fine, quòd nomine filiorum, & posterorum etiam veniant descendentes per lineam fœmininam, quando id in jure expressum est, vel in Constitutione, quia tunc tenor illius est servandus, *Gl. hîc in notat.*

XXX. Quæritur secundò, quomodo puniendus sit litigans injuriam inferens Judici? Resp. de hoc agitur in *c. Dilectus. 11. h. t.* Ubi Innocentius III. ita rescribit: Si quis temerè proruperit adversus assertionem Judicis (per contumeliam, v. g. dicendo, quòd mentiatur, vel nihil sciat, *Gl. marg. hic lit. A.*) coram quo litigat, cùm de improbitate litigatoris constiterit, juxta Superioris arbitrium, dignâ animadversione puniri poterit, ne Judicialis auctoritas vilipendatur.

Ubi notandum, vel injuria illata Judici est notoria, & tunc potest ipse Judex punire eum, qui injuriam intulit, quia in notoriis non subest ulla suspicio, neque ferenda est sententia cum solennitate, quod procedit, si pœna in Jure sit expressa; secus si Judex possit illam imponere, pro suo arbitrio, tunc enim arbitrando posset excedere modum, *Abb. hic n. 3.* Vel injuria non est notoria, & tunc si principaliter concernat personam ipsius Judicis, non potest ipsemet punire, esset enim Judex in facto proprio, *c. Inter querelas. 27. caus. 23. q. 4.* Vel contingit principaliter dignitatem Judicis; & tunc potest quidem ipse punire, sed poterit recusari tanquam suspectus, quia injuria saltē consequenter tangit etiam personam ipsius. Quòd si verò sit Judex delegatus, tunc potest procedere contra eum, si per injuriam illatam impediat jurisdictionem ipsius, alioquin verò, si non impediatur, debet puniri injurians per Superiorem ejusdem, ut indicatur in hoc c. ibi: *juxta Superioris arbitrium, arg. Auth. de testibus. §. Si verò ignoti, coll. 7. Abb. hic cit. n. 3.*

§. VII.

De pœna persistentis pertinaciter in excommunicatione, ultra annum, & pœnis insectantium, percutientium, capientium, vel occidentium S. R. Ecclesiæ Cardinales.

XXXI. De priore pœna agitur in *c. Gravem. 13. & ult. h. t.* Ubi talis casus proponitur: Comes Registrensis multas injurias, & gravamina intulerat Capitulo Laudunensi, propter quæ per Judices à Sede Apostolica delegatos excommunicatus fuit, & per duos annos, & ampliùs in excommunicatione persistens, pertinaciter renuit juri parere, contemnendo claves Ecclesiæ. (datas à Petro, *Gl. hic V. Claves*) Re delatâ ad Papam Honorium III. is, quia hujusmodi pertinacia non caret suspicione hæreticæ pravitatis: volens tamen parcere Nobilitati dicti Comitis (quoad pœnas) mandavit quibusdam à se delegatis, ut si Comes ille commonitus, non paruerit plenè juri, ipsi Ecclesias, in quibus jus habet, ab ejus obligatione absolvant, & subditos ipsius à fidelitatis juramento (quamdiu in excommunicatione perstiterit) denuncient absolutos.

XXXII. Notandum primò, laicus potest, ob injurias illatas Clericis, excommunicari, quod intelligendum est, si commonitus super injuriis nolit satisfacere, nec Juri parere, nam propter solum delictum non potest quis excommunicari, nisi accedat contumacia, *c. Sacro. 48. de sent. excomm. Abb. hic n. 2.*

Notandum secundò, qui per annum in excommunicatione persistit, fit suspectus de hæresi, *c. Excommunicamus. 13. §. Qui autem de hæret.* de quo dictum suprà *Tit. 7. sec. 2. §. 4.* quia censetur contemnere

potesta-

potestatem Ecclesiæ, cujus excommunicationem non curat, *Abb. hic n. 3.* Nec refert, quòd in hoc c. sit sermo de eo, qui per duos annos, & ampliùs in excommunicatione perstitit, quia narratur solùm, quod in facto contigit, & textus non se fundat super illo, sed super diuturnitate temporis ultra annum, adeòque post annum fit suspectus, *Abb. hic & Barbos. num. 3.*

Notandum tertiò, Nobiles leviùs puniuntur, propter delictum, quàm ignobiles, ut patet ex hoc c. in quo Papa potuisset severiùs punire illum Comitem, indictâ illi purgatione de hæresi, & eâ non præstitâ, eum excommunicando, sed mitiùs cum illo actum, quia si nimis severè procedatur à Judice Ecclesiastico contra potentes, & Nobiles, sæpe inde proveniunt gravia scandala, & schismata, quæ cavenda sunt, *Abb. hic n. 4.*

Notandum quartò, propter contemptum excommunicationis, potest Ecclesia punire laicum perseverantem in excommunicatione, privando eum juribus, quæ obtinet ab Ecclesia, v. g. jure Patronatûs, & remittendo interim debita pecuniaria, quæ ipsi excommunicato debentur, & declarando vasallos ac subditos illius esse ipso jure, seu facto, sine alia sententia, absolutos ab obedientia, & obsequiis talis domini, quamdiu in excommunicatione perstiterit, *Gl. fin. hic & Abb. n. 5. & 6.*

XXXIII. Quod verò attinet ad pœnas persequentium, seu offendentium Cardinales, de iis agitur in c. *Felicis. 5. & ult. h. t. in 6.* In quo statuitur primò, qui Cardinalem S. R. E. hostiliter fuit insecutus, vel percussit, aut cepit, seu incarceravit, vel socius fuit facientis, vel idem fieri mandavit, vel ratum habuit: aut consilium, auxilium, vel favorem dedit: vel postea receptavit, aut scienter defendit, tanquam reus læsæ Majestatis, perpetuò sit infamis, diffidatus, & bannitus: non possit testamentum facere, nec succedere ex testamento, vel ab intestato alicui: cuncta ejus ædificia debent dari in ruinam, seu destrui, nullo tempore reparanda: nullus ei reddere debita, vel respondere in judicio teneatur. Ejus bona applicentur fisco, ut ex illis nihil transmittat ad posteros, seu hæredes. (Cùm aliàs regulariter bona damnatorum transeant ad hæredes, & non ad fiscum, *Auth. Bona. C. De bonis damnat.*) Si quæ feuda, officium, vel beneficium, spirituale, vel temporale ab Ecclesiis quibusdam obtineat, sit iis ipso jure privatus, eáque ita liberè ad Ecclesiam revertuntur, ut Ecclesiarum Rectores de iis, pro sua voluntate, disponere possint. Secundò ejus filii, vel nepotes per lineam (etiam fœmininam, *Gl. Magna hic V. Suadebunt.*) descendentes quovis beneficio, etiamsi Pontificalem dignitatem adepti sint, ipso jure sint eis privati. Nullus præterea filiorum, vel nepotum ex virili sexu descendentium promoveatur ad dignitatem, vel honorem Ecclesiasticum aut mundanum, vel ad regimen alicujus loci: sit illis quodlibet officium, seu ministerium publicum interdictum, & ad testimonium in judiciis ferendum reddantur inhabiles: non promoveantur ad Ordines, nec ad officium, vel beneficium Ecclesiasticum, nec ad actus legitimos eis pateat aditus, omni spe dispensationis super prædictis ademptâ, *cit. c. ult. §. Quòd si quis.* Tertiò, non solùm autem offendentes Cardinalem, puniuntur prædictis pœnis, sed etiam incurrunt, ipso facto, sententiam excommunicationis, à qua non possunt absolvi, nisi à Romano Pontifice, excepto articulo mortis. Et singulis diebus Dominicis, & festivis, pulsatis campanis, & accensis candelis, ut excommunicati, publicè denuntientur, *cit. c. ult. §. Præsenti.*

Quartò cùm fuerint absolvendi, cavere idoneè debent, quòd æquo animo sustinebunt pœnam sibi imponendam: ubi etiam additur, quam pœnitentiam facere debeant, cùm absolvuntur: obtenta autem absolutione, indulgetur eis, ut postmodum acquisita repetere possint, *cit. c. ult. §. Cùm autem.* Quintò si quis verò nudo consilio aut favore simplici fuerit in præmissis culpabilis, eum Judex, pro qualitate culpæ, castigare poterit, *cit. c. ult. §. Illud autem.* Sextò permittit Papa, ut prædictæ pœnæ extendantur etiam ad collaterales, fratres videlicet, nepotes, & pronepotes talium, *cit. c. §. Ceterùm.* Septimò similiter offendentibus familiares Papæ, vel Cardinalium, imponi poterit pœna, pro qualitate culpæ, *§. Præmissis etiam.* Octavò, occidentes verò Cardinales, vel dantes causam mortis, ultra prædictas pœnas, acriùs adhuc puniri debent, *§. Si quis verò.* Denique in §. *fin.* additur, nihilominus Potestates, seu Magistratus seculares per pœnas legales contra tales procedere debere, & hanc Constitutionem facere observari: alioquin Princeps, vel Potestas, vel Magistratus, & Officiales eorum, intra mensem, postquam res ad notitiam eorum pervenit, eo ipso, excommunicationem incurrant. Civitas verò, quæ tales delinquentes non puniverit, sit interdicta, & eo ipso, Pontificali, seu Episcopali dignitate privata.

Porro etsi regulariter pro uno delicto non possint imponi plures pœnæ, id tamen fallit, si crimen sit valde enorme, *Franc. in cit. c. ult. §. Per hoc. n. 4. h. t.* Ubi plures limitationes affert, & pluribus explicat hoc c. *Barbos. in Collect. hic.*

§. VIII.

Utrùm Metropolitanus possit punire iniurias sibi, vel suis illatas à subditis Episcoporum Comprovincialium?

XXXIV. De hac re agitur in c. *Romana. 1. h. t. in 6.* In quo Papa Innocentius IV. rescribit Archiepiscopo Rhemensi, ut cùm visitat Provinciam suam, si sibi, suæque familiæ, aut aliis, etsi de familia sua non sint, injuria inferatur à subditis suorum Suffraganeorum, vel etiam si extra visitationem, suos mittat nuncios ad convocandum Concilium Provinciale, vel aliàs jurisdictionem exerceat in provincia, eos propter injuriam illatam, dummodo notoria sit, possit propria auctoritate punire, si hac occasione impediatur ejus jurisdictio, nisi ex Ecclesiæ Rhemensis consuetudine plus potestatis ei competat. Præterea eidem Archiepiscopo,

alíisque Metropolitanis in iuis Provinciis,dum jurisdictionem fic exescent,puniendi manifeftas,feu notorias offenfas, eisdem, vel fois illatas, ex fpeciali conceffione Apoftolica(etiamfi per hujusmodi injurias illatas jurisdictio ejus non impediatur,) libesam habeant facultatem.

XXXV. Notandum primò, quando crimina funt notoria, poreft Archiepifcopus, five Metropolitaous punire fubditos Suffraganeorum in tota Provincia, *c*, *s*. §. *Notoria de cenfib. in 6.* Idque procedit, etiamfi Archiepifcopus non vifitet,fi tamen Epifcopus fit negligens, *Quarant. in fumma Bullar. n.* 24. Dicuntus aotem hîc crimina notoria,quæ ita manifefta funt, & pateutia, ut oullâ ptobabili tergiverfatione celari poifiut, & in quibus nullâ probatione aut caufæ cogoitione eft opus, *c. Manifefta.* 15. *cauf.* 2. *q.* 1. *c. Evidentia.* 9. *de accufat. Barb. in Collect. hîc num.* 2.

Notandum iecundò, nemo poteft effe Judex in propria caufa, nec fibi, vel fuis jus dlcere debet, *l. Vnic. C. Ne quis in fua caufa &c.* adeòque fi injuria illata Prælato ipfius perfonam tantùm contingat, uon poteft aliquem, propter injuriam illatam, punire: fi verò tangat Ecclefiam fuam, poteft punire injuriantes,tametfi indirectè,& per quandam confequentiam id cedat in commodum ipfius, *Gloff. hîc V. Punire, Barb. in Collect. hîc n.* 4. Non tamen poteft Prælatus remittere injuriam Ecclefiæ foæ factam, ficut filiusfam. etfi poteft remittere injoriam fibi factam, in quautum ipfom tangit; non tamen in quantum tangit patrem, *l.* 1. §. *Vfque adeo. ff. De Injuriis. Gl. hîc V. Punire, Barb. hîc n.* 5.

§ IX.

Proponuntur fummæ reliquorum Capitulorum, quæ in Clementinis,& Vtrisque Extravagantibus continentur.

XXXVI. In *Clement. Multorum.* 2. *h. t.* (uam de pœna contenta in *Clement.* 1. *h. t.* jam actum iuprà §. 6. *n.* 25. *eod.*) ftatuitur: Qui detineot, vel procurant capi perfonas Ecclefiafticas, ut renuncient fuis beneficiis, velut citati ab homine, vel à jure, nou vadant ad Sedem Apoftolicam: præter pœnam excommooicationis, quam per Canones antiquos incurrunt, (*cap. Si quis.* 29. *cauf.* 17. *q.* 4. *c. Nuper.* 29. *de fent. excomm.*) fi Prælati fint,à perceptione fructuum Ecclefiarum fuarum per trieunium funt fufpenfi; inferiores verò beneficiis obteotis funt privati. Eandem pœnam incurrunt,qui citati non veniunt ad Sedem Apoftolicam, & procurant fe capi à Poteftate feculari: (fecus fi per Poteftatem Ecclefiafticam, *Gloff. hîc V. Seculari.*) Refignationes autem beneficiorum modo prædicto extortæ, licèt à Prælatis ipforum refignantium fint receptæ, aut ratificatæ, funt omnino uullæ ac irritæ (ita ut nou valeant, etiam quoad tenunciantem, *Gl. hîc V. Nullus.*) quas quidem pœnas, Ordinarii locorum quamprimùm aliquem incurriffe fciverint, ftatim illum publicare debent, ut pœnæ executioni mandentur, prout ad eos pertinuerit. Pro explicatione hujus *Clement.* 2. *Præter Gl. & Barb. in Collect. hîc* videri poteft *Abbas in Clement. & Suar. dif.* 31. *de cenfur. fec.* 5. *n.* 17. *& feqq. usque ad n.* 22.

XXXVII. Præterea in *Clemens. Cupientes.* 3. *h. t.* Religiofi Mendicantes, qui domos ad inhabitandum, vel loca quæcunque de novo recipiunt, vel recepta mutaor, vel eas transferunt io alios, cujusvis alienationis titulo, contra prohibitionem *c. un. de exceffib. Pral, in 6.* ultra pœnas ibi expreffas, fententiam, excommunicationis, ipfo facto, incurrunt. Similiter Religiofi (etiam nou mendicantes) qui iu fuis fermonibus, vel alibi, præfumunt aliqua proferre, ut audientes rettahant à folvendis decimis Ecclefiis debitis, funt, ipfo facto, excommunicati. Item fi requifiti in certis Dominicis, & feftis diebus in textu expreffis, quando prædicant, & in Confeffionibus audiendis populum uon inftruunt, nec fcrupulum confcientiæ iis injiciunt, ut non omittant folvere decimas, graviter debeor argui à fuis Superioribus, quibus etiam in Virtute Sanctæ obedientiæ præcipitur, ut ftatuta pœnalia faciant contra hujusmodi transgreffores, ita ut pœna eorum aliis fit in exemplum, Conftitutione Papæ Gregorii X. in *c.* 1. *de decim. in* 6. nihilominous in fuo valore permaneote. Item Religiofi, qoi fcienter omittunt confcieutiam facere de folvendis decimis, funt fufpenfi, ipfo facto, ab officio prædicandi: donec, fi commodè dicendi facultatem habuerint, coofcieutiam faciant pœniteotibus: & fi prædictâ oegligentiâ uon purgatâ, prædicare præfumpferint, ipfo facto, funt excommunicati. Ad Religiofos autem Monafteriorum, & Rectores Ecclefiarum decimas percipientium, hæc Conftitutio nou extenditur. Denique in §. *ult. cit. Clement. Cupientes*, pœna excommunicationis fertur io Religiofos, & Clericos feculares violatores Cooftitutionis Bonifacii VIII. in *c.* 1. *de fepult. in* 6. qua præcipitur, ne aliquos ad vovendum, juraodum, aot fide interpofitâ, promittendom inducaot, ut fepulturam apud ipforum Ecclefias eligant, vel electam oon muteot, alioquin ipfo facto feotentiam excommunicationis incurraut, refervatæ Sedi Apoftolicæ; præterquam in mortis articulo, non obftantibus quibuscunque privilegiis, & ftatutis; pœnâ tameu coutentâ in *cit. c.* 1. in fuo robore duraturâ, de quo dictum fuprà *libr.* 3. *Tit.* 28. §. 2. *n.* 26. *& 2. feqq.* Hujus Clementinæ meminit *Azor p.* 1. *libr.* 12. *c.* 13. §. 17. & qooad pœnam excommunicatiooia *Suar. dif.* 23. *de cenfur. fec.* 5. *n.* 33. & aliquot *feqq.* qui videri poteft.

XXXVIII. Porro in *Extravag. Dierum un. Ioann. XXII. h. t.* Narrantur inprimis facinora nonnullorum hominum degentium in Marchia (quæ eft Provincia Romanæ Ecclefiæ fubjecta,ut habetur in textu,etiam in temporalibus) qui fuos Rectores, & Officiales occidere foliti erant, & poftea enumerantur XVII. modi offeufarum, & totidem pœnæ, quas incurrunt, oon folùm hactenus fic offendeutes,fed etiam qui de cætero talia facere præfumunt: & additur, eorum filios quoque, propter patrum iniquitatem, à quibuscunque honoribus, & beoeficiis, tanquam iodignos repellendos effe, *Vivian, in Ration, h. t.* concordat *c. ult. h. t.*

alt. h. t. in 6. & Clement. 1. eod. legatur ipse textus, *junct. Gloss.*

XXXIX. Denique in *Extravag. Divinis unic. h. t.* Inter Communes, Hugo Geraldi Episcopus Caturcensis, propter varios excessus, seu crimina ab ipso perpetrata, varias pœnas incurrit, quia Sedi Apostolicæ, suis subditis, & sibi ipsi fuit injuriosus, cujus delicta in specie recensentur in textu, propter quæ etiam perpetuæ depositionis sententiam meruit, & omni Pontificali, Sacerdotali, & quolibet alio officio privatus fuit, & ad perpetuum carcerem condemnatus. Ex quo patet, propter quæ crimina Prælatus possit deponi. Unde hoc c. rectiùs sub Tit. de Excessibus Prælatorum positum fuisset, nisi antiqui Libri illud sub hoc Titulo de pœnis collocâssent, ut notatur in summa hîc.

TITVLVS XXXVIII.

DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

Actum est Tit. præcedente de pœnis, quæ imponuntur in foro externo, seu Iudiciali, nunc subiicitur hic Titulus de pœnis, quæ imponuntur in foro interno, seu Pœnitentiali; sed quia huiusmodi pœnæ, seu pœnitentiæ quandoque relaxantur per Remissiones, seu Indulgentias, ideo de his etiam agitur hoc Titulo, qui extat quoque in Sexto, Clementinis, & Extravagantibus Communibus.

SECTIO I.

DE POENITENTIIS.

§. I.

De Pœnitentia in genere.

I.

Quæritur primò, quid sit pœnitentia, & quot modis accipiatur? Resp. pœnitentia describitur per effectum, in c. 1. *dist.* 3. Ubi dicitur, Pœnitentia est præterita plangere, & plangenda iterum non committere. Accipitur autem pœnitentia tripliciter, ut notat *Silvest. in Summa V. Pœnitentia. n.* 1. Primò, prout est Virtus specialis, & definitur communiter ex *S. Thom.* 3. *p. q.* 85. *art.* 2 & 3. detestatio seu dolor animi de peccato, quatenus est offensa, seu injuria Dei, intentione eam compensandi, seu pro ea satisfaciendi, de qua plura videri possunt apud *Tann. Tom.* 4. *dist.* 6. *q.* 2. *dub.* 1. *Laym. libr.* 5. *Theol. mor. tr.* 6. *c.* 1. & alios Theologos. Secundò, accipitur Pœnitentia, prout est Sacramentum novæ legis à Christo institutum *Joan.* 20. & continet tres partes, seu actus, scilicet Contritionem Confessionem, & satisfactionem. Tertiò, sumitur pœnitentia pro satisfactione, quæ duplex est, publica, & privata, ut ex infrà dicendis patebit. Huc pertinent Canones pœnitentiales in fine Decreti jussu Gregorii XIII. editi, & sunt quædam regulæ directivæ ad pœnitentias delinquentibus imponendas, quæ tamen, cùm nimis rigidæ viderentur, hodie non sunt ampliùs in usu: sed per desuetudinem sunt abolitæ, in quarum locum successerunt Remissiones, sive Indulgentiæ, de quibus infrà.

II. Quæritur secundò, quotuplex sit pœnitentia sumpta tertio modo, pro satisfactione? Resp. Alia est publica, alia privata. Publica est illa, quæ imponitur, & per agitur pro manifestis peccatis, juxta c. *Manifesta.* 1. *h. t.* Ubi dicitur: Manifesta peccata non sunt occultâ correctione purganda: nam qui publicè peccant, etiam publicè puniendi sunt, ut tollatur scandalum, & alii territi arceantur à similibus, *c. pen. junct. Gl. V. Veteri. dist.* 45. *Gl. hic V. Occulta*, & *Abb. not.* 1. *Consentit Concil. Trid. Sess.* 24. *c.* 8. *de reform. in princ.* Pœnitentia verò privata, seu occulta est, quæ imponitur peccatis secretis, seu arcanis, in actu Sacramentalis Confessionis, & privatim etiam peragitur, *Silvest. d. l. q.* 1. occulta enim peccata non sunt publicè punienda, *c. Si peccaverit.* 19. *caus.* 2. *q.* 1. Porro in fine hujus c. non est sermo de purgatione innocentiæ, de qua agitur in *Tit. de purgat. Canon.* sed de purgatione culpæ per condignam satisfactionem, *Abb. hic.*

III. Præterea pœnitentia publica, alia est solemnis, alia non solemnis. Prior est illa, quæ præscribitur in Concilio Agathensi relato in *c. In capite.* 64. *dist.* 50: quæ olim injuncta fuit in initio Quadragesimæ, servatis certis solemnitatibus, seu ritibus ibi expressis, & finiebatur in Cœna Domini. Et hanc solemnem pœnitentiam solus Episcopus imponere potest, vel Sacerdos, illius mandato, & nonnisi pro peccato valde enormi, & toti Communitati, seu Reipubl. scandaloso, & pernicioso: nec imponi debet, nisi semel, quia non iteratur, *c.* 2. *dist.* 3. *de pœnit. Hostiens. in summa h. t. n.* 55. *§. His prælibatis. Silvest. V. Pœnitentia. q.* 1. & 2. Effectus autem solemnis pœnitentiæ est, quia tales pœnitentes facit infames, non ratione pœnitentiæ, sed ratione criminis promulgati, saltem si per sententiam Judicis sit imposita; ideóque nec ad Ordines promoveri, nec in susceptis ministrare possunt, *c. Illud.* 66. *dist.* 59. *Silvest. V. Pœnitentia. q.* 3. Publica verò, sed non solemnis pœnitentia dicitur illa, quæ fit publicè, & in facie Ecclesiæ, non tamen cum prædictis solemnitatibus jure præscriptis, veluti cùm injungitur alicui peregrinatio per

mundum, cum pera, & baculo benedictis, quam non tantùm Episcopus, sed etiam quilibet Sacerdos injungere potest, & multò magis Pœnitentiarius generalis Episcopi, quia non reperitur prohibitum, *Hostiens. c. l.* propter grave, & publicum crimen, sed non scandalosum, *Silvest. c. l. q.* 2. Veruntamen Clericis, non solùm solemnis, sed nec publica pœnitentia est injungenda, nisi sint depositi, *Gl. in cit. c.* 1. *V. Occulta. h. t. Hostiens. c. l. & Silvest.* de quo plura infrà.

IV. Cæterùm illud hîc controvertitur, an Confessarii, pro peccatis publicis auditis in Confessione Sacramentali, possint imponere pœnitentias publicas? Negat *Navarr. in c.* 2. *dis. 6. de pœnit. n.* 87. *& seq. & in man. Prael. c.* 8. *n.* 10. quia Confessarii imponendo publicam pœnitentiam, tali facto significant, pœnitentem gravia peccata sibi confessum fuisse, & sic indirectè revelarent confessionem. Ex quo sequitur, quòd *cit. c.* 1. *h. t.* loquitur, non de Sacramentali pœnitentia, sed de ea, quæ in foro externo imponitur. Sicut & Concilium Trident. *cit.* c. 8. Limitat tamen id *Navarr. cit. dis. n.* 93. *& cit. c.* 8. *n.* 10. nisi pœnitens expressè, vel tacitè consentiat, ut confessio publicetur, & consequenter etiam peccatum à se commissum revelari permittat: idque ob eam causam, ut Deo & populo, quos scandalizaverat, satisfiat.

Quare verus intellectus *cit. c.* 1. *h. t.* est, manifesta peccata, non occultâ, sed manifestâ correctione purganda esse, in foro scilicet exteriore; imò etiam in interiore, si pœnitens, vel sponte petat, vel suscipiat pœnitentiam illam publicam. *Navarr. cit. dis.* 6. *num.* 10. *Covarruv. libr.* 2. *var. resol. c.* 10. *num.* 3. Ubi tamen monet, non facilè ad talem publicam pœnitentiam veniendum esse, sed cum matura deliberatione, quia scilicet peccatum hujusmodi est; ut & peccantis correctio, & aliorum ædificatio publicam pœnitentiam requirat.

§. II.

De pœnitentia occidentis Presbyterum.

V. De hac agitur in *c. Presbyterum.* 2. *h. t.*
» quod est desumptum ex Concilio Maguntinensi,
» ubi statuitur, ut si quis Presbyterum occiderit,
» ei secundùm Canones (pœnitentiales) XII. an-
» norum pœnitentia imponatur. Quòd si de hoc
» convictus fuerit (scilicet in judicio, *Hostiens. hic*
» *V. Convictus.*) usque ad ultimum vitæ suæ tempus
» cingulo militiæ careat, & absque omni spe conju-
» gii maneat.

Ex quo colligitur, quòd triplici pœnâ plectatur occisor Sacerdotis. Prima est, ut pœnitentiam agat XII. annis, v. g. jejunando, certis diebus in hebdomada, vel peregrinando, aut aliud opus pœnitentiæ exercendo, arbitrio prudentis Confessarii. Et quamvis aliàs regulariter, propter mortale crimen, pœnitentia septem annorum injungatur secundùm antiquos Canones, *c. Admonere.* 8. *c. Hoc ipsum.* 11. *caus.* 33. *q.* 22. quandoque tamen major imponitur, scilicet XII. annorum, propter enormitatem criminis, *Gl. hic V. XII. annorum.* Secunda pœna est, ut privetur in perpetuum cingulo militari, & deponatur à dignitate sua, nec inter milites numeretur, tanquam exauctoratus, *Hostiens. hic V. Cingulo, & Abb.* Ex quo infert, Judicem Ecclesiasticum posse privare laicum militia temporali: idémque dicendum de Doctoratu, vel quolibet alio negotio seculari, ut ab eo abstineat, *Abb. hic.* Tertia pœna est, ut privetur facultate contrahendi matrimonium, ita ut vitam ducat solitariam, & decedat sine sobole, *Abb. hic*; per quam pœnam impeditur quidem matrimoninm contrahendum, sed non dirimitur contractum, secundùm *Gl. hic V. Absque spe conjugii.* Porro præter has pœnas, non prohibetur Judex secularis, quominùs possit procedere contra laicum occisorem Sacerdotis, judicialiter in foro contentioso, imò etiam Judex Ecclesiasticus ei in suo foro graviores pœnas imponere potest, *Abb. hic.*

§. III.

Proponuntur, & explicantur alia quædam Capitula in hoc Titulo contenta, in quibus agitur de imponenda pœnitentia.

VI. Inprimis in *c. Significavit.* 3. habetur, si quis excedat modum in se defendendo, vel etiam libertatem Ecclesiæ, ei indicendam esse pœnitentiam arbitrariam, consideratis circumstantiis, ut constat ex summa ejusdem c.
Nam cùm quidam Nobilis »
opponeret se Friderico Imperatori, negando ca- »
strum quoddam, quod sibi tradi petiit Imperator, »
inde contigit, ut plus quàm duo millia domorum »
destructa, & multi homines occisi fuerint, & alia »
multa mala commissa. Quare dictus Nobilis signi- »
ficavit hoc Papæ Alexandro III. petens reconcilia- »
si Deo, qui mandavit Archiepiscopo Medlolanen- »
si, ut secundùm quod ipsi visum fuerit, pœniten- »
tiam ipsi imponat, considerando, quòd pro sua li- »
bertate, & Ecclesia defendenda hoc fecit. »

Notandum primò, quòd pœnitentiæ sint arbitrariæ, ita ut prudentis Confessarii arbitrio relinquantur, qui eas augere potest, vel minuere, consideratis eireumstantiis, *Gl. hic V. Visum fuerit, & Abb. num.* 4. *Barb. n.* 2. Secundò, Confessarius talem debet injungere pœnitentiam, qualem prudenter putat confitentem posse peragere, *Abb. hic n.* 2. In casu verò hujus c. Nobili illi imposita fuit pœnitentia, quia in defendendo libertatem Ecclesiasticam modum excessit, *Gl. hic V. Devotione.*

VII. Secundò in *c. Quæsitum.* 7. *h. t.*
Cùm Sa- »
cerdotes Græci, qui utuntur legitimo matrimonio »
(contracto in statu laicali, vel dum erant in Ordini- »
bus minoribus) in lecto filios suos oppressissent, »
quæsitum fuit, utrùm publica pœnitentia eis sit im- »
ponenda, si eam sibi postulent imponi pro hoc de- »
licto? Respondet Papa Alex. III. si ipsis procuran- »
tibus, vel studiosè negligentibus, filii sint oppressi, »
ab officio Altaris debent perpetuò abstinere: & »
gravior eis, quam laicis pœnitentia est imponenda, »
non tamen publica, nisi delictum hoc in publi- »
cum veniat. Si verò ex incuria ipsorum filii inve- »
niantur

niantur mortui in cunis,& illud fit occultum,pœnitentia eis imponenda est, pro arbitrio Pœnitentiarij, & in terrorem aliorum à celebratione Missarum ad tempus abstineant.

VIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, quando quæritur, an Sacerdoti, seu Clerico,vel etiam laico pœnitentia publica imponenda sit pro delicto oppressionis filiorum, de quo in hocc. vel alio delicto, tum distinguendum est; nam vel delictum est grave, & scandalizans totam aliquam Civitatem, aut Communitatem; & imponitur pœnitentia publica, & solemnis, c. *In capite. 64. dis. 50. c. ult. caus. 26. q. 6.* Vel est grave crimen, non tamen generans scandalum: & tunc rursum,vel est occultum: & nec imponitur pœnitentia solemnis, nec publica, *cit. c. In capite.* sive delinquens sit Clericus, sive laicus. Vel est publicum, & tunc si sit adeo grave, & scandalosum, ut commoveat totam Civitatem, vel Communitatem, imponitur pœnitentia solemnis: si verò sit quidem scandalosum, non tamen ita ut scandalum generet in tota Civitate, vel Communitate: & imponitur pœnitentia publica, sed non solemnis ad sedandum scandalum, *Abb. in cit. c. Quaesitum. n. 1. h. t. & Fagn. ibid. n. 3. 4. & 5.* Idque confirmatur etiam ex Concilio Tridentino c. 8. *sess. 24.* ubi dicitur, quòd ob crimen commissum ab aliquo publicè, & in multorum conspectu, unde aliquos scandalo offensos fuisse constat, ei condignam pœnitentiam, pro modo culpæ, publicè injungi oportet.

Notandum secundò. Negligentia crassa, seu affectata æquiparatur scientiæ, & dolo, ut in casu hujus c. opprimentes filios in lecto ex studiosa, seu affectata negligentia, quæ ex lata culpa procedit, æquiparatur dolo, quoad irregularitatem incurrendam, ita ut perpetuò teneantur abstinere ab Altaris Ministerio, quamvis crimen sit occultum: non autem sufficit lata culpa ad infligendam pœnam ordinariam homicidij, ad quam requiritur dolus, *Abbas hic n. 2.* Si verò culpa sit levissima, non contrahitur irregularitas, ut patet ex hoc c. in fine, ubi isti Sacerdotes Græci, ex quorum incuria, & sine tactu proprio, seu aliâ procuratione, filij eorum reperiuntur mortui in cunis, à celebratione Missarum abstinere debent, ad tempus, non in perpetuum, quia non reputantur homicidæ: sicut illi, quorum latâ culpâ filij proprij, non in cunis, sed in lectis reperiuntur oppressi, *Hostiens. hic in fine, & Abb. n. 3. Fagn. n. 9.*

Notandum tertiò. Sacerdos, vel alius Clericus potest agere publicam, vel solemnem pœnitentiam, si sine spe restitutionis sit depositus, *c. 2. dis. 6. de pœnit.* & ibi *Gl. V. Peregrinando.* Si verò sit depositus, cum spe restitutionis, nec solemniter, nec publicè pœnitere potest, *c. Confirmandum. 65. dist. 50. c. Presbyter. 12. dis. 81. Gl. hic V. Nisi in publicum.* ubi in fine ait, Sacerdotem posse agere pœnitentiam etiam solemnem, si sine spe restitutionis, pro crimine oppressionis filiorum, sit privatus, seu depositus, ergo multò magis publicam, si crimen venit in publicum.

IX. Tertiò, pœnitentia moderanda est, secundùm arbitrium prudentis, & discreti Sacerdotis, seu Confessarij, prout sumitur ex c. *Deus. 8. h. t.* ubi Papa Innocentius III. rescribit, pœnitentiam, non tam secundùm quantitatem excessûs, seu delicti, quàm pœnitentis contritionem esse moderandam, pensatâ qualitate personarum, super fornicatione, adulterio, homicidio, & alijs criminibus: consideratis omnibus circumstantijs, & præcipuè novitate Ecclesiæ Livoniensis recenter ad fidem conversæ, competens pœnitentia delinquentibus est imponenda, prout eorum saluti visum fuerit expedire. Hortatur etiam idem Pontifex Episcopum Livoniensem, & qui cum ipso sunt, ut eos instruat in fide, & Confessionis forma, & Orationem Dominicam, ac Symbolum Apostolicum edoceat: & ut S. Eucharistiam baptizatis, in certis festivitatibus, & mortis articulo tribuat.

Hinc colligitur, quòd in injungenda pœnitentia attendi debet quantitas, seu gravitas excessûs, sive delicti, contritio pœnitentis, & qualitas personæ, *Gl. hic in notat.* & secundùm illas pœnitentia augeri, vel minui potest.

X. Quartò huc pertinet, quod dicitur in c. *Licet. 6. h. t.* Si illi, qui per aliquot dies, ex injuncta sibi pœnitentia, in pane, & aqua jejunare tenentur, & panem, quo vescantur, non habeant: leguminibus, aut piscibus, vel alijs cibis reficiantur, si necessitas id exposcat: ita tamen ut his non ad delicias, sed ad sustentationem utantur. Ratio per se patet, quia necessitas non habet legem, ideòque semper intelligitur excepta, *Gl. hic V. Leguminibus.* Idémque dicendum de jejunio, ad quod aliquis obligatur ex voto, *Abb. hic n. 2.*

§. IV.

De præcepto Sacramentaliter confitendi, saltem semel in anno, & S. Eucharistiam recipiendi in Paschate.

XI. De hoc agitur in c. *Omnis. 12. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Generali Lateranensi, sub Innocentio III. c. 21. ubi statuitur: Ut omnis utriúsque sexûs fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata solus, saltem semel in anno, fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam, proprijs viribus, studeat adimplere: suscipiens reverenter, ad minùs in Pascha, Eucharistiæ Sacramentum; nisi fortè de proprij Sacerdotis consilio ab hujusmodi perceptione, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus duxerit abstinendum; alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Ecclesiasticâ careat sepulturâ. Unde frequenter hoc salutare Statutum in Ecclesijs publicetur, ne quisquam se excuset ob ignorantiam, Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit, justâ de causâ, sua confiteri peccata, licentiam priùs postulet, & obtineat à proprio Sacerdote, cùm aliter ille ipsum absolvere non possit, vel ligare. Sacerdos autem sit discretus, & cautus, ut more periti Medici superfundat vinum, & oleum vulneribus sauciati, & diligenter inquirat circumstantias peccatoris, & peccati, quibus prudenter consideratis, intelligat, quale consilium ei debeat præbere, & remedium

„ dium adhibere, diversis experimentis utendo, ut „ sanet ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo, „ vel signo, aut alio quovis modo prodat peccato- „ rem, sed si prudentiori consilio indiguerit, illud, „ absque ulla expressione personæ, cautè exquirat: „ qui enim peccatum in pœnitentiali judicio sibi „ detectum revelare præsumpserit, non solùm à Sa- „ cerdotali officio deponatur: sed etiam ad agen- „ dam perpetuam pœnitentiam in arctum Mona- „ sterium detrudatur. Consentit Trident. Concilium *Sess.* 14. c. 5. *& can.* 8. *de Sacram. pœnit.*

XII. Pro explicatione hujus famosi, & celeberrimi cap. notandum primò. Ad Sacramentalem Confessionem requiritur, ut confitens sit fidelis, id est, baptizatus, alioquin enim non est capax Sacramenti Pœnitentiæ, cùm Baptismus sit janua, & fundamentum omnium Sacramentorum, *c. Præter.* 6. *§. Verùm quis.* 32. *c. ult. de Presbyt. non baptizat.* Deinde requiritur, ut ad annos discretionis perveoerit, id est, ut sit doli capax, sive rationis compos, sciens discernere inter bonum, & malum, quia tunc peccare potest, *Gl. hic V. Discretionis. & Barbos. n.* 3. quod ut plurimùm contingit circa septimum ætatis annum, vel post septennium infra pueritiam, *Abb. hic n.* 9. *Silvest. V. Confessio. q.* 5.

Notandum secundò. Debet quis omnia sua peccata confiteri, scilicet mortalia, quia confessio debet esse integra: non autem tenetur confiteri venialia, ea enim alijs remedijs deleri possunt, *Gl. hic V. Omnia sua peccata.*

Notandum tertiò. Confessio peccatorum fieri debet proprio Sacerdoti, non alieno, nisi de licentia proprij Sacerdotis petitâ, & obtentâ, ut habetur in hoc c. Dicitur autem proprius Sacerdos inprimis, cui cura parochialis Ecclesiæ est commissa, sive sit Rector, sive Vicarius, *Fagn. hic n.* 55. Item Episcopus Diœcesanus, qui est ordinarius Pastor Diœcesis; imò etiam Papa, qui est generalis Pastor totius orbis Christiani, vel Legatus Papæ. Sicut ergo potest quis confiteri Parocho suo, vel cum ejus licentia, alteri Sacerdoti: ita etiam potest quis confiteri Episcopo suo, vel ab eo delegato, ut dictum suprà *Libr.* 1. *Decret. Tit.* 31. *sec.* 5. *§.* 3. *n.* 148. Porro si Pastor immediatus, sine justa causa, neget licentiam Parochiano suo adeundi alium Sacerdotem, potest is adire alium, *Arg. c. Licèt.* 18. *de regularib.* Vel rectiùs, si non possit habere Confessarium regularem privilegiatum, adeat Superiorem Parochi, qui ipsum compellat ad dandam licentiam, vel ipse illam dabit, *Gl. hic V. Obtineat.*

XIII. Notandum quartò. Hæc Confessio semel in anno fieri debet, quocunque anni tempore. Unde si quis confessus est intra annum, non tenetur postea in Quadragesima confiteri, cùm adimpleverit præceptum annuæ confessionis, per se loquendo; quamvis per accidens ex alio titulo potest fieri, ut teneatur denuo confiteri in Paschate, quia post confessionem peccavit mortaliter, & suscepturus est Eucharistiam, vel ob superimminentem mortis articulum Computatur autem hic annus à Paschate usque ad Pascha, *Barb. hic n.* 5. *&* 6. Pœnitens autem injunctam sibi pœnitentiam adimplere debet, or dicitur in hoc c. adeóque etiam eam acceptare, si sit favorabilis, & non nimis dura, *Barbos. in c.* 5. *n.* 3. *h. t.* de quo videri possunt Theologi.

Notandum quintò. S. Eucharistia non est sumenda à laicis sæpius per annum ex necessitate præcepti, sed ut minimùm semel in Paschate; etsi olim ter in anno laici communicare tenebantur, videlicet in Paschate, Pentecoste, & Natali Domini, *c. Etsi.* 16. *dist.* 2. *de consecr.* Declaravit autem Eugenius IV. fideles satisfacere huic præcepto Ecclesiæ, si in Hebdomada sancta, vel intra Octavam Paschæ usque ad Dominicam in Albis Eucharistiam suscipiunt, *Barb. hic n.* 10. quamvis ex justa causa hoc tempus communicandi ab Episcopo, vel Parocho prorogari possit, *Fagn. hic n.* 46. & alij. Pueris autem S. Communio dari potest, ante ætatem perfectam, seu pubertatem, nempe cùm sunt X. vel XI. annorum, si in illis signa discretionis, & devotionis appareant, in qua re standum est arbitrio prudentis viri, *Silvest. V. Eucharistia. c.* 3. *n.* 7.

Notandum sextò. Non tantùm peccata, sed etiam eorum circumstantiæ sunt inquirendæ, & aperiendæ in Confessione, ex Decreto Concilij Trident. *Sess.* 14. *de Sacram. pœnit. c.* 5. *§. Colligitur præterea.* ex scilicet, quæ mutant speciem peccati; quæ verò solùm aggravant notabiliter speciem, non sunt necessariò exprimendæ, quia Concilium Tridcut. *cit. l.* asserit, illas circumstantias esse explicandas, quæ mutant speciem, adeóque supponit, & tacitè indicat, circumstantias, quæ non mutant speciem, sed tantùm aggravant, non esse necessariò explicandas, & multò minùs, quæ notabiliter minuunt peccatum, & potiùs ad excusationem pœnitentem adjovant, *Barb. in c. Deus.* 8. *h. t. n.* 2. *Fagnan. hic n.* 48. & alij apud ipsum. Sed hoc magis ad Theologos pertinet, qui videri possunt.

Porro pœna non communicantium in Paschate, sine justa causa, est, ut ab ingressu Ecclesiæ arceantur, & Ecclesiasticâ sepulturâ priventur. Imò omittentes annuam Confessionem, & sacram Communionem sunt suspecti de hæresi, *Barb. hic n.* 11.

Notandum septimò. Pœna Sacerdotis revelantis confessionem, seu violantis sigillum Confessionis, est depositio ab omni Officio Sacerdotali, & detrusio in Monasterium ad agendam ibi perpetuam pœnitentiam, prout dicitur in fine hujus cap.

XIV. Sed jam hîc quæritur, utrùm Confessarius in *cit. c. Omnis.* sub prædicta pœna prohibeatur, non tantùm revelare peccatorem, sed etiam peccatum sibi in Confessione detectum? Affirmat *Abb. hic n.* 7. Idque probari videtur expressè ex *cit. c. Omnis.* ubi non solùm prohibetur, ne Sacerdos, verbo aut signo, vel alio quovis modo, prodat peccatorem: sed etiam additur, quòd si peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, sit plectendus pœnis ibi præscriptis. Verùm oppositum tenet *Navarr. in c.* 2. *dist.* 6. *de pænit. n.* 75. *&* 78. & docent communiter Theologi. Ratio est, quia causa finalis, cur prohibitum sit revelare peccatum in confessione detectum, est, ne prodatur peccator, & sic fideles à Confessione Sacramentali deterreantur, ut constat ex *cit. c. Omnis. §. Caveat.* sed per revelationem peccati tantùm non proditur, nec cognoscitur ipse peccator, sed peccatum tantùm, si hoc ita cautè sit revelatum, ut non possit in notitiam pecca-

peccatoris deveniri, ergo cessat prohibitio revelationis peccati, ut si quis dicat, tale vel tale peccatum mortale audivi in Confessione, imò etiam viri graves talia dicere solent, teste *Navarr. cit. l.* Idque confirmatur, quia peccata ipsa, sine expressione personæ, non cadunt sub sigillum Confessionis, quia sicut ipsa Confessio Sacramentalis est præcepta Jure Divino: sic & præceptū illa non revelandi obligat ex Jure Divino, ita ut nemo, præter pœnitentem, in illo dispensare possit, ut docent communiter Theologi, & Canonistæ: at si peccata ipsa caderent sub sigillum Confessionis, non potuisset Concilium Generale in *cit. c. Omnis.* statuere, ut liceret Sacerdoti, si prudentiori consilio indigueerit, revelare peccatum auditum in confessione, si revelatio peccati, non secùs, ac peccatoris, caderet sub hoc sigillum, ut bene ostendit *Fagn. in c. Officij. 9. n. 32. h. t.* Itaque dicendum est, in *cit. c. Omnis.* prohiberi peccati auditi in confessione revelationem per relationem, sive in ordine ad confitentem, quando scilicet ita revelatur peccatum, ut exinde ipse quoque, qui peccavit, cognoscatur. *Navarr. cit. l. n. 39.*

Nec refert, quòd in *cit. c. Omnis.* permittatur revelatio peccati, in casu speciali tantùm, videlicet cùm Sacerdos indiget prudentiori consilio, ac proinde extra illum casum, prohibita sit revelatio peccati in aliis casibus similibus non expressis, saltem Jure Ecclesiastico, propter periculum, ne revelato peccato, reveletur etiam pœnitens, ut docet *Fagn. in cit. c. Officij n. 33. & seqq. h. t.* Nam per hoc non videtur Concilium in *cit. c. Omnis.* excludere alios casus similes: cùm exceptio in uno casu, non firmet regulam in contrarium in similibus casibus, etiamsi alibi non reperiantur specificè excepti, *c. Dilecta. 4. de confirm. util.* & fatetur ipse *Fagn. cit. l. n. 42.* ideóque etiam *ibid. n. 38.* ait, revelantem peccatum sibi in judicio pœnitentiali detectum, sine ulla expressione personæ, non incurrere pœnam depositionis ab Ordine Sacerdotali, ac perpetuæ detrusionis in arctum Monasterium, generaliter, & indistinctè, sed id Judicis arbitrio relinquendum esse, utrùm hujusmodi pœna sit imponenda, aut moderanda.

XV. Cæterùm huc pertinet, quod statutum est in *c. Cùm infirmitas. 13. h. t.* quod est desumptum ex eodem Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. c. 22. Ubi præcipitur Medicis Corporum, ut ad infirmos in lecto jacentes vocati, ipsos, ante omnia moneant, & inducant, ut Medicos animarum advocent (iisque confiteantur) cùm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat; cessante autem causâ, cesset effectus. Quòd si Medicus quispiam hanc Constitutionem, post publicationem illius, transgressus fuerit: tamdiu ab Ecclesiæ ingressu arceatur, donec satisfecerit competenter. Prohibetur præterea sub interminatione excommunicationis, ne quis Medicorum pro corporali salute suadeat ægroto, quod in periculum animæ convertatur, v. g. ut abortum procuret, vel pollutionem, cùm anima multò sit pretiosior corpore, & ideo potiùs consulendum animæ, quàm corpori. *Gl. fin. hic.*

XVI. Hoc Decretum innovavit Pius V. anno 1566. in quodam motu propriò, qui incipit, *Supra gregem Dominicum*, quem refert *Quaranta in Summa Bullarij V. Medicus:* ubi addit præceptum, ne Medici ultra tertium diem ægros visitent: nisi Confessarius, ex justa causa, longius tempus concedendum infirmo judicet: ac nisi ipsis Medicis per fidem Confessarij in scriptis factam constiterit, infirmum peccata sua confessum fuisse. Præcipit insuper idem Papa Universitatibus, & Collegijs, ut cùm licentiam medendi alicui concesserint, aut ad Doctoris Gradum eum promoverint, exigant ab eo juramentum hæc servandi; alioquin perpetuam infamiam incurrant, & è Medicorum Collegio eijciantur, & gradu Doctoratûs priventur, additâ pœnâ arbitrariâ, arbitrio Judicis, imponendâ. Verùm hæc Bulla Pij V. in Provincijs nostris, vel nunquam usu recepta est, vel jam per desuetudinem abolita.

XVII. Ubi præterea circa Constitutionem Concilij Lateranensis in *cit. c. Cùm infirmitas.* notandum primò, eam non habere locum, quando manifestum est, morbum non esse periculosum, & lethiferum, sed solùm quando est dubium, ut docet *Navarr. in Man. Præl. c. 25. n. 61.* quia durum videtur, secluso hoc periculo, Medicos adstringere ad hanc monitionem. Quamvis alij citatum Decretum intelligendum esse censeant, non de solo morbo periculoso, sed de quovis gravi morbo, qui ex se lecto aliquem affigit, non ex solo podagræ impedimento, & videtur colligi ex *cit. c. Cùm infirmitas.* ubi dicitur: Inter alia huic Edicto causam dedit, quòd quidam in lecto jacentes, cùm eis à Medicis suadetur, ut de animarum salute disponant, incidunt in desperationem, unde faciliùs mortis periculum incurrunt: quæ ratio locum habet in omnibus morbis etiam non periculosis, *Silvest. V. Medicus. q. 3. dicto 3. Sanch. l. 3. mor. c. 16. n. 7.* quæ sententia litteræ textûs magis conformis videtur, sed prior in praxi recepta est.

Notandum secundò. Hæc monitio fieri debet, vel per ipsum Medicum, antequam medicinas applicet, vel per alium v. g. Parochum, aut qui infirmi curam gerit, & ita Constitutio illa est recepta, & observata, teste *Navarr. cit. l. & Sanch. n. 8.* & quamvis ipse infirmus confiteri nolit, non ideo debet Medicus illum deserere, secundùm *cit. c. Cùm infirmitas. Navarr. cit. l.* Imò etiam secundùm Bullam Pij V. non est deserendus æger confiteri nolens, si exinde constitueretur in probabili mortis articulo, quia videtur contra ordinem charitatis, non subvenire ægro in ea necessitate corporis, & animæ, qui fortè desperans obibit, vel si Medicus eum non deserat, fortè reconvalescet, vel resipiscet, positâ obstinatione, *Sanch. cit. l. n. 10.* apud quem plura de hoc videri possunt.

§. V.

An Confessio illius, qui dicit, se non posse abstinere à peccato, sit admittenda?

XVIII. Ad hanc quæstionem respondetur, quòd non est reijcienda confessio eorum, qui volentes confiteri dicunt, se non posse abstinere à peccato, sed debet recipi, & ipsis dari providum consilium, prout sumitur ex *c. Quòd quidam. 5. h. t.* & traditur in *Summa ibid.* ubi super hoc consultus Pontifex respondit, quòd eorum confessio recipi debeat, &

» eis de criminibus (vitandis) consilium dari: quia » licèt non sit vera hujusmodi pœnitentia (id est, » fructuosa ad promerendam vitam æternam, *Gl. hic* » *V. Non sit vera*) amittenda tamen est eorum con- » fessio, & crebris, ac salutaribus monitis pœniten- » tia eis indicenda.

XIX. Notandum primò. Qui non habent verum dolorem de peccatis, neque firmum propositum se emendandi, ac vitandi peccata, illi veram pœnitentiam non agunt, quippe quæ ad substantiam veræ pœnitentiæ requiruntur: & talibus etiam absolutio Sacramentalis impendi non potest, ideóque nec talis confessio, nec satisfactio valet, sed talis pœnitens iterum postea confiteri, & satisfacere debet, *Abb. hic n. 1. not. 2. & 3.* Prodest tamen talis confessio, sicut & alia opera bona facta, extra charitatem & statum gratiæ, ad obtinendum à DEO speciale auxilium gratiæ, ut citiùs peccator convertatur, & ad impetrandam remissionem pœnæ temporalis, vel alia bona temporalia, ut docet *Covarr. in c. Alma Mater in prima part. relect. §. 4. n. 11. & 14.*

Notandum secundò. Non est tamen necessarium ad veram pœnitentiam credere se nunquam denuo lethaliter peccaturum, sed sufficit detestari omne peccatum mortale, & habere propositum non ampliùs peccandi mortaliter in futurum, etsi hujusmodi credulitatem non habeat, *Barb. in Collect. hic n. 3. ex Suar.*

§. VI.

De Confeßione mulieris, quæ partum alienum sibi suppoſuit, vel proprium ex adulterio suſcepit.

» XX. De hac agitur in *c. Officij. 9. h. t.* Nam » mulier quædam prolem non habens, ex metu, ne » bona mariti ad alios devolverentur, in foro pœni- » tentiali confessa fuit, quòd succum herbarum po- » tans, ut venter intumesceret, & gravidam se fin- » gens, partum alienum sibi supposuerit, sed nunc, » ob timorem mariti, facinus hoc ipsi detegere non » audet, qui eam prolem credebat indubitatè esse » suam. Unde quæsitum fuit, utrùm ei, durante » hac fraude, pœnitentia sit injungenda? Respon- » det Pontifex Innocentius III. quòd sicut mulieri, » quæ ignorante marito, ex adulterio prolem suice- » pit, quamvis id viro timeat aperire, non est pœni- » tentia deneganda: ita nec isti debet pœnitentia de- » negari, maximè si ad alienos timeat bona hæredi- » taria viri devolvi, sed competens satisfactio per » discretum Sacerdotem ei injungi debet.

XXI. Pro explicatione hujus c. notandum primò, cùm quæritur, quid facere debeat mulier conjugata, quæ alienum partum supposuit, vel prolem ex adulterio suscepit, ita ut hæredes legitimi mariti priventur hæreditate, vel parte illius, propter filium alienum suppositum, vel spurium, qui creditur esse legitimus filius, vel hæres: tum distinguendum est: ut docet *Innocentius hic V. Satisfactio. & Hostiens. V. eod. Fagn. n. 4. & seqq.* & alij communiter. Vel mulier habet, unde satisfiat his, ad quos bona mariti pervenirent, si partus suppositus non fuisset, vel adulterium non patratum; & debet tantundem restituere ex bonis proprijs: vel ignorat, qui sint illi, & debet tantundem pauperibus erogare. Si verò mulier non habet, unde satisfaciat, tunc vel potest probare partum esse suppositum, vel filium ex adulterio suppositum; & sic revelando fraudem, facere, ne succedentes marito ab intestato, vel ex testamento incurrant damnum, quòd aliàs exinde incurrerent, vel non potest id probare. Priore casu, vel potest sine gravi periculo revelare crimen, & debet illud detegere, & probare: vel non potest revelare, sine gravi periculo, quia verisimiliter inde orientur gravia scandala, & damna corporis, vel animæ; & non debet revelare, sed tacere, quia ex duobus malis minus est eligendum; majus autem est periculum, seu damnum vitæ, sive corporis, vel animæ, quàm rerum temporalium, seu bonorum fortunæ. Quin imò etiam non tenetur mulier crimen suum prodere, cum gravi detrimento sui honoris, ac famæ, quia nemo tenetur restituere bona ordinis inferioris, cum jactura bonorum altioris ordinis, saltem communiter; bona autem famæ altioris sunt ordinis, quàm rei familiaris, quia melius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ, *Proverb. 22. Navarr. in Man. c. 16. n. 44. & 45.* Posteriore verò casu, mulier non tenetur partum suppositum, vel filium spurium revelare, si non habeat probationes paratas, sed potiùs silere debet, *Innocent. hic & Hostiens. V. Satisfactio.* Nec obstat, quòd utiliùs scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur, *c. 3. infrà de R. I.* quia in hac taciturnitate non perit veritas justitiæ; nam talis mulier est tantùm accusatrix, vel denunciatrix criminis, non autem Judex, vel testis esse potest, ad quos pertinet dicere veritatem, ita ut propter nullum scandalum dimittant, quin justè judicent, & veritatem dicant, *Innocent. hic in fine.*

Notandum secundò. Mulier, quæ alienum partum supposuit, vel filium ex adulterio suscepit, ordinariè non obligatur manifestare delictum suum occultum, ad avertendum damnum mariti, & legitimorum liberorum; nam talis obligatio est nimis difficilis, & valde noxia, quia adulterа incurreret grave odium apud maritum suum, & infamaret, non tantùm se ipsam, sed etiam adulterum, & ipsam prolem, quæ publicè habetur legitima. Neque verò filius, qui hactenus fuit in possessione legitimæ nativitatis, tenetur mulieri asserenti, ipsum fuisse suppositum, vel ex adulterio conceptum, fidem habere, nisi id probet, ut quia tempore conceptionis vir abfuit, quia in dubio semper præsumitur pro matrimonio, *Gl. in cit. c. Officij, V. Deneganda. h. t. Less. l. 2. de Just. c. 10. dub. 7. n. 51. Laym. libr. 3. tr. 3. p. 3. c. 14. n. 1. q. 1. & seqq.*

XXII. Notandum tertiò. Mulier, quæ ex adulterio concepit, debet curare, quantum sine dispendio famæ, vel periculo vitæ illius fieri potest, ne legitimi hæredes damnum patiantur. Unde si habeat bona propria, tenetur ea relinquere legitimis filijs in compensationem damni: vel si non ex labore lucretur, vel solitos sumptus minuere: vel denique, si his modis damnum compensare nequeat, filio supposito, aut adultero suadere, ut renuncians hæreditati Statum Ecclesiasticum, vel Religiosum suscipiat.

piat *Less. c. l. n. 47. Laym. c. l.* Ubi tamen addit, in praxi rarò talem obligationem imponendam esse filio supposito, vel spurio, si delictum mulieris sit occultum, & sufficientibus indiciis probari non possit, quia nemo unius tantùm, etsi fide digni, & minimè suspecti testimonio, etiam jurato, in sui præjudicium eredere obligatur. Quòd si denique mulier talis integrè satisfacere non possit damno illato, doleat de peccato, & confiteatur, cum proposito satisfaciendi, cùm primùm poterit, & absolvi debet, impositâ ei competente satisfactione, seu pœnitentiâ, *cit. c. Officii. in fine h. t. Hostiens. hic V. Tenetur, Navarr. cit. c. 16. n. 47. Fagn. c. l. n. 17.*

Notandum quartò, si ex eo, quòd filius suppositus, vel spurius, pro legitimo habetur, secutura sunt majora, vel æqualia damna aliis, quàm sit damnum infamiæ, quod adulteræ ex manifestatione defectûs natalium, & filio provenit; mulier tenebitur ad revelandum illum tum demum, si jam ante læsa fuit ejus fama, & publicè suspecta, quòd filius ex adulterio sit genitus: alioquin verò ordinariè non debet mater obligari ad revelandum delictum, cum tanto famæ suæ detrimento, & aliis incommodis, *Laym. c. l. n. 5. §. Quod verò.* Excipi debet, nisi in raro casu, filius spurius succederet in Regno, vel Ducatu hæreticus, vel perversis moribus, cum gravi damno Reipubl. tunc enim adultera teneretur manifestare rem, cum damno suæ famæ, vel etiam vitæ periculo, si spes sit hoc pacto filium spurium à successione excludendum, *Molin. tract. 3. de just. dis. 101. Less. c. l. n. 54. Laym. c. l. n. 1. in fine.*

XXIII. Cæterùm prædictis de confessione addendum, quòd Abbatissa Confessiones Monialium audire non potest, prout habetur in c. *Nova. 10. h. t.* Ubi refertur, quòd Abbatissæ quædam Moniales suas benedicebant, & Confessiones earum audiebant, & Evangelium legere ac prædicare publicè præsumebant: hæc nova, & inaudita pervenerunt ad notitiam Papæ Innocentii III. qui rescripsit, & mandavit, cùm hoc sit absonum, & absurdum, ne de cætero id fiat, quia licèt Beatissima Virgo Maria dignior, & excellentior fuerit omnibus Apostolis, non tamen illi, sed istis Dominus claves Regni Cælestis commisit. Ratio per se patet, quia licèt Abbatissa habere possit aliquam jurisdictionem spiritualem fori externi, ut dictum suprà *libr. 1. tit. 31. sec. 4. §. 3.* non tamen potest habere jurisdictionem fori pœnitentialis, quæ procedit ex potestate Clavium & Ordinum, quorum mulier omnino est incapax, ita ut ordinari non possit, nec characterem Ordinis recipere, ex communi omnium DD. sententia, *Abb. hic n. 1. not. 1.* & dictum suprà *libr. 1. tit. 11. sec. 1. §. 2. n. 6.* Sed neque prædicare potest Abbatissa publicè, vel docere Moniales, quamvis in secreto eas monere, & ad virtutem adhortari possit, *Abb. hic not. 2.* Neque solemniter eas benedicere.

* * *

§. VII.

An pœnitentia, & quænam alia, tempore Generalis Interdicti, sint concessa, vel non, & an damnatis ad mortem pœnitentia sit concedenda?

XXIV. De priore quæstione agitur in c. *Quòd in te. 11. h. t.* Ubi dicitur, quando Terra interdicto supponitur, pœnitentia morientibus non negatur, neque Viaticum (hoc est, Sacramentum Eucharistiæ, quatenus Viaticum morientium) decedentibus denegatur. Secundò, licèt per Generale interdictum denegetur omnibus, tam Unctio (scilicet Extrema) quàm Ecclesiastica sepultura: tamen ex gratia conceditur, ut Clerici decedentes, si Interdictum servaverunt, in cœmeterio Ecclesiæ, sine campanarum pulsu, & solemnitatibus, in silentio tumulentur. Tertiò, tempore Interdicti, Clerici in Conventualibus Ecclesiis, bini & bini, vel simul tres, possunt dicere Horas Canonicas, jannis clausis, & excommunicatis ac interdictis exclusis, sine cantu, & voce ita demissa, ut exteriùs audiri non possint: quia & Regularibus simile privilegium à Sede Apostolica est concessum. Denique in fine additur, quòd etiam recipientibus signum Crucis pœnitentia, cùm postulaverint, non est deneganda, quæ aliis etiam peregrinis potest ex gratia concedi.

XXV. Pro explicatione hujus c. notandum primò, quamvis Sacramentum pœnitentiæ, tempore interdicti, concedatur tantùm infirmis, & morientibus, juxta hoc c. tamen jure noviore in *c. fin. de sent. excomm. in 6.* conceditur etiam sanis, & bene valentibus, qui non sunt excommunicati, nec interdicti, nec causam Interdicti suâ culpâ dederunt, nec consilium, vel auxilium, *Abb. hic num. 2. Navarr. in manu. Prel. c. 27. n. 178.* & alii apud *Barb. in Collect. hic n. 2.* de quo plura infrà *eod. tit.*

Notandum secundò, Sacramentum Eucharistiæ, quatenus est Viaticum morientium, tempore interdicti, conferri potest, ut constat ex hoc c. ubi dicitur, *ubicunque in jure pœnitentia morientibus non negatur, Viaticum etiam, quod verè pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, quòd nec ipsum decedentibus denegetur.* Cùm ergo tempore interdicti, jure antiquo, & novo, pœnitentia non sit deneganda morientibus, etiam Viaticum non est denegandum, *Suar. tom. 5. dis. 31. de cens. sec. 1. n. 21.* Porro cùm Eucharistia in hoc c. solùm reperiatur concessa, ut conferatur, per modum Viatici, morientibus, nec Jure novo in *c. ult. de sent. excomm. in 6.* circa hoc Sacramentum, ut tale, aliquid immutatum sit, sequitur, quòd si Eucharistia, non ut Viaticum, sed extra mortis periculum, conferetur, sanis ministrari non possit. Non obstat, quòd juxta *cit. c. Quòd in te*, tempore interdicti, morientibus conceditur ministrari Sacramentum pœnitentiæ. Cùm ergo in *cit. c. ult. de sent. excomm. in 6.* non solùm morientibus, sed etiam sanis pœnitentia concedatur, videtur sequi, quòd etiam Eucharistia sanis denegari non debeat, tempore interdicti. Sed respon-

respondetur, quòd in hoc c. non absolutè conceditur Sacramentum Eucharistiæ illis, quibus conceditur Sacramentum pœnitentiæ, sed solùm quando confertur Eucharistia morientibus, per modum Viatici, quia in illo articulo mortis illa duo Sacramenta habent necessariam quandam conjunctionem, non aliàs, *Suar. cit. dis. 33. sec. 1. num. 31. Barb. hic n. 4. & 5.*

Notandum tertiò, Sacramentum Extremæ Unctionis nulli laico, vel etiam Clerico, potest ministrari, tempore interdicti, nisi infirmus nullum aliud recipere valeat, *Barb. in Collect. hic n. 8. & 9.*

Notandum quartò, Ecclesiastica sepultura, tempore interdicti, sive localis, sive personalis, prohibetur, etiam infantibus usu rationis carentibus, *Barb. hic n. 10.* Clerici tamen, etiam prímæ tonsuræ, dummodo gaudeant privilegiis Clericalibus, in Cœmeterio possunt sepeliri, tempore interdicti, *Barb. hic n. 12.* sed plura de his infrà suo loco.

XXVI. Ad alteram quæstionem respondetur, quòd Sacramentum pœnitentiæ damnatis ad mortem, si id petant, concedi debet, non obstante contrariâ consuetudine, prout statuitur in *Clement. Cùm secundùm. 1. h. t.* Nam in Concilio Viennensi sub Clemente V. fuit propositum, quòd licèt secundùm Canonica statuta, (*c. pen. caus. 1. q. ult. & c. 2. de furtis*) ultimo supplicio afficiendis non debeat, si petant, pœnitentiæ Sacramentum negari; plures tamen Judices temporales hoc denegabant, allegantes consuetudinem, quam Concilium damnavit, quæ potiùs abusus dici debet, & hortatur omnes Judices, ut ab hujusmodi abusu desistant, simúlque omnibus locorum Ordinariis injungit, ut cùm primùm commodè poterunt, diligenter eos moneant, & si necesse fuerit (quia monitioni non parent) per Censuram Ecclesiasticam compellant.

Porro non tantùm Sacramentum pœnitentiæ, sed etiam Eucharistiæ, sive Viaticum non debet negari condemnatis ad mortem, juxta c. *Quod in te. 11. in princ. h. t. & c. pen. caus. 13. q. 2.* non tamen conceditur eis Sacramentum Extremæ Unctionis, quia non laborant corporis infirmitate, ob quam in mortis periculo sunt constituti, *Covarr. libr. 2. var. resol. c. 1. num. 12. Clarus in pract. crim. §. fin. q. 99. num. 3.* Ecclesiasticâ verò sepulturâ non sunt privandi damnati ad mortem, *cit. c. Quæsitum. 30. caus. 13. q. 2.* ita tamen, ut non nisi habitâ licentiâ Judicis, vel Principis, eorum cadavera sepeliri soleant, *l. 1. & 2. ff. De cadaverib. damnat. Abb. in cit. Clement. 1. num. 2. Covarr. c. l. & Clarus, §. fin. q. 100. num. 1.*

§. VIII.

De Quæstoribus Eleemosynarum.

XXVII. De his agitur inprimis in *c. Cùm ex eo 14. h. t. in princ.* quod est desumptum etiam ex Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. c. 62. Ubi prohibetur, ne Quæstores eleemosynarum admittantur, nisi Litteras Apostolicas, vel Episcopi Diœcesani, veras exhibeant, & ne præter id, quod in ipsis Litteris continetur, prædicare permittantur, quarum formam exprimitur in ipso textu hujus c. & additur, ut eam formam concessionis, quâ Sedes Apostolica communiter utitur, Episcopi imitentur. Præcipitur deinde §. *Qui autem, h. t.* hujusmodi Quæstoribus, qui ad eleemosynas quærendas destinantur, ut modesti sint, & discreti, nec in tabernis, vel aliis locis incongruis hospitentur, nec inutiles faciant expensas, & ne gestent habitum falsæ Religionis. Reliqua, quæ de Indulgentiis traduntur in hoc c. proponentur infrà.

XXVIII. Præterea in *c. Romana. 1. h. t. in 6.* quod est desumptum ex Concilio Lugdunensi, rescribit Papa Innocentius IV. quòd Archiepiscopus non debet Quæstoribus, v. g. pro fabrica Ecclesiæ Metropolitanæ, dare potestatem citandi subditos Suffraganeorum suorum, (quos iidem Quæstores sibi resistere, aut nolle parere dicunt) ut coram ipsis compareant: quamvis possint eosdem Suffraganeos, & alios fideles charitativè monere. Additur in fine, quòd Archiepiscopus in concedendis Indulgentiis non debet excedere statutum Concilii Generalis in *cit. c. Cùm ex eo. h. t. de quo infrà.* Ratio prioris partis hujus c. est, quia citatio est actus jurisdictionis; Quæstores autem nullam habent jurisdictionem, sed tantùm deputati sunt ad colligendas eleemosynas, pro aliquo loco pio, ideóque non citare possunt subditos Suffraganeorum, sed solùm charitativè eos monere, *Vivian. hic in Ration.* Hinc colligitur, quòd Archiepiscopus, vel ejus Officialis potest per totam Provinciam mittere Quæstores ad colligendas eleemosynas pro fabrica Ecclesiæ Metropolitanæ, *Quarant. in summa Bullar. V. Archiepiscopi auctoritas. n. 26.*

XXIX. Denique in *Clement. Abusionibus, 2. h. t.* repetit idem Concilium Generale, Quæstores eleemosynarum non esse admittendos, nisi Litteras Apostolicas, vel Episcopi Diœcesani exhibuerint, nec permittuntur ipsi populo prædicare, nec aliud exponere, quàm quod in iisdem litteris continebitur. Addit Concilium, Litteras Apostolicas per Diœcesanos Episcopos, antequam admittantur Quæstores, diligenter examinari debere. Enumerat deinde octo excessus Quæstorum in textu expressos, quos fieri de cætero prohibet, & omnia contraria privilegia quomodocunque concessa revocat, *cit. Clement. 2. §. Ad hæc.* Ac denique Quæstores in prædictis delinquentes per Episcopos locorum puniri præcipit, non obstantibus quibuscunque privilegiis exemptionis, *§. fin. ibid.*

Ubi notandum, quòd utraque hæc Constitutio solùm locum habet in illis Quæstoribus, qui nomine alicujus Hospitalis, vel pii loci, adeóque nomine alieno eleemosynas quærunt, secus verò, si proprio nomine pro seipsis eleemosynas quærunt, quia nullis indigent Litteris Papalibus, vel Episcopalibus, *Fagn. in cit. c. Cùm ex eo. n. 5.*

XXX. Porro Concilium Tridentinum *Sess. 5. c. 2. de reform.* In fine inprimis prohibuit, ut Quæstores eleemosynarii nullo modo, nec per se, nec per alium prædicare præsumant, & contra facientes ab Episcopis, & Ordinariis locorum, opportunis remediis omnino arceantur, non obstantibus privilegiis

piis quibuscunque. Sed quia neque hujusmodi remedia profuerunt, ideo eadem Synodus *Seff.* 21. *c.* 9. *de reform.* statuit, ut posthac in quibuscunque Christianæ Religionis locis, eorum nomen, & usus penitus aboleatur, nec ad hujusmodi officium exercendum ullatenus admittantur, non obstantibus privilegiis, Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, aliísque piis locis, & quibusvis, cujuscunque gradûs, & dignitatis, personis, concessis, aut consuetudinibus etiam immemorialibus.

XXXI. Circa quod Decretum Concilii notandum primò, sub eo non comprehendi fratres Ordinum Mendicantium, qui non prohibentur eleemosynas quærere per se ipsos, sed non per alios possunt, quàm sui Ordinis Fratres, in Diœcesibus, ubi habent Conventus: si tamen extra loca, ubi Monasteria habent, quærere volunt eleemosynas, tenentur suorum Superiorum licentiam Ordinario loci ostendere, aliàs ab ipso prohiberi possunt, *Barbos. de offic. Episc. alleg.* 109. *num.* 8.

Notandum secundò, potest Episcopus dare licentiam petendi eleemosynas, pro usu alicujus pii loci, vel operis, sub forma præscribi solita à Sede Apostolica Episcopo Ordinario, quæ habetur in *Declarat. Concil. Trident. cit. c.* 9. *n.* 2. apud *Io. Gallemart.*

§. IX.

Quinam habeant facultatem, seu privilegium eligendi sibi Confessarium?

XXXII. De hoc agitur in c. *Ne pro dilatione.* 16. *& ult. h. t.* Ubi Gregorius IX. ita rescribit: Ne propter dilationem pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Episcopis, & omnibus Superioribus, nec non minoribus, seu inferioribus Prælatis exemptis, ut etiam, sine Superioris sui licentia, providum ac discretum Confessarium sibi possint eligere.

XXXIII. Ubi notandum primò, de Jure Communi nullus Episcopus, vel alius Prælatus etiam superior Episcopo, potest sibi eligere Confessarium, quia nemo potest absolvi, vel ligari, nisi à suo Judice, aut Prælato proprio, qui in illum ordinariam jurisdictionem habet, *c. Omnis.* 12. *h. t. Silvest. V. Confessor.* 1. *n.* 1. *dicto* 3. Unde Episcopus de Jure Communi debet confiteri Archiepiscopo, & hic Patriarchæ suo, & iste Papæ, vel de licentia illius alteri, *Hostiens. in summa h. t. n.* 18. 19. *&* 20. *Abb. hîc num.* 2. Idque probatur ex hoc c. *ult.* verbo *permittimus*, per quod indicatur, ante hanc permissionem, non potuisse Episcopos iisque superiores subjicere se alicui Confessario, sine Superioris sui licentia. Verùm per privilegium Papæ concessum in *cit. c. ult. h. t.* Episcopi etiam non exempti, possunt sibi Confessarium eligere, sine licentia sui Archiepiscopi, *Hostiens. hic V. Episcopi*, §. *Sed nunquid. & Abb. n.* 3. *Vers. Sed quæro. Io. Andr. V. eod.* Idque colligitur ex hoc c. in illis verbis, *præter sui Superioris licentiam*, quæ verba si intelligerentur de exemptis tantùm, non dictum fuisset, *præter sui Superioris licentiam*, sed *præter licentiam Sedis Apostolicæ*: Igitur Papa hîc dixit, *præter sui Superioris &c.* ut quoad exemptos includeret se, quoad non exemptos, alios Superiores, *Host. in summ. h. t. n.* 18. §. *Breviter dicas.* Unde quando postea subjungitur, *nec non minoribus Prælatis exemptis*, verbum *exemptionis* tantùm ad proximè præcedentia, videlicet ad Prælatos minores, seu inferiores, non ad Episcopos, & alios Superiores referri debet, quia cùm hîc agatur de beneficio, seu privilegio Principis, sive Papæ, verba latissimè interpretari oportet, *Abb. hîc num.* 3. §. *Sed quæro.* Nomine autem Episcoporum hîc intelliguntur, sive sint Episcopi consecrati, sive non, sed tantùm confirmati: imò etsi Episcopatum non habeant, ut Episcopi Titulares, vel qui renunciârunt Episcopatui, *Barb. in Collect. hic n.* 1. *&* 2.

Notandum secundò, præter Episcopos, etiam alii Prælati Superiores, ut Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, possunt sibi eligere Confessarium, *cit. c. ult.* ibi: *& aliis Superioribus*, sicut etiam S. R. E. Cardinales, quibus communicatur privilegium concessum Episcopis, & Prælatis exemptis, saltem si sint Episcopi, vel Legati de latere, de quo, videri potest *Azor p.* 2. *libr.* 4. *c.* 3. *q.* 16. & quid post *Concil. Trid. Seff.* 23. *c.* 15. *Fagn. hîc n.* 31. *& seqq.*

XXXIV. Notandum tertiò, nomine Prælatorum minorum intelliguntur hîc Prælati inferiores Episcopo, qui, ut gaudeant privilegio eligendi sibi Confessarium, duo requiruntur. Primò, ut præsint aliis, cum spirituali jurisdictione fori contentiosi, seu externi, adeóque ut sint Abbates, Præpositi, vel Priores. Secundò, ut sint exempti, id est, Sedi Apostolicæ immediatè subjecti, ut tenet *Hostiens. hîc V. Minoribus, & Abb. n.* 2. quamvis *Silvest. c. l. q.* 8. & alii dicant, quòd etiam alii Prælati inferiores Regulares, & locales exempti, seu non subjecti Episcopo possint eligere sibi Confessarium, licèt alios habeant super se Superiores, v. g. Abbatem, vel Præpositum, Generalem aut Provincialem. Idque valde probabile est, quia cùm hæc Constitutio contineat gratiam, seu privilegium favorabile, & nulli noxium, latè est interpretanda, & suprà etiam dictum, *Silvest. s. l. Tambur. tom.* 2. *de Iure Abbat. dis.* 6. *q.* 10. *n.* 3. Ubi tamen *n.* 7. id limitat, dummodo ipsi Abbates inferiores, & locales, secundùm privilegia, vel Constitutiones Religionis à Sede Apostolica approbatas, non habuerint Confessarium designatum à Prælatis Superioribus.

Hinc infertur primò, quòd de Jure communi non possunt sibi Confessarium eligere subditi seculares, vel Regulares Collegii exempti, quia non sunt Prælati. Secundò, nec Abbatissæ etiam exemptæ, quia non habent potestatem jurisdictionis in foro pœnitentiali. Tertiò, nec is, qui præest exemptis, sed non est Prælatus, ut Prior claustralis, non Conventualis. Quartò, nec hi, qui sunt in dignitate constituti, sed non sunt Prælati, etsi sint exempti, ut Archidiaconi, qui non habent curam animarum, sive jurisdictionem in foro pœnitentiali, *Silvest. V. Confessor.* 1. *n.* 8. §. *Ex his autem.*

XXXV. Præterea in c. *Si Episcopus.* 2. *h. t. in* 6. declarat Papa Bonifacius VIII. quòd si Episcopus suo subdito concessit, ut sibi idoneum Confessarium possit eligere, ille, quem is elegit, nullam penitus habet potestatem in casibus, qui eidem Episcopo specialiter sunt reservati: cùm in generali concessione non veniant illa, quæ non esset quis

„ verisimiliter in specie concessurus. (*reg. jur.* 81. *in* „ 6.) Nullâ potest quoque consuetudine introduci, „ ut aliquis, præter sui Superioris licentiam, Confes- „ sarium sibi eligere valeat, qui possit eum solvere, „ vel ligare. Ratio prioris partis est expressa in textu. Quinam autem casus Episcopis Jure Communi reservati sint in foro pœnitentiali, refert *Gl. hic V. Reservantur*, & *Hostiens. in summ.* §. *Cùm confitendum sit*, *n. 4. col. 2.* §. *Primus est.* Ratio posterioris partis est, quia talis consuetudo esset onerosa Ecclesiis, & per illam violaretur Ecclesiastica disciplina, ideo non valet. Id verò speciale est in *cit. c. 2. h. t. in 6.* quòd subditus, fatendo se subditum, non possit præscribere contra obedientiam Superioris, vel Pastoris sui, *c. Cùm non liceat. 12. de præscript.* & notat *Gl. hic V. Consuetudine*, quia tali casu adest mala fides, vel saltem error, seu ignorantia notissimi juris, cum quo non potest præscribi: consequenter neque parochianus, seu Diœcesanus, absque consensu Ordinarii Judicis, & Pastoris sui, quamdiu eum pro tali agnoscit, potest se subjicere jurisdictioni alterius non Pastoris sui, *Navarr. in c. Placuit. 3. dis. 6. de pœnit. n. 112. Laym. libr. 5. tr. 7. c. 4. n. 4.*

XXXVI. Ubi præterea notandum primò, Episcopus cuilibet Diœcesano sibi subdito potest dare licentiam eligendi sibi Confessarium, quem voluerit, dummodo sit idoneus, & qui possit absolvere, vel ligare, adeóque habeat curam animarum, & sit Sacerdos curatus, *Franc. hic n. 1. 2. & 4.* imò hodie secundùm Concilium Trident. *Sess. 23. c. 15.* requiritur etiam, ut sit approbatus ad confessiones audiendas à suo Ordinario, *Fagn. in cit. c. ult. n. 11. & seqq.* Verùm Episcopus, concedendo alicui facultatem eligendi Confessarium idoneum, qui possit ipsum absolvere à quibuscunque peccatis, non censetur dedisse potestatem eum absolvendi à casibus Episcopo reservatis, *cit. c. 2. in princ. h. t. in 6.*

Notandum secundò, licèt aliàs in foro contentioso, seu externo, & judiciali possit quis prorogare jurisdictionem in Judicem non suum, etiam sine consensu proprii Judicis: secus est, in foro pœnitentiali, in quo non potest fieri prorogatio, nisi in eum, qui habet jurisdictionem in habitu, & actu, adeóque executionem Ordinis, & cum licentia proprii Sacerdotis, *c. Omnis. 12. h. t. Francus hic n. 1.*

Notandum tertiò, non potest subditus, seu parochianus, vi consuetudinis, acquirere potestatem eligendi sibi Confessarium, sine licentia Superioris sui, nec quidem per consuetudinem longissimi temporis, vel etiam immemorialis, *cit. c. 2. h. t. in 6.* neque etiam præscribere tale jus: & in hoc potentius est privilegium, quàm consuetudo, licèt aliàs æquiparentur. Potest tamen Prælatus, vel alius in dignitate constitutus, v. g. Archidiaconus, præscribere, seu per consuetudinem legitimè præscriptam acquirere curam animarum in parochianos alterius, & sic fieri proprius Sacerdos, & audire Confessiones eorum, *Abb. in cit. c. ult. n. 4. & 5. & in c. Conquerente. 16. num. 5. de foro compet. Franc. in cit. c. 2. num. 3. h. t. in 6. Silvest. V. Confessor. 1. num. 8. in fine.* Unde cùm in *cit. c. 2. h. t. in 6.* dicitur, per nullam consuetudinem introduci posse, ut quis sine licentia proprii Parochi, vel Pastoris, alium Confessarium sibi eligat, subintelligendum est, nisi Sacerdos per diuturnam consuetudinem acquirat jurisdictionem absolvendi subditos, seu Parochianos alterius, *Navarr. c. l. n. 43. & Laym.*

SECTIO II.

DE REMISSIONIBUS, SEU Indulgentiis, quæ est altera pars Rubricæ huius Tituli.

§. I.

Quid sit Indulgentia, & quotuplex?

XXXVII. Assertio I. Indulgentia rectè definitur ex Clemente VI. *Extravagant. 2. h. t. Inter communes.* Est remissio pœnæ temporalis debitæ Deo, propter peccata actualia, commissa post baptismum, & remissa quoad culpam, extra Sacramentum facta per applicationem satisfactionis Christi, & Sanctorum, Lælius Zecchius in *Tract. de Indulgentiis c. 1. n. 7. Laym. l. 3. Theol. mor. Tract. 7. c. 1. num. 1.* & alii. Dicitur primò remissio, quæ esse potest, vel culpæ, vel pœnæ; Indulgentia verò non est remissio culpæ, sed pœnæ tantùm, quia remissio culpæ, præsertim mortalis, haberi potest per Sacramentum pœnitentiæ in re, vel voto susceptum, sicut & remissio pœnæ æternæ, ut decrevit Concilium Trident. *Sess. 6. c. 14. & Sess. 7. can. 4. de Sacrament. in genere.* Sed per Indulgentiam remittitur pœna temporalis: nam dimissâ culpâ, & pœnâ æternâ, adhuc sæpe remanere pœnam temporalem exolvendam in hac vita, constat ex S. Scripturâ, exemplo Adæ *Genes. 2. & 3.* Moysis & Aaron, propter peccatum diffidentiæ, etsi dimissum, *Deuter. 32. & David 2. Reg. c. 24.* Dicitur secundò peccatis actualibus debita, post baptismum commissis, quia peccata ante baptismum commissa, quoad culpam, & pœnam æternam ac temporalem, remittuntur per baptismum, in quo plenissima fit communicatio Passionis Christi. Dicitur tertiò, remissio extra Sacramentum facta, ut sic Indulgentia differat à pœnitentia, & satisfactione, quæ in Sacramento pœnitentiæ injungitur. Dicitur quartò, per applicationem satisfactionis Christi ac Sanctorum, quia etsi Christus, qui est Caput Ecclesiæ, & universalis mundi redemptor, infinitè satisfecit Deo Patri, pro peccatis omnium hominum mortalibus, & venialibus, nobísque meruit gratiam, & gloriam, ad *Ephes. 2. & 5.* debent tamen hæc infinita merita, & satisfactiones Christi nobis applicari, vel per usum Sacramentorum, præsertim Baptismi, & Pœnitentiæ, quoad remissionem culpæ ac pœnæ æternæ; imò etiam alicujus pœnæ temporalis; vel extra Sacramentum, per Indulgentias, per quas nobis merita, & satisfactiones Christi, & Sanctorum applicantur, in ordine ad remittendas pœnas temporales adhuc remanentes post culpas remissas, juxta illud Christi *Matth. 16. Tu es Petrus, & tibi dabo Claves regni cœlorum, quodcunque solveris super terram, erit solutum, & in cœlis:* per quæ verba data est Petro, tanquam Vicario Christi, & ejus Successoribus potestas solvendi omnia vincula,

culis, quæ impediunt ab ingressu cœli: tale autem vinculum est etiam pœna temporalis sæpe remanens, post remissionem culpæ, ergo illud quoque vinculum remitti potest, quæ remissio Indulgentia appellatur, *Laym cit. l. Zecchius cit. l. n.* 4.

XXXVIII. Ubi præterea notandum primò. Justi in hac vita, dum opera satisfactoria exercent, per ea non tantùm pro suis, sed etiam pro alterius justi peccatis DEO satisfacere possunt, ob unionem charitatis: ideo si illis non indigent ad proprias pœnas redimendas, vel ea alijs non applicent, illa veniunt in thesaurum Ecclesiæ, qui constituitur ex meritis, & satisfactionibus, tam Christi, quàm Sanctorum, ex quibus depromuntur, & conceduntur Indulgentiæ, per quas satisfactiones Christi, & Sanctorum alijs fidelibus applicantur, ad relaxandas pœnas temporales pro peccatis eorum adhuc debitas. Et quamvis satisfactiones Sanctorum per Indulgentias in populum distributas minuantur, imò & exhauriri possint, absolutè loquendo: quia tamen merita, & satisfactiones Christi sunt infinitæ, ideo hic thesaurus nunquam exhauritur, nec exhauriri potest, ut habetur in *Extravag. Unigenitus*, 2. post *princ. h. t.* » *Inter Communes.* ubi etiam dicitur, Christum hunc » thesaurum per B. Petrum Cœli Clavigerum, ejúsque Successores suos in terris Vicarios commisisse fidelibus dispensandum, ex proprijs, & rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter, quàm specialiter, verè pœnitentibus, & confessis misericorditer applicandū. *Laym. cit. l. n* 2. *Tanner. tom.* 4. *disp.* 6. *q.* 8. *dub.* 4. *n.* 72.

Notandum secundò. Per satisfactiones abundantes Sanctorum, sive vivorum, sive mortuorum, fit remissio pœnæ temporalis, tanquam per causam particularem, & proximam: at verò per satisfactiones Christi, tanquam per causam universalem, & principalem, *Laym cit. l. n.* 3.

XXXIX. Assertio 2. Indulgentia primò dividitur, ex parte effectûs, in totalem, seu plenariam, per quam simpliciter tota pœna in purgatorio pro peccatis luenda remittitur: & in partialem, seu non plenam, per quam tantùm pars aliqua pœnæ ejusmodi temporalis remittitur: qualis est Indulgentia partis tertiæ peccatorum, vel Indulgentia unius, vel plurium annorum: de qua fit mentio in *cit. Extravag.* 2. ibi: *Nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis &c. h. t.* Secundò ex parte eorum, pro quibus Indulgentiæ conceduntur, aliæ dantur pro vivis, & per modum absolutionis; aliæ pro defunctis, & per modum suffragij, seu solutionis, hoc est, Papa non dat animabus defunctorum Indulgentiam per modum Jurisdictionis, eas absolvendo à pœnis, quia nullam jurisdictionem, adeóque nec absolvendi potestatem in defunctos habet, cùm jam ad alienum forum pertineant: sed solùm per modum Suffragij, tum quia mediante Suffragio alterius vivi, Indulgentiæ ijsdem applicantur, & prosunt: tum quia non immediatè ab ipsomet Indulgentias concedente, velut Judice, ac Ministro DEI, eis pœna remittitur, sed solùm DEO exhibetur, & offertur pro eis satisfactio, & quasi pretij solutio, adjunctis precibus, ut illam misericorditer acceptet, & pœnam temporalem animabus remittat, *Laym. cit. tr.* 7. *c.* 7. *n.* 3. *Tanner. cit. dub.* 4. *n.* 90. *&* 91. Nullæ autem Indulgentiæ, quas Papa concessit fidelibus vivis, possunt applicari defunctis, nisi concessæ sint etiam pro defunctis, *Laym. cit. l. n.* 2. Tertiò, Indulgentia dividitur in personalem, & localem, ac realem. Prior dicitur, quæ per se, ac directè personis conceditur, sine determinatione ad certum locum, vel rem materialem. Realis verò, quæ certæ rei materiali est affixa, vel loco sacro, *Laym l.* 5. *tr.* 7. *c.* 3. *n.* 2. *in secunda divisione.* Quartò dividitur Indulgentia in perpetuam, quæ semper durat, nisi revocetur: ac in temporalem, quæ ad certum tempus datur, eóque elapso, finitur, *Laym. cit. l. n.* 3. *in fine.*

§. II.

Quinam possint concedere Indulgentias?

XL. Assertio 1. Summus Pontifex potestate à Christo acceptâ potest Indulgentias, tum totales, sive plenarias; tum partiales, sive non plenarias, ex justa causa omnibus fidelibus concedere, prout respondit Clemens VI. in *Extravag.* 2. *h. t. Inter communes.* Siquidem solus Papa potest Indulgentias totales, seu plenarias concedere: Episcopi possunt Jure communi Canonico, solùm Indulgentias limitatas, seu partiales, & non plenarias concedere, quia concedere Indulgentias non est actus Ordinis, sed jurisdictionis voluntariæ, ut colligitur ex c. *Quod autem.* 4. *h. t.* ubi dicitur: quòd concessio Indulgentiarum sit actus absolvendi, & judicialis, ideóque competit Episcopo, jure ordinario, ita ut Episcopus electus, & confirmatus, etsi consecratus non sit, Indulgentias conferre possit. *Azor p.* 1. *l.* 3. *c.* 55. *q.* 1. *in fine*, *Barbos. de Offic. Episc. alleg.* 88. *n.* 4. *&* 5. Hinc Episcopus, ex delegatione Papæ, potest concedere Indulgentias etiam plenarias, & ipse Episcopus potest hanc facultatem delegare suo Vicario Generali, vel etiam alteri Clerico, non autem laico, cùm sit potestas spiritualis, *Azor cit. c.* 55. *q.* 5. *Barbos. cit. alleg.* 88. *n.* 9. *&* 2. *seqq.*

XLI. Assertio 2. Episcopi possunt concedere Indulgentias in suis Diœcesibus, sed limitatè tantùm, ita ut in Dedicationibus Ecclesiarum solùm possint concedere Indulgentias unius anni: in anniversario verò dedicationis Ecclesiæ XL. dies, prout habetur in c. *Cùm ex eo*, 14. §. *Ad hæc. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Generali Lateranensi sub Alexandro III. ubi decernitur, ut cùm dedicatur » Ecclesia Basilica, non extendatur Indulgentia ultra annum, sive ab uno solo, sive à pluribus Episcopis dedicetur: In anniversario verò dedicationis tempore, XL. dies de injunctis pœnitentijs indulta remissio non excedat. Hic quoque dierum numerus in litteris Indulgentiarum est moderandus, quæ in alijs quibuslibet casibus ab Episcopo aliquoties conceduntur, cùm Romanus Pontifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, in talibus moderamen consueverit observare, prout habetur in fine dicti c. Idque statutum est, ne dum excessivè, & indiscretè indulgentiæ à Prælatis Ecclesiarum conceduntur, Claves Ecclesiæ contemnantur, & pœnitentialis satisfactio enervetur, prout » dicitur in *cit. c. Cùm ex eo.* §. *Ad hæc, in princ.*

XLII. Ubi

XLII. Ubi notandum primò. Quamvis in hoc c. in genere fiat mentio de Prælatis, non tamen sub iis comprehenduntur Prælati Episcopis inferiores, hi enim potestatem concedendi Indulgentias non habent Jure communi, cujusmodi sunt Abbates, Priores, aut Præpositi &c. nisi ex speciali privilegio, consuetudine, vel præscriptione talis potestas competat, cùm Jure communi nunquam sit eis concessa, c. *Accedentibus*. 12. ibi: *Concedendo etiam Indulgentiarum litteras &c. de excess. Prel. Abb. in cit. c. Cùm ex eo. n. 5. h. t. Azor cit. c. 55. q. 3. Barb. cit. alleg. 88. n. 17. & 18.* Unde nec Prælatus Religionis, ut Generalis, aut Provincialis, quamvis habeat quasi Episcopalem jurisdictionem in Regulares sibi subditos, indulgentias dare potest, Jure communi, & secluso privilegio Papæ: nec Capitulum Cathedrale, Sede vacante, quia non succedit Episcopo in potestate jurisdictionis extraordinariæ, saltem in iis, quæ sunt reservata Episcopali dignitati, *Barb. cit. l. n. 21.* de quo dictum *l. 1. tit. 33. n. 49.* Nec denique etiam Parochus, est enim Episcopo inferior, *Barb. cit. l. n. 19. & 20.*

Notandum secundò. Hanc potestatem concedendi indulgentias sic restrictam habent Episcopi immediatè acceptam à Sede Apostolica, & Jure communi Canonico, & Ordinario, non verò Divino, quia licèt Episcopalis dignitas, quoad potestatem Ordinis, & pastorale munus in genere sit Juris Divini, & ex Christi institutione: quoad potestatem tamen jurisdictionis in particulari, est ex ordinatione Ecclesiæ. Idque confirmatur ex *cit. c. Cùm ex eo. §. Ad hæc. h. t.* quia aliàs si potestas concedendi Indulgentias omnibus Episcopis competeret, ex Jure Divino, non potuisset ea à Concilio Lateranensi in *cit.* c. ita restringi. *Laym. l. 5. tr. 7. c. 4. Ass. 2. n. 2. Barb. hic n. 7.*

Notandum tertiò. Si plures Episcopi conveniant ad dedicationem alicujus Ecclesiæ, non possunt, nisi unius tantùm Indulgentiam simul concedere, sicut expressè habetur in *cit. c. Cùm ex eo. §. Ad hæc*, ibi: *Sive ab uno solo, sive à pluribus Episcopis simul dedicetur:* possunt tamen plures Episcopi, quorum singuli jurisdictionem habent, v. g. Episcopus Diœcesanus loci, & Archiepiscopus, sive Metropolitanus, plures indulgentias, aut quadragenas, simul, vel successivè, eidem Ecclesiæ concedere, *Laym. cit. c. 4. n. 2. §. Licèt. 2.* Est autem quadragena relaxatio tantæ pœnæ, quanta respondet septem annorum pœnitentiæ.

XLIII. Notandum quartò. Si Episcopus ultra limites suæ potestatis indulgentiam concedit, v. g. ultra annum, tum ipso jure nulla est concessio, quoad excessum, *c. 1. in fine. h. t. in 6.* Idem statuitur etiam in c. *Indulgentiæ. 3. & ult. eod. in 6.* ubi dicitur:
» Indulgentiæ, quæ ab uno, vel pluribus Episcopis,
» in Ecclesiarum dedicationibus, vel aliis quibus-
» cunq; casibus (ad pia opera, nempe ad ædificationem, vel reparationem Ecclesiæ: ædificationem, vel refectionem pontium, vel viarum: vel sustentationem Hospitaliorum, vel similia, *Gl. hic V. Casibus*)
» conceduntur, vires non obtinent, si Statutum ex-
» cesserint Cõcilii Generalis in *cit. c. Cùm ex eo. §. Ad hæc.* Nihilominus tamen valet talis concessio quoad eam partem, quæ numerum præscriptum non excedit, quia utile per inutile vitiari non debet, quando pars utilis separari potest ab inutili, ut in proposito, numerus dierum. Accedit, quòd concessio indulgentiarum sit quædam liberalis donatio, quæ tenet pro parte, usque ad legitimum modum; sive quatenus id, quod donatur, quantitatem, quam lex permittit, attingit, *Gl. in cit. c. ult. V. Non obtinent. h. t. in 6. Azor cit. c. 55. q. 6.* & alii communiter.

Notandum quintò. Quando datur facultas in *cit. c. Cùm ex eo. §. Ad hæc.* concedendi indulgentias in dedicatione Ecclesiæ, non additur particula illa, *de injunctis pœnitentiis*, sicut addi solet in indulgentia XL. dierum, adeóque prior facultas videtur amplior, *Barb. in Collect. in cit. c. Cùm ex eo. §. Ad hæc. n. 5.* ubi etiam addit, quòd licèt Episcopi non possint concedere Indulgentias, ultra taxatum numerum; possunt tamen in minore summa, quia sub majore summa continetur minor, non vice versâ.

Notandum 6. Indulgentia de injunctis pœnitentiis hîc illa dicitur, quæ prodest ad delendas pœnitentias respondentes pœnitentiis injunctis à Confessario, per quas illæ pœnæ remittuntur, *Barb. hic num. 12.*

XLIV. Assertio 3. Episcopi suis tantùm subditis indulgentias concedere possunt, non alienis, & extraneis, prout sumitur ex c. *Quod autem. 4. h. t.* ubi quæsitum fuit ex Alexandro III. utrùm »
remissiones, seu indulgentiæ, quæ dantur in dedi- »
cationibus Ecclesiarum, vel conferentibus ad ædi- »
ficationem pontium (tanquam ad actum pium, »
vel ad alios actus pios, *Abb. hic n. 2.*) aliis prosint, »
quàm his, qui subsunt illis, qui has remissiones fa- »
ciunt? Respondet Papa, quòd cùm nullus valeat »
à non suo Judice ligari, vel absolvi, prædictas re- »
missiones, seu Indulgentias illis tantum prodesse, »
quibus ut prosint, proprii Judices (id est, Episcopi, *Gl. hic V. Judices*) specialiter indulserint. »

Ubi notandum primò. Indulgentiæ concessæ ab alienis Episcopis possunt prodesse etiam non subditis, si proprii Episcopi illis specialiter concesserint, ut eas lucrari possint, *Abb. hic n. 7. Barb. cit. alleg. 88. num. 25.*

Notandum secundò. Episcopi possunt Indulgentias concedere vivis tantùm, non autem defunctis, quia in hoc c. solùm conceditur Episcopis quasdam indulgentias dare subditis suis degentibus in hac vita, non igitur hæc facultas extendi debet ad defunctos, *Laym. cit. l. n. 2. in fine, Barb. cit. l. n. 24.*

XLV. Assertio 4. Etiam Archiepiscopus per totam Provinciam suam liberè potest generales litteras remissionis, sive Indulgentiæ concedere, ita tamen ut Statutum Generalis Concilii (Lateranensis in *cit. c. Cùm ex eo. §. Ad hæc*) non excedat, prout sumitur ex c. *Nostro. 15. h. t.* Nam quamvis Metropolitanus non habeat contentiosam jurisdictionem in subditos Suffraganeorum, quia tamen Indulgentias concedere est actus voluntariæ jurisdictionis, potest illas concedere per totam Provinciam suam, *Abbas hic n. 3.* idque etiamsi actu non visitet Provinciam, dummodo prædictum Statutum Concilii non excedat, *Barb. cit. l. n. 15. & seq.*

Porro Cardinales, & Legati Apostolici, si Episcopi non sint, licèt in aliis quasi Episcopalem jurisdictionem habeant, tamen Jure communi, & ordinario Indulgentias concedere non possunt, nisi ex speciali, vel generali commissione Papæ, *Laym. cit. l. num. 3.*

XLVI. Sed

XLVI. Sed jam ulteriùs quæri potest, utrùm Prælati inferiores Episcopo per diuturnam consuetudinem legitimè præscriptam acquirere possint facultatem dandi Indulgentias? Negat *Suar.* & alij apud *Laym. tit. c. 4. n. 3.* Vel enim Pontifex scit ejusmodi consuetudinem, & tolerat; & tunc censetur eam tacitè approbare, adeóque non vi consuetudinis, sed ex tacito consensu ipsius Papæ, acquiritur illa potestas spiritualis: si verò Papa nescit, non potest actu habere voluntatem concedendi eam potestatem. Contraria tamen, & affirmativa sententia non est improbabilis, quia ex communi sententia, potestas dispensandi in votis, & juramentis per consuetudinem ab inferioribus Prælatis acquiri potest, per quam etiam animæ solvuntur in foro DEI. Nec obstat, quòd Papa nesciat in specie, seu particulari, talem consuetudinem, quia sufficit, quòd id vult, & consentit, vi generalis legis, per quam approbat consuetudines bonâ fide præscriptas, *Laym. cit. l. n. 4.* adeóque etiam talem consuetudinem, per quam acquiritur ejusmodi facultas dandi Indulgentias.

XLVII. Postremò prædictis addendum primò, quòd etiam exempti lucrari possint Indulgentias Episcopales, quia exemptio, quæ est in eorum favorem concessa, non debet in eorum læsionem converti, *Barb. in cit. alleg. n. 27.* Secundò, Indulgentias alijs concessas ab Episcopo, potest etiam ipse lucrari, quia non ideo directè utitur juridictione in seipsũ, nec debet esse deterioris conditionis, quàm alij, *Azor tit. l. 3. c. 55. q. ult. Barb. n. ult.* Cæterùm qualis causa, & quæ conditiones requirantur ad lucrandas Indulgentias, videri potest apud Theologos, præsertim verò apud R. P. Georgium Gobat, qui præter multa alia utilissima opera edita, scripsit etiam eruditissimum Tractatum de Indulgentijs, sicut & alium de Jubileo, ubi totam hanc materiam præ alijs exactissimè, & plenissimè exponit.

§. III.

De Anno Jubileo.

XLVIII. De hoc agitur inprimis in *Extravag. Antiquorum. 1. h. t. Inter communes.* in qua Bonifacius VIII. centesimo quoquo anno, qui Jubileus dicitur, visitantibus Basilicas, sive Ecclesias SS. Apostolorum Petri & Pauli plenissimam omnium peccatorum suorum veniam (id est, pœnarum pro peccatis debitarum, *Gl. hic V. Peccatorum*) concedit: & statuit, ut qui volunt hujusmodi Indulgentiæ participes fieri, si fuerint Romani, ad minus XXX. diebus continuis, vel interpolatis, & saltem semel in die: si verò peregrini fuerint, aut forenses (id est, qui venerunt aliunde, etsi peregrinationis causâ, volunt tamen lucrari Jubileum, *Gl. hic V. Forenses*) simili modo diebus XV. ad easdem Basilicas accedant. Qui verò ampliùs, & devotiùs illas Basilicas frequentaverit, plus merebitur, & Indulgentias efficaciùs consequetur. Porro morem hunc centesimo quoquo anno hoc sanctum Jubileum celebrandi Romæ, & amplissimas Indulgentias concedendi, Bonifacium VIII. non primò instituisse, sed potiùs innovâsse, apparet ex princ. hujus *Extravag.* ut notant DD. hic.

XLIX. Postea verò Clemens VI. in *Extravag. Unigenitus. 2. h. t.* Annum Jubileum, sive plenariam remissionem, seu Indulgentiam, quæ olim concessa fuit quolibet centesimo anno, revocavit ad annum quinquagesimum, idque partim ob Mysterium hujus numeri, quo in Veteri Lege remissio peccatorum figurabatur, vel aliàs etiam dabatur: partim ob brevitatem vitæ humanæ, quia pauci ad annum centesimum pertingebant: ita tamen ut præter duas prædictas, etiam Basilica S. Joannis Lateranensis visitaretur, eo modo, quo in *Extravag. 1.* præscriptũ. Ubi etiam adijcitur, quòd illi, qui causâ lucrandi Jubileum, petunt Romam, vel aliquas ex conditionibus præscriptis implere incipiunt, sed infirmitate, vel morte præventi, iter vel conditiones perficere non possunt, nihilominus Jubileum lucrantur.

Porro Gregorius XI. tribus Ecclesijs, quæ visitari debent, tempore Jubilei, adjunxit quartam, videlicet Ecclesiam S. Mariæ Majoris, ut ex *Navarro* notat *Barb. in cit. Extravag. 2. n. 5. h. t.*

L. Denique Paulus II. & post illum Sixtus IV. In *Extravag. Quemadmodum. 4. h. t.* Annum Jubileum reduxit ad brevius tempus, videlicet ut XXV. quoquo anno celebraretur, atque ut in eodem anno Jubileo suspendantur omnes aliæ Indulgentiæ plenariæ, extra Urbem, per totum orbem, idque ut fideles tantò avidiùs Romam traherentur ad lucrandam Indulgentiam Jubilei, ita ut durante hoc anno, omnes omnino Indulgentiæ plenariæ quibuscunque Ecclesijs, Congregationibus, & personis Ecclesiasticis, ac secularibus à Sede Apostolica concessæ nullum effectum habeant, nec quidem in mortis articulo, nisi specialiter à Papa concedantur, *Laym. l. 5. tr. 7. c. 8. n. 2. & 3.* ubi tamen addit, quòd Indulgentiæ pro defunctis à Sede Apostolica per modum Suffragij, concessæ nulla omnino in anno Iubilei suspensio fieri solet. Post annum verò Iubilei elapsum, Indulgentiæ, absque nova concessione, vim suam recuperant, *Laym. cit. l. Barb. in cit. Extravag. 4. in fine. h. t.* & omnes fatentur.

Notandum primò. Unâ cum Indulgentijs plenarijs in anno Jubilei, solent etiam suspendi aliæ facultates quædam, sive indulta, ut absolvendi à peccatis, commutandi vota, aut super eis dispensandi &c. ut colligitur ex *cit. Extravag. Quemadmodum.* sed ea tantùm, quæ propter dictas Indulgentias lucrandas, sive in ordine ad eas à Sede Apostolica sunt concessa, sicut significavit Gregorius XIII. in Bulla, quæ incipit *Quinam Sancti*, & notat *Laym. tit. c. 8. Francus dist. 6. q. 8. dub. 4. n. 112.*

Notandum secundò. Solent etiam interdum aliæ plenissimæ Indulgentiæ, instar Jubilei, concedi à Sede Apostolica pro toto orbe, cum alijs gratijs, & facultatibus annexis, plerumque ad duas hebdomadas, seu XV. dies, post promulgationem in quolibet loco factam, tum aliàs, tum præsertim post annum Jubileum Romæ peractum, de quo Jubileo plura videri possunt apud *Laym. cit. c. 8. n. 6. & seqq.*

LI. Postremò restant adhuc duæ Constitutiones Extravagantes in hoc Titulo *Inter Communes*, quarum brevem Summam hic ponemus. In *Extravag. Etsi Dominici. 3. h. t.* enumerantur plures casus qui reservantur Sedi Apostolicæ, à quibus nullus

absolvere potest, per indulta, seu concessiones generales, sive speciali ejusdem licentia, & multos ex illis casibus, & plures alios reservat sibi Papa singulis annis in Bulla Cœnæ Domini contentos. De reservatione casuum Papæ reservatorum fusè agit *Barb. de Offic. Episc. alleg. 50.*

LII. Præterea in *Extravag. Etsi Dominici. 5. & ult. h. t.* Sixtus IV. revocat multas Indulgentias, quas ipse concesserat, & facultates absolvendi à Casibus in Bulla Cœnæ Domini contentis, item commutandi quinque vota Papæ reservata, videlicet Religionis, perpetuæ Castitatis, peregrinationis ultramarinæ in Terram sanctam, & visitationis Liminum Apostolorum Petri & Pauli, & peregrinationis ad D. Jacobum Compostellanum: à quibus si quis absolvere, vel ea vota commutare præsumpserit, incurrit excommunicationem S. Pontifici reservatam, præter mortis articulum, & talis absolutio, & commutatio nullius est valoris, seu firmitatis.

TITULUS XXXIX.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS, ET INTERDICTI.

Actum est in superioribus Titulis de pœnis, quæ tum in foro contentioso, tum pœnitentiali, imponuntur: sed quia Excommunicatio est pœna delicti, cùm fertur à Jure; pœna verò contumaciæ, cùm fertur ab homine: ideo subjicitur hic Titulus, ut notat Abbas Panormitanus in Rubricam hîc, qui in antiquis inscribitur tantùm de sententia Excommunicationis, quippe quæ est præcipua species ex censuris Ecclesiasticis, de qua etiam potissimùm hoc loco agitur. Veruntamen in Novis Decretalibus additur, *Suspensionis, ac Interdicti*, quia de his, quoque tractatur in hoc Titulo, qui extat etiam in Sexto, Clementinis, & Extravagantibus Joan. XXII. & Communibus.

SECTIO I.

DE PRIMA CENSURA ECclesiastica, nempe Excommunicatione.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Censura?

I.

ASSERTIO I. Censura in genere est pœna quædam spiritualis, ac medicinalis, privans usu aliquorum bonorum spiritualium per Ecclesiasticam potestatem inflicta delinquenti, donec à contumacia recedat. Ita ferè *Suar. dis. 1. de censur. sec. 1. n. 5.* & alij DD. communiter. Ubi pœna Ecclesiastica seu spiritualis ponitur, loco generis, & hæc verba *usu bonorũ spiritualiũ*, ad differentiam aliarum pœnarum Ecclesiasticarum, quia licèt Ecclesia directè versetur circa spiritualia, indirectè tamen etiam versatur circa temporalia, in ordine ad spiritualia, ac proinde censura primariò privat spiritualibus actionibus; secundariò verò, ac indirectè etiam usu corporalium, seu externarum actionum, ut communicatione humanâ, *Avila tr. de censur. p. 1. dub. 4. not. 2.* Bona autem spiritualia, quædam sunt propria, & permanentia, quibus nemo invitus spoliari potest, ut gratia habitualis, virtutes infusæ, earúmque bonæ operationes: quædam verò sunt communia, quibus homo in pœnam privari potest, quoad usum activum, & passivum, ut est administratio, & receptio Sacramentorum, participatio publicorum Suffragiorum Ecclesiæ, *Suar. cit. l. n. 6.*

Ubi notandũ. Censura est pœna, & simul medicina, *c. 1. in princ. h. t. in 6.* quare per censuram non cessat ipsa spiritualis potestas, seu habilitas ad spiritualia bona, sicut per irregularitatem, depositionem, vel degradationem, quæ privat habitu, seu potestate utendi ijs bonis, ideóque suâpte naturâ, sunt perpetuæ, nec statim auferuntur, etsi delinquens sit emendatus. Censuræ verò impediunt tantùm usum bonorum temporalium, & ab ijs faciliùs conceditur absolutio, post emendationem. Deinde irregularitas propriè non est pœna, sed inhabilitas quædam potiùs ad sacrum Altaris Ministerium, sive Impedimentum Ordinis accipiendi, vel exercendi, & ea etiam, quæ in pœnam delicti imponitur, primariò non imponitur per modum pœnæ, saltem medicinalis, sed impedimenti.

II. Porro generaliter loquendo, esse in Ecclesia potestatem infligendi censuras, probatur ex *Matth. c. 16. Quodcunque ligaveris, erit ligatum, & in cœlis*, & *c. 18. Quæcunque alligaveritis &c.* ubi Christus contulit potestatem ligandi, & solvendi; quæ verba, cùm sint generalia, ad omnes Censuras sunt extendenda, *Avila cit. p. 1. dub. 2. concl. 3. Suar. cit. dis. 1. sec. 2. n. 3.* Ratio est, quia quælibet Respubl. habere debet potestatem puniendi, & coërcendi subditos rebelles, & contumaces, privando eos proprijs rebus, vel juribus illius Reipublicæ: hoc autem

Eccle-

Eccleſia facit per cenſuras: & quia hæc poteſtas non eſt limitata ad certas pœnas, vel modum pœnarum, cùm verba Chriſti generalia ſint, ideo reſtringi non debet, *Suar. cit. ſec. 2. n. 15. Avila cit. dub. 2. concl. 2.*

III. Assertio 2. Tres tantùm ſunt Cenſuræ propriè dictæ, ſcilicet Excommunicatio, Suſpenſio, & Interdictum, ut ex communi ferè DD. ſententia tradit *Navarr. in Man. Prel. c 27 n. 1. Suar. cit. diſ. 1. ſec. 3. n. 8. & 4. Avila p. 1. de cenſur. dub. 5.* quia ubicunque in Jure ſit mentio Cenſuræ Eccleſiaſticæ, tantùm tres illæ ſpecies numerantur, ut patet ex c. 1. *Statutum. 13. c. Is, cui. 20. de ſent. excomm. in 6.* ac præcipuè ex c. *Quærenti, 20. de V. S.* ubi conſultus Innocentius III. quid per Cenſuram Eccleſiaſticam debeat intelligi, quando ponitur in Litteris Pontificijs? Reſpondet, quòd per eam non ſolùm Interdicti, ſed etiam Suſpenſionis, & Excommunicationis ſententia valet intelligi: niſi Judex diſcretus, indagatis rerum, & perſonarum circumſtantijs, ferat, quam magis viderit expedire. Unde conceſsâ alicui poteſtate abſolvendi à Cenſuris, ea non poteſt extendi ad irregularitatem, ſecundùm ſtylum Curiæ Romanæ, quippe quæ non per abſolutionem, ſed diſpenſationem tolli debet, niſi id exprimatur.

Similiter qui violat Cenſuram, miniſtrando Sacramenta, vel celebrando, incurrit irregularitatem, cùm tamen irregularis celebrans, vel miniſtrans Sacramenta novam irregularitatem non incurrat: neque etiam qui celebrat, quando eſt ceſſatio à Divinis indicta, ſit irregularis, ergo irregularitas, & ceſſatio à Divinis non ſunt Cenſuræ, *Navarr. cit. c 27 n. 188. & n. 194. Avila cit. l. §. Dices.* Sed neque depoſitio, & degradatio ſunt Cenſuræ, ſed pœnæ quædam contra incorrigibiles latæ, quos Eccleſiaſticæ Cenſuræ non correxerunt, *Avila cit. l.* Itam ceſſatio à Divinis non eſt Cenſura Eccleſiaſtica, quia non eſt prohibitio Divinorum Officiorum, ſed deſiſtentia, & omiſſio Divinorum Officiorum, *Navarr cit. c. 27 n. 164. Avila cit. dub. 5. in fine*, quæ ex infrà dicendis magis intelligentur.

§ II.

Quid, & quotuplex ſit Excommunicatio, & quâ formâ fieri debeat?

IV. Assertio 1. Excommunicatio in genere eſt Cenſura Eccleſiaſtica, per quam Chriſtianus à Communione Eccleſiæ, ſeu reliquorum fidelium ſeparatur, ut communiter definitur apud *Covarr. in c. Alma p. 1. n. 1.* & alios. Eſt autem triplex fidelium communicatio: purè interna, purè externa, & media, ſive mixta, *Covarr. cit. l. n. 2. Suar diſ. 8 de cenſur. ſec. 1. n. 6. Laym l. 1. tract. 5. p. 2. c. 1. n. 8.* & alios. Prima communicatio merè interna conſiſtit in fide, gratia, & charitate, per quam fideles inter ſe, & cum Chriſto velut Capite ſuo myſticè copulantur, de qua meminit Apoſtolus ad *Rom 12. 1. ad Cor. 12. ad Epheſ. 4.* Ratione cujus unionis unus fidelis alteri per meritum de congruo poteſt impetrare à DEO ſpecialia beneficia, & alteri proprias ſatisfactiones applicare, juxta illud Pſalmi 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te.* Purè externa communicatio, ſive ſocietas politica conſiſtit in fidelium convictu, colloquio, & commercijs. Media, ſive mixta, hoc eſt, partim interior, partim exterior communicatio conſiſtit in uſu Sacramentorum, tum activo, tum paſſivo, ſive liberâ eorum collatione, & ſuſceptione: deinde in participatione communium Eccleſiæ Suffragiorum, & orationum, quæ in Sacrificio Miſſæ, alijſque publicis officijs, ipſius Eccleſiæ nomine, ac inſtituto funduntur: ac denique in participatione ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum, quæ ex communi Eccleſiæ theſauro per Indulgentias fidelibus juſtis applicantur. In bonorum ergo communium bonorum, vel omnium, vel ſaltem aliquorum ſeparatione conſiſtit Excommunicatio, ut infrà declarabitur.

V. Ubi notandum primò. Eccleſia non vult, nec poteſt privare excommunicatos bonorum ſpiritualium communicatione merè internâ, ſcilicet fructu orationum, & ſatisfactionum, quas fideles, proprio nomine, & privatâ intentione ſibi, vel alijs applicare poſſunt, quia hujuſmodi bona, vel opera piæ cujuſque operantis propria ſunt, ideóque ab ipſius libera applicatione, non autem ab Eccleſiæ voluntate, ac diſpenſatione pendent. Unde licèt Sacerdos non poſſit offerre Sacrificium Miſſæ, vel recitare Officium Eccleſiaſticum pro excommunicatis non toleratis, quatenus id publicum eſt, & ipſe publicus Miniſter Eccleſiæ: poteſt tamen tanquam perſona privata, & intentione privatâ offerre Sacrificium Miſſæ, & orare in Memento pro ijſdem, vel Horas Canonicas recitare, quatenus illa actio ſacrificandi, vel orandi eſt opus proprium operantis, & eâ ratione ſatisfactorium pro altero, vel etiam ex congruo impetratorium, *Navarr. in Man. c. 27. n. 36. in reſponſ. ad 5. Laym. cit. l. n. 4. Tanner. tom. 4. diſ. 6. q. 10. dub. 2. num. 16.*

Notandum ſecundò. Sed neque Eccleſia poteſt, neque vult per ſe privare membra ſua gratiâ ſanctificante, & virtutibus ſpiritualibus, quæ nemini invito auferri poſſunt. Supponit quidem aliquando excommunicatio carentiam gratiæ, ratione culpæ, propter quam fertur, ipſa tamen illam non aufert: neque etiam impedit, quominùs redire poſſit ad gratiam per contritionem, priuſquâ ab excommunicatione abſolvatur, *Suar. cit. ſec. 1 n. 7. Laym. cit c. 1 n. 5.*

VI. Porro Excommunicatio fundamentum habet in S. Scriptura. *Matth. 18. Si Eccleſiam non audieris* (id eſt, obediens ei non fueris) *ſit tibi, ſicut Ethnicus, & publicanus*, tanquam non ſit intra gremium Eccleſiæ, ſive in numero fidelium, & in facto Apoſtoli 1. *ad Corinth. 5 & 1. ad Timoth. 1.* ait, quoſdam ſe Sathanæ tradidiſſe, quando eos excommunicavit, ſive à conſortio fidelium ſeparavit, ſeu ejecit. Unde in *c. Omnis. 32. cauſ. 11. q. 3.* dicitur: Omnis Chriſtianus, qui à Sacerdotibus excommunicatur, Sathanæ traditur, quia extra Eccleſiam diabolus eſt, ſicut in Eccleſia Chriſtus.

VII. Assertio 2. Excommunicatio variè dividitur. Primò quidem in majorem, & minorem, ut patet ex *c. Si quem, 59. h. t.* ubi Gregorius IX. ita reſcribit: Si quem, ſub hac forma, illum excommunico, vel ſimili (v. g. niſi hoc feceris, noveris te eſſe excommunicatum, *Gl. his V. Simili.*) à Ju-

„ dice suo excommunicati contingat, dicendum est, „ eum non tantùm minori (quæ à perceptione Sacra- „ mentorum) sed etiam majori excommunicatione „ (quæ à communione fidelium separat) esse ligatũ. Major igitur Excomũnicatio est, quæ à communione fidelium absolutè, & simpliciter separat, sive quæ privat omnibus prædictis bonis communibus, nimirum Sacramentis Ecclesiæ, tam quoad administrationem, quàm susceptionem, publicis Suffragijs, & convictu, seu societate civili, prout definitur ex *Sayro* apud *Laym. cit. c. 1. n. 5.* Minor verò excommunicatio est, quæ solùm separat à communione fidelium secundùm quid, quia nimirum tantùm privat passivâ perceptione Sacramentorum, *cit. c. pen. h. t.* Dicitur autem minor, non propter parvitatem objecti, est enim ex se res gravis privari perceptione Sacramentorum; sed per comparationem ad majorem, cujus est pars: & quia incurri etiam potest, propter peccatum veniale, *Avila p. 2. de censur. c. 1. dis. 2. dub unic.* quamvis olim nomine excommunicationis absolutè sumptæ, etiam minor intelligeretur, ut constat ex Concilio Carthaginens. IV. & refertur in *c. Sacerdote. 63. dis. 1. de consecr. & ex c. Nemo. 12. caus. 11. q. 3.* & in *c. ult. caus 3. q. 4.* ubi excommunicatio absolutè sumpta accipitur pro minore, & anathema pro excommunicatione majore, juxta *Gl. ibid. V. Anathemate. Avila cit. l. Laym. cit c. 1. in fine.*

VIII. Notandum hîc præterea primò. Per excommunicationem solitariè sumptam, sive absolutè positam intelligitur major, sicut expressè habetur in *cit. c. pen. h. t.* quæ simpliciter excommunicatio dicitur, nisi ex adjunctis aliud intelligi debeat, nimirum per eam solùm prohiberi perceptionem passivam Sacramentorum, vel S. Eucharistiæ, *Covarr. in cit. c. Alma. p. 1. §. 8. n. 5.* Nec obstat, quòd in pœnis benignior interpretatio est facienda, *Reg. Juris. 49. n. 60,* ergo in dubio, nomine Excomũnicationis non major, sed minor est intelligenda. Nam regula illa habet locum, nisi Jus, vel consuetudo contrarium declaraverit, ut in proposito, *Abb. in cit. c. pen. in fine, h. t.* ubi etiam ait, regulam illam procedere in pœnis corporalibus, & pecuniarijs, non in medicinalibus, qualis est excommunicatio, *Covarr. cit. l. Avila cit. dis. 2. dub unic.*

Notandum secundò. Major Excommunicatio est pœna gravissima, quâ nulla major est in Ecclesia, teste S. August. relato in *c. Corripiantur. 17. caus. 24. q. 3.* ideóque ad eam deveniri non debet, nisi postquam omnia alia media, & monitiones, ac leviores pœnæ, ac censuræ frustra sunt adhibita, juxta Concil. Trident. *Sess. 25. c. 3 de reform.* & modò etiam aliqua spes sit Rei emendandi, vel saltem promovendi bonum publicum, qui finis esse debet hujus pœnæ medicinalis, alioquin ab ea abstinendum erit, *Laym. cit. c. 1. n 6.*

Notandum tertiò. Anathema essentialiter non differt ab excommunicatione majore, sed solùm quoad accidentales solemnitates, quia fit cum publica denunciatione, & condemnatione, adhibitis ceremonijs, quibus culpa exaggeretur, & terror, ac ignominia incurratur, ut habetur in *c. Debent. 106. caus. 11. q. 3 Covarr. cit. l. n 6 Laym. cit. c. 1. n 7.*

IX. Secundò dividitur Excommunicatio (idem est de alijs Censuris) in eam, quæ fertur à Jure; & eam, quæ fertur ab homine, seu Judice. Excommunicatio lata à Jure dicitur, quando quidpiam per legem perpetuam, Constitutionem, seu Statutum sub pœna excommunicationis prohibetur, vel præcipitur. Excommunicatio ab homine lata est, quæ per Judicis sententiam infligitur. Inter has autem hoc est discrimen, quòd sententia excommunicationis à Jure lata perpetuò duret, etiam post mortem ferentis; sicut & ipsa lex, quamdiu contrariâ lege, vel consuetudine non revocatur: Excommunicatio verò ab homine lata extinguitur, morte, aut depositione ferentis, ita ut eo mortuo, non possit deinceps incurri; quamvis qui eam, vivente latore, incurrit, eâ ligatus maneat, donec absolvatur. Unde si quis à Judice excommunicatus sit, sub conditione, *si intra mensem non restituerit,* & Judex ante mensem elapsum moriatur, non incurrit excommunicationẽ. *Laym. l. 1. tr. 5. p. 1. c. 2. n. 2. Tanner. tomo 4. dis. 6 q. 10. dub. 2. n. 18.*

Tertiò dividitur excommunicatio in eam, quæ ipso facto incurritur, sive criminis admissione, sine sententia Judicis; & vocatur excommunicatio latæ sententiæ: ut si dicatur, *qui hoc fecerit, sit excommunicatus,* aut ipso facto excommunicetur, aut subjaceat excommunicationi &c. Et eam, quæ non ipso facto incurritur, ante sententiam Judicis, sed per hanc infligi debet, & dicitur ferendæ sententiæ, ut si dicatur absolutè, *qui hoc fecerit, excommunicetur, vel excommunicabitur:* vel *prohibemus sub pœna excommunicationis &c. Laym. cit. l. n. 3. Tann. cit. l. n. 20.* & alij.

Quartò, Excommunicatio alia est justa, alia injusta: justa est, quæ infertur à legitimo Judice, propter peccatum contumaciæ, & servato Juris ordine. Injusta est, cui aliquid horum deficit. Injusta rursus duplex est, quædam valida, quædam invalida, seu nulla: valida, quamvis injusta, excommunicatio est, cui tantùm deest circumstantia debiti finis, vel quædam solemnitas accidentalis ad substantiam excommunicationis non pertinens, de qua infrà. Invalida verò nullum effectum habet, nec obligat, nisi aliquando ratione scandali, ut quia fertur à non habente potestatem, vel contra alicujus privilegium, vel post legitimam appellationem, vel quando continet errorem intolerabilem, ut ex infrà dicendis patebit, *Tanner. cit. l. n. 21. Avila tr. de censur p. 2. c. 6 dis. 1. dub. 1.*

Quintò, alia est excommunicatio generalis, quæ fertur in communi, contra omnes, qui commiserunt vel committunt tale delictum: alia particularis, quæ fertur contra personas particulares, expressis eorum nominibus, v. g. Petrum, *Avila cit. dis 2. dub. 2.*

X. Assertio 3. Ad ferendam excommunicationem non requiritur certa verborum forma, sed satis est, ut sit talis, per quam de præsenti excommunicare volentis mens congruè exprimitur, ut ex communi docet *Tanner. cit dis. 6. q. 10. dub. 3 n. 51.* Ratio est, quia nulla certa verborum forma Jure communi præscripta est. Nihil ergo refert, sive dicatur, *Excommunico te,* sive *privo, segrego, aut separo te à communione fidelium;* debet tamen sententia excommunicationis, externis signis, nimirum voce, vel scripto esse sufficienter expressa, nam mente solùm concepta non valet. *Tann. l. c.*

XI. Porro modus, ac forma procedendi ad sententiam excommunicationis Jure communi Canonico

sicè habetur præscripta in *c. Cùm Medicinalis, 1. h. t. in 6.* quod est desumptum ex Concilio Lugdunensi, in quo Innocentius IV. inprimis monet, ut cùm excommunicatio sit medicinalis, non mortalis, (hoc est, introducta sit ad medelam, non ad mortem excommunicati, nempe ut corrigatur, non ut in peccato, aut contumaciâ persistat, & intereat) ut Judex Ecclesiasticus cautè provideat, & in ea ferenda ostendat, se prosequi correctionem, & medelam. Quare quisquis excommunicat (vel suspendit, vel interdicit, *Gl. hic V. eod.*) excommunicationem in scriptis proferre debet, & causam exprimere, propter quam est excommunicatus. Exemplum verò hujusmodi scripturæ, intra mensem tradat excommunicato, si fuerit requisitus, super qua requisitione fieri debet instrumentum publicum, seu Sigillo Authentico munitum. Si quis autem Judicum hanc Constitutionem temerariè violaverit, per unum mensem ab ingressu Ecclesiæ, & Divinis Officijs sit suspensus; Superior verò, ad quem recurritur, excommunicationem ipsam relaxet, sine difficultate (id est, sine exactione cautionis) & latorem in expensas condemnet, & aliàs puniat. Et hæc eadem in sententijs suspensionis, & interdicti observentur. Caveant autem Prælati, & alij Judices, ne hanc suspensionem incurrant, alioquin si sic suspensi Divina Officia celebrent, ut priùs, irregularitatem non effugient, in qua non potest dispensari, nisi per S. Pontificem.

XII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, sententia excommunicationis majoris lata per hominem, seu Judicem debet fieri in scriptis. Non tamen scriptura requiritur ad substantiam excommunicationis, quamvis ea in scriptis fieri debeat ex præscripto Canonis, in quo differt à sententia definitiva lata in judicio, quæ sine scriptura non valet. Deinde in sententia excommunicationis Judex Ecclesiasticus debet exprimere causam, propter quam aliquem excommunicavit, v. g. quia peremptoriè citatus, coram nobis renuit comparere, quod non requiritur in sententia definitiva, etsi exprimi convenienter possit, *Gl. hic in notatis.*

Notandum secundò. Hæc Constitutio habet locum in qualibet excommunicatione hominis, cùm possit esse justa, & injusta; non autem habet locum in excommunicatione Canonis, sive à Jure lata, quæ semper est justa, *Francus hîc §. Quisquis. not. 1.*

Notandum tertiò. Licèt regulariter sententia Judicis lata, non servato Juris Ordine, sit nulla, *l. Prolatam. 4. C. De sententijs* sententia tamen excommunicationis lata, non servatâ formâ à Jure traditâ, tenet, & ideo debet relaxari ab excommunicatore, & ipse lator excommunicationis, si procedat contra formam Juris, debet condemnari ad expensas, & ad omne interesse, & aliàs etiam puniri, pœnâ arbitrariâ à Superiore suo, *cit. c. 1. Franc. ibid. n. 2.*

Notandum quartò. Copia excommunicationis debet dari petenti, si ab excommunicato fuerit petita, modò Excommunicator, debito loco, & tempore, sit requisitus: & tunc consultum est, ut petat excommunicatus confici publicum instrumentum, per quod possit probare requisitionem, si excommunicator negaret, requisitum se fuisse, *cit. c. 1. & ibi Gl. V. Requiritur.*

Notandum quintò. Jura, quæ loquuntur de modo, & forma proferendi excommunicationem, habent etiam locum in suspensione, & interdicto, quia istæ censuræ æquiparantur, *cit. c. 1. §. Et hæc eadem.* & ibi *Gl. V. Observari. h. t. in 6. Franc. hic. §. Superior. n. 3. not. ult.*

Notandum sextò. Irregularitas contrahitur, non solùm ex celebratione Missæ, sed etiam ex celebratione aliorum Officiorum Divinorum, ut colligitur ex *cit. c. 1. §. fin.* in qua solus Papa dispensare potest, *Franc. ibid. n. 1. & 2.*

§. III.

De effectibus Excommunicationis, sive maioris, sive minoris.

XIII. Q. 1. Qui sint effectus excommunicationis majoris? Resp. primus effectus est privatio usûs activi Sacramentorum, ita ut nullus excommunicatus licitè possit administrare, vel conferre, per se loquendo, ullum Sacramentum, ut colligitur ex *c. ult. de Clerico excommunicato.* Ratio est, quia Ecclesia jure potest prohibere indignis; & excommunicatis administrationem Sacramentorum, quæ ei à Christo est commissa, cùm sit Ministerium publicum, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 5. Avila p. 2. c. 6. dis. 3. dub. 3.* Excipitur tamen, quòd Minister excommunicatus toleratus licitè conferre potest Sacramenta, quoties vel gravis necessitas, vel notabilis proximi utilitas id exigit, quia plerumque præcepta Ecclesiæ non obligant, cum gravi incommodo. Quare Minister excommunicatus, etiam non toleratus, non tantùm in articulo mortis, Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ, si alius non adsit, licitè potest administrare, sed etiam in eadem extrema necessitate, aliquando S. Eucharistiam, vel Extremam Unctionem licitè confert, ut si moribundus aliud Sacramentum suscipere nequeat, *Navarr. in Man. c. 22. n. 4. Suar. dis. 11. de censur. sec. 1. n. 17. Laym. cit. c. 2. n. 5.*

XIV. Ubi præterea notandum, Sacramenta administrata ab excommunicato, sive tolerato, sive non tolerato, etiam extra casum necessitatis, vel mortis periculum, sunt valida, quia ad illorum substantiam, & valorem plus non requiritur, quàm propria materia, forma, & intentio Ministri, secundùm Christi institutionem, quæ Ecclesia mutare non potest, & si adsint, ut hîc supponitur, semper sunt valida. Excipitur Sacramentum Pœnitentiæ, quod administratum, extra mortis articulum, ab excommunicato non tolerato, invalidum est, quia ad hoc Sacramentum validè administrandum non sufficit potestas Ordinis, sed requiritur etiam jurisdictio, quæ ab Ecclesia adimitur per censuram excommunicato non tolerato, nisi publicus error facti, cum titulo præsumpto, interveniat, dum excommunicatus habetur pro legitimo Sacerdote, *Navarr. cit. c. 27. n. 36. in fine, Suar. cit. dis. 11. sec. 2. num. 12. Laym. cit. c. 2. num. 5. §. Veruntamen.* Hinc verò tradunt DD. citt. & alij communiter, generalem Regulam, quotiescunque excommunicatus non toleratus, seu vitandus exercet actum pendentem à potestate jurisdictionis, is invalidus est, cujusmodi est, si Episcopus excommunicatus approbet Confessarios, det Litteras dimissorias: vel si Episcopus,

aut Parochus alicui deleget facultatem Confessiones audiendi; vel quodvis Sacramentum administrandi, quia hæc possunt fieri ab Episcopo confirmato, nondum consecrato: imò etiam ab Episcopo, vel Parocho nondum Sacerdote: idcòque non sunt actus Ordinis, sed jurisdictionis. Quòd si verò actus exercitus ab excommunicato non tolerato, non requirat potestatem jurisdictionis, sed solam potestatem Ordinis, quæ non aufertur per Censuram Ecclesiasticam, validus est, ut si talis excommunicatus administret Sacramenta, vel exerceat Sacramentalia, ut sunt variæ benedictiones, & consecrationes ab Ecclesia introductæ, ad quarum valorem non requiritur, ut Minister sit toleratus, sed solùm ut licitè ministrentur; quamvis id Ecclesia etiam posset requirere, ut validè ministrentur, *Laym. cit. l.*

XV. Secundus effectus excommunicationis est privatio usûs passivi, sive susceptionis Sacramentorum, quæ in eo consistit, ut nullus excommunicatus possit licitè, & absque gravi peccato, ullum Sacramentum percipere, *c. Cùm illorum. 32. h. t.* quia facit contra prohibitionem Ecclesiæ in re gravi. Excusatur tamen à peccato excommunicatus suscipiens Sacramenta ex inadvertentia, seu ignorantia invincibili juris, aut facti, nesciens se esse excommunicatum, vel ob gravem necessitatem, v. g. ad vitandum periculum mortis, mutilationis, infamiæ, scandali, jacturæ bonorum, quia lex humana, & Censura Ecclesiastica non obligat, cum tanto rigore, & incommodo, *Avila cit. disp. 3. dub. 4. concl. 1. Laym. cit. c. 2. n. 1.* Quòd si excommunicatus, etsi malâ fide, & illicitè Sacramenta suscipiat, validè tamen ea suscipit, quia Sacramentorum vis, & valor per Ecclesiasticam Legem impediri non potest, cùm pendeat ex Christi institutione. Excipitur verò Sacramentum pœnitentiæ; nam si quis, malâ fide, sciens se esse excommunicatum, & sine ulla necessitate, priùs Sacramentaliter à peccatis se absolvi petat, quàm ab excommunicatione, invalida erit absolutio, saltem indirectè, ob defectum debitæ dispositionis in pœnitente. Secus est, si excommunicatus, bonâ fide, in casu necessitatis, vel probabilis ignorantiæ, quia inculpabiliter ignorat, se esse excommunicatum, vel saltem esse peccatum mortale suscipere Sacramentum in excommunicatione, peccatorum confessionem instituat, tunc enim verè, & validè absolvetur à peccatis, licèt adhuc maneat in excommunicatione, vel quia ea reservata est Superiori, vel quia Confessarius habens potestatem absolvendi à tali excommunicatione, per ignorantiam, vel oblivionem priùs à peccatis absolvit, quàm à censura, *Laym. cit. l. Avila cit. disp. 3. dub. 4.*

XVI. Tertius effectus excommunicationis est, privatio communium Ecclesiæ Suffragiorum, ita ut excommunicatus, quamvis toleratus, omni Sacrificiorum, precum, Indulgentiarum fructu, qui ex communi Ecclesiæ thesauro fidelibus applicatur, privetur, prout sumitur ex *c. A nobis. 28. & c. Sacris. 48. h. t.* Ratio est, quia horum spiritualium bonorum dispensatio ad Ecclesiam pertinet, quæ ea indignis, & contumacibus denegare potest, ob majus bonum, tum publicum, tum ipsorum excommunicatorum, ut resipiscant, *Laym. cit. c. 2. n. 5.* Imò probabilius est, excommunicatum, licèt resipiscat à culpa, & contumacia, & per contritionem, vel confessionem justificatus fuerit, quamdiu tamen absolutionem ab excommunicatione non accepit, communium Ecclesiæ Suffragiorum, & satisfactionum non fieri participem, ut docet *Suar. disp. 9. de censur. sect. 3. n. 2. Laym. cit. c. 2. n. 4. Tanner. cit. disp. 6. q. 3. dub. 2. n. 30.* Idque probatur ex *cit. c. A nobis. 28. & c. Sacris. 48.* ubi habetur, quòd excommunicatus, licèt emendatus sit, priusquam tamen absolvatur, verè censurâ ligatus maneat, neque liceat pro eo Suffragia offerre. Ratio est, quia censura excommunicationis non est culpa, sed pœna, quæ ablatâ etiam culpâ, permanet, donec per legitimam auctoritatem Judicis remittatur: Censura autem, quamdiu manet, semper habet suum effectum, neque per solam interiorem pœnitentiam tollitur, alioqui absolutione opus non esset, *Laym. cit. l.*

XVII. Quartus effectus est, quòd excommunicato prohibitum est Divinis Officijs interesse, ut colligitur ex *c. Significavit. 18. c. Nuper. 29. c. Responso. 43. h. t. c. ult. eod. in 6.* Nomine autem Divinorum Officiorum, intelliguntur hic sacræ functiones, quæ ab Ecclesia publicè, & solemniter fiunt, cujusmodi est inprimis Sacrificium Missæ, cui excommunicatus interesse prohibetur, & coram illo Missa celebrari non potest, *Laym. cit. c. 2. n. 6.* de quo plura infrà. Inter Divina Officia numerantur etiam publicæ preces Horarum Canonicarum, & omnis publica Oratio, quæ ex Christi, vel Ecclesiæ institutione solemniter fit à Ministris ad id ordinatis. Quamvis privatim orare, vel Concionem audire in Ecclesia, dum in ea nullum officium celebratur, Excommunicatis non sit prohibitum, ut colligitur ex *cit. c. Responso.* vel Horas Canonicas recitare, ab his enim privatim recitandis, per censuram non liberantur, sed sine *Dominus vobiscum*. *Laym. cit. l. Tann. n. 29.*

XVIII. Quintus effectus excommunicationis est, quòd excommunicatus privetur omni usu, & exercitio jurisdictionis spiritualis, seu Ecclesiasticæ, ut patet ex *c. Audivimus. 4. caus. 24. q. 1.* ubi dicitur, quòd excommunicatus excommunicare non possit, *c. Si is, cui. 10. de Offic. deleg. in 6.* Ubi habetur, quòd si delegatus Papæ, qui alicui causam subdelegavit, postea excommunicatus fuit, non ad ipsum, quippe jurisdictione privatum, appellandum esse, sed ad primum delegatum. Et in *c. 1. de Offic. Vicar. in 6.* dicitur, quòd substitutus ab Officiali Episcopi, eo excommunicato, non possit jurisdictionem exercere, quippe quam ab ipso Officiali acceperat. Quare electio ad beneficium ab excommunicato facta est irrita, sicut & præsentatio, *Laym. cit. c. 2. n. 13.* Id verò intelligi debet de excommunicatis non toleratis, seu vitandis, nam acta excommunicati tolerati sunt valida, quamdiu per oppositam exceptionem non repelluntur. Quare talis excommunicatus, & excommunicare potest, & jurisdictionem delegare, item conferre beneficium Ecclesiasticum, eligere, præsentare, &c. validè potest, nisi per oppositam exceptionem repellatur, *Laym. cit. l. n. 13.* & alij apud ipsum. Verùm de his dictum est suis locis proprijs.

XIX. Sextus effectus excommunicationis majoris, est privatio omnis communicationis forensis, ita ut excommunicatus non possit esse Judex, Tabellio, Advocatus, Procurator, Actor, aut testis, etiam in cau-

in causis Civilibus, prout de Judice statuitur in *c. Ad probandum. 24. de sent. & re judic.* & de alijs in *c. Decernimus. 8. h. t. in 6.* Ubi Papa Alexander IV. decernit, ut Judices sæculares, per censuram Ecclesiasticam, ab Ecclesiasticis Judicibus, præmissâ canonicâ monitione, ab agendo (& reconveniendo, quia sicut excommunicatus non potest agere, ita nec reconvenire, *Gl. hic V. Agendo*) patrocinando (quod intelligendum, non solùm in Advocato, sed etiam in Procuratore, *Gl. hic V. Patrocinando*) & testificando, in suis Ecclesijs, & judicijs repellantur.

XX. Ubi notandum primò. Exceptio excommunicationis potest opponi, non tantùm in foro Ecclesiastico, sed etiam in foro sæculari, per quam repellatur excommunicatus laicus ab actibus judicialibus ipsi prohibitis, & ad hoc cogi potest Judex sæcularis per censuram Ecclesiasticam quod procedit, tam de Jure Canonico, quàm Civili: imò ipse Judex sæcularis tenetur ex officio repellere ab agendo excommunicatum notoriè, etiam nemine opponente, *c. Exceptionē, 12. de Except. Franc. hic n. 1. not. 2.* imò etiam partibus invitis, & reclamantibus, *Barb. in Collect. hic n. 4.*

Notandum secundò. Jus Canonicum, disponens circa ordinationem judicij, servari debet etiam in foro sæculari, quando ob non observationem nutritur peccatum, ut in proposito, ubi agitur de participatione cum excommunicato, quæ est prohibita, ac illicita: aliàs secùs esset, *Franc. hic n. 5. not. 3.* ubi addit, quòd Ecclesiasticus Judex potest, ac debet compellere Judicem sæcularem, ut servet Jus Canonicum, si disponat contra laicos in materia peccati.

Notandum tertiò. Nullus excommunicatus potest esse Judex, Tabellio, Advocatus, seu Procurator, Actor, aut testis, etsi sit toleratus, aut occultus, semper enim, quantum in se est, debet vitare communionem aliorum, cùm per Concilium Constantiense excommunicato tolerato nullus sit factus favor. Si verò excommunicatus in judicio compareat, ut Actor (idémque est de Advocato, & teste) & neq; reus contra illum excipiat, neque Judex illum ex officio repellat (quod facere in tolerato potest, si excommunicatio publicè nota sit; in non tolerato, seu vitando debet, ut patet ex *c. 5. de except. in 6.*) valida erunt omnia acta talia excommunicati, quantumvis vitandi, ut colligitur ex *cit. c. 1. de except. in 6.* Acta verò Judicis non tolerati, non solùm Ecclesiastici, sed etiam sæcularis, sunt invalida, cùm jurisdictione privatus sit, etsi ab officio remotus non sit, ut de Ecclesiastico apertè traditur in *c. Ad probandū 24. de sent. & re jud. & c. ult. de Excess. Prœl.* De Judice sæculari verò colligitur ex *c. Nos sanctorū 4. caus. 15. q. 6.* & est ferè communis DD. sent. apud *Laym. cit. c. 2. n. 14. §. Alia verò.*

Præterea acta publica Tabellionis excommunicati, non tolerati, in foro externo sunt ipso jure irrita, ut docent communiter Canonistæ: quod tunc saltem verū est, si non solùm præsentis Notarij, sed etiam authenticū ejus instrumentū requiratur ad valorem alicujus testamenti, vel contractûs, quia instrumentum confectū ab excommunicato vitando non censetur authenticū, cùm is ipso jure, & ex officio Judicis à publicis actibus repellatur, *Laym. c. l. n. 15.* & alij apud ipsū.

XXI. Septimus effectus est, privatio omnis communicationis civilis, ac politicæ cum alijs fidelibus, sicut colligitur ex *cit. c. 2. de except. c. Nuper. 29. c. Si aliquando. 41. & c. pen. h. t.* Circa quem effectum notandum primò. Nomine fidelium, hoc loco, comprehendi omnes baptizatos, etiam excommunicatos, ipsósque hæreticos, quia & hi subditi sunt Ecclesiæ, idcóque neque cum his excommunicatus communicare potest, quamvis possit cum infidelibus non baptizatis, ut ex communi tradunt *Suar. dis. 15. sec. 5. n. 11. Laym. cit. c. 2. n. 16.* Idq; sumitur ex *c. pen. h. t.* ubi solùm dicitur, Excommunicatum privari communione fidelium, non ergo infidelium. Ratio est, quia Ecclesia per se intendit excommunicatum abscindere, & separare ab Ecclesia, tanquam putridum membrum, ut vel ipse emendetur, vel ne alijs noceat, quòd verò cum ijs, qui foris sunt, communicet, non nocet, *Suar. c. l.*

Notandum secundò. Nomine civilis communicationis, comprehenditur quævis humana societas, eáque tam activa, quàm passiva, sive reciproca, ita ut nō tantùm excommunicatus obligetur alios fideles evitare, sed etiam ab alijs vitari debeat, ut colligitur ex *c. Illud. 5. § Illud autē. de Clerico excom.* & activa quidē hæc communicatio per se omnibus, hodiéque: passiva verò, post Constantiense Concil. prohibetur solis excommunicatis nō toleratis, juxta *Extrav. Ad evitanda.*

Notandum tertiò. Communicatio cum excommunicato non tolerato, seu vitando prohibita tam in spiritualibus, quàm in civilibus, cōtinetur hoc versu:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Per *Os* prohibentur omnis generis salutationes, sive coram per oscula, nutus, colloquia, amplexus: sive per litteras, aut nuntium, quod fundatur in illis verbis 2. *Jo. 1. Neque ei Ave dixeritis*; ita ut nec licitum sit, honoris causâ, excommunicato assurgere, vel caput detegere, *Suar. dis. 15. de censur. sec. 1. n. 2. Laym. cit. c. 2. n. 16.* & patet ex juribus citt. apud *Suar. cit. l. n. 1.* Per *orare* intelligitur omnis communicatio in Orationibus, & publicis officijs Ecclesiæ, in quibus non licet participare cum excommunicato, orando cum illo, aut audiendo Sacrum, *Tann. cit. dis. 6. q. 10. dub. 2. n. 31.* de quo suprà. *Vale*, comprehendit omnis generis valedictiones, imò & honorificas salutationes, fas tamen est resalutare, eò quòd hæc sit quædam debiti solutio, *Suar. cit. l. n. 3.* *Communio* prohibet omnem societatem, videlicet contrahere, vel aliud negotiū gerere, ita ut neq; cum illo ambulare, laborare, aut quodvis opus facere liceat, *Suar. cit. l. n. 5.* Denique per *mensam* prohibetur convictus, & cohabitatio in eadem mensa, lecto, cubiculo, quæ quidem non de communicatione merè materiali accipienda sunt, quæ non est prohibita cum excommunicatis, sed in æstimatione morali, si unus cū altero conversetur: secùs, si casu, & præter intentionem, in eandem domum, cubiculum, mensam, vel etiam lectū incidunt, *Suar. cit. l. n. 6.* Porro quænā causæ excusent, ut licita sit communicatio cum excommunicato, infrà dicetur.

XXII. Octavus effectus est, quòd excommunicatus sit inhabilis ad quodvis Ecclesiasticū Officium obtinendū, ita ut electio illius, vel confirmatio, item præsentatio, & institutio sit ipso jure irrita, ut colligitur ex *c. Postulâstis. 7. & c. ult. de Cleric. excom.* de quo dictū suprà *eod. tit. §. 3.* ubi ex instituto de hoc agitur.

Nonus effectus excommunicationis est, quòd per eam privetur excommunicatus Ecclesiasticâ sepulturâ, ita ut neque in loco sacro, aut benedicto, & destinato ad sepulturam fidelium, licitè possit sepeliri, neque à Clero solemniter ad sepulturam deduci, neque exequiæ sacra pro eo fieri, quia quibus non communica-

nus

mus vivis, neq; mortuis comunicare possimus. c. *Sacris.* 12 *de sepult.* de quo dictum supra *Libr.* 3. *Tit.* 28. *n.*66.*& plurib. seqq.* Id verò post Concil Constant. intelligi debet de solis excommunicatis non toleratis, seu vitandis juxta Constitut. *Extravag. Ad evitanda.*

XXIII. Q. 2. Quis sit effectus minoris excomunicationis? ℞. effectus proximus, per se, ac directus est unicus, nempe quia directè solùm privat participatione, sive susceptione Sacramentorum, ut patet ex *cap.* 2 *de except.& in c. ult. de Cleric. excom.& c. pen. h. t.* ac proinde si ita excomunicatus Sacramenta suscipiat, sine justa necessitate, peccat mortaliter, quia materia hujus prohibitionis est gravis: imò Sacramentum Pœnitentiæ nec validè suscipit, ob defectum contritionis, licèt ob id nullam irregularitatē incurrat, *cit. c. ult. de Cleric. excom. Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 3 *n.* 4. *Tann. cit. disp.* 6. *q.* 10 *dub.* 2 *n.* 24. de quo dictū suprà *cit. tit.* §. 7.

Alius effectus minoris excomunicationis est, qui indirectè eam consequitur, quòd eā ligatus ad beneficiū Ecclesiasticū eligi non possit, ejusq; electio, non quidem, ipso facto, irrita, sed irritanda est, saltem si scienter electus, sive se eligi passus est, *cit. c. ult.* quia beneficium Ecclesiasticum remotè est institutum ad suscipiendos Ordines, vel Missam celebrandā, adeóq; etiam aliquo modo, & saltem remotè, ad suscipienda Sacramenta, quorum tamen susceptio minore excommunicatione ligato est prohibita. Idémq; est de præsentatione, & collatione beneficij, ita ut sit peccatum mortale minore excommunicatione ligatum eligere, vel præsentare ad beneficium, cùm sit materia gravis, *Laym. cit. c.* 3. *n* 5.

SECTIO II.
DE CAUSIS EXCOMMUNICATIONIS.
§. I.
Quinam poßint excommunicare, vel excommunicari?

XXIV. Assertio 1. Omnes & soli illi habent potestatem excomunicandi (idémq; est de alijs censuris) Iure comuni, & ordinario, qui jurisdictionem Ecclesiasticam in foro externo habēt, prout sumitur ex c. *Cùm ab Ecclesiarum.* 3 *de Offic. Jud. Ordin.* videlicet Papa, & Generale Concilium in Ecclesiam universam: Episcopi omnes electi, & confirmati, etiamsi non sint consecrati, & Concilia Provincialia in suas Diœceses, Capitulum Cathedrale, Sede vacante. Archiepiscopi verò non possunt excomunicare subditos Suffraganeorum, nisi in causa appellationis, & tempore visitationis. Item hanc potestatem habent Generales, & Provinciales in Religionibus exemptis, imò etiam Abbates, Prælati, ac Rectores singuli in Religiosos sibi subjectos, *Tanner tom* 4. *disp.* 6. *q* 10 *dub.* 3. *n.* 40. & dictum suprà *libr.* 1. *tit.* 31 *sect.* 4. §. 1 & 2. Deniq; ex consuetudine possunt etiam excomunicare subditos suos Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani, de quo tamen cujusque Ecclesiæ consuetudo est consulenda, *Tann. cit. l. n* 42. Non autem Parochi, ut dictū alibi suo loco. Verùm ex commissione excomunicare possunt Legati, & Nuntij Apostolici, & quibus ea potestas committitur, *Tanner cit. l. n.* 41.

XXV. Assertio 2. Excomunicare non possunt primò laici, sive potestate ordinariâ, sive delegatâ, *c.* 2. *de Iudic.* nisi ex plenitudine potestatis Papalis. Secundò, nec Clerici conjugati, dum in conjugio vivunt, nec fœminæ, etiam Abbatissæ, aut Moniales, *c. Nova.* 10. *de pænit. & remiss.* & expressiùs habetur in *c. Dilecta.* 12. *de major. & obed.* ubi dicitur: quòd Abbatissa Moniales, & Clericos jurisdictioni suæ subjectos excommunicare non possit, sed prælatus Ordinis, vel Episcopus. Est autem probabilius, quòd mulier Jure Divino non sit incapax potestatis excomunicandi, vel alias censuras ferendi, adeòque ex commissione S. Pontificis posse excomunicare, quia licèt mulier Jure Divino sit incapax Clavium Ordinis; non est tamen incapax Clavium jurisdictionis spiritualis, saltem ex commissione Papæ, & quoad exercitium. Sed Jure humano, sive Ecclesiastico, in quo Papa dispensare potest, sicut & merè laicus, hoc jure, capax est spiritualis jurisdictionis exercendæ, *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 3. & 4. ubi tamen addit, quòd ea potestas excommunicandi, nunquam à Christo, vel Ecclesia commissa fuerit ulli mulieri, cùm id neq; expediens, neque decens sit; idque solùm probari ex *cit. c. Nova,* non autem id Juri Divino absolutè repugnare.

XXVI. Assertio 3. Excomunicari possunt omnes & soli homines viventes, baptizati, rationis, & doli capaces, qui in Ecclesia Superiorē habent, ut ex communi docet *S. Thom. p.* 3. *in supplem. q* 21 *art* 3 & 4. Et imprimis quidem soli viventes, seu viatores in terra degentes excommunicari possunt, quia mortui, cùm non subsint ampliùs jurisdictioni Ecclesiæ, propriè & licitè ab ea ligari, & solvi non possunt, ut colligitur ex illis verbis Christi, *Matth.* 16. *Quodcunque ligaveris super terram: super terram,* inquit, non *sub terra, Gratian. in c. Quod autem. in princ. caus.* 24 *q* 2. Quare mortui non nisi impropriè, & indirectè dicuntur excomunicati, vel quia prohibetur vivis, ne cum ijs communicent, eos in loco sacro sepeliendo, vel pro ijs publica suffragia, & sacrificia offerant; vel quia tunc publicè declaratur, illos, dum adhuc viverent, centuram excomunicationis incurrisse, & in illa mortuos fuisse, v. g. in hæresi, *Laym. cit p.* 1. *c.* 4 *n.* 3. *in fine.* Secundò non possunt excomunicari non baptizati, ut Turcæ, aliique infideles, quia non sunt subjecti jurisdictioni spirituali Ecclesiæ: secùs est de hæreticis, & Apostatis, qui semper manent subjecti Ecclesiæ. *Laym. cit l. n.* 1. *Tann. cit. dub.* 3. *n.* 43. Tertiò non possunt excomunicari carentes ratione, ut infans, furiosus, quia hujusmodi personæ nequeunt præceptis, ac legibus obligari, nec possunt esse contumaces contra Ecclesiam, *Laym. c. l. n.* 3. Quartò nemo potest excomunicare seipsum, nec Superiorem, in quem imperium, aut jurisdictionem non habet, aut alium sibi non subditū, ut Episcopus Religiosum exemptum. *Laym. & Tann. c. l.* Et hinc Papa à nemine potest excomunicari: si autem incidat in hæresim manifestam, hoc ipso, desinit esse Papa, & incidit in excommunicationem juris latam in hæreticos, *Tanner. cit. l.*

XXVII. Quartò non potest excomunicari tota simul & collectivè Civitas, Collegium, aut Capitulū, vel alia Universitas, ne forte innocentes, simul cum nocentibus, tam gravi pœnâ involvantur, juxta c. 5. *caus.* 24. *q.* 3. quamvis singuli, adeóq; omnes distributivè, qui sunt de Communitate, excomunicari possint, juxta *c. Romana.* §. 5. *ult. h. t. in* 6. ubi prohibetur, ne in Universitatem, aut Collegium sententia excommunicationis proferatur, ut animarum periculum vitetur, quod exinde sequi posset, cùm nonnunquam contingeret, innoxios hujusmodi sententiâ irreti-

in eteriri: sed in illos duntaxat de Collegio, vel Universitate, quos culpabiles esse constiterit, promulgetur. Unde si exploratum sit, omnes, & singulas personas alicujus Collegii aut Universitatis esse reas aut participes alicujus delicti, & in eo contumaciter persistere, omnes sive totum Collegium aut Universitas excommunicari poterit, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 1. n. 6. Tann. cit. dub. 3. n. 43.* & alii communiter.

XXVIII. Sed jam hîc quæritur, an Excommunicatio, vel alia Censura lata per sententiam generalem, ab Episcopo, vel alio Prælato Papâ inferiore, liget, non tantùm subditos, sed etiam extraneos, seu peregrinos? Resp. Excommunicatio generaliter lata, v.g. *si quis furtum commiserit, sit excommunicatus*, ligat solùm subditos excommunicantis, non autem peregrinos, seu extraneos, nisi major auctoritas, seu potestas ei delegata fuerit, prout sumitur ex c. *A nobis. 21. h.t.* Nam cùm quæsitum fuisset ex Clamente III. utrùm si Episcopus protulit sententiam excommunicationis sub hac forma: *Quisquis furtum fecerit, excommunicatus sit*: hæc generalis sententia ad ipsius Excomunicatoris subditos referatur tantùm: an verò ad omnes etiam non subditos jurisdictioni ipsius? Respondet Pontifex, quòd hæc sententia nonnisi subditos obliget: nisi fortè delegaos (videlicet Papa) majorem, & largiorem auctoritatem, seu potestatem contulerit Episcopo excommunicatori. Ratio decisionis hujus c. est, quia Episcopus, extra Diœcesim suam, nullam habet jurisdictionem, unde sententia excommunicationis ab illo generaliter lata non extenditur ultra terminos suæ jurisdictionis, nam extra territorium jus dicenti impunè non paretur, *L. ult. ff. de jurisd.* Unde neque extenditur talis excommunicatio ad subditos, extra Diœcesim suam, furtum committentes, *Gl. hic V. Nonnisi subditum, junct. Gl. marg. lit. B.*

XXIX. Ubi præterea notandum primò, extraneus, seu peregrinus non ligatur excommunicatione, vel aliâ censurâ, sive per sententiam generalem, sive per statutum lata sit ab Episcopo loci, supponit enim inferente potestatem jurisdictionis, hæc autem extendit se tantùm ad subditos, ut hîc dicitur: atqui non minùs statutum, quàm sententia generalis supponit potestatem jurisdictionis in ferente, à qua proficiscitur, ergo tantùm extenditur ad subditos; non item ad extraneos, sive non subditos. Neque dicas, extraneos delinquentes contra statutũ proprium alicujus Diœcesis, fieri subditos, ratione delicti, ideóque excommunicationem, vel aliam censuram ibi latam incurrere posse. Nam respondetur, quamvis is, qui v.g. furtum commisit, in aliena Diœcesi, sub excommunicatione prohibitum, peccet contra Jus commune, & naturæ: non tamen peccat contra illam legem, ut est particularis, & propria illius loci, ideóque non potest dici contumax contra tale statutum particulare, censuram in se continens, cùm non sit subjectus tali legi, & potestati talis legislatoris: priùs enim debet aliquis esse subjectus alicui statuenti aliquid, quàm ut obligetur statuto illius, & contra illud peccet. Quia tamen talis peregrinus, seu extraneus, furando in illo loco, deliquit contra Jus commune, & naturæ, & sic subditus factus est Episcopi loci, ratione delicti, juxta *c. ult. de foro compet.* ideo potest, quamdiu in illius Diœcesi existit, legitimè citari ab Episcopo loci, ubi deliquit, & compelli ad satisfaciendum parti læsæ, & si contumax sit, etiam excommunicari, *Laym. cit. c. 4. n. 5, Barb. in cit. c. A nobis. n. 4.* & alii apud ipsum.

Notandum secundò, ratio vera, cur Episcopus, aut alius Ordinarius loci sententiam excommunicationis, vel alterius censuræ, extra suum territorium aut Diœcesim ferre non possit, etiam in proprios subditos, quamvis hi aliàs ipsius jurisdictioni subjecti maneant, ea sola est, ne alienum territorium invadere, & violare videatur, quia censuræ judicialem causæ cognitionem postulant. Unde non prohibetur Episcopus suis subditis, etiam in alieno territorio, aliquid præcipere sub pœna excommunicationis, ipso facto, & sine alia sententia incurrendæ: vel etiam particularem sententiam in eos ferendo, ob delictum notorium, quod nullam probationem, vel causæ cognitionem requirit: vel si Episcopus alterius Diœcesis facultatem det in ea processum judiciarium instituendi, *Laym. c. l. n. ult.*

§. II.

Ob quam causam Excommunicatio, vel alia Censura ferri possit?

XXX. Assertio 1. Ob solum peccatum mortale infligi potest excommunicatio major, vel alia censura Ecclesiastica, prout sumitur ex Concilio Trident. *Sess. 25. c. 3. de reform.* Idque quoad excommunicationem est communis ferè DD. sententia. Ratio est, quia pœna ut sit justa, debet commensurari culpæ, sive eam non excedere *c. Ne filius. 5. de pœnit. in 6.* Excommunicatio autem major est gravissima pœna, ergo gravem, seu mortalem culpam requirit: quamvis etiam aliæ censuræ, quia magnis commodis spiritualibus privant, sint graves pœnæ, ideóque gravem culpam supponunt, *Suar. dis. 4. de censur. sec. 4. n. 2. Laym. l. 1. tr. 5. p. 1. c. 5. n. 1. Avila tr. de censur. p. 2. c. 5. dis. 1. dub. 2. concl. 1 & 2.* Porro non ob quodvis peccatum mortale ferri potest excommunicatio, sed requiritur, ut simul sit peccatum inobedientiæ, sive contumaciæ, ut colligitur ex *c. Quisquis. 19. caus. 2 q. 6.* Non quidẽ necessariò specialis inobedientiæ, quod cum formali contemptu præcepti sit conjunctũ, alioquin qui opus sub excommunicatione prohibitum exercet, duplex peccatum committeret: sed sufficit inobedientia generalis, & contemptus interpretativus, quo reus sciens & prudens transgrediatur præceptum Ecclesiæ, & sic aliquo modo spernat ejus præceptum, vel admonitionem juxta illud *Matt. 18 Si Ecclesiam non audierit &c.* id est, ei non obedierit, ut colligitur ex *c. Ex parte. 23. de V. S.* ubi dicitur, causam ferendæ excommunicationis, vel interdicti esse contumaciam, *Laym. cit. c. 5. n. 4. in fine, Avila c. l. n. 6.* Neque tamen necessarium est, ut ea contumacia ex contemptu procedat, potest enim quis legitimè monitus v.g. de concubina dimittenda, excommunicari, etiamsi non ex contemptu præcepti, sed potiùs libidinis causâ scortum non dimittat, & non pareat, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 9. n. 3. § Est tamen, Tann. cit. dub. 3. n. 44.* Nec denique etiam necessarium est, ut peccatum illud, propter quod incurritur excommunicatio, semper sit ex natura sua mortale, etiam seclusâ speciali prohibitione legis, vel Judicis excommunicantis, ut patet in excommunicatione contra ingredientes Monasteria Monialium: sed quia nemo

excommunicationem incurrit, sive à Jure, sive ab homine generaliter latam, nisi scienter transgrediendo legem, vel Judicis præceptum, mortaliter peccaverit, *Covarr. c. l. n. 1. Tann. c. l. n. 44.*

XXXI. Assertio 2. Excommunicatio, vel alia censura Ecclesiastica non potest ferri ob peccatum merè internum, aut omnino occultum, quod nullo modo in actum externum prodiit, sed solùm mente cogitatum fuit, quia Ecclesia non judicat de occultis, c. *Sicut.* 33 *in fin. de simon.* nisi indirectè, quatenus actus internus conjunctus est cum externo, *Suar. dis. 4. de censur. sec. 2. n. 1.* Potest tamen excommunicatio incurri, propter actum externum occultum per-accidens, quia clam, & sine teste factus est, ita ut probari non possit, ut docet *Suar. dis. 31. de cens. sec. 1. n. 68.* Non quidem per sententiam hominis, seu Judicis, quæ requirit sufficientes probationes, sed per ipsam legem, quia hæc occulta non sunt extra forum Ecclesiæ, quia pœna excommunicationis incurri possit, ad quod sufficit testimonium conscientiæ ipsius delinquentis. Et quòd incurri possit excommunicatio propter actus externos, per-accidens solùm occultos, ait *Tanner. c. l.* esse extra controversiam.

XXXII. Assertio 3. Excommunicatio, vel alia censura propriè dicta nunquam infligi debet, ob peccatum merè præteritum, ut ob Sacrum neglectum, die festo, vel non servatum jejunium; sed necesse præterea est, ut reus, post monitionem aut præceptum, etiamnũ peccet, aut peccare præsumat, quia aliàs contumax dici non posset, *Laym. cit. c. 5. n. 3.* & alii communiter. Idq; patet ex *cit. c. Ex parte de V. S. §. Ad intelligendum.* Ubi duæ tantùm causæ excommunicationis, vel interdicti afferuntur, vel quia citatus stare noluit juri, sive cessare à peccato: vel quia jussus noluit satisfacere pro peccato commisso. Confirmatur ex c. 1, *h. t. in 6.* Ubi habetur, quòd excommunicatio non sit pura pœna, sive vindicta, sed simul medicina, adeóq; fertur ad emendandum, & avertendum hominem à peccato in futurum. Et hoc procedit, si censura feratur à Jure, vel per sententiam generalem, ipso facto, incurrenda, sine alia Judicis condemnatione: ea non potest pro culpis merè præteritis aut emendatis ferri, sed in hunc modum ferri debet: *Qui tale crimen commiserit, vel qui pro tali crimine commisso, intra mensem non satisfecerit, sit excommunicatus, Laym. c. l.*

XXXIII. Assertio 4. Ad incurrendam excommunicationem, vel aliam censuram non sufficit quivis actus externus, sed requiritur actus consummatus, sive peccatum in suo genere completum, ita ut effectus lege, & præcepto prohibitus reipsâ consequatur, v. g. si excommunicetur homicida, non incurrit censuram, qui solùm percussit, vel vulneravit; si vulnerans, non incurrit, qui percussit, sine vulnere: si percutiens Clericum, non incurrit, qui conatus fuit percutere, sed erravit, vel impeditus fuit: quia qui non est perfecta, & effectiva causa illius actûs, propter quẽ decreta est excommunicatio, non incurrit ipsam, ut ex communi docet *Tann. cit. q. 10. dub. 3. n. 55. reg. 5.* Unde excommunicationem latam, propter factum aliquod, ordinariè non incurrunt consentientes, consulentes, vel etiã mandantes, sicut nec faventes, vel auxiliantes saltem priusquam crimen reipsâ sit perpetratum, quia materia odiosa aut pœnalis restringenda est ad proprium verborũ sensum, qui non est nisi de actu consummato, præterquam si in jure, vel consuetudine aliud exprimatur, vel ex verbis legis aliud colligatur, nempe quòd excommunicentur Cooperatores, etiamsi factum principale non sequatur, *Tann. c. l. n. 57. reg. 7.*

§. III.

An excommunicationem necessariò debeat præcedere admonitio Canonica, & quomodo aliàs ferri debeat excommunicatio?

XXXIV. Assertio 1. Nulla excommunicatio ab homine, seu Judice lata, propter peccatum præteritum, vel præsens, in quo reus contumaciter persistit, infligi debet, nisi aliqua præcesserit admonitio, ut colligitur ex *Epist. ad Titum c. 3. Hæreticum hominem, post unam aut alteram correctionem, de vita,* & traditur apertè in c. *Sacro.* 48. *h. t. in princ.* Ubi prohibetur, ne quis in aliquem sententiam excommunicationis promulgare præsumat, nisi competente admonitione (*c. Contingit. 45. h. t. Gl. hîc V. Competente.*) præmissâ, & præsentibus personis idoneis, per quas possit probari monitio, si necesse fuerit: quòd si contrà præsumpserit, etiamsi justa fuerit excommunicationis sententia, ingressus Ecclesiæ est ipsi per mensem interdictus, aliâ etiam pœnâ mulctandus, si ita visum fuerit expedire. Ratio est, quia excommunicatio, vel alia censura non fertur, nisi in contumaces contra Ecclesiam, tales autem non sunt, nisi qui præmissa admonitione, & comminatione censuræ recusant obedire, *Laym. cit. c. 5. n. 4.*

XXXV. Ubi notandum primò, sicut in aliis sententiis requiritur, ut præcedat citatio ad audiendam sententiam, c. *Consuluit.* 24. *de offic. Iud. deleg. & l. De unoquoque. 47. ff. de re judic.* ita & in sententia excommunicationis requiritur, ut præcedat admonitio, ut reus se corrigat, *Abb. in cit. c. Sacro. not. 1. n. 2.*

Notandum secundò, excommunicatio lata ab homine, seu Judice pro culpis præteritis, non debet ferri, nisi præcedentibus tribus monitionibus, cum suis intervallis, *cit. c. Sacro in princ. & in c. Romana. 5 § Sed nec eod. in 6.* de aliis verò censuris habetur in c. *Reprehensibilis.* 26. *de appell. Suar. dis. 3. de cens. sec. 8. n. 2. Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 9. n. 4.* Monitiones autem debent esse tres, & continere saltem duorum, vel trium dierum intervallum, juxta Judicis arbitrium, vel unicã monitionem, quæ tres complectatur, iisq; æquivaleat *Gl. in cit. c. Sacro. V. Competenti, Covarr. cit. §. 9. n. 5.* & patet etiã ex c. *Statutum. 3. & c. Constitutionẽ. 9. h. t. in 6.*

Porro hæ tres monitiones, etsi requirantur ex juris præcepto, ut justè feratur excommunicatio, non tamen requiruntur ad valorem, quia etiam sine illis tenet. Ut colligitur ex *cit. c. Sacro*, ubi excommunicatio lata, sine præmissa trina admonitione, dicitur injusta, non tamen nulla, *Suar. dis. 3. de cens. sec. 12. n. 1. c. Romana. 5. §. Sed nec.* Ubi tales sententiæ injustæ dicuntur, non tamen nullæ, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 9. n. 5. & 7.* At verò una saltem monitio ad valorem excommunicationis requiritur, quia omnis censura necessariò requirit contumaciam, quæ non potest aliter apparere, quàm si reus monitus ab Ecclesia eam non audiat, *Suar. c. l. n. 3. Barb. in Collect. in cit. c. Sacro. n. 5.* Sunt tamen plures casus, in quibus excommunicari quis potest, absque præmissa monitione, quos recenset *Barb. in cit. c. Sacro. n. 6.*

Notan-

Notandum tertiò, hujusmodi monitio Canonica, debet fieri, quoad potest, personaliter ipsi reo, nisi is malitiosè latitet: tunc enim satis est, si citatio, cum comminatione, fiat ad ejus domum, vel ad Ecclesiæ valvas, vel ad alium locum publicum, unde facilè potest ad illius notitiam deferri. Si autem per contumaciam non compareat, etiam absens excommunicari potest, *Covarr. tit. §. 9. n. 4. Suar. cit. dis. 3. sec. 11. n. 4. & Laym. cit. c. 5. n. 4. in fine.*

Notandum quartò, Judex si præsumat sententiam excommunicationis in aliquem promulgare, absque competenti admonitione præmissa, incurrit interdictum, quo per unum mensem arcetur ab ingressu Ecclesiæ, & aliter insuper puniri potest; *cit. c. Sacro post princ.* nisi Judex sit Episcopus, juxta c. *Periculoso. 4. h. t. in 6. de quo infrà.* Is autem, cui interdicitur ingressus Ecclesiæ, non perdit potestatem exercendi jurisdictionem, *arg. c. ult. de Cler. excommun. Abb. hic n. 10.* Hæc autem pœna ingressûs ipso jure infligitur & mense elapso ipso jure relaxatur, *Hostiens. hic V. Per mensem.*

XXXVI. Assertio 2. Ad incurrendam excommunicationem, vel aliam censuram latam non ab homine, sed à Jure, seu Canone, pro culpa futura, ipso facto, incurrendam, v. g. *Quicunque hoc fecerit, ipso facto excommunicatus, suspensus &c. esto,* non est necessaria ulla alia admonitio, ut constat ex *cit. c. Reprehensibilis, junct. Gl. V. Ipso suo genere,* id est, ipso facto, *de appell. Suar. dis. 3. de censur. sec. 8. n. 3. Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 9. n. 5. Laym. cit. c. 5. n. 5.* Ratio est, quia ipsa lex, vel præceptum Judicis generale, vel speciale continuò admonet, ut meritò censeatur inobediens, & contumax, qui parere renuit: & sanè si præter legem, vel præceptum, alia monitio requireretur, non posset unquã censura, excomunicatis, vel alia ipso facto, incurri, quia si post legem violatam, vel transgressionem præcepti, reus resipisceret, jam non esset contumax, nec posset censurâ puniri, & sic non ipso jure, seu facto illam contraheret. Imò neque monitio requiritur, ut declaretur, censura antea incursa, seu ipso facto contracta, si crimen, cui annexa est censura, clarè constet esse commissum: alioquin si crimen non sit ita notorium, reus, antequam declaretur, & denuncietur excommunicatus, vel suspensus, citari & audiri debet, ut possit allegare, si quid habeat, sine qua citatione prævià, declaratio foret nulla, quia contra inauditam partem nihil potest in judicio definiri, *c. 1. de caus. poss. & prop. Suar. tit. dis. 3. sec. 10. num. 15. Laym. c. l.*

XXXVII. Assertio 3. Si à Jure decreta sit excommunicatio, seu alia censura, non latæ, sed ferendæ sententiæ, sive per Judicem infligenda, v. g. *Qui tale crimen commiserit, excommunicetur,* non debet ea reo infligi, etiam convicto aut manifesto, nisi præcedente monitione, & quidem per se loquendo, trinà, *Suar. cit. dis. 3. sec. 10. n. 20. Laym. c. l. n. 5. §. Dubium verò,* contra *Abbat. & Sanch.* Idémque colligitur ex *cit. c. Reprehensibilis, de appell.* ubi dicitur: *Nec Prælati* (nisi canonicâ commonitione præmissâ) *suspensionis, vel excommunicationis sententiam proferant in subjectos: nisi fortè talis sit culpa, quæ ipso suo genere,* (id est, ipso facto, *Gl. ibid.*) *suspensionis, vel excommunicationis sententiam inducat.* Itaque cùm ad omnem censuram canonica monitio præmittenda sit, exceptâ illâ, quæ ipso facto incurritur, sequitur, quòd in illa, quæ non est latæ, sed ferendæ sententiæ, monitio Canonica requiratur, quia exceptio firmat regulam in aliis non exceptis. Ratio est, quia aliàs infligeretur sæpe censura, ob crimen merè præteritum aut emendatum, ut si reus, post crimen commissum, paratus sit ab eo desistere, & Ecclesiæ satisfacere, tunc enim excommunicari non potest, sed potiùs absolvendus foret, si antea censuram incurrisset, c. *Qua fronte. 25. de appell.* Deinde contumacia delinquentis debet esse, respectu ejus, à quo censurâ infligitur, hæc autem in proposito, actu non infertur à Jure, sed ab homine, ergo contra hunc debet esse gravis contumacia, ac proinde non sufficit Legis, sed requiritur etiam, ut aliqua hominis monitio præcedat, saltem ordinariè, & nisi aliud causæ gravitas, seu necessitas postulet, *Laym. tit. c. 5. n. 6.* Quin imò etiam in notoriis sententia excommunicationis non est ferenda, nisi præmissâ monitione, ut appareat, an delinquens sit verè contumax, licèt crimen sit manifestum, *Covarr. cit. §. 9. n. 6.*

XXXVIII. Porro in *tit. c. Sacro. §. Caveat. h. t.* præcipitur, ut etsi legitima admonitio præcesserit, Prælatus caveat, ne aliquem absque manifesta, & rationabili causâ, (coram ipso probatâ, *Gl. hic*) excommunicet: quòd si fortè taliter processerit, (nempe sine manifesta, & rationabili causa excommunicando aliquem) & humiliter requisitus non curaverit, absque gravamine, revocare processum, gravatus apud Superiorem querelam de injusta excommunicatione deponat: & Superior, si non est periculum in mora, illum remittat, cum suo mandato, ad excommunicatorem, intra certum terminum competentem, ab illa absolvendum; alioquin ipse Superior excommunicatum absolvat per se, vel per alium, sufficienti cautione ab illo receptâ. Quòd si verò de injusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnetur ad interesse excommunicato, & nihilominus aliàs, Superioris arbitrio, puniatur, pro qualitate culpæ, quia non est levis culpa tantam infligere pœnam injustè (quâ nulla major est in Ecclesiâ, c. *Corripiantur. 17. caus. 24. q. 3. Gl. hic V. Tantam*) insonti: nisi forsan erraverit ex causa probabili (credens excommunicatum esse contumacem, cùm non esset, *Gl. hic V. Ex causa*) maximè si sit bonæ opinionis, *cit. c. Sacro. §. Cùmque adversus.*

Verùm si contra excommunicationis sententiam nihil rationabiliter à conquerente fuerit probatum, & ipse simili modo ad interesse, vel aliàs secundùm Superioris arbitrium, condemnetur, nisi probabilis error ipsum excuset: & super eo, propter quod justè fuit excommunicatus, cautione receptâ, satisfacere compellatur, vel in pristinam sententiam excommunicationis reducatur, donec condignè satisfecerit. *cit. c. Sacro, §. Verùm.*

Denique si Judex, seu excommunicator, suum recognoscens errorem, paratus sit sententiam revocare, & ille, pro quo lata fuit, ne absque satisfactione illam revocet, appellet, non est audiendus, nec tali appellationi deferendum: nisi talis sit error, de quo meritò possit dubitari: & tunc receptâ sufficienti cautione, quòd coram Judice appella-

» tionis, vel ejus delegato, juri parebit, excommunicatum absolvat: & sic pœnam præscriptam evitabit: caveat tamen, ne malitiosè mentiatur in præjudicium alterius, si pœnam Canonicam voluerit » effugere, *tit. r. Sacro. §. fin.*

XXXIX. Notandum primò, tria requiri, ut excommunicatio justè feratur. Primò, ut præcedat monitio, quæ tamen fieri potest, sine scriptura. Secundò, ut feratur ex causa rationabili. Tertiò, ut ex manifesta: si ergo feratur ex causa soli Prælato nota, injusta est excommunicatio, & excommunicator condemnatur ad interesse, & damna excommunicato, *Gl. in cit. r. Sacro in notat. Abb. not. 3. n. 4.*

Notandum secundò, sicut Judex potest revocare sententiam interlocutoriam à se malè latam; ita etiam excommunicator potest revocare excommunicationem à se injustè latam, non obstante contradictione partis adversæ, ideóque quoad hoc, excommunicatio magis accedit ad naturam sententiæ interlocutoriæ, quàm definitivæ, hanc enim Judex revocare non potest, *Abb. hic not. 4. n. 5.*

Notandum tertiò, non solùm per viam appellationis, sed etiam per modum simplicis querelæ, potest quis causam injustæ excommunicationis deferre ad Superiorem, *Abb. hic n. 6.* Et debet excommunicator revocare injustam excommunicationem, sine gravamine, quia nullas expensas debet excommunicatus injustè ferre, nec aliud onus ipsi imponi, *Gl. hîc V. Absque gravamine.*

Notandum quartò, Excommunicatus debet remitti ad excommunicatorem, si dubitetur, justenè sit excommunicatus, an injustè; si autem constet de injustitia, ipse Superior illum absolvere debet, per se, vel per alium, *Abb. hic n. 11.* de quo infrà.

Notandum quintò, propter appellationem non debet quis manere excommunicatus, sed Judex, à quo appellatur, eâ non obstante, illum absolvet, propter periculum mortæ, ne in excommunicatione decedat, & causam ad Superiorem, ad quem fuit appellatum, transmittat, cautione receptâ, quòd juri parebit coram illo, *Gloss. hic in notat. & V. Absolvat.*

§. IV.

Quibus casibus censura excommunicationis, vel alia sit iniusta, & quibus etiam invalida?

XL. ASSERTIO I. Censura excommunicationis, vel alia interdum est solùm illicita, & injusta, quia injustè fertur, sed ita lata valida est, & obligat, ut si Judex excommunicationem, vel aliam censuram ferat, ex odio, vel aliâ sinistrâ intentione, vel si non servetur forma, seu ordo judicii accidentalis, sive solemnitas quædam extrinseca ad substantiam censuræ non pertinens, qualis est trina admonitio prævis, scriptura, vel expressio causæ &c. de quibus suprà, *Avila tr. de censur. p. 2. c. 6. dis. 1. dub. 2. concl. 1. Laym. libr. 1. tr. 5. p. 1. c. 6. n. 2.*

Excommunicatio verò, vel alia censura, non tantùm injusta, sed etiam invalida, ita ut nullum possit producere effectum, oritur ex triplici capite, primò, ob defectum jurisdictionis in ferente; si is vel simpliciter careat jurisdictione, vel habeat impeditam per censuram excommunicationis, suspensionis &c. vel suspensam per legitimam appellationem, quæ ante sententiam definitivam à Judice latam interposita fuit, *c. 1. r. Præterea. 40. de appell. c. Solet. 2. h. t. in 6.* Secus est, si appellatio fiat, post latam sententiam censuræ in aliquem, cujus effectus per appellationem sequentem non suspenditur, *c. Is cui. 20. h. t. in 6. Laym. c. l. n. 2.* Secundò, redditur censura excommunicationis, vel alia nulla, & invalida, ob defectum substantialis Ordinis judicii, ut si nulla omnino, ne unica quidem præmittatur admonitio, si omittatur citatio rei, isque ad sui defensionem non admittatur: si legitima probatio causæ, ob quam censura fertur, desit, *Suar. dis. 4. de censur. sec. 7. n. 2.* Tertiò, ob defectum justæ causæ, si nimirum ob nullam, vel levem, & non commensuratam culpam, excommunicatio, vel alia censura feratur.

Porto tripliciter potest justitia causæ deficere, ut notat *Laym. cit. r. 6. n. 2.* Primò, si crimen quidem, propter quod fertur censura, à parte rei commissum sit, sed de eo reus nec legitimè convictus, nec confessus sit, adeóque causa subsistit secundùm se, sed non in ordine ad judicium publicum: tunc enim sententia censuræ lata nulla est, etiamsi crimen occultum Judici privatim sit cognitum, quia is velut persona publica, secundùm publicam, non privatam notitiam judicare debet. Secundò, si à parte rei nullum crimen sit commissum, adsit tamen legitima probatio, & non quidem vera, sed præsumpta causa ferendi censuram, adeóque reus reipsâ sit innocens, qui tamen juridicè probatus sit nocens, de quo mox plura. Tertiò, si nec reipsâ, nec secundùm allegata, & probata, & præsumptionem fori externi, causa seu crimen subsit, ut si ab Episcopo excommunicentur, qui tempore Paschali confitentur, extra Parochias, Religiosis privilegiatis: & censura ita lata absque dubio invalida est, quia continet errorem intolerabilem, ut dicitur in *c. Venerabilibus. 7. §. Potest, h. t. in 6.*

XLI. ASSERTIO 2. Excommunicatio, vel alia censura, justa quidem secundùm allegata, & probata, sed à parte rei injusta, valida est, & obligat in foro externo, ideóque etiam in eodem foro absolutio ab ea procuranda est: non tamen est valida, neque obligat in foro interno conscientiæ, ac proinde per talem censuram innocens, qui secundùm legitimas probationes; in judicio publico habetur nocens, reipsâ & in foro conscientiæ non privatur communibus Ecclesiæ suffragiis, & orationibus, neque jure agendi, & exercendi ea, quæ per censuram prohibentur, sive occultè, sive coram iis, qui vel nôrunt ejus innocentiam, vel ignorant censuræ sententiam: neque divina officia occultè celebrando peccat, neque ideo censuras ullas aut pœnas incurrit. Debet tamen talis, in facie Ecclesiæ, saltem coram iis, qui sententiam latam esse nôrunt, vel innocentiam ejus ignorant, se gerere ut excommunicatum, vel suspensum: adeóque abstinere ab omnibus, quæ per hujusmodi censuram prohibentur, donec vel ab ea absolutus sit, vel innocentia ipsius, & error eeusuræ publicè innotescat: quo sensu interpretandum est

est illud D. Gregorii, *sententia Pastoris, sive justa, sive injusta fuerit, timenda est*, ut refertur in *c. 1. caus. 11. q. 3. Navarr. in man. Præl. c. 27. num. 3. Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 7. n. 5. Suar. disp. 4. sec. 7. n. 11. & seqq. Laym. cit. c. 6. num. 5. Tanner. cit. disp. 6. q. 8. dub. 2. n. 22.* & alii. Ratio est, quia talis, coram Deo, non est ligatus censurâ, cùm, ut dicitur in *c. 1. in princ. de sent. & re judic. in 6.* æterni Regis tribunal illum reum non habeat, quem injustè Judex (humanus) condemnat, adeóque Deus nudam veritatem, non falsas præsumptiones fori externi attendit: ergo neque Ecclesia potest, aut vult ligare, & ita graviter punire verè innocentem, cùm potestatem ligandi per censuras non acceperit contra innocentes, sed per se tantùm contra inobedientes, & contumaces. Et cùm talis sententia censuræ reipsâ, & secundùm conscientiam condemnati, sit injusta, & repugnet justitiæ: licèt in foro externo justa censeatur, non potest obligare reipsâ, & in foro conscientiæ, sed solùm obligat, & in ordine ad forum publicum servanda est, quatenus necessarium est ad vitandum scandalum, & apparentem contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, & potestatis publicæ, ne illi resistere videatur, qui secundùm externas probationes legitimè condemnatus est: nam cùm Judex ex officio teneatur ferre sententiam, secundùm publica allegata, & probata, non obstante privatâ notitiâ de innocentia Rei, debet etiam Reus justæ sententiæ ac præcepto Judicis parere, quatenus præcisè necessarium est ad publicam Judicis auctoritatem tuendam. Si verò publicè ostendatur, & innotescat, sententiam excommunicationis, vel alterius censuræ, esse invalidam, tunc nec publicè illa servanda erit, quamvis quidam suâ malitiâ adhuc scandalizentur, *Tanner. cit. q. dub. 3. n. 58.*

Hinc infertur, quòd licèt talis reipsâ innocens, sed publicè excommunicatus, vel suspensus, Missam celebret, vel alias actiones per censuram vetitas exerceat, reipsa & in foro conscientiæ non fiat irregularis, aut inhabilis ad Ecclesiastica beneficia, neque invalida foret collatio beneficii in eo statu ipsi facta: nihilominus tamen si in judicio hac de re accusetur, & convincatur, tanquam irregularis à Judice condemnari potest, & si monitus desistere nolit, de novo verè poterit excommunicari, propter contumaciam, & in foro externo collatio beneficii rescindi, & irritari poterit, quia in hoc foro legitimè excommunicatus, vel aliâ censurâ ligatus censetur, ut tradunt *DD. citt.*

Porro è contrario, quando excommunicatio, vel alia censura in foro interno conscientiæ est valida, sed in foro externo incognita, & occulta, non tenetur eâ ligatus se ipsum prodere, tenetur tamen se gerere ut excommunicatum, vel censurâ ligatum, quantum sine gravi sua infamia, & scandalo aliorum potest, *Tanner. c. l. n. 59.* Si denique dubium sit, an quis incurrit excommunicationem, vel aliam censuram, consultissimum est petere absolutionem, sub conditione, & interim se gerere ut censurâ ligatum, quantum sine scandalo, & infamiâ fieri potest. Imò necessariò abstinere quis debet ab actionibus per censuram prohibitis, si inde sequatur scandalum, uti communiter sequitur, si communis sit rumor aut persuasio in populo, censuram esse contractam. Aliàs secluso scandalo, si dubium sit de jure, an tale peccatum sit prohibitum sub pœna excommunicationis, nec in foro externo, nec interno contrahitur excommunicatio, quia odia restringenda sunt, & favores ampliandi, adeóque nulla pœna incurritur, nisi in casibus Jure expressis. Si autem sit dubium facti, tunc in neutro foro se quis gerere debet, ut excommunicatum, vel irregularem, nisi in casibus jure expressis, quia favorabiliores Rei habentur, quàm actores, *l. 168. ff. de R. I. Tanner. c. l. n. 60. & 61.*

§. V.

An, & qualis ignorantia, & quis metus excuset ab excommunicatione, vel aliâ censurâ?

XLII. Assertio I. Ignorantia facti, quæ respectu legis Ecclesiasticæ præcipientis, vel prohibentis aliquid, sub excommunicatione, vel aliâ censurâ excusat à culpa (utique lethali, cùm censura non feratur, nisi ob talem) excusat etiam à quavis censura, v. g. qui percutit Clericum, quem putat esse laicum, adeóque invincibiliter ignorat esse Clericum, excusatur ab excommunicatione, ratione probabilis ignorantiæ facti, *Sanch. l. 9. de matrim. disp. 32. n. 23. Suar. disp. 21. de censur. sec. 1. n. 51.* Idque expressè habetur in *c. Si verò. 4. h. t.* Ubi dicitur: si quis manus violentas in Clericum nutrientem comam (quod non licet Clericis, *c. Clericus. 5. de vita & honest. Cleric.*) injecerit, non erit excommunicatus, dummodo ipsum Clericum esse ignoraverit. Vel si hoc dubium fuerit, & propriâ manu juraverit, quòd eum Clericum esse ignoraverit. Si autem juramentum præstare noluerit, ab eo, sicut ab excommunicato, convenit abstinere, donec de mandato Pontificis fuerit absolutus, quia constat eum violentas manus in Clericum injecisse. Ratio est, quia sicut talis ignorantia excusat à culpa, ita etiam à pœna, sive temporali, sive spirituali imposita pro culpa, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 10. n. 15. Versic. Undecimò.*

Id verò procedit, sive ex ignorantia percutiens Clericum dederit operam rei alioquin licitæ, sive etiam illicitæ. Ut si quis volens injustè percutere Titium laicum, per errorem percutiat Cajum Clericum, non incurrit excommunicationem, quia licèt talis percussio sit peccatum injustitiæ, non est tamen peccatum sacrilegii, cui annexa est excommunicatio, ac proinde talis non peccat contra legem Ecclesiæ prohibentem percussionem Clerici: deinde percutiens Clericum, quem nescit esse Clericum, dat operam illicitæ rei, & tamen excommunicationem non incurrit, *cit. c. Si verò. h. t. Suar. c. l. & Sanch. num. 54.*

XLIII. Hinc colligitur primò, etiam ignorantia facti concomitans excusat à censura, ut si quis Clericum cædens, ignoret quidem Clericum esse, paratus tamen sit eundem cædere, etiamsi sciret esse Clericum, quem laicum esse putat, *Sanch. c. l. n. 26. Suar. cit. sec. 1. n. 52.* Ratio est, quia censura Ecclesiastica non contrahitur, ob internum pravum affectum operantis, habitualem, vel actualem, quia non

est causa operis externi, seu percussionis, Ecclesia enim non punit actus merè internos, sed ob externi operis pravitatem, hæc autem tollitur per ignorantiam, quæ tollit voluntarium, & per consequens rationem peccati: quamvis enim desiderium illud percutiendi sit peccatum, quia tamen actualis percussio Clerici, quem percutiens nescit esse Clericum, non procedit ab interno illo desiderio, sed ab intentione percudendi laicum, ideo illa percussio non habet malitiam prohibitam sub censura, ac proinde ob eam non potest contrahi excommunicatio.

Colligitur secundò, excommunicatio incurritur ab eo, qui volens percutere Petrum Clericum, percutit Paulum similiter Clericum, credens illum esse Petrum, tum quia tunc adest, & intentio, & opus externum cedens in injuriam statûs Clericalis, propter cujus reverentiam imposita fuit excommunicatio: tum quia in hoc casu percutiens non excusatur ob ignorantiam, cùm habeat Intentionem percudendi Clericum, & reipsâ percutiat hunc Clericum, licèt putet esse alium Clericum; vel si volens verberare Titium Clericum, præter intentionem, percutiat alium Clericum astantem, *Laym. cit. c. 5. n. 8. Sanch. cit. dis. 32. n. 27.* Secus est, si volens percutere Titium laicum, percussit Cajum Clericum, tunc enim excommunicationem non incurrit, cùm non habuerit intentionem percutiendi Clericum: sicut neque excommunicatus est, qui volens verberare Clericum, percussit laicum, quem putabat esse Clericum illum, quem verberare volebat, quia pravus affectus non punitur bis pœnis, non subsecuto operere externo, *Sanch. c. l. n. 58.*

Colligitur tertiò, percutiens Clericum, quem putat esse laicum, quia non gestat habitum Clericalem, non incurrit excommunicationem, nisi verberans sciat illum esse Clericum, *Menoch. l. 6. de præsumpt. præsumpt. 76, num. 12,* & alii apud *Barbos. hic num. 5.*

Colligitur quartò ex *cit. c. Si verò. h. t.* quòd juramento ejus, qui ignoravit, stetur, ad probandam ignorantiam, quia in iis, quæ pendent à conscientia alicujus, statur ejusdem juramento, quando aliter veritas haberi non potest, quia ea, quæ latent in animo, per testes probari non possunt, *Sanch. cit. dis. 32. num. 5.* & alii apud *Barbos. in Collect. in cit. c. Si verò. num. ult.* Ubi addit, quòd admittatur tamen probatio in contrarium.

XLIV. Assertio 2. Ignorantia inculpabilis, seu probabilis Juris Ecclesiastici, sive communis, sive particularis prohibentis aliquid, sub comminatione excommunicationis, excusat ab illa incurrenda, etiamsi quis sciat id prohibitum esse lege naturali aut divinâ. V. g. Si Titius scienter rem sacram furetur, ignorans tamen, sine culpa, jus & legem, sive Canonem Ecclesiæ prohibentis furtum rei sacræ, non videtur incurrere excommunicationem, *Azor p. 1. Instit. libr. 1. c. 15. q. 3.* ubi ait, hanc sententiam esse æquiorem, & mitiorem, *Suar. dis. 4. de censur. sec. 8. n. 20. Sanch. l. 9. dis. 32. num. 9.* & alii apud ipsos. Ratio est, quia ad incurrendam excommunicationem requiritur, ut quis peccet contra jus ac præceptum Ecclesiasticum, & ut sit inobediens Ecclesiæ, sive contumax contra illam; sed qui invincibiliter ignorat præceptum Ecclesiæ, non potest contra illud peccare, nec est illi inobediens: nam fundamentum, & adæquata causa excommunicationis est contumacia, respectu Ecclesiæ, quâ cessante, cessat etiam ipsa excommunicatio aut censura: juxta illud Christi *Matth. 18. Si Ecclesiam non audierit &c.*

Ubi notandum, quando lex Ecclesiastica prohibet, sub censura, actionem alioqnin intrinsecè malam, ut furtum rei sacræ, sub comminatione pœnæ, non tantùm imponit pœnam, sed etiam novam prohibitionem talis furti adjungit: & licèt ignorantia invincibilis talis præcepti Ecclesiastici non excuset culpam, ut contrariam Juri Divino, vel naturali, excusat tamen illam, ut contrariam legi, seu præcepto Ecclesiastico, *Suar. cit. sec. 8. n. 22.* Aliud est in aliis præceptis, & pœnis, quæ specialem hujusmodi contumaciam aut contemptum non postulant, & ideo ignorantia etiam probabilis in his nec à culpa, nec à pœna excusat, si sint contra Jus etiam naturale, vel Divinum, *Azor cit. c. 15. q. 3. §. Ad ea verò.* Nec obstat, quòd Ignorantia facti, non juris excusat, juxta *Reg. 13. in 6.* Nam illa regula procedit, secundùm præsumptionem fori externi, in quo præsumitur ignorantiam juris esse crassam.

XLV. Assertio 3. Ignorantia invincibilis, non solùm Juris Ecclesiastici præcipientis, vel prohibentis aliquid sub reatu censuræ, sed etiam sola ignorantia ipsius pœnæ, sive censuræ excusat ab incurrenda censura. V. g. etiamsi quis sciat opus aliquod prohibitum esse, etiam lege Ecclesiasticâ, si tamen ignoret annexam illi esse censuram, eam non incurrit, *Sanch. cit. dis. 32. n. 13. Suar. cit. dis. 4. sec. 9. n. 19. Laym. l. 1. tr. 5. p. 1. c. 5. n. 8.* & alii, & dictum supra *l. 1. Tit. 2. n. 51. & seq.* Idque probatur ex *c. 2. de Constit. in 6.* Ubi generatim deciditur: Ut animarum pericula evitentur, sententiis (id est, censuris) per Statuta Ordinariorum prolatis non ligari ignorantes. Quæ decisio cùm sit favorabilis, ut animarum pericula evitentur, retentâ verborum proprietate, extenditur, non tantùm ad ignorantiam legis, ut est præceptiva, seu prohibitiva, sed etiam ut est inflictiva pœnæ, ita ut etiamsi quis sciat legem, si tamen ignoret adjunctam censuram, eâ non ligetur. Idque procedit, sive ea censura sit imposita ab Episcopis, sive ab ipso S. Pontifice, quia ratio *cit. c. 2.* etiam locum habet in Statutis Pontificiis, quæ faciliùs ignorantur, quàm Statuta Episcopalia, ideóque majus esset periculum animarum, si illis ligarentur ignorantes: neque verò ibi novum Jus conditum est, sed declaratum, quid censuræ ex sua natura requirant. Atque hæc sententia magis certa est in excommunicatione, ut ait *Suar. c. l. n. 19.*

XLVI. Assertio 4. Non solùm invincibilis, sed etiam vincibilis, sive mortaliter culpabilis ignorantia, sive facti, sive juris imponentis censuras, dummodo non sit crassa aut supina, excusat ab excommunicatione, imò ab omni censura lata per Episcopos, vel etiam S. Pontificem, *Sanch. l. 9. de matr. dis. 32. n. 32. Laym. l. 1. Tract. 5. p. 1. c. 5. n. 7.* Probatur ex *cit. c. 2. de Constit. in 6.* Ubi universaliter deciditur, sententiis per Statuta quorumcunque Ordinariorum latis, non ligari ignorantes, dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina. Ubi nomine sententiæ non sola excommunicatio, sed omnes pœnæ spirituales intelliguntur, etiam à S. Pon-

tifice

ficæ decretæ, qui nomine Ordinarii etiam comprehendi potest, tanquam Ordinarius Ordinatiorum, vel si non comprehendatur sub eo nomine, saltem sententiæ ipsius comprehenduntur, propter rationem expressam in *cit. c. 2. Ut periculis animarum obvietur*, quæ similiter in illis locum habet. Ratio est, quia licèt ignorantia mortaliter vincibilis, seu culpabilis respectu Legis, in quantum præceptiva est, non excuset à peccato mortali, seu actus ex tali ignorantia commissus contra legem Ecclesiasticam, sit verè peccatum mortale, si materia ad hoc sit sufficiens: eadem tamen ignorantia legis, quà pœnalis, & Inflictiva censuræ est, excusat ab eadem incurrenda, quia ad hanc requiritur perfecta contumacia, & virtualis quidam contemptus pœnæ. Qui enim quantumvis culpabiliter ignorat legis pœnam, seu censuram, non potest censeri contumax, vel Clavium contemptor, non enim contemnit disciplinam, qui ignoravit, *l. Si ignorans. 50. ff. Locati*, saltem quando ignorantia non est crassa.

Porro ignorantia crassa, seu supina censetur, quando quis ortâ cogitatione, aut suspicione impositæ censuræ, nullâ vel penè nullâ diligentiâ in veritate indaganda adhibitâ, opus prohibitum facit, non sine virtuali contumacia, & interpretativo contemptu: nam ignorantia mortaliter vincibilis est, quando quis ignorat id, quod scire deberet, & adhibitâ morali, & communi diligentiâ scire posset: crassa verò, seu supina, quam quis facilè, & sine negotio, posset deponere, nec ullam, quantumvis parvam diligentiam, curat adhibere, adeòque ea ex summa negligentia cognoscendi oritur, *Sanch. cit. dis. 32. n. 32. & seq. Laym. cit. c. 5. n. 8.* Nullo verò modo excusat à censura ignorantia ipsa affectata, seu directè volita, quæ scilicet per se eligitur ad liberiùs delinquendum, adeòque non minuit voluntarium excessum, sed potiùs auget, cùm directam malitiam, & formalem dolum in se includat, & in jure æquivaleat scientiæ, juxta *Gl. in c. 2. V. Affectata de temp. Ordin. Sanch. cit. dis. 32. n. 40.* Quare si censura lata sit contra eos, qui scienter, consultò, vel ausu temerario aliquid fecerint, vel facere præsumpserint, etiam illi, qui cum affectata ignorantia peccaverunt, illam censuram incurrunt, *Laym. c. l. n. 8. in fine.*

XLVII. Assertio 5. Quando metus gravis, ut est metus mortis, infamiæ, mutilationis &c. excusat à peccato contra præceptum Ecclesiæ, sive facit, ut operans ex gravi metu non censeatur peccâsse contra legem Ecclesiasticam, etiamsi peccet contra legem Divinam aut naturalem, tum excusat etiam à censura incurrenda, *Suar. dis. 4. de censur. sec. 3. n. 12. Laym. cit. c. 5. n. 9.* Ratio est, tum quia censura supponit culpam, eâque nunquam incurritur, nisi ob peccatum, quo præceptum Ecclesiæ contumaciter violatur: qui autem ex gravi metu peccat, non censetur ex contumacia, & contemptu Ecclesiasticæ potestatis delinquere, sed potiùs ex infirmitate naturæ: tum quia Leges Ecclesiasticæ non obligant, cum tanto rigore. Exempli gr. si mulier metu mortis inducta fornicetur in loco sacro, peccat quidem contra castitatem, adeòque contra legem naturæ, & Dei, sed non contra prohibitionem Ecclesiæ, quæ non obligat ad evitandam irreverentiam loci sacri, cum tanto periculo proprio. Unde si lata sit excommunicatio in fornicantes in loco sacro, eam ex gravi metu ibi fornicata non incurrit.

Interdum verò etiam metus gravis non excusat à culpa, neque à censura, ut si metus gravis incutiatur in contemptum præcepti Ecclesiastici, aut ipsius censuræ, etiamsi opus aliquod tantùm præcepto Ecclesiastico sub censura sit prohibitum, ut si Sacerdos excommunicatus, & vitandus, per gravem metum adactus Confessiones audiat, & absolvat, nam tunc actio per censuram prohibita fit intrinsecè mala, quia invalidè administrare Sacramentum est contra reverendam Sacramenti, & intrinsecè malum, & tunc eam ob gravem metum exercens, delinquit etiam contra legem Ecclesiasticam, & pœnam ejus, sive censuram incurrit, de quo dictum *l. 1. tit. 40. n. 3. & 4. Laym. c. l. n. ult.* Unde cùm dicitur in *c. Sacris. 5. de iis, quæ vi met. caus. fiunt*, metum non excusare à censura, quia non excusat à culpa: id non ita intelligendum est, quòd nunquam excuset, sed quia non semper excusat, nempe tunc, quando non excusat à peccato contra præceptum Ecclesiæ, *Laym. c. l.*

SECTIO III.

DE EXCOMMUNICATIONE in specie, & inprimis de illa, quæ jure decreta est, ob percussionem Clerici.

§. I.

Quænam Iure Canonico statuta sunt circa percussionem Clericorum?

XLVIII. Inprimis in Concilio Lateranensi c. 15. statuta est ab Innocentio II. excommunicatio in percutientes Clericos, prout refertur in *c. Si quis suadente. 29. caus. 17. q. 4.* his verbis: Si quis suadente Diabolo, in Clericum, vel Monachum manus violentas » injecerit, anathematis vinculo subjaceat: & nullus » Episcoporum præsumat illum absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui » præsentetur, & ejus mandatum suscipiat. »

XLIX. Pro explicatione hujus Constitutionis notandum primò, sub voecula *si quis* omnes generatim personæ comprehenduntur, quæ sunt capaces excommunicationis, cujuscunque status, & conditionis sint, dummodo habeant judicium rationis, ad peccandum mortaliter, sint baptizati, sive sint viri, sive fœminæ, laici vel Ecclesiastici, *Suar. dis. 22. de censur. sec. 1. n. 5. Avila tr. de censur. p. 2. c. 5. dis. 3. dub. 10. concl. 1.* Secundò nomine Clerici intelligitur non solùm initiatus Sacris Ordinibus, sed etiam solùm habens primam Tonsuram, *c. Cùm contingat. 51. & ibi Gl. V. Ordo de etat. & qualit.* dummodo Clericalem habitum, & Tonsuram gestet, quamvis sit conjugatus, sed cum unica virgine, *c. un. de Cleric. conjug in 6.* gaudet enim privilegio hujus Canonis, *Suar. c. l. n. 6. Avila c. l. num. 11. concl. 1. & 2.* de quo plura dicta sunt alibi. Tertiò nomine Monachi comprehenduntur omnes Religiosi utriùsque sexûs, qui scilicet tria vota Religionis, sive solemnia per professionem, sive simplicia tantùm, ut in Societate Jesu, ediderunt: quin etiam Conversi, & Conversæ, etiamsi propriam pro-

professionem non emittunt, ut constat ex *c. Non est. 5. h. t.* ubi dicitur: Non est dubium, quòd hi, qui in Clericos, vel Canonicos, aut cujuslibet Religionis Conversos, violentas manus injiciunt, ex Constitutione Concilij (Lateranensis, *in cit. c, Si quis suadente*) sententiam excommunicationis incurrunt, nec nisi à Romano Pontifice absolvi possunt. Ubi *Gl. V. Conversos.* per eosdem intelligit, qui se, ac sua tradiderunt Divino obsequio, sive in Ecclesia sæculari, sive regulari, ideóque censentur Ecclesiasticæ personæ, & ex toto translati sunt in forum Ecclesiæ, & gaudent immunitate Ecclesiasticâ, & consequenter etiam privilegio hujus Canonis, ut eos percutientes incidant in excommunicationem.

L. Porro nomine Clericorum hîc comprehenduntur etiam Novitij, licèt nondum sint Religiosi, sed in via ad illam profitendam, prout habetur in *c. Religioso. 21. §. Quamvis. h. t. in 6.* ubi dicitur; Quamvis is, qui Religionem ingreditur, Religiosus censeri cum effectu non possit (id est, incommutabiliter, quia potest Religionem adhuc deserere, *Franc. hic n. 1.*) donec sit tacitè, vel expressè professus: si quis tamen violentas manus in eum injiciat, sententiam excommunicationis latæ incurrit. Gaudet igitur Novitius privilegio Canonis, *Si quis suadente*, sicut etiam privilegio fori Ecclesiastici, ut non possit coram Judice sæculari conveniri, sed coram Ecclesiastico debeat, quia est persona Ecclesiastica, *Franc. hic num. 3.* de quo plura alibi.

Quartò requiritur, ut percussio fiat, suadente diabolo, hoc est, illicitè & injustè, *Molin. tr. 3. de just. dis. 51. n. 6.* per quæ verba significatur, ad incurrendam censuram hujus Canonis requiri gravem injuriam, ita ut non tantùm internum propositum, sive intentio lædendi in corpore, vel honore, sit peccatum grave, & mortale, sed etiam externa violentia, seu injuria illata sit gravis, alioquin excommunicatio non incurritur, quia verba legis pœnalis intelligenda sunt cum effectu: sicut è contrario, etsi exterior læsio sit gravis, si tamen interior intentio à gravi peccato excusari possit, non incurritur excommunicatio, quia per Ecclesiasticam censuram punitur externum opus gravis violentiæ illatæ Clerico, quod grave & peccatum mortale esse non potest, nisi procedat ab interna intentione graviter injusta, cùm actus externus sumat malitiam suam ab interno, *Laym. libr. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 5.*

LI. Quintò per hæc verba, *Manus violentas injeceris*, intelligitur quævis actio externa, & corporalis injusta, seu injuriosa, sive manibus, sive alijs membris facta, circa personam Clerici, vel res ei adhærentes, ut si Clericus, vel Regularis occidatur, mutiletur, vulneretur, manu, ense, fuste &c. si eripiatur ei aliquid de manibus per vim, aut injuriam, v. g. liber, vel de corpore, ut pileus, aut vestis. Secùs est, si quis sine vi per fraudem abscinderet Clerico marsupium, vel si auferret vestes in lecto jacentis, tunc enim excommunicatus non esset, *Laym. cit. l.* Item eandem excommunicationem incurrit, si quis Clericum conspergat aquâ, luto, lapillis: si violenter apprehendat frænum equi, cui Clericus insidet: si persequatur Clericum, ita ut in fluvium, vel fossam incidat &c. *Avila cit. c. 5. dis. 2. dub. 12. Laym. cit. l.* Item si quis Clericum violenter detineat in custodia, vel vinculis, etiam sine læsione alia, prout sumitur ex *c. Nuper. 29. in princ. h. t.* Ubi cùm quæsitum fuisset ex Innocentio III. quid de illis laicis sit faciendum, qui Clericos detinent in custodia, seu carcere, publico vel privato, sine læsione tamen corporis, vel etiam detrudunt in vincula. Respondet Papa, quòd non credat laicos illos pœnam excommunicationis evadere, quàmvis alia læsio corporalis non sit subsecuta, citra quam violentia sæpiùs circa Clericos perpetretur. Neque refert, sive Clericus compedibus vinctus, sive intra parietes invitus detineatur, etsi vinculis non ligatus, *Gl. hic V. Corporalis læsio:* & sive in carcere publico, sive in loco privato, ut in domo propria, vel aliena, ex qua exire non possit, includatur, excommunicationem enim incurrit, *Barb. in Collect. hic n. 2.*

LII. Hinc infertur primò. Excommunicationem Canonis incurrere etiam eum, qui manus violentas in Clericum etiam volentem, & consentientem injecit, prout sumitur ex *c. Contingit. 36. h. t.* Ubi refertur, quòd consuetudo erat in Archiepiscopatu Brachatensi, ut si quis laicus aliquem offendat, corpus suum sponte supponeret XXX. vel pluribus, aut paucioribus percussionibus sustinm, quam consuetudinem etiam Clerici observabant. Unde quæsivit Archiepiscopus, an hujusmodi percussores Clericorum in excommunicationem inciderent. Respondet Innocentius III. quòd hujusmodi manûs injectio, etsi non violenta (vel potiùs coacta) injuriosa tamen esse videtur, cùm ille Canon non tam in favorem Clerici ordinati, quàm in favorem Ordinis Clericalis, fuerit promulgatus, ideóque mandat Papa, ut illud de cætero prohibeat attentari. Ac proinde, quòd tales percussores excommunicationem incurrant. Si quis autem Clericus, post hujusmodi prohibitionem, sponte se subjecerit talibus percussionibus, excommunicetur, ita tamen ut Clericus competenter satisfaciat injuriam passo, sine injuria Ordinis Clericalis. Ratio decisionis est expressa in textu, quia privilegio Canonis non potest Clericus renuntiare, cùm non tam in favorem Clerici, quàm in favorem totius Ordinis Clericalis sit concessum, *Arg. c. Si diligenti, 12. de foro compet.* Nec obstat, quòd volenti, & consentienti non fit injuria. Nam hoc procedit, quando quis volens consentit in ijs, in quibus potest consentire, cùm privilegium de non percutiendo Clerico sub pœna excommunicationis datum sit toti Ordini & Statui Clericali, non singulis principaliter, cui non potest cedere persona privata, & satis est injuriam inferri Statui Clericali, ut hujusmodi excommunicatio incurratur, *Gl. fin. hic. & Abb. n. 6. Molin. tr. 3. de justit. dis. 51. n. 3. & Suar. dis. 22. de censur. sec. 1. num. 58.* Porro Clericus in percussionem sui consentiens, non est ipso facto, seu jure excommunicatus, sed excommunicandus per sententiam, ut clarè patet ex *cit. c. Contingit.* ibi: *excommunicetur*, ergo supponitur non esse ipso jure excommunicatum, *Suar. cit. l. n. 57.* Quin imò eandem excommunicationem incurrit etiam Clericus, si seipsum ex ira, vel tædio vitæ graviter percutiat,

vel

vel vulneret, *Molin. cit. dis. n. 4. Suar. cit. l. n. 59.* & alij communiter, quamvis aliqui oppositum teneant apud *Barb. in Collect. hic n. 7.* non sine gravi ratione, quia ad excommunicationem hanc Canonis incurrendam requiritur distinctio personarum inter ipsum percussum, & percutientem, secundùm generalem regulam in omnibus actionibus moralibus traditam, in c. *ult. de Institution.*

LIII. Infertur secundò. Quamvis aliàs excommunicatio lata contra facientes, ordinariè non sit extendenda ad mandantes, & consentientes, aut cooperantes, nisi id in Canone, aut lege exprimatur, ut ex communiore sententia docet *Clarus l. 5. sent. §. fin. q. 89. n. 2. Molin. tr. 3. dis. 52. n. 1. Sanch. l. 3. de matr. dis. 49. n. 2. & Avila de cens. p. 2. c. 5. dub. 2. concl. 3.* & alij. Veruntamen excommunicatio lata in *c. Si quis suadente*, in percutientes Clericos, non solùm criminis executorem, sed etiam mandantem, consulentem, consentientem, imò etiam non impedientem, cùm posset ac deberet, comprehendit, ita ut hi omnes, secuto effectu, excommunicationem incurrant, ut de mandante habetur in *c. Mulieris, 6. §. Illi verò. h. t.* ubi
» dicitur: Illi verò, qui non per se ipsos, sed eorum
» auctoritate, vel mandato, alij violentas manus in-
» jiciunt in Clericos, ad Sedem Apostolicam sunt
» mittendi (ut scilicet absolvantur ab excommuni-
» catione) cùm is verè committat, cujus auctoritate,
» vel mandato delictum commissum probatur. Itaque mandans, vel consulens percuti Clericum excommunicatus est, perinde ac si eum proprijs manibus percussisset, si sequatur percussio, *Molin. cit. dis. 52, n. 2. Suar. cit. dis. 22. s. 1. n. 55.* & alij.

Infertur tertiò. Si is, qui mandavit percussionem Clerici, mandatum postea revocavit, sed notitia revocationis ad mandatarium non pervenit, & postea secutus est effectus mandati, mandans, non obstante revocatione, quæ effectum non habuit, excommunicationem incurrit, quia mandans adhuc est vera causa moralis percussionis. Aliud est, si non solùm mandatum revocatum est, sed etiam revocatio illius mandatario intimata fuit, tunc enim mandans non ampliùs tenetur, nec excommunicationem incurrit, etiamsi Clericus postea percutiatur, aut vulneretur, *Gl. hic V. Auctoritate. versic. Sed pone. Molin. cit. l. n. 3.* & alij apud *Barb. hic n. 5.* Quòd si is, cui mandatum est, ut percuteret Clericum, post mortem mandantis primùm mandatum exequatur, mandans non incurrit excommunicationem, cùm mandatum morte mandatoris solvatur, *l. Inter. 26. in princ. ff. Mandati.* & per mortem censeatur tacitè revocatum, *Gl. in cit. §. Illi verò. V. Auctoritate, vel mandato, Azor p. 2. l. 5, c. 26. q. 2. §. Sed dubiæ quæstionis. Barb. hic n. 6.*

LIV. Porro quod dictum est de mandante percussionem Clerici, ipsum incurrere excommunicationem, id extenditur etiam ad ratihabentem percussionem suo nomine factam, prout statuitur in *c. Cùm quis. 23. h. t. in 6.* ubi Papa Bonifacius VIII. ita
» rescribit: Cùm quis, absque tuo mandato, ma-
» nus violentas injicit in Clericum, tuo nomine, si
» postea tu id ratum habeas, excommunicationem
» latam à Canone (*Si quis suadente*) indubitanter
» incurris (ex ratihabitione prædicta) cùm rati-
» habitio retrotrahatur, & mandato debeat com-
» parari (juxta *Reg. juris. 10. in 6.*) Si verò Inje-
» ctio manuum, sive percussio, tuo nomine, non sit
» facta (ut quia inimicus inimicum suum percussit,
de quo tu gaudes in corde, vel etiam illum postea
» receptas, *Gl. hic V. Non sit facta*) tu non ideo ex-
» communicationem incurris, cùm quis ratum ha-
» bere nequeat, quod suo nomine non est gestum, juxta *Reg. juris. 9. in 6.*

LV. Ubi notandum primò. Si quis ratum habeat; quod suo nomine gestum est, id est, contemplatione ipsius, ratihabitio retrotrahitur, ac proinde obligatur, ac si ipse mandâsset, quæ regula locum habet, non solùm in contractibus, sed etiam in delictis. Prioris exemplum est, si quis emit rem, sine mandato Titij, sed nomine ipsius, & per traditionem recepit, ac Titius postea ratam habeat emptionem, perinde acquiritur ipsi dominium, & possessio rei per ratihabitionem, sicut acquireretur per procuratorem Titij mandatum habentem, quia ratihabitio retrotrahitur, & æquiparatur mandato. Exemplum in delictis, quæ possunt per alium committi, habetur in hoc c. In his autem, quæ non possunt per alium fieri, ut adulterium, & similia, quæ personæ cohærent, ratihabitio nihil operatur. *Dyn. in cit. Reg. 10. in 6.*

Notandum secundò. Si quis verbo, vel signo ratificat, seu approbat delictum, suo nomine, factum, ut in proposito, percussionem Clerici, punitur eâdem pœnâ, quâ ipse delinquens, adeóq; incurrit excommunicationem, quia ratihabitio in criminibus æquiparatur mandato: talis enim est causa moralis percussionis: secùs est, si delictum, vel percussio non sit facta, nomine ipsius ratificantis, tunc enim etsi ratam habeat percussionem, ea moraliter illi non imputatur, neque excommunicationem incurrit, *Suar. cit. dis. 22. sec. 1. n. 55.*

Notandum tertiò. Quamvis in Civilibus ratificatio retrotrahatur ad tempus celebrati actûs, *cit. Reg. 10. in 6.* Secùs tamen est in criminalibus, in quibus ratificans obligatur à die ratificationis, non à die commissi delicti: Jura enim in delictis non dicunt, ratificationem retrotrahi ad tempus mandati; sed tantùm dicunt, æquiparari mandato, ideóque ratificans est excommunicatus à tempore ratihabitionis, & non à tempore injectionis manuum, *Gl. in cit. c. Cùm quis. vers. Sed quid in primo casu. Jo. Monach. ibid. & Franc. n. 5. Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 135. n. 74.*

Notandum quartò. Qui solo corde ratam habet percussionem Clerici, peccat quidem, & est reus coram Deo, sed non quoad Ecclesiam, quæ de occultis non judicat, *Sanch. l. 2. Mor. c. 8. n. 1. Barbos. hic n. 7.*

Notandum quintò. Ex eo, quòd approbans delictum recipit, & occultat delinquentem, qui ejus nomine delictum commisit, colligitur ratificatio delicti: secùs si delictum non sit commissum, nomine receptantis, vel occultantis, *Farinac. cit. q. 135. n. 48. & seq. Barbos. hic n. 5. & 8.*

LVI. Denique non tantùm consentientes, aut consulentes, aut auxilium dantes, seu cooperantes ad percussionem Clerici, sed etiam permittentes, seu non impedientes, cùm possent, eâdem pœnâ excommunicationis sunt puniendi, prout sumitur ex c. *Quanta, 47. h. t.* Nam quidã dicebant, quòd illi soli »

» fiot excommunicati, qoi violentas maous injici- » ant in Rectores Ecclesiarum, vel alios Clericos. » Sed Papa respondet, quòd anctoritas Catholica, » sive potestas Ecclesiastica, non solùm punit Au- » ctores hujusmodi violentæ percussionis, sed o- » mnes facientes, & consentientes, seu cooperan- » tes (*Gl. hîc V. eod.*) pari pœnâ puniendos conde- » mnat, interpretans eos favere delinquentibus, qui manifesto facinori desinunt, cùm possint, obviare, hoc est, impedire, seu probibere. Quod intelligendum est, si ex officio, & justitia teneantur impedire percussionem Clerici, & non faciunt, incurrunt excommunicationem, *Molin. tr. de just. dis. 33. n. 6. Avila p. 2. c. 5. dis. 3. dub. 8. concl. 2. Laym. cit. c. 5. n. 6.* quamvis aliqui non improbabiliter dicant, quòd incidant in excommunicationem, etiam quando ex sola charitate impedire tenentur percussionem, modò sine gravi suo periculo, & incommodo possint, *Suar. cit. dis. 22. s. 1. n. 56. Barbos. in cit. c. Quantæ. n. 2.* quia tunc graviter peccant, non subveniendo proximo, & moraliter consentiunt.

Additur ult. in *cit. c. Si quis suadente*, ut *nullus Episcoporum ipsum absolvere præsumat, nisi mortis urgente periculo*, de quo agemus §. seq.

§. II.

Quis possit absolvere ab excommunicatione Canonis, ob percussionem Clerici, vel Monachi?

LVII. Præmittendum, quòd duplex est percussio Clerici, una modica, seu levis, altera gravis, seu enormis: levis censetur ordinariè, quæ fit palmâ, pede, lapide, vel baculo, & ab enormi discerni debet, non ex sola percussione, sive læsione, sed etiam ex circumstantia personarum, percutientis, & percussi, loci, temporis, vel secuti scandali &c. judicio viri prudentis. Gravis, seu enormis percussio censetur, quæ notabilem corporis maculam affert, vel per quam laceratur caro, vel membrum mutilatur, vel dentes evelluntur, vel multi capilli extrahuntur, vel copiosus, seu immodicus sanguis effunditur &c. quibus addi debet percussio mediocris, & quasi media inter enormem, & levem, *Molin. tr. 3. de justit. dis. 57. n. 3. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 9. & 10.*

LVIII. Assertio 1. Ab excommunicatione Canonis contracta, ob percussionem Clerici, modicam, seu levem, potest absolvere Episcopus, ut con- » stat ex c. *Pervenit. 17. h. t.* Ubi Clemens III. pote- » statem absolvendi eos, qui Clericis, non enor- » mem, sed levem, & modicam injuriam irrogârunt, » Episcopi arbitrio committit. Nempe ut videat, ao levis sit injuria, vel non; & si levis fuerit, absolvat, alioquin ad Papam eosdem remittat, *Gl. hic in casu.* Idque Jure communi juxta communiorem sententiam, contra quosdam, qui putant, hoc responso Pontificis, non jus commune, sed speciale privilegium concessum esse, *Abb. hic in Gl. fin. & Laym. cit. l. n. 10.* Ubi tamen distinguendum est inter injuriam levem, mediocrem, & enormem, nam ab excommunicatione contracta, ob levem injuriam, quilibet Episcopus absolvere potest, jure suo, & auctoritate hujus Constitutionis, non autem Prælatus inferior, quia ea dirigitur ad Episcopum, ut patet ex illis verbis, *Fraternitati tuæ*: excommunicatos verò, ob injuriam mediocrem, non potest Episcopus absolvere, nisi privilegiatus, juxta c. *Si verò, 3. h. t. & c. Quoniam. 9. de vita, & honest. Cleric.* Ob injuriam verò enormem, non potest absolvere regulariter Episcopus, nisi in necessitate, vel ex speciali concessione, *Abb. hic n. 2.* potest autem Episcopus etiam laicos leviter injuriantes Clericos absolvere, quia textus hîc loquitur indistinctè, *Abb. hic in fine.*

Porro non tantùm Episcopus, sed etiam Prælatus inferior habens jurisdictionem quasi Episcopalem, potest absolvere ab excommunicatione, ob levem percussionem, *Abb. in c. 2. n. 3. h. t.* quia hujusmodi Prælatis competunt ea omnia, quæ ad Episcopalem jurisdictionem pertinent, non autem ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis; absolutio autem ab excommunicatione Canonis est actus jurisdictionis Episcopalis, adeóque etiam illis competit, si absolutio in Canone non sit reservata, *Fagn. in cit. c. Pervenit. n. 13.* Nec obstat, quòd istud c. loquatur de Episcopis, & Diœcesanis, quia in his, quæ sunt jurisdictionis, comprehenduntur etiam illi Prælati, qui jurisdictionem Episcopalem habent, exclusis Episcopis, juxta *Gl. in Clem. 1. V. Diœcesanis. de foro compet.* Unde etiam Vicario Episcopi, & Vicario Capituli, Sede vacante, competit facultas absolvendi ab excommunicatione Canonis, si percussio sit levis, *Fagn. hîc n. 16.*

LIX. Assertio 2. Si Ostiarius Potestatis » alicujus, prætextu officij sui, Clericum malitiosè » percusserit, vel læserit, ita ut excommunicatio- » nem incurrisse censeatur, potest ab Episcopo ab- » solvi, nisi fortè eundem Clericum graviter vulne- » raverit: at verò si Officialis (id est, Judex, vel Ap- » paritor alicujus Potestatis sæcularis, manum in- » ciendo) Clericum percusserit, non potest, sine » mandato Romani Pontificis, absolvi, quia nulli » laico tanta super Clericum datur auctoritas: nisi » fortè turbam arcendo, non ex deliberatione, sed » casu fortuito Clericum læderet: prout statuitur in » *c. Si verò. 3. in princ. h. t.* Ratio prioris partis est, quia delictum alicujus commissum, exercendo officium, alleviatur quidem, sed quia ad iracundiam provocatus modum excessit, non sine culpa, excommunicationem incurrit, à qua tamen absolvere eum potest Episcopus, *Abb. hîc n. 2.* Ratio secundæ partis est, quia laicus deliberatè manum injiciens in Clericum, non levem injuriam ei infert, imò etiam usurpat sibi jurisdictionem in ipsum, quod repugnat libertati Ecclesiasticæ, ideóque nullo modo potest ab Episcopo absolvi, *Abb. hîc n. 3.*

LX. Assertio 3. Si Monachi, vel Cano- » nici Regulares, quocunque modo (dum tamen » non enormiter) se invicem in claostro percusse- » rint, non sunt ad Sedem Apostolicam mittendi, » sed per Abbatem suum absolvendi: & si Abbatis » discretio ad delinquentis correctionem non suffi- » ciat, Episcopus Diœcesanus est adhibendus, pro- » ut statuitur in c. *Monachi. 2. h. t.* Idque sancitum est, ne illis detur occasio evagandi, extra Claustrum, ut possint à suo Prælato absolvi, ne debeant adire extraneum: alioquin verò absolutio à sententia excommu-

communicationis conceditur duntaxat Episcopis, cùjque est reservata, præsertim si Abbas proprius non sit sufficiens, *Abb. hic n. 3.* Potest autem Abbas, Præpositus, Prior, vel alius Superior Conventualis, Regulares Subditos se invicem percutientes, non tantùm per se ipsum, sed etiam per alium absolvere, *Barbos. hic n. 2.* Videri possunt, quæ de his tradit *Eman. Rodriq. tom. 1. qq. Regul. q. 20. art. 12.* ubi ait, quòd etsi Regulares se invicem percusserint, extra claustrum, absolvi possint à suo Prælato ex privilegio. Porro casus percussionis enormis semper intelligitur exceptus in hac materia, quantumvis verba sint generalia, *Gl. hic V. Quocunque modo. & Abbas n. 5.*

LXI. Præterea in *c. Cum illorum. 32. h. t.* Papa
» Innocentius III. rescribit: quod absolutio illo-
» rum, qui violentas manus injiciunt in Clericos,
» Sedi Apostolicæ reservetur, exceptis quibusdam
» casibus (de quibus infrà) nonnulli tamen tali ex-
» communicatione ligati sententiam Ecclesiasticam
» negligentes, Ordines Ecclesiasticos suscipiunt, un-
» de quæsitum fuit, quid de his fieri debeat? Re-
» spondet Papa, distinguendo, quòd tales vel sciunt
» se esse excommunicatos, vel non recordantur fa-
» cti, propter quod in excommunicationem incide-
» runt: vel sciunt quidem factum, sed Juris ignari,
» nesciunt se ex eo obligari. In primo casu, si fue-
» rint sæculares Clerici, sunt à susceptis Ordinibus
» in perpetuum deponendi. In aliis duobus casi-
» bus, nec Episcopi, nec Archiepiscopi, absque spe-
» ciali mandato Sedis Apostolicæ, dispensare pos-
» sunt, cùm ab excommunicatione eos absolvere
» nequeant, quia majora illis sunt prohibita, quibus
» minora sunt vetita. Poterunt tamen ista Romano
» Pontifici intimari, ut ab eo secundùm rigorem,
» vel æquitatem, prout ei visum fuerit, procedatur.
» Si verò prædicti, qui sciunt excommunicatione se
» ligatos, Claustrales fuerint, & Ordines suscepe-
» rint, statuit Alexander III. (in c. 2. *h. t.*) ut Mo-
» nachi, & Canonici Regulares, quocunque modo
» se in Claustro percusserint, per suum Abbatem
» absolvantur. Idem etiam statuit (quæ tamen Con-
» stitutio hodie non habetur, *Gl. hic V. Alibi.*) quòd
» de sæculo fugientes, qui habitum Religionis in
» Monasterio susceperunt, & postea confitentur, se
» ob violentam manuum injectionem in Clericos,
» excommunicatos esse (ante ingressum Religio-
» nis) sine licentia Romani Pontificis, eos Abbas
» absolvere non potest: etsi sic delinquentes puni-
» ri possint. Verùm Innocentius III. in hoc c. in fa-
» vorè Religionis, ut occasio evagandi subtrahatur,
» concedit Prælatis eorum, ut tales absolvere pos-
» sint, nisi excessus eorum fuerit enormis, ut si ad
» mutilationem membri, vel effusionem sanguinis
» processerint (abundantem, *Gl. hic V. Effusionem.*)
» & ante in Episcopum, vel Abbatem violentas ma-
» nus injecerint, cùm tales excessus, sine scandalo,
» nequeant tolerari. Si verò Claustralis aliquis in
» Religiosam personam alterius Claustri, seu Mo-
» nasterij, violentas manus injecerit, per Abbatem
» proprium (percutientis) & ejus, qui injuriam pas-
» sus est (scilicet percussi) absolvi debet. Si autem
» hujusmodi Claustralis sæcularem Clericum per-
» cusserit, non nisi à Papa poterit absolvi. Quòd si
» verò hujusmodi Regulares sic excommunicati ad
Ordines promoti fuerint, eósque scienter in con- »
temptum Ecclesiasticæ disciplinæ, susceperint, ab »
executione suscepti Ordinis, & Officij maneant »
suspensi: cùm reliquis verò, qui non habent me- »
moriam facti, vel Juris peritiam, Abbates ipso- »
rum, pensatâ Monasteriorum utilitate, post injun- »
ctam, & peractam pœnitentiam, poterunt dispen- »
sare, nisi factum grave fuerit, & notabile, aut is, »
qui fecit, adultus fuerit, & discretus, de quo igno- »
rantia, vel oblivio non possit præsumi. Denique »
in fine præcipit Papa Abbatibus, ut formam istam »
diligenter observent, ne privilegium mereatur a- »
mittere, qui permissâ sibi abutitur potestate. »

LXII. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Excommunicatus, ob violentam manuum injectionem in Clericum, regulariter non potest absolvi, nisi à Sede Apostolica, quia Papa sibi absolutionem reservavit, ut patet ex hoc *c. in princ.* exceptis certis casibus, de quibus infrà.

Notandum secundò. Clericus sæcularis suscipiens Ordines, dum exsistit in excommunicatione, deponi debet ab illo Ordine, quem recepit, nec potest cum eo alius, præter Papam, dispensare, idque locum habet, non tantùm in excommunicatis, quorum absolutio est reservata S. Pontifici, ut in casu hujus c. sed etiam in alijs excommunicatis, quos Episcopi possunt absolvere: non tamen possunt cum sic ordinatis dispensare, quia sunt facti irregulares, ideòque solus Papa cum illis dispensare potest, ut colligitur ex *c. 1. & 3. de eo, qui furtivè Ordin. &c. Abb. hic n. 1. not. 2.* & alij communiter.

Notandum tertiò. Potestas dispensandi major est, quàm potestas absolvendi ab excommunicatione, unde non valet argumentum à minore ad majus affirmativè: potest quis absolvere, ergo & dispensare; è converso verò procedit argumentum à minore ad majus negativè, qui non potest, quod minus est, nec id, quod majus est, potest, v.g. qui non potest absolvere, nec dispensare potest, nam majora intelliguntur illis prohibita, quibus vetita sunt minora, ut dicitur in hoc *c. Abb. hic n. 2. not 3.*

LXIII. Notandum quartò. Si Regularis percutiat alium Regularem alteri Prælato subjectum, tum is absolvi potest à proprio suo Prælato, si percussio non fuit enormis; ita tamen ut Prælatus percussi præsens sit, & injuriam remittat, ac definiat, qualis pœna, & satisfactio percutienti sit imponenda: & potest Prælatus offensi committere vices suas Prælato manus violentas injicientis, potestatem absolvendi, ut sine ipso eum absolvat, juxta suum arbitrium, & discretionem, *cit. c. Cum illorum. §. Si verò Claustralis,* & ibi *Abb. n. 13. Molin. tr. 3. de justit. disp. 60. n. 5. Laym. cit. c. 5. n. 10.*

Notandum quintò. Abbas, seu Prælatus Regularis potest subditos suos Regulares ab excommunicatione, ob violentam manuum injectionem, inflictâ absolvere, modò non sit enormis percussio, sive in excommunicationem inciderint, post ingressum Religionis, sive ante. Et quoad hoc *cit. cap. 2. h. t.* in quo Abbati, seu Prælato solùm concessa fuit potestas absolvendi suos Monachos, vel Subditos Regulares ab excommunicatione, post ingressum Religionis incursâ, extenditur in *cit. c. Cùm illorum. §. Nos igitur.* etiam ad illos, qui inciderunt in excommunicatio-

cationem, ante ingressum Religionis, ut notat *Gl. hic V. Talibus. h. t.* ita ut possint postea Novitii, vel Religiosi facti absolvi à Prælato suo. Veruntamen dispositio hujus cap. solùm locum habet, in excommunicatione, ob violentam manuum injectionem; in aliis autem excommunicationibus Abbas, seu Prælatus non potest absolvere excommunicatos, ante ingressum Religionis, sed solùm post ingressum, juxta *cit. c. 2. h. t.* ut notat *Fagn. in cit. c. Cùm illorum. n. 12. & 13. h. t.*

LXIV. Notandum sextò, si Monachus seu Regularis aliquis Clericum sæcularem percussit, non-nisi per Sedem Apostolicam, ut scandalum evitetur, absolvi potest, *cit. c. Cum illorum. §. Quòd si Clericum:* hoc verò non universim intelligendum est de omni percussione, prout postea declaratum fuit in *c. Religioso. 21. in princ. h. t. in 6.* Ubi Papa Bonifacius VIII. ita rescribit: Religiosus, qui manus violentas in Clericum sæcularem injecit, ne hoc prætextu habeat occasionem evagandi, poterit ab Episcopo in eo casu (videlicet si percussio sit levis, *Gl. hic V. Eo casu.*) absolvi, quo sæcularis Clericus, (vel etiam Laicus, *Gl. hic V. Sæculari Clerico.*) posset, si alium Clericum percussisset, *Suar. dis. 21. de censur. sec. 6. n. 74.* Ratio dubitandi fuit, quia quamvis Monachus Religiosus percusserit Clericum sæcularem, non-nisi per Sedem Apostolicam absolvi potest, propter scandalum vitandum, *cit. c. Cùm illorum*, & dictum paulò antè, quod datur, cùm Monachus Clericum percutit, digniores enim censentur Clerici, quàm Monachi, *c. Legi. 36. caus. 16. q. 1.* Verùm ille textus intelligi debet secundùm declarationem *cit. c. Religioso*, quia Monachorum, vel Regularium non debet esse quoad hoc deterior conditio, quàm Clericorum sæcularium, *c. Sunt nonnulli. 25. in fine cit. caus. 16. q. 1. Gl. hic V. Exhiberi.* Unde si Monachus, vel Monasterium sit inops, vel si Religiosus detentus in infirmitate, vel ex alia legitima causa sit impeditus, ut non possit ire Romam, potest enim absolvere Episcopus ab excommunicatione Canonis, & aliis casibus reservatis Sedi Apostolicæ, *Gl. hic in casu & V. Eo casu.*

LXV. Notandum septimò, quamvis Jure communi Prælati Religiosorum non possint absolvere suos subditos ab excommunicatione, ob percussionem gravem, vel enormem, ut patet ex dictis; hodie tamen multi, & ferè omnes Religiosi habent privilegium, ut possint absolvi à suis Prælatis, etiamsi gravis, & enormis fuerit manuum injectio, teste *Molin. cit dis. 60. n. 6. Laym. cit. c. 5. n. ult.*

Notandum octavò, percussio enormis, sive facta, cum excessu, dicitur primò, vel respectu facti, si membrum parvum, vel magnum mutiletur: vel quando sanguis effusus fuit ex membro, cum abundantia, de quo facilè sanguis exire non solet, *Gl. in cit. c. Cùm illorum. V. Effusionem sanguinis. h. t.* vel si oculus effodiatur &c. Secundò, respectu qualitatis personæ, ut si in Episcopum, vel Abbatem violentæ manus sint injectæ, *cit. c. Cum illorum. §. Nos igitur. & ibi Gl. V. In Episcopum, vel Abbatem suum*, & universim quando subditus in suum Superiorem, vel filius in patrem, vel discipulus in Magistrum manus injicit *Gl. hic V. Abbatem.* Tertiò ratione scandali imminentis, cum quo nihil fieri debet. Quartò respectu loci Injuria dicitur atrox, ut si in foro publico, vel in conspectu Judicis facta sit, vel in Ecclesia aut cœmeterio &c. *Fagn. in cit. c. Cum illorum. n. 16 & seqq.*

LXVI. Cæterùm quod statutum fuit in *c. 2. & c. Cùm illorum. 32. h. t.* de Monachis, & Canonicis Regularibus, ut quocunque modo se percusserint, non sint ad Apostolicam Sedem mittendi, nisi excessus eorum fuerit enormis: id extenditur in *c. Canonica. 50. h. t.* ad Fratres, sive Commendatarios Hospitalis S. Joannis Jerosolymitani, ut (ob injectionem manuum in Clericum, seu Confratrem) ab eorum Priore, qui Presbyter esse debet, absolvi possint: nisi majoris sit providentia requirenda (propter enormitatem excessûs, vel propter majorem personam, sive dignitatem personæ, cui manus injectæ sunt, *Gl. hic V. Nisi majoris.* Porro illud hic notandum quoad forum judiciale externum absolutionem dare potest ille Clericus, qui jurisdictionem habet ordinariam, vel delegatam, etiamsi Presbyter non sit, quia potestas excommunicandi ad solam jurisdictionem pertinet, non ad potestatem Ordinis, & competit Clericis etiam Sacris Ordinibus non insignitis. Neque verò in hoc exigebatur, Priorem illum esse Presbyterum, quòd is Ordo sit necessarius ad absolvendum ab excommunicatione, *Covarr. in c. Alma, p. 1. §. 11. n. 10.*

§. III

De nonnullis casibus, in quibus percutiens Clericum, vel Monachum excommunicationem Canonis non incurrit.

LXVII. Plures sunt hujusmodi Casus expressi in hoc titulo. Veluti primò, qui Clericum sibi vim inferentem, vi repellit incontinenti, non est ideò mittendus ad Sedem Apostolicam, quia vim vi repellere, omnes leges, & jura permittunt, *c. Si verò. 3. §. Si verò Clericum. h. t.* ac proinde non est excommunicatus, cùm licitum sit se defendere, servato moderamine inculpatæ tutelæ, *Gl. hic V. Non vi.* Unde si fœmina Clericum, qui ipso facto pudicitiam illius tentat, percutiat, non est excommunicata. Aliud est si solis verbis eam sollicitat, tunc enim sufficit verbis eum repellere, nisi valde molestus sit, ut aliter se ab eo liberare non possit. *Suar. dis. 22. de cens. c. 1. n. 33.* Item si mulier percutiat Clericum auferentem res injustè occupatas, ut eas defendat, *Avila p. 2. c. 5. dis. 33. dub. 12.*

LXVIII. Similiter in c. *Ex tenore. 10. h. t.* enumerantur quatuor Casus, in quibus excommunicatio ob Clerici percussionem non incurritur. Ubi inprimis mandatur, ut quando aliquis absolvitur ab excommunicatione, ob percussionem Clerici, absolvens ab eo recipiat juramentum, quòd parebit suo mandato: deinde auctoritate Papæ ipsum absolvat ab excommunicatione, & præcipiat, ne de cætero in Clericum, Monachum, vel Conversum Religionis violentas manus injiciat: nisi se defendendo, aut de mandato suorum Prælatorum: vel nisi sit ejus Prælatus aut Magister, vel nisi sit cum ipso Socius in eadem Ecclesia, qui ideò excipitur, quia propter assiduam conversationem facilè fit, ut se

ut se ipsos invicem percutiant, quia communio est mater discordiæ, *Gl. fin. hic & Abb. n. 3.*

LXIX. Secundò si quis in Clericum turpiter inventum cum uxore sua, matre, sorore, vel propria filia violentas manus injecerit, non debet compelli adire Sedem Apostolicam (quia non est excommunicatus) si verò invenit eum in stupro, vel adulterio, quod committit cum alia consanguinea non ita propinquè ipsi conjuncta, & violentas manus injecerit, non erit ab excommunicatione immunis, prout statuitur in *cit. c. Si verò. 3. § Nec ille. h. t.*

LXX. Notandum primò, qui percutit, vulnerat, vel occidit Clericum, quem invenit turpiter agentem cum matre, filia, sorore vel uxore, non est ideò excommunicatus, modò percutiat incontinenti, & non ex intervallo. *Suar. cit. dis. 22. sec. 1. n. 34. & 35. Laym. l. 1. tr. 5. n. 8. §. Quanta.* & alii. Et quamvis in hoc §. non expressè dicatur talem Clerici percussorem non incurrere excommunicationem, sed non esse compellendum venire ad Sedem Apostolicam, ex quo solùm sequi videtur, hanc censuram non esse reservatam Papæ: Auctores tamen communiter intelligunt, personas ibi expressas excipi, ne excommunicationem incurrant, ut colligitur ex §. proximè præcedente, ubi secundùm communem interpretationem sensus est, eum, qui vim vi repellit, non incurrere excommunicationem, licèt ibi eodem modo dicatur, non debere talem ad Sedem Apostolicam mitti. Ratio est, quia quamvis in his casibus percutiens, vel occidens, privatâ auctoritate, graviter peccet, non tamen incurrit excommunicationem, quia Ecclesia non censet, ejusmodi excommunicationem esse factam suadente diabolo; sed vehementi passione, cùm difficillimum sit temperare in hoc casu justum dolorem, *Suar. c. l.*

Notandum secundò, Clericus inventus turpiter hîc dicitur, qui quemlibet turpem actum exercet cum dictis personis, etiam osculo, vel amplexu tantùm, vel si Clericus solus invenitur cum sola, in loco suspecto, adjunctis aliis circumstantiis, quæ suspicionem movent, *Suar. c. l. n. 33.* Quod aliqui extendunt etiam, si maritus ex industria se abscondat domi suæ, ut Clericum adulterum in flagranti deprehendat. *Navarr l. 5. Consil. 41. h. t. Molin. tr. 3. dis. 55. n. 6. in fine.*

Notandum tertiò, nomine uxoris hîc intelligitur etiam sponsa de præsenti, cum qua contractum est matrimonium, etsi nondum sit consummatum, non item sponsa de futuro; quia non est uxor. Nomine autem matris, & filiæ non intelligitur avia aut neptis, quia verba legis propriè sunt intelligenda restringentis privilegia Clericorum: neque consanguineæ collaterales, exceptâ sorore: nam qui violentas manus injiciunt in Clericos turpiter inventos cum remotioribus consanguineis, non excusantur ab excommunicatione Canonis, quia in his non est tam justa causa doloris. *Molin. cit. dis. 55. n. 5. Suar. cit. sec. 1. n. 36.*

LXXI. Tertiò, excommunicationem Canonis non incurrunt, qui percutiunt Clericum, vel personam Ecclesiasticam disciplinæ, seu correctionis causâ, ut Prælatus subditum suum regularem, Magister seu præceptor discipulum Clericum, pater filium. Et inprimis de Prælato Ecclesiastico id habetur in *c. Ex tenore. 10. ibi: nisi super eum Prælationis ministerium habeat. h. t.* ubi Gl. ait: idem est, si quis habeat officium in Ecclesia, ratione cujus potest corrigere inferiores Clericos, vel Monasterium. Et posse Prælatum Ecclesiasticum, seu Superiorem percutere Clericum sibi subditum per se, vel per alium Clericum, non autem per laicum, justæ correctionis causâ, neque ideò excommunicationem incurrere, statutum etiam habetur in *c. Universitatis 24. h. t.* Nam cùm quæsitum fuisset ex Clemente III. utrùm laicus incidat in excommunicationem, qui jussu Abbatis, in cujus servitio commoratur, in Clericum, Monachum, vel Conversum temerarias manus injicere præsumit, maximè si justa causa non subsit, propter quam debeat verberari? Respondet Papa, quòd nisi Abbas Regularis disciplinæ causâ hoc faciat, in propria persona, vel si necessitas urgeat, per Clericum, vel Monachum, id fieri jubeat: tam qui tales verberari præcipit, quàm qui verberat, etiamsi causa subesset; excommunicationem non evadunt; donec ad Sedem Apostolicam veniant. Ratio autem cur Superior Ecclesiasticus percutere possit Clericum sibi subditum, per se vel per alium Clericum, est, quia ille habet jus castigandi suum subditum, idque sæpe necessarium est, ad disciplinam conservandam, ideóque propter talem percussionem non potest censura incurri. Requiritur autem ut talis correctio, seu verberatio debito modo fiat, scilicet ex justa causa, & cum debita moderatione; alioquin si fiat cum notabili excessu, non evitabitur excommunicatio: quia tunc illa non esset Ecclesiastica disciplina, sed violenta manuum injectio, *Suar. cit. sec 1. n. 4.*

Porro licèt hoc c. loquatur de solis Prælatis Regularibus, communiter tamen DD. illud extendunt ad omnes Prælatos Ecclesiasticos, etiam seculares, quoad hoc, quòd non possint suos Clericos verberare per laicos, nisi sit alicubi consuetudo; ut in Gallia, tunc enim verberantes non incidunt in excommunicationem. Sed de hoc plura sunt dicta suprà *Tit. 35. n. 1.*

LXXII. Prætcrea etiam Magister, seu Præceptor Clericos, disciplinæ causâ, verberare potest, seu castigare, etiam in majoribus Ordinibus constitutos, ut habetur in *cit. c. Ex tenore. 10. in fine, ibi: nisi super eum Magisterium habeat.* & est ibi sermo de Subdiacono, in quem manus violentæ injectæ erant, ut patet ex *princ.* illius c. Idem etiam quòd Magistri percutientes Scholares suos, correctionis causâ, non sint excommunicati, habetur expressum in *c. Cum in voluntate. 54. §. Siqui verò. h. t.* Ubi plures hujusmodi casus excepti ponuntur, Et inprimis, quòd Clerici, qui ratione officii, quod in Ecclesia obtinent, & alii Clerici Seniores, zelo devotionis, possunt percutere pueros, vel adolescentes in minoribus Ordinibus constitutos, turbantes Divinum Officium. Item si Prælati, vel Magistri Subditos, & Scholares, correctionis causâ, leviter percusserint, sententiam excommunicationis non incurrunt. Idémque dicendum de his, qui aliquos de familia sua, vel propinquos suos inferiorum graduum, id est, in minoribus Ordinibus constitutos, simili modo corrigunt, ut eos cohibeant à vitiis, & scientiâ bonisque moribus informent. In his omnibus casibus, prædicti excommunicationis sententiam non incurrunt. Requiritur autem, ut percussio, correctionis causâ facta sit, ut dicitur in hoc c. id est, habitâ ratione culpæ, & personæ, tum percutientis, tum ejus, quæ percutitur, *Suar. cit. sec. 1. n. 49.*

LXXIII. Similiter in c. *Super eo. 1. h. t.* rescribit Alexander III. quòd si Clerici infra puberes annos se ad invicem, aut unus alterum percusserint (ex ira, & indignatione, ut patet ex seqq.) non sunt ad Sedem Apostolicam mittendi (pro absolutione) quia ætas eos excusat. Nec Clerici (subintellige, sunt excommunicati) si sint plenæ ætatis, & non ex odio, vel invidia, vel indignatione, sed ex levitate, aut joco, se invicem percusserint. Nec Magister, si Clericum scholarem, intuitu disciplinæ, vel correctionis, percusserit: quia non potest in ipsis violenta injectio manuum notari, ideóque non incidunt in excommunicationem Canonis, *Gl. fin. hic.* Si verò ex odio Clerici sæculares, vel scholares sese percusserint, tunc ad Sedem Apostolicam ire debent pro sua absolutione.

LXXIV. Ubi notandum primò. Pueri impuberes Clerici, si sint doli capaces, sive plenum usum rationis habeant, non excusantur ab excommunicatione Canonis, si se invicem percusserint, sed ad hoc solum, quòd non sint mittendi ad Sedem Apostolicam pro absolutione, sed ab Episcopo absolvi possunt, *cit. c. 1. junct. Gl. V. Excusat.* Aliud est de pueris, qui doli capaces non sunt, hoc est, nondum habent usum rationis sufficientem ad peccatum mortale committendum, tales enim ob percussionem non incurrunt excommunicationem, & nullâ omnino absolutione indigent, nam excommunicatio non incurritur, nisi ob peccatum mortale, c. *Nemo.* 41. & ibi *Gl. in casu caus. 11. q. 3. Suar. dis. 5. de cens. s. 1, n. 19* & alij apud *Barbos. in cit. c. 1, n. 6. h. t.*

Notandum secundò. Percutiens Clericum per jocum, aut ludendo inter se, non autem ex odio, aut deliberata indignatione, excommunicationem non incurrit, *cit. c. 1.* quia talis percussio non est injuriosa, nec sacrilega, adeóque nec violenta manuum injectio, *Suar. cit. sec. 1. n. 52.*

Notandum tertiò. Percutiens Clericum excommunicatum non evadit excommunicationem, ob violentam manuum injectionem, ut in præsenti, primò percutiens jam erat excommunicatus, & tamen repercutiens est etiam excommunicatus, *Barb. in cit. c. 1. n. 2. h. t.*

LXXV. Denique ad patrem quod attinet, probabilius est patrem castigantem filium in Sacris constitutum excommmunicationem Canonis non effugere, ut docet *Gl. fin in cit. c. Cum voluntate. h. t. & ibid. Abb. in fine. Molin tr. 3. dis. 56. n. 6 & Laym. cit. c. 5 n. 9.* & alij, quia licèt sacer Ordo non omnino eximat à patria potestate, etsi Episcopalis, vel Cardinalitia dignitas eximat: liberat tamen quoad effectum castigationis, quia indecens videtur, Clericum in Sacris, seu Majoribus Ordinibus constitutum à patre laico verberari, ac proinde non est præsumendum, Jura, & SS. Canones id impunè permittere voluisse. Contrariam tamen sententiam tenet *Silvest V, Excommunicatio. 6. casu 8. Avila p. 2. c. 5. dis. 3. dub. 13 casu 1. Suar. cit. dis. 22. s. 1. n. 49.* quorum ratio est, quia pater non minorem, sed potiùs majorem potestatem habet in filium, quàm Magister in discipulum, ergo si Canones absolutè, & sine restrictione dent facultatem Magistro verberandi discipulum, correctionis causâ, sine excommunicatione, adeóque etiam in Sacris constitutum, multò magis id permissum erit patri erga filium. Verùm cùm percussio Clerici prohibita sit in favorem Ecclesiastici Ordinis, non debet restringi, nisi in casibus jure expressis: nullibi autem in Jure Canonico reperitur expressum de patre, quòd quoscunq; Clericos filios, etiam in Majoribus Ordinibus constitutos, verberare possit, castigationis causâ, sine nota excommunicationis; bene tamen quòd Paterfamilias, castigationis causâ, possit percutere Clericos adolescentes, qui sunt de familia ejus, vel propinqui, in Minoribus Ordinibus constitutos, *cit. c. Cum voluntate §. Si quis verò. h. t.* Ideo autem absolutè permittitur Magister percutere discipulum Clericum, correctionis causâ, quia fieri potest, & sæpe fit, ut Magister sit in majore Ordine constitutus, quàm ejus discipulus: si verò Magister foret laicus, vel in Minoribus Ordinibus constitutus, non esset ipsi quoq; verberare Clericum jure concessum, si is in Majoribus Ordinibus esset constitutus, *Laym. cit. c. 5. n. 9.* Plures casus, in quibus percutiens Clericum non incurrit excommunicationem, videri possunt apud *Avilam cit. dub. 13.*

§. IV.

In quibus casibus Episcopus Diœcesanus possit absolvere ab excommunicatione contracta ob percussionem Clerici?

LXXVI. Plures sunt hujusmodi casus expressi in Jure Canonico. Et inprimis quidem in *c. Si quis suadente. 29. caus. 17. q. 4.* ponitur unus casus, in quo percussor Clerici absolvi potest ab Episcopo, nempe urgente mortis periculo: quamvis hæc exceptio non sit specialis, sed generalis in omnibus casibus reservatis, quia in articulo mortis nullus casus est reservatus, juxta *Concil Trid. s. 14. c. 7.* Et licèt in *cit. Can.* fiat mentio de solis Episcopis, certum tamen est, quòd etiam quilibet simplex Sacerdos possit in eo articulo absolvere à tali peccato, & multò magis à censura, si Episcopus adiri non possit, *Suar. cit. dis. 22, s. 1. n. 61.*

LXXVII. Secundò in c. *Ea noscitur. 13. h. t.* rescribit Clemens III. quòd mulieres, senes, infirmi, & membris destituti, seu mutilati propter violentam manuum injectionem in personam Ecclesiasticam excommunicati, licèt ad Sedem Apostolicam non veniant, possint ab Episcopis fidelium communioni restitui, factâ priùs satisfactione, juxta suam facultatem ijs, quibus constiterit injurias esse irrogatas. Alij verò, sive pauperes, sive divites, Sedi Apostolicæ, vel Legato ejus, pro absolutione se debent præsentare. Si verò infirmi, timore mortis, à Prælato suo fuerint absoluti ab excommunicatione, jurare debent, quòd cùm convaluerint, adibunt Papam, vel ejus Legatum, mandatum Apostolicum super his recepturi.

LXXVIII. Pro explicatione notandum primò, quatuor hîc ponuntur species personarum, quæ non tenentur adire Papam, si ob percussionem Clerici sint excommunicati, sed possunt ab Episcopo absolvi. Primò, Mulieres, & habetur etiam

in c.

in c. *Mulieres*, 6. *in princ. h. t.* idque indistinctè, etsi mulier sit juvenis, & sive sit pauper, sive dives; & hoc statutum est propter fragilitatem sexûs, quia longinqua peregrinatio mulierum est periculosa. *Abb. hic not.* 1. item senes, valetudinarij, seu infirmi, sive laborantes morbo diuturno, & membrorum usu impediti, ut claudi, cæci &c, *Abb. hic n.* 2. *not.* 2: quia omnes isti censentur inepti, & moraliter impotentes eundi Romam, & ideo eo onere liberantur, præstitâ tamen satisfactione, juxta facultates ipsorum, quod semper subintelligendum est, ut satisfaciat quis, quantũ potest, *Gl. hic V. Juxta facultates. Suar. cit. dis.* 22. *s.* 1. *n.* 63. Alij verò, sive pauperes sint, ita tamen ut saltẽ mendicando possint ire ad Papam: sive divites, debent se Sedi Apostolicæ præsentare, vel Legato ejus, ut habetur hîc §. *Alios autem.*

Notandum secundò. Illi, qui tempore infirmitatis, timore mortis sunt ab excommunicatione absoluti ab Episcopo, si convaluerint, debent adire S. Pontificem, vel ejus Legatum, & mandatum Apostolicum recipere, *Gl. hic V. Valetudinarij.* alioquin ipso facto reincidunt in eandem excommunicationem, *Abb. hic n.* 2. *not.* 3.

LXXIX. Tertiò in c. *Mulieres*, 6. *in princ. h. t.* habetur, quòd mulieres, vel aliæ personæ, quæ sui juris non sunt (ut sunt servi, seu mancipia, vel similes, *Gl. hic V. Sui juris.*) ab Episcopo Diœcesano absolvi possunt, si manus violentas in Clericum injecerint. Si verò personæ sint magnæ potentiæ, vel ita delicatæ, ut nequeant subire laborem veniendi ad Sedem Apostolicam, tunc status personæ, & negotij tractatus, sive veritas facti priùs intimanda est S. Pontifici, & secundùm ejus consilium erit procedendum. Ubi notandum, quòd mulieres, & senes ob injectionem manuum, ab Episcopo Diœcesano sint absolvendi, *Gl. hic in notatis.* An autem tales delicatæ personæ subire possint laborem veniendi Romam, id remittendum est ad arbitrium Episcopi, qui si judicet, eas non posse venire Romam, illas poterit absolvere ab excommunicatione, propter periculum in mora, receptâ ab ais sufficiente cautione, quòd stabunt judicio, vel mandato Papæ. Si verò periculum non adsit, consulatur Papa, antequam absolvatur, *Gl. hic V. Laborem veniendi.* Porro quæ hic habentur in §. *Illi verò. in fine*, explicata sunt suprà *n.* 53.

LXXX. Quartò plures casus, in quibus excommunicati, propter violentam manuum injectionem, Romanum Pontificem adire non debent, sed ab Episcopo absolvi possunt, referuntur etiam in c. *Quamvis.* 58. *h. t.* Ubi Papa Gregorius IX. ita rescribit: Si aliquis incidens in excommunicationem latæ sententiæ, propter violentam manuum injectionem, satisfaciat, juxta proprias facultates, injuriam passo: non tamen potest aliter, quàm per Sedem Apostolicam, vel ejus Legatum absolutionem obtinere: nisi in quibusdam casibus hîc expressis, videlicet imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitiâ; vel inopiâ, puerili, vel senili ætate, fragilitate sexûs muliebris, vel aliâ corporis impotentiâ, sive alio Canonico impedimento, per quod retrahatur, quominùs Romanum Pontificem adire possit vel Juris beneficio à labore hujusmodi excusetur. Cæterùm quibusdam ex prædictis, nempe qui temporali impedimento laborant, exceptis pueris, sub juramento præstito, secundùm Ecclesiæ formam, injungendum est, ut impedimento cessante, ad Apostolicam Sedem accedant, & mandatum ipsius humiliter suscipiant.

LXXXI. Notandum primò. Legatus Papæ potest absolvere ab excommunicatione Canonis, *Si quis suadente*, sive injuria sit levis, sive gravis, seu enormis, quia hîc non distinguitur, *Abb. hic not.* 1.

Notandum secundò. Excommunicatus propter aliam causam, quàm injectionem violentam manuum in Clericum, non potest absolvi ab Episcopo, vel alio Papâ inferiore, quia id solùm specialiter concessum est pro excommunicatione Canonis, ob percussionem Clerici, præter articulum mortis, in quo absolvi potest excommunicatus ex quacunque causa, *Abb. hic n.* 5. & ejus *Gloss. in addit. lit. A.*

Notandum tertiò. Additur in cit. c. *Quamvis.* alia excusatio, ibi: *nisi Juris beneficio à labore hujusmodi excusetur*, quia scilicet quædam personæ, sine speciali impedimento eundi Romam, in jure excusantur, ut si percussio ex modo, quo fit, excusabilis sit, ut percussio facta ab impubere: vel quia prætextu exercendi officium suum percutit quis Clericũ; tunc enim ab Episcopo absolvi potest, *Suar. cit. l. n.* 69.

LXXXII. Quintò similis priori Constitutio habetur in c. *Quòd de his.* 26. *h. t.* ubi etiam dicitur, quòd is, qui incidit in Canonem latæ sententiæ, ob percussionem Clerici, non possit absolvi, quàm per Papam, vel ejus Legatum, nisi in mortis articulo, vel paupertate, infirmitate, vel senectute tantâ gravatus sit, ut ad Romanam Ecclesiam venire non possit, vel alio impedimento Canonico retardetur. Verùm exigendum est ab illis juramentum, ut resumptis viribus, & datâ opportunitate (sive impedimento cessante) Ecclesiam Romanam in propria persona visitent.

Sed prædicto utriq; cap. in quibus dicitur, quòd ob inopiam, vel paupertatem excusetur is, qui Clericum percussit, ut non teneatur ire Romam, pro absolutione, sed ab Episcopo absolvi possit, obstare videtur, c. *Eanoscitur.* 13. *h. t.* ubi præter personas ibi exceptas, dicitur: Alios autem sive pauperes, sive divites Sedi Apostolicæ, vel Legato ejus, ut beneficium absolutionis obtineant, necesse est præsentari. Verùm ibi sermo est de illis pauperibus, qui soliti sunt mendicare, & aliàs sani sunt, adeóque Romam ire mendicando possunt, hi enim propter inopiam non excusantur. At verò si quis ita pauper sit, ut non mendicando, sed manibus suis laborando, vivat: & iter agendo non possit laborare, is non cogitur mendicare, sive mendicando vivere, sed excusatur ob paupertatem, de quibus agitur in suprà citt. 2. capp. *Suar. cit. dis.* 22. *sec.* 5. *n.* 65.

LXXXIII. Sextò, cum prædictis juribus, seu Canonibus concordat textus in c. *De cætero.* 11. *h. t.* ubi dicitur: Si quis, ob violentam manuum injectionem in Clericũ, est excomunicatus, & habeat inimicitias capitales, vel alias justas causas, propter quas ad Apostolicam Sedem, sine periculo, ire non possit, tum licet Episcopo Diœcesano, recepto juramento, secundùm morem Ecclesiæ, ipsum absolvere, ita tamen ut simul eidem sub obligatione juramenti injungatur, ut quàm primùm

mùm poterit, Romanum Pontificem adeat, Mandatum Apostolicum recepturus.

Porro inter causas excusantes numeratur universim quodvis impedimeotom superveoiens, ob quod prudentis arbitrio, is, qui manus violentas injecit in Clericum, commodè accedere non potest ad Sedem Apostolicam, ut si ob bellum impediatur transitus Romam: vel si is, qui percussit, habeat curam animarum, quas non posset, sine notabili earum detrimeoto, relinquere, neque idoneum Vicarinm sibi posset substituere. Item ob corporale impedimentum infirmitatis, vel Imbecillitatis virium, aut sexûs, paupertatis, aut alia hujosmodi impedimenta, de quibus suprà. Vel ex quacunque alia causa rationabili, ut est subveoire pareoti graviter indigenti, alere uxores, vel filios, exercere munus publicum, ad quod ex officio teoetur &c. In bis, & alijs casibus potest percussor Clerici absolvi ab Episcopo, etiamsi injuria ei illata enormis fuerit, *Molin. tr. 3. de justit. n. 6. Suar. cit. dis. 22. s. 1. n. 66. & 68.*

LXXXIV. Septimò in *c. De Monialibus. 33. h. t.* dicitur: Si Moniales seipsas iuvicem percusserint, vel Conversos, vel Couversas suas, vel etiam Clericos, ab Episcopo, in cujos Diœcesi Monasteria existunt, absolvi possuot. Nam Claves Ecclesiæ non suot commissæ sexui fœmiueo, ideo Abbatissa Moniales suas absolvere nou potest, nac à peccatis, nec à censuris, *Gl. hic V. Per Episcopum.*

LXXXV. Ubi notandum primò. Episcopus absolvit Moniales in hoc casu, non auctoritate Papæ, tanquam ejus delegatus, tam exemptas, quàm non exemptas, ut asserit *Gl. hic V. Per Episcopum.* sed Jure suo proprio, tanquam Ordinarius, seu Diœcesanus loci, sicut alias mulieres, juxta *c. Mulieres. 6. h. t.* quia verba illa, *auctoritate nostrâ*, quæ in antiqua lectione inserta erant, sunt postea omissa. *Hostiens. hic V. Per Episcopum. & Io. Andr.* Quòd si uoa Monialis percutiat Monacbum, vel Monialem alterius Monasterij, & Diœcesis, tunc uterque Episcopus conveniat, vel alter vices suas alteri deleget, ut tradit *Gl. hic in fine*, & dictum soprà *n. 63.*

Notandum secundò. Episcopus potest absolvere Moniales, etiam propter enormem percussionem alterius Mooialis, vel Monachi, aut Clerici, quia Papa hic illam non reservat, Idq; ne detur illis occasio exeundi è Monasterio pro absolutione, & se immiscendi inverecundè virorum cœtibus. *Abb. hic n. 4. not. 3.*

LXXXVI. Octavò, alius casns, in quo Episcopus potest absolvere ab excommunicatione contracta, ob percussionem Clerici, proponitur in *c. Relatum. 37. h. t.* ubi habetur, quòd servi (seu mancipia) propter violentam manuum injectionem in Clericos, iocidunt in excommunicationem latæ sententiæ: & quamvis domini eorũ allegent, quòd carere suis mancipijs nolint: nihilominus compellendi sunt venire ad Sedem Apostolicam absolveodi: cùm sit plus DEO, quàm homini deferendum; nisi tales servi hoc faciant in fraudem Dominorum, ot subtrahant se obsequio illorũ, aut ipsi Domini propter hoc, sine culpa sua, grave damnũ incotrant: tunc enim iu hoc utroque casu, poterit eos Episcopus Diœcesaous ex indulgentia, & dispensatione Papæ, absolvere, cùm ab Apostolica Sede sint nimis remoti: & in compensationem laboris, alia eis est satisfactio injungenda: dummodo tamen excessus non sit tam enormis, aut gravis, ut propter vitandum scandalum, & tollendum pravum exemplum, hujusmodi servi ad Sedem Apostolicam venire debeant. Ratio utriûsque exceptionis est, quia fraus & dolus nemini patrocioari debent, & nemo sine culpa est privandus suo jure. *Vivian. in Ration. hic.*

LXXXVII. Nonò denique, si pueri impuberes, sive infra XIV. annos cõstituti violenter manus in Clericos inijciant, sive ante, sive post pubertatem, postulent se absolvi, potest Episcopus Diœcesanus eos absolvere, cùm propter defectum ætatis, io quo excessus fuit commissus, rigor mansuetudine sit temperandus, prout deciditur in *c. Pueris. 60. & ult. h. t.* dummodo sint doli capaces, aliàs injuriam inferre non possunt.

Hioc colligitur primò. Beneficium concessum, ratione minoris ætatis, sive impuberi, uon extinguitur, licèt minor pervenerit ad majorem ætatem, sive pubertatem, ut in proposito, pueri impuberes, qui ob percussionem Clerici sunt excommunicati, possunt absolvi ab Episcopo, etsi ante absolutionem sint puberes facti, *Abb. hic n. 1.*

Colligitur secundò. Ratione minoris ætatis, aliquando rigor juris mitigatur, ita ut ætati parcatur, & ob delictum minor pœna imponatur, *Gl. hic in notatis. & V. Ætatis.*

§. V.

Proponuntur, & explicantur reliqua Capitula huius Tituli, in quibus agitur de excommunicatione, ob percussionem Clerici, vel Monachi.

LXXXVIII. De hoc agitur inprimis in *c. Porro. 7. h. t.* ubi dicitur: Si aliqui (laici, vel Clerici sæculares, *Hostiens. hic V. eod.*) in fratres suos, id est, proximos, Clericos tamen, violentas manus inijciaor, & pœnitentiâ ducti, non convicti, sed privatim, seu occultè veniam petant ab Episcopo loci (quia fortè occulta fuit offensa) monendi sunt, ot congruè satisfaciaot ijs, quos læserunt, & pro absolutione obtinenda Papæ se sistere debent, cùm ab Episcopo, vel alio, sine speciali mandato Papæ, absolvi noo possint.

Hinc colligitur primò. Quòd non valet pœnitentia, sine debita satisfactione, *Gl. fin. hic.* ac proinde non potest quis in foro animæ absolvi ab excommunicatione, nisi satisfaciat læso, alioquin reincidit in eandem excommooicatiooem, *Abb. hic n. 3.*

Colligitur secuodò. Excomunicatus propter violentam manuom injectiooem in Clericum, licèt occultus sit, absolvi potest à solo Papa, ut constat ex hoc c. Idq; procedit, spectato Jure comoni. Veruntamen hodie post *Concil. Trident. s. 24. de reform. c. 6.* possunt Episcopi qooscunque sibi subditos absolvere ab excommuuicatione, etiam propter percussiouem Clerici, modò delictum sit occultum: nec sit ad forum contentiosum deductum: nec tenetur talis excommonicatus ab Episcopo absolotus, vi hujus Decreti Tridentini, postea adire Papam, vel Legatum ejus, ut ex Bonacina docet *Barbos. in Collect. hic n. 3.*

LXXXIX.

LXXXIX. Secundò in *c. Parochianos. 9. h. t.* dicitur: Quòd qui violentas manus injiciunt in Monachos, vel Conversos eorum, remotâ appellatione, tanquam excommunicati publicè sunt denunciandi, & evitandi, secundùm generale Decretum (*c. Si quis suadente. 29. caus. 17. q. 4.*) donec læsis congruè satisfaciant, & cum Litteris Ordinarii adeant Sedem Apostolicam. Hinc colligitur, quòd à sententia excommunicationis, ob percussionem Clerici, appellari non possit, quando constat notoriè, talem incidisse in excommunicationem, nec per appellationem impeditur, quominùs percutiens sit denunciandus, & vitandus: secus est, si notoriè non constet, sed dubium sit, an percusserit, necnè, vel an non ex causa excusante, tum enim appellationi est deferendum, *Abb. hic n. 2.*

XC. Tertiò in *c. Cùm non ab homine. 14. h. t.* rescribit Clemens III. quòd qui est excommunicatus propter sacrilegam manuum injectionem in Clericum, licèt denunciatus non sit, ab aliis sit vitandus, nisi sit occultus, tunc enim privatim solùm, sive à sciente illum esse excommunicatum, vitari debet, quamdiu ab Ecclesia toleratur. Item qui occidunt illos Clericos aut Presbyteros, qui contempto Clericali habitu, enormitatibus se immiscent, in odium hujusmodi Clericalia excessûs, & in terrorem, & correctionem similium, excommunicationis sententiam non incurrunt. Est tamen eis asperior pœnitentia imponenda, quàm si in laicos talia commisissent.

XCI. Ubi notandum primò, excommunicatum ob violentam, & sacrilegam injectionem manuum in Clericos, statim vitandus est, quàm primùm constat, eum esse excommunicatum, tametsi nondum sit denunciatus, occultus quidem occultè, publicus verò publicè, quia per denunciationem excommunicati ipse non excommunicatur, sed solùm excommunicatus declaratur, *Covarr. in c. Alma p. 1. §. 2. num. 2. in fine, Gl. hic V. Denunciatur.* de quo infrà.

Notandum secundò, percutiens Clericum, qui dimisso habitu, & tonsurâ Clericali, immiscet se enormitatibus, non est excommunicatus, quia talis Clericus amittit privilegium Canonis, *si quis suadente,* ipso facto, etiam sine alia admonitione. Unde talis percutiens non est excommunicatus, etiamsi sciat ipsum esse Clericum, quia hoc statutum est in odium istorum Clericorum, *Abb. hic num. 6.* Dicitur autem Clericus se immiscere enormitatibus, quando init prælia, facit seditionem, & aggressiones in populo, & alia hujusmodi, *Barb. in Collect. hic n. 3.*

XCII. Quartò similiter in *c. Perpendimus. 23. h. t.* habetur, quòd cùm quidam Sacerdos, qui se falsò, nominavit filium Regis, arreptis armis, seditionem fecisset, à quodam Comite jussus est fustigari, qui postea ex ejusdem mandato, fuit suspensus in patibulo. Consultus super hoc Papa respondit: si dictus Sacerdos tali modo excessit, & non propulsando injuriam (nam vim vi repellere licet) sed aliis inferendo, fuit occisus, non debent occisores illius propterea ad obtinendam absolutionem cogi adire Sedem Apostolicam, quia non sunt excommunicati. Ordinarius tamen loci competentem pœnitentiam eis injungat, secundùm merita personarum.

XCIII. Circa hanc Decretalem notandum primò, Constitutio *Can. Si quis suadente. 29. caus. 17. q. 4.* continet duas partes, prima est, quòd injiciens violentas manus in Clericum est excommunicatus: secunda, quòd pro absolutione obtinenda tenetur adire Sedem Apostolicam, quamvis multi casus sint excepti, in quibus percussores Clericorum sunt excommunicati, & tamen non sunt mittendi ad Curiam Romanam pro absolutione, ut ex suprà dictis patet. Unde quando in *cit. c. Perpendimus.* dicitur, occisores illius Sacerdotis, qui dimisso habitu Clericali, se immiscuit enormitatibus, non esse cogendos ire Romam, probabilior intellectus est, & expositio, quòd hæc Decretalis loquitur de privilegio Clericali Canonis, quod amisit Sacerdos ille, ideòque illius occisores non tenentur ire Romam, pro absolutione obtinenda, quia non erant excommunicati, & ita tenent omnes, teste *Claro l. 5. sent. §. fin. q. 77. num. 6.* Non autem talis Clericus perdit privilegium fori, ita ut non possit puniri per Judicem sæcularem, nisi trina monitio Judicis Ecclesiastici præcedat. Nam privilegium fori non ita faciliè perditur, quia est indultum à Jure Divino, *c. Si Imperator. 11. dis. 96.* Unde Constitutiones eximentes Clericos à sæculari potestate, non continent Jus Novum, sed sunt declaratoriæ Juris Divini: privilegium verò Canonis faciliùs perditur, quia est inductum Jure Ecclesiastico, nempe ex Decreto Concilii Lateranensis relato in *cit. c. Si quis suadente. Martha de jurisdict. p. 4. casu 135. n. 2. & 3.* & alii apud *Barb. in cit. c. Perpendimus. num. 2. & 3.* Nec obstat *c. Cùm non ab homine. 14. §. In articulo. h. t.* quia loquitur expressè de privilegio Canonis, nec debet extendi ad privilegium fori, quod difficiliùs perditur, ut dictum est, *Fagn. in cit. c. Perpendimus. n. 8. & 9.*

Verùm plures DD. intelligunt hoc c. etiam de privilegio fori, ita ut Clericus, etiam in Sacris constitutus, qui dimisso habitu Clericali, enormia delicta committit, amittat privilegium fori, etiam nullâ præcedente monitione, & possit à Judice sæculari puniri, & ita in praxi, & secundùm approbatam consuetudinem observari, testatur *Clarus § fin. q. 36. n. 23.* quod alii limitant, saltem si in enormitatibus diu perseveret. Rectè tamen hîc notat *Fagnan. c. l. n. 11.* non obstare contrariam consuetudinem, quæ viget in aliquibus Tribunalibus sæcularibus, quia de privilegio Clericali fori, secundùm Canones, est judicandum: non autem standum statutis, vel consuetudinibus laicorum, solus enim Papa generalia Clericorum privilegia potest interpretari, vel extendere, cùm ergo non reperiantur limitata in hoc speciali casu, nisi quoad privilegium Canonis, in aliis standum est exemptioni à potestate sæculari.

XCIV. Notandum secundò, *in fine cit. c. Perpendimus*, præcipitur imponi pœnitentia percutientibus, vel etiam occidentibus Sacerdotem, qui dimisso Clericali habitu, se immiscuit enormitatibus, quia non perdidit privilegium fori, sed solùm Canonis, ideòque in rei veritate peccârunt, quia occiderunt Sacerdotem, in quem, quippe laici, potestatem non habuerunt, alioquin si amisisset etiam privilegium fori, licitè potuisset à Judice sæculari, nempe à

Comite illo, de quo ibi fit mentio, puniri: non tamen fuerunt excommunicati, quia privilegium Canonis Sacerdos ille amiserat: sicut qui laicum percutit, in quem nullam potestatem habet, peccat quidem, sed non est excommunicatus; neque licet percutere Clericum, & multò minùs occidere, etsi ipse perdiderit, propter delictum suum, privilegium Canonis, *Abb. hic in fine.* Porro major pœnitentia imponi debet percutientibus, vel occidentibus Clericum, qui perdidit, ob delictum suum, privilegium Canonis, quàm si percussissent laicum, ut habetur in *c. Cùm non ab homine.* 14. *h. t. Gl. fin. in cit. c. Perpendimus.*

XCV. Quintò denique in *c. Ad Eminentiam.* » 20. *h. t.* quæsitum fuit ex Papa, utrùm qui ob inje- » ctionem manuum in Clericos, vel alias Religiosas » personas, excommunicationem incurrerunt, & à » Legatis Cardinalibus, qui à latere Romani Ponti- » ficis missi dicuntur, ab illa absolvuntur, censeri » debeant absoluti esse, etsi illi Legati nullum super- » hoc expressum mandatum ostendant? Respondet » Papa, quòd ipsi haberi debeant absoluti, quos con- » stiterit à talibus absolutionem obtinuisse. Idque extenditur, etiamsi atrox injuria sit illata Clericis, vel Religiosis; vel læsio enormis, qualis est; quæ fit cum cæde Clerici, vel effusione sanguinis ejusdem in loco publico, & per quam læditur Abbas, vel Episcopus, ut docet *Azor p. 2. l. 5. c. 32. q. 6.* Quin etiam ab aliis excommunicationibus Papæ reservatis potest talis Legatus absolvere, nisi fuerit excommunicatio ita Papæ reservata, ut à nullo alio, quàm ab ipso, possit absolvi, *Azor t. l.*

§. VI.

De aliis excommunicationibus specialibus contentis in hoc Titulo, quæ infliguntur ob varia crimina.

XCVI. De his agitur in pluribus, & diversis Capitulis *h. t.* Et inprimis quidem Clerici, qui scienter participant in divinis cum excommunicatis à Papa, sunt excommunicati, prout decernitur in *c. Si- » gnificavit.* 18. *h. t.* Ubi dicitur: Clericos, qui scien- » ter, & sponte participant excommunicatis à Papa, » admittendo eos ad Divina officia, eâdem excom- » municationis sententiâ (videlicet majore, *Gl. fin.* » *hic*) involvi, & pro absolutione mittendos esse ad » Papam, cum Litteris Ordinarii. Hinc colligitur, quod quinque requirantur ad incurrendam hanc excommunicationem. Primò, ut excommunicatus, cui communicatur, fuerit nominatim à Papa excommunicatus. Secundò, ut communicans sit Clericus. Tertiò, ut communicans cum excommunicato sciat illum esse excommunicatum à Papa. Quartò, ut sponte communicet, non vi vel metu coactus. Quintò, ut in Divinis participet intra, vel extra Ecclesiam, simul cum illo orando, vel alio modo, *Abb. hic n. 9. Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 9. n. 4. Clarus §. fin. q. 77. n. 18. Suar. disp. 22. de censur. sec. 2. n. 22.*

XCVII. Altera excommunicatio, sive reservatio excommunicationis habetur in *c. Tua nos.* 19. » *h. t.* Ubi dicitur: Quòd non solùm qui in Clericos temerarias manus injiciunt, sed etiam incendiarii, » postquam per sententiam Ecclesiæ publicati fue- » rint excommunicati, pro absolutione ad Sedem » Apostolicam sunt mittendi. »

XCVIII. Notandum primò, hoc c. dupliciter potest intelligi, vel de solis Incendiariis Ecclesiarum, & aliorum locorum Religiosorum, quòd sint excommunicati per Ecclesiæ sententiam, id est, quia sunt per Ecclesiam excommunicati. Sed contra hanc expositionem est, quia in hoc c. non est sermo de sententia excommunicationis, sed de sententia promulgationis, id est, denunciationis, quæ supponit excommunicationem jam esse latam: dicitur enim expressè, *per sententiam Ecclesiæ*, quæ est actus hominis, non legis, adeòque quòd per sententiam Judicis sit lata, non ipso jure, ut notat *Suar. disp. 22. de censf. sec. 2. n. 15.* Altera verò & melior expositio est, quam præfert *Suar. c. l. n. 17.* Quòd Incendiarii, qui jam sunt, vel postquam fuerunt per hominis, seu Judicis sententiam excommunicati, & publicati, non possint absolvi, nisi à Papa. Unde etiam in *c. Pessimam. 32. caus. 23. q. 8.* præcipitur, ut Incendiarius excommunicetur, & Ecclesiasticâ careat sepulturâ, ergo non est ipso jure excommunicatus. Verùm licèt ex Jure Canonico non possit sufficienter probari, Incendiarios etiam Ecclesiarum, & aliorum locorum Religiosorum, esse ipso jure excommunicatos; consuetudine tamen receptum esse, ut Incendiarii, ipso facto, censeantur esse excommunicatione ligati, ita ut, si denunciati fuerint per Ecclesiæ sententiam, à nullo, præterquam Romano Pontifice, absolvi possint, juxta *cit. c. Tua nos.* docet *Azor p. 1. l. 9. c. 27. q. 11.* Ubi addit, quòd Pontifex in *cit. c.* ut ceterum reliquit, eos esse excommunicatione astrictos, & id statuit tanquam novum jus. Itáque postquam Incendiarii primò sunt excommunicati ab Episcopis, & postea publicati, & denunciati, reservat sibi Papa absolutionem eorum ad terrorem aliorum, aliàs Ordinarii possunt absolvere omnes Incendiarios, *Gl. fin. hic.*

Notandum secundò, ut hujus excommunicationis absolutio sit reservata Papæ, requirunt communiter DD. ut Incendiarius, non solùm sit excommunicatus, sed etiam ut sit publicè denunciatus, & quidem non tantùm generaliter, sed specialiter, & nominatim, sive expresso nomine. Verùm *Suar. c. l. n. 18.* probabiliter putat, non requiri, ut denuncietur in particulari, seu proprio nomine, quia in *cit. c. Tua nos*, est sermo non de personis in particulari, seu sub propriis nominibus, sed de Incendiariis in communi, adeòque sufficit, ut Incendiarii publicentur per sententiam generaliter promulgatam: nam Pontifex reservat hanc excommunicationem ad deterrendos homines ab incendiis, ergo reservat etiam, quando fertur sententia generaliter in omnes, qui committunt tale crimen.

XCIX. Tertia excommunicatio similis priori reperitur in *c. Conquesti. 22. h. t.* Ubi Papa Clemens III. mandat, quosdam Sacrilegos, qui Eccle- » sias quasdam Reginensis Episcopatûs violenter ef- » fregerunt, & easdem spoliârunt, excommunica- » tos denunciari, & sicut excommunicatos arctiùs » evitari, donec injuriam passis congruè satisfaciant, » & damna resarciant, & cum litteris (suorum Præ- » latorum) rei veritatem continentibus, Apostolico » se con-

» se conspectui præsentent, scilicet pro absolutio-
» ne obtinenda.

C. Circa hanc Constitutionem notandum primò, qui Ecclesias vi effringunt, & easdem spoliant, sunt ipso jure excommunicati, prout explicat hoc c. *Gl. hic V. Excommunicatos nuncietis, & Abb. n.2.*& alij DD. communiter: non est autem in hoc c. sermo de omni sacrilegio, sive furto sacrilego Ecclesiæ, quia non omnis fur rerum Ecclesiasticarum est ipso jure, seu facto excommunicatus, ut colligitur ex *c. ult. de furtis, & c. Conquestus. 16. de foro compet.* Sed solùm de violenta effractione Ecclesiæ, & ejus spoliatione, ut bene explicat *Suar. disp.22. de censs. sec. 2. n.6.* Ubi per effractionem intelligitur quævis violenta apertio Ecclesiæ, sive rumpatur murus, sive seræ effringantur: per spoliationem verò quælibet rapina, vel furtum grave in illa quantitate, quæ sufficit ad peccandum mortaliter in materia sacrilegij, neque enim requiritur, ut Ecclesia spolietur omnibus bonis, quæ in ea sunt, *Suar. cit. l. n. 11.*

Porro cùm non inveniatur prius aliquod Jus, sive Canon, in quo excommunicatio, ipso Jure, lata sit in effractores, & spoliatores Ecclesiarum, dicendum est illam latam esse à Papa virtualiter & implicitè in hoc ipso *c. Conquesti.* illis verbis: *Mandamus, ut si ita est, memoratos sacrilegos excommunicatos nuncietis*, ita ut sensus sit, quia ex nunc illos excommunico: sicut patet ex illis similibus formulis ferendi censuram: v. g. *Qui hoc fecerit, noveris se esse excommunicatum.* Ubi necessariò subintelligi debet, quia per hanc legem excommunicatur. Ita cùm hic dicit Papa, excommunicatos nuncietis, præcipit aliquid, quod excommunicationem latam supponit, non potest autem supponi, nisi ab ipso jure sit lata, adeóque vi hujus c. cùm aliud jus non reperiatur, *Suar. cit. l. num 10.*

Notandum secundò. Ad fractionem hoc loco requiritur, ut fiat per vim, quam ipsum verbum *fractionis* denotat, unde si quis aperiat januas Ecclesiæ per artem, v. g. clavi adulterâ, non incurret excommunicationem, *Suar. cit. l. n. 12.* Sola verò effractio, quæ fit ad ingrediendam Ecclesiam, non sufficit ad hanc excommunicationem, sed insuper requiritur spoliatio, quo nomine hic intelligitur, non tantùm ut res notabilis Ecclesiæ auferatur per furtum, sed etiam quævis alia actio, per quam notabile damnum, vel injuria Ecclesiæ infertur, in rebus ad illam pertinentibus, etiamsi non auferantur, ut si quis imagines templi destruat, quia spoliat illis Ecclesiam, *Suar. cit. l. n. 12.* Ex quo infert, si Judex reum ad Templum fugientem inde vi extrahat, est quidem effractor, non tamen spoliator, quia nullum damnum infert Ecclesiæ in bonis illius.

CI. Notandum tertiò. Nomine Ecclesiarum veniunt hic etiam Monasteria, Hospitalia, & alia loca pia, imò etiam Sacristia, si conjuncta sit Ecclesiæ: non autem privata Oratoria, non consecrata, vel benedicta, quæ in communibus domibus esse solent, *Suar. cit. l. n. 13.*

Notandum quartò. Ad hoc, ut excommunicatio lata in hoc c. sit reservata Papæ, sive lata sit à Jure, sive ab homine tantùm, requiritur, ut sit denunciata, ut colligitur ex illis verbis, *excommunicatos denuncietis, donec Apostolico conspectui se præsentent*, ergo ante denunciationem non est reservata, & colligitur etiam ex verbis sequentibus, *Et evitari eos faciatis, sicut excommunicatos, donec se præsentent.* Ubi primò præcipitur, ut denuncientur, & postea ut excommunicati vitentur, donec Papæ præsententur, & absolvantur, ergo ante denunciationem non est reservata hujus excommunicationis absolutio, quæ interpretatio cùm sit benignior, est præferenda in materia odiosa, & pœnali, *Suar. cit. l. n. 14.*

CII. Quarta excommunicatio habetur in *c. Quicunque. 11. h. t. in 6.* Ubi Gregorius X. in Concilio generali Lugdunensi statuit, ut omnes, qui »
ideo quòd in Reges, Principes, Barones, Nobiles, »
aut quosvis alios (etiam Clericos, *Gl. hic V. Ministros*) sententiam excommunicationis, suspensionis, vel interdicti fuerit promulgata, licentiam alicui dederint occidendi, vel capiendi, vel gravandi in personis, aut bonis suis, vel suorum (consanguineorum, aut familiarium, *Gl. hic V. Suorum*) eos, qui tales sententias protulerunt, vel quorum occasione, sive ad quorum instantiam, dictæ sententiæ sunt prolatæ, aut qui easdem sententias observant, vel sic excommunicatis communicare noluot, illi omnes sententiam excommunicationis eo ipso incurrunt: nisi licentiam datam, re integrâ, revocaverint; vel si re non integrâ, quia occasione talis licentiæ, ad captionem bonorum est processum, nisi intra octo dies restituant, vel satisfaciant; eàdem quoque sententiâ excommunicationis (scilicet majoris) sunt ligati, qui ausi fuot uti prædictâ licentiâ; vel qui sine licentia, proprio suo motu, aliquid prædictorum committunt. Illi verò, qui in hac excommunicatione persevetaverint per duos menses, ex tunc non possunt ab ea absolvi, nisi per Sedem Apostolicam. »

CIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, duæ vel tres sunt actiones, ob quas ista excommunicatio fertur. Prima est, dare licentiam alijs, ut inferant hujusmodi gravamen, vel injuriam, quæ licentia non sufficit ad incurrendam excommunicationem, nisi effectus, ad quem illa datur, fuerit subsecutus. Ubi tamen duplex additur limitatio. Prior est, si licentia fuerit revocata, re integrâ, id est, antequam talis licentia aliquem effectum habuit: nam si dans licentiam, eam postea revocat, sed is, cui data est, nihilominus illâ utatur, tunc dans licentiam non incurrit excommunicationem, quia alter illâ utitur ex sua malitia, & non ex licentia dantis, quippe qui eam revocavit. Posterior verò limitatio est, quòd etiamsi licentia data revocata non fuerit, sed effectum habuit, non tamen incurratur excommunicatio, nisi post octo dies, intra quos non est satisfactio, vel restitutio facta: nam tunc primùm incurritur excommunicatio, *Suar. cit. disp. 22. de censur. sec. 3. num. 20.*

Unde quando in priori limitatione hujus cap. dicitur, quòd non incurritur ista excommunicatio, si re integrâ, licentia revocetur, certum est, eam non incurri, quamdiu res est integra, sive nullus effectus est secutus ex tali licentia: quando verò in posteriore limitatione dicitur, quòd licèt res non sit integra, quia occasione illius licentiæ processum est ad capienda bona, infra octo dies, potest fieri satisfactio, vel restitutio; tunc vel executio licentiæ facta est

solùm circa bona externa, & dans licentiam non est excommunicatus, nisi post octo dies non restituerit, vel satisfecerit: vel facta est circa personam, & statim, citra moram octo dierum, dans licentiam incurrit excommunicationem: & sic intelligi debet *Gl. in cit. c. Quicunque. V. Re integrâ*, in quo non conceditur dilatio octo dierum in injuriis personalibus, quia hæ graviores sunt, & difficilius remedium requirunt, & satisfactionem, quàm reales, *Suar. cit. sec. 3. de cens. num. 3.*

Notandum secundò. Non tantùm qui licentiam dat, sed etiam qui illâ utitur, hanc excommunicationem incurrit, modò consumata sit actio, scilicet occidendo, capiendo, vel aliud gravamen inferendo talibus personis, vel bonis suis, vel suorum, ut habetur in hoc c. § *Eadem.* & sic mandans, & mandatarius eâdem pœnâ puniuntur, *Gl. hic V. Uti, Suar. cit. l. n. 4.*

CIV. Notandum tertiò. Etiam extenditur ista excommunicatio ad omnes illos, qui talia delicta patrârunt, propriâ auctoritate, sine licentiâ Superioris, ut dicitur hic, quia talis non tantùm sibi ipsi dat licentiam, sed etiam delictum per se exequitur, *Suar. cit. l. n. 5.*

Notandum quartò. Ad gravamen, propter quod incurritur excommunicatio hæc, requiritur, ut sit illatum per actionem injuriosam, & quæ sit contra justitiam, ut patet ex illis verbis, *Occidendo, capiendo, & nisi restituerit, & satisfecerit.* Et sive talia gravamina inferantur contra Judicem, qui sententiam tulit: sive contra eum, qui dedit occasionem ferendi censuram, petendo, vel denunciando: sive contra illum, qui talem sententiam observat: vel qui non vult communicare cum tali excommunicato: nam hæc omnia exprimuntur in hoc c. Denique extenditur hujusmodi actio, non solùm circa prædictas personas, sed etiam circa bona ipsarum, vel suorum, *Suar. cit. l. n. 7.*

Notandum quintò. Hæc excommunicatio est reservata Papæ, non statim cùm incurritur, sed si eâ ligati, per spatium duorum mensium, in ea perseveraverint, ut habetur in fine hujus c. Unde infra duos menses potest absolvere ab ea omnis, qui habet jurisdictionem ordinariam, vel delegatam, quia tunc reservata non est, *Suar. cit. l. n. 8.*

CV. Quinta excommunicatio extat in c. *Eos, qui. 22. h. t. in 6.* Ubi decernitur, Eos, qui à sententia Canonis, vel hominis sunt absoluti, propter mortis periculum, vel aliud legitimum impedimentum, ab eo, à quo aliàs non poterant: si deinde cessante periculo, aut impedimento, se non præsentent, cùm possunt commodè, illi, à quo aliàs de jure erant absolvendi, reincidunt in pristinam censuram, vel excommunicationem. Similiter illi, qui absoluti à Sede Apostolica, vel ejus Legato, cum conditione, seu præcepto, ut se præsentent Superiori immediato, sive Ordinario suo, vel alteri, ad suscipiendam pœnitentiam ab eisdem, & injuriam passis competenter satisfaciendum, si hæc, cùm primùm commodè possunt, non curaverint adimplere, in eandem sententiam reincidunt.

CVI. Notandum primò. Duæ sunt partes hujus Decretalis. In Priore agitur de excommunicatione, vel censura lata à Jure, vel à persona, quando quis propter necessitatem, vel urgens impedimentum absolutus est ab alio, quàm ab eo, à quo aliàs de jure fuisset absolvendus, cum onere postea comparendi coram isto, tunc enim si se non præsentet, cùm primùm potest, similiter in censuram, seu excommunicationem incidit, non quidem in eandem numero, sed in aliam similem, ob novam inobedientiam, quæ similiter est reservata, ac prior erat, eique succedit, *Suar. disp. 22. de cens. s. 3. n. 9. Sanch. l. 2. Mor. c. 13. n. 28.*

Notandum secundò. In posteriore parte hujus c. agitur de eo, qui absolutus est ab excommunicatione reservata Papæ, vel ejus Legato, cum obligatione comparendi coram Ordinario, vel alio delegato, ad suscipiendam pœnitentiam, & satisfactionem parti læsæ præstandam, alioquin enim si absolutus, eam conditionem non impleverit, in eandem sententiam, ipso facto, reincidit, sicut in priore casu dictum, *Suar. cit. l. n. 10.* ubi addit, quòd talis potest comparere coram Ordinario, non tantùm personaliter, seu per se ipsum, sed etiam per procuratorem, nisi aliud in mandato sit expressum.

§ VII.

De Excommunicatione, quæ infertur conjugi, nolenti reddere debitum ob allegatum impedimentum dirimens matrimonii cum altero conjuge.

CVII. De hac agitur in *c. Inquisitioni. 44. h. t.* ubi Papa Innocentius III. respondet, distinguendum esse, utrùm alter conjugum certò sciat impedimentum conjugii, ob quod sine peccato mortali non possit carnaliter comisceri, quamvis illud in foro externo probare nequeat: vel non sciat certò, sed credit tantùm. In priore casu, si cogatur conjux ab Ecclesiastico Judice ad reddendum debitum ei, quem scit non esse suum conjugem, debet potiùs sententiam excomunicationis humiliter sustinere, quàm per carnale commercium peccare mortaliter. In posteriore verò casu, rursum distingui debet: vel enim habet hujusmodi conscientiam ex credulitate levi, & temeraria: & tum eâ rejectâ, seu depositâ, cum consilio sui Pastoris, non solùm licitè potest reddere, sed etiam exigere debitum conjugale. Vel habet conscientiam hujus impedimenti, ex causa probabili, & discreta, etsi non evidenti, & manifesta: & tunc reddere potest debitum, sed non exigere, ne vel contra legem conjugij, vel contra judicium conscientiæ peccet.

CVIII. Notandum primò. Condemnatus per Judicis sententiam, ut debitum conjugale reddat fœminæ, quam certò scit non esse suam uxorem, non tenetur, ob impedimentum dirimens, non solùm non tenetur, sed nec licitè potest obedire sententiæ Judicis, & ita potiùs propriam conscientiam sequi debet, & non Judicis auctoritatem, *Covarr. in Epitome lib. 4. Decret. p. 2. §. 2. n. 7. Sanch. l. 2. de matr. disp. 39. n. 5.* Ratio est, quia accedere ad fœminam, quam quis scit non esse suam legitimam uxorem, est fornicari, adeóque intrinsecè malum, & nunquam licitum. Idque procedit, sive quis impedimenti, v. g. consanguinitatis, conscius

conscius cogatur reddere debitum in gradu Divinâ, aut naturali lege prohibito; sive solùm Jure Ecclesiastico, quia in hoc c. indistinctè dicitur, quòd nullo modo, qui impedimenti certi est conscius, possit reddere debitum, *Sanch. cit. l. n. 6. & 8.*

Notandum secundò. Talis conjux, sciens matrimonium esse invalidum, ob impedimentū dirimens, non potest reddere debitum conjugi ignoranti, etiamsi ab Ecclesia ad id compellatur per excommunicationem: vel etiam vitæ periculum subire debeat, aut alia gravissima incommoda sequantur. Neq; obstat excommunicatio, quâ compellitur ab Ecclesia reddere debitum, nam juxta veriorem sententiam, talis excommunicatio non ligat coram Deo, quia est injusta, nititur enim falsâ præsumptione; tum quia non incurritur excommunicatio, nisi propter contumaciam, seu inobedientiam, quæ est culpa lethalis, qualis nulla adest in hoc casu, *Sanch. c. l. n. 9.* Quamvis talis in foro externo se gerere debeat pro excomūnicato, ob vitandū scandalum, ut dictū, *l. 2. tit. 13. n. 63.*

Notandum tertiò. Conjux dubitans de valore matrimonij, non potest petere debitū, ante diligentiam adhibitam assequendi veritatem: tenetur tamen reddere conjugi non dubitanti, *Sanch. l. 2. de matr. disp. 41. n. 46. & seq.* Ratio prioris partis est, quia ex petitione debiti imminet periculum fornicationis, si non sit verus conjux: ex non petitione nullum, cùm liberum sit non petere. Ratio autem, cur reddere teneatur, est, quia quando bonâ fide matrimoniū est contractum, non debet alter conjux privari jure suo, ob dubiū alterius conjugis, sed in dubio melior est conditio possidentis, *Azor p. 1. l. 2. c. 18. q. 5.* Si verò post adhibitam debitam diligentiam inquirendi veritatē, de illa non constet, non solùm conjux dubitans reddere, sed etiam petere potest debitum, ut patet ex hoc c. quia præmissâ sufficienti diligentiâ, conjux habet invincibilem ignorantiam, ob quā excusatur à culpa petendo: invincibilis enim ignorantia est, quæ adhibitâ sufficienti diligentiâ vinci non potest, licèt veritas non innotescat, *Sanch. c. l.* Quòd si verò dubium de valore matrimonij inter conjuges oriatur ex levi credulitate, ut quia impedimentum audivit ab hominibus levibus, & paucis, *Gl. hic V. Levi.* potest, deposito dubio, cum consilio sui Parochi, aut etiam alterius viri docti, debitum petere, & reddere, ut habetur in hoc c. *Sanch. cit. disp. 41. n. 42.* Si denique conjux practicè dubitet de valore matrimonij, non solùm non petere, sed nec reddere potest, quamdiu manet illud dubium, *Sanch. cit. l. n. 42.*

§. VIII.

De Excommunicatione lata contra violatores libertatis Ecclesiasticæ.

CIX. De hac agitur inprimis in *c. Noveris. 49. h. t.* in quo Papa Honorius III. primò excommunicat omnes hæreticos utriûsque sexûs, quocunq; nomine censeantur, fautores, receptatores, ac defensores eorum. Nec non illos, qui de cætero servari fecerint Statuta edita contra Ecclesiasticam libertatem: nisi ea deleri fecerint, infra duos menses, de Capitularibus suis (id est, libris, in quibus Statuta sua cōscribunt, *Gl. hic V. eod.*) post publicationem hujusmodi sententiæ. Item excommunicantur statutarij, & scriptores ipsorum Statutorū, nec non Potestates, Consules, Rectores, & Consiliarij locorum, ubi de cætero hujusmodi Statuta, & consuetudines editæ fuerint, vel servatæ, atque etiam illi, qui secundùm ea præsumpserint judicare, vel in publicam formam scribere judicata. Incurritur autem ista excommunicatio, ipso jure, post duos menses à tempore publicationis numerandos, *Gl. hic V. Ecclesiæ libertatem. & V. Infra duos menses.* Porro illa Statuta, & consuetudines dicuntur esse contra libertatem Ecclesiasticam, quæ veniunt contra privilegium concessum Ecclesiæ universali à Deo, vel à Papa, aut Imperatore, *Abb. hic n. 2.* ubi addit, quòd etiam illud Statutum sit contra Ecclesiasticam libertatem, per quod redduntur Clerici timidiores, & laici audaciores ad nocendum Clericis, quale est Statutum disponens, ut laici interficientes Clericum, mitiùs puniantur, quàm occidentes laicum.

CX. Præterea in *c. Gravem. 53. h. t.* dicitur, quòd cives quidam Pisani fecerunt duo Statuta contra Ecclesiasticam libertatem, & in præjudicium Sedis Apostolicæ, quòd si vel Clericus, vel laicus contra quemcunque laicum Pisanæ ditionis, impetraverit Litteras Apostolicas ad Judicem Ecclesiasticum, in mille solidis condemnetur, nisi illis Litteris renunciaverit, nec reditus bonorum suorum eidem reddantur, nec agri ejus excolantur, sed banno Potestatis subijciantur. Item statuerunt, ut Clerici, suis sumptibus, castrū quoddam custodiri faciant: alioqui Potestas contra eos procedere teneatur: & sic volebant Clericos subijcere servituti, & publicis functionibus, à quibus omnino sunt immunes, *Gl. hic V. Sumptibus.* Ideo mandat Papa Honorius III. Episcopo Senensi, ut in Consiliarios, & Officiales illius Civitatis sententiam excomūnicationis promulget, nisi Statuta illa deleverint, & idoneè caverint, quòd de cætero similia non attentabunt. Additur in fine, cùm ijdem statutarij multa de bonis Ecclesiasticis tenere dicantur in feudum, ipsi denuncientur, feudis illis esse privati. Ex quo patet, quòd excommunicatus à Jure potest iterum excommunicari à Judice, ad majorem terrorem, *Gl. hic V. Promulgare. in fine. & Abb. n. 4. & 5.*

Porro de excommunicatione lata in violantes interdictum, infrà agetur: de alijs verò specialibus excommunicationibus jure expressis, in suis proprijs locis, ac Titulis actum fuit.

SECTIO IV.

DE EXCOMMUNICATIS VITANDIS, vel non vitandis, & prohibita, vel concessa communicatione cum illis.

§. I.

Quinam excommunicati sint vitandi, vel non vitandi?

CXI. Assertio I. Spectato Jure Canonico antiquo omnes excomūnicati majore excommunica-

tione sunt vitandi, in Divinis, & humanis, seu profanis, occulti quidem privatim, manifesti autem publicè, prout constat ex c. *Cùm non ab homine.* 14. *in princ. h. t.* ubi id statuitur de eo, qui violentas manus in Clericum injecit, & dictum suprà *num.* 90. *& seq.* Sed idem est de excommunicatis publicè, vel occultè. Idque extenditur, ita ut nullus etiam per privilegium Sedis Apostolicæ se tueri possit, quominùs excommunicatos vitare debeat: sicut etiam qui violentas manus injiciunt in Clericos, ut excommunicati sunt vitandi, prout statuitur in c. *Nulli.* 8. *h. t.*

Consentit c. *Cùm & plantare.* 3. §. *Excommunicatos. de privilegijs.* ubi dicitur, quòd Religiosi, etiam exempti, non possunt admittere ad Divina excommunicatos, adeóque privilegium exemptionis non excusat illos, quominùs excommunicatos vitare debeant.

CXII. Ubi notandum, quòd ex hoc c. quidam probare volunt, præceptum de vitandis excommunicatis esse Juris Divini, juxta illud *Matth.* c. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus &c.* Quare cùm Pontifex in Lege Divina dispensare nequeat, rectè infertur, nullum privilegium Papæ posse suffragari, quominùs quis excommunicatos vitare teneatur, ex Præcepto Divino, saltem in Divinis, juxta c. *Nemo.* 31. *caus.* 11. *q.* 3. ubi dicitur: *Nemo contemnat vincula Ecclesiastica, non enim homo est, qui ligat, sed Christus, qui nulli hanc potestatem dedit.* Verùm licèt potestas excommunicandi sit Juris Divini, juxta illud Christi. *Quodcunque ligaveris super terram &c. Matth.* 16. *& cit. c. Nemo.* Quoad modum tamen, seu formam, & effectum privandi hos vel illos, hâc vel illâ communione, potestas excommunicandi ex Apostolica traditione ortum habet, juxta c. *Sicut Apostoli.* 16. *caus.* 11. *q.* 3. adeóq; ad legem Canonicam, seu Ecclesiasticam pertinet, ut patet ex *cit.* c. *Nemo.* Ubi censuræ vincula Ecclesiastica appellantur. Deinde manifestum est, quòd per Ecclesiasticam legem, in varijs casibus, relaxatum sit præceptum hoc de vitandis excommunicatis, c. *Quoniam multos* 103. *caus.* 11. *q.* 3. & alijs locis, & quidem etiam in Divinis, ut ex infrà dicendis patebit. Sed neque dici potest, S. Pontificem habere quidem potestatem dandi aliquibus privilegium, ut non teneantur evitare excomunicatos: sed eos, qui hujusmodi privilegium habent, non posse se eo tueri in genere, ob defectũ justæ causæ: nam & hoc gratis dicitur, quia si v. g. Religiosis datum sit tale privilegium, justa & sufficiens causa erit favor ipsius Religionis. Quòd si Papa concederet tale privilegium, sine justa causa, concessio esset valida, cùm adsit potestas concedendi, & solùm esset illicita, ob defectum justæ causæ, ut communiter docent Theologi, *Barb. hîc n.* 5. Neque contrarium probatur ex *cit.* c. *Nulli. h. t.* quia in eo solùm dicitur, quòd Religiosis, alijsq; privilegium exemptionis generale habentibus prosit ad hoc, ut non possint excommunicari ab Ordinarijs, seu Episcopis: non tamen sequitur inde, quòd non teneantur vitare eos, qui ab Ordinarijs sunt excommunicati, quia ad hoc non tendit privilegium generale exemptionis, sed solùm eximit habentes tale privilegium à jurisdictione Ordinarij, seu Episcopi, ut etiam docet *Covarr. in c. Alma p.* 1. §. 1. *n.* 2. Idque confirmatur ex eo, quia obligatio vitandi excommunicatos non provenit ex jurisdictione Ordinarij excommunicantis, à quo sunt exempti, sed ex dispositione legis prohibentis communicationem cum excommunicatis, à qua lege Religiosi, vel exempti à jurisdictione Episcopi non sunt exempti, *Barb. hic n.* 6. & dictum suprà *Tit.* 33. *sec.* 5. §. 1. *n.* 133. *not.* 3.

CXIII. Assertio 2. Post Concilium Constantiense tantùm vitari debent duo genera excomonicatorum, scilicet qui non tantùm publicè excomunicati, sed etiam denunciati sunt, juxta Decretum Concilij Constantiensis in *Extrav. Ad evitanda.* & refertur apud *Navarr. in Man. c.* 27. *n.* 35. *& Gutierr. l.* 1. *Canonic. quæst. c.* 1. *n.* 1. quæ etsi in Tomis Conciliorũ non extet, confirmata tamen fuit à Leone X. in Concilio Lateranensi, cujus Summa hæc est. Ad evitanda animarũ pericula, statuit S. Synodus, ut nemo deinceps teneatur aliquẽ, ratione alicujus sententiæ, vel censuræ Ecclesiasticæ à Jure, vel ab homine generaliter promulgatæ, vitare in Sacramentorum administratione, vel receptione, aut alijs quibuscunq; rebus Divinis, vel exteris: nisi talis sententia, seu censura contra certam personã, Ecclesiam, vel Collegium, vel Cõmunitatem (subintelligendo quoad interdictum, quia Universitas excommunicari non potest) à Judice specialiter publicata, vel denunciata fuerit: vel nisi quis ob sacrilegam manuum injectionem in Clericum, excommunicationem latam à Canone, ita notoriè incurrerit, ut factum ejus nullâ possit tergiversatione celari; nam ab ejusmodi etiam non denunciati communione abstineri debet. Additur verò in fine: per hæc autem non intendimus ipsos excommunicatos, suspensos, vel interdictos in aliquo sublevare, vel quomodolibet eis suffragari.

Porro Concilium Basiliense postea habitum anno 1435. prædictum Decretum Constantiense in eo correxit, quòd teneamur vitare omnes notoriè excommunicatos ex quacunque causa, etiamsi non sint publicè, & nominatim denunciati, nec notorij percussores Clericorum. Et hanc sententiam tenet *Silvest. V. Excommunicatio.* 5. *n.* 9. *Covarr. in c. Alma. p.* 1. §. 2. *n.* 7. & alij. Sed alij ferè communiter censent, adhuc hodie standum esse Decreto Concilij Constantiensis, *Navarr. cit. l. Suar. dis.* 9. *de censur. s.* 2. *n.* 5. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2 *c.* 4. *n.* 1. *Avila p.* 2 *de cens. dis.* 2. *dub.* 2. Idque probatur, tum quia Concilium Basiliense fuit à Papa Eugenio IV. revocatum, neque auctoritate Apostolica confirmatum, exceptis paucis quibusdam Decretis à Nicolao V. receptis, inter quæ non est Decretum de vitandis excommunicatis. Tum quia jam communis usus, & consuetudo (quæ est optima legum interpres) præsertim in istis partibus Septentrionalibus, Constitutionem Concilij Constantiensis approbavit, nempe ut hæretici, alijq; excomunicati non vitentur, nisi fuerint nominatim denunciati, vel notorij percussores Clericorũ. Unde in Germania Catholici possunt, tutâ cõscientiâ, comunicare cum ijs, qui sunt notoriè excomunicati, ut hæretici, sed non nominatim ac publicè denunciati, *Avila c. l.*

CXIV. Est autem pro declaratione dictæ Constitutionis Constantiensis Concilij, notandũ primò, ille dicitur nominatim excommunicatus, qui expresso proprio nomine, vel alio æquivalente signo particulari,

lari, est excommunicatus, quod sufficienter declaret personam. Non autem sufficit, ut sit aliquis nominatim excommunicatus, ut evitari debeat: sed insuper requiritur, ut à Judice, sive Superiore suo sit publicè denunciatus, ut excommunicatus, ita ut censura per sententiam expressam, & specialem contra illum in particulari publicata, seu juxta morem Regionis juridicè promulgata sit v.g. per Edictum in loco publico affixum, vel voce præconis publicata sit, ut colligitur ex verbis Extravagantis, *Covarr. c. l. Laym. c. l. n. 7. Versic. Quartò, Avila dis. 2. dub. 3.* Ex quo colligitur primò, cui tradita est in scripto sententia excommunicationis, ut eam denunciet, non tenetur reum vitare, ante denunciationem factam. Secundò appellans à denunciatione excommunicationis, ut ea non denuncietur, pendente appellatione, non est vitandus, quia licèt per appellationem à sententia excommunicationis non suspendatur ipsa excommunicatio absolutè lata, suspenditur tamen effectus denunciationis, ut interim vitandus non sit, *Avila c. l. concl. 2. Laym. c. l.*

Notandum secundò, ut Clerici percussor dicatur notorius, & ante denunciationem vitandus, non sufficit, post Concilium Constantiense, notorium juris, ut de eo constet per confessionem partis in judicio, vel per sententiam Judicis, sed notorium facti requiritur, hoc est, talis evidentia, ut factum nullâ tergiversatione celari possit: qualis evidentia facti censetur, si percussio fiat coram tot ocularis testibus, ut vel toti Communitati (quæ saltem decem personas continet) vel majori ejus parti, saltem coram sex, in parva familia, in qua ultra decem personas non sunt, nota sit, *Avila cit. dis. 2. dub. 4.* qui tamen cum *Suar. dis. 9. sec. 2. n. 11.* putat, id esse relinquendum arbitrio boni viri, secundùm particulares circumstantias. Quare etiamsi Petrus Clericum percutiat, tribus aut quatuor personis astantibus, ut sufficienter in judicio factum probari possit, non ideo censetur notorium evidentiâ facti, ac proinde ne privatim quidem ab illis tribus, vel quatuor præsentibus Petrus vitari debet, quia licèt factum illis sit notorium, non tamen est absolutè notorium, sive publicum existit, ut nullâ tergiversatione celari possit, de quo notorio Constitutio *Ad evitanda* loquitur, *Navarr. in man. c. 25. n. 73. Laym. cit. c. 4. n. 2.* licèt non improbabiliter teneat contrarium *Suar. c. l. num. 12.* ita ut si non obstante illâ notitiâ, crimen adhuc sit occultum, occultè tantùm vitandus sit ab iis, qui illud viderunt; publicè autem, si delictum sit publicum.

Præterea non censetur notoria percussio Clerici, si de ea publicè sit infamatus, absque facti evidentia, quia tunc factum sit potiùs famosum, quàm evidenter notorium. Quòd si omnino quidem constet de evidentia facti, sive per proprium visum, sive per confessionem Rei, vel per testimonium plurium, aut per publicam, & constantem famam, quòd percussio notoriè facta sit: adsit tamen dubium Juris, quia v. g. percussor probabili ratione se tueri potest, allegando vim vi repulsam esse, vel ex vehementi iræ passione se percussisse, vel conditionem Clerici ignorâsse, quia sine habitu Clericali incessit, necdum percussor censebitur notorius hic vitari jussus, quia adhuc aliquo juris suffragio excusari potest, ut habetur in *cit. Extravag. Laym. cit. c. 4. n. 2. §. Hoc addo.*

CXV. Assertio 3. Reliqui excommunicati tolerati, qui scilicet neque publicè denunciati, neque notorii percussores Clericorum sunt, non sunt vitandi, ac proinde cum his fideles, tam in sacris, quàm profanis actionibus communicare possunt, per se loquendo, ac si excommunicati non essent: etsi ad id non obligentur, sed sine injuria abstinere possint, privatim & publicè, modò excommunicatio eorum publicè sit nota, vel sufficienter probari possit, *Laym. cit. c. 4. n. 4.* & alii communiter. Idque patet ex *cit. Extravag. Ad evitanda*, in qua absolutè communicatio cum excommunicatis toleratis conceditur, nec ad hoc gravis causa requiritur, cùm ob hanc etiam cum non toleratis communicare liceat, ut infrà dicetur: aliàs hoc pacto Concilium Constantiense nullum privilegium erga excommunicatos toleratos concessisset, sed potiùs præbuisset occasionem anxietatis timoratis conscientiis dubitantibus, an fortè sufficiens causa hîc, & nunc cum iis communicandi subesset, quam tamen anxietatem præcipuè tollere Concilium intendit per suum Decretum. Quòd autem ad hanc communicationem non teneantur reliqui fideles, patet, quia illis Concilium voluit facere gratiam, quod autem in alicujus gratiam conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum, *reg. 61. in 6.* & nemo invitus beneficio uti cogitur, *arg. reg. 69. in ff.*

Hinc infertur, licitum esse Judici, aut parti litiganti repellere actorem, testem vel Advocatum in judicio excommunicatum, etiam toleratum, sive non vitandum, cùm nullus favor aut gratia facta sit per dictam Extravag. ipsis excommunicatis. Excipi debet, nisi ratione consuetudinis, vel ob pacta conventa aliud obtineat, sic enim in Imperio Lutherani non possunt repelli à publicis judiciis, contractibus, officiis, & dignitatibus Civilibus, *Laym. cit. c. 4. n. 4.*

Porro etsi excommunicati tolerati, seu non vitandi peccent, si se ultro ingerant in communionem fidelium, sacram, vel civilem, seu politicam, cùm ipsis per Concilium Constantiense nulla gratia directè sit facta: si tamen ab illis fidelibus, ad secum communicandum inducantur, licitè cum illis communicant, quia aliàs gratia illa, seu licentia aliis fidelibus facta cum excommunicatis toleratis communicandi, ipsis inutilis foret, vel noxia: imò aliquando obligantur communicare, ut si parochiani petant à parocho excommunicato, sed tolerato sibi conferri Sacramenta, vel à Judice excommunicato administrari justitiam, *Suar. dis. 11. de cens. sec. 4. n. 3. & seqq. Laym. cit. c. 4. n. 6. & 7.* apud quos plura de his videri possunt.

§. II.

Quæ personæ, & ob quas causas excusentur, ut licitè communicare possint cum excommunicato non tolerato, seu vitando

CXVI. Causæ hujusmodi justæ, sive casus jure expressi, in quibus licitum est communicare cum excommunicatis, etiam non toleratis, sive vitandis, com-

comprehenduntur hoc versu, quem refert *Gl. in c. Cùm desideres. 15. V. Excommunicationis. h. t. Utile, lex, humile, Res ignorata, necesse.* Quæ particulæ sigillatim hoc loco sunt explicandæ.

Et prima quidem causa excusans est utile, sive utilitas, ob quam permittitur communicatio cum excommunicato non tolerato, ob notabilem, vel propriam, vel etiam ipsius excommunicati utilitatem, sive spiritualem, sive temporalem. Ut de spirituali utilitate constat ex *c. Responso. 43. in princ. h. t.* Ubi cùm quæsitum fuisset ex Papa Innocentio III. utrùm excommunicatis, & interdictis, semel in hebdomada, vel mense, in Ecclesia aliqua prædicare verbum Dei, & eos ad correctionem inducere liceat? Respondet Papa, quòd sine scrupulo conscientiæ, id facere possit, cùm viderit expedire: dummodo nullum eis Divinum officium celebretur, contra formam interdicti.

CXVII. Idem de excommunicatis clariùs habetur in *c. Cùm in voluntate. 54. in princ.* Ubi dicitur: Cùm voluntate ac proposito maleficia distinguantur, sententiam excommunicationis (minorem) non incurrit, qui excommunicato in his, quæ ad absolutionem, vel aliàs ad salutem animæ pertinent, in locutione participat, licèt etiam alia verba incidenter interponat, ut apud eum magis proficiat. Præterea Prædicatores, qui penes excommunicatos, vel detentores alienarum rerum prædicant, vel Confessiones eorum audiunt, licitè possunt eleemosynas ab illis recipere, cùm ipsi quasi gerant causas ipsorum, ad quos res ipsæ pertinent: præsertim si ipsi aliàs non valeant se in illo loco sustentare, *cit. c. Cùm in voluntate, §. Prædicatores. h. t.*

Hinc infertur primò, quòd quis potest prædicare coram excommunicato non tolerato, vel audire Concionem simul cum illo, quia Concio ordinatur ad salutem animæ, & ut excommunicatus resipiscat, *Avila p. 2. c. 6. dis. 11. dub. 3. concl. 6.* non tamen est permittendum, ut excommunicatus non toleratus publicè concionetur, quia est gravis Ecclesiastica communicatio, absque valde gravi necessitate, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 16.* Secundò licitum est ab excommunicato, etiam vitando, petere consilium, vel subsidium, sive spirituale, sive etiam corporale, si quis eo indigeat, *Laym. c. l.* Tertiò vicissim etiam excommunicatus non toleratus potest simile subsidium petere, si eo indigeat, *Suar. dis. 15. de cens. sec. 3. n. 9. & 2. seqq.*

CXVIII. Porro quòd licitum sit communicare cum excommunicatis, etiam non toleratis, quoties opera excommunicati est necessaria ad nos, vel res nostras tuendas, sumitur etiam ex *c. Si verè. 34. h. t.* Ubi habetur, cùm quidam Cruce signati convenientes cum Venetis Naucleris, ut eos veherent in Terram Saracenorum, pro certa mercede, majore parte receptâ nauli, fuerunt excommunicati. Unde Cruciferi dubitabant, an possint in navibus illorum transvehi, cùm sint excommunicati. Respondet Papa Innocentius III. si Veneti noluerint absolvi ab excommunicatione, nec satisfacere pro mercede recepta, se permittere, ut Cruciferi navigio Venetorum vecti transeant in Terram Saracenorum, sicut cum illis convenerunt, communicantes illis, cum dolore cordis, & spe veniæ, quia cùm jam majorem partem nauli receperint, nec eam restituere velint, neque ad hoc compelli possint: Veneti lucrum ex sua malitia reportarent, & Cruce signati damnum: cùm tamen ad hoc debitum exolvendum his sint obligati, & ab excommunicatis peti possit, & recipi, quod debetur. Est autem cautum in Jure, quòd si quis transeat per Terram hæreticorum, aut aliorum excommunicatorum, necessaria emere ac recipere possit ab eisdem. Item si Paterfam. domûs sit excommunicatus, ejus familia excusatur à participatione illius: licèt ergo Dux Venetorum, tanquam Dominus navium, sit excommunicatus, non tamen ejus excommunicatio Cruce signatos contingit, tanquam familiam ipsius Domini, dum in navibus ejus fuerint, & excusabiles erunt apud Deum, si in illis communicaverint ipsis Venetis, in quibus eorum communionem evitare non possunt.

CXIX. Hinc colligitur primò, excommunicatio superveniens non impedit, quin eum tali excommunicato sit licitum communicare in contractu cum eo inito, si is aliter expediri non possit, ut patet ex hoc c. *Abb. ibid. n. 1.* Secundò potest licitè ab excommunicato exigi, & recipi debitum, absque eo, quòd incurrat minorem excommunicationem, quia excommunicatio non debet illi afferre commodum, *Abb. hic n. 2.* Colligitur tertiò, qui existit in loco alicui subjecto, latè loquendo, potest dici de ejus familia, *Abb. hic n. 6.* Colligitur quartò, contractus Societatis per supervenientem excommunicationem non dissolvitur, nam potest socius non excommunicatus, in iis, quæ ad societatem pertinent, communicare socio excommunicato, etiam non tolerato, *Abb. hic num. 10.* & alii apud *Barb. in Collect. hic num. ult.*

CXX. Secunda causa excusans est Lex, scilicet matrimonialis, ut omnes DD. intelligunt, nam inprimis uxor potest licitè communicare cum marito excommunicato, etiam non tolerato, reddendo ei debitum, & petendo, quin etiam in omnibus aliis, quæ ad matrimonium spectant, ut in gubernatione domûs, in mensa, in familiari colloquio &c. ut constat ex c. *Quoniam multos. 102 caus. 11. q. 3.* Ubi absolutè, & sine limitatione, permittitur uxori, ut communicare possit cum viro excommunicato, cùm ergo sit favor, non debet restringi, *Silvest. in summa V. Excommunicatio. 5. n. 4. Avila p. 2. c. 6 dis. 11. dub. 5. Sanch. l. 9. de matr. dis. 14. n. 4. & 5.* Ubi plures casus recenset, in quibus uxor potest communicare cum viro excommunicato. Non tantùm autem permissum est uxori communicare cum marito excommunicato: sed etiam vice versâ, marito communicare cum uxore excommunicata, juxta probabiliorem sententiam, in omnibus, in quibus id licet uxori cum viro excommunicato, & quamvis in *cit. c. Quoniam multos*, solùm id expressè dicatur de uxore, idem tamen dicendum de marito, quia in correlativis (cujusmodi est maritus, & uxor) statutum de uno censetur etiam statutum de altero, quando utriùsque est eadem ratio, sicut hic est idem periculum animæ in viro, si cogeretur abstinere à communicatione cum uxore excommunicata, quod in uxore, respectu viri excommunicati: & quamvis vir teneatur uxo-

morem corripere, quamprimùm commodè potest, cùm sit caput uxoris, etiam denegando ipsi societatem, si ita expedire ad correctionem judicaverit, & curare, ut resipiscat: non tamen tanto suo incommodo, ut omnino abstineat ab ejus communicatione, cùm alia media non desint ad uxoris correctionem: peccabit tamen ni summum id negligendo, contra naturalem legem charitatis, non autem contra legem Ecclesiasticam de vitandis excommunicatis, adeòque non incurret minorem excommunicationem, propter communicationem conjugum inter se, à qua lex matrimonii eum excusat, *Avila c. l. dub.* 1. *Sanch. c. l. n.* 16. *Laym. cit. c.* 2. *n.* 16. Non fit autem mentio in *cit. c. Quoniam multos*, de marito, sed solùm de uxore, quia fraquentiùs accidit, ut viri excommunicentur, quàm fœminæ: non tamen ideo censeri debet esse exclusus casus minùs frequens, *Sanch. c. l.* Denique nomine conjugis, quoad hoc privilegium, comprehenduntur etiam sponsi, & sponsæ de præsenti: non autem de futuro, quia hoc est privilegium favorabile concessum ad vitanda animarum pericula, *Sanch. c. l. n.* 8.

CXXI. Tertia causa excusans est, Humila, id est, humilitas subjectionis, nam qui alicui subjecti sunt, possunt eidem excommunicato denunciato, & vitando communicare, quia debent illi obedientiam, quæ per censuram auferri non debet, ut constat ex cit. *c. Quoniam multos. caus.* 11. *q.* 3. *& c. Si verè.* 34. *h. t.* Ubi tamen distinguendum est; nam qui ante excommunicationem, alicui obligati sunt ad obsequium familiare præstandum, etiam tenentur eidem excommunicato non tolerato communicare: alii verò non tenentur, nisi urgente necessitate, prout sumitur ex c. *Inter alia.* 31. *h. t.* Ubi ortâ
» quæstione ex responsione Gregorii Papæ in *c. Quo-*
» *niam multos.* 102. *caus.* 11. *q.* 3. dum alii concede-
» rent, quòd excommunicato communicare tenen-
» tur personæ ibi nominatæ, præsertim quæ priùs ad
» communionem ipsius tenebantur: alii verò asse-
» rerent, eos communicare licitè posse, si velint, non
» tamen ad hoc ex necessitate teneri. Rescribit Pon-
» tifex Innocentius III. Quòd personæ ibi expressæ,
» quæ illis, in quos lata fuit sententia excommunica-
» tionis, ante prolationem ejusdem, ad obsequium
» familiare præstandum tenebantur, etiam post ex-
» cōmunicationem ad illud sint obligatæ, cùm debi-
» tum illud adhuc duret, ex beneficio Canonis (in
» *cit. c. Quoniam.*) & à priore obligatione non sint
» solutæ, & per consequens ad communionem te-
» nentur, sine qua obsequium illud exhibere ne-
» queunt. Illud autem non ad omnes personas in
» cit. Canone expressas, est referendum; nam viato-
» res, peregrini, & mercatores à communione ta-
» lium personarum abstinere debent, nisi necessitas
» urgeat, ut colligitur ex *fine cit.* Canonis. Sed ad il-
» las tantùm personas referri debet, quæ ipsis ex-
» communicatis artiùs sunt obstrictæ, (cujusmodi
» sunt filii, servi & ancillæ, mercenarii, & alii, de
» quibus infrà) ita tamen, ut hi etiam non partici-
» pent cum excommunicatis in illis, propter quæ
» sunt excommunicati, aliàs eâdem sententiâ excom-
» municationis tenerentur, *Gl. fin. hic.*

CXXII. Hinc colligitur primò, quòd liberi, seu filii communicare possunt parentibus excommunicatis etiam non toleratis, sive sint in potestate patris, sive emancipati, si à patre necessaria recipiant: sive sint liberi naturales, & illegitimi habitantes cum Patre: sive filii adoptivi, modò sub cura parentum sint, quia in *cit. c. Quoniam multos*, simpliciter excipiuntur filii, & favores sunt ampliandi, *Suar. dis.* 15. *sec.* 5. *n.* 3. *& seqq.* Secundò etiam servi, famuli & ancillæ, ac villici communicare possunt cum Dominis excommunicatis, *cit. c. Quoniam*, Ubi absolutè hujusmodi personis permittitur communicatio, *Suar. c. l. n.* 9. *&* 10. Tertiò Clerici sæculares cum Episcopis suis excommunicatis non toleratis, communicare possunt, si sint de familia Episcopi, & deputati ad ejus servitium: tunc enim possunt communicare cum illis in rebus familiaribus, & domesticis, non autem in Episcopalibus: alii verò Clerici, qui non sunt de familia Episcopi; etsi illi alioquin sint subjecti, non possunt communicare cum illo excommunicato: nisi in necessariis, & quæ sunt permissa jure communi. *Silvest. V. Excommunicatio. n.* 4. *in* 3. *excusat. Suar. cit. dis.* 15. *sec.* 7. *n.* 1. *Avila cit. c.* 6. *dis.* 11. *dub.* 8. Quartò Raligiosi cum Prælato excommunicato cohabitare possunt, & communicare quoad familiarem conversationem, sicut cum aliis Religiosis; non verò possunt communicare cum Prælato excommunicato, ut Prælatus est; cùm enim is per excommunicationem sit privatus omni jurisdictione spirituali, officium suum erga subditos exercere non potest. Neque ullum privilegium habent Regulares, vi cujus possint communicare cum Prælatis suis excommunicatis, liberè in omnibus: sed solùm in iis, quæ moraliter, juxta communem usum, inter cohabitantes vitari non possunt, *Suar. cit. sec.* 7. *num.* 2.

CXXIII. Extenditur autem primò, hæc facultas communicandi cum prædictis personis, ut etiam sit reciprocè intelligenda, ita ut vicissim pater cum filiis excommunicatis, dominus cum servis, Prælatus cum Religiosis subditis excommunicatis communicare possit, modo suprà dicto. Nam Jus concedens hoc inferioribus, respectu Superiorum, idem videtur concessisse Superioribus, respectu inferiorum, cùm sit eadem ratio, & idem periculum, ad quod vitandum concessum est hoc privilegium, *Avila c. l. dub.* 7. *Laym. c. l.*

Extenditur secundò, ut etiam communicatio in divinis, quam personæ subjectæ alioquin præstare solent, ob censuram excommunicationis non sit prohibita, quia Canones generaliter id concedunt, ideóque etiam generaliter sunt intelligendi, & sæpe est eadem ratio in divinis, quæ in humanis, *Avila cit. dub.* 6. §. *Verùm verè.* Unde famuli, itē uxor, & liberi possunt comitari dominū, maritū, vel patrē excōmunicatum, etiam non toleratū, ad audiendā Missam, & Sacellanus non prohibetur cum Episcopo Horas Canonicas recitare, *Laym. c. l. n.* 16. §. *Tertiò excusat.* Liberi cum Patre, & famuli cum domino excommunicato, etiam non tolerato, communicare possunt, non solùm, si ante excommunicationem, sed etiam si post illam, contraxerint cum eo, operam suam ipsi locando: idque sive per ignorantiam, adeóque etiam bonâ fide, sive etiam scienter, & malâ fide, atque illicitè famuli operam suam locaverint domino excommunicato, ita ut possint in famulatu perseverare, & promissa ob-

sequia præstare, quia in *cit. c. Quoniam multos*, absolutè & sine distinctione, hujusmodi personis subjectis, & obligatis communicatio conceditur: ergo neq; nos distinguere debemus, ut docent nonnulli apud *Suar. disp. 15. de cens. sec. 5. n. 12.* Verùm plures alii probabiliùs docent, *cit. c. Quoniam multos*, intelligendum esse de illis famulis, qui ante excommunicationem contraxerunt cum domino excommunicato, & operam suam locârunt: quoad illos verò, qui post excommunicationem contraxerunt, distinguendum est, nam si per ignorantiam, adeóque bonâ fide, id fecerunt, & postea id sciunt, possunt in famulatu persistere, & cum domino communicare, perinde ac si excommunicatio postea supervenisset: secus, si scienter, & malâ fide contraxerunt, seu operam suam locârunt, tunc enim à contractu resilire debent, si sine gravi suo incommodo possint; idque colligitur ex *cit. c. Inter alia. §. Vt igitur.* Ubi tanquam necessaria conditio ad licitam communicationem videtur requiri, ut ante excommunicationem domini famuli fuerint obligati servituti alterius, ut dicit *Silvest. V. Excommunicatio. 5. n. 4. in excusatione 3. Suar. cit. sec. 5. num. 13. Avila p. 2. disp. 11. dub. 6. Laym. l. 1. c. 2. §. Deinde distinguendum est.* Possunt autem famuli, & aliæ similes personæ obligatæ dominis, communicare cum Domino excommunicato, non tantùm in iis, quæ ad divinum Officium pertinent, sed etiam in aliis omnibus, perinde ac si dominus excommunicatus non esset, *Avila c. l.*

CXXIV. Porro prædicta facultas communicandi cum excommunicatis limitatur, ut non habeat locum, si communicatio fiat in crimine, ob quod pagens, dominus, Prælatus vel Episcopus excommunicatus fuit, ut patet ex *cit. c. Inter alia in fine.* Quare si quis excommunicatus fuit, propter matrimonium contractum cum probabili impedimento dirimente, si alter conjux debitum reddat, durante dubio de valore matrimonii, excommunicationem incurrit, quia communicat in scelere, ob quod alter conjux excommunicatus fuit, *Laym. cit. c. 2. §. Secundò excusat, in fine.*

CXXV. Quarta causa excusans est, res ignorata, seu ignorantia, ut constat ex *c. Quoniam multos: ibi: Qui ignorantes excommunicatis communicant, caus. 11. q. 3.* sive sit ignorantia facti, ut si quis ignoret aliquem esse excommunicatum: sive juris, quia ignorat excommunicatum esse vitandum, dummodo ignorantia non sit crassa aut affectata, quia tunc ferè nulla adest propria contumacia ex parte communicantium cum excommunicato, *Suar. cit. disp. 15. de cens. sec. 3. n. 2. & 3.* Excusat autem hæc ignorantia, non solùm quando communicatur cum excommunicato in humanis, seu politicis: sed etiam divinis, *Avila cit. c. 6. disp. 11. dub. 12.* Similiter qui solùm dubitat, an quis sit excommunicatus, vel denunciatus, non tenetur, nec potest illum vitare, quia in dubio melior est conditio possidentis, *Suar. c. l. n. 4.* Sed neque in dubio is, quem constat excommunicationem incurrisse, præsumi debet liberatus esse, ad hoc ut cum eo communicare liceat, præsertim in rebus sacris, quia regula generalis est, eum, qui semel excommunicatus, & denunciatus est, semper vitari debere, donec de absolutione constet certò, vel saltem probabiliter, *Suar. cit. sec. 3. n. 7.*

CXXVI. Quinta causa excusans, est necessitas, seu vera indigentia, sive ea ad animam, sive ad corpus, sive ad famam, sive ad alia temporalia bona alicujus pertineat; & sive sit necessitas spiritualis, aut temporalis ipsius excommunicati, sive ipsius communicantis, licitum enim est ob illam communicare cum excommunicato, etiam non tolerato, seu vitando, prout sumitur ex *cit. c. Quoniam multos, Suar. cit. sec. 5. n. 8.* & alii communiter. Unde Viatores licitè possunt ab excommunicatis petere, & emere necessaria ad victum, & vestitum; pauperes petere eleemosynam; dubius consilium spirituale, aut temporale; ægri medicinam, saltem si alii fideles desint, à quibus eadem commodè peti possent. Idem licitè possunt præstare fideles ipsis excommunicatis vitandis, si pari necessitate premantur. Unde potest quis dare stipem pauperi excommunicato, etiam extra necessitatem extremam, quando eleemosyna non obligat sub præcepto, sed solùm est consilii, *Avila c. l. dub. 13.* Item licitum est communicare cum excommunicato non tolerato, etiam in divinis, ob necessitatem provenientem ex violentia, vel gravi metu, modò non inentiatur in contemptum Religionis, ut si quis detineatur violenter, ut audiat Missam, simul cum non tolerato, *Avila c. l. dub. 13. concl. 5.*

§. III.

De communicante cum excommunicato in crimine, eiúsque pœna, & absolutione.

CXXVII. De hac agitur inprimis in *c. Nuper. 29. §. In Secunda verò quæstione. h. t.* Ubi cùm quæsitum fuisset, à quo absolvi possunt ab excommunicatione ij, qui nominatim excommunicatis scienter communicant in crimine? Respondet Papa » Innocentius III. distinguendum esse, utrùm is, qui » nominatim excommunicatis scienter communicat, in crimine communicet criminoso, ei impen- » dendo consilium, auxilium aut favorem: an verò » aliàs in oratione, aut osculo, vel orando, aut etiam » comedendo cum sic excommunicatis. In primo » casu, cùm talis communicet in crimine, & parti- » cipet criminoso, & sic ratione criminis videatur » delinquere in illum, qui ipsum damnavit, sive ex- » communicavit, ab eodem, vel ejus Superiore ab- » solvi debet ab excommunicatione, cùm facientes, » & consentientes pari pœnâ constringantur. In se- » cundo verò casu absolvi potest à proprio Episcopo, » vel etiam à simplici Sacerdote: quamvis enim tunc » communicans excommunicato sit ligatus senten- » tiâ Canonis, seu Juris, & non Judicis: quia tamen » Conditor Canonis ejus absolutionem sibi speciali- » ter non reservavit, eo ipso videtur concessisse facul- » tatem aliis relaxandi. Additur in §. *Is autem*, quòd » ille, qui priore modo, scilicet qui in crimine parti- » cipat criminoso, præstito priùs juramento, debeat » absolvi: qui verò secundo modo participat, sine » juratoria cautione, absolvi potest. Denique in fine » dicitur, si ob aliquam causam justam difficile sit, » ut absolvendus accedat ad ipsum excommunica- » torem; concedit Papa, ut præstitâ cautione, secun- »

dùm

» dum formam Ecclesiæ, quòd parebit mandato » ejus, qui ipsum excommunicavit, absolvatur à » suo Episcopo, vel proprio Sacerdote, seu Parocho.

CXXVIII. Pro declaratione hujus c. notandum primò, communicans scienter cum excommunicato majore excommunicatione in crimine, ut Jura ajunt, criminoso, ob quod excommunicatio lata fuit, peccat mortaliter, & similiter majorem excommunicationem incurrit, ut constat ex *cit. c. Nuper*. Ut si Titius v. g. excommunicatus fuit, & denunciatus, ob detentionem rei alienæ, & Cajus postea eum indueat consilio, vel ope, ut Titius jussus restituere, non restituat, tum Cajus communicat cum Titio in crimine criminoso, & similiter majorem excommunicationem incurrit, *Silvest. V. Excommunicatio. 8. n. 10. Avilap. 2. c. 6. dis. 10. dub. 1. in concl. 3. Laym. l. 1. tract. 5. p. 2. c. 3. n* 1. & alii apud *Barb. in Collect. in cit. c. Nuper, n.* 3. Ubi n. 5. addit, ut participans in crimine criminoso cum excommunicato, prædictam excommunicationem incurrat, requiri primò, ut quis communicet in crimine, postquam criminosus, cum quo communicat, excommunicationem incurrit. Secundò, ut participet in eodem crimine, propter quod alter principalis criminosus fuit excommunicatus. Tertiò ut communicans sciat illum, cum quo participat, excommunicatum fuisse propter tale crimen, ut patet ex *cit. c. Nuper. §. In secunda. ibi: Scienter in crimine communicat criminoso*. Quartò, ut ille, cum quo participat, post Concilium Constantiense sit excommunicatus, non toleratus, seu vitandus, imò & nominatim denunciatus, nam post dictum Concilium, permissum est communicare cum excommunicatis toleratis, vel non denunciatis. Quintò ut communicatio, sive cooperatio non sit levis momenti, sed gravis, quia ad incurrendam majorem excommunicationem requiritur materia sufficiens ad peccatum mortale.

Notandum secundò, communicans criminoso in crimine, videlicet præstando illi consilium, vel auxilium, vel favorem, incurrit eandem pœnam, quam ipse principalis, quia faciens, & consentiens pari pœnâ constringuntur, ut habetur in hoc c.

Notandum tertiò, inter communicantem in crimine, & extra crimen, hæc est differentia, quòd ille incidit in excommunicationem majorem, à qua absolvi non potest, nisi ab eo, qui illum excommunicavit, vel ejus Superiore, præstito juramento de parendo ejus mandato: qui verò communicat, extra crimen, ligatur tantùm minore excommunicatione, & absolvi potest etiam à simplici Sacerdote, sine juratoria cautione, ut habetur in fine hujus c. Quale verò peccatum sit communicare cum excommunicatis, sive in crimine, sive extra crimen, tradunt Casistæ.

Notandum quartò, potest inferior Prælatus absolvere ab omni excommunicatione lata à Canone, quoties Conditor absolutionem sibi non reservavit, ut hîc dicitur: idque locum habet, non tantùm in Canone Papæ, sed etiam in statuto cujuslibet Episcopi, vel alterius Prælati Ecclesiastici, ita ut excommunicatus per illius statutum, absolvi possit à proprio Sacerdote, si Episcopus, vel Prælatus absolutionem sibi non reservavit, *Fagn. in cit. c. Nuper, n. 16. h. t.*

CXXIX. Præterea quòd communicantes cum criminosis in eodem crimine incidunt in eandé sententiam excommunicationis criminosorum, statutum etiam habetur in *c. Si concubinæ. 55. h. t.* Ubi dicitur, si publicæ concubinæ Clericorum excommunicatæ fuerunt, quia noluerunt à Clericis Concubinariis recedere, non est dubium, eosdem » Concubinarios majoris quoque excommunicationis sententiâ involvi, si post latam sententiam, isti » Clerici iterum cum dictis mulieribus carnaliter » commisceantur, quia in eodem crimine participant cum criminosis. »

Ubi notandum primò, Clericus cognoscens carnaliter mulierem excommunicatam, propter concubinatum suum, dicitur in crimine cum illa communicare, ac proinde majore excommunicatione ligatur, ut colligitur ex hoc c. *Barb. hic n.* 2.

Notandum secundò, ad talem excommunicationem majorem incurrendam, requiritur primò, ut quis participet in eodem crimine, propter quod alter fuit excommunicatus, & post excommunicationem latam. Secus est, si communicatio fiat in alio crimine, cujus causâ excommunicatio non fuit lata, vel in aliis, quàm in crimine, ut in locutione, vel oratione &c. juxta *cit. c. Nuper*, tunc enim talis participatio non est sufficiens, ut communicans incidat in excommunicationem majorem, sed minorem tantùm, *Gl. hic V. In eodem crimine, Abb. hic n. 2. Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 3. n. 5.* Requiritur secundò, ut participet post denunciationem nominatim factam ejus, qui illam incurrit. Tertiò, ut scienter communicet, sive ut sciat esse denunciationem factam, *Barb. hic n. 3. in fine*.

Porro de alia excommunicatione majore, quam incurrunt Clerici, qui scienter participant, & sponte cum excommunicatis à Papa, dictum est suprà in c. *Significavit. 10. h. t. n. 96.*

§. IV.

Quænam præterea statuta sunt Iure Canonico circa communicationem cum excommunicatis?

CXXX. De hac agitur præterea in quibusdam aliis Capitulis hujus Tituli, quæ hoc loco explicabimus. Veluti primò in c. *Cum desideres. 15. h. t.* Ubi inprimis quæsitum fuit ex Papa Clemente III. » utrùm tali excommunicato, qui juravit se velle stare » mandato Ecclesiæ, ideóque Episcopus eum com- » munioni fidelium restituit, ante absolutionem ab » excommunicatione, sit etiam ab aliis eidem com- » municandum, & an etiam Episcopus id facere de- » buerit? Respondet Papa, cùm juratoria cautio, » quam præstant excommunicati, potiùs ex consue- » tudine Ecclesiæ sit introducta, ad cautelam, quàm » ex rigore Canonum; nec propter juramentum de- » beat quis censeri esse absolutus, nisi absolutio sit » secuta, ideo neque ad communionem aliorum de- » bet admitti: cùm constet ipsum excommunicatum fuisse, & verum sit absolutum non esse: nec » Episcopi, nec alii debent eidem communicare, ni- » si secundùm formam Ecclesiæ, post juramentum » præ-

præstitum, fuerit absolutus, quia qui excommunicato scienter communicat, pœnam excommunicationis incurrit. Secundò quæsitum fuit, an si publica fama sit, aliquem esse excommunicatum, qui verberavit Clericum, debeat evitari? Respondet Papa, quòd nec Episcopus, nec alii debeant ipsi communicare, nisi se de hoc, ad arbitrium Episcopi purgaverit, vel saltem ad cautelam fuerit absolutus. Tertiò quæsitum fuit, si quis verberavit Clericum, sed mediante Episcopo, compositionem fecit cum percusso, an sit illi communicandum ab aliis? Respondet Papa, quòd licèt ille satisfecerit Clerico verberato, non tamen per hoc satisfecit Ecclesiæ, quam offendit, & ideo, nisi secundùm formam Ecclesiæ satisfecerit, non est ei communicandum.

CXXXI. Notandum primò, etiam Episcopi aliique Prælati, Papâ inferiores, tenentur vitare excommunicatos, sicut alii, prout sumitur ex hoc c. adeo ut Episcopus non possit licitè, saltem sine causa, communicare cum excommunicato à se ipso aliàs minorem excommunicationem incurrit, *Covarr. in c. Alma p. 1. §. 2. n. 2.* Nam cùm Episcopus debeat alios prohibere, ne communicent cum excommunicatis, multò magis ipse hoc facere non debet, *Gl. hic V. Communicare.*

Notandum secundò, excommunicatus etsi resipiscat, non ideo restituitur communioni fidelium, nec participationi communium Ecclesiæ suffragiorum, & precum, nisi priùs fuerit absolutus, quamvis juraverit, se Ecclesiæ pariturum, & parti læsæ satisfacturum, *Suar, l. 9. de censur. sec. 3. num. 2.* quia per emendationem excommunicati non tollitur excommunicatio, sine absolutione, etiamsi pars, ob cujus læsionem fuit excommunicatus, omnem injuriam remiserit, & integrè ipsi satisfecerit, *Barbos. hic num. 3.*

Notandum tertiò, si fama publica sit, aliquem excommunicatum esse, is interim vitandus est, nec cum ipso communicandum, donec se expurgaverit, prout sumitur ex hoc c. Ubi absolutè statuitur, excommunicatum vitandum esse, propter solam famam publicam, donec se ipsum purgaverit, *Gl. hic V. Si publica fama.* Quòd si verò purgatio ei indicta sit, sed eam subire noluerit, vel in ea deficiat, tunc præsumptione urgenti convincitur esse excommunicatus, *Covarr. in cit. c. Alma. p. 1. §. 2. n. 4.*

Notandum quartò, Excommunicatus, propter injuriam illatam Clerico, offendit, non solùm ipsum Clericum, quoad suam personam, sed etiam Ecclesiam, sive totum Ordinem Clericalem. & utrique tenetur satisfacere, aliàs absolvi non debet: posteriorem enim injuriam Clericus offensus remittere non potest, *Gl. hic in notat. & V. Quam offendit.*

Notandum quintò, excommunicatus absolvi debet, secundùm formam Ecclesiæ, videlicet ut juret, quòd parebit mandato Ecclesiæ, aliàs non debet absolvi, sine causa: si tamen omittatur juramentum, tenet absolutio, quia hoc non est de substantia absolutionis, sed recipitur potiùs ad cautelam, ne alii de cætero talia præsumant: & aliqui excommunicati absolvuntur, sine juramento, quod non fieret, si hoc pertineret ad substantiam absolutionis, *Gloss. fin. hic.*

CXXXII. Similiter in *c. Quòd in dubiis. 30. h. t.* rescribit Papa Innocentius III. quòd excommunicato communicari non debet, donec per Ecclesiam fuerit absolutus, etsi priùs juraverit, se staturum mandatis Ecclesiæ, alioquin post juramentum absolutio non esset necessaria. Secundò nullus tenetur scienter communicare nominatim excommunicatis, exceptis quibusdam personis, quæ per Capitulum Gregorii Papæ (VII. *junct. Gl. marg. hic* & habetur in c. *Quoniam multos. 103. caus. 11. q. 3.* de quibus suprà) specialiter excusantur. Tertiò, illi verò, qui ex præsumptione, sive scienter participant nominatim excommunicatis (præter personas in dicto Canone expressas) excommunicandi sunt, si admoniti ab eorum participatione non desistant. Secus verò est de iis, qui scienter communicant ei, qui cum participibus suis (scilicet in crimine, *Gl. hic V. eod.*) per sententiam sunt excommunicati: tunc enim & ipsi sententiam excommunicationis incurrunt, scilicet eandem, quam & principales, adeòque majorem, *Gloss. fin. hic.*

CXXXIII. Notandum primò, non est licitum communicare cum excommunicato, quamvis is pœniteat, & paratus sit satisfacere parti læsæ, ac juràrit parere mandatis Ecclesiæ, nisi etiam actu fuerit absolutus ab excommunicatione, ut constat ex hoc c. *in princ.* & docet *Abb. ibidem num. 2.* quia licèt tunc cesset contumacia, propter quam excommunicatio fuit inflicta, necessarium tamen est, ut sequatur actualis absolutio, ante quam cum eo communicari non potest, *Barb. hic n. 2.*

Notandum secundò, communicans cum excommunicato, si monitus non desistat, est excommunicandus per sententiam, ut hîc dicitur § *Illi autem.* Ubi tamen distinguendum est, nam quandoque communicat quis cum excommunicato simpliciter, & tunc incurrit excommunicationem minorem, & venialem tantùm culpam committit: quandoque communicat quis scienter excommunicato à Papa cum participibus suis, sive quando Papa aliquem excommunicat, & omnes participantes cum eo; & tunc sic communicans peccat mortaliter, & consequenter majorem excommunicationem incurrit, de qua est sermo *in fine hic Versic. Secus autem, Abb. ibid. num. 3. & Barb. num. 4. & 5.* Et quidem talis est excommunicatus ipso jure, ut notat *Gloss. hic in casu in fine.*

CXXXIV. Præterea Innocentius IV. in Concilio Lugdunensi, quod refertur in *c. Statuimus. 3. h. t. in 6.* statuit, ut nullus Judex (Ecclesiasticus) participantes cum excommunicans (majore excommunicatione) ab eo (secus si ab alio, *Gl. hic V. Ab eo.*) in locutione, & aliis (videlicet osculo, salutatione, mensa, choro, & similibus. *Gl. hic V. Aliis.*) quibus participans ligatur minore excommunicatione, præsumat excommunicare majore excommunicatione, ante monitionem Canonicam: Judicis Constitutionibus contra illos (*c. Nuper. 29. & c. Si concubinæ. 55. h. t.*) legitimè promulgatis, qui in crimine præsumunt participare damnatis. Quòd si participans ex locutione, & aliis, quibus participans incurrit minorem excommunicationem, magis induresçat: poterit Judex,

post

» post admonitionem Canonicam, hujusmodi par-
» ticipantes (scilicet in locutione, & similibus) con-
» simili censurâ) id est, majore excommunicatione)
» damnare: excommunicatio verò aliter prolata
» non tenet, & profetentes pœnâ legitimâ punien-
» di sunt.

CXXXV. Pro explicatione hujus c. notandum primò, non potest Episcopus concubinarium v. g. vel alium criminosum excommunicare, nisi monitione Canonicâ præmissâ: & tenentur alii fideles talem excommunicatum vitare in locutione, & aliis actibus similibus, ut agnoscat suum reatum, & redeat ad gremium, & obedientiam Ecclesiæ. Quòd si Episcopus vult excommunicare majore excommunicatione illos, qui ab eo excommunicatum non vitant, sed participant cum illo, debet similiter illos priùs monere trinâ Canonicâ monitione, aut unâ peremptoriâ, cum intervallo dierum, aliàs excommunicatio non tenet, *Gl. hic in casu & V. Monitionem.* Idque statutum est ad refrenandos Judices, qui sæpe indiscretè, & injustè excommunicabant participantes cum excommunicatis, licèt de participatione non plenè constaret: ideóque ad validitatem talis excommunicationis requisita fuit prævia admonitio, ita ut sit nulla ipso jure, licèt admonitio aliàs regulariter solùm sit de justitia excommunicationis, non autem de substantia, *Gl. hic V. Ab eo in notatis.*

Notandum secundò, quod dictum est, Judicem non posse excommunicare participantes cum excommunicato, non præmissâ Canonica admonitione, id fallit in iis, qui participant cum excommunicato in crimine damnato, propter quod fuit excommunicatus. Tales enim sunt excommunicati, ipso jure, & Judex etiam potest illos excommunicare, sine præcedente Canonica monitione: cùm istud hîc non prohibeatur: & sic hujusmodi participantes incurrunt duplicem excommunicationem majorem; scilicet juris, & hominis, *Gl. hic in casu, Versic. Sed utrùm, & Franc. hic n. 2. not. 2. & 3.*

Notandum tertiò, dispositio hujus c. habet locum, quoad participantes cum excommunicatis ab ipsis Episcopis excommunicatoribus. Unde si Episcopus, sine prævia monitione, excommunicaret participantes cum excommunicatis non à se, sed ab alio, v. g. Archidiacono, vel Archipresbytero, tunc non haberet locum hæc prohibitio, quæ requirit solùm factum excommunicantis, & teneret excommunicatio, quia monitio regulariter non pertinet ad substantiam excommunicationis, sed solùm ad illius justitiam, ut suprà dictum. Ratio est, quia Judices sunt magis propensi ad excommunicandum, quando eorum auctoritas contemnitur, quàm quando aliorum, *Gl. hic V. Ab eo, & Franc. n. 3. not. 1.*

CXXXVI. Notandum quartò, unus casus, inter cæteros, in quo communicans cum excommunicato, potest excommunicari majori excommunicatione, est, si ob participationem cum aliis fidelibus, in excommunicatione magis indurescat, sive pertinaciter persistat, ut habetur in *cit. c. Statuimus. §. Quòd si, Gl. ibid. V. Indurescat*, ubi rationem dat, quia quando excommunicatus videt se admitti ad omnes actus cum aliis fidelibus, non curat excommunicationem, quia hæc tunc non est illi gravis, ideo contemnit auctoritatem, & Claves Ecclesiæ: at verò cùm videt se vitari ab aliis, depositâ contumaciâ, seu inobedientiâ, revertitur ad gremium Ecclesiæ.

Notandum quintò, quamvis participans cum excommunicato incurrat minorem excommunicationem: non tamen potest excommunicari majore excommunicatione, nisi priùs fuerit monitus, ut desistat ab ipsa participatione, sed post factam monitionem, poterit excommunicari, ut habetur in *cit. c. Statuimus. §. Quòd si.* Unde sequitur, quòd communicans cum excommunicato majore excommunicatione, peccat mortaliter, quia major excommunicatio non potest infligi, nisi propter peccatum mortale: & hoc procedit, quando quis est publicatus, & denunciatus, nam ante denunciationem non peccat mortaliter, sed solùm venialiter, nisi hoc faceret in contemptum auctoritatis Ecclesiasticæ, vel Superioris, *Gl. hîc V. Ab eo in notatis, Franc. ibid. n. 3. not. 4.*

Notandum sextò, si Judex intendat excommunicare generaliter omnes participantes cum excommunicato, debet præcedere monitio generalis, v. g. monemus omnes Christi fideles, ne præsumant communicare cum tali excommunicato, edendo, loquendo &c. sub pœna excommunicationis. Si verò intendat excommunicare particulariter, & in specie, v. g. Petrum, debet jubere, ut moneatur Petrus, & si monitus non desistat, ut excommunicetur, *Gl. hîc V. Ab eo in notatis, Franc. n. 2. not. 3.*

Notandum septimò, faciens actum contra legem puniri debet, etsi actus per eum gestus non teneat, ut in proposito excommunicatio lata in participantes cum excommunicato, sine prævia admonitione, non tenet, & tamen qui admonitione non præmissâ excommunicant subditos, puniendi sunt, *c. Sacro. 48. h. t. Gl. hîc V. Ab eo in notatis in fine, & V. Pœnam, & Francus n. 4.*

CXXXVII. Porro Constitutio *cit. c. 3. h. t. in 6.* videlicet quòd dicta Constitutio Papæ Innocentii IV. quæ prohibet participantes cum excommunicatis, ea participatione, quæ minorem excommunicationem inducit, non præmissâ Canonicâ monitione, ligari majore excommunicatione, ita ut sententia excommunicationis aliter promulgata non teneat, innovatur & declaratur in *c. Constitutionem. 9. h. t. in 6.* Quòd illa monitio dicitur Canonica in »
illo casu, si aliis ritè servatis, (de quibus in *c. Sacro,* »
48. h. t.) ij, qui monentur, exprimuntur nomina- »
tim. Statuit quoque, ut monitiones (quæ secun- »
dùm Jura præmitti debent, ut Canonicè promul- »
getur sententia excommunicationis) observentur, »
& fiant, vel tres, vel una (peremptoria) pro omni- »
bus, quæ tamen habeant aliquorum dierum inter- »
valla competentia, nisi necessitas facti aliud postulet.

CXXXVIII. Ubi notandum primò, monitio Canonica hîc dicitur illa, quâ participantes cum excommunicatis monentur, ut desistant à participatione nominatim, id est, expressis propriis nominibus eorum, qui monentur, vel saltem ut ex aliis indubitatis circumstantiis, res vel persona designetur, quæ sint loco nominis proprii, ut si Judex dicat, *moneo filium Petri,* si hic unicum filium habeat, *Gl. hic V. Nominatim.* Est verò hoc speciale in isto casu, scilicet quando Judex propter participationem vult excommunicare participantes excommunicatione majore: quòd novo Jure hujus c. non possit fieri excommunicatio in gene-

genere in participantes, sed debeant nominatim, & specialiter moneri, v. g. *Monemus tales, ut à participatione desistant*, & sic sublatum est, quod dicitur in c. *In dubiis*. 30. *h. t. in fine*. quamvis aliàs extra hunc casum, monitio generalis fieri possit, etiamsi nomina monitorum non exprimantur, *Gl. hic* in casu, & *V. Nominatim. Franc. n.* 2. & 3.

Notandum secundò. Ad monitionem Canonicam requiritur præterea, ut tres monitiones præcedant excommunicationem, eæque non continuè, sed per intervalla, ita ut inter quamlibet monitionem duo dies intercedant, quia textus hic loquitur in plurali: vel ut fiat una monitio peremptoria pro omnibus, quæ tamen habeat competentia intervalla dierum, ut habetur in hoc c. §. *Statuimus*. V. g. *Monemus omnes, & singulos, ut desistant a participatione infra sex dies*, quorum duos pro primo, alios duos pro secundo, & reliquos duos, pro tertio die, & peremptorio termino assignamus, *Gl. hic* in casu, & *V. Una pro omnibus*. Et locum habent etiam in alijs excommunicationibus, quæ proferuntur contra alios, quàm participantes cum excommunicatis, *Franc. hic* §. *Statuimus. n.* 1. *not.* 1. potest tamen excommunicator ex causa moderari, & abbreviare illud tempus, pro personarum, & negotij qualitate, *Gl. hic in casu*, & *V. Competentia. Franc. n. ult.* Unde hic in fine excipitur necessitas, ut quia partes ad arma, vel rixam sunt paratæ, nec curant monitiones Episcopi, & quia quandoque res celeritatem desiderat, nec moram patitur, *Gl. fin. hic. Franc. n.* 2. *in fine*.

CXXXIX. Porro quæ statuta sunt in duabus prædictis Constitutionibus Innocentij IV. & Gregorij X. relatis in c. 3. & 9. *h. t. in* 6. etiam locum habent in censuris suspensionis, & interdicti, ut constat ex c. *Statutum*. 13. *h. t. in* 6. Ubi Papa Bonifacius VIII. præcipit, ut in sententijs suspensionis, & interdicti, quæ pro participatione (cum excommunicatis majore excommunicatione) plerumque ab Ordinarijs, & delegatis Judicibus promulgantur, inviolabiliter observentur: & decernitur, easdem sententias non tenere, si aliter (scilicet non præmissâ Canonicâ monitione, & nisi fuerint nominatim moniti) promulgatæ fuerint.

Ubi notandum primò. Jura, quæ loquuntur de modo proferendi sententiam excommunicationis, non habent locum in sententijs suspensionis, & interdicti, nisi sit hoc in specie expressum, ut colligitur ex hoc c. *Francus hic not.* 1. Secundò, dispositio hujus c. non habet locum in alijs sententijs judicialibus, quæ non sunt censuræ Ecclesiasticæ, si proferantur contra participantes cum excommunicatis, quia contra illas datur remedium appellationis, per quod suspenduntur, quod non datur in sententijs censurarum, de quo infrà. *Franc. not.* 2. Tertiò, Judex delegatus non solùm potest excommunicare, monitione præmissâ, participantes cum excommunicatis ab eo, sed etiam suspendere, vel interdicere, etiamsi hoc in rescripto delegationis non sit specialiter commissum, quia id conceditur in hoc c. *Franc. hic not. ult.* Plura de monitione Canonica, quæ præcedere debet excommunicationem, dicta sunt suprà in c. *Sacro*. 48. *sec.* 2. §. 3. *n.* 34. & pluribus seqq. *h. t.*

CXL. Cæterùm restat hoc loco una adhuc quæstio circa communicationem cum excommunicatis, nempe an qui communicavit cum excommunicato, possit illi excommunicationem objicere, vel eum denunciare? De hac quæstione agitur in c. *In præsentia*. 46. *h. t.* ubi habetur, quòd quidam Canonici contra Decanum suum, per modum denunciationis objiciebant excomunicationem. Sed ipse excipiendo contra eos, proposuit illos non esse audiendos, cùm super hoc ipse non fuerit admonitus, nec ab eis impetitus, nec ipsum evitaverint: sed Episcopus in mensa, & Canonici in Divinis ei comunicaverint. Ex quo patet, quòd qui non præmonuit excommunicatum, & cum eo participavit, non debet admitti ad denunciandum ipsum, quia debuisset eum vitare, ideóque non potest enim reprobare, & mores ipsius, quos priùs approbavit, *Gl. hic in notat.* De quo videri possunt, quæ dicta sunt *libr.* 2. *Decret. tit.* 25. *n.* 15. & 2. *seqq.*

SECTIO V.

DE ABSOLUTIONE AB EXcommunicatione, & punitione Clericorum criminosorum, citra metum, seu periculum excommunicationis.

§. I.

Quinam possint absolvere ab excommunicatione maiore, vel minore?

CXLI. ASSERTIO I. Ab excommunicatione lata à Jure, sed non expressè reservatâ, absolvere potest, non tantùm Episcopus, vel alius jurisdictionem Episcopalem obtinens, sed etiam proprius Parochus, seu Sacerdos, vel qui ejus vices gerit, ut colligitur ex c. *Nuper*. 29. ibi: *A suo Episcopo, vel à proprio Sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere. h. t.* Ubi licèt solùm expressè agatur de excommunicatione contracta propter communicationem cum excommunicato: ratio tamen Pontificis ibi adjuncta omnibus censuris non reservatis accommodari potest, & ad illas extendi, nempe quia Conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non reservavit, eo ipso concessisse videtur alijs facultatem relaxandi, *Suar. dis.* 7. *de cens. sec.* 3. *n.* 2. & 10. *Avila p.* 2. *de cens. c.* 7. *dub.* 4. & alij.

Ad Parochos verò quod attinet, cùm ipsi in foro externo nullam jurisdictionem ordinariam obtineant, nullam etiam habent potestatem ordinariam Jure Communi absolvendi ab excommunicatione, ratione officij sui, sicut nec excommunicare possunt: qui autem ligare non potest, neque solvere potest. Habent tamen Parochi potestatem absolvendi ab excommunicatione majore & minore, ex commissione Juris quasi delegatam, ut constat factum esse in *cit. c. Nuper. Suar. cit. dis.* 7. *s.* 3. *num.* 29. vel ex commissione Papæ, quatenus talis potestas sæpe necessaria est, ad conferendam Sacramentalem absolutionem à peccatis. Unde non potest Parochus facultatem absolvendi ab excommunicatione delegare alteri,

v. g. Co-

v.g. Cooperatori suo, propriè, ac directè, sed solùm indirectè, quatenus delegat ipsi potestatem eudiendi Confessiones, & consequanter committit etiam ipsi potestatem absolvendi ab excommunicationibus non reservatis, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 6. n. 1.* Porro extra Sacramentum Pœnitentiæ, quivis habens jurisdictionem Ecclesiasticam in foro externo, sive ex officio, siva ex commissione, absolvere potest ab excommunicatione majore, vel minore, etiamsi Sacerdos non sit, *Avila cit. c. 7. dub. 2.*

CXLII. Assertio 2. Ab excommunicatione Juris, sive Canonis reserveta potest absolvere Auctor, sive illa, qui eam reservavit, vel ejus Superior, vel is, cui Auctor ebsolutionem commisit, non alius inferior, regulariter loquendo. Et ratio est, quia ejus est absolvere, cujus est ligare, *Suar. cit. dis. 7. sec. 5. n. 1. Avila cit. l. dub. 5. Laym. cit. l. dicto c.* Unde si absolutio sit reservata Papæ, ipse solus, vel cui ipse commisit, potest absolvere: si sit reservata Episcopo, ipse vel ejus Superior, vel Vicarius ejusdem poterit absolvere, vel etiam Capitulum, Sede vacante, *Avila cit. l.*

Excipitur entem, quòd in articulo mortis quivis Sacerdos etiam excommunicatus, & non toleratus, absolvere potest ab omnibus censuris, sive à Jure, sive ab homine latis, si non possit habere alium, qui de jure ebsolvere poterat, quomodo intelligendum Concilium Tridentinum *Sess. 14. c. 7.* Porro absolutio eb excommunicationa, aliisq; censuris constituti in articulo mortis non est necessariò dependens ab absolutione Sacramentali à peccatis, sed potest impendi, etiam extra Sacramentum Pœnitentiæ: quamvis enim aliqui DD. apud *Suar. cit. dis. 7. sec. 6. n. 4.* putent, quòd in defectum Sacerdotis, quivis alius Clericus inferior, imò & laicus possit in articulo mortis constitutum absolvere ab excommunicatione, aliisve censuris: probabilius tamen est, quòd non possit, quia neque ex jure aliquo, neque ex consuetudine Ecclesiastica ostendi potest, Ecclesiam aliquando hanc potestatem absolvendi ab excommunicationa in articulo mortis Clerico non Sacerdoti, vel fideli laico concessisse, etsi posset, *Suar. cit. s. 6. n. 9. Laym. cit. t. 6. n. e.*

CXLIII. Assertio 3. Ab excommunicatione lata ab homine, sive Judice generaliter, v.g. qui tale crimen commiserit, sit excommunicatus, potest absolvere, non solùm, qui eam tulit, vel ejus Superior, sed etiam inferior, scilicet Parochus, seu simplex Secerdos, sicut is, qui potest ebsolvere ab excommunicatione juris non reservata, cui ferè in omnibus assimilatur, *Avila p. c. c. 7. dis. 1. dub. 8.* At verò ab excommunicatione lata ab homine in specie, & nominatim, v.g. contra Petrum, Jure communi, tantùm absolvere potest, qui eam tulit, vel ejus Superior, vel Successor, vel delegatus, regulariter loquendo, *Avila cit. l. dub. 9.* ubi plures casus exceptos refert.

CXLIV. Assertio 4. Ab excommunicatione minore à Jure lata, licèt sit contracta propter peccatum veniale, absolvere potest Sacerdos, qui est proprius ipsius excommunicati, & eum absolvere potest à peccatis, *Silvest. V. Absolutio. 1. n. 5, Covarr. in c. Alma p. 1. §. 10. n. 6.* & alij communiter. Idque probatur ex c. *Nuper, 29. h. t.* ubi interrogatus Pontifex, quis possit absolvere eum, qui scienter communicavit cum nominatim excommunicato? Respondet, quòd ab Episcopo, vel Parocho, seu proprio suo Sacerdote absolvi possit. Non autem potest absolvere elius Sacerdos, qui non est proprius, nisi ex commissione hujus, ab excommunicatione etiam minore, quia quamvis quilibet Sacerdos, etiam simplex, & curam animarum non habens possit subditum alienum absolvere à peccatis venialibus, ex Jure Divinò & humano: non tamen potest absolvere ab excommunicatione majore, vel etiam minore, quia ad absolvendum à peccatis venialibus non requiritur jurisdictio fori externi, quæ tamen requiritur ad absolvendum ab excommunicatione majore, vel minore, quam cùm non habeat alienus Sacerdos in excommunicatum non subditum, non potest illum ab excommunicatione etiam minore absolvere, *Covarr. cit. l.* Multum autem differt absolutio Sacramentalis à peccatis venialibus, ab absolutione, ab excommunicatione minore, quæ non est Sacramentalis, per quam tollitur vinculum distinctum à peccatorum venialium culpa & nexu: sicut etiam absolutio à peccatis mortalibus differt ab absolutione, ab excommunicatione majore, quæ exigit jurisdictionem fori externi, seu judicialis; illa verò solùm fori interni, sive pœnitentialis, ut jam dictum, *Covarr. cit. l.*

CXLV. Sed hìc jam quæritur, an ligatus excommunicatione minore, possit absolvere alium similiter excommunicatum? Respondetur affirmativè, ut constat ex c. *Duobus. 56. h. t.* ubi dicitur: si duobus sit collata potestas, ut à minore excomunicatione, si in ipsam inciderint, se invicem absolvant, utroque ligato vinculo hujusmodi excomunicationis, potestas illa absolvendi non exspirat, adeóq; unus potest alterum absolvere. Rationem dat *Gl. fin. hic.* quia excommunicatio minor privat solùm usu, seu perceptione passivâ Sacramentorum, ut non possit illa suscipere: non verò privat collatione, seu administratione Sacramentorum, sicut major excommunicatio. Verùm quia ebsolutio à minore excommunicatione non est Sacramentalis, & in hoc c. videatur aliquid speciale concedi excommunicationi minori, quod non competit majori excommunicationi: ideo dicendum est, quòd Sacerdos ligatus excommunicatione majore habeat potestatem absolvendi ab illa solùm in habitu, seu potentiâ remotâ, non autem in actu, quia est privatus omni usu, seu exercitio jurisdictionis, adeóque etiam potestate ebsolvendi ab excommunicatione. At verò ligatus minore excommunicatione habet potestatem absolvendi, non solùm in habitu, sed etiam actu, neque enim ebsolvendo, recipit Sacramentum aliquod, cujus perceptiona est privatus, sed exercet actum jurisdictionis, quâ non est privatus per excommunicationem minorem, *c. fin. de Cleric. excomm. minist. Hostiens. hic & Abb. in fine.*

§. II.

An ab excommunicatione lata ab Episcopo Suffraganeo in suos subditos possit Archiepiscopus, seu Metropolitanus absolvere, sive ante appellationem, sive post illam, & qualiter Metropolitanus in huiusmodi absolutione ab excommunicatione debeat procedere?

CXLVI. De hac re agitur inprimis in c. *Per tuas.40. h.t.* Nam cùm Episcopus Altissiodorensis excommunicâsset suum Archipresbyterum, is accessit ad Archiepiscopum Senonensem, eiq; oblatâ cautione standi juri, petijt se absolvi. Archiepiscopus volens Episcopo deferre, sæpe ipsum monuit, ut eum absolveret, quod cùm Episcopus facere nollet, Archiepiscopus dictum Archipresbyterum ab excommunicatione absolvit. Re hac delatâ ad Papam Innocentium III. is respondit, quòd quidam dicebant, quando quæstio non defertur ad Archiepiscopum per appellationem, ipse non potest de illa causa cognoscere, nec excommunicatus appellare potest, quippe ab Ecclesia separatus: & sive appellaverit, sive non, Metropolitanus non potest, nec debet eum absolvere. Verùm Innocentius III. ex quadam Decretali Epistola à Papa Alexandro edita ostendit, quòd si ante appellationem, Episcopus aliquem excommunicavit, Metropolitanus, ante litis ingressum, recepto juramento, quòd stabit mandatis Ecclesiæ, ipsum debet absolvere, nisi existimaverit, id deferendum esse Episcopo Diœcesano, & ipsum ad eum remittere absolvendum. Sed nec excommunicati audiendi sunt (si agant, etsi conveniri possint, *Gl. hîc V. Audiendi*) nisi priùs fuerint absoluti, nec sunt ad illos, à quibus appellaverant, remittendi. Præterea in contrarium pro Episcopo allegat Papa Concilium Sardicense, in quo dicitur, ut is, qui ab Episcopo est excommunicatus, vicinos Episcopos interpellet, & causa ejus audiatur: Episcopus autem, qui justè, vel injustè excommunicavit, patienter ferat, ut negotium discutiatur, donec ipsius sententia approbetur, vel corrigatur, & ante cognitionem causæ, nullus eum communioni restituat. His præmissis, Innocentius Papa ait, distinguendum esse, utrùm quis alleget se, post appellationem legitimam, excommunicatum fuisse, vel intolerabilem errorem in sententia fuisse expressum: & in his casibus ad probationem eorum debet admitti, etiamsi absolutionem non petat; sed in alijs debet evitari: quamvis Sedes Apostolica tales absolvere soleat ad cautelam; sed in alijs non debet audiri, nisi fuerit absolutus, ne sententiam excommunicationis contemnere videatur, per quod ampliùs ligatur. Si verò excommunicatus humiliter petierit, Metropolitanus debet illum absolvere, & causam cognoscere, receptâ cautione de parendo ejus mandato, nisi judicaverit, id esse deferendum Suffraganeo. Quòd si fortè Episcopus, propter manifestum delictum subditum suum excommunicavit, non debet Metropolitanus ipsum absolvere, nisi Episcopus eum malitiosè absolvere nolit.

CXLVII. Pro declaratione hujus c. notandum primò, duæ regulæ desumuntur ex hoc c. ut notat *Abb. hîc n. 3.* Prima est, qui dicit excommunicationem esse nullam, audiri debet, licèt non petat absolutionem purè, vel ad cautelam, ut patet ex hoc c. ibi: *Ad probationem eorum, etiamsi absolutionem non petat, debet admitti.* Ratio hujus regulæ est, quia si probetur, excommunicationem fuisse nullam, non est necessaria absolutio; adeòq; illam frustra peteret excommunicatus. In duobus autem præcipuè casibus hîc expressis sententia excommunicationis dicitur, & censetur esse nulla, videlicet quia lata fuit, post legitimam appellationem interpositam, vel quia in forma excommunicationis intolerabilis error fuit expressus, §. *Nos igitur hîc.* & quidem error Juris juxta *Gl. hîc V. Intolerabilem.* ut si excommunicator præcipiat aliquid impossibile, vel turpe, vel si quis excommunicetur, quia non furatur, aut aliud peccatum non committit, talis enim excommunicatio est nulla, nec ullam obligationem inducit, *Gl. hîc V. eod.* Non solùm autem in istis duobus casibus auditur volens probare santentiam excommunicationis esse nullam, etsi non petatur absolutio: sed etiam in omnibus alijs casibus, in quibus allegatur nullitas, isti enim duo casus, exempli tantùm causâ, hîc sunt positi, & ideo non restringunt Regulam, nec ejus rationem, *Abb. hîc n. 3.*

CXLVIII. Secunda regula est, qui dicit sententiam excommunicationis esse injustam, non auditur, si velit probare illam esse injustam, nisi priùs petat absolutionem, *cit. c. Per tuas. §. Verùm in alijs* (hoc est, cùm non proponitur excommunicationem esse nullam, sed injustam) *si gratiam absolutionis non imploret, non debet audiri.* Ratio est, quia excommunicatio etiam injusta ligat, quoad Ecclesiam militantem, & in foro externo, *c. 1. c. Si Episcopus. 4. caus. 11. q. 3. c. A nobis. 28. h. t.* cùm enim in omnem eventum necessaria sit absolutio, ne frustra exspectetur eventus causæ, cujus nullus esset effectus, meritò ante omnia debet peti absolutio, *Abb. cit. l.* Quin imò excommunicatus, si non petat absolutionem, tametsi dicat eam esse injustam, videtur contemnere sententiam, & Claves Ecclesiæ: & ob hujusmodi contemptum magis ligatur, ut hîc dicitur in textu, & *Gl. V. Verùm in alijs.* adeo ut tunc incipiat ligari etiam quoad DEUM, *Abb. hîc n. 4.* Confirmantur dicta ex *c. Cùm contingit. 36. de offic. deleg.* ubi habetur, quòd qui dicit sententiam excommunicationis esse nullam, admittitur ad probationem, antequam absolvatur: sed qui dicit, illam injustam non admittitur ante absolutionem, de quo dictum etiam suprà *libr. 1. tit. 29. sec. 5. §. 4. n. 122. & seq.*

CXLIX. Notandum tertiò. Archiepiscopus potest absolvere excommunicatum à suo Suffraganeo, etiamsi ante appellationem fuerit excommunicatus, *Gl. fin. hîc*, nec tenetur illum remittere ad Episcopum excommunicatorem, nisi velit hoc ipsi deferre. Quòd si tamen excommunicatio sit evidenter justa, quia excommunicatus fuit propter manife-

stum

stum delictum, non debet Metropolitanus ipsum absolvere, sed remittere tenetur ad Suffraganeum, qui eum excommunicavit, nisi hic requisitus maliciosè deneget absolutionem, ut habetur hîc in fine, *Abb. n. 5.*

CL. Sed contra prædicta videntur obstare plura jura, quæ dicunt, excommunicatum posse appellare, & absolutionem prosequi, quamvis absolutionem non petat, c. *Cùm inter. 5. c. Significaverunt. 11. & c. ult. de Except.* quia appellatio est species defensionis, quæ excommunicato non denegatur, c. *Intelleximus. 7. de Judic.* sive igitur sententia excommunicationis sit nulla, sive injusta, in utroque casu, excommunicatus audiri debet in suis defensionibus. Pro responsione sic est distinguendum cum *Abbate hîc n. 7.* Vel appellat quis ab excommunicatione, quam dicit esse injustam, ita ut lis sit super justitia, vel injustitia ipsius excommunicationis: & tunc habet locum Constitutio hujus cap. quia cùm fateatur se ligatum excommunicatione, licèt injustè, debet, ante omnia, præstitâ cautione, petere absolutionem, nullus enim est effectus hujus dilationis, sive enim probetur excommunicationem esse injustam, sive non, in omni eventu peti debet absolutio, c. *Cum contingit. 36. de offic. deleg.* Vel excommunicatus appellat super alio articulo, & Adversarius excipit contra illum, quòd sit excommunicatus: & tunc non est necessarium, ut appellans petat absolutionem, quia non fatetur se esse excommunicatum: sed objicienti sibi excommunicationem, poterit replicare, non esse nunc de hoc disputandum, cùm conveniatur tanquam reus: de quæstione verò illa, an excommunicatio sit injusta, vel nulla, nunc non agitur, nec ea impugnatur, sed in aliud tempus differri potest: & in hoc casu loquuntur jura contraria.

CLI. Secunda differentia, inter nullitatem, & injustitiam excommunicationis, est, quando appellans dicit excommunicationem esse injustam; nam hoc casu, non suspenditur quidem effectus excommunicationis, quia ea executionem secum trahit; jurisdictio tamen, seu potestas cognoscendi super injustitia excommunicationis devolvitur ad superiorem Judicem, ad quem appellatum est; & sic appellatio habet effectum devolutivum, sed non suspensivum, ut colligitur ex hoc c. *Per tuas. 40. in princ.* ibi: *excommunicatus vocem non habeat appellandi:* at verò quando appellans dicit, sententiam excommunicationis esse nullam, tùm non solùm jurisdictio, quoad causam principalem cognoscendam, devolvitur ad superiorem Judicem appellationis, sed etiam effectus sententiæ excommunicationis suspenditur. Et sic si excommunicatio sit, & probetur nulla, appellatio utrumque effectum operatur, devolutivum, & suspensivum, *Hostiens. hîc V. Vocem.* & alij apud *Fagnan. hîc n. 19. & 2. seqq.*

CLII. Tertia differentia inter injustam, & nullam excommunicationem, à qua appellatur, traditur in *c. Solet. 2. h. t. in 6.* quod est desumptum ex Concilio Lugdunensi. Ubi inprimis quæsitum fuit ex Papa Innocentio IV. An cùm aliquis excommunicatus fuit, si asserat excommunicationem in se latam nullam esse, & petat per Superiorem (excommunicatoris) absolvi ad cautelam, sine contradictione (ipsius excommunicatoris, vel Adversarij, & qui istum excommunicari procuravit) debeat absolvi? Respondet Papa, ut petenti (humiliter) absolutionem, ea non negetur, quamvis excommunicator, vel Adversarius se opponat, nisi hic dicat, eum excommunicatum fuisse, propter manifestam (seu notoriam) offensam. In quo casu, concedatur ei, qui dicit ipsum excommunicatum fuisse, ob manifestam offensam, terminus octo dierum, intra quos, si probaverit, quod opponit (nempe quòd excommunicatus fuerit, ob manifestam offensam) non absolvatur (etiam ad cautelam) nisi præmissâ satisfactione, & competente cautione de parendo Juri, si offensa dubia proponatur. Præterea quæsitum fuit, an is, qui ante absolutionem hujusmodi (scilicet ad cautelam) se offert in judicio probaturum, quòd post legitimam appellationem, excommunicatus fuerit, vel quòd intolerabilis error in sententia excommunicationis sit patenter expressus, excepto illo probationis articulo (nempe de præcedente legitima appellatione) in cæteris sit evitandus (tanquam excommunicatus?) Respondet Papa, & statuit, ut is, qui ad probandum admittitur (scilicet quid sententia excommunicationis fuerit nulla, quia lata post legitimam appellationem, vel quia continet intolerabilem errorem) pendente illo articulo probationis, in cæteris, quæ ut actor in judicio attentaverit (secùs est, si ut reus, *Gl. hîc V. Ut actor*) interim evitetur: sed in alijs actibus extrajudicialibus, ut in officijs publicis, postulationibus, electionibus, & alijs actibus legitimis (vel etiam in Divinis, *Gl. hîc V. In officiis*) admittatur.

CLIII. Notandum primò. Qui appellat ab excommunicatione, quia dicit illam esse injustam, absolvendus est purè, & simpliciter, quia excommunicatio etsi injusta ligat, quoad Ecclesiam, ut dictum suprà. Ideo absolutio simpliciter, & necessariò requiritur. At verò qui dicit excommunicationem contra se latam esse nullam, & intendit id probare, audiendus est, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 12. num. 7.* Quamvis absolutionem non petat purè, vel ad cautelam, ut etiam supradictum. Ad cautelam tamen potest absolvi, quia etiam eos, qui dicunt, sententiam excommunicationis esse nullam, Sedes Apostolica consuevit absolvere ad cautelam, ut dicitur in *cit. c. Per tuas. 40. §. Nos igitur. h. t.* & ibi *Gl. V. Ad cautelam.* idque non obstante contradictione excommunicatoris, vel Adversarij, nisi ab eis diceretur, & infra octo dies probaretur, excommunicatus esse, ob manifestam offensam, juxta *cit. c. 2. eodem in 6. Fagnanus in cit. c. Per tuas. num. 17. & 18.* & alij apud ipsum.

Notandum secundò. Qui dicit, excommunicationem in se latam esse nullam, potest petere absolutionem ad cautelam, quia non fatetur, se esse excommunicatum, adeóque non est sibi ipsi contrarius: secùs est de illo, qui petit absolvi se ab excommunicatione directè, simpliciter & purè, quia tunc fatetur se esse excommunicatum, *Gl. in cit. c. 2. not. 1.*

Notandum tertiò. Sententia excommunicationis lata in aliquem, post appellationem legitimam, & interpositam ex causa rationabili, & vera, est nulla, & hic est unus casus hîc expressus, in quo excom-

municatio est nulla: alter est, quando illa continet errorem intolerabilem, ut si excommunicator dicat, Monuimus Titium, ut Cajum occidat, sed ipse obedire noluit, *Gl. in cit. c. 2. in Notatis, h. t. in 6.* de quo suprà.

Notandum quartò. Offensa manifesta illa dicitur, quæ est notoria, nempe de qua constat per confessionem propriam, vel legitimam probationem, vel per evidentiam rei, quæ nullâ tergiversatione celari possit, *Gl. in cit. c. 2. V. Manifesta. & Barb. ibid. num.* 10.

Notandum quintò. Qui dicit, excommunicationem esse nullam, si petat admitti ad probandam causam nullitatis, dum pendet probatio nullitatis, vitari debet in judicijs, non autem extra judicium, ut habetur in fine hujus c. Unde talis admitti debet v. g. ad electionem Prælati, & discussione factâ super appellatione, si postea apparebit, priùs legitimè appellatum fuisse, patebit quoq; tunc ipsum bene admissum, vel ipsum rectè excommunicatum fuisse, & sic non valere vocem ipsius. *Gl. fin. hic.* Cur autem quoad hoc, aliud sit statutum in judicio, aliud verò extra judicium, plures rationes assignat, *Gl. hic V. Extra judicium.*

§. III.

Quænam præterea statuta sunt circa potestatem, quam habet Archiepiscopus absolvendi excommunicatos à Suffraganeis, vel subditis eorum, & de potestate, quam habet, vel non habet cognoscendi super iustitia, vel iniustitia excommunicationis.

CLIV. De hac re agitur in *c. Venerabilibus. 7. h. t. in 6.* Ubi inprimis in princ. statuit Papa Innocentius IV. quòd Archiepiscopus, vel ejus Officialis non potest absolvere excommunicatos ab Archidiaconis, vel alijs subditis Suffraganeorum ipsius Archiepiscopi, quia non est Judex excommunicantium, nec excommunicatorum: excommunicatos autem ab ipsis Suffraganeis, vel Officialibus eorum potest Archiepiscopus absolvere, si ab ipsis fuerit ad Archiepiscopum appellatum. Si verò non fuit appellatum ad Metropolitanum, non potest hic cognoscere super justitia, vel injustitia excommunicationis, nisi quando subditus Suffraganei fuit excommunicatus ab eo, & conqueritur, se injustè excommunicatum fuisse apud Metropolitanum, ut hic illum puniat, (juxta *c. Sacro. 48. h. t.*) vel quando subditus Suffraganei fuit excommunicatus, non ad instantiam partis, sed ex officio Judicis: neque potest Archiepiscopus adiri à subditis Suffraganeorum per viam querelæ, sed bene per viam appellationis, *Gl. hic in casu.*

Ubi notandum primò. Ut quis possit absolvere excommunicatum ab alio, requiritur, quòd sit Judex excommunicati. Secundò, licèt per appellationem ab excommunicatione lata, ante illam, suspendatur ipsa excommunicatio, devolvitur tamen potestas absolvendi ab ea ad Superiorem, ad quem est appellatum. Tertiò, Archiepiscopus adiri non potest à subditis Suffraganeorum per viam simplicis querelæ, etsi possit per viam appellationis adiri, *Franc. hic in princ. not. 1. 2. & 3. Barb. in Collect. hic num.* 3.

CLV. Præterea Archiepiscopus, vel ejus Officialis excommunicatos à suo Suffraganeo debet absolvere, antequam incipiat causam audire in casibus, in quibus ei competit jurisdictio, ut si quis post definitivam sententiam fuit excommunicatus, & appellat: exceptis casibus, in quibus jura prohibent post sententiam appellare (de quibus in *c. Romana. §. 5. Cùm autem. h. t. in 6.*) Similiter si Suffraganeus, extra judicium, excommunicet aliquem, ob suam offensam, vel pro defensione juris sui, & super hoc querelam ille proponat, est is priùs, secundùm formam Ecclesiæ, absolvendus, nisi Suffraganeus se offerat probaturum, quòd eum ob manifestam offensam excommunicavit. Sic etiam si quis fuit excommunicatus, ob præsumptam contumaciam, quia citatus non comparuit in termino sibi præfixo, tunc si sic ligatus petat ab Archiepiscopo absolvi, & ab Adversario opponatur, quòd non sit absolvendus, nec admitti debeat ad judicium, nisi priùs expensas solvat, præstitâ cautione, de sistendo se judicio: ipse autem excommunicatus respondeat, quòd verè contumax reputari non debet, quia fuit in itinere captus, vel aliàs legitimè impeditus, tunc priùs est absolvendus, juxta formam Ecclesiæ. Secùs autem est, si se contumacem confiteatur, vel aliàs de contumacia constet, tunc absolvi non debet, nisi præstitâ satisfactione expensarum, & cautione, dummodo contumacia sit manifesta, & offensa non præsumpta, aut dubia. Idémque observandum in alijs similibus casibus, ut si quis ad certum locum citetur, & ille excipiat, locum illum non esse tutum, ideóque non comparet, sed Judex illum excommunicat, si excommunicatus deinde appellet, absolvi debet, ita statuitur in *cit. c. Venerabilibus. §. Porro. h. t. in 6.*

Notandum primò. In casibus, in quibus jurisdictio devolvitur ad Archiepiscopum, seu Metropolitanum, hic absolvit excommunicatum ad petitionem partis, vel ex officio, antequam de causa incipiat cognoscere, nisi dicatur excommunicatus, ob manifestam offensam, vel contumaciam, tunc enim non absolvitur, nisi factâ satisfactione de expensis, & cautione de standu in judicio, *Gl. hic §. Porro. Ancharan. ibid. not. 5. & Franc. in princ. not.* 8. Secundò per appellationem interpositam in casibus, in quibus est à jure prohibita, non devolvitur causa ad Superiorem, *Franc. hic not.* 2. Tertiò, qui excommunicatus fuit, quia citatus legitimo impedimento detentus non comparuit, excommunicationem quidem incurrit, eâque ligatur, est tamen protinus absolvendus, *Franc. hic not.* 7.

CLVI. Sed si quis ex causa legitima, seu probabili appellet, v. g. quia locus non est tutus, & post appellationem, excommunicetur, Superior, ad quem

ad quem fuit appellatum, non statim declarare debet excommunicationis sententiam esse nullam, sed potest eam ad tempus, secundùm formam Ecclesiæ, relaxare, *cit. c. Venerabilibus. §. Sed si.* Quòd si certò constet, excommunicationem fuisse justam, ut cùm propter manifestum delictum in aliquem est promulgata, Judex Superior remittat excommunicatum ad excommunicatorem, nec debet eum absolvere, nisi periculum sit in mora, vel nisi excommunicator requisitus malitiosè deneget ipsi absolutionem. Verùm si constet, hujusmodi sententiam esse injustam, non est excommunicatus remittendus ad suum excommunicatorem, sed mox absolvi debet. Sin autem dubitetur, utrùm justa, vel injusta sit excommunicatio, potest Superior eum absolvere, nisi velit hoc deferre excommunicatori, quod honestius, & magis conveniens est. Quando verò Superiori competit de excommunicatione cognoscere, si absolvit, absolutio tenet, licèt sit injusta, quia etsi contra jus litigatoris, non tamen contra jus Constitutionis absolvit, ut statuitur in *cit. c. 7. §. Sed si & §. Sanè.*

Notandum primò, excommunicatio lata post appellationem interpositam, ex causa probabili, est nulla, ita tamen ut non illicò talis sententia excommunicationis debeat pronuntiari nulla, sed fieri possit relaxatio ad cautelam, *Barb. in cit. c. 7. §. Sed si & §. Sanè. n. 13.* Secundò absolutio ab excommunicatione obtenta ab eo, qui potestatem habet absolvendi, est valida, etiamsi injusta sit, & illicitè lata, *Barb. c. l. n. 14.*

CLVII. Statuitur quoque in *cit. c. 7. §. Denique usque ad finem*, quòd Archiepiscopus, in casibus, in quibus potest excommunicare subditos Suffraganei, ab eis possit exigere mulctas pecuniarias, secundùm consuetudinem Regionis. Item quando excommunicatus asserit, in sententia excommunicationis patenter intolerabilem errorem expressum esse, id est, sub præcepto, vel mandato aliquid in ea apertè contineri, quod communiter, vel in suo genere est peccatum, ut quia fecit aliquid, quod in se bonum est, vel quia fecit id, quod illicitum est &c. & Suffraganeus asserat, se ex rationabili causa hoc illi prohibuisse, vel injunxisse, tunc Archiepiscopus potest eum absolvere ad cautelam. Similiter si quis dicat, se excommunicatum fuisse, ante definitivam sententiam, in judicio, vel extra, post legitimam appellationem, potest Archiepiscopus, postquam de hoc sibi constiterit, eum juxta formam Ecclesiæ absolvere ad cautelam, etiam antequam incipiat cognoscere de veritate causæ appellationis.

Notandum primò, Prælati Ecclesiastici possunt imponere, & exigere mulctas pecuniarias, secundùm consuetudinem Regionis, *Franc. hic in §. Denique.* Secundò ut sententia excommunicationis dicatur lata per errorem intolerabilem, requiritur, ut error ipse sit intolerabilis, & ut sit in ipsa sententia expressus, adeòque non tantùm notorius, *Franc. hic §. Postea. not. 1.* Tertiò si in sententia excommunicationis lata sit expressa causa, quòd sit quis excommunicatus, quia fecit bonum, vel quia non fecit malum, tunc ipsa sententia est nulla. alioquin verò si non sit expressa causa, sententia teget, licèt sit injusta, *Franc. hic not. 3.* Quartò sententia excommunicationis lata, post legitimam appellationem, est nulla, etiamsi extra judicium sit interposita, *Franc. hic §. Similiter. not. 5.* Plura de his videri possunt apud *Ancharan. & Franc. hic*, & alios Canonistas.

CLVIII. Porro huc quoque pertinet, quod statuitur in *c. Romana. 5. h. t. in 6.* Ubi inprimis Papa Innocentius IV. præcipit, ut Archiepiscopus, seu Metropolitanus, vel ejus Officialis sententias interdicti, suspensionis, vel excommunicationis latas à subditis suorum suffraganeorum, v. g. ab Archidiaconis, vel eorum Officialibus non relaxent, nisi contraria consuetudo hoc habeat. Secundò sententiæ excommunicationis ab Archiepiscopo ejúsque Officialibus generaliter promulgatæ subjectos ejusdem Archiepiscopi jurisdictioni tantùm ligant. Tertiò prohibet, ne Archiepiscopus, vel ejus Officialis sententias excommunicationum, propter culpas, & offensas præteritas, vel præsentes nec in genere (v. g. excommunico omnes, qui sacrilegium commiserunt) nec in specie (v. g. excommunico Petrum, quia furtum fecit,) promulgent, monitione competente non præmissâ: alioquin ab eis latæ sententiæ sunt injustæ. Quartò caveant, ne tales sententias excommunicationis, sive generaliter, sive specialiter in aliquos, ob futuras culpas, vel jam commissas (proferre præsumant, scilicet si tale quid fecerint, vel nisi intra tale tempus satisfecerint: præterquam si mora, culpa, seu offensa, vel alia justa causa subsit, *cit. c. Romana. §. Caveant.* Quintò denique prohibet, ne in Universitates, vel Collegium sententia excommunicationis proferatur, idque ne innocentes hujusmodi sententiis ligentur, sed illi solùm, qui culpabiles extiterunt.

CLIX. Pro explicatione hujus c. notandum primò, non solùm Prælati inferiores Episcopis possunt proferre sententiam excommunicationis, vel interdicti, sed etiam Officiales eorum, quos ipsi constituere possunt, ut patet ex hoc c. *Franc. hic not. 1. & 2.* Archiepiscopus verò, & ejus Officialis non possunt absolvere subditos Suffraganeorum à sententia excommunicationis lata in eos per inferiores Prælatis ordinariam jurisdictionem ab Episcopis habentibus, quia non est Judex excommunicatorum, neque excommunicantium; potest tamen consuetudine induci, ut subditi Suffraganeorum pro absolutione possint adire Metropolitanum, omisso Episcopo, *Gl. hic in casu, & in notatis, & Franc. in princ. not. 4.*

Notandum secundò, sententia excommunicationis, vel alterius censuræ lata ab Archiepiscopo ligat tantùm sibi subjectos, scilicet immediatè, adeóque ejus Diœcesanos, non autem Provinciales: quare appellatione subditorum Archiepiscopi, seu Metropolitani non veniunt omnes, qui sunt in Provincia, sed illi solùm, qui existunt in Diœcesi propria Archiepiscopi, *Franc. hic n. 5.* Unde si Archiepiscopus ferat sententiam excommunicationis generaliter in omnes violantes statutum à se conditum, ea non ligat nisi eos, qui sunt de propria, & particulari sua Diœcesi, nec se extendit ad omnes, qui sunt de Provincia, quia Archiepiscopus non potest facere statuta, quæ obligant subditos totius Provinciæ, & Diœcesium suo-

um suorum Suffraganeorum, sine consensu eorundem, *Gl. hic in casu.*

Notandum tertiò, non potest Episcopus, vel alius Judex Ecclesiasticus excommunicare aliquem propter delictum commissum de præterito, vel de præsenti, nisi præmissâ admonitione, speciali vel generali, prout specialis, vel generalis fertur sententia: *cit. c. Romana. §. Sed nec, & ibi, Gl. in casu.*

CLX. Notandum quartò, non debet quis excommunicari, propter culpas futuras, nisi ex causa rationabili, *cit. c. Romana. §. Caveant. h. t. in 6.* cui adversatur textus in *c. A nobis. 21. in princ. extra eod.* Ubi dicitur, posse excommunicationem ferri hoc modo: *quisquis furtum fecerit, sit excommunicatus*, ipso facto scilicet. Ad hoc respondet *Gl.* communiter recepta *hic V. futuris*, distinguendum esse inter sententiam hominis, seu Judicis, & sententiam Canonis, vel statuti: nam ab homine non potest generaliter ferri sententia excommunicationis, ob futuras culpas: bene autem à Canone, vel statuto, & sic intelligendum esse *cit. c. A nobis*: rationem differentiæ dant nonnulli apud *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 10. n. 1.* quia sententia hominis, seu Judicis potissimum versatur circa præsentia tantùm, sed sententia legis, seu Canonis respicit frequentissimè futura. Præterea ex *cit. §. Caveant*, expressè colligitur, non posse etiam, ob culpas præteritas sententiam excommunicationis ferri sub ea conditione, *si intra certum tempus quis non satisfecerit*, nisi mora in præstanda satisfactione, vel culpa, seu offensa præcessit: vel alia rationabilis causa subsit. Unde sequitur, necessarium fore, ut mora ista, vel culpa præcedat monitionem competentem, trinam scilicet, *Covarr. c. l. n. 4.* Neque obstat *c. Præterea. 40. de appellat.* Ubi dicitur, posse quem excommunicari sub conditione, si intra XX. dies Titio v. g. non satisfecerit, aut summam ei debitam non solverit. Sed responderi potest, in casu illius c. præmissâ trina monitione Canonicâ, moram præcessisse in non satisfaciendo, & sententiam excommunicationis sub illa conditione latam suspensam fuisse per appellationem, ut ibidem dicitur, de quo actum *l. 2. Tit. 28. n. 232.* ac proinde similes sunt responsiones utriusque *cit. c. Romana. §. Caveant. h. t. in 6. & cit. c. Præterea. de appellat. Covarr. c. l. n. 4.* Itáque duæ in *cit. §. Caveant.* traduntur regulæ, Prima est, non esse ferendam excommunicationem pro futuris culpis, nisi vel culpa, vel offensa præcesserit, tunc enim non tantùm ob præteritam culpam aut offensam, sed etiam ob futuras culpas excommunicatio ferri potest, *Gl. hic V. Culpa, & V. Offensa.* Posterior regula est, quòd excommunicatio non sit ferenda sub ea conditione, si intra X. dies non satisfecerit, nisi mora in satisfaciendo præcesserit. Utriusque verò regulæ ea generalis exceptio est addenda, nisi alia rationabilis causa subsit: & ita intelligendam esse decisionem *cit. §. Caveant*, censet *Covarr. cit. §. 10. num. 5. in fine.* Porro quæ habentur in §. *alt.* hujus c. tradita sunt suprà *num. 27.*

§. IV.

Quâ forma, seu modo fieri debeat absolutio ab excommunicatione?

CLXI. Assertio 1. Ad essentiam absolutionis nulla requiruntur verba determinata: consueta tamen forma est, *Absolvo te à vinculo excommunicationis, propter hanc, vel illam causam, seu crimen, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & fidelium communioni, in nomine Patris &c.* cujus formæ mentio fit in *c. A nobis. 28. h. t. Avila. p. 2. c. 7. dis. 3. dub. 1. & 2. Laym. lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 7.*

CLXII. Assertio 2. Ante absolutionem ab excommunicatione, duplex cautio est exigenda, & præstanda à Reo. Prima fit per juramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, vel ipsius absolventis, id est, de non committendo imposterum hujusmodi delicto, *c. Ex tenore. 10. & c. seq. h. t.* quod tamen non exigitur in absolutione ab omnibus criminibus, sed solùm in enormibus, aut valde perniciosis, ut in falsariis, incendiariis, & aliis similibus, quia ex jure nil aliud colligi potest, *Sanch. l. 2. mor. c. 13. n. 17. & 20. Avila cit. dis. 3. dub. 2. Laym. c. l. num. 8.* & alii DD. communiter. De hac cautione fit etiam mentio in *c. Ad hæc. 12. h. t.* Ubi dicitur: quòd quando quis excommunicatus fuit à delegato Papæ, & impetrat Litteras ab eodem ad alium delegatum, qui eum absolvat, tunc ei cautionem præstare debet de parendo mandatis Ecclesiæ, quia Romana Ecclesia absolutionem sententiæ Judicum delegatorum non consuevit aliis delegare, nisi in litteris commissionis expressè contineatur, sufficientem cautionem præstandam esse ab ijs, qui absolvi debent, quòd judicio Ecclesiæ obedire debeant.

Sed an non in casu hujus c. delegatus, qui excommunicavit, potuisset à se excommunicatum absolvere, absque alio mandato? Resp. potuisset utique, sed id non factum, vel quia primus delegatus mortuus fuit, vel revocatus: vel quia excommunicavit, post sententiam definitivam, vel terminum elapsum, & ideo ad alium recurrere oportebat, qui absolveret, *Abb. hic n. 3.*

CLXIII. Altera cautio est de satisfaciendo parti læsæ, nullus enim neque in foro interno, neque externo, absolvendus est ab excommunicatione, nisi priùs parti læsæ, actu vel realiter sit satisfactum, vel cum ea transactum. Quòd si hoc statim facere non possit, tunc cautionem sufficientem præstare debet, scilicet pignoratitiam, vel fidejussoriam: quòd si neque hanc dare possit, sufficit juratoria, quia nemo ad impossibile obligari potest, *Sanch. c. l. num. 23. Avila cit. dis. dub. 5. concl. 1. Laym. c. l. n. 8.* & alii communiter. Nomine partis autem hic intelligitur illa, cui facta est injuria per illud delictum, per quod incursa est excommunicatio; sive sit persona publica, sive privata, *Avila c. l. dub. 7.*

Prædictis duo sunt addenda. Primum, si quis post præstitam cautionem per juramentum de satisfaciendo parti læsæ, postea satisfacere negligat, non ideo in priorem excommunicationem reincidit, quia id jure expressum non est, quamvis ab homine, seu

Judice

Judice iterum excommunicari possit, *c. Ad reprimendum*. 8. *de Offic. Ordin.* & dictum *libr.* 1. *tit.* 31. *n.* 32. *& seq. Covarr. in c. Alma. p.* 1. §. 11. *num.* 6. *Versic. Quòd si quis.* Alterum est, si quis habens ordinariam potestatem absolvendi, vel etiam delegatam aliquem absolvat ab excommunicatione, ante præstitam satisfactionem parti læsæ, vel etiam ante præstitum juramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, illicita est, valida tamen absolutio, quia non pertinet ad illius substantiam, juxta *c. Venerabilibus*. 6. §. *Sanè in fine tit.* 1. *in* 6. *Avila c. l. dub.* 2. *Laym. c. l. num.* 8. §. *Dum insuper.*

CLXIV. Assertio 3. Ad absolutionem ab excommunicatione aliaque censurâ, non requiritur, ut is, qui absolvitur, actu sit præsens, sed etiam is absens absolvi potest per Procuratorem, vel literas, vel nuntium, aut etiam per sola verba, vel factum aliquod, quo exprimatur intentio absolvendi etiam absente eo, qui absolvitur, *Sanch. c. l.* 2. *mor. c.* 13. *n.* 34. *Avila p.* 2. *c.* 7. *dis.* 2. *dub.* 1. *Laym. cit. c.* 6. *n.* 9. Unde potest Episcopus aliquem absentem absolvere ab excommunicatione reservata, eâque sublatâ, quilibet Confessarius à peccato, propter quod fuit excommunicatus. Ratio est, quia excommunicatio est pœna Ecclesiastica, sicut ergo potest quis excommunicari absens, eâque ligari, ita multò magis potest ab illa liberari absens, & ignorans, solâ voluntate absolventis, dummodo humano modo sit expressa. Idque constat ex usu Ecclesiæ, *Suar. dis.* 3. *de cens. sec.* 7. *n.* 4. Similiter absolvi potest ab excommunicatione, etiam ignorans, & consequenter non consentiens, imò etiam invitus, quia censura non est culpa, sed pœna, quæ sicut in invitum fertur, ita etiam invito eo, qui absolvitur, tolli potest. Excipi debet, nisi is, qui absolvi renuit, in crimine v. g. hæresis contumaciter persistat, cui excommunicatio ipso jure est continuè annexa, talis enim à solo Canonis auctore, vel ab eo, qui potestatem habet in Canone dispensandi, absolvi potest, de quo videri potest *Suar. cit. dis.* 7. *de cens. c.* 7. *n.* 5. *&* 8. *Laym. cit. c.* 6. *n.* 9. *dicto* 6.

CLXV. Assertio 4. Absolutio ab excommunicatione, aliavè censurâ per vim, & metum obtenta, etsi spectato Jure naturali, valida sit, jure tamen positivo Ecclesiastico est nulla, *c. un. de iis, quæ vi met. caus. fiunt in* 6. *Suar. cit. dis.* 7. *sec.* 6. *n.* 13. *& Laym. c. l. Avila. cit. c.* 7. *dis.* 2. *dub.* 5. de quo plura dicta sunt *l.* 1. *Tit.* 40. *n.* 30. *&* 2. *seqq.*

CLXVI. Assertio 5. Absolutio ab excommunicatione data sub conditione de præsenti, vel de præterito, est valida, & licita, sic enim Confessarii dicunt in communi forma: *Te absolvo, in quantum possum, & indiges*; *Avila cit. c.* 7. *dis.* 3. *dub.* 15. *in* 1. *concl.* Verùm absolutio ab excommunicatione sub conditione pendente in futurum, v. g. *absolvo te, si satisfeceris*, est quidem valida, sed effectus illius suspenditur usque ad tempus impletæ conditionis: ita ut talis absolutio non sit à principio omnino nulla, nec statim efficax, sed effectum suum sortiatur, post impletam conditionem, *Avila c. l. in concl.* 2. Non obstat primò, quòd absolutio Sacramentalis non potest suspendi, sive sub conditione de futuro dari, quia non potest ejus effectus, si in subjecto non sit impedimentum, suspendi per conditionem adjunctam; ex intentione Ministri, cùm inde non pendeat, sed ex institutione Christi: at verò absolutio ab excommunicatione, vel aliâ censurâ est sententia quædam humano, seu Ecclesiastico jure introducta, sicut ipsa censura: & ideo ejus effectus per se pendet ex voluntate ipsius absolventis, qui proinde potest, adjectâ conditione, effectum illius suspendere, ita ut sequatur, positâ conditione, ut eruditè docet *Suar. dis.* 7. *de cens. sec.* 8. *n.* 8. Neque etiam obstat regola juris, *Actus legitimi* 77. *in ff.* quia ibi non ponitur regula generalis, nullum actum legitimum recipere diem, vel conditionem, sive posse fieri sub conditione, alioquin nec censura, nec dispensatio, nec præceptum posset fieri sub conditione, quia omnes hi actus sunt legitimi, quippe qui fiunt secundùm legem, seu institutionem legalem, quod est falsum. Itáque regula illa generalis restringi debet, & ita intelligi, juxta *Gl. ibid. V. Actus legitimi*, quòd illi actus legitimi, qui non recipiunt diem, vel conditionem, vitiantur per adjectionem temporis, vel conditionis: inter quos actus non est absolutio, sicut nec excommunicatio. Et ita quoque explicari debet similis regula 50. *in* 6. conformiter eidem regulæ Juris Civilis, nempe actus legitimi, qui non recipiunt diem, vel conditionem &c. quasi dicat, aliqui actus sunt, qui recipiunt, & aliqui, qui non, ut explicat, *Gl. ibid. V. Actus legitimi*, *Suar. c. l. n.* 9.

An autem absolutio ab excommunicatione sub conditione de futuro sit illicita, non conveniunt DD. Plures ajunt esse illicitam, quia absolutio non debet esse in suspenso. Alii verò censent, hunc modum absolvendi esse licitum, quia nullâ ratione probatur esse illicitus: quod vel ex eo probatur, quia excommunicatio potest ferri, validè & licitè, sub conditione, v.g. si non satisfeceris, ergo etiam absolutio, sub conditione, v.g. si satisfeceris, quia ea favorabilior est, *Avila c. l. dub.* 15. *Suar. cit. sec.* 8. *n.* 10. qui tamen ibidem *n.* 11. addit, hunc modum absolvendi, etsi per se non sit malus, nec Jure prohibitus, regulariter tamen loquendo esse illicitum, præsertim quia non est usu Ecclesiæ receptum, absolvere ab excommunicatione sub conditione, sicut est usitatum ferre excommunicationem sub conditione.

CLXVII. Præter dictos, sunt adhuc alii duo modi absolvendi ab excommunicatione, vel alia censura, scilicet ad cautelam, & reincidentiam. Prior datur, si adsit suspicio, vel dubium, an aliquis censuram incurrerit: tunc enim absolvi solet sub conditione, v. g. *absolvo te à censura excommunicationis, si eam incurristi, ob tale crimen.* Item hujusmodi absolutio præmitti solet, ante absolutionem Sacramenti Pœnitentiæ, ad vitandam irreverentiam, si fortè pœnitens in occulta censura esset: vel ante alium aliquem actum, cujus valor per censuram impediri posset, si adesset, ut ante electionem, vel collationem alicujus beneficii Ecclesiastici, aut privilegii ad vitandam ejus invaliditatem: aut ante collationem Ordinum ad vitandam irregularitatem Ordinati, *Suar. dis.* 7. *de cens. sec.* 8. *n.* 12. *&* 13. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *c.* 7. *n. ult.*

CLXVIII. Exemplum absolutionis ad cautelam proponitur in *c. Venerabili*, 52. *h. t.* Nam cùm Archiepiscopus Turonensis sententiam suspensionis tulisset in Episcopum Cenomanensem, se delatâ ad Papam, is sententiam illam relaxavit ad cau-

telam, præstito juramento ab ipso Episcopo, quòd parebit Mandatis Archiepiscopi, si constiterit, ipsum in eo, propter quod fuit suspensus, culpabilem extitisse.

Ubi notandum primò, quando dubitatur de valore sententiæ, potest quis absolvi ad cautelam, præstito juramento de parendo mandatis Ecclesiæ, quod juramentum præstari debet non tantùm, cùm quis absolvitur ab excommunicatione, sed etiam à suspensione, ut patet ex hoc c. *Gl. hic V. Ad cautelam, & Abb. in fine*, ubi *Glossator Abbat.* addit, id verum esse in suspensione hominis, seu Judicis, non autem in suspensione Juris.

Notandum secundò, semper juramentum exigendum est in absolutione, quando non constat excommunicationem, vel suspensionem esse injustam, *Gl. fin. hic.*

CLXIX. Præterea quòd excommunicati, vel suspensi absolvi non debent, nisi priùs præstito juramento, statuitur in *c. Super eo. 51. h. t.* Ubi habetur, quòd Monachi Græci, & Eremitæ, propter inobedientiam fuerunt suspensi, & excommunicati, qui tamen ad mandatum Ecclesiæ noluerunt redire ad eandem, nisi per manualem promissionem, & sine juramento. Consultus Papa respondit, si non possint induci ad præstandum juramentum, juxta formam Ecclesiæ (In *c. Ex tenore. 10. h. t.*) poterunt, hac vice, simplici promissione manuali recipi, sine juramento, quia interdum, consideratis locorum, & temporum qualitatibus, seu circumstantiis, severitati aliquid est detrahendum.

Hinc colligitur primò, quòd juramentum de parendo mandatis Ecclesiæ non sit de substantia absolutionis, sed ea etiam, sine illo sit valida, quia introductum fuit potiùs ad cautelam, ut de cætero non committantur talia, *Gl. hic V. Iuramentum, & V. Cum promissione.*

Colligitur secundò, interdum ratione loci, & temporis, ad vitandum publicum scandalum, aliquid de rigore remittendum est, *Gl. fin. hic*, multa enim interdum fiunt, ratione vitandi scandali, quæ aliàs non fierent, *Abb. hic in fine*, & in additione.

CLXX. Alter modus absolvendi, sive absolutio, eáque propriè dicta datur ad reincidentiam, veluti si quis propter mortis periculum, vel aliud impedimentum legitimum, absolutus fuit ab eo, à quo aliàs non poterat, à quacunque excommunicatione, sive Papæ, sive alii inferiori reservata, cum eo onere, seu conditione; ut cessante eo impedimento, vel periculo, se præsentet Superiori, qui extra eum casum, illum poterat absolvere, is enim, si cessante periculo, vel impedimento, se non præsentet, cùm commodè potest, reincidit in eandem sententiam excommunicationis. Idémque dicendum est, si quis absolutus fuit à Papa, qui eum remisit ad Diœcesanum, vel ad alium, si enim non se præsentet, intra tempus præfixum, vel cùm commodè potest, reincidit in priorem sententiam, prout constat ex *c. Eos qui. 22. h. t. in 6.* Ubi decernitur, eos qui à sententia Canonis (hujusmodi casus XXXII. in quibus est quis excommunicatus à Canone, enumerat *Gl. hic V. Canonis.*) vel hominis, seu Judicis, ab alio absolvuntur, quia ad illum, à quo aliàs de Jure absolvendi essent, propter imminentis mortis articulum, vel aliud legitimum impedimentum, accedere nequeunt: si postea cessante illo periculo, vel impedimento, se illi, à quo absolvi debeant, non præsentent, ut mandatum ipsius super illis, propter quæ excommunicati fuerunt, humiliter recipiant, & satisfaciant, in eandem sententiam, ipso jure recidere, ne sic censuram Ecclesiasticam impunè contemnant. Idem statuitur de his, qui à Sede Apostolica, vel Legatis ejus, à quibusvis censuris absolvuntur, cum mandato, ut Ordinariis, vel aliis se præsentent, & passis injuriam competenter satisfaciant, nisi hæc, cùm primùm commodè poterunt, adimpleant.

CLXXI. Pro declaratione hujus c. notandum primò, potest quis absolvi ab alio, qui aliàs de jure absolvere non potest, propter legitimum impedimentum à quacunque censura Juris, vel hominis, ut patet ex hoc c.

Notandum secundò, hoc tempus commodum se præsentandi, ne in censuram incidatur, est, dum cessat impedimentum aliquo modico tempore, arbitrio prudentis, *Sanch. l. 2. mor. c. 13. n. 25.* & debet hoc onus præsentandi se Superiori, sub juramento imponi, quia quamvis in *cit. c. Eos qui*, de hoc juramento non fiat mentio, fit tamen in *c. Ea noscitur. 13. & in c. Quamvis. 58. extra eod. Sanch. c. l. n. 26.*

Notandum tertiò, hæc præsentatio non fit, ut excommunicatus iterum ab excommunicatione absolvatur, cùm jam plenè ab illa sit absolutus, sed ut Superior medicinam adhibeat, & satisfactionem imponat, si ita judicaverit, *Sanch. c. l. n. 27.*

Notandum quartò, non est hoc onus se præsentandi imponendum ei, qui habet impedimentum perpetuum, cujus cessatio nunquam exspectari potest, ut constat ex *cit. c. Quamvis. h. t.* Ubi dicitur, hoc onus imponendum esse eis, qui temporali impedimento laborant, *Sanch. c. l. n. 30.*

Notandum quintò, obligatus ad se præsentandum, cessante impedimento, tenetur per se ac personaliter se sistere, adeóque non satisfacit, si per procuratorem compareat: quamvis probabile sit, quòd si justa causa subsit, sufficiat, si per procuratorem se sistat, *Sanch. c. l. n. 33.*

Notandum sextò, excommunicatus, & absolutus debet satisfacere, juxta proprias facultates, ut in *c. Ea noscitur. 13. h. t.* & non juxta facultates Ecclesiæ, quas ad usum habet, *Gl. marg hic & Franc. n. 3. not. 4.*

Notandum septimò, is, qui cessante impedimento, non se præsentat Superiori, reincidit in eandem sententiam excommunicationis, ut dicitur in fine hujus c. non quidem in eandem numero censuram, quia prior illa est per veram absolutionem omnino sublata, sed per aliam similem, & æquipollentem, ita ut moraliter eadem censura censeatur, & quia similiter est reservata, ac prior erat. *Sanch. c. l. n. 28.* Unde novum etiam peccatum contumaciæ requiritur, & nova sententia censuræ lata à Judice, vel lege, sub conditione, nisi absolutus præstiterit id, ad quod jure obligatur; & quamvis id ipsum intermiserit, vel distulerit, sed sine culpa sua, re ipsa non reincidat in excommunicationem, *Laym. in cit. c. 7. num. 8. in fine.* Plura de hoc videri possunt apud *Sanch. cit. c. 13. n. 24. & seqq.*

§. V. *Virùm*

§. V.

Utrùm is, qui duabus, vel pluribus excommunicationibus est ligatus, si ab una absolvatur, censeatur etiam absolutus ab aliis?

CLXXII. Assertio I. Ligatus duabus, vel pluribus excommunicationibus, vel unâ tantùm, sed ex pluribus causis, si in petitione absolutionis unam tantùm excommunicationem, vel causam expressit, non censetur absolutus quoad alteram, vel alias, quas suppressit, sed remanet excommunicatus, prout sumitur ex *c. Cùm pro causa. 27. h. t.* Nam ortâ controversiâ inter duos Archidiaconos, ratione cujusdam excommunicationis, utriusq; Procuratores ad Sedem Apostolicam accedentes, Procurator Archidiaconi G. allegavit, quòd Archidiaconus F. violentas manus injecit in Succentorem, & verberando eum traxit per claustrum: ideóque Archiepiscopus Lugdunensis, ob violentam manuum injectionem, & violationem immunitatis Ecclesiæ, eum excommunicavit, & publicè denunciari curavit. Consultus super hac re Papa Innocentius III. mandavit, ut si constiterit, dictum F. Archidiaconum, ob duplicem causam excommunicatum fuisse (scilicet ob percussionem Clerici, & violatam immunitatem Ecclesiæ) & alteram tantùm in litteris, quas impetravit super absolutione sua, expressisse, non debet haberi absolutus, sed tanquam excommunicatus, monitione præmissâ, cogatur satisfacere Ecclesiæ, ob alteram causam non expressam: quia per subreptionem absolutio est obtenta, *Gl. hic V. Tanquam excommunicatus.*

CLXXIII. Notandum primò. Excommunicatus (vel etiam suspensus, aut interdictus) potest iterum, ac sæpius excommunicari, vel alijs censuris ligari, non solùm diversæ rationis, sed etiam ejusdem propter diversas causas. Sic qui propter unam inobedientiam est excommunicatus, poterit iterum excommunicari, si in alia re sit inobediens, & contumax, *Suar. dis. 5. de cens. s. 2. n. 5.*

Notandum secundò. Potest quis absolvi ab una excommunicatione, ita ut non absolvatur ab altera, vel alijs, quibus est, & manet ligatus, quia excommunicationes non sunt inseparabiliter connexæ, quoad remissionem, sicut peccata mortalia, quorum unum non potest remitti, sine alijs. Veruntamen qui absolvitur ab una excommunicatione, & non ab alijs, non restituitur participationi Sacramentorum, nec Suffragijs Ecclesiæ, nec communioni fidelium, donec ab omnibus absolvatur, quia absolutio ab una tantùm excommunicatione non potest habere effectum, cùm maneat excommunicatus, *Avila c. 7. dis. 2. dub. 3.* videri possunt, quæ de hoc dicta sunt *l. 1. tit. 33. n. 77.*

CLXXIV. Assertio 2. Excommunicatus à pluribus Prælatis, quibus est subjectus, propter plures excessus, seu delicta, non potest ab uno tantùm absolvi, sed ab alijs etiam Prælatis absolvi debet, nisi uni Prælato reliqui potestatem absolvendi demandârint, prout sumitur ex *c. Officij. 43. h. t.* Nam cùm aliquis, propter plures excessus, seu delicta, à pluribus, & diversis Prælatis, qui jus in ipsum habebant, excommunicatus fuisset, ille uni tantùm Prælato, ob unum delictum, voluit satisfacere. Unde quæsitum fuit, utrùm ab eo sit absolvendus, cui voluit satisfacere: & cùm ob aliud delictum non satisfecerit alij Prælato, an absolutus valeat denunciari? Respondet Papa Innocentius III. quòd supprimenti veritatem absolutio subreptitia non prodest, & cùm Prælatus intellexerit veritatem, non debet illi absolutionem exhibere, id est, ut explicat *Gl. fin & Hostiens. hic*, non debet ei exhibere cum effectu, ut eum denunciet absolutum, donec ab alio etiam delicto fuerit absolutus: vel donec caveat, se procuraturum, ut ab alio etiam delicto absolvatur, sed simpliciter ipsum absolvere non debet.

CLXXV. Notandum primò. Si idem Prælatus excommunicavit sibi subjectum sæpius, propter diversas causas, tunc ipse solus potest, unicâ absolutione, relaxare omnes excommunicationes: si verò plures, & diversi Prælati excommunicârunt eundem, unica absolutio fieri potest, si omnes simul conveniant, & absolvant, nam unus Prælatus non potest absolvere ab excommunicatione lata per alium, c. *Pastoralis. 11. §. Præterea. de Offic. Jud. Ordin.* Secundò, ut unus alteri committat vices suas, quod fiet magis congruenter. Tertiò, ut quilibet separatim absolvat ab excommunicatione à se inflicta, *Gl. hic V. Excommunicationis vinculo, & Abb. n. 5.*

§. VI.

De absolutione excommunicati decedentis in excommunicatione.

CLXXVI. De hac agitur inprimis in *c. A nobis. 28. h. t.* Nam cùm quæsitum fuisset, utrùm si quis excommunicatus manifesta signa pœnitentiæ dedit, nec per eum stetit, quominùs reconciliaretur Ecclesiæ unitati, sine absolutione, morte præventus decessit, pro absoluto ab Ecclesia sit habendus, & an pro tali eleemosyna sit recipienda, & à fidelibus orandum. Respondet Papa Innocentius III. quòd judicium DEI veritati, quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur: judicium autem Ecclesiæ aliquando opinionem sequitur: unde contingit eam fallere, & falli, & ut qui ligatus est apud DEUM, sit solutus apud Ecclesiam: quod in suscitatione Lazari est manifestum, quem priùs Christus suscitavit, & postea Apostolis præcepit solvere (*Joan. c. 11.*) Quare quamvis se quis juramento præstito astrinxerit, quòd parere velit mandato Ecclesiæ, & quamvis pœnitentiæ signa præcesserint, si tamen morte præventus absolvi non potuit, & si apud DEUM absolutus credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus. Veruntamen potest, ac debet ei ab Ecclesia subveniri, ut si de ipsius viventis pœnitentia per evidentia signa constiterit, ei etiam defuncto absolutio impendatur. Nec obstat, quod dicitur, Ecclesiam habere potestatem ligandi, & solvendi homines super terram (*c. Quodcunque. 6.*

caus. 24.

» *cauf.* 24. *q.* 1.) tanquam non possit solvere, & li-
» gare sub terra sepultos: nec illud obstat, *cui non*
» *communicamus vivo, nec mortuo communicare de-*
» *bemus*: cùm etsi communicatum non fuerit,
» communicandum tamen illi fuisset, quem non
» contemptus Religionis, sed necessitas impedivit:
» & in certis casibus legatur, Ecclesiam ligâsse mor-
» tuos, & solvisse. Unde statuit Papa, ut illius mor-
» tui absolutio à Sede Apostolica petatur, qui dum
» viveret, ab eadem fuerat absolvendus: absolutio-
» nem verò aliorum, ex præmissa causa, illis indul-
» get Papa (id est, indultum esse declarat, *Gl. hic V.*
» *Ceteris*) à quibus, dum viverent, fuerunt absol-
» vendi. Forma autem absolutionis servetur, ut fiat
» cum Psalmo Pœnitentiali, & Oratione Domini-
» ca, & alijs consuetis. Additur in fine, ut hæredes
» quoque defuncti compellantur ad satisfaciendum
» pro ipso, & quidem per censuram Ecclesiasticam,
» monitione præmissâ, si noluerint.

CLXXVII. Pro explicatione hujus c. notandum primò. Ecclesia quandoque errat, excommunicando, sive ligando non ligandum, vel absolvendum: idque inde provenit, quia Ecclesia non potest judicare de occultis, *c. Ut nostrum. unic.* ubi Innocentius III. ait: *quoniam etsi locum DEI teneamus in terris, non tamen de occultis potuimus divinare. Ut benefic. Eccles. sine dimin. &c.* Idque procedit, non tantùm loquendo de Ecclesia particulari, sed etiam de universali, nam & universale Concilium, per quod repræsentatur tota Ecclesia, posset errare, excommunicando fortè Prælatum, qui non erat excommunicandus, quia causa latet: nam Ecclesia quandoque sequitur opinionem, ut hîc dicitur, quæ falsa esse potest, & veritas quandoque latet Ecclesiam, *Abb. hic n.* 2. *not.* 2. quamvis si de errore constiterit, revocetur quod factum est, *Gl. hîc V. Opinionem.* Unde cùm dicitur, Ecclesiam errare non posse, id præcipuè intelligendum in fide, seu articulis fidei, juxta illud Christi, Luc. 22. *Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua.* At verò in particularibus quæstionibus facti dijudicandis, ut in proposito, an hic vel ille, ob tale crimen justè sit excommunicatus, Ecclesiam, ejúsque Caput S. Pontificem errare posse, docet *Tanner. tom.* 3. *disp.* 1. *q.* 4. *dub.* 6. *n.* 140. & alij Theologi communiter.

Notandum secundò. Potest aliquis per excommunicationem esse ligatus, quoad Ecclesiam, sed solutus, quoad DEUM, ut si excommunicatio Clave errante, sive injustè lata sit: & è converso apud Deum esse ligatus, sed apud Ecclesiam solutus, ut habetur in hoc c. ut si quis absolutus sit ab excommunicatione per Ecclesiam, sed maneat ligatus quoad DEUM propter delictum, ob quod fuit excommunicatus.

Notandum tertiò. Absolutio publicè excommunicati fieri debet cum Psalmo pœnitentiali *Miserere mei DEUS*, & Oratione Dominica, *Abb. hic.* quamvis aliqui putent, quemlibet ex septem Psalmis Pœnitentialibus sufficere, *Barbos. in Collect. hic num.* 6.

Notandum quartò. Hæredes defuncti in hoc c. §. *ult.* per censuram Ecclesiasticam compellantur satisfacere pro anima ipsius, etsi nihil ad eos ex delicto pervenerit, quia cùm iste pœnituerit, & contritus vitâ decesserit, quantum in se fuit, satisfecit, & per eum non stetit, quominùs satisfaceret, ideóque hæredes ipsius, ad quos bona pervenerunt, tenentur pro ipso reipsa satisfacere, *Gl. fin. hic.* Quamvis aliàs de Jure etiam Civili, ex delicto defuncti non teneantur hæredes, nisi quatenus ex delicto ad eos pervenit, vel nisi lis cum defuncto contestata fuerit, *l. unic. C. Ex delicto defunct. Abb. hic n.* 5. *not. ult.*

CLXXVIII. Porrò ex eo, quod in hoc c. dicitur: *in certis casibus à Canonibus annotatis, ligâsse legitur Ecclesia mortuos, & solvisse*, oritur non levis quæstio, utrùm Papa, seu Ecclesia mortuos possit excommunicare, vel ab excommunicatione absolvere? Ad quod respondetur, verius est, non posse excommunicare post mortem, ut docet *Covarr. in c. Alma, p.* 1. §. 11. *n.* 8. *Suar. disp.* 5. *de cens. sec.* 1. *n.* 3. *Azor p.* 2. *Instit. l.* 5. *c.* 26. *q.* 2. & est communior sententia Theologorum, & Canonistarum. Ratio est, tum quia Ecclesia non habet jurisdictionem in defunctos, juxta illud, Matth. 18. *Quodcunque ligaveris, vel solveris super terram, erit ligatum & solutum in cælis*, ergo potestas hæc non se extendit ad mortuos. Tum quia crimina morte extinguuntur, *c. Quorundam.* 24. & ibi *Gl. V. Non potest. dist.* 23. *l.* 1. & 2. *C. Si reus vel accusat. mort. fuer.* Porrò ratio à Papa allata in hoc cap. quòd Ecclesia legatur ligâsse mortuos, & solvisse, enervata est quidem, sed ibi tantùm factum narratur, non autem deciditur quæstio illa, nec ratio illa approbatur, quod etiam in alijs subinde fit locis, ut Jus non dispositivè, sed narrativè solùm loquatur in textu, quod benè notandum.

Non obstat, quòd Ecclesia potest publicè peccatorem mortuũ privare sepulturâ, & Suffragijs fideliũ, sicut reipsa factũ esse refert D. Gregorius cũ aliquo Religioso, propter inventã apud eum pecuniã post mortem ejus. Nam tunc non ligatur mortuus directè, & in seipso: sed indirectè tantùm, præcipiendo vivis fidelibus, ne illum sepeliant, vel pro eo orent: & illa pœna non habet propriam rationem censuræ, quia non est medicinalis, nec ad correctionem, sed tantùm ad aliorum fidelium terrorem ordinatur. Sic hæretici, & alij similes, ipso jure, sunt excommunicati, & ideo si post mortem de eorum delicto constet, meritò anathematizantur, juxta *c. Si quis. §. de hæret.* & Suffragijs fidelium, ac Ecclesiasticâ sepulturâ privantur; tunc autem non fertur censura excommunicationis in mortuum, sed fertur solùm declaratoria sententia, per quam promulgatur censura excommunicationis, quæ jam ipso jure lata fuerat in Reum, dum adhuc viveret, & præcipitur executioni mandari censura in vita contracta, ut benè explicat *Suar. cit. s.* 1. *n.* 6. *& seqq.* quæ quidem declaratio est necessaria, quoad Ecclesiam militantem, sive quoad nos, non autem quoad triumphantem, sive quoad DEUM, ut fatetur Papa in *cit. c. A nobis. Covarr. cit. l.* Similiter quod attinet ad absolutionem ab excommunicatione, cùm dicitur in *cit. c. A nobis*, quòd si quis in excommunicatione discessit, quamvis signa contritionis, & pœnitentiæ ediderit, non potest in loco sacro sepeliri, nec Suffragia communia Ecclesiæ pro illo offerri, nisi priùs fuerit absolutus, id intelligendum est, non quòd directè possit post mortem absolvi ab excommunicatione, sicut nec excommuni-

cari poteſt, quia ſolvere, vel ligare eſt actus juriſdictionis, quam Eccleſia in mortuos non haber: ſed indirectè, quatenus Eccleſia ſepulturam in loco ſacro concedit in excommunicatione mortuo, & ut vivi fideles poſſint preces, & Suffragia pro illo offerre, & communicare cum mortuo. Et ita declarat, ipſum excommunicatum eſſe abſolutum ab excommunicatione in vita contracta, ſiquidem evidentia ſigna Pœnitentiæ dedit, *Covarr. cit. l. & Azor cit. c. 16. q. 3.* Sufficit autem iſta ſigna per unum teſtem probari, *Gabriel l. 1. concl. cōmun. Tit. de teſtib. concl. 1. n. 17.*

CLXXIX. Huc quoque pertinet, quod ſtatutum eſt in *c. Sacris. 38. h. t.* Licèt quis voluntariè cōmunicaverit cum illis, qui cum omnibus ſuis fautoribus, & participibus excommunicati fuerunt, poſtea in ſe converſus, de mandato Eccleſiæ, eoſdem excommunicatos, quos foverat, impugnaverit, non tamen habendus eſt pro abſoluto, niſi priùs fuerit abſolutus: nec ſi in bello occumbat, ſunt oblationes pro illo recipiendæ, nec pro eo eſt orandum, niſi de ipſius viventis pœnitentia per evidentia ſigna conſtiterit: & juxta formam Juris traditam in Conſtitutione (quæ habetur in *c. A nobis. 28. h. t.* de qua ſuprà) defuncto etiam abſolutio impendatur. Tunc enim Eccleſia pro illo oblationes, & orationes recipiet, ſicut pro aliis fidelibus defunctis, *Gl. fin. hîc.*

Hinc colligitur, quòd abſolutio neceſſariò requiratur ad tollendam excommunicationem, quamvis excommunicatus pœnitentiam agat, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 11. n. 5.* Idque procedit, tametſi excommunicatus pœnitens erroris, ex mandato Eccleſiæ, pugnaverit contra alios excommunicatos, & in tali bello deceſſerit, non habetur pro abſoluto, niſi abſolutio fuerit ſubſecuta, *Gl. hic in notat. Barb. hîc in Collect. n. 2.*

§. VII.

Quando excommunicatus habendus ſit pro abſoluto ab excommunicatione, vel non?

CLXXX. De hoc agitur inprimis in *c. Sicut. 39. h. t.* ubi proponitur, quòd aliqui excommunicati à ſuo Epiſcopo accedunt interdum Curiam Romanam, ſed redeuntes dicunt ſe eſſe abſolutos, non oſtenſis litteris ſuæ abſolutionis. Unde quæritur, an debeant haberi pro abſolutis? Reſpondet Papa, niſi excommunicati ab Epiſcopo adferant litteras abſolutionis ab ipſo Papa, vel delegato ipſius, vel alio modo de ipſorum abſolutione legitimè conſtiterit, ipſos pro excommunicatis, ut priùs, habendos, & vitandos eſſe.

Ubi notandum primò. Semel excommunicatus præſumitur ſemper excommunicatus, niſi probet ſe abſolutum, *Abb. hic not. 1.* & ideo etiam ſemper debet vitari, donec de abſolutione conſtet, ſaltem ſi fuit ſimpliciter excommunicatus, & non ſolùm ſub conditione, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 2. n. 6. Barb. hîc n. 4. 5. & 6.*

Notandum ſecundò. Abſoluto ab excommunicatione non eſt credendum, niſi id probet, ut patet ex hoc c. & quidem probari debet abſolutio per teſtes, vel alio legitimo modo, *Abb. hîc n. 2. not. 2.* & ideo non ſufficit probare ſe eſſe abſolutum ab excommunicatione per ſchedulam Confeſſarij, ſed probari debet per duos teſtes, qui aſſerant excommunicatum abſolutum eſſe, & ſatisfeciſſe parti læſæ, *Barb. hic n. 3.* Id verò procedit in foro contentioſo, & judiciali, nam in foro conſcientiæ, & pœnitentiæ creditur ſoli confitenti, quia in eo non agitur, niſi de præjudicio proprio, & non aliorum, *Gl. hic V. Litteras. junct. Gl. margin. lit. B. Abb. hic n. 4.*

CLXXXI. Secundò, ſi Papa excommunicatum à ſe poſtea litteris ſuis ſalutat (vel Apoſtolicam benedictionem ei impertitur) non ideo cenſendus eſt eum abſolvere ab excommunicatione, prout ſtatuitur in *c. Si aliquando. 41. h. t.* Ubi Papa Innocentius III. reſcribit: Si fortè contingat, ut Papa ad aliquos Auctoritate Apoſtolicâ excommunicatos, poſtea litteras ſuas mittat, in quibus eos ſalutat, non propterea cenſendum eſt, ſententiam excommunicationis eſſe relaxatam: cùm per ignorantiam, vel per negligentiam, vel nimiam occupationem, vel etiam per ſubreptionem (videlicet hoc tacito, quòd eſſet excommunicatione ligatus) contingat hujuſmodi litteras impetrari.

Hinc colligitur, quòd probibita eſt communicatio cum excommunicatis, non tantùm verbo, ſed etiam per epiſtolam, aut nuncium, *Covarr. in c. Alma. §. 2. n. 1.* quia excommunicati non ſunt ſalutandi, ne per ſalutationem videatur aliquis illis conſentire, & ut faciliùs reſipiſcant, cùm viderint ſe contemni, & aliorum hominum communione privari, *Gl. hic V. Salutationis. in fine.* Etſi verò Papa communicando cum excōmunicato, non incidat in excommunicationem, quia legibus humanis eſt ſolutus, *Gl. hic V. Salutationis. in fine.* malè tamen ageret ſic communicando, & ideo Papa, quando Legati Principum excommunicati petunt ab eo audientiam, curat eos priùs abſolvi, ita tamen, ut finitâ audientiâ, reincidant in priorem excommunicationem, ut notat *Abb. hic n. 5.*

CLXXXII. Porro ſi S. Pontifex, non tantùm per ignorantiam, ſubreptionem, negligentiam, aut nimiam occupationem: ſed etiam, ſi ſcienter participet excommunicato, verbo, vel oſculo, vel alio quovis modo (ut in convivio, oratione, vel itinerando &c. *Gl. hic V. Quovis modo*) ipſum per hoc abſolvere nullâ ratione cenſetur, niſi ſe velle per hoc ipſum pro abſoluto haberi exprimat, prout ſtatuitur in *Clement. Si ſummus. 4. & ult. h. t.* Sicut autem Papa, communicando cum excommunicato, ipſum non abſolvit, niſi id exprimat: ita nec aliquem evitando, ipſum excommunicat: unde non incidit in minorem excommunicationem; ſi quis communicat cum illo, quem Papa vitat, *Gl. hîc V. Si Summus. & Abb. n. 1.* Additur in *cit. Clem. ult. §. Similiter. h. t.* Si Papa quoque aliquem, ex certa ſcientia, ſub titulo cujuſvis dignitatis (Eccleſiaſticæ, vel ſæcularis, *Gl. hic V. eod.*) verbo, conſtitutione, aut litteris nominet, honoret, vel quovis alio modo tractet, non cenſetur per hoc ipſum in illa dignitate conſtituere, ſeu approbare, aut quidquam novi juris ei tribuere, niſi hoc exprimat ſe velle. V. g. ſi aliquis ſine Canonico Titulo obtinuerit Epiſcopatum, vel aliam dignitatem, & Papa in datis ad ipſum litteris, appellat eum Epiſcopum

illius loci, per hoc non constituit illum Episcopum, seu novum jus ei concedit, *Gl. hic in casu.*

§. VIII.

An, & quando Clerici criminosi possunt incarcerari, vel etiam à laicis capi, absque metu incurrendæ excommunicationis?

CLXXXIII. De hac quæstione agitur in c. *Ut famæ.* 35. *h. t.* ubi dicitur, quòd Episcopus Londonensis consuluit Papam Innocentium III. utrùm Clerici graviter delinquentes, qui non possunt tutò in Monasterijs detineri, ad agendam pœnitentiam: sed captatâ opportunitate, inde aufugiunt, & prioribus sceleribus se immiscent, possint ab Episcopo, vel alijs Prælatis suis arctæ custodiæ deputari? Respondet Papa, quòd cùm Prælati excessus, seu delicta Clericorum subditorum corrigere teneantur, & publicæ utilitatis intersit, ne crimina maneant impunita, & illi Clerici fiant deteriores, possunt illos, postquam fuerint de crimine condemnati, sub arcta custodia detinere (sine pœna excommunicationis, *Gl. hic V. Mancipari.*) Deinde addit idem Papa, quòd etiam laici, citra periculum excommunicationis ab eis incurrendæ, possint Clericos in magnis sceleribus deprehensos capere, & ad judicium trahere, etiam, si opus sit, violenter: dummodo id faciant ex mandato Prælatorum Ecclesiasticorum, quorum jurisdictioni illi Clerici sunt subjecti, & quorum est corrigere: quia tunc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate hoc faciunt, facere videntur, (quod enim per alium quis facit, per se ipsum facere intelligitur, *Gl. pen. hic*) ita tamen ut non ampliùs laicorum violentia se extendat, quàm exigat defensio, seu rebellio Clericorum.

Notandum primò. Clericus probabiliter suspectus de fuga potest conjici in arctum carcerem, licèt aliàs solùm detrudendus esset in Monasterium, ad agendam ibi pœnitentiam, *Abb. hic n.* 2.

Notandum secundò. Judex sæcularis potest per Ministros laicos capere Clericum deprehensum in flagranti crimine, non ut eum puniat, sed ut tradatur suo Judici Ecclesiastico, *Clarus in pract. crim. §. fin. q.* 28. *n.* 6. Similiter possunt etiam alij laici capere Clericum, ex mandato Ecclesiastici Prælati, quia is facere intelligitur, cujus auctoritate fit, *Gl. hic in notat.* Requiritur autem mandatum speciale, & non sufficit generale, *Gl. hic V. De mandato.* & debet hoc fieri, cum moderamine inculpatæ tutelæ, & caveri, ne excedatur modus, *Gl. fin. hic.*

CLXXXIV. Aliud exemplum, in quo aliquis similiter declaratur non incurrisse excommunicationem, habetur in c. *Veniens.* 16. *h. t.* Nam cùm quædam Monialis ingrediens Ecclesiam cœpisset loqui cum alio Clerico, quem Sacerdos Divina Officia celebrans, adeòque ipsum turbaret, & impediret in sacro Ministerio, manibus appositis, voluit illam educere, cùm autem egredi nollet, vi trahendo illam, coëgit egredi. Propter quod factum Episcopus Sacerdotem illum, tanquam excommunicatum, vitavit, & jussit ab alijs vitari. Re delatâ ad Papam, is mandavit, ut si res ita se habeat, deinceps illum non evitet, cùm non fuerit propterea excommunicatus. Ratio est, quia Sacerdos hic præsumitur, non animo injuriandi, sed bono zelo manus illi mulieri injecisse, & illam ex Ecclesia expulisse, ut patet ex illis verbis: *ut liberiùs posset circa celebrationem Divinorum vacare, Gl. hic V. Celebrationem.* Hinc patet, quòd Sacerdos, vel quilibet alius, ratione officij, quod in Ecclesia obtinet, potest turbantem Divina Officia repellere, citra periculum incurrendæ excommunicationis, quia non incidit in *Can. Si quis suadente. Gl. cit. loc.*

§. IX.

An sint excommunicati, qui violentas manus injiciunt in Clericos, qui incedunt ut laici, deposito habitu Clericali?

CLXXXV. Respondetur negativè, dummodo tertiò fuerint moniti, prout statuitur in c. *In audientia.* 25. *h. t.* Ubi cùm quæsitum fuisset, utrùm qui in Clericum, relicto habitu Clericali, arma militaria gestantem temerarias manus injecit, sit ipso jure excommunicatus? Respondet Papa, quòd tales Clerici, si à Prælatis suis tertiò moniti, deponere noluerint arma militaria, non debent gaudere privilegio Clericorum (scilicet *Can. Si quis suadente*) quia frustra implorat auxilium legis, qui in ipsam committit, & lex civilis præbet efficax argumentum, quo cavetur, matronam, cujus pudicitia attentata fuit, non posse injuriarum agere, si in veste meretricia fuit deprehensa, *l. Item apud Labeonem.* 15. §. *Si quis Virgines. ff. de Injuriis.*

Hinc colligitur primò, quòd Clericus in Minoribus constitutus, si dimisso habitu Clericali, arma ferat, & post trinam monitionem non resipiscat, omne privilegium Clericale Canonis, & fori amittat, ita ut potestati sæculari sit tradendus, *Abb. hic n.* 4. Veruntamen hodie si Clerici in Minoribus constituti, neque beneficia habentes incedant, sine habitu, & tonsura, possunt puniri per Judices sæculares, etiamsi à suo Prælato moniti non fuerint, ut testatur *Clarus in pract. crimin. §. fin. q.* 36. *n.* 19. ubi *n.* 23. addit, quòd Clericus, etiam Sacerdos, qui dimisso habitu Clericali, & Tonsurâ, immiscet se enormitatibus, amittat privilegium fori, ita ut possit à Judice sæculari puniri, etiamsi non fuerit ter monitus à Prælato suo, de quo in c. *Perpendimus.* 23. *h. t.*

Colligitur secundò, quòd leges civiles in subsidium Canonum adduci, & allegari possint, *Abb. hic n.* 6. Ut in hoc c. sicut Matrona alias honesta, si deprehendatur in veste inhonesta, non potest actionem injuriarum intentare, si de adulterio, vel fornicatione fuerit diffamata: ita nec Clericus, qui contra prohibitionem Canonum, incedit in habitu militari, non potest subsidium Canonum implorare, quia præsumitur quis talis, qualis est habitus, quem portat, *Abb. hic n.* 3.

CLXXXVI. Præterea idem quoque statuitur, quod in priore cap. in c. *Contingit.* 45. *h. t.* Nam cùm in Flan-

» in Flandria quidam Clerici nec in Tonsura, & habitu, nec in negotiis se Clericos esse ostenderent, » & solùm ut subterfugerent publica judicia, & pœnam, se ut Clericos exhiberent, verbotenus allegantes fori privilegium, qui factis negarunt statum Clericalem (& sic ipso facto renunciarent privilegio Clericali, *Gloss. hic V. Fallit.*) Ideo mandat Pontifex Innocentius III. Episcopo Diœcesano, ut si tales tertiò commoniti non se emendent, privilegium Clericale fori amittant: quod non solùm in favorem, & tutelam Clericorum, sed etiam in odium laicorum, ad eorum violentiam coërcendam, est concessum; (cùm laici oppidò Clericis sint infesti, *Gl. fin. hic*) quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, & frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem.

Ubi notandum primò, ex tribus potissimùm potest discerni Clericus à laico, ex Tonsura, forma vestimentorum, seu habitu, & qualitate negotiorum, quia negotia sæcularia tractare non debent, *Abb. hic n. 2.* de quibus dictum in *Tit. 1. huic Libro.*

Notandum secundò, non sufficit ad amittendum privilegium Clericale fori una admonitio pro omnibus, cùm Jus requirat trinam: eáque non potest fieri per Judicem sæcularem, sed debet fieri per Ordinarium loci, seu Diœcesanum, *Abb. hic num. 4. & 5.*

SECTIO VI.

ALIÆ NONNULLÆ QUÆstiones circa excommunicationem, aliásve Censuras proponuntur, & exponuntur.

§ I.

Quomodo Prælatus Ecclesiasticus se defendere possit etiam spirituali gladio, scilicet Ecclesiasticâ censurâ, contra potestatem temporalem, seu sæcularem?

CLXXXVII. De hoc agitur in *c. Dilecto. 6. h. t. in 6.* Ubi habetur, quòd Bailivus, seu Dominus quidam temporalis, Decanum Aurelianensem, (qui ex consuetudine, vel privilegio habebat potestatem ordinariam, vel saltem potestatem inferendi censuras, *Gl. hic V. Decano.*) bonis suis temporalibus (mobilibus) injustè spoliare, vel ea violenter occupare (immobilia scilicet, *Gl. hic V. Occupare.*) præsumpsit. Sed quia dictus Decanus advertsus potentiam hujus Domini sæcularis non erat sufficiens se temporalibus armis defendere, potuit recurrere ad arma spiritualia (excommunicationem scilicet, & interdictum) quæ sunt arma Ecclesiæ propria, & totam terram ipsius Ecclesiastico interdicto subjecit, cùm omnes leges, & Jura vim vi repellere, & cunctis se defendere permittant. Præterea quia cuilibet permittitur defendere proximum, cùm infertur ipsi injuria, imò ad hoc tenetur, aliàs si negligeret defendere proximum, particeps fieret culpæ injuriantis, multò magis licitum est alicui se ipsum defendere, cùm injuria ipsi in persona sua, vel bonis suis infertur: (quia ordinata charitas à se incipit, *Gl. hic V. Sibi met.*) Et sic uterque gladius, temporalis & spiritualis, se invicem adjuvare debent.

Pro declaratione hujus cap. notandum primò, Prælatus Ecclesiasticus potest gladio spirituali se defendere contra Potestates, & Dominos temporales, seu sæculares: ideo si alicui Episcopo, vel alii Prælato Ecclesiastico injuria inferatur ab aliquo sæculari, potest Episcopus talem excommunicare, vel terram ipsius subjicere interdicto Ecclesiastico, ut patet ex hoc c. *Gl. ibid. in notatis.*

Notandum secundò, potest Episcopus, vel alius Prælatus simili potestate præditus, uti gladio spirituali, scilicet excommunicatione, & interdicto, non solùm quando gladio temporali, sive armis se tueri non potest, sed etiam aliàs quandocunque vult: unde quod hic dicitur, eum, qui armis temporalibus se defendere nequit, posse recurrere ad gladium spiritualem, id intelligendum est *maximè*, quia etiam potest priùs uti gladio spirituali, & postea recurrere ad temporalem, ut notat *Franc. hic n. 2. & Hostiens.*

Notandum tertiò, Episcopus potest uti gladio spirituali censuræ Ecclesiasticæ, non solùm pro defensione bonorum, & jurium Ecclesiæ, sed etiam ad defensionem bonorum, & jurium patrimonialium ipsius Prælati, *Barb. hic in Collect. n. 3.* quia defendere quis potest bona propria, etiam occidendo eorum invasorem, si aliter ea defendere nequeat, de quo dictum suprà *Tit. 12.*

Notandum quartò, Prælatus Ecclesiasticus non solùm potest defendere gladio spirituali, sive per censuram Ecclesiasticam, bona & Jura Ecclesiæ suæ, & bona patrimonialia, sed multò magis propriam personam suam ab injuria, & violentia sæcularium, ut constat ex hoc c. *Barb. hic n. 5.* Ubi etiam additur, quòd quilibet potest ac tenetur proximum ab offensa, & injuria defendere, *Barb. hic n. 9.*

Notandum quintò, potest Prælatus Ecclesiasticus uti gladio spirituali, scilicet excommunicatione, etiam non præmissa monitione, *Franc. hic n. 2. not. 3.* quando ea infligitur pro defensione proprii juris, aut contra occupantem res Ecclesiæ, *Covarr. in c. Alma, p. 1. §. 9. n. 6.*

Notandum sextò, vim vi repellere licet, tam secundùm Leges Civiles, quàm Canones, cùm defensio sit juris naturalis, & non solùm laicis, sed etiam Clericis, quibus etiam licet se defendere temporali gladio, & armis contra injuriam illatam, etiam in rebus, *Franc. hic n. 1.*

Notandum septimò, gladius temporalis, & spiritualis se invicem adjuvare debent, unde Judex Ecclesiasticus invocare potest auxilium gladii temporalis Judicis sæcularis, & hic auxilium gladii spiritualis, Judicis Ecclesiastici, & una potestas aliam adjuvare debet, *Franc. num. 5, not. ult.*

§ II.

Si malefactor captus à Iudice laico dicat se esse Clericum, ad quem Iudicem spectat de hac recognoscere, secularem, an Ecclesiasticum?

CLXXXVIII. De hac quæstione agitur in *c. Si Iudex. 12. h. t. in 6.* quam *Gloss. hic in princ.* dicit esse valde utilem, & sæpissimè in praxi occurrere. Ad hanc quæstionem ita respondet Bonifacius VIII. si Judex laicus malefactorẽ captum (quia suspectus, & diffamatus fuit de aliquo crimine) in custodia detineat, & is se Clericum esse dicat, & ideo remitti petat ad Judicem Ecclesiasticũ: vel Judex Ecclesiasticus tanquam suum Clericũ repetat: Judex verò sæcularis neget illum esse Clericum, ideóq; remittendum non esse: hoc casu, ad Judicem Ecclesiasticum cognitio hujus causæ pertinet (id est, an ille sit Clericus) quia est de re Ecclesiastica, & spirituali (de qua nec principaliter, nec incidenter potest cognoscere Judex sæcularis, *Gl. hic V. Spirituali.*) vocato tamen Judice sæculari, vel alio, cujus interest (nempe Adversario, qui eum fecit capi, & detineri, *Gl. hic V. Interest.*) Quòd si notorium sit, quòd idem malefactor sit Clericus, & talis, qui hujusmodi privilegio gaudere debeat: (quia non est Clericus conjugatus, vel biganius, vel degradatus &c. talis enim non esset remittendus ad Judicem Ecclesiasticum, quia privilegio Clericali non gaudet, *Gl. hic V. Debeat.*) & tunc statim absque alia cognitione remittendus est ad Judicem Ecclesiasticum, (quia tunc non est necessaria cognitio) Vel est fama publica, quòd ille sit Clericus, aut ipse communiter pro Clerico habebatur: & tunc statim etiam ante cognitionem, an ille sit Clericus, debet reddi Curiæ Ecclesiasticæ. Similiter debet statim remitti ad Judicem Ecclesiasticum si reus, ante capturam, se non gerebat ut laicum publicè, sed deprehensus fuit in habitu Clericali, Tonsuram & vestes deferens Clericales, quia talis Clericus reputari debet, donec de contrario constet, (Et si postea appareat, quòd sit laicus, Judex Ecclesiasticus ipsum remittet ad Judicem sæcularem, *Gl. hic in casu.*) Sicut qui est in possessione ingenuitatis, si dicatur ab alio libertinus, probare id debet non ipse, sed Adversarius, qui id asserit (juxta *l. Ea quæ. 21. C. De liberali caus. l. Liberis. 7. §. fin. & l. Cui necessitas. 39. ff. eod. & l. Circa. 14. ff. de probation.*) isque status alicujus videtur, in quo ipse deprehenditur, donec contrarium doceatur. Si autem reus, antequam caperetur, publicè se pro laico gerebat, ac pro tali communiter habebatur, tunc quamvis tempore capturæ fuerit repertus in habitu Clericali, non est restituendus, sed remanebit sub custodia Judicis sæcularis, donec probet se Clericum esse, quia ei incumbit onus probandi, propter præsumptionem, quæ stat contra ipsum, & orta est ex præcedente publica delatione habitûs laicalis. Interim tamen dum pendet probatio Tituli Clericalis, (quæ fieri debet coram Judice Ecclesiastico, *Gl. hic V. Fecerit.*) contra illum non procedatur à Judice sæculari.

CLXXXIX. Notandum primò, quando reus est captus per Judicem sæcularem, & controvertitur, an sit Clericus habens Tonsuram primam, vel minores Ordines, vel etiam an in habitu Clericali, & Tonsura incesserit, hujus rei cognitio, & probatio debet fieri coram Judice Ecclesiastico, & non coram sæculari, adeóque pertinet ad jurisdictionem Ecclesiasticam, ut deciditur in hoc c. *Covarr. pract. qq. c. 33. n. 2. Clarus §. fin. q. 36. n. 21.* & alii DD. communiter. Quamvis in pluribus Regnis contrarium observari referant plures apud *Barb. hic n. 3.* eò quòd hujusmodi quæstio in facto consistat; posse autem Judicem sæcularem de quæstionibus facti circa Ecclesiastica, & spiritualia negotia cognoscere. Sed rectiùs id negatur, sine speciali privilegio Papæ, vel immemoriali consuetudine, *Barb. c. l.*

Notandum secundò, non solùm ipse Clericus potest excipere se esse Clericum, & petere ut remittatur ad Judicem Ecclesiasticum, sed etiam ipse Judex Ecclesiasticus ex officio suo potest repetere Clericum captum per Judicem sæcularem, *Franc. hic n. 2.* Sic & Civitas potest repetere civem suum, & petere, ut ei administretur justitia, *l. 1. §. 1. ff de Rei vindic.*

Notandum tertiò, potest tamen Judex sæcularis capere Clericum in crimine repertum, per se, vel per Ministros suos, qui se pro laico publicè gerit, absque metu excommunicationis, nempe si reus fugitivus sit, vel saltem suspectus de fuga, non quidem animo retinendi illum aut puniendi, sed tradendi eum proprio Episcopo suo, aliàs enim excommunicationem incurreret, *Gl. hic in casu, & Franc. n. 1.*

Notandum quartò, si notoriè constet captum à Judice sæculari esse Clericum, ut quia est in officio Archidiaconi, vel Archipresbyteri, vel actu est Beneficiatus, tum statim remitti debet ad Judicem Ecclesiasticum, *Gl. hic V. Notorium,* quia quando opponitur exceptio notoria, Judex statim debet illam admittere, absque alia judiciali cognitione, *Franc hic §. Etsi notorium. n. 1.*

CXC. Notandum quintò, pendente quæstione ista, an quis sit Clericus, vel laicus, non debet is remanere sub custodia Judicis sæcularis, sed Ecclesiastici, si ante capturam publicè reputabatur Clericus: si verò ante comprehensionem publicè se gerebat pro laico, non debet remitti ad Judicem Ecclesiasticum, donec constet, an sit Clericus, *Gl. magna hic in notat.* Sed neque Judex sæcularis, pendente isto judicio, an reus sit Clericus, vel non, debet illum è custodia dimittere, quia lite pendente, nihil est innovandum, *Franc hic §. Non sic. not. 4.*

Notandum sextò, in dubio præsumitur quis esse talis, & ita judicari debet, qualis in exteriore habitu apparet, & reperitur, unde dicenti contrarium incumbit onus probandi, quia per talem habitum constituitur quis in quasi possessione talis status, & ideo relevatur ab onere probandi, & hoc transfertur in adversarium, *Franc. hic §. Idem esse, not. 3.*

Notandum septimò, qui defert signum alicujus officii, præsumitur esse in illo officio, cujus signum portat, ex stigmate enim, sive signis impressis quis recognoscitur, ut dicitur *hic §. Ex stigmate, Franc. §. Idem esse. n. 4.*

Notan-

Notandum ultimò, etsi captus per Judicem sæcularem, ante capturam, publicè gerebat se pro laico, tamen quæstio ista, an sit Clericus, vel non, est præjudicialis, & ideo cognitio causæ principalis interim quasi dormit & quiescit, quia quando litigatur super aliquo articulo incidente, Judex debet supersedere in negotio, seu causa principali, nec potest in illa procedere, ut habetur in hoc c. *in fine*, *Gl. magn. hic in notat. Franc. hic in* §, *Non sic*, *n.* 3, *not. ult.*

§. III.

Utrùm excommunicatio post appellationem lata, sed quæ per negligentiam deserta fuit, convalescat, vel non: & an talis excommunicatus nihilominus sit denuntiandus, & vitandus?

CXCI. De hac quæstione agitur in c. *Licèt.* 14.
h. t. in 6. Ubi Papa Bonifacius VIII. ita rescribit:
» licèt sententia excommunicationis post legitimam
» appellationem lata, per negligentiam appellantis
» illam non prosequentis non ratificetur, nec conva-
» lescat: Excommunicatus tamen nominatim, spe-
» cialiter, & expressè, si appellationem eandem, in-
» fra tempus ad ipsam prosequendam ab homine, vel
» à jure statutum, non fuerit, ut debuit, prosecutus,
» eo elapso, publicè denunciari, & tam in actibus ju-
» dicialibus, quàm extrajudicialibus evitari debet,
» atque à legitimis actibus amoveri, donec docue-
» rit, quòd post legitimam appellationem excom-
» municatus, & ipsa excommunicatio nulla fuerit.

CXCII. Pro explicatione hujus cap. notandum primò, si excommunicatus, post legitimam appellationem, id est, ex justa, & vera causa interpositam, eam debito tempore, per negligentiam non prosequatur, non ideo ratificantur, seu validantur attentata ab excommunicatore post appellationem, *Franc. hic n.* 1. & ratio est, quia per appellationem legitimam eximitur appellans à jurisdictione Judicis, ejusque jurisdictio suspenditur: ideòque tam excommunicatio, quàm alii actus gesti ab eo post appellationem valere non possunt, & per consequens neque ex post facto convalescere, quod enim nullum est ipso jure, non potest tractu temporis convalescere, nec ratificari, juxta *Reg. Jur.* 18. *in 6. Barb. hic n.* 3. Et quamvis in hoc c. solùm fiat mentio de excommunicatione, idem tamen est de sententia suspensionis, & interdicti, cùm sit eadem ratio, *arg. c. Statutum.* 13. *h. t. in 6.* imò etiam in qualibet alia sententia, quæ ipso jure nulla est, ita ut non esset necesse appellare, quia si tunc condemnatus appellaret, & appellationem non prosequeretur, non idcirco convalesceret sententia, ob dictam rationem, *Gl. hic V. Excommunicationis.*

Notandum secundò, quòad desertionem appellationis paria sunt non prosequi appellationem, intra terminum juris, vel hominis, de quo in *c. Personas.* 4. *& c. seq de appell. Franc. hic num.* 2. Quamvis autem appellans, post desertam appellationem, sine justo impedimento, non possit prosequi ipsam appellationem: potest tamen prosequi nullitatem excommunicationis, & dicere, illam esse nullam, non solùm quia lata est post appellationem, sed etiam ex alia causa coram quocunque Judice competente, *Clement. sicut*, 3. *de appellat. Franc. hic n.* 3.

Notandum tertiò, qui poterat prosequi suam appellationem, & id negligit, meritò punitur, nempe ut publicè denuncietur excommunicatus, & evitari debeat in judicio, & extra judicium, ut habetur in fine hujus c. ipse tamen non tenetur interim se gerere pro excommunicato, si in veritate non est excommunicatus, quia sententia excommunicationis fuit nulla, & quæ interim fecit, sunt valida, ut si eligat aliquem ad beneficium, quamvis id pendeat ex futuro eventu, si probata fuerit nulla excommunicatio, *Franc. hic num.* 2. *not.* 3. Neque verò sequitur, Iste fuit excommunicatus declaratus, & publicè denunciatus, ergo est excommunicatus, quia fortè revera non est excommunicatus, *Gl. hic V. Nunciari.*

§. IV.

An Prælatus Ecclesiasticus possit per laicos capere, vel conjicere in carcerem Clericos, sine pœna excommunicationis?

CXCIII. De hac quæstione agitur in c. *Si Clericos.* 15. *h. t. in 6.* Ubi Papa Bonifacius VIII. ita
rescribit: Si Episcopus, vel alius Prælatus Clericos »
suæ jurisdictioni subjectos propter commissa cri- »
mina (licèt nundum constet illos esse incorrigibi- »
les) mandat per laicos capi, & in carcere includi, »
ne fugiant: nec ipse est excommunicatus, nec lai- »
ci capientes excommunicationem incurrunt: quia »
nulla hic intervenit temeritas, nec injuria, nisi ex »
proposito excedant: ut si capientes Clericum, & »
ducentes in custodiam non resistentem, calce, pugno,
vel alio modo percuterent, tunc enim excederent, &
excommunicati forent, ut notat *Gl. hic V. Excedatur.*
Similiter si Clerici cautionem fidejussoriam dederint Episcopo, seu Prælato suo, de parendo juri, »
non debent in carcere detineri: nisi criminis enur- »
mitas, vel alia causa rationabilis suaserit eos deti- »
nendos. »

CXCIV. Ubi notandum primò, cùm textus hic *in princ.* loquatur in genere de Clericis, locum habet, sive sint Clerici in Sacris constituti, sive non: quamvis in modo capiendi, & detinendi inter eos sit servandum discrimen, juxta *c. Cùm beatus.* 8. *dist.* 45. *Gl. hic in princ. & Franc. not.* 1.

Notandum secundò, Clerici propter commissa delicta possunt capi, & detineri in vinculis per Judices laicos, ex mandato Episcopi, vel alterius Judicis Ecclesiastici, nec ideo ipsi illi incurrunt excommunicationem, quia illud non faciunt injuriosè aut temerariè, *Gl. hic in casu in notat. Franc. num.* 2. Hinc colligitur per sensum contrarium, quòd Clericus propter debitum civile non potest capi, & incarcerari, quia hic id solùm permittitur propter commissa delicta, *Franc. hic num.* 3. Ubi tamen id limitat, nisi tale debitum civile descendat ex crimine, quia tunc propter illud capi, & detineri in vinculis posset.

Notandum tertiò, quando Clericus etiam de jure propter crimen potest capi, & incarcerari, si det fidejussorem de parendo juri, non debet ulteriùs detineri, sed liber dimitti: nisi crimen esset adeo grave, ut timeretur, ne relictis fidejussoribus, aufugiat, vel ex alia rationabili causa. Multò magis verò relaxari debet carcer, si Clericus daret pignora, quæ major est cautio, quàm per fidejussores, *Gl. hic V. Fidejussoriam.*

CXCV. Postremò hoc loco addendum, quod circa suspensionem, & interdictum Episcoporum habetur in c. *Quia periculosum. 4. h. t. in 6.* Ubi Papa „ Bonifacius VIII. statuit, ut Episcopi, & alii Prælati „ Superiores (Archiepiscopi, Patriarchæ, & Primates) nullius Constitutionis, sententiæ, vel mandati occasione, sententiam suspensionis, & interdicti, ipso jure, incurrant, nisi in illis de Episcopis expressa mentio fiat. Ubi etiam ratio redditur in *princ.* quia periculosum est, ut Episcopi, eorumque Superiores, propter Pontificalis officii executionem, quod frequenter incumbit, in aliquo casu sententiam suspensionis, vel interdicti, ipso facto, „ incurrant. Nempe quia Officium Episcoporum, & iis Superiorum est communius, & generalius, & ideo multi gravarentur, si eorum Officium per suspensionem, vel interdictum impediri contingeret. Et hinc Papa, non tam Episcopis, quàm eorum subditis per hanc Constitutionem providere voluit *Gl. hic V. Quia periculosum.* Verùm hæc non est causa principalis, & adæquata, quæ potiùs est ipsa dignitas Episcopalis, ut colligitur ex c. *Si compromissarius. 37. §. Hujusmodi de Elect. in 6.* Ubi absolutè dicitur, quòd Episcopus nullam sententiam Suspensionis incurrat, nisi de ipso expressa mentio habeatur.

CXCVI. Notandum hic præterea primò, quamvis Constitutio pœnalis generaliter, & indirectè loquens, includat etiam Episcopos, ita ut in pœnam hujusmodi Constitutionis incidant, ut tradit *Gl. in c. Sciant. 12. V. Cuncti, & in c. Cupientes. 16. §. Cæterum. V. Suspensos. de Elect. in 6.* Id tamen fallit in pœna suspensionis, & interdicti, in qua nunquam includuntur Episcopi, nisi de illis expressa mentio fiat, ut dicitur hic in fine. Ac proinde non sufficerent verba generalia, vel universalia, ut si dicatur, *omnis, quilibet, vel quicunque*, quia ubi expressa mentio requiritur, non sufficiunt verba generalia, *Franc. hic n. 1.* Privilegium autem hoc competit Episcopo electo, & confirmato, licèt nondum consecrato, quia Episcopali dignitate jam est præditus, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 5. c. 8. n. 2.*

Notandum secundò, appellatione Episcoporum, etiam in materia pœnali, comprehenduntur iis Superiores, ut Archiepiscopi, & Patriarchæ, imò & Cardinales, in illis, quæ concernunt Officium Pontificale, quia non datur Ordo Superior Episcopali, unde se etiam Papa vocat Episcopum, *Gl. hic V. De Episcopis, Franc. n. 2.*

Notandum tertiò, Constitutio hæc habet locum, non solùm in pœna suspensionis ab officio, sed etiam à beneficio, *Gl. hic V. Officii*, & in c. *Si compromissarius. 37. §. Hujusmodi. V. De Iure de Elect. in 6.* quia spiritualia, sine temporalibus diu esse non possunt, adeòque Episcopus hujusmodi pœnam suspensionis à beneficio non incurret, si Constitutio, sententia, vel mandatum illam constituat, *Azor p. 2. l. 3. c. 32. q. 8. §. Quæres.*

Notandum quartò, privilegium concessum in hoc c. Episcopis, & iis Superioribus, ut sint liberi à pœna suspensionis, & interdicti, non habent Episcopi quoad pœnam excommunicationis, quia noluit Papa eos potiri hoc privilegio, ut essent quoque liberi à sententia excommunicationis, ipso jure, lata. Unde ipsi etiam comprehenduntur in c. *Si quis suadente. caus. 17. q. 4. & c. 1. de homicid. in 6. Gl. hic V. Suspensionis, & Azor cit. c. 32. q. 8.*

SECTIO VII.

DE SECUNDA CENSURA ECclesiastica, nempe Suspensione.

§. I.

Quid & quotuplex sit Suspensio Ecclesiastica?

CXCVII. ASSERTIO I. Suspensio propriè dicta est censura, per quam persona Ecclesiastica privatur usu, seu exercitio Ordinis, officii aut beneficii Ecclesiastici, quod illi competit, ratione alicujus potestatis Ecclesiasticæ, prout communiter definitur à Theologis, & Canonistis. Ubi censura ponitur loco generis, per quam differt suspensio à pœna exilii, carceris, vel privationis beneficii, quæ pœnæ non sunt censuræ, *Avila p. 3. de cens. dis. 1. dub. 2.* Dicitur secundò, *per quam persona Ecclesiastica*, quia laici non sunt capaces suspensionis propriè dictæ, sed soli Clerici, nam suspensio versatur circa Ecclesiasticas functiones, quas exerceri prohibet. Dicitur tertiò, *privatur usu, vel exercitio*, quia per suspensionem non aufertur ipsum officium, seu potestas Ordinis, vel jus Beneficii Ecclesiastici, sed suspenditur tantùm, seu impeditur ejus usus, sive exercitium, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 1. n. 1.* Distinguitur autem suspensio ab excommunicatione majore, tum quia hæc privat communibus Ecclesiæ suffragiis, & communicatione fidelium in Divinis, & humanis, & aliis multis, quibus non privat suspensio. Tum quia excommunicatio, etsi privet receptione, vel etiam administratione Sacramentorum, non tamen privat, in quantum talis administratio, est exercitium Ecclesiasticæ potestatis, sicut privat suspensio, sed quatenus est quædam communicatio cum fidelibus, *Avila c. l. §. Ex dictis sequitur.* à minore verò excommunicatione distinguitur suspensio, quia illa privat solùm passiva susceptione Sacramentorum: suspensio verò privat non passivâ, sed activa collatione Sacramentorum, nec restringitur ad Sacramenta, sed etiam ad alias actiones, seu functiones se extendit, quas prohibet exerceri, *Tanner. tom. 4. dis. 6. q. 10. dub. 7. n. 129.*

Differt secundò, suspensio ab Interdicto, tum quia suspensio non potest incurri, nisi ob propriam culpam, interdictum verò potest, sine propria culpa, incurri; tum quia interdictum prohibet administrationem aliquorum Sacramentorum, & celebrationem Divinorum Officiorum, & Ecclesiasticâ privat sepulturâ; non item suspensio, ut ea infra dicenda patebit, *Avila c. l.*

Differt

Differt tertiò. Suspensio à degradatione, & depositione, quia hæ privant universaliter, & in perpetuum ipso officio, & beneficio Ecclesiastico, sine spe restitutionis, non autem suspensio.

CXCVIII. Assertio 2. Suspensio dividitur primò, in totalem & partialem. Totalis rursum duplex est, vel simpliciter totalis, quæ est simul ab officio, & beneficio, eáque ferri potest duobus modis. Primò expressè, tam ab officio, quàm beneficio, cujus exemplum habetur in c. *Tuarum.* 11. *de privileg. & Clement.* 1. *de Decimis.* Secundò ita ut absolutè, & sine addito feratur suspensio, neque ex adjunctis limitatio aliqua colligi possit, tunc enim non est ratio, cur magis intelligatur de suspensione ab officio, quàm à beneficio, nam propositio indefinita æquivalet universali. Exemplum est in *Extravag. Divinæ.* 4. *de privileg. Inter communes. & Clem.* 1. *eod.* Vel est suspensio totalis secundùm quid, nimirum ab officio, vel beneficio tantùm. Suspensio totalis ab officio dicitur, per quam aliquis ab omni officio spirituali, tum Ordinis, tum jurisdictionis, & Ecclesiasticæ administrationis prohibetur. Totalis verò suspensio à beneficio est, per quam aliquis ab omni beneficio Ecclesiastico, quoad ejus administrationem, & fructuum perceptionem suspenditur.

CXCIX. Partialis suspensio fit, vel à certo tantùm officio, aut parte ejus, v. g. ab Ordine tantùm, per quam prohibetur omne exercitium Ordinis, vel à certo Ordine, per quam prohibentur omnes functiones illius Ordinis, v. g. Sacerdotalis: vel à certa functione, sive actu Ordinis, v. g. ab audiendis Confessionibus, vel celebratione Missæ. Vel à jurisdictione tantùm, ita ut nullos actus jurisdictionis suspensus possit exercere: aut à certo tantùm actu jurisdictionis, vel quasi jurisdictionis, v. g. à collatione beneficij, vel voce Suffragij in electione. Vel denique fit suspensio, non ab omni simpliciter beneficio, sed certo tantùm, aut parte beneficij, v. g. à dimidia parte fructuum, aut distributionibus quotidianis. Aliqui faciunt trimembrem divisionem, in suspensionem ab Ordine, & à jurisdictione, & à beneficio, quia suspensio ab Ordine, & à jurisdictione spectat ad suspensionē à beneficio, *Tann. cit. dub.* 7. *n.* 132.

Præterea quælibet ex prædictis suspensionibus, vel fertur à jure, vel ab homine: item vel est temporalis, quæ ad certum tempus v. g. triennium durat, & elapso termino, cessat; vel est perpetua, sive quæ nullum certum terminum præfixum habet, & non tollitur, nisi per absolutionem, *Tanner. cit. l.* Plura de hoc videri possunt apud *Suar. dis.* 25. *de cens. s.* 2.

CC. Ex dictis infertur primò, quando suspenditur quis determinatè ab officio, sive à jure, sive ab homine, non censetur eo ipso etiam suspendi à beneficio, nisi id exprimatur, ut docet *Suar. dis.* 26. *de cens. s.* 3. *n.* 4. *Sanch. l.* 3. *de matr. dis.* 51. *n.* 12. & est communior sententia DD. Probatur, quia in Jure interdum exprimitur suspensio ab officio, & beneficio, c. *Tam litteris.* 33. *in fine.* ibi: *ab officio, & beneficio denuncietis esse suspensos, de testib.* c. *Tuarum.* 11. ibi: *ab officio, beneficióque suspendas, de privileg. &* c. 1. *de secund. nupt.* ibi: *ab officio, beneficióque suspensum.* quandoque verò ponitur suspensio ab officio, ut in c. *Quia in omnibus.* 3. *in fine. de usuris.* c. *ult.* §. *fin. de Clandest. despons.* & quandoque simpliciter à beneficio, c. *Cùm in cunctis.* 7. §. *fin. de Elect.* Ea quo patet, quòd suspensio ab officio, & à beneficio sunt diversæ species suspensionum, ita ut una non contineatur sub altera, nisi utraque exprimatur: cùm ergo sint diversæ pœnæ, & una possit executioni mandari sine altera, sequitur, quòd suspensus ab officio, non est censendus suspensus à beneficio, dum id non exprimitur, quia in pœnis, quippe odiosis, non est facienda extensio ab una ad alteram non expressam: Idque confirmatur ex c. *Inter.* 10. *de purg. Can.* ubi habetur, quòd suspensio ab officio per se non sit conjuncta cum suspensione à beneficio. Nec obstat, quòd beneficium datur propter officium, ergo is, cui interdictum est officium, eo ipso etiam est suspensus à beneficio. Sed neg. cons. nam licèt beneficia curata sint propter officium præstandum: acquisito tamen titulo beneficij, illud non amittitur, eò quòd officium præstari nequeat pro tempore à suspenso: sicut neque potest ab eo, qui ad tempus ægrotat, & tamen interim beneficium retinet, & fructus illius percipit, *Tanner. cit. l. n.* 136. Deinde suspenso ab officio adhuc relinquitur beneficium, & fructus percipit, propter officium, quia tenetur recitare Horas Canonicas, & sic satisfacit officio, quatenus ei concessum est: alia verò Ministeria Ecclesiastica per substitutum, seu Vicarium præstare potest. Item potest suspensus ab officio, adhuc in temporalibus licitè administrare beneficium, quia hoc datur, non tantùm, ut Clericus administret in spiritualibus, quod prohibitum est suspenso ab officio, sed etiam in temporalibus, quod licitè adhuc potest, *Sanch. cit. l.* Veruntamen illicitè confertur novum beneficium absolutè, & totaliter suspenso ab officio, ut patet ex c. *Cùm dilectus.* 8. *de consuetud* quamvis collatio ei facta non sit ipso jure irrita, sed irritanda, c. *ult. de Cleric. excomm* quia ex illo reatu plus non colligitur, *Suar. cit. dis.* 26. *de cens. s.* 3. *n.* 7. *&* 8. *Laym. cit. c.* 1. *n.* 3. *in fine.* ubi ait, quòd hæc sententia saltem in foro conscientiæ locum habere possit. Similiter si Clericus ob grave delictum sit perpetuò suspensus ab officio, ipso titulo beneficij est privandus, *Sanch. cit. dis.* 51. *n.* 13. *Laym. cit. c.* 1. *n.* 3. *concl.* 1.

CCI. Infertur secundò. Sed & vice versâ, suspensus à beneficio, non ideo censetur suspensus ab officio. Quare talis suspensus impeditur, ne percipere possit ullos fructus, & reditus temporales beneficij sui, *Suar. dis.* 27. *de cens. s.* 1. *n.* 29. imò etiam arcetur ab omni administratione beneficij, quæ ad fructuum perceptionem ordinatur, quia cui aliquid prohibitum est, etiam ea sunt prohibita, quæ ad illud ordinantur, *Suar. cit. l. num.* 31. & ideo œconomus constitui debet, qui fructus colligat: si verò sic suspensus administrationi beneficij sibi prohibitæ se ingerat, ipso jure, eo privatur, c. *Cupientes.* 16. §. *Cæterum, de Elect. Laym. cit. c.* 1. *n.* 3. *coroll.* 2. non potest autem suspensus à beneficio percipere fructus illius, etiamsi indigeat, & aliunde habere alimenta non possit, si sit suspensus propter contumaciam, quia suâ culpâ patitur eam necessitatem, quâ facilè liberari poterit à contumacia consistendo, *Suar. cit. dis.* 27. *s.* 2. *n.* 5. Quamvis aliqui existiment, suspensum à beneficio posse, si egeat, percipere fructus beneficij sui, maximè quotidianas distributiones, si Divinis Officijs interfuit, dummodo per ipsum

non

non stet, quin à censura liberetur, *Laym. cit. l. n. 4.* ubi ex *Petro Navarr.* addit, quòd suspensus à beneficio, vel etiam excommunicatus, lucretur omnes fructus, si officium præstet, nisi sint fructus valde copiosi.

Porro suspensus à beneficio simpliciter non est ita prohibitus à novo beneficio acquirendo, ut collatio ei facta ipso jure sit irrita, quamvis à Judice, sive Superiore sit irritanda, ut colligitur ex *c. ult. de Cleric. Excomm. Suar. cit. disp. 27. s. 1. n. 26.* Ratio est, quia electio, vel collatio propriè non numerantur inter fructus beneficij, quorum perceptio prohibita est sic suspenso, sed potiùs sunt actus officij, & quasi jurisdictionis sibi ratione beneficij competentis, quàm fructus beneficij. Unde Auctor Canonis, cùm vult suspendere aliquem, non tantùm à beneficio, sed etiam à jure eligendi, vel conferendi illud, id ipsum exprimit, *Laym. cit. l. §. Illud. n. 4.* Imò universim loquendo, suspensus à beneficio simpliciter potest exercere omnes actus jurisdictionis, sibi ratione officij, sive muneris Clericalis competentis, & omnem administrationem habet: quio etiam adhuc tenetur suum officium præstare, & omnia in spiritualibus, & temporalibus exercere, seu administrare, perinde ac si fructus beneficij perciperet, quia suspensio debet ei esse pœna, non liberatio obligationis, ut tradit *Gl.* communiter recepta in *c. Cum Vintoniensis. a 5. V. Admiserunt. de Elect.*

CCII. Infertur tertiò. Suspensus ab Ordine, sine alia limitatione, non est suspensus à jurisdictione, ac proinde exercere potest omnes actus jurisdictionis, qui actualem usum Ordinis non requirunt, v. g. Episcopus suspensus ab Ordine tantùm potest delegare alteri potestatem absolvendi, quamvis ipse audire Confessiones, & à peccatis absolvere non possit, *Suar. cit. disp. 26. de cens. s. 4. n. 2. & 3. Laym. cit. c. 1. n. 5. corol. 3.* quia suspensus ab Ordine in genere, & indefinitè est ab omnibus suspensus: non autem à jurisdictione, à qua suspensio ab Ordine abstrahit, nam Ordo est quid distinctum à jurisdictione, neque necessariò illi annexus, *Avila p. 3. disp. 2. dub. 1. concl. 3.*

Infertur quartò. Episcopus suspensus ab Ordine Episcopali tantùm, vel à Pontificalibus non potest exercere actus Ordinis, qui Episcopi sunt proprij, quales sunt Ordines conferre, confirmare, Ecclesias, Altaria, & Virgines consecrare &c. potest tamen exercere actus, qui jure ordinario Sacerdoti competere, vel sine Pontificalibus peragi possunt, ut celebrare Missam sine Pontificalibus, audire Confessiones &c.

CCIII. Infertur quintò. Suspensus ab Ordine superiore, non ideo suspensus est ab inferiore, sic enim suspensus ab Officio Sacerdotali, non prohibetur solemniter canere Epistolam, vel Evangelium, nam qui prohibet majus, non censetur prohibere minus, *Suar. cit. disp. 26. s. 4. n. 9.* Contrà verò suspensus ab Ordine inferiore, censetur etiam suspensus à superiore, ut multi docent apud *Suar. cit. loc. n. 10.* quia cui non licet, quod minus est, non debet ei licere, quod majus est, *Arg. l. Relegatorum. 7. §. ult. ff. de Interdict.* Verùm idem *Suar. cit. l. n. 14.* & alij id restringunt ad actus inter se connexos, si nimirum in actu Ordinis superioris includatur actus inferioris, à quo aliquis est suspensus: sic enim Sacerdos suspensus ab Ordine Diaconi, censetur etiam, hoc ipso suspensus à celebranda Missa, quæ non fit, sine Evangelio, quia cùm quid viâ unâ prohibetur alicui, non debet ad id aliâ viâ admitti, *Reg. jur. 84. in 6.* potest tamen ita suspensus Sacerdos exercere alia munia Sacerdotalia, ut Confessiones audire, baptizare solemniter &c. sine nota irregularitatis: quamvis non sine indecentia aliqua, cùm minùs decens sit, ut qui non potest exercere actus Ordinis inferioris, exerceat actus Ordinis superioris. Similiter suspensus à collatione Ordinis inferioris, licitè cōfert Superiorē, quia majorum Ordinum collatio non est necessariò connexa cum collatione minorū, cùm possint in aliqua Ecclesia conferri Ordines majores ijs, qui jam habent minores: & potest Superior, si ita velit, prohibere alicui id, quod minus est, non prohibendo id, quod majus est, præsertim si in exercitio minoris, & non majoris delictum sit commissum, ut in eo quis puniatur, in quo deliquit. Sic etiam Episcopus suspensus à collatione Confirmationis, licitè confert Ordines, quamvis hoc majus sit, sed non connexum, *Laym. cit. c. 1. n. 6. coroll. 6.*

CCIV. Infertur 6. Suspensus à jurisdictione simpliciter non prohibetur exercere omnes actus Ordinis, qui jurisdictionem non requirunt, quia suspensio à jurisdictione non includit suspensionem ab Ordine, nec hæc illam; nam sicut jurisdictio non supponit necessariò Ordinem, ita etiam Ordo non semper supponit jurisdictionem ad suos actus exercendos. Unde suspensus à jurisdictione potest facere Sacrum, & alia Sacramenta administrare, non autem absolvere Sacramentaliter à peccatis, quia ad substantiam hujus absolutionis requiritur jurisdictio, ita ut sine illa nec valida sit à suspenso facta, quia deest necessaria potestas ad ejus valorem. Quòd si jurisdictio solùm requiratur ad licitè exercendum aliquem actum Ordinis, suspensus à jurisdictione validè quidem, sed non licitè, sic suspensus eum exercebit. Ut si Parochus ita suspensus, velut Pastor ordinarius, dispenset Sacramenta ovibus suis, *Suar. cit. disp. 26. s. 4. n. 16.* Si denique aliquis sit suspensus à jurisdictione, quoad certum actum, v. g. collationem beneficiorum, tum ab eo solùm actu suspensus esse intelligitur, *Suar. cit. l. n. 17.*

§. II.

Quis possit censuram suspensionis ferre, & in quos, & ob quam causam, & quis ab illa absolvere?

CCV. Assertio I. Omnis & solus ille, qui potest excommunicare, potest etiam suspendere, ut ex communi docet *Suar. disp. 28. de cens. s. 1. num. 2.* Ratio est, quia una & eadem est potestas jurisdictionis ad ferendas censuras, quia omnes ad eundem finem ordinantur, scilicet ad coërcendam contumaciam, & inobedientiam rebellium. Neque verò requiritur, ut præcedat monitio ad ferendam suspensionem, ob peccatum præteritum, vel futurum, nisi ab ho-

ab homine, seu Judice ob contumaciam sit ferenda, *Tanner. tom. 4. dis. 6. q. 10. dub. 7. n. 140.*

CCVI. Assertio 2. Omnes & soli Clerici, præter Papam, possunt censurâ suspensionis ligari, *Suar. cit. dis. 28. s. 2. n. 1.* & alij. Ratio est, quia est quædam privatio usûs Ecclesiasticæ potestatis, cujus soli Clerici sunt capaces. Probabile tamen est, etiam Abbatissam posse suspensionem incurrere, quia est persona Ecclesiastica capax spiritualis officij, & cujusdam jurisdictionis spiritualis, saltem ex commissione, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 2. n. 2. Tanner. cit. l.* Episcopi tamen ex privilegio non incurrunt suspensionis, vel interdicti sententiam generalem à jure latam, nisi eorum expressa fiat mentio, *c. Quia periculosum. 42. h. t. in 6.* de quo dictum suprà *n. 195. & seq. h. t.* Porro non tantùm singulares personæ, sed tota Communitas, seu Collegium Clericorum suspensione, vel interdicto ligari potest, idque vel collectivè, ut ipsum v. g. totum Corpus Capituli suspendatur: vel distributivè singuli è corpore, dummodo noxij sint, suspendantur, *Suar. cit. dis. 28. s. 3. n. 1.* qui duo modi interdum concurrunt, ut patet ex *c. Quia sæpe. 4. de Elect. in 6.* ubi tum totum Capituli Corpus, tum singuli Capitulares, qui bona Prælati defuncti occupârunt, vel diripuerunt, ab officijs, & beneficijs sunt suspensi, *Suar. cit. l. n. 6. Laym. cit. l. num. 3.*

CCVII. Assertio 3. Suspensio propriè dicta, prout est censura, quæ infligitur propter contumaciam, vel saltem, pœna Ecclesiastica, non incurritur, nisi ob propriam culpam, eámque mortalem, prout communiter imponi solet, etiam ab homine, quia cùm pœna debeat esse commensurata culpæ, suspensiones autem ab officio, beneficio, ordine &c. sunt graves pœnæ, ideo communiter requirunt culpam gravem, seu mortalem. Quòd si levis sit suspensio, v. g. ab uno actu electionis, Missâ celebrandâ, uno die, vel ad breve tempus, potest etiam alicui imponi propter levem, seu venialem culpam, *Suar. cit. dis. 28. s. 4. n. 3. Laym. cit. l. c. 3. n. 1. & 2.*

CCVIII. Assertio 4. Suspensio tribus modis tolli potest. Primò, si suspensio imposita fuit, ob delictum præteritum, ad certum tempus v. g. ad triennium, vel sub conditione, v. g. donec satisfecerit, elapso eo tempore, vel impletâ conditione, per se ipsam cessat, sine alia absolutione, sive sit imposita à Jure, sive etiam ab homine, in quo differt suspensio ab excommunicatione, *Suar. dis. 29. de cens. sec. 1. Avila p. 3. dis. 6. dub. 1. Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 4. n. 1. Tanner. cit. dub. 7. n. 142.*

Secundò, suspensio, quæ propriè dicta censura est, & inflicta est propter contumaciam, tollitur per absolutionem, si suspensus à contumacia, seu inobedientia recesserit, *Suar. cit. dis. 29. s. 2. n. 1. Laym. cit. l. n. 2.* atque à tali suspensione juris potest absolvere Episcopus, vel alius quasi Episcopalem jurisdictionem obtinens, si Sedi Apostolicæ non sit specialiter reservata, *Arg. c. Nuper. 29. h. t. & c. Ex literis. 11. de constit. Suar. cit. dis. 29. s. 2. n. 6. Avila cit. l. dub. 1. concl. 3. Laym. cit. l. n. 2.* Porro Parochi, aliique Confessarij expositi non possunt jure ordinario absolvere à talibus suspensionibus etiam Jure communi non reservatis, sive sint impositæ à jure, sive ab homine, nisi talis potestas absolvendi eis competat ex speciali privilegio, vel nisi ex delegatione ejus, ad quem talis absolutio jure ordinario spectat, *Avila cit. l. concl. 2. Laym. cit. l.*

Tertiò tollitur suspensio per relaxationem, seu dispensationem, quæ imposita fuit ob delictum merè præteritum, tanquam pura pœna: idque dupliciter fieri potest, vel ad certum tempus, v. g. qui hoc fecerit, per triennium sit suspensus ab officio, & beneficio: & tunc pœna non potest relaxari, ante illum terminum elapsum, nisi per dispensationem factam ab Auctore Canonis, vel ejus Successore, aut delegato, quia inferior v. g. Episcopus, sicut non potest dispensare in lege Superioris, ita nec pœnam ei annexam relaxare potest, *Gl.* recepta *in c. Cupientes. 16. §. Cæterum. V. Suspensos. de Elect.* in 6. Vel secundò suspensio fertur, ut pœna in perpetuum, sine spe relaxationis: & tunc inferior v. g. Episcopus non potest dispensare in tali suspensione Canonis, nisi ei sit specialiter concessum, quia auctor Canonis censetur sibi dispensationem in tali irremissibili suspensione reservâsse, *Laym. cit. c. 4. n. 5.* ubi *n. 4.* notat, quòd tales suspensiones, quæ etiam ut puræ pœnæ feruntur, propter delictum in perpetuum, aut ad tempus sæpe sine discrimine non per dispensationem, sed per absolutionem tolli dicantur, apud quem plura de hac re videri possunt.

Porro Jure novo Concilij Tridentini *Sess. 24. c. 6. de reform.* possunt Episcopi absolvere subditos ab omni suspensione, etiam reservatâ Papæ, dummodo proveniat ex delicto occulto, nec deducto ad forum contentiosum, *Avila p. 3. dis. 6. dub. 1. concl. 7.* Illud hîc addendum, quòd suspensus potest absolvi ab omni excommunicatione etiam majore, & ab omnibus peccatis, & Eucharistiam, aliáve Sacramenta recipere, etiam durante suspensione, & postea primùm à suspensione absolvi, ut ex communi docet *Tanner. cit. dub. 7. n. 142.*

§. III.

Aliæ nonnullæ quæstiones circa suspensionem proponuntur, & resolvuntur.

CCIX. Quæritur primò. Quis sit effectus suspensionis? Resp. effectus principalis est, quòd si suspensus aliquem actum, à quo est suspensus, exerceat, graviter peccat, si materia gravis sit, ac præterea si durante suspensione actus Ordinis exerceat, ipso facto, contrahit irregularitatem, ut patet ex *c. 1. h. t. in 6. & c. 1. de sent. & re jud. in 6. & c. Si quis, 6. caus. 1. q. 3. Suar. dis. 26. sec. 2. n. 3. Tanner. cit. dub. 7. num. 136.*

CCX. Quæritur secundò. An acta à suspenso sint valida? Resp. actus Ordinis sunt validi (exceptâ absolutione Sacramentali, quæ jurisdictionem requirit) quia horum actuum valorem Ecclesia impedire non potest, si debito modo conferantur. At verò actus, qui jurisdictionem requirunt, per se sunt invalidi, quia suspensus est actuali jurisdictione privatus; idque Jure Canonico non minùs, imò expressiùs, quàm de excommunicatione est statutum. Quòd si tamen suspensus sit occultus, & ab Ecclesia com-

munlter toleretur in publico officio, acta ejus valent, quia Ecclesia supplet defectum, propter commune bonum, *Suar. dis. 26. de cens. s. 2. n. 2.* ubi addit, si suspensus non sit specialiter denunciatus, quamvis quoad se sit prohibitus, ne officium suum exerceat, peccat quidem, si id ex se, & sponte facit: quoad alios tamen non est privatus jurisdictione, sicut idem de excommunicatione docetur, *Suar. cit. l. Tanner. cit. dub. 7. n. 138.*

CCXI. Quæritur tertiò. An etiam alij prohibeutur cum suspensis ab officio communicare, saltem in illis casibus, à quibus sunt suspensi? Resp. suspensio per se non privat communicatione cum alijs, sicut excommunicatio privat, ac proinde suspensus etiam nominatim denunciatus, quantum est ex vi censuræ, & præcepti Ecclesiastici, à nemine est vitandus, quia nullum hujus rei præceptum, & nullum jus, in quo hic effectus suspensioni tribuatur, extat: dummodo tamen nemo ad actum ipsi prohibitum sic suspensum inducat, neque in eo ipsi cooperetur, hoc enim peccatum foret contra Jus Divinum, & naturale, ac intrinsecè malum, *Suar. dis. 27. s. 3. n. 7. Tann. cit. l. n. 139.* Sed neque propter talem communicationem cum suspenso ulla censura, vel pœna imposita est ei, qui sic cum eo communicat, ideóque nec minor excommunicatio propterea incurritur, sicut in communicatione cum excommunicato, in quo etiam differt suspensio ab excommunicatione, *Suar. cit. l. n. 8. Tanner. cit. l.*

CCXII. Quæritur quartò. Quid Jure Canonico statutum sit circa suspensionem ab ingressu Ecclesiæ? Resp. de hoc agitur in *c. Is, cui. 20. h. t. in 6.*
„ ubi sic decernitur: Is, cui ingressus Ecclesiæ est in-
„ terdictus (ab homine, vel à jure, *Gl. hîc V. eod.*)
„ adeóque qui est suspensus ab ingressu Ecclesiæ,
„ cùm sibi per consequens in ipsa Ecclesia Divino-
„ rum celebratio censeatur interdicta, efficitur irre-
„ gularis, si agens in suo officio, & priùs se in ea Ec-
„ clesia in Divinis Officijs ingerat, & si talis hac su-
„ spensione, seu interdicto durante, moriatur, in Ec-
„ clesia, vel cœmeterio sepeliri non debet, nisi priùs
„ pœnituerit. Porro sicut excommunicatio, ita &
„ lata ab officio, vel ab ingressu Ecclesiæ suspensio,
„ vel ipsius effectus, per sequentem appellationem
„ non suspenditur.

CCXIII. Pro explicatione hujus c. notandum primò, qui suspensus est, sive cui interdictus est ingressus Ecclesiæ, ille privatus est omni participatione Divinorum in Ecclesia, ita ut nec celebrare in ea possit, nec conferre aut recipere Sacramenta, nec Missam, aut aliud Divinum Officium audire, nec Ministerium aliquod sacrum exercere, *Suar. dis. 35. s. 4. n. 5.* quamvis extra Ecclesiam illa omnia exercere possit, ut sub dio, vel tentorio, vel in Oratorio privato, *Gl. hîc V. In ea.* Nomine autem Ecclesiæ intelligitur hîc quodlibet Templum auctoritate Episcopi publicè deputatum ad Divina Officia celebranda, & audienda, sive illud sit consecratum, aut benedictum, vel non, *Suar. cit. l. n. 6.* Potest tamen sic suspensus in Ecclesia recipere Sacramenta, orare, & recitare Horas, tempore, quo non celebrantur Divina in Ecclesia, imò & tempore, quo celebrantur, transire licet per Ecclesiam, *Avila p. 3. dis. 2. dub. 1. concl. 13.*

Notandum secundò. Hæc suspensio ab ingressu Ecclesiæ non est propriè dicta censura suspensionis, quia hæc non privat celebratione, & participatione Sacramentorum, nec sepulturâ, sed potiùs est interdictum, non locale, sed personale, neque totale, sed partiale, quod privat solùm celebratione, & participatione Divinorum in Ecclesia, *Suar. cit. l. n. 4. Avila cit. l.*

Notandum tertiò. Suspensus, sive interdictus ab ingressu Ecclesiæ non potest in Ecclesia, vel Cœmeterio Ecclesiastico sepeliri, nisi signa pœnitentiæ, ediderit, tunc enim sepeliri potest in loco sacro, sed priùs absolvi debet, ut colligitur ex hoc c. *Suar. dis. 38. de cens. s. 1. n. 20. & 21.* ubi ait, quòd sensus hujus cap. sit, quando aliquis suspensus, seu potiùs interdictus ab ingressu Ecclesiæ, signa pœnitentiæ exhibuit, possit in Ecclesia sepeliri, non quòd ipso facto per pœnitentiam tollatur ipsa suspensio, vel interdictum, absque alia relaxatione, sed quia debet priùs absolvi ab interdicto, cujus relaxatio à quolibet Sacerdote fieri potest: & postea eo relaxato, non debet Ecclesiasticâ sepulturâ privari, & hanc esse legitimam interpretationem hujus c. ait *Suar. cit. l. & Franc. hîc §. Talis. n. 3.* ubi ait, tutius esse, ut fiat relaxatio, quæ etiam post mortem fieri potest, si signa contritionis interdictus dedit.

Notandum quartò. Sicut excommunicatio, ita etiam suspensio ab officio, vel ingressu Ecclesiæ, vel etiam interdictum per sequentem appellationem non suspenditur. Ratio est, quia cùm hujusmodi sententiæ trahant secum executionem, non suspenduntur per appellationem, *Franc. hîc §. ult. n. 1.* ubi id limitat *n. 2.* quando tales sententiæ purè proferuntur; secùs si in diem, vel sub conditione, quia tunc per appellationem interpositam, ante diem, vel conditionis eventum suspenderentur, ubi alias duas limitationes addit.

CCXIV. Illud denique prædictis de suspensionibus est addendum, quòd suspensus ab Officio, Ordine, vel jurisdictione in uno loco, ubique est suspensus, ita ut nullibi possit exercere actus illius potestatis, à qua est suspensus, donec absolvatur, quia censura immediatè afficit personam, ideóque eam comitatur, etiam extra territorium ferentis, nisi ex circumstantijs, vel aliunde contrarium constet: Idémque est de alijs censuris, *Laym. cit. p. 3. c. 1. n. 7.* Porro de suspensionibus particularibus pluribus actum est proprijs suis locis.

SECTIO VIII.

DE TERTIA CENSURA ECclesiastica, nempe Interdicto.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Interdictum?

CCXV. Assertio 1. Interdictum est Censura Ecclesiastica, per quam prohibetur participatio certorum Sacramentorum, omnium Divinorum Officiorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ. Ita communiter DD. apud *Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. t. 1. n. 1.* & sumitur

c. Non est. 11. ibi: Nulla Divina Officia de sponsal. & matr. & c. Quod in te. 11. ibi: tam unctio, quàm Ecclesiastica sepultura, de pænit. & remiss. Addunt nonnulli hæc verba, *quatenus hæc omnia ad divinum cultum spectant*, sive quatenus sunt rerum spiritualium quædam participatio: per quæ Interdictum distinguitur à suspensione, & excommunicatione, quia licèt omnes censuræ spiritualibus quibusdam bonis privent, non tamen privant iisdem, sub eadem ratione formali: nam excommunicatio privat Sacramentis, & Divinis officiis, non quatenus sunt res sacræ, sed quatenus habent rationem communicationis cum aliis fidelibus: suspensio privat spiritualibus bonis, quatenus proveniunt ex potestate aliqua Ecclesiastica, seu ministerio ac officio, & quidem usu activo, & tantùm Clericos. At verò Interdictum formaliter privat solùm usu sacrarum rerum independenter à communicatione cum aliis fidelibus: excommunicatio autem privat usu rerum sacrarum, non quatenus est usus rerum sacrarum, sed quatenus est communicatio cum aliis fidelibus, & privat non solùm communicatione in Divinis, sed etiam in humanis, in quo etiam differt excommunicatio ab interdicto, *Suar. dis. 32. de cens. sec. 1. n. 4.*

CCXVI. Assertio 2. Interdictum dividitur primò, in locale, & personale. Locale est, quo immediatè locus ipse interdicitur, ne Divina celebrentur, vel audiantur: & aliæ functiones prohibitæ fiant in tali loco, sive ab Indigenis, sive alienigenis. Personale interdictum est, quo immediatè interdicuntur ipsæ personæ, non locus, & tunc illæ personæ nec hic, nec alibi possunt exercere functiones sacras per Interdictum prohibitas. Addunt aliqui tertium Interdictum, locale & personale simul, quod à nonnullis mixtum appellatur, quo immediatè, & locus, & personæ, secundùm se, interdicuntur, v.g. Civitas, & ejus Incolæ. Secundò, Interdictum tam locale, quàm personale subdividitur in generale, & speciale, seu particulare: generale est, quo interdicitur locus generalis, id est, plura loca complectens, ut Regnum, Provincia, Civitas, Pagus, Castrum, Villa, juxta *c. Cum in partibus. 17. de V. S.* Ubi Innocentius III. vocat Interdictum generale, non solùm quando interdicitur Regnum, vel Provincia, sed etiam quando Civitas, Villa vel Castrum: & quodcunque aliud interdictum intelligitur esse speciale. Interdictum locale particulare est, cùm interdicitur locus particularis, unus vel plures, v.g. Ecclesia Parochialis, vel plures Ecclesiæ particulares, tunc enim virtute sunt plura interdicta specialia, cùm non interdicatur unus locus communis. Porro Interdictum loci generale, & particulare in eo etiam inter se differunt, quia si Civitas v.g. sit interdicta, neque intra, neque extra Ecclesias Civitatis, Divina officia celebrare licet: secus est, si Interdicto particulari, tunc enim licitum est extra hæc Templa v.g. in privatis Oratoriis Divina officia celebrare, *Laym. l. 1. tr. 5. c. 1. n. 2.*

CCXVII. Tertiò Interdictum personale similiter dividitur in generale, & particulare. Generale est, quo interdicitur aliqua Communitas, prout est unum corpus politicum, v.g. populus unius Provinciæ, Civitatis vel Pagi; item Universitas, Collegium, Capitulum, cujusmodi interdictum obligat omnia & singula membra, seu partes communitatis, quamdiu manent membra Communitatis interdictæ, & quidem etiam innocentes, nisi specialiter exprimantur. Neque tamen innocentes per interdictum proprie puniuntur, quia per se, & propriè illâ non ligantur, sed solùm per accidens, quia sunt in loco, vel pars Communitatis interdictæ, unde consequenter damnum sentiunt, quatenus id necessarium est ad nocentes puniendos, & corrigendos, & honorem Ecclesiæ defendendum: ac proinde hæc subtractio respectu innocentium, qui culpâ suâ interdicto causam non dederunt, non habet rationem pœnæ propriè dictæ, sed necessariæ defensionis: quòd si ex tali loco discedant, cessat omne eorum impedimentum, *Laym. c. l. n. 3.* Interdictum verò personale particulare est, cùm persona particularis interdicitur, una vel plures, ut sunt plures, & particulares personæ: & non per modum unius Communitatis, ut si v.g. omnes & singuli interdicuntur, qui Episcopum, vel Consulem occiderunt, vel aliud facinus patrarunt, tametsi ignoti sint: nam hujusmodi interdictum afficit singulas personas immediatè, ratione sui, & non tantùm ratione loci, vel Communitatis, cujus sunt pars, ideóque respectu illarum ubique vim suam obtinet: & in hoc casu sunt quasi plura particularia interdicta unâ generali sententiâ comprehensa, *Laym. cit. c. 5. n. 2. in fine.*

CCXVIII. Quartò dividitur interdictum Ecclesiasticum in totale, & partiale. Totale est, quod omnes effectus interdicti habet, quando scilicet interdictum in locum, & personam absolutè fertur, & sine ulla determinatione. Particulare est, quod non omnes effectus habet: in quo differunt suspensio, & interdictum ab excommunicatione propriè dicta, quia hujus effectus omnes connexi sunt, & ab ea separari non possunt, non item in suspensione, & interdicto, *Laym. c. l. Tann. cit. dis. 6. q. 10. dub. 8. n. 149.* Talis species partialis interdicti est interdictum ab ingressu Ecclesiæ, de quo dictum suprà.

§. II.

Quanam sub Interdicto generaliter promulgato comprehenduntur, vel non?

CCXIX. De hac quæstione agitur inprimis in c. *Si sententia. 16. h. t. in 6.* ubi *in princ.* statuitur: si sententia interdicti in Clerum alicujus Ecclesiæ proferatur, non intelligitur interdictus populus, nec è converso interdicto populo, Clerus, nisi aliud in ea sententia sit expressum. Unde sive Clero, sive populo interdicto, alter (Clerus vel populus) potest licitè interesse Divinis. Quòd si Civitas propter delictum Domini, vel Rectoris ejusdem sit interdicta, Cives, si non sunt culpabiles, nec in pœnam Domini, vel Rectoris interdicti, possunt licitè extra civitatem interesse Divinis. At verò interdicto populo, singulares personæ ex eo, quas interdictas esse constat, non debent alicubi (etiam in loco non interdicto) audire Divina, nec Ecclesiastica recipere Sacramenta, exceptis casibus Jure expressis. Ubi etiam ratio redditur, ne sententia interdicti careat effectu, cùm auditio Divinorum,

" & receptio Sacramentorum populo, & universis " non competat.

CCXX. Pro explicatione hujus c. notandum primò, quamvis Jure communi non possit ferri excommunicatio in Universitatem, seu collegium, ut suprà dictum, potest tamen ferri interdictum, in quo differt à sententia excommunicationis, *Gloss. hic in notatis.*

Notandum secundò, interdicto Clero alicujus Ecclesiæ, non censetur interdictus populus loci illius: nec vice versa, Interdicto populo, interdictus Clerus, quia appellatione populi non comprehenduntur Clerici, sunt enim duo genera hominum diversæ professionis, Clerici & laici, c. *Duo sunt. 7. caus. 12. q. 1. Gl. hic in notat.* Ratio est, quia in materia pœnali mitior interpretatio est facienda, cùm ergo sæpius populus ita accipiatur, ut à Clero distinguatur, non debet nomine populi intelligi Clerus, si aliud non exprimatur, *Laym. cit. l. 1. tr. 5. p. 4. c. 4. n. 3.*

Porro sive Clerus interdicatur, sive populus, non comprehenduntur Religiosi utriùsque sexûs, ut ex probabiliore sententia docet *Silvest. V. Interdictum. 2. n. 17. Laym. cit. c. 4. n. 3.* quin etsi nomine Cleri in materia favorabili contineantur Religiosi utriùsque sexûs, etiam Novitii, non tamen in materia odiosa: sicut etiam si interdicuntur Religiosi, non comprehenduntur Clerici sæculares. Neque obstat *cit. c. Si sententia.* Ubi tota Communitas Civitatis in duas partes distinguitur, scilicet in populum, & Clerum, ergo sub altera earum comprehenduntur Religiosi, non sub populo: alioqui in interdictu populi continerentur etiam Religiosi, quod dici non potest: ergo cùm ibi dicitur, interdictu Clero, non interdici populum, non comprehenduntur Religiosi sub populo, sed sub Clero. Verùm dicendum est, quòd vox *Clerus* sæpe accipitur pro solo Clero sæculari: interdum tamen pro toto cœtu Ecclesiastico sæculari, & Regulari, id quod ex materia interdicti, causâ ferendi, & aliis circumstantiis colligi poterit, *Suar. dis. 32. de cens. sec. 2. n. 17. Laym. c. l.*

CCXXI. Notandum tertiò, Civitas tota potest interdici, non solùm propter delictum Domini illius, qui est perpetuus ac proprietarius, sed etiam propter delictum Rectoris, sive Administratoris temporalis, ut patet ex hoc c. *Franc. hic n. 1.* Cùm verò propter delictum Domini, vel Rectoris, Civitas est interdicta, sed cives non sunt culpabiles, nec interdicti, possunt cives, seu habitatores civitatis, extra illam licitè interesse Divinis, nisi & ipsi propter Dominum, vel Rectorem puniendum fuerint interdicti, *cit. c. Si sententia. §. Cæterùm.* Itàque vel interdicta est sola civitas, non autem cives, & hi possunt, extra civitatem, licitè audire Divina. Vel interdicuntur civitas, & cives simul, sive propter delictum Domini, sive ob delictum ipsius populi: & hoc casu, non possunt Cives audire Divina extra civitatem. Vel interdicti sunt Cives tantùm, & idem similiter dicendum, *Gl. hic V. Interdicti.* Unde infert, quòd pœnâ spirituali, scilicet Interdicti, bene potest unus puniri, propter delictum alterius, adeòque interdictum etiam ligare potest innocentes.

CCXXII. Notandum quartò, cùm populus Civitatis, vel terræ alicujus est interdictus, non solùm tota universitas, sed etiam singulares personæ, sive singuli de populo sunt interdicti, nec possunt audire Divina, nec Ecclesiastica Sacramenta recipere, præterquam in casibus Jure expressis, de quibus infrà, prout habetur in *cit. c. Si sententia. §. Cùm verò. h. t.* quia alias violaretur nervus disciplinæ Ecclesiasticæ, & interdictum effectum non haberet; nam Universitas, cum sit res inanimata, & persona ficta, non potest audire Divina, nec Sacramenta percipere, sed solùm singoli, qui sunt de Universitate, seu de populo, *Gl. hic V. Careat & V. Non competant.*

Notandum quintò, interdicto Clero alicujus Ecclesiæ, non eo ipso intelligitur ipsa Ecclesia interdicta, unde alii Clerici celebrare, & audire possunt Divina in illa Ecclesia, *Gl. hic V. In Clerum, Covarr. in c. Alma. p. 2. §. 1. n. 7.*

CCXXIII. Notandum sextò, qui dat causam interdicto locali, personale interdictum incurrit, & ideo non solùm in ea Civitate, vel loco, Divina audire non potest, sed neque alibi; quia tunc populus causam delicto non dedit, sed solus Dominus, & ideo ille solus, ex vi censuræ personaliter interdicitur, *Suar. dis. 37. sec. 1. n. 15.* & alii apud *Barbos. in cit. c. Si sententia. in 6. n. 3.*

CCXXIV. Præterea in *c. Si Civitas. 17. h. t. in 6.* statuitur: Et si Civitas, Castrum aut Villa Ec- " clesiastico interdicto subjiciantur, suburbia illo- " rum, & continentia ædificia, eo ipso intelliguntur " interdicta: ideo autem hic latior fit interpretatio, " ne sententia interdicti vilipendatur, quod fieret, si " licitè possent in suburbiis, vel continentibus ædifi- " ciis Divina officia celebrari, ut priùs. Similiter " si Ecclesia sit Interdicto supposita, nec in Capella " ejus celebrari, nec in cœmeterio eidem Ecclesiæ " contiguo, sepeliri quis poterit: secus est, si ei non " sit contiguum. "

CCXXV. Notandum primò, interdicta civitate (idem est de castro, & villa) censentur etiam interdicta suburbia, & continentia ædificia, quia licèt in propria significatione Civitas, castrum vel villa, includant tantùm, quæ intra muros, vel ambitum eorum continentur: debent tamen verba ultra propriam significationem extendi: quando aliàs sententia interdicti contemneretur, si talis interpretatio, & extensio non fieret, ut in proposito, Cives seu habitatores Civitatis interdictæ facilè possent adire suburbia ad ibi audienda Divina, *Gl. hic in casu.* Porro suburbia hîc dicuntur domus, extra & prope civitatem, positæ, in quibus sunt domus ei contiguæ: ædificia verò continentia dicuntur domus separatæ, & non contiguæ, *Franc. hic in fine.*

Notandum secundò, similiter interdictâ Ecclesiâ, intelliguntur etiam interdictæ Capellæ, & Cœmeteria contigua Ecclesiæ, ita ut in Capellis ejus non possint celebrari Divina, nec in cœmeterio defuncti sepeliri. Contigua autem dicuntur, quorum extrema se invicem contingunt, *Gl. hic V. Contiguis.* sive quando inter parietem Ecclesiæ, & ipsam Capellam, vel cœmeterium, nihil aliud interponitur, *Barb. in Collect. hic n. 5.* Contrà verò, interdicto cœmeterio, non dicitur interdicta Ecclesia, etiamsi ei contigua sit, ut habetur *in fine hic.* Idémque est de pollutione, *Gl. fin. hic,* & dictum suprà *libr. 3. Tit. 40. n. 33.*

§. III. *Quæ-*

§. III.

Quænam observanda sint circa administrationem, & susceptionem Sacramentorum, quæ tempore interdicti est prohibita?

CCXXVI. De his agitur in c. *Alma Mater.* 24. *& ult. h. t. in 6.* Ubi inprimis dicitur, quòd » olim statutum fuerit, ut in Terris, seu locis Interdicto Ecclesiastico suppositis (exceptis certis Sacramentis) nulla celebrarentur Divina Officia, vel » Ecclesiastica Sacramenta ministrarentur. Quia » verò hinc multa animarum pericula insurrexerunt, » & Ecclesiis debita obsequia, sine earum culpâ, » subtrahebantur: ideo Papa Bonifacius VIII. deliberatione habitâ cum Fratribus suis Cardinalibus, » statuit, & concessit, ut tempore interdicti, sive ab » homine, sive à Jure lati, omnes tam infirmi, & moribundi, quàm sani, & valentes ad Sacramentum » pœnitentiæ admittantur, quippe quæ propter provitatem, & facilitatem hominum ad peccandum, » maximè est necessaria: dummodo non sint ex» communicati, hi enim non sunt admittendi, præterquam in mortis articulo: nec etiam admittantur illi, propter quorum dolum, culpam vel fraudem lata est sententia interdicti: vel qui ad perpetrandum delictum, propter quod ipsum interdictum est latum, auxilium, consilium vel favorem » præbuerunt: nisi pro ipso delicto priùs satisfaciant, » si possunt, vel de satisfaciendo idoneam cautionem dent, (per pignora, vel fidejussores, *Gl. hîc V. Idoneam.*) vel si satisfacere nequeant, jurent, » quòd satisfacient, quando potuerint, & pro posse » laborabunt, dando auxilium, & consilium, ut, qui » debent, satisfaciant, alioqui ad pœnitentiam non » sunt admittendi. Non tamen ideo relaxatur ipsum » Interdictum, quoad ipsos delinquentes, nec quoad alios, qui non deliquerunt, & existunt in loco » interdicti, sed tantùm eis, qui deliquerunt, salutaris pœnitentia est injungenda.

» Præterea statuitur in §. *Adjicimus hîc*, ut tem» pore Interdicti, singulis diebus, Missæ, & alia Di» vina Officia celebrentur, sicut priùs: submissâ ta» men voce, januis clausis, exclusis excommunica» tis ac interdictis, & non pulsatis campanis, ita ut » Canonici, & alii Clerici, qui Horis Canonicis non » intersunt, amittant quotidianas distributiones, sic» ut illas perderent, quando non est interdictum, si » Divinis officiis non interessent.

» Porro in Festivitatibus Natalis Domini, Pa» schæ, & Pentecostes, ac Assumptionis B. Mariæ » Virginis, campanæ pulsentur, & januis apertis, altâ » voce solemniter celebrentur Divina officia, exclu» sis excommunicatis, sed admissis interdictis, quibus » ob reverentiam dictarum solemnitatum, memo» ratis diebus, permittitur participatio Divinorum, » ita tamen ut illi, propter quorum delictum inter» dictum hujusmodi est latum, Altari nullatenus ap» propinquent. Additur in fine, ut cætera, quæ cir» ca observantiam interdictorum statuta sunt, in suo » robore maneant, non obstantibus quibusvis privilegiis, Ecclesiis, vel Religionibus, vel personis Ec» clesiasticis, sæcularibus aut Regularibus, exem» ptis, & non exemptis, sub quavis forma verborum » concessis. Sed hæc posterior pars hujus c. infrà ex» plicabitur.

CCXXVII. Pro declaratione hujus cap. quatenus in eo agitur de administratione, & receptione Sacramentorum notandum primò, tempore interdicti, tam collatio, quàm susceptio Sacramentorum est prohibita, præterquam in casibus Jure exceptis, ut constat ex hoc c. Excipitur primò, Sacramentum Baptismi, & Confirmationis. quæ tempore generalis interdicti conferri possunt, ut constat ex c. *Quoniam.* 19. *h. t. in 6.* Ubi dicitur: Quoniam Baptismus, » & Confirmatio licitè conferuntur, tempore Inter» dicti, pueris & adultis, propter periculum mortæ, » ideo etiam Chrisma licitè confici potest in die cœ» næ Domini, etsi terra sit interdicta. Quia permisso » usu rei, tempore prohibito, intelligitur etiam per» missa confectio illius rei, *Gl. hîc in casu in notat.* adeòque cùm concessum sit conferre Baptismum, & Confirmationem, tempore interdicti, consequenter etiam est concessum conficere Chrisma in die Cœnæ Domini, in quo vetere chrismate concremato, novum confici debet: nam in Baptismo Sacerdos ungit Chrismate baptizatum in vertice, in Confirmatione verò in fronte Episcopus, *Gl. hîc V. Baptismo, & Gloss. fin.*

CCXXVIII. Notandum hîc primò, quòd licitum sit parvulis ministrare Baptismum, tempore interdicti, habetur in c. *Non est.* 11. *de sponsalib.* de utrisque verò pueris, & adultis, in *cit. c. Quoniam,* idque propter mortæ periculum, quia quamvis adultus possit per Baptismum flaminis salvari, scilicet per contritionem, & amorem Dei super omnia, non tamen voluit Ecclesia ejus salutem in eo discrimine constituere, ut necessariò perfecta contritio sit habenda, Neque etiam voluit uberiori gratia hujus Sacramenti, quoad gratiæ augmentum, & plenam omnis culpæ, & pœnæ remissionem, quempiam privare, *Suar. disp.* 32. *de cens. sect.* 1. *n.* 2.

Notandum secundò, debet autem Baptismus ministrari, tempore interdicti, cum solita solemnitate Catechismi, Exorcismi, & Unctionis oleo, & Chrismate, nam eo ipso quòd permittitur conferri Baptismus, debet administrari modo à jure præscripto, *Suar. c. l. Avila c. l. concl.* 2.

Notandum tertiò, licitum est etiam conficere Chrisma in die Cœnæ Domini, *cit. c. Quoniam,* sed cum moderatione c. *Alma mater ult. h. t. in 6.* scilicet januis clausis, non pulsatis campanis, & exclusis excommunicatis, & interdictis, *Covarr. in cit. c. Alma Mater. p.* 2. §. 2. *n.* 7. *Avila c. l. dub.* 4. *concl.* 4.

CCXXIX. Porro quod tempore generalis interdicti Ecclesiastici possit conferri Baptismus, & Confirmatio, habetur quoque statutum in c. *Responso.* 43. *h. t.* Ubi inprimis quæsitum fuit ex Papa In» nocentio III. an licitum sit coram excommunica» ris, & interdictis prædicare Verbum Dei, & eos» dem ad correctionem inducere, convocando po» pulum, semel in hebdomada, vel mense, in aliqua » Ecclesia? Respondet Papa, id absque scrupulo » conscientiæ fieri posse, si ita expedire videbitur, » dummodo contra formam interdicti, nullum Di» vinum

» vinum Officium coram eis celebretur. Præterea » quæsitum fuit, an si Civitas aliqua sit interdicto » supposita, ideóque sint ibi (præter Baptisma puerorum, & pœnitentias morientium) omnia Ecclesiastica Sacramenta interdicta, licitum sit Baptizatos pueros in fronte consignare ? Respondet » Papa, quòd sicut baptizari possunt pueri, ita » etiam confirmari, sive sacro Chrismate in frontibus inungi.

CCXXX. Notandum primò, prædicare Verbum Dei licitum est, tempore cujuscunque interdicti, quia prædicare non est actus Sacri Ordinis, & consequenter etiam licitum est, absque peccato, ingredi Ecclesiam excommunicatis, ad audiendam sacram Concionem, & multò magis interdictis, quibus non est prohibitum Ecclesiam ingredi, nisi ad celebranda, & audienda Officia Divina, sed Concio sacra non est propriè Divinum Officium. E contrario verò non licet excommunicato vitando, sine peccato, aliis concionari, quia ipsi permittitur audire Sacram Concionem, ut inducatur ad se corrigendum, quæ ratio cessat in concionante aliis, quia is non suam, sed aliorum salutem, per se loquendo quærit, quo casu, non potest communicare cum aliis, nisi in gravi, vel extrema necessitate, *Suar. dis. 12. de cens. sec. 2. n. 3. & 4.*

Notandum secundò, tempore interdicti licitum est, non tantùm administrare Sacramentum Baptismi tam parvulis, juxta hoc c. quàm adultis, juxta *cit. c. Quoniam*, ut jam dictum, sed etiam Sacramentum Confirmationis similiter parvulis, juxta hunc textum, & adultis, juxta *cit. c. Quoniam*, tempore interdicti dari potest, tam in Ecclesia specialiter interdicta, quàm etiam tempore interdicti generalis loci, quia duo hæc Sacramenta, Baptismus, & Confirmatio, quoad hoc negotium, in Jure adæquantur, & pari jure censentur, ut patet ex Canonibus supra *citt.* quamvis enim hoc Sacramentum Confirmationis non sit necessarium ad salutem, regulariter loquendo, est tamen velut complementum quoddam Baptismi, & Status Christiani hominis, *Suar. c. l. n. 7.* quia per illud baptizati pleni Christiani fiunt, ut dicit Urbanus Papa in *c. 1. dis. 5. de consecrat.* quia per illud Baptismalis gratia roboratur, & homo Christianus confirmatur ad bene operandum, & fidem Christianam constanter confitendum, ut docet *Suar.* & alii apud *Barb. in cit. c. Responso. n. 7.* Atque hinc hoc Sacramentum, etsi in loco interdicto conferatur, cum omni sua solemnitate dari potest ac debet, quia in Jure simpliciter conceditur, ut conferatur, *Suar. cit. dis. 33. sec. 1. n. 8.* possunt autem Clerici, & Laici administrationi Sacramentorum Baptismi, & Confirmationis interesse, *Laym. cit. c. 2. n. 1.*

CCXXXI. Excipitur secundò, Sacramentum Pœnitentiæ, seu absolutionis Sacramentalis, quod omnibus administrari potest, tempore interdicti, & suscipere possunt, non solùm infirmi, sed etiam sani, *cit. c. Alma Mater.* idque propter necessitatem hujus Sacramenti, quæ conjuncta est cum periculis, & facilitate hominum ad peccandum, propter quam hæc facultas, non obstante interdicto, est concessa, *Suar. cit. dis. 33. sec. 1. n. 13.* additis duabus limitationibus. Veluti primò, quòd non conceditur Sacramentum pœnitentiæ excommunicatis, de quibus nihil Jus novum mutavit, præterquam in articulo mortis. Secundò nec iis, qui dolo, vel culpâ suâ, causam dederunt interdicto, vel consilium præbuerunt ad præstandum delictum, propter quod interdictum est impositum: sic enim non conceditur hoc Sacramentum, nisi priùs satisfaciant, ob delictum, vel cautionem idoneam præstiterint de satisfaciendo, pignoratitiam, vel fidejussoriam: vel saltem juratoriam, si aliam non possint, *cit. c. Alma mater*, de quo plura videri possunt apud *Suar. cit. sec. 1. n. 15. & seqq.*

CCXXXII. Excipitur tertiò, Sacramentum Eucharistiæ, sive Communionis, quod de Jure antiquo, *c. Quod in te. 11. de pœnit. & remiss.* & Jure novo, per modum Viatici ministrari potest, tempore Interdicti, quia in *cit. c. Alma mater*, nulla est facta mutatio, quoad Sacramentum Eucharistiæ, in quantum Sacramentum est, *Avila p. 5. dis. 4. sec. 1. dub. 5. concl. 1.* idque propter Canonicam regulam traditam à *Gl. in c. Alma mater. V. Admittuntur* : *Quibus morientibus pœnitentiæ Sacramentum non negatur, neque Viaticum negari debet.*

Ubi notandum primò, per morientes hîc intelliguntur, non solùm illi, qui sunt in articulo, seu proximo periculo mortis, sed etiam qui sunt in probabili, sive ex infirmitate, sive ex alia causa extrinseca, *Covarr. in c. Alma mater. p. 2. § 3. n. 1. Avila c. l. concl. 2.* Unde sequitur primò, posse ministrari S. Eucharistiam tempore Interdicti damnatis ad mortem, & si sani sint. Secundò, mulieri propinquæ partui, si spectatis circumstantiis, sit in probabili periculo mortis, ut quia est primus partus, vel quia experta est, se alias difficulter parere. Tertiò ei, qui inchoat periculosam navigationem, vel prælium ingreditur, *Covarr. c. l. num. 2. & 3. Avila c. l. §. Ex dictis sequitur.*

Notandum secundò, extra periculum mortis, prohibitum est, tempore Interdicti ministrare Sacram Communionem Clericis, qui volunt, extra Sacrificium Missæ, communicare, more laicorum: imò etiam aliis fidelibus, exceptis iis, qui speciale privilegium habent, quale nunc communiter habent Religiosi, & Moniales, *Covarr. c. l. n. 1. Suar. cit. dis. 33. sec. 1. n. 33.* Nam in omni interdicto prohibitus est usus activus, & passivus Sacramentorum, nisi in casibus jure exceptis: usus verò Eucharistiæ non est exceptus extra Sacrificium Missæ, nisi quando datur per modum Viatici, ergo extra illum casum, usus Eucharistiæ manet sub generali prohibitione Juris: neque verò sub Pœnitentia absolutè sumpta comprehenditur, & conceditur Eucharistia aut ejus usus in *c. Quod in te. 11. de pœnit. & remiss.* sed solùm ibi sub pœnitentia morientium comprehenditur Viaticum, quod necessariam conjunctionem habet in articulo, vel periculo mortis cum pœnitentia: & ideo ex eo, quòd in *cit. c. Alma mater*, pœnitentia conceditur, tempore Interdicti, non solùm morientibus, sed etiam sanis, non potest id extendi ad usum Eucharistiæ, etiam extra mortis periculum, *Suar. c. l. num. 31.* Deinde secundùm Jus antiquum Eucharistiæ usus solùm concedebatur morientibus, per modum Viatici: in *c.* verò *alma mater*, solùm conceditur, ut possint Sacerdotes celebrare missam, tempore interdicti, ergo Communio more laicorum, intra Missam, manet ju-

re novo prohibita, sicut priùs ex Jure antiquo erat, *Avila c. l. concl. 3.*

Notandum tertiò, in illis casibus, in quibus est licitum ministrare Sacramentum Eucharistiæ, tempore interdicti, potest illud etiam licitè, cum lumine, campanula, & comitatu fidelium, solemniter deportari ad ægros, *Suar. cit. s. 1. n. 25. Avila cit. l. concl. 4.*

CCXXXIII. Notandum quartò. Non tantùm administratio, sed etiam perceptio Sacramentorum prædictorum conceditur ab Ecclesia in omni interdicto generali, & probabiliter etiam in locali, speciali, seu particulari, ut colligitur ex *cit. c. Alma Mater. §. Nec tunc.* ex illis verbis: *Ubi civitas, vel locus alius, seu Universitas interdicta existunt.* Verùm illi, qui personaliter, & specialiter sunt interdicti, sive directè, sive virtualiter, quia interdicto loci, seu Communitatis, suâ culpâ, causam dederunt, non debent ad suscipienda Sacramenta Confirmationis, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ admitti ante satisfactionem Ecclesiæ præstitam, ut colligitur ex *cit. c. Alma Mater. c. Episcoporum. 8. de privileg. in 6.* Neque etiam Ministri Ecclesiæ specialiter interdicti possunt ullum Sacramentum administrare, extra casum necessitatis, nisi priùs ab interdicto absolvantur, quia sicut celebratio Divinorum Officiorum, ita etiam administratio Sacramentorum est prohibita interdictis, cùm etiam sit quædam Sacri Officij participatio, præter casus jure expressos, *c. Si sententia. 16. in fine. h. t. in 6.* iste autem casus nullibi reperitur exceptus, nec potest rationabiliter excipi, ut post *Suar.* docet *Laym. l. 1. tr. 5. p. 4. c. 2. num. 1. §. Est autem.*

CCXXXIV. Cæterùm quod attinet ad tria reliqua Sacramenta, inprimis Sacramentum Extremæ Unctionis tempore Interdicti nec administrari, nec recipi potest, *c. Quod in te. 11. de pœnit. & remiss.* ubi dicitur: *licèt per generale interdictum omnibus denegetur, tam Unctio* (scilicet extrema) *quàm Ecclesiastica sepultura*: ita ut nec laici, nec Clerici, vel Religiosi, etsi generatim solùm sint interdicti, hoc Sacramentum administrare, vel recipere possint, nisi speciale privilegium habeant, ut ex communi sententia docet *Suar. dis. 33. de censur. s. 1. n. 38. & seqq.* Est autem in hoc differentia inter hoc Sacramentum, & Eucharistiam, quòd illud non potest dari, durante interdicto, etiam quando mora instat ex gravi morbo, quia pro illo articulo est solùm institutum, & non est ita necessarium, sicut Eucharistia, quæ potest dari in periculo mortis, tempore interdicti, *Suar. c. l.* Unde etiam Extrema Unctio dari non potest infirmo, etiamsi causam interdicti non dederit, *Suar. c. l. n. 43.* Excipit *Laym. cit. l.* quòd probabiliter in casu necessitatis, si aliud Sacramentum infirmus recipere non posset, licitè ei dari queat Extrema Unctio, quia tunc esset ad salutem necessaria, adeóque sub præcepto.

CCXXXV. Præterea certum est, Sacramentum Ordinis, tempore interdicti, conferri non posse, quia generaliter prohibitum est hoc tempore percipere Sacramenta, nisi in casibus jure expressis, juxta *tit. c. Si sententia. h. t. in 6.* At sacra Ordinatio nuspiam excipitur, adeóque simpliciter, & universim censeri debet esse prohibita. Sed neque in solemnioribus Festivitatibus, neque januis clausis, & exclusis excommunicatis, ac interdictis, possunt, tempore interdicti, conferri Ordines, quia prohibitio est generalis, & absoluta, neque Sacri, sive Majores, neque Minores, *Covar. in c. Alma Mater. §. 3. n. 4.* Quinimo neque durante interdicto, ij, qui jam Ordinem aliquem inferiorem habent, possunt ad superiorem promoveri, ex veriore & communiore sententia apud *Suar. cit. s. 2. n. 45.* quia talis exceptio in nullo Jure fundatur. Probabile tamen est, in magna necessitate, si quando esset penuria Ministrorum pro ministrandis Sacramentis, posse Ordines conferri, tempore Interdicti, præsertim ijs, qui jam antè inter Clericos sunt ascripti, *Laym. tit. l. Avila p. 5. dis. 4. s. 1. dub. 4.* quia Jus concedit, tempore Interdicti, Officia Divina celebrare, & certa Sacramenta conferre, ergo etiam ordinationem Ministrorum, qui ad hoc fuerint necessarij.

CCXXXVI. Denique Matrimonium non solùm validè, sed etiam licitè contrahitur in omni interdicto locali, imò & speciali personarum, quæ est communis, & vera sententia, quam tenent *Covarr. in c. Alma mater. p. 2. §. 2. n. 7. Silvest. V. Interdictum. 5. n. 9. Avila p. 5. dis. 4. s. 5. dub. 6. Sanch. l. 7. de matr. dis. 8. n. 2. Tanner. cit. q. 10. dub. 8. n. 150. Laym. c. l. n. 1. §. De matrimonio.* Probatur, quia per Interdictum, sive locale, sive personale, prohibentur solùm quædam ex illis Sacramentis, quæ sunt purè Sacramenta, & omnino spiritualia, & ad actus Ordinis pertinent. At matrimonium est contractus quidam naturalis, cui Christus per accidens adjecit rationem Sacramenti: & Ecclesia per Interdictum prohibet participationem eorum Sacramentorum, quæ Christus per Ministros ordinatos dispensanda reliquit: matrimonium autem non per tales Ministros, sed per ipsos contrahentes dispensatur, qui sunt Ministri hujus Sacramenti, & non Parochus, seu Sacerdos assistens, tanquam testis, ideóque matrimonium non debuit excipi à generali prohibitione Sacramentorum tempore interdicti, cùm in hoc non comprehendatur. Neq; verò etiam interdictum privat commercio humano, & contractibus, sicut excommunicatio. Idque confirmatur, quia cùm matrimonium sit contractus humano generi valde necessarius, non potuisset convenienter ejus usus alicui Communitati prohiberi, *Laym. cit. l.* Verùm benedictio nuptialis non potest dari sponsis, tempore interdicti, quia pertinet ad Officium Divinum, & est actus Ordinis, cùm solus Sacerdos id possit, *Sanch. cit. l. n. 10.* ubi tamen *n. 11.* addit, quòd hodie benedictiones nuptiales dari possint, etiam tempore interdicti, cum moderatione, *c. Alma mater.* nempe submissâ voce, januis clausis, & exclusis excommunicatis, & Interdictis, de quo plura infrà.

§. IV. Qua

§. IV.

Quæ observanda sint circa celebrationem, & auditionem Divinorum Officiorum, & an ac quatenus ea prohibita est, tempore Interdicti, vel concessa?

CCXXXVII. Resp. de his agitur inprimis in c. *Permittimus.* 57. *h. t.* Ubi Papa Gregorius IX. permittit Ecclesiarum Ministris, ut semel in hebdomada, tempore Interdicti, non pulsatis campanis, voce submissâ, januis clausis, & exclusis excommunicatis, & interdictis, Missarum solemnia celebrare possint, causâ conficiendi Corpus Christi, quod morientibus in pœnitentia non negatur.

Postea verò Jure novo statutum fuit in c. *Alma mater. ult* §. *Adijcimus. eod. in* 6. ut singulis diebus Missæ celebrentur in Ecclesijs, & Monasterijs, & alia Divina Officia dicantur, sicut priùs: submissâ tamen voce, januis clausis, & exclusis excommunicatis, & interdictis, & campanis etiam non pulsatis.

CCXXXVIII. Pro explicatione utriusque hujus cap. notandum primò, quando in c. *Alma*, §. *Adijcimus.* conceditur, ut singulis diebus, tempore interdicti, liceat celebrare cum moderamine ibi apposito, id procedit solùm, quando locus generaliter est interdictus. Si verò Ecclesia sit non tantùm in loco interdicto, sed etiam ipsa specialiter interdicta, non est concessum, singulis diebus, celebrare, & Divina Officia, modo ibi præscripto, peragere, ut notat *Gl. ibidem. V. Ecclesiis. & Covarr. in cit. c. Alma.* §. 4. *n.* 1. & alij apud *Laym. cit. c.* 2. *n.* 2. §. *Porro hæc.* At verò dispositio *cit. c. Permittimus. h. t.* habet locum etiam in Ecclesia specialiter interdicta, nempe licitum esse singulis hebdomadis, tempore interdicti, Missarum solemnia celebrare, causâ conficiendi, seu renovandi Corpus Christi pro infirmis, quamvis id necessitas non exigat, nam si id necessitas exigat, non semel tantùm, sed sæpius in hebdomada hoc permissum est, *Navarr. in Man. n.* 173. & alij apud *Barb. in cit. c. Permittimus.* & sic falsum est, quod ait *Gl. ibid.* dictum *c. Permittimus.* ad nihilum hodie servire.

Notandum secundò. Nomine Ecclesiarum hic intelliguntur omnia loca sacra, etiam Hospitalia, & privata Oratoria, quæ ab Episcopo ad Sacrificium Missæ, vel alia Officia Divina sunt deputata, quia in materia favorabili lata interpretatio facienda est. Et ex mente S. Pontificis, tempore generalis interdicti, Missæ, & alia Divina Officia celebranda sunt, sicut ante interdictum, servatis tamen conditionibus à Jure præscriptis, *Suar. cit. disp.* 34. *s.* 1. *n.* 9. *Laym. cit. c.* 2. *n.* 2. §. *Nomen Ecclesiæ.* Non tantùm autem Missas, & alia Divina Officia Clerici in suis Ecclesiis celebrare possunt, ut priùs, sed etiam debent, si Beneficiati sint, alioquin privantur distributionibus quotidianis, *cit. c. Alma.* §. *Adijcimus.*

Notandum tertiò. Nomine Divinorum Officiorum comprehenduntur inprimis celebratio Missæ, & omnis solemnis, ac publica oratio ab Ecclesia instituta, quale est Officium Horarum Canonicarum, quod nomine Ecclesiæ à Ministris, seu Clericis cantatur, vel recitatur: hoc enim tempore generalis interdicti publicè recitari non potest in loco interdicto, quamvis Clerici in interdicto locali, vel personali possunt privatim Horas Canonicas in Ecclesia, saltem bini vel terni simul recitare, juxta *c. Quod in te.* 11. *de pœnit. & remiss.* de quo suprà. Vel etiam extra Ecclesiam id licitè facere possunt, dummodo caveant, ne à prohibitis audiantur, *Suar. cit. disp.* 34. *s.* 3. *n.* 10. *& seq. Laym. cit. l. n.* 2. *Avila p.* 5. *disp.* 4. *s.* 2. *dub.* 1.

Præterea omnes sacræ benedictiones ab Ecclesia institutæ, quæ nomine, & auctoritate Ecclesiæ à Sacerdotibus, vel Ecclesiæ Ministris fiunt, sub generali appellatione Divinorum Officiorum comprehenduntur, quæ per Interdictum prohibita sunt, cujusmodi sunt omnia Sacramentalia, ut benedictio Episcopi, Abbatis, solemnis aspersio aquæ lustralis &c. non item privata benedictio mensæ, personæ, itineris &c. *Suar. cit. l. n.* 9. *Laym. cit. l.*

CCXXXIX. Notandum quartò. Nomen Clericorum, quibus relaxatio interdicti facta est in *cit. c. Alma*, latè quoque accipi debet, ut comprehendantur omnes personæ Ecclesiasticæ, tum incolæ, tum extranei, sive sæculares, sive Religiosi utriúsque sexûs, eorúmque Novitij: item Clerici primâ Tonsurâ initiati, modò beneficium habeant, vel ex mandato Episcopi alicui Ecclesiæ inserviant, vel studijs dent operam, animo majores Ordines suscipiendi, juxta Concil. Trident. *Sess.* 23. *c.* 6. *de reform.* imò etiam Clerici conjugati cum unica Virgine: ù & ipsi ex mandato Episcopi alicui Ecclesiæ inserviunt: hi enim omnes possunt tempore interdicti, celebrare Officia Divina, sicut priùs, sive ante Interdictum solebant, vel etiam debebant, juxta *cit. c. Alma.* §. *Adijcitur præterea. Covarr. in cit. c. Alma.* §. 4. *n.* 4. *Laym. cit. l.* dummodo non sint excommunicati, suspensi, vel personaliter interdicti, ut postea dicetur.

Notandum quintò. Laici non habentes privilegium, non possunt, nec debent admitti ad Missas, & alia Divina Officia, tempore interdicti, etsi servetur moderatio præscripta in *cit. c. Alma*, §. *Adijcitur.* quia illis nihil est concessum, unde nec domestici Clericorum admitti possunt. Idque procedit, etsi tales Laici non sint personaliter interdicti: neque potest à contrario sensu argui ex *cit. c. Alma.* ibi: *interdictis exclusis*, ergo non interdictis præsentibus, possunt celebrari, & audiri Missæ, & alia Divina: sed hoc dici non potest, quia interdicto loco, omnibus interdictum intelligitur, ibi audire Divina, etiamsi incolæ loci non sint interdicti, nisi super hoc privilegium habeant, ut colligitur ex *c. Licet.* 11. *de privil. in* 6. *Gl. in cit. c. Alma. V. Interdictis. Covarr. ibid.* §. 4. *n.* 4. *Suar. cit. disp.* 34. *s.* 1. *num.* 22. *&* 27. & est sententia communiter recepta.

Notandum sextò. Ut Missæ, aliaque Officia Divina tempore interdicti, licitè celebrari possint, plures præterea conditiones requiruntur, prout constat ex *cit. c. Permittimus.* 57. *h. t. & c. Alma. ult.* §. *Adijcimus. eod. in* 6. Prima est, *Submissâ voce*, per quam excluditur, ne Missa, aliáq; Divina Officia solemni-

ter cantentur, sed voce ita demissâ, ut saltem ab ijs, qui sunt extra Ecclesiam audiri, non possint, *Suar. dis. 34. de censur. f. 1. n. 12.* Secunda, *januis clausis*, idque ne orationes, aliaque Divina Officia à personis prohibitis, quæ sunt extra Ecclesiam, audiri, & videri possint, *Suar. cit. l. n. 13.* Tertia conditio est, ut campanæ non pulsentur, vel aliud signū publicū non detur, per quod solet populus ad publica Officia Divina convocari: licitum tamen est per campanam convocare populum, v. g. ad concionem, vel per eam signum dare ad salutationem Angelicam, *Suar. cit. l. n. 17.* Quarta, ut excludantur non solùm excommunicati (qui etiam quovis alio tempore à Divinis Officijs excluduntur) sed etiam personaliter Interdicti, sub quibus comprehenduntur etiam illi, qui Interdicto generali causam dederunt, *Suar. cit. l. n. 28.*

CCXL. Notandum septimò. Praeterea in *cit. c. Alma. §. In festivitatibus. h. t. in 6.* conceditur, ut in quatuor præcipuis anni festivitatibus, videlicet Nativitatis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. Virginis, licitum sit Sacrificium Missæ, & alia Officia Divina, cum omni solemnitate, & sine ulla alia limitatione celebrare, etiam interdictis admissis, nisi utij, qui in speciali interdicto sunt, vel propriâ culpâ generali interdicto causam dederunt, ad Altare non appropinquent, videlicet ut non admittantur ad oblationem faciendam, vel S. Eucharistiam sumendam: Et licèt ibi dicatur, excommunicatos prorsus excludendos esse, ea tamen exceptio non est statura, ex vi interdicti, sed ex vi ipsius excommunicationis, *Suar. cit. dis. 34. f. 1. n. 37.* Non autem in prædictis quatuor festivitatibus omnino tollitur interdictum, sed suspenditur, quoad omnes Missas, & omnia Divina Officia illorum Festorum, quia ibi dicitur: *Missæ celebrentur, & alia Divina Officia, sicut priùs, propter reverentiam dictarum solemnitatum, Navarr. in Man. c. 27. n. 185. Suar. cit. l.* quæ suspensio interdicti postea per Martinum V. & Eugenium IV. extensa fuit ad Festum Corporis Christi, cum tota Octava, *Suar. cit. l. n. 41.* & alij apud ipsum.

Computari autem debent dictæ Festivitates, secundùm morem Ecclesiasticum, à primis Vesperis usque ad secundas, unà cum Completorio, *Covarr. in c. Alma. p. 2. §. 5. n. 5. Suar. cit. l. n. 39.* quamvis *Avila p. 5. dis. 4. f. 2.* existimet, quod quoad suspensionem interdicti, Festum Nativitatis, Paschæ, & Pentecostes, non unum, sed plures dies festos comprehendant, scilicet quatuor, aut tres: & festivitatem Paschæ, & Pentecostes inchoari à Missa Vigiliæ, quæ per anticipationem in Sabbatho cantatur, à qua hæ festivitates incboantur.

Porro omnes alij laici (præter specialiter interdictos, & qui causam dederunt interdicto generali) licitè possunt interesse Divinis in prædictis Festivitatibus, & consequenter etiam Eucharistiam sumere, quia quamvis id in *cit. c. Alma. §. In Festivitatibus*, non exprimatur, implicitè tamen conceditur, ut colligitur ex illis verbis, *participationem permittimus Divinorum*, quia quando alicui Sacrificio assistere, vel inservire absolutè permittitur, etiam de eo participare, seu communicare permissum esse censeri debet; cùm S. Communio sit præcipua pars, seu participatio Sacrificij. Quare illa verba dicti *c. Alma. §. In festivitatibus: sic tamen quòd illi, propter quorum excessum hujusmodi interdictum est prolatum, Altari nullatenus appropinquent*: non tantùm intelligi possunt de Oblationibus fidelium, ad quas faciendas ad Altare acceditur: sed etiam de S. Communione, propter quam maximè ad Altare accedi solet, *Arg. c. Quia. 3. de usur.* quamvis ergo specialiter interdicti, vel qui causam interdicto dederunt, ad Eucharistiæ Communionem non sint admittendi, alij tamen vel non interdicti, vel qui causam non dederunt, non prohibentur ad illam accedere, sicut neque ad aliud Ministerium, cujus sunt capaces, *Suar. dis. 33. de censur. f. 1. n. 36.* ubi ait, hac in re servandam esse in praxi Ecclesiæ consuetudinem, *Laym. cit. c. 3. n. 3. §. Quarta exceptio.* Ubi addit, quòd non possint alia Sacramenta in prædictis Festivitatibus ministrari, videlicet Extremæ Unctionis, & Ordinationis, extra casum necessitatis.

Prædictis addendum primò. Infantes, qui usum rationis non habent, vel amentes non arceantur, tempore interdicti ab Officijs Divinis, cùm moraliter non sint præsentes, nec capaces censuræ. Secundò. Si Sacerdos celebraturus Missam non possit habere Ministrum Clericum, potest adhibere laicum specialiter non interdictum. Tertiò. Si quis ex privilegio possit audire Divina v. g. Nobilis, tunc admittuntur cum eo Officiales, vel famuli illius, qui illum comitari solent, *c. pen. de privil. in 6 Laym. cit. l. §. Sequuntur nunc.* & alij.

§ V.

De privatione sepulturæ Ecclesiasticæ tempore Interdicti.

CCXLI. Assertio I. In generali Interdicto locali prohibentur sepeliri fideles in sacro loco, *c. Quod in te. 11. §. Licèt autem. de pœnit. & remiss.* Clerici tamen, sive Ecclesiasticæ personæ, quæ non sunt interdictæ, si servârunt interdictum, sive illud illicitâ Divini Officij celebratione non violârunt, possunt in Cœmeterio Ecclesiæ sepeliri, cum silentio tamen sine pulsatione campanarum, & absque omni solemnitate, *cit. c. Quod in te.* ubi licèt dicatur in Cœmeterio, nihilominus tamen licitum est, illos etiam in Ecclesia sepeliri, quamvis ea sit specialiter interdicta, *Avila p. 5. dis. 4. s. 3. dub. 2. concl. 3. Suar. dis. 35. s. 1. n. 7.* imò etiam Jure novo in suprà dictis quatuor festivitatibus, etiam solemniter cum pulsu campanarum, & cantu Clerici sepeliri possunt, juxta *c. Alma. ult. h. t. in 6. Laym. l. 1. tr. 5. p 4. c. 2. num. 3.*

Ubi tamen præterea notandum primò, In Interdicto locali licitè possunt omnes tam laici, quàm Clerici, qui specialiter interdicti non sunt, neque culpâ suâ interdicto causam dederunt, in quocunque loco sacro non interdicto sepeliri, licèt sint Parochiani Ecclesiæ parochialis specialiter interdictæ, *Suar. cit. l. num. 3. Avila cit. l. dub. 2. concl. 2. Laym. cit. l.* non tamen Clerici debent sepeliri in loco specialiter interdicto, si ad aliam Ecclesiam, vel locum

locum non interdictum commodè deferri possint, *Laym. cit. l.* Ratio est, quia in locali interdicto, personæ, secundùm se, & absolutè non sunt interdictæ, sed solùm respectu loci interdicti: si ergo ipsæ personæ non sint interdictæ, neque etiam ipsa Ecclesia, tunc nullum est impedimentum Ecclesiasticæ sepulturæ, nec ex parte personæ, neque ex parte loci. Similiter laici in interdicto locali bene possunt sepeliri in loco interdicto non sacro, quia talis sepultura non est Ecclesiastica, cujusmodi tantùm prohibetur per Interdictum, *Avila cit. l. dub. 2. concl. 2.*

Notandum secundò. Quorum corpora tempore Interdicti localis sepulta sunt in loco non sacro, ea, cessante interdicto, exhumanda, & ad locum sacrum deferenda sunt. Sed vice versâ, corpora defunctorum, qui non erant personaliter interdicti, & denunciati, nec causam culpabilem Interdicto dederunt, si illegitimè sepulta sint in loco interdicto, non debent exhumari, ut sepeliantur in loco profano, quia id nullibi statutum reperitur, *Navarr. in Man. c. 27. n. 176. Avila cit. l. dub. 2. concl. 2. Laym. cit. l.*

Notandum tertiò. Tempore generalis interdicti localis, etiam corpora defunctorum infantium, & amentium non possunt sepeliri in loco sacro interdicto, quia illa æquè, ac corpora adultorum capacia sunt privationis Ecclesiasticæ sepulturæ, *Laym. cit. l.*

CCXLII. ASSERTIO 2. Personaliter interdicti, sive Clerici, sive laici, si denunciati non sint, nec finaliter impœnitentes, possunt in loco sacro non interdicto sepeliri, quia *quibus vivis communicamus, etiam mortuis communicare possumus. c. Sanè. 3. caus. 24. q. 2.* Sed personaliter interdicti nondum denunciati, non sunt necessariò repellendi ab Officijs Divinis, quæ celebrantur in loco non interdicto post Concilium Constantiense, ergo neque mortui excludi debent à tali loco sacro. In interdicto verò personali generali sufficit denunciatam esse nominatim, & in particulari totam Communitatem, quæ interdictum contraxit, ad hoc ut singuli, qui sunt illius pars, & membra, vitandi sint in Officijs Divinis, & sepulturâ, quia moraliter impossibile est, omnes, & singulos ut interdictus promulgari, *Suar. disp. 37. de cens. s. 2. n. 3. Laym. cit. l. n. 3.*

Hinc infertur primò, quòd post Bullam Martini V. *Ad evitandum.* nullum interdictum loci obliget, & servari debeat, nisi nominatim sit denunciatum: sicut nec Interdictum personæ, ita ut prohibeamur communicare cum interdictu, eúmque teneamur vitare, & excludere à Divinis, & non sepelire, nisi nominatim sit denunciatus, ut interdictus, sicut ex communi, & certa sententia docet *Navarr. in Man. c. 27. num. 187. & Tanner. cit. disp. 6. q. 10. dub. 8. n. 153.*

Infertur secundò. Tres sunt effectus Interdicti totalis. Primus est, quòd usus activus, & passivus Sacramentorum sit prohibitus saltem aliquorum. Secundus est, quòd etiam prohibitum sit celebrare, & audire Officia Divina. Tertius est prohibitio Ecclesiasticæ sepulturæ, ut patet ex dictis.

§. VI.

De violatione Interdicti, & pœnis Iure decretis in violantes.

CCXLIII. Quæritur primò. Quibus modis violetur Interdictum locale, vel personale? *Resp.* Interdictum locale violant Clerici primò, si personaliter, ac specialiter interdicti præsumant exercere actum proprium sui Ordinis, & tunc fiunt irregulares. Secundò, si tales Interdicti Officijs Divinis intersint, vel percipiant Sacramenta sibi prohibita. Tertiò, si permittunt aliquem personaliter interdictum, postquam promulgatum est interdictum, interesse Divinis, vel celebrare Divina, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 4. c. 3. num. 1.* Interdictum verò locale violant Clerici, & Religiosi primò, si celebrent Divina Officia, non observatâ moderatione, *c. Alma. ult. h. t. in 6.* Secundò, si ijs, quibus regimen Ecclesiæ est permissum, permittunt alios Divina Officia celebrare in loco interdicto, sine prædicta moderatione, ut colligitur ex *c. Non est vobis. 11.* ubi dicitur: *Nulla Divina Officia celebretis, nec permittatis aliquatenus celebrari, de sponsal. Laym. cit. l.*

CCXLIV. Quæritur secundò. Quam pœnam incurrant laici, seu sæculares Domini, qui violant interdictum, vel alios cogunt violare? *Resp.* de his agitur in *Clement. Gravis. 2. h. t.* ubi statuitur, "ut Nobiles, & Domini temporales quicunque, qui in Terris eorum Ecclesiastico interdicto suppositis, in Capellis, vel etiam in Insignibus Ecclesiis Collegiatis publicè, & solemniter faciunt celebrari, aut compellunt ad illa celebranda. Vel qui sive pulsu campanarum, sive etiam voce Præconis, interdictos ad Officia Divina convocant: vel qui ne publicè excommunicati, aut interdicti ex Ecclesia, in qua Missæ celebrantur, moniti ut exeant, eos exire prohibent: vel denique & illi, qui eùm excommunicati sint nominatim, moniti non exeunt ex Ecclesia, ipso facto, excommunicationem incurrunt, à qua per Sedem Apostolicam tantùm absolvi possunt."

CCXLV. Ubi notandum, quòd in hoc c. quatuor violationes interdicti puniuntur, ut notat *Suar. disp. 22. de cens. s. 4. num. 28. & seqq.* Prima est in loco interdictu quemquam, quomodolibet cogere celebrare Divina Officia: Secunda, evocare aliquos, præsertim excommunicatos, vel interdictos ad Divina Officia audienda, scilicet nunc hos, nunc illos ad Divina Officia vocando secretè per nuntium, nunc compellendo, nunc campanis, aut voce præconis vocando: & quidem non solùm excommunicatos, vel interdictos, sed etiam alios quoscunque vocare ad audienda Divina in Ecclesia interdicta, est prohibitum, cùm textus

absolutè loquatur, quamvis prius sit gravius delictū. Tertia est, prohibere, ne publicè excommunicati, vel interdicti, ex Ecclesiis, in quibus Missæ celebrantur, etiam à celebrantibus admoniti, non exeant: ubi non est sermo de Officiis Divinis in communi, sed tantùm de Missis, & ideo non est ultrà extendenda, *Suar. c. l. n. 29.* Ubi etiam solùm sermo est de locis interdictis, & consequenter de Ecclesiis in eis existentibus, ac etiam interdictis. Sub Ecclesiis autem non comprehenduntur Oratoria privata, præsertim cùm sit materia odiosa, *Suar. c. l. num. 30.* Quarta violatio interdicti hîc probibita est, si publicè excommunicatus, vel interdictus, sive à Jure, sive ab homine, existens in Ecclesia interdicta, dum Missæ celebrantur, nominatim monitus exire nolit, is enim novam censuram excommunicationis incurrit Papæ reservatam, *Suar. c. l. num. 33.* Ubi addit, hoc Jure novo limitandum esse ad excommunicatum, vel interdictum nominatim, & denunciatum, vel manifestum percussorem Clerici: & in omnibus his violationibus subintelligi debet verbum *præsumpserit.* Porro si excommunicatus ingrediatur Ecclesiam, Sacrificium Missæ non potest, eo præsente, fieri, si id contingat ante inchoatum Canonem, ut ex Navarro notat *Barb. hic in Collect. n. 3.*

CCXLVI. Quæritur tertiò, quam pœnam incurrunt Religiosi violantes interdictum? Resp. de his agitur in *Clement. Ex frequentibus. 1. h. t.* Ubi statuitur, ut Religiosi quicunque (mendicantes, vel non, *Gl. hic V. Religiosi.*) etiam exempti, interdictum, per Sedem Apostolicam, vel Ordinarium loci positum, quod sciunt, Cathedralem, vel Matricem Ecclesiam (idest, majorem, & baptismalem, quæ dicitur matrix, quia regenerat per baptismum, *Gl. hic V. Matricem.*) observare, inviolabiliter observent: cum moderatione tamen Decretalis *Alma*: alioquin non servantes, ipso facto, sint excommunicati, non obstantibus quibuscunque appellationibus, aut aliis objectionibus (quibus allegarent, sententiam esse nullam, *Gl. hic V. Quibuscunque.*

Idem servandum est in Interdictis, & Cessationibus generalibus à Divinis, auctoritate Conciliorum Provincialium indictis. Item in cessationibus generalibus à Divinis Civitatum, terrarum, & aliorum locorum, quas Conventus, vel Capitula ex consuetudine, vel aliâ viâ ponunt, *cit. Clement. 1. §. Quod etiam.* de quo infrà. Additur in fine, hanc sanctionem extendi etiam ad pendentia, non obstantibus privilegiis, Conventionibus, statutis, & consuetudinibus quibusvis in contrarium.

CCXLVII. Notandum hîc primò, Religiosi, etiam exempti obligantur sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, servare interdictum (vel cessationem à Divinis) quod sciverint, vel viderint observari ab Ecclesia Cathedrali, vel Matrice loci, in quo habitant, quamvis interdictum sit nullum, ut quia latum post legitimam appellationem, vel ex alia causa, *cit. Clem. 1.* Sed Clerici sæculares non tenentur illud servare, si constet esse nullum, *Gl. hic V. Religiosi. & Avila p. 5. dis. 5. dub. 3.* Quòd si in oppido non sit Ecclesia Cathedralis, vel Matrix, seu baptismalis, sed multæ Ecclesiæ Parochiales divisæ, tunc debent interdictum, vel cessationem à Divinis servare omnes illi Parochiani, *Azor p. 1. l. 12. c. 13. Vers. Decimo octavò* non tamen incurrunt excommunicationem hujus Clement. si illud non servent, ut post *Navarr. & Silvest.* docet *Avila c. l. conclus. 3.* Constitutio autem *cit. Clem.* habet solùm locum in Interdicto generali, non speciali, *Azor c. l.*

Notandum secundò, præterea in Concilio Trident. *Sess. 25. c. 12. de Regul.* statuitur, ut censuræ, & interdicta, non tantùm quæ à Sede Apostolica emanant, sed etiam ab Ordinariis locorum promulgata sunt, mandante Episcopo, à Regularibus in eorum Ecclesiis publicentur, & serventur. *Azor c. l.*

CCXLVIII. Porro in *Clement. Ex eo. 3. h. t.* præterea statuitur, ut si Fratres Minores, tempore interdicti, ad Divina Officia recipiant, in suis Ecclesiis, Fratres, & Sorores Ordinis Tertii, quem S. Franciscus instituit, qui Continentes, seu de pœnitentia vocantur, eo ipso, sententiam excommunicationis incurrant, à qua per alium, quàm per Romanum Pontificem, vel præmissâ satisfactione, per locorum Ordinarios, auctoritate Apostolica, (delegatâ) nequeunt absolvi. Plures alias pœnas, quæ ob violationem Interdicti, ipso jure incurruntur, adfert *Laym. cit. c. 3. n. 3,* de quibus alibi actum suis locis.

An autem celebrans in Ecclesia polluta, vel interdicta, fiat irregularis, dubitatur? Resp. Is, qui in Ecclesia sanguinis, aut seminis (humani) effusione pollutâ: vel qui præsentibus majore excommunicatione ligatis, scienter celebrare præsumit, etsi temerariè agat, irregularitatem tamen non incurrit, quia id in Jure non est expressum, prout statuitur in *c. Is qui. 18. h. t. in 6.* Unde colligitur, quòd irregularitas non incurritur, nisi in casibus jure expressis, *Barb. hic in Collect. n. 4.* Is verò, qui scienter celebrat in loco interdicto supposito, irregularitatem contrahit, nisi in hoc privilegiatus sit, vel à Jure hoc eidem concessum: à qua per alium, quàm per Romanum Pontificem absolvi nequit, & efficitur ineligibilis activè, & passivè, ita ut nec eligere cum aliis, nec eligi possit, ut decernitur in *cit. c. Is qui. §. Is verò.*

Ubi notandum primò, quamvis scienter celebrans in Ecclesiâ pollutâ, & non reconciliatâ, vel coram excommunicato, irregularis non fiat: quia tamen tali Sacerdoti interdicitur ingressus Ecclesiæ, ut colligi videtur ex *c. Episcoporum. 8. de privileg. in 6.* ideo si talis Sacerdos celebret Missam in Ecclesia, fit irregularis, juxta *c. Is cui. 20. h. t. in 6. Gloss. in cit. c. Is qui. V. Nodatis, Azor p. 1. l. 10. c. 26. q. ult.*

Notandum secundò, celebrans scienter in loco interdicto, in casibus Jure non permissis, fit irregularis: secus ergo si ignoranter, nisi fuerit ignorantia culpabilis, quæ non excusat, *Gl. hic in §. Is verò. V. Scienter*: secus est, si quis celebret in loco interdicto, vel Divinis intersit, ex privilegio, sive concessione Juris, tunc enim irregularis non efficitur, *Franc. cit. c. Is qui. §. Is verò. n. 1.*

Notandum tertiò, Clericus, qui personale, vel locale interdictum violat, exercendo actum Sacri

Ordinis, vel celebrando Officia Divina, fit etiam ineligibilis, ita ut nec eligere, nec eligi possit, *cit. c. Is qui. §. Is verò*, imò nec postulari potest, *c. 1. de postul. Prælat. Gloss. hic V. Ineligibilis.* Solus autem Papa potest dispensare, vel absolvere ab irregularitate contracta ex celebratione Divinorum, *Franc. hic num. 2.*

§. VII.

De causis interdicti, & relaxatione eiusdem.

CCXLIX. Quæritur primò, quis possit interdictum ferre? Resp. interdictum ferri potest à Jure, vel ab homine. Illi autem ferre possunt interdictum personale, vel locale in personas, vel locum jurisdictioni suæ subjectum, qui ordinario Jure possunt excommunicare, vel suspendere, ut colligitur ex *c. Cùm Ecclesiarum. 3. de Offic. Iud. Ordin.* Ubi quoad hoc excommunicatio, & interdictum æquiparantur, *Suar. dis. 36. de censur. sec. 1. num. 2.* Ubi etiam notat, non esse in usu, neque expedire, ut Prælati Regulares locale interdictum ferant, nisi in aliquo oppido habeant Ecclesiasticam jurisdictionem fori contentiosi, & quasi Episcopalem, quia jurisdictio horum Prælatorum magis est in personas, quàm in territoria, seu loca.

An autem Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, Sede non vacante, possit ferre Interdictum, dictum est suprà *Libr. 3. Tit. XI. §. 3.*

CCL. Quæritur secundò, ob quam causam ferri possit, interdictum? Resp. Interdictum ferri potest in quamlibet Communitatem, sed non nisi propter delictum, saltem alienum, vel ipsius Communitatis, vel Principis, aut Gubernatoris, qui in eo loco sæcularem, seu temporalem jurisdictionem aut administrationem habent, ut colligitur ex *c. Non est. 11. de sponsal.* Ubi propter peccatum Regis, totum Regnum ejus interdicto supponitur, & in *c. Si sententia. 16. h. t. in 6.* Ubi dicitur, propter peccatum Domini, vel Rectoris interdici posse Civitatem, *Covarr. in c. Alma p. 2. §. 1. n. 4. Suar. dis. 36. sec. 3. n. 6.* Quin imò etiam propter delictum ejus, qui spiritualem tantùm, seu Ecclesiasticam jurisdictionem in loco obtinet, ut Episcopus, ferri posse interdictum in Civitatem colligi videtur ex *c. Sane. 11. de Offic. Deleg.* Ubi dicitur, quòd Judex delegatus Papæ, si ei Episcopus obedire nolit, possit terram ejus jurisdictioni subjectam interdicto supponere, *Covarr. c. l. Suar. c. l. n. 7.* Sed de hoc dictum est suprà *l. 1. Decret. Tit. 29. sec. 4. §. 1. n. 73.*

CCLI. Porro Interdictum generale locale, non potest justè ferri, nisi ob gravissimam causam generalem, quæ ex peccato publico à Capite, vel pluribus, & præcipuis ejus membris contumaciter admisso procedat, ideòque requirit graviorem causam, quàm excommunicatio, quia est pœna, quæ redundat in totam Communitatem, quam privat cultu quodammodo Divino publico, & extendit se etiam ad innocentes, qui nullam causam dederunt interdicto, nam & illi Divinis in loco interdicto interesse non possunt, *Suar. c. l. n. 6.* In quo etiam differt interdictum ab excommunicatione, & suspensione. Interdictum verò personale speciale non potest in aliquem ferri, nisi ob propriam ejus culpam, eamque gravem, si simpliciter, & absolutè feratur, quia privat hominem magnis bonis spiritualibus, *Suar. cit. sec. 3. n. 2. & 3.*

Sed quomodo pœna interdicti, præsertim generalis, est justa, cùm non solùm in eos, qui deliquerunt, sed etiam in innocentes redundet? Resp. ex hoc solùm sequi, quòd interdictum locale, vel personale generale non possit justè ferri, ut pura pœna, seu vindicta delicti commissi; potest tamen justè ferri, ut recedatur à contumacia, quia tunc est efficax remedium ad coërcendum inobedientes Ecclesiæ, & ad defendendam Ecclesiæ auctoritatem ac potestatem. Nec obstat, quòd gravamen hujus censuræ interdum tangat etiam innocentes, qui non deliquerunt. Tum quia satis est, quòd sint partes, seu membra illius Communitatis, cui aliquo modo attribuitur delictum, ob quod fertur interdictum: tum quia cùm Ecclesia ferre soleat hanc censuram ad tutandam suam auctoritatem, & dignitatem, mirum non est, quòd interdum permittat aliqua incommoda, & gravamina inferri privatis, etiam innocentibus, propter prædictum bonum commune, quod majus est, ideòque præferendum privatis incommodis, *Suar. cit. dis. 36. sec. 3. n. 11. & 13.*

CCLII. Quæritur tertiò, à quo, & quomodo interdictum tolli possit, seu relaxari? Resp. primò, interdictum latum ad certum tempus, vel sub conditione, elapso tempore, vel impleta conditione, per se cessat, ita tamen ut ante ejus impletionem, Episcopus dispensare non possit, nisi interdictum proveniat ex delicto occulto non deducto ad forum contentiosum, *Laym. l. 1. Tract. 5. p. 4. c. 5. num. 1.* Secundò, interdictum generale, locale vel personale, jure communi non reservatum potest tolli per Episcopum, vel alium habentem quasi Episcopalem jurisdictionem in Communitatem interdictam, ut colligitur ex *c. Nuper. 29. h. t. Laym. c. l.* Tertiò Regulares per sua privilegia communiter non habent potestatem absolvendi fideles, nisi in foro conscientiæ tantùm, & ideo tollere non possunt interdictum locale aut personale Communitatis, quia locus, & Communitas foro pœnitentiæ non subjiciuntur, ut per se patet, *Laym. c. l. num. 2.* Quartò per privilegium, quo conceditur potestas absolvendi ab omnibus censuris Juris, potest tolli omne interdictum personale ac speciale, *Laym. c. l.* Quintò probabilius est, quòd ab interdicto personali particulari non reservato, quilibet Confessarius expositus, post præstitam satisfactionem, vel satisfaciendi cautionem, absolvere possit, quia per tale interdictum prohibetur quis à perceptione Sacramentorum, *c. Quod in te. 11. de pœnit. & remiss.* & patet ex supra dictis; sicut ergo quilibet Confessarius expositus, ante absolutionem à peccatis, potest relaxare excommunicationem non reservatam; ita etiam interdictum personale particulare, sine reservatione latum, *Laym. c. l. num. 3.* Sextò, qui potest interdictum omnino tollere, potest etiam ad tempus suspendere, *Laym. c. l.* Septimò destructâ Ecclesiâ, non tollitur interdi-

ctum

ctum locale, sed adhæret solo, adeóque in eo loco Divina Officia celebrari non possunt: dissoluta autem, seu pereunte Communitate, personale interdictum omnino exspirat, *Laym. c. l. n. 4.*

CCLIII. Postremò quæritur, utrùm Interdictum Ecclesiasticum possit relaxari ad cautelam, sicut excommunicatio? Resp. Interdictum generale locale non potest relaxari ad cautelam, prout declaravit Gregorius X. in Concilio Generali Lugdunensi relato in c. *Præsenti. 10. h. t. in 6.* Ubi dicitur: relaxationem ad cautelam, quoad sententias interdicti in Civitates, Castra vel alia quælibet loca generaliter promulgatas, nullatenus locum habere.

Ubi notandum primò, quamvis aliàs excommunicatio, & interdictum regulariter pari passu ambulent, & æquiparentur: hoc tamen non procedit in relaxatione censuræ ad cautelam, nam ab excommunicatione potest quis absolvi ad cautelam, non autem ab interdicto locali generali, sed differri debet relaxatio ad finem causæ, *Gl. hic in casu*, ita ut relaxatio sit invalida, ut patet ex fine hujus c. ibi: *locum aliquatenus non habere*, & notat *Gl. fin. hic Covarr. in c. Alma. p. 2. §. 2. n. 5.* Ratio autem diversitatis inter excommunicationem, & interdictum locale, quoad hoc, est, secundùm *Gl. hic V. Declaramus*, quia in excommunicatione est majus periculum communionis, ideo ad aliorum cautelam fit absolutio, & per excommunicationem omnino separatur quis à Christi Corpore, & abscinditur ac privatur quis usu omnium Sacramentorum, & communibus fidelium suffragiis, & ideo festinatur, ut Christo reconcilietur per absolutionem. In interdicto verò non est tantum periculum, & quædam Sacramenta conferuntur, ac Divina Officia interdum celebrantur, & ideo differtur absolutio usque ad finem causæ.

Notandum secundò, in interdicto personali, saltem speciali fieri potest relaxatio ad cautelam, quia homini specialiter interdicto negantur omnia Sacramenta, sicut excommunicato, & ideo etiam potest absolvi à tali interdicto ad cautelam, ut colligitur ex hoc c. à contrario sensu, quod solùm loquitur de interdicto generali, locali, ergo aliud est in interdicto personali, saltem speciali, *Silvest. V. Interdictum. 3. n. 14. Avila p. 3. dis. 6. dub. 5.*

§. VIII.

Proponuntur Constitutiones Extravagantes huius Tituli.

CCLIV. In *Extravag. Cùm ad Sacro sancta unic. Ioan. XXII. h. t.* taxantur gratiæ, sive litteræ beneficiales impetratæ à Sede Apostolica super dignitatibus, Personatibus, & aliis beneficiis, cum cura, & sine cura, cum clausulis consuetis, vel non consuetis. Taxantur autem decem grossis Turonensibus, & non ultra. Item quot litteras, & quot dictiones linea continere debeat, declaratur. Pro litteris autem datis in forma pauperum solvuntur tantùm octo grossi Turonenses, idque ut deferatur paupertati. Quòd si Curia Romana existat ultra montes, pro taxa solvuntur Grossi Turonenses: si citra montes, sive Romæ, solvuntur Grossi Romani. Omnes autem, & singuli Scriptores, & Abbreviatores, si ultra taxam accipiant, prima vice, sunt eo ipso suspensi ab officio per sex menses; & si secundò deliquerint, sunt privati in perpetuum: Abbreviatores verò insuper pœnam excommunicationis incurrunt. Videri potest *Vivian. in Ration. hic & Barb. in Collect. n. 1.*

CCLV. In *Extravag. Excommunicamus. 1. Inter communes h. t.* Excommunicantur, & anathematizantur Clerici, Religiosi, & laici, etiamsi sint familiares Curiæ, vel alii quicunque, qui pactum faciunt, vel aliquid magnum aut parvum promittunt, vel promissionem recipiunt: vel qui ex pacto, vel promissione occulta aut manifesta, sub generalibus verbis, non plenè expressis, vel sub specialibus, & apertè expressis verbis, quidquam dederint aut acceperint, magnum vel parvum: vel promissionem de quacunque re aut utilitate consequenda fecerint, vel receperint, ad justitiam, sive gratiam aliquam, pro se, vel pro alio; in causis, vel judiciis, seu aliàs per Litteras Apostolicas, aut quibuscunque modis apud Sedem Apostolicam obtinendum. Et hæc sententia ad promittentes, & acceptantes, dantes & recipientes extenditur. Item illi, qui aliquem sciverint in prædictis culpabilem, & intra triduum non revelant Papæ, vel alicui, per quem fideliter ad Papam referatur, similiter excommunicationem incurrunt, à qua nullus, præter Papam, eos absolvere potest, absque speciali ejusdem mandato, vel nisi in articulo mortis, quando Papa adiri non potest, neque etiam absolvi potest, nisi priùs quantum dedit, vel recepit, integrè pauperibus erogerat: justitia verò ac gratia sic obtenta, nullius est momenti, & omni caret effectu, & firmitate. Additur in fine, quòd etiam qui scienter justitiâ, vel gratiâ utuntur, similiter excommunicationem incurrunt reservatam Papæ.

Hæc Constitutio Bonifacii VIII. innovata fuit, & aucta per Gregorium XIII. in Bulla, quæ incipit, *Ab ipso*: Anno 1574. nonis Novembr. in quam *Extravag. Et Bullam Navarr.* doctissimum Commentarium edidit, qui inscribitur De datis, & promissis pro justitia, vel gratia obtinendis.

CCLVI. Pro quarum explicatione notandum primò, pœnam hanc excommunicationis majoris incurrunt omnes, sive Clerici, sive Religiosi, sive etiam laici, mares & fœminæ, dignitate præditi, vel non: imò etiam Episcopi, quia & ipsi sunt veri Clerici, nam quamvis sub Canone generaliter imponente suspensionem, vel interdictum non comprehendantur Episcopi, nisi exprimantur, c. *Quia periculosum. 4. h. t. in 6.* includuntur tamen quoad excommunicationem, & alias pœnas, sub Canone generaliter eas infligente, *Gloss. ibid. V. Suspensionis, Navarr. in cit. Comment. num. 11. not. 6.* Ubi etiam latè disputat, an sub ea *Extravag.* includantur Cardinales.

Notandum secundo, sub hoc textu ibi: *undecunque*, includuntur non solùm orti in Urbe, & oriundi ex ea, sed etiam in ea habitantes, vel in reliqua Italia, vel in aliis Regnis, *Navarr. c. l. not. 7. n. 12.*

quia de natura hujus dictionis est, ut nullus excludatur locus, *c. Vndecunque. 3. dist. 56. Farinac. in praxi crimin. p. 3. q. 111. n. 322.*

Notandum tertiò, ut habeat locum pœna excommunicationis, de qua in hac *Extravag.* 1. requiritur aliquod pactum, unde si unus solùm mente diceret, se daturum tantum, & alter se recepturum tantum pœna noncontraheretur, quia pœnam cogitationis nullus mereri debet, *Navarr. c. l. not. 11. n. 33. in fin. Farin. cit. q. 111. n. 353.*

Notandum quartò, prædictæ pœnæ excommunicationis locum habent, quamvis id, quod datur, sit parvum, ubi tamen non sufficit dare quamcunque rem parvam, sed requiritur, ut tanta sit, quæ probabiliter apta sit ad dimovendum recipientem à recto, alioquin nec dantes, nec accipientes prædictam pœnam incurrent, *Navarr. c. not. 10. num. 30. Farinac. c. l. n. 313.*

CCLVII. Notandum quintò, incurritur etiam dicta pœna propter solam promissionem dandi, etiamsi nihil detur aut recipiatur, *Navarr. c. l. not. 8. num. 23. Versic. Tertio. Farinac. c. l. n. 313.* Id tamen limitatur primò, quòd non propter omnem promissionem incurratur excommunicatio, sed tantùm ob illam, quæ prohibita est, & quæ Jure naturali, Divino, & humano, ante hujus Constitutionis promulgationem, erat peccatum mortale: secus si talis promissio non erat prohibita, & quatenus prohibita, promittens non peccabat mortaliter, *Navarr. c. l. not. 21. n. 21. & seqq. Farinac. c. l. n. 314.* Secundò, ut non procedat respectu ejus, cui promissio facta est, nisi ab eo fuerit acceptata, ut colligi videtur ex textu ibi: *promissionem receperint, Farin. c. l. n. 315.*

Notandum sextò, dicta pœna excommunicationis incurritur, sive promissio, vel datio sit occulta, sive etiam manifesta, ut habetur in *cit. Extravag.* 1. imò etiamsi promissio fuerit generalis, ut si quis dicat, non intendo vobis esse ingratus, *Farinac. c. l. num. 325.* Ubi *num. 326.* id limitat, ut suprà.

Notandum septimò, eadem pœna incurritur, non solùm, si detur, vel promittatur pecunia, sed etiamsi alia res, seu utilitas. Ubi appellatione rei continentur jura corporalia, & incorporalia, imò quævis utilitas, seu commodum necessarium, vel delectabile, *Navarr. c. l. not. 12. n. 28.* Ubi ait, id locum habere, non tantùm in promissione dandi, sed etiam faciendi, *Farin. n. 327.*

CCLVIII. Notandum octavò, incurritur etiam hæc pœna, quando quid datur, vel promittitur pro consequenda justitia, animo obtinendæ victoriæ in lite, *Farinac. c. l. n. 328.* sive quis det, sive promittat pro se, sive pro alio tertio, ut est procurator, sive mediator, *Navarr. c. l. not. 20. n 30. Farinac. c. l. n. 328.* Item si quid detur, vel promittatur aut recipiatur pro consequenda gratia, non solùm in scriptis, seu per litteras Apostolicas, sed etiam aliàs quomodocunque, *Navarr. c. l. not. 17. num. 29. Farin. c. l. n. 330.*

Notandum nonò, requiritur etiam ad incurrendas pœnas hujus Extravag. ut detur, vel promittatur aliquid pro obtinenda justitia, vel gratia apud Sedem Apostolicam, secus si ab alio Principe, vel Magistratu aut persona, *Navarr. c. l. not. 18. num. 29.* Verùm Clemens VIII. in Bulla de bono Regimine publicatâ 15. Augusti Anno 1598. extendit *cit.* Constitutionem Gregorii XIII. quoad hoc, etiam ad data, vel promissa, & recepta, nedum apud Sedam Apostolicam, sed etiam in quocunque Tribunali aut judicio seculari, & tam in Curia Romana, quàm etiam in quacunque Civitate, Provincia aut loco Status Ecclesiastici, ut refert *Barb. hic n. 17.*

Notandum decimò, requiritur etiam ad incurrendas dictas pœnas, ut aliquid detur, vel promittatur, pro justitia, vel gratia obtinenda, non autem pro jam obtenta, *Navarr. c. l. not. 19. n. 29. Farinac. c. l. n. 342.* Ubi etiam declarat, quando quis dicatur obtinere justitiam, vel gratiam apud Sedem Apostolicam. Item qui sciunt aliquos esse culpabiles in dando, vel recipiendo aliquid pro justitia, vel gratia obtinenda à Sede Apostolica, & non revelant, intra tres dies, incurrunt pœnas hujus *Extravag. Navarr. c. l. not. 22. num. 37. Farinac. c. l. num. 331. & 334.* Illis verò, qui conscii hujus criminis, illud revelaverint, & complices, impunitas conceditur, juxta *Constit. Gregorii XIII. Farinac. c. l. n. 334.* Neque etiam pro justitia, vel gratia obtinenda licitum est dare, vel recipere munera, *Farin. c. l. n. 336.* ubi *n. seq.* excipit Xenia, seu esculenta, & poculenta, quæ ex consuetudine dari solent.

Præterea excommunicati ob datum, vel receptum pro obtinenda justitia, vel gratia, apud Sedem Apostolicam, non possunt absolvi, nisi à Papa, vel ab alio speciale mandatum ad hoc habente, præterquam in mortis articulo, *cit. Extravag.* 1. *Farinac. c. l. n. 294.* neque etiam sic excommunicatus potest absolvi, nisi priùs, quantum dedit, vel accepit, pauperibus eroget, *cit. Extravag.* 1. neque ab hac obligatione liberatur per remissionem partis, quæ dedit, quamvis impotentia restituendi excuset, *Navarr. c. l. not. 23. n. 38.* Insuper justitia, seu gratia sic obtenta est ipso jure nulla, *cit. Extravag.* 1. *Navarr. c. l. not. 24. n. 38. Farinac. c. l. n. 338.* Denique prædictam excommunicationis pœnam incurrunt etiam illi, qui scienter utuntur justitiâ, seu gratiâ sic propter aliquod datum, vel receptum obtentâ, *cit. Extrav. 1. §. fin. Navarr. c. l. not. 25. n. 38. Farinac c. l num. 312.* Additur in Constitutione Gregorii XIII. alia pœna privationis, scilicet omnium beneficiorum, & officiorum, quæ ipso jure imponitur dantibus, & recipientibus aliquid pro justitia, vel gratia obtinenda apud Sedem Apostolicam, *Navarr. c. l. not. 31. n. 44.* plura de his videri possunt apud *AA. citt.*

CCLIX. In *Extravag Provide. 2. h. t.* Inter communes statuitur, ut nulla Provincia, Civitas, Castrum, Villa, territorium, vel quivis alius locus, auctoritate Ordinariâ, vel delegatâ, interdicto Ecclesiastico supponatur, ob pecuniarium debitum, vel pro cujusvis monetæ, seu pecuniæ quantitate, quacunque occasione, vel causa, seu quovis quæsito colore: ideo maximè, quia ipsorum Domini, Rectores, seu Officiales, aut incolæ, seu habitatores &c. statutis terminis, vel statuendis, hujusmodi debitum hactenus non solverunt, nec in posterum persolvent. Ipse enim Papa ex

nunc

» nunc decernit irritum, & inane, si quid hactenos » secus sit attentatum, vel contigerit attentari, il» lúdque omnino revocat, non obstantibus qui» buscunq; contractibus, obligationibus, pactis &c. » ac processibus, & sententijs Judicum, juramento, » vel pœnæ appositione, aut alio quovis modo fir» matis, nisi tale interdictum latum fuerit, vel de» inceps feratur ex speciali licentia Sedis Apostoli» cæ, & per patentes Litteras ejusdem expressá.

Hinc patet, quòd propter debitum pecuniarium solvendum tale interdictum ferri non potest, quando Episcopos, vel Princeps est contumax in non solvendo, nec ordinariâ, nec delegatâ potestate, nisi de speciali, & expressa licentia S. Pontificis: hujus autem auctoritate ferri potest, quia talis contumacia potest esse grave delictum talis Principis: aliàs verò larum irritum est, *Covarr. in c. Alma. p. 2. §. 1. n. 5. Suar. disp. 36. de censur. s. 3. n. 8.*

Porro plures DD. censent, dispositionem hujus Constitutionis Extravag. habere locum in interdicto locali generali, & de eo loqui tantùm, ideóque interdictum locale particulare, seu speciale ferri posse in Ecclesia particulari, propter debitum pecuniarium, etiam sine speciali, & expressa licentia Papæ, ut docet *Navarr. in Man. c. 27. n. 168. Suar. cit. disp. 36. s. 3. n. 8.* Alij tamen tenent contrarium, quòd etiam in interdicto locali speciali non possit decerni interdictum Ecclesiasticum, ob debitum pecuniarium, *Covarr. cit. l. n. 5. Avila p. 5. disp. 3. dub. 3.* quì id extendit etiam ad interdictum generale. Verùm hac in re standum est consuetudine cujúsque loci, eáque servanda, ut addit *Avila cit. l.* Illud hic addendum, quòd sententiæ interdicti frequentiùs ferantur, sine culpa multorum, sed non sine causa, ut habetur in *cit. Extrav. Providè. in princ.*

CCLX. In *Extrav. Ad certitudinem. 3. h. t. Inter Communes*, Clemens V. Andronicum Palæolo» gum, qui Imperatorem Græcorum se nominavit, » & hæresia ipsorum fautor extitit, excommunica» tum denunciat, omnésque, qui cum ipso, quam» diu talis manet, societatem contrahunt, declarat » esse, ipso facto, excommunicatos, & eorum Ter» ras Interdicto Ecclesiastico supponendas esse, ac » privandos bonis, quæ ab Ecclesia tenent. Et o» mnes, qui ipsi in his, propter quæ excommunica» tus est, auxilium, consilium, vel favorem, publi» cum, vel privatum præstant, excommunicatio» nem, ipso facto, incurrunt, & talis societas, seu » confœderatio nulla, seu irrita esse decernitur, *Vivian. in Ration. hic & Barb. in Collectan.*

CCLXI. Denique in *Extravag. Quia nonnullis. 4. & ult. h. t. Inter Communes*, idem Clemens V. » excommunicat omnes illos, qui dixerint, Papam » ritè electum, priusquam coronetur, non debere » se intromittere in provisionibus, reservationi» bus, dispensationibus, & alijs gratijs faciendis, » nec se in litteris Episcopum simpliciter, sed ele» ctum Episcopum scribere, nec etiam uti debere » Bullâ, in qua nomen ipsius exprimatur. Et uni» versim omnes, qui occasione hujus erroris, ausi » fuerint impugnare aliquas Litteras Apostolicas » super negotijs quibuscunque confectas, quæ ante » coronationem Pontificis emanârunt, etiam ex» communicantur. Ratio hujus Constitutionis » est, quia S. Pontifex in eo differt ab alijs Episcopis, quòd hi non per electionem, vel præsentationem, sed per confirmationem, vel institutionem Papæ fiunt Episcopi. At verò S. Pontifex fit Episcopus ab ipsomet Christo, à quo immediatè supremam jurisdictionem in universam Ecclesiam accipit, statim postquam à Cardinalibus est electus: & ideo non est tantùm Episcopus electus, sed simpliciter jam constitutus Episcopus, & Pastor supremus Catholicæ Ecclesiæ, ut traditur in *c. In nomine. 1. dist. 23.* & ex tunc potest omnes actus jurisdictionis validè & licitè exercere, etiam ante coronationem, quæ solùm fieri videtur, & pertinet ad quandam solemnitatem, & quasi publicationem acceptæ dignitatis, ac potestatis, *Suar. disp. 23. de censur. s. 6. n. 1. & 2.*

§. IX. & ultimus.

De Cessatione à Divinis, quid & quotuplex sit, & quomodo ab Interdicto differat?

Quia hæc valde affinis est, ac similis interdicto locali, de qua etiam in Jure Canonico in diversis locis agitur, ideo de illa pauca addemus.

CCLXII. Resp. Cessatio à Divinis, quæ & suspensio Organorum (scilicet Laudis Divinæ) dicitur, est Ecclesiastica prohibitio, ob quam Clerici cessare debent in certo loco à Divinorum Officiorum celebratione, & Sacramentorum administratione, nisi quatenus eam necessitas postulat, *Navarr. in Man. c. 27. n. 188. & Laym. l. 1. tr. 5. p. 4. c. 6. n. 1.* eáque duplex est, generalis respectu totius Civitatis, vel particularis, ut in una Ecclesia, *Silvest. V. Cessatio. n. 1.* Differt autem cessatio ab interdicto locali. Primò, quia cessatio hæc non est censura, imò nec propriè dicta pœna directè ob delictum inflicta, sed simplex prohibitio, facta in signum gravissimi doloris, quem Ecclesia concipit, ob enormem injuriam sibi, aut honori Divino illatam, eóque signo se justè defendit adversus lædentem, ut colligitur ex *Clem. 1. h. t. & c. Quamvis. 8. de Offic. ordin. in 6. Laym. cit. c. 6. n. 2.* Secundò, cessatio à Divinis nullam unquam personam secundùm se, & specialiter afficit, sicut interdictum solet, saltem aliquam, quæ culpâ suâ causam illi præbuit, *Suar. disp. 39. s. 1. n. 13. Laym. cit. l.* Tertiò, Clericus violans cessationem à Divinis, licèt graviter peccet, non tamen incurrit irregularitatem, quam incurrit, si violet interdictum per exercitium sui Ordinis, sed Ministri Ecclesiæ simpliciter probibentur cessare, seu abstinere à Divinis in tali loco, *Suar. cit. l. & Laym.*

Quartò, privilegia concessa circa interdictum, ut v. g. Clerici quotidie possint celebrare Divina Officia, cum limitatione *c. Alma. h. t. in 6.* non extenduntur ad cessationem à Divinis, ut ex communiore sententia docet *Navarr. in Man. c. 27. n. 188. Avila p. 6. disp. 1. dub. 3. Suar. disp. 39. de cens. s. 2. n. 11.* quia à diversis ad diversa non fit illatio, & ideo *c. Quod in te. 11. de pœnit.* talis facultas peculiariter concedi-

tor,

tur, tempore interdicti, ideóque non debet extendi ad cessationem à Divinis. Nihilominus contraria sententia est etiam valde probabilis, quia cessatio est tantùm ab Officijs publicis, quam tenet *Covarr. in c. Alma. p. 2. §. 4. n. 7. Suar. cit. disp. 39. s. 2. n. 14. Laym. cit. l.* Similiter quamvis inspecto Juris rigore, neque in quatuor præcipuis anni festivitatibus licitum sit celebrare Divina Officia, tempore cessationis, quia illa exceptio solùm facta est de interdicto: tamen ex æquitate, & benignâ DD. interpretatione, Divina Officia solemniter celebrari possunt, tempore cessationis, in prædictis festivitatibus, quia ob reverentiam earum, talis facultas absolutè concessa videtur, *Suar. cit. disp. 39. s. 2. n. 12. Laym. cit. l. Sanch. l. 7. de matr. disp. 8. n. 18.* Et hinc etiam quamvis spectato Juris rigore, tempore cessationis, non videatur ita amplè esse concessa, sicut tempore interdicti, ut colligitur ex *c. Non est. 11. de sponsal.* ubi tantùm tempore cessationis conceditur ministrari Baptismus parvulorum, & pœnitentia morientium, adjuncto etiam Viatico: secundùm æquitatem tamen probabiliter dici potest, etiam tempore cessationis, posse ministrari illa Sacramenta, quæ tempore generalis interdicti, ijs, qui specialiter interdicti non sunt, ministrari possunt, de quo suprà dictum, *Covarr. cit. l. Suar. cit. l. n. 18 Laym. cit. l. n. 2. & 3.*

Quintò, sepultura in loco sacro, tempore cessationis puræ, sive separatæ ab interdicto, omnibus, non solùm Clericis est concessa, modò fiat, sine officio funebri, quia in *cit. c.* non est, solùm prohibetur, ut tempore cessationis nulla Officia Divina celebrentur, quo nomine comprehenduntur Sacramenta, ut ex adjunctis verbis colligitur, non autem sepultura in loco sacro, quia hæc Officium propriè dici non solet: ab interdicto autem ad cessationem à Divinis, cùm sint diversa, etiam ob paritatem rationis, non est facienda extensio, præsertim in materia odiosa, *Suar. cit. disp. 39. s. 2. num. 31. Laym. cit. l. num. 4.*

CCLXIII. Porro qui interdictum imponere, is etiam cessationem à Divinis potest indicere, veluti Episcopus, vel qui similem Episcopali jurisdictionem in foro externo obtinet, *Covarr. in §. Alma. p. 2. §. 2. n. 6. Suar. cit. l. s. 3. n. 2.* & interdum indicitur hæc cessatio, præcedente interdicto, interdũ verò sine illo. *Laym. cit. l.* Violantes autem cessationẽ generalem à Divinis, similiter ipso facto, sunt excommunicati, juxta *Clement. 1. §. In cessationibus verò generalibus. h. t.* ubi etiam dicitur, quòd non solùm Concilium Provinciale, sed etiam aliud Capitulum, vel Collegium ex consuetudine possit cessationem imponere, *Suar. cit. disp. 39. s. 3. n. 3.* Ad causam indicendi illam quod attinet, debet esse delictum gravissimum, & publicum, adversus commune bonum Ecclesiæ, quod cum contumacia perseveret, *Laym. cit. l.* Denique forma, & conditiones, quæ observandæ sunt in indicenda cessatione à Divinis præscribuntur in *c. Si Canonici. 2. & c. Quamvis. 8. de Offic. Ordin. in 6.* de quibus actum suprà *l. 1. tit. 31. s. 3. §. 12.* de quibus etiam fusè agit *Suar. cit. l. s. 3. num. 5. & seqq.* apud quem plura alia de hac cessatione, & alios DD. legi possunt.

Supersunt duo adhuc Tituli generales, videlicet de *Verborum Significatione, & de Regulis Iuris*, qui ad universum Jus spectant, & ad imitationem Juris Civilis in fine Librorum Decretalium sunt appositi, quos proinde seorsim trademus, & exponemus.

INDEX

INDEX GENERALIS
SYNOPTICUS, ET METHODICUS
RERUM, ET QUÆSTIONUM, QUÆ
IN TITULIS LIBRI V. DECRETALIUM
CONTINENTUR.

TITULUS I.
DE ACCUSATIONIBUS, INQUIsitionibus, & Denunciationibus.

TRibus modis causæ, & actiones criminales in Judicium deducuntur, & instituuntur: Per Accusationem, vel Inquisitionem, vel Denunciationem: quamvis hi modi procedendi criminaliter ad duos generales reduci possint, quando scilicet Judex procedit ex Officio suo, vel ad instantiam alterius, accusantis scilicet, vel denunciantis.

SECTIO I. *De Accusationibus.*

§. I. *Quid sit Accusatio, & quæ sit forma, sive quæ conditiones ad illam requirantur?*

ASSERTIO I. Accusatio est alicujus criminis apud Judicem competentem ad vindictam publicam legitimè facta delatio. Eáque duplex est, una publica, quæ tendit ad vindictam publicam criminis: altera privata, quæ fit ob privatam injuriam, & ad pœnam applicandam parti læsæ, *num.* 1. Ass. 2. Jure communi ad formam accusationis requiritur 1. ut libellus accusatorius offeratur in scriptis, quamvis ex consuetudine accusatio possit fieri verbaliter, modò Notarius eam statim in scriptum redigat. 2. Ut exprimantur annus & dies, quo porrigitur libellus. 3. Nomen accusatoris, & accusati. 4. Species delicti. 5. Locus & tempus, in quo commissum est delictum. 6. Requiritur inscriptio accusantis ad pœnam talionis, quamvis ista inscriptio hodie non sit ampliùs in usu, sed loco solemnis accusationis, successit simplex querela, *n.* 2.

§. II. *Quinam ad accusandum admittantur, & qui ab eo repellantur?*

Generaliter omnibus est permissum accusare, qui specialiter non sunt prohibiti; si crimen sit publicum; si verò sit privatum, is solùm potest accusare, cujus interest, sive qui injuriam, seu damnum passus est, *n.* 3. Porro plures ab accusando repelluntur, veluti 1. Clerici criminaliter accusare laicos prohibentur, *n.* 4. 2. Laici Clericos, nisi suam, vel suorum injuriam prosequantur, & in exceptis criminibus enormibus, ut læsæ Majestatis, hæresis &c, *num. eodem.* 3. Aliqui repelluntur ab accusando propter defectum ætatis, ut pupilli, nisi suam, vel parentum injuriam prosequantur: potest etiam impubes major infante accusare, cum Tutoris auctoritate; pubes verò, sed minor 20. annis solus, sine auctoritate Curatoris, non admittitur, nisi suam, vel suorum injuriam prosequatur: cum auctoritate tamen Curatoris minores accusare possunt, dummodo 14. ætatis annum excesserint, *ut. n.* 4. 4. Repelluntur ab accusando mulieres propter verecundiam, & fragilitatem sexûs, nisi suam, suorúmque injuriam prosequantur; possunt tamen accusare in criminibus exceptis, *n.* 5. Repelluntur 5. infames, & criminosi, utroque jure, nisi suam, vel suorum injuriam prosequantur, vel nisi agatur de crimine læsæ Majestatis. Et infames quidem infamiâ Juris, utroque Jure, ab accusando repelluntur; infames verò infamiâ facti etiam de Jure Canonico accusare non possunt, *n. eod.* 6. Ligatus majore excommunicatione accusare non potest, etiamsi suam, vel suorum injuriam prosequatur, *num. eod.* 7. Neque liberi, nec liberti accusare possunt parentes, & patronos, nisi in crimine læsæ Majestatis; Nec vasalli, & servi dominum. 8. Nec Pagani & Judæi Christianos, nec hæretici Catholicos, etiam in criminibus exceptis. 9. Nec pauperes, nisi constet esse honestæ vitæ. 10. Non potest accusatus criminaliter reaccusare accusatorem suum in pari, vel minore crimine, nisi suam, vel suorum injuriam prosequatur: de majore autem crimine potest accusatus reaccusare alium, saltem extraneum, *num.* 6.

§. III. *Quâ ratione repellatur quis ab accusando ob inimicitiam?*

Alia causa, ob quam repellitur quis ab accusando, est inimicitia accusatoris cum accusato, eáque gravis & capitalis, juxta arbitrium Judicis. Extenditur 1. quòd non solùm inimici accusati, sed etiam eis cohabitantes repellantur ab accusatione: multò magis ergo repellantur ab accusando ipsi inimici accusati, *n.* 7. Extenditur 2. nec is, qui tulit testimonium contra aliquem in causa criminali, potest postea accusare in eadem causa, *n.* 8. Extenditur 3. Inimicus non solùm repellitur ab accusatione, sed etiam ab exceptione voluntaria, seu spontè opposita, *num.* 9.

§. IV. *An Monachi, seu Religiosi possint criminaliter accusare Prælatum suum?*

Monachi, seu Religiosi non sunt ab accusatione Prælati sui repellendi, non obstante reverentiâ, obedientiâ, & subjectione, quam ipsi debent, nisi aliqua rationabilis causa id impediat (quia v. g. sunt excommunicati, vel inimici) licèt alios accusare non possint, *n.* 10. Et ad hoc necessariæ expensæ ad litem eis ministrari debent, *n.* 11. Excipi debet, nisi Monachus proprium peculium habeat, & quando aliàs non deberent illi ministrari expensæ, vel debeant, *n.* 12. Accusatio Prælati debet fieri coram illis, quorum interest, ut reus vel condemnetur, vel absolvatur, *n.* 13. Non tantùm Monachi, sed etiam Conversi laici debent admitti ad accusandum Prælatum: & non solùm ob delictum dolo commissum, sed etiam ob culpam, seu negligentiam potest accusari Prælatus, *n.* 14.

§. V. *An Judex ex officio repellere posit accusatorem inhabilem, etiamsi pars nihil contra illum excipiat?*

Si quis legitimè accusare non possit, repelli debet, si Reus excipiat contra illum, vel etiam eo nihil opponente, à Judice ex ufficio, *n.* 15. Nullus Episcopus potest familiares suos ipsum accusare volentes per exceptionem criminis repellere, quos, antequam se ab eis accusandum cognusceret, à sua familiaritate non separavit, *n.* 16. idque declaratur, *n.* 17.

§. VI. *An quis obligetur ad accusandum, & utrùm Accusator desistere possit ab accusatione inchoata?*

Si crimen vetgat in damuum spirituale, vel temporale Reipublicæ, etsi plerumque sufficiat illud denunciare juridicè, vel canonicè: interdum tamen contingere potest, ut teneatur quis etiam ad accusandum, si damnum publicum aliâ ratione impediri non possit, *n.* 18. Quamvis accusator, ante litem inchoatam, in causa criminali desistere possit ab accusatione, post litem verò contestatam non potest, *n.* 19. Quando accusator non potest probare crimen, non tantùm potest, sed etiam debet desistere ab accusando, *n.* 20. Desistens ab accusatione, post litem inchoatam, non potest de illo crimine denuo accusare. Imò si quis coram Judice dicat, se accusaturum aliqnem, etsi deinde possit impunè ante inscriptionem desistere, ei tamen silenium imponi debet, ut non possit ampliùs de tali crimine accusare, *n.* 21. idque declaratur, *n.* 22.

§. VII. *De personis, quæ criminaliter accusari possunt, vel non possunt.*

Generaliter loquendo, omnes delinquentes de quibuscunque delictis accusari possunt, præter absentes, qui de Jure communi de capitali crimine accusari non possunt. Item nec Papa, Imperator, vel Rex, nulli Superiori subjecti, *n.* 23.

Quær. I. An accusatus de uno crimine possit de eodem denuo accusari? Resp. De his criminibus, de quibus est absolutus denuo accusatus, non potest iterum accusari, *n.* 24. Quando absolutus ab uno delicto possit denuo de eodem accusari, *n.* 25. *& duobus seqq.* Quær. 2. An accusatus de uno crimine possit simul, & eodem tempore accusari de alio? Resp. affirmativè, *n.* 28. Quær. 3. An Universitas, seu Collegium possit accusari? Resp. potest, modò tota Communitas deliquerit, *n.* 29.

§. VIII. *An in causis, & judicijs criminalibus Procurator admitti possit, ac debeat?*

Assertio I. In causis criminalibus nec ad agendum, seu accusandum, nec ad defendendum admittitur Procurator. Item qui semel est confessus, se calumniosè aliquem accusâsse, non debet admitti denuo ad accusandum eundem, si virtute juramenti ipsi fuit injunctum, ut non accusaret, *n.* 30. In locum pœnæ talionis, quæ hodie abrogata est, successit pœna extraordinaria, quæ pro arbitrio Judicis infligenda est accusatori, si in probatione criminis defecerit, *n.* 31. In causis criminalibus, in quibus Reo pœna capitalis, vel alia corporalis imponitur, regulariter non admittitur Procurator, *cit. n.* 31. Admittitur tamen ad excusandum, vel allegandum causas absentiæ domini, & ad opponendas exceptiones dilatorias, quæ ante litem contestatam opponi solent, *n.* 32. Assert. 2. In Judicijs, & causis criminalibus, in quibus non infligitur pœna capitalis, vel corporalis, sed pecuniaria, aut civilis, Procurator intervenire potest, *n.* 33. & in pluribus alijs casibus in specie, quæ ponuntur, *cit. num.* 33. *&* 34. An in casibus, in quibus Procurator intervenire potest, si admittatur, parte nihil contra illum opponente, processus Judicis teneat, necnè, *cit. n.* 34. *in fine.*

§. IX. *De modo procedendi observando in Judicio criminali accusatorio.*

Quær. I. Quumodo procedendum sit, quando accusator, & reus accusatus sunt præsentas in Judicio? *n.* 35. Quær. 2. Quomodo procedendum sit in causis criminalibus contra reos contumaciter absentes? & quomodo de Jure Canonico? *n.* 36.

§. X. *De effectibus accusationis, & pœnis Reo, vel etiam Accusatori imponendis.*

Si Presbyter, cui Ecclesia est commendata, ebriosus per totam noctem in taberna versetur, & manè non præmissâ dormitione, Missam celebret, & de hoc est convictus, vel confessus, Ecclesiâ privari debet. Si verò Ecclesia Canonicè ei fuit collata in titulum, & postea non fuit convictus de aliquo crimine, ob quod jure eâ est spoliandus; vel si fuit spoliatus post appellationem, in pacificam ejus possessionem restitui debet, *n.* 37. *&* 38. Alia pœna, seu pœnitentia decreta est in accusantem aliqnem calumniusè, si occidatur innocens, ut in pane, & aqua per 40. dies pœnitentiam agat, & per septem sequentes annos pœniteat. Si verò innocens est mutilatus, & uon occisus, per tres Quadragesimas pœnitere debet, *n.* 39. *&* 40. Alius effectus accusationis criminalis est, quòd accusatus, vel denunciatus de crimine aliquo, pendente accusatione, vel denunciatione, ad honores & dignitates promoveri non potest, *n.* 41. Idque extenditur 1. Ut habeat locum non tantùm in dignitatibus Ecclesiasticis, sed etiam in sæcularibus, *n.* 42. Extenditur 2. Si accusatus, denunciatus, vel inquisitus sit promotus ad honorem aut dignitatem, pendente judicio criminali, non tenet promotio, etiamsi postea per sententiam innocens sit pronunciatus, sed nova requiritur promotio, *cit. n.* 42. Extenditur tertiò. Accusatus, lite pendente, non potest promoveri ad honores, etiamsi infamia non præcesserit, *n. eod.* Limitatur 1. Accusatione pendente, non potest accusator promoveri ad honores, dummodo accusatio teneat, & facta sit à legitimo accusatore, *n.* 43. 2. Dummodo crimen, de quo aliquis accusatur, vel denunciatur, sit grave, *n. eod.* 3. Nisi accusetur, vel denuncietur integrum Collegium, *n. eod.* 4. Nisi accusatio de crimine etiam famoso fiat solùm ad interesse proprium prosequendum, *cit. n.* 43.

§. XI. *Qualiter accusatore non probante, vel non comparente, Reo infamato de crimine indicenda sit purgatio Canonica?*

Agenti interdicto possessorio adipiscendæ possessionis in beneficialibus non obstat exceptio criminis, nisi de eo publicè sit infamatus: & infamato, accusatore non probante, indicitur purgatio, in qua si defecerit, punitur ut convictus, *n.* 44. *&* 45. Infamia objecti criminis, quos habeat effectus? *cit. n.* 45.

§. XII. *Quibus modis tollatur, & extinguatur accusatio criminalis?*

Ea tollitur, ac finitur 1. per præscriptionem, post

elapsum tempus 40. annorum à die commissi criminis. Quædam verò breviore tempore tolluntur, *n. 46.* 2. Extinguitur accusatio criminalis per mortem accusatoris, ante latam sententiam, *n. eod.* 3. Extinguitur crimen, & ejus pœna per mortem Rei delinquentis, & consequenter etiam ipsa accusatio, ubi tamen distinguendum est inter pœnam corporalem, & pecuniariam, *cit. n. 46.*

SECT. II. *De Inquisitionibus.*

§. I. *De Inquisitione in genere, & potestate inquirendi.*

Quær. 1. Quid & quotuplex sit Inquisitio? Resp. est alicujus criminis manifesti ex bono, & æquo à Judice competente legitimè (id est, juridicè, & canonicè) facta investigatio, quæ scilicet facta est, secundùm jura, & Canones, *n. 47.* Resp. 2. triplex est Inquisitio, simpliciter generalis, sive generalissima, quæ fit ea mero officio Judicis, cùm neque personâ, neque crimine expressu generatim inquiritur, an non committantur crimina in aliqua Civitate, vel loco? Altera est Inquisitio generalis, sive potiùs mixta, id est, partim generalis, quoad delicta, ut cùm constat, Titium esse occisum, sed inquiritur, quisnam illum occiderit: vel è converso, partim generalis quoad delicta: partim specialis, quoad personas, ut cùm inquiritur, an Titius flagitia quædam commiserit? Tertia est Inquisitio simpliciter specialis, quando de certo ac determinato delicto contra certam personam inquiritur ad puniendum delictum, v. g. an Titius homicidium commiserit? eáque fit tribus modis, *n. 48.* Quær. 2. Quis possit, & contra quos juridicè inquirere, & in quibus delictis? Resp. 1. Quilibet Judex, sive sæcularis, sive Ecclesiasticus, modò competens sit, alioquin Inquisitio invalida est. Ex quo sequitur 1. quòd inquisitio facta à Judice sæculari contra personas Ecclesiasticas sit nulla. 2. Illi soli Judices criminaliter inquirere possunt, qui habent merum imperium, seu jus gladii, nisi sit causa criminalis incidens, *n. 49.* Resp. 2. Reus, contra quem inquiritur, debet esse subjectus jurisdictioni inquirentis, quoad articulum, de quo inquiritur. Resp. 3. De Jure Civili non potest regulariter Judex ex officio inquirere super delicto, nemine accusante, vel querelam proponente. Sed de Jure Canonico super omnibus delictis à Judice ex officio procedi potest, si præcedat infamia, vel accusatio, vel denunciatio publica. Ex recepta verò generali consuetudine, etiam de jure Civili, & in foro sæculari permissum est in omnibus delictis procedere ex officio per inquisitionem, *cit. n. 49.*

§. II. *An ad Inquisitionem omnino generalem, vel mixtam, requiratur, ut præcedat infamia criminis, vel personæ?*

ASSERTIO I. Ad faciendam inquisitionem generalissimam, quæ fit ad plura delicta in genere investiganda, non requiritur, ut præcedat infamia personæ, vel indicium commissi criminis: sed Judex ex suo officio potest, imò tenetur illam instituere, *n. 50.* Idque declaratur, *n. 51.* Metropolitani debent singulis annis, celebrare Concilium Provinciale cum suis Suffraganeis, in quibus de corrigendis excessibus, & reformandis moribus, præsertim in Clero tractent, & ea deferant ad Concilium Provinciale sequens, *n. 52.* Declaratur, *n. 53.* Ass. 2. In mixta inquisitione, id est, partim generali, partim speciali, quando crimen est publicum, v. g. homicidium, sed auctor ignoratur, tum licet Judici non specialiter contra certam personam, sed generaliter inquirere, quis illud commiserit, etiam nullâ præcedente famâ de persona aliqua particulari, *n. 54.*

§. III. *An & quâ ratione ad inquisitionem generalem contra personam aliquam particularem requiratur, ut præcedat infamia illius, & quomodo in tali inquisitione sit procedendum?*

Quando fama, & clamor non à malevolis, & maledictis, sed à providis, & honestis, non semel, sed sæpe pervenit ad antea Superioris contra aliquem subditum, vel Prælatum: tunc Superior quasi denunciante famâ, vel deferente clamore, ex officio suo inquirere debet veritatem coram Senioribus Ecclesiæ. Et hoc diligentiùs est servandum in Prælatis judicandis, quia ipsi non possunt omnibus placere, cùm ex officio in repent, suspendant, ligent, & sic incurrunt odium, & insidias multorum. *c. Qualiter. 24. h. t. n. 55. & pluribus seqq.* Ubi hæc fusiùs declarantur.

§. IV. *In quibus casibus non requiritur necessariò ad specialem inquisitionem contra personam particularem de aliquo crimine, ut præcedat illius infamia?*

Plures sunt hujusmodi casus, velut 1. si extent legitima, & sufficientia indicia contra inquisitum, licèt is infamatus non sit de crimine, *n. 61.* 2. Si Judex inquirat ad denunciationem publicè Officialis, *n. eod.* 3. Inquisitio facta, sine præcedente infamia, parte non opponente, tenet, *n. 62.* Idque declaratur, *n. 63.* 4. Quando inquisitio non fit ad effectum puniendi crimina, sed corrigendi ob salutem animæ, ut quando inquiritur de vita, & moribus eligendi in Episcopum, vel promovendi ad Ordines; tunc de delictis secretis inquiri potest summariè, de quibus non præcessit infamia, *n. 64.* 5. In crimine læsæ Majestatis, hæresis & Apostasiæ, & aliis delictis enormibus. 6. Quando Judex inquirit specialiter contra aliquem super crimine, de quo priùs generaliter inquisivit, quis sit auctor illius, *cit. n. 64.* Additur alius casus. *n. eod.*

§. V. *Quænam præterea Iure Canonico statuta sunt circa modum procedendi per inquisitionem specialem?*

Inprimis Inquisitores generales, si non servarunt debitum inquisitionis modum, prudenter, & cautè se debent corrigere, ne auctoritas illorum vilescat. *n. 65.* Et quæ sit forma juramenti, quam Inquisitores ab inquisitis exigunt. *n. eod.* declaratur. *n. 66. & 67.* 2. Qui jurat respondere tantùm ad interrogata, & confitetur aliquod crimen, audiri non volens se excusare, interpretando confessionem, non tamen eam perimendo: & si sufficienter probat illas exceptiones, liberabitur, dummodo possit probare, quòd sub hac forma juraverit, per scriptum, vel testes. Si verò juravit dicere plenam, & meram veritatem, sed non potest probare illas excusationes, est puniendus. *n. 68.* declaratur. *n. 69.* 3. Non est procedendum ad inquisitionem contra aliquem, nisi priùs constet de infamia illius; & tunc non inimici vel perjuri, sed idonei viri ad prosequendam inquisitionem, & ad testimonium ferendum sunt admittendi. *n. 70.* Idque declaratur. *n. 71.* 4. Si facto processu, constat de crimine, v. g. Abbatis, isque deponatur, non servato juris ordine, licèt verè esset deponendus, injustè tamen est depositus, ob non servatum

vatum Ordinem judiciarium, & sic restituendus foret: quòd si interim alius substituatur, ille injustè est substitutus, cùm primus sit injustè privatus. *n.* 72. Declaratur, *n.* 73.

§. VI. *Quæstiones nonnullæ circa modum procedendi per inquisitionem à Concilio Lateranensi præscriptum occurrentes proponuntur, & resolvuntur.*

Quæritur 1. An in quavis inquisitione servari debeat forma, seu modus præscriptus in Concilio Lateranensi? De hac re agitur. *n.* 74. Quær. 2. Cùm in inquisitione speciali super certo crimine, & contra certam personam procedi possit, vel ex mero Officio Judicis, vel ad partis petitionem ac denunciationem, quomodo isti duo modi differunt. Resp. de hoc agitur. *n.* 75. Quær. 3. Quomodo judicium inquisitionis differat ab aliis judiciis, scilicet accusationis, & denunciationis? Resp. sex differentiæ referuntur. *n.* 76. Aliæ differentiæ ponuntur. *num.* 77. Quær. 4. Quænam specialia sint observanda in inquisitione contra Regulares? Resp. tria, quæ adferuntur, *num.* 78.

§. VII. *Qualiter puniendum sit crimen per modum inquisitionis probatum?*

Si crimen per modum inquisitionis probatum impediat etiam, post peractam pœnitentiam, Ordinis executionem, vel beneficii retentionem, punitur quis, sicut in judicio accusationis, aliàs pœnâ arbitrariâ, *n.* 79. declaratur. *n.* 80. Præterea quando non præcessit infamia, aut clamosa insinuatio contra aliquem, tunc non debent recipi depositiones contra eum, etiamsi plures juramento affirment, illum deliquisse, eis videntibus, nec etiam aliquâ pœnâ puniri debet, ad petitionem eorum, qui in occulto porrigunt libellum infamationis continentem crimina, *n.* 81. declaratur. *num.* 82. Denique non punitur quis de crimine, de quo non constat, nisi per famam, vel testium credulitatem, neque debet quis apud Judicem infamatus reputari, propter dicta paucorum, *n.* 83. declaratur. *num.* 84. Postquam aliquis est confessus certa crimina coram Judice inquirente, non potest se excusare, dicendo, quòd non fuit diffamatus de illis, vel quod Judex non tradidit capitula, super quibus erat inquirendus, sed condemnandus est, *num.* 85.

SECTIO III. *De denunciationibus.*

§. I. *Quid & quotuplex sit denunciatio, & in quibus casibus possit Judex procedere per denunciationem judicialem?*

ASSERTIO I. Denunciatio in genere est alicujus criminis delatio, seu manifestatio Superiori legitimè facta. Eáque triplex est, Evangelica seu charitativa, Judicialis, & Canonica. Denunciatio Evangelica est, quæ tendit ad pœnitentiam, & correctionem ipsius peccatoris, in qua hic ordo servandus est: delinquens primùm privatim monendus est iterum ac tertiò: deinde adhibito uno, vel altero testium, & denique si pergat esse contumax, denunciandus est Ecclesiæ, *Matth.* c. 18. & habet locum hæc denunciatio in quovis peccatore occulto, modò probari possit, & quilibet potest denunciare charitativè, cujus finis est, ut peccator pœniteat, & corrigatur, *n.* 86: Judicialis denunciatio, alia est publica, in qua Judex ex officio suo procedit, per denunciationem suorum Officialium, ad publicam vindictam criminis. Alia est privata, quæ ratione proprii interesse, seu commodi instituitur. Alia est Canonica sic dicta, quia à SS. Canonibus est introducta, quæ fit ad impediendum, ne quid illicitum fiat, v. g. ne indignus ordinetur, vel eligatur, eáque vel generalis est, vel specialis, quibus additur quarta species, scilicet denunciatio regularis, *n.* 87. Theologi communiter dividunt denunciationem in duas tantùm species, charitativam, & pœnitentialem, seu judicialem: charitativa est, in qua crimen defertur ad Prælatum, tanquam patrem, ut in secreto corrigat. Judicialis est, quâ crimen defertur ad illum, tanquam personam publicam, sive Judicem, & quomodo differant hæ denunciationes. Est autem duplex denunciatio judicialis, una publica, seu criminalis, quæ ad publicam vindictam, seu pœnam tendit, ob bonum publicum: altera privata, seu civilis, quæ privatum interesse, seu satisfactionem intendit, *num.* 88. Ass. 2. In foro seculari quilibet Judex ex officio procedere potest judicialiter, ad denunciationem suorum Officialium, vel etiam ad denunciationem cujuslibet alterius privati, & quando privatâ, & speciali denunciatione? *n.* 89. Ass. 3. De Jure Canonico licèt Judex Ecclesiasticus propter peccatum admittere possit denunciationem Evangelicam, seu charitativam, non tamen judicialem, nisi in certis casibus, enumeratis, *n.* 90.

§. II. *Utrùm ante denunciationem judicialem, semper præcedere debeat secreta monitio, & an etiam aliæ Iuris solemnitates in ea servandæ sint, & quinam ab hac denunciatione repellantur?*

ASSERTIO I. Si fiat denunciatio judicialis in foro seculari, sive generalis, & publica, sive specialis, & privata, non debet illam præcedere ulla admonitio. At verò in foro Ecclesiastico, seu Canonico requiritur, saltem si sit specialis, ut admonitio præcedat, eáque trina, vel saltem bina, nimirum semel privatim, & secretò, & secundò coram uno, vel duobus testibus, *n.* 91. Unde volens denunciare Episcopum suum, priùs ipsum charitativè admonere debet, alioquin non admittitur ejus denunciatio, *num.* 91. Et quid Jure novo Concilii Tridant. *Sess.* 13. *c.* 6. *de reform.* quoad hoc circa Episcopos, eorúmque causam statutum sit, habetur, *n.* 92. Ass. 2. Denunciator non tenetur se inscribere ad pœnam talionis subeundam; quando enim in modum denunciationis opponitur, non est inscriptio necessaria, sed is defert in scriptis ad Judicem denunciationem, vel ipsemet narrat eam Notario, quia ipso dictante redigit illam in scripta. At verò aliæ solemnitates solent observari, quæ requiruntur in libello accusatorio, ut nimirum exprimatur crimen, malefactor, sive reus, locus & tempus commissi criminis, *c. Super his.* 16. *h. t.* *n.* 93. Ass. 3. Publicus concubinarius, & ob id excommunicatus, & is, qui conspiravit in denunciandum, vel priùs illum non admonuit de crimine, denunciare non potest. Item Episcopus non præsumat gravare Clericos, qui legitimè appellârunt ad Sedem Apostolicam super illo delicto, donec causa fuerit terminata, *n.* 94. Declaratur, *n.* 95.

§. III. *An pendente inquisitione, ad denunciationem contra Superiorem, seu Prælatum à subditis factam, Superior procedere possit in causa illa contra subditos?*

Sententiæ excommunicationum, suspensionum, vel interdicti latæ, post denunciationem per Abbatem denunciatum pro ipso in Monachos denunciantes, vel adhærentes eisdem, relaxari, & spoliati, pendente lite, ab Abbate restitui, & Judices, sine strepitu Judicii, inquirere debent in personas, & observantias regulares, & corrigere ac reformare, tum Caput, tum membra, & relaxare juramenta de tacenda veritate: sed lite pendente, Monachi non eximuntur ab Abbatis obedientia, ita tamen ut lis non impediatur, & manifestentur Abbati denunciato dicta testium, *n.* 96. Declaratur, *n.* 97. *&* 98. Præterea si Prælatus denunciatur suspectus de dilapidatione bonorum Ecclesiæ, commissio facienda est super veritate inquirenda, & pendente negotio, ei interdici debet potestas quocunque modo alienandi bona Ecclesiæ, *n.* 99. Declaratur, *n.* 100.

§. IV. *Quomodo procedendum sit, quando crimen opponitur per modum exceptionis, & quomodo super crimine notorio?*

Assertio I. Denunciator criminis non se inscribit ad eandem pœnam, si non probaverit, quia denunciatio non fit ad pœnam, sicut accusatio. Si verò excipiendo objiciatur crimen, distinguendum est, quare opponatur, & quando; si enim objiciatur, ut ab accusatione, vel testimonio aliquis repellatur, non est necessaria inscriptio: sed cùm excipitur, ut quis ab officio, vel beneficio excludatur, si ante confirmationem objicitur, non cogitur se inscribere. Si verò post confirmationem opponitur, quia etiam ab obtinendo repellit, & privat obtento, secundùm arbitrium Judicis, est puniendus, si defecerit in probatione: quando verò agitur de crimine per modum exceptionis, potest intervenire Procurator, *n.* 101. Declaratur. *n.* 102. *& seq.* Ass. 2. In notoriis criminibus, quando & crimen est notorium, & malefactor, non est necessarium, ut servetur ordo juris, neque accusator requiritur, *n.* 104. Alius modus procedendi criminaliter est, si reus in flagranti delicto sit deprehensus, *n.* 105.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. 1. *n.* 5.
c. 2. *n.* 91. *& seq.*
c. 3. *n.* 13.
c. 4. *n.* 41.
c. 5. *n.* 16.
c. 6. *n.* 24. *& tribus seqq.*
c. 7. *n.* 7.
c. 8. *n.* 39. *& seq.*
c. 9. *n.* 104.
c. 10. *n.* 8.
c. 11. *n.* 10. *& duobus seqq.*
c. 12. *n.* 37. *& seq.*
c. 13. *n.* 9.
c. 14. *n.* 22. *& seq.*
c. 15. *num.* 30. *& duobus seqq.*
c. 16. *in princ. num.* 93. §. *Cùm autem. n.* 101. *& duobus seqq.*
c. 17. *num.* 65. *& duobus seqq.*
c. 18. *n.* 68. *& seq.*
c. 19. *n.* 70. *& seq.*
c. 20. *n.* 94. *& seq.*
c. 21. *in princ. num.* 79. *& seq.* §. *Tertiæ. n.* 8 c. *& seq. &* §. *Quæsivisti. n.* 83. *& seq.*
c. 22. *n.* 72. *& seq.*
c. 23. *n.* 44. *& seq.*
c. 24. *n.* 55. *& pluribus seqq.*
c. 25. *n.* 52. *& seq.*
c. 26. *n.* 96. *& seq.*
c. 27. *& ult. num.* 99. *& seq.*

In Sexto.

c. 1. *n.* 85.
c. 2. *num.* 62. *& duobus seqq.*

TITULUS II.

DE CALUMNIATORIBUS.

§. I. *Quis dicatur Calumniator, & quid sit calumniari, & quali pœnâ sit afficiendus?*

Assertio I. Accusatores, & denunciatores tribus modis delinquunt: vel enim calumniantur, vel prævaricantur, vel tergiversantur. Calumniari est falsa crimina intendere in judicio. Est autem calumnia duplex, vera, si quis falsum crimen scienter alicui objiciat, vel præsumpta, si quis crimen objectum non probat, *n.* 1. Prævaricari est, vera crimina abscondere. Tergiversari est omnino ab accusatione desistere, *n.* 1. Ass. 2. Calumniator, qui scienter alium accusavit, punitur, pœnâ arbitrariâ, quamvis olim pœnâ talionis, *n.* 2. Subdiaconus, qui per calumniam accusat Diaconum, privandus est officio Subdiaconatûs, & verberandus, ac in exilium mittendus, quia quando non potest imponi pœna ordinaria, debet illa commutari in aliam, ad arbitrium Judicis. Verùm pœna publicæ verberationis in Clericis hodie non usurpatur, *n.* 3. *&* 4.

§. II. *An, & ob quas causas, excusetur Calumniator à calumnia, ejúsque pœná, & an etiam denunciator puniatur tanquam calumniator, si in probatione criminis deficiat?*

Assert. I. Etiam in causis criminalibus accusator excusatur à calumnia, si errore probabili ductus accusavit, etsi in probatione criminis defecit, *n.* 5. Quænam in specie sint hujusmodi causæ excusantes, *n. eod.* Quæ tamen solùm excusant in dubio, *n. eod.* Ass. 2. Denunciatores publici non tenentur probare crimina, quæ denunciant, privati verò tenentur, *num.* 6. Qui denunciat crimen, si in probatione deficiat, etiam de Jure Canonico puniendus est pœnâ extraordinariâ, & ad arbitrium Judicis, *num.* 7. *&* 8.

In Antiquis.

c. 1. *n.* 3. *& seq.*
c. 2. *n.* 7. *& seq.*

TITULUS III.

DE SIMONIA, ET NE ALIQUID PRO spiritualibus exigatur, vel promittatur.

Sectio I. *De Simonia in genere, ejúsque divisione.*

§. I. *Quid sit Simonia?*

Simonia est studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum. Declaratur, *n.* 1. *&* 2. Simonia est species quædam sacrilegii adversùs virtutem Religionis, & alias etiam speciales deformitates in se continet, & est ex genere suo peccatum mortale, nec potest ob parvitatem materiæ fieri veniale, *n.* 3. Est etiam interdum contra justitiam, *n.* 4.

§. II. *Quotuplex sit Simonia?*

Simonia alia est, quæ Jure naturali ac Divino est prohibita, eíque repugnat: alia, quæ solùm Jure humano, & Ecclesiastico, *n.* 5. Simonia solo Jure Ecclesiastico prohibita, non est verè ac propriè dicta

Simonia: est tamen peccatum, non solùm contra obedientiam, sed etiam contra virtutem Religionis, & species quædam Sacrilegii ex genere suo mortalis, & iisdem pœnis punitur, quibus aliæ Simoniæ, quæ sunt contra Jus Divinum, *n. 6.* Dividitur etiam Simonia in mentalem, conventionalem, & realem. Mentalis dicitur, quæ habet opus externum adjunctum, quod tamen nullo signo externo apparet esse Simoniacum, ut si quis rem spiritualem alicui conferat, animo obligandi illum ad reddendam rem temporalem, *n. 7.* Simonia conventionalis est, quæ verbis, & signis exteriùs consummatur per mutuum pactum expressum, vel tacitum, sed quæ nondum est executioni mandata, ex neutra parte, *n. 8.* Simonia realis est, quæ ex utraque parte ipsâ rei traditione est completa, quia ex una parte data est res spiritualis, ex altera parte pretium, vel pars illius, *n. 9.*

SECTIO II. *De materia Simoniæ, sive rebus, in quibus committi potest hoc crimen contra Ius Divinum, vel humanum, seu Ecclesiasticum.*

§. I. *De Simonia, quæ committitur circa res merè ac intrinsecè spirituales, & inprimis circa gratiam, Sacramenta, & Sacramentalia.*

ASSERTIO I. Simonia propriè dicta contra Jus Divinum committitur, si quis pro pretio temporali vendat, vel emat gratias spirituales, ut gratiam sanctificantem, vel gratis datas, quod dupliciter fieri potest, *n. 10.* Ass. 2. In specie Simonia contra Jus Divinum est dare, vel accipere pretium pro 7. Sacramentis Ecclesiæ, vel pro Sacrificio Missæ, *num. 11.* Quâ ratione vendere Eucharistiam sit peccatum Simoniæ, *n. 12.* Etiam matrimonium, quatenus Sacramentum est, vendi non potest, absque Simonia: secus est, si consideretur, quatenus naturalis, & civilis contractus est, *n. eod.* Sacramenta vendi possunt, absque Simonia, quoad materiam remotam, ut panis, vinum, oleum &c, si scandalum absit, & nulla lex Ecclesiastica id prohibeat, *n. eod.* Licitum est in extremâ, vel etiam gravi necessitate dare pretium pro Sacramentis, si quis non velit illa administrare gratis, v. g. pro Baptismo, vel etiam Sacramento pœnitentiæ in articulo mortis, *n. 13.* Ass. 3. Etiam Sacramentalia sunt propria materia Simoniæ contra Jus Divinum, ut sunt benedictio nuptialis, aquæ, olei, consecratio calicis &c. *n. 14.*

§. II. *De Simonia, quæ committitur circa Ordines, eorumque collationes, & præsentationes ad Ordines.*

ASSERTIO I. Simonia est contra jus naturale, vendere, vel emere omnes functiones, seu actus, qui ex potestate Ordinis procedunt, etiam Ordinum Minorum, *n. 15.* Ass. 2. Neque Episcopi, nec eorum Ministri possunt pro conferendis Ordinibus, vel Litteris super iis conficiendis, quippiam temporale accipere, & multò minùs exigere, neque ii, qui ordinantur, dare, *n. 16.* Quinam hic intelligantur nomine Ministrorum, *n. 17.* Non potest pro collatione etiam primæ Tonsuræ aliquid temporale accipi, vel dari, absque Simonia, *n. eod.* Episcopus non tantùm pro collatione Ordinis, sed etiam pro litteris dimissoriis, vel testimonialibus aliquid temporale licitè accipere non potest, *n. eod.* Quid de hoc hodie statutum sit in Decreto Concilii Tridentini *Sess. 21. c. 1. de reform. n. 18.* Item quæ pœnæ decretæ fuerint Jure antiquo in dantes, & accipientes munera ab ordinatis, *n. 19.* Et quæ statuta sunt de collatione Ordinum, etiam locum habent in collatione beneficiorum, quòd etiam nihil temporale liceat accipere *cit. n. 19.* Ass. 3. Non solùm Simonia committitur, si detur pecunia, vel aliud pretio æstimabile conferenti Ordinem, sed etiam si detur præsentanti ad Ordines: *num. 20.* Quæcunque pecunia etiam in modica quantitate sufficit ad Simoniam, si pro re spirituali promittatur, aut detur, *num. 21.* Ass. 4. Simoniam etiam committit ille, qui convenit cum alio Clerico Beneficiario, ut ipsum præsentet Episcopo ordinandum ad titulum beneficii illius, eum pacto, se non petiturum aliam portionem ex eo beneficio, *n. 22.* cum talibus dispensare potest solus Papa, vel etiam secundùm alios, Episcopus, *n. 23.* Non debet quis recipere Ordinem ab eo, quem credit esse Simoniacum, quamvis ministrare possit in iis Ordinibus, quos priùs ab eo recepit, *num. 24.* Simoniacus non potest conferre Ordinis executionem alteri, cùm ipse sit suspensus ab Ordine: quòd si Ordinem ignoranter recipit à tali Simoniaco, sustinetur, ut in Ordine suscepto ministret, *n. 25.* Cur is, qui recipit Ordinem ab Ordinante Simoniaco, permittatur ministrare in Ordine suscepto, sed non possit promoveri ad altiores Ordines, *n. eod.*

§. III. *De Simonia, quæ committitur circa Divina Officia, ac Officium prædicationis, & an Ecclesia emi, vel redimi possit?*

ASSERT. I. Officia Divina, sive orationes publicæ Ecclesiæ, quæ fiunt in publicis Processionibus, & Litaniis, & in Choro, sunt propria materia Simoniæ, ita ut illa emere, vel vendere sit Simonia contra Jus Divinum, Idémque est de privatis orationibus, si pro pretio vendantur: secus si pro iis pecunia detur per modum eleemosynæ, vel stipendii ad sustentationem necessarii, *n. 26.* Ass. 2. Pro officio prædicationis aliquid temporale accipere tanquam pretium actûs, est Simonia contra Jus naturale ac Divinum, secus est, si accipiatur, vel detur in necessariam sustentationem, *n. 27.* Ass. 3. Sicut Ecclesia emi non potest absque Simonia, ita nec redimi, seu redimendo emi, *n. 28.* Et declaratur, *n. 29.* Pecuniam dare, vel accipere, non solùm pro functionibus spiritualibus, v. g. administratione Sacramentorum, celebratione Missæ &c. sed etiam pro æstimatione laboris corporalis, qui hujusmodi sacris, & spiritualibus actionibus per se, & intrinsecè ac necessariò est conjunctus, est Simonia contra Jus Divinum, & naturale. Aliud est de labore, qui non per se, & intrinsecè, sed per accidens solùm, & extrinsecè est annexus actioni spirituali, & ab ea separabilis, v. g. pro labore itineris, vel Cantûs in Missa; nam pro hoc dare, vel accipere pecuniam non est Simonia, *n. 30.*

§. IV. *De aliis variis actibus, & rebus spiritualibus, vel his annexis, pro quibus aliquid temporale dare, vel accipere etiam specialiter prohibitum est Iure Canonico.*

Inprimis Simonia est petere pecuniam pro ingressu Religionis, vel vendere Prioratum aut Capellam Monachorum aut Clericorum: vel pro regimine ipsorum committendo, & tam dans, quàm recipiens, & consentiens est Simoniacus, *n. 31.* Item pro sepultura,

rura, Chrismatis, & Olei benedictione pretium non potest exigi, absque Simonia, nec excusat consuetudo contraria, n. 32. Secundò Simoniacum est exigere pretium pro Prælatis, vel aliis personis Ecclesiasticis ponendis in Sede Ecclesiastica, vel Sacerdotibus instituendis in Ecclesiis, aut pro sepeliendis mortuis, benedicendis nuptiis, vel pro conferendis Sacramentis, aut collatis, n. 33. Tertiò pro Ecclesiarum consecratione nihil est exigendum, præter procurationem, n. 34. Quartò prohibitum est, ne pro Chrismate aut oleo consecrato ab Ecclesiis pecunia exigatur, sive ea Cathedratica, sive Paschalis præstatio, sive Episcopalis consuetudo vocetur, n. 35. Non tantùm autem prohibetur pecunia exigi pro Chrismate, seu Sacramento Confirmationis, sed etiam pro ipso balsamo, & oleo consecrato, n. 36. Similiter Simonia est accipere, vel exigere pecuniam pro Chrismate, licèt anticipetur solutio, & mutetur illius nomen, vocando eam Paschalem, & non Chrismalem, non obstante contrariâ consuetudine, n. 37. Item pro investitura Ecclesiarum non debet pecunia, vel aliud quid temporale exigi, vel accipi, & Archiepiscopus talem pravam consuetudinem tollere debet, n. 38. Quintò pro officio, seu ministerio Ecclesiastico exercendo, vel pro Vicariis assignandis, vel pro Chrismate pecunia exigi non potest, n. 39. Sextò Capellanus, seu Parochus pro benedictionibus nubentium, & exequiis mortuorum, nihil potest accipere, & acceptum restituere debet, c. Suam. 29. h. t. Idque declaratur, n. 40. Septimò, denique Simoniacum est pro consecrationibus Episcoporum, & benedictionibus Abbatum, & Ordinationibus Clericorum aliquid temporale, ante vel ex post facto dare, vel accipere, non obstante contrariâ consuetudine, c. Sicut. 39. h. t. n. 41.

§. V. *An exigere aliquid temporale pro re spirituali, ratione consuetudinis, excusari possit à vitio Simoniæ?*

De hac quæstione agitur in c. Ad Apostolicam. 42. h. t. Ubi decernitur Ecclesiastica Sacramenta esse liberè conferenda, & pravas exactiones, ut pro exequiis, & benedictionibus nubentium, & similibus, non esse faciendas. Episcopi debent laicos cogere ad laudabilem consuetudinem erga S. Ecclesiam piâ fidelium devotione introductam servandam, n. 42. An, & quâ ratione populus cogi possit, saltem Officio Judicis, ad servandam honestam ac piam consuetudinem, ut aliquid detur pro sepultura, exequiis mortuorum, & similibus, n. 43. Per diuturnam consuetudinem dandi aliquid Clericis pro spiritualibus ministeriis, ad quæ ex officio sunt obligati, acquiritur Ecclesiis, vel ipsis Clericis jus ad similes oblationes faciendas, per modum cujusdam præscriptionis, & consequenter Parochiani manent obligati ad illas præstandas, non ex voto populi, seu voluntate obligandi se ad illas, sed ex vi Juris acquisiti Ecclesiæ, ad quod non est necessarius consensus Parochianorum, idque declaratur, n. 44. Ad inducendam hujusmodi consuetudinem, & obligationem sufficit tempus X. annorum, etiam Jure Canonico, & est observanda, etiamsi Clerici sint divites: & quæ recipi possunt ex laudabili consuetudine pro administrandis spiritualibus, peti non possunt, antequam administrentur, n. 45.

SECTIO III. *De Simonia, quæ committitur in actibus jurisdictionis Ecclesiasticæ, & in ingressu, sive admissione ad Religionem?*

§. I. *An actus pertinentes ad jurisdictionem spiritualem fori interni, vel externi sint materia Simoniæ?*

ASSERTIO I. Simonia est dare, vel accipere pretium, vel aliud quid temporale, pro omni actu jurisdictionis fori interni conscientiæ, seu pertinentis ad curam animarum, ut pro Confessione audienda, vel absolutione conferenda, vel pro levi imponenda pœnitentia, vel illa augenda, n. 46. Secundò committitur Simonia, si delegetur potestas absolvendi, ut si Parochus committat alteri Sacerdoti pro pretio, ut vice suâ audiat Confessiones suorum subditorum. Tertiò, si pro pretio committatur potestas absolvendi à censuris. Quartò, si pro concessione Indulgentiarum detur, vel recipiatur pecunia &c. n. 47. Ass. 2. Simonia est contra Jus naturale ac divinum vendere, & emere actus, quibus jurisdictio spiritualis fori externi ordinaria, vel delegata confertur, n. 48. Ass. 3. Simonia est pro omni actu jurisdictionis voluntariæ pretium dare, vel accipere, veluti pro dispensatione in voto, juramento, & impedimento matrimonii, irregularitate, vel lege aut præcepto Ecclesiastico. Est tamen licitum in hujusmodi dispensationibus aliquid exigere, non ut pretium dispensationis, sed per modum mulctæ, per quam compensatur recessus à lege communi ad causam piam applicandæ, quod maximè locum habet in dispensatione votorum: vel in pœnam alicujus prioris delicti: vel etiam per modum stipendii, seu subsidii sustentationis, Idque magis fieri potest ac solet in dispensationibus, quàm in aliis gratiis, quia dispensationes sunt odiosæ, quippe derogantes Juri communi: & decet, ut eæ onerosæ reddantur, ne si facilè impetrari possint, & absque sumptibus, eæ importunè petantur, n. 49. Ass. 4. Simonia quoque committitur, si pretium detur, vel accipiatur pro actibus Ecclesiasticæ jurisdictionis contentiosæ, cujusmodi sunt omnes actus Judicii Ecclesiastici usque ad prolationem sententiæ. Talis autem est etiam ligare censurâ, vel ab ea absolvere, si pretio id fiat: speciatim pretium exigere, vel accipere pro absolutione ab excommunicatione, n. 50. Non autem committitur Simonia, si pecunia detur ad redimendam vexationem, ut quis absolutionem ab excommunicatione, vel aliis censuris obtineat, n. 51. Ass. 5. Simonia quoque committitur, & quidem contra Jus Divinum, si quid temporale detur, vel exigatur, & accipiatur pro actibus jurisdictionis Ecclesiasticæ, voluntariæ, vel contentiosæ, qui proximè versantur circa materiam temporalem, & politicam, ut si Judex Ecclesiasticus cognoscat causas civiles, seu sæculares inter Clericos de bonis temporalibus ac profanis, vel de criminibus communibus Clericis, & laicis: quò etiam pertinet legitimatio facta ad profanos honores, & bona temporalia, num. 52. Aliud est de actibus, qui procedunt à propria jurisdictione temporali, qualem habent plerique Episcopi in Germania: nam pro illis exigere, & accipere pretium non est Simonia, cit. num. 52.

§. II. An

§. II. *An sit Simonia pretium, vel aliud temporale quid dare, vel accipere pro omissione actûs Jurisdictionis Ecclesiasticæ, vel alterius actûs spiritualis?*

Assertio I. Non est Simonia, dare alicui pecuniam, ut abstineat ab actu spirituali, quem aliàs injustè, sacrilegè, vel simoniacè facturus esset, *n.* 53. Assert. 2. Tunc Simonia committitur propter omissionem spiritualis jurisdictionis, quando negatio alicujus actûs spiritualis procedit à potestate Ecclesiastica, ita ut actum aliquem exercere sit moraliter hominem auctoritativè ligare, vel detinere: & talis omissio censetur moraliter provenire à dicta jurisdictione. Ut si quis post auditam alicujus Confessionem, deneget ipsi absolutionem, propter datam à tertio pecuniam, *n.* 54. Nomine autem actûs comprehenditur hic etiam carentia, sive negatio actûs, & omissio rei debitæ æquiparatur commissioni, quod non fit sine actu aliquo positivo, quo Judex Ecclesiasticus declarat se nolle hunc absolvere. *n.* 55. Ass. 3. Si omissio actûs spiritualis non sit omissio spiritualis jurisdictionis, sed alterius actûs spiritualis, quamvis aliàs ex officio debiti, sed nullum effectum moraliter post se relinquens, tunc non est Simonia pro tali omissione aliquid dare, vel accipere, nisi intuitu alicujus spiritualis boni vendatur, vel majore pretio æstimetur. Ut si Sacerdos pecuniam accipiat, ut Missam non dicat, ad quam ex officio tenetur, vel ut subditi Confessionem non audiat, *n.* 56. Porro prohibitum est Presbyteris, ne aliquid temporale accipiant propter celandum peccatorem publicum Episcopo, vel Ministris ejus, tanquam contrarium bonis moribus, & officio Clericorum; non autem tanquã Religioni contrarium, & ut simoniacum, quia ad essentiam Simoniæ requiritur, ut ab una parte pretium, sive aliquid temporale detur, vel promittatur, & ab altera aliquid spirituale detur, vel accipiatur: at verò si quis pretium recipiat, ut non denunciet publicum peccatorem Episcopo, vel ut non corrigat, nihil spirituale dat, sed tantùm omittit facere, quod deberet, quia ad Presbyterum, seu Parochum pertinet delicta subditorum corrigere, vel ad Episcopum corrigenda deferre; non autem Simoniam committit, ut patet ex c. *Nemo.* 14. *h. t.* in priore ejus parte, ubi nulla de Simonia fit mentio. Si verò Parochus aliquid temporale accipiat, ut peccatum alterius celet, vel non denunciet Episcopo, vel Prælatus ut subditum non corrigat: ut si Parochus pecuniam accipiat, ne denunciet Parochianum non suscipientem Eucharistiam in Paschate, Simoniam committit, de quo agitur in posteriore parte dicti cap. *Nemo*, *n.* 57.

§. III. *Utrùm dare, vel accipere aliquid temporale pro ingressu, sive admissione in Religionem sit Simonia?*

Assertio I. Dare, vel accipere aliquid tanquam pretium pro ingressu Religionis, secundùm se, & ex vi Juris Divini simoniacum est, sive aliquid temporale accipiatur pro ipsa professione, sive solùm pro ingressu ad probationem, & suscipiendum habitum Religionis, *n.* 58. Assert. 2. Pro sustentatione personæ ingredientis Religionem, vel etiam in ea profitentis aliquid temporale exigere, vel accipere, non est ex natura rei simoniacum, nec illicitum, si Monasterium sit inops, & Regula Ordinis id permittat. Si verò Monasterium sit dives, videtur esse Simonia prohibita Jure Ecclesiastico, quamvis contraria consuetudo non debeat tanquam simoniaca reprobari, *n.* 59. Licitum est autem non tantùm spontè oblatum pro necessaria sustentatione ingredientis Religionem accipere, sed etiam de eo pacisci, si Monasterium sit inops, *n.* 60. Prohibetur autem, ne Prælati Ordinum, vel Capitula, seu Conventus, aut singulares personæ, sive mares, sive mulieres, à volentibus ingredi Religionem, sive antè, sive pòst, directè, vel indirectè, pastus, jocalia, pecunias, vel alias res ad usum Ecclesiasticum, vel pium deputatas petere præsumant, *Extravag.* 1. *in princ. h. t. Inter Communes. h. t.* Excipitur, nisi ipsæ personæ ingredientes purè, spontè ac liberè, & omni pacto cessante, aliquid dederint, vel obtulerint: ubi tamen non prohibetur titulo sustentationis, etiam interveniente pactione, aliquid exigere, vel accipere, si vera adsit paupertas, & indigentia, ex parte Monasterij, *cit. n.* 60. Idque confirmatur etiam ex Concilio Trident. *Sess.* 25. *c.* 16. *de Regular.* Prohibetur etiam, ne vicissim persona ingrediens aliquid accipiat à Religione, seu Monasterio, ut ingrediatur, *n.* 61.

§. IV. *De alijs modis, quibus committitur Simonia in ingressu Religionis, ejúsque pœnis.*

Inprimis si Abbas & Conventus pro pecunia recipiunt Monachum, ex pacto, ab officio & beneficio sunt suspendendi, & pecunia restituenda est danti, & ita ingressus cum habitu ad aliud Monasteriũ transire debet, *n.* 62. Idque declaratur, *n.* 63. Secundò, si Monachi scienter per Simoniam sunt ingressi Monasterium, debent illud dimittere, & adire solitudinem, vel alia Monasteria strictiora, ad agendam ibi pœnitentiam. Si verò ipsis ignorantibus data fuit pecunia, rogendi sunt renunciare eidem loco: & postea reducendi sunt ad eundem locum, si ibi absque scandalo manere possint, vel collocandi sunt in alio ejusdem Ordinis loco, in quo serviant DEO, *c. De Regularibus.* 25. *h. t.*, *n.* 64. declaratur, *n.* 65. Tertiò, quando contra plures simoniacè per pretium in Monasterijs receptos, accusatio fuerit Canonicè instituta, probato juridicè crimine, tam dantes, quàm accipientes, canonicâ pœnâ mulctantur. Si verò per solam inquisitionem de crimine constiterit, ad arctiora Monasteria, ad agendam pœnitentiam mitti debent: sed Superioribus & Officialibus, qui simoniacè illos receperunt, competens pœnitentia est imponenda, & dum illam faciunt, suspendi debent ab executione Ordinum, *c. Dilectus.* 30. *h. t. n.* 66, declaratur, *n.* 67. Quartò, si Moniales, vel Monachi per pretium in Monasterijs sint recepti, prætextu paupertatis, tam recepti, quàm recipientes è Monasterio sunt ejiciendi, & in arctius Monasterium ad perpetuam pœnitentiam, sine spe restitutionis, agendam, detrudendi. Quòd si fortè alibi commodè collocari non possint, dispensativè de novo in ijsdem Monasterijs recipiantur, Diœcesani verò per suas Diœceses, singulis annis hoc publicari faciant, *c. Quoniam.* 40. *h. t. n.* 68. declaratur, *n.* 69. Quintò, qui dant, vel accipiunt aliquid, ob ingressum Religionis, si sint personæ singulares, excommunicationi: si verò Capitulum, vel Conventus fuerit, suspensioni est ipso facto subjectus, à qua absolvi nequeant, nisi à Papa, alijs juris pœnis in suo robore permanen-

manentibus, *Extravag. 1. Inter Communes.* §. *Nos igitur. n. 70.* Si aliquid merè sponè detur, & accipiatur in ingressu Religionis, sine pacto, nulla incurritur censura: neque si quid detur, vel accipiatur in sustentationem ejus, qui ingreditur, quia Monasterium non habet sufficientes reditus ad illum alendum, etsi pactum intercedat, est Simooia saltem Juris Divini, quamvis sit Simonia contra Jus Ecclesiasticum, *n. 71*, Potest tamen Simonia committi, si quis pretio recipiatur ad habitum Religionis, sed pœnæ Juris non incurruntur, nisi professio fuerit secuta, *cit. n. 71*. Neque prædictæ censuræ excommunicationis, & suspensionis habent locum in dote, quæ datur Monasterijs fœminarum, sed in Religionibus virorum rarò Simonia committitur, *cit. n. 71. in fine.*

SECTIO IV. *De Simonia, quæ committitur in Beneficiis Ecclesiasticis, & circa Officia Ecclesiæ temporalia.*

§. I. *Utrùm Simonia, quæ committitur in venditione Beneficiorum Ecclesiasticorum, sit contra Jus Divinum: an verò solum contra Jus positivum, seu Ecclesiasticum?*

Quatuor regulæ traduntur circa venditionem rerum, quæ sunt anneaæ rebus spiritualibus, antecedenter, concomitanter, vel consequenter, *n. 72.* Beneficium quoad ipsum jus exercendi Ministeria spiritualia, seu Officia Ecclesiastica Jure Divino vendi non potest, *n. 73.* Sed neque beneficium, quatenus est jus percipiendi reditus Ecclesiasticos, qui titulo spirituali sunt annexi, sine vitio Simoniæ veodi potest, *n. eod.* An accipere pecuniam pro collatione Beneficij, quatenus præcisè est jus percipiendi reditus temporales, annexum tamen spirituali juri, sive titulo beneficij, qui consistit in officio, seu potestate exercendi spiritualem aliquam functionem, sit Simonia prohibita Jure Divino, an verò solùm Jure Ecclesiastico? Triplex est sententia. Prima affirmat esse contra Jus Divinum. Secunda, esse tantùm Simoniam contra Jus Ecclesiasticum: Tertia vendere beneficium curatum, esse Simooiam contra Jus Divinum, non verò simplex, *n. 74.* Sed verius est, esse Simoniam contra Jus Divinum, & naturale, idque probatur, *n. 75.* Item prohibitum est vendere Prioratus & Capellas Monachorum aut Clericorum, & ne pro Prælatis instituendis pretium exigatur, & tam dans, quàm accipiens est Simoniacus, *c. Non satis. 8. h. t.* Et damnatur consuetudo hujusmodi in *c. Cùm in Ecclesiæ. 9. eod. n. 76.* ubi etiam ratio redditur. Solvuntur duæ objectiones, *n. 77.* Excipi debet, nisi jus percipiendi Ecclesiasticos reditus temporalos auctoritate Summi Pontificis separatum fuerit à spirituali titulo beneficij, sive jure officij spiritualis; tunc enim extinguitur titulus spiritualis officij, & vendi potest beneficium, quia nihil spirituale venditur, sed merè temporale, *n. 78.*

§. II. *Quibus modis committitur Simonia in collatione beneficiorum, & electione ad Prælaturas, & alia beneficia Ecclesiastica?*

ASSERTIO I. Committitur Simonia primò, si collator pecuniam, vel aliud quid temporale exigat pro ipsa collatioöe beoeficij. Secundò, si aliquid temporale exigatur pro inductione, seu immissione in possessionem beneficij collati: multò magis prohibitum est tanquam simoniacum, aliquid exigere pro ipsa institutione Rectoris, vel alterius Clerici in beneficio, vel pro consensu præstando in ejus institutionem, & si quid acceptum est, in duplum restitui debet, *c. Audivimus. 41. h. t. num. 79.* declaratur, *num. 80.* Præterea io *c. Ne DEI. 43. h. t.* specialiter præcipitur ab Abbatibus Cisterciensibus, ut solemniter non iostallentur, sed satis est, ut profiteantur sub forma profitendi consueta, *num. 81.* Tertiò committitur Simonia, si homagium præstetur pro beneficio obtioendo, *c. Ex diligenti. 17. h. t. n. 82.* declaratur, *n. 83.* Cur homagium non possit præstari pro spiritualibus, possit autem juramentum fidelitatis, *n. eod.* Quando homagium præstitum pro beneficio Ecclesiastico non egeat absolutione, *n. 84.* Quartò committitur Simonia, si pro temporali obsequio promittatur beneficium Ecclesiasticum, *c. Cùm essent. 12. h. t. n. 85.* An possit quis servire Episcopo, spe consequendi ab ipso beneficium, absque Simonia, & an etiam, si Episcopus promittat alicui certum stipendium solùm ad tempus, donec beneficium ipsi contulerit, sit Simonia? *n. 86.* Assert. 2. Similiter committitur Simonia in electionibus ad Prælaturas, vel alia beneficia Ecclesiastica in casibus expressis? *n. 87.*

§. III. *Quomodo Simonia committatur in receptione Canonicorum?*

Simonia est alicui Ecclesiæ dare, vel offerre bona sua, cum pacto, vel conditione ut recipiatur in Canooicum, & illa bona habeat pro præbeoda: secùs est, si simpliciter roget, ut admittatur in Canonicum, *c. Tua nos. 34. h. t. n. 88.* Quòd si quis bona principaliter dat Ecclesiæ, eo animo, ut Canonicus fiat, aliàs non daturus, sine omni tamen pacto: & vicissim Canonici cum hâc intentione admittant, sine ullo pacto, committitur Simonia mentalis, quæ non obligat ad restitutionem, *n. 89.* Recepto in Canonicum assignari debet præbenda, & reditus Canonicatûs, non obstante consuetudine de parando priùs prandio, *c. Jacobus. 44. h. t. n. 90.* Quæ requiruntur, ut licitè possit aliquid temporale etiam modicum, v. g. prandium à Canonicis pro illorum receptione exigi & recipi, *n. 91.* Si tamen spontè, ac liberaliter aliquid temporale detur, sine pacto, non potest damnari talis consuetudo, *n. eod.*

§. IV. *An electio, præsentatio, confirmatio, collatio, vel alia provisio beneficij simoniaca sit ipso jure irrita?*

ASSERTIO I. Electio, vel collatio beneficij per Simoniam facta non est irrita jure naturæ, sed valida, *n. 92.* Assert. 2. Electio, collatio, præsentatio, confirmatio, vel quævis alia provisio, seu promotio ad dignitatem, Officium Ecclesiasticum, aut quodvis beneficium simoniacè facta, sive Simonia commissa sit ab ipso electo, aut proviso, sive ab alio, ipso sciente, & non contradicente, jure Ecclesiastico est irrita, *n. 93.* Quare si quis electioni contradicat, & amici electi, eo conscio, & volente, pecuniam dederint contradicenti, & sic cessante contradictione, is eligitur, ac administrat, Simooiam committit, & tenetur statim administrationem relinquere, *c.*

Matthaus. 23. *h. t. cit. n.* 93. idque declaratur, *n.* 94. Assert. 3. Electio, collatio, vel quævis alia provisio beneficij simoniaca irrita est, quamvis ignorante electo, vel proviso, facta sit, *c. Insinuatione.* 26. *h. t.* Nam si quis Canonicatui renunciet, eò quòd per Simoniam ad illum ignoranter assumptus fuit, & postea de novo ex compassione ad eundem eligatur, obtinebit ultimum locum in Choro, & ipse nihil poterit prætendere, vel sibi vendicare, ratione primæ electionis, *n.* 95, declaratur, *n.* 96. Qui consecutus est beneficium per Simoniam ab alio commissam, ipso ignorante, non potest illud, bonâ conscientiâ, retinere, sed debet illud resignare, *cit. n.* 96. Præterea electio, vel collatio simoniaca est ipso jure irrita, etiamsi facta sit, electo, vel instituto inculpabiliter ignorante, *c. Nobis.* 27. *h. t.* ubi dicitur, quòd electio simoniaca alicujus ab alijs, ipso inscio, facta sit reprobanda, nisi constet, quòd ille malitiosè commiserit Simoniam in fraudem eligendi: ubi etiam additur, quòd cum tali simoniacè electo Episcopus dispensare non potest, *n.* 97. quomodo intelligendum sit, electionem simoniacam esse penitus reprobandam, *n.* 98. Denique electio, vel provisio simoniacè facta, etiam ignorante electo, vel proviso, est irrita, *Extravag.* 2. §. *Per electiones. h. t. Inter Communes, n.* 99. Idque extenditur primò, quòd talis electio, vel promotio ad Ecclesiasticum beneficium per Simoniam facta, quamvis ignorante electo, sit irrita, ut ad idem officium obtinendum, durante illâ vacatione, sit inhabilis. Secundò, quòd sit nulla, sive Simonia fuerit manifesta, sive occulta, *cit. Extrav.* 2. *in princ.* Tertiò, etiamsi pecunia promittatur, vel detur, sive omnibus electoribus, vel collatoribus, sive etiam uni tantùm, cæteris ignorantibus, *cit. c. Nobis.* 27. *h. t. n.* 100. Quartò, electio, vel collatio beneficij simoniacè facta est irrita ipso jure, sive Simonia fuerit, realis, sive conventionalis tantùm, *cit. num.* 100. Quamvis contrarium, quòd, ut collatio beneficij ipso jure sit nulla, necessariò requiratur, & traditio beneficij, & datio pecuniæ, vel alterius rei temporalis pro spirituali, sit probabile, & in praxi tutum, *cit. n.* 100. Quintò, acquisitio beneficij est ipso jure irrita, sive commissa sit Simonia contra Jus Divinum, sive contra Ecclesiasticum tantùm, etsi oppositum etiam sit probabile, *cit. n.* 100. Sextò, irritantur etiam omnia beneficia Ecclesiastica majora, & minora, seu simplicia per Simoniam acquisita, *n.* 101.

§. V. *Quando electio, vel collatio beneficij simoniacè facta, ignorante electo, vel proviso ipso jure sit irrita?*

Electio, vel collatio beneficij simoniacè facta, etiam ignorante electo, vel proviso, ipso jure est irrita, exceptis duobus casibus. Prima exceptio est, si inscio electo, vel proviso, ab alio promissa est, vel data in fraudem eligendi, vel providendi, ut ejus electio, vel collatio ei facta cassaretur, *c. Nobis.* 27. *h. t.* Altera exceptio est, si electus, vel provisus contradicat promissioni simoniacæ ab alijs factæ; tunc enim valida est electio, vel collatio, etsi pecunia promissa, vel etiam data sit, *c. Sicut.* 33. *h. t.* ubi habetur, quòd omnes etiam parvuli, qui nescientes per pecuniam aliorum sunt adepti Ecclesias, illas tenentur dimittere, nisi prohibeant, ne detur pecunia, & in eadem voluntate perseverent, nec deinde consentiant, solvendo promissam pecuniam, vel reddendo solutam, ideóque nihil debet ipsi electo, & confirmato ad culpam, & ad pœnam imputari, cùm aliud sit præbere consensum, & aliud expressè prohibere. Qui verò dederunt, vel receperunt pecunias, Canonicè puniendi sunt, si eorum excessus est manifestus, quia alioquin Ecclesia non judicat de occultis, *num.* 102. declaratur, *n.* 103. Spectato Jure communi valida est electio S. Pontificis etiam simoniacè facta, *num.* 104.

§. VI. *An, & quatenus licitum sit dare, vel accipere pretium ad redimendam vexationem in beneficijs, vel non sit licitum?*

Tres hac de re traduntur regulæ, seu conclusiones. Prima est, post jus acquisitum in beneficio per electionem, collationem, vel provisionem, non est Simonia pecuniâ, vel aliâ re pretio æstimabili redimere vexationem, quæ ad jus in beneficio acquisitum injustè infertur, *n.* 105. *c. Dilectus.* 28. *h. t.* ubi habetur, quòd si quis det Prælato, seu Superiori pecuniam, ne ipsum de facto molestet in jure suo, & is contra pactum illum molestet, debeat restituere pecuniam, *n.* 106. Respondetur ad duas objectiones, *n.* 107. Tres sunt conditiones, quæ requiruntur, ut redemptio vexationis illatæ in beneficio acquisito sit licita, expressæ, *n.* 108. Secunda regula est, pro jure nondum acquisito, sed primùm acquirendo, non licet, absque Simonia, oblatâ pecuniâ, redimere vexationem, etiam injustam ab eo, qui non tantùm obesse, sed etiam prodesse potest, id est, ad quem spectat potestas dandi illud spirituale, quod acquirendum est, *n.* 109. ubi id declaratur. Tertia regula est, non est Simonia, vexationem injustam pecuniâ redimere, etiam antequam jus acquisitum est in beneficio, si is, cui datum est pretium, obesse tantùm possit, sed non prodesse, seu nihil conferre possit ad beneficium obtinendum, *n.* 110. ubi id exemplo declaratur. Dubium est, an si quis post confirmationem, vel collationem factam, adeóque post acquisitum plenum jus in beneficio, quoad proprietatem, injustè impediatur ab acquirenda possessione, possit redimere pecuniâ hujusmodi vexationem, etiam ab eo, qui potest prodesse, sive in possessionem immittere? probabilius affirmatur, *n.* 111. idque procedit in provisionibus beneficiorum, non autem in alijs actibus non beneficialibus, seu merè spiritualibus, ut in Sacramentis, vel in absolutione à censuris, in quibus non est prohibitum vexationem pecuniâ redimere, *cit. n.* 111. *in fine.*

§. VII. *De Simonia confidentiali, sive quæ committitur in resignationibus, & provisionibus beneficiorum, spe, & confidentiâ factis.*

Quæritur primò. Quæ sit, & dicatur Simonia confidentialis? Resp. est certa species Simoniæ ab alijs distincta, & à Jure positivo damnata, & prohibita, quæ tum committitur, cùm quis alicui procurat beneficium conferendo, vel aliter providendo, cum pacto, ut illud idem beneficium, post tempus elapsum, alteri conferat, vel resignet, *n.* 112. Hæc Simonia habet locum in omnibus beneficijs, curatis, vel simplicibus, secularibus, vel Regularibus, item in renunciationibus, & alijs quibuscunque provisionibus beneficiorum, non autem in pensionibus, nec in permutationibus beneficiorum, ut probabilius

est, sed

est, sed communis solùm Simonia, *num.* 113. Quale pretium in hac Simonia intervenire potest, *num. eod.* Quær. 2. Quibus modis committatur Simonia confidentiæ? Resp. tribus, per accessum, regressum, vel ingressum, *n.* 114. ubi id declaratur. Quær. 3. Quæ pœnæ decretæ sint in Simoniacos confidentiales? Quatuor enumerantur, *num.* 115. An ad has pœnas incurrendas necessarium sit, ut Simonia confidentialis sit opere ex utraque parte completa, *cit. num.* 115. *in fine.*

§. VIII. *De Simonia, quæ committitur in pensionibus solvendis ex bonis Ecclesiasticis.*

Quær. 1. An sit Simonia emere, vel redimere pensionem Ecclesiasticam, hoc est, jus percipiendi partem fructuum ex alieno beneficio? Resp. pensiones merè temporales, quæ etiam laicis pro ministerio temporali, vel ob aliam justam causam solvuntur ex Ecclesiasticis redibus, sine titulo spirituali, absque Simonia vendi possunt, & redimi, *n.* 116. Resp. 2. pensiones spirituales, quæ dantur in titulum beneficii, sive ad juvandum Parochum in officio suo, sive ad serviendum in Choro, vel Officiis Divinis, vel quæ loco beneficii ad spirituale Ministerium exercendum dantur, v. g. Coadjutori, vel Vicario Episcopi, vel Concionatori, sunt propria materia Simoniæ, quia sunt propriè dicta beneficia fundata in spirituali titulo, eòque perpetuo, nec possunt pretio vendi, vel redimi, absque Simonia, *n.* 117. Resp. 3. pensiones mixtæ, quæ dantur Clericis, ratione Clericalis status, non tamen ob spirituale ministerium, sed ob aliam causam, v. g. Parocho seni, vel pauperi Clerico ad ejus sustentationem, vel ob resignationem beneficii in favorem alterius factam, etsi ex natura rei, & Jure communi antiquo licitè vendi possint, & emi, sine Simonia: non tamen juxta Stylum Curiæ Romanæ, quæ hujusmodi venditiones tanquam simoniacas damnat, *n.* 118. Quær. 2. Utrùm sine Simonia pensio imposita beneficio, anticipatâ solutione redimi possit? Resp. si ex pacto imponatur v. g. Vicario perpetuo obligatio pensionem illam annuam pecuniâ redimendi, Simonia committitur: secùs si Vicarius liberè ac spontè redimat pensionem, ita ut vi pacti optio ei detur pensionem illam, vel singulis annis solvendi, vel statim redimendi; tunc enim nulla Simonia committitur, *n.* 119.

§. IX. *De Simonia, quæ committitur circa Officia Ecclesiæ temporalia.*

Quær. 1. An officia Ecclesiæ temporalia, ut officium Procuratoris, vel Advocati, pro pecunia vendere sit Simoniacum? Resp. Non est contra Jus naturale ac Divinum, sicut nec Officium Sacristæ aut Custodis, *n.* 120. Est tamen venditio horum officiorum tanquam simoniaca prohibita Jure Canonico, juxta *c. Consulere.* 38. *h. t.* Ubi generaliter prohibetur, ne administratio rerum Ecclesiasticarum per pecuniam obtineatur, & vendi prohibentur multa Officia Ecclesiastica etiam temporalia: dummodo soleant exerceri per Clericos, non per laicos, *n.* 121. Quær. 2. An etiam sit Simonia prohibita Jure Ecclesiastico, vendere functiones hujusmodi officiorum temporalium? Resp. Negativè, cùm sint merè corporales, *n.* 122.

SECTIO V. *De pretio Simoniaco, ejúsque divisione.*

§. I. *An pretium Simoniacum necessariò debeat esse temporale quid, non spirituale, & quando temporale, quod datur, habeat rationem pretii, respectu rei spiritualis, quæ vicissim datur?*

ASSERTIO I. Pretium Simoniæ, spectato Jure naturali ac Divino, necessariò debet esse aliquid temporale, nec sufficit spirituale, *n.* 123. Unde permutare rem spiritualem cum altera merè spirituali, ut SS. Reliquias cum aliis Reliquiis, jus Patronatûs cum alio simili jure, non est Simonia, spectato jure Divino; sicut etiam permutare spirituale pro alia re spirituali non est Simonia, nec prohibitum, extra materiam beneficiorum, *n.* 124. Ass. 2. Quando res temporalis, & pretio æstimabilis gratis datur ei, qui spirituale donum, vel officium præstat, non potest habere locum Simonia, saltem spectato jure naturali ac Divino, *num.* 125. Ass. 3. Non est Simonia pro spiritualibus ministeriis dare, vel accipere temporalia, etiam ex obligatione, si non ut pretium, seu in commutationem rei, sed per modum stipendii, ac necessariæ sustentationis dentur, vel accipiantur, *n.* 126. Sed neque exigere, vel accipere stipendium sustentationis, interveniente pacto, est Simonia, quia ex justitia debetur ministrantibus spiritualia, *n.* 127. Possunt etiam Sacerdotes, & Clerici ministrantes spiritualia exigere stipendium sustentationis, etiamsi divites sint, & non egeant, vel bona patrimonialia habeant, *n.* 128. Ass. 4. Non est Simonia promittere, vel donare alicui quippiam temporale, sub onere, & conditione operis spiritualis præstandi, modò non fiat per modum retributionis, seu compensationis, v. g. si Christianus donet infideli aliquid sub conditione, si Baptismum suscipiat, vel si puella viro hæretico promittat matrimonium, si Catholicus fiat, *n.* 129. Ass. 5. Non est Simonia officium spirituale præstare, etiam principaliter propter rem temporalem, si intentio illa non deducatur in pactum, ideóque res illa temporalis non ut pretium accipiatur. Unde Canonicus, qui principaliter accedit ad Divina Officia propter distributiones quotidianas, non committit Simoniam, *n.* 130.

§. II. *Quænam circumstantiæ sint considerandæ, ut cognoscatur, an munus aliquod temporale habeat rationem pretii Simoniacè dati, pro re spirituali, vel non habeat?*

Ut cognoscatur, an in donis, vel acceptis à conferente aliquid spirituale, sit commissa Simonia, tria sunt consideranda. Primò, qualitas personæ dantis, & accipientis. Secundò, quantitas muneris, an sit magni, vel modici pretii. Tertiò, tempus donationis, an instante necessitate, vel alio tempore opportuno donatum sit. Licèt autem electus Ordinatori, vel Consecratori suo quædam, quæ sunt modici pretii, & quæ recipientis animum non multùm inclinarent, vel moverent, donaverit, non censetur Simonia commissa, *c. Etsi quæstiones.* 18. *h. t. n.* 131. Explicatur, & declaratur, *n.* 132. *& duobus seqq.*

§. III. *Quotuplex sit pretium Simoniacum?*

Pretium Simoniæ in Jure Canonico munus appellari solet, idque dividitur in munus à manu, ab obsequio, & à lingua. Nomine autem muneris hîc non intelligitur donum liberale, & gratuitum, sed gravamen, seu potiùs onus debitum ex justitiâ, quod ex vi onerosæ, & reciprocæ conventionis exigi, & præstari

stari solet, *n.* 135. Quær. 1. Quid intelligatur per munus à manu? Resp. primò, Pecunia propriè est pretium Simoniæ, sive numerata, sive solùm promissa. Secundò, omnis alia res materialis, & pretio æstimabilis, sive res mobiles, sive immobiles. Tertiò, remissio debiti pro re spirituali obtinenda, vel promissio remissionis. Quartò, mutui datio, cum pacto, ut vicissim beneficium conferatur. Quintò, dilatio solutionis, vel ejusdem anticipatio ex pacto facta pro beneficio, vel alia re spirituali, *n.* 136. Quær. 2. Quid intelligatur per munus ab obsequio? Resp. sub hoc comprehenduntur quæcunque obsequia seu servitia temporalia, cum pacto conferendi vicissim beneficium Ecclesiasticum, vel aliam rem spiritualem, *n.* 137. Quær. 3. Quid per munus à lingua intelligatur? Resp. sub hoc munere comprehenduntur laudes, commendationes, & preces, quæ pro aliquo interponuntur, & quidem ex vi pacti, ut res spiritualis, v.g. beneficium vicissim detur, *num.* 138. Hinc infertur primò, non esse Simoniam dare alicui beneficium, intuitu solius consanguinitatis, sine pacto, *n.* 139. Secundò, non est Simonia dare beneficium propter preces armatas, sive gravem metum incussum, si nullum interveniat pactum, *num.* 140. Tertiò, non est Simonia, si Collator beneficium debitori conferat metu amittendi debitum, sive ut debitum ab ipso consequi possit, si nullum pactum interveniat, *n.* 141.

SECTIO VI. *De Iudicio, sive processu judicario in crimine Simoniæ.*

§. I. *Quis sit Iudex competens in crimine Simoniæ, & quis accusare possit de hoc crimine, & qui accusari? Item quomodo crimen Simoniæ probetur?*

ASSERTIO I. Hoc crimen est merè Ecclesiasticum, ideòque solus Ecclesiasticus Judex de eo cognoscere potest, etiamsi, qui crimen hoc commisit, sit Laicus, *n.* 142. Ass. 2. Quilibet Catholicus accusare potest de crimine Simoniæ, *c. Si dominus.* 3. *h. t.* etiam servus, meretrix, & quilibet criminosus, *c. Tanta.* 7. *h. t. n.* 143. Ass. 3. Accusari possunt de crimine Simoniæ, tam dans, quàm accipiens pecuniam, vel aliam rem temporalem pro spirituali, *num.* 144. Accusatus Simoniæ, pendente accusatione, prohibetur celebrare Missarum solemnia, *c. Accusatum.* 4. *h. t. n.* 144. Idem dicitur in *c. Quoties.* 5. *h. t. n.* 145. Ass. 4. Simonia probatur iisdem modis, quibus alia crimina, videlicet per Simoniaci confessionem, per testes, & instrumenta Authentica: imò etiam per signa, conjecturas, & præsumptiones, *c. Sicut.* 6. *h. t.* Quæ tamen violentam præsumptionem faciunt, & reum de ipso crimine convincunt, *n.* 146.

§. II. *An, & quando criminosi admittantur ad testimonium ferendum in crimine Simoniæ?*

In omnibus delictis, exceptis notoriis, tribus modis procedi potest: per accusationem, quam debet præcedere legitima inscriptio: per denunciationem, quam debet præcedere charitativa correctio: & per inquisitionem, quam debet præcedere clamosa insinuatio per publicam famam. Neque esse debet idem Judex, & accusator, sed fama est loco accusantis, & Judex inquirere debet diligenter, nec facilè credere, vel punire: & si quid probatur, secundùm jura, punire potest, dictando sententiam, secundùm formam Judicii. Quòd si Abbas est suspectus de dilapidatione, est suspendendus ab administratione Abbatiæ. Si per viam inquisitionis probatur Simonia de Abbate, Abbas potest contra testes excipere, quòd sint inimici, & conspiratores, alias verò exceptiones criminum opponere non potest, *c. Licet Heli.* 31. *h. t. num.* 147. Deducuntur circa prædicta quædam corollaria, *num.* 148. Quod autem dictum est, contra Simoniacos admitti testes criminosos, magis declaratur in *c. Per tuas.* 32. *h. t.* Ubi dicitur, distinguendum esse primò, circa modum agendi, utrùm agatur de crimine Simoniæ civiliter: an verò accusetur criminaliter: & si civiliter, utrùm secundùm juris rigorem, an secundùm æquitatem? Secundò, circa personæ qualitatem, contra quam agitur, utrùm sit sæcularis, an regularis: & an idem ille sit bonæ famæ, an verò graviter infamatus, & valde suspectus, & an possit facilè puniri, & condemnari, sine scandalo? Tertiò, distinguendum est circa personas testium, utrùm sint honesti, an criminosi, & an isti sint emendati de crimine, an non? Rursus an hujusmodi testes ex Zelo justitiæ, an verò ex odio deponere credantur, qui non debent admitti. Quartò distinguendum est circa crimina, quæ testibus objiciuntur, utrùm sint eadem, vel minora, an verò paria, vel majora? Quintò, utrùm sola dicta testium producantur, an verò adsint etiam alia adminicula, sive indicia. Tandem concludit Papa, tales criminosos contra talem regularem inferioris gradûs admittendos esse, non secundùm rigorem Juris, sed secundùm æquitatem. Et tales Prælatos regulares ex levioribus causis ab administratione amoveri posse, *n.* 149 Declaratur prætetea, quando testes criminosi admittantur in crimine Simoniæ, sive agatur civiliter, sive criminaliter, & quando non admittantur, *n.* 150. Non potest in crimine Simoniæ appellari à sententia, sed denegatur appellatio, idque ob magnitudinem delicti, *n.* 151. *in fine,*

SECTIO VII. *De pœnis Simoniæ, ac dispensatione in illa.*

§. I. *An pœnæ Iure decretæ incurrantur propter quamlibet Simoniam, & in quacunque materia?*

ASSERT. I. Propter Simoniam mentalem, si ea purè interna sit, ita ut in nullum actum externum prodeat, nulla pœna juris incurritur: imò nec ab Ecclesia puniri potest. Quòd si Simonia in actum externum prodeat, sed sine omni pacto, etsi Ecclesia eam possit punire, de facto tamen nulla à jure est imposita pœna, *n.* 152. Ass. 2. Ob Simoniam purè conventionalem, quæ neutrâ ex parte completa est, & nondum tradita est res spiritualis, nulla pœna Juris positivi incurritur, exceptâ Simoniâ confidentiali. An autem si conventio simoniaca sit completa, ex parte vendentis, quia ipse tradidit rem spiritualem, v. g. Ordines: non verò ex parte ementis, quia pretium non est solutum, incurrantur pœnæ ipso jure, dubium est. Utrumque est probabile, & posterius benignius, & Stylo Curiæ Romanæ conformius, *n.* 153. Ass. 3. Propter nullam Simoniam etiam realem, & ex utraque parte completam, incurruntur pœnæ, ipso facto, præter illam, quæ committitur in ingressu Religionis, Ordine & beneficio, *n.* 154. Ubi id ampliùs declaratur. Assert. 4. Pœnæ decretæ in Simoniacos comprehendunt etiam Simoniam, quæ est solùm

solùm prohibita Jure Ecclesiastico, cujusmodi est illa, quæ fit in permutationibus beneficiorum, & similibus, *n.* 155.

§. II. *An, & qualiter incurratur pœna excommunicationis, propter Simoniam commissam in Ordine, vel Beneficio?*

Assertio I. Per Simoniam realem, & completam in Ordine incurritur excommunicatio Papæ reservata, ipso facto, tam ab Ordinante, quàm ab Ordinato, *Extravag.* 2. §. *Statuentes. h. t. Inter communes n.* 156. Nomine autem Ordinum hic veniunt Ordines, tam minores, quàm Sacri, imò etiam prima Tonsura: sed & Simonia commissa in Litteris dimissorialis censetur commissa in Ordine, *cit. n.* 156. Ass. 2. Similiter propter Simoniam realem, & utrinque completam in Beneficiis incurritur excommunicatio Papæ reservata, si quis pro collatione, vel alia promotione ad beneficium pecuniam dedit, vel accepit, *cit. Extravag.* 2. §. *Statuentes*, ubi tamen nomine beneficii intelligi debent solùm beneficia propriè dicta. Extenditur autem hæc excommunicatio ad quoslibet Simoniacos in Ordine, vel beneficio, sive manifestos, sive occultos, *cit. Extravag.* 2. *n.* 157.

§. III. *An, & qualis suspensio contrahatur per Simoniam commissam in Ordine, vel Beneficio?*

Assertio I. Jure communi Decretalium conferens Ordines per Simoniam completam, recepto pretio, vel aliâ re æquivalenti, ipso facto est suspensus à collatione omnium Ordinum, saltam per triennium, *c. Si quis.* 45. *h. t.* Ubi dicitur, quòd si ordinans, vel præsentans aliquem ad Ordinem, recipiat promissionem, vel juramentum ab eo, quòd non inquietabit eum super beneficio, aut alimentis, tunc Ordinans à collatione: præsentator verò ab executione Ordinum per triennium est suspensus: ordinatus verò ab Ordine sic suscepto, donec à Papa obtinuerit dispensationem, *n.* 158. Declaratur, *n.* 159. *& seq.* Ass. 2. Is, qui simoniacè Ordinem suscepit, sed sine culpa sua, quia alius, ipso ignorante, pecuniam dedit Episcopo, ut ipsum ordinaret, non est ipso jure suspensus ab Ordinibus antè ritè susceptis, imò nec ab Ordine sic suscepto, *c. De simoniacè.* 22. *h. t.* Ubi dicitur, quòd Episcopus potest dispensare cum simoniacè ordinatis, ipsis ignorantibus, ut in suis Ordinibus remaneant, adeoque nec ab ipsis sunt suspensi, quia non sunt Simoniaci, *n.* 161. Respondetur ad duas objectiones, *n.* 162. Ass. 3. Qui ordinatur ab Episcopo Simoniaco, sed non recipit Ordines simoniacè, quia Episcopus nullam in illa ordinatione Simoniam committit: tunc si scivit ante Ordinationem Episcopum esse Simoniacum, incurrit suspensionem ab Ordine sic suscepto. Secus si bonâ fide à tali Episcopo sit Ordinatus, ignorans illum esse Simoniacum, *num.* 163. Ass. 4. Propter Simoniam commissam in beneficio nulla incurritur suspensio, neque à conferente simoniacè beneficium, neque à recipiente, quod intelligendum est de suspensione propriè dicta, prout est censura distincta ab excommunicatione, *n.* 164.

§. IV. *An præter prædictas censuras, sint aliæ pœnæ Canonicæ Jure decretæ in Simoniacos?*

Assertio I. Sunt & aliæ pœnæ Jure Canonico statutæ in Simoniacos. Et inprimis perpetuò sunt deponendi ab Altaris Ministerio, sive ab Officio, & consequenter etiam à beneficio, *c.* 2. *de Confess.* Eadémque pœna depositionis contra Simoniacum decernitur in *c. De hoc.* 11. *h. t.* Ubi statuitur, quando Simonia est manifesta, seu notoria, ubi simoniaci confessi in Judicio, vel legitimè convicti sunt, perpetuò ab Altaris ministerio deponi debent. Si verò publicâ infamiâ tantùm laborent, eis Canonica purgatio indici debet, in qua si deficiunt, ut Rei puniendi sunt, & quæ receperunt, integrè Ecclesiæ restituere debent, *n.* 165. Præterea pœna depositionis contra simoniacè obtinentem beneficium statuitur etiam in *c. Insinuatum.* 13. *h. t.* Ubi dicitur, Simoniacum notorium in beneficio, qui se purgare non potest, ab illa deponendum esse, *n.* 166. *& seq.* Item alia depositionis pœna imponitur in *c. Qui alium.* 2. *h. t.* Ubi decernitur, qui alium ab Ecclesia ejicit per pecuniam, eámque postea sibi retinet, est ab ea deponendus quæ tamen pœna depositionis non incurritur ipso jure, sed per sententiam Judicis imponenda est, *n.* 168. Ass. 2. Alia pœna est, quòd Simoniacus in Ordine, vel beneficio privetur non solùm beneficio simoniacè acquisito, sed etiam aliis beneficiis legitimè obtentis, non quidem ipso jure, sed per sententiam Judicis condemnatoriam, *n.* 169. Ass. 3. Simoniacus quoque est inhabilis ad beneficium simoniacè obtentum retinendum: quoad alia verò beneficia obtinenda non est ipso jure inhabilis, *num.* 170.

§. V. *Quis possit dispensare, sive relaxare pœnas Jure decretas in Simoniacos?*

In Simonia prohibita Jure naturali, & Divino non potest dispensari quoad culpam: in Simonia verò prohibita solùm Jure Ecclesiastico, solus Papa dispensare potest: quamvis Pontifex etiam in illa non soleat dispensare, quia id non est necessarium, neque expedit, ut res Ecclesiæ fiant venales, *n.* 171. Quod verò attinet ad dispensationem in pœna Simoniæ, quæ solùm habet locum in Simonia commissa in Ordine, Beneficio, & ingressu Religionis, inprimis, ab excommunicatione, quoad personas singulares, dantes, vel accipientes pecunias, solus Papa absolvere potest, cui ea est reservata in *Extravag.* 1. & 2. *h. t. Inter communes.* Ex potestate tamen delegata etiam alii absolvere possunt habentes privilegium absolvendi à casibus Papæ reservatis. Similiter in suspensione, quæ incurritur propter Simoniam commissam in Ordine, dispensare potest solus Papa, *c. pen. h. t.* Ordinans verò simoniacè suspensus est à collatione Ordinum, in qua pœna etiam dispensare non potest, nisi Papa, *cit. c. pen. n.* 172. Secundò quoad pœnam inhabilitatis ad obtinendum idem beneficium simoniacè obtentum, si beneficium recipiens Simoniam commissam esse scivit, solus Papa dispensare potest: si quis verò per ignorantiam beneficium simoniacè collatum accepit; tunc vel est beneficium majus aut curatum, & non potest Episcopus cum illo dispensare: vel est simplex, & potest. Extra casus verò expressos in *c. pen. de Elect.* solus Papa in inhabilitate ad idem Officium obtinendum dispensare potest, quod etiam ignoranter obtentum fuit, *num.* 173. Tertiò quoad pœnam inhabilitatis ad alia beneficia obtinenda, si Simoniacus voluntariè, & spontè renunciat beneficio per Simoniam obtento, ante sententiam Judicis, potest Episcopus cum illo dispensare ad alia bene-

beneficia obtinenda; non autem potest, si ante renunciationem factam, de Simonia condemnetur, & ideo beneficio priùs obtento privatur, *n.* 174. Porro quod dictum est, non posse Episcopum dispensare quoad pœnas, seu censuras latas contra Simoniacos, id limitari debet, quoad excommunicationem, & suspensionem, quæ incurruntur propter Simoniam occultam, juxta facultatem Episcopis concessam in Concilio Trident. *Sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* dispensandi in casibus occultis, & non deductis ad forum contentiosum, *cit. n.* 174.

S E C T. VIII. *De obligatione restituendi, quæ per Simoniam sunt accepta.*

§. I. *An, & cui pretium simoniacè acceptum sit restituendum?*

A S S E R T I O I. Qui accepit pretium pro re spirituali, non solùm simoniacè, sed etiam injustè, quia scilicet in re spirituali simoniacè venditâ nullum temporale jus, vel commodum habet, is jure naturali ac Divino pretium acceptum restituere debet, non ratione Simoniæ formaliter, & præcisè, sed ratione injustitiæ. Ut si quis pecuniam pro Sacrificio Missæ, vel Sacramenti administratione accepit, tanquam pretium rei spiritualis, sive in compensationem ejusdem, is tenetur restituere pretium acceptum, *n.* 175. Deducuntur tria corollaria, *n.* 176. Ass. 2. Qui accipit pretium pro re spirituali simoniacè, sed non injustè, quia in ea aliquod temporale jus, seu commodum habet, quod annexum est illi rei spirituali, non tenetur jure naturali restituere pretium, nisi à Jure positivo, vel ab Ecclesiastico Judice restitutio in pœnam imponatur, ut si quis Canonicatum venderet, *num.* 177. Deducuntur quædam corollaria, *num.* 178. Ass. 3. Per se, & ex vi legis naturalis ac Divinæ pretium simoniacè, & injustè acceptum, ante Judicis sententiam condemnatoriam, restitui debet ei, qui dedit, non aliis, *n.* 179. Solvuntur objectiones, *n.* 180.

§. II. *An pretium simoniacè acquisitum contra prohibitionem Juris Ecclesiastici, restitui debeat in foro conscientiæ, etiam ante sententiam, & condemnationem Judicis, & cui?*

A S S E R T. I. Pretium acceptum pro collatione, electione, confirmatione, vel renunciatione beneficii restitui debet in foro conscientiæ, ante omnem Judicis sententiam, *c. De hoc.* 11. *in fine h. t. n.* 181. Hoc autem casu, restitutio pretii simoniacè accepti, non danti, sed illi Ecclesiæ, in qua est beneficium, & in cujus injuriam Simonia commissa est, restituenda est, *cit. c. De hoc.* quamvis etiam probabile sit, pretium simoniacè acceptum pro datione beneficii, ante sententiam Judicis, restituendam esse ei, qui dedit: post sententiam verò Ecclesiæ, cui Judex illud adjudicaverit, *n.* 181. Ass. 2. In Simonia commissa in ingressu Religionis, pretium jure positivo non debet restitui in conscientia, & ante sententiam Judicis, si admissus in Monasterium in eo permaneat, *n.* 183. Ass. 3. Pretium simoniacè acceptum pro collatione Ordinum, & aliorum Sacramentorum, aut Sacramentalium, si notabiliter excedat, quod pro sustentatione exigi poterat, est restituendum, sed vi Juris Divini potiùs, quàm Ecclesiastici; hoc enim Jure nihil dispositum reperitur, quod restituendum sit, ipso facto, ante sententiam Judicis, *num.* 184.

§. III. *An vicissim res spiritualis, quæ pro pretio simoniacè data fuit, etiam debeat restitui danti?*

Si pretium datum pro re spirituali, simoniacè acceptum sit, sed non injustè; tunc sicut pretium non debet restitui, ante Judicis condemnationem: ita neque res, quæ pro pretio data fuit, v. g. officium temporale Ecclesiæ, vel pensio Clericalis, quæ in titulum non est data. Si verò pretium simoniacè, & injustè acceptum sit pro spirituali functione transeunte, v. g. Sacrâ ordinatione, vel collatione alterius Sacramenti: tunc pretium quidem restituendum est, ipsa tamen res, quippe transiens, non potest restitui, & ipsa collatio Sacramenti, vel consecratio, etiamsi simoniacè pro pretio facta sit, est valida. Quòd si verò res sacræ permanentes, non solùm simoniacè, sed etiam injustè sint venditæ, & datæ sint pro pretio, v. g. sacra vasa, Reliquiæ &c. ita ut in æstimationem venerit etiam ipsa spiritualitas: tunc pretium quidem restitui debet, quoad excessum respondentem spiritualitati, ipsæ verò res sacræ, neque Divino, aut naturali jure, neque etiam Ecclesiastico, ante sententiam Judicis, restitui debent. Excipiuntur beneficia Ecclesiastica acquisita per Simoniam realem, ea enim restitui debent, unà cum fructibus perceptis, etiam ante sententiam Judicis: eadémque ratio est de Officiis Ecclesiasticis, *num.* 185. Ubi tamen quoad restitutionem rerum spiritualium distinguendum est, an in rebus sacris permanentibus id quod spirituale est, se habeat tanquam principale, ut in SS. Reliquiis; tunc enim si vendantur ratione spiritualitatis, contractus est irritus; ideóque restituto pretio, etiam Reliquiæ sunt restituendæ: secùs est de iis rebus sacris, in quibus id quod spirituale est, est solùm velut accessorium, ut in sacris vasis, & vestibus, quæ si cariùs vendantur propter spiritualem consecrationem, vel benedictionem, contractus est validus, ideóque retineri possunt, *n.* 186.

§. IV. *An Simonia mentalis obliget ad restitutionem?*

Tres sunt sententiæ. Prima absolutè negat, mentalem Simoniacum teneri restituere, idque satis probari videtur ex c. *ult. h. t.* Ubi Papa mandat alicui, ut dispenset cum Monachis, qui per Simoniam, dato aliquo pretio, sunt recepti in Monasterium. Deinde qui sine præcedente pacto, & sine aliquo dato, vel recepto, sed solo affectu animi acquirunt spiritualia, & temporalia, non tenentur ea propter Simoniam resignare, sed satis est, si eos pœniteat, & satisfaciant Creatori, *n.* 186. *& seq.* Altera sententia est, Simoniam mentalem prohibitam Jure Divino obligare ad restitutionem, non autem prohibitam solo Jure Ecclesiastico. Tertia, & probabilior sententia ait, esse distinguendum, an pretium simoniacè acceptum sit, sine injustitia annexa; an verò cum injustitia: priore casu, non obligat Simonia mentalis, nec ex vi juris naturalis, neque etiam ex vi juris Ecclesiastici, quomodo intelligendum est *cit. c. ult. h. t.* quod loquitur de Simonia mentali commissa in ingressu Religionis, qui non habet necessariò injustitiam annexam. Idémque est in omni alia Simonia mentali, in qua pecunia non injustè accipitur. Posteriore

fletiore verò casu, si Simoniæ, etsi mentali tantùm, sit annexa injustitia, cum opere secoto, quia externum actum adjunctum habet, orietur obligatio restituendi ex jure naturali, *cit. n.* 190. ubi id magis declaratur.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.	*c.* 28. *n.* 106.
c. 1. *n.* 16. *&* 19.	*c.* 29. *n.* 40.
c. 2. *n.* 168.	*c.* 30. *n.* 66. *& seq.*
c. 3. *n.* 143.	*c.* 31. *n.* 147. 149. 150. *& seq.*
c. 4. *n.* 144.	*c.* 32. *n.* 149. *& duobus seqq.*
c. 5. *n.* 145.	
c. 6. *n.* 146.	
c. 7. *n.* 143.	*c.* 33. *n.* 102. *& seq.*
c. 8. *num.* 31. *& seq. & n.* 76.	*c.* 34. *n.* 88.
	c. 35. *n.* 24.
c. 9. *n.* 33. *&* 76.	*c.* 36. *n.* 37. *& seq.*
c. 10. *n.* 34.	*c.* 37. *n.* 22.
c. 11. *n.* 165. *& n.* 181. *& seq.*	*c.* 38. *n.* 48. *&* 121.
	c. 39. *n.* 41.
c. 12. *n.* 85. *& seq.*	*c.* 40. *n.* 68. *& seq.*
c. 13 *n.* 166.	*c.* 41. *n.* 79. *& seq.*
c. 14. §. *Nec quemquam. n.* 46. *& in princ. n.* 57.	*c.* 43. *n.* 81.
	c. 44. *n.* 90. *& seq.*
c. 15. *n.* 28.	*c.* 45. *n.* 158. *& duobus seqq.*
c. 16. *n.* 35.	
c. 17. *n.* 82. *& seq.*	*c.* 46. *& ult. n.* 187. 189. *&* 190.
c. 18. *n.* 132. *&* 133. *& seq.*	
	IN EXTRAVAGANTIBUS Communibus.
c. 19. *n.* 62. *& seq.*	
c. 20. *n.* 20. *& seq.*	*Extrav.* 1. *in princ. n.* 60. *& §. Nos enim. n.* 70. *& seq.*
c. 21. *n.* 39.	
c. 22. *n.* 161.	
c. 23. *n.* 93. *& seq.*	*Extravag.* 2. *in princ. §. Statuentes præterea, & §. seq. & fin. n.* 145. *§. Per electiones, n.* 99. *& duobus seqq.*
c. 24. *n.* 50.	
c. 25. *n.* 64. *& seq.*	
c. 26. *n.* 95. *& seq.*	
c. 27. *n.* 97. 98. *&* 100.	

TITULUS IV.

NE PRÆLATI VICES SUAS, VEL Ecclesias sub annuo censu concedant.

§. Unic. *An, & sub qua pœna prohibitum sit Prælatis vices suas, id est, jurisdictionem suam sub annuo censu, sive reditu concedere, & an etiam proventus Ecclesiarum sub annuo censu locari possint?*

Ad priorem quæstionem respondetur, qui pecuniam dant, ut Episcopalem, seu spiritualem jurisdictionem exerceant, privantur officio suo, & Episcopi, qui vendiderunt, amittunt potestatem conferendi tale officium, *c. Præterea,* 1. *h. t. n.* 1. Etsi verò Episcopus, vel alius similis Prælatus sit simoniacus, si alicui, pretio recepto, vices suas, id est, jurisdictionem Ecclesiasticam committat: non tamen Vicarius, vel elius ab Episcopo constitutus, ut vice ipsius jurisdictionem exerceat, si pro illo officio pecuniam accipiat, Simoniam committit, *n.* 2. Similiter Episcopi, & Archidiaconi, qui ad agendas vices suas, & causas Ecclesiasticas terminandas, annuum censum solvunt, removendi sunt à Clero, & Episcopus, qui hoc sustinuerit, & permittit, judicia Ecclesiastica pervertit, Canonicè puniatur, id est, pœnâ depositionis, *c. Quoniam.* 2. *h. t. n.* 3. Item Ecclesiæ regimen non debet Sacerdotibus committi sub annuo censu, *c. Quoniam.* 3. *h. t. n.* 4. De posteriore quæstione agitur in *c. Querelam.* 4. *& ult. h. t.* ubi statuitur, quòd fructus, & obventiones Ecclesiæ possunt locari ad certum tempus, v. g. ad septennium pro certo annuo censu: & si conventum fuerit, intra illud tempus non auferre, standum est promissis, nec potest auferri, *n.* 5. Utrùm hodie prohibeantur, non solùm res, & bona Ecclesiæ, sed etiam fructus, seu reditus Ecclesiæ, seu beneficij locari ultra triennium, *num.* 6. An fructus, seu proventus Ecclesiarum provenientes ex jurisdictione Ecclesiastica possint vendi, vel ipsa etiam Episcopalis, vel spiritualis, *num.* 7. *&* 8. Nullo modo est Simonia, quòd Pontifex exigat, ut solvantur Annatæ, hoc est, integri fructus primi anni, qui ex Episcopatibus, Prælaturis, aliisque beneficijs vacantibus exiguntur, quia id non est contra Ius Divinum, neque Ecclesiasticum, sed ex justè, ac rationabiliter exiguntur, *n.* 9. *&* 10.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.	*c.* 3. *n.* 4.
c. 1. *n.* 1.	*c.* 4. *& ult. num.* 5. *&* 8.
c. 2. *n.* 3.	

TITULUS V.

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID exigatur pro licentia docendi.

§. I. *An, & quinam Magistri constituendi sint ad docendum in Ecclesiis Cathedralibus, & an licitum sit aliquid exigere, vel accipere pro licentia docendi?*

Ecclesia Cathedralis debet providere de Magistro, qui Clericos ejusdem Ecclesiæ, & alios pauperes scholares gratis doceat, eique competens beneficium conferatur. Item nullus pro licentia docendi pretium exigat, nec sub prætextu alicujus consuetudinis, ab eis, qui docent, aliquid petat: nec aliquem, qui sit idoneus, petitâ licentiâ, docere prohibeat, vel impediat: qui autem contra hoc facere præsumpserit, beneficio suo privari debet, *c.* 1. *h. t. n.* 1. *&* 2. Præterea pretium exactum pro licentia docendi est restituendum, & promissum remittendum. Item si is, qui tenetur, non instituit in locis debitis Magistros, Episcopus præficere debet viros idoneos ad instructionem aliorum, appellatione postpositâ, *c. Prohibens.* 2. *h. t. n.* 3. Similiter ne quis pro licentia docendi exigat pecuniam, prohibetur sub pœna excommunicationis, & privationis officij, & dignitatis, etiamsi hoc habeat consuetudo, *c. Quanto.* 3. *h. t. n.* 4. An Doctoratus sit dignitas, *n. eod.* Non solùm in Ecclesia Cathedrali, sed etiam in qualibet alia Conventuali habente sufficientes facultates, constituatur à Prælato, cum Capitulo, vel majore & saniore ejus parte, Magister idoneus, qui gratis Clericos Ecclesiæ in Grammatica, & alios juxta posse instituat. In Metropolitana verò Ecclesia constituendus est Theologus, qui Sacerdotes, & alios in S. Pagina doceat, & in his præsertim instruat, quæ ad curam animarum pertinent. Cuilibet autem Magistrorum assignari debent à Capitulo proventus unius præbendæ, & pro Theologo tantundem, dum legit: non tamen

tamen propterea Magister electus efficitur Canonicus. Quòd si fortè Ecclesia Metropolitana duobus nimis gravetur, Episcopus de Grammatico in alia Ecclesia suæ Civitatis, vel Diœcesis, faciat provideri, *c. Quia nonnullis.* 4. *h. t. n.* 5. quid non tantùm Jure antiquo, sed etiam Jure novo Concilij Tridentini *Seff.* 5. *c.* 1. & *Seff.* 23. *c.* 18. *de reform.* circa lectionem S. Scripturæ, & Grammaticæ statutum sit, & antiquis Canonibus adjectum, *n.* 6. & 7.

§. II. *Quale privilegium Iure Canonico concessum sit Theologiam, seu SS. Scripturam publicè docentibus, vel illi studentibus?*

Prælati Ecclesiarum, & Capitula mittere debent ad studium Theologiæ aliquos dociles, seu habiles ad discendum, qui deinde possint in Ecclesia DEI alios erudire, quibus subministrent necessaria, si proprij proventus Ecclesiastici non sufficiant. Et studentes in Theologia per quinque annos percipere debent fructus integros beneficiorum, sicut etiam Doctores Theologi dum docent, non obstante contrariâ consuetudine, vel statuto, *c. Super specula.* 5. & *ult. h. t.* Et hæc Constitutio confirmata fuit à Concilio Trident. *Seff.* 5. *c.* 1. *de reform. n.* 8. Non tantùm docentes Theologiam, vel in ea studentes, sed etiam docentes, & audientes Jus Canonicum gaudent hoc privilegio percipiendi fructus in absentia; & quidem docentes, quamdiu publicè docuerint: Studentes verò in prædictis Facultatibus per quinquennium excusantur à residentia, & integrè fructus beneficiorum suorum percipiunt in absentia; exceptis distributionibus quotidianis, *n.* 9. Ad hoc autem non requiritur alia licentia, sed sufficit generalis auctoritate hujus Constitutionis facta: debent autem, qui volunt hoc privilegio gaudere, studere Theologiæ, vel Juri Canonico in Studio generali, sive celebri Universitate, *n.* 10. In Studijs Romanæ Curiæ, & alijs quibusdam debent constitui Magistri Catholici, qui instituant in Lingua Hæbraica, Arabica, & Chaldæa, *Clem.* 1. *h. t. cit. n.* 10.

§. III. *An accipere pecuniam pro doctrina Theologica, sit simoniacum?*

Non est Simonia, neque illicitum pro officio docendi Theologiam, Scholasticam vel Moralem, seu Casus conscientiæ, neq; etiam positivam, seu S. Scripturam justum stipendium accipere, *n.* 11. Et hinc neque vendere licentiam docendi Theologiam est Simonia, spectato Jure naturali ac Divino: quamvis Jure Ecclesiastico hoc sit prohibitum, non tanquam simoniacum, sed ut illicitum, & injustum, si Doctores, seu Magistri, qui habent justum stipendium pro suo officio, exigant pecuniam ab alijs, qui volunt in eadem Ecclesia docere, *c. Quanto.* 3. *h. t.* vel si Prælati Ecclesiastici, quibus competit potestas, unà cum beneficio Ecclesiastico, concedendi etiam licentiam docendi, pro tali concessione pretium aliquod exigunt. quod est prohibitum, in *c.* 1. & 2. *h. t.* Secundò, si officium, seu obligatio docendi Theologiam, vel Jus Canonicum, sit annexa alicui beneficio Ecclesiastico, non est Simonia contra Jus Divinum, & naturale, si talis Magister ultra stipendium, quod accipit ab Ecclesia, pecuniam exigat à discipulis, neque etiam Jure Ecclesiastico, id est prohibitum, *cit. n.* 10. Tertiò, non est simoniacum, nec illicitum dare consilium pro stipendio, ac pretio, etiamsi à Theologo detur ad dirigendam conscientiam, *n.* 13. Quartò, neque est simoniacum, sed licitum, accipere pecuniam pro Gradu Licentiæ, & Doctoratûs, in quacunque Facultate, etiam Theologica, *n. eod.* Extat etiam in *Clement.* 2. *h. t.* Constitutio de recipiendo juramento à Doctorandis, quòd in promotione non expendent ultra Summam 3000. argenteorum Turonensium, quæ tamen in pluribus Academijs abolita est, vel usu non recepta, *n.* 14.

SERIES CAPITULORUM.

TITULUS VI.

DE JUDÆIS, ET SARACENIS, ET eorum servis.

§. I. *Quæ, & in quibus casibus Christianis interdicta sit communicatio cum Judæis?*

Agitur hîc de communicatione fidelium cum infidelibus in rebus politicis, & quæ ad humanum commercium spectant. Et imprimis prohibetur omnibus Christianis assidua conversatio, & communicatio cum Judæis, ne hi ob illam ad suam superstitionem eos trahant. In specie verò plures sunt casus, in quibus interdicitur Christianis communicatio cum Judæis. Velut primò, ne Christiani simul habitent cum Judæis. Et hinc quamvis Christianus possit habere servum Judæum, non tamen eum habere familiarem, & domesticum, licèt Christianus possit habere Saracenos, & alios infideles, tanquam servos, intra eandem domum, *cit. n.* 2. Secundò, non licet Christianis Judæos ut Medicos accersere ad eos sanandos, nec medicinas ab eis paratas accipere, excepto casu necessitatis, quamvis emere ab eis possint, *n.* 2. Tertiò, non licet cum Judæis balneum intrare, & in eo se lavare, nisi necessitas exigat, *cit. n.* 2. Quartò, prohibentur etiam Christiani vesci Azymis Judæorum, etiam sibi oblatis ab eis. *c. Nullus.* 13. *caus.* 28. *q.* 1. *n.* 3. Quintò, interdictum est Christianis Judæos invitare, & vicissim accedere ad eorum convivia, *c. Omnes.* 14 *c.* 28. *q.* 1. licèt colloquium cum eis sit permissum, *cit. n.* 3. Non tantùm autem cum Judæis, sed etiam cum Saracenis, aut infidelibus prohibitum est Christianis convivia celebrare, exceptis ijs, qui missi sunt ad eorum conversionem, *c. Quam sit.* 10. *in princ. h. t.* ubi in fine additur, quòd quicunque Religiosi, vel Clerici, qui exeunt ad prædicandum Evangelium infidelibus, possunt ijs adhærere, *n.* 4. Item prohibitum est Christianis non solùm adire eorum convivia, sed etiam eorum nuptias, nec dies festos, ludos aut choreas cum eis agere, vel Synagogas eorum frequentare, *n.* 5. Sextò, prohibitum est Christianis servire, seu famulari Judæis, *c. Ad hæc.* 8. *h. t.* sive intra domum, sive extra illam: non est tamen prohibitum locare suas operas Judæis, dummodo hi non sint assiduè illis præsentes, *n.* 6. Septimò, non est licitum Christianis, nutrire filios Judæorum, *cit. c. Ad hæc. h. t.* nec intra, nec extra domum, *n.* 7. Hinc interdictur pri-

tur primò, licitum esse Christianis emendo, & vendendo merces, contractus cum Judæis inire: prohibitum tamen est Christianis aliquid illis legare, vel testamento relinquere. Infertur secundò, communicatio, quæ in prædictis casibus interdicta est cum Judæis, non debet interdicta censeri etiam cum alijs infidelibus. Tertiò, peccatum mortale est communicare cum Judæis in casibus jure prohibitis, in quibus quasi continua, & nimia familiaritas cum Judæis contrahitur, ut est habitare cum illis, vel famulari illis in quibusvis ministerijs, n. 8.

§. II. *Quænam Judæis Christianorum Principum potestati, & imperio subjectis jure tum Canonico, tum Civili sint interdicta?*

Inprimis prohibitum est Judæis, ne aliquo officio publico fungantur inter Christianos, c. *Cùm sit*, 16. *h.* t. qui autem illis publicum officium commiserit, prænusâ monitione, à Concilio Provinciali compescatur, & cum Judæo præposito Christiani nullum commercium habeant, donec officium acceptum dimiserit, & restituerit, quicquid occasione talis officij à Christianis acquisivit, convertandum in usus pauperum, arbitrio Episcopi: idémque statuitur de paganis, alijsque infidelibus, *n.* 9. deducuntur quædã corollaria, *n.* 10. Similiter quòd Judæi, & pagani nõ possunt publica officia inter Christianos gerere statuitur in *c. Ex speciali*. 18. *h. t.* ubi dicitur, Reges inducendos esse, ut in officijs publicis non præficiant Judæos Christianis: & si forte jam vendiderunt suos reditus Judæis, vel Saracenis, deputare debent Christianum non suspectum de gravamine inferendo Clericis, vel Ecclesiasticis, per quem Judæi, & Saraceni, sine injuria Christianorum consequantur jura regalia, id est, reditus per Regem venditos. *n.* 11. & 12.

Secundò prohibitum est Judæis novas Synagogas, sive Ecclesias erigere, c. *Judæi*. 3. *h. t.* quamvis antiquas ruinosas reparare eis sit permissum, c. *Consuluit*. 7. *h.* t. *n.* 13. & 14. tolerat tamen Ecclesia ritus & observationes Judæorum, *cit. n.* 14. Tertiò, prohibentur Judæi habere non solùm nutrices, & obstetrices, sed etiam alios famulos Christianos: si secùs faciant, interdici debet Christianis sub pœna excommunicationis, ne audeant habere aliquod commercium cum illis, c. *Etsi*. 13. *h. t. num.* 15. & 16. Quartò, non solùm prohibitum est Judæis habere famulos, sed etiam servos, seu mancipia Christiana c. *Judæi*. 5. *h. t. num.* 17. Similiter statutum est, ut nullum Christianum mancipium Judæo serviat: potest tamen quilibet Christianus, datis XII. solidis, captivum, sive servum Christianum à Judæo redimere, sive ad libertatem, sive ad servitium, c. 1. *h. t.* *n.* 18. Item Judæo non licet emere, vel in suo servitio tenere hominem baptizatum, vel baptizari volentem. Quòd si Judæus, causâ commercij emit hominem non conversum ad fidem, & emptus baptizatur, vel vult fieri Christianus, datis illi XII. solidis, servus liberatur à servitio. Si verò Judæus intra tres menses non exponit venalem talem hominem, vel si emit eundem ad sibi serviendum, tunc nec potest Judæus illum ampliùs vendere, nec alius Christianus eum emere, sed sine pretio fit liber, c. 19. & *ult. h. t. n.* 19. & 20. Porro etsi Judæi non possint habere mancipium Christianum, possunt tamen habere Christianum colonum adscriptitium, vel originarium, c. 2. *h. t.* ubi additur, si Judæus aliò eos transferat, vel ad aliud obsequium detineat, amittit jus coloniæ, & dominij, *n.* 21. Quintò, interdictum est Judæis, ne ostia, vel fenestras in die Veneris sancti aperiant, sed clausa teneant totâ die, c. *Quia super*. 4. *h. t. num.* 22. Item prohibetur, ne in hebdomada sancta in publicum prodeant, & ne Christum blasphemare præsumant, c. *In nonnullis*. 15. §. *In diebus*. *h. t. n.* 23. Sextò præcipitur, ut Judæi & Saraceni habitu distinguantur à Christianis, *cit. c. In nonnullis*. *in princ. n.* 24.

§. III. *Quænam Iure communi Judæis jura sunt concessa, seu permissa, & quæ contra illos fieri sunt prohibita?*

Judæi non sunt inviti baptizandi, nec ad hoc cogendi, si quis autem Judæus ad fidem Christianam confugerit, postquam de voluntate ejus constiterit, absque impedimento, Christianus efficiatur: nullus autem compelli debet ad fidem, quia fidem Christi habere non creditur, qui invitus Baptismum suscipere cogitur. Nullus quoque Christianus Judæum aliquem occidere, vel vulnerare, vel pecunias suas ei auferre præsumat: nullus etiam bonas eorum consuetudines mutare, & coacta servitia ab eis exigere debet, nisi quæ consueverunt facere. Item nemo Judæorum cœmeterium destruere, aut sepulta corpora effodere audeat. Si quis autem sciens contra hoc decretum fecerit, excommunicandus est, nisi satisfecerit, vel officio, aut dignitate suâ privandus, c. *Sicut*. 9. *h. t. n.* 25. & *seq.* Judæi qui convertuntur ad fidem, non sunt spoliandi suis bonis, & Principes, ac Potestates sæculares faciant illis integrè restitui omnia sua bona justè acquisita, c. *Judæi*. 5. §. *Si qui*. *h. t.* *n.* 27. Item Judæi conversi ad fidem retinent jus successionis erga parentes, & alios agnatos, *n. eod.* Denique Judæi conversi ad fidem non debent molestari in suis bonis, *Extravag.* 2. *Inter Communes*. *n.* 28.

§. IV. *Quomodo, & à quo Judæi delinquentes possint, ac debeant puniri?*

Si Judæus Clericum aliquem percussit, Dominus, cujus temporali jurisdictioni est subjectus, ipsum pecuniariâ pœnâ puniat, vel aliâ temporali, prout ipsi visum fuerit, & faciat læso condignè satisfieri: quòd si Dominus Judæi id facere neglexit, Episcopus loci per Censuram Ecclesiasticam interdicat Christianis, ne cum Judæo habeant commercium, donec satisfaciat, c. *Postulâsti*. 14. *h. t. n.* 29. Hinc colligitur, quòd Judæi de jure communi non sunt temporaliter subjecti Ecclesiæ, sed jurisdictioni temporali Christianorum Principum, & Magistratuum, in quorum territorio existunt. Secundò, Judæus percutiens Clericum non incurrit excommunicationem, quia spirituali jurisdictioni Ecclesiæ Judæi non sunt subjecti, *num.* 30. Quamvis Principes Christiani non possint Judæos ex suo territorio eijcere pro libitu, ex justis tamen causis possunt, *num.* 31.

§. V. *Quænam interdicta sint Christianis Iure Canonico circa Saracenos, seu Paganos, aliósque infideles?*

Christiani Saracenis arma, ferrum, & ligamina galearum deferentes, dum ad impugnandos Christianos ea subministrant, & qui in piraticis Sarace-

notum navibus regimen, & curam gubernationis exercent, excommunicationi subjacent, & fiunt servi capientium, & per Principes Christianos Civitatum privatione mulctantur, & in Ecclesijs maritimis solemnis excommunicatio crebrò in eos proferenda est, *c. Ita quorundam. 6. h. t. n. 32.* Idem repetitur in *c. Ad liberandum, 17. h. t.* ubi additur, ut qui Saracenis aliquod impendunt consilium, vel auxilium, in dispendium Terræ Sanctæ, ultra prædictas pœnas, gremium Ecclesiæ non aperiatur, nisi totum, quod ex commercio tam damnato lucrati sunt, & tantundem de suo, in subsidium Terræ sanctæ transmiserint: & si non sunt solvendo, ita puniantur, ut alij terreantur, *n. 33.* Nomine autem armorum intelliguntur hîc, omnia militaris artis instrumenta, tum ea, quæ sunt ad defendendum, ut scuta, galeæ &c. tum etiam, quæ ad offendendum, & pugnandum sunt idonea. Nomine ferri intelliguntur, quæ ex ferro fabricata sunt, vel ex alijs metallis, ut chalybs, plumbum &c. ligamina galearum dicuntur ligna ad ædificandas triremes, & alias naves apta, *n. 34.* Præterea transeuntes ad Terras Saracenorum debent jurare coram Episcopo, quòd in mercibus suis nihil deferant ad Saracenos, quod possit ipsis commodum & subsidium adferre, *c. Significavit, 11. h. t. n. 35.* Illi quoque, qui post treugam factam inter Christianos, & Saracenos, ad hos portant merces prohibitas, non evadunt censuram excommunicationis, sicut nec illi, qui per alios merces prohibitas illuc transmittunt, *c. Significavit. §. Illi quoque. h. t.* Denique si eas deferant tempore treugæ etiam sunt excommunicati, *cit. cit. c. Significavit. §. ult. cit. n. 35.* Excommunicati quoque sunt, qui tempore belli cum Saracenis per se, vel per alios eis dant subsidia, vel consilia, *c. Quod olim. 12. h. t. n. 36.* Item Christiani arma portantes ad Saracenos, vel infideles, Christianos impugnantes, ipso facto sunt excommunicati, & capientium servi, infames & intestabiles fiunt, tam activè, quàm passivè, ac eorum bona confiscantur, *Extravag. 1. Inter Communes, n. 37.* Similiter in *Extravag. Copiosus. unic. Ioann. XXII. h. t.* prohibetur, ne quis arma, victualia, & alia quæcunque Alexandriam deferri prohibita, intra triennium ad Saracenos in Regnum Granatæ deferre præsumat, sub pœnis ibi expressis, *n. 38.* Denique in *Clement. Cedit. unic. h. t.* præcipitur, ut Principes Christiani cohibeant Saracenos sibi subjectos à publica invocatione Machometi, & à peregrinatione, quam facere solent ad ejus sepulchrum, *num. 39.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 18.	*c. 11. n. 35.*
c. 2. n. 21.	*c. 12. n. 36.*
c. 3. n. 13.	*c. 13. n. 15.*
c. 4. n. 22.	*c. 14. n. 29. & seq.*
c. 5. in princ. num. 17. & §. Siqui. n. 27.	*c. 15. n. 23. & seq.*
	c. 16. n. 9. & 10.
c. 6. n. 32.	*c. 17. n. 33.*
c. 7. n. 13. & seq.	*c. 18. n. 11.*
c. 8. n. 6. & seq.	*c. 19. & ult. n. 19.*
c. 9. n. 25. & seq.	
c. 10. in princ. n. 4. & in fine n. eod.	IN CLEMENTINIS.
	Clement. unic. n. 39.

IN EXTRAVAGANTIBUS. *Extrav. unic. Ioan. XXII. num. 38.* *Extrav. 1. Inter Communes. n. 37.* *Extrav. 2. & ult. n. 28.*

TITULUS VII. DE HÆRETICIS.

SECTIO I. *De crimine hæresis, & hæreticis in genere.*

§. I. *Quid sit hæresis, & quis dicatur hæreticus?*

Hæresis est error voluntarius, quem quis pertinaciter tenet contra aliquam veritatem fidei Catholicæ, quam suscepit, seu professus est, *n. 1.* explicatur ista definitio, *n. 2. & 3.*

§. II. *De quibusdam, de quibus dubitari potest, an sint propriè dicti hæretici, necnè?*

Quær. I. An qui voluntariè, & deliberatè dubitat in fide, sive circa aliquam veritatem fidei, sit hæreticus, vel infidelis? *Resp.* qui dubitat positivè de aliquo articulo fidei, id est, positivè, ac pertinaciter judicat, & affirmat esse dubium, vel incertum, is verè est hæreticus, aut infidelis: Aliud est, si quis negativè tantùm dubitet, quia suspendit omne judicium, ita ut neque assentiatur, neque etiam dissentiat, *n. 4.* Quare cùm in *c. 1. h. t.* dicitur, dubius in fide infidelis est, id intelligendum est de eo, qui non merè negativè, sed positivè dubitat, *n. 5.* Quær. 2. An catechumenus nondum baptizatus deficiens à fide, quam recepit, sit hæreticus? *Resp.* non esse propriè dictum hæreticum, saltem in foro externo, sed infidelem, quia fidem solemniter in Baptismo non est professus, *n. 6.* Quær. 3. An sit hæreticus, qui mortis metu perculsus negat fidem, v. g. se esse Catholicum, absque ullo tamen interiore assensu? *Resp.* talem peccare quidem contra præceptum profitendi fidem, non tamen esse verè, ac propriè hæreticum, *n. 7.* Qui alios, cùm potest, ab errore (fidei) non revocat, se ipsum errare demonstrat, *c. 2. h. t. n. 8.* Hæreticus, vel schismaticus, si non resipiscat, æternùm damnabitur, nec ad salutem ei proderunt, Baptismus, eleemosyna, aut mori pro Christo, *c. 3. h. t. n. 9.* Christus sicut est verus DEUS, ita verus est homo ex anima rationali, & humana carne subsistens, & oppositum est hæreticum, & sub excommunicatione prohibitum asserere, *c. 7. h. t. n. 10.*

SECTIO II. *De pœnis hæreticorum, & inprimis de excommunicatione eorum.*

§. I. *De prima pœna Jure Canonico decreta in hæreticos, scilicet excommunicatione, & conditionibus requisitis ad illam incurrendam.*

ASSERTIO I. Prima pœna hæreticorum est excommunicatio major latæ sententiæ, quæ ipso jure, seu facto ab ipsis incurritur, *c. Ad abolendam. 9. in princ. h. t.* ubi excommunicantur omnes, qui de Sacramentis Ecclesiæ aliter sentiunt, quàm S. Ecclesia Romana docet, *n. 11. & 12.* Item excommunicantur omnes hæretici, quocunque nomine appellentur, in *c. Excommunicamus, 13. in princ. h. t. n. 13.* Similiter in *c. Sicut, 8. in princ.* excommunicantur omnes hæretici, eorúmque receptores, & fautores, & qui tenent eos in domo, vel Terra, vel negotiationem cum eis exercent, *n. 14.* Hæretici non sunt excommunicati Jure Divino, sed solo Ecclesiastico, antiquissimo tamen, *n. 15.* Assert. 2. Ad incurrendam

dam excommunicationem ob hæresim latam quatuot conditiones requiruntur. Primò, ut quis sit hæreticus verus, & formalis, non tantùm materialis, qui non pertinaciter contra fidem aliquid asserit, *n. 16.* Secundò requiritur, ut quis hæresim internam, sive mentalem verbis, aut alijs signis externis manifestet, *n. 17.* Tertiò, ut actus externus, per quem hæresis interna manifestatur, sit ex se mortaliter malus, & non tantùm ptoot subsstat actui interno, & ab illo procedit, *n. 18.* Quartò, ut hæresis interna exteriùs manifestetur, animo eam profitendi, *n. 19.* Præterea excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini omnes, qui hæreticorum libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate Papæ, scienter legunt, aut retinent, & eos imprimentes: nam quando auctor damnatur, libri quoque ejus, ac opera etiam aliàs bona damnata censentur, *c. Fraternitati, 4. h. t. n. 20.* quæ requirantur ad prædictam excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrendam, *n. eod.* Alia etiam excommunicatio lata est in eos, qui legunt libros prohibitos in Indice librorum, quæ tamen non est reservata Papæ, *n. 21.*

§. II. *Quæ communicatio Catholicis cum hæreticis sit prohibita, vel permissa, & an, ac quando sint vitandi tanquam excommunicati?*

Quær. I. An Jure Divino hæretici sint vitandi in rebus Divinis? Resp. esse vitandos in tribus casibus expressis, *n. 22.* Quæt. 2. Quinam hæretici, & in quibus rebus sint vitandi à Catholicis Jure Canonico? Resp. soli illi sunt vitandi, qui nominatim sunt denunciati, non solùm hæretici, sed etiam excommunicati, aut notorij percussores Clericorum, juxta Constitutionem Constantiensem *Ad evitanda* Martini V. *num. 23.* Hinc infertur primò, licitum esse Catholicis, præsertim in locis, ubi permixti sunt cum hæreticis, civilia commercia cum eis inire. Secundò, simul cum eis orare, & rem Divinam, ac Conciones cum eis audire, & funus ad sepeliendum comitari. Tertiò, Templa hæreticorum adire, & in eis preces fundere, ritu Catholico, modò absit scandalum, & periculum propriæ perversionis, *n. 24.* Est autem illicitum Catholicis à Parochis & Episcopis hæreticis Sacramenta recipere, sive Baptismi, extra casum necessitatis, sive Eucharistiæ, sive pœnitentiæ, sive alia, si ritu hæretico ministrentur, *num. 25.* Item illicitum est Catholicis contrahere matrimonium cum hæreticis, quamvis sit validum, excusari tamen possunt à peccato, ratione consuetudinis, dummodo pericula, & incommoda absint, quæ inde sequi solent, *cit. n. 25.* Licitum est etiam Catholico in prædictis locis, filium hæretici è Baptismo suscipere, si ritu Catholico ministratur. Item possunt filij hæreticorum admitti ad Scholas Catholicorum, *num. 26.*

§. III. *An liceat disputare de fide cum hæreticis, vel alijs, & quando, ac quomodo, & an etiam licitum sit laicis prædicare?*

Assertio I. Laicis interdictum est de fide Catholica disputare, sub pœna excommunicationis, *c. 2. §. Inhibemus. h. t. in 6. n. 27.* Idque extenditur primò, ut laici etiam docti de fide disputare non possint. Secundò, quòd etiam Clericis Regularibus non sit licitum disputare de fide cum hæreticis. Tertiò, neque doctis Clericis coram simplicioribus, *cit. num. 27.* Limitatur autem primò, quod licitum sit disputare cum hæreticis de fide etiam publicè ad defensionem fidei. Secundò, non est prohibitum de controversijs fidei disputare doctis Theologis inter seipsos, vel coram firmis in fide, etiam exercitij gratiâ. Tertiò, etiam laicus disputare potest cum hæretico, in casu magnæ necessitatis, vel utilitatis. Laici præsertim docti in locis, ubi Catholici cū hæreticis sunt permixti, non peccant, nec excommunicationem incurrunt, etsi cum hæreticis disputent de fide. Excommunicatio autem decreta in laicos disputantes de fide, non incurritur ipso facto, sed per sententiam Judicis, *n. 28.* Assert. 2. Laicis etiam prædicare est interdictum, & Sacerdotes reprehendere, *c. Cum ex injuncto. 12. h. t. n. 29.* Idem prohibetur laicis in *c. Sicut, 14. h. t. n. 30.* Et universim excommunicantur omnes, qui prohibiti, & non missi à Sede Apostolica, vel Episcopo Catholico prædicationis officium usurpare, præsumpserint, *c. Excommunicamus. 13. §. Quia verò. h. t. n. 31.*

§. IV. *An aliquando excommunicati propter suspicionem de hæresi, tanquam hæretici condemnari possint?*

Si suspectus de hæresi se debitè non purgat, excommunicari debet, & si per annum in excommunicatione exstiat, ut hæreticus condemnandus est, *c. Excommunicamus. 13. §. Qui autem. h. t. n. 32,* idem statuitur in *c. Ad abolendam, 9. §. Quia verò. eod.* Est autem sic suspectus de hæresi, si per annum in excommunicatione persistat, ipso jure, absque alia sententia Judicis, habendus ut hæreticus, *cit. n. 32.* Similiter si suspectus de hæresi vocatus ab inquisitoribus, ut de fide respondeat, & ob id, quòd fuit contumax in parendo, vel se absentando, fuit excommunicatus, si per annum in ea perstiterit, ex tunc condemnatur tanquam hæreticus, *c. Cùm contumacia 7. h. t. in 6. num. 33.* Quæ requirantur, ut suspectus de fide condemnari possit tanquam hæreticus, *n. 34.* An excommunicatus propter suspicionem de hæresi, persistens in excommunicatione, etiam post annum possit allegare, & probare suam innocentiam, *cit. n. 34.* Per quos gradus deveniatur ad condemnationem suspecti de hæresi, *n. 35.* Si suspectus de hæresi, post annum elapsum, se sistat in judicio, & non solùm purget suspicionem criminis, sed etiam contumaciam, omnem pœnam effugiet, *cit. num. 35.* Qui propter aliud crimen, præter hæresim v. g. perjurium fuit excommunicatus, & in excommunicatione per annum permansit, habetur pro confesso, & convicto de illo crimine, *cit. n. 35.* Excommunicatus ob aliam causam, quæ ad fidem non pertinet, si per annum in excommunicatione contumaciter persistat, non quidem potest haberi pro confesso, & convicto hæretico, est tamen suspectus de hæresi, *n. 36.* perseverans in excommunicatione, etiam lata ob causam civilem, post annum habetur pro suspecto de hæresi. Item excommunicatus ob quamcunque causam criminalem, vel civilem, & in excommunicatione persistens ultra annum, dignitatibus, & beneficijs privandus est. *cit. n. 36.*

§. V. *De absolutione ab hæresi, & excommunicatione ei annexa.*

Non solùm excommunicatio, sed etiam ipsum crimen, seu peccatum hæresis est per se, & immediatè

diatè reservatum S. Pontifici, ita ut nullus à culpa absolvi possit, nisi priùs à censura ei annexa absolvatur, *num.* 37. Quær. 1. An Episcopi possint absolvere ab hæresi, & excommunicatione ei annexa? Resp. In Concilio Trident. *Sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* concessa fuit Episcopis facultas absolvendi à crimine hæresis occulto, in foro conscientiæ, per se ipsos tantùm, non eorum Vicarios, *n.* 38. Et quibus præterea hæc potestas competat, *n. eod.* Hæc potestas absolvendi ab hæresi non conceditur Episcopis, nisi in ordine ad eos, qui ipsis sunt subjecti, ratione domicilii, & quoad peregrinos ac vagabundos, *n.* 39. Probabilius est hanc absolutionem impendi posse etiam extra Sacramentum pœnitentiæ, *cit. n.* 39. Hæc potestas absolvendi ab hæresi restringitur ad Diœcesim Episcopi absolventis, ita ut non possit absolvere ab hæresi, nisi in propria sua Diœcesi existat, *cit. n.* 39. Restringitur etiam ad hæresim, aliáque delicta occulta Papæ reservata, ubi per delictum occultum intelligitur, quod non est publicum, seu notorium, etsi per testes probari possit, *cit. n.* 39. Limitatur etiam ista potestas absolvendi, ut delictum non sit deductum ad forum contentiosum, per citationem, vel etiam per litis contestationem, ante quam non dicitur judicium propriè cœptum, nec lis mota, *n.* 40. Facultas absolvendi ab hæresi occulta est insuper restricta ad personam Episcopi, ita ut per se ipsum tantùm possit absolvere, non autem per suum Vicarium, *cit. num.* 40. Quær. 2. An prædicta facultas concessa Episcopis sit revocata per Bullam Cœnæ Domini, quoad absolutionem ab hæresi, & aliis casibus ejusdem Bullæ? Plures negant esse revocatam, alii verò affirmant, *n.* 41. Sed quicquid sit de hoc, priorem sententiam negativam in praxi tutiùs amplecti possunt Episcopi in Regionibus ab Urbe remotioribus, præsertim Episcopi Germaniæ, qui possunt per se, & delegatos suos absolvere, non solùm ab hæresi occulta, sed etiam notoria, & publica. Possunt verò in foro externo Episcopi, præsertim Germaniæ, ubi non sunt alii Inquisitores hæreticæ pravitatis, de jure communi absolvere hæreticos, dummodo non sint Hæresiarchæ, ab excommunicatione Papæ reservata. Illud certum est, Episcopos non posse absolvere relapsos in hæresim, etiam in foro conscientiæ, *n.* 42. Quær. 3. An vi privilegii Sedis Apostolicæ, Religiosi possint absolvere ab hæresi in foro conscientiæ? Resp. affirmativè, *n.* 43. Quær. 4. An sub facultate generali absolvendi à casibus reservatis concessâ per Bullam Cruciatæ, vel Jubilæi, comprehendatur etiam facultas absolvendi ab omnibus casibus contentis in Bulla Cœnæ, vel sub facultate absolvendi à reservatis in eadem Bulla facultas absolvendi ab hæresi? Resp. Negativè, nisi specialiter exprimatur, *n.* 44. Hæreticus absolutus in foro conscientiæ, aut pœnitentiali, vel alio Confessario speciale, ad hoc privilegium habente, si postea accusetur de hæresi in foro externo, non evadit pœnas illius fori, *cit. n.* 44.

SECTIO III. *De aliis pœnis hæreticorum.*

§. I. *De pœna irregularitatis, seu inhabilitatis ad Ordines, & ad beneficia Ecclesiastica, quam contrahunt hæretici.*

Quær. 1. An hæretici etiam conversi ad fidem Catholicam sint irregulares? Resp. 1. Si sint hæretici notorii, seu publici, certum est eos, etiam post absolutionem ab hæresi, & pœnitentiam actam, Sacros Ordines suscipere non posse, *c.* 1. *& c. Saluberrimum.* 21. *caus.* 1. *q.* 7. *c.* 2. §. *Hæretici. h. t. in* 6. Ubi dicitur, hæreticos non posse admitti ad beneficium Ecclesiasticum, vel officium publicum, quale est etiam Ordo, *n.* 45. Resp. 2. Probabilius est, hæreticum occultum non esse irregularem, adeóque post absolutionem ab hæresi, in foro conscientiæ ad Ordines Sacros promoveri posse. Est autem hic sermo, de hæresi occulta, quæ in externum actum prodiit, non tamen est publicè nota, seu manifesta, *n.* 46. Quis possit dispensare in irregularitate ob hæresim contracta, *n.* 47. Quær. 2. An Episcopus, vel Sacerdos, si hæreticus fiat, privetur potestate Ordinis? Resp. Retinere illam: quare hæreticus ritè ordinatus validè adhuc consecrat in Missa, baptizat, confirmat, Ordines confert; non tamen tunc validè conferre potest Sacramentum pœnitentiæ, quia jurisdictione caret, quæ requiritur ad potestatem absolvendi, *n.* 48. Quær. 3. An, & quâ ratione hæretici sint inhabiles ad beneficia Ecclesiastica, & officia publica? Resp. hæretici inhabiles sunt ad acquirenda beneficia Ecclesiastica, & officia publica, imò etiam credentes, receptatores, & fautores eorum, & filii usque ad secundam generationem, *c.* 2. §. *Hæretici. h. t. in* 6. quin etiam sunt privandi beneficiis obtentis, & officiis publicis ac honoribus quibuscunque, *c. Ut commissi.* 12. §. *Privandi. h. t. in* 6. *n.* 49. Idque extenditur, quòd hæretici non tantùm sint privandi per sententiam, sed ipso jure sint privati omnibus beneficiis Ecclesiasticis ante hæresim obtentis, & inhabiles ad alia obtinenda, nisi hæreticus continuò pœnituerit, & ad fidem redierit, *n.* 50. Quin etiam quicunque Ecclesiastici, qui ad precas hæreticorum quæcunque beneficia Ecclesiastica adepti sunt, iis sunt privati, & inhabiles efficiuntur ad alia obtinenda, si scienter ea receperunt, *c.* 2. §. *Ad hæc. h. t. in* 6. *num.* 51. idque declaratur *cit. n.* 51.

§. II. *De pœna infamiæ, & privationis sepulturæ, quam incurrunt hæretici.*

Quær. 1. An hæretici sint infames? Resp. Esse ipso jure infames, ante omnem sententiam Judicis, ut colligitur ex *c. Excommunicamus.* 13. §. *Credentes. h. t.* Ubi id de fautoribus hæreticorum habetur, & ex *c. Statutum.* 15. *eod. in* 6. *n.* 52. Quær. 2. An. & qualiter hæretici priventur sepulturâ Ecclesiasticâ? Resp. Si quis in peccato hæresis decesserit, oblatio pro eo non fiat, & inter Christianos sepeliri non debet, *c. Sicut.* 8. §. *Si autem. h. t. n.* 53. Scienter sepeliens hæreticos, vel credentes, receptatores, defensores aut fautores eorum, excommunicationem incurrit, donec idoneè satisfecerit, nec absolvi debet, nisi propriis manibus eorum corpora extumulet; locus verò ille debet perpetuò carere sepulturâ, *c.* 2. *in princ. h. t. in* 6. *num.* 54. Declaratur, *num.* 55.

§. III. *De pœna confiscationis bonorum quæ infligitur hæreticis.*

Quær. 1. An, & qualiter propter crimen hæresis bona hæreticorum confiscentur? Resp. Bona hæreticorum in Terris Ecclesiæ temporaliter subjectis, confiscantur, & applicantur fisco Ecclesiæ: in Terris Principum sæcularium, eorum fisco. Quòd si id negligant,

rigant, per Censuram Ecclesiasticam compellantur, nec alia bona ampliùs revertuntur ad prædictos hæreticos, nisi ipsi ad fidem redierint, & hæresim abnegaverint; tunc enim ex misericordia poterit hoc iis condonari: nam cùm secundùm Leges Civiles filii reorum læsæ Majestatis amittant hæreditatem, vitâ solùm iis reservatâ: multò magis filii hæreticorum, qui Rei sunt læsæ Majestatis Divinæ, spoliandi sunt bonis temporalibus, quia gravius est æternam ac Divinam, quàm temporalem lædere Majestatem: præsertim quia in multis casibus filii pro parentibus temporaliter puniuntur, c. *Vergentis.* 10. *h. t. n.* 56. Propter paterni criminis immanitatem, quandoque puniri possunt filii temporaliter, regulariter tamen filius non debet puniri ob crimen patris maximè in spiritualibus: bona hæreticorum confiscantur, ita ut nec Catholicis hæreticorum filiis aliquid relinquendum sit, *n.* 57. Præterea in c. *Excommunicamus.* 13. §. *Damnati, h. t,* statuitur, quòd bona damnatorum de hæresi, si sint Laici, confiscantur; si Clerici, applicantur Ecclesiis, à quibus stipendia acceperunt, *n.* 58. Denique bona hæreticorum sunt ipso jure confiscata, sed occupatio bonorum non debet fieri ante sententiam promulgatam ab Episcopo, vel ab alia persona Ecclesiastica habente ad id potestatem: si enim qui contrahit incestuosas nuptias; vel raptores, contradicentibus parentibus, vel qui illicitas merces transvehunt, privantur iisdem rebus, ipso jure; multò magis bona hæreticorum ipso jure sunt confiscata, c. *Cùm secundùm.* 19. *h. t. in 6. num.* 59. & 60. Bona autem hæreticorum confiscantur, etiamsi primùm post mortem de hæresi fuerint convicti, & condemnati, c. *Accusatus.* 8. §. *In eo verò casu, h. t. in 6. cit. num.* 60. Quær. 2. An hæreticus, cujus bona, ob crimen hæresis, ipso jure, sunt confiscata, à die commissi criminis, ipso facto, etiam amittat dominium, & administrationem omnium bonorum, eáque ad fiscum transeant? Resp. Probabilius est, non amitti ipso facto, ante sententiam declaratoriam criminis, *n.* 61. Ponuntur duæ exceptiones, *n. eod.* Hinc infertur, quòd hæretici, aliique, quorum bona sunt confiscata, non tenentur, ante Judicis sententiam, saltem declaratoriam, in foro conscientiæ tradere bona sua, *num.* 62. Porro sub absoluta bonorum confiscatione propter hæresim, ipso jure, factâ comprehenduntur omnia bona, mobilia & immobilia hæretici, imò etiam jura, & actiones, *cit. num.* 62. *in fine.*

§. IV. *An dotes uxorum confiscentur, propter hæresim maritorum?*

Resp. Dotes uxorum Catholicarum non confiscantur propter hæresim maritorum, si, quando contraxerunt matrimonium, nesciebant, illos esse hæreticos, *n.* 63. Non solùm autem dos, sed etiam bona paraphernalia, & quæcunque alia bona propria uxoris non confiscantur, propter hæresim mariti, *n.* 64. Nec ususfructus dotis, qui percipitur ex aliis bonis uxoris. Et non tantùm in donationa inter vivos, sed etiam mortis causâ factâ inter conjuges, non habet locum confiscatio bonorum, *cit. n.* 64. Excipitur, nisi uxores scienter nubant viris hæreticis; tunc enim privantur dote non ipso jure, sed per sententiam Judicis. *n.* 65. Neque verò hæc pœna amissionis dotis est extendenda ad alia bona non dotalia, *n.* 66. Neque vice versâ, vir Catholicus scienter contrahens matrimonium cum hæretica, incurrit similem pœnam amissionis bonorum, *n.* 67.

§. V. *Cui applicari debeant bona, tum Clericorum, tum laicorum, confiscata propter hæresim?*

Assertio I. Bona Clericorum propria, & patrimonialia, propter hæresim eorum confiscantur, eáque applicanda sunt fisco Ecclesiæ, & Episcopi in pios usus distribuenda, si ipse Clericus non habeat stipendium ab alia Ecclesia, idque spectato Jure communi, & seclusâ consuetudine; idémque est de bonis Clericorum quasi patrimonialibus, *num.* 68. Ass. 2. Bona Clericorum acquisita, ratione beneficii Ecclesiastici, non transeunt ad fiscum Episcopi, sed applicari debent Ecclesiæ, cui inservierunt, c. *Excommunicamus.* 13. §. *Damnamus. h. t. n.* 69. Ass. 3. Bona Ecclesiæ, ut domus, prædia, ac similia, ex quibus Clerici reditus beneficii percipiunt, non confiscantur, ob hæresim Clericorum, qui illa possident, & Judex illa confiscans, ipso jure, excommunicationem incurrit, *Clem.* 2. *h. t.* Ubi præcipitur, ut deputati ab Inquisitore, vel Episcopo aut Capitulo, Sede vacante, ab aliquo, prætexto Officii Inquisitionis, non extorqueant pecuniam, nec attentent fisco applicare bona Ecclesiæ, ob delictum Clericorum, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, à qua non absolvantur, nisi plenè satisfecerint dominis. Notarii verò, Officiales, & socii, qui hoc sciverint, illos in secreto reprehendant, & corrigant, & si probare possint, denuncient Superioribus, qui tales ab Officiis amoveant, *n.* 70. Explicatur, & declaratur, *num.* 71. Ass. 4. De jure communi Canonico, bona laicorum hæreticorum confiscata in Terris Ecclesiæ, applicantur fisco Ecclesiæ; in Terris verò imperii fisco sæculari, c. *Vergentis.* 10. *h. t. n.* 72. & *seq.* Hodie verò circa applicationem bonorum confiscatorum ob hæresim servari debent consuetudines locorum, modò rationabiles sint, *n.* 73. *in fine.*

§. VI. *De inhabilitate ad testandum, & hæreditariam successionem, quam incurrunt hæretici.*

Quær. 1. An hæreticus possit testamentum facere? Resp. Negativè, c. *Excommunicamus.* 13. §. *Credentes. h. t.* Idque extenditur primò, ut sit ipso jure nullum, etiam ante sententiam criminis declaratoriam, quamvis etiam probabile sit, quòd non sit ipso jure nullum, ita tamen ut per subsequentem sententiam revocari possit. Secundò, neque ad pias causas possunt testari hæretici, neque testamentum ab ipsis factum reconvalescit post pœnitentiam, *n.* 74. Quær. 2. An hæreticus sit capax successionis hæreditariæ? Resp, Hæreticus privatur successione hæreditatis, tam ex testamento, quàm ab intestato, c. *Excommunicamus.* 13. §. *Credentes. h. t.* Est etiam incapax legati ex testamento ipsi relicti, *n.* 75. An hæreticus ita privetur hæreditate sibi delatâ, ut statim post crimen commissum, sit incapax ad succedendum, *cit. n.* 75. Quando hæreticus sit incapax hæreditatis aut legati, ita ut ea confiscentur, vel capax, *cit. num.* 75. *in fine.* Quær. 3. An, & sub qua pœna prohibitum sit hæreticos instituere hæredes in testamento? Resp. id esse prohibitum sub pœna excommunicationis Episcopis, c. *Si quis.* 5. *h. t. n.* 76. Similiter Episcopi, & Clerici instituentes hæreticos in testamento, excommunicari debent, c. *In eos.* 6. *h. t.* Nisi instituens

stituens hæreticos probabiliter ignorârit eos esse hæreticos, *n* 77. Hinc sequitur, quòd quis etiam post mortem possit excommunicari, *n.* 78. Ubi id declaratur, quomodo sit intelligendum. An Episcopus, vel Clericus possit instituere hæredem Catholicum, *n. eod. in fine.*

§. VII. *De quibusdam juribus temporalibus, quibus privantur hæretici.*

Assertio I. Hæretici amittunt patriam potestatem in filios, ita ut statim, ante omnem sententiam declaratoriam Judicis, filii fiant sui juris, absque alia emancipatione, *c.* 2. §. *fin. h. t. in* 6. *n.* 79. Hæc autem pœna non extenditur ad receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, *n. eod.* Ass. 2. Hæretici privantur etiam potestate dominii in servos, vasallos, & jure, quod habent in alios personaliter sibi obligatos, *c. ult. h. t. num.* 80. Hinc infertur primò, servos effici liberos ab obsequio domini, non quidem statim ipso jure, sed post sententiam declaratoriam criminis; & quidem servi Christiani, & Catholici omnino fiunt liberi: servi verò infideles, & hæretici transeunt in dominium fisci, *n.* 81. Infertur secundò, omnes debitores hæretici, eique obligari, à quocunque debito, & obligatione liberantur, & quidem ipso jure ante sententiam condemnatoriam, vel declaratoriam criminis, modò hæresis sit manifesta, *n.* 82. Quamvis etiam valde probabile sit, quòd debitores, ante sententiam saltem declaratoriam criminis, possint ac teneantur ipsis hæreticis solvere debita, *n. eod.* Secundò omnes debitores hæretici sunt liberati ab omni debito, seu obligatione etiam pœnali, & jurata. Tertiò, licèt hæreticus resipiscat, non tamen obligationes, & debita jam extincta recipit, *num. eod.* Infertur tertiò, quòd hæreticis non sit servanda fides, si à privatis personis sit data, secus si à Principe, *num.* 83. Prædictæ pœnæ privationis patriæ potestatis, & aliorum temporalium jurium non habent locum in Lutheranis Augustanæ confessionis in Germania, *num. eod.*

§. VIII. *De pœna degradationis infligenda hæreticis.*

Quid sit degradatio, & quotuplex, *num.* 84. Quær. 1. An, & quando Clericus ob hæresim sit degradandus? Resp. Clericus manifestè deprehensus in hæresi, nisi statim suum errorem publicè abjuraverit, & congruam satisfactionem præstiterit, degradari debet, id est, omni Officio, & beneficio spoliari, & tradi potestati sæculari puniendus, *c. Ad abolendam.* 9. §. *Præsenti. h. t. n.* 85. Explicatur, & declaratur, *num.* 86. Quær. 2. Quâ formâ, & à quo sit Clericus hæreticus degradandus, antequam tradatur Curiæ sæculari? Resp. Quando Clericus in Sacris constitutus, propter crimen hæresis est tradendus brachio seculari, vel ad perpetuum carcerem condemnandus, sufficit solus ejus Episcopus ad eum degradandum, convocatis Abbatibus, & aliis Prælatis, & Religiosis ac Litteratis suæ Diœcesis, si ita expedire judicaverit, *c.* 1. *h. t. in* 6. *num.* 87. Clericus in Sacris constitutus in hæresim lapsus priùs est degradandus, *num.* 88. Et quamvis tales Clerici de Jure communi debeant actualiter degradari, ex consuetudine tamen tantùm degradantur verbaliter, *n.* 89. Quinam debeant convocari ad hujusmodi degradationes, *n. eod.*

§. IX. *Quæ pœnæ corporales infligi debeant, aut possint hæreticis, & an etiam pœna pecuniaria iis imponi possit?*

Assertio I. Pœna, quæ hæreticis pœnitentibus imponi potest, est carcer perpetuus, *c. Excommunicamus.* 15. §. *Si quis. h. t.* Quinam hæretici pœnitentes damnari possint ad perpetuos carceres, *n.* 91. Possunt Inquisitores fidei cum Episcopis pœnam carceris perpetui mitigare ex justa causa, vel mutare, *c. Ut commissi.* 12. §. *Ex illorum. h. t. in* 6. *cit. num.* 91. Neque debet carcer ita arctus esse, ut per illum vita incarcerati notabiliter abbrevietur, *n. eod.* Hæretici impœnitentes, & persistentes in pertinacia, pœnâ mortis afficiuntur, *n.* 92. Ass. 2. Inquisitores possunt laicis, & Clericis imponere pœnam pecuniariam applicandam Officio inquisitionis, *n.* 93.

§. X. *De relapsis in hæresim, eorúmque pœnis.*

Quær. 1. Quinam in Jure Canonico hæretici relapsi censeantur, & quibus ac quot modis dicantur relapsi? Resp. Relapsi in hæresim, vel sunt verè ac propriè relapsi, vel fictè solùm, seu ex juris præsumptione. Priores sunt, qui confessi, aut plenè convicti de hæresi in judicio, illam abjurârunt, & postea in eam reinciderunt. At verò fictè relapsus dicitur primò, qui accusatus est de hæresi, vel suspectus, abjuravit in judicio hæresim, sed postea iterum in eam labitur, & tanquam relapsus puniri debet. Quòd si verò levis, & modica tantùm sit de aliquo suspicio, non censetur relapsus, sed lapsus, graviùs est puniendus, non tamen tanquam relapsus, *c. Accusatus.* 8. *in princ. h. t. in* 6. *n.* 94. Secundò, si quis primò non simpliciter aut generaliter, *sed* unam tantùm hæresis speciem incurrit, & deinde simpliciter ac generaliter abjurat hæresim: sed postea in aliam speciem hæresis, vel sectam incidit, vel in alio articulo aut Sacramento errat, censetur juris præsumptione, ut relapsus in hæresim, *cit. c. Accusatus.* §. *Eum verò. h. t. in* 6. *n.* 95. Tertiò, ille quoque, de cujus lapsu in hæresim, ante vel post abjurationem constat, si postea hæreticos recipiat, deducat, visitet, vel sibi associet, vel munera eis donet aut mittat, vel favorem impendat, qui excusari non possit, etiam sine approbatione, meritò judicatur ut relapsus, quia id fit ex consequentia approbati erroris, *cit. c. Accusatus.* §. *Ille quoque. num.* 96. Quær. 2. Quæ sit pœna jure decreta in hæreticos relapsos? Resp. Illi, qui post abjurationem hæresis, vel postquam se purgaverint in examine proprii Episcopi, deprehenduntur incidisse in abjuratam hæresim, sæculari judicio, sine ulla penitus audientia, relinqui debent, *c. Ad abolendam.* 9. §. *Illos quoque. h. t. n.* 97. Similiter qui abjurârunt errorem, vel se purgaverunt in examinatione proprii Antistitis, & reincidunt in abjuratam hæresim, sine audientia, seculari judicio relinqui debent, etiamsi convertantur: quia tamen Ecclesia non claudit suum gremium redeunti, non debent illi petita Sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ denegari, *c. Super eo.* 4. *h. t. in* 6. *n.* 98.

Sectio IV. *De filiis hæreticorum, & de credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorundem, ac pœnis.*

§. I. *Quas pœnas incurrant filii hæreticorum?*

Prima pœna est, quòd filii etiam Catholici, privantur hæreditate, & omnibus bonis paternis, *c. Vergentis.*

gratis. 10. *h.t.* & *c. pen. eod. in* 6. quamvis possint succedere ab intestato, vel ex testamento ascendentibus, ut avo, proavo &c. & consanguineis collateralibus, & extraneis Catholicis, *n.* 99. Extenditur primò, quòd filij legitimi, & illegitimi, ac naturales priventur paternâ hæreditate. Secundò, filiæ dote solvendâ ex bonis patris hæretici. Tertiò, filij privantur etiam hæreditate propter hæresim matris. Quartò, etiam nepotes, & alij descendentes per lineam paternam, & maternam privantur hæreditate paternâ, & maternâ, *n.* 100. Limitatur primò, filij hæreticorum pœnitentium non privantur hæreditate paternâ, *c. Statutum.* 15. §. *Hoc sanè, h. t. in* 6. neq; si eorum pater solùm fuit suspectus de hæresi, non autem confessus, aut convictus. Neque pater punitur propter hæresim filij, *cit. n.* 100. Secunda pœna in filios hæreticorum, imò & fautorum, defensorum &c. decreta est, quòd sint irregulares, ita ut ad SS. Ordines promoveri non possint filij & nepotes eorum per lineam paternam, soli verò filij per lineam maternam, *c.* 2. §. *Hæretici junctò. c. Statutum.* 15. *h. t. in* 6. *n.* 101. Tertia pœna est, quòd hæretici fautores, & defensores eorum sunt privandi, & privari declarandi dignitatibus, & beneficijs Ecclesiasticis, de consilio Diœcesanorum, vel eis absentibus, Vicariorum suorum, & officijs publicis, & honoribus quibuscunque, nisi constaret, quòd Diœcesani scienter hujusmodi personis eadem beneficia contulissent; tunc enim non sunt requirendi, sed potiùs à suo Judice, scilicet Metropolitano puniendi, *c. Ut commissi.* 12. §. *Privandi. h. t. in* 6. *n.* 102. Cur non possint Clerici privari beneficijs, non requisito consilio Diœcesanorum, vel Vicariorum eorundem ipsis Episcopis absentibus, *n.* 103. Præterea filij hæreticorum, credentium, receptatorum, defensorum, & fautorum, per lineam paternam, usque ad secundum gradum, per maternam verò usque ad primum, non possunt obtinere beneficia, & officia Ecclesiastica, si secùs actum fuerit, est irritum & inane, *c. Statutum.* 15. *h. t. in* 6. *n.* 104. Id verò intelligendum est de filijs hæreticorum, credentium, & aliorum hujusmodi, quos constat in hæresi mortuos esse; secùs quando constat eos fuisse emendatos, & reconciliatos Ecclesiæ, & ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam pro culpa egisse, vel ad eam recipiendam paratos fuisse, *cit. c. Statutum.* §. *Hoc Sanè, eod. in* 6. *n.* 105. Aliud est de filijs hæreticorum relapsorum, etsi pœnitentes, & conversi decesserint: nam quamvis hi ad Ecclesiæ Sacramenta recipiantur, eorum tamen filij adhuc remanent privati beneficijs, & inhabiles ad alia obtinenda, *cit. num.* 105. Item filij hæreticorum non sunt ipso jure privati, nec per sententiam privandi beneficijs jam obtentis, ante lapsum parentum eorum in hæresim, sed solis postea obtentis, *c.* 2. §. *Hæretici. h. t. in* 6. nisi filij hæreticorum scienter obtinuerint beneficia ad preces patris hæretici, *cit. c.* 2. §. *Ad hæc. eod. in* 6. *n.* 106. Addunt aliqui aliam pœnam, quam incurrunt filij hæreticorum, & fautorum eorundem, videlicet infamiam. Sed contrarium est probabilius, quia nullo jure ea Statuta reperitur in filios hæreticorum, *n.* 107.

§. II. *Quinam intelligantur per credentes, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, & quæ sint pœnæ eorum?*

Assertio I. Credentes hæreticis dicuntur primò, ij, qui bonam existimationem de hæretico habent, & familiaritatem ei exhibent, quamvis erroribus hæreticorum non assentiantur. Secundò, magis propriè, qui eorum erroribus credunt, non quidem explicitè, assentiendo in particulari erroribus propositis ab hæreticis, nam hi potiùs sunt hæretici, sed implicitè solùm, & in communi, qui nihil quidem specialiter, & in particulari credunt contra fidem, verbis tamen, vel factis profitentur, se credere, quod hæretici credunt, *n.* 108. Etiam illi, qui in infirmitate ab hæreticis per manûs impositionem consolationem petiverunt, & receperunt, inter illos, qui dicuntur credentes hæreticis, censendi sunt, *c. Filij.* 3. *h. t. in* 6. *n.* 109. declaratur, *n.* 110. Credentes hæreticis censentur etiam illi in foro externo, qui aliquoties hæreticorum conciones audiunt, quamvis hoc non procedat in locis, in quibus Catholici cum hæreticis permixti vivunt, *n.* 111. Assert. 2. Receptores hæreticorum appellantur illi, qui recipiunt hæreticos, ne in manus Judicum veniant, idque sive sæpius, sive semel tantùm: etiamsi quis recipiat consanguineum suum, vel amicum, ne in manus Judicis deveniat; vel etiam parentes, si recipiant filios hæreticos, vel hi illos, vel conjux conjugem, *n.* 112. Assert. 3. Defensores hæreticorum dicuntur, si quis errores hæreticorum defendat, vel si defendat personam propter hæresim, ne in manus Judicis deveniat, sive defendat in judicio, sive extra illud, *n.* 113. Ass. 4. Fautores hæreticorum censentur, qui quovis modo hæreticis auxilium præstant, vel favent in sua hæresi, positivè, sive commissione: vel negativè, sive omissione, *n.* 114. Ass. 5. Credentes, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationi, & alijs pœnis subjiciuntur expressis in *c. Excommunicamus.* 13. §. *Credentes. h. t. n.* 115. Præterea in *eod. cap.* §. *Sanè.* præcipitur, ut nemo eis administret Sacramenta, nec eos Christianæ tradat sepulturæ, nec accipiat eleemosynas, aut oblationes eorum, alioquin privetur suo officio, ad quod non erit restituendus, sine speciali indulto Sedis Apostolicæ: & si sint Regulares, non serventur eorum privilegia in illa Diœcesi, *cit. num.* 115. quando non incurrantus hæ pœnæ, *num.* 116. Advocati, & Notarij, qui hæreticis, & eorum fautoribus auxilium, vel consilium, favorem, aut patrocinium præstant, vel si Instrumenta publica pro ipsis facere præsumpserint, sunt suspensi ab officio, & perpetuò infames, *c. Si Adversus.* 11. *h. t. num.* 117. & *seq.*

§. III. *De pœnis eorum, qui sunt negligentes in puniendis, & exterminandis hæreticis.*

Rectores, & Consules Civitatum, & aliorum locorum commoniti ab Episcopo jurare debent corporaliter promittendo, quòd requisiti fideliter adjuvabunt Ecclesiam contra hæreticos, & complices: quòd si hoc observare noluerint, honoribus, quos habent, privandi sunt, nec ad alios assumendi, & excommunicari, ac eorum Terræ interdici debent. Item Civitas, quæ contra commonitionem Episcopi negligit punire hæreticos, communione aliarum Civitatum privari debet, ac Episcopali dignitate spoliari. Si qui verò sunt exempti ab Episcopo, & soli Papæ subjecti, in his tamen, quæ sunt statuta contra hæreti-

hæreticos, debent Episcopis tanquam delegatis Sedis Apostolicæ obedire, non obstantibus privilegijs, *c. Ad abolendam. 9. §. Statuimus. h. t. n. 119.* Præterea Magistratus sæculares perpetui, vel temporales jurare debent, quòd omnes hæreticos ab Ecclesia damnatos pro viribus expellere studebunt. Si verò Dominus temporalis monitus Terram suam ab hæreticis purgare neglexerit, excommunicetur, & si perstiterit in excommunicatione per annum denunciandus est Papæ, qui vasallos ejus à juramento absolvat, & Terram ipsius Catholicis occupandam exponat, *cit. c. Excommunicamus. 13. §. Moneantur autem. h. t.* ubi etiam in fine additur, quòd qui contra hæreticos Crucem assumpserint ad eos exterminandos, gaudeant privilegijs concessis proficiscentibus in subsidium Terræ sanctæ, *§. Catholici. eod. c. n. 120.* Insuper quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus per se, vel per alias personas idoneas, saltem semel in anno visitare debet Diœcesin, in qua fama est habitare hæreticos, vel aliquos improbos viros, qui etiam, si hoc expedire videbitur, viciniam compellant jurare, ut si quos hæreticos sciverint, vel occulta conventicula celebrantes, eos Episcopo indicent, qui nisi se purgaverint ab objecto reatu, vel si post purgationem relabantur in pristinam perfidiam, Canonicè puniantur: si verò obstinatè renuerint jurare, ut hæretici condemnentur, *cit. c. Excommunicamus. §. Adjicimus. h. t. n. 121.* Denique Episcopus negligens in hæresi exterminanda, à dignitate Episcopali est removendus, & alius idoneus substituendus, *cit. c. Excommunicamus. §. ult. cit. n. 121.* Postremò præcipitur in *c. Ut Officium. 11. §. Statuimus* prope finem. *h. t. in 6.* Ut Rectores sæculares requisiti à Diœcesanis, vel Vicarijs eorum, aut ab Inquisitoribus jureut observare, & facere observari à suis subditis, toto tempore regiminis, Constitutiones editas contra hæreticos, & fautores eorum, aliàs fint infames, & officio sui regiminis priventur, nec ad alia admittantur, *num. 122.*

SECTIO V. *De Judicibus, & processu judiciario observando in crimine hæresis.*

§. I. *Quinam sint competentes Iudices Ordinarij in crimine hæresis, & an etiam Iudices sæculares possint de illo cognoscere, vel se immiscere?*

ASSERTIO I. S. Pontifex est supremus Judex in crimine hæresis, qui solus potest judicare, an aliquod dogma sit hæresis, vel non. Secundò, Legatus Papæ à Latere de jure communi est quidem Judex competens, sed de consuetudine non solet se ingerere, sine speciali commissione Papæ, *n. 123.* Tertiò, Episcopus est ordinarius Judex omnium hæreticorum suæ Diœcesis, sive illi Clerici sint, sive laici, & quidem quoad exemptos à jurisdictione Episcopi ipse potest cognoscere de crimine hæresis, non ut Judex ordinarius, sed ut delegatus Papæ, *c. Ad abolendam. 9. §. fin. h. t. n. 124.* Vicarius Generalis Episcopi non est Judex competens in crimine hæresis, sine speciali commissione Episcopi, *cit. n. 124.* Quartò, Capitulum, Sede vacante, potest cognoscere de crimine hæresis, sed non nisi per Vicarium specialiter ad id deputatum, *Clement. 1. §. Propter quod. h. t. num. 125.* Ass. 2. Principes sæculares, eorúmque Judices nullo modo cognoscere possunt de crimine hæresis, etiam contra laicos, quia est Ecclesiasticum, *c. Ut inquisitionis. 18. h. t. in 6.* ubi præcipitur, ut Domini temporales non resistant Episcopis & inquisitoribus, sed omnino pareant, & de hoc crimine non cognoscant, aliàs puniendi sunt, *n. 126.* Debent Judices sæculares sine dilatione exequi sententiam Judicis Ecclesiastici in hæreticos, eósque punire, *num. 127.* Non potest à sententia lata contra hæreticos appellari, *tit. c. Inquisitionis. §. Usque. de hæresi. h. t. in 6.* ubi eis interdicitur appellatio, quamvis à sententia interlocutoria, ante sententiam definitivam, possit appellari, *cit. n. 127.* Judex secularis nec principaliter, nec incidenter potest cognoscere de crimine hæresis, *cit. n. 127.* prohibetur etiam omnibus, ne judicium, processum, vel sententiam Diœcesanorum, vel Inquisitorum, directè vel indirectè impedire præsumant, alioquin excommunicationem incurrunt, *cit. c. Ut Inquisitionis. §. Prohibemus. cit. n. 127.* Officiales alicujus Regni, Provinciæ, vel loci, etsi sint excommunicati, & de facto tantùm, non de jure habeant jurisdictionem, possunt tamen, & debent requisiti ab Ordinarijs Inquisitoribus, vel eorum delegatis contra hæreticos, vel eorum fautores, & defensores exercere Justitiam, & suum officium, si sine periculo mortis ad Superiores legitimos recurri non possit, *c. Præsidentes. 6. h. t. in 6. n. 128.* Principes, & Magistratus sæculares non possunt Statuta condere, eáque non valent, per quæ directè vel indirectè impeditur, vel retardatur officium inquisitionis contra hæreticos, *c. Statutum. 9. h. t. in 6. n. 129.*

§. II. *De Inquisitoribus fidei, & eorum Officio, ac potestate.*

Præter ordinarios Judices in crimine hæresis, sunt & alij, quibus à Sede Apostolica Officium inquirendi, & in hæreticos animadvertendi est commissum, qui inquisitores fidei, seu Sedis Apostolicæ appellantur, qui cognoscere possunt, non tantùm de hæresi, sed etiam de articulis ab ea dependentibus, *n. 130.* Quær. 1. An inquisitorum jurisdictio sit ordinaria, an delegata? Resp. esse Judices non ordinarios, sed delegatos, *c. Ne aliqui. 10. h. t. in 6.* & quidem delegatos ad universitatem causarum, *n. 131.* Qu. 2. Qualis ætas requiratur in Inquisitore? Resp. requiritur, ut annum ætatis XL. attigerit, *Clem. 2. h. t.* si Inquisitor ab alio, quàm à Papa fit deputatus, *n. 132.* Qu. 3. Contra quos & quomodo Inquisitores procedere possint? Resp. quando plures sunt Inquisitores, vel singuli seorsim, vel conjuncti simul possunt inquirere, & procedere contra hæreticos, eorúmque credentes, fautores, & defensores, *c. Ut Officium. 11. in princ. h. t. in 6,* nisi Papa specialiter alicui ex pluribus Inqisitoribus delegâsset causam fidei; tunc enim teliqui non possunt de illa cognoscere, *n. 133.* Item si quis ex hæreticis, vel eorum fautoribus redire voluerit ad Ecclesiæ unitatem, inquisitores ei absolutionem impendant, & hominum metu Divino postposito procedant, & solerter provideant, ne abjuratâ hæresi, redeuntes ad unitatem fidei fingant se redire, & sic decipiant ipsos inquisitores, *cit. c. Ut Officium.* & ibi *Gl. in casu.* Præterea Inquisitores habent liberam facultatem, Prædicatores quæstuarios, monitione præmissâ, per censuram, Ecclesiasticam, & appellatione remotâ, compescendi & inhibendi à prædicationis officio, *cit. c. Ut Officium. §. Compescendi. h. t. in 6.* quæ omnia exequenda Inquisitor

sitor potest invocare auxilium brachii sæcularis, contra impedientes officium Inquisitionis, non obstantibus privilegiis quibuscunque, c. *Vt Officium*. §. *Denique.h.t. in 6. cit. n.* 133. Quær. 4. Contra quos Inquisitores in causa hæresis non possunt procedere? Resp. Inquisitores deputati à Sede Apostolica, & aliis quibuslibet, non possunt Inquirere de hæresi, vel procedere contra Episcopos, nisi in Litteris commissionis id exprimatur. Si tamen Inquisitores scíverint, Episcopos, vel Iis Superiores commisisse crimen hæresis, aut esse diffamatos, aut suspectos de hoc, tenentur eos denunciare Sedi Apostolicæ, c. *Inquisitores. 16. h. t. in 6. n.* 134. Declaratur, *n.* 135. Secundò, Inquisitores Sancti Officii, & Ordinarii, seu Diœcesani, seu quicunque alii Judices, ordinarii, vel delegati contra Officiales, seu Nuncios Sedis Apostolicæ non procedunt, nec promulgent censuram aliquam, sine speciali licentia Papæ, alioquin si quid fuerit attentatum, id est irritum. Debent tamen si Nuncii aut Officiales Papæ aliquid indebitè attentent, Ordinarii, & Inquisitores Papam informare, ut super eo de remedio opportuno provideat, *Extravag.* 3. *& ult. h. t. Inter communes, n.* 136. Tertiò, nec Episcopus, seu Ordinarius, nec alius Inquisitor potest procedere contra Inquisitores hæreticos, vel de hæresi suspectos, *cit. n.* 136. Inquisitores fidei possunt procedere, & inquirere etiam contra Judæos, & infideles, qui sponte facti sunt Christiani, licèt in infantia fuerint baptizati, vel metu mortis, non tamen absolutè coacti, si postea à fide iterum deficiant, tanquam hæretici sunt puniendi, si fuerint de hoc confessi aut convicti, *c. Contra.* 53.*h. t. in 6. n.* 137. Idque declaratur, *n.* 138.

§. III. *An Inquisitores fidei possint cognoscere de causis, sive criminalibus, sive civilibus, præter causas hæresis, & quæ hæresim concernunt?*

Resp. Regulariter non possunt, & in specie non debent se intromittere, nec punire exercentes divinationes, & sortilegia, nisi manifestè hæresim sapiant, sed eos suis Judicibus puniendos relinquant, *n.* 139. Præterea Inquisitores se non possunt intromittere in causis usurarum etiam contra illos, quibus injunxerunt restitutionem usurarum, & illi obligârunt se, & sua bona, c. *Accusatus.* 8. §. *De quæstionibus. h. t. in 6. n.* 140. Possunt tamen Inquisitores compellere hæredes fautorum hæreticorum, qui tamen hæretici non erant, ad implendam pœnitentiam injunctam in bonis temporalibus: secus si mortui sint ante impletam pœnitentiam; tunc enim heres debet cogi ad implendam talem pœnitentiam, *cit. c. Accusatus.* §. *Si verò:* post mortem verò hæretici, declarari potest eum fuisse hæreticum, & confiscari bona, *cit. c.* §. *In eo verò casu. h. t. n.* 140. *&* 141. Denique Clerici, qui negotium inquisitionis reperti fuerint impedire, per Inquisitores debitâ pœnâ castigandi sunt, Religiosi verò graviùs sunt puniendi, *cit. c. Accusatus.* §. *fin. h. t. in 6. n.* 142.

§. IV. *Ad quænam præterea extendatur potestas Inquisitorum fidei?*

Præterea Inquisitoribus, & eorum singulis facultas concessa est committendi citationes, & denunciationes sententiarum, quas ferunt contra hæreticos, credentes, receptatores, defensores ac fautores eorum, c. *Vt commissi.* 12. *in princ. h. t. in 6. n.* 143; Possunt etiam Inquisitores, ob legitimam causam Vicarios Generales constituere, *cit. c. Vt commissi, num.* 143. Item data est eis potestas advocandi peritos, Clerum & populum, ut eis assistant, & consilium dent. Concessa quoque eis est potestas procedendi contra illos, qui de sua in aliam Provinciam se transtulerunt. Insuper potestas faciendi, ut eis assignentur libri, in quibus continentur processus contra hæreticos facti: mitigandi quoque, vel mutandi pœnas illorum, qui obedientes suis mandatis sunt in carcere, vel muro conclusi; quod tamen faciendum est simul cum Prælatis, quorum jurisdictioni subsunt. Denique concessa est etiam Inquisitoribus plena facultas privandi, vel privatos declarandi hæreticos, eorúmque fautores, filios ac nepotes omnibus dignitatibus, & beneficiis ac officiis publicis; de consilio tamen Diœcesanorum, vel Vicariorum eorundem, *cit. c. Vt commissi.* § *ult. n.* 144. de quibus suprà.

§. V. *An, & quando Episcopi Diœcesani, & Inquisitores, simul procedere in crimine hæresis possint, vel debeant, aut hi, sine Episcopis, & de aliis quibusdam, quæ prohibita sunt Inquisitoribus.*

De priore quæstione agitur in c. *Per hoc.* 17. *h. t. in 6.* quando Papa generaliter delegat alicui negotium inquisitionis hereticæ pravitatis in Diœcesi aliqua non derogat Ordinario, seu Episcopo loci, quin possit procedere in eodem negotio, auctoritate ordinariâ, vel delegatâ, si eam habeat. Item Episcopus, & Inquisitor possunt procedere communiter, vel divisim: & si divisim procedunt, tenentur communicare invicem processus: & nisi in tali casu alter alteri judicaverit deferendum, debent simul proferre sententiam, & si non conveniant, mittatur negotium sufficienter instructum ad Sedem Apostolicam. Et Episcopi, sive ordinariâ, sive delegatâ potestate procedant, servare debent in procedendo modum Inquisitoribus præscriptum, *n.* 145. Deducuntur quædam corollaria, *n.* 146. Quod dictum est in *c. Per hoc.* 17. *h. t. in 6.* declaratur in *Extravag.* 1. *cod.* scilicet, quòd tunc Episcopi, & Inquisitores teneantur sibi invicem communicare processus, quando procedunt sejunctim, & non quando Episcopi tantùm, vel Inquisitores tantùm procedunt: & processus sunt communicandi in fine, quando nihil restat, nisi promulgare sententiam: secus autem est, quando alter commodè procedere non potest, nisi visis actis alterius, quia tunc semel tantùm in toto negotio procedi debet, ne detur locus favendi. Additur *ibid.* §. *Verùm.* quòd Episcopus procedens propter expensas factas non potest petere partem proventuum deputatorum Officio inquisitionis ex bonis hæreticorum, sed Inquisitores illam reddant Cameræ Apostolicæ, vel cui Papa eam reddi jusserit, *n.* 147. Præterea in *Clem.* 1. §. *Propter quod. h. t.* decernitur, quòd negotium Inquisitionis tam per Diœcesanum, quàm per Inquisitores, sine omni carnali amore, odio, vel timore exerceri debet: item quæ præterea Diœcesanus, & Inquisitores circa negotium inquisitionis facere possint, vel non possint, & quid observandû circa muros, vel carceres hæreticorum, Custodes, & Custodum Ministros, *cit. Clem.* 1. §. *Sanè, n.* 148. *in fine.* Quid decernatur in §. *Porro. ibid. n.* 149. & quid in §. *Verùm. cit. n.* 149. Explicantur, & declarantur, quæ traduntur in *cit. Clem.* 1. *n.* 150. *& seq.* Quænam præterea præcipian-

cipiantur, & prohibeantur Episcopis, & Inquisitoribus quoad Officium Inquisitionis in *Clem.* 2. Item Notariis, Officialibus, & sociis *ibid. n.* 152. An Officium Inquisitionis hæreticæ pravitatis exspiret morte Papæ concedentis? Resp. Non exspirare etiam re adhuc integrâ, id est, nec quoad negotia nondum cœpta, vel orta, *c. Ne aliqui.* 10. *h. t. in* 6. *n.* 153. Idque procedit non tantùm in Inquisitoribus immediatè deputatis à Papa, sed etiam in deputatis à Cardinalibus, Episcopis, Generalibus, & Provincialibus Ordinum, *n. eod.*

§. VI. *Quomodo probetur crimen hæresis, & per quales testes?*

Hæresis iisdem modis probatur, quibus alia crimina, & probari etiam potest per testes saltem duos, qui sufficiunt ad condemnandum reum, dummodo sint omni exceptione majores, *n.* 154. Quær. 1. Qui possint esse testes in causa fidei contra hæreticos? Resp. Admittuntur testes aliàs jure inhabiles ad testimonium ferendum, in detestationem hujus criminis. Unde etiam excommunicati, participes, & socii criminis, aut aliàs criminosi, & infames admittuntur ad testificandum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores, si ex numero, & qualitate personarum, & aliis circumstantiis præsumuntur non dicere falsa. *c. In fidei.* 5. *h. t. n.* 155. Et quidem non solùm in defectu aliarum probationum, sed etiam si non desit illarum copia, quando proceditur per viam inquisitionis, secus quando per viam accusationis, vel exceptionis. Tertiò, si producantur contra hæreticum, non autem si pro defensione hæretici. Quartò, non potest contra tales excipi, quòd non sint idonei. Quintò, non sunt testes integri, ideòque non sufficiunt ad condemnandum reum, nisi plures fuerint, quàm duo, *n.* 156. Quær. 2. Quinam prætereà testes inhabiles admittantur in crimine hæresis? Resp. Perjuri quoque testes esse possunt in causa hæresis, si velint corrigere suum perjurium, deponendo contra se, vel alios suos complices, dummodo ex manifestis indiciis constet, talem non ex levitate animi, odio, vel corruptione pecuniæ, sed zelo fidei suum dictum corrigere, *c. Accusatus.* 8. § *Licèt. h. t. in* 6. *n.* 157. Notandum hic primò, quando testis, qui deposuit in crimine hæresis, est perjurus, statur secundo ejus dicto, non primo. Secundò, in causa fidei etiam hæreticus admittitur ad testificandum contra fidelem, seu Christianum. Tertiò, in hoc crimine etiam admittuntur ad probationem domestici, & familiares, item consanguinei, & affines. Quartò, etiam mulieres, & minores 25. annis, modò sint pubertati proximi: item laici contra hæreticum Clericum, ac denique etiam testes de auditu, non autem inimicus capitalis contra inimicum, *n.* 158. Quær. 3. Quâ ratione examinandi, & recipiendi sint testes in causa hæresis? Resp. In examinatione testium adhibendæ sunt duæ personæ religiosæ, & discretæ, in quarum præsentia per Notarium, aut per duos viros idoneos fideliter depositiones testium scribantur, *c. Ut Officium.* 11. §. *Verùm. h. t. in* 6. *n.* 159. Non tamen illæ personæ necessariò debent esse Ordinis religiosi, *n. eod.* Ad conscribendas depositiones testium tenentur omnes, & singuli Religiosi, si ab iis, quibus Officium inquisitionis est commissum, fuerint requisiti, & dum essent in sæculo, Officium Tabellionis exercuerunt: conceditur etiam Religiosis quibuslibet, & Clericis sæcularibus, qui in sæculo Tabellionis Officium exercuerunt, facultas Officium hoc liberè exercendi, *cit. c. Ut Officium*, §. *Ad conscribendas. h. t. in* 6. *n.* 160.

§. VII. *Quomodo procedendum sit in causa hæresis, sive quis Ordo judiciarius sit servandus?*

In negotio Inquisitionis hæreticæ pravitatis procedi potest simpliciter, & de plano, absque Advocatorum, & Judiciorum strepitu ac figura, *c. ult. h. t. in* 6. *n.* 161. Item dicta testium, & accusatorum non publicantur, si ex publicatione timeatur grave periculum, *cit. c. ult.* §. *Jubemus, h. t. in* 6. *n.* 162. Item permittitur, ut Episcopus, vel Inquisitores secretum possint indicere illis, quibus processum hujusmodi explicabunt, & si opus fuerit, sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, si violent secretum: sic tamen ut Inquisitores Episcopum, vel hic illos eâ de causa non excommunicet, sed in virtute S. obedientiæ tenentur ad secretum, *cit. c. ult.* §. *Et ut eorundem. n.* 163. Item præcipitur Episcopis, & Inquisitoribus, ut, ubi est securitas, non dicant esse periculum, & sic nomina supprimant: nec ubi est periculum, dicant esse securitatem, & sic nomina vulgentur, *cit. c. ult.* §. *Cæterùm. h. t. in* 6. *n.* 164. Denique in Clement. *Ad nostrum.* 3. *h. t.* damnatur secta Beguardorum, & Beguinarum, & eorum errores, & in *Extravag.* 2. *Inter Communes. h. t.* damnantur tres errores Jo. de Poliaco ibidem expressi, *n.* 165.

SERIES CAPITULORUM.

c. 12. *in princ. n.* 143. & *eod c.. post princ. n.* 144. § *Privandi. num.* 49. 102. & *seq.* §. *Et illorum, num.* 91. §. *ult. n.* 144.
c. 13. n. 137.
c. 14. n. 63. 65. & 66.
c. 15. *in princ. n.* 104. §. *Hoc sanè. n.* 105.
c. 16. n. 134.
c. 17. n. 145. & *seq.*
c. 18. *n.* 126. & *seq.*
c. 19. *num.* 59. & *duobus seqq.*
c. 20. & *ult. in princ. num.* 161.. § *Iubemus. num.* 162. §. *Et ut eorundem.* n. 163. §. *Ceterùm*, & §. *fin. n.* 164.

IN CLEMENTINIS.

Clem. 1. *post princ. n.* 148. §. *Propter quod, eod. n.* & 150. §. *Verùm, num.* 148. 149. & 151. §. *Sanè. n.* 148. §. *Porro, n.* 149. & §. *fin. n. eod.*
Clem. 2. *post princ. n.* 70. & *seq.* & *n.* 152.
Clem. 3. & *ult. n.* 165.

IN EXTRAVAGANTIBUS Communibus.

Extrav. 1. *n.* 147.
Extrav. 2. *n.* 165.
Extrav. 3. & *ult. n.* 136.

TITULUS VIII.

DE SCHISMATICIS, ET ORDINATIS AB EIS.

§. I. *Quid sit Schisma, & quomodo ab hæresi differat, & quæ sint pœnæ Jure decretæ in Schismaticos?*

ASSERTIO I. Schisma est scissura, sive disjunctio, per quam quis se ab unitate Ecclesiæ separat, inquantum ea est quoddam Corpus Mysticum ex universis fidelibus velut membris, & Romano Pontifice, tanquam Capite constans, *num.* 1. Assert. 2. Schisma differt ab hæresi in eo, quia hæresis per se, ac directè opponitur fidei, ejus doctrinam negando; schisma verò charitati repugnat, Ecclesiæ unitatem, quæ in charitate consistit, scindendo. Secundò differunt, quia omnis hæreticus est etiam schismaticus, sed non vice versâ. Tertiò, quia schisma est via ad hæresim, *num.* 2. Duobus modis schisma fieri potest, & tripliciter potest quis non parere velle S. Pontifici, *n.* 3. An is, qui se ab alio Episcopo, quàm Urbis Romæ separat, sit schismaticus, *n. eod.* Ass. 3. Prima pœna schismaticorum est excommunicatio, quam non incurrunt, nisi propriè dicti schismatici, qui generaliter ab obedientia Papæ pertinaciter recedunt, ut Papa est, & Christi Vicarius, *n.* 4. Receptatores verò, fautores, vel defensores schismaticorum, hanc excommunicationem non incurrunt, *cit. n.* 4. De Jure communi antiquo, schismatici, sine hæresi, non sunt excommunicati ipso jure, neque absolutè, & universim, *n. eod.* Secunda pœna schismaticorum est inhabilitas ad beneficia, & dignitates Ecclesiasticas, *n.* 5. Tertia pœna est, quòd schismatici privandi sunt omnibus beneficijs, officijs, honoribus, dignitatibus, & Prælaturis perpetuò, cunctis eorum bonis, & juribus confiscatis, c. *Ad succedendos. unic. h. t. in* 6. ubi id statutum fuit de duobus Cardinalibus schismaticis, *n.* 6. quæ tamen Constitutio postea revocata fuit à Benedicto XI. in *Extravag. Dudum. unic. h. t. Inter Communes*, *n.* 7. Nulla Jure Canonico statuta est pœna privationis beneficiorum, ante schisma, obtentorum, quæ ipso jure incurratur. Neque irregularitatem aliquam incurrunt schismatici, *n.* 8.

§. II. *An Ordinationes, aliique actus, seu gesta per schismaticos sint valida, & quam pœnam Juris incurrant, qui à schismaticis Ordines receperunt?*

ASSERTIO I. Ordinationes factæ à schismaticis, & ab ordinatis ab eis sunt irritæ, & qui acceperunt dignitates Ecclesiasticas, vel beneficia ab eisdem, careant impetratis. Alienationes quoque factæ de rebus Ecclesiæ per schismaticos, vel laicos non valent, & res sine omni onere ad Ecclesias revertuntur: & qui præsumit facere contra prædicta, est excommunicatus, & qui sponte jurant de tenendo schismate, à SS. Ordinibus, & dignitatibus sunt suspensi, c. 1. *h. t. n.* 9. Episcopus schismaticus verè, & validè Eucharistiam consecrat, Confirmationis Sacramentum confert, & Ordinis, dummodo in forma Ecclesiæ illa conferat. Item validè consecrat Templa, Altaria, & vasa sacra. At verò potestatem jurisdictionis spiritualis, nec validè, nec licitè exercere possunt schismatici, adeóque nec à peccatis absolvere, vel excommunicare, leges ferre, vel beneficia conferre &c. quod tamen talis Prælatus acquisivit Ecclesiæ, id tenet, *n.* 10. Assert. 2. Ordinatus ab Episcopo schismatico, statim repellendus est ab officio, nisi legitimè probet secum esse dispensatum ab habente auctoritatem, c. 2. *h. t. n.* 11. Cum tali verò ordinato solus Papa dispensare potest, *n. eod.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 9.
c. 2. & *ult. num.* 11.

IN SEXTO.

c. *unic. n.* 6.

IN EXTRAVAGANTIBUS Communibus.

Extravag. unic. n. 8.

TITULUS IX.

DE APOSTATIS, ET REITERANTIBUS BAPTISMA.

§. I. *De Apostasia in genere, & in specie de Apostasia à fide, ejúsque pœnis.*

Quær. I. Quid sit Apostasia in genere, & quot sint ejus species? Resp. Apostasia in genere est quædam defectio, seu recessus à DEO, & Apostata est Christianus, qui recessit temerariè à DEO: unde tres sunt species Apostasiæ. Prima perfidiæ, per quam à fide receditur, Secunda inobedientiæ, cùm quis justis præceptis Prælatorum obedire recusat, Tertia est Apostasia irregularitatis, per quam receditur ab Ordine sacro, vel à Religione, quam quis professus est, *n.* 1. Qu. 2. Quis sit, & dicatur apostata à fide, & quæ ejus pœnæ? Resp. primò, Apostata à fide ille dicitur, qui in totum à fide Christi recedit, sive totaliter eam deserit, ut si Christianus fiat Judæus, aut Turca, *n.* 2. Apostasia à fide est species infidelitatis, sed non essentialiter distincta ab hæresi. Item omnis apostata à fide reipsa est etiam hæreticus, sed non vice versâ, omnis hæreticus est apostata propriè. Nam apostasia vel spectatur, quatenus est totalis recessus à vera fide; & tunc apostata propriè dicitur, qui Christum, & Christianam fidem penitus abnegat: hæreticus verò, qui non omnino, sed solùm quoad unum, vel aliquos articulos à fide recedit. Vel apostasia consideratur, non quatenus est re-

cessus à fide Catholica, sed transitus ad falsam aliquam sectam; & ut sic est infidelitas ejus speciei, ad quam fit transitus, ut Judaismus, Paganismus, vel Atheismus, *cit. n.* 2. Resp. secundò. Apostatæ à fide iisdem pœnis puniuntur, quibus hæretici, *n. eod.* Qui Baptismum spontè receperunt, compellendi sunt, ut prioris sectæ ritus dimittant, & Christianam fidem de novo susceptam observent, c. *Quidam.* 4. *h. t. n.* 3.

§. II. *De Apostatis ab Ordine Clericali, & à Religione, & pœnis eorum.*

Quær. I. Quis dicatur apostata ab Ordine Clericali, & quomodo puniatur? Resp. is, qui à Statu Clericali, suscepto Ordine sacro, seu majore, cui votum castitatis est annexum, ad statum conjugalem, vel laicalem conversationem, dimisso habitu Clericali, sine dispensatione transit, Apostata ab Ordine dicitur. Item si Clericus in Minoribus constitutus, & beneficium habens Ecclesiasticum, eo retento, ad nuptias transeat, vel ad statum laicorum, propriâ auctoritate, dimisso habitu Clericali, apostata censetur: secùs est, si talia beneficium non habeat, *n.* 4. Resp. secundò, pœnæ apostatæ ab Ordine Clericali sunt primò, excommunicatio non lata, sed ferenda. Secundò, pœna infamiæ, quam ipso facto incurrit. Tertiò, si Clericus Apostata, dimisso habitu Clericali, & tonsurâ, monitus habitum non reassumpserit, perdit privilegium Ordinis Clericalis, ita ut percutiens illum non incidat in excommunicationem, c. *Præterea,* 1. *h. t.* ubi habetur, quòd tales Clerici, si in criminibus deprebensi teneantur, per censuram Ecclesiasticam, sive excommunicationem percutientis non liberentur: quamvis alij hoc intelligant de Clerico in Sacris constituto, quòd si monitus in Apostasia persistat, omni privilegio Clericali, etiam fori, sit privandus, *n.* 5. Si non constet de Apostasia ab Ordine, & Statu Clericali: Clerici tamen graviter infamati sint de Apostasia, quia habitum dimiserunt, tum non sunt tolerandi in habitu sæculari, sed per censuram cogendi ad se, deficiente probatione, canonicè purgandum, c. *Tuæ.* 3. *h. t. n.* 6. Item Clerici apostatæ, qui dimisso habitu, detinentur in carcere, & nec minis, nec blanditijs adduci possunt, ut habitum reassumant, possunt sub gravi custodia asservari, ita ut miseram vitam ducant, donec resipiscant, c. *A nobis.* 5. *h. t. n.* 7. deducuntur quædam corollaria, *n. eod.* Qu. 2. Quis sit, & dicatur Apostata à Religione, seu Statu Religioso, & quas pœnas incurrat? Resp. primò, Apostata à Religione est, qui, sine licentia Superioris sui, ab Ordine Religioso, quem professus est, recessit cum proposito nunquam redeundi. Unde duo ad Apostasiam requiruntur, ut sine licentia Prælati sui discesserit ab Ordine Religioso: deinde ut ad alium Ordinem Religiosum non transierit, *n.* 8. Resp. secundò, prima pœna Apostatarum à Religioso Ordine est, quòd ipso jure excommunicationem incurrant. Sed probabilius est, solùm excommunicatos esse illos, qui temerè habitum suæ Religionis dimittunt, etiam absque animo apostatandi, seu Religionem omnino dimittendi, *n.* 9. Secunda pœna est, quòd Monachus in Apostasia ordinatus non possit ministrare in illo Ordine suscepto, etsi deinde Abbati suo fuerit reconciliatus, & pœnitentiam egerit, sine dispensatione S. Pontificis, c. *ult. h. t. n.* 10. quam tamen suspensionem non incurrit, qui durante apostasiâ, minores Ordines suscepit, *n. eod.* Addunt aliqui tertiam pœnam apostatarum à Religione, quòd etiam postquam emendati ad pristinam Religionem redierint, non possint eligi in Prælatos Religionis desertæ. Sed probabilius est, hanc pœnam ab illis non incurri, cùm nullum Jus extet eos inhabiles reddens ad Prælaturas, *n.* 11.

§. III. *De reiterantibus Baptismum, eorúmque pœnis.*

Baptismus semel legitimè collatus reiterari non debet, cùm indelebilem Characterem imprimat, *n. num.* 12. Quær. 1. Quæ sit pœna reiterantium Baptismum? Resp. primò, qui alterum sciens, vel per crassam ignorantiam, iterum baptizat, absolutè irregularis fit, ita ut ad Ordines, saltem superiores, promoveri non possit. Idque indubitatum est, si delictum ejus sit publicum, c. 2. *h. t.* ubi id statuitur de ministrante rebaptizanti, ergo multò magis id locum habet in ipso rebaptizante, *n.* 13. Resp. secundò, Diaconi, Subdiaconi, Acolythi, qui ministrant Sacerdoti rebaptizanti, non incurrunt irregularitatem, si peccatum eorum est occultum: fiunt tamen irregulares, ita ut ad Ordines superiores ascendere non possint, si factum eorum est publicum, nisi Religiosi facti, cum ijs dispensetur, *c.* 2. *h. t. n.* 14. & 15. Resp. tertiò, qui scienter se absolutè, & sine conditione rebaptizari sinunt, simpliciter fiunt irregulares, ita ut ad Ecclesiasticos Ordines nullo modo promoveri possint, in qua irregularitate solus S. Pontifex dispensare potest, *n.* 16. Qu. 2. An qui bis Sacramentum Confirmationis alicui contulit, vel bis illam scienter suscepit, fiat irregularis? Resp. negativè, quia id Jure Canonico non est expressum, *n.* 17. Postremò qui scienter Baptismum reiterant, illi etiam, si Clerici sint, deponendi sunt, Laici verò excommunicandi, nec ordinari possunt, *cit. num.* 17. *in fine.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIA.

c. 1. *n.* 5.	c. 4. *n.* 3.
c. 2. *n.* 14.	c. 5. *n.* 7.
c. 3. *n.* 6.	c. 6. & *alt. n.* 10.

TITULUS X.

DE HIS, QUI FILIOS OCciderunt.

Quær. I. Quid sit parricidium, & quibus modis committatur? Resp. parricidium propriè committi dicitur, quando quis occidit proprium patrem, vel matrem etiam naturalem tantùm & illegitimum: postea verò & nomen, & pœna parricidij extensa est ad parentes, qui filios occiderunt. Imò etiam parricidium committitur, ejúsque pœna incurritur, si filij occidunt avum, vel aviam, vel alios ascendentes, vel è contra, si parentes occidant nepotes ex filio, aut filia, omnésque alios descendentes. Secundò, si socer, vel socrus occidant generum, aut nurum, vel vice versâ. Tertiò, si frater occidat fratrem, vel sororem. Quartò, si alij consanguinei collaterales occidant consanguineum infra quartum gradum. Quinto, si

tè, si maritus uxorem, & vice versâ. Sextò, is, cujus mandato parricidium commissum est; vel consilio, vel auxilio. Septimò, qui occidit Patronum, vel emit venenum, ut illud filius patri det, *n. 1.* Qu. 2. quæ sit pœna parricidij Jure civili? *n. 2.* & quæ Jure Canonico, *n. 3.* Mulier quæ sponte filium, licèt ex iracundia, occidit, inducenda est ad agendam perpetuam pœnitentiam in Monasterio. Quòd si non possit ad hoc induci, & timeatur de ejus incontinentia, ei danda est licentia nubendi, ne inhonestè vivat, *c. 1. h. t. n. 4.* De Jure Canonico nulla statuta est pœna in patricidas in foro externo, ideo Judex Ecclesiasticus parricidam temporali suæ jurisdictioni subjectum remittit ad Judicem sæcularem, secundùm Leges civiles puniendum. Si verò sit Clericus, deponi debet, ac degradari, ac postea tradi Curiæ sæculari, *num. 5.* Mulier occidens filium suum, non debet ideo à viro separari, non obstante juramento mariti, quòd se ab uxore separare velit, sed alia pœnitentia ipsi imponitur, *c. 2. h. t. n. 6. & 7.* Quando infantes reperiuntur mortui in lecto, & nescitur, an à patre, vel matre sint oppressi, agere debent aliquam pœnitentiam; si verò sint certi, se eos oppressisse, scire debent, se graviter deliquisse, & pœnitentiam agere tenentur per tres annos, quorum unus, secundùm aliquos, est, ut jejunent in pane & aqua, *c. 3. & ult. h. t. num. 8.*

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.	
c. 1. n. 4.	c. 2. n. 6.
	c. 3. & ult. n. 8.

TITVLVS XI.

DE INFANTIBUS, ET LANGUIdis expositis.

§. Unic. *Quæ sit pœna parentum, qui filios exponunt ab alijs nutriendos, vel languidos, sive infirmos ab alijs curandos?*

Infans expositus à patre, ipso sciente, & ratum habente, hoc ipso liberatur à patria potestate, sicut & libertus, vel servus expositus à Patrono, vel Domino, fit ingenuus, aut liber. Idem dicendum, si ijdem infirmi expositi sint, vel alimenta ipsis denegata fuerint. Illi verò, qui hos suscipiunt curandos, vel alendos, non acquirunt jus in eorum personas, *c. unic. h. t. n. 1.* Nomine infantis hîc intelligitur, qui est infra septennium. Peccant autem parentes graviter, exponendo filios, si eos commodè alere possint, *n. 2.* An & quando si infans à patre expositus, ab alio alatur, & educetur, alimenta ab eo repeti possint, vel non possint, *cit. n. 2.* Quòd pater filijs alimenta denegans amittat patriam potestatem, id intelligendum est solùm quoad filios languidos, seu infirmos, cujuscunque ætatis sint, & per languidos intelliguntur, qui perpetuo morbo, eóque incurabili laborant, *n. 3.* Prædicta autem Constitutio habet solùm locum in filijs legitimis. Infantibus verò expositis, quorum parentes ignorantur, alimenta præstari debent ab Ecclesia, vel ejus Rectore, *cit. num. 3.*

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. unic. n. 1.

TITVLVS XII.

DE HOMICIDIO VOLUNTARIO, vel casuali.

Sectio I. *De homicidio in genere, & in specie de homicidio voluntario injusto.*

§. I. *Quid sit homicidium in communi, & quomodo dividatur?*

Assertio I. Homicidium est occisio hominis ab homine facta, vel clariùs, quælibet exanimatio hominis, seu humani corporis violenter ab homine facta, quâ anima à corpore separatur, *n. 1.* Ass. 2. Homicidium (scilicet corporale) aliud est voluntarium, aliud involuntarium, seu casuale. Voluntarium, vel est licitum, vel illicitum; hoc rursum vel est directè voluntarium, sive per se intentum: vel est saltem indirectè voluntarium, in causa, adeo propinqua, ut moraliter certò homicidium sit secutturum, etsi in se formaliter, & explicitè non intendatur. Homicidium voluntarium, sed licitum, ac justum, est vel necessarium, ac defensivum, vel est punitivum, quod publicâ auctoritate Magistratûs fit ad punienda delicta. Homicidium verò casuale est, quod casu præter intentionem, causam dantis, fit. Idque vel nullo modo est voluntarium, nec indirectè, sed merè casualiter, seu casu fortuito fit; vel non nisi in causa, & indirectè, ac per accidens est intentum, *n. 2.* Item homicidium aliud est simplex, aliud qualificatum, ut si quis occidat patrem, vel Sacerdotem, vel in Ecclesia aliquem &c. *n. 3.* Non potest quis vi juramenti obligari ad patrandum homicidium injustum, & illicitum, *c. Cum juramento. 4. h. t. num. 4.*

§. II. *Quæ requirantur ad homicidium injustum directè voluntarium, ejúsque pœnam incurrendam, & quæ pœnæ Iure sint decretæ in homicidas?*

Assertio I. Requiritur primò, ut sit commissum per directam, & expressam, ac spontaneam voluntatem occidendi, per quam scilicet vel mors ipsa in se fuerit intenta, vel saltem in sua causa proxima, sive actione tali, ex qua certò, & inevitabiliter mors sequi soleat: deinde requiritur, ut effectus, sive mors reipsâ actu sequatur, præterquam in casibus jure expressis, *n. 5.* Ass. 2. De Jure Civili pœna homicidij injusti olim fuit deportatio, & bonorum confiscatio, sed hodie est pœna mortis, si per dolum cædes facta sit. At verò de Jure Canonico, si laicus committat voluntariè & injustè homicidium, excommunicandus est, *n. 6.* Si verò Clericus patret homicidium, deponendus est ab Ordine, & beneficio, non autem communione privandus: & insuper etiam est detrudendus in arctum Monasterium ad peragendam pœnitentiam: vel loco ejus in carcerem perpetuum, vel temporalem, pro qualitate delicti, saltem si non esset pœnitens, sed de fuga suspectus, *n. 7.* Verùm quod dicitur in *c. 1. h. t. n. 8.* *Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab Altari meo avellatur, ut moriatur,* id est, deponatur, rectiùs intelligitur de eo, qui per industriam, id est, ex proposito, & per insidias, id est, proditoriè, in Ecclesia, vel extra illam, Clericum vel laicum, & sive ipse occidens sit Clericus, vel laicus; quòd talis, inquam, non gaudeat immunitate Ecclesiasticâ, quominùs violenter à suo Judice extrahi possit ab Ecclesis, *n. 9.*

sic, *n.* 9. Secunda pœna homicidij voluntarij, & injusti est, qoòd Clericus, qui animo deliberato aliquem occidit, privaint omnibus beneficijs Ecclesiasticis obteoris, non ipso jure, sed per seotentiem Judicis, *n.* 10. Tertia pœna est, quòd homicida voluntarius, & injustus privetur successione hæreditariâ ejus, quem occidit. Quarta denique, Jure Canonico homicida voluntarius efficitur etiem irregularis, seu inhabilis ad Ordines suscipieodos, & io ijs ministrandum, *cit. n.* 10. Quænam in pœnis, & pœnitentijs imponeodis à Judice sint coosiderenda, juxte c. *Sicut dignum.* 6. *h. t. n.* 11.

§. III. *Quinam tum in genere, tum in specie, propter homicidium voluntarium, & iniustum irregularitatem incurrant, vel alias pœnas Iure decretas in homicidas?*

Generatim loquendo, qui aliquem voluntariè, & injustè per se ipsum occidit, fit irregularis; idémque dicendum de eo, qui dat causam propinquam efficacem mortis, etsi ea post longum tempus sequatur. Et hinc Clericus, qui causam dat homicidio, ad Sacerdotium non est promovendus, *c. De cætero.* 11. *h. t.* idémque est de laico, *n.* 11. Quær. primò. An qui procurat abortum fœminæ prægnantis sit homicida, & fiat irregularis? Resp. affirmativè, si fœtus erat animatus, aliàs secus, c. *Sicut.* 20. *h. t. n.* 13. Si quis abortire facit mulierem gravidam, antequam fœtus animâ rationali est informetus, non fit irregularis, *n.* 14. qui viro, vel mulieri aliquid fecit, per sortilegium, vel incentationem, vel ed potandum dedit, ut non possit generere, aut concipere, vel nasci proles, ut homicida tenetur, c. *Si aliquis.* 5. *h. t.* non punitur autem pœnâ ordinariâ mortis, sed aliâ mitiore, dummodo fœtus nondum enimâ rationali fuerit informatus, *n.* 15. Qui alium lethaliter percussit, licèt postea ab alijs omnino fuerit peremptus, irregularis censetur. Idémque est, si non constet, sed dubium sit, an ex ictu priùs percutientis: an verò ex posteriore percussione obierit: quin imò etsi non constet, an quis percusserit lethaliter, si tamen voluntatem occidendi habuit, & ex aliorum percussione obijt, etiem primus percussor irregularis censebitur, propter voluntatem occideodi, effectu reipsâ secuto, c. *Significâsti.* 18. *h. t. n.* 16. & 17. Qui posteriùs percussit ab alio lethaliter vulneratum, fit irreguleris, quia etiam ipse occidit, accelerando mortem ipsius. An quando quis primò graviter est percussus, sed non mortuus, deinde verò ab alio est percussus lethaliter, & mortuus, uterque sit puniendus pœnâ ordinariâ homicidij, *n.* 18. Qu. 2. An si volens ex proposito occidere Titium, per ignorantiam, & errorem occidat Cajum, sit puniendus ut homicida, pœnâ ordinariè? Resp. affirmativè, quamvis aliqui putent, talem non esse puniendum pœnâ mortis, sed arbitrariâ, *n.* 19.

§. IV. *An mandans aliquem occidi, fiat irregularis, aliásque pœnas injusti homicidij incurrat?*

Qui mandat alium occidi, fit irregularis, si mors sequatur, & pœnâ ordinariâ homicidij puniri potest, *n.* 20. Extenditur primò, Mandans aliquem verberari, etsi expressè probibeat, ne occidatur, vel membro aliquo mutiletur, irregularis fit, si mandatarius fines mandati excedens eum mutilet, vel occidat, c. *Is, qui.* 3. & *ult. h. t. in* 6. dummodo percussio sit illicite, secùs si licita, *n.* 21. Secundò, Mandans occidi, vel verberari aliquem, fit irregularis, etsi non expressum, sed tacitum solùm mandatum dederit ad occidendum, vel mutilandum, *n.* 22. Tertiò, Mendans alium occidi, fit etiam irregularis, si tunc ipse mandatarius occidatur, vel mutiletur, *cit. n.* 22. Limitatur autem tradita doctrina primò, si homicidium non sit secutum, licèt à mendatario fuerit attentatum, non enim mandans incurrit irregularitatem, vel aliem pœnem ordinariam. Secundò, si mandatarius, etiam sine alicujus mandatu, erat occisurus, non fit irregularis, quod verum est, nisi ob mandatum ei datum, mandatarius citiùs occidit, quia tunc est causa propinqua accelerationis: secùs, si non citiùs occidit, tunc enim non fit irregularis ipse mandans. Tertiò, nisi mandans aliquem occidere revocavit mandatum, ita ut revocatio fuerit intimata mandatario, tunc enim non fit irregularis ipse mandans, si post hujusmodi revocationem, commissum sit homicidium à mandatario, *n.* 23. Ass. 2. pœnæ Jure Canonico decretæ in mandantem fieri homicidium quandoque incurruntur, etiamsi mors seu cædes non sit secuta: nam qui per assassinos aliquem Christianum interfici facit, vel mandat, licèt mors non sequatur: vel si eos receperit, defenderit, vel occultaverit, ipso facto incurrit excommunicationem, & depositionem à dignitate, honore, & Ordine, officio, & beneficio, ita ut alijs conferri possint ab eo, ad quem spectat collatio, & est etiam talis cum suis temporalibus bonis perpetuò diffidatus à populo Christiano, seu bannitus, & postquam probabilibus argumentis constiterit, aliquem tam execrabile scelus commisisse, nulla alia excommunicationis, vel depositionis, seu diffidationis contra eum sententia requiritur, c. 1. *h. t. in* 6. *n.* 24. quinam hic intelligantur per Assassinos, *n.* 25. Excommunicatio, aliæque pœnæ in *cit. c.* 1. latæ sunt, non in ipsos mandatorios, sive homicidas, sed solùm in mandantes, qui operâ Assassinorum infidelium Christianum aliquem occidi jusserint. Si infidelis per alios quoscunque pecuniâ conductos occidatur, non habent locum prædictæ pœnæ, *cit. num.* 25. Probabilius est, Clericos committentes hoc crimen Assassinij non amittere, ipso jure, omne privilegium Clericale ante actualem degradationem, per quam Curiæ sæculari traduntur, *n.* 26. Qui mandat, operâ infidelium assassinorum, occidi fidelem, est perpetuò diffidatus à populo Christiano, ita ut possit à quolibet privato impunè occidi, & bona illius à fisco occupari poterunt, *cit. n.* 26.

§. V. *An sicut mandans, ita etiam consentiens in homicidium injustum, vel illud approbans incurrat irregularitatem, & alias pœnas homicidij?*

Assertio I. Si quis purè, & sine ulla cooperatione, consentiat in homicidium, quod nullo modo fit nomine ipsius consentientis, is non fit irregularis, nec ullam pœnam incurrit, etiamsi consensum verbis exprimat, *n.* 27. Ass. 2. Qui homicidium ab alio patratum, etsi suo nomine sit factum, postea approbat, & ratum habet, cui antequam fieret, nec consilium, nec favorem, nec auxilium præstitit, non incurrit irregularitatem, nec aliam pœnam statutam in homicidas, *n.* 28. Neque is fit irregularis, qui post commissum homicidium ab alio, etiam suo nomine,

ad quod

ad quod tamen non est coöperatus, recipiat, occultet, vel defendat homicidam, vel quid ei donet propter eadem factam, Idémque dicendum de aliis criminibus, etsi atrocioribus, propter solam ratihabitionem, nullum puniendum esse pœnâ ordinariâ ipsius delicti, sed solùm extraordinariâ, *n.* 29.

§. VI. *An consulens homicidium injustum incurrat irregularitatem, vel alias pœnas Iuris?*

Assertio I. Qui consilium dedit ad homicidium, vel mutilationem, fit irregularis, aliásque pœnas Juris incurrit, si illud reipsâ sequatur ex vi illius consilij, quia is, cui consilium est datum, alioquin non erat occisurus, *n.* 30. Assert. 2. Quamvis is, cui datum est consilium, esset aliàs occisurus hominem, si tamen quis consulendo auxit voluntatem illius, ut tantò promptiùs, vel citiùs, vel crudeliùs aliquem occideret, fit irregularis, *c. Sicut. 6. §. Qui verò. h. t. n.* 31. Assert. 3. Si consulens homicidium, ante ejus executionem, consilium revocat, non ideo statim liber est ab irregularitate, sed debet conari contrarium persuadere ei, cui consilium dedit, ne illud exequatur; qui verò consulit minus malum, v. g. mutilationem ei, qui vult occidere, non fit irregularis, si non possit aliâ viâ eum à cæde avertere, *n.* 32.

§. VII. *An qui cooperatur ad homicidium, præstando opem, vel auxilium, fit irregularis, vel ordinariam pœnam homicidij incurrat?*

Assertio I. Qui auxilium præstando, est causa propinqua commissi homicidij, ita ut consilio non præstito, illud non fuisset patratum, is irregularitatem incurrit, *n.* 33. Ass. 2. Si auxilium ferens sit causa proxima & immediata, saltem partialis, homicidij commissi, ita ut absque eo auxilio, mors non fuisset secuta, is pœnâ ordinariâ homicidij puniendus: alioquin verò si fuit causa solùm remota à pœnâ extraordinariâ, & mitiore, *n.* 34. Unde inprimis, qui se sociat homicidæ, animo occidendi, licèt non apponat manum, si tamen v. g. ex captione alicujus secuta est mors, tenetur pari ferè pœnâ, quâ homicida, *c. Sicut. 6. §. Illi autem. h. t. cit. n.* 34. Secundò, qui sociat se homicidæ, animo tantùm prohibendi, ne is impediatur ab homicidio, tenetur paulò minore pœnâ, *cit. c. Sicut. §. Illi etiam. num.* 35. Tertiò, qui custodiunt sarcinas occidentium, scientes eos esse Sicarios, non sunt immunes à pœnis homicidij, *cit. c. Sicut. §. Hi quoque. n.* 36. Quartò, qui occupat bona occisi, à pœna quidem mortis est immunis, sed illa, quæ occupavit, tenetur integrè restituere, nec sufficit, quòd illa eroget pauperibus, si potuit restituere eis, quorum constat fuisse, & ipsi occupanti moderata pœnitentia est imponenda, *cit. c. Sicut. §. Eos insuper. n.* 37. Quintò, qui participant cum occisoribus excommunicatis, diversimodè sunt puniendi, magis, vel minùs, considerata temporis morâ, & utrùm timore, vel affectione communicaverint, num scienter, vel ignoranter, *cit. c. Sicut. §. Illis prætereà. num.* 38. Denique Clerici, qui armati morti interfuerunt, vel qui consilium dederunt, ut occisus experetur, ab Altaris ministerio perpetuò sunt deponendi, & in Monasterium, vel carcerem detrudendi, saltem ad quinquennium: & in Ecclesijs nullo unquam tempore Lectiones legant, vel Responsoria in Choro separatim canent, sed in psalmis apud DEUM veniam impetrare satagant, *cit. c. Sicut. §. Clerici. h. t. n.* 39. An quando plures simul opem ferendo, concurrunt ad occidendum aliquem, qui postea moritur, omnes censendi sint irregulares, & teneantur pœnâ homicidij, *n.* 40. idque declaratur magis, *n.* 41.

§. VIII. *An non impediens homicidium, cùm possit, ac debeat, fiat irregularis?*

Assert. I. Qui non impedit homicidium, si ad id teneatur solùm ex charitate, non fit irregularis, etiamsi omittat impedire, ex odio interno, & desiderio mortis proximi, *n.* 42. Ass. 2. Qui tenetur ex justitia impedire homicidium, si possit impedire, sine gravi suo damno, & non impediat, fit irregularis, ut si pater non impediat homicidium filij, vel dominus servi, vel Judex subditi, & è contrario, *n.* 43. deducuntur quædam corollaria, *n.* 44.

Sectio II. *De homicidio casuali, & omnino involuntario?*

§. I. *An ex homicidio casuali, quod ex opere licito secutum est, contrahatur irregularitas?*

Agitur hic non de homicidio, quod nullo modo est voluntarium, ut si fiat ab amente, sed de eo, quod est indirectè voluntarium, & per accidens intentum, non in se, sed in causa, adeoque mixtum ex voluntario, & casuali, & culpabile, ut si quis percutiat fœminam gravidam, sine animo causandi abortum, si ille sequatur, & fœtus fuerit animatus, committit homicidium, non directè voluntarium, sed indirectè, sive in causa, scilicet percussione. Deinde ex duplici causa potest alicui homicidium casuale imputari ad culpam: vel quia non adhibuit sufficientem diligentiam ad cavendum homicidium, etsi dederit operam rei licitæ: vel quia dabat operam rei illicitæ, *n.* 45. Assert. I. Qui dat operam rei licitæ, si debitam diligentiam adhibuit ad vitandum periculum mortis, etiamsi ex tali opere homicidium postea sequatur, non fit irregularis, nec aliam pœnam homicidij incurrit, *n.* 46. Et hinc Clericus sedens in equo, si equus, sine culpa sessoris, fracto freno, currat, & puerum in via existentem conculcet, & interficiat, non fit irregularis, sed celebrare potest, quia non dedit operam rei illicitæ, & nec actu, nec voluntate commisit homicidium, *c. Dilectus. 13. h. t. n.* 47. deducuntur quædam corollaria, *n. eod.* Secundò, Clericus, qui cùm fœnum de curru deponeret, factâ priùs diligente circumspectione, perticam projecit in terram, casúque puerum oppressit, non fit ideo irregularis, nisi contra eum grave scandalum oriatur, vel tantâ laboret infamiâ, ut sit ei indicenda Canonica purgatio, *c. Ex litteris. 14. h. t. num.* 48. Tertiò, Monachus, qui dedit operam rei licitæ, v. g. deponendo campanam de campanili, & ipso movente lignum decidit, & puerum quendam obtrivit, & occidit, non ideo est irregularis, si lignum decidit in loco, per quem aliquem transire non credebat, vel ibidem existere, vel illuc venire, sed ad altiores Ordines promoveri potest, *c. Ex litteris. 15. h. t. n.* 49. Quartò, si Clericus incedat in equo feroci, & propter ferociam equi aliquis occidatur, sessor non incurrit irregularitatem, si ignoravit vitium equi, debet tamen illi ad cantelam pœnitentia competens injungi, quâ peractâ, potest ministrare in Ordinibus susceptis, & promoveri ad altiores, *c. Significâsti. 16. h. t. n.* 50. Quintò, si Clericus, ludando lusu innoxio,

noxio, aliquem projiciat in terram, & cultellus, quẽ ad latus geſtabat, caſu excidens illum feriat, & is moriatur, talis, ſi fuerit ludus licitus, & per ſe innoxius, non fit irregularis, ſed ad ſacros Ordines promoveri poteſt, *c. Lator. 9. h. t. n. 51.* Sextò, Irregularitatem non incurrit ille Clericus, qui ludendo lapidem in alium projecit, animo eum deterrendi: hic verò fugiendo eum lapidem, caſu in alium lapidem impegit, & in capite fuit vulneratus, ſed poſtea medici imperitiâ, vel incuriâ mortuus fuit, *c. Exhibita. 22. h. t. n. 52.* Septimò, Sacerdos, vel alius Clericus, dando operam rei licitæ, v. g. pulſando campanam ad convocandum populum ad Divina, ſi caſu fortuito, & ſine ſua culpa, aliquis occidatur, v. g. quia tintinabulum decidit, & aliquem occidit, non fit irregularis, *c. Joannes. 32. h. t. n. 53.* Octavò, non fit irregularis Presbyter, ſi dum dabat operam rei licitæ, adhibitâ diligentiâ, quam debuit, & monendo tempeſtivè, & aliâ voce circumſtantes de periculo, quod ipſis imminebat, aliquis occidatur, *c. 25. & ult. h. t. n. 54.* Aſſ. 2. Qui dat operam rei, ſeu actui ſecundùm ſe licito, & bonâ intentione facto, ſi tamen intervenit culpa, ſeu negligentia vitandi periculum mortis, irregularitatem incurrit. Unde ſi Presbyter in correctione pueri modum excedens, eum percutiat in capite, v. g. ita ut poſt paucos dies moriatur, ſi talis mortuus fuerit ex ipſa percuſſione, vel in infirmitatem incidat, ex qua deinde obijt, talis Presbyter ab Officio Sacerdotali deponendus eſt, & ab Altaris miniſterio perpetuò removendus, *c. Presbyterum. 7. h. t. n. 55.* Præterea ſi Clericus v. g. Diaconus ludat, ludo aliquo ſecularium, & caſu aliquis occidatur, non poteſt ordinari, ſine diſpenſatione Papæ, nec miniſtrare in Diaconatu, poteſt tamen cum eo diſpenſari, ut miniſtret in Subdiaconatu, *c. Continebatur. 8. h. t. n. 56.* declarantur prius dicta, *n. 57.* ubi etiam additur, quòd ſolus Papa cum homicida etiam caſuali, diſpenſat in ſacris Ordinibus, ſi culpa præceſſit homicidium.

§. II. *An in dubio commiſſi homicidij, quis cenſendus ſit irregularis, vel non?*

Si Presbyter, vel alius Clericus volens corrigere famulum ſuum, & verberans cingulo, quo erat cinctus, & caſu ex vagina elapſus cultellus eum aliquantulum vulneravit: poſtea verò cùm ille vulneratus convaluiſſet à vulnere, graviore infirmitate vexatus mortuus eſt: tunc ſi conſtet, quòd ex alia infirmitate ſit mortuus, quàm ex vulnere, poteſt Presbyter ille celebrare: ſi verò dubium ſit, an ex vulnere deceſſerit, non debet in ſacris Ordinibus miniſtrare, quia in dubijs via tutior eſt eligenda, ſed ſalutarem pœnitentiam agere debet: poteſt tamen ei concedi, ut in minoribus Ordinibus miniſtret, *c. Ad audientiam. 12. h. t. n. 58.* Hinc patet, quòd in dubio commiſſi homicidij, adeóq; in dubio facti, quando certum eſt irregularitatem in aliquo caſu eſſe jure decretam, ſed dubium eſt, an quis homicidium verè commiſerit, in utroque foro, non ſolùm interno, ſed etiam externo, cenſendus eſt eſſe irregularis, *n. 59.* Si verò dubitetur, an in hoc vel illo caſu irregularitas in jure ſit ſtatuta; adeóque in dubio juris, in neutro foro quis cenſendus eſt irregularis, *cit. num. 59.* Porro regula tradita, quòd in dubio facti tutior pars ſit eliganda, adeóque cenſendus quis ſit irregularis, ſolùm ſpecialiter locum habet in irregularitate homicidij: non autem in alijs irregularitatibus, in quibus nec in dubio juris, nec facti, neceſſariò ſequi oportet partem tutiorem, nec cenſendum eſt quempiam eſſe irregularem, *n. 60.* imò qui dubitat, an aliquem mutilaverit membro, etiam in dubio facti, non eſt cenſendus irregularis, quia hoc de mutilatione non eſt expreſſum, *n. eod.* Ex dictis deducuntur quædam corollaria, *n. 61.*

§. III. *Qualis culpa, ſive negligentia præcedere debeat ad incurrendam irregularitatem, quæ oritur ex homicidio caſuali facto ab eo, qui dedit operam rei licitæ?*

In hac re certum eſt, latam culpam, ſeu craſſam negligentiam ſufficere ad incurrendam irregularitatem, quæ oritur ex homicidio caſuali. An verò levis quoque culpa ſufficiat, aliqui affirmant, alij negant, ſed requiri latam ajunt, quando quis dedit operam rei per ſe licitæ, ſed debitam non adhibuit diligentiam ad vitandam mortem, *n. 62.* In foro verò conſcientiæ, non incurritur hæc irregularitas, ob ſolam culpam juridicam, ſed neceſſe eſt, ut interveniat vera culpa Theologica, adeóque verum peccatum, ſaltem veniale: imò ut probabilius eſt, requiritur, ut ex culpa mortali plenè deliberatè fiat tale homicidium caſuale, ut incurratur irregularitas, *num. 63.*

§. IV. *An, & in quibus caſibus is, qui dat operam rei illicitæ, ſeu prohibitæ, ex qua reipſa ſequitur homicidium, fiat irregularis, quamvis omnem diligentiam adhibuerit ad illud vitandum, vel non fiat?*

Tres ſunt ſententiæ. Prima univerſaliter tenet, hunc eſſe irregularem. Secunda ſententia oppoſita dicit, quòd dans operam rei illicitæ, nunquam fit irregularis, ſi adhibuit debitam diligentiam ad vitandum homicidium. Tertia ſententia eſt media, & probabilior, *n. 64.* Aſſert. 1. Vel dat quis operam rei licitæ, quæ tamen non inducit propinquum periculũ homicidij, vel mortis, & talis non fit irregularis, ſi debitam diligentiam adhibuit ad vitandũ homicidiũ etiamſi mors poſtea ſequatur. Vel dat quis operã rei illicitæ, quæ ſuâpte naturâ, apta eſt ad inferendam mortem, ideóque ſpecialiter prohibita eſt, propter periculum homicidij, & tunc fit irregularis, etiamſi debitam diligentiam adhibuerit ad illud vitandum, *n. 65.* Reſpondetur ad fundamenta primæ ſententiæ, & ad fundamentum ſecundæ, *n. 66.* Aſſ. 2. Plures ſunt caſus particulares, in quibus, ob homicidium ex opere illicito, & periculoſo ſecutum, etiamſi adhibita ſit debita diligentia, incurritur irregularitas, qualis eſt, & quidem præcipuus, ſi Monachus, vel etiam Clericus ſæcularis in Sacris conſtitutus peritus chirurgiæ, eam exerceat, adhibitâ omni diligentiâ, & causâ pietatis, ſi tamen mors ſequatur, fit irregularis, quia deliquit uſurpando officium ab eo alienum, & quod ipſius ſtatui non conveniebat: poteſt tamen cum tali, poſt peractam pœnitentiam, diſpenſari, ut celebret. Quòd ſi non erat peritus chirurgiæ, vel non cum diligentia, neq; causâ pietatis, officium chirurgi exercuit, interdicenda eſt ei Sacerdotalis Ordinis executio, *c. Tua nos. 19. in princ. h. t. n. 67.* Cur in caſu hujus cap. incurratur irregularitas, *n. 68.* Excipitur caſus neceſſitatis, ſi alius

si alius Chirurgus non adsit, qui possit, & velit curare, tunc enim non fit irregularis, etiamsi mors sequatur, *cit. n. 68.* Quòd si Chirurgus, vel Medicus sit laicus, etsi ipsi ob causam aliquam extrinsecam prohibitum sit exercere illum actum, non tamen fit irregularis, si debitam diligentiam adhibuit, etsi mors sequatur: si verò per imperitiam, vel negligentiam culpabilem Medici, vel Chirurgi mors eveniat, id eis imputari debet, *n. 69.*

§. V. *De homicidio omnino involuntario, & inculpabili.*

Quæt. I. An homicidium factum in furore, vel infantia, aut in somoo inducat irregularitatem? Resp. si furiosus, infans, vel dormiens hominem occidat, vel mutilet, non efficitur irregularis, ita ut neque quoad Ordines susceptos, nec quoad suscipiendos sint irregulares, *Clem. unic. h. t. n. 70.* Excipitur furiosus, si dilucida intervalla habeat, & dum sanæ mentis est, hominem occidat, *num. 71.* Sed etsi puer infra tempus infantiæ, & ante septennium completum, plenum usum rationis habeat, & hominem occidat, probabilius est, non fieri irregularem: quin imò neque fit irregularis, si major sit septennio, necdum tamen usum rationis habeat, *n. 72.* Si dormiens occidat hominem, nnn fit irregularis, nisi homicidium sit prævisum in vigilia, quia vigilans advertit, quòd in somno soleat surgere, & arma capere, *n. 73.* Qu. 2. An etiam ebrius non fiat irregularis? Resp. non fieri de Jure Canonico, quamvis in foro civili ebrietas nnn excuset ab omni pœna, *n. 74.* Homicida non censetur, & consequenter nec irregolaris, ille, cujus occasione, eo tamen prohibente, & causam non dante, ab ejus amicis, famulis, vel consanguineis homicidium committitur, *c. Petrus. 17. h. t. n. 75.* Quando talis irregularis fiat, vel non fiat? *n. 76.*

SECTIO III. *De homicidio necessario, sive ob defensionem facto, & irregularitate ex eo contractâ.*

§. I. *An qui ob defensionem suæ propriæ personæ, ac vitæ, alium occidit, vel ob defensionem proprij honoris, ac famæ, fiat irregularis?*

ASSERTIO I. Qui occidit, vel motilat alium, ob necessariam corporis sui, aut vitæ defensionem, cum moderamine iocnlpatæ tutelæ, non fit irregularis, secus si in modo defensionis culpabiliter excedat, *n. 77.* Proponuntur plures casus in specie, in quibus, qui alium occidit necessariæ defensionis causâ, non fit irregularis, de quibus tamen dubitari poterat, *n. 78.* Assert. 2. Qui occidit, vel motilat injustum invasorem, ob defensionem proprij honoris, aut famæ, fit irregolaris, ut colligi videtur ex *cit. Clem. un. h. t.* Quamvis oppositũ sit etiam valde probabile, si quis in tali casu fugere non possit, sine gravi ignominia, & jactura honoris sui, imò hæc sententia vix differt à priore, cum adjuncta exceptione, *n. 79. & 80.* Nnn tantùm autem non contrahitur irregularitas ex homicidio facto ob necessariam sui ipsius defensionem, sed neque ex homicidio facto, ob licitam necessariam defensionem alterius hominis innocentis, *n. 81.*

§. II. *An is, qui ob defensionem bonorum temporalium, quæ possidet, occidit, vel mutilat aliquem, fiat irregularis?*

Communint seoteotia DD, tenet, non esse licitum, hominem occidere, ob defensionem propriarum rerum temporalium, nisi necessaria defensio propriæ vitæ accedat, *n. 82.* ut colligi videtur primò, ex *c. Interfecisti. 2. h. t.* ubi dicitur, occidenti latronem, seu furem, quem capere poterat sine occisione, impnuendam esse pœnitentiam per XL. dies. Si verò se, suáque aliter liberare non potuit, nisi hominem occideret, tum si sine odio occidit, non imponitur ei pœnitentia, sed si vult, bonum erit, si jejunet, vel eleemosynam faciat. Si autem Presbyter hæc eadem fecerit, non deponatur, debet tamen, quamdiu vivit, pœnitentiam agere, *n. 83.* Secundò in *c. Si perfodiens. 3. h. t.* dicitur, quòd occidenti furem nocturnum non est imputandum homicidium, secus si diurnum occidat, quia de die poterat cognoscere, quòd ad furandum, non ad occidendum venisset. Unde etiam in Legibus Civilibus impunè occiditur fur nocturnus, non autem diurnus, nisi armis se defendat, *n. 84.* Tertiò in *c. Suscepimus. 10. h. t.* habetur, quòd non sit licitum, saltem Clerico, vel Religioso, occidere latronem, seu furem, propter res temporales conservandas, tametsi eæ aliter conservari non possint, sed potiùs oporteat rerum temporalium, quippe vilium & transitoriarum, jacturam sustinere, alioquin tales fiunt irregulares, idque etiam est contra mansuetudinem Ecclesiasticam, *n. 85.* Contraria tamen sententia, quòd licitum sit furem occidere, etiam propter defensionem bonorum temporalium, si ea aliter servari non possint, & gravis sit jactura, est etiam probabilis, & practicè tuta, *num. 86.* & respondetur ad textus suprà allatos, qui contrarij videntur, *n. 87. & tribus seqq.* Respondetur ad rationem desumptam ex lege charitatis, quâ tenemur præferre vitam proximi bonis temporalibus proprijs, *n. 90.* Non solùm autem laici, sed etiam Clerici licitè & impunè vitam, & bona temporalia ad vitam necessaria defendere possunt contra injustos invasores, etiam vi, & armis, dummodo sint res magni momenti, & non exigui valoris, *n. 91.*

§. III. *Quæ requirantur ad licitam defensionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, & quomodo puniatur excessus, sine hoc moderamine?*

ASSERTIO I. Ad licitam defensionem necessarium est, ut fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam, *c. Significâsti. 18. h. t.* Et quidem inprimis requiritur, ut qui occidit, sit injustè invasus ab alio, alioquin non esset defensio, sed aggressio. Secundò requiritur, ut defensio non possit fieri cum minore læsione proximi, sive ut invasus non majore vi repellat injuriam, quàm sit opus, unde si sufficiat membro mutilare aggressorem, non licet eum occidere; in qua re etiam spectanda est qualitas personarum, invadentis, & invasi. Tertiò requiritur, ut defensio fiat, sine gravi culpa, ratione cujus transiret in aggressionem, ut si quis fugientem invasorem insequatur, vel jam desistentem à pugna ad illam incitet, vel in rixa cadentem in terram occidat. Denique generatim loquendo, ille dicitur occidere injustum invasorem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, qui nec fugâ, nec clamore, nec alio modo se potest defendere, nisi aggressorem occidat, vel mutilet idq; in particulari Judicis arbitrio determinandum est, *n. 92.* Assert. 2. Qui ob sui defensionem occidit,

cidit, vel mutilat aliquem, & excedit modum inculpatæ tutelæ, irregularitatem incurrit: quamvis talia excessus non puniatur pœnâ ordinariâ homicidij, sed aliâ mitiore, arbitrio Judicis, *n.* 93.

SECTIO IV. *De homicidio publicâ auctoritate facto à Judice, & ejus Ministris, & irregularitate ex eo contractâ.*

§. I. *Utrùm omnes, qui justè, ac licitè cooperantur ad prolationem sententiæ sanguinis, sive mortis, aut mutilationis, vel ad executionem ejusdem, fiant irregulares?*

Non ad omnem irregularitatem ex mutilatione vel homicidio incurrendam necessariò requiritur delictum vel culpa, sed quædam etiam contrahitur ex mutilatione, vel homicidio justo, ob defectum perfectæ lenitatis, & mansuetudinis Christi. Deinde ad hanc irregularitatem incurrendam non requiritur, ut quis propriâ manu occiderit aliquem, etsi justè, sed sufficit, quòd habuerit voluntatem occidendi, sive quòd causam propinquam homicidio dederit, dummodo mors secuta fuerit, vel effectus, *n.* 94. Assert. 1. Judex inprimis, sive Clericus, sive laicus, si ferat sententiam mortis, vel mutilationis, effectu secuto, fit irregularis, *n.* 95. Non solùm omnia Judex Papâ inferior, sed etiam Assessores, Consultores, exhortatores, & omnes alij, qui cum Judice ad sententiam ferendam concurrunt, fiunt irregulares, etiam Notarius dictans vel scribens sententiam sanguinis, vel qui illam publicat: item qui torquet reum, & magis executor sententiæ, scilicet Carnifex, aliique ministri justitiæ, hi omnes, morte secutâ, fiunt irregulares. Quòd si Judex non ferat sententiam mortis, vel mutilationis, sed solùm ut reus flagellis cædatur, vel aliter verberetur, citra abscissionem alicujus membri, non fit irregularis, quia effusio sanguinis per se sola non sufficit ad irregularitatem incurrendam; quamvis etiam sine illa incurratur, ut si quis stranguletur, vel suffocetur: nomine autem sententiæ hic comprehenditur etiam quodvis præceptum Judicis, ut si mandet, ut reo alimenta denegentur. Requiritur etiam, ut sententia sit executioni mandata: unde si reo ad mortem jam condemnato, vita condonetur, Judex non contrahit irregularitatem, *n.* 96. Episcopus, vel alius Prælatus Ecclesiasticus, cui jurisdictio temporalis competit, potest, absque periculo incurrendæ irregularitatis, delegare alteri jurisdictionem criminalem, vel generaliter ad cognoscendas omnes causas sanguinis: vel in particulari ad cognoscendum speciale factum homicidij, modò non determinatè committat illam ad inferendam alicui mortem vel mutilationem. Item potest Princeps vel Dominus temporalis, sive Clericus, sive laicus, condere leges, vel Statuta, in quibus pœna mortis, vel mutilationis imponitur propter crimina, citra metum irregularitatis, *n.* 97. deducuntur hinc quædam corollaria particularia, *n.* 98. Assert. 2. Inquisitores hæreticæ pravitatis, vel alij Judices Ecclesiastici tradentes Clericos de crimine convictos Curiæ seculari, qui postea mortis supplicio, vel pœnâ mutilationis afficiuntur, sive Clerici, sive laici sint, non fiunt irregulares, *n.* 99. Debet tamen in hoc casu ad evitandam irregularitatem Ecclesiasticus Judex pro reo, qui traditur Potestati seculari, efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum sententia circa eum moderetur, *n.* 100.

§. II. *An accusator criminis morte digni, vel mutilatione, contrahat irregularitatem, ratione homicidij, publicâ auctoritate facti?*

ASSERTIO I. Si Clericus, vel etiam laicus aliquem criminaliter accusat, directè agendo ad publicam vindictam, seu pœnam, tunc secutâ morte, vel mutilatione Rei accusati, ipse fit irregularis, etiamsi protestetur, se petere, ut puniatur, sed citra mortem, & membri mutilationem, *n.* 101. Assert. 2. Si Clericus, ob injuriam ipsi illatam à laico, coram Judice seculari de crimine ipsum accusat, non tamen criminaliter ad pœnam publicam, sed civiliter, petendo damni illati compensationem, etiamsi postea Judex illi infligat pœnam mortis, vel mutilationis, non ideo fit irregularis, dummodo protestetur, se non petere vindictam criminis. Quare si Clericus civiliter agat contra laicum, ob res sibi ablatas, coram suo Judice, & hic illum puniat duriùs, v. g. pœnâ mortis, vel mutilationis, non ideo Clericus fit irregularis, *c. Postulâsti, 21. h. t. num.* 102. Item possunt Prælati, & Clerici, citra pœnam irregularitatis, de suis malefactoribus conqueri coram Judice seculari, etiam de criminibus, quibus jure debita est pœna sanguinis, modò expressè protestentur, se non intendere vindictam sanguinis, *c. 2. h. t. in 6. n.* 103. Idque declaratur, & explicatur, *n.* 104. *& duobus seqq.* Similiter ille, qui Judici seculari signa dedit, ex quibus fur cognoscitur, non fit irregularis, licèt fur postmodum à Judice occidatur, *c. Tua nos. 39. §. Ad ultimum, h. t, n.* 107. Etiam laici, si de crimine digno morte accusent aliquem, sine prævia protestatione, incurrunt irregularitatem, *n.* 108. Si quis apud Judicem secularem denunciet, vel accuset aliquem de injuria, vel damno, non sibi, sed alteri illato, fit irregularis, dummodo à Judice postea pœna mortis Reo infligatur, quamvis protestetur, se criminalem pœnam non intendere, *n.* 109. In quibus casibus non fit necessaria protestatio, nec accusans fiat irregularis, etsi Reus condemnetur ad mortem, vel mutiletur? *n.* 110.

§. III. *Quænam personæ, præter Judicem, & accusatorem, fiant irregulares, ratione homicidij, vel mutilationis?*

Quæritur I. An testis in causa sanguinis fiat irregularis? Resp. Si quis sive Clericus, sive laicus in causa criminali, in qua agitur de inferenda pœna mortis, vel mutilationis, testimonium ferat, etiamsi protestetur, se non ad condemnandum reum dare testimonium, fit irregularis, si mors, vel mutilatio inde postea fuerit secuta, *num.* 111. Id verò procedit solùm, si quis ferat testimonium in causa, in quâ directè agitur criminaliter ad pœnam mortis, vel mutilationis; secùs si agatur de crimine civiliter ad interesse alicujus, tunc enim testis non fit irregularis. Item si Clericus ferat testimonium pro accusatore contra Reum, fit irregularis: non autem si deponat in favorem Rei ad probandam ejus innocentiam, tunc enim testis nullam incurrit pœnam, *n. eod.* Qu. 2. An Advocatus in causa sanguinis fiat irregularis? Resp. Si patrocinium præstat accusatori contra

Reum

reum; & hic ad mortem, vel membri mutilationem condemnetur, fit irregularis Advocatus, etiamsi protestatus fuerit. Secundò, si Advocatus stet pro reo, eum defendendo, & reus nihilominus condemnetur ad mortem, vel mutilationem, Advocatus non fit irregularis. Tertiò, si Actor injustè accusavit, ideóque reus absolvatur, accusator verò pœnâ talionis puniatur tanquam calumniator, Advocatus ipsius fit irregularis: Advocatus verò Rei non fit irregularis, si tantùm reum defendit, *n.* 112. Quær. 3, An qui in loco supplicii assistunt executioni supplicii capitalis, fiant irregulares? Resp. Si assistunt tantùm spectandi causâ, sine ulla cooperatione, non fiunt irregulares, etiam Clerici, *n.* 113.

§. IV. *De homicidio contingente in bello, & irregularitate ex eo proveniente.*

Quær. 1. An omnes, qui militant in bello Injusto, fiant irregulares? Resp. Qui in bello injusto, pugnantibus cooperantur, vel qualecunque auxilium ferunt, fiunt irregulares, sive Laici sint, sive Clerici, etsi ipsi propriis manibus neminem occidant, vel mutilent, si vel unus homo in illo bello occisus, vel mutilatus fuerit. Excipiuntur illi, qui in bello injusto assistunt solùm ad pacem componendam, vel ad juvandum milites in spiritualibus, *n.* 114. Quær. 2. An qui militant, & pugnant in bello justo, fiant irregulares? Resp. 1. Si Laici, vel etiam Clerici in bello justo defensivo hominem occidant, vel membro mutilent, etiam propriâ manu, ob necessariam defensionem propriæ vitæ, vel personæ, non fiunt irregulares. Similiter in bello necessario ad defensionem Ecclesiæ, vel patriæ occidentes, vel mutilantes non fiunt irregulares, sive laici sint, sive Clerici, saltem in casu inevitabilis necessitatis, quia per solos laicos Ecclesia, vel patria defendi non potest: aliàs verò irregulares fierent Clerici, juxta *c. Petitio.* 24. *h. t.* Ubi habetur, quòd Clericus pugnando contra hostes fidei Catholicæ, si dubitet, an aliquem interfecerit, debet ut irregularis à ministerio Altaris abstinere, *n.* 115. & *seq.* Resp. 2. Omnes, qui in bello justo, sed offensivo per se, sive proprio facto hominem occidunt, vel mutilant, fiunt irregulares: secus est, si propriis manibus non occidant, vel mutilent, etsi alii id faciant, *n.* 117. Deducuntur quædam corollaria, *num.* 118.

SECTIO V. *De mutilatione, & dispensatione in prædictis duabus irregularitatibus.*

§. I. *Quid sit mutilatio, & qualis irregularitas ex illa contrahatur?*

ASSERTIO I. Mutilatio propriè dicta est alicujus membri abscissio. Ac proinde ad mutilationem non sufficit vulneratio, vel sanguinis effusio, etsi copiosa, nec si pars aliqua carnis abscindatur, quia caro non est membrum propriè, *n.* 119. Nomine autem membri propriè intelligitur, vel pars principalis corporis, quæ proprium, & distinctum Officium habet ab aliis, ut oculus ad videndum, auris ad audiendum; vel ut alii volunt, mutilatio appellatur, saltem in ordine ad incurrendam irregularitatem, si membrum principale v. g. manus, vel pes notabiliter deformetur, vel diminuatur, etsi non totum abscindatur, v. g. si tres majores digiti manûs, vel cartilago auris, vel nasi abscindatur, vel notabile impedimentum afferatur ad actiones videndi, audiendi, ambulandi &c. *n.* 120. Ass. 2. Ex mutilatione membrorum incurritur irregularitas, sicut ex homicidio, sive quis per se, sive per alium, sive mandato, consilio, vel alio modo cooperando, mutilaverit aliquem, & sive illicitè, seu licitè, *n.* 121.

§. II. *An qui membrum debilitat, vel aridum, & inutile mutilat, vel abscindit, vel se ipsum mutilat, fiat irregularis?*

ASSERTIO I. Qui membrum debilitat, id est, cædendo vel vulnerando aridum, & inutile reddit ad operandum, citra abscissionem tamen, non fit irregularis, *n.* 122. Ass. 2. Si quis membrum, non solùm reddat aridum, & inutile ad operationem, sed etiam mortuum, ita ut non ampliùs sit vivum, is fit irregularis, etsi illud non absciderit à reliquo corpore. Similiter si quis membrum debilitatum, & inutile redditum ad operationem suam, quod adhuc tamen vivum manet, illúdque abscindat, is quoque fit irregularis; quia verè mutilat corpus humanum, abscindendo vivum ejus membrum. Si quis verò aliquem notabiliter deformat, ita ut ad Ordines promoveri non possit, non est irregularis, quia nullam partem corporis abscindit, *n.* 123. Ass. 3. Quando quis mutilando alium fit irregularis, fit etiam eodem modo mutilando se ipsum. Potest tamen quis interdum facere alterum irregularem vulnerando, licèt ipse non fiat irregularis, *n.* 124.

§. III. *De dispensatione in irregularitate contracta ex homicidio, & mutilatione.*

Quær. 1. An & quis possit dispensare in homicidio injusto, & directè voluntario? Resp. Solus Papa potest dispensare in homicidio injusto, & directè voluntario, sive publico, sive occulto, quoad Ordines suscipiendos, vel eos exercendos, quamvis nonnisi raró, & difficulter dispenset. Episcopus verò etiam ante Concilium Trident. non potuit dispensare in homicidio directè voluntario, sive publico, sive privato, quoad SS. Ordines suscipiendos, vel exercendos, sicut neque hodie potest, nisi in occulto homicidio in casu urgentis necessitatis, ad vitandam infamiam, scandalum, vel aliud grave periculum, *num.* 125. Quær. 2. An Episcopus possit dispensare in mutilatione voluntaria, & illicita, sed occulta? Resp. Probabile est posse, *n.* 126. Quær. 3. An Episcopus possit dispensare cum homicida occulto, qui non ex proposito, & directè intendit hominem occidere, sed solùm indirectè, & in causa, ut si quis in rixa subitò orta occidit auctorem rixæ, ne ab illo occideretur? Resp. Posse dispensare, *n.* 127. Quær. 4. An Episcopus possit dispensare in irregularitate proveniente ex homicidio justo? Resp. 1. Episcopus potest dispensare in homicidio occulto facto defensionis causâ, sed cum excessu inculpatæ tutelæ, *n.* 128. Resp. 2. Episcopus non potest dispensare in irregularitate ex defectu perfectæ lenitatis, ut cum Judice, accusatore, teste in causa sanguinis &c. *n.* 129. Quær. 5. Quam potestatem dispensandi habeant ii, quibus privilegium datum est dispensandi in omni irregularitate, exceptâ bigamiâ, & homicidio voluntario? Resp. Posse dispensare in omni irregularitate proveniente ex homicidio indirectè voluntario, & in eo, quod est factum ob defectum perfectæ lenitatis, vel ob defensionem, *n.* 130.

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQVIS.

c. 1. n. 8. & 9.
c. 2. n. 83.
c. 3. n. 84.
c. 4. n. 4.
c. 5. n. 55.
c. 6. in princ. n. 11. §. *Qui verò*. n. 31. §. *Illi autem*. n. 34. §. *Illi etiam*. n. 35. §. *Hi quoque*. n. 36. §. *Eos insuper*. n. 37. §. *Illis præterea*. num. 38. §. *Clericos autem*, ult. num. 39.
c. 7. n. 55.
c. 8. n. 56. & seq.
c. 9. n. 58.
c. 10. n. 85.
c. 11. n. 12.
c. 12. n. 58. & seq.
c. 13. n. 47.
c. 14. n. 48.
c. 15. n. 49.
c. 16. n. 50.
c. 17. n. 75. & seq.
c. 18. n. 16. & seq.
c. 19. in princ. n. 67. & seq. §. *Ad ultimum*. n. 107.
c. 20. n. 13. & 14.
c. 21. n. 102.
c. 22. n. 52.
c. 23. n. 53.
c. 24. n. 115. & duobus seqq.
c. 25. & ult. n. 54.

IN SEXTO.

c. 1. num. 24. & duobus seqq.
c. 2. num. 103. & duobus seqq.
c. 3. & ult. n. 21. & seq.

IN CLEMENTINIS.

Clement. unic. num. 70. & duobus seqq. & in fine. num. 77.

TITVLVS XIII.
DE TORNEAMENTIS.

Prohibentur fieri torneamenta ad ostentationem virium, & audaciæ, unde mortis, & animarum pericula sæpe proveniunt, & si quis in his mortuus fuerit, Ecclesiasticâ sepulturâ carere debet, quamvis ei petenti pœnitentia non sit deneganda, *c. 1. h. t. n. 1.* Sunt tamen licita, si cum tali moderamine fiant, ut cesset periculum mortis, etsi rarò, & peraccidens sequatur mors, vel grave vulnus infligatur, *n. 2.* Constitutio autem Clementis V. in qua torneamenta prohibentur, revocata fuit in *Extravag. unic. Joann. XXII. h. t. n. 2.* Qui ad locum torneamentis destinatum accedit, non animo pugnandi, sed ex alia causa, v. g. exigendi debita, si casu ibi decedat, non privatur sepulturâ Ecclesiasticâ, *c. 2. n. 3. h. t.*

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQVIS.

c. 1. n. 1.
c. 2. n. 3.

IN EXTRAVAGANT. Ioann. XXII.

Extrav. unic. n. 2.

TITVLVS XIV.
DE CLERICIS PUGNANTIBUS in duello.

§. I. *Quid sit duellum, & quando sit prohibitum, vel licitum, & de pœnis Iure statutis in eos, qui ineunt illicitum duellum.*

ASSERTIO I. Duellum est singularis pugna duorum inter se ex condicto suscepta, & est illicitum ac prohibitum Jure naturali ac Divino, Civili & Canonico. Et in specie illicitum est offerre, vel acceptare duellum ad probationem veritatis, & criminis purgationem. Secundò, ad corporis vires ostentandas, Tertiò, ad dirimendam litem civilem. Quartò, ad tuendum proprium honorem, vel ignominiam vitandam. Quintò, ad animos spectantium oblectandos, *n. 1.* Ass. 2. Plures sunt casus, in quibus licitum est privatum duellum acceptare, qui ponuntur, *n. 2.* Quænam pœnæ sint à Concilio Tridentino statutæ in eos, qui ineunt illicitum duellum, *n. 3.* Quæ pœnæ postea extensæ sunt à Gregorio XIII. etiam ad duella privata, sine patrinis, & solemnitatibus, & à Clemente VIII. etiam ad fautores, *cit. n. 3.*

§. II. *Quæ pœnæ Iure Canonico statutæ sint in Clericos pugnantes in duello?*

ASSERTIO I. Clericus, qui sponte alicui duellum obtulit, vel oblatum acceptavit, est deponendus: potest tamen Episcopus cum eo dispensare, si non sit secuta mors, vel mutilatio, *n. 4.* Per depositionem hic intelligitur non propriè dicta depositio, sed suspensio ab Officio, & beneficio, non ipso jure, sed per sententiam Judicis, quam pœnam incurrit Clericus, sive ipse alium ad illud provocaverit, sive fuerit provocatus, modò actu ad realem pugnam sit processum, & sponte pugnet, & non ob necessitatem, quam evitare non potuit, *n. 5.* Ass. 2. Clericus irregularis efficitur, non solùm si ipse per se occidit aliquem in duello, sed etiam si pugil ab eo constitutus adversarium occidit; homicidium enim committitur, non solùm facto, sed etiam præcepto, consilio, vel defensione; potest tamen Episcopus cum tali dispensare, *c. 2. h. t. n. 6.* Consuetudo illa, per quam admittitur purgatio per duellum, ita ut ex eventu illius appareat de innocentia Rei accusati, vel convincatur de crimine, de quo est accusatus, est Jure prohibita tanquam prava, & reprobata, *n. 7.* Clericus verò Jure novo Concilii Tridentini ipso jure, seu facto excommunicatus est, *n. eod.*

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQVIS.

c. 1. n. 4. & seq.
c. 2. n. 6. & seq.

TITVVLVS XV.
DE SAGITTARIIS.

Excommunicandi sunt, qui exercuerunt mortiferam artem (quippe quæ cædibus causam dare solet) balistarum, seu Sagittariorum, contra Christianos, & Catholicos, eáque prohibetur exerceri in bello injusto, non autem in justo, *c. unic. h. t.*

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQVIS.

c. unic.

TITVLVS XVI.
DE ADULTERIIS, ET STUPRO.

SECTIO I. *De crimine adulterii, ejúsque pœnis.*

§. I. *Quid sit adulterium, & quibus modis committatur?*

ASSERTIO I. Adulterium est alieni tori violatio, & in se continet duplicem malitiam, nempe luxuriæ, & injustitiæ, quia est coitus cum fœmina, quæ est uxor alterius, *n. 1.* Ass. 2. Vel si vir conjugatus cognoscat carnaliter mulierem solutam, & est adulte-

ulterium simplex, ex parte viri tantùm: vel si vir solutus cognoscar fœminam conjugatam, & est adulterium simplex ex parte fœminæ tantùm, vel si vir conjugatus accedat ad fœminam itidem conjugatam, & est adulterium duplex, ex parte utriùsque, num. 2. De Jure Canonico si vir conjugatus concumbat cum alia etiam soluta, adulterium verè committitur, licèt aliud sit de Jure Civili, quia pœnæ adulterii tunc non incurruntur, cit. n. 2. Item committitur adulterium, si conjugatus cum sponsa aliena per verba de præsenti ducta carnalem copulam habeat, quæ à viro suo nondum fuit cognita: non autem committitur adulterium cum alterius sponsa de futuro, n. 3.

§. II. *De accusatione criminis adulterii.*

Quær. 1. Quinam admittantur ad accusationem adulterii? Resp. Inprimis, & ante omnes alios, maritus etiam ante patrem adulteræ etiamsi pater prævenerit modò maritus non fuerit negligens in accusanda adultera, n. 4. Post mariti cessantem aut nolentem agere, admittitur ad accusandum adulteriũ pater mulieris; post huoc verò reliqui cognati: & cessantibus propinquis, etiã extranei admittuntur ad accusandum: quin imò quilibet de populo, ad accusationem adulterii admittitur, modò mas sit, & major 25. annis, n. 5. Etsi maritus accusare possit uxorem, non tamen uxor maritum de adulterio criminaliter ad legalem pœnam infligendam, de jure Civili, sive maritus accedat ad solutam, sive conjugatam, n. 6. Sed de Jure Canonico etiam uxor criminaliter accusare potest virum suum de adulterio, n. 7. Quær. 2. Intra quod tempus accusatio adulterii sit instituenda? Resp. Maritus jure speciali mariti accusare potest uxorem adulterii intra 60 dies utiles à tempore soluti matrimonii per divortium: post 60 dies verò, admittuntur etiam extranei, n. 8. Quær. 3. Quinam accusari possint de adulterio? Resp. Accusari possunt tam adulter, quàm adultera, modò per dolum, sive scienter adulterium commissum sit, n. 9. Etiamsi mulier conjugata sit publica meretrix, cit. n. 9. Quær. 4. Coram quo Judice instituenda sit accusatio adulterii? Resp. Si agatur criminaliter ad pœnam sanguinis, aut mortis, solos Judex secularis potest cognoscere: quoad alias verò pœnas est crimen mixti fori, ita ut Judex Ecclesiasticus, & secularis possit eas infligere, & sit inter eos præventioni locus. Si verò de adulterio agatur civiliter ad divortium tori, solus Judex Ecclesiasticus potest de illo cognoscere, n. 10. Quòd si vir contra uxorem adulteram instituat actionem criminalem ad publicam ejus punitionem, vel uxor contra virum, secundùm Jus Canonicum, non potest postea, etiam eo judicio finito, agere de adulterio civiliter ad divortium, & amissionem dotis: aut vice versâ, finito judicio civili, vir uxorem, vel hæc virum adulterum criminaliter accusare, n. 11.

§. III. *Quomodo probandum sit adulterium?*

Adulterium non potest directè probari per testes, vel instrumenta, sed solis præsumptionibus, & indiciis ac conjecturis. Unde in c. 4. h. t. dicitur, maritis etiam ex suspicione uxores accusare permissum est, & additur, & ipsi plus cæteris de adulterio accusare possunt, & defendere, n. 12. Porro non sufficit ad plenam probationem adulterii quæcunque suspicio probabilis, sed requiritur violenta, quæ sufficit ad condemnandum: quales præsumptiones violentæ plures enumerantur hic, n. 13. & 14.

§. IV. *An maritus teneatur uxorem adulteram non resipiscentem dimittere, nec eam sibi reconciliare, nisi post peractam pœnitentiam, & emendationem?*

Responsio est affirmativa; nam si vir sciat, uxorem suam deliquisse, nec egisse pœnitentiam, sed permanere in adulterio, & cum ea vixerit, reus erit & particeps peccati illius. Si verò mulier dimissa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum reverti, debet (id est, potest) sed non sæpe, recipere peccatricem, c. Si vir. 3. h. t. n. 15. Unde oriatur hæc obligatio dimittendi uxorem adulteram persistentem in publico adulterio, n. 16. Hàc obligatione dimittendi virum adulterum incorrigibilem non vicissim tenetur uxor, n. eod. Si vir ignoret uxorem suam adulterium commisisse, non fit particeps adulterii, etiamsi eam retineat. Si verò uxor sæpius delinquat, adulterando cum alio, semper potest maritus ei dimittere injuriam, si vult, & post pœnitentiam eam recipere, non tamen ad id cogitur, n. 17.

§. V. *Quæ sint pœnæ adulterii, tam criminales, quàm Civiles?*

Quæ sint pœnæ criminales adulterii secundùm Jus Civile, n. 18. Et quæ secundùm Jus Canonicum, n. 19. Si verò Clericus se adulterium commisisse in Judicio confessus sit, vel de eo convictus, deponi debet ab Officio, & Clericatûs Ordine, & communione fidelium ei concessâ, in Monasterio ad agendam ibi pœnitentiam toto vitæ suæ tempore collocari, cit. n. 19. Si verò tantùm de adulterio fuerit suspectus, & infamatus, tunc purgatio solùm ei est indicenda, quam si præstiterit, absolvitur: deficiens verò suspendi debet ab Officio, ut constat ex c. Significâsti. 5. h. t. Ubi habetur, quòd si muliere publicè fateatur, se intra Ecclesiam cum Sacerdote peccâsse, est ei imponenda condigna pœnitentia. Sin autem Sacerdos neget crimen, debet ei ab Episcopo Canonica purgatio coram quinque Presbyteris indici, & si se purgare potest, permittatur ministrare in Officio suo; si non potest, ab eo suspendatur, n. 20. Explicatur, n. 21. Jure Civili ac Cæsareo licet quidem patri adulterum cum filia sua in adulterio deprehensam impunè occidere, non tamen marito licet uxorem cum adultero deprehensam occidere. Sed de Jure Canonico, & in foro conscientiæ nequaquam licitum est, sive patri, sive marito adulteros quoscunque in delicto cum filia, vel uxore deprehensos privata auctoritate, occidere, n. 22. Quæ sint pœnæ civiles adulterii? n. 23.

§. VI. *An, & quando adulterium unius conjugis compensetur cum adulterio alterius?*

Quær. 1. An mutua conjugum adulteria compensentur invicem, quoad pœnas civiles? Resp. Compensari, non solùm quoad divortium, sed etiam quoad amissionem dotis, & bonorum uxoris adulteræ, & donationis propter nuptias, ita ut neque vir adulter lucretur dotem, aut alia bona adulteræ, nec uxor adultera donationem propter nuptias sibi factam à viro, sed mutua fiat delictorum compensatio, n. 24. Et hinc si uxor separata à viro petat sibi restitui virum, vir est cogendus recipere mulierem, sed si constet per evidentiam rei, vel legitimam confessionem

fionem mulieris, fponte eam fuiffe adulteratam, non eft cogendus vir illam recipere, nifi per legitimos teftes, qui non poffunt à viro reprobari, conftet, etiam virum adulterium commififfe, tunc enim vi cogetur recipere uxorem, & maritali affectione tractare, quia cùm jus matrimonii ab utroque conjuge fit læfum, paria delicta mutuâ compenfatione tolluntur, c. *Intelleximus. 6. h. t. n. 25.* Declarantur, quæ dicta funt, *n. 26.* Similiter qui conjugi in adulterio deprehenfæ debitum conjugale negat, fi deinde ipfe manifeftè adulteretur cum alia, debet uxorem affectu maritali tractare, quia paria crimina mutuâ compenfatione delentur, c. *Tua. 7. & ult. h. t. n. 27.* Sed dubium eft, an fi poft latam divortii fententiam conjux innocens adulterium committat, poffit conjux dimiffus, non obftante fententiâ divortii, petere, ut admittatur ad confortium conjugis dimiffi, adeóque etiam repetere dotem, vel donationem propter nuptias per adulterium priùs amiffam? Affirmativa fententia probatur, *n. 28.* Sed negativa fententia, nempe nullam actionem acquiri conjugi adultero ad repetendum innocentem, qui poft fententiam divortii adulteratus eft, vel dotem aut donationem propter nuptias, ac proinde illa delicta mutua non compenfari, eft etiam valdè probabilis, quæ probatur, *n. 29.* Illud in hac re certum eft, quòd fi poft fententiam divortii propter adulterium conjugis, alter quoque conjux adulterium committat, Judex Ecclefiafticus ex Officio fuo reftaurare matrimonium debet, & eos inter fe conciliare, ut iterum cohabiteut, quia compenfantur inter fe adulteria, ut fornicationis periculo confulatur, *cit. num. 29.* Eft autem compenfationi unius adulterii cum altero locus, primò, etiamfi non eodem tempore, fed unus conjugum priùs, alter pofteriùs in adulterium lapfus fit. Secundò, etiamfi unus unicum tantùm adulterium commiferit, alter verò plura, *n. 30.* Tertiò, etiam datur compenfatio adulterii inter conjuges cum fodomia, vel beftialitate commiffa ab altero conjuge, *n. 31.* Quando non admittatur compenfatio adulterii cum adulterio inter conjuges, *n. 32.* Quær. 1. An adulteria conjugum compenfentur quoad pœnam criminalem, feu legalem, & publicam? Refp. Non compenfari, neque in foro confcientiæ, *n. 33.*

§. VII. *De aliis caufis excufantibus ab adulterio.*

Præter mutuam compenfationem delictorum, funt & aliæ caufæ, ob quas ceffant pœnæ adulterii privatæ, feu civiles, vel etiam publicæ, & criminales, quæ enumerantur, *n. 34.* Denique non excufatur à pœna adulterii conjux, qui propter neceffitatem extremam famis, vel paupertatem adulterium commifit, *n. 35.*

SECTIO II. *De Stupro, ejúsque pœnis.*

§. I. *Quid fit ftuprum ftrictè, & fpecificè fumptum, & quotuplex, five quot modis committatur?*

ASSERTIO I. Stuprum propriè ac ftrictè dictum eft illicita virginum defloratio, non præcedente pactione conjugali, five illicitus concubitus, quo virginalis integritas corrumpitur, *n. 36.* Aff. 2. Stuprum propriè acceptum, aliud eft violentum, quo per vim virgini adimitur virginitas corporis: aliud eft non violentum, quod volenti, & confentienti infertur, idque vel planè liberè, vel quia per dolum inducta, aut metum compulfa confentit. Stuprum illatum virgini per violentiam, vel etiam per fraudem aut metum injuftè incuffum continet malitiam fpecie diftinctam à fimplici fornicatione, nempe injuriam illatam per vim, fraudem vel metum: non autem ftuprum illatum, five violentia, fraude, vel metu, adeóque planè voluntarium ac fpontaneum, *num. 37.*

§. II. *Quæ fint pœnæ ftupri decretæ tum Jure Civili, tum Canonico?*

Quæ fit pœna Juris Civilis decreta in eum, qui fine vi ftupravit virginem, vel etiam viduam honeftè viventem? *num. 38.* De Jure Canonico ftuprator tenetur virginem ftupratam dotare, vel in uxorem ducere, & fi pater virginis nolit eam dare, dabit ei pecuniam, juxta modum dotis, quam virgines accipere confueverunt, c. 1. *h. t. n. 39.* Præterea qui virginem decipiens ftupravit, debet eam in uxorem ducere: fi autem nolit, dotabit illam, & corporaliter caftigatus, & excommunicatus, id eft, privatus Sacramentorum communione, feu perceptione in Monafterium detrudatur, in quo agat pœnitentiam, nec Inde egrediatur, fine licentia fui Superioris, c. 2. *h. t. n. 40.* declaratur *n. 41. & 42.* Si ftuprator virginis fit Clericus, ab Officio eft deponendus: fed hodie eft pœna arbitraria: fi verò vi corrumpat virginem, ultra depofitionem, in arctum Monafterium, vel carcerem eft detrudendus, *n. 43.*

§. III. *Ad quid præterea ftuprator virginis in variis cafibus obligetur, ob ftuprum illatum, vel non?*

ASSERTIO I. Qui virginem per vim, fraudem, vel metum injuftè incuffum violavit, tenetur illam, vel ducere in uxorem, fi & ipfa velit, vel omnia damna inde illi illata refarcire, *n. 44.* Aff. 2. Si is, qui per vim, vel aliàs injuftè puellam violavit, offerat fe ad fatisfaciendum pro injuria illata, augendo dotem: fœmina verò illam fatisfactionem acceptare nolit, fed petat, ut illam ducat in uxorem, injuftus ftuprator non tenetur determinatè ad illam ducendam, faltem antè condemnationem Judicis, *n. 45.* Aff. 3. Si puella vi, vel per fraudem violata fuit, non tenetur nubere corruptori, etiamfi ipfe matrimonium offerat in fatisfactionem, fed poteft petere augmentum dotis, ut poffit alteri æquè bene nubere, *n. 46.* Aff. 4. Si virgo vi, vel fraude violata fuit, fed poftea æquè commodum matrimonium iniit, ac fi corrupta non fuiffet, nec ob eam caufam aliud detrimentum paffa eft, quia ftuprum occultum manfit, etiam viro, cui nupfit, non tenetur deflorator virginis ad ullam fatisfactionem ei faciendam, *num. 47.* Aff. 5. Si quis per vim, vel fraudem cognovit ab alio jam corruptam, quæ tamen vulgò habebatur virgo, tenetur illi fatisfacere, arbitrio viri prudentis, fi inde infamia fit fecuta. Item etfi virgo liberè confenfit in ftuprum, fine vi, fraude, vel metu: fi tamen ftuprator flagitium detexit, eamque infamavit, tenetur ad reparandum ejus honorem, *n. 48.* Aff. 6. Si virgo liberè, fine vi, fraude, vel metu injuftè incuffo, confenfit in ftuprum, fe fponte ad id offerendo, non tenetur defloratoc illam ducere, nec dotare, vel aliquid aliud præftare, *n. 49.* Aff. 7. Sed neque ftuprator tenetur ducere puellam ftupratam, vel dotare, nec alias pœnas incurrit, etiamfi illam fuafionibus, blanditiis,

ditiis, vel precibus etiam importunis, vel muneribus induxerit ad consensum in stuprum, sine alia tamen vi, fraude, vel minis. Aliud est, si precibus Principis, Domini, vel Superioris puella inducta fuisset ad consensum, *num.* 50. Contraria tamen sententia est etiam probabilis, & miseris puellis favorabilis, *n. eod.* Aff. 8. Etsi virgo sub patria potestate sit constituta, & liberè consentiat in stuprum, non tamen stuprator tenetur ideo restituere aliquid parentibus illius; quamvis parens eâ de causâ augeat dotem, ut possit filiam in æquè bono matrimonio collocare, *n.* 51. Aff. 9. Potest fœmina, quæ per vim, metum, vel fraudem in stuprum consensit, etsi in patris potestate adhuc sit constituta, remittere obligationem satisfaciendi stupratori, saltem in conscientia, & ante condemnationem Judicis, *n.* 52. Aff. 10. Si constet virginem voluntariè esse defloratam à Clerico, is in utroque foro, conscientiæ, & externo, liber est à præstatione dotis, *num.* 53.

§. IV. *Ad quid obligetur, qui stupravit virginem, sub spe ac promissione matrimonii?*

Assertio I. Qui defloravit virginem, verè & sincerè ei promittendo matrimonium, si consenserit in copulam; tenetur stare promissis, & ducere defloratam, sive fuerit virgo, sive honesta vidua, *n.* 54. Etsi verò is, qui virginem, vel viduam corrupit, sub promissione matrimonii, fuerit priùs simplici voto Religionis, vel castitatis obstrictus, adhuc tenetur eam ducere, & multò magis, si votum Religionis, vel castitatis sit emissum post promissum matrimonium, sub conditione secutæ copulæ, *n. eod.* Excipitur, si fœmina scivit, defloratorem esse voto castitatis, vel Religionis obstrictum, *n.* 55. Aff. 2. Qui virginem defloravit, promittendo ei matrimonium, si in stuprum consenserit, sed fictè, debet illam ducere in uxorem, si ipsa velit, nec sufficit, si pecuniâ vellet satisfacere pro damno per stuprum illato, *num.* 56. Quibus casibus etiam is, qui fictè promisit virgini matrimonium, si in stuprum consenserit, non tenetur eam ducere in uxorem? *n.* 57. & 2. *seqq.*

§. V. *An stuprum sit crimen mixti fori, & quomodo sit probandum?*

Assertio I. Si stuprum commissum sit à Clerico, de eo cognoscit Judex Ecclesiasticus: si verò à laico, Judex secularis, *n.* 60. Aff. 2. Virgo stuprata in foro externo præsumitur fuisse virgo, quæ cum communiter habita fuit pro virgine, ideóque si stuprator alleget contrarium, dicendo illam non fuisse virginem, cùm carnaliter eam cognovit, id probare debet. Item in foro externo virgo deflorata semper præsumitur seducta, sive occasionibus, aut importunis precibus inducta ad stuprum, nisi contrarium à stupratore probetur, *n.* 61. Et hinc si mulier stuprata asserat, se fuisse virginem tempore stupri, idque juramento confirmet, creditur ei affirmanti, & non stupratori, id neganti, nisi probet, *n.* 62. Aliud est, si mulier asserat, se esse corruptam, vel imprægnantam à Titio, si verò id neget, tunc enim non est standum ejus assertioni etiam juratæ, si alias probationes non afferat, *n.* 63. Potest autem stuprum, sicut & simplex fornicatio, iisdem fermè modis probari, quibus adulterium, *cit. num.* 63. *in fine.*

Sectio III. *De aliis delictis carnis, eorúmque pœnis.*

§. I. *De crimine incestûs, & sacrilegii.*

Quær. 1. Quid sit incestus, & quot modis committatur? Resp. Incestus est concubitus cum persona consanguinea, vel affine in gradu prohibito, & committitur inter personas, quæ Jure Divino, vel humano prohibentur inter se matrimonium contrahere: Jure Divino inter ascendentes, & descendentes per lineam rectam, patrem & filiam &c. Jure humano inter cognatos, & affines in linea collaterali, usque ad quartum gradum inclusivè, excepto primo gradu, inter fratrem, & sororem, *n.* 64. Quær. 2. Quæ sit pœna incestûs de Jure Civili, ac de Jure Canonico? Resp. primò, pœnæ Juris Civilis enumerantur, *n.* 65. Sunt tamen plures casus, in quibus illæ pœnæ non incurruntur, *n. eod.* De Jure Canonico, si Clericus incestum committat, perpetuò est deponendus ab Ordine ac Officio, & beneficio: si verò Laicus scienter crimen incestûs commisit, excommunicari potest: & si incestus sub specie, & colore matrimonii sit commissus, ut si qui scienter contrahant matrimonium in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis Jure Canonico prohibitis, excommunicationem ipso jure incurrunt, *n.* 66. Ad incestum revocatur stuprum sive fornicatio commissa inter eos, qui solâ cognatione legali, seu civili per arrogationem, seu adoptionem sunt conjuncti, qui tamen propriè non est incestus, & punitur pœnâ solùm arbitrariâ, *num.* 67. Ad incestum revocatur etiam stuprum, vel fornicatio commissa inter conjunctos cognatione spirituali, ratione Sacramenti Baptismi, & Confirmationis, qui tamen non est propriè dictus incestus, & punitur solùm pœnâ arbitrariâ; Sacerdos verò, qui carnaliter cognovit filiam spiritualem è baptismo susceptam, vel quam tenuit in Confirmatione, vel illius matrem, est suspendendus ab Officio, *cit. n.* 67. Quær. 3. Quid sit, & quomodo cõmittatur crimen sacrilegii? Resp. Sacrilegium est sacrilegus concubitus, sive illicita fornicatio cum persona Deo dicata per votum Religionis, vel Ordinis: etsi fornicatio Clerici regularis, vel etiam secularis in Sacris constituti cum soluta sit sacrilegium, in foro tamen externo non censetur, nec punitur ut sacrilegium, sed ut simplex fornicatio tantùm. Si verò committatur sacrilegium cum Moniali, si Laicus est, excommunicatur: si Clericus, non solùm beneficiis privatur, sed etiam deponitur ab Ordine, & in Monasterium perpetuò detruditur: Monialis verò in strictius Monasterium Virginum detruditur, *n.* 68.

§. II. *De Crimine sodomiæ, & pœnis illius.*

Sodomia est nefandum crimen contra naturam, per quod masculus cum masculo coit, vel etiam fœmina cum fœmina: est autem crimen mixti fori, de quo etiam Judex Ecclesiasticus cognoscere potest. Potest hoc crimen committi etiam à masculo cum fœmina cognoscente illam in vase præpostero: probabilius tamen est, non esse puniendum pœnâ ordinariâ, quia non est sodomia strictè sumpta, *num.* 69. Quæ sint pœnæ propriè dictæ sodomiæ de Jure Civili, *num.* 70. Et quæ Jure Canonico? *n.* 71. Hodie omnes Clerici seculares, & regulares sodomitæ degradandi sunt, & Potestati seculari tradendi, *n.* 72. Et quæ requirantur ad hanc pœnam degradationis incur-

incurrendam? *n. eod.* Huc quoque spectat crimen bestialitatis, quando quis carnaliter commiscetur cum bruto animali, quod etiam morte punitur, *n.* 73.

§. III. *De simplici fornicatione, & concubinatu, & utriusque pœnis.*

Quær. I. Quid, & quotuplex sit fornicatio, & quo jure sit probibita, & quæ sit ejus pœna? Resp. primò, fornicatio, vel accipitur latè, & generaliter pro quovis illicito concubitu, extra matrimonium: vel specialiter, & strictè pro concubitu soluti cum soluta, eáque dicitur simplex fornicatio: soluti autem hîc dicuntur, qui liberi sunt ab omni vinculo, scilicet conjugij, consanguinitatis, vel affinitatis, Sacri Ordinis, Religionis, aut voti, adeóque inter quos matrimonium licitè contrahi potest. Est autem fornicatio etiam simplex graviter probibita, non solùm Jure Canonico: sed etiam Jure Divino positivo, & naturali: quamvis Jure Civili non sit prohibita, nec ulla pœna ei imposita, *n.* 74. Resp. secundò, pœna simplicis fornicationis à laico commissæ de Jure Canonico est arbitraria: Clericus verò in Sacris constitutus, vel puniendus est, arbitrio Judicis, vel potiùs pœnâ suspensionis ab officio, vel etiam perpetuâ depositione ab officio, & beneficio, si sit Clericus valde scandalosus, vel incorrigibilis, *n.* 75. Qu. 2. quid sit concubinatus, & qui sint concubinarij? Resp. de Jure Canonico concubinarius propriè dicitur, qui solutam, & corruptam mulierem, nullóque sibi spiritualis, vel carnalis cognationis vinculo conjunctam domi retinet, vel etiam extra illam, in aliena domo, cum qua consuevit carnaliter comisceri: éstque Iure Divino, & Canonico prohibitus, & abrogatus, *n.* 76. Qu. 3. quæ pœnæ Iure Canonico sint statutæ in concubinarios, sive Clericos, sive laicos, secundùm antiquos Canones, *n.* 77. De pœnis verò Clericorum concubinariorum secundùm posterius Ius Decretalium, & Concil. Trident. alibi actum est. Quid statutum sit à Concilio Trident. circa concubinarios laicos? *num.* 78. Si Christianus carnaliter cognoscat fœminam solutam Iudæam, vel vice versâ Iudæus Christianam, non est peccatum specie distinctum à simplici fornicatione: est tamen gravius delictum propter injuriam, quæ infertur Christianæ Religioni, ideóque etiam graviùs punitur, non tamen pœnâ mortis, *n.* 79.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 39. & duobus seqq.	c. 4. n. 12.
c. 2. n. 40. & seqq.	c. 5. n. 20. & seq.
c. 3. n. 15. & duobus seqq.	c. 6. n. 25. & seq.
	1. 7. & ult. n. 27.

TITULUS XVII.
DE RAPTORIBUS, ET INCENDIARIIS, & violatoribus Ecclesiarum.

SECTIO I. *De raptu, & raptoribus, tum personarum, seu corporum, tum aliarum rerum, seu bonorum.*

§. I. *De raptu, & raptoribus Virginum, & aliarum mulierum, earúmque pœnis.*

Quær. I. Quid sit raptus mulierum, & quomodo à stupro distinguatur? Resp. raptus propriè committitur, quando virgo, vel etiam alia mulier ingenua, seu libera, & honesta, libidinis causâ per vim abducitur, sive illatam mulieri abductæ, sive ejus parentibus, vel alijs, in quorum potestate, vel cura est constituta: vel etiam si quis rapiat fœminam, animo contrahendi cum illa matrimonium, *n.* 1. In quibus raptus à stupro propriè, & strictè dicto differat? *num. eod.* Qu. 2. Quæ pœnæ Jure Civili statutæ sint in raptores virginum, & aliarum mulierum? Resp. ex referuntur, *n.* 2. Qu. 3. Quæ pœnæ Jure Canonico decretæ sint in raptores mulierum, ex enumerantur? *n.* 3.

§. II. *Quæ conditiones requirantur, ut raptores incurrant pœna Iure Communi Civili, vel Canonico in eos statutas?*

Quatuor requiruntur conditiones. Prima est, ut raptus fiat, cum violentia illata, vel ipsi fœminæ raptæ, vel ejus parentibus, aut Tutoribus, in quorum est potestate, aut cura. Hinc infertur primò, non committi raptum, si puella sui juris, & sub nullius potestate constituta, sine vi, & volens abducatur. Secundò verè committi raptum, si fœmina tantùm dissentiat, nolitque educi è domo parentum, etsi parentes ejus consentiant. Tertiò, si puella ab initio consensit in sui raptum, seu abductionem, sed postea invita carnaliter sit cognita, non committitur raptus, sed est stuprum violentum. Si verò fœmina ab initio invita abducta est, sed postea liberè consensit in copulam, censendus est raptus, quia initium spectandum est, in quo violentia adfuit, *n.* 4. Quartò, si fœmina sui juris solis precibus importunis, aut metu reverentiali, sine omni dolo, ac fraude abducta sit, non censetur raptus, qui pœnâ ordinariâ puniri possit: secùs est, si fraudibus circumventa abducatur. Quintò, si puella sub parentum potestate constituta ex eorum domo, ipsis invitis, abducatur, etsi ipsa consentiat, verè committitur raptus, quia gravis injuria infertur parentibus, quamvis hoc casu non sit infligenda pœna ordinaria raptûs, sed alia mitior. Sed etsi puella consentiens abducta sit, parentibus ejus ignorantibus, committitur raptus, quia sine consensu eorum est abducta. Idémque est, si sine consensu, & voluntate Tutorum sit abducta, *n.* 5. Quod autem dictum est, esse raptum, si puella volens abducatur è domo parentum, ipsis invitis, vel etiam ignorantibus, quamvis mitiùs puniatur, id limitari debet, nisi tractatus de matrimonio ineundo præcesserit, *n.* 6. Nam si vir volens contrahere matrimoniū cum puella, ipsam rapiat, eâ consentiente, sed invitis parentibus, & postea matrimonium cum illa contrahat, illud tenet, & si fuerit consummatum, non potest illa professionem emittere in Religione, sine consensu viri; potest autem constare matrimonium contractum fuisse, per probationes viri, vel confessionem mulieris, *c. pen. h. t. cit. n.* 6. Ut raptus mulieris, invitis parentibus factus, non sit obnoxius pœnis, duo requiruntur, nempe ut puella in abductionem sui consenserit, & ut sponsalia saltem de futuro præcesserint, quamvis non requiratur, ut matrimonium sit actu secutum, *n.* 7. Cur de Jure Canonico non censeatur committi raptus, nec puniatur, si puella volens abducta sit, etsi reclamantibus parentibus? *cit. n.* 7. Uxor Religionem professa sine viri licentia, ei ipsam repetenti restituenda est, si in judicio fateatur, ante ingressum in Religionem contractum

tractum fuisse matrimonium, *cit. c. pen. h. t. n.* 8. Si quis puellam, cum qua contraxit matrimonium per verba de præsenti, per vim capiat ad consummandum cum ea matrimonium, ante duos menses jure sibi concessos ad deliberandum de ingressu Religionis, verè raptor est, & ut talis punitur, *cit. num.* 8. Secunda conditio requisita ad incurrendas pœnas raptûs est, ut fiat causâ libidinis execendæ, alioquin si ex quacunque alia causa fiat, non est raptus, qui propriè est species luxuriæ. Imò etiam solus conatus ad rapiendum puniri debet, etsi effectus secutus non sic, quia rapiens non potuit perficere, non autem pœnâ ordinariâ, sed arbitrariâ, *n.* 9. Tertia conditio est, ut mulier traducatur de loco ad locum, & ideo si quis per vim extorqueat copulam à virgine, vidua, vel conjugata, non traducendo illam ab uno loco ad alium, non potest puniri pœnâ raptûs, sed stupri violenti, vel adulterij, quia non est raptus, sed stuprum. Debet autem fœmina deduci de una domo in aliam, seu loco in alium, animo illam abducendi à loco, in quo habitabat, *n.* 10. Hæc autem violenta abductio de loco ad locum, non requiritur in foro conscientiæ, sed sufficit, si ei vis inferatur ad extorquendam copulam, *n. eod.* Quarta conditio est, ut mulier capta sit honestæ vitæ: nam qui rapit publicam meretricem, non incurrit pœnas raptûs ordinarias, & in foro conscientiæ, etiamsi publica meretrix violenter abducatur. Quando si fœmina etiam meretrix violenter abducatur, censeatur esse raptus, & non simplex fornicatio, *n.* 11. An vice versâ etiam fœmina rapiens virum, vel aliam fœminam, libidinis causâ, incurrat pœnas raptûs? Resp. probabilius est, non incurrere, quamvis coram DEO, & in foro conscientiæ uterque raptus contineat malitiam specie distinctam à simplici fornicatione, *n.* 12. Et habent pœnæ raptûs locum, non solùm in viris rapientibus fœminas, sed etiam mares & pueros, libidinis causâ. Item in eo, qui virginem impuberem, & necdum viripotentem per vim capuit, & corrupit, *n.* 13.

§. III. *De matrimonio contracto inter raptorem, & raptam.*

Quær. I. An matrimonium inter raptorem, & raptam contractum sit ipso jure irritum, vel saltem prohibitum, & illicitum? Resp. de Jure Civili est etiam invalidum. At de Jure antiquo Decretalium rapta cum raptore potest licitè, & validè inice matrimonium, etiamsi priùs dissenserit, si postea liberè consenserit, dummodo sint personæ legitimæ, sive aliàs habiles ad matrimonium inter se contrahendum, *c. ult. h. t. n.* 14. etiamsi rapta non sit adhuc constituta, extra potestatem raptoris, *n.* 15. etsi raptus alienæ sponsæ Jure antiquo Canonico non sit impedimentum dirimens matrimonium; impedit tamen etiam hodie contrahendum, ita ut raptor nec cum rapta, nec cum alia quacunque inire possit matrimonium, sicut nec sponsa rapta. Id verò intelligendum est solùm, si quis alienam sponsam de præsenti rapiat, sive illa sit virgo, sive corrupta; & sive matrimonium fuerit consummatum, sive ratum tantùm: non autem si capiatur sponsa de futuro, *n.* 16. Quær. An rapta nubens raptori amittat bona raptoris, quæ aliàs ipsi captæ, secundùm LL. Civiles acquiruntur? Resp. probabilius est, mulierem bona raptoris, ob matrimonium cum eo initum, secundùm Jus Canonicum, non amittere, sed lucrari, *n.* 17.

§. IV. *Quid Jure novo Concilij Tridentini statutum sit circa matrimonium inter raptorem & raptam, & quæ pœnæ ob illum raptum sint decretæ?*

De hoc extat Decretum Concilij Tridentini, quod refertur, *n.* 18. Matrimonium contractum inter raptorem, & raptam, quamdiu hæc sub potestate raptoris manet, nec ab illo separata est, & in libero, ac tuto loco constituta, est omnino irritum, *n.* 19. Excommunicatio, quam incurrunt raptores, & consilium, auxilium, vel favorem eis præbentes, est latæ sententiæ, non tamen ejus absolutio est reservata Papæ: reliquæ verò pœnæ à Concilio inflictæ raptoribus non incurruntur, nisi post sententiam Judicis, nempe perpetua infamia, & inhabilitas ad omnes dignitates, item pœna depositionis à statu Clericali, & pœna dotationis raptæ, *n.* 20. Raptor incurrit etiam irregularitatem, ante sententiam Judicis, *n.* 21. Is, qui rapuit per vim fœminam, non animo contrahendi cum illa matrimonium, sed solius libidinis causâ, vel ex alia, non incidit in pœnas raptûs à Concilio statutas, *n.* 22. Hinc colligitur primò, nomine raptoris hic non tantùm is, qui per seipsum rapit, sed etiam cujus nomine, vel mandato, vel ad cujus petitionem raptus fit, comprehenditur, ita ut matrimonium à tali initum sit invalidum; non autem in pœnas ordinarias raptûs incidit, qui fœminam rapit, ut alius cum ea matrimonium ineat, *n.* 23. Secundò, sub nomine raptûs comprehenditur hic raptus cujuscunque fœminæ, sive virgo sit, sive corrupta, sive etiam meretrix, & inhonesta, modò capiat causâ ineundi cum illa matrimonium. Tertiò, incurruntur pœnæ raptûs, sive secuta sit copula cum rapta, sive non. Quartò, si mulier violenter sit rapta, etsi non sit perducta ad locum destinatum, *n.* 24. In quibus casibus non habeant locum dictæ pœnæ Concilij Trident. *num.* 25. *& tribus seqq.* Sicut autem matrimonium, ita & sponsalia inter raptorem, & raptam, quamdiu hæc in potestate raptoris manet, validè contrahi non possunt. Denique accusatio criminis raptûs non finitur quinquennio, sicut adulterium, vel alia delicta enormia, *n.* 29.

§. V. *De rapina, & raptoribus rerum, seu bonorum, eorumque pœnis Iure Civili statutis.*

Quær. I. Quid sit rapina, & quis dicatur raptor? Resp. rapina propriè sumpta, prout est crimen vicinum furto, est injusta rei alienæ mobilis, vel se moventis per vim ablatio, & quomodo raptor à prædone, sive publico latrone differat, *n.* 30. Item quomodo rapina differat à furto, *n.* 31. Quær. 2. Quæ pœnæ statutæ sint Jure Civili in raptores rerum, seu bonorum, ex enumerantur, *n.* 32.

§. VI. *Quomodo puniantur raptores bonorum, secundùm Ius Canonicum?*

Inprimis rapientes, vel deprædantes in aliena Diœcesi sunt excommunicandi ab Episcopis, seu Prælatis illius loci, nec exire possunt è Parochia, ubi rapinas exercuerunt, donec plenè satisfaciant, & significandum est proprio Episcopo, eos excommunicatos esse, ne illos recipiat, donec restituant rapta in loco, ubi rapuerunt, c. 1. *h. t. n.* 33. Ratione delicti commissi in alieno territorio, subjicitur quis Judici loci, in quo deliquit, etiam quoad pœnas spirituales,

quibus ligatur anima, ita ut ab ipso excommunicari possit: idque procedit in foro externo, non autem in foro interno pœnitentiæ, in quo reus absolvi debet à proprio Parocho, *n.* 34. Præterea pœnitentia non est concedenda ei, qui violenter rapuit, vel deprehenditur manifestè Ecclesiam violâsse, nisi priùs ablata restituat, si potest: & si non potest, nisi plenam securitatem emendandi, seu satisfaciendi præstiterit: tunc enim potest admitti ad pœnitentiam, & si moriatur, concedi ei sepultura, aliàs secus. Quòd si Presbyteri, vel Clerici præsumpserint prædictis concedere pœnitentiam, sive in vita, sive in morte, vel interesse eorum sepulturæ, vel acceptare eorum eleemosynas, vel participare de rapinis eorum, deponendi sunt ab officio, & beneficio, quamvis contritis non sit denegandum Viaticum, *c.* 2. *h. t. n.* 35. Declaratur, *n.* 36. Hoc specialiter statutum est in odium rapinæ, ut quamvis eum, qui rapuit, in mortis articulo pœniteat, si tamen non satisfaciat, etsi non possit, adhuc puniatur, *n.* 37. Clerici raptores, vel participantes in rapina, vel si contra ipsis prohibita fecerint, deponi debent ab Ordine, & privari etiam beneficio, *cit. n.* 37. Denique præsumentes rapere, vel spoliare rebus, Christianos navigantes excommunicari debent. Illi etiam, qui naufragos spoliant bonis suis, nisi ablata restituerint, ipso jure, seu facto sunt excommunicati, *c.* 3. *h. t. n.* 38. *&* 39. Ab hac excommunicatione potest Episcopus absolvere, *cit. n.* 39. Præterea in Bulla Cœnæ Domini excommunicantur omnes piratæ maritimi, & præcipuè discurrentes per mare Ecclesiæ Romanæ, & eorum fautores, receptatores, & defensores, *n.* 40. Quinam præterea prædictam excommunicationem incurrant, vel non, *cit. n.* 40. Alia excommunicatio habetur in eadem Bulla Cœnæ Domini, de qua *n.* 41. quinam hanc posteriorem excommunicationem non incurrant, *n.* 42.

§. VII. *De potestate, quam habent Prælati Ecclesiastici judicandi de raptu, & aliis criminibus, eáque puniendi.*

Episcopi, aliique Prælati Ecclesiastici possunt ex delegatione Principis, qui Superiorem in temporalibus non habet, de raptu, & aliis criminibus judicare, eósque punire in pecunia, & etiam flagellis afficere, ita tamẽ ut in vindictam sanguinis non transeant. Quòd si verò crimen tam grave sit, ut mereatur pœnam mortis, vel mutilationis, relinqui debet puniendum Regi, aut alii Principi supremo, *c.* 4. *h. t. n.* 43. Prælati Ecclesiastici, & alii Clerici possunt in causis laicorum etiam criminalibus, in quibus pœna sanguinis non infligitur, esse Iudices delegati, *n.* 44. Potest Iudex Ecclesiasticus ob delicta infligere pœnam etiam corporalem, nempe carceris, flagellorum, verberum, imò & pœnam sanguinis, modò non sit crudelis, & gravis, vel ex qua timeatur periculum mortis, vel mutilationis. Potest quoque Iudex etiam delegatus, pœnam capitalem commutare in pœnam pecuniariam, vel aliam temporalem, aut corporalem, *n.* 45. An Episcopi possint punire laicos in eorum Diœcesi existentes propter crimen, etiam jure proprio, & ex vi spiritualis, seu Ecclesiasticæ jurisdictionis suæ, & non tantùm vi delegatæ à Principe, *n.* 46. Quando causa delegata, civilis, vel criminalis, non potest expediri à Iudice delegato, ea remittenda est ad delegantem, *cit. n.* 46.

SECTIO II. *De Incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum, quæ est altera pars Rubricæ hujus Tituli.*

§. I. *De Incendiariis, eorúmque pœnis.*

QUÆST. I. Quis sit, & dicatur incendiarius? Resp. Is, qui scienter, & studio, sive dolo domum, vel prædium, sive rusticum, sive urbanum, vel aliam rem alienam incendit, vel ad hoc mandatum, auxilium, vel consilium dedit, *n.* 47. Qu. 2. Quâ pœnâ sit afficiendus incendiarius, secundùm LL. Civiles? Resp. De his agitur, *n.* 48. Et quæ sint pœnæ Incendiariorũ de Iure Canonico? Resp. omnes Incendiarii Ecclesiarum, vel locorum Religiosorum, seu piorum, imò & cœmeteriorum, & locorum, quæ contigua sunt intra 30. passus, sunt ipso jure excommunicati. Incendiarii verò aliorum ædificiorum profanorum, & mandantes, auxilium, vel consilium dantes sunt excommunicandi, & tenentur ad omne damnum resarciendum, *n.* 49. Clericis Incendiariis nulla pœna est statuta Iure Canonico, ideóque arbitrio Iudicis sunt puniendi, *n.* 50. Alia Canonica pœna imponitur Incendiariis, nempe privatio Ecclesiasticæ sepulturæ, nisi Incendiarius in morte pœnitens, & absolutus obeat, tunc enim in loco sacro sepeliri potest, & hæredes ejus debent pro damnis illatis plenè satisfacere ex bonis relictis, *c.* 5. *h. t. n.* 51. declaratur *n.* 52. An, & quâ ratione hæredes debitoris teneantur exonerare conscientiam defuncti, & solvere debita, ut hic liberetur à pœnis purgatorii, *n.* 53.

§. II. *De violatoribus Ecclesiarum, & eorum pœnis.*

Quinam sint, & dicantur violatores Ecclesiarum, & quâ pœnâ sint afficiendi? Resp. Violatores hic propriè dicuntur, qui Ecclesias, vel alia loca religiosa, & pia violenter effringunt, & spoliant, in quos decreta est pœna excommunicationis, quam ipso jure incurrunt. Alii verò sacrilegi violatores Ecclesiarum, citra effractionem, ut si quis furetur calicem ex Ecclesia, sine violenta confractione, non incurrunt ipso facto excommunicationem, sed sunt excommunicandi per sententiam, *n.* 54. Non tantùm autem violenti raptores rerum, sed etiam Ecclesiarum violatores, si manifestè fuerint deprehensi, non debent admitti ad pœnitentiam, nisi priùs damna resarciant, vel de iis reparandis caveant, *c.* 2. *h. t. n.* 55.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.	*c.* 4. *n.* 43. *& tribus seqq.*
c. 1. *n.* 33. *& seq.*	*c.* 5. *n.* 51. *& duobus seqq.*
c. 2. *n.* 35. *& duobus seqq.*	*c.* 6. *n.* 6. *&* 7.
& n. 55.	*c.* 7. *& ult. num.* 14. 15.
c. 3. *n.* 38. *& seq.*	*&* 17.

TITULUS XVIII.
DE FURTIS.

§. I. *Quid sit furtum, & quotuplex?*

ASSERTIO I. *Furtum est contrectatio fraudulosa, lucri faciendi gratiâ, vel ipsius rei, vel etiam usûs ejus, possessionisve.* Clariùs verò, & breviùs definitur furtum: *est occulta acceptio rei alienæ, invito domino, n.* 1. declaratur utraq; hæc definitio, *n.* 2. *& quatuor seqq.*

Ass. 2.

Ass. 2. Furtum simplex aliud est manifestum, aliud non manifestum, & quid sit utrumque, exponitur, *num.* 7.

§. II. *Quibus modis, & à quibus committatur furtum, vel non?*

Generatim loquendo, non solùm is, qui rem alienam aufert, sibi acquirendi causâ, sed etiam qui contra voluntatem domini, contrectat, vel eâ utitur, furtum committere censetur, ut si creditor re sibi pignoratâ, vel is, apud quem res deposita est, eâ utatur, modò depositum signatum sit, si sit depositum quantitatis, non certæ speciei, & eo utatur depositarius, invito domino, *n.* 8. Secundò, si commodatarius re commodatâ ad alium usum, vel modum, quàm commodata fuit, utatur, invito domino, furti tenetur. Tertiò, qui rem alienam invenit jacentem in loco privato, vel in via publica, & lucri faciendi causâ sustulit, seu animo sibi retinendi, furti tenetur, sive sciverit, cujus sit, sive ignoraverit, *cit. n.* 8. Quartò, tenetur etiam furti mandans fieri furtum, eo secuto, vel dans consilium ad furtum faciendum, vel aliàs ministerium ad illud, aut auxilium præstat, modò furtum reipsâ sit secutum, & qui furem, vel res furtivas scienter receptant, easque occultant, *n.* 9. Quintò, filiusfam. si res paternas surripiat, verè etiam furtum committit, & servus auferens res domini, & socius si re communi utatur, invito socio, *n. eod.* Sextò, aliquando tamen etiam rei, suæ furtum quis committit, *n.* 10. Septimò, qui beneficium Ecclesiasticum, sine legitima Institutione, occupat, vel beneficia, quæ vacant ipso jure per adeptionem aliorum, quasi furtum committit, *cit. n.* 10. Præterea non solùm fur, sed etiam furti conscius, qui furem non indicat, reus est furti, si non indicet furem propter lucrum, quod ab eo consequitur, *c.* 4. *h. t. n.* 11. & 12. Denique etiam ille furti reus est, qui ob necessitatem famis, vel paupertatis alienam rem aufert: quod intelligendum est de necessitate modica, sive non gravi: nam qui propter necessitatem hujusmodi furatus fuerit cibaria, vestem vel pecus, pœniteat hebdomades tres, & si reddiderit, non cogatur jejunare: quæ tamen pœnitentia ei remittitur, si statim restituat, quod accepit, *c.* 3. *h. t. n.* 13. Si quis in extrema necessitate constitutus, ob periculum mortis, vel gravis infirmitatis res alienas sibi necessarias accipiat, maximè cibaria, non peccat, sed excusatur ab omni culpa, & pœna. Idémque dicendum de valde gravi necessitate, etsi extrema non sit, *n.* 14. An qui in extrema necessitate constitutus abstulit rem alienam, postea locupletior factus teneatur ad ejus restitutionem? Probabilius est, quòd si extremè egens rem alienam ablatam consumpsit, non teneri postea restituere, etsi posset, *num.* 15. & 16. Quin imò etiam in valde gravi necessitate constitutus, si auferat res alienas, non tenetur illas restituere, etsi postea ditior factus sit, *n.* 17.

§. III. *De pœnis furti Iure Civili statutis.*

Quær. 1. Quænam sint pœnæ Civiles furti Jure communi Cæsareo statutæ? Resp. Pœna pecuniaria furti manifesti est, ut præter rem furto ablatam, solvatur quadruplum: furti verò non manifesti duplum, *n.* 18. Cui competat actio pœnalis furti, & quænam aliæ actiones rei persecutoriæ dentur contra furem, vel possessorem rei furto ablatæ? *cit. n.* 18. Quær. 2. Quænam sint pœnæ criminales furti simplicis? Resp. Jure Civili pro furto nec pœna mortis, nec mutilationis imponi potest, sed arbitraria: hodie tamen pœna capitalis ex consuetudine imponitur propter furtum, si sit magnum, vel sæpius iteratum. Ex Constitutione verò Imperatoris Friderici, si quis quinque solidos, aut plus valens fuerit furatus, hoc est, XII. grossos, vel unum aureum, suspendatur laqueo; sin minus, scopis, & forcipe excorietur. Denique Carolus V. statuit, ut fures, qui semel deprehensi fuerint in furto, præsertim non manifesto, & quod quinque florenos non excedit, leviùs; qui bis aut ter, severiùs, ultimóque supplicio puniantur, & ut plurimùm laqueo suspendantur, *num.* 19. Defenditur justitia Constitutionis Carolinæ, quòd fures in furca suspendere sit licitum, *num.* 20. An propter unicum etiam furtum, si qualitate, & quantitate magnum sit, possit inferri pœna mortis? *n.* 21. Ad imponendam pœnam mortis, saltem ex generali consuetudine requiritur, ut tria, vel plura furta commiserit, *n.* 22. Requiritur autem, ut tria illa furta, non continuato actu, sed diversis vicibus sint commissa, *n.* 23. Non est sufficiens indicium ad condemnandum aliquem de furto, quòd res furtiva apud ipsum sit reperta: fieri enim potest, ut quis bonâ fide rem furtivam emerit, vel alio titulo acquisiverit, *n.* 24. Non valet statutum, vel consuetudo, ut res furtivæ fisco adjudicentur, sed dominis, quibus sunt ablatæ, restituendæ sunt, *cit. n.* 24.

§. IV. *Quomodo puniantur furta Iure Canonico?*

Prima pœna Clerici furtum committentis est, ut ab Ordine, & Officio Clericali deponatur, & si contumax sit, & incorrigibilis, excommunicetur, ac tandem seculari Potestati tradatur, *n.* 25. Altera pœna est, quòd Clericus convictus, & condemnatus de furto infamis efficitur, *n.* 26. Unde fur manifestus aut convictus in judicio de furto, non potest, sine dispensatione, ad Ordines promoveri. At verò fur occultus, etiam sacrilegus, post restitutionem, & pœnitentiam peractam, ad SS. Ordines promoveri potest, dummodo aliàs sit idoneus, *c. ult. h. t. num.* 27. Quæ requirantur, ut possit fur promoveri ad Ordines, *n.* 28. Surripiens rem aliquam ex Ecclesia non est ipso jure, seu facto excommunicatus, *cit. n.* 28. Quæ pœna imponatur furibus, secundùm antiquos Canones pœnitentiales, *n.* 29. Fures & latrones, si in peccato occidantur, non est pro eis orandum: sed si in morte pœnituerint, non est eis neganda Communio, *c.* 2. *h. t. n.* 30. Quomodo intelligendum sit, quod dicitur in *c.* 2. *h. t.* ut fures confiteantur Presbytero, vel Diacono, *cit. n.* 30.

§. V. *De aliis diversis furtorum generibus, eorúmque pœnis.*

Quær. 1. Quid sit sacrilegium, & quæ pœnæ sint statutæ in fures sacrilegos? Resp. 1. Sacrilegium est furtum rei sacræ, idque tripliciter committitur: vel auferendo rem sacram de loco sacro, vel sacram de non sacro, vel non sacram de sacro, *n.* 31. Resp. 2. Jure Civili pœna furti sacrilegi est extraordinaria, & arbitraria, ita ut juxta furti, rei & personarum qualitatem, etiam ad mortem extendi possit, *n.* 32. Similiter Jure Canonico diversæ pœnæ sunt impositæ furibus, & prædonibus sacrilegis, quæ enumerantur, *cit. n.* 32. Item in *Extravag. unic. h. t. Inter commu-*

nes ſpecialis excommunicatio lata eſt in eos, qui furati ſunt theſaurum alicujus Eccleſiæ, *n.* 33. Crimen ſacrilegii, adeóque etiam crimen furti ſacrilegi eſt crimen mixti fori, ita ut illud Judex ſecularis, & Eccleſiaſticus punire poſſit, *n.* 34. Quær. 2. Quid ſit plagium, & quæ ſit ejus pœna? Reſp. Plagium eſt quaſi furtum, ſi quis furetur, vel abducat hominem liberum invitum, & eum vendat tanquam ſervum, vel ſi quis eum emat, *n.* 35. Quæ ſit pœna plagii, traditur, *n.* 36. Jure Divino Legis Veteris, qui ſciens liberum hominem vendit, morte punitur, *c.* 1. *h. t.* Ubi per mortem de Jure Canonico intelligitur non mors naturalis, ſed excommunicatio, vel etiam depoſitio ab Ordine, & Officio, *n.* 37. Non ſolùm autem qui ſciens vendit hominem liberum, ſed etiam qui emit, crimen plagii committit, & pœnâ mortis afficiendus eſt de Jure Civili, *n.* 38. Quær. 3. Quale crimen ſit peculatus, & quæ pœna illius? Reſp. Eſt furtum pecuniæ publicæ, vel rerum ad ærarium Reipubl. vel fiſcum Principis pertinentium, *n.* 39. Sub hoc crimine continetur etiam furtum pecuniæ ſacræ, & religioſæ, *num. eod.* Pœna hujus criminis hodie eſt arbitraria, *cit. num.* 39. Hoc crimen de Jure Canonico etiam committunt Clerici, qui loca Eccleſiaſtica ſibi appropriant, vel alienant, *cit. num.* 39. Quær. 4. Quale crimen ſit abigeatus, & quæ ſit ejus pœna? Reſp. Hoc crimine tenentur, qui pecora ex paſcuis, & gregibus abducunt, & deprædantur, & quæ ſit ejus pœna, *n.* 40. Et quæ pœna imponi poſſit de Jure Canonico, *n. eod.* Poſtremò inter graviora furta numeratur furtum commiſſum in incendio, vel naufragio, & quomodo puniatur, *n.* 41.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.	*c.* 5. *&* *ult. num.* 27. *& ſeq.*
c. 1. *n.* 37.	In Extravagant. Communibus.
c. 2. *n.* 30.	*Extravag. unic. n.* 33.
c. 3. *n.* 13. *& ſeq.*	
c. 4. *n.* 11. *& ſeq.*	

TITULUS XIX.

DE USURIS.

Sectio I. *De Uſuris in genere.*

Unde dicta ſit uſura, *n.* 1.

§. I. *Quid ſit uſura, & quotuplex?*

Assertio I. Uſura accipitur, vel pro conventione, ſeu contractu uſurario, vel pro lucro, quod ex contractu uſurario acquiritur. Primo modo ſumpta, eſt actus voluntatis interior, vel exterior conventio dandi, vel accipiendi lucrum aliquod temporale ultra ſortem, ex vi mutui principaliter. Secundo modo ſumpta eſt lucrum immediatè ex mutuo proveniens tanquam debitum, hoc eſt, incrementum, quod vi mutui intenditur, & accipitur ſupra id, quod mutuo datum eſt, *n.* 2. Uſura poteſt committi, vel per ſolum actum internum, cùm quis mutuo dat Titio centum, cum intentione ac ſpe recipiendi ab eo quinque ultra ſortem, quæ eſt uſura mentalis: vel per actum externum, cum quis mutuat alicui mille, cum expreſſo pacto reddendi ultra ſortem, 50. Nomine lucri autem hîc intelligitur pecunia, vel quæcunque alia res temporalis ac pretio æſtimabilis, *num.* 3. Unde colligitur, quando in pluribus caſibus particularibus committitur uſura, vel non? *num. eod.* Uſura propriè habet tantùm locum in mutuo, & non requiritur mutuum formale, & expreſſum, ſed ſufficit etiam virtuale, & implicitum, ex quo lucrum ultra ſortem provenit, *n.* 4. Aſſ. 2. Uſura dividitur primò, in mentalem, & realem. Mentalis eſt, quando quis mutuat eo animo, ut acquirat lucrum ex mutuo, ſed nullo interveniente pacto expreſſo, vel tacito de lucro. Uſura realis eſt, quando quis mutuat, cum pacto expreſſo, vel tacito accipiendi ultra ſortem lucrum ex mutuo, *num.* 5. Secundò, dividitur in expreſſam, ſeu formalem, & virtualem, ſeu palliatam. Illa eſt, quando expreſsè exigitur pretium pro mutuo. Virtualis eſt, cùm res venditur cariùs, vel viliùs, ob dilatam, vel anticipatam ſolutionem. Tertiò, uſuræ aliæ ſunt compenſatoriæ, aliæ punitoriæ, aliæ lucratoriæ, *cit. n.* 5.

§ II. *Quo jure uſuræ ſint prohibitæ?*

Uſuræ lucratoriæ, & propriè dictæ, ſive expreſſæ, ſive implicitæ, ſunt prohibitæ Jure poſitivo Divino, & Eccleſiaſtico, imò & naturali, *num.* 6. Idem etiam probatur ratione, *n.* 7. & 8. Solvuntur objectiones, & rationes, per quas probari videtur uſuras eſſe licitas, *n.* 9. & 4. *ſeqq.*

§. III. *An uſuræ licitè poſſint exigi, & accipi, ob favorem cauſæ piæ, vel aliud opus bonum, ſaltem diſpenſativè?*

Non debet quis crimine uſurarum involvi, ut redimat vitam captivorum, quia uſura in utroque Teſtamento eſt prohibita, nec poteſt in ea dari diſpenſatio, & ſi prohibitum eſt mentiri pro ſalvanda vita alterius, multò magis uſuram accipere, *c.* 4. *h. t. num.* 14. & 15. Etſi mutuare pecuniam ſub uſuris, ſemper ſit peccatum, & illicitum, etiam ſub prætextu boni operis, & inducere aliquem ad mutuandum ſub uſuris, eſt tamen licitum petere mutuum, & accipere ſub uſuris ab eo, qui ſine illis dare non vult, *cit. n.* 15. Non poteſt Imperator, vel alius Princeps ſupremus permittendo uſuras, facere licitas, ut ſine peccato exigi, vel accipi poſſint, ſed ſolùm permittere non puniendo. Imò nec S. Pontifex poteſt diſpenſando licitas facere uſuras, *n.* 16. Hinc graviter etiam peccant Principes Chriſtiani, & Poteſtates publicæ, ſi ſubditos ſuos cogant ad ſolvendas uſuras Judæis, quamvis poſſint permittere, ut uſuræ exerceantur à Judæis ad cavenda majora mala, & ſcandala, *n.* 17.

§. IV. *Utrùm dominium uſurarum transferatur in uſurarium?*

Quær. 1. An uſurarius acquirat dominium rerum, quas ſub uſuris accepit? Reſp. Si mutuatarius ſolvat uſuras, ita tamen ut nolit earum dominium transferre in uſurarium, tunc iſte non acquirit dominium earum. Quòd ſi pecunia, frumentum, vel vinum mutuò datum ſit ſub uſuris, & uſurarius illud permiſcuit cum ſuo frumento, vel vino juſtè acquiſitis, acquirit dominium eorum, *n.* 18. Eſt autem duplex ſententia. Prima ait, non acquiri uſurario dominium uſurarum, ſive ſint res uſu conſumptibiles, ſive non: & ſive ſint res mobiles, ſive immobiles, *n.* 19. Secunda ſententia affirmat, uſurarium acquirere dominium rerum per uſuram acquiſitarum, ſed revocabile, & inefficax, ita ut obligatus ſit reſtituere,

quic-

quicquid accepit injustè, *n.* 20. Quær. 2. An usurarius acquirat dominium earum rerum, quæ ex pecunia, vel alia re usuraria acquisivit? Resp. primò, si res usuraria sit pecunia, tunc rea, quas illâ pecuniâ comparavit, sibi acquirit, *n.* 21. Resp. secundò, si res usuraria sit fructifera, tunc usurarius non acquirit dominium fructuum inde perceptorum, secundùm primam sententiam: acquirit tamen juxta secundam sententiam, *n.* 22. Resp. tertiò, si usurarius res per usuram acquisitas vendat, licèt non transferat rerum dominium, secundùm primam sententiam, acquirit tamen dominium pretii, quia pretium rei usurariæ non est usurarium, modò emptor bonâ fide res illas emerit, *num.* 23. Solvuntur objectiones, *cit. num.* 23.

SECTIO II. *De pactis tum illicitis, & usurariis, quæ contractui mutui adjici nequeunt: tum licitis, quæ apponi possunt, absque usura.*

§. I. *De pactis, ob quæ contractui mutui adjecta is efficitur usurarius.*

Regula generalis est, quòd per omne pactum, per quod, præter sortem, imponitur mutuo aliud onus, sive nova obligatio ex justitia, redditur contractus mutui usurarius, *n.* 24. Quær. 1. An usurarium sit pro obligatione non repetendi mutuum, ante certum tempus v. g. annum, aliquid ultra sortem accipere, & de eo paciſci? Resp. Affirmativè *num.* 25. Quær. 2. An usurarium sit, si quis alterum ex pacto mutui obliget, ut is vicissim ei mutuet? Resp. Affirmativè *n.* 26. Ubi plures similes casus particulares resolvuntur. Quær. 3. An usurarium, sit mutuare cum pacto, ut mutuatarius ipsi mutuanti, vel alteri Officium publicum, vel beneficium conferat, vel impetret. Resp. Esse pactum usurarium, si ex obligatione justitiæ promittatur Officium publicum mutuanti, *n.* 27. Similiter usurarium est, si quis mutuet cum pacto, ut conferatur sibi, vel impetretur beneficium Ecclesiasticum, *n.* 28. Quær. 4. An illicitum sit mutuare cum pacto, ut mutuatarius remittat injuriam ipsi à mutuante illatam? Resp. Tale pactum esse usurarium, si exigatur, ut ratione mutui ex justitia remittatur injuria mutuatario illata, sive in bonis fortunæ, sive in honore, fama vel corpore, *num.* 29. Quær. 5. An sit usura mutuare cum pacto, ut mutuatarius obligatus sit ad fidejubendum pro mutuante? Resp. Esse, si obligatio fidejubendi petatur, ut pretium mutui, non ut conditio, *n.* 30.

§. II. *An mutuans aliquid ultra sortem, seu rem mutuò datam exigere, vel accipere possit, ratione damni emergentis?*

Duplex est interesse, unum damni emergentis, alterum lucri cessantis: quodnam dicatur interesse damni emergentis, & quod lucri cessantis, *num.* 31. Ass. 1. Mutuans potest licitè, & sine usura aliquid exigere, vel accipere, ratione damni emergentis, *n.* 32. Ass. 2. Si mutuatarius fuit in mora solvendi, & inde damnum passus est mutuator, tenetur mutuatarius ad compensationem illius damni, etiamsi hoc in pactum non sit deductum, *n.* 33. Quæ requirantur, ut mutuans possit aliquid exigere, vel accipere ultra sortem, ratione damni emergentis, *n.* 34. Si mutuator damnum non deduxit in pactum, non tenetur mutuatarius quidquam pro eo solvere, si non fuit in mora solvendi, *n.* 35. Qui mutuum sub usuris accepit, potest postea alteri licitè partem pecuniæ, vel etiam totam sub usuris mutuare, ut se indemnem servet, *n. eod.*

§. III. *An, & quomodo in mutuo aliquid licitè, & sine usura exigi, vel accipi possit ultra sortem, ratione lucri cessantis?*

ASSERTIO I. Si quis per vim metum, vel dolum injustè cogatur ad mutuandum, idcóque lucrum ei cesset, tum mutuans potest petere, ut illud sibi compensetur, etiamsi hoc in pactum non sit deductum, *n.* 36. Ass. 2. Sed etsi quis sponte mutuum dedit ad certum tempus, & mutuans ex eo, quòd in mora solvendi fuit debitor, lucrum amisit, debet id mutuanti resarciri, *n.* 37. Ass. 3. Licitum est etiam ab initio pacisci cum mutuatario, ut ultra sortem aliquid solvat, ratione lucri cessantis, quantum vir prudens æstimabit, *n.* 38. Plures conditiones requiruntur, ut pactum de exigendo lucro cessante, à mutuatario, sit licitum, & non usurarium, prima ponitur, *n.* 39. secunda, *n.* 40. *& seq.* tertia, *n.* 42.

§. IV. *An ratione periculi, cui mutuum exponitur, licitè possit aliquid ultra sortem exigi?*

Duo sunt casus, in quibus ratione periculi, aliquid ultra sortem in mutuo exigi potest, vel quia res ipsa mutuata subjacet periculis: vel quia periculum mutui provenit ex parte mutuatarii, *n.* 43. Ass. 1. Si mutuans aliquid ultra sortem exigat propter periculum, circa rem mutuatam, quod in se suscipit, & verè subest, idque in pactum deducat, id non est usurarium, sed licitum, *n.* 44. Ass. 2. Probabilius est, si mutuum sit periculosum, propter conditionem mutuatarii, posse pro periculo sortis aliquid ultra illam per pactum assecurationis exigi, sine usura, modò non exigatur tanquam conditio, sine qua mutuator non vult mutuare, sed mutuatarius sponte tale pactum ineat, *n.* 45. *&* 46. Qui naviganti, vel eunti ad nuptias certam mutuat pecuniæ quantitatem, eò quòd suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius censendus est. *c. ult. in princ. h. t. n.* 47. Variæ sunt expositiones hujus textûs, *cit. n.* 47. Proponuntur duæ expositiones probabiliores, *num.* 48. Ut licitus sit contractus assecurationis, requiritur, ut periculum sortis in pactum expressè, vel tacitè deducatur, *num.* 49. Licita est olla fortunæ, *num.* 50.

§. V. *An in mutuo licitum sit pactum, ut mutuatarius, si tempore statuto non solverit mutuum, teneatur certam pœnam solvere ultra sortem?*

Triplex est pœna, legalis, quæ lege, vel statuto; judicialis, quæ per Judicem; conventionalis, quæ pacto, sive mutuâ conventione imponitur, *n.* 51. Est autem licitum etiam in mutuo talem pœnam imponere, *cit. n.* 51. Quæ requirantur ut hujusmodi pœna licitè apponatur in mutuo, *n.* 52. Pœna conventionalis adjecta mutuo debet solvi, etiam ante sententiam judicis, in quo distinguitur à pœna legali, & judiciali, quæ non debentur, ante sententiam Judicis, *cit. num.* 52. Alius titulus accipiendi aliquid ultra sortem, est contractus cambii, qui adjicitur mutuo, *n.* 53.

§. VI. *An pactum adjectum mutuo, ut res mutuata restituatur in eadem mensura, & bonitate, etiamsi pretium ejus creverit, sit usurarium?*

In hac re certum est primò, si tempore mutui dati

dati æquè dubium sit, an tempore solutionis pretium tritici, v.g. vel vini, crescet, vel decrescet, licitè potest exigi, ut totidem mensuræ tritici, vel vini ejusdem bonitatis reddantur, etsi postea pretium utriùsque creverit, *n. 54.* Secundò, si mutuans triticum, vel vinum servaturus sit in illud tempus, quo ejus valor crescet, tum licitum est pactum, ut reddatur triticum, vel vinum in eadem mensura, ac bonitate, quâ datum est, *n. eod.* Tertiò, si certò, vel saltem probabiliter prævideatur triticum postea minus valiturum, tum mutuans licitè, & sine usura potest pacisci, ut plures scaphæ tritici, vel urnæ vini sibi reddantur, quæ adæquent præsentem valorem tritici vel vini, quod nunc dat, sive illud venditurus fuisset, vel consumpturus, sive servaturus in tempus, quo decrescet pretium, *n. 55.* Quartò, illicitum est pactum, per quod mutuans obligat mutuatarium, ut non antea reddat mutuum, quàm pretium tritici creverit, *n. 56.* Non est usura vetus triticum mutuare cum pacto, ut postea reddatur novum, si vetus tunc tantum valeat, quantum postea valebit novum, vel speratur valiturum; aliud est, si triticum vetus minus valeat, quàm postea valiturum sit novum, & mutuatarius vetus triticum accipiat, cum pacto reddendi novū, *cit. n. 56.* Qu. 1. An quando probabiliter prævidetur tritici pretium postea augendum, licitum sit illud mutuare eo pacto, ut postea aucto pretio, in eadem mensura, & bonitate reddatur? Resp. si certum sit, vel saltem probabile, triticum v.g. pluris valiturum, tempore solutionis, quàm modò valeat, non potest mutuans exigere, ut postea reddatur in eadem mensura, etsi terminus solutionis sit præfixus: sed tantùm, ut reddatur in eadem mensura, quæ adæquabit pretium tritici, quod erat tempore traditionis, *n. 57.* Qu. 2. Si in contractu mutui nihil sit conventum de reddenda eadem mensura, vel potiùs valore rei mutuatæ; ad quid restituendum obligatus sit mutuatarius? Resp. cum distinctione tradita, *n. 58.*

SECTIO III. *De usuris, quæ committuntur in venditione, & emptione, & an contractus censualis sit usurarius?*

§. I. *An sit usura, rem pluris justo pretio vendere, ob dilatam pretij solutionem: & vicissim rem minoris emere, quàm valet, quia præsenti pecuniâ emitur?*

ASSERTIO I. Rem pluris vendere, quàm valeat, eò quòd differatur solutio pretij, est usura ex natura rei, & in foro conscientiæ, nisi dubium sit, an tempore solutionis res pluris, vel minus valitura sit: quamvis in foro externo sic vendens tanquam usurarius conveniri, & condemnari non possit, *num. 59.* Nam vendens rem plus, quàm valeat, dilatâ solutione, peccat contra justitiam, nisi dubium sit, an merces venditæ plus, vel minus valituræ sint tempore solutionis, & venditor non erat venditurus, tempore, quo vendidit, *c. Invigilant. 6. h. t. num. 60.* Præterea usurarius mentalis, qui sine pacto, eo animo mutuat, ut plus aliquid ultra sortem accipiat, aliàs non mutuaturus, in conscientia tenetur restituere, si ex eo aliquid sit consecutus, *c. Consuluit. 10. h. t. n. 61.* Unde tem cariùs, ob dilatam solutionem pretij, vendens, etiam in foro conscientiæ, excusatur ab usura, si tempore traditionis dubium erat, an res pluris, vel minoris valitura esset, tempore solutionis. Item qui dat v.g. decem aureos, ut alio tempore sibi reddantur decem mensuræ tritici, vini, vel olei, quæ si tempore contractûs plus valeant, attamen dubium sit, an tempore solutionis plus, vel minus sint valituræ, non est censendus usurarius, *c. ult. §. Ille quoque. h. t. n. 62.* Præterea ut sit licita venditio rei majore pretio, quàm in præsenti valet, ob dilatam solutionem pretij, requiritur, ut venditor non esset aliàs tempore contractûs venditurus frumentum, vel aliam rem, sed servaturus, usque ad tempus solutionis, *c. ult. §. fin. h. t. n. 63.* Prædictæ venditiones sunt periculosæ, excusantur tamen ab usura interdum, ratione damni, quod aliàs passurus esset, qui cariùs vendit, vel lucri, quod amissurus esset, *cit. n. 63.* Assert. 2. Sicut venditor, ita & emptor, qui rem minoris emit, quàm nunc valeat, eò quòd præsenti pecuniâ emat à venditore, censetur usurarius, *n. 64.*

§. II. *De venditione, & emptione censuum, sive redituum annuorum in genere.*

QUÆR. I. Quid sit census? Resp. Census hoc loco accipitur pro jure percipiendi annuum reditum, seu pensionem ex re, vel persona alterius, & venditio, ac emptio hujusmodi juris vocatur contractus censualis, *num. 65.* Qu. 2. Quotuplex sit census? Resp. census, ratione modi dividitur in reservativum, & consignativum, & quis sit reservativus, quis consignativus, *n. 66.* Census consignativus dividitur primò in censum realem, & personalem, & quis sit realis, quis personalis, quis mixtus, *cit. n. 66.* Secundò, dividitur census consignativus, ratione temporis, quo pensio solvi debet, in perpetuum, & temporalem. Tertiò, ex parte rei in censum fructuarium, & pecuniarium. Quartò, ratione pacti in censum irredimibilem, vel redimibilem, *cit. n. 66.* Jam ergo gravissima quæstio est, an emptio, & venditio censuum, seu redituum annuorum sit usuraria, an verò licita, & justa, *cit. n. 66.*

§. III. *An licitus sit census realis, sive perpetuus, sive temporalis, tam redimibilis, quàm irredimibilis: an verò sit usurarius, & illicitus?*

ASSERTIO I. Contractus censualis, seu census realis, sive perpetuus, sive temporalis, etiam vitalitius, & redimibilis, per emptionem, & venditionem constitutus, non est usurarius, sed licitus, ac justus, modò pretium sit justum, quale est, quod vel lege taxatum est, vel consuetudine approbatum, *n. 67.* Idque probatur, *n. 68.* Assert. 2. Contractus censualis, sive emptio, & venditio censûs realis, perpetui, & irredimibilis, justa, & licita est jure naturæ, sive sit census fructuarius, sive pecuniarius, *n. 69.* Ass. 3. Emptio, & venditio censûs realis temporalis, sive ad incertum tempus, v.g. ad vitam ementis, sive ad certum tempus, v.g. decem annos, est licitus, ac justus, *n. 70.* Assert. 4. Emptio, & venditio censûs realis redimibilis ex parte venditoris, est licita; quin imò probabiliter licitus est census realis utrinque redimibilis, adeóque etiam ad arbitrium emptoris, *n. 71.* Quædam circa censum utrinq; redimibilem notanda, *n. 72.* Ass. 5. Contractus censualis realis utrinque redimibilis, adjecto etiam pacto assecurationis in perpetuum, non est iniquus, sed probabiliter defenditur, ac toleratur, *num. 73.*

§. IV. *An*

§. IV. *An licitus, & justus sit census personalis perpetuus, tam irredimibilis, quàm redimibilis, ex parte solius venditoris?*

Sermo est hic de censu personali, vl cujus venditor, sive emptor censûs solùm acquirit Jus percipiendi annuam pensionem: venditor verò censûs solùm contrahit obligationem personalem illam pensionem solvendi, *n.* 74. Iam ergo emptionem censûs merè personalis, secundùm se, & ex natura rei, licitam esse & justam, seclusâ legis humanæ prohibitione, affirmant plures DD. quæ probatur *cit. num.* 74. Contraria tamen sententia, quæ negat, censum merè personalem esse licitum, & justum, si pretium non adæquet cumulum pensionum solvendarum, tenent alij non minùs probabiliter. In praxi tamen etiam prima sententia damnari non potest, quippe quæ observatur in multis Provincijs, etiam in Germania, *n.* 75.

§. V. *Solvuntur argumenta, quæ contra justitiam contractûs censualis objici possunt.*

Res. ad primam, & secundam objectionem, *n.* 76. Resp. ad tertiam, & quartam objectionem, *num.* 77.

§. VI. *De conditionibus ad contractum censualem requisitis.*

Quær. I. Quæ conditiones requirantur jure naturæ, ut contractus censualis sit licitus, & justus? Resp. quatuor. Primò, ut constituatur in re frugifera, ex qua pensio debita solvi possit. Non solùm autem in re immobili, sed etiam in rebus mobilibus, etiam in pecunia, imò & persona, census constitui potest, *n.* 78. Secundò requiritur, ut justo pretio census ematur, quale est, quod vel lege, vel consuetudine, vel judicio prudentum virorum taxatū fuit, *n.* 79. Tertia conditio est, si res censui subjecta pereat, vel non ad tempus, sed in perpetuum infructuosa reddita sit, sive tota, sive ex parte, citra culpam tamen solventis censum: tum res perit, & infructuosa fit damno percipientis censum, secluso speciali pacto assecurationis, *n.* 80. Quartò, ut res censui subjecta, inscio emptore censûs, non alienetur, nec transferatur in alium, à quo pensio annua difficulter obtineri possit, *n.* 81. Qu. 2. Quæ conditiones requirantur ad justitiam contractûs censualis Jure positivo Ecclesiastico? Resp. hæ enumerantur, *n.* 82. quamvis non omnes sint necessariæ, *n.* 83. ad quos contractus prædictæ conditiones extendantur, vel non extendantur, *n.* 84.

SECTIO IV. *De Usuris, quæ committuntur circa pignora, & hypothecas.*

§. I. *An sit usura, si creditor fructus pignoris, seu rei oppignoratæ, non computet in sortem?*

Resp. fructus ex re pignori pro mutuo obligata percepti debent à creditore in pactum sortis debitæ computari, alioquin usura est. Unde si quis alicujus possessiones accepit in pignus, debet, si sortem suam ex fructibus pignoris jam recepit, deductis expensis, rem oppignoratam restituere debitori. Sin autem minus percepit ex fructibus pignoris, ita ut non æquiparentur sorti, eo recepto, debet res oppignorata domino restitui. Quòd si Clericus sit, qui crimen usuræ commisit, debet ab officio, & beneficio suspendi, seu potiùs deponi, *c.* 1. *h. t. n.* 85. Similiter Laici, qui recipiunt ex fructibus pignoris sortem principalem, deductis expensis, ad restituenda pignora suis dominis per censuram Ecclesiasticam sunt compellendi, *c.* 2. *h. t. n.* 86. Ubi etiam ratio redditur. Prædicta declarantur, & explicantur, *num.* 87. Fructus rei oppignoratæ non tantùm percepti, sed etiam qui percipi potuerunt, sed non sunt percepti, computari debent in sortem principalis debiti, *n.* 88. Fructus restituendi, vel in sortem principalem à creditore sunt computandi, deductis priùs expensis, *n. eod.*

§. II. *Ex quibus causis creditor non tenetur fructus rei oppignoratæ in sortem computare ad vitandam usuram?*

Tres sunt Tituli, seu causæ, ob quas licitè, & citra usuram fructus rei oppignoratæ à creditore percipi possunt, non computando eos in sortem. Prima est, si beneficium Ecclesiasticum fuerit, quod redimendum hoc modo de manu laici videatur, *cit. c.* 1. *h. t. n.* 89. Secundus titulus, seu causa est, si creditori detur res in pignus, seu hypothecam, in qua creditor habet directum dominium, & debitor tantùm utile, ut si vasallus domino directo det feudum in pignus pro debito, tunc fructus percepti ex re oppignorata non sunt computandi in sorté, *c.* 8. *h. t. n.* 90. Idémq; locum habet in re emphyteutica, quam emphyteuta in pignus dat domino proprietatis, *cit. n.* 90. Ut autem dominus directus possit fructus illos percipere, tres conditiones requiruntur, quæ referuntur, *n.* 91. *& duobus seqq.* Tertius titulus, sive causa, ob quam fructus pignoris non computantur in sortem, est, si maritus pro dote uxoris sibi promissâ, loco pignoris accipiat prædium, vel aliam rem, ut ex ea fructus interim percipiat, sine imminutione dotis, non cogitur eos in sortem computare, *c. Salubriter.* 16. *h. t. num.* 94. Quæ sit vera ratio, ob quam fructus percepti ex pignore possint, sine usurâ, à marito retineri, sine obligatione computandi eos in sortem, & diminutione sortis, in quo varias rationes assignant DD. *n.* 95. Quæ sit verior & probabilior ratio, *n.* 96. deducuntur quædam corollaria, *n.* 97.

§. III. *An contractus, seu pactum Antichriseos sit illicitum, & usurarium, & an etiam montes pietatis usuram contineant?*

Pactum inter creditorem, & debitorem initum, ut tamdiu creditor fructus pignoris, salvâ sorte, lucretur, donec debitum solutum fuerit, illicitum est, & usurarium, ideòque damnatum Jure Canonico, *n.* 98. Quis dicatur mons pietatis, & quæ conditiones ad illum requirantur, *n.* 99. Sunt autem hujusmodi montes liciti, & immunes ab omni usura, si serventur conditiones præscriptæ, *n.* 100.

SECTIO V. *De obligatione restituendi usuras.*

§. I. *An, & quibus teneantur usurarij restituere usuras?*

Usurarij, qui sunt solvendo, cogendi sunt per pœnas Concilij Lateranensis usuras restituere ijs, à quibus acceperunt, vel eorum hæredibus, & in eorum defectum, pauperibus. Quòd si habeant bona ex usuris comparata, ea debent vendi, & pretium restitui ijs, à quibus usuræ sunt extortæ, *c. Cùm tu,* 5. *h. t. n.* 101. Usuræ primò debent restitui illis, à quibus sunt extortæ: & si hi non extent, vel inveniri non possint, restitui debent eorum hæredibus; & si etiam

illi

illi non extent, erogari debent pauperibus, vel Eccleſijs, aut alijs locis pijs, *n.* 102. In foro pœnitentiæ reſtitutio uſurarum fieri poteſt pauperibus ab ipſo uſurario: at in foro externo, uſurarius damnatus ad reſtitutionem, earum reſtitutio fieri debet judicio Epiſcopi, *n.* 103. An ſi poſtquam facta eſt reſtitutio uſurarum pauperibus, compareat is, à quo extortæ ſunt uſuræ, nihilominus obligatus ſit uſurarius ad reſtitutionem, *n. eod.* Si uſurarius, vel ejus hæres non habeat, unde reſtituere poſſit, excuſatur à reſtitutione ob inopiam, *n.* 104. An uſurarius habeat beneficium ceſſionis bonorum, ſicut alij debitores, *cit. n.* 104. An bona uſurarij etiam ex pecunia uſuraria acquiſita, ipſo jure, ſint tacitè hypothecata, ſive realiter obligata mutuatario pro ſolvendis uſuris, *n.* 105. Non ſolùm injuſtè acquiſita ex uſura, ſed etiam ex alijs contractibus injuſtis, ſi reſtitui non poſſunt dominis, vel eorum hæredibus, debent dari pauperibus, *n.* 106.

§. II. *An omnes uſurarij reſtituere teneantur uſuras, etiam hæredes eorum?*

Assertio I. Omnes recipientes uſuras obligantur ad reſtitutionem earum, & pœnis ad id cogendi ſunt, ſive laici ſint, ſive Clerici. Quinetiam ſeculares Principes debent Judæos, qui ipſis ſubſunt, cogere ad remittendas uſuras Chriſtianis; & hi ſub pœna excom̃unicationis tenentur abſtinere à commercijs, & communione Judæorum, niſi hi uſuras remittant, c. *Poſt miſerabilem.* 12. *h. t. n.* 107. Similiter Judæi compellendi ſunt ad reſtituendas uſuras extortas à Chriſtianis, aliàs hi per cenſuram Eccleſiaſticam cogantur ab eorum communione abſtinere, donec competenter ſatisfecerint, appellatione remotâ, c. *Quanto.* 18. *h. t. n.* 108. ubi etiam præcipitur, ut Judæi ſolvant decimas, vel oblationes ex domibus, & alijs bonis eorum, quæ priùs erant Chriſtianorum. Non ſolùm autem ad reſtituendas uſuras magnas, & graves, ſed etiam ad parvas, & moderatas compellendi ſunt Judæi, *cit. n.* 108. Aſſert. 2. Etiam hæredes uſurariorum, ſive filij ſint, ſive extranei, iiſdem pœnis cogendi ſunt ad reſtituendas uſuras, quibus cogerentur defuncti uſurarij, ſi adhuc viverent, c. *Tua.* 9. *h. t. n.* 109. Non tantùm in debito ex uſuris, ſed etiam in omni alio debito defuncti, & ex damno alteri injuſtè illato obligantur hæredes defuncti uſurarij ad ſatisfaciendum, *n.* 110. Bona uſurariorum non ſunt tacitè hypothecata pro uſuris reſtituendis, *cit. n.* 110. Quando plures ſunt hæredes uſurarij, non obligantur ſinguli ſolvere uſuras in ſolidum, ſed ſinguli ſolùm juxta portiones ſuas, quas ex hæreditate acceperunt, *n.* 111. Ponuntur duæ exceptiones, *n.* 112. An etiam legatarij in defectum hæredum, teneantur uſuras ſolvere, vel non? *num.* 113.

§. III. *Quinam, & quo pacto cooperantes ad uſuras exigendas, vel ſolvendas, teneantur ad reſtitutionem?*

Regula generalis eſt, omnes, qui ſe tenent ex parte uſurarij mutuantis, & ſunt cauſa efficax, cur mutuum non detur gratis, & ſine uſuris, peccant, & obligantur ad reſtitutionem, ſaltem in defectum uſurarij: illi verò, qui ſe tenent ex parte mutuatarij ſolventis uſuras, non obligantur ad reſtitutionem, niſi quando & eo modo, quo ipſe mutuatarius aliquando peccat, ratione ſcandali, *n.* 114. Quinam in ſpecie teneantur in defectum uſurarij ad reſtituendas uſuras, vel non teneantur, *n.* 115. *& duobus ſeqq.*

§. IV. *De quibuſdam exceptionibus, quas Uſurarij opponere poſſunt, vel ſolent contra petentes reſtitutionem uſurarum.*

Quær. I. An uſuræ injuſtè acceptæ reſtituendæ ſint ab uſurario, ſi hic excipiat, quòd ſibi ſponte, & ſine fraude ſint remiſſæ à mutuatario? Reſp. validam eſſe talem remiſſionem, adeóque nulla eſt obligatio reſtituendi uſuras, *n.* 118. Qu. 2. An contra debitorem petentem reſtitutionem uſurarum excipi poſſit, quòd juramento promiſerit, ſe ſoluturum uſuras, vel ſolutas non repetiturum? Reſp. non obſtante tali juramento, poteſt compelli uſurarius, ut vel remittat juramentum, ſi nondum ſolutæ ſint uſuræ, vel ut ſolutas reſtituat, c. *Tuæ.* 13. *h. t. n.* 119. idque declaratur, *n.* 120. Qu. 3. An is, à quo repetuntur uſuræ, poſſit objicere, ipſum quoque à ſe, vel ab alijs uſuras accepiſſe, eáſque non reſtituiſſe? Reſp. uſurarius repetens uſuras, quas ab eo alius extorſit, non auditur, ſi priùs ipſe non reſtituat eas, quas ab alijs accepit, quia fruſtra invocat legis auxilium, qui peccat in legem, c. *Quia fruſtra.* 14. *h. t. n.* 121. idq; declaratur, *n.* 122. *& tribus ſeqq.* Qui uſuras à ſe, vel ſuo parte extortas petit ſibi reſtitui, non auditur, ſi ipſe non reſtituat, quas ipſe, vel pater ſuus extorſit, ſi & ipſe ſit hæres, c. *Michaël.* 17. *h. t. n.* 125. idque declaratur, *n.* 126. Qu. 4. An conventus ſuper uſuris reſtituendis poſſit appellare, ne cogatur illas reſtituere? Reſp. ſi manifeſtus uſurarius appellet ad effugiendam reſtitutionem uſurarum, non eſt audiendus, c. *Quàm pernicioſum.* 11. *h. t. n.* 127.

§. V. *Aliæ duæ quæſtiones circa reſtitutionem uſurarum proponuntur, & reſolvuntur.*

Quær. I. Quænam in particulari reſtitui debeant ab uſurario? Reſp. hæc enumerantur in ſpecie, *n.* 128. Qu. 2. An, & quæ ab uſurario accepta, titulo gratuito, vel oneroſo, reſtitui debeant? Reſp. primò, ſi uſurarius non ſit ſolvendo, accepta ab eo per ultimam voluntatem, debent reſtitui creditoribus, *n.* 129. Secundò, ſi quis rem titulo, ſive lucrativo, ſive oneroſo acquiſivit ab uſurario, quamdiu extat in ſpecie, reſtitui debet, ad quemcunque poſſeſſorem devenerit, *n.* 130. Tertiò, ſi uſurarius res, quarum dominium habet, alienavit, ita tamen ut non ſit factus impotentior ad reſtituendas uſuras, non debent illæ ab accipiente reſtitui, *n.* 131. Quartò, ſi accipiens quocunque titulo res ab uſurario, probabiliter ignoravit, ipſum per talem alienationem fieri impotentem ad reſtituendas uſuras, non tenetur illas reſtituere, *n.* 132.

§. VI. *De uſura mentali, & obligatione reſtituendi ei annexa.*

Quær. I. Quæ intentio lucri accipiendi ultra ſortem ex mutuo conſtituat uſuram mentalem, cum obligatione reſtituendi? Reſp. primò, non eſt uſurarium intendere ex mutuo etiam principaliter, lucrum aliquod, quod ex gratitudine, ac liberalitate mutuatarij provenit, *n.* 133. Reſp. ſecundò, non licet etiam ſine pacto externo, intendere lucrum ſupra ſortem, quod detur tanquam pretium, & ex obligatione juſtitiæ in recompenſationem mutui, ſed per talem intentionem mutuans ſit uſurarius mentalis

talis

talis, etsi minùs principaliter id intendat, *num.* 134. Qu. 2. An usurarius mentalis teneatur ad restitutionem? Resp. quatuor modis potest mutuator aliquid accipere supra sortem à mutuatario. Primò, si mutuararius ex gratitudine, & mera liberalitate, aliquid ultra sortem det, & mutuans id accipiat, ut gratis, ac liberaliter datum, & tunc nulla committitur usura, nec ulla obligatio restituendi oritur. Secundus modus est, si mutuator intendat aliquid accipere, tanquam pretium mutui, & mutuatarius etiam det, tanquam debitum, ratione mutui: & tunc ex parte mutuantis intervenit usura, & is tenetur ad restitutionem, *n.* 135. Quare usurarius mentalis illa est, qui sine pacto, sed eo animo mutuat, ut ultra sortem aliquid recipiat, aliàs non mutuaturus: & hic in conscientia tenetur restituere, si quid accepit. Idémque est de non dante parabolam juramenti, nisi aliquid inde recipiat, & de vendente rem plus, quàm valet, ob dilatam in longum tempus pretij solutionem, c. *Consuluit*, 10. *h. t. n.* 136. Idque declaratur, *n.* 137. Tertius modus mutuandi est, si mutuatarius det lucrum ultra sortem, ut pretium ex mutuo debitum, sed mutuans bonâ fide illud accepit, ut datum gratis, ac merè liberaliter: & quomodo tunc restitutio facienda sit, vel non? *n.* 138. Quartus modus mutuandi est, si vice versâ mutuatarius aliquid supra sortem det gratis, & liberaliter, sed mutuator id ignorans accipiat intentione usurariâ, tanquam datum ex obligatione, ratione mutui, sine pacto tamen, de quo *n.* 139. Respondetur ad objectiones, *num.* 140.

SECTIO VI. *De Judice criminis usuræ, & probatione ejusdem, ac pœnis usurariorum.*

§. I. *Quis sit Judex competens in crimine usuræ, & quomodò probetur quis esse usurarius manifestus?*

Circa priorem quæstionem tres sunt sententiæ, *n.* 141. Verior est autem sententia, quòd usura sit crimen mixti fori, ita ut non solùm in quæstione facti, sed etiam juris, de hoc crimine cognoscere possit Judex Ecclesiasticus, & secularis inter laicos sibi subditos, *n.* 142. Quinam dicuntur manifesti usurarij, *n.* 143. Quibus modis probari quis possit esse usurarius manifestus? Primò, per evidentiam facti. Secundò, per confessionem propriam in Judicio. Tertiò, per idoneos testes. Quartò, per famam, & communem opinionem, *num.* 144. Quintò, per conjecturas, & indicia aperta, & evidentia. Unde Ordinarius loci potest procedere contra usurarios manifestos ex alijs argumentis, & indicijs evidentibus, eósque punire, si nullus alius adest accusator, c. *Cùm in Diœcesi.* 15. *h. t. n.* 145. declaratur *n.* 146. Probari etiam quis potest usurarius manifestus ex libris Rationum. Unde fœneratores, quando agitur de causa usuraria, per censuram Ecclesiasticam cogi possunt libros Rationum producere, *Clem. unic.* §. *Cæterùm. h. t. n.* 147.

§. II. *De pœnis Jure statutis in usurarios manifestos.*

Prima pœna est, quòd manifesti usurarij ipso jure sunt infames, *n.* 148. Secunda pœna est, ut si sit Clericus, & monitus non desistat, ab officio, & beneficio sit suspendendus, c. *Præterea.* 7. *h. t. n.* 149. Declaratur, *n.* 150. Tertia pœna est usurarij manifesti, si laici sint, excommunicari debent, donec debitè satisfaciant, *cit. c. Præterea.* 7. *h. t. n.* 151. Quarta pœna est, quòd usurarij manifesti non admittuntur ad Communionem Altaris, id est, ad perceptionem Eucharistiæ, *c.* 3. *h. t. n.* 152. Quinta pœna est, ne oblationes usurariorum recipiantur ab Ecclesia, *cit. c.* 3. *h. t. n.* 153. Sexta pœna est, ut si usurarij in eo peccato decesserint, Christianâ careant sepulturâ, *cit. c.* 3. *h. t. n.* 154. Usurarius non est sepeliendus in loco sacro, etsi hæres velit restituere usuras acceptas, vel de ijs restituendis cavere, *n.* 155. Licèt usurarij manifesti mandét in ultima voluntate, ut usuræ ab eis acceptæ restituantur, non tamen conceditur eis sepultura Ecclesiastica, donec satisfactum fuerit, vel nisi dent cautionem de restitutione facienda: qui autem tales in Ecclesia sepelire præsumunt, pœnam suspensionis, & excommunicationis incurrunt, *c.* 2. *h. t. in* 6. *n.* 156. declaratur *n.* 157. Septima pœna est, ut nullus intersit testamentis manifestorum usurariorum. Item ut nullus eos ad confessionem admittat, nec absolvat, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo caverint, *cit. c.* 2. §. *Nullus. h. t. in* 6. *n.* 159. Octava pœna est, testamentum quoque manifestorum usurariorum non valet, nisi factâ satisfactione, vel præstitâ de ea cautione, *cit. c.* 2. §. *fin. h. t. in* 6. *n.* 160.

§. III. *Proponuntur plures quæstiones circa Testamenta facta ab usurarijs manifestis, & resolvuntur.*

Quær. I. An non tantùm testamentum solemne, sed etiam aliæ ultimæ voluntates usurariorum manifestorum sint irritæ, ut Codicillus, vel legatum, vel donatio causâ mortis, si non restituerint usuras, vel de ijs restituendis, non idoneè caverint? Resp. affirmativè, *n.* 161. Qu. 2. An si manifestus usurarius, post conditum testamentum, iterum occultè exerceat usuras, testamentum ejus valeat? Resp. aliqui negant valere, alij verò affirmant, si pœnitentia, & cautio ficta non fuit, sed sincerè, & animo restituendi præstita fuit cautio, *n.* 162. Qu. 3. An si usurarius, post testamentum conditum, ante mortem usuras restituat, vel cautionem de ijs restituendis præstet, testamentum convalescat? Resp. affirmativè, *n.* 163. Nec obstant Regulæ Juris, quæ enumerantur, *n.* 164. Qu. 4. An si quis ante, vel post conditum testamentum, usuras exercuit, sed postea desinat eas exercere, non tamen restituat, nec cautionem præstitit de restituendo, ante mortem, testamentum ejus sit invalidum? Resp. affirmativè, *n.* 165. Qu. 5. An testamentum usurarij sit validum, qui primùm post mortem probatur publicè exercuisse usuras? Resp. probabile est esse validum, *n.* 166. Qu. 6. An testamenta Judæorum, qui sunt notorij usurarij, sint nulla? Resp. probabilius est esse invalida, si sine cautione præstita de restituendis usuris, sint condita, *n.* 167.

§. IV. *De alijs quibusdam pœnis usurariorum, iisque faventium.*

Præcipitur omnibus dominis Terrarum, & Universitatibus, ne permittant alienigenas in Terris suis conducere domos ad exercendas usuras, vel conductas habere, & ne quis eis ad hoc domos locet. Qui contrà fecerint, si sint Ecclesiastici majores, ut Episcopi, suspensionis: si verò sint minores personæ singulares, excommunicationis, si Collegium, vel Uni-

Universitas, interdicti sententiam, ipso facto, incurrant: & si per mensem in ea perstiterint, ipsorum Terræ sunt interdictæ, dum ibi ijdem usurarij habitant. Si verò sint laici, compellantur per Censuram Ecclesiasticam ab Ordinario ab hujusmodi excessu cessare, *c. 1. h. t. in 6. n. 168.* declaratur, *n. 169.* Præterea Officiales Communitatum facientes, aut dictantes, vel scribentes Statuta super usuris solvendis, non repetendis, vel non restituendis, vel judicantes secundùm illa: vel non delentes illa, si possint intra tres menses, de libris Communitatum, vel illa servantes sunt excommunicati, *Clem. Ex gravi. unic. h. t. in princ. n. 170.* Quinam hanc pœnam excommunicationis non incurrant, *n. 171.* Usurarij, præter prædictas pœnas, etiam alijs pœnis arbitrarijs, & extraordinarijs puniri possunt à Judice Ecclesiastico & seculari, *n. 172.* Denique si mutuo, vel alteri contractui per se licito adjectum sit pactum usurarium, non totus contractus vitiatur, sed solum pactum, & pro non adjecto habetur, *n. eod.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.	*c. 15. n. 145. & seq.*
c. 1. n. 85. 86. 87. & 89.	*c. 16. num. 94. & tribus seqq.*
c. 2. n. 86 & seq.	*c. 17. n. 125.*
c. 3. n. 152. & duobus seqq.	*c. 18. n. 108.*
c. 4. n. 14. & duobus seqq.	*c. 19. & ult. in princ. n. 47. & seq. §. Ille quoque, n. 62. & §. fin. n. 63.*
c. 5. n. 101. & pluribus seqq.	IN SEXTO.
c. 6. n. 60. & duobus seqq.	*c. 1. n. 168. & seq.*
c. 7. n. 149. & duobus seqq.	*c. 2. & ult. in princ. n 156. & duobus seqq. §. Nullus. n. 159. & § fin. n. 160. & seq.*
c. 8. n. 90.	IN CLEMENTINIS.
c. 9. n. 109. & duobus seqq.	*Clement. unic. in princ. n. 170 §. Cæterùm. n. 147. & §. fin. n. 6.*
c. 10. n. 61. 136. & 137.	
c. 11. n. 127.	
c. 12. n. 107.	
c. 13. n. 119 & seq.	
c. 14. num. 121. & tribus seqq.	

TITULUS XX.

DE CRIMINE FALSI.

§. I. *De crimine falsi in genere.*

Quær. I. Quid sit falsum, & quot modis committatur? Resp. falsum, seu falsitas in genere est veritatis immutatio. Ad crimen autem falsi tria requiruntur. Primò, ut pervertatur veritas. Secundò, ut id fiat dolo malo. Tertiò, ut fiat cum damno alterius. Committitur autem falsitas principaliter quatuor modis, dicto seu verbo, scripto seu scripturâ, re seu facto, usu vel abusu, *n. 1.* Qu. 2. Quæ sit pœna falsi? Resp. hodie est arbitraria: & crimen falsi committens in Judicio perdit causam, *n. 2.*

§. II. *De crimine falsi, quod committitur circa testes.*

Quær. I. Quando crimen falsi committitur circa testes? Resp. testis, qui falsum testimonium sciens, & dolo malo dicit, crimen falsi committit. Est autem hoc crimen falsi testimonij detestabile, quia testis falsus tribus personis est obnoxius, DEO, Judici, & innocenti, *c. 1. h. t.* ubi additur, quòd non solùm testis falsus est, qui mendacium dicit, sed etiam, qui veritatem occultat, *n. 3.* Quando in specie testis falsus teneatur de falso, *n. 4.* Qu. 2. Quæ sit pœna testis falsum deponentis in Judicio de Jure Canonico, *n. 5.* Quando hæc pœna ordinaria testis falsi non habeat locum, *n. 6.* An Clericus, qui dixit falsum testimonium coram Judice seculari, possit ab eo puniri, *n. 7.* An etiam pœnâ falsi sit plectendus, qui pro testimonio dicendo contra aliquem pecuniam accepit, etsi verum dixit: & quando Judex, vel Advocatus ut falsarius puniri possit, *n. 8.*

§. III. *Quibus modis falsantur Rescripta, seu Litteræ Apostolicæ?*

Novem modi, ex quibus cognosci potest falsitas in Litteris Papalibus, recensentur in c. *Licèt. 5. h. t. n. 9.* Existens in Curia non debet Litteras Apostolicas recipere, nisi de manu Papæ, vel ejus Officialium ad id deputatorum, nisi sint personæ tantæ auctoritatis, ut deceat, nuncium ad Cancellarium Papæ, vel ad Papam mittere, qui illas recipiat. Qui contrà fecerit, si est laicus, est excommunicandus: si Clericus, est suspendendus ab officio, & beneficio, *c. Dura. 4. h. t. num. 10. & 11.* Item habens Litteras falsas Apostolicas, si eas intra XX. dies non resignet, vel destruat, est excommunicatus, & à solo Papa absolvi potest, *cit. c. Dura. §. Adijcientes. h. t. n. 12. & seq.* Alius casus falsandi Litteras Apostolicas est, si in illis Papa Episcopum vocet dilectum filium, & non fratrem, vel quando uni scribit in plurali numero: falsitas autem Litterarum cognoscitur in Bulla, filo, charta, & stylo, *c. Quàm gravi. 6. h. t. n. 14. & 15.*

§. IV. *An Litteræ Papales, ob rasuram modicam in eis factam, possint argui falsitatis?*

ASSERTIO I. Si rasura etiam modica in Rescriptis Apostolicis, facta sit in loco suspecto, tales Litteræ redduntur falsæ, *n. 16.* Assert. 2. Si rasura sit modica, seu parvarum litterarum, in Litteris Papalibus facta in loco non suspecto, ea non reddit falsas tales Litteras. Si adversa pars obligavit se, sub periculo causæ, probare tales Litteras esse falsas, & tantùm ostendit hanc rasuram, nil probat, & causam perdit, cui liberè renunciavit, *c. ult. h. t. n. 17.* Ubi tres casus sunt distinguendi, *n. 18.* quæ tamen procedunt, si Litteræ Apostolicæ redditæ sint apertæ, secus si clausæ, *n. 19.* Sententia lata, auctoritate falsarum Litterarum Apostolicarum, non est executioni mandanda. Et quando Ordinarius loci videt Rescriptum Papæ esse arguendum falsitatis, non debet ei adhibere fidem, nec observare, quod per illud mandatur, sed detineri debet, qui Rescriptum præsentavit, *c. 2. h. t. n. 20. & 21.*

§. V. *De pœnis Jure statutis in falsantes Litteras, aut Bullas Apostolicas.*

Quær. I. Quas pœnas incurrant falsantes Litteras Papales, vel qui ijsdem utuntur? Resp. qui per se, vel per alios Litteras Apostolicas falsant, sunt excommunicati, & fautores eorum; & si sunt Clerici, officijs & beneficijs sunt perpetuò privati, & degradandi, ac tradendi Curiæ seculari, per quam puniantur ut laici falsarij. Qui verò falsis Litteris utitur, si Clericus est, officio & beneficio est privandus: si laicus, excommunicatus est, donec satisfaciat. Idémque est de ijs, qui falsas Litteras impetrant, *c. Ad falsariorum, 7. h. t. n. 22.* declaratur, & explicatur,

n. 23. &

num. 23. & 6. *seqq.* Quær. 2. Quæ pœna statuta sit in falsarios Litterarum Apostolicarum in Bulla Cœnæ Domini? Resp. Pœna excommunicationis, *num.* 30. Quænam notanda sunt circa hanc excommunicationem, *n.* 31. & 2. *seqq.*

§. VI. *An in dubio præsumendum sit, falsitatem esse commissam in Litteris impetratis à Sede Apostolica?*

Resp. Si quis impetravit Litteras Apostolicas habentes formam de simplici justitia, & in illis falsitas deprehendatur, non debet præsumi, quòd illas falsaverit, nec ideo puniri, quòd cognitâ falsitate iis uti destiterit, c. *Accedens.* 8. *h. t. num.* 34. declaratur *num.* 35.

§. VII. *De falsitatibus, quæ committuntur in aliis instrumentis, seu Litteris, & de pœnis falsantium sigillum Principis.*

Plures modi recensentur, quibus committitur crimen falsi circa instrumenta, seu Litteras, sive publicas, sive privatas, *n.* 36. & 37. Pœna autem Clerici falsantis sigillum Principis est, ut degradetur, & imprimatur character, seu signum, quo ab aliis discernatur: & in exilium, extra Provinciam, mittatur, *c.* 3. *h. t. n.* 38. declaratur *n.* 39.

§. VIII. *De falsatione monetæ, & aliis modis, quibus crimen falsi in aliis rebus committitur.*

Quær. 1. Quomodo, sive quibus modis falsetur moneta? Resp. Falsam monetam cudere dicitur ille, qui privatâ auctoritate, sine concessione Imperatoris, seu supremi Principis, monetam cudit, etsi aliàs probam, vel si adulterini nummi cudantur, *n.* 40. Quær. 2. Quæ pœnæ Jure sint statutæ in falsarios monetæ? Resp. Cudens falsam monetam igne comburendus est, & omnia ejus bona fisco addicuntur. Secundò, quæ sit pœna ejus, qui radit monetam, vel tingit. Tertiò, qui propriâ auctoritate cudit monetam, etsi justi ponderis, & materiæ, eâdem pœnâ plectendus est, quâ adulterinam monetam cudens. Quartò, qui monetam falsam sciens expendit, incidit in pœnam ordinariam falsi, *n.* 41. Qui monetam in Regno Franciæ, & locis vicinis falsificant in ære, vel pondere, vel figura, vel falsas monetas scienter introducunt, sententiam excommunicationis Papæ reservatam incurrunt, *Extravag. unic. Joann. XXII. h. t. n.* 42. Quæ sint pœnæ Alchimistarum, qui faciunt, vel fieri procurant fictum aurum, vel argentum, *Extravag. unic. h. t. Inter Communes n.* 43. Ad quam restitutionem teneantur, qui falsam monetam cudunt, *n.* 44. Quibus modis committitur crimen falsi in aliis rebus, *n.* 45.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 3.	c. 8. n. 34.
c. 2. n. 20.	c. 9. & ult. num. 17. & seq.
c. 3. n. 38. & seq.	
c. 4. in princ. num. 10. §. Adjicientes. nu. 12. & 13.	IN EXTRAVAGANT. Joann. XXII.
c. 5. n. 9.	Extrav. unic. n. 42.
c. 6. n. 14. & seq.	In Extrav. Communibus:
c. 7. n. 22.	Extrav. unic. n. 43.

TITULUS XXI.

DE SORTILEGIIS.

§. I. *An & quibus casibus sint licita sortilegia, vel illicita?*

Quæ sint, & dicantur propriè sortilegia, seu sortes. Eæ sunt triplices, divinatoriæ, consultoriæ, ac divinatoriæ, *n.* 1. Quær. 1. An liceat uti sortilegiis, seu sortibus divinatoriis? Resp. Illas esse superstitiosas, & illicitas, ideóque prohibitas Jure Canonico sub gravibus pœnis. Unde in c. 1. *h. t.* prohibentur sortilegia pro furtis inveniendis, vel divinationibus faciendis, sub pœnitentia 40. dierum, *n.* 2. & *seq.* Quær. 2. An licitum sit uti sortibus consultoriis? Resp. Eas esse quandoque licitas, *n.* 4. Quær. 3. An sit licitum uti sortibus divisoriis? Resp. Per se, & suâpte naturâ, non sunt illicitæ, sed licitæ, si ob necessitatem, vel utilitatem, aut justam causam fiant, *n.* 5. In quibus casibus in specie sortes hujusmodi sint licitæ, & approbatæ, *cit. num.* 5. & 6. Peraccidens tamen, & ob extrinsecas circumstantias adjunctas aliquando sunt illicitæ, & in quibus casibus in specie, *num.* 7.

§. II. *An sit licitus usus sortium ad Prælaturas, & alia beneficia Ecclesiastica?*

Resp. negativè. Unde in c. 3. *h. t.* prohibetur, ne Episcopus per sortes eligatur, *num.* 8. & 9. Non potest etiam alterutrius electio per sortes dirimi, si duo pari suffragiorum numero ad beneficium aliquod sint electi, *n.* 10. Sortes divisoriæ non sunt prohibitæ in electionibus ad dignitates, & Officia secularia, & temporalia, *n.* 11. Sed neque in electionibus Ecclesiasticis est prohibitum sortibus divisoriis uti jure naturali, sed solo Jure Ecclesiastico, *n.* 12. Imò etiam electio ad officia, & beneficia non est irrita ipso jure, etsi possit irritari, *cit. num.* 12. & 13. An licitum sit uti sortibus divisoriis ad decidendas lites, non solùm inter laicos, sed etiam Clericos, *num.* 14.

§. III. *De pœnis sortilegorum, & de Judice competente criminis sortilegii.*

Quær. 1. Quæ pœnæ Jure Canonico, & Civili statutæ sint in exercentes sortilegia, & divinationes? Resp. primò, si quis Sacerdos, vel alius Clericus per inspectionem astrolabii furta requirit, etsi bono zelo, & ex simplicitate, suspendi debet ad tempus à Divinis, & ab Altaris ministerio, *c.* 2. *h. t. n.* 15. & 16. Quæ sit pœna sortilegi, *n.* 17. & 18. Quær. 2. Quis sit Judex competens hujus criminis? Resp. Judex Ecclesiasticus, videlicet Episcopus, non tantùm quoad personas Ecclesiasticas, sed etiam laicos: non est tamen crimen merè Ecclesiasticum, sed mixti fori, adeóque de eo cognoscere potest etiam Judex secularis inter laicos, *n.* 19.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 2.	c. 3. & ult. n. 8. & pluribus seqq.
c. 2. n. 15.	

TITULUS XXII.

DE COLLUSIONE DETEGENDA.

Quær. 1. Quid sit collusio, & in quibus casibus com-

committatur? Resp. Collusio est inter actorem, & reum occulta, & fraudulenta conventio, per quam aliquando delicta manent impunita, vel etiam committuntur, *n.* 1. Quær. 2. Quid faciendum sit Judici, si actor, vel accusator, & reus in judicio inter se colludant? Resp. Si accusator desistat ab accusatione, potest Judex, imò debet ex Officio inquirere, an per collusionem destiterit, nec nè, *c.* 1. *h. t. n.* 2. Secundò, crimina semel audita non debent manere indiscussa, etiamsi accusatus cum accusatore in gratiam redierit, & à Judice puniri possunt, *c.* 2. *n.* 3. *h. t.* Tertiò, si reus absolutus sit per collusionem à criminibus, de quibus fuit accusatus, potest, si de hoc constiterit, de novo inquiri, & is accusari, *c.* 4. *h. t. n.* 4. *& seq.* Quær. 3. Quæ sit pœna Clericorum colludentium in causa beneficiali? Resp. Clerici, qui collusionem faciunt in causa beneficiali, ut si Beneficiarius patiatur se molestari ab alio, & postea quasi transegerit, actor cedat liti, & reus det illi pensionem cum futura successione, beneficiis privari debent, *n.* 6. *&* 7.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. 1. *n.* 2.	*c.* 3. *n.* 6. *& seq.*
c. 2. *n.* 3.	*c.* 4. *& ult. n.* 4.

TITULUS XXIII.
DE DELICTIS PUERORUM.

Quær. 1. An, & quomodo puniantur delicta puerorum? Resp. Infantes, qui necdum septimum ætatis annum excesserunt, excusantur à delictis, eorúmque pœnis, *n.* 1. Pueri verò, sive impuberes doli capaces puniuntur quidem ob delicta, ut furta, mendacia &c. sed mitiùs, *c.* 1. *h. t. n.* 2. *& seq.* Imò etiam puberes, sed minores XXV. annis mitiùs puniuntur, etiam in delictis gravibus, quàm pœnâ ordinariâ, *n.* 4. Quær. 2. An pater teneatur ex delicto filii impuberis? Resp. Pueri non debent ita severè puniri, sicut illi, qui sunt majoris ætatis, sive puberes, nec ob delictum filii impuberis pater debet puniri in pecunia, non obstante consuetudine loci, *c.* 2. *h. t. n.* 5. *&* 6. An per statutum, vel consuetudinem imponi possit ob homicidium, vel similia delicta tantùm pœna pecuniaria, *n.* 7.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. 1. *n.* 2. *&* 3.	*c.* 2. *n.* 5. *&* 7.

TITULUS XXIV.
DE CLERICO VENATORE.

Quær. 1. An, & sub quibus pœnis venatio, seu captio ferarum Clericis sit prohibita? Resp. Ea est prohibita personis Ecclesiasticis sub pœna suspensionis à communione, *c.* 1. *&* 2. *h. t. n.* 1. *&* 2. Non est autem prohibita Clericis venatio, si moderata sit, & non nimis frequens, etiam cum laqueis, & retibus, si fiat causâ necessitatis, vel utilitatis, vel sanitatis, & corporalis exercitii, vel etiam honestæ recreationis causâ, *num.* 3. *&* 4. Quær. 2. An etiam piscatio sit prohibita Clericis? Resp. Eam esse permissam Clericis, *n.* 5.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. 1. *n.* 1. *&* 3.	*c.* 2. *n.* 2.

TITULUS XXV.
DE CLERICO PERCUSSORE.

Quær. 1. An liceat Prælatis Ecclesiasticis percutere Clericos subditos? Resp. Episcopus Clericos delinquentes constitutos in minoribus Ordinibus etiam pro levibus culpis, in Majoribus verò nonnisi in gravioribus criminibus, verberibus punire potest, non quidem manibus propriis, sed per alium Clericum. Prælati verò inferiores Episcopo etiam pro levibus culpis possunt verberare suos subditos regulares, per se vel per alium Clericum, *n.* 1. Quær. 2. Quæ sit pœna Clerici alium etiam laicum illicitè percutientis? Resp. Clericus maxime in Sacris, si est percussor, & monitus non desistat, est deponendus, *c.* 1. *h. t. num.* 2. Prætereà prohibetur Episcopis, ne enormiter alios cædi faciant, alioquin duobus mensibus à celebratione Missarum suspenduntur, *c.* 2. *h. t. num.* 3. *&* 4. Quær. 3. An puniendus sit Clericus stans in pugna, seu conflictu, ex parte se defendentium, si ipse non percussit, vel læsit? Resp. Si in tali conflictu ab aliis aliqui sunt interfecti, tunc talis Clericus per biennium suspenditur à celebratione Missarum, c. 3. *h. t. n.* 5. Respondetur ad objectionem, *num.* 6. Clericus præsens in conflictu justo, in quo aliqui sunt occisi, sed sine ejus facto, vel consilio, potest ulteriùs ordinari, sed in Subdiaconum tantùm, *c.* 4. *& ult. h. t. n.* 7. *&* 8.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. 1. *n.* 2.	*c.* 3. *n.* 5. *&* 6.
c. 2. *n.* 3.	*c.* 4. *& ult. n.* 7. *&* 8.

TITULUS XXVI.
DE MALEDICIS.

§. I. *De maledicis, & maledictis in Papam, vel Imperatorem, eorúmque pœnis.*

Quær. 1. Quid sit maledictum, sive maledictio? Resp. Hic accipitur maledictio pro convitio, quando affirmatur de aliquo malum aliquod, v. g. quòd sit fur, *n.* 1. Quær. 2. Quæ sit pœna maledicentis Papæ? Resp. Maledicens Papæ sic est puniendus, ne deinceps contra Romanam Ecclesiam loquatur, & ut alii deterreantur, *c.* 1. *h. t. n.* 2. *&* 3. An à maledicente injuria sibi illata sit remittenda? *n.* 4. Clericus maledicens Papæ Judicis arbitrio est puniendus, *n.* 5. Prælatus Papâ inferior, si injuria ipsi illata contingat Ecclesiam suam, potest injuriantem punire, & excommunicare, *cit. n.* 5. Quær. 3. quâ pœnâ afficiendus sit maledicens Imperatori, vel alii Principi supremo? Resp. Puniendum esse pro arbitrio ipsius Principis, & quidem graviter, *n.* 6.

**

§. II. *De*

§. II. *De maledictione, ſeu blaſphemia in Deum, & Sanctos, eorúmque pœnis.*

Quær. 1. Quid ſit blaſphemia? Reſp. Eſt negare aliquid Deo, quod ei convenit, vel aliquid de Deo aſſerere quod ei non convenit, *num.* 7. Quær. 2. Quæ pœnæ Jure Canonico ſint ſtatutæ in blaſphemantes Deum, & Sanctos? Reſp. Olim in Veteri Lege erat pœna mortis. Nunc Jure Canonico Clerici ob hnc crimen deponendi ſunt ab Ordine, & Officio Clericali; laici verò eacommunicandi, *num.* 8. Quæ pœna ſit noviore Jure Canonico ſtatuta in blaſphemantes Deum, vel aliquem Sanctum, decernitur in c. 2. *h. t. cit. n.* 8. declaratur *n.* 9. 10. & 11. Aliæ præterea pœnæ ſtatutæ ſunt, tum in Clericus, tum in laicos blaſphemantes in Concilio Lateranenſi *Seſſ.* 9. ſub Leone X. *n.* 11. Quær. 3. Quæ ſit pœna blaſphemiæ de Jure Civili? Reſp. Eſt pœna mortis, ſi quis ex conſuetudine blaſphemet, & in hoc ſit incorrigibilis, *n.* 12. Blaſphemus etiam à teſtimnnio ferendo repellitur, *n.* 13. Quær. 4. Quis ſit Judex competens in hoc crimine? Reſp. Eſt crimen mixti fori, adeóque punire poteſt Judex Eccleſiaſticus etiam laicum, & ſecularis. *n.* 14.

SERIES CAPITVLORVM.

In Antiqnis. c. 2. & *ult. num.* 8. & *tribus ſeqq.* c. 1. *n.* 2. & *tribus ſeqq.*

TITVLVS XXVII.

DE CLERICO EXCOMMUNICATO, depoſito, vel interdicto miniſtrante.

§. I. *Quæ ſit pœna Clerici depoſiti miniſtrantis, vel exercentis actum Ordinis, vel Officii ſibi prohibiti: & quæ ſit pœna Clerici excommunicati, vel ſuſpenſi, vel interdicti celebrantis Divina Officia?*

Assertio I. Clericus depoſitus, ſive perpetuò remotus ab Ordinibus, & gradibus Eccleſiaſticis propter crimen, ſi celebret, vel actum Ordinis aut Officii, à quo eſt depoſitus, exerceat, excommunicari debet, c. 1. *h. t. n.* 1. & 2. Similiter Presbyter, vel alius Clericus degradatus, vel ab Officio depoſitus, ſi per contemptum præſumat miniſtrare in actu ſibi prohibito, & monitus ab Epiſcopo non deſiſtat, excommunicari debet, & qui cum eo communicaverit, eſt excommunicatus. Quòd ſi adhuc perſiſtat in eodem, per Poteſtatem ſecularem, ad requiſitionem Eccleſiæ, exilio damnetur, c. 2. *h. t. num.* 3. Aſſ. 2. Clerici excommunicati, ſuſpenſi, vel interdicti celebrantes Divina Officia, ſi moniti non deſiſtant, ſunt perpetuò deponendi, *c.* 3. *h. t. n.* 4. & 5. Quando multi excommunicati, interdicti, vel ſuſpenſi præſumunt celebrare Divina Officia, ſi non excedunt numerum XL. omnes ab Officio Sacerdotali deponuntur in perpetuum. Si verò excedant, & ſit multitudo magna: tunc deponuntur in perpetuum tantùm hi, qui magis dederunt cauſam delicti: alii verò ad tempus, ſed omnibus injungitur pœnitentia, arbitrio Epiſcopi, *c.* 4. *h. t. n.* 6. & 7. Alia pœna decreta eſt in excommunicatos præſumentes celebrare Divina Officia, quòd privandi ſunt omnibus beneficiis Eccleſiaſticis, *c.* 6. *h. t. n.* 8. & 9. Præſumentes celebrare Divina Officia in loco interdicto, ſi ſunt Clerici, privandi ſunt beneficiis Eccleſiaſticis; ſi verò Monachi aut Moniales, in arctiora Monaſteria ad agendam pœnitentiam ſunt detrudendi, c. *Poſtulaſtis.* 7. §. *Quæſiviſtis. h. t. n.* 10.

§. II. *An qui dubitat ſe eſſe excommunicatum, qui per ſolam famam audivit, ſententiam excommunicationis contra ſe latam eſſe, ſi poſtea celebret Officia Divina, incidat in pœnas Canonum contra excommunicatos celebrantes Officia Divina decretas?*

Reſp. Affirmativè, ſpectato Juris rigore, quamvis ex miſericordia Papa cum illo diſpenſare poſſit, *c. Illud.* 5. *h. t. n.* 11. declaratur *n.* 12. & 13.

§. III. *An excommunicatis poſſint conferri beneficia Eccleſiaſtica, & quæ pœna imponi debeat iis, qui beneficia iiſdem conferunt?*

Clericis excommunicatis beneficia Eccleſiaſtica conferri non poſſunt, nec illi valent ea licitè retinere, niſi cum eis fuerit ex miſericordia diſpenſatum, quia illa non fuerunt canonicè conſecuti, *c. Poſtulaſtis.* 7. *in princ. h. t.* & collatio facta eſt ipſo jure nulla, *n.* 14. Extenditur autem primò, quòd excommunicatis non poſſunt conferri beneficia, ſive excommunicatio ſit lata à Jure, ſive ab homine, publicè, vel occultè, *n.* 15. Secundò, collatio beneficii eſt nulla, etiamſi excommunicatio injuſta fuerit, modò validè ſit lata, *n.* 16. Tertiò, etſi collatio beneficii ſit facta motu proprio, *n. eod.* Quartò, quòd nec in foro conſcientiæ licitè retineri poſſit beneficium excommunicato collatum, *n.* 17. Quintò, quòd collatio ſit nulla, ſive ſit beneficium curatum, ſive ſimplex, ex minoribus, vel majoribus. Idémque eſt de Officiis Eccleſiaſticis collatis excommunicato, etiam ad tempus ſolùm, *n.* 18. Sextò, neque penſio Eccleſiaſtica ſpiritualis excommunicato aſſignari poteſt, *n.* 19. Septimò, etiam electio, poſtulatio, confirmatio, præſentatio aut nominatio ad beneficium excommunicati eſt irrita, *n.* 20. Limitatur autem primò, quòd excommunicatis conferri poſſunt beneficia, ſi excommunicatio fuit invalida. Secundò, ſi collatio beneficii abſenti facta ſit, ante excommunicationem, iſque poſtea excommunicatus eam acceptet, valida eſt acceptatio, *n.* 21. Tertiò, quando quis excommunicatur, poſt collationem beneficii factam, etſi ea nondum ſit executioni data, valida eſt collatio, *cit. n.* 21. Quartò, poſſeſſor beneficii triennalis, etſi collatio ei facta ſit tempore, quo erat excommunicatus, non poteſt ampliùs moleſtari, *n.* 22. Quintò, ſi quis excommunicatus eſt poſt appellationem, & eâ pendente, conferatur ei beneficium, valida eſt collatio, *n. eod.* Sextò, valida eſt proviſio de beneficio alicui facta à Papa, vel ejus Legato, cum clauſula abſolutionis à cenſuris ad effectum gratiæ factæ, *n. eod.* Septimò, ſi excommunicatus beneficii ſibi ante excommunicationem collati poſſeſſionem apprehendat, valet illius adeptio, *cit. num.* 22. Pœna verò imponenda ſcienter conferentibus beneficia excommunicatis eſt ſuſpenſio à collatione beneficiorum, donec ſuper hoc veniam conſequi mereantur, *c. Poſtulaſtis.* 7. §. *Illi verò. h. t. n.* 23. & 24. Sed iis, qui recipiunt beneficium in excommunicatione, nulla alia pœna reperitur jure impoſita, niſi quòd collatio ſit nulla, *n.* 25.

§. IV. *Proponuntur, & resolvuntur aliæ nonnullæ quæstiones circa collationem beneficiorum excommunicatis factam.*

Quær. 1. An cum eo, qui in excommunicatione beneficium obtinuit, possit dispensari, & à quo? Resp. Posse dispensari, & quidem ab Episcopo, qui illud contulit, *tit. c. Postulâstis, num. 26. & 2. seqq.* Quær. 2. An collatio beneficii facta ei, qui prius fuit excommunicatus, sed postea tempore collationis absolutus, valeat? Resp. affirmativè, juxta *c. Proposuit. 8. h. t. num. 29.* Unde semel publicè excommunicatus semper præsumitur excommunicatus, nisi probetur absolutus, *num. 30.* Collatio beneficii facta excommunicato absoluto vi Bullæ Cruciatæ, vel Jubilei, vel privilegii Apostolici, in foro conscientiæ tantùm, est ipso jure invalida quoad effectus, & pœnas fori externi, *n. 31.*

§. V. *An, & quando Clericus excommunicatus, suspensus, vel interdictus, exercens actum Ordinis sibi prohibiti, fiat irregularis, & quæ conditiones requirantur ad hanc irregularitatem incurrendam?*

Assertio I. Si existens in majore excommunicatione, scienter exerceat actum proprium, saltem Ordinis majoris ex Officio, fit irregularis, *n. 32.* Secundò, si suspensus exerceat solemniter actum proprium Ordinis majoris, à quo est suspensus, fit irregularis, *num. 33.* Tertiò, si personaliter interdictus exerceat actum Sacri Ordinis, à quo est interdictus, sive prohibitus, fit irregularis, *n. 34.* Ass. 2. Ut excommunicatus, suspensus, vel interdictus incurrat irregularitatem propter exercitium Ordinis ipsi prohibiti, duo requiruntur. Primò, ut exerceat actum proprium Ordinis sacri, sive majoris, à quo est suspensus, vel prohibitus. Secundò, ut actum Ordinis majoris proprium solemniter exerceat, ita ut secundùm jus aut consuetudinem Ecclesiæ non possit talis actus exerceri, nisi ab habentibus talem Ordinem, *num. 35. & 36.* Ubi id declaratur. Non fit irregularis, si censurâ ligatus exerceat actum aliquem jurisdictionis spiritualis fori externi, *cit. n. 36.*

§. VI. *An si Clericus censurâ ligatus exerceat actus minorum Ordinum, irregularitatem incurrat: & quando talis Clericus irregularis non fiat, etiamsi actum proprium Ordinis exerceat?*

Circa priorem quæstionem duplex est sententia. Prima est, Clericos minorum Ordinum censurâ ligatos, ministrando in aliquo ex iisdem Ordinibus, fieri irregulares, *n. 37.* Altera sententia negat eos fieri irregulares, *n. 38.* Verius est, si Clerici minores excommunicati, suspensi, vel interdicti, solemniter & ex proprio Officio, tanquam ministri ad id deputati, Ecclesiastica sua ministeria peragant, fieri irregulares, quamvis secundùm præsentem Ecclesiæ usum, rarò incurratur hæc irregularitas, quia nunc à laicis solent exerceri ministeria Clericorum in minoribus, *n. 39.* Circa posteriorem quæstionem respondetur, Clericus excommunicatus, suspensus, vel interdictus, etsi actum proprium Ordinis exerceat, non fit irregularis, si ex invincibili ignorantia id faciat; secus si ex ignorantia crassa, & culpabili, *c. Apostolicæ, 9. h. t. n. 40. & 41.* Secundò, si censurâ ligatus exerceat actum proprium Ordinis sibi prohibiti, ob vitandum grave scandalum, vel infamiam, non fit irregularis: item si Sacerdos censurâ ligatus in articulo mortis constitutum absolvat, ob defectum alterius Confessarii, *n. 42.* Tertiò, si censurâ ligatus, post appellationem à sententia censuræ contra se lata, ante absolutionem à censura, exerceat actum proprium Ordinis, non fit irregularis, *n. 43.* Quartò, si quis censurâ ligatus sit per censuram invalidè latam, non fit irregularis, exercendo actum proprium Ordinis, *num. 44.*

§. VII. *An etiam ligatus minore excommunicatione fiat irregularis, celebrando Missam, vel alios actus Ordinis exercendo?*

Excommunicatus minore excommunicatione, si celebret, peccat, sed non fit irregularis, & potest eligere ad beneficia Ecclesiastica, & exercere ea, quæ sunt jurisdictionis. Quòd si fuit scienter electus, ejus electio est irritanda, *c. ult. in princ. h. t. n. 45. & 46.* Quær. 1. An electio excommunicatione minore ligati ad beneficium Ecclesiasticum sit ipso jure nulla? Resp. Non esse nullam, etsi scienter facta sit, sed irritandam per sententiam Judicis, *n. 47. & 48.* Quær. 2. An si existens in minore excommunicatione ad beneficium eligatur ignoranter, electio debeat irritari? Resp. Probabilius est, non esse irritandam, *num. 49.* Quando actus ab ignorante gestus sit invalidus, vel irritandus aut validus? *n. 50.* Quær. 3. An etiam electio ejus, qui minore excommunicatione est ligatus, ad beneficia Ecclesiastica simplicia sit irritanda? Affirmant plures, sed contrarium est etiam probabile, *n. 51.*

§. VIII. *An, & quomodo peccet ligatus minore excommunicatione, conferendo, vel administrando Sacramenta?*

Resp. Etsi ligatus minore excommunicatione peccet conferendo Sacramenta, ea tamen ab ipso collata effectum habent, sive gratiam conferunt, quia est solùm remotus à perceptione Sacramentorum, non autem à collatione eorum: dummodo non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, & contra prohibitionem Ecclesiæ, communioni excommunicatorum pertinaciter se ingesserit, quo casu majore excommunicatione est feriendus, nempe per sententiam, si commonitus non destiterit à communicatione cum excommunicatis, *cit. c. ult. §. Peccat autem. h. t. n. 52. & 53.* Sed quomodo peccat ligatus minore excommunicatione, si Sacramenta conferat? Resp. Non peccare graviter, si talis excommunicatus Sacramenta solùm conferat, sed non recipiat: peccat tamen leviter, quia non caret aliquâ culpâ, & indecentiâ, quòd in excommunicatione, etsi minore constitutus Sacramentum ministret, *n. 54.*

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. 1. *n.* 1. & 2.
c. 2. *n.* 3.
c. 3. *n.* 4. & 5.
c. 4. *n.* 6. & 7.
c. 5. *num.* 11. & *duobus seqq.*
c. 6. *n.* 8. & 9.
c. 7. *in princ. num.* 14. §. *Quæsivistis. num* 10. &
§. *Illi verò. num.* 23. & *seq.*
c. 8. *n.* 29. & 30.
c. 9. *n.* 41.
c. 10. & *ult. in princ. n.* 45. & *duobus seqq.* §. *Peccat autem. num.* 52. & 54. & *eod.* §. *in fine num.* 53.

TITU-

TITULUS XXVIII.
DE CLERICO NON ORDINATO MINISTRANTE.

Quær. 1. An irregularis fiat, & quam pœnam incurrat Clericus, qui ministrat in Ordine, quem non habet? Resp. Si Clericus ministraverit in Ordine, quem non habet, deponendus est, & abjiciendus ab Ecclesia, nec amplius ordinandus, c. 1. h. t. num. 1. Item si Diaconus Missam celebret, non potest promoveri ad Sacerdotium, ac debet suspendi à Diaconatu, quamvis cum eo in beneficio ad tempus dispensari possit, c. 2. h. t. n. 2. Qui ministrat in Ordine superiore, quem non habet, v. g. Diaconus in Officio Sacerdotis, abjiciendus est ex Ecclesia, adeóque excommunicandus, & fit irregularis, ut non possit unquam ad altiores Ordines promoveri, num. 3. Sed quæritur hic primò, an si laicus exerceat actus Ordinis alicujus, fiat irregularis? Affirmant communiter DD. sed probabile quoque est, non fieri, quia qui ministrat in Ordine, quem non habet, est deponendus, depositio autem est propria Clericorum, & in laicis locum non habet, num. 4. Quær. 2. Quæ requirantur ad incurrendam irregularitatem ab eo, qui ministravit in Ordine, quem non recepit? Resp. Plura requiri, quæ enumerantur, n. 5. & 4. seqq. Quær. 3. Quis in hac irregularitate possit dispensare? Resp. Solus Papa potest, ut talis ad superiores Ordines ascendat, at verò ut possit exercere Ordinem jam susceptum, etiam Episcopus potest dispensare: num. 10. Quomodo puniendus sit, si non Sacerdos Missam celebret, vel Confessionem Sacramentalem audiat, ex Constitutione Clementis VIII. n. 11.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 1. 3. 4. & 5. c. 2. n. 2. & 3.

TITULUS XXIX.
DE CLERICO PER SALTUM PROMOTO.

Quis dicatur per saltum promotus, n. 1. Quær. 1. An ordinatus per saltum, ut si quis suscipiat Ordinem Diaconatûs, ante Subdiaconatum, fiat irregularis, ita ut non possit uti Ordine suscepto, nec Ordinem prætermissum suscipere, nisi cum eo dispensetur? Resp. Talis non est quidem irregularis, si non ministravit in Ordine per saltum recepto, est tamen ipso jure suspensus ab executione Ordinis sic suscepti, donec Ordo inferior omissus suppleatur. Unde qui ignoranter ex Subdiacono factus est Presbyter, omisso Diaconatu, post peractam pœnitentiam, in Diaconum ordinari debet, quia non intelligitur iteratum, quod factum esse nescitur: potest tamen postea cum illo quoad Sacerdotium dispensari, c. unic. h. t. n. 2. & 5. Si per saltum promotus ante absolutionem suspensionis, ministrat in Ordine sic suscepto, vel etiam in Ordine prætermisso, fit irregularis, & potest Episcopus cum eo dispensare, n. 4. Ordinatus per saltum est suspensus tantùm ab eo Ordine, quem per saltum suscepit, & si in eo ministravit, fit irregularis, n. 5. An & quatenus Episcopus cum ordinatis per saltum dispensare possit, cit. num. 5. & 6. Quædam præterea notanda sunt circa ordinatos per saltum, n. 7. & 8. Ad SS. Ordines suscipiendos non requiritur de necessitate Sacramenti usus rationis, sive anni discretionis, n. 9. Quær. 2. An qui Ordinem recipit, ante susceptum Sacramentum Confirmationis, fiat irregularis? Resp. negativè, n. 10.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. unic. n. 2. & duobus seqq.

TITULUS XXX.
DE EO, QUI FURTIVE ORDINEM SUSCEPIT.

Quis dicatur furtivè Ordines suscipere? num. 1. Quær. 1. Quæ sit pœna furtivè suscipientis Ordines? Resp. Qui furtivè suscepit Ordinem, si contra hunc facientes lata erat excommunicatio, non potest in sic suscepto ministrare, nec ad superiorem Ordinem ascendere, sine dispensatione Papæ: sed si excommunicatio lata non erat, Episcopus poterit dispensare, c. 1. h. t. n. 2. declaratur num. 3. & 2. seqq. Quær. 2. Quæ sit pœna ejus, qui simul, & eodem die plures Ordines recipit? Resp. primò, qui furtivè, sive ignorante Episcopo ordinante, eodem die recipit IV. minores Ordines, & Subdiaconatum, potest Episcopus permittere, ut in minoribus Ordinibus ministret. Quòd si Religionem ingressus est, potest Abbas illius dispensare cum illo quoad exercitium Ordinis Subdiaconatûs, c. 2. h. t. n. 6. & seq. Resp. secundò, si quis duos Ordines Sacros eodem die suscipiat, post præceptum Episcopi id sub excommunicatione prohibentis, suspensionem incurrit, ut in susceptis Ordinibus ministrare non possit, nisi cum eo dispensetur, c. 3. h. t. n. 8. & 9.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.	c. 2. n. 6. & seq.
c. 1. n. 2. & tribus seqq.	c. 3. & ult. n. 8. & 9.

TITULUS XXXI.
DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM, & Subditorum.

§. I. *Qualiter possint ac soleant Prælati Ecclesiastici excedere, seu delinquere in subditos Clericos?*

ASSERTIO I. Delinquunt imprimis Episcopi, aliique Prælati, si Clericos subditos talliis, vel exactionibus indebitis gravant, & nisi ad voluntatem suam pecuniam solvant, Divinum Officium interdicunt, vel injustè, & illicitè censuras in eos ferunt, vel aliis vilitet, & inhonestè eos tractant, ut ipsos laicis despicabiles reddant: ideóque mandatur in c. 1. h. t. ut Episcopi Presbyteros, & alios Clericos quasi filios, & fratres benignè, & fraternâ charitate foveant, & tractent, n. 1. & 2. Ass. 2. Delinquunt etiam Episcopi, si sine legitima causa Ecclesiam alteri subjectam, ab ejus subjectione, & obsequio liberent, c. 2. h. t. n. 3. & 4. Ass. 3. Delinquunt etiam Episcopi, aliique Prælati, si Ecclesias, vel beneficia, quarum ordina-

ordinatio, vel collatio ad eos spectar, sibi retineant, vel sibi ipsis conferant, c. 3. *h. t. n. 5. & 6.* Assert. 4. Episcopi, aliique Prælati delinqnunt quoque, si Ecclesias, vel beneficia conferant indignis: & qui confert beneficium secundo, ante cessationem primæ collationis, privari debet pro ea vice potestate conferendi, c. *Inter. 11. h. t. n. 7. 8. & 9.* Assert. 5. Delinquunt Episcopi, aliique Prælati, si impediant privilegia subditorum; idcóque hi non tenentur parere Superiori exigenti, vel præcipienti aliquid contra tenorem suorum privilegiorum, c. *Sanè. 5. h. t. n. 10. & 11.* Unde sententia excommunicationis lata ab Episcopo contra subditum non parentem in ijs, quæ contra privilegium sibi concessum exigebantur ab illo, non tenet, c. *Cum ad quorundam. 7. h. t. num. 12.* Assert. 6. Graviter etiam delinquit Episcopus, qui directè, vel indirectè causam præstat homicidio, eo enim commisso, fit irregularis, ita ut privari debeat Officio Pontificali & Sacerdotali, & ab Episcopatûs administratione amoveri, c. *Ex litteris. 10. h. t. n. 13.* declaratur, *n. 14 & seq.* Assert. 7. Aliud delictum Prælatorum est, si Sacerdotes sibi subjectos cogant ad revelandum peccatorem, vel peccatum auditum in Confessione Sacramentali, c. *Dilectus. 13. h. t. n. 16.* declaratur, *n. 17.*

§. II. *De quibusdam specialibus delictis Prælatorum Episcopis inferiorum.*

Quær. I. An Prælatis Episcopo inferioribus prohibitũ sit unire Ecclesias sibi subjectas, sine consensu Episcoporum? Resp. affirmativè, nec quidem interveniente consensu Metropolitani, c. *Sicut. 8. h. t. n. 18.* declaratur, *n. 19.* Qu. 2. Quinam actus ad Episcopalem jurisdictionem spectantes probibeantur exerceri à Prælatis inferioribus? Resp. ad dignitatem Episcopalem spectat cognoscere de causa matrimoniali, injungere publicas pœnitentias, concedere Indulgentias, & similia: unde inferior Prælatus his se intromittere non potest, nisi ex speciali jure, aut concessione ei id competat, c. *Accedentibus. 12. h. t. n. 20.* declaratur, *n. 21. & seq.* Ex consuetudine etiam legitimè præscripta possunt Prælati inferiores Episcopo acquirere facultatem concedendi Indulgentias, *n. 23.*

§. III. *De gravaminibus, quæ Prælati, aliique Clerici interdum inferre solent Religiosis.*

Præcipitur Episcopis, aliisque Prælatis, & Rectoribus Ecclesiarum, ne gravamina inferant Religiosis, quorum 15. enumerantur in c. *Nimis. 16. h. t. n. 24.* Et præter illa prohibentur etiam alia XII. gravamina inferri FF. Prædicatoribus, & Minoribus, c. *Nimis. 17. h. t. n. 25. & 26.* Denique alia XXX. gravamina, quæ Episcopi Religiosis inferebant, enumerantur in *Clem. unic. h. t.* & prohibetur, ne eis inferant, sed ut Religiosos cum charitate foveant, & eorum privilegia servari faciant, *n. 27.*

§. IV. *De excessibus, seu delictis subditorum in Prælatos, seu Superiores suos.*

Assertio I. Delinquunt inprimis subditi in Prælatos suos, si violent interdicta ab ijs lata, etiam Episcopi, non servando interdictum latum à Papa, c. *Tanta. 18. & ult. h. t. n. 28.* declaratur, *n. 29. & 30.* Assert. 2. Delinquunt etiam subditi Clerici, qui Episcopum, seu Prælatum suum negant esse Dominum suum: vel ad secularem Judicem in causa spirituali ipsum trahunt, vel consilium præbent Adversarijs ejusdem contra ipsum, deponi enim debent, & privari beneficijs, & alijs idoneis conferri, c. *Gravem. 15. h. t. n. 31.* declaratur, *n. 32.* Assert. 3. Delinquunt quoque subditi Clerici privati, & seculares, qui non faciunt Collegium, si sine consensu Superioris sui, commune sigillum habeant, eóque utantur, c. *Dilecta. 14. h. t. n. 33.* declaratur, *n. 34.* Assert. 4. Delinquunt etiam Vicarij Ecclesiarum, qui personatum sibi usurpant, contra fidem & juramentum præstitum, si enim de hoc confessi, vel convicti fuerint, ad executionem sui officij admitti non debent, c. *Illud. 6. h. t. n. 35.* Præterea probibentur adhuc alia duo delicta Clericorum, sub gravibus pœnis. Veluti primò, ne de gravibus criminibus publicè glorientur; sub pœna suspensionis ab officio & beneficio, si scandalum sit secutum, c. *Quàm sit. 9. h. t. num 36. & 37.* Alterum delictum est Sodomia, nam Sodomitæ, si Clerici sint, debent deponi ab Ordine Clericali, & in Monasterium detrudi ad agendam pœnitentiam: si laici, excommunicandi sunt, c. *Clerici. 4. h. t. n. 38.*

§. V. *De prohibitione facta Religiosis mendicantibus, ut non possint nova loca acquirere ad habitandum, nec antiqua alienare, vel mutare.*

Religiosi mendicantes non possunt recipere de novo domos, vel loca quæcunque, aut recepta mutare, vel alienare in alios, sine speciali licentia Papæ. Non tamen probibitum est, ut qui de licentia suorum Superiorum voluerint agere vitam Eremiticam, seu solitariam, non possint eligere, seu acquirere, ac mutare domos in locis solitarijs, ubi non habitant seculares, *c. unic. h. t. in 6. n. 39. & 40.* Hodie post Concil. Trident. non possunt Religiosi nova loca erigere, sine Episcopi, in cujus Diœcesi erigenda sunt, licentiâ priùs obtentâ, *n. 41.*

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. 1. *n. 1. & 2.*
c. 2. *n. 3.*
c. 3. *n. 5.*
c. 4. *n. 38.*
c. 5. *n. 10.*
c. 6. *n. 35.*
c. 7. *n. 12.*
c. 8. *n. 18. & seq.*
c. 9. *n. 36. & seq.*
c. 10. *n. 13. & duobus seqq.*
c. 11. *n. 7. & duobus seqq.*
c. 12. *n. 20. & duobus seqq.*
c. 13. *n. 16. & seq.*
c. 14. *n. 33. & seq.*
c. 15. *n. 31. & seq.*
c. 16. *n. 24.*
c. 17. *n. 25. & seq.*
c. 18. *& ult. num. 28. & duobus seqq.*

In Sexto.

c. *unic. n. 39. & seq.*

In Clementinis.

Clement. unic. n. 27.

TITULUS XXXII. DE NOVI OPERIS NUNciatione.

§. I. *De novi operis nunciatione, ejúsque materia, forma, & alijs causis, ac circumstantiis.*

Quær. I. Quid sit novi operis nunciatio? Resp. est novi operis, sive ædificij per solemnem Edicti denunciationem probibitio, *n. 1.* Qu. 2. In quibus rebus, sive operibus locum habeat novi operis nunciatio? Resp. in rebus Soli, seu immobilibus, sive in ijs operibus, quæ solo conjuncta, aut conjungenda sunt, & in eo fiunt, *n. 2.* Hæc nunciatio novi operis habet etiam locum in ædificatione novæ Ecclesiæ,

nam

uam Ecclesia ædificata in præjodicium alterins Ecclesiæ, post denunciatiooem novi operis, debet demoliri, ac destrui, *c. 1. h. t. n. 3. & 4.* Qu. 3. Cui jus uunciandi novum opus competat? *n. 5.* Qu. 4. Ubi & cui fieri possit nunciatio oovi operis, *num. 6.* Qu 5. Quibus modis, & quando fieri possit oonciatio novi operis? *n. 7.*

§. II. *Quis sit effectus nunciationis novi operis?*

Effectus primarius est, ot quicquid ædificatum est, post oonciationem factam totum demoliri debeat, expensis ipsius ædificantis, etsi ædificatum fuit absente domino, *c. 2. h. t. n. 8. & tribus seqq.* Debet autem denunciatus, post novi operis denunciationem, ab ædificaudo cessare, & opus cœptum destruere, sive jure sit facta denonciario, quia is nullum jus ædificandi habet: sive injustè, quia jus habet ad ita ædificandum, *n. 12.* Ob vitandum scandalum non sunt omittenda, quæ sine peccato mortali omitti non possunt, nec facienda, quæ sioe peccato mortali committi noo possuot, *c. 2. §. Super eo. h. t. n. 13. & 14.*

§. III. *Quibus casibus, & modis cesset nunciatio novi operis, ita ut vim, & effectum non habeat?*

Cessat primò, si nuntians remisit onnciationem factam ædificaoti novum opus, *n. 15.* Secundò cessat, si noncians cautionem recepit à denunciato de opere demolieodo, si constiterit ipsum jus ædificandi nou habuisse, *n. 16.* Nam in optiooe nunciantis est, an intta tres menses de præjudicio suo velit ostendere, ut iuterim cessetur ab opere; an verò receptâ cautione de opere demoliendo, statim ædificare permittat, *c. 3. h. t. n. 17. & seq.* Similiter si is, qui denunciat, vult probare suum jus, is qui ædificat, etiamsi offerat cautionem de destrueudo opere, exspectare debet per tres menses, & interim cessare ab ædificio, *c. 4. & ult. h. t. n. 19. & duobus seqq.* Quibus prætetea modis cesset nnnciatio oovi operis, *n. 22. & duobus seqq.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 3. & seq.	*per eo. num. 13. & seq.*
c. 2. in princ. n. 8. & tribus seqq. & num. 15. §. Su-	*c. 3. n. 17. & seq.*
	c. 4. & ult. n. 19.

TITULUS XXXIII.

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBUS Privilegiatorum.

SECTIO I. *De privilegijs in communi.*

§. I. *Quid sit privilegium, & an ad illius substantiam requiratur scriptura, & quomodo à dispensatione differat?*

Privilegium accipitur vel pro iostrumeoto, vel magis proprié pro ipso beoeficio, seo gratia, quæ alicui à Priucipe conceditur, & in ipso instrumeoto cootinetur, *n. 1.* Assert. 1. Privilegium latè acceptum est lex privata speciale beueficium, vel favorem concedens. Strictè verò sumptum est alicujus rei, sive juris specialis, contra jus commune, ex Principis beuevoleutia concessio, *n. 2.* Interdum tamen à Priucipe conceduotur, quæ etiam à Jure communi concessa suot, ad majorem confirmationem, & securitatem, *n. 3.* Assert. 2. Ad substantiam privilegij non requiritur, ut sit scriptum, *n. 4.* Assert. 3. Dispensatio à privilegio io communi differt tanquam species à genere, à privilegio aotem contra Jus oon differt dispensatio, si ea coocedatur ad operandum ordinariè, & stabiliter contra aliquod Jus commune: si verò concedatur dispensatio solùm ad uoum aliquem, vel alterum actum contra legem, & jus commune, v. g. ot uno vel altero die liceat carnibus vesci die probibito, rum oon est privilegium propriè dictum, per quod jus permanens coocediror, *n. 5.*

§. II. *Quotuplex sit privilegium, sive quomodo dividatur, & quis possit concedere privilegium, & quibus concedi possit?*

ASSERTIO I. Privilegium inprimis aliud est personale, quod immediatè & directè ipsi personæ conceditur, eámque sequitur, & cum ea extinguitur. Aliud est reale, quod proximè & immediatè coocedirur alicui rei, loco vel muneri, ac dignitati, eisque cohæret ac durat, quamdiu res durat, *n. 6.* Unde io dubio cogoosci possit, au sit privilegium personale, ao reale? *n. 7.* Rursum privilegium aliud est perpetuum, quod perpetuò durat, quamdiu revocatum non fuerit: aliud temporale, quod ad certum tempus, vel sub certa cooditione conceditur, quâ impletâ, fioitur, *n. 8.* Assert. 2. Privilegium concedere potest omuis & solus ille, qui potest legem condere, qui verò noo potest, nec privilegium dare potest, *n. 9.* Assert. 3. Privilegiuio non solùm subditis, sed etiam alijs non subditis, sive extraneis concedi potest, *n. 10.* An per consuetudinem acquiri possit privilegium? Resp. cooiuetudo habet vim privilegij, ita ut derogare possit juri communi, sicut privilegium, *n. 11.* Au requiratur justa causa ad concessionem privilegij? Resp. ut sit licita, necessaria est justa causa, ooo autem ut sit valida, *n. 12.*

§. III. *De interpretatione privilegiorum,*

Quær. I. Qualis ioterpretatio fieri debeat in privilegijs, stricta, ao lata? Resp. primò, privilegia, quæ meræ gratiæ sunt, nec cedunt in præjudicium alterius, latè interpretari oportet, *n. 13.* Resp. secundò, privilegia, quæ derogaot juri communi, regulariter strictæ interpretatioois esse debent, & restringi, *n. 14.* Excipi debet, nisi privilegium derogaos juri commuui cedat in favoreio Religionis, vel causæ piæ, vel boui pubiici. Secundò, nisi privilegium sit io Corpore Juris contentum, tunc enim favorabile est. Tertiò, si privilegium sit coocessum, motu proprio Principis, etsi deroget Juri communi, *cit. n. 14.* Resp. tertiò, si privilegium cedat in præjodicium tertij, ejúsque juri jam acquisitu deroget, strictè illud ioterpretari oportet, *n. 15.* Qu. 2. Quæ siot circa strictam vel latam interpretationem privilegiorum observanda? In hac re notandæ sunt seqq. regulæ. Prima est, si verba privilegij sint ambigua, vel obscura, ejus est iuterpretari illa, cujus est concedere privilegium. Unde privilegiorum teoor attendi debet, nec de ijs judicaodum, nisi illorum tenore inspecto, & secundùm eorum tenorem, ab omnibus subditis suot servauda, *c. Porro. 7. h. t. n. 16. & 17.* Secuoda regula est, quòd privilegium non sit ita strictè interpretaudum, ut reddatur iuutile, & inefficax, quamvis aliàs videatur grave, & odiosum, oisi etiam sit injustom, *n. 18.* Tertia regula est, privilegium non est restriugendum ultra proprietatem verborum,

borum, sed hæc in propria significatione accipiendæ sunt: uisi privilegium juri alieno deroget, *n.* 19.

§. IV. *De extensione privilegiorum.*

Quær. I. An privilegium uni concessum possit extendi ad alium? Resp. privilegium nunquam est extendendum ab una persona, cui coucessum est, ad aliam non expressam, nec ab uno casu vel actu ad alium, c. *Sanè.* 9. *h. t. n.* 20. Idque extenditur primò, quòd etiam privilegium personale mariti non competit uxori regulariter, *n.* 21. Secundò, nec privilegium personale concessum patri regulariter transit ad filios, uisi quod datur patri ratione nobilitatis, *n.* 22. Tertiò, nomine filiorum in privilegijs personalibus non comprehenduntur nepotes, *n.* 23. Nec sociusprivilegiati gaudet privilegio socij, *num. eod.* Qu. 2. An privilegium propter similitudinem rationis, sit extendendum ad alias personas, loca, vel actus? Resp. negativè, *n.* 24. *&* 25. Qu. 3. An quando privilegium concessum ad instar alterius, vel uni concessum alteri communicatur, si illud restringatur, vel revocetur, censeatur etiam restrictum, vel revocatum privilegium, quod est ad instar concessum, *n.* 26.

SECTIO II. *De privilegijs in specie, & inprimis de privilegio exemptionis à jurisdictione Ordinarij.*

§. I. *An ex solutione annui censûs facta Papæ privilegium exemptionis ab Ordinario probetur, & quibus modis, vel verbis?*

ASSERTIO I. Ex solutione censûs facta Sedi Apostolicæ non probatur exemptio à jurisdictione Episcoporum: nisi appareat, quòd in signum immediatæ subjectionis, ac perceptæ libertatis sit solutus Sedi Apostolicæ, c. *Recepimus.* 8. *h. t. n.* 27. Similiter exempti à jurisdictione Episcopi non iutelliguntur, qui sub protectione Papæ cum rebus suis recipiuntur, 1. *Ex parte.* 18. *h. t. n.* 28. declaratur. *n.* 29. *&* 30. Assert. 2. Privilegium exemptionis à jurisdictione Ordinariorum non probatur, quando privilegium, sententia, aut scriptura non fiunt principaliter super exemptione, seu libertate, sed incidenter propter aliud narratur aliquam Ecclesiam, vel personam esse B. Petri, vel ad Ecclesiam Romanam pertinere. At verò probatur exemptio à potestate Ordinariorum, si in privilegio contineatur, quòd Ecclesia existat juris B. Petri, vel sit libera, vel potiatur libertate Ecclesiæ Romanæ, aut quòd ejus speciali prærogativâ gaudeat, c. *Si Papa.* 10. *h. t. in* 6. *n.* 31. *& duobus seqq.*

§. II. *An per privilegium concessum alicui Monasterio, ut fructus Ecclesiæ sibi subjectæ in suos usus possit convertere, Ecclesia illa censeatur eximi à jurisdictione Ordinarij?*

Resp. uegativè. Unde Religiosi, quibus concessum est à Papa tale privilegium convertendi in proprios usus Ecclesias sibi subjectas, non possunt propriâ auctoritate, possessionem illarum recipere, sed à Diœcesano loci debent introduci, nisi in privilegio aliud exprimatur, c. *Pastoralis.* 19. *h. t. num.* 34. *& duobus seqq.*

§. III. *Proponuntur aliæ quædam quæstiones circa privilegia exemptionis à jurisdictione Ordinarij.*

Exemptiones aliæ sunt reales, aliæ personales, & quæ sit inter illas differentia? *n.* 37. Qu. 1. An exemptus respectu certi loci, seu rei, sit etiam exemptus respectu alterius rei, vel loci? Resp. negativè. Unde exemptus respectu Capellæ, v. g. Regiæ, non est exemptus respectu Parochiæ, quam ab Ordinario habet, & sic si deliquit in Parochia, potest puniri ab Ordinario, c. *Cùm Capella.* 16. *h. t. n.* 38. *& duobus seqq.* Qu. 2. An per exemptionem concessam Monasterio, censeantur etiam exemptæ Capellæ ipsi subjectæ, vel exempto Capite etiam membra illius? Resp. negativè, & sic Abbas, cujus Monasterium est exemptũ, ratione Capellarum non exemptarum, debet subesse Episcopo, exhibendo illi reverentiam, & venire ad Synodum Diœcesanam. Item ex eo, quòd aliquis Abbas locum habet in Synodo Diœcesana, tenetur ad illam accedere, & illius Statuta servare, c. *Ex ore.* 17. *h. t. n.* 41. *&* 42. Per exemptionem concessam Monasterio non censentur exemptæ Capellæ ei subjectæ, si tantùm quoad temporalia, vel spiritualia sint subjectæ: secùs est, si tale privilegium sit concessum Monasterio, ejúsque Capellis &c. quæ utroque jure ad illud spectant, tunc enim etiam ipsæ Capellæ sunt exemptæ, c. *Quoniam.* 21. *h. t. n.* 43. *& seq.* Qu. 3. An exemptâ Ecclesiâ à jurisdictione Episcopi, censeantur etiam exempti Clerici, sive ministri Ecclesiæ, & vice versâ? Resp. quando eximitur Ecclesia, intelliguntur etiam exempti ejus Canonici, & Clerici, item Monachi, Conversi, & perpetuò Oblati, sed non ejus Ecclesiæ Parochus quoad pertinentia ad Parochiam, nec Parochiani: quando verò eximuntur Canonici Ecclesiæ, non est exempta Ecclesia, nec alij Clerici illius. Si autem eximantur Clerici, intelliguntur etiam exempti, tam Canonici, quàm alij Clerici, sed non Ecclesia, nisi aliud in privilegio exemptionis exprimatur, c. *Per exemptionem.* 9. *h. t. in* 6. *n.* 45. *& duobus seqq.*

§. IV. *An, & quando exempti à jurisdictione Episcopi possint coram eodem conveniri, & ab illo puniri, non obstante privilegio exemptionis?*

Si Clericus exemptus, extra locum exemptum, delinquat, vel contrahat, aut alibi res sita sit, potest coram locorum Ordinarijs conveniri, ratione delicti, contractûs, aut rei sitæ in loco non exempto, non autem ratione domicilij, c. 1. *h. t. in* 6. *n.* 49. declaratur, *n.* 50. *& duobus seqq.* Respondetur ad objectiones, *n.* 53. *&* 54. Alia declaratio, *cit. c.* 1. *h. t. in* 6. ponitur, *n.* 55. Monachi, seu Religiosi habentes privilegium, ut non possint excommunicari, suspendi, vel interdici, si habitent in Prioratibus subjectis Ordinario locorum, ut ibi regant, vel resideant, possunt excomunicari, suspendi, vel interdici ab Ordinarijs, dum ibi morantur, *cit. c.* 1. §. *In eos. h. t. in* 6. *n.* 56. *&* 57. Prædictum autem privilegium non extenditur ad sententias, aut censuras Ordinariorum, & sic Ordinarius potest illos excommunicare, suspendere, & interdicere: nisi tale privilegium sit concessum Regibus, Reginis, vel ipsorum filijs, aut non singularibus personis, sed religioso loco, vel Ordini, c. *Ne aliqui.* 5. *h. t. in* 6. *num.* 58. *&* 59.

§. V. *An in allegantes privilegium exemptionis à jurisdictione Ordinarij possit Ordinarius jurisdictionem exercere, donec privilegium exhibitum, & probatum fuerit?*

Qui asserunt se exemptos per privilegium Sedis Apostolicæ, requisiti ab Ordinario loci, in loco congruo, & securo, vel alijs prudentibus viris sine suspicione ab eo deputatis ostendere debent integrè privilegia

legia legenda intra terminum competentem ab ipso Ordinario, vel ejus delegato moderandum, nec non de articulis, de quibus est controversia, transcriptum tradere tenentur. Si autem ii, qui asserunt se exemptos, solùm præscriptionem Canonicam censuerint opponendam, ipsi Ordinario, vel ejus delegato viro prudenti, & non suspecto de tali præscriptione fidem facere debent, & interim Episcopus suâ in eos potest uti jurisdictione, donec plenè probetur præscriptio Canonica. Si verò tales privilegio, & præscriptione simul se asserunt esse munitos, & exhibent privilegium, quod tamen non plenè probat exemptionem, sed causam præscribendi, tunc coram prudentibus personis, tenentur probare præscriptionem 40. annorum, & quòd non fuerit violenta, clandestina, vel precariò concessa, & interim Episcopus jurisdictionem in eos exercere non potest, *c. Cùm personæ. 7. h. t. in 6. n. 60.* Idque declaratur, & explicatur *n. 61. & 3. seqq.*

§. VI. *An Ecclesia obtinens duplex privilegium exemptionis, v. g. Episcopi, & Papæ, utroque uti possit?*

Ecclesia, quæ se defendit duobus privilegiis, v. g. Episcopi, & Papæ, si succumbat, potest se defendere ex altero. Item exemptus non tenetur promittere obedientiam Diœcesano, vi tamen exemptionis, non potest, sine licentia Diœcesani Ecclesiam construere in loco non exempto, & si de facto in eo construit, ea cedit juri Episcopi, *c. Cùm olim. 14. h. t. n. 65. & seq.*

SECTIO III. *De aliis privilegiis specialibus, de quibus agitur in hoc Titulo.*

§. I. *De privilegiis immunitatis à solvendis decimis, etiam Novalium.*

Quær. 1. An per privilegium alicui Ecclesiæ concessum de non solvendis decimis Episcopalibus, non solùm præteritæ, sed etiam futuræ decimæ remissæ esse censeantur? Resp. Episcopus remittens alicui Ecclesiæ decimas Episcopales indefinitè, remisisse censetur, non tantùm decimas bonorum præteriti, & præsentis temporis, sed etiam futuri, quia in beneficiis pleonissima interpretatio fieri debet, *c. Quia circa. 22. h. t. num. 67. & 2. seqq.* Quær. 2. An privilegium de non solvendis decimis novalium comprehendat etiam illas decimas, quæ tempore impetrati privilegii ab aliis jam erant possessæ ac perceptæ? Resp. Privilegium Apostolicum de non solvendis decimis novalium, non extenditur ad decimas, tempore impetrati privilegii possessas ab aliis tanquam sibi debitas, nisi de possessione alterius in ipso privilegio facta sit mentio, *c. Dudum. 31. h. t. n. 70. & seq.* Quær. 3. An privilegium de non solvendis decimis novalium perpetuò duret? Resp. Terra, de qua non extat memoria, quòd fuerit culta, si per Religiosos redigatur ad culturam, perpetuò erit immunis à solvendis decimis, *c. ult. h. t. n. 72. & 73.*

§. II. *De privilegio celebrandi, vel audiendi Divina Officia, tempore interdicti generalis.*

Quær. 1. Quomodo intelligendum sit privilegium concessum quibusdam Regularibus à Sede Apostolica, ut liceat eis celebrare Divina Officia in Ecclesiis interdictis? Resp. Privilegium concessum quibusdam Regularibus, ut si qui ex Fratribus missi fuerint ad aliquem locum ad recipiendas eleemosynas, isque interdictus fuerit, semel in anno aperiantur Ecclesiæ, ut ibi Divina Officia celebrentur, quod intelligendum est, ut una tantùm Ecclesia semel in anno aperiatur, *c. Vt privilegia. 24 §. Illud etiam. h. t. n. 74.* Quær. 2. An etiam Episcopi possint tempore interdicti generalis celebrare Divina? Resp. Privilegium concessum Regularibus, etiam Episcopis conceditur, ut tempore interdicti Divina celebrare possit, januis clausis, submissâ voce, non pulsatis campanis, expulsis excommunicatis, & interdictis, dummodo non dederint causam interdicto, nec dolus intervenerit, & modò non semper, sed quandoque celebrent, *c. Quod nonnullis. 25. h. t. num. 75. & seq.* Quær. 3. An privilegium tempore interdicti clam celebrandi Divina, extendatur etiam ad extraneos, vel saltem ad familiares privilegiati? Resp. Privilegiati, ut tempore interdicti celebrare possint Divina, non possunt admittere extraneos non privilegiatos. Si verò privilegium hoc singulari personæ fuerit concessum, potest familiares suos domesticos admittere, dummodo non sint familiares alicujus Conventûs, vel Collegii, si non sint privilegiati. Prædicto autem privilegio non gaudet is, cujus causâ, culpâ vel dolo sententia interdicti est lata, vel qui consilium, auxilium, vel favorem dedit delicto, ob quod interdictum est positum, *c. Licèt. 11. h. t. in 6. n. 77. & 2. seqq.* Quando illi, propter quorum delictum positum fuit interdictum generale, illud non servant, alii nihilominus illud servare tenentur. Si verò ii, in quorum favorem positum fuit interdictum non servent, nec alii tenentur, *c. Petistis. 20. h. t. n. 80. & seq.*

§. III. *De privilegio sepulturæ Ecclesiasticæ, tempore interdicti.*

Privilegium concessum Religiosis, ut possint sepelire suos confratres, tempore interdicti, intelligitur de his, qui licèt maneant in seculo, tamen obtulerant se Religioni, mutato habitu, vel de illis, qui omnia bona sua dederunt Religioni irrevocabiliter, reservato sibi usufructu, nisi excommunicati, vel nominatim interdicti fuerint, *c. Vt privilegia. 24. § Sanè. h. t. n. 82. & 83.* Quæ requirantur, ut Oblati alicujus Religionis gaudeant privilegio sepulturæ Ecclesiasticæ, *n. 84.* Quæ requirantur, ut hujusmodi Oblati sint exempti à foro seculari, & à vectigalibus, *n. 85.* An Oblati gaudeant omnibus privilegiis suæ Religionis, præsertim exemptionis à jurisdictione Episcopi, *n. 86.* Et quid quoad Oblatos statuerit Concilium Trident. *n. eod.*

§. IV. *De privilegio celebrandi in Altari Viatico, seu portatili.*

Quær. 1. Quibus concessus sit usus Altaris portatilis? Resp. Episcopi, aliique Superiores possunt ubique uti Altari portatili, & in eo celebrare, vel sibi celebrari facere quotidie, ita tamen ut fervent interdictum, *c. ult. h. t. in 6. n. 87. & seq.* Altaris viatici privilegium concessum Episcopis non est sublatum per Concilium Trident. *cit. n. 88.* Idque competit etiam Cardinalibus non Episcopis. *num. eod.* Quær. 2. Quibus prætereà hoc privilegium sit concessum? Resp. FF. Prædicatoribus, & Minoribus, etiam sine consensu Episcopi, absque præjudicio tamen juris Parochialis, *c. In his. 30. h. t. n 89.* Hoc privilegium concessum Prædicatoribus, & Minoribus revocatum fuit per Concilium Trident. sed re-

stiturum est denuo Societati à Gregorio XIII. *n.* 91. *&* 92. Quær. 3. An post Concilium Trident. possit Episcopus concedere facultatem celebrandi Missas in domibus privatis super Altari portatili? Negant communiter DD. sed oppositum est valde probabile, quòd etiam hodie possit, ob necessariam, vel aliam justam causam, *n.* 93. *&* 94.

§. V. *De privilegiis Studii generalis in Curia Romana.*

Ut in Curia Romana vigeat Studium Juris Canonici, & Civilis, concessum fuit, uti ibi Studentes gaudeant privilegiis locorum, in quibus est studium generale, & recipiant integros proventus suos Ecclesiasticos, c. 2. *h. t. in 6. n.* 95. *&* 96. Porro prohibitum est sub pœna excommunicationis, docere, vel audire Jus Civile Parisiis, & in locis vicinis, quia ibi non sunt in usu LL. Imperatorum, c. *Super specula.* 28. *h. t. n.* 97. *&* 98.

§. IV. *Quæ sint prærogativæ, seu privilegia principalium IV. Sedium Patriarchalium.*

Tria habent privilegia: videlicet quòd postquam à Romano Pontifice acceperint Pallium, præstito ipsi fidelitatis, & obedientiæ juramento, ipsi possint Suffraganeis suis Pallium dare. Deinde ut ante se ubique faciant præferri Crucem, nisi in Urbe Romana, & ubi Papa est, vel ejus Legatus. Denique in omnibus Provinciis ipsis subjectis potest ad ipsos appellari, salvâ appellatione ad Papam, c. *Antiqua.* 23. *h. t. num.* 99. declaratur *num.* 100. *&* 3. *seqq.*

§. VII. *De privilegiis Archiepiscoporum, & Episcoporum, aliorúmque Prælatorum inferiorum.*

Quær. 1. Quæ privilegia Jure communi concessa sint Archiepiscopis, & Episcopis? Resp. Possunt per quævis loca exempta transeuntes facere ante se portari Crucem, populo benedicere, Divina Officia privatim, vel publicè audire, & ea celebrare, vel in sua Provincia facere celebrari, sine Pontificalibus. Similiter Episcopi in locis suæ Diœcesis exemptis possunt populo benedicere, audire Divina Officia, & ea celebrare, vel coram eis facere celebrari: dummodo tamen exemptus, vel privilegiatis in aliis nullum ab ipsis fiat præjudicium, *Clem.* 3. *h. t. n.* 104. *&* 2. *seqq.* Item Episcopalis dignitas, seu Sedes non debet concedi, nisi in Civitatibus numerosis, & insignibus, c. 1 *h. t. n.* 107. *& seq.* Quær. 2. Qualia privilegia competant Abbatibus, seu Prælatis inferioribus Episcopis? Resp. Dno, primum est usus Mitræ, si sint exempti in Provincialibus Conciliis, & Episcopalibus Synodis, non tamen gestare possunt Mitras habentes laminas aureas: si verò non sint exempti, uti debent Mitris simplicibus, albis, & planis. Sed in aliis locis, sive exemptis, sive non exemptis uti possunt Mitris, ut indulta Papæ eis permittunt, c. *Ut Apostolicæ.* 6. *h. t. in 6. n.* 109. *& seq.* Secundum privilegium est solemnis, & publica benedictio populi in Ecclesiis sibi pleno jure subjectis, quando in eis Divina Officia celebrant, nec possunt alibi publicè per vias, & plateas, talem benedictionem impertiri nisi hdc eis expresiè sit concessum, c. *Abbates.* 3. *h. t. n.* 111. Nec licitum est eis primam tonsuram conferre, nisi Conversis in suo Monasterio, & in quos habent Episcopalem jurisdictionem, *cit. c.* 3. *in fine, n.* 112.

SECTIO IV. *De præscriptione, & innovatione, usu & effectu privilegiorum.*

§. I. *Quanto tempore præscribatur adversùs privilegia?*

Contra privilegium Ecclesiæ præscribitur spatio XXX. annorum, quia videtur tanto tempore renunciare juri suo, c. *Si de terra.* 6. *h. t. num.* 113. *& seq.* Imò hodie contra privilegia Ecclesiæ non præscribitur, nisi spatio XL. annorum, c. *Accedentibus.* 15. *h. t.* & sic per hoc c. correctum est præcedens, *n.* 115. *& seq.* Quomodo præterea conciliari possint prædictá duo capp. *n.* 117. *&* 118.

§. II. *De innovatione privilegiorum.*

Quær. 1. An innovatio privilegii ei novum jus tribuat, vel non? Resp. Quando innovatur privilegium, non tribuitur novum jus, sed solum jus antiquum conservatur, c. *Ex parte.* 13. *h. t. n.* 119. Idémque habetur in a. *Quia.* 29. *h. t. num.* 120. Idque declaratur *n.* 121. Quær. 2. Quomodo probanda sint instrumenta perdita, si eorum innovatio petatur? Resp. Instrumenti perditi tenor, & in eo contenta probari possunt per testes, qui deponant de tenore, & quòd erat, sine vitio, c. *Cùm olim.* 12. *h. t. num.* 122. Declaratur *num.* 123. Et ad innovationem instrumenti perditi tria probanda sunt, *cit. num.* 123. An testes, qui deponunt de amissione instrumenti, etiam deponere debeant de illius tenore, *num.* 124.

§. III. *De usu & effectu privilegiorum.*

Quær. 1. An quis obligatus sit uti suo privilegio? Resp. negativè, *n.* 125. Quær. 2. An ut privilegium sortiatur effectum, & jus aliquod conferat privilegiato, requiratur ejus notitia? Resp. Privilegium non habet effectum, nisi postquam pervenit ad notitiam privilegiati, & is id acceptavit, *num.* 126. Ponuntur duæ limitationes, *num.* 127. Quær. 3. An quis uti possit privilegio sibi concesso, extra territorium concedentis, v. g. Episcopi? Resp. Potest quis, per se loquendo, uti privilegio personali, etiam extra territorium concedentis, ob specialem, & personalem causam concesso ab Episcopo suo, sive sit contra jus commune, sive etiam contra Statutum loci, in quo quis pro tempore moratur, *num.* 128. Quær. 4. An privilegiatus uti possit privilegio suo contra pariter privilegiatum? Resp. Sub distinctione data *num.* 129. *&* 130.

SECTIO V. *De Variis excessibus privilegiatorum prohibitis Iure Canonico.*

§. I. *Qui sint excessus, sive delicta privilegiatorum, & quomodo puniendi?*

Religiosi etiam exempti non debent excedere privilegia illis concessa contra Episcopalem auctoritatem, cum scandalo, & gravi periculo animarum, c. 3. *in princ. h. t.* nec debent Ecclesias, & decimas de manu laicorum recipere, sine consensu Episcopi, *cit. c.* 3. §. *Ecclesias.* nec debent excommunicatos, & nominatim interdictos admittere ad Divina, *cit. c.* 3. §. *Excommunicatos.* Item in Ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, cùm vacant, Presbyteros Episcopis præsentent ab eis instituendos, ut eis de cura spirituali plebis respondeant, ipsi verò Presbyteri Religiosis rationem reddant de temporalibus, sed inconsulto Episcopo eos non removeant, *cit. c.* 3. §.

In Ec-

In Ecclesiis. Templarii, vel Hospitalarii, si ad Ecclesiam interdictam venerint, semel tantùm in anno admitti debent ad Divina Officia, nec tunc ibi sepelienda sunt corpora defunctorũ, *cit.c.* 3. §. *Quòd si.* Confratres verò Religiosorum, qui non omnino se eis tradiderunt, sed proprietates suas retinent, Episcopo sunt subjecti, ut ceteri laici, *cit. c.* 3. §. *De Confratribus.* Denique idem de aliis quoque Religiosis observandum est, *cit.c.* 3. §. *ult. n.* 131. Declarantur dicta, *n.* 132. *& 2. seqq.*

§. II. *Quinam præterea alii sint excessus, sive abusus privilegiatorum?*

Plures adhuc alii sunt abusus privilegiatorum. Veluti primò, si sepeliant excommunicatos in cœmeteriis, & si sepelierint, debent eos ejicere; quod si non fecerint, Episcopus id exequetur, *c. Ad hæc.* 3. *h. t. n.* 135. Secundò, excedunt seu delinquunt Religiosi, si in Oratoriis suis privatis campanas habeant, easque publicè pulsent, *c. Patentibus.* 10. *h. t. num.* 136. *& seq.* Tertiò, plures excessus, seu delicta Hospitalariorum recensentur in *c. Tuarum.* 11. *h. t. n.* 138. *& seq.* Quartò, alius excessus, sive delictum privilegiatorum, seu exemptorum est, si Ecclesias, vel Capellas ædificent in locis non exemptis, sine licentia Ordinarii, vel in exemptis, sine licentia Papæ, *c. Auctoritate.* 4. *h. t. in* 6. *n.* 140. *& 2. seqq.* Quintò, aliud delictum exemptorum est, si sive regulares, sive seculares scienter celebrent, vel celebrari faciant Divina in loco interdicto ab Ordinario, vel ejus delegato, vel à jure, nisi in casibus à Jure concessis: & qui publicè excommunicatos, vel interdictos ad Divina Officia, Ecclesiastica Sacramenta, vel sepulturam admittere præsumunt, quibus interdicitur ingressus Ecclesiæ, c. *Episcoporum.* 8. *h. t. in* 6. *num.* 143. *& seq.*

§. III. *De aliis quibusdam specialibus excessibus, & culpis Religiosorum prohibitis Iure Canonico, eorúmque pœnis.*

Religiosi, qui sine speciali licentia Parochi, Clericis aut laicis Sacramentum extremæ Unctionis, vel Eucharistiæ ministrare, vel matrimonium solemniter benedicere: vel excommunicatos à Canone: vel à sententiis per Statuta Provincialia aut Synodalia promulgatis absolvere præsumpserint, exceptis casibus in jure expressis, vel per privilegia Papæ concessis, excommunicationis sententiam ipso facto incurrunt, absolvendi solùm à Papa: quos etiam locorum Ordinarii excommunicatos faciant publicè denunciari, donec de absolutione ipsorum eis facta fuerit fides, non obstante quovis privilegio, *Clem.* 1. *h. t. num.* 145. *& 4. seqq.* Item præcipiuntur Religiosis à septem aliis culpis sub certis pœnis abstinere, quæ ponuntur in *cit. Clement.* 1. §. *Quibus etiam, num.* 150. *& 2. seqq.*

§. IV. *De pœna abutentium suis privilegiis, & punitione violantium aliena privilegia.*

Quær. 1. Quæ sit pœna abutentium suis privilegiis? Resp. Propter abusum possunt revocari privilegia, & privilegium meretur amittere, qui permissâ sibi abutitur potestate, *num.* 153. Quær. 2. An, & quomodo puniendi sint, qui aliena privilegia violant? Resp. Inprimis privilegia alicujus v. g. Religionis non sunt violanda, etiam indirectè, c. *Quanto amplius.* 26. *h. t. n.* 154. *& seq.* Præterea privilegiis suis est privandus, qui alienis derogat, c. *Dilecti.* 4. *h. t. num.* 156. Clerici incedentes ut laici, sine tonsura, & habitu, & in maleficiis deprehensi, etsi reassumant tonsuram, & habitum, non gaudent privilegio Clericali, sed à Judice laico puniri possunt, sine pœna excommunicationis, c. *Ex parte.* 27. *h. t. n.* 157. Quando, & quinam Clerici non deferentes habitum, & tonsuram priventur privilegio Clericali, seu fori Ecclesiastici, *n.* 158. *& seq.* Laici violenti invasores Ecclesiarum, aut rerum Ecclesiasticarum, aut eis præjudicium inferentes possunt puniri ab Ecclesia, seu Judicibus Ecclesiasticis, nec dum Ecclesia tales laicos coërcet, agit contra legem, sed legi fert subsidium, c. 2. *h. t. n.* 160. *& seq.*

§. V. *Proponuntur breves Summæ Extravagantium hujus Tituli.*

Quæ privilegia revocentur in *Extravag. unic. Ioann. XXII. h. t. n.* 162. Item quæ privilegia revocentur concessa Prædicatoribus, & Minoribus, circa prædicationes, auditiones Confessionum, & sepulturas in *Extravag.* 1. *Inter Communes. h. t. n.* 163. Item quæ in *Extravag.* 2. *eod. num.* 164. Et quæ privilegia in *Extravag.* 3. *n.* 165. Et quæ in *Extravag.* 4. *eod. n.* 166.

SECTIO VI. *De amissione, & revocatione privilegiorum.*

§. I. *An, & quomodo privilegium finiatur per lapsum temporis, & cessationem causæ?*

ASSERTIO I. Elapso tempore, ad quod privilegium est concessum, & restrictum, finitur privilegium. Cessat etiam si sub conditione sit concessum, eâ impleta, *n.* 167. Ass. 2. Cessante principali causâ finali privilegii, ipsum etiam cessat, *num.* 168. Quibus casibus non cesset privilegium, etiamsi causa cesset, *n.* 169.

§. II. *An privilegium finiatur per mortem ejus, cui concessum est, vel per mortem concedentis, item an per renunciationem privilegiati?*

ASSERTIO I. Privilegium personale, sive personæ concessum, unà cum ipsa, extinguitur: privilegium verò reale, quod ratione dignitatis, vel loci alicui datum est, cum persona non desinit, *n.* 170. Ass. 2. Privilegium absolutè, & sine limitatione concessum, & semel legitimè acquisitum non amittitur per obitum concedentis, sive privilegium sit favorabile, sive odiosum, & sive res non sit integra, sive adhuc integra. Aliud est in Rescriptis justitiæ, sive ad lites: modò sit gratia jam facta, non facienda, hæc enim morte concedentis extinguitur, *n.* 171. Quando privilegium, ratione formæ verborum per mortem concedentis extinguitur, ut si concedatur ad beneplacitum Principis, *num.* 172. Ass. 3. Si privilegium alicui personæ particulari in ejus solius favorem sit concessum, illud per liberam, & expressam ejusdem renunciationem amittitur, *n.* 173. Quòd si privilegium principaliter concessum sit in favorem alicujus Communitatis, vel loci, v. g. Civitatis, Ecclesiæ, vel Monasterii, non possunt personæ particulares, cum ejusdem præjudicio, illi renunciare, *n.* 174.

* *

§. III. *An, & quando amittatur privilegium per tacitam renunciationem, sive per non usum, vel abusum?*

ASSERTIO I. Privilegia affirmativa, quibus datur facultas aliquid agendi, cum onere aliorum, amittuntur per non usum privatorum, hoc est, voluntarium, & liberum, si oblatâ occasione utendi privilegio, eo non utantur, *num.* 175. Ass. 2. Privilegia affirmativa, quæ consistunt in mera voluntate aliquid agendi, sine gravamine aliorum, & sunt meræ gratiæ, per merum non usum etiam longissimi temporis non amittuntur, *n.* 176. Ex quo infertur privilegium nundinarum, quod per non usum spatio decennii amittitur, *n.* 177. Ass. 3. Privilegia negativa, quæ in non faciendo consistunt, & aliis onerosa sunt, ut est privilegium non solvendi decimas, vel tributa, amittuntur, per actum directè contrarium privilegio v.g. solvendo decimas vel tributa, *n.* 178. Quænam requirantur ad tacitam renunciationem inducendam per non usum, seu actum contrarium privilegio, *n.* 179. & 2. *seqq.* Quòd si alicui concessum sit privilegium, quod uno actu perficitur, & impletur, illud per unicum actum contrarium voluntarium, per tacitam renunciationem tollitur, *n.* 182. Denique privilegia negativa, quæ nemini præjudicant, v. g. non recitandi horas canonicas, per unum, vel plures actus contrarios non amittuntur, *n.* 183. Quibus modis amittatur privilegium per abusum, *n.* 184 & *seq.*

§. IV. *An privilegium semel concessum possit revocari à concedente, vel aliquo alio?*

ASSERTIO I. Privilegium concessum non subdito, & ab eo acceptatum non potest revocari à concedente, vel ejus Successore, nisi privilegium postea vergat in notabile detrimentum Principis concedentis, *n* 186. Ass. 2. Privilegium gratis à Principe concessum subdito, per quod datur licentia aliquid agendi contra, vel præter Jus commune, potest revocari à concedente, vel ejus successore validè, etiam absque causa justa, sed non licitè; secus est, si privilegium eidem subdito concessum sit, per pactum, seu contractum onerosum, vel in remunerationem meritorum, vel etiam per absolutam donationem sine legitima causa, *n.* 187. Non tantùm Princeps Supremus, sed etiam inferior habens potestatem conferendi privilegium potest revocare privilegium merè gratis, & liberaliter concessum, ea legitima causa, *num.* 188. Et non tantùm Ipse concedens, sed etiam ejus successor potest revocare privilegium ab antecessore concessum; sicut etiam concessum ab Inferiore potest revocari à Superiore illius, *cit. n.* 188.

§. V. *Quibus modis Privilegium revocetur, & quando revocatio privilegiorum vim suam, & effectum habeat?*

ASSERTIO I. Duobus modis revocatur privilegium expressè, vel tacitè. Expressa revocatio fit verbis expressis, vel in specie, & particulari, vel per clausulam generalem, *non obstantibus quibuscunque privilegiis*, & quibus privilegiis non derogetur per clausulam generalem, *n.* 189. Tacita revocatio privilegii fit per actum Principis directè contrarium privilegio, *n.* 198. Circa tacitam revocationem privilegiorum traduntur plures Regulæ. Prima est per legem generalem, quæ non expressè abrogat privilegia, censentur tacitè revocata privilegia in Corpore Juris contenta; non autem ea, quæ Corpori Juris non sunt inserta, nisi eorum specialis mentio fiat, *n.* 191. Secunda est, per particulare Rescriptum Principis contrarium privilegio priùs concesso, non censetur hoc tacitè revocatum, nisi in eo addatur expressa clausula derogatoria privilegii, *n.* 192. Tertia, privilegium priùs concessum non tollitur, nec tacitè revocatur per privilegium posterius contrarium priori, nisi illius prioris specialis fiat mentio, *n.* 193. Ubi tamen distinguendi sunt plures casus, *n.* 194. & 195. Quarta regula est, per latam sententiam a Principe contra privilegium, qui potuit privilegium concedere, non revocatur privilegium, *num.* 196. Ass. 2. Si privilegia per publicam legem revocentur, non est necessarium, ut revocatio singulis privilegiatis intimetur, sed satis est, si promulgatio illius legis revocatoriæ privilegiorum facta sit in Curia Principis, vel loco ad hoc constituto, *n.* 197.

§. VI. *An pereunte re, cui privilegium inhæret, pereat quoque, & extinguatur ipsum privilegium?*

Resp. Sicut privilegium personale extinguitur cum persona, ita etiam privilegium reale, seu locale extinguitur, re extinctâ, aut loco destructo, cui inhæret, *n.* 198. Ubi id declaratur, & *n.* 199.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

IN SEXTO.

IN CLEMENTINIS.

IN EXTRAVAGANT. Joann. XXII.

IN EXTRAVAGANT. Communibus.

TITV-

TITVLVS XXXIV.

DE PURGATIONE CANONICA.

§. I. *Quid sit purgatio in genere, & quotuplex, & à quo indicenda sit purgatio Canonica, & quibus indici possit, ac debeat?*

ASSERTIO I. Purgatio, prout hîc accipitur, est ostensio innocentiæ de objecto crimine: eáq; duplex est, vulgaris, quæ à Jure reprobatur, & Canonica, quæ à Jure est inventa, & approbata, *n.* 1. Ass. 2. Purgatio Canonica indicenda est à Judice competente, videlicet Episcopo, *n.* 2. Potest autem Episcopus Diœcesanum suum infamatum de crimine compellere ad se purgandum, nisi ab eo legitimè appellaverit, *c. Nos inter.* 6. *h. t. cit. n.* 2. & 3. Assert. 3. Non tantùm Clericis secularibus, sed etiam regularibus utriûsque sexûs indicenda est purgatio Canonica, si publicè infamati fuerint de crimine, vel graviter suspecti, & testes, vel aliæ probationes deficiant, *c.* 3. *h. t. n.* 4. Præterea publicè infamatus de defectu natalium non debet promoveri ad Ordines, nisi priùs canonicè se purget, *c. Accedens.* 14. *h. t. n.* 5. & 6.

§. II. *Quando sive in quibus casibus indicenda sit purgatio Canonica, vel non?*

ASSERTIO I. Ea indici debet, si nullus appareat legitimus accusator, & aliquis sit publicè infamatus de crimine apud bonos, & graves viros, *c. pen.* §. *fin. h. t. n.* 7. Assert. 2. Non potest indici purgatio Canonica etiam infamato de crimine, si is convinci possit, & per idoneos accusatores, vel testes, vel per alias legitimas probationes crimen publicè probari possit, *n.* 8. Assert. 3. Non debet alicui indici purgatio Canonica, nisi adsint verisimiles suspiciones, vel præsumptiones criminis, modò non sit levis suspicio, sed vehemens, *num.* 9. Unde si Clericus est convictus, vel manifestè confessus se commisisse crimen, repellitur à proprio gradu: si verò id manifestè non probetur, sed est verisimilis suspicio, se canonicè purgare debet, *c. Si quis.* 4. *h. t. cit. n.* 9. Si infamia alicujus non sit orta ex probabilibus suspicionibus, non est ei necessariò indicenda purgatio Canonica, quamvis possit indici ad petitionem purgandi, *c. Cùm in juventute.* 12. *h. t. n.* 10. & 11. Non potest, nec debet indici purgatio Canonica, quando crimen est notorium, ut celari non possit, sed fieri condemnatio, *c. Cùm dilectis.* 15. *h. t. n.* 12, & declaratur, *n.* 13. & 14.

§. III. *Quæ sit forma purgationis, sive quomodo ea fieri debeat?*

ASSERTIO I. Si quis accusatus, denunciatus, vel infamatus sit de crimine, idque plenè probari possit, aut vehementer de eo sit suspectus, tum si crimen negat, debet, præstito juramento purgationis, se defendere, & innocentiam suam ostendere, secundùm formam, & modum præscriptum in *c. Quoties.* 5. *h. t. n.* 15. & declaratur, *n.* 16. Assert. 2. Non sufficit, si Prælatus aliquis infamatus sit de criminibus, jurare, cùm se purgat, quòd sit immunis ab illis criminibus, sed jurare debet, quòd post promotionem suam ad Prælaturam, non commiserit illa crimina, *c.* 16. & *ult. h. t. n.* 17. declaratur, *n.* 18. Etsi infamato de crimine, vel vehementer suspecto, deferendum sit juramentum purgationis, ut innocentiam suam ostendat, jurando se crimen tale non commisisse, id tamen limitari debet, dummodo sit persona nobilis, vel honesta, nam si sit persona vilis, vel infamis, non debet ei deferri juramentum purgationis, *c.* 1. *h. t. n.* 19. & 20. Deinde indicenda est purgatio, cum juramento, infamato de crimine, si crimen tantùm semiplenè probatum est, ita tamen ut contra reum vehemens sit suspicio criminis, *n.* 21.

§. IV. *Quomodo procedendum sit contra infamatum de crimine, negligentem famam suam, sive se purgare ab infamia?*

Si Presbyter infamatus de crimine, post trinam monitionem, se non corrigat, ab officio suspendi debet, quousque se purgaverit, *c.* 2, *h. t. n.* 22. & *seq.* Præterea potest suspendi infamatus de crimine, non solùm ab officio, sed etiam à beneficio, donec se purgaverit: idque propter enormitatem criminis, v. g. hæresis: & augetur etiam ob hoc numerus compurgatorum. Interdum verò ex causa post purgationem præstitam suspenditur quis ad tempus, & deficiens à purgatione punitur ut convictus, *c. Inter.* 10. *h. t. n.* 24. declaratur, *n.* 25. & *seq.*

§. V. *De Compurgatorum qualitate, juramento, ac numero.*

Quær. I. Quales debeant esse Compurgatores, sive testes eorum, qui se purgant ab infamia criminis? Resp. primò, purgatores debent esse honestæ, ac probæ vitæ, & notam habere vitam, ac mores purgandi: & qui recipiunt purgationem, eis qui purgandis assistere nolunt, nullam indignationem ostendere debent, nec eos impedire, nec permittere impediri compurgatores, *c. Cùm P.* 7. *h. t. n.* 27. & *seq.* Resp. secundò. Compurgatores debent esse personæ, non tantùm honestæ, sed etiam vicinæ, quibus nota sit vita, & mores purgandi, *n.* 29. Qu. 2. Quomodo jurare debeant compurgatores? Resp. debent jurare de credulitate, non de veritate, *c. De testibus.* 13. *h. t. n.* 30. Qu. 3. Quæ conditiones in specie requirantur in Compurgatoribus? Resp. quatuor requiri, quæ enumerantur in *c. Constitutus.* 9. *h. t. num.* 31. & *seq.* Qu. 4. Quot sint adhibendi compurgatores? Resp. Olim Episcopus se purgabat adhibitis XII. Episcopis: Sacerdos 5. vel 7. Sacerdotibus: Diaconus tribus Diaconis. Hodie adhibendi sunt plures, vel pauciores, secundùm arbitrium Judicis, *n.* 33.

§. VI. *De effectu purgationis Canonicæ, & pœnâ deficientis in illa?*

Quær. I. Quis sit effectus purgationis Canonicæ? Resp. effectus est, ut purgatione legitimè peractâ, absolvendus sit à suspensione, si præcessit, & ab infamia criminis is, cui purgatio est indicta: purgatio verò illegitimè facta non tenet, nec absolutio secundùm illam facta, *c. Ex tuarum.* 8. *h. t. n.* 34. & 35. Qu. 2. An absolutus à crimine, quia se canonicè purgavit, possit postea accusari de eodem crimine? Resp. cum distinctione data, *n.* 36. Qu. 3. Quæ sit pœna deficientis in purgatione Canonica? Resp. ut habeatur pro convicto, & eâdem pœnâ puniatur, ac si de crimine esset convictus, quæ est pœna depositionis, sive ut privetur omni officio, & beneficio, *n.* 37. Sunt & alij duo casus, in quibus deficiens in purgatione habetur pro convicto, *n.* 38. Hodie ab Ecclesiasticis Judicibus rarò Clericis indicitur purgatio canonica, & cur? *n.* 39.

SERIES

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 19. & 20.	c. 10. *num.* 24. & *duobus seqq.*
c. 2. n. 22. & *seq.*	c. 11. n. 29.
c. 3. n. 4.	c. 12. n. 10. & *seq.*
c. 4. n. 9.	c. 13. n. 30.
c. 5. n. 15.	c. 14. n. 5. & 6.
c. 6. n. 2.	c. 15. *num.* 12. & *duobus seqq.*
c. 7. n. 27.	
c. 8. n. 34. & *seq.*	
c. 9. n. 31. & *seq.*	c. 16. & *ult.* n. 17. & *seq.*

TITULUS XXXV.

DE PURGATIONE VULGARI.

Quær. I. Quid sit purgatio vulgaris,& cur sit prohibita? Resp, est ea, quæ vulgus induxit,& à SS,Canonibus est reprobata,*n.* 1. Qu. 2. Quæ purgationes vulgares in specie sint prohibitæ? Resp. prohibetur inprimis purgatio facta per monomachiam, sive duellum, c. 1. *h. t. n.* 2. Secundò, prohibita est purgatio per judicium ferri candentis, vel aquæ ferventis, seu calidæ, c. 3. & *ult. h. t. n.* 3. Tertiò, inhibita est etiam purgatio per aquam frigidam,& alia hujusmodi purgationum genera, *n.* 4. An sit licitus purgandi modus olim frequens per celebrationem Missæ, & sumptionem SS. Evcharistiæ, *n.* 5. Qu. 3. An sententia lata ex purgatione vulgari, & jure reprobata, à qua non fuit appellatum, possit retractari? Resp. posse, c. 2. *h. t. n.* 6. & *seq.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.	c. 2. n. 6. & 7.
c. 1. n. 2.	c. 3. & *ult.* n. 3.

TITULUS XXXVI.

DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.

§. I. *De Injuriis.*

Quær. I. Quid sit injuria,& quot modis inferatur? Resp. Injuria specialiter dicitur contumelia alicui dicta, vel facta, sive quod dicitur, vel fit contra alicujus honorem; & tribus modis committitur; re, cùm manus alicui infertur; verbis, cùm ei convitium fit: litteris, cùm per libellum famosum injuria infertur, *n.* 1. Non committitur injuria, sine dolo & animo injuriandi, *n.* 2. Qu. 2, An si quis dicat verbum injuriosum alteri, cum protestatione, *salvo tuo honore*, excusetur ab injuria? Resp. negativè, quia est protestatio facto contraria, *n.* 3. Qu. 3. An is, qui alicui per convitium verum crimen objecit, inferat injuriam? Resp. si intersit Reipubl. ut convitium objectum sciatur, & puniatur injurians, non tenetur actione injuriarum, si illud probet, aliàs secus, *num.* 4. Nisi animo injuriandi hujusmodi convitium proferatur, tum enim non excusat, *n.* 5. Qu. 4. An provocatus licitè possit retorquere injuriam sibi illatam? Resp. id esse licitum, si id fiat incontinenti, & debito modo, *n.* 6. Qu. 5. Qualis actio oriatur ex injuria, & quæ sit ejus pœna? Resp. duplex oritur actio, civilis, ad æstimationem injuriæ, & criminalis, ad pœnam extraordinariam corporalem, vel pecuniariam, *n.* 7. Qu. 6. An quis possit agere pro injuria alteri illata, Resp. affirmativè, *n.* 8. Qu. 7. Quomodo tollatur actio injuriarum? Resp. per lapsum anni tollitur actio injuriarum criminalis, nam civilis est perpetua. Secundò tollitur per remissionem injuriæ, vel expressam, quæ fit per pactum, vel per tacitam, quæ fit per signa, aut dissimulationem, *n.* 9.

§. II. *De damno dato.*

Si quis culpâ suâ, alicui damnum dedit, vel injuriam irrogavit, vel alijs irrogantibus opem tulit, per imperitiam, vel negligentiam, is satisfacere tenetur, nec ignorantia ipsum excusat. Item si animalia alicujus nocuerunt alteri, is ad satisfactionem tenetur, nisi ea damnum passis dare velit. Qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, nisi omnem diligentiam, quam debebat, adhibuerit, *c. ult h. t. n.* 10. qui damnum etiam ex culpa levissima dedit, tenetur ad satisfactionem damni illati, *n.* 11. Si animal damnum dedit, dominus ejus vel præstare debet æstimationem damni, vel animal tradere damnum passo, *n.* 12. Si bos cornupeta, & non custoditus, alium bovem interfecit, dominus illius tenetur reddere bovem, & mortuum recipiet, *c.* 3. *h. t. cit. n.* 12. Item si quis fodit cisternam, & non cooperuit eam, cecideritque bos vel asinus in illam, dominus cisternæ tenetur reddere pretium animalis, quod autem mortuum est, illius erit, *c.* 2. *h. t. n.* 13. Qui dimittit suum jumentum, & illud depascit alienam vineam, vel agrum, dominus æstimationem damni solvere tenetur, *c. Si læserit.* 4. *h. t. n.* 14. Si quis campum suum incendit, & ignis egressus combussit alienas segetes, tenetur damnum solvere, si in culpa fuit, *c. Si egressus.* 5. *h. t. n.* 15. Si quis voluntariè incendit domum alicujus, totum damnum restituere debet, & per tres annos pœnitere, *c. Si quis.* 6. *h. t. n.* 16. Non tantùm damnum alicui illatum, sed etiam lucrum inde cessans damnũ passo restituendum est. Unde si quis in rixa alium percussit, isque non fuit mortuus, sed in lecto jacet, operas, & expensas solvere debet, *c.* 1. *h. t. n.* 17. Si Princeps, seu Magistratus secularis Clericum tanquam bannitum mittat in exilium, is per Judicem Ecclesiasticum condemnandus est, secundùm æstimationem injuriæ, in expensas & damna, quia violat immunitatem Ecclesiasticam, *c. Olim,* 7. *h. t. n.* 18. & *seq.* Statutum etiam juratum editum de non repetendis damnis acceptis non extenditur ad expensas factas, quæ nihilominus, non obstante tali juramento, repeti possunt, & solvi debent, *c. In nostra.* 8. *h. t. n.* 20.

§. III. *De represalijs, sive pignorationibus.*

Quær. I. Quid sint represaliæ, & an sint licitæ? Resp. represaliæ, sive pignorationes, sunt litteræ, in quibus Princeps, vel Respubl. subditis suis injustum damnum passis dat potestatem invadendi Terras eorum, qui damnum intulerunt, & occupandi bona incolarum etiam innocentium, in compensationem damnorum illatorum, *n.* 21. Quæ ut sint licitæ, plures cõditiones requiruntur, quæ enumerantur, *n. eod.* Qu. 2. Contra quos represaliæ concedi non possint? Resp. non posse contra personas Ecclesiasticas, vel bona earum, nec concessæ extendi ad illas, non obstante contrariâ consuetudine, & qui eas concedunt, vel extendunt contra personas prædictas, si intra mensem non revocant, & sunt singulares personæ,

sunt

funt excommunicatæ: fi Univerfitates, funt interdictæ, c. *unic. h. t. in 6. n. 22. & 23.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.	
c. 1. n. 17.	c. 7. n. 18, & feq.
c. 2. n. 13.	c. 8. n. 20.
c. 3. n. 12,	c. 9. & ult. n. 20. & duobus feqq.
c. 4. n. 14.	IN SEXTO.
c. 5. n. 15.	c. unic. n. 22. & feq.
c. 6. n. 16.	

TITULUS XXXVII. DE POENIS.

§. I. *De pœnis in genere.*

Quær. I. Quid fit pœna, & quotuplex? Refp. pœna eft delictorum coërcitio, feu vindicta, *num.* 1. Sunt autem pœnæ quædam capitales, quædam non capitales: & hæ quædam corporales, quædam pecuniariæ: aliæ civiles, quæ parti læfæ applicantur, aliæ criminales, quæ ad publicam vindictam tendunt. Item alia pœna eft ordinaria, alia extraordinaria, *n.* 2. Quær. 2. An Judex teneatur imponere pœnam ordinariam, five lege præfcriptam, & an illam augere poffit, vel minuere? Refp. tenetur ordinariam reo convicto de crimine infligere, nec poteft Judex inferior pœnam lege præfcriptam excedere, neque ftatutam remittere, vel minuere: quamvis id poffit Princeps fupremus, *n.* 3. Delinquens toties puniendus eft, quoties reiterat delictum, *c.* 1. *h. t. n.* 4.

§. II. *De variis pœnis in fpecie, & inprimis de pœna pecuniaria.*

Interficiens Presbyterum puniendus eft, & fi pœna fit pecuniaria, pars dimidia folvenda eft Ecclefiæ, cui præfuit: altera pars dimidia diftribui debet in pauperes pro anima mortui, *c.* 2. *h. t. n.* 5. Secundò, Archidiaconi, & alij Prælati, qui in criminibus difpenfare nequeunt, aut pœnas commutare, non poffunt propter crimina pecuniam exigere, neque pœnam pecuniariam imponere, etiam correctionis causâ, fi alia à jure ftatuta fit, *c. Licèt.* 3. *h. t. n.* 6. & 7. Tertiò, victus victori condemnandus eft in expenfas, quando fententia profertur pro parte præfente, in caufis pecuniarijs: non autem quando fertur pro parte abfente, *c. Calumniam.* 4. *h. t. n.* 8. & 9. Qui juftam caufam habuit, non debet condemnari in expenfas litis, *cit. n.* 9. Judex tenetur victum in expenfas condemnare victori, fi is id petijt, aliàs non, *num.* 10.

§. III. *De pœna conventionali, five quæ pacto, aut contractui eft appofita.*

Si uterque contrahentium agat contra contractum, neuterque poteft exigere pœnam ad invicem promiffam ex conventione, quæ tamen, fi utraque pars non fervet contractum, in effectu tollitur, & pœna cū pœna compenfatur, *c. Conftitutus.* 7. *h. t. n.* 11. Si obligatus folvere certam quantitatem pecuniæ ad certum tempus, cum pacto, ut fi non folverit tempore conftituto, teneatur ad certam pœnam, fi folvit majorem partem debiti, non tenetur integram pœnam folvere, fed folùm pro parte debiti, quæ in termino defignato non eft foluta, *c. Suam.* 9. *h. t. n.* 13. & 14. idque ex æquitate canonica, eùm aliud fit de jure civili, *n. eod.*

§. IV. *De pœna depofitionis, & degradationis.*

Clerici, qui operam dant bello (injufto) gubernando naves ad pugnam, & qui perfonaliter confligunt, vel alios incitant ad pugnandum, graviter peccant, ac deponendi funt ab officio & beneficio, *c. Quod in dubijs.* 5. *h. t. n.* 15. Præterea Clerici in magnis fceleribus deprehenfi debent deponi, & in Monafterium detrudi ad agendam pœnitentiam, *c. Tuæ.* 6. *h. t. n.* 16. Defcribitur modus degradandi Clericos, *c.* 2. *h. t. in* 6. *n.* 17. & 18. Quæ fint differentiæ inter depofitionem, feu degradationem verbalem, quæ fit per fimplicem fententiam, quâ Clericus criminofus ab Ordinum minifterio, feu executione depofitus declaratur: & inter degradationem actualem, per quam veftibus, & Infignibus Clericalibus actu, & folemni verborum formolâ privatur, *n.* 19. Crimina, ob quæ Clericos actu degradandus eft, & tradendus Curiæ feculari, tria funt Jure expreffa, crimen hærefis, crimen falfi commiffum in Litteris Apoftolicis, & crimen confpirationis in proprium Epifcopum, faltem fi incorrigibilitas accefferit, *cit. n.* 19.

§. V. *De pœna carceris.*

Licèt carcer fpecialiter fit inventus ad cuftodiam, poffunt tamen confeffi, vel convicti de criminibus plecti pœnâ carceris in perpetuum, vel ad tempus, ad arbitrium, confideratis delictis, perfonis, & circumftantijs, *c. Quamvis.* 3. *h. t. in* 6. *n.* 20. & 21. Quòd fi teftis varier, & vacillet etiam coram Papa, ideòque incarceretur, non fit infamis, *c. Super his.* 8. *h. t. num.* 22.

§. VI. *De pœnis occidentium, vel percutientium proprium Epifcopum, vel occidentium Rectorem Ecclefiæ, aut Beneficij. Item de pœna litigantis injuriam inferentis Judici.*

Quær. I. Qualiter puniendi funt, qui occidunt, vel percutiunt proprium Epifcopum, vel Rectorem, aut alium Clericū alicujus Ecclefiæ? Refp. occidentes Epifcopum, feu Prælatum fuum, privantur beneficijs & feudis, quæ habent ab illa Ecclefia, & nec ipfi nec eorum hæredes poffunt habere illa beneficia, feu feuda, vel alia quælibet de novo, *c. Ad aures,* 10. *h. t. n.* 23. & *feq.* Percutiens, capiens, aut banniens Epifcopum, vel hoc mandans, aut ratificans, vel fi focius in his fuerit, confilium dederit, aut favorem, vel fcienter defenderit, incurrit excommunicationem Papæ refervatam. Item Civitas in hoc delinquens, & Officiales ejus varijs pœnis puniuntur, *Clem.* 1. *h. t. n.* 25. Similiter Patroni, Advocati, vel Vicedomini non debent fibi in Ecclefijs, vel earum poffeffionibus, & bonis plus vendicare, quàm Jura permittunt, & fi fecus faciant, per Cenfuram Ecclefiafticam compefcantur. Item fi per fe, vel per alios præfumpferint occidere Rectorem, vel aliquem Clericum ipfius Ecclefiæ, amittant Jus Patronatûs, advocatiam, feudum, & Vicedominatum, beneficium, & de his nihil perveniat ad hæredes, & pofteri eorum ufque ad quartam generationem non admittantur in Collegio Clericorum, nec in Domibus Regularium, affequantur honorem alicujus prælationis, nifi cum eis fuerit difpenfatum, *c. In quibufdam.* 12. *h. t. n.* 26. & 27. Porro pœna alicui impofita ab homine, vel à jure, & ejus filijs, ac pofteris, ufque ad quartam generationem, non extenditur ad defcendentes ex linea fœminina, fed tantùm ex mafculina, nifi aliud in jure,

jure, vel sententia sit expressum, c. *Ubicunque*. 4. *h. t. in* 6. *n.* 28. & 29. Qu. 2. Quomodo puniendus sit litigans injuriam inferens Judici? Resp. litigator, qui temerè prorupit contra assertionem Judicis, dicendo v. g. quòd mentiatur, si constiterit de improbitate litigatoris, arbitrio Superioris puniendus est, r. *Dilectus*. 11. *h. t. n.* 30.

§. VII. *De pœna persistentis in excommunicatione ultra annum, & pœnis insectantium, percutientium, vel occidentium S. R. Ecclesiæ Cardinales.*

Qui ultra annum pertinaciter in excommunicatione persistit, ei subditi fidelitatem non debent: & si per duos annos, vel ampliùs in ea persistat, absolvuntur Ecclesiæ à jure illi debito, & subditi à juramento fidelitatis domino debitæ denunciandi sunt absoluti, quamdiu in excommunicatione perstiterit, r. *Gravem*. 13. & *ult. h. t. n.* 31. & 32. Quomodo puniendi sunt persequentes, seu offendentes S. R. Ecclesiæ Cardinales, c. *ult. h. t. in* 6. *n.* 33.

§. VIII. *Utrùm Metropolitanus possit punire injurias sibi, vel suis illatas à subditis Episcoporum Comprovincialium?*

Archiepiscopus, seu Metropolitanus, dum visitat Provinciam, vel suos ad visitandum mittit, vel Concilium Provinciale convocat, vel aliàs jurisdictionem exercet in Provincia, si sibi, suæque familiæ, aut alijs, etsi de familia sua non sint, injuria inferatur à subditis Suffraganeorum propter injuriam notoriam, & manifestam sibi, vel suis illatam punire potest, etiamsi per has injurias non impediatur sua jurisdictio, r. 1 *h. t. in* 6. *n.* 34. Quando crimina sunt notoria, potest Archiepiscopus punire subditos Suffraganeorum in tota Provincia, *n.* 35.

§. IX. *Proponuntur Summæ reliquorum Capitulorum, quæ in Clementinis, & utrisque Extravagantibus continentur.*

Quæ pœnæ sint statutæ in *Clement.* 2, *h. t. n.* 36. Et quæ pœnæ in *Clement.* 3. *h. t. n.* 37. item quæ pœnæ in *Extravag. unic. Joann. XXII. n.* 38. Denique quæ pœnæ in *Extravag. unic. Inter communes. n.* 39.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.	c. 2. n. 17.
c. 1. n. 4.	c. 3. n. 20. & 21.
c. 2. n. 5.	c. 4. n. 28.
c. 3. n. 6. & 7.	c. 5. & ult. n. 33.
c. 4. n. 8. & 9.	IN CLEMENTINIS.
c. 5. n. 15.	*Clem.* 1. n. 25.
c. 6. n. 16.	*Clem.* 2. n. 36.
c. 7. n. 11.	*Clem.* 3. & *ult.* n. 37.
c. 8. n. 22.	IN EXTRAVAGANTIBUS Joann. XXII.
c. 9. n. 13.	*Extrav. unic. n.* 38.
c. 10. n. 23.	IN EXTRAVAGANTIBUS Communibus.
c. 11. n. 30.	*Extrav. unic. n.* 39.
c. 12. n. 26. & *seq.*	
c. 13. & *ult.* n. 31. & *seq.*	
IN SEXTO.	
c. 1. n. 34.	

TITULUS XXXVIII.
DE POENITENTIIS, ET Remissionibus.

SECTIO I. *De Pœnitentiis.*

§. I. *De pœnitentia in genere.*

Quær. I. Quid sit pœnitentia, & quot modis accipiatur? Resp. pœnitentia est præterita plangere, & plangenda iterum non committere: eaque tripliciter accipitur, vel prout est virtus specialis pœnitentiæ: vel secundò prout est Sacramentum novæ legis à Christo institutum, & continens tres partes, contritionem, confessionem, & satisfactionem. Vel tertiò pro satisfactione etiam extra Sacramentum pœnitentiæ, *n.* 1. Qu. 2. Quotuplex sit pœnitentia sumpta pro satisfactione? Resp. duplex, alia publica, quæ imponitur, & peragitur pro manifestis peccatis; nam pro manifestis peccatis publica pœnitentia imponenda est, r. 1. *h. t.* Alia est privata, quæ imponitur peccatis secretis, & privatim peragitur, *n.* 2. Rursum pœnitentia publica, alia est solemnis, quæ imponitur nonnisi ob peccatum valde enorme, & toti Reipubl. scandalosum & perniciosum: alia publica, sed non solemnis, quæ fit publicè, & in facie Ecclesiæ, propter grave & publicum crimen, sed non scandalosum, *n.* 3. An Confessarij pro publicis peccatis auditis in confessione possint imponere pœnitentias publicas? *n.* 4.

§. II. *De pœnitentia occidentis Presbyterum.*

Qui Presbyterum occidit, ei imponitur pœnitentia XII. annorum, & si est convictus, & miles, per totum vitæ suæ tempus privari debet cingulo militari, & manere absque spe conjugij, *c.* 2. *h. t. num.* 5.

§. III. *Proponuntur alia quædam Capitula, in quibus agitur de imponenda pœnitentia.*

Inprimis si quis excedat modū in se defendendo, vel etiam libertatem Ecclesiæ violet, ei indicenda est pœnitentia arbitraria, consideratis circumstantijs, *c.* 3. *h. t. num.* 6. Secundò, Sacerdotibus græcis habentibus uxores, si ipsorum filij reperiantur in lectis mortui, ipsis procurantibus, vel negligentibus, imponitur pœnitentia, ut in perpetuum abstineant ab Altari, & gravior pœnitentia illis, quàm laicis imponitur, non tamen publica, si delictum non fuit publicum. Si verò ex incuria eorum filij reperiuntur mortui in cunis, & hoc est occultum, ad arbitrium Pœnitentiarij imponitur eis pœnitentia, & in terrorem aliorum debent à celebratione Missarum ad tempus abstinere, r. *Quæsitum*. 7. *h. t. n.* 7. declaratur *n.* 8. Tertiò, pœnitentia moderanda est, secundùm arbitrium prudentis & discreti Confessarij, non solùm secundùm qualitatem excessûs pœnitentis, sed etiam contritionem, & alias circumstantias, præsertim si persona sit recenter conversa, r. *Deus*. 8. *h. t. n.* 9. Quartò, qui jejunare debet ex pœnitentia illi injuncta in pane & aqua, potest deficiente pane, alijs cibis vesci, non ad delicias, sed ad sustentationem, c. *Litèt*. 6. *h. t. n.* 10.

§. IV. *De præcepto sacramentaliter confitendi, saltem semel in anno. & S. Eucharistiam recipiendi in Paschate.*

Omnis fidelis utriûsque sexûs, cùm pervenit ad annos discretionis, saltem semel in anno confiteri debet sua peccata proprio Sacerdoti, aut de ejus licentia alteri, & Sacramentum Eucharistiæ ad minus in Paschate recipere: alioquin vivens arceatur ab ingressu Ecclesiæ, & mortuus careat Ecclesiasticâ sepulturâ. Item Sacerdos revelans peccatum in Confessio-

Bulla Cœnæ contentis, item commutandi quinque vota Papæ reservata, n. 52.

SERIES CAPITVLORVM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 2. & 4.
c. 2. n. 5.
c. 3. n. 6.
c. 4. n. 44.
c. 5. n. 18.
c. 6. n. 10.
c. 7. n. 7. & seq.
c. 8. n. 9.
c. 9. n. 20. & 22.
c. 10. n. 23.
c. 11. num. 24. & duobus seqq.
c. 12. n. 11. & seq.
c. 13. n. 15. & 17.
c. 14. in princ. n. 27. §. Qui autem. num. eod. §. Ad hæc. n. 41. 42. 43. & 45.
c. 15. n. 45.
c. 16. & ult. num. 32. & seq.

IN SEXTO.

c. 1. n. 28.
c. 2. n. 35. & seq.
c. 3. & ult. n. 43.

IN CLEMENTINIS.

Clement. 1. n. 26.
Clement. 2. n. 39.

IN EXTRAVAGANT. Communibus.

Extravag. 1. num. 48. & seq.
Extravag. 2. post princ. n. 38 39. 40. & 49.
Extravag. 3. n. 51.
Extravag. 4. n. 50.
Extravag. 5. & ult. num. 52.

TITVLVS XXXIX.

DE SENTENTIA EXCOMMUNIcationis, Suspensionis, & Interdicti.

SECTIO I. *De prima Censura Ecclesiastica, nempe Excommunicatione.*

§. I. *Quid, & quotuplex sit Censura?*

ASSERTIO I. Censura in genere est pœna quædam spiritualis ac medicinalis, privans usu aliquorum bonorum spiritualium per Ecclesiasticam Potestatem inflicta delinquenti, donec à contumacia recedat, n. 1. & 2. Ass. 2. Tres tantùm sunt censuræ propriè dictæ, excommunicatio, suspensio, & interdictum, n. 3.

§. II. *Quid, & quotuplex sit Excommunicatio, & quâ formâ fieri debeat?*

ASSERTIO I. Excommunicatio in genere est censura Ecclesiastica, per quam Christianus à Communione Ecclesiæ, seu aliorum infidelium separatur. Est autem triplex fidelium communicatio, purè interna, purè externa, & media, seu mixta, n. 4. Ubi id declaratur, & n. 5. & 6. Ass. 2. Excommunicatio primò dividitur in majorem, & minorem, c. *Si quem.* 59. *h. t.* & quæ sit major, quæ minor excommunicatio, n. 7. & 8. Dividitur secundò, excommunicatio in eam, quæ fertur à jure, & eam, quæ fertur ab homine, seu Judice, n. 9. Tertiò, in eam, quæ ipso facto incurritur, & eam, quæ per sententiam Judicis infertur. Quartò, alia est excommunicatio justa, alia injusta. Quintò, alia generalis, quæ fertur in communi, alia particularis, quæ fertur in particulares personas, *cit.* n. 9. Ass. 3. Ad ferendam excommunicationem non requiritur certa verborum forma, sed satis est, ut congruè exprimatur mens excommunicare volentis, *num.* 10. Modus autem ac forma excommunicandi præscribitur in *c.* 1. *h. t. in* 6. *num.* 11. & *seq.*

§. III. *De effectibus excommunicationis, sive majoris, sive minoris,*

Quær. 1. Qui sint effectus excommunicationis majoris? Resp. Primus effectus est privatio administrationis, seu collationis Sacramentorum, n. 13. Sacramenta tamen administrata ab excommunicato valida sunt, n. 14. Secundus effectus est privatio perceptionis Sacramentorum, ita ut nullus excommunicatus licitè possit ullum Sacramentum percipere, *num.* 15. Tertius est, privatio communium Ecclesiæ Suffragiorum, *n.* 16. Quartus est, quòd non possit interesse Divinis Officiis, quæ ab Ecclesia publicè, & solemniter fiunt, *n.* 17. Quintus est, quòd excommunicatus privatur omni usu, & exercitio jurisdictionis Ecclesiasticæ, *n.* 18. Sextus est privatio omnis communicationis forensis, ita ut excommunicatus non possit esse Judex, actor aut testis in judicio, etiam in causis civilibus, *c. Decernimus.* 8. *h. t. in* 6. n. 19. & 20. Septimus est, privatio omnis communicationis civilis, ac politicæ cum aliis fidelibus, *c. Nuper.* 29. & *c.* 41. & *c. pen. h. t. n.* 21. Octavus inhabilitas ad quodvis Officium Ecclesiasticum obtinendum, n. 22. Nonus privatio Ecclesiasticæ sepulturæ, *n. eod.* Quær. 2. Quis sit effectus minoris excommunicationis? Resp. Effectus primarius est, quòd privet perceptione Sacramentorum, alius est, quod sic excommunicatus ad beneficium Ecclesiasticum assumi non possit, n. 23.

SECTIO II. *De causis excommunicationis.*

§. I. *Quinam possint excommunicare, vel excommunicari?*

ASSERTIO I. Omnes & soli illi habent potestatem excommunicandi (idémque est de aliis censuris) Jure communi, & ordinario, qui jurisdictionem Ecclesiasticam in foro externo habent, n. 24. Ass. 2. Excommunicare non possunt laici, nec Clerici conjugati, nec feminæ etiam Abbatissæ, aut Moniales, *n.* 25. Ass. 3. Excommunicari possunt omnes, & soli homines viventes, baptizati, rationis & doli capaces. Unde non possunt excommunicari non baptizati, ut infideles, nec carentes ratione, nec non subditi, n. 26. Neque Universitas, *c. Romana.* 5. §. *ult.* h. t. in 6. n. 27. Excommunicatio generaliter lata ligat solùm subditos excommunicantis, non autem peregrinos, seu extraneos, *c. A nobis.* 21. *h. t.* n. 28. & *seq.*

§. II. *Ob quam causam excommunicatio, vel alia censura ferri possit?*

ASSERTIO I. Ob solum peccatum mortale infligi potest excommunicatio, vel alia censura, requiritur tamen, ut simul sit peccatum contumaciæ, n. 30. Ass. 2. Excommunicatio non potest ferri ob peccatum merè internum, aut omnino occultum, n. 31. Ass. 3. Excommunicatio nunquam infligi debet ob peccatum merè præteritum, *num.* 32. Ass. 4. Ad incurrendam excommunicationem requiritur actus externus, sive peccatum in suo genere completum, ita ut effectus sit secutus, *n.* 33.

§. III. *An excommunicationem necessariò præcedere debeat admonitio Canonica, & quomodo aliàs ferri debeat excommunicatio?*

ASSERTIO I. Nulla excommunicatio ab homine, seu Judice lata, propter peccatum præteritum, vel præsens, in quo reus contumaciter persistit, infligi debet, nisi præcesserit aliqua monitio, *c. Sacro.* 48. *h. t.*

48. *h. t. n.* 34. *&* 35. Ass. 2. Ad incurrendam excommunicationem latam à Jure, seu Canone pro culpa futura ipso facto incurrendam non est necessaria alia admonitio, *n.* 36. Ass. 3. Si à jure decreta sit excommunicatio ferendæ sententiæ; sive per Judicem, ea reo infligi non debet etiam convicto aut manifesto, nisi præcedente monitione, *n.* 37. Etsi legitima admonitio præcesserit, Prælatus non debet aliquem, absque manifesta, & rationabili causa excommunicare: quòd si excommunicavit, sine manifesta, & rationabili causa, & requisitus non curavit processum, absque gravamine, revocare, potest gravatus conqueri apud Superiorem, qui si non est periculum in mora, illum remittere debet, cum suo mandato ad excommunicatorem ab eo absolvendum, intra certum terminum, alioquin per se, vel per alium absolvat, receptâ sufficiente cautione, Si verò de injusta excommunicatione constet, debet excommunicator condemnari ad interesse excommunicato, & arbitrio Superioris puniri pro qualitate culpæ, nisi erraverit ex causa probabili. Quòd si conquerens nihil rationabile probet contra sententiam excommunicationis, debet & ipse condemnari ad interesse, nisi probabilis error ipsum excuset, & super eo, propter quod fuit excommunicatus, satisfacere compellatur, vel reducatur in pristinam excommunicationem, donec satisfecerit. Denique si excommunicator paratus sit revocare sententiam, & excommunicatus appellet, non est audiendus, nisi talis sit error, de quo meritò potest dubitari: & tunc eum absolvat, receptâ cautione coram Judice, quòd juri parebit, & sic pœnam præscriptam evitabit, caveat tamen, ne malitiosè mentiatur in præjudicium alterius, *cit. c. Sacro. n.* 38. Declaratur *n.* 39.

§. IV. *Quibus casibus censura excommunicationis, vel alia sit injusta, & quibus etiam invalida?*

Assertio I. Censura excommunicationis, vel alia interdum solùm est illicita, & injusta, sed valida tamen, & quæ obligat: vel non tantùm injusta est, sed etiam invalida, eáque ex triplici capite: vel ob defectum jurisdictionis in ferente illam, vel ob defectum substantialis ordinis judicii, vel ob defectum justæ causæ, *num.* 40. Ass. 2. Excommunicatio, vel alia censura, justa quidem secundùm allegata, & probata, sed à parte rei injusta, valida est, & obligat in foro externo: non tamen est valida, nec obligat in foro interno conscientiæ, *n.* 41.

§. V. *An, & qualis ignorantia, & quis metus excuset ab excommunicatione, vel alia censura?*

Assertio I. Ignorantia facti, quæ excusat à culpa, excusat etiã à quavis censura. Unde si ignorans percutiat Clericum, quem probabiliter ignorat esse Clericum, non est excommunicatus: & si est dubium an ignoraverit, jurare debet, se ignorâsse, & si jurare recuset, habetur pro excommunicato, *c. Si verò.* 4. *h. t. n.* 42. An ignorantia facti concomitans excuset à censura, *n.* 43. Item an excommunicationem incurrat is, qui volens percutere Petrum Clericum, percutit Paulum Clericum, vel volens percutere Titium laicum, percutit Cajum Clericum, vel si quis percutiat Clericum, quem putat esse laicum, *cit. n.* 43. Ass. 2. Ignorantia inculpabilis Juris Ecclesiastici, sive communis, sive particularis, quod probibet aliquid sub excommunicatione, excusat ab illa incurrenda, etiamsi quis sciat, id prohibitum esse lege naturali ac Divinâ, *n.* 44. Ass. 3. Ignorantia invincibilis, non solùm Juris Ecclesiastici præcipientis, vel prohibentis aliquid sub excommunicatione, vel alia censura, sed etiam sola ignorantia ipsius pœnæ, sive censuræ, excusat ab ipsa censura, *n.* 45. Non solùm ignorantia inculpabilis, sed etiam culpabilis, sive facti, sive juris imponentis censuras, excusat ab excommunicatione, vel alia censura, dummodo non sit crassa, aut supina, *n.* 46. Ass. 5. Quando metus gravis excusat à peccato contra præceptum Ecclesiæ, tum excusat etiam ab excommunicatione, vel alia censura incurrenda, *n.* 47.

Sectio III. *De Excommunicatione in specie, & inprimis de illa, quæ Iure decreta est ob percussionem Clerici.*

§. I. *Quænam Iure Canonico statuta sunt circa percussionem Clericorum.*

Generatim statuta est excommunicatio in percutientes Clericos, *c. Si quis suadente.* 29. *caus.* 17. *q.* 4. *n.* 48. Idque declaratur *num.* 49. Nomine autem Clericorum comprehenduntur etiam Novitii, *c. Religioso.* 21. §. *Quamvis. h. t. in* 6. *n.* 50. Secundò, qui detinet Clericum in custodia, seu carcere, etiam sine alia læsione, excommunicatus est, *c. Nuper.* 29. *in princ. h. t. n.* 51. Tertiò, excommunicationem incurrit etiam is, qui manus violentas injicit in Clericum etiam consentientem, licèt hoc faciat in compensationem præcedentis injuriæ, *c. Contingit.* 36. *h. t. num.* 52. Quartò, excommunicationem latam in percutientes Clericos incurrit etiam mandans, consulens, coosentiens, si sequatur percussio, *c. Mulieres.* 6. §. *Illi verb. h. t. n.* 53. Quintò, si mandans percussionem revocavit mandatum, sed notitia revocationis non pervenit ad mandatarium, & is nihilominus percussit Clericum, excommunicatus est mandans, *cit. n.* 53. Sextò, etiam is, qui ratam habet percussionem Clerici suo nomine factam, excommunicationem incurrit, *c. Cùm quis.* 23. *h. t. in* 6. *n.* 54. *& seq.* Denique excommunicati etiam sunt, qui permittunt percuti Clericum, & non impediunt, cùm possent ac deberent, *c. Quanta.* 47. *h. t. n.* 56.

§. II. *Quis possit absolvere ab excommunicatione Canonis, ob percussionem Clerici, vel Monachi?*

Duplex est percussio Clerici, una modica, seu levis, altera gravis, seu enormis, *n.* 57. Ass. 1. Ab excommunicatione Canonis, ob percussionem Clerici modicam, seu levem, potest absolvere Episcopus, *c. Pervenit.* 17. *h. t.* Imò etiam Prælatus inferior habens jurisdictionem quasi Episcopalem, *cit. n.* 58. Ass. 2. Si Ostiarius alicujus secularis Potestatis, prætextu officii, Clericum percusserit, non graviter, ab Episcopo absolvi potest, si fortè arcendo turbam, Clericum non ex deliberatione, sed casu fortuito læserit. Si verò Officialis deliberatè alicui Clerico manus injecerit, per Papam absolvi debet, *c. Si verò.* 3. *in princ. h. t. n.* 59. Ass. 3. Si Monachi, vel Canonici Regulares se invicem in claustro percusserint, non graviter, absolvendi sunt per Abbatem suum: si verò hujus discretio deficiat, recurrendum est ad Episcopum, ut ipsos corrigat, & absolvat, *c.* 2. *h. t. n.* 60. Absolutio illorum, qui violentas manus injiciunt in

 Cle-

Clericos, est reservata Sedi Apostolicæ, exceptis quibusdam casibus. Quod si excommunicatus, ob percussionem Clerici, non ignarus excommunicationis fecit se ordinari, si est Clericus secularis, in perpetuũ deponendus est ab Ordinibus: si regularis, suspensus est ab executione Ordinis suscepti. Qui verò ex ignorantia juris, vel facti, sic excommunicatus recipit Ordines, si est Clericus secularis, solus Papa cum eo dispensat; si Regularis, dispensat Abbas, modò ignorantia sit probabilis, & factum non sit grave, c. *Cùm illorum.* 32. *h. t. num.* 61. & 62. Si Monachus, seu Religiosus percussit Clericum secularem, nonnisi à Papa absolvi potest: poterit tamen tunc Religiosus etiam ab Episcopo absolvi, si percussio sit levis, in eo casu, in quo Episcopus absolvere posset Clericum secularem, qui alium Clericum percussisset, c. *Religioso.* 21. *in princ.* h. t. in 6. n. 64. Hodie tamen habent multi Religiosi privilegium Apostolicum, ut possint à Prælatis suis absolvi, etiam ob gravem percussionem, n. 65. Similiter FF. Hospitalis Hierosolymitani, si se invicem percusserint, & excessus non sit enormis, ex privilegio Apostolico absolvi possunt per eorum Priorem, c. *Canonica.* 50. *h. t. num.* 66.

§. III. *De nonnullis casibus, in quibus percutiens Clericum, vel Monachum excommunicationem Canonis non incurrit.*

Plures sunt hujusmodi casus. Veluti primò, si quis repellat vi Clericum sibi vim inferentem, c. 3. §. *Si verò. h. t. n.* 67. Alii casus, in quibus excommunicatio non incurritur, ob percussionem Clerici, habentur in c. *Ex tenore.* 10. *h. t.* nempe si quis percutiat Clericum defensionis causâ, vel ex mandato Prælati, vel percutiens sit ejus Prælatus, aut Magister, vel socius in eadem Ecclesia, *n.* 68. Secundò, qui Clerico cum uxore sua turpiter invento, vel cum matre, sorore, aut propriâ filiâ, violentas manus injicit, vel etiam eum interficit, non est excommunicatus: secus si inveniat cum alia consanguinea sua non ita propinqua, *cit. c.* 3. §. *Nec ille. h. t. n.* 69. & 70. Tertiò, excommunicationem Canonis non incurrunt, qui percutiunt Clericum disciplinæ, seu correctionis causâ, ut Prælatus Ecclesiasticus subditũsuum regularem, Magister discipulum, pater filium; & de Prælato percutiente Clericum subditum regularem habetur in c. *Universitatis.* 24. *h. t.* ita tamen ut non per laicum, sed Clericum percutiat: idque extenditur ad omnes Prælatos etiam seculares, quòd Clericos seculares eis subditos, nonnisi per Clericos verberare possint, *n.* 71. Præterea Magister, seu Præceptor disciplinæ causâ verberare potest Clericos etiam in majoribus Ordinibus constitutos, absque incursu excommunicationis, & multò magis in minoribus constitutos, c. *Ex tenore.* 10. *h. t. c. Cum in voluntate.* 54. §. *Si qui verò. h. t. n.* 72. Clerici impuberes plenum usum rationis habentes se invicem percutientes incurrunt quidem excommunicationem, sed absolvi possunt ab Episcopo. Clerici puberes, si ex levitate solùm, & joco se invicem percutiant, non sunt excommunicati: secus si ex odio, & indignatione, c. 1. *h. t. n.* 73. & 74. At verò percutiens Clericum excommunicatum violentas manus ei injiciendo, non evadit excommunicationem, *cit.* n. 74. Denique pater castigans filium in Sacris constitutum excommunicationem Canonis non effugit, quamvis aliqui contrarium teneant, *num.* 75.

§. IV. *In quibus casibus Episcopus Diœcesanus possit absolvere ab excommunicatione contractâ ob percussionem Clerici?*

Plures sunt hujusmodi casus. Veluti primò, urgente mortis periculo: quamvis tunc quilibet simplex Sacerdos absolvere possit, c. *Si quis suadente.* caus. 17. q. 4. n. 76. Secundò, percussores Clericorum, si sint mulieres, senes, infirmi, vel membris mutilati, possunt ob violentam manuum injectionem in Clericum ab Episcopo absolvi, factâ priùs satisfactione offensis: alii verò pauperes, vel divites debent absolvi à Papa, vel ejus Legato, c. *Ex nosciitur.* 13. *h. t. n.* 77. & 78. Tertiò, mulieres, vel aliæ personæ, quæ non sunt sui juris, ut servi ob violentam injectionẽ manuum ab Episcopo absolvi possunt: & quid statuatur de illis personis, quæ sunt magnæ potentiæ, & ita delicatæ, ut non possint se sistere Papæ pro absolutione, habetur in c. *Mulieres.* 6. *in princ. h. t. n.* 79. Quartò, qui percussit graviter Clericum, eique satisfecit pro injuria illata, non ideo potest absolvi ab Episcopo, nisi in certis casibus expressis in c. *Quamvis.* 58. *h. t. n.* 80. & 81. Quintò, excommunicatus ob percussionem, si non potest ire Romam, ob paupertatem, gravem infirmitatem, vel senectutem, absolvi potest ab Ordinario, sed jurare debet, quòd resumptis viribus, & datâ opportunitate, Romam ire velit, c. *Quod de his.* 26. *h. t. n.* 82. Sextò, excommunicatus, ob percussionem Clerici, si propter capitales inimicitias, vel aliud legitimum impedimentum, pro absolutione non potest venire Romam, potest absolvi ab Episcopo, cum juramento se sistendi Papæ, sublato impedimento, c. *De cætero.* 11. *h. t. n.* 83. Septimò, Moniales, si seipsas invicem, vel conversos aut conversas suas, vel Clericum secularem percusserint, absolvi debent ab Episcopo, in cujus Diœcesi est situm Monasterium, c. *De Monialibus.* 33. *h. t. n.* 84. & 85. Octavò, servus excommunicatus, ob percussionem Clerici, tenetur pro absolutione adire Papam, sed si inde Dominus, qui non fuit in culpa, grave damnum patiatur, vel servus id fecit in ejus fraudem, potest absolvi ab Episcopo, si percussio non fuit enormis, c. *Relatum.* 37. *h. t. n.* 86. Nonò, denique, si pueri ob percussionem Clerici, etiam post pubertatem postulent absolvi, potest eos Episcopus absolvere, c. 60. & *ult. h. t. n.* 87.

§. V. *Proponuntur, & explicantur reliqua Capitula hujus Tituli, in quibus agitur de excommunicatione ob percussionem Clerici, vel Monachi.*

Inprimis percutiens Clericum, licèt sit occultus, & non convictus, debet satisfacere, & ire Romam, quia solus Papa potest illum absolvere, c. *Porro.* 7. *h. t. n.* 88. Secundò, percutiens Monachum, vel Conversum, est excommunicatus, & denunciari debet ut vitandus, nec potest absolvi, nisi satisfaciat læsis, & adeat Papam, c. *Parochianos.* 9. *h. t. num.* 89. Tertiò, percussor Clericorum manifestus, licèt non sit denunciatus, vitari tamen debet: occultus verò à sciante

scienter tantùm, & in secreto. Item qui occidit Clericum, qui contempto habitu Clericali, enormitatibus se immiscet, non est excommunicatus, asperiùs tamen puniendus est, quàm qui laicum occidit, c. *Cùm non ab homine.* 14. *h. t.* n. 90. *& seq.* Quartò, Sacerdos, qui dimisso habitu, & tonsurâ Clericali, enormitatibus se immiscuit, si verberetur, & occidatur, occidens non tenetur ire Romam pro absolutione: Ordinarius tamen potest pœnam competentem illi imponere, quia non propulsando, sed inferendo Injuriam, fuit occisus, & sic amisit privilegium Canonis, non autem fori, c. *Perpendimus.* 23. *h. t.* n. 92. *& duobus seqq.* Quin Legatus à Latere potest absolvere ab excommunicatione contractâ ob percussionem Clerici, etiamsi id non habeat expressum in mandato, c. *Ad eminentiam.* 20. *h. t.* n. 95.

§. VI. *De alijs excommunicationibus specialibus contentis in hoc Titulo, quæ infliguntur ob varia crimina.*

Inprimis Clerici, qui scienter & sponte participant cum excommunicatis à Papa, admittendo eos ad Divina Officia, sunt etiam excommunicatione majore excommunicari, & pro absolutione mittendi sunt Romam cum Litteris Ordinarij, c. *Significavit.* 18. *h. t.* n. 96. Secundò, excommunicati, & publicati nonnisi à Papa absolvi possunt, c. *Tua nos.* 19. *h. t.* n. 97. *& seq.* Tertiò, effringentes Ecclesias, & spoliantes sunt excommunicati, & denunciandi, donec congruè satisfaciant, & resarciant damna, & cum Litteris Ordinarij mittendi sunt ad Papam pro absolutione, c. *Conquesti.* 22. *h. t.* n. 99. *& duobus seqq.* Quartò, excommunicantur omnes, qui dant licentiam molestandi, vel gravandi in personis, vel bonis illorum, qui excommunicaverunt, vel interdixerunt, vel quorum occasione hæ sententiæ sunt prolatæ, vel qui observant illas sententias, vel eos, qui cum prædictis nolunt communicare, nisi re integrâ licentiam revocaverint, vel re non integrâ, si occasione licentiæ sit processum ad capienda bona, nisi infra octo dies restituant, vel satisfaciant. Item excommunicati sunt, qui ausi sunt uti dictâ licentiâ, vel qui motu proprio, sine licentia aliquid prohibitum ex prædictis committunt. Ille verò, qui in hac excommunicatione permanserit per duos menses, non poterit postea absolvi, nisi per Papam, c. *Quicunque.* 5. *h. t. in* 6. n. 102. *& duobus seqq.* Quintò, absolutus propter mortis periculum, vel aliud impedimentum, à quo aliàs non poterat, si deinde cessante periculo, vel impedimento, se non præsentet, cùm commodè potest, ei, à quo aliàs erat absolvendus, reincidit in eandem excommunicationem, vel censuram. Similiter is, qui absolutus fuit à Papa, vel ejus Legato, ut se sistat Superiori immediato, ad satisfaciendum injuriam passis, si hoc non faciat, reincidit in eandem censuram, c. *Eos.* 22. *h. t. in* 6, *num.* 105. *& seq.*

§. VII. *De excommunicatione, quæ infertur conjugi nolente reddere debitum, ob allegatum impedimentum dirimens matrimonium cum altero conjuge.*

Si conjux certò sciat impedimentum matrimonij, quamvis illud probare non possit, non debet reddere debitum, sed potiùs excommunicationem pati, quàm peccare mortaliter per copulam. Si autem credat adesse impedimentum ex causa probabili, & discreta, potest reddere, sed non petere. Si denique credit ex levi, & temeraria causa, tunc depositâ conscientiâ, ad consilium sui Pastoris, potest debitum reddere, & petere, c. *Inquisitioni.* 44. *h. t. num.* 107. *& seq.*

§. VIII. *De excommunicatione lata contra violatores libertatis Ecclesiasticæ.*

Omnes hæretici utriúsque sexûs, & fautores, ac defensores eorum excommunicantur, & quicunque violatores Ecclesiasticæ libertatis, & qui faciunt servari Statuta edita, & consuetudines introductas contra libertatem Ecclesiasticam, c. *Noverit.* 49. *h. t.* n. 109. Item Consiliarij, & Officiales locorum, in quibus sunt Statuta contra libertatem Ecclesiasticam, sunt excommunicandi, nisi illa deleverint, & Statutarij, si habeant feuda Ecclesiastica, illis privari debent, c. *Gravem.* 53. *h. t. n.* 10.

SECTIO IV. *De excommunicatis vitandis, & non vitandis, & prohibita, vel concessa communicatione cum illis.*

§. I. *Quinam excommunicati sint vitandi, vel non?*

ASSERTIO I. Jure communi Canonico omnes ligati majore excommunicatione sunt vitandi in Divinis, & humanis, occulti privatim, manifesti publicè. Idque extenditur, ut nullus privilegio Sedis Apostolicæ se tueri possit, quominùs etiam ipsi vitare debeant excommunicatos, c. *Nulli.* 8. *h. t. n.* 111. An præceptum de vitandis excommunicatis sit Juris Divini, n. 112. Assert. 2. Post Concilium Constantiense tantùm vitari debent duo genera excommunicatorum, videlicet qui non tantùm publicè sunt excommunicati, sed etiam nominatim denunciati, vel notorij Clericorum percussores, *num.* 113. Quinam sint tales? n. 114. Assert. 3. Reliqui verò excommunicati tolerati non sunt vitandi, *num.* 115.

§. II. *Quæ personæ, & ob quas causas excusentur, ut licitè communicare possint cum excommunicato vitando?*

Prima causa excusans, ob quam permittitur communicatio cum excommunicato non tolerato, seu vitando, est propria notabilis utilitas, vel etiam ipsius excommunicati spiritualis, vel temporalis, c. *Responso.* 43. *in princ. h. t. num.* 116. Unde licitum est communicare cum excommunicatis in ijs, quæ ad eorum correctionem, absolutionem, & salutem animæ pertinent, c. *Cùm in voluntate.* 54. *in princ. h. t. num.* 117. Item Prædicatores, præsertim, qui aliàs se sustentare non possunt, qui apud excommunicatos prædicant, vel Confessiones audiunt, possunt licitè eleemosynam ab eis exigere, *cit. c. Cùm in voluntate.* §. *Prædicatores, h. t. cit. num.* 117. Et generatim loquendo, licitum est cum excommunicato, etiam non tolerato, communicare, quoties

quoties ejus opera ad nos, vel res nostras tuendas est necessaria, *c. Si vero.* 34. *h. t. num.* 118. Et hinc etiam licitè potest ab excommunicato exigi, & recipi debitum, *num.* 119. Secunda causa excusans est lex matrimonii, nam uxor licitè potest communicare cum marito excommunicato, reddendo ei debitum, & petendo, & in omnibus aliis ad matrimonium spectantibus, *num.* 120. Tertia causa excusans est subjectio, nam qui alicui sunt subjecti, possunt eidem excommunicato etiam denunciato, & vitando communicare, quia debent illi obedientiam, quæ per censuram auferri non debet. Ubi tamen distinguendum est, nam qui ante excommunicationem alicui sunt obligati ad familiare obsequium præstandum, tenentur etiam excommunicato non tolerato communicare: alii verò non tenentur, nisi urgente necessitate, *c. Inter alia.* 31. *h. t. num.* 121. Quinam in specie communicare possunt cum excommunicatis etiam non toleratis, *num.* 122. *& seq.* Facultas communicandi cum excommunicatis non habet locum, si communicatio fiat in crimine, ob quod pater, Dominus, Prælatus, vel Episcopus excommunicatus fuit, *num.* 124. Quarta causa excusans est ignorantia, ut si quis ignoret, aliquem esse excommunicatum, potest cum illo communicare, sive sit ignorantia juris, sive facti, dummodo non sit ignorantia crassa, & affectata, *num.* 125. Quinta causa excusans est necessitas, sive ea sit corporalis, sive spiritualis ipsius excommunicantis, vel excommunicati, licitum enim est ob illam communicare cum excommunicato, etiam non tolerato, *num.* 126.

§. III. *De communicante cum excommunicato in crimine, ejúsque pœna, & absolutione.*

Qui nominatim excommunicato scienter communicat in crimine, propter quod lata est excommunicatio, v. g. dans ei auxilium, vel favorem, incurrit similiter excommunicationem majorem, & absolvi debet ab excommunicatore cum juramento. Si verò communicat non in crimine, sed aliis v. g. in orando, vel comedendo, tunc potest absolvi à proprio Sacerdote, *c. Nuper.* 29. §. *In secunda, & §. Is autem. h. t.* Quòd si absolvendus difficulter aut justâ causâ impeditus non potest accedere ad Excommunicatorem pro absolutione, à suo Episcopo, vel simplici Sacerdote absolvendus est, præstitâ cautione, quòd parebit mandatis excommunicatoris, *cit. c. Nuper. in fine, num.* 127. Quæ requirantur, ut participans in crimine cum excommunicato excommunicationem incurrat, *n.* 128. Et quæ sit differentia inter communicantem in crimine, & extra crimen, *num. eod.* Si concubinæ Clericorum sint excommunicatæ, quia noluerunt recedere à Clericis concubinariis, tunc hi quoque sunt excommunicati, quia participant criminosis in crimine, *c. Si concubinæ.* 55. *h. t. num.* 129.

§. IV. *Quænam præterea statuta sunt Iure Canonico circa communicationem cum excommunicatis.*

Nullus potest communicare cum excommunicato, antequam is absolvatur, licèt juraverit parere mandatis Ecclesiæ, vel compositionem fecerit cum offenso. Item quando quis est infamatus de excommunicatione, non est ei communicandum, nisi priùs se purget, vel ad cautelam absolvatur, *c. Cum desideres.* 15. *h. t. n.* 130. *& seq.* Quamvis excommunicatus juraverit de stando mandatis Ecclesiæ, adhuc tamen est excommunicatus, nec ei communicandum, donec absolvatur. Nullus autem tenetur communicare cum nominatim excommunicato, præter personas specialiter exceptas in *c. Quoniam multos.* 103. *caus.* 11. *q.* 3. Qui verò scienter communicant cum nominatim excommunicatis, si admoniti non desistant, sunt excommunicandi; si verò scienter communicant cum eo, qui per sententiam est excommunicatus, & ipsi cum participibus suis in crimine sunt excommunicati majore excommunicatione, *c. Quod in dubiis.* 30. *h. t. n.* 132. *& seq.* Præterea non potest Judex excommunicare majore excommunicatione participantes cum excommunicatis ab eo, nisi præmissâ canonicâ monitione, salvis tamen Constitutionibus contra eos latis, qui præsumunt participare in crimine: aliter verò excommunicatio lata in participantes non tenet, & proferentes legitimè sunt puniendi, *c. Statuimus.* 3. *h. t. in 6. n.* 134. *& seq.* Quando communicans cum excommunicato potest excommunicari majore excommunicatione, *n.* 136. Excommunicatio lata in participantes cum excommunicato non valet, nisi etiam nominatim exprimantur hi, qui monentur. Judices verò quando faciunt Canonicas monitiones, observare debent competentia intervalla dierum, nisi necessitas facti aliter suadeat illa esse moderanda, *c. Constitutionem.* 9. *h. t. in* 6. *n.* 137. *& seq.* Similiter censura suspensionis, vel interdicti lata in participantes non tenet, nisi præmissâ Canonicâ monitione, *c. Statutum.* 18. *h. t. in* 6. *n.* 139. Qui communicavit cum excommunicato in mensa, vel in Divinis, non potest ei excommunicationem objicere, vel eum denunciare, quem non præmonuit, *c. In præsentia.* 46. *h. t. n.* 140.

SECTIO V. *De absolutione ab excommunicatione, & punitione Clericorum criminosorum, citra metum, seu periculum excommunicationis.*

§. I. *Quinam possint absolvere ab excommunicatione majore, vel minore?*

ASSERTIO I. Ab excommunicatione lata à jure, sed non expressè reservatâ Papæ, non tantùm Episcopus, vel alius Episcopalem jurisdictionem habens, sed etiam proprius Parochus, seu Sacerdos, vel qui ejus vices gerit, absolvere potest, *n.* 141. Parochi verò nullam habent Jure communi potestatem ordinariam absolvendi ab excommunicatione, sicut nec excommunicare possunt: habent tamen potestatem absolvendi ab excommunicatione majore, & minore Juris quasi delegatam in *c. Nuper.* 29. *h. t.* vel ex commissione Papæ, quatenus ea sæpe necessaria est ad Sacramentalem absolutionem à peccatis, *cit. n.* 141. *Ass.* 2. Ab excommunicatione juris, sive Canonis reservata absolvere potest

regu-

regulariter auctor, sive is, qui eam reservavit, vel ejus Superior, vel is, cui auctor absolutionem commisit, non alius inferior, *n.* 142. Ass. 3. Ab excommunicatione lata ab homine, seu Judice generaliter, v.g. qui tale crimen commisit, sit excommunicatus, potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus Superior, vel etiam inferior, nempe Parochus, seu simplex Sacerdos. At verò ab excommunicatione lata ab homine in specie, contra certam personam, regulariter absolvere potest, qui eam tulit, vel ejus Superior, vel Successor, vel delegatus, *n.* 143. Ass. 4. Ab excommunicatione minore à jure lata absolvere potest proprius Sacerdos ipsius excommunicati, *n.* 144. Si duo habentes potestatem absolvendi à minore excommunicatione, sint illâ ligati, possuntse invicem absolvere ab hujusmodi excommunicatione, *c. Duobus.* 56. *h. t. n.* 145.

§. II. *An ab excommunicatione lata ab Episcopo Suffraganeo in suos subditos possit Archiepiscopus, seu Metropolitanus absolvere, sive ante appellationem, sive post illam, & qualiter Metropolitanus in hujusmodi absolutione ab excommunicatione debeat procedere?*

Si excommunicatus ab Episcopo appellat ad Metropolitanum, & vult probare excommunicationem esse nullam, quia post legitimam appellationem lata fuit, vel continebat errorem intolerabilem, admitti debet ad horum probationem, licèt absolutionem non petat: in aliis tamen vitandus est, donec de illis constiterit: quamvis Sedes Apostolica consueverit tales ad cautelam absolvere. In aliis verò appellans non est audiendus, nisi petat absolvi, & tunc Metropolitanus debet illum absolvere: nisi velit suo Suffraganeo id deferre, qui debet excommunicatum ad illum remittere, & si is nolit illum absolvere, secundùm formam juris, ipse Metropolitanus tenetur eum absolvere, receptâ cautione, quòd parebit suo mandato; deinde auditâ causâ, eam definiat secundùm Jus. Verùm si Episcopus suum subditum excommunicaret propter manifestum delictum, Metropolitanus non debet illum absolvere, nisi Suffraganeus requisitus malitiosè recuset illum absolvere, c. *Per tuas.* 40. *h. t. num.* 146. Hinc duæ regulæ desumuntur ex hoc cap. Prima est, qui dicit excommunicationem esse nullam, audiri debet, etsi absolutionem non petat, *num.* 147. Altera regula est, qui dicit sententiam excommunicationis esse injustam, non est audiendus, etsi velit probare illam esse injustam, nisi priùs petat absolutionem, *num.* 148. Metropolitanus potest absolvere excommunicatum à suo Suffraganeo, etsi ante appellationem fuerit excommunicatus, nec tenetur illum remittere ad Episcopum, qui eum excommunicavit, nisi velit hoc ipsi deferre: secus est, si excommunicatus sit propter manifestum delictum, *num.* 149. Quæ sit differentia inter excommunicationem nullam, & injustam, *num.* 150. & *seq.* Excommunicatus, qui petit absolvi ad cautelam, dicens excommunicationem in se latam fuisse nullam, absolvi debet, licèt excommunicator, vel adversarius se opponat, nisi dicatur, & pro-

betur intra octo dies, quòd sit excommunicatus, propter manifestam offensam, alioquin non absolvatur, etiam ad cautelam, nisi præmissâ satisfactione, & competente cautione de parendo juri, si offensa est dubia. Excommunicatus verò, qui probare vult, se post appellationem legitimam fuisse excommunicatum, vel sententiam excommunicationis continere intolerabilem errorem, pendente probatione, in judicio est vitandus: extra judicium verò non, c. *Solet.* 2. *h. t. in* 6. *num.* 153. & *seq.*

§. III. *Quænam præterea statuta sunt circa potestatem, quam habet Archiepiscopus absolvendi excommunicatos à Suffraganeis, vel subditis eorum, & de potestate, quam habet, vel non habet cognoscendi super justitia, vel injustitia excommunicationis.*

Archiepiscopus non potest absolvere excommunicatos à subditis Suffraganeorum: potest tamen absolvere excommunicatos ab ipsis Suffraganeis, vel Officialibus eorum, si ad Metropolitanum fuerit appellatum, c. *Venerabilibus.* 7. *in princ. h. t. in* 6. *num.* 154. Præterea Archiepiscopus, vel ejus Officialis excommunicatos à suis Suffraganeis debet absolvere, antequam incipiat causam audire in casibus, in quibus ei competit jurisdictio, ut si quis post definitivam sententiam fuit excommunicatus, exceptis casibus, in quibus prohibent Jura appellare: nisi dicatur excommunicatus propter manifestam offensam, & contumaciam, *cit. c.* 2. §. *Porro*, ubi ponuntur exempla contumaciæ præsumptæ, & manifestæ, *num.* 155. Item excommunicatio lata, post appellationem interpositam, ex causa probabili, est nulla, non tamen statim pronuntiatur nulla, sed fieri potest relaxatio ad cautelam, etiam antequam incipiat Superior, ad quem appellatum fuit, de veritate causæ cognoscere, *cit. c.* 7. §. *Sed si. h. t. in* 6. Item quando constat, excommunicationem fuisse injustam, Judex superior remittat excommunicatum ad excommunicantem, nec absolvat, nisi periculum sit in mora, vel nisi excommunicans requisitus malitiosè deneget absolutionem: si verò constet, esse injustam, non remittat, sed absolvat: si res sit dubia, Superior potest eum absolvere, nisi velit deferre excommunicatori, quod est magis conveniens, & honestius. Quando Archiepiscopus de excommunicatione cognoscere potest, absolutio tenet, licèt sit injusta, *cit. c.* 2. §. *Sed si*, & §. *Sanè*, *num.* 156. Postremò in casibus, in quibus Archiepiscopus potest excommunicare subditos Suffraganei, potest ab eis exigere mulctas pecuniarias, si consuetudo id habeat, *cit. c.* 7. §. *Denique usque ad finem*, *num.* 157. Præterea Archiepiscopus, vel ejus Officialis sententias Censurarum latas ab Archidiaconis, vel aliis Officialibus Suffraganeorum non relaxet, nisi hoc habeat consuetudo. Item sententia excommunicationis Archiepiscopi ligat tantùm subditos Archiepiscopi, & non Suffraganeorum. Præterea sententia excommunicationis lata, sive in genere, sive in specie, ob culpas præteritas, vel præsentes, non præmissâ mo-

nitione, est injusta. Sed neque ob futuras culpas, vel jam commissas, sententias excommunicationis ferre debet Archiepiscopus, nisi mora, culpa, vel alia justa causa subsit, c. *Romana.* 5. *in princ. &* §. *Caveant. h. t. in 6.* Denique in Universitatem, vel Collegium excommunicatio ferri non debet, §. *fin. eod. num.* 158. *& duobus seqq.*

§. IV. *Quâ formâ, seu modo ferri debeat absolutio ab excommunicatione?*

Assertio I. Ad essentiam absolutionis ab excommunicatione nulla certa verba requiruntur, consueta tamen forma est, *absolvo te à vinculo excommunicationis propter hanc, vel illam causam &c. num.* 161. Assertio 2. Ante absolutionem ab excommunicatione duplex cautio est præstanda. Prima per juramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, de qua fit mentio in c. *Ad hæc.* 12. *h. t.* Ubi habetur, quòd cùm Papa delegat absolutionem excommunicati, mandat recipi cautionem de parendo mandatis Ecclesiæ, *num.* 162. Altera cautio est de satisfaciendo parti læsæ, *num.* 163. Assertio 3. Ad absolutionem ab excommunicatione non requiritur, ut is, qui absolvitur, sit præsens, sed etiam absens absolvi potest, *num.* 164. Assertio 4. Absolutio ab excommunicatione, aliavè censura per vim, & metum obtenta, etsi jure naturali est valida, jure tamen Ecclesiastico est irrita, *num.* 165. Assertio 5. Absolutio ab excommunicatione data, sub conditione de præsenti, vel de præterito est valida, & licita: *num.* 166. An absolutio ab excommunicatione sub conditione de futuro sit illicita? *num. eod.* Sunt & alii duo modi absolvendi ab excommunicatione, vel alia censura, scilicet ad cautelam, & reincidentiam, *num.* 167. Prior fit, quando dubitatur de valore sententiæ, seu censuræ, præstito juramento, quòd parebit mandatis Ecclesiæ, quando constabit de culpa, ob quam lata est sententia censuræ, c. *Venerabili.* 52. *h. t. num.* 168. Aliquando tamen poterit fieri absolutio per manualem, seu simplicem promissionem, si sine scandalo per juramentum haberi non possit, c. *Super eo.* 51. *h. t. num.* 169. Absolutio ad reincidentiam fit, quando quis, ob mortis periculum, vel aliud impedimentum, absolvitur ab eo, à quo aliàs non poterat; tunc enim si cessante impedimento, non se præsentet, cùm commodè potest, ei, à quo aliàs absolvendus est, reincidit in eandem excommunicationem, vel aliam censuram. Idémque est in absoluto, qui se debet alicujus conspectui præsentare, c. *Eos.* 22. *h. t. in* 6. *n.* 170. *& seq.*

§. V. *Utrùm is, qui duabus excommunicationibus, vel pluribus est ligatus, si ab una absolvatur, censeatur etiam absolutus ab aliis?*

Assertio I. Ligatus pluribus excommunicationibus, v. g. quia violavit Ecclesiam, & quia percussit Clericum, si obtineat absolutionem, unâ tantùm causâ expressâ, remanet excommunicatus, ob alteram causam non expressam, & tenetur pro illa satisfacere, c. *Cùm pro causa.* 27. *h. t. num.* 171. *& seq.* Assertio 2. Excommunicatus à pluribus Prælatis, quibus est subjectus, propter plura delicta, non potest ab uno tantùm absolvi, sed ab aliis etiam Prælatis absolvi debet, nisi uni Prælato reliqui absolvendi potestatem demandârint, c. *Officii.* 41. *h. t. n.* 174. *& seq.*

§. VI. *De absolutione excommunicati, qui decessit in excommunicatione.*

Excommunicato mortuo in excommunicatione, quamvis pœnitens decesserit, non est communicandum ante absolutionem, nec pro eo orandum, licèt sit absolutus quoad Deum, sed si constet Ecclesiæ, quòd contritus obierit, absolvetur etiam post mortem ab eo, à quo vivus fuerat absolvendus, servatâ formâ absolutionis præscriptâ, c. *A nobis.* 28. *h. t. num.* 176. *& seq.* An Papa, vel Ecclesia possit excommunicare, vel ab excommunicatione absolvere mortuos, *num.* 178. Excommunicatus, quia communicavit cum excommunicato, licèt postea eum impugnet, non ideo pro absoluto est habendus, nisi priùs absolvatur, c. *Sacris.* 38. *h. t. n.* 179.

§. VII. *Quando excommunicatus à Papa habendus sit pro absoluto ab excommunicatione, vel non?*

Excommunicatus semper habetur pro excommunicato, & vitandus est, donec constiterit de ejus absolutione per Litteras Papæ, vel ejus delegati, vel alio modo, c. *Sicut.* 39. *h. t. num.* 180. Si Papa à se excommunicatum postea in suis Litteris salutet, non propter hoc eum absolvit, c. *Si aliquando.* 41. *h. t. num.* 181. Item si Papa etiam scienter cum excommunicato participat quocunque modo, per hoc non censetur illum absolvere, nisi se hoc velle exprimat: sicut neque si Papa aliquem scienter nominat sub titulo alicujus dignitatis, non præsumitur per talem nominationem eum constituere, vel approbare in tali dignitate, *Clem.* 4. *& ult. h. t. n.* 182.

§. VIII. *An, & quando Clerici criminosi possint incarcerari, vel etiam à laicis capi, absque metu incurrendæ excommunicationis?*

Prælati possunt ac debent Clericos graviter delinquentes corrigere, & incarcerare. Item laici citra metum excommunicationis, possunt ex mandato Judicis Ecclesiastici capere Clericos delinquentes, & ad Judicium trahere, c. *Ut famæ.* 35. *h. t. num.* 183. Præterea si Sacerdos vi ejiciat regularem ex Ecclesia, turbantem Divina Officia, non est excommunicatus, c. *Veniens.* 16. *h. t. num.* 184.

§. IX. *An sint excommunicati, qui violentas manus injiciunt in Clericos, qui incedunt ut laici, deposito habitu Clericali?*

Resp. Non esse excommunicatos, si tales Clerici tertiò moniti arma non deponunt, & habitum non reassumant, c. *In audientia.* 25. *h. t. num.* 185.

Simi-

Similiter Clerici, qui non gestant tonsuram, & habitum Clericalem, & tractant negotia secularia, perdunt privilegia fori, & Canonis, post trinam monitionem, c. *Contingit.* 45. *h. t.* n. 186.

SECTIO VI. *Aliæ nonnullæ quæstiones circa excommunicationem, aliasvè censuras proponuntur, & exponuntur.*

§. I. *An Prælatus Ecclesiasticus se defendere possit, etiam spirituali gladio, scilicet per Ecclesiasticam Censuram contra Potestatem secularem?*

Prælatus Ecclesiasticus potest contra Potestates, & Dominos temporales injuriam ipsi inferentes se defendere armis spiritualibus, videlicet excommunicatione, vel interdicto, c. *Dilecto.* 6. *h. t. in* 6. *n.* 187.

§. II. *Si malefactor captus à Iudice laico dicat, se esse Clericum, ad quem Iudicem spectat de hoc cognoscere, secularem, an Ecclesiasticum?*

Si Judex laicus captum detineat malefactorem, qui dicit se esse Clericum, ideòque petit remitti ad Judicem Ecclesiasticum: vel si Judex Ecclesiasticus illum repetat, & laicus neget illum esse Clericum, cognitio hujus rei, an ille sit Clericus, ad Judicem Ecclesiasticum spectat, vocato tamen Judice seculari. Quòd si notorium sit, vel publica fama, quòd ille sit Clericus, vel si pro Clerico communiter habeatur, tunc statim etiam ante cognitionem, an sit Clericus, debet remitti ad Judicem Ecclesiasticum, sicut etiam si priùs se gerebat pro Clerico, & modò deprehensus fuit in habitu Clericali. Si verò antè, quàm caperetur, publicè pro laico se gerebat, & pro tali communiter habebatur, non fit remissio ad Judicem Ecclesiasticum, donec fuerit probatum esse Clericum, non tamen contra eum Judex secularis interim procedet, c. *Si Index,* 12. *h. t. in* 6. *num.* 188. & *seqq.*

§. III. *Utrùm excommunicatio lata post appellationem, sed quæ per negligentiam deserta fuit, convalescat, & an talis excommunicatus nihilominus sit denunciandus, & vitandus?*

Si excommunicatus post legitimam appellationem, per negligentiam, non fuit eandem prosecutus, post tempus elapsum, non ideo convalescit excommunicatio lata, sed elapso tempore publicè denunciandus est, & vitandus in judicio, & extra illud, & removendus ab actibus legitimis, donec probet, quòd fuit excommunicatus post appellationem, vel quòd aliàs ipsa excommunicatio nulla fuit, c. *Licet.* 14. *h. t. in* 6. *num.* 191. & *seq.*

§. IV. *An Prælatus Ecclesiasticus possit per laicos capere, vel conjicere in carcerem Clericos, sine pœna excommunicationis?*

Si Episcopus, vel alius Prælatus Ecclesiasticus mandet capi Clericos sibi subjectos propter delicta commissa, & conjici in carcerem, ac ibi custodiri, etsi id fiat per laicos, nec ipse, nec capientes sunt excommunicati, nisi ex proposito excedant. Quòd si Clerici per fidejussores caveant Episcopo de parendo juri, non debent in carcere detineri, nisi enorme sit crimen, vel alia causa rationabilis suadeat, illos esse detinendos, c. *Si Clericos.* 15. *h. t. in* 6. *n.* 193. & *seq.* Denique Episcopi nullam sententiam interdicti, vel suspensionis incurrunt, nisi in ipsa sententia sint expressi, c. *Quia periculosum.* 4. *h. t. in* 6. *n.* 195. & *seq.*

SECTIO VII. *De secunda Censura Ecclesiastica, nempe suspensione.*

§. I. *Quid, & quotuplex sit suspensio Ecclesiastica?*

ASSERTIO I. Suspensio propriè dicta est Censura, per quam persona Ecclesiastica privatur usu, seu exercitio Ordinis, officii aut beneficii Ecclesiastici, quod illi ratione alicujus potestàtis Ecclesiasticæ competit, *num.* 197. Quomodo differat ab excommunicatione majore, & interdicto? *num. eod.* Assertio 2. Suspensio dividitur primò, in totalem, & partialem. Totalis rursum, vel est simpliciter totalis, quæ est simul ab officio, & beneficio, vel totalis secundùm quid nempe ab officio, vel beneficio tantùm, *num* 198. Partialis suspensio est, quæ est à certo tantùm officio, aut parte ejus. Item suspensio fertur à jure, vel ab homine, & est vel temporalis, vel perpetua, *num.* 199. Præterea quando quis suspenditur determinatè ab officio, non censetur reipsâ etiam suspensus à beneficio, nisi id exprimatur, *num.* 200. Et vice versâ, suspensus à beneficio non ideo etiam censetur suspensus ab officio, *num.* 201. Secundò, suspensus ab Ordine, sine limitatione, non est suspensus à jurisdictione. Tertiò, Episcopus suspensus ab Ordine Episcopali tantùm non est suspensus ab Ordine Sacerdotali, *num.* 202. Quartò, suspensus ab Ordine superiore non est suspensus ab inferiore, *num.* 203. Denique suspensus à jurisdictione simpliciter non prohibetur exercere actus Ordinis, qui jurisdictionem non requirunt, n. 204.

§. II. *Quis possit censuram suspensionis ferre, & in quos, & ob quam causam, & quis ab illa absolvere?*

ASSERTIO I. Omnis & solus ille, qui potest excommunicare, potest etiam suspendere, *num.* 205. Assertio 2. Omnes & soli Clerici, præter Papam, possunt censurâ suspensionis ligari, *num.* 206. Assertio 3. Suspensio propriè dicta, prout est censura, quæ infligitur propter contumaciam, vel saltem ut pœna Ecclesiastica, non incurritur, nisi ob propriam culpam, tamque mortalem, n. 207. Quibus modis suspensio tollatur? n. 208.

§. III. *Aliæ nonnullæ quæstiones circa suspensionem proponuntur, & resolvuntur.*

Quær. I. Quis sit effectus suspensionis? Resp. Si suspensus exercet actum, à quo est suspensus, graviter peccat, si materia sit gravis, & si durante suspensione, actus Ordinis exerceat, fit irregularis, *num.* 209. Quær. 2. An acta à suspenso sint valida?

validâ? Resp. Actus Ordinis sunt validi, exceptâ absolutione Sacramentali: at verò actus, qui jurisdictionem requirunt, per se sunt invalidi, quia suspensio privat actuali jurisdictione, *num.* 210. Quær. 3. An suspensio privet communicatione cum aliis? Resp. Per se non privare, *num.* 211. Suspensus ab ingressu Ecclesiæ, si in ea Divina celebret, fit irregularis, & si moriatur impœnitens in suspensione illa, privatur Ecclesiasticâ sepulturâ. Item suspensio ab ingressu Ecclesiæ, vel ab officio per appellationem sequentem non suspenditur, *c. Is cui.* 20. *h. t. in* 6. *num.* 212. *& seq.* Suspensus ab officio, Ordine, vel jurisdictione in uno loco, ubique est suspensus ab illis, donec absolvatur, *num.* 214.

SECTIO VIII. *De tertia censura Ecclesiastica, nempe Interdicto.*

§. I. *Quid & quotuplex sit Interdictum?*

ASSERTIO I. Interdictum est censura Ecclesiastica, per quam prohibetur participatio certorum Sacramentorum, omnium Divinorum Officiorum, & Ecclesiastica sepultura, & in quo differat à suspensione, & excommunicatione? *num.* 215. Assertio 2. Interdictum dividitur primò, in locale, & personale. Prius est, quo immediatè locus interdicitur: personale, quo immediatè ipsæ personæ interdicuntur, non locus. Secundò, interdictum tam locale, quàm personale subdividitur in generale, & speciale, seu particulare, *num.* 216. Tertiò, interdictum personale similiter dividitur in generale, & particulare. Generale est, quo interdicitur aliqua Communitas, Civitas, vel pagus: item Collegium, vel Capitulum. Interdictum personale partiale est, cùm persona particularis interdicitur, *num.* 217. Quartò, dividitur interdictum Ecclesiasticum in totale, & partiale. Totale est, quod omnes effectus interdicti habet: partiale, quod non omnes effectus habet, *num.* 218.

§. II. *Quænam sub Interdicto generaliter promulgato comprehenduntur, vel non?*

Interdicto Clero, non est interdictus populus, nec è converso. Interdictâ Civitate, propter delictum Domini, vel Rectoris Civitatis, Cives non sunt interdicti: ideòque possunt extra Civitatem interesse Divinis. At interdicto populo, singulares personæ de populo sunt interdictæ, nec possunt audire Divina, vel suscipere Sacramenta, nisi in casibus à Jure concessis, *c. Si sententia.* 16. *h. t. in* 6. *num.* 219. *& seqq.* Qui dat causam interdicto locali, personale interdictum incurrit, ita ut non solùm in eo loco Divina audire non possit, sed nec alibi. *num.* 223. Interdictâ Civitate, censentur etiam suburbia, & continentia ædificia interdicta; & interdictâ Ecclesiâ, sunt interdictæ Capellæ, & cœmeteria contigua, ut in iis mortui sepeliri non possint; secus est, si non sunt contigua, *c. Si Civitas,* 17. *h. t. in* 6. *n.* 224. *& seq.*

§. III. *Quænam observanda sunt circa administrationem, & susceptionem Sacramentorum, quæ tempore Interdicti est prohibita?*

Tempore interdicti, sive ab homine, sive à Jure lati, omnes tam infirmi, quàm sani, admittuntur ad Sacramentum Pœnitentiæ, dummodo non sint excommunicati, hi enim non admittuntur, nisi in mortis articulo: vel nisi causam dederint interdicto, nam & hi non admittuntur, nisi satisfaciant, si possunt, vel dent idoneam cautionem de satisfaciendo, prout possunt. Item tempore interdicti, in Ecclesiis, & Monasteriis, singulis diebus Missæ, & alia Divina Officia celebrari possunt, ut priùs, submissâ voce, januis clausis, exclusis excommunicatis, & interdictis, & non pulsatis campanis. Item quater in anno, videlicet in festis Nativitatis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. V. pulsatis campanis, & januis apertis, solemniter celebrentur Divina Officia, exclusis excommunicatis, sed admissis interdictis, ita tamen ut hi, propter quorum delictum latum est interdictum, non appropinquent Altari; in ceteris verò servandum est interdictum, non obstantibus quibuscunque privilegiis, *c. Alma.* 24. *& ult. h. t. in* 6. *num* 226. Excipitur primò, Sacramentum Baptismi, & Confirmationis, quæ tempore interdicti licitè conferuntur, ideòque etiam Chrisma in Cœna Domini licitè confici potest, *c. Quoniam.* 19. *h. t. in* 6. *num.* 227. *& seq.* & in *c. Responso.* 43. *h. t. num.* 229. *& 2. seqq.* Item licitum est prædicare Verbum Dei, tempore cujuscunque interdicti, *cit. num.* 230. Excipitur secundò, Sacramentum Pœnitentiæ, quod omnibus administrari potest tempore interdicti, & suscipere non tantùm infirmi, sed etiam sani possunt, exceptis excommunicatis, & iis, qui culpâ suâ causam dederunt interdicto, nisi priùs satisfaciant, *num.* 231. Excipitur tertiò, Sacramentum Eucharistiæ, quod per modum Viatici, tempore interdicti, ministrari potest, *num.* 232. Non tantùm administratio, sed etiam perceptio prædictorum Sacramentorum, conceditur ab Ecclesia in omni interdicto generali, *num.* 233. Sacramentum extremæ Unctionis, tempore interdicti, non administrari, nec recipi potest, *num.* 234 Neque etiam Sacramentum Ordinis, *num.* 235. Denique matrimonium non solùm validè, sed etiam licitè, tempore interdicti, contrahitur, non autem benedictio nuptialis, *n.* 236.

§. IV. *Quæ observanda sint circa celebrationem, & auditionem Divinorum Officiorum, & an ac quatenus ea prohibita est tempore interdicti, vel concessa?*

Permissum est, tempore interdicti, semel singulis hebdomadis Missas celebrare, causâ conficiendi Corpus Christi, submissâ voce, januis clausis, & exclusis excommunicatis, & interdictis, *c. Permittimus.* 57. *h. t.* postea verò Jure novo statutum fuit in *c. ult.* §. *Adjicimus. h. t. in* 6. ut singulis diebus

diebus id liceret, modo prædicto, n. 237. Idque declaratur, n. 238. & 2. *seqq.*

§. V. *De privatione sepulturæ Ecclesiasticæ, tempore interdicti.*

Assertio I. In generali interdicto locali prohibentur sepeliri fideles in sacro loco: Clerici tamen, ac personæ Ecclesiasticæ, quæ non sunt interdictæ, si servârunt interdictum, possunt in cœmeterio Ecclesiæ sepeliri, absque omni solemnitate: imò etiam in Ecclesia interdicta, *num.* 241. Assertio 2. Personaliter interdicti, sive Clerici, sive Laici, si non fuêre denunciati, nec impœnitentes decesserint, possunt in loco sacro non interdicto sepeliri, *n.* 242.

§. VI. *De violatione Interdicti, & pœnis Jure decretis in violantes.*

Quær. 1. Quibus modis violetur interdictum locale, vel personale? *num.* 243. Quær. 2. Quam pœnam incurrant laici, qui violant interdictum, vel alios cogunt violare? Resp. Domini temporales, qui cogunt alios celebrare Divina Officia in locis interdictis, vel per præcones faciunt tunc ad illa audienda populum convocari: vel prohibent, ne publicè excommunicati, vel interdicti, per illos, qui Missas celebrant, moniti, ut ex Ecclesiis exeant, & ipsi, qui non exeunt, nominatim excommunicationem incurrunt reservatam Sedi Apostolicæ, *Clement.* 2. *h. t.* n. 244. & *seq.* Quær. 3. Quam pœnam incurrunt Religiosi violantes interdictum? Resp. Religiosi quicunque, etiam exempti, violantes interdictum positum per Sedem Apostolicam, vel Ordinarium loci, quod sciunt servari à Cathedrali, vel Parochiali Ecclesia: vel generalem cessationem à Divinis factam per Provinciale Concilium, vel per eum, qui hoc possit, ipso jure sunt excommunicati, non obstantibus privilegiis, & conventionibus quibuscunque, *Clement.* 2. *h. t. num.* 246. & *seq.* Item FF. Minores si tempore interdicti admittunt in suis Ecclesiis ad Divina FF. & sorores tertii Ordinis S. Francisci, excommunicationis sententiam incurrunt, à qua absolvi non possunt, nisi per Papam, vel locorum Ordinarios, satisfactione præmissâ, *Clement.* 3. *h. t. num.* 248. Præterea celebrans scienter in Ecclesia sanguinis, vel seminis effusione polluta, vel præsentibus excommunicatis, licèt temerariè agat, non tamen fit irregularis, *c. Is qui.* 18. *h. t. in* 6. Celebrans verò in loco interdicto, in casibus non permissis, fit irregularis, & eligi non potest. *cit. c. Is qui. §. Is verò, h. t. in* 6. *cit. n.* 248.

§. VII. *De causis Interdicti, & relaxatione ejusdem.*

Quær. 1. Quis possit interdictum ferre? Resp. Interdictum ferri potest, vel à Jure, vel ab homine. Illi verò interdictum ferre possunt personale, vel locale in personas, vel locum jurisdictioni suæ subjectum, qui Ordinario jure possunt excommunicare, vel suspendere, *num.* 249. Quær. 2. Ob quam causam ferri possit interdictum? Resp. Interdictum ferri potest in quamlibet Communitatem, sed nonnisi propter delictum, vel ipsius Communitatis, vel Principis, aut Gubernatoris loci, quin etiam Episcopi loci, qui spiritualem tantùm ibi jurisdictionem habet, *num.* 250. Interdictum autem generale locale non potest justè ferri, nisi ob gravissimam causam generalem, nempe ob peccatum commissum à Capite Civitatis, seu loci, vel pluribus, & principalibus ejus membris, *num.* 251. Quær. 3. A quo, & quomodo interdictum tolli possit, seu relaxari? *num.* 252. Denique Interdictum generale positum in Civitate, vel alio loco, non potest relaxari ad cautelam, *c. Præsenti.* 10. *h. t. in* 6. n. 253.

§. VIII. *Proponuntur Constitutiones Extravagantes hujus Tituli.*

Quæ in hoc §. continentur, habentur *num.* 254. & pluribus *seqq.* usque ad *num.* 261. inclusivè.

§. IX. & ultimus. *De cessatione à Divinis, quid & quotuplex sit, & quomodo ab Interdicto differat?*

Cessatio à Divinis est Ecclesiastica prohibitio, ob quam Clerici cessare debent, in certo loco, à Divinorum Officiorum celebratione, & Sacramentorum administratione, nisi quatenus eam necessitas postulat. Eáque duplex est, generalis, respectu totius Civitatis, vel particularis in una Ecclesia. Et quomodo differat hæc cessatio ab Interdicto locali? *num.* 262. Postremò qui interdictum imponere, is etiam cessationem à Divinis indicere potest, veluti Episcopus, vel qui quasi Episcopalem jurisdictionem in foro externo obtinet. Violantes cessationem à Divinis, ipso facto, sunt excommunicati, n. 263.

SERIES CAPITULORUM.

In Antiquis.

c. 1. *n.* 73. & *seq.*
c. 2. *n.* 60. & 66.
c. 3. *in princ. num.* 59. §. *Si verò.* n. 67. & 70. & §. *Nec ille. num.* 69. & 70.
c. 4. n. 42. & *seq.*
c. 5. *n.* 49.
c. 6. *in princ. num.* 79. & §. *Illi verò. num.* 53.
c. 7. n. 88.
c. 8. *n.* 111. & *seq.*
c. 9. n. 89.
c. 10. n. 68.
c. 11. *n.* 83.
c. 12. n. 162.
c. 13. *num.* 77. & *seq.* & n. 82.
c. 14. n. 90 & *seq.*
c. 15. *n.* 130. & *seq.*
c. 16. n. 184.
c. 17. *n.* 58.
c. 18. *n.* 96.
c. 19. *n.* 97. & *seq.*
c. 20. *n.* 95.
c. 21. *n.* 28. & *seq.*
c. 22. *num.* 99. & *duobus seqq.*
c. 23. *num.* 92. & *duobus seqq.*
c. 24. n. 71.
c. 25. n. 185.
c. 26. n. 82.
c. 27. n. 172.
c. 28. *num.* 176. & *duobus seqq.*
c. 29. *in princ. num.* 51. §. *In secunda*, & §. *Is autem. num.* 127. & *seq.*
c. 30. *n.* 132. & *seq.*
c. 31. *n.* 121. & *seq.*
c. 32. *n.* 61. & *quinque seqq.*
c. 33. *n.* 84. & *seq.*

INDEX

INDEX ALPHABETICUS IN V. LIBRUM DECRETALIUM.

Primus numerus significat Titulum, sequentes numerum marginalem eiusdem Tituli indicant.

A.

B.

D.

E.

F.

G.

H.

N.

O.

P.

Q.

R.

S.

Ab obse-

T.

V.